Tome

image
not
available

NAZIONALE
13
1 K
28
C. 119. 6.

SEBASTIANI
MEDICIS FLORENTINI
I. C. Equitis S. Stephani, & Prothon. Apoſtol.

SVMMAE

Decretorum. } *Hereſum.*
Peccatorum. } *Virtutum.*

CARMELITANI SCALZI DI S. MARIA DELLA SCALA

IN QVIBVS QVICQVID EST FERE' DE FIDE, Moribus, & Iudicijs in Decretalibus Pontificum, Decretis Conciliorum, & Monumentis Patrum, breui quodam compendio, per Communes concluſiones explicatur.

CVM SVMMARIIS, AC INDICE locupletiſſimo in lucem edita.

CVM PRIVILEGIIS.

·L· ·A·

Conuent. S. Mariæ de scala Vrbis

BIBLIOTECA ... ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS,

APVD IVNTAS. MDLXXXVII.

SEBASTIANI
MEDICIS FLORENTINI
I. C. Equitis S. Stephani, & Prothon. Apostol.

SVMMAE

Dictorum } [illegible]
Praeceptorum } [illegible]

IN QVIBVS QVICQVID FERE EST DE IVRE, [illegible] Decretalibus [illegible] Concilio, & [illegible] Patrum [illegible]

CVM SVMMARIIS, AC INDICE
[illegible]

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS.

APVD IVNTAS. MDLXXXVII.

BEATISSIMO PATRI, AC SANCTISSIMO D.N.

D. Sixto V. Pontifici Opt. Max.

CVM Decreti ſummam diuturnis vigilijs à me collectam, aliquando tandem ad communem ſtudioſorum vtilitatem in lucem edere conſtituiſſem, Sanctitati Veſtræ auſus ſum illam potiſsimum dicare, quandoquidem inter plurima, quæ in ipſo Decreto, de perſonis, de rebus, & actionibus eccleſiaſticis pertractantur, Summi Pontificis auctoritas, atque poteſtas, vel maximè eminet; nec alio certè hoc opuſculum ſigno præmunire, quàm Beatitudinis Veſtræ nomine debui, quæ ſedens in Puppi Eccleſiæ, & clauum tenens, omnia pericula circumſpicit, & auertit, omnium ſalutem, ac vitam tuetur, denique impedimenta tollens, adhibens adiumenta, auctoritatem præſtans, nihil eorum, quæ CHRISTI fidelibus conuenire poſſunt, aut prodeſſe, omittit. Hæc ipſa ferè ſunt, quæ toto Decreti libro continentur, & quæ nunc in hoc compendium redegi, ijs præcipuè rem gratam me feciſſe exiſtimans, qui per temporis anguſtias grauesque occupationes, ipſum Decreti volumen aſsiduè verſare minus poſſunt. Hanc verò ſummam percurrentes breui omnia cognoſcent, atque ita ſine magno labore aſſequentur, vt Sanctiſsimorum Pontificum grauiſsimorumque Doctorum exempla,

& prçcepta breui ſpatio comprehenſa intuentes, vitam, mores, gubernationesque ſuarum Eccleſiarum piè inſtituere. Reique publicæ munera prudenter adminiſtrare valeant. Quòd ſi vt ſpero euenerit, ſatis vberem fructum mearum me vigiliarum percepiſſe arbitrabor: vberrimum verò ſi hæc Sanctitatis Veſtræ iudicio probatæ fuerint, quàm Deus diu incolumen Eccleſiæ ſuæ conſeruet. Bononiæ Calend. Ian. M. D. LXXXVII.

Stratus ad pedes S.V.

Obſeruantiſsimus filius,

& Humillimus ſeruus

Sebaſt. Medices D.

INDEX EORVM,

QVAE IN SVMMA DECRETI

CONTINENTVR.

A

ABſens quando condemnari valeat. 3.q.9. art. 1 pag.44
Abſoluere & ligare qui poſſint Diſt. 21.art.9.& 10 15
Accuſans quando dici poſſit maleuolus 5. q. 5. art. 1 46
Accuſator deficiens in probatione tenetur ad pœnam talionis, 2. q. 3. articul. 1 38
Accuſatori non eſt dandum viaticum. art. 2
Accuſatores plures contra eundem non admittuntur circa idem ibidem. artic. 3
Accuſator tripliciter delinquit. artic. 4
Accuſator & iudex in eodem quis eſſe non poteſt 4. q. 4. articul. 1 45
Accuſare an teneatur homo 1. q. 7. art. 1 40
Accuſare clericum an poſſit laicus. art. 2 41
Accuſare laycum an poſſit clericus, art. 3. ibid.
Accuſare clericum an poſſit clericus, art. 4
Accuſare debet quis in ſcriptis. 2. q. 8. art. 1 41
Accuſare qui non poſſint 3. q. 4. art. 1 42
Accuſare an poſſit excommunicatus 4. quæſt. 1. articul. 1 44
Accuſare non poſſunt infames 6, q. 1. art. 1 47
Accuſationis via an ſit procedendum ad ſeparationem matrimonij 35. q. 6. art. 1 90
Actor ſequitur forum rei 11. q. 1. art. 1 51
Adorari an debeat crux Chriſti adoratione latria de conſ Diſt. 3. art. 5 113
Adulter adulteram dimittere non poteſt 32. quæſt. 6. articul. 82
Aduocare qui probibeantur 3. q. 7. art. 3 43
Aduocato non licet facere pactum de quota art. 4
Aduocare quando poſſint clerici 15. q. 2 59
Affinitas quomodo contrahatur ex concubito illicito 35. q. 2. articul. 2 89
Affinitas an maneat poſt mortem 35. q. 10 art. 1 91
Agentes & conſentientes an ſint pari pœna puniendi Diſt. 83. 1 29
Altare in quo conſecratur conuenienter debet eſſe lapideum, de conſ. Diſt. 1. art. 11 95
Altare non dicitur conſecratum, licet ſit conſecrata eccleſia ibid. articul. 12
Appellare quando liceat. 2. q. 6. art. 1 40
Appellare quoties liceat. art. 2
Appellari an poſſit à ſententia arbitri art. 4
Apoſtolica ſedes poteſt condere legem uniuerſalem Diſt. 19. articul. 3 13
Aqua permiſcenda eſt cum vino dum celebratur miſſa, de conſ. diſt. 2 art. 45 99
Armis an ſit iniuria propria vel ſociorum propulſanda 23. q. 3. artic. 1 70

B

BAptiſmi materia proprie eſt aqua de conſ. Diſt. 4. articul. 1 114
Baptiſmus eſt ſacramentum fidei ibidem articul. 2. & Articul. 4 115
Baptiſmus eſt de neceſſitate ſalutis ibidem art. 3 115
Baptiſmus confert gratiam ibi. art. 5 116
Baptiſmus quando primo habuerit virtutem de conſ. D. 4. articul. 6 116
Baptiſmus ſolemnis ſit in Sabbato Paſchæ, & Pentecoſtes ibid. articul. 7
Baptiſmus Iohannis non contulit gratiam de conſ. Diſt. 4. articul. 8 117
Baptiſmus poteſt conferri à quolibet etiam infideli ibid. articul. 9 10
Baptiſmus non poteſt conferri in nomine Chriſti de conſ. Diſt. 4. artic. 11 117
Baptiſmus non habet maiorem effectum licet conferatur a meliori miniſtro de conſ. Diſt. 4. art. 12 118
Baptiſmus quomodo impediatur per fictionem de conſ. Diſtinct. 4. art. 13 118
Baptiſmus eſt triplex de conſ. Diſt. 10 118
Baptiſmus ſanguinis eſt potior inter omnes de conſ. Diſt. 4. artic. 15 119
Baptiſmus imprimit. Charactarem art, 16
Baptiſmus an ſortiatur effectum recedente fictione de conſ. diſt. 4. artic. 17 120
Baptiſmum præcedit Cathechiſmus art. 18
Baptiſmum præcedere debet cathechiſmus ibidem articul. 20 121
Baptiſmi forma quæ ſit, de conſ. Diſt. 4. art. 22. pag. 122
Baptiſmus an ſit pueris conferendus ibi. art. 23 122
Baptiſmus an ſit conferendus mente captis ibidem articul. 24 123
Baptiſmus an ſit conferendus peccatoribus Diſtinct. 4. de conſ. art. 25 123
Baptiſmus an requirat patrinum ibi. art. 27
Bellum exercere non licet clericis 23. quæſ. 8. articu. 1. 73.
Bellum ad hoc quod ſit iuſtum, quæ requirat. 23. q. 2. in

ſumma. 69
Bellando an ſit licitum vti inſidijs.ibi.art.1.
Beneficiorum pluralitas vetatur 21. q. 1. in ſumma. 66.
Beneficium unum quomodo dimittatur, vt ad alterum transferatur 21.q.2.in ſumma. 66
Bigamia impedit promoueri ad ordines. Diſtinct. 26.art. 1. 17
Bigamus an ſit ille qui ante baptiſmum habuit vnam vxorem, & poſt baptiſmum aliam 28. q. 3. in ſumme. 78

C

CAlix de qua materia debeat fieri, de Conſ. diſtinct. 1. 95
Canon vocatur Eccleſiaſtica conſtitutio diſtin.3. articu. 1. 5
Canonum diſtinctio ibi.ar.2. 5
Cantu an poſſimus uti in diuinis laudibus de conſi.d.1, ar.15. 97
Cauſæ miſerabiles ad iudicem Eccleſiaſticum ſpectant d. 87.art.1. 30
Chriſtus quomodo ſit in Euchariſtia de conſe. d.2.artic. 28. 108
Chriſtus an integer maneat in cælo de conſe.d.2.articu. 27. 108
Chriſti corpus an ſit totum vbi eſt pars eius ibid. articu. 29.
Et an ſit ſub vtraque ſpecie ar.30. 109
Charitas ſemel habita an amitti poſſit de pœnit.d.2. art. 1. 83
Cathechizare eſt proprium officium ſacerdotis de conſe. d.4.ar.19. 120
Circumſtantia an aggrauent peccatum, de pœn.diſt.5. art.1 85
Clerici non poſſunt aduocare in cauſa ſanguinis.d.51.arti.1 24
Clerici quãdo poſſint tractare negotia ſecularia d.88. arti.1 30
Clericus an poſſit adire iudicem alium ſine conſenſu ſui Epiſcopi 3.q.6.art.1 42
Clerici non ſunt conuenieudi corã iudice ſeculari 11.q.1 in ſumma. 51
Clerici an poſſint haberi propria 12. quæſt.1. articu. 1. 2. 52
Clericus an ſit Dominus fructuum beneficiorum 12.q.1 art.6. 53
Et 12.q.2.art.1. 53
Clerici qui vocentur d.21.ar.4. 14
Clericus coniugatus an poſſit habere beneficium d.32.arti.1. 19
Clerici concubinarij an ſit audiendum officium diuinum. ibid.ar.2 19
Clerico concubinario an ſint auferendi fructus beneficij ibid.art.3
Clerici criminoſi an poſſint miniſtrare ſacramenta ibid. art.2
Clerici non poſſunt retinere mulieres ſuſpectas ibidem. art.5.
Clerici illiterati non promoueutur. diſtinct. 36. articu. 1. 20
Clerici incumbere poſſint literis ſecularibus diſtin.37. art.1. 20
Clerici ignorantia eſt peccatum mortale diſt.38.articu. 1. 20
Clerici ignorantes an ſint deponendi ibi.art.2.
Concilia vniuerſalia quo tempore ceperint.diſt.15.arti. 1. 11
Conciliorum diuiſio d.3.art.3. 6
Conciliorum celebratio neceſſaria.d.15.ar.2. 11
Concilio generali derogatur per Papam ibidem articu. 3. 12
Conciliorum approbatio ſpectat ad papam ibidem articu. 4.
Concilium generale abſque Rom. Pont. non celebratur d.17.art.1. 12
Concilij interpretatio ſpectat ad Pontificem d. 17. artic.2. 13
Conſuetudo & mos in quibus differant diſtinct.1.artic. 5. 3
Conſuetudo non inducitur unico actu ar.6.
Conſuetudo quanto tempore inducatur ibi.ar.7.
Conſuetudo dicitur ius ibidem ar.8. 4
Confirmationis ſacramentum eſt omnibus exhibendum de conſe.d.5.ar.1. 125
Confirmatio confert gratiam ibi.ar.2.
Confirmatio datur in robur ibid.ar.3. 126
Confirmationis materia qua ſit ibidem.ar.4
Confirmatio confert r in fronte. ibi. ar.5
Confirmatio imprimit Characterem ibidem articu. 6. pag. 127
Conſecratio Epiſcopi, an poſſit fieri a paucioribus, quam tribus d.66.ar.1. 27
Coniugalis actus an eſſe poſſit abſque culpa 32.q.2.articu.2. 81.
Concubitus concubinarum an ſit contra l. naturæ.32.q. 4.ar.4. 81
Corporale vbi celebratur, ex qua materia conficiatur de conſ.d.1.ar.14. 95
Contritione ſola abſque oris confeſsione an peccata dimittantur de pœn.d.1.ar.1. 83
Chriſti caro an ſit adoranda adoratione latriæ, de conſ. d.2.art.18. 104
Cupiditas eſt radix omnium malorum diſtinctio.47.articu.1. 23

D

DEbitum an poſsit peti, vel reddi temporibus ſacris. 33.q.4.ar.1.& ſeq. 87
Decima à quibus, & de quibus debeant ſolui 13.q.1. in ſumma 54.
Decima an præſcriptione tollantur. 13. quæſtio. 2.articulo 1. 54
Decimæ quomodo ſint diuidendæ 25.q.1.in ſumma p.75
Decimæ an ſint de præcepto 16. quæſtio. 1. articul. 4 62
Decima an poſſint redimi à laicis 16.q.7.art.1 63
Decretales Pontificum pro communi Iure ſunt habendæ Diſt.19.art.1.art.5 13
Decretalis epiſtola poteſt derogare canoni, Diſt. 19. articulo 2 13
Dierum feſtorum celebratio, conuenienter in Eccleſia præ-

præcipitur de conſ Diſt. 3.art.1 109
Dierum feſtorum celebratio quomodo ſit habenda, de conſ.Diſt.3.art.4 112
Duellum quomodo ſit licitum 2.q.5.art.4 39

E

ECcleſia non eſt iterum conſecranda licet amoueatur altare de conſecr. Diſt.1.art.8 94
Eccleſia conſecrata iterum conſecrari non debet, de conſecr.Diſt.1.art.9 94
Eccleſia an poſſit immobilia poſſidere 12.quæſtio prima artic.5 55
Eccleſiæ quando acquiratur per prælatum 12. q.3.in ſumma 54
Eccleſia an ſit conſecranda de conſecr. Diſt. 1.art.3 93
Eccleſiæ conſecrationis ritus an ſit conueniens, de conſecr.Diſt.1.art.4 93
Eccleſia eſt conueniens locus orationis publicæ de conſecr.Diſt.1.art.5 93
Eccleſiarum conſecrationes ſunt cum ſolemnitate celebrandæ de conſ.Diſt.1.art.7 94
Eleemoſina quando ſit in præcepto Diſt.47.art.3
Eleemoſina an poſſit fieri de vſuris pag. 24.14.quæſt. 5. artic.1 56
Eleemoſina an fieri poſſit de rebus alienis 14.quæſt.5. artic.2.3 57
Epiſcopi ſunt ſupra Sacerdotes Diſt.21.art.2. 14
Epiſcopi diſtinguuntur à ſacerdotibus ibidem art.3. 14
Epiſcopi habent ſuperiores Diſt.21.art.8. 15
Epiſcopi eſſe debent prudentes etiam in negocijs ſecularibus Diſt.39 21
Epiſcoporum ornamenta ſunt virtutes Diſt.40 21
Epiſcopi debent eſſe doctores Diſt.43 art.1 21
Epiſcopus non debet eſſe Neophitus Diſt. 48.art. 24. & art.1.ibidem
Epiſcopus non debet eſſe percuſſor Diſt.45.art.1 22
Epiſcopi plures non poſſunt eſſe in vna Eccleſia Diſtinct. 80.art.1 28
Epiſcopus negligens quando peccet mortaliter Diſt. 84 art.1 29
Epiſcopus an debeat petere veniam à ſubditis quando modum exceſſit. Diſt.86.art.1 29
Epiſcopus an poſſit ſe transferre ad religionem 7. q. 1. art.4 48
Epiſcopus quando poſſit deſerere gregem art.2.
Epiſcopus non poteſt ſibi ſucceſſorem relinquere 8. q. 1. art.1 48
Epiſcopus an poſſit recuſare onus ſibi datum art.2
Epiſcopatus eſt nomen operis ibidem art.2
Epiſcopatum an quis licitè poſſit appetere art.4
Epiſcopus debet eſſe cæteris melior ibidem art.5
Epiſcopus diſponit de cunctis Eccleſiis ſuæ Diœceſis & Ciuit.10.q.1 51
Epiſcopus principaliter curam habet plebis, ſibi commiſſæ 10.q.1.art.2 51
Epiſcopum ſuum clerici ſequi debent 21.q.5. in ſumma pag. 67
Epiſcopus alienum clericum quomodo ſuſcipere poſſit 19.q.2.in ſumma 65
Eucharistia confert gratiam de Conſ.Diſt.2.art. 24. 106
& Auget virtutes.art.25 107
Euchariſtia an ſit ſumenda ſub vtraque ſpecie de Conſ. Diſt.2.art.12. 102
Euchariſtiam ſumere an licet ſingulis diebus de Conſec. Diſt.2.art.13 102
Euchariſtia dimittit peccata venialia art.14
Euchariſtiam ſumens in peccato mortali peccat mortaliter ibidem art.16. 103
Euchariſtiam non Conferunt laici ibidem art. 17
Euchariſtia an ſit ſumenda per modum manducationis de Conſ.Diſt.2.art.19 104
Euchariſtia à Ieiunis eſt ſumenda art.22 105
Euchariſtiæ forma quæ ſit art.23 106
Euchariſtiæ ſacramentum non licet celebrari in locis nõ conſecratis de Conſ.Diſt.1.art.1 92
Euchariſtia conficitur etiam extra locum ſacrum art. 2
Euchariſtiæ ſacramentum an conuenienter fiat pluribus in locis de Conſ.Diſt.1.art.6 93
Euchariſtia eſt ſacramentum de Conſ.Diſt.2.art.1 98
Euchariſtia eſt vnum ſacramentum non plura art.2
Euchariſtiæ materia duplex ibidem art.3.6.7.8
Euchariſtia ſacramentum eſt, maius cæteris de Conſ.diſt. 2.art.9. 100
Euchariſtiæ ſumptio an ſit de neceſſitate ſalutis de Conſ. Diſt.2.art.10 101
Euchariſtiã ſumere tenetur ſacerdos celebrans de Conſ. Diſt.2.art.11 102
Excommunicatus non eſt transgreſſor præceptorum niſi in caſu Expreſſo Diſt.19.art. 4 13
Excommunicare non poteſt hæreticus 25.q.1.art.1 74
Excommunicari an poſsit mortuus 25.q.1.art.1 74
Excommunicari non poteſt unus pro peccato alterius 25.q.3 74
Excommunicatio eſt grauis pæna 25.q.3.art.2 74
Excommunicatio an conueniat 24.q.3.art.3 75
Excommunicatum quis poſsit abſoluere 25.q.6 76
Exorciri an efficiant quod ſignificant de Conſt. Diſt. 4. art.21 121

F

FEritatis diebus quæ negotia tractari poſsint 25.q. 4 59
Filij nati extra verum matrimonium ſunt illegitimi 35. q.7.art.2 90

G

GRadus affinitatis & conſanguinitatis an potuerint taxari per Eccleſiam 35.q.8.art.1 90
Gula an ſit peccatum mortale Diſt.44.art.1 22

H

HAeretici reuertentes an ſint recipiendi.1.q.7.art. 1 36
Hæretici ſunt ſpoliandi rebus ſuis 23.q.7.art.1 73
Horas canonicas clericus obligatus non recitans, peccat mortaliter Diſt. 91.art.1 30
Horæ ſeptem conſtituunt diuinum officium art. 2
Horæ canonicæ an dici poſſint mente tantum Diſt. q. 2. articul. 1 31
Horæ canonicæ an cum cantu ſit dicenda art. 2

Hoſpitalitas eſt ſectanda Diſt. 42 21
Hoſtia eadem an ſit in pluribus altaribus, de conſ. Diſt. 2.articul.3 105

I

IEiunia quatuor temporum an congruenter fuerint ſtatuta Diſt.76.art.1 28
Ignorantia an excuſet 1.q.4.art.2 35
Imagines ſanctorum an conuenienter pingantur in eccleſijs,& venerentur,de conſ.Diſt.3.art.7.pag. 113.
Imago Christi eſt adoranda adoratione latria de conſ. Diſt.3.art.8 114
Infideles non ſunt ad fidem compellendi Diſt. 45. articulo 1 22
Index quis eſſe poſſit 3.q.7 art.1. 2 43
Index tenetur iudicare ſecundum acta & probata.ar.5
Index competens quis dicatur 15.q.7 60
Iudicium quot perſonas requirat 4.q.4.art.3 46
Iurare qualiter & quando liceat 22.quaſt. 1.art.1.& ſeq.pag. 67
Iuramenti comites ſunt tres 22. q .2.art.2.68.& artic. 1.2. 3.q.4.ibid. 68
Ius eſt duplex, naturale & poſitiuum Diſt. 1. art.1 3
Ius eſt obiectum Iuſtitiæ ibidem art.2
Ius aliud naturale,gentium, & ciuile art.10 4
Ius naturale definitur ibid.art.11 4
Ius ciuile definitur ibidem art.12 4
Ius gentium definitur vt ibidem art.13
Ius militare quid ſit ibidem art.14
Ius poſitiuum qualiter diſtinguatur Diſt. 2.art.1.par.5.
Ius naturale præualet Iuri poſitiuo.Diſt.8. art.3 10
Ius naturale eſt indiſpenſabile Diſt. 13.art.1 11

L

LAici non poſſunt intereſſe electioni clericorum D. 63.arti.1 26
Neque diſponere de rebus Eccleſiæ Diſt.69.art.1 31
Legis definitio Diſt.1.art.3.& Diſt.2.art.2
Lex an debeat eſſe ſcripta ibid.art.4
Lex quando ab authore denominetur Diſt. 2.art.3 5
Legis officium quod dicatur Diſt.3.artic. 5.6.& Diſt.4. artic.2 8
Leges poni an fuerit vtile hominibus Diſt.4.art.1 8
Lex vetus cepit tempore Moyſi ibid.ar.3 9
Lex vetus data fuit ſoli populo Iudaico. art. 4
Legi ciuili præferuntur Eccleſiaſticæ conſtitutiones D. 9.arti 1.Diſt.10.art.1 10
Legi derogatur per conſuetudinem Diſt.11.art.1. 10
Lex debet intelligi ex loco, tempore cauſa, & perſona Diſt.30 18
Libelli famoſi pæna.5. q.1.in ſumma 46

M

MAlum minus de duobus eſt eligendum Diſt. 13 artic.2 11
Mali homines an ſint compellendi ad bonum 23. q. 6 in ſumma 73.23.q.4.art.5 71
Matrimonium impeditur per errorem 29.q.1.ar.1 78
Matrimonium non impeditur per errorem conditionis 29.q.2.art.1 78
Matrimonium vtrum impediatur per ſeruitutem, articul.2
Matrimonium impeditur per cognitionem ſpiritualem 30.q.1.art.1 79
Matrimonium an contrahere poſſint relicta à monaco, vel promoto Diſt. 18.art.1 18
Matrimonium carnale aſſimilatur ſpirituali. 7. quaſt.1. artic. 2 47
Matrimonium inter infideles an ſit vere matrimonium 28.q.1.artic.1 77
Matrimonium inter fidelem & infidelem eſſe non poteſt 28.q. 1. artic. 2 77
Matrimonium non ſoluitur ob conuerſionem infidelis ad fidem 28.q.1.art.3 77
Matrimonium contrahere poteſt conuerſus ad fidem relicta prima vxore 28. q.1.art.4 78
Matrimonium an impediatur per adoptionem 30. q. 3. articul. 1 79
Matrimonium per quod crimen impediatur 31.q.1. articul.1 80
Matrimonium eſt nullum ex defectu conſenſus 31.q.2. articul. 1 80
Matrimonij bona ſunt tria 32.q.2. art.1 80
Matrimonium contrahi non poteſt cum vna diuortio celebrato cum alia 32. q.6.art.1 82
Matrimonium impedit impoſſibilitas coeundi q. 33. articul.1. 82
Matrimonium impeditur per cognationem 35. q. 1. articul. 1 88
Matrimonium impeditur per affinitatem 35. quaſt. 2. articul. 1 pag.89
Metropolitanus conſecrat electum Diſt.62 26
Metropolitani duo non dantur in eadem prouincia. Diſtinct.101 31
Militare an ſit peccatum.23.q.1.art. 1. 66
Miſericordia & iuſtitia vti debet index Diſt.45.ar.3.23
Et 23.q.4.art.3.& 4. 70
Miſſa cepta ab vno non poteſt per alium compleri, quomodo procedat 7.q.1.artic.3 48
Miſſa conuenienter celebratur cum veſtibus benedictis & vaſibus conſecratis,de conſecr.Diſt.1.art.10 94
Miſſa celebratio an conuenienti tempore fiat de conſ. Diſt.1.art.15 96
Miſſam an ſit licitum celebrare velato capite,de conſ. Diſt.1.art. 17 97
Miſſam audire die feſto eſt de præcepto,de conſ. Diſt.1. articu. 18 97
Mores regiones quomodo ſint imitandi Diſt.41.ar.1 21
Mors mariti quomodo & qualiter ſit probanda per vxorem 34.q.1.& 2. in ſumma. 88
Monachi poſſunt ſacramenta populo miniſtrare 16.q.1. articul.1 60
Monachus factus epiſcopus quomodo teneatur ad obſeruantiam regulæ 17. q. 1.art.2 61
Monachorum ſtatus quis ſit perfectior. 16. quæſtio.1. articul.3 61
Monachi an poſſint exigere decimas 16. q.1.art.5 61
Monachus tranſiens de vno Monaſterio in aliud cui monaſterio applicentur eius bona 17.q.4 64
Monachus poteſt tranſire de vno in aliud monaſterium ſtrictius 20.q.4.in ſumma 66. 19.q.3.art.1 65

Nota-

N

Notarius pro literis ordinationum licite mercedem accipit.1.q.2.art.3 34

O

Oblationes peccatorum quomodo ſint Deo accepta D. 90.A.1 30
Oblatio ſacramenti altaris, repræſentat paſſionem Chriſti de Conſ.D.2.A. 20 104
Occidere quando ſit licitum peccatores 23.q.5.art.1 71
Occidere an liceat hominem peccatorem priuata perſona 23.q.5.art.2 72
Occidere aliquem an liceat ſe defendendo ibidem articul.3
Occidere ſe ipſum nemini licet ibidem art.4
Officiorum diſtinctio multiplex in eccleſia D.25. articul.1 14
Et D.89.art.1 30
Opuſcula ſanctorum approbantur à ſummo Pontifice D.15.art.5 12
Opuſcula ſanctorum quam auctoritatem habeant D.15 articul.6 12
Oratio mali ſacerdotis, non nocet populo Diſtinct. 49. art.1 pag.24
Ordinis ſacramentum an ſit in eccleſia D. 21.art.5 14
Ordines plures ſunt in eccl ibid. art.6
Ordines ſeptem tantum ſunt in eccl. art.7
Ordinandis requiritur ſanctitas vitæ D. 23.art.1 16
Ordinandi debent examinari diſt.24 16
Ordines omnes habent ſuum actum ſpecialem diſt. 25. articul.1 16
Ordo ſacer habet annexum votum continentiæ diſtinct. 27.artic.1 18
Ordines gradatim ſunt recipiendi diſt. 51. art.1 24
Ordines ſuſcipere impedit ſeruitus diſt.54.art.1 25
Ordines non ſuſcipiunt corpore vitiati diſt. 55.art.1 25
Ordines non ſuſcipit patiens defectum natalium, diſtinct 56.articul.1 25
Ordinatus ab eo qui dubitatur an ſit epiſcopus, an ſit iterum ordinandus diſt. 70. art.1 27
Ordinari à quo epiſcopo aliquis debeat diſt.71.art.1 27
Ordines ſuſcipere quando aliquis compellatur diſtinct. 76.articul.1 28
Ordines non ſuſcipit infans diſt. 76. art.1 28
Ordinandus eſſe debet ſine crimine diſt. 81. art.1 28
Ordo conferri poteſt à quocumque criminoſo & valet ordinatio licet ſuſpendatur executio 9. quæſt. 1. in ſumma 50
Ordo conferri non debet clerico non ſubdito 9. quæſt.2. in ſumma 50

P

Pallium ſuſcipere tenentur primates, & Archiep. à ſede Apoſtolica diſt. 100.art.1 31
Parochus an poſſit ingredi religionem 19.quæſtion. 1. articul.1 64
Paſcha vtrum conuenienter celebretur die dominico de Conſ.diſt.3.art.6. 113
Pater poteſt puerum extrahere ſi eſt minor quatuordecim annis 20. q.1.in ſumma. 66
Peccata parentum quando imputentur filijs diſtinct.56. articul.2 26
Et 1.q.4. artic.1 35
Peccata an dimiſſa redeant de pœnit. diſtinct. 4. articul.1 85
Peccatum dicitur voluntarium 15. q.1.art.1 58
Peccatum eſt pœna peccati art.2 59
Peccatum aggrauatur propter magnitudinem eius, & propter altitudinem dignitatis Diſtinct. 40. articul.1 pag.21
Peccatum vnius quando noceat alij. Diſtinct.45.articul. 4. 23
Peccatum mortale poſt promotionem quando faciat quem deponi Diſt.50. art.1 24
Pœnitentia an reſtituat hominem in priſtinam dignitatem Diſt. 50. art.2 24
Pœnitentia an poſſit iterari, de pœnit. diſtinct. 3. articul.1 84
Pœnitere an poſſit aliquis in extremo vitæ ſpiritu, de pœnit.Diſt.7.artic.1 86
Periurium quid ſit 22.q.2.art.1 67
Pontifex dat poteſtatem iuriſdictionalem omnibus alijs prælatis Diſt.22.art.1 16
Pontifex habet primatum ſuper omnes prælatos ibidem articul.2
Poſſeſſio bonorum quo iure ſit introducta diſtinct. 8. articul.1 9
Præbendas vendere quando ſit licitum 1. quæſtion. 3. articul.1 34
Prædicare an liceat peccatoribus, Diſtinct. 43. articul.ſecund. 22
Prælato quando detur coadiutor 7. quæſtion. 1. articul.1 47
Primati obediunt Archiepiſcopi. Diſt.99 31
Priuilegij definitio Diſt. 3. art.4 6
Procurator non poteſt mitti per accuſatorem 5.q.3. articul.1 46
Procuratores eſſe non poſſunt clerici in cauſis ſecularium 21.q 3.in ſumma pag. 66
Pudicitia clericis neceſſaria, Diſtinct.43 21
Pueri in fide parentum non ſaluantur, de conſecr.diſt.4. articul.29 125
Pueri qua ætate ſint ſuſcipiendi in religione 20.quæſt.1. articul.1 65
Purgatio debet fieri per iuramentum 2.q.5.art.1 39
Purgatio quando fiat. art.2
Purgatio vulgaris quæ ſit art.3

R

Raptus quomodo impediat matrimonium 36.q.1. in ſumma. 91
Raſio capitis quid ſignificet 12.q.1.art.4 55
Reges ſubduntur ſacerdotibus Diſt. 10.art.2 10
Religionis ingreſſus an retardari poſſit ob obſequium parentibus præſtandum Diſt. 30.art.1 18
Religionem ingredi an poſſit obligatus iuramento Diſt. 53.artic.1 25
Religionem ingredi nemo compelli poteſt 20. quæſt. 3. in ſumma. 66

Repetere ſua quibus liceat 14.q.1.ar.1.& ſeq. 55
Reſtitutio malè ablatorum eſt de neceſſitate ſalutis. 14. q.6.art.1 57

S

SAncti homines an ſint feſtiuis diebus honorandi, de conſ.diſt.3.art.2 111
Sancti veteres Teſtamenti an ſint venerandi diebus feſtis ibidem art.3. 111
Scientia magna, an requiratur in confeſſore, de pœnit. diſt.6.art.1 86
Sententiã ferre de homine, an ſit licitum.2.q.1.ar.1. 36
Sententia ferenda eſt iudiciario ordine, art.2
Sententia ferri non poteſt, niſi in confeſſis, vel conuictis, ibidem art.3 37
Sententia quando ſit executioni mandanda, 2. quæſt.1. artic.4 37
Sententia an ſit ferenda ſine accuſatore.art.5
Sententia debet ferri in ſcriptis, art.6
Sententia non eſt ferenda ex ſola ſuſpicione, art.7
Sententia an ſit ferenda ſub conditione.2.q.6.ar.3 40
Sententia paſtoris iniuſtè lata, quando ſit timenda, 11. q.3.art.1 51
Sententia concernens periculum animæ, non facit tranſitum in rem iudicatam, 35.q.9.in ſuma. 91
Simonia eſt dare temporale pro ſpirituali, 1.q.1.ar.1. 32
Simonia eſt pro ſacramentis pecuniam dare, 1.quæſt.1. art.2 32
Simoniacè pecunia accepta, poteſt dari in eleemoſinam ibidem art.ſt
Simoniaca hæreſis fuit prima in eccleſia.art.4 33
Simonia eſt ponere nummos in conca pro baptiſmo, ibidem art.5
Simonia eſt dare aliquid pro ſepultura, ibid.art.6
Simonia eſt recipere quidquam pro conſecratione Eccleſiæ, ibi.art.7
Simoniacus priuari debet eo, quod per ſimoniam acceptum eſt, ibid.art.8
Simonia capitur tripliciter.1.q.1.art.9
Simonia eſt ſi detur abſolutio cenſuræ pro pecunia, ibidem, art.10.
Simonia eſt aliquid dare pro ingreſſu monaſterij; 1.q. 2.art.1 34
Simoniam committit prouocans aliquem ad fidem cum munere temporali, ibid.art.2
Simonia eſt vendere annexa ſpiritualibus. 1.quæſt.3. artic.2 35
Simonia vendere doctrinam, ſiue ſcientiam, ibi.art.3
Simonia eſt vendere ius decimarum, ibi.art.4
Simonia an ſit diſpenſabilis.1.q.5.pag.35
Simonia eſt cum datur aliquid pro electione. 8. q. 2. in ſumma. 50
Fallit quando poſtea aliquid datur nullo interueniente pacto a principio.8.q.3 50
Sobrietatis materia eſt propriè potus vini. diſtinct. 35. artic.1 19
Sobrietas magna, requiritur in clericis, diſtinctio.35. art.2 20
Sortibus uti an liceat 26.q.2.art.1 75
Spoliatus ante omnia reſtitui debet, 2.quæſt. 2. in ſumma. 38
& 3.q.1.art.1 42
Sponſalia non impediunt matrimonium contrahendum 27.q.2.in ſumma. 76
Sponſalia an contrahi poſſint in ſeptennio, 30. quæſt.2. art.1 79
Sponſalia qualiter contrahantur.31.q.3 80
Suffraganei ſunt vocandi in conſeruatione Epiſcopi, vel Archiepiſcopi.diſt.64.art.1 76
Superfluum alicui, quomodo & quando dicatur. 12. quæſt.1.art.3 54

T

TEſtari an poſſint clerici de rebus Eccleſiæ, 12. q. 5.art.1. 54
Teſtis vnicus quando ſufficiat, 2.q.4.art.1 39
Teſtes duo vel tres quando ſufficiant.art.2
Teſtes plures quam tres, quando requirantur.art.3 40
Teſtes qualiter ad concordiam reducantur, 3. quæſtio.8. artic.2 44
Teſtis falſus in vno, quando in alijs reddatur falſus, artic.3
Teſtis nihil accipere poteſt pro teſtimonio ferendo, 4. q. 3.art.1 45
Teſtis qui repellatur a teſtimonio art.2 3

V

VEſtibus quibus uti debeant clerici, 21. quæſtio.4. artic.1 66
Vindicta quando ſit licita, diſt in.46.art.1 23
Et 23.q.4.art.2 70
Vinum non eſt prohibitum, niſi immoderatè ſumptum, diſtin.35.art.3 20
Vinum non interdicitur ſacerdoti, ibi.art.4 20
Virginitas vtrum violenter poſſit tolli. 32.quæſt.5.in ſumma. 82
Virgines ſolæ veniunt velandæ velo conſecrationis, 20. q.1.art.3 66
Virgines a ſolo Epiſcopo conſecrantur.20.q.1.art.2 65
Vniuerſitas an maneat in vno.diſt.65.art.1 26
Votum ſimplex non impedit matrimonium, 27. quæſ.1. art.1 76
Votum ſolemne impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.25.q.1.art.2. 76
Votum continentiæ an poſſint emittere vir, vel vxor conſtante matrimonio.33.q.5.art.1 287
Vouere an expediat.17.q.1.art.1 63
Votum omne an obliget ad ſui obſeruantiam, 17. q. 7. art.7 63
Vouens ingredi religionem, an teneatur ad eius obſeruantiam, 17.q.2.art.1 63
Vſura an ſemper ſit recipere aliquid ultra ſortem. 14. q.3.art.1 55
Vſura an ſit peccatum.14.q.4.art.1 55
Vſuram ab hoſtibus an liceat accipere 14.q.4.ar.2 56

FINIS.

SVMMA

DECRETI GRATIANI

NOVITER EMENDATI

In qua ponitur concordia diſcordantium Canonum.

AVTHORE SEBASTIANO MEDICE FLORENTINO

Doctore Equite Sancti Stephani, & Prothonotario Apoſtolico.

Pars Prima.

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITA.

PROOEMIVM.

OMNIS res, quæ deducitur in eſſe. conſtare dicitur ex quatuor principalibus cauſis, materiali ſcilicet, efficienti formali, & finali, de quibus dixi in tract. de leg. & ſtat. in proœmio nu. 13. Materia autem huius Decreti eſt bonum ciuilitatis Chriſtianæ, ſecundum ordinem iuſti et recti, ſecundum leges canonicas, et conſtitutiones per os ſanctorum patrum promulgatas diuinitus, efficiens vero cauſa fuit Magiſter Gratinus, ut eſt teſtimonium omnium Doctorum iuris Canonici. Forma Decreti duplex dici poteſt, tractatus uidelicet, et modus tractãdi; Forma tractatus, eſt diuiſio libri in partes Diuiditur autem totum decretum in partes tres principaliter, in quarum prima, quia omne ius, quo vtimur, vel ad perſonas pertinet, vel ad res, ſeu etiam ad actiones, l. 1. ff. de ſtat. hominum, agit Magiſter de perſonis eccleſiaſticis, & hæc continentur in Diſtinctionibus centum & vna. In ſecunda tractat de negocijs ipſarum, & ſecularium, in his, quæ pertinent ad ſalutem animæ. & hæc triginta ſex cauſis terminantur. in 33. quaſt. 3. agitur de pœnitentia. In tertia autem parte tractat de alijs eccleſiaſticis ſacramentis, & hæc quinque Diſtinctionibus conſumatur. Prima pars, quæ appellatur diſtinctionum, in ſeptem partes principales diuiditur. In quarum prima tractat de iure, & differentijs ipſius ſpecierum adinuicem. & hoc extenditur vſque ad vigeſimamprimam Diſtinc. In ſecunda de officijs eccleſiaſticis, & de examinatione eorum, qui promouentur ad ea, vſque ad §. nunc autem, Diſtin. vigeſimaquinta. In tertia de ordine Epiſcopali, & quæ in Epiſcopo requiruntur, cuius gratia proſequitur 13. Capitula Apoſtolica reg. & vſque ad trigeſimamquintam Diſtin. inſeritur de continentia clericorum, & hæc durat uſque ad 50. Diſtinct. In quarta quoniã lapſus in hæreſim impedit promouendum, et deijcit iam promotum, niſi poſtmodum reparetur; ideo tractat de lapſis in hæreſim, & quomodo valeant reparari, & in ſuis ordinibus remanere, & ad ſuperiores aſcendere. tractat etiam de alijs impedimentis ordinandorum, vſque ad 60. Diſtinct. In quinta pertractat de gradibus, a quibus, & ad quos clerici ſint promouendi; & de electione ipſorum, & eorum ordinatione, vſque ad 81 Diſt.

 In ſexta

In ſexta parte recapitulat, ſub breui Compendio tredecim capitula Apoſtolicæ regulæ, vſque ad 93. Diſt. In ſeptima & vltima parte huius primæ partis principalis, quia inter miniſtros eccleſiaſticos, alij ſunt maiores, alij minores: cum valde congruum ſit, minores debere obedientiam præſtare maioribus, ideo tractat de obedientia præſtanda, vſque ad tractatum cauſarum. Ita diuiditur Decretum per Tur. Crem. in Proœm. num. 25. Bellam. num. 10. Gemin. num. 4. & Archid. num. 9. Forma autem tractandi, ſiue modus agendi ordinatus a Gratiano, eſt quintuplex, ſicut patet ex proceſſu libri, videlicet diuiſiuus, diffinitiuus, probatiuus, improbatiuus, & exemplorum poſitiuus, Quarta & vlt. cauſa dicitur finalis huius libri, quæ eſt duplex, videlicet finis intra, & finis extra, ſeu vtilitas proxima, & vtilitas remota; finis intra, ſiue utilitas proxima, eſt ſcire eccleſiaſtica negocia, canonice definire; finis extra, ſiue utilitas remota eſt, vt, cognitis, & ſeruatis ſanctorum patrum, ſiue vniuerſalis eccleſiæ Canonicis regulis, virtuosè & ſanctè viuentes, immarceſcibilem æternæ vitæ gloriam conſequamur; ſecundum illud Prouerb. 1. Audi fili mi, diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo: ita Turr. Crem. in Proœm. num. 27. & tales dicuntur cauſæ Decreti. Sed qualis erit modus intelligendi illud? Reſp. quod ad tollendam omnem diſſonantiam, quæ inter Canones eſſe uidebatur, ſunt ſeptem regulæ, quarum prima, dicitur de perſona, cuius cauſa Canon conditus eſt, qui perſonalis dicitur, nec tamen perſonam egreditur. c. non exemplo. 26. q. 2. Secunda, vocari poteſt de loco; nam quidam Canones intelligendi ſunt ex loco, ut in orientalibus. c. aliter. 31. Diſt. c. quoniam, de cler. coniug. Tertia regula, eſt de tempore, quæ docet, quod quidam canones intelligendi ſunt, & exponendi ex tempore, ſicut in matrimonio in tertio, & quarto gradibus contrahendo; quod ex cauſa cõceſſum fuit ad tempus Anglicis. c. quod ſcripſi. 33. q. 4. Quarta, eſt de cauſa, quæ docet, quòd quidam Canones ex cauſa accipiendi ſunt, ſicut patet in promotione monachorum ad ſacerdotium, & ad curam animarum; quod ex cauſa, ſcilicet ex penuria factum fuit clericorum, tempore Gregorij, c. Priſcij. 55. Diſt. c. regulæ Diſt. 29. Quinta docet, quod quidam Canones intelligendi ſunt ſecundum rigorem, quidam ſecundum æquitatem, ſecundum rigorem, cum ſtatutum fuit de crimino ſo poſt baptiſmum, etiam peracta pœnitentia, non ordinando. c. primùm. 15. diſt. c. quoniam. 48. diſt. ſecundum uerò æquitatem, ſunt canones, ut de criminoſis poſt pœnitentiam tolerandis, & promouendis. c. ponderet. 50. diſt. c. Domino. c. fraternitatis. 34. diſt. Sexta reg. eſt de præcepto, & conſilio, quidam enim canones accipiendi ſunt per modum præcepti, ſiue affirmatiui, imperando, ſiue negatiui, prohibendo. quidam de conſilio; quidam per modum indulgentiæ, & permiſſionis. Per modum præcepti, ut de debito coniugali reddendo. c. ſi dicat. 33. q. 5. per modum conſilij, ut de uirginitate ſeruanda. c. integritas. 31. q. 1. Per modum permiſſionis, ut quando permittitur minus malum, ut euitetur maius. c. Nerui. 13. diſt. Septima regula, eſt de lata, aut inferenda ſententia, quæ docet quædam capitula canonis datæ ſententiæ, quædam dandæ: Datæ ſententiæ dicuntur, quæ inſinuant tranſgreſſorem ſuum iam excommunicatum. c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. Dandæ quæ inſinuant ipſum eſſe excommunicandum, ad ſimilitudinem infamium, quorum quidam ſunt infames, ipſo iure, quidam per ſententiam. Quibus autem modis cognoſcatur Canon latæ ſententiæ, & ſententiæ ferendæ, dixi latè in ſumma peccat. capit. par. 2. tit. 9. q. 42.

INDEX

DISTINCTIO I.

Pro declaratione huius 1.diſt.videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum ius conuenienter diuidatur in naturale, & poſitiuum?

1 AD primum videtur dicendum, ꝙ non, illud.n.quòd eſt naturale eſt, immutabile, & idẽ apud omnes, non autem inuenitur in rebus humanis aliquid tale; quia omnes regulæ iuris humani in aliquibus caſibus deficiunt, nec habent ſuam virtutem vbique, ergo non eſt aliquid naturale.

2 Preterea, illud eſt ius poſitiuũ, ꝙ ex voluntate humana procedit;ſed non ideo aliquid eſt iuſtum, quia à voluntate humana procedit,alioqni voluntas hominis iniuſta eſſe non poſſet; ergo cum iuſtum ſit id,quod videtur ius;videtur,ꝙ nullum ſit ius poſitiuum.

3. Præterea,ius diuinum non eſt naturale,nec poſitiuum; ergo inconnenienter diuiditur. facit, ꝙ habetur infra in c. omnes.ead.diſt.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur in c.humanum 1.diſt. vbi humanum genus duobus regitur, ſcilicet naturali iure,& moribus.

Reſp.dicendũ, ꝙ ius,ſiue iuſtũ dicit opus adæquatũ alteri, ſecundũ aliquem æqualitatis modũ. Diuerſimode aũt aliquid alicui homini poteſt eſſe adæquatũ, vno quidem modo,ex ipſa natura rerũ: puta cũ aliquis tm̃ dat, vt tantũdem recipiat, & hoc vocatur ius naturale. Alio modo,eſt aliquid adæquatũ, vel commenſuratũ alteri, ex condicto, ſiue ex quaſi placito,qñ.ſ.aliquis putat ſe contentum,ſi tm̃ accipiat;ꝙ quidem põt fieri dupliciter; vno modo per aliqđ priuatum condictũ; ſicut, ꝙ firmatur aliquo pacto,inter aliquas perſonas. Alio modo ex condicto publico,puta,cum totus populus conſentit,ꝙ aliqđ habeatur quaſi adæquatũ,& cõmenſuratũ alteri; vel cũ hoc ordinat princeps, qui curã populi habet, & eius perſonam gerit:& hoc dicitur ius poſitiuũ.S.Thom. 2.2.q.57.art.2.

Ad primũ reſp.ꝙ illud,qđ eſt naturale,habẽs naturã immutabilẽ,oportet, ꝙ ſit ſemper,& vbiq; tale. Natura ãt hoĩ: eſt mutabilis:& ideo id,qđ naturale eſt homini, põt aliqñ deficere; ſicut naturalẽ æquitatem habet, vt deponẽti depoſitũ reddatur. & ſi ita eſſet,ꝙ natura humana ſemper eſſet recta, hoc eſſet ſemper ſeruandũ; ſed quia qñq; contingit, ꝙ voluntas hoĩs deprauatur: eſt aliquis caſus, in quo depoſitũ non eſt reddendũ, ne hõ,peruerſam voluntatẽ habens,male eo vtatur?vt puta ſi furioſus, vel hoſtis reip.arma depoſita repoſcat.

Ad ſm reſp.dicendum,ꝙ voluntas humana, ex cõi condicto,poteſt aliquid facere iuſtum in his,q̃ ſm ſe non habent aliquam repugnantiam ad naturalem iuſtitiam; & in his habet locum ius poſitiuum;ſed ſi aliquid de ſe repugnãtiam habeat ad ius naturale,non poteſt voluntate humana fieri iuſtum;puta ſi ſtatuatur,quòd liceat furari,vel adulterium committere;vnde Eſa. 10. Veh,qui condũt leges iniquas.

Ad tertium reſp. ꝙ ius diuinum, partim eſt de his, quæ ſunt naturaliter iuſta, partim de his, quæ ſunt iuſta,intentione diuina;vnde q̃dam ſunt præcepta, quia bona; & quædam prohibita,quia mala; quædam bona, quia præcepta; quædam mala quia prohibita.

ARTIC. II.

Vtrum ius ſit obiectum iuſtitia.

1 AD ſecundum videtur dicendum, ꝙ ius non ſit obiectum iuſtitiæ.

Primò,per l. 1.ff.de iuſti.& iure,vbi dicitur, ꝙ ius eſt ars boni, & æqui;ars autẽ non eſt obiectum iuſtitiæ; ſed per ſe virtus intellectualis.

Secundò,c.ius generale. 1.diſt.vb dicitur, ꝙ lex eſt ſpecies iuris;lex autem non eſt obiectum iuſtitiæ;ſed magis prudentiæ.

Tertiò, iuſtitia ſubbijcit hoĩem Deo. Aug. lib. de morib.eccleſiæ: Ius aũt eſt lex humana. c.omnes. 1 diſt.ergo non eſt obiectum iuſtitiæ.

Sed contra facit c. 2.diſtin. 1.vbi dicit, ius dictũ eſt,quia iuſtũ eſt. Iſido.eod.lib.c.3.Sed iuſtum eſt obiectum iuſtitiæ. Ariſto.5.& hic dicit,ꝙ omnes talem habitũ volũt dicere iuſtitiam,à quo opera iuſtorum ſunt; ergo ius eſt obiectum iuſtitiæ.

Reſp. dicendũ, ꝙ iuſtum dicitur aliquid, quaſi trahens rectitudinẽ iuſtitiæ,non conſiderato qualiter ab agente fiat;ſed in alijs virtutib.non determinatur aliquid rectũ, niſi ſm aliqualiter,ꝙ fit ab agente; & propter hoc ſpecialiter iuſtitiæ, q̃ alijs virtutib. determinatur ſm ſuum obiectum, ꝙ vocatur iuſtum; & hoc quidem eſt ius, ꝙ eſt obiectũ iuſtitiæ. S.Thom. 2.2.q.57. art. 1.

Ad primũ reſp. ꝙ conſuetum eſt, vt nomina à ſua primęua impoſitione retorqueantur ad alia ſignificanda; ſicut nomen medicinæ impoſitum eſt primũ ad ſignificandum remedium, ꝙ præſtatur infirmo ad ſanãdum;deinde tractum eſt ad ſignificandum artem; in qua hoc fit; ita hoc nomen,ius, primò impoſitum eſt ad ſignificandum rem iuſtã, & hoc modo accipitur d.c.3.poſtmodum eſt ad ſignificandum artem, qua cognoſcitur, quid ſit iuſtum.l. 1.ff.de iuſti. & iure.

Ad ſm reſp.ꝙ lex non eſt ipſum ius(propria loquendo) ſed potius aliqualis ratio iuris, quæ dicitur quædam prudentiæ regula.

Ad tertium reſp.ꝙ, propriè, non dicitur ius lex diuina; ſed fas, quia videlicet ſufficit Deo, vt impleamus,ꝙ poſſumus reddere Deo; iuſtitia tamen tendit ad hoc, vt homo quantum poteſt Deo recompenſet,totaliter ei ſe ſubijciens.

ARTIC. III.

Vtrum definitio legis, quę dicit lex eſt conſtitutio ſcripta, ſit bona.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd lex non ſit conſtitutio ſcripta, conſtitutio

enim eſt, quod Rex, vel Imperator conſtituit.c.cō-ſtitutio. a. Diſt. lex autem poteſt eſſe non conſtitutio.c.lex.Diſt. 2.vbi non à principe, ſed à populo ſtatuitur, ergo videtur mala definitio.

Sed cōtra dr.c.lex.j.Diſ.ibi, lex eſt cōſtō ſcripta.

Reſp.dicendum, quod ſicut eorum, quę per artē exterius ſunt, quædā ratio in mente artificis præexiſtit, quę dr regula artis; ita etiā illius operis iuſti, quod ratio determinat, quædā ratio præexiſtit in mente, quaſi q̄dam prudentiæ regula; & hoc ſi in ſcriptis redigatur, vocatur lex d.c.lex Diſt. 1.

Ad arg.reſp. ꝙ nulla multitudo pōt eſſe ſine capite, quia oportet vni obedire; & neceſſe eſt, ꝙ ille ſentiat hoc, qd iuris ſapientes ad vtilitatem populi inuenerunt; & ſic dicitur illius capitis ſentiētis, populi autem conſentientis.

ARTIC. IIII.

Vtrum de eſſentia legis ſit, quod ſit ſcripta.

1

AD quartum videtur dicēdū, quòd de eſſentia legis non ſit, ꝙ ſit ſcripta, quia lex æterna vera lex dicitur, tamen ſcripta non eſt.

2 Præterea, lex naturalis verè lex eſt, quæ tamen ſcripta non eſt.

3 Præterea, Hyer. 31. dabo leges meas in viſceribus eorū; ergo nō eſt de eſſētia eius, qđ ſit ſcripta.

Sed cōtra dr.c.lex.j.Diſ.ibi, lex eſt cōſtō ſcripta.

Reſp.qđ de eſſentia legis hic definitæ eſt, qđ ſit ſcripta, vñ lex à legēdo dicta eſt, quia ſcripta eſt; & ad dñiam conſuetudinis, quæ eſt lex non ſcripta.

Ad primū reſp.negando aſſumptū, ꝙ lex æterna nō ſit ſcripta, quia dr verbū æternū, in quo oīa ſcripta reſinent ſm illud fons ſapiētiæ verbū Dei, in excelſis æternū; nā ſcriptura libri vitæ æterna ē.

Ad ſecundum reſp. quòd ius ſcriptum dicitur dupliciter, f.ſcriptū digito Dei, & inſitum cordi hominum; vel ſcriptū ſtudio hominis propter vtilitatem poteſtatis, hoc etiam modo conuenit legi naturali, quæ & ſi non in chartis; in cordibus tamē hominum ſcripta eſt.vnde Aug. lib. 2.de ſermone Dñi in mōte, quis.n. ſcriptorū in cordibus hoīum legē naturalē ſcripſit, niſi Deus? de quo Apoſt.ad Ro. ij. gentes, quæ legem non habent naturaliter, quæ legis ſunt faciunt.

Ad tertium reſp.quòd loquitur de lege noua, q̄ quoad principale, qd ineſt, quod eſt gr̄a Spūs Sancti, eſt ſcripta in cordibus fideliū, quæ licet ſit lex indicta, ſecundariò tamen lex ſcripta.

ARTIC. V.

Vtrum mos, & conſuetudo, ſint idem.

1

AD quintū vr dicendum, quòd ſit idē mos, & conſuetudo, cū ipſa ſit actus per tp̄s aliquod obſeruatus.cū Ariſt. 2.ethic.dicat habitū virtutis nō vnico actu, ſed ex more generari.

Sed contra dicitur c.mos.1.Diſt.vbi mos definitur per conſuetudinem, cum autem idem non cadat in definitione ſui ipſius, mos, & conſuetudo differre dicenda ſunt.

Reſp.dicendū, ꝙ in hoc differunt, quia conſuetudo generaliter eſt, quàm mos, cōſuetudo.n.ſe habet ad bona. Præterea, cōſuetudo dicitur altera natura, mos autem dicitur actus, per quem introducitur conſuetudo.

Ad arg.reſp.quod ſecūdum quòd, eſt idē, qđ cōſuetudo accipitur cum dicitur, mos eſt conſuetudo longa, ſecundum autem quod ſignificant actū appetitiuæ virtutis, accipitur vbi ſequitur in textu de moribus tracta.

ARTIC. VI.

Vtrum vnicus actus ſufficiat ad introducendum conſuetudinem.

1

AD ſextum videtur dicendum, quòd vnicus actus ſufficiat ad conſuetudinem per c.ſemel malus.de reg.iur.in 6.

2 Præterea, c.cū, de præben.in 6.vbi vnicus actus continuatus conſuetudinem inducit.

3 Præterea, quia ſi plures actus requiruntur, quęritur quot; & non datur, neq; dari pōt certus numerus, ideo probabilitas actuum non requiritur.

Sed cōtrarium dicitur.c.mos.1.Diſt.ibi, mos eſt longa conſuetudo, de moribus tantūmodo tracta.

Reſp.dicendū, quòd conſuetudo non pōt habere vim legis, niſi intelligatur ex voluntate, & rōnis iudicio procedere eorū, qui cōſuetudinē introducere volūt, ſed volūtatis motus, & rōnis cōceptus p vnū actū exteriorē efficaciter declarari non pōt, ſed neceſſe eſt eſſe plures; quia cū aliquid multoties ſit, indicatur ex deliberato rationis iudicio prouenire; ergo cōcluſio vera.S.Tho. 2. 2.q.97. Art.3. Præterea conſuetudo dicitur ex communi vſu, nō ergo ex vnico actu dicetur.

Ad primum reſp.ꝙ aliud eſt præſumere, ꝙ aliquis faciat in futurū, ꝙ ſemel antea geſſit, aliud, ꝙ ſit conſuetus talem actum facere.

Ad ſecundum reſp.ꝙ textus ille procedit in p̄ſcriptione, non in conſuetudine.

Ad tertium reſp.negando cōſequentiā, quia relinquitur arbitrio iudicis, quot actus reqrātur ad conſuetudinē inducendā.c.de cauſis de offi.deleg.

ARTIC. VII.

Vtrum ad conſuetudinem inducēdam requiratur tempus, cuius initij memoria non extet in contrarium.

1

AD ſeptimū vr dicēdū, ꝙ ad inducēdā cōſuetudinē reqrat tp̄s, cuius initij memoria non extet ī cōtrariū.l.1.§.fi.ff.de aq. quot.& æſti. ſeu ad minus tp̄s 40.annorū.c. Auditis de præſcr.

Sed contra facit, quia ſatis eſt tempus decē annorum, quia dicitur mos, & longa cōſuetudo.c.4. diſt.1. longa aūt conſuetudo, quæ obſeruantia decem annorū roboratur. l. 1.C.quæ ſit lōga conſue.

Ad arg.reſp.ꝙ loquuntur illi textus, primo de conſuetudine antiqua, ſecundò de ea, quæ eſt contra ius, & ſe extendit ad tollendū ius alteri q̄ſitū.

ART.

ARTIC. VIII.

Vtrum conſuetudo ſit Ius.

1 AD octauũ videtur dicendum, quòd conſuetudo nõ ſit ius, ſed facti, & in facto conſiſtens. c. 1. de conſuet. lib. 6.

2 Præterea, conſuetudo diſtinguitur à iure, ergo non eſt ius.

Sed contra dicitur. c. conſuetudo 1. Diſt. ibi, conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum.

Ad primam reſp. quòd conſuetudo põt dupliciter conſiderari, Vno modo, materialiter, ſ. pro actibus pſorũ hominũ, ex quibus inducitur ipſa cõſuetudo, & hęc dicimus q̃d eſt facti, & in facto cõſiſtit; Secũdo modo, quaſi formaliter. ſ. ꝑ eo, q̃d eliditur ex ipſo vſu actorũ, & cũ tale elicitũ appellatur, ius, rectè conſuetudo, ius appellatur.

Ad ſecundum reſp. quòd conſuetudo ſtrictè capta, diſtinguitur contra ius, non ſimpliciter, ſed cõtra ius ſcriptum.

ARTIC. IX.

Vtrum ſit lex omne, quod in ratione conſiſtit.

1 AD nonum videtur dicendũ, quòd incõuenienter definiat̃ lex cũ dicit̃, lex erit omne, q̃d in rõne cõſtiterit, q̃ lex nõ ptinet ad rõnem; ſed ad voluntatem cũ dicitur, quòd placuit principi legis habet vigorem. §. ſed quod principi. Init. de iure nat. gent. & ciuil.

Sed contra dicitur. c. cõſuetudo. 1. Diſt. ibi lex erit omne iam, quod & ratione conſtiterit.

Reſp. dicendum, quod lex eſt quidam regula & menſura actuũ, ſecundũ quã inducitur aliquis ad agendũ, vel ab agendo retrahitur: dicitur à ligando, quia obligat ad agendum. regula autem, & menſura humanorũ actuũ eſt rõ, q̃ eſt primũ principiũ illorũ, rõnis. n. eſt ordinare ad finem, qui eſt primum principiũ in agẽdis. In vnoquoq; aũt genere illud, quod eſt principium, eſt menſura & regula illius generis, ſicut vnitas in genere numeri, & motus primus in genere motuum. vnde ſequitur quod lex ſit aliquid ad rationem pertinens. S. Tho. 1. 2. q. 90. Artic. 1.

Ad arg. reſp. quòd ratio habet vim mouẽdi à voluntate, ex hoc. n. quod rõ vult finem, rõ importat de his, quæ ſunt ad finem; ſed voluntas de his, quæ imperantur ad hoc, quod rationem legis habeat, oportet, quod ſit aliqua ratione regulata, & hoc modo intelligitur, quod voluntas principis habet vigorem legis, alioqui voluntas Principis magis eſſet iniqua, quàm lex.

ARTIC. X.

Vtrum diuiſio iuris in naturale, gentium & ciuili, ſit bona.

1 AD decimum videtur dicendũ, quòd hæc diuiſio non ſit bona, quia Ariſt. in 5. ethic. diuidit ius in naturale, & legale, & alij alias ſpecies iuris ponunt.

Sed contra dicitur. c. ius autem. 1. Diſt. ibi ius autem naturale eſt, aut ciuile, aut gentium. Iſid. lib. 5. ethim. c. 4.

Reſp. dicendum, ꝙ ius accipitur multipliciter; vno modo ſecundum abſolutam ſui conſiderationẽ, quod eſt cõe omnibus animalibus, à quo deſcẽdit ius gentium, commune hominibus tantum, q̃d etiam dicitur naturale homini: quod quidem vim habet ante omnem legem poſitam, ex quo oritur ius ciuile, ſiue conſuetudo, quod ius legale dicitur apud philoſophum, qui ſolum diſtinguit ius politicum competens hominibus, non autem ius vniuerſaliter ſumptum, prout hic.

ARTIC. XI.

Vtrum definitio iuris naturalis ſit bona, hic poſita.

1 AD vndecimum videtur dicendum, quod inconuenienter definiatur ius naturale, quod ſit commune omnium nationum, quia nec eodem modo, nec eiſdem operibus videmus homines viuere, ſicuti videmus ius poſitiuum, quod eſt concluſio iuris naturalis, non eſſe idem apud oẽs.

Sed contrarium dicitur. c. ius naturale. 1. Diſtin. ibi ius naturale eſt commune omnium nationum eo quod vbique inſtinctu naturæ, non conſtitutione habetur aliqua.

Reſp. dicendum, quòd definitio iſta eſt bona; t̃igitur. n. principium iuris naturalis, cũ ait, quod eſt cõe omnium nationum, tangitur efficiens cum ait, inſtinctu naturæ, tangit etiam differentiam iuris naturalis a iure ſcripto, vel conſuetudine, cum dicit, quod non edidit conſtitutio aliqua.

Non obſtat ratio contraria, quia in illis non concurrunt tantum vniuerſalia principia iuris, quæ naturaliter ſunt inſerta, ſed etiam ratio conſiderans particularia, quæ cum varientur ſecundum ſtatum loci, & temporis negotij, & perſonarum, quæ ſunt in particularibus, per hoc non ſunt eadẽ apud oẽs, lex ergo naturalis nihil aliud eſt, quàm conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus proprijs, ſiue competat ei ex natura generis, vt generare, comedere, & huiuſmodi, ſiue ex natura ſpeciei, vt ratiocinari, & ſimilia.

ARTIC. XII.

Vtrum conuenienter definiatur ciuile ius.

1 AD duodecimum videtur dicẽdum, quòd inconuenienter definiatur ius ciuile, dum dicitur. Ius ciuile eſt, quod quiſque Populus vel ciuitas, ſibi proprium humana, diuinaq; cauſa conſtituit: quia Ariſt. diuidit ius Politicum, quod eſt idem cum ciuili in naturale, & legale in 5. e. hic.

2 Præterea, ius ciuile non ſolum conſtituitur à Populo, ſed etiam à Rege, & ab Imperatore, vel à Pontifice.

Sed contra dicitur. c. ius ciuile. 1. Diſt.

Reſp. dicendũ, ꝙ hec definitio eſt bona, conſtat. n. ex genere & differentijs, genus, cũ dicitur, eſt ius, differentia, cum dicitur, propriũ, & ſic diſtinguitur à iure gentium; datur etiam per cauſas, nempe

efficiētem,cum dicitur,Populus, vel Ciuitas;datur per cauſam finalem,cum additur,diuina,humanaq; cauſa inſtituit;ſcilicet finis inſtitutionis iuris eſt ad honorem diuinum,& humanum.

Ad primum reſp.quòd aliter accipitur ius ciuile a philoſopho,aliter à Iureconſ.

Ad ſecundum reſp. quòd hæc definitio procedit ſecundum antiqua tempora;ſeu dicas, quòd hic ius ciuile definitur,prout eſt particulare ius alicuius Ciuitatis; Imperator autem, & Pontifex conſtituunt ius uniuerſale;quæ definitio poteſt etiam conuenire iuri canonico, quia eccleſia ſæpe Ciuitas, & Populus nominatur.

ARTIC. XIII.

Vtrum conuenienter definiatur ius gentium.

1

AD decimum tertium videtur dicendum, quod inconuenienter definiatur ius gentiũ, cum dicitur,quod ſit occupatio ſedium,ædificatio,munitio,bella, captiuitates,ſeruitutes,poſtliminia,fœdera pacis,induciæ legatorum non uiolandorum religio,connubia inter alienigenas prohibita;hoc inde ius gẽtium appellatur, quia eo iure omnes ferè gentes vtuntur. c. ius gentium. 1.diſt.quia occupatio ſedium,& rerum alterius eſt contra iuſtitiam,& per conſequẽs non poteſt eſſe iuris gentiũ.

2 Præterea,bellum non videtur ortum de iure gentium;ſed de iure diuino, vel naturali; quia bellum gerimus, vt pacem habeamus, vel iniuriam propulſemus.

3 Præterea,ſeruitus videtur dicendum, quòd non ſit iuri gentium;quia Ariſt. 1. Polit.dicit,quod aliqui naturaliter ſunt ſerui; & eſt orta per peccatum; non autem per ius gentium.

4 Præterea,prohibitio cõnubiorum cum alienigenis,non videtur de iure gentium; quia hoc videtur eſſe de iure diuino.Deut.7.Deus dicit non procurabis cum eis cõiug a,loquendo de infidelibus, & de alienigenis,& de iure canonico.c.non debet.de con ſang.& affini.

Sed contrarium dicitur.in c.ius gentiũ. 1.diſt.

Reſp.dicendum,quod occupatio ſedium,quę fit bello iuſto mediante,nõ eſt contra ius naturale,ſed iuris gentium;ſi vero conſideremus bellum,eſt etiã iuriſg.nam in eo tria ſunt animaduertenda. Primũ eſt authoritas,& ſecundum hoc eſt de iure diuino; omnis enim poteſtas à Domino Deo eſt. Secũdum eſt primæua inclinatio,& quoad hanc partem videtur de iure naturali.Tertium conſideratur forma iuſtitiæ,vt debito modo procedatur in eo,& ſecundũ hoc dicitur eſſe iuriſgẽtium. eſt Præterea ſeruitus. de iure gẽtium,tanquam effectus belli.Pro qua notandum eſt,quòd ſeruitus eſt ſubiectio quædam(lare extenſo vocabulo,quæ capitur multis modis.Prima dicitur ad bonum diuinum,ſecundum quam viri ſancti dicuntur ſerui Dei.Secunda dicitur ad malum,ſecundum quam homo peccato ſubditus dicitur ſeruus peccati.Ioan. 8.Tertia,prout minus perfecti ſubſunt perfectior.bus;ſicuti eſt ratio naturalis,vt viris ſeruiant fœminæ, quæ proprie non eſt ſeruitus.Quarta eſt ſubiectio, quæ proprie dicitur ſeruitus, quæ dicitur conditio ſuppoſitionis, qua perſona ſecundum ſe, & ſua, eſt in poteſtate ſuperioris;quæ quidem ſeruitus introducta eſt per peccatum, tanquam pœna illius, in quam incurritur multis modis. Primo vi aduerſæ poteſtatis, 2. Pet. 2.A quo qui ſuperatus eſt, ſeruus eius eſt.Secundo ex electione propria, cum quis patitur venundari. §.ſerui Inſt.de iur.perſon.Tertio ex malignitate aduerſarij; ſicuti Ioſeph à fratribus fuit venditus. Quarto ex natiuitate,cum quis naſcitur filius ancillæ.§.ſeruum.§.1.ff.de ſtat.hom.Quinto ex humana legis authoritate; cum libertus reuocatur in ſeruitutem,ob iniuriã illatam patrono.§. illud Auth.vt liberti de cętero.Sexto ob delictum; vt raptor mulieris efficitur ſeruus illius.c.de raptoribus.36.q.1. Ex quibus colliguntur plures concluſiones. Prima quod ſeruitus ad Deum,eſt de iure naturali, ſecundum quod vnumquodque tenetur ſubeſſe principio ſuo,idẽ eſt de omni ſeruitute,qua inferior ſubditur ſuperiori. Secunda ſit concluſio, quod ſeruitus peccati eſt introducta ex lege naturę humanæ corruptæ.Geneſ.6.corrupta eſt terra.Tertia eſt concluſio,quod ſeruitus eorum, qui in bello iuſto capiuntur ab hoſtibus, eſt de iure gentium;quia hæc ratio dicta tapud omnes gentes.Quarta ſit concluſio,quòd ſeruitus,prout importat determinationẽ pœnæ,eſt de iure canonico,vel ciuili à naturali profectis.Præterea,fuit prohibitio de iure gentiũ,quia apud omnes gentes id ſeruatur tam fideles, quam infideles;conſequentia nihilominus ſtat, quod aliquid ſit de iure gentium per inuentionem; quo vero ad approbationem ſit de iure diuino, & canonico.Et licet à ſanctis patribus contractum ſit quandoque cum alienigenis.Reſp.poteſt,quòd tunc cõtraxerunt,quando alienigenæ conuerſi fuerunt, ſecus autem vbi imminebat periculum fidei; ſicuti habetur Deut. 7. & per hęc patet reſponſio ad obiecta.

ARTIC. XIIII.

Vtrum conuenienter ponatur ius militare ſpecies iuris Ciuilis.

1

AD decimum quartum videtur dicendum, quod ius militare non ſit ponendum ſpecies iuris Ciuilis; quia contrariatur præcepto Chriſti dicentis. Math. 5. ego dico vobis nolite reſiſtere malo.

2 Præterea,quia ſi ponetetur ſpecies iuris Ciuilis, caderet ſub prudentia: Militaris autem eſt quædam ars,& plurimum valet fortitudo in ea.

Sed in contrarium dicitur in c. ius militare. 1.diſtin.

Reſp.dicendum, quòd prudentia militaris eſt in rep.neceſſaria;ea.n.quæ,ſecundum artem,& rationem aguntur,conformia eſſe oportet his, quę ſunt ſecundum naturam, quæ à ratione diuina ſunt inſtituta.Natura autem ad duo intendit. Primo quidem ad regendam vnamquamque rem in ſe ipſa. Secundo vero ad reſiſtendum extrinſecis repugnãtibus,

tibus,& corruptiuis:& propter hoc data eſt concupiſcibilis,qua mouetur homo ad ea,quę ſunt ſaluri accommodata.& etiam iraſcibilis,per quam homo reſiſtit impugnãtibus.Præterea, ſicuti homo habet duas virtutes, vnam, per quam ſequitur bonum & refugit malum,Aliam per quam aggreditur,& reſiſtit prohibentibus;ſic quælibet Ciuitas indiget duplici prudentia,videlicet legum poſitiua,& militari:vt per vnaq; proficua proſeqtatur,& fugiat nociua;per militarem vero reſiſtat impugnantibus : vt habetur in procem.Inſt.in prin. Quod autẽ ius militare ſit ſpecies iuris ciuilis patet ; quia quatenus tractat de ordine in bellando, de ſtipendijs militũ, non eſt ſpecies iuris naturalis,nec minus iuriſg.Cũ hæc diſciplina,non ſit vna apud omnes;ſed varia,ſecundum varietates regionum .

Ad primum reſp.quòd talia pręcepta ſunt ſeruãda de præparatione animi ; vt homo,ſi opus fuerit, ſit paratus non reſiſtere;ſed quandoq; eſt aliter agẽdum,dummodo fiat abſq; odio, & cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Ad ſecundũ reſp.quod militaris pertinet ad prudentiam,ſecundum quod ordinatur ad bonum cõmune;licet circa aliquas regulas exercẽdi arma poſſit habere rationem artis;& licet exequutio militaris pertineat ad fortitudinem;directio tamen , quæ eſt principalis,pertinet ad prudentiam ; ſecundum quod eſt inductus exercitus.de quo in d.c.ius militare habetur.

DISTINCTIO II.

Continuari poteſt hoc pacto ad præcedentem. Dictum fuit proxime ſuperius , quid ſit ius Quiritum , ſiue Romanorum, Hic autem ponit , quæ ſint eius ſpecies. Nec non tractat quaſdam leges eſſe nominatas a conditoribus,ab effectu earum, & à loco vbi conditæ ſunt .

DISTINCTIO II.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter ponatur Diuiſio iuris poſitiui in cap. 1. diſt. 2.

1 AD primũm videtur dicendum , quòd inconueniẽter ponatur ſpecies iuris; dum dicitur, cõſtat autem Ius Quiritum, ex legibus,& plebiſcitis,& Senatus conſultis,& cõſtitutionibus principum,ex edictis Senatorum, ſiue reſponſis prudẽtum;Quia ea,quæ habent eandem vim, non videntur formaliter differre;ſed ſolum materialiter; ſed iſta omnia habent eandem vim;ergo non differunã niſi materialiter;quæ diſtinctio in arte non eſt curãda,cum poſſet eſſe in infinitum;ergo inconuenienter talis diuiſio ponitur.

2 Præterea,ſicuti in ciuitate ſunt ſacerdotes,Principes,& milites;ita etiã ſunt & alia officia,ergo debebant poni alia iura ad alia officia pertinentia.

Sed contra ſatis eſt authoritas Gratiani.c. 1. diſtin.2.ſuperius adducta.

Reſp.dicendum,quod vnumquoque poteſt per ſe diuidi ſecundum illud,quod in eius ratione continetur; ſicut in ratione animalis continetur anima quæ eſt rationalis, vel irrationalis.Ideo animal per ſe propriè diuiditur,ſecundum rationale,& irrationale;non autem ſecundum album,& nigrum , quæ eſt diuiſio præter rationem eius. Sunt autem multa de ratione legis humanæ, ſecũdum quorũ quodlibet lex humana propriè,& per ſe diuidi pôt . Eſt. n. primo de ratione legis humanæ,quod ſit deriuatiua à lege naturæ ; & ſecundum hoc diuiditur ius poſitiuum in ius gentium,& ius ciuile. Ad ius gentium pertinent ea, quæ deriuantur ex lege naturæ; ſicuti concluſiones ex principijs; vt iuſtæ emptiones,& venditiones , & alia huiuſmodi, ſine quibus homines ad inuicem conueniri non poſſent ; quod eſt de legẽ naturæ.Homo. n . natura eſt animal ſociabile,quæ vero deriuantur à natura, per modum particularis determinationis,pertinent ad ius ciuile;ſecundum quod quælibet ciuitas aliquid ſibi ad commodum determinat.Secundo eſt de ratione legis humanę,quod ordinetur ad bonum ciuitatis;& ſm hoc lex humana diuidi pôt ſm diuerſitatẽ eorũ,q ſpãlr dãt operã ad bonũ cõe ; ſicut principes populũ gubernãtes,& milites pro ſalute populi pugnantes. Et ideo iſtis hominibus quædam iura adaptantur. Tertio eſt de ratione legis humanæ, vt inſtituatur à gubernante communitas ciuilitatis ; & ſecundum hoc diſtinguuntur leges ſecundum diuerſa regimina ciuitatis·quorum vnum,ſecundũ Ariſt.in 3 Polit.eſt regimen ; quãdo ſcilicet ciuitas gubernatur ab vno & ſecundum hoc accipiũtur cõſtitutiones principum. Aliud vero regimen eſt Ariſtocratia;ideſt principatus optimorum vel optimatum: & ſecundum hoc ſumuntur reſponſa prudentum, & ſenatus conſulta. Aliud regimen eſt oligarchia;ideſt principatus paucorũ diuitum, & potentum;& ſecundum hoc ſumitur ius prætoriũ, quod etiam honorarium dicitur . Aliud regimen eſt populi, quod vocatur democratia ; & ſecundum hoc ſumũtur plebiſcita. Aliud eſt tyrannicum,quod eſt omninq corruptum ; vnde ex hoc non ſumitur aliqua lex. Eſt etiam aliquod regimen ex iſtis commiſtum,quod eſt optimum ; & ſecũdum hoc ſumitur lex,quam maiores natu ſimul cum plebibus ſanxerunt.c.lex eſt.& cap.ſeq.2. Diſt.

Ad primum reſp.dicendum,negando,quòd iſta iura non diſtinguantur formaliter; quia diſtinguntur ſecundum diuerſa regimina reipublicæ.

Ad ſecundum reſp. quòd non eſt ſimile de iſtis officijs;quoniam iſta ſpecialiter dant operã ad bonum commune. Ideo iſtis adaptantur, quædam iura non autem alijs.

ARTIC. II.

Vtrum conuenienter deficiatur lex in c.lex 2. Diſt.

1 AD ſecundum videtur dicendum,quod incõuenienter definiatur lex,dum dicitur,lex eſt conſtitutio populi. c. lex 2. Diſt. quia vnius rei vna eſt definitio,ſed aliter definitur ſupra c.lex. 1. Di. ergo aut illa,aut iſta definitio, dicetur mala.

Præ-

2 Præterea, populus non poteſt condere legem; quia illa poteſtas tranſlata eſt in principem, l. digna uox. c. de legibus.

Sed contrariũ dicitur. c. lex 2. di. Iſid. li. 5. ethim. cap. 10.

Reſp. dicendum, quòd lex hic proptiè non definitur; ſed magis deſcribitur. vnius autem & eiuſdem rei nõ eſt inconueniens plures eſſe reſcriptiones. & ſic patet reſp. ad primum.

Ad ſecundum reſp. quod definitio iſta eſt data pro tempore, quo populus Romanus monarchiã tenebat; ſed dicas licet quilibet populus non poſſit legem vniuerſalem condere; nihilominus, in his, in quibus adminiſtrationem habet, legem particularem condere poteſt.

ARTIC. III.

Vtrum aliquæ leges rectè ab auctoribus illarum denominentur?

1

AD tertium videtur dicendum, quòd inconuenienter quędam leges ab auctoribus illarum denominentur; quia, quæ ſunt per accidens, ſunt prætermittenda; ſed accidit legi, vt ab hoc vel ab illo homine feratur; ergo inconuenienter ponitur diuiſio humanarum legum ex nominibus legiſlatorum.

Sed contrarium dicitur cap. quædam 2. Diſt. ibi quædam etiam leges dicuntur ab his, qui eas condiderunt; vt conſulares, Tribunitiæ, Iuliæ, Corneliæ &c. Iſid. lib. 5. ethim. c. 15.

Reſp. dicendum, quòd de ratione legis eſt, quod ſit directiua humanorum actuum; & ſecundum hoc, ſecundum diuerſa, de quibus leges feruntur, diſtinguuntur leges; quæ interdum ab auctoribus nominantur, non per auctores, ſed per partes, de quibus ſunt.

Ad arg. reſp. quod licet aliquæ leges ab auctoribus nominentur; diuiſio tamen arg. capitur principaliter penes res, de quibus ſunt.

DIST. III.

Continoati poteſt hæc tertia Diſtinctio ad ꝓxime præcedentem. Poſt quam ſuperius tractauerit magiſter de ſpeciebus ſecularium legum; ſequitur tractare de eccleſiaſticis cõſtitutionibus.

DISTINCTIO III.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter eccleſiaſtica conſtitutio nominetur Canon.

1

AD primum videtur dicendum, quòd inconuenienter eccleſiaſtica conſtitutio nominatur Canon; quia conſtitutio eccleſiaſtica eſt Ius; ſed non omnis regula, quæ eſt interpretatio Canonis, eſt Ius. l. 1. ff. de reg. iur. ergo non omnis conſtitutio eſt canon.

2 Præterea, conſtitutiones aliquæ eccleſiaſticę videantur eſſe non rectę; vt cum puniuntur aliquem ſine culpa. c. miror 17. q. 4. non ergo eſt canon. i. regula, quæ rectè ducat.

Sed contrarium dicitur c. 1. & ſeq. 3. Diſt. ubi eccleſiaſtica conſtitutio nominata eſt canon. Iſid. lib. 6. ethimo. c. 16.

Reſp. dicendum, quòd merito conſtitutio eccleſiaſtica dicatur regula, quia quemadmodum per regulam diſtorta diriguntur, & fiunt plana indirecta, & fiunt ſemitæ rectæ: ſic per conſtitutiones eccleſiaſticas diriguntur greſſus hominis per vias planas. ſimiliter ſicuti regula in ſcientijs docet artem ſciendi; ita per conſtitutiones eccleſiaſticas docentur homines rectè viuere.

Ad primum reſp. licet regula in omni ſua acceptione non ſit dicenda Ius; ſecundum tamen aliquam ſui acceptionem iuris, habet rationem. maximè cũ Ius dicatur, quod iuſtũ, & æquum eſt.

Ad ſecundum reſp. negando aſſumptum; ſicut .n. non eſt aliqua lex, quæ Iuſta non fuerit: ita quæ recta non fuerit. Et licet quandoque puniat aliquos ſine culpa, pœna temporali, & pœna damni, iuſta & recta eſt nihilominus; quia id ſine cauſa non facit, & licet canon quandoque videatur ſibi contrarius; non per hoc ſequitur, quin ſit rectus; ſi quilibet conſideretur pro loco, & tempore, & cauſa inſtitutionis ſuæ. c. regulæ Diſt. 29.

ARTIC. II.

Vtrum conueniens fuerit facta diuiſio Canonum; quod alij ſint decreta Pontificum; alij ſtatuta Conciliorum.

1 AD ſecundũ videtur dicendum, quod non ſufficienter ponantur iſtæ duæ ſpecies canonũ; quia multę ſunt aliæ ſpecies canonum, quæ ſub diuiſione iſta non comprehenduntur. c. ſi quis dogmata. 25. q. 2.

2 Præterea, Concilia prouincialia non poſſunt facere canones. ergo male ſtatuta conciliorum appellantur canones.

Sed contrarium dicitur in c. regula. §. porro. 3. Diſt. ibi, porro canonum, alij ſunt decreta Pontificum; alij ſtatuta conciliorum: vt inquit Gratianus ibidem.

Ad primum reſp. quòd ſpecies numeratæ, in d. c. ſi quis dogmata, comprehenduntur ſub hac diuiſione.

Ad ſecundum reſp, quod licet concilia prouincialia non poſſint facere de rebus magnis; e paruis tamen rectè facere poterunt ad ſuam prouinciam ſpectantibus. Canon ergo dupliciter capitur large, & ſtricte; in larga ſignificatione, omnis conſtitutio eccleſiaſtica dicitur canon; ſtricte autem ſumptus, capitur pro conſtitutione, quæ addita eſt concilio vniuerſali, aut prouinciali. De multiplici differentia canonis; concilij, decretalis conſtitutionis, dogmatis, & iſtorum; vide, quæ dixi in tract. de legibus, & ſtat. part. 2. q. 2. per totum.

ARTIC. III.

Vtrum ſufficienter concilia diuidantur, quod alia ſint vniuerſalia, alia prouincialia.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd inconuenienter ſint poſitæ ſpecies conciliorum, videlicet vniuerſalium, vel prouincialiū; quia ſunt etiam concilia epiſcopalia. §. epiſcoporum. Diſt. 18.

Sed contrarium dicitur c regula.§ porro.3.diſt. ibi, conciliorum vero, alia ſunt vniuerſalia, alia particularia; vbi Gratian.

Reſp. dicendum, quòd cum ratione canonum, diuiſio conciliorum fuerit hic introducta; ſolum ea conciliorum genera debebat comprehendere, in quibus canones fiant; Cum ergo in iſtis concilijs canones inſtituantur; rationabiliter tantum illa duo genera conciliorum pro nunc poſuit. & per hoc patet reſponſio ad argumenta.

ARTIC. IIII.

Vtrum conuenienter definiatur priuilegium, quod ſit lex priuatorum.

1 AD quartum videtur dicendum, quòd inconuenienter definiatur priuilegium; cum dicitur priuilegia ſunt leges priuatorum: quaſi priuatæ leges. c. priuilegia.3. diſt. quia non ſolum priuatorum hominum ſunt: ſed etiam hominum in dignitate conſtitutorum.

2 Præterea, quia in priuilegio quandoque ponitur ius commune.

3 Præterea, nihil bene definitur per ſuum oppoſitum: oppoſitum autem priuilegij eſt lex: ergo malè dic tur, priuilegium eſt lex priuatorum.

4 Preterea, malè dicitur, quòd in priuato feratur: cum ſæpe reip. detur priuilegium.

Sed contrarium dicitur.c.priuilegia.3.diſt. ibi, priuilegia ſunt leges priuatorum; quaſi priuatæ leges: nam priuilegium dictum eſt eo, quòd in priuato feratur. Iſid.lib. 5. ethim. c. 18.

Reſp. dicendum, quòd priuilegium poteſt tripliciter conſiderari. Primo ex parte eius, cui conceditur. Secundo ex parte communis iuris, quòd relaxatur. Tertio ex parte ordinis iudiciarij, qui in eius obſeruatione, ſeu conceſſione non ſeruatur. Quantum ad primum, rectè dicuntur priuatæ leges: quia ſemper priuilegia aliquibus ſingulariter conceduntur: licet concederetur quandoque generaliter: vt puta alicui eccleſiæ vel vniuerſitati. Quantum vero ad ſecundum, dicitur quoque priuatæ leges. Non enim eſt priuilegium, niſi aliquod indulgeat ſpeciale: vnde dicitur ius priuatum, contra ius commune indultum. Quantum vero ad tertium dicitur, quòd in priuato feratur. Non enim ab alijs datur, niſi ſint ſupra legem, quos non oportet in priuileg o concedendo ordinem iudiciarium obſeruare.

Ad primum reſp. quòd nomine priuatorum, hoc in loco comprehenduntur omnes exempti à iure communi.

Ad ſecundum reſp. quòd dato, quòd in priuilegio nihil exprimatur, niſi quòd eſt in iure communi, tamen cenſetur aliquod priuilegium, cum magis timeatur, quòd ſpecialiter notatur, quàm quòd in genere comprehenditur.

Ad tertium reſp. quòd nomen priuati accipitur in definitione pro ſingulari.

Ad quartum reſp. quòd priuilegium non dicitur dari in priuato, reſpectu recipientis, ſed ex parte dantis, ſeu dicas, quod etiam priuilegium conceſſum reip. dicitur datum priuato, vt dixi in reſp. ad primum.

ARTIC. V.

Vtrum officia legum ſufficienter aſſignentur in c omnis 3. diſt.

1 AD quintum videtur dicendum, quòd inſufficienter aſſignentur officia legum in d. c. omnis. quia omnis lex præceptū commune eſt; ſed idem eſt imperare, quòd præcipere ergo, alij quator ſuperfluunt.

2 Præterea, effectus legis eſt, vt inducat ad bonū; ſed conſilium eſt de meliori bono, quàm præceptum. ergo magis pertinet ad legem conſulere quàm præcipere.

3 Præterea, homo non incitatur ad bonum per præmia, ſicuti per pœnas. Ideo debebat poni præmiare, ſicut punire. Quo caſu, cum ſolo metu pœnarum quis faciat bonum, non eſt bonus, quia timor ſeruilis, non conſtituit bonum.

Sed contrarium dicitur.c.omnis.3.diſt. ibi, omnis lex, aut permittit aliquid, vt vir fortis petat premium; aut vetat, vt ſacrarum virginum nuptias nulli petere liceat, aut punit, vt qui cædem fecerit capite plectatur. eius enim præmio, aut pœna vita moderatur humana. diuina autem præcipit, vt diliges dominum Deum tuum. Iſid. lib. ethim. c. 19. S. Thom. 1.2.q.92.art 2.

Reſp. dicendum, lex reſpicit actum rationalis creaturę. Aut ergo recipit actum, qui factus eſt, Aut qui faciendus eſt. Si actum, qui factus eſt, aut illę fuit bonus, aut malus; ſi bonus, ſic retribuit; ſi malus, ſic punit. Si reſpicit actum, qui faciendus eſt; aut reſpicit eum abſolute, aut comparate; Si abſolute, aut eſt actus ille bonus, aut malus; Si bonus, ſic præcipit; ſi malus, ſic prohibet; Si comparate aut ille actus eſt bonus, aut malus; ſi bonus, tunc reſpectu eius eſt conſilium; quia conſilium eſt melioris boni; ſi malus, ſic eſt permiſſio, quę eſt reſpectu mali; vel propter hoc, quòd non fiat peius; aut propter hoc, quòd bonum fiat melius. Et ſic non ſolum includuntur iſti quatuor effectus legum; ſed adduntur duo alij.

Ad primum reſp. quòd ſicut ceſſare à malo, habet quandam rationem præcepti; & ſecundum hoc, large accipiendo, pręceptum vniuerſaliter lex dicitur preceptum.

Ad ſecundum reſp. quòd conſulere, non eſt proprie actum legis; licet quandoq; conſular.cap. ſic

ſic n.28.q.1. Sed poteſt etiam pertinere ad perſonam priuatam, cuius non eſt condere legem. vnde Apoſt. 1. Corinth.7. cum conſilium quoddam daret, dixit, ego dico, non dominus. & ideo non ponitur inter effectus legis.

Ad tertium reſp. ꝙ etiam præmiare poteſt ad alterum pertinere; ſed punire non pertinet, niſi ad miniſtrum legis; cuius auctoritate pœna infertur. & ideo præmiare non ponitur effectus legis; ſed punire, per ꝙ homo aſſuefacit ad euitandum malum, & faciendum bonum; & propter metum pœnæ perducitur quandoq; ad hoc, quòd delectabiliter, & ex propria voluntate hoc faciat. & ſecundum hoc lex puniendo perducit ad hoc, quòd homines ſint boni.

DIST. IIII.

Continuatur ſic ad præcedentes. Superius Magiſter poſuit ſpecies legum, & earum officium. Nunc conſequenter ſubiungit de inſtitutione earum.

Diuiditur in quinq; partes. In prima ponit cauſam inſtitutionis legum. In ſecunda ponit conditiones qualitatum, quæ requiruntur in legibus ipſis; ad hoc, quòd bene inſtituantur. In tertia aſſignat cauſam, quare talia in condenda lege veniunt conſideranda. In quarta oſtendit, qñ leges inſtituuntur, ſiue confirmantur. In quinta oſtẽdit, quaſdam eccleſiaſticas leges eſſe abrogatas, propter contrariam conſuetudinem.

DISTINCTIO IIII.

ARTIC. I.

Vtrum fuerit utile aliquas leges ab hominibus poni.

1 AD primum videtur dicendum, ꝙ non fuerit vtile hominibus poni aliquas leges; quia intentio legis eſt, vt per eam homines fiant boni, qui magis inducũtur ad ipſum volũtarij, quam coacti. Per leges ergo inutile fuit homini ponere leges.

Sed contra dicitur c.2. diſt.4. ibi factæ ſunt autem leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tuteq; ſit inter improbos innocentia. Iſido. lib.5. ethim. c.2. S.Th.1.2.q.95.ar.1.

Reſp. dicendum, quòd homini naturaliter ineſt aptitudo ad virtutem; ſed ipſa virtutis perfectio neceſſe eſt, vt homini adueniat per aliquam diſciplinam, quæ fit per legem, qua virtutes amplectimur, & vitia expellimus.

Ad arg. reſp. quòd homo bene diſpoſitus melius inducitur ad virtutem monitionibus voluntarijs quam coertione. Sed quidam èconcra ſunt ita male diſpoſiti, vt non inducantur ad virtutem niſi cogantur. Ideo fuit neceſſe imponi leges, quæ etiam cogerent ad virtutem; & licet 1.Tim.1. dicat Apoſtolus, quòd iuſto non eſt lex poſita.

Reſp. quòd iuſtus non indiget lege, vt eſt vinculum regens per pœnas ad opus virtutis; bene tñ, prout eſt regula & menſura agendi. & licet iuſtitia animata ſit melior iuſtitia inanimata, nihilominus quia ipſa non inuenitur in multis iudicibus, & quia flexibilis eſt. Ideo neceſſarium fuit, vt lege terminaretur, ꝙ iudicandum eſſet; & pauciſſima arbitrio iudicis cõmitterentur; vt ſunt quædam ſingularia, quæ non poſſunt legibus comprehendi.

ARTIC. II.

Vtrum conuenienter ponatur qualitas legis in c. erit 4. Diſtinct.

1 AD ſecundum reſp. dicendum, ꝙ inconuenienter ponatur qualitas legis in c. erit 4. diſtinct. quia lex ſcripta diuiditur contra conſuetudinem; non debuit ergo poni ſm conſuetudinem patriæ.

2 Preterea, lex dirigit hominem ad agendum; ſed actus humani ſunt in particularibus; non ergo benè dicitur, ꝙ lex nullo priuato commodo, ſed pro communi vtilitate hominum conſcripta.

3 Præterea, legiſlator inſtituendo leges, non debet inſpicere ad homines, ad loca, & tempora; quia legiſlator debet reſpicere ad ea, quæ ſunt principia legis, vt homines; loca, & tempora non ſunt huiuſmodi, ex quib. lex rationem ſumat; ergo &c.

4 Præterea, lex humana non prohibet omnia vitia; ergo non debet eſſe honeſta, & iuſta vt dicitur in texto.

Sed contra dicitur c. erit 4. diſtinct. ibi, erit autem lex honeſta, iuſta, poſſibilis ſm naturam, & ſm conſuetudinem patriæ, loco temporiq; conueniens, neceſſaria, & vtilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuritatem in cautum captione contineatur, nullo priuato commodo, ſed pro communi ciuium vtilitate conſcripta & Iſi. lib. ethim. S.Th.1.2.q.95.ar.3.

Reſp. dicendum, quòd cum lex humana non poſſit eſſe regula prima ſimpliciter, oportet quòd ſit regula regulata, & menſurata, quadam alia regula ſuperiori: Superior regula, quæ eſt menſura legis humanæ, eſt duplex ſcilicet lex diuina, & lex naturæ; Ad hoc igitur, quòd lex humana ſit conformis legi diuinæ, debet eſſe honeſta, id eſt conueniens religioni. Secundo requiritur, vt non diſcordet à lege naturæ, huiuſmodi gratia redditur, quod ſit iuſta. Tertio requiritur, quòd fiat ab habente auctoritatem, & debet proportionari, & commenſurari his, quibus imponitur; Nam alia lex imponitur uiris, alia pueris; Ideo additur tertia qualitas, ſcilicet quòd ſit poſſibilis ſecundum naturam, tam facultati agentis, quam capacitati naturæ patientis. Quarto, quia cum animal politicum ſit homo, non poteſt ſolus viuere; ideo oportet, quòd lex humana conſuetudini, & morib. hominum conformetur, cum quibus viuere debeat, alias diuerſitas ſtudiorum cauſaret inter eos diuerſitatem animorum.

Ideo

Ideo additur quarta conditio videlicet,quod ſit ſecundum conſuetudinem patriæ. Quinto, quia lex humana fundatur præcipue in bono publico,expediunt aliqua Reip. vno tempore, & vno loco, quæ non alio; vt ipſa rerum experientia demõſtrat. Ideo requiritur, quod lex humana ſit debitis circumſtantijs veſtita;& huiuſmodi gratia additur quinta conditio, videlicet, quod ſit loco, temporique conueniens. Sexto, quia lex humana reipublicæ,habet officium artis medicinalis,in corpore animalis, ſcilicet purgare malos humores, ad hoc vt lex humana ſit licita, oportet,quod ſit expediens Reip. Ideo additur ſexto loco, quod ſit expediens. Septimo, quia requiritur in ea vtilitas publica. ideo additur ſeptima cõditio, ſcilicet quod ſit vtilis. Octauo cum lex humana detur in directoriũ, & quaſi lucerna. prouerb. 6. mandatum lucerna eſt, & lex, lux & via vitæ, neceſſario requiritur, quod ſit manifeſta, ne aliquis propter eius obſcuritatem cadat in errorem, & huius gratia ponitur octaua conditio, quod ſit manifeſta. Vltimo quia lex ponitur ad bonũ cõmune, non debet ad commodum alicuius priuati, ſed pro omnium communi vtilitate conſcribi: aliter enim lex non poteſt eſſe recta & regularis. Ideo ponitur nona cooditio, ſcilicet,quod nullo priuato commodo, ſed pro communi vtilitate ſit conſcripta.

Ad primum Reſp. negando cõſequentiam; licet enim ex hoc, quod diſtinguantur lex & conſuetudo, non poſsit cadere in definitione legis rectò, tamen poteſt cadere in obliquo.

Ad ſecundum Reſp. quod illa particularia referri poſſunt ad bonum commune; non quidem communitate generis, vel ſpeciei, ſed cõmunitate cauſę, ſcđm quod bonũ cõmune dicitur finis cõmunis.

Ad tertium Reſp. quod lex non ſumit rationem ex fine abſolutè; ſed ex fine, prout eſt applicabilis hominibus, & licet legiſlator debeat principaliter reſpicere ad principia legis; nõ tamen abſolute, ſed in quadam proportione, ad homines regulandos: & ſic neceſſario venit & conditio hominis, & locorum conſideranda.

Ad quartum Reſp. quod lex humana præcipit actus omnium virtutum, licet non præcipiat omnes actus omnium virtutũ. Similiter non prohibet omnes actus vitioſos, ſcilicet ad obligationẽ præcepti; ſicuti nec præcipit omnes actus virtuoſos: prohibet tamen aliquos actus ſingulorum vitiorum; ſicut & præcipit quoſdam actus ſingularum virtutum.

A R T. III.

Vtrum ſit ſemper ſecundum leges iudicandum?

1 AD tertium videtur dicendum, quod non ſit ſemper ſecũdum leges ſcriptas iudicãdum; quia ſemper vitandum eſt iniuſtum iudicium; ſed quandoque leges ſcriptæ iniuſtitiam continent: ſecundum illud Eſaiæ 10. væ qui condunt leges iniquas: & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerunt.

2 Præterea, iudicium oportet eſſe in ſingularibus, euentibus; ſed nulla lex ſcripta poteſt omnes ſingulares euentus comprehendere, lege non poſſunt. ff. de legibus, ergo oon ſemper ſecundum leges eſt iudicandum.

Sed contra dicitur c. in iſtis, 4. Diſt. ibi in iſtis temporalibus legibus, quanquã de his homines iudicent, cum eas ioſtituunt, tamen cum fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit iudici de ipſis iudicare; ſed ſecundum ipſas, Aug. de vera religione cap. 31. S. Thom. 2. 2. q. 60. articul. 5. Reſp. dicendum ex mente. S. Thom. 2. 2. q. 60. articul. 5. quod iudicium nihil aliud eſt, niſi quædam definitio, vel determinatio eius, quod iuſtum eſt. Fit autem aliquid iuſtum dupliciter, vno modo ex natura rei, quod dicitur ius naturale. Alio modo ex quodam condicto inter homines, quod dicitur ius poſitiuum, leges autem ſcribuntur ad vtriuſque iuris declarationem, aliter tamen, & aliter. Nam legis ſcriptura ius quidem naturale continet, ſed non inſtituit; Non enim habet robur ex lege, ſed ex natura. Ius autem poſitiuum ſcriptura legis, & continet & inſtituit, donans ei authoritatis robur, & ideo neceſſe eſt, quod iudicium fiat ſecundum legis ſcripturam; alioqui iudicium deficeret, vel in iuſto naturali, vel in iuſto poſitiuo.

Ad primum Reſp. quod lex ſcripta, ſicut non dat robur iuri naturali, ita nec poteſt eius rubor minuere, vel auferre; quia nec voluntas hominis poteſt immutare naturam, & ideo ſi ſcriptura legis continet aliquid contra ius naturale, iniuſta eſt, nec habet vim obligandi: vnde oon poteſt dici lex, ſed corruptio legis.

Ad ſecundum Reſp. quod licet omnes caſus legibus complecti non poſsint; tamen proceditur, de ſimilibus ad ſimilia, ex identitate ratioois. d. l. non poſſunt. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

A R T. IIII.

Vtrum promulgatio ſit de ratione legis?

1 AD quartum videtur dicẽdum, quod promulgatio non ſit de ratione legis; lex enim naturalis maxime habet legis rationem; ſed ipſa non indiget promulgatione. ergo non eſt neceſſaria promulgatio.

2 Præterea, ad legem proprie pertinet obligare ad aliquid faciendum, ſed non ſolum obligantur ad ipſam illi, coram quibus fit promulgatio, ſed etiam etiam alij, tam præſentes, quam futuri.

Sed contra dicitur c. in iſtis. §. leges. 4. diſt. ibi leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur cum moribus vtentium approbantur, vt ibidem dicit Gratianus.

Reſp. ex mente S. Tho. 2. 2. q. 90. art. 4. quod lex imponitur hominibus per modum regulæ, & mẽſurę. Regula autẽ, & mẽſura imponitur per hoc, quod applicatur his, quæ menſurãtur, & regulantur: vnde ad hoc, quod lex uirtutẽ obligandi habeat, quod eſt propriũ legis, oportet quod applicetur hominibus, qui ſecundũ eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorũ dedocetur ex ipſa promulgatione; unde promulgatio neceſſaria

ceſſaria eſt ad hoc, quod lex ſuam habeat virtutem; vnde lex definitur, quod ſit ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.

Ad primum Reſp. negando minorem; promulgatio enim legis naturæ eſt ex hnc, quod Deus eam mẽtibus hominũ inſeruit, naturaliter cognoſcendā.

Ad ſecundum Reſp. quod illi, coram quibus lex nõ promulgatur, obligantur ad legem ſeruandam, in quantum ad eorum notitiam deuenit per alios, vel deuenire poteſt promulgatione facta, quæ extenditur ad futura, per firmationem ſcripturæ: vnde dicitur ſemper in viridi obſeruantia. l. Arriani. Cod. de hæretis.

ART. V.

Vtrum lex dicatur firmari moribus vtentium?

AD quintum Reſp. quod legum firmitas non dependet à moribus vtentium ſubditorum; quia lex robur ſuæ firmitatis accipit ab eo, cuius authoritate pendet, & emanat; ſed huiuſmodi eſt princeps. ergo non à moribus vtentium, ſed à Principe accipit robur.

Sed contrarium dicitur. c. in iſtis, §. leges. 4. Diſt. ibi, firmantur, cum moribus vtentium approbantur, vbi Gratianus.

Reſp. quod dupliciter poſſumus, de firmitate legis loqui; aut de firmitate authoritatis aut ſtabilitaris, ſi de prima loquamur, iſtam habet lex ab inſtituente, ſi de ſecũda à comprobatione morum vtentium; vt dicitur c. erit 4. Diſt. & per hæc patet reſponſio ad obiectum.

ART. VI.

Vtrum lex conſuetudine populi tolli poſſit?

AD ſextum videtur dicendum, quod per conſuetudinem populi, lex tolli non poſsit; quia poteſtas condendi legem, & tollendi, videtur procedere à pari poteſtate: eius enim eſt tollere, cuius eſt cõdere. c. inter, de ſent. excom. ſed populus non poteſt condere legem; cum id pertineat ad Principem. c. ſignificaſti, de elect. §. ſed quod principi inſt. de iure nat. gent. & ciuili, ergo illam non poteſt tollere conſuetudo.

Sed contra dicitur c. in iſtis. 4. Diſt. ibi, ſicut moribus vtentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ ſunt; ita moribus vtentium ipſæ leges confirmantur. Gratianus eodem in loco.

Reſp. dicendum, quod lex aut eſt conſilij, aut præcepti, ſi primo, tunc poteſt moribus non vtentium à principio reprobari; & ex poſt facto contrarijs moribus non vtentium tolli, ſeu contraria conſuetudine, ſi vero lex contineat præceptum, tunc aut princeps contradicit, aut non. primo caſu lex per conſuetudinem non tollitur, ſecundo autem caſu, aut eſt conſona iuri diuino, aut non. Primo caſu per conſuetudinem nõ tollitur. Secundo autem caſu, aut non fuit ſuſcepta à principio, & tunc Principe tolerante, neminem ligat. ſi vero fuerit ſuſcepta, & poſt proceſſum temporis vniuerſaliter non obſeruabitur, ſi talis obſeruatio eſt ſimplex abſtinentia, non repugnans per contrarium actum legi, & Princeps hoc tolerat per longum tempus, non contradicens, tunc per conſuetudinem tollitur lex, & not. quod lex per non vſum non tollitur; ſed bene per contrarium vſum, Dixi ego in tract. de leg. & ſtat. p. 4. q. fin. in fine.

Diſtinct. V.

COntinuari poteſt ad præcedentem hoc pacto. Dictum eſt ſupra de officio & cauſa inſtitutionis legum. Nunc incipit aſsignare differentiam inter ius naturale, & alia iura: ius enim naturale in quatuor differt ab alijs iuribus, ſcilicet in origine, dignitate, amplitudine, & ſententiæ rigore. In origine, quia incepit ab exordio rationalis creaturæ. Dignitate, quia nullam patitur mutationem. Amplitudine, quia eſt commune omnibus. Sententiæ rigore, quia aduerſus illud nulla admittitur diſpenſatio.

Diſtinct. V.

ART. I.

Vtrum ius naturale inceperit ab exordio rationalis creaturæ?

1 AD primum videtur dicendum, quod lex naturalis non cęperit ab initio rationalis creaturæ: lex enim naturalis eſt æterna, ſecundum quam animæ rationales, de iſtis inferioribus iudicãt, quod eſt proprium legis æternæ, ſecundum Auguſt. lib. de vera relig.

Sed contrarium dicitur cap. 1. diſt. 5. ibi cœpit enim ab exordio naturalis creaturæ; vt dicit Gratianus in textu.

Reſp. dicendum, quod ius naturale ab exordio rationalis creaturæ initium habuit; Nihil enim eſt æternum, quod non ſit increatum; ſed naturale ius non eſt quid increatum; quia non eſt ipſe Deus; ergo non eſt æternum.

Ad arg. Reſp. quod ſecundum legem ęternam dicimus iudicare de iſtis inferioribus, & ſecundum etiam legem naturalem, ſed differenter, quia cum dicitur, quod ſecundum legem æternam iudicandum, notatur cauſa formalis exemplaris, cum autem dicitur, ſecundum naturalem legem, notatur cauſa formalis exemplata: & ita cum differenter dicatur de iſtis, manifeſte patet, quod non ſunt idem.

ART. II.

Vtrum lex naturæ ſit vna apud omnes?

1 AD ſecundum videtur dicendũ, quod lex naturæ, non ſit vna apud omnes, quia ius naturale

rale eſt, quod in lege & euangelio continetur; ſed hoc non eſt commune omnibus, dicitur enim 2. Rom. non omnes obediunt euangelio. ergo etiam lex naturalis, non eſt vna apud omnes.

2 Præterea nihil eſt tam iuſtum apud omnes, quin diuerſificetur apud aliquos, ergo etiam l. naturalis non eſt vna apud omnes.

3 Præterea, ad legem naturæ pertinet id, ad quod homo ſecundum ſuam naturam inclinatur; ſed diuerſi homines naturaliter ad diuerſa inclinantur; ergo non eſt vna apud omnes.

Sed contra dicitur. c. 1. Diſt. 5. vbi dicit, quod ius naturale non variatur tempore; ſed ſemper immutabile perſeuerat; ergo ſequitur, quod idem ſit apud omnes. Gratianus, ibidem. S. Tho. 1. 2. q. 94. art. 4.

Reſp. dicendum, quod lex naturalis, quantum ad prima principia, communis eſt apud omnes; quantum vero ad proprias concluſiones, rationis ſpeculatiuę, eſt eadem apud omnes, non tamen æqualiter omnibus nota; quantum vero ad proprias concluſiones rationis practicę, nec eſt eadem rectitudo apud omnes, nec etiam apud quos eſt eadem, eſt æqualiter nota; Apud omnes enim hoc certum eſt & verum, vt ſecundum rationem agatur; ex hoc autem principio, ſequitur concluſio, quod depoſita ſint reddenda, & hoc in pluribus verum eſt: poteſt tamen aliquando eſſe damnoſum, & per conſequẽs irrationabile; ſi depoſita reddantur ad impugnandum patriam, vel ſi redderetur gladius furioſo. Dicendum eſt igitur, quod lex naturæ, quantum ad prima principia cõmunia, eſt eadem apud omnes, & ſecundum rectitudinem, & ſecundum notitiam; ſed vt in paucioribus poteſt deficere, & quantum ad rectitudinem propter aliqua particularia impedimenta; vel quantum ad notitiam, & hoc propter hoc, quod aliqui habeant deprauatam rationem ex paſsione, vel mala conſuetudine, ſeu mala habitudine naturæ.

Ad primum Reſp. quod non omnia, quæ ſunt in lege, & euangelio, ſunt de lege naturæ; cum multa tradantur ibi ſupra naturam; ſed quia ea, quæ ſunt de lege naturæ, plenarie ibi traduntur.

Ad ſecundum Reſp. quod illud intelligitur, de his, quæ ſunt naturaliter iuſta, non ſicut principia communia, ſed ſicut quædam concluſiones ex his deriuatæ, quæ vt in pluribus rectitudinem habent, & in paucioribns deficiunt.

Ad tertium Reſp. quod ſicut ratio imperat alijs potentijs, ita oportet, quod omnes inclinationes naturales ad alias potentias pertinentes ordinentur ſecundum rationem. Vnde apud omnes eſt vnũ hoc, vt ſecundum rationem dirigantur omnes hominum inclinationes.

ART. III.

Vtrum ius naturale ſit mutabile?

1 AD tertium videtur dicendum, quod lex naturæ mutari poſsit, quia lex iuſtitiæ deletur per culpam. gl. 2. ad Rom. ſed lex iuſtitiæ eſt lex naturæ, ergo mutari poteſt.

2 Præterea, lex gratiæ eſt efficacior, quam lex naturæ; ſed lex gratiæ deletur per culpam; ergo multo magis lex naturæ.

3 Præterea, cõmunis poſſeſsio eſt de iure naturæ, at iſta videtur mutata; ergo ius naturæ mutatur.

4 Præterea, ius naturæ eſt quod in lege & euangelio continetur; ſed multa iura cõtenta in lege videntur mutata; ergo ius naturæ dicitur mutabile.

5 Præterea contra legem naturæ eſt occiſio, adulterium, & furtum; & tamen mutata videntur à Deo cum præceperit Abrahæ, quod occideret filiũ Gen. 22. & Iudæis, vt ſurriperent vaſa Exod. 12. & Oſeę vt vxorem fornicariam acciperet, vt habetur Oſeæ 1. ergo lex naturalis eſt mutabilis.

Sed cõtra dicitur. c. 1. Diſt. 5. ibi ius naturale inuariabile & immutabile eſt, vt dicit Gratianus.

Reſp. dicendum, quod lex naturalis dupliciter poteſt intelligi mutari: Vno modo per hoc, quod aliquid ei addatur, & ſic nihil prohibet legem naturalem mutari. Alio modo per modum ſubtractionis, & quantum ad prima principia legis naturalis eſt omnino immutabilis, quantum vero ad ſecunda, quæ ſunt quædam concluſiones propinquæ primis principijs, non mutatur niſi in aliquo particulari, propter aliquas cauſas ſpeciales impedientes obſeruantiam præceptorũ eius. S. Tho. 1. 2. q. 94. art. 5.

Ad primũ Reſp. quod lex deletur per culpã nõ quo ad eſſentiam, ſed quo ad effectũ illuminationis.

Ad ſecundum Reſp. quod non eſt ſimile de lege gratiæ & naturæ, quia natura eſt eſſentialior hominum, & ideo magis permanens.

Ad tertium Reſp. quod illud fuit ante peccatum; poſt peccatum vero ſecus eſt;

Secundo Reſp. quod hoc non fuit inductũ à natura, ſed per hominum rationem ad vtilitatem humane vitæ, & ſic non eſt mutata lex naturæ, niſi per additionem.

Ad quartum Reſp. quod mutatio legis facta eſt, quantum ad cęremonialia, non autem quantum ad moralia.

Ad quintum Reſp. quod non ſolum in rebus humanis quicquid à Deo mandatur, hoc ipſo eſt debitũ, ſed etiam in rebus naturalibus, quicquid à Deo fit, eſt quodammodo naturale, cũ ſit Dominus vniuerſorum vitæ, & mortis & omnium rerum.

ART. IIII.

Vtrum lex vetus fuerit mutabilis?

1 AD quartum videtur dicendum quod lex vetus fuerit immutabilis dicitur Baruc. 4. hic eſt liber mãdatorum Dei, & lex quæ eſt in ęternum omnes qui tenent eam inuenient vitam.

2 Præterea, Deut. 17. Cuſtodite omne mandatum, quod præcipio vobis hodie, & maledictus omnis, qui non permanſit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis huius, vt faciat ea.

3 Præterea, lex in omni præcepto continet veritatem, vnde in pſal. lex tua veritas; ſed dicitur quod veritas Domini manet in æternum: ergo lex vetus eſt immutabilis.

4 Præterea, manente cauſa manet effectus; ſed cęremoniæ

remoniæ veteris legis, habent cauſas in quantum ordinantur ad diuinum cultum, ergo non debent ceſſare, cum diuinus cultus maneat in æternum.

Sed contra dicitur cap. 1. & ſeq. Diſt. 5. ibi, quædam contraria his, quæ in lege ſtatuta ſunt inueniuntur eſſe conceſſa, vbi Grasian?

Reſp. dicendū, quod lex vetus continet tria genera præceptorum, ſcilicet moralia, cæremonialia, & iudicialia Deut. 6. moralia ſunt de dictamine legis naturæ, cæremonialia determinationes diuini cultus, iudicialia determinationes iuſtitæ inter homines obſeruandæ; vnde ad Rom. 7. mandatum eſt iuſtum, ſanctum, & bonum, iuſtum quidē quantum ad iudicialia, ſanctum quantum ad ceremoniales, bonum autem quantum ad moralia; præcepta ceremonialia veteris legis, ad cultum Dei ſunt ordinata, exterior autem cultus proportionari debet interiori cultui, qui conſiſtit in fide, ſpe, & charitate; vnde ſecundum diuerſitatem interioris cultus, debuit diuerſificari cultus exterior, poteſt autem duplex ſtatus diſtingui interioris cultus, vnus ſecundum quem habetur fides, & ſpes de celeſtibus bonis, ſicut de quibuſdam futuris, & de his, per quo introducuntur ad celeſtia, ſicuti de præſentibus, vel præteritis, & iſte eſt ſtatus nouæ legis, ideo ceremoniæ primi ſtatus caſſari debuerunt, & debuerunt aliæ ceremoniæ indici, quæ conueniunt ſtatui illis, in quo bene celeſtia ſunt futura beneficia, per quæ ad cæleſtia introducuntur ſunt præſentia.

Ad primū Reſp. quod lex vetus eſt in æternum, quoad moralia ſimpliciter & abſolute; ſcd̄m vero ceremonialia, quantū ad veritatē per ea figuratam.

Ad ſecundum Reſp. quod precepta cæremonialia non fuerunt iuſſa ſeruari, niſi vſque ad aduentum Chriſti. Deut. 18. prophetam de gēte tua, ſicut me, ſuſcitabit tibi Deus, ipſum audies.

Ad tertium Reſp. quod duplex eſt veritas, promiſsionis ſcilicet, & exhibitionis, in ceremonialibus autem, ſeruata eſt veritas promiſsionis, in gratia vero Chriſti, quæ per illam figurabatur, & promittebatur, eſt veritas exhibitionis, & ita dicitur, quod veritas maneat in æteruum.

Ad quartum Reſp. quod veniente eo, qui venturus erat, ille cultus ceſſat, & omnes rationes ad ipſum ordinatæ, & ſic negatur, quod ſemper maneat eadem cauſa.

Diſtinct. V I.

Continuatur per ſe ipſam; cum in hac concludatur, quod præcepta legis moralia ſunt immutabilia.

A R T. I.

Vtrum pr æcepta moralia ſint mutabilia?

1 AD primū videtur dicēdū, quod moralia precepta ſint mutabilia, quia preceptū de obſeruatione ſabbati, cōtinetur inter præcepta decalogi, quæ ſunt moralia, & tamen mutatum eſt.

Sed contra dicitur c. fin. 6. diſt. ibi moralia mandata ad naturale ius pertinent; atque ideo nullam mutabilitatem recepiſſe monſtrantur.

Reſp. dicendū, quod illud præceptum partim eſt morale, & partim ceremoniale; morale enim, quantum ad hoc, quod homo tenetur vacare diuinis, ratio enim naturalis dictat, vt homo aliquo tempore contēplationi vacet, ceremoniale vero quantum ad taxationē, ſeu determinationem tpis, in quo vacandum ſit diuinis; vnde cum hæc determinatio non ſit de dictamine legis naturalis, non eſt ſecundum hoc præceptum morale, ſed ceremoniale; requies enim ſabbati, figurabat requiem Domini in ſepulcro, in quo iacuit per totam diem naturalem ſabbati, & quia ceremoniæ veteris legis ceſſant adueniente veritate, ideo in noua lege non obſeruatur dies ſabbathi, quantum ad illud, quod eſt ceremoniale, ſcilicet quantum ad terminationem temporis; ſed loco eius obſeruatur dies dominica.

Diſtinct. V I I.

Continuatur ita ad præcedentem. Poſtquam dictum eſt ſupra in proxima præced. diſt. de iure. Nunc in hac dicit, quando inceperit ius conſtitutionis ſcriptæ, diuinæ, vel humanæ.

A R T. I.

Vtrū ius legis diuinæ ſcriptæ ceperit tempore Moyſi?

AD primum videtur dicendum, quod ius conſtitutionis non inceperit à iuſtificationibus Moyſi, quia ius poſitiuum ortum habuit à iure naturali; non ergo à iuſtificationibus Moyſi.

2 Præterea, ante tempora moyſi leguntur eſſe data multa precepta hominibus, vt Adæ de ligno ſciētiæ boni & mali. Gen. 2. & Hæbreis præceptum circumciſionis Gen. 17.

3 Præterea, ante tempora Moyſi fuerunt Reges, & Regna plura, & non eſt dubium, quod vixerint aliquo iure conſtitutionis.

Sed contra dicitur c. 1. & ſeq. 7. Diſt. ibi, ius autem conſtitutionis cepit à iuſtificationibus, quas Dominus tradidit Moyſi: Iſid. lib. 5. Etim. c. 5.

Ad Primum Reſp. quod hic loquitur, de principio temporis, quo explicari per ſcripturam ceperit ius conſtitutionis, nō aūt de principio deriuationis.

Ad ſecundum Reſp. quod ante Moyſem erant quædam ſingularia præcepta data homini, ſed lex, quæ eſt communis non eſt data niſi Moyſi.

Ad tertium Reſp. quod hic non loquitur de iure conſtitutionis communiter ſumpto, ſed de iure conſtitutionis Eccleſiaſticæ dato populo in vnitate vnius veri Dei viuentis.

A R T. II.

Vtrum fuerit neceſſarium, legem diuinam hominibus literis explicari.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quod non fuerit neceſſarium, diuinam legem ſcriptura explicari. ea enim quæ ſunt naturaliter ſcripta, in intellectu ſpeculatiuo, nulla ſcientia in ſcripturam colligit, ſed vtitur eis quantum indi-

get

get vnaquęque, ſed decem præcepta ſunt ſcripta in intellectu practico vniuſcuiuſque; ergo non fuit neceſſe ea in ſcripturam redigere.

Præterea, ſcriptura inuenta videtur ad ſuccurrendū labilitati memoriæ;ſed præcepta iudicialia,& cęremonialia poterant facile obliuioni mandari,& non fuerunt ſcripta in tabulis lapideis; ergo nec etiam præcepta moralia.

Præterea, ea, quæ ſcripto tradūtur,ad plebem per ſapientes perueniunt; ſed hæc decem mandata ipſa plebs immediatè audiuit à Deo. Exod.20.ergo non debebat in ſcripto redigi.

Præterea, non erat tradenda lex cum ipſa prohibendo augeat peccati cupiditatem. 1.Cor.15.

Præterea,ſeruitia coacta ſunt minus accepta Deo; Sed per legem fit coactio quędam, in quantum obligat;ergo non hmôi obligatoriam legē edere debuit. Sed contra dicit c.Moyſes. 7.diſt. vbi Moyſes ſacras leges literis explicauit, & hoc mandato Domini; ergo conuenienter factum eſt Iſi.lib.5.Ethim.c.1.

Reſp. dicendum ſub duabus concluſionib. Prima neceſſe fuit hominib.à Deo dari legem,etiam de his, ad quę ratio naturalis inclinaret;non enim minor eſt cura Deo de rebus humanis, quam de reb. naturalitalibus,quas propter hominem fecit;ſed rebus naturalib. certas leges poſuit; ergo etiam rebus humanis aliquas leges ponere debuit.

Prætetea, in quolibet regimine oportet,ꝙ voluntas Rectoris innoteſcat; Sed Dei voluntas nobis per præcepta legis innoteſcit inquantū eſt ſignū diuinæ volūtatis;ergo opoĺtuit,quòd ab ipſo,qui orbem regit præcepta mūdo ederentur. Secūda ſit concluſio, quòd neceſſe fuit legem diuinam hominib.redigi in ſcriptis;quia per contrariam conſuetudinē, qua multi in peccato præcipitant, iam apud multos ratio naturalis,in qua ſcripta erant, obtenebrata erat.

Pretetea, quia & ſi in aliquibus ratio uigebat; tamen amor boni in eis deficiebat; vnde per quandam coactionem legis obligatoriæ ad bonum inducendi erant. Tertio,vt ad opera veritatis non ſolum natura inclinaretur, ſed etiam reuerentia diuini imperij. Quarto vt magis memoriæ tenerentur, & frequentius in cogitatione verſarentur.

Ad primum reſp.quòd paſſiones animæ non corrū punt æſtimationem ſpeculatiuam, ſed practicam; & ideo magis oportuit præcepta legis naturæ in ſcriptura, redigi quàm principia ſpeculatiua.

Ad ſm reſp.negādo conſequentiam,quia illa præcepta mutabilia erant, hęc autem non,in cuius ſignū in tabulis lapideis Deus ea ſcribi voluit.

Ad tertium reſp. ꝙ Deus propter multos, qui ſm paſſiones viuunt, vt per ſapientiores, in quib.ratiōis iudiciū uiget, in alijs cognitio horum præceptorum conſeruaretur;& ideo ea ſcribi uoluit.

Ad quartum reſp.ꝙ lex,quantum erat in ſe, nullo modo, nec occaſio, neq; cauſa erat augendæ cupiditatis, ſed propter corruptionem fomitis hoc contingebat occaſione accepta ex lege ab ipſis peccantibus, non data ipſis à lege.

Ad quintum reſp. quòd boni non operantur coacti à lege, ſed ipſi ſunt lex;unde non propter eos lex poſita eſt; ſed propter tranſgreſſores.

ARTIC. III.

Vtrum congruenter lex uetus inceperit à tempore Moyſi?

Ad tertium uidetur dicendum, ꝙ lex uetus non conuenienter data fuerit tempore Moyſi;ſed danda erat antea uel poſtea;ꝙ antea debuerit dari probatur ſic, ſummus medicus dat non ſolum medicinam curatiuam, ſed etiam præſeruatiuam;ſi ergo lex eſt medicina ad peccatum, debuit ēt dari ante peccatum, ut præſeruaret ab illo.

Præterea,quandiu eſt morbus tempus eſt medicinæ; ſed ſtatim poſt peccatum fuit morbus; ergo ſtatim adhiberi debuit medicina.

Præterea, ꝙ poſtea debuerit dari probatur; quia debuit dari poſt Dauid, ſicuti data fuit poſt Abrahā, nam uni facta promiſſio, alteri uero repromiſſio. 2.Regum 23.

Sed contra dicitur. capit.Moyſes. 7.diſtinctio.ibi Moyſes gentis, Hebrææ primus omnium diuinas leges ſacris literis explicauit Iſido. libro 5.Ethim. can. primo.

Reſpon. dicendum, quòd oportebat huiuſmodi auxilium quodam ordine dari, ut per imperfecta ad perfectionem manuduceretur; & ideo inter legem naturæ, & legem gratiæ oportuit legem ueterem dari. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione. 98. artic. 6.

Ad primum reſp.dicendum,ꝙ lex naturalis ſufficiebat ad præſeruationem à peccato. Aug. in q.noui & uet.teſtam.

Ad ſecundum reſp. quòd cum fuit morbus ſemper fuit aliqua medicina,quæ data fuit ſuo tempore; cum per humilitatem & contritionem ſpiritus ſanetur.

Ad tertium reſp. quòd ſtatim poſt peccatum primi hominis non oportuit legem ueterem dari; tum quia non dum homo recognoſcebat ſe ea indigere de ſua ratione confiſus; tum quia adhuc dictamen rationis naturæ non dum erat obtenebratum per conſuetudinem peccati.

Ad quartum reſpon. quòd non ſolum illi; ex quibus Chriſtus natus eſt, legem acceperunt, ſed totus populus circumciſus ante Dauid & poſt Abraham collectus.

ARTIC. IIII.

Vtrum lex uetus ſoli populo Iudaico data fuerit?

Ad quartum uidetur dicendum, quòd lex uetus non debuerit dari ſoli populo Iudaico; quia lex uetus diſponebat ad ſalutem,quæ futura erat per Chriſtum; ſed ſalus illa futura erat omnibus gentibus; ergo ſolis Iudæis dari non debuit, ſed omnibus.

Pręterea,Act.Apoſt 4. Non eſt perſonarum acceptor Deus;ſed in omni gente, quæ timet Deum, & facit iuſtitiam,acceptus eſt illi.

Præterea, lex data eſt per Angelos ad Gal.3. Sed miniſteria Angelorū non ſolum Iudæis, ſed omnibus genti-

gentibus ſemper exhibuit Eccle. 17. ergo lex omnibus gentibus dari debuit.

Pręterea, Matt 5. Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos; ergo multo magis miniſtrabit lucem animarum, de qua Prouerb. 6. mandatum lucerna eſt.

Sed contra dicitur c. Moyſes. 7. diſtin. ibi, Moyſes gentis Hebreæ primus omnium diuinas leges ſacris literis explicauit Iſid. li. 5. Ethi. c. 1.

Reſp. dicendum, quòd conuenienter Iudaico populo lex data fuit; quia ille populus vnum Deum colens dignus erat cui eloquia Dei traderentur; dicitur enim Matt. 7. Nolite ſanctum dare canibus, & margaritas proijcere ante porcos; Alia ratio eſt, vt diſcerneretur ille populus, ex quo filius Dei erat venturus; ſi autem quæris quare elegit hunc populum, vt ex illo naſceretur? audi Aug. ſuper Ioan. quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle diiudicare, ſi non vis errare S. Th. 1. 2. q. 98. art. 4.

Ad primum reſp. quòd quamuis ſalus per Chriſtum facta ſit omnibus gentibus; tamen oportebat ex vno populo Chriſtum naſci, qui propter hoc præ alijs prærogatiuas habuit ad Rom. 9.

Ad ſecundum reſpon. quòd acceptio perſonarum locum habet in his, quæ ex debito dantur in his vero, quæ ex gratuita voluntate conferuntur acceptio perſonarum locum non habet; ſalutaria autem beneficia Deus humano generi confert ex ſua gratia; vnde non eſt acceptator perſonarum ſi quibuſdam præ alijs conferat.

Ad tertium reſp. q delatio legis pertinet ad gratiam, miniſterium Angeli ad naturam; beneficia gratiæ ſubtrahuntur homini propter culpam, beneficia autem naturalia non; inter quę ſunt miniſteria Angelorum, quæ ipſe naturæ ordo requirit, vt. ſ. per media gubernentur infima.

Ad quartum reſp. quòd ſicut lex corporalis non lucet, niſi oculo diſpoſito, quamuis omnibus diffundatur, ita indiſpoſitioni homini adſcribendum eſt ſi lumen diuinæ gratię non ſuſcipiat.

DISTIN. VIII.

Continuari poteſt ad præcedentes hoc pacto. Supra dictum eſt de duplici differentia iuris naturalis ad alia iura, videlicet in origine, & dignitate quoad immutabilitatem: Nunc proſequitur ad alias duas differentias. Primo amplitudine, vel quia ſit commune omnibus animantibus, vel quia iure naturali omnia ſunt communia; Secundo etiam quo ad hoc, quod ſi alia iura inueniuntur ei contraria vana & irrita iudicantur.

ARTIC. I.

Vtrum ſit naturalis homini poſſeſſio rerum exteriorum?

Ad primum videtur dicendum, quòd non ſit naturalis homini poſſeſſio exteriorum rerum nullus enim debet ſibi attribuere quòd Dei eſt; Sed dominium omnium creaturarum eſt proprium Dei, ſm Pſal. Domini eſt terra &c. ergo non eſt naturalis homini rerum poſſeſſio.

Præterea, Dominus eſt nomen poteſtatis; ſed homo non habet poteſtatem ſuper res exteriores; nihil enim poteſt circa earum naturam immutare; ergo poſſeſſio rerum exteriorum non eſt naturalis.

Sed contrarium dicitur c. ĵ. diſtin. 6. ibi; Nam iure naturali omnia ſunt communia omnibus, vt dicit ibidem Gratianus.

Reſp. dicendum, quòd res exterior poteſt dupliciter conſiderari; Vno modo quantum ad eius naturã, quæ non ſubiacet humanæ poteſtati, ſed ſolum diuinæ, cui omnia ad nutum obediunt. Alio modo quantum ad vſum ipſius rei, & ſic homo habet naturale dominium exteriorum rerum ex neceſſitate vitæ, ex dignitate hominis, & ex actione naturæ; ex neceſſitate vitæ patet; ex dignitate hominis, cum ſit ad imaginem Dei habet dominium ſuper cęteras creaturas; ex actione naturæ: natura videtur cuncta feciſſe propter hominem; ſemper enim imperfectiora ſunt propter perfectiora.

Ad primum reſp. q Deus habet principale dominium omnium rerum, ordinauit tamen res quaſdam ad corporalem hominis ſubſtentationem, propter quòd habet naturale rerum dominium.

Ad ſecundum reſp. quòd ratio illa procedit de dominio rerum exteriorum, quantum ad naturam ipſarum, q quidem dominium ſoli Deo conuenit, vt dictum eſt.

ARTIC. II.

Vtrum diſtinctio bonorum ſit iure humano inuenta?

Ad ſecundum videtur dicendum, quòd diſtinctio bonorum non ſit iure humano inuenta; quia omne, quòd eſt introductum iniquitate hominum, non eſt introductum aliquo iure; ſed proprietas rerum videtur ex iniquitate hominum introducta. c. dilectiſſimus. 12. q. 1.

Præterea, hæc diſtinctio videtur facta à Deo vt habetur Ioſue 13. & 14.

Sed contra dicitur c. quo iure 8. diſtin. ibi, iure humano dicitur hæc villa eſt mea, hic ſeruus eſt meus, hæc domus eſt mea: Auguſt. tracta. 6. ad capit. s. Ioannis.

Ad primum reſpon. dicendum, quòd pro pace & tranquillitate humanæ ſocietatis facta eſt diuiſio, & proprietas rerum ex iure humano, ad quòd iniquitas pręſtitit actionem; quia cum in ſtatu innocentiæ omnia fuiſſent communia, quòd poſt peccatum eſſe non potuit abſque diſcordia.

Ad ſecundum reſpon. quòd non tribuitur iuri diuino communitas rerum, quòd iure diuino nihil proprie fuerit poſſidendum; ſed ideo iuri diuino communitas rerum adſcribitur; quia diuiſio, diſtinctio, ac forma, & modus acquirendi proprietatem in rebus, maxime introducta eſt iure humano. l. prima, & ſequenti. ff. de acquirendo rerum dominio.

ARTIC. III.

Vtrum ius naturale præferri debeat iuri poſitiuo?

AD tertium videtur dicendum, quòd ius naturale non præualeat poſitiuo; quia de iure naturali omnia ſunt communia, nulla eſt ſeruitus, & nullus locupletatur cum alterius iactura; contingit in præſcriptione introducta à iure poſitiuo.

Sed contra dicitur cap. quo iure. §. dignitate. 8. diſtinct. ibi, cap. quæcunque enim vel moribus recepta ſunt, vel ſcripturis comprehenſa ſi naturali iuri fuerint aduerſa, vana, & irrita habenda ſunt; vt dicit ibidem Gratianus.

Reſpon. dicendum, quòd ius naturale, vel diuinum procedunt à rationali Dei voluntate; Ius autem poſitiuum ab humana; ſed diuina voluntas, vt pote prima regula, quæ nunquam poteſt eſſe, niſi rectiſſima, præfertur humanæ voluntati, quæ ſæpe nu mero peruerſa eſt, & ſi quid rectitudinis habet hoc ex dono poſſidet diuinæ gratiæ; ergo lex naturalis, & diuina præferri debet omni conſuetudini, & iuri humano.

Ad contraria reſpon. quòd ius naturale aliqua dictat, vt debita, ſicut illud, quòd tibi vis fieri, alteri feceris; & quòd tibi non vis fieri &c. & in hoc includuntur omnia præcepta, & prohibitiones iuris naturalis; quædam dictat vt vtilia, quæ conferunt ad finem, & hoc modo in ſtatu naturæ integræ dictat omnia eſſe communia, & libertatem. Quædam dictat vt expedientia, ſicut poſt peccatum aliquid eſſe proprium; quia alioquin in communitate rerum propter concupiſcentiam orirentur diſcordiæ; & in libertate conſtituti innuerent homines, niſi haberent, qui coherceret eos; ideo poſſeſſio bonorum, & ſeruitus expediens fuit induci, dictante quoque iure naturali, pro ſtatu naturæ lapſæ. Et not. quòd communitas rerum ſic eſt in caſu neceſſitatis extremæ, vt quæcunque ius poſitiuum conſtitueret contrarium abolendum eſſet. Ad illud de præſcriptione.

Reſpon. quòd beneficio iuris expediens fuit introduci, ne bona diu ſtent in incerto. l. prima. ff. de vſucapion.

DISTINTIO. IX.

COntinuatur ita. Dictum eſt ſupra, ꝙ ius naturale præualet conſuetudini. In hac dicitur, ꝙ præualet conſtitutioni.

Diuiditur in duas partes; In prima dicit, ꝙ conſtitutiones ſeculares non valent contra Deum. In ſecunda, ꝙ opuſcula ſanctorum non præiudicant ſcripturę canonicę; ſecunda ibi, noli meis.

DISTINTIO. X.

COntinuari poteſt ita ad pręcedentem in ſuperiori dictum eſt, quòd conſtitutio cedit iuri naturali. Hic dicitur, quòd conſtitutio ciuilis cedit eccleſiaſticæ.

Summa ergo huius diſtinct. eſt, quòd ſi ſecularis conſtitutio inueniatur contraria eccleſiaſticæ, omnino ſecularis poſtponitur; ſi vero ei conſonet omni reuerentia habenda eſt, & in adiutorium eccleſiæ aſſumenda.

ARTIC. I.

Vtrum eccleſiaſticæ conſtitutiones præemineant, & præferendæ ſint legibus ciuilibus?

AD primum videtur dicendum, quòd conſtitutiones eccleſiaſticæ non ſint præferendę legibus ciuilibus; quia habetur Prouerb. 8. vbi dicitur, per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt, vbi habetur, ꝙ leges ſeculares deriuantur à iuſtitia diuina; & per conſequens non ſubſunt conſtitutioni eccleſiaſticæ.

Præterea facit c. nemo. 16. quæſt. 3. vbi leges ciuiles ſunt diuinitus per ora principum promulgatæ; ergo non eſt dicendum, quòd lex aliqua humana eis pręferatur.

Pręterea, Imperium in humanis pręſidet, ſacerdotium in diuinis. Auth. quomodo oportet epiſcopos. in princ. col. 2. ergo ſaltem in humanis præeminent eccleſiaſticis.

Sed contra dicit c. leges. 10. diſtin. ibi, legibus Imperatorum non in omnibus eccleſiaſticis controuerſijs vtendum eſt, præſertim cum inueniantur euangelicæ, ac catholicæ ſanctioni aliquoties obuiare; Item lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus; Nicol. Papa epiſcopis in concilio apud conuicinum congregatis.

Reſpon. dicendum, quòd conſtitutio eccleſiaſtica pręeminet ciuili primo arg. à maioritate inſtituentis. Aurum enim non tam pretioſius eſt plumbo, quàm regia poteſtate ordo ſacerdotalis. c. duo. 96. diſtinct. Item, quia conſtituitur à maiori claritate, fecit enim Deus duo luminaria magna. c. 3. Geneſ. quorum maius Pontifici tribuitur, ſecundum allegoricum ſenſum c. ſolitę de maior. & obe. Tertio ex parte fundamenti. Eccleſiaſtica enim conſtitutio nititur fundamento ſcripturæ ſacrę; vnde Aug. contra Fauſtũ, qui non credit ſacræ ſcripturæ, nec Chriſtianus eſt, nec ſanus eſſe poteſt, quia, vt idem inquit in 4. de Trin. contra rationem nemo ſobrius, contra eccleſiam nemo pacificus, contra ſcripturam nemo vnquam catholicus. Quarto ratione finis nam conſtitutio eccleſiaſtica dirigit in meliorem finem, non ſolum ſm virtutes morales, ſed etiam ſm theologicas, & vt ſint futuri conciues angelorum.

Ad primũ reſp. ꝙ omnes leges ciuiles, quæ iuſtæ ſunt, participatione, & conſonantia diuinæ æquitati, iuſtę ſunt, quæ, ratione iuſtitiæ & æquitatis contentæ in ipſa lege, reuerenter ſuſcipiuntur, non quia in rebus eccleſię vllam habeant iuriſdictionem; ſed per hoc non ſequitur, quin pręmineat conſtitutio eccleſiaſtica; & ita reſp. ad ſecundum.

Ad tertium reſpon. quòd Imperator non præſidet humanis vniuerſaliter, cum Papa etiam in multis humanis præſideat, in quibus Imperator nullam habet iuriſdictionem. Secundo reſpon. quòd etiam

in alijs, quibus præſidet, ſi conſtitutio ciuilis ſic apponeretur eccleſiaſticæ, quòd verteretur in periculum animæ, præponenda eſſet eccleſiaſtica ciuili, immo in tali caſu, Papa poteſt tollere conſtitutionem Imperatoris. c. nouit. de iudi. c. ſi. de præſcrip. c. pen. de ſec. nupt.

ARTIC. II.

Vtrum diuina lege, Reges ſacerdotibus ſubdantur?

AD ſecundum videtur dicendum, quòd diuina lege Reges ſacerdoti non ſubdantur, dicit enim glo. Pſal. 50. ver. Tibi ſoli peccaui, quòd Rex non habet hominem, qui eius facta diiudicet.

Præterea, poteſtas ſecularis, & eccleſiaſtica ex diuerſo diuiduntur; ergo non eſt vna ſub altera.

Præterea, 1. Mach. 4. legitur, quòd Iudas Machabeus elegit ſacerdotes ſine macula, vt mundarent ſancta; & ita ſacerdotes, cum ex inſtitutione principis conſtituantur, dicendi ſunt magis ſubeſſe principibus, quàm præeſſe.

Sed contra dicitur cap. certum. 10. diſtinct. vbi Felix Papa ibi, certum eſt hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, vt, cum de cauſis Dei agitur, iuxta ipſius conſtitutionem, regiam voluntatem ſacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre.

Reſpond. dicendum ſub duabus concluſionibus; Prima poteſtas ſacerdotalis, maior eſt dignitate poteſtate regali, ſiue ſeculari, probatur primo per cap. duo ſunt. 96. diſtinct. ſecundo, quia ſicut ſe habet corpus ad animam, ita poteſtas temporalis ad ſpiritualem. Tertio à Deo primo ſacerdotium eſt inſtitutum, & per ſacerdotium, iubente domino, regalis poteſtas. 1. Regum 10. Quarto, quia ſacerdotalis dignitas benedicit regalem, Sed maior eſt, qui benedicit, quàm qui benedicitur; ergo eſt maior ſacerdotalis poteſtas. Secunda ſit concluſio regalis poteſtas in cauſis Dei debet obedire poteſtati ſacerdotali. c. quis dubitet diſtinct. 96. ibi, quis dubitet ſacerdotes Chriſti Regum, & principum omniumque fidelium patres, & magiſtros cenſeri.

Ad primum reſpond. quòd ſpiritualis poteſtas non iudicat ſecundum hominem, ſed in quantum gerit vicem Dei; vnde Matth. 10. Qui vos audit me audit. Secundo reſp. illud dictum procedere, quo ad corporalem pœnam.

Ad ſecundum reſpon. quòd non ſunt iſtæ duæ poteſtates ita diuerſæ, quin vna habeat ordinem ad aliam, ſicut licet corpus & anima diſtinguantur ſubſtantijs, corpus tamen materialiter ordinatur ad animam; vnde poteſtas ſecularis ſubditur ſpirituali, ſicut corpus animæ.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam; licet enim Iudas Machabeus elegerit perſonas illas ad ſacerdotium, quas ex fama populi potiores æſtimauerit in vitæ puritate; & ſanctimonia; non tamen ſequitur, quòd ipſe ſacerdotium inſtituerit, quod ante ipſum fuerat.

ARTIC. III.

Vtrum ſemper legibus derogetur per canones.

AD tertium videtur dicendum, quòd non per canones legibus derogetur, quia ius ciuile diuinitus datur per ora principium. capit. oc-mo. 16. quæſtione tertia, & cap. ideo. 25. quæſtione prima ibi; Ideo quæ in legibus ſtatuta ſunt excedere non debemus.

Sed contra dicitur cap. conſtitutiones, ubi Felix Papa. 10. diſtin. ibi. conſtitutiones contra canonem, & decreta præſulum Romanorum, uel booos mores nullius ſunt momenti.

Reſp. dicendum, quod ſi lex ciuilis ſit conſona canonibus, & per canones derogari noo poteſt; quia ſicut verum vero conſonat, ita iuſtum iuſto; ſi vero fuerit contraria in pertinentibus ad fidem Chriſtianam, non ſeruabitur lex ciuilis, in reliquis autem ſeruabitur ipſa in terris non ſubiectis eccleſiæ, quoad temporalia. cap. cum eſſes. cap. relatum. de teſtam. & per hæc patet reſponſio ad obiecta.

DISTIN. XI.

COntinuari poteſt hoc pacto. Supra dictum eſt leges ciuiles cedere eccleſiaſticis, ſi eis contradicere videantur; ſi vero coonſonæ ſint venerari debent. Nunc dicitur, quòd conſuetudo cedat legi, ſi ei contraria inueniatur; ſi vero ſit ipſi conſona ipſa ſeruanda eſt.

ARTIC. I.

Vtrum conſuetudo ſemper legi cedere debeat.

AD primum videtur dicendum, quòd conſuetudo ſemper legi cedere debeat; Facit cap. primo, & ſeq. 11. diſt. cap. ad noſtram. de conſuetudine.

Præterea, lex humana deriuatur a lege naturæ, & a lege diuina, ſed conſuetudo non poteſt mutare tales leges; ergo nec etiam legem humanam.

Præterea, ex multis malis non poteſt fieri vnum bonum; ſed ille, qui incipit primo contra legem agere, male facit; ergo multiplicatis ſimilibus actibus non efficietur aliquod bonum; lex autem eſt quoddam bonum, cum ſit regula humanorum actuum; ergo per conſuetudinem non poteſt lex remoueri, vt ipſa conſuetudo vim legis obtineat.

Præterea, condere legem pertinet ad publicas perſonas, ad quas pertinet regere communitatem; vnde priuatæ perſonæ legem facere noo poſſunt; ſed conſuetudo inualeſcit per actus priuatarum perſonarum; ergo conſuetudo non poteſt obtinere uim legis, per quam lex remoueatur.

Sed contra dicit. capitu. eccleſiaſticarum. diſtinct. vndecima, vbi Baſil. lib. de Spiritu Sancto. capitu. 27. dicitur quaſdam vero conſuetudine roboratas, approbauit vſus, quibus par ritus, & idem vtriuſque pietatis debetur affectus.

Reſp.

Reſp.dicendum, quòd nulla conſuetudo derogare poteſt iuri naturali, neque diuino; quia hæc iura immutabilia ſunt; conſuetudo autem rationabilis & præſcripta derogat quandoque iuri poſitiuo; quia ſicuti lex poſterior ſoluit priorem; conſuetudo autem habet vim legis, & per cõſequens, tollit legem s.Th. 1°2. q.67.art.3.

Ad primum reſp. quòd ibi loquitur de mala conſuetudine; non autem de rationabili & præſcripta.

Ad ſecundum reſpon. negando conſequentiam; quoniam licet lex humana deriuetur à lege naturali & diuina; non tamen in omnibus ſequitur perfectionem illarum; lex enim naturalis, & diuina procedit à voluntate diuina; vnde non poteſt mutari per conceptionem præcedentem à voluntate hominis; Sed ſolum per authoritatem diuinam mutari poteſt.

Ad tertium Reſp. quòd leges humanæ in aliquibus caſibus deficiunt; vnde poſſibile eſt quandoque agere in caſu præter legem, in quo deficit lex, & tamen actus non erit malus; & cum tales caſus multiplicantur propter aliquam mutationem hominum, tunc manifeſtatur per conſuetudinem, quòd lex vlterius vtilis non eſt, ſicut manifeſtaretur; ſi lex contraria verbo promulgaretur; ſi autem adhuc manet eadem ratio legis non conſuetudo legem, ſed lex conſuetudinem vincit, niſi forte lex facta inutilis eſſet; quia non eſſet poſſibilis ſecundum conſuetudinem patriæ.

Ad vltimum reſpon. quòd ſi multitudo ſit libera poteſt introducere conſuetudinem, ſicuti ſibi legem facere; ſi autem non eſt libera, tunc habebit vim legis, quando tolerabitur ab eo, ad quem pertinet multitudini lege imponere.

DISTIN. XII.

Continuatur ad præcedentem proſequens materiam, qua habetur, quod conſuetudo præſcripta, & rationalis ſit ſeruanda. c.illud & c.ſeq.ead.diſt.

DISTIN. XIII.

Continuatur ſic aſſignata differentia iuris naturalis ad alia iura in origine, dignitate, & amplitudine. Nunc aſſignat differentiam eiuſdem iuris ad alia iura in ſententiæ rigore; quia eſt indiſpenſabile, niſi in caſu euitandi maius malum capit. duo mala & ſequenti eadem diſtinctione.

ARTIC. I.

Vtrum ea, quæ ſunt iuris naturalis, recipiant diſpenſationem?

Ad primum videtur dicendum, quòd ius naturale ſit diſpenſabile; quia in humanis actibus propter eorum varietatem non poteſt vna regula reperiri, quam non oporteat in aliquibus caſibus deficere; ſed ea, quæ ſunt præcepta iuris naturalis ſunt menſura humanorum actuum. cap. humanum genus. 1. diſtinct. ergo ius naturale eſt diſpenſabile.

Præterea, ius naturale non eſt idem apud omnes; ſed omnia præcepta, quæ non ſunt ab omnibus obſeruanda ſunt diſpenſabilia; ergo ius naturale eſt diſpenſabile.

Præterea, Deus diſpenſauit contra ius naturale præcipiens Abraæ, vt interficeret filium, quæ diſpenſatio cum à Deo ſit facta non poteſt eſſe niſi iuſta; occiſio enim directe eſt contra illud primum præceptum naturale, quòd tibi non vis fieri alteri ne feceris. c. 1. diſt. 1.

Sed contra dicitur. c. 1. diſt. 13. ibi, aduerſus naturale ius nulla diſpenſatio admittitur; vt dicit ibi Gratianus.

Reſp. dicendum, quòd ius naturale capitur in duplici differentia; Primo, quia quædam ſunt ſicut principia prima, aut communia præcæpta, quę abſolutè natura conſiderata iuſta ſunt, vt pote quæ formam iuſtitiæ continent, & virtutis, quę ſemper & vbique habent eandem potentiam & vigorem iuſtitiæ, ſicut eſt medium tenere, rectitudinem ſeruare, & illud, alij facere, quòd ſibi vult fieri, & alij non facere, quòd ſibi nollet fieri, in quibus nulla cadit diſpenſatio; quia abſolute iuſta ſunt; Secundo aliqua pertinent ad ius naturale, vt concluſiones elicitæ a prædictis communibus præceptis, & de talibus ponitur talis concluſio, quòd in pertinentibus ad ius naturale, hoc modo ſcilicet, vt concluſiones deriuantur à principijs cadit rationabiliter quandoque diſpenſatio, quòd patet; quia redditio depoſitæ rei eſt de iure naturali; & tamen in caſu licite diſpenſatur, quòd non fiat, vt pote ſi ſit reip. inimicus, vel reddatur gladius furioſo.

Ad primum reſp. quòd illud eſt de mente Ariſto. 5. Ethi. qui loquitur de pręceptis poſitiuis, & ſic non facit ad propoſitum.

Ad ſecundum reſpond. quòd ius naturale eſt duplex; Primum quòd ſemper & vbique eſt iuſtum, & hoc eſt omnino immutabile: quoddam vero ex hoc proficiſcitur, & in caſu aliquo eſt diſpenſabile.

Ad tertium reſp. quòd Deus eſt author uitæ, & mortis; & ſic ſine iniuria poteſt ſubtrahere uitam innocentis miniſterio naturæ, ſicuti quotidie contingit, quòd naturali morte moriuntur omnes tam nocentes, quàm innocentes, & ad hoc poſſet uti miniſterio hominis propter aliquod melius.

ARTIC. II.

Vtrum de duobus malis minus ſit eligendum?

Ad ſecundum videtur dicendum, quòd non ſemper de duobus malis minus ſit eligendum; quia in capit. duo mala decimatertia diſtinctione dicitur, quòd potius eligi debet periurium, quam homicidium, & tamen periurium eſt grauius homicidio, cum cadat ſub præcepto primæ tabulæ.

Præterea, vt dicit Aug. lib. 1. de ciui. Dei, quædam mulieres ſe interfuiſſe dicuntur tempore perſecutionis, vt non ab alijs corrumperentur; & ita maius malum elegerunt ſeſe interficientes.

Sed contra dicitur c. duo mala. 13. diſt. Conc. Tolet. 8. c. 2. ibi, duo mala licèt cautiſſime ſint cauenda; tamen ſi periculi neceſſitas vnum ex his perpetrare compulerit, id debemus reſoluere, quòd minori nexu noſcitur obligari.

Reſpon. dicendum, quòd poſſibili exiſtente caſu, vt alterum malorum quis neceſſario compelleretur committere, minus malum eſſet eligendum; quia minus malum in comparatione maioris mali, vr videtur habere quodammodo rationem boni, & deſinere eſſe peccatum; vnde Auguſt. de mendacio, illa deſinent eſſe peccata, quæ propter grauiora vitanda ſuſcipiuntur; ſicut enim in rebus vtilibus non vocatur damnum, quòd propter maius lucrum admittitur, ſic & in rebus ſanctis non vocatur peccatum, ꝙ admittitur ne grauius admittatur.

Ad Primum reſp. quòd textus non aſſerit, quòd venire contra iuramẽtum de non occidendo ſit periurium; Præterea licet periurium dicatur grauius peccatum ex ſpecie peccati ſimpliciter; homicidium tamen eſt grauius reſpectu maioris nocumenti.

Ad ſecundum Reſpon. quòd præfatæ fœminæ creduntur id feciſſe inſpiratione Spiritus ſancti; ſicuti Sanſon, qui interfecit ſe Iud. 16. vt dicit Aug. 1. de ciui. Dei; & ideo cum non peccauerint ratio non procedit.

DISTINTIO. XIIII.

Continuari poteſt hoc pacto. Dictum eſt, qòod quando duo mala inſtant circa vnam & eandem perſonam, quòd minus malum eſt eligendum; Nunc vero quia poſſet aliquis dubitare vtrum etiam hoc obſeruandum ſit in diuerſis perſonis, vt quis debeat committere minus malum, ne alius committat maius, ſiue grauius.

Reſp. ꝙ non c. quòd ait eadem. diſt. dicitur etiam, ꝙ quandoque conſuetudinis & conſtitutionis rigor relaxatur.

DISTINTIO. XV.

Continuari poteſt hoc modo. Dictum eſt de iure naturali, & differentia eius ad cætera iura; Nunc incipit tractare de iure canoco aſſignans originem eius; & de opuſculis Doctorum, quæ recipiantur ab eccleſia, & quæ non.

ARTIC. I.

Vtrum uniuerſalia concilia & Canones inceperint à tempore Conſtantini Imperatoris?

Ad primum videtur dicendum, quòd non; quia, vt inquit glo. Act. Apoſt. 21. quatuor leguntur Synodi ab Apoſtolis celebratæ; Item multi etiam canones fuere ab Apoſtolis editi. c. canones. 16. diſt. Præterea ante Conſtantinum fuerunt celebrata aliqua concilia cap. Clementis. 16. diſtinctio.

Sed contrarium dicitur c. Canones. 15. diſt. Iſido. lib. 6. c. 16. Ethim. ibi, Canones generalium Conciliorum à tempore Conſtantini cœperunt. In præcedentibus namque annis perſecutione feruente docendarum plebium minime dabatur facultas.

Reſp. dicendum, quòd vniuerſale concilium vno modo dicitur ab vniuerſitate orbis, quando ſcilicet Papa, cum epiſcopis de toto orbe Chriſtiano celebrat. Alio modo dicitur vniuerſale, ab vniuerſitate authoritatis; quia ſcilicet tantæ authoritatis eſt, vt de vniuerſalibus rebus tractet, & omnes fideles, ad legum ſuarum obſeruantiam adſtringat, & hoc eſt quando Papa cum prælatis non totius orbis Concilium celebrat; ſi fiat ſermo de Concilijs primo modo acceptis cœperunt tempore Conſtantini; ſi vero ſecundo modo cœperunt antea, & ſic patet reſponſio ad obiectum.

ARTIC. II.

Vtrum celebratio conciliorum uniuerſalium ſit neceſſaria in eccleſia Dei?

Ad ſecundum videtur dicendum, quòd non; quia, quod fieri poteſt per Concilium, poteſt etiam per Apoſtolicam ſedem ſine Concilio, conſequentia patet, & antecedens probatur, quia concilium generale accipit robur à ſede Apoſtolica. c. ſignificaſti. de elec.

Sed contra dicitur c. Canones. 15. diſt. Iſid. lib. 6. c. 16. Ethim. vbi; Inde Chriſtianitas in diuerſas hæreſes ſciſſa eſt, quòd non erat epiſcopis licentia conueniendi in vnum, niſi tempore ſupradicti Imperatoris.

Reſpon. dicendum, quòd celebratio conciliorum eſt neceſſaria ſiue vtilis Prou. 11. ibi ſalus, vbi multa concilia, & hoc ad multa primo ad conſeruandam Chriſtianam Religionem in vnitate fidei, quæ primum vinculum eſt ſocietatis Chriſtianæ, ſecundo ad faciliorem & firmiorem illucidationem veritatis in dubijs. Tertio vtilis eſt ad culturam agri dominici. Quarto ad Tyrannorum & infidelium ſuperbiam humiliandam, & ad extinctionem ſcandalorum, quæ ſuſcitantur in Eccleſia. Turrecrem. libro 3. cap. 10. in ſumma de Eccleſia.

Ad argumentum reſp. negando conſequentiam; quia licet abſque ſedis Apoſtolicæ authoritate fieri non poſſit concilium, & eadem ſedes idem facere poſſit, quòd concilium generale; nihilominus tamen non in æquali concordia, & authoritate reputationis; quia, quòd fit per Romanum Pontificem in Concilio generali, iam vniuerſali totius Eccleſiæ conſenſu eſt approbatum.

ARTIC. III.

Vtrum Papa poſſit immutare, aut tollere, aut ire contra Concilia generalia?

AD tertiũ videtur dicendũ, quòd non, per cap. in iſtis 4. diſtinct. vbi quando leges fuerint inſtitutæ, non licebit de iſtis iudicare, ſed ſecundùm ipſas.

Præterea, facit c. ſicut 15. diſtinct. & cap. contra. 25. quæſt. 1. vbi contra ſtatuta patrum condere aliquid, vel mutare, nec huiuſmodi quidem ſedis poteſt authoritas.

Præterea, quia dicitur, quòd orbis authoritas maior eſt Vrbe. cap. Anaſtaſius. 19. diſtinct. c. legimus. diſtinctione 93.

Sed contra dicitur eiuſdem eſt deſtruere, amouere, & abrogare, cuius eſt condere, cap. cum veniſſet. de iudici. ſed poteſtate Papæ conduntur Concilia; ergo & apud eum erit facultas ea amouendi.

Reſp. dicendum, quòd quidam ſunt canones inſtituti de iure diuino, ſicuti ſunt pertinentia ad articulos fidei, & ad eſſentiam ſacramentorum, aut quę manifeſtam habent connexionem ad legem diuinam, & in talibus Papa diſpenſare non poteſt; quia iſti efficaciam habent ex inſtitutione diuina; quidam autem ſunt de iure poſitiuo, & iſti omnes ſunt relicti diſpoſitioni Pontificis, vt eos poſſit mutare ad libitum.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; nam illud non intelligitur de ſummo iudice, ſcilicet Papa, aut principe; quia etiam poſt conditas leges poſſunt de his iudicare, & eas tollere.

Ad ſecundum, patet reſponſio ex dictis, loquitur enim ibi de his, quæ ſunt diuini iuris.

Ad tertiũ reſp. quòd orbis eſt maior Vrbe, in iſto caſu magnitudine molis non virtutis; item loquitur de conſuetudine generali, quæ eſt maior ſpeciali, niſi ſummus Pontifex vellet ſpecialem æquare generali, ita d. c. legimus.

ARTIC. IIII.

Vtrum ad Romanum Pontificem ſpectet approbatio Conciliorum.

AD quartum videtur dicendum, quòd non; quia approbatio ſpectat ad ſuperiorem, ſed concilium eſt ſuperius Pontifice, ſicuti orbis eſt maior Vrbe c. legimus. diſti 93.

Prçterea, nihil conditum inſtinctu Spiritus ſancti indiget approbatione humana; ſed concilia conduntur dictante Spiritu ſancto. c. violatores. 25. q. 1. Act. Apoſt. 15. ibi, viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis; ergo non veniunt approbanda per Pontificem.

Sed contra dicitur in cap. Sancta Romana Eccleſia 15. diſtinctio. vbi Gelaſius in Concilio Romano &c.

Reſpon. dicendum, quòd approbatio eſt duplex; Vna eſt ſimplicitas commendationis, vt cum quis dicta aut facta approbat; Puta quòd conſilium alicuius, quòd ſit prudens & ſimilia, ſecundo dicitur approbatio authorizationis, ſcilicet quæ tribuit auctoritatem, & robur rebus approbatis, & talis ſemper eſt ſuperioris, id eſt Principis. glo. cap. frater. 17. quæſt. 4. & talis authoritas requiritur in approbatione concilij, videlicet Pontificis; ad Principem enim cuiuſque communitatis ſpectat approbatio geſtorum per communitatem; cum lex non habeat virtutem coactiuam, niſi principis authoritate, ſiue ex eo, quo totius communitatis principatus eſt collocatus; ſed Romanus Pontifex eſt, in quo Deus totius Eccleſiæ poſuit principatum. cap. nolite 12. diſtinct. cap. Baſilicas de conſecra. diſtinc. 1. ergo ad ipſum ſpectabit approbatio Conciliorum. Præterea, cuius eſt approbatio Concilij, eius eſt reprobatio; Sed Papa reprobat Concilium; ergo & illud approbat; maior probatur ſecundo de Anima idem enim eſt iudex recti & obliqui; minor probatur, quia Damaſus Papa damnauit & reprobauit Arimenenſe Concilium, & patet ex practica huc vſque obſeruata, quia probatur concilia approbata fuiſſe & hoc exigit neceſſitas conſeruandi vnitatem fidei in Eccleſia, in qua omnes fideles conuenire debent primo ad Corinth. 1. conuenit autem circa ea, quæ fidei ſunt mouere quæſtiones, per diuerſitatem autem ſententiarum diuideretur Eccleſia, niſi in vnitate per vnius approbantis, vel reprobantis ſententiam conſeruaretur; exigitur ergo ad vnitatem Eccleſiæ ſeruandam, quòd ſit vnus qui toti eccleſiæ præſit, ad cuius authoritatem ſpectat approbatio ſententiarum, & geſtorum quorum cunque conciliorum.

Ad primum reſp. negando minorem; Papa enim cum ſit caput totius Eccleſiæ, ſuperior eſt authoritate toto reſiduo corpore; ad cap. legimus. reſp. quòd ibi Hieronymus non loquitur de authoritate iuriſdictionis orbis reſpectu Eccleſiæ Romanæ; ſed de authoritate conſuetudinis generalis per totum orbem, ad comparationem ad conſuetudinem; quam tamen nec Apoſtolica ſedes obſeruat; nec obſeruari mandat.

Ad ſecundum reſpon. negando conſequentiam; quoniam licet canones ſanctorum patrum dicam inſtinctu Spiritus Sancti conditi, nihilominus ad hoc, quòd obligent ad ſui obſeruantiam neceſſarium eſt, vt authoritate ſuperioris approbentur, firmentur, & roborentur, ſicuti licet electio Canonica dicatur facta à Spiritu Sancto, nihilominus per eam, nec electus habet iuriſdictionem, nec alij tenentur electo obedire, quouſque à ſuperiori electio, ſi ſuperiorem habet, approbetur, & confirmetur.

ARTIC. V.

Vtrum ad Romanum Pontificem ſpectet approbatio opuſculorum ſanctorum patrum?

AD quintum videtur dicendum, quòd non; quia approbatio debet requiri à iudicio ſuperiori ac excellentiori; ſed ſãcti patres quandoque reperti ſunt ingenio, ac ſcientia ſummis pontificibus ſuperiores; ergo ab eis non debent approbari.

Sed contra dicitur c. Sancta Romana 15. diſt.c.ſi Romanorum. 19.diſt.

Reſp.dicendum, quòd in vnaquaque ſchola ſemper ad magiſtrum eius ſpectat approbatio doctrinæ, & operum diſcipulorum ſcholæ; ſed ſummus Pontifex eſt magiſter ſcholæ totius Chriſtianitatis.c.omnes,diſ.22.vbi Romana eccleſia dicitur mater,& magiſtra fidei.

Ad rationem reſp. quòd duplex eſt approbatio; quædam eſt ſolum magiſtralis, quæ fit per iudicium diſcretionis verum à falſo, vel iuſtū ab iniuſto, & talis bene verum eſt, quòd fit potiſſimè per doctorem in facultate, ſub qua cadunt opuſcula illa; alia eſt approbatio authorizationis, qua tribuitur opuſculis approbatis authoritas, & honor venerationis in eccleſia, de qua loquimur hic, & iſta non pertinet ad doctorem; ſed ad habentem ſupremam authoritatem magiſterij, & iudicis in eccleſia, cuiuſmodi eſt Appſtolica ſedes. c.patet.9. q. 3.ibi,profectu ſedis Apoſtolica, cuius authoritate maius non eſt iudicium; à nemine fore retractandum, nec cuique de eius licet iudicare iudicio.

ARTIC. VI.

Vtrum opuſcula ſanctorum recepta ab eccleſia, ſint etiam ab eccleſia approbata?

AD ſextum videtur dicendum, quod ſic; quia eccleſia errare non poteſt,cum à Spiritu ſancto,qui Doctor veritatis regatur, & gubernatur; ergo opuſcula ſanctorum recepta ab ea oportet confiteri carere omni falſitate.

Sed contrarium dicitur c.ſancta Romana. 15.diſt. ſupra adductus.

Reſp. dicendum, quòd tripliciter poteſt dici aliquid receptum ab Eccleſia; Vno modo, per approbationem, prohibendo ne quis præſumat contrarium ſentire, & hoc modo ſunt recepta concilia approbata à ſummo Pontifice; Secundo modo, etiam aliqua opuſcula ſanctorum recipit eccleſia tanquam probabilia; ſed non tanquam neceſſario ſequenda, vt non liceat aliter ſentire; Tertio modo, dicuntur aliqua recepta ab eccleſia per diſpenſationem, quoad legendum inter fideles permiſſa, ſicuti quædam opuſcula non ſolum fidelium, ſed etiam infidelium, ſicuti Platonis, & Ariſtotelis, & hæc in obſequium diuinæ ſapientiæ Prouerb. 8.vocauit ancillas ſuas ad arceam;in quibus ſeruetor Apoſtoli ſententia. 1.Timo. 2. omnia probate, quòd bonum eſt tenete; non ergo omnia opuſcula ſanctorum recepta dicuntur approbata, ſed ea, quæ fuerint canonizata, habebunt vim legis, & per hæc patet. reſponſio ad obiectum; non tamen approbātis alicuius ſancti opuſculis, cenſentur omnia contenta in eis approbata, niſi dicatur, quòd in omnibus, & per omnia approbantur, adeo vt non liceat recedere ab illis; Item canonizatione alicuius pró ſancto, & approbatione non intelliguntur illico eius opuſcula approbata; non eſt.n.neceſſe,vt ſi cuius ſit reprobata doctrina,intelligatur etiam reprobata perſona,ſicuti non eſt neceſſe, vt condemnata perſona ſint omnia eius ſcripta reprobata,niſi cum perſona ſcripta reprobentur;vt patet in Origene, qui licet ſit condemnatus , non nulla tamen aliqua eius opuſcula recipiuntur; facit d. c. ſancta Romana 15. diſt.

DISTINTIO. XVI.

COntinuantur ita dictum eſt de Origene eccleſiaſticarum conſtitutionum.Hic dicitur, quòd canones Apoſtolorum ſunt pro lege ſuſcipiendi.cap.2.& ſeq.16.diſt.

DISTINTIO. XVII.

COntinuatur ita ad præcedentem . Poſtquam dictum iſt ſuperius; quo tempore, & ſub quibus partibus celebrata ſunt generalia concilia, & quæ eorum authoritate cæteris præemineant; Nunc oſtendit penes quem reſideat authoritas eadem concilia congregandi, & concludit penes Rom. Pont.c.1. & ſeq ead.diſt.

ARTIC. I.

Vtrum abſque Romani Pontificis authoritate poſſit concilium generale celebrari.

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic per c. 6. Actum vbi dicitur conuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum dixerunt, Non eſt æquum &c. vbi apparet, quòd talis poteſtas non ſit ſolum apud Rom. Pontificem.

Præterea, ſcimus multa concilia fuiſſe conuocata ab Imperatore.c.canones. 15.diſt.c.ſexta.16.diſt.qui imperatores non reprehenduntur in hoc, tanquam vſurpatores eccleſiaſticæ authoritatis.

Sed contra dicitur c. 1. & ſeq. diſt. 17. ibi authoritas uero aggregandorum conciliorum penes apoſtolicam ſedem eſt, ut Gracianus inquit ibidem.

Reſp.dicendum,quòd aut authoritas conuocandi concilium reſidet penes pontificem; facit ratio,quia ſecundum Apoſtolum ſacerdorium ueteris legis figura eſt noui, at ſacerdos legis nouæ eſt excellentioris authoritatis,credendum eſt, quòd ſi hæc poteſtas fuit conceſſa primò, multo magis ſecundo;de primo .n.legitur Macha. 9.quòd inter alia, quæ Simoni ſūmo ſacerdoti totius populi & omnium ſacerdotum conſenſu attributa ſunt, hoc eſt tanquam ſingulare ſummi ſacerdotis priuilegium.ut conuentus ſine ipſo non fieret in regione; Præterea omnes chriſtiani tenentur obedire Pontifici c. obedientiam.93. Diſt. ergo ad ipſum hoc ſpectare dicitur c.dudum. 3.q.6. Præterea, ſicuti ad Epiſcopū ſpectat celebratio Diœceſanæ ſynodi, & ad Archiepiſcopum prouincialis Concilij,ita & ad Romanum Pontificem Concilij generalis.

Ad primum Reſp.negando conſequentiam; nam per hoc non ſequitur,quòd Petri authoritate principaliter illa conuocatio facta non fuerit, licet non exprimatur.

Ad ſecundum Reſp. quòd hoc non fecerunt Impera-

peratores, niſi prius habito conſenſu & authoritate Romanorum Pontificum, quo deficiente non concilium, ſed côciliabulum dicitur, dic ut dixi in ſumma omnium hæreſum uer. Conciliū.& uer. Papa, & quæ dixi in tract. de legibus, & ſtat.p.i.q.9.& ſeq.

ARTIC. II.

Vtrum ad ſolum Romanum Pontificem pertineat interpretatio Canonum Concilij uniuerſalis?

2 AD ſecundum uidetur dicendum, quòd nō; quia ab eo debet prodire interpretatio, qui ſtatuit Ius. c. inter. de ſent.exc. ſed canones conciliorum conduntur ab Epiſcopis in eis connocatis, & congregatis: ergo ad eos non ad Pontificem ſpectat interpetratio.

Sed contrarium dicitur in.c.nec licuit.17.Diſt.

Reſp. dicendum, quòd interpretari legem eſt dare intellectum rationabilem, ſiue conſenſum præcipientis, & præcepti, ſiue legiſlatoris in lege, quem habuit, & in hoc caſu duo ſunt genera interpretationis, magiſtrale ſcilicet.cum.ſ.per inueſtigationem rationis quæritur intellectus rationis, ſiue legis, atque præcepti, & hāc poteſt facere quilibet doctor in his, quæ ratione probari poſſunt, quę interpretatio dicitur probabilis; non autem neceſſaria, niſi quātum ratione demonſtratur. l. i. C. de profes: qui in vrbe Con ſt. ſecundum autem genus interpretationis eſt ſecundum authoritatem, cui non ratione aliqua aſſignat, ſed authoritate interpretātis, quę uocatur neceſſaria, quæ obligat ad tenendum ſenſum datum per eum, & hoc genus interpretandi non eſt docentis, ſed condentis legem, quo caſu dicitur eius eſſe interpretari, cuius eſt condere, aut paris uel ſuperioris, & hoc modo interpetratur Pontifex Canones Conciliorū.

Ad rationem Reſp. negādo minorem; dicimus.n. quòd quicquid in concilijs uniuerſalibus ſtatuitur, authoritate Papæ ſtatuitur, & omnia noſtra facimus, cuius noſtram authoritatem impertimur. l. 2. C. de vet.iur.enucl.

DISTINCT. XVIII.

Continuatur facile per ſe. Poſtquam Gratianus tractauit de Concilijs vniuerſalibus, Nunc ſubiungitur tractare de Concilijs prouincialibus, de hoc vide c. 2. ſeſſ. 24. Conc. Trid.

DIuiditur in ſex partes. In prima, oſtendit ad quid ſint vtilia Concilia prouincialia; In ſecunda, quoties ſint celebranda; In tertia, quare tantùm ſemel in anno; In quarta, quòd non cogantur Epiſcopi munera ad concilia deferre; In quinta, ponit pœnam venire contemnentibus, In ſexta, vt ſtatuta Concilij notificentur.

DISTINCT. XIX.

Continuari poteſt hoc pacto; Dictum eſt ſupra de authoritate Canonum; Nunc autem dicitur de authoritate decretalium, & oſtenditur, quòd decretales Pontificum ſunt eiuſdem authoritatis, cuius ſunt ipſi canones.

ARTIC. I.

Vtrum decretales Pontificum pro communi iure ſint habendæ?

1 AD primum reſp. dicendum, quòd ſic abſolutè; dicitur enim Prouer. 1. Audi fili diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, dummodo ſit certum, quòd ſit ſummi Pontificis, & ſit generalis, vt pote quòd omnibus dirigatur cap. omnibus. 7. quæſt. 5. quæ non conſulat, vel indulgeat, ſed præcipiat, vel prohibeat; diſpenſatio enim non extenditur, & conſilium non obligat ad obediendum; & hoc idem dicendum eſt de decretali ſpeciali, reſpectu loci particularis, cui dirigitur, & tunc pro tali habetur, quando in corpore aliarum decretalium reperitur, ſeu communiter ab alijs pro tali recipitur; cum vero dubitatur, conſulendus eſt ſummus Pontifex.

ARTIC. II.

Vtrum epiſtola decretalis derogare poſſit Canoni?

AD ſecundum videtur dicendum, quòd non; quia canon nititur authoritate Papæ, & totius concilij; ergo videtur præualere.

Præterea, facit cap. 1. 50. diſt. vbi magis eſt attendenda ſententia Concilij, cuius antiquior eſt authoritas, quàm ſit decretalis nouiter edita.

Sed contrarium verius eſt, quia ſi decretalis contrarietur concilio debet præualere, quia cum in Pontifice non cadat ignorantia iuris, videtur de certa ſcientia derogare canoni, quod ei licet. c. cuncta. 9. q. 3

Et quia in canonibus condendis, ſemper tacitè, vel expreſſe reſeruatur interpretatio vel diſpēſatio Pontifici; nouæ autem leges trahunt ad ſe antiquas. l. non eſt nouum. ff. de legibus.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; quoniam tota authoritas, & robur firmitatis Canonum, & legum eccleſiaſticarum pendet ex authoritate Papæ, in quo Deus totum principatū eccleſiæ poſuit. c. nolite. 22. diſtinct.

Ad ſecundum reſpon. quòd ibi illa antiquitas non dicitur temporis, ſed dignitatis; nam ſicuti in legibus, ita priora concilia trahuntur ad poſteriora, niſi ſint ſummæ dignitatis ratione fidei, quæ in eis definita ſunt, ſicut quatuor vniuerſalia concilia, vnde decretalis, vt alias dictum eſt, non poteſt derogare Canonici in pertinentibus ad fidem, ſicuti nec alteri decretali in huiuſmodi rebus, in alijs tamen, quæ ſunt purè iuris poſitiui, derogare poteſt.

ARTIC. III.

Vtrum Apoſtolica ſedes habeat authoritatem condendi legem, cui omnes fideles teneantur obedire.

AD tertium videtur dicendum, quòd non, per cap. 4. Deut. ibi, Non addes ad verbum, quòd egò loquor, nec auferes aliquid ex eo: Item Deut. 12. quòd enim ego præcipio tibi, hoc tantum fac, nec addas quicquam, nec minuas; & ad Roma. 15. Non audeo aliquid loqui eorum, quę per me non efficit Chriſtus; ergo nec alij addere poſſunt.

Præterea, aut doctrina Chriſti ſufficit, aut non; ſi primo, fruſtra aliud dicetur; ſi vero ſecundo, ſcandaloſum eſt dicere; ergo inconuenienter fiunt alię conſtitutiones.

Sed contra dicitur c. nulli. 19. diſtin. ibi, nulli fas eſt velle vel poſſe tranſgredi Apoſtolica ſedis pręcepta vbi Greg 4.

Reſpon. dicendum, quòd in omni multitudine bene ordinata neceſſe eſt ponere leges, & ſtatuta; quibus ſinguli illius multitudinis ad debitum finem dirigantur; vnde Ariſto. 4 Politico. ſicut homo ſub lege eſt optimum animalium, ſic etiam ſine lege peſſimum; ſed eccleſia eſt multitudo ordinata Cant. 6. terribilis vt caſtrorum acies ordinata; ergo neceſſe eſt, quòd in ea ſit facultas condendi leges; vnde patet, quòd etiam in primitiua eccleſia aliqua ordinata ſunt ab Apoſtolis, quæ Chriſtus nòn ordinauerat prius; & tamen in eccleſia permanet eadem authoritas.

Ad primum reſpon. quòd ibi prohibetur additio deprauans intellectum legis, non autem additio declarans, aut illucidans Eccl. 24. Qui elucidant me vitam æternam habebunt; Præterea reſpon. quòd in illis authoritatibus loquitur de conſtitutionibus hominum; conſtitutio autem eccleſiæ dicitur conſtitutio Dei, quia in eccleſia per miniſtros ſuos illas inſtituit; vnde Matth. 10. Non eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis; & Luc. 10. Qui vos ſpernit me ſpernit.

Ad ſecundum reſpon. negando conſequentiam; quoniam in lege Chriſti includitur, quòd facultas ſit data à Chriſto miniſtris ſuis, præcipiendi & ſtatuendi leges; ad declarationem dubiorum, extirpationem errorum, ſiue ad directionem particularium actuum, & informationem morum, & officiorum, de quibus in ſpeciali in euangelio non fit mentio; Includitur etiam in ipſa Chriſti doctrina, ꝙ omnes fideles debeant obedire prælatis eccleſię. Matt. 16. tibi dabo Claues regni cœlorum &c. & ad Hebr. 13. obedite Prępoſitis veſtris.

ARTIC. IIII.

Vtrum omnes trangreſſores præceptorum Apoſtolicæ ſedis ſint ipſo facto excommunicati?

AD quartum videtur dicendum, quòd ſic; per c. nulli. 19. diſt. ibi, ſit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratos, quisquis Apoſtolicis voluerit contrariare decretis.

Præterea, facit cap. ſi quis dogmata 25. quæſtione 2. vbi habetur, quòd Anathema ſit, qui ſummorum pontificum decreta, & mandata obſeruare contempſerit.

Præterea, omnes ſchiſmatici ſunt excommunicati ipſo facto. c. 2. de ſchiſmaticis; ſed rebelles & contẽptores mandatorum ſedis Apoſtolicæ ſunt ſchiſmatici, cum diuidant ſe ab obedientia eccleſiæ; ergo uidet quòd tales ſint ipſo facto excommunicati,

Sed in contrarium dicitur Com. opin. Doctorum

Reſp. dicendum, quòd duplex eſt genus contemptorum obedire præceptis ſedis Apoſtolicæ; quidam .n. ſunt negantur ipſam ſedem caput eſſe omnium eccleſiarum, & propterea eius mandata non eſſe ſeruanda, & tales dicuntur ſchiſmatici, ſeu hæretici, & ipſo genere delicti ſunt excommunicati, ipſo facto. c. uiolatores in. q. 1. ſi propter aliud mãdata adimplere cõtempſerint, peccant mortaliter; non tamen ipſo facto excommunicati, ſed excõmunicandi iuxta illud Mat. 18. ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi &c. & per hoc patet Reſponſio ad obiecta.

ARTIC. V.

Vtrum epiſtolę decretales ſedis Apoſtolicę inter ſcripturas Canonicas ſint annumerandę.

AD quintum uidetur dicendum, quòd non; quia illa ſola ſcriptura dicitur eſſe Canonica, quæ in canone ueteris, aut noui teſtamẽti continetur. c. noli. 9. Diſt. quæ ſcriptura præfertur decretis pontificum, & ab his diſtincta dicitur eſſe .c. quis neſciat. c noli. 9. Diſt.

Sed contrarium dicitur c. in canonicis. 19. Diſt. ibi, in canonicis ſcripturis eccleſiarum Catholicarũ, quamplurimum diuinarum ſcripturarum ſolertiſſimus indagator authoritatem ſequitur, inter quas ſane illæ ſint, quas Apoſtolica ſedes habere, & ab ea alij meruerũt accipere epiſtolas, ubi Aug. de doctor. Chr lib. 2. c. 8.

Reſp, dicendum, quòd canon capitur tripliciter; quandoque .n. dicitur ſcriptura Conciliorum; quãdoque quælibet ſcriptura diuina, & eccleſiaſtica; quandoq; ſolum nouum uel uetus teſtamentũ, in cap. aũt iſto loquitur de canonica ſcriptura ſumpta primis duobus modis, in aſſignatis uero capitulis contrariæ partis loquitur de ſcriptura Canonica; tertio modo ſumpta; epiſtolæ autem decretales non comparantur Canonicis ſcripturis, prout ſacra ſcriptura nominat nouum & uetus taſtamentum; ſed prout dicitur ſcripturæ ſacrorum canonum uniuerſalium Cõciliorum & ſic patet reſponſio ad obiecta.

DISTIN. XX.

Continuatur ita ad præcedentem, Dictum eſt qualiter decretales epiſtolæ æquiparentur canonibus Nunc dicitur quomodo ſe habeant expoſitores ſacræ ſcripturæ ad canones & epiſtolas decretales; an ſcilicet præferantur illis, an non, cõ-

cluſio

cluſio eſt quòd in cauſis definiendis ſacri canones, in exponenda uero ſacra ſcriptura ſancti Doctores attē duntur regulariter.

ARTIC. I.

Vtrum expoſitio ſacræ ſcripturę, quę per ſacros Doctores datur, canonibus, & epiſtolis decretalibus preferatur.

AD primum uidetur dicendum, quòd expoſitio ſanctorum doctorum ſit præferenda canonibus, & decretalibus epiſtolis, quia quo quis ratione magis utit, eo maioris authoritatis uerba eſſe uidentur; ſed expoſitores ſcripturæ ſacrę, ſępe numero innituntur maiori ratione, quam ſummi Pōtifices; patet quia plurimi eorum ſicut pleniori gratia ſpūs ſancti, ita ampliori ſcientia Pontificibus præ excellentes, rationi magis adhæſiſſe probantur.

Præterea, propter unum quodq; tale & illud magis; ſed Pontifices plerunq; allegant expoſitores ſacrę ſcripturæ; ergo ipſi præferuntur.

Præterea, dicta ſanctorum approbantur ab eccleſia c. ſancta. 15. Diſt. dicta autem pontificum non ita omnia approbantur.

Præterea, dictum Hyronimi præfertur deciſioni Concilij Aquiſgrani, in quæſtione, utrum raptor poſſit contrahere matrimoniū cum rapta? c. tria. 36 q. 2.

Sed contra dicitur in c. decretales. ubi Gratianus. xx. diſt. ubi in negotijs definiendis non ſolum eſt neceſſaria ſcie ntia, ſed etiam poteſtas; poteſtate autem & authoritate prefert Pontifex; unde Apoſtolus quoſdam prophetas, alios uero euangeliſtas, alios paſtores, & Doctores ubi Paſtores præferūtur doctoribus.

Reſp. dicendū per tres cōcluſiones: Prima, quod in cauſis decidendis, & terminandis pontifices præeminent ſacræ ſcripturæ expoſitoribus, quia in his requiritur non ſolum ſcientia, ſed etiam authoritas, decretis enim ſummorum Pontificum opuſcula ſancto rū approbātur, uel reprobantur. c. ſi Romana. 19. di. ſecunda ſit concluſio, ꝙ canones conciliorum pręferuntur etiam Doctoribus in deciſione cauſarum, niſi deciſio doctoris roboretur authoritate legis diuinæ, uel decretali, ſeu generali conſuetudine eccleſiæ, ut d. c. tria. in contrariam partem adductū. Tertia ſit concluſio, quòd in expoſitione ſacræ ſcripturæ præfertur, qui rationi conſona magis dixerit, ſiue ſit tantum doctor, ſiue Pontifex & doctor, & per hæc patet reſponſio ad obiecta.

DIST. XXI.

COntinuari poteſt hoc pacto, ſupra dictum eſt de decretis, & Canonibus Conciliorum, & decretalium Pontificum, quibus negocia dirimuntur. Sed quia parum eſt ſcire ius, niſi ſciantur perſonæ, per quas promulgatur, & diſpenſatur; Ideo nunc ſubiungit de miniſtris canonum, & generaliter de omnibus eccleſiaſticis miniſtris.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter in eccleſia Dei ponatur multiplicitas graduum miniſtrorum, & officiorum.

AD primum uidetur dicendum, quòd non; quia diuerſitas unitati repugnat, & eſt impeditiua pacis; ſed fideles ad vnitatem, & ad pacem vocantur Io. 13. vt ſit vnum, ſicut & nos vnum ſumus, & Pſal. 147. qui poſuit fines ſuos pacem.

Præterea, natura non facit per multa quòd poteſt facere per vnum; ſed per vnum gradum fieri poteſt; ergo fruſtra per plura.

Sed contrarium dicitur, cap. 1. diſtinctio. 21. vbi Gratianus ait, quòd inſtitutio variorum miniſtrorum in veteri teſtamento fuit inchoata, & in nouo plenius conſumata; ſed nihil in veteri & nouo teſtamento eſt, quòd non ſit conuenientiſſimum, cum omnia à Deo ordinata ſint ad Roma. 13. S. Thom. in Suppl. 3. par. quæſt. 37 art. 1.

Reſp. dicendum, quòd eccleſia militans exemplata eſt à triumphante Exod. 25. vide & fac omnia, ſecundum exemplar, quod tibi monſtratum eſt; at in eccleſia triumphanti adeſt diuerſitas graduum officiorum Angelorum; ergo & in militanti.

Præterea, corpus myſticum eccleſiæ comparatur corpori naturali hominis, ſecundum Apoſt. ad Rom. 12. & ad Corin. 12. ſed ad integritatem corporis humani, requiritur multorum membrorum diſtinctio; ergo in eccleſia etiam.

Præterea, oportet ad diuerſas actiones diuerſos deputari miniſtros. ſed in eccleſia ſunt plures actiones, unde ad Epheſ. Chriſtus dedit, quoſdam autem prophetas, & Doctores ad conſumationem ſanctorū in opus miniſterij. Præterea facit ratio pulchritudinis; quæ in quodam ordine uarietatis conſiſtit.

Ad primum Reſp. quòd non quælibet diuerſitas repugnat cuilibet unitati, ſicuti diuerſitas membrorum in corpore non repugnat unitati corporis, nec multiplicitas parietū unitati domus. Item magis ſeruatur pax in Ciuitate, cum diuerſis plura officia committuntur quàm uni. 1. ad Cor. 12. Deus ſic temperauit, ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed in id ipſum ſolicita ſint membra.

Ad ſecundum Reſp, quòd natura non coarctat in unum id, ad quòd multa requiruntur: ſed in operib. gratiæ conueniens fuit, ut, quæ commode per unum miniſtrari non poſſunt, pluribus committerentur.

ARTIC. II.

Vtrum in eccleſia Dei ſit aliqua poteſtas maior Sacerdotali.

AD ſecundum uidetur dicendum, quòd nō; quia poteſtas ordinatur ſecundum actum, ſed nullus actus eſt maior ſacerdotali, cum ſit caput eccleſiæ, unde ſicut non eſt dare minus minimo. 1. Phiſic. ita non eſt dare maius maximo:

ſed

ſed conferre corpus Chriſti eſt maximum : ergo &c.

Sed cõtrarium dicitur c.j.Diſt.xx.ubi põtifices sũt ſupra ſacer dotes, ut Gratianus ibidem.S. Thom : in ſupplẽ.3.par.q.110.Art.4.Cõc. Trid.ſeſſ.23. Can.7.

Reſp. dicendum, quòd duplex eſt poteſtas conſecrationis, ſcilicet & iuriſditionis, quoad poteſtatem conſecrationis corporis Chriſti ueri epiſcopus non eſt maior ſacerdote: uerũ quia epiſcopus habet utrãque poteſtatem: ideo dici poteſt maior ſacerdote, & hæc patet reſponſio ad obiecta.

ARTIC. III.

Vtrum diſtinctio Epiſcoporum, & ſacerdotum ſit ex inſtitutione diuina.

AD tertium uidetur dicendum, quòd non per c. olim.Diſtin. 95. ubi ſacerdotes ſunt ſubiecti epiſcopis magis ex conſuetudine, quàm ex alia inſtitutione.

Sed contrarium dicitur in cap.j.Diſt.xxj.ubi dicit quòd tam in nouo, quàm in ueteri teſtamento diſcretio fuerit inter ſacerdotes maiores, & minores, ut dicit ibidem Gratianus.

Reſp.dicendum, quòd illa, quę fiunt in noua lege figurata sũt per ea, quæ facta ſunt in ueteri lege; epiſcopus conſecrabatur ſpeciali conſecratione. ultra ſimplices ſacerdotes. leuit.8.

Ad obiectum Reſp. quòd dictum Hyeronimi debet intelligi pro tempore, quo Chriſtus in carne uerſabatur in terris; nam tunc nulla erat diſtinctio epiſcopi & ſacerdotis, cum ipſemet per ipſum gubernaret eccleſiam: poſt uero eius reſurrectionem inſtituit Pręlatos: ſeu intelligas dictum Hieronymi, ꝙ Chriſtus ſolum Petrum inſtituit Prælatũ immediàte, alij autem à Petro Iuriſdictionem ſumpſerunt.

ARTIC. IIII.

Vtrum ſeruientes diuinis miniſterijs conuenienter nominentur nomine clerici.

AD quartum uidetur dicendum, quòd non: quia ipſi non ſunt electi per ſortem, ſicut Matthias, nec eligi debẽt ſorte: quia hoc lege diuina damnatur.

Sed contra dicitur c.cleros xxj. Diſt. ubi Iſid. libr.7.& Him. cap.12.

Reſp.dicendum, quòd iſti conuenienter uocantur clerici, quia cleros latine interpretatur ſortem, ſiue ꝙ ſorte electus ſit à Deo, ſicut Matthias, ſiue quòd ipſa Deus ſors illius ſit, & quòd portionem aliam habere non debeat in terra, niſi Deum c. cui portio.12.q.1. & per hæc patet reſponſio ad obiectum.

ARTIC. V.

Vtrum in eccleſia ordo ſit ponendus.

AD, Quintum uidetur dicendũ, quòd non: quia ubicunque eſt ordo, eſt diſtinctio: ſed ſecundum Apoſtolum omnes ſumus unum in Chriſto ad Col.

Pręterea, ubi eſt ordo, eſt Prælatio & ſubiectio: ſed in eccleſia quilibet debet ſe reputare inferiorem, ad Phil. 2. & quia ſubiectio repugnat libertati, in qua uocati ſumus.ad Gal.5.ergo non eſt ordo.

Præterea, ordo non eſt ſecundum bona naturæ, nec perſonæ; ergo ſecundum bona gratiæ; ergo nemo ſciet quis ſit ſubditus, uel prælatus: quia nemo ſcit quis habeat de gratia plus uel minus.

Sed contra dicitur c.cleros xxj.Diſt.ubi Iſid.lib.7. c.12. & Himol.& ad Rom.13.quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt, ſed eccleſia eſt à Deo: ergo in ea eſt ordo.S. Thom. in ſuppl.3.par.q.34.Art.1.

Reſp.dicendum, quòd magis debet eſſe regulatus proceſſus eccleſię ad eſſe gratiæ, quàm proceſſus naturæ ad eſſe naturæ: ſed in proceſſu naturæ eſt ordo, quo quædã alijs ſunt ſuperiora, & eis habent influẽre; ergo & in eccleſia dicitur eſſe ordo, & dicit ſacramentum, quia propter unũquodque tale, & illud magis, ſed propter ordinem homo efficitur diſpenſator ſacramentorũ: ergo habet maxime ordinem ſacramenti.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; quia ſicut unitas naturæ in omnibus membris corporis animalis non opponitur diſtinctioni membrorum eius; ita unitas ſpiritus in uinculo pacis, quæ eſt unitas cõcordiæ non opponitur diſtinctioni officiorũ, ſed concordat, quia per talem diſtinctionẽ prædicta unitas ꝑ charitatem efficacius in eccleſia cuſtoditur.

Ad ſecundum reſp., quòd reputare ſe inferiorem eſt dupliciter, uel quantum ad uitæ meritum, quia nemo ſit quanti meriti ſit, debet ſe reputare inferiorem, ſed quantum ad officium nõ oportet, ſed attenditur ordo, nec libertas, ad quam ſumus uocati excludit ſubiectionem; dicitur.n.ad Hebr. obedite præpoſitis ueſtris per omnia; ſed excludit ignominiam ſeruitutis, in qua eſt ille, qui eſt ſeruus peccati; & ita non excludit ordinem.

Ad tertium Reſp., quòd ordo attenditur ſecundũ dona gratis data, quæquidem eſt poteſtas ad aliquod officium deputata, & de hac certi ſumus certitudine probabilitatis.

ARTIC. VI.

Vtrum in eccleſia ſint plures ordines.

AD ſextum uidetur dicendum, quòd non, quia aut eſt diuiſio totius in partes integrales, aut in partes ſubiectiuas nõ in integrales, quia ſic non reciperent prædicationem ſui totius: dicitur tamen quilibet gradus eccleſiaſticus ordo; ergo in partes ſubiectiuas, quæ recipiunt, ut plurimum prædicationem generis remoti, ſicut generis proximi, ſicuti homo & Aſinus ſunt plura animalia, & plura corpora animata: ergo ſacerdotum, & diaconatus, ſicut sũt plures ordines, ita ſunt plura ſacramenta, cum ſacramentum ſit quaſi genus ad ordinem; multiplicato.n. inferiori multiplicatur ſuperius, ſed ſacramentũ eſt ſuperius ad ordinem: ergo cum ſint plures ordines erunt plura ſacramenta, ſed hoc nõ eſt; ergo nec illud

Præterea, cum alia ſacramenta non diſtinguantur in plura, & hoc nõ debet diſtingui in plures ordines.

Præterea, deberet eſſe unus tantum ordo, quia ſicut Regnum dicitur nobilius, quam communitas, ita non plures, ſed unus ordo requiritur.

Sed contrarium dicitur c. cleros.xxj.diſtin.corpus .n. Chriſti myſticum aſſimilatur corpori naturali hominis: ſed in corpore naturali hominis ſunt diuerſa membrorum officia: ergo iu eccleſia eſſe debent urdines dinerſi ubi Iſid.lib.7.& Him c.13.S. Thom.in 4.diſtin:24.q.1.Art.1.conc.Trid.Seſſ.23.Man.2.

Reſp. dicendum, quòd conuenienter in eccleſia ſunt diuerſi ordines, ut ſit ad inſtar eccleſiæ triũphanris, & ut figura corrеſpondeat figurato; ſed in ueteri teſtamento non ſolum ſacerdotes, ſed etiam leuitæ ſantificabantur: ergo & in nouio teſtamento, quòd eſt dignius ad Mor. 3. non ſolum ſecerdotes ſantificari debent per ordinis ſacramèntum: ſed miniſtri eorũ, & hoc propter ſapientiam Dei comendatam, quæ in diſtinctione ordinata rerum maxime relucet, tam in naturalibus, quàm in ſpiritualibus: ſecundo ad ſubueniendum humanæ infirmitati, quia per unum nõ poterant omnia, quæ ad diuina miniſteria pertinebant expleri, unde Nu. 11. dedit Dñs Moyſi ſeptuaginta, ſenes populi in adiutorium; tertio ut uia proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diuerſis officijs deſcribuntur.

Ad primum Reſp., quòd diſtinctio ordinis eſt totius poteſtatiui in partes poteſtatiuas, cuius hęc eſt natura, quòd totum, ſecundum completam rationẽ, eſt in uno: in alijs autem eſt aliqua participatio; tota .n. plenitudo huius ſacramenti eſt in uno ordine, ſcilicet ſacerdotio; ſed in alijs eſt quædam participatio ordinis; qui dicitur unum unitate coordinationis ad unum actum vel finem. 1.Cor.3. qui plantat, & qui rigat unum ſunt, & ſic dicitur unus exercitus, & ſicut eſt una eſſentia animæ in multis potentijs: ita eſt unũ ſacramentum in multis ordinibus.

Ad ſecundum Reſp. negando conſequentiam, non .n. eſt ſimile de alijs ſacramentis, quoniam alia dãtur ad aliquos effectus percipiendos, hoc autem principaliter datur ad actus aliquos agendos, & ideo ſecundum diuerſitatem actuum oportet, quòd ordinis ſacramentum diſtinguatur, ſicut potentiæ diſtinguntur per actus.

Ad tertium Reſp. negando conſequentiam; quia quamuis tota poteſtas ſit penes Regem: non tamen excluduntur miniſtrorum poteſtates, ſicuti hic.

ARTIC. VII.

Vtrum in eccleſia ſint tantum ſeptem ordines?

AD ſeptimũ uidetùr dicendum, quòd non; quia in c.cleros. 21. diſtin. ponuntur nouem ordines ſcilicet Hoſtiarius, pſalmiſta, lector, exorciſta, Acolytus, ſubdiaconus, Diaconus, præsbiter, epiſcopus iuxta nouem choros Angelorum.

Præterea, uidetur, quòd ſint tãtum tres iùxta tres actus hierarchicos, ſcilicet purgare, illuminare, & proficere, Dioniſ.c.5.eccl.Hierarc.

Præterea, in doctrina Chriſti, & Apoſtolorum nõ ſit mentio, niſi de præsbiteris, & Diaconis; ergo non ſunt alij ordines ponendi.

Sed cõtrarium dicitur Com. per Doct. in 4. ſent. & in Conc.Trid.Seſſ.23.Can.2.

Reſp. dicendum, quòd cum ordinis ſacramentum ad ſacramentum euchariſtię ordinetur, Diſtinctio ordinum ſecundum relationem ad euchariſtiam eſt accipienda, ſic poteſtas ordinis, aut eſt ad conſecrationẽ euchariſtiæ, aut ad aliquod miniſterium ordinãdum: ſi primo ſic eſt ordo Sacerdotum, cooperatio autem miniſtrorum: vel eſt in ordine ad ipſum ſacramentũ vel in ordine ad ſuſcipientes: ſi primo modo ſic tripliciter: Primo.n. modo eſt miniſteriũ, quo miniſter cooperatur Sacerdoti in ipſo facto, quantum ad diſpenſationem, & hæc pertinet ad diaconum. Secundo eſt miniſterium ordinatum ad materiam ſacramẽti ordinandã in ſacris uaſis ipſius ſacramenti, & hoc pertinet ad ſubdiaconum. Tertio eſt miniſterium ordinatum ad pręſentandum materiam ſacramenti, & hoc competit Acolyto: Miniſterium autem ad pręparationem recipiendorum ſacramentorum eſt ſuper immundos, qui non ſunt idonei ad recipienda ſacramenta, quorum eſt triplex genus; quidam.n. ſunt omnino infideles credere nolentes, & hi totaliter ab eccleſia ſunt arcendi: quòd officium pertinet ad oſtiarios: quidam ſunt uolentes credere, ſed non dum inſtructi, videlicet cathecumeni, ad quorum inſtructionem ordinatur ordo lectorum, quidam ſunt fideles & inſtructi, ſed impedimentum habent ex Demonis poteſtate. ſ. energumini, & ad hos habet miniſterium ordo exorciſtarum, & ſic patet ratio Diſtinctionis ordinum.

Ad primum reſp. quòd ordo capitur dupliciter: uno modo, prout eſt nomen dignitatis, & ſic pſalmiſtatus, & epiſcopatus ſunt ordines, quibus licet detur aliqua poteſtas ſpiritualis non tamen illa habet rationem characteris: ideo epiſcopus degradatus non cõfert ordines: ſecundo modo dicitur ordo, cum dicimus, quod eſt ſacramentum ſpeciale, ideſt poteſtas ordinata immediata, vel mediata conſacrationem euchariſtiæ, & hoc modo proprie capitur ordo, & ſic non ſunt, niſi ſeptem.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam: quia licet Hyerarchia eccleſiaſtica ſit exemplata à cæleſti, non tamen poſt eam in omnibus imitari: quia cum Diſtinctio ordinis in eccleſia ſumatur in comparatione ad euchariſtię ſacramentum, oportet eos multiplicari, ſecundum multitudinem actuum concurrẽtiũ ad ipſius, vel populi præparationem.

Ad tertium reſp. negando cõſequentiam: quia ibi loquitur de ordinibus, non ſecundum quòd ſunt ſacramenta, ſed ſecũdum quòd ad Hyerarchicas actiones ordinantur: & ideo ſecundum illas, tres ordines diſtinguitur, epiſcopus ſcilicet, ſacerdos, & Diaconus ſub quibus omnes inferiores ordines includũtur.

Ad quartum reſp. quòd in primitiua eccleſia, propter paucitatem miniſtrorum, omnia inferiora ſacramenta Diaconis committebantur nihilominus erãt omnes prædictæ poteſtates; ſed implicitè in una diaconi poteſtate. Sed poſtea ampliatus eſt cultus diuinus, & eccleſia, quòd implicite habebat in uno ordine, explicitè tradidit in diuerſis.

A R T.

ARTIC. VIII.

Vtrum ſupra epiſcopum ſit aliquis ſuperior in eccleſia.

AD octauum uidetur dicendum, quòd nõ; ſi aliquis eſſet maior hic eſſet Papa; ſed ipſe nõ eſt ſuperior epiſcopis, quia Papa conſecratur ab epiſcopo Hoſtienſi, & qui benedicitur dicitur inferior eo, qui benedicit ad Hæbr.

Præterea, epiſcopi ſucceſſerunt in locũ Apoſtolorũ gl. ſup. Luc. x. ſed poteſtas data uni Apoſtolo. Mat. 16. eſt data omnibus Io. 20. ergo ſunt pares.

Præterea, ritus eccleſiæ debet eſſe conformis ritui ſynagogæ; quia erat figura eccleſiæ noſtræ; ſed in ueteri lege non erat talis diſt. ergo nec in noua.

Sed contra dicitur c. cleros. xxj. diſt. ubi ſupra Epiſcopũ ponitur Archiepiſcopis & Patriarcha. ubi Iſid. lib. 7. & hım. c. 12.

Reſp. dicendum, quod prælatio attenditur ſecundum aſcẽſum & deſcenſum, non ſecundum æqualitatem, & aſcendendo ſuperius neceſſe eſt ſtatus, & reductio ad unum, cum non ſit proceſſus in infinitum, & contra deſcendendo multiplicatio? ergo ſecundũ rectum eccleſiæ ordinem, oportuit eſſe unum aliquẽ prælatum, & ſuperiorem omnibus, in quo totius eccleſiaſticæ poteſtatis eſſet ſtatus, qui aliorum rector eſſet & paſtor; præterea eccleſia militãs eſt ad inſtar eccleſiæ triũphantis. Apocal. 21. uidi ciuitatem ſanctam Hyeruſalem nouã deſcendentẽ de cælo à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam uiro ſuo, ſed in triũphante unus eſt, qui toti uniuerſo præſidet omnibus ſuperiore, ſcilicet Deus, ergo & etiam in eccleſia militante erit unus ſuperior, & hic erit Papa. S. Tom. in ſuppl. 3. par. q. 40. art. 6.

Ad primum reſp. negando, quòd epiſcopus Hoſtienſis conſecret Papam; ſed bene hunc hominem ut ſit Papa; unde non eſt inconueniens, quòd perſona Papæ in quantum eſt in potentia ad recipiendum cõſecrationem, antequam eam habeat, ſit inferior epiſcopo Hoſtienſi; quia iam actu eſt conſecratus; quoad ordinem epiſcopalem, licet ſit ſuperior iurisdictionis authoritate.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam; quia quamuis omnibus Apoſtolis communiter ſit data poteſtas ligandi ei atque ſoluendi; tamen, ut in hanc poteſtatẽ ordo ſignificaretur, quòd ab eo in alios debeat iſta poteſtas deſcendere, propter quòd ei ſingulariter dictum fuit Luc. 22. confirma fratres tuos. & Io. 21. paſce oues meas.

Ad tertium reſp. quòd in ueteri lege non erat diſtinctio epiſcoporum, quia ritus Iudęorum non erat diffuſus in diuerſis regnis, ſed tãtum in una gente; & ideo non oportebat, quòd alij pontifices diſtinguerẽtur, quæ ratio ceſſat in eccleſia noſtra, quæ cum ſit diffuſa per diuerſas nationes, oportuit diſtingui per plures epiſcopos, quorum caput eſſet ſummus Pontifex.

ARTIC. IX.

Vtrum inferior poſſit abſoluere ſiue ligare ſuperiorem.

AD nonum uidetur dicendum, quòd ſic, Daniel 13. ubi Daniel Seniores de falſo teſtimonio conuictos ſuo Iudicio condemnauit; & tamẽ conſtat, quòd ſeniores illi fuerunt ſuperiores Dan. 5.

Præterea ad Gal. 5. ibi, Paulus excommunicat etiã Angelum aliter euangelizantem.

Præterea epiſcopi abſoluuntur à ſimplici ſacerdote, qui eſt inferior.

Sed contrarium dicitur c. inferior 21. diſt. ibi, inferior ſedes potiorem abſoluere non poteſt Nicolaus Papa in epiſt. ad Michaelem Imperatorem.

Reſp. dicendum, quòd nullus habet iuriſdictionẽ in ſuum ſuperiorem, ſed ad hoc, quòd aliquis abſoluat aliquem vel liger neceſſe eſt, quòd habeat iuriſd. ſuper illum; actio. n. requirit potentiam, à qua exeat, & ſubiectum debitum, in quo recipiatur, quòd fit per Iuriſd.

Ad primum reſp., quòd Daniel in illo Iudicio fuit ſuperior ſenioribus illis, p poteſtatem diuinitus ſibi datam; unde ibidem dicitur ſuſcitauit Dominus ſpiritum Iunioris pueri.

Ad ſecundum reſp. quod ibi loquitur ſub hypotheſi, ideſt ſi poneretur Angelus peccare: ſic. n. eſſet Apoſtolo inferior, unde ſi præter ſe ſubiecit ſubdito, ab eo iudicari poterit. l. receptum. ff. de iuriſd. omn. iud.

Ad ultimum reſp. quòd quamuis epiſcopus ſit ſuperior; eſt tamen ſacerdore inferior eo in quamtũ ſe ut peccatorem ſacerdoti ſubijcit gl. c. aliorum. 9. q. 3. ſeu dicas, quòd in caſu ſacramenti miniſtrandi gerit uicem Dei, & per conſequens eſt ſuperior: inferior, ergo ſuperiorẽ abſoluere nequit. Ampl. ut nec etiam conſuetudo hoc efficere poſſit; quia hoc eſſet contra legem naturalem, & per conſequens eſſet nulla; lex autem naturalis habet, ut inferiora ſubiecta ut ſuperioribus ſuis, & contra ius diuinum, quo diſponitur prou. 19. Non decet ſeruum dominari principibus.

ARTIC. X.

Vtrum ſit uerum, quòd qui non poteſt ligare, non poſſit etiam abſoluere, & è contra.

AD decimum uidetur dicendum, quòd dicta regula non ſit uera, quia metropolitanus cũ ſuffraganeis ſuis poteſt epiſcopũ accuſatum abſoluere: non tamen condemnare. c. diſcutere. 3. q. 6.

Preterea, c. tua. de ſent. excom. ubi incẽdiarij, poſt quam ſunt declarati excommunicati, non poſſunt abſolui, niſi à Papa.

Præterea, c. ſi homo 27. q. 2. ubi delegatus nõ poſt abſoluere quem condemnaret.

Sed contra dicitur c. inferior 22. diſt. ibi, quem nõ poſt abſoluere, nec poteſt iudicio inferior potiorem ligare.

Reſp. dicen. quod dominus par ius ligandi atque ſoluendi eſſe uoluit, quòd intelligitur de eo, qui ex officio,

officio & ordinaria iuriſdictione habet abſoluere.

Ad primum reſp.quòd ibi dicitur, quòd poſſinc cauſam epiſcopi audire;non tamen pronũciare in cõdemnando,neque abſoluendo.

Ad ſecundum reſp.quòd ibi nõ ligauit epiſcopus ſed ius commune, nec denunciatio facta per epiſcopum, ligat eo in caſu: cum.ipſa non inducat nouam excommunicationem,ſed notificet tantum.

Ad tertium reſp., quòd hic loquimur de Iudice ordinario, ibi de delegato, qui non poteſt niſi quantum ſibi mandatur.

DISTINCTIO. XXII

Continuari poteſt ad præcedentem hoc pacto: Dictum eſt, quòd inferior non poteſt iudicare maiorem:uerum quia poterat quæri, quæ eccleſia ſit ſuperior,& quæ inferior, ideo hic dicitur.quòd eccleſia Conſtantinopolitana obtinet ſecundum locum,poſt Romanam eccleſiam,Alexãdrina tertium,Antiochena quartum,& Hieroſolimitana quintum.

ARTIC. I.

Vtrum a Romano Pontifice deriuetur poteſtas iuriſdictionis caeterarum eccleſiæ prælatorum.

Ad primum uidetur dicendum,quòd nõ:quia Apoſtoli, & Cæteri diſcipuli receperunt immediate à Chriſto hanc poteſtatem.Ioan.20. quorum remiſeritis peccata &c. Vnde ſicut Papa ſuccedit Petro:ergo & alij prælati ſuccedunt Apoſtolis.

Præterea, Nobilior uidetur principatus, cuius poteſtas immediate deriuatur à Deo:ſed id, quòd eſt maioris nobilitatis tribuendum eſt principatui eccleſiaſtico: ergo dicendũ eſt,quòd ſit immediate à Deo.

Præterea,ſi non eſſet immediate à Deo,iam deficeret mortuo Pontifice, quia ſiccata radice deficit ramorum vigor,& extincto fonte riuulorũ aqua ſiccat.

Præterea, Rectores eccleſiæ ponũtur à ſpũ ſancto; ergo immediate à Deo Act.Apoſt. 20.

Præterea Papa & alij Prælati dicuntur Vicarij Dei c.mulier.33.q.4.ergo ſunt immediate à Deo.

Sed contra dicitur in c.omnes.22.diſt.ubi eccleſia Romana inſtituit cuiuſcunque ordinis dignitates, vbi Nicolaus ij. ſcribit Mediolanenſibus.

Reſpond. dicendum,quòd aliquis dicitur habere poteſtatem ab alio immediate, dupliciter videlicet, vel quantum ad immediationem virtutis, vel quantum ad immediationem ſuppoſitorum agentium, à quibus habetur talis poteſtas, ſi loquamur de primo modo, tunc eſt concluſio, quod omnis authoritas,& poteſtas, quæ eſt in papa ſiue alio quocunque Prælato in eccleſia, eſt à Chriſto immediate; concluſio patet; quia à nullo alio poteſt talis poteſtas conferri, niſi per poteſtatem exiſtente in Chriſto, ſiue collata à Chriſto, ſicut nulla ſecunda cauſa à prima poteſt agere, niſi per virtutem cauſæ primę, & de hoc modo immediationis non loquimur hic, ſed loquimur de ſecundo modo, ſecundum quòd dicimus, quòd omnium prælatorum poteſtas iuriſdictionis pendet regulariter à Romano Pontifice; quia in omni principatu poteſtas iuriſdictionis deriuatur a perſona illius principatus,ſed Papa eſt princeps,ſiue monarcha eccleſiæ; ergo ab eo pendet.

Præterea in vno quoque ordine ab eo,in quo reſidet plenitudo virtutis, pendet & profluit virtus,omnium ſequentium in illo ordine; at Romanus Pontifex eſt primus in illo ordine.

Præterea omnia membra à capite recipiunt deſiuationem virtutis ſenſus, & motus ſui regiminis; at ſummus Pontifex eſt caput prælatorum; ergo &c.

Ad primum Reſp. negando conſequentiam; nam licet à principio mundi prima indiuidua ſpecierum ſint à Deo immediate; tamen de nouo non fiunt immediate à Deo quantum ad ordinem ſuppoſitorum agentium; ſecundo reſp. negando aſſumptum, nam Apoſtoli non receperunt immediate poteſtatem iuriſdictionis,ſed ordinis.

Ad ſecundum reſp. falſum eſſe aſſumptum, loquẽdo de immediatione ſuppoſitorum agentium.

Ad tertium reſp. quòd geſta ritè per prælatum nomine dignitatis non reuocantur per eius mortem, & ex his patet reſponſio ad obiecta.

ARTIC. II.

Vtrum Romana eccleſia habuerit ſolum à Chriſto primatum ſuper omnes eccleſias?

Ad ſecundum videtur dicẽdum, quod non; quia Petrus primatum obtinuit ex electione Apoſtolorum c.dudum. 3.q. 6.& collegium Cardinalium dat electo Papatum, eligendo ipſum ad talem ſtatum, & dignitatem; ergo & authoritatem papalem; conſequentia videtur bona, quia quicquid eſt cauſa cauſæ,eſt cauſa cauſati.

Præterea, concilia dederunt authoritatem ſedi Apoſtolicæ Romanæ c.Concilia.17. diſt.& Conſtantinus plurima priuilegia contulit c. Conſtantinopolitano diſt. 96.

Sed contra dicitur in c. ſacro ſancta diſt. 22. ibi ſacro ſancta Romana eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino,& Saluatore noſtro primatum obtinuit,ſicuti beato Petro Apoſtolo dixit, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam &c. vbi Anacletus Papa in epiſt.3.c.3.

Reſp.dicendum, quòd poteſtas,ſiue præeminentia papalis aothoritatis non poteſt cauſaliter eſſe ab hominibus, nec à quacunque creata poteſtate,Nihil.n. quòd excedit omnem poteſtatem creatã poteſt cauſaliter procedere à creata poteſtate, ſed poteſtas Papalis ſuperegreditur omnem poteſtatem creatam;ergo uera concluſio; maior patet,quia ſemper cauſa eſt prior effectu; minor eſt manifeſta,cum peccata remittere, & aperire cælum pænitentibus, ad quæ ordinatur,hæc poteſtas Mat,16.Tibi dabo claues regni cęlorum,& quodcumque ligaueris &c.

Præterea, impoſſibile eſt poteſtatem ſpiritualem, quia quis ſoluitur,uel ligatur in anima clauibus eccleſiæ reſpectu cæli,depẽdere immediate ab illo, vel ab illis,qui eadem poteſtatem ligant, vel abſoluunt, ergo dicendum eſt,quòd immediate à Deo proueniat,

&

& not. quòd non Antiochena prima, ſed Romana ultima deber dici ſedes Petri, nam illam reliquit Ignatio Martyri diſcipulo Santi Ioannis Euangeliſtæ, qui igitur legitime in Romana, ſed conſtituitor, ſucceſſor Petri efficitur, & per conſequens plenus & perfectus Chriſti Vicarius.

Ad primum reſp. negando minorem: quia præſidẽtia Petri fuit volentibus Apoſtolis, non quòd eorum voluntas habuerit aliquid cauſalitatis reſpectu præſidentiæ Petri, ſed voluntate complæcentiæ acceptanter præſidentiam eius, & licet determinatio perſonæ pendeat à collegio Cardinalium: non tamen principatus Papalis pendet ab eo, ſed à ſolo Chriſto.

Ad ſecundum reſp. quòd concilia non tradiderũt poteſtatem Papæ, per modum collationis, ſed per modum tantum declarationis, & acceptationis, declarando & definiendo Romanum Pontificem habere primatum in Vniuerſali eccleſia; Imperator autem non dedit hoc priuilegium: de primatu eccleſiæ, ſed inſtituit, ut ordinatio à Chriſto prius facta de principatu Romani pontificis, obſeruaretur, per totũ eius imperium, ut nullus de ignorantia excuſare veller.

DISTIN. XXIII.

Continuatur ita. Dictum eſt ſupra de multis ordinibus & dignitatibus eccleſiaſticis. Nunc oſtendit qualiter in ſingulis quis debeat ordinari.

ARTIC. I.

Vtrum in promouendis requiratur ſantitas uitæ:

Ad primum uidetur dicendum, quòd non; quia per ordinem promouetur quis ad diſpenſationem ſacramentorum, quæ diſpenſari poſſunt à bonis, & à malis. c. Sacramenta. 1. q. 1. hinc uidemus quòd Dominus non repulit peccatricem Luc. 7. à miniſterio ſuo corporali.

Pręterea, ſi dantur peccatori alia ſacramenta, cur etiam non dabitur iſtud.

Sed contra dicitur in cap. tales. 23. diſt. ibi, tales ad miniſterium eligantur clerici, qui dignè poſſint dominica ſacramenta tractare; melius eſt. n. paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere; quam multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant: Hoc idem probat leui. 21. homo de ſemine Aaron, qui habuerit maculam, non offeret panes, nec accedet ad miniſterium eius, Clemens epiſt. 2. ad Iacobum fratrem Dñi. S. Thom. in ſuppl. 3. par. q. 36. Art. primo.

Reſp. dicendum, quòd ſanctitas uitæ requiritur ad ordinem de neceſſitate præcepti, ſed non de neceſſitate ſacramenti: unde ſi malus ordinetur, nihilominus ordinem habet: ſed tamen cum peccato.

Ad primum Reſp. quòd ſicut uera ſacramenta ſũt, quæ peccator diſpenſat, ita uerum ſacramentum ordinis recipit, & ſicut indigne diſpenſat, ita indigne recipit: miniſterium autem peccatricis erat tantum in corporali obſequio: hic autem de ſpirituali.

Ad ſecundum Reſp. quòd quædam ſacramenta ordinata ſunt ad remedium peccati, ſicuti baptiſmus, & pænitentia, & talia peccatoribus exhibẽtur: alia perfectionem gratiæ conferunt; & hæc requirunt hominẽ per gratiam confirmatum: & ita eſt in ordine. Pręterea, etiam ſacramentum ordinis dabitur peccatori pęnitenti.

Non ſolum ergo peccat ſuſcipiens ordines in peccato, ſed conferens indignis, ut dixi in ſumma peccatorum capit. tit. 8. q. 39. nu. 33. nec poteſt ſe excuſare promouens indignos.

DISTINCTIO. XXIIII.

Continuatur à ſe ipſa dicẽte, qualiter epiſcopus ſit examinandus, qualiter ipſe cum reliquis infra ipſum conſtitutis ordinandus ſit, breuiter monſtratum eſt. Nunc autem uidendum eſt de ſacerdotibus, & reliquis. An ſine examine ſint promouẽdi ad ordinem? de his ſcribit Paul. 1. Tim. 5. Manus nemini cito impoſueris, & nihil ſine præiudicio facias in alteram partem declinando.

Diuiditur in tres partes. In prima oſtendit, quòd omnes ſunt examinandi in ordinatione ſua: In ſecunda oſtendit qualiter, & quando, & à quibus ſint examinandi: In tertia, qua pæna ſint puniendi illi, qui ſine examine ordinantur. de hoc habetur in c. 11. ſeſſ. 7. & c. 3. ſeſſ. 23. & c. expedit ſeſſ. 24. Concil. Trid.

DISTINCTIO. XXV.

Continuari poteſt hoc pacto. dictum eſt ſupra de ordinatione & examinatione clericorum; Nunc in hac dicitur de miniſterio ipsorum.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter aſſignetur actus, cuiuslibet ipſorũ.

Ad primum videtur dicendum, quòd non; quia ad oſtiarium non pertinet claudere & aperire portas, cum ſit actus purè corporalis, & ordo ſit ad ſpirituales.

Præterea, ad exorciſtam non pertinet expellere demones, quia hoc competebat etiam in veteri teſtamento, & actus ſacramẽti numquàm habet eundem effectum, in nouo, & veteri teſtamento.

Præterea, Actus Acolyti eſt miniſtrare principaliter de vrceo cum vino & aqua pro ſacrificio; ergo debebat denominari ab ab iſto, non autem à luminarium præparatione.

Pręterea, Pſalmiſtatus non eſt ordo, ergo non debuit aſſignari actum eius in cap. perlectis. cum ſolum de eccleſiæ gradibus ſe dicat uelle loqui.

Preterea, de lectoribus dicimus, quòd multi habẽt ordinem, qui tamen prædicare non poſſunt.

Præterea, de ſubdiacono ſic arguitur, quòd videatur inferior lectore, cum officium eius ſit circa vaſa quædam irrationalia, lector autem circa operationem intellectus, quę eſt dignior operatione hominis.

Præterea, de diacono arguitur ita, quia vnius poteſtatis eſt vnicus actus, ſed ordo diaconi eſt vnus ordo; ergo ipſius eſt vnus tantum actus non plures; ergo male aſſignantur in textu plures actus.

Præterea, actus ligandi & ſoluendi eſt proprius actus ſacerdotis, qui actus non exprimitur in littera; ergo male.

Sed contra dicitur in c.prælectis.xxv.diſt.vbi Iſid. in epiſt.ad Ludifredum.

Reſp.dicendum, quòd cum ſacramentum ordinis ordinetur ad euchariſtiæ ſacramentum, ille eſt princi palis actus vniuſcuiuſque ordinis, ſecundum quem magis proximè ordinetur ad euchariſtiæ ſacramentum, & ſecundum hoc, etiam vnus ordo eſt alio eminentior, ſecundum quòd vnus actus magis de proximo ad prædictum ſacramentum ordinatur; ſed quia ad ſacramentum quaſi digniſſimum multa ordinantur, ideo non eſt inconueniens, vt præter principalem actum etiam multos actus habeat vnus ordo, & tanto plures quanto eſt eminentior, quia uirtus quanto eſt ſuperior, tanto ad plura ſe extendit.

Ad primùm reſp. quòd actus oſtiarij non eſt pntè corporalis; ſed ſpiritualis, cum ad eius ſpectet cuſtodiam ingreſſus eccleſiæ.

Ad ſecundum reſp. quòd exorciſmi non habuerunt ita plenum effectum in veteri teſtamento, ſicut in nouo.

Ad tertium reſp. quòd Accolytus denominatur ab actu magis noto, qui eſt ceroferarius.

Ad quartum reſp. quòd licet pſalmiſtatus non ſit ordo, largo tamen modo, prout ſe extendit ad officium, vel ad aliquod annexum ordini, poteſt dici ordo.

Ad quintum reſp. quòd licet lector ignarus neſciat exercere actum ordinis eius; ſuſcipit tamen poteſtatem in receptione ordinis.

Ad ſextum reſp. quòd licet actus ſubdiaconi ſit circa uaſa irrationalia; non tamen eſt circa ea, prout huiuſmodi ſunt; ſed potius, prout ad hunc ordinem, ſiue referuntur ad continentiam corporis Chriſti, quòd eſt dignius omnibus rebus.

Ad ſeptimum reſp. quòd actus ſummus & principalis diaconi eſt miniſtrare ſacerdoti in conſecratione corporis Chriſti immediate ſuper altare, ad quē actum omnes alij actus referuntur.

Ad octauum reſp. quòd in textu ponuntur principales actus, & communes omnibus ſacerdotibus; abſoluere autem à peccatis non poſuit, quia licet abſoluere à peccatis, ſit ſolius ſacerdotis actus, non tamen omnes communiter habent, cum multi careant poteſtate iuriſdictionis.

DISTIN. XXVI.

Continuatur ad proxime præcedentem, quia proſequitur regulam Apoſtoli, videlicet, quòd oportet epiſcopum eſſe vnius vxoris uirum, ꝗ negatiue exponendum eſt, ideſt non plurium; Non enim exigitur, vt primo habuerit vxorem, ſed ſi contingit habere vnam non accipiat poſt ſecundam, ſi vult promoueri.

ARTIC. I.

Vtrum bigamia inducat irregularitatem?

Ad primum videtur dicēdum, quòd non; quia ſi ſecus eſſet, aut eſſet propter ſignum incontinentiæ, aut propter defectum integritatis in ſigno ex parte ſacramenti; non propter primum, quia maius ſignum incontinentiæ eſt fuiſſe fornicatum cum pluribus, quàm cognouiſſe affectu coniugali multas; ſed qui cum multis fornicatus eſt non propter hoc eſt irregularis.

Item nec propter ſecundum; quia ſicut matrimonium conſumatum ſignificat indiuiſibilem vnionem naturæ humanæ cum vna perſona Chriſti; ita matrimonium non conſumatum ſignificat vnionem vnius eccleſiæ cum vno ſponſo, ſcilicet Chriſto; ſed ille; qui habuit plures virgines & nullam cognouit; non eſt irregularis; ergo nec ille, qui habuit plures vxores, & utranque cognouit.

Præterea, ſicut ſe habet vna virtus ad aliam virtutem, ita vnum ſacramentum ad aliud; ſed una virtus non impedit alterius ſuſceptionem, ergo nec propter ſacramentum Matrimonij iteratum impeditur homo à ſuſceptione ordinis.

Præterea, ille qui nullam vxorem duxit non eſt propter hoc irregularis, & nihilominus in eo non eſt aliqua ſignificatio coniunctionis Chriſti ad eccleſiam; ergo nec erit irregularis, qui plures vxores habuit eadem ratione.

Sed contra dicitur in cap.vnius vxoris, vbi Hiero. in epiſt.63.ad oceanum, diſtin.xxvj.& tot.tit. de bigamis.

Reſp. dicendum, quòd bigamia dicitur defectus ex ſecundis nuptijs proueniens; ſtatio eſt propter defectum ſacramēti, quia non eſt ibi ſacramentum unitatis, cum non ſit vir vnius, ex quo diuiſit carnem ſuam in plures; vnde qui habet alijs ſacramenta miniſtrare nullum defectum in ſacramentis pati debet: defectus autem ſacramenti eſt quando ſacramenti ſignificatio integra non inuenitur; ſacramentum autem matrimonij ſignificat coniunctionem Chriſti ad eccleſiam, quæ eſt unius ad unam; & ideo requiritur ad perfectam ſignificationem ſacramenti, vt vir ſit tantum unius vxoris, & vxor unius viri, ibi enim ſignificatum unitum eſt, & ſignificans unitum eſſe debet; contrahitur autem bigamia ſeptem modis.

Primo cum quis ſucceſſiue, & diuerſis temporibus duas uxores legitimas, & ambas cognouit c. aperiant 31.quęſt.prima.

Secundo quando diuerſis temporibus plures habuit, vnam de iure, alteram de facto, & ambas cognouit, qui proprie bigamus non eſt propter ſacramenti defectum, ſed propter intentionis affectum, cum opere ſubſequuto. cap. nuper. de bigamis.

Tertio quando contrahit cum uidua cognita ab altero marito. c.feriatim. 32.diſt.

Quarto, quando contrahit cum corrupta à quocunque alio ſcienter, uel ignoranter, & eam

C co-

cognoſcit.c.curandum.34.diſt. Quinto quando uxorem propriam cognouit poſtquam cognita eſt ab alio c.ſi cuius. 34. diſt.ſexto, quando promotus ad ordines ſacros, vel profeſſus in religione approbata contrahit cum aliqua de facto, licet de iure non poſſit, nam contra tale præſumitur de incontinentia inhærente.

Ad primum Reſpon. quòd licet infornicarijs ſit maioris concupiſcentiæ ſignum; non tamen concupiſcentiæ, ita adhærentis, quia per fornicationem unus alteri in perpetuum non obligatur; ſecunda autem conſequentia non ualet, quia licet matrimonium non conſumatum ſignificet unionem animæ cum Chriſto per charitatem; non tamen ſignificat unionem Eccleſiæ cum Chriſto factam per aſſumptionem naturæ humanæ à diuina perſona; ſed matrimonium conſumatum; in quo eſt & coniunctio animarum, & coniunctio corporum ſignificat unionem Chriſti, & Eccleſiæ; ideo non militat ratio prædicta.

Ad ſecundum Reſpõ. negando conſequentiam; quia ſacramentum matrimonij non repugnat ſuſceptioni ordinis, vt patet in eo, qui unicam habuit, & uirginem; ſed defectus integritatis, in ſua ſignificatione.

Ad tertiũ reſp.quòd in eo, qui nullam habuit uxorem, non cadit impoſſibilitas ſignificandi unionem prædictam; & ideo non militat ratio.

DISCTIN. XXVII.

Continuari poteſt hoc pacto. Dictum eſt ſupra de bigamis contra quos præſumitur de incontinentia. Ideo hic dicitur de continentia clericorum.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter ab Eccleſia ſit inſtitutum, ut ordini ſacro uotum continentiæ ſit annexum.

Ad primum uidetur dicendum, quòd non; quia typus, & veritas ſibi reſpondent; ordo autem veteris legis typus fuit ordinis nouæ legis; ergo reſpondent ſibi, ſed conſtat, quòd ordini ueteris nõ erat annexum continentiæ votum; cum ſacerdotes illius temporis haberent uxores, & ducebant uxores in ordine exiſtentes; ergo etiam in ordine nouæ legis deberet eſſe ſic.

Præterea, Matrimonium eſt in remedium concupiſcentię; ſed hic morbus maxime viget in clericis, vt patet; ergo eis non debuit denegari.

Præterea, ea quæ ſunt perfectionis per conſilium, per conſilium debemus induci; non mandato obligari: ſi ergo abſtinere ab omni muliere perfectionis eſt, non uidetur, quòd ad hoc debuerunt clerici per præceptum obligari.

Præterea, ſic non eſt maioris perfectionis moderna Eccleſia, quàm primitiua; ſed tunc non fuit indicta continentia clericis; ergo nec nunc debuit indici.

Pręterea, ſic pręlatorũ ſtatus debet eſſe perfectiſſimus, quia ſimul iniuncta eſt contemplatio cum actione; ergo, cum ſtatus clericorum debeat eſſe perfectus, videtur, quòd ſtatui eorum conueniat non tantum generatio ſpiritualis per verbum, & exemplum, quantum ad ſtatum contemplationis; ſed etiam generatio prolis carnalis, quantum ad ſtatum actionis, uidetur quòd eis non debuit matrimonium interdici; quæritur ergo, quæ fuit ratio huius ſtatuti.

Sed contra facit cap. Diaconus. infra eadem diſtinct.

Reſp. dicendum, quòd hoc ſtatutum de continentia clericorum fuit ab Eccleſia conuenienter, & rationabiliter factum, quę concluſio iuxta dominũ Bonauenturam probatur ex tribus capitibus. tum primo, quia Eccleſia potuit ſiue licuit; ſecundo, quia decuit; tertio, quia expediens fuit. Potuit autem Eccleſia facere hoc dupliciter, tum propter authoritatem prælatorum, & maxime Pontificis ſummi, tum propter conſenſum ſubditorum.

Propter authoritatem nanque potuit, quoniam ſi omnia ſacrementa authoritatem recipiant in diſpenſante aliquo modo, maxime ſacramentum illud ordinis, in cuius ſignum in ordinis datione loquitur, ut poteſtatem habens ille, qui ordines confert: unde & dicit accipe poteſtatem &c. & ideo illud onus, quòd voluit ſummus Pontifex huic ordini ſiue ſacramento alligare potuit, & ſibi licuit, ſed huic authoritati, & poteſtati ſucceſſit in latinis voluntas obtemperandi; quia tale ſtatutum libenter ſuper ſe receperunt; & hæc duo fecerunt ſtatutum illud firmum.

Sed Gręci dederunt tergum, & quia non conſenſerunt in tam nobile ſtatutum, ut vaſa ſua ſeruarent munda, ablatum eſt eis regnum.i. intelligentia ſcripturarum, & datum eſt genti facienti fructum eius; ſic ergo pate, quòd potuit, nec ſolum licuit, immo etiam decuit, & hoc propter duo, quoniam in actu carnali, qui eſt vſus matrimonij, vt plurimum eſt libido; & in cohabitatione, plurimum eſt ſolicitudo; & libido ſiue carnalis delectatio reddit fætidum & immundum, & ſolicitudo reddit diuiſum; & quoniam clericum in ſacris ordinibus conſtitutum decet eſſe mundum, cum ferat vaſa domini; iuxta illud Eſaj. 52. Mundamini qui fertis vaſa domini; decet ēt eſſe ſolicitum, & attentum, vt ſolicite & diligenter ſeruiat domino, & ſtudeat quomodo placeat Chriſto; ideo decens fuit eos ab vxoribus ſeparari, vt per omnia fierent idonei cultores & miniſtri altaris; ſi.n. illi, qui comedebant panes propoſitionis vaſa munda habere debebant, ut habetur. 1.Reg. 21. quanto magis iſti qui agno immaculato aſſiſtunt. & diſpenſant, & ſumunt omni puritate, & ſanctitate debent fulgere, & vaſa ſua cuſtodire in ſanctificatione, & honore, non ex deſiderij paſſione vt loquitur

Apo-

Apoſtolus. 1. ad Theſalonic. 4. certe hoc non tantum decens, ſed etiam decentiſſimum iudicabit omnis anima, quæ eſt templum ſpiritus ſancti, & non tantum decuit, ſed etiam expediens fuit, & etiam propter duo primo propter uitandum irregularitatis periculum; ſecundo propter uitandum latrocinium propter uitandum quidem periculum, quia ſimiliter, quæ eſt uxor alicuius, ſi cognoſcat alium uirum, & ille uir coniux eius poſtea cognoſcat eam, iam irregularis eſt: & idem ſi uxor ſacerdotis greci fornicetur, iam amplius, nec cum ea, nec cum alia poteſt rem habere, & quia difficile eſt abſtinere, frequenter in irregularitatem inciderent, & cum periculo miniſtrarent ſi uxores haberent ſecundo uero propter uitandum latrocinium; ſi enim Epiſcopi, & Archiepiſcopi nunc filios haberent omnia bona Eccleſiaſtica furarentur & diriperent, ita quòd pauperibus pauca aut nulla remanerent, cum enim modo congregent, & ditent nepotes quaſi gradibus bus incomputabiliter ab eis elongatos, quid facerẽt ſi haberent filios legitimos. unuſquiſque attendat quantum eſſet periculum; ideo prouidit ſpiritus ſanctus hoc offendiculum auferre, & Dei conſilio hoc ſtatutum fuit in Eccleſia ſancta Dei, ut clerici ad ſacros ordines uenientes nullo modo matrimonio poſſent uti.

Ad primam reſp. negando conſequentiam, & ratio eſt duplex iuxta Albertum magnum. Prima eſt, quòd perfectior eſt ueritas, quam typus, & figura; & ideo non mirum ſi plus inueniatur in ueritate. 1. ordine noui teſtamenti, quam in figura ueteris teſtamenti. Secunda quia figura illa non erat perfecta in omnibus figurans, quia liceat ordo fuerit figura ordinis; taman non fuit figuratus figure ordinati, quia illi ſacerdotes fiebant in propagatione carnis, tempore paucitatis fidelium; ſed iſti ſunt propagationis ſpiritualis, & ita ratio non procedit.

Ad ſecundam reſpondetur, negando conſequentiam, & ratio eſt, quia iuxta dominum Bonauenturam, licet clerici indigeant remedio, non tamen eſt ſolum remedium matrimonium ad uitandam fornicationem, ſed multo nobilius eſt macerare carnem; unde quando otium eſt, & nulla eſt carnis maceratio, ſed nutritur & impinguatur uenter, tunc præſtatur formentum igni luxuriæ; & ideo aliquibus uidetur continere non poſſe, ſed ſi occuparent ſe bono exercitio, & carnem macerarent, alio remedio non indigerent, & iſtud remedium eſt eis conceſſum, quia conuenit eorum ſtatui, Aliud uero remedium non competit eorũ cælibatui.

Ad tertiam Reſp. quòd nullum Eccleſia compellit abſoluta impulſione, ſed ſub conditione, quæ eſt in uoluntate hominis. ſ. ſi uelit ordinem ſuſcipere, & hoc non eſt compellere ſimpliciter, ſed homo tunc ſe obligat, qñ uolũtarie ſumit ordinem; oportet enim quòd accipiat ipſum cum ſuo onere, & ita ratio non ualet, quia fundatur in falſo.

Ad quartam Reſp. negando conſequentiam, & ratio eſt, iuxta dominum Bonauenturã, quia hæc inſtitutio non competebat ſtatui primitiuæ Eccleſiç, tum propter paucitatem perſonarum, tum propter paupertatem, tum propter modeſtiam & honeſtatem, propter paucitatem, quia oportebat clericos fieri de nouo conuerſos, qui ut plurimum uxores habebant, nunc autem à cunabulis inſtituuntur: propter paupertatem, quia tunc nõ erant diuitiæ in Eccleſia, unde non erat tantum tunc timendum de furto; ſed poſt Dei diſpenſationem Eccleſia temporalia habuit, ne charitate refrigeſcente tam in laycis, quam in clericis cultus Dei periret, qui dilatari deberet; unde tunc non oportuit continentiam indicere, tum propter modeſtiam, quæ erat in illis; ſciebant enim uxoribus melius, & temperatius uti.

Ad quintam Reſp. negando conſequentiam, & ratio eſt iuxa dominum Bonauenturam, quòd quædam eſt actio, quæ iuncta contemplationi non eam impedit, ſed fortiorem facit, ut ſunt opera miſericordiæ, & pietatis quædam autem eſt actio, quæ mentem deijcit de arce, & talis eſt actio coniugalis, quia ſicut dicit Auguſt. nihil mentem virilem adeo de arce deijcit; quam tactus membrorum fœmineorum, & hoc ſupra tactum fuit; & ideo dico, quod clericis talis actio non competit, ſed actio quantum ad opera miſericordiæ; vnde eis commiſſa ſunt bona pauperum diſpenſanda, vt in operibus pietatis ea impendant, non ut curam carnis in deſiderijs faciant.

DISTIN. XXVIII.

Continuat materiam ad proxime præcedentem Diſtinct. tractans de continentia clericorum.

ARTIC. I.

Vtrum relicta monachi, uel ordinati poſſint contrahere.

Ad primum uidetur dicendum, quòd ſic, quia iſta nunquam vouit ſolemniter; ergo contrahere poteſt.

Præterea, nullus poteſt alterum obligare ad ea, quæ ſunt perfectionis; ergo maritus ſuſcipiens ordinea, uel profeſſionem omittens non poteſt obligare vxorem.

Sed contrarium dicitur in c. ſi ſe cuique mulier. 28. Diſtin. ibi, ſi ſe cuique mulier duplici coniugio presbyteri, uel diaconi relicta coniunxerit, aut ſeparentur, aut certè ſi in criminis intentione perſtiterint pari excommunicatione plectantur. Concil. Aurelianenſe. 1. c. 15.

Reſp. dicendum, quòd relicta prædicta contrahere non poteſt, quia eo ipſo, quòd conſenſit, virum ſuum promoueri, uel profiteri, aut tacuit cum potuit, præſumitur conſenſiſſe, vnde amplius reclamare non poteſt, nec alteri nubere, nec requirere uirũ. c. ſcientiam. 32. diſt.

Ad primum reſp. negando antecedens, dicitur. n. vorum illud, quod intelligitur facere vxor in conſentiendo ſolemni actioni voti mariti, eſſe quoque ſo-

lemne; vir.n.& vxor ſibi communicant actiones. c.ſi quis.30.q.4.

Ad ſecundum reſp. quòd nullus arctauit vxorem ad continentiam, ſed ipſa arctauit ſe conſentiendo marito ſuo promoueri, vel profiteri; vnde ſi maritus factus fuerit epiſcopus tenetur ipſa, ſiue ſuſpecta, ſiue non, ingredi religionem, c.ſane. de conuerſ. coniug. ſi uero factus non ſit epiſcopus, ſed promouetur ad ordin.ſacr.ſeu profitetur, tunc ſi eſt ſuſpecta, tenetur ingredi obligationem, ſi cur minus ſtabit caſte in loco tuto, honeſto, & condecenti.

DISTIN. XXIX.

Continuari poteſt hoc pacto, quia in ſuperiori diſtinctione quædam capitula poſita ſunt contraria; Nunc in hac diſtinctio. ad ſolutionem multorum contrariorum ponit, quòd quędam ſunt capitula localia, quædam temporalia, quædam caſualia, quæ non ſunt trahenda in conſequentiam in alijs locis, vel temporibus, vel perſonis, vel cauſis; vnde licet non in omnibus hæc ſolutio habeat locum; habebit tamen in multis ne fiat noua expoſitio in canone, vel in iure c. relatum. 32. diſt. c. non auferamus. 24. quæſt. 1.

DISTIN. XXX.

Continuatur per ſe ipſam, vt patet in litera, quod ſcilicet lex debet intelligi eo loco, & tempore, & cauſa, & ex perſona.

ARTIC. I.

Vtrum propter obſequium præſtandum parentibus debeat aliquis retrahi ab ingreſſu religionis?

AD primum videtur dicendum, quòd ſic. per c. ſi qui filij diſtinctio.30. vbi Concilium Gaogrenſe.

Præterea, non licet prætermittere quòd eſt neceſſitatis, vt fiat id, quòd eſt liberum uoluntatis; ergo non eſt relinquendum parentum obſequium, propter religionis ingreſſum.

Præterea, ſeruus nõ poteſt relinquere obſequium domini ſui, vt ingrediatur religionem; ergo minus licebit filio, conſequentia patet.

Sed contrà habetur Mat.4. vbi Iacobus & Ioannes relictis retibus, & patre ſequuti ſunt Dominum S. Tho.2.2.q.189.Art.6.

Reſp. dicendum, per tres concluſiones. Prima quod parentes habentes filios, nõ poſſunt licite ingredi religionem, neglecta cura filiorum. Parentes enim cum habeant rationem principij filiorum, in quantum huiuſmodi per ſe eis conuenit, ut filiorum curam habeant, ideſt Tim. 5. ſi quis ſuorum curam non habet fidem negauit, & eſt infideli deterior; ideo eos parentes deſerere non poſſunt; ſecunda ſit concluſio, quòd parentibus in neceſſitate cõſtitutis ita, quòd eis commodo aliter, quam per obſequium filiorum ſubueniri non poſſet, non licet filij prętermiſſo parentum obſequio religionem intrare; quia patre incurrente neceſſitatem, bona, de quibus filius poteſt ſibi adminiſtrare, iam ſunt patri ſibi debita, de alieno autem nullus poteſt Deo ſacrificium facere.

Præterea, obligatio ſubueniendi parentes eſt præcepti, ingrediendi autem religionem eſt conſilij; vnde tenemur magis ad præceptum, quam ad conſilium; pertinet enim illud ad præceptum, Honora patrem tuum & matrem tuam. Tertia ſit concluſio, quod parentibus non exiſtentibus in tali neceſſitate, filij poſſunt abſque eorum obſequio, imo etiam contra eorum præceptum ingredi religionem. Mat. 10. qui curat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus, vbi glo. male facit, qui carnalem affectum præfert ſpirituali.

Ad primum reſp. quòd ille textus procedit in caſu, quo parentes ſunt in neceſſitate aliqua conſtituti, & ſic per hæc patet reſp. etiam ſecundi.

Ad tertium reſp. negando conſequentiam, quia cum ſeruitus in pœnam peccati ſit inducta, ideo per eam aliquid adimitur homini, quòd alias ei competeret, ne ſcilicet de ſua perſona libere diſponere poſſit, quæ ratio ceſſat in filio. not. tamen, quòd poſtquam filius ingreſſus eſt religionem, atque profeſſus, non poteſt abſque licentia ſui prælati exire ex ea ad ſubueniendum parentibus, etiam in neceſſitate conſtitutis, ſpiritualia enim ſemper præferenda ſunt carnalibus; ſed religioſi ſe obligauerunt pro profeſſionem ad obſequium ſpiritualis patris, ſcilicet Dei, ergo non debent abſque licentia prelati religionem dimittere.

DISTIN. XXXI.

Continuari poteſt hoc pacto, quia dictum fuit, quòd quædam leges conduntur ex cauſa, ex loco, & tempore &c. Hic dicit quo tempore ſubdiaconi cęperint obſeruare continentiam.

DISTIN. XXXII.

Continuat materiam tractans de continentia clericorum, dicens in litera ſeruanda eſt; ergo cõtinentia ab omnibus clericis in ſacris ordinibus conſtitutis eſt ſeruanda.

Diuiditur in ſex partes. In prima dicitur, quòd conſtituti in ſacris ordinibus ſeruare debent continentiam, in minoribus autem non coguntur ad id; In ſecunda dicitur, quòd non eſt vitanda miſſa publici concubinarij. In tertia ponit differentiam inter ſacramenta miniſtrata à peccatoribus catholicis, & miniſtrata ab hæreticis. In quarta ponitur, qualiter puniantur clerici in ſacris ducentes uxores. In quinta prohibetur clericis commercium cum fœminis. In ſexta oſtenditur, qui comprehendantur appellatione presbyterorum.

ARTIC. I.

Vtrum Clericus coniugatus poſſit habere beneficium.

AD primum videtur dicendum, quòd ſic, per c. quia tua. 12.q.1.& c.ſi qui 32.diſt.vbi Greg. Aug. Anglorum epiſcopo cap.2.

Sed contra dicitur c.ſane.de cler. coniug.

Reſp. dicendum, quòd clericus coniugatus clericaliter viuens,& eccleſiæ ſeruiens, poteſt ab eccleſia ſuſcipere ſtipendium ſuæ ſuſtentationis. d.c. ſi qui vero; beneficium autem nec ſimplex, neque curatum nequaquam: & licet olim concederetur, hodie tamen ſecus eſt per d.cap.ſane; & ita patet reſp. ad obiecta:

ARTIC. II.

Vtrum Clericorum concubinariorum notoriorum officia ſint à fidelibus audienda?

AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic, quia non minus valet ipſorum miſſa, quàm alterius boni ſacerdoti, vnde Aug. lib. de corpore Chriſti, quòd in miniſterio corporis, & ſanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus proficitur ſacerdote; vnde nec in homine bono, nec in homine malo aliquis ſacramenta fugiat.

Præterea, multa peccata grauiora ſunt, quàm fornicario; ſed illa hoc non vetant; ergo nec iſtud.

Sed contra dicitur in c. nullus. 32. diſt. ibi nullus miſſam audiat præsbiteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere.

Reſp. dicendum quòd clerici notorij concubinarij per ſententiam vel confeſſionem factam in iudicio, vel per rei euidentiam, vt nulla tergiuerſatione cælari poſſit, non eſt audienda miſſa,& hoc in pœnā peccati illius, & vt confuſi de culpa ad gratiam redeant, & vt alij retrahantur ab ipſorum imitatione.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; quia hoc non prohibentur ob defectum miſſæ, ſed ob rationem dictam.

Ad ſecundum reſpon. negando conſequentiam; quia licet fornicatio non ſit grauior, tamen ad eam ſunt homines proniores,propter carnis concupiſcentiam, & ideo ſpecialiter hoc peccatum ſacerdotibus prohibitum eſt in eccleſia.

ARTIC. III.

Vtrum Clerico notorio fornicario ſint fructus beneficij ſubtrahendi?

AD tertium videtur dicendum, quòd non. gl. cap. ſtudeas diſt.15. vbi clerico ſuſpenſo tantum relinqui debet ſibi, vnde ſe,& ſuos poſſit ſuſtentare.

Sed contra dicitur cap. præter hoc diſt. 32. vbi Alex. 2. vbi dicitur, quòd talis nec ab eccleſia partem ſuſcipiat.

Reſp. dicendum,quòd ſi ipſe ſtat contumaciter in crimine, propter quòd ſit excommunicatus, vel ſuſpenſus, tali ſubtrahendi ſunt fructus beneficij, nec eſt ei de illis ſubueniendum, niſi in extrema neceſſitate; ſuſpenſus enim ab officio dicitur ſuſpenſus à beneficio, quoniam beneficium datur propter officium; ſi vero non fuerit ſuſpenſus, aut excommunicatus prouidēdum eſt ei de fructibus, quo ad ſuſtentationem vitæ,& ſic patet reſponſio ad obiectum.

ARTIC. IIII.

Vtrum ſacramenta a ſacerdotibus criminoſis exhibita, ſint à fidelibus ſuſcipienda?

AD quartum videtur dicendū,quòd ſic; quia, vt dictum eſt, Chriſti ſacramenta neç in bono,nec in malo fugienda ſunt.

Præterea, corpus Chriſti verum figuratiuum eſt corporis Chriſti myſtici; ſed à ſacerdotibus quantuncunque criminoſis verum corpus Chriſti conſecratur; ergo qui ſunt de corpore Myſtico, poſſunt ab eis ſacramenta ſuſcipere.

Præterea, virtus diuina præualet malitiæ humanę; ſed ſacramenta diuina virtute continent gratiam & cauſant; ergo qui ea ſuſcipit à quocunque ſuſcipiantur recipit gratiam.

Sed cōtra dicitur in c. præter hoc.diſt.32. vbi prohibetur quis audire miſſam publici concubinarij, ergo multo magis ſuſcipere ab eo ſacramenta, quo caſu dicitur per ſimilitudinem quodammodo committere Idolatriam, vt dicitur. d.in loco.

Reſp. dicendum per duas concluſiones. primo quòd ab hereticis,ſchiſmaticis, & excommunicatis non ſunt ſuſcipienda ſacramenta,niſi baptiſmus, tantum in caſu neceſſitatis; ab illis enim ſacramenta ſuſcipienda non ſunt, cum quibus maxime ſic diuinis non eſt communicandum, ſed cum illis non eſt communicandum; ergo conſequentia valet; baptiſmus autem ideo poteſt ſuſcipi ab eis, nam ad miſericordiam eius,qui vult omnes homines ſaluos fieri, pertinet vt in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis homo de facili remedium inueniat, at baptiſmus eſt huiuſmodi; ideo ab omnibus ſuſcipi poteſt.

Secunda ſit concluſio,quòd grauiter peccant quicunque recipiunt ſacramenta ſcientes à prædictis etiam occultis; quia ipſi necant diſpenſantes ſacramēta, & qui communicat alicui in peccato particeps peccati efficitur,vt patet, ab alijs autem criminoſis, qui tolerati ſunt ab eccleſia, qui non ſunt ſuſpenſi, neque excommunicati, licitè quis poteſt ſacramenta ſuſcipere, quia per hoc non dicitur induci miniſter ad peccandum, cum in momento pœnitere poſſit.

Ad primum reſp. quòd intelligitur de malo miniſtro tolerato ab eccleſia.

Ad ſecundum reſp. quòd vnitas corporis myſtici eſt fructus corporis veri percepti; illi autem,qui indignè percipiunt vel miniſtrant, priuantur tali fructu; ideo non eſt ſumendum ex eorum diſpenſatione ſacramentum ab eis,qui non ſunt in vnitate eccleſię.

Ad tertiū negatur conſequētia, quia licet ſacramenta virtutem ſuam non amittant; tamen in eo, qui

indignè accedit, contra obedientiam eccleſiæ faciẽs, effectum non habent, loquendo uero de ſacerdotibus criminoſis ſuſpenſis quoad ſe, & quo ad alios, ut fornicarij notorij, & ſimoniaci, ſit iſta concluſio, quod à talibus non ſunt ſacramenta ſuſcipienda, niſi baptiſmus tempore neceſſitatis.c.quæ ſitum de cohabit. cler. & mul.c. tanta, de ſimonia; nullus.n. ſuſcipere debet ſacramenta contra ordinationem eccleſiæ, at eccleſia hoc prohibet; ergo male facit contra ipſam.

ARTIC. V.

Vtrum cum clericis in ſacris conſtitutis licitum ſit habitare mulieres.

AD quintum uidetur dicendum, quod ſic; quia epiſcopi & prælati repræſentant perſonam Apoſtolorum, ſed ipſi in eorum comitatu,& conſortio mulieres habuerunt 1.Cor.9.Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem in fide conducendi nobiſcum.

Præterea ſi conuerſatio mulierum eſt ſuſpecta, nec in eccleſiis conuerſari cum eis deberent; ſed hoc eſt falſum; ergo & antecedens.

Sed contrarium dicitur in c.interdixit 32.diſt.ubi Nicenum Conc.cap.3.& c.1.de cohab.cler.& mul.

Reſp. dicendum, quòd optima ratione factum eſt ut prohibeatur cohabitatio mulierum cum clericis, propter cuſtodiam caſtitatis; præſumptuoſum .n.eſſet ſe exiſtimare Dauid fortiorem, & Salamone ſapientiorem.Aug.lib.50.hom.in hom.21.& propter teſtimonium bonæ famę, quæ maxime conuenit cleris, quibus non ſufficit uita ſancta, niſi ſit bona fama; conſanguineæ uero aſcendentium & deſcendentium uſque ad quartum gradum poſſunt licitè cum clericis cohabitare, cum quibus naturale fædus non permittit in talibus ſuſpicari. c.a nobis.de cohab.cler. & mulier. in linea uero tranſuerſalium poſſunt uſque ad ſecundum gradum incluſiue, niſi iſtæ, uel illæ ſecum habeant alias perſonas ſuſpectas.c.legitur. 81.diſt epiſcopis uero non licet etiam cũ cõſanguineis immoderatam familiaritatem habere, ne uilis & contemptibilis habeatur.c. quorundam.diſt.34.ſimiliter nec etiam cum conſanguineis licitum eſt habitare, ubi ſuſpicio iuuentutis ſeu caloris naturalis; opportunitas.n.latronẽ facit; ſimiliter licitum eſt clerico tenere in domo ſua uxorem, quam prius habuit ante ſuſceptionem ordinis, dummodo ſit uetula, de qua ſuſpicio oriri non poſſit. c.volunias.diſt.81.epiſcopi vero,& religioſi nullam debent ad choabitandum mulierem admittere.

Ad primum Reſp. negando conſequentiam; quia longa eſt differentia inter Apoſtolos, & clericos noſtros, illi enim ſumma ſanctitate pollebant confirmati ex alto; & quia illæ ſequebantur Apoſtolos deſiderio doctrinę dominicæ, non autem cohabitabant cum eis.

Ad ſecundum Reſp. negando conſequentiam; quia non eſt ſimile de Eccleſia: domo publica, & de domo clerici priuata.

DISTIN. XXXIII.

COntinuatur à ſe ipſa cùm dicitur, Ecce quòd in ſacris o rdinibus conſtituti vxores habere non poſſunt, vel ſi bigami aliqui fuerint inuenti ad ſacros ordines aſcendere non valent, ſed quæritur, ſi quis præter vxorem concubinam habuerit, vtrum in ſacerdotem promoueri valeant? Reſp. quòd tales à ſacris ordinib. authoritate canonum Apoſtolorum prohibentur.c.1. & ſeq.ead.D.

DISTIN. XXXIV.

COntinuat materiam cohabitationis clericorum & mulierum, cum dicitur: Domeſticarum quoque perſonarum immoderatam familiaritatem epiſcopum uitare oportet.c.quorundam ead.diſt.

DISTIN. XXXV.

COntinuat regulam Apoſtolicam dicens; Oportet ordinandum eſſe ſobrium non vinolentum.

ARTIC. I.

Vtrum materia propria virtutis ſobrietatis ſit potus uini.

AD primum uidetur dicendum, quòd non; quia ſap.8. ponitur ibi ſobrietas pro temperantia, ſed temperantia uerſatur non ſolum circa potum, ſed etiam circa cibum, & uenerea, ergo materia propria ſobrietatis non eſt potus.

Pręterea, nomen ſobrietatis à menſura dicitur deductum; unde ſobrius dicitur a ſe, & bria.quod eſt menſura, quaſi menſuram ſeruans; unde ad tit 2.ſobrie, & iuſte, & pie uiuamus, vbi gl.dicit ſobrie in nobis.

Præterea, ad Rom 12.non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem;ergo non ſolum eſt circa potum, ſed etiam circa ſapientiam.

Sed contrarium dicitur in c.1.diſt.35. ubi dicitur, quòd ſit ſobrius, qui ordinandus eſt non uinolentus, ubi propria materia ſobrietatis notatur potus uini; ut per Gratianum ibidem. S. Tho.2.2.q. 149.art.1.

Reſp.dicendum, quòd materia propria ſobrietatis propriè eſt uinum eccl.31. Aequa uita homini uinum in ſobrietate potatum; communiter autem ſumendo nomen ſobrietatis poteſt in quacunque materiâ dici, uerum quia modicus exceſſus in potu plus nocet, quàm in alijs, ideo ſobrietas ſpecialiter eſt circa potum; unde quamuis menſuram in omnibus requiratur, non tamen ſobrietas propriè in omnibus dicitur, ſed in quibus menſura eſt maxime neceſſaria, ſicut eſt in potu, uirtus.n. illam materiam ſpecialiter ſibi uendicat, in qua difficili-

ficillimum & optimum eſt conditionem huius obſeruare, ſed difficillimum eſt amare in potu menſuram; ideo dicitur eius propria materia ſobrietas, & ſic patet reſp. ad 2.argum.

Ad tertium reſp.negando conſequentiam; quia ſobrietas non eſt proprie circa ſapiētiam, niſi per quandam ſimilitudinem.

ARTIC. II.

Vtrum ſobrietas magis requiratur in miniſtris Eccleſię quàm alijs?

AD ſecundum videtur dicendum, quòd non; quia hoc magis competit mulieribus, & iuuenibus, qui magis concupiſcentia carnis vexatur; vnde ad Tit.2. Iuuenes ſimiliter exortare, vt ſobrij ſint.

Sed contrarium dicitur in c.2. diſt.35. vbi oportet epiſcopum eſſe ſobrium. S.Thom.2.2. quæſtio. 149. articu.12.

Reſpon. dicendum, quòd virtus habet habitudinem ad duo, vno quidem modo ad contraria vitia, quæ excludit, & concupiſcentias quas refrenat, alio modo ad finem, ad quem perducit; ſic ergo aliqua virtus magis requiritur in aliquibus duplici ratione, vno modo, quia in eis eſt maior pronitas ad concupiſcentias, quàm oportet per virtutem refrenari, & ad vitia, quæ per virtutem tolluntur; & ſecundum hunc modum ſit iſta concluſio, quòd ſobrietas maxime ſit neceſſaria in iuuenibus, & mulieribus; alio vero modo ſobrietas magis requiritur in aliquibus, vt pote maxime neceſſaria ad propriam operationem ipſorum, ſecundum quem modum ſobrietas maxime neceſſaria dicitur miniſtris eccleſiæ, in quibus maxime vigere debet iudicium rationis, qui impeditur ex vino immoderatè ſumpto, & ſic patet reſp.ad obiecta.

ARTIC. III.

Vtrum vſus vini ſit totaliter prohibitus?

AD tertium videtùr dicendum, quòd ſic, per cap. ab exordio. diſtinct. 35. ibi bonum eſt vinum non bibere, & carnes non comedere, & in cap. ſequen. luxurioſa res eſt vinum, & contumelioſa ebrietas omnis, qui cum his miſcetur non erit ſapiens, & ad Roma. 14. bonum eſt, non manducare carnem, nec vinum bibere, in quo frater tuus offenditur.

Sed contrarium dicitur. 2. Timo. 5. Noli ad huc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomacum tuum. S.Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. 149. artic. tertio.

Reſpondeo dicendum, quòd nullus cibus, vel potus ſecundum ſe conſideratus eſt illicitus, Matth. 15. Nihil quòd intrat in os coinquinat hominem, poteſt tamen illicitus reddi per accidens, quandoque quidem ex conditione bibentis; quia vino de facili læditur, vel quia ſpeciali voto obligatur, vel quia menſuram in bibendo excedit.

Ad obiecta reſpondeo, quòd retrahitur ibi à uino ſtudio perfectionis, ſicut à diuitijs, & alijs huiuſmodi; Ad ſecundum reſpondeo, quòd loquitur in textu de exceſſiua potatione; Ad tertium reſpondeo, quòd Apoſt. non loquitur ſimpliciter; ſed quando procedit cum ſcandalo.

ARTIC. IIII.

Vtrum ſacerdoti Euangelico liceat bibere uinum?

AD quartum videtur dicendum, quòd non Leuit. 10. Vbi interdicitur uinum ſacerdoti legali, ergo multo magis euangelico; & illud dicitur præceptum ſempiternum; ergo uſque nunc dicetur uigere eo maxime; quia ſacerdos euangelicus tenetur magis uacare ſpiritualibus.

Sed contra 1. ad Timo. 5. modico uino utere & c. luxuriam. diſtinctione 35. luxuriam facit & nutrit uini perceptio nimia, non natura; & propterea non uos uti uino, ſed inebriari prohibeo.

Reſpondeo dicendum, quòd ſacerdoti licitum eſt potare uinum, ſobrie tamen, ut patet etiam exemplo ſummi ſacerdotis Chriſti, & diſcipulorum eius Io. 2. & Luc. 22.

Ad obiectum reſpondeo, quòd ſacerdoti non erat prohibitum, niſi quando ingrediebatur tabernaculum, vel ad altare teſtimonij accedebat; & hoc facit etiam ſacerdos euangelicus, qui ieiunus accedit ad altare; illud autem erat præceptum ſempiternum, ſecundum ſpiritualem intellectum; non autem ſecundum literam, nec impedit vſum rationis, nec uacare ſpiritualibus, quando ſobrie ſumitur; de hac dixi in ſumma peccat. c.p. ſecunda tit. ſeptimo, quæſtione 12.

DISTIN. XXXVI.

COntinuatur per ſe, quia proſequitur c. Apoſtolicæ regulæ, quo ad partem illam, oportat ordinandum eſſe prudentem.

ARTIC. I.

Vtrum liceat illiteratos ad ordines promoueri?

AD primum uidetur dicendum, quòd ſic; quia ſicuti literatus & illiteratus ſuſcipit alia ſacramenta, ſuſcipiat quoque ſacramentum ordinis; arguendo à ſimili.

Præterea, pueri poſſunt ad ordines promoueri c. in ſingulis. 77. diſtinct. qui penitus illiterati dicuntur eſſe.

Præterea, multi ſunt ordines, ad quorum executionem non uidetur neceſſaria aliqua literarum peritia, ſicuti eſt ordo oſtiariorum deputatorum ad cuſtodiam templi materialis. capitulo cleros. 21. diſtinctione.

Sed contra dicitur in cap. illiteratos diſtinct. 36. ibi, illiteratos, aut aliqua parte corporis uitiatos, uel imminutos nullus præſumat ad clericatus ordinem promouere; quia literis carens ſacris non po-

teſt eſſe aptus officijs, & viciosum nihil Deo prorſus offerri legalia præcepta ſanxerunt, ſimiliter qui ſe ipſos abſcindunt, vt ibi Gelaſius Papa in epiſto.ad Epiſcopos per lucaniam.c.18. & 19. Hodie uerò minores ordines non conferuntur, niſi illis qui ſaltem linguam latinam intelligant. cap. 11. Seſſ. 23. Concil. Tridentino.

Reſpondeo, dicendum, quòd illiteratos penitus; qui ſcilicet penitus neſcit literas, non eſt ordinandus. Leuit. 21. vbi cæcus à ſacerdotio repellitur & 2.Reg.5.cæcus & claudus non intrabunt in templum, ſi vero erit parum ſciens, & ſit ſpes, quòd poſſit proficere, poterit promoueri ad minores ordines, non autem ad maiores, niſi optime fuerit in literis verſatus.

Ad primum reſp. quòd ſacramentum ordinis conſtituit in gradu excellentiæ ſuper alios; ideo requirit peritiam.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd ille textus dicit contrarium, in caſu autem, quod recipiant ordines, recipient quidem ordinem virtute caracteris, ſed non exercitium ordinis, propter defectum ſcientiæ & rationis.

Ad tertium reſp.negando aſſumptum; quia oſtiarij inter bonos, & malos habentes iudicium fideles reſpuunt.

DISTIN. XXXVII.

Continuatur per ſe cum dicitur, ſed quæritur. An ſecularibus literis oporteat eos eſſe esuditos?

ARTIC. I.

Vtrum licitum ſit clericis ſecularibus literis eruditis?

Ad primum videtur dicendum, quòd non. per cap.primo, & ſequen. trigeſimaſeptima diſtinctione.

Præterea, ad Coloſſ.2.videte ne quis vos decipiat per philoſophiam, & maximè fallaciam ſecundum traditionem hominum, & non ſecundum ſpiritum.

Sed contra dicitur in cap.legimus.37.diſtinct.vbi Hyeron.in Proem. ſuper Lucam ibi;legimus aliqua ne negligantur;legimus ne ignoremus; legimus non vt teneamus, ſed vt repudiemus. Præterea licitum eſt vocare ancillas ad obſequium dominę earum; ſed omnes aliæ ſcientiæ famulantur theologiæ; ergo licitum eſt ſtudere volentibus in ſcientia theologica vti ancillis eius; vnde Paulus aliqua ſuis ſcripturis inſeruit philoſophorum,& poetarum. 1.Corint. 15. & Prouerb. 1.dicitur, quòd audiantur verba ſapientiæ, & enigmata eorum, ideſt philoſophorum. de hoc dixi in ſumma omnium hæreſum p. 1. vet. ſtudium.

Ad primum reſpondeo, quòd cum ſcientia ſit perfectio intellectus, & virtus intellectualis, vſus eius non vituperatur, ſed abuſus; vnde ſcientia iſta damnatur,niſi ordinetur ad veram ſapientiam.

Ad ſecundum reſpondeo,quòd phyloſophia damnatur, quæ docetur ad fidei impugnationem prohibens ne plus credatur phyloſophiæ, quam fidei,quæ tranſcendit humanam rationem, & omnem naturæ poteſtatem.

DISTIN. XXXVIII.

Continuat materiam cum dicit. Dum itaque voluntaria ignorantia omnibus ſit obnoxia, ſacerdotibus eſt periculoſa; ignorantia enim mater eſt cunctorum errorum, maxime in ſacerdotibus Dei euitanda eſt. capitulo ignorantia, eadem diſtinctione.

ARTIC. I.

Vtrum ignorantia in ſacerdotibus ſit peccatum?

Ad primum videtur dicendum, quòd non, nam Auguſt. in Enchiridion inquit, quòd eſt inflicta nobis rerum agendarum ignorantia, & concupiſcentia noxiorum, ſed nullum peccatum eſt nobis inflictum; ergo ignorantia non eſt peccatum.

Præterea, in omni peccato eſt ab incommutabili bono auerſio,& conuerſio ad commutabile;ſed ignorantia nulla eſt conuerſio ad commutabile bonum; ergo non eſt peccatum.

Præterea, nullum peccatum remanet poſt pœnitentiam, ſed ignorantia remanet; ergo non eſt peccatum.

Præterea,omne peccatum eſt in affectu; cum omne peccatum ſit voluntarium; ſed ignorantia eſt in intellectu;ergo non eſt peccatum.

Præterea, ſi ignorantia eſt peccatum, ignorare eſt peccatum,& per conſequens tot eſſent peccata, quot inſtantiæ illius.

Sed contrarium dicitur in cap.1.& ſequen.diſtin. 38. dic vt dixi in ſum. pec.cap.par.1.titu.5.quæſtio. 37. & ſequen.

Ad primum reſpon. quòd ignorantia nobis inflicta eſt pœna, non autem culpa; tamen prout noſtra voluntas deordinatur circa illam, negligendo ſcire ea,quæ tenetur,habet rationem culpæ.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd illud verum eſt in ignorantia, prout eſt pura priuatio; prout autem eam comitatur affectio noſtra dicitur culpa; non enim peccat aliquis ex eo,quòd ignorat,ſed ex eo, quod negligit ſcire.

Ad tertium reſpon.quòd ignorantia non remanet poſt pęnitentiam inquantum habet rationem culpę. ſcilicet ratione voluntatis concomitantis, vel quodammodo eam cauſantis,vel ſi remanet habet rationem pœnæ ex originali contracta.

Ad quartum reſpon.quòd ignorantia, quæ opponitur cognitioni veritatis, ad quam tenemur, non tantum reſpicit intellectum, ſed etiam affectum; vnde non tantum, ſcientiæ carentiam, ſed etiam voluntatis iniuriam, & negligentiam ad ſcientiam percipiendam.

A quintum reſp. negando conſequentiam; quia ignorare non dicitur in culpa, niſi eatenus, quatenus quis

quis tenetur ſcire, ꝙ ignorat, & peccat in eo inſtanti, in quo tenetur ſcire.

ARTIC. II.

Vtrum quis propter inſufficientiam literaturæ, ueniat deijciendus à ſua dignitate.

AD ſecundum uidetur dicendum, quòd ſic. per c. ſedulo. 58. diſtinct. vnde Matth. 5. ſi ſal euanuerit ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras &c. ſimile not. in cap. fin. de æta. & qual. & diſt. 36. per totam, ſed contrarium dicitur in c. epiſcopum. 74. diſt.

Reſpon. dicendum, per plures concluſiones. Prima, quòd ſummus Pontifex propter inſufficientiam literaturæ non venit deponendus. cap. 2. de renunc. in. 6. Secunda ſit concluſio, quòd epiſcopi omnino illiterati, ita vt prorſus neſciant facere officium ſuum, propter talem defectum deponi debent c. fin. de æta. & qual. ſi vero non eſt omnino illiteratus, & alioqui ſit vtilis eccleſiæ non deponetur, quia defectum ſuum poteſt ſupplere per Vicarium. cap. inter cætera de offic. ordi. In inferioribus autem prælatis tam regularibus, quàm ſecularibus non requiritur tanta ſcientia; ideo ſi non ſint penitus ignari non deponuntur, ꝙ idem dicendum eſt de inferioribus clericis, & ita patet reſponſio ad obiectum.

DISTIN. XXXIX.

COntinuatur ad præcedentem hoc pacto. In regula Apoſtolica dicitur ordinandum oportere eſſe prudentem; verum hæc prudentia in tribus conſiſtit, in peritia ſcilicet ſacrarum ſcripturarum, & in peritia ſecularium literarum, & in peritia ſecularium negociorum, de primis duabus dictum eſt ſuperius, de tertia dicitur hic.

Dicitur ergo hic, quòd promouendus in epiſcopum debet habere prudentiam in negocijs ſecularibus; Prelatus enim tenetur non ſolum ſpiritualia, ſed etiam temporalia ſubditis miniſtrare, exemplo Chriſti, qui turbas ſequentes non ſolum verbo docebat, ſed etiam virtute ſanabat, & corporalibus alimentis reficiebat, Luc. 6. & Matth. 14. & ſeq.

DISTIN. XL.

COntinuatur. Apoſtolica regula, quinta ſcilicet, quòd oportet ordinandum ornatum eſſe, dicens. Oportet quoque epiſcopum eſſe ornatum, & hoſpitalem, ornamenta epiſcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à domino eis repromittuntur cum dicitur ſacerdotes eius induam ſalutari; vnde in veteri teſtamento varijs veſtibus ex præcepto Domini ſacerdotes ornati leguntur, quia multis modis virtutibus debet ſplendere vita Pontificis, vt gradui conferat decorem, quem ab eo non accepit; non enim loca, ſed vita, & mores ſanctũ faciunt ſacerdotem: vnde ex ſuſcepto officio non licentiam peccandi, ſed neceſſitatem bene viuendi nouerint eſſe ſecutos.

Diuiditur in ſex partes; In prima dicit, quòd dictum eſt. In ſecunda docet, quòd, in vno & eodem genere peccati magis punitur unus, quàm alteri. In tertia, probat grauitatem delicti Pontificis delinquentis. In quarta, oſtendit difficile eſſe officium epiſcopi, & ſacerdotis. In quinta, quòd nullus eſt tam magnus quin cadere poſſit, niſi gratia Dei ſit adiutus. In ſexta, quòd nomen ſacerdotis conſiſtit in nomine & re, ſecunda, ibi homo, tertia ibi, ſi Papa, quarta ibi; Ante omnia, quinta ibi illud, ſexta ibi multi. &c.

ARTIC. I.

Vtrum quis grauiter peccare dicatur, videlicet propter magnitudinem peccati: & propter altitudinem dignitatis?

AD primum videtur dicendum, ꝙ non; quia idem genus peccati grauius & mitius punitur, ſecundum quòd ex maiori, vel minori contemptu, aut libidine perpetratur.

Præterea, vita ſine peccato eſſe non poteſt Iac. 3. In multis offendimus omnes; ſi ergo altitudine dignitatis peccatum eſſet grauius, in dignitate conſtituti eſſent deterioris conditionis, quòd non eſſet dicendum.

Sed contrarium dicitur in cap. Homo. diſt. 40. ibi, Homo Chriſtianus fortiter cadit in peccatum propter duas cauſas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis Chriſoſt. ſuper Mat. Homil. 40. c. 21.

Ad primum reſpon. quòd vltra iſtas duas cauſas, ſunt & aliæ cauſæ peccatorum, vnde ex eodem delicto grauius punitur altero, vel ratione cauſæ, ſeu circunſtantiarum.

Ad ſecundum reſp. quòd homo in dignitate conſtitutus, non reportat incommodum ex ea, ſed ex malo vſu illius.

DISTIN. XLI.

COntinuatur ita. Poſtquam de ornatu egit interiori epiſcopi, qui conſiſtit in virtutibus; Nunc agit de exteriori ornamento, qui conſiſtit in inceſſu, habitu, cibo, & potu quòd eſt ſobrietas & temperantia.

ARTIC. I.

Vtrum quilibet teneatur in rebus temporalibus, quę cadunt in vſum hominum, conformari moribus eorum, cum quibus uiuit

AD primum videtur dicendum, quod non; quia multi ſunt, qui aliorum cibis vti non poſſunt, vel propter valetudinem, vel propter profeſſionem, vel propter votum, & ſic de habitu dicendum videtur.

Sed contra dicitur 10 capit. quiſquis. diſtinctione quadrageſimaprima, ibi, quiſquis rebus prætereuntibus reſtrictius vtitur, quàm ſeſe habent mores eorũ

cum

BIBLIOTECA ... ROMA ... VITTORIO EMANUELE

cum quibus uiuit, aut intemperans, aut ſuperſtitio ſum eſt; quiſquis uero ſic eis vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur excedat, aut aliquid ſignant, aut flagitioſus eſt; In omnibus .n.talibus non uſus rerum, ſed libido in culpa eſt. Aug.de doctr.Chriſt.lib.3.cap.13.

Reſp. dicendum, quòd mores hominum, cum quibus uiuit homo, aut conſonant rectę fidei, & ſanæ rationi, aut non; primo caſu oportet ſe illis conformari, quantum cum bona conſcientia poteſt, ne ponat ſcandalum fratri ad Rom. 14. noli. propter eſcam deſtruere opus Dei, dixi cum bona, nam ſi quis nouiſſet non comedere carnes, tenetur ſeruare Deut. 23. cum votum voueris Domino Deo tuo, nõ tardaberis reddere; ſi vero erunt mores contra fidẽ, & contra rationem.non ſunt ſeruandi, etiam ſi ſcandalum ex hoc naſceretur; quia ſalubrius ſcandalum naſci permittitur, quàm quòd veritas vitæ relinquatur; & ſic patet reſ.ad obiectum.

DISTIN. XLII.

Continuat materiã Apoſtolicę regulæ. 1. Tim. 3.dicens, Hoſpitalem vero ſacerdotem eſſe oportet, ut ſit in numero eorum, quibus in iudicio dicetur, Hoſpes eram, & non ſuſcepiſtis me; qui.n. Apoſtolũ ſecutus alios ad hoſpitalitatẽ debet inuitare; quomodo hoſpitalitatis exhortator poterit eſſe, qui domum propriam hoſpitibus claudit? ſi.n.ſacerdos primum à ſe ipſo, & à domeſtica eccleſia ſua, debet exigere, quòd poſtea populis imperet; ſi primum imitando Chriſtum, ipſe debet facere, quæ poſtea populum doceat, neceſſe eſt, vt pauperes hoſpitio recipiat, quo ad hoſpitalitatem facilius ſuo exemplo ſubditos attrahat.ordinandus itaque ſacerdos ad memoriam reuocet, quomodo Abraham & loth. per hoſpitalitatis opera Deo placuerunt, & Angelos hoſpitio meruerunt recipere: quomodo Angeli ſodomis hoſpitalem domum ingreſſi loth.cum familia ſua liberauerunt: quomodo clauſas domos cum hoſpitibus ignis ingreſſus perdiderit, quomodo etiam ſecundum Hieronymum aliena rapere cõuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur; ac ſi per opera pietatis ſe inſtruat, ut & præſentis uitæ ſubſidia, & ęternæ claritatis præmia à Deo percipiat; utrunque enim pietati promittitur.Vnde Apoſtolus ſcribens ad Thimoteum ait, exerce te ipſum ad pietatem; nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt; pietas autem eſt vtilis ad omnia, habens promiſſionem uitæ, quæ nunc eſt & futuræ, ab hac quiſquis aliènus fuerit, in ſacerdotem ordinari non poterit; ſi enim vidua in eccleſia recipi prohibetur, quę pauperes non recipit hoſpitio, quæ pedes ſanctorum non lauit, quæ omne opus bonum non eſt executa, multo magis ſunt prohibendi à ſacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni.

DISTIN. XLIII.

Continuat proſequens ſeptimam & octauam regulam Apoſtolicam dicens. Pudicus quoq; debet eſſe ſacerdos, ut & morbus & uerbis pudorem indeſinenter exhibeat, Vnde in canticis canticorum, genæ ſponſæ: ideſt prædicatores turturi comparantur, Debet etiam gratiam docendi habere; quia ut Hieronijmus ait, innocẽs, & abſque ſermone conuerſatio, quantum exẽplo prodeſt tantum ſilentio nocet, nam latratu canũ & baculo paſtorum lupi ſunt arcendi. In ipſa autem doctrina oportet diſcretum eſſe rectorem, ne aut tacenda proferat, aut proferenda taceat.

ARTIC. I.

Vtrum oporteat Epiſcopum eſſe doctorem.

Ad primum uidetur dicendum, quòd non: quia nullus homo poteſt illuſtrare mentem alterius; ergo nullus poteſt eſſe doctor alterius, vt inquit Aug.

Præterea, idẽ Aug.in lib. de magiſtro, ſolus Deus cathedram habet in cælis, qui veritatem docet in terris. Alius homo ſic ſe habet ad cathedram, ſicut agricola àd Arborem; Agricola autem non eſt factor arboris, ſed cultor; ergo nec homo poteſt dici doctor ſcientiæ, ſed ad ſcientiam diſpoſitor.

Præterea, Mat. 23. Noli vocare rabi, unus.n.eſt magiſter veſter: unde gl.ne diuinum honorem hominibus tribuatis, aut quòd Dei eſt uobis uſurpetis ergo magiſtrum & doctorem ſolius Dei eſt.

Sed contra dicitur in c. 1.diſt. 43.ibi debet etiam gratiam docendi habere; Innocens.n.abſque ſermone quantum exemplo prodeſt, tantum ſilenrio nocet; nam latratu canum, & baculo paſtorum lupi ſunt arcendi, dicit Gratianus ibidem.

Reſp. dicendum, quòd epiſcopus debet eſſe doctor, ideſt potens docere. 1.ad Tim. 3. & Malach. 2. labia ſacerdotis cuſtodiunt ſapientiam, & legem requirunt de ore eius. facit etiam c. 2. ſeſſ. 2 2. Conc. Trid.

Ad primum Reſp. negando conſequentiam; quia doctor. non infundit lumen rationis, ſed quaſi lumẽ rationis coadiuuat ad ſcientiæ perfectionem per ea, quæ exterius proponit.

Ad ſecundum reſpon. quòd per hoc non excluditur, quin homo exterius doceat; ſed quia ſolus Deus docet interius.

Ad tertium reſp.quòd prohibemus hoc modo vocare hominem magiſtrum, vt ei principalitatem magiſterij tribuamus, quæ Deo competit, quaſi in hominum ſapientiam ſpem ponentes.

ARTIC II.

Vtrum taciturnitas prædicationis in prælato ſit peccatum?

Ad ſecundum videtur dicendum, quòd non; quia tacere non eſt peccatum; ergo nec taciturnitas prædicationis; tacere enim non eſt aliquis actus, vt ſit dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.

Præterea, taciturnitas maxime eſt in dormiente, qui non peccat,

Præ-

Præterea, bene tacet Prælatus, quando non tenetur loqui,ſed non eſt dicendum tunc peccare mortaliter;ergo non eſt peccatum.

Sed contra dicitur in c. ſit rector. diſtin.43.ibi,ſit rector diſcretus in ſilentio,vtilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat; nam ſicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiſcretũ ſilentium eos,qui erudiri poterant,derelinquit.Grego.par. 2.Poſterum. c.4.

Reſpon. per multas concluſiones. Prima quòd tacere aliquando eſt peccatum. Pſal.31. Quoniam tacui inueterauerũt oſſa mea, inueteratio autem oſſium defectus eſt fortitudinis ſpiritualis, quæ non eſt,niſi per peccatum; vnde 2.Eccleſiaſt.3.tempus tacendi,tempus loquendi,vnde propheta dixit, veh mihi,quia tacui; Secunda ſit concluſio, quòd Prælatus, & rector curam habens animarum, ſi tacet cũ prædicare tenetur, peccat mortaliter. Ezech.33. ſi ſpeculator viderit gladium venientem, & non ſonuerit buccinam, & populus non ſe cuſtodierit,veneritq́; gladius,tuleritq́; de eis animam,ille in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram. Præterea qui tenetur mederi ægroto, & ſubtrahit vſum medicaminis, pro tempore, & loco,peccat mortaliter, at prelatus ad hoc tenetur; qui enim author eſt mortis ſpiritualis in alio,in ſeipſo contrahit mortem.

Ad primum reſp.negando antecedens: quia tacere aliquando eſt actus virtutis, aliquando vero eſt actus vitij; affirmatio enim & negatio reducitur ad idem genus.

Ad ſecũdum reſp. quòd tacere non eſt peccaum, niſi cum congruit loqui, & tenetur; hoc autem non eſt in dormiente.

Ad tertium reſp. quòd cum præceptum prædicandi pertineat ad præcepta affirmatiua, non obligat pro ſemper,ſed pro tempore, & loco,quando autem hoc fuerit difficile eſt determinare in ſingulis;ſed ipſa vnctio docet,ꝙ non permittit hominem ſibi adhęrentem de facili errare.

ARTIC. III.

Vtrum peccatoribus ſit diſpenſandum verbum Dei?

AD tertium videtur dicendum, quòd non; per c.in mandatis. 43.diſtinct. vbi cum textu euangelico.Matt.7. Nolite ſanctum dare canibus, nec mittatis margaritas ante porcos: Clemens in epiſt.3.in fine.

Sed contra dicitur Matth. 10. quòd in aure auditis prædicate ſuper tecta, & 2.Timo.4. Inſta opportunè importunè. Aug.oportune volentibus,importune nolentibus;& illud clama, neceſſes Annuncia Populo meo ſcelera eorum.

Reſp. dicendum, quòd non omnib.peccatoribus denegandũ eſt verbũ Dei, ſed obſtinatis in malitia, & errore, qui ſi fuerint ſoli, obſeruandum eſt, quòd dicitur, nolite ſanctum dare canibus; ſi vero cum his ſunt alij fideles aſtantes,iuxta formam Domini procedendum eſt,qui cum prædicaret Iudęis non eſt putandum ſanctum dediſſe canibus,& ſic patet reſpon. ad obiectum.

DISTIN. XLIIII.

DIctum eſt ſupra in 36. diſtinct. quòd oportet ordinandum non eſſe vinolentum, ſed ſobrium; verum quia ibi non tractauit, niſi de intemperantia, & ſobrietate potus; Ideo hic repetitur idem,& additur de intemperantia & ſobrietate cibi dicens. Cum autem vinolentus eſſe prohibetur, gulæ intemperantiam nequaquam habere permittitur; Neque enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur;vtrunque enim inter opera tenebrarum Apoſtolus connumerat, ſcribens Romanis non in comeſſationib.& ebrietatibus, ventris namq; ingluuies ad luxuriam prouocat facile: & omne opus bonum diſſoluit; vnde venter, & genitalia ſibi met ipſis vicina ſunt, vt ex vicinitate membrorum confęderatio intelligatur vitiorum. Hinc etiam Nabuzardan Princeps coquorum muros Hieruſalem deſtruxiſſe legitur, quia venter, cui multitudo coquorum deſeruit,ædificia virtutum ad ſolum redigit; ſacerdos itaque de altare viuere non luxuriari quærat,vt ait Hieronimus, tibi ò ſacerdos de altari viuere non luxuriari permittitur; ſunt autem comeſſationes non ſolum ſacerdotibus, ſed etiam laicis noxiæ, qui feſtiuos & ſolemnes dies non aliter ſe digne celebrare putant, niſi comeſſationibus deſeruiant.

ARTIC. I.

Vtrum gula ſit peccatum mortale?

AD primum videtur dicendum, quòd non; quia nullus peccat in eo, quod vitare non poteſt; ſed gula conſiſtit in immoderantia cibi, quam non poteſt homo vitare. Greg.3.moral. quoniam per eſum uoluptas neceſſitati miſcetur, quid neceſſitas petat, & quid voluptas ſupperat ignoratur,& Aug. 10.confeſſ. quis eſt domine, qui aliquantulum extra metas neceſſitatis cibum non ſumat.

Præterea, omne peccatum mortale contrariatur alicui præcepto decalogi, at gula non contrariatur; ergo eſt tale,

Præterea, omne peccatum mortale contrariatur charitati,ſed gula non eſt tale,cum non ſit contra dilectionem Dei & proximi.

Præterea,Aug.inquit quoties in cibo & potu plus accipit,quàm neceſſe eſt, ad minima peccata nouerit pertinere; ſed hoc pertinet ad gulam; ergo non eſt peccatum mortale.

Sed contrarium dicitur in cap. 1.diſt.44.vbi iuxta Apoſt. ad Rom. 13.tam ebriètas, quam voracitas inter opera tenebrarum connumeratur ſecundum Gratianus ibidem.

Reſp. dicendum, quòd gula quandoque eſt peccatum mortale, quandoque veniale, dic vt dixi in ſumma pec. capit. par. 2. tit.7.q.3.S.Thom. 2. 2.q. 148. art.2.

Ad primum reſp.negando minorem; nam vitium gulæ

gulæ non conſiſtit in ſubſtātia cibi; ſed in concupiſcentia, non regulata ratione.

Ad ſecundum reſp.negando maiorem; quia non omnia peccata mortalia directe contrariantur præceptis decalogi, ſed ſolum illa, quę iniuſtitiam continent; ſecundo reſp negando minorem; quia auertit à fine ultimo, & ſecundum hoc opponitur præcepto de ſantificatione ſabbati, in quo præcipitur quies in fine ultimo.

Ad tertium Reſp.quòd in quantum auertit à fine ultimo contrariatur dilectioni Dei.

Ad quartum Reſp.quòd loquitur ne gula, prout importat de ordinatione concupiſcentiæ ſolum circa ea, quæ ſunt ad finem &c.

DISTIN. XLV.

Continuatur regula Apoſtolica, dicens ſequitur non percuſſorem: non.n.oportet epiſcopum ita eſſe iraſcibilem,& perturbati ſenſus, vt percutiat, qui debet eſſe patiens, ſed ſequatur eū, qui dorſum poſuit ad flagella.

ARTIC. I.

Vtrum licitè ſit prohibitum,quod promouendus in Epiſcopum ſit percuſſor.

Ad primum videtur dicendum, quòd non; quia non minus conuenit patri ſpirituali corrigere, & percutere diſciplina ſubditos ſuos,quàm patri carnali filios: ſed de patre carnali dicitur Prouerb.13. Qui parcit virgæ odit filium ſuum,& Prouerb.23. tu virga percuties eum,& animam eius de inferno liberalis;& Eccl.33.ſeruo maleuolo tortura,& pe es.

Præterea,ſi prohibitio talis foret licita,vtique prelati religionum non percuterent ſubditos ſuos; ſed ſtatuta eorum ſubijciunt uerberibus,etiam pro leuibus culpis;ergo.&c.

Præterea, epiſcopis tenetur corrigere ſubditos ſuos.c.nemo.83.diſt.c.diſciplina.& ſeq.diſt.45.

Sed contrarium dicitur cap.primo & ſeq.diſt.45. oportet epiſcopum non eſſe percuſſorem.

Reſp.dicendum, quòd duplex eſt percuſſio, quædam ſpiritualis, cum indiſcretus Prælatus ſermone inutili corda percuti infirmorum, talis eſt ſemper illicità cuicunque Prælato.Alia eſt corporalis, quæ cum fit ex malitia, uel odio omnibus eſt illicità, & eſt peccatum mortale, ſi fiat ex charitate & correctionis cauſa, iſta licita eſt epiſcopis, & omnibus habentibus authoritatem in ſuos ſubditos, dummodo epiſcopus propria manu neminem percutiat.c. liceat.86.diſt.& hoc propter reuerētiam ſuæ dignitatis, qui ſi eſt corrigibilis, ſubiiciendus eſt uerberibus per manus clerici, ſi uero fuerit incorrigibilis, per manus laici poterit percuti.

Ad primum Reſp.quòd licitum eſt epiſcopo ſubditum percutere, ſicuti patri filium, & Domino ſeruum, ſed non proprijs manibus.

Ad ſecundum Reſp.negando conſequentiā, quia in cauſa correctionis aliter proceditur cum religioſo & aliter cum clerico ſeculari.

Ad tertium Reſp.negando conſequentiam, ſi intelligatur, quòd propria manu poſſit percutere;nam hoc ſibi non licet, ſed bene per alium correctionis cauſa, ut dictum eſt.

ARTIC. II.

Vtrum infideles ſint ad fidem compellendi.

Ad ſecundum uidetur dicēdum quòd ſic, quia Luc.14.ibi exi in uias, & ſemitas & compelle intrare, ut impleatur domus mea; ſed homines in domum Dei, ideſt in eccleſiam intrant per fidem; ergo ſunt compellendi.

Præterea, act.9.ubi Paulus coactus conuerſus eſt ad fidem Chriſti, de quo in c.ſciſmatici.23.q.6.cū Chriſtus uim intulit, quem coegit.

Præterea, facit c.iam uero.23.quæſt.6.ibi,iam uero ſi ruſticus tantæ perfidiæ & obſtinationis fuerit inuentus, ut ad domum minime uenire conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt,ut ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare.

Sed contra dicitur in c.de Iudæis.diſt.45.ibi, de Iudæis autem præcepit ſancta ſynodus nemini deinceps ad credendum uim inferre; cui.n.uult Deus miſeretur, & quem uult inducat; non.n. tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed uolentes, ut integra ſit forma Iuſtitiæ; ſic.n.homo propria arbitrij uoluntate ſerpenti obediens perijt ſic uacantem ſe gratia Dei propria mentis conuerſione quiſque credendo ſaluatur: ergo non ui, ſed libera arbitrij ſui uoluntate, & facultate,vt conuertantur ſuadendi ſunt, non potius impellendi.S.Thom.2.2 q.x art 8.

Reſp.dicendum, quòd infidelium quidam ſunt, qui nunquam ſuſceperunt fidem, ſicut gentiles & Iudęi, qui nullo modo ſunt ad fidem compellendi, dicit enim Aug.cetera poteſt homo nolens, credere autem non niſi uolens; ſed uoluntas cogi non poteſt ergo concluſio uera;unde Pſal.58. ne occidas eos,ne quando obliuiſcantur populi mei, ideſt ut maneat memoria mortis Chriſti: Alij ſunt infideles, qui quādoque fidem ſuſceperunt, ſicuti hæretici & Apoſtatæ à fide, & tales ſunt etiam corporaliter compellendi, ut impleant quòd promiſerunt, & teneant, quòd ſemel ſuſceperunt, ne nomen Domini blaſphemetur, & fidem, quam ſuſceperunt, uilis ac contemptibilis habeatur. d. capit. de Iudæis. 45. diſtinct.

Ad primum Reſp.quòd loquitur de compulſione, quę fit per inſtantiā prædicationis; unde non dicitur coactio, ſed efficacia perſuaſionis.

Ad ſecundum Reſp.quòd Paulus à principio fuit renuens, & contradicens Eccleſiæ Dei; tamen poſtea factus eſt ſpontaneus, cum dixit Domine,quid me uis facere; unde conſentiens, & non inuitus ſuſcepit fidem.

Ad tertium Reſp. quòd ibi loquitur de Apoſtatis non de paganis, aut Iudęis.

ARTIC.

ARTIC. III.

Vtrum iudex uti debeat iudicando iuſtitia & miſericordia?

AD tertium videtur dicendum, quod non; quia recte iudex iudicat quandoque aliquem ad mortem, in qua nulla vtitur miſericordia.

Præterea, Ambroſius libro de aff. iniuſta eſt miſericordia, vnde ſcriptum eſt non miſereberis illius.

Præterea, quandoque condemnatur, qui non peccauit. c. 1. diſtinct. 70. ergo ibi nulla eſt miſericordia, ſicuti. l. vindicari. c. de penis, vbi lex mandat vti rigore iuris.

Sed contrarium dicitur in cap. omnis. 45. diſtinct. ibi omnis, qui iuſtè iudicat, ſtateram in manu geſtat, in vtroq; penſo iuſtitiam & miſericordiam portat; Sed per iuſtitiam reddit peccati ſententiam, per miſericordiam peccati temperat pœnam, vt iuſto libramine quædã per æquitatem corrigat, quædam vero per miſericordiam indulgeat. Iſido. lib. 3. ſent. capit. 54.

Reſpon. dicendum, quòd miſericordia eſt, aut per compaſſionem mentalem; aut per relaxationem, ſiue mitigationem pœnæ; per compaſſionem mentalem, ſemper iudex habere debet miſericordiam in puniendo; quia vera iuſtitia compaſſionem habet; falſa vero dedignationem, quo vero ad relaxationem pœnæ impeditur iudex, vel ex parte accuſatoris proſequentis reum, vt puniatur, vel ex parte reip. cuius poteſtate fungitur, ad cuius bonum pertinet, vt malefactores puniantur, quòd ſi eſt iudex inferior, non habet poteſtatem abſoluendi reum à pęna contra leges poſita, ſi vero ſit iudex ſupremus, poterit reum abſoluere, ſi viderit reipublicæ non eſſe nociuum.

Ad primum reſpon. negando minorem; quia ſi zelo iuſtitiæ condemnauerit, etiam miſericordiam exercet, vt alij à delictis arceantur.

Ad ſecundum reſp. quòd eſt non intelligendum, quòd nulla exerceatur miſericordia. Sed quòd non eſt ita miſerendum perſonæ, quæ ſit in detrimentum multorum.

Ad tertium reſpond. quòd licèt; vtamur quandoque rigore, hoc ſit cum miſericordia tamen, vt dictum eſt.

ARTIC. IIII.

Vtrum conuenienter propter peccatum unius plures ueniant puniendi.

AD quartum videtur dicendum, quòd non. Ezechi. 18. non portabit filius iniquitatem patris.

Sed contra dicitur in cap. ſed illud. 45. diſtinctione 16. Sed illud non ocioſè tranſcurrendum eſt, quòd vno peccante, ira Dei ſuper omnem populum venit, origenes in Homilia 7. in Ioſue.

Reſpon. dicendum, quòd nullus ſine propria culpa punitur pœna æterna, Paruuli autem participes ſunt culpæ Adæ, in quo omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. ad Rom. 3. Pœna vero corporali punitur filius quandoque ob delictum patris. 2. Reg. 12. vbi pro culpa Dauid mortuus eſt filius eius; ſimiliter pro culpa Principis quandoq; punitur populus; quia filij & ſubditi parentum, & principum dicuntur res patris, vel principis quo ad corporalia; vndè punitione eorum iuſtè punitur pater, & princeps corporaliter; & ſic patet reſpondeo ad obiectum.

DISTIN. XLVI.

COntinuatur decimam regulam Apoſtolicam dicens. Sequitur non litigioſum, nihil eſt enim impudentius arrogantia ruſticorum, qui garrulitatem authoritatem putant, & parati ad lites in ſubiectos tumidi intonant, quòd ex arrogantia, & ſuperbia prouenire manifeſtum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum quis licitè proprias iniurias poſſit ulciſci?

AD primum videtur dicendum, quod non Deu. 5. mea eſt vltio.

Præterea, facit c. ſeditionarios. 46. diſt. ibi ſeditionarios ſtatuimus nunquam ordinandos clericos, ſicut nec vſurarios, vel iniuriarum ſuarum vltores. Concil. Cart. 3. 4. c. 67.

Præterea, exemplo Chriſti, qui iniurias ſubſtinuit abſque vindicta.

Sed contra facit, quòd ab electis petitur à Deo, & expectatur dicitur licitum; ſed talis vindicta petitur & expectatur. Luc. 18. Deus faciat vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte; ergo eſt licita. S. Tho. 2. 2. q. 108. ar. 1.

Reſpon. dicendum, quòd vindicatio propriarum iniuriarum, ſi tendat principaliter in malum illius, de quo vindicta ſit, & ibi quieſcat eſt illicita, l. ſcientiam. ff. ad l. Aquil. ſi vero tendat ad emendationem peccantis, & ad conſeruationem iuſtitiæ, erit licita; authoritate tamen eius, cui commiſſus eſt gladius poteſtatis ſecularis; non tamen propria authoritate, niſi ſit talis, qui non recognoſcant ſuperiorem.

Ad primum, & ſecundum reſpon. quòd loquuntur de his, qui propria authoritate, & malo animo vlciſcuntur.

Ad vltimum reſp. laudabile eſſe proprias iniurias patienter tolerare; nihilominus quando non expediret licitum eſſet eas vindicare ſuperioris authoritate; quo vero ad præparationem animi patienter ſunt iniuriæ patiendæ.

DISTIN. XLVII.

PRoſequitur 21. c. Apoſtolicæ regulæ, vbi habetur; quod oportet epiſcopum non eſſe cupidum; quia facile talis à iuſto deuiat.

Diui-

Diuiditur in tres partes: In prima prohibet vſuras per quinq; authoritates; In ſecunda prohibet, ꝙ non debemus eſſe cupidi; In tertia proſequitur duodecimum capitulum; Secunda ibi virum; Tertia ibi neceſſe, &c.

ARTIC. I.

Vtrum cupiditas ſit radix omnium malorum?

AD primum videtur dicendum, quòd non, quia de ſuperbia dicitur Eccleſ. 10. quòd ſit initium omnium malorum.

Præterea, multa ſunt mala, quæ non proueniunt ex cupiditate, vt manifeſtum eſt.

Sed contra dicitur in c. bonorum. 47. diſtinct. ibi. Bonorum authori inhærere aliter non valemus, niſi cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix eſt abſcindamus. Gregor. lib. ſeptimo epiſto. capitu. 110.

Reſpon. dicendum, quòd cupiditas accipitur tripliciter. primo prò auaritia, ſecundum quòd eſt ſpeciale peccatum, ſcilicet inordinatus Amor habendi diuitias; ſecùndo, prout eſt genus omnium peccatorum, ſecundum quòd importat inordinatum appetitum rei temporalis, & hoc includitur in omni peccato, quia eſt conuerſio ad bonum commutabile; ſed ſic non eſt radix, ſed genus peccatorum, tertio modo dicitur quædam inordinatio animi ad concupiſcendum bona temporalia inordinatè, & hæc eſt pronitas ad paſſionem ex originali peccato relicta, & non peccatum in actu, ſed radix omnium peccatorum: omnia enim conſiſtunt in appetitu

Ad primum reſp. non eſſe inconueniens; nam diuerſis reſpectib. tam ſuperbia, quam cupiditas eſſe poſſunt origo peccatorum.

ARTIC. II.

Vtrum auaritia ſit peccatum mortale?

AD ſecundum reſp. ꝙ ſic, prout dixi in ſumma pecc. cap. pen. primo Tit. ſexto, quæſtione nona.

ARTIC. III.

Vtrum peccet mortaliter, qui pauperibus non dat, quòd ſibi ſupereſt?

AD tertium videtur dicendum, quòd non: quia proprium iuſtè poſſidens, iuſtè retinere poteſt, & per conſequens non peccat non diſtribuens.

Præterea, quòd cadit ſub conſilio, non obligat ad mortale: ſed hoc cadit ſub conſilio Dan. 4. Conſilium meum regi placet, peccata tua eleemoſinis redime.

Præterea, ſi hoc eſſet multi diuites damnarentur, ꝙ eſt abſurdum, ſeu durum aſſerere.

Sed contra dicitur in c. ſicut. diſtin. 47. ibi neque enim minus eſt criminis, habenti tollere, quam cum poſſis, & abundans ſis, indigentibus denegare: exurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quòd tu recludis; & miſerorum abſolutio, & redemptio eſt pecunia, quàm tu in terra defodis, tantorum ergo ſcias inuadere te bona, quantis poſſis præſtare, quòd velis. Ambro. ſuper Luc. cap. 12. ſermo. 81. S. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione 32. artic. 5.

Reſp. dicendum, quòd ſuperfluum habito reſpectu ad neceſſarium dicitur duplex, ſecundum quòd neceſſarium dicitur duplex; Primo ratione ſingularis perſonæ, ſicut illud quòd indiget pro ſeipſo; Secundo eſt neceſſarium ratione curæ ſibi commiſſæ, ſicuti paterfamilias tenetur familiæ prouidere. Prima dicitur neceſſitas naturæ, altera autem neceſſitas perſonæ, ſecundum quòd denotat eius ſtatum, ſic ſuperfluum dicitur duplex, vnum quòd ſupereſt primæ neceſſitati: alterum autem, quòd ſupereſt ſecundæ: vnde primum eſt, quo ablato, vita naturæ dantis eleemoſinam conſeruari poteſt: ſecundum, quo ablato, poteſt ad hnc teneri domus, ſecundum æſtimationem boni viri: ex parte vero, cui danda eſt eleemoſina, dicitur duplex neceſſitas: una extrema, quæ dicitur naturæ, altera perſonæ: quibus ita ſuppoſitis prima ſit concluſio, quòd non dare de ſuperfluo ſui ſtatus perſonæ exiſtenti in vtraq; neceſſitate, eſt peccatum mortale: nam iſtud cadit ſub præcepto Luc. 11. Quòd ſupereſt date eleemoſinam, & Luc. 3. Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, & Ioan. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas patris manet in eo; ratio eſt quia tempore neceſſitatis omnia ſunt communia; ideo, qui detinet ea, facit contra præceptum non furtum facies: vnde dicitur, paſce eſurientem, quem ſi non pauiſti occidiſti: Secunda ſit concluſio. Non modo ſuperflua, ſed etiam, quæ neceſſaria ſunt perſonæ, ſiue decentiæ proprij ſtatus, negare fratri exiſtenti in extrema neceſſitate, eſt peccatum mortale; quia homo tenetur plus diligere vitam proximi ſui quam decentiam ſui ſtatus: Tertia ſit concluſio, imminente neceſſitate, alia quàm extrema, non eſt peccatum, non dare pauperibus, quòd eſt neceſſarium ſibi ratione ſtatus ſui: quia plus tenetur quis ſibi ſuiſque coniũctis, deinde alijs prouidere: natura enim primo accipit de alimentis pro ſubiecto proprio ad nutrimentum, poſtea quòd ſupereſt tranſmittit ad alios per generationem: quarta ſit concluſio; non dare eleemoſinam de ſuperfluo extra caſum neceſſitatis, non cadit ſub præcepto: ſed tantum ſub conſilio: quia cum proximus poſſit ſine me ſubſtantiari, non teneor ei ſubuenire, & per hæc patet reſp. ad obiecta.

DISTIN. XLVIII.

COntinuatur materia Apoſtolicæ regulæ dicentis. Oportet epiſcopum non eſſe Neophitum: vnde dicitur in litera prohibentur autem Neophiti in epiſcopos ordinari: vt, qui heri erat Cathecumenus, hodie non fiat epiſcopus, qui heri erat in theatro, hodie non ſedeat in eccleſia, qui

heri

heri erat in circa hodie non miniſtret altari, qui dudum fue at factor hiſtrionum, hodie non conſecrator virginum, ne elatus in ſuperbiam, tanquam religio Chriſtiana plurimum eo egeat, incidat in ruinam diaboli; momentaneus enim ſacerdos neſcit humilitatem obſeruare, & modos perſonarum, vel ſe ſe continere. non ieiunauit, onn fleuit, non ſe correxit, non pauperibus erogauit, in arrogantiam quæ eſt ruina diaboli incidũt, qui pũcto horę, nec dum diſcipuli, fiũr magiſtri: & ſicut Innocentius ait, Miſerum eſt eum fieri magiſtrum, qui nec dum didicit eſſe diſcipulus.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter prohibeatur Neophitus ne promoueatur?

AD hoc uidetur dicendum, quod non: quia Chriſtus inſtituit Apoſtolos Neophitos, & Apoſtoli Neophitos conſtituebant epiſcopos per ciuitates; ſimiliter multi ſancti reperiuntur ex laycis facti epiſcopi, vt Nicolaus & Ambroſius.

Pręterea, Neophitus poteſt habere qualitates promouendorũ, ſcientiam ſcilicet & ſanctitatem vitę; ergo epiſcopus eligi deberet, vel poſſet.

Sed contra dicitur capitu. primo, & ſequenti 48. diſtinctione.

Reſpon. dicendum, quòd Neophitus dicitur nouellus in fide à neos, quòd eſt nouũ & phitos, quòd eſt fides; vnde Neophitus nouus ſiue nouellus in fidè, vel nuper renatus, quæ nouitas intelligenda eſt de propinqua nouitate temporis; vnde dicitur in textu, qui erat heri Cathecumenus, hodie fiat epiſcopus, per rationes iam dictas.

Ad primum reſp. quòd non fuerũt vocati nouelli in fide, ea nouitate temporis, ſed prius inſtructi & interuento aliquo ſpatio temporis promouebantur; vnde Act. Apoſt. 1. oportet eligere vnum ex his, qui nobiſcum ſunt in omni tempore, quo intrant; ſecundum reſpon. quòd tunc non erát alij à quibus prouideretur nouis eccleſijs; Tertio reſpon. quòd illi erant electi diuina electione, & inſpiratione, vt fuit Nicolaus & Ambroſius.

Ad ſecundum reſpon. quòd negando antecedens, quia non eſſe Neophitum ponitur inter alia, quæ requiruntur ad promouendum; bene tamen poterit ex diſpenſatione Pontificis.

DISTIN. XLIX.

COntinuari poteſt hoc pacto. Dictum eſt per tredecim c. Apoſtolicæ regulæ, qualem ordinandum in epiſcopum oporteat eſſe; Nunc omnium ſupradictorũ ſummam complectens proſequitur, qualem deceat eſſe, qui ordinatur: qui enim interceſſores pro populo ad Deum parantur, neceſſe eſt, vt eius gratiam bene viuendo mereantur.

ARTIC. I.

Vtrum orationes factæ à malis ſacerdotibus noceant, vel proficiant populis ſibi ſubiectis.

AD hoc videtur dicendum, quòd orationes talium noceant per cap. 1. diſtinctio. 49, ibi Gregor. in paſtor. c. 12. cũcti eum aliquando nouimus, ꝙ cum is, qui deſplicet, ꝙ ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur.

Præterea, Ioan. 9. dicitur ꝙ peccatores Deus non exaudit: ergo non poſſunt pro ſubditis orationes ſacerdotum.

Præterea, Chriſoſt. ſuper Matt. qui orat, & peccat, non orat Deum, ſed illudit: ergo tales orantes magis nocent, quàm proſint.

Sed contra dicitur ſic. Nullus poteſt ſcire de ſe, neq; de altero vtrum in ſtatu gratiæ, vel culpæ ſit; ſi ergo orationes bonorũ ſacerdotum prodeſſent tantum, homo neſciret per quos orationes conquireret apud Deũ facere, & ſic multi ab orationibus retardarentur, quod eſſent abſurdum.

Reſp. dicendum, quòd licet malitia prælatorum nocere ſubditis poſſit imitantibus mores eorum, nihilominus ipſorũ orationes non nocebunt; ſicuti patet de ſacramentis, quæ proſunt dignè ſumentibus, licèt à malis miniſtris conferantur.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; quia licet ex parte eius, qui diſplicet, oratio non ſit accepta; tamen ratione alterius, cuius vice ſit, poterit eſſe Deo accepta.

Ad ſecundum reſpon. quòd intelligitur de peccatore cum propoſito peccandi, & impœnitenti, cuius oratio dicitur execrabilis, de alijs dicit Aug. ſi peccatores non exaudiret Deus, fruſtra publicanus, Domine, dixiſſet, propitius eſto mihi peccatori, & Chriſoſtomus diuinis, qui petit accipit, ſiue iuſtus, ſiue peccator; & ſic patet reſp. ad tertium.

DISTIN. L.

INcipit hic quarta pars diſtinctionum, & durat vſque ad diſtinct. 60. Continuatur ita, dictum fuit de ordinandis qualiter debeant promoueri, vel repelli nunc agit de ordinatis lapſis, vtrum poſt ordinationem valeant reparari vel non.

ARTIC. I.

Vtrum lapſi in peccatum mortale poſt promotionem valeant reparari?

AD primum videtur dicendum, quòd non; per c. 1. & ſeq. diſt. 50.

Sed contrarium dicitur in cap. ſed poſt. §. contra, & c. ſeq. vbi criminoſi poſt lapſum reparari poſſunt: diſt. 50. vbi Gratianus.

Reſp. dicendum, quod qui odio criminis depoſitione digni perfectè penitẽt reparari poſſunt, qui uero timore utilitatis, uel ambitione honoris ſimulate pœnitentiam agunt nõ reparant, alia eſt ſolutio, ꝙ ſi pecca-

peccatum eſt occultum reperantur, ſi manifeſtum ne quaquam, dummodo ſit peccatum depoſitione dignum, de quo in c. Apoſtolus 81. diſt. præterea, contraria loquitur de rigore, alia uero ex diſpeoſatione; vnde reparari regulariter non debet; quandoque tameo ſic cauſa legitima ſubſiſtente.

ARTIC. II.

Vtrum homo per pœnitentiam poſſit reſtitui in priſtinam dignitatem?

AD ſecundum uidetur dicendum, quòd non. per c. 1. & ſeq. diſt. 50. ante peccatum enim poteſt homo ad altiorem gradum aſcendere, non autem poſt.

Præterea, dicit glo. Amos ſcilicet ibi uirgo Iſrael cecidit non negat, ut reſurgat, ſed ut reſurgere uirgo poſſit; quia ſemel aberrans ouis, & ſi reportetur io humeris paſtoris, non habet tantam gloriam, quantam quę nunquam errauit; vnde Hier. qui dignitatem diuini gradus non cuſtodiunt, cootenti ſiant animam ſaluare; reuerti enim in priſtinum ſtatum difficile eſt.

Sed contrarium dicitur in c. ponderet. ubi Caliſt. 1. epiſt. 2. diſt. 50. ibi errant qui putant, quòd ſacerdotes poſt lapſum, ſi condignam egerint pœnitentiam Domino non poſſe miniſtrare, & ſuis honoribus frui ſi bonam deinceps uitam duxerint, & ſuum ſacerdotium dignè cuſtodierint.

Reſp. dicendum, quòd homo per peccatum duplicem dignitatem amittit, unam quantum ad Deum, aliam quantum ad eccleſiam; quantum ad Deum amittit duplicem dignitatem, unam priocipalem, qua ſcilicet computatus erat inter filios Dei per gratiam, quam homo per ueram pœnitentiam recuperat, vt Luc. 15. de filio Prodigo, cui pater pęnitenti iuſſit reſtitui ſtolam primam, & anulum, & calciamentum.

Aliam uero amittit dignitatem, ſcilicet innocentiam, de qua Luc. 15. vbi gloriabatur filius ſenior dicens, ecce tot annis ſeruiui tibi, & nunquam mandatum tuum præteriui, quam dignitatem homo per pęnitentiam recuperare non poteſt; quia quòd ſubiacet diuinæ potentiæ, non poteſt eſſe effectus pęnitentiæ; ſed præterita non fuiſſe noo ſubiacet diuinæ potentiæ, nam Ariſt. in 6. Ethic. dicit quòd Deus per hoc priuatur ingenita facere, quæ ſont facta; & Hyer. cum Deus omnia poſſit, non poteſt de corrupta facere incorruptam; quantum vero ad dignitatem eccleſiaſticam: amiſſam per peccatum recuperari poteſt per pœnitentiam, ut dicitur in d. c. ponderet c. vt conſtitueretur. ead. diſt. vbi Dauid, & Petrus per acta pœnitentia permanſerunt in eorum dignitate; prohibentur tamen eam recuperare quatuor modis.

Primo quia non pœnitent.

Secundo quia pœnitentiam negligenter agunt.

Tertio ſi commiſerint peccatum habens irregularitatem admixtum.

Quarto propter ſcandalum.

Ad primum reſp. quòd illi textus loquuntur de rigore iuris; ſecus autem ex diſpenſatione.

Ad ſecundum reſp. quòd eadem ratio eſt de virginitate, & de recuperatione innocentiæ; ad dictum Hieron. reſp. quod ibi dicit difficile illud eſſe, non autem impoſſibile.

DISTIN. LI.

COntinuatur materia cum dicit, ecce quòd criminoſi, vel non vere pęnitentes, vel publicam pœnitentiam agentes à ſacris prohibentur ordinibus; Adiecit quoque ſancta mater Eccleſia, vt curiales, aut poſt baptiſma militantes, aut in foro decertantes à ſacris prohibeantur ordinibus.

ARTIC. I.

Vtrum clericus in cauſa ſanguinis poſſit aduocare?

AD hoc videtur dicendum, quòd ſic; quia cuilibet eſt licitum defendere reum. c. reos 23. q. 1. I. additos, C. de epiſ. aud. unde quilibet poteſt appellare in cauſa ſanguinis.

Sed contrarium dicitur in c. 1. diſt. 51. vbi Innoc. in uol. Syn. epiſ. 24. cap. 2.

Reſp. dicendum, quòd cui non eſt licitum intereſſe, vbi agitur cauſa ſanguinis, vel ubi eius occaſione poteſt peruenire, non eſt licitum aduocare in cauſa ſanguinis, ſed clerico non eſt licitum intereſſe, vbi agitur cauſa ſanguinis; ergo nec aduocare poterit.

Præterea, clericus non poteſt eſſe iudex, teſtis, accuſator, nec notarius in cauſa ſanguinis; ergo nec poteſt eſſe aduocatus; & dato quòd poſſit appellare, non tamen in propria perſona exequetur, cum intereſſe noo debeat.

Ad c. reos. reſp. quòd noo dicitur ibi, quòd clericus poſſit patrocinari in cauſa ſanguinis, ſed bene poteſt intercedere pro damnatis; poſt enim latam ſententiam licet eccleſiæ poſtulare ueniam damnato, & pro eo ſupplicare.

DISTIN. LII.

COntinuatur ad proximum præcedentem cap. dum dicit, quòd ad ſacerdotium non promoueatur, niſi per gradus, ideo dicitur hic, qui uero prætermiſſis aliquibus gradibus non ſuperbia, ſed negligentia ad maiorem aſcenditur gradum, tamdiu à maioribus abſtineat, quouſque congruo tempore prætermiſſos accipiat.

ARTIC. I.

Vtrum quis poſſit ordinari in ſacerdotem prętermiſſis alijs ordinibus?

AD hoc uidetur dicendum, quòd non; quia character ſacerdotalis ad alios habet ordinem neceſſarium; ergo prætermitti non poteſt.

Præterea, ordo magis competit ordini, quàm numeris, & figuris; ſed in numero poſterior neceſſario

præexi-

pra exigit & priorem, idem eſt in figura; ergo idem erit in ordine.

Sed contrarium dicitur in capitulo ſolicitudo. diſtinct. 52. vbi Alexan. ſecundus, Grimaldo conſtantienſi epiſcopo.

Reſpondeo, dicendum, quòd in his, in quibus eſt ordo eſſentialis primo deſtruitur poſterius, ſed non habito priore ordine nihilominus habetur poſterior, ſicuti patet in ordinatis per ſaltum, qui non ſunt reordinandi; maior patet per ſe; minor patet. capitulo primo, de clerico, per ſaltum prom.

Ad primum reſpon. quòd duplex eſt ordo, neceſſitatis, & congruitatis; quo ad primum non eſt neceſſe ſupponere priorem ordinem, ſed bene cōgruit; vnde tandiu ſuſpēſus manet recipiens poſteriorem, donec priorem accipiat.

Ad ſecundum reſpondeo, negando conſequentiam, quia non eſt ſimile, nam numerus ſequens habet præcedentem partem ſui, ſed non ſic gradus ſequens habet præcedentem partem ſui, ſed vt diſpoſitionem de congruo.

DISTIN. LIII.

Continuat reddens rationem, quare curiales promoueri prohibeantur, quia frequenter dum ab eccleſia repetuntur plurima incommoda eccleſia conſequitur; ipſi enim non voto religionis, ſed vt officiorum ſuorum ratiocinia fugiant, ad eccleſiam ſe transferunt.

ARTIC. I.

Vtrum miles ſeu curialis obligatus alicui iuramento poſſit ingredi religionem?

AD hoc videtur dicendum, quòd ſic; quia clericus ita eſt obligatus epiſcopo ſicuti miles principi; ſed clericus ſine licentia epiſcopi, immo eo inuito, ingredi poteſt religionem; ergo etiam miles.

Sed contrarium dicitur in capitulo legent, diſtinctione 53. vbi Gregor. libro ſeptimo, Regiſtr. epiſto. 11.

Reſpondeo, dicendum, quòd miles adſtrictus perpetuo tempore iuramento alicui principi, non poteſt abſque licentia principis, & abſque abſolutione à iuramento recipi in monaſterio; nam in his Dominus habet aliquod ius, ſi vero non ſunt adſtricti iuramento perpetuo tempore, tunc poſſunt recipi, quamuis princeps contradicat; non enim iuramentum violat, qui illud in melius commutat c. peruenit, de iure iurando.

Ad oppoſitum reſpon. non eſſe ſimile de milite, & ſacerdote iſto caſu, quia contrarium in iure reperitur expreſſum, quo caſu non valet argumentum à ſimili, & quia hic agitur de iure tertij, nempe ipſius principis, cui perpetuo tempore ſe iuramento obligauit.

DISTIN. LIV.

Continuari poteſt hoc pacto. Dictum eſt ſupra, quòd curiales alieri obligati non promouentur; verum quia ſerui multo magis obnoxij ſunt alicui; Ideo hic dicendum erit de ſeruis; dicens ſerui autem ordinari prohibentur, niſi à proprijs Dominis libertatem legitimam conſequantur.

ARTIC. I.

Vtrum ſeruitus impediat aliquem promoueri ad ordines?

AD hoc videtur dicendum, quòd non; quia ad Galat. 3. ibi in Ieſu non eſt ſeruus, neq; liber, ergo ordinari poterit.

Præterea, ordo dicit poteſtatem ſpiritualem, ſeruitus ſubiectionem corporalem; ſed ſubiectio corporalis non habet repugnantiam ad id, quòd ſpirituale eſt; ergo ordinari poteſt.

Præterea, magis eſt turpe clericum in ſeruum vendi, quam ſeruum in clericum ordinari; Sed clericus in ſeruum vendi poteſt, vt fecit Paulinus epiſcopus Nolanus, qui ſe ipſum in ſeruum vendidit; ergo & ſeruus promoueri poterit.

Præterea, ſeruus eſt capax aliorum ſacramentorū, & per conſequens etiam ordinis.

Præterea, peior eſt ſeruitus diaboli, quàm hominis; ſed exiſtens in peccato mortali eſt ſeruus diaboli Ioann. 8. qui poteſt ordinari; ergo multo magis ſeruus hominis.

Sed contrarium dicitur in c. 1. & ſeq. Diſt. 54. vbi Leo epiſcopus epiſt. 1.

Reſpondeo, dicendum, ſub duabus concluſionibus.[1] Primo eſt, quòd ſeruitus non impedit ordinis ſuſceptionem de facto; libertas enim non eſt de neceſſitate ſacramenti; licet ſit de neceſſitate præcepti; Secunda ſit concluſio, quòd ſacramantum ordinis non poteſt dari ſeruo, propter tria. Primo, propter dignitatem ſtatus, in quo ſunt ordinati. Secundo propter officium ordinatorum; non enim decet ordinatis in vilibus officijs occupari. Tertio quia nemo poteſt dare, quòd non eſt ſuum; ſed ille, qui ordinatur, ſe ipſum dat, & mancipat diuino ſeruitio; quòd ſi eſt ſeruus facere non poteſt.

Ad primum reſp ꝙ ibi loquitur, quo ad meritum, non autem quo ad officium.

Ad ſecundum reſp. quòd in ſuſceptione ſpiritualis poteſtatis ordinis eſt aliqua obligatio, ad aliqua etiam corporaliter agenda, quæ exequi non poteſt in ſeruitute exiſtens.

Ad tertium reſpondeo, negando conſequentiam; quia ille ſanctus ex abundantia charitatis id egit, agitante ſpiritu Dei, quòd non eſt trahendum in conſequentiam; quia vbi ſpiritus Domini ibi libertas. 2. ad Corint. 3.

Ad quartum reſp. negando conſequentiam; quia alia ſacramenta non conſtituunt in gradu aliquo dignitatis, ſuper alios, ſicuti hoc ſacramentum.

Ad quintum reſpond, negando conſequentiam;

q̃a ſeruitus Dñi nõ põt deponi à ſeruo pro volũtate ſua, ſed ſeruus diaboli põt effici liber, qñ vult adiuuante Deo; Præterea, ſeruus exiſtẽs in peccato mortali ordinari nõ debet, & qui ſcienter talẽ ordinaret peccaret, niſi in caſu peccati occulti; nam tunc Epiſcopus eum ordinare tenetur; fallit iſte articulus in ſeruis infidelium, qui inuitis Dominis, quando ſunt adulti, baptizari poſſent. cap. generalis §. hoc tunc & cap. ſeq. diſtinctione 54. In caſu autem, quo ſeruus Iudæi ordinetur efficitur liber nullo ſoluto precio; ſi vero promotus fuerit ſeruus chriſtiani, non conſentiente Domino tacitè, vel expreſſe, reducendus erit nihilominus in ſeruitutem, ſeu ſeruabitur Dominus indemnis.

DISTIN. LV.

Continuat impedimenta promouendorum, dicens, corpore vero vitiati ſimiliter à ſacris officijs prohibentur.

ARTIC. I.

Vtrum corpore vitiati poſſint promoueri ad ordines?

AD primum videtur dicendum, quòd ſic; quia legitur de origine, qui ſe fecit eunuchum, & tamen factus eſt præsbiter, quòd idem dicitur de Sancto Marco, qui pollicem dexterum dicitur ſibi amputaſſe.

Præterea, afflictio non eſt addenda afflicto, quæ adderetur, ſi hoc verum eſſet.

Præterea, ad ordinis ſuſceptionem magis requiritur integritas diſcretionis, quàm corporis; ſed quidam ordinantur ante diſcretionis tempus; ergo idem erit de corpore vitiatis.

Sed contrarium dicitur in cap. primo & ſequenti diſtinctione 55. & tot. tit. de corpore vitiatis.

Reſpond. dicendum, quòd corpore vitiatus, adeo vt deformitatem pariat, ſeu impediat officij executionem, impedit de iure promouendum, licet de facto valeat promoueri; vnde Leuit. 21. Homo, qui habuerit maculam non offerat panem Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium eius; ſi uero vero non ita deformitatem pariat, vt ſi quis eunuchus factus fuerit, dummodo ſponte id egerit, cum cauſa iuxta, non eſt irregularis, ſecus ſi quis ſponte, nulla interueniente iuſta cauſa, mutilat ſe, quia tunc irregularis efficitur. S. Thom. in Suppl. 3. par. q. 49. art. 6.

Ad primum reſpond: quòd illud non eſt trahendum in conſequentiam; ſecundo reſpond. quòd ordinatores Origenis non ſunt commendari.

Ad ſecundum reſpond. aſſumptum eſſe verum, ſine iuſta cauſa; nam aliquando, quis affligitur ſine culpa ſua, & tamen non ſine iuſta cauſa, loquendo de temporali afflictione; vnde prohibitio talis facta eſt cum cauſa, vt dictum eſt.

Ad tertium reſpondetur quòd quamuis de facto, quis poſſit accipere ordines, de iure autem non poteſt; ita etiam hic, vt dictum eſt.

ARTIC. II.

Vtrum liceat propter ſalutem animæ ſibi præſcindere aliquod membrum?

AD ſecundum videtur dicendum quòd ſic, quia ſalus animæ præferenda eſt ſaluti corporis; ſed propter ſalutem corporis licet ſcindere membrum: ergo multo magis iſto caſu.

Sed contra dicitur in c. ſi quis à medicis diſt. 55. vbi Concil. Niceni. c. 1.

Reſpondetur dicendum, quòd membrum corporis non eſt præſcindendum propter ſalutem corporalem totius, niſi quando toti aliter ſubueniri non poteſt, ſaluti autem ſpirituali ſemper poteſt aliter ſubueniri quàm per membri abſciſſionem; quia peccatum ſubiacet voluntati; & ideo in nullo caſu licet membrum abſcindere propter vitandum peccatum mortale; vnde Chriſoſtomus ſuper Matth. 19. ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum: dicit non membrorum abſciſſionem, ſed malarum cogitationum interemptionem.

DISTIN. LVI.

Continuat ponens aliud impedimentum, dum dicit, Preſbiterorum etiam filij ad ſacra officia non ſunt admittendi.

ARTIC. I.

Vtrum defectus natalium impediat ordinis ſuſceptionem?

AD primum videtur dicendum, quòd non, per c. ſatis. diſt. 56.

Præterea, vnicuique magis debet obeſſe culpa propria, quam aliena; ſed fornicator per actam pœnitentiam licitè promoueri poteſt; ergo multo magis, qui eſt de fornicatione natus, & non eſt fornicator.

Præterea, Ezech. 18. filius non portabit iniquitatem patris: ergo fornicatio parentum non nocebit ei.

Præterea, ſpurij poſſunt dignitatem adipiſci. L. ſpur. ff. de decuris.

Præterea, multi Pontifices fuerunt filij preſbiterorum: ergo defectus natalium non impedit.

Sed contrarium dicitur in capit. primo, & ſeq. diſt. 56.

Reſpondetur dicendum, per tres concluſiones. Prima, quòd defectus natalium non impedit ordinis ſuſceptionem de facto; quia claritas originis non eſt de neceſſitate ſacramenti. Secunda, quòd de iure defectus natalium impedit

pedit ordinis ſuſceptionem; diuina enim lex prohibet ſpurios intrare templum. capit. innotuit de elect. cap. per venerabilem, qui filij ſint legit. & hoc propter reuerentiam ſacramenti ordinis, & in deteſtationem criminis parentum.

Tertia concluſio ſit, quòd per diſpenſationem oiſi ſint paternæ innocentiæ imitatores poſſunt legitimè promoueri, quæ diſpenſatio, quo ad minores ordines datur ab epiſco po, quoad maiores vero datur à Pontefice, & tanto difficilior eſt, quanto turpior eſt eorum origo.

Ad primum reſp. quòd ille textus loquitur de iam promoto.

Ad ſecundum reſpondeo negando conſequentiam; quia ea, quæ committuntur per actum voluntarium, cum Dei adiutorio per pœnitentiam, & actum contrarium poſſunt aboleri; non ſic autem defectus, qui ex natura ſunt; præterea; quamuis plus nocent nnicuique propria culpa, quo ad meritum; non tamen ſic erit, quo ad officium, & forum exteriorem.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam; quia irregularitas non eſt pœna iniquitati debita, cum quandoque ex actu uirtutis homo efficiatur irregularis.

Ad quartum reſpon. aliud eſſe in dignitatibus ſecularibus, aliud in eccleſiaſticis, quæ non tantum propter ſe, ſed etiam propter alios conceduntur.

Ad quintum reſpon. quòd illi non fuerunt de fornicatione nati, ſed de legitimis coniugiis; ſecundo reſpon. quòd fuerunt diſpenſati.

ARTIC. II.

Vtrum parentum peccata ſint filijs imputanda, ſecundum humanum iudicium?

AD ſecundum videtur dicendum, quòd non per cap. vndecunque, diſtinct. quinquageſima ſexta ibi, vndecunque homines naſcantur, ſi parentum vitia non ſectantur, honeſti eſt ſalui erunt ſicut autem boni filij adulterorum nulla eſt defenſio ſic mali filij coniugatorum nullum eſt crimen nuptiarum.

Præterea, humanum iudicium imitari debet diuinum; ſed ſecundum diuinum filius non portabit iniquitatem patris; Ezechi. 18. ergo nec ſecundum humanum.

Præterea, ad Galat. 6. vnuſquiſque onus ſuum portabit; ergo filiis non imputabitur peccatum parentum.

Sed in contrarium patet. capit. primo, & ſequen. diſtinct. 56. vbi filij illegitimi arcentur ab ordinatione, propter peccata parentum.

Reſpon. dicendum per plures concluſiones.

Prima, quòd nullus punitur pœna æterna pro peccato alterius; vnde Anſelmus in lib. de concepto uirginali; paruuli non damnantur pro culpa Adæ tantum: ſed pro culpa propria, quam habent licet non habeant eam agendo, ſed contrahendo;

Secunda ſit concluſio, quòd nullus punitur pœna ſpirituali pro peccato alterius; quia illa pertinet ad animam, ſecundum quam quilibet eſt liber ſuo vode filius, quantum ad animam, non eſt res patris; vnde Ezech. 18 omnes animæ meæ ſunt.

Tertia ſit concluſio, quòd iudicio diuino pro peccato alterius punitur quis quandoque pœna corporali, & temporali. Exod. 2 1. ego ſum Deus Zelotes uiſitãs iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem;

Quarta ſit concluſio, quòd ſecundum iudicium humanum unus punitur pro peccato alterius temporaliter; non tamen corporaliter, ita ut uerberetur, ſeu mutiletur, nec minus occidatur unus pro alio.

Ad obiecta ſufficit unica reſponſio, quòd ſcilicet loquantur de pœna æterna, vel ſpirituali, non autem de corporali, uel temporali, quæ quandoque infligitur alicui ſine eius propria culpa; non autem abſque cauſa.

DISTINC. LVII.

COntinuat ponens aliud impedimentum promouendi dicens; quòd ſi quis in ægritudine conſtitutus fuerit baptizatus præsbyter ordinari non debet; non enim fides illius voluntaria, ſed ex neceſſitate eſt; niſi forte poſtea ipſius ſtudium, & fides probabilis fuerit; aut hominum raritas exegerit.

DISCTIN. LVIII.

COntinuat aliud impedimentum promouendi dicens; Item ex monachali habitu nullus aſſumatur ad eccleſiaſticum officium, niſi fuerit oblatus proprij voluntate Abbatis. c. nullus. eadem diſtinct.

DISTIN. LIX.

COntinuat ponens aliud impedimentum promouendi dicens; qui eccleſiaſticis diſciplinis imbuti non ſunt, & temporum approbatione diſcuſſi non ſunt, ad ſummum ſacerdotium prouehi non aſpirent. c. 1. & ſequenti eadem diſtinct.

DISTIN. LX.

COntinuatur per ſe dum dicit: Ecce oſtenſum eſt ex parte, qui poſſint ad ſacerdotii ordinem promoueri, & qui non:

Nunc autem conſiderandum eſt ex quibus ordinibus in Archipresbyterum, vel præpoſitum, vel epiſcopum, vel Archiepiſcopum ſint eligendi. de hac materia tractatur in Concil. Trident. cap. 1. c. fin. ſeſſ. 24. c. 12. ead. ſeſſ.

DISTIN. LXI.

COntinuat materiam præpoſitam dicens; Item layci non ſunt in Epiſcopos eligendi; ſed per ſingulos ordines prius ſunt probandi. c. 1. & ſeq.ead.diſtinct.

DISTIN. LXII.

COntinuatur per ſe dicens; Breuiter demonſtratum eſt ex quibus ordinibus in quos gradus ſint eligendi; Nunc videndum eſt, à quibus ſint eligendi & conſecrandi; clericorum eſt eligere, & populi electioni factæ, vel fiendæ conſentire; Metropolitani vero cum ſuis ſuffraganeis eſt conſecrare eum, qui canonicè eſt electus. c. nulla ead.diſt.

DISTIN. LXIII.

COntinuatur ita; ſupra dictum eſt, quòd clericorum eſt eligere, laycorum vero tantum conſentire; Hic vero proſequitur materiam dicens, quòd layci nullo modo ſe debent inſerere electioni.

ARTIC. I.

Vtrum liceat laycis intereſſe electionibus clericorum eccleſiæ?

AD hoc videtur dicendum, quòd ſic. Act. Apoſto. 6. vbi Apoſtoli cum multitudine aliorum diſcipulorum elegerunt ſeptem Diaconos.

Præterea, facit capitu. in nomine. 23.diſtinctione, vbi layci interueniunt in electione ſummi Pontificis.

Præterea, ſi layci interueniunt in electione ſecularium dignitatum, quare non interuenient in electione Eccleſiaſticarum. l. 1. ff. quòd cuiuſque vniuerſ. nom.

Præterea, facit c.nobis. de iure patro.vbi conſuetudine introduci poteſt, vt laycus interueniant in electione.

Pretere, facit c. Abbatem 18.q 2.

Sed contrarium facit.c. 1.& ſeq.diſt.63.

Reſpondeo, dicendum, quòd iura ſpiritualia non cadunt in perſonas non ſpirituales.cap. 2.de iudi.ſed huiuſmodi actus ſunt ſpirituales; ergo non competunt laycis; Præterea, populus eſt docendus, & non ſequendus, eiſq; tantum incumbit onus obediendi, & per conſequens ſibi competere non poteſt ius eligendi.

Ad primum reſpondeo, quòd electio illa non fuit electio prælatorum eccleſiæ, nec aliquorum ad officiom exercendum in eccleſia, ſed ad ſeruiendum & miniſtrandum menſis.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd ille textus loquitur, quòd paucis laycis tantum datum fuit ius eligendi, cum alijs ad certum tempus, pro bono pacis.

Ad tertium reſpondeo, negando conſequentiam; quia aliod eſt in dignitatibus ſecularibus, aliud in ſpiritualibus; cum ſit diſtinctio gradus laycorum, & clericorum.

Ad qoartum reſpondeo, quòd ibi loquitur de nominatione, & electione, quæ fit à patrono eccleſiæ, quòd ius ſibi competit ex priuilegio fundationis, & dotationis eccleſiæ: Doct.d.c.nobis.

Ad quintum reſpondeo, quòd ibi non loquitur de electione, ſed electionis iam factæ per monachos præſentatione; & ſic in diuerſis terminis.

DISTIN. LXIIII.

COntinuari poteſt hoc pacto; ſupra dictum eſt ad quos pertineat epiſcoporum electio; in hac dicitur, à quibus ipſi epiſcopi ſint conſecrandi.

ARTIC. I.

Vtrum omnes ſuffraganei ſint uocandi in conſecratione epiſcopi, uel Archiepiſcopi comprouincialis?

AD hoc videtur dicendum, quòd non; quia fruſtra fit per plura; quòd poteſt fieri per pauciora. l.qui bis idem. ff.de verb.oblig.ſed conſecratio epiſcopi fieri poteſt per pauciores; ergò non omnes ſunt vocandi.

Præterea; ſtatutum debet eſſe poſſibile, & facile, abſque diſpendio eccleſiæ; ſed ſi vocandi eſſent omnes comprouinciales, hoc eſſet difficile, & in diſpendium eccleſiæ; ergo non eſt admittendum.

Sed contrarium dicitur in cap.primo, & ſequenti diſtinct. 64.

Reſpondeò, dicendum prout dicam in diſtin.66. in articu.1.

Ad primum reſpondeo, id fruſtra factum non eſſe, ne lupus pro paſtore præficiatur in electione eccleſiæ, quòd ex plurium conſilio perpenditur.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd in textu excipitur caſus, in quo difficile eſſet comprouinciales habere.

DISTIN. LXV.

COntinuat materiam dum dicit; Comprouincialium Epiſcoporum vniuerſaliter deſideratur conſenſus, in ordinatione epiſcopi, quod ſi aliqui animoſitate ducti contradicere voluerint, obtineat ſenteotiam plurimorum.

ARTIC. I.

Vtrum uniuerſitas maneat in uno?

AD hoc videtur dicendum, quòd non; quia ſicuti grex deſinit eſſe, ſi tantum vnum animal remanſerit; ita vniuerſitas perit, ſi ad vnum tantum deducitur, ad hoc facit l.Neratius. ff.de verbo.ſig.

Sed

Sed contrarium dicitur in capitulo fina. diſtinctione ſexageſimaquinta, vbi ſi epiſcopus ſolus remanſerit in prouincia; poterit authoritate ſynodi prouincialis in eo exiſtente epiſcopos vicinæ prouinciæ conuocare, vbi Sardicienſe concil. capitulo quinto.

Reſpondeo, dicendum, quòd aliud eſt quærere vtrum vniuerſitas ſtet in vno, aliud vtrum ius vniuerſitatis remaneat in vno; vniuerſitas, quo ad primum nullo, modo poteſt ſtare in vno nihil enim dicitur manere in eo, ad quòd reductum dicitur omne illud, quòd in ſua ratione formali includit multitudinem, eſt impoſſibile ſaluari in vno ſolo, cum ſit oppoſita; ſed vniuerſitas, cum ſit nomen collectiuum, in ſua ratione formali includit multitudinem; ergo impoſſibile eſt eam in vno ſolo ſaluari; ius autem vniuerſitatis bene poteſt ſtare, & ſaluari in vno. l.ſicut. ff. quòd cuiuſque vniuerſ. num. vnde vnus ſolus ſuperſtes mortuis alijs eligere poteſt, & vnus conſul regit ciuitatem, aliis defunctis; in tali enim caſu vniuerſitas manet in vno, & per hæc patet reſp; ad obiectum.

DIST N. LXVI.

Continuatur per ſe cum repetat; quæ ſupra dixit; dicens Archiepiſcopus autem ab omnibus ſuæ prouinciæ Epiſcopis debet ordinari.

ARTIC. I.

Vtrum de ſubſtantia conſecrationis Epiſcopi ſint, quod à tribus conſecretur Epiſcopis?

Ad hoc videtur dicendum, quòd ſic. per capitulũ Porro. diſtinctione ſexageſimaſexta, ibi ſucceſſoribus autem ſuis formam dantibus, videlicet vt minus, quàm à tribus epiſcopis reliquiſque omnibus aſſenſum præbentibus, nullatenus epiſcopus ordinetur: Anacl. 2. ad epiſcopos Italiæ.

Præterea, facit contra communẽ ſententiã canoniſtarum in d.c. porro.cum glo. in c. nec epiſcopi de tempo. ordi.

Sed contra facit ratio; quia lex vetus erat figura legis nouæ; ſed in lege veteri vnus conſecrabat Pontificem; vnde ſolus Moyſes dicitur cõſecraſſe Aaron Leui. 8. ergo &c.

Reſpondeo, dicendum, quòd ternarius numerus epiſcoporum non eſt de ſubſtantia conſecrationis epiſcopi, ita quòd ſi paucioribus ordinetur, nihil agatur; licet bene ſit de ſolemnitate, primo ad Timoth. Noli negligere gratiam Dei, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi cum impoſitione manuum præsbyteris; & 2. ad Titum 1. admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum, & ad Tit. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros; quibus in locis loquitur ſacra ſcriptura de ordinatione epiſcopi, & vnus tantum conſecratos exprimitur; & idem patet feciſſe Apoſtolos; vnde Petrus dicitur conſecraſſe Ioan. Euangeliſtam, & Paulus Timotheum, Titum, & Dioniſium, quòd idem fecerunt Bartholomeus in India, & Matthæus in Ægypto; ſi autem de ſubſtantia conſecrationis eſſet neceſſarius ternarius numerus; vtique Apoſtoli illo vſi fuiſſent. Secundo in primo Canone Apoſtolorum dicitur epiſcopus à duobus, vel tribus epiſcopis ordinetur; non ergo tres ſunt neceſſarij. Tertio hoc eſt de mente Theologorum Dion. in c. 5. eccleſiaſticæ Hierarchiæ S. Thom. in 4. ſent. diſtin. 29. in fine. q. vbi dicit, quilibet epiſcopus poteſt alium conſecrare. Palud. in tract. de poteſtate Papæ, vbi dicit, quòd vnus epiſcopus ſufficit ad alium conſecrandum; Quarto patet in conſecratione ſummi pontificis, qui ab epiſcopo Hoſtienſe conſecratur: Quinto facit ratio, ſi omnes tres epiſcopi concurrerent neceſſario ad conſecrandum, aut ſunt omnes tres conſecratores, aut unus tantum, non eſt dicendum, quòd ſint tres conſecratores, quia cum ſint pares in poteſtate eſſent tres conſecrationes, non una; plurium enim agentium ſunt plures actiones, maxime quando unus ſufficit ad agendum; ergo vnus tantum conſecrat, alij autem duo non ſunt de ſubſtantia conſecrationis; cum de ſubſtantia conſecrationis epiſcopi quinq; tantum requirantur perſona ordinans, & perſona ordinata, materia, forma, & intentio.

Ad primum reſpon. quòd ibi forma non dicit eſſentiam rei, ſed ritum, ſiue modum, qui ſeruandus eſt in conſecratione epiſcopi, non tanquam ad ſubſtantiam pertinens; ſed ad quandam ſolemnitatem & reuerentiam ſacramenti, & per conſequens faciens contra hanc formam non derogat veritati ſacramenti, & licet dicatur irrita, hoc procedit, quo ad exequutionem officij pontificalis, non autem quoad veritatem ſacramenti.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd in materia ſacramentorum magis ſtandum eſt Theologis, quàm iuriſperitis, & vltra adductas, eſt etiam hæc opinio ex mente beati Gregorij, in regiſtro; & Guidonis epiſcopi in capitu. fraternitatem. diſtinctione 80. & Ioannis de Turrecrem. in capit. porro. diſtinctione 66.

DISTIN. LXVII.

Continuat materiam dicens: Presbyteri vero & cor epiſcopi ab vno epiſcopo ordinari poſſunt. capitulo primo, & ſequenti eadem.

DISTIN. LXVIII.

Continuatur per ſe dum dicitur; Quæritur de illis, qui ordinantur ab his, quos non conſtat fuiſſe epiſcopos, an ſint iterum conſecrandi, an non?

ARTIC. I.

Vtrum ordinatus ab eo, qui dubitatur an ſit Epiſcopus, ſit iterum ordinandus?

AD hoc videtur dicendum, quòd nō; quia cum dubitatur de validitate matrimonij, an dubio præſumitur validum, & non iteratur. c. ſi quis acceperit. 33. q. 1.

Sed contrarium dicitur in c. præsbyteris, diſt. 68. §. quod ergo conſecratus in eodem ordine iterum conſecrari prohibetur, de eo intelligendum eſt, qui conſecratus eſt ab illo, quem certum erat conſecrandi ius habere, qui autem ab illo conſecratur, quem non conſtat ius conſecrandi habuiſſe, iterum conſecrandus eſt, ubi Gratian.

Reſp. dicendum, quòd in baptizato, & ordinato, & in conſecratione eccleſiæ, cum dubitatur iteratur actus, nam eccleſia præſumit pro non baptizato, pro non ordinato, & eccleſia pro non conſecrata; ratio diuerſitatis eſt, quia præſumens pro ualiditate matrimonij nemini præiudicium infertur; ſi vero iudicatur baptizatus, vel ordinatus poteſt non ſolum ſibi ipſi præiudicium inferri, ſed etiam aliis; & ſic patet reſp. ad obiectum.

DISTIN. LXX.

COntinuatur ita; dictum eſt ſupra clericos ab epiſcopo debere ordinari, hinc ſumpta occaſione dicit, quòd nullus clericus debet ordinari abſolutus, ideſt ſine eccleſia, vel beneficio eccleſiaſtico ſibi aſſignato; & ſi ordinatus fuerit debet iterari talis ordinatio, quoad executionem officij, tum in iniuriam ordinatorum, tum in pœnam ordinati.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter ſit inſtitutum, quòd nemo ordinetur ſine titulo beneficij?

AD hoc videtur dicendum, quòd non; quia, qui ordinatur in clericum videtur renunciare temporalibus; ideo cum coronatur dicit dominus pars hæreditatis meæ.

Præterea, multi ordinantur ad titulum proprij patrimonij, quibus beneficium non eſt dandum, cum ſit pauperum Dei.

Præterea, clericus poteſt renunciare beneficio & patrimonio; ergo etiam ſine illis promoueri poteſt.

Sed contrarium dicitur in c. 1. & ſeq. diſt. 70.

Reſp. dicendum, quòd iuſtum eſt, vt qui obligatur ad ſeruiendum alteri habeat unde viuat. c. cum ſecundum. de præb. cum ergo clericus accipiat officiū in eccleſia, conſequens eſt ut beneficium ei aſſignetur. c. cum ſit. de ſim. c. dilectus. de præb. quo caſu prouidetur honori clericali, ne clericus pauper cogeretur turpiter mendicare. facit ad hoc concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 2.

Ad primum reſp. negando aſſumptum; quia non renunciatur temporalibus; nam terrenorum poſſeſſio non contrariatur diuino cultui, ad quem clerici deputantur; ſed bene nimia eorum ſolicitudo.

Ad ſecundum reſp. quòd illi, qui non habent patrimonium ſunt promouendi ad titulum beneficij; alij autem promoueri poſſunt ad titulum patrimonij.

Ad tertium reſp. negando aſſumptum; quia titulo, ad quem aliquis promotus eſt, renunciari non poteſt.

DISTIN. LXXI.

COntinuat materiam ordinandorum: dicens de clericis non ordinandis ab epiſcopo alterius Ciuitatis.

ARTIC. I.

Vtrum laycus unius Diocęſis poſſit ab epiſcopo alterius ordinari; ſine licentia proprij epiſcopi?

AD hoc videtur dicendum, quòd non. per c. primatus. diſt. 71. Concil. Carthag. 4. c. 5.

Sed contra; quia laycus poteſt transferre domicilium ſuum quo voluerit, & per conſequens ibi ordinari.

Item, quia poteſt clericum alterius Diocęſis recipere, & dare ei præbendam, deinde ratione d. præbendæ eum promouere ad alios ordines Conc. c. cum nullus de temp. ord. in 6.

Reſp. dicendum, quòd nec clericus, neque laycus alicuius eccleſiæ recipietur, aut ordinabitur ab alio epiſcopo, ſine proprij epiſcopi licentia, domicilio nō translato; quia ſicuti non poteſt miniſtrare ei alia ſacramenta, nec ordinem miniſtrabit.

Ad oppoſitum reſp. quòd ibi loquitur, quando non eſt mutatum domicilium.

DISTINC. LXXII.

COntinuat materiam: cum dixerit ſupra laycum non debere ordinari, abſque licentia epiſcopi; Nunc dicit de dimiſſoriis literis dicens; Dimiſſorias vero literas epiſcopus, niſi rogatus non tribuat.

DISTINC. LXXIII.

COntinuat materiam ponens formam literarum dimiſſorialium.

DISTINC. LXXIV.

COntinuatur ad præcedentes hoc pacto; ſupra dictum eſt de ordinatione clericorū, ſed quia poſſet dubitari. An quis inuitus promoueri poſſit; Ideo dicit, quæritur de his clericis, qui ab epiſcopis ſuis promoueri contemnunt; An inuiti ſint ſublimandi, an non?

AR-

ARTIC. I.

Vtrum Prælati poſſint cogere clericos ſuos ad ſuſceptionem ordinum?

AD hoc videtur dicẽdum, quòd non, per c. 1. diſtinct. 74.

Præterea, Deo non placent coacta ſeruitia; ergo inuitus non promouetur.

Præterea, inuiti nullus eſt conſenſus; at niſi ſit conſenſus adulti non ſuſcipitur ſacramentum. c. maiores de baptizato; ergo non compelluntur.

Sed contra dicitur in c. ſi qui Clerici, diſt. 74. ibi ſi qui clerici ab epiſcopis ſuis promoueri contempſerint, nec illic maneant, vnde recedere noluerunt; Concil. Carthag. c. 31.

Reſp. dicendum, per plures concluſiones; quarum prima ſit, quòd coactione abſoluta prælati non poſſunt compellere ad ſuſceptionem ordinum; ſacramẽtum enim ordinis eſt ſacramentum uoluntarium. c. veniens de tranſact. & ſi quis omnino inuitus ordinetur, nihil recipit. c. maiores, & ibi not. de baptizato, Secunda ſit concluſio, quòd coactione conditionali, quæ dicitur à Philoſopho violentum mixtum, poteſt prælatus compellere clericos ad ſuſcipiendos ordines, & ſic metu conſentientes recipit ordines; quia coacta uoluntas uolũtas eſt; non tñ recipit gratiã; coactionem conditionalem intelligas, vt ſi quis haberet beneficium, quod non poſſet retineri abſque aliquo ordine, tunc compelletur ad ordinem ſuſcipiendum, aut ad dimittendum, niſi poſt acquiſitum uenerit ei aliquod impedimentum, abſque eius culpa, quo impediretur promoueri; nam tunc ſi aliunde non haberet, quo ſe alere poſſet retinebit beneficium deſeruiens in eo pro ſubſtituturn; nam ex quo eſt ſibi ius quæſitum, abſque eius culpa, non eſt tollendum, ne addatur afflictio afflictio. l. cam clementis. c. de epiſcopali Audieuda.

Ad primum reſp. quòd ille textus loquitur, quando epiſcopus compellit eum, qui habet impedimentum.

Ad ſecundum reſp. verum eſſe de coactione abſoluta; ſecus autem de conditionata.

Ad tertium reſp. quòd inuiti eſt aliqualis conſenſus, qui ſufficit ad ſuſceptionem ſacramenti,

DISCTIN. LXXV.

COntinuatur ita; dictum eſt ſupra, quibus, & à quibus ſint ordines conferendi; Hic tractat de temporibus ordinationum, & incipit à conſecratione epiſcopi dicens; Tempus autem conſecrationis, ſicuti in ordine Romano habetur, ad epiſcopi benedictionem non eligitur, omni enim tempore benedicuntur, dummodo ieiuni, & hora tertia, benedictionem accipiant.

DISTIN. LXXVI.

COntinuatur ita; quia ſupra dictum fuit ordinationem clericorum debere fieri in ieiuniis, quatuor temporum; ideo oſtendit quibus temporibus illa ieiunia ſint celebranda.

ARTIC. I.

Vtrum conuenienter ſint inſtituta ieiunia quatuor temporum?

AD hoc videtur dicendum quod non; quia in ueteri teſtamento, in quibus figurata erant hæc noſtra inſtituta, erant aliis temporibus, ut habetur Zachariæ. 8.

Præterea, diebus lętitiæ ieiunium non competit, ſed ponitur ieiunium in ſeptimana Pentecoſtes, quę eſt maximæ lętitiæ; ergo male.

Præterea, ieiunium eſt præparatorium ad ſuſceptionem ſpiritus ſancti; ergo propter ſolemnitatem ſpiritus ſancti, & non aliis diebus debet celebrari.

Sed contra dicitur in c. ieiunium, diſt. 76. ibi, ſicut annum per quatuor uoluitur tempora; ſic & nos quaternum ſolemne agamus ieiunium, per quatuor anni tempora; Ita Caliſtus ſcribens Benedicto epiſto. 1. S. Thom. 2. 2. q. 147. Art. 5.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; nam alia ratio militat, qua ſunt inſtituta ieiunia apud Iudeos, & alia apud nos.

Ad ſecundum reſp. quòd ieiunia inſtituta ſunt ad expiationem offenſarum; & ideo hoc dicitur ieiunium exultationis, quia competit illis, qui Spiritum ſanctum receperunt; cum gaudio enim ſpirituali etiam afflictio corporalis ſe compatitur; unde magis inſtitutum eſt ad conſeruationem gratiæ præſtitæ propter aduentum Spiritus ſancti; quam ad præparationem ſuſcipientis eiuſdem; & ita patet reſp. ad tertium.

DISTINC. LXXVII.

COntinuari poteſt hoc pacto: poſtquam dictum eſt de temporibus ordinationum: Nunc dicit, quæ interſtitia temporum in ſingulis ordinibus, ſint interponenda, & qua ætate ſinguli ordines ſint ſuſcipiendi.

ARTIC. I.

Vtrum infans fieri poſſit ſacerdos & epiſcopus?

AD hoc reſp. videtur dicendum quòd ſic. per c. 1. de cler. per ſalt. prom.

Præterea, ſacerdoti datur poteſtas ligandi, atq; ſoluendi, etiam ſi ſcientia careat: ergo multo fortius dabitur ordo, etiam ſi careat uſu rationis, quòd idem dici poteſt de epiſcopo.

S d contra dicitur in c.ſubdiaconus diſt. 77. vbi Concil. Cartag. 3. c. 4.

Reſpon. dicendum per tres concluſiones; quarum prima ſit, quòd ad ſuſceptionem ordinum minorum non requiritur vſus rationis profectæ de neceſſitate ſacramenti, nec de neceſſitate præcepti, ſed tantum de honeſtate, & contingentia; Secunda ſit concluſio, ad ſuſceptionem ordinum maiorum requiritur vſus rationis perfectæ de neceſſitate præcepti, non autem ſacramenti; quia vbi eſt annexum votum requiritur vſus rationis; ſed hic eſt annexum votum continentiæ, & quia eis ſacra committuntur, in quibus maxima requiritur intentio; de neceſſitate autem ſacramenti ſecus, vt habetur capitulo primo, de cler. per ſalt. prom. nam ſatis eſt, quòd in ſacramento non iterabili non ſit fictio vel poſitio obicis actualis; non enim eſt neceſſaria aliqua diſpoſitio ex parte ſuſcipientis, præcedens diſpoſitionem ſacramenti; Tertia ſit concluſio, quòd ad dignitatem epiſcopalem recipiendam requiritur vſus rationis; quia in ea datur iuriſdictio ſpiritualis in corpus Chriſti myſticum; vnde dicitur ei ſis fidelis ſeruus, & prudens ſuper familiam tuam, & quia in tali conſecratione contrahitur quodammodo matrimonium ſpirituale; vnde datur ei anulus per hæc verba, accipe anulum fidei &c. at in matrimonio requiritur conſenſus, ſiue ſpirituale ſit, ſiue temporale; ergo requiritur vſus rationis; & per hæc patet reſpon.ad obiecta. San.Thom.in ſuppl. 3. partis quæſtione 39. articu. 2. Hodie ſubdiaconum non fit ante 22. Diac. Ante 23. Præsbyter ante 25. cap. 12. Seſſ. 23. Concil. Triden. Epiſcopos uero ante 30. capit. cum in cunctis de electione.

DISTIN. LXXVIII.

Continuatur ita. Dictum eſt ſuprà de ætate ordinandorum; Modo dicendum eſt de ratione ætatis conſtitutæ ad ordinem ſuſcipiendum.

DISTIN. LXXIX.

Continuari poteſt hoc pacto; Dictum eſt ſupra de electione, & ordinatione aliorum, Nunc annectit de electione ſummi Ponrificis, dicens; Apoſtolicus autem non niſi à Cardinalibus, & religioſis clericis eſt intronizandus.

DISTIN. LXXX.

Continuari poteſt hoc pacto; Dictum eſt ſupra in præc. diſtinct. à quibus, & quando clerici debeant ordinari; Nunc ordine congruo ſubiungit, in quibus locis ordinati debeant collocari. Hodie non ordinatur, niſi prius adſcribantur alicui eccleſiæ. capit. decimoſexto. Seſſ. 23. Concil. Tridentino.

ARTIC. I.

Vtrum in una eccleſia poſſint eſſe plures Epiſcopi?

AD hoc videtur dicendum, quòd ſic; quia Auguſtinus, & Valerius ſimul fuerunt epiſcopi in vna eccleſia ſcilicet Hypponenſi cap. nihil 7. q. 1.

Præterea, patet de Venetijs, quæ ciuitas habet primatem, & epiſcopum.

Præterea melius eſt regi per multos ſapientes, quam per vnum; ergo melius eſt vnam ciuitatem regi per multos epiſcopos, quàm per vnum.

Sed contra dicitur cap. in illis. diſt 80. ibi: In ſingulis vero reliquis ciuitatibus ſingulos, & non plures epiſcopos conſtitui præcepit, Clemens ad Iacobum epiſt. 1.

Reſpon. dicendum, quòd inter epiſcopum, & eccleſiam contrahitur matrimonium ſpirituale. cap. ſicut. 7. quaſtio. 1. & per conſequens non licet habere plures; præterea, epiſcopus dicitur caput ſuæ eccleſiæ; vnde monſtruoſum eſſet, vt vna eccleſia duo haberet capita; Præterea, ipſe dicitur Paſtor, ſed vnius ouilis vnus dicitur paſtor, iuxta illud Ioan. 10 erit vnum ouile & vnus paſtor; vnde ſicut eccleſia vniuerſalis eſt vnum ouile vniuerſale, ita eccleſia particularis, eſt vnum ouile particulare; Præterea, epiſcopus eſt pater familias in domo ſua; ſed in vna domo vnus tantum eſt pater familias; ergo & in vna ciuitate vnus epiſcopus.

Ad primum reſp. illud fuiſſe ſpeciale, vel quia neſcierunt prohibitum. ſtricte, ſeu ex diſpenſatione diuina factum fuit, vt mutuo ſe iurarent, ad vtilitatem eccleſiæ illius.

Ad ſecundum reſp. ꝙ Patriarcha non eſt Venetorum; ſed Gradenſium, qui locus multum diſtat à Venetijs.

Ad tertium reſp. ꝙ aſſumptum habet veritatem per modum concilij, non autem per modum principantis, aut iuriſdictionem habentis; quia vnus poſſet impedire alium.

DISTIN. LXXXI.

Continuatur à ſe ipſa dnm dicit; Ecce de ordinandis, & ordinatoribus, atque de ſingulorum graduum diſtinctionibus, officijs dixiſſe nos ſufficiat; verum quia aliquantulum diffuſius in his immorati ſumus, præcedentibus cohærentia quedam, ſub epilogo ad memoriam ſubijciam, de qualitate promouendorum.

ARTIC. I.

Vtrum ſit neceſſarium, ut in ſuſceptione cuiuſlibet ordinis, quis ſit ſine macula criminis?

AD hoc reſp. quòd non; quia ſi hoc eſſet nullus ordinaretur; cum dictum ſit nemo ſine crimine viuit.

Præterea, ſi ſacramenta diſpenſantur tam à bonis, quàm à malis; ergo & ordo tam à bonis, quàm à malis ſuſcipitur.

Præterea, Chriſtus non repulit à miniſterio ipſius corporali peccatricem Luc.7. ergo non repellat peccatorem à ſuſceptione ordinis.

Præterea, Chriſtus non repulit Petrum, qui tamen peccatum grauiſſimum commiſit, ipſum negando.

Sed contra dicitur in c.Apoſtolus.81.diſtinct.vbi Aug.in trac.41.ad c.8.Ioannis.

Reſp.dicendum per multas concluſiones; Prima, quod neceſſarium eſt neceſſitate præcepti ſalutis; vt promouendus, pro tempore promotionis, non ſolum ſit ſine macula criminis, ſed etiam ſine macula peccati mortalis; vnde Leuit.21. Homo de ſemine Aaron, qui habuerit maculam non offerat panes coram Domino, nec accedat ad miniſterium eius. Secunda ſit concluſio, quòd falſa eſt opinio, dicens, quòd omne peccatum mortale repellat promouendum, & deijciat iam promotum. Tertia ſit concluſio, Nullum crimen repellit à promotione per pœnitentiam abolitum, & ſuper quo præceſſit legitima diſpenſatio. Quarta concluſio ſit, quòd illius crimen impedit promouendum, quòd eſt indiſpenſabile, aut ſi requirit diſpenſationem, non eſt ad huc diſpenſatum in eo.

Ad primum reſp. quòd ibi crimen accipitur largè, pro omni peccato: hic autem ſtrictè, prout eſt accuſatione dignum.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd procedit de neceſſitate præcepti: non autem de neceſſitate ſacramenti.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam; quia ibi erat miniſterium tantum temporalis obſequij, quòd etiam peccatores faciunt: Secus autem de miniſterio ſpirituali, ad quòd applicantur ordinati.

Ad quartum reſp. quod Chriſtus ordinando Petrum poſt peccatum, fecit illud poſt peractam pœnitentiam, ipſum diſpenſando.

DISTIN. LXXXII.

Continuari poteſt hoc pacto: Tractat enim de vita & moribus clericorum, dicens: Quòd epiſcopi debent erogare neceſſaria pauperibus: Item, quòd clerici non ſeruantes caſtitatem puniuntur.

DISTIN. LXXXIII.

Continuari poteſt hoc pacto: Dictum eſt ſupra qualiter ordinandus eſſe debeat ſine crimine proprio: In hac dicit qualiter carere debet alieno: vnde dicit promouendum quoque eſt ne is, qui ad ordinandum eligitur, & ſi à proprio vitio videatur alienus, conſentiendo alienis coinquinetur, vt ait Symachus Papa: non eſt grandis differentia an lethum inferas, vel admittas; mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc cum poſſit non excludit.

ARTIC. I.

Vtrum agentes & conſentientes pari pœna puniantur?

Ad hoc videtur dicendum, quòd ſic. per c.1. diſt.83.vbi dicitur, quod non eſt grandis differentia, vt quis proprijs manibus occidat, vel patiatur occidere.

Præterea, facit c.quanto.de ſent. excom.vbi not. Docto. quòd agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur; idem probatur in capitulo facientes. diſtinctione 86.

Sed contra dicitur, quia ſi quis non percutiat clericum, licet patiatur percutienti, non incidit in canonem; licet incidat percutiens: ergo agens, & conſentiens pari pœna non puniuntur.

Reſpondeo, dicendum, quòd conſentire peccato contingit dupliciter. Primo laudando peccatum, vel approbando: Pſal. nono, laudatur peccatum in deſiderijs animæ ſuæ. Secundo præbendo conſilium, vel auxilium. 2. paral. 19. Impio præbes auxilium; ſecundo indirectè, & hoc dupliciter. Primo non corrigendo, ſecundo non impediendo quocunque modo, ſi poteſt; ex quibus colligitur prima concluſio, quòd conſentientes peccato indirectè ſine conſenſu negligentiæ, non corrigendo, aut non impediendo modo ſibi poſſibili, & conuenienti minus peccant, quam facientes; niſi negligentia nimis craſſa fieret, vt in prælato, cui ex officio incumbit. capitulo quanto, de ſenten. excommunica. capitulo conſentire: capitulo nihil. diſtinctione 100. Secunda ſit concluſio, quòd conſentiens directè, ſcilicet conſenſum conſilij; minus peccat, quàm faciens, plus tamen, quàm negligens. capitu. tanta. diſtinctione 86. & hoc quando alias erat facturus, alias eſt par delictum. capit. ſicut. §. qui de homicid. l. qui ſeruo. ff. de furtis: vnde ad Roma. primo, digni ſunt morte non ſolum illi, qui faciunt peccata, ſed qui conſentiunt facientibus. Tertia ſit concluſio, quòd conſentiens directè, per viam fauoris, & cooperationis æqualiter peccare dicitur cum faciente. l. tertia, §. item. ff. ad l. Corn. de ſic. & per conſequens pari pœna puniuntur. capitulo qui reſiſtit. 11. quæſtione tertia, & hoc quando maleſactor non erat alias delictum facturus, alias minus peccat, & per conſequens minus punitur. l. is qui opem. ff. de furtis, & ex his patet reſponſio ad obiecta.

DISTIN. LXXXIV.

Continuatur ad ea, quæ ſupra dixit de Apoſtolica regula oportet epiſcopum eſſe prudentem; ideo dicitur hic ſolicitum quoque, & vigilantem eſſe oportet circa defenſionem pauperum, releuationem oppreſſorum, tuitionem monaſteriorum, quòd ſi facere neglexerit aſpere eſt corrigendus.

ART.

ARTIC. I.

Vtrum epiſcopus peccat mortaliter, ſi circa defenſionem pauperum, releuationem oppreſſorum, & tuitionem monaſteriorum ſe habuerit negligenter?

AD hoc uidetur dicendum, quòd non. Matt. ſexto, ibi. Næ ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, aut corpori veſtro, quid induamini, ſi pro nobis prohibetur ſolicitudo; ergo & pro alijs.

Præterea, Pſal. 126. Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam: ergo ſolicitudo eſt relinquenda, iuxta illud primo Pet. quinto, omnem ſolicitudinem noſtram projcientes in eum, ſcilicet Deum, quooiam ipſi cura eſt de nobis.

Sed contra dicitur. capitulo primo, & ſequenti diſtinctione 84.

Reſpondeo, dicendum, per multas concluſiones. Prima, quòd epiſcopo competit multiplex ſolicitudo circa ſubditos: vnde epiſcopus dicitur ſuper intendens, quaſi ſemper curam ſubditorum gerens. capitulo cleros. 21. diſtinctione. Secunda concluſio ſit, quòd ad epiſcopum ſpectat curam habere pauperum, oppreſſorum, & monaſteriorum. capitulo epiſcopus. 88. diſtione: eſt enim ipſe tanquàm medicus animarum: Tertia ſit concluſio, quòd ſi hæc facere neglexerit mortaliter peccat. cap. primo, & ſequenti diſtinctione 84. ſolicitudo epiſcopi multiplex dicitur eſſe. Primo inquantum prælatus debet corrigere malos Prouerb. 13. qui parcit virgæ odit filium ſuum; In quantum eſt doctor debet ſolicite docere. ſecundo ad Titum quarto. Prædica verbum, iuſta opportunè, importunè increpa, & ad Theſſalo. primo. Fiduciam habemus in domino noſtro loqui ad vos euangelium Dei in multa ſolicitudine. In quantum eſt paſtor debet paſcere gregem. Ioan. vlti. paſce oues meas. Luc. 2. Paſtores erant in eadem regione uigilantes, & cæſtodientes vigilias noctis, ſuper gregem ſuum.

Ad primum reſpondeo, quòd non prohibetur ſolicitudo temporalium, niſi quæ eſt illicita, vt quando tendit circa temporalia, tanquam ad finem, aut cum ſuperfluum ſtudium ponitur in eis: non autem prohibetur licita & moderata ſolicitudo.

Ad ſecundum reſpondeo, negando conſequentiam: quia licet Dominus ſit principalis cuſtos omnium: Nihil? ſub eo, & cum eius adiutorio, ſunt etiam alij cuſtodes, & Angeli pſal. 90. Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnib. vijs tuis, ita prælati ſunt cuſtodes ſuorum ſubditorum, ſicuti paſtores ſui gregis.

DISTIN. LXXXV.

COntinuat, Repetens regulam Apoſtolicam dicentem, oportet Epiſcopum ordinandum eſſe hoſpitalem; ideo dicit Hoſpitalitas vero vſque adeo Epiſcopis eſt neceſſaria, vt ſi ab ea inueniantur alieni, Iure prohibentur ordinari. c. 1. ead. diſt.

DISTIN. LXXXVI.

COntinuatur vt ſupra; Repetens Apoſtolicam regulam dicentem, oportet Epiſcopum eſſe doctorem, ne inferiorum culpæ in eum refundatur, qui docendi officium accepit, quòd exequi neſcit, vel negligit.

Diuiditur in octo partes: In prima dicit, quòd prælatus debet ſubditos corrigere; In ſecunda, ſi Prælatus exceſſerit modum in corrigendo, non debet petere veniam à ſubditis; In tertia, quòd non debet ſcientias humanas, ſed ſacram ſcripturam ſubditis exponere; In quarta, quòd Epiſcopus debet eſſe liberalis; In quinta, quòd non debet dare Hiſtrionibus, venatoribus, nec meretricibus, niſi ſint in caſu neceſsitatis conſtituti; In ſexta, quòd cum diſcretione debet punire ſubditos ſuos, In ſeptima, quòd nullum debet proprijs manibus cedere. In octaua oſtendit quòd clerici non debent conducere poſſeſſiones laycorum lucri gratia, nec ipſorum cauſas ſuſcipere.

ARTIC. I.

Vtrum Prælatus modum correctionis excedens, veniam debeat petere à ſubditis.

AD Hoc videtur dicendum, quòd ſic Mar. 5. ſi offers munus tuũ ad altare, & recordatus fueris, quòd habes aliquid aduerſus fratrem tuũ vade prius reconciliari fratri tuo.

Præterea, facit c. nos ſi 2. q. 2. vbi Papa ſe ſubdijcit Iudicio Imperatoris, & Nuntiorum eius, ſi quid erga ſubditos iniuſte egerit.

Præterea, ſi ſuperior execedens modum corretionis tenetur actione iniuriarum. l. quemadmodum. l. magiſtratus. ff. ad. l. Aquil. ergo tenetur veniam poſtulare à ſubdito.

Sed Contra dicitur in c. quando diſt. 86. ibi quando neceſſitas diſciplinæ in moribus cohercendis dicere vos dura verba compellit, ſi etiam ipſi modum vos exceſſiſſe ſentitis, non à vobis exigitur vt vos à ſubditis veniã poſtulatis, ne apud eos, quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimiũ ſeruatur humilitas, regendi frangatur authoritas; & tamen petenda eſt venia ab omnium Domino, qui nouit eos, quos plus Iuſte forte corripitis, quanta beneuolentia diligatis, Aug. de vita. cleric.

Reſp. dicendum, quòd ſi excedit limites charitatis, cadens exceſſus ad infamiam correcti, tunc, quia in proximum peccat, debet ab ipſo veniam poſtulare ita intelligitur. illud Mat. 5. ſi vero ſic excedat, quòd maneat infra terminos charitatis, & beneuolentiæ, præter quam aliqoantulum excedit, vt ſubditis ſine infamiæ emendatur à crimine, non debet de hoc ueniam petere, & ſic patet reſp. ad primum.

Ad ſecundum reſp. quòd Pontifex illud fecit ex humilitate, ſicuti etiam alij Prælati poſſent ſi vellẽt, ſed non tenentur petere ueniam.

Ad tertium reſpoo. illud eſſe verum, quando Præ-

latus modum excederet contra charitatem, in graue, damnum ſubditi, alias ſecus,ut dictum eſt.

DISTIN. LXXXVII.

COntinuari poteſt hęc pacto; Dictum eſt in fine proxime præcedentis diſtinctionis, ꝙ clerici non debent tractare negocia ſecularia: Hic ſequitur declarando, quæ negocia, etiam ſi ſecularia ſint, tractare poſſint dicens, ꝙ tractare poteſt negocia omnium miſerabilium perſonarum.

ARTIC. I.

Vtrum cauſæ miſerabilium perſonarum pertineant ad iudicem eccleſiaſticum?

AD hoc videtur dicendum, quòd non, per c. regum. 23. q. 5. & l. vnica. C. quando imperator inter pupillum.

Sed contra facit. capitulo primo, & ſequenti diſtinctione 87.

Reſp. dicendum, quòd cauſa miſerabilium perſonarum, quo ad defenſionem, ne opprimantur à potentioribus pertinet ad eccleſiam. c. licet. diſtinc. 87. & c. licet. de cenſibus, ſimiliter, & quo ad iniuriam illis illatam. c. ſi quis de potentatibus. 24. quæſt. 3. c. ex parte, de foro competen. hoc idem quando agitur de poſſeſſorio d. c. ex parte. Doct. Com. c. ſignificantib. de. offic. deleg. ſi vero agitur de petitorio cognitio ſpectat ad iudicem ſecularem. cap. ex tenore de foro compet. In defectu autem, vel negligentia iudicis ſecularis, iuriſdictio deuoluitur ad iudicē eccleſiaſticum. Doct. c. ex tenore: gl. 2. Inno. & Hoſt. in c. ſignificantibus. de offi. deleg. & per hæc patet reſponſum ad obiecta.

DISTIN. LXXXVIII.

COntinuatur ita; facta interpoſitione miſerabilium perſonarum; reuertitur ad propoſitum, ſcilicet ad cap. non cupidum, & diuiditur in duas partes: In prima oſtendit, clericos non debere exercere opera cupiditatis, ſcilicet negotia ſecularia tractare. In ſecunda dicit, ꝙ nullus debet presbyterum in teſtamento nominare tutorem: ſecunda ibi, neque.

ARTIC. I.

Vtrum liceat clericis negocia ſecularia tractare?

AD hoc videtur dicendum, quòd non. per c. 1. & ſeq. diſt. 88.

Præterea, 2. Timot. 2. Nemo mili tans Deo, implicans ſe negocijs ſecularibus.

Sed contra dicitur ad Rom. ult. ibi: Commendo uobis Phebem ſororem: & aſſiſtatis ei, in quocunq; negocio ueſtri indiguerit.

Reſpon. dicendum, ſub duabus concluſionibus: Prima, quòd cauſa cupiditatis ſecularia negocia tractare, ſiue gerere non licet clericis: finis enim militiæ ſpiritualis eſt, vt victoriam habeat ab omnibus, quæ ſunt contra Deum; vnde oportet, quòd abſtrahant ab his, quæ diſtrahunt à Deo, quę ſunt negotia ſecularia; ſolicitudo enim huius ſeculi ſuffocat verbum; ſecunda concluſio eſt, quòd cauſa charitatis, cū debita modeſtia negotijs ſecularibus ingerere licet, maxime cum ſuperioris ſui licentia miniſtrando, & dirigendo, iuxta illud ad Galat. 6. Alter alterius onera portate, & ſic implebitis legem Chriſti. & Aug. 19. de Ciuit. Dei otium ſanctumquærit charitas negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis, quam ſarcinam, ſi nullus imponit, contemplando ueritati vacandum eſt; ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem: & per hæc patet Reſp. ad obiecta.

DISTIN. LXXXIX.

COntinuari poteſt hoc pacto; Cum dictum fuerit ſupra in diſt. 47. de diſpoſitione, qua quis præſidet proprię familiæ. Hic tractat de illa, qua quis præeſt propriæ Eccleſiæ; ideo dicitur domui ſuæ oportet quoque Epiſcopum bene eſſe præpoſitum, vt quædam inde quodammodo futuræ diſpenſationis argumenta ſumantur. In diſpenſatione vero Eccleſiæ hanc regulam obſeruandam nouerit, vt nulli, quātumlibet exercitatæ perſonę, duo ſimul officia committat, neque ſecularibus viris res Eccleſiaſticas gubernandas committat.

ARTIC. I.

Vtrum diuerſitas officiorum debeat eſſe in Eccleſia

AD Hoc uidetur dicendum, quòd non: quia in primitiua Eccleſia non habentur tot officia, videlicet Patriarchæ, Archiepiſcopi, & alij ſimiles ergo nec hodie haberi debent conſequentia patet.

Præterea, diuerſitas vnitati repugnat; ſed fideles Chriſti in vnitatem vocantur. Ian. 17. vt ſit vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus.

Præterea, natura non facit per multa, quòd poteſt facere per vnum; ſed operatio gratiæ eſt multo ordinatiòr, quàm operatio naturæ; ergo conuenientius eſſet, quòd ea, quæ pertinent ad actus gratiæ, per eoſdem homines adminiſtrarentur; ita vt non eſſet in Eccleſia diuerſitas officiorum.

Sed contra dicitur in c. ſingula. 89. diſt. ibi, ſingula eccleſiaſtici Iuris officia ſingulis quibuſq. perſonis ſingulatim committi iubemus; ſicut. n. in vno corpore multa membra habemus omnia autem membra non eundem actum habent, ita in Eccleſiæ corpore multa membra ſunt vbi Gregor. omnibus Epiſcopis.

Reſp. dicendum, quòd Eccleſia militans eſt exemplata à triumphante. exod. 18. vide & fac omnia ſecundum exemplum, quòd tibi monſtratum eſt: ſed Eccleſia triumphans multiplici varietate ordinum diſtincta eſt, ita & Eccleſia militans; vnde in Pſal. 44. Aſtitit Regina à deſtris tuis circundata varietate; & horum graduum diuerſitas datur ex triplici ratione; primo quia facit ad perfectionem illius: ſecundum

per-

pertinet ad neceſſitatem actionum, quæ occurrunt in Eccleſia. Tertio operatur pulchritudinem in ea.

Ad primum Reſpondetur negando conſequentiam; quia plura in proceſſu temporis inſtituta ſunt in Eccleſia, ſpirante ſpiritu ſancto, quo ipſa regitur; & hoc ſecundum exigentiam ſtatus eius.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd non quælibet diuerſitas repugnat cuilibet vnitati; vnde ſicuti diuerſitas membrorum in vno corpore non repugnat vnitati corporis, imo eſt eius perfectio, ita erit iſto in caſu.

Ad tertium reſpondetur quòd ſicut natura non facit per multa, quòd poteſt facere per vnum; ita etiam non coaptat in vnum id, ad quod multa requiruntur.

DISTIN. XC.

Reaſſumit materiam regulæ Apoſtolicæ ſupra in 46. diſtinct. iam dictæ, & dicit, litigioſus quoque prohibetur ordinari; quia, qui ſua poteſtate diſcordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes diſſidentium prohibetur recipere, nequaquam litigandi facilitate alios ad diſſidiā debet prouocare.

ARTIC. I.

Vtrum oblationes non habentium pacem cum proximo ſuo ſint Deo acceptæ?

AD hoc videtur dicendum, quòd ſic; quia oblatio corporis Chriſti à quocunque offeratur dicitur accepta Deo; vnde Aug. de corpore Chriſti ait, quòd in miniſterio corporis Chriſti nihil à bono maius, nihil à malo minus proficitur.

Præterea, nullum bonum eſt irremuneratum; ergo oblatio, quæ eſt quoddam bonum, eſt accepta, & remuneratur.

Præterea, decimæ à quocunque ſoluantur ſunt gratæ Deo, & iterum non ſoluuntur.

Sed contra dicitur in c. Neque diſtinct. 90. ibi neque ad Cayn, neque ad munera eius reſpexit Deus neque enim habere placatum Deum poterat, qui cum fratre non pacem, ſed tali diſcordiam habebat. Cyprian. de vnitate Eccleſiæ.

Reſpondetur dicendum Iuxta 1. ad Cor. 15. ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt intellige quantum ad meritum vitæ æternæ, quæ ſolis diligentibus repromittitur. & Matt. 5. ſi offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc venies offerens munus tuum.

Ad primum reſpondetur, quòd illud procedit ex opere operato; ſecus autem eſt ex opere operante, ſecundum quòd dicitur, quòd melior eſt Miſſa Sacerdotis boni.

Ad ſecundum reſpondetur quòd illud procedit quoad remunerationem temporalium, vel quoad diſpoſitionem; non autem quoad meritum vitæ æternæ.

Ad tertium reſpondetur, quòd peccator ſoluens decimas, ſatisfacit miniſtris, ſed non Deo.

DISTIN. XCI.

COntinuari poteſt ſupra dictum eſt per multas Diſtinctiones quales debeant eſſe clerici promouendi, Nunc dicit, quòd clerici debent habere ſtipendia ab eccleſia; ſi vero eccleſia eis non ſufficit, proprijs manibus debent victum quærere, ſicut fecit Apoſtolus, ita tamen quòd tali occaſione non deſit officijs eccleſiaſticis.

ARTIC. I.

Vtrum obligatus ad dicendas horas canonicas, omittens eas dicere, peccat mortaliter?

AD primum videtur dicendum, quòd non; quia contingere poteſt, quòd talis officiatur impotens ad dicendum, quo caſu non tenetur. gl. c. 1. de cler. non reſid. in 6. verſ. infirmitatis.

Præterea, poteſt contingere, quòd talis obliuiſcatur eas dicere, quo caſu peccare non videtur.

Præterea, contingere poteſt, quòd talis careat libro, propter paupertatem.

Præterea, contingere poteſt, quòd neſciat recitare officium, prout contingit in ſubdiacono nouiter promoto.

Sed contra dicitur in c. Eleuterius, vbi Pelagius Papa. 91. diſtinct. conc. capit. dolentes. de celebr. Miſſa.

Reſpondetur dicendum, quòd faciens contra præceptum eccleſiæ, peccat, mortaliter. c. 2. de maior. & obed. ſed obligatus ad horas dicendas, omittendo eas ex induſtria, aut negligentia, facit contra præceptum dictis iuribus allegatis; ergo peccat; hinc eſt, quòd pro hoc poteſt excommunicari. c. clericus. 91. diſtinct. quę excommunicatio non infertur, niſi pro mortali. c. nemo. 11. q. 3.

Ad primum reſpondetur quòd ibi adeſt impoſſibilitas, quę excuſat. c. impoſſibiliū de reg. iur. in 6. ſi poteſt recompenſare per æquiualens, vt dicere pſalmos, vel orationem dominicam tenetur; ſi vero etiā id non poteſt, excuſatur omnino; nec tenetur poſt conualeſcentiam eas iterare. not. c. ad audientiam. de cler. non reſid.

Ad ſecundum reſp. quòd ſi talis obliuio cauſetur ex legitima occupatione excuſabitur.

Ad tertium reſp. quòd ſi fuerit talis paupertas, vt non emere non poterit librum, excuſatur, qui tamen tenetur in alia re compenſare, & magis tenetur emere breuiarium, quàm bibliam.

Ad vltimum reſpondetur, quòd talis ignorantia non excuſat, nam debebat ante dicere, vt poſtea ſatisfare poſſet.

ARTIC. II.

Vtrum diuinum officium conuenienter diſtinguatur per ſeptem horas canonicas?

AD ſecundum videtur dicendum, quòd non Luc. 18. oportet ſemper orare, & non deficere & 1. Theſ. 5. ſine intermiſſione orate, & in pſal. benedicam dominum in omni tempore, & ſemper laus eius in ore meo; ergo nulla eſt tpis limitatio.

Præterea, continue auxilio ſemper egemus, quòd per orationem imploretur, ergo ſemper eſt orandum.

Sed contra dicitur in c. presbyter, vbi Concil. Nanentenſe. 91. diſt. ibi, Propheta dicente, ſepties in die laudẽ dixi tibi, ꝗ ſeptemnarius ſacratus numerus à nobis ſic impletur, ſi matutinum, primæ, tertiæ, ſextæ nonæ, veſperi, & completorii tempore noſtræ ſeruitutis officia perſoluamus.

Reſp. dicendum iuxta Eccl. 3. omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt vniuerſa; tempus tacendi, tempus loquendi &c. oratio ergo cum ſit exiſtentium, tempus habet determinatum, vt cæteræ.

Ad primum reſp. quòd non intelligitur, vt orationis actus nunquam interrumpatur; nam præceptum affirmatiuum licet obliget ad ſemper, non tamen pro ſemper, ſed pro loco, & tempore, vel quia iuſtus, ſecundum Deum omnia gerit; nam ſemper orat, qui ſemper agit bona, nec deſinit orare, niſi cum deſinit eſſe iuſtus.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam.

DISTIN. XCII.

COntinuatur ita ſupra dictum eſt, quòd clerici debent conuenire ad eccleſiam ad diuina officia, Hic autem oſtendit, qualiter diuina officia in ea debeant exequi.

ARTIC. I.

Vtrum ſufficiat dicere horas canonicas mente abſque uocis expreſſione?

AD primum uidetur dicendum, quòd ſufficiat mente tantum dicere horas canonicas. per c. cantantes, diſt. 92. ibi, cantantes, & pſalientes in cordibus veſtris Domino, audiant hoc adoleſcentuli, audiant hi, quibus in eccleſia eſt officium pſallendi Deo non uoce, ſed corde cantandum.

Præterea, oratio debet fieri infra occulto. Matt. 6. Tu autem cum oraueris, intra cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito.

Præterea, uocalis expreſſio impedit eleuationem mentis in Deum, quòd eſt effectus orationis.

Sed contra dicitur pſal. 141. uoce mea ad Dominum deprecatus ſum. c. dolẽtis de celeb. miſſ. S. Tho. 2. 2. q. 83. Artic. 12.

Reſp. dicendum, quòd duplex eſt oratio. ſ. ſolemnis, & publica, quæ incumbit miniſtris eccleſiæ ex officio, ſecundum quòd ſunt medij inter Deum, & populum, & hæc debet eſſe uocalis, quia non ſolum fit pro ſe, ſed etiam pro aliis, vnde Cantic. 2. Sonet uox tua in auribus meis; & quia alii ad deuotionem excitantur: Alia eſt oratio priuata, & ſingularis, quam quis priuatim offert pro ſe, & pro aliis, & in hac de neceſſitate non eſt, quòd ſit cum uoce exteriori; Hoc enim modo Anam mater Samuelis orabat in corde, & uox eius penitus non audiebatur. 1. 5. Reg.

Ad primum reſp. quòd cum dicitur non uoce, intelligitur, ſcilicet tantum.

Ad ſecundum reſp. quòd non prohibet fieri in publico: ſed ut intentio maneat in occulto.

Ad tertium reſp. negando conſequentiam, quia verba ad aliud pertinentia diſtrahunt mentem, & impediunt deuotionem orantis; ſed uerba ſignificantia aliqua ad deuotionem pertinentia excitant mentem in Deum.

ARTIC. II.

Vtrum cantus ſint aſſumendi ad cantandum laudem diuinam?

AD ſecundum uidetur dicendum, quòd non: ne videamus iudaizare; iudæi enim laudabant Deum in muſicis Pſal. 32. Confitemini domino in cythara, in Pſalterio decem cordarũ pſallite illi.

Præterea, cantus diſtrahit mentem à conſideratione eorum, quæ cantantur, quæ minus etiam canendo intelliguntur.

Sed contra dicitur in c. in ſancta, diſt. 92. vbi præſuponit cantum in diuinis laudibus aſſumi, vbi Greg. lib. 4. epiſt 44.

Reſp. dicendum, ꝙ laus uocalis ad hoc neceſſaria eſt, vt affectus prouocetur in Deum; nam ſecundum diuerſas melodias hominum animę diuerſimode diſponuntur: cantus. n. cor liquefacit in affectum ſanctum, mentem eleuat, triſtitiam malam depellit, Diabolum fugat. 1. Reg. 16. & militantem eccleſiam uertit in ſimilitudinem triumphantis, quæ ſemper iubilat. facit. c. 1. ſeſſ. 22. Conc. Trid.

Ad primum reſp. negando conſequẽtiam; ſunt. n. diuerſa inſtrumenta, & diuerſi cantus eccleſiæ noſtrę ab illis.

Ad ſecundum reſp. ꝙ cantus ad deuotionem attẽtiorem reddit auditorem, quia diutius moratur in eo, & quia affectus noſtros excitat in Deum.

DISTIN. XCIII.

COntinuari poteſt hoc pacto; dictum ẽ ſupra de ordine clericorum; verum quia dignitas Prælatorum contemptibilis eſt, ſine obedientia ſubditorum ad prælatos, ideo dicit obedientiam autem inferiores ex ordine ſuperioribus debent, ſumm o. n. Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, vt nulli liceat ei communicare, cui pro actibus ſuis inimicus ipſe extiterit. Nec in Eccleſia eſſe poteſt, qui eius cathedram deſerit.

DISTIN. XCIV.

COntinuari poteſt hæc diſt. ad proximũ c. præcedentem, vbi dicitur, ꝙ diaconus poteſt eſſe legatus Papæ; Hic autem dicit, ꝙ Pontifex poſt cõmittere uices ſuas ſubdiacono, videlicet, ꝙ eſſe pòt legatus Papæ, ſubdens quòd ſi quis impedit legarum Papæ debet excommunicari. c. 1. & ſeq. huius diſt. n.

Diſt.

DISTIN. XCV.

Continuatur ita; quamuis ſacerdotes debeant epiſcopis, vt ſubditi ſuperioribus, obedire: nihilominus poſſunt præſentibus epiſcopis celebrare,& baptizare, & ſacramentum extremæ vnctionis conferre, cum hoc pertinet ad officiũ illorũ.

DISTIN. XCVI.

Continuari poteſt hoc pacto; ſupra in c.ſi duo. diſt.79. dicitur de electione Romani Pontificis, & ne videretur laycis habere poteſtatem conſtituendi, vel diſponendi de rebus eccleſiæ; hic probat & oſtendit, ꝙ nulla inſtitutio,aut ordinatio ſecularium principum, circa electionem Romani Pontificis,aut circa ordinationes & eccleſiaſtica officia,vel res illius eccleſiæ, nullius eſt momenti; quoniam laycis de eccleſiaſticis rebus diſponere non eſt conceſſum.

ARTIC. I.

Vtrum laycis diſponendi de rebus eccleſiæ ſit aliqua facultas?

Ad primum videtur dicendum,ꝙ ſic per §.verum.diſt.32. vbi ſcribitur quibuſdam laycis, vt ſuſpendant & excommunicent quoſdam clericos ſimoniacos.

Preterea, layci poſſunt intereſſe ſynodo. c.bene diſtinctione 96.

Sed contra dicitur in c.bene.diſt. 96.vbi de rebus eccleſiaſticis diſponendis laycis nulla facultas attribuitur, vbi Simacus Papa.

Reſp.dicendũ,ꝙ laici non poſſunt exercere iuriſdictionem ſpiritualem, etiam ex commiſſione epiſcopi;ex commiſſione tamen Pontificis poterũt excommunicare.c.ſi.10.q.3.poſſunt tamen cauſæ clericorũ mere ciuiles à prælatis committi laycis,vt ſunt cauſę pecuniariæ & ſimiles, conſentientibus tamen clericis, alias ſecus.

Ad primũ reſp.ꝙ ibi præceſſit mandatũ Põtificis.

Ad ſm reſp.ꝙ layci non interſunt ſynodis, vt iudices & diſpoſitores rerum eccleſiæ.

Ad tertium reſp. ꝙ leges principum de rebus eccleſiæ non obuiantes canonibus cenſentur per Pontificem approbatæ,alias nihil diſponunt.not.c.1.& ſequen.de no,oper.nunc.

DISTIN. XCVII.

Continuat materiam tactam ſupra in cap.bene. 96. diſt.& dicitur hic, quòd Imperator non debet diſponere de rebus eccleſiæ.

DISTIN. XCVIII.

Continuatur à ſeipſa, dum dicit; dictum eſt de ordinatione,& electione clericorum; verum quia ipſi ſæpe mutantur de vna prouincia in aliam; ideo dicit,quòd non recipiãtur abſque literis epiſcoporum ſuorum.

DISTIN. XCIX.

Continuatur à ſe ipſa dum dicit, de primatib. quorũ ſupra mentionem fecimus in diſt.80. quæritur quem gradũ in eccleſia teneant? & de his pleniſſime tractat;dicens, ꝙ archiepiſcopi debent præſtare obedientiam primatib. & à ſententia Archiepiſcopi ad primates appellatur.

DISTIN. C.

Continuatur ita: dictum eſt de primatib. & Patriarchis,quorũ dignitas, quia vr imperfecta abſq; pallio;ideo nunc ſpecialiter de eo dicit, epiſcopos ordinare ante pallium acceptum non Archiepiſcopo,nec primati,nec patriarchæ licet.

ARTIC. I.

Vtrum Patriarchæ, ſiue Primates, & Archiepiſcopi teneantur à ſede apoſtolica recipere pallium?

Ad primũ videtur dicendũ, ꝙ non;q̃a hoc genus veſtimentorũ nõ reperit in antiqua lege, à qua forma ueſtium ſacerdotum proceſſit.

Præterea, palliũ ſignãt plenitudinẽ Põtificalis poteſtatis,ſi loquamur de ptãte ordinis, ẽt epi illud deberent hrẽ, ſi vero iuriſdictionis dicimus, hanc ſolũ penes pontificem eſſe: ergo ipſe ſolus,& non alij.

Præterea, Archiepiſcopus conſecratus põt oĩa facere,quæ palliatus;quia confert ordines,& conſecrat epiſcopos: ergo fruſtra pallium ſibi datur.

Sed contra dicitur c.1.& ſeq. diſt.100.

Reſp.dicendũ, ꝙ ſicuti Archiepi diſtinguũtur honore ab epis,ita diſtingui debẽt ornamẽto aliquo honoris,& hoc eſt palliũ,qd ſibi datur,vt ſicuti alios augumẽto dignitatis excellũt,ita alios ornamẽto actionis excellere debent.c.rationis. diſtinct.100.

Ad primũ reſp negando conſequentiã: q̃a multa ſunt in nouo ſacerdotio, quæ non fuerunt in veteri, ſicuti patet de patriarchis,& Archiepiſcopis.

Ad ſm reſp.ꝙ licet hẽat in gñe eandẽ ptãtem,quã hẽt eps;hẽt tñ illam ampliorẽ;& ad ſignificandũ hoc datur ſibi palliũ,quo vndiq; circũdatur:q̃a vero ſummus põtifex habet vniuerſaliorẽ ſp & ubique pallio vtit,nõ ãt archieps c.ad honorẽ.de auth.& vſu pallij.

Ad tertiũ reſp.negãdo conſequentiã:dicimus.n.ꝙ licet poſſit facere de facto, non tamen de iure: ideo venit deponendus,ſi fuerit, vt c.quoniam. 100.diſt.

DISTIN. CI.

Continuatur ita, ſupra dictum eſt de diuiſione prouinciarũ p primates in diſt.99. verũ quia ẽt per Metropolitanos diuidunt;ideo dr hic, ꝙ in vna prouincia non debent eſſe duo Metropolitani,ne duo capita unius corporis videant monſtruoſa,niſi in illa prouincia multitudo fidelium excreuerit;nam tunc authoritate Papæ poteſt nouus Metropolitanus conſtitui.&c.

FINIS.

SVMMA
SEBASTIANI MEDICES
FLORENTINI
DE CONCORDIA CANONVM DECRETI
PARS SECVNDA

PROOEMIVM.

POST tractatum miniſtrorum, ordine congruo ſubdit tractatum negociorũ; In illis enim animarum ſaluti; in his proximorum conſuleſcat vtilitati, paci, & quieti. In illis Deo latriæ cultus exhibetur, vbi Deus homini placatur; in his hõ homini recõciliatur; Primo ergo egit de miniſtris, nunc vero agit de negotijs, vt primo reconciliati Deo per deuota miniſteria, ſecũdo pacẽ habeamus per iuſtas negociorũ defenſiones; fructus. n. iuſtitiæ pax Eſaiæ 5. Prius vota ſunt ſoluenda Deo, & poſt foras in exterioribus vacandum eſt proximo, quòd ex facto Moyſi oſtenditur, qui prius in tabernaculum ad Deum introibat, & poſtea foras exiſtens populo conſulebat Exod. 10. & Matt. 5. Primum quærite regnum Dei, & iuſticiam eius, & poſt hæc omnia adijcientur vobis.

Quare autem Gratianus de criminibus tractaturus inceperit à crimine ſymoniæ? dic quòd ratio eſt multiplex, primo, cum dixerit ſupra cap. nouit. 100. diſt. quòd pro vſu pallij non eſt pecunia accipienda, hic ſumpta occaſione ab eo incipit de ſimonia tractare, vt continuatio fiat ad proxima. Secundo, quia vt inquit gl. cætera crimina reſpectu ſimoniæ nihil reputantur, cap. patet. 7. q. 1. Tertio; quia cætera crimina perſonas indignas ordinibus faciunt, hoc autem crimen ipſi ordines indigniſſima humiliatione vileſcunt; vnde Act. 8. pecunia tua ſit tecum in perditione, quia donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri, & in deteſtationem huius Chriſtus ementes & vendentes præ alijs peccatoribus eiecit de templo Matt. 21.

Eſſet videndum pro clariori intelligentia huius materiæ, quid ſit ſimonia, vnde dicatur, quotuplex ſit, quot modis committatur, an ſit peccatum, & de eius reſtitutione? de quibus vide, quæ dixi in ſumma pec. cap. par. prima. tit. 6. q. 114. & ſeq. latè per totum.

CAVSA I.

Quidam habens filium, obtulit eum ditiſſimo cænobio, &c.

QVAEST. I.

HIc primum quæritur, an ſit peccatum emere ſpiritualia?

QVAEST. II.

Secundo, an pro ingreſſu Eccleſiæ ſit exigenda pecunia, vel ſi exacta fuerit, an ſit perſoluenda?

QVAEST. III.

Tertio, an ingreſſum vel præbendas Eccleſiæ emere ſit ſimoniacum?

QVAEST. IIII.

Quarto, an iſte ſit reus criminis, quòd eo ignorante pater admiſit?

QVAEST. V.

Quinto, an liceat ei eſſe in Eccleſia, vel fungi ea ordinatione, quam paterna pecunia eſt aſſecutus?

QVAEST. VI.

Sexto, an illi, qui ab eo iam ſimoniaco ignoranter ordinati ſunt, abijciendi ſint, an non?

QVAEST. VII.

Septimo, ſi renuncians ſuæ hæreſi ſit recipiendus in epiſcopali dignitate, vel non?

QVAEST. I.

QVòd autem ſpiritualia emere peccatum ſit, probatur multorum authoritate.

Pro pleniori intelligentia huius primæ quæſt. ponam infra non nullos articulos.

ARTIC. I.

Vtrum emere vel vendere ſpiritualia pro pretio temporali ſit peccatum?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non quia nihil eſt magis ſpirituale, quàm regnũ Cœlorum, dicit enim Greg. in quadam homil. regnum Cœlorum tantum valet, quantum habes.

2 Præ-

2 Præterea, oratio eſt maximè ſpiritualis; ſed aliquis dare poteſt pecuniam bonis viris, vt orent pro eo, ſecundum illud Luc. 11. facite vobis amicos de mammona iniquitatis.

3 Præterea, licitum eſt miſſam cantare pro aliquo pretio, quia nemo ſtipendijs ſuis debet militare. 1. Corinth. 9.

Sed contrarium dicitur c. 1. & ſeq. 1. q. 1. vbi Leo Papa in epiſt. 84. loquens de gratia ait, quę niſi gratis detur, non eſt gratia, ſed merces.

Reſp. dicendum, ꝙ emere vel vendere ſpiritualia pro temporali, eſt peccatum graue; quia ſm S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. Actus aliquis eſt malus ex genere, eo quòd cadit ſuper materiam indebitam; ſed emptionis; & venditionis materia indebita eſt res ſpiritualis, ꝙ probatur, quia materia ſpiritualis non poteſt aliquo pretio terreno compenſari, ſicuti de ſapientia dicitur. Prou. 3. pretioſior eſt cunctis opibus, & omnia, quæ deſiderantur huic non valent comparari; ſecundo, quia nemo eſt dominus ſpiritualium, niſi ſolus Deus, ſi non Dominus, ergo non venditor, ſed diſpenſator erit. 1. ad Cor. 4. ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei; Tertio, quia repugnat ſpiritualium origini, quæ ex gratuita Dei voluntate procedit; vnde Mat. 10. Gratis accepiſtis, gratis date; qui ergo ſpiritualia emit, vel vendit, irreuerentiam exhibet Deo, peccans peccato irreligioſitatis, & conſequenter mortaliter.

Ad primum reſp. ꝙ ibi non dicitur proprie emi, ſed metaphoricè, ſiue largo modo nomine emptionis ſumpto, ſecundum quod accipit pro merito, ꝙ tamen non pertingitur ad rationem emptionis, tū quia non eſt æquiualens præmio, non enim ſunt condignæ paſſionis huius temporis, nec aliqua dona noſtra, vel opera ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. 8. Tum etiam, quia ex merito noſtro nihil Deo accreſcit; emens enim nihil Deo dat, ꝙ ſuum non fuerit.

Ad ſm reſp. quòd oratio nullo modo ſub pretio venit, cum ſit ſpirituale, nec illi, qui dant pecuniam pauperibus, vt pro illis orent, orationem emunt, ſed animos pauperum alliciunt ad orandum pro eis, & eos faciunt ſibi debitores.

Ad tertium reſp. ꝙ facere pactionem de miſſa ſemper ſimoniacum eſt; ſi tamen non habet alios ſumptus, & non tenetur ex officio miſſam cantare, poteſt accipere denarios, ſicut conductitij ſacerdotes faciunt, non quaſi pretium miſſæ, ſed quaſi ſubſtentationem vitæ; vnde glo. Aug. ſuper illud. 1. Timo. 5. qui bene præſunt presbyteri. &c. dicit. Accipiunt neceſſitatem à populo, mercedem uero diſpenſationis à Deo.

ARTIC. II.

Vtrum licitum ſit pro ſacramentis pecuniam dare?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic; quia licet in aliquo, puta neceſſitatis articulo pro ſacramento baptiſmi pecuniam dare, quando aliter baptizari non poſſet.

2 Præterea, quidam abſoluentes ab excommunicatione pecuniam exigunt; & tamen pœnitentia eſt ſacramentum.

3 Prętęrea, matrimonium eſt ſacramentum, & tamen dum contrahitur licitè interuenit pactum de aliquid dando.

Sed contrarium dicitur c. 1. p. q. 1. ibi gratia, ſi non gratis datur, vel accipitur, gratia non eſt. S. Tho. 2. 2. q. 100. artic. 4.

Reſp. dicendum, vltra adducta in proximo præcedenti articu. quòd ille contractus eſt illicitus; in quo natura rei repugnat contractui; ſed ſic eſt in venditione ſacramentorum: ergo eſt illicita: maior probatur, quia natura rei debet congruere contractui, & èconuerſo: minor probatur, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis, ſacramenta ſunt acceſſoria ad gratiam, ſicuti cauſa diſpoſitiua ad eam, & ſequuntur eius naturam; natura autem gratiæ eſt, quòd gratis detur, vt dicitur in textu, & ad Roma. vndecimo, natura autem venditionis eſt, quòd ſit contractus non gratuitus: ergo natura ſacramentorum nouæ legis repugnat contractui emptioni. Accipere autem aliquid ad ſuſtentationem eorum, qui ſacramenta miniſtrant ſecundum ordinem eccleſiæ, & conſuetudines approbatas, non eſt ſimonia, nec peccatum. capitulo ad Apoſtolica. de ſimonia. non enim accipitur tanquam pretium mercedis, ſed tanquam ſtipendium neceſſitatis.

Ad primum reſpondeo, quòd pro baptiſmo nullo pacto eſt aliquid dandum: poſſet tamen quis aquam emere, quæ eſt pure elementum corporale: unde qui gerit curam pueri in tali caſu poſſet baptizare, vel à quocunque alio, ſi à ſacerdote non poſſet abſque pecunia: ſi autem eſſet adultus nullo modo deberet pretium pro ſacramento dare, ſed potius abſque baptiſmo decedere: ſuppleret enim ei baptiſmo flaminis: nam tali caſu perinde eſt, ac ſi nullus extaret, qui eum baptizaret.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd pro abſolutione non poteſt pecunia exigi, ſed bene poteſt ei imponi pœna pecuniaria, quaſi pœna præcedentis peccati: in quo tamen cauendum eſt, ne talis exactio magis cupiditati, quàm correctioni adſcribatur.

Ad tertium reſpondeo, quòd matrimonium non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam officium naturæ: ex quo eſt ſacramentum, nihil pro eo dari poteſt: ex quo eſt officium naturæ, poteſt pro eo pretium dari, ſicuti pro alijs ciuilibus, & corporalibus fit.

ARTIC. III.

Vtrum de pecunia ſimoniacè accepta poſſit fieri eleemoſina?

1 AD tertium uidetur dicendum, quòd non. per cap. non eſt putanda. 1. quæſtione 1. ubi Gregor. libro 7. epiſt. 110. Non eſt putanda eleemoſina, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus accipitur.

Præ-

2 Præterea, Prou. 3. Honora dominum de tua ſubſtantia, glo. non de aliena; ſed pecunia ſimoniace accepta, non eſt de ſubſtantia dantis. &c.

3 Præterea, Prou. 22. Hoſtiæ impiorum abominabiles Deo, quæ offeruntur.

Sed contra facit ratio; quia pecunia ſimoniace accepta non poteſt retineri licitè ab eo, qui recipit; quia contra iuſtitiam accepit; nec poteſt repeti ab eo, qui dedit; quia contra iuſtitiam dedit; ergo cum vterque iuſte priuandus ueniat, videtur quòd illa pecunia per eleemoſinas ſit eroganda, vel pauperibus, vel eccleſiæ, in cuius iniuriam accepta eſt. not. c. de hoc. extra de ſimon.

Ad primum reſp. quòd ibi loquitur de illis illicitè acquiſitis, in quibus competit repetitio, quòd non eſt in caſu iſto.

Ad ſecundum reſp. quòd acceptum ſimoniace transſit in dominium accipientis; vnde quaſi de ſua ſubſtantia erogat: ſecundo reſp, quòd de his non poteſt fieri eleemoſina propria, tanquam de ſua, ſed de diſpenſatione iuris, vel ſuperioris poteſt.

Ad tertium reſpond. aliter loquendum de oblatione, aliter de eleemoſina; nam de turpi lucro non poteſt fieri oblatio ad altare, præcipue manifeſtè, pro pter ſcandalum, & reuerentiam ſanctorum, & ſceleris abominationem; non tamen hæ cauſæ prohibent, quia ex his fieri poſſit eleemoſina.

ARTIC. IV.

Vtrum ſimoniaca hæreſis fuerit prima in Eccleſia?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd non. per c. primum de conſecrat. diſt. 2. vbi dicit Augu. prima hæreſis in diſciplinis Chriſti veluti ad duritiam ſermonis eius facta eſt; cum. n. diceret, niſi quis manducaueris &c. illi non intelligentes dixerunt ad inuicem durus eſt ſermo iſte, quis enim poteſt audire eum Ioan. 6.

Sed contra dicitur c. fertur 1. q. 1. vbi Greg. lib. 7. epiſt. 114. fertur ſimoniaca hæreſis (quæ prima cōtra Dei eccleſiam diabolica plantatione ſubrepit) in ipſo ortu ſuo zelo Apoſtolicæ vltionis percuſſa.

Reſpond. dicendum, concordando iſtos textus, quòd vna dicatur prima inter diſcipulos, altera inter alios; vel vna prima dicatur circa corpus Chriſti verum, altera prima circa corpus Chriſti myſticum; vel vna fuit prima, Chriſto per ſe immediate eccleſiam gubernante, altera prima, ipſo, per Petrum eius viaticum, poſt eius aſcenſionem, eccleſiam regente.

ARTIC. V.

Vtrum ſit licitum ponere nummos in concha Eccleſiæ ab his, qui baptizantur?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd ſic quia hoc eſt opus pietatis, quòd nemini eſt prohibendum.

2 Præterea, facit cap. Placuit 1. q. 1. vbi loquens de hoc dicit, ſi quid voluntariè pro ſuo voto offerunt, ab eis ſuſcipiatur.

3 Præterea, ſicuti non eſt ſimonia dare quòd quis habet monaſterio, dum in illud ingreditur; ergo pa ri ratione idem poterit ingrediens religionem Chriſtianam.

Sed contra dicitur in cap. emendari. 1. q. 1. vbi concil. eliberitanum cap. 48. inquit emendari placuit, vt qui baptizantur, vt fieri ſolebat, nummos in concham non mittant, ne ſacerdos, quòd gratis acceperit diſtrahere videatur.

Reſpond. dicendum, quòd licet opus ſit pietatis ponere nummos in concha Eccleſiæ, pro ſubſtentatione miniſtrorum, & manutentione luminarium Eccleſiæ, nihilominus ratione temporis. ſ. baptiſmū ſuſcipiendi reprobatur, quia ſuſpicionem ſimoniæ inducit; ratione enim temporis etiam bonum reprobatur, ne malignandi occaſionem inducat; & ſic patet reſp. ad 7.

Ad ſecundum reſpond. quòd omne ius, quòd ſponte oblatum recipi permittit, intelligi debet excepto tempore, quo ſacramentum confertur, ſecundo reſpond. quòd aliud eſt recipere ſponte oblatum, aliud ponere concham in Eccleſia, vt pro collatione ſacramenti offeratur; nam illud eſt ſignum tacitæ petitionis.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam; quoniam non eſt ſimile quia intrantes monaſterium hoc ipſo ſe & ſua dedicant Deo. capitul. quia. 18. quæſtione 3.

ARTIC. VI.

Vtrum ſit pro ſepultura licitum dare, vel accipere pecuniam?

1 AD ſextum videtur dicendum, quòd ſic; quia Abraham emit ſpeluncam duplicem in ſepultura. Gen. 23. & non peccauit.

2 Præterea, facit conſuetudo, quia ſemper datur aliquid pro ſepultura, & tamen laudabilis conſuetudo ſeruanda eſt cap. ad Apoſtolicam. de ſimonia.

Sed contrarium dicitur in cap. dictum eſt. 1. q. 1. vbi Concil. Triburiense dicit, vt de cætero nec pro ſepultura, vel communione quicquam exigatur.

Reſpond. dicendum, quòd non eſt licitum quicquam exigere pro ſepultura; quia cum ſit quid ſpirituale, hoc ſimoniacum eſſet, nihilominus vbi eſt conſuetudo, de mandato ſuperioris poteſt aliquid peti. cap. ad Apoſtolicam. de ſimon, & hoc ratione laboris, & operis præſtiti, non ratione ſpiritualitatis, de qua re dixi late in tract. de ſepult.

Ad primum reſpond. quòd ſpelunca, quam emit Abraham, non habetur, quòd eſſet terra conſecrata ad ſepeliendum; ſecundo dato, quòd eſſet terra con ſecrata ad hoc, quia Abraham emit agrum magnum, in quo erat illa ſpelunca, in qua ſepeliebantur mortui; vnde non peccauit, quia tranſiuit ſpelunca illa cum vniuerſitate; ſicuti cum aliquis emit caſtrum cui annexum eſt ius patronatus; quod tranſit cum vniuerſitate.

Ad ſecundum Reſpond. quòd aliud eſt exigere, aliud laudabiles conſuetudines petere; vnum prohibetur, & alterum conceditur dicto capit. ad Apoſtolicam.

ARTIC. VII.

Vtrum Epiſcopus poſſit exigere aliquid pro conſecratione Eccleſiæ?

1 AD ſeptimum videtur dicendum, quòd non, per cap. ſtatuimus. 1. q. 1. vbi Concilium Cabilonenſe dicit, ſtatuimus vt ſicur pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt. &c. quia cum ſit res ſpiritualis, pro ea non eſt licitum quicquam dare, vel accipere.

Sed contra facit 1. Cor. 11. ſi ſeminamus vobis ſpiritualia, non eſt magnum ſi veſtra carnalia metamus.

Reſpond. dicendum, quòd nihil pro conſecratione Eccleſiæ, & huiuſmodi eſt exigendum; poteſt tamen licitè moderatam procurationem recipere. cap. cum ſit Romana. de ſimonia. ibi, nihil pro Eccleſiarum conſecratione potes exigere præter procurationem, quæ procuratio præſtatur etiam pro viſitatione Eccleſiæ iuſta eius facultates, quòd ſi id Eccleſia ſubſtinere non poterit, Epiſcopus ſuis expenſis id faciet, & ſic patet reſp. ad obiectum.

ARTIC. VIII.

Vtrum conueniens pœna ſimoniaci ſit, vt priuetur eo, quod per ſimoniam acquiſiuit.

1 AD octauum videtur dicendum, quòd non; quia ordinatus ſimoniace non priuatur ordine, quem ſuſcepit.

2 Præterea, Epiſcopus non amittit Epiſcopalem poteſtatem, etiam ſi eam ſimoniace acceperit.

3 Præterea, poteſt quis ignorantes acquirere aliquid ſimoniace, cum ſcilicet ab alio fuerit procuratum, vt habeat ordinem, vel beneficium; & tamen nullus debet puniri pro eo, quòd inſcienter, vel ignoranter fecerit.

Sed contra dicitur cap. ſtatuimus. 1. q. 1. vbi Nicol. Papa, dicit, quòd ſimoniace ordinati iubentur à proprio gradu cadere, & ab officio male accepto remoueri.

Reſpond. dicendum, quòd hæc conueniens pœna fuit; quia nullus licitè retinere poteſt id, quòd contra voluntatem Domini acquiſiuit; Dominus autem inſtituit, vt ſpiritualia gratis darentur. Matth. 10. gratis accepiſtis, gratis date; ideo merito in hoc puniuntur, quòd eo priuentur, quòd illicitè acquiſiuerunt.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; quia ſuſcipiens ordinem recipit characterē virtute ſacramenti, non tamen recipit gratiam, nec ordinis executionem, eo quòd quaſi furtim accipit characterem contra principalis domini voluntatem; & licet ipſo iure ſit ſuſpenſus, quo ad ſe, & quo ad alios; non ideo priuatur charactere, quia eſt inde labilis; priuatur tamen executione illius. & eod. modo reſp. poteſt ad ſecundum.

Ad tertium reſpond. quòd ratio non procedit; quia illud non eſt ſolum pœna peccati, ſed effectus acquiſitionis iniuſtæ; puta cum aliquis emit rem aliquam ab eo, qui vendere non poteſt; vnde promotus caret excuſatione ordinis, cum primum ſcit ſe taliter promotum, & tenetur reſignare beneficium, cum fructibus perceptis; non tamen conſumptis; quia propter bonam fidem fecit ſuos.

ARTIC. IX.

Vtrum conuenienter tripliciter capiatur ſimonia, videlicet per munus à manu, obſequio, & lingua?

1 AD nonum videtur dicendum, quòd non; quia pro ſpiritualibus bonis habendis munera, à manu Deo offerre non eſt ſimoniacum; ergo nec illa offerre hominibus; conquentia vidttur bona; probatur maior per illud Gen. 4. Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.

2 Præterea, redemptio peccatorum eſt quid ſpirituale, ſed pro illa eſt licitum dare munera à manu. Dan. 4. Paccata tua eleemoſinis redime.

3 Præterea, munus obſequij non videtur ſimoniam cauſare per cap. ſignificatum. de præb. vbi Canonici prebendam dederunt alicui ſacerdoti, vt Miſſam beatæ virginis quotidie celebraret, quòd pactū Papa ibi confirmauit.

4 Præterea, obſequium à lingua nou videtur cauſare ſimoniam; quia ſi fiant preces pro digno, non dicitur ſimonia; ſed preces ſunt munera linguæ, ergo non ſemper faciunt ſimoniam.

Sed contra dicitur in cap. ordinationes. 1. q. 1. vbi Greg. 7. lib. Reg. dicit ordinationes, quæ interueniente pretio, vel precibus, vel obſequio alicui perſonæ ea intentione impenſo, vel quæ communi conſenſu cleri, & populi ſecundum canonicas ſanctiones fiunt, & ab ijs, ad quos conſecratio pertinet non comprobantur falſa eſſe diiudicamus; quoniam, qui taliter ordinantur, non per hoſtium. t. per Chriſtum intrant, ſed vt ipſa veritas teſtatur, fures ſunt & latrones.

Reſpond. dicendum, quòd cum munus aliquod dicitur à manu dari pro ſpirituali poteſt intelligi dupliciter, vno modo, prout dicit appretiationem, ſiue commutationem, ſicut dico do pecuniam ordine, tunc eſt concluſio, quòd munus à manu in pretium rei ſpiritualis offerre eſt illicitum & ſimoniacum, vt dictum eſt ſuperius, ſi vero illa dictio capiatur pro ſubſidij vtilitate, nel ſtipendium ſubſtentationi, hoc modo dare munus à manu non eſt ſimonia: imo eſt licitum, vnde licitum eſt dare hoc modo Epiſcopis pro conſecratione Eccleſię, & pro niſitatione. c. cum Apoſtolus. de cenſibus, & Prædicatori pro

præ-

prædicatione, & alijs pro quibuſcunque alijs operibus ſpiritualibus. cap. charitatem. 12. quæſtione ſecunda. Circa obſequium vero dicendum eſt, quòd ſi fuit honeſtum, & licitum, nullo interueniente pacto, nullam inducit ſimoniam, licet ex ſe excitetur affectus dantis aliquod ſpirituale, dummodo principaliter reſpiciat Deum, & merita perſonæ: Circa autem munus à lingua dicendum eſt, quòd munus à lingua eſt triplex, vnum eſt laus famæ popularis, & per hoc inducitur ſimonia in ſpiritualib. q̃a eſt res tẽporalis ſub pretio cadẽs; ſcḿ munus à lingua dicunt preces carnales, nẽpe quæ veniũt ex carnali cõiunctione vel affectione, tunc ſi porrigatur pro digno, ſi prælatus habet principalem intentionem ad Deum, non committit ſimoniam, licet moueatur illis precibus. capitulo tuam, de æta. & qualita. ſi vero preces ſint pro indigno, tunc committitur ſimonia. Tertium munus à lingua, ſunt preces armatæ & violentæ, cum quibus infertur alicui timor cadens in conſtantem virum, tunc prælatus ſi aliquid ſpirituale concellerit eo, quòd timeat ſibi aliquod malum perſonæ, vel famæ, vel rerum ſuarum; tunc committit ſimoniam; quia cum carere malo ſit quoddam bonum, prælatus non dat gratis ſpirituale, ſed pro fauore principis habendo, aut periculo euitando; ſi vero prælatus non habeat principalem reſpectum ad preces, ſed ex ſuo dumtaxat officio, eum inſtituat neceſſitate, vel vtilitate eccleſiæ exigente, licet ſecundarius reſpectus habeatur ad preces, ſimoniam non committit. c. tua. de æta. & quali. His ita declaratis.

Ad primum reſp. negando conſequentiam; quia Deus eſt Dominus ſpiritualium, homo autem non, ſed tantum diſpenſator.

Ad ſecundum reſpond. negando conſequentiam; quoniam redimere ibi non proprie dicitur, ſed per quandam ſimilitudinem.

Ad tertium reſp. negando conſequentiam; quoniam ibi non fuit aliqua pactio, ſed illi præbendæ annexum fuit illud officium cantandi talem miſſam.

Ad quartum reſpon. quòd ſemper preces non inducunt ſimoniam, ſed tantum in caſibus ſupradictis.

ARTIC. X.

Vtrum excommunicatus, interdictus, ſeu ſuſpenſus ab ordine, officio, vel beneficio, poſſit redimere abſolutionem precio dato?

1 AD decimum videtur dicendum, q̀ non. per capitulũ nullus. prima quæſtione prima; vbi Gregor. 7. lib. 6. reg. hoc prohibet conc. c. querelam de ſimonia, vbi dicitur, q̀ ſicut emi non potuit, ita nec redimi.

Sed contrarium dicitur. capitulo quæſitum. tertia quæſtione 1.

Reſpondeo, dicendum, quòd aut quis eſt iniuſtè condemnatus, aut iuſtè; ſi iniuſtè, tunc non eſt ſimonia ex parte dantis, licet bene ſit ex parte recipientis; Auguſt. in capitulo decimas. decimaſexta quæſtione ſeptima; nam dans nullum ius acquirit, ſed dat, vt acquiſitum ſine vexatione in pace retineat, vel redimat, quòd licet, capitulo dilectus. de ſimonia; ſi vero iuſtè condemnatus eſſet, tunc ex vtraque parte dantis, ſcilicet & recipientis pro abſolutione committeretur ſimonia; ita procedit d. cap. nullus, prima quæſtione prima, facit cap. nemo. de ſimonia, nam tunc non dicitur redimi vexatio, ſed emi abſolutio; & ſic patet reſp. ad obiectum.

QVÆSTIO II.

SEquitur ſecunda quæſtio, qua quæritur, an pro ingreſſu monaſterij pecunia ſit exigenda; vel exacta perſoluenda?

Pro declaratione eorum, quæ ſunt in hac 2. q. ponam plures articulos & primo.

ARTIC. I.

Vtrum pro ingreſſu monaſterij pecunia ſit exigenda, vel exacta ſoluenda?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic, argumentis poſitis in litera; nam Anna pro Samuele filio ſuo, vt reciperetur in templo dedit vitulos, ac farinam, & amphoras vini. 1. Reg. 1.

2 Præterea, Act. Apoſto. quarto, legitur, quòd fideles ad vnitatem credentium recepti pretia omnium, quæ poſſiderant ad pedes Apoſtolorum obtulerunt; & quia Ananias partem pretij fraudauit damnatus eſt.

3 Præterea, facit, quia extat conſuetudo multorum monaſteriorum, quæ pro huiuſmodi ingreſſu recipiunt, quæ conſuetudo non reprehenditur.

Sed contra facit, prima quæſtio. ſecunda. in principio, & cap. ſequen. per totam, vbi aliud eſt ſua ſponte offerre, aliud exacta perſoluere; Anna mater Samuelis, non exacta, neque petita, ſed ſponte munera ſacerdotibus obtulit; credentes etiam ſua ſponte offerebant Apoſtolis, vt indigentium neceſſitatibus deſeruirent, quæ inſtante perſecutione infidelium eis poſſidere non licebat; Ananias quoque non ideo damnatus eſt, quia ſua nollet offerre, ſed quia ſpiritui ſancto mentitus, pretia eorum, quæ Apoſtolis obtulerat ex parte fraudabat; Non ergo his authoritatibus permittitur Rectoribus ab ingreſſuris aliquid exigere, ſed ſponte oblata ſuſcipere; quia illud damnabile eſt, hoc vero minime.

Reſpondeo, dicendum, quòd non licet quicquam dare pro ingreſſu monaſterij, quaſi pretium religionis, quia eſt illicitum ſpirituale, vel ſpirituali annexum emere; ſed ſtatus religionis eſt ſpiritualis; ergo pro eo quaſi pretium nihil poteſt dari, nec recipi: ſi tamen monaſterium eſt tanta paupertate depreſſum, vt poſſeſſiones loci illius

lius non ſufficiant ad ſuſtinendum plures perſonas, tunc licitè poteſt exigi aliquid ab eo, qui in loco, illo vult ſeruire Deo, non quaſi pretium religionis; ſed vt habeat monaſterium, vnde ei poſſet prouidere, nec hoc eſt ſimoniacum. S. Thom. ſecunda ſecundę, quæſtione 100. art. 3. ex quibus patet reſp. ad obiecta, quæ ſoluta ſunt in littera adducta ſuperius in articulo.

ARTIC. II.

Vtrum pro inductione ad fidem, uel ad aliud opus ſpirituale, licitè poſſit dari aliquid temporale?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic. per cap. qui ſyncera. diſtinctione 45. vbi qui ſyncera intentione extraneos à Chriſtiana religione ad fidem cupiunt rectam adducere, blandimentis debent, non aſperitatibus ſtudere.

2 Præterea, facit glo. capitulo fina. vigeſimatertia quæſtione quarta, vbi in ſpiritualibus licitè fit pactio, ubi agitur de conuerſione alicuius ad fidem.

3 Præterea, ſi licitum eſt pecunia redimere hominem de captiuitate corporis, etiam pacto interueniente, immo eſt opus pietatis; ergo multo magis erit licitum pro redemptione animę à peccatis dare aliquid temporale.

Sed contra dicitur in cap. quam pio. 1. quęſt. 2. vbi Bonifac. ſcribens Cœnobitis carolitanæ eccleſiæ, dicit: Nuſquam enim legimus Domini diſcipulos, vel eorum miniſterio conuerſos, quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu prouocaſſe.

Reſpondeo, dicendum, ſecundum S. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione 100. articulo tertio, quòd licitum eſt aliquem prouocare ad deuotionem per temporalia beneficia, vt ex hoc inclinetur ad religionem, licet non ſit licitum ex pacto aliquid dare, vel recipere pro ingreſſu monaſterij, quòd idem de conuerſione ad fidem; & ſic patet reſpon. ad prima duo obiecta.

Ad tertium reſponden, negando conſequentiam; quia in redemptione hominis de captiuitate corporali, datur temporale, pro temporali, in iſto autem ca ſu daretur temporale pro ſpirituali.

ARTIC. III.

Vtrum notarius pro litteris ordinationum poſſit aliquod temporale exigere?

1 AD tertium uidetur dicendum, quòd non: per cap. ſicut epiſcopus. 1. quæſtio. 2. vbi Gregor. in Regiſtr. libro 4. epiſto. 44. dicit, ſicut epiſcopum non decet manum, quam imponit vendere, ita miniſter, vel notarius non debet in ordinatione eius uocem ſuam vel calamum venundare.

2 Præterea, facit c. non ſane. 14. q. 5. vbi prohibetur aliquid pro teſtimonio recipere; ergo nec pro literis teſtimonialibus.

Sed contra facit; quia in Curia Romana notarij, ſciente Romano Pontifice, & non prohibente, recipiunt pecunias de huiuſmodi literis.

Reſp. dicendum, quòd notarij in ijs tantum locis, in quibus non uiget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi, pro ſingulis literis teſtimonialibus, aut dimiſſorijs decimam tantum vnius aurei partem accipere poſſunt, dummodo eis nullum ſalarium ſit conſtitutum pro officio exercendo; ita diſponit Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 1. de reform.

Ad primum reſp. quòd illud intelligitur, cum Notarius habet ſalarium de publico.

Ad ſecundum reſp. quòd licet pro teſtimonio reddendo nihil ſit exigendum, nihilominus teſtis poteſt petere expenſas, quas fecit veniendo ad locum teſtimonij; ita quamuis notarius pro teſtimonialibus literis nihil recipere poſſit, quatenus teſtimonlales ſunt, nihilominus pro labore, & ad ſubſtentationem ipſius aliquid recipere poteſt; vt dictum eſt.

QVAESTIO. III.

TErtia quæſtio ita ſe habet; An Ingreſſum vel præbendas eccleſiæ emere ſit ſimoniacum?

Pro declaratione huius quæſtio. & nonnullorum capitulorum. Ponam infra aliquot articulos videlicet.

ARTIC. I.

Vtrum præbendas eccleſiæ emere ſit ſimoniacum?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic; Primo facit Malac. 1. quis eſt in vobis, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito? non eſt mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum; & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.

2 Præterea, præbendæ ſunt coniunctæ ſacris officijs eccleſiæ, ideo prohibentur vendi, ſicut prohibetur omne annexum ſpirituali.

3 Præterea, facit c. quoniam. ne pręl. vic. ſuas. &c. vbi prohibetur eccleſiam ſub annuo cenſu concedi.

4 Præterea, facit c. ſi quis obiecerit. 3. q. 1. vbi manifeſtè hoc prohibetur.

Sed contra facit. capitu. fina. ne præl. vic. ſuas. &c. vbi fructus eccleſiæ pro annuo cenſu concedi permittuntur.

Reſpondeo; dicendum, quòd in beneficijs duo conſideranda ſunt, ſcilicet ius beneficij, & fructus ex eis; ius beneficij intelligitur eſſe adiunctum ſacro officio, quia ſine eo non habetur, & hoc ſi quis emit ſimoniacus dicitur; fructus autem percepti, vel percipiendi non ſunt adiuncti ſacro officio, ſed ſeparati; vnde etiam layci eos habere poſſunt; ideo poſſunt emi, vel vendi ſine ſimonia.

Ad primum reſp. quòd licet officium oſtiarij non poſſit vendi ſine ſimonia; tamen executio eius, ſ. ipſe actus claudendi oſtia eccleſię poteſt committi layco, eique pro labore poteſt dari ſalarium, ſine uitio ſimoniaco.

Ad alia obiecta patet reſp. ex diſtinctione facta.

ART.

ARTIC. II.

Vtrum annexa ſpiritualibus uendi poſſint?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic; quia ius patronatus eſt annexum fundo, & tamen venditur cum fundo, & non eſt ſimonia.

Sed contra dicitur in c. ſi quis obiecerit. 1. quæſt. 3. vbi Paſchaſius Papa ait, ſi quis obiecerit non conſecrationes emi, ſed res, quæ ex conſecratione proueniunt, penitus diſipere probatur.

Reſpon. dicendum, quòd res ſacratæ non poſſunt vendi laycis in ſua forma. c. ſi forte 17. q. 4. quia tunc temporalis res eſt annexa ſpirituali, cuius layci incapaces exiſtunt: poſſet tamen uendi clerico nullo habito reſpectu pretii a conſecrationem, ſed ad materiam tantum, vt fit de calice, qui uenditur, etiam ſi ſit conſecratus.

Ad obiectum reſp. quòd in d. c. ſi quis obiecerit, non loquitur Papa de temporalibus, quibus annexa ſunt ſpiritualia, ſed è contra de ſpiritualibus, quibus annexa ſunt temporalia: vnde vendito fundo venit ius patronatus annexum in eo, non enim fundus dicitur annexus iuri patronatus: ideo ratio non procedit; ſi quis tamen vellet vendere ius patronatus, abſq; fundo, eſſet ſimonia: quando enim unum ordinatur ad alterum, quòd ſub pretio cadere non poteſt, tunc vendi prohibetur, ſed dominium uillæ non eſt ordinatum ad ius patronatus: ideo uendi non prohibetur & ea vendita uenit ius patronatus; quæ venditio maiori pretio fieri non poteſt, habito reſpectu ad ius patronatus.

ARTIC. III.

Vtrum magiſtri, & doctores poſſint licitè vendere ſcientiam ſuam?

1. AD tertium videtur dicendum, quòd ſic; quia ſpirituale eſt, quo habetur vel ſignificatur Spiritus ſanctus, ſed ſcientia non eſt talis: ergo non ſpiritualis, & per conſequens uendi poteſt.

2 Præterea, dicitur prou. 23. veritatem eme, ſed quòd poteſt emi, poteſt etiam vendi; ergo huiuſmodi ſcientiarum veritates vendi poſſunt.

3 Præterea, iuriſperitus vendere poteſt ſuum conſilium, ut dicit Augu. ad Macedon. ergo, & magiſter eius ſcientiam vendere poterit.

Sed contra dicitur in c. non ſolū. 1. q. 3. vbi Beda c. 3. Ioan. 2. quoque, qui gradum vel gratiam in eccleſiam ſpiritualem, quem Domino largiente perceperunt, non ſimplici intentione, ſed cuiuslibet humanæ cauſa retribntionis exercent, contra illud. 1. Pet. 4. qui loquitur quaſi ſermones Dei, qui miniſtrant tāquam ex uirtute, quam adminiſtrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus.

Reſp. dicendum, quòd & ſi liceat magiſtris, & doctoribus vendere ſuos labores, tamen ſcientiam vendere non poſſunt; quia cum donum Dei ſit, non poteſt vendi. Matth. 10. gratis accepiſtis, gratis datè; & prou. 23. Noli uendere ſapientiam, & doctrinam, & intelligentiam; & quia lex ciuilis dicit, quòd ſapientia non eſt pretio comparanda. L. 1. §. 1. ff. de var, & extr. cogn. ſi vero fuerint de congruo ſtipendio proui ſi à cōmunitate, nihil à ſcholaribus exigere poſſunt.

Ad primum reſp. ꝙ Spiritus ſanctus datur duobus modis.

Primo vt lux illuminans intellectum, & ſic habetur in quacunque ſcientia: veritas enim à quocunq; dicatur à Spiritu ſancto eſt; aut vt calor inflammans affectum, & ſic habetur per virtutes & ſacramenta eccleſiæ.

Ad ſecundum reſpondeo, ꝙ ibi loquitur de venditione ſpirituali, quæ eſt illicita, non enim cognitio veritatis eſt emenda pecunia, ſed eo modo, quo docetur Prou. 4. Principium ſapientiæ poſſide ſapientiam, quaſi diceret, ſi vis habere ſapientiam accipe illam, quia ipſa ſe offert quærenti; ſi enim quæſieris eam tāquam pecuniam, & quaſi theſaurum inuenies eam; de illa emptione dicitur. prou. d. loco.

Ad tertium reſp. quòd ſi aduocato non fuerit conſtitutum ſalarium à Principe, poterit non pro conſilio, ſed pro labore iuſtam mercedem recipere.

ARTIC. IIII.

Vtrum ſit licitum dare laycis perſonis decimas, ſeu oblationes altaris?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd ſic; quia de conſuetudine eccleſiæ uidemus quotidie, quòd ex cauſa dat decimas regibus, & principibus chriſtianis.

Sed contrarium dicitur in c. peruenit. 1. q. 3. ubi Greg. 7. damnat epiſcopos, qui laycis, & conſanguineis decimas concedunt. præterea, facit c. Altare 3. q. 1. ubi Paſchaſius ſecundus dicit Altare, & decimas ꝙ pecuniam dare, & ſpiritum ſanctum uendere, ſimoniacam hæreſim eſſe nullius fidelium ignorat.

Reſp. dicendum iuſta S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 3. ꝙ circa decimas duo ſunt conſideranda, ſcilicet ius accipiendi decimas & ipſe res, quæ nomine decimę dātur, quoad primum ſolum ad clericos ſpectat. Leu. 18. dedi omnes decimas Iſrael in poſſeſſionem, pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in tabernaculo; ſed filijs leui ſuccedunt clerici in nouo teſtamento, ergo illis competunt præſertim, cum ſit.

Ius ſpirituale; conſequitur. n. debitum pro miniſterio altaris: res vero, quæ decimarum nomine dantur, poſſunt uendi & concedi laycis.

Ad obiectum reſp. quòd aliud eſt ius, aliud ſunt decimæ; ius colligendi non conceditur laycis, ſed bene conceduntur decimæ, vt dictum eſt.

QVAESTIO. IIII.

1 NVnc ergo de quarta quæſtione eſt pertractandum, qua quæritur, an paternum crimē huic imputetur, quòd eo ignorante conſtat eſſe admiſſum?

2 Pro intelligentia huius quæſtionis ponam infra nullos articulos.

ARTIC. I.

Vtrum quis licitè puniatur pro peccato alterius?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non, per c.1.4.q.1.vbi Aug.epiſt.48. ad Vincentium ait, Nullius crimen maculat neſcientem. Conc.c.2.& ſeq.eod.loco.

2 Præterea, facit, quia pœna ſequi debet ſuos authores.c.quæſiui.de his, quæ fiunt à maiori parte.cap.

3 Præterea, facit Ezech. 18. filius non portabit iniquitatem patris.

Sed contra dicitur in c.Turbatur.1.q.4.vbi Amb. in Sermone xi. dicit turbatur nauicula Petri, in qua erat Iudas; quia, qui ſuis meritis erat firmus, turbatus eſt alienis.

Reſp.dicendum, quòd pœna eſt duplex, quædam æterna, quædam temporalis: pœna æterna nullus pro peccato alterius punitur, de qua dicitur Ezech.18.filius non portabit iniquitatem patris; & ad Galat. 6. vnuſquiſque onus ſuum portabit: temporalis autem pœna duplex eſt, quædam enim corporalis eſt, quædam vero ſpiritualis, corporali pœna ſæpe unus pro altero, punitur iuxta illud. Exod. xxi. ego ſum Deus Zelotes uiſitans iniquitatem patris in filios in tertiam, & quartam generationem; alia pœna corporalis tangit ſtatum, & hac pœna ſæpe unus punitur pro altero.c.literas de filiis præsb.pęna autem temporalis eſt quadruplex.

Prima eſt excommunicationis, qua quidem nunquam vnus pro altero punitur.c. ſi habes. 24. q. 3.

Secunda pœna temporalis ſpiritualis eſt interdicti, qua quidem ſæpe vnus pro alio punitur.c.non eſt de ſponſal.

Tertia eſt remotio ab oblationibus, & hac etiam quandoque unus pro altero punitur.ca. minor. 17. quæſtio 4.

Quarta eſt pœna ordinis, nam maritus repellitur ab ordinibus propter delictum vxoris.c.ſi cuius.34. diſtinct.

Item ſi pater emit eccleſiam, pro filio ignorante ipſo, licet non repellatur ab ordinibus, eccleſiam tamen amittere debet.c.de regularibus, de ſimonia, & facit hic præſens.q.4.per totam.

Ad obiecta vnica reſponſione dicetur, quòd loquitur de pœna æterna; Hic autem de temporali.

ARTIC. II.

Vtrum ignorantia excuſet?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd omnis ignorantia excuſet, etiam iuris. per c.cóſuetudo 8.diſtin.vbi Ciprian.ignoſci poteſt ſimpliciter errantibus, ſicuti de ſe ipſo dicit Paul.miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci.

2 Præterea, inuoluntarium per ignorantiam cauſatur. Ariſt. in 3. Eth.& per conſequens recuſat à peccato, quòd non eſt niſi uoluntarium.

Sed contra dicitur in c.pen.in §. Notandum. 2. q. 4.vbi Gratianus diſtinguens per hæc uerba dicit.

Notandum quoque eſt, q̃ non omnis ignorantia aliquem excuſat: eſt enim ignorantia alia facti, alia iuris: facti alia eſt eius facti, quòd oportuit eum ſcire, ſicut ignorantia iudæorum, & aliorum infidelium, qui ea, quæ à prophetis de Chriſto fuerunt pronuntiata adhuc ignorant eſſe completa.

Hæc neminem excuſat, quòd non oportuit eum ſcire. 1. Corin. 10. quicquid uobis appoſitum fuerit comedite, nihil interrogantes: ſi quis vobis dixerit hoc idolis immolatum eſt, nolite comedere: ecce quòd uocatus ad cęnam non oportuit ſcire carnes ſibi appoſitas fuiſſe idolis immolatas: & hæc ignorantia omnem excuſat.

Item ignorantia iuris, alia naturalis, alia ciuilis: Naturalis omnibus adultis damnabilis eſt: Ius vero ciuile alijs permittitur ignorare nemini abeſt in damno euitando, ſi negotium inde contigerit, ut ſi minor pecuniam dederit filio familias repetit, in maiore uero quaſi delictum eſt.

Ad primum reſpon. quòd ibi Apoſt. non dicit non fuiſſe peccatum, ſed quòd miſericordiam conſecutus eſt, propter ignorantiam, quæ minuit peccatum.

Ad ſecundum reſpond. quòd ratio illa procedit de ignorantia iuris inuincibili, quæ recuſat: non autem omnis ignorantia iuris, quoniam in aliquibus quodammodo uoluntaria eſt, ſicuti ea, quæ eſt in poteſtate ſcientis, quæ dicitur ignorantia uincibilis, vel affectata, & iſta non excuſat, ſed aggrauat potius.

QVAESTIO. V.

QVòd vero quinto loco quæritur, an liceat ei eſſe in eccleſia, vel fungi ordinatione, quam paterna pecunia eſt aſſecutus.

Ideo pro declaratione eorum, quæ in hac quinta quæſtione continentur ponam unicum articulum.

ARTIC. I.

Vtrum circa ſimoniacos poſſit eſſe diſpenſatio.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non: quia ſimoniacus renunciare debet, quòd ſimoniace acquiſiuit.c.ſi quis. 2.c. ex multis 3.q. 1. vnde uidetur hoc uitium non poſſe purgari. capit. ſi res 14. quæſtione ſexta, quia ordo dimitti non poteſt.

Sed contra facit.c. 1.5.q.1. vbi Vrban. in Concil. Placentino.c.5. quicunque ſanè cupiditate parentum cum adhuc paruuli eſſent eccleſias, uel eccleſiarum partes per pecunias adepti ſunt, poſtquam eos omnino dimiſerint, ſi canonice in eis viuere uoluerint, pro magna miſericordia ibidem eos eſſe concedimus: neque pro hoc facto ab ordinibus remouemus, ſi alias digni inueniantur. Concor.cap.eos & c.ſequ. ead. q.5.

Reſp

Reſpon.dicendum, quòd cum ſimoniace ordinato, ſi crimen eſt perpetratum neſcientibus ordinatis, tunc poſtquam ſimpliciter renunciauerit executioni ordinis, poteſt epiſcopus diſpenſare.cap.de ſimoniacè, de ſimonia, dummodo non fuerit data pecunia epiſcopo, nam propter turpitudinem ſuam non poſſet diſpenſare, ſed ſolus Papa.cap.ſi quis neque. 1. quæſtio.prima, vel eius ſucceſſor, vel alius epiſcopus, qui eſſet eius ordinarius; ſimiliter ſi quis ſuſceperit ordines ſimoniacè ſcienter, non tamen miniſtrauit in eis, poterit ab epiſcopo diſpenſari in ordinibus rite ante ſuſceptis: non autem in illo, quem ſimoniacè recepit, nec diſpenſare poteſt, quòd recipiat alios ordines ante diſpenſationem, quia promotus eſſet per ſaltum. capitulo primo.diſtinctio. 52.

Præterea epiſcopus poteſt diſpenſare in minoribus ſpeciebus ſimoniæ.ſ.quæ committuntur in exequiis mortuorum, in benedictionibus nubentium, in cœmiteriis, conſecratione, & ſimilium Doct.Com. In ſimonia autem contracta in beneficiis ſcienter, epiſcopus non poteſt diſpenſare, ſed ſolus Papa. capit. de regularibus.de ſimon.Similiter epiſcopus non poteſt diſpenſare, cum exiſtente in dignitate, immo cũ nullo ſimoniaco ſcienter in dignitate, etiam pro qua non fecit ſimoniacam. Innoc. capitul.nobis. de ſimonia.

Ad obiectum reſpondeo, quòd licet ordo non poſſit dimitti, tamen poteſt quis ſe ultro offerre ad depoſitionem.capitulo, nunc autem. diſtinctione uigeſimaprima, & ſic poteſt renunciare quantum in ſe eſt, ſaltem quo ad executionem eius.

Præterea ſi Papa ſecum diſpenſet purgatur uitium ordinis.capitulo Præſentium 5. quæſtione prima, ſicuti uitium furti purgatur re furtiua apud furem manente domini uoluntate l.ſi fur.ff.de uſucap. de beneficio autem planum eſt, quòd renunciare illud poteſt, quo renunciato Papa ſolet eum diſpenſare, etiam ad idem beneficium retinendum, impoſita ſibi prius ſalutari pœnitentia.

QVAESTIO. VI.

Qvid vero de his fieri debeat, qui ignoranter à ſimoniacis ordinari ſunt, quòd ſexto loco quæſitum eſt, ſupra uidelicet in capitulo vrbani, quòd ſic incipit, ſi quis à ſimoniacis. &c. requiratur.

Pro declaratione huius ſextę quæſtionis, quia ſupra ſatis dictum eſt de hac materia ſimoniæ, ſatis erit referre diſpoſitionem.d. capit. ſi qui à ſimoniacis. 1. quæſt.prima, vbi dicitur per Vrbanum Papam in Concil.Placentino.c.3.& 4.

Si qui à ſimoniacis non ſimoniacè ordinati ſunt, ſi quidem probare potuerint ſe cum ordinentur, neceſſe eos ſimoniacos eſſe, & ſi tunc pro catholicis habebuntur in eccleſia, talium ordinationes miſericorditer ſubſtinemus, ſi tamen eos laudabilis uita commendat. Qui uero ſcienter ſe à ſimoniacis conſecrari, immo exectari permiſerint; eorum conſecrationem omnino irritam eſſe decernimus.

QVAESTIO. VII.

Nvnc autem de ſeptima quæſtione tractand um eſt, an renuncians ſuæ hæreſi ſit recipiendus in epiſcopali dignitate.

Pro ſolutione & declaratione huius ſeptimæ quæſtio.Ponam duos articulos & primo.

ARTIC. I,

Vtrum hæretici renunciantes ſui hæreſi ſint ab eccleſia recipiendi?

1 Ad primum uidetur dicendum, quòd non: quia habetur Exod.20.Maleficos non paris viuere, vbi glo.p maleficos intelligit peccantes peccato hæreſi.

2 Præterea, facit c.ad abolendam de hæret.vbi, qui in abiuratam hæreſim recidiſſe dicitur ſeculari iudicio relinquitur; ergo non ſunt recipiendi ab eccleſia.

Sed contra dicitur Hiero.3.ex perſona domini tu fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me dicit dominus, & ego ſuſcipiam te, ſed iudicium eccleſiæ eſt iudicium Dei ſecundum illud Deu. 1.Ita paruum audiatis, ut magnum, nec accipietis cuiuſcunque perſonam, quia iudicium Dei eſt; ergo ſi aliqui fornicati ſunt per infidelitatem, quæ eſt ſpiritualis fornicatio, ſi conuertuntur ſunt recipiendi.

Reſpondeo dicendum prout infra in ſeq.artic.

ARTIC. I.

Vtrum hæretici reuertentes ſint ab eccleſia recipiendi in ordinibus, ſiue dignitatibus ſuis?

1 Ad ſecundum videtur dicendum, quòd ſic. per c.conuenientibus 7.q.1.vbi ſeptima ſynodus hoc expreſsè dicit in actione prima.

2 Præterea, facit Matth. 18. vbi Dominus mandat Petro, ut fratri peccanti dimittat, non ſolum ſepties, ſed uſque ſeptuageſieſepties.

3 Præterea, pœnitentia res optima eſt, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum.

Sed contra dicitur in c. 1. q. 7.vbi Cyprian.lib. 2. epiſt.1.dicit, loquens de hæreticis, eos quoq; hac conditione ſuſcipi conuenit cum reuertuntur, ut communicent laycis, & ſatis habeant, quòd admittantur ad pacem, qui hoſtes pacis extiterint, nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis, & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellauerint.S. Tho. 2.2.q.11.art.4.

Reſpon.dicendum ad ambos articulos, ſub certis concluſionibus. Primo quòd omnes hæretici renunciantes ſuæ hæreſi ſunt ab eccleſia recipiendi ad unitatem, quia eccleſia nulli claudit gremium redeunti. l.inter. C.de ſum.Trinit.& delicti uenia peccanti nõ negat.l.Manichæos.C.eo.dicitur. n.Matth.5.diligite inimicos ueſtros, & benefacite his, qui oderũt vos. Secunda ſit concluſio, quòd hæretici reuerſi de rigore iuris non ſunt ad ordines, nec ad aliquam dignitatem recipiendi, iuxta illud Apoſt. Tit.3.

tit. 3, oportet Epiſcopum bonum teſtimonium habere ab his, qui foris ſunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli; ſi tamen nõ ſint relapſi diſpenſatione, & miſericorditer, ſi id exigat neceſſitas, aut vtilitas, poſſunt ad ordinum executionem reſtitui, & ad maiores dignitates aſſume, exemplo Pauli, qui incredulus, & perſecutor, correctus veniã conſecutus, in Apoſtolum eſt promotus Act. 9. & Auguſtinus poſt hæreſim Manichæorum conuerſus, doctor veritatis, & hęreſum deſtructor nuncupatus, fuit epiſcopali dignitate ſublimatus. Tertia ſit concluſio, Quòd hæretici relapſi renunciantes hæreſi, licet ad vnitatem Eccleſiæ ſint recipiendi, non tamẽ quoad conſeruationem vitæ, aut bonorum ſuorum, vt dicitur d.c. ad abolendam: de hæretic.

Ad Primum primi articuli reſpond. quòd ibi loquitur de relapſis, & ita procedit ſecundum.

Ad Primum ſecundi reſpond. quòd omnia dicta illorum Patrum intelliguntur de prima vice peccãtibus, non de elapſis: ſecundo, quòd illud fuit ex miſericordia diſpenſatioe factum.

Ad Secundum reſpond. quòd illud non intelligitur de peccantibus peccato hæreſis; ſeu dicas, quòd Dominus dicit ibi Petro de peccato in eum commiſſo, quòd eſt ſemper dimittendum; non autem de peccato in proximum, vel in Deum commiſſo, quòd non eſt noſtri arbitrij dimittere.

Ad Tertium reſpond. quòd pœnitentia dicitur reuocare omnes defectus; quia per eam reſtituuntur omnes virtutes; Non autem quòd per hoc ad alia bona temporalia perdita reſtituat; vnde Hieronymus quicunque dignitatem diuini gradus non cuſtodiunt, cõtenti fiant animam ſaluare, reuerti enim in priſtinum ſtatum difficile eſt

CAVSA II.

Quidam Epiſcopus?

QVAEST. I.

Hic primum quæritur, an in manifeſtis iudiciarius ordo ſit requirendus?

QVAEST. II.

Secundo, an expoliatus ab aliquo ſit iudicandum?

QVAEST. III.

Tertio. qua pœna ſint feriendi, qui in accuſatione, vel teſtificatione deficiunt?

QVAEST. IIII.

Quarto, an duorum teſtimonio ſit condemnandus?

QVAEST. V.

Quinto, ſi deficientibus accuſatoribus, ſit cogendus ad purgationem?

QVAEST. VI.

Sexto, ſi remedium ſit dandum ei, qui cauſa dilationis vocem appellationis exhibuerit?

QVAEST. VII.

Septimo, ſi layci; monaci, vel quilibet inferiorum ordinum in accuſatione maiorum ſint audiẽda?

QVAEST. VIII.

Octauo, quomodo debeat fieri accuſatio, an in ſcriptis, an ſine ſcriptis?

QVAESTIO I.

Qvòd autem nullus ſine iudiciario ordine damnari valeat, auctoritatibus multis probatur.

Pro declaratione huius quæſtionis, & eorum, quæ continentur in ea, ponam hic quamplures articulos, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum in Republica licitum ſit hominem de homine iudicare.

1 AD primum videtur dicendum, quòd non per illud Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini.

2 Præterea, facit Ioan. 5. Pater omne iudicium dedit filio; & ad Rom. 2. ſcimus quoniam iudicium eſt Dei in eos, qui talia agunt.

3 Præter ea, 1. Cor. 6. Iam quidem omnino delictũ eſt in vobis, quòd iudicia habentur inter vos.

4 Præterea, ad Rom. 14. Tu quis es, qui iudicas ſeruum alienum, Domino ſuo ſtat, aut cadit? ſed Dominus omnium eſt Deus, ergo iudicare non poteſt homo.

5 Præterea, prima ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, quouſque Dominus veniat.

6 Præterea, Non licet peccanti iudicare ad Rom. 2. Inexcuſabilis es ò homo, qui iudicas; In quo enim alterum iudicas, te ipſum condemnas; eadem enim agis, quæ iudicas; ſed nullus homo eſt ſine peccato, 1. Ioan. 1. ergo nulli hominum eſt licitum iudicare.

Sed contra dicitur in litera huius quęſtionis. S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 2.

Reſpond. dicendum, quòd iudicia, prout iudicium dicit inueſtigationem, aut examinationem veritatis, ſecundum ordinem iuris, ſunt licita, & neceſſaria in Republica cap. habuiſſe diſtinct. 53. Cum in ambiguis non debeat eſſe iudicium, neceſſario debet præcedere ſententiam examinatio veritatis; vnde Iob. 29. Cauſam, quam ignorabam, inueſtigabam diligenter. Præterea iudicia, prout iudicium dicit diffinitionem iuſti, ſiue iuris, ſunt licita, & neceſſaria in Republica Deut. 16. Iudices, & Magiſtratus conſtitues in omnibus portis, vt iudicent populo iuſta iudicia; & Sap. 1. diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram; vnde Prouer. 13. Iuſtitia cuſtodit innocentis viam; ideo Aug. 4. de Ciuitate Dei Amota iuſtitia, quid ſunt Regna, niſi magna latrocinia. Et nota quòd ad hoc, vt iudicium ſit actus iuſtitię tria requiruntur. Primo ne ſit contra rectitudinem iuſtitiæ; nam hoc eſſet iudicium peruerſum. Secundo Ne iudicet in his, in quibus non habet auctoritatem; nã tunc dicitur iudicium vſurpatum; vnde ad Rom. 14. Tu quis es, qui iudicas ſeruum alienum. Tertio ne deſit rectitudo rationis, puta cum aliquis iudicat de his, quæ ſunt dubia, vel occulta per aliquas coniecturas, & ſic dicitur iudicium ſuſpicioſum, vel temerarium.

Ad primum reſpond. quòd loquitur de temerario iudicio.

Ad ſecundum ibi intelligitur de occultis, & incertis.

Ad tertium reſp. ſecundum Nic. de Lyra, quòd ibi loquitur de contentionibus, ſeu litigijs iniuſtis, vt quando homo in iudicio quærit defatigare aduerſarium ſic, vt ab eo deſiſtat.

Ad quartum reſp. quod iudex, qui ſententiam profert, non ſua, ſed auctoritate Dei facit Deut. 1. Quòd iuſtũ erit iudicare, & poſtea ſubdit, quia Dei eſt iudicium.

Ad quintum reſp. quòd illi, qui ſunt in grauibus peccatis, non debent iudicare eos, qui ſint in eiſdem peccatis, aut maioribus, & præſertim quando peccata ſiint publica; ſi autem ſunt occulta, poteſt propter officium eius cum humilitate, & timore arguere, & iudicare ſecundum Aug. in ſermone Domini in mõte. lib. 2. c. 30.

ARTIC. II.

Vtrum aliquis ſine iudiciario ordine ualeat damnari?

1 AD ſecundum videtur dicendum. quòd nõ; vt patet in litera huius q. cum multis authoritatibus contentis in ea.

Sed contra facit; quia in notorijs non ſeruatur ordo iudicij. c. manifeſta 2. q. 1. vbi Amb. ſuper epiſt. ad Cor. manifeſta accuſatione non indigent; ſimiliter, & contumax propter abſentiam condemnatur, nullo ſeruato ordine iudicij c. decernimus 3. q. 9.

Reſp. dicendum, ꝙ nullus regulariter eſt condemnandus, non ſeruato ordine iudicij, vt dicam in ſeq. art. In iudicio autem regulariter interueniunt quatuor genera perſonarum, videlicet iudex, qui diſcutiat, & cognoſcat, & decidat. Secundo actor petens, ſeu denuncians, vel accuſans. Tertio reus qui ſe defendat. Quarto teſtes, vel inſtrumenta, quæ mentem iudicis informent; vnde Prouer. 1 2. iudex, qui iudicat, quòd nouit, iuſtitiæ iudex eſt, ſed in manifeſtis, ſeu notorijs non opus eſt teſtibus, neque inſtrumentis, nam dicit gloſ. Gen. 3. ſuper illo vox ſanguinis &c. euidentia patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris. Et not. ꝙ in ſeptem caſibus non requiritur iudiciarius ordo, Primo In notorijs. Secundo in contumace. Tertio propter ſcandali euitationem, vnde clericus diffamatus de crimine ſuſpẽditur. propter ſcandalum populi, nullo ſeruato ordine iuris. c. vbi. 2. q. 1. Quarto propter ſuſpitionem dilapidationis. nam ſuſpectus dilapidationis bonorum remouetur ante cognitionem cauſæ cap. quia. 3. q. 2. Quinto, propter defectũ iudicis, Sexto, in calumnitore. Septimo in falſo teſte. l. nullum. C. de teſtib. His ita habitis, patet reſponſio ad obiectum.

ARTIC. III.

Vtrum ſententia poſſit ferri in aliquem, ipſo non conuicto, aut confeſſo ſponte?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd ſic. per c. presbyter. 2. q. 5. vbi ſuſpenditur presbyter omiſſo iudiciario ordine.

2 Præterea, facit c. de illicita 24. q. 3, vbi excommunicatur quis abſque eo ꝙ ſit cõfeſſus, vel conuictus.

3 Præterea, facit l. proinde §. vlti. ff. ad leg. Aquil. vbi nullę ſunt partes iudicis in confitentem.

Sed contra dicitur in c. 1. 2. q. 1. vbi Aug. in hom. 50. de vtilitate pęnitentiæ dicit. Non in quenquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut cõuictũ, aut ſpontè confeſſum. conc. c. ſeq. cum multis alijs.

Reſp. dicendum, ꝙ ſententia condemnationis nõ eſt ferenda, niſi in conuictũ, vel confeſſum verè, vel interpretatiuè; quia, vt dixi ſupra proximo articulo, ſententia non eſt ferenda, niſi ſeruato ordine iuris, qui ordo id expoſuit, vt dicitur in textu; ergo concluſio vera, & nota ꝙ aliquis dicitur conuictus tripliciter, ſcilicet, verè, interpretatiuè, & violenta ſuſpitione; verè dicitur conuictus, vel per teſtes, vel per inſtrumenta, vel per facti euidentiam, interpretatiuè dicitur conuictus abſens per contumaciam; violenta ſuſpitione dicitur conuictus, cum quis contra ſe hebeat præſumptiones vrgentes. cap. in literis de præſumpt. confeſſus autẽ dicitur dupliciter, propriè, quando proprio ore per ſe, vel per procuratorem aliquid in iudicio confitetur, & interprætatiuè, vt per contumaciam, quo caſu pro confeſſo habetur, & condemnatur tanquam pręſens. c. de illicita 24. q 4.

Ad primum reſp. quòd ibi id factum fuit ad ſedãdum ſcandalum, vt dixi in proximo articulo.

Ad ſecundum reſp. quod ibi fuit contumax: vnde potuit excommunicari.

Ad tertium reſp. quòd nullæ ſunt quantum ad examinationem cauſæ; ſunt tamen aliquæ, quantum ad prolationem ſententiæ.

ARTCI. IIII.

Vtrum ſentẹntia iuſtè lata ſit ſtatim exequenda?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd non per capud 11. q. 3. vbi ſtatuitur, ꝙ ſententiæ Principum in dies trigiuta differantur.

2 Præterea, facit l. 2. & ſeq. C. de vſu. rei iud. & cap. quærenti. de offic. iud. deleg. vbi poſt ſententiam datur quadrimeſtre ad ſoluendum.

Sed contra dicitur in c. ſicut 2. q. 1. vbi Gregor. lib. 8. epiſt. 50. dicit, ſicut ſine iudicio quenquam nolumus condemnari, ita quæ iuſtè diffinita fuerunt, nulla patimur executione differri.

Reſp. dicendum, ꝙ duplex eſt ſententia, interlocutoria, & diffinitiua; ſi interlocutoria non eſt appellatione ſuſpenſa, ſtatim ad iuſtitiam partis executioni mandatur, quia talis ſententia non eſt præiudicialis, nec habet vim diffinitiuæ, quo caſu non ſuſpenditur per appellationem; vt nouiſſimè diſponit Concilium Trid. ſeſſ. 24 c. 20. de reform. diffinitiua aut eſt in cauſa criminali, aut ciuili. Primo caſu, ſi ipſa nõ ſit appellatione ſuſpenſa, aſſignato debito termino ad faciendas ſuas defenſiooes, eſt ſtatim exequenda. l. cũ reis C. de pęnis, & facit tex. præſens. Fallit hoc, niſi ex iracũdia lata eſſet, aut ex abrupto; nã ẽt ſi lata ſit per Principẽ, nõ eſt exequẽda, niſi expectato termino triginta dierũ. l. ſi vindicari C. de pęnis. Secũdo, fallit in muliere pręgnãte cõdemnata in metallis. l. pręgnãtis

ff. de

ff.de pœnis. Tertio de ſeruo condemnato ad mortem, differtur enim executio, donec reddat domino ſuo ratiocinia.l.1.C.de bon.proſcr. Quarto in condemnato ad relegationem; differtur enim donec ei inſula aſſignetur l.relegatorum.ff.de interd.& releg. Quinto, quando confitens crimen non perſeuerauit in confeſſione.l.1.§.Diuus.ff.de quæſtio.l.2.C.de cuſtod.reis. Sexto ſi probatur, quòd ſententia ſit lata ex actis falſis,cap.de cætero, de ſent.& reiud.c.p.ſuper.de crim.falſi, & toto titulo, ſi ex falſa cauſa iudi. Septimo, quando reus vult probare incontinenti nullitatem ſententiæ;nam poteſt differre eius executionem.l.ſi is à quo.ff.vt in poſſeſ.leg. Alias l.ſacis.C. ad l. Cornel.

Si vero loquamur de ſententia in cauſa ciuili, aut loquimur in perſonalibus, aut in realibus, ſi in perſonalibus eſt concluſio; quòd eſt differenda in quatuor menſes,c.quærenti.de offi.delega.niſi iudex ex cauſa iuſta tempus abbreuiet c. qui ad conſultationem. de re iudi. Si verò in realibus eſt differenda per decem dies,quia,antequam tranſeat in rem iudicatam, non eſt exequenda.c.cum dilectus.de elect. & hoc niſi ſit ſententia talis naturæ, à qua appellari non poſſit, vt in notorijs; quia cum decem dies dentur ad deliberandum ſi velit appellare, uel nó,& certum ſit quòd non poſſit appellare non eſt differenda executio. ſit igitur intellectus huius ca.ſicut.2.quæſtio. 1. Quod ſententia non ſit differenda;non enim dicitur differri quouſq; pendet tempus ad appellandum,& ad exequendum, ſed pendere: ſed elapſo omni termino à iure præfixo debet mandari executioni, & niſi mandetur dicitur differri, & ſic patet reſponſio ad obiecta.

ARTIC. V.

Vtrum quis ſit damnandus ſine legitimo accuſatore?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd ſic; dicit enim gl.ſuper Gen.4. vox ſanguinis fratris tui. &c. euidentia patrati ſceleris accuſatore non eget.

2 Præterea,facit c.manifeſta. 2.q.1.vbi manifeſta accuſatione non indigens.

3 Præterea,humana iuſtitia deriuatur à diuina: Sed Deus peccatores iudicat; etiam ſi nullus extat accuſator.

4 Præterea, accuſator ad hoc requiritur, vt crimen innoteſcat iudici, q ipſe alia via ſcire poteſt; vnde non videtur neceſſarius.

Sed contra dicitur in c.nihil. 2.q.1.vbi Eleuterius epiſcopus ad epiſcopos Galliæ, Nihil contra quemlibet accuſatum abſq; legitimo,& idoneo accuſatore fiat; Nam & Dominus noſter Ieſus Chriſtus Iudã furem eſſe ſcribat; ideo non eſt eiectus.

Reſp diſtinguendum,aut crimen eſt manifeſtum, & euidens,aut non. Primo cum iudex poteſt reum hominem condemnare, quia ſicut eo caſu non quæruntur teſtes, ita nec etiam accuſator c.euidentia. de accuſa.in claris enim non eſt opus coniecturis.l.continuus.ff.de verb.oblig.& eum,qui certus eſt;certiorari amplius non oportet.c.eum, qui.de regu.iu.in 6. ſi verò crimen non eſt euidens, nec manifeſtum, non poteſt iudex ſuper eo proferre ſententiam ſine accuſatore,quia iudex eſt interpres iuſtitiæ;iuſtitia autem eſt ad alterum, vnde oportet, quòd iudex inter aliquos duos diiudicet; quòd ſit cum vnus eſt actor, alius reus. Dicas ig.tur, quòd nemo ſine accuſatore damnandus eſt,aut locum tenente, uel ſupplente vicem accuſatoris.

Ad primum reſp.quòd ipſa euidentia patrati ſceleris eſt loco accuſatoris. Idem reſp.ad ſecundum.

Ad tertium reſp.quòd Deus in iudicio utitur con ſcientia peccãtis, quaſi accuſatore,iuxta illud ad Ro. 2.Inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendent; ideo,vel quia omnia nuda ſunt, & aperta oculis Domini;vnde Gen.4. Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

Ad quartum reſpon.quòd publica fama habet locum accuſatoris.

ARTIC. VI.

Vtrum ſententia ſit ſemper ferenda in ſcriptis?

1 AD ſextum videtur dicendum, quòd non; nam epiſcopus inter ſuos ſubditos, ſine ſcriptura iudicat.capit.ſi quis cum. vndecima quæſt. 1.

2 Præterea, quia hoc ipſum facit iudex ſecularis præ ſertim in modicis cauſis, §. ſit tibi.in Auth.de mandat.princi.

Sed contra dicitur in c.ſtatutis. 2.q.1. vbi ſtatutis generalibus iuſſimus, vt vniuerſi iudices,quibus reddendi iuris in prouincijs permiſimus facultatem, cognitis cauſis, vltimas definitiones deſcripti recitatione proferant.

Reſp.diſtinguendo, aut ſumus in ſententia interlocutoria,aut in diffinitiua. Primo caſu ſententia abſq; ſcriptura ualet.l.2. in fi.ff. de appel Doct.com. c.fi.de re iud. in 6.eſt tamen redigẽda in ſcriptis poſt quàm eſt prolata ad ejus probationem;Sententia autem diffinitiua in ſcriptis proferri debet, quia , quæ in ſcriptis aguntur, maturius fiunt, quàm quæ ſolo uerbo,facit l. 2.& 3.C.de ſent.ex breui.recit. c.ſi ſententia.de re iud.li.6.Fallit hoc tamen in cauſis minimis. Secũdo,quando Epiſcopus de cauſa ciuili iudicat inter clericos.d.c.ſi quis. 11.q. 1. Tertio, cum præſes connenitur, ut reddat adminiſtrationem. §. neceſſitatem,Auth.vt iudi,ſiue quoq.ſuſſr. Quarto, quando princeps ſupremus iudicat, qui ſupplet omnem ſolemnitatem.l.omnium.C.de teſtib. Quinto, quando iudex pronunciat ex officio; non autem in figura iudicij:not.cap.primo, cap. quoniam, vt lite non conteſt.

ARTIC. VII.

Vtrum liceat ex ſola ſuſpicione iudicare?

1 AD ſeptimum uidetur dicendum,quòd ſic. per c.dicit dominus. 2.q. 1. ubi ſuſpicio inducit.

Præ-

2 Præterea, ex ſuſpicione videtur eſſe opinio incerta de aliquo malo, & habet ſe ad verum, & ad falſum: Sed de ſingularibus non poteſt haberi opinio, niſi incerta; cum igitur, iudicium humanum ſit circa ea, nullum iudicium eſſet rectum, niſi ex ſola ſuſpicione iudicaretur.

3 Præterea, per iudicium illicitum fit iniuria proximo: ſed ſuſpicio mala in ſola opinione hominis conſiſtit, & ſic non videtur ad iniuriam alterius pertinere; ergo non uidetur illicitum ſuſpicionis iudicium.

Sed contra dicitur c. 1. ſemper. 5. quæſtione 1. vbi Melchiades Papa Epiſcopis Hiſpaniæ ſcribit: Primo, ſemper, & ante omnia diligenter inquirite, vt cum iuſtitia, & veritate definiatis, neminem condemnetis ante verum, & iuſtum iudicium, nullum ſuſpicionis arbitrio iudicetis: ſed primum probate, & poſtea charitatiuam proferte ſententiam, & quòd vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

Reſpon. dicendum, quòd triplex eſt ſuſpicio, quædam violenta, quæ pro facto reputatur; vt ſi inueniatur ſuſpectus cum ſuſpecta in eodem lecto, & huiuſmodi, & de iſta iudicatur, & ex ea condemnatur. c. 2. de præſumpt. l. quamuis. C. de adult. Secunda ſuſpicio dicitur probabilis, quæ concurrit ex aliquibus iudicijs, fama crebreſcente, quæ non ſufficit ad iudicandum; nihilominus quandoque purgationem inducit. c. præſbyter. 2. q. 5. l. vult. ff. quod met. cau. cap. illud. de præſumptio. Tertia eſt ſuſpicio leuis, quæ nullo modo animum iudicantis mouet. c. oues. 6. q. 1. quæ contingit ex tribus, vno modo ex hoc, quòd aliquis in ſe malus eſt, ita de alijs opinatur, Eccleſi. 10. in via ſtultus ambulans, cum ipſe ſit inſipiens, omnes ſtultus æſtimat: Alio modo ex hoc, quòd aliquis odit, vel contemnit aliquem, aut iraſcitur, vel inuidet, vnde ex leuibus ſignis opinatur malum de ipſo, quia facilè credit, quòd appetit: Tertio modo prouenit ex longa experientia; vnde ſenes ſunt valde ſuſpicioſi, quia multoties experti ſunt aliorum defectus. Primæ duæ ſuſpicionis cauſæ manifeſtè pertinent ad peruerſitatem affectus: Tertia vero cauſa diminuit rationem ſuſpicionis, in quantum experientia ad certitudinem proficit, quæ eſt contra rationem ſuſpicionis. S. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtio. 60. artic. 3.

Ad primum reſp. quòd ibi loquitur de ſuſpicione violenta; hic autem de leui.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam; quia in humanis actibus bene inuenitur aliqua certitudo, licet non tanta, quanta in demonſtratis; inuenitur tanta, quanta in hac materia ſufficit, puta cũ aliquid per idoneos teſtes probatur.

Ad tertium reſpond. negando minorem; dicimus enim quòd ex hoc ipſo, quòd aliquis habet malam opinionem de aliquo, ſine ſufficienti cauſa, indebitè condemnat ipſum, & per conſequens iniuriatur.

QVÆSTIO II.

QVod expoliatus ante iudicem ſtare non poſſit, multis auctoritatibus probatur.

Hic eſſet ponendus articulus talis, videlicet vtrum ſpoliatus ab aliquo ſit iudicandus.

Reſp. per cap. 1. 2. q. 2. vbi Ioan. Papa I. ſcribens ad Zachariam Archiepiſcopum dicit: Antiquitus decretum eſt, vt omnes poſſeſſiones, & omnia ſibi ſublata, atque fructus cunctos ante litem conteſtatam perceptos epiſcopus, uel primas poſſeſſori reſtituat, conc. c. ſeq. Ex quibus colligitur, quòd expoliatus ante reſtitui debet; de qua materia latè dixi in tract. de reg. iur. p. 2. Reg. 9.

QVÆSTIO III.

QVa autem pœna feriendi ſint, qui in accuſatione deficiunt, canonum cenſura definit: pœnã enim illati criminis cum diſpendio exiſtimationis accipiat.

Pro declaratione huius tertiæ q. & eorum, quæ continentur in ea, ponam nonnullos articulos, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum accuſator, qui in probatione defecit teneatur ad pęnam talionis?

AD primum uidetur dicendum, quòd non; quia contingit quandoque aliquem ex iuſto errore ad accuſationem procedere, in quo caſu iudex accuſatorem abſoluit cap. ſi quis iratus. 2. quæſt. 3.

2 Præterea, non debetur duplex pœna eidem peccato. nu. 1. Nõ iudicabit dominus bis in idipſum: ſed ille, qui in probatione defecit incurrit in pœnam infamiæ; ergo non in aliam.

Sed contra dicitur in cap. qui non. 2. q. 3. vbi Hadrianus Papa in decreto. c. 52. Qui non probauerit, quòd obiecit, pęnam, quam intulerit, ipſe patiatur, & c. calumniator. 2. q. 3. ubi Damaſus Papa in epiſt. 3. ad Stephanum Archiepiſcopum, calumniator, ſi in accuſatione defecerit, talionem recipiat.

Reſp dicendum, quòd accuſator calumnioſus deficiens in probatione criminis iuſtè pati debet pœnam talionis; quia accuſator in cauſa accuſationis, conſtituitur par, intendens ad pęnam accuſati; ad iudicem autem pertinet, ut inter iuſtitiæ æqualitatem conſtituat: iuſtitiæ autem æqualitas hòc requirit, ut nocumentum, quòd quis alteri intentat, ipſe patiatur, iuxta illud Exod. 21. oculum pro oculo: dentem pro dente; ergo iuſtum eſt, ut ille, qui per accuſationem aliquem in periculum grauis pœnæ inducit, ipſe etiam ſimilem pœnam patiatur. S. Thom. 2. 2. q. 68. artic. 1.

Ad primum reſp. quòd concluſio intelligitur de eo, qui calumnioſè accuſat, nõ autem de eo, qui non uoluntate accuſat, ſed aliquo errore ductus.

Ad ſecundum reſp. quòd pœnam talionis meretur accuſator in recompenſationem nocumenti, quòd proximo inferre intentat: ſed pæna infamiæ ei debetur propter malitiam, ex qua calumnioſè eum accuſat; Vnde Deute. 19. Cumque diligentiſſimè perſcrutantes inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei, ſicuti fe-

tri ſuo facere cogitauit, quòd pertinet ad iniuriam perſonę; & poſtea quantum ad iniuriam reſpondeo, ſubditur, & auferet malum de medio populi, cui, vt audientes cæteri timorem habeat, & nequaquam talia audeat facere, & ex hoc dicitur infamis.

ARTIC. II.

Vtrum deficienti in accuſatione ſit denegandum viaticum?

1 AD ſecundum videtur, quòd non, per cap. pœitentes. 50. diſtin. vbi viaticum nullis in morte denegetur. conc. c. eos, qui. 3.q. 10.c.virgines 27. q. 1.

Sed contra dicitur in c.4.2.q.3.ibi, ſiquis Epiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum falſis criminibus appetierit, nec in fine dandam ei communionem cenſemus.

Reſpond. dicendum nemini eſſe negandum viaticum pœnitenti, vt patet in contrarijs adductis; iſtud autem cap. loquitur de impœnitente, vnde ad illud ſupplendum eſt, niſi pœnituerit.

ARTIC. III.

Vtrum plures poſſit eſſe accuſatores eiuſdem?

1 AD tertium videtur dicendum quòd ſic. per cap. Euphemium. 2. q. 3. vbi Gregor. lib. 4. epiſt. cap. 94. vbi ſunt duo ad accuſandum Epiſcopum.

Sed contra facit l.ſi plures. ff. de accuſation.

Reſpond. dicendum, quòd nunquam plures debent admitti ad accuſandum aliquem de eodem crimine; quoniam ſequeretur hoc inconueniens, quòd de eodem crimine quis ſimul condemnaretur; & abſolueretur, ſi vnus deficeret, & alter probaret; vnde ſi plures velint accuſare debet iudex eligere, quã magis iudicat idoneum ad probandum, & ille ſolus inſcribet, & ipſe ſolus recipiat pœnam talionis.

Ad obiectum, & alia eiuſmodi reſpond. quòd ibi accuſatores dicuntur infamatores, maledictores, ad accuſandum inſtigatores, vel plures aliquando concurrunt accuſatores de facto, qui de iure admitti non debent.

ARTIC. IIII.

Vtrum accuſatio reddatur iniuſta per calumniam, per præuaricationem, & per tergiuerſationem?

1 AD quartum videtur, quòd non; quia quandoque quis obijcit crimen alteri ex ignorantia facti, quæ excuſat; ergo non ſemper dicitur iniuſta.

2 Præterea, præuaricari eſt vera crimina abſcondere ſed hoc non videtur illicitum, cum homo non teneatur ad omnia crimina detegenda cap. ſi peccauerit. 2.q. 1.

3 Præterea, tergiuerſari eſt in vniuerſo ab accuſatione deſiſtere: ſed hoc abſque iniuſtitia fieri poteſt. c. ſi quem pœnituerit 2.q.3.

Sed contra dicitur in c. ſiquem. §. notandum. 2.q. 3. vbi accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubijcitur. Aut enim calumniantur: aut præuaricantur: autem tergiuerſantur: calumniari eſt falſa crimina intendere: præuaricari vera crimina abſcondere: tergiuerſari in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere S.Thom.2.2.q.68.art.3.

Reſpond. dicendum, quòd accuſatio ordinatur ad bonum commune, quòd intenditur per cognitionem criminis; Nullus autem debet alteri nocere iniuſtè, vt bonum commune promoueat; & ideo in accuſatione duplici ratione contingat eſſe peccatũ; vno modo ex eo, quòd iniuſtè agit contra eum, qui accuſatur falſa crimina ei imponendo, quòd eſt calumniari; alio modo ex parte Reip. cuius bonum principaliter intenditur in accuſatione, dum aliquis impedit malitioſè punitionem peccati, quòd iterum contingit dupliciter; vno modo fraudem in accuſatione adhibendo, & hoc pertinet ad præuaricationem: nam præuaricator dicitur, quaſi varicator, qui aduerſam partem fraudulentes adiuuat, prodita cauſa ſua: alio modo totaliter ab accuſatione deſiſtendo, quòd eſt tergiuerſari: In hoc enim quòd deſiſtit ab hoc, quòd cæperat, quaſi tergum vertere videtur.

Ad primum reſpond. quòd homo non debet ad accuſationem, procedere, niſi de re omnino certa ſibi, in qua ignorantia facti locum non habeat; nec tamen, qui falſum crimen alicui imponit calumniatur, ſed ſolum, qui ex malitia in falſam accuſationem prorumpit.

Ad ſecundum reſpond. quòd non omnis, qui abſcondit vera crimina præuaricatur, ſed qui abſcondit ea fraudulenter, de quibus accuſationem proponit colludẽs cum reis proprias probationes diſſimulando, & falſas excuſationes admittendo.

Ad tertium reſpond. quòd quis poteſt deſiſtere ab accuſatione, quando vidit falſum eſſe, quòd accuſare intelligebat, & tunc tergiuerſari non dicitur.

QVAEST. V.

Quintam ponit poſt tertiam, quia harum quæſtionum ſimilium eſt argumentum.

DEficientibus vero accuſationibus reus non videtur eſſe cogendus ad purgationem; ſicut enim rei poſſeſſor deficiente actore titulum ſuæ poſſeſſionis probare non cogitur; ita qui impetitur ad innocentiam ſuam probandam cogendus eſſe non creditur.

Pro declaratione huius quæſtionis, & eorum, quæ in ea dicuntur, plures articuli ponendi ſunt, & primo.

ART.

ARTIC. I.

Vtrum purgatio debeat fieri per iuramentum?

1 AD primum videtur, quòd purgatio non debeat fieri per iuramentum. per cap. 1.2. & 3.2.q. 5. vbi prohibetur clericis deferre iuramentum.

Sed contra dicitur in cap. 5.2.q. 5. vbi Gregor. 3. ſcribens ad Bonif. epiſt. 1.dicit. Presbyter, vel quilibet ſacerdos ſi a populo accuſatus fuerit, & certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, iuſiurandum in medio erit, & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda, & aperta ſunt omnia.

Reſp. dicendum, quòd purgatio eſt de obiecto crimine innocentiæ oſtenſio. ſ.per iuramentum, vel alio modo, vt patet in Leuit. 21. vbi dicitur de interfecto cadauere hominis occiſi in aliqua ciuitate, quòd maiores natu ciuitatis illius venient ad interfectum, & lauabunt manus ſuas, & dicent manus veſtræ non effuderunt hunc ſanguinem, nec oculi veſtri viderunt, & hoc ſuper vitulam cæſam.

Ad contrarium reſpond. non prohiberi ſacerdotibus omnino iuramentum, niſi quando abſque cauſa iuraſſent: ſed ex cauſa iurare non prohibentur.

ARTIC. II.

Vtrum ad purgationem poſſit aliquis cogi?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non; quia diuina lege prohibetur iuramentum. Matt. 5. Ego dico vobis non iurare omnino & Iac. 5. Ante omnia fratres nolite iurare.

2 Præterea, facit cap.auditum.2. q. 5.vbi Pontifex ſeipſum purgauit nihilominus dixit. Hoc autem faciens non legem præſcribo cæteris, qua id facere cogantur.

Sed contra dicitur in cap.ſi mala. 2.q. 5. vbi ſi mala fama de Presbytero exierit, & accuſatores, ac teſtes legales defuerint, ne contra Apoſtolum infirmorum corda de mala fama Presbyteri percutiantur; & ne vituperetur miniſterium noſtrum; neuè ſecuriores Presbyteri exiſtentes licentius in peccatum prolabantur, ſecundum decreta maiorum, cum denominaris ſibi vicinis Presbyteris, quos ſcimus ſe nolle peierare ſacramento famam ſuam purget.

Ad primum reſp. quòd non prohibetur omnino iuramentum, ſed tantum incautum, & vbi non eſt neceſſitas: alioquin periret iuſtitia in multis.

Ad ſecundum reſpond.quòd ibi loquitur de ſucceſſoribus ſummi Pontificis, quibus imponere non potuit legem.

ARTIC. III.

Vtrum purgatio vulgaris ſit reprobanda?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non: quia ipſa ortum habet ex diuina lege nu. 5. vbi datur lex contra mulierum ſuſpectam de adulterio, quòd offeratur ſacrificium zelotypiæ, & oblatio inueſtigans adulterium.

2 Præterea, Ioſue 7. vbi examinatio furti Achor facta eſt per ſortes.

3 Præterea, 2. Reg. 4. vbi inquiſitio inobedientiæ, ſeu tranſgreſſionis Ionathæ ſic explorata eſt.

4 Præterea, facit authoritas multorum cap. in fine huius q.vbi conceditur vulgaris purgatio.

5 Præterea, nunquam credendum eſt eccleſiam erraſſe: at eccleſia ipſam aliquando admiſit; ergo concluſio vera.

Sed contra dicitur in cap. conſuluiſti 2. q. 5.vbi Stephanus v. dicit, Nam ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorqueri a quolibet, Sancti non cenſent canones, & quòd Sanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa ad inuentione non eſt præſumendum; ſpontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare: occulta verò, & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum.

Reſpon. dicendum, quòd vulgaris purgatio prohibetur triplici de cauſa. Primo quia inuenta fuit Diabolo fabricante.c. Menna 2.q. 5. Secundo, quia per hanc Deus tentatur.c. dilecti. de purg. vulgari: Tertio, quia per eam ſæpe punitur ille, qui in nulla culpa eſt. cap. ſignificantibus de purg.canon. ferrum enim candens ita punit innocentem, ſicut peccantem; vnde non eſt probatio criminis.

Ad primum reſpond. quòd illud erat ſecundum permiſſionem, non autem ſecundum conceſſionem; lex enim etiam diuina permittit aliquando minus malum ad euitandum maius: cum igitur permiſſio ſit de malis, non eſt facienda conſequentia.

Ad ſecundum, & tertium reſpond. quòd non eſt idem de ſortibus, quibus aliquando, quis poteſt licitè vti S.Thom. 2.2.q.95.art.8.

Ad quartum reſp. quòd illi canones ſunt abrogati. per c.dilecti.de purg. vulg.

Ad quintum reſp verum eſſe eccleſiam non errare, quia nec id nunquam conceſſit, vt approbaret: ſed permiſit, ne peius fieret; nam quandoque permittitur malum, non ſolum, vt ex eo eliciatur bonũ; ſed etiam ne fiat peius.

ARTIC. IIII.

Vtrum duellum ſit licitum?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd ſic primo ex facto Dauid, qui duellum voluntariè inijt vt 1. Reg. 17.

2 Præterea, licitum eſt vnicuique ſe defendere, quod ſi non poteſt niſi per duellum, videtur quòd ſit licitum.

3 Præterea, facit leg. qua actione §. ſiquis ff. ad leg. Aquiliam, vbi ſi dico pugillares colluctentur in duello, ceſſat actio contra occidentem.

Sed contra dicitur in c. Monomachiam 2.q. 5.vbi Nic. Papa Monomachiam verò in lege non aſſumpſimus, quam præceptum fuiſſe non reperimus. &c.

Reſp.

Reſp. dicendum, quòd duellum non eſt licitum primo quia repugnat legi diuinę, qua prohibetur tentare Deum Matt. 4. Non tentabis Dominum deum tuum: in iſto autem caſu tentatur Deus cap. quæritur. 22. q. 2. ſecundo, quia præbet cauſam delicti cap. 1. de torneamentis: tertio, quia ſæpe contingit, quòd inſontes occidantur, quòd eſt contra naturalem æquitatem. quarto, facit l. vna. C. de gladiat. Nullus enim bonus iudex debet permittere illos ad arma proſilire, quos ſua authoritate poteſt refrenare, l. æquiſſimum. ff. de vſur. facit cap. 19. ſeſſ. 25. de reform. Conc. Trid.

Ad primum reſp. quòd illud duellum iniit Dauid reuelatione diuina, quia ſic Dominus voluit indicare ſuam iuſtitiam Philiſtæis.

Ad ſecundum reſpon. negando conſequentiam; non enim tamen per hoc ſequitur, quòd poſſit licitè oblatum cruentum ſuſcipere, qui tenetur ſe defendere.

Ad tertium reſp. quòd illa lex intelligitur, quando duellum non eſt cruentum, ſeu tendens ad effuſionem ſanguinis: ſed cum aliqui brachijs colluctant, vel ſimilibus modis, qui permittuntur propter populi recreationem. De hac materia duelli, vide quæ dixi in ſumma pec. cap. par. 1. q. 58. tit. 4.

QVAESTIO IV.

QVòd verò quarto loco quærebatur, an duorum teſtimonio Epiſcopus ſit condemnandus. &c.

Pro declaratione huius quæſtionis ponam hinc aliquos articulos, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum teſtimonium vnius ſufficiat?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic quia arguitur populus eo, quòd in diuinis non crediderit Moyſi.

2 Præterea, facit cap. Paruulos de conſecrat. diſt. 4. vbi creditur teſtimonio vnius, an puer ſit baptizatus, & eccleſia ſit conſecrata.

3 Præterea, facit cap. in omni. de teſtib, vbi teſtimonium vnius ſufficit in denunciatione charitatiua.

Sed contra facit litera Gratiani hic in 4. q. ibi. ſicut enim in Euangelio Ioan. 8. legitur, ait Chriſtus ad Iudæos. In lege veſtra ſcriptum eſt, quoniam duorum hominum teſtimonium verum eſt Deut. 17. Hinc conſequenter contra eos argumentatur Dominus dicens ſi duorum hominum teſtimonium verum eſt, quare teſtimonium meum, & patris non accipitis? Item 2. Cor. 13. In ore duorum vel trium ſtabit omne verbum. Et ad Hæbr. 10. Quis præuaricans legẽ Moyſi duobus, vel tribus teſtibus conuictus, ſine miſeratione lapidabitur? Et in Cõcil. Sira. 2. c. 8. placuit, vt ſiquis aliquem clericorum in accuſatione fornicationis impetit ſecundum præceptum Pauli Apoſt. duo, vel tria teſtimonia requirantur ab illo.

Reſp. dicendum, quòd regulariter teſtimonium vnius non ſufficit, nec vni ſoli teſtium credendum eſt. num. 25. ad vnius teſtimonium nullus damnabitur, & Deut. 19. Non ſtabit teſtis contra aliquem, concor. cap. veniens. de teſtib. vox enim vnius dicitur vox nullius. Fallit tamen in multis, & primo in Pontifice, cui nudo verbo creditur, cap. cum à nobis. de teſtib. ſecundo, ſoli tabellioni creditur, quòd inſtrumentum ſit ſua manu confectum l. ſiquis decurio C. de falſis: tertio, in his, in quibus nulli præiudicium infertur, vt cum quæritur an quis ſit baptizatus; vel Eccleſia conſecrata, dum tamen ſit teſtis chriſtianus: quarto, quando hoc teſtatur expreſſit. l. Theopompus. ff. de dote prælegat. quinto, vbi interuenit conſenſus partium l. vlt. C. de fideicom. ſexto, denunciatio charitatiua per vnum teſtem probatur, cap. in omni. de teſtib. ſeptimo in iuramenti delatione cap. vlt. de iureiur. octauo, licet non faciat probationem, facit tamen præſumptionem cap. inter. 33. q. 4. ideo cum fama probat. cap. præterea, de teſtibus.

Præterea, diſtinguendo dices, quòd duplex eſt ſtatus; vnus eſt in forma iudicij, & in illo credi non debet teſtimonio vnius; alius eſt extra iudicium, & in illo ſtatu vnius probatę perſonæ teſtimonio creditur c. tanta. 86. diſt. vbi Papa credidit cuidam Abbati de delicto cuiuſdam Epiſcopi.

Ad primum reſp. quòd arguitur populus, quòd non credidit homini ſoli; ſed ex eo, quod non credidit Deo confirmanti verba Moyſis ſequentibus ſignis, num. 14. vſque quo detrahet mihi populus iſte, quouſque non credet mihi in omnibus ſignis, quæ feci coram eis.

Ad alias duas rationes patet reſponſio ex dictis: ſunt enim caſus ſpeciales, in quibus vnius teſtimonio creditur.

ARTIC. II.

Vtrum ſufficiat teſtimonium duorum, vel trium ad condemnationem cuiuſcunque perſonæ?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nõ. per 3. Reg. 21. vbi Naboth ad dictum duorum, vel trium fuit falſo condemnatus.

2 Præterea, facit contra cap. præſul infra eadem q. vbi præſul non damnatur, niſi ſeptuaginta duobus teſtibus.

Sed contra dicitur in littera huius. q. & in c. 1. ſupra in primo artic. allegato: S. Thom. 2. 2. q. 70. artic. 2.

Reſpond. dicendum, quòd certitudo non eſt ſimiliter quærenda in omni materia; in actionibus enim humanis non poteſt haberi certitudo demonſtratiua, eo quòd ſunt circa contingentia, & variabilia, & ideo ſufficit probabilis certitudo, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & ſi in paucioribus à veritate deficiat; eſt enim probabile, quòd magis veritatem contineat dictum multorum, quàm vnius: omnis autem multitudo in tribus comprehenditur. ſ. principio, medio, & fine, vnde Ariſt. ſ. in primo de cœlo omne, & totum in tribus ponimus, ternarius qui-

quidam aſſerentium conſtituitur, cum duo teſtes conueniunt cum actore. Vnde ad conuincendum aliquem binarius idoneorum teſtium requiritur, vel ad maiorem certitudinem ternarius, qui in teſtibus eſt multitudo perfecta, vnde eccle. 4. funiculus triplex difficile rumpitur, & Matth. 18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quæcunque petierint fiet illis a patre meo; vbi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo &c. De hoc autem non habetur certitudo ex teſtimonio vnius; quia veritas vnit, error diſgregat. Vnde cum aliqui diuiſi non ſunt, in teſtimonium alicuius negotij, & in omnibus particularibus circunſtantiis eius non errant, ſed veritati inhærent: vnus autem poteſt infinitis rationibus à vero ſiue ſcienter, ſiue ignoranter deuiare.

Ad primum reſp. negando conſequentiam, quia dicitur Exodi. 23. Non ſequaris turbam ad faciendum malum; cum enim dicimus credendum eſſe teſtimonio duorum, vel trium, intelligi debet de teſtibus idoneis.

Ad ſecundum reſp. quòd ibi eſt ſpeciale in Epiſcopis, & alijs Prælatis Eccleſiæ, propter eorum dignitates, eis enim ſolis plus creditur, quàm multis teſtibus & quia, qui habent alios iudicare ſæpe habent plures aduerſarios, vnde teſtibus contra eos deponentibus, non ita facile creditur.

ARTIC. III.

Vtrum conuenienter conceſſum ſit priuilegium Prælatis Eccleſiæ, vt contra eos non ſufficiat teſtimonium duorum, vel trium?

3 AD tertium videtur dicendum, quòd non; quia hoc videtur contra ius diuinum, quo diſponitur teſtimonio duorum, vel trium eſſe credendum, vt dictum eſt ſupra.

Sed contra facit c. 2. 2. q. 4. vbi Syluester Papa in generali ſynodo inquit. Præſul non damnabitur niſi cum ſeptuaginta duobus teſtibus nec præſul ſummus à quoquam iudicabitur; quoniam ſcriptum eſt non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum &c.

Reſpond. dicendum, quòd hoc optimo iure ſtatutum eſt per rationes, de quibus ſupra in reſpon. ad ſecundum.

Ad oppoſitum reſpond. negando, quòd hoc ſit contra ius diuinum. Nam illud, quòd dicitur in ore duorum, vel trium, intelligitur per negationem in ore duorum, ideſt non paucorum, quia non paucorum, quàm duorum ideſt non vnius teſtimonio condemnatur aliquis, vel iuſtificatur. Secundo reſpond. quòd licet teſtimonium duorum, vel trium ſit ſufficiens ad credendum, non tamen ſemper eſt ſufficiens ad condemnandum; effectus enim condemnationis eſt de iure poſitiuo introductus, & ideo reſpectu eius potuit diſponere numerum teſtium, ſicut diſpoſuit numerum in teſtamento, & in hoc nihil dicitur factum contra ius diuinum.

QVAESTIO VI.

SEquitur ſexta quæſtio, qua quæritur, quo remedio cauſa vitiata ſubleuetur, & ſi remedium illud ſit dandum ei, qui cauſa dilationis vocem appellationis exhibuerint?

Pro declaratione eorum, quæ dicuntur in hac ſexta quæſt. nonnulla eſſent videnda, videlicet, quid ſit appellatio? vnde originem habuerit, quis poſſit appellare, à quo & ad quem iudicem ſit appellandum, quomodo, & quando? & alia, de quibus dixi in tract. de defin. in 2. par. in defin. 22. Ideo his omnibus omiſſis, ponam alios articulos, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum liceat reo iudicium declinare per appellationem?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non; dicit enim Apoſt. ad Rom. 13. omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: ſed reus appellando recuſat ſubijci poteſtati ſuperiori ſcilicet iudicij; ergo non eſt licitum appellare.

Sed contra dicitur in cap. omnis 2. q. 6. ibi Anacletus in epiſt. 1. in fine, omnis oppreſſus liberè, ſacerdotum (ſi voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur.

Reſpond. dicendum ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 3. quòd duplici de cauſa contingit aliquem appellare, vno quidem modo confidentia iuſtitiæ, & hoc modo ponitur concluſio, quòd ſit licitum appellare; hoc enim eſt prudenter euadere. Alio modo aliquis appellat cauſa afferendæ moræ, ne contra eum iuſta ſententia proferatur, & hoc calumnioſè ſe defendere, & hoc modo ſit iſta ſecunda concluſio. Quòd ſic declinare iudicium per appellationem ſit illicitum; quia ſic appellando facit iniuriam iudici, eius officium impediendo, & iniuriam facit aduerſario eius iuſtitiam, quantum poteſt perturbando, quorum vtrumque eſt illicitum; & ideo dicitur in c. omni no. 2. q. 6. omnino puniendus eſt, vt quoties iniuſta appellatio pronunciatur, ſumptus, quos dum ſequeretur aduerſarius, impendit reddere cogatur non ſimplos, ſed quadruplos.

Ad oppoſitum reſp. quòd appellans non recuſat ſubijci ſe abſolutè poteſtati ſuperioris cuiuſcunque, ſed inferioris, à quo appellat ad ſuperiorem poteſtatem; inferiori autem poteſtati in tantum aliquis ſubijci debet, in quantum ordinem ſuperioris ſeruat, à quo ſi exorbitauerit ei ſubijci non oportet, puta ſi aliud iuſſerit Proconſul, aliud Imperator. vt dicit gloſ. ad Rom. 3. Cum autem iudex iniuſtè aliquem grauat, quantum ad hoc relinquit ordinem ſuperioris poteſtatis, ſecundum quam neceſſitas ſibi iuſte iudicandi imponitur; & ideo licitum eſt ei, qui contra iuſtitiam aggrauatur, ad diſcretionem ſuperioris poteſtatis recurrere appellando: quòd & Paulum appellaſſe ad Cæſarem legitur in Act. Apoſtolorum cap. 25.

ARTIC. II.

Vtrum plurins, quàm bis, poſſit in eadem cauſa appellari?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic. per cap. omnes. 2. q. 6. vbi Sixtus ſcribens Grato in epiſt. 1. dicit, Omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur, vel crimi- nantur cauſis, quoties neceſſe fuerit liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant.

2 Præterea, facit cap. Lotharins. 3 t. q. 2. vbi ter fuit appellatum.

3 Præterea, illud, quòd ſemel eſt licitum, ſemper eſt licitum: ſed appellatio ſemel eſt licita; ergo ſemper erit licita.

Sed contra dicitur in gloſ. in cap. omnes. 2. q. 6. vbi non appelletur vltra ſecundam vicem, ne lites in infinitum extendantur.

Reſpond. dicendum, non eſſe licitum in eadem cauſa ſuper eodem cap. vltra ſecundam vicem appellare, per rationem adductam, facit cap. ſi autem. §. poſt. 2. q. 6. tot. tit. C. ne liceat tertio prouocare.

Ad primum Reſpond. quòd ibi quoties exponitur, ideſt ab omni grauamine, in omni cauſa, & in omni articulo ſeparato, dummodo non vltra ſecundam vicem.

Ad ſecundum reſpond. quòd ibi non fuit appellatio, & dato quòd fuiſſet, non fiebat appellationis proſecutio, ſeu ter appellauit, hoc eſt ter dixit appello. cap. ſua. de appell.

Ad tertium reſp. negando conſequentiam, quoniam ideo non eſt conceſſum, vt tertio quis appellet ſuper eodem, quia non eſt probabile, toties iudices à recto iudicio declinare; alioquin daretur proceſſus in infinitum.

ARTIC. III.

Vtrum ſententia lata ſub conditione ſit valida.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non; quia actus legitimi non recipiunt conditionem. l. Actus. ff. de reg. iur.

Sed contra dicitur in cap. Biduum. 2. q. 6. vbi eſt l. 1. §. Bidnum ff. Quando app. ſit, ibi, ſanè quidem non eſt ſub conditione dicenda ſententia. Sed ſi fuerit dicta, quid fiet? Et eſt vtile ſtatim tempora ad appellandum computari debere: Vbi patet, quòd licet ſententia non ſit ferenda ſub conditione, tamen ſi feratur ſuſtinebit.

Ad oppoſitum reſpond. quòd licet regulariter ſententia ferri non debeat ſub conditione; nihilominus quandoque ex cauſa fertur ſub conditione l. à Diuo Pio. §. 1. ff. de re iudic. vnde ſententia excommunicationis fertur ſub conditione. cap. Salonitanæ. 63. diſt. cap. Epiſcopus. 7. q. 1. Præterea reſpond. quòd multa facta tenent, quæ fieri prohibentur. cap. quidam. diſt. 27. cap. de Iudæis. diſt. 45.

ARTIC. IV.

Vtrum à ſententia arbitri ſit licitum appellare?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd ſic; quia maius eſt vinculum ordinariæ poteſtatis, quàm propriæ electionis: ſed à iudicibus ordinarijs eſt licitum appellare; ergo multo magis ab arbitris.

Sed contra dicitur in cap. à iudicibus 2. q. 6. vbi Concilium Mileuitanum cap. 24. dicit. A iudicibus, quos communis conſenſus elegerit, non licet prouocare.

Reſpond. dicendum, quòd arbitri ſunt in duplici differentia; quidam ſunt; qui compromiſſarij nominantur, & voluntate adeuntur, & ab his non licet appellare; quia ex proprio defectu, vel negligentia procedit, quòd aliquis ſe ſua ſponte alterius iudicio ſubijciat, de cuius iuſtitia non confidat; leuis enim animi eſſe videtur, vt homo non permaneat in eo, quòd ſemel approbauit: & ideo rationabiliter denegatur ſubſidium appellationis ab his, qui non habent poteſtatem, niſi de conſenſu partium: ſed poteſtas iudicis ordinarij non dependet, niſi ex conſenſu illius, qui eius iudicio ſubditur, ſed auctoritate Regis, vel Principis, qui eum inſtituit; & ideo contra eius grauamen lex tribuit appellationis ſubſidium. Ita quòd ſi ſit ſimul ordinarius, & arbitrarius iudex poteſt ab eo appellari; quia videtur ordinaria poteſtas occaſio fuiſſe quòd arbiter eligeretur. Nec debet ad defectum imputari ei, qui conſenſit, ſicut in arbitrum, in eum, quem Princeps iudicē ordinarium dedit. Alij ſunt arbitri, qui de neceſſitate iuris habent aſſumi; de quibus cap. ab arbitris de offic. deleg. 6. & ab iſtis benè licitè appellatur, vt patet ex dictis; Ex quibus apparet reſp. ad obiectum.

QVAESTIO VII.

QVòd vero Layci in accuſatione Epiſcoporum non ſint audiendi &c.

Pro intelligentia huius quæſtionis, & eorum, quæ hinc dicuntur, plures notandi ſunt articul.

ARTIC. I.

Vtrum homo teneatur accuſare?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non; quia Prou. 11. qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana amici, qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum.

2 Præterea, Prou. 25. quæ viderint oculi tui, ne proferas iudicio cito, ne fortè emendare non poſſis.

3 Præterea, de lege naturæ tenemur non facere alteri, quòd nobis nolumus fieri: ſed nullus vellet accuſari; ergo nullus tenetur accuſare.

Sed contra eſt fundamentum poſitum in tota iſta quæſtione per Leuit. 5. ſi peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit, quòd ipſe vidit, aut conſcius eſt, niſi iudicauerit, portabit iniquita-

tem

rem ſuam; ex quo ſicut dicit Aug. videtur lex dicere peccare homioem, qoi ſcit aliquem falſum iuraſe,& tacet: ergo videtur; quòd teneatur accuſare.

Reſpond. dicendum, quòd differentia eſt inter denunciationem,& accuſationem, quòd in denunciatione attenditur emendatio fratris: in accuſatione vero attenditur punitio criminis; pœnæ autem præſentis vitæ non per ſe expectantur; quia oon eſt vltimum retributionis tempus, ſed inquantum ſunt medicinales, conferentes vel emendationem perſonæ peccantis, vel ad bonum Reipob. cuius quies procurator per punitionem peccantium. Vnde, ſi crimeo fuerit tale, quòd vergat in detrimentum Reip.tenemur accuſare, dummodo probari poſſit ſufficienter, nam non oſculatur pater ſemper filiũ; ſed aliquando caſtigat; ergo quando caſtigatur, qui diligitur; circa eum pietas exercetur; Si ergo tenemur ad opera pietatis in proximum tenentur ad accuſationem,vt caſtigetur; Si vero delictum nõ ſit huiuſmodi, non teoemur accuſare; quia nullus ad hoc tenetur, quòd non poteſt debito modo perficere: at ſi non poteſt probari, accuſatio eſſe inefficax; ideo eo caſu non tenemur. S.Thom. 2.2.qoæſt.78. artic.1.

Ad primum reſpood. quòd reuelare ſecretum in malum perſonæ, eſt cootra fidelitatem, non autem ſi reuelatur propter bonum commune, quòd ſemper præferendum eſt bono priuato. Et ideo contra bonum commune nollom ſecretum licet recipere. Secundo reſpond. quòd illa authoritas oon facit ad hoc,quia non eſt ſecretum,quòd probari poteſt.

Ad ſecundum reſpond. quòd loquitur quando quis accuſat non ex charitate,ſed inſultando per contumeliam,& vitia obijciendo.

Ad tertium reſpond. quòd non eſt ſimile de ſe, & de alio; quoniam ad hoc, quòd quis ſe ipſum corrigat non eſt opus accuſatione,nec quòd inducat contra ſe teſtes; ſed bene qoandoque ad correctionem alterius.

ARTIC. II.

Vtrum Laicus poſſit accuſare clericum?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic, omne enim debitum ex charitate peodet, quæ eſt finis præcepti Vnde Rom. 13. Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis: ſed illud, quòd eſt charitatis homo debet omnibus: & laicus tenetur ex charitate laicum accuſare; ergo etiam clericum.

2 Præterea,correctio extenditur etiam ad clericos, non ſolum actiuè,ſed etiam paſſiuè; ergo ſicut laicus tenetur corrigere laicum; tenebitur etiam clericum.

Sed contra dicitur c. 1. 2. q. 7. vbi Euariſtus Papa epiſt.2. Non eſt a plebe,aut vulgaribus hominibus arguendus,vel accuſandus Epiſcopus, licet ſit inordinatus; quia pro meritis ſubditorum diſponitur à Deo vita rectorum: ideo iſta dico,quia ioſidiator bona ſæpiſſimè ſolet conuertere in malum,& in electis ponit macolam conc.c.2.& ſeq.

Reſpond. dicendum, quòd regulariter laici non poſſunt accuſare clericos, ratione iam dicta, & quia laici ſunt minores, & ad eundem ordinem promoueri non poſſunt; & quia ipſi laici non recipiunt clericos in accuſatione, & quia ſæpe layci ſunt infeſti clericis, & ita præſumitur ex odio accuſare. capit, laycos ſecunda quæſtione ſeptima; & quia vita clericorum eſt ſeparata quantum ad conuerſationem a laycorum actibus; vnde præſumitur, quòd falſa intendant contra clericos, cum eorum vitam ignorent. Fallit tamen primo, quando laycus ſuam iniuriam,vel ſuorum proſequitur. c. omnibus. quarta quæſtione ſexta.capitul. de cætero.de teſtib.quòd tamen intelligi debet, dummodo ciuiliter agant. Secundo, fallit io criminibus exceptis, videlicet in crimine hæreſis. capitul. ſacerdotes.ſecunda quæſtione ſeptima; & ſimooiæ capitul. tanta. de ſimonia, & in crimine læſæ maieſtatis. cap. ſanè.decimaquinta quæſtione tertia, dummodo duo concurrant. Primo, quòd bono zelo id faciant. Secundo, quòd laycus ſit bonæ vitæ, præſertim contra clericum bonæ vitę; ſecus ſi clericus fuerit ſuſpectæ vitæ; quia tunc admittentur etiam layci malæ vitæ,not.cap.per tuas,de ſimonia.

Ad rationes reſpondeo, quòd procedant in caſibus à iure conceſſis, nec eſt ſimile de laycis, & clericis, cum ſint alterius gradus, & conditionis,

ARTIC. I.

Vtrum clericus poſſit accuſare Laycum?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd ſic; quia ſi laicus proſequens iniuriam ſuam, vel ſuorum admittitur ad accuſandum clericum, ita videtur, quòd clericus poſſit admitti ad accuſaodum laicum.

Sed contra dicitur io capitul. ſicut. ſecunda qoæſtiooe ſeptima. vbi Fabian. Papa epiſt. ſecunda ſicut ſacerdotes, vel reliqui clerici à laicorum ſecularium excluduntur accuſatione, ita illi ab iſtorum ſunt excludendi,& alienandi criminatione. &c.

Reſpondeo, dicendum, quòd clericus non poteſt laicum accuſare, niſi vbi proſequitur iniuriam ſuam; quod ſi venit pœna ſanguinis imponenda, debet dicere, quòd non intendit accuſare, vt pœna ſanguiois emittatur; ſed vt proſequatur iniuriam ſibi illatam, redimens vexationem ſuam. c. prælatis. de homic. in 6.

ARTIC. IV.

Vtrum clericus poſſit accuſare clericum maiorem?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd non. per capitul. clericus, ſecunda quæſtione ſeptima. vbi Silueſter Papa io Epilogo Conc. Romani, clericus aduerſus exorciſtam, exorciſta aduerſus acolytum, & infra, accuſationem dare, aut terminum ferre non valet.

Sed contra dicitur in cap. lator. 2 q.7. vbi Gratianos inquit, quòd ille Epiſcopus a ſuis clericis accuſatus,& conuictus eſt.&c.

Reſpond. dicendum, quòd clericus ſi eſt bonæ famę poteſt accuſare clericum etiam ſuperiorem c. ex parte. de accuſat. ſecus ſi fuerit malæ famæ c. cum dilectus. de accuſat. Niſi in exceptis criminibus, & hoc patet reſpon. ad obiectum.

QVÆST. VIII.

De accuſatione verò qualiter fieri debeat in canonibus apertè decernitur.

Pro intelligentia huius quæſtionis vnicus erit tantum articulus videlicet.

ARTIC. I.

Vtrum ſit neceſſarium, quòd accuſatio ſemper fiat in ſcriptis?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non; quia ſcriptura inuenta eſt ad ſubueniendum humanæ memoriæ circa præterita: ſed accuſatio in præſenti agitur; ergo non indiget ſcriptura.
2 Præterea, nullus abſens accuſare poteſt, nec ab aliquo accuſari: ſed ſcriptura ad hoc videtur vtilis, quia propriè per eã abſentibus ſignificatur, ergo. &c.
3 Præterea, vt crimen alicuius manifeſtatur per accuſationem, ita per denunciationem: ſed in denunciatione non eſt neceſſaria ſcriptura; ergo nec in accuſatione.

Sed contra dicitur in cap. 1. 2. q. 7. vbi Caliſt. Papa in epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ dicit, Accuſatorum perſonæ nunquam recipiantur ſine ſcripto, nec abſente eo, quem accuſare voluerint, quibuslibet accuſare permittatur. S. Thom. 2. 2. quæſtione. 68. articu. 2.

Reſpond. dicendum, quòd triplex eſt accuſatio. Quædam eſt infamantis. Alia denunciantis. Tertia eſt crimen ordine iudiciario ſolemniter proſequentis. Seu eſt accuſatio infamationis, denuntiationis, & inſcriptionis; Prima impropriè dicitur accuſatio, ſed propriè infamatio, quando ſcilicet aliquis accuſat aliquem, ei detrahendo latenter, ſiue occulte; & hoc omnibus interdicitur capitul. accuſatores. diſtinctione 46. accuſatio vero denuntiationis impropriè ſimiliter dicitur accuſatio, ſed propriè denunciatio, ſcilicet cum quis ſciens aliquem eſſe in tali crimine, & non valens eum corrigere, denunciat crimen illud Prælato Eccleſiæ, ſimplici voce. Ad hanc accuſationem quilibet tenetur. capitul. ſi peccauerit. ſecunda quæſtione prima. iuxta illud Matth. 18. Dic Eccleſiæ; In qua ſunt quinque ſpecialia. Primo quòd ad eam omnes tenentur d. cap. ſi peccauerit. Secundo, quòd vnus teſtis ſufficit. capitul. in omni de teſtibus. Tertio, quòd deficiens in probatione non punitur, niſi in foro pœnitentiali. Quarto, quòd ab ea nemo repellitur. Quinto, quòd abſque inſcriptione fit. capitul. qua propter. ſecunda quæſtione ſeptima. Tertia accuſatio dicitur inſcriptionis. ſ. cum quis ſolemniter inſcribit, volens agere contra aliquem criminaliter, quæ dicitur ſolemnis accuſatio ad differentiam aliarum. Ad quem nemo compellitur tot tit. C. vt nemo inuitus agere, vel accuſare cogatur, Niſi in caſu ſpeciali, ſub conditione ſcilicet, ſi quis vult hæreditatem habere cogatur accuſare eum, qui interfecit teſtatorem, ſi ſit, & poteſt, alias amittit hæreditaté. l. hæredes. C. de his quibus vt indigni: & de iſta accuſatione loquendo ponitur iſta concluſio, quòd talis accuſatio regulariter debet fieri in ſcriptis, vt probatur in hac quæſt. per totam. Et ratio eſt, quia quando in criminibus per accuſationem agitur, accuſator conſtituitur pars, ita ꝙ iudex inter accuſantem, & accuſatorem medius conſtituitur ad examen iuſtitiæ, in quo oportet, quantum poſſibile eſt, ſecundum certitudinem procedere; quia vero ea, quæ verbotenus dicuntur facile labuntur à memoria, non poſſet iudici certum eſſe quid, & qualiter dictum ſit, cum debet proferre ſententiam, niſi eſſet in ſcriptis redactum. Eſt ergo neceſſaria inſcriptio propter tria. Primo, vt iudex certius ſit de accuſatoris verbis, ne poſſit aliquid variare. Secundo, vt accuſatus de verbis accuſatoris poſſit certius reſpondere. Tertio, vt inter verba accuſantis, & defendentis iudex propoſita per partes memoret, & per ſcripta retinens ſecurius valeat ſententiare. S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3. Excipiuntur tamen plures caſus. Primus in crimine leui. quod de facto iudex expedire poteſt. cap. 2. de lib. obl. Secundus in his, quæ executores denunciant. l. ea quidem. C. de accuſat. Tertius, quando mulier accuſat proſequendo ſuam, vel ſuorum iniuriam cap. de crimine. 15. q. 3. Quartus in crimine. Apoſtaſiæ. l. apoſtarum C. de Apoſtatis. Quintus, vbi Chriſtianus Iudęam in vxoré duxerit. l. ne quis. C. de Iudęis. Sextus, vbi maritus accuſat vxorem de adulterio. l. Quamuis. l. iure C. de adulter. Septimus, in accuſatione falſæ monetæ. l. 1. C. de falſ. mon. Octauus, vbi tutores accuſant de falſo producentem inſtrumentum contra pupillum ſuum; niſi manifeſta calumnia detegatur. l. 3. C. Qui accuſ. non poſſ. Nonus, in crimine abigeatus. l. 1. C. de abigeis. Decimus, in omni caſu, in quo ſine accuſatore condemnatur, ſicut in notorijs.

Ad Primum reſpond. negando conſequentiam; quia difficile eſt ſingula verba propter eorum multitudinem, & varietatem retinere.

Ad Secundum reſpond. negando conſequentiam; quia ſcriptura non ſolum neceſſaria eſt propter abſentiam perſonæ, ſed etiam propter dilationem temporis: & cum dicitur, quòd per ſcripta nullius accuſatio ſuſcipiatur intelligendum eſt de abſente, qui per ſcripta accuſationem mittat: non tamen excluditur, quin ſi præſens ſit neceſſaria ſit ſcriptura.

Ad Tertium reſpond. negando conſequentiam: quia non eſt ſimile de denuntiatione, & accuſatione, quia denuntiatio non obligat ad probandum, ſicut accuſatio, ut dictum eſt.

CAVSA III. i

Quidam Epiſcopus à propria ſede deiectus petit reſtitui, poſt reſtitutionem ducitur in cauſa. &c.

1 HIc Primum quæritur, An reſtitutio danda ſit quibuſlibet ſpoliatis?
2 Secundo, de iudicijs, An poſt reſtitutionem tantum, An etiam poſt uocationem ad cauſam quibuslibet concedendæ ſint?

Tertio,

3 Tertio, quo ſpatio menſium vtrique ſint concedendæ?

4 Quarto, an infames, & non legitimè coniuncti ad accuſationem ſint admittendi?

5 Quinto, an teſtes de domo accuſatorum ſint producendi, vel inimicorum vox ſit audienda?

6 Sexto, an extra prouinciam reus ſit producendus?

7 Septimo, an ſit audienda eius ſententia, quem cum reo par inficit malitia?

8 Octauo, an ab vno tantum Epiſcopus ſit audiendus, vel iudicandus?

9 Nono, an accuſatores, vel teſtes, in abſentem vocem accuſationis, vel teſtificationis, exhibere valeant?

10 Decimo, an deficientes in primo capitulo, ſint admittendi ad ſequentia?

11 Vndecimo, an accuſato liceat in accuſatorem accuſationem vertere.

QVÆST. I.

QVòd autem reſtitutio quibuſlibet danda ſit multis authoritatibus probatur?

Pro declaratione eorum, quæ habentur in hac prima quæſtione. videndum erit vnum, videlicet.

ARTIC. I.

Vtrum reſtitutio ſit ſemper facienda ſpoliatis.

1 AD hoc reſpond. diſtinguendo, aut ſpoliatur rebus, aut officio, aut fraterna communione. Si ſpoliatur rebus, aut ab aduerſario, aut à iudice; ſi ab aduerſario, eſt Concluſio. Quòd ſtatim eſt reſtituendus, ante cauſæ cognitioné & litis ingreſſum, facit cap. 1. & ſeq. de reſtit. ſpoliat. vbi colligitur regula, quòd ſpoliatus ante omnia reſtitui debet, remota omni exceptione, Si vero ſpoliatur à iudice; aut à ſuo, aut à non ſuo. Si à non ſuo, eſt concluſio ſecunda, quòd non tenet, quòd ſit ab eo. cap. at ſi clerici. de iudic. Et ideo reſtitueri debet ante omnia. cap. 2. cap. fin. de ord. cogn. omni exceptione remota; niſi ſcandalum oriatur, vel timeatur cap. in primis 2. q. 1. Si vero ſpoliatur à iudice ſuo, aut hoc fecit extra iudicium, & tunc eſt concluſio tertia, quòd facienda ſit reſtitutio, ac ſi priuatus homo hoc faceret. cap. bonæ. de appellat. aut fuit ſpoliatus à iudice in iudicio, & tunc aut fuit abſens, aut præſens. Si fuit abſens, aut ex iuſta cauſa, & tunc eſt concluſio quarta, quòd eſt reſtituendus ante omnia; cauſa tamen abſentiæ antea probata, cap. præſentium. 7. q. 1. aut fuit abſens ex cõtumacia, & tũc, aut in cauſa ciuili, aut criminali. Si in cauſa ciuili, tunc eſt concluſio quinta, quòd ſi offerat infra annum cautionem de ſtando iuri reſtituetur. c. Paſtoralis. §. fin. de offic. ord. Si in cauſa criminali, tunc eſſet concluſio ſexta, quòd nõ reſtituitur; ſi tamen intra annum purgauerit ſuam innocentiam à crimine, audietur in petitorio, non autem in poſſeſſorio. c. rurſus. 11. q. 3. Si vero præſens ſpoliatur à iudice ſuo, tunc aut poſt legitimam ſpoliationem, & tunc eſt concluſio ſeptima, quòd reſtituitur quaſi nihil ſit actum. c. quoties. 2. q. 6. Si verò ante appellationem, tunc aut ſeruato ordine iudiciario, aut prætermiſſo. Si ſeruato tunc eſt concluſio octaua, quòd antequàm reſtituatur, niſi pars appellauerit, vel per querelam falſi, ſcilicet ſententia ſit lata per falſos teſtes, vel falſa inſtrumenta, tunc reſtituitur poſtquam conſtiterit de iniqua ſpoliatione. c. præſentium 7. q. 1. & ſpoliato incumbit probatio dicenti ſe iniuſtè ſpoliatum. Si vero prætermiſſo ordine iudiciario à ſuo iudice fuit ſpoliatus, tunc eſt concluſio nona, quòd ſtatim reſtituitur ſi hoc conſtiterit. c. notum. 2. q. 1. c. conſequentem de teſt. ſpol. circa vero ſpoliationem ab officio, aut eſt facta à iudice non ſuo, aut à iudice ſuo poſt appellationem, aut ab aduerſario, & tunc eſt decima concluſio, quòd talis ſpoliatio ipſo iure nulla eſt, nec opus eſt reſtitutione, nec abſolutione, quia nihil actum eſt c. ſuper. de offic. deleg. c. appellationem 2. q. 6 aut eſt a ſuo iudice ante appellationem, & tunc eſt vndecima concluſio, quòd valet, & tunc reſtitutio non datur. Circa vero ſpoliationem à communione, ſcilicet de excommunicatione, aut eſt excommunicatus a nõ ſuo iudice, vel a ſuo iudice poſt appellationém, tunc eſt duodecima concluſio, quòd talis excommunicatio nulla eſt, nec opus eſt abſolùtione cum nihil actũ ſit c in primis 2. q. 1. c. per tuas. de ſent. excom. Si autem à iudice ſuo ante appellationem tunc eſt tertiadecima concluſio, quòd talis excommunicatio valet, & tenet; & tunc ſemper ante litis ingreſſum. 1. antequàm cognoſcatur de cauſa excommunicationis iniuſtæ, vel iuſtæ factæ, recepto prius iuramento mandatis eccleſiæ obediendi, abſoluendus eſt ab eodem iudice, vel ſuperiore. Non enim excommunicatus ante abſolutionem ſtabit tanquam actor in cauſa c. cum aliquis. 11. q. 3. De hac materia vide quæ dixi in tract. de reg. iur. par. 2. reg. 9. & in comment. ad L. vlt. in glo. 2. par. 2. ff. de legibus.

QVÆST. II.

De inducijs autem. &c.

Quia in hac 2. q. & in ſeq. tractatur de indicijs, quæ ſæpe ſolent eſſe arbitrariæ, ideo circa eas non inſiſto.

QVAEST. IV.

Quòd vero infames, & non legitime coniuncti ad accuſationem admitti non debeant. &c.

Pro declaratione eorum, quæ continentur in hac quæſt. vnum eſt videndum videlicet.

ARTIC. V.

Vtrum licite aliqui repellantur ab accuſatione?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd nõ; quia in crimine hæreſis quod eſt grauiſſimũ admittũtur omnes ad accuſãdũ, et ſi ſint infames, &

præſumunt. 2. q. 7. multo fortius in alijs omnes admittentur.

2 Præterea, accuſatio non nocet, niſi accuſanti ſi non proberur; ſed qualiſcunque ſit accuſans, nullum præiudicium fit accuſato; ergo nullus ab accuſatione repellitur.

Sed contra dicitur cap. 2. 3. quæſt. 4. vbi Anacl. in prima decretali, accuſandi vel teſtificandi licentia denegetur his, qui chriſtianæ religionis, & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui præpoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint.

Reſpond. dicendum, quòd multo rationabiliter repelluntur ab accuſando triplici capite, Primo ratione modi accuſandi: vt ſi quis accuſat aliquem de crimine, & non vult præſentialiter accuſare, ſed per ſcripta capitul. abſentes. tertia quæſtione nona. Secundo, quando non vult ſe inſcribere capit. qualiter. de accuſat. Tertio, propter conditiones accuſantis; Ad legitimam enim accuſationem requiruntur multa. Primo, diſcretio iudicij Matth. ſeptimo. In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis; ideo ab ea repelluntur pueri, & mulieres regulariter, niſi in quibuſdam caſibus. Secundo, requiritur zelus charitatis ad correptionem fraternam; vnde dicitur Leuit. decimonono. Non oderis fratrem tuũ, ſed publice argue illum; vnde repelluntur inimici capitul. accuſatores. tertia quæſtione quinta. eademque ratione excluduntur conſanguinei aduerſarij, qui de odio, vel affectione ſunt ſuſpecti; vnde in capitul. quatuor modis. 11. queſtione; tertia, dicitur ex mente Gregorij. Quatuor modis peruertitur humanum iudicium, timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui pertimeſcimus, cupiditate, dum præmio animum alicuius corrumpimus, odio, dum contra quemlibet aduerſarium molimur, Amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus. Ideo quatuor genera hominum ab hoc repelluntur, inimici, propter ſuſpitionem odij, amici aduerſarij, propter ſuſpitionem mali amoris, ſerui, propter ſuſpitionem timoris. capitul. quærendum. ſecunda quæſtione ſeptima. Cupidi tur pis quæſtus, vt hi, qui propter pecuniam accuſant aliquem; & ideo regulariter repelluntur pauperes. Tertio, requiritur in accuſatione verbum veritatis, vnde dicitur Leuit. decimonono. Non facies calumniam; calumnia enim eſt falſi criminis impoſitio; & ideo excludũtur infideles propter peruerſitatem veritatis circa diuina. capitul. reprobari. tertia quæſtione quarta. Et detractores propter peruerſitatem veritatis circa humana. capitul. detractores. tertia quæſtione quarta. Quarto requiritur in accuſatore innocentia conuerſationis; ne replicetur contra eum, qui dicis non mœcandum mœcharis, ad Rom. 2. Et ideo repelluntur infames, criminoſi, excommunicati. cap. qui crimen. tertia quæſtione quinta cap. omnes. 3. quæſt. 4.

Ad primum reſpond. negando conſequentiam; quia illud permittitur, eo quia eſt crimen omnino infectiuum, ad quòd tamen non admittuntur inimici gloſ. & Doct. com. capitul. cum P. de accuſat.

Ad ſecundum reſpond. quòd eo ipſo, quòd aliquis accuſatur de crimine coram iudice, & admittitur accuſator iam aliquo modo notatur accenſatus, & grauatur eius opinio: & ideo ſibi præiudicium infertur.

QVAESTIO. V.

Quòd vero teſtes de domo accuſatorum producendi non ſunt, & quòd vox inimicorum non ſit audienda multorum authoritatibus probatur.

Quia materia huius quæſtionis tractata eſt ſupra in proximo præcedenti articulo; ideo in ea vlterius non inſiſto.

QVÆSTIO VI.

Extra prouinciam autem reus nullatenus eſt producendus.

Ratio eſt in capitul. primo. huius quæſtione. vbi Fabianus Papa in epiſt. ſecunda. capitul. quarto. Ibi ſemper cauſa agitur, vbi crimen admittitur, & qui non probauerint, quòd obiecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur. Et in hac q. vnum eſt videndum ſcilicet,

ARTIC. I.

Vtrum clericus poſſit adire alium iudicem, ſine conſenſu ſui Epiſcopi?

1 Ad hoc videtur dicendum, quòd ſic, per cap. pulſantis 3. q. 6.

2 Præterea, ſi layco hoc licet l. 1. ff. de iudic. licebit etiam clerico.

3 Præterea, clericus poteſt conſentire in aliquem, tanquàm in arbitrum, ſine conſenſu Epiſcopi. cap. cum tempore, extra de arbitr.

Sed contra facit capitul. non licea. tertia quæſtione ſexta. vbi Innocenc. epiſt. ſecunda capitulo ſecundo ad Victricum dicit, quòd non licet clerico relicto ſuo iudice adire alium, niſi per appellationem, vel ex Papæ delegatione concor. capitul. ſignificaſti. de foro compet. capitul. Romana. de foro compet. in 6. capitul. vigeſimo ſeſſ. vigeſimaquarta. Concil. Trid.

Reſpond. dicendum, quòd clericus non poteſt ſuſcipere ordines, niſi à ſuo Epiſco po capitul. Nullus. nona quæſtione ſecunda. Nec iudicium animæ quòd eſt occultum; ergo multo minus iudicium corporis, quòd eſt apertum. capitul. placuit. de pœn. diſtinctione ſexta. Nam ſi hoc poſſet facere enacuaretur tota iuriſdictio Epiſcopi, quòd eſſet inconueniens Doct. com. capitul. ſi diligenti. de foro competenti.

Ad primum reſpond. quòd illud intelligitur, quando clericus habebat conſenſum Epiſcopi; ſine tamen eius conſenſu iurare non poteſt. capitul. 1. de iur. cal.

Ad ſecundum reſpondeo, negando conſequentiam, quia plures tenentur clerici Epiſcopo ſuo, quàm Laici iudici ſeculari; Laicus enim poteſt iurare

iuuare ſine consenſu iudicis ſui : clericus autem nó, vt dictum eſt.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam; quia hoc eſt prohibitum, illud autem non.

QVÆST. VII.

QVòd Iudex eſſe nó poſſit, quem cum reo par, aut maior macula inficiat, multis authoritatibus probatur.

Pro declaratinne eorum quæ dicuntur in hac q. nonnulla notanda ſunt, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum criminoſus poſſit eſſe iudex?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic; nam Saul cum à Domino eſſet reprobatus Dei populum iudicabat 1. Reg. 23. Quòd idem legitur de Dauid adultero, & homicida, & de Salomone, qui amore mulierum Deos gentium colebat. 3. Reg. 11.

2 Præterea, facit Matth. 23. vbi Deus ait de malis prælatis Iudæorum, qui dicunt facite &c. Vnde. 1. Pet. 2. ſerui ſubditi eſtote, & in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis.

Sed contra dicitur. c. 1. 3. q. 7. vbi Sancta Romana Synodus dicit, infamis perſona, nec procurator eſſe poteſt, nec cognitor. conc. c. ſeq.

Reſpond. dicendum, quòd criminoſus, ſeu infamis notatus per ſententiam, non poteſt eſſe iudex; ſi vero ſit ab Eccleſia tolleratus talis poteſt iudicare; vnde fœdere huius diſtinctionis tolluntur obiecta. Verum, quia in §. tria d. c. 1. 3. q. 7. dicitur, quòd tria ſunt, quibus aliqui impediuntur, vt iudices non fiat; Natura, vt ſurdus, & mutus, & qui perpetuo furioſus eſt, & impubes, quia iudicio carent. Lege, qui ſenatu amotus eſt. Moribus, fœminæ, & ſerui; non quia non habeant iudicium, ſed quia receptum eſt, vt ciuilibus officijs non fungantur; ideo ſecundo quæritur.

ARTIC. II.

Vtrum ſupradicta ſint ſufficientia impedimenta iudicem fieri?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non; & quatenus dicitur de minoribus ætate, facit Hiere. 1. poſtquàm dixit neſcio loqui, quia puer ſum, dixit ei dominus, Conſtitui te ſuper gentes, & Regna, vt euellas &c.

2 Præterea, de muliere dicitur Iudic. 5. Delboram iudicaſſe Iſrael, poſt datam legem à Deo.

3 Præterea, quatenus, dicitur de ſeruo facit ad Gal. 3. Non eſt Iudæus, nec Græcus, non eſt maſculus, nec fœmina &c. omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto; ergo ſeruus poteſt eſſe iudex.

Sed contra dicitur in textu hic in proximo artic. adducto.

Reſpond. dicendum, quòd iudicium eſt Dei iudicium, vnde homo iudex gerit vicem Dei in iudicando Deut. 1. Et ideo in tribus debet conformari Deo, qui iudex eſt, ſcilicet in poteſtate, veritate, & bonitate, Exod. 18. Prouide de omni plebe uiros potẽtes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderunt auaritiam: Poteſtas in auctoritate, veritas in diſcretione iudicij, bonitas in rectitudine animi; vnde Deut. 16. Iudices, & magiſtratus conſtitues in omnibus partis; ecce authoritas poteſtatis, vt iudicent populo iuſto iudicio; Ecce iudicium rectum. Ne in alteram partem declinent; Ecce rectitudo animi. Et hæc habentur Deut. primo. Date ex uobis viros ſapientes, & gnaros; Ecce diſcretio veritatis. Quorum conuerſatio ſit probata; Ecce rectitudo bonitatis, vt ponam eos principes; Ecce authoritas poteſtatis. Ad ſciendum autem quæ perſonæ repellantur ab officio iudicis eſt Notandum. Quòd quædam perſonæ ſunt inhabiles; quia non ſunt idoneæ ad ſuſceptionem authoritatis; ſiue ratione ſexus, vt mulier, cui poſt peccatum dictum eſt, ſub viri poteſtate eris, & primo. Corinth. decimoquarto. Mulieres in Eccleſia taceãt; Aut ratione conditionis fortunæ; vt ſeruus. primo. Petr. ſecundo ſerui ſubditi eſtote in omni timore; Aliæ repelluntur, quia non ſunt idoneæ ad iudicium veritatis, vt propter impedimentum permanens innatum, vt eſt ſurdus, & mutus, vel propter impedimentum permanens contingens, vt furioſus perpetuus, vel propter impedimentum tranſiens, vt eſt minor ætate; Vltimo aliæ perſonę excluduntur propter defectum approbationis vitæ, vel propter crimen erroris, vt hæreticus, aut ſcandalum conuerſationis, vt inſanus, aut propter contagionem communionis, vt excommunicatus. Alia eſt cauſa, ignorantia conditionis perſonæ, vt in extraneis. Tertia eſt cauſa, ſuſpitio probabilis malitiæ perſonæ, vt ſi ſit inimicus, vel declinans a rectitudine iuſtitiæ; Quapropter prohibentur omnes, qui ſunt ex conſanguineis actoris, vel inimici, vel aliqua iuſta cauſa ſuſpecti.

Ad primum reſpond. quòd illud pertineat ad priuilegium gratiæ ſingularis, non ad exemplum imitationis, ſicut dicitur Hieremiæ antequam exires de vulua ſantificaui te, & Dan. 13 ſuſcitauit Dominus ſpiritum pueri minoris: Priuilegia autem paucorum non faciunt legem communem.

Ad ſecundum reſpond. negando conſequentiam, quia illud fuit factum in figura Eccleſiæ; omnia enim illis contingebant in figura primo. Corinth. quarto. Figuræ autem veteris teſtamenti non trahuntur in nouo teſtamento in authoritate exemplo; vnde, quòd hoc non ſit ad imitationem in nouo, patet ad tit. 2. Docere mulieres non permitto, nec dominari in virum.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam; quia quamuis in fide Chriſti non ſit differentia ſerui ad liberum: in authoritate, tamen in officio iudicij multum differt, an ſit ſeruus, vel liber.

ARTIC. III.

Vtrum conuenienter quidam prohibeantur aduocare?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non; quia ab operibus miſericordiæ nullus debet arceri: ſed hoc pertinet ad opus miſericordiæ; ergo concluſio vera.

2 Præterea, vnuſquiſque pro ſe ipſo patrocinari poteſt; ergo & pro alio, cum homo debeat diligere proximum, ſicut ſe ipſum.

Sed contra dicitur in capitulo ſecundo tertia quæſtione ſeptima. Infames non poſſunt eſſe procuratores, vel patroni cauſarum. &c. S. Thom. 2. 2. quæſt. 71. art. 2.

Reſpond. dicendum, quòd aliquis impeditur ab aliquo actu, vel propter impotentiam, vel propter indecentiam. Impotentia excludit ſimpliciter, Indecentia autem non. Impotentia, vt mutus, furioſus, impubes, & alij iudicio carentes indecentia, vt infames, & alij, de quibus in textu. Et dixi indecentiam non excludere omnino, quia neceſſitas indecentiam tolerare poteſt.

Ad primum reſpond. negando aſſumptum; quia ab operibus miſericordiæ interdum aliqui propter impotentiam, interdum propter indecentiam prohibentur; non enim ſtultis conuenit conſilium dare; neque ignorantibus docere, quòd eſt opus miſericordiæ.

Ad ſecundum reſpond. negando conſequentiam; quia non ita imminet neceſſitas patrocinari cauſas aliorum, ſicut proprias: quia alij ſibi poſſunt aliter prouidere, vnde non eſt ſimilis ratio.

ARTIC. IIII.

Vtrum licitum ſit Aduocato pactum facere cum litigatore de quota parte litis?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd ſic; quia licitum eſt ſacerdoti quotam partem petere capitulo primo de ſepult. Ergo eodem modo licebit aduocato.

2 Præterea, aduocatus poteſt licitè conuenire de ſalario ſecundum quantitatem determinatam; ergo & de hoc licebit pactum facere.

Sed contra dicitur in capitulo ſecundo tertia q. ſeptima, ibi Arceantur etiam à profeſſione aduocatorum, qui ſub nomine honorariorum ex ipſis negotijs, quæ tuenda ſuſceperint, emolumentum ſibi certæ partis cum graui damno litigatoris, & deprædatione poſcentes inueniuntur.

Reſpond. dicendum, quòd aduocatus, ſeu procurator non inducitur in cauſa, vt particeps iuris, ſed vt adiuuator, & locator operis artis ſuæ per rectum patrocinium; vnde licitè ad reprimendum cupiditatem, & turpe lucrum aduocatorum prohibitum eſt eis ne pactum faciant de quota litis; poteſt tamen ante litem conteſtatam paciſci cum litigatore de certa re, ſed non de quota; non tamen hoc ei licet poſt litem conteſtatam paciſci cum litigatore, quem in propriam recepit fidem, vt patet in eodem cap. ſecundo §. præterea.

Ad primum reſpond. negando conſequentiam; quia illud non eſt ex pacto, ſed ex diſpoſitione iuris.

Ad ſecundum reſp. differentiam eſſe inter rem certam, & quotam litis, ut dictum eſt.

ARTIC. V.

Vtrum iudex debeat iudicare ſecundum acta, & allegata, an ſecundum conſcientiam ſuam?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd iudex iudicare debeat ſecundum conſcientiam ſuam. per Deut. 17. Qui præſunt loco iudicabunt iudicij veritatem: ſed quandoque probantur aliqua contra veritatem, ergo &c.

2 Præterea, homo iudicando debet conformari diuino iudicio, quia Dei iudicium eſt ſecundum Deut. 1. Sed iudicium Dei eſt ſecundum veritatem, vt dicitur ad Rom. 2. ergo concl. vera.

3 Præterea, probationes fiunt, vt fides fiat iudici de veritate; vnde in his, quæ notoria ſunt non requiritur iudicialis ordo capitulo manifeſta. ſecunda quæſtione prima. Si ergo iudex per ſe cognoſcit veritatem, non debet attendere ad ea, quæ probantur.

4 Præterea, dicitur Exod. 23. Innocentem, & iuſtum non occides, quòd non eſſet ſi iudicaret ſecundum acta, contra veritatem.

5 Præterea, qui facit contra conſcientiam peccat; quia ædificat ad Gehennam, vt dicit Apoſt. Sed iudex condemnans innocentem, facit contra conſcientiam; ergo &c.

Sed contra dicitur in capitulo iudicet. tertia quæſtione ſeptima. vbi Ambroſ. ſuper (Beati immaculati) ſerm. 20. verſ. Miſerationes tuæ: ibi Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticę propoſito voluntatis: ſed iuxta leges, & iura pronunciat, ſtatutis iuris obtęperat, non indulget propriæ voluntati. &c. Vnde Deut. 1. Audite illos, & ꝙ iuſtū eſt iudicate, ita paruum audietis, ſicut magnum; ergo ſecundū auditum debet iudex iudicare, non ſecundum quòd nouit, vt priuata perſona.

Reſp. dicendū, ꝙ iudicare pertinet ad iudicē, ſecūdū ꝙ fungitur publica poteſtate; & ideo informari debet in iudicando non ſecundū id, quod ipſe nouit, tanquam priuata perſona: ſed ſecundū id, quod innoteſcit ei tanquam publicæ perſonæ; hoc autem ſibi innoteſcit in communi, & in particulari, in communi ſecundum leges publicas: in particulari per inſtrumenta, & alia huiuſmodi documenta legitima, quæ debet ſequi in iudicando magis, quàm id, qđ ipſe nouit tanquam priuata perſona, ex quo tamen iuuari poteſt, vt diſtrictius diſcutiat probationes inductas, vt poſſet earum defectum inueſtigare, quòd ſi eas de iure repellere non poſſit, debet eas in iudicando ſequi. S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2.

Ad

Ad primum reſp. quòd iudex debet iudicare ſecũdum veritatem propoſitam, & ſic non ſecundum conſcientiam facti: ſed ſecundum conſcientiam veritatis iudicij, ideſt conuenctionis & probationes legitimè factè; ideo ſubditur ibi, & facies quæcunque dixerint, iuxta legem.

Ad ſecundum reſp. impoſſibile eſſe conformari in omnibus Deo maxime in hoc; quia Deo competit iudicare ſ'm propriam poteſtatem; & ideo iudicãdo informatur ſecundum veritatem, quam ipſe cognoſcit, & non ſecundum hoc, quòd ab alijs accipit: alij autem iudices nõ iudicant ſecundum propriam poteſtatem; & ideo non eſt ſimile.

Ad tertium reſp. ꝙ probationes fiunt non ſolum, vt ex eis fiat fideles iudici: ſed etiam alijs. Quòd autem dicitur de cap. manifeſta, loquitur in caſu, in quo aliquid eſt manifeſtum non ſolum iudici, ſed etiam alijs ita quòd reus nullo modo crimine inficiari pôt.

Ad quartum reſp. ꝙ iudex non dicitur occidere, ſed lex, mediantibus probationibus factis.

Ad quintum reſp. ꝙ homo in his, quæ ad propriã perſonam pertinent, debet informare conſcientiam ſuam, ex propria ſcientia: ſed in his, quæ pertinẽt ad publicam poteſtatem, debet informare cõſcientiam ſuam ſecundum ea, quæ in publico iudicio ſciri poſſunt; & ita in hoc caſu operatur ſecundum conſcientiam, quã ipſe tenetur habere, quam habet, vt iudex, non autem, vt homo, quæ appellatur cõſcientia iuris.

QVAESTIO. VIII.

QVòd autem Epiſcopus ab vno tantum audiri, vel iudicari non debeat. &c.

Quia de hac materia dictum eſt ſupra in quæſt. ſiquis Epiſcoporum 3. q. 6. nihil eſt, quòd in præſenti dicatur.

QVAESTIO. IX.

DE accuſationibus vero, & teſtibus, quòd in abſentem vocem accuſationis, vel teſtificationem exhibere non valeant, multorum authoritatibus liquet.

Pro declaratione eorum, quæ continentur in hac 9. q. nonnulla videnda ſunt, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum contra abſentem accuſatum procedi poſſit?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic l. abſentem ff. de pœnis.

2 Præterea, hoc idem de iure canonico c. primo 4. quæſt. 5.

3 Præterea, idem ſi agatur via inquiſitionis; quia tunc contra abſentem lite non conteſtata recipiuntur teſtes.

4 Præterea, hoc idem ſi agatur per viam purgationis contra infamatum. c. cum P. de purg. canon.

Sed contra dicitur c. 5. 3. q. 9. vbi Teleſphorus Papa in epiſt. vnica dicit, accuſatori omnino non credi decernimus, qui abſente aduerſario cauſam ſuggerit ante vtriuſque partis iuſtam diſcretionẽ conc. c. ſeq.

Reſp. dicendum, ꝙ ſi aliquis ſit abſens ex cauſa neceſſaria, puta Reip. ſeu ex iuſta, & rationabili, puta peregrinationis, vel ſtudiorum, & contra talem abſentẽ accuſatio, teſtificatio, neque ſententia valet; & in iſto caſu loquitur quæſt. præſens cum omnibus iuribus in ea. Si vero eſt abſens ex cauſa voluntaria, aut agitur in cauſa criminali, aut ciuili. Si in criminali, aut reſpondendum eſt ſecundum leges, aut ſecundũ canones, Si ſecundum leges, aut ante litis conteſtatã, aut poſt. Si ante, non proceditur contra abſentẽ, niſi contra apparitorẽ. t. in officio ſuo delinquentẽ. l. nemo diu C. de pœnis: vnde talis accuſatus citabitur, ꝙ ſi non venerit damnabitur, non de crimine, ſed de contumacia. Si vero eſt abſens poſt litem cõteſtatam, debet citari legitimè, ꝙ ſi non venerit, & liquebit iudici de cauſa, talis condemnabitur de crimine. Si non liquebit condemnabitur de contumacia. Secundum autem canones & procedatur per viã accuſationis, tunc ſi non liquebit de cauſa ſiue ante litẽ cõteſtatã, ſiue poſt, proceditur ad ſentẽtiam excommunicationis. c. rurſus. 11. q. 3. quæ contumacia purgari poteſt infra annum, poſt vero habetur pro confeſſo. Si procedatur per viam denunciationis nõ requiritur litis conteſtatio. c. veritatis. de dolo, & contum. Si per viã inquiſitionis inquiſitus eſt contumax condemnabitur. glo. cap. de illicita. 24. q. 5. & ex his patet reſp. ad obiecta.

ARTIC. II.

Vtrum plurium teſtimonium, qui in tempore, & loco diſcordent, valeat.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic, exẽplò Euangeliſtarũ, qui teſtantur crucifixionẽ Chriſti diuerſis tẽporib. factam eſſe.

2 Præterea, vnus teſtis poteſt dicere factum eſſe tempore ſereno, alius autem tempore nubiloſo; per hoc tamen nòn vitiatur dictum.

3 Præterea, contingere poteſt, ꝙ aliquis recordetur de facto, & nõ de tẽpore, hoc eſt de die, vel menſe; & tamen non redditur dictum falſum.

4 Pręterea, vnus teſtis dicere pôt factũ eſſe in domo dealbata, alius in domo alterius coloris, ſeu vnus in domo, alter in camera; & tñ eorũ dictũ ſubſtinetur.

Sed contra dicitur in cap. nihilominus. 3. q. 9. vbi Leo Papa dicit, Nihilominus quoque puniendi ſunt teſtes, qui ad calumniam aliquid teſtificantur; nec eorum voces tanquàm pluriũ admittuntur, quos tẽporum quidẽ diuerſitas ſimul interfuiſſe prohibuit.

Reſp. dicendũ, ꝙ teſtes debent concordare in circunſtantijs, quæ hoc verſu cõtinẽtur, Res, perſona, locus, gradus, hęc ſunt cõſona tẽpus. Res, quia ſi vnus dicit de vna, alter de altera, teſtes erunt ſingulares c. dilectos. de elect. Idem ſi de diuerſis perſonis c. Rodulphus. de teſtib. Locus reddit dictum teſtis inefficax, vt patet exemplo Danielis in cauſa Suſannæ. Dan. 13. Gradus, quia in quæſtione matrimonij, ſi teſtes deponant diuerſos gradus affinitatis, vel conſanguinitatis non probant capitulo de parentela.

pela. 3 5. quæſtione 6. Varietas quoque temporis reddit inefficax dictum teſtis, vt cum vnus teſtis teſtificatur de vno tempore, alter de altero, vt in d. cap. nihilominus. Ratio preditorum eſt, quia huiuſcemodi varietas facit teſtes ſingulares, qui non probant; Dicitur enim Deut. 19. Non ſtabit vnus teſtis contra aliquem; Quòd autem dictum eſt de tempore intellige, niſi vnum tempus includatur in alio; vt ſi vnus dicat diem, alter horam eiuſdem diei.

Ad primum reſpond. quòd ibi factum eſt continuum, ſiue durabile, varietas in teſtibus non vitiat teſtimonium, ſicuti eſt in crucifixione Chriſti, vel etiã in poſſeſſione alicuius rei; Et ita de alijs actibus durabilibus per plures horas.

Ad ſecundum reſpond. quòd vbi diſcordant teſtes in aliquibus principalibus circunſtantijs, quæ variant ſubſtantiam facti, puta in tempore, in loco, vel in perſonis, de quibus principaliter agitur, aufert efficaciam teſtimonij, redditque eos ſingulares. Diſcordia vero in rebus non pertinentibus ad ſubſtantiam facti, puta ſi tempus fuerit nubilorum, vel ſerenum, vel ſi domus fuerit depicta, vel non, aut aliquid huiuſmodi, talis diſcordia non præiudicat teſtimonio; quia homines circa talia non conſueuerunt multum ſolicitari, vnde facile à memoria dilabuntur; quinimo aliqua diſcordia in talibus teſtibus facit teſtimonium credibilius, quia ſi in omnibus concordarent, etiam in minimis, viderentur ex condictio eundem ſermonem proferre: quòd tamen arbitrio iudicis relinquitur diſcernendum.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam; quia licet teſtes dicant de loco, & tempore ſe non recordari, nõ per hoc redditur teſtimonium inefficax, dummodo de eſſentia facti diſſonant c. cum Ioannes. de fid. inſtr.

Ad quartum patet reſpond. ex dictis.

ARTIC. III.

Vtrum dictum teſtis in vno falſum, ſit in omnibus dicendum falſum?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd ſic. per cap. puta. 3. q. 9. vbi Ambr. in lib. de Paradiſo cap. 12. dicit, puta, & ſimplex teſtimonij ſeries intimanda eſt, plerunque teſtis dum aliquid ad ſeriem geſtorum ex ſuo adijcit, totam teſtimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quòd bonum videtur addendum eſt,

Sed contra dicitur in cap. vtile de reg. iur. in 6. ibi, vtile per inutile non vitiatur.

Reſpond dicendum, quòd ſi Tabellio, vel teſtis mentitur circa ſubſtantialia principaliter negocij, de quo agitur, puta ſi inter cõtrahentes agitur de boue, & tabellio ſcripſit de aſino, quia nunquam deponere debet inſtrumento, vel teſtimonio, niſi quòd in veritate vidit, vel nouit, tunc redditur teſtimonium falſum, etiam in reliquis. Si vero circa acceſſoria non ſubſtantialia, vt ſi dicant contrahentes eſſe de alia terra, quàm ſint, quia hoc nihil facit ad contractum, tunc valebit, quoad ſubſtantialia, licet in accidentalibus falſum fuerit dictum; tunc enim vtile non vitiatur per inutile, niſi in iure reperiatur expreſſum, vt hic. Et ita patet reſp. ad obiectum.

QVAESTIO. X.

QVòd vero deficientes in primo capitulo non ſint admittendi ab ſequentia, ex Conc. Cart. 7. cap. 3. probatur.

Placuit, vt quotieſcunque clericis ab accuſatoribus multa crimina obijciuntur, & vnum ex his, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cætera iam non admittantur. c. 1. 3. q. 10.

QVÆSTIO XI.

AB accuſato vero accuſationem in accuſatorem verti multorum authoritatibus prohibetur. Ait enim Stephanus Papa epiſt. ſecunda capitul. 27.

Neganda eſt accuſatis licentia criminandi, priuſquàm ſe crimine, quo premuntur exuerint; quia non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, niſi ſe prius probauerint innocentes; quoniam periculoſa eſt, & admitti non debet rei aduerſus quencunque profeſſio. Conc. cap. 2. & ſeq. 3. q. 11.

CAVSA IV.

Quidam in excommunicatione conſtitutus &c.

1 HIc Primum quæritur, an in excommunicatione conſtitutus alium accuſare valeat?

2 Secundo, an infra decimum quartum annum in criminali cauſa teſtari quis poſſit?

3 Tertio, an ab accuſatione prohibitus perſonam teſtificantis poſſit aſſumere?

4 Quarto, an idem poſſit eſſe accuſator, & teſtis?

5 Quinto, an die conſtituta non occurens à communione ſit remouendus?

6 Sexto ſi in Epiſcoporum iudicio accuſatoris perſona culpabilis inuenta fuerit, an ad aſſertionem propriæ cauſæ de cætero ſit admittenda?

QVÆSTIO I.

DE prima quæſtione ſic ſtatutum legitur in primo & ſecundo cap. Conc. Cart. 7.

Diffinimus eum recte ad accuſationem non admitti, qui poſtquàm excommunicatus fuerit in ipſa adhuc excommunicatione conſtitutus, ſiue ſit clericus, ſiue laicus accuſare voluerit c. 1. 4. q. 1. conc. c. ſeq. eiuſdem q.

ARTIC. I.

Vtrum excommunicatus poſt reconciliationem poſſit accuſare?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non; quia quilibet criminoſus repellitur ab accuſando c. vlt. 2 5. diſt. Sed excommunicatus fuit criminoſus, patet; Quia non excommicatur quis,

niſi

niſi pro crimine.

Sed contra dicitur c. præceptum. 3 2.q. 5.

Reſpon. dicendum, quòd ſi crimen, pro quo quis excommunicatur infamat, tunc etiam poſt abſolutionem accuſare non poteſt cap. in loco. 5. q. 4. niſi fuerit in integrum reſtitutus. §. vlt. 2.q. 3. ſi uero non irrogat infamiam, quia abſolutio tollit quòd inducit excommunicatio. cap. quòd diligentia. de elect. tunc bene accuſare poteſt.

Ad primum reſpond. negando, quòd excommunicatio faciat ita criminoſum, vt eum conſtituat inhabilem poſt abſolutionem ad accuſandum.

QVÆST. II, & III.

SEcunda autem, & tertia q. eodem Conc. Cart. 7. cap. 4. terminantur,

Teſtes autem ad teſtimonium non admittendos eſſe cenſuimus, qui nec ad accuſationem admitti præcepti ſunt, vel etiam quos ipſe accuſator de domo ſua produxerit. Ad teſtimonium autem infra annos quatuordecim ætatis ſuæ non admittuntur.

Pro declaratione eorum, quæ ſunt in iſtis duabus quæſt. videnda ſunt aliqua.

ARTIC. I.

Vtrum ſit licitum accipere pretium pro teſtimonio reddendo?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic; dicitur enim c. 3. infra eadem q. ibi, venturus autem ad iudicium, per accuſatorem, vel ab his, per quos fuerant poſtulati ſumptus competens miniſtretur, etiam ſi in pecuniaria cauſa ab alterutra parte teſtes producendi ſint.

Sed contra dicitur in c. ſecundo 4.q. 2. vbi Conc. Maticenſe c. 6.

Placuit ſancto conuentui, ut teſtes ad teſtimoniū dicendū pretio non conducantur. Palea eſt, ſed habetur pro grano, vt dicit hinc Turrecrem.

Reſpond. dicendum, quòd non eſt licitum pro teſtificatione pretium accipere; dicit enim Aug. non debet iudex vendere iudicium, nec teſtis teſtimonium verum. Vnde dicas, quòd aliud eſt pro teſtificatione munus accipere, aliud ſumptus neceſſarios percipere; primum enim nefas eſt, & prævaricatio; Vnde Greg. ſi ſpes muneris ſubtrahitur, confeſtim à confeſſione iuſtitiæ recedunt, acceptio munerum prævaricatio veritatis eſt, vnde & de iuſto dicitur; Qui excutit manus ſuas ab omni munere, ille in excelſis habitabit, & hoc idem intelligitur de iudice c. abijt. 11. quæſtione 3. Accipere autem ſumptus neceſſarios iuſtum eſt, cum oporteat ad locum remotum pro teſtimonio ferendo procedere; non enim tenetur proprijs ſtipendijs militare. Et ſic patet reſpond. ad obiectum.

ARTIC. II.

Vtrum aliquis ſine culpa ſit repellendus à teſtimonio?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non; quia pœna infligitur ſiquis ad teſtimonium non admittatur, vt patet de his, qui notantur infamia: ſed pœna non datur vbi non eſt delictum; ergo concl. vera.

2 Præterea, vnuſquiſque bonus præſumitur, niſi probetur malus. cap. fin. de præſumpt. ſed ad bonitatem hominis pertinet, quòd verum, dicat teſtimonium; cum ergo non poſſit conſtare de contrario, niſi propter aliquam culpam, videtur, quòd nullus à teſtimonio repellatur, niſi propter culpam.

3 Præterea, ad ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis nullus redditur nō idoneus, niſi propter peccatum; ſed teſtificari veritatem eſt de neceſſitate ſalutis. cap. quòd vero. 2.q. 4. ergo nullus debet excludi à teſtificando niſi propter culpam.

Sed contra facit cap. ſi teſtes. 4. quæſtione 2. & 3. vbi ſerui, pauperes, & conſanguinei repelluntur à teſtimonio.

Reſpond. dicendum, quòd teſtimonium hominum non habet infallibilem certitudinem, ſed probabilem; Et ideo quicquid eſt, quòd probabilitatem aufert in contrarium reddit teſtimonium inefficax. Redditur autem probabile, quòd aliquis in veritate teſtificanda non ſit firmus, quandoque quidem propter culpam, vt infideles, & infames, & qui publico crimine rei ſunt, qui nec accuſare poſſent; quandoque autem ſine culpa, & hoc ex defectu rationis, ſicut patet in pueris, in amentibus, & in mulieribus; vel ex affectu, ſicut patet de inimicis, & de perſonis coniunctis, & domeſticis; vel etiam ex interiori conditione, ſicut ſunt pauperes, ſerui, & illi, quibus imperari poteſt, de quibus probabile eſt, quòd facile poſſent ſeduci ad teſtimonium ferendum contra veritatem, & ſic patet, quòd teſtimonium alicuius repellitur propter culpam, quandoque abſque culpa. S. Thom. 2.2.q. 80. art. 3.

Ad primum reſpond. quòd repellere aliquem à teſtimonio magis pertinet ad cautelam falſi teſtimonij euitandi, quàm ad pœnam: Vnde non eſt verum, quod vniuerſaliter quis repellatur à teſtimonio ſemper propter culpam.

Ad ſecundum reſpond. quod de quolibet præſumendum eſt bonum niſi appareat contrarium, dummodo non vergat in periculum alterius; quia tunc adhibenda eſt cautela, vt non de facili vnicuique credatur, ſecundum illud Ioan. 4. Nolite credere omni ſpiritui.

Ad tertium reſpond. quod teſtificari eſt de neceſſitate ſalutis ſuppoſita teſtis idoneitate, & ordine iuris; vnde nihil prohibet aliquos excuſari à teſtimonio ferendo, ſi non reputentur idonei ſecundum iura.

ARTIC. III.

Vtrum conuenienter aliqui repellantur a teſtimonio ferendo, utputa ſerui, mulieres, pueri pauperes, domeſtici. &c.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non; nam de ſeruis dicitur in c.ſi teſtes 4.q.2. & 3.vbi ſerui reſponſo tunc credendum eſt, cum alia probatio ad eruendam veritatem non eſt.

2 Præterea, de mulieribus dicitur, quòd inuentæ ſunt ad teſtimonium veritatis diuinæ, vt Eliſabet Luc.1. & Anna Luc. 2. & multo magis ad teſtimonium veritatis humanæ.

3 Præterea, de pueris dicitur, quòd Beatus Brixius voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus eſt; ergo multo magis uoce pueri duodecim annorum.

4 Præterea, de pauperibus dici poteſt, quòd ſi repellantur à teſtimonio; ergo & multi ſancti pauperes repellendi ſunt, & omnes mendicantes religioſi.

5 Præterea, de domeſticis dicitur c. conſanguineos 25.q. 6. vbi nullus extraneus conſanguineum accuſet, ſed propinqui, & domeſticis eius.

Sed contra dicitur in cap. ſi teſtes 4. quæſtione 2.& 3.vbi ſerui, mulieres, pueri, pauperes, & domeſtici teſtes repelluntur.

Reſpond. dicendum, quòd ad teſtimonium ferendum quinque conſideranda ſunt, Mores, Natura, Fortuna, Animus, & Status. Circa mores conſiderantur duo, error, & malitia. Error, vt in fidelis c. non poteſt 2. quæſtione 7, Non poteſt erga homines eſſe fidelis, qui Deo extitit infidelis; Malitia; vt infamis cap.in primis 2.q.1. Si enim bona fama caret, fide carebit. Circa naturam conſiderantur duo, ſcilicet ætas, & ſexus, ætas vt in pueris, qui ob defectum ætatis habent rationem obnubilatam; vnde minor viginti annis in criminalibus, & minor quatuordecim in ciuilibus non admittuntur. Sexus, vt in mulieribus, quæ ſunt variæ, & mutabiles, vnde non admittuntur, niſi in ciuilibus, vel in criminalibus, cum ciuiliter agitur. cap. forus de verb. ſignif. cap. mulierem. 33.q. 5. Circa fortunam duo conſiderantur, conditio ſeruitutis, & aduerſitas paupertatis; quia vero ſeruitus habet annexum dominationis timorem, vt ſæpe metu ſupprimat veritatem, ſeruus repellitur à teſtimonio; niſi in defectum teſtium, vel cum nec de domino, nec contra dominum, ſed pro facto ſuo interrogatur; Quia vero paupertas habet annexum temporalitatis amorem, quia timetur, quòd lucri cauſa pauper opprimat veritatem, repellitur à teſtimonio. Circa animum autem duo conſiderantur, intellectus, & affectus; In intellectu alienatio rationis; In affectu libido voluntatis. Libido autē aut eſt iræ, quæ eſt in odio, aut concupiſcentiæ, quæ eſt in deſiderio; libido concupiſcentiæ, aut quo ad ſe, aut quo ad alios. Et ſecundum hanc diſtinctionem vitiorum contingentium ex parte, aliàs teſtificantis, quatuor genera perſonarum indigna teſtimonio decreuerunt, ſcilicet Furioſos, propter alienationem rationis; Inimicos, propter libidinem voluntatis in iraſcendo ſeu odiendo: Item propter libidinem voluntatis in concupiſcentiæ, reſpectu alterius, in idoneos ad teſtimonium iudicant domeſticos: Item propter libidinem concupiſcentiæ reſpectu ſui quēlibet teſtem eſſe inidoneum in re ſua. Circa ſtatum autem duo etiam conſiderantur, ideſt ſtatus perſonarum extra iudicium, & ſtatus perſonarum in iudicio. Extra iudicium conſiderarunt ſtatum laicorum, & clericorum, & conſueta emulatio ſtatus laicorum reſpectu ſtatus clericorum. In iudicio autem conſiderarunt ſtatum perſonarum, quæ conſiſtunt in iudicio, vt non concurrant in aliquam vnam perſonam conditiones cauſarum, vt nullus ſcilicet vnquam præſumat accuſator ſimul eſſe, & iudex, & teſtis.

Ad primum reſpond. quòd ſeruus manumiſſus poteſt eſſe teſtis, etiam de his, quæ vidit in ſeruitute; Si vero eſt in ſeruitute, non poteſt deponere de his, quæ pertinent ad dominum ſuum, de alijs ſic, in defectum probationis.

Ad ſecundum reſpond. quòd illud fuit priuilegium gratiæ, quòd non trahitur in conſequentiam; datus eſt autem ſpiritus prophetiæ mulieribus, ea ratione, quia de muliere Chriſtus natus eſt, ne ſcilicet contemneretur muliebris ſexus; & ne propter culpam Euæ à Domino credatur reprobatus. Mulier autem in cauſa ciuili, & criminali admittitur in teſtem, in cauſa autem criminali non admittitur regulariter, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, vel niſi ſimus in crimine excepto.

Ad tertium reſpon. quòd quemadmodum pueri maiores facti docere poſſunt ea, quæ in pueritia didicerunt, ita deponere poſſunt de his, quæ in ea ætate viderunt c.relatum.37.diſt. Ad illud dictum reſpō. quòd miracula diuina ſunt admiranda, non in exemplum humanæ actionis trahenda.

Ad quartum reſp. quòd duplex eſt paupertas, alia neceſſitatis, alia voluntatis. In primo præſumitur, quod pauper propter pecuniam mentiatur. In ſecūdo ſecus, immo magis de eius fide, & veritate præſumitur.

Ad quintum reſpon. quòd in tribus caſibus domeſtici teſtes admittuntur. Primo, in teſtamento, vnde pater poteſt eſſe teſtis in teſtamento filij. Secundo, in ſucceſſione; pater.n. & mater admittuntur ad teſtificandum genus, vel ætatem filiorum. Tertius eſt, in matrimonio. c.videtur.qui matr.acc.poſ. Regulariter autem domeſticus non admittitur niſi in caſibus; qui non niſi per domeſticos probari poſſunt, vt ſunt caſus, qui in domibus contingunt inter ipſos, & non alij interſunt.

QVAESTIO IIII.

DE quarta verò quæſtione &c.

Pro pleniori intellectu huius q. vidēda ſunt duo

ARTIC. I.

Vtrum idem poſſit eſſe ſimul iudex, & accuſator.

1 AD Primum videtur dicendum, quòd ſic. Daniel. 13. vbi Daniel fuit accuſator iniquitatis ſeniorum, & iudex eorundem.

2 Præ-

2 Præterea, Gen. 4. vbi Dominus fuit accusator Cain, cum dixit, Ecce vox ſanguinis. &c. fuit etiam iudex et inferens pœnam, cum dixit maledictus eris ſuper terram &c. Vnde dicitur Hiere. 9. ex perſona Dei, Ego ſum iudex, & teſtis.

3 Præterea, facit capit. primo. 35. q. 6. vbi in cauſa matrimoniali, quis poteſt eſſe teſtis, & accuſator.

Sed contra dicitur in c. 1. 4. q. 4. vbi Fabian. Papa in epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientales, Nullus vnquam præſumat accuſator ſimul eſſe, & iudex, vel teſtis.

Reſpond. dicendum, quòd nemo in eodem negocio debet fungi pluribus officijs cap. præsbiteros 56. quæſt. 1. Præterea iudex eſt medius, & ad ipſum partes confugiunt, tanquàm ad iuſtitiam animatam. 5. Eth. vt partibus iuſtitiam reddat; vnde cum accuſator ſtet contra reum, & ſimiliter teſtis, patet, quòd iudex non poteſt eſſe accuſator, aut teſtis; alioquin non careret ſuſpicione.

Ad primum reſpond. quòd Daniel gerebat perſonam diuinam accuſando, cum dicitur, ſuſcitauit Dominus ſpiritum pueri iunioris, humanam in iudicando ſecundũ legem Dei; quod autem factũ eſt inſpiratione diuina; non eſt trahendum in conſquentiã.

Ad ſecundum Reſpond. quòd Deus non poteſt a iuſtitia declinare; quia ſemper iudicat ſecundum veritatem intentionis mentis, non ſecundum faciem, vel intuitum hominis, vt 1. Reg. 16. Non iuxta intuitum hominis ego iudico; homo enim uidet ea, quæ patent, Deus autem intuetur cor; & ideo diuino iudicio congruit, vt ipſe idem ſit accuſator, iudex, & teſtis, non autem ſic eſt in hominis iudicio, & ideo non eſt ſimile.

Ad tertium reſpon. ſpeciale in matrimonio, ratio ſpecialitatis patet ibi.

ARTIC. III.

Vtrum in omni iudicio debeant interuenire quatuor perſonæ uidelicet, iudices, accuſatores, defenſores, & teſtes.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nõ; quia quandoque tractatur cauſa eccleſiaſtica ſine teſtibus.

2 Præterea, facit c. forus de verb. ſignifi. ibi iudicium ex tribus conſtat, iudice, reo, & actore.

3 Præterea, in notorijs non requiritur accuſator c. manifeſta. 2 q. 1.

4 Præterea, ſi reus ſponte confitetur delictum, non ſunt neceſſariæ niſi duæ, vel tres tantum perſonæ.

Sed contra dicitur in c. 1. 4. q. 4. ſupra adductus, vbi, in omni iudicio quatuor perſonas neceſſe eſt ſemper adeſſe, id eſt iudices electos, accuſatores idoneos, defenſores congruos, atque teſtes legitimos; Iudices debent vti æquitate, teſtes veritate, accuſatores intentione ad ampliandum cauſam, defenſores extenuatione ad minuendum cauſam.

Reſpond. dicendum, quòd regulariter verum eſt, quòd hic dicitur, & pro maiori parte. Cauſaliter autem quandoque aliter ſit, ſicuti patet in oppoſitis, vnde illa dictio, in omni, non hic comprehendit ſingula genera generum, ſed genera ſingulorum, & ſic patet reſp. ad obiecta.

QVÆST. V.

DE quinta vero queſtione. &c.

Quinta quæſtio ſe habet, an die conſtituta non occurens, à communione ſit remouẽdus?

Concluſio eſt in cap. 1. 4. q. 5. vbi Concil. Cartag. 3. cap. 7. dicit, quòd Epiſcopus vocatus ad cauſam, ſi ſtatuta die non venerit, excommunicabitur: ſed ſi alleget iuſtum impedimentum, quare venire non potuit, excuſabitur, ſi impedimentum probabit.

QVAESTIO. VI.

SExta vero quæſtio eſt, ſi in Epiſcoporum iudicio accuſatoris perſona culpabilis inuenta fuerit, an aſſertionem propriæ cauſæ de cætero ſit admittenda.

Concluſio eſt in cap. 1. 4. q. 6. vbi Concil. Cartag. 3. cap. 7. dicit, Illud vero placuit, vt cum agere cœperit in Epiſcoporum iudicio, ſi fuerit accuſatoris perſona culpabilis, ad arguendum non admittatur, niſi proprias cauſas, non tamen eccleſiaſticas, vel criminales aſſerere voluerit conc. capitulo tertio & quarto eiuſdem. q. 6.

CAVSA V.

In infamiam cuiuſdam Epiſcopi, cautela accuſationis occultæ conſcribitur?

1 PRimo, quæritur, qua pœna ſit feriendus, qui famoſum libellum clanculo ſcribens probare negligit?

2 Secundo, quoties ſit vocandus ad cauſam, antequàm ſententiam damnationis accipiat?

3 Tertio, an per procuratorem cauſam ſuam agere valeat, qui per ſeipſum cauſæ ſuæ adeſſe non poteſt.

4 Quarto, an abſque ſynodali audientia ſit damnandus?

5 Quinto, an ideo habendus ſit inimicus, quia crimen alterius indicat?

6 Sexto, qua pœna ſit plectendus, qui quòd intulit probare non valet?

QVAESTIO I.

DE prima quæſtione Hadrianus Papa ſcribit in capitulis cap. 49. al. 50. dicens.

Qui in alterius famam publicè ſcripturam aut verba contumelioſa confixerit, & repertus, ſcripturam non probauerit, flagelletur; & qui eam prius inuenerit rumpat, ſi non uult auctoris facti cauſam incurrere. c. 1. 5. q. 1. conc. c. ſeq.

QVAESTIO. II.

VOcatio autem eius, qui impetitur non ſemel, ſed bis, & tertio per congruum ſpatium rationabilibus ſcriptis fieri debet.

Vnde Damaſus Papa Stephano Archiepiſcopo epiſt. 3. ſcribit dicens.

Vocatio ad ſynodum, iuxta decreta patrum canonica eius', qui impetitur rationabilibus ſcriptis per ſpatium fieri debeat congruum, atque canonicum; quia niſi canonice vocatus fuerit ſuo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit ad conuentum, quacunque neceſſitate, niſi ſponte voluerit nullatenus ſuis reſpondebis inſidiationibus. cap. 1. 5. quæſt. 2. conc. cap. ſeq.

Q V Æ S T. III.

QVòd autem per procuratorem ſuum cauſam agere valeat, qui impeditus cauſæ ſuæ adeſſe nō valet, auctoritate Romanæ Synodi, quæ tempore Hadriani Papę cœlebrata eſt, probari videtur cap. 5.

Si ægrotus fuerit Epiſcopus, aut aliqua eum grauis neceſſitas detinuerit, pro ſe legatum ad ſynodum mittat; nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicēdam electorum iudicum die ſtatuta literis euocatus minime occurrerit, hoc eſt (niſi aliena præoccupauerit neceſſitas) infra duorum, vel trium menſium ſpatium, & eo amplius, prout cauſa dictauerit.

A R T I C. I.

Vtrum accuſator, vel accuſans per procuratorem experiri poſſint?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd ſic. per l. ram collaterales C. de re milit. lib. 12. vbi accuſatio fieri poteſt per interpoſitam perſonam.

Sed contra dicitur in cap. 2. 5. q. 3. vbi Hadrianus Papa in capitulis cap. 58. dicit in criminalibus cauſis nec accuſator, niſi per ſe, aliquem accuſare poteſt, non accuſatus per aliam perſonam ſe defendere permittitur.

Ad contrarium reſpond. quòd ibi loquitur de vniuerſitate, quæ poteſt per alium accuſare; Hic autem loquitur de ſingulari perſona accuſante; vnde non eſt ſimile; quia vniuerſitas non poteſt comparere per ſe, ſed bene per alium, quòd non eſt ita de ſingulari perſona.

Q V Æ S T. IIII.

QVòd autem abſque ſynodali audientia damnari non debeat, auctoritate Iulij Papæ probatur in epiſt. 1. vbi dicit.

Nullus Epiſcopus, niſi in legitima ſynodo, & ſuo tempore Apoſtolica authoritate conuocata, ſuper quibuſdam criminationibus pulſatus audiatur, vel iudicetur; ſin autem aliter præſumptum à quibuſdam fuerit, in vacuum deducatur, quòd egerint; nec in inter ſtatuta eccleſiaſtica vllo modo reputetur. capitulo primo quinta quæſtione quarta. conc. capitulo ſeq.

Q V Æ S T. V.

NVnc autem quæritur, an ſit aliquis indicandus maleuolus; quia crimen alterius indicat?

Pro declaratione huius queſtionis videndum eſt vnum.

A R T I C. I.

Vtrum maleuolus ſit dicendus, qui crimen alterius reuelat, ſiue indicat?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd ſic. Primo facit Prouerb. 11. Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana.

2 Prętereа, Prouerb. 25. dicitur, Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iudicio cito, ne fortè emendare non poſſis.

3 Præterea, de lege naturæ tenemur non facere alij, quòd nobis nollemus: ſed nullus vellet, quòd crimen ſuum indicaretur alij; ergo concl. vera.

4 Præterea, facit c. ſi peccauerit. 2. q. 1. ibi, magis erroris proditor, quàm corrector.

5 Præterea, Eccleſ. 27. Qui reuelat arcana amici fidem perdat.

6 Prętereа, quia videtur peccare contra præceptum de dilectione proximi, lædendo eius famam; ergo concluſio vera.

Sed contra dicitur cap. 4. 5. q. 5. vbi Aug. de communi vita clericorum. Reg. 3. Non vos iudicetis eſſe maleuolos, quando crimen alterius indicatis: Magis quippe innocentes non eſtis, ſi fratres veſtros, quos indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis; ſi enim frater tuus vulnus habet in corpore, quòd velit occultari, dum timet ſecari, non ne crudeliter à te ſiletur, ac miſericorditer indicatur? Quanto ergo potius debes manifeſtare crimen, ne deterius putreſcat in corde; & cap. ſeq. ead. quæſt. vbi Aug. in epiſt. 48. ad Vincentium Donatiſtam: Non omnis qui parcit amicus eſt, nec omnis, qui vulnerat inimicus eſt.

Reſpond. diſtinguendo, quòd aut indicat crimen occultum, aut manifeſtum, quòd poteſt in iudicio probari. Primo caſu aut indicat iudici, aut alicui probo uiro, ut peccator emendetur. Si indicat iudici peccat; quia diffamat fratrem ſuum contra charitatem, & contra præceptum Domini. Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus &c. conſtituit enim ſe proditorem non correctorem: unde cum probare non poſſit, exponit ſe periculo ut ſucoumbat; & ſic ſibi nequam, nulli erit bonus; nec beneuolus debet maleuolus reputari. Si uero indicauerit peccatum ſecretum alicui beneuolo, ut à peccato emendetur, talis non dicetur maleuolus, ſed beneuolos, quia ad bonum fratri charitatiue mouetur. Si uero ſecundo caſu, peccatum eſt notorium, & poſsit probari, dum hoc non ex odio, ſed amore, & zelo iuſtitiæ, ut peccator corrigatur: & ne eius peccatum alios inficiat, aut obſit Reip. ſed ut læſo ſatisfiat, tunc eſt concl. quòd qui hoc peccatū iudici indicat, non maleuolus, ſed beneuolos dicendus eſt; unde Apoſt. notorium

pec-

peccatorem tradidit Sathanæ ad interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fieret. 1. Cor. 5. 1. ad tit. 5. ait peccantem coram omnibus argue.

Ad primum reſpond. quòd loquitur de eo, qui malo zelo reuelat crimina occulta proximi ſui, non de eo, qui ex bono zelo, & admonitione præmiſſa, quòd notatur cum dicitur, qui ambulat fraudulenter. &c.

Ad ſecundum reſpond. quòd authoritas illa non eſt ad propoſitum, quia commiſſum ibi dicitur ſecretum, iuxta illud Eccleſ. 27. ſecretum extraneo ne reueles.

Ad tertium reſpond. negando minorem & dicitur, quòd omnis bonus homo cupidus ſalutis ſuæ deberet velle; ordine tamen iudiciario ſeruato, & ex bono zelo iudicari crimen ſuum, vbi ex tali denuntiatione ſequetur ſalus eius.

Ad reliqua obiecta vnica ſufficit reſponſio; quia procedunt quando malo zelo, cauſa infamandi, & cum non ſeruato ordine debito, quis iudicat crimen proximi.

QVAESTIO VI.

Qui autem, quòd intulit probare non valet, puniendus eſt.

Vnde Hadrianus Papa ait in capitulis c. 41. Omnis, qui alijs falſa intulerit puniatur, & pro falſitate ferat infamiam c. 1. 5. q. 6. & c. 2. ibi, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quàm ſi probaſſet reus vtique ſuſtineret.

De hac materia dictum eſt ſupra cum de pœna talionis locuti ſumus.

CAVSA VI.

Duo fornicatores, & infamia notati, quendam religioſum Epiſcopum de ſimonia accuſare nituntur. &c.

1 Hic primum quæritur, an crimine irretiti, vel infamia notati ad huiuſmodi accuſationé, ſint admittendi?

2 Secundo, ſi Epiſcopus in eos accuſationem vertere voluerit, an ſimplici aſſertioni ſuæ ſit fides adhibenda?

3 Tertio, ſi liceat ſibi expetere iudicium Archiepiſcopi alterius prouinciæ?

4 Quarto, cuius iudicium ſibi ſit expetendum, ſi circa ſuam ſententiam Epiſcopos ſuæ prouinciæ diſcordare contingerit?

5 Quinto, ſi in probatione deficit accuſator, an reus ſit cogendus ad probationem ſuæ innocentiæ?

QVÆST. I.

Quòd autem crimine irretiti alios accuſare nó poſſint Anacletus Papa teſtatur in epiſt. a. Epiſcopis Italiæ dicens.

Si ſacerdos ſine crimine eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accuſari, aut calumniari permittitur, nec ab alijs, quàm ab ijs, qui ſine crimine ſunt & c. 1. 6. q. 1.

ARTIC. I.

Sed an ſint admittendi ad accuſandum infames poſt peractam pœnitentiam.

1 Ad hoc videtur dicendum, quòd ſic, per c. 3. 6. q. 1. ibi quia infamia ſunt notati antequam ſacerdotali authoritate ſanentur.

2 Præterea, infamis in excommunicatione, ſi abſoluatur, poterit accuſare; ergo concluſio vera.

Sed contra facit; quia infamis propter periurium eſt infamis: ſed talis etiam emendatus de tali crimine non admittitur ad teſtimonium, nec in cauſa criminali, nec in ciuili. cap. teſtimonium, & ibi Doct. com. de teſtibus; ergo infamis peracta pœnitentia accuſare non poterit.

Reſpond. dicendum, quòd infamia, quę per pœnitentiam non abolетur, prout eſt infamia facti, infamia iuris, & infamia, quæ à iudice infertur repellit à teſtimonio etiam peracta pœnitentia. Si vero aboleatur infamia per pœnitentiam, tunc ea peracta recipiuntur teſtes, & accuſatores: infamia autem, quæ per pœnitentiam non remittitur, eſt quando procedit à crimine, quo, ſiue iure, ſiue ab homine, efficitur infamis, & neceſſe eſt ſibi, quòd à principe teſtituatur in integrum, tanquàm pena corpori inflicta; qua teſtitutione non obtenta, teſtificari non poteſt.

QVAESTIO. II.

Quòd autem quęritur, ſi Epiſcopus in accuſatorem accuſationem vertere velit; an ſuæ ſimplici aſſertioni fides ſit adhibenda; facile ſoluitur, ſi ſanctorum Patrum authoritas diligenter inſpiciatur; vt enim ſancti Patres definiunt, nullius perſonæ quantumlibet exercitatæ confeſſioni fides eſt adhibenda, niſi competétes probationes adhibeat.

Vnde legitur in Carthag. Conc. 4. c. 29. Epiſcopus ſi clerico, vel laico crimen impigerit, deducatur ad probationem in ſynodum c. 1. 6. q. 2. & c. ſeq.

QVAESTIO. III.

Iudicium uero Archiepiſcopi alterius prouinciæ alicui expetere non licet.

Vnde Greg. ait reſpond. 9. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum.

Scriptum eſt in lege, per alienam meſſem tráſiens falcem mittere non debet: ſed manu ſpicas conterere, & manducare; falcem ergo iudicij mittere non potes in eam ſegetem, quæ alteri videtur commiſſa. &c.

QVÆST. IIII.

Porrò cuius iudicium ſibi expetendum ſit, ſi indices electi inter ſe diſcordare cęperint, in Cóc. Antiocheno c. 14. ſic inuenitur deffinitum.

Siquis Epiſcopus criminaliter in iudicio Epiſcoporú fuerit accuſatus: contingat autem Epiſcopos prouinciæ, qui non conuenerint diuerſas habere ſententias,

tentias, & alios quidem innocentem eum pronunciare, alios reum, propter huiuſmodi controuerſiam amputandam placuit ſanctæ ſynodo metropolitanum Epiſcopum alterius prouinciæ vicinæ aduocari; & aliquantos cum eo Epiſcopos alios, qui pariter reſidentes, quęcunque fuerint dirimant quæſtionis; propter hoc, vt firmum ſit iudicium, qđ ab vnius prouinciæ Epiſcopis fuerit promulgatum. c. 1. 6. q. 4. & ea. ſeq.

QVÆST. V.

QVòd autem deficiente accuſatore, non ſit reus cogendus ad probationem authoritate Gregorij probatur, qui lib. 5. Epiſt. 25. ſcribens Maximo ait.

Quòd autem poſtulas, vt illhuc perſonam dirigere debeamus, quæ de his, quæ dicũtur poſſit eſſe probatio, eſſet vtcunque excuſabile, ſi unquam ratio ei, qui accuſatur, neceſſitatem probationis imponeret. At poſtquàm non tibi, ſed accuſantibus hoc onus incumbit, ad nos, ſicut præfati ſumus dilatione ceſſante, venire non deſinas cap. 1. 6. quæſtione 5. & cap. ſeq.

CAVSA. VII.

Quidam Epiſcopus longa ægritudine grauatus, alium ſibi ſubſtituo rogauit?

1 HIc primum quæritur, vtrum viuente Epiſcopo alius poſſit in eadem Eccleſia ordinari?

2 Secundo, an iſte valeat repoſcere cathedram, quam ſua interceſſione alter accepit?

QVÆST. I.

QVòd autem viuente Epiſcopo alius ſuperponi, aut ſuperordinari non poſſit. ex Concil. Aurelianenſi 5. c. 12. celebrato., definitum eſt, in quo legitur. Nullus, viuente Epiſcopo, alius ſuperponatur, aut ſuperordinetur Epiſcopus, niſi forſitam in eius locum, quem capitalis culpa deiecerit, facit. cap. 1. & ſeq. 7 q. 1.

Pro declaratione eorum, quæ in hac q. continentur plura notanda ſunt, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum Prælatus propter ſenectutem, & aut infirmitatem ſit remouendus à prælatura?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic; quia officia eccleſiaſtica cum dignitatibus ſecularibus comparantur: ſed officialis ſecularibus remouetur hac de cauſa; ergo, etiam Eccleſiaſticus, facit l. ſiquos indices. C. de offic. præf. orient. conc. l. ſi longius ff. de iudic.

2 Præterea, facit cap. tua. de cler. ægrot. ubi clericus ægrotus remouetur propter ſcandalum.

3 Præterea, facit c. ſiquis Abbas. 18. q. 2. vbi Abbates inutiles facti remouentur.

Reſpond. dicendum, quòd multiplex eſt ægritudo, quædã curabilis, alia incurabilis, Epiſcopus quacunque ægritudine laboret non priuatur Eccleſia ſua, licet inferior propter lepram remoueatur, d. c. tua; facilius enim remouentur inferiores, quàm Epiſcopi. arg. c. licet de accuſat. Epiſcopi enim nullo caſu, niſi propter culpam, & hoc à Papa tantum remoueri poſſunt. c. multum. 3. q. 6. nõ enim afflictio. c. addenda eſt afflicto. cap. cum percuſſio. 7. q. 1. exemplo matrimonij carnalis, quòd per lepram non diſſoluitur cap. 2. de coniugio lepros. Non obſtat ratio ſcandali, & horroris, quia tunc ſibi datur coadiutor cap. de rectoribus. 7. q. 1. quòd idem eſt in ſene, qui minus eſt in culpa cap. petiſti 7. q. 1. Coadiutores autem quomodo, & quando dẽtur, vide Conc. Trident. ſeſſ. 25. cap. 7. de reform.

Ad primum reſpon. quòd ibi loquitur de dignitate temporali, & amouibili, hic de ſpirituali, & perpetua. Præterea, lex quoque ciuilis non remouet à dignitate propter ſuperuenientem infirmitatem, l. qui furore. ff. de ſtat. hom.

Ad ſecundum reſpond. quòd loquitur de inferioribus Epiſcopis, hic autem de ipſis Epiſcopis.

Ad tertium reſpond. quòd ibi loquitur de Abbate vitioſo, non autem de impotenti, qui regulariter non remouetur gloſ. ſecunda in capitul. quoniam 73. diſt.

ARTIC. II.

Vtrum conuenienter aſſimilentur matrimonium carnale, & ſpirituale?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non; quia propter adulterium vxor ſeparatur à viro, & alteri non poteſt nubere: ſed Eccleſia, Epiſcopo remoto propter crimen, poteſt alium habere; ergo non eſt ſimilitudo.

2 Præterea, vxor in nullo caſu poteſt habere plures maritos, nec uir plures uxores, & tamen prælatus poteſt habere diſpenſatiuè plures eccleſias, & eccleſia plures prælatos, cap. ſanctorum. 70. diſt. capit. unico. 10. quæſt. 3.

Sed contra dicitur cap. ſicut. 7. q. 1. ubi Euariſtus Papa epiſt. 2. omnibus Epiſcopis, ſicut uir non debet adulterare uxorem ſuam, ita nec Epiſcopus Eccleſiam ſuam:

Reſpond. dicendum, quòd conueniens eſt ſimilitudo, quo ad aliqua: ſed non quo ad omnia, & primo, ſicut uir non debet dimittere uxorem, ita nec Epiſcopus debet dimittere eccleſia. Secundo, ſicut uir docet, & regit uxorem, ita Epiſcopus Eccleſiam. Tertio, ſicut uir uxorem diligere debet, ita Epiſcopus Eccleſiam. Quarto ſicut uir non debet dimittere uxorem, & ea uiuente alteri copulari, ita nec Epiſcopus Eccleſiam. Quinto, ſicut mulier debet obedire uiro ſuo, ita Eccleſia Epiſcopo ſuo. Quòd uero non ſit ſimilitudo quoad omnia patet ex argum. adductis in contrarium.

ART.

ARTIC. III.

Vtrum officium Miſſæ ab uno inchoatum poſſit per alium compleri?

1 AD Tertium videtur dicendum, quòd non; quia hoc ſacramentum eſt vnitatis, ergo ab vno compleri debet.

Sed contrarium dicitur in c. nihil. 7. q. 1. vbi Conc. Tolet. 7. c. 2. ſi ſacerdos neceſſitate præoccupatus fuerit, capta ſacramenta per alium expleantur.

Reſpond. dicendum, quòd ſi ſacerdos occupetur aliqua neceſſitate ante conſecrationem corporis, & ſanguinis Domini, non oportet vt per alium ſuppleatur. Si verò poſt incœptam conſecrationem hoc acciderit, debet Miſſæ celebritas per alium expleri, S. Thom. 3. p. q. 85. artic. 6.

Ad oppoſitum reſpond. Quòd licet plures ſint perſonæ; tamen propter vnitatem, & identitatem fidei ſunt quodammodo vnum, & ita videtur ab uno conſici, & perfici illud ſacramentum; vnitas enim fidei vnitatem operatur in perſonis.

ARTIC. IIII.

Vtrum Epiſcopus poſſit ſe ad Religionem transferre, & curam Epiſcopatus deſerere?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd non; quia nullus de ſtatu perfectiori poteſt ad minus perfectum tranſire; hoc enim eſt reſpicere retro, quòd eſt damnabile, Luc. 9. nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei: ſed ſtatus Epiſcopalis eſt perfectior, quã ſtatus religioſorum. Dion. in 5. Eccles. Hierarchiæ; ſicut non licet de ſtatu religionis redire ad ſeculum, ita non licet de ſtatu Epiſcopali ad religionem tranſire.

2 Præterea, ordo gratiæ eſt decentior, quàm ordo naturæ: ſed ſecundum naturãm non mouetur idem ad contraria, puta ſi lapis naturaliter moueretur, non poſſet naturaliter deorſum redire in ſurſum: ſed ſecundum ordinem gratiæ licet tranſire de ſtatu religionis ad ſtatum Epiſcopalem; ergo non licet e conuerſo de ſtatu Epiſcopali redire ad ſtatum religionis.

3 Præterea, nihil in operibus gratiæ debet eſſe otioſum: ſed ille, qui eſt ſemel in Epiſcopum creatus, perpetuo retinet ſpiritualem poteſtatem conferendi ordines, & alia eiuſmodi faciendi, quæ ad Epiſcopale officium pertinent, quæ quidem poteſtas otioſa remaneret ſi curam Epiſcopalem dimitteret: ergo uidetur, quòd tranſire non poſſit ad religionem.

Sed Contra dicitur in c. Hoc nequaquam 7. q. 1. vbi ſynod. 5. Conſtantinopolitana dicit, Hoc nequaquã apud nos habetur, vt quicunque de pontificali ordine ad monachorum ideſt pœnitentium deſcenderit vitam vlterius poſſit ad Pontificatum reuerti. S. Thõ. 2. 2. q. 185. Artic: 4.

Reſpond. dicendum, quòd perfectio Epiſcopalis in hoc conſiſtit, quòd aliquis ex diuina electione ſe obligat, ad hoc, quòd curam paſtoralem retinet, quãdiu poteſt ſubditis ſibi cõmiſſis proficere ad ſalutẽ, quam quidem negligere non debet, nec propter contemplationis quietem; Item nec eam relinquere debet, propter quæcunquè aduerſa vitanda, vel lucra acquirenda. Ioan. 10. bonus enim paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis, aliàs videretur magis mercenarius, quàm paſtor. Si verò cõtingat, quod Epiſcopus impediatur, vel propter ipſius defectum, vt ſi priuaretur Epiſcopatu ob aliquod delictum, vel ſi reddatur inhabilis, propter defectum corporis; puta ſi ſit ſenex, vel infirmus, vel propter defectum ſubditorũ, quibus proficere non poteſt, vel quandoque ex parte aliorum, putà cum de prælatione alicuius graue ſcandalum excitatur; dum tamen non oriatur ex malitia aliquorum volentium fidem; aut iuſtitiam Eccleſiæ conculcare. Iſtis de cauſis poteſt curam paſtoralem relinquere: oportet tamen, quòd ſicut curam regiminis aſſumit aliquis per prouidentiam ſuperioris prælati; ita etiam per eius authoritatem ex cauſis prædictis deſerat ſuſceptam curam. c. niſi. de re nunc: eadẽ tamen authoritate poterit reſtitui etiam ad curam relictam. Doſt. d. c. Hoc nequaquam.

Ad Primum reſpond. negando conſequentiã; quia perfectio Epiſcoporum, & religioſorum ſecundum diuerſa attenditur; nam ad perfectionem religionis pertinet ſtudium, quòd quis adhibet ad propriam ſalutem. Ad perfectionem autem Epiſcopalis ſtatus pertinet adhibere ſtudium ad proximorum ſalutem. Et ideo quàmdiu poteſt eſſe aliquis vtilis proximorum ſaluti, retrocederet ſi ad ſtatum religionis vellet tranſire, vbi ſolum ſuæ ſaluti inſiſteret, qui ſe obligauit ad hoc, quòd non ſolum ſuam ſalutem; ſed etiam aliorum procuraret; vnde in. c. niſi: de renunciat. dicitur, quòd facilius indulgetur; quòd monachus ad præſulatum aſcendat, quàm præſul ad monachatum deſcendat: ſed ſi ſaluti aliorum procurare non poſſit, conueniens eſt, vt ſuæ ſaluti intendat.

Ad Secundum reſpond. negando conſequentiam; quia non eſt ſimile de vno, & de alio; quia ſi impedimentum alienæ ſalutis procurandæ interueniat; poteſt ad religionem tranſire & impedimento ceſſante, poteſt iterato ad Epiſcopatum aſſumi.

Ad Tertium reſpond. negando conſequentiã; quia ſicut in rebus naturalibus, propter impedimentum ſuperueniens, potentia remanebit abſque actu; ſicut propter infirmitatem oculi ceſſat actus viſionis, ita etiam non eſt inconueniens, ſi propter exterius impedimentum ſuperueniens poteſtas Epiſcopalis remaneat abſque actu.

ARTIC. V.

Vtrum liceat Epiſcopo, propter aliquam perſecutionem corporalem, deſerere gregem ſibi commiſſum.

1 AD quintum videtur dicendum, quòd non per c. ſciſcitaris 7. q. 1. vbi Nic. Papa dicit, ſcias chariſſimè frater, quòd ſi pernicioſum eſt, pro re tam in tranquillitate nauim deſerere, quanto magis in fluctibus.

2 Præterea, facit illud Ioan. x. quòd ille eſt mercenarius, & non verus paſtor, qui vidit lupum venientẽ,

&

& dimittit oues, & fugit.

3 Præterea, Prou. 6. dicitur. fili ſi ſpoponderis pro amico tuo, defeciſti apud extraneum manum tuam; poſtea ſubdit, diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum. Spondere autem hoc in loco (vt teſtatur Greg. in paſtorali) eſt animam alienam in periculo ſuæ conuerſationis accipere, quòd non poteſt facere, ſi corporaliter deſerat gregem.

4 Præterea, ad perfectionem Epiſcopalis dignitatis pertinet, quòd proximis curam impendat; ſed non licet ei, qui ſtatum perfectionis profeſſus eſt, vt omnino deſerat ea, quæ ſunt perfectionis; ergo conc. vera.

Sed Contra dicitur. Mat. x. vbi Dominus dicit Apoſtolis. ſi vos perſecuti fuerint in vna Ciuitate, fugite in aliam.

Reſp. dicendum, quòd in qualibet obligatione debet attendi obligationis finis. Obligant autem ſe Epiſcopi ad exequendum paſtorale officium, propter ſubditorum ſalutem; & ideò vbi ſubditorum exigit paſtoris perſonæ præſentia, non debet paſtor perſonaliter ſuum gregẽ deſerere; nec propter aliquod commodum temporale, nec etiam propter aliquod perſonale periculum imminens; cum bonus paſtor animam ſuam teneatur ponere pro ouibus ſuis. Si verò ſubditorum ſaluti poſſit in abſentia paſtoris, per alium prouideri, tunc licet paſtori, vel propter aliquod Eccleſiæ cõmodum, vel propter perſonæ periculum gregem ſuum deſerere.

Ad Primum reſpond. quòd intelligitur in caſu cũ omnium commune eſt periculum.

Ad Secundum reſpond. quòd ille, qui ad vitandũ periculum recedit abſque detrimento gregis, non tanquàm mercenarius fugit.

Ad Tertium reſpond. negando conſequentiam; quia ille, qui ſpondet pro aliquo, ſi per ſe implere nõ poſſit, ſufficit, quòd impleat per alium.

Ad Quartum reſpond. quòd ſi impediatur ad perfectionem non tenetur; imminet tamen neceſſitas, vt animum retineat intendendi proximorum ſaluti, eiquè per alium prouideat, ſi poteſt, alioquin Eccleſiam deſere, non poteſt. Cauſæ autem, quibus Epiſcopi abeſſe poſſint ab eorum Eccleſijs ponuntur in cap. 1. de forma, ſeſſ. 23. Conc. Trident.

Q V Æ S T. II.

Qvòd autem iſte valetudine recepta ſuam poſſit repetere cathedram, nulla authoritate ratũ habetur. &c.

Epiſcopus recuperata ſanitate non poteſt repetere cathedram, cui renunciauit, præſertim quando alius fuit prouiſus; aliàs authoritate Papæ poterit ei concedi cum fuerit redditus habilis.

C A V S A. VIII.

Quidam agens in extremis ſucceſſorem tibi ex teſtamento instituit. &c.

1 Hic primom quæritur, An liceat Epiſcopo ſibi ſucceſſorem inſtituere?

2 Secundo, An amicorum patrocinia in electione debeant conualeſcere?

3 Tertio, An ſit habendus ſymoniacus, qui poſt electionem huiuſmodi, iuramentum canonicis præſtat?

4 Quarto, An liceat clericis ante ſententiæ tempus ab Epiſcopo ſuo diſcedere.

5 Quinto, An ſine literis apoſtolicis debeat redire, ſed propriam Eccleſiam.

Q V E S T I O. I.

QVID autem &c.

Pro declaratioue eorum, quæ in hac 1. q. dicuntur videndum eſt primo.

A R T I C. I.

Vtrum licitum ſit Prælato instituere ſibi ſucceſſorem.

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic. c. petiſtis. 8. q. 1. vbi Papa indulget Epiſcopo Maguntino, vt ſibi eligeret ſucceſſorem.

2 Præterea, facit c. tranſitus. 79. diſt. vbi videtur innui à contrario ſenſu, quòd Papa poſſit ſuceſſorem inſtituere.

3 Præterea, arguitur de Petro, qui videtur inſtituiſſe ſibi ſucceſorem c. 1. 8. q. 1.

4 Præterea, arguitur de Chriſto, qui inſtituiſſe videtur ſucceſſorem ſibi Beatum Petrum.

5 Præterea, argui poteſt de Valerio, qui eligit ſucceſſorem ſcilicet Auguſtinum, imò coepiſcopum ſibi. c. non autem. 7. q. 1.

6 Præterea, facit c. Moyſes. 8. q. 1. vbi Moyſes adhuc viuens elegit Ioſue ſucceſſorem ſuum, facit ad hoc. Num. 27.

7 Præterea, Dauid eligit ſucceſſorem ſuum in Regno Salomonem. 2. Reg. 1.

Sed Contra facit c. Epo. 8. q. 1. vbi Conc. Antiochenum ca. 23. ita diſponit, Epiſcopo non licere pro ſe alterum ſucceſſorem ſibi cõſtituere, licet ad exitum vitæ perueniat. Quòd ſi tale aliquid factum fuerit irritum ſit huiuſmodi conſtitutum, Conc. c. ſeq.

Reſpond. dicendum, quòd Epiſcopus non eſt dominus; ſed miniſter, dicente Apoſtolo. 1. Cor. 4. ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſterium Dei; ergo in vita tantum poteſt miniſterium ſui regiminis in Eccleſia exercere, non vt dominus, Eccleſiam alteri quaſi hæreditario iure relinquere. Præterea, Epiſcopus ſe habet ad Eccleſiam, ſicut vir ad vxorem. c. ſicut. 7. q. 1. ſed vir quamuis ſit caput mulieris in vita, ſecundum Apoſt. 1. Cor. 6. tamen non poteſt ſibi relinquere virum; quia poſt mortẽ ſoluta eſt à lege viri, vt nubat cui uoluerit in dño. 1. Cor. 7. ergo ſimiliter Epiſcopus nõ poteſt Eccleſiæ prouidere de ſucceſſore: ſed ipſa eligat per alios, ad quos ſpectat de Epiſcopo, ſeu ſponſo. Præterea, ne caro, & ſanguis poſſideat Regnum Dei, quòd eſt Eccleſia; ſi enim Epiſcopo liceret eligere ſucceſſorem, multi eligerent ſibi non meliores; ſed carne, & ſanguine coniunctiores, quos vellent ad honores Eccleſiæ præ alijs ſublimare, quòd nõ decet; Vndè Chriſtus vt nos doceret non debere promoueri per ſucceſſionem

ſooem carnis, vt fiebat in antiquo teſtamento, oues commiſit non Ioanni conſanguineo, ſed Petro carne oon cooiuncto, quem dignum probauit per trinam interrogationem, an eum diligeret Ioan. vlt. Præterea, id ſtatutum eſt, oe ſanctuarium Dei videretur ſucceſſorium, & iure hæreditario debere prouenire, quòd eſſe oon debet. c. plerique 8. q. 1. Præterea, ſiquis poſſet ſucceſſorem inſtituere, non melior inſtitueretur, ſed propter obſequium quòd nõ eſt faciendum, cum ſit eligendus doctior, & ſanctior cap. licet. 8. q. 1. Præterea facit, quia omnes ſummi Pontifices poſt Petrum facti ſunt per electionem, vt ex concordia plurium electio careret errore, & mereretur ſuſcipere diuinam reuelationem, dicente domino, vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum ſum. Præterea facit ratio; quia Prælatus bonus bonum teſtimonium debet habere, non ſolum à domeſticis, ſed etiam ab his, qui foris ſunt 1. ad Tit. 3. quòd non eſſet ſi per ſucceſſionem eligeretur. Præterea, ſacerdotiom Chriſti eſt vniuerſale noo coarctatum ſub vna tribu, ſicut ſacerdotium legale ſub tribu Leui; Vnde io eo non eſt diſtinctio Greci, & Latini ad Gala. 3. ergo non videtor conuenire ſacerdotio Chriſti, in eo quis conſtituat ſupra ſucceſſorem; quia ſępe contingeret, quòd de ſuo ſanguine eligeret.

Ad Primum Reſpon. Quòd illud fuit ſpeciale ex conceſſione Papę, quòd non eſt trahendum in conſequentiam.

Ad Secundum Reſpon. Quòd ibi non colligitur à contrario ſenſu: ſed bene hoc, quòd Papa poteſt cum fratribus ſuis deliberare de futuro ſucceſſore, poſt eius mortem.

Ad Tertium Reſpon. Quòd id, quòd Beatus Petrus fecit, ſpeciale fuit; & ideo non eſt trahendũ in conſequentiam, cum fuerit factum inſtinctu ſpiritus Dei in inſpiratũ; tamen Clemens videns, quòd hoc poſſet eſſe peroicioſum exemplum poſteris, renunciauit papatui, & alius fuit electus.

Ad Quartum Reſpon. negando cõſeqoentiam; quia non eſt ſimile de Chriſto, & de alijs Prælatis, quia Chriſtus eſt Dominus eccleſiæ, alij vero non, ſed miniſtri, non habentes poteſtatem excellentiæ ſicut Chriſtus.

Ad Quintum Reſpon. quòd illud Auguſt. fuit ſingulare, & ita ad conſequentiam ooo eſt trahendum c. non autem, 7. q. 1.

Ad Sextum, & ſeptimum Reſpon. quòd tàm Moyſes, quàm Dauid diuina inſpiratione fecerunt. De Dauid autem negatur conſequentia; qoia hic loquimur de Regno ſpirituali, non autem de temporali. Secundo Reſpon. Quòd Regnum Chriſti eſt vniuerſale, non autem coarctatum, ſicuti ſacerdotium legale vt dictum eſt.

ARTIC. II.

Vtrum abſque peccato poſſit quis Epiſcopatum iniunctum omnino recuſare?

1 AD Secundum videtur dicendum, quòd ſic; quia nullus peccat ſi meliora nolit deferre, & minus bonis inhæreat; cum ergo amor Dei dilectioni proximorum præemineat, & vita contemplatiua actiuæ, videtur quòd non peccat ille, qui omnino Epiſcopatom recuſat.

2 Pręterea, nullus debet non purgatus ſacramy ſteria audire capitulo in ſcripturis. octaua quęſtione prima, ſed valde difficile eſt, vt aliquis ſe purgatum poſſit cognoſcere; ſi ergo non ſentiat ſe eſſe purgatum quantuncunquè ſibi Epiſcopale iniungatur officium non debet illud ſuſcipere.

3 Præterea, aliqui votum emittunt, vt Epiſcopatum non ſuſcipiant: ſed einſdem rationis eſt ponere impedimenta ad aliquid, & omnino recuſare illud; ergo videtur, quòd abſque peccato aliquis omnino poſſit epiſcopatum recuſare.

Sed contra dicitur in capitulo olim. octaua quæſtione prima, vbi Auguſtinus contra Fauſtum lib. 32. capitulo decimo At verò, qui electus ab Eccleſia miniſterium euangelizandi renuit; ab eccleſia ipſa meritò; dignequè contemnitur. Sanctus Thom. 2. 2. q. 165. art. 2.

Reſpon. dicendum, quòd in aſſumptione Epiſcopatus duo ſunt conſideranda Primo quidem, quid deceat facere ad uoluntatem alterius. Secundo, quid deceat hominem appetere, ſecundum propriã voluntatem. Quantum igitur ad iſta dic, quòd; quantum ad propriam voluntatem, conuenit homini principaliter inſiſtere propriæ ſaluti, & quòd non ambiat præeſſe alijs, cupiens honorem, & temporalium abundantiam; dicit tamen Auguſtinus 19. de Ciuitate Dei, Locus ſuperior, ſine quo populus regi non poteſt, & ſi ita teneatur, atquè adminiſtretur, vt decet; tamen iodeceoter appetitur. Quòd vero homo ad aliorum ſalutem intendat, hoc conuenit homini ex diſpoſitione alterius poteſtatem habentis; undè ſicut ad inordinationem voluntatis pertinet, quòd aliquis proprio motu feratur in hoc, quod aliorum gubernationi proficiatur: ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet, qoòd aliquis omnino ſuperioris iniunctione prædictum gubernationis officium finaliter non recuſet, propter duo. Primo, quia hoc repugnat capiti proximorum, quorum vtilitati aliquis ſe debet exponere pro loco, & tempore. Secundo, quia hoc repugnat humilitati; per quam homo ſuperioris mandatis ſe ſubijcit; tunc. n. ante Dei oculos vera eſt humilitas, cum ad reſpuendum hoc, quòd vtiliter ſubire præcipitur pertinax non eſt.

Ad Primum Reſp. negando conſequentiam; quia licet ſimpliciter vita contemplatiua ſit potior, quàm actiua; tamen ex alia parte bonum multitudinis pręferendum eſt bono vnius. Præterea, non transfertur ſic prælatus ad vitam actiuam, vt contemplatiuam deſerat; Vnde Auguſtinus 19. de ciuit. Dei, ſi imponatur ſarcina paſtoralis officij; nec ſic deſerenda eſt dilectio veritatis, quæ ſcilicet io contemplatione habetur.

Ad ſecundũ Reſp. quòd nullus tenetur obedire ſuperiori ad aliquod illicitum; poteſt ergo cõtingere,

quòd ille, cui iniungitur prælationis officium, aliquid ſentiat in ſe per quòd non liceat ei prælationis officium accipere. Hoc autem impedimentum quãdoquè quidem remoueri per ipſum met, cui paſtoralis cura iniungitur, puta ſi habet peccandi propoſitum, & propter hoc non excuſatur, quin finaliter teneatur obedire prælato iniungenti. Quandoquè verò impedimentum per ſe remoueri non poteſt, vt. puta ſi ſit irregularis, & tunc tenetur oſtendere prælato occultò, qui ſi impedimentum remouere voluerit tenetur ei obedire.

Ad Tertium Reſpon. Quòd licet ſuſcipere Epiſcopatum non ſit de neceſſitate ſalutis; ſit tamen neceſſarium ex ſuperioris mandatum. Votum autem de non ſuſcipiendo, intelligi debet, niſi fuerit ei à ſuperiore iniunctum; votum .n. intelligi debet ſemper ſalua ſuperioris authoritate.

ARTIC. III.

Vtrum Epiſcopatus ſit nomen operis, vel nomen honoris?

1 AD Tertium videtur dicendum, quòd Epiſcopatus ſit nomen honoris; per illud ad Hebr. 5. Nemo aſſumat ſibi honorem, &c. in ſcripturis 8.q.1.

2 Præterea, illud Eccl. x. In medio fratrum rector in honore, & 1.ad Tit. 5. Præsbiteri, qui benè præſunt digni ſunt duplici honore. Sed Contra dicitur in c. qui Epiſcopatum. 8.q.1. vbi Aug. in 19. de Ciui. Dei c. 19. Qui Epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat, exponere voluit, quid ſit Epiſcopatus; quia nomen eſt operis, non honoris.

Reſpon. dicendum, quòd in Epiſcopatu tria poſſunt conſiderari, quorum vnum eſt principale, & finale .ſ. Epiſcopalis operatio, pèr quàm proximorum vtilitati intenditur; Secundum illud Ioan. vlt. paſce oues meas. Aliud eſt altitudo gradus; quia Epiſcopalis ſuper alios conſtituit; Secundum illud Mat. 15. fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſupra familiam ſuam. Tertium eſt, quòd conſequenter ſe habet ad iſta .ſ. reuerentiam, & honorem, & abundantiam temporalium, ſecundum illud 1. ad Titum 1. qui benè præſunt dupliciter digni habentur; qua conſideratione habita eſt Concluſio, Quòd ad principale, & finale ſignificatum, Epiſcopatus eſt nomen operis, non honoris; vndè Epiſcopi vocati ſunt operarij Mat. 20. & Ioa. 6. operamini cibum, qui non perit, & Luc. x. meſſis quidem multa, operarij autem pauci; illud .n. videtur ſignificare nomẽ principaliter, à quo imponitur: ſed nomen Epiſcopatus imponitur ab opere, nõ ab honore; dicitur. n. Epiſcopus ſuper intendens, curam aliorum gerens. Quantum verò ad alia, quæ minus conſideranda veniunt in Epiſcopatu, benè eſt nomen honoris. Et ſic patet Reſpon. ad obiecta.

ARTIC. IIII.

Vtrum quis licitè appetere poſsit Epiſcopatum?

1 AD Quartum videtur dicendum, quòd ſic per c. qui Epiſcopatum 8. q. 1. ſupra adductum, quòd dictum originaliter habetur 1. ad Tit. 3. qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.

2 Præterea, ſtatus Epiſcoporũ eſt perfectior, quàm ſtatus religioſorum: ſed laudabile eſt deſiderare tráſire ad ſtatum religioſorum; ergò etiam deſiderare Epiſcopatum.

3 Præterea, facit Prouerbiorum vndecimo qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis; benedictio autem ſuper caput vendentium: ſed ille, qui eſt idoneus vita, & ſcientia ad Epiſcopatum, videtur ſpiritualia abſcondere; ergo licitum eſt Epiſcopatum deſiderare.

4 Præterea, dicitur Eſaia ſexto quòd Eſaias obtulit ſe ad officium prædicationis, quòd præcipuè conuenit Epiſcopis; ergo licitum erit Epiſcopatum appetere.

Sed contrarium determinatur in capitulo qui Epiſcopatum. octaua quæſtione prima vbi Auguſtinus libro decimonono de ciuitate Dei capitulo decimo nono dicit, locus verò ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, & ſi ita teneatur, atquè adminiſtretur, vt decet; tamen non decenter appetitur. Sanctus Thomas ſecunda ſecundę quæſtione 183. art. primo.

Reſpon. dicendum, habita diſtinctione facta in proximo præcedenti Art. quòd appetere Epiſcopatum, prout eſt nomen operis, eſt licitum; ita quòd opus bonum cadat ſub deſiderio, non autem primatus dignitatis; opus quidem bonum deſiderare licitum eſt, primatum autem honoris concupiſcere vanitas eſt; primatus .n. fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe horret. Et ideo nullus appetitu ſuo debet ad prælationem peruenire: ſed ſolum Dei iudicio, ſecundum illud Pauli ad Hæb. 5. Nemo aſſumit ſibi honorem; ſed qui vocatur à Deo tanquàm Aaron.

Ad Primum Reſpondetur quòd illo tempore hoc dixit Apoſto. quòd ille, qui plebibus erat primus, ad martyrij tormenta ducebatur, & ſic nihil aliud erat, quòd in Epiſcopatu appeti poſſet, niſi bonum opus. Præterea, dicit Sanctus Thomas ſuper epiſtol. Pauli, quòd Apoſtolus cum dicit, qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus &c. non dicit, bonum deſiderium habet: ſed bonum opus .ſ. vtilitatem plebis.

Ad Secundum Reſpon. negando conſequentiam; quia non eſt eadem ratio de ſtatu religioſorum, & de ſtatu Epiſcopali; propter duo. Primo, quia perfectio actiua ptinet ad Epiſcopũ, ſicut ad perfectiorẽ ad monachũ autẽ paſſiue, ſicut ad pfectũ. Requirit autem ad hoc, q aliquis ſit perfectus, quòd poſſit alios

ad perfe-

perfectionem adducere, quòd non exigitur in eo, qui debet ad perfectionem adduci. Eſt autem præſumptuoſum, quòd aliquis perfectum ſe reputet, non autem quòd aliquis ad perfectionem tendat. Secũdo, quia ille, qui ſtatum religionis aſſumit, ſe alijs ſubijcit ad ſpiritualia capienda, quòd licet cuilibet: ſed ille, qui tranſit ad ſtatum epiſcopalem ſublimatur ad hoc, quòd alijs prouideat, & hanc ſublimationem nullus debet ſibi aſſumere, vt dictum eſt.

Ad Tertium Reſpon. negando conſequentiam; quia diſpenſatio ſpiritualium frumentorum non eſt facienda ſecundum arbitrium cuiuslibet: ſed principaliter quidem ſecundum arbitrium, & diſpenſationem Dei; Secundario autem ſecundum arbitrium ſuperiorum prælatorum. ad Corint. 4. ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti; & diſpenſatores miniſteriorum Dei; & ideò non intelligitur abſcondere frumenta ſpiritualia, cui non competit ex officio, nec ei à ſuperiore iniungitur, ſi ab aliorum gubernatione deſiſtat: ſed ſolum tunc intelligitur abſcondere, ſi diſpenſationem negligat, cum ei ex officio incumbat; vel ſi officium, cum ei iniungitur, pertinaciter recipere renuat; Vnde Aug. 10. de ciuit. Dei Otium ſanctum quærit Charitas, veritatis negocium iuſtum ſuſcipit neceſſitas Charitatis, quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum eſt veritati; ſi autem imponitur ſuſcipienda eſt, propter Charitatis neceſſitatem.

Ad Quartum Reſpon. negando conſequentiam; quia Eſaias mitti voluit ante ſe per altaris calculum purgatum, & in hoc vidit ne non purgatus adire quis quam ſacra miſteria audeat. Quia ergo valde difficile eſt purgatum ſe eſſe quemlibet poſſe cognoſcere prædicationis officium totius declinatur capit. in ſcripturis 8. q. 1. vbi Greg. in Reg. lib. 6. epiſt. 5. c. 169. dicit, quòd locus regiminis, ſicut deſiderantibus eſt negandus, ita fugientibus eſt offerendus.

ARTIC. V.

Vtrum oporteat eum, qui ad epiſcopatum aſſumitur, eſſe cæteris meliorem?

AD Quintum videtur dicendum, quòd ſic, per c. licet. 8. q. 1. vbi Hieron. in lib. Leuit. vbi omnes ſciant, & certi ſint, qui præſtãtior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui omni virtute eminentior eligatur.

2 Præterea, 4. Reg. 10. eligite meliorem, & eum ponite ſuper ſolium patris ſui; ergo multo fortius in ſpiritualibus offitijs.

3 Præterea, Chriſtus commiſſurus paſtorale officiũ Petro, examinauit eum, ſi ſe diligeret plus cœteris: Sed ex hoc eſt aliquis melior, qui Deum plus diligit; ergo melior eſt aſſumendus.

4 Præterea, dicit glo. 1. ad Tim. 3. ſemper oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe &c. talis eligatur Pontifex, cuius comparatione cœteri grex eſſe videantur.

5 Præterea, facit c. viliſſimus. 1. q. 1. ibi, viliſſimus computandus eſt, niſi ſcientia, & ſanctitate præcellat.

6 Præterea, in quolibet genere minora per maiora reguntur, ſicut corporalia reguntur per ſpiritualia, & inferiora corpora per ſuperiora: ſed Epiſcopus aſſumitur ad regimen aliorum; ergo debet eſſe cœteris melior.

Reſpon. dicendum, quòd homo poteſt dici bonus, vel melior duobus modis. Vno modo ſimpliciter, & ſic melior dicitur, qui eſt in Charitate perfectior. Alio modo ſecundum quid, & ſic dicitur aliquis eſſe melior altero ad aliquod officium exercẽdum; in quo etiam ſi ſit officium ſpirituale, requiruntur aliqua præter bonitatem moralem ad hoc, quod aliquis ſit idoneus ad tale officium exercendũ. Vnde nõ oportet, quòd qui eligitur in Epiſcopum ſit melior ſimpliciter, quæ dicitur bonitas ſanctitatis; quia poſſibile eſt, quòd illi deficiant multa, quę requiruntur ad hoc, quod aliquis ſit prælatus idoneus, vt potè ſcientia, induſtria, potentia, & alia huiuſmodi. Vnde eligentes in Epiſcopum peccant non eligentes meliorem, quoad regimen Eccleſiæ, quia oportet, quòd talis fideliter diſpẽſet diuina miſteria, quæ diſpenſari debent in vtilitatẽ Eccleſiæ 1. ad Cor. 9. Ad ædificationem Eccleſiæ quærite, vt abunderis; electio tamen tenet quantum ad forum contentioſum, dummodò eligatur bonus licet prætermittatur melior. S. Thom. 2. 2. q. 185. Artic. 3.

Ad Primum Reſpon. Quod ibi talis non eſt melior ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, dum dicit, quòd in omni virtute emineat, & talis eſt eligendus.

Ad Secundum Reſpon. quòd intelligitur de meliori ad talem dignitatem, ad quam erat eligendus, quòd fieri debet.

Ad Tertium Reſpon. Quòd in comparatione prælati debent alij eſſe quaſi grex, non conſiderata ſolum morum ſanctitate: ſed diſcretione, & ſtrenuitate, & alijs huiuſmodi.

Ad Quartum Reſpon. negando conſequentiam; quia ſecus eſt in regimine ordinis naturalis, in quo id, quòd eſt ſuperius naturæ ordine, ex hoc ipſo habet maiorem idoneitatem, ad hoc quòd inferiora diſponat. In ſpiritualibus iſtis non ſic; quoniam ſicut dicitur 1. Cor. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, & miniſtrorum, & operationum vnde nihil prohibet aliquem magis eſſe idoneum ad officium regiminis, qui tamen non excedit in gratia ſanctitatis.

Ad illud, quòd dici poſſet, quòd ſufficit ſi eligatur bonus, Reſpon. poteſt, quòd verum eſt ex parte electi; quia electus bonus non peccat in ſuſcipiẽdo, cum ſit dignus tali officio, licet ſecus ſit ex parte eligentis, qui ſi bonum eligit non peccat, quandò melior non occurrit.

QVÆST. II.

Quòd autem amicorum patrocinia in aliquorum electione conualeſcere nõ debeant, auctoritate beati Gregorij Papæ probatur, qui in 2. lib. Regu. 1. in dict. 11. epiſto. 22. cap. 61. ſcribit Antonino ſubdiacono dicens,

Illud quidem præ omnibus tibi curæ ſit, vt in hac electione, nec datio quibuſcunque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet perſonarum pa-

trocinia conualeſcant, habetur cap. 1.8.q. 1., de hac materia ſatis dictum eſt ſupra 1. q. 1. per totam.

Q V Æ S T. III.

Quòd autem ſimoniacus habendus non ſit, qui, poſt electionem pro indemnitate eccleſiæ, iuramentum præſtitit, facile probatur; Aliud eſt.n. ante electionem iuramentum facere, vel ſe facturum paciſci, ad hoc vt eligatur; Aliud eſt nulla præcedente conuentione, poſt electionem huiuſcemodi iuramentum offerre. Illud ab officio tãquam munus impenſum dicitur; hoc autem conſecrando nullum impedimentum generat.

Q V Æ S T. IIII.

Quòd autem clericis ante ſententiæ tempus ab epiſcopo diſcedere non liceat, probatur auctoritate Symanchi Papæ dicentis. Nonne directa ſunt verba canonum, quicumq; clericorum ab Epiſcopo ſuo, ante ſententiæ tempus, pro dubia ſuſpicione diſceſſerit, manifeſtam eum manere cenſuram? & infra, lex eccleſiaſtica, Pontificẽ ab alijs accuſatum, prius q; ſub luce obiecta conſtiterint exigit non relinqui.

Q V Æ S T. V.

Sine literis Apoſtolicis Epiſcopus accuſatus, & à ſancta ſede vacatus ad ſuam non reuertatur eccleſiã; Vnde Sixtus Papa 1. Ait epiſt. 2.c.2.

Quilibet fratruum pulſatus, atq. ab hac ſancta ſede vocatus, cum ſe nobis repræſentauerit, ad eccleſiam tamen ſuam non prius reuertatur, quàm literis Apoſtolicis, vel formatis, pleniter inſtructus, atq. purgatus ſit, ſi fuerit vnde; vt poſtquam domũ reuerſus fuerit, cognoſcant vicini ſui qualiter ſuam, aliorumq. cauſam hic finierit; quatenus eam abſq. ambiguitate illa nuntiare, & prædicare omnibus poſsit.

C A V S A IX.

Sententia excommunicationis notatus quidam Archiepiſcopo, aliquot clericos alterius metropolitani, ordinauit &c.

1 HIc primum quæritur, An ordinatio, quæ ab excommunicatis facta eſt, aliquo modo poſſit rata haberi?

2 Secundo, An liceat Epiſcopo, Archiepiſcopo, primato, vel Patriarchæ, clericos alterius, ſine proprijs literis ordinare.

3 Tertio, An Archiepiſcopus, clericos ſuffraganei ſui illo inconſulto, damnare valeat, vel damnatos abſoluere?

Q V Æ S T. I.

Quòd ordinatio &c.

COncluſio ſit huius q., quòd ordinatio facta in forma eccleſiæ à quocunq. Epiſcopo, ſiue hæretico, ſiue quocunq. crimine vel excommunicatione illaqueato, valet, & tenet, quo ad veritatem ordinis, & ordinati ab eis, bene erunt ordinati, vſque in infinitum; quo vero ad executionem, non eſt ordinatio rata, ita, quòd ordinatus ab Epiſcopo excommunicato, poſſit miniſtrare; ſed eſt diſpenſatio neceſſaria; quo caſu, cum quis ſcienter ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, ſolus Papa diſpenſare poteſt, ſi vero ex ignorantia, non tamen ſupina, per diſcretum prælatum poterit diſpenſari, c. 1. & ſeq. de ordi. ab Epiſcopo &c.

Q V Æ S T. II.

Quòd autem Epiſcopus, vel quilibet ſuperiorum clericos alterius, ſine proprijs literis, ordinare non valeat.

COncluſio huius q. eſt, quòd clerici ordinati ab alienis Epiſcopis, ſine licentia propriorum epiſcoporum, poſſunt, iniuncta ſibi prius pænitentia, miſerationis intuitu, à proprijs Epiſcopis, recipi c. fi. 9.q. 2. Hodie vero per con. Trid. ſeſſ. 14. c. 2. de reforma. diſponitur, quòd talis promotus ab executione ordinum ſic ſuſceptorum, donec ſuo prælato viſum fuerit, ipſo iure ſint ſuſpenſi.

Q V Æ S T. III.

Quòd autem Archiepiſcopus &c.

TErtia q. eſt, An Archiepiſcopus clericos ſuffraganei ſui, illo inconſulto, damnare valeat, vel damnatos abſoluere.

Concluſio huius quæſt. eſt, quòd ſpecialia quilibet Epiſcopus poteſt peragere in ſua diœceſi, & metropolitanus in ſua, nec de ſpecialibus, quę pertinent ad ſuffraganeos debet metropolitanus ſe intromittere, vel ordinando, vel excommunicando vel abſoluendo, vel condemnando, vel clericos, vel laycos ſui ſuffraganei, illo inconſulto c. nullus. 9.q.3. niſi quãdo cauſa deuoluitur iure metropolitico, per appellationem ad eum, c. conqueſtus. 9.q. 3. Hodie autem diſponitur per Conſi. Trid. cap. 20. de refor. ſeſſ. 24. quòd cauſæ omnes ad forum eccleſiaſticum quomodocunq; pertinentes, etiàm ſi beneficiales ſint, in prima inſtantia coram ordinarijs locorum dum taxat cognoſcantur.

C A V S A X.

Quidam laycus baſilicam à ſe factam à diœceſana lege ſegregare, quærit &c.

1 MOdo primum quæritur, An baſilica cũ omni dote ſua ad Epiſcopi ordinationem pertineat?

2 Secundo, An res Eccleſiarum Epiſcopis vſurpare liceat?

3 Quid nomine cathedratici à ſuis ſacerdotibus exigere valeat?

Q V Æ S T. I.

De prima quæſtione ſic definitur in Cõc. Ilerdẽ c. 3. ſi ex laycis.

Pro intelligentia huius q. videndum eſt primo.

Articulo

ARTIC. I.

Vtrum eccleſia cum ſua dote pertineat ad diſpenſationem Epiſcopi?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic. per cap. 1. 10.quæſt. 1. ibi, ſi ex laycis quiſpiam à ſe factam baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam illam ſub monaſterij ſpecie, vbi congregatio non colligitur, à diocęſana lege audeat ſegregare. Sed in contrarium videtur textus in c. cum pro vtilitate. 16.q. 1.

Reſpond. dicendum, ſub iſta concluſione, quòd omnes eccleſiæ, & omnia monaſteria in diocęſi Epiſcopi conſtituta, ad eius diſpoſitionem pertinent, quoad legem iuriſdictionis, & quo ad legem diocęſani cap. omnes baſilicæ, 16. quæſtione 7. quia ipſe eſt caput, & gubernator omnium ſuæ diocęſis; vnde nemo in eo officiare poteſt ſine licentia Epiſcopi, cũ ipſius ſit de miniſtris eccleſiæ prouidere.

Ad oppoſitum reſpond. quòd omnes eccleſiæ alicuius diocęſ. ſubſint diſpoſitioni Epiſcopi eius, & hoc verum eſt, niſi ſint ſpeciali priuilegio exemptæ.

ARTIC. II.

Vtrum Epiſcopus principalius habeat curam animarum plebium omnium ſui Epiſcopatus?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nõ; quia Epiſcopus hanc curam dat parochianis; ergo ſibi ipſi non remanet; nam illud, quòd quis dat, iam non habet.

2 Præterea, Epiſcopus committens curam plebis ſacerdoti ſe ipſum exonerat, & periculum remanet penes ſacerdotem, cui cura committitur, iuxta illud 1. reg. 20. cuſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, anima tua pro anima eius, alias Epiſcopi eſſent in magno periculo, onus importabile totius multitudinis habentes.

3 Præterea, ſicut Epiſcopus ſubditur Archiepiſcopo, ita ſacerdotes ſubduntur Epiſcopis, ſed Archiepiſcopi non poſſunt ſe intromittere de illis, quę ſubduntur Epiſcopis, niſi propter negligentiam illorũ; ergo nec Epiſcopi debent ſe intromittere de plebibus iam ſacerdotibus commiſſis.

Sed contra dicitur in c. quæcunque. 10. q. 1. vbi Leo 4. in epiſt. 2. ad Epiſcopos Britanniæ, ibi, regenda eſt vnaquæque parochia ſub promiſſione, ac tuitione Epiſcopi per ſacerdotes. &c. & in c. quæcunq; ead. q. vbi conc. Antioch. c. 24. ibi quæcunq; res eccleſiæ ſint, conuenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia poſſidet, atq; iudicat, gubernari, & diſpenſari, cum iudicio & poteſtate Epiſcopi, cui totius plebis animæ videntur eſſe commiſſe. reſp. dicendo. quòd Epiſcopus in parochia commiſſa ſacerdoti plenam habet poteſtatem ita, quòd animæ plebiũ ſui Epiſcopatus principalius ſint Epiſcopo commiſſę, quàm ſacerdotibus; ratio eſt, quia ſacerdos in parochia ſibi commiſſa non poteſt quidquam facere in ea, niſi de licentia generali, vel ſpeciali ſui Epiſcopi, c. cunctis. 16. q. 1. Præterea, ſacerdotes ſuccedunt in locum diſcipulorum, Epiſcopi autem in locum Apoſtolorum. c. in nouo. diſt. 21. ſed abſurdum eſſet dicere, quòd Apoſtoli non poſſent ſoluere, vel ligare ſine diſcipulorum licentia; ergo concl. vera.

Præterea, qui facit per alium, per ſe facere dicitur, at Epiſcopi per ſacerdotes abſoluunt: ergo ipſi abſoluere dicuntur: vnde ſacerdotes dantur Epiſcopis coadiutores, qui ſoli tantum onus ferre non poſſunt: præterea, nullus poteſt ſibi aſſumere, quòd non eſt in ſua poteſtate: ſed Epiſcopi aſſumunt ſibi caſus, quos voluerunt, de quibus ad eos pro abſolutione recurritur: ergo etiam antequam eos ſibi aſſumerent erant in eorum poteſtate: ergo etiam de caſibus alijs poteſt Epiſcopus abſoluere, quando voluerit: præterea, ſecundum Dion. in 4. & 5 cæl. Hier. poteſtas Epiſcopi in noſtra Hierarchia eſt poteſtas vniuerſalis: poteſtas autem ſacerdotum & miniſtrorum eſt particularis: ſed virtus vniuerſalis efficacius agit in illum, qui ſubijcitur particulari virtuti itẽ ẽt ipſa particularis virtus; ergo Epiſcopus magis habet vſum clauiũ in eos, qui ſubdũtur ſacerdotib. q̃ ẽt ipſi ſacerdotes.

Ad primum reſp. negando aſſumptum in rebus ſpiritualibus: Nullum enim ſpirituale datur: quia non dantur ſpiritualia, niſi per actionem dantis in recipientem: agens autem non amittit virtutem agentis, ex hoc ipſo, quòd agit: vnde Epiſcopus retinet omnem poteſtatem, quàm dat alijs, uocando in partem ſolicitudinis.

Ad ſecundum reſpon. negando aſſumptum: quia alleuiatur onus eius ex adiutorio ſacerdotum parochialium, quos vocat in auxilium ſuum, vt dictũ eſt.

Ad tertium reſp. negando conſequentiã, ratio eſt: quia non eſt ſimile de Epiſcopis reſpectu plebium commiſſar. & ſacerdotibus parochialibus, & Archiepiſcopis reſpectu plebium ſuorum ſuffraganeorum, vt patet per ſe.

QVÆST. II.

SEd cum in Epiſcoporum poteſtate facultates eccleſiæ conſtitutę eſſe dicantur, poteſtas diſpenſandi intelligenda eſt, non diſtrahendi, uel dilapidandi: vnde in Agathenſi concil. 7. legitur. Caſellas, vel mancipiola eccleſiæ, Epiſcopi (ſicut priſca canonum præcipit authoritas, vel uaſa miniſterij, quaſi commendata fideli præpoſito, integro eccleſiæ iure poſſideant, id eſt, vt neque vendere, neque per quoſcunque contractus res, vnde pauperes viuunt, alienare pręſumant.

Ratio eſt, quia Epiſcopi non ſunt Domini, ſed adminiſtratores ad Cor. quarto, ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei.

QVÆST. III.

QVid vero nomine cathedratici Epiſcopus exigere debeat. Cathedraticum eſt quicquid ſoluitur eccleſiæ cathedrali per inferiorem, ſecundum loci conſuetudinem. glo. & Doct. in cap. illud, infra ead. &c.

De hac materia diſponitur in Concilio Trident. in cap. 3. ſeſſ. 24. de reformat. vbi de procuratione præſtanda Epiſcopis uiſitantibus tractatur.

CAVSA XI.

Clericus aduerſus clericum quæſtionem de prædijs agitauit, quem ad ciuilem Iudicem producere uoluit. &c.

1 HIc primum quæritur, vtrum clericus ante ciuilem Iudicem ſit producendus?

2 Secundo, ſi producendus non eſt, an hæc culpa ſit digna ſuſpenſione?

3 Tertio, ſi digna non fuerit, an contemptorem ſententiæ ſui Epiſcopi irreparabiliter oporteat deponi?

QVÆST. I.

QVòd autem clericus apud ſeculares iudices accuſandus non ſit, Caius Papa epiſt. ad Fęlicem Epiſc. cap. 2 ſcribit, dicens.

Nemo vnquam Epiſcopum apud iudicem ſecularem, aut alios clericos accuſare præſumat. cap. 1. 11. q. 1. conc. c. ſeq.

Pro declaratione multorum, quæ ſunt in hac q. videnda erunt non nulla, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum ſit uerum, quòd actor ſequatur forum rei?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic. per cap. experientiæ. 11. quæſtione 1. conc. cap. cum ſit. de foro compet.

Sed contra dicitur, quia non eſt generale, quòd actor ſequatur forum rei, quia fallit in multis, & primo in cauſa feudali. cap. cæterum. de iudic. ſecundo, fallit in reconuentione cap. 1. de mut. pet. tertio, in cauſa matrimoniali. c. ex literis. de conſang. & affin. quarto, vbi agitur ad pœnitentiam propter peccatum. c. nouit. de Iud. quinto vbi alibi iudicium eſſet inchoatum. cap. propoſuiſti de foro compet. ſexto, in criminalibus ſpectantibus ad eccleſiam, ut in crimine hæreſi. capit. nulli decimaſecunda quęſtione 2. ſeptimo, in cauſa ſpirituali, in qua ſemper agitur coram Iudice eccleſiaſtico, ſiue agatur cum clerico, ſiue cum ſeculari cap. ſi quis. 11. q. 1. octauo, fallit cum quis cedit foro, cap. ſignificaſti. de foro compet. nono, fallit ratione rei. cap. ſane. de foro compet. decimo, vbi forum adijcitur ratione delicti, vel contractus. cap. fin. de foro compet. & per hæc patet reſp. ad obiectum.

QVÆST. II.

QVòd vero illa culpa ſit ſuſpenſione digna, ex capitulo illo Mileuitan. Concilij, liquido conſtat. ſupra cap. inolita 11. q. 1. ſi enim communione priuandus eſt, qui clericum ad ciuilem Iudicem crediderit pertrahendum, multo magis ſuſpenſione dignis eſt, qui, ſui Epiſcopi Iudicium interpellantem, ad iudicium ſeculare pertrahere non dubitauit.

QVÆST. III.

SEd ponatur, quòd hæc culpa. &c.

Pro declaratione eorum, quæ dicuntur in hac q. ſunt aliqua videnda. & primo.

ARTIC. I.

Vtrum ſententia Paſtoris iniuſtè lata ſit timenda?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non; quia per excommunicationem protectio, & gratia Dei ſubtrahitur, quæ non niſi iuſtè eſt ſubtrahenda; ergo ſententia excommunicationis iniuſta non eſt timenda; quia non habet effectum.

2 Præterea, vt inquit Hieron. hoc eſſet de ſupercilio phariſeorum, eſſe exiſtimare abſolutum, vel ligatũ, qui ligatur & abſoluitur iniuſtè; ſed eorum ſupercilium erat ſuperbum, & erroneum; ergo excommunicatio iniuſta non eſt timenda.

3 Præterea, ſi iuramentum illicitum non ligat, quia dicitur à Domino diſſolue colligationes impietatis; ergo nec etiam excommunicatio iniuſta.

4 Præterea, patet in alia ſententia condemnationis iniuſtę, quæ nulla eſt cap. in primis. 2. q. 1.

5 Præterea, nec præceptum iniuſtum eſt ſeruandum, vt puta, cum eſſet contra Deum. c. ſi quis Epiſcopis. 11. q. 3.

Sed contra dicit. cap. 1. 11. q. 3. vbi Greg. in homil. Euang. Homil. 26. dicit.

Sententia Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda eſt, conc. c. ſeq.

Reſpond. dicendum, quòd ſententia eſt iuſta, vel iniuſta tribus modis. ſ. ex animo, ex cauſa, & ex ordine; iuſta ex animo, quando profertur ex bono corde, ſeu zelo; ex cauſa, quando ſubeſt pro quo reus debet condemnari; ex ordine, cum ſeruatur ordo iuris. Iniuſta eſt ex animo, cum profertur malo zelo, vt puta ex odio, vel ex ira; ex cauſa, cum non ſubeſt cauſa, pro qua debeat reus condemnari, ex ordine, cum profertur contra ordinem iuris. Alia eſt diſtinctio; nã ſentẽtia, alia eſt cõdẽnationis, alia excõicationis, alia præceptionis, prima propriè dr ſententia, ſecunda impropriè, tertia ualde impropriè; quibus ita notatis, ſciendum eſt, quòd ſententia condemnationis ſemper tenet, niſi ſit iniuſta, ex ordine; tunc enim non valet, nec tenet, nec opus eſt appellatione. cap. 1. de re iud. vbi ſententia lata contra leges non eſt timenda; ſecunda ſit concluſio, quòd ſententia condemnationis, ſi ſit iuſta ex ordine, quamuis ſit etiam iniuſta ex cauſa, & ex animo, ſemper tenet, & valet, nec reuocatur, niſi p appellationẽ. Tertia ſit concluſio, quòd ſententia excommunicationis, licet ſit iniuſta, tã ex animo, & cauſa, quã ex ordine, ſẽper tenet,

tenet, & ligat, quantum ad eccleſiam militantem; dummodo proferatur à Iudice ſuo, c. lator. de ſent. & re iud. & licet excommunicatus appellet, remanet tamen ad hoc excommunicatus, donec abſoluatur à ſuperiore; Quarta ſit concl. ſi ſententia excõmunicationis feratur a Iudice habente poteſtatem, ita iuris ordine prætermiſſo, quòd ſit talis error ex parte ſententiæ, qui ſententiam nullam eſſe faciat, cuiuſmodi eſt error, vt, quòd prælatus excommunicat aliquem, quia non furatur, vel fornicetur, vel ſimilia, non ualet, nec tenet, nec habet aliquem effectum, patet, quia non eſt excommunicatio, & conſequenter non eſt timenda, cum ſit pro peccatis commiſſis ferenda, non pro omiſſis; Quinta ſit concluſio, quòd ſententia excommunicationis iniuſta ex falſa cauſa, ex parte excommunicati, vt cum quis pro falſo crimine in iudicio prolato excommunicatur, tenet, & conſulendum eſt, vt excommunicatus, releuet ſe ab ea, remedio appellationis, alioquin humiliter ſubſtineat, & humilitatis meritum recompenſabit, et excommunicationis damnum. Sexta ſit concluſio, quòd ſententia præceptionis, ſi ſit de eis, quæ ſunt contra Deum non ligat, nec tenet, quia talis ſententia à quocunque detur, etiam ſub pœna excommunicationis, tenenda non eſt, nec ei obediendum. cap. per tuas. de ſent. excom. Septima ſit concluſio, quòd ſi ſit dubium, an ſit contra Deum, vel non? ſi eſt de his, quæ ſpectant ad eius prælationem, tenet, & ligat, & ſemper ſibi obediendum eſt, cap. quid culpatur. 23. q. 1. Octaua ſit concl. quòd ſi præceptum eſt de his, quæ non pertinent ad prælatum, liberum eſt ſubdito obedire, vel non. quare autem ſententia excommunicationis iniuſta teneat? reſpond. vt claues eccleſiæ habeantur in maiori reuerentia, & vt homo bene conditus creſcat per obedientiæ meritum, patens iniuſtæ ſententiæ. cap. quid ergo. 11. quæſtione. 3.

Ad primum reſpond. quòd pro tanto dicitur excommunicatio gratiam ſubtrahere; quia remouet illa, quę ex parte diſponunt, ſicut ſuffragia eccleſię, & ſimilia. Sed dicas, quòd ratio non procedit, niſi apud Deum, talis enim iniuſta ſententia non ligat, & hoc conceditur.

Ad ſecundum reſpon. quòd dictum Hieron. intelligitur, quantum ad culpas, & non quantũ ad pęnas, quæ poſſent etiam iniuſtę infligi à rectoribus eccleſiarum.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam; quia non eſt ſimile, nam iuramentum ſolum obligat illum, qui iurat, & non alium, excommunicatio vero non ſolum eum, qui excommunicatur; ſed etiam alios fideles ne communicentur ei. Non enim de facili poteſt quilibet cognoſcere ſi iniuſte præcipitur, cum prælati non ſubſint iudicio ſubditorum. vnde eorum ſententiam, etiam iniuſtam tenere debent.

Ad quartum, & quintum patet reſpond. ex iam dictis, de hac materia vide quæ dixi in ſumma pec. capit. in 2. par. tit. 9. late per totum.

CAVSA XII.

Quidam clerici propria relinquere volunt, de ſuis, & eccleſiæ rebus teſtamentum conficiunt, de rebus eccleſiæ, non nulla largiuntur.

1 MOdo primum quæritur, vtrum liceat clericis proprium habere?

2 Secundo, an res eccleſiæ, quæ ab his datę ſunt, poſſint conſtare aliqua firmitate eis, qui eas acceperunt?

3 Tertio, ſi ante tempus ordinationis ſuę, qui nihil habere uidebantur, & poſt ordinationem aliqua inueniſſe noſcuntur, an poſſint ea relinquere quibus voluerint, an non?

4 Quarto, ſi de ſuis, & eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcantur, An utrique cõmuniter, an ſingulariter, eccleſiæ, vel ſacerdoti, Iure proueniant?

5 Quinto, ſi teſtamenta licet eis facere?

QVÆST. I.

Clericos nibil poſſidere &c.

Pro pleniori intelligentia huius q. videndum eſt primo.

ARTIC. I.

Vtrum liceat clericis habere proprium?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non per cap. 2. 12. q. 1 vbi Clemens in epiſt. 5. dicit communis vita omnibus eſt neceſſaria, maxime his, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorumque diſcipulorum imitari volunt.

2 Præterea, Clerus Gręce, latinæ ſors appellatur. c. cleros. 21 diſt. propterea clerici dicũtur, quia de ſorte Domini ſunt, vel quia ipſe Deus ſors, ideſt pars clericorum eſt; qui autem diuinum poſſidet, nihil extra dominum habere poteſt; ſi autem aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem habent, cum iſtis partibus non dignatur Deus fieri partem eius; ergo videtur, quòd non liceat clericis habere proprium.

Sed contra facit cap. exemplum Domini. 12. q. 1. vbi Aug. in tract. 50. ad c. 12. Ioan. dicit exemplum Domini accipe conuerſantis in terra, quare habuit loculos, cui angeli miniſtrauerant, niſi? quia eccleſia ipſius loculos ſuos habitura erat: Præterea, illud non videtur eſſe prohibitum clericis, ſinè quo vita præſens non tranſigitur; ergo talia poſſidere licitum erit.

Reſpond. dicendum, quòd nullus clericus tenetur viuere abſque proprio, niſi ad illud ſe adſtrinxerit voto, vnde Aug. in epiſt. ad Paulinam, quia iam vouiſti, iam te adſtrinxiſti, manifeſtum eſt autem, quòd viuere abſque proprio eſt ſupererogationis; non enim cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio; vnde cum Matt. 19. dixiſſet Dominus, ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata; poſtea ſubdit ſuperaddendo. ſi vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes

& da pauperibus: Non enim clerici in ſua ordinatione ad hoc ſe obligant,vt abſque proprio viuant,& ita licitum eſt eis proprium habere; vnde Bonau. in 4. diſt. 24. renunciare temporalibus clerico perfectionis eſt, non neceſſitatis; non tamen ponere debet clericus ſolicitudinem in rebus temporalibus, ſic,vt eum impediant,& retrahant à ſuo officio & in eis ſpem aliquam ponant.

Ad primum reſpond. quòd in primitiua eccleſia, nihil habebat clericus proprium, nihil ſuum eſſe dicebat.S.Bonau.in 4. diſt. 24. ſimiliter & hodie, qui emittunt votum paupertatis, nihil proprij habent; dicitur enim Deut.23. cum votum voueris domino Deo tuo,non tardabis reddere, & Eſai. 19. vota vouebunt Domino, & ſoluent, & iſti regulariter ſunt omnes religioſi,de quibus in cap.nolo.12.q.1.illi vero,qui ad hoc ſe voto non adſtrinxerunt,non renunciando proprijs, bene poſſidebunt propria, ad vitæ corporalis ſubſtentationem. Secundo, ad peccatorum remiſſionem, per eleemoſinarum largitionem. Dan.4.peccata tua eleemoſinis redime, ad illud autem,quòd d citur, quòd vita communis eſt neceſſaria omnibus, dic neceſſaria ideſt vtilis.

Ad ſecundum reſpond. quòd omnis pars eſt minor toto; illè ergo cum Deo alias partes habet, cuius ſtudium diminuitur ad ea, quæ ſunt Dei, dum intendit in his, quæ ſunt mundi; ſic autem non debent clerici proprium poſſidere,vt dum curant propria defectum faciant in his, quæ pertinent ad cultum diuinum; & ideo clerici boni viri, licet proprium habeant, quia omnia ordinant ad gloriam Dei,nihil dicuntur habere extra Deum.

ARTIC. II.

Vtrum Clericus habens ſuperfluum naturæ peccet?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic; iuxta illud. 1. ad tit. 6. habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus, & Hieron. ad Nepotianum in cap.clericus. 12.q.1. habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.

Sed contra facit ratio; illud de ſe non eſt peccatum, quod eſt indifferens, ſed habere ſuperflua eſt indifferens,quia poteſt bono & malo fine fieri,ſ. vel pro vtilitate proximi,vel pro dilectione propria; ergo videtur, quòd non ſit illicitum clerico habere propria.

Reſpond.dicendum,quòd ſuperfluum eſt, quòd ſupereſt naturæ, vel perſonæ, ſecundum rectam, & iuſtam ſapientis aſtimationem, reſpectu præſentis, vel futuri,reſpectu perſonæ,vel naturæ dicitur;quia aliquid ſuperfluum eſt naturæ, quod tamen eſt neceſſariũ perſonæ, reſpectu præſentis, vel futuri, dicitur, quod aliquid eſt ſuperfluum nunc, quod tamen reſpectu futuri eſt neceſſarium, & èconuerſo: ſecundum rectam aſtimationem ſapientis dicitur, quia aliud eſt ſuperfluum æſtimatione mentis bene diſpoſitæ, quod tamen auarus æſtimaret neceſſarium, non ſuperfluum: vnde ſuperfluum ſimpliciter & abſolutè,quod nulla ratione eſt neceſſarium, eſt peccatum omnibus, & maxime clericis.cap. Fratrem.diſt. 86. cum enim multi ſint indigentes, talis ſuperflua retinẽs,quæ nulla rõne ſint ei neceſſaria,videtur agere contra dilectionem proximi; de qua. 1. Ioan. 3. filioli mei non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate; & ita peccarent; Item habere ſuperfluum naturæ ſimpliciter, propter naturam tantum,eſt peccatum,& maxime clericis; Vnde Aug.de lib. arb. tantum ſatis eſt, quantum exigit modus naturæ, in ſuo genere obſeruando; Habere autem ſuperfluum naturæ, quod eſt neceſſarium perſonæ, non eſt peccatum; quia hoc non eſt habere ſuperfluum ſimpliciter; ſed ſecundum quid: Aliquid enim exigit perſona,quod non natura, & hoc vel ratione infirmitatis, vel conſuetudinis; vnde Auguſ. vtantur diuites conſuetudine infirmitatis ſuæ, quia ſi conſuetudinem mutant ægrotant: quemadmodũ dicit Apoſt. 1. ad Titum 6. noli abſtinere à vino, ad quod forte non commonuiſſet eum, niſi infirmitas fuiſſet in cauſa; ſic patet, quod aliquid ſit neceſſarium ratione conſuetudinis, vel gradus, vel officij, vel dignitatis,circa ſtatum perſonæ, quod tamen ſuperfluum eſt naturæ, quæ paucis contenta eſt: & ſic patet reſpond. ad obiectum.

ARTIC. III.

Vtrum hoc ſuperfluum ſit determinatum reſpectu neceſſitatis propriæ,uel alienæ?

1 AD tertium, quod reſpectu propriæ, 1. ad Titum 6 habentes alimenta, & quibus tegamur, contenti ſimus. vt dixi in arg. proximi art.

2 Præterea, ſi ſuperfluum determinaretur, reſpectu etiã neceſſitatis alienæ, tunc nihil videtur eſſe ſuperfluum,quia nihil poteſt habere homo,quod nõ ſit ſibi neceſſarium,vel propter ſe, vel propter alios.

Sed contra facit, quod dicit Greg. verbum orioſum, quod caret ratione iuſtæ neceſſitatis, vel intentione piæ vtilitatis: ergo à ſimili ſuperfluum in rebus eſt, quod non habet in ſe rationem iuſtæ neceſſitatis, nec intentionem piæ vtilitatis.

Reſpond. dicendum, quod ſuperfluum dicitur aliquando ſic,& aliquando ſic,homo enim poteſt dupliciter conſiderari. ſ. primo,vt eſt indiuiduum ſingulare, vel prout eſt membrum eccleſiæ; ſi primo modo eſt concluſio, quod ſuperfluum determinatur reſpectu propriæ neceſſitatis, & definitur ſic, ſuperfluum eſt, quod ſupereſt naturæ,ſi ſecundo modo,tunc eſt concluſio, quòd ſuperfluum determinatur reſpectu propriæ, & alienæ neceſſitatis, & intentione piæ vtilitatis.

Ad primum reſpond. quòd illud intelligitur ſecundum primam conſiderationem hominis, ſcilicet in quantum eſt indiuiduum ſingulare; tunc enim, vt dictum eſt ſuperfluum determinatur, reſpectu neceſſitatis propriæ,

Ad ſecundum reſp. ꝙ forſitã verũ eſt, ꝙ homini bene diſpoſito nihil eſt ſuperfluum; quia ſi totum mundum haberet, bene diſpenſaret.

AR-

ARTIC. IV.

Vtrum raſio capitis, ſit temporalium rerum depoſitio?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd ſic per cap. duo ſunt 12. q. 1. vbi Hieron. ad quendam ſuum leuitam de duobus generibus hominum ait. Raſio vero capitis, eſt temporalium omnium depoſitio.

2 Prętereà, clerici, cum coronantur, dicunt dominus pars hæreditatis meæ, ſed dominus cum illis temporalibus pars eſſe dedignatur, cap. clericus 12. q. 1. ergo &c.

3 Præterea, ad maiorem perfectionem tenentur clerici noui teſtamenti, quàm veteris; vnde Dominus ait Matth. 5 niſi iuſtitia veſtra abundauerit ſuper iuſtitiam phariſeorum. &c. Sed clerici veteris teſtamenti non habebant partem hæreditatis, cum fratribus ſuis; eis enim Dominus dixit Num. 18. in terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partes inter eos: ergo clerici noui teſtamenti, minus debent habere.

Sed contra facit; quia Hieremias fuit de ordine ſacerdotali; & tamen habuit poſſeſſionem iure hæreditatis Hierem. 32. ergo etiam clerici poſſunt habere patrimonialia bona.

Reſpond. dicendum, quòd terrenorum poſſeſſio non contrariatur diuino cultui, ad quem clerici deputantur; ſed nimia eorum ſolicitudo: nam affectio in crimine eſt: decet tamen eos de proprio minus ſolicitos eſſe, quàm laycos, & quòd de illo liberalius pauperibus eleemoſinas tribuant, & ſic patet, quòd abrenunciatio temporalium non eſt annexa tanſuræ, licet ſit ſignum, quòd clerici minus debeāt circa terrena affici.

Ad primum Reſpond. quòd intelligitur, quoad curam, & ſolicitudinem, ſaltem vltra neceſſaria.

Ad ſecundum reſpond. quòd Dominus dedignatur pars fieri, vt ex æquo cum alijs diligatur, ita ſcilicet, quòd aliquis ponat finem ſuum in Deo, non in rebus mundi; non tamen dignatur fieri pars eorum, qui res mundi ita poſſident, quòd per eas à cultu diuino retrahantur.

Ad tertium reſpond quòd miniſtri veteris teſtamenti bona poſſidebant propria, & habebant ius in hæreditate paterna; ſed ideo non acceperunt partem cum alijs tribubus, quia erant omnes diſpergendi per omnes tribus ad diuinum cultum, quòd fieri non potuiſſet, ſi vnam determinatam partem terræ, accepiſſent, ſicut aliæ tribus. Clerici autem in communi vita degentes, vt ſunt regulares omnes profeſſi, proprium habere non poſſunt. c. Non dicatis 12. q. 1. vbi Aug. ſerm. 3. de communi. vita clerico. Non dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia. conc. c. eum ad monaſterium. de ſtatu Monachorum.

ARTIC. V.

Vtrum eccleſia licitè poſſit habere immobilia bona?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd non, Num. 18. in terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos: ergo pars, & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael. Idem in Leuit. 25. ergo idem prohibetur, ſacerdotibus iure legis, qui in locum ipſorum ſucceſſerunt.

2 Præterea, idem prohibetur apud Matt. 10. Nolite poſſidere aurum, neque argentum. &c.

3 Præterea, cui prohibetur ſolicitudo de craſtino, prohibetur etiam poſſeſſionem habere: ſed dicitur Matt. 7. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum: ergo. &c.

4 Præterea, habere poſſeſſiones, repugnat conditioni clericali, qui clerici nihil aliud curare debent, niſi Deum. c. cui portio. 12. q. 1.

5 Præterea, ſicut in homine ſe habet ſuprema ratio ad ſenſualitatem, ita ſe habet ſtatus eccleſiaſticus ad ſecularem: ſed non eſt licitum, quòd ratio deſcendat ad id, quod eſt ſenſualitatis: ergo nec eccleſiaſticus ſtatus ad id, quod eſt ſecularis ſtatus, cuiuſmodi eſt habere temporalia immobilia.

6 Præterea, dicitur Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur: vos autem non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor; & 1. Pet. vlt. Non dominantes in clero, ſed forma facti gregis. ex animo. &c.

7 Præterea, ad idem videtur accipi, quod communiter dicitur, quòd cum eccleſia donationem Conſtantini acceptauit, audita eſt vox in aere dicens, venenum intrauit in eccleſiam Dei.

Sed contra dicitur in cap. expedit. 12. q. 1. vbi Proſper lib. 2. cap 9. de vita contemplatiua dicit, expedit facultates eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni; Non enim propriæ ſunt, ſed communes eccleſiæ facultates.

Reſpon. dicendum licitum eſſe eccleſiæ bona immobilia poſſidere; vnde patet ante legem fuiſſe primogenitos ſacerdotes, qui præ alijs dominium, & poſſeſſiones habebant. Gen. 27. vbi dixit Iſac ad Iacob eſto Dominus fratrū tuorum, quia illa erat benedictio primogeniti: ſecundo, hoc fuit tempore legis Leuit. 27. Homo ſi vouerit domum ſuam &c. & Num. 35. præcipe filijs Iſrael, vt dent leuitis de poſſeſſionibus ſuis, iuxta imperium Domini. Tertio, patet in nouo teſtamento, in quo probatur, quod Chriſtus loculos habebat, vbi reponebantur à fidelibus oblata ad vſum eius. Io. 12. & Apoſtoli diuidebant ſingulis, prout vnicuique opus, erat; act. 4. Quarto, hoc idem probatur ex canonibus Apoſtolorum c. 41. quod eſt in c. præcipimus. 12. q. 1. Quinto, authoritate Conciliorum, vt in Concilio Martini Papæ. cap. 15. Sexto, eſt authoritas Sanctorum. Ambroſij cap. aurum. 12. q. 2, Hieronimi. cap. gloria. 12. q. 1. Gregor. cap. cum deuotiſſimi. 12. q. 1. quod idem tenuerunt Alber. mag. Alex. de Ales. 5. Bonau. & S. Thom.

Ad primum patet reſpond pro vt dictum fuit ſupra in proximo art. ad tertium.

Ad ſecundum, reſpond. negaudo minorem, illa autem authoritas intelligitur, quo ad miſſionem, quæ tunc fiebat de his ad Iudæos, vt per hanc exercerentur ad confidendum de virtute ipſius, qui eos abſque ſumptibus prouideret; cum ergo fuerit præceptum pro loco, & tempore, non erat extendendum vlterius.

Ad tertium reſpond. quòd illud dictum intelligitur, ne propter bona temporalia iuſtitia bona deſeratur.

Ad quartum reſpond. negando minorem; falſum eſt enim, quòd habere bona temporalia repugnet ſtatui clericali, dummodo dum clerici curant propria, noo faciant defectum in his, quæ ſpectant ad ius diuinum.

Ad quiutum reſpond. negando argumentum, quia licet in aliquo ſit ſimilitudo. ſ. quoad authoritatem regiminis; nun tamen quo ad alia; nam ſi curporalibus, ſpirituale comparemus, multo maiorem diſſimilitudinem, quàm ſimilitudinem habent; prærerea, falſum eſt, quòd ſulius ſtatus ſecularis ſit bona habere immobilia.

Ad ſextum reſpond. oegando cunſequentiam; nam ibi arguitur ambitio, quę omnibus eſt damnoſa, ſuadeos humilitatem, quæ omnibus eſt comendabilis, & hoc patet; quia illi contendebant de maioritate Luc. 20. Item ibi probibetur dominium tyrannicum, & oppreſſiuum ſubditorum.

Ad ſeptimum reſpond. quòd vox illa fuit à malignis prolata, & ſic fuit vox non Angeli, ſed diaboli; non enim eſt veriſimile, quio Deus ſanctiſſimo reuelaſſet Silueſtro, quòd temporalium copiam nun ſuſciperet, ſi debuiſſent eccleſiæ eſſe venenoſa. vide quę dixi in ſumma omniũ Hęreſum verb. proprietas.

ARTIC. VI.

Vtrum clericus beneficiatus ſeruiens eccleſia, faciat fructus ſuos ita, ut ſit eorum Dominus?

1 AD ſextum videtur dicendum, quòd non, per cap. fin. 12. q. 1. vbi Aug. ad Bonifacium comitem. in epiſt. 50. dicit, ſi priuatum poſſidemus, quòd nobis ſufficit; nun illa noſtra ſunt, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vſurpatione damnabili vendicamos.

Sed contra dicit gl. in c. duo ſunt, 12. q. 1. reſpond. dicendum, qoòd beneficiatus debitum obſequium eccleſiæ præſtando fructus facit ſuos, ita, vt ſit Domious eorum, & vti poſſit libere pro ſua voluorate, licet oon omnino libere; concluſio iſta pro prima parte probatur, Matt. 10. dignus eſt operarius mercede ſua; vbi loquitur Apoſtolis, quibus ſucceduur Epiſcopi, vbi notatur verbum ſua, quòd dominium importat. ſecundo, prim. Cor. 9. qui altari ſeruiunt cum altari participant; rationibus autem ſic probatur, quilibet militans ſtipendia, qoæ meretur, facit ſua. tot. tit. ff. de caſtrenſi peculio; ſecunda facit ratio; quia ille eſt Dominus, qui ad libitum de re ſua diſponit: ſed clericus diſponit de fructibus ad libitum, ergo eſt Dominus; maior probatur per c. quia vos. de teſtam. quòd patet etiam ex ipſa conſuerudiue: nam ipſi quotidie aliquid donant, quòd ſi modum excederent, eſſent tamen reprehendendi; vnde poſſunt fructus alienare etiam futuri anni, dummodo non in fraudem ſucceſſoris; gloſ. cap. alienationes 12. quæſt. 2. Item poteſt cooſtruere monaſterium de illis. cap. bene quidem. 12. q. 2. Item & facere de eis eleemoſinam. cap. ad hoc. de teſtam. quod eſt ſignum dominij, cum dicatur Tob. 4. de ſubſtantia tua fac eleemoſinam, Item de eis ſoluuntur debita creditoribus. Doct. c. peruenit. de fideiuſſor. ad hoc ẽt facit cap. 1. de cler. noo reſid. lib. 6. vbi loquens de diſtrihutionibus dandis præſentibus tantum, dicit rerum ſic perceptarum dominium nõ acquirant, nec faciant eas ſuas, ergo intereſſentes diuinis ipſarum dominium acquirunt. Præterea, clerici beneficiati cõparantur vſufructuarijs gl. in c. fi. de peculio clerico. c. pręſenti. de offi. ord. in 6. vſufructuarius autem fructus facit ſuos, & de his ad libitum diſpunit, l. ſi vſufructuarius. ff. quemadmodum vſufruct. amittatur; ergo & beoeficiatus: ſecunda vero pars, in qua dicitur, quòd oon omnino libere de eis diſponere poſſit, dicas, quòd ex hoc dicitur; quia partem fructuum conſumere debet in reſtauratione, & reparatione eccleſiæ, & alijs neceſſarijs, & partem in pauperibus, cap. quatuor. 12. q. 2. hodie vero in locis, vbi eſt facta compoſitio ſpoliorum cum Camera Apoſtolica, poteſt ad libitum de illis teſtari.

Ad oppoſitum reſpond. quòd ibi loquitur de rebus immobilibus; hic autem loquimur de fructibus illarum eccleſiarum, quibus debitum ſeruitium præſtant clerici; quo caſu ſuos faciunt, vt dictum eſt.

QVÆST. II.

NVnc qoæritur, ſi ſacerdotes aliqua de rebus eccleſiæ dedulle ooſcuntur, an his, qui eas acceperunt aliqua firmitate conſtabunt? ꝙ res eccleſiæ nullo modo detrahi poſſunt, & detractæ poſſideri, multis authoritatibus probatur: & habetur in tot tit. de rebus eccl. non alien. Ait enim Stephaous Papa, qui Chriſti pecunias, & eccleſię aufert, fraudat & rapit, vt homicida in conſpectu Iudicis deputabitur. c. 1. 12. q. 2. conc. c. ſeq. quia in hac q. occurrunt multa de diſtractione rerum; ideo videndũ eſt.

ARTIC. I.

Vtrum Prælatus de rebus eccleſiæ poſſit aliquid dare ſuis cognatis?.

1 AD quartum videtur dicendum, quòd non, per cap. quiſquis. 12. q. 2. vbi in 7. ſynodo cap. 12. dicitur, Noo liceat autem ei fraudare quidquam ex illis, vel cognatis proprijs donare, quæ Dei ſunt, quod ſi pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur; ſed non ſub horum occaſione, quæ ſunt eccleſiæ defraudentur.

2 Præterea, Prælati non debent cognatos rerum eccl. facere procuratores, ne per eos lædantur res eccleſiæ.

cleſiæ cap. Epiſcopus. 12. quæſtione prima, cap. hic vſus, 10.q.2.

Sed contra facit ratio; quia Prælatus tenetur facere eleemoſinam pauperibus, ſed poteſt eſſe, quod cognati ſint tales; ergo eis bona donare poſſunt.

Reſpond. dicendum, ſub certis concluſionibus; prima prælati tenentur pauperes etiam de rebus ecclesiæ, vt 10 d.cap.quiſquis, immo primo illis ſubuenire debent, quàm alijs cæteris paribus; quia ſecundum ordinem charitatis tenetur diligere magis coniunctos, quàm alios, cap. non ſatis. 86. diſt. ſecunda ſit concluſio, quòd prælati non debent dare cognatis ſuis, niſi neceſſaria, non autem, vt ditiores fiant, & per hæc patet reſponſio ad obiectum primum.

Ad ſecundum reſpond. quòd illud fuit ſtatutum propter illos, qui ſunt malæ famæ; vnde ſi conſanguinei prælati fuerint prudentes, & fideles, bene poſſunt inſtitui procuratores rerum eccleſiæ.

Q V Æ S T. III.

Nunc quæritur &c.

Concluſio duplex dicitur huius quæſtionis prima, quòd Prælati nihil patrimonij habentes, & tempore eccleſiæ ſuæ bona quæcunque immobilia emerint, eccleſiæ ſuæ conferre debent; ſi autem ipſis propriè aliquid liberalitate alicuius, vel ſucceſſione cognationis obuenerit faciant inde, quod eorum propoſito congruit; hoc idem ſi proprio labore, vel propria induſtria acquiſiuerint, in rebus eccleſiæ non numeratur. cap. primo, & ſecundo, 12. quæſt. 3.

Secunda ſit concluſio, quòd ille, qui donat prælato pro remedio animæ ſuæ, non pro commodo ſacerdotis, inter facultates eccleſiæ cõputabitur. Quicquid autem per fideicommiſſum ſacerdoti, aut eccleſiæ dimittitur, cuicunque alij poſtmodum profuturum, id inter facultates ſuas eccleſia computare, aut retinere non poterit. cap. pontifices. 12. quæſtione 3, & cap. fin.

Q V Æ S T. IV.

Quòd autem quæritur. &c.

Concluſio huius q. eſt, quòd res quæſitæ communiter de reb. eccleſiæ, & de reb. prælati, communiter illis prouenire debent, & communiter diſtribui pro rata pretij dati; ſi enim æqualiter dederunt, eccleſia, & Prælatus in re illa emenda, æqualiter diuidetur, ſi plus dedit eccleſia, quàm prelatus, vel prælatus plus de proprijs, quàm eccleſia de ſuis, pro rata pretij dati vterque obtinebit portionem rei emptæ, vel acquiſitæ ita colligitur ex cap. primo, & ſeq. 12. q. 4.

Q V Æ S T. V.

Teſtamenta vero non licet eis conficere, niſi de rebus proprijs.

Pro declaratione contentorum in hac quæſtione videndum erit primo.

A R T I C. I.

Vtrum Prælati, & alij clerici, poſſint teſtari de rebus eccleſiæ?

1 Ad primum videtur dicendum, quòd ſic; quia congruum eſt, vt bona pauperum erogentur pauperibus, quorum clerici ſunt diſpenſatores. cap. Epiſcopus. 10. q. 2. ergo de his teſtari poſſunt.

2 Præterea, quilibet poteſt teſtari de his, quę ſunt in poteſtate eius, ſed bona eccleſię ſunt in poteſtate Epiſcopi; ergo de his teſtari poſſunt. cap. præcipimus. 12. quæſt. 1.

3 Præterea, clericus in ægritudine conſtitutus poteſt facere eleemoſinam de rebus eccleſiæ, ergo de his teſtari poterit. cap ad hoc. de teſtam.

4 Præterea, qui poteſt donare, poteſt teſtari; at clerici de rebus eccleſiæ donare poſſunt; ergo & teſtari poterunt. cap. 3. de donat.

Sed contra facit, quòd dicitur in cap. 1. & ſeq. 12. quæſt. 5.

Reſpond. dicendum per multas concluſiones, & primo, quòd clericus habens bona ex patrimonio, vel acquiſita ſibi ſua induſtria, vel amicorum cauſa de talibus ſibi intuitu perſonæ prouenientibus, poteſt facere teſtamentum, ipſaque donare ad eius libitum, quia talia bona ſunt ſua, & conſequenter de his diſponere poteſt. l. in re mandata C. mandati. facit c. quia nos. de teſtam. ſi tamen eccleſiam læſerit, damnum eccleſiæ debet de huiuſmodi bonis reſarciri, & de reſiduo ad libitum diſponere: quod procedit etiam ſi eſſet filius familias: vnde ſi non de his non diſponeret eccleſia, non ſuccedunt, ſed veniunt ſuccedentes ab inteſtato, cap. ſint manifeſtæ. 12. q. 1. quod ſi venientium ab inteſtato nullus extaret, tunc ei ſuccedet eius eccleſia. l ſiquis preſbiter. C. de Epiſcopis & cler. cap. 1. in fine de ſuc. ab inteſtato Doct. com. cap. cum in officijs de teſtam. ſecunda ſit concluſio, quòd clericus beneficiatus de bonis eccleſiæ, aut de his, quæ intuitu eccleſiæ acquiſiuit, vt res immobiles, redditus, & etiam aliqua mobilia, vt ornamenta, libri, calices, & cruces, & huiuſmodi, inter viuos donare, nec in infirmitatibus de his teſtari poteſt; quoniam talia bona non ſunt eius propria, ſed ipſorum eſt tantum adminiſtrator. cap. fraternitate. de donat. Idem eſt de hoſpitalarijs, qui nec de fructibus diſponere poſſunt, niſi in vſum pauperum hoſpitalis. Clem. quia contingit. de relig. domibus; Tertia ſit concluſio, qua clericus de fructibus eccleſiæ ſuæ, in vita ſua, ad libitum diſponere poteſt, teſtari autem non poteſt: hodie autem facta compoſitione ſpoliorum clerici inferiores teſtari poſſunt de fructibus perceptis, idem eſt vbi vigeret talis conſuetudo.

Ad primum reſpond. negando conſequentiam; quia non eſt idem teſtari, & diſpenſare; nam teſtatorem oportet eſſe non tantum diſpenſatorem, ſed etiam dominum rerum abſolutè: diſpenſatorem autem non oportet eſſe dominum rerum, de quibus facit eleemoſinam; vnde gl. in c. quia. de teſtamentis. dicit, clerici de bonis eccleſię nullum poſſunt facere

te-

quòd ille, cui iniungitur prælationis officium, aliquid ſentiat in ſe per quòd non liceat ei prælationis officium accipere. Hoc autem impedimentum quádoquè quidem remoueri per ipſum met, cui paſtoralis cura iniungitur, puta ſi habet peccandi propoſitum, & propter hoc non excuſatur, quin finaliter teneatur obedire prælato iniungenti. Quandoquè verò impedimentum per ſe remoueri non poteſt, vt. purà ſi ſit irregularis, & tunc tenetur oſtendere prælato occultò, qui ſi impedimentum remouere voluerit tenetur ei obedire.

Ad Tertium Reſpon. Quòd licet ſuſcipere Epiſcopatum non ſit de neceſſitate ſalutis; ſit tamen neceſſarium ex ſuperioris mandatum. Votum autem de non ſuſcipiendo, intelligi debet, niſi fuerit ei à ſuperiore iniunctum; votum .n. intelligi debet ſemper ſalua ſuperioris authoritate.

ARTIC. III.

Vtrum Epiſcopatus ſit nomen operis, vel nomeñ honoris?

1 AD Tertium videtur dicendum, quòd Epiſcopatus ſit nomen honoris; per illud ad Hebr. 5. Nemo aſſumat ſibi honorem, & c. in ſcripturis 8.q.1.

2 Præterea, illud Eccl. x. In medio fratrum rector in honore, & 1. ad Tit. 5. Præsbiteri, qui benè præſunt digni ſunt duplici honore. Sed Contra dicitur in c. qui Epiſcopatum. 8.q.1. vbi Aug. in 19. de Ciui. Dei c. 19. Qui Epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat, exponere voluit, quid ſit Epiſcopatus; quia nomen eſt operis, non honoris.

Reſpon. dicendum, quòd in Epiſcopatu tria poſſunt conſiderari, quorum vnum eſt principale, & finale .ſ. Epiſcopalis operatio, per quàm proximorum vtilitati intenditur; Secundum illud Ioan. vlt. paſce oues meas. Aliud eſt altitudo gradus; quia Epiſcopalis ſuper alios conſtituit; Secundum illud Mat. 25. fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſupra familiam ſuam. Tertium eſt, quòd conſequenter ſe habet ad iſta .ſ. reuerentiam, & honorem, & abundantiam temporalium, ſecundum illud 1. ad Titum 1. qui benè præſunt dupliciter digni habentur; qua conſideratione habita eſt Concluſio, Quòd ad principale, & finale ſignificatum, Epiſcopatus eſt nomen operis, non honoris; vndè Epiſcopi vocati ſunt operarij Mat. 20. & Ioa. 6. operamini cibum, qui non perit; & Luc. x. meſſis quidem multa, operarij autem pauci; illud .n. videtur ſignificare nomé principaliter, à quo imponitur: ſed nomen Epiſcopatus imponitur ab opere, nó ab honore; dicitur. n. Epiſcopus ſuper intendens, curam aliorum gerens. Quantum verò ad alia, quæ minus conſideranda veniunt in Epiſcopatu, benè eſt nomen honoris. Et ſic patet Reſpon. ad obiecta.

ARTIC. IIII.

Vtrum quis licitè appetere poſſit Epiſcopatum?

1 AD. Quartum videtur dicendum, quòd ſic per c. qui Epiſcopatum 8. q. 1. ſupra adductum, quòd dictum originaliter habetur 1. ad Tit. 3. qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.

2 Præterea, ſtatus Epiſcoporũ eſt perfectior, quàm ſtatus religioſorum: ſed laudabile eſt deſiderare tráſire ad ſtatum religioſorum; ergò etiam deſiderare Epiſcopatum.

3 Præterea; facit Prouerbiorum undecimo qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis; benedictio autem ſuper caput vendentium: ſed ille, qui eſt idoneus vita, & ſcientia ad Epiſcopatum, videtur ſpiritualia abſcondere; ergo licitum eſt Epiſcopatum deſiderare.

4 Præterea, dicitur Eſaia ſexto quòd Eſaias obtulit ſe ad officium prædicationis, quòd præcipuè conuenit Epiſcopis; ergo licitum erit Epiſcopatum appetere.

Sed contrarium determinatur in capitulo qui Epiſcopatum. octaua quæſtione prima vbi Auguſtinus libro decimonono de ciuitate Dei capitulo decimo nono dicit, locus verò ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, & ſi ita teneatur, atquè adminiſtretur, vt decet; tamen non decenter appetitur. Sanctus Thomas ſecunda ſecundę quæſtione 185. art. primo.

Reſpon. dicendum, habita diſtinctione facta in proximo præcedenti Art. quòd appetere Epiſcopatum, prout eſt nomeñ operis, eſt licitum; ita quòd opus bonum cadat ſub deſiderio, non autem primatus dignitatis; opus quidem bonum deſiderare licitum eſt, primatum autem honoris concupiſcere vanitas eſt; primatus .n. fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe horret. Et ideo nullus appetitu ſuo debet ad prælationem peruenire: ſed ſolum Dei iudicio, ſecundum illud Pauli ad Hæb. 5. Nemo aſſumit ſibi honorem: ſed qui vocatur à Deo tanquàm Aaron.

Ad Primum Reſpondetur quòd illo tempore hoc dixit Apoſto. quòd ille, qui plebibus erat primus, ad martyrij tormenta ducebatur, & ſic nihil aliud erat, quòd in Epiſcopatu appeti poſſet, niſi bonum opus. Præterea, dicit Sanctus Thomas ſuper epiſtol. Pauli, quòd Apoſtolus cum dicit, qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus &c. non dicit, bonum deſiderium habet: ſed bonum opus .ſ. vtilitatem plebis.

Ad Secundum Reſpon. negando conſequentiam; quia non eſt eadem ratio de ſtatu religioſorum, & de ſtatu Epiſcopali; propter duo. Primo, quia perfectio actiua ptinet ad Epiſcopũ, ſicut ad perfectioré ad monachũ autẽ paſſiue, ſicut ad pfectũ. Requirit autem ad hoc, ꝙ aliquis ſit perfectus, quòd poſſit alios ad perfe-

perfectionem adducere, quòd non exigitur in eo, qui debet ad perfectionem adduci. Eſt autem præſumptuoſum, quòd aliquis perfectum ſe reputet, non autem quòd aliquis ad perfectionem tendat. Secūdo, quia ille, qui ſtatum religionis aſſumit, ſe alijs ſubijcit ad ſpiritualia capienda, quòd licet cuilibet: ſed ille, qui tranſit ad ſtatum epiſcopalem ſublimatur ad hoc, quòd alijs prouideat, & hanc ſublimationem nullus debet ſibi aſſumere, vt dictum eſt.

Ad Tertium Reſpon. negando conſequentiam; quia diſpenſatio ſpiritualium frumentorum non eſt facienda ſecundum arbitrium cuiuslibet: ſed principaliter quidem ſecundum arbitrium, & diſpenſationem Dei; Secundario autem ſecundum arbitrium ſuperiorum prælatorum. ad Corint. 4. ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti; & diſpenſatores miniſteriorum Dei; & ideò non intelligitur abſcondere frumenta ſpiritualia, cui non competit ex officio, nec ei à ſuperiore iniungitur, ſi ab aliorum gubernatione deſiſtat: ſed ſolum tunc intelligitur abſcondere, ſi diſpenſationem negligat, cum ei ex officio incumbat; vel ſi officium, cum ei iniungitur, pertinaciter recipere renuat; Vnde Aug. 10. de ciuit. Dei Otium ſanctum quærit Charitas, veritatis negocium iuſtum ſuſcipit neceſſitas Charitatis, quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ, atquè intuendæ vacandum eſt veritati; ſi autem imponitur ſuſcipienda eſt, propter Charitatis neceſſitatem.

Ad Quartum Reſpon. negando conſequentiam; quia Eſaias mitti voluit ante ſe per altaris calculum purgatum, & in hoc vidit ne non purgatus adire quiſquam ſacra miſteria audeat. Quia ergo valde difficile eſt purgatum ſe eſſe quemlibet poſſe cognoſcere prædicationis officium totius declinatur capit. in ſcripturis 8. q. 1. vbi Greg. in Reg. lib. 6. epiſt. 5. c. 169. dicit, quòd locus regiminis, ſicut deſiderantibus eſt negandus, ita fugientibus eſt offerendus.

ARTIC. V.

Vtrum oporteat eum, qui ad epiſcopatum aſſumitur, eſſe cæteris meliorem?

1 AD Quintum videtur dicendum, quòd ſic. per c. licet. 8. q. 1. vbi Hieron. in lib. Leuit. vbi omnes ſciant, & certi ſint, qui præſtātior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui omni virtute eminentior eligatur.

2 Præterea, 4. Reg. 10. eligite meliorem, & eum ponite ſuper ſolium patris ſui; ergo multo fortius in ſpiritualibus offitijs.

3 Præterea, Chriſtus commiſſurus paſtorale officiū Petro, examinauit eum, ſi ſe diligeret plus cæteris: Sed ex hoc eſt aliquis melior, qui Deum plus diligit; ergo melior eſt aſſumendus.

4 Præterea, dicit glo. 1. ad Tim. 3. ſemper oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe &c. talis eligatur Pontifex, cuius comparatione cæteri grex eſſe videantur.

5 Præterea, facit c. viliſſimus. 1. q. 1. ibi, viliſſimus computandus eſt, niſi ſcientia, & ſanctitate præcellat.

6 Præterea, in quolibet genere minora per maiora reguntur, ſicut corporalia reguntur per ſpiritualia, & inferiora corpora per ſuperiora: ſed Epiſcopus aſſumitur ad regimen aliorum; ergo debet eſſe cæteris melior.

Reſpon. dicendum, quòd homo poteſt dici bonus, vel melior duobus modis. Vno modo ſimpliciter, & ſic melior dicitur, qui eſt in Charitate perfectior. Alio modo ſecundum quid, & ſic dicitur aliquis eſſe melior altero ad aliquod officium exercēdum; in quo etiam ſi ſit officium ſpirituale, requiruntur aliqua præter bonitatem moralem ad hoc, quod aliquis ſit idoneus ad tale officium exercendū. Vnde nō oportet, quòd qui eligitur in Epiſcopum ſit melior ſimpliciter, quæ dicitur bonitas ſanctitatis; quia poſsibile eſt, quòd illi deficiant multa, quę requiruntur ad hoc, quod aliquis ſit prælatus idoneus, vt poté ſcientia, induſtria, potentia, & alia huiuſmodi. Vnde eligentes in Epiſcopum peccant non eligentes meliorem, quoad regimen Eccleſiæ, quia oportet, quòd talis fideliter diſpēſet diuina miſteria, quæ diſpenſari debent in vtilitatē Eccleſiæ 1. ad Cor. 9. Ad ædificationem Eccleſiæ quærite, vt abundetis; electio tamen tenet quantum ad forum contentioſum, dummodò eligatur bonus licet prætermittatur melior. S. Thom. 2. 2. q. 185. Artic. 3.

Ad Primum Reſpon. Quod ibi talis non eſt melior ſimpliciter, ſed ſecundū quid, dum dicit, quòd in omni virtute emineat, & talis eſt eligendus.

Ad Secundum Reſpon. quòd intelligitur de meliori ad talem dignitatem, ad quam erat eligendus, quòd fieri debet.

Ad Tertium Reſpon. Quòd in comparatione prælati debent alij eſſe quaſi grex, non conſiderata ſolum morum ſanctitate: ſed diſcretione, & ſtrenuitate, & alijs huiuſmodi.

Ad Quartum Reſpon. negando conſequentiam; quia ſecus eſt in regimine ordinis naturalis, in quo id, quòd eſt ſuperius naturæ ordine, ex hoc ipſo habet maiorem idoneitatem, ad hoc quòd inferiora diſponat. In ſpiritualibus iſtis non ſic; quoniam ſicut dicitur 1. Cor. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, & miniſtrorum, & operationum vnde nihil prohibet aliquem magis eſſe idoneum ad officium regiminis, qui tamen non excedit in gratia ſanctitatis.

Ad illud, quòd dici poſſet, quòd ſufficit ſi eligatur bonus, Reſpon. poteſt, quòd verum eſt ex parte electi; quia electus bonus non peccat in ſuſcipiēdo, cum ſit dignus tali officio, licet ſecus ſit ex parte eligentis, qui ſi bonum eligit non peccat, quandò melior non occurrit.

QVÆST. II.

Quòd autem amicorum patrocinia in aliquorum electione conualeſcere nō debeant, auctoritate beati Gregorij Papæ probatur, qui in 2. lib. Regu. 1. in dict. 11. epiſto. 22. cap. 61. ſcribit Antonino ſubdiacono dicens,

Illud quidem præ omnibus tibi curæ ſit, vt in hac electione, nec datio quibuſcunque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet perſonarum pa-

trocinia conualeſcant, habetur cap. 1.8.q. 1., de hac materia ſatis dictum eſt ſupra 1. q. 1. per totam.

QVÆST. III.

Quòd autem ſimoniacus habendus non ſit, qui, poſt electionem pro indemnitate eccleſiæ, iuramentum præſtitit, facile probatur; Aliud eſt.n. ante electionem iuramentum facere, vel ſe facturum paciſci, ad hoc vt eligatur; Aliud eſt nulla præcedente conuentione, poſt electionem huiuſcemodi iuramentum offerre. Illud ab officio tãquam munus impenſum dicitur; hoc autem conſecrando nullum impedimentum generat.

QVÆST. IIII.

Quòd autem clericis ante ſententiæ tempus ab epiſcopo diſcedere non liceat, probatur auctoritate Symachi Papæ dicentis. Nonne directa ſunt verba canonum, quicumq; clericorum ab Epiſcopo ſuo, ante ſententiæ tempus, pro dubia ſuſpicione diſceſſerit, manifeſtam eum manere cenſuram? & infra, lex eccleſiaſtica, Pontificẽ ab alijs accuſatum, prius q; ſub luce obiecta conſtiterint exigit non relinqui.

QVÆST. V.

Sine literis Apoſtolicis Epiſcopus accuſatus, & à ſancta ſede vacatus ad ſuam non reuertatur eccleſiã; Vnde Sixtus Papa 1. Ait epiſt.2.c.2.

Quilibet fratruum pulſatus, atq. ab hac ſancta ſede vocatus, cum ſe nobis repræſentauerit, ad eccleſiam tamen ſuam non prius reuertatur, quàm literis Apoſtolicis, vel formatis, pleniter inſtructus, atq. purgatus ſit, ſi fuerit vnde; vt poſtquam domũ reuerſus fuerit, cognoſcant vicini ſui qualiter ſuam, aliorumq. cauſam hic finierit; quatenus eam abſq. ambiguitate illa nunciare, & prædicare omnibus poſsit.

CAVSA IX.

Sententia excommunicationis notatus quidam Archiepiſcopo, aliquot clericos alterius metropolitani, ordinauit &c.

1 HIc primum quæritur, An ordinatio, quæ ab excommunicatis facta eſt, aliquo modo poſſit rata haberi?

2 Secundo, An liceat Epiſcopo, Archiepiſcopo, primato, vel Patriarchæ, clericos alterius, ſine proprijs literis ordinare.

3 Tertio, An Archiepiſcopus, clericos ſuffraganei ſui illo inconſulto, damnare valeat, vel damnatos abſoluere?

QVÆST. I.

Quòd ordinatio &c.

COncluſio ſit huius q., quòd ordinatio facta in forma eccleſiæ à quocunq. Epiſcopo, ſiue hæretico, ſiue quocunq. crimine vel excommunicatione illaqueato, valet, & tenet, quo ad veritatem ordinis, & ordinati ab eis, bene erunt ordinati, vſque in infinitum; quo vero ad executionem, non eſt ordinatio rata, ita, quòd ordinatus ab Epiſcopo excommunicato, poſſit miniſtrare; ſed eſt diſpenſatio neceſſaria; quo caſu, cum quis ſcienter ordinatur ab Epiſcopo excommunicatio, ſolus Papa diſpenſare poteſt, ſi vero ex ignorantia, non tamen ſupina, per diſcretum prælatum poterit diſpenſari, c. 1. & ſeq. de ordi. ab Epiſcopo &c.

QVÆST. II.

Quòd autem Epiſcopus, vel quilibet ſuperiorum clericos alterius, ſine proprijs literis, ordinare non valeat.

COncluſio huius q. eſt, quòd clerici ordinati ab alienis Epiſcopis, ſine licentia propriorum epiſcoporum, poſſunt, iniuncta ſibi prius pænitentia, miſerationis intuitu, à proprijs Epiſcopis, recipi c. fi. 9.q. 2. Hodie vero per con. Trid. ſeſſ. 14. c. 2. de reform. diſponitur, quòd talis promotus ab executione ordinum ſic ſuſceptorum, donec ſuo prælato viſum fuerit, ipſo iure ſint ſuſpenſi.

QVÆST. III.

Quòd autem Archiepiſcopus &c.

TErtia q. eſt, An Archiepiſcopus clericos ſuffraganei ſui, illo inconſulto, damnare valeat, vel damnatos abſoluere.

Concluſio huius quæſt. eſt, quòd ſpecialia quilibet Epiſcopus poteſt peragere in ſua dioceſi, & metropolitanus in ſua, nec de ſpecialibus, quę pertinent ad ſuffraganeos debet metropolitanus ſe intromittere, vel ordinando, vel excommunicando vel abſoluendo, vel condemnando, vel clericos, vel laycos ſui ſuffraganei, illo inconſulto c. nullus. 9.q.3. niſi quãdo cauſa deuoluitur iure metropolitico, per appellationem ad eum, c. conqueſtus. 9.q. 3. Hodie autem diſponitur per Conſi. Trid. cap. 20. de refor. ſeſſ. 24. quòd cauſæ omnes ad forum eccleſiaſticum quomodocunq; pertinentes, etiàm ſi beneficiales ſint, in prima inſtantia coram ordinarijs locorum dumtaxat cognoſcantur.

CAVSA X.

Quidam laycus baſilicam à ſe factam à dioceſana lege ſegregare, quærit &c.

1 MOdo primum quæritur, An baſilica cũ omni dote ſua ad Epiſcopi ordinationem pertineat?

2 Secundo, An res Eccleſiarum Epiſcopis vſurpare liceat?

3 Quid nomine cathedratici à ſuis ſacerdotibus exigere valeas?

QVÆST. I.

De prima quæſtione ſic definitur in Cõc. Ilerdẽ c. 3. ſi ex laycis.

Pro intelligentia huius q. videndum eſt primo.

Articulo

ARTIC. I.

Vtrum eccleſia cum ſua dote pertineat ad diſpenſationem Epiſcopi?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic. per cap. 1. 10. quæſt. 1. ibi, ſi ex laycis quiſpiam à ſe factam baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam illam ſub monaſterij ſpecie, vbi congregatio non colligitur, à diocęſana lege audeat ſegregare. Sed in contrarium videtur textus in c. cum pro vtilitate. 16. q. 1.

Reſpond. dicendum, ſub iſta concluſione, quòd omnes eccleſiæ, & omnia monaſteria in diocęſi Epiſcopi conſtituta, ad eius diſpoſitionem pertinent, quoad legem Iuriſdictionis, & quo ad legem diocęſani cap. omnes baſilicæ, 16. quæſtione 7. quia ipſe eſt caput, & gubernator omnium ſuæ diocęſis; vnde nemo in eo officiare poteſt ſine licentia Epiſcopi, cũ ipſius ſit de miniſtris eccleſiæ prouidere.

Ad oppoſitum reſpond. quòd omnes eccleſiæ alicuius diocęſ. ſubſint diſpoſitioni Epiſcopi eius, & hoc verum eſt, niſi ſint ſpeciali priuilegio exemptæ.

ARTIC. II.

Vtrum Epiſcopus principalius habeat curam animarum plebium omnium ſui Epiſcopatus?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nõ; quia Epiſcopus hanc curam dat parochianis; ergo ſibi ipſi non remanet; nam illud, quòd quis dat, iam non habet.

2 Præterea, Epiſcopus committens curam plebis ſacerdoti ſe ipſum exonerat, & periculum remanet penes ſacerdotem, cui cura committitur, iuxta illud 3. reg. 20. cuſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, anima tua pro anima eius, alias Epiſcopi eſſent in magno periculo, onus importabile totius multitudinis habentes.

3 Præterea, ſicut Epiſcopus ſubditur Archiepiſcopo, ita ſacerdotes ſubduntur Epiſcopis, ſed Archiepiſcopi non poſſunt ſe intromittere de illis, quę ſubduntur Epiſcopis, niſi propter negligentiam illorũ; ergo nec Epiſcopi debent ſe intromittere de plebibus iam ſacerdotibus commiſſis.

Sed contra dicitur in c. quæcunque. 10. q. 1. vbi Leo 4. in epiſt. 2. ad Epiſcopos Britanniæ, ibi, regenda eſt vnaquæque parochia ſub promiſſione, ac tuitione Epiſcopi per ſacerdotes. &c. & in c. quæcunq; ead. q. vbi conc. Antioch. c. 24. ibi quæcunq; res eccleſiæ ſunt, conuenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia poſſidet, atq; iudicat, gubernari, & diſpenſari, cum iudicio & poteſtate Epiſcopi, cui totius plebis animæ videntur eſſe commiſſe. reſp. dicen. quòd Epiſcopus in parochia commiſſa ſacerdoti plenam habet poteſtatem ita, quòd animæ plebiũ ſui Epiſcopatus principalius ſint Epiſcopo commiſſę, quàm ſacerdotibus; ratio eſt, quia ſacerdos in parochia ſibi commiſſa non poteſt quidquam facere in ea, niſi de licentia generali, vel ſpeciali ſui Epiſcopi, c. cunctis. 16. q. 1. Præterea, ſacerdotes ſuccedunt in locum diſcipulorum, Epiſcopi autem in locum Apoſtolorum. c. in nouo. diſt. 21. ſed abſurdum eſſet dicere, quòd Apoſtoli non poſſent ſoluere, vel ligare ſine diſcipulorum licentia; ergo concl. vera.

Præterea, qui facit per alium, per ſe facere dicitur; at Epiſcopi per ſacerdotes abſolunt: ergo ipſi abſoluere dicuntur: vnde ſacerdotes dantur Epiſcopis coadiutores, qui ſoli tantum onus ferre non poſſunt: præterea, nullus poteſt ſibi aſſumere, quòd non eſt in ſua poteſtate: ſed Epiſcopi aſſumunt ſibi caſus, quos voluerunt, de quibus ad eos pro abſolutione recurritur: ergo etiam antequam eos ſibi aſſumerent erant in eorum poteſtate: ergo etiam de caſibus alijs poteſt Epiſcopus abſoluere, quando voluerit: præterea, ſecundum Dion. in 4. & 5 cæl. Hier. poteſtas Epiſcopi in noſtra Hierarchia eſt poteſtas vniuerſalis: poteſtas autem ſacerdotum & miniſtrorum eſt particularis: ſed virtus vniuerſalis efficacius agit in illum, qui ſubijcitur particulari virtuti itẽ ẽt ipſa particularis uirtus; ergo Epiſcopus magis habet vſum clauiũ in eos, qui ſubdũtur ſacerdotib. q̃ ẽt ipſi ſacerdotes.

Ad primum reſp. negando aſſumptum in rebus ſpiritualibus; Nullum enim ſpirituale datur: quia non dantur ſpiritualia, niſi per actionem dantis in recipientem: agens autem non amittit virtutem agentis, ex hoc ipſo, quòd agit: vnde Epiſcopus retinet omnem poteſtatem, quàm dat alijs, uocando in partem ſolicitudinis.

Ad ſecundum reſpon. negando aſſumptum: quia alleuiatur onus eius ex adiutorio ſacerdotum parochialium, quos vocat in auxilium ſuum, vt dictũ eſt.

Ad tertium reſp. negando conſequentiã, ratio eſt: quia non eſt ſimile de Epiſcopis reſpectu plebis commiſſæ, & ſacerdotibus parochialibus, & Archiepiſcopis reſpectu plebium ſuorum ſuffraganeorum, vt patet per ſe.

QVÆST. II.

SEd cum in Epiſcoporum poteſtate facultates eccleſiæ conſtitutę eſſe dicantur, poteſtas diſpenſandi intelligenda eſt, non diſtrahendi, uel dilapidandi: vnde in Agathenſi concil. 7. legitur. Caſellas, vel mancipiola eccleſiæ, Epiſcopi (ſicut priſca canonum præcipit authoritas, vel uaſa miniſterij, quaſi comendata fideli præpoſito, integro eccleſiæ iure poſſideant, id eſt, vt neque vendere, neque per quoſcunque contractus res, vnde pauperes viuunt, alienare pręſumant.

Ratio eſt, quia Epiſcopi non ſunt Domini, ſed adminiſtratores ad Cor. quarto, ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei.

QVÆST. III.

QVid vero nomine cathedratici Epiſcopus exigere debeat. Cathedraticum eſt quicquid ſoluitur eccleſiæ cathedrali per inferiorem, ſecundum loci conſuetudinem. glo. & Doct. in cap. illud, infra ead. &c.

De hac materia diſponitur in Concilio Trident. in cap. 3. ſeſſ. 24. de reformat. vbi de procuratione præſtanda Epiſcopis uiſitantibus tractatur.

CAVSA XI.

Clericus aduerſus clericum quæſtionem de prædijs agitauit, quem ad ciuilem Iudicem producere uoluit. &c.

1 Hic primum quæritur, vtrum clericus ante ciuilem Iudicem ſit producendus?

2 Secundo, ſi producendus non eſt, an hæc culpa ſit digna ſuſpenſione?

3 Tertio, ſi digna non fuerit, an contemptorem ſententiæ ſui Epiſcopi irreparabiliter oporteat deponi?

QVÆST. I.

Quòd autem clericus apud ſeculares iudices accuſandus non ſit, Caius Papa epiſt. ad Fęlicem Epiſc. cap. 2 ſcribit, dicens.

Nemo vnquam Epiſcopum apud iudicem ſecularem, aut alios clericos accuſare præſumat. cap. 1. 11. q. 1. conc. c. ſeq.

Pro declaratione multorum, quæ ſunt in hac q. videnda erunt non nulla, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum ſit uerum, quòd actor ſequatur forum rei?

1 Ad primum videtur dicendum, quòd ſic. per cap. experientiæ. 11. quæſtione 1. conc. cap. cum ſit. de foro compet.

Sed contra dicitur, quia non eſt generale, quòd actor ſequatur forum rei, quia fallit in multis, & primo in cauſa feudali. cap. cæterum. de iudic. ſecundo, fallit in reconuentione cap. 1. de mut. per. tertio, in cauſa matrimoniali. c. ex literis. de conſang. & affin. quarto, vbi agitur ad pœnitentiam propter peccatum. c. nouit. de Iud. quinto vbi alibi iudicium eſſet inchoatum. cap. propoſuiſti de foro compet. ſexto, in criminalibus ſpectantibus ad eccleſiam, ut in crimine hæreſi. capit. nulli decimaſecunda quęſtione 2. ſeptimo, in cauſa ſpirituali, in qua ſemper agitur coram Iudice eccleſiaſtico, ſiue agatur cum clerico, ſiue cum ſeculari cap. ſi quis. 11. q. 1. octauo, fallit cum quis cedit ſoro, cap. ſignificaſti. de foro compet. nono, fallit ratione rei. cap. ſane. de foro compet. decimo, vbi forum adijcitur ratione delicti, vel contractus. cap. fin. de foro compet. & per hæc patet reſp. ad obiectum.

QVÆST. II.

Quòd vero illa culpa ſit ſuſpenſione digna, ex capitulo illo Mileuitan. Concilij, liquido conſtat. ſupra cap. inolita 11. q. 1. ſi enim communione priuandus eſt, qui clericum ad ciuilem Iudicem crediderit pertrahendum, multo magis ſuſpenſione dignis eſt, qui, ſui Epiſcopi Iudicium interpellantem, ad iudicium ſeculare pertrahere non dubitauit.

QVÆST. III.

Sed ponatur, quòd hæc culpa. &c.
Pro declaratione eorum, quæ dicuntur in hàc q. ſunt aliqua videnda. & primo.

ARTIC. I.

Vtrum ſententia Paſtoris iniuſtè lata ſit timenda?

1 Ad primum videtur dicendum, quòd non; quia per excommunicationem protectio, & gratia Dei ſubtrahitur, quæ non niſi iuſtè eſt ſubtrahenda; ergo ſententia excommunicationis iniuſta non eſt timenda; quia non habet effectum.

2 Præterea, vt inquit Hieron. hoc eſſet de ſupercilio phariſeorum, eſſe exiſtimare abſolutum, vel ligatũ, qui ligatur & abſoluitur iniuſtè; ſed eorum ſupercilium erat ſuperbum, & erroneum; ergo excommunicatio iniuſta non eſt timenda.

3 Præterea, ſi iuramentum illicitum non ligat, quia dicitur à Domino diſſolue colligationes impietatis; ergo nec etiam excommunicatio iniuſta.

4 Præterea, patet in alia ſententia condemnationis iniuſtę, quæ nulla eſt cap. in primis. 2. q. 1.

5 Præterea, nec præceptum iniuſtum eſt ſeruandum, vt puta, cum eſſet contra Deum. c. ſi quis Epiſcopis. 11. q. 3.

Sed contra dicit. cap. 1. 11. q. 3. vbi Greg. in homil. Euang. Homil. 26. dicit.

Sententia Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda eſt, conc. c. ſeq.

Reſpond. dicendum, quòd ſententia eſt iuſta, vel iniuſta tribus modis. ſ. ex animo, ex cauſa, & ex ordine; iuſta ex animo, quando profertur ex bono corde, ſeu zelo; ex cauſa, quando ſubeſt pro quo reus debet condemnari; ex ordine, cum ſeruatur ordo iuris. Iniuſta eſt ex animo, cum profertur malo zelo, vt puta ex odio, vel ex ira; ex cauſa, cum non ſubeſt cauſa, pro qua debeat reus condemnari, ex ordine, cum profertur contra ordinem iuris. Alia eſt diſtinctio; nã ſentẽtia, alia eſt cõdẽnationis, alia excõicationis, alia præceptionis, prima propriè dr ſententia, ſecunda impropriè, tertia valde improprie; quibus ita notatis, ſciendum eſt, quòd ſententia condemnationis ſemper tenet, niſi ſit iniuſta, ex ordine; tunc enim non valet, nec tenet, nec opus eſt appellatione. cap. 1. de re iud. vbi ſententia lata contra leges non eſt timenda; ſecunda ſit concluſio, quòd ſententia condemnationis, ſi ſit iuſta ex ordine, quamuis ſit etiam iniuſta ex cauſa, & ex animo, ſemper tenet, & valet, nec reuocatur, niſi p appellationẽ. Tertia ſit concluſio, quòd ſententia excommunicationis, licet ſit iniuſta, tã ex animo, & cauſa, quã ex ordine, ſẽper

tenet,

tenet, & ligat, quantum ad eccleſiam militantem; dummodo proferatur à Iudice ſuo, c. lator.de ſent. & re iud.& licet excommuoicatus appellet, remanet tamen ad hoc excommunicatus, donec abſoluatur à ſuperiore; Quarta ſit concl.ſi ſententia excõmunicationis feratur a Iodice habente poteſtatem, ita iuris ordine prætermiſſo, quòd ſit talis error ex parte ſententiæ, qui ſententiam nullam eſſe faciat, cuiuſmodi eſt error, vt, quòd prælatus excommunicat aliquem, quia ooo furatur, vel fornicetur, vel ſimilia, non ualet, nec teoet, nec habet aliquem effectum, patet, quia noo eſt excommunicatio, & conſequenter non eſt timenda, cum ſit pro peccatis commiſſis ferenda, non pro omiſſis; Quiota ſit concluſio, quòd ſententia excommunicationis iniuſta ex falſa cauſa, ex parte excommunicati, vt cum quis pro falſo crimine in iudicio prolato excommunicatur, tenet, & conſulendum eſt, vt excommunicatus, releuet ſe ab ea, remedio appellationis, alioquio humiliter ſubſtineat, & humilitatis meritum recompenſabit, et excommunicationis damnum. Sexta ſit concluſio, quòd ſententia præceptionis, ſi ſit de eis, quæ ſunt contra Deum noo ligat, nec teoet, quia talis ſententia à quocuoque detur, etiam ſub pœna excommunicationis, tenenda noo eſt, oec ei obediendum. cap. per tuas.de ſent. excom. Septima ſit concluſio, quòd ſi ſit dubium, an ſit cootra Deum, vel non? ſi eſt de his, quæ ſpectant ad eius prælatiooem, tenet, & ligat, & ſemper ſibi obediendum eſt, cap. qoid cui patut. 23. q. 1. Octaua ſit concl. quòd ſi præceptum eſt de his, quæ noo pertioent ad prælatum, liberum eſt ſubdito obedire, vel non. quare autem ſententia excommunicationis iniuſta teneat? reſpond. vt claues eccleſiæ habeantur in maiori reuerentia, & vt homo bene conditus creſcat per obedientiæ meritum, parens iniuſtæ ſententiæ. cap. quid ergo. 11. quæſtione. 3.

Ad primum reſpond. quòd pro tanto dicitur excommunicatio gratiam ſubtrahere; quia remouet illa, quę ex parte diſponunt, ſicut ſuffragia eccleſię, & ſimilia. Sed dicas, quòd ratio non procedit, oiſi apud Deum, talis enim iniuſta ſententia non ligat, & hoc conceditur.

Ad ſecundum reſpon. quòd dictum Hieroo. intelligitur, quantum ad culpas, & non quantũ ad pęnas, quæ poſſent etiam iniuſtę infligi à rectoribus eccleſiarum.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam; quia non eſt ſimile, nam iuramentum ſolum obligat illum, qui iurat, & non alium, excommunicatio vero non ſolum eum, qui excommunicatur; ſed etiam alios fideles ne communicentur ei. Non enim de facili poteſt quilibet cognoſcere ſi iniuſte præcipitur, cum prælati non ſubſint iudicio ſubditorum. vnde eorum ſententiam, etiam ioiuſtam tenere debent.

Ad quartum, & quintum patet reſpood. ex iam dictis, de hac materia vide quæ dixi in ſumma pec. capit.in 2. par.tit.9 .late per totum.

CAVSA XII.

Quidam clerici propria relinquere volunt, de ſuis, & eccleſia rebus teſtamentum conficiunt, de rebus eccleſiæ, non nulla largiuntur.

1 MOdo primum quæritur, vtrum liceat clericis proprium habere?

2 Secundo, an res eccleſiæ, quæ ab his datę ſunt, poſſint conſtare aliqua firmitate eis, qui eas acceperuot?

3 Tertio, ſi ante tempus ordinationis ſuę, qui nihil habere uidebantur, & poſt ordinationem aliqua iouenisſe ooſcuntur, an poſſint ea relinquere quibus voluerint, an oon?

4 Quarto, ſi de ſuis, & eccleſiæ rebus aliqua acquiſiſſe noſcantur, An utrique cõmuniter, an ſingulariter, eccleſiæ, vel ſacerdoti, iure proueniant?

5 Quinto, ſi teſtamenta licet eis facere?

QVÆST. I.

Clericos nihil poſſidere &c.

Pro pleniori intelligentia huius q. videndum eſt primo.

ARTIC. I.

Vtrum liceat clericis habere proprium?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non per cap. 2. 12. q. 1 vbi Clemens io epiſt. 5. dicit communis vita omnibus eſt oeceſſaria, maxime his, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorumque diſcipulorum imitari volunt.

2 Præterea, Clerus Gręce, latinæ ſors appellatur. c. cleros. 21 diſt. propterea clerici dicũtur, quia de ſorte Domini ſunt, vel quia ipſe Deus ſors, ideſt pars clericorum eſt; qui autem diuinum poſſidet, nihil extra dominum habere poteſt; ſi autem aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem habent, cum iſtis partibus noo dignatur Deus fieri partem eius; ergo videtur, quòd non liceat clericis habere proprium.

Sed contra facit cap. exemplum Domini. 12. q. 1. vbi Aug. in tract. 50. ad c. 12. Ioan. dicit exemplum Domini accipe conuerſantis in terra, quare habuit loculos, cui angeli mioiſtranerant, niſi? quia eccleſia ipſius loculos ſuos habitura erat: Præterea, illud non videtur eſſe prohibitum clericis, ſinè quo vita præſens non tranſigitur; ergo talia poſſidere licitum erit.

Reſpond. dicendum, quòd oullus clericus tenetur viuere abſque proprio, niſi ad illud ſe adſtrinxerit voto, vnde Aug. in epiſt. ad Paulinam, quia iam vouiſti, iam te adſtrinxiſti, manifeſtum eſt autem, quòd viuere abſque proprio eſt ſuper erogationis; noo enim cadit ſub præceptio, ſed ſub conſilio; vnde cum Matt. 19. dixiſſet Dominus, ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata; poſtea ſubdit ſuperaddendo. ſi vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes

& da pauperibus: Non enim clerici in ſua ordinatione ad hoc ſe obligant, vt abſque proprio viuant, & ita licitum eſt eis proprium habere; vnde Bonau. in 4. diſt. 24. renunciare temporalibus clerico perfectionis eſt, non neceſſitatis; non tamen ponere debet clericus ſolicitudinem in rebus temporalibus, ſic, vt eum impediant, & retrahant à ſuo officio & in eis ſpem aliquam ponant.

Ad primum reſpond. quòd in primitiua eccleſia, nihil habebat clericus proprium, nihil ſuum eſſe dicebat. S. Bonau. in 4. diſt. 24. ſimiliter & hodie, qui emittunt votum paupertatis, nihil proprij habent; dicitur enim Deut. 23. cum votum voueris domino Deo tuo, non tardabis reddere, & Eſai. 19. vota vouebunt Domino, & ſoluent, & iſti regulariter ſunt omnes religioſi, de quibus in cap. nolo. 12. q. 1. illi vero, qui ad hoc ſe voto non adſtrinxerunt, non renunciando proprijs, bene poſſidebunt propria, ad vitæ corporalis ſubſtentationem. Secundo, ad peccatorum remiſſionem, per eleemoſinarum largitionem. Dan. 4. peccata tua eleemoſinis redime, ad illud autem, quòd dicitur, quòd vita communis eſt neceſſaria omnibus, dic neceſſaria ideſt vtilis.

Ad ſecundum reſpond. quòd omnis pars eſt minor toto; illè ergo cum Deo alias partes habet, cuius ſtudium diminuitur ad ea, quæ ſunt Dei, dum intendit in his, quæ ſunt mundi; ſic autem non debent clerici proprium poſſidere, vt dum curant propria defectum faciant in his, quæ pertinent ad cultum diuinum; & ideo clerici boni viri, licet proprium habeant, quia omnia ordinant ad gloriam Dei, nihil dicuntur habere extra Deum.

ARTIC. II.

Vtrum Clericus habens ſuperfluum naturæ peccet?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic; iuxta illud. 1. ad tit. 6. habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus, & Hieron. ad Nepotianum in cap. clericus. 12. q. 1. habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.

Sed contra facit ratio; illud de ſe non eſt peccatum, quod eſt indifferens, ſed habere ſuperflua eſt indifferens, quia poteſt bono & malo fine fieri, ſ. vel pro vtilitate proximi, vel pro dilectione propria; ergo videtur, quòd non ſit illicitum clerico habere propria.

Reſpond. dicendum, quòd ſuperfluum eſt, quòd ſupereſt naturæ, vel perſonæ, ſecundum rectam, & iuſtam ſapientis aſtimationem, reſpectu præſentis, vel futuri, reſpectu perſonæ, vel naturæ dicitur; quia aliquid ſuperfluum eſt naturæ, quod tamen eſt neceſſariū perſonæ, reſpectu pręſentis, vel futuri, dicitur, quod aliquid eſt ſuperfluum nunc, quod tamen reſpectu futuri eſt neceſſarium, & èconuerſo: ſecundum rectam aſtimationem ſapientis dicitur, quia aliud eſt ſuperfluum ęſtimatione mentis bene diſpoſitæ, quod tamen auarus ęſtimaret neceſſarium, non ſuperfluum: vnde ſuperfluum ſimpliciter & abſolutè, quod nulla ratione eſt neceſſarium, eſt peccatum omnibus, & maxime clericis. cap. Fratrem. diſt. 86. cum enim multi ſint indigentes, talis ſuperflua retinēs, quæ nulla ratione ſint ei neceſſaria, videtur agere contra dilectionem proximi; de qua. 1. Ioan. 3. filioli mei non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate; & ita peccarent; Item habere ſuperfluum naturæ ſimpliciter, propter naturam tantum, eſt peccatum, & maxime clericis; Vnde Aug. de lib. arb. tantum ſatis eſt, quantum exigit modus naturæ, in ſuo genere obſeruando; Habere autem ſuperfluum naturæ, quod eſt neceſſarium perſonæ, non eſt peccatum; quia hoc non eſt habere ſuperfluum ſimpliciter; ſed ſecundum quid: Aliquid enim exigit perſona, quod non natura, & hoc vel ratione infirmitatis, vel conſuetudinis; vnde Auguſ. vtantur diuites conſuetudine infirmitatis ſuæ, quia ſi conſuetudinem mutant ægrotant: quemadmodū dicit Apoſt. 1. ad Titum 6. noli abſtinere à vino, ad quod forte non commonuiſſet eum, niſi infirmitas fuiſſet in cauſa; ſic patet, quod aliquid ſit neceſſarium ratione conſuetudinis, vel gradus, vel officij, vel dignitatis, circa ſtatum perſonæ, quod tamen ſuperfluum eſt naturæ, quæ paucis contenta eſt: & ſic patet reſpond. ad obiectum.

ARTIC. III.

Vtrum hoc ſuperfluum ſit determinatum reſpectu neceſſitatis propriæ, vel alienæ?

1 AD tertium, quod reſpectu propriæ, 1. ad Titum 6 habentes alimenta, & quibus tegamur, contenti ſimus. vt dixi in arg. proximi art.

2 Præterea, ſi ſuperfluum determinaretur, reſpectu etiā neceſſitatis alienæ, tunc nihil videtur eſſe ſuperfluum, quia nihil poteſt habere homo, quod nō ſit ſibi neceſſarium, vel propter ſe, vel propter alios.

Sed contra facit, quod dicit Greg. verbum otioſum, quod caret ratione iuſtæ neceſſitatis, vel intentione piæ vtilitatis: ergo à ſimili ſuperfluum in rebus eſt, quod non habet in ſe rationem iuſtæ neceſſitatis, nec intentionem piæ vtilitatis.

Reſpond. dicendum, quod ſuperfluum dicitur aliquando ſic, & aliquando ſic, homo enim poteſt dupliciter conſiderari. ſ. primo, vt eſt indiuiduum ſingulare, vel prout eſt membrum eccleſiæ; ſi primo modo eſt concluſio, quod ſuperfluum determinatur reſpectu propriæ neceſſitatis, & definitur ſic, ſuperfluum eſt, quod ſupereſt naturæ, ſi ſecundo modo, tunc eſt concluſio, quòd ſuperfluum determinatur reſpectu propriæ, & alienæ neceſſitatis, & intentione piæ vtilitatis.

Ad primum reſpond. quòd illud intelligitur ſecundum primam conſiderationem hominis, ſcilicet in quantum eſt indiuiduum ſingulare; tunc enim, vt dictum eſt ſuperfluum determinatur, reſpectu neceſſitatis propriæ,

Ad ſecundum reſp. ꝙ forſitā verū eſt, ꝙ homini bene diſpoſito nihil eſt ſuperfluum; quia ſi totum mundum haberet, bene diſpenſaret.

ARTIC. IV.

Vtrum raſio capitis, ſit temporalium rerum depoſitio?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd ſic per cap. duo ſunt 12. q. 1. vbi Hieron. ad quendam ſuum leuitam de duobus generibus hominum ait. Raſio vero capitis, eſt temporalium omnium depoſitio.

2 Pręterea, clerici, cum coronantur, dicunt dominus pars hæreditatis meæ, ſed dominus cum illis temporalibus pars eſſe dedignatur, cap. clericus 12. q. 1. ergo &c.

3 Præterea, ad maiorem perfectionem tenentur clerici noui teſtamenti, quàm veteris; vnde Dominus ait Matth. 5. niſi iuſtitia veſtra abundauerit ſuper iuſtitiam phariſeorum. &c. Sed clerici veteris teſtamenti non habebant partem hæreditatis, cum fratribus ſuis; eis enim Dominus dixit Num. 18. in terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partes inter eos: ergo clerici noui teſtamenti, minus debent habere.

Sed contra facit; quia Hieremias fuit de ordine ſacerdotali; & tamen habuit poſſeſſionem iure hæreditatis Hierem. 32. ergo etiam clerici poſſunt habere patrimonialia bona.

Reſpond. dicendum, quòd terrenorum poſſeſſio non contrariatur diuino cultui, ad quem clerici deputantur; ſed nimia eorum ſolicitudo: nam affectio in crimine eſt: decet tamen eos de proprio minus ſolicitos eſſe, quàm laycos, & quòd de illo liberalius pauperibus eleemoſinas tribuant, & ſic patet, quòd abrenunciatio temporalium non eſt annexa tanſuræ, licet ſit ſignum, quòd clerici minus debeāt circa terrena affici.

Ad primum Reſpond. quòd intelligitur, quoad curam, & ſolicitudinem, ſaltem vltra neceſſaria.

Ad ſecundum reſpond. quòd Dominus dedignatur pars fieri, vt ex æquo cui alijs diligatur, ita ſcilicet, quòd aliquis ponat finem ſuum in Deo, non in rebus mundi; non tamen dignatur fieri pars eorum, qui res mundi ita poſſident, quòd per eas à cultu diuino retrahantur.

Ad tertium reſpond quòd miniſtri veteris teſtamenti bona poſſidebant propria, & habebant ius in hæreditate paterna; ſed ideo non acceperunt partem cum alijs tribubus, quia erant omnes diſpergendi per omnes tribus ad diuinum cultum, quòd fieri non potuiſſet, ſi vnam determinatam partem terræ, accepiſſent, ſicut aliæ tribus. Clerici autem in communi vita degentes, vt ſunt regulares omnes profeſſi, proprium habere non poſſunt. c. Non dicatis 12. q. 1. vbi Aug. ſerm. 3. de communi. vita clerico. Non dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia. conc. c. eum ad monaſterium. de ſtatu Monachorum.

ARTIC. V.

Vtrum eccleſia licitè poſſit habere immobilia bona?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd non, Num. 18. in terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos: ergo pars, & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael. Idem in Leuit. 25. ergo idem prohibetur, ſacerdotibus iure legis, qui in locum ipſorum ſucceſſerunt.

2 Præterea, idem prohibetur apud Matt. 10. Nolite poſſidere aurum, neque argentum. &c.

3 Præterea, cui prohibetur ſolicitudo de craſtino, prohibetur etiam poſſeſſionem habere: ſed dicitur Matt. 7. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum: ergo. &c.

4 Præterea, habere poſſeſſiones, repugnat conditioni clericali, qui clerici nihil aliud curare debent, niſi Deum. c. cui portio. 12. q. 1.

5 Præterea, ſicut in homine ſe habet ſuprema ratio ad ſenſualitatem, ita ſe habet ſtatus eccleſiaſticus ad ſecularem: ſed non eſt licitum, quòd ratio deſcendat ad id, quod eſt ſenſualitatis: ergo nec eccleſiaſticus ſtatus ad id, quod eſt ſecularis ſtatus, cuiuſmodi eſt habere temporalia immobilia.

6 Præterea, dicitur Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur: vos autem non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor; & 1. Pet. vlt. Non dominantes in clero, ſed forma facti gregis. ex animo. &c.

7 Præterea, ad idem videtur accipi, quod communiter dicitur, quòd cum eccleſia donationem Conſtantini acceptauit, audita eſt vox in aere dicens, venenum intrauit in eccleſiam Dei.

Sed contra dicitur in cap. expedit. 12. q. 1. vbi Proſper lib. 2. cap. 9. de vita contemplatiua dicit, expedit facultates eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni; Non enim propriæ ſunt, ſed communes eccleſiæ facultates.

Reſpon. dicendum licitum eſſe eccleſiæ bona immobilia poſſidere; vnde patet ante legem fuiſſe primogenitos ſacerdotes, qui præ alijs dominium, & poſſeſſiones habebant. Gen. 27. vbi dixit Iſac ad Iacob eſto Dominus fratrū tuorum, quia illa erat benedictio primogeniti: ſecundo, hoc fuit tempore legis Leuit. 27. Homo ſi vouerit domum ſuam &c. & Num. 35. præcipe filijs Iſrael, vt dent leuitis de poſſeſſionibus ſuis, iuxta imperium Domini. Tertio, patet in nouo teſtamento, in quo probatur, quod Chriſtus loculos habebat, vbi reponebantur à fidelibus oblata ad vſum eius. Io. 12. & Apoſtoli diuidebant ſingulis, prout vnicuique opus, erat; act. 4. Quarto, hoc idem probatur ex canonibus Apoſtolorum c. 41. quod eſt in c. præcipimus. 12. q. 1. Quinto, authoritate Conciliorum, vt in Concilio Martini Papæ. cap. 15. Sexto, eſt authoritas Sanctorum. Ambroſij cap. aurum. 12. q. 2, Hieronimi. cap. gloria. 12. q. 1. Gregor. cap. cum deuotiſſimi. 12. q. 1. quod idem tenuerunt Alber. mag. Alex. de Ales. S. Bonau. & S. Thom.

cleſiæ cap. Epiſcopus. 12. quæſtione prima, cap. hio vſus, 10.q.2.

Sed contra facit ratio; quia Prælatus tenetur facere eleemoſinam pauperibus, ſed poteſt eſſe, quod cognati ſint tales; ergo eis bona donare poſſunt.

Reſpond. dicendum, ſub certis concluſionibus; prima prælati tenentur pauperes etiam de rebus eccleſiæ, vt in d.cap.quiſquis, immo primo illis ſubuenire debent, quàm alijs cæteris paribus; quia ſecundum ordinem charitatis tenetur diligere magis coniunctos, quàm alios, cap.non ſatis. 86. diſt. ſecunda ſit concluſio, quòd prælati non debent dare cognatis ſuis, niſi neceſſaria, non autem, vt ditiores fiant, & per hæc patet reſponſio ad obiectum primum.

Ad ſecundum reſpond. quòd illud fuit ſtatutum propter illos, qui ſunt malæ famæ; vnde ſi conſanguinei prælati fuerint prudentes, & fideles, bene poſſunt inſtitui procuratores rerum eccleſiæ.

QVÆST. III.

NVnc quæritur &c.

Concluſio duplex dicitur huius quæſtionis prima, quòd Prælati nihil patrimonij habentes, & tempore eccleſiæ ſuæ bona quæcunque immobilia emerint, eccleſiæ ſuæ conferre debent; ſi autem ipſis propriè aliquid liberalitate alicuius, vel ſucceſſione cognationis obuenerit faciant inde, quod eorum propoſito congruit; hoc idem ſi proprio labore, vel propria induſtria acquiſiuerint, in rebus eccleſiæ non numeratur. cap. primo, & ſecundo, 12. quæſt. 3.

Secunda ſit concluſio, quòd ille, qui donat prælato pro remedio animæ ſuæ, non pro commodo ſacerdotis, inter facultates eccleſiæ cōputabitur. Quicquid autem per fideicommiſſum ſacerdoti, aut eccleſiæ dimittitur, cuicunque alij poſtmodum profuturum, id inter facultates ſuas eccleſia computare, aut retinere non poterit. cap. pontifices. 12. quæſtione 3. & cap. fin.

QVÆST. IV.

QVòd autem quæritur. &c.

Concluſio huius q. eſt, quòd res quæſitæ communiter de reb. eccleſiæ, & de reb. prælati, communiter illis prouenire debent, & communiter diſtribui pro rata pretij dati; ſi enim æqualiter dederunt, eccleſia, & Prælatus in re illa emenda, ęqualiter diuidetur, ſi plus dedit eccleſia, quàm prędatus, vel prælatus plus de proprijs, quàm eccleſia de ſuis, pro rata pretij dati vterque obtinebit portionem rei emptæ, vel acquiſitæ ita colligitur ex cap. primo, & ſeq. 12.q.4.

QVÆST. V.

TEſtamenta vero non licet eis conficere, niſi de rebus proprijs.

Pro declaratione contentorum in hac quæſtione videndum erit primo,

ARTIC. I.

Vtrum Prælati, & alij clerici, poſſint teſtari de rebus eccleſiæ?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic; quia congruum eſt, vt bona pauperum erogentur pauperibus, quorum clerici ſunt diſpenſatores. cap. Epiſcopus. 10.q.2. ergo de his teſtari poſſunt.

2 Prȩterea, quilibet poteſt teſtari de his, quę ſunt in poteſtate eius, ſed bona eccleſię ſunt in poteſtate Epiſcopi; ergo de his teſtari poſſunt. cap. præcipimus. 12. quæſt. 1.

3 Prȩterea, clericus in ægritudine conſtitutus poteſt facere eleemoſinam de rebus eccleſiæ, ergo de his teſtari poterit. cap. ad hoc. de teſtam.

4 Prȩterea, qui poteſt donare, poteſt teſtari; at clerici de rebus eccleſiæ donare poſſunt; ergo & teſtari poterunt. cap. 3. de donat.

Sed contra facit, quòd dicitur in cap. 1. & ſeq. 12. quæſt. 5.

Reſpond. dicendum per multas concluſiones, & primo, quòd clericus habens bona ex patrimonio, vel acquiſita ſibi ſua induſtria, vel amicorum cauſa de talibus ſibi intuitu perſonæ prouenientibus, poteſt facere teſtamentum, ipſaque donare ad eius libitum, quia talia bona ſunt ſua, & conſequenter de his diſponere poteſt. l. in re mandata C. mandati. facit c. quia nos. de teſtam. ſi tamen eccleſiam læſerit, damnum eccleſiæ debet de huiuſmodi bonis reſarciri, & de reſiduo ad libitum diſponere: quod procedit etiam ſi eſſet filius familias: vnde ſi non de his non diſponeret eccleſia, non ſuccedunt, ſed veniunt ſuccedentes ab inteſtato, cap. ſint manifeſtæ. 12. q. 1. quod ſi venientium ab inteſtato nullus extaret, tunc ei ſuccedet eius eccleſia. l. ſiquis pręsbiter. C. de Epiſcopis & cler. cap. 1. in fine de ſuc. ab inteſtato Doct. com. cap. cum in officijs de teſtam. ſecunda ſit concluſio, quòd clericus beneficiatus de bonis eccleſiæ, aut de his, quæ intuitu eccleſiæ acquiſiuit, vt res immobiles, redditus, & etiam aliqua mobilia, vt ornamenta, libri, calices, & cruces, & huiuſmodi, inter viuos donare, nec in infirmitatibus de his teſtari poteſt; quoniam talia bona non ſunt eius propria, ſed ipſorum eſt tantum adminiſtrator. cap. fraternitate. de donat. Idem eſt de hoſpitalarijs, qui nec de fructibus diſponere poſſunt, niſi in vſum pauperum hoſpitalis. Clem. quia contingit. de relig. domibus; Tertia ſit concluſio, qua clericus de fructibus eccleſiæ ſuæ, in vita ſua, ad libitum diſponere poteſt, teſtari autem non poteſt: hodie autem facta compoſitione ſpoliorum clerici inferiores teſtari poſſunt de fructibus perceptis, idem eſt vbi vigeret talis conſuetudo.

Ad primum reſpond. negando conſequentiam; quia non eſt idem teſtari, & diſpenſare; nam teſtatorem oportet eſſe non tantum diſpenſatorem, ſed etiam dominum rerum abſolutè: diſpenſatorem autem non oportet eſſe dominum rerum, de quibus facit eleemoſinam; vnde gl. in c. quia. de teſtamentis. dicit, clerici de bonis eccleſię nullum poſſunt facere

teſtamentum, cum eorum proprietas non ſit ſua, cũ ſolum uſum habeant. &c.

Ad ſecundum reſpond. quòd maior eſt vera de illis, quæ ſunt in poteſtate alicuius, quantum ad proprietatem, & dominium; ſed res eccleſiæ non dicuntur in poteſtate, niſi quantum ad adminiſtrationem: vnde ratio non militat.

Ad tertium reſpon. quòd aſſumptum eſt falſum: nam clericus poteſt aliqua donare intuitu eleemoſinæ de rebus eccleſiæ, non tamen de his teſtari poteſt, cũ non ſit earum Dominus; nota tamen; quòd religioſi, ante profeſſionem poſſunt teſtari de rebus proprijs, ſecus poſt profeſſionem, quo caſu, etiã ſi factus ſit Epiſcopus, non poteſt teſtari, gloſ. cap. tua. 12.q.1.

CAVSA XIII.

Diocęſani cuiuſdam baptiſmalis eccleſiæ. &c,

1 MOdo primum quæritur, ſi illi, quorum domicilia ſunt in diocęſi huius baptiſmalis eccleſiæ, debeant perſoluere decimas illi eccleſiæ, & celebrare ſuas exequias apud eam eccleſiam, in qua quondam eadem fiebant à parentibus eorum?

2 Secundo, an præſcriptione temporis, ius percipiendi decimas, & funerandi tollatur?

QVÆST. I.

QVòd priori eccleſiæ. &c.

Concluſio huius quæſt. eſt, quòd decimæ, aut ſunt prædiales, aut perſonales, de primis eſt iſta concluſio, quòd tales decimæ, poſtquàm parochię fuerunt diſtinctæ, de iure communi ſoluendæ ſunt eccleſiæ, intra cuius parochiam ſitum eſt prædium. cap. quoniam. de decimis, fallit vbi eſſet priuilegium, vel contraria conſuetudo. cap. 1. & 2. de decimis; vel vbi eſſet præſcriptio; vel cum fuerit facta conceſſio iuris decimandi alicui ab Epiſcopo de conſenſu Epiſcopi. c. ſtatuimus. 16.q.1. vbi vero parochia non eſt limitata, in arbitrio Epiſcopi eſt cui dentur decimę noualium cap. quoniam. de decimis; In dubio tamen potius eccleſijs matricibus, vbi frequentius audiunt diuina, quam capelli, dabuntur decimę. cap. ad apoſtolicæ. de decimis. cap. quicunque. 16.q.1. cap. ex tranſmiſſa. de præſcrip. ſecunda ſint concluſio, quòd decimæ perſonales, quæ proueniunt ex artificio, vel negotio huiuſmodi, ſunt dandæ illi eccleſiæ, vbi per totum annum audit diuinum officium, & præcipit eccleſiaſtica ſacramenta; ſi vero audiat in diuerſis diuinum officium, tunc inter tales proportionabiliter diuidentur decimæ. gl. cap. omnes. de maior. & obed.

QVÆST. II.

1 AD hæc decimationes iſtæ. &c.

Pro intelligentia eorum, quæ in hac quæſtione continentur videndum erit.

ARTIC. I.

Vtrum ius decimandi, & funerandi præſcriptione tollatur?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non; quoniam non continuè dantur, vnde ſeruitutes præſcribi non poſſunt, cum non cõtinuè poſſideantur. l. ſeruitutes. ff. de ſeruit.

Sed contra dicitur cap. 1. 13.q.2. vbi Gelaſ. Papa Epiſcopis Sicilię epiſt. 2. cap. 3. dicit in effectu quòd; quæ triginta annis ab Epiſcopis poſſidentur, Iure ab eis vendicantur.

Reſpond. dicendum ſub certis concluſionibus, & primo, quòd decimæ non poſſunt à layco præſcribi. cap. cauſam, quæ. de præſcrip. ſecunda ſit concluſio, quòd parochia contra parochiam præſcribere poteſt. cap. de quarta, de pręſcr. tertia ſit concluſio, quòd clerici non habentes parochiam decimas præſcribere non poſſunt; quia nec etiam eas poſſident. c. placuit. 16.q. 1. immo tenetur eas ſoluere, niſi ſint priuilegiati. cap. peruenit, 16.q.1. quarta ſit concluſio, quòd religioſi, ſi parochias habent, præſcribere poſſunt decimas, ratione ipſarum parochiarum; tenentur tamen probare titulum. cap. ſi diligenti. de præſcr. parochia tamen ſecularis, contra ſecularem, non tenetur probare titulum, cap. uigilanti de præſcr. quamuis Epiſcopus dicens ſe præſcripſiſſe decimas in alterius Epiſcopatu, debet allegare titulum, niſi ſit præſcriptio tanti temporis, cuius memoria non extet in contrarium. c. Epiſcopum. de præſcript. in 6. quinta ſit concluſio, quòd pręſcriptio in vno pręd10 inducta non extenditur ad alterum, quòd de nouo colitur. cap. cum contingat. de decimis. arg. l. ſi unus. §. omnia ff. de pactis.

Ad oppoſitum reſpond. quòd licet perceptio decimarum non ſit continua, ſed ſemel in anno: ius tamen decimandi dicitur cõtinuum: propterea quòd dictum eſt de iure decimandi, idem dicendum eſt de iure funerandi, & ſæpeliendi, de quo dixi in tractatu. de ſepulturis. per totum, vbi diſcutitur tota materia, quæ tractatur in hac. 2.q.

CAVSA XIIII.

Canonici eiuſdem eccleſiæ. quæſt. mouent de prædijs, teſtes ex fratribus ſuis producunt, negotiatoribus pecuniam crediderunt, vt ex eorum mercibus emolumenta acciperent.

1 HIc primum quæritur, an liceat eis ſua repetere.

2 An illi teſtes ſint audiendi?

3 Tertio, an illud ſit vſuras exigere?

4 An liceat clericis, vel laycis a quolibet vſuras expetere?

5 Quinto, an eleemoſinæ de vſuris fieri poſſint?

6 Sexto, an vſurarij pœnitentiam agere valeant, niſi, quòd malè acceperint, reſtituant?

QVÆST. I.

QVod autem ſua repetere &c. Pro declaratione huius q. quatuor videnda ſuot & primo.

ARTIC. I.

Vtrum liceat alicui ſua repetere? &c.

1 AD primum videtur dicendum, quòd oon, ex illo Luc. 6. qui aufert, quæ tua ſunt ne repetas, & qui aufert tunicam, & veſtimenta, noli prohibere.

2 Præterea, Mat. 19. ſi vis perfectus eſſe, vade & vende omnia, quæ habes & da pauperibus: quia ergo iſti iter perfectionis arripiont, noo licet eis ſua habere; Multo ergo minus licet eis repetere, quia non debet repeti, quòd poſſideri non licet.

3 Præterea, Mat. 5. ſi quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium.

4 Præterea, facit 1. Cor. 6. ſecularia igitur iudicia ſi habueritis, omnino peccatum eſt in vobis.

Sed cootra facit c. penult. 4. q. 1. vbi Aug. in lib. 19. Contra fauſtum. c. 15. dicit, quòd debetur, & ſi beoignè dimittitur, non tamen inique repetitur, vnde gl. ſuper 1. Cor. 6. mihi licent, ſed non omnia expediunt; dicit, quòd licebat Apoſtolo ſumptus repetere, ſed non expediebat; ſed licitum eſt, quòd nullo iure prohibetur à Domino; ergo licet alicui ſua repetere.

Reſp. dicendum, quòd diuina lege ſtatutum eſt, vt ad Iudices recurratur, veluti ad legem animatam, qui oppreſſos ſubleuent, & opprimentes reprimãt, & iudiceot in veritate. Eſai. 1. quærite iudicium, & ſubuenire oppreſſo, iudicate pupillo, & defendite viduam; vnde repetere ſuum in Iudiciom, licitum erit, cum ille, qui ſuo iure rutus nemini iniuriam faciat; poteſt tamen cootingere, quòd repetere ſuum in iudicio, ex defectu alicuios circunſtantiæ, reddatur illicitum, & hoc quatuor modis, Primo ſi ad Iudicem non competente recurrat; tunc .n. fit iniuria ſuo competenti Iudici, & detentori, quia vexatur illum indebitè; Secundo fit fallaciter, & calumnioſè in iudicio procedendo, defraudando Iudicem, vel donis corrumpendo. Eſai. 10. vt opprimeot paoperem, & vim facere cauſę humilium? Tertio modo, ſi turbato animo, & ex ira, & per inordinatum affectum, contentioſè, & ita cum detrimento pacis, nam vt dicitur Iac. 1. vbi zelus, & contentio, ibi inconſtantia, & eius opus prauum: Quarto, ex auaritia, qua vult magis cum iactura proximi habere ſua, quàm proximum bene ſe habere.

Ad primom reſp. quòd illa præcepta oon obſeruanda ſunt io exhibitione operis, ſed in præparatione animi; debet .n. homo eſſe præparatus ſua non repetere in caſu, in quo hoc exigeret neceſſitas fidei, vel charitatis; In quo etiam caſu ſua dare de nouo tenetur; ſed quòd vltra hunc caſum homo ſua non repetat, poteſt eſſe cõſiliũ debitis circũſtãtijs ſeruatis.

Ad ſecundom reſp. quòd hoc non probat, quòd ſit illicitum ſecundum ſe repetere ſua in iudicio; bene autem ijs, qui reounciauerũt proprijs, vt in monachis profeſſis.

Ad tertium reſp. qoòd illa authoritas, non eſt intelligenda ad literam, ſed in præparatione animi; quia homo debet habere animum præparatum ad ſubſtinendum ablationem tunicæ, & pallij, antequam ſuſcitaret ſcandalum, vel aliquid contra charitatem ageret.

Ad quartum reſp. dicendũ, quòd Apoſtolus oon reprehendit ſimpliciter repetitionem ſoorum; ſed repetitionem, quæ fit vel coram iudicibus infidelibus, vel quæ fit fraodolenter, vel doloſè, vel ex ira, & malo animo, vel ex auaritia, & cupiditate inordinata.

ARTIC. II.

Vtrum liceat perfectis ſua repetere?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non facit Mat. 19. ſi vis perfectus eſſe vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus &c. ſi ergo poſſidere non poteſt; ergo nec repetere poterit.

2 Præterea, facit c. 1. 14. q. 1. vbi concil Carthag. 4. c. 19. dicit, Epiſcopus, nec prouocatus, pro rebus tranſitorijs litiget.

Sed cootra facit 1. Cor. 6. vbi Apoſtolo, qui erat perfectus, licitum erat repetere, vt dixi in 1. artic. huius q.

Reſp. dicendom, quòd ſit ſermo de perfectis, cuiuſmodi ſunt Prælati, & religioſi, ſit igitur hæc concluſio, quòd perfectis, qui renũtiauerunt proprijs nõ licet repetere pro quibuſcũq; rebus tãquã proprijs pfectis autem, qui habent bona in cõmuni, licet repetere bona communitatis, & litigare in iudicio pro eis, debitis, circunſtantijs adhibitis, maximè illis, qui curam communitatis habent, eſt enim opus pietatis recuperare res pauperum. Pſal. 81. eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate, alia ſit concluſio, quòd prẹlati, quibus non eſt prohibitom habere proprium, licitum eſt repetere ſua, vti propria, ſimiliter poſſunt, & debent bona ſua eccleſiæ recuperare; etiam non obſtante ſcandalo, ſi aliter haberi non poſſent, dummodo in reliquis ſeruarentur debitæ circunſtantiæ.

Ad primum reſp., qoòd renũciantibus proprijs, non eſt licitum repetere, vt dictom eſt.

Ad ſecundum reſp. quod prohibetur Epiſcopus litigare in iudicio iniuſte, ex auaritia, non autem repetere bona ſua, etiam temporalia debitis circunſtantijs adhibitis.

ARTIC. III.

Vtrum ſit licitum minus perfecto ſua repetere?

1 AD Tertium videtur dicendum quòd non, dicitur enim 1. Cor. 13. charitas non quærit, quæ ſua ſunt, dicit ibi gl. charitas non repetit ablata.

2 Præterea, dicit Greg. pro re temporali, pax à corde cum

de eum proximo ſcinditur, appatet, quòd plus res quam proximus amatur.

3 Præterea, 1. Cor. 8. ſi eſca ſcandalizat fratrē meū non manducabo carnem in æternum, ergo vbi immi neret ſcandalum proximi, non liceret repetere, nam & opera miſericordiæ tenemur dimittere propter ſcandalum; ergo & repetere, cum non ſit in præcepto, & liceat vnicuiq; renunciare iuri ſuo.

Sed contra facit, quòd dictū eſt in 1. Art. huius q.

Reſp. dicendum, quòd repetere ſua cum inordinata cupiditate, non ſeruatis circunſtantijs, dicitur repetere cum ſcandalo, quòd non licet 1. Cor. 13. quia quis magis amare debet ſalutē proximi, quàm bona ſua. ad Phil. vlt. Non quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in iuſtitia veſtra, non tamen dicitur ſcandalum, repetere ſua, niſi forte paſſiue, nam eccitare debemus ſcandalum proximi, ſalua triplici veritate .ſ. doctrinæ, vitæ, & Iuſtitiæ, non eſſet autem veritas iuſtitiæ ſi tolleretur repetitio, nec eſt verum ſimpliciter, quòd opera miſericordiæ ſint dimittenda propter ſcandalum, ſed bene differenda quandoq;, & per hæc patet reſp. ad obiecta.

ARTIC. IIII.

Vtrum ſit licitum omnia ſua repetere?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd non, quia ſuperflua non ſunt repetenda; ſuperfluum .n. eſt alienum, ideſt indigentis; ergo cum alienum, non tuum, & per conſequens non licebit repetere.

Sed contra facit, quòd dictum eſt art. 1.

Reſp. dicendum, quòd tam de neceſſario, quàm de ſuperfluo competit repetitio, ſecundum modum qui dictus eſt, ſed in hoc eſt differentia, quia poſt repetitionem, non teneris neceſſarium diſpenſare indigenti; ſed ſuperfluum teneris, poteſt ergo ſuperfluū repeti ad diſpenſandum; ſed non ad retinendum, & ſecundum hunc modum, ſuperfluum eſt alienum & tuum; alienum ad retinendum, tuum ad diſpenſandum.

QVÆST. II.

De eo autem, quòd quæritur, An de ſuis fratribus teſtes inducere poſſit? &c.

Quia hæc materia tractata eſt latè ſupra in 3. q. 5. dicas tantum concluſionem eſſe huius q. quòd in cauſa domeſtica, domeſtici teſtes non admittuntur; ſed bene in eccleſiaſtica admittendi ſunt.

QVÆST. III.

Quid autem preter ſummam, emolumenta ſectari, ſit vſuras exigere? &c.

Pro declaratione huius q. videndum erit primo.

ARTIC. I.

Vtrum recipere aliquid vltra ſortem, ſit vſura ſemper?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic; per cap. 1. 14. q. 3. vbi Aug. ſuper pſal. 36. ad verbū tota die dicit. ſi fœneraueris homini, id eſt, ſi mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quàm dediſti, ſiue illud triticum ſit, ſiue vinum, ſiue oleum, ſiue quodlibet aliud, ſi plus quam dediſti expectas recipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus conc. cap. ſeq.

2 Præterea, arguendo ab ethymologia uocabuli, vſura dicitur vſus æris, & à definitione vſura .n. eſt lucrum ex mutuo debitum vel exactum; ſed qui vltra ſortem recipit, vtitur ære, & ex mutuo capit lucrum; ergo eſt vſura; facit etiam cap. 1. de vſuris.

Sed contra facit glo. in ſumma 14. q. 5. vbi excipit ſex caſus, in quibus aliquis recipit aliquid vltra ſortem, & tamen non eſt vſurarius. Primo fauore eccleſiæ c. conqueſtus. de vſuris. Secundo, cum fideiuſſor ſoluit ſortem, & vſuram; nam poteſt uſuram petere. Tertio, cum pœna petitur præter ſortem c. in legibus. 12. q. 2. Quarto, cum petitur vſura tanquam intereſſe .l. ſocius ff. pro ſocio; Quinto, cum recipitur aliquid pro re, quæ non conſiſtit pondere, numero, vel menſura, ſicut in locatione. Sexto, ratione incertitudinis cap. in ciuitate, de vſuris.

Reſp. dicendum ſub iſta concluſione, quòd recipere aliquid vltra ſortem, pro pecunia mutuata, gratia vſus ipſius rei accommodatæ, eſt vſura, vt patet in d. c. 1. 14. q. 3.

Ad ea, quæ dicit gl. reſp. quòd in dd. caſibus non eſt accipere vltra ſortem ex cauſa mutui, nam ad c. conqueſtus. de vſuris. Reſp. quòd ibi fuit cauſa recuperationis rei Eccleſiæ de manu layci, vt dicitur ibidem.

Ad ſecundū reſp. quòd fideiuſſor recipit vtrūq; quia debet ſeruari indemnis cap. conſtitutus. de fide iuſſor, non .n. eſt lucrum; ſed uitatio damni.

Ad tertium Reſp. quòd ibi pœna imponitur ratione moræ, intentione arctandi tantum ad ſoluendū infra certum tempus, non eſt vſura. Ad quartum Reſp. quòd debitor, ex cuius non ſolutione creditor damnificatur notabiliter, tenetur ſecundum Iuſtitiam ſatisfacere creditori de intereſſe cap. peruenit. de fideiuſſor. Ad quintum patet Reſp., quia ibi eſt contractus locationis, non contractus mutui.

Ad vltimum Reſp., quod vbi non eſt lucrum, ibi non eſt vſura. not. cap. in ciuitate. de vſuris, de qua materia cum late dixerim in ſumma pec. capit. parte 1. tit. 6. q. 48. & ſeq. hic de ea nil vltra dicam ne eadē pluries repetere videar; ſatis .n. erit principales articulos excutere; qui in materia principali q. videntur accommodati.

QVÆST. IIII.

Quod vero nec clericis, nec laycis, liceat vſuras exigere probatur. &c.

ARTIC. I.

Pro declaratione huius q. quæro. vtrum accipere vſuram pro pecunia mutuata ſit ſempre peccatū mortale?

AD hoc videtur dicendum, quòd non; quia nullus peccat imitans exemplum Chriſti, iuxta illud Io. 3. exemplum dedi vobis, vt quemadmodū ego feci, ita &

ita & vos faciatis; ſed dominus de ſe ipſo loquitur Lucę. 19. ego veniſſem,& cũ vſuris exegiſſem illam. ſ. pecuniam mutuatam. & cæt. ergo exigere vſuras non eſt peccatum.

2 Præterea, nullum peccatum conceditur in lege diuina; quia ipſa eſt immaculata, ſed date mutuum ad vſuram conceditur à lege diuina, Deut. 23. non fę neraberis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno; ergo dare ad vſuram, non eſt peccatum.

3 Peccatum, illud, quòd te promittitur tanquam præmium pro legis obſeruantia, non poteſt eſſe peccatum mortale; ſed dare ad vſuram promittitur in lege diuina, vt præmium iuſtitię dicitur.n. Deut. 28. fęneraberis gentibus multis, & ipſæ à nullo fęnus accipies; ergo dare mutuũ ad vſuram, non eſt peccatũ.

4 Præterea, prætermittere conſilium, non eſt peccatum mortale; dicitur.n. 1. Cor. 7. mulier non peccat ſi nubat, quamuis conſilium virginitatis prætermittat; ſed dare mutuum abſque vſura ponitur inter cõnſilia. Luc. 6. vbi dicitur, diligite inimicos veſtros, & benefacite eis, qui vos oderunt, & date mutuum nihil inde ſperantes, in quo non prohibetur vſura. ergo concluſio vera.

5 Præterea, homo habet dominium rei ſuæ, & pecuniæ ſuæ; ſed homo poteſt locare domũ ſuam, prædium, & equum pro pretio; ergo pari ratione poteſt accipere pretium, prò pecunia alteri accommodata.

6 Præterea, pretium accipere pro eo, quod quis facere non tenetur, non videtur eſſe ſecundum ſe peccatum; ſed non in quolibet caſu pecuniam habens, tenetur eam proximo mutuare; ergo licet ei aliquando pro mutuo pecuniam accipere.

7 Præterea, argentum monetatum, & in vaſe formatum, non differunt ſpecie; ſed licet accipere pretium pro uaſis argenteis accommodatis; ergo etiam licet accipere pretium pro mutuo argenti monetati; vſura ergo ſecundum ſe non eſt peccatum.

8 Præterea, quilibet poteſt accipere rem, quam ei dominus rei voluntarie tradidit: ſed ille, qui accipit mutuum, voluntariè tradit vſuram: ergo ille, qui mutuat, licitè poteſt accipere.

9 Præterea, multo grauius eſt occidere hominem, quàm accipere pretium pro pecunia numerata, & accommodata; ſed occidere hominem in aliquo caſu licet; ergo multo magis dare pecuniam ad vſuram licebit, in aliquo caſu.

10 Præterea illud, ad quod homo ſe obligat, licitè poteſt ab eo exigi; ſed ille, qui dat vſuram ad hoc ſe obligat, quando mutuum accipit; ergo licitè poteſt vſurarius accipere.

Sed contra facit c. ſi quis vſuram. cum multis alijs cap. 14. q. 4. vbi Ambr. lib. de bono mortis cap. 12. ſi quis vſuram acceperit rapinam facit, vita non viuet.

Reſpon. dicendum, quòd accipere pecuniam pro re numerata, eſt peccatum mortale, omne. n. quod eſt contra præceptum legis diuinæ eſt peccatũ mortale: ſed dare ad vſuram eſt contra præceptum legis diuinæ; dicitur enim Exod. 22. ſi pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, nõ vrgebis eum, quaſi exactor, nec vſuris opprimes, facit c. quia in omnibus. de vſuris, vbi Alex. 3. Papa dicit, quòd crimen vſurarum vtriuſque teſtamenti pagina condemnatur; ergo dare pecuniam mutuo ad vſuram, eſt peccatum. Secundo, probatur ſic, ſicut propoſitum in propoſito, ita oppoſitum in oppoſito; vt dicit philoſophus, ſed nõ dare pecuniam ad vſurã ducit hominem ad vitam; dicitur n. Exod. 18. qui vſuram non accipit vitam viuet, & in pſal. 14. qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, hic accipiet beneditionem à domino; ergo accipere ad vſuram deducit ad mortem, & aufert diuinum benedictionem; ergo eſt peccatum mortale. Tertio, probatur ſic, quod eſt contra ius naturale, eſt peccatum mortale, ſed huiuſmodi eſt vſura; ergo eſt peccatum mortale, minor probatur; quia maior per ſe; cõtra ęquitatem. n. iuris naturalis eſt, quod pro æquali exigatur, pluſquam æquale, ſed recipiens ex mutuo pluſquam mutuauerit plus recipit, quàm debuerit; ergo. &c. maior patet; quia nulla res ualet plus, quam ſe ipſam minor patet de ſe.

Ad primum reſp. negando conſequentiam, quia, ibi vſura metaphorice dicitur pro ſuper excreſcentia bonorum ſpiritualium, quam exigit dominus volens, vt in bonis acceptis ab eo proficiamus, quòd eſt ad vtilitatem noſtram: nam ex eius metaphoricis locutionibus nõ poteſt propria argumentatio trahi.

Ad ſecundum reſp. negando minorem; dicimus enim, quòd accipere vſuram ab extraneis, non fuit conceſſum Iudæis, quaſi licitũ, ſed permiſſum, vt. ſ. per hoc non punirentur pœna temporali, cuius quidem permiſſionis ratio fuit, ad maius malum euitãdum, ne. ſ. à Iudæis Deum colentibus vſuras acciperent, propter auaritiam, cui dediti erant; vt habetur Eſaia 56. ſed poſtmodum per prophetas admoniti ſunt, vt taliter ab vſuris abſtinerent; vt d. Pſal. 14. vbi clare dicit, qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & Eſech. 18. qui vſuram non acceperit.

Ad tertium reſpon. negando minorem, & ad illud Deut. 28. reſpon. quòd fenerare quandoque accipitur pro mutuare, vt patet Eccl. 29. vbi dicitur multi vero, cauſa nequitiæ non fęnerati ſunt, id eſt, non mutuauerunt, mutuare aũt pertinet ad eum, qui ſuperabundat; & ideo, quòd dicitur fæneraberis, intelligitur, id eſt, mutuabis; vt per hoc detur intelligi, quòd tantum affluerent in temporalibus bonis quòd ipſi alij poſſent mutuare, & à nullo mutuum indigerent recipere.

Ad quartum reſpon. negando minorem; quia licet dare mutuum, ſemper ponatur inter conſilia, cũ ad hoc homo non ſemper teneat; nihilominus, quòd detur ſine ſpe lucri, hoc eſt præceptum.

Ad quintum reſpon. negando conſequentiam, & ratio eſt, quia non eſt ſimile de pecunia, & alijs rebus. ſ. domo, aut agro, quia in mutuo pecuniæ trãſfertur eius dominium; ideo. n. dicitur mutuum, eo quòd de meo tuum fiat; ideo non tenetur recipiens eandem illam numero reddere; ſed illi conſimile; in mutuatione vero domus, vel equi, dominiũ non transfertur; ideo proprie non dicitur mutuum. Alia ratio eſt, quia pecunia, dum in vſu vertitur, non conſumitur, nec deterioratur; Non ſic autem de alijs rebus, quæ ſecundum; quòd magis, & diutius, ſunt in vſu, magis tendunt ad defectum.

Tertia

de ſe, per ſe ipſam non fructificat fructus, ſed venit aliunde; non eſt autem ſic circa res alias, quæ de ſe ipſis afferunt fructum, & vtilitatem; & ideo non eſt ſimile, S. Bonau. in 3. ſent. Diſt. 36.

Ad ſextum reſp. negando aſſumptum; licet tamẽ ille, qui mutuare non tenetur, recompenſationem poſſit accipere eius, quòd fecit; non tamen amplius exigere poteſt.

Recompenſatur autem ſecundum æqualitatem iuſtitiæ, ſi tantundem reddatur, quantum mutuauit; vnde ſi amplius exigat pro vſu rei, quæ alium vſum non habet, niſi conſumptionem ſuæ ſtantiæ, exigit pretium eius, quòd non eſt, & ita iniuſta exactio eſt.

Ad ſeptimum reſpon. negando conſequentiam; quia non eſt ſimile; nam vſus principalis vaſorum argenteorum, non eſt ipſorum conſumptio; & ideo vſus eorum poteſt vendi licitè, ſeruato dominió rei; vſus autem principalis pecuniæ argenteæ, eſt diſtractio pecuniæ in commutationes; vnde non licet eius vſum vendere, cum hoc, quòd aliquis velit eius reſtitutionem, quòd in mutuo dedit. ſciendum tamẽ; quòd ſecundarius vaſorum vſus argenteorum, poſſet eſſe commutatio, & talem vſum eorum non licet vendere, & ſimiliter aliquis alius vſus pecuniæ argẽteæ poteſt eſſe, vt puta ſi quis concederet pecuniam ſignatam in ſacculo ad oſtentationem, vel ad ponendum loco pignorum, & talem vſum pecuniæ poteſt homo licitè vendere; quia ibi non eſt contractus mutui; ſed magis locatio, etiam conducti.

Ad octauum reſpon. negando minorem, non .n. qui dat pecuniam ſuam vſurario, dat ſimpliciter voluntarius, ſed cum quadam neceſſitate, in quantum indiget pecuniam accipere mutuo; quoniam ille, qui habet non vult ſine vſura mutuare.

Ad nonum reſpon. negando conſequentiam; nã occidere, ſicut, & mutuare bene, & male fieri poteſt; occidere tamen innocentem importat determinationem mali, & hoc nunquam bene fieri poteſt, ſicut nec dare mutuum ad vſuram; ſecundo reſpon. quòd non eſt ſimile de homicidio, & de vſura, quia licet occidere ſit malum in ſe, non tamen eſt malum ſecundum ſe; ſed dare ad vſuram malum eſt in ſe, & ſecundum ſe.

Ad decimum reſpon. quòd quando obligatio eſt licita, licitè poteſt exigi ab homine qui ſe obligauit; ſed ipſa obligatio vſurarum eſt contra iuſtitiam; & ideo non poteſt vſurarius aliquid exigere de eo, ad quòd alius ſe obligauit.

ARTIC. II.

Vtrum licitum ſit vſuras accipere ab hoſtibus.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic per cap. fin. 14. q. 4. vbi Ambr. 5. lib. de Tobia cap. 15. dicit ab illo vſuram exige, cui merito nocere deſideras; cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicantur vſuræ, quę bello vincere facile non potes &c.

2 Præterea, habetur Deute. 23. Non fœneraberis cum fratri tuo pecuniam, nec fruges, nec aliam rem, ſed alieno.

3 Præterea, facit ratio, quia cui licet rapere bona, ipſi quoq. vſuras exigere, ſed ab hoſtibus auferũtur bona, immo etiam uita; ergo licitum erit vſuras exigere; quòd ita arg. Ambr. d. loco dicens ab hoc vſuram exige, quem non ſit crimen occidere, ſine ferro dimicat, qui vſuram flagitat; ſine gladio ſe de hoſte vlciſcitur, qui fuerit vſurarius exactor inimici; ergo vbi ius belli, ibi etiam ius vſuræ.

Sed contra; quia omni iure ſimpliciter, & abſolutè prohibetur vſura; ergo nec etiam ab inimicis exigi poterit.

Reſp. dicendum, quòd cum vſurarum crimen vtriuſq. teſtãi pagina deteſtetur, ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri non videmus; dicit Alex. 3. in cap. ſuper eo. de vſuris, item cum ſit contra æquitatem naturalem, non eſt diſpenſabilis, cum apud omnes, & cum omnibus ſit ſeruanda Diſtintio. 13. per totam.

Ad primum reſpo. exponendo primo illum textũ negatiue, ſic, cui nocet, ideſt cui nocere debes deſiderare, ſic à nullo debes exigere vſuras, vt totum intelligatur negatiuè; ſecundo reſp. quòd loquitur ſecundum tempora antiqua, quando permiſſum erat iudæis accipere vſuras ab alienigenis. Deut. 23. vt dicam modo in reſp. ad ſecundum. Tertio, Reſpon. quòd Ambroſius debet intelligi, non de vſura propriè accepta, ſed vſuram dicit aliquam immoderatã exactionem, quam hoſti imponere poſſumus, vt affligatur & opprimatur; & hoc innuit litera, cum dicit, qui fuerit vſurarius exactor inimici.

Ad ſecundum reſp. quòd illa non fuit conceſſio, vt eſt rei licitę, ſed fuit permiſſio ad euitandum maius malum, ne .ſ. à Iudæis Deum colentibus vſuras acciperent propter auaritiam, cui dediti erant; vel illa acceptio vſuræ à gentibus, inter quas habitabant iudæi, non fuit propriæ vſuræ acceptio; ſed potius rei ſuæ recuperatio; quia illa tota terra erat Iudæis data à Domino, & iniuſtè poſſidebatur à gentilibus, & ideo permiſſio diuina fuit in eo caſu, in quo Ambroſius loquitur.

Ad tertium. Reſpon. negando aſſumptum; Non tamen eſt ſimile; furtum .n. & rapina poteſt fieri ab hoſtibus, authoritate Principis: ſed vſura nunquam inuenitur in tali caſu præcipi, vel permitti à Principe; ſed illa ſic. c. Dominus 24 q. 2.

QVÆST. V.

Quod vero eleemoſinæ non ſint faciendæ ex fœnore, vel vſuris, nec ex quolibet male acquiſito &c.

Pro intelligentia huius q. videndum erit primo.

ARTIC. I.

vtrum de vſuris, eleemoſina fieri poſſit?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic primo cap. 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vbi dicit gl. iniquitas bene diſpenſata in iuſtitiam vertitur; ſed pecunia acquiſita ex vſuris, dicitur pecunia iniquitatis, vt dictum eſt

ctum eſt in præceden. quæſt. ergo de ea fieri poteſt eleemoſina.

2 Præterea, ſi detur caſus, quòd aliquis non habeat niſi ex vſura acquiſitum, & occurrat vnus pauper in extrema neceſſitate poſitus, tenebitur ei facere eleemoſinam; ergo de vſnris fieri poteſt eleemoſina.

Sed contra facit .c. 1. 14. q. 5. vbi Augu. in ſermone 35. de verbo Domini dicit; Nolite velle eleemoſinas facere de fœnore, & vſoris, & eccl. 34. Immolans ex iniqoo, oblatio eſt immaculata; & infra, dona ioiqoorum non probat altiſſimns, nec reſpicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis, &c.

Reſp. diſtinguendo, aut vſnræ ſuor certæ, aut incertæ. ſi certæ, tripliciter, voo modo, qooad cootractum adeo, vt certo ſciat cootractum fuiſſe vſurarium; ſecundo modo ſi fuit certus quo ad quantitatem; vt quia certo ſciat ſe habere centum aureos ex vxuris: Tertio, vero fuerit certus quoad perſonas, vt quia ſciat à quibus perſoois fuerint extractæ vſuræ; ſi ſunt vſuræ certæ qooad omnia hæc tria, tunc talis fit concl uſio; quòd de vſuris oon poſſit fieri eleemoſina per illos, quorum non ſunt bona; quia eleemoſinæ debent fieri de ſuo, & non de alieno; quia hoc eſſet rapere, & non dare; vnde prouerb. 12. Honora dominum de ſubſtantia tua, quaſi diceret, non de aliena. & Eſaia 64. frange eſurienti panem tuum: ſi autem vſoræ ſunt incertæ, qoia omnino ignoratur, quòd contractus fuerit vſurarius, facta debita diligentia, talis per inuincibilem ignorantiam excuſabitur, & poterit de illis bonis, vt ſois facere eleemoſinas; quia credit ea ſua eſſe, & licitè acqoiſita, nec cootrarium apparet, & de vno quoq. præſumendum eſt bonum, vbi contrarium non apparet; ſi vero vſoræ ſont incertæ, qoo ad quaotitatem & hæres cum omni diligentia qua poterit perquiſierit, & noo potuit habere certitudinem, ex certa quantitate, & conſtaret ſibi, quòd vſurarius, qui ei bona reliqnerat exercebat vſuras, tunc tutius eſſet, qoòd bona ſibi obuenta poneret in manu Epiſcopi pauperibus eroganda, præter illa, quæ conſtaret non per vſuram acquiſita inter quos panperes hæres computari deberet, ſi non haberet alia: ſi autem ŭſuræ eſſent incertæ, quoad perſonas ita, quòd non poſſent reperiri, facta debita diligentia, à qua perſona ſint extortæ vſuræ; tunc eſt teria concloſio; quòd vſuræ ſunt per Epiſcopum patrem pauperum in pios vſus, & pauperum eleemoſinas connertendæ, vt quæ per impietatem crudeliter ſont extortæ, ptopter incertitudinem, tranſeant in opera pietatis, & pauperum ſubſtentationem; quarta ſit concluſio, quòd de vſuris poſſunt fieri eleemoſinæ, dum tameo non fiat vſurarius impotens ad reſtitutionem æquiualentis, & proponat reſtituere; cum ergo dicitur, quòd de vſuris non poſſit fieri eleemoſina, intellige de vſuris certis, qoæ qoia reſtitutioni ſubiacent, de eis eleemoſinæ non ſunt faciendæ; vnde non abſoluitur à debito reſtituendi, ratione collationis eleemoſinæ.

Ad primum reſpon. ibi de mammona iniquitatis intellige. 1. de pecunia, quæ vt in pluribus ex iniquitate acqoiritur vel inique retinetur com non diſtribuitur cui, quando, & quantum oportet, vel inique diſtribuitur cum in prauos vſus expenditur; ſeu dicas facite vobis amicos de mammona inignitatis. 1. reſtituite illis pecuniam, quàm iniuſte habuiſtis, & ipſi fient amici ueſtri, & orabunt pro vobis.

Ad ſecundom reſpon. Quòd ſi euenerit caſus debet ille, qui reſtituere habet ſignificare ei, cui reſtitutiò fieri debet, & det ſibi licentiam diſtribuendi, quàm ſi negauerit, & pauper erit in extrema oeceſſitate poterit ei ſuccurrere, nec tenetur pro ea rata, quàm dedit pauperi reſtituere, quia eo caſu omnia efficiuntur communia, & hoc niſi ille cui teoebatur reſtituere fuiſſet in eadem neceſſitate conſtitutus; nã tunc creditori prius ſuccurrendum eſt.

ARTIC. II.

Vtrum de rebus alienis inuito Domino contractis fieri poſſit eleemoſina?

1 AD ſecõdũ videtur diceodũ, quòd ſic, primo facit Parali. vlt. tua sũt omnia, & qoæ de manu tua accepimus damus tibi, ſed nulli fit præiudiciũ dãdo vero Domino, qnę ſua ſũt, ſed quæ dãt panpibus Domino dãt Mat. 15. quòd vni ex mioimis meis feciſtis &c. ergo à quocunq. dẽtur eleemoſinæ quocũq. modo acquiſitæ dantur vero Domino; ergo de iniuſtis acquiſitis poteſt fieri eleemoſina.

2 Præterea licet committere furtum, vt fiat eleemoſina, quia licet furari, vt in caſu quis ſe ipſum ſubſtẽter, ergo ſimiliter licebit vt proximum ſubſtentet quem tenetur diligere ſicut ſe ipſum.

3 Præterea omnia lege naturali ſuot communia ad vtilitatem hominum ordinata, ſed vnicuiq. licet vti lege naturali quantum ad ea reſpectu qoorum ſunt ordinata, ergo licet facere eleemoſinam de quacuoq. re cuiuſcunq. ſit.

Sed cõtra facit c. Immolans 34. q. 5. ſupra in prox. præc. art. adductus.

Reſpon. dicendum, quòd ex male acquiſitis vbi non transfertur dominiom non poteſt fieri eleemoſina; quia cum ſit res aliena illam reſtituere tenetur, ſimiliter de male acqniſitis vbi iniuſtè transfertur dominium, ſed tamen competit repetitio non poteſt fieri eleemoſina eadem ratione, in rebus aũt iniuſte acquiſitis, io qnibus transfertur dominium, & tamen non competit repetitio propter turpitudinem ſceleris ex parte dãtis, ſicot in ſimonia accidit, tunc eſt cõcluſio, quòd de tali re, cũ retineri non poſſit, debeat fieri eleemoſina.

Ad primum Reſpond. negando conſeqnentiam, quia licet ſit verũ, quòd omnia ſint Domini, tanq. principalis; Domini .n. eſt terra & plenitudo eius, tamen quòd datur pauperibus nõ datur Domioo ſecundum veritatem, ſed potius ſecundom reputationem: quòd autem datur paoperibus ex male acquiſitis oon acceptat Dominus ſibi dari; ſed potius iniuriam inferri.

Ad ſecundum Reſpon. quòd ratiò non procedit, quia in neceſſitate omnia ſunt communia.

Ad tertium Reſp. negando cooſequentiam, quia licet ſecundum ſtatum naturæ integræ omnia eſſent commnnia, ſecundum vero ſtatum naturæ lapſæ nõ

conuenit omnia eſſe communia; hoc exigente neceſſitate propter hominum infirmitatem, & naturæ debilitatem.

ARTIC. III.

vtrum pietatis cauſa vt pauperibus eleemoſina deutur quis licitè à diuitibus auaris aliquid accipere poſſit?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd ſic, primo facit Iob. 39. contereham malos iniquos, & de dentibus eorum auferebã prædam.

2 Prꝑterea facit ca. paſce. 86. Diſtin. vbi Ambroſius paſce fame morientem ſi non paueris occidiſti; ergo tenetur paſcere, & ſi non habet de ſuo tenetur de alieno.

3 Præterea arbor bona non poteſt malos fructus facere, cum ergo voluntas & intentio recipiendi aliquid ab aliquo pro vita proximi conſeruanda eſt bona, ergo & opus erit bonum.

Sed contra dicitur in cap. 5. 14. q. 5. vbi Aug. lib. 50. Homil. 7. dicit forte aliquis ſecum cogitat & dicit multi ſunt chriſtiani diuites, auari, cupidi, non habebo peccatum ſi ſuum illis abſtulero, & pauperibus dedero; vnde. n. illi nihil boni agunt mercedem habere potero, ſi ego eleemoſinas dedero etiam in hac re pareat vnusquiſq. animæ ſuæ; quia huiuſmodi cogitatio ex diaboli calliditate ſuggeritur; nam & ſi totum tribuit pauperibus, quòd abſtulerit addit potius peccata, quam minuat.

Reſpon. dicendum quòd in caſu extremæ neceſſitatis, quæ non eſt releuabilis alio modo quam aliena rapiendo, licitum eſt de alienis rapere, & ſubuenire indigenti, non tamen extra iſtum caſum.

Ad primum Reſpon. quòd ibi loquitur de Iudicibus quorum intereſt vt fures puniantur, & furta reſtitui faciant.

Ad ſecundum Reſpon. quòd ibi loquitur de neceſſitate quæ releuari non poſſit, niſi furando.

Ad tertium Reſp. quòd intentio tunc dicitur bona iſto in caſu quando occurrit vrgens neceſſitas, quę releuari non poſſit, niſi daretur de re aliena.

QVÆST. VI.

Quòd vero pænitentia agi non poſſit, niſi res aliena reddatur.

Pro declaratione huius quæſtio videndum erit vnum &c.

ARTIC. I.

vtrum reſtitutio omnium ablatorum ſit de neceſſitate ſalutis?

1 AD hoc videtur dicẽdum, quòd non, primo quia nullus tenetur ad impoſſibile, ſed reſtitutio rei ablatæ ſiue animę, ſiue corporis, ſiue bonorum fortunæ eſt ſæpe impoſſibilis, ergo non ſemper eſt facienda reſtitutio.

2 Præterea committere peccatum non eſt de neceſſitate ſalutis, vt patet, ſed quandoq. illud quòd aufertur non poteſt reſtitui ſine peccato, puta cum famam alicui abſtulit, verum dicendo, ergo reſtituere non eſt de neceſsitate ſalutis

3 Præterea qui impedit aliquem ab aliquo bono cõſequendo videtur auferre, ſed qui impedit aliquem ne conſequatur præbendam, vel huiuſmodi non videtur quòd teneatur reſtituere: quia quandoquæ hoc hoc non poſſet.

4 Præterea contingit quandoque, quòd ignoratur cui ablatum ſit reſtituendum, & tali caſu videtur excuſari.

Sed contra facit c. 1. 14. q. 6. vbi Aug ad Maced. epiſt. 54. dicit ſi res aliena propter quam peccatum eſt cum reddi poſsit non redditur, non agitur pænitentia, ſed fingitur, ſi autem veraciter agitur non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatũ. S. Thom. 2. 2. q 62. art. 2.

Reſpo. dicendum, quòd ſicut auferre alienum eſt peccatum mortale, & contra præceptum non furtũ facies, ita eſt reſtituere alienum; præterea reſtitutio eſt actus commutatiuæ Iuſtitię quę in quadam æqualitate conſiſtit & ideo reſtitutio importat redditionem illius rei, quę iniuſte ablata eſt, ſic. n. per iteratam eius exhibitionem æqualitas reparatur, cum ergo ſeruare iuſtitiam ſit de neceſsitate ſalutis, conſequens eſt, quòd reſtituere iniuſtè ablata ſit de neceſsitate ſalutis; Dicas igitur, quòd ablatum poteſt eſſe in quadruplici differentia, ſecundùm quòd damnum quòd infertur proximo quadrifarium eſt, quia vel eſt damnum in bonis animæ, ſcilicet in virtutibus Theologicis, vel moralibus, ſecundo poteſt eſſe in bonis famæ vel honoris, Tertio in bonis corporis, Quarto in bonis fortunæ; ideo de quadruplici reſtitutione reſtat dicendum, Circa damnum in bonis ſpiritualibus ideſt animæ contingit cauſari dupliciter, vno modo directè, & hoc modo nullus poteſt damnificare in virtutibus infuſis, vel acquiſitis, quæ non admittuntur, niſi per peccatum mortale, ſeu per actus vitioſos, qui directè pendent à propria voluntate, ideo dicitur peccatum voluntarium, ſecundo modo in his poteſt damnificari indirectè prout quis poteſt eſſe cauſa ſeu occaſio peccandi ſecundũ quòd dicitur, qui occaſionem damni dat damnum dediſſe videtur cap. fin. de iniut. & damno dato, quod contingit quadrupliciter, primo modo verbo alium ad peccatum inducendo, ſecundo à meliori bono retrahendo, tertio cum malo exemplo ſcandalizando, Quarto ſeductione virginem deflorando; quantum ad primum inducit quis alium ad peccandum verbo ſuadendo, conſulendo, & præcipiendo, quòd eſt mortale, & per hoc dicitur ſi fratri tuo male perſuades occidiſti c. noli. de pænit. Diſtin. 1. & de tali ſic damnificato eſt prima concluſio, quòd tenetur modo poſsibili ſibi reſtituere damnum, quia iſta damnificatio eſt prior quàm damnificatio in bonis fortunæ, vnde ſi in illis cadit reſtitutio, multo magis in iſtis, quæ reſtitutio fit inducendo ipſum ad pænitentiam, & ad actus virtuoſos, & ſi ſola ſua inductio non ſufficit, quia facilius eſt hominem peruertere, quàm conuertere tenetur per aliorum ſuaſiones efficaces, dum tamen illius

men illis non prodeat peccatum occultum prædicti, cui etiã per orationes, ipſum prouidere poteſt; Quãtum ad ſecundum, ſcilicet reuocando ipſum à melio ri bono facit homo damnum reuocando à religione in quà perfectius viueret, quàm in ſeculo, & de tali hoc modo damnificato eſt concluſio, quòd talis tenetur ipſum reuocare, & reducere ad ingreſſum religionis, quòd ſi fecit animo damnificandi religioni tenetur reſarcire damnum arbitrio boni viri Quantum ad tertium de damnificando alios malo exemplo, & præcipue quando aliquis hoc intendit, vel damnificare ſcandalizando nõ deſinit propter quod alij ruunt in diuerſa vitia, de talibus eſt concluſio, quòd tales tenentur ad ſatisfactionem bonis exemplis manifeſtis alios ædificando, ſicut ſcandalizarunt malis operibus ſuis. Quantum ad quartum modum damnificandi, ſcilicet ſeducendo virginem eamque deflorando, reſtituendum eſſe damnũ datum eo modo quo fieri poteſt, de quo legitur Exod. 22. qui ſedu cit virginem & dormit cum ea dotabit eam vxorem, aut reddat illi iuxta morem dotis, quam virgines ſolent accipere damnificat .n. illam in caſtitate virginali auferendo ei illicitè theſaurum virginale irrecuperabile: vnde tenetur ei ſaltem ad reſtitutionem caſtitatis coniugalis accipiendo eam in vxorem, vel dotando cap. 1. de adult. cap. 1. & ſeq. de in iur. & damno dato Quantum ad ſecundum articulum, vbi videndum eſt quomodo damnificans famam & honorem debeat ſatisfacere: pro quo ſit iſta cõcluſio, quod damnificans alium in bono famæ & honoris tenetur ad reſtitutionem, quia prou. 20. dicitur melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multæ, cum ergo magis lædat proximum in iſtis magis tenetur ei reſtituere, verum difficultas conſiſtit in modo reſtituendi, ideo dicas, quòd quatuor modis poteſt cõtingere vnum hominem alium lædere, aut damnificare in fama, aut honore, vno modo per contumeliationem, ſecundo per detractionem, tertio per detractionis publicationem, quarto per accuſationem iniunctam ex parte ipſius accuſantis, vel iuſtam cum quis accuſatur iuſte, & negat delictum ſuum oſtendens accuſatorem eſſe mendacem; Quantum ad primum dicitur quis alteri contumeliam inferre cum publice, vel priuatum in facie quis dicit alteri verba importantia defectum honoris, ſeu culpæ vocando eum latronẽ & ſimilia, ſeu verba importantia defectum naturæ, vt ſi appellet eum fatuum, illegitimum, & huiuſmodi, quòd tamen magis dicitur conuitium, & hoc ſit animo iniuriandi, & tunc vltra offenſam Dei quæ eſt mortale peccatum tenetur ſatisfacere læſo, & placare eum petendo veniam vel alio modo, & hoc in priuato ſeu publico ſecundum quòd ipſe contumeliã intulit, & ſi in contumelijs aliquid falſum criminale expreſſit, tenetur coram illis, qui audierant dicere ſe falſum dixiſſe, quòd tamen non tenetur facere ſuperior cum ſubditis, quando non animo iniuriandi, ſed corrigendi tantum verba protulit, ne dum nimium ſeruatur humilitas regendi frangatur authoritas cap. quoniam, Diſt. 86. ſi vero fecerit animo iniuriandi, non debet ſuperior petere veniam à ſubdito; ſed debet eum amicabiliter tractare, adeo vt videatur remiſſa iniuria, & ſibi conciliatum fuiſſe Quantum ad ſecundum modum damnificãdi alterum in fama .ſ. per detractionem eſt notandum, quòd hoc contingit dupliciter, primo modo imponendo alicui falſo aliquòd crimen verbo contumelioſo vel falſo libello, & de tali ponitur concluſio, quòd tenetur talis corã illis, corã quib. detraxit alteri dicere ſe falſũ dixiſſe quamtuncunq. inde exurgat erubeſcentia, & cõfuſio niſi ex hoc ſibi immineret magnum periculum vitæ, & ſi nouerit is, cui detraxit talem ſibi factã infamationem per eum tenetur componere cum infamato de iniuria, & nihilominus veniam petere in propria perſona; ſi audet vel per alium, ſed ſi ignorat infamatus detrahentem reconcilietur, detrahens ei per alium tacito nomine ſuo; ſecundo modo cũ aliquid criminale infamiæ inductiuum coram alijs, quòd verum eſt, ſed occultum ſeu modo iniuſto contra debitum ordinem dixerit de tali eſt concluſio, quòd talis tenetur reſtituere famam, quantum poteſt ſine mendatio tamen, vt quòd dicat ſe male dixiſſe, vel iniuſtè eum diffamaſſe, vel aliquo alio modo, videlicet non credatis illud, quia falſe dixi, & hoc eſt faciendum, niſi ex tali publica recognitione infamatus ille amplius infamaretur, vel niſi poſt detractionem crimen alio modo fuerit factum publicum, ſi vero hanc famam reſtituere non poſſet, debet illum in alijs quantum poteſt recompenſare c. quidam .1. q. 1. ſi res. 9. q. 6. Quantum ad tertium modum dãnificandi famam alterius .ſ. recitando detractiones auditas coram alijs non ex ſe aſſerendo, nec tanquã certum dicendo, ſed quòd audiuit tale crimen de aliquo quod neſcitur eſt cõcluſio; quod ſi hoc fiat mala intentione .ſ. lædendi famam illius non facile excuſari poteſt à mortali, ſi autem fiat coram puſillis & leuibus hominibus, vel ex inconſideratione durum eſſet dicere, quòd ſit mortale, dicunt autem aliqui, quòd ſi quis ex tali reuelatione notam infamiæ incurriſſet, tenetur illi famam reſtituere apud illos coram quibus locutus eſt de eo; ſed ſi non ſecuta eſt infamia non tenetur; quantum ad quartum modum damnificandi in fama qui contingit cum quis iniuſte accuſatur in iudicio, & de hoc dictum eſt ſupra, ſi vero iuſtè accuſetur, ſed crimen non poteſt probari, licet verum, quia occultum, negans imponit indirecte crimen accuſatoris oſtendens eum eſſe mendacem, ipſum .n. q. notat de calumnia, & tunc iſto caſu ſit concluſio, quòd ille ſic negans non tenetur retractare negationem ſuam, quia negauit crimen in publico, veruntamen tenetur per quædam verba ſobria reſtituere illi accuſanti famam, quam indirectè notauit de calumnia .ſ. dicentis non habentis eum pro calumniatore, credo quod habeat bonam intentionem in accuſando, & huiuſmodi: nota tamen, quod reſtitutio famæ debet fieri cum primum opportunitas ſe offert, quia quanto magis differtur, tanto magis damnificatur proximus Quantum ad tertium articulum de damnificatione, quæ fit in bonis corporis per læſiones, notandum eſt, quòd quatuor modis fieri contingit, primo per occiſionem, ſecundo per membrorum mutilationem; Tertio per vulnerationem, ſeu percusſionem, Quarto per retentionem. Circa hũc articulum eſt iſta concluſio, quòd de hoc damno eſt neceſſario reſtitutio facienda qualis poſſibilis eſt;

ARTIC. I.

Vtrum decimæ licite poſſint redimi a laycis?

1 AD primum uidetur dicendum, quòd non per cap. decimas 16. q. 7. ubi in Conc. Magunt. legitur decimas quas populus dare non vult, niſi quolibet munere ab eo redimantur ab Epiſcopis prohibendum eſt ne fiat.

2 Præterea facit cap. querelam. de ſimonia. ubi eccleſia, ſicut non poteſt emi, ita nec etiam redimi.

3 Præterea decimæ non poſſunt per mutari pro temporali cap. fin. de rerum permut. ergo nec etiam redimi.

Sed contra facit ratio, quia quilibet redire poteſt ius ſuum, ſi ergo decimæ pertinent ad clericos non ad laicos, licitè poſſunt decimas redimere.

Reſpond. dicendum quod clerici propria authoritate redimere non poſſunt, hoc eſt ex pacto ſicut nec alia ſpiritualia, uel ſpirituali annexa, ſed authoritate Epiſcopi ad cuius ordinationem ſpectant decimæ, & quia authoritas Iudicis in iſtis multum excuſat cap. niſi de præb. & dign. cap. quæſitum. de rerum perm. poteſt fieri, ut eccleſia vel clericus recipiat decimam, & det layco aliquam pecuniam.

Ad primum reſpond. quòd illud prohibetur non ex eo, quòd ſit turpitudo ex parte clericorum, ſed propter multa ex parte laycorum, videlicet ne mali aliquem ſuæ contumaciæ fructum ſentiant, ſecundo propter perniciem exempli. Tertio ut repetitio locum habeat. l. fin. C. de cond. ob turpẽ cauſam. Quarto ne layci credant ſe habere ius aliquod decimarum, quòd eis prohibitum eſt cap. 1. 16. q. 7. & ſic patet reſpõſio ad obiecta: eſſet uidendum modo quid iuris habeant patroni eccleſiæ, de qua materia tractatur in 3. par. huius q. uerum quia hanc latè poſui in commentarijs ad Lult. ff. de leg. nihil ulterius dicam.

CAVSA XV.

QVidam presbyter infirmitate grauatus ſe fieri uelle Monachum dixit eccleſiam & beneficium in manu aduocati renunciauit poſtquam conualuit mox ſe facturum monachum negauit, & eccleſiam & beneficium repoſcit.

Hic primum quæritur utrum reus uoti teneatur, an liceat ea à propoſito ſui cordis diſcedere?

2 Secundo, an eccleſia, & beneficium ei reddenda ſint, quæ prius libera uoluntate refutauit?

3 Tertio, ſi contigiſſet eum ſe & ſua monaſterio tradidiſſe, an de licentia Abbatis liceat ei ad propria redire?

Quarto, ſi ſine licentia Abbatis retro abierit, an ſua ſibi ab Abbate reddenda ſint?

QVÆST. I.

QVòd autem à uoto diſcedere non liceat multis authoritatibus probatur: ait enim proph. Pſal. 75. uouete & reddite Domino Deo ueſtro, vnde Aug. ſunt quædam, quæ etiam non uouentes debemus, quædam etiam quæ niſi uouerimus nõ debemus, ſed poſtquam ea Deo promittimus neceſſario reddere adſtringimur, *Hier.* uouentibus uirginitatem non ſolum nubere, ſed etiam uelle dannabile eſt c. 2. & ſeq. 27. q. 1.

Pro declaratione huius quæſtionis uidendum eſt primo.

ARTIC. I.

Vtrum expediat uouere?

1 AD primum uidetur dicendum, quòd non, quia Chriſtus & Apoſtoli non leguntur aliquid uouiſſe, ergo uidetur quòd non expediat aliquid vouere: conſequentia videtur bona, quia ſi expediret ille nos verbo, aut exemplo docuiſſet, maxime dicente Apoſtolo imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

2 Præterea non expedit alicui ſe periculo miſcere, ſed quicunque vouet periculum ſubijt: quia quòd ante votum ſine periculo poterat præterire, ſi non ſeruaretur poſt votum periculum eſt.

3 Præterea non expedit alicui, ut ſe priuet bono quòd ei Deus donauit, ſed libertas eſt vnum de maximis bonis, quæ Deus homini dedit, qua videtur priuari per neceſſitatem, quam uotum imponit, ergo non uidetur expediens homini, quòd aliquid uouerit.

Sed contra facit quòd dicitur 17. quæſt. 1. in principio vbi adducitur illud Pſal. 75. vouete & reddite Domino Deo ueſtro.

Reſpond. dicendum, quòd licet non expediat aliquid vouere propter utilitatem Dei, expedit tamen propter utilitatem hominis: quia ſicut illud quòd damus Deo non ei eſt utile, ſed nobis, quia quòd ei redditur reddenti additur, ita etiam promiſſio qua Deo aliquid vouemus non cadit in eius utilitatem, qui à nobis certificari non indiget, ſed ad utilitatem noſtram immobiliter firmamus ad id quòd expedit facere.

Ad Primum reſpond. negando conſequentiam, quia Chriſto ſecundum ſe non competebat vouere, tum quia Deus erat, tum quia inquantum homo habebat firmatam uoluntatem in bono, quaſi comprehenſor exiſtens, quamuis per quandam ſimilitudinem ex perſona eius dicatur in Pſal. 21. ſecundum gl. vota mea Domino redam in conſpectu omnis populi eius, loquitur autem de corpore ſuo, quòd eſt eccleſia, de Apoſtolis autem dicitur, quòd intelliguntur vouiſſe pertinentia ad perfectionis ſtatum, quando Chriſtum relictis omnibus ſunt ſecuti, vnde Apoſt. de ſe ipſo dicit. 1. Cor. 20. cum eſſem liber ex omnibus me ſeruum feci.

2 Ad ſecundum reſpond. negando minorem, falſum eſt enim, quòd periculum immineat uouenti ex ipſo voto, ſed ex culpa hominis, qui uoluntatem mutat traſgrediendo votum.

Ad tertium reſpond. negando minorem; dicimus enim quòd ſicut non poſſe non diminuit libertatem, ita etiam neceſſitas firmatæ uoluntatis in bonum non diminuit libertatem, vt patet in Deo & in beatis, & talis eſt neceſſitas voti ſimilitudinem quandam habens cum confirmatione beatorum,

vnde

mate,& quod eſt ex ſurreptione præuenit volũtatē. videt ꝙ ad minus peccata venialia,quæ sũt primi motus nõ sũt volũtaria. Præterea notãdũ eſt,ꝙ volũtariũ aliquod dici poteſt tripliciter,aut volũtate aliena,aut voluntate propria,aut partĩ aliena,& partim propria & ſecundũ hoc triplex voluntariũ triplex eſt differētia peccati: peccatũ nãq.originale eſt voluntariũ non voluntate eius in quo eſt,ſed voluntate eius à quo eſt ſ.Adæ. Adam.n.voluntaria transgreſſione corrupit ſe & totã poſteritatem, voluntariũ autē proprie eſt peccatum actuale mortale, hoc.n.genere peccati nullus peccat,niſi conſentiens,voluntariũ autē medio modo .ſ.partim voluntate propria, partim voluntate aliena eſt peccatũ veniale,illud maxime quid inſurgit ex repugnantia carnis ad ſpiritum, vel corruptionis viriũ animæ:hoc inquam peccatum, quia partim eſt voluntate aliena,partim voluntate propria, ideo quodãmodo tenet rationem pęnę, & quodammodo rationem culpæ: voluntarium dicitur per comparationē ad voluntatem Adæ; quia Adam ex deliberatione voluit, vnde, & corruptio ſubſequuta eſt, ex qua oriuntur in nobis motus inordinati, qui dicuntur eſſe peccata venialia,voluntarium tamen propria volũtate peccantis nõ eſt omne peccatum veniale ſimpliciter,ſed ſecundum quid. Illud.n. eſt voluntarium ſimpliciter qđ eſt à volũtate præãbula,& mouēte, illud autē qđ oritur voluntate concomitãte, & nõ prohibente,vel præcauēte,dummodo poſſit prohibere vel præcauere dicit̃ quodãmodo voluntarium,vel interpretatiuè pro eo quod talis inordinatio voluntati imputatur, & hoc modo ſaltem omne peccatum veniale dicitur voluntarium,quia nemo peccat venialiter,niſi habeat voluntatis vſum. Nemo etiã venialiter peccat in eo, quod nullo modo poteſt prohibere, nec etiã potuit præcauere; venialia.n.peccata,& ſi omnia nõ poſsint præcaueri,& prohiberi, nullũ tamen eſt ſingulariter peccatum,quod non poſſit prohiberi, vel quod ſaltē nõ potuerit præcaueri,cõcedēdæ ſunt ergo rationes quod omne peccatum actuale eſt voluntarium, nam mortale ſimpliciter eſt tale, veniale autē,vel eſt voluntarium ſimpliciter, ſicut illud, quod fit ex deliberatione, vt mendacium iocoſum, vel ſecundum quid,ſiue quodammodo,ſicut illud, quod fit ex ſurreptione, ſicut ſunt primi motus.

Ad primum Reſpon. quòd ibi Aug. loquitur de peccato prout eſt pœna,de quo dicitur in ſeq.art.

Ad ſecundum Reſpon. quòd quando per ignorantiam peccatur,illud quod eſt peccatum non eſt omnino ignoratum, ſed ſecundum quid?quia noſcitur de illo actu,quod malus ſit, & ſecundum hoc, quod eſt eſſe malum,non eſt ratio volendi,& ideo talis ignorãtia voluntarium non tollit. Præterea ipſa ignorantia quodammodo voluntaria eſt, quia ignorat ea,quæ quis ſcire tenetur, & poteſt, ſi autem ſcire non poſſit voluntarie quidem faceret actum, ſed inuoluntariè peccaret, & talis ignorantia inuincibilis, quoniã ſi vitare non poſſet peccatum,excuſaret.

Ad tertiũ Reſ.quod ĩter peccata actualia minimũ de ratione peccati habet primus motus,& ideo minimũ habet de ratione volũtarii,hoc tamē .ſ. quod volũtas pręueniēdo eũ impedire põt in particulari,quãuis nõ poſsit omnis vniuerſaliter impedire. Itaꝙ nullus ſurgat,& ſi aliquo modo eſt in volũtate poteſtatis

ARTIC. II.

Vtrum peccatum poſſit eſſe pęna peccati?

1 AD ſecundum videtur dicēdũ,quòd nõ quia, omnis pęna ordinata eſt à Deo,ſed nulla culpa ordinē habet,ergo nec à Deo, maior probatur iuxta illud, Nullum malum eſt,quod nõ faciat Dominus in ciuitate, & loquitur de malo pęnę, minor patet ex ſe.

2 Præterea cauſa, & effectus non incidunt in idem, ſed culpa eſt cauſa pęnę, ergo non poſſunt eſſe idem culpa,& pęna.

3 Præterea pęna ordinatur contra culpam,vt medicina eius,pęnę.n. medicinæ quædã ſunt, ſed peccatum peccato medicina non eſt,quia præcedens peccatum perſequens non curat, ſed magis ſequens in peccatũ inclinat,ergo peccatum non eſt pęna peccati.

Sed contra facit 15.q.1. quod dicitur in principio ibi, ſiue ergo penes voluntatem, ſiue penes infirmitatem peccata conſiſtant ſemper imputãt̃ ad pœnam.

Reſ.dicēdũ,quòd de peccato dupliciter loqui poſſumus per ſe,& p accidēs,per ſe quidē peccatũ nullo modo poteſt eſſe pęna peccati,peccatũ.n.p ſe cõſideratur ſecũdũ,ꝙ degreditur à volũtate,ſic.n.habet rationē culpæ. De ratione autē pęnę eſt, ꝙ ſit cõtra volũtatē; vnde manifeſtũ eſt,quod nullo modo p ſe loquendo peccatũ põt eſſe pęna peccati.p accidēs autē põt eſſe peccatum pęna peccati tripliciter, primo quidē ex parte cauſæ,quæ eſt remotio prohibētis ſunt.n.cauſę inclinãtes ad peccatũ paſſiones,tentatio diaboli,& alia huiuſmodi,quæ quidē cauſæ impediũt p auxilium diuinæ gratiæ, quæ ſubtrahitur p peccatũ; vnde cũ ipſa ſubtractio ſit quædã pęna à Deo,ſequitur,ꝙ p accidēs etiã peccatũ ex hoc pęna dicatur; vnde ad Rom. ꝓpter qđ tradidit Deus in deſideria cordis eorũ,quę sũt animæ paſſiones,quia.ſ. deſerti homines auxilio diuinę gratiæ vincũtur à paſſionib. & hoc modo sēp peccatũ dicitur eſſe pęna pręcedētis peccati; Alio modo ex parte ſubſtãtię actus,quæ afflictionē inducit,ſiue ſit actus,ĩterior,vt patet cũ aliqui graui dolore opprimuntur,vt expleãt actũ peccati ſecũdũ illud Sap. 5 laxati ſumus in via iniquitatis. Tertio modo ex parte effectus,vt.ſ. aliquod peccatũ dicatur pœna reſpectu effectus ſequētis, ſed in his duobus modis vltimis vnũ peccatũ nõ ſolũ eſt pęna præcedentis,ſed etiã ſui.

Ad primũ Reſ.ꝙ omnis pęna eſt à Deo,ſed nõ eodē modo; eſt.n.quædã pęna à Deo,ſicut ab agēte,ſicut sũt pęnę sēſus,quæ p quãdã actionē cauſãtur, oportet.n.oēs actiones in primũ agēs,ſicut in cauſã reducere. Quędã vero sũt à Deo nõ ſicut ab agēte;ſed potius à nõ agēte,vt ſubtractio gratię ex eo ꝙ Deus gratiã nõ influit cauſatur in ipſo priuatio gratiæ,quæ pęna quædã eſt: vnde notãdũ eſt,ꝙ hoc,quod aliqui puniũtur à Deo dũ pmiſit eos in aliquã pęnã profluere ad bonũ virtutis ordinatur,quãuis quidē etiã ipſorũ cũ.ſ.poſt peccatũ humiliores, & cautiores reſurgũt, ſemper autē eſt ad emendationem aliorum qui videntes alios ruere de peccato in peccatum magis reformidant peccare; In aliis autem duobus modis manifeſtum eſt, quòd pęna ordinatur ad emēdationē, quia hoc ipſo

quod homo laborem & detrimentum patitur in peccando actum eſt hominem retrahere à peccato.

Ad ſecundum reſpon. quòd cum cauſa eſt effectus reſpectu eiuſdẽ non vincitur in idem ſecundum eundem modum cauſæ, ſecundum vero diuerſa genera cauſarum non eſt inconueniens, vt idem ſit eiuſdem cauſa, & cauſatum; ſicut finis eſt cauſa efficientis, efficiens finis, ſed diuerſorum non eſt inconueniens, vt etiam ſecundum idem genus ſit aliqua cauſa, & cauſatum ab altero & ſic nihil prohibet, quod eſt culpa, eſſe pœnam alterius peccati.

Ad tertium Reſpon. quod pœna ordinatur, vt medicina ad culpam, ſed non ſemper, vt medicina illius qui peccauit, quod tamen latro ſuſpendatur nõ eſt ad correctionem eius, ſimiliter, quod homo damnetur, ſed quandoq. ordinatur ad medicinam alterius, ſicut fur ſuſpenditur, vt bonum totius communitatis ne paſſim furta committantur, & aliquis in inferno damnatur ad decorem vniuerſine aliquid inordinatum remaneat, ſic culpa per pœnam ordinatur.

QVÆST. II.

PPro impẽſis vero patrocinijs in Tarraconẽſi concilio clerici exigere munera prohibẽtur in quo ſic ſtatutu legitur c. 10. obſeruandum quoq; decreuimus ne quis ſacerdotum vel clericorum more ſecularium Iudicum pro impẽnſis patrocinijs munera audeat accipere, niſi forte in eccleſijs gratuitè oblata, quæ non fauore muneris videantur accepta, ſed collatione deuotionis illata, quòd ſi quis iſta probatur accipere veluti exactor fœneris aut vſurarum poſſeſſor, ſecundũ ſtatuta patrũ ſe nouerit degradãdum.

Pro declaratione huius quæſtionis ponam hic plures concluſiones, & prima, quòd in cauſa criminali coram iudice ſeculari non licet clerico aduocare cap. aliquantos ſi. Diſt. Secunda ſit concluſio, quod clericus in cauſa ciuili coram iudice ſeculari non poteſt pro alio eſſe aduocatus, ſed bene in cauſa ſua ſuæq; eccleſiæ vel miſerabilium perſonarum ca. deniq. 14. quæſt. 5. tertia ſit concluſio, quòd clerici non beneficiati in minoribus tantum ordinibus conſtituti nõ gaudentes priuilegio fori eccleſiaſtici poterunt eſſe aduocati coram iudice ſeculari cap. 1. & ſeq. de poſtul. cler. quarta ſit concluſio, quòd coram iudice eccleſiaſtico licet eis eſſe aduocatos in omni cauſa pro qua ſtipendia capere poſſunt, vt patet per conſuetudinem approbatam, & quia nullus tenetur regulariter inuitus facere beneficium alteri cap precariæ 10. q. 2. & nullus cogitur proprijs ſtipendijs militare c. cum ſit Romana. de ſimonia, & quia iuſtum eſt, quod qui obſequium præſtat recipiat emolumẽtum c. charitatem 12. q. 2. Ad c. 1. huius q. Reſpon. prout ibidem dicit Gratianus, quòd ille textus loquitur de regularibus, item, quod generali conſuetudine diſpoſitio ſublata fuit.

QVÆST. III.

TErtio quæritur, An ex mulieris confeſſione ſacerdos ſit condemnandus?

Concluſio huius. quæſt, quòd ſacerdos non eſt cõdemnandus ex ſua confeſſione mulieris, quia eum accuſare, nec in eum teſtificari non poteſt, cum nec ſit nec eſſe poſſit eiuſdem ordinis & cum de ſe confiteatur, quod cum eo adulterata ſit, & nemini de ſe confeſſio ſuper aliũ credi oporteat, prærerquã in crimine læſæ maieſtatis diuinę vel humanæ c. fi. 15. q. 3. de qua re cum dictum fuerit ſupra nihil vltra eſt addendum hoc in loco.

QVÆST. IIII.

QVod vero die Dominico nec Epiſcopo nec pręſbytero cauſã aliquã vẽtilare liceat in Tarraconẽſi cõcilio ꝓhibet, ĩ quo ſic ſtatutũ eſt c. 4.

Nullus Epiſcoporum aut presbyterorum, vel clericorum die Dominico propoſitum cuiuſcumq. cauſæ negocium audeat ventilare, niſi hoc tantum, vt Deo ſtatuta ſolemnia peragant.

Pro declaratione huius q. notandum eſt, quòd feriæ dicuntur per contrarium, cum. n. feriæ colendæ non ſunt, hæ tantum coluntur, vnde ferię dicũtur eo, quod vacantiam præſtant ab his, quę in foro aguntur, quæ ſunt in triplici differentia, nam quædam ſunt tẽporaneæ, quædam repentinæ, quædam ſolemnes, temporaneę ſunt quæ cauſa meſſium & vindemiarũ inducuntur, in quibus diebus cauſa tractari non debet, niſi de conſenſu partium, Repentinæ ſunt quas Princeps inducit quandoq propter aliquam cauſam ſibi viſam, quæ propriè non dicuntur, feriæ ſolẽnes ſunt quæ introductæ ſunt in honorem Dei, & ſanctorum eius, in quibus cauſæ expediri non poſſunt etiã de conſenſu partium, niſi neceſſitas vrgeat, aut pietas expoſcat c. placita 15. q. 4. ſunt autem plura, quæ agi poſſunt in iſtis ferijs ſolemnibus, quæ in iſtis verſibus continentur.

Hoc faciat cauſas feſtis tractari diebus.
Pax, ſcelus admiſſum Manumiſſio res peritura.
Terminus expirans mora teſtis adeſſe volentis;
Cumq; poteſtatis patriæ ius filius exit.

Pax. quia quæ ad pacem ſunt poſſunt tractari ſemper, vt pacta, & tranſactiones cap. 2. de deſp. im. pub. Scelus admiſſum nam quæſtiones latronum inſigniũ & ſimiliũ terminantur omni die. l. vlt. C. de feriis Manumiſſio nam hæc fieri poſſunt omni tempore cũ ea, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis expediantur ad libitũ. l. 2. & 3. ff. de feriis res pitura: nã cũ imminet periculũ mortis, vel fugæ, itẽ circa collectionẽ fructuũ propter aliquod periculũ imminẽs terminus expirãs vt quia cauſa efficeretur deſerta, mora teſtis adeſſe volẽtis, nam quando timetur ne teſtis ſit abſẽs, ita, quod in cauſa haberi nõ poſſit recipitur omni die c. quoniã vt lit. nõ conteſt. Cũq. poteſtatis patrię ius filius exit, quia vt dictum eſt, quæ ſunt voluntarię iuriſdictionis expediuntur omni tempore.

QVÆSTIO. V.

PVrgationem vero neganti eſſe præſtandam.

Hic quæritur, An negãti purgatio ſit indicenda? Concluſio eſt, quod deficiẽte accuſatore ſi laborat infamia ſic alias nõ, & ſi eſt infamatus apud populũ corã populo ſe purgabit c. presbyt. 2. q. 5. ſi tãtu apud clerũ ſecrete apud clericos ſe purgabit de qua re latẽ dictum eſt ſupra 2. q. 5. per totam.

Q V Æ S T. VI.

Q Vod uerò cóſeſſio cruciatib. extorquéda non ſit. Duo continet hæc q. Primum quod eſt in principio. Secundum, quòd à fidelitatis Iuram. Rom. Pont. non nullos abſoluit.

Pro declaratione huius q. dicendum eſt, quòd ab aduerſario nunquam eſt extorquenda confeſſio cruciatibus cap. 1. 15. q. 6. ſed à iudice licitè extorquetur confeſſio tormentis & quæſtionibus; Nam à iudice quandoqne torquetur teſtis, quandoque reus, quandoque accuſator, teſtis torquetur cum eſt uilis perſona cap. in primis. 2. q. 1. vel alias cum nõ ſit uilis cum in teſtimonio uacillat cap. ſuper his. de pęn. reus quádoque torquetur cum eſt ſuſpectus & non poteſt aliter probari cap. 1. 23. q. 5. Accuſator autem torquetur, ut in crimine læſæ maieſtatis, cum aliter probari nou poſſit. l. ſi quis. C. ad l. Iul. maieſt. 1.

Q V AE S T. VII.

A Bſque ſynodali vero audientia ſacerdotem damnari &c.

Pro declaratione huius q. ponam plures concluſiones, quarum prima ſit, quòd Romanus Pontifex non habet iudicem in terris. c. nemo. 9. q. 3. Secunda ſit concluſio, quod Cardinalis à ſolo Papa iudicatur, atq; deponitur cap. vno. de ſciſmat. 6. in Tertia, quod primas ſeu Archiepiſcopus à ſolo Papa iudicatur. c. graue. de præb. Quarta ſit concluſio, quod cauſæ Epiſcoporum ad Pontificem tantum pertinẽt, ut nouiſſime dicitur in Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 8. de reform. Quinta ſit concluſio, quòd clericus inferior Epiſcopo ſi nõ fuerit ab eius iuriſdictione exemptus ab eo iudicabitur, quod ſi degradari contigerit, poterit adhibitis ſibi ſex Abbatibus vſum mitræ & baculi habentibus ſi commode haberi poſſint, alioquin alijs perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, quæ ætate graues, ac iuris ſcientia commendabiles exiſtant Concil. Triden. ſeſſ. 13. 14. de reformat.

Q V AE S T. VIII.

D E vltima vero quæſtione &c.

Hic quęritur an presbyter confeſſus vel conuictus de crimine commiſſo ante ordinationẽ ſuam poſſit exequi officium ſuum?

Pro declaratione huius q. diſtinguendo dicas, aut eſt tale crimẽ propter quod meretur depoſitionem, uel non, ſi non inducit depoſitionem eſt concluſio, qòud peracta pœnitentia de illo crimine poteſt manere in ordine ſuo c. ſicut. 68. diſt. ſi vero eſt tale, qđ inducit depoſitionem; tunc ſubdiſtinguendum eſt aut confitetur; aut conuincitur, ſi confitetur aut in pœnitentia, aut alias extra ius; aut in iure; ſi confitetur in pœnitentia, tunc eſt conclnſio, quod propter nullum crimen occultum confeſſum in pœnitentia cogitur quis recedere ab ordine, niſi cauſata ſit irregularitas cap. de his. diſt. 50. ſi vero confeſſus ſit extra ius idem eſt, quia confeſſio extraiudicialis nemini nocet cap. presbyter. 2. q. 5. ſi vero confitetur in ius, tũc ſi eſt delictum propter quod deponi debeat, tunc deponitur, vel ſuſpenditur prout magis placuerit ſuperiori, inſpecta qualitate perſonæ criminis & circunſtantiarum, & an fuerit ſponte, vel coacte confeſſus, quod autem ſit crimen depoſitione dignum dicas illud eſſe, qđ à canone exprimitur, & nõ aliud.

C A V S A XVI.

Q Vidam Abbas habebat parochialem eccleſiã inſtituit ibi monachum, vt officiũ celebraret populo, poſſedit eã per quadtaginta annos ſine aliqua intetpellatione, tãdem quærela mouetur aduerſum Abbatem à clericis baptiſmalis eccleſiæ in cuius diocœſi parochiana eccleſia illa conſiſtebat.

Hic primum quæritur, utrum liceat monachis populis officia celebrare, pœnitentiã dare, & baptizare?

Secundo ſi contingat eos capellam babere Epiſcopali beneficio, an ab eis ſint reſtituendæ an ab Epis?

Tertio an iura eccleſiarũ præſcriptione tollantur? Quarto ſi eccleſia aduerſus eccleſiam præſcribat, an etiã monaſteriũ aduerſus eccleſiã præſcribere poſſit?

Qninto ſi capellam in ſuo territorio ædificatam iure territorij ſibi vendicare ualeat?

Sexto ſi Archipresbyter vel Epiſcopus ſua auctoritate nõ iudiciaria ſententia capellam illam irrepſerit, an cadat à cauſa, ut eccleſia cui præſidet non vltra hẽat ius repoſcendi, qđ ſuus paſtor licitè uſurpauit?

Septimo quæritur ſi laici capellam illam tenebãt vt quibuſdam moris eſt, & in manibus Abbatis eam refutauerint, & ordinandam tradiderint, an conſenſu Epiſcopi & clericorum Abbas poſſit eam tenere?

Q V AE S T. I.

Quod monachi officia populis celebrare non poſſint. &c.

Pro declaratione huius q. videndum eſt primo.

A R T I C. I.

Vtrum liceat monachis populis officia celebrare & doctoris officium exercere, & sacramenta miniſtrare.

1 A D primum videtur dicendum, quòd non, primo per c. 1. 16. q. 1. vbi in ſynodo Nicena dicitur quamobtem firmiter & in ſulabriter omnes præcipimus, ut aliquis monachus pæni tentiam nemini tribuat, niſi ſibi inuicem, ut iuſtum eſt, mortuum non ſepeliat, niſi monachum in monaſterio ſecum commorantem.

2 Præterea facit c. hoc nequaquam. 7. q. 1. ubi ſynodus Conſtantinopolitana dicit monachorum vita ſubiectionis habet uerbum, & diſciplinatus non docendi, uel præſidendi, nel paſcendi.

3 Præterea facit cap. monachus. 16. q. 1. ubi Hieron. ad Riparium ſcribit monachus non docentis, ſed plangentis habet officium.

4 Præterea facit illud Mat. 23. Nolite vocari Rabi; vnus enim eſt magiſter ueſter, quòd quidem conſiliũ eſt à perfectis ſeruandum; vnde cum omnes religioſi profiteantur perfectionem à magiſterio abſtinere debent.

5 Præterea docere eſt contra religionis uotum, ergo non licet religioſis, conſequentia patet antecedens probatur per uotum religionis mundo renuntiatur, omne autem, quod eſt in mundo eſt concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum & ſuperbia uitę per quæ tria diuitias delitias & honores intelliguntur,

Magiſterium autem ad honorem pertinet, ergo docere videtur contra votum religionis.

6 Præterea Dion. de cæleſti Hierarchia diſtinguit noſtram hierarchiam in tria .ſ. purgationem, illuminationem, & perfectionem communicantes diuinas actiones diuidit in tria .ſ. in purgantes, quòd eſt diacooorum, illuminantes quòd eſt ſacerdotum, & perficientes quòd eſt epiſcoporum.

7 Præterea nemo poteſt eccleſiaſticis obſequijs &c. regulæ monachali deſeruire c. alia. 16. q. 1.

8 Præterea facit c. placuit. 16. q. 1. vbi Eugenius Papa inquit, ſicut piſcis ſine acqua caret vita, ita ſine monaſterio monachus, ſedeat itaq. ſolitarius & taceat, quia muodo mortuus eſt.

9 Præterea monachus non debet paſcere, ſed paſci, vt habetur capitulo alia. 16. q. 1. ergo noo poteſt docere.

10 Præterea quòd eſt diſſenſionis principium repugnat monachis, qui in vnitate pacis congregantur, ſed ſtudium diſſentionem inducit, vt dicit Hieron. ſuper epiſt. ad Titum, ibi antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent &c. doceretur in populis &c.

11 Præterea facit 1. ad Cor. 10. quomodo prædicabunt, niſi mittantur, ſed non legimus miſſos à Domino, niſi duodecim Apoſtolos Luc. 4. & ſeptuaginta duos diſcipulos Luc. 8. vbi glo. dicit, quod ſicut in Apoſtolis forma eſt epiſcoporum, ita in ſeptuaginta duobus Epiſcopis forma presbyterorum ſecuodi ordinis, qui ſunt presbyteri parochiales.

12 Præterea Monachus aut ſine poteſtate, aut cum ea prædicat, primo caſu eſſet pſeudo Apoſtolus, ſecundo autem poſſet procurationes accipere, ſicuti Apoſtoli Matt. 6. & ſic eccleſiæ plurimæ procurationes darentur, quòd non eſt dicendum.

13 Præterea ſi monachi poſſent hæc facere multi poſſent dicere ſe confeſſos ab eis, &c. ſic proprius parochus non agnoſceret oues ſuas, quod eſſet occaſio magni mali.

14 Præterea ſi monachi hæc poſſunt facere cum non habeant certas prouincias, vel parochias, ſeu diœceſes ſibi commiſſas vbiq; hæc facere poterunt, ergo maiorem poteſtatem habent, quã primates & Epiſcopi, cum non ſint vniuerſalis eccleſiæ gubernatores quod non eſt dicendum.

15 Præterea ambitionis eſt ſe ingerere circa officia c. ſciendum c. in ſcripturis. 8. quæſt. 1. quæ ambitio à religioſis fugienda eſt.

16 Prętere a ſi hęc competunt monachis fruſtra ſunt inſtitutæ parochiæ, & multa oriretur confuſio cum videatur contra regiminis eccleſiaſtici vnitatem.

Sed contra facit cap. Agapitus 16. quæ. prima vbi Greg. lib. 1. epiſto. 12. dicit à qua in humanitate vos hortamur ſuſpendi & ſepeliri, ibi mortuos & miſſas celebrari nulla vlterius habita contradictione permittas; Item capitulo ex auctoritate. 16. quæſt. 1. vbi Greg. dicit ex auctoritate huius decreti quod Apoſtolico moderamine & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum ſacerdotibus monachis Apoſtolorũ figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pęnitentiam imponere, atq; peccata ſoluere. Hodie vero regulares ſacramentum pæniteotiæ non conferunt illis, qui nõ ſunt eiuſdem ordinis niſi examinati approbatiq. fuerint ab ordinario, ſimiliter officio prædicandi non funguotur etiam in proprijs eccleſijs, niſi de licentia ordinarj de primo habetur in Conc. Triden. cap. quamuis. ſeſſ. 23. de reform. de ſecundo in c. quia vero eiuſdem Concil. ſeſ. 5. de reformat.

Reſp. dicendum, quod aliquid dicitur dupliciter non licere vno modo, quia habet in ſe quod contrariatur ei quod dicitur non licere, ſicuti nulli homini licet peccare: quia habet in ſe quilibet homo rationem & obligationem ad legem Dei, quibus contrariatur peccatum, &c. hoc modo dicitur alicui non licere prædicare, vel ſacramenta miniſtrare, quia habet aliquid quod repugnat his io ſe, vel ratione præcepti vt ſunt excommunicati, vel irregolares qui ſtatuto eccleſiæ prohibentur accedere ad ſacros ordines, vel quia aliquo pacto ſit prohibitũ, iuxta illud Pſal. 49. quare tu enarras iuſtitias meas, Hoc aotem modo non eſt illicitum religioſis ſacramenta miniſtrare, prędicare, aut alia huiuſmodi facere, quia ex voto & obligatione regulæ hoc non prohibetur, tum quia nõ per hoc redduntur minus idonei ex aliquo peccato, commiſſo, ſed magis ex exercitio ſanctitatis quod aſſumpſerunt, vode dicitur in c. ſunt non nulli 16. q. 1. ubi Innoc. dicit ſuot non nulli nullo dogmate fulti audaciſſime quidem zelo magis amaritudinis, quã dilectionis inflãmati aſſerẽtes monachos, quia mundo mortui ſunt, & Deo viuuot ſacerdotalis officij indignos, oec pænitentiam largiri, nec abſoluere poſſe per ſacerdotalis officij ſibi diuinitus iniunctam dignitatem & poteſtatem, ſed omnioo labuntur, idest decipiuntur quod oſtendit primo quidem, quia non contrariatur regulæ, ſubdit .n. Nec .n. beatus Benedictus Monachorum præceptorum almificus huiuſmodi aliquo modo fuit interdictus & ſimiliter nec in alijs regulis hoc prohibetur, ſecundo oſtendit ex idoneitate Monachorum cum in fine capituli dicit quanto quiſq. eſt excellentior, tanto in illis .ſ. ſpiritualibus operibus potentior. Alio modo dicitur aliquid non licere alicoi non propter contrarium quod habeat, ſed propter hoc, quod ei deficit, vode illud poſſit, ſicut diacono nõ licet miſſam celebrare, & præſbitero non licet ſententiam ferre, vni enim deeſt poteſtas ordinis, alteri autem poteſtas iuriſdictionis, & hoc modo dicitur Monachis non licere prædicare, ſacramenta miniſtrare, & alia huiuſmodi facere quia ex ſe ſolus ſtatus religionis non dat eis poteſtatem id facieodi, poſſunt tamen iſta facere ſi ordinem accipiant, vel ordinariam iuriſdictionem habeant, vt quando eis cura animarum committitur, aut etiã delegatam, vt ſi eis committantur ea, quæ ſunt iuriſdictionis.

Ad primum Reſpo. quòd illa iura, & ſimilia loqountur ſecundũ antiqua tempora, ſed poſtea aliter ordinaoit eccleſia c. moderamine. 16. q. 1. Secundo Reſp. quod dicta iura nihil aliud diſponũt, niſi quod Monachi huiuſmodi actus exerceodi non vſurpent ex hoc quod monachi non prohibeot autẽ quin iſta poſſint eis committi, vnde dicũt, qnod monachi non poſſunt, niſi authoritate Papæ vel Epiſcopi.

Ad ſecũdũ Reſ. negãdo cõſequẽtiã, quia ex verbis illis

illis tantũ habetur quod monachi ex hoc quod ſunt monachi non nanciſcuntur poteſtatem talia faciendi quod concedimus non, ex hoc autem, quod ſunt Monachi habeant aliquid contrarium executioni talium.

Ad tertium Reſpon. verum eſſe, quod Monacho ex hoc, quod eſt Monachus competit pœnitentiam agere, non autem docere, ſicut quidam vſurpabant qui ex hoc, quod erant Monachi volebant docere, Non autem ex hoc ſequitur, quod ſi Monachus eo, quod Monachus non habet docendi officium, quod accipere non poſſit, ſicut non ſequitur ſubdiaconus non habet officium legendi euangelium, quod ad hoc officinm aſſumi non poſſit.

Ad quartum Reſpo. quòd ex illa auctoritate non prohibetur officium docendi cum dicatur Matt.vlt. vt in vniuerſum mundum euntes doceant omnes gẽtes, ſed prohibetur tantum libido & inordinata voluntas præſidendi, quod patet ex verbis propoſitis ibidem vbi de inordinato appetitu phariſeorum loquens ait, amant primos accubitus in ſynagogis.

Ad quintum Reſpon. negando aſſumptum, quod officium docendi ſit contra votum religionis, quia religioſi non hoc modo abrenuntiant mundo, vt rebus mundi vti non poſſint, ſed mundanæ vitæ .ſ. vt mundi actionibus non occupentur, vnde & ſunt in mundo in quantum mundo vtuntur & non ſunt in mundo in quantum liberi ſunt à mundanis actionibus, vnde non eſt contra votum ſi quandoq. vtuntur honoribus. Præterea Reſpon., quod ibi prohibetur diſordinatus appetitus, nam ibi ſuperbia vitæ dicitur ambitio ſeculi; præterea loquitur ibi de honore mundano, qui omni clerico prohibetur. Honor autem ſacerdotij ad mundum pertinere non dicitur ſicuti nec honor magiſterij, cum doctrina, quam ſequitur talis honor ſit de ſpiritualibus bonis, ſicut ergo religioſi per uotum non renunciant ſacerdotio, nec etiam magiſterio renunciare dicuntur.

Ad ſextum Reſpon quod ibi Dionis. loquitur de Monachis ſui temporis, qui ſacerdotes non erant tẽpore primitiuæ eccleſiæ. Præterea ibi non loquitur de actu docendi, ſed de actu adminiſtrandi ſacramẽta, docere enim in ſcholis non eſt de illis ſacris actionibus de quibus loquitur Dionyſius, alias nullus poſſet docere in ſcholis, niſi eſſet diaconus vel ſacerdos.

Ad ſeptimum Reſpon. illud intelligendum eſſe non de his quæ ad ſubſtantiam religionis pertinent, quia hoc bene ſeruare poſſũt eccleſiaſticis vocantes officijs, ſed intelligitur quantũ ad alias obſeruantias ſicut ſilentiũ, vigiliæ & huiuſmodi à quibus obſeruãtijs non eſt inconueniens ſi aliquis ſe abſtineat, vt vtilitati communi vacet docendo, ſicut patet in his qui ad prælationis officium aſſumuntur; vnde circa iſta in clauſtro manentes propter ſtudium diſpenſantur, vel propter aliquam aliam cauſam.

Ad octauum Reſp. quod debet intelligi ſine monaſterio. i. ſine regulari obſeruãtia circa eſſentialia regulæ quam profeſſus eſt in quãtũ eſt perſona huius monaſterij; regulares .n. qui obligãtur voto alicui regulę in aliquo monaſterio ſicut faciũt aliqui viuẽtes extra regulam & obſeruantiam mortui ſunt Deo.

Ad Nonum Reſpo. illud eſſe verum de debito officij monachalis, poteſt tamẽ ſibi competere docere mandante ſibi ſuperiore, vt dictum eſt.

Ad Decimũ Reſp. negando minorem, cõcedimus .n. quod ſtudium ordinatur ad ſcientiam, quæ ſi ſine charitate eſt inflat, & per conſequens diſſenſionem facit ſecundum; illud prou. 13. Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, ſed ſcientia cum charitate ędificat & concordiam parit 1.Cor. 1. diuites facti eſtis in omni verbo, & in omni ſcientia, poſtmodũ ſubdit id ipſum dicatis omnes & non ſint in vobis ſciſmata; Hiero. tamen non loquitur ibi de ſtudijs litterarum, ſed de ſtudijs diſſenſionum, quæ per hæreticos, & ſchiſmaticos intrauerunt in religione chriſtiana.

Ad Vndecimum reſp. negando conſequentiã quia illi qui ſunt miſſi à Domino poſſunt alios mittere ſicuti Paulus miſit Timotheum ad prędicandũ. 1.Cor. 4. Ideo miſi ad vos Timotheũ. Ita ex miſſione epiſcoporum, & aliorum etiam poſſunt alij ad prędicandũ mitti, & tamen illi miſi à Domino dicuntur, qui per poteſtatem à Domino traditam mittuntur.

Ad Duodecimum Reſp. quod regulares prædicãt cum poteſtate non ordinaria, ſed ab alijs commiſſa nec tamen ſequitur, quod poſſint procurationes exigere, quia hoc non eſt eis datum, poſſunt tamen ſi eis daretur ab his in quibus reſidet poteſtas, & ſic per hoc non ſequitur, quod eccleſiæ habeant plurimas procurationes ſoluere.

Ad decimum tertium Reſp. negando minorẽ, quia in foro pænitentiali cuilibet credendum eſt pro ſe & contra, & ſacerdos debet credere eum confeſſum eſſe ſi ſe confeſſum fateatur; nam & ſi ſibi ipſi confiteretur poſſet eum decipere vt leuibus confeſſis maiora taceret: multi præterea, niſi haberent facultatem cõfitendi alteri, quàm proprio ſacerdoti non ſe confiterentur vel ſimulatè ad confeſſionem accederent, vnde per hoc multis malis obuiatur.

Ad quartum decimum Reſpon. negando cõſequẽtiam, quia ipſi non poſſunt propria authoritate hoc facere vbique, poſſent tamen audire confeſſiones ſi illis commiſſum eſſet, neq; per hoc eſſet apud illos gubernatio vniuerſalis eccleſiæ, quia non abſoluerẽt ordinaria poteſtate, ſed delegata.

Ad decimum quintum Reſpon. quòd illud procedit quando indecenter appetitur, vel procuratur, eccleſiaſtica enim officia duo habẽt adiũcta .ſ. opus & honorẽ, ratione honoris laudabiliter recuſantur, ratione operis laudabiliter poſſunt quæri, ita intelligitur illud qui epiſcopatum deſiderat.

Ad vlt. Reſpon negando minorem, falſum enim eſt, quod ex hoc, quod alij dantur coadiutores ſacerdotibus ad ea, quæ ſaluris ſunt animarũ ſequatur diſſolutio vnitatis, nam quaſi dicuntur vnũ agens cũ vniantur multipliciter, primo in principio à quo, ab eodem enim & per eundem eſt ipſorum continuatio: quia ab eadem apoſtolica Sede à qua originaliter iuriſdictio tam ordinaria, quàm delegata emanare dicitur, ſecundo vniuntur in intentione & voluntate, hoc eſt animarum ſalute & populi ædificatione 2.Cor. 12. omnia cariſsimi propter veſtrã ædificationẽ. Tertio vniunt in eodẽ ſpiritu, & in eodẽ actu. 2.Cor. 12. Non ne eodem ſpiritu ambulamus. Non

ne

Præterea conſiderandum eſt, quòd id, quod eſt ſolitarium, oportet ſibi eſſe ſufficiēs hoc autem eſt cui nihil deeſt, quòd pertinet ad rationem perfecti, & ideo ſolitudo pertinet contemplanti, qui iam ad perfectum peruenit, quòd contingit dupliciter, vno modo ex ſolo diuino munere, ſicut patet de. S. Ioan. Baptiſta, qui fuit repletus ſpiritu ſancto ad huc ex vtero matris ſuæ, & ideo cum ad huc eſſet puer erat in deſerto Luc. 1. Alio modo per exercitium virtuoſi actus ſecundum illud ad Hebr. 5. perfectior eſt ſolidus cibus eorum qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni, & mali, ad exercitium autem huiuſmodi iuuatur homo ex aliorum ſocietate dupliciter, vno modo quantum ad intellectum, vt inſtituatur in his quę ſunt cōtemplanda, vt dicit Hieron. ad Ruſticum monachum mihi placet vt habens ſanctum cōtubernium, nec ipſe te doceas, ſecundo quantum ad effectum vt. ſ. noxię affectionis homines reprimantur exemplo & correctione aliorū, vt dicit Greg. 30. Moral. ſuper illo cui dedi in ſolitudine domum, quòd prodeſt ſolitudo, corporis ſi ſolitudo defuerit cordis, & ita vita ſocialis neceſſaria eſt ad exercitium perſectionis, ſolitudo autem competit iam perfectis.

Ad primum reſp. negando conſequentiam, nec authoritas illa illud probat. Salamon .n. oſtendit in illis verbis melius eſſe, quòd ſint duo ſimul quàm vnus propter auxiliū, quòd vnus habet ab alio, vel ad ſubleuandum, vel ad fouendum, uel ad ſpiritualiter calefaciendum, quo quidem auxilio iam non indigent illi, qui ſunt perſecti.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam, quia ſicut dicitur Ioan. 4. qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, vnde ſicut Chriſtus eſt in medio eorum qui ſibi inuicem per dilectionem proximi ſociantur, ita habitat in corde eius, qui diuinæ cōtemplationi inſiſtit per dilectionem Dei.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam, quia homo poteſt ſolitarius uiuere dupliciter, vno modo quaſi ſocietatem humanā non ferens propter animi ſeuitiam, & hoc eſt beſtiale & contra naturam hominis. Alio modo propter hoc, quòd taliter rebus diuinis inhæret, & hoc non eſt contra naturam hominis, & tamen ſupra naturam eius, hoc eſt ſupra hominē, & ideo dicit Philoſ. in 1. Polit. ꝙ ille qui ab alijs non communicat eſt beſtialis aut Deus. ſ. diuinus uir.

ARTIC. IV.

Vtrum decimæ ſint in præcepto?

1 AD quartum uidetur dicendum, quòd non, quia illa ſola tenentur homines obſeruare tempore gratiæ, quę à Chriſto & Apoſtolis ſunt mandata iuxta illud Mat. vlt. ſeruate omnia quę mandaui uobis, ſed hoc præceptum nō datur à Chriſto neque ab Apoſtolis, ergo ſolutio decimarum non eſt in præcepto.

2 Præterea homines tempore gratiæ non tenentur magis ad obſeruantiam legalium, quàm ante legem, ſed ante legem non dabantur decimæ ex præcepto, ſed ſolum ex uoto, legitur .n. Gen. 28. quòd Iacob uouit uotum dicens ſi fuerit Deus mecum & cuſtodierit in uia in qua ambulabo de cunctis quæ dederis mihi decimas offerā tibi, ergo nec tēpore gratiæ homines tenentur ad decimarū ſolutionē ex præcepto.

3 Præterea non eſt ratio quare dicātur decimæ eſſe in præcepto, niſi quia ſeminantibus ſpiritualia debetur merces ſiue ſubſtētatio tēporalis Luc. 10. dignus eſt operarius mercede ſua & 1. Cor. 9. ſi nos vobis ſpiritualia ſeminamus non magnū eſt ſi ueſtra carnalia metamus, ſed conſtat, quòd hæc ratio nō determinat quotam. ſ. decimam, ergo videtur, quòd dare decimā nō ſit in præcepto, licet aliquid dare miniſtris pro ipſorum ſubſtentatione ſit in pręcepto.

Sed contra dicitur in c. reuertimini. 16. q. 1. ubi Hieron. in c. 3. Malach. quia mihi non reddidiſtis decimas & primitias, idcirco in fame & pecunia maledicti eſtis.

Reſp. dicendum, quòd ſecundum indeterminationem ut. ſ. aliquota pars daretur ad ſubſtentationem miniſtrorum Dei ſemper fuit in præcepto etiam de iure naturæ: unde in Gen. 47. ſacerdotibus ægypti cibaria ex horreis publicis præbebantur, ſecundum vero determinationē talis partis. ſ. decimæ ante legem fuit in conſilio, vnde Geneſ. 14. legitur, quòd Abraā dedit decimas Melchiſedech, nunquā tamen legitur hoc ſibi fuiſſe præceptum, in lege uero fuit in præcepto ſimpliciter Exod. vigeſimotertio. Num. 18. vbi dicitur filijs leui dedi omnes decimas Iſrael in poſſeſſionem pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis, & Malach. 3. Inferre omnem decimationem in horreum meum, vt ſit cibus in domo mea, tempore vero gratiæ factæ ſunt authoritate eccleſiæ in præcepto cum neceſſitas eſt, & petuntur à miniſtris etiam ſi non petuntur & ſit conſuetudo regionis. cap. peruenit. cap. in aliquibus de decimis. S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1.

Ad primum reſp. negando minorem, decimus .n. iuxta iam dicta, quòd ſolutio decimarum quantum ad ipſam ſubſtentationem miniſtrorū Dei Matt. 10. dignus eſt operarius mercede ſua, quantum uero ad determinationem vitæ quantitatis eſt reſeruata determinationi eccleſiæ.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam; non .n. eſt ſimile, quia ante legem non erant determinati miniſtri diuini cultus; ſed dicitur, quòd primogeniti erāt ſacerdotes, qui duplicem portionem accipiebant, quibus etiam dabant quicquid occurrebant nō determinata quantitate, Abraam autem profetico inſtinctu ſoluit decimas Gen. 14. In lege autem ueteri erant determinati miniſtri diuini cultus, ideo fuit determinata pars exhibenda èis in præcepto, quam determinationem ſecuta eſt eccleſia tempore gratiæ; rationabiliter .n. viſum eſt, ut non minus populus nouę legis exhiberet miniſtris noui teſtamenti, quàm populus ueteris teſtamenti exibebat ſuis.

Ad tertium reſp, quòd quantum ad determinationem aliquotæ partis. ſ. decimæ non eſt in præcepto nouæ legis; ſed in præcepto eccleſiæ.

ARTIC. III.

Vtrū liceat monachis ſiue religioſis accipere decimas?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd non, quia leuitis tantum de iure diuino debentur decimæ Num. 18. eo quòd portabant

pec-

peccata populi & ſeminabant ſpiritualia, & Monachi non ſunt tales, quia non gerunt curam animarũ ergo illis non ſoluuntur decimę.

Sed contra dicitur in cap.fin. 16. q. 1. vbi Hieron. ſcribens Damaſo Papę dicit liberum eſt.n. monachis & ſpiritualib. viris Deũ timẽtib. & colẽtib. decimas & oblationes, cunctaq. remedia cõcedere & de iure ſuo in dominium illorum & vſum transferre.

Reſp. dicendum ſub tribus concluſionibus, Prima decimas authoritate eccleſiæ eis conceſſas, vt pote ratione eleemoſinæ poſſunt religioſi accipere. Secunda decimas ſibi non conceſſas, ut ſpectantes ad iura aliarum eccleſiarum non poſſunt percipere. Tertia religioſi curam animarum habentes poſſunt licitè, ſicut alij ſacerdotes decimas percipere, quia tunc ſunt ſpiritualia ſeminantes.

Ad oppoſitum reſp. quòd religioſi de leuitico ordine dici poſſunt; verè.n. leuita eſt cui conuenit illud Deut. 33. qui dixerit patri ſuo & matri neſcio uos, & fratribus ſuis ignoro illos, quod propriè conuenit religioſis; monachi autem ſeminaot ſpiritualia orãdo pro populo, portare autẽ peccata dicitur tripliciter, uno modo curam animarum ſuſcipiendo, Num. 26. dicit Aaroo & filijs ſacerdotibus Tu & domus tua ſuſtinebitis peccata ſocerdotij ueſtri. Alio modo pro peccatis orãdo Num. 8. tradidi leuitas Aaron & filijs eius, nt ſeruiant mihi in tabernaculo, & orent pro eis ne ſit in popnlo plaga, hoc autem modo monachi & alij religioſi portant peccata populi; Tertio modo zelo Dei pugnando & fidem Chriſtianam defendendo, ſecundum quem modũ de leuitis dicitur Exod. 32. cum ipſi uindicaſſẽt idolatriam uituli conflatilis cõſecratis manus ueſtras Domino, ut detur vobis benedictio per hũc modum hoſpitalatij & equites religioſi deputari ad pugnandum cootra hoſtes fidei Chriſtianæ conſecratas habent manus Domino; vt merito poſſint benedictionẽ decimarum percipere.

Q V Æ S T. II.

DE capellis vero, quæ ab eis poſſidentur.

Pro declaratione huius q. facienda eſt concluſio, quòd io parochialibus eccleſijs, quas tenent abſque Epiſcoporum conſilio presbyteros collocare non debent, ſed Epiſcopi parochiæ curam cũ Abbatum conſenſu ſacerdoti cõmittant, ut eiuſmodi ſacerdotes de populis quidem cura Epiſcopis rationes reddant, Abbati vero pro rebus tẽporalibus ad monaſterium pertinenribus debitam ſubiectionẽ exhibeant, & ſic ſua cuique iura ſeruentur c. ſane vbi Vrbanus. 2. & c. ſeq 16. q. 2. Hodie vero per Concil. Trid. diſponitur in c. præſenti. ſeſſ. 7. de reform. ubi nullus præſentatus à quauis perſona quantuncunq; priuilegiata ad quæcunque eccleſiaſtica beneficia inſtitui poſſit, niſi prius ab ordinarijs examinatus & idoneus repertus fuerit, quòd decretum extenditur etiam ad beneficia ſine cura.

Q V Æ S T. V.

TAles & ſi ius territorij habeant.

Iſta q. anteponitur, quia continuat materiam cuius eſt concl. ꝙ Abbas capellã ſuam à ſe fundatam iure territotij vendicare non poteſt quo ad ſpiritualia, nec quo ad gubernationem populi, & idem concluditur intelligẽdum eſſe de Epiſcopis. ſ. qui in aliena diœceſi in fundo ſuo ædificauit eccleſiam facit. c. 1. & ſeq. 16. q. 2.

Q V AE S T. III.

QVòd autem præſcriptione temporis omnia iura tollantur.

Pro declaratione huius q. vide quæ dixi in commentarijs ad l. vlt. ff. de legibus.

Q V AE S T. IV.

OStenſum eſt quando eccleſia aduerſus eccleſiã pręſcribat, nunc videndum eſt ſi monaſterium aduerſus eccleſiam præſcribere poſſit.

Pro declaratione huius q. dic, vt dixi in proxima præcedenti quæſt.

Q V AE S T. VI.

QVòd antem ea quæ eccleſiæ debentur rectores eiuſdem ſua auctoritate iudicijs prætermiſſis repetere oon ualeãt, beatus Gregorius lib. 4. c. 88. teſtatur dicens. Conſuetudo noua in eccleſia hac valde reprehẽſibilis, erupit vt cum rectores eius patrimonij vrbana vel ruſtica prædia illis competere poſſe ſuſpicantur, fiſcali more titulos imprimant atque hoc, quòd competere pauperibus exiſtimant non iudicio ſed manibus defendunt, & cum per prædicatores ſuos ueritas dicat nihil per cootentionem etiam ipſum litigioſæ contentionis malum tranſcendunt, & res quælibet cum æſtimatur eccleſiæ poſſe competere per vim tenetur; proinde præſenti decreto conſtituto, vt ſi quis eccleſiaſticorum unquam titulos ponere, ſiue in ruſtico ſiue in vrbano prædio ſua ſponte præſumpſerit Anathema ſit.

Ratio huius decreti eſt, quia nemo ſibi ius dicere poteſt tot. tit. C. ne quis in ſua cauſa. l. 1. & ſeq. cap. nemini liceat ſine iudicis authoritate, ratio rationis eſt, vt euitentur rixæ & ſcandala, quæ poſſent oriri.

Q V AE S T. VII.

QVòd autem eccleſias de manu laycorum nec Abbati, nec alicui accipere liceat omnium canonum teſtatur authoritas: generaliter. n. tã eccleſiæ, quàm res eccleſiarum in epiſcoporum poteſtate conſiſtunt, layci autem, nec ſua nec Epiſcoporũ authoritate decimas, vel eccleſias poſſidere poſſunt, vnde Epiſcopi ſiue beneficio ſiue pretio eccleſias vel decimas laycis dederint domum orationis, domum negociatioois & ſpeluncam latronum faciunt; vnde poſt euerſionem cathedræ à cætu fidelium ſegregati eterno verbere à Domino flagellabuntur.

Pro declaratione huius quæſtionis videndum eſt primo.

tam ſi in læſione periodis datur reſtitutio Domino quanto magis in læſione hominis, circa uero modū uidendum eſt ſ.n,contingat damnum dari per occiſionem datur triplex modus ſatisfaciendi, primo ut ſoſtineat pœnam ſtatutam, & hanc à iudice non à ſe ipſo, nec tenetur ſe iudici præſentare, uel offerre ad ad hoc, ſed captus tenetur confiteri ſi habet contra ſe ſufficientes probationes, aliàs non & condemnatus patienter ferre pœnam mortis uel alterius, ſecundus modus ſatisfaciendi, ut exponat uitam ſuam in cauſa iuſti belli quamuis ad hoc ipſe non teneatur, quod ſi hoc facere recuſat eſt tertius modus.ſ.in ſpiritualibus bonis pro anima occiſi opera bona facere, Item tenetur interfector ad ſubſtentationem proximorum occiſi à quo alebantur & ſuccurrebantur. Si uero ſecundo modo damnificauerit aliquem in corpore, ſcilicet per mutilationem membri, debet ei compenſare uel in pecunia, uel in aliquo honore conſiderata conditione utriuſque ſecundum arbitrium boni uiri, & propter hoc tenetur ad expenſas factas in curatione c. 1. de iniur. & damno dato & tenetur ad placationem læſi in quantum poteſt conſiderato etiam damno habito ex ipſa mutilatione, vt ſcilicet ſuſtentabat ſe, puta ſi amputata fuiſſet ei vna manus, qua ſcribendo lucrabatur, tunc enim magis teneretur, quam ex alia mutilatione; Quantum ad ſatisfactionem faciendam, circa tertium modum damnificationis corporalis, ſcilicet uel per uulnerationem, uel percuſſionem ſatis lex uidetur modum poſuiſſe Exod. 21. ubi dicitur ſi rixati fuerint uiri & percuſſerit alter proximum lapide uel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed iacuerit in lecto ſi ſurrexerit & ambulauerit uadens ſuper brachium ſuū innocens erit, qui percuſſerit, ſcilicet à mortis pœna ſoſtinenda, ita tamen ut operas eius, quas ſcilicet neglexit & expenſas eius in medicos reſtituat. Quantum ad ſatisfactionem faciendam damnificationis corporalis, ſcilicet per detentionem eſt concluſio, quod ultra reconciliationem, & ueniam petitam lædentis à læſo fiat ſatisfactio iniurio, prout à ſapiente determinabitur, & non ultra.

Ad quartum art.ſ.de damnificatione facta in bonis fortunæ quomodo reſtitutio fiat quando & quātum, uide quæ dixi in ſumma pec.capit. p. 1.tit.6. q. 131.& ſeq.& P. 2.tit.8 q. 40. ubi habetur declarata reg peccatum.de reg.iurin.6.cū ſexaginta octo ampliationibus.& ſuis limit.

CAVSA. XVII.

Quidam ſacerdos in crimen carnis lapſus

1 Quæritur autem, An ea quæ mente alienata fiunt ſint imputanda?
2 Secundo, An pro impenſis patrocinijs liceat clericis munera exigere?
3 Tertio, An ex mulieris confeſſione aliquis ſit condemnatus?
4 Quarto, An die Dominico eius cauſa ſit uentilanda?
5 Quinto, An ſibi neganti purgatio ſit deferenda?
6 Sexto, An confeſſio cruciatibus ſit extorquenda?
7 Septimo, An abſq; ſynodali audientia epiſcopus valeat. Sacerdotem damnare?
8 Octauo, ſi ſponte confeſſus aut ab alijs conuictus fuerit quod ante ordinationē peccauerit An ſuſcepti ordinis officium exequi ſibi liceat?

QVÆSTIO. I.

Quod autem ea quę alienata mente fiunt non ſint imputanda, facile videtur poſſe probari?

Pro maiori declaratione huius q. primo uidendum erit.

ARTIC. I.

Vtrum omne peccatum ſit voluntarium?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non, vt pates in iſ.q. 1.in princ.

2 Præterea quòd eſt ignoratum non poteſt eſſe voluntarium, quia voluntas præſupponit cognitionem, ſed quædam per ignorantiam peccantur vt dicitur in d. loco ex mente Aug. dicentis lib. 1.retract.c.15. nullum tamen eorum in ſua perfidia perſeuerantem hæc ignorantia excuſat.

3 Præterea nihil quòd eſt contra volūtatem dicitur eſſe voluntarium, ſed primi motus ſunt contra uoluntatem, quòd patet ad Rom. 7. quòd .n. nolo malum hoc ago quòd de primis motibus exponitur, ergo cum primus motus eſt peccatū, videtur quòd nō omne peccatum ſit voluntarium.

Sed contra dicitur in iſ.q. 1. in principio vbi Aug. de vera religione c. 14. dicens uſq. adeo peccatū voluntarium malum eſt, vt nullo modo peccatum ſit ſi non ſit voluntarium. Præterea nihil prohibetur o ſi quòd eſt in poteſtate eius, cui ſit prohibitio, ſed peccatum omne prohibetur, ergo omne peccatum eſt in poteſtate peccantis, ſed nihil eſt in poteſtate hominis, niſi quòd ſit eius voluntarium, ergo omne peccatum eſt voluntarium

Reſp dicendum quòd omne peccatum ſecundum quòd habet rationem culpę non poteſt eſſe, niſi in eo quòd in poteſtate alicuius conſiſtit, quia ex illo defectu, quòd in poteſtate hominis conſiſtit homo culpatus & vituperatur non autem ex eo quòd in poteſtate eius non fuit vt ſi cæcus naſcatur: nam talis defectus magis ad miſericordiam prouocat, quā ad vindictam, & quia potentia ſecundū quàm noſtrarū actionū domini ſumus eſt voluntas, inde eſt quòd omne quòd in noſtra poteſtate conſtitutū eſt voluntarium dicitur, ergo neceſſe eſt dicere, quòd omne peccatū ſecundum quòd peccatum & culpa idem ſunt, ſit voluntarium. ſecunda concluſio ſit, quòd peccatum ſecundum quòd generaliter accipitur pro quocumq; defectū, ſiue prout pæna dicitur peccatū non ſemper eſt voluntarium, nam peccata venialia ſunt in nobis ex repugnantia ſenſualitatis ad rationem, & etiam ex ſurreptione ſicut ſunt primi motus, ſed velimus, nolimus eſt in nobis repugnantia ſenſualitatis, & multi etiam motus inordinati ex ſurreptione inſurgunt, ſi ergo voluntas non poteſt ſenſualitatem domare, &c

vnde dicit Aug. in epiſt. ad Montorium, felix quæ in meliora compellit.

ARTIC. II.

Vtrum omne uotum obliget ad ſui obſeruantiam?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nõ, quia ſimplex promiſſio hominis non obligat ad obſeruandum ſecundum legem humanam, ergo minus ſimplex promiſſio facta Deo; homo enim magis indiget ijs quæ per alium hominem fiunt, quam Deus qui bonorum noſtrorum non indiget.

2 Præterea effectus non eſt nobilior ſua cauſa, ſed cauſa dans firmitatem ſuo voto eſt deliberatio, cum ergo liberatio humana non habeat neceſſitatem firmitatem, quia cogitationes hominum ſunt timidæ, & incertæ prudentiæ noſtræ vt dicitur Sap. 9. ergo videtur, quòd votum non obligat neceſſario ad obſeruandum.

3 Præterea nullus obligatur ad impoſſibile cap. nemo. de regu. iur. in 6. ſed quandoque illud, quòd quis vouit ſit ei impoſſibile, vt patet in eo, qui vouit virginitatem & corrumpitur, vel cum quis vouet pecuniam dare, & poſtea eam perdidit, ergo non eſt neceſſaria voti obſeruantia.

4 Præterea nullus obligatur ad id, quòd pendet ex arbitrio alieno, ſicut cum quis vouet intrare in Clauſtrum alicuius religionis; eſt enim in poteſtate illorum eum recipere vel non, ergo ſi ipſi nolunt non videtur, quòd obligetur ad ſoluendum votum.

5 Præterea votum fit quandoque cum conditione ſicut Iacob Geneſ. 26. ſi Dominus meus mecum fuerit, ſed tale votum non obligat, niſi conditione exiſtente, ergo non omne votum obligat de neceſſitate.

6 Præterea ille, qui moratur in religione vltra tempus probationis determinatum, etiam ſi ore non profiteatur votum interpretatum feciſſe dicitur, ſed hoc votum vt videtur non eſt neceſſe obſeruare quia ipſe nihil promiſit, nec videtur teneri ad ea ſemper quæ votum profeſſionis continet, cum quandoque contingat eos non obſeruare ea, quæ in regula continentur.

Sed contra dicitur in cap. 1. & ſeq. 17. q. 1. dicitur. enim eccle. quodcunque voueris redde multo melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere, S. Thom. 2 2. q. 88. art. 3.

Reſpond. dicendum, quòd votum eſt promiſſio facta Deo; ſed contractus bonæ fidei obligant homines ad obſeruantiam inter ipſos, ergo multo magis votum, quo homo aliquid Deo promittit; Præterea ad fidelitatem hominis pertinet, vt ſoluat id quòd promiſit; turpe enim eſt fidem fallere maxime Deo, tum ratione dominij, tum ratione beneficij, vnde diſplicent Deo vota, quia diſplicet Deo infidelis promiſſio.

Ad primum reſpond. negando aſſumptum dicimus enim ſecundum honeſtatem ex qualibet promiſſione homo homini obligatur obligatione iuris naturalis, licet non obligatione iuris ciuilis, & licet Deus noſtrorum bonorum non egeat, ei tamen maxime obligamur, & ita votum ei factum eſt maxime obligatorium.

Ad ſecundum reſpond. negando conſequentiam, quia licet deliberatio hominis ſit variabilis, rectitudo tamen legis naturalis quæ dictat, quòd promittitur Deo eſſe ſeruandum eſt inuariabilis, & ita eſt quæ dat neceſſariam obligationem voto.

Ad tertium reſpond. quòd ſi illud, quòd quis vouit ex quacunque cauſa impoſſibile reddatur, nihilominus homo tenetur facere, quòd in ſe eſt, vel ſaltem habeat promptam voluntatem faciendi; quòd poteſt ſi vero impoſſibilitas cauſata fuerit ex culpa ſua, tunc tenetur ad aliam recompenſationem per pœnitentiam, alias ſecus. Ad illud de virginitate reſp. quòd licet corruptus non poſſit virginitatem ſeruare, tamen poteſt reddere continentiam, & ad hoc remanet obligatus.

Ad quartum reſpond. quòd ſi intentio ſua principaliter fuerit ad religionis ingreſſum eligens unã religionem tenetur ſi non poteſt ibi recipi aliam religionem intrare, ſecus ſi elegit ſpecialiter aliquam religionem, in qua ſi non poteſt recipi non tenetur aliam adire, ſi vero dubitet quo modo ſe in vouendo habuit debet tutiorem vitam eligere, ne ſe diſcrimini committat.

Ad quintum reſpond. quòd votum ſub conditione non eſt votum ſimpliciter, & ideo non obligat niſi conditione exiſtente, & hoc quando tota obligatio ponebatur in euentum conditionis.

Ad ſextum reſpond. quòd votum interpretatum obligat, ſicut & votum oretenus emiſſum, ad illud quòd dicitur plures eſſe, qui illud non ſeruant Reſp. quòd adducere inconueniens non eſt ſoluere, ſed dicas quòd trangreſſio religionis extra tria vota eſſentialia caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ non dicitur fractio voti.

QVÆST. II.

COnſaldus presbiter quondam in infirmitate feruore paſſionis preſſus Monachum ſe fieri promiſit, non tamen monaſterio aut Abbati ſe tradidit, nec promiſſionem ſcripſit, ſed beneficium eccleſię in manu aduocati refutauit, at poſtquã conualuit mox ſe monachum negauit fieri.

Pro declaratione huius quæſtionis videndum eſt vſum. ſcilicet.

ARTIC. I.

Vtrum ille, qui obligatus eſt ad religionis ingreſſum teneatur intrare, & nolens an recuperet bona, quæ hac occaſione refutauit?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd nõ quoad ingreſſum religionis per cap. 1. 17. q. 2. vbi qua propter, quia beati Benedicti regula & præcipue patris & prædeceſſoris noſtri Sancti Gregorij Papæ canonica inſtitutio interdicit Monachũ ante unius anni probationem effeci iudicamus authoritate Apoſtolica præcipimus, vt præfactus presbiter beneficia, & altaria recipiat habeat, & quietè retineat.

Præ-

2 Præterea nullus tenetur facere id, quod non eſt in ſua poteſtate, ſed quòd aliquis religionem ingrediatur non eſt in poteſtate ſua, ſed requiritur ad hoc conſenſus eorum, ad quorum religionem debet tranſire. ergo &c.

3 Præterea per votum minus vtile non poteſt derogari magis vtili, ſed per votum religionis impediri poteſt votum crucis impletio in ſubſidium terræ ſanctæ, quod videtur eſſe vtilius, quia per hoc conſequitur homo remiſſionem peccatorum, ergo videtur quòd huiuſmodi votum non ſit de neceſſitate implendum.

Sed contra facit cap. 1. & ſeq. 17. q. 1. iuxta illud eccl. 5. ſi quid vouiſti Deo non moreris reddere; diſplicet enim Deo infidelis & ſtulta promiſſio, & ſuper illud Pſal. 75. dicit gl. vouere & reddite, vouere voluntati conſulitur, ſed poſt voti promiſſionem redditio neceſſario exigitur.

Reſpond. dicendum, quòd qui vouit religionem tenetur eam ingredi ſecundum quòd de ſe voto obligare intendit, ita ſ. quòd ſi vouit ſe abſolutè, tenetur quanto citius poteſt, ſi autem ad certum tempus vel ſub certa conditione tenetur religionem ingredi tempore adueniente, vel conditione exiſtente.

Ad primum reſpond. quòd ibi non erat emiſſum votum ſolemne, ſed ſimplex quo caſu obligatur Monaſterio, vt cogi poſſit in eo manere & eccleſiam dimittere, tamen in foro conſcientiæ conſulendum eſſet, vt omnibus dimiſſis religionem intraret. cap. per tuas. de voto.

Ad ſecundum reſpond. quòd tenetur facere quantum in ſe eſt, vt recipiatur in vna, ſin minus procurare debet ſe recipi in aliam, niſi ſimpliciter vni tantum vouerit, nam tunc ſi in ea non recipitur non obligatur amplius.

Ad tertium reſpond. negando minorem, quia votum religionis cum ſit perpetuum maius eſt quam votum peregrinationis terræ ſanctæ, quòd eſt temporale. cap. ſcripturę. de voto, & licet per ingreſſum religionis quis non abſoluatur ab omni reatu penæ, nihilominus ingreſſus religionis vtilior eſt, quàm peregrinatio terrę ſanctæ quantum ad promotionem in bonum, quòd prępondera abſolutionem à pœna, probabiliter tamen dici poſſet, quòd ille qui ingreditur debito modo religionem conſequatur remiſſionem omnium peccatorum; ſi enim aliquibus eleemoſinis factis homo poteſt ſatisfacere de peccatis ſuis ſecundum Daniel. 4. peccata tua eleemoſinis redime, multo magis in ſatisfactione pro peccatis ſufficit quòd aliquis ſe totaliter diuinis obſequijs mancipet per religionis ingreſſum, qui excedit omne genus ſatisfactionis & publicæ pœnitentiæ, ſicut etiam holocauſtum excedit omne ſacrificium cap. amouere. 32. quæſt. 1.

QVÆST. V.

Qvòd autem &c.

Facta præſuppoſitione, quòd presbiter ſe & ſua tradiderit monaſterio non poteſt ea recuperare, etiam cum licentia Abbatis, qui ſi ei licentiã dederit, peccat mortaliter, & hoc ſi mente ſana & non alienata fecit, alias ſecus de qua vide quæ dicam in ſeq. quęſt.

QVÆST. VI.

Si autem ſine licentia Abbatis. &c.

Pro pleniori intelligentia huius quęſt. videndum eſt primo vtrum monachus, qui contulit bona ſua monaſterio ipſa ſequantur eum, ſi tranſeat ad ſecundum monaſterium reſpond. quòd ſi exeat ante profeſſionem concluſio eſt, quòd omnia recuperat. cap. tranſmiſſæ. de renunc. quod intellige, niſi ea abſolutè & irreuocabiliter donaſſet, ſi vero poſt profeſſionem, & ſine licentia tranſit ad alterum monaſterium, eſt concluſio quòd in hoc caſu res ſuæ cum primo monaſterio remanebunt & monaſterium, quòd ipſum recepit imputetur ſibi ſi nihil habet de rebus illis, ſi vero cum licentia vel etiam inuitus cũ aliqua cauſa uadit ad ſecundum monaſterium, tunc rerum poſſeſſio, quas contulit debetur ſecundo monaſterio quandiu uixerit, ne ei exiſtat oneroſus cap. cognouimus. 16. q. 6. cap. ſi quis rapuerit. 27. quæſtione prima.

CAVSA. XVIII.

Qvidam Abbas conſecratus in Epiſcopum prius monaſterio multa contulit, poſtea in Epiſcopatu plura acquiſiuit.

Quæritur primo an monaſterium poſſit petere quæ ab Epiſcopo quæſita ſunt, an epiſcopalis eccleſia poſſit ſibi uendicare quæ monaſterio fuerunt tradita?

Secundo an per Epiſcopum ſit Abbas eligendus & ordinandus, an tantummodo à proprijs fratribus ſit inſtituendus?

QVAEST. I.

Prima quæſtio terminatur in concilio habito apud Al.e.im, in quo ſic ſtatutum legitur, ſtatutum eſt & rationabiliter ſecundum ſanctos Patres à ſynodo confirmatum, vt monachus quem canonica electio à iugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſoluit; & ſacra ordinatio de monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſtea iure vendicandi poteſtatem habeat ſed quicquid acquiſierat uel habere uiſus fuerat monaſterio relinquat, & Abbatis ſui, qui fuerat ſecundum Regulam. S. Benedicti arbitrio, poſtquam enim Epiſcopus ordinatur ad altare, ad quòd ſanctificatur, & titulatur ſecundum ſacros canones quòd acquirere poterit reſtituat.

Quæſtio iſta nullam habet difficultatem, quæ enim monachus ante Epiſcopatum acquiſiuit monaſterio relinquenda ſunt, quæ uero acquiſiuit ex quo factus eſt Epiſcopus Epiſcopali Eccleſię acquiſiuit, & relinquenda ſunt.

Secundam uero quæſt. terminat. &c.

Concluſio huius quæſt. elicitur ex cap. 2. 18. q. 2. vbi Greg. ſcribit Caſtorio Ariminenſi Epiſcopo ibi Abbas in monaſterio non per Epiſcopum, aut per ali-

aliquem extraneum ordinetur neque ab Epiſcopo miſſa ibi celebretur, vt nulli eccleſiæ ſubijciatur & in cap. 3. 18. quæſt. 2. vbi Greg. lib. 4. epiſt. 43. ibi Abbatem cuilibet monaſterio non alium, ſed quem dignum moribus atque actibus monaſticæ diſciplinæ communi conſenſu congregatio tota popoſcerit ordinari volumus; Miſſas autem publicas per Epiſcopum, vel clericos in monaſterio fieri omnimodo prohibemus.

CAVSA XIX.

Duo clerici ad monaſterium tranſire voluerunt uterque licentiam ab Epiſcopo ſuo petijt.

MOdo quæritur ſi Epiſcopus debeat permittere, vt relicta propria eccleſia clericus monaſterium ingrediatur?

Secundo quæritur ſi Epiſcopus licentiam dare noluerit, an eo inuito monaſterium poſſit ingredi?

Tertio ſi contigerit ipſos regulares canonicos fuiſſe, vtrum cōcedendus eſſet eis monaſterij ingreſſus.

QVÆST. I.

Quòd Epiſcopus licentiam clericis adeundi monaſterium dare debeat.

Pro declaratione huius quæſtionis videndum eſt primo.

ARTIC. j.

Vtrum presbyteri curati licitè poſſint religionem ingredi?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, quia qui obligatur homini pro aliquo debito non poteſt intrare religionem, niſi ſoluat id quòd debet, ſed habens curam animarum eſt huiuſmodi, quia promiſit gerere curam animarum, ergo non poteſt eam relinquere.

2 Præterea, quòd vbi licet paribus omnibus licet, ſed ſi omnes presbyteri habentes curam animarum religionem intrarent plebes abſque cura paſtorum remanerent, quòd eſſet inconueniens ergo non licet eis relinquere curam, & ingredi religionem.

3 Præterea inter actus ad quos religiones ordinantur præcipui ſunt illi quibus contemplata aliquis tradidit alijs, ſed huiuſmodi actus competunt etiam curatis vt eſt confeſſiones audire, prædicare &c. ergo videtur, quòd non liceat ad religiones tranſire.

4 Præterea curatus promiſit obedientiam Epiſcopo ergo eam curam dimittere non poteſt ſaltim ſine eius licentia, peccatum enim Hariolandi eſt repugnare cap. ſciendum 8. q. 1.

5 Præterea ſi prohibentur curati alienare bona eccleſiæ, ergo magis intelligitur prohibitum ſe ipſos alienare.

6 Præterea non licet de maiori ſtatu tranſire ad minorem, ſed clericus habens curam animarum eſt in ſuperiori ſtatu quàm religioſus ſimplex, cum ſint ſimiliores Epiſcopis quàm religioſi unde Hieron. ſcri bens ad Ruſticum dicit viue in monaſterio ut clericus eſſe merearis.

7 Præterea dicit Chriſoſtomus in ſuo dialogo, ſi aliquis mihi proponeret optionem, an mallem plus eſſe in officio ſacerdotali, an in ſolitudine monachorum, ſine comparatione eligerem, quòd prius dixi, vbi præponit uitam clericalem uitæ monaſticæ.

8 Præterea facit, ut dicit Aug. ad Valerium cogitet religio tua nihil eſſe in hac vita maxime hoc tempore difficilius, laborioſius periculoſius Epiſcopi aut presbyteri officio, ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militentur quo noſter imperator iubet.

9 Præterea Epiſcopi ſunt in ſtatu perfectiori, quàm religioſi, ſed presbyteri curati eo, quòd habent curā animarum ſunt ſimiliores Epiſcopis quàm religioſi, ergo non poſſunt curam relinquere, & religionem ingredi.

10 Præterea bonum publicum præferendum eſt priuato, ſed presbyteri curati intendunt utilitati communi multitudinis, zelo ſalutis animarum, ergo præferendi ſunt religioſis, qui proprie ſaluti ſtudēt.

11 Præterea non licet de ſtatu maiori ad minorem tranſire, ſed de ſtatu monaſtico licet tranſire ad officium presbyteri curati. cap. ſi quis. 16. quæſtione prima ergo &c.

12 Præterea virtus conſiſtit circa difficilia, & bona; ſed difficilius eſt, quòd aliquis benè uiuat in officio presbyteri curati, quàm in ſtatu religionis, ergo non licet de cura tranſire ad religionem.

Sed contra dicitur. cap. clerici. 19. q. 1. vbi Toletanum Concil. 4. c. 49. legitur clerici qui monachorum propoſitum appetunt (quia meliorem uitam ſequi cupiunt) liberos eos ab Epiſcopis in monaſterijs largiri oportet ingreſſus, nec interdici propoſitum eorum, qui ad contemplationis deſiderium tranſire nituntur.

Reſpond. dicendum, quòd presbyteri curati poſſunt relictis animarum curis ad religionem tranſire, quia licet de ſtatu minori tranſire ad maiorem, ſed religioſi ſunt in ſtatu perfectionis, presbyteri curati non, cum nullam obligationem perpetuam faciant ad ea quæ perfectionis ſunt ſicuti religioſi faciunt.

Ad primum reſpond. negando aſſumptum nam obligatur ad illud regimen tantum, quam diu retinent, eorum autem promiſſio non extenditur oltra.

Ad ſecundum reſpond. quòd ille timor ſtultus eſt, puta ſicut ſi aliquis timeret aurire aquam ne flumen deficeret, rara enim eſt virtus, nec à pluribus appetitur.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam, alij enim ſunt actus in religione, quàm illi & alia exercitia uirtutum & perfectionis opera, ad quæ religiones ordinantur.

Ad quartum reſpond. quòd clerici hoc caſu abſoluantur ab obedientia Epiſcopi authoritate canonis: quia tranſeunt ad meliorem uitam.

Ad quintum reſpond. quòd non militat ratio, quia licet bona eccleſiæ prohibeantur alienari circa perſonas, tamen talis prohibitio nunquam emanauit, immo ius contrarium diſponit d. c. clerici.

Ad ſextum reſpond. negando minorem, quoniam religioſi sūt in pfectiori ſtatu quā curati ut dictū eſt.

Ad

Ad ſeptimum reſp. quòd ibi loquitur de Epiſcopis, eſt enim conſuetus mos patrum, vt Epiſcopi ſacerdotes ouncupentur, quandoq; qui ita intelliguntur ſecuodum, quòd patitur ſubiecta materia, ſed ſi intelligamus de inferioribus curatis intelligendum eſt, quo ad difficultatem, periculoſior enim eſt ſtatus habentis curam animarum, qoam monachi; Nam quamuis maior virtus requiratur ad hoc, quòd aliquis conſeruet ſe immunem à peccato inter populos, qoam in religione, maioris tamen uirtutis eſt vitare pericula religionem intrando, quàm non intrare pericula inter popolos uitare.

Ad Octauum reſp. quòd Aog. loquitur quantum ad difficultatem, quæ oſtendit magnitudinem virtutis in his, quę bene conuerſantur, vt dictum eſt.

Ad nonum reſp. negando conſequentiam, quia licet curati ſint ſimiliores Epiſcopis quaotum ad aliqoid. ſ. quantum ad curam animarum, ſed quaotum ad perpetuam obligationem, quæ requiritur ad ſtatũ perfectionis ſimiliores ſunt religioſi Ep ſcopis.

Ad decimum reſpon. quòd quamuis abſolutè ſiue in genere loquendo intendere bono publico melius ſit, quam intendere priuato, intendere tamen perfectè & totaliter bono priuato, vt ſaluti propriæ prę fertur illi, qui in perfectæ intendit bono publico.

Ad vndecimum reſp. negando minorem, quia monachi de ſtatu religionis ad curam animarum non transeunt, & licet aliquando aſſeqoãtur, quod prius non habent. ſ. officium curæ, remanent tameo in primo ſtatu.

Ad duodecimum reſp. oegando conſeqoentiam, quia difficultas non ſemper arguit perfectionem virtutis, præterea difficultas poteſt dupliciter conſiderari, vno modo ex arduitate operis, & talis addit ad perfectionem oirtutis, quæ habetur in ſtatu religionis, alio modo ex exterioribus impedimentis, & hęc habetur in his, qui exercent curam animarum.

Q V Æ S T. II.

INuito oero Epiſcopo clericum eius à nollo eſſe ſuſcipiendũ Leo Papa teſtatur in epiſt. 82. cap. 9. Alienum clericum inuito Epiſcopo ipſius nemo ſuſcipiat c. 1. 19. q. 2. ſed ſubaudiendum eſt, niſi ad propoſitum milioris vitæ tranſire uoluerit. Tunc. n. liberum eſt illi, etiam epiſcopo contradicente monaſterium ingredi, vt habetur c. 2. 19. q. 2.

Q V Æ S T. III.

CAnonicos aotem regulares &c.

Pro declaratione huius quæſtionis. Primo videndum eſt.

A R T I C. I.

Vtrum ſit licitum tranſire de una religione ad aliam arctiorem.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd nõ dicitur enim. 1. Cor. 7. In qua oocatione quis uocatus eſt in ea perpetuo debet perſeuerare.

2 Præterea dicit idem Apoſt. Heb. 10. Nec deſerentes collatiooem veſtrã, ſicut eſt cõſuetudinis quibuſdam glo. qui. ſ. timorem perſecutionis credunt, vel propria præſumptione à peccatoribus, vel imperfectis, vt iuſti videantur receduot, ſed hoc facit qui de vna tranſit ad aliam, ergo male.

3 Pręterea nullus debet eſſe cauſa ſcandali cap. niſi cum pridem. de renunc. Mat. 3. Ve. illi per quem ſcandalum venit, ſed per talem tranſitum datur cauſa ſcãdali his, qui relinquuotur, ergo non licet de vna in aliam tranſire.

Sed cõtra facit textus in c. ſtatuimus. xix. q. 3. vbi Vrbanus II. ſcribit Abbati. ſ. Ruffini licere de canonica regulari effici Monachus, de liceotia tameo ſui ſuperioris. S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 8.

Reſpon. dicendum ſub duabus concluſionibus, prima, quòd tranſire de una religiooe ad aliam, niſi propter magnam vtilitatem, vel neceſſitatem, non eſt laudabile, quia ex hoc pleriq. excandalizantur. ſ. illi, qui relinquũtur, & plerumq. iacturam incurruot, ſecundo, quia facilius proficit aliquis in religione, quàm conſueuit, quàm in alia cæteris paribus; Altera ſit concluſio, quòd licitum, & laudabile eſt de vna religione tranſire ad aliam, & hoc cum religiones diuerſæ præeminent ſecundum diuerſa virtutũ opera, cum ſit aliqua de tribus cauſis, Primo zelo perfectionis, quæ quidem excellentia in religione non attenditur primo principaliter ſecũdum id ad quòd religio ordinatur, Secundo autem ſecundom diſcretionem obſeruantiarum debito fini proportionatorum; Tertio ſi propter ioſirmitatem non poteſt manere in una & nor. quòd quando quis vult tranſire de una religione ad aliam arctiorem, tenetur licentiam petere ex humilitate, quæ quidem ei negari nõ debet, in alijs caſibus ſi qois uelit de una in aliam religionem tranſire, requiritur diſpenſatio.

Ad primum reſpond. quòd nemo debet diſcedere à ſua oocatione, niſi ſuadente neceſſitate, vel utilitate.

Ad ſecundum reſp. quòd illi, qui ad arctiorem religionem tranſeunt non faciunt, hoc præſumptuoſè, ot ioſti videantur, ſed deuotè, vt ioſtiores fiant.

Ad tertiũ reſp. ꝙ vbi ſine magno ſcandalo, & graui iactura primæ religionis fieri nõ poſſet forte ſuperſedẽdũ eſſet; ceſſat aũt ſcandalũ ſi cũ licẽtia tranſijt.

C A V S A XX.

DVo pueritiæ annos agentes à parẽtib. monaſterio traditi ſunt. vnus inuitus, alter ſpontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis uenientes inuitus ad ſecularem militiam redijt, ſpõtaneos ad monaſterium diſtrictius petijt.

1 Nunc primum quæritur, ſi in pueritię annis traditi cogantur religionis propoſitum tenere.

2 Secundo, ſi præter uolontatem parentum tonſuram, vel religionis ueſtem quis in pueritia accipiat, an poſſit ſibi detrahi an oon.

3 Tertio qui pręter propriam voluntatem cucullam induerit, an cogatur eam retinere an non.

Q V AE S T. I.

Quod intra annos pueritiæ traditi. &c.

Pro declaratione huius quæſt. hoc uidendum erit.

peccando ab ordine rationis recedit, & ideo decidit à ratione humana, prout.ſ. homo eſt naturaliter liber, & propter ſe ipſum exiſtens, & incidit, quod amodo in ſeruitutem beſtiarum vt.ſ. de ipſo ordinetur, quod eſt vtile alijs, ſecundum quod dicit Pſalmo 48.

Homo cum in honore eſſet non intellexit comparatus eſt iumentis inſipientibus, & factus eſt ſimilis illis. & ideo quãuis hominem in ſua dignitate manẽtem occidere ſecundum ſe ſit malum, tamen peccatorem occidere poteſt eſſe bonum, ſicut occidere beſtiam, peior,n. eſt malus homo, quàm beſtia Ariſt. 6.Ethic.

Ad ſextum reſpon. quòd iſtud intelligitur de eo, qui non habet poteſtatem, & ſic de perſona priuata cui non licet occidere gladio, aut aliter hominem, non autem de publica perſona, cuiuſmodi eſt princeps, Iudex, & miniſter.

ARTIC. II.

Vtrum liceat priuatæ perſonæ occidere hominem peccatorem.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic primo facit illud Exod.32.ibi occidat vnuſquiſq.proximum ſuum ſratrem,& amicum ſuum pro peccato vituli conflatilis, ergo etiam priuatis perſonis licet peccatorem occidere.

2 Præterea nullus faciens ſecundum legem peccat, ſed demonſtrato aliquo maleficio hominem digno morte eſt verum dicere, quòd ille ſecundum legem eſt interficiendus, ergo, qui interficit illum facit ſecundum legem, ergo non peccat

3 Præterea Moyſes, qui in omnibus cõmendatur nondum habens publicam poteſtatẽ interfecit ægyptium rixantem cum Iſraelita Exod.22.ergo concluſio vera.

4 Præterea laudabile eſt, quòd homo ſi ſit priuata perſona operetur, quod eſt vtile bono communi,ergo laudabile eſt,etiam ſi ſint priuatæ perſonæ, quod peccatores occidant.

Sed contra dicitur in cap.de occidendis.23.q.5.vbi Aug.in Publicolam epiſt 154. dicit, De occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam occidatur non mihi placet conſilium,niſi forte ſit miles aut publica functione teneatur, vt non pro ſe hoc faciat, ſed pro alijs, aut pro ciuitate, vbi etiam ipſe eſt, accepta legitima poteſtate, ſi eius congruit perſonæ. S.Thom. 22.q.64.art.3.

Reſpon. dicendum, quòd occidere malefactorem iuſtum eſt in quantum ordinatur ad ſalutẽ totius cõmunitatis, & ideo ad illum ſpectat, cui committitur cura communitatis conſeruandæ, ſicut ad medicum pertinet præſcindere membrum putridum quando ei commiſſa erit cura totius corporis, cura autem cõmunis boni commiſſa eſt principibus habentibus publicam authoritatem, & ideo eis ſolis licet maleficos occidere, non autem priuatis perſonis, homo.n. poteſt eſſe miniſter mortis, non autem vitæ, quia omnis vita à ſolo Deo eſt,nec eam dari voluit per miniſterium,ſed ſicut auferre rem temporalem alterius ſine ipſius authoritate, & voluntate eſt ſemper illicitum, ergo multo fortius occidere hominem, quod eſt auferre vitam ipſius,ſine Dei voluntate,cuius proprie eſt vita,& cuius ſollius eſt viuificate ſemper erit illicitum, & ideo quicunq, non accipit poteſtatem, vel diuina authoritate, quæ eſt in lege, vel ab eius voluntate,ſcilicet Dei intellecta per internam inſpirationem ſe interfecit, facit contra præceptum non occides & per conſequens peccat.

Ad primum reſpo. quòd illud factum fuit authoritate diuina, quia mandato Dei,& ideo illi, qui occiderunt proximos, & amicos non dicuntur ipſi feciſſe,ſed potius ille, cuius authoritate fecerunt,ſicut miles interficit hoſtem authoritate principis, & miniſter latronem authoritate iudicis.

Ad ſecundum reſpon. negando conſequentiam, quia licet ad hoc, quòd quis interficiendus ſit ſecundum legem ſolus reatus quo dignus ſit interfici ſufficiat, ad hoc tamen, quod aliquis interficiat, ſecundum legem plura requiruntur.ſ. iuſta cauſa, iuſtus ordo, iuſtus animus, iuſta cauſa, vt reus meruerit interfici, iuſtus ordo vt occidens habeat poteſtatem, & conuictum ſit crimen iuſtus animus, vt id faciat amore iuſtitiæ non libidine vindictæ.

Ad tertium reſpon. quòd in eo facto Moyſes non commendatur,ſicuti nec etiam Dauid de homicidio commiſſo.

Ad quartum reſpon. negando conſequentiã, quia licet aliquid facere ad vtilitatem communem, vt omnibus proſit, & nemini noceat ſit licitum vnicuiq. etiam priuatæ perſonæ, non tamen id,quod ſit cum nocumento alterius, quia hoc non debet fieri,niſi ſecundum iudicium eius, ad quem pertinet æſtimare quod ſit ſubtrahendum partibus pro ſalute totius, cuiuſmodi eſt cui cura gubernationis totius communitatis commiſſa eſt.

ARTIC. III.

Vtrum liceat interficere hominem defendendo ſe.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non, primo per cap. de occidẽdis. 23.q.5.vbi de occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam occidatur non mihi placet conſilium.

2 Præterea dicit Aug.lib.de lib.arb.quomodo apud diuinam prouidentiam peccato liberi ſunt, qui pro his rebus,quas contemni oportet, humana cede polluti ſunt. Inter has autem res eſt vita corporalis,ergo pro illa obſeruanda nulli licitum eſt alium occidere.

3 Præterea facit cap.de his.50. Diſt. vbi de clericis, qui ſe defendendo paganum occiderunt dicit.Scito nos nullam occaſionem dare, nec illam tribuere licentiam eis, quemlibet hominem quomodolibet occidendi,ergo in nullo modo licet clericis occidere.

4 Præterea preceptũ eſt nõ occides Exod. 20. quòd intelligitur authoritate propria, ſed ille, qui impetitur ad mortem ab alio, non eſt iudex neq.miniſter legis, ergo ſi interficit, interficit propria authoritate.

5 Præterea homicidium eſt grauius peccatum, quã fornicatio,

ARTIC. I.

Vtrum ſolæ virgines ueniant uelandæ uelo conſecrationis.

1 AD tertium vł dicendum, ꝙ non, quia conſecratio, quæ adhibetur viris in ſuſceptione ordinis eſt maior, quàm illa, quæ adhibetur mulieribus in velatione, ſed conſecratio ordinis non exigit virginitatem in conſecrato, ergo nec mulieres velatio.

2 Præterea nullus debet pro pœna, quam ſubſtinuit puniri, ſed aliquando mulieri pro pœna infertur, quod corrumpatur, ſicut patet in his, quæ per uiolentiam corrumpuntur, ergo non debet eis velum virginitatis denegari.

3 Præterea ſi virginale velum corruptæ denegatur, ſequetur ſcandalum aſtantium, & periculum homicidij, ſicut cum aliqua eſt occultè corrupta, ergo ſaltem in iſto caſu velum conſecrationis eis dari debet. Sed contra facit, quòd dicit cap. deuotis. 20. quæſtione prima, ibi viduas autem velare pontificum nullus attentet.

Reſpond. dicendum, quòd ſolæ virgines debent velo conſecrationis velari: in officio enim eccleſiæ non decet eſſe aliquam falſitatem, ſed cum velantur fit mentio de carnis integritate, ergo ſolæ virginis conſecrantur, & ratio eſt, vt per hoc ſignificetur matrimonium Chriſti, & eccleſiæ quantum ad eius integritatem;

Ad primum reſpond. negando conſequentiam, quia in ſuſceptione ordinis non conſecratur aliquis in ſponſum, ſed in miniſtrum ſpoſi; vnde non requiritur virginitas ad ſignificandum integritatem ſpiritualis matrimonij, ſicut requiritur in velatione, quæ conſecratur in ſponſam,

Ad ſecundum reſpond. negando conſequentiam, quia licet apud Deum duplicetur ſibi ad coronã, vt de. S. Lucia legitur, tamen non conſecratur, vt virgo, quia in illo actu delectationis difficile eſt ita emitti, quòd voluntas non abijciatur, ſiue quod aliquis motus complacentiæ non inſurgat; vnde cum de plano diſſenſu conſtare non poſſit eccleſiæ, quia ipſa de interioribus non iudicat, cum exterius corrupta ſit inter virgines non velatur, vnde ſtatutum eſt, vt humiliter abſtineant à concratione c. illæ 23. q. 5.

Ad tertium reſp. quòd vbi immineret periculum vitæ, & ſcandali poſſent occultè mutari illa uerba uirginitatis in caſtitatem, & continentiam.

QVAEST. II.

DE his uero, qui præter uoluntatẽ parentũ &c. conclusio huius q. eſt quòd pater poteſt paruulum de monaſterio extrahere, ſi eſt minor quatuordecim annis & filiam ſi eſt minor duodecim annis, alias non c. 1. & ſeq. 20. q. 2. ratio eſt, quia cum nõ habeant uſum rationis non poſſunt ſe abſque authoritate parentum, uel alterius in cuius poteſtate ſint, & licet quãdoque uſum habeant rationis ante dictũ tempus, tamen obligatio reuocari poteſt per authoritatem patris, in cuius poteſtatem adhuc exiſtit; quia ordinatio legis, quę unus homo ſubditur alteri reſpicit id, quod in pluribus accidit, quo uero ad Deum tenetur poſtea poſt tempus expletum ad religionem reuerti, ſi uoto ſe obligauit ante, cum ipſe haberet uſum rationis, dicitur enim, quòd malitia ſupplet ætatem.

QVAEST. III.

QVod autem, qui inuitus propoſitũ religionis ſuſceperit non ſit cogendus ad inuiti propoſiti obſeruationẽ teſtatur Leo Papa epiſt. 90. alias 92. c. 12. dicens.

Propoſitum Monachi proprio arbitrio, & uoluntate ſuſceptum deſeri non poteſt abſque peccato; ubi arg. à contrario ſenſu probatur, quòd nemo contra propriam uoluntatem poteſt ad opera perfectionis & ſupererogationis trahi, unde Mat. 15. ſi uis perfectus eſſe, ueni & ſequere me, conſilia enim ſunt uoluntatis, & non coactionis, aut neceſſitatis facit c. 1. & ſeq. 20. q. 3.

QVÆST. IV.

QVod uero ab uno monaſterio in aliud diſtrictius tranſire monachis liberum ſit ex Cõcilio Triburiẽſi habetur, in quo ſic ſtatutũ eſt, uirgines ſacræ ſi pro lucro animę ſuę propter diſtrictiorem uitam ad aliud monaſterium pergere diſpoſuerint, ibidemque cõmanere decreuerint ſynodus concedit, ſi uero fuga diſciplinæ alium locum quęſierint redire cogantur. c. 2. 20. q. 4. quod autem de uirginibus ſacris hoc c. ſtatuitur de monachis etiam conſequenter intelligitur, & de quolibet etiam clerico.

CAVSA XXI.

1 ARchipræsbiter cuiuſdam eccleſiæ præpoſituram alterius accepit; nec priorem uult relinquere; ſecularium quoque negotiorũ procurator efficitur, claris & fulgidis ueſtibus ſe exornans ab Epiſcopo ſuo corripitur, relicto officio ſuo ad ſecularem iudicem habet confugium.

1 Primum quæritur, an clericus in duabus eccleſijs poſſit conſcribi.

2 Secundo ſi unam uoluerit relinquere, an liceat ei ad aliam tranſire.

3 Tertio an procurationes ſecularium negotiorum clericis liceat ſuſcipere.

4 Quarto an clericus, & fulgidis ueſtibus eis ornari expediat.

5 Quinto an ab Epiſcopo correpti ſuum officium relinquere, & ad ſecularem iudicẽ cõfugere ualeant.

QVÆST. I.

IN duabus eccleſijs aliquem connumerari poſſe ſeptima ſynodus prohibet dicens c. 15.

Clericus ab inſtanti tempore non connumeretur in duabus eccleſijs; negotiationis enim hoc eſt & turpis lucri proprium; & ab eccleſiaſtica conſuetudine penitus alienum; audiuimus .n. ex ipſa Dominica uoce, quòd nemo poteſt duobus Dominis ſeruire, aut .n. unũ odio habet, & alterũ diliget; aut unum

ſubſtinebit,& alterum cōtemnet, vnuſquiſque enim ſecundum apoſtolicam vocem io quo oocatus eſt in hoc debet manere, & in vna locari eccleſia, quæ enim per turpe lucrū io eccleſiaſticis rebus efficiuntur aliena conſiſtunt à Deo c, 1. 2 t. q. 1.

Fallit tamen hæc diſpoſitio in ſex caſibus Primo quando ſunt pauperes, cap. vnico 10. quæſtione 3. ſecundo cum Epiſcopus diſpenſat, vt in beneficio ſimplici cap. ſanctorum. 70. diſt. Tertio propter paucitatem clericorum cap. 1. in fine 2 t. quęſtione prima. Quarto quando quis habet vnam intitulatam alteram in comendam cap. qui plures. 2 t. q. 1. Quioto ex diſpenſatione pontificis etiam cum pluribus curatis. cap. de multa. de præbendis. Sexto cum vna adhæret alteri, vel vna ex altera pendet cap. eam te. de æt. & qual.

QVAEST. II.

QVi vero relicta ſua eccleſia ad aliam tranſire voluerit oequaquam ſine dimiſſorijs litteris ſui Epiſcopi ſuſcipiatur. vnde in Sexta Synodo c. 17. legitur.

Quoniam diueſtarum eccleſiarum clerici ſuas in quibus ordinati ſunt eccleſias relinquentes ad alios concurrant Epiſcopos & igoorante Epiſcopo proprio io alieois conſtituntur eccleſijs, vbi contingit eos ſine ſui examinatione permanere, præcipimus amodo, vt nullus clericorum omnino in quocunque gradu ſit licentiam habeat ſine dimiſſorijs litteris ſui Epiſcopi in altera conſtitui eccleſia, Qui vero hoc modo non obſeruauerit ad opprobrium eius, qui ordinauerit eum deponatur tam ipſe, quàm qui eum ſioe ratione ſuſceperit.

QVÆST. III.

QVod autem clerici ſecolarium negotiorum procuratores eſſe non valeant &c.

Pro declaratione huius quæſtionis notandnm eſt, quòd ſeculare negocium dicitur tripliciter vno modo, quia eſt de rebus ſeculi, ſiue laicorum ſiue clericorum, & de tali eſt concluſio, quòd tale negotium ſeculare, ſiue inter clericos, dommodo ſit coram iudice eccleſiaſtico poteſt tractare clericos. cap. nullus. 15, quæſtione quarta. Secundo modo dicitur ſeculare negocium ideſt ſecularium, & de iſto eſt concluſio, quòd clerici non debeot tractare cap. te quidem. 11. quæſtione prima, niſi pro defenſione, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum cap. primo. 88. diſtinct. Tertio modo dicitur ſeculare negocium à modo miniſtrandi; ſcilicet cum adminiſtratur ſeculariter, ſcilicet caoſa lucri, vel auaritiæ, & hoc etiam interdicitur clericis. cap. prædicator. 16. quæſtione prima, quia clericus per clericatum diuino ſeruitia deuouit, dicens Dominus pars hæreditatis mea &c, Sed per ſecularia negocia ſe à diuino ſeruiſio ſubtrahit, quia oemo poteſt Deo ſeruire & mammonæ Luc 16. ſecundo quia cadit à regali celſitudine in puluerem mundanorum, per clericatum enim ſublimatur in excelſum regalis ſacerdotij, vnde Dominus Luc. decimo, & Matth. decimo, iubet vni ex Apoſtolis excutere puluer ē de pedibus, 1. affectibus ſuis. Tertio quia implicatio negotiorum turbat oculum contemplationis, & deuotæ orationis, vode Moyſi dictum eſt ſolue calciamenta de pedibus tuis, quoniam terra in qua ſtas ſancta eſt, quarto quia nō minus requiritur quies, & deuotio in miniſtris templi, quàm in loco templi, & domo orationis, cum miniſtrorum ſit orare, & non loci. vnde locus eligitur propter gentem, & non gens propter locum, vt dicitur ſecundo Machab. quinto, Cum ergo Dominus ſecularia negocia ementium & vendentium eiecerit de templo, ne domus orationis fieret ſpelunca latronum Matth. vigeſimo primo, looge maius voluit clericos longe fieri à negocijs ſecularibus vnde in capitolo ſecundo vigeſimaprima quæſtione tertia dicitur Apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt (Nemo Militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibos) proinde aut clerici ſint ſine actionibus domorum; aut actores ſine officio clericorum.

QVAEST. IV.

QVod vero fulgidis & claris veſtibus, eis ornari non liceat, in ſeptima Synodo iubetur in qua ſic ſtatutum eſt. cap. 16.

Omnis iactantia, & ornatus corporalis à ſacrato ordine aliena eſt, Eos ergo Epiſcopos, vel clericos, qui ſe fulgidis, & claris veſtibus ornant, emendari oportet, quod ſi in hoc permanſerit epitimio tradun tur, ſimiliter eos, qui vnguento inunguntur. cap. primo 21. quæſt. 4.

Pro declaratione huius quæſtionis videodum eſt vnum videlicet.

ARTIC. I.

Vtrum clericis liceat fulgidis veſtibus adornare, & religioſis uilibus uti.

1 AD primum quoad clericos videtur dicendum, quòd ſic ne clericalis dignitas in contemptum.

2 Præterea dicit gl. in ſumma 21. q. 4. quòd vti poſſunt purpura, ſicuti ea vſus eſt etiam Dominus.

2 Præterea quo ad religioſos videtur dicendum, quòd nō, quia vt dicitur. 1. ad Theſ. vlt. ab omni ſpecie mali abſtinere debemus, ſed vilitas veſtrum habet ſpeciem mali, dicit. n. Dominus Mat. 7. attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium. &c.

4 Pręterea facit dictum Hieroo. ad Nepotianum veſtes pullus. 1. nigras equæ vita, vt candidas, ornatus & ſordes pari modo fugiendi ſunt, quia alterum delicias, alterum gloria redolet.

5 Præterea religioſi maxime inteodere debent operibus pęnitentiæ, ſed in operibus pęnitentiæ non eſt vtendum exterioribus ſignis triſtitiæ, ſed magis lętitię dicit. n. Dominus Mat. 6. Cum ieiunatis, nolite fieri ſicut Hypochritæ triſtes, & poſtea ſubdit. Tu autē cum ieiunas vnge caput tuom, & faciem tuam laua.

Sed contra facit c, 1. 2 t. q. 4. vbi ſupra adductū eſt

reſp.

Reſp. dicendum, quòd clericis non licet fulgidis, aut ſordidis veſtibus vti, item habitus cleri ſecularis non debet eſſe vilis, neq; abiectus, nec ſuperbus, ſed honeſtus, ne ſcilicet dignitas clericalis veniret in cõtemptũ, ſed cõgruus eſſe debet iuxta ordinẽ ſuũ; quo vero ad clericos regulares conuenir eis, vt vilibus, & abiectis veſtibus vtuntur, nam de mulieribus dicitur ad Tit. 2. nõ in veſte pretioſa, multo magis in religioſo paupertatem profeſſo, quod idem factum eſſe à S. Ioanne Bapt. & multis alijs ſanctis, eſt.n. religio ſtatus pœnitentiæ, & contemptus huius mundi, qui omnem gloriam in innibus uitare debet.

Ad primũ reſp. negando, ꝙ propter hoc vileſceret dignitas clericalis, niſi pretioſis, aut ſulgidis veſtibus vteretur, vt patet in textu allegato.

Ad ſecundum reſp. ꝙ gl. falſum dicit, quod. ſ. purpura fuerit veſtis Chriſti inter veſtes ſuas. vnde beatus Martinus diabolo ſibi apparenti in habitu purpureo, & ſimilanti ſe Chriſtum eſſe dixit Chriſtum purpuratum non noui, ſed milites Pilati inderiſionem eius, quia regem ſe dexerat Iudæorum plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius, & veſtem purpuream circundederunt ei Ioan. 19.

Ad tertium quo ad clericos regulares reſp. negando minorem, vilitas.n. veſtium nõ habet ſpeciẽ mali imo ſpeciẽ boni. ſ. contemptus mundanę gloriæ mali tamen ſub vilitate veſtium ſuam occultant malitiã.

Ad quartum reſp. ꝙ ibi loquitur de veſtibus vilibus, quæ deſeruntur propter humanam gloriam.

Ad quintum reſp. ꝙ ratio illa nõ probat, niſi quod homines præſentiæ dediti non debet oſtendere exteriora ſigna triſtitię ad iactantiam, vel vanam gloriam. vnde ſequitur, vt ſcilicet videamini hominibus ieiunantes, vnde omnia illa, quæ dicuntur ibidem vnge caput tuum, & faciem tuam laua ad ſpiritualem letitiam referuntur non ad aliqua exteriora ſigna letitię oſtendere de hoc habetur in Conc. Trid. c. 6. ſeſſ. 13.

Q V Æ S T. V.

SVum vero Epiſcopũ relinquere, & ab officio ſuo diſcedere atq; ad ſecularẽ iudicem cõfugere nulli licer, vnde in Agatenſi Concilio c. 8. legitur.

Placuit vt clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem ad ſecularem iudicẽ fortaſſe confugerit, & is ad quem recurrit ſolatium ei defenſionis impenderit, cum eodem de eccleſiæ communione pellatur c. 1. & ſeq. 21. q. 5.

C A V S A XXII.

QVidam Epiſcopus iurauit falſum, ꝙ putabat verum, quo comperto Archidiaconus eius iurauit ſe nunquam præſtaturum ei obedientiã compellitur Archidiaconus ab epiſcopo ad exhibendam ſibi conſuetam reuerentiã, accuſatur Epiſcopus de duplici periurio, & de eo, qui falſum iurauit, & quia Archidiaconum ad peierandum compellit.

1 Primo quæritur an iuramentum ſit præſtandum an non.

2 Secundo ſi ſit periurus, qui iurat falſum, quòd putabat verum.

3 Tertio ſi licuit Archidiacono negare conſuetam obedientiam.

4 Quarto ſi, conſtiterit eſſe illicitum, quod iurauit Archidiaconus an ſit ſeruandum.

5 Quinto ſi conſtiterit illud ſeruandum eſſe an epiſcopus ſit reus periurij, qui contra iuramentum Archidiaconum ſuum ire compellit.

Q V Æ S T. I.

QVod iuramentum præſtandum &c.
Pro declaratione huius q. dicendũ eſt primo.

A R T I C. I.

Vtrum ſit licitum iurare.

1 AD primum videtur dicendum, quòd non, primo facit, quod dicit Matt. 5. ego dico vobis non iurare omnino, & Iac. 6. Ante omnia fratres mei nolite iurare.

2 Præterea illud, quod eſt à malo videt eſſe illicitũ, dicitur autem Matt. 5. ſit autem ſermo veſter eſt eſt non non, quod autem abundantius eſt, male eſt, ergo iuramentum videtur eſſe illicitum.

Sed contra dicitur in Cõcil. Tolet. 8. c. 2. quod eſt in c. 1. 22. q. 1. ibi omne, quòd in pacis fœdera uenit, tunc ſolidius ſubſiſtit cum iuramẽti hęc interpoſitio roborat, ſed & omne, quod amicorum animos conciliat, tunc fidelius durat, cum eos ſacramenti uincula ligant, omne etiam, quod teſtibus adſtipulatur, tunc verius conſtat cũ id adiectio iurationis affirmat. &c. S. Thom. 22. q. 89. art. 2.

Reſp. dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquid eſſe ſecundum ſe bonum, quod tamen cedit in malũ eius, qui non vtitur eo conuenienter, ſicut ſumere eucharistiam eſt bonum, & tamen, qui indigne ſumit iudicium ſibi manducat, & bibit, vt dicitur 1. ad Cor. 6. iuramentum ſecundum ſe bonum eſt, & honeſtum, tam ex origine, quàm ex fine, ex origine quidẽ, quia introductum eſt ex fide qua homines credunt Deum habere infallibilẽ veritatem, & vniuerſalem omniũ cognitionem, & prouiſionem, ex fine autem, quia iuramentum inducit ad iuſtificandum homines, & finiendum controuerſias, vt dicitur ad Hebr. 6. ſed iuramentum cedit in malum alicui, ex eo, quod male vtitur eo. i. ſine neceſſitate & cautela debita.

Ad primum reſp. ꝙ nõ prohibetur actus iurandi, ſed ne faciliter iuretur propter periculum periurij, & ne homo ex quacunq; cauſa iurer ad illud, quod dicitur, quod à malo eſt. Reſp. negãdo aſſumptum, aliud .n. eſt eſſe malum, & aliud eſſe à malo; quia iuramentum prouenit ex infirmitate eorum, qui non credũt, quæ infirmitas malum eſt incredulitatis ideo eis pręſtandum eſt iuramentum, ideo non dicit malum eſt, ſed à malo eſt; & ſic patet reſp. ad vtrunque.

A R T I C. II.

Vtrum liceat uti fide eius qui iurat per falſos Deos.

AD ſecundum videtur dicendum, quòd non, quia idolum nihil eſt mundo, ſed fides ab idolo

nulla eſt, ſed quod nihil habet fidei non poteſt præbere confirmationem ſermoni, ergo videtur, quod nullus debeat vti fide propter idolum.

2 Præterea infidelis non habet fidem, ſed errorem, ergo non eſt licitum vti fide eius.

Sed contra facit, quod dicit Aug. in epiſt. 154. ad publicolam cujus dictum eſt in c. mouet. 22. q. 1. vbi expreſſe ponit, quod licite vti poſſumus fide iurantis per Deos falſos ad bonum commune.

Reſpond, dicendum, quod licitum eſt eam infidelibus mercari, & treguas inire, ſed fides mercationis & fœderis confirmati habet per mutuum iuramentum, ergo licitum eſt vti eorum fide ad bonum non autē ad malū illius infidelis, qui p Deos falſos iurat veritatem, Præterea iurans per falſos Deos tenetur fidem ſeruare, vt d. c. mouet ergo fidelis credens iuranti per falſos Deos non peccat ſi veritatem dicit, quod eſt poſſibile.

Ad primum reſp. quòd, licet idolum nihil ſit, ſecundum veritatem, tamen idolatria æſtimat aliquid eſſe, & ex ipſa æſtimat one & errore fortius adhæret idolatria ipſi veritati, quàm multi chriſtiani ex fide adhæreant, ſicuti videmus in hereticis, & ex illa forti adhærentiam, & erronea conſcientia cum per idola iurant, verba ſua confirmant.

Ad ſecundum reſpon. quòd fides non capitur hic pro fide Theologica, quæ in baptiſmo infunditur, quæ fidelibus eſt propria, ſed pro promiſſione, & veritate placito, atque pacto humanorum, quæ tam fidelibus, quàm infidelibus poteſt eſſe communis.

ARTIC. II.

Vtrum iurans per falſos Deos, & mentiens peccet in duobus

AD ſecundum videtur dicendum, quòd iurans per falſos Deos ſemel tantum peccet, quia. ſ. per falſos Deos iurauit, & per hoc, quod iuramentum factum per falſos Deos non obligat nō peccat non ſeruādo illud, & ſic non peccat bis, ſed ſemel tantum, conſequentia patet, aſſumptum probatur, ſicut iuramētum eſt teſtificatio promiſſionis, ita & votum: ſed votum idolatriæ non obligat, ergo nec iuramentum factum per idolum obligabit, conſequentia patet, & minor etiam, ſed contra dicitur in c. mouet. 22. q. 1. vbi Aug. dicit quòd iuramentum factum per idolum, ſiue falſos Deos obligat, & peccatur iurans non ſeruando illud.

Ad oppoſitum reſp. negando aſſumptū, & ad probationem reſp. negando conſequentiam: nam non eſt ſimile de voto & iuramento, licet in vtroque obliget veritas, tamen differenter, quia debitum veritatis ſecundæ Deo obligat in uoto, debitum autem ſeruandæ veritatis Deo, & proximo obligat in iuramento, ſi ergo in voto non eſt, niſi una ratio obligandi, quia ergo nullum eſt debitum hominis idolo, ideo nulla eſt obligatio in voto facta idolo, quia autem in iuramento eſt duplex ratio obligandi, vna eo, quod adducit ueritatem in teſtimonium ſuæ affectionis, & hoc obligatur Deo, alia eo, quod promittit proximo, cui debet veritatem ſeruare, & fidelitatem dicimus, quod in iuramento facto per idolum non eſt prima ratio obligandi, ſcilicet debitum veritatis idolo, ſed ſolum ſecunda, ſcilicet debitum veritatis proximo, quia idolo cum nihil ſit, nihil debet homo, ſed proximo debet ſeruare veritatem, non ergo propter idolum obligatur, ſed propter proximum.

ARTIC. I.

Vtrum maius malum ſit per Deos falſos iurare uerum, quàm per Deum uerum iurare falſum.

AD tertium videtur dicendum, quòd maius ſit peccatum iurare verum per falſos Deos, quàm iurare falſum per Deum verum, quia peccatum idolatriæ eſt maius, quàm periurium, ſed qui iurat per falſos Deos, ſiue verum ſiue falſum, quod iurat committit idolatriam, quia idolum veneratur per ipſum iurando, ergo qui iurat verum per falſos Deos magis peccat, quàm qui iurat falſum per Deum verum.

Sed contra dicitur in c. mouet. 22. q. 1. vbi Aug. dicit magis peccare eum, qui iurat falſum per Deum verum, quàm qui iurat verum per Deos falſos.

Reſpond. dicendum, quòd in iuramento, quo quis jurat per falſos Deos duo ſunt, videlicet illud, quòd aſſeritur, & illud per quod iuratur ſiue aſſeritur, concluſio eſt, quòd minus malum eſt iurare verum per falſos Deos, quàm falſum per Deum verum, & ſic loquitur Aug. quia ex illa parte aſſeritur verum, & ex alia parte falſum; reſpiciendo autem ad illud per quod iuratur ſic eſt concluſio, quòd maius malum eſt iurare verum per falſos Deos, quàm falſum per Deum verum, & ita patet reſp. ad obiectum.

QVAEST. II.

QVod autem periurium ſit falſum iurare. &c. Pro declaratione huius queſtionis videndum eſt primo.

ARTIC. IV.

Vtrum periurium ſit falſum iurare.

1 AD primum videtur dicendum, quòd non, per c. 2. 22. q. 2. vbi iuramentum, quòd tres comites non habet. ſ. veritatem, iudicium, & iuſtitiam eſt periurium, ſed defectus iuſtitiæ, & iudicij non facit mendacium, ſed defectum veritatis, ergo non omne periurium habet falſitatem.

2 Præterea periurium nihil aliud eſt, quàm peruerſum iuramentum, ſed iuramentum peruertitur non tantum mendacio, ſed etiam per falſam formam iurandi, ſicut qui iurat per idola, ergo periurium poteſt eſſe ſine mendacio, ſiue falſitate.

3 Præterea falſum iurans, quod credit eſſe verum, periurus eſt, cap. 3. 22. q. 2. ſed talis non dicit falſum, nec mentitur, ergo falſitas ad periuriū non pertinet.

Sed contra facit cap. 1. 22. q. 2. vbi Auguſt. in Pſal. Domini eſt terra, dicit in dolo iurat qui aliter facturus eſt, quàm promittit, cum periurium ſit nequiter decipere.

Reſpond.

Reſpod. dicendum, quòd falſitas eſt de ratione periurij; iuramentum enim eſt ad confirmationem veritatis, ſed mendacium veritati opponitur, ergo periurium, quòd eſt peruerſitas iuramenti, eſt mendacium iuramento firmatum, actus enim morales ex fine ſpeciem ſortiuntur, finis autem iuramenti eſt confirmatio dicti humani, cui quidem confirmationi falſitas opponitur, per hoc enim confirmatur aliquod dictum, quòd oſtenditur eſſe uerum, quod quidem non poteſt contingere de eo, quod eſt falſum; vnde falſitas directè euacuat finē iuramēti.

Ad primum reſpond. quòd defectus iuſtitiæ & iudicij continet aliquo modo falſitatem, quicunq. n. iurat illicitum ex hoc ipſo falſitatem incurrit, quia obligatus eſt ad hoc, quod contrarium facit, cæterum idem eſt quando deeſt iudicicium: quia cum indiſcretè iurat ex hoc ipſo periculoſe committit falſitatem incurrendi.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam, quia non omnis peruerſitas iuramenti facit periurium, ſed illa, quæ tollit iuramenti finem falſum iurando.

Ad tertium reſp. negando minorem, quia iurans falſum, putans eſſe uerum, non eſt periurus, niſi materialiter, ſed quia in vno quoque potius eſt id, quod eſt formale, quàm id quòd eſt materiale, non eſt propriè periurus, qui falſum iurat, quòd putat eſſe uerū. Nemo enim mentiens iudicandus qui dicit falſum, quod putat uerum, quoniam quantum in ipſo eſt, nō fallit, ſed fallitur c.4. 22.q.1.

ARTIC. II.

Vtrum conuenienter ponantur tres comites Iuramenti.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nō, quia ea, quorum vnum includitur in alio non ſunt cōnumeranda quaſi diuerſa, ſed veritas eſt pars iuſtitiæ ergo &c.

2 Præterea plura alia requiruntur ad iuramentum, deuotio, fides debita, forma iurandi, & debitum tēpus, ergo inconuenienter ponuntur tantum tres comites illius.

3 Præterea in omnibus factis requiruntur iſta tria videlicet iuſtitia, veritas, & iudicium, ergo non magis ſunt comites iuramenti, quàm aliorum.

Sed contra dicitur in cap. 2. 22. q. 2. vbi Hieronimus ſuper Hyerem. lib. 1. ad c.4 Animaduertendum eſt, quòd iuſiurandum hos habet comites ueritatem, iudicium, atque iuſtitiam, ſi iſta defuerint nequaquā erit iuramentum, ſed periurium. S.Thom. 2. 2. quæſt. 89. artic. 3.

Reſp. dicendum, quòd iuramentum non eſt bonum, niſi quis eo bene vtatur.

Ad bonum vſum iuramenti tria requiruntur, vnū ex parte iurantis. ſ. nō leuiter, ſed ex neceſſaria cauſa, & diſcrete iuret alias non adhibetur debita cautela, & ſic requiritur iudicium diſcretionis ex parte iurantis. Secundo requiritur ex parte eius, quòd per iuramentum confirmatur, quòd eſt ueritas per quam dictum rei adæquatur, alias dictum non eſt confirmatione dignum. Tertio requiritur etiam ex parte eius, qui iuratur, quòd ſit licitum, & ad hoc ponitur iuſtitia, per quam confirmat, quod licitum eſt, vnde ſi iuramentum caret veritate dicitur mendax, ſi caret iudicio dicitur incautum, ſi caret iuſtitia dicitur iniquum, ſeu illicitum.

Ad primum reſpond. quòd hic iudicium non capitur pro executione iuſtitiæ, ſed pro iudicio diſcretionis, nec veritas accipitur hic pro vt eſt pars iuſtitiæ, ſed ſecundum quod eſt quædam conditio locutionis, ſiue ſecundum, quod eſt quædam adæquatio vocis ad rem.

Ad ſecundum reſpond. quòd in iudicio diſcretionis includuntur omnia, quæ ex parte iurantis exiguntur. ſ. deuotio, fides, forma, tempus &c.

Ad tertium reſpond. quòd propter periculum, quòd in iuramento iminnet plus quàm in alis actib. noſtris. Tum propter Dei magnitudinē, cuius teſtimonium inuocatur, tum etiam propter labilitatem linguæ humanæ, cuius verba iuramento confirmantur, magis requiruntur ad iuramentum huiuſmodi comites, quàm ad alios humanos actus deneganda ei obedientia à ſuis ſubditis, ante quàm à ſuo ſuperiore fuiſſet per ſententiam condemnatus. c. nonne. 8. q.4. Tertio quia iniuſtum eſt, quòd priuata perſona præſumat priuare ſuum ſuperiorem debito honore ſuo, & obedientia; vnde etiam ſi hoc iuraſſet inferior non tenetur ſeruare.

QVAEST. IV.

QVòd autem illicita iuramenta ſeruari non debeant &c.

Pro intelligentia huius q. videndum erit primo.

ARTIC. I.

Vtrum omne iuramentum illicitum ſit ſeruandum.

1 AD primum videtur dicendū, quòd ſic, quia meretrix iurans ſe ſeruaturam fidem ſuo locatori iurando adhæredo ſuo locatori mala eſt, peior autem iuramentum non ſeruando ſecundum Auguſt.

2 Præterea dicit Aug. quòd raptor, qui iurat ſe diuiſurum ſpolia cum alio magis peccat ſi totū retineat, quàm ſi diuidat.

3 Præterea ille, qui prius vouit caſtitatem & poſtea duxit vxorem iuramento firmans nunquam ab ea diſceſſurum, hoc iuramentum licet ſit illicitum cum iuſtitia ei deſit, præcipitur tamen ſeruari.

Sed contra facit c. 5. 22.q. 4. vbi Concil. Tolet. 8. c. 2. dicit ſi publicis ſacramentorū geſtis (quòd Deus auertat) à quibuslibet illicita vel non bona extitiſſet cōditio allegata, quę aut iugulare animā patris, aut agere compellere ſtuprum ſacratiſſimæ virginis; nunquid non tolerabilius eſſet ſtultæ promiſſionis vota reijcere, quàm per inutilium promiſſorum cuſtodiā exhorrendam, criminum implere menſuram.

Reſpond. dicendum, quòd iuramentum illicitum ex parte eius, quòd iuratur, hoc eſt cum de ſui natura vitioſum eſſet vt adimens vitam, vt ſcilicet, quòd ſit peccatum etiam veniale non eſt obſeruandum, & tranſgreſſio eius non eſt peccatum, dicitur n. in malis promiſſis reſcinde fidem. cap. in malis 22. quæſt. 4. & in turpi voto muta decretum, licet ſit peccatum iurare ſuper materia illicita; iuramentum autem

illicitum ex alijs circunſtantijs.ſ. ex tempore, vel modo, quòd in ſe nullum ſit peccatum, vel impeditiuum alicuius boni, non vergens aliquo pacto in animæ detrimentum, tunc tale iuramentum eſt ſeruandum.c. ſi uero.de iure iur.

Ad primum reſpond. quòd illud iuramentum partim eſt licitum, & partim illicitum, licitum quatenus iurat non adhærere alij & hoc obligat, illicitum quatenus iurat adhærere ſibi, & non alij, & tunc non obligat.

Ad ſecundum reſpond. eodem modo, quia partim illud iuramentum eſt licitum, vt cum iurat totum non retinere, & ad hoc obligatur, & magis peccat retinendo totum ſi iurat diuidere ablatum, cum illud retineri non poſſit eſt illicitum, magis tamen peccat ſi retineat totum.

Ad tertium reſpond. quòd intelligit non de uoto caſtitatis ſolemni, quia tale impedit matrimoniũ contrahendum, & dirimit iam contractum, ſed de ſimplici voto, quòd & ſi impediat matrimonium contrahendum non tamen dirimit contractum.

ARTIC. II.

Vtrum iuramentum incautum obligat.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic quia Ioſue obſeruauit iuramentum præſtitum Gabaonitis, quòd tamen contra præceptum Dei fuit.

2 Præterea iurans non ingredi religionem dicitur incautè iurare, tamen videtur, quòd ſit obligatorum, quia ſine peccato poteſt religionem non ingredi et per cõſequens cum ſit licitum, licebit illud iuramento confirmare, ſed iuramentum licitum eſt obligatorium, ergo iuramentum incautum eſt obligatoriũ.

3 Præterea ſi aliquis iurat ſe non recipere prælationem videtur incautè iurare, quia eſt contra bonum publicum, & tamen videtur, quòd obliger ad ſui obſeruantiam, quia & ſi non iuraſſet laudabile eſſet, ut prælationem quis fugiat, ergo iuramentum incautum eſt obligatorium.

Sed contra dicitur in cap. ſi aliquid. 22. q. 4. ubi Beda in Homelia 44. in Natali decollationis. S. Ioannis, dicit ſi aliquid forte nos incautius iuraſſe contigerit, quòd obſeruatum peiorem uergat in exitum, libere illud conſilio ſalubriore mutandum nouerimus, ac magis inſtante neceſſitate peierãdum nobis, quam pro uitando periurio in aliud crimen grauius eſſe diuertendum.

Reſp. dicendũ, quòd iuramentũ incautũ non obligat, quòd enim pro charitate inſtitutum eſt, contra charitatem non militat, ſed iuramentum pro charitate inſtitutum eſt, cum ergo per iuramentum incautum charitas impugnetur, quia eſt de aliquo malo faciendo, aut de aliquo bono omittendo, ergo tale iuramentum non eſt obligatorium.

Ad primum reſpon. quòd illicitum dicitur dupliciter modo, vno modo, quia prohibitũ, alio modo prohibitum, quia iniuſtum prohibitum, quia iniuſtum dicitur, cum aliquid de ſui natura vitioſum eſt, iniuſtum, quia prohibitum eſt, quòd alias de ſe erat licitum, ſed ex prohibitione factũ eſt illicitum, ut Adæ comedere de ligno ſcientiæ, cum autem iuramẽtum eſt de tali, aut iurando ſeruatur intentio prohibentis; aut non: primo caſu licet & tale fuit iuramentum Ioſue, ſecundo autem non, quia iuramentum non poteſt fieri in detrimentum poteſtatis ſuperioris.

Ad ſecundum reſpond. quòd non tenet conſequentia poteſt iuſte non ingredi religionem, ergo poterit illud iuſtum iuramentum firmari, quia cum iuramento firmatur ponitur obex ſpiritui ſancto, ideo cum ſit impeditiuum maioris boni, non licet & per conſequens non ligat.

Ad tertium reſpond. quòd quamuis quandoque prælationem fugere ſit bonum, tamen ſi quis pertinaciter reſiſteret, eſſet malum, vnde Moyſes & Hyeremias cum renuiſſent prælationis officium ad ultimum humiliter obedierunt, vnde tale iuramentum incautum reputatur, quia quantum in ſe eſt diuinæ prouidentiæ præiudicat, & obedientiam ſuperioris excludit.

ARTIC. III.

Vtrum iuramentum coactum obliget.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non quia ſicut coacta ſeruitia Deo nõ placent, ergo neque coacta iuramenta obligare poſſunt.

2 Præterea, quòd fit cauſa iuſti metus ratum non habetur tot.tit.de eo, quòd met.cauſa.

3 Præterea nullus poteſt ſpecialiter ſe obligari, niſi ſe ipſum obliget, ſed nullus dicitur aliquid facere, niſi uolens faciat, cum ergo iuramentum coactum uoluntatem excludat, videtur, quòd non ſit obligatorium.

4 Præterea maior eſt obligatio matrimonij, quàm iuramenti, ſed coactio impedit contractum matrimonij, ergo impedit obligationem iuramenti.

Aed contra facit c.inter cætera.22.q. 4. ubi. Aug. dicit Vbaldo, quòd iuramentum, quòd fecerat coactus de recipiendo concubinam in uxorem obligat illum ad illam ſuſcipiendam.

Reſ. dicẽdũ quòd duplex eſt iuramẽtũ aſſertoriũ, &. promiſſoriũ de primo eſt cõcluſio, quòd reſpectu iuramenti aſſertorij coactio non excuſat, unde ſi coactus iurat, & aſſerit falſum eſſe uerum, incurrit crimen periurij, quia nihil poteſt ſufficienter hominem cogere ad hoc, ut mortaliter peccet, quòd contingit ſi falſum cum iuramento aſſerat, vnde quis debet potius mortem pati, quàm falſum iurare, promiſſorium autem iuramentum in foro contentioſo ſi fuerit coactum coactione ſufficienti cadente in conſtantem uirum, non eſt obligatorium, quia in foro exteriori iuramentum coactum non præſumitur factum cauſa illud adimplendi, ſed voluntate euadendi periculum, & quia nullus portare debet commodum de eo quòd malitioſe, & coacte factum eſt, vnde, ei qui uim intulit non competit actio ex tali obligatione metu extorta, in foro autem conſcientiæ iuramentum factũ de re licita, ſiue quæ ſine peccato exolui poteſt eſt obligatorium, quia magis tenetur damnum temporale ſuſtinere, quàm iuramentum uiola-

violare.c. ſi vero de ineiur. datur tamen iuranti remedium vt repetat in iudicio, quod ſi iurauit non repetiturum poteſt iudici denunciare, qui ex officio ſuo debet raptorem ad reſtituendum cogere, quod ſi iurauit non denunciaturum non valet tale iuramẽtum, quia vergit in deteriorem exitum, eſſet.n.contra iuſtitiam publicam, & contra præceptum de correctione fraterna.

Ad Primum Reſpon. quòd ſacrificia coacta in quantum coacta Deo non placent, tamen voluntaria redditio Deo placet & ita in caſu iſto.

Ad Secundum reſpon. quod illud loquitur in foro exteriori, ſecus eſt in foro conſcientiæ.

Ad Tertium reſpon. quòd coactio non facit violentum abſolute, ſed violentum miſtum, quia oportet, vt qui iurat moueat membra ad loquendum, etiã ſua voluntate, tale autem violentum quamuis ſimpliciter ſit inuoluntarium, tamen hic, & tunc eſt volũtarium: quia ad vitandum maius malum vult minus malum ſubire.

Ad quartum Reſpon. quòd non eſt ſimile de matrimonio, & iuramento, quia coactio tollit obligationem matrimonii, quia non ſolum requiritur conſenſus, ſed etiam conſenſus liber, quod non eſt ità de iuramento, facit cap. Gemá. de ſponſalibus.

Q V Æ S T. V.

QVod autem quinto loco queritur &c.

Concluſio huius q. eſt quod dicitur reus periurii ille, qui compellit aliquem ad deierandum, ſi.n. conſentiens pari pœna cum faciente puniendus eſt, multo magis ille, qui cogit reum admiſſi criminis, probatur.c.1.21.q.5. vbi Pius Papa ait, qui compulſus à Domino ſciens perierat, vtriq. ſunt periuri, & Dominus & miles, dominus quia præcepit, miles quia plus dominũ, quàm animá ſuá dilexit.

C A V S A XXIII.

Quidam epiſcopi cum plebe ſibi commiſſa &c.

1 Hic primum quæritur an militare peccatum ſit.
2 Secundò quod bellum ſit iuſtum.
3 Tertio an iniuria ſociorum armis ſit propulſanda
4 Quarto an vindicta ſit inferenda
5 Quinto an ſit peccatum Iudici reos occidere
6 Sexto an mali ſint cogendi ad bonum.
7 Septimo an hæretici ſuis rebus ſint ſpoliandi
8 Octauo an Epiſcopis & aliis clericis ſua liceat authoritate bella mouere.

Q V Æ S T. I.

Quod militare &c.

Pro declaratione huius. quæ. videndum erit primo.

A R T I C. I.

Vtrum militare ſit peccatum.

1 AD primum videtur dicẽdum, quòd ſic, quia omnis militia vel ob iniuriam propulſandam, vel propter vindictam inferendam eſt inſtituta, ſed vtrumq. in lege euãgelica prohibetur, ergo militare non eſt licitum, conſequentia patet, minor probatur primo de iniuria propria propulſanda, quod prohibetur Matt. 5. ſi quis percuſſerit in vnam maxillam præbe ei alteram. propulſatio etiã iniuriæ prohibetur a ſocio. Matt. 26. Conuerte gladium tuam in vaginam &c. Illatio etiã vindictę prohibetur 1. Per. 3. Non reddentes malum pro malo &c. cum ergo omnis cauſa belli ſit prohibita, videtur, quòd bellare ſit prohibitum.

2 Præterea pœna non infligitur, niſi pro peccato, ſed bellantibus à domino inducitur pœna ſecundum illud Mat. 26. omnis qui accipit gladium gladio peribit.

3 Præterea omne quod contrariatur diuino præcepto eſt peccatum, ſed bellare contrariatur diuino præcepto Mat. 5. ego dico vobis non reſiſtere malo, & ad Rom. 13. Non vos defendentes chariſſimi ſed date locum iræ, ergo bellare ſemper eſt peccatum.

4 Præterea nihil contrariatur virtuti, niſi peccatũ, ſed bellare contrariatur paci, quæ eſt virtus, ergo bellum ſemper eſt peccatum.

Sed contra dicit c. 3. 23. q. 1. vbi Au. ad Bonifa. in epiſt. 207. dicit, Noli exiſtimare neminem Deo placare poſſe, qui in armis bellicis militat. In his erat S. Dauid cui Dominus tam magnum præbuit teſtimonium, in his etiam plurimi illius temporis iuſti. In his erat, & ille centurio, qui Domino dixit, Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum &c.

Reſpon. Dicendum. quòd militare de ſe non eſt peccatum, ſed ſi bellum iuſte fiat licitum erit, & aliquando meritorium, vnde Num. 10. dicit dominus ad Moyſem fac tibi duas tabulas argenteas & infra. Cum exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes, qui dimicant aduerſus vos clangetis tubis; Militare.n.eſt opus virtuoſum, quoniam per militiã ſæpe exercetur opus ad pacem, & Chriſti reuerentiam, ne Chriſti nomen blaſphemetur, & eſt opus charitatis, quando quis ponit animam ſuam pro Dei, & proximi amore, Ioan. 12. & opus eſt pietatis cum pro cultu diuino, & defenſione fidei ſæpe bellum exerceatur. Præterea militare eſt opus iuſtitiæ, & fortitudinis, ergo eſt licitum, cum ſit opus iuſtitiæ: quia quilibet tenatur bonum, & ius commune cuſtodire, & defenſare magis, quàm ſe ipſum, tum quia propriũ bonum, in bono communi ſaluatur, tum quia bonum commune diuinius, ac eligibilius bono ſingulari, quilibet autem de communitate; debet ſe exponere pro bono, & tuitione boni communis ex debito iuſtitiæ, eſt etiam bellum opus fortitudinis, qua quis nõ timet mori pro defenſione reip. Hinc laudatur militia Machabeorum, qui defenſione legis diuinæ & pro populo morti ſe expoſuerũt. S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 1.

Ad primum reſpon. negando maiorem, quoniam militia inſtituta non eſt ad vlciſcendas proprias iniurias, ſed ad ampliandum honorem, & cultum diuinum, ad ſalutis publicæ defenſionem; ſecundo reſp. ad minorem, quod vindicta inferenda non eſt prohibita, niſi priuatæ perſonę, & ex libidine vindictæ vnde ad Rom. 13. non ſine cauſa gladium portat Dei miniſter, eſt vindex in iram ei, qui malum facit; ad

authorita-

authoritates inductas.

Reſpo.primo ad Matt. 5.quod per hoc non prohi-
betur militia, quæ vindicat vt miniſter legis, & Dei
non proprias,quas patienter ſuſtinere debemus ſed
reip.iniurias, quod eſt opus iuſtitiæ, ad illam Mat.
26. vbi Conuerte gladium tuum &c. quod ibi non
prohibetur, niſi ratione perſonę:quia Petrus nō erat
miles, ſuus.n. erat gladius,ſed nō proprijs manibus
extraendus, ad illud Petri non reddentes &c. Reſp.
quòd loquitur quoad præparationem animi, qua
quis debet ſemper homo eſſe paratus omnes iniu-
rias ſubſtinere.

Ad ſecundum reſp.quòd ille,accipit gladium,qui
nulla ſuperiori,aut legitima poteſtate, aut iubente,
aut concedente in ſanguinem alicuius armatur, qui
tamen publica authoritate ipſum accipit, non ip-
ſe gladium accipit,ſed ab alio commiſſo vtitur,quaſi
authoritate Dei ſi ſit princeps, & authoritate prin-
cipis ſi ſit perſona priuata, vnde nulla ſibi pœna de-
betur; nec tamen illi, qui etiam cum peccato gladio
vtuntur ſemper gladio occiduntur, ſed ipſo ſuo gla
dio ſemper pereunt, quia pro peccato gladij æterna
liter puniuntur, niſi pœniteant.

Ad tertium reſpon quòd huiuſmodi præcepta
ſunt ſeruanda ſemper in præparatione animi, vt.ſ.
homo ſemper ſit paratus non reſiſtere, vel non ſe de
fendere, ſi opus fuerit,ſed quandoq; eſt aliter agen-
dum propter commune bonum, etiam illorum cum
quibus pugnatur.

Ad quartum reſpon. negando minorem vniuerſa-
liter, nam illi,qui iuſte bella gerunt pacem intendūt
& ita paci non contrariantur,niſi malæ paci, quam
dominus non venit mittere in terram, vt dicitur
Mat.10. vnde Aug.ad Bonifacium epiſt. 207. Non
.n.pax quæritur, vt bellum excitetur, ſed bellum ge
ritur, vt pax acquiratur. eſto ergo etiam bellando
pacificus; vt eos quos expugnas ad pacis vtilitatem
vincendo perducas, beati.n.pacifici (ait Dominus
quia filij Dei vocabuntur. ſi autem pax humana tam
dulcis eſt pro temporali ſalute mortalium, quanto
eſt dulcior pax diuina pro ęterna ſalute Angelorum,
Itaq. hoſtem pugnantem neceſſitas perimat, non vo
luntas.c.3.23.q.1.

Q V Æ S T. II.

Quod autem quæritur quid ſit iuſtum bellum
Iſid. lib. 18 Ethim.c.1. inquit.

Iuſtum eſt bellum, quod ex edicto geritur
de rebus repetendis, aut propulſandorum hoſtium
cauſa.c.1.23.q.2..

Pro declaratione huius q. notandum eſt,quòd ad
hoc vt bellum dicatur iuſtum plura requiruntur, &
Primo, quod fiat authoritate publica, nam priuata
perſona poteſt ius ſuum in iudicio ſuperioris proſe-
qui, à quo defenditur; dicitur.n. ad Rom. 5. non ſi-
ne cauſa gladium portat, Miniſter.n. Dei eſt in iram
ei,qui male agit;ſecundo requiritur recta intentio,ſi
ue iuſtus affectus,quo mouetur ad indicendum bel-
lum, vt .ſ.ſit ad bonum promouendum,malum vitā
dum, vt non ex odio. & huiuſmodi, ſed propter
charitatem, & iuſtitiam c. militare.23.q 1.Tertio re
quiritur, quòd cauſa bellandi ſit iuſta, vt.ſ.qui im-
pugnantur propter aliquam culpam impugnentur,
& qui impugnant moueant bellum ad ſubleuationē
bonorum, & coertionem malorum .ſ. pax ſit omniū
c.apud.23.q. 1. Quarto vt ſit debita conditio, ſiue
ſtatus perſonæ,ideſt vt nō ſit clericus c. quicunq.23.
q.6.ibi, quicunq. ex clero videntur eſſe arma milita-
ria non aſſumant, ſed circa modum militandi viden
dum eſt vnum videlicet.

A R T I C. I.

Vtrum liceat in bellis vti inſidijs.

Ad hoc videtur dicendum, quòd non, primo
ſic Deut. 16.Iuſte quod eſt iuſtum exequeris,
ſed inſidiæ ſunt fraudes quædam, nec ad aſtu-
tiam videntur pertinere ergo iuſtum bellum non eſt
exercendum cum inſidijs.

2 Præterea inſidiæ, & fraudes fidelitati videntur op
poni, cum ergo fides etiam hoſti ſeruanda ſit, ergo
nec contra hoſtes inſidijs debemus vti.

3 Præterea nulli hominum eſt mentiendum, ergo
nec inſidijs eſt vtendum.

4 Præterea facit Matt.7. quæ vultis vt faciant vobis
homines, & vos facite illis, & hoc obſeruandum eſt
ad omnes proximos, inimici autem ſunt proximi,
cū ergo nullus velit ſibi inſidias parare videt? quod
nullus debeat cum inſidijs gerere bella.

Sed cōtra dicitur c.2.23.q.2. vbi Aug. lib.6.quæ-
ſtionum in q.10.dicit Dominus noſter iubet ad Ieſū
Naue Ioſue.8. vt conſtituat ſibi retrorſus inſidias,id
eſt inſidiantes bellatore ad inſidiādum hoſtibus &c.

Reſpon. dicendum, quòd inſidiæ ordinantur ad
fallendum homines, dupliciter autem poteſt falli ho
mo. ſ.ex facto, vel dicto alterius, vno modo ex eo,
quod ei dicitur falſum, vel non ſeruatur promiſſum,
& de hoc modo fallendi eſt conſilium, quod hoc mo
do nullus debet hoſtes fallere. Tum: quia hic mo-
dus fallendi eſt illicitus, nulli.n. homini eſt mentien
dum: Tum: quia etiam hoſti eſt ſeruanda fides, cū
ſit turpe fidem fallere. Alio modo poteſt aliquis fal
li ex dicto, vel facto noſtro, quia ei propoſitum aut
intellectum non aperimus de iſto modo fallendi lici
tum eſt in bello inſidijs vti; .ſ. occultando eis ea, per
quæ volumus eos impugnare, vel alia noſtra ꝓpoſita
hoc patet ex præcepto Dei, qui nihil inſtr [illegible]e agit ant
præcipit, tum quia hoſtibus aperire noſtra ſecreta,
non tenemur, quia etiam in doctrina ſacra multa ſūt
occultāda, maxime infidelibus ne irrideant ſecundū
illud Matt.10. Nolite ſanctum dare canibus, vnde
multo magis ea, que ad impugnandum inimicos pa
ramus ſunt eis occultanda, vnde inter cætera docu-
menta artis militaris hoc præcipue ponitur de occul
tandis conſilijs, ne ad hoſtes perueniant, & talis oc
cultatio pertinet ad rationem inſidiarum, quibus li
citum eſt vti in bellis iuſtis. S.Thom. 2.2. quæ.40.
artic.3.

Ad primum reſpond. quòd huiuſmodi inſidiæ
propriæ nō dicuntur fraudes &c. ſecūdo reſp. quòd
inſidijs vti in bello iuſto non eſt pugnare iniuſte.

Ad ſecundum reſpon. quòd fides eſt ſeruāda quā-
do pro-

do promittitur, & hoc eſt, quod dicitur, quòd omnis fraus contra promiſſionem factam hoſti eſt illicita.

Ad tertium reſpon. vt ex dictis, quoniam ſic in bello vtendo inſidijs, vt dictum eſt non eſt mentiri alicui.

Ad quartum reſpo. quòd ſic vti inſidijs non repugnat ordinatæ voluntati, eſſet.n. inordinata voluntas ſi aliquis vellet nihil ſibi ab alijs occultarij.

QVÆST. III.

QVod vero injuria ſociorum &c.

Pro declaratione huius quæſt. videndum eſt vnum videlicet.

ARTIC. I.

Vtrum iniuriam ſocioru, vel propria ſit armis propulſanda.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, Dominus.n.cum ab Hærode quæreretur ad interficiendum Matt. 2. non patrocinium ſibi quæſinit armorum, ſed fugiens in Aegiptum latuit per ſeptennium, ſic.n.cum à Iudæis lapidibus peteretur abſcondidit ſe, & exiuit de templo, Matt. 21. ſic etiam cum duceretur ad crucem noluit commouere turbam aduerſus ſeniores Ioan. 18. vnde diſcipulos docuit, dicens Matt. 10. ſi vos perſecuti fuerint in vna Ciuitate, fugite in aliam; non arma armis, ſed fugam perſequentibus docuit opponi, ac dicit Gratianus in ſumma 23.q.3.

Sed contra facit exemplum Domini, qui percuſſus percuſſorem reprehendit, nec ei alterã maxillam præbuit Ioan. 18. ſecundo patet exemplum Pauli, qui petiit milites à Tribuno vt illæſus ab iniuria ſeruaretur Act. Apoſt. 23. ergo licite poteſt iniuria repelli a ſe.

Reſpon. dicendum, quòd iniuria aut eſt perſonalis, & priuata, aut publica, ſi publica concluſio eſt quod propulſari debet iuſſu principis, & manu militis ad Rom. 13. non ſine cauſa gladium portat Dei miniſter eſt vindex in iram ei, qui male fecit, hoc .n. de cauſa principibus tributa, & militibus ſtipendia aſſignantur propter defenſionem reip. ſi verò eſt iniuria perſonalis, eſt concluſio, quòd poteſt repelli duobus modis, aut impediendo aut repugnando, impediendo eſt concluſio, quod licet hoc modo repellere iniuriam, ſicut Chriſtus perfecit, & ſicut Paulus munitus militibus impediuit Iudæos, ne ei inferrent iniuriam ſecundo modo repellitur iniuria repugnando, & hoc dupliciter. ſ. cogente neceſſitate, & vlciſcendi libidine, cogente neceſſitate eſt concluſio, quòd cum alias non poſſit vitari læſio, nec per fugam neq. per impedimentum abſolotum, poteſt, quis iniuriam repellere, & hoc flagrante maleficio, cum moderaminæ inculpatæ tutelæ, & hoc omnibus tam clericis, quàm laycis conuenit, immo, qui mortem aliter vitare nõ valens hoſtem ſuum occidit, vel mutilat inuaſorem nullam irregularitatem incurrit Clem. ſi furioſus. de homic. ſi verò repellatur iniuria vlciſcendi libidine eſt concluſio, quòd ſic nulli licet iniuriam repellere, vel reſiſtere malo, & ſic intelligitur illud ad Rom. 12. Non reddentes malum pro malo, & illud Pſal. ſi reddidi retribuentibus mihi mala, princeps autem cum punit malefactorem, & perſona priuata, cum ſuam propulſat iniuriam non reddunt malum pro malo, ſed bonum, & iuſtum, cum ſit melius, quòd malefactor puniatur, quàm nõ puniatur.

Ad obiectum reſpon. quòd licet Chriſtus in veritate eſſet rex regum Apoc. 19. noluit tamen vti dominio temporali, vnde Ioan. 18. dixit Regnum meũ non eſt de hoc mundo, ſi.n. ex hoc mundo regnum eſſet meum, miniſtri mei vtique. decertarent, vt non traderet Iudæis, ex quibus verbis patet, quòd Chriſtus noluit vti regia mundi poteſtate, ad quàm pertinet. decertare, & pugnare contra iniuriantes, & hoc Chriſtus egit primo ad oſtendendum patientiæ, & humilitatis exemplum, vnde cum perſequeretur nõ maledicebat, Secundo vt pateret, quod non inuitus, ſed obediens patri voluntarius pro noſtra ſalute paſſionem ſuſtinere, vnde dixit Petro gladium eximenti Ioan. 18. Mitte gladium tuum in vaginam, calicem, quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum. Tertio vt probaret, quod priuatæ perſonæ non licet leuare arma abſq. authoritate principis; Quarto vt præberet exemplum perfectis viris, qui pro loco, & tempore fugere perſecutores non eſt culpabile cum ipſe fugerit, & fugere diſcipulos præceperit, Matt. 9. vndè not. ſecundum Aug. in expoſit. Pſal. 108. Lex differentiæ ſunt reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis, hæc duo bonorum ſunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis, hæc duo malorum ſunt, & poſterius deterius, reddere bona pro bonis, mala pro malis hæc duo mediocrium ſunt c. t. 23.q.3.

QVÆST. IIII.

QVod autem vindicta inferenda non ſit multis modis probatur &c.

Pro declaratione huius q. qua habetur vtrũ vindicta ſit inferenda videndum eſt primo.

ARTIC. I.

Vtrum vindicta ſit inferenda.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd ſic, quia lex talionis, de qua dicitur Matt. 5. dictum eſt antiquis oculum pro oculo, & continet iuſtum, & equum, ſed inferre, quod iuſtum, & æquum eſt, eſt licitum, ergò vindicta poteſt iuſtè inferri.

2 Præterea dicit Aug. contra Fauſtum non peccat, qui modum adhibens iuſtitiæ vindicare vult.

Sed contra dicitur in cap. 2. 23.q.4. vbi Aug. dicit, Tu bonus tolera malum, Nam, & Chriſtus Iudam cum ſciret forem eſſe tolerauit, & ad prædicandum miſit, atq. cum alijs euchariſtiam dedit. de hac tractat S. Thom. 2.2.q.108.art.1.& ſeq.

Reſpon.

Reſpon. dicendum per multas concluſiones, & primo, quòd vindicatio eſt illicita, ſi intentio vindicantis principaliter feratur in malum, cui vindicta inferenda eſt, & ibi requieſcat, quia, quòd ſit in malũ alterius pertinet ad odium, quod repugnat charitati, quia omnes homines debemus diligere, nec excuſatur, ſi malum ille intenderit, qui prius malum iniuſte intulit, ſicut nec excuſatur aliquis ſi occidit odientem ſe Leuit. 19. Nõn quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum, & 1. Pet. 3. Nõn reddentes malum pro malo, Nec maledictum pro maledicto. hoc.n. eſſet vinci à malo, quod prohibetur ab apoſt. ad Rom. 12. ſi verò intentio vindicantis feratur in aliquod bonum, puta ad emendationem peccantis, vel ad correctionem eius, & quietem aliorum, & iuſtitiæ conſeruationem, & Dei honorẽ, tunc eſt altera concluſio, quòd vindicatio licita poteſt eſſe alijs circumſtantijs obſeruatis: patet primo, quia talis vindicta eſt actus, quo iniuria repellitur bonum, & pax acquiritur, quod eſt opus charitatis. ſecundo, quia actus iuſtitiæ eſt licitus, & iuſtus ſic autem inferre vindictam eſt actus iuſtitiæ, quia per hoc redditur iniurianti, & iniuriato, quod debetur, debetur autem iniurianti pœna, & iniuriato ſatisfactio, ergo talis vindicta eſt licita. Tertia concluſio, Non licet priuatæ perſonæ vindictam inferre, aut velle vindicare cum non habeat iudiciariam poteſtatem, iniuſta eſt autem vindicatio, quæ à non habente iudiciariam poteſtatem infertur, & ita patet, quod peccet cum præter ordinem diuinæ inſtitutionis vindictam exerceat vſurpando, quod Dei eſt; Quarta ſit concluſio vindicta licite infertur à iudice, vel eius authoritate, cum ex zelo iuſtitiæ, & pacis, & quietis bonorum infertur. Quinta ſit concluſio, quòd vindicta, quæ infertur ex odio, & zelo vltionis, & non iuſtitiæ etiam iudici non eſt licita: vndè Aug. ſuper Mach. 5. Non prohibetur vindicta, quæ ſit ad correctionem, ſed etiam non conceditur, niſi ei cui poteſtas data eſt, & ſine ira, vt pater in filium.

Ad primum reſpon. quòd non eſt licitum, quod infertur ab eo, qui non habet authoritatem, ſicut dictum eſt, & hoc modo reſpon. ad ſecundum, quod lex talionis quantum ad iudicem, qui zelo iuſtitiæ punit, ſecundum hanc legem continet iuſtum, quã tum vero ad priuatam perſonam, vel quæ libidine vindictæ, hoc expeteret contineret iniuſtum, præterea diſtinguendo dicas, quod aut crimina ſunt occulta, aut manifeſta. De criminibus occultis non eſt vindicta inferenda quo caſu intelliguntur omnia capitula, quæ vindictæ prohibent illationem. Super manifeſtis vero criminibus vindicta eſt inferenda, quo caſu intelliguntur omnia capitula, quæ vindictæ illationem fieri præcipiunt.

ARTIC. II.

Vtrum vindicta ſit exercenda quando multitudo eſt in ſcelere.

1 AD ſecundum videtur dicendũ, quòd ſic, quia peccatum multitudinis eſt magis nociuum, quàm alterius vnius tantum, dicitur.n. eccl. 26. A tribus timuit cor meum zelaturam ciuitatis, & collectionem populi, ergo potius in multitudinem eſt exercenda vindicta, quàm in particularem perſonam peccantem.

2 Præterea iudicium humanum eſt conformandum Iudicio diuino, ſed Deus in peccantem multitudinẽ exercuit vindictam, ſicùt patet in ſubmerſione ægyptiorum, de quibus dicitur, quòd nec vnus ex eis remanſit.

Sed contra facit cap. Infideles 23. q. 4. &c. Hinc etiam, vbi Gratianus dicit, Item quando multitudo eſt in ſcelere, nec ſalua pace eccleſiæ mali puniri poſſunt tolerandi ſunt potius, quàm violata pace eccleſiæ puniendi.

Reſpon. dicendum per multas concluſiones, & prima, quòd quando multitudo peccat, & ſine ſcandalo puniri poteſt punienda eſt, & hoc ne delicta remaneant impunita, & in hoc talis ordo ſeruatus eſt, vt quandoq. tota multitudo punienda ſit, ſicut Ægiptij ſubmerſi ſunt in mari rubro Exo. 14. & Sodomitæ vniuerſaliter perierunt, vel quantum ad magnam multitudinis partem, vt patet Exod. 32. in pœnam eorum, qui vitulum adorauerunt Exod. 32. quandoq. ſi ſperetur multorum correctio, debet ſeueritas vindictæ exerceri in aliquos paucos principales, quibus punitis cæteri terreantur ſicut Dominus Num. 25. mandauit ſuſpendi principes populi pro peccato multitudinis. ſi autem non tota multitudo peccauit, ſed pro parte, tunc ſi poſſunt mali diſcerni à bonis debet vindicta in eos exerceri, ſecunda ſit concluſio, quòd ſi ſine ſcandalo & ruptura pacis non poteſt in multitudinem totam, aut in partem vindicta exerceri, parcendum eſt multitudini, & detrahendum ſeueritati, tertia ſit concluſio, quòd etiam princeps tolerandus eſt, quando ſine ſcandalo multitudinis puniri non poſſet, & not. quòd quatuor de cauſis delicta diſſimulantur, primo cum mali ſunt occulti, nec poſſunt diſcerni à bonis, ſecundo cum multitudo eſt tanta, quòd non poſſit extirpari ſine ſciſmate eccleſiæ, vel quando boni inuoluerentur, & ita innocentes punirentur contra iuſtitiam. Quarta ſi exercitando bonos poſſunt eccleſiæ, tunc.n. tolerari poſſunt, ne boni otio torpeſcant, & per hæc patet reſpon. ad obiecta.

ARTIC. III.

Vtrum iudex poſſit delinquentem ſine miſericordia punire.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd ſic per cap. eſt iniuſta 23. q. 4. vbi Ambro. in Serm. 8. Pſal. 118. ver. 2. dicit eſt iniuſta miſericordia.

2 Præterea dicit Deut. 19. Non miſereberis illius,

3 Præterea facit 1. Reg. 15. vbi Saul. poſtea contraxit offenſam, quia miſeratus eſt Agag. hoſtium regẽ, quem prohibuerat ſententia diuina ſeruari.

Sed contra dicitur Iacob. 2. Iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam, & Eccle. 7. Noli eſſe nimis iuſtus, nimis autem iuſtus eſt,

cuius

cujus iuſtitia eſt ſine miſericordia.

Reſpon. dicendum, quòd in perſona delinquentis conſiderandum eſt, vtrum ſit pænitens, vel in malo perſiſtens, & tunc iubemur diligere inimicos & miſereri eorum, vt de eorum perditione doleamus, & eorum ſalutem deſideremus non vt pertinaces, & in malo perſiſtentes libertati donemus, & impunitati, vnde ſicut pænitentibus miſericordes eſſe iubemur, ſic impænitentibus, & obſtinatis in malo miſericordiam impendere prohibemur.

Ad primum reſpon. quòd Ambroſius loquitur de obſtinatis in malo, & ita loquuntur aliæ authoritates ſcripturæ.

ARTIC. IV.

Vtrum iudex in iudicio poſſit perſonæ miſerabili condeſcendere.

1 AD Quartum videtur dicendum, quòd non per cap. ne amiſſo. 23. q. 4. vbi Aug. lib. Pſal. 32. dicit Ne amiſſo iudicio ſis pauperi in mala cauſa miſericors, cuius ſi parcis ſacello percutis cor, & tanto nequiorem reddis, quanto iuſtum ſibi faccere videt.

2 Præterea facit Exod. 23. non declinabis in iudicio pauperis, item pauperis non miſereberis.

3 Præterea Leuit. 19. Nō conſideres perſonam pauperis, nec honores vultum potentis.

Sed contra dicitur Eccle. 4. In iudicando eſto pupillis miſericors.

Reſpon. dicendum, quòd eſt miſereri contra iuſtitiam, & eſt miſereri ſalua veritate, & rectitudine iuſtitiæ, ſecundum hanc diſtinctionem ſunt duæ cōcluſiones, prima, quòd modo iudex in iudicio non debet condeſcendere miſerabili perſonæ, & pro hac concluſione ſunt authoritates diuinæ legis, & cap. ne amiſſo 23. q. 4. ſecunda concluſio, quòd Iudex poteſt miſerabili perſonæ condeſcendere in iudicio quando ſalua veritate, & rectitudine iuſtitiæ fieri poterit, & pro iſta concluſione ſunt aliæ authoritates, vndè Eſaiæ 1. repræhenduntur iniqui iudices, qui pupillo non iudicabunt, & ſic patet reſpon. ad obiecta.

ARTIC. V.

Vtrum mali per pęnas ſint ad bonum cogendi.

1 AD Quintum videtur dicendum, quòd nō primo ſic nullus poteſt eſſe inuitus bonus ergo nullus poteſt cogi ad bonum.

2 Pręterea facit Eccleſi. 15. ante hominem vita, & mors bonum, & malum, quòd placuerat, & dabo ei, & relinquit eum in manu conſilij ſui, ſi ergo homini Deus conceſſit liberum arbitrium ad bonum, & malum non eſt homo cogendus ad bonum.

3 Præterea nemo cogendus eſt ad id, ad quòd inuiti liter cogitur, quia Deus coacta ſeruitia aſpernatur vnde 1. ad Cor. 9. ſi ex neceſſitate euangelizauero, non eſt mihi gloria ſi autem volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autē inuitus diſpēſatio mihi credita eſt

4 Præterea multi ex coactione efficiuntur impatientes, ergo, & deteriores, ergo coactio vergit in eius deterius.

5 Præterea de lege naturæ eſt non facere alii, quòd non velimus nobis fieri Iob. 2. ſi ergo nullus vult, cogi, quia nullus vult contrarium eius, quod vult ergo de lege naturali nullus debet cogi.

6 Præterea Chriſtus, & Apoſtoli nobis imitandi proponuntur, ſed Chriſtus Iudæos malos in ſe credere non coegit, ſimiliter nec Apoſtoli aliquem coegerunt, ergo neq. nos cogere non debemus.

7 Præter ea Iudæi nec alij infideles non ſunt cogengi ad fidem, ergo neq. alius malus ad bonum cogi poteſt cap. de Iudæis diſt. 45. vbi dicitur de Iudæis præcepit ſanctam ſynodus neminem deinceps ad credendum vim inferre.

Sed contra dicitur in c. Nimium 23. q. 4. vbi Aug. ait Vinc. in epiſt. 48. Non omnis, qui parcit amicus eſt, nec omnis, qui verberat inimicus, meliora ſunt vulnera amici, quam blanda oſcula inimici Melius eſt cum ſeueritate diligere, quàm cum lænitate decipere. vtilius eſurięti panis tollitur ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligebat, quàm eſurienti panis frangatur ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligebat, quàm eſurięti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat, putas neminem debere cogi ad iuſtitiam, cum legas patrem familias dixiſſe ſeruis, quoſcunq. inueneritis cogite intrare &c.

Ad primum reſpon. negando aſſumptum quoniā per hoc facilius ducitur ad bonum, nam licet primo cogatur inuitus, tamen poſt de inuito facilius fit voluntarius.

Ad ſecundum reſpon. quòd non militat ratio, quia libertas ad peccandum non dicitur libertas, nec pars libertatis, cum ipſum malum non ſit, niſi defectus quidam, vnde coercere voluntatem à malo non eſt impedire illam, ſed potius adiuuare.

Ad tertium reſpon. quòd de inuitis fiant voluntarii vndè Aug. Pſal. 117. cum per timorē gehennæ cōtinet homo ſe à peccato, fit conſuetudo iuſtitiæ, & incipit homo, quod durum erat amare, timor excluditur à charitate, & ſuccedit timor caſtus, vnde non inutiliter cogitur quis ad bonum.

Ad quartum reſpon. negando aſſumptum vniuerſaliter de omnibus, licet verum ſit de aliquibus, propter hos tamen non eſt relinquenda coactio, Nunquid. n. eſt negligenda medicina, quia non nullorum eſt inſanabilis peſtilentiam dicit Augu. d. c. nimium 23. q. 4.

Ad quintum reſpon. quòd de legē naturæ non eſt velle cogi ad quodcumq. ſed bene ad id, quod non decet, vel expedit, cogi autem ad bonum expedit, & decens eſt, & ideo non eſt contra legem naturalē, quia & ſi menti alienatæ à ratione ſit odioſum bonum ad quod cogitur, tamen poſtea ſanatæ menti ſit amabile.

Ad ſextum reſpond. negando minorem, quia Chriſtus expellit ementes, & vendentes de templo. 2. Ioan. Marc. 11. & Paulus tradidit hominem ſathanæ 1. Cor. 5.

Ad ſeptimum reſpond. quòd infideles quidam ſunt, qui nunquam ſuſceperunt fidem, vt gentiles,

&

& Iudæi, & de talibus eſt concluſio, quòd nullo modo ſunt ad fidem compellendi, vt ipſi credant, quia credere voluntatis eſt, vnde Aug. cætera poteſt homo etiam nolens, credere non, niſi volens, ſecunda ſit conclutio, quòd licet tales non ſint compellendi ad fidem, ſunt tamen compellendi vt fidem non impediant, vel blaſphemijs, vel malis perſuaſionibus, vel etiam apertis perſecutionibus, & propter fideles contra infideles iuſtè bellũ mouent non propter hoc vt eos ad credẽdũ cogãt, quia etiá ſi eos vicîſsẽt, & captiuos haberẽt, in eorũ libertate relinquærentur, an credere vellent, ſed propter hoc eos compellunt ne fidem Chriſti impediant: Alij ſunt infideles, qui quádoque fidem ſuſceperunt, & ea profeſſi ſunt ſicut, hæretici, & Apoſtatæ, & de iſtis eſt concl. tertia, quòd tales etiam corporaliter ſunt compellendi. vt impleant, quod promſerunt, non obſt. quod Paul. fuerit ad hoc compulſus, nam reſpond. quòd illud fuit ſpeciale in Paulo, nec eſt trahendum in conſequentiam, vnde in huiuſmodi miraculis eccleſia non imitatur Chriſtum, ſed eius opera, videbat enim Deus quòd Paulus per corporis moleſtias eſſet conuerſurus, & multum profecturus in eccleſia, quæ notitia apud nos de alijs non habetur.

QVÆST. V.

QVod autem nulli liceat aliquem occidere. &c. Pro declaratione huius quæſtione dicendum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum liceat homines peccatores occidere.

1 AD primum videtur dicendum, quòd non 1. Mat. 19. vbi Dominus prohibuit extirpare zizaniam; quæ ſunt filij nequam, vt ibidem dicitur, ſed omne, quod prohibetur à Deo eſt peccatum, ergo occidere peccatorem eſt peccatum.

2 Præterea dicitur Mat. 5. ego dico vobis non reſiſtite à malo.

3 Præterea iuſtitia humana conformatur diuinæ iuſtitiæ, ſed ſecundum diuinam iuſtitiam peccatores ad pœnitentiam reſeruantur ſecundum illud Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat.

4 Præterea facit ratio, qui occidunt, aut occidunt bonos, aut malos, ſi bonos faciunt contra illud præceptum Exod. 23. Innocentem, & iuſtum non occides, ſi occidunt malos ſunt eis cauſa damnationis æternæ, quia ſubtrahunt eis tempus pœnitentiæ, quod cõcedit eis benignitas Dei ad Rom. 2. Ignoras, quod benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit.

5 Præterea omne, quod ſecundum ſe eſt malum, nullo bono fine fieri poteſt. Aug. lib. contra mendacium Ariſt. 2. Eth. ſed occidere hominem eſt ſecundum ſe malum, quia ad omnes homines debemus charitatem habere amicos enim volumus viuere. Ariſt. 9. Eth. ergo nullo modo licet hominem peccatorem interficere.

6 Præterea dicitur Mat. 26 qui accipit gladium gladio peribit.

Sed contra dicitur Exod. 22. Maleficos non patieris viuere, & in Pſal. In matutinis interficiam omnes peccatores terrę. S. Thom. 2. 2. quæſtione. 64. art. 2.

Reſpond. dicendum ſub duabus concluſionibus, prima concluſio ſit, quòd licitè peccatoribus mors infertur, Primo, quia dicitur Exod. 21. ſi quis percuſſerit hominem volens eum interficere, morte moriatur. Secundo 2. ad Thim. 2. vbi de Antichriſto dicitur, quod Dominus Ieſus interficiet eum ſpiritu oris ſui. Tertio quia hoc idem ſancti fecerunt, & de hoc fuerunt commendati; vnde Moyſes pro peccato vituli conflatilis dicit Exod. 32. ponat vir gladiũ ſuper femur ſuum, item Helias igne cęleſti conſumpſit quinquagenarios 3. Reg. 1. & Petrus Ananiam, & Zaphiram Act. Apoſt. 5. Quarto facit ratio, quia omnis pars ordinatur ad totum, ſicut imperfectum ad perfectum, & ideo omnis pars naturaliter eſt propter totum, & propter hoc videmus, quod ſi ſalud totius corporis expediat præciſio alicuius membri, puta cum eſt putridum, vel corruptiuum aliorum membrorum, laudabiliter, & ſalubriter abſcinditur, ſed quælibet perſona ſingularis comparatur ad totam comunitatẽ, ſicut pars ad totum, ergo ſi aliquis homo ſit periculoſus communitati, & corruptiuus ipſius, pp aliquod peccatũ laudabiliter, & ſalubriter & licite occiditur, vt bonũ cõmune cõſeruetur, Modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit. 1. ad Cor. 5. Sexto facit alia ratio, quia pœna debet correſpondere culpæ, ſi ergo mors fuerit culpa, ergo & mors erit pęna, vnde pęna talionis obſeruetur Deut. 19. ibi oculum pro oculo. &c. Vnde dicendum eſt, quod iudices & miniſtri peccatores occidendo zelo iuſtitiæ omni rancore & malo affectu depoſito, & ſecundum regulas iuris non peccant, ſed merentur.

Ad primum reſpond. quòd Dominus mandauit abſtineri ab eradicatione zizaniorum, non vt parceretur zizanijs, ſed vt parceretur tritico .ſ. bonis, quod quidem fit, quando non poſſunt occidi mali, quin ſimul occidantur & boni, vel quia latitant inter bonos, vel quia habet multos ſequaces, ita quod ſine bonorum periculo interfici non poſſunt.

Ad ſecundum reſpond. quòd intelligitur de iniuria perſonali uindicanda libidinæ uindictæ, non autẽ de ea, quæ zelo iuſtitiæ vindicatur per eum, qui publica utitur poteſtate.

Ad tertium reſpond. quòd Deus ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ quandoque peccatores occidit ad liberationem bonorũ, quandoq; antẽ eis tempus pęnitendi concedit, ſecundum, quod ipſe nouit ſuis electis magis expedire: & hoc etiam humana iuſtitia imitatur pro poſſe illos enim qui ſunt pernicioſi in alios occidit, eos uero, qui peccant alijs non grauiter nocentes ad pęnitentiam reſeruat.

Ad quartum reſpond. quòd occidunt malos, & cum arguitur, quòd ſunt cauſa eorum damnationis, hoc negatur. Tum quia plus uiuendo fortaſſis maiora crimina facerent, & per conſequens maiorem accumolabant cumulum tormentorum.

Ad quintum reſpond. negando minorem de occiſione mali hominis, immo eſt bonum, quia homo

pec-

ARTIC. I.

Vtrum pueri ante annos pubertatis ſint reci piendi ad religionem.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd noo, quia oon minot cura eſt adhibenda in ingreſſir religionis, niſi prius in præceptis fuerit exercitatus, vnde Chriſtus dedit conſilium adoleſcenti, qui iam pręcepta ſeruauerat, Mat. 19. ibi ſi vis perfectus eſſe &c.

2 Præterea facit, quòd dicitur extra de regularibus & tranſeuntibus ad religionem, vbi habetur, quòd nullus tondatur, niſi legitima ætate, & ſpontanea uoluntate, ſed pueri non ſunt tales, ergo oon ſunt recipiendi.

3 Præterea ſtatus religionis videtur eſſe ſtatus pœnitentiæ, ſed pueri excipiuntur ab omni pœoitentiæ coerctione c. nos. de pœni. diſt. 4. ergo noo ſuot ad religionem inducendi.

4 Præterea pueri ante annos quatuordecim noo obligentunr iotamento cap. pueri. 22. q. 5. ergo nec etiá voto ſuot obligandi ad religionem.

5 Præterea illicitum eſt obligari aliquem tali obligatiooe, quæ poſſet irritari, ſed ſi impuberes ingrederentur poſſunt retrahi à parentibus, & turoribus. c. Puella. 20. q. 2. ergo noo ſunt recipiendi.

6 Præterea, qui ooo poteſt ſe obligare ad minus, nó poteſt ſe obligare ad maius, oiſi ſit neceſſarium, ſed mioor quatuordecim anois oon poteſt ſe obligare ad matrimonium, ergo oec iogredi religiooem.

Sed contrarium dicitur 20. q. 1. io princ. cum c. 1. & ſeq. ibi, qoòd intra annos pueritiæ tradiri cum adulri fuerint liberum habeant arbitrium manendi, vel diſcedendi, probatur authoritate 9. ſyoodi &c. S. Thom. 2. 2. q. 189. att. 5.

Reſpond. dicendum expediens eſſe pueros infra annos pubertatis poſſe recipi in religiooe, quia illud quod à pueritia aſſentimus perfectius, & firmius tenemus Prou. 22. Adoleſcens iuxta uiam ſuam etiam cum ſeouerit non recedet ab ea & Iren. 3. bonum eſt viro cum portauerint iugum ab adoleſceotia ſua, vnde Mat. 19. finite paruulos venire ad me.

Ad primum reſp. oegando conſequeotiam, quia diuerſi ordines ſunt quaſi diuerſi gradus vnius clericalis vitæ, & ideo oportet, vt à miooribus incipiat, qui ad maiores rendit, quòd noo eſt ſic io religione, io qua ooo oportet, quod prius circa ipſa aliquis ſit in ſeculo exercitatus, & licet Chriſtus uocauerit adoleſcentè ad concilia iam ipſum exercitatum in præceptis uocauit, etiam Matheum publicanum non exercitatum in præceptis, ſed potius peccatis multiplicatum, ex quo accipere poſſumos, quod ad conſimilia obſeruanda in religione, vocandi ſunt, noo ſolum exercitati in præceptis, ſed etiam non exercitati.

Ad ſecundum reſp. quòd legitima ætas ad hoc, quod qois tondeatur cum uoto ſolemni religionis eſt tempus pubertatis, in quo homo uti poteſt ſpontanea uolũtate, ſed ante anoos pubertatis poteſt eſſe legitima ætas, ad hoc, qood aliquis tondeatut in religione, nutriendus & educandus.

Ad tertium reſp. negando conſequentiam; religionis.n. ſtatus eſt ſtatus pęnitentiæ, & eſt ſchola perfectionis, vode ad religionem ſunt recipiendi peccatores propter pęniteotiam, & recipiendi ſunt pueri Innocentes, quaſi in ſchola quadam perfectioois, & perfectius innocentiam conſetuent.

Ad quartum reſp. quòd ſicut pueri oon coguotur ad iurandum, ita nec etiam ad uouendum, ſi tamen voto, vel iuraméto ſe adſtrinſerint ad aliquid faciendũ obligãtur quo ad Deum ſi habeant uſum rationis, licet noo obligentur quo ad eccleſiã, vt inferius dicã.

Ad quintum reſpood. negando conſequentiam, quòd intelligitur ſe obligare quantum in ſe eſt ſalua authoritate patris.

Ad ſextum reſp. negando conſequentiam, quia non eſt ſimile; obligatio enim perficiens matrimonium corporale non poteſt fieri ante annos pubertatis, cui obligationi eſt ſimilis profeſſio, quæ fit in religione ad perpetuo remanendoin in ea, ſed ante annos pubertatis poteſt fieri aliqua ſponſio futuri matrimooij, ſicut eſt in ſpooſalibus, cui aſſimilatur obligatio, quæ fit ad religionem; & ſic poteſt ſecundo reſponderi, quod argumentum procedit bene de uoto ſolemni, oon autem de uoto ſimplici.

Hodie autem libertati profeſſionis virginum Deo dicandarum proſpiciens ſancta ſyoodus, ſtatuit atq. decernit, vt ſi puella, quæ habitum regularem ſuſcipere uoluerit, maior duodecim annis i. t c. libertati ſeſſ. 25. de reform. Cooc. Trid.

Io quacunque autem religione tam uirorum, quã mulierum profeſſio oon fiat ante decimum ſextum annum expletum, nec qui minori tempore, quã per annum poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit ad profeſſionem admittatur. c. in quacunque. diſt. 25. Conc. Trid. de reform.

ARTIC. II.

Vtrum ſolus Epiſcopus ſit miniſter conſecrationis virginum.

1 AD ſecundũ videtur dicẽdũ, quòd non, quia cõſecratio corporis Chriſti eſt multo maioris digoitatis, quã ſit cõſecratio virginũ, ſed illud pertinet ad vnuquẽq. ſacerdotẽ, ergo etiã illod.

Sed contra dicitur io c. Deuotis. 20. q. 1. vbi Gelaſius Papa ſcribens Epiſcopis Lucaniæ in c. 14. & ſeq. dicit viduas autem velare pontificum nollus attentet.

Reſp. dicendum, quòd ad ſolum Epiſcopum, vel ad ſuperiorem pertinet conſecratio virginum, qoia figurã gerunt eccleſiæ Chriſto deſponſatę, cuius cura ipſi principaliter cõmittitur, & qoia ſicut per matrimonium carnale repræſentatur matrimonium ſpirituale inter Chriſtum & eccleſiam quantum ad fęcũditatẽ, ita per velationem virginũ repreſentatur idem matrimonium ſpirituale, quantum ad eius integritatem, vt patet per omnia, quæ ibi proferuntur, & geruntur, & propter hoc ſolus prælatus cui eccleſiæ cura committitur virgines uelando deſponſant, nõ ſibi, ſed Chriſto, quaſi ſpõſi paraniphus, & amic⁹.

Ad oppoſitum reſp. oegando conſequeotiam, Nõ .n. uerum eſt, quod qui poteſt maius poſſit in minus vt ferre duos nudios includit uoum, noo ſic eſt in propoſito cum ſimus in diuerſis.

AR-

fornicatio, ſed nulli licet committere fornicationē, vel aliquod peccatum mortale pro conſeruatione vitę propriç, quia vita ſpiritualis præferenda eſt corporali, ergo nulli licet defendendo ſe aliquem occidere.

6 Præterea defenſio ſui videt eſſe ꝓhibita ad Rom. 12. Non vos defendentes cariſſimi.

Sed contra facit, quòd dicitur Exod. 22. ſi effringens fur domum fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis, ſed multo magis eſt defendere propriam vitam, quā propriam domum, ergo etiam ſi aliquis occidat aliquem pro defenſione vitæ ſuæ non erit reus homicidij. S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7.

Reſp. diſtinguendo in caſu iſto, quòd duplex eſt, neceſſitas .ſ. euitabilis, & ineuitabilis. ſi vero ſit euitabilis neceſſitas. ſ. quod poſſit aliter euadere, vel fugiendo, vel alio modo tunc eſt concluſio, quòd talis interficiens hominem defendendo ſe homicida eſt, & peccat contra præceptum non occides, ſi vero ſit ineuitabilis neceſſitas, ita quod non poſſit euadere, niſi interficiat, tunc eſt concluſio ſecunda, quòd talis ſi non occidit motus ira, & libidine vindictæ, ſed cū dolore euadendi neceſſitatem, non eſt homicida iudicandus, nec quantum ad culpam, nec etiam quātum ad irregularitatem, Clem. ſi furioſus de homic. vol. & inuol. Nō obſt. quod anima proximi perditur ex quo in actu iuſtitię occiditur, quia hoc à diuina lege permiſſum eſt in caſu ineuitabili, nec eſt verum, quod anima proximi perdatur ſemper in occiſione proximi, quia ſæpe poſt vulnera mortalia habet percuſſus tempus pœnitendi Exech. 18. In quacunq, hora ingemuerit peccator non recordabor iniquitatum eius, Tum, quia eodem modo poteſt argui, quod inuaſus eſſet in tali ſtatu, ut ſi tunc ab inuaſore occideretur periret æternaliter, & dubium non eſt, quod animæ ſuæ ſalutem præferre quis debet ſaluti alterius.

Ad primum Reſpon. quòd in caſu iſto quis efficitur legis miniſter, vnde Ambr. in libr. de paradiſo dicit Nec is, qui homicidium aliquod inuitus facit extra miniſterium eſt ſi quidē lex ait de eo, quod Deus dedit eum in manus eius, manus ergo eius diuinæ vltioni miniſterium præbuerunt.

Ad ſecundum reſpon. quòd authoritas illa intelligitur in caſu, quo quis intendit occidere hominem, vt ſe ipſum à morte liberet.

Ad tertium reſpon. quòd ibi loquitur de irregularitate, qui textus corrigitur per Clem. ſi furioſus de hom. vol.

Ad quartum reſpo. quòd in iſto caſu occidens dicitur miniſter legis cuius authoritate occidit, vt dictum eſt ex iuſtitia, licet ex officio proprie id competat iudici.

Ad quintum reſpon. negando conſequentiā, quia actus fornicationis non ordinatur ad cōſeruationem propriæ vitæ ex neceſſitate, ſicut actus defenſionis.

Ad ſextum reſpon. negando aſſumptum ad illud Pauli ad Rom. 12. dicitur, quòd ibi prohibetur non qualibet defenſio, ſed, quæ eſt ex liuore viri dictæ.

ARTIC. IIII.

Vtrum liceat alicui interficere ſe ipſum.

1 AD Quartum videtur dicendum, quòd ſic exemplo ſanctorum patrū legitur. n. Iudic. 16. quod Sanſon, qui numeratur inter sā ctos ad Heb. 11. Interficit ſe ipſum.

2. Præterea legitur 1. Machab, 14. quòd Zachias ſe ipſum interficit eligens notabiliter mori potius, quā ſubditus fieri peccatoribus, & quam natales ſuos iniurijs agi.

3 Præterea dicitur Math. 20. qui perdiderit animā ſuam propter me ſaluā faciet eam, & animam vocat ibi vitam, ſed ille, qui interficit ſe illo deſiderio, vt dicit Apoſt. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, perdit animam ſuam propter Chriſtum, ergo licebit ei ſe ipſum interficere.

4 Præterea homicidium eſt peccatum in quantum iuſtitiæ contrariatur, ſed nullus poteſt ſibi iniuſtitiam facere, vt habetur. 5. Ethi. ergo nullus peccat occidendo ſe ipſum.

5 Præterea occidere maleſactores licet habenti publicam poteſtatem, ſed quandoq. ille, qui habet publicam poteſtatem eſt malefactor, ergo licet ei ſe ipſum interficere.

6 Præterea licitum eſt, quòd aliquis ſpontaneè minus periculum ſubeat, vt maius periculū vitet, ſed quandoq. per occiſione ſui ipſius aliquis vitat maius malum, vel miſeram vitam, vel turpitudinem alicuius peccati, ergo licet alicui occidere ſe ipſum.

Sed contra dicitur in cap. ſi non licet 27. q. 5. vbi Aug. lib. 1 de ciu. Dei c. 17. & 18. dicit, ſi non licet priuata poteſtate alicui hominem occidere, vel nocentem cuius occidendi licentiam nulla lex concedit, profecto etiam, qui ſe ipſum occidit homicida eſt &c,

Reſpo. dicendum, quòd omnino illicitum eſt ſe ipſum occidere, ratio eſt, quia naturaliter quælibet res ſe ipſum amat, & ad hoc pertinet, quòd quælibet res conſeruat ſe in eſſe, & corrumpentibus reſiſtit quantum poteſt, ergo, quod aliquis ſe occidat eſt contra inclinationem naturalem, & contra charitatem, quia quilibet debet ſe ipſum diligere, ergo occiſio ſui ipſius ſemper eſt peccatum mortale, vt pote contra naturalem legem, & contra charitatem exiſtens, præterea quælibet pars id quòd eſt, eſt totius, quilibet autem homo eſt pars totius communitatis, & ita id, quod eſt communitatis eſt, vndè in hoc quod ſe ipſum interficit iniuriam communitati facit, Præterea vita eſt donum diuinitus homini attributum, & eius poteſtati ſubiectum, qui occidit, & viuere facit, & ita, qui ſe ipſum vita priuat, in Deum peccat, ſicut, qui alienum ſeruum interficit peccat in dominum, cuius eſt ſeruus, & ſicut peccat ille, qui vſurpat ſibi iudicium de re ſibi non commiſſa; ad ſolum. n. Deum pertinet iudicium mortis, & vitæ ſecundum illud 32. Deut. ego occidam, & ego viuere faciam. S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5.

6 Præterea defenſio ſui videtur eſſe prohibita ad Rom. 12. Non vos defendentes cariſſimi

Sed contra facit, quòd dicitur Exo. 22. ſi effringēs

fur

Ad primum reſpondetur, quòd Sampſom non excuſatur aliter quod ſe ipſum cum hoſtibus ruina domus oppreſſerit, niſi quia latenter ſpiritus hoc iuſſerat, qui per illum miracula faciebat ſecundum Auguſt. lib. de doctrina Chriſtiana in principio.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd Rachias licet laudetur de zelo legis, non tamen de hoc quia, vt hoſtes fugeret ſe ipſum interficeret.

Ad tertium reſpondetur, quòd non eſt ad propoſitum, quoniam quando dicitur, quod qui perdit animam ſuam &c. debet intelligi idest, qui moritur voluptatibus huius ſeculi propter Chriſtum, non propterea debet perdi corporalis vita, tamen ſi auferatur pro Chriſto patienter eſt ſubſtinendum, ſibi autem inferre non licet, vt dictum eſt.

Ad quartum reſpondetur, quòd homicidium eſt peccatum non ſolum, quia contrariatur iuſtitiæ, ſed etiam, quia contrariatur charitati, quam debet aliquis habere ad ſe ipſum, & ex parte occiſio ſui ipſius eſt peccatum per comparationem ad ſe ipſum; per comparationem autem ad cõmunitatem & ad Deum habet rationem peccati per oppoſitionem ad iuſtitiam.

Ad quintum reſpondetur negando conſequentiam, & ratio eſt, quòd ille, qui habet publicam poteſtatem poteſt malefactorem occidere, per hoc, quòd poteſt de ipſo iudicare, nullus autem eſt iudex ſui ipſius, vnde non licet habenti publicam poteſtatem ſe ipſum occidere propter quodcunque peccatum, licet tamen ei comittere ſe iudicio aliorum.

Ad ſextum reſpondetur, quòd ratio non militat, quia homo conſtituitur Dominus ſui ipſius per liberum arbitrium, & ideo licite poteſt de ſe ipſo diſponere quantum ad ea, quæ pertinent ad hanc vitam, quæ hominis libero arbitrio reguntur. Sed tranſitus ex hac vitâ ad fœliciorem aliam non ſubiacet libero arbitrio hominis tantum, ſed poteſtati diuinæ, Et iden non licet homini ſe ipſum interficere, vt ad fœliciorem tranſeat vitam, ſimiliter etiam nec, vt miſerias quaſlibet præſentis vitæ euadat, quia vltimum malorum præſentis vitæ eſt maxime terribile, quod eſt mors, & ita inferre ſibi mortem ad alias huius vitæ miſerias euadendas eſt maius malum aſſumere ad minoris mali vitationem, ſimiliter etiam non licet ſe ipſum interficere propter aliquid peccatum comiſſum, tum quia maxime ſibi nocet, quod ſibi adimit pœnitentiæ tempus, tum etiam, quia malefactorem non licet occidere, niſi per iudicium publicæ poteſtatis, ſimiliter etiam nec licet mulieri ſe ipſam occidere, ne ab alio corumpatur, quia non debet in ſe committere crimen maximum, quod eſt ſui ipſius occiſio, vt vitet minus crimen alienum, ſimiliter non licet homini occidere ſe ipſum ob timorem ne conſentiat in peccatum, quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona, vel vt vitentur mala, præſertim minora, & minus certa.

Q V Æ S T. VI.

Qvòd autem quæritur, an mali ſint cogendi ad bonum. Pro declaratione huius quæſtionis notandum eſt, quod lex habet duplicem vim directiuam, ſiue inductiuam doctrinæ ſuæ admonitionibus, & perſuaſionibus ad bonum, & hoc quo ad bonos diſciplinabiles, & faciliter flexibiles ad bonum, & hac ui lex Euangelica vſa eſt in principio quando Chriſtus miſit Apoſtolos Matth. decimo, vt prædicarent, & miracula facerent, ſic quia attraherent dulciter homines ad Chriſtum, vnde non dixit eis compellite, ſed prædicate, & docete Matth. vlt. Secundo habet lex vim compulſiuam & coactiuam, qua compellit malos & diſcolos & indiſciplinatos, vt pœnis coërcitionibus & flagellis illos afficiat, vt recipientes diſciplinam, efficiantur virtuoſi, de qua virtute legis dicit Iſid. primo. factæ. quarta diſtinctione, ibi factæ ſunt autem leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, ſcilicet male faciendi.

Q V AE S T. VII.

Nvnc autem quæritur, an hæretici &c.
Pro pleniori intelligentia huius quæſtionis, notandum eſt.

A R T I C. I.

Vtrum hæretici ſint ſpoliandi rebus ſuis.

1 Ad hoc dicendum, quòd non; dicitur enim Exod. 20. Non furtum facies, vbi prohibetur omnis contrectatio rei alienæ inuito Domino.

2 Præterea dicitur Matth. quinto, qui aufert tua non repetas, vnde qui prohibetur repetere ſua multo magis prohibetur rapere aliena.

3 Præterea dicitur Pſalmus centeſimo uigeſimo ſeptimo, Labores manuum tuarum, quia manducabis &c. ergo quis manducare non debet alienos labores.

Sed contra dicitur in capitulo primo vigeſima tertia quæſtione ſeptima, vbi Auguſtinus ſcribit ad Vinc. Epiſt. quadrageſimaoctaua dicens quamuis res, quæque terrenæ rectè à quoquam poſſideri non poſſunt, niſi vel iure diuino, quo cuncta iuſtorum ſunt; vel iure humano, quod in poteſtate eſt regnum terræ (idemque falſo res ve-

veſtras appellatis quas nec iuſte poſſideris, & ſecundum leges regum terrenorum amittere iuſſi eſtis, fruſtraque dicitis non eis congregandi laborauimus, cum ſcriptum legatis labores impiorum iuſti edunt &c.

Reſpondetur dicendum, quòd authoritate principis, vel eccleſiæ ſeruato ordine ſcilicet ſi cauſa ſit probata non ex odio, vel cupiditate, ſed zelo iuſtitiæ licitum eſt Chriſtianis ſpoliare hæreticos rebus eorum: dicitur enim Sap. decimo, Iuberunt iuſti labores impiorum. Secundo dicitur Matthæ. vndecimo, quod, vt dicit Auguſtinus referendum eſt ad omnes impios. Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructum. Tertio facit ratio, quia iuſtum eſt, quod qui Chriſtum omnium rerum Dominum in cuius manus ſunt omnes fines terræ, & qui omnia ſubiecit ſub pedibus hominum Pſalmo octauo, delinquunt, vt ipſi bonis temporalibus, & ſpiritualibus à Chriſto datis ſpolientur, ſed hęretici ſunt tales, merito, ſunt ſpoliandi.

Ad primum reſpondetur negando minorem, quoniam auferre res hæreticorum ex edicto habentis legitimam poteſtatem non eſt contrectare rem alienam, nec eam rapere, quia falſo dicunt hæretici res ſuas eſſe, cum omni iure priuati dicantur eſſe.

Ad ſecundum reſpondetur eod. modo, quoniam catholici ſpoliantes hæreticos non rapiunt aliena, ſed ſua.

Ad vltimum reſpondetur ſecundum prædicta cum ſcriptum ſit labores impiorum iuſti edent.

Q V AE S T. VIII.

De Epiſcopis vero, vel quibuslibet clericis, quod nec ſua authoritate. &c.

Pro declaratione huius quæſtionis videndum eſt.

A R T I C. I.

Vtrum ſit licitum Epiſcopis, vel perſonis Eccleſiaſticis bellare.

1 Ad primum videtur dicendum, quòd ſic per capitulū, igitur, vigeſima tertia quæſtione octaua, vbi Leo quartus ſcribit Ludouico Auguſto ibi, pro quo noſtrum congregari præcepimus populum, maritimumque ad littus deſcendere decreuimus, & egreſſi ſumus Roma, & in capitulo ſequenti. Scire vos oportet, quod nunquam ab aliquibus noſtros homines ſinimus opprimi, ſed ſi neceſſitas vlla occurrerit præſentialiter vindicamus; quia noſtri gregis in omnibus vltores eſſe debemus, & precipui adiutores.

2 Præterea facit ratio bella in tantum ſunt iuſta, inquantum tuentur pauperes, & totam rempublicam ab hoſtium iniurijs; ſed hoc maxime pertinet ad prælatos, ergo clericis licitum eſt bellum gerere.

3 Præterea facit capitulo Hortatu, vigeſima tertia quæſtione octaua, vbi Hortatu, & precibus Hadriani Romanæ vrbis Epiſcopi exortatus Carolus rex bellum contra Longobardos ſuſcepit, cum ergo ſit eiuſdem rationis, quod aliquis, aliquid facit, vel facienti conſentiat ad Romanos primo, ſequitur quòd clerici bellum gere re poſſint.

4 Præterea, quòd eſt meritorium non interdicitur clericis, ſed bellare eſt quandoque meritorium, ergo non interdicitur clericis, maior patet expreſſe, minor probatur in capitulo omni timore. vigeſima tertia quæſtione octaua.

Sed contra dicitur in capitulo reprehenſibile. vigeſima tertia quæſtio. octaua, vbi cum Nichol. ſcribit ad Ludouicum, & Carolum reges dicit cum militum Chriſti ſit Chriſto ſeruire; militum vero ſeculi, ſeculo, ſecundum quod ſcriptum eſt (Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus, ſecundo Tim. ſecundo.

Reſpondetur dicendum, quòd ad bonum ſocietatis humanæ plura ſunt neceſſaria, diuerſa autem diuerſis melius & expedientius aguntur, quàm ab vno, & quædam negotia ſunt adeo repugnantia, vt conuenienter ſimul exerceri non poſſint, & ideo illis, qui maioribus deputantur prohibentur minora, bellica autem exercitia maxime repugnant officio clericali, r.m bellica exercitia habent multas inquietudines impedientes contemplationem.

Præterea facit ratio ſpecialis; nam omnes clericorum ordines, ordinantur ad altaris miniſterium, in quo ſub ſacramento repreſentatur paſſio Chriſti. Primo ad Corinthios duodecimo, & ideo non competit eis effundere ſanguinem, ſed magis paratos eſſe ad proprij ſanguinis effuſſionem, pro Chriſto & incitentur opere, quod gerunt miniſterio, & propter hoc inſtitutum eſt, vt effundentes ſanguinem occidendo, vel mutilando, etiam ſine peccato, vt faciunt iudices, & executores iuſtitiæ ſunt irregulares. Nulli autem, qui eſt deputatus ad aliquod officium, licet id per quod ſuo officio incongruus redditur, vnde clericis non licet bella gerere, quæ ordinantur ad ſanguinis effuſionem; vnde Petro dictum fuit conuerte gladium tuum in vaginam, Matth. vigeſimo ſexto,

&

& Dauid prohibitus eſt ab ædificatione templi materialis, eo quod in bellis etiam iuſtis multum ſanguinem effudit. primo Paral. vigeſimo ſecundo. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione 40. artic. ſecundo.

Ad primum reſpond. quòd non eſt illicitum clericis mouere homines ad bella iuſta pro defenſione fidei & Chriſtianitatis. Nam ipſi non exortantur aliquos occidere, nec ad effuſionem ſanguinis inducunt homines directe, & per ſe, ſed ad defenſionem tantum ordinauerunt mentem.

Ad ſecundum reſpond. quòd prælati debent reſiſtere non ſolum lupis, qui ſpiritualiter interficiunt gregem, ſed etiam raptoribus, & tyrannis, qui corporaliter vexant, non autem materialibus armis in propria perſona vtendo, ſed ſpiritualibus primo ad Corinthiorum decimo Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed ſunt ſpiritualia, &c.

Ad tertium reſpond. quòd clericis non interdicitur bellare, eo quod peccatum ſit, ſed quia tale exercitium eorum perſonis non congruit, vt dictũ. eſt, non tamen per hoc prohibentur inducere alios ad bellum iuſtum.

Ad vltimum reſpond. quòd licet bellum iuſtum ſit meritorium, tamen illicitum redditur clericis propter hoc, quod ſunt ad opera maiora meritoria deputati, ſicut matrimonialis actus poteſt eſſe meritorius, tamen virginitatem vouentibus dãnabilis redditur propter obligationem eorum ad maius bonum.

CAVSA XXIV.

Quidam Epiſcopus in hereſim lapſus aliquot de ſacerdotibus ſuis officio priuauit & ſententia excommunicationis notauit. Poſt mortem de hereſi accuſatus damnatur & ſequaces eius cum omni familia.

1 Hic primum quæritur, an lapſus in hereſim poſſit aliquos officio priuare, vel ſententia notare.

2 Secundo an poſt mortem aliquis poſſit excommunicari.

3 Tertio an pro peccato alicuius tota familia ſit excommunicanda.

QVÆST. I.

Quod autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non poſſit &c.

Pro intelligentia huius q. videndum eſt,

ARTIC. I.

Vtrum hæreticus poſſit aliquem excommunicare.

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic, primo per capitulo non ne. 8. q. 3. vbi occulti dum tolerantur in aliqua dignitate poſſunt excommunicare beneficia conferre, quia hoc dignitas facere uidetur non autem ipſa perſona excommunicare.

2 Præterea latentia peccata non iudicãtur ab eccleſia, ſed à Deo. capitulo nomen. 2. quæſtione 1. ergo videtur, quod hæreticus occultus non cadat ſub illa pœna.

3 Præterea maius eſt conficere corpus Chriſti, quàm excommunicare, ut patet, ſed hæretici conficere poſſunt corpus Chriſti, ut patet, ergo concluſio vera.

Sed contra facit, quod dicit Gratianus in litera huius q. in principio.

Reſpond. dicendum, quòd nullus hæreticus, ſiue occultus ſiue manifeſtus poteſt excommunicare, ratio eſt, quia ligatus corporaliter non poteſt alterum ligare, ſed vinculum ſpirituale eſt fortius, quàm corporale, omnis autem hæreticus eſt excommunicatus, & ita ſpiritualiter ligatus. cap. ad abolendam de hæretic. ergo ſequitur, quòd nullus hæreticus poſſit aliquem excommunicare.

Præterea excõmunicatio eſt actus iuriſdictionis, ſed qui eſt extra communionem fidelium eſt priuatus vſu iuriſdictionis, ergo nullus talis poteſt excommunicare, præterea excommunicati non poſſunt eſſe iudices. capitulo miramur vigeſima tertia quæſtione quarta. ſed nullus poteſt excommunicare, niſi ſit iudex, & omnibus hæreticus eſt excommunicatus, ergo nullus hæreticus poteſt excommunicare.

Ad primum reſp. quòd ibi non loquitur de hæreticis.

Ad ſecundum reſpond. quòd licet occulta peccata eccleſia non puniat iniungendo pro eis pœnitentiam manifeſtam in ſpeciali, ſiue aliquẽ nominatim condemnando, nihilominus conſtitutio eccleſiæ bene ligat omnia occulta, ſicuti occulte percutiens clericum excommunicatur.

Ad tertium reſpond. negando conſequentiam, quia conficere ſequitur poteſtatem characteris, qui eſt indelebilis, & ideo hæreticus ſacerdos, ex quo characterem ordinis habet, ſemper poteſt conficere, ſecus eſt de excommunicatione, quæ iuriſdictionem ſequitur, quæ auferri poteſt & ligari.

QVÆST. II.

Quod autem poſt mortem nullus excommunicari valeat, vel abſolui &c.

Pro declaratione huius ſecundæ quæſtionis videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum mortuus poſſit excommunicari, uel abſolui.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non authoritate Matth. 16. quodcunque ligatum erit

ſuper terram inquit non ſub terra; oſtendens, quòd viuentes pro varietate ſuorum meritorum ſoluere poſſumus, vel ligare, de mortuis autem ſententiam terre.n on poſſumus

2 Præterea excommunicatio debet eſſe medicinalis c.cũ medicinalis.de ſent.exc.in 6.ſed ooo poteſt eſſe medicinalis mortuis, ergo mortui non poſſuot excommunicari.

Sed contra dicitur cap.ſaoè.24. quæſtione ſecunda, vbi Vrbanus ſecuodus ſcribit Guitmundo Epiſcopo; ibi(quibus uiuis non commuoicamus, nec mortuis cõmunicare debemus.) conſtat ergo quoniam quibus uiuis, vt ex oppoſito loquamot commuoicamus, mortuis quoque communicare poſſumus.

Reſpood. dicendum, quòd ex commuoicatione proprie dicta, quæ eſt à qualibet licita communione & legitima actu ſiue pro vt ſeparatio à communione eccleſiæ, quo ad fructum, & ſuffragia eccleſię communia mortuus non poteſt excommunicari nec abſului, excommuoicatio enim ſequitur iuriſdictionẽ, cap. tranſmiſſam, ſed in mortuos oon exercetur iuriſdictio, ergo ipſi oon excommunicantur, Capiẽdo tamen excommunicationem pro denuntiatione excommunicationis, qoia denunciatur aliquis fuiſſe excommunicatus, ne in eccleſia fiat pro eo oratio, nec etiam cum fidelibus habeat ſepulturam commu oem, bene poteſt mortuus excommunicari; digoum eſt enim, quod qui communione fuerit indignus declaretur, ne eccleſia communicet ei, & pro tali oret, ſicut de fideli, unde hoc fit in deteſtationem criminis, & ad terrorem aliorum, qui hoc terribile iudicium eccleſiæ videntes in ſimilia cadere pertimeſcant, & ſic patet reſp.ad obiecta.

Q V Æ S T. III.

Quod autem pro peccato alicuius tota familia &c.

Pro declaratione huius q. uideodum eſt.

A R T I C. V.

Vtrum pro peccato alicuius alius poſſit excommunicari.

1 Ad hoc videtur dicendum, quòd ſic, quia pro peccato ſodomitarum paruulſ eorum cęleſti igne ſunt conſumpti Gen. 19. Idem pro peccato Amalechi tarſ. primo. Reg. 15. & pro peccato Datam, & Abiron. alij perierunt Num. 16. & Heli pro peccato filiorum ſuorum punitus eſt. 1.Reg.2.ergo pro peccato patris filij excommunicari poſſunt.

2 Præterea tota familia, vel pars poteſt interdici c. oon eſt.de ſponſalibus.ergo à ſimili&excommunicati poterit, cum vtraque pœna ſit eccleſiaſtica.

Sed contra dicitur in c. His ita 24. q. 3. io princ. obi dicit Gratianus pro peccatis parentum paruulos corporaliter flagellari, vt pater de cœco oato Ioan. 9. vnde Exod 20. dicitur (ego iam Deus Zelotes uiſitans peccata parentum in filios uſque in tertiam, & quartam generationem, ſpiritualiter autẽ ꝓ peccatis parentum paruuli non tenentur, ex quo per ſacramentum regenerationis ab originali peccato fuerunt emundati; vnde Ezech. 18. Anima, quæ peccauerit ipſa morietur, filius oon portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitarem filij, iuſtitia iuſti ſuper eũ erit, & impietas impij erit ſuper eum.

Reſpond. dicendom, quòd nullus pro alio excommunicatur, niſi aliquo modo conſentiat in crimine illius, quia nullus excommunicatur, niſi pro peccato mortali cap. nemo. 11. quæſtione 3. pater quia excommunicatio excludit quodammodo à Regno Cęlorum, à quo nullus excluditur, niſi ſit indigous, nullus autem redditur indignus, niſi per peccatum mortale charitatem amiſerit, quæ eſt uia ducens ad regoum, ſed peccatum Domini noo eſt peccatum familiæ neque vnius peccatum alterius. Ideo unus pro alio oon excommunicatur.

Ad primum reſpond. negando conſequentiam; licet enim aliquis puoiatur temporaliter pro culpis aliorum, non tamen excommunicatur aliquis pro peccatis aliorum, niſi aliquo modo participes ſit peccati illius, & tamen tunc pro peccatis proprijs puoitur.

Ad ſecundum reſpond. negando conſeqoentiam; quia nõ eſt ſimile de interdicto & excommunicatione; longe enim eſt maior pęna excommunicationis, quàm interditum, cum nulla maior ſit pęna in eccleſia, quàm excommunicatio. capitul. corripiantur 24. quæſt. 3.

A R T I C. II.

Vtrum excommunicatio ſit maior pęna quę ſit in eccleſia.

1 Ad ſecundum videtur dicendum, quòd oõ, quia qualitas pœne debet reſpondere, qualitati crimiois, ſed quandoque quis excommunicatur pro paruo damno temporali facto alicui, ergo ſequitur, quod excommunicatio ooo ſit maior omni pęna.

2 Præterea oon ſolum quis excommunicatur pro maximis peccatis, ſed etiam pro minoribus, ergo vel non ſeruatur iuſtitia, vel excommunicatio ooo eſt maior omni pęna.

Sed contra dicitur in cap. corripiantur. 24. quæſtione tertia, vbi Aug. lib. de correctione & gratia cap. 15. loquens de excommooicatiooe dicit (qua pęna in eccleſia nulla maior eſt.)

Reſpond. dicendum, qoòd excommunicatio eſt maior omni pœna eccleſiaſtica, quia eſt anamadoerſio gladij ſpiritualis, qui magis timendus eſt, quàm gladius temporalis, de quibus duobus dicitur Luc. 22.ecce duo gladij hic, vnde Auguſt. magis timenda eſt excommunicatio, quàm ſi feriretur gladio, ſi à feris deuoraretur, ſi à flãmis deuoraretur; per excommonicationem enim ſcinditur membrum à corpore Chriſti. & ita efficitur membrum aridum nullius ualoris, vnde Auguſt. Nihil ſic debet formidare Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti; præterea per excõmunicationẽ traditur homo ſathanę ſicuti hæretici cõuicti ab eccleſia tradunt̃ iudici ſeculari.

Ad

Ad primum reſpond. negando conſequentiam; dicimus enim, quod nullus excommunicatur, niſi pro peccato mortali, per quod quis efficitur indignus regno cœlorum; vnde quia in damnificando proximum etiam corporaliter aliquis mortaliter peccat, & contra charitatem facit, ideo pro tali damno temporali illato eccleſia excommunicat.

Ad ſecundum reſpond. negando conſequentiam, quia non pro omnibus peccatis infligitur excommunicatio, ſed pro illis, quibus annexa eſt contumacia. cap. abſit. 11. q. 3. quadrupliciter autem homo peccat peccato contumaciȩ. ſ. quando uocatus ad iudicium non uenit abſque cauſa, aut ueniens reſpondere contemnit, & rationem non prætendit quare reſpondere non debeat, aut antequam debeat diſcedit de iudicio. cap. certum. 11. quæſt. 3. aut ſi non obedit cap. quis. ſecunda quæſtione ſexta, ille autem, qui impedit, aut procurat fraudolenter ne ad ipſum citatio perueniat pro citato debet haberi. Ille etiam qui ueniens ſe non repreſentat iudici, ſed occultat reputandus eſt quaſi non veniſſet,

ARTIC. III.

Vtrum conueniat, quod aliquis excommunicetur.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non, quia per excommunicationem traditur homo ſathanæ. 1. Cor. 5. ſed nullus debet tradi in manibus hoſtium, niſi deſperatus, ſed de nemine eſt deſperandum, quàm diu eſt in vita, Aug. lib. retratat. cap. 18. ergo nullus eſt excommunicandus.

2 Præterea eccleſia militans debet imitari eccleſiam triumphantem, ſed in eccleſia triunphanti nullus maledicitur, ergo nec in eccleſia militanti, vt in epiſt. Iudæ legitur.

3 Præterea excommunicatio eſt maledictio quædam, ſed Apoſtol. ad Rom. 12. prohibuit maledicere, ergo non conuenit, vt in eccleſia aliquis excommunicetur.

4 Præterea dicitur Luc. 6. Nolite iudicare, & non iudicabimini, peccant ergo ſacerdotes, qui excommunicationis ſententia homines feriendo iudicans.

5 Præterea quilibet homo, aut eſt iuſtus, aut iniuſtus, ſi iuſtus excommunicari non debet, ſi iniuſtus indiget ſacramentorum medicina, ergo non debet eis priuari, quæ priuatio fit per excommunicationē, ergo videtur illicita, & inconueniens. Sed contra dicitur in cap. ecce autem. 24. quæſt. 3. vbi proſper lib. 2. de vita contempl. cap. 7. dicit de his; qui corrigi non valent. Tanquam putres corporis partes debet ferro excōmunicationis abſcindi, ne ſicut caro morbis emortua ſi abſciſſa non fuit ſalutem reliquæ carnis putredinis ſuæ contagione corrumpit, ita iſti, qui emendari deſpiciunt, & in ſuo morbo perſiſtunt ſi moribus deprauatis in ſanctorum ſocietate permanſerint, eos exemplo ſuæ perditionis inficiant.

1 Reſpond. dicendum, quòd conuenienter pœna excommunicationis imponitur; dicitur enim Matt. 18. de illo, qui eccleſiam audire contemnit ſit tibi ſicut Ethicus &c. ideſt de eccleſia expulſus ſicut Ethnicus, ſecundo facit primo. Cor. quinto, vbi Paulus mandat excommunicari, quendam fornicatorem. Tertio facit ratio, quia princeps debet uti gladio ſuo ad correctionem malorum alias ſine cauſa portaret eum, at eccleſiæ gladius eſt principaliter ſpiritualis ergo eo vti debet ad correctionem malorum; Quarto facit ratio, quia illud conuenienter fit in eccleſia, quando in eo iudicium eccleſiæ conformatur iudicio diuino, ſed ſic fit in excommunicatione, quæ inquantum à communione fidelium ſeparat imitatur diuinum iudicium, quòd per flagella caſtigat, in quantum à ſuffragijs ſeparat imitatur diuinum iudicium, quo hominem ſibi reliquit, vt per humilitatem ſe ipſam cognoſcens ad Deum redeat. Quinto id fit conuenienter in eccleſia in quo ipſa conformetur rationi naturali, ſed ſic eſt, quòd cum contingit aliquod membrum corporis putrefieri præſcinditur, ne alia membra inficiat; ita ſi contingat in eccleſia aliqua membra ſpiritualiter putrefieri per peccatum conuenientiſſime ne in malo exemplo alios corrumpat per excommunicationem ſeparantur cap. reſecandæ 24. quæſtione tertia, vbi Hieron. in epiſt. ad Galat. 5. dicit reſecandæ ſunt putridæ carnis, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda; ne tota domus maſſa corpus, & pecora ardeant corrumpantur putreſcant, intereant. Arius in Alexandria vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt totum orbem eius flamam populata eſt.

Ad primum reſpond. quòd propter excommunicationem traditur homo ſathanæ non quaſi damnandus, ſed quaſi corrigendus, cū in poteſtate eccleſiæ eum recipere uoluerit, vnde. 1. Cor. 5. ut ſpiritus ſaluus fiat.

Ad ſecundum reſpond. quòd Michael cum altercaretur de corpore Moyſi cum diabolo, nō eſt auſus verbum blaſphemiæ ferre in eum, quia diabolus eſt incorrigibilis; & ideo non eſt ſuſceptibilis alicuius boni per excommunicationis pœnam; hoc enim fit quandiu eſt in uia.

Ad tertium reſpond. quòd maledictio prohibetur ab Apoſtolo, quæ fit odio, aut ultionis zelo, non autem, quæ fit per ſuperiorem zelo iuſtitiȩ.

Ad quartum reſpon. quòd prohibetur iudicium iniuſtum & temerarium & de occultis, nō autem de apertis, vnde ad Tit 5. peccantem coram omnibus argue, vt cȩteri timorem habeant.

Ad quintum reſpond. negando conſequentiam, quia licet medicina ſecundum ſe, ſit vtilis non tamē ei, qui indiſpoſitus eſt, ſed magis ei nocet, & ita eſt de iniuſto incorrigibili, qui ſolus excommunicatur, unde tali conuenienter ſubtrahitur communio ſacramentorum.

CAVSA XXV.

Sancta Romana Eccleſia. &c.

1 HIc primum quæritur, an clerici baptiſmalis eccleſiæ authoritate priuilegij decimas ſuæ Diocœſis ex integro ſibi ualeant vendicare.

2 Secundo à ſubſequenti priuilegio Monachorum

derogetur antiquioribus priuilegijs baptiſmalium eccleſiarum.

QVAEST. I.

QVod vero authoritate illius &c.

Pro declaratione huius quæſtionis concludendum eſt, quòd clerici baptiſmalis eccleſiæ poſſunt ex integro vendicare ſibi omnes decimas totius Epiſcopatus ex priuilegio Apoſtolicæ ſedis, Papa enim poteſt omne inſtitutum eccleſiaſticum immutare, dummodo non faciat contra fidem, vel obuiet his, quæ pertinent ad ſalutem, inſtitutum autem de diuiſione decimarum non pertinet ad fidem, nec eſt de his, quæ pertinent ad ſalutem, vnde licet ſtatutum ſit, quòd decimæ ſint diuidendæ in quatuor partes, quarū una epiſcopis, Altera clericis, Tertia fabricis reſtaurādis, Quarta vero pauperib. ut in ſuma. vigeſimaquinta quæſtione prima tale ſtatutum non obſt. quin Papa poſſit tale priuilegium clericis baptiſmalis eccleſiæ concedere. Ad Apoſtolicam enim ſedem pertinet de bonis eccleſiæ ordinare, vnde poteſt vni eccleſiæ ſubtrahere & alteri per priuilegium ſuum conferre; pro pleniori intelligentia huius quæſtionis vnum videndum erit videlicet.

QVAEST. II.

QVod autem &c.

Pro declaratione huius quæſtionis, qua quæritur, an antiquioribus priuilegijs ſubſequentibus derogari poſſit: concluſio ſit, quòd non intelliguntur priuilegia eccleſiarum permanere inuiolata, vt Apoſtolicus eiſdem derogare non poſſit, ſed ſic debent intelligi permanere inuiolata, vt præter authoritatem ſummi Pontificis non liceat cuiquam illis contraire.

CAVSA XXVI.

Quidam ſacerdos ſortilegus eſſe & diuinus conuincitur apud Epiſcopum &c.

1 HIc primum quæritur, qui ſint ſortilegi.
2 Secundo an ſit peccatum eſſe ſortilegium.
3 Tertio à quibus genus diuinationis ſumpſit exordium.
4 Quarto quot ſit genera diuinationis.
5 Quinto an ſortilegi, vel diuini ſint excōmunicandi ſi ceſſare voluerint.
6 Sexto an excommunicatus ab Epiſcopo poſſit reconciliari à presbtero illo inconſulto.
7 Septimo ſi morientibus eſt indicenda pœnitentia ſub quantitate temporis.

QVAEST. I.

QVi ſint ſortilegi Iſidorus diffinit Etymolog. lib. 8. c. 9. ita dicens.

Pro declaratione huius quæſtionis dicendum eſt, quòd ſortes proprie dicuntur, cum aliquid fit, vt eius euentu conſiderato aliquid occultum innoteſcat, & eſt triplex ſors, quædam conſultoria, quædam diuinatoria, diuiſoria dicitur quando iudicio ſortium requiritur, cui ſit exhibendum, aliquod ſiue ſit dignitas, ſiue poſſeſſio, ſiue pœna, ſiue actio, conſultoria dicitur quando iudicio ſortium requiritur quid agere oporteat, diuinatoria vero quando iudicio ſortium quæritur quid ſit futurum, & ſecundum hanc rationem definit Iſid. loco iam citato cap. primo vigeſimaſexta quæſtione prima, dicens ſortilegi ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam, quas ſanctorum ſortes vocant diuinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt.

QVÆST. II.

QVod autem ſortes exequire &c.

Pro pleniori intelligentia huius quæſtionis videndum erit Primo.

ARTIC. I.

Vtrum ſit illicitum per ſortes aliquid exquirere.

1 AD primum videtur dicendum, quòd non, quia ea, quæ in ſcripturis ſanctis obſeruata leguntur non videntur eſſe illicita, ſed ſancti viri tam in ueteri, quàm in nouo teſtamento inueniuntur ſortibus uſi eſſe, ut Ioſue 7. & 1. Reg. 14. Ion. 1. & Act. Apoſt. 2. ubi Mathias ſorte in Apoſtolatum eligitur.

2 Præterea facit cap. 1. 26. q. 2. ubi Aug. in lib Pſal. in Pſalm. 30. Concione. 2. ad uerſ. (In manibus tuis ſortes) dicit ſors non aliquid mali eſt, ſed res eſt in dubitatione humana diuinam indicans uoluntatem.

3 Præterea dicitur Prou. 18. Contradictiones comprimit ſors, ergo ſortes exquirere non eſt peccatum.

Sed contra dicitur in cap. ſortes 26. quæſtione 5. vbi Leo 4. Epiſcopis Britanniæ cap. 14. dicit, ſortes, quibus cuncta uos in veſtris diſcriminatis iudicijs (quod patres damnauerunt) nihil aliud, quàm diuinationis; & maleficia eſſe decernimus, quamobrem uolumus illa omnino damnari & inter Chriſtianos ultra nolumus nominari, & ne exerceantur ſub anathematis interdicto prohibemus.

Reſpond. dicendum, quòd ſorte diuiſoria licite vti poſſumus, conſultoria autem non, niſi neceſſitate ad conſulendum Deum Prou. 16. ſortes mittuntur in ſigno, ſed à Domino recuperantur diuinatoria autem ſors eſt omnino illicita, & peccatum de hoc dixi in ſumma pec. cap. par. 1. q. 36. tit. 2. verſ. 5. S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8.

Ad primum reſpond. quòd exemplis veteris teſtamenti non ſemper eſt licitum arguere ad nouum, quia multa permittebantur in ueteri lege, quæ eliminata ſunt in noua prohibitione eccleſiaſtica, ne ſub hac ſpecie diuinationis ad antiquos idolatriæ cultus homines redirent, in ueteri autem lege id fuerit permiſſum, quia quandiu fuit vmbra potuerunt durare ſigna, & non amplius, ſors autem ſignum erat indicans diuinam uoluntatem, donec ergo ueritas ueneerit

rit in publico conceſſæ fuerunt ſortes in his, quæ ordinabantur tamquam vmbra ad veritatem, ſecundo reſpond. quod ſors diuinatoria non erat permiſſa, & ſi aliquádo facta eſt ad cognoſcendum aliquod occultum factum eſt inſpiratione diuina, & mandato Dei nec adfuit in his inuocatio dæmonum, ſed Dei. Tertio reſp. quòd aliter accipitur ſors in ſacra ſcriptura, quàm hic accipiatur, nam in ſcriptura accipitur ſors quaſi quoddam ſignum iudicans diuinam voluntatem, non caſu neque fortuna, ſed à Deo ordinatum, ſicut accipitur illud art. 1. ſors cecidit ſuper Mathiá; vnde Dion. de Diuin. nom. dicit, quòd ſors, quę cecidit ſuper Mathiam fuit quidam radius de cęlo deſcendens, per quem diuina electio per monſtrata eſt Apoſtolis, quod Mathiam volebat in Apoſtolum ſublimari.

QVÆST. III. IV. & V.

IN iſtis, quæſtionibus, quæritur à quibus genus diuinationis ſumpſerit exordium, item quot ſint genera diuinationis. Itẽ an ſortilegi, vel diuini ſint exçomunicandi, de quibus uide, quæ dixi in ſumma pec. cap. par. 1. tit. 2. q. 36. vbi latiſſimè.

QVÆST. VI.

QVod autem ab Epiſcopo excommunicatus eo inconſulto ab alio reconciliari non poſſit &c. Concluſio huius q. eſt, quòd regulariter ſimplex ſacerdos non poteſt abſoluere excommunicatum ab Epiſcopo in conſulto, niſi in articulo mortis, ratio eſt, quia ſimplex ſacedos pendet in authoritate ab Epiſcopo & non è conuerſo. Item alia ratio eſt, quia quod ligatur à maiori, non poteſt ſolui à minori, niſi in articulo mortis c. non dubium. extra de ſent. exc. ratio huius eſt, quia quemadmodum tempore neceſſitatis corporalis omnia corporalia ſunt communia, ita tempore neceſſitatis ſpiritualis omnia temporalia ſunt communia.

QVÆST. VII.

DE tempore vero ſatisfactionis, an ſit imponendum morituris Theodorus Cantaurienſis Archiepiſcopus in pœnitentiali ſuo ita diffinit ab infirmis in periculo mortis poſitis per præsbyteros pura inquirenda eſt confeſſio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ ſed innoteſcanda, & cum amicorum orationibus, & eleemoſinarum ſtudijs pondus pœnitentiæ ſubſubleuandum, & ſi fortè migrauerint ne obligari à comunione & conſortio ueniæ fiant alieni, a quo periculo ſi diuinitus ereptus conuoluerit pœnitentiæ modum à ſacerdote, ſibi impoſitum diligenter obſeruet. capitulo primo vigeſimaſexta quæſtione ſeptima.

CAVSA XXVII.

Quidam voto caſtitatis habens deſponſauit ſibi uxorem illa priori conditioni renuntians tranſtulit ſe ad alium & nupſit illi, ille cui prius deſponſata fuerat repetit eam.

1 HIc primum quæritur, an coniugium eſſe poſſit inter vouentes.

2 Secundo an liceat ſponſæ à ſponſo recedere, & alij nubere.

QVAEST. I.

QVod vouentes matrimonia contrahere non poſſit. &c.

Pro declaratione huius quæſtionis, duo videnda ſunt videlicet.

ARTIC. I.

Vtrum ſimplex uotum dirimat matrimonium.

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſimplex votum dirimat matrimonium contractum, Primo ſic fortius vinculum præiudicat debiliori, ſed vinculum voti eſt fortius, quàm vinculum matrimonij, quia hoc fit homini, illud fit Deo, ergo concluſio vera.

2 Præterea præceptum Dei non eſt minus, quàm præceptum eccleſiæ, ſed præceptum eccleſiæ adeo obligat, quòd ſi contra ipſum matrimonium contrahatur, matrimonium contractum dirimitur, ſicut patet in his, qui contrahunt in gradu conſanguinitatis prohibito ab eccleſia, ergo cum ſeruare uotum ſit præceptum diuinum, videtur, quod qui contra uotum ſimplex matrimonium contrahit, quod ex hoc matrimonium ſit dirimendum.

3 Præterea, qui voto ſimplici vouit continentiam tenetur nunquam coire, ergo quotieſcunque coit peccat mortaliter, ſed nullus poteſt obligari ad peccatum mortale, ergo cum matrimonium obliget ad coitum iſte non poteſt obligari matrimonio.

Sed contra dicitur in cap nuptiarum. 27. q 1. vbi Aug. de bono viduitatis c. 8. dicit coniugia vouentium non eſſe diſſoluenda S. Thom. in Supplem. 3. par. q. 53. art. 1.

Reſpond. dicendum, quòd vinculum voti ſimplicis non aufert obligationem matrimonij cap. rurſus, qui cler. vel vou. ratio autem quare impediat contrahendum eſt, quia in contractu matrimonij includitur ſub códitione obligatio ad aliquod repugnans ſimplici voto continentię, quia ibi includitur obligatio ad reddendum carnale debitum, & ideo contrahens poſt ſimplex uotum obligat; ſed ad frangendum uotum ſuum, ſi voluerit coniux, ratio autem quare non dirimat matrimonium contractum, quia votum continentiæ ſimplex non eſt aliud, niſi promiſſio ſui ipſius ad continentiam Deo ſeruandam, promiſſio autem alicuius rei non transfert rem promiſſam in dominiũ illi, cui promittitur. & ideo poſt promiſſionẽ ante traditionẽ rei promiſſę, promittẽs rema-

net dominus rei, & ideo ſi eam alteri donat tenet donatio, quamuis aliquam ſatisfactionem facere teneatur, ſeu recompenſationem illi, cui rem ipſam ante promiſerat, & ideo poſt ſimplex continentię uotum ſi homo dat mulieri, & è conuerſo poteſtatem ſui corporis per matrimonium contractum tenet donatio, ſed Deo tenetur ad emendam pro fractione promiſſionis.

ARTIC. III.

Vtrum uotum ſolemne dirimat matrimonium contractum.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non per cap. rurſus, qui cler. vel vou. vbi non minus obligat votum ſimplex, nō dirimit, ergo nec etiam ſolemne.

2 Præterea iuramentum non dirimit matrimoniū, ergo nec etiam votum.

3 Præterea votum ſolemne, nihil habet, quod non habeat etiam votum ſimplex, vnde votum ſimplex, cum eſſet publicum poſſet habere ſcandalum, ſicut ſolemne, ergo non magis obligat unum, quàm aliud.

Sed contra dicitur cap. 3. & ſeq. 28. q. 1. ubi Gelaſius Papa ad Sicilienſes Epiſcopos cap. 9. ibi. neque viduas ad nuptias tranſire patimur, quæ in religioſo propoſito diuturna obſeruatione permanſerunt, ſimiliter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monaſterijs ætatem peregiſſe contigerit. S. Thom. in ſuppl. 3. par. q. 53. art. 2.

Reſpond. dicendum, quòd votum ſolemne ſicut impedit matrimonium contrahendum dirimit etiā iam contractum, quia qui facit ſolemne uotum contrahit matrimonium ſpirituale, cum Deo, quod multo dignius eſt, quàm carnale matrimonium, ſed carnale matrimonium prius contractum dirimit matrimonium poſt contractum, ergo & votum ſolemne, quia per ipſum homo amiſit ſui corporis poteſtatem Deo illud ad perpetuam continentiam tradens, & ideo non poteſt tradere ipſum in poteſtatem uxoris matrimonium contrahendo, & quia matrimonium, quòd ſequitur nullum eſt, ideo dicitur uotum prædictum dirimere matrimonium.

Ad primum reſpond. quòd uotum ſimplex non minus obligat quo ad Deum, quàm votum ſolemne, in his, quæ ad Deum ſpectant, ſicut eſt ſeparatio à Deo per peccatum mortale, quia mortaliter peccat frangens uotum ſimplex, ſicut ſolemne, quāuis grauius peccatum ſit frangere ſolemne, vt ſic comparatio in genere accipiatur, non indeterminata quantitate reatus, ſed quantum ad matrimonium per quod homo homini obligatur non oportet, quòd ſit ęqualis obligationis, etiam in genere, quia ad quędam obligat votum ſolemne, ad quæ non obligat ſimplex.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam, quia, licet iuramentum plus obliget ex parte eius ex quo fit obligatio, quàm votum, quia ligat ex atteſtatione diuinæ veritatis, ſed votum plus obligat quātum ad modum obligandi, in quātum actualiter tradit hoc, quod promittitur, quod non fit per iuramentum, & ideo ratio non procedit.

Ad tertium reſp. negando aſſumptam, quia votū ſolemne habet actualem exhibitionem proprij corporis, quàm non habet votum ſimplex.

QVAEST. II.

LEgitur ſecunda q. qua quæritur, an puellæ alteri deſponſatæ poſſint renuntiare priori conditioni & transferre ſua vota ad alium.

1 Hic primum videndum eſt, an coniugium ſit inter eos.

2 Secundo an poſſint ab inuicem diſcedere.

Ad primum videtur dicendum, quòd ſic, quia ſicut ſe habet pręſens ad præſens, ita ſe habet futurum ad futurum, ſed conſenſus per verba de præſenti expreſſus facit matrimonium in preſenti, ergo conſenſus expreſſus per verba de futuro faciet matrimonium in futuro.

2 Præterea ſicuti in matrimonio fit quadam obligatio per verba exprimentia conſenſum, ita & in alijs ciuilibus contractibus, ſed in alijs contractibus non differt vtrum per verba de pręſenti, vel de futuro obligatio fiat, ergo nec in matrimonio differt.

3 Præterea per votum religionis homo contrahit matrimonium ſpirituale cum Deo, ſed votum religionis fit per verba de futuro, & obligat, ergo ſimiliter fieri poteſt matrimonium per verba de futuro.

Sed contra facit, quia qui conſenſit in aliquam per verba de futuro, & poſtea in aliam de præſenti debet ſecundum iura habere ſecundam pro vxore, quòd non eſſet ſi conſenſus per vreba de futuro faceret matrimonium.

Reſpond. quòd qui promittit ſe aliquid facturum nondum facit illud, cauſæ autem ſacramentales ſignificando efficiunt, vnde hoc efficiunt, quod ſignificant, ſed cum aliquis per verba de futuro exprimit conſenſum ſuum non ſignificat facere matrimonium, ſed promittit ſe facturum, ergo talis expreſſio conſenſus non facit matrimonium, ſed ſponſionem eius, quæ ſponſalia nominantur tot. tit. de ſponſalibus.

Ad primum reſp. negando conſequentiam, quia cum conſenſus exprimitur per verba de præſenti, & verba ſunt præſentia & in præſenti conſentitur pro eodem tempore, ſed quando conſenſus fit per verba de futuro, verba ſunt præſentia in conſenſum futurum, & ideo non pro eodem tempore & propter hoc non eſt ſimile.

Ad ſecundum reſp. negando minorem, immo multum differt, quia in contractibus alijs, qui verbis futuris vtitur non transfert poteſtatem rei ſuæ in aliū, vt ſi dicat, dabo tibi, ſed ſolum quando verbis præſentibus utitur.

Ad tertium reſp. negando conſequentiam, quia licet in voto profeſſionis actus ſpiritualis matrimonij per verba de futuro exprimatur, non tamen ipſum matrimonium ſpirituale. Si autem matrimonium ſpirituale in futurū voueatur non eſt matrimonium ſpirituale, quia nondum eſt monachus, ſed futurum monachum pollicetur, & ex ſolutione huius q. ſequitur ſolutio alterius ſupra poſitæ.

CAV-

CAVSA. XXVIII.

QVidam infidelis in coniugio poſitus ad fidem conuerſus eſt vxor vero odio fidei Chriſtianæ ab eo diſceſſit Ille quandam fidelem in vxorem accepit, qua mortua clericus efficitur tandẽ vitę, & ſcientiæ merito in epiſcopum eligitur.

1 Hic primum quæritur vtrum coniugium ſit inter infideles.

2 Secundo, an liceat huic aliam ducere priore viuente.

3 Tertio an ſit reputandus bigamus, qui ante baptiſmum habuit vnam, & poſt baptiſmum alteram.

QVAEST. I.

QVod autem inter infideles &c.

Pro declaratione huius quæſt. videndũ eſt primo,

ARTIC. V.

Vtrum inter infideles poſſit eſſe verum matrimonium.

1 AAd primum videtur dicendum, quòd non; quia non eſt ratum coniugium, quod ſine Deo eſt, at illud infidelium eſt ſine Deo, ergo non eſt ratum.

2 Præterea matrimonium eſt ſacramentum eccleſię, at infideles non ſunt capaces ſacramentorũ, eo quia carẽt baptiſmo, quod eſt omnium ianua, ergo inter eos non eſt matrimonium.

3 Præterea duo mala ſunt magis impeditiua boni, quàm vnum, ſed infidelitas vnius tantum impedit matrimonij bonum, ergo multo magis infidelitas vtriuſq.

4 Præterea omne, quòd non eſt ex fide peccatum eſt ad Rom. 14. ſed actus coniugalis apud infideles non eſt ex fide, ergo peccatum eſt, & per conſequens nõ eſt matrimonium.

5 Præterea carnalis concubitus non excuſatur, niſi per bona matrimonij, ſed iſta non ſunt in matrimonio infidelium, ibi.n. non eſt bonum ſacramẽti, quia eſt ſeparabile, nec prolis, quia non educatur ad cultum Dei, nec fidei, quia non ſeruabitur illi fides propter Deum, ergo non eſt matrimonium.

Sed cõtra facit, quòd dicitur Luc. 12. erunt quinq; in vna domo, duo in tres, & tres diuiduntur in duos, Deindè cum perſonas illas enumeraſſet vxorem in virum diuidendam dixit, & econuerſo, Item Luc, 14. qui non odit patrem, aut matrem, aut vxorem, aut ſororem propter me non eſt me dignus, vxorem infidelem, non fidelem dixit odio habendum, Item Math. 19. Omnis, qui reliquerit domum, aut patrẽ aut matrem, aut ſororem, vel vxorem propter me centumplum accipiet, &c. vxorem hoc in loco infidelem appellat, quæ propter Chriſtum dimittitur, dum potius ipſa, quàm Chriſti fides deſeritur. Itẽ 1. Cor. 7. ſi quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſenſerit habitare cum illo, non dimittat illum, & ſiqua mulier habeat virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa non dimittat uirum, ſanctificatus eſt.n. vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem. S. Thom. in ſupplem. 3. p. q. 59. art. 2.

Reſpon. dicendum, quòd inter infideles eſt verũ matrimonium, licet imperfectum, matrimonium enim eſt de dictamine legis naturæ, quòd æque eſt apud omnes eſt tamen imperfectum, quia inſtitutum eſt, non ſolum ad bonum prolis generandæ, quod fieri poſſit abſq. matrimonio, ſed etiam ad bonũ prolis promouendæ ad ſtatum perfectum, eſt.n. in propagatione duplex perfectio conſideranda. ſ. perfectio naturæ non ſolum quantum ad corpus, ſed etiã quãtum ad animam, per ea. ſ. quæ ſunt de lege naturæ, & de gratia, perfectio autem naturæ imperfecta eſt, & materialis reſpectu gratiæ, vnde matrimonium eſt in fidelium prout eſt inſtitutum in officium naturæ, nõ autem prout eſt ſacramentum, ideo dicitur matrimonium legitimum, ſed non ratum eo, quia ſeparari poteſt, vt ſi alter coniugum conuertatur ad fidem altero remanẽte in infidelitate eſt ſolubile, cũ igitur inter infideles ſit matrimonium, ſequitur, quod actus coniugalis inter ipſos ſit abſq. peccato, cum hoc ſit actus iuſtitiæ, & temperantiæ, ſicut non peccat faciẽs alios actus politicarum virtutum.

Ad primum reſpon. verum eſſe, quòd matrimoniũ inter infideles non eſt ratum ratione iam dicta, quia ſeperabile eſt, eſt tamen legitimum.

Ad ſecundum reſpon. verum eſſe matrimoniũ infidelium non eſſe ſacramentum, ſed prout eſt officiũ naturæ.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam, quia diſparitas cultus nõ impedit matrimonium propter peccatum infidelitatis, ſed ratione diſparitatis infide, diſparitas .n. cultus non ſolum ſecundum perfectionem prolis impedit, ſed etiam primam dum parentes ad diuerſam prolem habere intendunt, quod non eſt quando vterq. eſt infidelis.

Ad quartum reſpon. quòd authoritas illa intelligitur omne, quod non eſt ex fide, ideſt quòd eſt cõtra fidem, & contra conſcientiam eſt peccatum, etiam ſi ex genere ſuo bonum eſſe videatur, puta ſi paganus ad honorem ſuorum deorum virginitatẽ ſeruet, vel eleemoſinam det, hoc ipſo peccat, vnde ad Tit. 1. Coinquinatis, & infidelibus nihil mundum eſt inquantum huiuſmodi, Cum autem dicitur, quòd actus coniugalis infidelis, non eſt ex fide ſi intelligatur, quod ſit contra fidem, vel contra conſcientiam, Reſp. quòd falſum, eſt cum conſequatur dictamen rationis naturalis,

Ad quintum reſpon. quòd concubitus, prout eſt actus coniugalis matrimonij excuſat infideles à peccato, non tamen reddere poſſunt meritorium.

ARTIC. II.

Vtrum fidelis poſſit contrahere cum infideli.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic quoniam Ioſeph contraxit cũ ægiptica nec reprehenditur Gen. 41 & Moyſes cũ ęthiopiſſa: Num. 12. vnde Deu. 21. ſi egreſſus ad pugnam

videris

videtis mulierem pulcram in medio captiuorum, & amaueris eam intro eas ad eam, & dormias cum ea, & erit tibi uxor: vbi conſtat, quod loquitur de infidelibus, & fidelibus.

2 Præterea diſparitas cultus eſt etiam inter baptizatos, ſicut quando poſt baptiſmum in hereſim labitur, ſed ſi talis cum aliqua fideli contrahet nihilominus eſt verum matrimonium, ergo concluſio vera.

Sed contra facit extra, ca. 9. vbi ſeparauit viros ab vxoribus alienigenis, ergo non erat inter eos verum matrimonium. S. Thom. in 4. ſent. diſtinctio. 39. q. vnica art. 1. & ſeq.

Reſpon. dicendum, quòd non licet per nunc tempore gratiæ, ſiue nouæ legis fidem contrahere cum infideli, & ita diſparitas cultus impedit matrimoniũ contrahendum, & diuinit contractum, vnde 1. Cor. 5. quæ conuentio eſt lucis ad tenebras, ſed maxima conuentio eſt inter virum, & vxorem, ergo ille, qui eſt in luce fidei non poteſt contrahere cum illa, quæ eſt in tenebris infidelitatis, deſunt. n. ibi bona matrimonij, & primo bonum prolis eo quia in tali matrimonio non bene educaretur ad cultum diuinum, deficit etiam bonum fidei, quæ non ſolum eſſe debet inter virum, & vxorem, ſed etiam inter ipſos ad Deũ, quia amore, & timore Dei ſeruanda eſt fides coniugij, Deficit etiam bonum ſacramenti, quia ibi non eſt perfecta ſignificatio Chriſti ad eccleſiam.

Ad primum reſpon. quòd, aliud eſt de tempore illo, aliud de tempore nouæ legis, nunc n. omnes infideles ſunt quaſi obſtinati in infidelitate ſua, & periculum currit de ſubuerſione fidei, quod ſic non erat tempore antiquæ legis, quo tempore matrimonium nõ erat ſacramentũ, ſeu dicat ad illud Deu. 21. quod loquitur quãdo captiua ad fidem, & cultum Dei conuerſi volebat.

Ad ſecundum reſpo. negando conſequentiã, quia matrimonium eſt ſacramentum, & ideo quantũ pertinet ad neceſſitatem ſacramenti requirit paritatem quantum ad ſacramentum fidei. ſ. baptiſmum magis quàm ad interiorem fidem, & ideo eſſet matrimoniũ licet contrahens id ſciens peccaret.

ARTIC. III.

Vtrum coniux conuerſus ad fidem poſſit manere cum uxore infideli volente conuerti cum qua infidelitate contraxit.

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non, quia vbi eſt idem periculum, ibi debet eadem cautela adhiberi, ſed propter periculum ſubuerſionis fidei prohibetur ne fidelis cum infideli contrahat, ergo &c.

2 Præterea facit cap. Iudæi 28. q. 1. vbi non poteſt infidelis in eius coniunctione permanere, quæ iam in Chriſtianam translata eſt fidem.

3 Præterea matrimonium, quòd contrahitur inter fideles perfectius eſt, quàm illud, quod contrahitur inter infideles, ſed ſi fidelis cõtrahit in gradu prohibito non eſt matrimonium, ergo nec vir fidelis poteſt manere cum vxore infideli ad minus, quia contraxit cum ea ingradu prohibito.

4 Præterea aliquis infidelis põt habere plures vxores ſecundum ritum ſuæ legis, ſi ergo poteſt manere cum illis, cum quibus in infidelitate contraxit videtur, quòd poſt conuerſionem ad fidem, etiam poſſit plures vxores retinere, quod eſt abſurdum.

Sed cõtra dicitur c. 2. 28. q. 1. vbi in decreto Eutychiani Papæ dicitur ſi quis Gẽtilis gentilem vxorem dimiſerit ante baptiſmum, poſt baptiſmum in poteſtate eius erit eã habere, vel non habere. vnde 1. Cor. 7. vbi Paulus conſulit, quod maneat.

Reſpon. dicendum, quòd fides eius, qui eſt in matrimonio non ſoluit, ſed perficit matrimonium, vnde inter infideles ſit verum matrimonium: vnde cum inter infideles ſit uerum matrimonium per hoc, quod eorum alter conuertitur ad fidem, nõ ex hoc ipſo vinculum matrimonij ſoluitur, ſed aliquãdo vinculo matrimonij manente ſoluitur matrimonium, quantum ad cohabitationem, & debiti ſolutionem, in quo pari paſſu currunt infidelitas, & adulterium, quia vtrumq. eſt contra bonum prolis, vnde ſicut habet poteſtatem dimittendi corporaliter adulteram, vel cõmanendi cum ea, poteſt. n. vir innocens libere cum adultera cõmanere ſpe correctionis, non autem ſi in adulterij peccato fuerit obſtinata, ne videatur patronus turpitudinis. ſimiliter fidelis conuerſus poteſt cum infideli cõmanere ſpe conuerſionis, ſi eam in infidelitate obſtinata non viderit, & bene facit commanendo, tamen non tenetur. S. Tho. in ſupplem. 3. partis. q. 59. art. 3.

Ad primum reſpo. negando conſequentiam, quia impeditur facilius aliquid fiendum, quàm deſtruatur quod ritè factum eſt, & ideo multa ſunt, quæ impediunt matrimonium contrahendum ſi præcedãt, quæ tamẽ nõ poſſunt ipſum diſſoluere ſi ſequantur, ſicut de affinitate patet, & ſimiliter de diſparitate cultus.

Ad ſecundum reſpon. quòd ille textus, & alij ſimiles loquuntur ſecundum tempora Coſtantini, quo tempore non erat tutum fideli cohabitare cum infideli Iudæo, niſi promiſiſſet ſe velle conuerti ad fidem, ſicuti etiam hodie non permittitur, niſi velit cõuerti ad fidem.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam, quia infideles non baptizati non ſunt adſtricti ſtatutis iuris diuini, & ideo ſi contraxerint aliqui infideles in gradibus ſecundum legem diuinam prohibitis Leu. 18. ſiue vterq. ſiue alter ad fidem conuertatur non poſſunt in tali matrimonio commanere, ſi autem cõtraxerint in gradibus prohibitis per ſtatutum eccleſiæ poſſunt commanere ſi vterq. conuertatur, vel ſi vno conuerſo ſit ſpes de conuerſione alterius.

Ad quartum reſpon. negando conſequentiã, quia habere plures vxores eſt cõtra legem naturæ, cui etiã infideles ſunt adſtricti, & Ideo non eſt verum matrimonium infidelis, niſi cum illa cum qua primo contraxit, vnde ſi ipſe cum omnibus ſuis vxoribus conuertatur poteſt cum prima cohabitare, & alias debet abijcere, ſi autem prima conuerti noluerit, & aliqua aliarum conuertatur, idem ius habet contrahendi cũ illa de nouo, quod cum alia haberet, & idem eſt dicendum de fideli ſi conuertatur poſt quam repudiauerat primam vxorem, & duxerat aliam, quia cõtra legem naturæ eſt repudiare vxorem, tenetur. n. primã

quam

quam repudiauerunt accipere ſi conuerti voluerit,& aliam abijcere.

A·R·T·I C. IIII.

Vtrum fidelis diſcedens ab vxore infideli poſſint aliam ducere in vxorem.

1 AD quartum videtur dicendum, quòd non, quia indiſſolubilitas matrimonij eſt de ratione ipſius,cum repudium vxoris ſit contra legem naturæ, ſed inter infideles erat verum matrimonium,ergo nullo modo poteſt illud diſſolui.

2 Præterea crimen ſuperueniens non ſoluit matrimonium, ſed ſi mulier vellet cohabitare ſine contumelia creatoris nõ eſt ſolutum matrimonij vinculũ, quia vir non poteſt aliam ducere,ergo peccatum,vxoris, quæ non vult cohabitare ſine contumelia creatoris, non ſoluit matrimonium, vt poſſit vir aliam vxorem ducere.

3 Præterea vir, & vxor ſunt pares in vinculo matrimonij, cum ergo vxori infideli non liceat viuente viro alium virum ducere, videtur, quòd nec fideli liceat.

Sed contra facit c.3.28.q.1. ibi,ſimili modo, ſi vnus ex coniugatis baptizatus eſt, & alter gentilis,& ſequi non vult, ſicut dicit Apoſt.1. Cor.7.infidelis ſi diſcedit diſcedat, & in cap.ſeq.ead.q.dicit Aug.de fide, & operibus c.16.uxor legitima ſocietate coniuncta ſine vlla culpa relinquitur, ſi cum viro Chriſtiano permanere noluerit. S.Thom. in ſupplem.3.p.q. 59.art.4.& 5.

Reſpon.dicendum loquendo de ſolutione matrimonij quantum ad habitationem, & mutuam ſeruiturem,hoc eſt in poteſtate fidelis,ſed loquendo de ſolutione matrimonij quantum ad ruptionem vinculi, dicendum eſt, quòd infidelis, aut vult cohabitare cũ conuerſo ad fidem ſine contumelia creatoris,& ſcandalo ipſius conuerſi, aut non,primo caſu non licet fideli aliam ducere, quia iſto caſu non eſt ſolutum vinculum matrimonij inter eos, in alio caſu poterit vir diſcedẽs aliam ducere in tribus cauſis,in quibus matrimonium ſoluitur,etiam quo ad vinculũ inter eos, qui tres caſus comprehenduntur iſtis verſibus.

Sperne ſpernentem(ecce primum) vel blaſphemare volentem(ecce ſecundum)

Vel te credentem in ſcelus ad mortale trahentem (ecce tertium).

Nam ſunt abſq.mora ſic vincula rupta priora.

Ad primum reſpon.quòd verum eſt de matrimonio rato, & perfecto, quod non eſt ſine ſacramento baptiſmi cuiuſmodi nõ eſt matrimonium infideliũ quod eſt imperfectum.

Ad ſecundum reſpo.negando conſequentiã, quia licet crimen non ſoluat matrimonium, diſponit tamen ad ſolutionem, vndè crimen vxoris nolentis habitare ſine contumelia creatoris abſoluit virum à ſeruiente, qua tenebatur vxori, vt non poſſit ea viuente aliam ducere.vinculum autem illud ſoluitur cũ vir obligatur alteri fideli inſeparabili vinculo, tunc.n. fortius vinculum ſoluit minus vinculum.

Ad tertium reſpon.negando minorem, quia poſt quam fidelis contraxit eſt ſolutum vinculum ex vtraq.parte,quia matrimonium non claudicat quantum ad effectum.

Q V Æ S T. II.

QVòd vere vxore viuente alterum ducere non poſſit &c.

De hac q.dictum eſt ſatis ſupra in proximo præcedenti articulo.

Q V Æ S T. III.

Vtrum vere bigamus ſit reputandus qui ante baptiſmum habuerit vnam, & poſt baptiſmum alteram.

PRo ſolutione huius q. notandum eſt, quòd in ſacramẽto ordinis duplex vnitas ſignificatur prima eſt vnitas corporis veri Chriſti, Chriſtus.n. vnam accepit ſponſam,i.humanitatẽ, quam nunquã dimiſit, & ſemper ei vnica fuit,ex quo eam aſſumpſit,& hæc ſignificatur per ſacramẽtum ordinis vt ſic Deus filius vnam tantum naturam habuit humanam poſtquam aliam ſibi non coniunxit, ſic ſacerdos non niſi vnicam coniugem carnaliter ſibi vnitam, ſiue ante baptiſmum, ſiue poſt habere debet, & ideo bigamus cuiuſmodi dicitur, qui carnem ſuam diuiſit in plures propter defectum huius ſignificationis non ordinatur ad miniſteriũ cõficiendi corpus Chriſti. Secunda unitas eſt corporis miſtici. Chriſtus.n. corpus ſuum,quòd eſt, eſt Eccleſia ſibi vnam deſponſauit,& ſic vnam, quod non plures de qua cantica.4. vna eſt ſponſa mea, una eſt columba mea. Ad deſignandum ergo unitatem Chriſti,& eccleſiæ debet eſſe ordinatus,& ſacerdos unam,& non plures habuiſſe vxores, ut ſacramentum ordinis non diſcrepet ab hac unitate, unde propter defectum huius unitatis bigamus non ordinatur cum defectus utriuſq.unitatis ſit in eo,qui carnem ſuam in plures diuiſit,ſiue ante baptiſmum ſiue poſt, tanquam uerus bigamus eſt reputandus,& ab ordine ergo repellendus c.Acatius 28.q.1.

C A V S A. XXIX.

QVidam mulieri nobili nuntiatum eſt,quòd à filio cuiuſdam nobilis petebatur in coniugem præbuit illa aſſenſum. Alius uero quidã ignobilis atq.ſeruilis conditionis nomine illius ſe ipſum obtulit atq. eam in coniugem accepit,ille qui prius ſibi placuerat tandem uenit eamq. ſibi in coniugem petit,illa ſe deluſam conqueritur, & ad prioris copulam aſpirat.

1 Hic primum quæritur an ſit coniugium inter eos.

2 Secundo ſi prius putabat hunc eſſe liberum,& poſtea deprehendit illum eſſe ſeruum an liceat ei ſtatim ab illo diſcendere.

Q V Æ S T. I.

QVòd autem coniugium &c.

Pro

Pro declaratione huius q. videndum eſt primo.

ARTIC. I.

Vtrum error impediat matrimonium.

1 AD primum videtur dicendum, quòd error impediat matrimonium primo, quia Iſac credidit benedicere Eſau.tamen benedicendo Iacob benedictus eſt Gen. 27. ergo à ſimili, qui credit ducere vnam in vxorem, & ducit aliam valet matrimonium.

2 Præterea Iacob.credidit cognoſcere Rachelem,& cognouit liam, & tamen matrimonium fuit.

3 Præterea illud poteſt impedire matrimonium de ſui natura, quòd habet contrarietatem ad bona matrimonij, ſed error non eſt huiusmodi, ergo non impedit matrimonium.

4 Præterea ſicut conſenſus requiritur ad matrimonium ita intentio requiritur ad baptizantem ſed ſi aliquis baptizat Ioannem intelligens baptizare Petrũ nihilominus Ioannes eſt verè baptizatus, ergo error non excludit matrimonium.

Sed cõtra dicitur in ſumma 29.q.1.vbi Gratianus inquit conſenſus eſt duorum, vel plurium ſenſus in idem, qui autem errat non ſentit, non ergo conſentit, id eſt ſimul cum alijs ſentit ſine.n.conſenſu nullũ matrimonium eſſe poteſt. S.Thom. in ſupplem. 3.p. q. 51.art. 1.

Reſpon. dicendum, quòd in eſſentialiter ordinatis remoto primo, remouetur ſecundum, ſed actus intellectus eſſentialiter præcedit actum voluntatis, ergo dificiente actu intellectus neceſſario deficit actus voluntatis, ſed error facit deficere actũ intellectus in cognitione certæ, atq.determinatæ perſonæ, ergo deficit circa eandem perſonã actus voluntatis, ſiue conſenſus, ſine quo non poteſt eſſe matrimonium, ergo ſequitur, quod error impedit matrimonium.

Ad primum reſpon. negando conſequentiã, quia non eſt ſimile, tum quia benedictio eſt opus Dei circa quòd non poteſt cadere error, ſed conſenſus eſt actus hominis circa quem poteſt cadere error, tum quia benedictio illa ſecundum veritatem debebatur Iacob.

Ad ſecundum reſpon. quòd matrimonium illud non fuit perfectum ex concubitu cauſato ex errore, ſed ex conſenſu, qui poſt modum acceſſit.

Ad tertium reſp.negando conſequentiam, quia licet error non contrarietur alicui bono matrimonij ſecundum ſe, contrariatur tamen omnibus in ſua cauſa, quia contrariatur conſenſui ſine quo nullum bonum matrimonij poteſt eſſe.

Ad quartum reſpon.negando cõſequentiam, quia character baptiſmalis non cauſatur ex intentione baptizantis directè, ſed ex elemento materiali exterius adhibito, intentio autem operatur ſolum vt dirigens elementum materiale ad effectum proprium, ſed vinculum matrimonij ex ipſo cõſenſu cauſatur directè, & ſic non eſt ſimile, & nor. quòd error circa hoc dicitur quadruplex, primo error perſonæ, vt quando putatur Iohannes, qui eſt Petrus, ſecundo error conditionis, quando putatur liber, qui eſt ſeruus, & iſti duo impediunt contrahendum, & dirimunt contractum. Tertius eſt error fortunę, vt quando putatur diues, & eſt pauper Quartus eſt error qualitatis, quando quis putatur bonus, & eſt malus, & iſti duo vltimi errores non impediunt matrimoniũ, nec dirimant contractum.

QVÆST. II.

SEcunda quæſtio propoſita &c.
Pro declaratione huius quæ. videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum error conditionis ſeruilis impediat matrimonium.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, quia ſi hoc eſſet verum inter ſeruos nõ poſſet eſſe coniugium, quod eſt falſum.

2 Præterea ſi ſeruitus impedit matrimonium, aut iure naturali, aut poſitiuo, naturali iure non impedit, quia ſecundum hoc omnes homines ſunt ęquales, de iure autem poſitiuo minus, quia illud diſcendit à iure naturali, ergo nullum ius impedit matrimonium contrahendum.

3 Præterea illud, quòd impedit matrimonium ęqualiter impedit ſiue ſciatur ſiue non, vt patet de conſanguinitate, ſed ſeruitus vnius cognita ab altero non impedit matrimonium, ergo ſeruitus quantum in ſe eſt non habet impedire matrimonium.

Sed contra facit cap. 4.29. q.2. vbi in Concilio apud Vermeriam c. 6. dicitur ſi quis ingenuus homo vxorem ancillã alterius acceperit, & exiſtimat, quòd ingenua ſit, ſi ipſa fœmina fuerit poſtea in ſeruitute detecta, ſi eam à ſeruitute redimere poteſt faciat, ſi non poteſt ſi voluerit aliam accipiat. S.Thom. in ſupplem. 3.p.q. 52.art.1.& ſeq.

Reſpon. dicendum, quòd conditio ſeruitutis ignorata impedit matrimonium, non autem ſeruitus ſcita, ſi tamen ſeruus contrahit cum ancilla, quam putabat eſſe liberam, talis error nõ impedit matrimoniũ, quia æquale vinculum eſt vtrobiq. nec eſſe neceſſe, quod nobiliorem conditionem habeat vxor, quam vir, ſimiliter ſi ſeruus contrahit cum libera, quam putabat eſſe ſeruam talis error nõ impedit matrimonium, quia non fit deterior conditio cõtrahentis, nec eſt aliquid, quod bonis matrimonij opponatur.

Ad primum reſpo.negando minorem, quia huiusmodi conditio ſeruitutis contrariatur omnibus bonis matrimonij, & quòd arguitur, quod inter ſeruos non poſſet eſſe matrimonium negatur conſequẽtia, quoniam nos loquimur de ſeruitute ignorata ab alio coniuge.

Ad ſecundum reſpon. negando aſſumptum, quia ſeruitus eſt de iure poſitiuo, & dereuatiue à iure naturali, ius.n. naturale dictat, quòd pœna ſit pro culpa infligenda, ſeruitus autem eſt quædam pœna determinata à iure poſitiuo, deriuata autem à iure naturali, ſicut determinatum ab indeterminato, & ideo iure poſitiuo factum eſt, quod ſeruitus ignorata matrimonium impediat, ne aliquis ſine culpa puniatur,

tur,eſt.n.quædam pœna vxoris, quod habeat uirum ſeruum, & è contra.

Ad tertium reſpon.negando aſſumptum vniuerſaliter,licet ri ita ſit in conſanguinitate, potentia tamē coeundi ſcita non impedit,& ignorata ſic,& ita eſt de ſeruitute.

ARTIC. II.

Vtrum ſeruus poſſit contrahere matrimonium ſine conſenſu Domini.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nō, quia nemo poteſt dare alicui, quod eſt alterius ſine conſenſu Domini, ſed ſeruus eſt res Domini, ergò non poteſt contraheudo matrimonium dare alteri poteſtatem corporis ſui vxori ſine conſenſu Domini.

2 Præterea ſeruus tenetur obedire Domino,ſed Dominus poteſt ei præcipere, quòd in matrimonio nō conſentiat, ergo ſine conſenſu eius non poteſt matrimonium contrahere.

3 Præterea ſeruus poteſt vendi à Domino in extraneas regiones,quo vxor ſua nō poterit eū ſequi,quòd eſſet inconueniens ſi matrimouium inſcio Domino contrahere poſſet.

Sed contra dicitur in cap.2.29.q.2.vbi Zacharias Papa dicit ſi qnis liber ancillam in matrimonium acceperit non habet licentiam dimittere eam(ſi conſēſu amborum coniuncti ſunt) excepta cauſa fornicationis,ſed vna lex deinceps erit per omnia, & viro,& fœminę,ſi ergò conſenſu amborum perficitur matrimonium, ergò non requirit cōſenſu Domini.S.Tho. in ſupplem.3.p.q.52.art.2.

Reſpon.dicendum,quòd de neceſſitate non requiritur cōſenſus Domini, vt ſeruus contrahat matrimonium, honeſtum tamen, & vtile eſt,vt requiratur ne moleſtet eos,poſtea ſi eo inuito fiat, ratio eſt, quia illud, quod eſt de iure poſitiuo nō præiudicat ei,quod eſt de iure naturali, nec diuino,ſed ſeruitus eſt de iure poſitiuo, cum ergo matrimonium inter perſonas legitimas ſit de iure naturali, nam fuit de iure diuino,& ante legem ſcriptam Gen.2.erant duo in carne vna dicendum eſt,quod ſeruitus non poſſit matrimonio derogare facit cap.1 de coniug.ſeru.

Ad primum reſpon. quòd ſeruus eſt res Domini quantum ad ea quæ naturalibus ſuperadduntur,ſed quantum ad naturalia omnes ſunt pares.

Ad ſecundum reſpon.quòd ſeruus tenetur obedire Domino in his, quæ Dominus licite poteſt præcipere, at Dominus non poteſt præcipere ſeruo,vt abſtineat ab his, quæ naturalia ſunt, vt à cibo,& potu, ergo nec etiam à matrimonio.

Ad vltimum reſpon. quòd ſi ſeruus contraxit ſciēte Domino, tunc, quia concedens principale dicitur conceſſiſſe, & acceſſorium ideo pro reddendo debitum vxori tenetur eo caſu relinquere ſeruitium Domini,ſi vero contractū fuerit iguorante, & contradicente Domino, tunc cenſebitur contractum ſaluo iure Domini,quo caſu ſi vtrumq.facere non poteſt magis tenetur ſeruire Domino quàm reddere debitum vxori.

QVAEST. XXX.

QVidam populorum frequentia impeditus &c.

1 Quæritur primum, an vxori ſuæ debitum reddere valeat,qui proprium filium de ſacro baptismate ſuſcepit.

2 Secundo an ſponſalia contrahuntur inter infantes

3 Tertio an ſpirituales, vel adoptiui filii naturalib. copulari valeant.

4 Quarto an vxorē compatris vxoris ſuæ alicui ducere liceat.

5 Quinto an clandeſtina deſponſatio manifeſtæ pręiudicet.

QVAEST. I.

QVòd autem proprium filium in ſpiritualem ſibi transferens vxori ſuæ debitum reddere non valeat &c.

Pro declaratione huius q.videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum cognatio ſpiritualis impediat matrimonium.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non,quia perpetuum impedimētum matrimonii nō poteſt ſtare cum matrimonio,ſed cognatio ſpiritualis ſtat cum matrimonio.c.de eo.30.q.1.ſicut cum aliquis in caſu neceſſitatis filium baptizat,tunc enim fit vxori ſuæ ſpirituali cognatione coniunctus, nec tamen matrimonium ſeparatur.

2 Præterea nihil impedit matrimonium, quòd non contrariatur alicui bono matrimonii,at hoc nou contrariatur,ergo non impedit.

3 Præterea contrariorum non eſt idem effectus, ſed ſpiritualis cognatio videtur eſſe contraria diſparitati cultus,vt patet,cum ergo diſparitas cultus matrimonium impediat, videtur, quod ſpiritualis cognatio id non faciat.

Sed contra facit 30.q.1.in principio vbi Gratianus inquit. Nulla.n.authoritate permittitur,vt quis commatri ſuæ carnaliter copuletur cōc.c. veniens.de cognat.ſpirit. S.Thom.in ſupplem.3.par.quæ.56. articulo 1.

Reſpon. dicendum, quòd cognatio ſpiritualis impedit matrimonium, quia vinculum quanto magis ſpiritualius,tanto ſanctius obſeruandum, ſed vinculum ſpirituale eſt ſanctius corporali, cum ergo vinculum cognationis carnalis matrimouiū impediat multo fortius cognatio ſpiritualis impediet, diſtinguendum tamen eſt,aut cognatio ſpiritualis præcedit matrimonium, aut ſequitur ſi præcedit eſt concluſio, quòd impedit contrahendum, & dirimit contractū ſi ſequitur eſt concluſio, quòd non impedit matrimoninm quantum ad eius eſſentiam.1.quantum ad eius vinculum,ſed quantum ad actum matrimonii.ſ. debiti carnalis redditionem, niſi fuerit inducta in caſu neceſſitatis, vt quando pater baptizat filium in articulo mortis ſimiliter ſi factum fuerit per errorē adhibita diligētia debita:ſi autē factum ſit in fraudē,

tunc

tunc ille qui facit fraudem priuatur iure petendi debitum, ſed non reddendi ſi ei petitum fuerit vſq.ad quem gradum impediat,eſt in cap. 2. ſeſſ. 24. Conc. Trident.

Ad primum reſpon. falſum eſſe, quòd impedimentum illud ſtet cum matrimonio ſi præcedit, bene autem ſi ſequatur, vt dictum eſt.

Ad ſecuodum reſpon. quòd quamuis ſpiritualis cognatio non impediat aliquid de bonis principalibus ipſius matrimonii, tamen impedit aliquid de ſecundis bonis, quæ eſt amicitiæ multiplicatio, quia ſpiritualis cognatio eſt ſufficiens ratio amicitiæ per ſe vnde oportet, quod ad alios per matrimonium familiaritas, & amicitia quæratur.

Ad tertium reſpon. quòd oon eſt inconueniens, quod duo ad inuicem contrariētur eidem, ſicut magnam, & paruum æquali, & ſic diſparitas cultus, & ſpiritualis cognatio matrimooio repugnant, quia in vno eſt maior diſtantia in alio propinquitas quá matrimonium requirat, & ideo ex vtraq. parte matrimonium impeditur, quomodo autem, & quando, & vſq.ad quem gradum cognatio ſpiritualis matrimonium impediat dicitur in cap. Docet.ſeſſ. 24.concil. Trid.de reformat.

Q V Æ S T. II.

SPonſalia ante ſeptemnium contrahi non poſſunt. &c.

Pro declaratione huius quæſtionis, videndum eſt an ſit verum, quòd dicit.

A R T I C. I.

Vtrum ſponſalia ante tempus ſeptemnii contrahi poſſint.

1 AD hoc vſ dicendum, quòd ſic,quia contractus, qui per alios fieri poteſt non requirit diſcretionem in illis ad quos pertinet,ſed ſponſalia fieri poſſunt per parentes vtroque illorum igoorante,quorum ſunt ſpooſalia, ergo ita fieri poſſunt ante ſeptemnium ſicut poſt.

2 Pręterea ſponſalia ad matrimonium ordinantur, ſed in matrimonio nó aſſignatur vnum tempus puellæ, & puero, ſed diuerſum, ergo nec in ſponſalibus idem vtriq. aſſignari debet.

3 Præterea ſi aliqui iuxta ætatem pubertatis quamuis ante eam contrahant per verba de præſenti reputatur inter eos matrimooium eſſe, ergo pari ratione ſi ante ſeptemnium, dummodo ſint propinqui contrahunt per verba de futuro reputabuntur inter eos eſſe ſpooſalia.

Sed contra dicitur c.1. 30.q.2. vbi Nicolaus Papa dicit vbi non eſt vtriuſq. conſeoſus nó eſt coniugiú, ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & èconuerſo nihil faciunt, niſi vterq. puerorum, poſt quá venerit ad annos diſcretionis conſentiat, etiam ſi pater, & mater hoc voluerint, & fecerint conc. cap. ſi infantes.de ſpooſa. impub.in 6. S.Tho. in ſupplem. 3 p.q.43.art.2.

Reſpon.dicendum,quòd ſponſalia ſunt quædam, promiſſio futurorum, oportet ergo, quod iſtorum ſit iuſta promiſſio qui aliquomodo promittere poſſunt, quod non eſt,niſi illorum, qui habent aliquam prudentiam de futuris, quæ vſum rationis requirit.

Ad primum reſpon. oegando conſequentiá, quia contractus factus per alium non habet firmitaté,niſi ille pro quo ſit conſenſerit, quod non poteſt fieri ante ſeptemnium, vnde ſponſalia contracta pro ipſis per parentes robur habent in qoantum venientes ad debitam ætatem non reclamant,& ſic cenſentur ratificata.

Ad ſecundum reſpon. negando cooſequentiam, quia nōn eſt ſimile de ſpooſalibus, & matrimonio, quia in matrimonio requiritur non ſolum vſus rationis, ſed etiam diſpoſitio corporis vt ſit aptum generationi, & qoia puella io doodecimo anno eſt ad hoc apta, pueri autem in fioe ſecundi ſeptemnii,ideo dicitur matrimonium, ſed quia ante ſeptemniú, tam pueri, quam poellæ carent vſu rationis ideo ſponſalia contrahere non poſſunt.

Ad tertium reſpon. quòd etiam in ſponſalibus ſi appropioquant ad tempus ſeptemnii cootractus ſpōſalium habet robur, quia vt dicit Philoſ. in 2.Phiſ. quod parum deeſt, nihil deeſſe videtur, quæ propinquitas determinatur ſecundam cooditionem contrahentium, quia in aliquibus magis acceleratur vſus rationis, quàm in alijs.

Q V Æ S T. III.

QVod autem ſpiritnales, vel adoptiui filii &c.

Pro declaratinne huius quæſt. videndum eſt.

A R T I C. I.

Vtrum adoptio impediat matrimonium.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non,quia ſacramenta eccleſiæ non ſubduntur humanis legibus, & matrimonium eſt ſacramentum eccleſiæ, adoptio autem inducta eſt per legem humanam, ergo videtur, qood nod impediat.

2 Præterea cura ſpiritualis eſt dignior, quàm cura corporalis, ſed ex hoc, qood aliquis curæ alicuius ſubditur ſpiritualiter, oon contrahitur aliquid propinqnitatis vinculum, alias omnes, qui habitant in parochia eſſent propinqui ſacerdoti, & cum filio eius non poſſent contrahere, ergo nec adoptio, quæ trahit adoptatum in curam adoptantis hoc facere poteſt.

3 Præterea talis legalis cognatio nullo bono matrimonij repugnat, ſed omoe, quòd præſtat impedimentum matrimonio ratione alicuius boni repugnat ergo &c.

Sed cootra facit cap.1.30.q.3.vbi Nicolaus Papa reſpondeos ad conſulta Bulgarorum cap. 2. dicit ſi, ergo inter eos oon cootrahitur matrimonium, quos adoptio iungit, quanto porius à carnali oportet inter ſe cootubernio ceſſare, quos per cæleſte ſacramentum regeneratio ſancti ſpiritus vincitur. S.Tho. in ſupplem.in 3.p.q.57.art.2.

Reſpo.

Reſpon. dicendum, quòd lex diuina illas perſonas maxime à matrimonio excluſit, quas neceſſe erat cohabitare, ne ſi ad eas liceret carnalis copula facile pateret concupiſcentiæ locus ad quam reprimendã matrimonium eſt ordinatum, & quia filius adoptatus conuerſatur in domo patris adoptantis, ſicut filius naturalis, ideo legibus humanis prohibitum eſt, inter tales matrimoniũ cõtrahi, & talis prohibitio eſt per eccleſiam approbata, & inde eſt, quod legalis cognatio matrimonium impedit.

Ad primum reſpon. quòd lex humana ad hoc non ſufficeret, niſi per eccleſiam id fuiſſet confirmatum.

Ad ſecundum reſp. negando conſequentiam, quia per illum non inducitur talis cohabitatio, quæ poſſit fomentum pararre concupiſcentiæ, & Ideo ex illis non cauſatur propinquitas, quæ matrimonium impediat.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam, quia per cognationem legalem impeditur bonum naturalis honeſtatis propter quod conſeruandum principaliter eſt inſtitutum matrimonium.

QVÆST. IIII.

Relicta vero compatris vxoris ſuæ &c.

Quia materia cognationis ſpiritualis reformatur in concil. Trident. in capit. Docet. experientia ſeſſ. 24. de reformat, nihil aliud dicam hoc in loco.

QVÆST. V.

Qvòd autem Clandeſtina cõiugia fieri non debeant &c.

Quia materia hæc reformatur in conc. Tri. ſeſſ. 24. capit. 1. de reform. vbi omnino matrimonia clandeſtina tolluntur, & ponitur modus contrahendi matrimonium in facie eccleſiæ Ideo hic ea non repeto.

CAVSA XXXI.

Vxorem cuiuſdam alius cõſtuprauit eo mortuo adulter adulteram ſibi in vxorem accipit, filiã ex ea ſuſceptam cuidam in coniugem ſe daturum iurauit, illa aſſenſum non præbuit, deinde pater alij eam tradidit à primo repoſcitur.

1 Quæritur an poſſit duci in coniugium, quæ prius eſt pollutra per adulterium.

2 Secundo an filia inuita ſit tradenda alicui.

3 Tertio an poſt patris ſpõſionẽ illã poſſit nubere alij

QVÆST. I.

Adulterio polluta prohibetur duci in coniugium &c.

Pro declaratione huius q. videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum quis poſſit ducere in vxorem, quam polluit per adulterium.

1 AD hoc videtur dicendum, quod non authoritate Leonis Papæ dicentis. Nullus ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio cap. 1. 31. q. 1.

Sed contra facit ratio, quia eccleſia non debet tenere, quòd Deus licitum eſſe monſtrauit, ſed Deus monſtrauit adulteros coniungi licitum eſſe, quia nul lo præcepto prohibetur, nec in veteri, neq. in nouo teſtamento, ergo concl. vera, vnde Ang. lib. 1. c. 10. de nuptijs. dicit, deniq. mortuo viro, cum quo verũ connubium fuit, fieri poteſt coniugium cum quo præceſſit adulterium.

Reſpon. dicendum, quòd quædam crimina impediunt matrimonium contrahendum, ſed non dirimunt contractum, Primum eſt inceſtus cap. ſi quis vidiam. 32. q. 7. ſecundum eſt vxoricidium c. interfectores 33. q. 2. Tertium eſt raptus ſponſæ alterius ca. ſtatutum 27. q. 2. Quartum ſi inſidiando proprio matrimonio proprium filium ſuſcepit de ſacro fonte cap. de eo. 3. q. 1. Quintum quando, quis interfecit proprium ſacerdotem c. qui presbiterum. de pœn. & rem is. Sextum ſolemnis pœnitentia c. de his. 33. q. 2. Septimum ſi quis ſcienter monialem in vxorem acceperit ca. hi qui. 27. q. 1. in quibus impedimentis ſi timetur de incontinentia poteſt, & debet Epiſcopus diſpenſare, hoc eſt date licentiam nubendi cap. antiqui. 33. q. 2. in quibuſdam tamen locis talis rigor non ſeruatur, vt ex his petatur licentia. Quædam vero ſunt crimina, quæ dirimunt matrimonium contractum, Primum eſt ſi mulier machinata eſt in mortem vxoris alterius, & ipſam cum effectu occiderit animo habendi virum illius in ſuum, idem ſi quis machinatus fuerit, & cum effectu occiderit virum alicuius, vt habeat vxorem eius, tales ſi contraxerint ſunt omnino ſeparandi cap. ſi quis viuente. 31. q. 1. Secũdum crimen eſt adulterium, & de hoc ponitur concluſio reſponſiua ad iſtam quæſtionem, quod indiſtinctè, & abſolutè poteſt quis ducere in vxorem, quam polluit per adulterium, niſi in tribus caſibus primo ſi viuẽte marito fidem ei dedit, quod eo mortuo duceret eam in vxorem, & hoc procedit quãdo tam adulter, quàm adultera ſciebat impedimentum, alias matrimonium non dirimeretur, ſecundo ſi alter eorum in mortem mariti machinatus eſt cum effectu, in his duobus caſibus impeditur matrimoniũ contrahendum, & dirimitur contractum, quia talis prohibitio perpetua eſt c. relatum. 31. quæ. 1. Tertio quando contraxit de facto cum ea, primum .n. matrimonium facit, quod non ſtat ſecundum.

Ad primum reſpon. quòd iſte textus reſtringitur ad caſus iſtos aſſignatos, nam quando obſtat impedimentum criminis impedit materiam huius ſacramenti, & hoc rationabiliter ordinatum eſt ab eccleſia, vt plurima homicidia, & adulteria eccitentur, quæ illius cauſa familiaritatis fieri poſſent.

QVÆST. II.

Qvòd autem aliqua non ſit cogenda nubere alicui &c.

Pro declaratione huius quæſtionis videndum eſt.

AR-

ARTIC. I.

Vtrum conſenſus impediat matrimonium.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, quia, quod nihil eſt matrimonium non impedit, ſed nulla eſt conſenſus coactio, quia conſenſus eſt actus liberi arbitrij, quod non poteſt cogi, ergo &c.

2 Præterea omnis vir, aut eſt conſtans, aut inconſtans, ſed coactio per metum non cadens in conſtantem virum, non impedit matrimonium. Coactio autem per metum non cadit in conſtantem virum, quia fortis impauidus eſt, vt dicit Ariſt. 3. Ethic.

3 Præterea ſicut ad matrimonium requiritur conſenſus, ita ad baptiſmum requiritur intentio: ſed coactus timore ad recipiendum baptiſmum recipit ſacramentum baptiſmi, ergo coactus ad conſentiendum, aliquo timore matrimonio, obligatur.

Sed contra facit, quòd dicitur in ſumma 31. q. 2. vbi Gratianus refert Ambroſium dicẽtem ſuper epi. 1. ad Corint. (Nubat cui vult tantum in Domino) ideſt quem ſibi aptum putauerit, illi nubat, quia in vitæ nuptiæ ſolent malos prouentus habere, tantum autem in Domino hoc eſt, vt ſine ſuſpicione turpitudinis nubat; & viro ſuæ religionis nubat.

Reſpon. dicendum, quòd metus cadens in conſtantem virum impedit matrimonium, quia vinculum matrimonij perpetuum eſt, vnde illud, quod perpetuitati repugnat tollit matrimoniũ, ſed metus qui cadit in conſtantem virum perpetuitatem contractus tollit, quia poteſt peti reſtitutio in integrum, ergo talis metus impedit matrimonium. Præterea matrimoniũ ſignificat coniunctionem Chriſti ad eccleſiam, quæ fit per libertatem amoris, ergo non poteſt fieri per coactum conſenſum. S. Thom. in ſupplem. 3. p. q. 47. art. 4.

Ad primum reſpon. negando minorem, nam licet voluntas non poſſit cogi coactione abſoluta, poteſt tamen cogi coactione conditionata.

Ad ſecundum reſpo. negando minorem, nam coactio conditionata bene cadit in conſtantem virum ad illud Ariſt.

Reſpon. quòd ipſe non dicit, quòd fortis virtuoſus non timeat, ſed quod non timeat non timenda.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam, quia intentio nõ eſt cauſa efficens ſacramẽti in baptiſmũ, ſed ſolum eliciens actionem agentis, conſenſus autem eſt efficiens matrimonium, vnde non eſt ſimile.

QVÆST. III.

QVòd autem poſt parentum ſponſionem &c.

Pro declaratione huius q. qua quæritur vtrum poſt patris, vel parentum ſponſionem filiu, ſant filia poſſit alteri nubere, dicendum eſt ſub certis concluſionibus, prima ſi ſponſalia ſint contracta à parentibus filiorum conſenſu interueniente, vel ſubſequente, vel in adulta ætate, ſiue ante, dummodo poſt ſeptemniom, valent, & tenent, nec licet filijs ab eis diſcedere 27. q. 2. per totum, ſecunda ſit concil. ſi ſponſalia ſunt de futuro, licet filij non debeant cum alijs contrahere, ſi tamen cum alijs contraxerint de præſenti valebit, & tenebit matrimoniũ cum alijs, niſi aliquid aliud impedimentum adſit c. duobus. de ſponſa duorum ſi vero ſponſalia ſunt cõtracta à parentibus ſiue conſenſu filiorum, ſiue filijs contradicentibus, ſiue non. ſiue ante ſeptemniũ, ſiue poteſt, ſiue in adulta ætate ſiue ante, eſt concluſio tertia, quod filij, niſi poſtea conſentiant, nec valent, nec tenent, nec coguntur ſtare illis, & ſine peccato diſcedere poſſunt, & alij nubere c. vnico. 30. q. 2. honeſtum tamen eſſet ſtare ſponſioni paternæ, ſed non compelluntur, ſicut dictum eſt.

CAVSA. XXXII.

QVidam vir cum non haberet vxorem quandam meretricem ſibi coniugio copulauit &c.

1 Hic primum quæritur, an meretrix licite ducatur in vxorem.

2 Secundo an ea, quæ cauſa incontinentiæ ducitur ſit coniux appellanda.

3 Tertio cuius arbitrium aliqua ſequatur an liberi aui an originarij patris.

4 Quarto ſi viuente vxore liceat alicui filio ex ancilla quærere.

5 Quinto ſi ea, quæ vim patitur pudicitiam amittere comprobatur.

6 Sexto ſi adulter adulteram poſſit dimittere.

7 Septimo ſi viuente dimiſſa aliam poſſit accipere.

8 Octauo, ſi infidelem ſub præmiſſa conditione liceat alicui fidelium in coniugem ducere.

QVÆST. I.

QVòd autem meretrix in coniugem &c.

Pro declaratione huius q. dicendum eſt primo, quòd nullus debet ducere meretricẽ ante quã pœniteat, quia etiam vxorem adulteram tenere non debet, quia patronus eſſet turpitudinis ca. 1. & ſeq. 32. q. 1. ſecundo, quod meritorium eſt meretricẽ ducere poſt peractam pœnitentiam cap. 5. & ſeq. 32. q. 1. Tertio, quòd virginitas præfertur matrimonio, non tamen per hoc improbantur nuptiæ cap. nuptiæ 32. q. 1. vbi Ambroſius inquit nuptiæ terram repleat virginitas paradiſum.

QVÆST. II.

QVòd autem non ſit vxor, quę ſola cauſa incõtinentiæ ducitur &c.

Pro declaratione huius q. videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum ad contrahendum matrimonium neceſſarium ſit tria bona eſſe in contrahentium intentione, videlicet fidem, prolem, & ſacramentum.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd ſic, quia ad contrahendum matrimonium neceſſariũ eſt conſentire in ea, quę ſunt de eſſentia

matrimo-

matrimon[illegible] prædicta bona ſunt de eſſentia matrimonii, [illegible] habetur c. ſicut. §. His ita 32. quæ. 2. in fine [illegible] &c.

2 [illegible] etea [illegible] tentio eſt neceſſaria ad contrahendum, cuius oppoſita imped[illegible] matrimonium, ſed ſi co[illegible] hentes intẽtãnt agere, c[illegible] bonu[illegible] prolis, ve[illegible], vel [illegible] n[illegible] quando. 32. q. 2. vbi [illegible] abin[illegible] ſunt [illegible] ſed per ſtuprum pot[illegible] uen[illegible] &c.

3 [illegible] fidei eſt de neceſſitate huius ſacram[illegible] quis cont[illegible] ntiat in aliquam, & poſt modum alian[illegible] eſt ſacramentum, quod eſt ob d[illegible]

Sed [illegible] quia homo poteſt contrahere [illegible] poſſe parere, [illegible] ſic cõtrahens n[illegible] [illegible] num prolis in intentio ne, e[illegible] ſilli [illegible] eſt neceſſarium eſſe in in ten[illegible] matrimonium.

Item vir poteſt cum muliere verum m[illegible] oniũ contrahere, [illegible] emendat aliam mulieré [illegible] rando cognoſcere, ſed tal[illegible] non habet in intentione bonum fidei, imo habet in intentione oppoſitum, ergo bonum fidei non eſt neceſſarium eſſe in intentio ne contrahentis verum matrimonium.

Tertio probatur, quòd nec ſacramentum ſit de neceſſitate [illegible] ſubſtantia matrimonij, quia ſi al[illegible] contrahat cum aliqua per verba de præſenti eſt matrimonium contractum, & tamen illo tranſeunte ad religionem iſta poteſt nubere, ergo non erat vinculum [illegible] parabile.

Reſpon. dicendum iuxta Richar. in 4. quòd prædicta tria bona eſſe in intentione poteſt intelligi implicitet, aut in habitu & implicite, aut in na[illegible] & explicite. Qua diſtinctione habita ſit iſta conclu[illegible] neceſſarium eſt prædicta tria eſſe aliquo prædictorũ modorum, ſ. habitualiter, & implicite in intentione contrahentium, patet concluſio, primo de bono ſacramentali, quia contrahentes neceſſario, cum con[illegible] conſentiunt in vinculi inſeparabilitate, ratio ne [illegible] eſt matrimonium bonum ſacramenti vnde Aug. ſacramentum ita in ſeparabiliter adhæret coniugio, vt ſine illo eſſe non videant, illo etiam modo neceſſario eſt [illegible] fidei eſſe in intentione contrahetium aliquo modo, in bono. n. fidei conſiderantur duo, vnum. ſ. eſſentiale, quod eſt non negare vſum ſui corporis, ſi coniux alius petat. alterum accidentale bonũ fidei acceſſ[illegible] non exhibere alteri, quam ſuo coniugi vſum ſui corpor[illegible]

Ratione primi, neceſſarium eſt bonum fidei eſſe in intentione contrahentium ad minus habitualiter, & implicite, ratione autem alterius [illegible] eſt neceſſarium ad contrahendum matrimonium de bono prolis, & patet concluſio, pro quo notandum, quòd bo nũ prolis [illegible] citer poteſt conſiderari. aut pro[illegible] ſu ſce[illegible] ne abſolute, aut ſub cõditione ſi Deus e[illegible] dederit, ſeu pro nõ procu[illegible] ped[illegible] primo modo non eſt neceſſ[illegible] bonum prol[illegible] trahentium intentione, ne[illegible] tualiter, ne [illegible] & [illegible] ite, vnde ſi [illegible] rahe[illegible] tederet [illegible] pere prolẽ ne [illegible] Deus eam d[illegible] venena ſterilitatis procurarẽt, ne

pro[illegible] actũ eſſet nol lũ [illegible] orum, quo[illegible] do [illegible] ahe[illegible] iſta c[illegible] e[illegible] ad con[illegible] dum n[illegible] neceſſarium aliquod præd[illegible] intentio ne, [illegible] od intet c[illegible] m.

Ad [illegible] ne in ha[illegible] bono [illegible] quod ac[illegible] ne ſub hac c[illegible] quod eſt eſſ[illegible] fidei.

Ad [illegible] patet [illegible] p ea, quæ d[illegible] de bono pro[illegible]

Ad tertiũ reſp. quòd ratio non proce[illegible] nõ [illegible] matrimonium [illegible] ſi per mortem [illegible] lem, [illegible] per mortem [illegible]

Ad a[illegible] parte patet reſpo[illegible] qu[illegible] prima p[illegible] de bono prolis, v[illegible] ne abſolute.

Ad [illegible] eo, quod [illegible] no fidei eſt ac[illegible] ſeu [illegible] tur ſic, quòd ſi nihil cogitent de iis bonis eſt verum matrimonium, ſuffic[illegible] quod non apponatur [illegible], uel pactum, quod [illegible] ſtra faciunt.

ARTIC. II.

Vtrum [illegible] us coniugalis poſſit eſſe ſine omni culpa.

1 AD ſecun[illegible] d[illegible] quòd ſic [illegible] matrimo[illegible] eſt [illegible], & [illegible], patet, quia à Deo fuit [illegible], & c[illegible] tiam ſuam ad nup[illegible] 2. & [illegible] one m[illegible] Mar[illegible] ſed [illegible] ſine peccato, e[illegible] &c.

2 Præterea o[illegible] quod Deus præcipit po[illegible] ſine p[illegible] Deus præcepit prolem procreare Ge. 2. poſt [illegible], ergo poſſibile eſt hoc facere ſine pe[illegible]

Sed contra [illegible] 32. q. 2. vbi Aug. de bono coniug. c. 6. dicit quòd inter ſe cõiugati [illegible] ode ſtrin[illegible] dum [illegible] tium eſt [illegible] culpa [illegible] rum, & [illegible] Neque [illegible] pro[illegible] ter nuptias [illegible] propter nuptias [illegible] coniu[illegible] ges, q[illegible] cauſa, incon[illegible] eſt peccatum ueniale.

Reſp. dicendum, quòd actus coniugalis ad multa ordinari poteſt, primo ad bonum prol[illegible] ad cultum diuinũ, quo caſu non ſol[illegible] ſit abſ[illegible] to, ſed etiã erit actus [illegible]

Secundo poteſt o[illegible] ad [illegible] coniugi peté[illegible] [illegible] di[illegible] ſpe[illegible] ſto modo eſt etiã [illegible] quod [illegible] ſit pe[illegible] e[illegible] factus ex [illegible] bitũ act[illegible] iuſtitiæ eſt, 1. Co. [illegible]

Tertio poteſt ordinari ad [illegible] extra legem [illegible] & [illegible] tur cap. liberorum 32. [illegible] 4 uoluntates, quæ de meretri[illegible]

plures [illegible] vxore damnandæ ſunt, & hoc quando ille egiſſet, etiam [illegible] m ea, quæ non fuiſſet [illegible] vxor.

Q[illegible]to poteſt ordinari ad ſatisfaciendum concupiſcentiæ propriæ, tamen [illegible] matrimonij, tamen, quod [illegible] modo id faceret [illegible] vxore, & tunc eſt [illegible], quia [illegible] peccatum veniale. quia vti re non propter debitum finem ſemper eſt peccatum ſaltim veniale [illegible] autem matrimonij eſt bonum prolis, vel redditio debiti, [illegible] que [illegible] peccat ſaltim venialiter.

Q[illegible]nto poteſt actus coniugalis ordinari ad remedium contra morbum corporalem, de iſto modo videtur, quod ſit peccatum veniale, quia [illegible] intendere [illegible] ſanitatis non ſit per ſe malum, tamen hæc intentio efficitur mala ſi ex ea aliqua ſanitas intendatur, quod non eſt ad hoc ordinatum nec principaliter, & nullo modo poteſt eſſe [illegible] ma[illegible], ſicut qui ex ſacramento baptiſmi ſalutem tantum corporalem quæreret.

Sexto poteſt ordinari actus coniugalis ad euitandam fornicationem in ſe, vel in vxore ſi eſt ordinatus ad vitandam fornicationem in vxore, tunc eſt ſine peccato, ſi vero ad euitandam fornicationem in ſe, tunc eſt peccatum veniale, quia ad hoc non eſt matrimonium inſtitutum niſi ſecundum aliquam indulgentiam, quæ eſt de peccatis venialibus.

QVÆST. III.

De tertia vero q. Pelagius definit ſcribens Potentio defenſori.

Patrē puellæ eccleſiæ noſtræ famulū actū vero eius liberis ortum conſtat eſſe natur[illegible], & ideo aut magis electionem de conditione nepis, quàm patris eius, cuius nullo modo liberum poteſt eſſe arbitrium decernimus atten[illegible] c. 1. [illegible] 2. q. 5.

QVÆST. IIII.

QVOD autem ex ancilla &c.

Pro declaratione huius q. [illegible] dendum erit.

ARTIC. I.

Vtrum concubitus concubinarum ſit contra l. naturæ.

1 AD hoc videtur dicendum, quod non, vt habetur in ſumma 32. q. 4. vbi Abrahā, & Iacob propter ſterilitatem vxorum ingreſſi ſunt ad ancillas, qui non crediuntur in hoc egiſſe contra legem naturæ.

2 [illegible] lege [illegible] eſt [illegible] fornicatio ſimplex nō [illegible] [illegible]

[illegible] eſt [illegible] contra legem.

[illegible] Deus, ergo ſi De[illegible]

[illegible] eſt contra

[illegible]

prolis neq. contra bonum fidei non eſt contra legem naturæ, ſed aliquis concubitus concubinarum poteſt eſſe huiuſmodi, vt concubentes habeant de [illegible] de prole ſuſcipienda, & educanda, & [illegible] [illegible] idem, ergo poteſt eſſe concubi[illegible] narius non contra legem naturæ.

Sed contra facit ratio, quia ſecundum [illegible] ges ſi[illegible] qui de concubinis [illegible] untur ſu[illegible] biles, [illegible] non eſſet niſi con[illegible] ex [illegible] ſcun[illegible] eſſet naturaliter turpis, ergo concu[illegible] eſt contra legem naturæ.

Præterea matrimonium eſt naturale [illegible] tot[illegible] in principio, ſed [illegible] non eſſet [illegible] legi naturæ poſſet homo coniungi mu[illegible] matrimonium, ergo concubinatus eſt contra [illegible] naturæ, S. Thom. in ſupple[illegible] q. 65. Ar[illegible]

Re[illegible] dicendum iuxta S. Thom. & [illegible] Bonauent. ius naturale dicitur tripliciter [illegible] propriè & magis propriè, & ſecundum [illegible] citer diffinitur ab Iſidoro vno modo ſic [illegible] eſt, quod in lege, & in euangelio con[illegible] [illegible] diffinitur ſupra in principio decreti d[illegible] accipiendo ius naturale ponitur iſta con[illegible] habere concubinas eſt contra legem, & [illegible] vbi [illegible] non mec[illegible] be[illegible] s, vbi prol[illegible] [illegible] matrimonialis. Exo. 2. Deut. 5. & M[illegible] 7. ſecundo dicitur ius naturale proprie, quod [illegible] mune omnium nationum, & hoc ius eſt, quo[illegible] ſtat ratio recta, & ſic accipiendo [illegible] cluſio tenenda, quod habere concubin[illegible] eſt [illegible] legem naturæ, patet pro quo notandum, quod [illegible] modo dicitur aliqua actio eſſe contra legem na[illegible] quę non eſt conueniens fini debito, ſiue quæ non ordinatur in ipſum per actionem agentis, [illegible] ſe eſt imp[illegible] oport[illegible] fini [illegible] hoc habito pr[illegible] ſic primo concl[illegible] finis ad quem natura ex con[illegible] bitu tendit, eſt proles procreanda, & educanda, [illegible] vt bonum hoc [illegible] reretur [illegible] ſuit delectationem co[illegible] tu, vt C[illegible] dicit, quicunque ergo [illegible] cubit [illegible] pro[illegible] delectationem, quæ in ipſo non referendo ad finem à natura intentam contra [illegible] tur[illegible] ſed [illegible] eſt, qui concubinam [illegible] ber[illegible] non [illegible] niſi libidinem, & delectati[illegible] in [illegible] ter ex nomine res à fine plerunq; n[illegible] tur [illegible] ab optimo, vnde ſicut coni[illegible] mon[illegible] bo[illegible] nomen accepit, quod per[illegible] monium [illegible] paliter [illegible] ritur.

Secund[illegible] [illegible] io naturalis dictat prolis educatio n[illegible] ſq. a[illegible] per ea[illegible] ē, & ideo per conſequ[illegible] vu[illegible] entator S[illegible] hicorū natura vi[illegible] in[illegible] libidine[illegible] vere [illegible] habere [illegible] vt [illegible] iniquit[illegible] [illegible] & ideo non vu[illegible] [illegible] am, etiam non [illegible] teri [illegible] quand[illegible] e[illegible]

Tertio [illegible] ex eodem fundamento [illegible]

[illegible]

&[illegible] cōmitt[illegible]

[illegible]

[illegible] communi proli, vnde, & [illegible] ante comple [illegible] societate [illegible] in [illegible] ad cum [illegible] fœminam [illegible] fit, & [illegible] q[illegible] e n[illegible] coniun [illegible] o, q[illegible] c̄o tra [illegible] ræ.

T[illegible] rale p[illegible] ſſime, q[illegible] a [illegible] o[illegible] & [illegible] piendo h[illegible] naturale, e[illegible] conc[illegible] o tertia, quod ha bet [illegible] ſiue ac[illegible] ere ad [illegible] uam per ma [illegible] naturæ patet de mul- tis [illegible] animalibus.

[illegible] dicendum eſt ad rationes in oppoſitũ ad [illegible] patriar[illegible] reſpon. quod ancillæ ad q[illegible] eſſi veræ fuerunt vxo- r[illegible] neutrũq; accedebatur.o.ad ipſas ma [illegible].

A[illegible] ſpon. negando conſequentiam, & [illegible] quantum ad multa lex non [illegible] ra er[illegible] nde accedere ad concubinam ma lam [illegible] rep[illegible] abant, ſed paſſim fornicatione quaſi te[illegible] le leges multæ eorum fuerũt in[illegible] natur[illegible] lege naturę [illegible] quas fuit illa de fornicatione, vnde præualente religione chri- ſtiana lex illa, & multæ aliæ extirpatæ ſunt, vnde Ambroſius libro de patriarchis dicit, nemo ſibi blan- diatur de legibus hominum, omne ſtuprum adulte- rium eſt, nec viro licet, quod mulieri non licet, ea- dem à viro, quæ ab vxore debetur caſtimonia, quic- quid in ea, quæ non ſit legitima vxor cõmiſſum fecit adulterij damnatur crimine.

Ad tertiam reſpon. quod ratio non procedit mul tiplici ratione, primo, quia iniuria opponitur iuſti- tiæ, lex autem naturalis non ſolum prohibet iniuſti- tiam, ſed etiam oppoſita omnium virtutum, hic con tra legem naturæ eſt, vt aliquis immoderatè come- dat quãuis talis rebus ſuis vtẽs nulli faciat iniuriã, tũ ſecundo facit iniuriam Deo contra cuius ſtatutum præſumitur agere, tunc tertio, quia facit ibi iniuriam pro eo, qu[illegible] ſe de or[illegible] nando peccat, tum quarto, quia licet an[illegible] ſit res Domini, quo ad obſequium, non tamen eſt res ſua ad concubitum, tum quinto, quia etiam intereſt qualiter quiſq; re ſua vtatur, tum ſexto, quia talis facit etiam iniuriam proli procrean dæ ad cuius bonum non ſufficienter talis coniunctio concubinaria ordinatur, vt dictum eſt ſupra.

Ad quartam reſpon. negando conſequentiam, & ratio eſt, quia quamuis aliqui ſufficienter prouideãt proli quorum adea, quæ reſpiciunt bonum prolis, quamuis in concubendo hanc intentionem habeant, hoc tamen eorum concubitum non excuſat, quoniã ſit contra legem naturæ, quia cum ius non ſolũ ſcri- ptum, ſed etiam naturale potius adaptetur ad ea, quę [illegible] frequenter illud, quod cadit ſub legis determi natione iudicatur ſecundum illud, quod raro, & in aliqu[illegible] caſu [illegible] ere poteſt: præterea, vt dicit S. Tho. licet ali[illegible] de tali concubitu prolem quærat non eſt con[illegible] men[illegible] tali concubitus ad bonum prolis in quo nõ ſolũ intel[illegible] procreatio p quã ꝓles eſſe ac cipit, ſed etiã educatio, & inſtructio, ſicut dictum eſt.

QVÆST. V.

QV[illegible] pu[illegible] vio[illegible] eripi non [illegible] m[illegible] at[illegible] probatur, eſt [illegible] virtus an[illegible] entiam non ſentit. Corpo[illegible] o vnde quam uis corpus [illegible] corru[illegible], pudicitia men- tis ſeruetur [illegible] tamen caſ[illegible] p[illegible] tur ſicut bea ta Lucia fertur dixiſſe Paſchaſio [illegible] v[illegible] e feceris violari, [illegible] tas m[illegible] ad [illegible] non .n. inquinatur corpus, ni[illegible] de [illegible] tis. Nam ſi in thura manu mea ponas & per [illegible] eã ſacrifi- ciat Deus hæc attendit, & [illegible] de [illegible] & voluntatibus iu[illegible] cat Deus.

Hinc Ambroſius ſ[illegible] in lib. 2. de virg[illegible] lerabilius eſt mentem virginem quam carnem habe- te vtrumq. [illegible] ſi [illegible] ceat, ſi non liceat [illegible] non homini caſtæ, ſed Deo ſimus virg[illegible] poteſt adulterari non poteſt, vbicumq. Dei virgo eſt tem- plum Dei eſt [illegible] lupanaria infaman[illegible] ſed caſtitas etiam [illegible], & [illegible] ad vir- ginem lapſam c. 4. De vera non p[illegible] eſt [illegible] corrum- pi, niſi mens fuerit ante corrupta, & Iſido. in Syno di mis lib. 4. Non poteſt corpus corrumpi, niſi prius animus fuerit corruptus, munda à contagione anima caro non peccat c. 1. & ſeq. 32. q. 5.

Pro declaratione huius q. notandum eſt, quòd duplex eſt pudicitia. ſ. corporis, & animi, pudicitia corporis, quæ carnis integritas dicitur per violentiã aufertur c. nuptiarum. 25. q. 1. pudicitia vero animi per uiolentiam ſine uoluntate auferri non poteſt.

QVÆST. VI.

ECCE, quòd iſta dimitti non valet &c.

Pro declaratione huius q. notandum eſt, quod adulter adulterum dimittere non poteſt, quia ex quo vir in eodem peccato extitit non debet uxorem punire accuſando conſimili peccato delin- quentem cum dictum ſit Ioan. 8. quicumq. ueſtrum ſine peccato eſt, primus lapidem in illam mittat, & Luc. 6. (Hipocrita primum eijce trabẽ de oculo tuo, & poſtea educas feſtucam de oculo fratris tui, & Au. in epiſt. ad Paſcentium 174. Iniquum eſt, ut quiſq. de alio iudicare uolet, & iudicari de ſe nolit, unde in hoc dici ſolet, quod paria delicta mutua compenſa- tione tolluntur c. fin. de adulter.

QVÆST. VII.

NVnc autem quæritur ſi ille, qui dimiſerit uxo- rem ſuam cauſa fornicationis illa uiuente aliã ducere poſſit.

Pro declaratione huius q. uidendum eſt unum.

ARTIC. I.

Vtrum diuortio celebrato vir poſſit aliam uxorem ducere, vel uxor alium uirum.

1 AD hoc uidetur dicendum, [illegible] & fa- cit primo Mat. 19. qui dimiſerit [illegible] & duxerit aliã excepta cauſa forni[illegible].

 mechatur

mechatur, ergo ſi ſecta eſt exceptio licèt ex cauſa fornicationis di[illegible]ere, & [illegible]am ducere.

2 Præterea [illegible] vir in nullo tenetur vxori nec quantum ad de[illegible]tum ſoluendum, nec quo ad cohabitationem, ergo à lege vxoris ſolutus, ergo c[illegible]m alia [illegible]ntrahere poterit.

3 Præterea vxor adulterando diuiſit carnem ſuã, ſed ſacramentum [illegible] matrimonij eſt, quòd ſint duo in carne vna, er[illegible]o ſacramentum per fornicationem ſolutur, & conſequenter aliam ducere poteſt.

Sed contra facit c. 1. 32.q.7. vbi Aug. de bono coniug. c 7. di[illegible]t interueniente diuortio, non abolerur illa confederatio nuptia[illegible]s, ita vt ſibi coniuges ſint etiam ſepara[illegible] in [illegible]a. ead.q. vbi Aug [illegible]b. 2. c. 4. de adulterinis, licitè dimittitur coniux ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris &c.

Reſpon. dicendum, quòd cum fuerint legitimæ perſonæ fuit inter eos ſacramentum, quòd eſt vinculum inſolubile, vnde diuortium non eſt ſeparatio quantum ad vinculum ſacramentale, vnde 1. Cor. 7. præcipio non ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere, quod ſi di[illegible]ceſſerit manere innuptam, ſecundo facit ratio, quia ſi alter poſſet nubere cũ matrimonium non claudicet, poſſent vterq. nubere, ergo quotieſcunq. aliqua vellet alterum maritum poſſet habere fornicando, quod ſtultum eſt, tertio facit ratio ſi propter fornicationem ſolueretur matrimonium omnino, ergo ſi aliquis cognoſceret vxorem ex quo fornicata eſt cum iam non ſit inter eos matrimonium peccaret mortaliter, quod inconueniens eſt dicere. Quarto facit ratio, quia nullus debet de peccato ſuo reportare commodum, ſed reportaret ſi liceret adulterę ad aliud magis deſideratum connubium tranſire, & eſſet occaſio adulterandi volentibus alia matrimonia quærere, ergo non licet. S. Thom. in ſuplem. 3. p q. 62. art. 5.

Ad primum reſpon. negando conſequentiã, qoia exceptio illa in verbis Domini nõ refertur ad vtrũq. actum, ſed ad alterũ tãtum. ſ. ad actum dimiſſionis.

Ad ſecundum reſpon. negando conſequentiam, quia licet vir facto diuortio in nullo teneatur vxori, nec vxor viro, nihilominus tamẽ ſacramentaliter eſt ligatu[illegible]ei, & quia eſt ei alligatus quamdiu viuit, ideo non poteſt alteri alligari, poteſt tamen continentiam vouere viro inuito, ex quo propter debitum priuauit ſe iure petendi debitum.

[illegible] tertium reſpon. negando conſequentiam, quia no[illegible]ſt de ratione [illegible]a[illegible]ramenti, quod caro ſit indiui[illegible] de nobilitate, & dignitate, quamuis. n. caro [illegible]us [illegible]udat, vi[illegible]ominus ſunt duo in carne vna.

Q V Æ S T. VIII.

C[illegible] ut, quòd hic vxorẽ [illegible] dimit [illegible] ducere nõ poteſt, quęritur ſi liceat [illegible] infidelẽ ad fidem [illegible] A[illegible] aff[illegible] in lib. [illegible] c. 1. 3[illegible] 8. [illegible] bona [illegible]

ſi cu[illegible]m, [illegible]ta illud non [illegible] facienda mala, vt eueniant bona.

C A V S A XXXIII.

QVidam vir maleficijs impeditus vxori ſuæ de[illegible] reddere non poterat, al[illegible] interim clanc[illegible]o eam c[illegible] à [illegible] ſeparata corruptori ſuo public[illegible], crimen, quod admiſerat corde [illegible]ntũ Deo c[illegible]nfitetur, tede[illegible] huic facultas cognoſcendi eam, repetit vxorem ſ[illegible]am, qua recepta, vt expeditius orationi vacaret, & ad carnes angi prius accederet, continentiam ſe ſeruaturum promiſit, vxor vero cõ ſenſum non adhibuit.

1 Hic quæritur an propter impoſſibilitatem coeundi à viro ſuo aliqua [illegible]nda.

2 An poſt ſeparationem ei nubere valeat cum quo prius fornicata eſt.

3 Si ſola confeſſione cordis crimen poſſit doleri.

4 Si tempore orationis, quis valeat reddere cõiugij debitum.

5 An vir ſine conſenſu vxoris continentiam uouere poſſit, vel ſi minis, uel terroribus licentiam vouendi ab ea extorquere valeat.

Q V Æ S T. I.

QVod autem propter impoſſibilitatem reddendi debitum &c. pro declaratione huius q. videndum eſt.

A R T I C. I.

Vtrum impoſſibilitas coeundi ſeparet matrimonium.

1 AD hoc uidetur dicẽdũ, quòd non, quia verũ eſt mat[illegible]moniũ ſine carnali coitu, ſed quando eſt ſol[illegible], docũ[illegible] a[illegible] habet e[illegible] perfectũ, ſine quo non impeditur aliquid per defectum illius, ergo impotentia coeundi non impedit matrimonium.

2 Præterea uoluntas continendi in utroq. coniugu non ſoluit matrimonium, ergo nec neceſſitas continendi pari ratione, ſed ubi eſt impotentia, eſt neceſſitas continendi, er[illegible]o &c.

3 Præterea matrimoniũ eſt uinculũ inſolubile, ſed poſſibile eſt impotentiã coeundi accidentalẽ contrahi, ergo ſi non ſoluitur poſt matrimoniũ cõtractum ſuperueniente impedimento, nec dicetur ſolui ante,

Sed contra fac[illegible] c. 1. 33. q. 1. ubi Greg. Ioanni Rauenati ſc[illegible]bens dicit, quod autẽ interrogaſti de hi[illegible] qui matrimonio uinctiſũt, & nubere nõ po[illegible]ut, ſi ille aliã vel illa al[illegible]ũ ducere poſſit, de quib. ſcriptũ eſt, uir, & mulier ſi ſe cõiunxerint, & poſtea dixerit mulier de uiro, quod non poſſit coire cũ ea, [illegible] poteſt probare p iuſtum iudicium, quod uer[illegible] ſit a[illegible]piat alterum, ſi autem ille aliam acceperit [illegible]eparentur, S. Thom. in ſupplem. 3. p. q. [illegible]8. art. 1. & ſe[illegible].

Reſp. dic[illegible] ce[illegible]is [illegible]nb. prima, quòd impotẽ[illegible] coeũdi [illegible], & [illegible] perpetua impedi[illegible] matrimoniũ [illegible], & [illegible]iã [illegible]ctũ, [illegible] [illegible]o p[illegible]batur [illegible] mo[illegible], in ma[illegible]rimonio obl[illegible] homo ad redd[illegible]ũ d[illegible]ũ, [illegible] n[illegible] poteſt ſe o[illegible]a [illegible] ten[illegible] c[illegible]e non poteſt [illegible] [illegible]ere.

Secundo

Secundo ſic matrimonium eſt inſtitutum in officium,&in remedium,ergo inter perſonas inter quas, nec officium, nec remedium poteſt eſſe, non poteſt eſſe matrimonium.

Secunda concluſio ſi alter coniugum petat ſeparationem ſeparandi ſunt, ſed ille ex parte cuius allegatur impedimentũ perpetuo maneat abſq. ſpe coniugij alius vero cui vult nubat.

Tertia concluſio,ſi ambo volunt mutuo cohabitare poſſunt, vt qui nõ poteſt mulierem habere,vt vxorem,habeat in ſororem.

Quarta concluſio, quòd ſi vir ſciat ſe impotentẽ ad coeundum, & ſcienter contrahit cum aliqua,ſi mulier vult cohabitare cum eo, non poteſt ab ea recedere, patet concluſio extra de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit c.primo, & extra eo.c. conſultario.verum quia dubium eſt vtrum impotentia talis ſit perpetua.Ideo Eccleſia vtriq. adhibet debitam diligentiam ad ſciendum perpetuitatem,& indicit cohabitare per tres annos, & experiri actum illum fideliter, & ſine fraude, & rimedio,ſi poſſent eſſe contra talem impotentiam.

Ad ſciendum autem,quòd præceſſerit, ſiue quod inuentum eſt creditur iuramento ſeptem teſtiũ, vel etiam inſpectioni clauſtorum, alioqui ſtatur verbo viri,decipitur tamen aliquando eccleſia, & cum conſtat de deceptione, quia repertum eſt, quod ille in quo impedimentum inuenitur carnalem copulam cum eadem, vel cum alia perfeciſſe iubet eos quos ſeparauerat ad priora vota redire, reintegrando præcedens matrimonium, & dirimendo ſecundum.

Si vero impotentia coeundi ſit temporalis cui poteſt ſubueniri beneficio medicinæ, vel proceſſu ætatis eſt concluſio quinta, quòd talis impotentia non impedit matrimonium:iſta cõcluſio patet C.de nup. l.ſancimus, & vigeſimaſeptima. quæſtione prima.c. nuptiarum bonum.in principio.His habitis dicendũ eſt ad rationes in oppoſitum.

Ad primum reſpon.negando conſequentiam,quoniam licet actus carnalis copulæ non ſit neceſſarius ad matrimonium,potentia tamen coeundi eſt neceſſaria,qui per matrimonium datur vtriq. coniugum poteſtas in corpore alterius,reſpectu carnalis copulæ concordat ſanctus Thomas,& Dominus Bonauentura, & Rychardus.

Ad ſecundum per idem patet reſponſio, voluntas .n.continendi non impedit matrimonium, quoniam vt dicit Dominus Bonauentura adhuc manet ordinabilitas ad actum cum voluntate, quia non eſt neceſſe eſſe perpetuam pro eo, quod voluntas poteſt verti, & ideo non eſt ſimile de impotentia coeundi & de voluntate continendi.

Ad tertiam reſpon.negãdo conſequentiã, & ratio eſt, quia licet verum ſit quòd poſtquã matrimoniũ contractum eſt legitime, ſi tunc ſuperuenerit illegitimitas non ſoluit matrimonium, ſi tamen præuenit impedit contractionẽ,& ideo impedit,quod eſt ſi videatur matrimoniũ cõtrahi ſecũdũ facies hominum tamen ſecundũ veritatem nõ cõtrahitur, & ideo dicitur dirimere iã cõtractũ, nõ quia illud vinculũ infringant, ſed tantũ eſt impedimentũ, quod,& ſi de facto conſumetur in facie hominum,nullã tamen ſoliditatem habet,hæc Dominus Bonauentura.

QVAEST. II.

Qvod autem ei cum quo prius fornicata fuerat &c.

In hac q.dicitur an illa poſſit duci in coniugium,quam prius polluit quis per adulteriũ,& cõcl. eſt,quod ſi adulter non fuerit machinatus in mortem viri,nec vxor fidem dederit adultero de contrahendo cum eo,tunc poteſt cum illo cõtrahere, quia mulier mortuo viro ſoluta eſt à lege viri, & poteſt nubere cui vult in Domino,iuxta Apoſt.1. Cor.7.de hoc dictum eſt ſupra 31.q.1.

QVÆST. III.

HIS breuiter decurſis, in quibus extra negotij finem aliquantulum euagati ſumus ad præpoſitæ cauſæ tertiam quæſtionem pertractandã qua quæritur utrum ſola cordis contritione, & ſecreta ſatisfactione,abſq.oris cõfeſſione quiſq.poſſit Deo ſatisfacere tedeamus.

Huius q.occaſione Magiſter hic lõgum tractatum de pœnitentia interſit, qui tractatur in ſeptem partes,quæ diſtinctiones nuncupãtur,partitus eſt,in quarum prima proponitur,& tractatur quæſtio præmiſſa an abſq. oris confeſſione, & ſatisfactione per ſolã cordis contritionem peccatum dimittatur. In ſecunda tractat,an charitas ſemel habita poſſit amitti, in tertia proponit an pœnitentia ſit iteranda,vel nõ in quarta,an peccata dimiſſa redeant, in quinta, quæ in pœnitentia aſſumenda à peccatore conſideranda veniant.In ſexta cui,vel qualiter pœnitens confiteri debeat,in ſeptima de pęnitentia finali. 1.Quæ in vitæ fine quæritur,& accipitur,an.ſ.valeat ad vitam conſequendam,vel non.

Pro declaratione primę diſtinct. vidẽdum eſt primo.

DE POENIT. DIST. I.

ARTIC. I.

Vtrum ſola contritione abſque confeſſione, & ſatisfactione exteriori dimittatur peccatum.

1 AD hoc videtur dicẽdũ, quòd ſic, primo, qa qui poteſt plus poteſt,& minus, ſed ſola cõtritio in caſu poteſt ſupplere vicẽ baptiſmatis ergo etiam ſupplere poteſt vicem confeſſionis.

2 Præterea,quæcunq. medicina,quę omnia illa in ſe claudit,quæ opponuntur morbo,& cauſis morbi illa per ſe ſine alia efficax eſt ad morbi expulſiones, ſed cõtritio eſt huiuſmodi medicina cõtra actuale mortale peccatum,ergo ſine confeſſione,& ſatisfactione excludit morbũ,maior patet ex ſe, minor probatur ex eo,quod in actuali peccato nihil aliud eſt,niſi culpa, & pęna,&cõtraria illorũ ſunt in contritione,quia gratia cõtrariatur culpæ,& pęna de peccato cõtrariatur paſſioni,quę eſt delectatio,& ſuſtinentia illius doloris,ſoluit pęnę obligationem,quæ eſt in reatu.

3 Præterea Maria Magdalena per ſolam cordis contritionem fuit ſanata,vt habetur Luc.7.ergo &c.

 4. Præte-

Præterea quęcunq. ſunt de eſſentia, & de neceſſitate alicuius, nunquam relinquũt ipſum, ſed confesſio, & ſatisfactio quandoq. noo ſunt de pęnitentia, vel non pro vt modo ſunt, ergo non ſunt de eſſentia. Ergo cum pænitentia per eſſentiam ſuam ſit ſufficiens ad morbi expulſionem, & ſola contritio ſit eſſentialis, videtur, quod ipſa ſola ſine confeſſione & ſatisſactione ſufficiat ad actualis peccati delectionem.

5 Præterea in momento infuſionis gratiæ ſoluitur culpa, & pœna æterna, & hoc momentum in contritione ante confeſſionem eſt, & ſatisfactionem, ergo videtur idem, qood prius.

Sed contra dicitur. cap. non poteſt. de pænit. Diſt. 1. vbi Ambro. lib. de paradiſo. c. 14. Non poteſt. quiſquam iuſtificari à peccato, niſi ante fuerit peccatum confeſſus, & c. perfecta. de Pœn. Diſt 1. vbi Ioannes ós aureum de pœnitentia dicit, perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre, & infra in corde eius contritio, io ore confeſſio, in opere tota humilitas, hæc eſt fructiſera pœnitentia, vt nouisſimæ in concil. Trid. ſeſſ. 13. Can. 6.

Reſpon. dicendum, quòd omne ſacramentũ conſiſtit in diſpenſatione miniſtrorum eccleſiæ, ſed nihil diſpeoſatur, niſi cognitum, ergo ad hoc, quod miniſter operetur circa pœnitentis peccata, oportet ipſam præcognoſcere peccatum, ſed non poteſt ſcire, niſi per confesſionem, ergo ad diſpenſationem ſacramenti exigitur confesſio, per ſolam, ergo contritionem, vt excludit confesſionem, & ſatisfactionẽ, tam in actu quam in propoſito non dimittitur peccatum, ſed neceſſe eſt, quod confesſio, & ſatisfactio ſaltem propoſitæ ſimul cum contritione concurrant ad dimisſionem peccati, vnde etiam ſine iſtis noo eſt vera contritio.

Ad primum reſpon. negando minorem ſi intelligatur, quòd contritio excludit tam propoſitum baptiſmi, quàm actũ ſuppleat vicem baptiſmi, nunquã excludit votum baptizandi in non baptizato, ſed actum tantum, & ſimiliter concedimus, quòd contritio in ſimili articulo necesſitatis poteſt excludere actum confesſionis, ſed nunquam votum ſi adſit facultas, dicta autem omnia operantur in voto exiſtentia, quia Deus reſpicit voluntatem, quæ cum ſit cõpleta pro facto habetur.

Ad ſecundum reſp. quòd maior non eſt vera, niſi medicina illa omnia, quæ continet ſufficienter illa contineat, præterea illa minor eſt falſa, quia contritio huiuſmodi non eſt medicina ſufficiens ſine confesſione, & ſatisfactione in voto, vel in actu exiſtentibus.

Ad tertiom reſpon. quòd non eſt ſimile de illis, qui immediate remisſionem peccatorum ſuſceperũt à Chriſto, qui haboit poteſtatem excellentiæ.

Ad quartũ reſp. negãdo minorẽ, quoniã ſemper exigebatur aliqna recognitio peccati, præcedẽs ipſum peccatũ in genere, vel ſpecie, vel nnmero, & ita pænitentia nunquã fuit ſine cõfesſione quãtũ ad effectũ confesſionis in genere, licet ſine confesſione tali qualis nũc eſt in eccleſia, & p cõſequens habetur in voto ad minus cõfesſionẽ, & ſatisfactionem eſſe de eſſentia pœoitentię.

Ad quintum reſp. quòd licet in momento tollatur culpa, tamen exigitur motus liberi arbitrij in peccati deteſtationem, cum qoo concurrunt in eodem momento confesſio, & ſatisfactio in voto, nihil. n. prohibet, quod tria iſta ſint in eodẽ momento vnom in actu. ſ. contritio, & duo in uoto. ſ. confesſio, & ſatisfactio.

DE PENITENT. DIST. II.

QVIA vero de pænitentia ſemel cæpit haberi ſermo aliquantulum altius repetendum videtur &c.

In hac Diſtinct. tractatur vtrũ pænitẽtia posſit iterari, vel non, verum quia ſolutio huius q. multum videtur pendere ex ſolutione alterius q. videlicet an. charitas ſemel habita posſit amitti, vel noo, primo dicemus de hoc, deinde in ſeq. Diſt. dicetur de reiteratione pœnitentię.

ARTIC. I.

Vtrum charitas ſemel habita amitti posſit.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, primo per cap. charitas, de pœnit. diſt. 2. vbi Aug. ad Iulianum comitem ſcribit dicens, charitas, quæ deſeri poteſt nunquam vera fuit, ſi ergo charitas ſemel habeatur nunquam amittetur.

2 Præterea Aug. ſnper epiſt. 1. Iohãnis tract. 8. Radicata eſt charitas, ſecurus eſto, nihil mali procedere poteſt. c. 3. de pænit. Diſt. 2.

3 Præterea, quòd eſt fortisſimum non poteſt vinci à debilisſimo, ſed charitas eſt fortisſima, quia fortis eſt, vt mors. c. 4. de pænit. Diſt. 2. vbi Greg. in 10. Moral. c. 22. facit cantica. 8. valida eſt vt mors dilectio, peccatum autem eſt debilisſimum, quia malum eſt infirmum, & pigrũ, vt dicit Dion. in. 4. de Diu. nom. ergo charitas nullo modo poteſt per peccatũ expelli.

4 Præterea liberum arbitrium nõ inclinatur ad peccatum, niſi per aliqood motiuũ ad peccandũ, & amorẽ ſui, & cupiditatem, & quidquid aliud huiuſmodi ergo charitas amitti non poteſt.

5 Præterea ſi peccatũ expellit charitatẽ, aut peccatũ, qoòd eſt, aut quod nõ eſt, ſed nõ peccatum quod eſt, quia illud charitatẽ nõ ſuperat, nec illud, quod oõ eſt quia illud, quod nõ eſt non poteſt agere, ergo peccatum non expellit charitatem.

6 Præterea omnis, qui haber charitatem eſt natus ex Deo, ſed omnis natus ex Deo non peccat 1. Ioã. 3. ergo omnis, qui habet charitatem non peccat, & per coosequens charitas ſemel habita non amittitur.

Sed cõtra facit c. ſicut. de pænit. diſt. 2. vbi Aug. in tract. 9. de li. arb. dicit, ſicut ſeta introducit linũ, ita timor introducit charitatẽ, creſcit charitas, minuitur timor, & ecõuerſo de hoc dicitur in canone 23. cõcil. Trid. ſeſs. 6. de iuſtificat. Itẽ facit Apocal. 2. habeo aduerſum te pauca, quod charitatẽ primã reliquiſti. Itẽ quicunq. nõ poteſt peccare habet libernm arbitrium confirmatũ, ſed oõ omnis habẽs charitatẽ habet liberum arbitrium confirmatum, ergo aliquis habens charitatem poteſt peccare, & ita charitatem amittere. S. Thom. 2. 2. q. 44. art. 11.

Reſpon.

Reſpon. dicendum, quod ſicut dicit Gratianus in litera huius diſtinctionis, quorumdam fuit opinio, & ſententia, quòd charitas ſemel habita nunquam amittitur, & hoc poſueruot propter perfectionem illius vinculi, & ardorem ſiue feruorem amoris: crediderunt.n. illud vinculom eſſe tantæ perfectionis, quod nullo agente poſſet diſſolui, & illum amorem eſſe tanti feruoris, quòd nullo modo poſſet extingui propter dignitatem, & excellentiam ipſius chariraris, & hoc affirmare, niſi ſuot multis authoribos, ſicut in ipſa prima parte hoius diſtinctionis magiſter Gratianos ſatis copioſe oſtendit, ſed hæc poſitio non eſt opinio nec rationalis ſeoteotia, imo error, & inſania porius eſt dicenda, quoniam repugnat ſacræ ſcripturæ repugnat experimento fidei noſtræ, repugnat nihilomious rectæ rationi, ſicut in diſcurſu huius diſtinctionis luce aperta oſtendetur.

Pro intelligenria vero huios qoæſtiònis eſt notaodum cum ſancto Tho. in ſecunda ſecundæ quęſtio. 24.art. 11. qoòd tripliciter poſſumus cõſiderare charitatem, vno modo ex parte ſpiritus ſancti moueotis animum ad diligendum Deum, & ex hac parte charitas impeccabilitatem habet ex virtute ſpiritus ſancti, qui ineffabiliter operatur, qoodcunq. voluerir, vnde impoſſibile eſt hæc duo eſſe vera ſimul, quod ſpiritus ſanctus velit mouere aliquem ad actum charitatis, & quod ipſe charitatem amittat peccando, nam donum perſeuerantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certiſſime liberantur quicumq. liberantur, vt Auguſt. dicit io libro de prædeſtinatione ſanctorum. Alio modo poteſt conſiderari charitas ſecundum propriam rationem, & ſic charitas non poteſt, non niſi illud, quod pertinet ad charitatis rationem, vndè charitas nullo modo poteſt peccare, ſicut nec calor poteſt infrigidire, & ſic in iuſtitia non poteſt bonum facere, vt Aug. dicit in libro de ſermone Domioi in monte.

Tertio modo poteſt conſiderari charitas ex parte ſubiecti, quòd eſt vertibile ſecundum arbitrij libertatem, poteſt autem attendi comparatio charitatis ad hoc ſubiectum, & ſecundum vniuerſalem rationem, quo comparatur forma ad materiam, & ſecundum ſpecialem rationem, quo comparatur habitus ad potentiam, eſt autem de ratione formæ, quod ſit in ſubiecto amiſſibiliter quando nõ replet totam potentialitatẽ materiæ, ſicut patet in formis generabilium, & corrupribilium, quia materia horum ſic recipit vnam formam, quaſi non repleta potentialitate materiæ, per vnam formam, & ideo vna forma poteſt amitti per acceptionem alterius, ſed forma corporis celeſtis (quia replet totam materiæ potentiatitatem) ita quod non remanet io ea potẽtia ad aliam formã inamiſſibiliter ineſt. ſic ergo charitas patrię, quia totã potentialitatẽ rationalis mẽtis implet ſcilicet omnis actualis motus eius fertur in Deũ inamiſſibiliter habetur. Charitas autẽ vię nõ replet potẽtialitatẽ ſui ſubiecti, quia nõ sẽper actu fertur in Deũ vnde quando actu in Deum nõ fertur, poteſt aliquid occurrere per quod charitas amittatur. Habitui autem proprium eſt, vt inclinet potentiã ad agẽdum quod conuenit habitoi in quantum facit aliquid videri boonm, quod ei conuenit, malum aotem, quod ei repugnat, ſicut enim guſtos diiudicat ſapores ſecũdum ſuam diſpoſitionem, ita mens hominis diiudicat de aliquo faciendo ſecundum ſuam habitualem diſpoſitionem. Vnde, & philoſophus dicit in 4. Ethic. quod qualis vnuſquiſq. eſt, talis finis videtur ei, ibi.n. charitas inamiſſibiliter habetur, vbi id quod conuenit charitati noo poteſt videri, niſi bonum.ſ. in patria, vbi Deus videtur per eſſentiam, quæ eſt ipſa eſſentia bonitatis, ideo charitas patriæ amitti oon poteſt, charitas autem uiæ, in cuius ſtato non videtur ipſa Dei eſſentia eſſe eſſentia bonitaris) poteſt amitti. His viſis dicendum eſt ad rationes in oppoſitum.

Ad primã reſpon. dupliciter primo iuxta S.Tho. in 2.2 & in.qq.diſputatis, quòd vera dilectio de ſui ratione habet, quod nunquam amittatur, qui enim vere diligit hoc in animo ſuo proponit, vt nunquam dilectionem amittat, ſed quandoq. propoſitom mutatur, ſic dilectio, quæ vera fuit amittitur, ſi autem aliquis habuit in propoſito vt à diligendo, quando q. deficeret vera dilectio non fuiſſet, dicimus ergo quòd charitas, quæ deſeri poteſt ex ipſa ratione charitatis vera charitas non eſt, hoc enim eſſet ſi hoc in ſuo amore haberet, ſicut dictum eſt, quod ad tempus amaret, & poſtea amare deſineret, quod non eſſet veræ dilectionis, ſed ſi charitas mutatur cõmutabilitate ſubiecti contra propoſitũ charitatis, quod in ſuo actu includitur, & hoc non repugnat veritati charitatis.

Secundo reſpon. iuxta Dominum Bonauenturã in 3. Diſt. 31. in expoſitione literæ, qnòd virtus vera dupliciter dicitur, aut quia habet operationem debitam ſibi, aut quia producit ad finem, propter quem eſt, & hoc vltimo modo dicitur io authoritate pręfata charitas, quæ deſeritur non vera, quia ſi deſeritur non acquiritur finis debitus, ideo potius vana, quàm vera eſt reputanda, & ita authoritas præfata non facit contra propoſitum.

Ad ſecundam cum dicitur, ſi charitas eſt radicata nihil mali producere poteſt, reſpondetur, quòd verum eſt quantum eſt de ſe, quia ſic (vt dictum eſt) charitas non poteſt, niſi id, quod pertinet ad rationẽ eius, oihilominus ex parte vertibilitaris ſubiecti poteſt alind contingere, ſicut dictnm eſt, & ad confirmationem cum dicitur, quod hahens charitatem habet Chriſtum fundamentum reſpondetur, quod iuxta Dominum Booauenturam verum eſt, ſed ſic Chriſtus eſt fundamentum, quod non ſuſtentat, niſi volentem ſibi inniti, & ſpiritus ſauctus non gubernat in eſſe gratuito, niſi volentem ſibi corporari, & ideo, quamuis id fundamentum ſit immobile, & adiorotium ſit immutabile, tamen quia liberum arbitrium ex ſui defectibilitate recuſat inniti illi fundamento, & cooperari illi adiutorio, peccando deficit in ſe ipſo, ac per hoc priuatur charitate propter defectum ſui, non propter defectum fundameoti, aut adiutorii.

Ad tertiam reſpond. negando conſequentiam qooniã nõ eſt de defectu charitatis, quod à peccato vincatur, ſed ex defectu habentis charitatem, quia non vtitur charitate, vt dictum eſt.

Ad quartam reſpon. quòd charitas ſecundum rationem ſui actus excludit omne motiuum ad peccandum pertinet.n. hoc ad rationem charitati, vt velit non concupiſcere, nec inordinate amare, ſed quando q. contingit, quòd charitas actu non agit, & tunc poteſt interuenire aliquod motiuum ad peccandum, cui ſi con ſentiatur charitas amittitur.

Ad quintam reſpon. iuxta S. Thom. in 3. quòd in eodem inſtanti in quo peccatum aduenit charitas expellitur, & ſicut illud eſt primum inſtans, in quo peccatum eſſe incipit, ſicut patet in naturalibus de duabus formis contrarijs.

Ad ſextam reſpon. quòd authoritas illa intelligitur ſi ille qui habet charitatem velit vti charitate, per quam filius Dei eſt, per eam.n poteſt peccato reſiſtere.

DE POENIT. DIST. III.

HEC de charitate breuiter ſcripſimus propter eos qui pœnitentiã negãt reiterari poſſe &c. Pro declaratione huius diſt. videndum eſt,

ARTIC. I.

Vtrum pęnitentia poſſit iterari.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, quia ſacramentum pœnitentię habet efficaciam à paſſione Chriſti, ſed paſſio Chriſti eſt vnica, ergo, & pœnitentia.

2 Præterea ſicut baptiſmus non iteratur ne. fiat iniuria ſacramento, ita eadem ratione nec pœnitentia iterari poteſt.

3 Præterea venia incentiuum præbet delinquendi, ſed Deus nemini dat occaſionem peccandi, ergo dari non debet locum pœnitentiam iterandi.

4 Præterea ſpiritualis curatio, quæ per pœnitentiam fit ſignificatur per corporales curationes, quas Dominus miraculo fecit, ſed in illis curationibus non legitur, quod aliquem bis ſanauerit, ergo nec per pęnitentiam aliquis poteſt bis ſpiritualiter ſanari.

Sed contra facit cap. ſepties de pœnit. diſt. 3. vbi Hieron. in epiſt. ad Ruſticum de pœnit. ibi, ſepties cadit iuſtus, ſi iuſtus quomodo aditur, ſed iuſti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam ſemper reſurgit, & non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi conuertatur ad pœnitentiam peccata donantur.

Secundo illud Ezech. 18. quotieſcunq. ingemuerit peccator, & c. omnium iniquitatum ſuarum non recordabor, ſed non dicit peccatorem, ergo etiam verum eſt de eo, qui recidiuauit, quia terminus in cõditionali, & ante poſitus, tenetur vniuerſaliter. S. Thọ. 2.2. q. 84. art. x.

Reſpond. dicendum, quòd error fuit maximus, & crudeliſſimus, quorumdã, qui tangitur in hac diſtinctione, qui pręſumpſerũt dogmatizare, quòd pœnitẽtia non poſſit reiterari error iſte recte crudeliſſimus eſt, tum quia clauderet viſcera diuinæ miſericordiæ, tum quia ferè omnes peccatores cogeret deſperare, vnde confitendũ eſt, quod pęnitentiã reiterari poteſt quandiu ſumus in hac vita, quę cõcluſio probatur ſic Eccleſiaſtic. 21. Diſt. ſecundum magnitudinẽ eius ſic, & miſericordia illius cũ eo eſt, ſed magnitudo illius eſt infinita, ergo, & miſericordia, ergo nõ coarctatur per vnam pœnitentiã, vt poſtmodum ad ſe conuerſus non parcat,

Præterea ſecundo ſic. Deus proniorũ eſt ad miſerandum, quàm ad puniendum, ſed quãtumcunq. homo Deo ſeruierit, ſi pænitet de bono facto Deus obliuiſcitur bonorũ, cuius ergo per oppoſitum ſi pœnitet de malo remittet ei mala, quæ egit.

Tertio iuxta Alexan. de Hales, & Bonauenturam, ſi homo non poteſt iterum pœnitere, aut, hoc eſt non poteſt iterum pænitere, aut quia Deus non acceptat, nõ primo, quia lib. arb. eſt in nobis vertibile, & tota die verti videmus, non ſecundo modo, quia pęnitere eſt cõteri, & humiliari de peccato, ſed dicit pſa. 50. ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiatum Deus non deſpicies, ergo nec ex parte hominis confitentis, & pęnitentis, nec ex parte Dei ſuſcipientis prohibetur pœnitentiã iterari.

Ad rationes in oppoſitum ad primam reſpon. negando conſequentiam, quoniam non eſt ſimile de pœnitentia, & baptiſmo, vnde quare pœnitentia reiteratur, & non baptiſmus eſt quadruplex ratio, vt ponit S. Thom. in 4. di. 14. Prima eſt, quia pœnitentia non imprimit characterem, ſicut baptiſmus, character autem eſt indelebilis, Secunda, quia baptiſmus eſt contra morbum non reiterabilem. ſ. contra originale peccatum, pęnitentia autem contra peccatum actuale, quod iteratur. Tertia, quia baptiſmus habet efficaciam à paſſione Chriſti, ſine actu noſtro, & ideo, quia paſſio eſt vna tantũ, baptiſmus eſt vnus, ſed pœnitentia eſt ſanatio ſpiritualis, ſemel autem aliquid generatur, ſed pluries curari, ſiue ſanari poteſt, quandiu in hac vita viuit.

Ad ſecundum patet reſponſio ex prima, quia non eſt ſimile de pœnitentia, & de baptiſmo.

Ad tertium reſpon. S. Tho. quod ſicut iuſtus Dominus ſummè iuſtitiam diligit, ita ſummè peccatum odit, & ita quantum ex hoc ipſo eſt ipſum deſtruere ſemper paratus eſt, dumtamen ex parte hominis non remanet, qui pænitentiam negligit, vel contendit, nec obſtat, quod quidam ex hoc ſumunt occaſionem deſperandi, quod eſſet grauius, nam reſpondetur iuxta Dominũ Durandũ in 4. negãdo, quod hoc ſit facilitas veniæ, quę prębeat occaſionẽ talẽ, quoniã nõ eſt facilitas veniæ, quãdo ꝓ culpa exigitur pæna cõdigna, quod facit Deus remittẽdo culpam, quia ꝓ qualibet culpa quãtuncũq. iterata exigit pænã correſpondentem.

Ad quartam reſp. ſicut infra reſpondetur argumẽtis hæreticorũ vbi Aug. reſpondet huic argumẽto dicens, quòd p hoc, quod Domino ſanauit plures, nõ ſolum à diuerſis infirmitatibus, ſed etiã à ſimilibus plures.n. cęcos illuminauit, & plures leproſos mũdatos figuratũ fuit, quod homo p pęnitẽtiã ſanãdus erat à peccatis, quæ diuerſo tẽpore cõmitteret nec obſtat, quod nõ legit quod Dominus eundẽ infirmũ ſanauerit pluries, quia licet nõ legatur, nõ negatur tamẽ eſſe factum, ſed quia ſcriptum eſt Ioan. vltimo multo quidem, & alia fecit Dominus Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. præterea occulta fide

videmus,

videmus, quod frequenter homines infirmātur & diuina virtute (quæ omnia reſtaurat) curantur.

DE POENIT. DIST. IV.

QVia vero multurum auctoritatibus ſupra mõſtratum eſt pænitentiam uere celebrari & peccata uere dimitti ei, qui aliquando in crimen recaſurus eſt, quæritur an peccata dimiſſa redeant.

Pro declaratione huius diſt. uidendum eſt, an uerum ſit, quod propoſitum fuit.

ARTIC. I.

1 AD hoc videtur dicendũ, quòd peccata dimiſſa redeant quãtum ad maculam primo facit Pſal. 108. In memoriam redeat iniquitas patrum eius, & Matth. 18. ſerue nequam omne debitum dimiſi tibi.

2 Præterea remoto operimento apparet, quod operiebatur, ſed Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Per. 4. ergo uidetur, quòd per recidiuam peccati peccata dimiſſa redeant.

3 Præterea, ſicut ſe habet culpa ad mortificandum, ita ſe habet charitas ad uiuificandum, & èconuerſo, ſed charitas ſubſequens viuificat opera mortificata, ergo pari ratione culpa ſequens facit delere mala delera.

4 Preterea peccati delectio eſt effectus gratię immédiatus, ſed remota cauſa immediata remouetur effectus, ergo remota gratia priuatur dilectio peccati, ſequitur, quod priora peccata remaneant indeleta.

Sed contra cap. diuina clementia. de pęnit. diſt. 4. vbi Gelaſius Papa diuina clementia, peccata in ultionem vlterius redire non patitur. S. Thom. 3. par. q. 88. art. 1.

Reſpond, dicendum, quòd peccata dimiſſa non redeunt illo pacto quo ad eſſentiam, & culpam, ſiue maculam pro quo notandum eſt, quod aliquid poteſt redire dupliciter, vel in ſe, & ſic peccata dimiſſa non redeunt quantum ad maculam, vel in ſuo effectu, & hoc modo peccata dimiſſa redeunt in quantum ex peccatis dimiſſis, aliquid in ſequentibus relinquitur, ex hoc enim, quod homo Deum per peccatorem offendit poſt remiſſionem peccatorum prę cedentium quandam deformitatem ingratitudinis actus ſequentis peccati acquiritur, & ideo communiter dicitur, quod redeunt quantum ad ingratitudinem.

Ad primum reſpond. quòd omnes authoritates ſonantes, quod peccata dimiſſa redeant ſunt intelligendæ, quod redeant non in ſe, ſed in ſuo effectu, vt dictum eſt.

Ad ſecundam, in qua opponitur de remotione operimenti dicendum iuxta Dominum Bonauenturam, quòd aliud eſt operiri in conſpectu hominis aliud in conſpectu Dei, in conſpectu hominis operiri poteſt aliquid, ita tamen, quod propter hoc non deſinit, ſicut pictura operitur panno, non quia non ſit, ſed quia non apparet, in conſpectu autem Dei quæ nihil poteſt latere operire eſt facere, quòd non ſit & hoc modo charitas operit priora peccata dolendo ea, & ideo cum iam non ſit remoto operimento non [illegible] ratio autem procedebat de operimento primo concordat. S. Thom.

Ad tertiam de gratia uiuificante reſpond. dupliciter primo iuxta dominum Bonauenturam negando conſequentiam & ratio eſt, quia non eſt ſimile, tum ex parte gratiæ, tum ex parte bonorum, tum ex parte miſericordiæ, ex parte gratiæ quoniam ipſa eſt potentior ad bonum, quàm culpa in malum, ex parte bonorum, quia connexio eſt in bonis & manent in unitate corporis myſtici, nõ ſic eſt in malis ex parte etiam diuinę miſericordię eſt differentia, quia propitior eſt ad miſerandum, quàm ad cõdemnandum, & ideo non ualet.

Secundo reſpond. iuxta S. Thom. & D. Durandum, quòd non eſt ſimile de bonis mortificatis per peccatum, quod reuiuiſcant per pœnitentiam, quòd redeant per ſequentem culpam, quia merita nõ mortificantur per peccatum, niſi quia pręſtatur impedimentum quo durante non ſequitur præmium, & ideo amoto eo habent ualorem ſuum; ſed ipſa pœna debita peccatis non ſolum impeditur per pœnitentiam, ſed uere remittitur & ideo per ſequentem culpam non reuocatur, quin ſit ſimpliciter remiſſa, & non ſolum impedita, & ratio eſt ſecundum Thomam, quia remiſſio peccatorum eſt principaliter opus Dei, ſed mortificatio præcedentium meritorium eſt opus hominis, homo autem ſua actione nõ poteſt euacuare ſimpliciter opus Dei, quamuis poſſit impedire, ne ſibi poſſit, & ideo homo per peccatum ſequens non poteſt remiſſionem peccatorum præcedentium annullare, & ita per conſequens peccata illa remiſſa non poſſunt redire, poteſt autem ſua actione euacuare, quod per ipſam factum eſt, & ideo poſt mortificationem meritorum præcedentium per merita ſequentia pœnitus annullare precipue gratia adiutus.

Ad quartam reſpond. quòd duplex eſt cauſa quædam educens effectum tamen in eſſe quædam eſt cũ hoc conſeruans, de ſecũda habet veritatem illa maxima, quòd deſtructa ea deſtruitur effectus, non de prima, vnde cultellus infligit plagas, non tamen oportet, quòd deſtructo cultello deſtruatur plaga, ſic in propoſito eſt intelligendum, quod gratia in ſuo primo aduentu facit culpam, quæ inuenit in anima non eſſe.

DE POENIT. DIST. V.

IN pœnitentia autem, quæ peccatorum conſiderare oportet.

Pro declaratione huius diſtinct. uidendum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum circunſtantiæ aggrauent peccatum.

1 AD hoc uidetur dicendum, quòd non, quia nihil augetur, niſi ex ſuo ſimili, vnde intentio qualitatis quantitatem corporalem, nõ negat, ſed aditio alterius corporis, ſed circunſtantiæ non ſunt peccata, ſed ſunt quædã peccati accidentia, ergo circunſtantiæ peccatum non aggrauantur.

2 Præterea tota ratio mali in peccato ex auerſione,

non

non autem ex parte conuerſionis conſiſtit, ergo non aggrauat malitiam peccati.

3 Præterea priuationes non intenduntur, ſed malũ priuatio quædam eſt boni, ergo malitia peccati per circunſtantias intendi non poteſt.

Sed contra in cap. conſideret. de pænit. diſt. 5. vbi Aug. de vera & falſa pænit. cap. 15. dicit Conſideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeuerantia, in uarietate perſonæ, & quali hoc fecerit tentatione & in ipſius uitij multiplici executione &c.

Reſpond. dicendum, quòd in confeſſione circunſtantiæ quandoque aggrauant peccatum, immo quãdoque immutant in aliam ſpeciem: probatur iſta cõcluſio, primo ſic ex quibus cauſatur unumquodque ex eiſdem augeri poteſt, ſed ex circunſtantijs inordinatis fit peccatum in quantum per defectum circunſtantiæ modus virtutis corrumpitur, ergo circunſtantiæ aggrauant peccatum. S. Thom. 1. 2. quæſtione 73. art. 7.

Secundo rhetores ex circunſtantijs trahunt argumenta ad accuſandum, vel excuſandum, laudandũ, vel uituperandum, ſed accuſatio, vel excuſatio, laus vel vituperium fiunt de bono vel malo, aut minus bono, aut minus malo, ergo circunſtantiæ augent actus bonitatem, vel malitiam.

Tertio ſicut dicit Aug. in 6. de firmitate in his, quæ non male magna ſunt, idem eſt eſſe malus, quod melius in bonis, & ſimiliter in malis idem eſt eſſe malus, quod peius, ſed malitia in actu peccati ex hoc eſt, quod deficit à debita proportione ad finem ad quem proportionatus redditur per debitum commenſurationem circunſtantiarum ergo defectus debitæ circunſtantiæ malitiam in actu cauſat, & quia per vnam circunſtantiam deficientem, vel appoſitam magis elongatur, vel minus a debita proportione ad finem, ſequitur, quod circunſtantia facit actum magis malum, vel minus, & ſecundum hoc dicitur aggrauare peccatum.

Secunda concluſio aliquæ conſtantiæ in tantum grauant actum peccati, quod illum mutant in aliam ſpeciem peccati. pro cuius concluſionis declaratione eſt notandum, vt ponit dominus Durandus in 4. & ſatis aperte colligitur ex S. Thom. quod triplex eſt genus circunſtantiarum, quædam ſunt, quę ſecundum ſe importanr conuenientiam, vel diſconuenientiam ad rectam rationem, ſicut quod res aliena accipiatur de uoluntate Domini, vel præter eius uoluntatem, prima enim circunſtantia conueniens eſt rationi, ſed alia à ratione diſcordat, ſimiliter, quod res accepta præter voluntatem Domini accipiatur in ſacro loco directe eſt contra rationem propter reuerentiam ſacri loci.

Aliæ ſunt circunſtantiæ, quæ de ſe non importanr aliquam inconuenientiam, vel diſconuenientiam ad rectam rationem, important tamen ſuppoſitio quodam alio, ſicut accipere rem alienam in quantitate magna, uel parua non diſcordant a recta ratione: ſuppoſito tamen, quod indebite accipiatur, puta furto, vel rapina maiorem diſconuenientiam includit acceptio rei alienæ in magna quantitate, quam in parua, ſed non in alienam ſpeciem mutat.

Aliæ vero circunſtantiæ ſunt, quæ nec de ſe, nec quocunque alio ſuppoſito includunt diſconuenientiam rectam rationem, nec incluſam nutriunt nec augent: ſicut quod res aliena accipiatur cum manu dextra, vel ſiniſtra. His ſuppoſitis ſiue notatis patet concluſio videlicet, quod aliquæ circunſtantiæ trahant peccatum in aliquam ſpeciem. Vnde circunſtantiæ primi generis ponunt in actu rationem peccati & ſecundum multitudinem earũ eſt in eodem actu multitudo peccatorum ſicut in acceptione rei alienæ ponit ſpecies peccati, quod accipiatur clam, vel per violentiam: & primo modo eſt furtum, ſecundo modo rapina, ſi accipiatur furtum, vel furta de loco ſacro non ſolum eſt furtum, vel rapina, ſed etiam ſacrilegium, & ſic ſunt plura peccata & non unum. Cuius ratio eſt, quia vbicunque in actu vno ſunt plures defectus, vel deformitates, quarum vna non eſt per ſe determinatiua alterius ibi ſunt plura peccata, ſed in re furtiuè accepta, vel uiolenter, in loco ſacro ſunt plures deformitates, quarum vna non eſt determinatiua alterius ergo ibi ſunt plura peccata, maior patet; quia formalis ratio peccati conſiſtit in hoc, quod non formatur rectæ rationi, & talis deformitas vocatur defectus, vel deformitas actus moralis minor, quia in furtiua acceptione rei alienæ de ſacro loco eſt duplex deformitas, vna qua accipitur res aliena præter voluntatem domini, altera irreuerentia ſacri loci, qui habet immunitatem nec una illarũ eſt per ſe determinatiua alterius, quia poteſt fieri furtum ſine irreuerentia loci ſacri, propter quod in ſacrilegio non videtur eſſe vnum peccatum tantum, ſed duo & idem intelligendum eſt in omnibus alijs peccatis quando in actu uno ſunt plures circunſtantiæ malæ, quarum una non eſt determinatiua alterius. Et ſic patet qualiter circunſtantiæ primi generis ſe habent ad actum peccati.

Sed contra hoc diceret aliquis, quod ſpecies rei non poteſt vatiari, niſi per illa quæ ſunt intrinſeca rei, ſed circunſtantiæ non ſunt intrinſece actui, quo ad eſſentiam actus, nec limitant eius ſpeciem, quod ad eſſe naturæ, ergo nõ mutant, vel addunt ſpeciem.

Reſpond. ſecundum Durandum, quod circunſtantiæ non ſunt intrinſece actui ſimpliciter, ſunt tamen intrinſece actui quo ad bonitatem, vel malitiam moralem, & ideo hanc mutare, vel nouam addere priore ſpecie non mutata.

Ad idem eſt dominus Bonauent. qui reſpondens ad hoc argumentum illud, quod dat ſpeciem eſt eſſentiale intrinſecum, circunſtantiæ autem ſunt extrinſecę, & accidentales uariabiles, ergo circunſtantiæ, non poſſunt dare, vel mutare ſpeciem. Reſp. ſic quod duplex eſt eſſe. ſ. eſſe naturę, & eſſe moris, & aliud eſt accidentale, ſecundum eſſe naturæ, quod tamen non eſt accidentale ſecundum eſſe moris, & quamuis circunſtantiæ ſinr accidentales actui ſecundum eſſe naturæ, tamen eſſentiales ſunt ſecundum laudem, vel vituperium, quæ laus uenit ex parte moris, vel eius contrarium, & ſi tu obicias, quòd non debẽt dici circunſtantiæ, dicendum eſt, quia aliqua eſt circunſtantia reſpectu eſſe naturalis, quæ non eſt circunſtantia reſpectu peccati, ſed forma, vt potest furti accipere rem non ſuam inuito domino, aliquando circunſtantia reſpectu actiuæ, quantum ad eſſe

na-

naturæ & in quantum peccatum, quia ſine ea nihilominus poteſt eſſe peccatum, ſicut accipere rem alienam, vel ſacram de loco ſacro, & ita eſt circunſtātia & forma, circunſtātia reſpectu peccati furti, quia ſine ea poterat eſſe furtum, ſed forma reſpectu ſacrilegij.

De circunſtantijs autem 2. generis, quæ non important de ſe conuenientiam, aut diſconuenientiam, ad rectam rationem ponitur tertia concluſio, quòd tales circunſtantiæ non ponunt in actu nouam ſpeciem, ſed in eadem ſpeciæ augent culpam, vel minuunt, ſicut in exemplo de acceptione rei alienæ in magna quantitate, vel in parua, patet concluſio ex ipſis terminis, quia quod importat de ſe deformitatē, non ponit ſpeciem peccati, ſed poſita auget, vel minuit, ſed deformitas huius generijs eſt huiuſmodi ut patet ex præcedentibus ergo & &c.

Quarta concluſio circunſtantiæ tertij generis nō ponunt actu in ſpeciem peccati, nec poſitam augent nec minuunt, patet concluſio, quia nullam differentiam habent ad rectam rationem ſecundum bonum, vel malum, nec ſecundum ſe, vt ponant nouam ſpeciem peccati, vt circunſtantiæ primi generis, nec alio ſuppoſito, vt ponant augmentum in culpa, vel detrimentum, nec circunſtantiæ ſecundi generis, vt patet per exemplum poſitum de acceptione rei alienæ cū manu dextra, vel ſiniſtra.

Quinta concluſio aliquæ circunſtantię aggrauant in infinitum iſta concluſio declaratur ſic, iuxta S. Thom. in 4. qui ait, quod quando circunſtanti mutat ſpeciem, poteſt in infinitum aggrauare, ſed non ſemper hoc facit, quia quando ex deformitate ſpeciali quam circunſtantia addit, habet directe oppoſitionem ad charitatem, quod oſtendit ex hoc, quod eſt directe contra pręceptum, cuius finis eſt charitas, tunc in infinitum grauitatem addit. ſ. peccati mortalis, quando autem illa deformitas non directe habet oppoſitionem ad legem Dei, ut ſit contra eam, ſed pręter eam non aggrauat in infinitum, ſiue ſit veniale cui additur, ſiue mortale, ſicut ad actum gulæ qui eſt pręproperè addit hæc circunſtantia lente lautè ſpecialem deformitatem, quæ etiam ex ſe peccatum poteſt facere, ſed non eſt directe contra legē, & ideo non aggrauat in infinitum, ſed ſi actui veniali puta laute, & ſtudioſe reparationi additur ebrietas notabilis talis circunſtantia diceretur aggrauare in infinitum, poſſumus ex prędictis iuxta dominum Petrum de Palude elicere quinque genera circunſtantiarum, primum eſt earum quæ nec alleuiant, nec grauant, ſicut accipere alienum manu dextra, ſiue ſiniſtra, aut de mane, aut ſero. Secundum eſt earum, quæ alleuiant, vt facere malum bona intentione, vel ex ignorantia, Tertium eſt earum, quæ grauant, ſed non mutant, vt furari multum. Quartum eſt earum, quæ grauant & mutant, ſed non in infinitum, ut quando vnum, quod eſſet veniale, vel primum mortale, & ſecundum veniale, vt in ſpeciebus gulæ. Quintum eſt earum, quæ grauant, & in infinitum, vt cum veniali additur mortale.

Iam ad rationes in oppoſitum dicendum eſt ad primum reſpondetur, quòd ratio illa procedit in his in quibus augmentum fit per additionem, non autem in quibus fit per intentionem. Nam ſicut non oportet, quod albedini addatur albedo, ad quod aliquid fiat magis album, vt dicitur 4. Phy. ſimiliter nō oportet, quod peccatum addatur peccato ad hoc, quod fiat magis peccatum.

Ad ſecundum reſpō. quòd ex hoc ꝙ ex inordinata conuerſione ad commutabile bonum redditur actus improportionatus ad conuerſionem ad finem, ideo fundamentum auerſionis eſt conuerſio in peccato & propter hoc circunſtantiæ, quæ ex parte conuerſionis tenent ſe, poſſunt peccati malitiā augere.

Ad tertium reſpond. quòd licet priuationes non intendantur ex ſeipſis, intendi tamen poſſunt quandoque ex cauſis ſuis, ſicut cæcitas per elongationem ab actu videndi, & ſimiliter ex inordinata conuerſione malitia in actu intenditur.

DE POENIT. DIST. VI.

QVi autem debeat fieri confeſſio, vel qualem illum oporteat eſſe, qui aliorum crimina iudicat &c.

Pro declaratione huius diſt. videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum in confeſſores requiratur magna ſcientia.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd ſic, quia confeſſor ſuſcipit regimen animarum, quod eſt ars artium vnde Greg. in Paſtorali nulla ars doceri præſumitur, niſi intenta prius meditatione diſcatur.

2 Præterea confeſſor habet locum medici ad ſanandum vulnera animarum, ad quam nulli dubium magna ſcientia requiritur.

3 Præterea confeſſor eſt dux directorum aliorum, vnde magna in eo ſcientia requiritur, facit Mat. 15. Nam ſi cæcus à cæco ducatur ambo in foueam cadent: vnde Aug. de vera & falſa pœnit. cap. 10. Qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quærat ſacerdotem ſcientem ligare, & ſoluere, ne cum negligens circa ſe extiterit negligatur ab illo, qui cum miſericorditer monet, & petit ne ambo in foueam cadant, quam ſtultus euitare noluit.

Sed contra, quia videmus multos in eccleſia in hoc officio conſtitutos multum ignaros, & tamen ſuſtinentur ab eccleſia, cum ergo eccleſia non erret videtur, quod confeſſores communiter non teneantur habere totam ſcientiam. Hodie tamen Conc. Trid. diſponit vt ad hoc ignari non admittantur ſeſſ. 23. capitulo. 15.

Reſpond. dicendum iuxta dominum Albertum magnum. S. Thom. & Bonau. in 4. diſt 17. quòd ſciētia, quæ requiritur in confeſſore, & quæ pro huiuſmodi temporis neceſſitate ſufficiat, eſt vt ſciat diſtinguere inter peccatum mortale, & veniale ex genere, quia alia pœnitentia eſt iniungenda pro ueniali & alia pro mortali, & pro mortalibus alia, & alia ſecundum grauitatem eorum, item perplexis quæſtionibus teneretur ita diſcretus inquit Alber. mag. vt talia difficilia eſſe ſciat nec procedendum in eis eſſe ſine di-

diſcretorum conſilio, vel canonicorum authoritate. Item quod ſciat inquit Bonau. ad quæ ſua poteſtas ſe poteſt extendere, quia ſi ad aliquod genus peccati non poteſt extendere manum, neceſſarium eſt ei cognoſcere, alioqui in periculum animæ ſuæ, & confitentium audit confeſſiones, & ſi ſubditi non cognoſcunt eius ſimplicitatem, tenetur diſcretos conſulere alioqui vtrique peccant grauiter, & de hac diſcretione loquitur Aug. addit Alber. Mag. puto, quod hęc neſciens peccat mortaliter audiendo, & eum inſtituens peccat adhuc plus, quam ipſe & permittens inſtitutum miniſtrare etiam mortaliter peccat, ſi ſua intereſt talia prohibere. Hæc Alber.

Ad rationes in oppoſitum reſpond. quòd omnes ſunt ſicut dicit Albertus intelligendæ quantum, ad hanc ſcientiam, de qua dictum eſt quoniam iſta ſufficit regulariter confeſſori, niſi ſit in gradu ſublimiori, quia talis ad maiora tenetur, vt Epiſcopus & Archiepiſcopus.

DE POENIT. DIST. VII.

Tempus vero pœnitentiæ eſt vſque ad vltimum articulum vitæ.

Pro declaratione huius diſt. videndum eſt,

ARTIC. I.

Vtrum in extremo vitæ poſſit aliquis uere pænitere.

1 AD hoc videtur dicendum, quod non per cap. 2. de pœnit. diſt. 7. vbi Aug. lib. 50. Homil. 41. dicit ſi autem vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa.

2 Præterea contritio habet annexum votum confitendi & ſatisfaciendi, ſed hoc propoſitum habere non poteſt qui in fine vitæ pœnitet, ergo non poteſt vere conteri.

3 Præterea arguitur de Antiocho, quem pænituit in morte, nec veniam conſecutus eſt, de quo dicitur. 2. Machab. 9. orabat ſceleſtus Dominum à quo non erat miſericordiam conſecutus, & Iudas, de quo dicitur pœnitentia ductus retulit triginta argenteos, Matth. 27.

Sed contra dicitur in cap. 1. de pœnit. diſt. 7. vbi Leo Papa in epiſt. 90. alias 92. ad Ruſticum. ca. 5. dicit nemo deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus eſt, quia nonnunquam, quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

Reſpond. dicendum ſub hac concluſione quandiu homo eſt in præſenti peregrinatione vſque ad vltimum vitæ terminum poteſt vere pænitere, & miſericordiam conſequi ſuorum peccatorum, probatur concluſio. Tum exemplo latronis, qui in fine vitæ ſuæ pænitens miſericordiam inuenit audiens, Hodie mecum eris in Paradiſo Lucæ. 23.

Secundo ſic probatur ſapientia Dei & miſericordia vincit humanam malitiam, ſed homo poteſt uſq; ad extremum vitę peccare, ergo poteſt vſque tunc de peccatis per diuinam miſericordiam conſequi veniam conſequentia patet.

Tertio ſic probatur Deus qui dat omnibus affluenter nulli gratiam denegat, qui quod in ſe facit, vt ſe ad gratiam præparet, hoc eſt manifeſtum.

Hæc autem præparatio ad gratiam fit per motum liberi arbitrij, vnde quandiu manet huiuſmodi vſus liberi arbitrij in hac vita, in qua nondum eſt confirmatum ad malum poteſt ſe præſentare ad gratiam de peccatis dolendo, ergo quandiu durat præſens vita poteſt homo remiſſionis gratiam cõſequi ſuorum peccatorum.

Secunda concluſio, pænitentia quantuncunque ſera, dummodo ſit vera prodeſt ad ſalutem, patet ex dictis, ſecundo per illud, quod habetur in capitulo ſi pęnitentiam, & capitulo ſequenti. 26. quæſtione ſexta.

Tertia concluſio, nulli pænitenti in extremo vitæ ſuæ eſt deneganda pænitentia, patet concluſio ex ſuperiori, & etiam patet in textu, vbi ſic inquit, ſi quis poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis voluerit accipere pænitentiam illi non negamus, quod petit. Concluſio hęc habetur in capit. ſi pænitentiam. 26. q. 6. vbi Iul. Papa dicit, ſi pœnitentiam morientibus presbyter abnegauerit, reus erit animarum, quia dominus dicit, quacunque die fuerit conuerſus peccator ad ipſum vita viuet, & non morietur. vera enim confeſſio in vltimo tempore eſſe poteſt, quia dominus non ſolum temporis, ſed etiam cordis inſpector eſt, ſicut latro vnius momenti pænitentia meruit eſſe in paradiſo in hora vltima confeſſionis, hæc ille.

Quarta concluſio eſt talis pænitentia tarda, quæ fit in extrema vitę raro eſt fructuoſa probatur hæc concluſio multipliciter colligendo ex dictis ſiue rationibus Be. Aug. in litera, primo quia in tali pænitentia tarda raro habetur diſplicentia vera, & ſufficiens de peccato, quoniam propter vehementiam paſſionis & dolorum in parte ſenſitiua, qualem habet communiter in articulo mortis poſitus, quæ quãdoque impediunt vſum rationis ne quis plene deliberet.

Secundo patet concluſio, quia in tarda pænitentia magis videtur habere locum timor ſeruilis, quàm filialis, ſicut dicit Aug. in litera.

Tertio patet, quia in repentinis cum homo operatur ſecundum habitum, non facile eſt habituatus in peccato ſicut in virtutibus bonus.

Quarto patet propter aſſiſtentiam vxoris, & conſanguineorum, qui magis monent ad dolorem carnis, quàm animæ magis de ſeparatione amicorum, quam de cõmiſſione peccatorum, verum licet talis pænitentia ſera raro ſit fructuoſa, nihilominus dono diuinæ gratiæ poteſt eſſe utilis, vt diximus, vnde dicit Petrus de Palude, etiam qui ſeipſos interficiunt, quia poſſunt in vltimo momento pænitere, licet non ſint ſepeliendi, nec pro eis orandum publicè, tamen occultè poteſt orari pro illis ab illis, qui credunt, quia forte occiderunt eos, quærebant eum & reuertebatur.

Quinta concluſio optime conſulatur peccatoribus, ut in vita, dum ſani ſunt pæniteant de peccatis ſuis, vnde Eccle. 17. confiteberis viuens, & viuens confiteberis ſanus, ſanus dicit non egrotans ad mortem.

His habitis dicendum eſt ad rationes in oppoſitum.

Ad

Ad primum reſpond. quòd Aug. non velit dicere quod vnicuique ſaliter ita ſit de omnibus, ſed ideo ita loquitur, vult enim oſtendere in verbis illis, quòd pænitentia, quàm aliquis in fine vitæ agit non eſt certum ſignum ſalutis, quia incertum eſt quando aliquid de peccato, quod iam facere non poteſt, pænitet, vtrum voluntatem peccandi amiſit, quod magis manifeſtum eſt de illo, qui peccare adhuc poteſt, ſi pæniteat, quod voluntatem mutauit, nihilominus tamen etiam quando aliquis non poteſt vltra peccare poteſt voluntatem mutare, vt nolit, quod prius voluit etiam ſi poſſet.

Ad ſecundum reſpond. negando minorem, dicimus enim, quod in contritione ſufficit propoſitum confeſſionum ſatisfactionis, & confeſſionis, vt.ſ.vel ſi poſſit, & tale etiam propoſitum de impoſſibili eſſe poteſt.

Ad tertiam reſpond. quòd Antiochus veniam conſecutus fuiſſet, ſi verè pænituiſſet, ſed non vere pænituit, quia non amore iuſtitiæ de peccatis commiſſis doluit, ſed timore pœnæ, quam ſubſtinebant & hoc etiam vt dicit S. Thomas multis in fine pænitentibus contingit, quia non eſt facile, vt affectus in quẽ homo toto vitæ ſuæ tempore inclinauit in aliquid ſubito ad contrarium retrahatur, nec tamen eſt impoſſibile, quia liberum arbitrium non cogitur ex habitu acquiſito, nec prouidentiæ Dei poteſt terminus præfigi per quem etiam in extremo vitæ veræ pænitentiæ motus inſpiratur quandoque.

QVÆST. IV.

Quod autem orationis tempore &c.

Pro declaratione huius quæſtionis videndum eſt Primo.

ARTIC. I.

Vtrum temporib. ſacris peccat quis petendo debitum.

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, primo ſic matrimonium eſt inſtitutum in remedium concupiſcentiæ, vt fornicatio euitetur, ſed poſſibile eſt, quod homo magis teneatur de opere carnis in die ſolemni, ergo illo die licet adhibere remedium per petitionem debiti.

2 Præterea matrimonium eſt medicina, ſed medicina debemus vti omni tempore morbi, ergo & matrimonio.

3 Præterea, non eſt alia ratio quare diebus feſtiuis non ſit petendum debitum, niſi quia ſunt orationi deputati, ergo aliis horis licebit petere debitum.

Sed contra dicitur in cap. Christiano. 33. q. 4. vbi Aug. lib. quæſtionum veteris, & noui [illegible]. q. 12. Chriſtiano cum vxore ſua conueniente quando [illegible] vero non licet, propter dies enim proceſſionum [illegible] non licet [illegible] etiam à [illegible] eſt, vt [illegible] poſſit, quod poſtulatum in Apoſt. 1. Cor. [illegible] ſenſu ad [illegible] tempus, vt vacetur [illegible] nis S. Thom. in [illegible] 3. par. q. 64. art. 7.

Reſpond. dicendum ſub iſta concluſione, quòd non licet [illegible] petere [illegible] concluſio pro[illegible] enim [illegible] culpa careat, tamen [illegible] onem depri[illegible] propter carnalem delectat[illegible] reddit ineptum ad ſpiritualia, & ideo in [illegible] quibus præcipuè ſpiritualibus eſt vacandum, non licet petere debitũ, præterea ſicut aliqua loca ſunt ſacra, quia deputata ſacris, ita aliqua tempora ſunt ſacra propter eundem rationem, ſed in loco [illegible] non licet petere debitũ, ergo nec in [illegible] tempore [illegible].

Ad rationes in oppoſitum. Ad primum reſpond, negando conſequentiam, & ratio eſt ſecundum S. Thom. quia tempore illo poſſunt alia remedia adhiberi ad concupiſcentiam reprimendam, ſicut oratio & multa huiuſmodi, quæ adhibent etiam illi, qui perpetuo continent.

Ad ſecundum reſpond. eodem modo, quia alia ſunt remedia illius morbi, ſicut dictum eſt.

Ad tertiam reſpond. negando conſequentiam, & ratio eſt ſecundum S. Thom. quia licet non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die ſe ſeruare idoneum ad orandum, ſecunda concluſio licet nõ liceat petere debitum diebus ſacris, non tamen eſt peccatum mortale iſta concluſio patet nulla circunſtantia aggrauat in infinitum, ſed tempus indebitum eſt circunſtantia quædam, ergo non aggrauat in infinitum, vt faciat mortale, quod alia eſſet [illegible] iale, & ideo non peccat mortaliter (inquit S. T[illegible]) ſi vir vel vxor in die feſtiuo debitum petat, ſed tamen grauius eſt peccatum ſi ſola delectationis cauſa petatur, quam ſi propter timorem, quo quis ſibi timet de lubrico carnis debitum petat, concor. doctor [illegible] Bonau. dicens peti non poteſt ſine culpa & ſi aſſectio ſit ad delectationem grauis eſt culpa, ſi autem ad lubricũ carnis, & ſuam infirmitatem cuius eſt conſcius, uel conſcia, & uehementer timet & propter hoc petit, veniale peccatum poteſt eſſe, attamen vix contingit, quod in præceptis diebus non ſit peccatum graue, hæc ille. Ad idem eſt Petrus de Palud. dicens, non licet petere debitum temporibus proceſſionum & ieiuniorum & feſtorum, non tamen eſt mortale ſed veniale, niſi comitaretur [illegible] contemptus, ita quod propter tempus etiam ſi Deus præcepiſſet non abſtinerent, quia circunſtantia non aggrauat in infinitum.

ARTIC. II.

Vtrum diebus feſtiuis quis ſine peccato poſſit reddere debitum.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non primo ex [illegible] 33. q. 4. vbi Hyero. inſertum de [illegible] fiat [illegible] chriſtia[illegible] [illegible] uxori debitum reddit uacare non poteſt orationi, nec de carnibus agni comedere debet.

2 Præterea [illegible] & [illegible] ientes [illegible] Rom. 1. [illegible] red[illegible] c[illegible] peccanti [illegible] & [illegible]

3 Præterea ex [illegible] orandum, & ita ad aliquod tempus [illegible]

ergo pro tempore illo [illegible] orare tenetur reddere debitum non debet, [illegible] nec eo tempore quo tenetur tempori [illegible] Domino ad ſpecialē [illegible].

Sed contra facit [illegible] 1.Cor.7 nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu, vt vacetis orationi ad tempus, ergo non licet abſtinere, etiam propter orationem, niſi vtroque conſentiente, ergo quando aliquis eorum petit alter reddere tenetur, ſecundo hic beati, qui faciunt iudicium & iuſtitiam omni tempore, ſed reddere debitum eſt opus iuſtitiæ, ergo licitũ eſt omni tempore.

Reſpond dicendum, quòd cum mulier habeat poteſtatem in corpore viri quantum ad actum generationis ſpectat & èconuerſo tenetur vnus alteri debitum reddere quocunque tempore, & quacunque hora ſalua debita honeſtate, quæ in talibus exigitur, quia non oportet, quod ſtatim in publico reddat cõcor. Raymun. dicens exactus debet reddere, niſi caute, & ſine periculo poſſet differre eodem modo alij Doctores.

Ad rationes in contrarium. Ad primam reſpond. quòd Hiero. loquitur de honeſtate non de neceſſitate.

Ad ſecundum reſpond. quòd ratio non procedit, quia iſte, qui reddit debitum petenti quantum in ſe eſt, non conſentit, ſed id quod ab eo exigitur inuitus, & cum dolore reddit, & ideo non peccat hoc enim propter lubricum carnis eſt diuinitus ordinatum, vt ſemper petenti debitum reddatur, nec aliqua occaſio peccati detur.

Ad tertiam reſpond. negando conſequentiam, & ratio eſt ſecundum S. Thom. quia non eſt aliqua hora ita determinata ad orandum quin poſſint recompenſari in alijs horis, & ideo obiectio non cogit. Circa hoc quæritur vtrum vir debeat auertere vxorem ne petat, vel vxor virum.

Ad hoc reſpond. iuxta S. Thom. in 4. diſt. 23. quod non debet hoc facere, niſi propter aliquam rationabilem cauſam, & nunc etiam non debet cum magna inſtantia auertere propter pericula, quæ poſſent imminere.

QVÆST. V.

Qvod autem ſine conſenſu vxoris uir continentiam vouere non poſſit.

Pro declaratione huius quintæ quæſtionis videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum vir uel uxor poſſit ſ[illegible] copula ſine licentia alterius uouere continentiam?

1 AD hoc videtur [illegible], quòd [illegible] eſt [illegible] pere [illegible] ore [illegible] ctæ. [illegible] ex [illegible] no- tu [illegible] ere [illegible] pus [illegible] m[illegible] m[illegible]is [illegible]

3 Præterea non eſt eſpectandus conſenſus eius, qui non poteſt diſſentire, at in hoc diſſentire non poteſt, quia impediret perfectionem [illegible] ergo. &c.

4 Præterea ſicut in actu matrimonij requiritur debiti redditio, ita debiti petitio, ſed vnus poteſt ſine conſenſu alterius vouere, quod debitum non petat, cum hoc ſit ius ſuæ poteſtatis, ergo pari ratione poteſt uouere, quod debitum non reddat.

Sed contra facit cap. 1. 33. q. 5. vbi Aug. ſuper Pſal. 149. in fine, ſi dicat vir continere iam uolo, nolo autem uxor non poteſt, quod enim tu uis non vult illa, nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam ſi nupſerit te uiuo adultera erit, Non vult tali lucro Deus compenſare tale damnum: Redde debitum & ſi non exigis redde pro ſatisfactione perfectam Deus computabit, ſi non, quod tibi debetur exigis, ſed reddis, quod debetur vxori & Apoſt. Cor. 7. Nec fraudetis uos inuicem, niſi communi conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi.

Reſpond dicendum ſub iſta concluſione, quòd vnus coniux poſt copulam carnalem nõ poteſt emittere votum continentiæ ſimpliciter, vel ad tempus ſine conſenſu, uel licentia alterius, patet iſta concluſio, primo ex præſenti capitulo, & alijs ſequentibus ſecundo ſic, nullus poteſt facere uotum de alieno, ſed vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed coniux, ergo ſine conſenſu eius non poteſt facere uotum continentiæ, vel ſimpliciter, vel ad tempus.

Tertio ſic iuxta S. Thom. uouere voluntatis eſt, & etiam ipſum uotum oſtendit, unde de illis non poteſt eſſe licitè votum, quæ naturæ ſubiacent qualia non ſunt ea, in quibus unus alteri tenetur, & ideo in talibus non poteſt aliquis votum emittere ſine conſenſu eius, cui tenetur. Vnde cum coniuges ſibi inuicem teneantur in redditione debiti, ut dictum eſt, per quam continentia impeditur, non poteſt unuſquiſque ſine conſenſu alterius continentiam uouere, & ſi uouerit peccat inquit S. Thom. & non debet ſeruare, ſed agere pænitentiam de malo uoto facto. His habitis dicendũ eſt ad rationes in oppoſitum.

Ad primum reſpond. negando conſequentiam, & ratio eſt, quia illud votum crucis factum eſt in fauorem, & neceſſitatem terræ ſanctæ, nec facta eſt omnino derogatio iuri uxoris, quia debet mulier velle pro neceſſitate tanta continere ad tempus, quod ſi nolit poteſt virum ſuum ſequi, ſed cum uouit continentiam, tunc omnis mulier iure ſuo priuatur, & ſecundum tempus totius vitæ ſuæ.

Ad ſecundum reſpond. negando conſequentiam, & ratio eſt ſecundum Dominum Bonauenturam, quia [illegible] mori poteſt pro Chriſto ſi neceſſitas immineat, & mulier tenetur hoc velle, & ſi vir voluntarie [illegible] offerat, mulier non poteſt vetare, quia ip[illegible] [illegible] o poteſt cum [illegible] o contrahere, ſed ſic non e[illegible] et [illegible] re u[illegible] e

A[illegible] m[illegible] on[illegible] n[illegible] quòd [illegible] ter coniux d[illegible] n[illegible] voto continentiæ [illegible] pe[illegible] et, quia [illegible], [illegible] num ſuum impediat ſed ne ſibi p[illegible] ret.

A[illegible] quod duplex eſt opinio hic [illegible] us coni[illegible] abſ[illegible] e[illegible] n- [illegible] a[illegible] po[illegible] vouere, quod no[illegible] pe[illegible]

tum

tum non autem, quod non reddat, quia in primo vterque eſt ſui iuris, ſed non in ſecundo & huius opinionis eſt D. Bonau. & Richardus. Alij dicunt, quod non poteſt vouere non reddere, nec non exigere, [illegible] S. Th[illegible], probabilius dicunt, & ratio eſt, quia [illegible] peteret debitum ex hoc alteri [illegible] onerofum redderetur, dum oportet vnum [illegible] miſſionem debiti petenti ſubuenire, [illegible] dicimus, quod neutrum poteſt [illegible] conſenſu viuere.

ARTIC. II.

Vtrum vnus coniugum poſſit ante carnalem commiſtionem continere?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd ſic per cap. ex publico. de conuerſ. coniugat. [illegible] concedit viro intrare religionem [illegible] vxore nolente, [illegible] plus eſt intrare religionem, quam continere, [illegible] Conc. nouiſſime Conc. Trid. in ſeſſ. 24. de [illegible] matrimonij can. 6.

2 Præterea per conſenſum contrahitur matrimonium, etiam ſi non conſentiatur in copulam carnalem, ſi ergo non obligatur niſi ad id, quod conſentit videtur, quod poſſit ſine licentia alterius continere.

3 Præterea ſi omnis vir eſſet obligatus ad ſoluendū debitum ante carnalem copulam nihil adderet carnalis copula ad conſumationem matrimonij, ſed hoc eſt falſum ergo.

Sed contra facit 1. Cor. 7. vxori vir debitum reddat ſimiliter & vxor viro, ſed ante commiſtionem ſunt vir & vxor, ergo ante commiſtionem tenentur.

Secundo ſic mulier non tenetur continere, & non poteſt cum alio contrahere ergo poteſt iuſtè debitum exigere, ſed iuſte exigenti iniuſtum eſt negare, ergo vir tenetur reddere.

Reſpond. dicendum, quòd ſicut dicit D. Bonauentura ante conſumationem matrimonij vtraque perſona nec omnino obligatur nec omnino eſt libera: non omnino obligatur, quia poteſt mori mundo & ſic matrimonium ſoluetur ipſo viuente in carne, & tunc cum hoc facit eſt omnino abſolutus, nec omnino eſt liber, quia ſi vult huic mundo viuere neceſſe habet petenti debitum reddere, & quia in medio eſt inter vitam huius ſeculi, & vitam religioſam ſiue ſpiritualem. Ideo ſacri canones terminum præfixerunt, vt poſſit deliberare videlicet duorū mēſiū, vel circa. Et ideo dicendum, quod vxore petente continere poteſt per duos menſes, ſed poſt vel tenetur reddere debitum, vel manifeſtare ſe mundo mortuum, per ſolemne votum in religionem ingreſſum, quod ſi non fecit tenetur ad debitum ſoluendum.

Ad rationes in oppoſitum dicendum. Ad primam negando conſequentiam, & ratio eſt, vt dicit D. Bonau. quia introitus in religionem facit mori mundo & ſolui vinculum: vnde nullo modo ſit ſponſus præiud[illegible]um, non ſic eſt autem cum maneat in ſeculo.

Ad ſecundum reſpond. quòd ratio non procedit, quia quamuis non oporteat conſentire in copulam ca[illegible]m, oportet tamen conſentire in copulam coniugalem, quæ neceſſario ordinat ad illam, niſi interueniat mors ſpecialis.

Ad tertium reſpond. negando [illegible] nam addit & quantum ad ſigni[illegible] & quantum ad obligationem, quia enim ſunt vnum corpus & vna caro, ideo vnus non poteſt tranſire de hoc mundo reliquo remanente, & ideo non poteſt uouere continentiam, niſi [illegible] pariter vouerit. Præterea tenetur ad ſtat[illegible] illam, ſed non addatur ei ſpat[illegible] adeſt.

CAVSA XXXIIII.

QVidā vir [illegible] captiuus ductus eſt, [illegible] vxor [illegible] audiens [illegible] eſſe mortuum, [illegible], demum ille de captiuitate rediens repetit vxorem ſuam illa poſtea iuris amore cap [illegible] tur thorum prioris [illegible].

Nunc primum quæritur, an ſit [illegible] ad [illegible], quæ viuente viro [illegible] alteri nupſit?

An redeunte primo ſit cogenda recedere a ſecundo, & redire ad [illegible]

QVÆST. I. & II.

PRo declaratione 1. & 2. quæſt. dicendum eſt, quòd qui alij nupſerit putans virum ſuum mortuum eſſe viro redeunte ad priorem [illegible] cogitur, ita determinat Leo Papa ſcribens Nicetæ Aquilienſi Epiſcopo epiſt. [illegible] cap. 1. quod dictum eſt in cap. 1. 34. q. 1. Ideo dicendum eſt, quòd mulier, [illegible] nubit viro viuente, aut ſciebat quando contraxit ſi ſecundo virum ſuum eſſe mortuum, aut non ſi ſciebat eum in veritate viuere adultera eſt tam ſecundum Euangelicam, quam Apoſtolicam doctrinam. Nam quo ad hoc idem eſt de viro, & de muliere Dominus Mat. 19. dico autem vobis, quòd qui dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit mechatur, ſic etiā mulier, quæ viuente viro [illegible] ſcienter alium duxerit mechatur & adulteratur vlterius Apoſtolus. 1. Cor. 7. dicit, quòd mulier alligata eſt legi. ſ. coniugali quāto tempore vir eius viuit, lex autem coniugalis ſecundum Apoſtolum eſt idem, quod ut reddat debitum vxori ſuæ, & vxor viro: mulier poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vir, ſimiliter vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vxor: ergo contra legem matrimonij agit, quæ viuente viro ſuo alteri nubit [illegible] ero credebat virum ſuum mortuum, & hoc credendi habebat iuſtam cauſam, & credens ſe eſſe viduam & ſolutam à lege viri ſui alteri nupſerit creditur excuſari ab adulterij reatu per ignorantiam [illegible], quę etiam peritiſſimos fallit.

Surgit quæſtio vtrum talis potuit contrahere viuente marito. reſpond. in glo. quod ex quo habuit iuſtam cauſam credendi maritum ſuum mortuum eſſe potuit.

Alia quæſtio vtrum dubitans tantum de morte mariti & contrahit cum alio, teneatur reddere debitum Reſpond. gl. quòd licet contrahere non debuerit, reddere tamen debitum tenetur, petenti ſed ipſa non poteſt exigere vt [illegible] ſecundi [illegible] cap. dominus.

Alia quæſtio vtrum vir in tali [illegible] eſt, eam dimittere

mittere reſpondet glo. quòd ſic propter adulterium, cum non habuerit probabilem cauſam mortis ſuæ.

Alia quæſtio vtrum ſi mulier credat maritum ſuũ viuere, eſt tamen mortuus, & contrahat, vtrum ibi ſit verum matrimonium? reſpond. glo. quòd ſic, dicit Hug. hoc eſſe verum ſi credit hoc licere contrahere cum alio primo viuente & abſente, quia ſic, conſentit in eum matrimoniali affectu, ipſa tamen adultera eſt in reatu, licet adulterium nõ committat. Nam dicit lex, quòd tenetur quis actione furti, licet ſubtilitate iuris furtum non committat C. de furtis. l. ſi quis ſeruo. minor tamen pœnitentia ei imponetur.

Alia quæſtio quæritur qualiter fides debeat fieri eccleſiæ, ad hoc, quod talis mulier poſſit ſine peccato contrahere: ad hoc reſpondetur ſecundum Hug. quòd licite poteſt nubere ſi per duos teſtes, aut plures probauerit, quod occubuerit ſ. qui eum mortuũ viderunt, vel eius ſepulturæ interfuerint, & etiam ſi non niſi unũ teſtem, & eſt publica vox, crederem ſuffi cere ſi ex al[illegible]s videatur ve[illegible]imile. ſ. quia ille diu ſtetit, vel quia ſenex erat & ægrotus, & huiuſmodi: ſi vero nihil horum eſt, nec alias probare poteſt maneat innupta, in quo nullum eſt peccatum, & ideo hoc tutus eſt, quàm nubere, in dubijs enim tutior uia eſt eligenda.

Secunda autem quæſtio faciliter ſoluitur, nam iſta mulier cogi debet, vt ad primum virum redeat, & ad hoc per cenſuram eccleſiaſticam cogi debet, ſi noller: tum primo, quia iuſtitia exigit vt vnicuique reddatur, quod ſuum eſt, corpus autem vxoris eſt viri ergo debet vxor compelli, ut reſtituatur viro ſuo, & non remaneat cum alieno; tum ſecundo, quia crimina debent arceri & cohiberi, nec debent remanere impunita ſecundum legem diuinam, naturalẽ, & humanam, ſed dum mulier viuente viro ſuo alteri ſe coniungit, committit crimen adulterii, vt dictum eſt in 1. q. per Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam, ergo mulier iſta cogi debet, vt ſeparetur à ſecundo cum quo adulteratur, & reſtituatur primo cuius eſt vxor.

CAVSA XXXV.

QVidam vir mortua vxore ſua alienam ſibi in matrimonio copulauit, quæ vxori defunctæ quarto gradu conſanguinitatis viro autem ſex ta linea adhærebat poſt triennium vero liberis ex ea ſuſceptis accu[illegible]tur apud eccleſiam iſte prætendit ignorantiam

1 Hic primum quæritur ſi liceat aliquam ex propria cognatione duci in vxorem?

2 Si ex conſanguinitate vxoris aliquam poſſit in coniugem duci?

3 Vſque ad quem gradum debeat quiſque abſtinere ſiue à proprijs ſiue ab vxoris ſuæ conſanguineis?

4 Quare vſque ad ſextum gradum conſanguinitatis computatur ita quod nec ultra progreditur nec [illegible] ſubſiſtit?

5 Q[illegible]nod[illegible]s computandi [illegible]

6 [illegible]em firmare debe[illegible]

7 An illi, qui de inceſtuoſis nati ſunt filij reputentur?

8 Si ignoranter de conſanguinitate, vel affinitate aliqua in vxorem ducta eſt, an ex diſpenſatione poſſit viro ſuo adhærere?

9 Si contigerit eccleſiam decipi, & cauſa conſanguinitatis aliquam à viro ſuo ſeparare, quæ poſt quadriennium nuptijs hincinde celebratis deprehenditur non fuiſſe conſanguinea prioris, an ex ſecunda coniugia ſint reſcindenda, & priora ſint reintegrãda?

10 Si relicta alicuius de propria cognatione ad ſecundas nuptias tranſierit, an proles ex eis ſuſcepta poſsit pertingere ad conſortium alicuius de cognatione prioris viri?

QVÆST. I.

QVod autem conſanguineas noſtras ſiue vxoris noſtræ in coniugium nobis?

Pro intelligenda huius primæ quæſtionis videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum liceat alicui ducere in vxorem conſanguineam?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd ſic primo exemplo ſanctorum patrum, ſicut Abraam Iſac & Iacob, qui in coniuges leguntur accepiſſe conſanguineas ſuas Gen. 11. & 14. & 29.

Præterea in lege præcepit Dominus Moyſi, vt nullus duceret vxorem, niſi de propria tribu & familia Num. 36. Item ſi aliquis abſque liberis moreretur præcepit Dominus, vt frater eius, uxorem defuncti ſibi copularet & ex ea ſemen fratris ſui ſuſcitaret Deut. 25. quod cum præcepto Apoſtolico non ſit ſublatum uidetur, quod maneat in ſui diſpoſitione.

3 Præterea omne animal diligit ſibi ſimile eccl. 13. ergo quanto magis aliquæ perſonæ ſunt ſimiles, & coniunctæ magis ſunt natæ inuicem conuenire & copulari, ſed matrimonium eſt copula atque coniunctio, ergo conſanguinitas magis expedit ad matrimonium, quàm impediat.

4 Præterea nihil impedit matrimonium, niſi repugnet bonis matrimonij, ſed hoc non repugnat.

Sed contra facit cap. 1. 35. q. 1. vbi Aug. lib. 15. c. 16. de Ciu. Dei dicit cum igitur genus humanum poſt primam copulam viri facti ex puluere & coniugis eius ex viri latere marium & fœminarum coniunctione opus haberet, vt gignendo multiplicaretur, nec eſſent vlli homines, niſi qui ex illis duobus nati fuiſſet viri ſorores ſuas coniuges acceperunt, quod profecto quanto eſt antiquius compellente neceſsitate, tanto poſtea factum eſt damnabilius religione prohibente. Item fecit Leuit. 18. omnis homo ad proximam conſanguineam non accedat, ut releuet turpitudinem eius S. Tho[illegible] in [illegible]em. 3. par. q. 34. arti. 4

Re[illegible]endum, quòd non licet alicui conſan[illegible]neam ducere, nam hoc uinculum ma[illegible]o præbet impedimentum: quædam enim conſan[illegible]nitas

nitas impedit matrimonium propter dictamen legis naturæ, quædam ex dictamine legis diuinæ, quædam in aliquo gradu propter ſtatutum eccleſiæ, Propter dictamen legis naturæ impeditur matrimoniū filiæ cū patre vel filij cum matre, vnde in lege naturæ dictum eſt, & habetur Gene. 2. relinquet homo patrē, & matrem, &c. conſtat, quod illud non intelligitur de derelictione quantū ad habitationem, ergo intelligitur de derelictione quantum ad matrimonij contractionem, ergo patet, & mater ex lege naturæ nō ſunt legitimæ perſonæ ad contrahendū matrimoniū reſpectu filij, & filiæ, & ſi quæratur ratio quare eſt dicendum, quod tantum propter reuerentiam, & honorem, qui debet exhiberi patri, & matri, natum enim dictat, quòd alio affectu ſunt tractandi parentes, & alio affectu coniuges, vnde contra naturā eſſet, quod ſi deberent tractari turpiter parentes, ſicut ſe contractant coniuges, & magis tamen eſt contrarium naturæ, quod filius matrem teneat ſubiectā, vnde, & quædam animalia bruta abhorrent coire cū matre ſua quandiu cognoſcant eam eſſe ſuam matrē, quod patet per illud, quod narrat philoſophus 8. de animalibus de camelo, & de equo. Alia.n. ratio huius inſtitutionis naturæ eſt, vt dicit D. Bonau. propter generationis ſuſceptionem quæ debet procedere non retrocedere propter dictamē legis diuinę impeditur matrimonium propter conſanguinitatem in primo gradu, & ſecundo ex vna parte vnde Leu. 18. prohibentur copulari matrimonialiter plures perſonæ, puta naturali fœdere ſimul cōmorantes, & ſunt 12. ſcilicet. mater, nouerca, ſoror, neptis, amita, matertera, vxor patris, vxor fratris, niſi præmortui ſine liberis, priuigna, filia priuigni, vel priuignę, ſoror vxoris, quæ in lege naturæ permittebantur, vt Lia, & Rachele copularis Iacob huius diuinæ legis rationē doctores aſſignant duplicē, prima eſt propter honeſtatē qui. n. mulierem cognoſcit reuelat eius turpitudinē, & diſcooperit eius ignominiā, & hoc inhoneſtum eſt fecere propinquæ, maxime cū honeſtas dictet, quod ſoror eſt tractanda, vt vxor, & hinc eſt in præcepto, quod dicit nō diſcooperies turpitudinem eius iſtam rationem aſſignat D. Bonau. Alia ratio eſt S. Thom. & aliorum ne repreſſio concupiſcentiæ, quæ reperiretur ſi quælibet conſanguinea in matrimonium duceretur, quia magnus concupiſcentiæ aditus præberetur inter illas perſonas, quas oportet in eadem domo conuerſari, niſi eſſet carnalis copula interdicta, cū .n. electio non fit, niſi poſſibilium, eo ipſo, quod concupiſcibile minuitur, vel tollitur concupiſcentia. Vnde quandiu cohabitantium virorum, & mulierem in eadē domo poſſet eſſe matrimoniū, ſicut tales pſonas prædictas cōtingit ſimul habitare concupiſcētia nō haberet frenū, ſed ex eo, quod matrimoniū ſit impoſſibile inter tales, quia prohibitū ceſſat cōcupiſcētia. Tertio ex prohibitione eccleſiæ inter conſanguineas prohibetur matrimonium vſque ad quartum, & infra, in hoc autem gradu, & vltra in linea tranſuerſali permiſſum eſt, vt extra de conſang. & affi. non debet, in linea autem recta in infinitum prohibetur matrimonium, vt dicit Hu adeo, ꝙ ſi Adam hodie viueret non inueniret vxorem: huius autem ſtatutū quaſi factum eſt ad dilatandam dilectionem, ſiue amicitiam inter homines, quia tamen homo ad conſanguineas vxoris, ſicut ad ſuos ſe habet huic multiplicationi amicitiæ præiudicium fieret, ſi aliquis conſanguineæ coniunctam duceret vxorem, ac per hoc noua amicitia per matrimonium nulla accreſceret, & ideo per eccleſiā plures conſanguinitatis gradus ſunt à matrimonio ſeparati.

Ad rationes in oppoſitum ad primam reſpo. ſicut magiſter reſpondet in littera, quòd non ſequitur, illis patribus licuit, ergo nobis licet, licuit.n. eis tunc tum neceſſitate impellente, tum ſecundo diuina permiſſione, vel iuſſione mediante nobis autem non licet, tum quia nulla ſimilis neceſſitas vrget, tum quia iam eſt diuinitus nobis prohibitum.

Ad ſecundam ſimiliter reſpon. negando conſequētiam, quia tunc paucis exiſtentibus fidelibus, & periculum imminebat maximum, ſi homines copularentur infidelibus, quia ſæpe declinabant ad idolatriam, & efferebantur idolatræ ideo præceptum illud habebit locum pro tempore illo, & ex cauſa illa, ſed poſt prohibitum eſt, ne quis accederet ad conſanguineā Leu. 18. & ſic falſū, quod nulla lege legatur ꝓhibitū.

Ad tertiam reſpon. negando conſequentiam, cuius ratio eſt ſecundum S. Thom. quia non inconueniens eſt duarum vnionum vnam ab altera impediri, ſicut vbi eſt identitas non eſt ſimilitudo, & ſimiliter conſanguinitatis vinculum poreſt impedire matrimonij coniunctionem concordat D. Bonau. dicens quod alius eſt modus affectionis quo diligenda eſt vxor, & alius quo diligenda conſanguinea, & ideo coniunctio affectionis naturalis repugnat copulæ matrimoniali, & ideo ſi copuletur per affectionis vinculum non ſequitur, quod debeat copulari per matrimonium.

Ad Quartam reſpon. quòd licet coniunctio cōſanguineorum ex toto non contrarietur bono matrimonij, contrariatur tamen obſeruationi eius, & aliqua litet honeſtati, & inſuper impediret dilationem charitatis, & amicitiæ, ſicut patet ex prædictis.

QVÆST. II. ET TERT.

QVia ergo conſanguineorum &c. Hic intitulatur ſecunda, & tertia quæſtio ſimul, quia conſimiles ſunt, & de eis communiter loquuntur capitula. quæſtio ſecunda eſt an liceat ducere in vxorem aliquam de conſanguinitate vxoris, ſolutio eſt, quòd non. tertia eſt vſq. ad quem gradum ſit abſtinendum tam in conſanguinitate, quā in affinitate ſolutio: eſt vſq; ad quartum gradum, incluſiue.

Pro declaratione iſtarum quæſtionum videndum eſt primo.

ARTIC. I.

Vtrum affinitas impediat matrimonium?

1 AD hoc videtur dicendū, quòd nō, quia nihil impedit matrimonium, niſi, quod eſt ei cōtrarium, ſed affinitas non contrariatur matrimonio, cum ſit effectus eius, ergo non impedit matrimonium.

2 Præterea in lege erat præceptum ducere vxorem fratris Leuit. 18. Sed illa erat affinis, ergo affinitas non impedit matrimonium.

3 Præterea ſecundum iura conſanguinei ſuccedunt defuncto in rebus ſuis, in quibus ipſe dominium habebat & poſſeſſionem, ſed uir habet dominium in mulierem per matrimonium, ergo ſecundum iura conſanguinei debent ſuccedere in vxore, in qua tamen manet affinitas.

Sed contra facit c. de propinquis. 35. q. 2. vbi Fabianus Papa dicit de propinquis, quia ad affinitatem per virum & vxorem veniunt defuncta vxore vel viro in quinta generatione coniungatur S. Thom. in ſupplem. 5. p. q. 55. art. 6.

Reſp. dicendum, quòd affinitas impedit matrimonium, iſta concluſio patet Leu. 18. vbi dicitur turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, ſed illa eſt tantum affinitas per totum, ſed nota, quòd concluſio eſt intelligenda de affinitate, quæ præcedit matrimonij contractionem, talis. n. impedit matrimonium cõtrahendum, & dirimit iam contractum, eadem ratio qua conſanguinitas, ſi autem matrimonium ſequatur non poteſt ipſum diſſoluere, cum ſit vinculum inſolubile, vt. ſ. dictum eſt.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondetur, quòd ratio non procedit, ratio eſt quia affinitas non contrariatur matrimonio ex quo cauſatur, & ita illud non impedit, ſed cõtrariatur matrimonio, quod cũ affine contrahendum eſſet, & illud impedit.

Ad ſecundam reſp. quòd præceptum illud erat in caſu quando. ſ. frater moriebatur ſine prole, vt ſuſcitaret ſemen fratri ſuo, quod tunc requirebatur, quod per propagationem carnis cultus religionis multiplicatur, quod nunc locum non habet, & ſic patet, quod non ducebat vxorem eam quaſi gerens proptiam perſonam, ſed quaſi ſupplens defectum fratris ſui, concordant S. Thom. & Bonau.

Ad tertium reſpon. negando conſequentiam, quia non eſt ſimile, quia res poſſeſſæ à uiro non efficiuntur aliquid vnum cum ipſo uiro, ſicut efficitur una caro cum ipſo; unde ratio non procedit.

ARTIC. II.

Vtrum per concubitum illicitum contrahatur affinitas.

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nõ, quia affinitas eſt res quædam honeſta, & res honeſta non cauſatur ex inhoneſtis, ergo ex inhoneſto & illicito coitu non cauſatur affinitas.

2 Præterea affinitas eſt vinculum legitimum; quòd inſtitutum eſt à Deo & ab eccleſia, cum ergo fornicatio ſit contra legitimitatem, & contra diuinũm ſtatutum ex fornicario & illicito coitu non cauſabitur affinitas.

3 Præterea per coitum extra matrimonium non cõtrahitur irregularitas ad ordines ſuſcipiendos, ergo pari ratione nec illegitimitas ad matrimonium cõtrahẽdum, ſi ergo affinitas facit illegitimitatẽ, videtur, quod per talem coitum affinitas non contrahatur.

4 Præterea vbi eſt conſanguinitas non poteſt eſſe affinitas, quia affinitas perſonarum eſt proximitas ex carnali copula proueniens omni carens parentela, ſed aliquando contingeret ad conſanguineos & ad ſe ipſum affinitatem ſi illicitus concubitus affinitatem cauſaret, ſicut quando homo carnaliter cognoſceret conſanguineam ſuam inceſtuoſe, ergo affinitas non cauſatur ex illicito coitu.

Sed contra facit c. Nec eam. 35. q. 3. vbi Greg. Papa ad Fœlicem Epiſcopum Meſſanæ Ciuitatis lib. 12. epiſt. cap. 31. dicit Nec eam quam aliquis ex propria conſanguinitate coniugem habuit, uel aliqua illicita pollutione maculauit in coniugium ducere ulli profecto licet Chriſtianorum, aut licebit, quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis Deo & cũctis hominibus. Inceſtuoſos vero nullo coniugij nomine deputandos à ſanctis Patribus dudum ſtatutum eſſe legimus: de hoc dicitur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matr. c. 4. vbi reſtringitur ad eos tantum, qui in primo & ſecundo gradu coniunguntur S. Thom. in ſupplem. 3. p. art. 3.

Reſp. dicendum, quòd affinitas generaliter cauſatur per omnem coitum, ſiue licitum ſiue illicitũ: probatur iſta concluſio ſic, primo non ob aliud contrahitur affinitas per coitum, niſi quia eſt carnis cõmiſtio per quam vir & mulier ſunt una caro, ſed hoc nõ eſt in actu tantum legitimo, uerum etiam in fornicario ſecundum quod dicitur. 1. Cor. 6. qui adhæret meretrici unum corpus cum ea efficitur.

Secundo patet concluſio ex diffinitione affinitatis. Affinitas eſt propinquitas perſonarum ex carnali copula prouenie ns &c. Sed carnalis copula eſt etiam in illicito coitu, ergo illicitus concubitus affinitatem cauſat.

Ad rationes in oppoſitum reſp. Ad primam, quòd fornicatio concubitus eſt aliquid naturale quod commune fornicationi, & ex hac parte affinitatẽ cauſat, aliud eſt inordinatum per quod à matrimonio diuiditur, & ex hac parte affinitas non cauſatur: vnde affinitas ſemper honeſta remanet, quamuis cauſa ſit aliquo modo inhoneſta.

Ad ſecundam patet per idem reſponſio, quia in fornicatione ſunt duo, eſt. n. actio ſubtracta quæ eſt naturalis & deformitas voluntatis, quia aliquis vult cognoſcere non ſuam; Quantum ad primã eſt actio naturalis bona, & à Deo, quantum ad ſecundam dicit defectum & deformitatem, & ſortitur nomen uitij, vinculum ergo affinitatis contrahitur ratione primi, non ratione ſecundi.

Ad tertiam reſp. negando conſequentiam, & ratio eſt iuxta D. Bonau. & Richardum, quia carnalis copula non generat irregularitatem, niſi inquantũ inducit defectum ſacramenti, & qm̃ defectus præſupponit aliquod eſſe ſacrm̃, quod in fornicaria copula nullum eſt, & per cõſequens fornicaria copula nullus de fectus ſacramẽti interuenit, & hinc qd irregularitas nõ contrahitur per coitũ extra matrimoniũ, affinitas reſpicit vnitatẽ carnis, & hoc eſt cõe tam actui fornicario, quàm legitimo, ideo poteſt cauſare affinitatem non irregularitatem.

Ad quartam reſp. negando conſequentiã & rõ eſt, iuxta S. Thom. quia non eſt inconueniens relationes ex oppoſito diuerſas eidem ineſſe ratione diuerſorum, & ideo poteſt eſſe inter aliquas duas per-

perſonæ affinitas & cõſanguinitas non per illicitum concubitum, ſed ẽt per licitum, ſicut cum conſanguineus meus ex parte patris duxit in vxorem conſanguineam meam ex parte matris; vnde quod dicitur in diffinitione affinitatis inducta omni parentela carens intelligendũ eſt in quantũ huiuſmodi, ſicut diximus cum eis diffinitionẽ ſuperius explanaremus nec tamen ſequitur, quòd aliquis cõſanguineã ſuã cognoſcẽs ſibi ipſi ſit affinis, quia affinitas ſicut & cõſanguinitas diuerſitatem requirunt, ſicut etiam ſimilitudo.

Q V Æ S T. IV. & V.

QVia hic agitur de gradibus conſanguinitatis & affinitatis cum hæc corrigantur per cap. non debet. de conſang. & affin. quod eſt Innoc. 3. in Concil. generali later. in cap. 50. dicendum eſt iuxta illum textum.

Prohibitio quoq; copulæ coniugalis quartum cõſanguinitatis & affinitatis gradum de cætero nõ excedat, q̃m alterioribus gradib. eã nõ põt abſq; graui diſpendio huiuſmodi prohibitio obſeruari, quaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni coniugii corporalis, de quo dicit Apoſt. 1. Cor. 7. quod vir non habet poteſtatẽ ſui corporis, ſed mulier neq; habet poteſtatẽ ſui corporis, ſed vir, q̃a quatuòr ſunt humores in corpore, q̃ cõſtãt ex quatuor elementis.

Q V Æ S T. VI.

NVnc quæritur quibus occaſionibus conſanguineorum coniunctio dirimenda ſit?

Pro declaratione huius 6. q. vidẽdum erit primo.

A R T I C. I.

Vtrum ad ſeparationem matrimonij ſit procedendum via accuſationis.

1 AD hoc videtur dicendum, ꝙ non primo ſic accuſationem inſcriptio præcedit, qua quis ſe ad talionẽ obligat, ſi ꝓbatione defecerit, ſed hoc nõ requiritur q̃n agitur de matrimonii ſeparatione, ergo accuſatio ibi locum non habet.

2 Præterea in cauſa matrimonii audiuntur ſoli propinqui cap. 1. 35. q. 6. ſed in accuſationibus admittuntur etiam extranei ergo.

3 Præterea ſi matrimonium accuſari deberet hoc faciendum eſſet quando minus difficile quod ſeparetur, ſed hoc eſt quando ſunt tantum ſponſalia contracta, tunc autem non accuſatur matrimonium, ergo nunquam in iſto caſu poteſt fieri accuſatio.

Sed contra dr̃ in c. 1. 35. q. 6. vbi Fabianus Papa dicit conſanguineos extraneorũ nullus accuſet, vel cõſanguinitatem in ſynodo cõputet, ſed propinqui ad quorũ notitiã pertinet idest pater, mater, frater, ſoror, patruus, auunculus, amita, matertera, & eorum procreatio, ſi autẽ progenies tota defecerit ab antiquioribus, & veracioribus quibus eadẽ propinquitas nota ſit Epiſcopus canonice perquirat, & ſi inuenta fuerit propinquitas ſeparentur Conc. cap. ſeq.

Reſp. dicendum, ꝙ ad ſeparationem matrimonii conuenienter proceditur per accuſationẽ probatur concl. ſic iuxta S. Tho. accuſatio ad hoc eſt inſtituta, ne aliquis ſubſtineatur quaſi innocens, qui culpã hẽt, ſicut autẽ ex ignorantia facti contingit, quòd aliquis homo reputatur innocẽs, qui in culpa eſt, ita ex ignorantia alicuius circunſtantiæ contingit, quod aliquid factum reputatur licitum, quod illicitum eſt, & ideo ſicut homo accuſatur quando non, ita & factum ipſum accuſari poteſt, & ſic matrimonium accuſatur quando propter ignorantiam impedimenti æſtimatur legitimum, quod eſt illegitimum.

Ad tunc in oppoſitum. Ad primã Reſp. negando aſſumpti vniuerſaliter, q̃m obligatio ad pęnã talionis hẽt locũ q̃n perſona accuſatur de crimine, quia tunc non agitur ad punitionẽ eius, ſed q̃n accuſatur factũ tunc non agitur ad pęnã facientis, ſed ad impediendum hoc, quod eſt illicitum, & ideo in matrimonio accuſator nõ ſe obligat ad aliquã pęnã, ſed talis accuſatio põt verbo & ſcripto fieri, ita quod exprimatur & perſona accuſans matrimonii, & quæ accuſatur & impedimẽtũ, pp quod accuſatur, dicit autẽ Rayn. ꝙ in prædicto impropriè fit accuſatio, quia nõ fit inſcriptio in qua accuſator obligat ſe ad talionem, ſed dẽt denunciatio fieri, quæ fit propter peccatum iniuncti male permanent, & poteſt fieri etiam ſine ſcriptis, ſed melius eſt, quod fiat in ſcriptis ar. extra de teſt. ſpo. c. literas ext. qui matrimonium accuſare poſſunt cap. à nobis Huius denũciationis forma talis eſt Ego talis denuntio vobis D. Epiſcopo, quòd matrimonium talis & talis ſtare non poteſt, quia ſunt conſanguinei, vel affines in tali gradu deſignando perſonas.

Ad ſecundam reſp. primo, ꝙ extranei nõ poſſunt ſcire conſanguinitatẽ, niſi per conſanguineos, de quibus probabilius eſt, quod ſciant, vnde q̃n ipſi tacent ſuſpicio habetur cõtrã ipſum extraneum, qđ ex maleuolẽtia procedat, niſi per cõſanguineos probare vo lueris bene repellertur ab accuſatione q̃n ſunt conſanguinei, qui tacent & per quos probare nõ põt, ſed cõſanguinei inquantum ſunt propinqui non repelluntur ab accuſatione q̃n accuſatur matrimoniũ pp aliquod impedimentum perpetuum, quod impedit cõtrahendum & dirimit contractum, ſed q̃n accuſatur ex hoc, quod dicitur non fuiſſe contractum, tunc parentes tanquã ſuſpecti ſunt repellendi, niſi ex parte illius, qui eſt inferior dignitate & diuitiis de quibus probabiliter æſtimari poteſt, quod nellent, quod matrimonium ſtaret ext. de teſt. cap. ſuper eo. Secundo reſp. ſicut dicitur, quod in litera quando progenies tota defecerit bene aſſumuntur extranei.

Ad tertiã reſp. ꝙ rõ nõ procedit, quia q̃n matrimoniũ nondum eſt contractum, ſed ſponſalia tãtum nõ põt accuſari, quia non accuſatur, quod nõ eſt, ſed põt denũtiari impedimẽtum, vt matrimoniũ cõtrahatur.

A R T I C. II.

Vtrum in cauſa diuortij ſit procedendum per teſtes?

1 AD ſecundum videtur dicẽdum, ꝙ non, quia in aliis cauſis adducuntur ad teſtificãdum quicunq; ſunt omni exceptione maiores, ſed hic non admittuntur extranei, licet ſint omni exceptione maiores, ergo &c.

2 Præterea matrimonium eſt fauorabilius, quia aliæ cauſæ, in quibus de rebus pure corporalibus agitur, ſed in illis non poteſt eſſe idẽ accuſator & teſtis, ergo nec in matrimonio, & ita videtur, quod non conuenienter in cauſa iſta per teſtes procedatur, ſed contra dicitur in textu proxime citato in præcedenti art.

Reſp. dicendum eſt, q͂ conuenienter proceditur in iſta cauſa per teſtes, ſicut in al.js probatur concluſio iſta ſic, teſtes inducũtur in cauſis, ut ſuper his de quibus dubitatur fiat iudici fides, in cã iſta ſicut in alijs cauſis, quia non debet præcipitari ſententia de eo, qđ non cõſtat, ergo in hac cauſa procedẽdũ eſt per teſtes ſicut in alijs cauſis; uerũ vt dicit S. Tho. iuxta iuriſtas in hac cauſa multa ſpecialia inueniuntur. ſ. quod idẽ pôt eſſe accuſator & teſtis arg. infra c. Epiſcopus. itẽ quod non iuratur de calumnia, cũ ſit cauſa quaſi ſpiritualis. Itẽ quod conſanguinei admittuntur ad teſtificandum. Itẽ quod non obſeruatur omnino ordo iudiciarius, quia tali denunciatione facta cõtumax pôt excõicari lite non conteſtata. Itẽ valet hic teſtimoniũ de auditu, & quod poſt publicationẽ teſtiũ poſſunt teſtes induci, & hoc totum eſt, ut peccatum impediatur, quod in tali coniunctione eſſe poteſt, & per hæc patet Reſpond. ad obiecta.

QVÆST. VII.

QVòd autem quæritur &c.
Pro declaratione huius 7. q. videndum eſt.

ARTIC. II.

Vtrum filij nati extra uerũ matrimoniũ ſint illegitimi?

1 AD hoc uidetur dicendum, q͂ non, quia qui cunq. eſt ſecũdũ legẽ ad minus naturæ, quæ eſt fortiſſima, ergo q libet fil us eſt legitim°.

2 Præterea cõiter dicitur, q͂ legitimus eſt, qui de legitimo matrimonio natus eſt, uel de eo, qui de legitimo matrimonio nato reputatus eſt, ſed contingit quandoque, quud aliquid matrimonium reputetur legitimum, quod non ſit ergo.

Sed contra dicitur c. t. 3 5. q. 7. vbi Aug. ſup. Leuit. q. 76. dicit quid eſt quicunq. dormierit cũ cognata ſua ſine filijs moueçur, cũ filij ex huiuſmodi coniunctionibus & ante nati ſint, hodieq. naſcantur in hoc intelligendum eſt lege Dei conſtitutum, vt quicunq. ex eis nati fuerint non deputentur filij. i. nullo parentibus iure ſuccedant S. Thom. in ſupplem. 3. par. q. 68. artic. 1.

Reſp. dicendum ſub iſta concluſione, q͂ filij, qui naſcuntur extra verũ matrimonium plerunq. ſunt illegitimi. Ita cõcluſio probatur illegitimũ dicitur, qđ eſt contra legẽ, ſed illi, qui naſcuntur extra matrimoniũ naſcũtur extra legẽ, ergo ſunt illegitimi. Pro qua concluſione eſt ſciendum prout colligitur extra qui fi. ſint legit. c. tanta. in gl. & inducunt Alb. S. Thom. & Richar. quod quadruplex eſt ſtatus filiorum; quidam .n. ſunt naturales & legitimi, ſicut qui naſcuntur ex legitimo matrimonio, quidam naturales & non legitimi, vt filij, qui naſcuntur ex ſimplici fornicatione, quidã legitimi & naturales, ſicut filij adoptiui, quidã nec legitimi nec naturales, ut ſpurij nati ex adulterio ſiue de ſtupro, ſiue de inceſtu, tales. n. naſcũtur & cõtra legem poſitiuã & expreſſe contra legem natu.æ.

Ad 1ónes in oppoſitũ, ad primã reſp. negando con ſequentiã, & rõ eſt ſecundum Alb. natura eſt duplex .ſ. generis humani & differentiæ, fili autẽ qui naſcũtur ex illicito coitu nõ naſcuntur, niſi lege naturæ primo modo dictæ, & illa eſt pecorina, & ideo ad bonũ hominis, qđ eſt bon... ex illa lege non reputantur legitimi concor. S. Tho. dicens, q͂ quauis tales naſcuntur ſecundũ naturã, quæ cõis eſt homini & alijs animalib. tñ naſcitur cõtra legẽ naturæ, quæ eſt propria hominibus fornicatio.n & adulterium ſunt contra legem naturę humanæ. Ideo tales ſecundum nullam legem ſunt legitimi.

Ad ſecundam reſp. quòd ſi ſcienter contraxerunt non excuſantur à peccato & filij non ſunt legitimi.

QVÆST. VIII.

DE his vero qui ignoranter coniuncti ſunt &c.
Pro declaratione huius 8. q. videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum gradus conſanguinitatis eccleſia potuerit taxare olim vſque ad ſeptimum gradum, & nunc vſque ad quartum impedientes matrimonium.

1 AD hoc vr dicendum, q͂ nõ, quia cum Deus non prohibuerit matrimonium, niſi duodecim perſonas Leuit. 16. quę omnes vel ſunt truncus, uel in primo, uel in ſecundo gradu, ergo eccleſia aliter diſponere non potuit.

2 Præterea matrimonium eſt ſacramentum ſicut baptiſmus, ſed non poſſet ex ſtatuto eccleſiæ fieri, quod ille qui ad baptiſmum accedit, nõ ſuſcipiat characterem ergo nec circa matrimoniũ ſtatuere poteſt, quod non ſit inter eos quos ius diuinum non prohibet.

3 Præterea ius poſitiuum non poteſt ea, quæ ſunt naturalia remouere, uel ampliare, ſed cõſanguinitas eſt naturale, quod quantum eſt de ſe, aptum eſt impedire matrimonium, ergo circa illud ius poſitiuum nihil diſponere poteſt, ſicut non poteſt facere, quod ſint conſanguinei vel non.

4 Præterea vbi eſt eadẽ cã ibi eſt idẽ effectus, ſed cã quare conſanguinitas impedit matrimoniũ eſt bonũ prolis repreſſio concupiſcentiæ, & multiplicatio amicitiæ, ſed iſta omni tempore ſunt neceſſaria, ergo omni tempore debuiſſent æqualiter eſſe.

Sed contra facit, q͂ dicitur Luc. 10. qui uos audit me audit, & q̃ vos ſpernit me ſpernit, ergo præceptũ eccleſiæ habet firmitatem ſicut præceptum Dei, ſed eccleſia quãdoq; prohibuit, quãdoq; conceſsit quoſdam gradus quos lex vetus nõ prohibuerat, ergo illi gradus matrimoniũ impediũt S. Th. in ſupplem. 3. p. q. 54. art. 4. facit Conc. Trid, Can. 4. ſeſſ. 24.

Reſp. dicendum, q͂ eccleſia ſecundum varietatem temporum conuenienter ſtatuit, & taxauit gradus cõſanguinitatis matrimonium impedientes. Iſta concluſio probatur iuxta D. Bonau. qui oſtendit, quod potuit, & quod nunc tẽporib. noſtris taxauerit uſq; ad quartum gradum, congruum fuit & utile & neceſſe, primo quidem, quod potuit oſtendit ſic per ſcripturam, quia in principio in conſtitutione matrimonij in lege naturę duæ excipiebantur perſonæ. ſ. pater & mater Gen. 2. Relinquet homo patrem & matrẽ &c. & poſt proceſſum temporis in lege fuerunt plures prohibitæ, ſicut patet Leu. 18. ergo lex Euangelica abundare debet à Moſayca, ergo in lege Euangelica plures debuerunt excipi, ſed Chriſtus in propria perſona non excipit, ergo ſi nihil dim... m...

debet

debet eſſe in eccleſia poſſe determinandi perſonas re linquit eccleſiæ maxime Petro & eius ſucceſſori, Quod attendentes ſancti Patres exceperunt multos gradus cõſanguinitatis ex quo apparet, quod ipſi poſſe habuerunt. Et ſi tu quæras quare magis circa hoc ſacramentũ poſſe relinqui eccleſiæ. Reſp. ꝙ ratio huius, quia illud ſacramentũ in contractu conſiſtit, qui eſt pertinens ad perſonã & quoniã Dominus plenã iuriſdictionẽ dedit Petro ſuper ſpiritualia & ampliorẽ, quã reges terræ, & Imperator habeat ſuper tẽporalia, ſed regis & principis potentia põt contractus limitare, vt malæ fidei poſſeſſor iudicetur qui cõtra eorum interdictũ mercatur, Quid mirũ ſi dedit eccleſiæ poſſe, immo debuit dare, vt poſſet legitimitatẽ, & idoneitatẽ ad contrahendũ determinare. Si tu quæres quare ipſe Chriſtus per ſe non determinauit, dici põt, ꝙ ſecundũ diuerſa tẽpora oportebat diuerſas perſonas, & diuerſos gradus excipi, quia ergo ſtatuta diuina nõ decet ſic mutare, ſicut humana, hinc eſt, quod non ipſe Chriſtus debuit limitare, ſed limitandos ipſos Petro & ſucceſſorib. eius cõmittere, ſic patet, quod eccleſia potuit gradus conſanguinitatis determinare, olim determinauit vſq. ad ſeptimũ gradũ, & hoc rationabiliter, ut ait S. Thom. tum quia ex hoc de facili non remanebat cõis radicis memoria. Tũ quia ſeptiformis gratiæ ſpiritus ſancti congruebat poſt modũ circa hæc vltima tẽpora reſtrinxit vſq. ad quartũ gradũ, quod congruũ fuit, quia conſanguinitas ortũ habet ex propagatione, propagatio autem ex ſemine, ſemen autẽ habet in ſe naturã quatuor humorũ & quatuor elementorũ, & hinc eſt, quòd conſanguinitas ante quartã generationẽ non debuit determinari & iterum infra illum gradum nõ debuit cõmiſceri, nec in matrimonium copulari vbi poteſtas corporis alij datur, ſicut ergo corpus quatuor cõſtat elemẽtis, ita gradibus dẽt diſtare, quod dẽt carnaliter cõmiſceri, & ita lex noua ſuper legẽ moſaycã plus dẽt addere perfectionis, ꝙ̃ ex moſayca ſuper legem naturæ, tunc euangelica ſaltẽ duos dẽt addere, vt ſic iuſtitia euangelij nõ tantũ ſuperet iuſtitiã legis, ſed ẽt ſuperabundet. fuit ẽt vtile reſtringere vſq. ad quartũ gradũ quia vinculũ matrimonij ratione affinitatis, quæ ibi contrahitur fouet charitatẽ & fœderat inimicos, & quoniã charitas noſtris tẽporib. refriguit, ideo citius nunc rũpitur vinculũ amoris, quã in eccleſia primitiua, & alligatus vinculo citius fugit, & qui fuerat proximus frequentiſſime fit inimicus, vt ergo fugiens poſſit reuocari cũ à quarto gradu, & deinceps iã ab affectione amoris homines frigeſcant, vtile fuit conſtituere, ut poſt quartũ gradũ poſſet fugiens reuocari ad uinculum, poſſet ẽt conſiderari inimicus propter quã utilitatẽ debebat. ſummus Pontifex in priori prohibitione diſpenſare, & cum iſta vtilitas ſit frequentiſſima vtile, fuit vt fieret ius cõe: cæterũ fuit neceſſe pp periculũ, quoniã pp multitudinẽ cõſanguinitatis eorũ & breuitatẽ dierũ vix põt aliquis cõputare cõſanguineos vſq. ad 3 gradũ, & itã erat ibi maximũ periculũ, & frequentiſsime contingebat homines iungi in gradibus prohibitos, immo vix poterat aliquis euadere, & ideo oportuit prius ſtatutum retractare tale periculũ, vel talis neceſſitas nã fuit tẽpore primitiuæ eccleſiæ, tum quia homines erant lõgioris vitæ, tum quia minoris generationis. Nunc autem deuenit in hominibus potentia virtutis nutritiuæ & augmentatiua eſt potentia uirtuti generatiuæ propter feruorẽ libidinis, quæ viget nunc in hominibus, adeo, quod ſecundum communem curſum poſſent homines ita multiplicari, quod vix vſq. ad quartum gradum, nedum uſq. ad octauum vix inueniret aliquis cum qua contraheret, propter periculum ergo oportet reuocare illud ſtatutum de 7. gradu & hoc vſq. ad quartum gradum ſtatuere, & ita fuit potiſsima cauſa quare mutatũ eſt, ſicut expreſſe dicitur in decretali edita in conc. ult. vbi dicitur non debet reprehenſibile iudicari ſi ſecundum varietatem tẽporum ſtatuta uariẽtur humana, præſertim cum vrgẽs neceſsitas, uel euidens vtilitas hoc expoſcit, hoc autẽ non ſolum neceſſitas expoſcebat, ſed ẽt utilitas requirebat, & aderat congruitas & poteſtas, ideo recte vſq. ad quartũ gradũ impediri matrimonium rectiſsime & irreprehenſibile ſtatuit, & ordinauit eccleſia.

Ad rationes in oppoſ. Ad primã reſp. quòd eccleſia inſpirata ſpiritu ſancto hoc rationabiliter fecit, ut amicitia diuturnior eſſet, & plures eſſent rationes nectentes homines in amore, & pace, vt dicit Albert. eccleſia ergo hoc præſumptuoſe non fecit, ſed authoritate diuina ſibi data, ſicut dictum eſt.

Ad ſecundum reſp. negando cõſequentiã & ratio eſt, quia non eſt ſimile, matrimonium.n. non tantum eſt ſacramentum, ſed & officium, & ideo, vt dicit S. Tho. magis ſubiacet miniſtrorum eccleſię, quàm baptiſmus, qui eſt ſacramentum tãtum, quia ſicut cõtractus & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia ſpiritualia lege eccleſię.

Ad tertium reſp. negando conſequentiam, & ratio eſt ſecundum S. Tho. quia licet conſanguinitas vinculum ſit naturale, tamen non eſt naturale, quod conſanguinitas carnalẽ copulã impediat, niſi ſecundum aliquẽ gradũ & ideo eccleſia ſuo inſtituto non facit, quod aliqui ſint, uel non ſint conſanguinei, quia ſecũdũ omne tẽpus æqualiter cõſanguinei remaneãt, ſed facit, quod carnalis copula ſit licita, vel illicita ſecundum diuerſa tempora in diuerſis cõſanguinitatibus.

Ad quartam reſp. negando conſequentiam, & ratio eſt, quia ut dicit S. Tho. & ſ. diximus non eſt eadem cauſa ſecundum diuerſa tempora gradus cõſanguinitatis prohibendi unum, quod alio tempore utiliter conceditur alio tempore ſalubriter prohibetur concordat D. Bonau reſpondens, quòd olim per ſanctos Patres prohibitũ fuit vſq. ad 7. gradum, dicens quod rationabiliter reuocatum eſt tempore moderno, nec fuit reuocatum, quia eſſet male ſtatutum, ſed quia quod congruebat tempori primitiuo, non congruebat ſtatui noſtro propter maiorem imperfectionem, quæ eſt in nobis, & propter maiora pericula.

QVÆST. XI.

VNde quæritur ſi eccleſia fraude teſtiũ, aut ignorantia eorum decepta aliquos ſeparauerit, qui poſt ſeparationem alia coniugia contraxerit ſi poſtea deprehenſa fuerit calliditas uel falſa opinio teſtium, an priora coniugia ſint redintegranda.

Pro declaratione huius q. ſit concluſio, quòd in his in quib. uertitur periculũ animæ reuocatur ſentẽtia

falſa lata, etiam poſt milleſimnm annum, quandocunque veritas declarabitur, quod ſi ille, qui tulerit ſententiam deſierit eſſe Iudex ſucceſſor eis conſtito de veritate, eam reuocabit c. 3. & ſeq. 35. q. 9.

QVÆST. X.

DE ea vero quæ ad ſecundas nuptias tranſijt vtrum in eadem affinitate conſanguineorum prioris viri remaneat, an ſoboles ex ſecundis nuptijs ſuſcepta conſanguineis prioris viri copulari poſſit merito quæritur.

Pro declaratione huius q. videndum eſt.

ARTIC. I.

Vtrum ſit uerum, quod affinitas maneat poſt mortem?

1 AD hoc videtur dicendum, quòd non, qoia ceſſante cauſa, ceſſat effectus, ſed cauſa affinitatis fuit matrimonium, quod ceſſat in morte viri ad Rom. 8. ergo.

2 Præterea coonſanguinitas cauſat affinitatem, ſed conſangnitas ceſſat per mortem viri ad conſanguineos ſuos ergo.

Sed contra dicitur cap. 1. 35. q. 10. vbi Greg. ſcribens Venerio Epiſcopo Caralitano dicit ſi vna caro fiunt quomodo poteſt aliquis eoru propinquus pertinere vni, niſi pertineat alteri. Hoc minime poſſe fieri credendum eſt. porrò vno defuncto in ſuperſtite affinitas non deletur S. Thom. in ſuppl. 3 p. q. 55. art. 2.

Reſpon. dicendum, quòd affinitas non aboletur, ſed permanet in ſuperſtite mortua etiam perſona ratione cuius fuit contracta, patet iſta concluſio ſic, affinitas eſt perfectum vinculum inter quos eſt conſanguinitas, ergo & affinitas & ita non ſoluitur affinitas ſoluto matrimonio tertiæ perſonæ, pro cuius concluſionis ampliori intelligentia eſt notandum iuxta S. Thom. in quarto, quod relatio aliqua deſinit eſſe dupliciter vno modo ex corruptione ſubiecti, alio modo ex ſubtractione cauſæ, ſicut ſimilitudo eſſe deſinit quando alter ſimilium moritur, vel quando qualitas, quę erat cauſa ſimilitudinis ſubtrahitur, ſi autem quędam relationes quę habent pro cauſa actionem, vel paſsionem ad motum vt dicitur hoc mataphorice, quarum quædam cauſantur ex motu in quantum, aliquid mouetur actu, ſicut ipſa relatio mouentis & moti, quædam autem in quantum habent aptitudinem ad motum, & mobilem, vt Dominus & ſeruus, quędā autem ex hoc, quod aliquid prius motum eſt, ſicut pater, & filius, non. n. ex hoc, quod eſt generari nunc ad inuicem dicuntur, ſed ex hoc quod eſt generatum, aptitudo autem ad motum, & ipſum moueri tranſit, ſed motum eſſe perpetuum eſt quia, quod factum eſt nunquam deſinit eſſe factū. & ideo paternitas & filiatio nunquam deſtruuntur per ſubtractionem cauſæ, ſed ſolum per corruptionē ſubiecti per alterum extremorum, & ſimiliter dicendum eſt de affinitate, quæ cauſatur ex hoc, quod aliqui coniuncti ſunt, non ex hoc coniunguntur. vnde non dirimitur manentibus illis perſonis, inter quas affinitas eſt contracta, quamuis moriatur perſona ratione cuius contracta fuit.

Ad rationes in oppoſitum, ad primam reſpond. negando conſequentiam, & ratio eſt, quia coniunctio matrimonij cauſat affinitatem, non ſolum ſecundū, qood eſt actu coniungi, ſed ſecūdum quod eſt prius coniunctum eſſe.

Ad ſecundam reſp. negando conſequentiam, & ratio eſt, quia conſanguinitas non eſt proxima cauſa affinitatis, ſed coniunctio ad conſanguineum non ſolū, quæ eſt, ſed quæ fuit, & ideo non ſequitur ratio.

CAVSA XXXV.

FIliam cuiuſdam ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad conuiuiū inuitauit finito conuiuio iuuenis virginem oppreſsit, quo comperto à parentibus iuueni traditur puella, ac more nubentiū à iuuene dotatur, & publice in vxoré ducitur.

Quęritur primo, an ille raptum admiſerit?

An rapta raptori nubere poſsit patre aſſenſum præſtante?

Pro declaratione primę q. dicendom eſt ſecundum Iſid. lib. 5. Etymol c. 26. vbi dicit raptus qooque illicitus coitus à corrumpendo eſt dictus, vnde qui rapta potitor ſtupro fruitur c. 1. 36. q. 1.

Pro declaratione 2. q. dicendū eſt, qoòd dicit Grationus §. His authoritatibus. 36. q. 2. ibi ſed raptor & rapta nomina ſunt vitiorum non perſonarum. vitia autem cum per pęnitentiam purgata fuerint nomina eorum abolentur. vnde Greg. in homil. 29. in euang. ait apud omnipotentem quippe dominum non ille fallax habetur, qui culpam mendacij per pænitentiá delet: prohibetur ergo nupta copulari raptori, nunquam vitium rapinæ aboleatur, donec ille raptor & illa rapta iure appellantur: cæterū cum illa patrię poteſtati reſtituta fuerit, & raptor ſuæ rapinæ pænitentiam egerit, non prohibētur ad inuicem copulari cap. apud. §. prohibetur. 36. q. 2. Hodie vero in Conc. Tri. ſeſſ 24. de reform. matr. c. 6. ita diſponitur Decernit ſancta Synodus inter raptorem, & raptam quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit nullum poſſe conſiſtere matrimonium, quod ſi rapta à raptore ſeparata fuerit, & in loco toto, & libere conſtituta illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat.

SVMMA DECRETI GRATIANI NOVITER EMENDATI,

In qua ponitur Concordia diſcordantium Canonum.

AVCTORE SEBASTIANO MEDICE FLORENTINO,
Doctore, Equite Sancti Stephani, & Prot. Apoſtolico.

PARS TERTIA.

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITA.

De Conſecratione.

DISTINCTIO PRIMA.

HIC incipit tertia, & vltima pars huius operis, in qua de eccleſiaſticis ſacramentis tractatur; & licet baptiſmus ſit ianua omnium ſacramentorum, & ob id uidetetur prius agendum eſſe de eo; verum quia eccleſia cœterorum ſacramentorum locus eſt; Ideo rationabiliter primo agitur de conſecratione eccleſiarum, & de altaribus, & ornamentis, quæ ſunt præparatoria ad dignam ſacram. admin. In ſecunda agit de ſacram. Euchariſtiæ. In tertia diſtinct tractat de feſtiuitatibus Domini, & ſanctorum. In quarta de ſacramento baptiſmi. In quinta de ſacramento confirmationis.

Pro declaratione huius 1. diſt. & eorum, quæ in ea dicuntur videndum eſt primo.

ARTIC. I.

Vtrum liceat ſacramentum Euchariſtiæ celebrare in licis non conſecratis?

1 AD primum videtur dicendum, quòd ſic, quia hoc ſacramentum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis; ſed Chriſtus non eſt paſſus in domo, ſed extra portam ciuitatis; ergo &c.

2 Præterea, Chriſtus celebrauit hoc ſacramentum in domo non conſecrata, vt Luc. vigeſimo ſecundo, & Apoſtoli erant vnanimiter perdurantes in templo,& frangentes circa domos panem,ſumebant cibum cum exultatione, ergo non oportet domos eſſe conſecratas.

3 Præterea, alia ſacramenta in locis non conſecratis miniſtrantur; ergo & iſtud.

Sed contra facit capitulo primo, & ſequent. de conſecr. diſtin. 1. ibi, conſecrationes eccleſiarum, & Myſſarum celebrationes non alibi, quàm in ſacratis Domino locis, abſque magna neceſſitate fieri debere liquet omnibus, quibus ſunt nota ueteris, & noui teſtamenti præcepta. Secundo facit ratio; ſi Iudæi, qui vmbræ legis deſeruiebant loca, in quibus Domino ſacrificabant habebant conſecrata; multo magis res, quibus veritas, & gratia data eſt per Ieſum Chriſtum. Ioan. primo, non debemus, niſi in templis Deo ſacratis myſſam celebrare; Quod nouiſſime idem diſponitur in Concil. Trident. ſeſſ. vigeſima ſecunda, in decreto de obſeruandis, & vitandis in celebratione Myſſæ verſ. ne vè patiantur &c.

Reſpondeo dicendum ſub hac concluſione, quòd non licet ſacramentum Euchariſtiæ celebrare, niſi in locis ſacris; quæ concluſio ne dum ex præſenti capitulo habetur; ſed ex multis alijs ſequentibus, vt ex c. Myſſarum, & ex c nullus presbyter.

Pro cuius concluſionis conuenientia plenius intelligenda notandum. cum Sanctus Thomas in tertia parte quæſtionc 83. artic. 3. quod in his, quæ circunſtant hoc ſacramentum, duo conſiderantur, quorum vnum pertinet ad repreſentationem eorum, quę circa Domini paſſionem ſunt acta. Aliud autem pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, in quo Chriſtus ſecundum veritatem continetur; & non ſolum ſicut in figura, vnde conſecrationes adhibentur his rebus, quę veniunt in uſum huius ſacramenti. Tum propter reuerentiam huius ſacramenti; vnde omnia, quæ ad conſecrationem huius ſacramenti pertinent ſunt conſecrata; ſicut ipſi ſacerdotes, & miniſtri, & veſtes, & vaſa, & domus, & altaria, tunc ad repræſentandum, effectum ſanctitatis, quæ ex paſsione Chriſti prouenit. ſecundum illud ad Hebr. vlt. vt ſanctificatet per ſuum ſanguinem populum, tum etiam ad deſignandum ſanctitatem, quæ requiritur in his, quæ hoc ſacramentum, in quo continetur Chriſtus ſanctus ſanctorum, & qui totius ſanctitatis cauſa eſt, recipere debent, quare merito non debet hoc ſacramentum regulariter celebrari, niſi in domo conſecrata, & in altari conſecrata; dico regulariter, quia ſi neceſsitas adſit, vel propter deſtructionem eccleſiarum in aliqua terra, vel quia in itinere ſunt conſtituti, tunc.n. licet in locis non conſecratis conſecrare Domino, dummodo habeatur altare portatile conſecratum, &

alia, quæ ad conſecrationem huius miſterij requiruntur; alias non licet, niſi Epiſcopo concedente ſicut in cap. concedimus, ead. diſt. Hoc etiam requirere videtur ſanctitas rei tractandæ, cum enim illud, quod ibi tractatur S. Dominus Ieſus ſit ſanctus ſanctorum, non debet niſi in loco ſacro & Deo dedicato conſecrari.

. Ad rationes in oppoſitum. Ad primum dicendum, quòd licet hoc ſacramentum repręſentatiuum ſit paſsionis Chriſti; non tamen eſt eadem ratio de loco paſsionis, & de loco celebrationis huius ſacramenti. Pro quo notandum, quod domus conſecrata ſignificat eccleſiã, ſecundũ illud 1. Ti. 3. vt ſcias quando te oporteat in domo Domini conuerſari, quæ eſt eccleſia Dei uiui. extra eccleſiam autem non eſt locus veri ſacrificij. Et ideo hoc ſacramentum regulariter non eſt celebrandum, niſi in domo conſecrata. Sed quia eccleſia non eſt concludenda ſub finibus gentis iudaicę; ſed etiam in vniuerſo mundo fundata & extendenda, ideo paſsio Chriſti non eſt celebrata infra ciuitatem iudæorum; ſed ſubdio ut ſic totus mundus ſe haberet ad paſsionem Chriſti, ut domus, nihilominus, ut dicitur in hac diſt. in cap. concedimus, in itinere poſitis; ſi eccleſia deſuerit, ſub dio, uel tentorijs, ſi tabula conſecrata, cæteraque ſacra miſteria, quæ ad illud officium pertinentia ſunt, ibi affuerint myſſarum ſolemnia celebrari concedimus.

Ad ſecundum dicendum negando aſſũptũ; niſi quo ad ea, quæ eſſẽtialia ſunt ſacramento in alijs uero, quæ ad ſolemnitatem, & non ad eſſentiam ſacramentorum pertinent, multa obſeruat eccleſia, quæ à Chriſto vel eius Apoſtolis conſtituta non leguntur, aut obſeruata; ſed à ſanctis patribus ſpiritu Sancto dictante rationabiliter poſtea ſunt ordinata.

Ad tertium dicendum, quòd non eſt ſimile de ſacramento confirmationis, & de ſacramento Euchariſtiæ; quia hæc continet Chriſtum ſanctum ſanctorum, & non illud, & ideo loci ſanctificatio non requiritur in ſacramento confirmationis, ſicut in ſacramento altaris,

ARTIC. II.

Vtrum omiſſione loci ſacri, veſtium, & uaſorum ſacrorum, fiat conſecratio?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd non, quia vt dicit Dion. in 3. cœleſtis Hier. operationes Hierarchiæ ordinantur ſecundum diuinas leges, ſed ille, qui prætermittit ritum ab eccleſia inſtitutum, non ſequitur diuinas leges; ergo non obſeruans diuinas leges nõ conſecrat, cum conſecrare ſit actus Hierarchicus, quia eſt actus ordinis.

2 Præterea, totus ritus ſacramenti ſuam habet ſignificationem; ſed ſignificatio eſt eſſentia ſacramenti; ergo & ritus conſecrandi; ergo ſi prætermittitur nõ eſt uera conſecratio.

3 Præterea, diſpenſatio ſacramentorum ad miniſtros pertinet, ſicut diſpenſatio rerum temporalium ſubiacet ordinationi principum ſecularium, ut habetur. 1. Cor. 2. ſed ſi circa diſpenſationem rerum temporalium aliquid fieret contra conſtituta principum haberetur inane; ergo & iſtud.

Sed contra habetur in capitulo ſecundo, & ſeq. de conſecr. diſt. 1. in quibus apparet, quod hęc ſunt non ad eſſentiam; ſed ad ſolemnitatem ſacramenti.

Reſpondeo dicendum cum Sanctus Thomas in tertia parte quæ. 83. artic. 1. & 3. quòd omiſſis alijs, de quibus fit hic mentio, uidelicet ſacris locis, aut ſacris altaribus, aut ſacris ueſtibus, aut hora determinata, aut ornamentorum & uaſorum qualitate conſtituta, nihilominus fit conſecrato; dummodo adſint, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti; ſcilicet ordo, & intentio ex parte conſecrantis; & materia, & forma ex parte conſecrati; grauiter tamen peccat, qui aliter facit, & degradandus eſſet; patet concl. iſta ſic, illa non ſunt de eſſentia ſacramenti, ſed de ſolemnitate, ergo ſi omittuntur, nihilominus conſecratum eſt ſacrificium, patet conſequentia. Antecedens probatur. ſi quæ ſunt de eſſentia ſacramenti ſunt eadem apud omnes; ſed ritus ſacramenti non ſunt idem apud omnes, nec ſecundum omne tempus, vt patet; ergo ritus talis non eſt de eſſentia, & per conſ. ſine hoc ritu poteſt fieri conſecratio. ſecundo probatur concluſio à ſimili ſic. In baptiſmo ſunt quædam à ſanctis Patribus inſtituta, quæ ſi omittantur non reputatur ſacramentum irritum, quia ſunt tantum ad ſolemnitatem ſacramenti, ergo & hic ſi omittantur illa, quæ pertinent ad ſolemnitatem conſecrationis uera conſecratio erit.

Ad rationes in oppoſitum, Ad primam dicendum, quòd leges diuinæ, quæ pertinent ad eſſentialem inſtitutionem ſacramenti, ſi mutentur, nihil fit, vt ſi alia materia eſſet, aut alia forma, ſecus autem de legibus, quę pertinent ad ſolemnitatem ſacramenti cuiuſmodi ſunt iſtæ.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd ſignificatio rei ſacramentalis eſt de eſſentia ſacramenti, & hoc ſufficienter habetur per materiam: ſignificatio autẽ, quæ ſuper additur in ritu, eſt de ſolemnitate, non de eſſentia ſacramenti, & ideo ſi iſta mutetur, & non prima non oportet, quod mutatio ſit in ſacramento.

Ad tertium dicendum, quòd diſpenſatio ſacramẽtorum pertinet ad miniſtros eccleſiæ, ſed conſecratio eorundem principaliter eſt ab ipſo Deo, & ideo miniſtri eccleſiæ non habent aliud ſtatuere circa formam conſecrationis, ſed circa uſum ſacramenti, & modum celebrandi, & ideo ſi ſacerdos uerba conſecrationis proferat ſuper materiam debitam cum intentione conſecrandi, ſine omnibus prædictis ſcilicet domo, & altari, calice, ueſtibus, & corporali, & huiuſmodi ab eccleſia inſtitutis, conſecrat quidem in ueritate corpus Chriſti, peccat tamen grauiter ritum Eccleſię nõ obſeruans, uel poteſt formalius rñderi, ſacramenta .n. originem habent ab inſtitutione diuina, & ideo omiſſio alicuius, quod ſit ab eccleſia inſtitutum non poteſt impedire, quin uerum ſacramentum fiat impediret autem ſi ſacramenta ex inſtitutione humana efficaciam haberẽt, ſicut actiones ſeculares ex inſtitutione principũ ratificãtur, id eo &c.

ARTIC. I.

Vtrum conueniat eccleſiam conſecrari?

1 AD tertium uidetur dicendum, quòd non, quia nihil fruſtra in eccleſia fieri debet fruſtra autem conſecratur eccleſia, cum ſit res inanimata, & non ſuſceptiua gratiæ, uel alicuius ſpiritualis uirtutis, ergo &c.

Sed contra facit cap. 3. de conſecr. Diſt. 1. ubi Iginus Papa dicit omnes baſilicæ cum miſſa debent ſem per conſecrari.

Reſpondeo dicendum, quod conuenienter in eccleſia inſtitutum eſt, ut eccleſiæ conſecrentur, quæ quidem conuenientia ex quinque cauſis colligitur, propter quas tẽplum domini, ſiue eccleſia conſecratur. Primo quidem ut diabolus & poteſtas eius inde penitus expellatur.

Secundo conſecratur eccleſia, ut ad eam confugiẽtes ſaluentur, unde aliquæ eccleſiæ poſt dedicationem a principibus priuilegiantur, ut qui ad eas confugiunt ſalueotur, unde 23. q. 5. in cap. reos. ubi dicit canon. reos ſanguinis defendit eccleſia, ne uitam perdant. Et ob hanc rationem Ioab in tabernaculum legitur fugiſſe, & cornu altaris apprehendiſſe. 3. Regum 2.

Tertio conſecratur eccleſia, ut ibidem orationes exaudiantur, quia figuratum eſt 3. Reg. 8. ubi Salomon dedicato templo ait ad Dominum, quicunque rogauerit in loco iſto exaudietur in loco habitaculi in cœlo, & cum exaudies propitius eris, item in oratione, quæ in miſſa dicitur dedicationis, ita cantatur Concede ut omnes qui deprecaturi conueniunt ex quacunque tribulatione conſolationis tuæ beneficia conſequantur.

Quarto conſecratur eccleſia, ut in ea laudes Deo ſoluantur, quòd fit in ſeptem horis canonicis, de modo autem quo exſoluendæ ſint laudes Deo, quia aliò conuenientius loquendum erit, ſoſficiat nunc audire, quod B. Bernard. in quodam ſermone dicit fratres mei immolantes hoſtiam laudis iungamus verbis ſẽsũ, ſenſui affectũ, affectui exultationẽ, exultationi maturitatem, maturitati humilitatem, humilitati liberalitatem.

Quinto eccleſia conſecratur, vt ibidem digne eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrentur, & hæc ratio aſſignatur quaſi per totam iſtam diſtinctionem.

Ad rationem vero in oppoſitum factam dicẽdum iuxta S. Th. in 3. parte q. 83. Art. 1. & ſeq. quòd eccleſia, & altare, & alia huiuſmodi inanimata conſecrantur non quia gratiæ ſunt ſuſceptiua, ſed ex conſecratione adipiſcuntur quandam ſpiritualem virtutem, per quam apta redduntur diuino cultui, vnde homines deuotionem quandam participant, vt ſint paratiores ad diuina, niſi hoc propter irreuerentiam impediatur vnde etiam. 2. Mac. 3. dicitur, vere virtus Dei erat in loco, nam ipſe, qui habet in cælis viſitationem, & habitationem viſitator, & adiutor eſt loci illios, & inde eſt, quod huiuſmodi loca ante conſecrationem emundantur, & exorcizantur, vt exinde virtus inimici pellantur, & eadem ratione eccleſiæ, quæ ſanguinis effuſione, vel cuiuſcunq. ſemine pollutæ fuerint, reconciliantur, quia per peccatum ibi commiſſum apparet ibi aliqua operatio inimici, propterea etiam infra eod. di. 1. cap. eccleſias. præcepit Io. dicens, eccleſias Arrianorum vbicunque inueneritis catholicas, eas diuinis precibus & orationibus abſq. vlla mora conſecrate.

ARTIC. IIII.

Vtrum ritus conſecrationis, qui obſeruatur ſit conueniens?

1 AD quartum videtur dicendum, quòd nõ, quia nihil ridiculum eſſe debet in eccleſia, ſed multa uidentur ridiculoſa in ritu conſecrationis eccleſiarum, qui obſeruatur, vt quod põtifex circum eat ter eccleſiam, ter cùm baculo percutiat ſuper limen eccleſiæ, dicendo attollite portas, item, quòd chriſmate perungat in pariete Cruces depictas, & huiuſmodi, ergo uidetur, quod talis ritus non ſit conueniens.

Sed contra facit cap. 3. & ſeq. & per totum de conſecratione Diſtin. 1.

Reſpondeo dicendum, quòd ritus, qui obſeruatur in conſacratione eccleſiarum, eſt conueniens, probatur ſic. Ea quæ per eccleſiã ſtatuũtur, ab ipſo Chriſto ordinantur, qui dicit Matt. 18. vbicunq. fuerint duo, uel tres in nomine meo, in medio eorum ſum, ſed iſta in conſecratione eccleſiarum ab eccleſia ordinata ſunt, ergo iſta accipienda ſunt, ita ac ſi à Chriſto forent inſtituta, & per conſequens conuenienter ſunt ordinata.

Et ſic patet reſponſio ad obiectum.

ARTIC. V.

Vtrum aliquis determinari debeat locus ad orationem?

1 AD quintum uidetur dicendum, quòd non, quia dicitur Ioan. 10. venit hora quando nec in monte hoc, nec Hyeroſolimis adorabitis patrem, eadem autem ratio videtur de alijs locis, ergo non eſt determinandus locus, ad orationem.

2 Præterea, dicitur ad Titum 2. volo vos orare in omni loco leuantes puras manus &c.

3 Præterea, dicitur Ion. 20. ſpiritus eſt Deus, ergo non requirit corporeum locum, vel templum, in quo quis oret.

Sed contra dicitur in c. nemo de conſecr. diſt. 1. & ibidem per totam diſt.

Reſpondeo dicẽdum ſub duabus concluſionibus. Prima eſt, quòd nullus locus ad laudem Dei, & orationem ſecundum ſe excluditur, vnde in omni loco oratio ad Deum fieri poteſt, quod patet per illud Pſal. 102. In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino, vbi glo. inquit, ſicubi non dominatur, ibi non benedicatur, vbique eſt, vbique benedicatur, nullus excuſatur, ſicut ergo nulla creatura, ſic nullus locus ad laudem Dei excipitur.

Secunda concluſio orationes publicæ, ſicut pſalmodia,

modia, & huiuſmodi, quæ ab eccleſia ſunt inſtituta, quæ faciunt ad conſolationem, & excitandam deuotionem fidelium, & maxime oblationes ſacrificiorũ, conuenientiſſime fiunt in aliquo loco determinato, quem eccleſiam ſiue templum dicimus. Patet concluſio ex 1.cap.huius diſtinctionis, vbi dicitur, quod præcipiente Domino Moyſes tabernaculum, & Salomon templum ædificarunt. Item ſecundum illud Pſal. 25. in eccleſijs benedicite Domino, ſuper quo verbo dicit Damaſcenus lib. 1.cap. 15. dicitur eccleſiam locus Dei hoc enim in glorificatione eius velut quoddam templum determinamus, in quo, & eas, quæ ad Deum ſunt interceſſiones facimus ratione ſic probatur concluſio, ſi eſſet indifferenter in omni loco orandum, fruſtra conſecrarentur eccleſiæ ad orandum. Cũ ſpiritu ſancto dictante eccleſiæ conſecrentur, patet, quod eodem dictante locus aliquis determinatus eſt eligendus ad orandum. Eſt autẽ hic notãdum, vt dicit S.Thom.2.2.q.84.art.3. quòd in omni oratione, vel ad orationem principalis eſt interior deuotio mentis, ſecundarium vero, quod pertinet exterius ad corporalia ſigna, mens autem interius apprehendit Deũ quaſi non compræhenſum aliquo loco, ſed corporalia ſigna neceſſe eſt, quod in determinato loco ſint, & ideo determinatio loci non requiritur principaliter, quaſi ſit de neceſſitate ipſius orationis, ſed ſecundum quãdam congruentiam, ſicut & alia corporalia ſigna, locus, ergo determinatus eligendus eſt ad orandum, & hoc propter multiplicem rationem. Primo propter formæ generalis obſeruationem Matt. 21. domus mea domus orationis vocabitur. Secunda propter mutuam multorum ad orãdum inuitationem ad Col. 3. cõmouentes vos metipſos in pſalmis, & canticis ſpiritualibus cantantes in cordibus Deo. Tertio, quia talis locus excitat deuotionem. Quarto propter angelorum maiorem frequentiam ob dominici corporis reuerentiam, & honorem, & quod figuratum Gen. 28. vbi Iacob. lapidẽ erexit in titulũ, de quo dixit lapis iſte vocabitur Domus Dei, vbi vidit angelos aſcendentes in ſcala, & deſcendentes. Quinto propter faciliorem impetrationem, quod ſatis datur intelligi 3.Regu.8. Sexto propter loci conſecrationem ex qua ſpecialem deuotionem percipiunt orantes, vt magis exaudiantur, ſicut patet ex adoratione Salomonis 3. Reg.8. Septimo propter ſacra myſteria, & aliã ſanctitatis ſigna, quæ ibidem continentur. Octauo propter concurſum multorum orantiũ ex quo fit oratio magis exaudibilis. Secundum illud Matt. 18. vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum ego in medio eorum, & ita in eo Deus inhabitat, ſecundum illud Exo. 25. faciant mihi ſanctuarium, & inhabitabo in medio eorum.

Ad rationes in oppoſitũ reſpondetur, quòd Deus per illa verba non prohibet ſe adorari in aliquo loco determinato, ſed tantum pronunciat ceſſationem adorationis tam ſecundum ritum Iudæorum adorantium in Hyeruſalem, quàm etiam ſecundum ritum Samaritanorum adorantium in monte Garizim utetque enim ritus ceſſauit veniente ſpiritualis euangelij veritate, ſecundum, quam in omni loco Deo ſacrificatur, vt dicitur Malach. 1.

Ad ſecundam patet reſponſio ex dictis, verum eſt enim, quod ſimpliciter ad orationem non requiritur locus determinatus.

Ad tertiam reſpondetur, quòd locus determinatus exigitur ad orandum non propter Deum, qui adoratur, vel oratur, quaſi loco concludatur, ſed propter ipſos adorantes quibus prouenit multiplex inde commoditas, vt dictum eſt.

ARTIC. VI.

Vtrum ſacrificium, ſiue oblatio euchariſtiæ conuenienter offeratur in pluribus locis, etiam non conſecratis?

1 AD ſextum videtur dicendum, quòd in vno tantum loco ſit offerendum, dicitur .n. Deut. 12. Ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ſed vnus locus tempore Moyſi erat tantum electus à Domino, in quo fiebãt tantum ſacrificia, ergo etiam nunc in vno tantum loco eſſet ſacrificandum, probatur conſequentia, quia veritas debet reſpondere figuræ.

Sed contra facit cap. ſicut de conſecra. Dict. 1. vbi Felix omnibus orthodoxis epiſt. 1. dicit, ſicut non alij, quàm ſacrati Domino ſacerdotes debent miſſas cantare, nec ſacrificia ſuper altare offerre, ſic nec in alijs, quam Domino ſacratis locis, ideſt in tabernaculis, diuinis præcipibus, à põtificibus delibuti miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licet, vbi in pluraliter loquitur de locis conſecratis, in quibus ſacrificia offeruntur.

Reſpondeo dicendum, quòd tempore gratiæ ſacrificium corporis Chriſti conuenientiſſime in multis locis fit, tum propter diuinam ſcripturam, dicitur enim. Malach. 1. in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus. Tum propter ampliationẽ diuini cultus. Ad augmentum enim diuini cultus pertinet, quod fiant multa altaria, & multa loca, & templarum propter multitudinem fructuum huius ſacramenti, & ſacrificii, magnum enim diſpendium conſequentur fideles ex raritate cõſecrationis huius ſacramenti ſiue oblationis huius ſacrificii. Tũ propter multitudinem populi chriſtiani, qui nullo modo poſſent in vno loco conuenire ad oblationem huius ſacramenti.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd veritas ſemper in omnibus correſpondeat figuræ, verũ quòd ſacrificia veteris legis fuerunt figura Chriſti offerentis ſe in ſacrificiũ Deo patri pro nobis, quod factum erat in vno loco tantum, & ita in hoc ueritas conuenienter correſpondet figuræ: ratio autem vnitatis templi, vel tabernaculi in antiqua lege; vt dicit Sanctus Thomas in prima ſecundæ, poteſt eſſe literalis & figuralis, literalis quidem eſt ratio ad excluſionem idolatriæ, quia gentiles diuerſis Dijs diuerſa templa conſtituebant; & ideo, vt firmaretur in animis hominum fides vnitatis diuinæ uoluit Deus vt in vno loco tantum ſibi ſacrificium offerretur. Et iterum, vt per hoc oſtenderet, quod corporalis cultus

non

non propter ſe erat ei acceptus, & ideo compeſceban tur ne paſſim, & vbique ſacrificium offerent; ſed cultus noue legis, cuius ſacrificio ſpecialiter ara continetur, eſt ſecundum ſe Deo acceptus; & ideo multiplicatio altarium & templorum acceptatur in noua lege, quantum vero ad ea, quæ ponebantur ad ſpiritualem cultum Dei, qui conſiſtit in doctrina legis, & profetarum, erant etiam in veteri lege diuer ſa loca deputata, in quibus conueniebant ad laudem Dei, quæ dicebantur ſynagogæ, ſicut nunc dicuntur eccleſiæ, in quibus populus chriſtianus ad laudem Dei congregatur, & ſic eccleſia noſtra ſuccedit in lo cum, & templi, & ſynagogæ, quia ipſum ſacrificiũ eccleſiæ ſpirituale eſt, vnde non diſtinguitur apud nos locus ſacrificij, à loco doctrinæ. Ratio autem figuralis eſſe poteſt, quia per hoc ſignificatur vnio eccleſiæ, vel militantis, vel triumphantis.

ARTIC. VII.

Vtrum celebrationes eccleſiarum debeant cum ſolemnitate recoli in eccleſia?

1 AD ſeptimum uidetur dicendum, quòd nõ, quia ſola diuina operatio debet recoli cum quadam ſolemnitate ſecundum illud Pſal. 91. in operibus manuum tuarum exultatio, ſed eccleſia, vel altare opere humano conſecratur, ſicut, & calix, & miniſtri, ſed horum conſecrationes non recoluntur in eccleſia, ergo nec celebrationes eccleſiarum, vel altarium cum ſolemnitate recoli debẽt.

Sed contra facit c. ſolemnitates. de conſecr. Diſt. 1. vbi Greg. Papa dicit ſolemnitates dedicationum eccleſiarum, & ſacerdotum, per ſingulos annos ſolem niter ſunt celebrandæ, ipſo Domino exemplum dãte, qui ad feſtum dedicationis templi, omnibus faciẽ di dans formam, cum reliquis populis eandem feſti uitatem celebraturus venit, ſicut ſcriptum eſt, facta ſunt encenia in Hieroſolimis, & Hiems erat, & ambulabat Ieſus in templo, in portico Salomonis.

Reſpondeo dicendum, ſecundum S. Thomam in tertia parte q. 83. art. 3. in verſi. ad 4. quòd celebratio nes dedicationum eccleſiarum conuenienter ſolenni tantur, & recoluntur in eccleſia anniuatim, tum exem plo veteris legis, tum exemplo obſeruationis Chriſti, de quo in ſequenti capitulo, tum ex conſtitutione eccleſiæ, vt hic infra diſt. 3. c. pronunciandum.

Ad argumentum in contrarium reſpõderur, dupliciter, primo, quod non eſt ſimile de eccleſia, & alij miniſtris eccleſiæ, quoniam conſecratio altaris repræſentat ſanctitatem Chriſti conſecratio vero do mus, ſanctitatem totius eccleſiæ, ideo conueniẽtius recolitur cum ſolemnitate conſecratio eccleſiæ, vel altaris, quàm aliquod aliorum. Agitur autem octo diebus ſolennitas dedicationis, vt dicitur in ſeq. capitu ad ſignificandum beatam reſurrectionem Chriſti, & membrorum eccleſiæ.

Secundo reſpondetur negando minorem, conſecratio enim nõ eſt opus ſolius hominis, cum habeat ſpiritualem virtutem, quam non ab homine, ſed à Deo habere poteſt.

ARTIC. VIII.

Vtrum ſi altare eccleſiæ moueatur eccleſia iterum venuat reconſacranda?

1 AD Octauum videtur dicendum, quòd nõ, quia diſtincta eſt conſecratio altaris a conſecratione eccleſiæ, cum à conſecratione vnius non ſequitur altera, ſicut è conuerſo.

Sed contra facit c. ſi motum. de conſecr. diſt. 1. vbi Iginus Papa dicit, ſi motum fuerit altare, de nouo conſecretur eccleſia.

Reſpondeo dicendum, quod cum dicitur ſi motum eſt altare conſecretur eccleſia, non eſt intelligẽdum, quod propter altare execratum eccleſia ſit reconſecranda, nec econuerſo, quod propter eccleſiã execratam altare ſit reconſecrandum, quia, vt dictũ eſt, alia eſt eccleſię conſecratio, & alia altaris, & ſæpe fit hæc ſine illa, & econuerſo, & ſæpe execratur eccleſia, & non altare, & èconuerſo, & ideo, quod hic dicitur, quod c. ſi motum, & c. conſecretur eccleſia, debet exponi t. altare; vt nomine eccleſiæ in telligatur altare, ſic èconuerſo nomine altaris, quan doque intelligitur eccleſia, vt t. quæſtio. 3. quæſitum altare.

Sed pro qua motione intelligitur altare execrari? non ne altare viaticum de loco ad locum mouetur, & tamen nõ recõſecratur, vt infra ea. diſt. concedimus. Ad hoc reſpondetur, quòd motio altaris pro qua in telligitur execratum, hic ſequendo Hoſt. & Vng. accipienda eſt in quinque caſibus. Primus eſt, quando altare ex toto deſtructum eſt, & tunc reædificatur tunc enim reconſecratur, ſeu debet reconſecrari. Secundus, quando ſuperior tabula, quæ dicitur menſa, & in qua fit principaliter conſecratio mota, vel in ſua forma mota, vel enormiter vltra medietatem fracta ſit, ſed enormitas tamen ad arbitrium Epiſcopi referenda eſt. Tertius caſus aſſignari poteſt, quãdo pertracta menſa in angulis, & cornibus altaris, in quibus præcipiè ſolet fieri altaris conſecratio, fuerit enormiter deſtructa. Quartus, quando motus fuerit aliquis de lapidibus principalibus ſtipitis menſã contingentibus: nam in illa coniunctione præcipuè intelligitur eſſe altaris conſecratio, extra cap. ad hoc & c. quod in dubijs, quod quidem intelligitur, quã do ſuper quatuor colũnas eſt altare, & vna mota ſit ſecus de alijs lapidibus parietis ſiue ſtipitis, quæ nõ tangunt menſam, quia propter illorum motionem non eſt altare reconſecrandum. Quidam hoc etiam intelligendum eſſe dicunt de altari portatili, quod tandiu durat eius conſecratio, quamdiu coniunctio eius integra materialiter, non eſt reconſecrandum, ſi tota menſa cum ſibi adhærentibus lapidibus transfe ratur de loco ad locum, vel in eodem loco in circuitu ſurſum, vel deorſum, ſicut nec reconſecratur altare portatile. Quintus caſus eſt, quando ſigillum altaris, id eſt lapis quo ſigillantur reliquiæ fractum ſit vel diminutum fuerit, reconſecrandum eſt altare, vt in præſenti capitulo, & extra eo. [illegible] & ſæp. quod in dubijs. Sextus caſus, quod quando altare ſic augeretur, quod omitti ſæpe [illegible] forma, quia forma dat eſſe rei, tunc enim [illegible] eſt

arg 5.

ag. 5.q. 2.hoc eius, propter autem modicum additamentum non execratur, ſed tunc ſacrum dicitur extra cod. quod in dubio,

ARTIC. IX.

Vtrum eccleſia ſemel co~ſecrata poſſit iterum conſecrari?

1 AD nonum videtur dicendum, quòd ſic, quia eccleſia materialis (cum ſit res inanimata) non recipit in ſua conſecratione characterem indelebilem, cui fieri iniuria videtur, ſi iterato con[illegible]atur, ſicuti fit ſi quis bis baptizaretur, aut ordinaretur in eodem ordine.

Sed contra dicitur in cap. eccleſijs.de conſecr. diſtin. 1. vbi [illegible] Nicæn. dicit, Eccleſijs ſemel Deo dicatis non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ &c.

Reſpondeo dicendum, quòd eccleſia ſemel conſecrata, niſi in caſibus datis conſecrari non debet, ratio iuxta ſententiam. S. Tho. in tertia parte.q. 64.art. 5. character ſacerdotalis eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti, ſacerdotium autem Chriſti, eſt æternum, ſecundum illud Pſal. 109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſadech. & inde eſt, quod omnis ſacrificatio, quæ fit per ſacerdotiũ, eſt perpetua reconſacrata manente, nedum in rebus animatis, ſicut, cum quis ordinatur per Epiſcopum, qui amplitudinem habet ſacerdotij, ſed etiam in rebus inanimatis, nam eccleſiæ, vel altaris manet conſecratio ſemper, niſi deſtruatur.

Ad rationem in oppoſitum reſpondetur iuxta eundem S. Thom. vbi ſupra q. 83. art. 3. negando conſequentiam. quia eccleſia in conſecratione ſua licet nõ recipiat caracthetem, recipit tamen virtutem quãdã, per quam apta redditur diuino cultui, vt ſcilicet homines deuotionem quandam exinde participent, vt ſint parationes ad diuina, niſi propter irreuerentiam impediantur. Vnde dicitur 2. Macha. 3. vere Dei virtus quædam in loco eſt enim ipſe, qui habet in cælis habitationem viſitator, & adiutor eſt loci illius, & cum hic virtus ſemper maneat in loco ipſo manẽte conſecratio iteranda non eſt.

ARTIC. X.

Vtrum conuenienter inſtitutum ſit, vt non ſine veſtibus, & vaſis ſacris, & altari miſſa celebretur?

1 AD de[illegible] videtur dicendum, quod nõ, [illegible] a C[illegible] inſt[illegible]ctio, ſed Chr[illegible] non [illegible], quàm in proprijs veſt[illegible] ce[illegible] ergo &c

2 [illegible] eccl[illegible] on le[illegible] quòd [illegible] & [illegible] et ſa-[illegible]

[illegible]

q[illegible] m, [illegible]

talis inſtitutio, quod maxime eſt deuotionis, & virtutis.

Sed contra facit cap. altaria cap. veſtimenta ca. vaſa de conſecr. diſt. 1. S. Thom. 3. prima quæſtio. 83. Artic. 3.

Reſpondeo dicendum, quòd vtrumque cõueniẽter inſtitutum eſt, videlicet, vt miſſa non celebratur in veſtibus communi vſui deputatis, ſed in ſpecialibus, puta ſacris. Et quod non niſi ſuper altare aliquod cõſecratum celebretur. De veſtibus autem poteſt multiplex ratio aſſignari.

Primo, quia hoc in veteri lege ita obſeruatum legitur præcepit.n. Dominus Moyſi, vt faceret Aaron ſacerdoti, & filijs ſuis veſtes ſanctas in gloriam, & decorem, vt non niſi loti, ſacris veſtibus induti ſacerdotio fungerentur, ſicut habetur Exod. 28.& 31. & hoc, quia per veſtes ſacerdotales virtutes quibus ornari debent ſacerdotes deſignãtur, quæ in ipſis miniſtris reperiuntur, ad digne peragendum tantum myſterij officium. Cum autem ſacerdotes nouæ legis maioris debeant eſſe perfectionis, quam ſacerdotes veteris legis, cum potiora ſint ſacramenta, quæ per ipſos tractantur, merito inſtitutum eſt, vt ſacerdotes nouæ legis non niſi veſtibus ſacris induti debeant cælebrare hoc præſtantiſſimum ſacrificium.

Secundo, inſtitutum eſt, vt non cum veſtibus cõmunis vitę vſu pollutis diuina celebrentur myſteria, vt detur intelligi, quòd cũ conſcientia munda, & virtutum veſtibus adornata Domini ſacramenta tractanda ſunt.

Tertio, ad deſignandum, quòd miniſter altaris ſingulariter prę alijs debet ſplendere, cum aliquo exemplo ſanctæ conuerſationis, ideo ait Hyero. habet religio chriſtiana alterum habitum in eccleſiaſticis officijs. Alterum in communi vſu, vt clericus cuncto populo exemplum præbeat bonæ conuerſationis.

Quarto, ad ornatum, & decorem eccleſiæ, hoc inſtitutum eſt, vnde David, qui plurima diſpoſuerat ad decorem eccleſię, dicit in ſpiritu Pſal. 25. Domine dilexi decorem Domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Quod vero etiam conuenienter inſtitutum ſit, vt miſſa non niſi ſuper altare celebretur. Ex hoc patet quia omnia ſacrificia, tam ante legem, quàm in tempore veteris legis, figuratiua huius ſacrificij, ſcilicet corporis, & ſanguinis Chriſti, oblata leguntur ſuper altare aliquod Geneſi 8. dicitur ædificauit Noe altare, Domino, & tollens de cunctis volucribus, & pecoribus obtulit ſuper altare. Abraam etiam, vt habetur Geneſi 12. ædificauit altare Domino, qui apparuit ei idem legitur de Moyſe Ex 25. idem de Salomone 3. Reg. merito ergo eccleſia inſtituit, vt miſſa, in qua ſacrificium offertur, quod erat figuratum per ſacrificia [illegible], non niſi ſuper altare [illegible] quod celebraretur. Tunc dicendum eſt ad rationes.

Ad primam reſpondetur [illegible] conſequentia, licet enim bene [illegible] ratio [illegible] dictum eſt [illegible] licetur infra [illegible] ſacræ [illegible] re[illegible] nis, nih [illegible] n[illegible] ſolemnit[illegible] & decore [illegible] te[illegible]s

e[illegible]a

ec[illegible] ta inſti[illegible] Chriſt[illegible], in ſtituendo hoc [illegible] fuerit vſus alijs ve ſtibus [illegible] ſuis, non [illegible] en [illegible] opter hoc, q[illegible] conuenie[illegible] od alij [illegible] am celebratu[illegible] s veſtibus [illegible] licet ſa-cri [illegible] ſte ium hoc pera[illegible], [illegible] licet Ch[illegible] us hoc [illegible] poſt cœnam, nih[illegible] conuenienter eccl[illegible] or[illegible], vt hoc ſacramentum non ni[illegible] à [illegible] celebraretur, vt in[illegible] cap. [illegible] uet. [illegible] diſt. 2. [illegible] Ch[illegible] us ita fecerit, non [illegible] en [illegible] al[illegible] fie[illegible] ab alijs, rationi bu[illegible] is.

A[illegible] n dicendũ, ſimili modo negando con ſequentiam, q[illegible], quod A[illegible] uerint, nec [illegible], nec v[illegible] celebratione mu[illegible] atũ, non ſequitur, quod quæ [illegible] per Prælatos eccleſiæ ordinata ſunt ad ornatum eccleſiæ, & decorem, non ſint conuenienter in[illegible], ſicut eſt de vſu ſacramen torum, veſti[illegible], & a[illegible] um quemadmodum enim Apoſtoli tempore ſuo potuerunt inſtituere aliqua, quæ à Chriſto conſtituta nõ leguntur, ita eorum ſuc ceſſores potuerunt a[illegible] circa ceremonialia, & ſolem nitates ſanctorum ordinare, quæ prius obſeruata, aut non fuerunt, aut non leguntur.

Ad tertiam reſpondetur, negando aſſumptũ, quo niam iſte vſus veſtium ſacrarum, in celebratione miſ ſæ, non fit ad oſtentationem, & inanem gloriam, ſed in ſignũ qualis debet eſſe ille, qui vult celebrare miſ ſam digne, ſicut dictum eſt, vnaquæque enim illarũ veſtium ſignificat virtutem neceſſariam aliquã ſacer doti, qui vult illi miſterio ſe digne exhibere, vel ad decorem eccleſiæ, ſicut dictum eſt.

Ad quartam reſpondetur, negando etiam conſe quentiam, ratione dicta ſuperius.

ARTIC. XI.

Vtrum altare, in quo conſecrandum eſt corpus Chriſti, debeat eſſe lapideum?

1 AD vndecimum videtur dicendũ, quòd non quia dicitur Exod. 30. facias altare de lignis Sethim, altare autem illud fuit altare holo cauſti, quo ſignificatur altare, in quo repreſentatur oblatio veri holocauſti, quod fuit oblatum pro hu mani generis redemptione ſi ergo veritas debet re ſpondere figuræ videtur, quod altaria eccleſiæ lignea eſſe debeant.

2 Præterea, facit 3. Greg. 7. vbi Salomon fecit altare aureum, ergo videtur, quòd hoc metallum maxime conueniret altari, in quo conſecratur corpus Domi ni propter ſui precioſitatem.

3 Præterea, legitur Exod. 20. vbi Dominus præcipit quod fieret altare de terra.

4 Præterea, in eccleſia lateranenſi eſt altare ligneum in quo Beatus Petrus, & alij ſancti patres dicuntur ce lebraſſe, ergo videtur, quod in primitiua eccleſia non erant altaria lapidea.

Sed contra facit c. altaria. il 1. de conſecr. diſt. 1. vbi conc. Ephes c. 26. & ſeq. Altaria, ſi non fue[illegible] nt la pidea, chriſmatis vnctione non conſecrentur.

Reſpondeo dicendum, quod conuenienter ordi-na[illegible] m eſt, qu[illegible] altare con[illegible] ionis ſit lapideum, ſiue petinum magis, quam de alia materia, duplici a tione, vt S. Thom ponit in tertia [illegible] te q. 83. art. 3. in reſp. ad V. primo, quia compe[illegible], ſigni[illegible] huius ſacramenti, Tum quia altare ſignificat C[illegible] ſtũ dicitur autem. 1. Cor [illegible] pe[illegible] a au[illegible] n erat Chriſtus. Tum etiam, quia corpus C[illegible] ſepulcro lapideo recond[illegible] um fuit. Secunda ratio, quia h[illegible] compe[illegible] quo ad vſum ſacramenti, quia lapis hẽt cõmunitatẽ, ex qua habet, quod ſit facilis ad habendum, vnde nõ poteſt eſſe di[illegible] pendium mul[illegible] um ex ei[illegible] propter durabilitatem, ex qua habet aptitud[illegible] ad hoc, quod conſecretur, non enim conuen[illegible] quod aliquid vnctione ſacra conſecraretur, ni[illegible] eſſe[illegible] & du[illegible] bile. Et quia omnia iſta expreſſius repreſentan tur in materia lapidea, quam in alijs, ideo congruen tius inſtitutum eſt, vt altaria ſint lapidea, quam de a lia materia.

Ad rationes in õppoſitum. Ad primam, & ſecun dam ſimul reſpondetur dupliciter. Primo iuxta glo. & Hu. quòd illud de Exo. c. 30. propter figurã potius dictum eſt, quàm propter aliud. Nam altare de li gnis Sethim ibi per figurã dicitur vita iuſtorum mun da, firma, & incorrupta ad offerendum ſacrificia bo norum operum præparata, per altare vero aureum, quod Salomon facit, ſignificatur conuerſatio perfe ctorum, qui ſunt in fide firmi ſapientia fulgidi, & vir tutibus ornati, quales debent eſſe Deo offerentes. Se cundo reſpon. quòd non eſt ſimile de altari veteris legis, & de altaribus in tempore gratiæ, quia cum v bicunq; terrarum celebretur miſterium corporis, & ſanguinis Chriſti, neceſſe fuit, vt altare fieret de ma teria, quæ facilis eſſet ad habendum, hoc autem nõ erat neceſſe in veteri lege, cum in vno loco tantum al tare fieret.

Ad tertium dicendum, quòd, vt dicit S. Thom. il lud mandatum fuit ad idolatriam remouendum, ſi ue, ad deteſtandum idolatriæ cultum, gentiles enim idolis conſtruebant altaria ornata, & ſublimia, in qui bus credebant, quid ſanctitatis numinis eſſe.

Ad quartum reſpondetur hic, ex hoc c. quod alta ria eſſe non poſſint, niſi lapidea, ſed bene hoc inſtitu tum ibi eſt, quod altare conſecrandum non ſit, niſi la pideum. Cuius ratio aſſignata eſt iam ante in corpo re quæſtionis. Quod vero ligneum fuerit quandoq; altare conceditur, ſed ex cauſa, qua ceſſante inſtru tum eſt, vt de lapide fiant. vnde Alexander de ſales in 3. de hoc loquens dicit, quod, quia ab Epiſcopatu Apoſtolorum principis, vſq; ad tempora beati Syl ueſtri, ſeuiente perſecutorum rabie, certa nõ erat Sta tio Epiſcopalis, ſed vbicunq; neceſſitas compulit ſi ue in cryptis, ſiue in domibus religioſorum, ſiue in alijs locis quibuſcun; miſſam celebrabant ſuper alta re ligneum in modum arcæ concauum, quod pone batur à ſacerdotibus vbicunq; Epiſcopus Romanus latitabat, ſuper quo die cenæ, & Sabbato ſequen[illegible] a ſummo Pontifice miniſterium peragitur ſacerdotale.

ARTIC. XII.

Vtrum conſecrata eccleſia, conuenienter al-taria conſecrentur?

1 AD duodecimum videtur d[illegible] endum, quòd non, quia nihil fruſtra in eccleſia d[illegible] be[illegible] fieri, quæ

quæ [illegible] co ſancto guberna[illegible] ſed conſecrata eccle-ſia videntur in ea omnia conſecrata, ergo videtur, quod altaria non debeant conſecrari.

Sed contra facit c. [illegible]taria.de conſecr. diſtin. 1. vbi con[illegible] A[illegible]c. 14. Altaria placuit, non ſolum vnctione chr[illegible]mat[illegible], ſed etiam ſacerdotali bene[illegible]ctione ſa crari S.Tho.3.p.q.83.art.3.ad 3.

Reſpondeo dicendum, qu[illegible] conuenienter non ſolum eccleſia, ſed etiam altare conſecratur, & hoc tr[illegible] ratione. Pri[illegible]a eſt ad ſacra[illegible]entum Domini ibi offerendu[illegible] Gen. 8. ædificauit Noe altare Domino, & tollens de cunctis volucribus, & pecorib. mũdis, obtulit ſuper altare, hoc autem ſi[illegible]nificabant ſacramentum corporis, & ſanguinis Do[illegible]ini, quod in memoria[illegible] [illegible]ſſionis do[illegible] [illegible]atur, iuxta [illegible]d, quod nobis Dominus præcepit L[illegible] 22. dicens hoc facite in meam commemorationem. Secundo ad nomen Dei inuocandum. Gen. 1[illegible] [illegible] Abrahã altare Deo, qui a[illegible] paruit ei, & inuocabit ibi nomen Domini, hæc autem inuocatio nominis Domini, quę fit ſuper altare, proprie dicitur miſſa, eo, quod ibi cæleſtis miſſio. ſ. Chriſtus, à patre mittitur, qui ipſam hoſtiam conſecrat, & per eundem à nobis patri mittitur, vt pro nobis intercedat, bene ergo ipſa hoſtia ſacra miſſa vocari poteſt. Tertio conſecratur ad reuerentius Deo decantandum, ſecundum illud Eccleſiaſt. 47. dedit illi contra inimicos potentiam, & ſtare fecit contra altare cantores, & in ſono eorum dulces fecit modulos.

Ad rationes in oppoſitum reſpondetur, quòd falſum eſt, quod eccleſia conſecrata, intelligantur omnia alia in ea conſecrata. Vnde alia eſt conſecratio eccleſiæ, alia altaris, & ideo vna ſine altera, fieri poteſt.

ARTIC. XIII.

Vtrum liceat in calice de alia materia, quam de auro, argento, vel ſtanneo conſecrare?

1 AD decimumtertium videtur dicendum, quòd ſic. Primo, quod liceat in calice de petra, quia calix ſignificat ſepulchrum Chriſti, quod exciſum eſt in petra, patena vero lapidem ſuppoſitum, ergo videtur, quod de lapide fieri debet.

2 Preterea videtur, quòd in calice de ligno eſſet conſecrandum, prout conſecrabant antiquitus pauperes clerici c. vaſa. de conſecr. diſt. 1.

3 Præterea videtur, quòd in calice vitreo poſſit cõſecr[illegible] ſicut ſtat [illegible] Zephe[illegible]o[illegible] 16 Rom. Pontifex, qu[illegible] patenis vitre[illegible] [illegible]las celebrari conſ[illegible]uit.

4 Præterea, in calice aureo nõ eſt celebrand[illegible]m per ea [illegible] habentur c. aureũ. 12. q. 1. vbi dicitur, quòd au[illegible] [illegible]acra[illegible] non [illegible]rent.

S[illegible] [illegible] de [illegible]ſecr. diſt. 1. vbi in [illegible] Domi[illegible] [illegible]tena ſi[illegible] [illegible] ex [illegible]at, [illegible] [illegible] hac a [illegible] [illegible]nem parti, [illegible] vomi[illegible]

[illegible] [illegible]s autem in [illegible]gneo, aut vitreo calice pre-ſ[illegible] [illegible]am [illegible]te.

Reſ[illegible]nd[illegible]m, qu[illegible] propter reuerentiã fac[illegible] [illegible]ſtatutum eſt, vt ca[illegible] de iſta materia fiat de [illegible]o vero p[illegible]hibetur quia c[illegible] [illegible] et ſa[illegible]guinem, de [illegible] etiam prop[illegible] fragi[illegible]ate S.T[illegible]o.3.p.q.83.art.3 ad [illegible]

Ad primum reſpondetur, quod non licet in calice l[illegible]pideo celebrare. Et ad probationem reſpondetur ne[illegible]ndo con[illegible]ue[illegible]am, vnde licet ca[illegible]x ſignificat ſepulchrum Chriſti non ſequitur propter [illegible], quod ſignificans, & ſignificatum debeant in materia conuenire.

A[illegible] [illegible]undum, & tertium dicendum eſt, negando conſequentiam, quia licet aliquo tempore huius modi calicibus de ligno, & vitro ſacerdotes vſi fuerint, poſtea tamen propter periculum, quod imminebat, etiam propter vaſorum in vtilitatem, aliter ſtatutum eſt, vt ex dictis patet.

Ad quartum reſpondetur, quod, vt ex dictis ibidem colligitur Ambroſius, & canon loquuntur in caſu, quo res eccleſiatum diſtrahendę ſunt pro alimonia pauperum, & pro redemptione captiuiorum, vnde dicitur ibidem, nonne dicturus eſt Dominus, cur paſſus es tot inopes fame mori, & certe habebas aurum de quo miniſtraſſes alimoniam. Cur captiui in captiuitatẽ ducti, nec redem pti, ab hoſte occiſi ſunt, quod dices, timui ne templo Dei ornatus deeſſent, reſpondebit aurum ſacramenta non quærunt, ornatus ſacramentorum redemptio eſt captiuorum. Alij qui, exponunt ſic, aurum ſacramenta non quærunt, quantum ad ſui efficaciam. Non enim minorem efficaciam habent ſi in alteriusmodi vaſis conficiantur, vel non quærunt quo ad hoc, vt inde magis placeat Deo, Non enim ex eo, quod in auro conficiuntur magis placent Deo, ſed ex conficientium ſanctitate, & virtute.

ARTIC. XIIII.

Vtrum corporale, in quo celebrandum eſt conuenientius fiat de ſerico, quam de lineo panno, & de albo, quam de alio colore?

1 AD decimum quartum videtur dicendum, quòd ſic, quod debeat eſſe de panno ſerico, quia ſicut aurum eſt pretioſius inter materias vaſorum, ita ſericum inter alios pannos, ergo ſicut calix fit de auro, ita corporale deberet e[illegible]e de ſerico.

2 Preterea, Cum corpus Chriſti conſecrandum ſit maxime nobilitatis videtur, quod corporale ſuper, quod celebrandum eſt, ſit maximæ nobilitatis, hoc eſt de nobiliori materia, quam fieri poſſit.

3 Præterea, videtur dicendum, quòd debeat eſſe de panno non t[illegible]um albo, ſed etiam rubeo, quia in hoc [illegible]ſterio repræſen[illegible]r ſponſus eccleſię, ſed in [illegible]tu paſſionis, non tantum fuit candidus, ſed e-t[illegible] [illegible]icundus, iuxta illud Cant. 4. Amicus [illegible] eus [illegible], & rubicundu[illegible] ergo &c.

S[illegible] [illegible]a facit c. [illegible]e conſect. d'ſt. 1. v[illegible] Euſeb. &

Euſeb. & Sylu. Pontifices ibi conſulto omnium ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico paono aut tincto quisquam celebrate præſumat, ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato, terreno ſcilicer lino procreato, atq; cootexto, ſicut corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſindone linea munda ſepultum fuit S.Thom. 3.p.q.83. art.3.

Reſpondeo dicendum, quòd inſtitutum hoc ſanctorũm patrum, quod corporale debeat eſſe non de ſerico, aut panno tincto, ſed de panno lineo puro, fuit conuenientiſſimum, & hoc triplici ratione. Primo, propter repræſentationem ſepulturę Chriſti in ſindone linea cum qua ſepultus fuit, & hæc ratio aſſignatur in litera. Secundo, propter maiorem muodiciam, quoniam inter omnia genera pannorum illa, quæ ſnnt de lino puro, ad candorem perſpicuum perducta, mnodiſſima ſnnt, & melius poſſunt mundari. Tertio conuenientia iſta colligitur ratione miſterij profundioris, profundius enim ſignificant panni huiuſmodi albi ea, quæ Chriſto cõtingebãt, quod ex verbis canonis etiam colligitur, dicit enim, quod ſacrificium celebrandum eſt. Primo in puro lino, in quo notatur puritas, & inoocentia omnimoda ſine macula aliqua ipſius Saluatoris, purũ eoim eſt, cui nihil eſt admiſtum alterius naturæ, Secundo, additur terreno, in quo notatur corpus ipſius Saluatoris paſſibile, & mortale de corpore terreno Virginis aſſumptum. Tertio, ſubiungit canon procreato, atq; contexto. i. panoo lineo multiplici tunſione ad candorem perducto, in quo ſignificatur Chriſti paſſio, in qua Chriſtus cruciatibus, & doloribus ad gloriam peruenit immortalitatis, & ita ſancti Dei per multas tribulationes perueniunt ad regnum Dei act. 14.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondetur negando conſequentiam, quoniam pannus ſericus, licet eſt pretioſior panno lineo, non tamen propinquitate tanta corpus domini repræſentat per idẽ patet reſpon.ad 2.

Ad tertium etiam pariter reſpondetur, quòd nec pãnus tinctus ita repræſentat omnia ſupra dicta, quæ fuerunt in Chriſto, ſicut pannus non tinctus. Præterea, ratio nõ militat, quia ſicut dicitur in litera pannus, in quo ſacrificium altaris celebratur, repræſentat ſindonem, io qua inuolutum erat corpus Domini in ſepulchro. Et dicit Hug. quòd corporalis palla ſindonem, qua inuolutum fuit corpus Chriſti ſignificat, hanc autem ſignificationem non ita faceret pannus tinctus, quare pannus lineus albus per totũ conuenientior materia eſt corporalis altaris.

ARTIC. XV.

Vtrum conuenienter ſit declaratum tempus celebrationis miſſæ?

1 AD decimum quintum videtur dicendum, qoòd non, quia inconuenienter videtur inſtitutum, quod in natiuitate Domini de nocte, & ter celebretur, quia paſſio Chriſti commemoratur ſexta feria in eccleſia ante Paſcha, non autem in Natali, cum ergo ſactamentum ſit commemoratiuum paſſionis Dominicæ, non videtur conueniens quod in Natali ter celebretur, in paſſione autem totaliter intermittatur.

2 Præterea, hoc ſacramentum pertinet ad tempus gratiæ, quæ per diem ſignificatur, ſecundum illud ad Rom. 13. nox pręceſſit, dies autem appropinquauit, ergo videtur, quod non ſit celebrandum de nocte.

3 Præterea, arguitur, quòd omni hora celebrari debeat, quia licet ſumere corpus Chriſti omni hora in neceſſitate, ergo omni hora, inſtante neceſſitate, celebrari debet, conſequentia patet.

4 Præterea, hora veſpertina deberet celebrari, ſicuti celebrauit Chriſtus, cuius omnis actio eſſe debet noſtra inſtructio.

5 Præterea, ordines ſacri ſunt conferendi circa veſpertinam horam c. ordinationes 75. Diſt. ſed ordines ſacri non conferuntur ſine celebratione miſſarũ, ergo illa hora licitum eſt miſſas celebrare.

6 Præterea, videtur, quòd media nocte ſit celebrandum, quia dies inchoatur in media nocte c. conſuluit de offic. deleg. l. more Romano ff. de ferijs, ſed in c. nocte. de conſecr. diſt. 1. dicitur, quòd in prima parte diei licitum eſt celebrare, ergo &c.

7 Præterea, hoc ſacramentum eſt commemoratio diuinæ paſſionis, ſed Chriſtus paſſus eſt hora ſexta, ſic, & eadem hora celebrari deberet.

Sed contra dicitur in ca. nocte de conſecr. diſt. 1. vbi Theleſphorus Papa vij. à Petro io epiſtola ad omnes c. 2. dicit Nocte ſancta natiuitatis Domini Saluatoris miſſas celebrent præſbiteri, & hymnum angelicum in illis ſolemniter decantent, quooiam, & eadem nocte ab angelo paſtorib. nuntiatus eſt, reliquis vero temporibus miſſarum celebrationes ante horã diei tertiam minime ſunt celebrandæ, quia, & eadẽ hora Dominus crucifixus eſt, & ſuper Apoſtolos ſpiritus ſanctus deſcendiſſe legitur.

Reſpondeo dicendum, quòd conuenienter determinatum eſt in c. præſentis, tẽpus celebrationis miſſæ. Pro quo notandum cum S. Thom. in 3. parte q. 83. art. 2. quòd in celebratione huius miſterij attenditur, & repræſentatio Dominicę paſſionis, & eius fructus participatio, & ſecundum vtrumq; oportuit determinate tempus aptum celebrationi huius ſacramenti, quia enim fructu dominicæ paſſionis continue egemus propter continuos defectus, quotidie in eccleſia regulariter hoc ſacramentum offertur, vnde, & Dominus petere nos docet Lucæ vndecimo. Panem noſtrum qootidianum da nobis hodie, qood exponens beatus Auguſtinus in libro de verbis Domini dicit. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumas, quemadmodum gręci in oriente facere conſueuerunt. Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit, quia vero Dominica paſſio celebrata eſt à 3. hora vſq; ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei ſolemniter celebratur hoc ſacramentum in eccleſia, & dicit notanter ſolemniter celebratur, quia nõ obſeruatur hæc temporis determinatio in omnibus miſſis: miſſarum enim quædam eſt pro defunctis, & iſta licite cantatur qualibet hora diei, dumtaxat ante nonam, vt colligitur ex c. ſequenti; quædam .n. eſt particularis, vel priuata, ſeu votiua, & dicitur illa quam ſacerdos priuatim, i. populo non vocato celebrat

lebrat

lebrat ex deuotione ſua, vel alterius, puta pro peccatis, pro periculis remouendis, vitandis, pro pace, in honorem ſanctæ Trinitatis, vel ſanctæ Mariæ, & huiuſmodi, & hoc licite cantatur qualibet hora diei dumtaxar ante nonam, ita tamen, quod eius occaſione populus non abſtrahatur à ſolemni miſſa diei, vt infra ea.di. in c.hoc attendendum. vnde S.Thom. in quarto dicit priuatæ miſſæ dici poſſunt à mane vſque ad tertiam, vel etiam vſque ad nonam in diebus ieiuniorum. Miſſa vero ſolennis, ſiue publica, dicitur, quæ cantatur de die illo, vel feſto illius diei. Et ſolenniter debet cantari, & populus per ſolita ſigna, ſcilicet campanarum, conuocari. Et de talibus miſſis ſolemnibus accipiendum eſt, quod dictũ eſt, quod regulariter cantantur in tribus horis, ſcilicet tertia, ſexta, & nona, vt dicit S. Thom. Hu. & Hoſt. in ſumma. Inſtituta autem eſt ſolennis miſſæ celebratio, vt dicit S.Thom. fieri illis tribus horis, ſcilicet intertia dieb. feſtis, ſexta in dieb. pro feſtis, nona in diebus ieiuniorũ, quia in miſſa recolitur mors Chriſti, qui quidem hora tertia crucifixus eſt, linguis Iudęorum clamantium crucifige, crucifige eum etiam a militibus verberatus Marcus 15. & eadem hora ſpiritus ſanctus deſcendit ſuper Apoſtolos. Hora ſexta crucifixus eſt manibus militum, vt habetur Ioan. 9. hora nona voce magna clamans emiſit ſpiritum. Matt. 29. verum diebus ieiuniorum poteſt miſſa retardari, vt poſt nonam cantetur, maxime quando ſunt ordines celebrandi, & precipue in ſabbato ſancto. Tum propter prolixitatem officij, tum etiam, quia ordines pertinent ad diem Dominicum, vt habetur diſtinc.75. c. quod à patribus. Pręterea hoc, quod dictum eſt de tempore celebrationis, intelligendum eſt regulariter, quia occurrente neceſſitate poſſunt miſſę celebrari prima parte diei, vt infrá ea diſtinctio. c. neceſ.

Quibus notatis dicendum eſt ad argumẽtum. Ad primum dicendum negando conſequentiam, quoniam, vt inquit S.Thom. non eſt ſimile de die natalis domini, & feria ſexta in paraſceue, quoniam cum aduenienre veritate ceſſare debeat figura, & hoc ſacramentum figura ſit dominicæ paſſionis, conueniens eſt, vt in die, qua ipſa paſſio Chriſti recolitur, prout realiter geſta eſt, non celebretur conſecratio huius ſacramenti, ne tamen eccleſia eo etiam die ſit ſine fructu paſſionis, per hoc ſacramentum nobis exhibitum, etiam corpus conſecratum in die præcedenti reſeruatur ſumendum in illa die, non autem ſanguis propter periculum, & ,quia ſanguis ſpecialius eſt imago paſſionis dominicæ. In die autem natiuitatis Chriſti non eſt hoc, quare non eſt ſimile.

Præterea, in die natiuitatis domini plures miſſæ celebrantur propter triplicem Chriſti natiuitatem, quarum vna eſt æterna, quæ quo ad nos eſt occulta. Vnde Eſai. 53. generationem eius, quis enarrabit. Et ideo vna miſſa cantatur de nocte, in cuius introitu dicitur Dominus dixit ad me filius meus es tu &c. Alia autem eſt temporalis, ſed ſpiritualis, quia ſcilicet Chriſtus oritur tanquam lucifer in cordibus noſtris, vt dicitur 2.Pet.1. & propter hoc cantatur miſſa in aurora, in cuius introitu dicitur, lux fulgebit ſuper nos. Tertia eſt natiuitas temporalis, & corporalis, ſecundum quam nobis viſibilis proceſſit ex vtero virginali, carne indutus, & propter hoc cantatur tertia miſſà in plena luce, in cuius introitu dicitur, puer natus eſt nobis, licet èconuerſo poſſet dici, vt dicit S.Thom. quod natiuitas æterna ſecundũ ſe eſt in plena luce, & propter hoc in euangelio tertiæ miſſę fit mentio de generatione ęterna: vnde dicitur euangelium Ioannis. In principio erat verbũ. Secundum autem natiuitatem corporalem ad literá natus eſt de nocte, in ſignum, quod veniebat ad tenebras infirmitatis noſtræ, vnde, & in miſſa nocturna dicitur euangelium de corporali natiuitate.

Ab alijs autem aſſignantur aliæ cauſę, vna propter tres in vna perſona Chriſti ſubſtantias, vt illa de nocte ſignificet corpus, illa de aurora animam, illa de die diuinitatem.

Alia cauſa ratione myſterij, quoniam per illas tres repræſentatur triplex ſtatus ante legem, ſub lege, & in lege, ſeu ſtatus gratiæ, illa, quæ cantatur de nocte repręſentat primum, quia tunc omnes erant in tenebris, vnde dicitur in miſſa illa prophetia populus gentium, qui ambulabat in tenebris &c.

Secunda, quæ dicitur in aurora repræſentat ſtatũ ſub lege, in quo iam incipiebat clareſcere cognitio ſaluatoris per ſcripta legis, & profetarum licet non plene, & ideo miſſa illa cantatur inter noctem, & diem, & dicitur officium, lux fulgebit.

Tertia, quæ dicitur in die repræſentat ſtatum gratiæ ſecundum illud Apoſtoli ad Rom.3. Nox præceſſit, dies autem appropinquauit, vnde dicitur officium, puer natus eſt nobis, alia cauſa aſſignatur ab alijs, quæ deſignatur his verſibus, quos ponit Hoſtien in ſumma tres in natali debent miſſæ celebrari. Quarum prima ſacram Chriſti ſignat genituram. Altera venturi deſignat gaudia Chriſti. Tertia iam natum, quod lex ſacra forte figurat, verum quòd plures miſſæ aliquando celebrantur in vna die, etiam cótingit in alijs diebus, quàm natiuitatis, in quibus occurrunt plura Chriſtì beneficia, vel recolenda vel expectanda, vnde tunc plures miſſæ celebrantur in die, puta vna pro feſto, alia pro ieiunio, vel pro mortuis.

Ad ſecundam reſpóderet negando conſequentiá, licet enim verum ſit, quòd regulariter hoc ſacramentũ de die celebrandum eſt, & non in nocte, quia ipſe Chriſtus eſt præſens in hoc ſacramento, qui dicit Ioan.9. me oportet operari, quandiu in mundo ſum, lux ſum mundi. Ita tamen, quod principium diei ſumatur non a media nocte, nec ab ortu ſolis.1. quando ſolis ſubſtantia apparet ſuper terram, ſed quando incipit apparere aurora, tunc enim quandoq; dicitur ſol ortus, in quantum claritas radiorum eius apparet, vnde, & Marc.16. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum, orto iam ſole, tamen venerunt cum adhuc tenebrę eſſent ad monumentum, vt dicitur Ioan.20. ſic enim hanc contrarietatem ſoluit Augu. in li. de conſenſu euangeliſtarum, Specialiter tamen in nocte natalis miſſa celebratur propter hoc, quod in ea natus eſt Chriſtus, ut habetur in c. præſenti, & ſimiliter in ſabbato Paſchę circa noctis principium propter hoc, quòd Dominus nocte ſurrexit, cum adhuc tenebrę eſſent ante manifeſtum ſolis ortum, vnde in oratione dicitur. Deus

qui

qui hanc ſacratiſſimam noctem, quamuis hoc, vt dicit S. Thom. in 4. nõ oporteat ſemper obſeruari. Sic ergo propter priuilegium harum noctium eſt, quod celebratur in his noctibus miſſa, quod non eſt fiendum in alijs.

Ad tertium reſpondetur negando conſequentiã, & negatur etiam, quod ſit ſimile de ſumptione corporis Chriſti, & de celebratione eius, quia vnum iſtorum, ſcilicet ſumere corpus Chriſti omni tempore in neceſſitate, eſt conceſſum ab eccleſia, alterum vero, ſcilicet conſecrare, non, ſed contrarium, ſed contra inſtitutionem eccleſiæ nihil eſt præſumendũ ergo &c.

Ad quartum reſpon. negãdo conſequentiam. Nõ enim tenemur Chriſtum imitari in omnibus, vt patet. Specialis quædam cauſa fuit quare tempore illo ſacramentum hoc Chriſtus conſecrauit. Nam, vt ſacramentum hoc cordibus diſcipulorum fortius imprimeretur, ideo vltimo poſt cænam, & in fine diei hoc ſacramentum conſecrauit, & diſcipulis tradidit, vnde ſicut non imitamur eum in celebrando poſt cenam, ita nec in tempore diei.

Ad quintum dicendum, quòd hoc ſingulariter eſt in diebus ordinum, ratione iam dicta.

Ad ſextum reſpondetur, quòd media nocte ſecundum eccleſiam incipit dies naturalis, vt in allegato cap. conſuluit.extra de offic. deleg. Non autem artificialis, de quo loquitur capitulum præſens, quod in eo ſolo liceat celebrare.

ARTIC. XV.

Vtrum in diuinis laudibus vt debemus cantibus corporalibus?

1 AD decimum ſextum videtur dicendum, quòd non, dicitur ad Coloſ. 3. docentes, & commouentes vos metipſos in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, ergo non corporalibus.

2 Præterea, Hyer. ſuper illud ad Epheſ. 5. cantantes, & ſpallentes in cordibus veſtris Domino dicit audiant hæc adoleſcentuli, quibus in eccleſia eſt officium pſallendi Deo non voce, ſed corde cantandum &c.

3 Præterea, laudare Deum conuenit magnis, & paruis, iuxta illud Apoc. 19. laudem dicite Deo noſtro omnes ſancti eius, & qui timetis Deum puſilli, & magni, ſed maiores, qui ſunt in eccleſia non decet cantare c. in ſancta.diſt. 92. ergo &c.

4 Præterea, id faciebat ſynagoga, vt in Pſal. 32. cõfitemini domino in Cythara &c. quod facere non debet eccleſia ne videtur iudaizare:

5 Præterea, principalior eſt laus mẽtis, quã laus oris, ſed laus mentis impeditur per laudẽ oris, ergo cãtus non ſunt in diuinis laudibus adhibendi.

Sed contra dicitur in c. De hymnis.de cõſec.diſt.i. vbi conc. tolet.4. c. 12. dicit, de hymnis canendis, & ſaluatoris, & Apoſtolorũ habemus exemplũ, Nã, & ipſe Dñs hymnũ dixiſſe phibetur, Mat.euãg.atteſtãte c. 24. & Hym. dicto exiuerũt in montem oliueti.

Reſpondeo dicendũ ſecundo S. Tho.in 2.2, q.91. art.3. quòd laus vocalis neceſſaria eſt, vt mens prouocetur in Deũ, & ideo quæcũq; ad hoc vtilia eſſe poſſunt, in diuinas laudes congruenter aſſumuntur. Manifeſtum eſt autẽ, quod ſecundũ diuerſas melodias ſonorum animi hominũ diuerſimode diſponũtur, vt patet p philoſophũ 8.Poli.& per Beothiũ in prologo muſicæ, & iden ſalubriter fuit inſtitutũ, vt in diuinas laudes cantus aſſumeretur, vt animi infirmorũ magis prouocarentur ad deuotionem, vnde Aug. dicit in 10. confeſſio conducor cantandi conſuetudinẽ approbare in eccleſia, vt per oblectamenta auriũ, infirmorum animus in affectũ pietatis conſurgat. Et de ſe ipſo dicit in.9. confeſſ. fleui in hymnis, & canticis ſuis, ſuaue ſonantis eccleſiæ tuæ vocibus commotus vehementer.

Ad primum, ergo dicendũ, quòd cantica ſpiritualia poſſunt dici non ſolũ ea, quæ interius canuntur in ſpiritu, ſed etiã ea, quæ exterius ore cantãtur, in quantũ per huiuſmodi cantica ſpiritualis deuotio prouocatur.

Ad ſecundum dicendum, quòd Hyeron. non vituperat ſimpliciter cantum, ſed reprehendit eos, qui in eccleſia cantant more theatrico, non propter deuotionem excitandã, ſed propter oſtentationem, vel delectationem prouocandum. Vnde Aug. dicit. 10. confeſſio cum mihi accidet, vt me amplius cantus, quã res, quę canitur moueat, pænaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.

Ad tertium dicendum, quòd nobilior modus eſt prouocandi, homines ad deuotionem per doctrinã, & prædicationem, quã per cantum, eſt ideo Diaconi, & prælati, quibus cõpetit per prędicationẽ, & doctrinã animos hominũ prouocare in Deum, non debent cantibus inſiſtere, neq; per hoc à maioribus retrahantur, vnde ibidẽ Greg. dicit cõſuetudo eſt valde reprehenſibilis, vt in Diacono ordine conſtituti modulamini vocis inſeruiãt, quos ad prælationis officium, & eleemoſinarum ſtudium, vacare congruebat.

Ad quartum dicẽdum, quòd ſi philoſophus dicit in octauo Pol. neq; fiſtulas ad diſciplinã eſt adducẽdũ, neq; aliqd aliud artificiale organũ, puta cytharã, & ſi quid tale alterũ eſt, ſed quæcunq, faciunt auditores bonos, & huiuſmodi autẽ muſica inſtrumẽta magis animũ mouent ad delectarionẽ, quã per ea formetur interius bona diſpoſitio. In ueteri autẽ teſtamento vſus erat taliũ inſtrumentorũ, tum quia populus erat magis durus, & carnalis, vnde erat p huiuſmodi inſtrumenta prouocandus, ſicut, & p prouiſiones terrenas, tum etiam, quia huiuſmodi inſtrumenta carnalia aliquid ſignificabant.

Ad quintum dicendum, quòd per cantum, quo quis ſtudioſe ad delectationẽ vtitur abſtrahitur animus à conſiderarinne entũ, quæ cantantur, ſed ſi aliquis cantet propter deuotionem attentius cõſiderat quoę dicit, tũ quia diutius moratur ſuper eodẽ, tũ ꝗa, vt Aug. dicit in 10.cõfeſſio, oẽs effectus ſpiritus noſtri, pro ſuaui diuerſitate, habent proprios modos in vocẽ, atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur, & eadem eſt ratio de audientibus, & ſi aliquando non intelligant, quæ cantantur, intelligunt tamen propter quid cantantur, ſcilicet ad laudem Dei, & hoc ſufficit ad deuotionem

excitandam, non tamen eſt in cantu aliquid laſciuum, ſeu impurum miſcendum, habetur in concil. Trid. ſeſſ. 22. de obſeruandis, & vitandis in celebratione miſſæ.

ARTIC. XVII.

Vtrum liceat velato capite celebrare?

1 AD decimum ſeptimum videtur dicendum, quòd ſic, quia multi orant in eccleſia cooperto capite, qui dicendi non ſunt, quod peccent.

2 Præterea, illi qui cantant pſalmos in choro, ſæpe velato cantant capite.

3 Præterea, prædicans, vel docens velato capite manet, ergo, & ille qui celebrat, cum Apoſtolus vtroq; poſuerit orans, ſcilicet, aut profetans.

4 Præterea, facit de eo, qui ob capitis paſſionẽ, non poſſet, niſi velato capite in eccleſia orare.

Sed contra dicitur cap. Nullus, de conſecr. diſt. 1. vbi Zach. Papa in ſynodo Romana c. 13. dicit Nullus Epiſcopus, præſbiter, aut Diaconus, ad ſolemnia miſſarum celebranda, præſumat cũ Baculo introire, aut velato capite altario Dei aſſiſtere, quoniã, & Apoſtol. 1. Cor. 11. prohibet viros velato capite orare in eccleſia, & qui temere præſumpſerit communione priuetur.

Reſpondeo dicendum, quòd vt inquit beatus Th. ſuper epiſtolam ad Cor. cõſiderandum eſt, quod quilibet homo iudici aſſiſtens ſuam conditionem, vel dignitatem debet profiteri, & præcipue aſſiſtẽs Deo, qui eſt omnium iudex, & Ideo, qui Deo aſſiſtũt ordinatiſſime, & conuenientiſſime ſe gerere debẽt, ſecundum illud eccleſiaſtici .5. cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Domini, dupliciter autem homo aſſiſtit, vno modo humana ad Deum referens, quod quidem fit orando, ſecundum illud eccleſiaſtici ce. 38. in conſpectu altiſſimi deprecabuntur, aperiet os ſuum in oratione pro delictis deprecabitur. Alio modo diuina ad homines referens, quod quidem fit annuntiando alijs, quæ diuinitus ſunt reuelata ad edificationẽ eccleſiæ, quomodo accipitur profetia, cũ dicit Apoſtolus 1. Cor. 14. qui prophetizat eccleſiã ædificat. vnde ſignãter dicit apoſtolus. vir orans, & prophetans, his .n. duobus modis vir Deo, tãquã iudici, ſiue Domino aſſiſtit, pertinet autẽ ad dignitatẽ viri, vt in præfato capitulo oſtẽdit apoſtolus, velamine carere, quia in hoc oſtẽdit ſe Deo immediate ſubiectũ, & nõ habere ſuper caput ſuũ aliquã aliã poteſtatẽ exiſtentẽ ex ordine naturæ, ſicut mulier, quæ viro ſubiecta etiã eſt, & ideo, vt dicit hic apoſtolus vir orans, & prophetizans velato capite deturpat caput ſuũ. i. rẽ inconuenientẽ ſibi agit, ſicut .n. in corpore pulchritudo dicitur cõſurgere ex debita proportione mẽbrorũ in conuenienti charitate, vel colore, ita in actib. humanis dicitur pulchritudo ex debita ꝓportione verborũ, & factorũ, in quibus lumẽ rationis ſplẽdet, vnde etiã p oppoſitũ intelligitur, quãdo cõtra rationẽ aliquã agitur, & nõ obſeruatur debita proportio in dictis, & factis, & ita videtur, quod indecenter fit, cũ qs altari, orãdo, aut pronunciãdo populo reuelata diuinitus, velato capite aſſiſtit, & per conſequens peccat, vnde ſequitur in tex. & ſi temere præſumpſerit communione priuetur.

Ad rationes in contrariũ reſpon. ad primã dicẽdũ quòd duplex eſt oratio vna priuata, quã, ſcilicet aliquis Deo offert in propria perſona. Alia publica, quã quis Deo offert in perſona totius eccleſiæ, vt patet in orationibus, quæ in eccleſia p ſacerdotes dicũtur, & de talibus orationibus Apoſtolus loquitur, & ideo arg. de orationib. priuatis ſiue ſecretis nõ procedit, in talibus .n. priuatis, ſeu ſecretis orationibus tectio ſiue coopertio capitis ſeruit ad maiorem mentis quietudinem.

Ad ſecundam dicẽdum, quòd ratio non procedit, quia pſalmi nõ cantantur ab vno ſingulariter ſe Deo præſentante, ſed quaſi à tota communitate, vt dicit S. Thom. & dominus Nicol. de Lyr. ideo conuenienter poſſunt cantari capite velato, quia verbũ apoſtoli intelligitur, quãdo aliquid ab vno cantatur ſingulariter ſe Deo præſentante in perſona eccleſiæ.

Ad tertiam reſpon. quod conſequentia non valet, quia ille, qui prædicat, aut docet in ſcholis, ex propria perſona loquitur. vnde, & Apoſtolus ad Rom. 2. nominat euangeliũ ſuum, ſcilicet propter induſtriã, qua utebatur in prędicatione euangelij, ſed ille, qui ſacram ſcripturam in eccleſia recitat, puta legendo lectionem, epiſtolam, vel euangelium, ex perſona totius eccleſiæ loquitur.

Ad quartum dicendum, quòd neceſſitas nõ habet legem, extra de obſer. ieiu. c. conſilium, & ca. quod non eſt. ext. de reg. iur. unde ſi tanta capitis paſſio eſt ut niſi uelato capite altari non poſſit abſiſtere, uidetur, quod ſine peccato uelato capite aſtare poſſet, maxime in loco ſecreto, uel ubi omnibus nota eſt miſterij difficultas ſtandi ad altare capite diſcoperto.

ARTIC. XVIII.

Vtrum fidelis ad altus non audiens miſſam in die feſto peccet mortaliter?

1 AD decimũ octauũ videtur dicendum, quòd nõ, quia ſicuti Deus, ita nec eccleſia ponit pręceptum de impoſſibili, facit c. nemo. de reg. Iur. in 6. ſed multis eſſet impoſſibile, vt infirmis, peregrinantibus, ergo non omnes ad id obligantur.

Sed contra facit c. miſſas. de conſecrat. diſt. 1. ubi concil. Agat c. 47. dicit miſſas die dominico ſecularibus totas audire ſpeciali ordine pręcipimus, ita ut ante benedictionem ſacerdotis egredi populus non pręſumat, quod ſi fecerit ab ipſo publice confundat.

Reſpondeo dicendum, quòd non audire miſſam die dominico poteſt eſſe peccatũ mortale, aliquãdo ueniale, aliquãdo nullũ, tũc .n. eſt mortale quãdo fit ex cõtẽptu uero, vel interpretato, uocat autẽ cõtẽptu interpretatiuũ, quãdo ſine cauſa legitima miſſã nõ audit, & ad ſpectacula uadit cauſã legitimã uocat, quando detinetur corporali infirmitate, uel inimicorũ timore, uel aliquo alio ſimili, quod ſecundũ rectũ iudicium excuſatio legitima debeat reputari, & talis ab Epiſcopo debet confundi, vt in hoc cap. miſſas. dicitur, quod autem talis peccet mortaliter probatur per hoc, quod excommunicari debet, vt patet ea. diſt. c. qui die. excomunicatio autem fieri non debet

ber niſi pro peccato mortali 2. q. 3. nemo tunc autem eſt peccatum veniale, cum hoc omittit non ex cauſa tam legitima, ſed ex aliqua mentis infirmitate, ſicut ex aliqua paſſione, vel ex pigritia, ſi tamẽ ad hoc non fuerit aſſuetus, tunc autem nullum eſt peccatum, cum hoc committit ex aliqua licita cauſa. vnde glo. ſuper hoc cap. miſſas, dicit hoc præceptum eſſe dico, vnde contra hoc præceptum faciunt, qui diebus Dominicis miſſam non audiunt, niſi neceſſitas aliqua cogat. hæc Hoſtien. eſt præterea, hic conſiderandum, quod ſi ſeculares omittentes audire miſſam diebus Dominicis nulla neceſſitate impediti peccant, multo amplius clerici, & religioſi in hoc delinquentes peccant. vnde Hu. ſuper verbo ſecularibus 1. laycis dicit multo fortius hoc præcipitur clericis.

DE CONSACRATIONE

DIST. II.

Continuari poteſt hoc pacto. Dictum eſt ſupra de celebratione miſſæ, verum quia tota vis eius conſtat in conſecratione corporis Chriſti, merito hic agitur de hoc ſacramento.

Pro declaratione huius 2. diſt. plura vidẽda ſũt, ſecundum, quòd magiſter propoſuerit, & primo.

ARTIC. I.

Vtrum euchariſtia ſit ſacramentum?

1 Ad primum videtur dicendum, quòd nõ ad idem .n. non debent ordinari duo ſacramenta, quia vnum quòdq; eſt efficax ad ſuum effectum producendum, cum ergo ad perfectionem ordinetur confirmatio, & euchar. vt Dion. in 4. Cæl. Hierarch. videtur euchariſtiam non eſſe ſacramentum, cum confirmatio ſit ſacramentum c. de his. de conſecr. diſt. 5.

2 Præterea, in quolibet ſacramento nouæ legis id, quod viſibiliter ſubijcitur ſenſui, efficit inuiſibilem effectum ſacramenti, ſed ſpecies panis, & vini non efficiunt ipſum corpus Chriſti verum, quod eſt res, & ſacramentum, neque corpus Chriſti miſticum, quod eſt res tantum in euchariſtia, ergo videtur, quod euchariſtia non ſit ſacramentum.

3 Præterea, ſacramenta nouæ legis habentia materiam in vſu materiæ perficiuntur, ſicut baptiſmus in ablutione, ſi ergo euchariſtia, ſit ſacramentum perficeretur in vſu materiæ, quod patet eſſe falſum, quia forma huius ſacramenti ſunt verba, quæ in conſacratione materia dicuntur, ergo euchariſtia non eſt ſacramentum.

Sed contra facit cap. primo de conſecratione diſtinctio. 2. vbi Alex. Papa in epiſt. prima capitulo quarto omnibus orthodoxis dicit in ſacramentorum oblationibus, quæ inter miſſarum ſolemnia Domino offeruntur paſſio Domini miſcenda eſt &c. hoc ſacramentum. de conſecr. Diſt. 2. vbi Aug. tract. 26. cap. 6. ſuper Ioan. dicit, hoc ſacramentum pietatis eſt, ſignum vnitatis, vinculum charitatis, & nouiſſime in concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. ponit illud inter ſeptem ſacramenta nouæ legis à Domino Ieſu Chriſto inſtituta, & S. Thom. in 3. p. q. 73. art. 1.

Reſpondeo dicendum, quòd euchariſtia eſt ſacramentum, quæ concluſio ſic oſtenditur, omne remedium ordinarum principaliter in ſubſidium vitæ ſpiritualis, ſub rebus ſenſibilibus poſitum, eſt ſacramentum, hoc patet dicit Aug. 10. de ciuitate Dei, & ponitur infra. e. di. in c. ſacrificium, quod ſacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, ſed euchariſtia eſt remedium ordinarum principaliter in ſubſidium vitæ ſpiritualis, ſub rebus ſenſibilibus propoſitum, patet, tum quia, vt dicit beatus Auguſt. vbi ſupra eſt ſacrificium inuiſibilis ſacrificij ſacramentum 1. ſignum ſacrum. Tum, quia ſicut eſt in vita corporali, ſic ſuo modo eſt in vita ſpirituali, gerunt enim corporalia ſimilitudinem ſpiritualium, ſed in vita corporali ſic eſt, quod nõ ſolum requiritur generatio, per quam vita acquiritur, & augmentum, per quod ad perfectam quantitatem perducitur, ſed etiam alimentum, per quod homo in vita conſeruatur, ergo ſimiliter in vita ſpirituali præter baptiſmum, qui eſt ſpiritualis regeneratio in quo vita ſpiritualis tribuitur, & confirmationem, per quam nobis augmentum ſpirituale acquiritur, opus eſt nutritione ſpirituali, per quam vita ſpiritualis acquiſita conſeruatur. hæc autem eſt euchariſtia. ſecundum illud Ioan. 6. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Vnde, & proponitur nobis ſub ſpeciebus ſenſibus pertinentibus ad nutrimentum, ergo manifeſte patet, quod euchariſtia, quę eſt ſpirituale alimentum, ſit ſacramentum.

Ad rationes in contrarium Ad primam reſpondetur, quòd non ad idem genus perfectionis ordinatur ſacramentum euchariſtiæ, & ſacramentum confirmationis. Pro quo notandum S. Thom. in 3. p. q. 73. art. 1. quòd duplex eſt perfectio, vna eſt in ipſo homine, ad quam perducitur per augmentum, & talis perfectio cõpetit confirmationi. Alia autẽ eſt perfectio, quã homo conſequitur ex adiunctione cibi, vel indumẽti, vel alterius huiuſmodi, & talis perfectio cõpetit euchariſtię, quę eſt ſpiritualis pfectio Ad ſecundã reſpondetur, quòd materiale elementũ nõ eſt cauſa alicuius virtutis, quæ in ipſo eſt, nec alicuius ſpiritualis effectus in homine, ſecundũ ſe, ſed mediante virtute, vnde aqua baptiſmi nõ cauſat aliquẽ ſpiritualẽ effectũ ſecũdũ ſe, ſed propter virtutẽ ſpiritus ſancti in aqua exiſtentẽ. vnde chryſoſtomus dicit ſuper illud Ioa. 5. Angelus Domini deſcendit ſecũdũ tẽpus &c. in baptizatis nõ ſimpliciter aqua operatur, ſed cũ ſpiritus ſancti ſuſcipit gratiã, tunc omnia ſoluit ſicut .n. ſe habet virtus ſpiritus ſancti ad aquã baptiſmi. Ita ſe habet corpus Chriſti verũ ad ſpecies panis, & vini. vnde ſpecies panis, & vini nõ efficiunt aliud, niſi virtute corporis Chriſti veri.

Ad tertium reſpondetur, quòd non eſt ſimile de ſacramento euchariſtiæ, & de alijs ſacramentis. Pro quo notandum, quòd ſacramentum dicitur ex eo, quòd continet aliquid ſacrum, poteſt enim aliquid eſſe ſacrum dupliciter, ſcilicet abſolutè, &

in ordine ad illud. Hęc autem eſt differētia inter eucharistiā, & alia ſacramenta habentia materiā ſenſibilem, quia eucharistia continet aliquod ſacrum abſolute, ſcilicet ipſum Christum. Aqua vero baptiſmi continet aliquod ſacrum, in ordine ad aliud, ſcilicet virtutem ad ſacrificandum. Et eadem ratio eſt de chriſmate, & alijs ſenſibilibus. Et ideo ſacramentum euchariſtiæ perficitur in ipſa conſecratione materiæ, ad hominem ſanctificandum, & ſic non eſt ſimile.

ARTIC. II.

Vtrum euchariſtia ſit vnum ſacramentum, vel plura?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non ſit vnum ſacramentum, ſed plura, per textum in cap. In ſacramentorum oblationibus, de conſecr. Diſt. 2. vbi loquitur de hoc ſacramento in plurali numero.

2 Præterea facit, quòd dicitur in collecta purificēt nos queſumus Domine ſacramenta, quæ ſumpſimus, quod dicitur poſt euchariſtiæ ſumptionem.

3 Præterea, impoſſibile eſt multiplicato genere, non multiplicari ſpeciem, ſicut, quod vnus homo ſit plura animalia, ſed ſignum eſt genus ſacramenti, cum igitur in euchariſtia ſint plura ſigna, ſcilicet panis, & vini videtur conſequens eſſe, quod ſint plura ſacramenta.

4 Præterea, vnitas rei eſt ex vnitate formę, & materiæ, ſed in euchariſtia, eſt duplex materia ſcilicet panis, & vinum, & duplex forma duplici materiæ reſpondens, ergo ſequitur, quod ſint plura ſacramenta non vnum.

Sed contra facit illud, quòd in collecta dicitur hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam, Item facit cap. in ſacramento, &c. hoc ſacramentum, de conſecr. diſt. 2. vbi apparet, quod ſit vnum non plura ſacramenta Sanctus Thom. 3. p. q. 73. art. 2.

Reſpondetur, quòd euchariſtia vnum eſt ſacramentum, quæ concluſio ſic probatur, quia ſi non eſſet vnum, ſed duo, vel plura, ſequeretur, quod ſacramenta nouæ legis non eſſent tantum ſeptem, quod eſt contra doctrinam communē vniuerſalis eccleſiæ Præterea, quæcunque ordinantur ad idem efficiendum, & ſignificandum pertinent ad vnum ſacramentum, ſed omnia, quæ in euchariſtia ſunt, pertinent ad idem repræſentandum, ſcilicet mortem Domini, & idem efficiendum, ſcilicet gratiam, per quā homo incorporatur corpori myſtico, quod eſt eccleſia, ergo eſt vnum tantum ſacramentum, Ad intelligendum autem, qua vnitate euchariſtia dicatur vnum ſacramentum. Eſt notandum, quod vt colligitur. 5. Metaph. vnum numero dicitur trib. modis, Primo modo ſicut indiuiſibile eſt vnum, vt punctus, & vnitas, quod neque eſt multa actu, neque potentia, Alio modo, quod eſt vnum continuitate, quod tamen eſt multa potentia, ſicut linea, Tertio modo, quod eſt perfectiue vnum, ſicut dicitur calciamentum vnum, quod habet omnes partes, quę requiruntur ad calciamentum, & hæc vnitas dicitur in omnibus illis, ad quorum integritatem aliqua exiguntur, ſicut vnus homo, vna domus. Et quia ad eſſe ſacramenti plura concurrunt, ſicut forma, & materia, & huiuſmodi, ideo ab vnitate, ſcilicet perfectionis dicitur ſacramentum vnum eſſe, quod ſic patet. Illa enim ſunt de integritate alicuius inſtrumenti, quæ requiruntur ad operationem illam, ad quam inſtrumentum deputatum eſt; hoc autem ſacramentum deputatū eſt à Diuina inſtitutione ad cibationem ſpiritualē, quæ per cibationem corporalem ſignificatur, & quia cibatio corporalis duo requirit, ſcilicet aliquid per modum cibi, & aliquid per modum potus, ideo ad integritatem huius ſacramenti, ex diuina inſtitutione eſt aliquid per modum cibi, ſcilicet corpus Chriſti, & aliquid per modum potus, ſcilicet ſanguinis, & ita in euchariſtia vnum eſt ſacramentum, vnitate perfectionis reſultantis ex illis duobus. Ad rationes in contrarium.

Ad primam, & ad ſecundam ſimul reſpondetur dicendo, quòd euchariſtia dicitur plura ſacramenta in locis illius allegatis, propter pluralitatem ſignorum, ſcilicet ſpecierum panis, & vini ſub quibus, hoc ſacramentum conficitur, quæ quidem materialiter plura ſunt perfectiuè tamen vnum, quod etiam ex collecta illa apertè colligitur, in qua primò dicitur pluraliter, purificent nos queſumus Domine ſacramenta, quæ ſumpſimus, & poſtea ſingulariter ſubditur, hoc tamen ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam, ad oſtendendum, quod hoc ſacramentum quodammodo eſt multa ſimpliciter autem vnum,

Ad tertiam patet reſponſio ex dictis, quia licet panis, & vinum materialiter ſint plura ſigna, formaliter vero, & perfectiuè vnum ſunt, in quantum ex eis perficitur vna refectio,

Ad quartam, ſatis patet reſponſio ex dictis, ratio autem non probat, niſi, quòd ſacramentum ſit multa materialiter, & hoc uerum eſt, eſt autem unum perfectiuè, quia omnia multa quę ſunt in eo ordinantur ad perfectionem ſacramenti huius, quæ eſt in ſignificatione vnius perfectæ ſpiritualis refectionis: unde licet in ea ſit duplex materia rei, una tamen eſt perfectiuè, & licet duplex ſit forma, ſecundum quod duplex eſt materia, unum tamen intelligitur perfectiuè, & ita ſacramentum eſt unū perfectiuè ſicut dictum eſt.

ARTIC. III.

Vtrum conuenienter aſſignetur duplex materia huius ſacramenti?

1 AD tertium uidetur dicendum, quòd non, quia quanto aliquid eſt ſimplicius, tanto nobilius, ſed hoc ſacramentum eſt nobilius alijs, ergo ſimplicius, cum ergo alia ſacramenta tantum materiam habeant, uidetur, quod non debeat eſſe duplex materia huius ſacramenti.

2 Præterea, materia ſacramēti debet reſpōdere ei, quòd eſt ſacramētū, & res ī ſacramēto, q̄a eſt ſignū

eius

eius, Sed totum illud, quòd eſt res ſacramentum, continetur ſub ſpecie, ſcilicet totus Chriſtus, ergo panis eſt ſola materia huius ſacramenti, & ſic idem, quod prius.

3 Præterea, hoc ſacramentum ordinatur ad vſum fidelium, ſed tantum hoc ſacramentum miniſtratur ſub vna ſpecie, ſcilicet ſub ſpecie panis, immo ſi quis aliter hoc ſacramentum populo miniſtraret, grauiter erraret, vt diſponitur in Concil. Triden. ſeſſ. 21. cap. primo, & ſequen. de communione, ſub vtraque ſpecie.

Sed contrarium dicitur in c. 4. de conſecr. diſt. 2. Vbi concil. Martini Bracarenſis. c. 55. Non oportet aliquid aliud in ſacramento offerri, præter panem & vinum & aquam, quæ in typo Chriſti benedicuntur; quia dum in cruce penderet de corpore eius ſanguis effluxit & aqua. Hæc tria in Chriſto vnum ſunt, & oblatio Dei in odorem ſuauitatis. & c. 5. ead. diſt. ubi concil. 3. Cartag. c. 24. In ſacramento corporis & ſanguis Domini nihil amplius offeratur, quam ipſe Dominus tradidit, hoc eſt panis & vinum aquæ miſtū. Nec amplius in ſacrificijs offeratur, quàm de vuis, & frumentis. S. Th. 3. p. q. 74. Artic. 1.

Reſpondeo dicendum, quòd conuenienter inſtitutum eſt, vt duplex materia ſit huius ſacramenti, q̃ concluſio ſic oſtenditur iuxta S. Th. loco citato materia enim ſacramenti debet competere, & ſignificationi ſacramenti, & vſui; & vtroque modo exigitur duplex materia in hoc ſacramento. uſus enim huius ſacramenti eſt manducatio, quæ ad ſui integritatem, & cibum, & potum exigit, & ideo huius ſacramenti duplex debet eſſe materia, vna, quæ in cibum ſumitur, & alia, quæ in potum. Significatio autem ſacramenti eſt duplex, vna, ſecundum quam repræſentatur præteritum; & ſic hoc ſacramento repræſentatur paſſio Chriſti, in qua ſeparatus eſt eius ſanguis à corpore, & ideo ſeparatim in hoc ſacramento offerri debet ſignum corporis, & ſignum ſanguinis in duplici materia exiſtente. Alia ſignificatio ſacramenti eſt de effectu per ſacramentum inducendo; quia ſacramenta efficiunt quod figurant; & ſic cum hoc ſacramentum ad ſalutem corporis & animæ ſumatur, valet. n. vt ait Ambroſ. ad tuitionem animæ, & corporis, oportet, quod ſub ſpecie panis, ad ſignificandum ſalutem corporis, & ſub ſpecie vini, ad ſignificandum ſalutem animæ, hoc ſacramentum perficiatur.

Ad rationes in contrarium reſpõdetur, Ad primã negando aſſumptum vniuerſaliter: quoniam ſimplicitas per ſe non eſt cauſa nobilitaris, ſed perfectio. vnde ubi perfecta bonitas in vno ſimplici inuenitur ſimplex eſt melius, quàm compoſitum, quoniam autem conuerſo ſimplex eſt imperfectum, compoſitum vero perfectum, & tunc compoſitum eſt nobilius, quã ſimplex, ſicut homo eſt nobilior terra. Et ideo hoc ſacramentum, quamuis ſit magis compoſitum alijs ſacramentis, ratione materiæ; eſt tamen nobilius, quia eſt magis perfectum. Quod autem ad perfectionem eius hæc compoſitio exigitur, patet ex dictis.

Ad ſecundam dicitur, quòd quamuis totus Chriſtus ſit ſub ſpecie panis, ſecundum rei veritatem, nõ tamen eſt ibi ex ui ſacramenti, niſi corpus eius, vt ex dictis patet, quod venit in vſum fidelium.

Ad tertiam reſpondetur negando conſequentiã; quia quod populo non detur hoc ſacramentum ſub duplici ſpecie, ſed ſub vna tantum, ſcilicet panis, hoc non eſt ideo, quod hoc ſacramentum in vna ſola ſpecie conſiſtat, ſed propter periculum effuſionis euitandum ſit, facilius. n. vna gutta ſanguinis laberetur, quam aliqua particula corporis, quod periculũ profecto emineret ſi indifferenter populo, in quo ſenes, & pueri, infirmi, & ſani continentur, ſub vtraque ſpecie adminiſtraretur. Vnde miniſtris altaris ſecundum conſuetudinem aliquorum Monaſteriorum antiquorum, & etiam ſecundum conſuetudinem quam obſeruat Romanus pontifex, quando ſolemniter celebrat, datur participatio ſanguinis, de quibus præſumitur, quod in talibus magis ſint cauti. In lege etiam veteri de libaminibus nihil habeant offerentes, ſed ſoli ſacerdotes, per quæ ſignificabatur potus huius ſacramenti, de ſacrificijs autem habeãt, quibus ſignificabatur cibus huius ſacramenti.

ARTIC. IIII.

Vtrum aqua ſit vino permiſcenda in ſacramento altaris?

1 AD quartum uidetur dicendum, quòd non; quia ſacrificium iſtud fuit figuratum per oblationem Melchiſedech, qui Gen. 9. nõ legitur obtuliſſe niſi panem, & vinum; ergo in hoc ſacramento non eſt miſcenda aqua.

2 Præterea, diuerſorũ ſacramentorum diuerſæ ſunt materiæ; ſed aqua eſt materia baptiſmi; ergo nõ debet ad materiam aſſumi huius ſacramenti.

3 Præterea, panis, & vinum ſunt materia huius ſacramenti, ſed pani nihil aliud adiungitur, ergo neq; vino debet aliquid adiungi.

Sed contra faciunt iura adducta ſuperius in artic. præcedenti & S. Thom. 3. Par. q. 74. art. 6.

Reſpondeo dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc ſacramento, debet aqua miſceri, ſicut habetur in præſenti cap. ex authoritate beati Cipriani. Idem etiam habetur extra de celebrat. miſ cap. ult. Et hoc multiplici ratione. Primo quidem propter inſtitutionem, probabiliter enim creditur, quod dominus hoc ſacramentum inſtituerit in uino aqua permiſto, ſecundum morem terræ, quia vbi vinum non quam ſine aqua bibitur, propter vini fortitudinem, licet de aqua in euangelio non fiat mentio, quia non eſt principalis materia in hoc ſacramento; vnde Prouer. 9. dicitur bibite vinum, quod miſcui vobis.

Secundo, quia conuenit repræſentationi Dominicę paſſionis. vnde dicit Alexand. Papa in ſuperiori ca. Non debet in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrunque permiſtum, quia vtrunque ex latere Chriſti profluxiſſe legitur.

Tertio, quia hoc conuenit ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio populi chriſtiani ad Chriſtum, appoſitio enim aquæ ad vinum ſi-

gnificat vnionem membrorum ad capur, quia, vt Iulius Papa dicit in capitulo cum omnino. 1.e.d. videmus in aqua populum intelligi. In vino vero oſtendi ſanguinem Chriſti, ergo cum in calice vino aqua miſcetur Chriſto populus adunatur. Et hæc eſt ratio prima, quæ tangitur in littera, cum ait beatus Cyprianus. Si vinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine Chriſto, alias ſine nobis, quia deſignatur non in vtilitatem populi eſſe effuſus.

Quarto, quia hoc competit ad ultimum effectum huius ſacramenti, qui eſt introitus ad vitam æternã. Vnde Ambr. dicit in lib. de ſacramẽtis, Redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam æternam.

Ad rationes incontrarium dicendum. Ad primã negatur conſequentia, quia ſicut Ambroſius dicit ſicut ſacrificium Chriſti ſignificatum eſt per oblatiõnem Melchiſedech, ita etiam ſignificatum, eſt per aquam, quæ in eremo fluxit de petra. Secundum illud 1. Cor. 10. bibebant autem de ſpirituali conſequẽte eos petra, qua re ſacramẽtũ altaris nõ tantũ vinum, ſed & aquam debet continere. Ad ſecundam dicendum, quòd ratio non procedit, quia aqua ad alium vſum aſſumitur in ſacramento baptiſmi, & ad alium in hoc ſacramento altaris. Aſſumitur quidem in baptiſmo ad vſum ablutionis, in hoc autem ſacramento aſſumitur ad vſum refectionis. Secundum illud Pſalm. 22. ſuper aquam refectionis educauit me.

Ad tertiam reſpondetur dupliciter. Vnomodo negando minorem, aqua anim pani apponitur in ſua confectione, cum panis ex aqua, & farina conficiatur, & ideo etiam aqua vino miſcetur, vt neutrum ſine aqua exiſtat.

Secundo reſpondetur, quòd argumentum non procedit, quia non eſt ſimile de pane, & vino, quia cum effectus redemptionis a capite deueniat ad mẽbrum, per ſanguinis effuſionem magis apponitur aliquid ad ſignificandum populi vnionem ad ſanguinem, quàm ad corpus.

ARTIC. V.

Vtrum permiſtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramenti?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd ſic, per c. ſic in ſanctificando. de conſecr. Diſt. 2. vbi Cyprian, libro 2. Epiſtola 2. dicit ſic in ſactificando calice Domini offerri aqua ſola non poteſt.

2 Præterea, ſignificatio eſt de eſſentia ſacramenti, ſed aqua ſignificat aliquid, quod eſt principale in hoc ſacramento, ſcilicet vnionem corporis myſtici ad caput, ergo aqua eſt de neceſſitate ſacramenti.

3 Præterea, hoc ſacramentum eſt memoriale Dominicæ paſſionis, ſed ex latere Domini patientis nõ ſolum fluxit ſanguis, ſed etiam aqua, ergo ex vino ſine aqua ſacramentum hoc confici non poteſt.

Sed contra dicitur in capitulo ſecundo de conſecratione diſtinctione ſecunda. vbi Cyprianus in libro ſecundo epiſt. 2. dicit ſi quis de neceſſitatibus noſtris ignoranter, vel ſimpliciter non ſeruauerit, vt ſcilicet aquam vino miſceat in ſacra. poteſt ſimplicitati eius venia concedi, quod non eſſet, ſi aqua fuiſſet de neceſſitate huius ſacramenti Sanctus Tho. q. 74. art. 7. in 3. p.

Reſpondeo dicendum, quòd appoſitio aquæ non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quod ſic declaratur ſecundum Sanctum Thò. in 3. parte iam citata iudicium deſigno, an ſit de neceſſitate, & integritate ſacramenti, an non, ſumendum eſt ex eo, quod ſignificatur per illud. Appoſitio autem aquæ ad vinum refertur ad ſignificãdum participationem huius ſacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquam immiſſam vino ſignificatur populus adunatus Chriſto, vt dictum eſt in præcedenti articulo. Et generaliter infra ea. d. capit. cum omne. Hoc etiam, quod de latere Chriſti pendentis aqua fluxit ad idem refertur; quia per aquam ſignificabatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per paſſionem Chriſti, cum ergo hoc ſacramentum perficiatur in conſecratione materiæ, & vſus fidelium non fit de neceſſitate ſacramenti, ſed eſt aliquid conſequens ad ſacramentum, manifeſtum eſt, quod appoſitio aquæ non eſt, de neceſſitate ſacramenti, vnde vinum ſine aqua poteſt conſecrari, ſed conſecrans peccat. Ad idem eſt Dominus Bona. in 4. ita dicens, de integritate huius ſacramenti ſunt quatuor. Materia, forma, ordo, & intentio conſecrantis. de congruitate autem, & bene eſſe, ſunt quæ ſunt his annexa, aqua autem cum non ſit aliquod horum, non eſt de neceſſitate, ſed annexum eſt materiæ, ſcilicet vino, quæ adiungitur vino; & in ipſum conuertitur, & poſtmodum in ſanguinẽ, & ideo eſt de congruitate.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondetur, quòd verbum Cypriani in præſenti capit. exponendum eſt, non poteſt. i. non debet, quia illud poſſumus, quod de iure poſſumus, & ideo quantum ad id, quod debet fieri eſt ſimile ex parte corporis, & ſanguinis, non autem quantum ad id, quod fieri poteſt, quia aqua eſt de ſubſtantia panis, non autem de ſubſtantia vini.

Ad ſecundam dicitur, quòd aqua non ſignificat aliquid principale in hoc ſacramento, quod ſit de ſubſtantia ſacramenti, ſed, vt dictum eſt, effectum, vel vſum conſequentem.

Ad tertiam negatur conſequentia. Et ad probationem dicitur, quod non eſt ſimile, quia, vt dicit Sanctus Thom. in 3. parte effuſio ſanguinis directè pertinebat ad ipſam paſſionem Chriſti. Eſt enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo fluat ſanguis, ſed effuſio aquæ non fuit de neceſſitate poſſionis, ſed ad demonſtrandum effectum, qui eſt ablutio ipſius à peccatis, & refrigerium contra peccatum concupiſcentiæ, & ideo aqua non ſeorſum offertur à vino in hoc ſacramento ſicut vinum offertur ſeorſum a pane, ſed aqua offertur vino permiſta, vt oſtendatur, quod vinum, per ſe pertinet ad hoc ſacramentum, tanquam ad eius neceſſitatem. Aqua autem ſecundum quod adiungitur vino.

ART.

ARTIC. VI.

Vtrum conueniens materia huius ſacramenti ſit panis, & vinum.

1 AD ſextum videtur dicendum, quòd non, quia hoc ſacramentum perfectius debet repreſentare paſſionem Chriſti, quam ſacramenta veteris legis, ſed carnes animalium, quæ erant materia ſacramentorum, ſeu ſacrificiorum veteris legis expreſſius ſignant paſſionem Chriſti, quam panis, & vinum, ergo conuenientios materia huius ſacramenti, magis aſſignarentur carnes anintalium, quàm panis, & vinum.

2 Prætetea, materia ſacramenti oportet competere vſui ſacramenti, & ſignificationi, ſed expræſſius ſignificat caro animalis alicuius carnẽ Chriſti, quam panis, quia maiotem habet conuenientiam ad ipſam, & iterum magis reficit, ergo magis debet eſſe materia huius ſacramenti caro, quàm panis.

3 Preterea, ſacramentai nfirmis miniſtrari debent, quia medicinæ ſunt, ſed vinum non datur infirmis, ergo non debet eſſe materia huius ſacramenti.

Sed contra dicitur in concil. Martini Brachar. cap. 55. ibi non oportet aliquid aliud in ſacramento offerri præter panem, vinum, & aquam &c. Sanctus Thom. 3. p. q. 74. art. 1.

Reſpondeo dicendum, qnòd conuenientiſſime ponitur materia huius ſacramenti panis, & vinum, quæ quidem conuenientia ex multis patet, vt deducit Sanctus Thom. in 3. parte. Primo ex parte vſus ſacramenti quæ eſt mandocatio, ſicut aqua ſumitur in ſacramento baptiſmi ad vſum ſpiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua. Ita panis, & vinum, quibus omnes homines reficiuntur, aſſumuntur in hoc ſacramento ad vſum ſpiritualis manducationis, vt ſic eſſet hominibus familiaris vſus huius ſacramenti. Vnde Damaſc. quia conſuetudo eſt hominibus panem comedere, & vinum bibere coniugauit eis diuinitatem, & fecit ea corpus eius, & ſanguinem, vt per ea, quæ ſunt ſecundum naturam, in quibus vita conſeruatur, ad ea, quæ ſunt ſupra naturam, anima transferatur.

Secundo, ex effectus conformitate, quia ſicut panis præ cæteris cibis corpus confortare, ſubſtentare, & vegetare dicitur, vt in glo. prima ad Cor. 11. & vinum cor hominis lætificare, ita vinificum hoc ſacramentum, & ſalutare animę, vitam ſpiritualem præ cæteris confortat, conſeruat, atque iucundat. Tertio capitur conuenientia ex ipſo ritu celebrationis. Mundius quippe miniſtrari poteſt, honeſtius que tractari, atque reſeruari, ſecurius hoc ſacramentum ſub ſpeciebus panis, & vini, quàm ſub aliarum rerum ſpecie, quæ in cibum hominis aſſumuntur.

Quarto, ex ſimilitudine ad figuram, de qua Gen. 14. habetur, quòd Melchiſedech ſacerdos altiſſimi obtulit panem, & vinum. Adimpletur, ergo antiquæ figuræ veritas in hoc, quod ſub ſpeciebus panis, & vini inſtitutum eſt hoc cæleſte miſterium.

Quinto, ex ſignificatione duplicis rei huius ſacramenti, quia panis ex multis granis conficitur, & vinum ex multis vuis confluit, quod competit ad ſignificandum corpus Chriſti verum, quod ex puriſſimis ſanguinibus beatiſſimæ virginis Mariæ formatum eſt, & miſticum, quod ex diuerſis fidelibus cõſtituitur, vt habet gl. ſuper illo 1. Cor. 6. multi vnum corpus ſumus. Ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondetur negando conſequentiam, quia licet carnes animalium occiſorum expreſſius repræſẽtent Chriſti paſſionem, quàm panis, & vinum, tamen minus competunt ad communem vſum huius ſacramenti, quæ eſt manducatio, & ad eccleſiaſticam vnitatem ſeruandam, quæ eſt effectus huius ſacramẽti, & ideo magis panis, & vinum ponuntur materia huius ſacramenti, quàm carnes animalium.

Ad ſecundam reſpondetur negãdo minorem, quoniam caro de ratione ſui non dicit aliquod ordinatũ in cibum, ſed qnandam rem naturæ, & ideo non cõpetenter ſignificaret caro animalis carnem Chriſti, vt eſt cibus fidelium, ſecundum, quod in hoc ſacramẽto continetur, ſicut panis, quia in hoc confectus eſt, vt ſit cibus.

Ad tertium dicitur, quòd vinum, quamuis non detur infirmis, qui morbo febrili ſubiacent, datur tamen debilibus, vt confortentur, & ſimiliter hoc ſacramentum non eſt dandum his, qui ſunt in febre peccati, ſed ad confortationem debilium, qui à peccato liberati ſunt.

Reſponderi etiam poteſt ad idem ſecundum S. Thom. in 3. parte, quòd ratio non præcedit, quia, & ſi nocumentum timeatur prouenire infirmo ex ſũptione vini, non tamen eſt neceſſe, vt omnes accipiẽtes corpus Chriſti accipiant ſanguinem licet per concomitantiam adſit ſanguis cum corpore.

ARTIC. VII.

Vtrum requiratur ad materiam huius ſacramenti, quod ſit panis triticeus?

1 AD ſeptimum videtur dicendom, quòd nõ, quia magis videtur conſonum ad ſignificandum Dominicam paſſionem panis ordeaceus, qui eſt durior, de quo etiam turbas pauit in monte Ioannes 6. quàm panis triticeus, qui eſt delicatus.

2 Præterea, in omni aqua poteſt perfici ſacramentũ baptiſmi, vt nullus ex defectu materiæ à perceptione ſacramenti fraudetur, ergo ſimiliter omnis panis debet eſſe materia huius ſacramenti, vt nullum inopia excuſet.

3 Pręterea, panis huius ſacramenti materia eſt, quĩ ex multis granis confectus veritatem corporis miſtici deſignat, ſed hoc inuenitur in pane de alijs frumẽtis confecto, ergo ille panis poteſt eſſe materia huius ſacramenti.

Sed contra dicitur in c. in ſacramento. de conſecr. diſt. 2. vbi Concil. Cartag. 3. c. 24. dicit. Nec amplius in ſacrificijs offeratur, quàm de vuis, & frumentis, cum ſuperius dixerit nihil amplius offeratur, quàm ipſe Dominus tradidit, hoc eſt panis, & vinum &c. S. Thom. 3. p. q. 74. art. 3.

Reſpondeo dicendum, quia propria materia hu° ſacramenti, eſt panis triticeus, quod multiplici ratio

ne oſtenditur. Primo, ex inſtitutione Chriſti. Nam ipſe hoc pane confeciſſe creditur, vt habetur in concilio Cartaginenſi, vt in cap. iſto habetur expræſſe.

Secundo, ex effectu. quia panis triticeus melius cæteris nutrimentum præſtat, vnde panis triticeus eſt præcipuus cibus ad humani corporis nutrimentū vnde propter excellentiam, & nobilitatem ſui effectus, panis triticeus conuenientius ſignificat excellētiam gratiæ, quæ in hoc ſacramento confertur.

Tertio, ex vſu ſacramenti, quia ad uſum ſacramētorum ſumitur materia, qua communius homines vtuntur, panis autem triticeus eſt, qui communius in vſum cibi venit. Alij autem panes non videtur eſſe introducti, niſi propter defectum tritici, vnde panis ſimpliciter dictus, intelligitur de tritico, ſicut oleum de oliuis; vnde maxime conuenit huic ſacramento, cuius vſus eſt in manducando, vt ſupra dictum eſt.

Quarto, ſumitur ratio ex parte rei contentę, quæ eſt Chriſtus, qui ſe grano frumēti comparauit Ioan. 12. vbi ait. Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit &c. ſuper quo dicit Aug. cum ſint multa grana ſeminum, nulli ſe Chriſtus comparat, niſi frumento, ex quo mos cæpit eccleſię de ſolo hoc grano corpus Chriſti confici.

Quinto, ſumitur ratio ex conuenientia veritatis cum figura. Omnia enim genera panum oblatorum in lege, quibus ſignificatum fuit illud ſacramentum, erant de tritico, vnde Exo. 29. panes azimos, & cruſtulam abſque frumento, quæ aſperſa ſint oleo, lagana quoque azima oleo lita, de ſimila triticea cuncta facies.

Ad rationes in contrarium dicendum eſt. Ad primam reſpondetur ſecundum S. Thom. in 4 quòd in paſſione Chriſti non fuit aliqua duricia ex parte ſpiritus, qui patiebatur, ſed ſumma benignitas. Et quia hoſtia panis ſignificat, & continet ipſum Chriſtum, ideo non ita competit huic ſacramento panis ordeaceus, vel alterius modi, ſicut panis triticeus, qui eſt delicatior, & ſuauior. Prætetea licet panis ordeaceus aliquo modo repręſentet corpus Chriſti verū, & myſticum, non tamen ita expræſſè, ſicut panis triticeus, & maximè in quantum Chriſtus cibus eſt, & ideo ratio non procedit.

Ad ſecundam dicendum, quòd non eſt ſimilis ratio de materia baptiſmi, & huius ſacramenti, propter duo.

Primo, quia omnis aqua eſt eiuſdem ſpeciei ſecūdum philoſophum, & ideo non differt in quacunque aqua, dummodo naturalis ſit, baptiſmus fiat. Sed ita non omnia grana ex quibus conſueuit panis confici ſunt eiuſdem ſpeciei. Secundo, quia ſacramentum hoc, ſcilicet euchariſtię non eſt ſacramentū tantæ neceſſitatis, ſicut eſt ſacramentum baptiſmi.

Ad tertiam dicendum, quòd illud, quod obiectio tangit eſt cauſa quare ex pane fit hoc ſacramentum, non autem quare ex tali pane. Sed hanc oportet ſuperaddere, ſicut proprium ad commune, cuius iam multiplex ratio aſſignata eſt in corpore quæſtionis quare &c.

ARTIC. VIII.

Vtrum ſacramenti huius materia ſit uinum uitis?

1 AD octauum videtur dicendum, quòd non, quia ſicut aqua eſt materia baptiſmi, ſic vinum eſt materia huius ſacramenti; ſed in qualibet aqua poteſt fieri baptiſmus; ergo, & in qualibet uino; puta malorum granatorū, vel motorum, & huiuſmodi poteſt confici hoc ſacramentum.

2 Præterea, in aliquibus terris non ſunt uites, nec facile vinum ad eos portari poteſt; ergo debuit à diuina prouidentia prouideri, vt aliquis alios liquor loco vini poſſit aſſumi.

Sed contra facit textus ſupra in art. proximo adductus; item facit ratio, ſicut Dominus ſe comparauit grano frumenti Ioan. 12. Ita ſe comparauit uiti Ioan. 15. Ego ſum vitis vera. ergo ſicut in hoc ſacramento non debet aſſumi, niſi panis de tritico, ita nec vinum, niſi de vite. Sanctus Thomas tertia par. quæſt. 74. art. 5.

Reſpondeo dicendum, quòd ex ſolo vino vitis poteſt confici hoc ſacramentum, pro quo inducuntur tres rationes, a S. Thom. in tertia par. propter inſtitutionem, videlicet Chriſti, qui in vino vitis hoc ſacramētum inſtituit, vt paret ex eo, quod ipſe dicit Luc. 22. circa inſtitutionem huius ſacramenti, amodo non bibam de hoc genimine vitis &c.

Secundo, ad materiam ſacramentorum aſſumendum eſt id, quòd propriè & communiter habet talem ſpeciem; tale enim magis deſeruit ſignificationi ſacramenti; propriè autem vinum dicitur, quod de vite ſumitur. Alij autem liquores vinum dicuntur, ſecundum quandam ſimilitudinem ad vinum vitis.

Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius ſacramenti, qui eſt ſpiritualis lætitia; vnde ſcriptum eſt in Pſal. 103. quod vinum lætificat cor hominis. Et Eccleſi. 31. vinum in iocunditate creatum eſt. Et in eodem exultatio, eſt animæ & corporis uinum moderatè potatum. Concordant omnes doctores theologi.

Ad rationes in contrarium dicendum. Ad primā, quòd non eſt ſimile, quia omnis aqua eſt eiuſdem ſpeciei, ſed non eſt ſic de vino; vnde aliqui liquores non dicuntur proprie vinum; ſed ſecundum aliquā ſimilitudinem ad verum vinum; vt dictum eſt.

Ad ſecundam dicendum, quòd non eſt aliqua terra, ad quam non poſſit tantum de vino portari, quantum ſufficit ad celebrandum; vnde ratio illa non cogit.

ARTIC. IX.

Vtrum ſacramentum Euchariſtiæ ſit maius cæteris ſacrificijs?

1 AD nonum videtur dicendum, quòd non; quia bonum commune potius eſt, quàm bonum vnius. 1. Ethic. at matrimonium ordinatur ad bonum commune ſpeciei humanæ per viā generatio-

generationis; ſacramentum autem Euchariſtiæ ordinatur ad bonum proprium ſumentis; ergo non eſt potiſſimum ſacramentorum.

2 Præterea, digniora ſacramenta eſſe videntur, quæ per maiorem miniſtrum conferuntur, ſed ſacramenta confirmationis,& ordinis; conferuntur per maiorem,nempe per Epiſcopum ergo & &c.

3 Præterea,illud videtur potius, ex quo alia dependent, non èconuerſo, ſed ex baptiſmo dependet Euchariſtia; non enim quis accipere poteſt Euchariſtiã, niſi prius fuerit baptizatus,ergo baptiſmus eſt maius Euchariſtia.

Sed contra dicitur in cap. Nihil in ſacrificijs,de conſecr. diſt. 2. vbi Alex. Papa quintus à Petro in epiſt. 1. dicit, Nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quàm corpus,& ſanguis Chriſti; nec [illegible] oblatio hac potior eſt. Sed hæc omnes præcellit, quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda eſt, atque ab omnibus veneranda; & ſicut potior eſt cæteris,ita potius excoli, & uenerari debet.

Reſpondeo dicendum, quòd hoc ſacramentum Euchariſtiæ ſimpliciter maius eſt omnibus alijs ſacramentis, quod multiplici ratione oſtenditur.

Primo quidem,excellentia, & nobilitate rerum cõtentarum in eo; continet enim in ſe nobiliora in omni genere entis, & illud, quod eſt nobiliſſimum in fine nobilitatis: continet autem Chriſtum, in quo tres ſubſtantiæ concurrunt, ſcilicet caro, anima rationalis, & Deitas corpus autem Chriſti, de puriſſimis ſacratiſſimæ virginis ſanguinibus, ſpiritus ſancti manibus formatum, atque ipſi Deitati coniunctum omni corpore nobilius eſt, atque perfectius. Anima vero Chriſti diuinis ſplendoribus candidata, omni ſapientia & virtute pleniſſima, vt puta,cui non eſt datus in donis & virtutibus ſpiritus ad menſuram. Io. 6.omnem intellectualem creaturam nobilitate tranſcendit & perfectione,Deitas vero fons & origo omnis boni, quæ ex inſeparabili unione ad naturam aſſumptam, in hoc ſacramento veraciter ex concomitantia continetur, in infinitum nobilitate, & perfectione rebus ſupereminet vniuerſis; de quo Propheta in Pſal. 144. Magnus Dominus, & laudabilis nimis; & magnitudinis eius non eſt finis.

Secundo, excellentia huius ſacramenti ſuper alia ſacramenta, colligitur ex plenitudine ſanctitatis; continetur enim in hoc ſacramẽto realiter ipſe Chriſtus ſanctus ſanctorum; vtpote in quo, iuxta Apoſtolum, habitat plenitudo diuinitatis corporaliter; ideſt veraciter ad Colo. 2. In alijs autem ſacramentis continetur quædam virtus ſanctificatiua inſtrumentalis deriuata à Chriſto. Cum autem ſemper, quod eſt per eſſentiam tale,potius ſit eo, quòd eſt tale per participationem, manifeſtè patet, hoc ſacramentum potiſſimum eſſe omnium ſacramentorum.

Tertio, hoc apparet ex ordine ſacramentorum ad inuicem. Nam omnia ſacramenta videntur ordinari ad hoc ſacramentum, tanquam ad finem, vt dicit S. Thom. in 3.pa. q. 55. art. 3. Hinc beatus Dioni. c. 3. eccleſiaſticæ hierarchiæ dicit, quod non conuenit, aliquem perfici perfectione hierarchica, niſi per diuiniſſimam euchariſtiam.

Quarto, excellentia nobilitatis huius ſacramenti, ſuper alia, apparet ex ritu ipſorum ſacramentorum. Nam ferè omnia ſacramenta conſumantur in euchariſtia, vt dicit Dyon. 3. cap. eccleſiaſticæ hierarchiæ, ſicut patet, quod ordinati communicant, & etiam baptizati ſi ſint ad vlti.

Quinto, hoc apparet ex ſingularitate, & ſublimitate miraculorum, quibus ſplendet hoc ſacramentũ præ cęteris. Tantis enim, & tot hoc admirabile ſacramentum fulget miraculis, vt humana intelligentia omnium obtundatur, tanto ſplendore maieſtatis deficiunt omnes ſenſus in eo. Tactus quidem in cõtractione, in contemplatione uiſus, in ſapore guſtus, olfactus in odore, ſolus quidem auditus fide Chriſti inſtructus percipit veritatem.

Ad rationes in oppoſitum reſpondetur. Ad primam reſpondetur, ſecundum Sant.Thom. in 3.par. quòd matrimonium ordinatur ad bonum commune corporaliter, ſed bonum commune ſpirituale totius eccleſiæ continetur ſubſtantialiter in ipſo euchariſtię ſacramento, quare nobilius eſt, quàm ſacramentum matrimonij.

Ad ſecundam dicendum, quòd aſſumptum non eſt verum, ſimpliciter, quia, vt dictum eſt, dignitas magis accipienda eſt ex parte rei contentæ, quàm ex parte miniſtri, vnde nihil prohibet aliqua ſacramenta ſecundum quid, vt puta miniſtri, eſſe dignio ra ſacramento euchariſtiæ, vt puta confirmationis, & ordinis ſacramenta, quibus tamen ipſum euchariſtiæ ſacramentum ſimpliciter dignius eſt, quia vero per ordinem, & confirmationem deputantur fideles Chriſti ad aliqua ſpecialia officia, quod pertinet ad officium, ideo tradere huiuſmodi ſacramenta pertinet ad ſolum Epiſcopum, qui eſt quaſi princeps in eccleſia: per ſacramentum vero euchariſtiæ non deputatur homo ad aliquod officium, ſed magis hoc ſacramentum, vt inquit S. Thom. in 3. parte, eſt finis omnium ſacramentorum, vt dictum eſt.

Ad tertiam, dicendum eſt negando conſequentiã, quòd cum character ſacerdotalis ſit quædam participatio ſacerdotij Chriſti, & hoc ſacramentum contineat ipſum Chriſtum, multo dignius eſt hoc ſacramentum,quàm ſacramenta imprimentia Chriſti characterem.

Ad quartam dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte ſiue ratione neceſſitatis, qua baptiſma eſt maius cæteris ſacramentis, cum ſine eo nemo ſaluari poſſit. Iuſta illud Ioannis 3. niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei Et infra 4. capitulo firmiſſime tene, &c, nulli, & ita ex hac parte baptiſmus potiſſimum eſt ſacramentorum, ſicut ordo, & confirmatio habent quandam eminentiam ex parte miniſtri, vt dictum eſt. Et matrimonium ratione ſignificationis, Nihil enim prohibet aliquid eſſe ſecundum quid dignius, quod tamen non eſt dignius ſimpliciter.

ARTIC. X.

Vtrum ſumptio ſacramenti altaris ſit de neceſſitate ſalutis?

1 AD decimum videtur dicendum,quòd ſic per cap. peracta, de conſecr. Diſt. 2. vbi Anach. Papa

Papa epiſt. 1. dicit, Peracta conſecratione omnes com municent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus. dicit enim Ioan. 6. Niſi manducaueritis & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

2 Præterea, hoc ſacramentum eſt quodam ſpirituale alimentum; ſed alimentum corporale eſt de neceſsitate corporis ſalutis; ergo etiam hoc ſacramentum eſt de neceſsitate ſalutis ſpiritualis.

3 Præterea, ſicut baptiſmus eſt ſacramentum. Dominicæ Paſsionis, ſine quo non eſt ſalus, ita etiam & Euchariſtia 1. Cor. 11. quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem biberitis, mortem annunciabitis, donec veniat.

Sed contra facit, quod dicit Auguſt. ad Bonifac. contra Pelagianes lib. 4. cap. 22. vol. 7. Nec id cogitetis paruulos vitam habere non poſſe, qui ſunt expertes corporis, & ſanguinis Chriſti.

Præterea, facit ratio; quia illud, ſine quo poteſt haberi gratia, non eſt de neceſsitate ſalutis; ſed ſine ſumptione huius ſacramenti poteſt haberi gratia, immo debita ſumptio huius ſacramenti præſupponit gratiam in ſuſcipiente; ergo eius ſuſceptio non eſt de neceſsitate ſalutis.

Præterea, pueri baptizati moriuntur ante ſumptionem huius ſacramenti, & non damnantur; damnarentur autem, ſi hoc ſacramentum eſſet de neceſſitate ſalutis. ergo &c. Sanctus Thom. 3. par. quæſt. 73. artic. 3.

Reſpondeo dicendum, quòd aliquod ſacramentum poteſt eſſe neceſſariũ ſimpliciter, & dupliciter; vt ait dominus Duran. in 4. Vno modo ratione ſui. Alio modo ratione præcepti; ratione ſui, quando ſcilicet effectus eſt ad ſalutem neceſſarius. Sic dicendum de ſacramentis eſt, quod quædam ſunt de neceſsitate ſalutis, quantum ad communitatem, ita ſcilicet ab aliquo vel aliquibus de communitate ſuſcipiantur, non autem à qualibet perſona; & talia ſunt ordo, & matrimonium; quod patet, quia effectum cuiuslibet eorum neceſſarius eſt communitati. Nam ſine ordine non eſſet in communitate, qui miniſtraret ſacramenta, quæ ſunt de neceſsitate ſalutis, ſaltem pœnitentiæ ſacramentum in his, qui lapſi ſunt in pec cato mortali. Sine matrimonio etiam non maneret cultus diuinus deficientibus fidelibus, niſi per matrimonium aliqui generarentur educandi ad cultum diuinum; quia tamẽ pro communitate ad hos actus ſufficiunt aliqui; ideo non quælibet perſona ad hoc ſacramentum obligatur, niſi in caſu, in quo tota com munitas deficeret, niſi perſona ſuppleret. Alia ſunt ſacramenta neceſsitatis, quæ reſpiciunt, perſonam ſingularem, & de numero horum eſt baptiſmus, & pœnitentia, hæc ſunt neceſſaria. Baptiſmus quidem ad omnes, pœnitentia vero, quo ad lapſos in peccato mortali; & huius ratio eſt, quia illa ſacramenta, ſunt de neceſsitate ſalutis, quo ad quamlibet perſonam, quæ ordinantur ad tollendum defectum in compaſſibilem ſaluti; ſed baptiſmus, & pœnitentia ſunt huiuſmodi. Baptiſmus quidem, quo ad omnes propter peccatum originale, quia omnes naſcimur filij iræ. ad Eph. 2. & ad hoc tollendum ordinantur baptiſmus. Pœnitentia uero neceſſaria eſt ad ſalutem his, qui lapſi ſunt in peccatum mortale, quod eſt in compaſsibile ſaluti; ergo hæc ſacramenta ſcilicet baptiſmus, & pœnitentia ſunt de neceſsitate ſalutis; ita ſcilicet vt actu ſuſcipiantur, vel ſaltem voto, quando ſuſceptionem eorum impetit articulus neceſsitatis. Alia vero ſunt ſacramenta de neceſsitate ſalutis ratione præcepti, ſcilicet Euchariſtia, & extrema vnctio.

Primo quidem ratione præcepti diuini; quia cũ ſacramenta inſtituta ſint propter ſalutem viatorum, non videtur, quòd abſque contemptu homo uiator talia totaliter poſsit dimittere, habita copia miniſtri ea conferri uolentis, & ualentis; vnde qui talia non recipit, ſcilicet Euchariſtiam & extremam vnctionẽ, quando probabiliter immineret exitus de ſtatu viatorum & eccleſiæ militantis, videtur contemnere præceptum diuinum; & propter hanc cauſam dicitur confirmatio eſſe de neceſsitate ſalutis, quando immineret caſus confitendi nomen Chriſti coram perſecutore; quia qui tunc non recipit ſacramentum confirmationis, habita copia conferentis, cum pro tunc indigeat effectu eius, videtur eſſe contemptor ſacramenti; quod eſt contrarium ſaluti; patet ergo, quod Euchariſtia non eſt de neceſsitate ſalutis, ratione ſui, quaſi effectus eius ſit neceſſarius ad ſalutem, quia effectus eius eſt conſumatio in bono, & in gratia, quod pertinet ad perfectionem magis, quàm ad neceſsitatem. Eſt autem de neceſsitate ſalutis, ratione præcepti diuini; & iterum ratione præcepti eccleſiæ, quæ ſtatuit, quòd ſaltem ſemel in anno ſumatur in paſchate. Niſi dimittat chriſtianus de conſilio ſacerdotis ob cauſam rationalem. Alioqui viui debet excommunicari, & moriens debet priuari eccleſiaſtica ſepultura, niſi pæniteat, vt habetur extra de pœn. & re. c. omnis vtriuſque ſexus.

Ad rationes dicendum. Ad primam reſpondendũ eſt dupliciter. Primo, quòd authoritas illa Ioan. ſexto, intelligitur de manducatione ſpirituali ſine qua non poteſt eſſe ſalus.

Secundo reſpondetur, quod ſi intelligatur de manducatione ſacramentali, tunc conceditur, quod ſit neceſſaria ſumptio huius ſacramenti non ratione ſui, ſed ratione præcepti, ſicut dictum eſt.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd non eſt ſimile de alimento ſpirituali, & corporali: vnde ſm S. Th. in 3. par. hæc eſt differentia inter alimentum ſpirituale & corporale, quod alimentum corporale conuertitur in ſubſtantiam eius, qui nutritur, & ideo non poteſt ualere ad vitæ conſeruationem alimentum corporale, niſi realiter ſumatur: ſed alimentum ſpirituale conuertit hominem in ſe ipſum, ſecundum illud quod Aug. dicit in lib. confeſſ. quod quaſi audiuit vocem Chriſti dicentis. Nec tu me mutabis in te, ſicut cibus carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Poteſt autem quis in Chriſtum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam ſine huius ſacramenti perceptione, & ideo non eſt ſimile.

Ad tertiam reſpondetur negando conſequentiã, quoniam non eodem modo baptiſmus, & euchariſtia dicuntur ſacramenta paſsionis Chriſti, quoniam baptiſmus eſt matrimonium paſsionis, prout homo regeneratur virtute paſsionis eius & ita pertinet ad

initium vitæ ſpiritualis. Euchariſtia autem eſt ſacramentum paſſionis Chriſti, prout homo perficitur in vnione ad Chriſtum paſſum, vnde ſicut baptiſmus dicitur ſacramentum fidei, quæ eſt fundamentum ſpiritualis vitæ, ita euchariſtia dicitur ſacramentum charitatis, quæ eſt vinculum perfectionis, vt dicitur ad Coloſ. 3. quare euchariſtia non habet illam rationem neceſſitatis, quam habet baptiſmus.

ARTIC. XI.

Vtrum ſacerdos conſecrans poſſit licite à communione abſtinere.

1 AD vndecimum videtur dicendum, quòd ſic, quia in alijs ſacramentis, qui conſecrat materiam non vtitur ea, ſicuti Epiſcopus conſecrans chriſma non linitur eodem, ſed hoc ſacramentum conſiſtit in conſecratione materiæ, ergo neceſſario eo vti non debet.

2 Præterea in alijs ſacramentis miniſter non præbet ſibi ipſi ſacramentum, ergo eadem ratione, nec iſtud diſpenſabitur ſibi ipſi.

3 Præterea, vbi eſt maior neceſſitas ibi ſecundum ordinem charitatis, eſt magis ſubueniendum, ſed poteſt contingere, quod poſt quam ſacerdos conſecrauerit alter indigeat eo ſacramento, ergo illi, & non ſibi ipſi dandum erit, vt puta, ſi tunc aliquis eſſet in periculo mortis conſtitutus.

Sed contra dicitur in c. Relatum. de conſecr. Diſt. 2. vbi concil. Tol. 12. c. 5. ibi certum eſt, quòd hi, qui ſacrificantes non edunt, rei ſunt Dominici ſacramenti, & infra, ergo modis omnibus eſt tenendum, vt quotieſcunq; ſacrificans corpus, & ſanguinem Ieſu Chriſti Domini noſtri in altario immolat toties perceptionis corporis, & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.

Reſpondeo dicendum, quòd ſemper ille, qui conſecrat debet ſumere corpus, & ſanguinem Chriſti niſi impediatur, vel per violentiam, vel mortem, vel per infirmitatem, vel aliquid huiuſmodi. Cuius ratio ſumitur ex hoc, ſecundum S. Thom. in 3. parte, & intentione literæ præſentis c. euchariſtia enim non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam ſacrificium, quicunq; autẽ ſacrificium offert debet fieri ſacrificij particeps, quia exterius ſacrificium, quod offert ſignum eſt interioris ſacrificij, quo quis ſe ipſum offert Deo, vt Auguſt nus dicit 10. de ciuit. Dei, vnde per hoc, quod participat ſacrificio oſtendit ſe ad ſacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quod ſacrificium populo diſpenſat, oſtendit ſe eſſe diſpenſatorem Diuinorum populo, quorum ipſe primo debet eſſe particeps, ſicut Dion. dicit in lib. eccleſiaſticæ hierarchiæ, & ideo ipſe ante ſumere debet, quam populo diſpenſet, vnde in præſenti cap. legitur, qua le eſt ſacrificium tui, nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur, per hoc autem fit particeps, quod de ſacrificio ſumit, ſecundum illud Apoſtoli 1. ad Col. 10. Nonne qui edunt hoſtias participes ſunt altaris, & ideo neceſſe eſt, quòd ſacerdos, quotieſcunque conſecrat, ſumat ſacramentum integre.

Ad rationes, Ad primam dicendum, quòd conſecratio chriſmatis, vel cuiuſcunque alterius materiæ, non eſt ſacrificium, ſicut conſecratio euchariſtiæ, & ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum reſpon. quòd ſacramentum baptiſmi perficitur in ipſo vſu materiæ, & ideo nullus poteſt baptizare ſe ipſum, quia in ſacramento non poteſt eſſe idem agens, & patiens, vnde nec in hoc ſacramento ſacerdos conſecrat ſe ipſum, ſed panem, & vinum, in qua conſecratione conficitur hoc ſacramentum, & ideo non eſt ſimile.

Ad tertium reſpon. quòd in tali caſu non oportet, quòd ſacerdos communionem intermittat, ſed poteſt dare infirmo petente partem hoſtiæ conſecratæ.

ARTIC. XII.

Vtrum liceat ſumere hoc ſacramentum ſub vtraq; ſpecie?

1 AD duodecimum reſpondeo dicendũ, quòd clerici conficientes tenentur ſumere ſub vtraque ſpecie c. comperimus. de conſecrat. diſt. 2. vbi Gelaſius Papa dicit Cõperimus autẽ, quod quidam, ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, à calice ſacri cruoris abſtineant, qui procul dubio (quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur adſtringi) aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia diuiſio vnius eiuſdemq; myſterij, ſine grandi ſacrilegio, non poteſt prouenire.

Quo vero ad laycos, non decet eos ſub vtraq; ſpecie ſumere, vt dixi in ſumma omnium hæreſum ver. euchariſtia in verſic. 11. & habetur in concilio Trid. ſeſſ. 21. Can. 1.

ARTIC. XIII.

Vtrum liceat ſingulis diebus hoc ſacramentum frequentare?

1 AD decimum tertium videtur dicendum, quòd ſingulis diebus ſit communicandum, docuit enim nos Dominus quotidie orare, & petere panem ſuper ſubſtantialem, & alius euangeliſta appellat illum panem quotidianum, & Amb. dicit, panis iſte quotidianus, eſt accipe, quod tibi proſit, ergo videtur, quòd quotidie ſit communicandum.

2 Præterea, facit exempl. primitiuæ eccleſiæ, dicitur enim Act. 4. quotidie communicabant fideles, ergo, & nos quotidie ſumere debeamus.

3 Præterea, hoc ſacramentum eſt in remiſſionem venialium, ergo debeo ſemper accipere, quia ſemper pecco. capit. ſi quotieſcunque. de conſecratione Diſt. 2.

4 Præterea iſto ſacramento excitatur feruor charitatis, quo homo Chriſto vnitur, ſed hoc expedit, quod quotidie fiat, ergo quotidie eſt communicandum.

Sed contra facit c. quotidie. de conſecr. diſt. 2. vbi Aug. de Eccl. dogm. ca. 53. dicit Quotidie euchariſtiæ communionem percipere nec laudo, neque vitupero.

Reſpondeo

Reſpondeo dicendum cum S. Thom. in 3. parte q. 80. art. 10. quòd circa vſum huius ſacramenti, duo veniunt conſideranda, vnum quidem ex parte ipſius ſacramenti, cuius virtus eſt hominibus ſalutaris, ex qua parte nulli dubium eſt, quin vtile ſit continue ipſum ſuſcipere, vt homo eius fructum continue percipiat. Et ideo Ambro. ait in libro de ſacramentis, & iam dictum eſt, ſi quoties effunditur ſanguis Chriſti in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſẽper accipere, quia ſemper pecco. Et iterum iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, quod tibi proſit. Secundum, quòd eſt conſiderandum circa vſũ huius ſacramenti. Ex parte ſumentis, videlicet, quod cum ſumma reuerentia ad ſacramentum accedat, & ideo ſi aliquis ſe quotidie ad hoc paratum inuenerit, laudabile eſt, quod quotidie ſumat, vnde Ambroſius, cum dixiſſet accipe quotidie, quod tibi proſit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Et quia multoties in pluribus hominibus multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indiſpoſitionem, vel animæ, vtile omnibus hominibus non eſt hoc ſacramentum quotidie accipere, ſed quotieſcunque ſe homo ad illud paratum inuenit vnde Aug. in libro de eccleſiaſticis dogmatib. & habetur in c. præſenti, quotidie euchariſtiam accipere nec laudo, nec vitupero: pertinet ergo ad reuerentiam huius ſacramenti, vt inquit Sanctus Thom. & quod quotidie ſumatur, & quod aliquando abſtineatur, vnde ſi quis experimentaliter cognoſceret ex quotidiana aſſumptione feruorem amoris augeri, & reuerentiam non minui, talis non differat quotidie communicare. Si autem ſentiret per quotidianam frequentationem reuerentiam minui, & feruorem non multum augeri, talis deberet interdum abſtinere, vt cum maiori reuerentia poſt modum accederet. Quare videtur vnuſquiſque, quantum ad hoc, ſuo iudicio relinquendus, vnde Augu. dicit in littera præſenti, licet dixerit quiſpiam non continue accipiendam euchariſtiam, alius affirmat continue accipiendam, faciat vnuſquiſque, quod ſecundum fidem ſuã pie credit eſſe faciendum, nec enim litigauerunt inter ſe Zacheus, & ille Centurio, cum aliter illorum gaudens ſuſcipit Dominum, aliter dixit non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ambo Saluatorẽ glorificantes, quamuis non eodem modo, amor autem, & ſpes, & quæ nos ſemper ſcriptura prouocat, præferuntur timori. vnde etiam cum dixit Petrus, exi à me domine quoniam peccator homo ego ſum, Reſpondit Ieſus. noli timere. His habitis, patet reſponſio ad rationes, quoniam illæ procedunt de præparatis digne ad ſuſceptionem huius ſacramenti, talis enim vtiliter poſſunt frequentare hoc ſacramentum, ſicut faciebant, qui erant in primitiua eccleſia propter eorum ſingularem ſanctitatem, verum, quia huiuſmodi debita præparatio iam in paucis eſſe videatur, paucis, his diebus, videtur vtile quotidie accedere ad ſacramentum hoc.

ARTIC. XIIII.

Vtrum virtute huius ſacramenti peccata venialia dimittantur?

1 AD decimum quartũ videtur dicendum, quòd non, quia hoc dicitur ſacramentũ charitatis c. hoc eſt. de conſect. diſt. 2. Sed peccata venialia non contradicunt charitati, cũm contrarium tollatur per ſuum contrarium c. 1. de reg. iur. ergo videtur, quod peccata venialia per hoc ſacramentum non tollantur.

2 Præterea, ſi peccata venialia remitterentur, frequenter homo eſſet ſine peccato, etiam veniali, contra illud, quod dicitur 1. Ioan. 1. ſi dixerimus, quia peccatum non habemus noſmet ipſos ſeducimus.

3 Præterea, aut quis accedit contritus, aut non, ſi contritus, ergo eſt ei remiſſa culpa, ergo nullum habet effectum euchariſtia ſuper venialibus.

Sed contra dicitur in cap. ſi quotieſcunque. de cõſect. diſt. 2. vbi Amb. lib. 4. de ſacram. ca. ult. ſi quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionẽ peccatorum effunditur, debeo illum ſemper accipere, vt ſemper mihi peccata dimittantur, qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam.

Reſpondeo dicendum, quòd virtute huius ſacramenti delentur venialia indignè ſuſcipiente. Pro quo notandum, quod in hoc ſacramento, duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſum ſacramentum, & res ſacramenti, & ex vtroq; apparet, vt dicitur à S. Tho. in 3. parte q. 79. art. 4. quod hoc ſacramentum habet virtutem ad remiſſionem venialium peccatorum. Nam hoc ſacramentum ſumitur ſub ſpecie cibi nutrientis: nutrimentum autem cibi neceſſarium eſt corpori ad reſtaurandum id, quod deperditur ex caloris naturalis concupiſcentia. ſpiritualiter autem quotidie in nobis aliquid deperditur, ex calore concupiſcentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, & ideo competit huic ſacramento, vt remittat peccata venialia, vnde, & Ambroſ. dicit in lib. de ſacramentis, quod iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autem huius ſacramenti eſt charitas, non ſolum quãtum ad habitum, ſed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc ſacramento per quod peccata venialia ſoluuntur, vnde manifeſtum eſt, quod virtute huius ſacramenti remittuntur peccata venialia.

Dicendum eſt, ergo ad rationes. Ad primam reſpondetur, quòd peccata venialia, & ſi non contrariantur charitati quantum ad habitum, contrariantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc ſacramentum, ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad ſecundam dicendum, quod tantus poteſt eſſe deuotionis feruor, quòd omnia peccata delet. Nec eſt inconueniens, quod aliqua hora homo ſit abſque peccato veniali, quamuis hoc diu durare non poſſit, propter difficultatem vitandi peccata venialia, vnde S. Thom. dicit, quòd illud verbum Ioan. non eſt intelligendum, quin aliqua hora homo poſſit eſſe abſque reatu peccati venialis, ſed quia vitam iſtam ſancti non ducunt ſine peccatis venialibus.

Secundo reſpondetur, quod non oportet, quòd hoc ſacramentum omnia peccata venialia deleat, ſed ſecundum menſuram deuotionis, quia non eſt proximus effectus eius deletio venialium, ſed ex conſequẽti, ſequitur enim feruorem charitatis excitatum in hoc ſacramento.

Ad tertium dicendum, quod ratio non procedit,

& ſi

& ſi accedat homo contritus ad hoc ſacramẽtum, nõ ſequitur, quod accedat ſine omni culpa, quia cum gratia contritionis bene ſtat peccatum veniale, cum non opponantur ad inuicem.

ARTIC. XV.

Vtrum coitus coniugalis impediat huius ſacramenti ſumptionem?

1 AD decimum quintum videtur dicendum, quòd non, quia vt dicit Greg. in epiſt. ad Aug. Angl. epiſc. dicens ſi quis ſua coniuge, non cupidine voluptatis captus, ſed tantũ creãdorum liberorũ gratia vtitur, ille profecto ſe ingreſſu eccleſiæ de ſumendo dominici corporis, & ſanguinis miſterio, ſuo eſt iudicio relinquendus, quia à nobis non debet prohiberi accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere.

2 Præterea, ſi hoc impediret ſequerentur perplexitas, nam ſi peteretur debitum, conſtat, quòd tenetur ſoluere omni die, & tamen dicitur modo, quod eſt inconueniens.

Sed contra dicitur in c. omnis homo. de conſecra. diſt. 2. vbi concil. Eleberit. dicit omnis homo ante ſacram communionem à propria vxore abſtinere debet tribus, aut quatuor, aut octo diebus, nec inter catholicos connumerabitur, qui in iſtis, videlicet tẽporibus paſcha, pentecoſtes, & natali Domini non communicauerit.

Reſpondeo dicendum, cum S. Thom. in tertia parte q. 80. art. 7. quòd coitus coniugalis, ſit ſine peccato, puta quando non cauſa libidinis, ſed cauſa prolis generandæ, aut ſit cauſa debitum reddendi, non neceſſario impedit acceſſum ad communionem, licet bene de honeſtate, ſicut de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato dicitur, ſcilicet propter immunditiam corporalem, & mentis diſtractionem, ratione, cuius Hier. dicit ſuper Matt. Si panes propoſitionis ab his, qui vxores tetigerant comedi nõ poterant, quanto magis panis, qui de cœlo deſcendit non poteſt ab his qui in coniugalibus paulo ante adhæſerunt amplexibus violari, atque contingi non quòd nuptias condemnemus, ſed quod eo tempore, quo carnes agni mãducaturi ſumus vacare a carnalib. operibus debeamus, vt ſupra 33. q. 4. cap. ſciatis, Sed quia hoc ſecundum congruitatem, & non ſecundum neceſſitatem intelligendum eſt Gre. dicit, quòd talis eſt ſuo Iudicio relinquendus: ſi uero non amor procreandæ prolis, ſed voluptas dominatur in opere, vt ibidem Greg. ſubdit, tunc prohiberi debet ne accedat ad hoc ſacramentum, quia licet, vt dicit Petrus de palude, ſolum veniale, aut ſola pollutio non impediat, vtrumq; tamen ſimul impedit, vnde, & ſacerdotes in lege veteri in hebdomada ſua, quando miniſtrabant, ab vxoribus abſtinebant, nec licebat comedere panes ſanctos, niſi mundis à mulieribus, multo minus in hoc ſacramentum ſanctum, tamen non eſt peccatum mortale, ſicut nec illud erat mortale. concordat Albertus Magnus in quarto ſic dicẽs puto, quod ſic ſit faciendum, ſicut concilium Elibertanum dicit in præſenti c. Si tamen alter coniugum inueniatur debitum reddere coactus, & non expetere, & hoc frequenter facere eo, quod alter etiam illo tempore non vult abſtinere, ego communicare concederem illi, qui reddit inuitus, & alteri non, qui extorquet debitum, quando non eſt extorquendum, quia conſtat, quòd etiam illo tempore reddere tenetur, ſi probabiliter timet de incontinentia alterius. Concordat etiam Magiſter Alexander de Ales, qui in quarto ita dicit, quòd ſi cognoſcat aliquis vxorem propriam, non cauſa libidinis adimplendæ, ſed cauſa ſoluendi debitum poſtulatum ab vxore, bene licet illum cum reuerentia, timore & pœnitentia accedere ad communionem diebus ſtatutis ab eccleſia, & ad illud, quod inquit capitulum præſens, quod omnis homo à ſacra cõmunione &c. dicit, quod intelligendum eſt, quantum eſt in ſe, vt non exigat, exactus tamen reddere debet, etiam ſi intendat communicare. Concordat etiam Dominus Bonauentura in 4. diſt. 12. dicẽs. Si autem coniungitur vir vxori ſolum reddendo debitum, credo, quod non debeat retrahi, niſi de congruo, vel etiam cauſa prolis, & hoc dicit Gregorius, hæc ille. Et per hoc patet reſponſio ad rationes in oppoſitum.

ARTIC. XVI.

Vtrum exiſtens in peccato mortali, ſi ſumat hoc ſacramentum, peccet mortaliter?

1 AD decimum ſextũ videtur dicendum, quòd non, quia maximis bonis nullus male vtitur, vt inquit Aug. de lib. arb. ſed corpus Chriſti eſt huiuſmodi, ergo &c.

2 Præterea, infirmus non minus eget medicina, quàm medicus, ſed Chriſtus in propria ſpecie veniens, vt medicus, non refugit peccatorum conſortia, quia ſicut dicit ipſe Luc. 9. non egent qui ſani ſunt medico, ſed qui male habent, ergo cum Chriſtus ſub ſacramento proponatur, vt medicina non debet peccatoribus ſubtrahi.

3 Præterea, nullus peccat faciendo id, ad quòd tenetur, ſed peccator ex præcepto eccleſiæ tenetur, ſaltim ſemel in anno in paſchate, hoc ſacramentum ſumere c. omnis. de pœn. & remiſ. ergo quamuis ſit in propoſito peccandi, non peccat corpus Chriſti ſumendo.

4 Prętetea, ſicut hoc ſacramentum ſentitur guſto, ita ſentitur, & tactu, ſi ergo peccator peccet ex eo, quòd ſumit hoc ſacramentum guſtu, ergo & tactu, videtur etiam, quod peccet videndo, quòd patet eſſe falſum, cum eccleſiam hoc ſacramentum ad videndum, & ad adorandum proponat, ergo peccator non peccat manducans hoc ſacramentum.

Sed contra facit c. qui ſcelerate, de conſec. diſt. 2. vbi Iſid. lib. 1. c. 24. de ſummo bono, Qui ſcelerate viuunt in eccleſia, & communicare non deſinũt, putantes de tali communione mundari, diſcant ad emundationem nihil ſibi proficere, dicente propheta, quid eſt, quòd dilectus meus fecit in domo mea ſcelera multa? Hyer. 11. Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas? & 1. Cor. 11. probet autẽ

ſe ipſum

ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat, qui manducat indignè iudicium ſibi manducat. S. Tho. in 3. p. q. 80. art. 4.

Reſpondeo dicendum, quòd ſcelerate uiuens, ſiue cum conſcientia peccati mortalis manducantes corpus Chriſti mortaliter peccant, abuntũtur enim hoc ſacramẽto primo, ex eo, quod eſt ſacramentum. Ex quo apparet, quod hoc ſacramentum in modum cibi proponitur. Cibus autem non competit, niſi viuenti; vnde ſi carens vita ſpirituali per peccatum mortale accipiat hoc ſacramentum abutitur ipſo.

Secundo, ex eo, quòd eſt ibi res, & ſacramentum, qui eſt Chriſtus, qui eſt ſanctus ſanctorum, receptaculum eius debet eſſe ſanctum. Et ideo, ſi aliquis cum contrario ſanctitatis corpus Chriſti ſumat, ſacramento abutitur.

Tertio, ex eo, quòd eſt ibi res tantum, quod eſt corpus miſticum; quia ex hoc ipſo, quod aliquis ad hoc ſacramentum accedit, ſignificat ſe ad vnitatem corporis miſtici tendere, vnde ſi peccatum in conſcientia tenet, per quod à corpore miſtico ſeparatur fictionis culpam incurrit, & ita abutitur ſacramento, & per conſequens damnabiliter peccat.

Ad rationes ergo dicendum. Ad primam, quod verbum Auguſt. intelligendum eſt, de eo, quo vtitur quis ſicut eliciente actum uſus, ſic enim virtutibus, quas maxima bona dicit, nullus male vtitur; ſed non eſt intelligendum de eo, quo quis vtitur quaſi obiectio vſus, ſic enim virtutibus, quis male vtitur, qui de virtutibus gloriatur, & ſuperbit. Et ita etiam quis poteſt corpore Chriſti male vti, ſicut obiectio vſus.

Ad ſecundam dicendum, quòd duplex eſt medicina, vna remouens morbum, & talis infirmis debetur, & huic comparatur baptiſmus, & pœnitentia. Alia eſt promouens in perfectam ſanitatem, & talis non debetur infirmis, ſed tam ſanctis, & huic comparatur hæc medicina, vtraque enim medicina per medicum datur, vnde non ſequitur, ſi medicus non fugit infirmi conſortium, quod quælibet eius medicina infirmis dari debeat.

Ad teſtiam dicendum, quòd habens conſcientiã peccati mortalis, qui dimittere non porponit, peccat accedens ad ſumendum corpus Chriſti, quia indigne peccat, etiam non accedendo tempore ab eccleſia inſtituto, quia inobediens eſt, non tamen eſt perplexus, quia poteſt ſe ab hoc dubio eripere peccati propoſitum dimittendo. Tamen manente tali propoſito, minus peccat non ſumendo, quàm ſumendo, quia illud, quod eſt malum, ſecundum ſe, eſt maius malum, quàm illud, quod eſt malum prohibitum, vnde prius debet ſe permittere excommunicari, quàm cum propoſito peccati mortalis corpus Chriſti ſumat.

Ad quartam dicendum, quòd per uiſum non accipitur ipſum corpus Chriſti, ſed ſolum ſacramentũ, quia viſus non pertingit ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſed ſolum ad ſpecies ſacramentales, ſed ille, qui manducat non ſumit ſolum ſpecies ſacramentaliter, ſed etiam Chriſtum, qui eſt ſub eis, & ideo à viſione corporis Chriſti nullus prohibetur, qui ſit ſacramentum conſecutus, ſcilicet baptiſmum. Non baptizari autem non ſunt admittendi, etiam ad inſpectionem huius ſacramenti, vt patet per Dyoniſium in lib. Eccleſiaſticæ hierarchiæ, ſed ad manducandum non ſunt admittendi, niſi ſoli illi, qui non ſolum ſacramentaliter, ſed etiam realiter ſunt Chriſto coniuncti.

ARTIC. XVII.

Vtrum à laycis, hoc ſacramentum ſit conferendum?

1 AD decimum ſeptimum videtur dicendum quòd ſic, quia maioris videtur poteſtatis collatio ſacramenti baptiſmi, quàm alterius, cum ſit fundamentum omnium, ſed illud licet layco, ergo & iſtud.

2 Præterea, layci, qui ſunt maioribus virtutibus præditi maiori cum reuerentia tractabunt, quam clerici mali, ergo ſaltim per bonos laycos diſpenſari poterit.

3 Præterea, ſicut ſacerdotis eſt diſpenſare corpus Chriſti, ita & tangere, ſed in aliquo caſu licet layco tangere corpus Chriſti, puta ſi videret ipſum in terra iacentem, & non eſſet ſacerdos, qui tolleret, ergo & in aliquo caſu diſpenſare licebit.

Sed contra facit text. in cap. peruenit. de conſecr. diſt. 2. quòd eſt cap. 2. Conc. Remenſi ubi hoc preſbiteris tantum conceditur Sanctus Thom. 3. par. quæſt. 82. art. 3.

Reſpondeo dicendum, quòd ad laycos diſpenſatio huius ſacramenti non pertinet, quæ concluſio probatur ſic. Ad eoſdem pertinet eſſe miniſtros eccleſiæ, & diſpenſatores myſteriorum Dei. 1. ad Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum eius, ſed layci non ſunt miniſtri eccleſiæ, ergo non debent eſſe diſpenſatores ſacramentorum.

Pro quo notandum, iuxta S. Thom. quòd ſicut in corpore naturali ſunt quædam membra principalia, per quæ virtutes, & operationes uitæ ad cætera membra decurrunt, ita & in eccleſia ſacerdotes, & alij miniſtri ſunt quaſi membra principalia, quibus mediantibus, ſacramenta vitæ populo diſpenſari debent; & ideo laycis quantumque ſanctis, ſicut nec conſecratio, ita nec diſpenſatio huius ſacramenti competit.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd non eſt ſimile de baptiſmo, & de hoc ſacramento, & alijs, quoniam baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, & ideo, tam laycis, quàm mulieribus indulta eſt huius diſpenſatio. Non ſic de alijs, unde in quantum eſt ſacramentum dignitatis, eius diſpenſatio eſt perſonarum digniorum, in quantum eſt neceſſitatis, eſt omnium in communi.

Ad ſecundum dicendum, quòd in hoc ſacramento ad reuerentiam ipſius, non ſolum exigitur ſanctificatio morum, ſed etiam ſacramentalis ſanctificatio, quia & ipſe calix, in quo ſanctitas morum eſſe non poteſt, conſecratur propter reuerentiam ſacramenti.

Et ſimiliter in diſpenſante hoc ſacramentum, debet eſſe vtraque ſanctificatio, vnde & manus ſacerdotis unctione ſanctificantur, ex. de ſa. un. cap. 1. ſicut & calix, & ideo, quia laycus hanc ſanctitatem non

habet,

habet, non poteſt hoc ſacramentum diſpenſare.

Ad tertiã reſpõdetur, quòd ſicut baptiſmũ cõfer re cõpetit ſacerdori ex officio, ramen laycus in caſu neceſſiratis non peccat baprizans, ita corpus Chriſti ex officio tangere ſoli ſacerdoti competit, ſed in caſu neceſſitatis poteſt corpus Chriſti tangere etiam ſi ſit peccator, vt ſi in aliquo immundo loco iacerer, Sed non eſt ſimile de diſpenſatione ſacramenti quia diſpenſatio huius ſacramenri non eſt neceſſitatis, vnde ei, qui non poteſt ſacramentaliter manducare dicendum eſt, crede, & manducaſti. Præterea, non eſt ſimile, vt dicit Petr. de Palude, quia tactus ille non eſt ad conſecrandum, vel diſpenſandum, ſed cuſtodiendum, illa autem, quæ ſecundum legem communem tangunt hoc ſacramentum ad cõſecrandum, vel diſpenſandum, debent eſſe conſecrata, vel benedicta, vt corporale, vel calix, non autem pixis, in qua eſt iu tabernaculo ſeruandum.

A R T I C. XVIII.

Vtrum caro Chriſti, ſub ſpeciebus panis, & vini, ſit adoranda adoratione latriæ?

1 AD decimum octauũ videtur dicendũ, quòd non d.cit enim gl. ſuper illud Pſal. 98. Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, caro a verbo aſſumpta ſine impierate adoratur à nobis, non dico illa adoratione, quæ ſoli creatori debetur.

2 Præterea cultus latriæ nulli creaturæ debetur, ſed caro Chriſti eſt creatura, ergo non ita adoranda.

3 Præterea, adoratio latrię debetur Deo in recognitionem maxime dominij Deut. 6. dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, ſed Chriſtus, ſecundum quod eſt homo, eſt minor patre, ergo eius humanitas non eſt adoratione latriæ adoranda.

Sed contra facit c. Hos autem. de conſecr. diſt. 2. vbi Aug. in lib. ſent. proſpe. dicit Hos autem in ſpecie panis, & vini, quam videmus res inuiſibiles, ideſt Chriſti carnem, & ſanguinem honoramus, quod intelligendum eſt de adoratione latriæ, vt exponit Aug. ſuper illud Pſal. Adorate ſcabellum pedũ eius, quoniam ſanctum eſt, dicens caro ſine impietate adoratur à nobis, quia nemo carnem eius ſpiritualiter manducat, niſi prius adoret.

Reſpondeo dicendum, quod caro Chriſti adoratur adoratione latriæ, vnde Damaſcenus 3. lib. dicit Chriſtus eſt perfectus Deus, & perfectus homo, quem adoramus vna adoratione cum patre, & ſpiritu ſancto, & in contaminatam carnem eius, ſed perſona Chriſti adoratur latria, ergo caro eius.

Pro quo notandum iuxta ſanctum Thomam, & Dominum Bonauenturam in 3. diſt. 9. quòd honor latriæ exiberi poteſt alicui dupliciter: vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe autem debetur ei, in quo eſt ratio, & cauſa talis honoris per accidens honor alicui debetur, in quo eſt cauſa huius honoris, ſed habet aliquam habilitationem ad eum, cui per ſe debetur.

Hoc notato dicitur, quòd loquendo primo modo, caro Chriſti non eſt adoranda, ſcilicet per ſe adoratione latriæ. Illi enim ſoli mens ſe debet offerre, vt ſuæ creationis principio, ſui operis actori, & ſuæ beatitudinis fini, ſuæ creationis principio in Pſal. 99. ipſe fecit nos, & non ipſi nos, ſui operis actori, ad Galat 3. inquit Apoſtolus. Ipſe operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate. Et Eſaias 26. omnia opera noſtra operatus eſt in nobis. ſuæ beatitudinis fini Gene. 15. dicit Dominus Abrahæ. Ego ſum merces tua magna nimis. Et illa, ſoli Deo cultus latriæ per ſe offerendus eſt, loquendo autem ſecundo modo per accidens, ad huc duplex conſideratio venit, de carne Chriſti, quia caro Chriſti, aut conſideratur, vt nominat ipſam humanitatem per ſe, non vt vnitam, & hoc modo non debetur adoratio latriæ, ſed duliæ, non cuiuscunq; quæ conuenienter exhibetur alijs creaturis, ſed quadam excellentiori, quam hyperduliam vocant. Alio modo accipitur, vt vnita diuinitati, ſiue verbo Dei. Tunc dicitur, quod eſt adoranda adoratione latriæ, qua adoratur ipſum verbum, cui vnita eſt, vna enim adoratione adoratur Chriſtus quantum ad vtramq; naturam, ſicut eadem adoratione adorantur in vno caput, & pedes. Concedendum ergo quod caro ſiue humanitas Chriſti adoranda eſt, adoratione latrię, in quantum eſt verbo vnita, quamuis, vt per ſe conſideratur, non, ſed dulia, vt dictum eſt. Et quoniam caro Chriſti nunquam eſt ſeparata, ideo ſemper conſideranda eſt, vt coniuncta, & ſemper adoranda latria.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur, quod illa gloſ. intelligitur de carne ſiue humanitate Chriſti, prout in ſe nuda conſideratione conſideratur. Et hoc eſt, quod dicit Aug. Si hominem ſeparaueris à Deo illi nunquam credo, nec ſeruio. Et Damaſcenus inquit. Si intelligas ſubtilibus intelligentijs, quod videtur ab eo, quod intelligitur, inadorabilis eſt, ſcilicet adoratione latriæ. Hic autem non obuiant, quoniam ſecundum quod vnita eſt adoranda ſit latria, vnde Damaſcenus dicit. Non nudam carnem adoramus, ſed vnitam diuinitatem in vna hypoſtaſim diuini verbi.

Ad ſecundam patet reſponſio ex dictis verum eſt enim, quòd nulli creaturę debetur per ſe, ideſt ratione ſui latriæ honor, ſed bene per accidens, ſcilicet ratione alterius Diuinitatis, cui in vno, & eodẽ ſuppoſito verbo Dei vnitur, cui debetur honor latriæ.

Ad tertiam patet, verbum eſt enim, quòd honor latriæ non debetur humanitati Chriſti, ratione ſui, ſecundum quam Chriſtus minor eſt patre, ſed ratione diuinitatis, cui vnitur, vt dictum eſt.

A R T I C. XVIIII.

Vtrum corpus Chriſti debeat ſumi per modum manducationis.

1 AD decimum nonum videtur dicendum, quòd non, quia quod manducatur per os intrat, & quod per os intrat in ventrem vadit, & per ſeceſſum emittitur Matt. 15. quod dignitati corporis Chriſti non competit, ergo non debet

debet per modum manducationis ſumi.

2 Præterea, quòd manducatur ad manducantem trahitur, ſed ſicut dicit Dion. de diuin. nom. nos nõ trahimus Deum ad nos, ſed magis nos in Deum, ergo non debemus Deo coniungi, per modum manducationis.

3 Præterea, hoc ſacramentum ordinatur ad refectionem mentis, ſed refectio mentis, quæ erit per viſionem, ergo deberet dari Chriſti corpus videndum non autem manducandum.

Sed contra facit c. quid eſt, de conſecr. diſt. 2. vbi Aug. de verbis euangelij, dicit quid eſt Chriſtum manducare non hoc ſolum eſt in ſacramento corpus eius accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apoſt. 1. Cor. 2. qui manducat panem, & bibit calicem domini indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit &c.

Reſpondeo dicendum, quòd conuenientiſſime actum eſt, vt corpus Chriſti ſumendum nobis proponeretur, per modum manducationis, quod ſic oſtenditur. Ad perfectionem nouæ legis exigitur, quod ſit aliquod ſacramentum in quo nobis Chriſtus realiter coniungatur, & vniatur, non ſolum per participationem virtutis eius, ſicut eſt in alijs ſacramentis, & quia ſacramentum eſt ſenſibile ſignum. Ideo oportet, quod alicui ſenſui vſus ſacramenti approprietur, in ſenſibus autem eſt triplex differentia, Quædam enim ſenſibus nec coniunguntur, nec vniuntur, ſicut ea, quæ ſentiuntur per modum extrinſecum, vt in viſu præcipuæ accidit, & auditu, & etiá olfactu, ſed ſolum ſimilitudines ſenſibilium ad ſenſum referuntur.

Quædam autem ſenſibilia coniunguntur quidẽ, ſed non vniuntur realiter, ſed per aſſimilationem qualitatis tantum, ſicut accidit in tactu, quia qualitates tangibilium immutant tactum, nec tamen ex tangente, & tacto fit vnum, niſi ſecundum quid, Quædam autem, & coniunguntur, & vniuntur, ſicut accidit in cibis, & potibus, & ideo ſumptio huius ſacramenti congruè per modum manducationis fit. Alia vero ſacramenta nouæ legis, quibus per virtutem eis inditam Chriſto ſimilamur, ſicut in tágendo tantum, vt baptiſmus, figuræ autem veteris teſtamenti, quæ ſolam ſimilitudinem Chriſti venturi habebant, ſignificabant per modum viſionis. Cópetit etiam manducatio paſſionis Chriſti in hoc ſacramento repræſentante, per quam corpus Chriſti vulneratum fuit, conuenit etiam affectui, qui eſt robur animæ.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd ratio illa procedit de cibo, qui ordinatur ad refectionem corporis, cui competit digeri, & ſic impuro ſeparato in membra conuerti, ſed cibus iſte ordinatur ad refectionem mentis, & propter hoc ratio non ſequitur.

Ad ſecundam dicendum, quod de ratione manducationis eſt, quod aliquid per os introrſum ſumatur, ſed eſſe in aliter in ſpiritualibus, & temporalib, ſumitur, quia in corporalibus, quod eſt incontinẽter, ſicut locatum in loco. In ſpiritualibus autem, quod eſt incontinenter ſicut anima in corpore, & ideo cõuenienter cibus corporis trahitur ad corpus, vt contentum ad continens cibus autem mentis trahit ad ſe mentem, vt continens contentum, propter quod Auguſtinus dicit ſibi dictum. Non tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.

Ad tertiam dicendum, quòd res uiſa beatificans per eſſentiam ſuam videnti coniungitur in patria, quod quidem non accidit in viſione corporali, & quod oportebat hãc coniunctionem ſignificari per aliquod ſenſibile ſignum, oportuit illud ſenſibile ad hoc aſſumi, quòd realiter coniungitur, & vnitur. In patria autem ſignis ſacramentalibus opus non erit, nihilominus propter ſimilitudinem ad ea, quæ nunc gerũtur, frequenter illa beata viſio nobis per figurã manducationis in ſcriptura exprimitur.

ARTIC. XX.

Vtrum in oblatione huius ſacrificij conuenienter repræſentetur paſſio Chriſti?

1 AD viges. videtur dicendum, quòd nõ, quia Chriſtus ſemel mortuus eſt, ergo ſufficit vna ſignatio crucis.

2 Præterea, ea, quæ in ſacramentis fiunt, non ſunt iteranda, ergo incouenienter fiunt tot cruces, & benedictiones in ea.

3 Præterea, Chriſtus Inſtituens hoc ſacramentum Matt. 26. non vſus eſt tot cæremonijs, & ſignis crucis, prout fit in miſſa, ergo inconuenienter.

Sed contra facit c. quia morte. de conſecr. Diſt. 2. vbi Ambr. ad c. 11. p. Cor. dicit, quia morte domini liberati ſumus, huius rei memores in edendo, & potando carnem, & ſanguinem, quæ pro nobis oblata ſunt ſignificamus.

Reſpondeo dicendum, quòd conuenienter Chriſti paſſio repræſentatur in celebratione huius ſacramenti, pro quo notandum iuxta S. Thom. in 3. parte q. 83. art. 5. in reſp. ad 3. quod paſſio Chriſti quibuſdam gradibus peracta eſt: nam primo fuit Chriſti traditio à Deo à Iuda, & à Iudęis, quod ſignificat trina crucis ſignatio ſuper illa verba, hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia.

Secunda fuit uenditio, eſt autem uenditus ſacerdotibus, ſcribis, & phariſeis, ad quod ſignificandum fit iterum trina crucis ſignatio ſuper illa uerba, benedictam, adſcriptam, ratam, uel ad oſtendendum pretium uenditionis, ſcilicet 30. denariorum 30. n. multiplicationem recipiunt à ternario, additur etiá duplex crucis ſignatio ſuper illa, ut nobis corpus, & ſanguis, ad deſignandum diſtincte perſonam Iudæ uenditoris, & perſonam Chriſti uenditi. Tertio autem fuit præſignatio paſſionis facta in cœna, ad quod deſignandum fiunt tertio duæ cruces, una in conſecratione corporis, alia in conſecratione ſanguinis, uel ad oſtendendum, quod morte Chriſti hic ſpecialiter repræſentata, duplex hominis natura, ſcilicet corpus & anima redempta eſt, uel per hoc ſignatur Chriſtũ in duplici parte humanæ naturæ, ſcilicet, in corpore, & anima paſſionem ſubſtinuiſſe, item, quia hoc ſacramentum in mortis ſuæ memoriam exercendum

mandauit

mandauit, ideo ſtatim poſt conſecrationem ſacerdos extenſione brachiorum crucis effigiem repræſentat quarto loco fuit ipſa paſſio Chriſti, vnde ad repræſentandum quinque plagas duas manuum, duas pedum, & vnam lateris.

Fit quartò quintuplex crucis ſignatio ſuper illa verba, hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ.

Quinto, repræſentatur extentio corporis, effuſio ſanguinis, & fructus paſſionis per trinam crucis ſignationem, quæ fit ſuper illa verba, corpus, & ſanguinem ſumpſerimus omni benedictione &cæt. vel ſignificantur vincula, & flagella, per duas primas cruces, per tertiam vero, qua ſacerdos ſe ipſum ſignat dicens omni benedictione, deſignatur, quod Chriſti vulnera noſtra ſunt medicamenta.

Sexto, repræſentatur triplex actio, quam Chriſtus fecit in Cruce, unam pro perſecutoribus, cum dixit Lucæ 23. pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt, ſecundam pro liberatione à morte, cum dixit Matth. 27. Deus, Deus meus, vt quid de reliquiſti me, tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, Lucę 23. Pater in manus tuas &cæt. & ad hoc ſignificandum fit trina crucis ſignatio ſuper illa verba, ſanctificas, viuificas, benedicis, & cętera, vel iſta trina crucis ſignatio fit ad repræſentandum, quod Iudæi ter dixerunt crucifige, verbo crucifigentes ipſum, quod fuit hora tertia.

Septimo, repræſentatur tres horæ, quibus dependit, ſcilicet ab hora ſexta, vſque ad horam nonam, & ad hoc ſignificandum fit iterum trina crucis ſignificatio, ſuper illa verba, per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo, vel ad deſignandum crucifixionem manibus militum factam ſexta hora, quæ poſt intervallum trium horarum facta eſt, vel ad repræſentandum tres cruciatus Chriſti, ſcilicet paſſionis, pro paſſionis, & compaſſionis paſſionem ſuſtinuit in corpore, pro paſſionem in mente, & compaſſionem in corde, de paſſione corporis ait, threnorum, Primo, attendite ſi eſt dolor ſicut dolor meus &c. de paſſione mentis, & Matth. vigeſimo ſexto. Cępit contriſtari, & meſtus eſſe, de compaſſione habetur, vbi pro crucifixoribus orauit dicens Lucæ 23. pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt, has cruces facit ſacerdos in hoſtia ſuper calicem, quo ſignificatur, quod Chriſtus huiuſmodi cruciatus ſuſtinuit voluntariè Iſaia 53. oblatus eſt, quia ipſe uoluit.

Octauo, repræſentatur ſeparatio animæ à corpore per duas cruces ſubſequentes extra calicem. Item per iſta ſignificantur duo ſacramenta, quæ de latere domini fluxerunt, ſcilicet aqua, & ſanguis, aqua regenerationis, ſanguis redemptionis. Ioan. 10. vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis, & aqua.

Nono, repræſentatur reſurrectio Chriſti tertia die facta per tres cruces, quæ fiunt ab illa verba. Pax domini ſit ſemper vobiſcum, quæ virtute trinitatis tertia die facta eſt. Commiſtio enim ſpecierum vnionem carnis, & animæ, quæ in reſurrectione ſunt vnitæ ſignificat, nam panis refertur ad carnem, & vinum refertur ad animam. Inclinationes autem, quæ fiunt à ſacerdote, etiam in aliquo paſſionem Chriſti deſignant deſignant enim Chriſti obedientiam ad patrem, ex qua mortem ſubſtinuit Philipen. ſecundo factus eſt obediens vſque ad mortem. Præterea etiam tacita locutio exprimit concilium Iudæorum mortem Chriſti machinantium, vel diſcipulorum, qui palam Chriſtum confiteri non audebant.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd ratio procederet, ſi per vnam crucis ſignationem, aut per vnam partem huius ſacramenti paſſio Chriſti poſſet plene repræſentari, ſed quia non poteſt, oportet, quod ad diuerſa, quæ fuerunt in paſſione Chriſti repræſentanda, plura adhibeantur.

Ad ſecundam reſpondetur dicendo, quòd illud verum eſt de his, quæ eſſentialiter ſpectant ad integritatem ſacramenti, vel dicendum, quod ad repræſentationem ſecundum idem nihil reiteratur in hoc ſacramento, quoniam ſi crucis ſignatio reiteraretur, hoc eſſet ad diuerſa deſignanda, quæ fuerunt geſta in paſſione Chriſti, ſicut dictum eſt.

Ad tertiam reſpondetur, primo negando conſequentiam iſtam, Dominus non fecit hoc in miſſa, ergo nos inconuenienter modo facimus.

Secundo, quia per hoc, quòd alia facimus in miſſa inſtituta, & ordinata ſunt à ſanctis patribus, qui ſpiritu ſancto locuti ſunt, non aliter celebramus, quam Chriſtus, quia ea, quæ ſunt de ſubſtantia, eadem obſeruamus.

ARTIC. XXI.

Vtrum ſit eadem hoſtia in pluribus altaribus?

1 AD vigeſimum primum videtur dicēdum, quòd non, quia ſequeretur, quòd vnum, & idem eſſet in duobus locis localiter, & circumſcriptiue, quod eſt impoſſibile, & tamen conſequentia patet, quia hoſtia eſt in altari localiter.

2 Præterea, ſi hæc hoſtia eſſet illa, ſequeretur eadem ratione, quòd facta vna hoſtia vna pars eſſet alia, quod videtur eſſe falſum, quia impoſſibile eſt, quod vnum, & idem ſit hemicirculare, & triangulare, quod tamen oporteret concedere, quia vna pars hoſtiæ eſt ſemicircularis, & alia triangularis.

Sed contra facit cap. in Chriſto. de conſecr. diſt. ſecunda, vbi Ambroſius in epiſt. 10. ad Hebræos dicit, in Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens. quid ergo nos? non ne per ſingulos dies offerimus? offerimus quidem, ſed ad recordationem mortis eius, & vna eſt hoſtia, & non multæ. Quomodo vna, & non multæ? quia ſemel oblatus eſt Chriſtus &c.

Reſpondeo dicendū, quòd hoſtia in duplici ſignificatione accipitur. Aliquando enim dicitur hoſtia ipſe panis, qui offertur in altari tanquam materia conſecrationis, vnde in oblatione panis dicitur. Suſcipe domine ſancte pater hanc immaculatam hoſtiam

ſtiam, quam ego indignus famulus tuus &c. quandoq; hoſtia dicitur verum corpus Chriſti quod oblatum eſt in ara crucis, & in hoc ſacrificio offertur, de qua hoſtia dicitur in canone miſſæ, nos tui ſerui, ſed & plebs tua ſancta, offerimus præclaræ maieſtati tuæ hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, &c. loquendo, primo modo, de hoſtiam, dicitur, quod alia, & alia hoſtia eſt, cum alia, & alia ſit ſpecies panis in vna, & in alia, loquendo de hoſtia, ſecundo modo, vna, & eadem eſt, ſicut in hoc capitulo ex ratione aſſignata in eodem patet, quia idem eſt quod continetur ſub vtraque, & idem eſt, quod ab omnibus offertur, videlicet corpus Chriſti verum.

Ad rationes. Ad primam patet reſponſio, procedit enim de hoſtia, ſecundum quod ſpecies panis dicitur, quandoque hoſtia.

Ad ſecundam reſpondetur negando conſequentiam, dicimus enim cum Alexandro de Ales, quòd iſte ſermo non eſt verus, hæc pars eſt illa, diuiſio enim in partes conuenit, non corpori Chriſti, ſed ſpeciei, iſte tamen ſeruo eſt verus, iſte accipit illud quod ille Accipi enim bene poteſt conuenire corpori Chriſti, non autem diuidi.

ARTIC. XXII.

Vtrum euchariſtia à non ieiunis a
poſſit? *ccipi*

1 AD vigeſimum ſecundum dicendum, quòd ſic, quia hoc ſacramentum à Domino in cœna fuit inſtitutum, ſed eccleſia obſeruat ea, quæ Dominus obſeruauit in ſacramentorum adminiſtratione, ſicut formam, & materiam, ergo & ritum ſeruare deberet, vt iam pranſis hoc ſacramentum traderetur.

2 Præterea, dicitur primo Corinthio. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti, ſed tam Chriſtus quam apoſtoli cõmunicauerunt in cœna, ſumpto agno paſchali, ergo &c.

3 Præterea, non minor reuerentia debetur huic ſacramento iam ſumpto, quam ante ſumptionem, ſed ſumpto ſacramento licet cibum, aut potum ſumere, ergo & ante ſumptionem.

Sed contra facit cap. liquido. de conſecration. diſtinction. ſecunda, vbi Auguſtinus in libro Reſpon. ad Ianuarium capitulo ſexto dicit, liquido apparet, quando primo acceperunt diſcipuli, corpus, & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe ieiunos, nunquid tamen propterea calumniandum eſt vniuerſæ eccleſiæ, quod à Ieiunis ſemper accipitur, ex hoc enim placuit ſpiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti in os, Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideo per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur, &c. Sanctus Thomas tertia par. quæſtione 80. artic. 8.

Reſpondeo dicendum, quòd aliquid dicitur malum, vel illicitum dupliciter, vno modo ſecundum ſe, vt mœchari, & furari, & hoc nullo modo poteſt benefieri.

Alio modo dicitur aliquid malum, quia prohibitum, videndum eſt ergo, an ſumere hoc ſacramentum poſt alios cibos ſit malum, & illicitum ſecundum ſe, an ſit malum ex prohibitione. Quantum ad primum reſpondetur, quòd non eſt malum ſecundum ſe, cuius ratio eſt ſecundum Petrum de Palude, Primo, quia illud, quod eſt malum ſecundum ſe, nulla neceſſitate, bene poteſt fieri, niſi forte Deo diſpenſante, ſicut illud, quod ſecundum leges temporales, & rationem inferiorem eſt malum, vt fornicari, & occidere innocentẽ, quæ ratio indicatur per ſe mala, Deo diſpenſante poſſunt fieri licita, qui in præceptis ſecundę tabulæ diſpenſare poteſt, vt de immolatione Iſaac, ſpoliatione Aegyptiorum, vxorum fornicatione, ſed non homine diſpenſante. Sed hoc, videlicet poſt prandium communicare, in caſu neceſſitatis, poteſt eſſe licitum, ſicut cum uninet alicui periculum mortis, vt cum habetur, quod infirmus pranſus in craſtinum non poteſt expectare quin moriatur. de quo habetur infra ea. diſtinctione capitulo preſbyter, ergo ſequitur, quod poſt prandium ſumere corpus Chriſti non ſit ſecundum ſe malum, aut illicitum.

Secunda ratio eiuſdem Petri de Palude eſt, quia ſi illud eſſet illicitum ſecundum ſe nec Papa poſſet in aliquo caſu diſpenſare immo, ſi Papa diſpenſaret, non videretur eius diſpenſatio, nec aliqua conſuetudo excuſare infirmum communicantem, etiam in neceſſitate, poſt prandium, quia in his, quæ ſunt de ſe mala nulla conſuetudo excuſat, extra de conſue. c. cum tanto neque ſeruus poteſt tollere legem Domini, neque Papa diſpenſare in præceptis Dei, vnde de pen. & rem. c. cum infirmitas. in fi. prohibetur medicis, ne propter, quodcunque periculum corporalis vitæ ſuadeant infirmis aliquid, quod ſit contrarium animæ, puta ſacrilegium, fornicationem, & huiuſmodi, ergo uidetur, quod cum in communicando poſt prandium eccleſia diſpenſet, quod non ſit ſecundum ſe illicitum, erit ergo ſolum malum, vel illicitum, quia ab eccleſia prohibitum, ſicut patet in hoc cap. & ſupra Diſtinctione prima capitulo ſacramenta altaris. Huius autem prohibitio, quod rationabiliter facta ſit, triplici ratione oſtẽditur ſecundum Sanctum Thomam in tertia parte quæſtione 80. articulo octauo in corp. Primo propter ipſam ſanctitatem ſacramenti. decet enim, vt dicit Auguſtinus in honorem huius ſacramenti, & ob eius reuerentiam, vt ſcilicet os chriſtiani, quo ſumendum eſt, non ſit alio cibo prius imbutum, ſed quaſi nouum, & purum ad perceptionem eius reſeruetur ſecundo propter deuotionem, quę exigitur ex parte recipientis, & attentionem, quę ex cibis acceptis impediri poſſet fumis ad caput ex ſthomaco aſcendentibus, tertio propter periculum vomitus, vel alicuius huiuſmodi.

Ad rationes. Ad primam dicendũ, quod forma, & materia ſunt ſeruata à Dño inſtituẽte hoc ſacramẽtũ quaſi eſſentialia ſacramento, & ideo oportuit, quod eccleſia hoc retineret, ſed ordinem ſumendi ſeruauit Dominus, quaſi cõuenientẽ inſtitutioni ſacramẽti, vnde nõ oportet, quod id, q̃ cõuenit principio, vel generationi alicuius rei, quod conueniat ei quando iam eſt in eſſe perfecto, ſimiliter, quod compe-

tit ſacra-

tit ſacramento, quantum ad ſui inſtitutionem, non oportet, quod competat ei quantum ad ſuum vſum.

Ad ſecundam reſpondetur pariformiter.

Ad tertiam dicitur, quòd non eſt ſimile de ante ſumptione ſacramenti, & poſt, maior quidem deuotio requiritur in ſumptione huius ſacramenti, quia tunc percipitur eius effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per ſequentia, & ideo magis eſt inſtitutum, quòd homines ieiunent ante ſumptionem huius ſacramenti, quàm poſt, debet tamen eſſe aliqua mora inter ſumptionem huius ſacramenti, & reliquos cibos.

ARTIC. XXIII.

Vtrum hæc ſit conueniens forma eucharistiæ, hoc, eſt, corpus, meum, & hic eſt calix ſanguinis mei, &c?

1 AD vigeſimum tertium videtur dicendum, quòd non per cap. quia corpus. de conſecr. diſt. 2. vbi inuiſibilis ſacerdos viſibiles creaturas in ſuum corpus conuertit, dicens, accipite, & commedite hoc eſt corpus meum, ergo totum hoc videtur pertinere ad formam ſacramenti, & eadem ratione de verbis pertinentibus ad ſanguinem.

2 Præterea, illa verba videntur pertinere ad formã ſacramenti huius, quibus Chriſtus corpus, & ſanguinem ſuum conſecrauit, ſed Chriſtus ante benedixit panem acceptum, & poſtea dixit, accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum, vt habetur Matth. 26. & ſimiliter fecit de calice, ergo prædicta verba non ſunt forma huius ſacramenti.

3 Præterea, forma ſacramenti ſufficit ad perfectionem ſacramenti, ſi ergo prædicta forma eſſet ex prædictis verbis, ſequeretur, quòd alia verba in miſſa eſſent ſuperflua, quod videtur falſum.

4 Præterea, in forma baptiſmi exprimitur perſona miniſtri, & actus eius, cum dicitur ego te baptizo, &c. ſed in prædictis verbis, nulla fit mentio de perſona miniſtri nec de actu eius, ergo non eſt conueniens forma ſacramenti.

Sed contra facit cap. Panis. de conſecr. diſt. 4. vbi Amb. lib. 4. c. 4. de ſacram. dicit, quòd iſtis verbis vſus eſt Chriſtus in conſecratione, ergo &c. S. Tho. q. 78. art. 2. & 3. in 3. p.

Reſpondeo dicendum, quòd hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, alia vero ſacramenta perficiuntur in vſu materiæ conſecratæ. Item in alijs ſacramentis conſecratio materiæ conſiſtit ſolum in quadam benedictione, ex qua materia conſecrata accipit inſtrumentaliter quandam ſpiritualem virtutem, quæ per miniſtrum, qui eſt inſtrumentum animatum poteſt ad inſtrumenta inanimata procedere, ſed in hoc ſacramento conſecratio materiæ conſiſtit in quadam miraculoſa conuerſione ſubſtantiæ, quæ à ſolo Deo perficitur. Vnde miniſter in hoc ſacramento perficiẽdo non habet alium actum, niſi prolationem verborum cum intentione. Et quia forma debet eſſe conueniens rei, ideo forma huius ſacramenti differt à formis aliorum ſacramentorum in duobus. Primo quidem, quia formæ aliorum ſacramentorum important vſum materiæ, puta baptizationem, vel conſignationem, ſed forma huius ſacramenti importat ſolum conſecrationem materiæ, quę in trans ſubſtantiatione conſiſtit, puta cum dicitur hoc eſt corpus meum, vel hic eſt calix ſanguinis mei, ſecundo, quia formæ aliorum ſacramentorum proferuntur ex perſona miniſtri, ſiue per modum exercentis actum, ſicut cum dicitur. Ego te baptizo, ſiue ego te confirmo, ſiue per modum imperantis, ſicut in ſacramento ordinis dicitur. Accipe poteſtatem &c. ſiue per modum deprecantis, ſicut cum in ſacramento extremæ vnctionis dicitur. Per iſtam ſanctam vnctionem, & noſtram interceſſionem &c. Sed forma huius ſacramenti profertur ex perſona ipſius Chriſti loquentis, vt detur intelligi, quod miniſter in perfectione huius ſacramenti nihil agit, niſi quod profert verba Chriſti, cum ergo per hec verba exprimatur trãſubſtantiatio ipſa panis in corpus Chriſti, in qua perfectio huius ſacramenti conſiſtit, patet, quod hæc forma huius ſacramenti ſit conueniens.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quid in his verbis, accipite, & comedite, intelligitur vſus materiæ conſecratæ, qui non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, vt ſupra habitum eſt, & ideo nec hæc verba ſunt de ſubſtantia formæ, quia tamen ad quandam perfectionem ſacramenti pertinet materiæ conſecratæ vſus, ſicut operatio non eſt prima, ſed ſecunda perfectio rei. Ideo per omnia hęc verba exprimitur tota perfectio huius ſacramenti, & hoc modo Euſebi. intellexit his verbis confici ſacramentum, quantum ad primam, & ſecundam perfectionem ipſius.

Ad ſecundam dicendum, quòd circa hoc eſt multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Chriſtus, qui habebat poteſtatem excellentiæ in ſacramentis abſque omni forma verborum hoc ſacramentum perfecit, & poſtea verba protulit, ſub quibus alij poſtea conſecrarent, quod videntur ſonare verba Innocentij tertij dicentis ſane dici poteſt, quod Chriſtus virtute diuina confecit, & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteri benedixerunt. Sed contra hoc expreſſe ſunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quòd Chriſtus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta eſt, vnde prædicta verba Innocentij ſunt opinatiuè magis dicta, quàm determinatiuè. Quidam autem dixerunt, quòd benedictio illa facta eſt quibuſdam alijs verbis nobis ignotis, Sed nec hoc ſtare poteſt, quia benedictio conſecrationis nunc perficitur per citationem eorum, quæ tunc textа ſunt. Vnde ſi tunc per hæc verba non eſt facta conſecratio, nec modo fieret. Et ideo alij dixerunt, quòd illa benedictio ex eiſdem verbis facta eſt, quibus modo fit. Sed Chriſtus ea bis protulit.

Primo quidem ſecretè ad conſecrandum, ſecundo manifeſte ad inſtruendum. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia ſacerdos conſecrat proferens hæc verba non vt à Chriſto in occulta benedictione dicta, ſed ut publice prolata, unde cum nõ habeant uim huiuſmodi uerba, niſi ex Chriſti prolatione, uidetur,

quod etiam Chriſtus manifeſte ea proferens conſecrauit. Et ideo alij dixerunt, quod Euangeliſtæ nõ ſemper eundem ordinem in recitando ſeruauerunt, quo res ſunt geſtæ, vt patet per Auguſtinus in libro de conſenſu euangeliſtarum, & in cap. nihil obſtat. Extra de verborum ſignific. Vnde intelligendum eſt ordinem rei geſtæ ſic, exprimi poſſe, Accipiens panem benedixit dicens, hoc eſt corpus meum, & demum fregit, & dedit diſcipulis ſuis, ſed idem ſenſus poteſt eſſe in verbis euangelij, non mutatis. Nam hoc participium dicens concomitantiam quandam, importat verborum prolatorum ad ea, quæ præcedunt, non autem oportet, quod hæc concomitantia intelligatur ſolum reſpectu verbi vltimi prolati, quaſi Chriſtus iſta verba protulerit tunc, quando, ſcilicet dedit diſcipulis ſuis, ſed poteſt intelligi cõ comitantia reſpectu totius præcedentis, vt ſit ſenſus, dum benediceret, & frangeret, & daret diſcipulis ſuis hæc verba dixit, Accipite &c.

Ad tertiam dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc ſacramentum perfici non poſſe prædictis verbis prolatis, & alijs prætermiſſis præcipue, quæ ſunt in canone miſſæ, ſed hoc patet eſſe falſum. Tum ex verbis Ambroſij ſupra inductis. Tum etiam, quia canon miſſæ non eſt idem apud omnes, nec ſecundum omnia tempora, ſed diuerſa ſunt a diuerſis appoſita. vnde ſecundum eſt, quod, ſi ſacerdos ſola verba prædicta proferret, cum intentione conficiendi hoc ſacrificium, perficeretur hoc ſacramentum, quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur, quaſi ex perſona Chriſti prolata, etiam ſi verbis præcedentibus hoc non recitaretur, grauiter tamen peccaret ſacerdos ſic conficiens hoc ſacramentum, vt pura ritum eccleſiæ non ſeruans, Nec eſt ſimile de baptiſmo, quod eſt ſacramentum neceſſitatis, defectum autem huius ſacramenti poteſt ſupplere ſpiritualis manducatio, vt Auguſtinus dicit.

Ad quartam dicendum, quòd in ſacramento baptiſmi miniſter aliquem actum exercet, circa vſum materiæ, quæ eſt de eſſentia ſacramenti, quod non eſt in hoc ſacramento, & ideo non eſt ſimilis ratio.

ARTIC. XXIIII.

Vtrum hoc ſacramentum conferat gratiam.

1 AD vigeſimum quartum videtur dicendũ, quòd non, quia hoc ſacramentum eſt nutrimentum ſpirituale, nutrimentum autem non datur niſi uiuenti, cum ergo vita ſpiritualis ſit per gratiam non competit hoc ſacramentum, niſi iam habenti gratiam. Non ergo per hoc ſacramentum confertur gratia, vt primo habeatur.

2 Præterea, hoc ſacramentum aſſumitur, ut quædam refectio ſpiritualis, ſed hoc magis pertinet ad vſum gratiæ, quam, ad gratiæ executionem, ergo per hoc ſacramentum gratia non confertur.

3 Præterea, in hoc ſacramento corpus Chriſti offertur pro ſalute corporis, ſanguis pro ſalute animæ, ſed corpus non eſt ſubiectum gratiæ, ſed anima, ergo ad minus quantum ad corpus gratia non confertur.

Sed contra facit cap. Chriſtus de conſecratione, diſtinctione ſecunda, vbi Auguſtinus in epiſtola ad Treneum dicit, Chriſtus panis eſt, de quo, qui manducat, viuit in æternum, de quo ipſemet dicit (& panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita &c. Sanctus Thomas tertia par. quæſtio 79. artic. primo.

Reſpondeo dicendum effectus huius ſacramenti poteſt conſiderari ex tribus. Primo quidem, & principaliter ex eo, quod in hoc ſacramento continetur, quod eſt Chriſtus, qui ſicut in mundum viſibiliter veniens contulit mundo vitam gratiæ, ſecundum illud Ioannis 1. gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, ita in hominem ſacramentaliter veniens vitam gratiæ operatur, ſecundum illud Ioannis 6. qui manducat me viuet propter me. Vnde, & Cyrillus dicit viuificatiuum Dei verbum viuens ſe ipſum propriæ carni, fecit ipſam viuificatricem. dicebat enim ipſum noſtris vniti quodam modo corporibus per ſacramenta eius carnem, & pretioſum ſanguinem, quæ accepimus in benedictione vinificatiua, & in pane, & vino. Secundo conſideratur ex eo, quod per hoc ſacramentum repræſentatur, quod eſt paſſio Chriſti, ſicut ſupra dictum eſt, & ideo effectum, quam paſſio Chriſti fecit in mundo, hoc ſacramentum fecit in homine, vnde ſuper illud Ioannis decimonono continuò exiuit ſanguis, & aqua dicit Chryſoſtomus, quod hinc ſuſcipiunt principium ſacra miſteria cum acceſſeris ad tremendum calicem, vel ab ipſa bibiturus Chriſti coſta, ita accedas, vt & ipſe Dominus dicit Matthæi vigeſimoquinto. Hic eſt ſanguis meus, qui pro nobis, & promultis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Tertio conſideratur effectus huius ſacramenti ex modo, quo traditur hoc ſacramentum traditur enim per modum cibi, & potus, & ideo omnem effectum, quem cibus, & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem, quod ſcilicet ſubſtentat, auget, reparat, & delectat, hoc totum facit hoc ſacramentum, quantum ad vitam ſpiritualem. Vnde Ambroſius dicit in libro de ſacramentis, Iſte panis eſt vitæ eternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit in capitulo præcedenti. Chryſoſtomus dicit ſuper Ioannis præſtat ſe nobis deſiderantibus, & palpare, & amplecti, & comedere, vnde & ipſe Dominus dicit Ioan. 6. caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.

Quarto, conſideratur hoc ſacramentum ſeu effectus huius ſacramenti ex ſpeciebus, in quibus hoc traditur ſacramentum. Vnde, & Auguſtinus ibidem dicit Dominus noſter corpus, & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquod rediguntur, & ex multis namque aliud, ſcilicet panis ex multis granis in vnũ cõſtat. Aliud, ſcilicet vinũ ex multis racemis confluit. Et ideo

ipſe

Ipſe alibi ſuper Ioannem, & habetur infra eadē diſt. ait hoc eſt ſacramentum, o ſacramentum pietatis, o ſignum vnitatis, ò vinculum charitatis, & quia Chriſtus, & eius paſſio eſt cauſa gratiæ, & ſpiritualis refectio, & caritas ſine gratia eſſe non poteſt, ex omnibus præmiſſis manifeſtum eſt, quod hoc ſacramentum gratiam conferat.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd ſacramentum ex ſe ipſo habet uirtutem gratiam conferendi, nec aliquis habet gratiam ante ſuſceptionem huius ſacramenti, niſi ex æquali uoto ipſius, vel per ſe ipſum ſicut adulti, vel voto eccleſiæ, ſicut paruuli. Vnde ex efficacia virtutis ipſius eſt, quod etiam ex voto ipſius aliquis gratiam conſequatur, per quam ſpiritualiter uiuificetur.

Reſtat igitur, vt cum ipſum ſacramentum realiter ſumitur, gratia augeatur, & uitam ſpiritualis perficiatur.

Ad ſecundam dicendum, quòd hoc ſacramentum confert gratiam ſpecialiter cum virtute charitatis. Vnde Damaſcenus comparat hoc ſacramentum carboni, quem Eſa. 6. vidit carbo enim lignū ſimplex, non eſt, ſed vnitum igni, ita & panis communicationis non ſimplex panis eſt, ſed vnitus diuinitati. Sicut autem Gregorius dicit in homilia Pentecoſtes. Amor Dei non eſt otioſus magna enim operatur ſi eſt, & ideo per hoc ſacramentum, quantum eſt ex ſui virtute non ſolum habitus uirtutis, & gratiæ cōfertur, ſed etiam excitatur in actum ſecundum illud 2. ad Corin. charitas Chriſti urget nos, & inde eſt, quod ex uirtute huius ſacramenti, anima ſpiritualiter reficitur, per hoc, quod anima delectatur, & quodam modo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ. ſecundum illud canticorum. 5. comedite amici, & bibite, & inebriamini cariſsimi.

Ad tertiam dicendū, quòd quia ſacramenta operantur ſecundum ſimilitudinem, per quam ſignificant, ideo, per quandam aſſimilationem dicitur, quòd in hoc ſacramento corpus offertur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ, quamuis vtrumque totus ſit Chriſtus, vt ſupra dictum eſt, & licet corpus non ſit immediatum ſubiectum gratiæ, ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præſenti membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Deo, vt habetur ad Roma. 6. & in futuro cor noſtrum ſortietur in corruptionem, & gloriam animæ.

ARTIC. XXV.

Vtrum per hoc ſacramentum augeatur virtutes?

1 AD uigeſimum quintum videtur dicendū, quòd non, quia diuerſarum cauſarum diuerſi ſunt effectus, ſed Augmentum uirtutis eſt effectus baptiſmi, & etiam confirmationis, non, ergo euchariſtię.

2 Præterea, per augumentum uirtutis ad perfectionem charitati venitur. Si, ergo per hoc ſacramētum charitas, & aliæ uirtutes augeantur, toties poſſunt ſumi, quod in hac uita homo ad perfectū charitatis veniret, quod non eſt niſi in patria, ergo quod damnatur in clementina ad noſtram de hæret.

3 Præterea, omnes uirtutes ſimul augentur, ſi ergo augumentum uirtutum, eſſet effectus huius ſacramenti, non magis deberet poni effectus charitatis, quam aliarum uirtutum.

4 Præterea, unius ſacramenti unus eſt effectus propriè, ergo non deberet tot effectus aſsignari huic ſacramento.

Sed contra facit c. credere de conſecr. diſt. 2. ubi Aug. ſuper Ioan c. 6. tract. 26. & ſeq. dicit credere in Ieſum Chriſtum, hoc eſt manducare panem viuum, Qui credit in eum manducat. Inuiſibiliter renaſcitur &c. & per conſequens eius bonum augetur.

Reſpondeo dicendum, quòd per hoc ſacramentum augentur virtutes in anima aliquè ſumentium illud. Probatur concluſio iſta dicit enim dionyſius, quod euchariſtia habet uirtutem perfectiuam, cum autem nihil ſpiritualiter perficiatur, niſi per augmētum uirtutum, patet manifeſte, quod effectus huius ſacramenti ſit uirtutis augmentum. Præterea, hoc patet ex illo, quod dicitur in oratione canonis, vt quotquot ex hoc participationem ſumpſerimus omni benedictio cæleſti, & gratia repleamur. Cum autem ad plenitudinem gratiæ per augmentum uirtutum perueniatur, patet, quod huius ſacramenti effectus ſit augmentum uirtutum. Vnde Innocentius dicit. Per huius ſacramenti uirtutē uniuerſæ uirtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberant. Pro cuius intellectu eſt notandum cum S. Thom. in quarto diſtinctione duodecima, quod proprius effectus cuiuslibet ſacramenti debet aſſumi ad materiam ſacramenti illius, ſicut expurgatio ueteris uitæ, eſt effectus baptiſmi, per ablutionem aquæ ſignificata, & ideo cum materiale in hoc ſacramento ſit cibus, oportet, quod effectus proprius huius ſacramenti accipiatur ſecundum ſimilitudinem ad effectum cibi. Cibus autem corporalis primo inciba tum conuertitur, & ex tali conuerſione deperdita reſtaurat, & quantitatem auget, ſed ſpiritualis cibus non conuertitur in manducantem, ſed eum ad ſe conuertit. Vnde proprius effectus huius ſacramenti eſt conuerſio hominis in Chriſtum, vt dicat cum Apoſtolo, uiuo iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus ad Galathas ſecundo. Et ad hoc ſequuntur duo effectus augmentum ſpiritualis quantitatis in augmentum uirtutum, & reſtauratio deperditorum in remiſſionem venialium, vel reparationem cuiuſcunque præcedentis defectus.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quod augmentum virtutum fit per diuerſa ſacramenta, ſed differenter, quia per ſacramentum confirmationis augetur, & perficitur gratia, ad perſiſtendum contra exteriores impugnationes inimicorum Chriſti per hoc autem ſacramentum augetur gratia, & perficitur ſpiritualis vita ad hoc, quod homo in ſe ipſo perfectus exiſtat. Notandum, quod augmentum dicitur dupliciter, vno modo communiter, prout inuenitur in viuentibus, & non viuentib. ſecūdū quod, quælibet additio augmētum facit, hoc modō virtutes augētur p omnia ſacramenta, quę gratiā

inueniunt in ſubiecto ex hoc, quod ipſa de ſe natæ ſunt gratiam cauſare.

Alio modo augmentum dicitur proprie, prout eſt in uiuentibus ex coniunctione nutrimenti, & talis modus augmenti uirtutum eſt proprius tunc ſacramento iſto.

Ad ſecundam dicendum, quod duplex eſt perfectio charitatis, ſcilicet vitæ, & patriæ, & quamuis non poſſit hoc ſacramentum exiſtentes in uia perducere ad perfectionem patriæ propter diuerſum ſtatum, poteſt tamen perducere ad perfectionem vitæ, per augmentum enim charitatis ad perfectionem patriæ in via peruenire non poſſumus. dicit autem magiſter Alexander de Ales, quod licet in hoc ſacramento augeantur virtutes, non tamen ex hoc ſequitur, quod contingat peruenire ad ſummum gradum virtutis in uia, frequenti ſumptione huius ſacramenti, quia hoc ſacramentum cum detur in robur medicinæ, & remedium magis fit hæc augmento, quantum ad robur ne ſuccumbat tentatione aduerſitatis, & in remedium, ne ſuccumbat tentatione voluptatis, & in medicinam, quantum ad curationem venialium, quàm quantum ad augmentum ſecundum eſſentiam uirtutum, & cætera. Vnde quantum ad tria augentur virtutes in hoc ſacramento, ſcilicet quantum ad robur contra tentationes aduerſitatis. Vnde dicitur panis confirmat cor hominis. Quantum ad efficaciam efficiendi animam ſobriam contra incentiua uoluptatis. Vnde gloſſa ſuper illud Matthæi decimo quarto. Accepit Ieſus panem, ebrietas felix, ſalutaris ſatietas, quæ quanto copioſius ſumitur, tanto ſobrietatem mentibus donare dignatur, quantum ad curationem venialium. Vnde Gregorius in homilia paſchali dedit nobis hoc ſacramentum ſalutis, vt quia nos quotidie peccamus, & ille iam mori non poteſt, per iſtud ſacramentum peccatorum remiſſionem conſequamur.

Ad tertiam dicendum, quod charitatis, proprium eſt transformare amantem in amatum, quia ipſa eſt, quæ extaſim facit, vt dicit Dionyſius, & quia augmentum uirtutum in hoc ſacramento fit per conuerſionem manducantis in ſpiritualem cibum, ideo magis attribuitur huic ſacramento charitatis augmẽtum, quàm aliarum uirtutum.

Ad quartam cum dicitur, quod vnius ſacramenti vnus eſt effectus, dicendum eſt, quod hoc eſt uerum primus, & proprius, plures tamen ſunt conſequentes. Effectus autem huius ſacramenti Primus eſt vnio membrorum cum capite Chriſto, & membrorum ad inuicem charitate mediante. Vnde Auguſtinus, vnus panis, & vnum corpus. Eccleſia dicitur, pro eo, quod ſicut vnus panis ex multis granis, & vnum corpus ex multis componitur membris, ſic eccleſia ex multis fidelibus, charitate copulante, connectitur.

ARTIC. XXVI.

Vtrum hoc ſacramentum ſit dandum peccatori.

1 AD vigeſimum ſextũ videtur dicendũ, quòd non, quia Medicus non debet dare medicinã infirmo, quam ſcit ſibi eſſe mortiferam, ergo nec ſacerdos agere debet.

2 Præterea, contra veritatem vitæ non eſt faciendũ aliquid propter ſcandalum vitandum, ſed hoc eſſet contra veritatem uitæ, cum dicatur Matt. 7. nolite ſanctum dare canibus, ergo quantumcunque poſſit oriri ſcãdalũ, nõ eſt dãdũ hoc ſacramentũ peccatori.

3 Præterea, de duobus malis minimum eſt eligendum c. duo mala. 13. Diſt. ſed peccatori minus malum eſt ſi infametur, quam ſi corpus Domini manducet indigne, ergo &c.

4 Præterea, ſi dat hoſtiam non conſecratam nullum ſcãdalũ oritur, ergo hoc magis dẽt facere, quã illud.

Sed contra facit c. non prohibeat. de conſecr. diſt. 2. vbi Aug. de loco proxime art. c. præc. citato, dicit non prohibeat diſpenſator manducare pingues terræ in menſa Domini, ſed exactorem moneat timere, & c. ſeq. ſicut Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, ſed male accipiendo locum in ſe diabolo præbuit, ſic indigne quiſque ſumens dominicum ſacramentum.

Reſpondeo dicendum ſecundum S. Thom. in 3. p. q. 80. art. 6. quod circa peccatores diſtinguendum eſt. Quidam manifeſti per euidentiam facti, vt publici vſurarij, aut publici raptores, etiam per aliquod iudicium eccleſiæ, vel ſeculare, talibus manifeſtis peccatoribus ſacerdos non debet dare corpus Chriſti, ſiue ſacram communionem, vt infra ead. diſt. pro dilectione tua. Si uero non ſunt manifeſti peccatores, ſed occulti, ſacerdos non poteſt denegare ſacram communionem petentibus in publico, propter quatuor rationes, quas aſsignat San. Thom. in 4. diſt. 9. prima quatuor prædictarum eſt, quia ſacerdos denegans peccatori occulto petenti publicè eucharistiam, uidetur eſſe reuelator confeſsionis, aut proditor criminis.

Secundo, quia quilibet chriſtianus ex hoc ipſo, quòd eſt baptizatus habet ius in perceptione eucharistiæ, niſi illud per peccatum mortale amittat, unde cum in facie eccleſiæ non conſtet iſtum amiſiſſe ius ſuum non debere in facie eccleſię denegari, alias daretur facultas malis ſacerdotibus pro ſuo libito punire maxima pœna quos uellent.

Tertia, propter incertitudinem ſtatus ſumentis, quia ſpiritus ubi uult ſpirat, unde ſubito poteſt eſſe compunctus, & diuinitus à peccato purgatus, & diuina inſpiratione ad ſacramentum accedere.

Quarta, quia eſſet ſcandalum ſi denegaretur, ſi uero eſt manifeſtum debet ei denegare, ſiue in manifeſto, ſiue in occulto pecat, ut colligitur ex c. quod iure. ex. de pœ. & rem.

Ad rationes: Ad primam dicendum, quod potius eligeret medicus medicinam eſſe mortiferam infirmo, quàm ſibi, ſi alterum oporteret. Et ſimiliter ſacerdos potius debet eligere, quod peccator aſſumat ad perditionem ſuam, quàm ipſe deneget in perditionem propriam, ſcandalizando, & peccatum occultũ reuelando, & præterea non eſt certũ, utrum ſit ei mortifera, quia ſubito homo ſpũ Dei mutatur.

Ad ſecundam dicendũ, quod non dimittitur tantum propter ſcandalum, ſed propter alias cauſas, quæ faciunt ad hoc, nec eſſet contra ueritatem uitæ, ſi negaret Dominus, ergo non prohibuit ſimpliciter,

pliciter, ſed voluntatem dandi, dicens. Nolite ſanctum &c. ſacerdos in caſu propoſito non dat propria ſponte, ſed magis coactus. Nec eſt ſimilis ratio de animalibus brutis, & de proiectione in lutum, quia cauſæ prædictæ non ſunt ibi.

Ad tertiam dicendum, quòd ſecundum Innocent. 3. cum nemo debeat vnum mortale committere, vt proximus aliud non committat, eligendum potius ſacerdoti non prodere peccatorem, quam vt ille non peccet, ſed peccator debet potius eligere, vt abſtinendo reddatur ſuſpectus, quam communicando manducaret indignus.

Ad quartam dicendum, quòd nullo modo debet dari hoſtia non conſacrata. Tum quia in ſacramento veritatis, non debet eſſe fictio. Tum quia, cum manducans adoret, vt dicit Auguſtinus daret ſacerdos ei occaſionem idolatrandi, vnde decretalis dicit ext. de cœle. myſ. cap. de hominis, in caſu ſimili, quod falſa ſunt abijcienda remedia, quæ ſunt veris periculis grauiora.

ARTIC. XXVII.

Vtrum totus Chriſtus integer maneat in cælo?

1 AD vigeſimum ſeptimum videtur dicendum, quòd non, quia aliquid de ſanguine Chriſti reſeruatur in eccleſia pro reliquijs, ergo non eſt in cælo corpus Chriſti, cum integritate omnium partium.

2 Præterea, præputius fuit aliqua pars corporis Chriſti, & tamen dicitur eſſe in eccleſia S. Ioannis de Laterano Romæ, ergo idem, quod prius.

Sed contra facit cap. inuitat. de conſecr. diſtinct. ſecunda vbi Auguſtinus, in quodam ſermone de verbis Euangelij, dicit per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cælo &c.

Reſpondeo dicendum, & primo circa ſanguinem Chriſti. An ſcilicet totus ſanguis reaſſumptus fuerit in reſurrectione Chriſti. Dicimus cum Sanctus Thomas in quolibeto, quod totum, quod fuit de veritate humanæ naturæ, reaſſumptum fuit à Chriſto, non autem illa, quæ de veritate humanæ naturæ non fuerunt, & ita erit in reſurrectione noſtra, verum, quamuis circa ea, quæ ſunt de veritate humanæ naturæ ſit diuerſa diuerſorum opinio, ſecundum tamen quamlibet opinionem, non totus ſanguis nutrimentalis. i. quæ ex cibis generatur, pertinet ad veritatem humanæ naturæ, cum ergo Chriſtus ante paſſionem comedit & bibit, nihil prohibet, in eo fuiſſe aliquem ſanguinem nutrimentalem, qui ad veritatem humanæ naturæ non pertineret, & quem non oporteret ad corpus eius in reſurrectione redire. Sed loquendo de ſanguine, qui eſt in paſſione effuſus pro redemptione humani generis, dicitur quod totus in reſurrectione ad corpus Chriſti redierit. Quod triplici ratione probat S. Th. ubi ſupra.

Prima eſt, ſeu accipi poteſt ex ætate Chriſti patientis. paſſus eſt enim in perfectiſſima ætate, in qua propter fortitudinem caloris, & virtutis deſiccantis ſuperfluitates corporis, videntur ea, quæ in homine inueniuntur ad veritatem humanæ naturæ pertinere, tanquam ad maximam perfectionem adducta.

Secunda ſumitur ex merito paſsionis. Si enim martirum illæ partes in quibus paſsionem pro Chriſto ſubſtinuerunt quendam priuilegiatum fulgorem in reſurrectione habebunt, vt Auguſtinus dicit. 21. de ciuitate Dei, multo magis ſanguis Chriſti, quem pro ſalute humani generis effudit ad glorioſam reſurrectionem reparatus eſt.

Tertia ratio ſumi poteſt ex ipſa paſsionis virtute. Sanguis enim ille in paſsione effuſus humanum genus ſanctificauit ſecundum illud ad Hebre. vlti. Ieſus, vt ſanctificaret per ſanguinem ſuum populum, extra portam paſſus eſt, humanitas autem Chriſti ſaluriferam virtutem habuit ex virtute verbi ſibi vniti, vt Damaſcenus dicit In tertio libro, vnde manifeſtum eſt, quod ſanguis in paſsione effuſus, qui maxime fuit ſalubris, fuit diuinitati vnitus, & ideo oportuit, quod in reſurrectione vniretur alijs humanitatis membris, ſiue partibus, & ita habetur primo, quod totus ſanguis, qui fuit de veritate humanæ naturæ in Chriſto reſurrexit: Secundo, quod totus ſanguis, qui effuſus eſt in paſsione Chriſti, cum totus uideatur pertinuiſſe ad veritatem humanitatis ſuæ, dicitur reſurrexiſſe in eius reſurrectione.

Ad rationes. Ad primam, in qua dicebatur, quod ſanguis quidem in quibuſdam eccleſijs ſeruatur pro reliquijs Chriſti, & adoratur à populo, & credendum eſt, quod eccleſia ibi non errat. Ad hoc reſpondetur primo, quod ſanguis ille de quadam imagine percuſſa miraculoſe fluxiſſe dicitur, & hoc etiam Sanctus Thom. in 3. parte q. 54. art. 2. ad. 3. confirmat, ita dicens ſanguis ille, qui in quibuſdam eccleſijs pro reliquijs obſeruatur, non fluxit de latere Chriſti, ſed miraculoſe dicitur effluxiſſe de quadam Imagine Chriſti percuſſa. Addit autem Sanctus Thomas in quolibet præfato, vel alias ex corpore Chriſti, ita quod non videtur inconueniens, quòd de ſanguine nutrimentali Chriſti i. qui ex cibis in Chriſto generatus eſt, aliquid dicatur in terris remanſiſſe. Sed de adoratione illius remanet difficultas, qua adoratione adorabitur talis ſanguis. Ad hoc Magiſter Ioann. de Poliaco reſpondens in quolibeto quarto articulo 3. dicit, quòd ſi illi, qui talem ſanguinem habent, dicerent, quòd ſanguis ille fluxerit de corpore domini, maledicerent iudicio ſuo, ſed quod adorandum oſtendant non videtur periculum, quia ille ſanguis, vt dicitur à quibuſdam de quadam imagine Chriſti in contumeliam Chriſti percuſſa, vel potuit fluxiſſe de hoſtia conſecrata puncta in Chriſti contumeliam, ſicut Pariſijs contingit, ſi fluxerit de corpore Chriſti poteſt, & debet adorari adoratione latriæ, ſicut ſacratiſsimæ reliquiæ Chriſti: ſi fluxit de imagine Chriſti aut hoſtia conſecrata, quia talis fluxus fuit miraculoſus repræſentans Chriſti paſsionem, & ipſum Chriſtum paſſum, ideo debet adorari adoratione latriæ, non propter

ſe, ſed propter Chriſtum, & eius paſſionem, quàm repreſentat, ſicut & Chriſti imago. De præputio vero dominus Bonau. in 4. 12. diſt. ponit plures modos dicendi in iſta materia, dicit enim ſic, quod obijcitur de Pręputio dicendum, vel quod non fuit de carne Chriſti ſecundum ſpeciem, ſed diuina diſpenſatione patum de carne ſecundum materiam, vt daretur nobis in deuotionem, ſicut reliquiæ, & ſic dicendum eſt de ſanguine, vel aliquid fuit de veritate, & illud reſurrexit cum Chriſto & eſt in cęlo, & reſiduum manſit, aliqui tamen dicunt, quod circumciſi reſurgent ſine præputio, quia eſt ſignaculum ad decorem, & ſi tu obijcias, quod totum reſurgit. dicunt quod verum eſt totum, quod ſpectat ad rem, vel pulchritudinem, & ideo non eſt inſtantia de præputio. quod autem eorum verius ſit difficile eſt ſcire tamen, quocunque modo dicatur, verum eſt, quod totus Chriſtus quantum ad eſſe, & bene eſſe in cœlo eſt, hæc ſic patet reſponſio ad omnes rationes.

ARLIT. XXVIII.

Vtrum Chriſtus ſit in ſacramento ſecundum totam ſuam quantitatem?

1 AD vigeſimum octauum videtur dicendum, quòd non, quia quantitas corporis Chriſti nõ inuenitur extra corpus Chriſti; nec corpus Xp̃i ſine propria quãtitate, ſed cõſtat, qđ corpus Xp̃i nõ eſt vltra dimẽſiones panis, nec aliqua pars dimẽſionis eſt ſub quá nõ ſit corpus Xp̃i, ergo ſi eſt ibi quãtitas tota corporis Xp̃i, nec excedit dimenſiones panis, nec exceditur, ſed communis animi conceptio eſt, quod duæ quantitates, quarum vna, alteri ſuppoſita, neque excedit, neque exceditur, ſicut æquales; ergo quantitas corporis Chriſti tota æquatur quantitati panis, quod eſt falſum, quia cõuenit eſſe & maiorem, & minorem.

2 Præterea, nullum corpus ſecundum totam quantitatem ſuam poteſt contineri indifferenter à parua, & magna quantitate extrinſeca, ſed corpus Chriſti indifferenter continetur ſub parua parte, vel magna panis conſecrati, ergo non eſt ibi ſecundum ſuam totam quantitatem.

3 Præterea, quandocunque ſub aliqua quantitate extrinſeca continetur corpus aliquod, habens partes diſtinctas, ſecundum ſuam intrinſecam quantitatem totá, cõuenit aſſignare ſub qua parte illius quãtitatis figuræ partes contineantur, ſed corpus Chriſti cum ſit organicum habet partes diſtinctas, ſi ergo ſecundum ſuam totam quantitatem continetur ſub dimẽſionibus panis, erit aſſignare vbi ſit caput eius, & manus & pedes, quod eſt impoſſibile, quia paruitas quantitatis non ſufficient ad talem diſtantiam, & precipue cum partes habeant diſtãtias determinatas,

Sed contra facit c. qui manducat. de conſecr. diſt. 2. vbi Aug. in ſerm. de verbis Domini dicit totus erat apud patrem, quando venit in virginem impleuit illam, nec receſſit ab illo; veniebat in carnem, vt cum homines manducarent, & manebat integer apud patrem, vt angelos paſceret, & in cap. ſeq. ead. diſt. dicit Hyer. in Leuitc. ſinguli accipiunt Chriſtum dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulos minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis Sanctus Thomas in tertia parte quæſtione 76. artic. quarto.

Reſpondeo dicendum, quòd corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento ſecundum totam ſuam quantitatem. patet hæc concluſio, quia, qua ratione ponitur ibi pars quantitatis, eadem ratione debet poni ibi eſſe tota quantitas, quia ſicut corpus Chriſti non ſeparatur à propria quantitate, ita vna pars quantitatis non ſeparatur ab alia, vtrumque enim ſine mutatione corporis Chriſti non poſſet euenire, ad cuius rei ampliorem manifeſtationem. Notandum, iuxta Alexandrum de Ales in quarto, quòd in hoc ſacramento, quædam ſunt ſecundum naturam, quædam ſupra naturam, ſed non ſupra intellectum, & ſupra naturam. Secundum naturam ſunt ibi accidentia, quædam, ſicut color, ſapor, in magnitudine aptitudo accidentis reſpectu actus ſui, ſicut albedinis ad immutandum viſum. ſupra naturam, ſunt accidentia ſine ſubiecto vt color, ſapor, rotunditas, ſiue ſubſtantia, hoc autem eſt ſupra naturam, ſed non ſupra intellectum, intelligit autem intellectus accidentia ſine ſubiecto per abſtractionem, ſupra naturam, & intellectum eſt ibi Chriſtus in tota quantitate, in quanta eſt in cœlo, & non excedit terminos illius paruulæ formę, hoc autem eſt ſupra naturam, & intelligentiam.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur, quòd ratio non procedit, quia in ſuppoſitione directe quantitas applicatur quantitati, & quia quantitas Chriſti non directe applicatur quantitati panis, quia non mediante ipſa corpus Chriſti ſub dimenſione panis eſt, ideo non eſt ibi aliqua ſuppoſitio quantitatis, & quá titatem, nec aliqua commenſuratio quantitatum, & ideo non ſequitur, quod ſint æquales.

Ad ſecundam reſpondetur, quod ſicut illa, quæ non habent quantitatem poſſunt eſſe indifferenter, ſub magna & parua quantitate, ſicut patet de anima, quæ eſt indifferenter in magno & paruo corpore, ita illud, quod non ratione ſuæ quantitatis continetur ſub aliqua quantitate poteſt eſſe indifferenter in magna & parua quantitate, ſicut eſt in propoſito.

Ad tertiam rñdetur, quòd ſitus ſicut obiectio tangit quantitatem pręſupponit, & quia quantitas Chriſti nullam habitudinem habet ad dimenſiones panis, ideo etiam nec ſitus partium corporis Chriſti, & ideo quamuis corpus Chriſti, prout eſt ſub ſacramẽto, habeat partes diſtinctas, & ſituatas ſitu naturali, non tamen eſt aſſignare in partibus dimenſionis panis, vbi ſingulæ partes corporis Chriſti iaceant. Nec tamen ſequitur, quod dicamus corpus Chriſti confuſum, quia ordinem habent partes in ſe: ſed ſecundum ordinem illum non comparantur ad dimenſiones exteriores.

ARTIC. XXIX.

Vtrum ſit verum, quod ubi eſt pars corporis, ſit ibi totum?

1 AD vigeſimum nonum reſpondetur dicendum, quòd non, quia ſi vbi eſt pars, ibi ſit totum,

rum, ergo vbi eſt vna pars, ibi quælibet, ergo pars non eſt diſtincta à parte, ergo corpus Chriſti eſt ibi confuſum.

2 Præterea, ſi vbicunque eſt pars, ibi ſit totum, ergo in eodem loco primo ſunt partes, & totum, ſed quæcunque ſunt in eodem loco primo ſunt æqualia, ergo pars, & totum ſunt æqualia.

3 Præterea, nulla quantitas dimenſiua continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius, ſed Chriſtus eſt in ſacramento per ſuam quantitatem dimenſiuā, ergo eſt impoſſibile, quod vbi eſt pars, ibi ſit totum.

Sed contra facit cap. vbi eſt pars. de conſecr. diſt. 2. vbi Hilarius dicit vbi eſt pars corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt de corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præceſſit, de quo dicitur exod. 16. (qui plus collegerat non habuit amplius, neque qui minus parauerat, inuenit minus) Non eſt omnino quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis.

Reſpondeo dicendum, quòd verum eſt, quod dicit B. Hilarius, ſicut patet ex dictis in præcedenti q. quoniam ſi corpus Chriſti eſt totum in toto ſacramento, & in qualibet portione eius, manifeſtum eſt, quod vbi pars eſt, ibi & totum eſſe confitendum eſt.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur negando conſequentiam, confuſio enim opponitur ordini partium, qui pertinet ad rationem ſitus, & quia corpus Chriſti non eſt ſitualiter ſub ſacramento, ideo non ſequitur ibi aliqua confuſio partium ex hoc, quod in quolibet ſignatio hoſtiæ eſt totum corpus, & quælibet pars eius, quamuis enim non ſit accipere ordinē partium corporis Chriſti, ſecundum comparationē ad partes hoſtię, tamen eſt accipere ordinem ipſarum adinuicem in corpore Chriſti, ſecundum propriam quantitatem. Et hoc eſt idem, cum eo, quod Bonauentura dicit, quod ibi non eſt confuſio, quia & ſi partes non diuidantur ſecundum poſitionem in loco, diuiduntur tamen ſecundum poſitionem in toto, & ideo non eſt ibi confuſio, quia eſt ibi poſitio, quæ eſt ordinatio partium in toto.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd ratio illa procedit, ac ſi corpus Chriſti eſſet in ſacramento, ſiue in loco, ſiue ſitualiter, quod non eſt verum, ſicut dictum eſt.

Ad tertiam reſpondetur, quòd modus exiſtendi cuiuslibet rei determinatur ſecundum illud, quod eſt ei per ſe, non autem ſecundum illud, quod eſt ei per accidēs, ſicut corpus eſt in viſu, ſecundum quod eſt album, non autem ſecundum quod eſt dulce, vnde & dulcedo eſt in viſu, ſecundum modum albedinis, non ſecundum modum dulcedinis, quia ergo ex ui ſacramenti eſt in altari ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas autem dimenſiua eius eſt ibi concomitanter, & quaſi per accidens, ideo quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ſecundum proprium modum, vt ſcilicet ſit totum in toto, & ſingulæ partes in ſingulis partibus, ſed per modum ſubſtantiæ, cuius natura eſt tota in toto in qualibet parte.

ARTIC. XXX.

Vtrum Chriſtus ſub utraque ſpecie huius ſacramenti contineatur?

1 Ad trigeſimum reſpondetur dicendum, quòd non, quia hoc ſacramentum ad ſalutem fidelium ordinatur, non virtute ſpecierum, ſed virtute eius, quod ſub ſpeciebus continetur, quia ſpecies erant etiam ante conſecrationem, ex qua eſt virtus huius ſacramenti, ſi ergo nihil continetur ſub vna ſpecie, quod non contineatur ſub altera, & totus Chriſtus continetur ſub vtraque, videtur, quod altera illarum ſuperfluat in hoc ſacramento.

2 Præterea, ſub nomine carnis omnes partes corporis continentur, ſed ſanguis eſt vna partium corporis, ſi ergo ſanguis Chriſti continetur ſub ſpecie panis, non deberet ſeorſum conſecrari, ſicut nec ſeorſum conſecratur alia pars corporis.

3 Præterea, quòd iam perfectum eſt iterum fieri nō poteſt, ſed corpus Chriſti iam incipit eſſe per conſecrationem panis, ergo non poteſt eſſe, quod de nouo incipiat eſſe per conſecrationem vini, & ita ſub ſpecie vini non continebitur corpus Chriſti, & per conſequens totus Chriſtus. Non ergo ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus continetur.

Sed contra facit cap. presbyter. de conſecr. diſt. 2. vbi concilium Vuormacienſe dicit, Presbyter Euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur, vbi apparet, quod conſeruaretur ſub vna ſpecie tantum, niſi totus Chriſtus ſub qualibet contineretur Sanctus Thomas 3. par. quæſt. 76. artic. ſecundo.

Reſpondeo dicendum, quòd certiſſime ex ſupra dictis tenendum eſt, quod ſub vtraque ſpecie ſacramenti totus eſt Chriſtus, aliter tamen, & aliter, quæ concluſio ſic declaratur. Nam ſub ſpeciebus panis eſt quidem corpus Chriſti, ex ui ſacramenti, ſanguis ex reali concomitantia, ſicut ſupra dictum eſt de anima, & de diuinitate Chriſti. Sub ſpeciebus uero vini eſt quidem ſanguis Chriſti, ex vi ſacramenti, copus vero reali concomitantia, ſicut anima, & diuinitas ex eo, quod nunc ſanguis Chriſti non eſt ab eius corpore ſeparatus, ſicut fuit in tēpore paſſionis, & mortis, vnde ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum celebratū, ſub ſpeciebus panis fuiſſet corpus Chriſti ſine ſanguine, & ſub ſpeciebus vini ſanguis ſine corpore, ſicut erat in rei veritate.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd quamuis totus Chriſtus ſit ſub utraque ſpecie, non tamen fruſtra. Nam primo quidem hoc valet ad repreſentandam paſſionem Chriſti, in quo ſeorſum fuit ſanguis à corpore, vnde in forma conſecrationis, ſanguinis, ſit mentio de eius effuſione.

Ad ſecundam, quòd in paſſione Chriſti, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale, non fuerunt aliæ partes corporis ab inuicem ſeparatæ, ſicut ſanguis, ſed corpus indiſſolutum permanſit ſecundum quod legitur Exod. 12. Os non comminuetis ex eo, & ideo in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur ſanguis à corpore,

pore, non tamen aliqua pars alia.

Ad tertiam dicendum, quòd ſicut dictum eſt, corpus Chriſti non eſt ſub ſpecie vini, ex ui ſacramenti, ſed ex reali concomitantia, & ideo per conſecratiooem vini non fit ibi corpus Chriſti per ſe, ſed concomitanter.

DE CONSECRATIONE.

D I S T. III.

CΟntinuari poteſt hoc pacto, io prima diſtinctione egit magiſter de myſtartm celebratione. In ſecunda de Euchariſtia, ſed quia in diebus feſtiuis commuoio potius frequentatur, ideo ordine congruo, poſt pręmiſſam de feſtiuitatum celebratinne, continuat vbi generales feſtiuitates deſcribit, quibus feriari debemus.

Pro declaratione eorum, quæ in iſta diſt. continentur videndum eſt primo.

A R T I C. I.

Vtrum conuenienter tradatur praeceptum, de obſeruantia dierum feſtorum?

1 AD primum videtur dicendum, quòd oon, dicitur enim in Pſal. 33. benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore men, ſed feriæ inſtituuntur ad laudãdum Deum, Nno ergn fuit conueniens, vt aliqui certi dies ſtatuerentur ad laudandum Deum, ſed omni tempore fieri deberent.

2 Præterea, ſi aliquod feſtum eſſet datum hoc maxime eſſet de obſeruantia Sabbati, ſed hnc non videtur, cum ſit ceremnniale. ſecundum illud Exod. 31. videte vt Sabbatum meum cuſtodiatis, quia ſignom eſt inter me, & vos in generationibus veſtris, ceremonialia autem præcepta ſunt ſublata, ergn &c.

3 Præterea, quicunque tranſgreditur præceptum decalogi peccat, ſed in veteri lege aliqui trãſgredientes obſeruantiam Sabbati non peccabant, ſicut circuncidentes pueros octaun die, & ſacerdotes in templo Sabbatis operantes, dicitur enim Luc. 13. noo ne vnuſquiſque veſtrum ſnluit bouem, & aſinum ſuum, & ducet ad arare, ergo incnnuenienter ponitur hoc præceptum.

4 Præterea, præcepta decalogi, ſunt etiam io noua lege obſeruãda. ſed in ooua lege non nbſeruatur hoc præceptum, nec quantum ad diem Sabbati, nec in quantom ad Dominicam, in qua homines multa faciunt, ergn incouenienter datur hoc præceptum.

Sed contra facit cap. 1. de conſecr. diſtinct. 3. vbi in Concil. Lugdun. dicitur pronunciandom eſt laycis, vt ſciant tempnra feriandi per annum, ideſt omnem Domioicam, à veſpera vſqoe ad ueſperam, ne iudaiſmn capiantur. feriandi vero per annum iſti ſunt dies, Natalis Dnmini S. Srephani S. Ioannis. &c.

Reſpondeo dicendum, hic videnda ſunt quatuor. Primo de conuenientia inſtitutinnis feriarum, ideſt dierum feſtorum, quibus vacandum ſit diuinis. Secundo à quibus nperibus ceſſandum eſt diebus feſtiuis. Tertio quibus operibus vacandum eſt diebus feſtiuis. Quarto de ſucceſſione diei dominici obſeruantiæ Sabbati, & aliarum feſtiuitatum ſolemnium ſnlemnitatibus veteris teſtameoti.

Circa Primum, ſit iſta cnnclusio. conuenienter inter præcepta diuina traditum eſt præceptum de obſeruatione alicuius diei, ideſt ſabbati, io quo ſpecialiter vacandum ſit Deo probatur, iſta concluſio iuxta S. Thom. in 2. 2. q. 122. artic. 4. ſic cum neceſſe fuerit, ut homini præceptum daretur, per quod in vera religione fundaretur, & ad religinnem pertineat cultum exhibere Deo; non tantum interinrem, qui conſiſtit in oratione, & deuorinoe; ſed etiam exterinrem aliquod ſenſibile ſignum; ait enim Tullius. 3. rhet. religio eſt uirtus, quæ cuidam ſuperiori naturæ, quam dininam uocant, cultum cerimoniamque affert; conueniens fuit, vt homini traderetur, præceptum aliquod de exteriori cultu, etiam ſecundom actus corpnrales, qui ſunt quaſi quędam ſigna interiorum, & ſpiritualium actuum; vt habetur, in c. ſacrificium. 3. e. diſt. 2. quæ per ſe Deus acceptat, vnde Aug. dicit in 4. de ciui. Dei, quibus Deo mens hominis coniungitur, ſacrificium viſibile inuiſibilis ſacrificij ſacramentum; ideſt ſacrum ſignum eſt; & quia nõ erat poſſibile omnibus quibus dabatur præceptum, vt ſemper, & qualibet die dimiſſis curis temporalium uacarent Deo aſſignata eſt, inter alios dies una præcipue ad vacandum Deo, ſcilicet dies ſabbati, & hoc præcipue; quia illa die dicitur Deus ceſſaſſe ab opere ſuo ſecundum illud Gen. 2. compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat, & requieuit die ſeptimo ab omni opere ſuo, quod patrarat; vnde hac ratinne dies ſeptima mandatur ſanctificanda. i. deputanda ad vacandum Deo, vnde Exo. 20. præmiſſo præcepto de ſanctificatione ſabbati conſequenter aſſignatur ratio; quia videlicet, ſex diebus fecit Deus cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt & requieuit die ſeptimo.

Secundo, quia ſecundum tropologicam ſignificatinnem ſabbatum ſignificat quietē Chriſti in ſepulchro, quæ fuit die ſeptima.

Tertio quia ſecundum ſenſum moralem ſignificat quietem à uitijs, quæ ad ſeptimum numerum in genere deducuntur.

Quarto, qoia ſecundum ſignificationem anagogicam ſignificat quietem animarum futuram in ſeptima ætare in qua oos ſumus.

Pręterea, etiam ſecundo, quod tempus aliqood deputetur ad uacandum Deo dictat ipſa ratio naturalis, & multo magis, quam ad vacandum ſenſibilibus operibus, & maxime cum ut air Ariſto. 9. Eth. homo ſit magis intellectiuus, quàm ſenſitiuus; quare merito præceptom de obſeruatinne diei feſtiui ad vacandum Den datum eſt nnbis ab ipſo Deo, inter alia pręcepta mnralia.

Tertio præfata cooeluſio probatur ſic iuxta eundem S. Thom. io 3. diſt. 37. hominibus ſpirituali uita iuoentibus maxima cura adhibenda eſt, ut Dei omnipntentiam, & prouidentiam cognnſcant; ſed lex mnſaica data eſt ad inſtruendum ſpiritualem uitam; ergo præcipue hoc illud debuit præcipi, qood Dei omnipotentiam, & prouidentiam, ad credendũ

ho-

homines aſſuefaceret; hæc autem eſt obſeruatio ſabbati, quæ in memoriam inducit, ut Rabi Moyſes dicit, principium mundi, cuius factura ſeptem diebus conſumata eſt, qua ſuppoſita cunctis etiam ſimplicibus euidens eſt Deum omnipotentem eſſe, & ex prouidentia non ex neceſſitate agere; ergo conueniens fuit, vt obſeruatio ſabbati lege ſtatueretur.

Circa ſecundum notandum cum S. Thom. in 2. 2. q. 122. artic. 4. quod opera, à quibus ceſſandum eſt in diebus feſtiuis ſunt opera ſeruilia, ſecundum illud Leu. 23. omne opus ſeruile non facietis in eo; opus autem ſeruile dicitur à ſeruitute; eſt autem triplex ſeruitus, una quidem, qua homo ſeruit peccato, ſecundum illud Ioann. 8. qui facit peccatum ſeruus eſt peccati; & ſecundũ hoc omne opus peccati dicitur ſeruile. Alia uero ſeruitus eſt, qua homo ſeruit homini; eſt autem homo alterius ſeruus non ſecundum mentem; ſed ſecundum corpus; & ideo opera ſeruilia ſecundum hoc dicuntur opera carnalia, in quibus unus homo alteri ſeruit. Tertia eſt autem ſeruitus Dei, de qua Lucæ. 1. ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia. & ſecundũ hoc opus ſeruile, poſſet dici opus latriæ, quod pertinet ad Dei ſeruitium; qua diſtinctione poſita, ſit iſta concluſio. Capiẽdo opus ſeruile Dei non prohibetur in die feſto, ſed præcipue præcipitur exercendum patet, quia finis obſeruationis feſti eſt, vt exercitijs ſpiritualibus homo vacet Deo; Homo enim ad hoc ab alijs abſtinet in die feſto, ut vacet operibus ad Dei ſeruitutem pertinentibus. Et inde eſt, quod ſicut dicitur Io. 7. circumciſionem accipit homo, vt non ſoluatur lex Moyſi; inde etiam eſt, quod, ſicut dicitur Mat. 12. ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum violant. i. corporaliter in ſabbato operantur, & ſine crimine ſunt. Et ſic etiam ſacerdotes in ſabbato circumferentes arcam non tranſgrediebantur præceptum de obſeruantia ſabbati; ſimiliter etiam nullius ſpiritualis actus exercitium eſt contra obſeruantiam ſabbati; puta ſi quis docet uerbo, vel ſcripto; unde numeri 28. dicit gl. quod fabri, & huiuſmodi artifices otiantur in die ſabbati; lector autem diuinæ legis, uel doctor, ab opere ſuo non deſinit; nec tamen contaminatur ſabbatum; ſicut ſacerdotes in templo ſabbatum uiolant, & ſine crimine ſunt.

Secunda concluſio, loquendo de opere ſeruili id eſt ſeruitute peccati, maxime prohibetur in die feſto patet, inde, quia magis per opus peccati impeditur homo à diuinis; quàm per aliquod opus licitum quãuis ſit corporale; ideo magis cõtra hoc præceptum agit, qui peccat in die feſto, quam per aliquod opus licitum, quod faciat; unde dicit dominus Bonauentura in tertio, maxime opera carnalia prohibentur, ſicut ebrietates, lites, & iurgia, quæ maximè libertatẽ ſpiritus repugnant, & hoc eſt, quod dicit Aug. in lib. de 10. chordis. dicitur ibi, ut ſpiritualiter obſerues ſabbatum, non quomodo iudæi obſeruant carnali otio; vagari enim nolunt ad nugas, atque luxurias ſuas; melius enim faceret iudeus in agro ſuo aliquod vtile, quàm in theatro ſeditioſus exiſteret; & melius fœminæ eorum lanam die ſabbato facerent; quam tota die in neomenijs ſuis impudicè ſaltarent. Hoc autem dicit Aug. non quia non ſit ceſſãdum in diebus ſolemnibus à negocijs actuum exteriorum, ſed ꝙ maxime debent homines animum ſuum reuocare ab his, quæ maiorem occaſionem peccandi præbent. Eſt autem hic aduertẽdum, quòd peccans uenialiter die feſtiuo faciens opus ſeruile, quod de ſe eſt ueniale non agit contra hoc præceptum; quia peccatum ueniale nõ excedit ſanctitatem nec Dei ſeruitutem.

Tertia concluſio, loquendo de opere ſeruili à ſeruitute, qua homo ſeruit homini; talia ſeruilia opera contrariantur obſeruantiæ feſti, in quantum impediunt applicationẽ hominis ad diuina, ſicut eſt agricultura, & opera meccanica; & huiuſmodi, ad quorum exercitium olim ſoli ſerui deputabãtur, de quibus in concilio apud Medardum, quod præſente Carolo Imperatore, dicitur celebratum, ut dicit Brocardus lib. 2. ita legitur, ſtatuimus ſecundum quod in lege domini mandatum, ut opera ſeruilia diebus dominicis non agantur, quod uiri ruralia exerceãt, nec in uinea colenda, nec in campis arando, uel metendo, uel fœnum ſecando, uel ſepem ponendo, vel in ſyluis extirpando, uel arbores ſcindere, vel in petris laborare, nec ad placita conueniant, nec mercatus fiat, nec uenationes exerceantur, & infra, feminæ opera textilia non faciant die dominico, non epulent, ueſtitus non conſuant, non lauent, carpent, non liceat linum bractere, aut veſtimenta lauare, nec barbices tondere, vt omni honore requies perſoluatur, ſed ad myſſarum ſolemnia vndique conueniant, & laudent Deũ pro omnibus bonis, quæ nobis in illa conferre dignatus eſt. verum notandum, quod, vt ait, S. Thom. in ſecunda ſecundæ, vbi ſupra. Opera corporalia ad ſpiritualem Dei cultum non pertinentia in tantum ſeruilia dicuntur, in quantum propriè pertinent ad ſeruientes, in quantum vero ſunt communia & ſeruis, & liberis, ſeruilia non dicuntur, quilibet autem tam ſeruus, quàm liber tenetur in neceſſarijs prouidere non tam ſibi, ſed etiam proximo, Præcipue quidem in his, quæ ad ſalutem corporis pertinent, ſecundum illud prouerbiorum. 4. Erue eos, qui ducuntur. 9. ſecũdario autem etiam in damno rei vitando, ſecundum illud Deutero. 23. non videbis bouem, & ouem fratris tui errantem, & præteribis, ſed reduces fratri tuo. Et ideo opus corporale pertinens ad conſeruandam ſalutem proprij corporis, nõ uiolat ſabbatum. Nõ. n. eſt contra obſeruantiam ſabbati, quod quis comedat, & alia huiuſmodi faciat, quibus ſalus corporalis conſeruatur, & propter Machabæi non polluerunt ſabbatum pugnantes ad ſui defenſionem die ſabbati, vt legitur. 1. Machabæorũ, ſimiliter etiam nec Helias fugiens à facie Iezabel in die ſabbati, & ꝓpter hoc etiam dominus. Mat. 12. excuſat diſcipulos ſuos, qui colligebant ſpicas in die ſabbati propter neceſſitatẽ, quàm patiebantur. Similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad ſalutem corporalem alterius, nõ eſt contra obſeruantiam ſabbati, vnde dominus. Ioannes. 7. mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in die ſabbati. Similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violabat ſabbatum, vnde dominus dicit Matt. 12. quis eſt ex vobis qui habeat unã ouem, & ceciderit die ſabbato in foueam, non ne tenebit, & leuabit illam, ex quibus colligere poſſumus

tres

tres eſſe circumſtantias, quæ opera corporalia faciũt eſſe licita in die feſto. Primo obſeruatio propriæ ſalutis, propter quam licitũ eſt die feſto cibos coquere,& præparare. Item licitum eſt carnifices,& panifices preparare uictualia die feſto,vt die ſequenti vendant ſi prius non poſſent commodè præparare, aut præparata cooſeruare, vt dicit Guilielmus. Item licitum eſt die feſto, meditari, tondi, & alia, quæ fiunt, propter conſeruandam ſalutem proprij corporis. Itẽ inſtãte neceſſitate bellare die feſto, in quo opere intelligēda veniunt omnia opera bello neceſſaria,

Secunda circumſtantia eſt conſeruatio ſalutis corporalis alterius, propter quod barbi tõſores, chirurgi medici, minutores, ad neceſſitatem hominum die feſto licitè poſſunt operari.

Tertia circumſtantia, eſt vitatio damni imminentis, ptopter quod licitum eſt iacentibus ſegetibus in agro, & fœnis in prato, & vuis io vinea ſi imineat tẽpeſtas, aut hoſtes diſcurrant per territorium, illas in die feſto remouere: Item hac ratione licitum eſt ferratores ferrare die feſto, ſi fiat in caſu neceſſitatis & non poterit alias commode prouideri, Item hac ratione licitum eſt beſtias cadente, aut infirmantes leuare & medicare. Breuiter omnia opera corporalia, quæ ad imminens damnum euitandum ſunt neceſſaria, licite poſſunt fieri in die feſto,

Circa tertium notãdum, quod quinque ſunt, quibus in diebus feſtiuis ſpecialiter vacandum eſt, ad dignè feriantibus. Primo quidem vacãdum eſt diuinis laudibus, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, Deo pſallentibus, ut Ioſra eadem diſt. c. ieiunia, ſecundũ illud pſal. 80. Exultate Deo adiutori noſtro, iubilate Deo Iacob. Secundo vacandum eſt prædicationibus, regularibus diſciplinis, ſecundum illud Eccleſiaſt, 38 ſapientiam ſcribe in tempore vacuitatis. 7. vacationes feſtiuæ, & qui minoratur actu. 1. mũdano opere percipiet, & illam, tertio vacãdum eſt meditationi ſanctæ, vt puta, quam glorioſus ſit Deus in poteſtate ſua, quam potens in rerum creatione, quam prius, & largus eis, qui bene colunt Deum. Oculus. n. non vidit, nec auris audiuit, neque incor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Prime ad Corinthios ſecundo, vnde Prophera in pſal. 33. guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt dominus, beatus vir, qui ſperat in eo.

Quarto vacãdum eſt in feſto deuotæ orationi, tũc autem maxime, & fiducialius adorandus eſt Deus. Orandi ſunt ſancti, quando eorum feſta celebrentur, & eorum gloria commemoratur, Maxime, quando ipſe dominus io uitat nos dicens Matt. 7. & Luc. 11 petite, & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate, & apetietur vobis. &c.

Quinto vacãdum eſt in feſtis eleæmoſynarũ largitionib. debẽt. o. largitiones eleæmoſynæ fieri magis in feſtis, quam in alijs diebus. hoc enim multũ iuuat ad impetrandum Dei, & ſanctorum gratiam Prouerbiorum 18. domũ hominis dilatat viam eius, & ante Principes ſpatium ei facit.

Circa quartum eſt notandum, vt inquit S. Thom. in ſecunda ſecundæ, vbi ſupra, quod obſeruantia diei dominicæ in noua lege ſuccedit obſeruãtiæ ſabbati in veteri lege. Non quidem ex ui pręcepti legis, ſed ex conſtitutione eccleſiæ, & cõſuetudine populi chriſtiani, quæ ex ordinatiooe ſiue reuelatione diuina,& Apoſtolorum obſeruatione exordium habuit. Cõuenienter ergo loco diei ſabbati inſtituta eſt dies domioica fidelibus celebranda, ſecũdum Auguſtinũ propter tria. Primo propter ſignarorum præeminentiam. Secundo propter ipſorum ſanctorum excellentiam. Tertio propter ipſorum maiorem conuenientiam. Primo quidẽ, longe melior eſt & perſectior requies animarum,& corporum futura in octaua ętate, quã ſignificat dies dominica, quæ eſt octaua dies hebdomadæ, quam ſit requies animarum ſolum futura ſeptima ætate, in qua nunc ſumus, quam ſignificat. dies ſabbati, quæ eſt ſeptima dies. Similiter ſecũda opera recreatioois & regñatioois, quæ fuerũt die dñica facta excellẽtiora fuerunt, quã opera ceſſationis à creãdo,& quieris Xp̃i in ſepulchro, quæ fuerũt facta die ſabbati, eodem modo tertio, habere alquid iam in re longe melius eſt, quam ſperare in fruſtra ſpe, ſed ſabbatum ſignificabat requiem animarũ, ut adhuc futuram, dies vero dominica, ſignificat requiem animarum io noſtro capite Chriſto inchoatã dominus vero Bonauentura in tertio ponit haoc obſeruantiam diei dominicæ inductam. Tum propter memoriam beneficij redemptionis. Tum in figurã futuræ reſurrectionis. Tum propter gaudium reſurrectionis domioi. Tum propter amotionem cuiuſdam erroris, quia ſecundum gentiles dies dominica prius eſt, cum io principio huius diei incipiat dominari principalis planeta, ut dicunt. ſcilicet ſol, propter quod uocabant eum diem ſolis, & exhibebant ei venerationem, ut igitur error ſolis excluderetur, & reuerentia cultus ſoli Deo exhiberetur præfixa fuit dies dominica, in qua populus chriſtianus ſpecialiter vacaret ad cultum Dei, & prætermitteret negotia terrena, quæ aoimam diſtrahunt, oe Deo intendat. Qualiter autem feſta præcipue in lege noua ſuccedant ipem ſolemnitatibus, quæ fueruot in veteri lege ſicut dies dominica ſabbato, ita declarat. S. Tho. in prima ſecundæ quæſtione. 103. artic. 3. ita dicens ſabbatum, quod ſignificabat primam creationẽ, mutatur in diem dominicam, in qua commemoratur noua creatura inchoata in reſurrectione Chriſti, & ſimiliter alijs ſolẽnitatibus veteris legis nouæ ſolennitates ſuccedunt, quia beneficia illi populo exhibita ſignificat beneficia nobis conceſſa per Chriſtum, vnde feſto Paſche ſuccedit feſtum paſſionis Chriſti, & reſurrectionis, feſto peotecoſtes, in quo data fuit lex ſpiritus uitæ feſto neomeniæ ſuccedit feſtum, beatæ Virginis, in qua primo apparuit illominatio ſolis, i. Chriſti, per copiam gratiæ, feſto tubarum ſuccedunt feſta Apoſtolorum, feſto expirationis ſuccedunt feſta martyrum, & confeſſorum, & feſto tabernaculorum ſuccedit feſtum dedicationis eccleſiæ feſto cœtus, atque collectæ ſuccedit feſtum Aogelorum, uel, etiam feſtum omnium ſanctorum. Nunc dicendum. Ad rationes in oppoſitum.

Ad Primam reſpondetur, nagando conſequentiã, quia hic loquimur de uocatione diuinorum per ceſſationem ab operibus ſeruilibus, quod cum non eſſet poſſibile ſemper, & qualibet die ceſſane à ſeruilibus operibus, & illud præceptum daretur toti populo,

lo,conueniens fuit, vt certus dies inſtitueretur feſtiuus,ad vacandum Deo hoc modo,& non totum humanæ vitæ tempus.

Ad ſecundum reſpondeo negando,quod præceptum de obſeruantia ſabbati ſit ſimpliciter ceremoniale,vt enim inquit.S. Thom.in ſecunda ſecundæ, vbi ſupra. Præceptum de ſantificati one ſabbati litteraliter intellectum eſt partim moral e, & partim ceri moniale. Morale quidem quantum ad hoc,quod homo deputet aliquod tempus vitæ ſuæ ad vacandum diuinis, ineſt enim homini natura'lis inclinatio ad hoc, quod cuilibet rei neceſſario d eputetur tempus aliquod, ſicut corporali refection i ſomno, & alijs huiuſmodi, vnde etiã ſpirituali refectioni,qua mens hominis in Deo reficitur, ſecundu n dictamen rationis naturalis, aliquod tempus dep utat homo, & ſic habere aliquod tempus deputatum ad vacandum diuinis cadit ſub præcepto morali, ſed in quantum in hoc præcepto determinatur ſpeciale tempus, in ſignum creationis mundi, ſic eſt præceptum cerimoniale. Ponitur autẽ inter præcepta decalogi, in quãtũ eſt præceptũ morale,nõ in quãtũ eſt cerimoniale.

Ad Tertiam reſpondetur negan do conſequentiã, & cum dicitur, quod in veteri le ge aliqui fuerunt tranſgredientes obſeruantiam ſabbati,& tamen &c. Reſpondetu r quod illi,de quibus arguitur non trãſgrediebantur ſabbatum, quoniam (ſicut dictum eſt) talia opera, quæ erant ad cultum dei ſicut circumciſio, & ea,quæ faciebant ſacerdotes in templo,& opera, quæ ordinabantur ad ſalutem corporalem,nõ violabant ſabbatum, ſicut dictum eſt, circa tertiam concluſionem.

Ad quarta m reſpondetur,negando,quod in noua lege nõ obſer uetur præceptum de obſeruatione diei feſti, quonia m (ut dictum eſt) obſeruantia diei dominicæ ſucc edit obſeruationi diei feſti ſabbati. Et quando argu itur, quod multa fiunt in die dominica, quæ non fiebant in die ſabbati. dicendum quod hoc non argu it. Cuius ratio eſt ſecundum S.Tho.in ſecunda ſecu ndæ,vbi ſupra, quod huius modi obſeruantia die dominica non eſt figuralis ſicut fuit obſeruatio ſabb ati in veteri lege, & ideo non eſt ita arcta prohibiti o operandi in die dominica ſicut in die ſabbati,ſed q uædam opera conceduntur in die dominica, quæ in die ſabbati prohibebantur, ſicut decoctio ciborum, & alia huiuſmodi de cõſecratione di. 3.peruenit in fin. Et etiam in quibuſdam operibus prohibitis fa cilius propter neceſſitatem diſpenſatur in noua, qua m in veteri lege; quia figura pertinet ad proteſtationem veritatis, quam nec In modico pterire oportet,opera enim ſecundum ſe conſiderata immutari poſſunt pro loco,& tempore. Vnde Alexãder tertius propter neceſſitatẽ indulget quibuſdam, vt alecia cap iant diebus dominicis,& alijs feſtis prę ter quam in maioribus anni ſolemnitatibus, vt habetur extra de fe.c.licet.

ARTIC. II.

Vtrum ſancti homines ſint feſtiuis honorificentijs colendi?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quod nõ, quia nõ eſt faciendum aliquid,quod poſſit eſſe erroris occaſio, ſed feſtiuare homines mortuos, videtur ad errorem gentiliũ pertinere, qui mortuis hominibus honorificentiam impendebant, ergo ſancti mortui non ſunt talibus feſtiuis honorandi.

2 Præterea, ſic homines ad hoc,ore, & exterioribus honorificentijs collaudantur,vt ad meliora prouocẽtur,ſicut enim mali ex ſuis laudibus ad meliora prouocantur. Vnde prouerbiorum 27. dicitur cõmodo probatur in conflatorio argentum, ſic probatur homo ore laudantium, ſed ſancti in cœlo per verba, aut laudes hominum non prouocantur ad meliora, cum eorum bonum non creſcat,quia iam in termino ſunt,ergo videtur, quod non ſint talibus laudibus honorandi,

3 Præterea, ſi ſanti mortui deberent ita coli à fidelibus, videtur, quod eis ſacrificium offerendum eſſet, ſed hoc eſt proprium ſoli Deo, Vnde Exod. 22,dicit qui immolat Dijs occidetur, pręter domino ſoli, ergo ſancti non ſunt tali honorificentia collendi,quod dies mortis eorum celebrantur, laudes eis & ſacrificia offerantur,

In oppoſitum eſt textus præſentis capituli ſupra in artic.proximo allegati & ext.de fer.c.conqueſtus.

Reſpondeo dicendum, quod conuenientiſſime, actum eſt,vt ſãcti,ſiue Angeli, ſiue homines feſtiuis laudibus honorẽtur,vnde dicitur Eccl. 20,laudemus viros,glorioſos,& patres noſtros in generatione ſua, vbi notandum, quod multiplici de cauſa inſtitutum eſt, vt feſtiuitates ſanctorũ in terris agamus magiſt. Guilielmus Antiſiodorem. Epiſcopus in ſumma ſua de officio, ponit ſex rationes. Prima propter honorẽ diuinæ maieſtatis,cum enim ſanctis honorem impẽdimus,Deũ in ſanctis honoramus,& ipſum in eis mirabile prędicamus,quia, qui ſanctis honorẽ tribuit, illum ſpecialiter honorat,qui eos ſanctificauit.

Secunda eſt, propter auxilium noſtræ infirmitatis, quia enim per nos ſalutem habere nõ poſſumus, ideo ſanctorum interiectionibus indigemus, à quibus, vt adiuuari mereamur, merito ipſos honorare debemus legitur enim tertio Reg. 1.quod Berſabee, quæ interpretatur puteus ſatietatis in eccleſia triũphantis filio ſuo. 1. eccleſiæ militanti regnum ſuis precibus obtinuit.

Tertia eſt,propter augmentum noſtræ ſecuritatis, & ad ſpei noſtræ ſubleuationem, vt per ſanctorum gloriam, quæ nobis in eorum feſtiuitate proponitur noſtra ſpes, & ſecuritas augeatur. Si enim homines mortales nobis ſimiles potuerunt,ita per ſua merita ſublimari, conſtat quod nos ſimiliter poterimus,cũ manus domini breuiata non ſit.

Quarta eſt, propter exemplum noſtræ imitationis, cum enim eorum feſtiuitates recenſentur,ad eorum imitationem prouocamur,vt ſcilicet eorum exẽplo terrena contemnamus, & cæleſtia deſideremus.

Quinta eſt propter debitum mutuæ viciſſitudinis, ſancti enim de nobis in cœlo feſtum faciũt,quia gaudium eſt angilis Dei, & animabus ſanctis ſuper vno peccatore pænitentiam agente, vt igitur eis viciſſitudinem rependamus iuſtum eſt,vt,quia ipſi de nobis feſtum agunt in cœlis, & nos de ipſis feſtum agamus in terris.

Sexta eſt, propter procurationem noſtri honoris

ris, cum enim Sanctos honoramus, tunc noſtram rem agimus, & noſtrum honoré procuramus, quia eorum feſtiuitas eſt noſtra dignitas. Nam cum honoramus fratres noſtros, honoramus nos ipſos, vnum Apoſtolus, omnia noſtra ſunt, nos autẽ Chriſti, charitas enim omnia facit communia.

Præter has autem rationes, ponit alias rationes Ioannes Damaſcenus lib. 4. cap. 7. quare ſcilicet ſancti, & eorum corpora, ſeu eorum reliquię debeant honorari, quarum quędam ſumuntur quantum ad eorum dignitatem, quædam quantum ad eorum pretioſitatem corporum, dignitas autem eorum, vt ibidem dicit quadruplex eſt, quoniam ipſi ſunt amici Dei, vt filij Dei, hæredes Dei, & duces noſtri, Quantum vero ad corporum eorum prætioſitatem, ponit etiam idem quatuor, & Aug. addit quintum, per quæ manifeſtatur pretioſitas corporum, ſcilicet ſanctorum, ſiue reliquiarum, ipſa enim ſanctorum corpora fuerũt promptuarium Dei, templum Chriſti, alabaſtrum ſpiritualis vnguenti, fontes diuini, & organum ſpiritus ſancti. Propter quę ſancti merito ueniunt colẽdi.

Ad rationes. Ad Primam dicendum eſt, quòd ratio procederet ſi ſanctos Angelos, aut homines honoraremus adoratione latriæ, ſed hoc non facimus, ſed adoramus eos adoratione duliæ, quæ viris optimis conuenit.

Ad ſecundam dicendum, quòd aſſumptum non eſt verum vniuerſaliter, quoniam nec Deum, nec ſanctos laudamus, vt ipſi prouocentur ad meliora, ſed vt noſter affectus magis in Deum, & ſanctos exciteeur per deuotionem, & alijs etiam ſit in exemplum excitatiuum eorum in Deum, ſecundum illud pſal. 33. ſemper laus eius in ore meo, & ſequitur. Audiãt manſueti, & lætentur.

Ad tertiam reſpondetur, negando conſequentiã, quia licet feſtiuitates ſanctorum celebrandæ ſint, nulli tamen eorum vel etiam Angelis, ſed ſoli Deo ſacrificare debemus. Vnde Aug. dicit 8. de ciuitate Dei non conſtituimus martyribus templa, nec ſacerdotia, quoniam non ipſi, ſed Deus eorũ nobis eſt Deus, vnde ſacerdos non dicit offero tibi ſacrificium Petre, vel Paule, ſed Deo de illorum victorijs gratias agimus, & nos ad imitationem eorum adhortamur, Vnde Alexander de Ales. in tractatu canonis in quarto dicit. Non enim proprie loquendo, ſanctis ad honorem dedicantur templa, conſecrantur altaria, ſacerdotia ſtatuuntur, ſacrificia offeruntur, ſed Deo potius ad honorem ſanctorum, ne forte ſi ſecus ageretur non cultus, ſed idolatria committeretur, hinc dicit dominus Matt. 4. dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, ideſt ſeruitutẽ cultus impẽdes.

ARTIC. III.

Vtrum eccleſia debuerit celebrare de ſanctis ueteris teſtamenti?

1 AD tertium videtur dicendũ, quòd ſic, quia rationes, propter quas de ſanctis noui teſtamenti feſtiuitas celebratur, videntur currere, ita de ſanctis veteris teſtamenti, ſicut de ſanctis noui teſtamenti, ſunt enim filij, amici, & hęredes, ergo pari ratione de eis eſt celebrandum.

2 Præterea ſi dicatur, quòd de illis non celebratur, vt in capitulo pręſenti habetur, cum ipſi mortui fuerint ante paſſionem Chriſti ad inferos deſcenderũt, ergo videtur, quod propter illam rationem debeat omitti feſtum innocentium, ſicut aliorum ſanctorũ veteri teſtamenti.

3 Tertio idem arguitur de Be. Ioanne Baptiſta, & de Machabæis, de quibus habetur ſecundo libro Mach. qui non obſtante, quod in limbum deſcenderũt, nihilominus tamen tam decollatio Bea. Ioannis Baptiſtę, quam Machabæorum martyrium celebratur.

In oppoſitum eſt textus allegati ſuperius cap. in quo de alijs ſanctis veteris teſtamẽti nulla fit mẽtio.

Reſpondeo dicendum, vt dicunt magiſtri, licet eccleſia orientalis feſta faciat de ſanctis vtriuſque teſtamenti, occidẽtalis tamen eccleſia non celebrat de ſanctis veteris teſtamenti, eo quod in morte eorũ ad Inferos deſcenderunt. Et hoc videtur certe rationabile, licet enim præfacti ſancti de morte abſque dubio finaliter tranſituri eſſent, ad ęternam gloriã aperta Ianua regni cœlorum per Chriſtum, vnde ad Hebræos ij. dicitur de eis ſancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones in Chriſto Ieſu domino noſtro, nihilominus, quia pro tempore mortis eorum non erat introitus, adhuc regni cœlorum, deſcendebant omnes in limbũ, vbi ſubditi erant pænę, non gloriæ, & ideo de morte eorum eccleſia occidentalis feſtiua gaudia non celebrat. Excipiuntur tamen ab hac communi regula, Innocentes, Ioannis Baptiſta, & Machabæi, propter cauſas inferius aſſignandas.

Ad rationes in oppoſitum. Ad Primam reſpondetur negando aſſumptum, quoniam ratio principalis, propter quam in mortibus, vel in tranſitu ſanctorũ feſta celebramus, deficit in propoſito, mortis enim ſanctorum gaudia celebramus, propter gloriam animę, quam eos tunc conſecutos credimus, vnde eorũ tranſitum cum gaudio recolimus, quia de morte ad vitã, de tenebris ad lucem, de exilio ad regnum, de miſeria ad gloriam, de præſenti ſeculo nequam tranſiuerunt in cælum, hoc autem non fuit in morte patrum ſanctorum veteris teſtamenti, qui non in cęlũ, aſcenderunt, ſed in limbum, ſiue ad inferos deſcenderunt, vbi non gloriæ, ſed penæ ſubditi ſunt, quia mortui erant ante Chriſti mortẽ, per quam ianua regni, cæleſtis aperta eſt, ſecundum illùd Apoſtoli ad Hebręos ij. Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſãcta, æterna redemptione inuenta.

Ad ſecundam reſpõdetur, quod ſpeciale eſt in Innocentibus, quia licet in limbum deſcẽderint, ex eo tamen, quia in ipſis ſingulis occiſus eſt Chriſtus, martyrium eorum ſpecialiter feſtiuat Eccleſia.

Ad tertiam reſpondetur eodem modo, dicit enim Guilielmus in rationali, quòd decollationis feſtum ſancti Ioannis Baptiſtę celebrat eccleſia, quia pro veritate mortuus eſt, licet non ſit ſolemnitas, ſicut de natiuitate eius. Ad illud quod dicitur de Machabei, reſpondetur, quod feſtum eorum recolit eccleſia propter quatuor.

Primo, propter pęrogatiuã matyrij, quia enim in audi

audita ſupplicia ſuper ſanctos veteris teſtamẽti pertulerunt, ideo in hoc priuilegiati ſunt, vt eorum paſſio merito celebratur, hæc ratio ponitur in hiſtoria ſcholaſtica.

Secundo, propter repręſentationem myſterij. Septenarius enim numerus eſt vniuerſitatis. ſignificantur autem in iſtis omnes partes veteris teſtamenti celebratione digni. nam licet de ipſis non ſolennizet eccleſia, tum, quia ad limbum deſcenderunt, tũ quia multitudo nouorum intrauit, in his ſeptem. impendit omnibus reuerentiam, quia per ſeptem; vt dictũ eſt, vniuerſitates deſignantur.

Tertio, propter exemplum patiendi, proponuntur enim in exemplum cæteris fidelibus, vt horum conſtantia ad zelum fidei, animentur, & ad patiendũ pro lege euangelij, ſicut illi pro lege Moyſi accingantur.

Quarto, propter cauſam ſupplicij, nam pro defenſione legis ſuæ talia ſupplicia paſſi ſunt, ſicut chriſtiani pro defenſione legis Euangelij, ſi neceſſe fuerint pati debent eſſe parati, has tres vltimas rationes aſſignat magiſter Ioannes in ſumma de officijs.

ARTIC. IIII.

Vtrum licitum ſit, die feſto facere lauacrum, & alia opera, quæ probibentur in l. veteri?

1 AD quartum videtur dicendum, quod non, quia lex noua acrior eſt lege veteri, ergo aſperior illa, ergo eadem prohibere dicetur, cum per additionem ſe habeat ad illam.

2 Præterea, opera ſeruilia minus decẽt liberos, quã ſeruos, ſed nos per mortem Chriſti facti ſumus liberi Ioan. 8. ſi filius vos liberabit, verè liberi eritis, ergo magis in lege noua vacandum eſt operibus ſeruilibus, quàm in veteri.

3 Præterea, dicitur Mat. 5. niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & phariſeorum, non intrabitis in regnum cœlorum, ergo magis debemus ſeruare diem feſtum, quam ipſi, & conſequenter abſtinere ab operibus iam dictis.

Sed cõtra facit c. peruenit de conſecr. diſt. 3. vbi Greg. Ciuibus Romæ lib. 1. epiſt. 3. dicit, & quidem, ſi pro luxuria, & voluptate, quis lauari appetit, hoc fieri nec religio quolibet die concedimus, ſi autem pro neceſſitate corporis, hoc nec die Dominico prohibemus

4 Reſpondeo dicendum, quòd opus ſeruile poteſt ſumi tripliciter, vel ſcilicet à ſeruitute, peccati, vel ſeruitute Dei, vel à ſeruitute, qua homo ſeruit homini ſecũdum hanc triplicem ſeruitutem, ſunt tres cõcluſiones.

Prima quòd loquendo de operibus ſeruilibus à ſeruitute peccati, magis ꝓhibẽtur in lege noua, die dominico, ſiue feſtiua, quam in lege veteri in ſabbato. Patet, quia lex noua perſectius regulat, & componit hominem quantum ad actus interiores, à quibus actus exteriores habent rationem peccati, vel bonitatis, quam faciebat lex vetus. Vnde Matthęi. 5. inquit Chriſtus. audiſtis quia dictum eſt antiquis, non occides, ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo reus eſt iudicij, Et eodem modo dicitur in alijs præceptis. Ex quo patet, quòd lex noua non ſolum vetat actus exteriores inordinatos, ſed etiam interiores.

Secũda concluſio, Opera ſeruilia dicta à ſeruitute Dei, quib. vacatur ſpiritualibus, & colitur Deus multò amplius iubẽtur fieri in lege noua, diebus feſtiuis, quam in veteri lege, in die ſabbati. Patet, quia lex noua eſt ſpiritualis Io. 6. verba, quę ego loquor vobis, ſpiritus & vita ſunt, lex vero vetus in huiuſmodi cõparatione carnalis dicitur, vnde in lege noua præſtantioribus virtutibus colitur Deus ſacratioribus cærimonijs, maioribus, & melioribus ſacrificijs altioris perfectionis, & in ſanctimoniæ exercitijs.

Tertia concluſio. Opera ſeruilia à ſeruitute, qua homo homini ſeruit, non ita prohibentur in lege noua die dominica, ſicut in veteri die ſabbati. Patet, quoniam, vt inquit ſanctus Thom. in 2. 2. quęſtione. 122, artic. quarto. Quædam opera conceduntur in die dominica, quæ in die ſabbati prohibebantur, ſicut decoctio ciborũ, & huiuſmodi, Et etiam in operibus prohibitis facilius, propter neceſſitatem, diſpenſatur in noua, quàm in veteri lege, huius poſſunt aſſignari duæ rationes, vna eſt S. Thom. vbi ſupra, videlicet, quod lex vetus fuit figuralis. Omnia enim in figura contingebant illis. 1. Cor. 10. figura autem pertinet ad proteſtationem veritatis, quam nec in minimo præteriri oportet. Opera enim ſecundum ſe conſiderata immutari poſſunt pro loco & tempore.

Secunda ratio poteſt aſſignari, quia lex noua eſt leuior, quam vetus, vnde de noua dicitur Matth. 11. iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue, de onere importabili veteris legis inquit Petrus Apoſtolus act. 15. quid tentatis Deum imponere iugum ſup ceruices diſcipulorum, quod nec patres noſtri, nec nos portare potuimus, conceduntur autem in lege noua multa opera corporalia in die feſto, quæ poſſunt fieri licite maxime in tribus caſib⁹. Primus eſt, cum vrget neceſſitas. Secundus, cum cultus religionis hoc requirit, Terentius, cum pietas perſuadet.

Primus eſt, cum vrget neceſſitas, vnde dominus Matth. 12. excuſat diſcipulos ſuos, qui colligebant ſpicas in die ſabbati propter neceſſitatem, quam patiebantur c. Diſcipulos. infra diſt. 5. propter neceſſitatem etiam conceditur lauacrũ, die dominica, vt in præſenti capitulo, propter neceſſitatem conceditur piſcatio piſcium, die feſto, vt extra de fer. cap. licet. propter neceſſitatem conceditur bellare, die feſto. 1. Machabæo. 2. & diebus quadrageſimalibus. 33. q. 8. cap. ſi nulla vrget neceſſitas, propter neceſſitatem cõceduntur, quæ ad ſuſtẽtationem & conſeruationem ſalutis corporalis pertinet, vt decoctio ciborum, & alia huiuſmodi quę humana neceſſitas expoſtulat ad ſui conſeruationem, propter neceſſitatem indulgetur in feſtis agricultura, collectura fructuum, putatio vinearum, vindemniatio earum, cum propter tempeſtatem, aut hoſtes, alijs diebus fieri non poſſunt, ne occaſione momenti, pereat commoditas cœleſti prouiſione conceſſa. Item propter neceſſitatem conceditur appellari die feſto. Item propter neceſſitatem, vt breuibus nos abſoluamus, indulgetur omne opus ſeruile, alias licitum fieri.

Secun-

Secundus caſus eſt, cum ſcilicet hoc requirit cultus religionis, propter hanc cauſam multa opera corporalia conceduntur fieri die feſto, ſicut eſt pulſatio campanarum, incenſio lampadarum, oblatio ſacrificiorum, purificatio vaſorum, adminiſtratio ſacramentorum, & alia huiuſmodi multa: quæ ad ornamentũ eccleſiæ, & executionem diuinorum officiorum, & ad diuinum cultum ordinantur, & de hoc dicit dominus Matt. 12. ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum violant, ideſt corporaliter in ſabbato operãtur, ſine crimine ſunt, & ſic etiam in ſabbato circumferẽtes arcam ſacerdotes, non tranſgrediebantur præceptum de obſeruantia ſabbati, de quo Ioſuæ. 6.

Tertius caſus, cum pietas perſuadet, propter pietatem enim conceduntur multa opera corporalia fieri die feſto. Propter pietatem conceditur cura infirmorum, & omnia quæ ordinantur ad ſalutem corporalẽ proximi. Vnde dominus increpãs Phariſeos ait Ioan. 7. mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in ſabbato, propter pietatem conceditur etiam die feſto cura aut liberatio rerum ab imminentibus periculis. Vnde dominus dicit Matt. 12. quis erit ex vobis homo, qui habet vnam ouem, & ceciderit in foueam ſabbato, non ne tenebit, & leuabit eam. Propter pietatem conceditur die feſto exercitium operũ pietatis etiam corporalium, quoniã in operibus miſericordiæ diſtinctio non eſt habenda. 75. Di. c. vtinam, & infra eadem diſt. 5. nunquid propter pietatẽ conceduntur die feſto fieri, quæ ad pacem, & concordiam pertinent, vt pacta & contractus C. eodem titu l. vltima, Sed hic occurrunt duo dubia, Primum eſt: Vtrum liceat diebus feſtiuis pro eleemoſyna arare agros pauperum, vel alia eorum opera facere.

Secundum, vtrum liceat diebus feſtiuis circa ædificationem eccleſiarum aliquid facere, vel operari.

Ad primum reſpondetur, quòd diebus dominicis, aut maioribus feſtiuitatibus non liceat, de minoribus autem feſtiuitatibus, ſicut infra octauam Paſchę, & ſimilibus credo, quòd liceat ſequi conſuetudinem regionis, quam facit Epiſcopus, & non reprobat. verum ad hoc, quod licitè fiãt talia in feſtis, oportet primo, quòd propter iſta non ſubrahant ſe à diuinis. Secundo, quòd talia non faciant propter affectionem carnalem, aut ſpem remunerationis temporalis ſed propter Deũ. Tertio, quòd paupertas illius hoc exigere videatur.

Ad ſecundum dubium reſpondetur, quòd liceat liceat in feſtis, niſi ſit prohibitum, vel conſuetudini loci contrarium, operari circa ædificationem pauperum eccleſiarum, quæ non habent redditus ſibi ſufficientes, ita tamen, quòd huiuſmodi labor non ſit vſque ad vltimam fatigationem. Nec propter hoc dimittantur diuina, vt miſſa, & huiuſmodi. Et hæc de tota quæſtione.

Ad rationes in oppoſitum, ad Primam reſpondetur negando minorem, & cum dicitur, quòd ſe habet per additionem. Ad illam reſpondetur, quòd hoc nõ arguit maiorem difficultatem, quoniã, vt ait S. Tho. in Prima ſecundæ. Additio illa ad præcepta veteris legis, ad hoc ordinatur, vt facilius impleatur, quod mandabat lex uetus, vt ait Aug. Vnde per additionẽ prohibitionis de non iraſcendo fratri, facilius ad impletur prohibitio de non occidendo, & ideo per talem additionem non oſtenditur, quòd lex noua ſit grauior, ſed magis, quòd ſit facilior.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd ratio non militat, quia nos per Chriſti paſſionem liberati ſumus non a ſeruitute corporali, ſed ſpirituali, quæ poteſt dici duplex, videlicet à ſeruitute diaboli, & ab obſeruantia legalium præceptorum Ratione primæ maxime in lege noua ceſſãdum eſt à peccatis, ſicut ab his, quæ maxime repugnãt ſpirituali libertati, quia Chriſtus nos liberauit. Ratione ſecundæ conuenientiſſimum fuit, vt diximus, quòd in lege noua non eſſent tot opera corporalia nobis prohibita in die feſto, ſicut in veteri, die ſabbati, & ita ratio non procedit.

Ad tertiam reſpondetur, quòd dominus non requirit in nobis maiorem abundantiã iuſtitiæ, quàm in ſcribis & phariſeis, quoad obſeruantias legales, & rigorem, & multitudinem operum exteriorum, ſed quo ad ſanctimoniam interiorum operum ſpiritualium, & ita ratio non eſt ad propoſitum.

ARTIC. V.

Vtrum crux Chriſti ſit à fidelibus adoranda?

1 AD quintum videtur dicendum, quòd non, quia nullus pius filius veneratur contumeliam patris, Chriſtus autem in ligno eſt opprobijſſimam mortem paſſus. Sap. 2. Morte turpiſſima condemnemus eum, ergo à fidelibus non debet crux venerari, ſed magis abhorreri.

2 Præterea, Aſina, in qua Chriſtus ſedit, & honorifice ſuſceptus eſt non eſt venerata, ergo multo minus lignum crucis, in quo Chriſtus eſt dehoneſtatus.

3 Præterea, crux eſt pura creatura non vnita diuinitati, ergo videtur. quòd non veniat veneranda, neque adoranda.

Sed contra facit cap. crucis. de conſecr. diſt. 3. vbi Euſebius Papa in Epiſt. dicit Crucis domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ nuper nobis, gubernacula ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentibus, quinto Nonas Maij inuenta eſt, in prædicto calendarium die, inuentionis feſtũ nobis ſolemniter celebrare mandamus S. Tho. 3. P. q. 25. artic.

Reſpondeo dicendum, quòd hic ſunt duo dicenda. Primo de adoratione ſanctæ Crucis, ſecundo de conuenientia inſtitutionis feſtiuitatis eiuſdẽ. Circa Primum, ſit iſta concluſio, crux Chriſti eſt adoranda à fidelibus adoratione latriæ probatur concluſio illi exibemus adorationem latriæ, in quo ponimus ſpẽ ſalutis, ſed in cruce Chriſti ponimus ſpem ſalutis. Cãtat enim eccleſia, ò crux aue ſpes vnica, hoc paſſionis tẽpore, auge pijs iuſtitiam, reisque dona veniã. ergo crux Chriſti eſt adoranda adoratione latrię Pro quo tamen notandum, iuxta ſanctum Thomam in tertia parte quæſtio. 25, artic. 4. honor, ſiue reuerentia non debetur, niſi rõnali creaturę, vnde inſenſibili non debetur honor, vel reuerentia, niſi ratione naturæ rationalis. Et hoc dupliciter. Vno modo in quantum repræſentat naturam rationalem. Alio modo in quantum ei quocunque modo coniungitur, Primo modo conſueuerunt homines venerari regis imaginem.

rem. Secundo modo eius veſtimentum: vtrumq;.n. venerantur homines, eadem veneratione, qua venerantur & tegem, ſi autem loquamur de ipſe Cruce, in qua Chriſtus crucifixus eſt, vtroque modo eſt à nobis veneranda, vno modo, ſcilicet, in quantum repræſentat nobis figuram Chriſti extenſi in ea. Alio modo ex contactu ad membra Chriſti, & ex hoc, quod eius ſanguine eſt perfuſa. vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione, cum Chriſto, ſcilicet adoratione latriæ. & propter hoc Crucem alloquimur, & deprecamur, quaſi ipſum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Chriſti, in alia materia, puta lapidis, vel ligni, argenti, vel auri, ſic, veneramur Crucem tantum vt imaginem Chriſti; & veneramur adoratione latriæ. Sed cõtra hoc, quod dicitur, quòd propria crux Chriſti duplici adoratione adoranda eſt. Arguit Durandus in 3. diſt. 9. ſic. Id quod non poteſt eſſe ſuſceptiuum alicuius virtutis, vel ſanctitatis, non poteſt eſſe terminus alicuius adorationis: ſed lignum in quo Chriſtus pependit, non poteſt eſſe ſuſceptiuum alicuius virtutis, vel ſanctitatis. ergo non poteſt eſſe terminus adorationis. Nunquam ergo honor cruci debetur, niſi inquantum decet in memoriam crucifixi. Sed hoc non obſtat. dicendum eſt enim, ſicut priùs, quòd crux Chriſti non ſolùm adoranda eſt adoratione latriæ, cum Chriſto, in quãtum eſt imago ipſius crucifixi; ſed ét in quãtum copulata eſt membris Chriſti, & ſanguine ipſius reſperſa. vnde in Hymno dicitur. Arbor decora, & fulgida. & ſequitur. Tam ſancta membra tangere. Beata cuius brachijs &c. In quibus verſibus laudatur ipſa crux, ex ſolo contactu cum corpore, & membris Chriſti.

Ad rationem Durandi reſpondetur, concedendo, quòd nihil eſt per ſe terminus adorationis, niſi creatura rationalis: ſed per accidens bene poteſt eſſe creatura inſenſibilis. & hoc eſt ratione alterius, ſcilicet rationalis creaturæ; vel quam repræſentat, vel quia ſibi coniungitur: & hoc modo adoratur crux: non enim adoratur per ſe; vnde non eſt ipſa terminus adorationis, ſed Chriſtus, cum quo coniuncta fuit, & cuius ſanguine perfuſa fuit. & ita ratio non procedit.

Circa ſecundum, notandum, quòd poſſunt aſſignari multæ rationes, propter quas eccleſia meritò honorat inuentionem ſanctæ crucis.

Prima eſt, quia in cruce, & per crucem facta eſt humani generis redemptio, & ab hoſte liberatio, & peccatorum remiſſio. Murus enim peccatorum, qui inter nos, & Deum erat, ibi ruptus eſt, pœna originalis peccati, qua quiſque impediebatur intrare in gloriam, ibi remota eſt, & euacuata. Et ſicut gladius Dauid, cum quo Goliam recidit, multo tempore ſeruatus fuit, & in honorem habitus; ita crux Chriſti, quæ per illum gladium figurata eſt, honoratur, & adoratur, & ei reuerentia exhibetur, ſalutatur, oſculatur, & eius feſtum celebratur;

Secundò propter pretioſitatem tanti theſauri inuenti; de quo optimè poteſt intelligi illud Mat. decimotertio. (Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro) ad litteram, inuenta eſt in agro, vel allegoricè, in agro eccleſiæ inuenitur crux Chriſti, quæ dicitur theſaurus; quia ex ea emptum eſt nobis regnum cœlorum.

Tertio, meritò inſtitutum eſt feſtum de inuentione ſanctæ crucis, propter multiplicem eius virtutem. Si enim Deus dedit aquis baptiſmalibus, vt poſſint ſanctificare, iuxta illud Auguſtini ſuper Ioan. Quæ tanta eſt vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et in alijs ſacramentis, ita credendum eſt, quòd per contactum Dominicæ carnis, lignum crucis ſanctificatum fuerit, & doratum multa virtute. Vnde Chryſoſtomus in homilia decimatertia. de cruce ita loquitur. Si noſſe deſideras chariſſimæ crucis virtutem, audi quanta dicere poſſim ad ipſius laudem. Crux eſt ſpes Chriſtianorum, crux reſurrectio mortuorum, crux dux cœcorum, baculum claudorum &c.

Quartò, feſtum ſanctæ crucis inſtitutum eſt in eccleſia, cum magna deuotione, & reuerentia fiendum, vt eius munere nos animemur, ad patienter ſufferendum paſſiones, & labores, & perueniamus ad regnum cœleſte, ſicut Chriſtus per paſſionem, & mortem crucis, peruenit ad gloriam immortalitatis, & reſurrectionis. Exemplo Apoſtoli ad Gala. ſexto. Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Et hoc de ſecundo.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur, quòd in cruce Chriſti, quantùm ad opinionem, vel intentionem infidelium, conſideratur opprobrium Chriſti: ſed quantùm ad effectum noſtræ ſalutis, conſideratur virtus diuina ipſius, qua de hoſtibus triumphat; ſecundùm illud ad Colo. ſecundo. ipſum tulit de medio, affigens illum cruci, & ſpolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter palàm triumphans, illos in ſemetipſo. Et ideo dicit Apoſtolus ad Chorin. 1. Verbum crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt: his autem, qui ſalui fiunt, ideſt nobis, virtus Dei eſt.

Ad ſecundam reſpondetur, ſicut reſpondetur in gl. quòd non eſt ſimile. Tum primò, quia honor ille impenſus ſuper aſinam, tranſitorius, & mundanus fuit; & de tali non eſt curandum. Ne ergo Chriſtus terrenum honorem, vel humanam laudem videretur diligere; & vt nobis daret exemplum, talem non appetendi, nec curandum de talibus, aſinam ſuam noluit honorari, nec de ea feſtum agi.

Tum ſecundò, quia de aſina non prodijt noſtra ſalus, ſicut de cruce.

Tertiò, quia, vt ait dominus Guil. in Rationali, per aſinam, ſicut nec per alia multa, quæ Chriſtus tetigit, non leguntur facta miracula, aut ſanitates fieri; nec per illa redempti ſumus ſicut per crucem. & ideo ratio non procedit.

Ad tertiam reſpondetur, vt dicit S. Tho. in 3. parte, quòd crux Chriſti, licèt non fuerit vnita verbo Dei in perſona; fuit tamen vnita ei aliquo modo, ſcilicet per repræſentationem, & tactum: & hac ſola ratione exhibetur ei reuerentia, & honor; vt dictum eſt.

ARTIC. VI.

Vtrùm ſit conueniens, quòd die Dominico, ſit ſemper Paſcha celebrandum?

1 AD ſextum videtur dicendum, ꝙ non: quia conſtitutio eſt inconueniens, ſi contrarietur iuri Diuino; ſed inſtitutio diuina fuit, ꝙ Paſcha celebraretur luna 14. Aprelis, vt habet Nu. 9. ergo non ſemper eſt celebrandum die Dominico.

2 Præterea dicitur Baruch. 5. Hic eſt liber mandatorum Dei, lex, quæ eſt in ęternum. ſed ad legem pertinebat celebrare, ordine iam dicto. ergo non debebat variari.

Sed contra facit c. noſſe. de cõſecr. diſt. 3. vbi Pius Papa nonus à Petro, dicit. Noſſe vos volumus, quòd Paſcha Domini die Dominico annuis temporibus ſit celebrandum. conc. cap. ſeq. celebritatem.

Reſp. dicendum, quòd huius inſtitutionis triplex ratio poteſt aſſignari. prima eſt, ne eccleſia videatur Iudaizare, & figuris Iudaicis adhærere, in temporibus, & annis confidere, Secunda, quia ita præcepit Angelus, vt hic dicitur. Tertia, quia tali die reſurrexit Dominus.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam dicendũ, quòd licèt pro tempore veteris legis, fuerit inſtitutio, quòd Paſcha celebraretur in quacunque die veniret luna 14. In noua tamen lege hoc immutatum eſt ſicut factum eſt de alijs cęrimonijs; & inſtitutũ, quòd die Dominica ſemper celebraretur, rationibus iam dictis.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd lex vetus dicitur eſſe in ęternum: ſecundùm moralia quidem ſimpliciter, & abſolutè: ſecundùm cerimonialia verò, quantum ad ueritatem per ea figuratam, ſiue ſignificatam. De hac materia latè diſcutitur in tractatu de reformatione animi, edita iuſſu ſanctiſſimi, D. N. Papæ Gregorij XIII.

ARTIC. VII.

Vtrum imagine in eccleſia ſint pingendæ?

1 AD ſeptimum videtur dicendum, quòd nõ: quia dicitur Exod. 2. Non facias tibi imaginem, neque ſculptam ſimilitudinem. ergo & cæt.

2 Præterea, dicit Damaſc. Magnæ impietatis, & inſipientiæ eſt, figurari quod diuinitatis eſt. ergo impium eſt facere imaginem Dei in eccleſia.

3 Præterea, cùm imagines non approbentur per ſacram ſcripturam, videtur, quòd ſit quædam noua pręſumptio in eccleſia introducta. ſed talia ſunt extirpada. ergo imagines Chriſti non debent venerari.

Sed contra facit cap. perlatum. de conſecr. diſt. 3. vbi Greg. lib. 9. epi. 9. dicit. Aliud eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quod ſit adorãdum, addiſcere. Nam quod legentibus ſcriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus; quia in ipſa etiam ignorantes vident, quid ſequi debeant. in ipſa legunt, qui literas neſciunt. Vnde, & præcipuè gentibus, pro lectione pictura eſt.

Reſpondeo dicendum, quòd imaginum inſtitutio, ſiue introductio in eccleſia, rationabiliter, ac vtiliter facta eſt. vt enim ait ſanctus Thomas in 3. q. 25. art. 6. & D. Bonauentura, introductæ ſunt imagines propter triplicem cauſam, quarum aliquæ tanguntur in litera per B. Grego. videlicet, propter ſimplicium ruditatem, propter affectus tarditatem, & propter memoriæ labilitatem. Propter ſimplicium ruditatem inuentæ ſunt, vt ſimplices, qui non poſſunt ſcripturas legere, in huiuſmodi figuris, & picturis, tanquam in ſcripturis, apertius poſſint ſacra miſteria noſtræ fidei legere. Propter affectus tarditatem ſimiliter introductæ ſunt; videlicet vt homines, qui non excitantur ad deuotionem, in his, quæ pro nobis geſſit, dum illa auribus percipiunt; ſaltem excitantur dum eadem in figuris, & picturis, tanquam præſentia, oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noſter, per ea quæ uidet, quàm per ea, quæ audit. Vnde Horatius. ſegnius irritant animos dimiſſa per aures. Quàm, quæ ſunt oculis ſubdita fidelibus, & quæ ipſe ſibi tradit ſpectator. Propter memoriæ labilitatem: quia ea, quæ audiuntur, citius traduntur obliuioni; quàm ea, quæ videntur: frequenter enim verificatur in multis illud, quod conſueuit dici. Verbum intrat per vnam aurem, & exit per aliam. Item non ſemper eſt præſto, qui beneficia nobis præſtita ad memoriam reducat per verba. Ideo diſpenſatione Dei factum eſt, vt imagines fierent, præcipuè in Eccleſijs, vt uidentes eas recordemur de beneficijs impenſis, & Sanctorum operibus virtuoſis.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur; quòd non prohibetur illo præcepto facere quamcunque ſculpturam, vel ſimilitudinem; ſed facere ad adorandum. Vnde ſubdit. non adorabis ea; nec coles. Et quia idem eſt motus in imaginem, & rem; eo modo prohibetur adoratio, quo prohibetur adoratio rei, cuius eſt imago. Vnde ibidem intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas gentiles faciebant in venerationem Deorum ſuorum, ideſt dæmonum. Ideoque prçmittitur. Non habebis Deos alienos coram me. Ipſi autem Deo vero (cùm ſit incorporeus) nulla imago corporalis poterat poni. Sed quia in nouo Teſtamento Deus factus eſt homo, poteſt ei effici imago & in illa adorari

Ad ſecundam reſpondetur, quòd Damaſc. bene dicit, quòd inſipientiæ ſummæ eſt, figurare quod diuinum eſt: in quantum, ſcilicet, diuinum; quia ſic, eſt incircumſcriptibilis, & infigurabilis, ſed non eſt hic quantum ad humanam naturam aſſumptam, ſecundùm quam figurabilis eſt. Vnde ipſe Damaſ. ſubiungit, quia Dominus propter viſcera miſericordie ſuę, factus eſt homo, & cum hominibus conuerſatus eſt, miracula fecit, paſſus eſt, crucifixus eſt: hæc ad memoriam hominum ſcripta ſunt. Quia uerò non omnes gratias noſcunt, nec lectioni vacant, Patres decreuerunt, velut quoſdam triumphos imaginibus deſcribere, ad velocem memoriam.

Ad tertiam dicendum, quòd introductio imaginum Eccleſia creditur ex traditione Apoſtolica emanaſſe. Apoſtoli quidem, ut inquit S. Tho. in 3. par.

familiari inſtinctu ſpiritus ſancti, quędam eccleſijs traditerunt ſecunda, quę nō reliquerunt in ſcriptis; ſed in obſeruatione eccleſię, per ſucceſsionē fideliū ſunt ordinata. vnde Apoſtolus dicit. 2. ad Theo. 2. State & tenete traditiones, quas, ſiue per ſermonem, ſiue ab ore prolatum, ſiue per epiſtolam, ſ. ſcripto tranſmiſſam &c. & inter huiuſmodi traditiones eſt imaginum introductio, & adoratio. vnde & B. Lucas dicitur depinxiſſe imaginem Chriſti, quę Romæ habitur; & etiam imaginem matris eius.

ARTIC. VIII.

Vtrùm imago Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ?

AD octauum videtur dicendum, q non, per c. venerabiles. de conſecr. diſt. 3. vbi in ſexta ſynodo. art. 6. dicitur. venerabiles imagines Chriſti non Deos appellant, neq; ſeruiunt eis, neq; ab eis expectant futurum iudicium: Sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum, venerantur eas, & adorant: Sed non ſeruiunt eis, cultu diuino, nec alicui creaturæ.

2 Præterea, Chriſto debetur adoratio latrię, ratione diuinitatis, non humanitatis. ergo imago Xpi, cū ſit eius, quantū homo, nō ad orabitur adoratione latrię.

3 Præterea, nobilior, & melior eſt imago diuinitùs impreſſa, quàm ab hominibus ſumpta. Sed imagini impreſſæ in anima rationali, non debetur adoratio latriæ. ergo minus imagini corporali.

4 Præterea, fortiùs eſt fugiendū ritus idolatriæ, quā legales cerimoniæ. Sed eccleſia fugit ritū cerimoniarū legaliū, ne videatur iudaizare. ergo pari ratione fugit ritum idolatriæ, ne videatur idolatrizare.

5 Præterea, in operibus gentilium non debemus cōmunicare, vt dicitur ad Epheſ. 5. Sed gentiles de hoc præcipuè inculpantur, quia adorant imagines, vt ad Rom. 1 ergo videtur, quòd imago Chriſti non ſit adoranda adoratione latriæ.

Sed contra facit, quod dicit Damaſc. lib. 3. ſent. quòd honor imaginis refertur ad prototypō, ideſt, exemplar. ergo idem eſt adorare imaginem, & eum, cuius eſt imago. Sed Chriſtus adorandus eſt cultu latriæ. ergo & eius imago S. Tho. 3. p. q. 25. art. 3 t.

Reſp. dicendum, quòd imago Chriſti adorāda eſt adoratione latriæ. Hanc concluſionem probat D. Bonauentura ſic. eandem reuerentiam exhibemus & exhibere debemus imagini beatæ Virginis, quam ipſi Virgini; & ſic de alijs ſanctis. ergo eadem reuerentia exhibenda eſt imagini Chriſti, quā ipſi Chriſto. Sed Chriſto exhibetur cultus latriæ. ergo & debet exhiberi imagini ſuæ. Pro declaratione veritatis huius quæſtionis, eſt notādum cum S. Tho. in 3. p. q. 25. art. 3. quòd, ſicut Philoſophus dicit in libro de memoria & reminiſcentia, duplex eſt motus animæ in imaginem. Vnus quidem in imaginem ipſam, ſecundum quod eſt res quædam. Alio modo in imagine, in quātum eſt imago alterius. Et inter hos motus hæc eſt differentia; quia primus, quo quis mouetur in imaginem, prout eſt res quædam, eſt alius à motu, qui eſt in rem. Secundus autem motus, qui eſt in imaginem, in quantum eſt imago, eſt vnus, & idem cum illo, qui eſt in rem. Sic igitur dicendum, quòd imagini Chriſti, in quantum eſt res quædam, puta, lignum ſculptum, vel pictum, nulla reuerentia exhibetur; quia reuerentia non debetur niſi rationali creaturæ. relinquitur ergo, quòd exhibeatur reuerentia ſolum in quantū eſt imago: & ſic ſequitur, quòd eadem reuerentia exhibeatur imagini Chriſti, & ipſi Chriſto. cùm igitur Chriſtus adoretur adoratione latriæ, conſequens eſt, quòd eius imago ſit adoratione latriæ adoranda.

Ad rationes in oppoſitū. Ad primā reſp. q ex tex. præſentis c. in quo dicitur, q Xpiani non dicunt imagines Deos; nec ſeruiunt eis ſicut Dijs; nec ſpem ſalutis ponunt in eis; Nec cultu diuino eis ſeruitur. non habetur aliud, niſi quod imagines non adorantur per ſe, aut pro ſe, ſiue ratione ſui; ſed ratione alterius. vnde honor eis exhibitus, trāſit in id, cuius ſunt imagines, ſicut in obiectū venerationis, & terminū intentionis adorantis, dicit. n Aug in li. 3. de Trinitate. Qui veneratur tale ſignum diuinitus, eius. n. ſignificationē, quā intelligit, non hoc veneratur, quod videtur, & tranſit; ſed id potiùs, quò. i. ad quod, talia cūcta referenda ſunt. Et iſto modo ſunt intelligenda dicta Doctorū Sāctorū, dicētiū, aliqn imagines nō eſſe adorādas: ſicut eſt viſus Gregorius dicere in c. rederi.

Ad ſecundā dicēdū, q adoratio latriæ debetur humanitati Xpi, licèt nō rōne ſui, ſed rōne diuinitatis, cui eſt vnita. Damaſc. dicit 3. lib. Adoratur autē caro Xpi, incarnato Deo verbo, Non pp ſeipſam; ſed pp vnitum, ſecundum hypoſtaſi, verbum Dei. Et idē habetur ſup illud Pſal. 98. Adorate ſcabellū pedū eius.

Ad tertia reſp. q nō eſt ſimile de imagine in creatura rōnali impreſſa, & de alijs i quia creaturæ rōnali debet reuerētia pp ſe ipsā. & ideo, ſi creaturæ rōnali, in quā eſt imago Dei impreſſa, exhiberetur adoratio latrie, poſſet eſſe erroris occaſio, vt ſi motus adorantis in homine ſiſteret, in quātum eſt res quædā, & nō referretur in Deum, cuius eſt imago; quod nō poteſt contingere de imagine ſculpta, puta, in materia ſēſibili.

Ad quartam dicendum, quòd eccleſia nullum ſeruat ritum idolatriæ, adorando imagines modo ſupra dicto. Non. n. adorantur adoratione ſui, ita quòd credatur aliquid diuinum eſſe in eis.

Ad quintā reſp. q Apoſtol' prohibet cōicāre operib. infructuoſis gētiū: cōicare autē vtilib. operibus eorū, Apoſtolus nō phibet. Adoratio autē imaginū eſt inter infructuoſa opa cōputāda, quātū ad duo, vt ait S. Tho. vbi ſup. Primò quidē, quantum ad hoc, q quidā eorum adorabant ipſas imagines, vt res quadā, credentes in eis aliquid diuinitatis eſſe, pp reſp ō ſa, q dæmones in eis dabāt, & alios mirabiles huiuſmodi effectus, Secundo, pp res, quarū erāt imagines. Statuerant. n. imagines aliquib. creaturis, quas in eis veneratione latriæ adorabant, & venerabantur. Nos autē adoramus adoratione latriæ imaginē Xpi, qui eſt verus Deus, nō propter ipſam imaginem, ſed propter rem, cuius imago eſt, ut dictum eſt.

DE CONSEC. DIST. IV.

COntinuari poteſt hoc pacto. Dictū eſt de ſacramento Euchariſtiæ, tāquā digniori, & conſummatiuo omnium ſacramētorū, vtpote de eo, in quo ſubſtantialiter continetur: à quo omnis aliorum ſacramentorū fontaliter ſanctificatio procedit, & virtus & de celebritate feſtorū, in quib. hoc ſaciam. frequentatur. Nunc agitur de ſacramento baptiſmi, quod eſt ianua ſacramentorum.

ARTIC. I.

Vtrum conueniens materia baptiſmi ſit aqua?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non, quia baptiſmus ſecundũ Dion. & Damaſc. habet vim illuminatiuam. Sed illuminatio maximè cõpetit igni. Ergo debet magis fieri in igne, quàm in aqua: pręſertim cùm dicatur Mat 3. Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne.

2 Præterea, in baptiſmo ſignificatur ablutio peccatorum. ſed multa alia ſunt ablutiua, quàm aqua, ſicut vinum, & oleum, & alia huiuſmodi. ergo etiam in his fieri poteſt; non autem in ſola aqua.

3 Prætetea, ſactamenta eccleſiæ fluxetunt de latete Chriſti pendentis in Cruce. ſed inde fluxit nõ ſolum aqua, ſed etiam ſanguis. ergo videtur, quòd etiam in ſanguine deberet fieri baptiſmus; quod conuenit cũ effectu baptiſmi, iuxta illud Apoc. 1. Lauit nos à peccatis noſtri in ſanguine ſuo.

4 Prætetea, Aug. & Beda dicunt, ꝙ Chriſtus, tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, vim tegeneratiuã, & purgatiuam cõtulit aquis. ſed non omnis aqua continuat cum aqua Iordannis, quam Chriſtus tetigit ſua carne. ergo videtur, ꝙ non omni aqua fieri poſſit baptiſmus. & ideo in quantum huiuſmodi, nõ eſt propria materia baptiſmi aqua.

5 Præterea, ſi aqua eſſet propria materia baptiſmi, non oporteret circa ipsã aliquid aliud fieri, ad hoc, ꝙ in ea baptiſmus fieret. ſed in ſolemni baptiſmo aqua exorcizatur, & benedicitur. ergo videtur, quòd aqua ſecundum ſe non ſit propria materia baptiſmi.

6 Præterea, ſi materia propria baptiſmi ſit aqua, aut aqua ſimplex, aut pura, aut aquæ mixtæ, & impuræ, non ſimplices. Non aqua ſimplex, quia apud nos non eſt aqua pura: lixiuium tñ, quod eſt aqua mixta, eſt materia huius ſacramenti. ergo videtur, quòd materia propria baptiſmi non ſit aqua.

Sed contra facit cap. 1. de conſec. diſt. 4. vbi Aug. ſuper Ioan. ꝙ eſt gl ord. in c. 3. dicit. Neceſſarium eſt viſibile ſacramẽntum aquę, ad ablutionẽ viſibilis corporis; ſicut neceſſaria eſt doctrina inuiſibilis fidei, ad ſanctificationẽ inuiſibilis animæ. Renaſcitur homo, ex aqua, viſibili ſacramento, & ſpiritu inuiſibili intellectu, vt ſymbolum baptiſmi viſibiliter accipiat, & ſpirituale intellectum ipſius ſymboli pficiat, vel ex aqua viſibili, & Spiritu ſancto. Prætetea dicitur Io. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei.

Reſp. dicendum, ꝙ ex inſtitutione diuina, aqua eſt propria materia baptiſmi: & ita ex inſtiturione diuina neceſſarium eſt baptiſmũ in aqua fieri. Huius autẽ inſtitutionis cõuenientia põt colligi ex multis, iuxta S. Thom. in 3. parte. q. 66. art. 3. Primùm quidẽ ex ipſa ratione baptiſmi, quę eſt regeneratio in ſpiritualẽ vitam, ꝙ maxime cõuenit aquę. vnde & ſemina, ex quibus generãtur omnia viuentia. ſ. plantæ, & animalia, humida ſunt, & ad aquam pertinẽt; ꝓpter quod philoſophi poſuerunt aquã oium rerum principiũ.

Secundò. quãrum ad effectus baptiſmi, quibus cõpetunt aquæ ꝓprietates, quę ſua humiditate lauant, ex quo cõueniens eſt ad ſignificandũ ablutionẽ peccatorum, ſua frigiditate etiã tẽperat ſuperfluitatẽ calorum; & ex hoc cõperit ad mitigandã cõcupiſcentiã fomitis, ſua diaphonitate eſt ſuſceptiua luminis; vnde comperit baptiſmo in quantum eſt fidei ſacrm.

Tertiò, quia cõuenit ad repræſentãdum myſteria Xp̃i, quib. Iuſtificamur. Vt. n. dicit Chiſoſt. ſup illud Io. Niſi quis renatus &c. Sicut in quodã ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, & deinde nouus rurſum aſcendit.

Quatrò, rõne ſuę cõmunitatis, & abundãtiæ eſt cõueniens materia neceſſitati huius ſacramenti: poteſt enim vbique de facili haberi.

Ad rationes. Ad primã dicẽdum, ꝙ illuminatio ptinet ad ignẽ actiuè; ille autẽ, qui baptizat, nõ efficit illuminãs, ſed illuminatus p fidẽ, quæ eſt ex auditu, ad Roma. 10. & ideo magis cõpetit aqua baptiſmo, q̃ ignis. Quod aũt dr̃. Baptizabit uos in ſpiritu, & igne. põt p ignem, vt Hier. dicit, intelligi Spiritus ſanctus, qui ſup diſcipulos in igneis linguis apparuit, vt dicitur Act. 2. Vel p ignẽ põt intelligi tribulatio, ut Chriſ. dicit ſup Mat. quia tribulatio peccata purgat, & cõcupiſcentiã diminuit. Vel quia, vt Hilarius ſup Mat. baptizatis ĩ ſpiritu ſãcto, reliquũ eſt cõſumi igne iudicij.

Ad ſecundã dicẽdum, ꝙ vinum, & oleum nõ cõueniente ſumunt ad vſum ablutionis, ſicut aqua, nec ita pfectè abluunt; quia ex illorum ablutione cõtrahuntut aliquæ ſordes; ꝙ non cõtingit de aqua. illa etiã non ita cõiter, & abundanter habentur, ſicut aqua.

Ad tertiam dicẽdum, ꝙ ex latere Xp̃i fluxit aqua ad abluẽdum; ſanguis autẽ ad redimendum. & ideo ſanguis cõpetit ſacramẽto eucharistiæ; aqua autẽ ſacramẽto baptiſmi; quę tamen habet uim ablutiuam ex virtute ſanguinis Chriſti.

Ad quartã dicendum, ꝙ uirtus Xp̃i deriuata eſt ad omnem aquam: non propter continuitatem loci, ſed ꝓpter ſimilitudinem ſpeciei. Vnde dicit Aug. in quodam ſerm. Epiphaniæ, quòd de Saluatoris baptiſmate fluxit, & tanq̃ fluuius fontiũ venas impleuit.

Ad quintã dicendũ, ꝙ illa benedictio, quæ adhibetur aquę, nõ eſt de neceſſitate baptiſmi, ſed ptinet ad aliq̃ ſolẽnitatẽ, p quã excitat deuotio fideliũ, & impedit aſtutia dęmonis, ne impediat baptiſmi effectũ.

Ad ſextã dicendum, ꝙ propria materia baptiſmi, eſt aqua pura, & ſimplex. Purã autẽ, & ſimplicẽ dico, quæ eſt citra mixtionem aquæ, ſalua ſpecie aquę. Pro quo notandum cum S. Thom. in 3. par. ꝙ aqua ſuam puritatem; & ſimplicitatem põt amittere dupliciter. Vno modo p mixtionẽ vnius corporis alterius. Alio modo p alterationem. Vtrumq; autem horum põt fieri dupliciter. ſ. p artem, & p naturã. Ars autem deficit ab operatione naturæ; quia natura dat formã ſubſtantialem; ꝙ ars facere non põt; ſed omnes formę artificiales ſunt accidentales; niſi fortè apponendo ꝓprium agens ad ꝓpriã materiã, ſicut ignem cõbuſtibili, p quem modum à quibuſdã quædã animalia p putrefactionem generãtur: Quæcunq; igit tráſmutatio circa aquã facta eſt p artem, ſiue cõmiſcendo ſiue alterando, nõ trãſmutatur ſpecies aquæ. vnde in tali aqua põt fieri baptiſmus. niſi fortè aqua admiſceatur p artẽ in tã parua quãtitate alicui corpori, ꝙ cõpoſitum magis ſit aliud, quã aqua: ſicut lutum magis eſt terra, q̃ aqua. Sed trãſmutatio, quæ fit à natura, quandoq; quidem ſpeciẽ aquæ ſoluit; & hoc fit qñ aqua perficitur per naturam de ſubſtantia alicuius corporis mixti; ſicut aqua conuerſa in liquorem uuæ, eſt

vinum

tinum. Vnde non habet ſpeciem aquæ. Aliquã aũt. ſi ſit per naturam trãſmutatio aquę ſine ſolutione ſpeciei, & hoc tam per alterationem, ſicut patet de aqua fluminis turbida, ex permiſtione terreſtriũ partium. Sic igitur dicendum eſt, ꝙ in qualibet aqua qualitercunq; trãſmutata, dũmodo nõ ſoluatur ſpecies aquę, poteſt fieri baptiſmus. Ex quibus corrollariè ſequuntur aliqua. Primò, ꝙ cùm tranſmutatio ſit, quæ fit in aqua maris, & in alijs aquis, quæ penes nos ſunt, nõ ſit tãta, quæ ſoluat ſpeciem aquæ, quòd in huiuſmodi aquis poteſt fieri baptiſmus.

Secundò, ex eadẽ ratione ſequitur corollariè, ꝙ in lixiuio & in aquis ſulphureorũ balneorũ poteſt fieri baptiſmus. Patet, quia tales aquæ non incorporantur per artẽ, vel naturã aliquibus corporibus miſtis; ſed ſolã alterationẽ quãdã, recipiũt, ex hoc, ꝙ trãſeũt per aliqua corpora. excepit tñ Alb. Magnus lixiuiũ, quod multã hẽt admiſtionẽ acutorũ corporũ: quia in tali, ſicut nec in brodio pingui, nec in vrina, nec in ceruiſia poteſt fieri, vt inquit, baptiſmus.

Tertiò, ex eiſdem ſequitur corollariè, quòd cum aqua roſacea ſit liquor à roſa reſolutus, in ea non poteſt fieri baptiſmus: & eadem ratione, nec in aquis alchimicis; ſicut nec in uino.

Et ſi quis diceret, ꝙ in aquis pluuialibus, quæ per ſubtilitatem vaporũ generantur, fit baptiſmus, quare ergo ſimiliter non in aquis alchimicis, quæ generantur etiã à corporib. aliquibus, & in aqua roſacea, quæ generatur per ſubtiliationem à roſis?

Reſp. ꝙ non eſt ſimile, nec eadem ratio de illis, & de aquis pluuialib. quę generantur pro maiori parte ex ſubtiliatione vaporũ reſolutorũ ex aquis: minimum autẽ eſt ibi de liquoribus corporum miſtorum, quæ tñ per huiuſmodi ſublimationẽ, virtute naturæ, quę eſt fortior arte, reſoluũtur in verã aquã, ꝙ ars facere non poteſt. vnde aqua pluuialis nullã naturam retinet alicuius corporis miſti, quod de aquis roſaceis, & de aquis alchimicis dici non poteſt.

ARTIC. II.

Vtrùm fides neceſſariò requiratur ad baptiſmum?

1 AD ſecundum videtur dicendum, ꝙ nõ, quia baptiſma ad virtutes ſe habet tanquam primum ſacrm: quia imprimẽdo characterem diſponit ad fidem, ſed primum poteſt eſſe ſine posteriori, ergo ſacramentum baptiſmi eſt integrum cum defectu fidei.

2 Præterea, cùm nobilior ſit charitas, q̃ fides, & efficatior ad merendum, ſi baptiſmus habet efficaciam ab aliqua virtute, potius videtur, quòd debeat habere à charitate, quàm à virtute fidei.

Sed contra facit, quòd dicitur in textu ſupra art. proximo citato, & quod dicit Ambroſius, quòd baptiſmus eſt ſacramentum fidei. ſi ergo deeſt fides, de eſt illud S. Thom. 3. p. q. 68. artic. 8.

Reſpondeo dicendum, quòd fides neceſſaria eſt ſacramento baptiſmi, quæ concluſio probatur, quia omnia ſacramenta habent virtutem à fide, quia ſicut Aug. ſuper Ioan. ait, verbum Dei perficit ſacramentum, nõ quia dicitur, ſed quia creditur. Ratio autem neceſſitatis, & cõgruitatis fidei reſpectu omnium ſacramẽtorum generaliter, & reſpectu baptiſmi ſpecialiter, ſumitur ſic, ſecundum D. Bonauenturam in 4. diſt. 3 ratio autem neceſſitatis, eſt. quoniam in fide eſt prima ratio viuendi, & prima ratio eleuandi ſupra naturam, propter quam rationem viuendi neceſſaria eſt fides in ſacramentis: quoniam gratia ſacramentalis cõparatur ad virtutem paſſionis, vt ad meritum, & ad virtutem Trinitatis, ſicut ad principium, & effectiuum. Ad hoc autem, quòd virtus paſſionis magis operetur, & diſponat in ſacramentis, quã alibi, neceſſe eſt, quòd aliquo modo copuletur huiuſmodi ſignis: hoc autem nõ poteſt eſſe ſine eo, in quo eſt prima vnio; & hoc eſt fides, per quam meritum fit mẽbrorum: dum enim credimus, quæ pro nobis paſſus eſt, meritum Chriſti fit eccleſiæ, ſic ad hoc quòd virtus diuina ſpecialiter influat, & mirabiliter ſupra naturam, neceſſaria eſt fidei virtus, in qua eſt prima ratio eleuandi potentiam ſupra naturam: & hæc eſt fides, unde ei maximè attribuitur virtus faciendi miracula. Ratio autem congruẽtiæ eſt, quia ſicut ſacramẽta dicunt quoddã velamẽ gratiæ interioris, quod tamen aliquo modo illuminat, ſic fides velamẽ dicit futuræ contemplationis, & viſionis; & tamen hoc velamẽ potius eſt illuminationis, quàm obſcurationis. & rurſus, ſicut in ſacramentis eſt aliquid miſticum, & aliquid gratuitum, ſic aliquid in fide reſpicit non tantùm intellectum, ſed etiam affectum. Hæc igitur eſt rõ generalis, quare fides eſt neceſſaria in omnibus ſacramentis; ſed ſpecialiter appropriatur baptiſmo, quoniam baptiſmus eſt primus inter ſacramenta, & ianua ſacramentorum, ſicut fides eſt ianua omnium virtutum. Et rurſus, quia in hoc ſacramẽto magis explicitè eſt profeſſio fidei, quàm in aliquo alio ſacramento. Et ex hoc patet cuius articuli fidei ſit neceſſaria fides. ſ. paſſionis, à qua eſt meritum, & trinitatis, quæ eſt principium effectiuum.

Ad Rationes. Ad primam reſp. quòd quamuis baptiſmus ſit primus ad virtutes, reſpectu ſuſcipiẽtis, non tamen reſpectu eccleſiæ, in qua ſuſcipitur ſacramentum.

Ad ſecundam, qua arguebatur de charitate, patet reſponſio ex dictis. Ratio enim non procedit: tum quia charitas non ita congruit, ſicut fides, rationibus ſupradictis. Tum quia fides eccleſię vera non eſt ſine charitate.

ARTIC. III.

Vtrum baptiſmus ſit de neceſſitate ſalutis?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non, quia per Chriſtum non eſt hominibus arctata via ſalutis, ſed ante Chriſti aduẽtum poterant homines ſaluari, ſine ſacramento baptiſmi, ergo etiam poſt Chriſtum.

2 Pręterea, baptiſmus vr̃ maxime inſtitutus in remedium ſalutis, & maxime in remedium peccati originalis, ſed ille, qui eſt baptizatus cum non habeat originalem peccatum, non videtur, quod poſſit trãſfundere in prolem, ergo filij baptizatorum non videntur eſſe baptizandi ad conſecutionem vitæ æternæ.

3 Præterea, baptiſm. dat ad hoc, ꝙ aliqs p gr̃m mũdetur, ſed hoc cõſequuntur illi, qui ſunt ſanctificati in vtero ſine baptiſmo, ergo non omnes tenentur ad ſuſcipiendum baptiſmum.

Sed cõtra facit c. nõ poteſt de cõſecr. diſ. 4. vbi Io. Chryſ. dicit, nõ põt quis gratiam vitæ cæleſtis acquirere, niſi prius purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per pœnitentiæ confeſſionem, per donum baptiſmi ſalutaris Domini, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Itẽ facit illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Reſp. dicendũ, quòd oẽs, qui gratiam vitæ cœleſtis, & gloriam conſequi volunt tenentur nunc ad ſuſceptionem baptiſmi, quę concluſio probatur ſic iuxta S. Tho. in 3. parte q. 68 art. 1. quia ad illud homines tenentur, ſine quo ſalutem conſequi nõ poſſunt, manifeſtum eſt autẽ, quod nullus ſalutẽ põt conſequi niſi per Chriſtum, vnde & Apoſtolus dicit ad Rom. 5. ſicut per vnius delictum in oẽs homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiã in omnes homines in iuſtificationem vitæ: ad hoc autem datur baptiſmus, vt aliquis p ipsũ regeneratus incorporetur Chriſto, factus membrũ ipſius. vnde dicitur ad Gal. 3. quicũq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. vnde manifeſtum eſt, quod oẽs ad baptiſmum tenentur, & ſine eo non poteſt eſſe ſalus hominibus.

Ad rationes. Ad primã dicẽdũ, quòd nũquã hoĩes potuerunt ſaluari, etiam ante Chriſti aduentũ niſi fierent mẽbra Chriſti, quia vt dicitur Ac. 4. nõ eſt aliud nomen datũ hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. ſed ante Chriſti aduẽtũ homines Chriſto incorporabantur, per fidẽ futuri aduẽtus, cuius fidei ſignaculũ erat circuncisio, vt Apoſtolus dicit ad Ro. 4. antequã vero circũciſio inſtitueretur, ſola fide, vt Greg. dicit cũ ſacrificiorũ oblatione, quib. ſuã fidẽ antiqui patres profitebantur, homines Chriſto incorporabantur. poſt aduentũ etiã Chriſti homines per fidem Chriſto incorporãtur ſm̃ illud ad Epheſios 3. habitare Chriſtũ per fidem in cordibus veſtris. ſed alio ſigno manifeſtatur fides rei iam pręſentis, quàm demõſtrabat quãdo erat futura: ſicut alijs verbis ſignificatur preſens pręteritũ, & futurũ, & ideo licet ipſũ ſacramentum baptiſmi, nõ ſemper fuerit neceſſariũ ad ſalutem, fides tamen, cuius baptiſmus ſacramẽtũ eſt, ſemp neceſſaria fuit. Poſtea vero facta inſtitutione, & diuulgatione baptiſmi, factũ eſt ipſum ſacramẽtum baptiſmi neceſſarium ad ſalutem.

Ad ſm̃ dicẽdũ, quòd illi, qui baptizati renouãtur per ſpiritũ ſanctũ, corpus tamẽ remanet ſubiectũ vetuſtati peccati, ſm̃ illud ad Ro. 8. corpus quidẽ mortuũ pp peccatũ, ſpũs vero viuit propter iuſtificationẽ, vnde Aug. lib. 6. c. 6. probat cõtra Iulianũ, ꝙ non baptizatur in homine quicquid in eo eſt, infra eadem diſt. ca. qui in maternis. manifeſtum eſt autem, quod homo non generat generatione carnali, & ideo filij baptizatorum cum peccato naſcuntur originali: vnde indigent baptizari.

Ad tertiã dicẽdũ, quòd illi, qui sũt sãctificati in vtero, cõſequũtur quidẽ grãm emundãtẽ à peccato originali, nõ tñ ex hoc ipſo cõſequũtur characterẽ, quo Xp̃o cõfigurẽtur, & ꝓpter hoc ſi aliqui, qui nũc sãctificarẽtur in vtero, neceſſe eſſet eos baptizari, vt p ſuſceptionem characteris, alijs membris Chriſti conformarentur.

ARTIC. IIII.

Vtrum neceſſario requiratur fides offerentis ad hoc, quod baptiſmus paruulis proſit.

1 AD quartũ videtur dicẽdũ, quòd ſic, per c. illud. de cõſecr. di. 4. vbi Aug. de lib. arb. li. 3. c. 23. dicit. piè recteq; creditur prodeſſe paruulo fides eorũ, à quibus conſecrandus offertur.

2 Præterea, ad Epheſ. 4. dicitur. vnus Dñs, vna fides unũ babtiſma. ex quo ordine deſignatur, ꝙ vnitas fidei pręcedit vnitatẽ baptiſmi, ergo & baptiſmus ad hoc, ꝙ ſit paruulis efficax baptizatis, requiritur fides, ſed non in paruulis, quia illi credere non poſſunt, ergo uel in conferentibus, vel in offerentibus.

3 Præterea, ſecundũ Damaſce. baptizatis datur grã ſecundũ proportionẽ fidei, ſed nõ paruulorum, cum illi nullã habeãt ante baptiſmum, ergo offerentium, uel conferentium ſacramentum.

Sed cõtra facit, quod dicit Aug. ſcribẽs ad Bonifacium, eſto quod parentes ducãt filios ſuos per ignem nihil eis obeſt eorum infidelitas.

Reſp. dicẽdum, quòd nõ eſt neceſſarium, ꝙ offerẽs habeat fidẽ. Probatur iſta cõcluſio, quia poteſt cõtingere, ꝙ tã qui baptizat, quàm qui offert, ſit infidelis, & tunc ſi neceſſaria eſſet eorum fides, euacuaretur effectus baptiſmi, ꝙ nõ eſt verũ. vnde fides offerẽtiũ, quę hic paruulis dicit vtilis à Beato Aug. nõ intelligitur perſonalis fides eorũ, niſi pro quãto fides eorũ eſt eccleſię, quã ipſi tenentur habere, Hęc. n. neceſſaria eſt, vt baptiſmus in aliquo habeat efficaciã ſalutarẽ, ſicut circa principium c. hui. di. dictũ eſt. vnde S. Tho. in 4. di. 6. dicit, Nõ requirit fides perſonalis offerentiũ paruulũ ad baptiſmum, nec alicuius perſonę determinatę, ſed ſolum fides eccleſię militãtis, quã nõ eſt poſſibile deficere totaliter, hoc Deo ordinãte, qui dicit Mat. vlt. ecce vobiſcũ ſum uſq; ad cõſummationẽ ſęculi. ſi tñ deficeret, ſuppleret illud, ꝙ de fide remãſit in eccleſia triũphãte. ſ. viſio. nec offerẽs puerũ in perſona ſua dicit, credo, ſed in perſona pueri, vt ſit ſenſus, credo .i. ſacramẽtũ fidei præſto ſum recipere. Cõcordat per omnia magiſter Alexander de Ales. in 4.

Ad rationes. ad primã reſp. quòd per fidẽ offerẽtiu intelligit Aug. fidẽ eccleſiæ, maxime cum offerentes non illos ſolos dicat, quorũ paruuli geſtãtur ad baptiſmũ, ſed vniuerſitatẽ ſcõrum, vt ipſe in epiſt. ad Bonifacium dicit. Ab oĩs. n. inquit rectè offerri intelligũtur paruuli, quib. placet, ꝙ offerant, & quorum indiuidua charitate ad cõmunionẽ ſancti ſpũs admittuntur. & ſic, ergo in fide eccleſiæ miniſtratur baptiſm⁹ paruulis, & talis fides, indubitãter eis prodeſt, quia eius uirtute efficaciam habet in eis.

Ad ſm̃ pariter reſp. negando cõſequentiã, quia licet in perſonis, quæ offerunt, vel adſunt in baptiſmo nõ eſſet fides, nihilominus in fide eccleſię tribuitur. Secundo dr̃, ꝙ offerẽs habeat fidem eccleſiæ, & ita illorum fides in quantum eccleſiæ fides eſt, prodeſt paruulis.

Ad tertiam dicendũ, quòd Damaſce. loquitur de fide eius qui baptizat adultus. ibi. n. ſm̃ ꝓportionẽ

gratiæ

gratiæ fidei, eſt proportio gratiæ virtutũ, vt inquit Alexander de Ales.

ARTIC. V.

Vtrum ſacramentum baptiſmi conferat gratiam & virtutes?

1 AD quintum videtur dicendum, quod non, quia ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant, ſed per baptiſmum figuratur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam, & virtutes, ergo &c.

2 Præterea, illud quod iam aliquis ſuſcepit, nõ indiget iterum ſuſcipere, ſed aliqui accedentes ad baptiſmum, iam habent gratiam, & virtutes. Act. 10. vbi vir quidã erat in Cæſarea, nomine Cornelius Cẽturio cohortis, quæ dicitur italica, religioſus, & timens Deum, qui poſtea à Deo baptizatus eſt, non ergo per baptiſmum confertur gratia, & virtutes.

3. Præterea, virtus eſt habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd ſit qualitas difficile mobilis à ſubiecto, per quã aliquis faciliter, & delectabiliter operatur, ſed poſt baptiſmum remanet in homine pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & conſequitur difficultatẽ quis ad bonũ, quod eſt actus virtutis. ergo p baptiſmũ nõ cõſequitur q̃s gratiã, & virtutes.

Sed contra facit c. per aquam. de conſecr. diſt. 4. vbi Ambr. lib. 1. de ſacram. c. 4. & ſeq. dicit. per aquam baptiſmi trãſitus eſt à terrenis ad cæleſtia. Hoc eſt .n. Paſcha. i. tranſitus eius, tranſitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiã, ab inquinamento ad ſanctificationem, qui per hunc fontem tranſit non moritur, ſed reſurgit. S. Tho. 3. p. 69. art. 4.

Reſpon. dicendum, quòd per baptiſmum confertur gratia, & virtutes, quæ concluſio probatur, primo per illud, quod ad Titum 3. dicit Apoſtolus, ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis. i. per baptiſmum, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nobis abunde. i. ad remiſſionem peccatorũ, & copiam virtutum, vt gl. ibidem exponit, ſic ergo in baptiſmo datur gratia ſpiritus ſancti, & copia virtutum. quod ſecundo, ratione oſtẽditur, ex illo, quod beatus Aug. dicit in li. de baptiſmo paruulorũ, & habetur de cõſ. diſt. 4. ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporẽtur, vt mẽbra eius, ſed à capite Xp̃o in omnia mẽbra eius gratiæ, & virtutis plenitudo deriuatur. ſecundum illud Ioan. 1. de plenitudine eius nos omnes accepimus, ergo manifeſtum eſt, quod per baptiſmum aliquis conſequitur gratiã, & virtutes. hoc etiam eſt determinatum per Clem. 1. extra. de ſumm. trin. & fi. ca.

Ad rationes in oppoſitũ. Ad primã dicẽdũ, quòd ſicut aqua baptiſmi per ſuã ablutionẽ ſignificat emũdationẽ culpę, & p ſuum refrigeriũ ſignificat liberationẽ à pęna, ità p naturalẽ claritatẽ ſignificat ſplendorẽ gratię, & virtutũ, & ita ratio non procedit.

Ad ſecundã reſp. negãdo conſequẽtiã, & ratio eſt, q̃a licet, ſicut dictũ eſt, remiſſionẽ peccatorũ aliquis cõſequitur ante baptiſmũ, ſm quod habet baptiſmũ in voto, vel explicitè, vel implicite, tamen cũ realiter ſuſcipit baptiſmũ, fit plenior remiſſio quãtũ ad liberationẽ à tota pęna, & ita etiã ante baptiſmũ Cornelius, & alij conſequuti ſunt gratiã, & virtutes per fidẽ Chriſti, & deſiderium baptiſmi, implicitè, vel explicitè. Poſt modum tamen in baptiſmo maiorem copiam gratiæ, & virtutum conſequuntur, vnde ſuper illud Pſal. 22. ſuper aquam refectionis educauit te: dicit gl. per augmentum virtutis, & bonæ operationis educauit me in baptiſmo, & ita per baptiſmum confertur gratia, & virtutes, vt in paruulis, vel ad minus augmentum gratię, & virtutum, vt in quibuſdam adultis.

Ad tertiã dicẽdũ, negando conſequentiã, quia & ſi difficultas ad bonũ, & pronitas ad malũ inueniatur in baptizatis, hoc nõ eſt pp defectũ habitus virtutũ, ſed propter cõcupiſcentia, quę nõ tollitur in baptiſmo, ſicut tamen per baptiſmum diminuitur vtrunq; iſtorum, ne homo ab his ſuperetur.

ARTIC. VI.

Vtrum baptiſmum habuerit virtutem in contactu carnis Chriſti in baptiſmo, vel à paſſione eius?

1 AD ſextum videtur dicẽdũ, quòd non habuerit virtutem à contactu, neque à paſſione Chriſti. à contactu, quia eſto, quod Chriſtus non fuiſſet baptizatus, virtute paſſionis eius deleretur culpa, nõ ergo habuit efficaciã à cõtactu Xp̃i.

2 Præterea, arg. quod nec etiã à paſſione eius habuerit efficaciã, quia, vt dicit Aug. ſuper Ioan. verbum, prout erat in principio apud Deum, viuificat animas ſecũdum autem, quod caro factũ eſt, viuificat corpora, ergo baptiſmus non à paſſione Chriſti hanc virtutem accepit.

3 Præterea, baptiſmus ordinatur ad hominis iuſtificationẽ 1. Cor. 6. abluti eſtis, & ſanctificati eſtis, ſed iuſtificatio attribuitur reſurrectioni. ad Ro. 4. reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, ergo nõ à paſſione, ſed à reſurrectione efficaciam habuit, facit ca. proprie. de conſecr. diſt. 4.

4 Præterea, virtus baptiſmi ex fide pendere dicitur c. 1. de conſecr. diſtin. 4. Sed fides noſtra non ſolum reſpicit paſſionẽ Chriſti, ſed & alia miſteria, ergo nõ hẽt virtutẽ ſui à paſſione tãtũ, ſed ab alijs miſterijs.

Sed contra facit c. Numquam de conſecr. diſt. 4. vbi Aromatius in Mat. 6. Nunquã aquę baptiſmi purgare peccata credentium potuiſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent, & in c. proprię. de conſecr. diſt. 4. vbi Leo Papa in epiſt. 4 cap. 3. dicitur, ꝓprie in morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmi nouã creaturam condidit ex vetere, vt in renaſcentib. & mors Chriſti operetur, & vita, dicente beato Paulo Apoſtolo ad Rom. 6. An ignoratis quia quicũq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, cõſepulti .n. ſumus cum illo per baptiſmum in mortem.

Reſp. dicẽdũ, quod baptiſmꝰ quodãmodo recipit virtutẽ, & ex cõtactu carnis quaſi incohatiue, q̃a tũc conſtituta eſt aqua in ſpecie inſtrumenti iuſtificationis animarũ, & ex paſſione Chriſti, quaſi cõpleta. Pro quo notandum, quod cum baptiſmus, ſicut cætera ſacramenta agunt, niſi per modum inſtrumenti, inſtrumentum autem non recipit virtutem, niſi ſecundum quod principali agenti continuatur, vt uirtus eius quodammodo inſtrumentum, transfun-

transfundatur. Principale autem agens ad iuſtificationem eſt Deus, ſicut cauſa efficiens, & paſſio Chriſti ſicut meritoria. Huic autem cauſæ continuatur ſacramentum per fidem eccleſiæ, quæ inſtrumentũ refert ad principalem cauſam, & ſignum ad ſignificatum, & ideo efficacia ſacramentorum, uel virtus, eſt ex tribus. 1. ex inſtitutione diuina, ſicut ex principali cauſa agente ex paſſione Chriſti, ſicut ex cauſa prima meritoria, ex fide Chriſti, ſicut ex continuante inſtrumentum principali agenti, & ita per conſequens dicendum de efficacia, & virtute baptiſmi.

Ad orationes. Ad primum dicendum negando conſequentiam, quia licet iſto caſu dato baptiſmus ex contractu carnis Chriſti non diceretur, quòd baptizato Chriſto non habuerit illam aliquo modo, ſicut dictum eſt, vel dicatur, quod licet habuiſſet æque ſufficienter, non tamen ita conuenienter.

Ad ſecundam reſpondetur, negando conſequentiam, quia licet verbum, ſecundum quòd erat in principio apud Deum. 1. ſecundum, quod Deus viuificat animas, ſicut agens principale caro tamẽ eius, & miſteria in ea perpetrata operantur inſtrumentaliter ad animæ vitam, & etiam corporis.

Ad tertiam dicendum, quòd iuſtificatio attribuitur reſurrectioni, & paſſioni, licet differenter. Reſurrectioni quidem ratione termini ad quem, qui eſt nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur autem paſſioni ratione termini à quo ſ. quantum ad remiſſionem culpæ, & ſic intelliguntur authoritates inductæ.

Ad quartam dicendum, quod fides dat efficaciã baptiſmo, & alijs ſacramentis, in quantum cauſæ principali ea quodammodo continuat, vt dictũ eſt. Et quia virtus ſacramentorum, ſpeciali modo, pertinet ad paſſionem ipſius, ideo per fidem paſſionis ſpecialiter liberantur homines à peccatis, ſecundum illud ad Rom. 3. quem propoſuit propitiatorem per fidem in ſanguine eius, & ideo virtus baptiſmi, & aliorum ſacramentorum, quæ ordinantur ad tollendum peccata, præcipuè eſſe ex fide paſſionis Chriſti dicitur.

ARTIC. VII.

Vtrum conuenienter aſſignentur duo tempora ad baptiſmum ſolemne ſ. ſabbatum Paſchæ, & Pentecoſtes?

1 AD ſeptimum videtur dicendum, quòd non, quia vbi maius eſt periculum ibi citius ſuccurrendum eſt, ſed homo propter fragilitatem naturę ſemper eſt in periculo vitæ, ergo ad ſuſcipiendum baptiſmum non debet expectari aliquod tempus determinatum, ſed ſtatim baptizari debet.

2 Præterea, homo regeneratur in filium Dei per baptiſmum, ergo conuenienter in die natiuitatis in ſtitui deberet.

3 Præterea, baptiſmus Chriſti contulit vim regeneratiuam aquis, in die epiphaniæ, quo baptizatus fuit, ergo tunc precipue deberet homo baptizari.

4 Præterea, baptiſmus habuit efficaciam à paſſione Chriſti, ergo eo die deberet celebrari baptiſmus.

Sed contra facit cap. duo tempora de conſecr. diſt. 4. vbi Leo Papa vniuerſis Epiſcopis per Siciliam cõſtitutis in epiſt. 4. cap. 5. Duo tempora idest Paſcha & Pentecoſtes ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè ſunt prefixa.

Reſpon. dicendum, quòd conuenienter hæc tempora ordinata ſunt. ſ. ſabbatum Paſchæ, & Pentecoſtes ad baptiſmum celebrãdum ſolemniter pro quo tamen conſiderandum eſt iuxta S. Thom. in 4. diſt. 6. quòd in baptiſmo duo conſiderantur. ſ. ſubſtantia ſacramenti, & ſolemnitas, & quantum ad ſubſtantiam ſacramenti non eſt aliquod tempus determinatum ad baptiſmum, immo qualibet die, & qualibet hora, baptiſmus celebrari poteſt. Sed ſolemnis baptiſmus in eccleſia habet tẽpus deputatũ, ſcilicet duplex ſabbatũ, de quo in litera dicitur. Cuius ratio eſt, quia baptiſmus habet efficaciam ex duobus ſcilicet ex virtute ſpiritus ſancti, & ideo in uigilia Pentecoſtes celebratur ſolemniter baptiſmus. Item ex paſſione Chriſti, cuius morti aliquis configuratur per baptiſmum, quaſi ſepultus Chriſto in mortẽ, vt dicitur ad Rom. 6. & ideo celebratur ſolemniter in die ſepulturæ Chriſti. ſ. in vigilia Paſchę.

Ad rationes ad primam dicendum, quòd in neceſſitate non oportet expectare iſta duo tempora, quæ neceſſitas quadruplex eſt, vt habetur 1. ad diſt. ca. hi qui. Prima eſt cauſa munitionis, vt ſi rex obſidet aliquam ciuitatem, vel oppidum, tunc. n. pueri illius loci baptizari debent, ne inbaptizati decedant. Secũda eſt gentilium perſecutio. Tertia eſt naufragium. Quarta ęgritudo per infirmitatem naturæ, qui facile diſſolui poteſt, & ob hanc cauſam ſingulis diebus, & horis fit baptiſmus, non ſolemnis, vt dicitur infra ad diſt. c. cathecuminis, quod de cathecumenis baptizandis aliud decretum eſt, vt in Paſchali feſtiuitate, vel Pentecoſtes veniant ad baptiſmum, cęteris autem ſolemniter tribus infirmi tantum debent baptizari, & quia pueri, qui infirmi computantur, propter naturæ imbecillitatem, & propter periculum damnationis, à qua non poſſunt aliter liberari, Ideo nunc cum ipſi pueri baptizantur, vt in pluribus, non expectantur hæc duo tempora, ſicut in adultis expectari ſolent.

Ad ſecundam dicendum, quòd in feſto natiuitatis recolitur natiuitas Domini ſecundum carnem. Nos autem nõ efficimur fratres eius natiuitate carnis, ſed ſpiritus, ideo non oportet, quod tunc baptiſmus celebretur.

Ad tertiam, dicendum quòd per baptiſmũ Chriſti eſt tantum materia præparata ad actum baptiſmi, ſed virtus agens in baptiſmo eſt, miſterium paſſionis Chriſti, & uirtus ſpiritus ſancti. Et quia agens in omnibus eſt principalius, quam materia, ideo potius in duobus determinatis temporibus baptiſmus celebrari debet, quam in epiphania, ideo non eſt inſtitutum celebrari baptiſmum in die illa, ut excluderetur quorundam error, qui dicebant nunquam baptiſmũ poſſe conferri, niſi illa die, qua Dominus baptizatus eſt.

Ad quartam dicendum, quòd homo in baptiſmo

configura-

configuratur paſsioni Chriſti, per modum cuiuſdam conſepeliationis, vt Apoſtolus dicit, & ideo die ſepulturæ conuenientius fit, quàm in die paſſionis,

ARTIC. VIII,

Vtrum baptiſmus Ioannis contulit gratiam?

1 AD octauum videtur dicendum, quòd ſic, erat enim Ioannes baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum Matt.3.ſed remiſſio peccatorum non fit ſine gratia,ergo conferetur gratiam.

2 Præterea, dicit Damaſcenus purgat Ioannes ſpiritum per aquam, ſed purgatio ſpiritualis non fit ſine gratia, ergo ille baptiſmus gratiam contulit.

3 Præterea, dicit Auguſtinus contra donatiſtas ita, credam Ioannem baptizaſſe in aqua in remisſionem peccatorum, vt ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, ſed huiuſmodi ſpes non poteſt eſſe ſine gratia, ergo ille baptiſmus conferebat gratiam.

4 Præterea, baptiſmus Ioannis propinquior fuit baptiſmo Chriſti,quàm circũciſio, ſed illa contulit gratiam,ergo & iſte.

5 Præterea,ſacramẽtum non inſtituitur,niſi ad cauſandum gratiam,vel ſignificandum, ſed per gratiam ſacramenta veteris legis ſufficienter erant ſignificata, ſi ergo baptiſmus Ioannis gratiam non contulit, pro nihilo inſtitutus fuit.

Sed contra facit c.proprie.de conſecrat.diſt.4.vbi Leo Papa epiſt.4. c. 3. dicit baptiſmum Ioannis non pertinuiſſe ad virtutem, qua per ſpiritum ſanctum homines renaſcantur;& in Conc.Trid. Seſſ.7.de baptiſmo. ſi quis dixerit baptiſmum Ioannis habuiſſe eandem vim cum baptiſmo Chriſti Anathema ſit.S. Thom.3.par.q 38.art.3.

Reſp,dicendum,quod baptiſmus Ioannis non cõferebat gratiam,quæ concluſ.tripliciter probatur,

Primo authoritate ipſius Ioannis, qui ait Mat. 3. ego baptizo vos in aqua,ille autem baptizabit vos in ſpiritu ſancto,ex quo arguitur ſic.Gratia per aquam, eſt remiſſio peccatorum, quæ non datur niſi per ſpiritum ſanctum,ſed baptiſmus Ioannis, qui erat in aqua,non fuit in ſpiritu ſancto, vt patet ex differẽtia, quæ ponitur inter ipſum baptiſmum Chriſti, ergo baptiſmus Ioannis non conferebat gratiam. Item ſecundo, probatur ex determinatione eccleſiæ,quæ habetur in hoc capitulo,& in capitulo non regenerabãtur.ead.diſt. Tertio, ratione probatur ſic, ſacramenta non efficiunt niſi id,ad quod inſtituta ſunt,ſed baptiſmus Ioannis non fuit inſtitutus, niſi ad præfigurandam baptiſmum Chriſti,& ad præparandam homines ad ipſum,vt ipſe teſtatur Ioan.primo.ego vox clamantis in deſerto parata viam domini, ſicut dicit Eſa.Propheta, ergo baptiſmus eius non conferebat gratiam,ſed ſolum ad baptiſmum Chriſti diſponebat:patet ergo, quod cum tota doctrina & operatio Ioannis præparatoria eſſet ad Chriſtum, ſicut miniſtri & inferioris artificis eſt præparare materiam ad formam,quam inducit principalis artifex,quòd gratia erat hominibus conferenda per Chriſtum, ſecundum illud Ioann.1.gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, & ideo Ioannis baptiſmus gratiam nõ conferebat, ſed diſponebat ad eam. & hoc tripliciter vt ait S. Thom. in 3. parte,q.38. artic. 3. vno modo quidem, per doctrinam inducentem homines ad fidem Chriſti.ſecundo, aſſueſaciendo homines ad ritum baptiſmi,Tertio,per pœnitentiam præparando homines ad ſuſcipiendum effectũ baptiſmi Chriſti,

Ad rationes in oppoſitum, Ad primam dicendũ, quòd ille authoritas ſic exponenda eſt, vt referatur ad diuerſa baptiſmata,hoc modo Ioannes baptizans, ſ. baptiſmate ſuo,& prædicans. ſ. baptiſmum Chriſti,qui eſt in remiſſionem peccatorum ſi autem referatur vtrunque ad baptiſmũ Ioannis, ſic dicitur eſſe in remiſſionem peccatorum,quia baptizans imponebat dignos fructus pęnitentiæ agere,quibus remiſſionem peccatorum conſequerentur, vnde baptiſmus, eius erat quaſi quædam proteſtatio, & profeſſio,qua profitebantur homines pęnitentiam ſe acturos.

Ad ſecundam dicendum,quòd baptiſmus ille purgare dicitur,modo prædicto, vel etiã materialiter à ſordibus corporalibus, in ſignum ſpiritualis purgationis per Chriſtum futuræ, vel à cæcitate ignorantiæ, per doctrinam Ioannis Chriſtum annunciantis.

Ad tertiam, dicendum, quòd ſpes ſemper ex gratia procedit, non tamen ſemper ex gratia habita,ſed quandoque ex gratia expectata, & ſic baptiſmus Ioannis ſpem faciebat remiſſionis peccatorum,non cõferens gratiam,ſed promittens eam in hoc,quod pręfigurabat baptiſmum Chriſti,quo gratia daretur, & ita accipiendum eſt dictum Aug.

Ad quartam dicendum, quamuis baptiſmus Ioannis magis conueniret cum baptiſmo Chriſti,quã circumciſio quantum ad materiam, non tamen conueniebat magis quantum ad cauſam inſtitutionis, quia circumciſio ad neceſſitatem erat, vt remedium contra originale, ſed baptiſmus Ioannis, vt aſſueſaciens ad baptiſmum Chriſti,

Ad quintam dicendum, quòd baqtiſmus Ioannis expreſſius ſignificabat baptiſmum. Chriſti quam ſacramenta veteris legis, propter maiorem ſimilitudinem ad Chriſtum, & ideo magis de propinquo præparabat ad ipſum,& ſermone,& quadam pœnitentiæ proteſtatione,vt dictum eſt,

ARTIC. IX.

Vtrum infidelis baptizare poſſit?

1 AD Nonum videtur dicendum, quòd non p c.quos paganis. de conſecr.diſt.4.vbi Greg. iubet baptizatos à paganis rebaptizari.

2 Præterea,forma non datur niſi ab eo,qui habet poteſtatem ad illam, quia, vt ait philoſophus,cuius eſt actio,cuius eſt poteſtas operandi,ſed qui non eſt baptizatus videtur quod nullam habeat poteſtatem cũferendi id,quod non habet, cum eo careat, quod eſt fundamentum fabricæ ſpiritualis.ſ.fidei.

3 Præterea, baptiſmus eſt ſacramentum fidei, ergo qui nunquam habuit fidem non poteſt conferre ſacramentum fidei.

Sed contra facit c. Romanus.de conſecra. diſt.4. vbi

vbi Iſid.dicit, Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, ſed ſpiritum Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi, licet paganus ſit, qui baptizat. S. Thom.q.67.artic.5.

Reſpondeo dicendum, quod in caſu neceſſitatis, & paganus, & quicunque alius, qui nunquam credidit, baptizare poteſt, & baptiſmus talis efficax eſt, dum tamen formam & intentionem obſeruet eccleſiæ. Ratio in tex. ſatis apertè aſſignatur à S. Iſidoro cum ait, Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, ſed ſpiritum Dei ſubminiſtrare gratiā baptiſmi licet paganus ſit qui baptizat. Cuius ſenſus eſt, quod baptiſmus non habet efficaciam ex merito miniſtri baptizantis. Et ideo non eſt iudicandum de baptiſmo ſecundum conditionē miniſtri, ſed ex virtute Spiritus ſancti interius ſanctificantis.

Ad rationes. Ad primam dicitur, quòd capitulum, quos à paganis, loquitur de his, qui baptizati ſunt à paganis non in forma eccleſię. hic vero loquitur de illis, qui baptizati ſunt in forma eccleſiæ.

Ad ſecundam dicendum, quòd etiam ille, qui nūquam credidit in articulo neceſſitatis habet facultatem miniſtrādi ſacramētum baptiſmi, vt dictum eſt.

Ad tertiam negatur conſequentia, licet enim paganus fidem non habeat, morem tamen eccleſię ſeruans in baptizando, ſacramentum fidei adminiſtrat.

ARTIC. X.

Vtrum fœmina baptizare poſſit?

1 AD decimum videtur dicendum, quòd non, per c. mulier de conſecr. diſt. 4. vbi prohibetur docere & baptizare.

2 Præterea, baptizare eſt officium prælationis, quòd fœminæ non competit, cum dicatur ad Tit. 2. docere mulieri nō permitto, nec dominari, ſed ſubditam eſſe, ergo baptizare non poteſt.

3 Pręterea, in ſpirituali videtur a qua habere locum materni veteri, vt Aug. dicit ſuper Ioan. 3. Nunquid poteſt homo in ventrem matris ſuæ iterato introire & renaſci, ille autem, quia baptizat videtur habere patris officium, quod nō competit mulieri, ergo &c.

Sed contra facit c. mulier de conſecr. diſt. 4. vbi Conc. Carthag. 4. c. 99. & ſeq. dicit. Mulier quamuis docta, & ſancta, viros in cōuentu docere, vel baptizare non præſumat, vbi Gratianus addit, niſi neceſſitate cogente. S. Thom. 3. p. q. 67. artic. 4.

Reſpond. dicendum, quòd Chriſtus eſt, qui principaliter baptizat, ſecundum illud Io. 1. ſuper quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem, hic eſt, qui baptizat. dicitur autem ad Colo. 3. quod in Chriſto non eſt maſculus, neque fœmina, & ideo ſicut maſculus laicus poteſt baptizare, ſicut miniſter Chriſti, ita etiam, & fœmina, quia cum caput mulieris eſt vir, & caput viri Chriſtus, vt dicitur ad Cor. 15. non debet mulier baptizare ſi adſit copia viri, ſicut nec laycus præſente clerico, nec clericus pręſente ſacerdote, qui tamen poteſt baptizare pręſente Epiſcopo, eo quod pertinet ad officium eius.

Ad rationes. Ad primā dicendum, quòd ſicut mulieri non permittitur publicè docere, poteſt tamen priuatò doctrina, vel monitione aliqua inſtruere, ita nō permittitur publicè, & ſolēniter baptizare, ſed poteſt tamen baptizare in neceſſitatis articulo.

Ad ſecundam dicendum, quòd quando baptiſmus ſolenniter, & ordinate celebratur debet aliquis ſacramentum baptiſmi ſuſcipere à curam animarū habente, vel ab aliquo vice eius: hoc tamen non requiritur in articulo neceſſitatis, in quo poteſt mulier baptizare.

Ad tertiam dicendum, quòd in generatione carnali maſculus, & fæmina operantur ſecundum virtutē propriæ naturæ, & ideo natura non poteſt eſſe principium generationis actiuum, ſed tamen paſſiuum, in generatione ſpirituali neuter operatur virtute propria, ſed inſtrumentaliter tantum per virtutem Chriſti, & ideo eodem modo poteſt vir, & mulier, in caſu neceſſitatis baptizare, & ita ratio non procedit. Et tamen aduertendum, quod ſi mulier extra caſum neceſſitatis baptizaret, iterum non eſſet baptizandus, ſicut & de layco dictum eſt, peccaret tamen ipſa baptizans, & alij, qui ad hoc cooperarentur, vel baptiſmum ab ea ſuſcipiendo, vel ei baptizādum aliquem offerendo.

ARTIC. XI.

Vtrum poſſit conferri baptiſmus in nomine Chriſti?

1 AD vndecimum videtur dicendum, quòd ſic, per capitu. à quodam. de conſecr. diſt. 4.

2 Præterea, dī Act. apoſt. 8. quòd in nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri & mulieres, ergo & nunc idem poterit, cum ſit vnum & idem baptiſma.

3 Præterea, Amb. dicit ſi Chriſtum dicas, & patrem, à quo vnctus eſt, & ipſum, qui vnctus eſt filium, & ſpiritum, quo vnctus, eſt deſignaſti, ſed in nomine trinitatis poteſt fieri baptiſmus, ergo & in nomine Chriſti.

4 Præterea, facit quod dicit Nicolaus Papa ad conſulta. Bulagr. reſpondens, quod eſt in c. à quodam de coſ. diſt. 4. qui in nomine ſanctæ trinitatis, vel in nomine Chriſti baptizati ſunt, unum quippe idemque eſt, ergo &c.

Sed contra facit c. multi. de conſec. diſt. 4. vbi Pelagius ſcribit Gaudentio Epiſcopo, multi ſunt, qui in nomine ſolummodo Chriſti, vna etiam merſione baptizant, ſe aſſerunt baptizare. euangelium vero præceptum, ipſo Deo, & Domino ſaluatore noſtro Ieſu Xpo tradēte, nos admonet, in nomine trinitatis &c. et c. ſeq. ead. diſt. vbi Zach. Papa Bonifacio Epiſcopo in epiſt. ſacris liminibus incipiente. dicit, in ſynodo Angelorum decretum & iudicium firmiſſimè pręceptum & diligēter demonſtratum eſſe dignoſcitur, vt quicunque ſine vocatione trinitatis merſus fuerit, ſacramentum regenerationis non haberet.

Reſpondeo dicendum ſub hac concluſione, quòd forma baptiſmi requirit expreſſam nominationem ſanctę trinitatis, ita quod in nomine Chriſti baptiſmus datus non valet, nam ad hoc eſt determinatio eccleſiæ, vt patet. in ead. di. c. in ſynodo. Ratione vero præfata concluſio ſic declaratur per S. Thom. in 3. parte. q. 66. artic. 6. ſacramenta habent efficaciam

ab inſtitutione Chriſti, & ideo ſi prætermititur aliquid eorum quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentum, efficacia caret, niſi ex aliqua ſpeciali diſpenſatione eius, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Chriſtus autem inſtituit ſacramentum baptiſmi dari cũ inuocatione plena trinitatis, & idẽ quicquid deſit ab inuocatione plena trinitatis tollit integritatẽ baptiſmi, Nec obſtat, quod in nomine unius perſonæ intelligitur alia, ſicut in nomine patris intelligitur filius, aut quod ille, qui nominat vnam perſonam ſolam, poteſt habere rectam fidem de tribus, q̃a ad ſacramentum ſicut requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis, vnde non ſufficit intellectus vel fides trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis trinitatis exprimatur, vnde & in baptiſmo Chriſti, vbi fuit origo ſanctificationis noſtri baptiſmi, affuit trinitas ſenſibilibus ſignis. ſ. pater in voce, filius in humana natura, & ſpiritus ſanctus in columba.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primã reſpõdetur, quòd tex. præſentis c. loquitur pro tempore primitiuę eccleſiæ in quo ex familiari conſilio ſpiritus ſancti, ſiue ex ſpirituali reuelatione Apoſtoli baptizabãt in nomine Chriſti, vt habetur act. 8. vt nomen Chriſti redderent amabile, & venerabile, quod ferè cunctis erat odioſum, ſecundum illud. 1. ad Cor. 1. Prædicamus Chriſtum, &. hũc crucifixum, iudæis quidẽ ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam. quoniam ergo in collatione baptiſmi dabatur viſibiliter ſpiritus ſanctus, per boc nomen Chriſti factum eſt amabile, & venerabile, quia in nomine illius tam prætioſa donata ſunt illis, & hoc nunc Eccleſia poſſet, ſicut tunc Apoſtoli potuerunt, ſi ſpeciale pręceptum à ſpiritu ſancto haberet, vt dicit S. Thom. in 4. & quia deficiẽte cauſa ceſſat effectus, Chriſti nomine publicato, & honorabili facto, redierunt ad formam ſibi traditam à Domino Mat. vlt. quare non debuit, nec potuit in eo impleri ſacramentum baptiſmi, quia ad tempus tantum illud inſtitutum fuit. Niſi modo, vt diximus, iterum ſpeciale à Deo emanaret præceptũ, ſiue reuelatio, ſiue diſpenſatio poſſet fieri vllo modo.

Ad primã reſp. quòd ſẽtẽtia Nicolai in pręſenti c. intelligenda eſt pro illo tempore. ſ. in prædicto articulo diſpenſationis.

Ad ſecundam patet reſponſ. ex dictis. Apoſtoli enim ſicut dictum eſt, ex ſpeciali Chriſti reuelatione in primitiua eccleſia, in nomine Chriſti baptizabant ratione iam dicta, ſed cum illa cauſa ceſſauit, p conſequens & vſus illius formæ.

Ad tertiam reſpondetur, quòd B. Ambr. in illis verbis aſſignat rationem, quare cõuenienter talis diſpenſatatio fieri potuerit in primitiua eccleſia, quia in Chriſti nomine tota trinitas intelligitur, & ideo ſeruabatur integritas intelligibilis formæ, ſi non ſenſibilis. Nunc autem ceſſante illa cauſa, vt non modo intelligibilis, ſed etiam ſenſibilis integritas formæ ſeruetur.

Ad quartam dicẽdum, quòd B. Ambr. in illis uerbis vult dicere, vt dicit magiſter Alexander in 4. ꝙ quando creduntur tres perſonæ, licet non proferatur niſi vna, eſt plenum ſacramentum, quantum ad illam plenitudinẽ, quæ eſt ex fide. vnde dicit plenum eſt fidei ſacramentum, non dicit plenum eſt ſacramẽtum. q. d. licet requiratur in ſacramentis fides, & confeſſio fidei, ſecundum illud ad Ro. 4. corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit cõfeſſio ad ſalutem. Nihilominus, ſi fides ſit perfecta in corde, ſi et non ſit confeſſio fidei in plena diſtinctione perſonarum, nihil deperit ipſi ſacramento, propter defectum integritatis formæ, quæ neceſſaria eſt ad efficaciam ſacramenti. Reſpondet autem. D. Bonau. in 4. aliter dicẽs, quod ibi ponatur ſignum pro ſignato, vt ſit ſenſus, plena eſt fides, quæ deſignatur per ſacramentum, & ita ratio non procedit.

ARTIC. XII.

Vtrum baptiſmus, per meliorem miniſtrum datus, maiorem effectum habeat?

1 AD duodecimum videtur dicendum, quòd ſic: quia multiplicata cauſa multiplicat effectus, ſed baptiſmus ex opere operato gratiam confert, ſic ex opere operante idem faciet.

2 Præterea, baptiſmus magis eſt ordinatus ad ſalutem ſpiritualem, quam corporalem, ſed aliquis baptizatus à ſancto homine, quandoque ſalutem corporalẽ eſt conſecutus, ꝙ non eſt ex opere operato, ſicuti patet de Conſtantino, quem Syluester baptizauit, ergo etiam quantum ad ſpiritualem ſalutem maiorem effectum operabitur.

Sed contra dicitur in c. ſi inter. de conſecr. diſt. 4. vbi Aug. contra Creſcẽtium lib. 3. cap. 6. dicit. ſi inter bonos miniſtros, cum ſit alius alio melior. nõ eſt melior baptiſmus, qui per meliorem datur, nullo modo eſt malus, quia etiam per malum datur, quando idem baptiſmus datur. & ideo per miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt, quia non illorum, ſed eius eſt, & in cap. ſeq. baptiſmus talis eſt, in cuius poteſtate datur, non qualis eſt ille, per cuius miniſterium datur.

Reſpond. dicendum, quòd baptiſmus datus per meliorem miniſtrum, quantum ad effectum baptiſmi per ſe, nõ eſt maioris valoris, quàm datus per minus bonum, Pro quo notandum, cum S. Thom. in 4. quod aliquid dicitur effectus alicuius per ſe, & per accidens. Per ſe quidem effectus alicuius eſt, quod p ipſum ad hoc ordinatũ producitur, ſicut domus, dicitur effectus ædificationis. Per accidens autem, ꝙ coniungitur ei, quod eſt effectus per ſe, ſicut ſi habitatio domus dicatur effectus ædificationis, ſic ergo dico, quod effectus per ſe baptiſmi æqualis eſt a quocunque detur, vel a bono, vel à malo, cæteris paribus ex parte baptizati, ſed cum effectus baptiſmi poteſt aliquid aliud baptizato conferre, ſiue pertineat ad ſalutem corporis, ſiue animæ ex merito baptizantis, & hoc non eſt proprie effectus baptiſmi, quia baptiſmus eſt cauſa niſi inſtrumentalis, & non inſtrumentum agens virtute miniſtri, qui & ipſe inſtrumentum eſt, ſed uirtute Chriſti, & Dei. & per hoc patet ſolutio ad obiecta.

ARTIC.

ARTIC. VI.

Utrum ſit conueniens, quòd die Dominico, ſit ſemper Paſcha celebrandum?

1 AD ſextum videtur dicendum, ꝙ non: quia conſtitutio eſt inconueniens, ſi contrarietur iuri Diuino; ſed inſtitutio diuina fuit, ꝙ Paſcha celebraretur luna 14. Aprelis, vt habet Nu. 9. ergo non ſemper eſt celebrandum die Dominico.
2 Præterea dicitur Baruch. 5. Hic eſt liber mandatorum Dei, lex, quæ eſt in ęternum. ſed ad legem pertinebat celebrare, ordine iam dicto. ergo non debebat variari.

Sed contra facit c. noſſe. de cōſect. diſt. 3. vbi Pius Papa nonus à Petro, dicit. Noſſe vos volumus, quòd Paſcha Domini die Dominico annuis temporibus ſit celebrandum. conc. cap. ſeq. celebritatem.

Reſp. dicendum, quòd huius inſtitutionis triplex ratio poteſt aſſignari. prima eſt, ne eccleſia videatur Iudaizare, & figuris Iudaicis adhærere, in temporibus, & annis confidere, Secunda, quia ita præcepit Angelus, vt hic dicitur. Tertia, quia tali die reſurrexit Dominus.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam dicendū, quòd licèt pro tempore veteris legis, fuerit inſtitutio, quòd Paſcha celebraretur in quacunque die veniret luna 14. In noua tamen lege hoc immutatum eſt ſicut factum eſt de alijs cęrimonijs; & inſtitutū, quòd die Dominica ſemper celebraretur, rationibus iam dictis.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd lex vetus dicitur eſſe in ęternum: ſecundùm moralia quidem ſimpliciter, & abſolutè: ſecundùm cerimonialia verò, quantum ad ueritatem per ea figuratam, ſiue ſignificatam. De hac materia latè diſcutitur in tractatu de reformatione animi, edita iuſſu ſanctiſſimi, D.N. Papæ Gregorij XIII.

ARTIC. VII.

Utrum imagine in eccleſia ſint pingendæ ſi?

1 AD ſeptimum videtur dicendum, quòd nō: quia dicitur Exod. 2. Non facias tibi imaginem, neque ſculptam ſimilitudinem. ergo & cæt.
2 Præterea, dicit Damaſc. Magnæ impietatis, & inſipientiæ eſt, figurari quod diuinitatis eſt. ergo impium eſt facere imaginem Dei in eccleſia.
3 Præterea, cùm imagines non approbentur per ſacram ſcripturam, videtur, quòd ſit quædam noua pręſumptio in eccleſia introducta. ſed talia ſunt extirpada. ergo imagines Chriſti non debent venerari.

Sed contra facit cap. perlatum. de conſecr diſt. 3. vbi Greg. lib. 9. epi. 9. dicit. Aliud eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quod ſit adorādum, addiſcere. Nam quod legentibus ſcriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus; quia in ipſa etiam ignorantes vident, quid ſequi debeant. in ipſa legunt, qui literas neſciunt. Vnde, & præcipuè gentibus, pro lectione pictura eſt.

Reſpondeo dicendum, quòd imaginum inſtitutio, ſiue introductio in eccleſia, rationabiliter, ac vtiliter facta eſt. vt enim ait ſanctus Thomas in 3. q. 25. art. 6. & D. Bonauentura, introductæ ſunt imagines propter triplicem cauſam, quarum aliquæ tanguntur in litera per B. Grego. videlicet, propter ſimplicium ruditatem, propter affectus tarditatem, & propter memoriæ labilitatem. Propter ſimplicium ruditatem inuentæ ſunt, vt ſimplices, qui non poſſunt ſcripturas legere, in huiuſmodi figuris, & picturis, tanquam in ſcripturis, apertius poſſint ſacra miſteria noſtræ fidei legere. Propter affectus tarditatem ſimiliter introductæ ſunt; videlicet vt homines, qui non excitantur ad deuotionem, in his, quæ pro nobis geſſit, dum illa auribus percipiunt; ſaltem excitantur dum eadem in figuris, & picturis, tanquam præſentia, oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noſter, per ea quæ uidet, quàm per ea, quæ audit. Vnde Horatius. ſegnius irritant animos dimiſſa per aures. Quàm, quæ ſunt oculis ſubdita fidelibus, & quæ ipſe ſibi tradit ſpectator. Propter memoriæ labilitatem: quia ea, quæ audiuntur, citius traduntur obliuioni; quàm ea, quæ videntur: frequenter enim verificatur in multis illud, quod conſueuit dici. Verbum intrat per vnam aurem, & exit per aliam. Item non ſemper eſt præſto, qui beneficia nobis præſtita ad memoriam reducat per verba. Ideo diſpenſatione Dei factum eſt, vt imagines fierent, præcipuè in Eccleſijs, vt uidentes eas recordemur de beneficijs impenſis, & Sanctorum operibus virtuoſis.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur; quòd non prohibetur illo præcepto facere quamcunque ſculpturam, vel ſimilitudinem; ſed facere ad adorandum. Vnde ſubdit. non adorabis ea; nec coles. Et quia idem eſt motus in imaginem, & rem; eo modo prohibetur adoratio, quo prohibetur adoratio rei, cuius eſt imago. Vnde ibidem intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas gentiles faciebant in venerationem Deorum ſuorum, ideſt dæmonum. Ideoque pręmittitur. Non habebis Deos alienos coram me. Ipſi autem Deo vero (cùm ſit incorporeus) nulla imago corporalis poterat poni. Sed quia in nouo Teſtamento Deus factus eſt homo, poteſt ei effici imago & in illa adorari

Ad ſecundam reſpondetur, quòd Damaſc. bene dicit, quòd inſipientiæ ſummæ eſt, figurare quod diuinum eſt: in quantum, ſcilicet, diuinum; quia ſic, eſt incircumſcriptibilis, & infigurabilis, ſed non eſt hic quantum ad humanam naturam aſſumptam, ſecundùm quam figurabilis eſt. Vnde ipſe Damaſ. ſubiungit, quia Dominus propter viſcera miſericordie ſuę, factus eſt homo, & cum hominibus conuerſatus eſt, miracula fecit, paſſus eſt, crucifixus eſt: hæc ad memoriam hominum ſcripta ſunt. Quia uerò non omnes gratias noſcunt, nec lectioni vacant, Patres decreuerunt, velut quoſdam triumphos imaginibus deſcribere, ad velocem memoriam.

Ad tertiam dicendum, quòd introductio imaginum Eccleſia creditur ex traditione Apoſtolica emanaſſe. Apoſtoli quidem, ut inquit S. Tho. in 3. par.

ſe

familiari inſtinctu ſpiritus ſancti, quędam eccleſijs tradiderunt ſecunda, quę nō reliquerunt in ſcriptis; ſed in obſeruatione eccleſię, per ſucceſsionē fideliū ſunt ordinata. vnde Apoſtolus dicit. 2. ad Theo. 2. State & tenete traditiones, quas, ſiue per ſermonem .i. ab ore prolatum, ſiue per epiſtolam, .i. ſcripto tranſmiſſam &c. & inter huiuſmodi traditiones eſt imaginum introductio, & adoratio. vnde & B. Lucas dicitur depinxiſſe imaginem Chriſti, quę Romæ habitur; & etiam imaginem matris eius.

ARTIC. VIII.

Vtrùm imago Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ?

1 AD octauum videtur dicendum, ꝙ nōn, per c. venerabilis. de conſecr. diſt. 3. vbi in ſexta ſynodo. art. 6. dicitur. venerabiles imagines Chriſti non Deos appellant, neq; ſeruiunt eis, neq; ab eis expectant futurum iudicium: Sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum; venerantur eas, & adorant: Sed non ſeruiunt eis, cultu diuino, nec alicui creaturæ.

2 Præterea, Chriſto debetur adoratio latrię, ratione diuinitatis, non humanitatis. ergo imago Xp̄i, cū ſit eius, quantū homo, nō ad orabitur adoratione latrię.

3 Præterea, nobilior, & melior eſt imago diuinitùs impreſſa, quàm ab hominibus ſumpta. Sed imagini impreſſæ in anima rationali, non debetur adoratio latriæ. ergo minus imagini corporali.

4 Præterea, fortiùs eſt fugiendū ritus idolatriæ, quā legales cęrimoniæ. Sed eccleſia fugit ritū cęrimoniarū legaliū, ne videatur iudaizare. ergo pari ratione fugit ritum idolatriæ, ne videatur idolatriæ.

5 Præterea, in operibus gentilium non debemus cōmunicare, vt dicitur ad Epheſ. 5. Sed gentiles de hoc præcipuè inculpantur, quia adorant imagines, vt ad Rom. 1 ergo videtur, quòd imago Chriſti non ſit adoranda adoratione latriæ.

Sed contra facit, quod dicit Damaſc. lib. 3. ſent. quòd honor imaginis refertur ad prototypō, id eſt, exemplar. ergo idem eſt adorare imaginem, & eum, cuius eſt imago. Sed Chriſtus adorandus eſt cultu latriæ. ergo & eius imago S. Tho. 3. p. q. 25. art. 3 c.

Reſp. dicendum, quòd imago Chriſti adorāda eſt adoratione latriæ. Hanc concluſionem probat D. Bonauentura ſic. eandem reuerentiam exhibemus & exhibere debemus imagini beatæ Virginis, quam ipſi Virgini; & ſic de alijs ſanctis. ergo eadem reuerentia exhibenda eſt imagini Chriſti, quā ipſi Chriſto. Sed Chriſto exhibetur cultus latriæ. ergo & debet exhiberi imagini ſuæ. Pro declaratione veritatis huius quæſtionis, eſt notādum cum S. Tho. in 3. p. q. 25. art. 3. quòd, ſicut Philoſophus dicit in libro de memoria & reminiſcentia, duplex eſt motus animæ in imaginem. Vnus quidem in imaginem ipſam, ſecundum quod eſt res quædam. Alio modo in imagine, in quātum eſt imago alterius. Et inter hos motus hæc eſt differentia; quia primus, quo quis mouetur in imaginem, prout eſt res quædam, eſt alius à motu, qui eſt in rem. Secundus autem motus, qui eſt in imaginem, in quantum eſt imago, eſt unus, & idem cum illo, qui eſt in rem. Sic igitur dicendum, quòd imagini Chriſti, in quantum eſt res quædam, puta, lignum ſculptum, vel pictum, nulla reuerentia exhibetur; quia reuerentia non debetur niſi rationali creaturæ. relinquitur ergo, quòd exhibeatur reuerentia ſolum in quantū eſt imago: & ſic ſequitur, quòd eadem reuerentia exhibeatur imagini Chriſti, & ipſi Chriſto. cùm igitur Chriſtus adoretur adoratione latriæ, conſequens eſt, quòd eius imago ſit adoratione latriæ adoranda.

Ad rationes in oppoſitū. Ad primā reſp. ꝙ ex tex. præſentis c. in quo dicitur, ꝙ Xp̄iani non dicunt imagines Deos; nec ſeruiunt eis ſicut Dijs; nec ſpem ſalutis ponunt in eius: Nec cultu diuino eis ſeruitur. non habetur aliud, niſi quod imagines non adorantur per ſe, aut prò ſe, ſiue ratione ſui; ſed ratione alterius. vnde honor eis exhibitus, trāſit in id, cuius ſunt imagines, ſicut in obiectū venerationis, & terminū intentionis adorantis, dicit. n. Aug. in li. 3. de Trinitate. Qui veneratur tale ſignum diuinitus, eius. n. ſignificationē, quā intelligit, non hoc veneratur, quod videtur, & tranſit; ſed id potius, quò. i. ad quod, talia cūcta referenda ſunt. Et iſto modo ſunt intelligenda dicta Doctorū Sāctorū, dicētiū, aliqñ imagines nō eſſe adorādas: ſicut eſt viſus Gregorius dicere in c. redēti.

Ad ſecundā dicēdū, ꝙ adoratio latriæ debetur humanitati Xp̄i, licèt nō rōne ſui, ſed rōne diuinitatis, cui eſt vnita. Damaſc. dicit 3. lib. Adoratur autē caro Xp̄i, incarnato Deo verbo, Non pp ſeipſam; ſed pp vnitum, ſecundum hypoſtaſi, verbum Dei. Et idē habetur ſup illud Pſal. 98. Adorate ſcabellū pedū eius.

Ad tertia reſp. ꝙ nō eſt ſimile de imagine in creatura rōnali impreſſa, & de alia: quia creaturæ rōnali debet reuerētia pp ſe ipſā. & ideo, ſi creaturæ rōnali, in quā eſt imago Dei impreſſa, exhiberetur adoratio latriæ, poſſet eſſe erroris occaſio, vt ſi motus adorantis in homine ſiſteret, in quātum eſt res quædā, & nō referretur in Deum, cuius eſt imago; quod nō poteſt contingere de imagine ſculpta, puta, in materia ſēſibili.

Ad quartam dicendum, quòd eccleſia nullum ſeruat ritum idolatriæ, adorando imagines modo ſupra dicto. Non. n. adorantur adoratione ſui, ita quòd credatur aliquid diuinum eſſe in eis.

Ad quintā reſp. ꝙ Apoſtolꝰ prohibet cōicare operib. infructuoſis gētiliū: cōicare autē vtilib. operibus eorū, Apoſtolus nō ꝓhibet. Adoratio autē imaginū eſt inter infructuoſa opa cōputāda, quātū ad duo, vt ait S. Tho. vbi ſup. Primò quidē, quantum ad hoc, ꝙ quidā eorum adorabant ipſas imagines, vt res quaſdā, credentes in eis aliquid diuinitatis eſſe, pp reſpōſa, q̄ dæmones in eis dabāt, & alios mirabiles huiuſmodi effectus. Secundo, pp res, quarū erāt imagines. Statuerant. n. imagines aliquib. creaturis, quas in eis veneratione latriæ adorabant, & venerabantur. Nos autē adoramus adoratione latriæ imaginē Xp̄i, qui eſt verus Deus, nō propter ipſam imaginem, ſed propter rem, cuius imago eſt, ut dictum eſt.

DE CONSEC. DIST. IV.

COntinuari poteſt hoc pacto. Dictū eſt de ſacramento Euchariſtiæ, tāquā digniori, & conſummatiuo omnium ſacramētorū, vtpote de eo, in quo ſubſtantialiter continetur: à quo omnis aliorum ſacramentorū fontaliter ſanctificatio procedit, & virtus & de celebritate feſtorū, in quib. hoc ſacram. frequentatur. Nunc agitur de ſacramento baptiſmi, quod eſt ianua ſacramentorum.

ARTIC. I.

Vtrum conueniens materia baptiſmi ſit aqua?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non, quia baptiſmus ſecundũ Dion. & Damaſc. habet vim illuminatiuam. Sed illuminatio maximè cõpetit igni. Ergo debet magis fieri in igne, quàm in aqua: pręſertim cùm dicatur Mat 3. Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne.

2 Præterea, in baptiſmo ſignificatur ablutio peccatorum. ſed multa alia ſunt ablutiua, quàm aqua, ſicut vinum, & oleum, & alia huiuſmodi. ergo etiam in his fieri poteſt; non autem in ſola aqua.

3 Præterea, ſacramenta eccleſiæ fluxerunt de latere Chriſti pendentis in Cruce. ſed inde fluxit nõ ſolum aqua; ſed etiam ſanguis. ergo videtur, quòd etiam in ſanguine deberet fieri baptiſmus; quod conuenit cũ effectu baptiſmi, iuxta illud Apoc. 1. Lauit uos à peccatis noſtri in ſanguine ſuo.

4 Præterea, Aug. & Beda dicunt, ꝙ Chriſtus, tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, vim regeneratiuã, & purgatiuam cõtulit aquis. ſed non omnis aqua continuat cum aqua Iordannis, quam Chriſtus tetigit ſua carne. ergo videtur, ꝙ non omni aqua fieri poſſit baptiſmus. & ideo in quantum huiuſmodi, nõ eſt propria materia baptiſmi aqua.

5 Præterea, ſi aqua eſſet propria materia baptiſmi, non oporteret circa ipsã aliquid aliud fieri, ad hoc, ꝙ in ea baptiſmus fieret. ſed in ſolemni baptiſmo aqua exorcizatur, & benedicitur. ergo videtur, quòd aqua ſecundum ſe non ſit propria materia baptiſmi.

6 Præterea, ſi materia propria baptiſmi ſit aqua, aut aqua ſimplex, aut pura, aut aquæ mixtæ, & impuræ, non ſimplices. Non aqua ſimplex, quia apud nos non eſt aqua pura: lixiuium tñ, quod eſt aqua mixta, eſt materia huius ſacramenti. ergo videtur, quòd materia propria baptiſmi non ſit aqua.

Sed contra facit cap. 1. de conſec. diſt. 4. vbi Aug. ſuper Ioan. ꝙ eſt gl ord. in c. 3. dicit. Neceſſarium eſt viſibile ſacramẽtum aquę, ad ablutionẽ viſibilis corporis; ſicut neceſſaria eſt doctrina inuiſibilis fidei, ad ſanctificationẽ inuiſibilis animæ. Renaſcitur homo, ex aqua, viſibili ſacramento, & ſpiritu inuiſibili intellectu, vt ſymbolum baptiſmi viſibiliter accipiat, & ſpirituale intellectum ipſius ſymboli pficiat, vel ex aqua viſibili, & Spiritu ſancto. Præterea dicitur Io. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei.

Reſp. dicendum, ꝙ ex inſtitutione diuina, aqua eſt propria materia baptiſmi: & ita ex inſtitutione diuina neceſſarium eſt baptiſmũ in aqua fieri. Huius autẽ inſtitutionis cõueniẽtia põt colligi ex multis, iuxta S. Thom. in 3. parte. q. 66. art. 3. Primùm quidẽ ex ipſa ratione baptiſmi, quę eſt regeneratio in ſpiritualẽ vitam, ꝙ maxime cõuenit aquę. vnde & ſemina, ex quibus generãtur omnia viuentia. ſ. plantæ, & animalia, humida ſunt, & ad aquam pertinẽt; ꝓpter quod philoſophi poſuerunt aquã oium rerum principiũ.

Secundò. quãtum ad effectus baptiſmi, quibus cõpetunt aquæ ꝓprietates, quę ſua humiditate lauant, ex quo cõueniens eſt ad ſignificandũ ablutionẽ peccatorum, ſua frigiditate etiã tẽperat ſuperfluitatẽ calorum; & ex hoc cõpetit ad mitigandã cõcupiſcentiã fomitis, ſua diaphonitate eſt ſuſceptiua luminis; vnde competit baptiſmo in quantum eſt fidei ſacrm.

Tertiò, quia cõuenit ad repræſentãdum myſteria Xpi, quib. Iuſtificamur. Vt. n. dicit Chiſoſt. ſup illud Io. Niſi quis renatus &c. Sicut in quodã ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, & deinde nouus rurſum aſcendit.

Quartò, rõne ſuę cõmunitatis, & abundãtiæ eſt cõueniens materia neceſſitati huius ſacramenti: poteſt enim vbique de facili haberi.

Ad rationes. Ad primã dicẽdum, ꝙ illuminatio ptinet ad ignẽ actiuè; ille autẽ, qui baptizat, nõ efficit illuminãs, ſed illuminatus p fidẽ, quæ eſt ex auditu, ad Roma. 10. & ideo magis cõpetit aqua baptiſmo, q̃ ignis. Quod aũt dr̃. Baptizabit uos in ſpiritu, & igne. põt p ignem, vt Hier. dicit, intelligi Spiritus ſanctus, qui ſup diſcipulos in igneis linguis apparuit, vt dicitur Act. 2. Vel p ignẽ põt intelligi tribulatio, ut Chriſ. dicit ſup Mat. quia tribulatio peccata purgat, & cõcupiſcentiã diminuit. Vel quia, vt Hilarius ſup Mat. baptizatis ĩ ſpiritu sãcto, reliquũ eſt cõſumi igne iudicij.

Ad ſecundã dicẽdum, ꝙ vinum, & oleum nõ cõuenienter ſumunt ad vſum ablutionis, ſicut aqua, nec ita pfectè abluunt; quia ex illorum ablutione cõtrahuntur aliquæ ſordes; ꝙ non cõtingit de aqua. illa ẽt non ita cõiter, & abundanter habentur, ſicut aqua.

Ad tertiam dicẽdum, ꝙ ex latere Xpi fluxit aqua ad abluẽdum; ſanguis autẽ ad redimendum. & ideo ſanguis cõpetit ſacramẽto euchariſtiæ; aqua autẽ ſacramẽto baptiſmi; quę tamen habet uim ablutiuam ex virtute ſanguinis Chriſti.

Ad quartã dicendum, ꝙ uirtus Xpi deriuata eſt ad omnem aquam: non propter continuitatem loci, ſed ꝓpter ſimilitudinem ſpeciei. Vnde dicit Aug. in quodam ſerm. Epiphaniæ, quòd de Saluatoris baptiſmate fluxit, & tanq̃ fluuius fontiũ venas impleuit.

Ad quintã dicendũ, ꝙ illa benedictio, quæ adhibetur aquę, nõ eſt de neceſſitate baptiſmi, ſed ptinet ad aliq̃ ſolẽnitatẽ, p quã excitat deuotio fideliũ, & impedit aſtutia dęmonis, ne impediat baptiſmi effectũ.

Ad ſextã dicendum, ꝙ propria materia baptiſmi, eſt aqua pura, & ſimplex. Purã autẽ, & ſimplicẽ dico, quæ eſt citra mixtionem aquæ, ſalua ſpecie aquę. Pro quo notandum cum S. Thom. in 3. par. ꝙ aqua ſuam puritatem, & ſimplicitatem põt amittere dupliciter. Vno modo p mixtionẽ vnius corporis alterius. Alio modo p alterationem. Vtrumq; autem horum põt fieri dupliciter. ſ. p artem, & p naturã. Ars autem deficit ab opatione naturæ; quia natura dat formã ſubſtantialem; ꝙ ars facere non põt; ſed omnes formę artificiales ſunt accidentales; niſi fortè apponendo ꝓprium agens ad ꝓpriã materiã, ſicut ignem cõbuſtibili, p quem modum à quibuſdã quædã animalia p putrefactionem generãtur: Quæcunq; igit trãſmutatio circa aquã facta eſt p artem, ſiue cõmiſcendo ſiue alterando, nõ trãſmutatur ſpecies aquæ. vnde in tali aqua p̃t fieri baptiſmus. niſi fortè aqua admiſceatur p artẽ in tã parua quãtitate alicui corpori, ꝙ cõpoſitum magis ſit aliud, quã aqua: ſicut lutum magis eſt terra, q̃ aqua. Sed trãſmutatio, quæ fit à natura, quandoq; quidem ſpeciẽ aquæ ſoluit; & hoc fit qñ aqua perficitur per naturam de ſubſtantia alicuius corporis mixti; ſicut aqua conuerſa in liquorem uuæ, eſt

vinum

tinum. Vnde non habet ſpeciem aquæ. Aliqñ aũt. ſi fit per naturam tráſmutatio aquę ſine ſolutione ſpeciei, & hoc tam per alterationem, ſicut patet de aqua fluminis turbida, ex permiſtione terreſtriũ partium. Sic igitur dicendum eſt, ꝙ in qualibet aqua qualitercunq; tráſmutata, dũ modo nõ ſoluatur ſpecies aquę, poteſt fieri baptiſmus. Ex quibus corrollariè ſequuntur aliqua. Primò, ꝙ cùm tranſmutatio ſit, quæ ſit in aqua maris, & in alijs aquis, quæ penes nos ſunt, nõ ſit tãta, quæ ſoluat ſpeciem aquæ, quòd in huiuſmodi aquis poteſt fieri baptiſmus.

Secundò, ex eadẽ ratione ſequitur corollariè, ꝙ in lixiuio & in aquis ſulphureorũ balneorũ poteſt fieri baptiſmus. patet, quia tales aquæ non incorporantur per artẽ, vel naturá aliquibus corporibus miſtis; ſed ſolũ alteratione quãdã, recipiũt, ex hoc, ꝙ tráſeũt per aliqua corpora. excepit tñ Alb. Magnus lixiuiũ, quod multã hẽt admiſtionẽ acutorũ corporũ: quia in tali, ſicut nec in brodio pingui, nec in vrina, nec in ceruiſia poteſt fieri, vt inquit, baptiſmus.

Tertiò, ex eiſdem ſequitur corollariè, quòd cum aqua roſacea ſit liquor à roſa reſolutus, in ea non poteſt fieri baptiſmus: & eadem ratione, nec in aquis alchimicis; ſicut nec in uino.

Et ſi quis diceret, ꝙ in aquis pluuialibus, quæ per ſubtiliatem vaporũ generantur, ſit baptiſmus, quare ergo ſimiliter non in aquis alchimicis, quæ generantur etiã à corporib. aliquibus, & in aqua roſacea, quæ generatur per ſubtiliationem à roſis?

Reſp. ꝙ non eſt ſimile, neć eadem ratio de illis, & aquis pluuialib. quę generantur pro maiori parte ex ſubtiliatione vaporũ reſolutorũ ex aquis: minimum aũt eſt ibi de liquoribus corporum miſtorum, quæ tñ per huiuſmodi ſublimationẽ, virtute naturæ, quę eſt fortior arte, reſoluũtur in verã aquã, ꝙ ars facere non poteſt. vnde aqua pluuialis nullã naturam retinet alicuius corporis miſti, quod de aquis roſaceis, & de aquis alchimicis dici non poteſt.

ARTIC. II.

Vtrùm fides neceſſariò requiratur ad baptiſmum?

1 AD ſecundum videtur dicendum, ꝙ nõ, quia baptiſma ad virtutes ſe habet tanquam primum ſacrm: quia imprimẽdo characterem diſponit ad fidem, ſed primum poteſt eſſe ſine poſteriori, ergo ſacramentum baptiſmi eſt integrum cum defectu fidei.

2 Præterea, cùm nobilior ſit charitas, q̃ fides, & efficacior ad merendum, ſi baptiſmus habet efficaciam ab aliqua virtute, potius videtur, quòd debeat habere à charitate, quàm à virtute fidei.

Sed contra facit, quòd dicitur in textu ſupra art. proximo citato, & quod dicit Ambroſius, quòd baptiſmus eſt ſacramentum fidei. ſi ergo deeſt fides, deeſt illud S. Thom. 3. p. q. 68. artic. 8.

Reſpondeo dicendum, quòd fides neceſſaria eſt ſacramento baptiſmi, quæ concluſio probatur, quia omnia ſacramenta habent virtutem à fide, quia ſicut Aug. ſuper Ioan. ait. verbum Dei perficit ſacramentum, nõ quia dicitur, ſed quia creditur. Ratio autem neceſſitatis, & cõgruitatis fidei reſpectu omnium ſacramẽtorum generaliter, & reſpectu baptiſmi ſpecialiter, ſumitur ſic, ſecundum D. Bonauenturam in 4. diſt. 3 ratio autem neceſſitatis, eſt. quoniam in fide eſt prima ratio viuendi, & prima ratio eleuandi ſupra naturam, propter quam rationem uiuendi neceſſaria eſt fides in ſacramentis: quoniam gratia ſacramentalis cõparatur ad virtutem paſſionis, vt ad meritum, & ad virtutem Trinitatis, ſicut ad principium, & effectiuum. Ad hoc autem, quòd virtus paſſionis magis operetur, & diſponat in ſacramentis, quã alibi, neceſſe eſt, quòd aliquo modo copuletur huiuſmodi ſignis: hoc autem nõ poteſt eſſe ſine eo, in quo eſt prima vnio; & hoc eſt fides, per quam meritum ſit membrorum: dum enim credimus, quæ pro nobis paſſus eſt, meritum Chriſti ſit eccleſiæ, ſic ad hoc quòd virtus diuina ſpecialiter influat, & mirabiliter ſupra naturam, neceſſaria eſt fidei virtus, in qua eſt prima ratio eleuandi potentiam ſupra naturam: & hæc eſt fides, unde ei maximè attribuitur virtus faciendi miracula. Ratio autem congruẽtiæ eſt, quia ſicut ſacramẽta dicunt quoddã velamẽ gratiæ interioris, quod tamen aliquo modo illuminat, ſic fides velamẽ dicit futuræ contemplationis, & viſionis; & tamen hoc velamẽ potius eſt illuminationis, quàm obſcurationis. & rurſus, ſicut in ſacramentis eſt aliquid miſticum, & aliquid gratuitum, ſic aliquid in fide reſpicit non tantùm intellectum, ſed etiam affectum. Hæc igitur eſt rõ generalis, quare fides eſt neceſſaria in omnibus ſacramentis; ſed ſpecialiter appropriatur baptiſmo, quoniam baptiſmus eſt primus inter ſacramenta, & ianua ſacramentorum, ſicut fides eſt ianua omnium virtutum. Et rurſus, quia in hoc ſacramẽto magis explicitè eſt profeſſio fidei, quàm in aliquo alio ſacramento. Et ex hoc patet cuius articuli fidei ſit neceſſaria fides. ſ. paſſionis, à qua eſt meritum, & trinitatis, quæ eſt principium effectiuum.

Ad Rationes. Ad primam reſp. quòd quamuis baptiſmus ſit primus ad virtutes, reſpectu ſuſcipiẽtis, non tamen reſpectu eccleſiæ, in qua ſuſcipitur ſacramentum.

Ad ſecundam, qua arguebatur de charitate, patet reſponſio ex dictis. Ratio enim non procedit: tum quia charitas non ita congruit, ſicut fides, rationibus ſupradictis. Tum quia fides eccleſię vera non eſt ſine charitate.

ARTIC. III.

Vtrum baptiſmus ſit de neceſſitate ſalutis?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non, quia per Chriſtum non eſt hominibus arctata via ſalutis, ſed ante Chriſti aduẽtum poterant homines ſaluari, ſine ſacramento baptiſmi, ergo etiam poſt Chriſtum.

2 Pręterea, baptiſmus vr̃ maxime Inſtitutus in remedium ſalutis, & maxime in remedium peccati originalis, ſed ille, qui eſt baptizatus cum non habeat originalem peccatum, non videtur, quod poſſit tráſfundere in prolem, ergo filij baptizatorum non videntur eſſe baptizandi ad conſecutionem vitæ æternæ.

3 Præterea, baptiſm. dat ad hoc, ꝙ aliqs ꝑ gſm mūdetur, ſed hoc cōſequuntur illi, qui ſunt ſanctificati in vtero ſine baptiſmo, ergo non omnes tenentur ad ſuſcipiendum baptiſma n.

Sed cōtra facit c.nō poteſt de cōſecr.diſ. 4. vbi Io. Chryſ. dicit, nō pōt quis gratiam vitæ cæleſtis acquirere, niſi prius purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per pœnitentiæ confeſſionem, per donum baptiſmi ſalutaris Domini, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Itē facit illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Reſp. dicendū, quòd oēs, qui gratiam vitæ cęleſtis, & gloriam conſequi volunt tenentur nunc ad ſuſceptionem baptiſmi, quę concluſio probatur ſic iuxta S. Tho. in 3. parte q. 68 art. 1. quia ad illud homines tenentur, ſine quo ſalutem conſequi nō poſſunt, manifeſtum eſt autē, quod nullus ſalutē pōt conſequi niſi per Chriſtum, vnde & Apoſtolus dicit ad Rom. 5. ſicut per vnius delictum in oēs homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiā in omnes homines in iuſtificationem vitæ: ad hoc autem datur baptiſmus, vt aliquis ꝑ ipsū regeneratus incorporetur Chriſto, factus mēbrū ipſius. vnde dicitur ad Gal. 3. quicūq; in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtū induiſtis. vnde manifeſtum eſt, quod oēs ad baptiſmum tenentur, & ſine eo non poteſt eſſe ſalus hominibus.

Ad rationes. Ad primā dicēdū, quòd nūquā hoīes potuerunt ſaluari, etiam ante Chriſti aduentū niſi fierent mēbra Chriſti, quia vt dicitur Ac. 4. nō eſt aliud nomen datū hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. ſed ante Chriſti aduētū homines Chriſto incorporabantur, per fidē futuri aduētus, cuius fidei ſigna culū erat circuncīſio, vt Apoſtolus dicit ad Ro. 4. antequā vero circūciſio inſtitueretur, ſola fide, vt Greg. dicit cū ſacrificiorū oblatione, quib. ſuā fidē antiqui patres profitebantur, homines Chriſto incorporabantur. poſt aduentū etiā Chriſti homines per fidem Chriſto incorporātur ſm illud ad Epheſios 3. habitate Chriſtū per fidem in cordibus veſtris. ſed alio ſigno manifeſtatur fides rei iam pręſentis, quàm demōſtrabatur quādo erat futura: ſicut alijs verbis ſignificatur preſens preteritū, & futurū, & ideo licet ipſū ſacramentum baptiſmi, nō ſemper fuerit neceſſariū ad ſalutem, fides tamen, cuius baptiſmus ſacramētū eſt, ſemp neceſſaria fuit. Poſtea vero facta inſtitutione, & diuulgatione baptiſmi, factū eſt ipſum ſacramētum baptiſmi neceſſarium ad ſalutem.

Ad ſm dicēdū, quòd illi, qui baptizati renouātur per ſpiritū ſanctū, corpus tamē remanet ſubiectū vetuſtati peccati, ſm illud ad Ro. 8. corpus quidē mortuū pp peccatū, ſpūs vero viuit propter iuſtificationē, vnde Aug. lib. 6. c. 6. probat cōtra Iulianū, ꝙ non baptizatur in homine quicquid in eo eſt, infra eadem diſt. ca. qui in maternis. manifeſtum eſt autem, quod homo non generat generatione carnali, & ideo filij baptizatorum cum peccato naſcuntur originali: vnde indigent baptizari.

Ad tertiū dicēdū, quòd illi, qui ſūt ſāctificati in vtero, cōſequūtur quidē grām emundātē à peccato originali, nō tñ ex hoc ipſo cōſequūtur characterē, quo Xpo cōfigurētur, & ꝓpter hoc ſi aliqui, qui nūc ſāctificarētur in vtero, neceſſe eſſet eos baptizari, vt ꝑ ſuſceptionem characteris, alijs membris Chriſti conformarentur.

ARTIC. IIII.

Vtrum neceſſario requiratur fides offerentis ad hoc, quod baptiſmus paruulis proſit?

1 AD quartū videtur dicēdū, quòd ſic, per c. illud. de cōſecr. di. 4. vbi Aug. de lib. arb. li. 3. c. 23. dicit. piè recteq; creditur prodeſſe paruulo fides eorū, à quibus conſecrandus offertur.

2 Præterea, ad Epheſ. 4. dicitur. vnus Dñs, vna fides unū babtiſma. ex quo ordine deſignatur, ꝙ vnitas fidei pręcedit vnitatē baptiſmi, ergo & baptiſmus ad hoc, ꝙ ſit paruulis efficax baptizatis, requiritur fides, ſed non in paruulis, quia illi credere non poſſunt, ergo uel in conferentibus, vel in offerentibus.

3 Præterea, ſecundū Damaſce. baptizatis datur gſa ſecundū proportionē fidei, ſed nō paruulorum, cum illi nullā habeāt ante baptiſmum, ergo offerentium, uel conferentium ſacrameotum.

Sed cōtra facit, quod dicit Aug. ſcribēs ad Boniſacium, eſto quod parentes ducāt filios ſuos per ignem nihil eis obeſt eorom infidelitas.

Reſp. dicēdum, quòd nō eſt neceſſarium, ꝙ offerēs habeat fidē. Probatur iſta cōcluſio, qa poteſt cōtingere, ꝙ tā qui baptizat, quàm qui offert, ſit infidelis, & tunc ſi neceſſaria eſſet eorum fides, euacuaretur effectus baptiſmi, ꝙ nō eſt verū. vnde fides offerētiū, quę hic paruulis dicit vtilis à Beato Aug. nō intelligitur perſonalis fides eorū, niſi pro quāto fides eorū eſt eccleſię, quā ipſi tenentur habere. Hęc. n. neceſſaria eſt, vt baptiſmus in aliquo habeat efficaciā ſalutarē, ſicut circa principium c. hui. di. dictū eſt. vnde S. Tho. in 4. di. 6. dicit, Nō requirit fides perſonalis offerentiū paruulū ad baptiſmum, nec alicuius perſonę determinatę, ſed ſolum fides eccleſię militātis, quā nō eſt poſſibile deficere totaliter, hoc Deo ordinăte, qui dicit Mat. vlt. ecce vobiſcū ſum uſq; ad cōſummationē ſęculi. ſi tñ deficeret, ſuppleret illud, ꝙ de fide remāſit in eccleſia triūphāte. ſ. viſio. nec offerēs pueū in perſona ſua dicit, credo, ſed in perſona pueri, vt ſit ſenſus, credo .i. ſacramētū fidei præſto ſum recipere. Cōcordat per omnia magiſter Alexander de Ales. in 4.

Ad rationes. ad primā reſp. quòd per fidē offerētiu intelligit Aug. fidē eccleſiæ, maxime cum offerentes non illos ſolos dicat, quorū paruuli geſtātur ad baptiſmū, ſed vniuerſitatē ſcōrum, vt ipſe in epiſt. ad Bonifacium dicit. Ab oīs. n. inquit rectè offerri intelligūtur paruuli, quib. placet, ꝙ offerant, & quorum indiuidua charitate ad cōmunionē ſancti ſpūs admittuntur. & ſic, ergo in fide eccleſiæ miniſtratur baptiſm' paruulis, & talis fides, indubitāter eis prodeſt, quia eius uirtute efficaciam habet in eis.

Ad ſm pariter reſp. negando cōſequentiā, quia licet in perſonis, quæ offerunt, vel adſunt in baptiſmo nō eſſet fides, nihilominus in fide eccleſię tribuitur. Secundo dr, ꝙ offerēs habeat fidem eccleſiæ, & ita illorum fides in quarum eccleſiæ fides eſt, prodeſt paruolis.

Ad tertiam dicendū, quòd Damaſce. loquitur de fide eius qui baptizat adultus. ibi .n. ſm ꝓportionē gratiæ

gratiæ fidei, eſt proportio gratiæ virtutũ, vt inquit Alexander de Ales.

ARTIC. V.

Vtrum ſacramentum baptiſmi conferat gratiam & virtutes?

1 AD quintum videtur dicendum, quod non, quia ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant, ſed per baptiſmum figuratur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam, & virtutes, ergo &c.

2 Præterea, illud quod iam aliquis ſuſcepit, nõ indiget iterum ſuſcipere, ſed aliqui accedentes ad baptiſmum, iam habent gratiam, & virtutes. Act. 10. vbi vir quidã erat in Cæſarea, nomine Cornelius Cẽturio cohortis, quæ dicitur italica, religioſus, & timens Deum, qui poſtea à Deo baptizatus eſt, non ergo per baptiſmum confertur gratia, & virtutes.

3. Præterea, virtus eſt habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd ſit qualitas difficile mobilis à ſubiecto, per quã aliquis faciliter, & delectabiliter operatur, ſed poſt baptiſmum remanet in homine pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & conſequitur difficultatẽ quis ad bonũ, quod eſt actus virtutis. ergo p baptiſmũ nõ cõſequitur qs gratiã, & virtutes.

Sed contra facit c. per aquam. de conſecr. diſt. 4. vbi Ambr. lib. 1. de ſacram. c. 4. & ſeq. dicit. per aquam baptiſmi trãſitus eſt à terrenis ad cæleſtia. Hoc eſt .n. Paſcha. i. tranſitus eius, tranſitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiã, ab inquinamento ad ſanctificationem, qui per hunc fontem tranſit non moritur, ſed reſurgit. S. Tho. 3. p. 69. art. 4.

Reſpon. dicendum, quòd per baptiſmum confertur gratia, & virtutes, quæ concluſio probatur, primo per illud, quod ad Titum 3. dicit Apoſtolus, ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis. i. per baptiſmum, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nobis abunde. i. ad remiſſionem peccatorũ, & copiam virtutum, vt gl. ibidem exponit, ſic ergo in baptiſmo datur gratia ſpiritus ſancti, & copia virtutum. quod ſecundo, ratione oſtẽditur, ex illo, quod beatus Aug. dicit in li. de baptiſmo paruulorũ, & habetur de cõſ. diſt. 4. ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporẽtur, vt mẽbra eius, ſed à capite Xp̃o in omnia mẽbra eius gratiæ, & virtutis plenitudo deriuatur. ſecundum illud Ioan. 1. de plenitudine eius nos omnes accepimus, ergo manifeſtum eſt, quod per baptiſmum aliquis conſequitur gratiã, & virtutes. hoc etiam eſt determinatum per Clem. 1. extra. de ſumm. trin. & fi. ca.

Ad rationes in oppoſitũ. Ad primã dicẽdũ, quòd ſicut aqua baptiſmi per ſuã ablutionẽ ſignificat emũdationẽ culpę, & p ſuum refrigeriũ ſignificat liberationẽ à pęna, ita p naturalẽ claritatẽ ſignificat ſplendorẽ gratię, & virtutũ, & ita ratio non procedit.

Ad ſecundã reſp. negãdo conſequẽtiã, & ratio eſt, q̃a licet, ſicut dictũ eſt, remiſſionẽ peccatorũ aliquis cõſequitur ante baptiſmũ, ſm quod habet baptiſmũ in voto, vel explicitè, vel implicitè, tamen cũ realiter ſuſcipit baptiſmũ, fit plenior remiſſio quãtũ ad liberationẽ à tota pęna, & ita etiã ante baptiſmũ Cornelius, & alij conſequuti ſunt gratiã, & virtutes per fidẽ Chriſti, & deſiderium baptiſmi, implicitè, vel explicitè. Poſt modum tamen in baptiſmo maiorem copiam gratiæ, & virtutum conſequuntur, vnde ſuper illud Pſal. 22. ſuper aquam refectionis educauit me: dicit gl. per augmentum virtutis, & bonæ operationis educauit me in baptiſmo, & ita per baptiſmum confertur gratia, & virtutes, vt in paruulis, vel ad minus augmentum gratię, & virtutum, vt in quibuſdam adultis.

Ad tertiã dicẽdũ, negando conſequentiã, quia & ſi difficultas ad bonũ, & pronitas ad malũ inueniatur in baptizatis, hoc nõ eſt pp defectũ habitus virtutũ, ſed propter cõcupiſcentiã, quę nõ tollitur in baptiſmo, ſicut tamen per baptiſmum diminuitur vtrumq; iſtorum, ne homo ab his ſuperetur.

ARTIC. VI.

Vtrum baptiſmum habuerit virtutem in contactu carnis Chriſti in baptiſmo, vel à paſſione eius?

1 AD ſextum videtur dicẽdũ, quòd non habuerit virtutem à contactu, neque à paſſione Chriſti. à contactu, quia eſto, quod Chriſtus non fuiſſet baptizatus, virtute paſſionis eius deleretur culpa, nõ ergo habuit efficaciã à cõtactu Xp̃i.

2 Præterea, arg. quod nec etiã à paſſione eius habuerit efficaciã, quia, vt dicit Aug. ſuper Ioan. verbum, prout erat in principio apud Deum, viuificat animas ſecũdum autem, quod caro factũ eſt, viuificat corpora, ergo baptiſmus non à paſſione Chriſti hanc virtutem accepit.

3 Præterea, baptiſmus ordinatur ad hominis iuſtificationẽ 1. Cor. 6. abluti eſtis, & ſanctificati eſtis, ſed iuſtificatio attribuitur reſurrectioni. ad Ro. 4. reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, ergo nõ à paſſione, ſed à reſurrectione efficaciam habuit, facit ca. propriè. de conſecr. diſt. 4.

4 Præterea, virtus baptiſmi ex fide pendere dicitur c. 1. de conſecr. diſtin. 4. Sed fides noſtra non ſolum reſpicit paſſionẽ Chriſti, ſed & alia myſteria, ergo nõ hẽt virtutẽ ſui à paſſione tãtũ, ſed ab alijs miſterijs.

Sed contra facit c. Numquam de conſecr. diſt. 4. vbi Aromatius in Mat. 6. Nunquã aquę baptiſmi purgare peccata credentium potuiſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent, & in c. proprię. de conſecr. diſt. 4. vbi Leo Papa in epiſt. 4 cap. 3. dicitur, p̃prie in morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmi nouã creaturam condidit ex vetere, vt in renaſcentib. & mors Chriſti operetur, & vita, dicente beato Paulo Apoſtolo ad Rom. 6. An ignoratis quia quicũq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, cõſepulti .n. ſumus cum illo per baptiſmum in mortem.

Reſp. dicẽdũ, quod baptiſm.⁹ quodãmodo recipit virtutẽ, & ex cõtactu carnis quaſi incohatiue, q̃a tũc conſtituta eſt aqua in ſpecie inſtrumenti iuſtificationis animarũ, & ex paſſione Chriſti, quaſi cõpleta. Pro quo notandum, quod cum baptiſmus, ſicut cætera ſacramenta agunt, niſi per modum inſtrumenti, inſtrumentum autem non recipit virtutem, niſi ſecundum quod principali agenti continuatur, vt virtus eius quodammodo inſtrumentum,

transfundantur. Principale autem agens ad iuſtificationem eſt Deus, ſicut cauſa efficiens, & paſſio Chriſti ſicut meritoria. Huic autem cauſæ continuatur ſacramentum per fidem eccleſiæ, quæ inſtrumentũ refert ad principalem cauſam, & ſignum ad ſignificatum, & ideo efficacia ſacramentorum, uel virtus, eſt ex tribus. 1. ex inſtitutione diuina, ſicut ex principali cauſa agente ex paſſione Chriſti, ſicut ex cauſa prima meritoria, ex fide Chriſti, ſicut ex continuante inſtrumentum principali agenti, & ita per conſequens dicendum de efficacia, & virtute baptiſmi.

Ad orationes. Ad primum dicendum negando conſequentiam, quia licet iſto caſu dato baptiſmus ex contractu carnis Chriſti non diceretur, quòd baptizato Chriſto non habuerit illam aliquo modo, ſicut dictum eſt, vel dicatur, quod licet habuiſſet, æque ſufficienter, non tamen ita conuenienter.

Ad ſecundam reſpondetur, negando conſequentiam, quia licet verbum, ſecundum quòd erat in principio apud Deum. i. ſecundum, quod Deus viuificat animas, ſicut agens principale caro tamẽ eius, & miſteria in ea perpetrata operantur inſtrumentaliter ad animæ vitam, & etiam corporis.

Ad tertiam dicendum, quòd iuſtificatio attribuitur reſurrectioni, & paſſioni, licet differenter. Reſurrectioni quidem ratione termini ad quem, qui eſt nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur autem paſſioni ratione termini à quo ſ. quantum ad remiſſionem culpæ, & ſic intelliguntur authoritates inductæ.

Ad quartam dicendum, quod fides dat efficaciã baptiſmo, & alijs ſacramentis, in quantum cauſæ principali ea quodammodo continuat, vt dictũ eſt. Et quia virtus ſacramentorum, ſpeciali modo, pertinet ad paſſionem ipſius, ideo per fidem paſſionis ſpecialiter liberantur homines à peccatis, ſecundum illud ad Rom. 3. quem propoſuit propitiatorem per fidem in ſanguine eius, & ideo virtus baptiſmi, & aliorum ſacramentorum, quæ ordinantur ad tollendum peccata, præcipuè eſſe ex fide paſſionis Chriſti dicitur.

ARTIC. VII.

Vtrum conuenienter aſſignentur duo tempora ad baptiſmum ſolemne ſ. ſabbatum Paſchæ, & Pentecoſtes?

1 AD ſeptimum videtur dicendum, quòd non, quia vbi maius eſt periculum ibi citius ſuccurrendum eſt, ſed homo propter fragilitatem naturę ſemper eſt in periculo vitæ, ergo ad ſuſcipiendum baptiſmum non debet expectari aliquod tempus determinatum, ſed ſtatim baptizari debet.

2 Præterea, homo regeneratur in filium Dei per baptiſmum, ergo conuenienter in die natiuitatis inſtitui deberet.

3 Præterea, baptiſmus Chriſti contulit vim regeneratiuam aquis, in die epiphaniæ, quo baptizatus fuit, ergo tunc precipue deberet homo baptizari.

4 Præterea, baptiſmus habuit efficaciam à paſſione Chriſti, ergo eo die deberet celebrari baptiſmus.

Sed contra facit cap. duo tempora de conſect. diſt. 4. vbi Leo Papa vniuerſis Epiſcopis per Siciliam cõſtitutis in epiſt. 4. cap. 5. Duo tempora idest Paſcha & Pentecoſtes ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè ſunt prefixa.

Reſpon. dicendum, quòd conuenienter hæc tempora ordinata ſunt. ſ. ſabbatum Paſchæ, & Pentecoſtes ad baptiſmum celebrãdum ſolemniter pro quo tamen conſiderandum eſt iuxta S. Thom. in 4. diſt. 6. quòd in baptiſmo duo conſiderantur. ſ. ſubſtantia ſacramenti, & ſolemnitas, & quantum ad ſubſtantiam ſacramenti non eſt aliquod tempus determinatum ad baptiſmum, immo qualibet die, & qualibet hora, baptiſmus celebrari poteſt, Sed ſolemnis baptiſmus in eccleſia habet tẽpus deputatũ, ſcilicet duplex ſabbatũ, de quo in litera dicitur. Cuius ratio eſt, quia baptiſmus habet efficaciam ex duobus ſcilicet ex virtute ſpiritus ſancti, & ideo in uigilia Pentecoſtes celebratur ſolemniter baptiſmus. Item ex paſſione Chriſti, cuius morti aliquis configuratur per baptiſmum, quaſi ſepultus Chriſto in mortẽ, vt dicitur ad Rom. 6. & ideo celebratur ſolemniter in die ſepulturæ Chriſti. ſ. in vigilia Paſchę.

Ad rationes ad primam dicendum, quòd in neceſſitate non oportet expectare iſta duo tempora, quæ neceſſitas quadruplex eſt, vt habetur 1. ad diſt. ca. hi qui. Prima eſt cauſa munitionis, vt ſi rex obſidet aliquam ciuitatem, vel oppidum, tunc .n. pueri illius loci baptizari debent, ne inbaptizati decedant. Secũda eſt gentilium perſecutio. Tertia eſt naufragium. Quarta ęgritudo per infirmitatem naturæ, qui facile diſſolui poteſt, & ob hanc cauſam ſingulis diebus, & horis fit baptiſmus, non ſolemnis, vt dicitur infra ad diſt. c. cathecuminis, quod de cathecumenis baptizandis aliud decretum eſt, vt in Paſchali feſtiuitate, vel Pentecoſtes veniant ad baptiſmum, cęteris autem ſolemniter tribus infirmi tantum debent baptizari, & quia pueri, qui infirmi computantur, propter naturæ imbecillitatem, & propter periculum damnationis, à qua non poſſunt aliter liberari, Ideo nunc cum ipſi pueri baptizantur, vt in pluribus, non expectantur hæc duo tempora, ſicut in adultis expectari ſolent.

Ad ſecundam dicendum, quòd in feſto natiuitatis recolitur natiuitas Domini ſecundum carnem. Nos autem nõ efficimur fratres eius natiuitate carnis, ſed ſpiritus, ideo non oportet, quod tunc baptiſmus celebretur.

Ad tertiam, dicendum quòd per baptiſmũ Chriſti eſt tantum materia præparata ad actum baptiſmi, ſed virtus agens in baptiſmo eſt, miſterium paſſionis Chriſti, & uirtus ſpiritus ſancti. Et quia agens in omnibus eſt principalius, quam materia, ideo potius in duobus determinatis temporibus baptiſmus celebrari debet, quam in epiphania, ideo non eſt inſtitutum celebrari baptiſmum in die illa, ut excluderetur quorundam error, qui dicebant nunquam baptiſmũ poſſe conferri, niſi illa die, qua Dominus baptizatus eſt.

Ad quartam dicendum, quòd homo in baptiſmo

configura-

configuratur paſsioni Chriſti, per modum cuiuſdam conſepeliationis, vt Apoſtolus dicit, & ideo die ſepulturæ conuenientius fit, quàm in die paſsionis,

ARTIC. VIII,

Vtrum baptiſmus Ioannis contulit gratiam?

1 AD octauum videtur dicendum, quòd ſic, erat enim Ioannes baptizans, & prædicans baptiſinum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum Matt. 3. ſed remiſſio peccatorum non fit gratia, ergo conferetur gratiam.

2 Præterea, dicit Damaſcenus purgat Ioannes ſpiritum per aquam, ſed purgatio ſpiritualis non fit ſine gratia, ergo ille baptiſmus gratiam contulit.

3 Præterea, dicit Auguſtinus contra donatiſtas ita, credam Ioannem baptizaſſe in aqua in remisſionem peccatorum, vt ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, ſed huiuſmodi ſpes non poteſt eſſe ſine gratia, ergo ille baptiſmus conferebat gratiam.

4 Præterea, baptiſmus Ioannis propinquior fuit baptiſmo Chriſti, quàm circũciſio, ſed illa contulit gratiam, ergo & iſte.

5 Præterea, ſacramẽtum non inſtituitur, niſi ad cauſandum gratiam, vel ſignificandum, ſed per gratiam ſacramenta veteris legis ſufficienter erant ſignificata, ſi ergo baptiſmus Ioannis gratiam non contulit, pro nihilo inſtitutus fuit.

Sed contra facit c. proprie. de conſecrat. diſt. 4. vbi Leo Papa epiſt. 4. c. 3. dicit baptiſinum Ioannis non pertinuiſſe ad virtutem, qua per ſpiritum ſanctum homines renaſcantur; & in Conc. Trid. Seſſ. 7. de baptiſmo, ſi quis dixerit baptiſmum Ioannis habuiſſe eandem vim cum baptiſmo Chriſti Anathema ſit. S. Thom. 3. par. q 38. art. 3.

Reſp. dicendum, quod baptiſmus Ioannis non cõferebat gratiam, quæ concluſ. tripliciter probatur,

Primo authoritate ipſius Ioannis, qui ait Mat. 3. ego baptizo vos in aqua, ille autem baptizabit vos in ſpiritu ſancto, ex quo arguitur ſic. Gratia per aquam, eſt remiſſio peccatorum, quæ non datur niſi per ſpiritum ſanctum, ſed baptiſmus Ioannis, qui erat in aqua, non fuit in ſpiritu ſancto, vt patet ex differẽtia, quæ ponitur inter ipſum baptiſinum Chriſti, ergo baptiſmus Ioannis non conferebat gratiam. Item ſecundo, probatur ex determinatione eccleſiæ, quæ habetur in hoc capitulo, & in capitulo non regenerabãtur. ead. diſt. Tertio, ratione probatur ſic, ſacramenta non efficiunt niſi id, ad quod inſtituta ſunt, ſed baptiſmus Ioannis non fuit inſtitutus, niſi ad præfigurandam baptiſmum Chriſti, & ad præparandam homines ad ipſum, vt ipſe teſtatur Ioan. primo. ego vox clamantis in deſerto parata viam domini, ſicut dicit Eſa. Propheta, ergo baptiſmus eius non conferebat gratiam, ſed ſolum ad baptiſmum Chriſti diſponebat: patet ergo, quod cum tota doctrina & operatio Ioannis præparatoria eſſet ad Chriſtum, ſicut miniſtri & inferioris artificis eſt præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex, quòd gratia erat hominibus conferenda per Chriſtum, ſecundum illud Ioann. 1. gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, & ideo Ioannis baptiſmus gratiam nõ conferebat, ſed diſponebat ad eam. & hoc tripliciter vt ait S. Thom. in 3. parte, q. 38. artic. 3. vno modo quidem, per doctrinam inducentem homines ad fidem Chriſti. ſecundo, aſſuefaciendo homines ad ritum baptiſmi, Tertio, per pœnitentiam præparando homines ad ſuſcipiendum effectũ baptiſmi Chriſti,

Ad rationes in oppoſitum, Ad primam dicendũ, quòd ille authoritas ſic exponenda eſt, vt referatur ad diuerſa baptiſmata, hoc modo Ioannes baptizans, ſ. baptiſmate ſuo, & prædicans. ſ. baptiſmum Chriſti, qui eſt in remiſſionem peccatorum ſi autem referatur vtrunque ad baptiſmũ Ioannis, ſic dicitur eſſe in remiſſionem peccatorum, quia baptizans imponebat dignos fructus pęnitentię agere, quibus remiſſionem peccatorum conſequerentur, vnde baptiſmus, eius erat quaſi quædam proteſtatio, & profeſſio, qua profitebantur homines pęnitentiam ſe acturos.

Ad ſecundam dicendum, quòd baptiſmus ille purgare dicitur, modo prædicto, vel etiã materialiter à ſordibus corporalibus, in ſignum ſpiritualis purgationis per Chriſtum futuræ, vel à cæcitate ignorantiæ, per doctrinam Ioannis Chriſtum annunciantis.

Ad tertiam, dicendum, quòd ſpes ſemper ex gratia procedit, non tamen ſemper ex gratia habita, ſed quandoque ex gratia expectata, & ſic baptiſmus Ioannis ſpem faciebat remiſſionis peccatorum, non cõferens gratiam, ſed promittens eam in hoc, quod prę figurabat baptiſmum Chriſti, quo gratia daretur, & ita accipiendum eſt dictum Aug.

Ad quartam dicendum, quamuis baptiſmus Ioannis magis conueniret cum baptiſmo Chriſti, quã circumciſio quantum ad materiam, non tamen conueniebat magis quantum ad cauſam inſtitutionis, quia circumciſio ad neceſſitatem erat, vt remedium contra originale, ſed baptiſmus Ioannis, vt aſſuefaciens ad baptiſmum Chriſti,

Ad quintam dicendum, quòd baqtiſmus Ioannis expreſſius ſignificabat baptiſmum. Chriſti quam ſacramenta veteris legis, propter maiorem ſimilitudinem ad Chriſtum, & ideo magis de propinquo præparabat ad ipſum, & ſermone, & quadam pænitentiæ proteſtatione, vt dictum eſt,

ARTIC. IX.

Vtrum infidelis baptizare poßit?

1 AD Nonum videtur dicendum, quòd non p c. quos paganis. de conſecr. diſt. 4. vbi Greg. iubet baptizatos à paganis rebaptizari.

2 Præterea, forma non datur niſi ab eo, qui habet poteſtatem ad illam, quia, vt ait philoſophus, cuius eſt actio, cuius eſt poteſtas operandi, ſed qui non eſt baptizatus videtur quod nullam habeat poteſtatem cũferendi id, quod non habet, cum eo careat, quod eſt fundamentum fabricæ ſpiritualis. ſ. fidei.

3 Præterea, baptiſmus eſt ſacramentum fidei, ergo qui nunquam habuit fidem non poteſt conferre ſacramentum fidei.

Sed contra facit c. Romanus. de conſecra. diſt. 4.

vbi

ab inſtitutione Chriſti, & ideo ſi prætermititur aliquid eorum quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentum, efficacia caret, niſi ex aliqua ſpeciali diſpenſatione eius, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Chriſtus autem inſtituit ſacramentum baptiſmi dari cũ inuocatione plena trinitatis, & iō quicquid deſit ab inuocatione plena trinitatis tollit integritatẽ baptiſmi, Nec obſtat, quod in nomine unius perſonæ intelligitur alia, ſicut in nomine patris intelligitur filius, aut quod ille, qui nominat vnam perſonam ſolam, poteſt habere rectam fidem de tribus, q̇a ad ſacramentum ſicut requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis, vnde non ſufficit intellectus vel fides trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis trinitatis exprimatur, vnde & in baptiſmo Chriſti, vbi fuit origo ſanctificationis noſtri baptiſmi, affuit trinitas ſenſibilibus ſignis.ſ. pater in voce, filius in humana natura, & ſpiritus ſanctus in columba.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primã reſpõdetur, quòd tex. præſentis c. loquitur pro tempore primitiuę eccleſiæ in quo ex familiari conſilio ſpiritus ſancti, ſiue ex ſpirituali reuelatione Apoſtoli baptizabãt in nomine Chriſti, vt habetur act. 8. vt nomen Chriſti redderent amabile, & venerabile, quod ferè cunctis erat odioſum, ſecundum illud. 1. ad Cor. 1. Prædicamus Chriſtum, &c. hũc crucifixum, iudæis quidẽ ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam. quoniam ergo in collatione baptiſmi dabatur viſibiliter ſpiritus ſanctus, per hoc nomen Chriſti factum eſt amabile, & venerabile, quia in nomine illius tam prætioſa donata ſunt illis, & hoc nunc Eccleſia poſſet, ſicut tunc Apoſtoli potuerunt, ſi ſpeciale pręceptum à ſpiritu ſancto haberet, vt dicit S. Thom. in 4. & quia deficiẽte cauſa ceſſat effectus, Chriſti nomine publicato, & honorabili facto, redierunt ad formam ſibi traditam à Domino Mat. vlt. quare non debuit, nec potuit in eo impleri ſacramentum baptiſmi, quia ad tempus tantum illud inſtitutum fuit. Niſi modo, vt diximus, iterum ſpeciale à Deo emanaret præceptũ, ſiue reuelatio, ſiue diſpenſatio poſſet fieri vllo modo.

Ad primã reſp. quòd ſẽtẽtia Nicolai in pręſenti c. intelligenda eſt pro illo tempore.ſ. in prædicto articulo diſpenſationis.

Ad ſecundam patet reſponſ. ex dictis. Apoſtoli enim ſicut dictum eſt, ex ſpeciali Chriſti reuelatione in primitiua eccleſia, in nomine Chriſti baptizabant ratione iam dicta, ſed cum illa cauſa ceſſauit, p conſequens & vſus illius formæ.

Ad tertiam reſpondetur, quòd B. Ambr. in illis verbis aſſignat rationem, quare cõuenienter talis diſpenſatatio fieri potuerit in primitiua eccleſia, quia in Chriſti nomine tota trinitas intelligitur, & ideo ſeruabatur integritas intelligibilis formæ, ſi non ſenſibilis. Nunc autem ceſſante illa cauſa, vt non modo intelligibilis, ſed etiam ſenſibilis integritas formæ ſeruetur.

Ad quartam dicẽdum, quòd B. Ambr. in illis verbis vult dicere, vt dicit magiſter Alexander in 4. ꝙ quando creduntur tres perſonæ, licet non proferatur niſi vna, eſt plenum ſacramentum, quantum ad illam plenitudinẽ, quæ eſt ex fide. vnde dicit plenum eſt fidei ſacramentum, non dicit plenum eſt ſacramẽtum. q. d. licet requiratur in ſacramentis fides, & confeſſio fidei, ſecundum illud ad Ro. 4. corde creditor ad iuſtitiam, ore autem fit cõfeſſio ad ſalutem. Nihilominus, ſi fides ſit perfecta in corde, licet non ſit confeſſio fidei in plena diſtinctione perſonarum, nihil deperit ipſi ſacramento, propter defectum integritatis formæ, quæ neceſſaria eſt ad efficaciam ſacramenti. Reſpondet autem. D. Bonau. in 4 aliter dicẽs, quod ibi ponatur ſignum pro ſignato, vt ſit ſenſus, plena eſt fides, quæ deſignatur per ſacramentum, & ita ratio non procedit.

ARTIC. XII.

Vtrum baptiſmus, per meliorem miniſtrum datus, maiorem effectum habeat?

1 AD duodecimum videtur dicendum, quòd ſic: quia multiplicata cauſa multiplicat effectus, ſed baptiſmus ex opere operato gratiam confert, ſic ex opere operante idem faciet.

2 Præterea, baptiſmus magis eſt ordinatus ad ſalutem ſpiritualem, quam corporalem, ſed aliquis baptizatus à ſancto homine, quandoque ſalutem corporalẽ eſt conſecutus, ꝙ non eſt ex opere operato, ſicuti patet de Conſtantino, quem Sylueſter baptizauit, ergo etiam quantum ad ſpiritualem ſalutem maiorem effectum operabitur.

Sed contra dicitur in c. ſi inter. de conſecr. diſt. 4. vbi Aug. contra Creſcẽtium lib. 3. cap. 6. dicit. ſi inter bonos miniſtros, cum ſit alius alio melior. nõ eſt melior baptiſmus, qui per meliorem datur, nullo modo eſt malus, quia etiam per malum datur, quando idem baptiſmus datur. & ideo per miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt, quia non illorum, ſed eius eſt, & in cap. ſeq. baptiſmus talis eſt, in cuius poteſtate datur, non qualis eſt ille, per cuius miniſterium datur.

Reſpond. dicendum, quòd baptiſmus datus per meliorem miniſtrum, quantum ad effectum baptiſmi per ſe, nõ eſt maioris valoris, quàm datus per minus bonum, Pro quo notandum, cum S. Thom. in 4. quod aliquid dicitur effectus alicuius per ſe, & per accidens. Per ſe quidem effectus alicuius eſt, quod p ipſum ad hoc ordinatũ producitur, ſicut domus, dicitur effectus ædificationis. Per accidens autem, ꝙ coniungitur ei, quod eſt effectus per ſe, ſicut ſi habitatio domus dicatur effectus ædificationis, ſic ergo dico, quod effectus per ſe baptiſmi æqualis eſt a quocunque detur, vel a bono, vel à malo, cæteris paribus ex parte baptizati, ſed cum effectus baptiſmi poteſt aliquid aliud baptizato conferre, ſiue pertineat ad ſalutem corporis, ſiue animæ ex merito baptizantis, & hoc non eſt proprie effectus baptiſmi, quia baptiſmus eſt cauſa niſi inſtrumentalis, & non inſtrumentum agens virtute miniſtri, qui & ipſe inſtrumentum eſt, ſed uirtute Chriſti, & Dei. & per hoc patet ſolutio ad obiecta.

ARTIC.

ARTIC. XIII.

Vtrum fictio impediat baptiſmum?

1 AD decimum tertium videtur dicendum, quòd non, dicit enim Apoſto. ad Galat. 3. quicunque iu Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, ſed omnes baptizantur in Chriſto, ergo induunt Chriſtum, quod eſt percipere baptiſmi effectum, & ſic fictio non impedit.

2 Præterea, in baptiſmo operatur virtus diuina, quæ pôr uolũtatem hominis mutare in bonum, ſed effectus cauſæ agentis non poteſt impediri per id, quod ab illa cauſa poteſt auferri, ergo fictio non poteſt impedire baptiſmi effectum.

3 Præterea, ea quæ ſunt in natura, magis permanentia ſunt, quàm ea quæ ſunt in volũtate, ſed originale peccatum, eſt peccatum naturæ, quod baptiſmi effectum non impedit, ergo nec alia indiſpoſitio voluntatis impediet.

4 Præterea, in naturalibus indiſpoſitio materiæ non impedit effectum agentis totaliter, niſi quando contraria diſpoſitio, quę in materia eſt fortior, quam virtus agentis. ſicut patet de aquoſitate lignorum per comparationem ad calorem ignis, ſed virtus diuina, quæ in ſacramẽtis operatur ſecretius ad ſalutẽ, eſt potentior qualibet indiſpoſitione noſtræ voluntatis, ergo non poteſt propter indiſpoſitionem voluntatis effectus baptiſmi impediri.

Sed contra facit c. ſolet. de cõſec. di. 4. vbi ex Aug. lib. 7 cap. 53. de vnico baptiſmo, dicitur, quòd ad ſalutem ſpiritualem baptiſmus eis non prodeſt, ſi charitate careant S, Thom. 3. p. q. 69. artic. 9.

Reſp. dicendum, quòd quatuor modis dicitur quis fictus. ſ. qui non credit, cum tamen baptiſmus ſit fidei ſacramentum. Alio modo pro hoc, quod cõtemnit ipſum ſacramentum, ſicut qui paruipendit, non æſtimãs in eo eſſe efficaciã ad ſaluãdum. Tertio pro hoc, quod aliter celebrat. i. contra probibitionẽ eccleſiæ ſuccedit, puta ab excommunicato, vel cõtra communem ritum eccleſiæ, quod in omni ſacramento eccleſiæ eſt obſeruandum, ne aliter celebretur, Quarto p hoc, quod aliquis in deuotę accedit. ſufficientia iſtorum modorum ſic accipitur ſecundum S. Thom. in 4. diſt. 4. ad hoc quod aliquid alicuius agentis effectum percipere debeat, oportet, quod ſe habeat in diſpoſitione ad cauſam agentem, & ad effectum percipiẽdum. Et ideo indiſpoſitio voluntatis, quæ effectum vltimum baptiſmi impedit eſt duplex, vna ſecundum ordinem ad ipſum ſacramentũ, alia ſecundum ordinem ad effectum ſacramenti. Ad ipſum autem ſacramentum contingit voluntatem eſſe indiſpoſitam dupliciter. Vno modo per ſubtractionẽ neceſſarij. Alio modo per poſitionem cõtrarii, quia autem omnis actio eſt per contactũ, ideo neceſſarium eſt, quod recipiens ſacramentum quodammodo contigat ipſum per intellectum, quem quidem contactum facit fides, & per affectum, quẽ contactum facit deuotio, & ideo indiſpoſitus reputatur. & qui non credit, & qui indeuote accedit Similiter autem duplex eſt contrarium, quod ſubtrahi oportet, unum ex parte eorum, quæ exterius agũtur, & ſic indiſpoſitus eſt, qui aliter celebrat. Aliud eſt, ex parte virtutis intrinſecę, quæ ſecretius operatur ſalutẽm, & ſic indiſpoſitus eſt, qui contemnit. Similiter eſt per comparationem ad effectum baptiſmi, oportet enim quod diſponat aliquis adhibendo neceſſarium. ſ. fidem, quæ cor purificat, & quod remoueat contrarium. ſ. peccatum per contritionem.

Ad Rationes. Ad Tertiam dicendum quòd peccatum originale eo ipſo quod non eſt voluntarium huius perſonæ voluntate, habet quod in voluntate, in qua vltimus effectus baptiſmi effici debet, indiſpoſitionem aliquam non cauſat, & ideo effectum baptiſmi impedire non poteſt.

Ad ſecundam dicendum, quod ratione voluntatis eſt, vt cogi nõ poſſit, & ideo non eſt ſimilis ratio de indiſpoſitione voluntatis, & aliarum rerum naturalium quæ per violentam actionem agentis diſpoſitiones contrarias amittunt.

Ad primam dicendum, quòd baptizari in Chriſto poteſt intelligi dupliciter, Vno modo in Chriſto .i. in Chriſti conformitate, & ſic quicunque baptizãtur in Chriſto, conformati ei per fidem, & charitatẽ induunt Chriſtum per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Chriſto, inquantum accipiunt Chriſti ſacramentum, & ſic omnes induũt Chriſtum, per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratię.

Ad quartam dicendum, quòd quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus, ſed non ſemper Deus hoc facit, nec ad hoc ſacramentum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, ſed vt non fictus aliquis accedens iuſtificetur.

ARTIC. XIIII.

Vtrum præter baptiſmum fluminis eſſe debeant alia baptiſmata?

1 AD decimum quartum videtur dicendum, quòd non, quia in omnibus, quæ ſunt euiſdem ſpeciei, eſt vnus modus generationis, ſed baptiſmus eſt regeneratio in vitam ſpiritualem, quæ eſt vnius rationis in omnibus generatis, ergo non debet eſſe generatio niſi vnius modi, & ita tantum baptiſmus fluminis.

2 Præterea, baptiſmus condiuiditur contra alia ſacramenta nouæ legis, ſed alia ſacramenta non multiplicantur, non enim ſunt plures confirmationes. ergo &c.

3 Præterea ſacramentum eſt genus baptiſmi, ſed alia, quæ dicuntur baptiſmata, non ſunt ſacramenta, quia non ſeruatur debita forma & materia. ergo &c.

Sed contra facit cap. baptiſmi. de conſecr. diſt. 4. vbi Aug. lib. 4. cap. 22. de vnico baptiſmo. dicit eſſe triplex baptiſmus, acquæ. ſ. Flaminis, & ſanguinis

Reſp. dicendum iuxta S. Thom. 3. p. q. 66. artic. 11. loquendo propriè & ſingulariter de baptiſmo, ſolus eſt vnus baptiſmus, qui fit in aqua cum determinata verborum forma, & eſt ſacrm, de quo dicit Apoſtolus ad Epheſ. 4 vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma. alia autem non dicuntur baptiſmata ſimpliciter,

& proprie, ſed per quendam ordinem, ſiue attributionem ad baptiſmum aquæ. Et ponit exemplum dominus Durandus, de urina, de medicina, & de dieta, quæ dicuntur ſana per attributionem ad ſanitatem animalis: quia vrina eſt ſignũ ſanitatis, medicina efficiens, dieta conſeruans, & per hunc modum aliquid dicitur baptiſmus tripliciter. Primo quidem, inquantum eſt ſignum huius baptiſmi, & ſic diluuium dicitur baptiſmus inquantum ſignificat noſtrum baptiſmum, quantum ad ſaluationẽ pręfiguratam in ſaluatione humani generis, tunc facta in arca, vt dicitur. 1. Pe 4. & Gen. 7. Item trãſitus maris Rubri, qui ſignificat baptiſmum noſtrum, quãtum ad liberationem à Dæmonũ ſeruitute, ſiue peccati, vt dicitur 1. Cor. 4. patres noſtri in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari. Similiter ablutiones quędam veteris legis baptiſmata hoc modo dici poſſunt, vt aqua luſtrationis quę erat facta de cineribus vitulæ ruffæ, & quædam ſimilia, quę ſignificabant noſtrum baptiſmum, quantum ad purgationem peccatorum, quæ in baptiſmo fit. Alio modo dicitur baptiſma quaſi cauſa aliquo modo noſtri baptiſmi, & ſic baptiſmus Ioannis dicitur baptiſmus, quia fuit diſpoſitio præparans ad baptiſmum noſtrũ, & baptiſmus Chriſti quo Chriſtus baptizatus eſt, vt dans efficaciam noſtro baptiſmo. Quarto dicitur baptiſmus ſecundum proportionẽ ad effectum veri baptiſmi, & ſic dicitur baptiſmus pœnitentiæ & baptiſmus ſanguinis, vel quantum ad effectũ ſecundarium, qui eſt conſummatio in bono, & ſic dicit baptiſmus ſpiritus, de quo dicit Actuum primo. uos autem baptizabimini ſpiritu ſancto non poſt multos dies.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd baptiſmus ſanguinis, & baptiſmus pœnitentiæ non valent ad regenerationem, niſi ei, qui habet baptiſmum aquæ in propoſito, quando. ſ articulus neceſſitatis, nõ contemptus religionis ſacramentum excludit, vt in littera dicitur, & ſic quodammodo agit in vim baptiſmus aquæ.

Ad ſecundam dicendum, quòd alia ſacramenta non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut baptiſmus, ideo nõ oportuit, vt haberent aliqua ſuppentia, cum articulus neceſſitatis ſacramentum excludat.

Ad tertiam Reſp. quod prædicta duo baptiſma, quia non conueniunt cum baptiſmi ſacramento, ſignificando, ſed ſolum cauſando, non proprie poſſunt dici ſacramentum, propter quod dicitur, quod per talia baptiſmata res ſuſcipitur ſacramenti, ſine ſacramento, vt dicit S. Thom. in 4.

ARTIC. XV.

Vtrum baptiſmus ſanguinis ſit potior inter omnia baptiſmata?

1 AD decimum quintum videtur dicendum, quod non, quia baptiſmus aquæ tribuit characterem, hoc autem non facit baptiſmus ſanguinis, ergo nõ eſt potior eo, ſed potius èc õuerſo.

2 Pręterea, baptiſmus ſanguinis non ualet ſine baptiſmo flaminis, qui eſt per charitatem. 1. Cor. 13. ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. ſed baptiſmus flaminis ualet ſine baptiſmo ſanguinis, nõ enim ſoli martyres ſaluantur, ergo baptiſmus ſanguinis non eſt potior.

3 Pręterea, baptiſmus ſanguinis habet efficaciam ex opere operante illius, qui patitur, baptiſmus autem aquæ ex paſſione Chriſti, ergo baptiſmus aquæ erit efficacior.

4 Præterea, per baptiſmum aquę datur homini gratia, per quam debetur ei aurea, ſed per baptiſmum ſanguinis debetur homini aureola; ergo cum aurea ſit nobilior aureola, baptiſmus aquæ erit nobilior.

Sed contra facit ca. chathecumenum. de conſecr. diſt. 4. vbi Aug. ſcribens ad Fortunatum. & habetur in libro de dogmat. eccl. 74. dicit. cathecumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, in vitam ęternam habere non credimus, excepto martyrio, vbi tota baptiſmi ſacramẽta complentur. Baptizandus confitetur fidem ſuam coram ſacerdote, & interrogatus reſpondet. Hoc & martyr coram perſecutore facit, qui & confitetur fidem ſuam, & interrogatus reſpondet. ille poſt confeſſionem, vel aſpergitur aqua, vel intingitur, & hic vel aſpergitur ſanguine, vel contingitur igne. ille manus impoſitione Pontificis accipit ſpiritum ſanctum, hic habitaculum efficitur ſpiritus ſancti, dum non eſt ipſe qui loquitur, ſed ſpiritus patris, qui loquitur in illo. ille communicat euchariſtię in commemorationem mortis domini, hic ipſo Chriſto commoritur. ille confitetur ſe mundi actibus renunciaturum. hic ipſi renunciat vitæ. illi peccata omnia remittuntur, in iſto extinguntur.

Reſp. dicendum, quòd ſimpliciter & abſolutè baptiſmus ſanguinis eſt potior inter omnia alia baptiſmata, quod probatur per illud, quod dr̃ Iud. 6. tolle uitulum &c. baptiſmus ſanguinis puriores reddit, quam baptiſmus aquæ.

Secundo, ſic in baptiſmo ſanguinis amplior eſt imitatio, & plenior profeſſio paſſionis Chriſti, quam in baptiſmo aquæ, quia ibi eſt profeſſio verbo & ſigno ſine actu, hic verbo uero, ſigno, & actione & paſſione, ſicut deducit pulchrè Aug. in hoc c. ſed ubi eſt amplior, & plenior imitatio, & profeſſio paſſionis Chriſti, ibi eſt plenior virtus eius, à qua omnia ſacramenta habent efficaciam, ergo.

Tertio, ſecundum S. Thom. in 3. p. q. 66. artic. 12. baptiſmus aquę efficaciam habet à paſſione Chriſti, & à ſpiritu ſancto, quæ quidem duæ cauſæ operantur in quolibet horum trium baptiſmatũ, ſed excellentius operantur in baptiſmo ſanguinis: nam paſſio Chriſti operatur in baptiſmo per quandam figuralẽ repræſentationem, in baptiſmo autem flaminis, uel pœnitentię per quandam affectionem, ſed in baptiſmo ſanguinis per potiſſimũ dilectionis, & affectionis feruorem, ſecundum illud Ioan 15. maiorem charitatem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. ergo baptiſmus ſanguinis potior eſt abſolutè inter alia baptiſmata.

Ad rationes. Ad primam dicendum negando cõſequentiam, quia character eſt res & ſacramentum, non autem dicimus, quod baptiſmus ſanguinis præeminentiam habeat ſecundum rationem ſacramenti, ſed

tij ſed quantum ad ſacramenti effectum,

Ad ſecundam dicendum, quod effuſio ſanguinis non habet rationem baptiſmi; ſi ſit ſine charitate, ex quo patet, quod baptiſmus ſāguinis includit baptiſmum flaminis, & non è conuerſo. vnde ex hoc probatur perfectior,

Ad tertiam dicendum, negando, quòd baptiſmus sanguinis ſolum habet efficaciam ex opere operante illius, qui patitur. Vnde dicimus, quòd baptiſmus ſanguinis habet etiam efficaciam ex paſſione Chriſti cui expreſſius conformatur, quàm baptiſmus aquæ.

Ad quartam dicendum, quòd in baptiſmo ſanguinis, aliquis non ſolum aureolam meretur, ſed etiam auream, per gratiam tunc collatam, vel augmentum. Vnde, quod quidam dicunt, quod in baptiſmo ſanguinis gratia non confertur, apparet ſolùm eſſe in pueris, qui pro Chriſto occiduntur, & etiam in adultis, quibus poteſt in ipſo actu gratia dari, ſicut & in baptiſmo aquæ, ſi ſe ad eadem diſpoſuerint, & obicem aliquem non opponant Spiritui ſanto. Et hoc patet per Auguſtinum in præſenti cap. in cuius fine dicit. Hic, ſcilicet, martyr, templum efficitur ſpiritus ſanctus. Nullus autem efficitur templum ſpiritus ſācti, niſi gratiam accipiendo.

ARTIC. XVI.

Vtrùm in baptiſmo imprimatur character?

1 AD decimum ſextum videtur dicendum, quod non; quia in baptiſmo ſanguinis non imprimitur, & tamen eſt dignior. ergo nec in iſto.

2 Præterea, Baptiſmus fluminis non habet ſupra baptiſmum ſanguinis, niſi aquam. ſed aqua non habet hanc virtutem, alioquin baptiſmus Ioānis hoc idem feciſſet, quod non eſt dicendum. ergo cōcluſio vera.

3 Præterea, in quolibet ſacramento, ſicut in baptiſmo, eſt aliquid, quod eſt ſacramentum tantum, & aliquid quod eſt res, & ſacramentum, & non in quolibet aliorum, quod eſt res, & ſacramentum, eſt character. ergo nec baptiſmo. vel ſi ſic, cur tam varie?

4 Præterea, character videtur ſignificare quoddam ſignum diſtinctum. ſed diſtinctio membrorum Chriſti ab alijs fit per æternam prædeſtinationem, quæ non ponit aliquid in prædeſtinato, ſed ſolum in Deo prædeſtinante. 2. ad Cor. 3. Firmum fundamentum Dei ſtat habens ſignaculum, hæc nouit Dominus, quæ ſunt eius. ergo videt, quòd baptiſmus, nec alia ſacramenta imprimant characterem.

5 Præterea, character eſt ſignum diſtinctum. ſignū autem, teſte Aug. in 2. de doctr. chriſtiana. eſt quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, nihil autem eſt in anima, quod aliquam ſpeciem ſenſibus ingerat ergo videtur, quòd in anima non imprimatur character.

6 Præterea. ea, quæ ſunt in ſacramentis nouæ legis, ordinantur ad cauſandum gratiam. ſed character non uidetur gratiam poſſe cauſare: quia multi characterem habere dicuntur, qui gratia carent. ergo non uidetur in ſacramentis aliquis character imprimi.

Sed cōtra dicitur in c. quomodo. de conſacr. diſti. 4. vbi Aug. lib. 5. contra Donatiſtas. c. 20. dicit. Habere tamen, & dare, & accipere baptiſmi ſacramentum, ſatis eluxit Paſtoribus eccleſiæ catholicæ: & ouem, quæ foris errabat, & Dominicum characterem foris accipiebat, uenientem ad Chriſtianæ unitatis ſalutem, ab errore corrigi, characterem tamen Dominicum in ea agnoſci potius, quàm improbari &c.

Reſp. dicendum, quòd in quibuſdam ſacramentis & maximè in baptiſmo imprimitur character. Quæ concluſio probatur, per illud 2. ad Cor. 3. Qui unxit nos, Deus eſt, & qui ſignat nos, & dedit pignus in cordibus noſtris. Sed nihil aliud importat character quàm quandam conſignationem. ergo videtur, quòd Deus per ſua ſacramenta nobis ſuum characterem imprimat.

Ad Rationes. Ad Primam dicendum, quòd baptiſma ſanguinis non habet efficaciam ſacramentalem; ſed ſolùm meritoriam. & ideo ibi non confertur poteſtas ſpiritualis ad actiones hierarchias, nec character, ſicut in baptiſmo fluminis, quod eſt ſacramentum.

Ad ſecundam dicendum, quòd nec baptiſmus flaminis tantùm ſufficit ad ſacramentum nouæ legis, & ideo characterem imprimit.

Ad tertiā dicendum, quòd quamuis id, quod eſt res, & ſacramentum in baptiſmo, ſit character; non tamen oportet, quòd ſit character in omnibus ſacramentis, in quibus eſt res & ſacramentum. Quare verò in alijs ſacramentis non imprimitur character? dicēdum iuxta ſantum Thomam in 3. parte. 1. q. 63. artic. 1. & artic. 6. quia, ſicut dictum eſt, ſacramenta nouæ legis ad duo ordinatur. i. in remedium peccati, & ad cultum diuinum. eſt autem omnibus ſacramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum; per hoc, quòd gratia confertur: nō autem omnia ſacramenta ordināt ad diuinum cultum; ſicut patet de pœnitentia, per quam liberatur homo à peccato; non autem per hoc ſacramentum exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultum; ſed reſtituitur in ſtatum priſtinum. Pertinet autem aliquod ſacrificium ad diuinum cultum tripliciter. Vno modo, per modum ipſius actionis. Alio modo, per modum agentis. Tertio modo, per modum recipientis. Et per modum quidem ipſius actionis pertinet ad diuinum cultum Euchariſtia, in qua principaliter diuinus cultus conſiſtit, in quantum eſt eccleſiæ ſacrificium: & per hoc quidem ſacramentum non imprimitur homini character; quia per hoc ſacramentum non ordinatur homo ad aliquod aliud per agendum ulterius, uel recipiendum in ſacramentis; cùm potius ſit finis, & conſummatio omnium ſacramentorum, ut Diony. dicit 3. cap. eccleſiaſticæ hierarchiæ. continet tamen in ſe ipſo Chriſtum, in quo non eſt character, ſed tota ſacerdotij plenitudo. ſed ad gentes in ſacramentis pertinet ſacramentum ordinis; quia per hoc ſacramentum deputantur homines ad ſacramenta alijs tradenda. Sed ad recipientes pertinet ſacramentum baptiſmi, per quod homo accipit poteſtatem accipiendi alia eccleſiæ ſacramenta. unde baptiſmus dicitur ianua ſacramentorū. & ad idem ordinatur etiam quodammodo, confirmatio. Et ideo per hæc tria ſacramenta,

menta, imprimitur character. ſ. per baptiſmum, confirmationem, & ordinem.

Ad quartam dicitur, quòd fideles Chriſti ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur ſignaculo, hoc eſt, quodam ſpirituali ſignaculo eis inſignito, quod character nuncupatur.

Ad quintam dicendum, quòd character animæ impreſſus habet rationem ſigni, in quantum per ſenſibile ſacramentum imprimitur. per hoc enim ſcitur aliquis baptiſmali charactere inſignitus, quod eſt ablutus aqua ſenſibili. Nihilominus tamen character, vel ſignaculum dici poteſt per quandam ſimilitudinē, omne quod figurat alicui, vel diſtinguit ab alio, etiam ſi non ſit ſenſibile: ſicut Chriſtus dicitur figura, vel character paternæ ſubſtantiæ, ſecundum Apoſtolum ad Hebr. 1.

Ad ſextum dicendum, quòd character eſt cauſa ſacramentalis gratiæ aliquo modo. Quòd autem quidam cum charactere gratiam non recipiunt, hoc ex eorum indiſpoſitione ad gratiam ſuſcipiendam, euenit. Et ad quod inducebatur, quòd non eſſet diſpoſitio ad gratiam, reſpondetur iuxta S. Thom. in. 4. d. 4. quòd verum eſt, quòd character eſt diſpoſitio ad gratiam, non per neceſſitatem, ſed per quandam cōgruitatis dignitatem: ex hoc enim ipſo, quòd homo mancipatus eſt diuinis actionibus, & inter membra Xpi cōnumeratur, fit ei quædam congruitas ad gratiam ſuſcipiendam: quia Deus perfectè in ſacramentis homini prouidet. Vnde ſimul cum charactere datur homini, vt poſſit exercere ſpirituales actiones fidelium, vel paſſiones ſeu receptiones. datur gratia, qua hæc bene poſſint fieri.

ARTIC. XVII.

Vtrùm recedente fictione, baptiſmus ſuum ſortiatur effectum?

1 AD decimum ſeptimum videtur dicendum, quòd non: quia opus mortuum quod eſt ſine charitate, non poteſt reuiuiſcere, ſeu viuificari. ſed qui fictè baptiſmum accipit, recipit eum ſine charitate. ergo non poteſt viuificari, ut gratiam conferat.

2 Præterea, fictio videtur fortior baptiſmate, cùm impediat eius effectum. ſed fortius non tollitur à debiliori: & ſic peccatum fictionis non poteſt tolli per baptiſmum, fictione impeditum. ergo etiam fictione recedente, baptiſmus non conſequitur effectum ſuum, qui eſt remiſſio peccatorum.

3 Præterea, effectus baptiſmi eſt ab omni culpa, & pœna abſoluere. ſed hoc non accidit recedente fictione: quia pœna peccatorum, quæ poſt baptiſmum cōmiſit, non abſoluitur; aliàs eſſet maioris efficaciæ in fictè accedentibus, quàm in alijs. ergo.

4 Præterea, ſicut aliquis fictè accedit ad baptiſmū, ita ad Euchariſtiam. ſed recedente fictione Euchariſtiæ, effectum non recipit. ergo nec etiam recedente fictione baptiſmi.

Sed contra facit cap. tunc valere. de conſect. diſt. 4. vbi Aug. lib. 5. de bapt. c. 22. dicit. Tunc valere incipit ad ſalutem baptiſmus, cùm illa fictio veraci confeſſione receſſit: quæ, corde in malitia, uel ſacrilegio perſeuerante, peccatorum, abolitionem non ſinebat fieri. S. Thom. 3. p. q. 69. artic. 12.

Reſp. dicendum, quòd recedente fictione, baptiſmus effectum ſuum conſequitur: quia cuilibet culpæ in ſtatu vitæ poteſt remedium adhiberi. ſed contra originalem culpā nō eſt aliud remedium, quàm baptiſmus. ergo, cùm fictè accedētibus originale nō remittatur, oporteret baptiſmum iterari, ſi recedente fictione, baptiſmus effectum ſuum non haberet: quod eſt inconueniens. ergo concluſio vera.

Ad Primam Reſp. quòd baptiſmus non habet ſolùm effectum ex opere operante; ſed magis ex opere operato, quod eſt opus Dei, & non hominis. & ideo ſacramentum baptiſmi nō eſt opus mortuum in eo, qui fictè accepit, ſiue qui ſine charitate baptizatur. illud enim quod obijcitur de opere mortuo, intelligitur de operibus noſtris.

Ad ſecundum reſp. verum eſſe, quòd peccatum fictionis, nō tollitur per baptiſmum fictè ſuſceptum; qua fictione remota, baptiſmus aufert omnem culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium baptiſmum; & etiam ſimul exiſtentium cum baptizato, concurrit tamen baptiſmus, & pœnitentia, ſed baptiſmus, ſicut cauſa per ſe agens, pœnitentia ſicut cauſa per accidens, remouens, prohibens.

Ad tertium Reſp. quod baptiſmus recedente fictione, habet illū effectum, quem prius habuiſſet, ſi fictio non fuiſſet. effectus autem baptiſmi eſt, nō tollere peccata futura; ſed præſentia, vel preterita. & ideo baptiſmus, fictione recedente, peccata præcedētia remittit; ſequentia verò virtute contritionis, quæ fictionem amouet, quantùm ad culpam, ſed non quātum ad pœnam totaliter.

Ad quartum reſp. quòd non eſt ſimile de ſacramento Euchariſtiæ; quia Euchariſtia malè accepta, nihil relinquit gratis datum, diſponens ad gratiam gratum facientem; ſicut facit baptiſmus. vnde in Euchariſtia non imprimitur character, cuius virtute poſſit aliquis efficaciam ſacramenti percipere, fictione recedente, ſicut fit in baptiſmo. Secundò, quia Euchariſtia eſt ſacramentum iterabile, baptiſmus autem non. & ita non eſt ſimile.

ARTIC. XVIII.

Vtrùm cathechiſmus præcedere debeat baptiſmum?

1 AD decimum octauum videtur dicendum, quòd non: quia per baptiſmum regeneratur homo ad vitam ſpiritualem. ſed homo prius capit vitam, quàm doctrinam. non ergo debet prius cathechizari, quàm baptizari.

2 Præterea, dicit Aug. in lib. de cathechi. Rudibus narratio plana eſt, cum quiſque primò cathechizatur ab eo, quod ſcriptum eſt. In principio creauit Deus cœlum, & terram. vſque ad pręſentia tempora eccleſię. ſed hoc non poteſt fieri; niſi in longiſſimo tempore: baptiſmus autem non poteſt differri. ergo &c.

3 Præterea, dicit Mat. 7. Nolite ſanctum dare canibus. ſed ſanctum dicitur ibi ſcriptura ſacra, quæ non eſt

eſt committenda immundis, prout ſunt non baptizati. ergo &c.

Sed contra facit cap. ante. de conſecr. diſt. 4. vbi Rabanus Papa de inſt. cleric. lib. 1. cap. 25. dicit. Ante baptiſmum cathechizandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primùm cathecumenus accipiat rudimenta. prius enim ipſe Ieſus cæci nati oculos luto, & ſputo facto ſuperliniuit, & ſic ad aquas Siloe miſit: quia priùs debet baptizandus fide incarnationis Chriſt. inſtrui, & ſic ad baptiſmum iam credulus admitti, vt ſciat cuius gratiæ in eo eſt particeps, & cui iam debitor fiat deinceps.

Reſp. dicendum, quòd hic videnda ſunt duo. Primò videndum eſt, quid ſit cathechiſmus. Secundò reſpondebitur ad quæſtionem, oſtendendo quàm conuenienter cathechiſmus præcedit baptiſmum.

Quantum ad primum, ſciendum iuxta ſanctum Thomam, & dominum Durãdum in 4. d. 6. quòd ſicut in alijs doctrinis ſunt quædam principia communia, quæ neceſſarium eſt ſcire, quibus ignoratis, neceſſe eſt ignorare artem, quibus tamen ſcitis, neceſſe non eſt totam artem ſcire. ſic in doctrina fidei, quædam ſunt communia, quæ neceſſarium eſt ſcire, vt articuli Trinitatis, Incarnationis, Paſſionis, Aduentus ad Iudicium, Alia verò ſunt ſubtiliora, & ſpecialia, ad quæ omnes non tenentur. Inſtructio autem de quibuſcunque, quæ ſcire neceſſarium eſt ad ſalutem, vocatur cathechiſmus: & diffinitur ſic. Cathechiſmus eſt inſtructio circa fidei rudimenta, circa generalia fidei, quæ etiam rudibus ſunt neceſſaria ad ſciẽdum. Et hoc primò quantùm ad ſecundum. In quo videndum eſt, quàm conueniẽter cathechiſmus præcedat baptiſmum. Eſt ſciendum, quòd huius conuenientiæ ratio multiplex aſſignatur. Prima eſt ſancti Thomæ in 3. parte. q. 71. art. 1. quia baptiſmus eſt fidei ſacramentum, cùm ſit quædam profeſſio fidei Chriſtianæ. Ad hoc autem quòd aliquis fidem accipiat, requiritur, quòd de fide inſtruatur; ſecundùm illud ad Rom. 10. Quomodo credent, quem non audierunt? quomodo autem audient, ſine prædicante? ergo ante baptiſmum conuenienter præcedit cathechiſmus. Secunda eſt domini Durandi in quarto. ſic in baptiſmo fit obligatio ad ea, quæ ſunt fidei, & eorum, quæ ad fidem pertinent. ſed nullus debitè obligatur ad aliquid, niſi ſciens, & volens. ergo congruũ eſt ut ea, quæ ſunt fidei, proponantur baptizando, ſaltem in generali; vt ipſe profiteatur fidem, & obligetur ad obſeruantiam. hoc autem fit in cathechiſmo. ergo conuenienter cathechiſmus præcedit baptiſmum.

Tertiò, idem oſtenditur authoritate Chriſti, qui dans formam generalem baptizandi præmittit doctrinam ipſi baptiſmo. Mat. vltimo. Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.

Quartò, hæc conuenientia accipitur figuraliter ex Chriſti exemplo, qui cæci nati oculos illuminaturus, et ex luto facto ex ſputo eius, per quod intelligitur inſtructio diuinæ ſapientiæ, primò oculos eius liniuit, & poſt ad aquas Siloe, per quas baptiſmus figurabatur, tranſmiſit; vt habetur Io. 9. & inducit in exemplum venerabilis Rabanus in textu præſentis capi.

Quintò, hoc conuenienter fit, vt dicit Diuus Bonauentura in 4. vt intelligatur, quòd non coactè, ſed voluntariè, qui baptizatur ad diuina præcepta vel imperia facienda ſe obligat.

Ad Rationes. Ad Primam reſpondetur, quòd vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptiſmũ, præſupponit vitam naturæ rationalis, in qua poteſt eſſe homo particeps doctrinæ; & ita poteſt præcedere baptiſmum, ſiue generationem ipſam ſpiritualem aliqua inſtructio fidei.

Ad ſecundam reſpondetur, vt dicit S. Tho. in 4. quòd non eſt neceſſarium, quòd cathecumenus omnia in particulari diſcat, quæ in tota Biblia continentur; ſed in quadam ſumma: vt. ſ. videat, quomodo in quolibet ſtatu mundi Deo cura fuit de hominibus & ſicut dictum eſt, talium inſtructio dicitur cathechiſmus, de alijs autem debet inſtrui proceſſu temporis.

Ad tertiam reſpondetur, quòd Dominus loquitur de immundis, qui fidei contrariantur. non de illis, qui ad fidem accedere volunt. vnde ſequitur ibi. ne conuerſi diſrumpant vos. gloſ. veritatem impugnando fidei veſtiæ.

ARTIC. XIX.

Vtrùm cathechizare ſit officium ſacerdotum?

1 AD decimum nonum videtur dicendum, quòd non: quia Diaconi habentes purgatiuam virtutem, ordinantur ſuper immundũ, quorum primi gradus ſunt cathecumeni. ergo ad Diaconum pertinet eos inſtruere.

2 Præterea, illius eſt inſtruere baptizandum, cuius eſt ad baptiſmum eum adducere: hoc autem ad patrinum ſpectat. non ergo ad ſacerdotem.

3 Præterea, docere ad epiſcopum ſpectat, Dion. in 5. eccl. hierarc. non ergo ad ſacerdotem.

Sed contra facit cap. cathechiſmi. de conſecr. diſt. 4. vbi Concil. Agat. c. 13. dicit. Cathechiſmi baptizandorum à ſacerdotibus vniuſcuiuſque eccleſiæ poſſunt fieri; ſicut in ſancta hac Romana eccleſia, cui Deo auctore, miniſterium famulatus noſtri exhibemus, ſolenniter fieri comprobamus.

Reſp. dicendum cum S. Thom. in 3. p. q. 71. artic. 4. quod miniſter ad ſacerdotem cõparatur, ſicut inſtrumentale agens ad principale; vt indicat ipſum nomen miniſtri. agens autem ſecundarium non agit ſine principali agente cooperante; quantò autem operatio eſt potior, tantò principale agens indiget paucioribus miniſtris. potior autem eſt operatio ſacerdotis, in quantum confert ipſum ſacramentum, quàm in præparatorijs ad ſacramentum. & ideo ſupremi miniſtri, qui dicuntur Diaconi, cooperantur ſacerdoti in ipſa collatione ſacramentorum. dicit enim Iſidorus, quod ad Diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ agunt in ſacramẽtis Chriſti: in baptiſmo. ſ. in chriſmate, patena, & calice. Inferiores autem miniſtri cooperantur ſacerdoti in his, quæ ſunt præparatoria ad ſacramenta: ſicut Lectores in cathechiſmo, Exorciſtæ in exorciſmo. dicendum ergo, quòd, & ſi cathechizare alijs, quàm ſacerdo-

cerdotibus,conueniat: ſacerdotum tamen officium principalius eſt.

Ad Rationes. Ad Primam reſpondetur dupliciter, iuxta dicta, quòd & ſi Diaconi, & alij miniſtri ſuper immundos habeant operationem cathechizandi,& exorcizandi; miniſterialem tamen,& quaſi inſtrumentalem: ſed ſacerdos habet principalem.

Secundò reſpondetur, iuxta S. Thom. in 4.quòd in primitiua eccleſia, quando adulti ad baptiſmum ueniebant, qui magnâ inſtructione indigebant, hoc per Diaconum exerceatur, ſacerdotibus circa maiora occupatis: & ideo Dionyſius illud Diaconibus attribuit.

Ad ſecundam Reſp. quòd ratio non procedit; quia compater non inſtruit ante baptiſmum de fide,ſed conuerſum iam recipit,ad inſtructionem præſentans.

Ad tertiam reſpondetur, quòd, ut dicit S.Thom. in 3.parte.q.71.artic.4. & in 4.multiplex eſt inſtructio. Vna conuerſiua,& hęc propriè eſt ſacerdotum, quorum eſt prædicare, & docere. Vnde Dionyſius hanc inſtructionem Epiſcopo attribuit in 2.cap. eccleſiaſticæ hierarchiæ. & poteſt competere cuilibet prædicatori, uel etiam cuilibet fideli. Secunda eſt inſtructio diſciplinalis, qua quis eruditur de fidei rudimentis: quid.ſ.credere debeat,& qualiter ad baptiſmum accedere debeat: & hoc pertinet ad officium Diaconi; & per conſequens ſacerdotis: quia quicquid eſt Diaconi, eſt etiam ſacerdotis,& principaliter. Tertia inſtructio, quæ ſequitur baptiſmum, eſt inſtructio de conuerſione humanæ uitæ; & hæc pertinet ad patrinos. Quarta inſtructio eſt de profundis myſterijs fidei, & perfectione humanæ uitæ: & hoc ex officio pertinet ad Epiſcopos. Ex his pàtet reſponſio: quoniam licèt Epiſcopo attribuatur inſtructio cathecumenorum, de qua loquitur; non tamen ita, quòd non conueniat ſacerdotibus; ſicut ex dictis patet.

ARTIC. XX.

Vtrùm conuenienter exorciſmus præcedat baptiſmum? Item, an debeat ſequi cathechiſmum, vel è conuerſo?

1 AD vigeſimum uidetur dicendum, quòd non: quia exorciſmus eſt contra energumenos.i.arreptitios,ordinatus.ſed non omnes accedentes ad baptiſmum ſunt tales. ergo non conuenienter debet præcedere baptiſmum.

2 Pręterea, primò debet curari cauſa,quàm effectus ſed peccatum eſt cauſa quare in quibusdam Diabolus poteſtatem habet, ſecundùm illud Ioan.8. Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. ſi ergo exorciſmi ſunt ad poteſtatem Diaboli pellendã, uidetur quòd deberet priùs aliquis per baptiſmum à peccato mundari, quàm per exorciſmum à poteſtate Diaboli liberari.

3 Pręterea ad idem, ſuperfluum eſt diuerſa remedià ordinari. ſed ad poteſtatem Diaboli auferendam introducta uidetur aqua benedicta. ergo ſuperflui ſunt exorciſmi.

Sed contra facit cap. poſtquàm, de cõſecr. diſt.4. vbi Rabanus de inſt.cleri.lib. 1. c. 27.dicit. Poſtquã ſe baptizatus per confeſſionem veræ fidei in alterius cõmendauerit dominium, & per abrenuntiationem à prioris poſſeſſoris ſe alienauerit ſeruitio, exſufflatur ab eo ſæua poteſtas, ut per pium ſacerdotis miniſterium ſpiritui ſancto cedat fugiens ſpiritus malignus.S.Thom.in 3.par.q.71.artic.2.

Reſp.dicendum, quòd conuenienter fit, ut exorciſmus præcedat baptiſmũ,cuius cõuenientia, iuxta S.Tho.in.3.p.q.71.art.2.ſic oſtenditur.quia quicunque opus aliquod ſapiẽter facere proponit, priùs remouet impedimenta ſui operis, ut dicitur Hier. 4. Nouate uobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Diabolus hoſtis eſt humanæ ſalutis,quę homini per baptiſmum acquiritur:& habet poteſtatem aliquam in homine,ex hoc, quòd ſubditur originali peccato, uel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptiſmũ expelluntur dæmones per exorciſmos, ne ſalutẽ hominis impediant. Quam quidem dæmonis expulſionem ſignificat exufflatio, Benedictio autem cum manus impoſitione, præcludit excluſo uiam, ne redire poſſit. Sal autem per os miſſum, & narium, & auriũ ſputo linitio, ſecundùm redemptionem fidei,quantum ad aures:& approbationem, quantum ad nares: & confeſſionem,quantùm ad os, Olei uerò inunctio ſignificat aptitudinem, ſiue expeditionem hominis ad pugnandum contra dæmones.

Ad Rationes. Ad primam dicendum, quòd energumeni dicuntur interius laborantes, à Diabolo uexati corporaliter: ab en, quod eſt in, & orgen,quod eſt labor. & quamuis non omnes accedẽtes ad baptiſmum,ſint energumeni, nec inter laborantes à Diabolo uexati corporaliter; tñ interiùs laborant, uel infirmantur propter infectionem fomitis, Diabolo in eis poteſtatem habente.

Ad ſecundam dicendum, quòd Maior illius propoſitionis non habet uerum, qñ effectus confirmat cauſam:tunc enim priùs laborandum eſt ad curandũ effectum, ut ſic expeditius procedatur ad curationẽ cauſæ.poteſtas autem dæmonis, quæ ex peccato ſequitur, & tenet, conſeruat hominem in malitia,& in peccato. & ideo prius euacuanda eſt poteſtàs dæmonis,& debilitanda.quod in exorciſmo fit,ne curationem cauſæ,ideſt peccati, in baptiſmo fiendam impedire poſſit.

Ad tertiam dicendum, quòd Diabolus impugnat nos ab interiori, & ab exteriori. aqua autem benedicta ordinatur contra impugnationes dęmonum, quę ſunt ab exteriori.exorciſmi vero contra impugnationes dæmonum,quæ ſunt ab interiori. Vnde & illi cõtra quos dantur,dicuntur energumeni,ideſt,interius laborantes. Vel dicendum cum S. Tho.in.3.p.q.71. art. 3. quòd ſicut in remedium contra peccatum ſecũdò datur pœnitentia, quia baptiſmus non reiteratur ita in remediũ cõtra impugnationes dæmonũ ſecundò datur aqua benedicta: quia exorciſmi baptiſmales non reiterantur.

Ad ſecũdã ſic ꝓceditur, & videtur,ꝙ exorciſmus debeat ꝑcedere cathechiſmũ, & nõ e cõuerſo. Et primò ſic. prius eſt remouere malũ, q̃ aliquis ꝓficiat in bonũ:ſiue prius eſt expellere malũ q̃ inſerere bonum. ſed ꝑ exorciſmũ expellit malũ, ꝑ cathechiſmũ

Q infe-

inſeritur bonum. ergo exorciſmus debuit primo ordine fieri.

In oppoſitum eſt tex. præs.cap.

Reſp.dicendum,quòd ordo poſitus, in quo cathechiſmus præcedit exorciſmum,eſt conuenienter poſitus. pro quo notandum, quòd vt inquit Bonau.in fine di.6.quarti,iſta duo poſſunt tripliciter ordinari. ſ.aut ratione eius ad quod ſunt, aut ratione eius à quo diſpenſantur,aut ratione eius in quem fiunt.Primo caſu ſic: quia cathechiſmus eſt ad perfectionem intellectus;& exorciſmus ad id,quod reſpicit ad effectum; quia ad ſuggeſtionem Diaboli expellendã cathechiſmum præcedit.Si ratione eius à quo diſpenſatur,quia inſtructio eſt ab ordine lectorum,& exercizatio ab exorciſtis, & lectorum ordo præcedit; ſic ẽt ante exorciſmum eſt cathechiſmus. Si ratione eius, in quem fiunt, ſic dicendum eſt, quòd ſi adultus eſt baptizandus, prius eſt capax doctrinæ, quàm gratię, ſi paruulus e conuerſo.& ideo in adultis præcedit cathechiſmus, in paruulis e conuerſo exorciſmus. & ideo ordo iſte eſt ſecundùm aliquas eccleſias.nec ſeruatur ille, qui conſueuit eſſe in primitiua eccleſia, quia tunc baptizabantur adulti, nunc autem paruuli. Hæc ille.

Ad rationem factam in oppoſitum reſp. ſecundũ S.Thom.in quarto.in fine 6.diſt.quòd uerum eſt qđ aſſumitur, ſi utrumque in eodem genere accipiatur. hoc autem non eſt hic: quia cathechiſmus ordinatur ad bonum, non efficiendo aliquid, ſed ſolum inſtruendo. exorciſmus autem remouet malum,etiam operando, & ideo inſtructio in talibus debet operationem pręcedere; ut ſciat homo quid in eo fieri debeat.Et ita ratio non procedit.

ARTIC. XXI.

Vtrùm ea quæ aguntur in exorciſmo,efficiant aliquid, an ſolùm ſignificent?

1 AD vigeſimumprimum uidetur, quòd ſolũ ſignificẽt: quia ſi puer exorcizatus moriatur ante baptiſmum, ſalutem non cõſequitur nec liberatur à poteſtate Diaboli. ergo nihil efficit exorciſmus.

2 Præterea,hoc ſolùm pertinet ad ſacramentum nouæ legis, ut ſit ſignũ & cauſa.ſi ergo exorciſmus efficeret, & ſignificaret, ſequeretur ꝙ eſſet sacramentũ.

3 Præterea, ſicut exorciſmus ordinatur ad baptiſmum: ita ſi aliquid in exorciſmo efficitur, ordinatur ad effectum baptiſmi.ſed diſpoſitio ex neceſſitate ꝓcedit formam perfectam; quia forma perfecta non recipitur, niſi materia diſpoſita.ſequeretur ergo,quòd nullus poſſet conſequi effectum baptiſmi,niſi primò exorcizatus: quòd patet eſſe falſum.non ergo ea,quæ fiunt in exorciſmo,aliquem effectum habent.

Sed contra facit c.ſicut noſtis. de conſec.diſt.4.ubi Aug.de. ſymbolo.lib.1.cap.1. dicit. Sicut noſtis,fratres chariſſimi,& paruuli exſufflantur, & exorcizantur,vt pellatur ab eis Diaboli poteſtas inimica, quæ decepit hominem, ut poſſideret homines.&c.

Reſq.dicendum,quòd ea,quæ exorcizando dicũtur, fruſtra dicerentur, niſi aliquem effectum haberent, præcipuè cùm eccleſia imperatiuis uerbis,& nõ ſolùm per modum orationis vtatur ad expellendam dæmonis poteſtatẽ, puta, cùm dicit.ergo maledicte Diabole exi ab eo.& ideo dicendũ eſt,ſecundùm alios,ꝙ non tantum ſignificẽt; ſed ẽt efficiant aliquid, non tantum in corpore, ſed etiam in anima.in corpore quidem, ut impediatur Diabolus à uexatione corporis,ne illũ interimat.in anima verò,ut impediatur à nocumẽto animæ, per quandã cohibitionẽ. Verumtamen principaliter exorciſmi effectus pertinet ad animam, ſicut colligitur ex ipſis rationibus, quæ dicuntur exorcizando. Eſt tñ hic notandum, ꝙ exorciſmi licèt habeant effectum,differenter tñ à baptiſmo, nã per baptiſmum datur homini gratia ad plenam remiſſionẽ culparum: per ea verò, quæ in exorciſmo aguntur, excluditur duplex impedimentũ extrinſecũ, prout dæmones ſalutẽ hominis impedire conantur. & hoc primum impedimentum excluditur per exſufflationes, quibus poteſtas dæmonis in homine, quantum ad maculã peccati, & reatũ pœnę, quouſq; peccatum per baptiſmũ tollatur.& ſecũdum hoc dicit Cyprianus. Sciã Diaboli nequitiam poſſe remanere, vſque ad aquam ſalutarẽ; in baptiſmo aũt omnem nequitiam mittere. Aliud aũt impedimentum eſt extrinſecũ, prout.ſ.homo ex infectione peccati originalis,habet ſenſus præcluſos ad percipienda ſalutis myſteria. Vnde Rabanus de inſtitutione clericorum.& habetur infra cap. poſtea. Tanguntur (dicit) quòd per ſaliuam typicam, & ſacerdotis tactum, ſapientia diuina ſalutem operatur cathecumenis: ut aperiantur eis nares, ad accipiendum odorẽ notitiæ Dei; ut aperiantur aures, ad audiendum mãdata Dei: ut aperiantur illis ſenſus in intimo cordis, ad reſpondendum interroganti de fide. Ex quibus clariſſimè apparet reſponſio quęſtionis, qua quæritur, an exorciſmus ſit neceſſarius.

Ad Rationes dicendum. Ad primam reſp. quod per ea, quæ aguntur in exorciſmo, non tollitur culpa,propter quam homo punitur poſt mortem; ſed ſolum tolluntur impedimenta recipiendi remiſſionẽ culpæ per ſacramentum. in tali ergo decedente ante baptiſmum exorciſmus non habet effectum in collatione gratiæ; ſed ſolũ in debilitare poteſtatis dæmonis: & valet hoc ei tantùm in uita: poſt mortem uerò exorciſmus non ualet ſine baptiſmo. Vnde talis ante baptiſmum moriẽs,dãnatus eſt,cum decedat non renatus ex aqua,& Spiritu ſancto. Quod uero prepoſitio dicit, quòd exorcizatus ante baptiſmum decedens,& moriens, tenebras patiatur, non uidetur uerum,ut dicit S.Thom.quia tenebrę, illę in ſola carentia diuinæ uiſionis conſiſtunt, cum non habeant aliquam pœnam ſenſibilem. hæc autem æqualis erit; quia priuatio non accipit magis,& minus.

Ad ſecundam reſp. quòd non ſolum de ratione ſacramenti eſt, ut ſit ſignum & cauſa alicuius effectus ſed effectus principalis, qui eſt gratia remittens culpam,qua ſubueniunt perfecto morbo, contra quem ſacramentum ordinatur, quod quidem nõ fit per ea quæ aguntur exorciſmo, ſed ſolum habent effectum contra contrarias indiſpoſitiones, & impedimenta gratiæ: & ideò non ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia quædam,quæ ſecundum impedimenta multiplicantur,ut inquit S. Thom.

Ad

Ad tertiam reſp.quòd exorciſmus non eſt diſpoſitio ſufficiens ad ſuſcipiendam gratiam baptiſmalem ; ſed fides, & intentio, vel propria eius, qui baptizatur, ſi ſit adultus, vel eccleſiæ, ſi ſit paruulus.ea verò quæ aguntur io exorciſmo,ordinantur ad remouendum impedimenta,vt dictum eſt;& ideo ſine eis poteſt aliquis conſequi effectum baptiſmi. ooo tamen ſunt huiuſmodi prætermittenda,niſi in neceſſitatis articulo, & tunc ceſſante periculo debent ſuppleri ; vt ſeruetur vniformitas io baptiſmo. oec fruſtra ſuppletur poſt baptiſmum;quia ſicut impeditur effectus baptiſmi ante quam percipiatur ; ita poteſt impediri poſtquàm fuerit perceptus.

ARTIC. XXII.

Vtrum hæc ſit conueniens forma baptiſmi.ego te batipzo in nomine patris,& filij, & ſpiritus ſancti?

1 AD Vigeſimom ſecùndum videtur dicendú, quòd non: quia actio debet magis attribui agenti principali,quàm ſecundario,ſiue miniſtro.ſed principale agens in baptiſmo eſt Chriſtus, ſecundùm illud Ioan. 1. Hic eſt, qui baptizat.homo autem baptizans eſt tantùm miniſter baptiſmi. ergo inconuenienter dicit miniſter.ego te baptizo.&c.

2 Præterea,ſacramenta à diuina ioſtitutione habent efficaciam, & virtutem. ſed ex forma ,quam Dominus tradidit Mat.ult. vbi dicitur.Docere omnes gentes,baptizantes eos &c. oon poteſt haberi,quod ego te baptizo.ſit vera forma baptiſmi : qoia hoc participium,baptizantes, ponitur ad deſignandum exercitium actus; non quaſi pars formæ. ergo uidetur, quòd non ſit de neceſſitate formę.

3 Præterea, ſicut præcipit Deus actum docendi,ita & actum baptizandi. ſed non exigitur ad docendú, quòd ſacerdos dicat, ego te doceo. ergo nec ad baptiſmum,quòd dicat,ego te baptizo.

4 Præterea, verba non poſſunt dirigi ad eum, qui non eſt ſenſus verború perceptiuus. ſed quandoque qui baptizatur non poteſt percipere ſenſum verborum, ſicut quando puer baptizatur. ergo non debet dicere baptizo te:ſed, baptizo Ioannem.

5 Præterea; baptiſmus à perſona Chriſti efficaciam habet,& figura eſt mortis Chriſti.ad Rom.6.ergo potius debuit in forma baptiſmi fieri mentio de fide paſſionis,quàm de fide Trinitatis.

6 Præterea, illud,in quo perſonæ oon conueniunt, debet de eis pluraliter dici. ſed perſonæ diſtinguuntur quantùm ad oomen; qoia filij nomen patri non coouenit,nec è conuerſo. ergo noo debet dici in nomine;ſed,in nominibus.

Sed contra facit cap.ſi non. de conſecr. diſt.4.vbi Aug.lib.6.cap. 25. de unico baptiſmo dicit. Et quia illa certa euágelica verba,videlicet, Mat.vlt.Docete omoes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.ſine quibus non poteſt baptiſmus cooſecrari: tantum valent, vt per illa ſic euacuentur quæcuoque in prece vitioſa contra regulam fidei dicuntur.S.Thom. 3.p.q.66.artic.6.

Reſp.dicendum, qoòd conueniens forma baptiſmi eſt, qua dicitur. ego te baptizo in nomine patris, & filij,& ſpiritus ſancti,amē. Patet hęc concluſio ex traditione vniuerſalis eccleſiæ; quæ cùm à ſpiritu ſancto regatur, in his quæ de neceſſitate ſalutis sūt, errare non poteſt. Eſt tamen ſciendum iuxta Dominum Durandum. & D.Petrunt de Palude in 4. d.3. quod etiam colligitur ex ſententia Beati Thom.q; in prędicta forma ſunt quatuor expreſſa.Nominatio perſonarum in Trinitate. Secundum eſt, expreſſio actus baptizandi, & perſonę ſuſcipientis, cùm dicitur, baptizo te. Tertium eſt, expreſſio baptizantis, ego. Quartum eſt, quod pertinet ad confirmationē totius, Amen. & ſecundùm hoc videntur ponendæ quatuor concluſiones.Prima eſt,quòd expreſſio triū perſonarum eſt de neceſſitate baptiſmi. Secunda eſt, quòd expreſſio actus, & perſonæ ſuſcipientis,ſimiliter ſunt de oeceſſitate ſacramenti.Tertia eſt,quòd expreſſio baptizantis perſonæ,nō eſt de neceſſitate baptiſmi ſacramenti. Quarta eſt,quòd,amen,oec eſt de neceſſitate præcepti, nec de ſubſtantia ſacramenti.

Prima concluſio,dicens,quòd expreſſio trium perſonarum in Trinitate,ſit de neceſſitate baptiſmi,probatur tripliciter. Primò de traditione, quæ habetur Mat.vlt. Baptizátes eos in nomine patris, & filij,& ſpiritus ſancti.

Secundò ratione ſic. quia cùm baptiſmus ſit ſpecialiter ſacramentum fidei:per baptiſmum enim aſcribitur quis primo cętui fidelium:& ideo in ipſo debet eſſe fidei proteſtatio, & inſinuatio, & maior expreſſio,quàm in cæteris ſacramentis. Ex hoc arguitur ſic. Exterior fidei proteſtatio debet reſpondere interiori actui fidei. ſed non eſt ſufficiens fides interior, qua creditur in unam perſonam ſine alia.ergo nec eſt ſufficiens exterior proteſtatio, qua exprimitur vna perſona ſine alia. ergo cum ad baptiſmum requiratur proteſtatio fidei,& maximè articuli Trinitatis,qui primus eſt, patet quòd ooo ſufficit expreſſio unius perſonæ, niſi omnes exprimantur.

Tertio patet idem expreſſè ex determinatione eccleſiæ,quæ habetur infra ead.diſt.c.in ſynodo.vbi dicitur. Sic io prædicta ſynodo ſacerdotes voluerūt,vt qui unam de Trinitate perſonam in baptiſmo non nominaret, illud verum baptiſma noo eſſet, nec eſſe poſſet:quod pro certo uerum eſt.

Ad Ratiooes. Ad primam reſpondetur, ſecūdùm S.Thom.in 3.parte.q.66.artic.5.qoòd actio attribuitur inſtrumento,ſicut immediato ageoti: attribuitur autem principali agenti, ſicut in cuius uirtute ioſtrumentum agit. & ideo in forma baptiſmi conuenienter utrunque deſignatur. deſignatur quidem miniſter,ſicut exercens actum,per hoc qood dicitur, ego te baptizo:& cauſa principalis, ut in cuius uirtute ſacramentum agitur, per hoc quod dicitur, in nomine patris,& filij,& ſpiritus ſancti. Quod autem additur,ego, in forma noſtra, noo eſt de ſubſtantia formę (ait S. Thom.) ſed ponitur ad maiorem expreſſionem iotentionis, ut dictum eſt.

Ad ſecundā reſp. quòd in uerbis illis Dominos priocipaliter non intendit tradere formam Apoſtolis;quia prius eis tradiderat quando baptizabant ante Paſſionem: ſed intendit eis precipere actū baptizandi, ſecundùm formam priùs datam eis. Et ideo ex verbis illis poteſt probabiliter accipi forma prædicta,

dicta, quamuis expreſſiuè ponatur.

Ad tertiam reſpond. negando conſequentiam: quia non eſt ſimile de actu baptiſmi, & de actibus alijs: quoniam (vt ait Sanctus Thomas) alij actus habent efficaciam ex ipſo exercitio tantùm: ſed actus baptizandi habet efficaciam ex forma verborum: & quia talis efficacia eſt ſacramentalis. ideo oportet, quòd verba formæ ſignificando efficaciam actui præbeant: & propter hoc oportet baptizantem actum ſuum verbo ſignificare, quamuis hoc in alijs actibus non reperiatur.

Ad quartam reſpond. iuxtà Sanctum Thomam, quòd aſſumptum eſt verum de verbis, quæ proferuntur de cauſa ſignificationis tantùm: non autem de illis, quæ proferuntur in formis ſacramentorum, quæ etiam oportet ad res non intelligentes proferri, vt effectus verborum determinetur ad res illas. Vnde etiam dicitur, exorcizo te creatura ſalis.

Ad ſextam reſp. ſecundùm Sanctum Thomam in 4. quòd nomen non competit uoci, niſi ſecundum quod facit notitiam de re. nomen enim dicitur, quaſi notamen; notitiam autem habemus de Trinitate per fidem: & quia eſt una fides Trinitatis, & vna confeſſio fidei, quamuis ſint diuerſæ uoces ſignificantes tres perſonas. ideo dicitur, in nomine, quaſi in vocatione, quæ fit per confeſſionem exteriorem interioris fidei. Vel dicendum (vt idem dicit in 3. parte) quòd, & ſi ſint tria nomina perſonalia trium perſonarum; eſt tamen vnum nomen eſſentiale. virtus autem diuina, quæ operatur in baptiſmo, ad eſſentiam pertinet. & ideo non dicitur, in nominibus, ſed in nomine. Vel, vt ſupra dictum eſt, dicitur in nomine, vt vnitas eſſentiæ deſignetur.

ARTIC. XXIII.

Vtrùm pueri ſint baptizandi?

1 AD vigeſimum tertium videtur dicendum, quòd non; quia baptiſmus eſt ſacramentum fidei. Sed pueri non poſſunt credere; quia non poſſunt cum aſſertione iudicare. ergo &c.

2 Præterea, in eo, qui baptizatur, requiritur intentio ſuſcipiendi baptiſmum: quæ intentio non eſt in pueris.

3 Præterea, in baptiſmo fit quædam obligatio ad ea, quæ ſunt fidei: quę obligatio non fit ab eo, qui non eſt ſuæ voluntatis.

4 Præterea, ſi in matrimonio carnali requiritur conſenſus; multò magis in ſpirituali.

Sed contra facit c. paruuli. de conſecr. diſt. 4. vbi Iſid. de officijs. lib. 2. cap. 24. dicit. Paruuli alio profitente baptizantur: quia adhuc loqui, vel credere neſciunt: ſicut etiam ægri, muti, & ſurdi, quorum vice alius profitetur, vt pro eis dum baptizantur, reſpondeat.

Reſpond. dicendum, quòd pueri ſunt baptizandi. Probatur. primò, quia baptiſmus circumciſioni ſucceſſit. ſed circunciſio pueris conferebatur. ergo & baptiſmus pueris debet dari. Sanctus Thomas 3. par. q. 68. art. 9.

Secundò ſic. Dyon. dicit vlti. cap. eccleſiaſticæ hierarc. quòd diuini noſtri duces. ſ. Apoſtoli, probauerunt infantes recipi ad baptiſmum.

Tertiò ſic. gratia ſuperabundauit pluſquàm delictum. Sed delictum ratione originalis peccati tranſiuit in paruulos: multò fortius gratia Chriſti: illa autem maximè eſt in ſacramento baptiſmi. ergo paruuli ſuſcipere poſſunt ſacramentum baptiſmale. Pro quo notandum cum Sancto Thoma in 4. diſtin. 4. quòd diuerſi ſtatus mundi comparantur diuerſis ætatibus vnius hominis, ſicut Aug. dicit in lib. 84. quæſtionum. Vnde ſicut nullus ſtatus mundi fuit, in quo eſſet humano generi præcluſa via ſalutis; ita nulla ætas vnius hominis eſt, in qua ſibi uia ſalutis præcludatur. Vnde cùm in pueris ſit peccatum originale, per quod à conſecutione ſalutis æternæ impediuntur, oportet, quòd eis adhiberi poſſit aliquod remedium ad remouendum dictum impedimentū: hoc autem eſt baptiſmus. vnde diuinæ miſericordię contradicit, qui negat baptiſmum paruulis poſſe exhiberi: & propter hoc hęreticum eſt hoc dicere.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur, quòd ſicut dicit Iſidorus in hoc c. pueri, alio profitente, baptizantur: ita etiam Beatus Aug. ſcribens ad Bonifaciū, dicit (ut habetur inf. ead. diſt. c. in eccleſia) In eccleſia Saluatoris paruuli per alios credunt: ſicut ex alijs ea, quæ in baptiſmo remittuntur, peccata traxerunt. nec impeditur eorum ſalus, ſi parentes ſunt infideles: quia (ſicut dicit B. Aug. eidem Bonifacio ſcribens) offeruntur paruuli ad percipiendum ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus, quamuis etiam ab ipſis, ſi ipſi boni fideles ſunt, quàm ab uniuerſa ſocietate ſanctorum atque fidelium. ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet, quòd offerant, & quorum charitate ad cōmunionē ſancti ſpiritus adiunguntur. infidelitas autem propriorum parentum, etiam ſi eos poſt baptiſmum dæmoniorum ſacrificijs imbuere conarentur, pueris non nocet; ut Aug. habet ibidem. & habetur inf. ead. diſt. c. quæris. Ad authoritatem Mat. vlt. dicitur, ſicut dicit Aug. & Beda, quòd paruuli per alios credunt; vnde fides eccleſiæ ſupplet, quod minus eſt in paruulis. Vel dicendum, quòd verbum Domini referendum eſt ad alios tantùm, qui per doctrinam Apoſtolorum inſtruendi erant, qui erant adulti: de quibus prædixit. Prædicate Euangelium omni creaturæ. Nulli enim eorum, quibus Euangelium prædicandum erat, baptiſmus dari debuit niſi crederet.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd quemadmodum dicit Aug. in c. mater eccleſia. inf. ead. diſt. paruuli fideles propterea rectè vocantur: quoniam per fidem eos geſtantium quodammodo profitentur. Ita eadem ratione poſſunt dici intendentes, non per actum proprium, ſeu proprię intentionis, cùm ipſi contra nitantur, & plorent; ſed per actum eorum, à quibus offeruntur.

Ad tertiam dicendum, ſicut ſæpe in ſuperioribus dictum eſt, quòd cùm obligatio, quæ fit in baptiſmo, non ſit ad aliquid, ad quod non teneatur aliquis, homo, per alium etiam fieri poteſt, &c.

Ad Quartam reſp. quòd, vt dicit magiſter Ale. de Ales. aliud eſt in matrimonio carnali, & ſpirituali, in parte eſt ſimile. in adultis enim requiritur utrobique conſenſus: in paruulis verò de conſenſu parentū contrahuntur ſponſalia; ſed non omnino ratificantur, niſi per conſenſum illarum perſonarum, cùm venerit ad adultam ætatem. in paruulo uerò contrahitur matrimonium ſpirituale per gratiam Chriſti, a qua habet uirtutem baptiſmus, & per ipſum conſenſum eccleſiæ: ſicut dicit Iſidorus in cap. præſenti, quòd alio profitente, baptizantur, qui adhuc loqui, vel credere neſciunt. ut dicit Aug. ad Bonifacium, vt poſſit regenerari per officium uoluntatis alienę, cùm offertur conſecrandus, facit hoc unus ſpiritus: ex quo generatur oblatus, ratificatur autem, ex conſenſu patrini, & fide eccleſiæ, ipſum matrimonium ſpirituale, ſuſcepto baptiſmatis ſacramento. & quòd hoc eſt diſsimile, reſpectu matrimonij carnalis, in alijs autem ſimilitudo attenditur.

ARTIC. XXIIII.

Vtrùm mentecaptis ſit conferendum ſacramentum baptiſmi?

1 AD Vigeſimumquartum videtur dicendū, quòd non: quia fides in adultis requiritur, quæ non poteſt exquiri in mentecapto, & non habenti vſum rationis.

2 Præterea, in adultis non ſolum originale, ſed etiā actualia peccata delentur: ſed ad hoc requiritur proprius motus liberi arbitrij, quem non habet furioſus. ergo.

3 Præterea, nulli contradicenti datur hoc ſacramentum: ſed quandoque iſti contradicunt. ergo.

4 Præterea, dormientes, ſecundùm Philoſophum, viuunt vita plantę. ſed baptiſmus non datur niſi uiuenti vita humana, quæ eſt ſecundùm animam rationalem. ergo dormienti dari non debet.

Sed contra facit capitulū ægrotantes. de conſecr. diſtinctione quarta. vbi Iſid. de offic. lib. 2. cap. 24. dicit Ægrotantes, ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cum voluntas eorum teſtimonium ſui dixerit, baptizentur.

Reſpondeo dicendum cum ſancto Thoma, in tertia parte, quęſtione 68. articulo duodecimo, circa amentes diſtinguendum eſt. Quidam enim ſunt à natiuitate tales, nulla habentes lucida interualla, in quibus etiam nullus vſus rationis apparet: & de talibus, quantum ad baptiſmi ſuſceptionem, videtur idem iudicium, quod de pueris, qui baptizantur in fide eccleſiæ, ſicut dictum eſt. Alij verò ſunt amentes, qui ex ſana mente, quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt: & tales ſunt iudicandi ſecundum voluntatem, quam habuerunt, dum ſanæ mentis exiſterent. Et ideo ſi tunc apparuit in eis voluntas ſuſcipiendi baptiſmum, debet exhiberi eis in furore, vel amentia conſtitutis, etiam ſi tunc contradicant. Alioqui ſi nulla voluntas ſuſcipiendi baptiſmum in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, non ſunt baptizandi. Quidam uerò ſunt, qui & ſi à natiuitate fuerint furioſi, & amentes, habent tamen aliqua lucida interualla, in quibus rectà ratione vti poſſunt. vnde ſi tunc baptizari voluerunt, baptizari poſſunt, etiam in amentia conſtituti: & debet ſacramentum tunc conferri, ſi periculum timeatur. Alioqui melius eſt vt tempus expectetur, in quo ſint ſanæ mentis, ad hoc, quòd deuotius ſuſcipiant ſacramentum. Si autem tempore lucidi interualli, non appareat in eis voluntas baptiſmum ſuſcipiendi, baptizari non debent, in amentia conſtituti. Quidam verò ſunt, qui & ſi non omnino ſanæ mentis exiſtant, in tantum tamen ratione vtuntur, quòd poſſunt de ſua ſalute cogitare, & intelligere ſacramenti virtutem. & de talibus idem eſt iudicium, ſicut de his, qui ſanæ mentis exiſtunt, qui baptizantur volentes, non inuiti.

Ad Rationes. Ad primam dicendum, quòd ſi ſit amentia à natiuitate, & nunquam habuit lucida interualla, talis non pro adulto, ſed pro paruulo indicandus eſt. Si verò talis habuit lucida interualla, dicendum eſt, quòd licèt nunc non habeat vſum fidei, habere tamen potuit prius, quando habuit propoſitum baptizandi; & hac ratione poteſt baptiſma ſuſcipere.

Ad ſecundam reſp. quod ſicut in adulto, qui habet vſum rationis, diſponit ad gratiam baptiſmalem motus liberi arbitrij, quem habebat dum ſanæ mentis erat.

Ad tertiam reſp. quod aſſumptum eſt verum, cùm quis animo contradicit. cùm enim effectus baptiſmi in mente ſuſcipiatur, non impeditur, niſi ex contradictione mentis. Illi autem, qui mentis vſum non habent, non contradicunt mente, ſed magis fantaſia ducti. & ideo, talis contradictio non impedit effectum baptiſmi, quando mentis conſenſus præceſſit.

Ad quartam reſp. quòd dormientes baptizandi non ſunt, niſi periculum mortis immineat: quod tamen ſimiliter diſtinguendum eſt de dormientibus, ſicut de illis, qui amentiam incurrunt poſt ſtatum ſanæ mentis, videlicet, quod tales, ſi in eis in vigilia exiſtentibus apparuit propoſitum, quòd vellent baptizari, in periculo conſtituti, ſunt baptizandi; ſicut Aug. narrat, quarto confeſſ. de amico ſuo, qui baptizatus eſt neſciens, propter periculum mortis. Et hinc poteſt fieri argumentum, vt dicit D. Petrus de Palude, in quarto. vt ſi dormiens, qui in vigilia habuit intentionem, & propoſitum percutiendi clericum, licèt ipſum ante non percuſſerit, ſed poſtmodum dormiens ſurgit, & ipſum percutiat, mutilando uel interficiendo, quòd ſit irregularis. & hoc ratione propoſiti, & uoluntatis accedentis. & forte excommunicatus, cùm illud quod fit in ſomno, procedat ex malitia, quam vigilans conceperat: ſicut proijciens lapidem, licèt mox ante percusſionem pœniteat, non euadit excommunicationem; ſicut nec ille, qui mandauit, & ante pœnituit, ſed mandatum non reuocauit, etiam ſi non potuit.

ARTIC. XXV.

Vtrum peccatoribus hoc ſacramentum ſit conferendum?

1 AD vigeſimum quintum videtur dicendum, quòd ſic: dicitur enim Zach. 13. in illa die erit fons patens Domini Dauid, & habitantibus Hieruſalem in ablutionem peccatoris, & menſtruatę. quod quidem intelligitur de baptiſmo. ergo peccatoribus eſt exhibendum.

2 Prætetea, dicitur Mat. 12. Non eſt opus valentioibus medico, ſed malè habantibus. malè autem habentes ſunt peccatores, cùm igitur ſpiritualis medici. ſ. Chriſti medicina ſit baptiſmus, ſequitur quòd peccatori ſit conſerendus.

3 Prætetea, nullum ſubſidium peccatori debet ſubtrahi: ſed peccatores baptizati characterem recipiunt, qui eſt diſpoſitio ad gratiam. ergo baptiſmus peccatoribus eſt conſerendus.

Sed contra facit c. omnis. de confecr. diſt. 4. vbi Aug. lib. de pęnitentiæ medicina. cap. 2. dicit. Omnis, qui iàm ſuæ voluntatis factum eſt arbiter, cùm accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouam noo poteſt inchoare. Ab hac pęnitētia, cū baptizantur, ſoli paruuli immunes ſunt: nondum enim uti poſſunt libero arbitrio.

Item idem Aug. dicit. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te.

Reſp. dicendū ſecūdū S. Tho. in 3. p. q. 68. art. 4. quòd aliquis poteſt dici peccator dupliciter. Voo modo per maculam, & reatum præteritum; & tuoc ſit iſta concluſio. Quòd baptiſmus eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutus, vt per ipſum peccatorum ſordes mūdentur, ſecundùm illud ad Epheſios. 5. Mundans eam. ſ. eccleſiam. lauacro aquæ, in verbo vitæ. Alio modo poteſt quis dici peccator ex voluntate peccandi, & propoſito perſiſtendi in peccato; & tunc ſit iſta concluſio. Quòd ſic peccatoribus noo eſt ſacramentum baptiſmi conferendum. patet primò: quia per baptiſmum homines Chriſto incorporantur, ſecuodùm illud, ad Gal. 3. Quicunque in Chriſto baptizari iſtis, Chriſtum induiſtis. Quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, oon poteſt eſſe Chriſto cooiunctus. ad Cor. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Et hoc eſt, quod in præſenti cap. Aug. dicit. & habetur in lib. de pœnitentia, quòd nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, poteſt nouam oitam inchoare, niſi eum veteris vitæ pœoiteat.

Secundò, qoia in operibus Chriſti, & eſſentię, nihil debet fieri fruſtra: fruſtra autem eſt, quod non pertingit ad finem, ad quém eſt ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, ſimul poteſt à peccato mūdari, ad quod ordinatur baptiſmus: quia hoc eſt ponere contradictoria eſſe ſimul.

Tertio, quia in ſacramentalibus ſignis non debet eſſe aliqua falſitas: eſt autem ſignum falſum, cui res ſignata non reſpondet: ex hoc autem quòd aliquis lauandum ſe præbet per baptiſmum, ſignificatur quòd ſe diſponat ad interiorem ablutionem: quod non contingit de eo, qui habet propoſitum perſiſtendi in peccato. Vode manifeſtum eſt quòd talibus peccatoribus ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum.

Ad Rationes. Ad primam reſp. quòd illud uerbum intelligendum eſt de peccatoribus, qui habent uoluntatem recedendi à peccato.

Ad ſecundam reſp. quòd spiritualis medicus. ſ. Chriſtus dupliciter operatur, uno modo interius per ſe ipſum, & ſic prępatat uoluntatem hominis, ut bonum uelit, & malum odiat. Alio modo operatur per miniſtros, exterius adhibendo ſacramenta. & ſic operatur perficiendo id, quod eſt interius inchoatum. Et ideo sacramentum baptiſmi noo eſt exhibendum, niſi ei, in quo interioris coniuoctionis aliquod ſignum appatet: ſicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, niſi in eo aliquis motus vitalis appareat.

Ad tertiam Reſp. quòd baptiſmus eſt fidei ſacramentum; fides autem informis non ſufficit ad ſalutem: oec ipſa eſt fundamentum; ſed ſola fides formata, per dilectionem operatur: ot Aug. dicit in lib. de fide & operibus. Vnde nec ſacramentum baptiſmi ſalutem conferre poteſt, cùm uoluotate peccandi, quæ fidei formam excludit. Non autem eſt per impreſſionem characteris aliquid diſponēdum per gratiam, quamdiu appatet in eo uoluotas peccandi: quia Deus neminem ad uirtutem compellit, ſicut Damas. dicit lib. 2. orth: fid. cap. 30.

ARTIC. XXVI.

Vtrùm ante baptiſmum teneatur peccata ſua conſiteri, & pro his ſatisfacere?

1 AD Vigeſimum ſextum uidetur dicendum, quòd ſic: quia ad iuſtitiam Dei pertinere videtur, ut pro quolibet peccato aliquis puoiatur. Eccl. vlt. Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium. Sed opera ſatisfactoria imponuntur peccatoribus pœoiteotibus. ergo cooclutio vera.

2 Præterea, per opera ſatisfactoria excitantur peccatores de nouo conuerſi ad iuſtitiam, & ſubtrahuntur occaſiones peccandi. ſed hoc maxime neceſſarium eſt nuper baptizatis. ergo &c.

3 Præterea, noo minus debitum eſt, ut homo ſatisfaciat Deo, quàm proximo: ſed nuper baptizato iniuogendum eſt, ut ſatisfaciat proximo. ergo & Deo ſatisfaciet.

4 Præterea, baptizabantur multi à Ioanne, & confitebantur peccata ſua. Mat. 3. ergo multò magis in baptiſmo Chriſti, qui eſt perfectior.

5 Præterea, dicitur Prouerbiorum trigeſimo quarto. Qui abſcoodit ſcelera ſua, noo diligetur, qui autem confeſſus fuerit, & dereliquerit ea, miſericordiam conſequetur, ſed ad hoc aliquis baptizatur, ut miſericordiam conſequatur. ergo &c.

6 Præterea, pœnitentia requiritur ante baptiſmum, Actuum ſecuodo. Agite pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque ueſtrum. ſed confeſſio eſt pars pœniteotiæ. ergo &c.

Sed

Sed contra facit cap. ſine pœnitentia, de conſecr, diſt.4.vbi Ambr. ſuper epiſt. ad Rom. cap. 11.dicit. Sine pœnitentia ſunt dona,& vocatio Dei: quia gratia Dei in baptiſmate non requirit gemitum, non requirit planctum,vel opus aliquod, ſed ſolam fidem, & omnia gratis condonat.

Reſpond. dicendum, quòd peccatoribus baptizatis non ſunt iniungenda aliqua opera ſatisfactoria. Hęc concluſio ſic probatur,iuxta S.Thom. in 3. par. quæſt. 68. art. 3. ſicut Apoſtolus dicit, ad Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus per baptiſmum in mortem. Ita. ſ. quòd homo per baptiſmum incorporatur ipſi morti Chriſti. Manifeſtum eſt autem ex ſupradictis, quòd mors Chriſti ſatisfactoria fuit ſufficienter pro peccatis non ſolùm noſtris, ſed etiam totius mundi: vt dicitur 1. Ioan. 2. Ergo ei, qui baptizatur, pro quibuſcunque peccatis non eſt aliqua ſatisfactio iniungenda: hoc autem eſſet iniuriam facere paſsioni, & morti Chriſti, quaſi ipſa nō eſſet ſufficiens ad plenariam ſatisfactionem pro peccatis baptizandorum.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in lib.de baptiſmo paruulorum. cap. 26. Ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur,vt membra eius. Vnde,& ipſa pœna Chriſti fuit ſatisfactoria pro peccatis baptizatorum, ſicut & pœna vnius membri poteſt eſſe ſatisfactoria pro peccato alterius membri. Vnde Eſa.53.dicitur. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.

Ad ſecundam dicendum, quòd nuper baptizati excitandi ſunt ad iuſtitiam, non per opera pœnalia, ſed opera facilia, vt quaſi quodam lacte facilis exercitij promoneantur ad perfectiora.vt glo.dicit ſuper illud Pſal. 139. Sicut ablactatus eſt ſuper matrem ſuam. Vnde & Dominus Diſcipulos ſuos de nouo conuerſos, à ieiunio excuſauit: vt patet Mat. 9. & hoc eſt quod dicitur. 1. Pet. 2. ſicut primogeniti infantes lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.

Ad tertiam dicendum, quod reſtituere malè ablata proximis,eſt ſatisfacere de iniurijs illatis, & ceſſare à peccando; quia hoc ipſum, quod eſt detinere aliena, & proximum non placare, eſt peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungēdum eſt, quod ſatisfaciant proximis, ſicut & quod deſinant à peccato. Non eſt autem eis iniungendum, quod pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.& ita non eſt ſimile.

Ad quartam dicendum, quod in baptiſmo Ioannis non remittebantur peccata: ſed erat baptiſmus pœnitentiæ; & ideo accedentes ad illud baptiſma, conuenienter confitebantur peccata, vt ſecundum qualitatem peccatorum, eis pœnitentia determinaretur. Sed baptiſmus Chriſti eſt ſine exteriori pœnitentia, vt Ambr. dicit. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad quintam dicendum, quod baptizatis ſufficit confeſsio interior,Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc, quod diligantur, & miſericordiam conſequentur: nec requiritur confeſsio ſpecialis, ut dictum eſt.

Ad ſextam dicendum, quod confeſsio eſt pars pœnitentiæ ſacramentalis, quæ non requiritur ante baptiſmum, vt dictum eſt; ſed requiritur interioris pœnitentiæ virtus. & ita ratio non procedit.

ARTIC. XXVII.

Vtrùm in baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum ſuſcipiat, qui patrinus eius ſit?

1 AD vigeſimum ſeptimum videtur dicendum,quod non; quia Chriſtus baptizatus non eſt ab aliquo de fonte ſuſceptus, & habetur Matthæi, tertio.ibi, baptizatus Ieſus confeſtim deſcendit de aqua. ergo, nec in alterius baptiſmo hoc requiritur.

2 Præterea, baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio; Sed in carnali generatione non requiritur, niſi principium actiuum & paſſiuum, quod eſt pater, & mater. cùm igitur locum patris obtineat miniſter, & locum matris aqua, vt dicit Aug. in ſermone de Epiphania.ergo non requiritur alius.

3 Præterea, in ſacramentis eccleſiæ nihil deriſorium eſſe debet.ſed hoc videtur deriſorium, præſertim in adultis baptizatis, qui per ſe ſuſtineri poſſunt. ergo ſaltem in adultis hoc videtur ſuperfluum.

Sed contra facit cap. in cathechiſmo. de conſecr. diſt. 4. vbi Iginius Papa dicit. In cathechiſmo, & in baptiſmo, & in confirmatione, vnus patrinus fieri poteſt. non.eſt tamen conſuetudo Romana: ſed per ſingulos ſinguli ſuſcipiūtur. diſponitur hodie tamē in Conc. Trid.in ſeſſ.24 cap.docet. de reform.quòd ad ſummum vnus, & vna baptizatum de baptiſmo ſuſcipere poſſunt. Vnde Dion. in 2. eccl. Hierarch. cap. 2. dicit, quòd ſacerdotes aſſumentes baptizatum, tradunt adductionis ſuſceptori, & duci. San. Thom. 3.par.q.66.art.7.

Reſpond.dicendum,quòd requiritur, non tamen de neceſſitate ſacramenti; ſed multum rationabili conuenientia, vt aliquis de ſacro fonte eleuet baptizatum, qui eius curam ſpecialem habeat educandi, in his, quæ fidei ſunt. Quæ concluſio ſic oſtenditur. ſpiritualis regeneratio, quæ fit per baptiſmum, aſſimilatur quodammodo carnali generationi, vt dicitur. 1. Pet. 2. Quaſi modo geniti infantes rationabiles ſine dolo lac concupiſcite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus indiget nutrice, & pedagogo. ergo etiam in ſpirituali generatione baptiſmi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis, & pædagogi, ipſum informando, & inſtruendo eū, qui eſt nouitius in fide, de his, quæ pertinent ad fidem, & ad vitam Chriſtianam: ad quod prælati eccleſiæ vacare non poſſunt, circa communem curam populi occupati. paruuli enim & nouitij indigent ſpeciali cura, præter communem. & ideo requiritur, quod aliquis ſuſcipiat baptizatum de ſacro fonte, quaſi in ſuam inſtructionem,& tutelam. Et hoc eſt, quod Dion. dicit, vlt. cap. eccl. hier. diuinis noſtris ducibus. ſ. Apoſtolis, ad mentem venit, & viſum eſt ſuſcipere infantes ſecundùm iſtum modum,

quòd parentes pueri traderent puerum, cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum ſub ipſo puer agat, ſicut ſub domino, patre, & ſaluationis ſanctæ ſuſceptore.

Ad rationes. Ad primam dicendum, quòd Chriſtus non eſt baptizatus, vt ipſe regeneraretur; ſed vt alios regeneraret: & ideo ipſe poſt baptiſmum non indiguit pædagogo, tanquam paruulus.

Ad ſecundam dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex neceſſitate, niſi pater, & mater: ſed ad facilem partum, & æducationem pueri conuenienter requiritur obſtetrix, & nutrix, & pædagogus, quorum vicem implet in baptiſmo ille, qui puerum de ſacro fonte lauat. Vnde non eſt de neceſſitate ſacramenti; ſed vnus ſolus poteſt in aqua baptizare, neceſſitate imminente.

Ad tertiam dicendum, quòd baptizatus non ſuſcipitur à patrino de ſacto fonte, propter imbecillitatem corporalem; ſed propter imbecillitatem ſpiritualem, vt dictum eſt.

ARTIC. XXVIII.

Vtrùm in maternis vteris exiſtens, poſſit baptizari?

1 AD vigeſimum octauum videtur dicendum, quod ſic: quia efficacius eſt donum Chriſti ad ſalutem, quàm peccata Adæ ad damnationem, ad Rom 5. Sed puer in maternis vteris exiſtens, damnatur propter peccatum Adæ; ergo multò magis ſaluari poteſt per donum Dei, quòd eſt baptiſmus.

2 Præterea, nulli ſtatui hominum præcluditur via ſalutis, ab eo, qui vult omnes homines ſaluos fieri: ſed exiſtentes in maternis vteris homines ſunt, cùm ſint ſortiti animam rationalem, & ſunt in periculo damnationis. ergo cum eis non poſſit remedium adhiberi perueniendi ad vitam, niſi per baptiſmum, videtur, quòd debeant baptizari.

3 Præterea, puer in materno vtero exiſtens, eſt quædam quaſi pars matris: ſicut fructus pendens in arbore, pars arboris dicitur. ergo baptizata matre, baptizatur puer in ea exiſtens.

4 Præterea, cùm mater manumittitur, & partus ſimiliter per conſequens: eò quòd partus eſt pars viſcerum. ergo idem videtur de liberatione à ſeruitute peccati.

5 Præterea, maior eſt gratia ſanctificationis, quàm gratia baptiſmi; ſed paruulus exiſtens in vtero, eſt capax ſanctificationis, vt patet de Ioan. Bapt. Luc. 1. ibi, ad huc replebitur Spiritu ſancto ex vtero. ergo paruulus in vtero exiſtens, poteſt baptizari.

Sed contra facit cap. qui in maternis. de conſecr. diſt. 4. vbi Iſid. lib. 1. ſent. de ſummo bono. cap. 24. dicit. Qui in maternis vteris ſunt, ideo cum matre baptizari non poſſunt, quia qui natus ad huc ſecundùm Adam non eſt, renaſci ſecundùm Chriſtum non poteſt. neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non præceſsit. Vnde dicitur Ioan 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto &c.

Reſpond. dicendum, quòd puer exiſtens in vtero matris, non poteſt baptizari aliquo modo. Quæ concluſio ſic oſtenditur iuxta ſanctum Thom. in 4. diſt. 6. & in 3. par. q. 68. art. 11. baptiſmus eſt actio hierarchica; vnde per miniſtros eccleſię conferendus eſt: vel eos, qui in neceſsitate vicem miniſtrorum obtinent. puer autem quamdiu eſt in vtero matris, non poteſt ſubijci operationi miniſtrorum eccleſiæ; nec eſt hominibus notus, vnde non poteſt baptizari. Præterea, præfata concluſio iuxta eundem ſic oſtenditur. de neceſſitate baptiſmi eſt, quòd corpus baptizandi aliquo modo abluatur, cum baptiſmus ſit quædam lotio: corpus autem infantis antequam naſcatur ex vtero, non poteſt aliquo modo ablui aqua. niſi fortè dicatur, quòd ablutio baptiſmalis, qua corpus matris lauatur, ad filium exiſtentem in ventre, peruenit. ſed hoc non poteſt eſſe, tum quia anima pueri ad cuius ſatisfactionem ordinatur baptiſmus, diſtincta eſt ab anima matris. Tum quia corpus pueri animati iam eſt formatũ, & per cõſequens à corpore matris diſtinctum, & ideo baptiſmus, quo mater baptizatur, non redundat in prolem in vtero exiſtentem. & hæc eſt ratio Aug. in cap. præcedenti. ſi ad matris.

Ad rationes. Ad primam reſpondetur, quòd pueri exiſtentes in maternis vteris, nondum prodierunt in lucem, vt cum alijs hominibus vitam ducãt; vnde non poſſunt ſubiici actioni humanæ, vt per eorum miniſterium ſacramenta perficiant, poſſunt tamen ſubijci operationi diuinæ, apud quam viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ ſanctificationem conſequantur, ſicut patet de ſanctificatis in vtero. Quod ergo ſaluati non poſſunt in vtero per donum baptiſmi, non eſt ex defectu ſacramenti, ſed ex parte illorum, qui ſacramento ſubijci non poſſunt.

Ad ſecundam reſp. quòd non eſt ex defectu diuinæ miſericordiæ, quòd pueris in maternis vteris exiſtentibus, remedium non adhibetur; ſed quia non ſunt capaces illius remedij, per quod ſecundùm legem communem, participes paſſionis Chriſti efficiantur, à qua eſt remiſſio peccatorum; quia non poſſunt ſubijci operationi miniſtrorum eccleſiæ, per quos talia remedia miniſtrantur.

Ad tertiam Reſp. primò, vt dicit S. Thom. in 3. parte. q. 68. artic. 11. quòd puer in vtero matris exiſtẽs, non eſt aliquid eius per cõtinuationem, & vnionem materialis partis ad totum: ſed dicitur aliquid eius per quãdam colligationem corporum diſtinctorum. Vnde non procedit ratio.

Secundò reſp. quòd licèt puer in vtero matris exiſtens; quamuis ſit coniunctus matri, ſecundùm corpus, quod ab ipſa traxit; tamẽ eſt omnino diſtinctus, ſecundùm animam rationalem, quam ab extrinſeco habet. Et ideo ſecundùm immutationem corporalẽ matris, immutatur corporaliter; ſed non oportet, quòd ſanctificata matre per baptiſmum puer ſanctificetur.

Ad quartam reſp. cum Alexandro de Ales, quòd non eſt ſimile de baptiſmo, & manumiſſione: baptiſma enim eſt perſonale beneficium, nec perſonam egreditur; ſecus eſt in manumiſſione. Dicitur autem partus pars viſcerum; non quia ſimpliciter ſit pars

ſed quia non poteſt peri per interdictum de liberis exhibendis. & ideo quò ad hoc dicitur pars quodam modo per quádam colligationem fœtus cum matre, vt dictum eſt.

Ad quintam Reſpon. negando conſequentiam; quia hoc non eſt, quia illa ſit maior, & alia minor; ſed quia vna.ſ. gratia baptiſmalis confertur mediante ſacramento ſenſibili, cui non poteſt ſubijci puer exiſtens in vtero. gratia ſanctificationis poteſt conferri ſine ſacramento; & ideo illam ex priuilegio poteſt conſequi, etiam in vtero exiſtés. Ideo paruulus &c.

ARTIC. XXIX.

Vtrùm puer poſſit in fide parentum ſaluari?

1 AD Vigeſimum nonum videtur dicendum, quòd ſic: quia non minoris efficaciæ eſt fides tempore gratiæ, quàm tempore legis. ſed tempore legis ſaluabantur pueri in fide parentum. ergo etiam tempore gratiæ.

2 Pręterea, per Chriſtum non eſt arctata via ſalutis hominibus, cùm ipſe dicat Ioan. 10. Ego veni, vt vitã habeãt, & abundantius habeant. ſed ante aduentum Chriſti ſaluabantur quidam in fide parentum; ergo & poſt eius aduentum idem erit.

Sed contra facit cap. quiſquis. de conſecr. diſt. 4. vbi Aug. de baptiſmo paruulorum. lib. 1. cap 16. dicit. Quiſquis ex concupiſcentia carnis, & lege peccati, & mortis, carnaliter generatur, regenerari ſpiritualiter opus habet: vt non ſolùm ad regnum Dei perducatur, verùm etiam a peccati damnatione liberetur. Sicut enim per primum hominem in peccato, & morte naſcuntur; ſic etiam per Chriſtum in iuſtitia, & vita ęterna in baptiſmo renaſcantur. & in c. nulla. ead. diſt. Nulla, præter baptiſmum Chriſti, ſalus promittitur infantibus: quia infantes ſi per ſacramentũ, quod ad hoc eſt diuinitus inſtitutum, in credentium numerum non tranſeant, profectò in tenebris manent. Facit maximè quod dicitur Io. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto. &c.

Reſp. dicendum, quòd puer in deſerto, vel alibi, ſine baptiſmo aquæ, vel vicem eius habentis, moriẽs ſaluus nõ erit, ſed damnabitur. Iſta concluſio probatur iuxta S. Thom. in quolibeto 6. ſic vt ab illa damnatione, quam humanum genus incurrit propter peccatum primi parentis, nullus poteſt liberari, niſi per Chriſtum, qui ſolus ab illa damnatione immunis reperitur. ita oportet ut ei incorporetur, ſicut capiti membrum. Hoc autem tripliciter poteſt fieri. primò quidem per ſuſceptionem baptiſmi, ſecundùm illud ad Galat. 3. Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis &c. ſecundò, per ſanguinis effuſionem propter Chriſtum: quia per hoc etiam aliquis paſſioni conformatur Xp̃i, à qua efficaciam ſortitur baptiſmus. Vnde dicitur de martyribus, Apocalip. 7. quòd lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Tertio modo, per fidem, & dilectionem, ſecundùm illud Prouerb. 15. Per miſericordiam, & fidem purgãtur peccata. & Act. 15. dicitur. Fide purificans corde eorum, & per fidem habitat charitas in cordibus noſtris, vt habetur ad Ephe. 3. Vnde & baptiſmus dicitur fidei ſacramentum. & ſecundùm hoc dicitur eſſe triplex baptiſmus ſ. aquę ſpiritus, & ſanguinis: quia alia duo ſupplent vicem baptiſmi aquæ. ſi tamen adſit propoſitum ſuſcipiendi talem baptiſmum, ita. ſ. quòd articulus neceſſitatis, non autem contemptus religionis, ſacramentum excludat. manifeſtum eſt aũt, quòd in pueris nondũ habentibus uſum rationis, non poteſt eſſe motus fidei, & dilectionis, aut propoſitum ſuſcipiendi baptiſma. ergo non poſſunt ſaluari, niſi per baptiſmum aquæ, vel per baptiſmum ſanguinis, ſi propter Chriſtum occidantur: ex quo non ſolùm Chriſtiani; ſed etiam martyres fierent: vt Aug. dicit de innocentibus. Et ſic patet, quòd puer ille moriens in deſerto ſine baptiſmo, ſalutem non conſequitur.

Ad Rationes. Ad primam dicendum, quòd ſecundùm quoſdam, tempore legis naturæ nõ ſufficiebat ad ſalutem paruulorum ſolus motus fidei, per aliquod ſenſibile ſignum; & ſecundum hoc nihil differebat id, quod tunc requirebatur, ab eo, quod nunc requiritur ad ſalutem: niſi quod nunc iſtud ſignum ſenſibile eſt determinatum; tunc autem erat indeterminatum, & pro uoto adhibebatur. Aliorum opinio eſt, quòd ſolus interior motus fidei, relatus ad ſalutem pueri, ſufficiebat ad ſalutem pueri, nec tamen nũc diminuta eſt fidei virtus; ſed augmentatur gradus ſalutis; quia nunc, qui ſaluantur per Xp̃m, ſtatim introducuntur in regnum cęlorum: quod tunc non erat. Vnde non eſt inconueniens, ſi ad hoc aliquid amplius requiratur. ſ. baptiſmus, vt dicitur Ioan. 3. niſi quis &c.

Ad ſecundam dicendum, quòd per Xp̃m eſt ampliata ex hoc ipſo hominibus via ſalutis, & per eum aperta eſt eis ianua vitæ ęternę, quæ ante clauſa erat per peccatum primi parentis.

DE CONSEC. DIST. V.

COntinuari poteſt hoc pacto. Dictum eſt ſupra de baptiſmo. hic dicitur de confirmatione; quia ſicut baptiſmus eſt ianua intrantium; ita confirmatio eſt ſacramentum primum progredientium; tum quia hoſtia prius lauabatur in littore, & poſtea offerebatur in holocauſtum.

Pro declaratione huius V. diſt. plura videnda ſunt. & primo.

ARTIC. I.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum?

1 AD primum videtur dicendum, quòd non ſit omnibus exhibendum. Primò, quia hoc ſacramentum ad quandam excellẽtiam datur. ſed illud, quod ad excellentiam pertinet, non cõpetit omnibus ergo hoc ſacramentum non debet dari omnibus.

2 Secundò ſic. hoc ſacramentũ datur ad confitendũ fidem, & ad pugnandum pro ipſa. ſed hoc non competit pueris. ergo non eſt dandum omnibus.

3 Tertio ſic. Melchiades Papa dicit in ſequenti cap. poſt baptiſmum. per hoc ſacramentum confirmamur ad pugnam. ſed pugnare non competit mulie-

nibus

ribus propter fragilitatem ſexus. ergo nec mulieribus hoc ſacramentum debet dari.

4 Quartò confirmatio eſt ſacramentum confeſſionis, vt.ſ. quis liberè confiteatur fidem Xpi. ſed muti non poſſunt confiteri ore. ergo non debet eis dari. hoc ſacramentum, aliàs fruſtra daretur eis.

5 Quintò, morientes à pugna huius vitæ ſubtrahuntur.ſed ad robur in pugna huius vitæ datur confirmatio. ergo non debet dari morientibus.

In oppoſitum eſt textus præſentis cap. 1. vbi ex Vrbano Papa omnib. Chriſtianis.epiſt. 1. c. 17.df.qa cum ſpiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudẽtiam, & conſtantiam dilatatur, ergo omnibus eſt exhibendum.

Reſp.dicendum, quòd hoc ſacramentum omnibus fidelibus exibendum eſt in quacunque ætate, aut cuiuſcunque ſtatus, & conditionis ſint. Quæ concluſio probatur, primò, authoritate ſic.dicitur Act. 2. quòd Spiritus ſanctus adueniens repleuit totam domum, vbi erant ſedentes.per quam ſignificatur eccleſia.& poſtea ſubditur, quòd repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. ſed ad illam plenitudinem conſequendã hoc ſacramentum datur. ergo eſt omnibus, qui ſunt in eccleſia, exhibendum. Ratione ſic probatur. Per ſacramentum promouetur homo ſpiritualiter ad ætatem perfectam: hoc autem eſt de intentione naturæ, vt omnis, qui corporaliter naſcitur, ad perfectam ætatem perueniat.ſed hoc quandoque impeditur ꝓpter corruptibililatem corporis, quod morte præuenitur: multò autem magis de intentione Dei eſt omnia ad perfectionem deducere, ex cuius imitatione hoc natura participat. Vnde & Deuter. 32. dicitur, Dei perfecta ſunt opera.anima autem, ad quam pertinet ſpiritualis natiuitas, & ſpiritualis ætatis pfectio, immortalis eſt, & poteſt ſicut tempore ſenectutis ſpiritualem natiuitatem conſequi, perfectamque ętatẽ: quia huiuſmodi corporales ætates animæ non præiudicant.& ideo hoc ſacramentum, per quod homo ꝓmouetur ſpiritualiter ad ætatem perfectam, omnibus exhibendum eſt.S.Thom.3.p q.72 artic.8.

Ad Rationes. Ad Primam reſp. quòd hoc ſacramentum datur ad quandam excellentiam; non quidem vnius ad aliud, ſicut ſacramentum ordinis; ſed hominis ad ſe ipſum, ſicut idem perfectus vir exiſtens, habet eccleſia ad ſe ipſum puerum. licèt autem id, quod datur ad excellentiam primo modo, nõ ſit exhibendum omnibus hominibus; vnde ſacramẽtum ordinis; quia huiuſmodi excellentiam habet, non omnibus exhibetur. Nihilominus quod ſecundo modo datur ad excellentiam, omnibus exhibendum eſt.

Ad ſecundã reſp. iuxta Alex.de Ales. & Bo. ꝙ paruuli non armantur pro ſtatu illius ætatis, vt tunc pugnent: nec hoc niſi conuenienter: quia arma illa nõ ſunt aggrauantia, ſed alleuientia; nec ſolum defendẽtia, ſed præmiantia. & melius eſt hominem muniri ante læſionem, quàm poſt. & conformiter ponit S. Thom. in 4.dicens. Quamuis pueris tunc non competit confiteri fidem, vel pugnare, certum tamen eſt, quòd per effectum baptiſmi, quem ſuſcipiont, fiunt idonei ad pugnam, & confeſſionem, ad perfectam ætatem peruenientes; niſi gratiã acceptam, per peccatum amittant.

Ad Tertiam reſp. quod licèt mulieribus non competat bellum corporale, competit tamen bellum ſpirituale, ad quod hoc ſacramentum robur confert, & fortitudinem. vnde quædam mulieres glorioſum reportaſſe leguntur de hoſte triumphũ, ſicut patet de beata Agnete, & beata Cęcilia, & alijs ſacris virginibus, quæ martyrizatę ſunt pro confeſſione, & nomine Xpi. Quare ab hoc ſacramento mulieres non ſunt excludendæ.

Ad quartam reſpondetur. primo, quod ſacramentum hoc eſt ad roborationem fidei in corde, & per conſequens ita indiget hoc ſacramento mutus, ſicut alius. Secundo dicitur, quod quamuis muti non poſſint confiteri ore, poſſunt tamen confiteri nutibus, & poſſunt habere voluntatem, & propoſitum confitendi. Et ideo eis non eſt denegandum hoc ſacramentum.

Ad quintã reſp. quòd quamuis morientes abſtrahantur à pugna, tamen vadunt ad locum præmij, in quo ad menſuram gratiæ datur menſura gloriæ. & ideo vtile eſt ſuſcipere hoc ſacramentum, quod augmentum gratię operatur. S. verò Tho. in 3.p.q.72. artic. 8. ad hoc argumentum pulchrè reſpondens dicit alio modo, ſic. quòd quia anima, ad quam pertinet ſpiritualis ætas, ad quam anima promouetur, per hoc ſacramẽtum immortalis eſt; ideo morituris hoc ſacramentum dandum eſt, vt in reſurrectione perfecti appareant. Et ideo Hugo de S.Vict. dicit, ꝙ omnino periculoſum eſſet, ſi ab hac vita ſine confirmatione migrare contingeret; non quia damnaretur, niſi forte per contemptum: ſed quia detrimentum perfectionis pateretur.

ARTIC. II.

Vtrum ſacramentum confirmationis conferat gratiam?

1 AD ſecundum videtur dicendum, quòd nõ: quia gratia gratum faciens ordinatur contra culpam, & non contra pœnam. ſed hoc ſacramentum non exhibetur, niſi iam baptizatis, & mundatis à culpa. ergo per hoc ſacramentum non confertur gratia gratum faciens.

2 Præterea ſic, baptiſmus non habet minus ordinẽ ad gratiam gratum facientem. ergo cum confirmatus iam habeat gratiam, quam in baptiſmo ſuſcepit, ſicut patet in pueris, videtur, quod in confirmatione gratia gratum faciens conferatur.

3 Præterea, ad illud, quod poteſt fieri in mortali peccato, non requiritur gratia gratum faciens. ſed aliqui in peccato mortali exiſtentes, poſſunt fortiter nomẽ Chriſti confiteri. ergo cum confirmatio ſit ſacramentum confeſſionis nominis Chriſti, uidetur quod nõ detur ibi gratia gratum faciens.

Sed contra eſt textus præſentis c. Spiritus ſanctus. de cõſe.diſt. 5. vbi dicit Melchiades Papa in epiſt. ad epiſc.Hiſp.c. 2. Spiritus ſanctus in fonte baptiſmi plenitudinem tribuit ad medelam; in confirmatione augmentum præſtat ad gratiam.

Reſp.dicendum, quod in hoc ſacramento confirmationis confertur gratia gratum faciens. Concluſio

iſta

iſta ex duobus extenditur ſic,per S Thom.in 4.diſt 7.& 3.P q.72.artic.7.In quolibet ſacramento eſt aliqua ſanctificatio. ſed quædam ſanctificatio eſt in ſacramento, quæ eſt communis omnibus ſacramentis .ſ.emũdatio à peccato, vel à reliquijs peccati,& quædam ſanctificatio, quæ eſt ſpecialis in quibuſdam ſacramentis imprimentibus characterem.ſ. deputatio ad aliquod ſactum: vtraque autem ſanctificatio gratiam gratum faciẽtem requirit: quia illud, quod directè contrariatur peccato, eſt gratia: contraria autem contrarijs curantur. vnde idem remedium non poteſt adhiberi contra peccatum,& ſequelas eius, niſi per gratiam gratum facientem.

Præterea, in hoc ſacramento datur ſpiritus ſanctus ad robur, qui non datur niſi cum gratia gratum faciente. S.Thom.d.loco.artic.7.

Ad Rationes. Ad primam reſp. negando aſſumptum; quoniam gratia ordinatur etiam contra pœnam, quæ ordinata eſt ad culpam.quæ ſequitur ex illa: confirmatio autem ordinatur contra pœnam, quæ eſt ex culpa cauſata, ad culpam inclinans; & talis eſt puſillanimitas, vt dicit Alex.& Bonau. & ideo ex conſequenti habet repugnantiam ad gratiam; & propter hoc contra ipſam oportet, quòd gratia gratum faciens detur.

Ad ſecundam reſp.negando conſequentiam:quia non eſt ſimile de ſacramento confirmationis:quia ſacramentum baptiſmi (vt dicit S. Thom.) eſt ſacramentum neceſſitatis.gratia quæ confertur in eo ordinatur in communem ſtatum ſalutis,& non in aliquẽ ſpecialem effectum. & propter hoc per baptiſmum ei qui habuit gratiam gratum facientem, non additur alia gratia noua, ſed illa quæ prius inerat augetur. Secus autem eſt de confirmatione, quæ non eſt ſacramentum neceſſitatis. Vnde etiam gratia ad aliquem ſpecialem effectum ordinatur:& propter hoc gratia confirmationis poteſt addi ad gratiam, quæ perficit in communi ſtatu vitæ.

Ad tertiam Reſp. quòd licet aliquis poſſit conſtãter,etiam ſi ſit in peccato mortali, fidem Chriſti confiteri,ſicut qui eſt confirmatus;non tamen ita laudabiliter;nec ita idoneè, & conuenienter: quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.non etiam ita vtiliter: quia talis confeſſio non eſſet meritoria ad ſalutem; nec etiam ita faciliter: ſacramentum autem ordinatur non ſolum ad hoc,quòd aliquid fiat qualitercunque;ſed ad hoc quòd alquid idoneè fiat,niſi ſit defectus ex parte recipientis ſacramentum.

ARTIC. III.

Vtrum confirmatio detur in robur ad confitendum nomen Chriſti?

1 AD tertium videtur dicendum, quòd non: quia in baptiſmo datur gratia in remiſſionem peccatorum. hæc gratia datur ad confirmationem, ergo confirmatio datur ad ſtatum in innocentia baptiſmali.

2 Præterea, videtur quòd non debeat dari plus fidei, quàm alteri virtuti; cum ſacramenta dentur ad omnes virtutes.

3 Præterea, cùm perfectionis fidei ſit, vt credatur corde,& confiteatur ore;cum non detur aliquod ſacramentum in robur fidei, in quantum creditur;uidetur quod non ſit aliquod dandum in robur eius, in quantum confitetur.

Sed contra facit cap.nouiſſimè.de conſecr. diſt.5. vbi Raban. de inſt.cleri.lib. 1.cap.30. dicit.Nouiſſimè à ſummo ſacerdote per impoſitionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum alijs, idem donum quod ipſe in baptiſmate conſecutus eſt per gratiam vitæ donatus æternæ.Signatur enim baptizatus cum chriſmate per ſacerdotem in capitis ſummitate, per Pontificem verò in fronte. vt in priore vnctione ſignificetur ſpiritus ſancti ſuper ipſum deſcenſio, ad habitationem Deo conſecrandam. in ſecunda quoque vt eiuſdem ſpiritus ſancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis, & ſcientiæ, & virtutis,in hominem declaretur.

Reſp. dicendum,cum capitulo præſenti, quòd cõfirmatio datur in robur ad confitendum intrepidè fidem Xp̃i. Patet iſta concluſio ex ſuperioribus. Vnde dicendum eſt ad rationes in oppoſitum.

Ad Primam reſp. quòd Hugo non intendit in verbis illis dicere, quòd ſtare in ſtatu baptiſmalis innocentiæ,ſit principalis,& proprius effectus confirmationis, ſed generalis. & hoc concedimus: quia, qui tempore oportuno negat fidem,cadit à ſtatu gratię. Vnde ad negare,ſequitur non ſtare.

Ad ſecundam reſpondetur,negando aſſumptum: quia ſacramentum euchariſtiæ datur in robur charitatis: ſi autem quæratur, quare ſolummodo dantur ſacramenta in robur iſtarum virtutum.ſ.Fidei,& charitatis? reſpondet magiſter Alex.de Ales tripliciter. Primò,quia ab his duabus virtutibus pendet principaliter fortitudo ſpiritualis ædificij: quia in fide eſt prima fundatio:in charitate ſumma eleuatio,& vltima conſummatio. ſecundò, quia tenemur ad duo.ſ. ad obſeruantiam Fidei,& exercitium in moribus. Vt enim dicitur prima Ioan. 4. Hæc eſt charitas Dei,vt mandata eius cuſtodiamus. Tertio quia virtus eſt circa bonum & difficile. ſummum bonum in virtutibus,eſt charitas:ſummum difficile, fides.propter quod aliqua ſacramenta dari in robur fidei, & charitatis, neceſſitatis maxime eſt & vtilitatis.

Ad tertiam reſp.negãdo minorem.dicimus enim quòd maioris difficultatis eſt confiteri fidem, quàm credere. & propter hoc magis datur confirmatio fidei, in quantum confitetur, quàm in quantum creditur.

ARTIC. IIII.

Vtrum chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti confirmationis?

1 AD Quartum videtur dicendum,quòd non: quia hoc ſcramẽtum inſtitutum eſt à Chriſto promittente diſcipulis ſpiritum ſanctum,abſque chriſmati .ſ. vnctione.ipſi etiã Apoſtoli hoc ſacr̃m conferebant per ſolam manus impoſitionem, abſque chriſmate. dicitur enim Act. 7. quòd Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos,

tos, & accipiebant Spiritum ſanctum. ergo chriſma non eſt materia huius ſacramenti.

2 Præterea ſic.confirmatio quodammodo perficit ſacramentum baptiſmi, vt ſupra ead. diſt. capi.1.& ita debet ei conformari, ſicut perfectio perfectibili. ſed in baptiſmo materia eſt ſimplex elementum,ſ. aquã.ergo huius ſacramenti non eſt conueniens materia chriſma, quod conficitur ex oleo, & balſamo.

3 Præterea,ſacramenti materia debet eſſe omnibus communis; quia omnibus ſacramenta proponuntur in ſalutem. ſed oleum oliuæ, & balſamum non eſt apud omnes. ergo non eſt conueniens materia huius ſacramenti.

In opp.eſt tex in c. præſenti, in prox.artic.cit.& in c.vnico,de ſacra vnctione.S. Thom.3.p. q.72.art,2.

Reſp. quòd chriſma eſt conueniens materia huius ſacramenti. Quæ concluſio probatur ſic.illud eſt conueniens materia huius ſacramenti, quod habet maximam conuenientiam cum effectu huius ſacramenti; quia ſacramenta ex naturali ſimilitudine repræſentant, vt dicit Hugo de ſancto Vict. in lib. de ſacramentis. ſed chriſma habet maximè conuenientiam cum effectu cõfirmationis.ergo chriſma eſt cõueniens materia huius ſacramenti. conſequentia patet.probatur minor; quia confirmatio ordinatur ad audacem confeſſionem fidei, tempore perſecutionis.vt colligitur ex præſenti cap.Ad hoc autem requiruntur duo, ſcilicet, nitor fidei, & firma credulitas cordis,& odor famæ in confeſſione oris. Primum autem repræſentatur in oleo, quod eſt lucidum,maximè oleum oliuarum, quod eſt ſimpliciter oleum. Secundum autem ſignificatur in balſamo, quod eſt maximi odoris, & præſeruat à corruptione. Et ideo cõpoſitum ex oleo,& balſamo,eſt cõueniens materia confirmationis.S.verò Thom. in 4. hanc concluſionem,ex parte eius, vnde initium ſumpſit confirmationis ſacramentum,declarat ſic. Hoc ſacramentum initium ſumpſit ex aduentu Spiritus ſancti in diſcipulos:qui, quamuis ſpiritum ſanctum habuiſſent in munere gratiæ, quo perficiebantur ad ea, quæ ad ſingulares perſonas eorum pertinebant; tamen in die Pentecoſtes acceperunt ſpiritum ſanctum in munere gratiæ, quo perficiebantur ad promulgationem fidei in ſalutem aliorum. Et ideo facta eſt apparitio ſpiritus ſancti in linguis igneis, vt verbis eſſent proflui ad diuidendam fidem Xpi, & diuulgandam.ut Act.2. Repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto,& ceperũt loqui. Igni autem nihil conuenientius accipi potuit loco eius, in materia confirmationis, quàm oleum: tum quia lucet: tũ quia maximè eſt nutritiuũ ignis. Figuræ autem linguæ, nihil conuenientius eſſe poteſt,quàm balſamum,propter odorem:quia propter confeſſionem linguæ, odor bonæ notitiæ Dei diffunditur in omni loco.Et ideo ſicut viſibilis apparitio ſpiritus ſancti fuit in ignem figurata figuræ linguæ; ita materia confirmationis eſt oleum balſamatum: vt oleum pertineat ad conſcientiam, quam oportet nitidam habere eos, qui confeſſores diuinæ fidei conſtituuntur; & balſamus ad famam, quam oportet defendere,& diffundere,& verbis,& factis fidei confeſſores.

Ad Rationes; Ad Primam reſp.negando conſequentiam.aliud eſt enim conferre rem ſacramenti,ſine ſacramento; quod potuit facere Xps. & aliud eſt conferre ſacramentum ſine materia ſenſibili. Vnde dicendum, quòd Apoſtoli ſemper conferebant ſecundùm communem legem hoc ſacramentum, mediante chriſmate.Præterea,ut dicit S.Thom.in 3.parte,in loco citato.licèt Chriſtus ex poteſtate, quam habet in ſacramentis, contulerit Apoſtolis rem huius ſacramenti.i.plenitudinem Spiritus ſancti, ſine ſacramẽto: nihilominus tamẽ aliquid conforme materiæ huius ſacramenti exhibitum fuit Apoſtolis ſenſibiliter in collatione ſpiritus ſancti. quod enim ſuper eos ſpiritus ſanctus ſenſibiliter deſcendit in ſpecie ignis, ad eandem ſignificationem refertur,ad quam refertur oleum. Deſcendit etiam in figura linguæ, quod ad idem refertur ſignificandum, quod ſignificat balſamum.

Ad ſecundam Reſp.negando conſequẽtiam,quia diſſimilitudo magna eſt inter baptiſmum.& confirmationem.baptiſmus enim cum detur ad ſpiritualem vitam conſequendam ſimpliciter,& ianua ſit ſacramentorum,quaſi principium, & elementum omnium aliorum,competit ſibi materia,quæ ſit ſimplex elementum.Sacramentum autem confirmationis datur ad plenitudinem conſequendam ſpiritus ſancti, cuius eſt multò conformis operatio,ſecundùm illud Sapien.7. Eſt autem in illa ſpiritus intelligentiæ ſanctus multiplex.& 1.ad Cor.12. Diuiſiones gratiarũ ſunt,idem autem ſpiritus. & ideo conuenienter huius ſacramenti eſt materia compoſita.

Ad tertiam videtur,quòd ratio illa procedit de ſacramentis neceſſitatis cuiuſmodi non eſt hoc ſacramentum.baptiſmus enim eſt ſacramentum abſolutę neceſſitatis;& ideo eius materia debet ubique inueniri.hoc autem ſacramentum, cum non ſit tantę neceſſitatis,non requiritur, quòd vbique inueniri poſſit eius materia; ſed ſufficit, quòd poſſit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

ARTIC. V.

Vtrum hoc ſacramentum ſit conferendum in fronte?

1 AD Quintum uidetur dicendum,quòd nõ: quia hoc ſacramentum eſt perfectiuum baptiſmi,ut dictum eſt. ſed ſacramentum baptiſmi confertur homini in toto corpore. ergo hoc ſacramentum non debuit conferri ſolùm in fronte.

2 Præterea ſic. hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale, ut dicitur in præſenti cap: nouiſſimè.ſed ſpirituale robur, maximè conſiſtit in corde;ergo hoc ſacramentum magis debet conferri ſupra cor,quàm in fronte.

3 Præterea, hoc ſacramẽtum datur homini ad hoc, quòd liberè fidem Chriſti confiteatur, ut habetur,in cap.præſenti.ſed oris confeſſio fit ad ſalutem,ut dicitur ad Rom. 10. ergo hoc ſacramentum magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

4 Præterea, uertex eſt nobilior pars corporis, q̃ frõs. ſed ſacerdos,qui eſt inferior Epiſcopus,vngit baptizatos in vertice, vt dicitur in præſenti cap.ergo Epiſcopus nõ debet inungere cõfirmandos in frõte.

In oppoſitum eſt tex.præſentis capi. nouiſſimè.de conſecr.diſt.5.S.Thom.in 3.P.q.72.artic.8.

Reſp.

Reſp.dicendum, quòd conuenienter vnctio, quæ fit in confirmatione, exhibetur in fronte. datur enim ſpiritus ſãctus ad robur ſpiritualis pugnę, vt dicitur in littera. vt fortiter etiam inter aduerſarios fidei fidem Chriſti confiteatur. Vnde conuenienter ſignatur chriſmate ſigno crucis, propter duo. Primò quidem, quia inſignitur ſigno crucis, ſicut miles ſigno ducis; quod quidem debet eſſe euidens, & manifeſtum. inter omnia autem loca corporis humani maximè manifeſtus eſt frons, qui quaſi nunquam obtegitur. & ideo linitur confirmatus chriſmate in fronte, vt in manifeſto demonſtraret ſe eſſe chriſtianum: ſicut & Apoſtoli poſt receptum ſpiritum ſanctum, ſe manifeſtauerunt, qui priùs in cœnaculo latebant.

Secundò, quia aliquis impeditur à libera confeſſione nominis Chriſti, propter duo.ſ. propter timorem, & propter verecundiam; vtriuſque autem horum ſignum, maximè manifeſtatur in fronte, propter propinquitatem imaginationis: & propter hoc ſpiritus à corde directi ad frontem aſcendunt. Vnde verecundati rubeſcunt; timentes autem paueſcunt, vt dicitur in 4. Ethi. Ideo in fronte ſignatur Chriſmate, vt neque propter timorem, neque propter erubeſcentiam nomen Chriſti confiteri pretermittat.

Ad Rationes. Ad Primam reſp. quòd non eſt ſimile de baptiſmo, & de cõfirmatione. quia per baptiſmum regeneramur ad vitam ſpiritualẽ; quæ ad totum hominem pertinet. ſed in confirmatione roboramur ad pugnam, cuius ſignum ferendum eſt in fronte.

Ad ſecundam dicendum, quòd principium fortitudinis eſt in corde. ſed ſignum apparet in fronte. Vnde dicit Ezech. 3. Ecce dedit frontem tuam duriorem frontibus eorum. Et ideo ſacramentum euchariſtiæ, quo homo in ſe ipſo confirmatur, pertinet ad cor. ſecundùm illud Pſ. 103. Panis cor hominis confirmet. ſed ſacramentum confirmationis requiritur in ſignum fortitudinis ad alios: & ideo exhibetur in fronte.

Ad tertiam dicendum, quòd hoc ſacramentum non datur ad liberè confitendum ſimpliciter fidem Chriſti; quia hoc fit etiam in baptiſmo. ſed datur ad confitendum libere nomen, & fidem Chriſti. & ideo non debet dari in ore, ſed in fronte, vbi apparent ſigna paſſionum .ſ. verecundiæ, & timoris, quibus libera confeſſio impeditur.

Ad quartam reſpondetur, iuxta S. Thom. in 4. quòd ratio non procedit; quia vnctio, quæ datur in vertice à ſacerdote, ſignificat dignitatem regalem, & ſacerdotalem in baptizato; quia intelligit eſſe de numero illorum, quibus dicitur, Vos eſtis gens ſancta, regale ſacerdotium. 1. Pet. 2. & ideo in vertice fit ad ſignificandum eminentiam dignitatis collatæ. ſed vnctio confirmationis ad fortiter defendendum dignitatem acceptam, quod amplius eſt. & ideo in loco publico dari debet.

ARTIC. VI.

An ſacram.confirm.imprimat characterem? & an præſupponat characterem baptiſmi? & vtrum iterari poſſit?

1 AD ſextum videtur dicendum, quòd non: quia character imprimit ſignum diſtinctum. ſed per ſacramentum hoc non diſtinguitur homo ab infidelibus, nec etiam à fidelibus non confirmatis. ergo &c.

2 Præterea, character eſt ſpiritualis poteſtas; potentia autem non eſt niſi actiua, & paſſiua: actiua confertur per ſacramentum ordinis: paſſiua per ſacramentum baptiſmi. ergo confirmatio nullum imprimit characterem.

3 Præterea. in ueteri lege erat neceſſaria pugna ſicut & in noua. ſed in lege veteri non erat ſacramentum aliquod characterem imprimens. ergo nec in lege noua.

Sed contra facit c.dictũ. de conſecr. diſt. 5. ubi ex Concil. Tarraconenſi. cap. 6. dicitur. Dictũ eſt nobis, quòd quidam de plebe bis, vel ter, vel eo amplius, Epiſcopis ignorantibus tamen, ab eiſdem epiſcopis confirmentur. Vnde viſum eſt nobis, eandem confirmationem, ſicut nec baptiſma, iterari minimè debere; quia bis, vel ter, uel amplius baptizatos, aut confirmatos, non ſæculo, ſed ſoli Deo ſub habitu regulari, uel clericali religioſiſſimè famulari decretum eſt. S. Thom. 3. p. q. 72. artic. 5. & ſeq.

Reſp. dicendum, quòd in ſacramento confirmationis imprimitur character. Probatur iſta concluſio multipliciter. ſecundùm S. Thom. in 4. Primò ſic. character eſt ſignum conformans nos Trinitati increatæ, vt dicit Magiſter. ſed ſicut oportet nos conformari ei in potentia, & ſapientia, ita & bonitate. Cum ergo in baptiſmo imprimatur character fidei cõformans nos diuinæ ſapientiæ; & in ordine character poteſtatis conformans nos diuinæ potentiæ, uidetur quòd in confirmatione imprimatur character plenitudinis ſpiritus ſancti, conformans nos diuinæ bonitati.

Præterea ſic. per characterem adſcribimur ad familiam Ieſu Chriſti. ſed Chriſtus, ſicut eſt pater noſter, & ſacerdos, ita eſt & Rex noſter. cùm ergo per characterem baptiſmalem adſcribamur ei, quaſi patri filij regenerati per baptiſmum: & per characterem ordinis ei, tanquam miniſtri ſacerdoti ſummo. uidetur quòd ſimili ratione in confirmatione debeat imprimi character, quo conformemur ei, quaſi milites regi.

Præterea, declaratur ſic. omne ſacramentum, per quòd aliquis deputatur ad aliquod ſacramentum, imprimit characterem; cùm character nihil aliud ſit, quàm quædam ſpiritualis poteſtas ad aliquas ſacras actiones ordinata. deputatur autem aliquis ad ſpirituale ſimpliciter, uno modo, vt aliquis ſpiritualia recipiat, & ad hoc aliquis deputatur per baptiſmum. quia baptizatus poteſt eſſe particeps omnis ſpiritualis receptionis. baptizatus verò non eſt ſuſceptiuus ſacramentorum. vnde character baptiſmalis eſt quaſi

quæ-

pœna quædam contracta, quæ ſecundum quod huiuſmodi non redit ſine reiteratione; licèt conſimilis meritò culpę actualis efficiatur in peccante. Quarta, quia ſingulare, & vnicum eſt, quod ſignificat allegoricè. ſignificat enim aduentū Spiritus ſancti in Apoſtolis in die Pentecoſtes. Act.2. qui ſemel factus eſt; & poſtquam in eos deſcendit, nunquam ab eis receſſit. Vt ergo ſignum ſignato reſponderet, conuenit, ut ſemel tantùm donetur; quia ratio, quia ſemel tantùm ſacramentum datur, quod perficit: ex quo enim ordinatur ad ſacramentum, quod nullo modo reiteratur. ſ. ad ipſum baptiſmum, quem perficit, vt in c. de his. ſupra ead. diſtinct. congruit, vt nec illud reiteretur.

Ad Rationes. Ad Primam in oppoſ. reſp. negando conſequentiam; quia non eſt ſimilis ratio: quia Euchariſtia non imprimit characterem ſicut eſt in confirmatione: & ideo non procedit argum:

Ad ſecundam reſp. quòd confirmatio datur contra infirmitatem, pro ut eſt contracta per peccatum originale, & ſic non redit; & ſi ipſius infirmitas actualis peccati redeat.

Et ex his ſit poſitus finis huic Sūmę Decreti, ſubijciés in omnib. & ſingulis in ea cõtentis, iuditio ac cenſurę ſacroſanctę Rom. Eccl. Ad laudem, & gloriã omnipotẽtis Dei Patris, & Filij, & Spiritus ſancti Amen.

F I N I S.

SEBASTIANI MEDICIS FLORENTINI

I. C. Equitis S. Stephani, & Prothon. Apoſtol.

SVMMA

PECCATORVM CAPITALIVM

Secundum communem opinionem Doctorum.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO,

EDITIO TERTIA.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

APVD IVNTAS. MDLXXXVII.

INDEX COPIOSISSIMVS OMNIVM RERVM,

QVAE IN HAC SVMMA PECCATORVM CAPITALIVM CONTINENTVR.

A

ABSOLVERE ab excommunicatione quis poſſit p. 2.q. 55. ti. 9. pag. 99

Abſoluere qui poteſt ab exc. lata a iure, abſoluet a lata ab homine generali. p.2. q.56. tit.9 99

Abſens an poſſit abſolui ab excom. p.2. q.71. ti.9 98

Abſolutus a non habente poteſtatem ob aliquod impedimentum eo ceſſante non debet iterum abſolui p. 2. q.57.ti.9 97

Abſolutionis forma ab excommunicatione, quæ ſit p.2. q. 59.ti. 9 97

Abſolutus in foro conſcientiæ, an ſit abſolutus in foro exteriori.p.2.q.75.tit.9 98

Abſolui, an debeat quis prius ab exc. quam a peccato, p.2.q. 68.ti. 9 98

Acceptio perſonarum, an ſit peccatum p.1. quæſt.150. tit.6 69

Accidiæ definitio, quæ ſit p. 1.q.1.ti.5 43

Accidia, an ſit peccatum p.1.q.2. ti.5 43

Accidia, an ſit ſpeciale vitium p. 1.q. 3.ti.5 44

Accidia, an ſit peccatum mortale p. 1.q.4.ti.5 44

Accidia, an ſit vitium capitale parte prima, quæſt. 5. titul.5 44

Accidia contra quod præceptum ſit p.1. q.6.ti. 5 44

Accidia quare deteſtanda ſit p. 1.quæſt.8.ti.5 44

Accipere pecuniam mutuo ſub vſuris, an ſit peccatum, p.1.q.57. ti.6 56

Adulterium, an ſit peccatum p. 2.q.30. ti.8 80

Affectus præſentis ſeculi, an ſit peccatum p.2.quæſt.18. titul.8 79

Afflictio in proſperis, an ſit peccatum p.1.q.9. ti. 3 24

Aliena peccata, quæ ſint p.1. q.20.ti.1 4

Ambitio, an ſit peccatum p.1.q.18.ti.2 9

Amor ſui, an ſit peccatum p.2.q.17.ti.8 78

Apoſtaſia, an ſit peccatum p. 1.q.33.ti 2 13

Appellatione peccati, de quo intelligatur p. 1.quæſt.3. titul. 1 1

Arreptitij, an peccare dicantur p. 1.quæſt.36.titul. 2. verſic.8 fo.16

Arioli, qui dicantur p. 1.q.36.ti.2.ver.17 14

Arreptitij, qui ſint p. 1.q.36.ti.2.ver.33 4

Arrogantia, an ſit peccatum, p.1.q.10. ti.2 8

Ars notoria eſt ſpec. diuinationi p.1. quæſtion.36.tit.2. verſ. 13 14

Aruſpices, qui dicantur p.1.q.36.ti.2. ver.18 14

Auaritia quotuplex ſit p. 1.q.2.tit 6 49

Auaritia an ſit peccatum p. 1.q.3.ti.6 49

Auaritia, an ſit ſpeciale peccatum, parte prima, quæſt. 4.tit.6 49

Auaritia, an ſit peccatum ſpirituale parte prima, quæſt. 5.tit.6 49

Auaritia, an ſit peccatum mortale p.1.q.6.ti.6 49

Auaritia an ſit maximum peccatorum, p 1.q.7.ti.6 49

Auaritia, an ſit peccatum capit parte prima, quæſtio. 8.tit.6 50

Auaritia, an opponatur liberalitati, parte prima, q.9. tit.6 50

Auaritia quib. ex cauſis deteſtetur, p.1.q.10.ti.6 50

Auaritiæ filiæ quot ſint, p.1.q.11.ti.6 50

Auaritiæ ſpecies quot ſint, parte prima, quæſtion. 12. tit.6. 50

Audacia, an ſit peccatum, p. 1 q.89.ti.4 41

Augurium, an ſit peccatum p. 1.q.36. verſiculo quarto, ti.2 14

B

BEllum quid ſit p.1.q.34.ti.4 38

Bellare, an ſit licitum dieb. feſtis p.1.q.7.ti.4 38

Bellum, an Cler. exercere debeant, parte prima, quæſt. 76.tit 4 38

Bellum exercens, an poſſit vti inſidijs, par. 1. quæſtion. 77.tit.4 40

Bello exiſtenti, an auxilio infidelium ſit vtendum. p.1. q.78.ti.4 40

Bellum quotuplex ſit, p.1.q.81. ti.4 40

Bigamia quid ſit.p.2.q. 27.ti.9 93

Bigamia quotuplex ſit, p.2.q.28.ti.9 93

Bigamia quare impediat ordinem, p.2 q.29.ti.9 93

Bigamia, a quo diſpenſetur, p.2.q.31.ti.9 93

Blaſph. quid ſit.p.1.q.31.ti.4 32

Blaſphemia ſpecies quot ſint p.1.q.32.ti 4 32

Blaſphemia cui rei opponatur.p.1.q.33.ti.4 33

Blaſp. cui præcepto opponatur, p.1.q. 34.ti.4 33

Blaſphemia, an ſit peccatum mort p.1.q.35.ti 4 33

Blaſph. an ſit grauiſſ peccatum p.1.q. 36.ti 4 33

Blaſph. an ſit grauior homicidio, p.1.q.37. ti.4 33

Blaſph. an ſit maius periurium.p.1.q. 38.ti.4 33

Blaſph. an ſit maius peccatum, quam excuſatio, p. 1.q. 39.tit.4 33

Blaſphemia iracundiæ cauſa, an ſit peccatum p.1.q.40. titul.4 33

Blaſphemiæ peccatũ, an ſit remiſſibile p.1.q.41.ti.4 33
Breuia quando ſint licita, par. 1. quæſtion. 36. titul. 2. verſit. 16 14

C

C*Alumnia quid ſit p. 1.q 87.tit. 4* 41
Calumnia, an ſit peccatum, p.1.q.88.tit.4 41
Cambium quid ſit p.1.q.94 tit.6 59
Cambiorum genera quot ſint p.1.q.85.tit.6 59
Cantus, an ſit peccatum p.2.q.24.tit.7 75
Capitalia peccata, quæ ſint p.1.q.18.ti.1 3
Capitalia peccata, quomodo ſe habeant ad inuicem. p.1.q.28.ti.1 5
Capta in bello, an ſint capientium par prima, quæſt. 79. tit.4. 40
Carminatores, qui dicantur par. 1. quæſt. 36. titul. 2. verſic. 19 14
Caſus habentes annexam cenſuram, qui ſint, p.2. quæſt. 75. tit.9 99
Caſus reſeruati, qui ſint p.2.q.36.tit.9. 94
Cauſæ deteſtandi blaſphemiam, quæ ſint par.1. quæſt.42. tit 4 33
Caſualiter occidens, vtrum peccet parte prima, q. 99. tit.4 42
Cæcitas mentis, an ſit peccatum p.2.q.13.tit.8 78
Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit p.2.q.1.tit 9 90
Cenſurarum ſpecies, quot ſint p.2.q.2.tit.9 90
Cenſus quid ſit p.1.q.88 tit.6 55
Cenſus quotuplex ſit p.1.q.89.tit.6 58
Cenſus vnde dicatur p.1.q.90 ti.7 58
Cenſuarius contractus, an ſit licitus parte prima, q.91. tit 6 58
Cenſus ad hoc, vt ſit licitus, quid requiritur. p. 1. q. 92. tit.6 58
Choreæ quando fiant cum peccato p.2.q.25. tit.7 75
Cibus, an ſit dimittendus ratione ſcandali par. 1. q. 58. tit.4 35
Circunſtantiæ, an aggrauent peccatum par.1. quæſt.22. titul.1 4
Ciuitas mutuans ſub vſuris, an omnes teneatur. p. 1. q. 68. titul.6 57
Clamor, quid ſit p.1.q.26.tit.4 31
Clamor quotuplex ſit p.1.q.27.tit.4 31
Cler an liceat occidere malefactores p.1.q.95.tit.4. 42
Commoditatem expetere pro pecunia mutuata, vtrum liceat p.1.q.55 tit.6 55
Commodatum quando dicatur illicitum par. 1. q. 102. tul.6 59
Concubinatus, an ſit peccatum p.2.q.26.tit.8 79
Concupiſcentia, an ſit peccatum p 2.q.19.tit.8 79
Coniuges in coniugio, quibus modis peccent p. 2. q. 37. titul.8 83
Coniuratio quid ſit p.1 q.86.tit.4 40
Conſcientiam bonam, an habere ſufficiat par. 1. q. 55. titul.4 35
Conſiliorum ad impletio, an ſit amittenda propter ſcandalum p.1.q.56.ti.4 35
Conſuetudo peccandi eſt peccatum p.1.q.16.tit.2 9
Contentio, an ſit peccatum p.1.q.21.tit.2 9
Contemptus, an ſit peccatum p.1.q.24 tit.2 10
Contumacia, an ſit peccatum p.1.q.28.tit.2 11
Contumelia quid ſit p.1.q.17.tit.4 30
Contumeliæ, conuicij, & improperij, differentia, quæ ſit p.1.q.18.tit.4 30
Contumelia, an ſit filia iræ p.1.q.19.tit.4 30
Contumelia, an conſiſtat in verbus, an in factis, p.1.q. 20.ti 4 30
Contumelia, an ſit peccatum mor. p.1.q.21.ti.4 30
Contumelia, an ſuſtineri debeat p.1.q.23.tit.4 31
Contumeliæ reſtitutionis, an aliquis teneantur p. 1. q. 24.tit.4 31
Contumelia, quibus de cauſis ſit euitanda par. 1. q. 25. tit.4 31
Cooperans ad vſuram, an peccet p.1.q 66.ti.6 57
Correctio fraterna, an ſit dimittenda propter ſcandalũ. p.1.q.57 tit.4 35
Correctio fraterna, an cadat ſub præcepto par. 1. q. 14. ti. 3 25
Correctionis cauſa, an inferri poſſit contumelia p. 1. q. 22.tit.4 31
Crudelitas, an ſit peccatum p. 1. q. 20.ti.3 27
Curioſitas, an ſit peccatum p.1.q.5.ti.2 7

D

D*Ecimæ, an ſint dimittendæ ratione ſcandali. p.1.q. 60.tit.4* 36
Defectus corporis, qui irregularitatem inducant, qui ſint p.2.q.32.tit.9 93
Defendendo ſe, an liceat aliquem occidere p. 1.q.98. tit.4 42
Defenſio peccatorum, an ſit peccatum p. 1.q12.ti.2 8
Definitio peccati p.1.q.1.tit.1 1
Degradatio quid ſit p.2.21.tit.9 92
Degradatio quotuplex ſit p.2.q.22.tit.9 92
Degradationis cauſæ quæ ſint p.2 q.21.tit.9 92
Degradationis effectus qui ſint p.2.q.24.tit.9 92
Delectatio moroſa, an ſit peccatum p.2.q.21.tit.8 79
Depoſitum qualiter reddatur iniuſtũ p. 1.q.96.ti.6. 59
Deriſio, an ſit peccatum p.1.q.7.tit.3 23
Deſperatio quid ſit p.1.q.14 tit.5 45
Deſperatio, an ex accidia oriatur p.1.q.15.tit.5 45
Deſperatio, vtrum poſſit eſſe ſine infidelitate, p.1.q.16. tit.5 45
Deſperatio quotuplex ſit p.1.q.17.tit.5 45
Deſperatio, an ſit peccatum p.1.q.18.ti.5 45
Deſperationis remedia quos ſint p.1.q.19.tit.5 45
Detractio, an ſit peccatum p.1.q.6.tit.3 22
Diabolus, an ſit maledicendus p.1.q.72.tit 4 37
Differentia delicti, & peccati, quæ ſit p.1.q.2.ti.1 1
Difficultas exigendi, an cauſet vſuram. p.1.q.80.ti 6. 58
Dilectio Dei & proximi quomodo cadat ſub præcepto. p.1.q.15.ti.3 25
Dimittenda, quæ ſint euitandi ſcandalum cauſa. p. 1. q. 64 tit.4 36
Diſcordia, an ſit peccatum p.1.q.20.tit.2 9
Diſtinctio peccatorum quæ ſit p.1.q.4.ti.1 1
Diuinatio, an ſit peccatum p.1.q.36.tit.2 14
Doctrina, an ſit dimittenda propter ſcandalum p. 1. q. 56 ti.4 35
Dolus, an ſit peccatum p.1.q.18.tit.6 273
Domini, qui bella geſſerunt, an poſſint componere de damnis ſubditorum p.1.q 80.ti.4 40

Donatio quibus ex cauſis reddatur illicita p.1.q.103. tit.6 61
Dotis ratione, an quicquam vltra ſortem peti poſſit p. 1.q.6. tit.6 57
Dubitans de excommunicatione, an petere debeat abſolutionem p.2.q.70.tit.9 98
Duellum, an ſit permiſſum p.1.q.83.tit.4 40
Duo matrimonia inualida, an inducant irregularitatẽ. p.2.q.30.tit.9 93

E

EBrietas, an ſit peccatum p.2.q.12.tit.7 72
Ebrietas, an ſit peccatum mortale par.2. q. 13. tit.7 72
Ebrietatem in alterum inducens an peccet.par.2.q.14. tit.7 73
Ebrietatem incurrens de conſilio medici, an peccet.p.2. quæſtio 15.tit.7 73
Ebrietas, an excuſet a peccato p.2 q.16. ti 7 73
Effectus peccati, quo ſint p.1.q.25.ti.1 5
Eleemoſyna quando cadat ſub præcepto parte 1. titul. 3 25
Eleemoſyna, an poſſit recipi ab Vſurario parte 1. quæſt. 71.titul.6. 57
Emptio, & venditio quibus ex cauſis reddantur illicita. p.1.q.101.ti.6 60
Epiſcopi, an poſſint ſibi caſus reſeruare p.2.quæſtio. 77. titul 9 98
Error quid ſit p.1.q.39.ti.5 48
Error, an ſit peccatum p.1.q.40. ti.5 48
Error, quot modis committi dicatur parte ſecunda q. 41.tit.5 48
Euagatio mentis circa illicita, an ſit peccatum par.1.q. 21.tit.5. 43
Exultatio in aduerſis, an ſit peccatum parte prima q. 8.tit. 3. 23
Excommunicatio quid ſit p.2.q.37.ti.9 94
Excommunicatio quotup. ſit p.2 q.38.ti.9 94
Excommunicationis appellatione, de quo intelligatur. p.2.q.39 ti 9. 94
Excommunicationis a iure, & ab homine differentia p.2.q.40.tit.9 509
Excommunicatio iuſta, vel iniuſta, an ſit timenda p. 2. q.41 ti.9 95
Excõmunicatio lata ſententię, & ferendę ſententia quo modo cognoſcatur p.2.q.42.ti.9 95
Excommunicationis maioris, & minoris differentia. p. 2.q.43.tit.9 95
Excomunicatio maior quotuplex ſit p. 2. quæſtio. 44. titul.9 95
Excommunicatio minor quotup ſit part. 2. quæſtio. 45. titul. 9 95
Excommunicare quis poſſit p.2.q. 46. ti. 9 95
Excommunicari qui poſſint p.2.q.47.ti.9 96
Excommunicari pluries, an quis poſſit p.2.quæſtio. 48 titul. 9 96
Excommunicationis cauſę qua ſint parte 2. quæſtio. 49.tit.9 96
Excommunicationis cauſa formalis, quæ ſit, p. 2. quæſt. 50.ti.9. 96
Excommunicationis maioris effectus, qui ſint, par. 2.q. 51.tit.9 96
Excommunicationis minoris effectus, qui ſint p.2.q.53. titul.9 99
Excommunicatio minor quomodo incurratur p.2.q.54. ti.9.99 99
Excommunicatus ob aliquod debitum, an comprehendatur conſentiens, uel mandans par.2. quæſtio 60. titul.9 98
Excommunicatus qualiter quis probetur & præſumatur p.2.q.61.ti.9 98
Excommunicatus excommunicatione minori, an poſſit abſoluere p.2.q.62.tit.9 98
Excommunicatus pluribus excommunicationibus quomodo abſoluatur p.2.q.64 ti 9 98
Excommunicatio quo iure ſit introducta p.2.quæſt.66. tit.9 98
Excommunicationis abſolutio, an fieri poſſit ſub conditione p.2.q.69 tit.9 98
Excommunicatus a pluribus iudicibus quomodo abſoluatur p.2.q.75.ti.9 98

F

FAbula otioſa, an ſit peccatum par. 2. quæſt.30. tit.7 75
Facultas conceſſa abſoluendi ab omni caſu, an poſſit abſoluere ab hæreſi p.1 q.66 tit.9 98
Falſitas, an ſit peccatum p.1.q.19 ti.6 51
Falſitas quid ſit p.1.q.20.ti 6 51
Faſcinatio, quæ dicatur par. prima quæſt. 36. titul 2. verſi.20 14
Fideiuſſor, an pro fideiuſſione aliquid accipere poſſit.p. 1.q.104.ti.6 61
Figura corporum eſt ſpecies diuinationis p.1. quæſt. 36. tit.2.verſi.11 14
Fornicatio, an ſit peccatum p 2.q.29.ti 8 80
Fortunia, & infortunia, quę dicantur par. 1. quæſt. 36. tit.2 88
Fraus, an ſit peccatum p.1.q.15.ti.6 51
Fraudulentia quibus in caſibus fiat par. 1. quæſt. 16. tit.6 51
Furtum quid ſit p.1.q.123 ti. 6 66
Furtum quotuplex ſit p.1.q.124 tit.6 65
Furtum, an ſit peccatum p.1.q. 125.ti.6 66
Furtum an ſit peccatum mortale parte prima quæſtio. 126.tit. 66
Furari, an liceat propter neceſſitatem part. 1. q. 128. titul.6 67
Furti participes qui dicantur parte prima quæſtio.130. titul.6 67
Futura prænunciant, an peccet.part. 1. q. 36. titulo 2. verſic.9 14

G

GEmmarum, & vaſorum acceptio lucri an ſit licita p.1 q.86.tit.6 58
Geneſliaci, qui dicantur parte 1. quæſtio. 36. titulo 2. verſic.21 14
Geomantia eſt ſpecies diuinationis p. 1. q. 36. titulo 2. verſic.12 14
Gula quid ſit p.2.q.1.ti.7 71

Gula, an ſit peccatum p.2.q.2.tit.7 71
Gula, an ſit peccatum mortale p.2.q.3.tit.7 71
Gula, an ſit peccatum capitale p.2.q.4.tit.7 71
Gulæ ſpecies quot eſſe dicantur p.2.q.5.tit.7 71
Gulæ quot filias habeat p 2.q.6.tit.7 71
Gradus peccandi quot ſint p.1.q.21.tit.1 4

H

HEbetudo, an ſit peccatum p.2.q.11.tit.7 72
Hæreſis, an ſit peccatum p.1.q.32.tit.2 13
Hypocriſis an ſit peccatum p.1.q.23.tit.2 10
Hyſtriones, an peccent p.2.q.29.tit.7 71
Homicidium quid ſit p.1.q.91.tit.4 41
Homicidium, an ſit peccatum par. prima quæſt. 101. tit.4 42
Horoſcopi qui dicantur p.1.q.36.tit.2.verſic.23 14

I

IActantia, an ſit peccatum p.1.q.8.tit.2 8
Ieiunij fractio, an ſit peccatum par. 2. quæſt. 17. tit.7 73
Ieiunij cauſæ, quæ excuſent a peccato par.1. quæſt. 18. tit.7 73
Idolatria, an ſit peccatum p.1.q.35.tit.2 14
Ignorantia quid ſit p.1.q.33.tit.5 47
Ignorantiæ, & neſcientiæ differentia par. 1. quæſt. 34. tit.5 48
Ignorantia quotuplex ſit p.1.q.35.tit.5 48
Ignorantia, an ſit cauſa peccati p. 1.q.36.tit. 5 48
Ignorantia, an ſit peccatum p.1.q.37.tit.5 48
Ignorantia, an excuſet a peccato p.1.q.38.tit.5 48
Immunditia, an ſit peccatum p.2.q.9.tit.7 72
Impietas, an ſit peccatum p.1.q.39.tit 3 27
Imprudentia, an ſit peccatum p.2.q.23.tit.8 79
Inanis gloria, an ſit peccatum p.1.q.18.tit.2 9
Incantatores, an peccent pag.1. quæſt. 36. tit. ſecundo. verſic.24. 14
Incendentes Ecc. an teneantur ad emendationem. p. 1. q.82. 214
Inceſtus, an ſit peccatum p.2.q.31.tit.8 80
Indignatio, an ſit peccatum p.1.q.30.tit.4 32
Indignatio quid ſit p.1.q.29.tit.4 32
Innocentem, an ſit licitum occidere par. 1. quæſt. 97. tit.4 42
Inconſideratio, an ſit peccatum par. ſecunda quæſt. 14. tit.8 78
Inconſtantia, an ſit peccatum par. ſecunda quæſt. 16 tit.8 78
Incontinentia, an ſit peccatum p.2.q.19.tit.7 73
Incontinentia, an ſit maius peccatum, quam intemperantia p.2.q.20.tit.7 74
Inepta lætitia, an ſit peccatum p.1.q.7.tit.2 7
Infidelium primi motus, an ſint peccata mortalia, p. 1. q.16.tit.1 3
Infidelium, an ſit peccatum p.1.q.31.tit.2 13
Ingratitudo, an ſit peccatum p.1.q.28.tit.3 57
Iniuſtitia quid ſit p.2 q.39.tit.8 83
Inquietudo, an ſit peccatum p.1.q.38.tit.6 53
Inſenſibilitas, an ſit peccatum p.2.q.21.tit.7 74
Intemperantia, an ſit peccatum p.2.q.22.tit.7 397
Interdictum qui ſit p.2.q.3.tit.9 90
Interdictum quotuplex ſit, p.2.q.4.tit.9 90
Interdicto populo, an ſit interdictus Clerus, & è contra p.2.q.5.tit.9 90
Interdictum, & excommunicatio in quibus differant, & conueniant p.2.q.6.tit.9 90
Interdicere, qui poſſint, & qui interdici par. 2. quæſt.7. tit.9. 90
Interdictum quibus ex cauſis feratur par. 2. quæſt. 8. tit 9 488
Interdicto ingreſſu Eccleſiæ quomodo intelligatur, p.2. q.9.tit.9. 91
Interdicta Eccleſia quibus ex cauſis ratione pollutionis dicatur p.2.q.10.tit.9 91
Interdicti tempore, quæ prohibeantur fieri, par.2.q.13. tit.9 91
Interdictum violans, qua pena plectentur par. 2.q.14. tit.9 92
Intimiditas, an ſit peccatum p.1.q.90.tit.4 41
Inuentio nouitatum, an ſit peccatum par. 1. quæſt. 22. tit.2 9
Inuidia, an ſit peccatum p.1.q.22.tit. 3 102
Inuitus, an abſolui poſſit, ab excommunicatione p.2.q. 72.tit.9 99
Inuocatio dæmonum, an ſit peccatum p. 1.q.36.tit. 2. verſ. 1 14
Ira quid ſit p.1.q.1.tit.4 27
Iræ ſpecies, quot ſint p. 1.q.2.ti.4 27
Iræ gradus quot ſint p. 1.q. 2.ti.4 27
Iræ filiæ quot ſint p.1.q.4.ti.4 28
Ira, an ſit peccatum capitale p.1.q.5.ti.4 28
Iræ cauſa, quæ ſit p.1.q.6.ti.4 28
Ira, an ſit grauiſſimum peccatum, p. 1.q.7.ti.4 28
Iraſci, an ſit aliquando licitum p. 1.q.8.ti.4 28
Ira an ſit peccatum p. 1.q.9.ti.4 28
Ira, an ſit ſemper peccatum mort. parte prima, q. 10. titul.4 28
Iræ an detur oppoſitum vitium parte prima, quæſt. 11. titul.4 28
Iræ effectus, qui ſint parte prima, quæſtion. 12. titul. 4 29
Iracundiæ remedia, quæ ſint parte prima, quæſtion. 13. titul.4 29
Irregularitas, quid ſit p 2.q.35.ti.9 92
Irregularitas quotuplex ſit p.2.q.26.ti.9 93
Irregularitas ex quo defectu animæ proueniat, p. 2.q. 33 tit.9 93
Irregularitas, quomodo cauſetur ex defectu lenitatis, & manſuetudinis perfectæ. p.2.q.34.ti.9 93
Irregularitas quib. ex cauſis inferatur ratione delicti p. 2. q.35.ti.9 94
Ironia, an ſit peccatum p.1.q.25.ti.2 10
Iudicium temerarium, an ſit peccatũ p.1.q.30.ti.2 12
Iudicium, an ſit dimittendum ratione ſcandali p.1.q.61. titul.4 35
Iuramentum iniungens ei, qui periurat, an peccet p. 1. q.35.ti.6 53
Iuramentum, an poſſit peti ab eo, qui paratus eſt iurare per falſos Deos p. 1.q. 36.ti.6 53
Iurans ſoluere vſuras, an obligetur p.1.q.59.ti.6 56

Larua-

L

LArnarum vſus, an ſit peccatum p.2.q.32.ti.7 79
Latrocinium, an ſit peccatum p.1.q.45 ti.6 54
Lenocinium, an ſit peccatum p.2.q.24.tit.8 79
Leuitas mentis, an ſint peccatum, p.1.q.6.tit.2 7
Lex loquens de excommunicatione quando locum habeat in conſentiense p. 2.q. 78.ti.9 150
Libertas peccandi, an ſit peccatum p. 1.q.13.tit.2 9
Litigium, an ſit peccatum p. 1.q.21.tit.3 27
Locatio quib. ex cauſis reddatur illicita p.1.quaeſt.105. tit.6 61
Ludus quid ſit, & an ſit peccatum p.2.q.26.ti.7 26
Lucrum turpe, an ſit cum peccato p.1.q.47.ti.6 54
Lucri ceſſantis, vel damni emergentis ratione, an ſit licitum mutuatori quicquam vltra ſortem recipere p.1. q.56.tit.6 55
Lucrum docis mediante ſtatutum, an ſit licitum p. 1.q. 79.ti.6 58
Luxuria quid ſit p.2.q.1.ti.8 76
Luxuriæ materia, quæ ſit p.2.q.2.tit.8 76
Luxuria, an ſit vitium capital. p.2.q.5.ti.8 77
Luxuriæ peccatum, an excuſari poſſit p.2.q.6.ti.8 77
Luxuria, an ſit grauiß. peccatum p.2.q.7.ti.8 77
Luxuriæ gradus quot eſſe dicantur p.2.q.8 ti.8 77
Luxuriæ nocumenta, quæ dicantur p.2.q.9.ti.8 77
Luxuriæ occaſiones quot ſint p. 2.q.10.ti.8 77
Luxuriæ filiæ quot eſſe dicantur p.2.q.11.ti.8 77
Luxuriæ ſpecie quot eße dicantur p. 2.q.12.ti.8 78

M

MAgi qui dicantur p.1.q.36.ti.2.verſ.24 18
Maledictio quid ſit p.1.q.66.ti.4 36
Maledictionis, & blaſphemiæ differentia, p. 1.q. 67. titul.4 36
Maledicere an ſit licitum p.1.q.68.ti.4 37
Maledicere creaturam irrationabilem, an liceat, p.1. q.69.ti.4 37
Maledictio, vtrum ſit peccatum mort. p. 1. quaeſt. 70. titul.4 37
Maledictio, an ſit detractione grauior p. 1. quæſt. 71. titul.4 37
Maledictio, quare ſit deteſtanda p. 1.q.73.ti.4 38
Malefici, an peccant p. 1.q.36. ti.2.verſ.27 18
Malitia, an ſit peccatum p.1.q.9.ti.5 44
Malitia peccans, grauius peccat, quam ex paſſione p. 1. q.10.4.5 45
Mathematici, an pecent p.1.q.36.ti.2.verſ.26 18
Mendacium quid ſit p. 1.q.24.ti.6 52
Mendacium quotuplex ſit p. 1.q. 25.ti.6 52
Mendacium an ſit peccatum p.1.q.26.ti.6 52
Mendacium omnem, an ſit peccatum mort. p. 1.q.27. titul.6 52
Mendacium, an ſit licitum dicere cauſa euitandi mortem alicuius p.1.q.28.ti.6 52
Mendacium quodlibet, an ſit peccatum mortale perfectis viris p.1.q.29.ti.6 32
Meretricis turpitudo, an ſit peccatum p.2.quaeſtion.25. titul.8 79
Mons pietatis, an ſit licitus p.1.q.96.ti.6 328
Mortuus, an abſolui poſſit p.1.q.74.ti.9 74
Murmuratio quid ſit p. 1.q.43.ti.4 33
Murmuratio quotuplex ſit p. 1.q.44.ti.4 33
Murmuratio quando ſit peccatum mort. p. 1. q. 45. titul. 4 33
Multiloquium an ſit peccatum p. 2.q.10.ti.7 72
Mutuatio corporum eſt ſpecies diuinationis, p. 1. q.36. ti.2.verſ.14 17
Mutilatio membri, an ſit licita p. 1.q.102.ti.4 43
Mutuare infideli ſub vſuris, vtrum liceat p.1.q. 52 55
Mutuare, vel recipere ſub vſuris, an liceat pro opere pio p.1.q.60.ti.6 56
Mutuans alteri pecuniam ſibi mutuatam, an peccet, p. 1.q.63.ti.6 56
Mutuans pecuniam cum ſpe obſequij, an peccet, p. 1.q. 65. tit.6 57
Mutuare communitati ad euitandas collectas, an ſit vſura p. 1.q.67.ti 6 57
Mutuans frumentum, quomodo ſit vſura, p. 1. q.70. titul. 6 57
Mutuans, vt vadat ad ſuum molendinum, an ſit vſura p.1.q.72.ti.6 57
Mutuare, an aliquis teneatur ex præcepto p. 1. q. 74. titul.6 58
Mutuans cauſa conſequendi officium, an ſit vſura, p. 1. q.76.ti.6 58
Mutuans, vt ei remutuetur, an ſit vſurarius, p. 1. q. 84.tit.6 58

N

NEgligentia quid ſit p. 1.q.26.tit.5 47
Negligentia, quid differat a deſidia, p. 1. q.27. titul.5 47
Negligentia quotuplex ſit p. 1.q.28.ti.5 47
Negligentia, vnde ortum habeat p. 1.q.29.ti.5 47
Negligentia, cui virtuti opponatur p. 1. quaeſtion. 30. titul.5 47
Negligentia, an ſit peccatum p. 1.q.31.tit.5 47
Negligentiæ remedia, quæ ſint p. 1.q 32.ti.5 47
Necromantia, an ſit peccatum p. 1. quaeſtion. 36. tit. 2. verſ.7 16
Nemeſis, an ſit peccatum p.1.q. 3.tit.3 21

O

OBduratio contra miſericordiam, ſeu inhumanitas, an ſit peccatum p. 1. q.44.ti 6 54
Oblationes, & decimæ, an ſint de neceſſitate præcepti. p.1. q.17 ti.4 26
Obſeruantia temporum, an ſit peccatum, p.1.q.36.tit.2. verſ.31 18
Occaſionem peccandi præbens, quomodo peccet, p. 1. q.18.ti.3 26
Occidere quæcumque viuentia, an ſit licitum p.1.q.92. titul. 4 41
Ocium quid ſit p.1.q.42.ti.5 46
Ocium, an ſit peccatum p. 1.q. 55.ti.5 46
Ocium, ex quibus oriatur p.1.q.44 tit.6 48
Odium, an ſit peccatum p.1.q.4.tit.3 21
Omen eſt ſpecies diuinationis par.1.q.36. titul. 2. verſicul.10 16
Ommiſſio, an ſit peccatum p.1.q.22.tit.5 43

Ommiſſionis, & tranſgreſſionis differentia, p.1. queſt. 23. tit.5 43

Ommiſſio quotuplex ſit p.1.q.24.tit.5 47

Ommiſſio, an ſit grauius peccatum quam tranſgreſſio, p. 1.q.25.tit.5 47

Omne bonum, an ſit faciendum euitandi ſcandalum cauſa p.1.q.54.tit.4 35

Opus miſericordiæ cadit ſub præcepto, parte 1. quæſtio. 10.tit.3 24

P

PArticipare cum excommunicatis quibus in cauſis liceat p.2.q.52.tit.9 99

Patientia, an cadat ſub præcepto part. 1. quæſt. 12. titul.3 25

Peccati definitio p.1.q.1.tit.1 1

Peccati, & delicti differentia p.1.q.2.tit.1 1

Peccati appellatione de quo intelligatur part. 1. quæſt. 3.tit.1 1

Peccatorum diſtinctio p.1.q.4.tit.1 1

Peccatum originale quid ſit.p.1.q.5.tit.1 2

Peccati originalis ſubiectum p.1.q.6.tit.1 2

Peccati originalis, & actualis differentia p.1. quæſt.7. titul.1 2

Peccatum primi parentis, an fuerit ſuperbia, parte 1.q. 8.titul.1 2

Peccatum veniale quid ſit p.1.q.9.t.1 2

Peccati mort. & venialis differentia part. 1. quæſt. 10 titul.1 2

Peccatum veniale, an eſſe & fieri poſſit mortale, p.1.q. 11.tit.1 2

Peccatum veniale, an eſſe poſſit cum ſolo originali, p.1. q.12.tit.1 3

Peccatum veniale, an aliquando ſit licitum par.1.queſt. 13.tit.1 3

Peccati venialis effectus p.1.q.14.tit.1 3

Peccatum veniale, quibus modis tollatur, part. 1.q.15. titul.1 3

Peccata clamantia in cęlum parte prima, quæſtio. 17. titul.1 3

Peccata capitalia, quæ ſint, parte prima quæſtio. 18. titul. 1 3

Peccata in Spiritum Sanctum ſunt ſex par.1.quæſt.19. titul.1 3

Peccata aliena ſunt nouem p.1.q.20.tit.1 3

Peccati gradus quot ſint p.1.q.21.tit.1 4

Peccatum, an habeat cauſam p.1.q.23.tit.1 4

Peccati ſubiectum, quod ſit p.1.q.24.tit.1 5

Peccati effectus quot ſint p.1.q.25.tit.1 5

Peccata, an omnia per pęnitentiam remittantur, p.1.q. 26.tit.1 5

Peccata dimiſſa, an redeant per ſequens peccatum, p.1. q.27.tit.1 6

Peccata capitalia quomodo ſe habeant ad inuicem, p.1. q.28.tit.1 6

Peccatorem, an ſit licitum occidere par. 1.quæſtio. 93. tit.4 41

Pecuniæ mutuatio, an inducat vſuram part. 1.quæſtio. 87.tit.6 58

Pecuniam penès vſurarium deponere, an ſit pec.par.1. q.64.ti.6. 57

Pœna, an ſit dimittenda propter ſcandalum pa.1.quæſt. 62 35

Periculum in ſe ſuſcipiens, an poſſit aliquid exigere, p.1. q.75.tit.6 57

Periurium quid ſit p.1.q.30 tit.6 52

Periurium, an ſit peccatum p.1.q.31.tit.6 52

Periurium, an ſit ſemper peccatum mort.p.1. quæſt.32. titul.6 52

Periurus, an ſit, qui per metum iurauit & non ſeruauit p 1.q.33.tit.6 53

Periurans iocoſe, an incurrat peccatum mortale, p.1.q. 34.tit.6 53

Periurium quot modis committatur parte prima queſt. 37.tit.6 53

Permutatio quib. ex cauſis reddatur illicita p. 1. queſt. 109.tit.6 61

Pertinacia an ſit peccatum parte prima queſtio. 19. titul.2 9

Pignus quot modis reddatur illicitum parte prima q. 108.tit.6 61

Phiſionomia quid ſit p 1.q.76. titu. 2.ver. 28 18

Pollutio nocturna, an ſit peccatum part. 2. queſtio.36. tit.8 82

Polluta Eccleſia, an polluatur cemiterium, p. 2.q.11. titul.9 91

Polluta in Eccl. an celebrari poſſit parte 2. queſtio. 12. titulo 9 91

poſſeſſio bonorum, an excuſet ab vſura parte prima q. 81.tit.6 58

Priuata perſona, an poſſit interficere quemquam, p.1.q. 94.tit 4 42

Pręceptum quartum Decalogi, quomodo tranſgediatur p.1.q.16.tit.3 26

Pręceptum de non occidendo quomodo tranſgrediatur, p.1.q.104 tit.4 43

Pręceptum de ſanctificatione feſtorum quomodo tranſgrediatur p 2.q.33.tit.7 76

Precium cenſus quodnam dicatur iuſtum p.1.queſt.93. tit.6 59

Præcipitatio, an ſit peccatum parte ſecunda, queſt.15. tit.8 78

Præſtigium, an ſit peccatum parte prima quæſtio. 36. titul.2.ver 6 16

Præſumptio, an ſit peccatum parte prima quæſtio. 11. titul 2 8

Prodigalitas quid ſit, & cui vitio opponatur p. 1.queſt. 151. tit.6 70

Prodigalitas, an ſit peccatum parte prima.q. 152. titulo 6 70

Prodigalitas. an ſit maius peccatum, quàm auaritia, p. 1.q.153.tit.6 70

Prorogatio termini, an faciat, vt poſſit aliquid percipi, p.1.q.82.tit.6 58

Proditio quid ſit p.1.q.13 tit.6 50

Proditio quot modis fiat p.1.q.14.tit.6 50

Pupilli quando recipiant licitè, vltra ſortem, p.1. q.73. tit. 6 58

Puſillanimitas, an ſit peccatum parte prima quæſtio. 12.tit.5 45

Puſillanimitas, cui virtuti opponatur, p.1.q.13.ti.5 45

Q

QVicquid de pecunia vſuraria quis lucratus fuerit, vtrum reddere teneatur, parte prima q. 58.tit.6 56

R

RAncor, an ſit peccatum parte prima queſtio.11. titulo 5 239
Rapina quid ſit p.1.q.41.ti.6 54
Rapina quot modis committatur part. 1. queſtio. 42. titulo 6 54
Rapina, an ſit peccatum p.1.q.43. ti.6 54
Ratione pœna, an ſit licitum vſuras accipere, p. 1.q.77. titul.6 56
Rebellio, an ſit peccatum parte prima quaſtio. 14. titulo 2 9
Reg peccatum, quibus in cauſis habeat locũ, p.2.q.40. titul.8 466
Remedia contra accidiam, quæ ſint parte prima queſt. 7.titul.5 44
Res inuenta, an fiant occupantis parte prima queſtio. 127.tit.6 67
Rem ſuam quando quis accipere poſſit parte prima. q. 129.tit.6 67
Reſtitutio quomodo, cui, & quando de vſuris acceptis ſit facienda p.1.q.113.tit.6 62
Reſtitutio quid ſit p.1.q. 131.tit.6 67
Reſtitutio, an ſit neceſſaria ad ſalutem part. 1. quaſtio. 132.tit.6 67
Reſtitui quantum debeat p.1.q.133.tit.6 67
Reſtituendum quid ſit p.1.q.1 34 ti.6 67
Reſtitutio, cui fieri debeat p. 1.q.135.ti.6 67
Reſtituere quis teneatur parte prima. quaſtio. 136. titul.6 68
Reſtituere, an teneantur agentes, & conſentientes p.1. q.137 ti.6 68
Reſtitutio quando fieri debeat parte 1. quaſtio. 138. titulo 6 140
Reſtituendi modus, & ordo parte prima quaſtio. 139. titulo 6 68
Reſtitutio quare fieri debeat parte prima quaſtio. 139. titulo 6 68
Reſtitutio vbi fieri debeat parte prima quaſtio. 141. titulo 6 68
Reſtitutio rei Eccleſia per Cler. qualiter ſit facienda, p. 1.q.142.tit.6 68
Reſtitutio damni dati quando fiat parte prima quaſtio. 143.tit.6 68
Reſt. impedimenti facti quo fiat parte prima quaſtio. 144.tit 6 69
Reſtitutio ignoto quomodo fiat parte prima quaſt.145. titulo 6 69
Reſtitui, an debeant bona incerta p.1.q. 146. ti.6 69
Reſt. circa damna in perſonam quomodo fiat p.1.q.147. tit. 6 69
Reſtitutio famæ quomodo fiat par. prima, quaſt. 148. ti. 6 69
Reſtitutionis oblig. quib. modis tollatur parte, prima q.149.ti.6 69
Riſus, an ſit peccatum p. 2.q.23.ti.7 39
Rixa quid ſit .p.1.q.14.ti.4 29
Rixa, an ſit peccatum p.1.q.15.tit.4 29
Ruſticis, ſi dabitur aliquid, vt melius colant, an ſit vſura p. 1. q.83..ti.6 58

S

SAcramentorum cauſa, an quiquam recipi poſſit p. 1.q.119.ti.6 57
in Sacramento matrimonij, eiuſq; vſu, quibus modis aliquis peccet p.2.q.38..ti.8 83
Sacrilegium, an ſit peccatum. p. 2.q.35. ti.8 82
Salitores, qui dicantur p.1.q.36 ti.2.verſ. 29 18
Satisfacere, an quis teneatur ante abſolutionem, p.2.q. 58..ti.9 98
Seditio quid ſit p.1.q.84. ti.4 40
Seditio, an ſit peccatum p.1.q.85.ti 4 40
Se ipſum, vtrum liceat alicui interficere p. 1.q.96. titul.4 42
Senſualitas, an eſſe poſſit peccatum p. 2. quaſtion. 20. titul 8 79
Scandalum quid ſit p. 1.q.46.ti.4 33
Scandalum quotuplex ſit p. 1.q.47.ti.4 33
Scandalum actiuum, an ſit in perfectis p. 1. quaſtion. 48. titul. 4 34
Scandalum paſſiuum, an ſit in perfectis p. 1. quaſt.49. tit.4 34
Scandalum, an ſit peccatum p.1.q.50.tit.4 34
Scandalum, an ſit ſpeciale peccatum pa. 1. quaſtio.51. titul.4 34
Scandalum, an ſi mortale peccatum parte prima quaſt. 65 tit.4 36
Schiſma, an ſit peccatum p.1.q.37.tit.2 18
Scurrilitas quid ſit p.2.q.7 tit.7 72
Scurrilitas, an ſit peccatum p.2.q. 8.ti.7 72
Signa quæ characteres, vocantur, quæ ſint, p.1.quaſtio. 36.tit.2 18
Simonia quid ſit, & vnde dicatur parte, prima quaſt. 14.tit.6 62
Simonia quotuplex ſit p 1.q.115.tit.6 62
Simonia quot modis committatur p 1.q.116.tit.6 63
Simonia an ſit peccatum p.1.q. 117.tit.6 63
Simoniaci, an teneantur reſtituere, quid acquiſierũt per ſimoniam p.1.q.121.tit.6 65
Simulata confeſſio an ſit peccatum p.1.q. 13 ti.2 8
Singularitas, an ſit peccatum p.1.q.9.ti.2 8
Societas quot modis reddatur illicita p. 1.q.110.ti.6 61
ſoccida, quib. ex cauſis reddatur illicita part. 1. q.111. titul.6 62
ſors quib. ex cauſis ſit firma cum intereſſe p. 1. q. 112. titul.6 62
Sollicitudo quid ſit p.1.q.39.tit.6 53
Sollicitudo quotuplex ſit p.1.q.40.t it.6 53
Spiritualibus annexa, an ſint vendibilia p.1.quaſt.118 ti.6 56
Spiritualium cauſa, an quicquam accipi poſſit, p.1.q. 120.ti.6 64
Strigæ, quæ dicantur par. prima quaſt. 36. ti ſecundo verſic.30 18
Stultitia, an ſit peccatum parte ſecunda quaſtio. 22. ti.8 79

Stuprum, an ſit peccatum p.2.q.32.ti.8 81
Subiectum peccati p.1.q.24.ti.1 6
Superbiæ differentia p.1.q.2.ti.2 16
Superbia, an ſit peccatum p.1.q.3.ti.2 6
Superbiæ ſpecies p.1.q.4.ti.2 2
Superſtitio, an ſit peccatum p.1.q.34.tit.2 14
Suſpenſio quid ſit p.2.q.15.ti.9 92
Suſpenſio quotuplex ſit p.2.q.16.ti.9 92

T

TEmeritas, an ſi peccatum p.1.q.29.ti.2 11
Teſtimonium falſum, an ſit pec. parte prima, q.11.ti.6 51
Teſtimonium ferre, an quis cogatur, parte prima, q.22.ti.6 51
Teſtificans falsò, quomodo teneatur reſtituere, p.1.q.23.ti.6 52
Timor an ſit pec. p.1.q.2.ti.3 20
Torneamenta, an ſint licita p.2.q.28.ti.7 75
Torpor circa præcepta, an ſit pec. parte prima, quæſt.20.tit.5 42
Tumor mentis quid ſit p.1.q.16.ti.4 30

V

VEnatio, aucupium, & piſcatio an ſit licita p.2.q.31.ti.7 75
Vendere carius ratione dilationis temporis, an liceat p.1.q.97.ti.6 59
Vendere, vtrum liceat alicui rem pluſquam valeat p.1.q.98.tit.6 59
Venditio, an reddatur illicita propter defectum rei venditæ p.1.q.99.ti.6 60
Venditor, an teneatur dicere vitium rei venditæ, p.1.q.100.ti.6 60
Venereus actus, an ſit ſemper peccatum par.2.quæſtio.3.ti.8 76
Venereus actus, an eſſe poſſit peccatum parte 2. quæſt.4.ti.8 76
Veniale peccatum quid ſit p.1.q.9.ti.1 2
Veniale peccatum quid differat a mortali parte prima, quæſt.10.ti.1 2
Veniale peccatum, an effici poſſit mort par.1.quæſtio.11.tit.1 2
Ven. pecc. an eſſe poſſit cum ſolo originali p.1.quæſtio.12.ti.1 3
Ven pec. committere, an liceat aliquando p.1.quæſtio.13.ti.1 3
Venialis peccati effectus qui ſint parte prima, quæſt.14.ti.1 3
Veniale peccatum quib. modis tollatur parte prima, q.15.ti.1 3
Ven pec an ſit committendum cã euitandi ſcand. pa.1.q.63.ti.4 35
Verberare, an ſit licitum p.1.q.103.ti.4 48
Vitam propriam pro defenſione amici ponere, vtrum ſit licitum p.1.q.100.ti.4 48
Vitium contra naturam, an ſit peccatum p.2.quæſtio.34.tit.8 81
Voti fractio eſt peccatum p.1.q.38.ti.2 19
Vſura quid ſit, & vnde dicatur p.1.q.48.ti.6 54
Vſura quotuplex ſit p.1.q.49.ti.6 54
Vſura mentalis quomodo ſit peccatũ p.1.q.50.ti.6 54
Vſuram accipere pro pecunia, an ſit peccatum p.1.q.51.ti.6 54
Vſura interpretatiua, ſeu implicita quomodo committatur p.1.q.54.ti.6 55
Vſurarium lucrum quid requirat p.1.q.53.ti.6 55
Vſurarius facta reſtitutione, an teneatur pœnitere, p.1.q.62.tit 6 56
Vſuram, an committat qui coactus a Principe mutuare aliquid accepit p.1.q.107.ti.6 6

F I N I S.

SVMMA PECCATORVM CAPITALIVM,

AVCTORE

SEBASTIANO MEDICE FLORENTINO IVRECONSVLTO.

Equite S. Stephani, & Prothonotario Apoſtolico.

Præfatio huius operis.

OMNES iuſtitiæ partes ad duo principaliter reducuntur, videlicet declinare à malo, & facere bonum .. Aug. lib. de correctione, & gratia. c. 1. vol. 7. San. Thom. 2. 2. q. 79. art. 1. id quod dicitur in Pſalm. 33. Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem, & perſequere eam, & in Pſal. 14. cum interrogaret Dauid Dominum, Quis habitaret in tabernaculo ſuo, aut quis requieſceret in monte ſancto ſuo, reſponſum accepit, Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam; cum igitur primum ponatur declinare à malo, deinde facere bonum; in animum induxi meum prius in hac Summa tractare de peccatis, deinde (Deo fauente) alibi de virtutibus agere, dicuntur enim hę duo partes iuſtitiæ, quia vtrumque eorum requiritur ad perfectum actum iuſtitiæ, ad ipſam enim pertinet æqualitatem conſtituere in his, quæ ſunt ad alterum, San. Thom. 2. 2. quæſtio 58. art. 2. eiuſdem autem eſt conſtituere aliquid; & conſtitutum conſeruare in his, quæ ſunt ad alterum, conſtituit autem quis æqualitatem iuſtitiæ faciendo bonum, id eſt reddendo alteri, quod ei debetur. Conſeruat autem æqualitatem iuſtitiæ iam conſtituta, declinando à malo, ideſt nullum nocumentum proximo inferendo; verum, quia facere bonum, eſt actus completiuus iuſtitiæ, & quaſi pars principalis eius: Declinare à malo eſt actus imperfectior, & ſecundaria pars eius. Et eſt quaſi pars materialis ſine qua non poteſt eſſe pars formalis completiua; Ideo de cognitione peccati hic tractabo, quod non cognoſcitur, niſi per legem, ut inquit Paul. 7. ad Rom. concupiſcentiam enim (inquit ipſe) neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. Exod. 20. & Deut. 5. & Math. 5. qua cognitione habita declinamus à malo, & facimus bonum: ordo autem huius Summæ erit talis. Inuocato diuinæ Trinitatis præſidio, quod mihi præſtet bonum initium, melius medium, & optimum finem, not. l. Deo nobis, C. de Epiſc. & Cler. quia à generalibus eſt incoandũ. §. his igitur, inſt. de iuſt. & iure, primo dicã de peccatis in genere, deinde de ſingulis ſpeciebus eius; verum, quia excommunicatio eſt ſpiritualis pœna illius, ideo vltimo loco agam de Cenſuris Eccleſiaſticis, quibus expletis completa erit Summa peccatorum capitalium.

DE PECCATIS IN Genere. Tit. primus.

Definitio peccati. Quæſtio Prima.

PECCATVM eſt dictum, vel factũ, vel concupitum contra legem Dei, Aug. lib. 22. contra Fauſtum. cap. 27. vol. 6. quem refert, & ſeq. Magiſt. ſen. lib. 2. diſt. 35. in princ. Ray. tit. de pec. cap. 1. ver. 1. S. Th. 1. 2. q. 71. art. 6. & q. 75. art. 1. Caniſ. in ſumm. doctr. Chri. tit. de peccatis c. 1. Tabien. in ſumma ver. peccatũ c. 1. num. 1. ver. Quarto definitur. Dom. Soto de iuſtitia. & iure li. 1. q. 2. ver. vnde optime. Arch. Flor. 1. P. ſummę tit. 6. c. 1. in princ. gl. pen. c. ille rex de pęnit. diſt. 3. Nauarr. in 7. præl. Man. Cõfeſ. nu. 5. in qua defin. ponũtur duo: vnũ, qđ pertinet ad ſubſtantiã actus humani, qđ eſt quaſi materiale in peccato, cũ dicitur dictũ, vel factũ, cõcupitũ; aliud autẽ, quod pertinet ad rationẽ mali, quod eſt quaſi formale in peccato, cum dicitur contra legem Dei; Ita S. Th. d. art. 6. Item in d. definitione cõprehenditur quoq; peccatũ omiſſionis, nã licet omiſſio non ſit dictũ, vel factũ, vel concupitum affirmatiuũ, eſt tamen negatiuum. videlicet non dicere, non facere, vel non concupiſcere id, ad quod quis tenetur, quia affirmatio, & negatio reducũtur ad idem genus; qui enim non facit, quæ facere debet, videtur facere aduerſus ea, quæ facere tenetur, no. leg. ſi mora. ff. ſol. mat. gl. & doct. com. l. 2. ff. de ver. oblig. Ita S. Thom. d. loco in reſp. ad 1. cõtrariatur enim præceptu affirmatiuo S. Th. d. loco art. 5. ad 3. not. etiam quod hæc definitio eſt bona, quia conuertitur cũ ſuo definito. Bart. &

doct,com,l,t.5. dolum ff. de dolo, Dixi ego late in tracta. de defin.p.1.q.4. nu. 25. dicit,n,lex,non loqueris cõtra proximũ tuum falſum teſtimonium, non furtum facies, non concupiſces vxorem proximi tui, Deut.4. Quod ſi contrarium factum fuerit peccatum erit S. Th. 1.2.q.100.ar.10. in toto ar. S. Auguſt. in opuſc. de decem cordis. Caniſius de charitate, & decalog. cap. 5. & ſeq. Nauarr. in Manuali c. 11. nu. 4. Secundo dicitur bona hæc definitio, quia conſtat ex genere, & differentijs not, Bart. l. 1. ff. de teſt. Dixi ego in tract. de defin. p. 1. quæſt. 4. numer. 1. & ſeq. Genus ponitur ibi dictum, factum, concupitum; omnis enim actio ad vnum ex iſtis tribus deducitur S. Thom. 1. 2. quæſtio 81. art. 6. in corpore articuli. Differentia verò colligitur ibi (contra legem Dei) ad differentiam peccati venialis, quod præter legem dicitur non contra, & ſic propriè; & formaliter definitur peccatum mortale.

Differentia delicti, & peccati. Quæſt. II.

SEcundo quæro, quæ differentia ſit inter delictum, & peccatum? Reſp. Quod variam ſignificationẽ habent, dicitur enim peccatum etiam, delictum, & delictum fortaſſe eſt (vt ait Auguſt. in q. leuit.) declinare a bono, peccatum eſt facere malum, aliud eſt enim declinare a bono, aliud eſt facere malum. Peccatum eſt perpetratio mali, delictum deſertio boni, quod, & ipſum oſtendit nomen. Quid enim aliud ſonat delictum niſi derelictum? & qui delinquit, quod derelinquit niſi bonum? vel delictum eſt, quod ignoranter fit, Peccatum quod ſcienter committitur, indifferenter tamen, & peccatum nomine delicti, & delictum nomine peccati appellatur. Magiſt. ſentent. lib. 2. diſtinctio. 42. ver. variam quoque. Dicitur enim peccatum macula, quia deformat imaginem Dei, vitium cauſans defectum bonorum naturalium, reatus obligans ad pœnam æternam, crimen, quia dignum accuſatione, culpa cum ſit pœnę obligatorium, offenſio quia contra Deum, ſcelus, in quantum eſt in iniuriam Dei, nephas quia illicitum perſonæ perpetranti, Rayn. in titu. de peccato capitul. 2. in fine. Ita ſentiunt glo. & doct. capitulo peccatum, capitulo delictum de regul. iur. in 6. gloſ. capitulo ille Rex de pœn. diſt. 3. & cap. ſi peccatum de pœn. diſtin. 1. Nauarrus d. loco præl. 7. num. 10. & eſt comm. ſumma Tabin. ver. delictum num. 1. S. Thom. 2. 2. q. 79. artic. 4. Reſp. ad primum.

Appellatione peccati de quo intelligatur. Quæſtio. III.

TErtio quæro, vtrum appellatione peccati veniat mortale, originale, & veniale? & quid ex iſtis ſit intelligendum? Reſpond. quod cum verba ſint intelligenda in potiori ſignificatu not. l. quæritur ff. de ſtatu homin. & formaliter appellatione Peccati intelligi debet de mortali, vt dictum eſt, in prima quæſtio. accipiendum tamen eſt ſecundum ſubiectam materiam. leg. ſi vno. ff. loc. c. vnũ §. fin. 25. diſtin. capitulo de quotidianis de pœn. diſtin. 3. vbi appellatione peccati intelligi debet de veniali, Nauarr. de præl. 7. nume. 16. & Mag. ſent. lib. 2. diſtin. 30. capitulo 1. & ſeq. Conc. Trident. ſeſſ. 5. S. Thom. 3. p. quæſtio. 27. ar. 1. Quibus in locis appellatione peccati venit originale. Quod licet non ſit dictum, vel factum, vel concupitum perſonale ipſius actuale, eſt tamen ſuæ naturæ humanæ. Ita Nauarr. d. præl. 7. num. 14. Similiter peccatum veniale dici etiam poteſt contra legem, non quidem de contrarietate legis ſufficienti ad exequutionem æternæ vitæ impediendam, ſed de ea ſecundũ quid, quę ſolum ſufficit ad eam differendam, idem d. loco nu. 16.

Diſtinctio peccatorum. Quæſt. IIII.

QVarto quæro, quomodo diſtinguatur peccatum? Reſp. Quod cũ omnis bona diuiſio debeat eſſe bimembris. §. omnium inſt. de action. Dixi ego in tract. de legib. & ſtatu. p. 1. q. 1. nu. 1. Dico duplex eſſe peccatũ, originale ſcilicet, & actuale. Nauarr. in prę́l. 8. Manua. nu. 1. Caniſ. in ſumma de doctr. Chriſt. tit. de peccatis c. 3. dicit triplex eſſe peccatum originale, mortale, & veniale. Tab. ver. pecc. nu. 2. Secũda diſtinctio eſt, quod peccata alia ſunt carnalia, alia ſpiritualia. vnde Greg. lib. 31. moral. ca. 31. circa medium dicit, quod ſeptem ſunt capitalia vitia, quinque ſunt ſpiritualia, & duo carnalia: ita. S. Thom. 1. 2. q. 72. art. 2. Tertia ſit diſtinctio, quod alia ſunt in Deũ, in ſeipſum, & in proximũ. Iſidorus in libro de ſummo bono, diſtinguens peccata dicit, quod homo dicitur peccare, in ſe, in Deum, & in proximum, ita refert S. Tho. d. loco art. 4. Quarta diſt. ſequitur, quia peccata alia ſunt omiſſionis, alia cõmiſſionis, quæ quidem diſtinguuntur ſpecie cõmuniter, materialiter tamen, non autẽ formaliter, nam in eadem ſpecie peccati inuenitur omiſſio, & commiſſio, auarus enim & aliena rapuit, quod eſt peccatũ commiſſionis, & ſua non dat quib. dare tenetur, qđ eſt peccatum omiſſionis, S. Thom. d. loco art. 6. Quinta ſit diſt. quod peccatum, aliud eſt cordis, aliud operis, aliud oris, vnde Hier. ſuper Ezech. c. 43. ver. cum cõpleueris vol. 5. dicit, tria ſunt generalia delicta, quibus humanum ſubiacet genus, aut enim cogitatione, aut ſermone, aut opere peccamus. Ita S. Thom. d. loco art. 7. Sexta diſt. ponitur, nam alia fiunt per ſuperabundantiam, alia ex defectu contingunt, quę peccata nõ ſolũ ſunt a ſe inuicẽ ſecundũ ſpeciẽ diuerſa, ſed contraria, cũ ex diuerſis obiectis motiuis cauſentur, a quibus ſpecificãtur actus peccati, cõtraria enim differunt ſecundũ ſpeciem, nã contrarietas eſt differẽtia ſecundũ formam, ſed vitia quę differũt ſecundũ ſuperabundantiã, & defectum ſunt contraria, ſicuti prodigalitas illiberalitati, ergo differunt ſecundũ ſpeciẽ. S. Tho. d. loco art. 8. Septima diſt. ſit, quod peccata alia ſunt eiuſdem ſpeciei, alia diuerſę, eiuſdem ſpeciei, quorum obiecta, & fines ſunt iidem, diuerſa verò quorum obiecta, vel fines ſunt diuerſi, S. Thom. 1. 2. q.

72. art.

72. art. 4. exemplum eſt in peccato fornicationis, quod differt a peccato furandi, quia obiecta eorum. i. materia circa quā fiunt, ſunt diuerſę ſpeciei, & hoc reſpectu obiecti, ſimiliter reſpectu finis; vt quādo quis donat aliquid mulieri, vt eius libidini obtemperat, differt ſpecie a peccato, quo quis eidem mittit ſimile donū, quo furetur a marito pecuniā, quā ſibi tradat, quo caſu licet obiecta ſint eiuſdem ſpeciei, fines tamen ſunt diuerſi S. Thom. 1. 2. q. 18 art. 6. Octaua ſit diſtin. quod peccatum aliud eſt ſimplex, aliud multiplex, ſimplex cum quis ſimpliciter vult adulterari, multiplex cum vult adulterari, vt furetur, & occidat, & ſic multa peccata, quę vno reſpectu ſunt vnius ſpeciei, altero, ſunt alterius; peccatum enim furandi, quod quis committit, vt adulteretur, eſt furtū quatenus obiectum illius, in quod per ſe ordinatur eſt contrectatio rei alienæ, & adulterium, quatenus ordinatur à voluntate in illum finem, verum quia res in genere magis iudicatur à fine, qui furatur vt adulteretur, magis eſt adulter, quā fur Nauarr. in Man. confeſſ. prælu. 9. numer. 17. Nona diſtinct. nam alij peccant calamitate alij imbecillitate, alij voluntate. Theodor. in Pſalm. 24. num. 13. Decimo, conſumma ur peccatum tribus modis, ſuggeſtione, delectatione & conſenſu. Auguſt. cap. 5. ſuper Matthæum in catena aurea pag. 26. colum. 4. Vndecimo eſt in concupiſcentia oculorum, concupiſcentia carnis, & ſuperbia vitæ, vt in 1. Iohan. cap. 2. Duodecimo. & vltimo ponitur in pſalm. 1. verſ. 1. vbi Auguſt. abijt cum receſſit à Deo, ſtetit cum delectatur in peccato, ſedit cum confirmatus eſt, & Hugo ibi, homo, per vanitatem abijt, per delectationem ſtetit, per conſenſum ſedit. Rayn. tit. de peccato cap. 14. & ſeq.

De peccato originali. Quæſtio. V.

QVinto quæro, quid ſit peccatum originale? Reſp. eſt peccatū primū primi parētis quatenus fuit naturę, transfuſum per virtutem ſeminalē in omnes immediate, vel mediate ab eo genitos, quo ſibi, vel illis perdidit iuſtitiam originalē, quo ad hoc ſęculū, & beatitudinem ęternam, quo ad alterū, ita Nauarr. in pręl. 8. Man. confeſ. nu. 1. ex mente Mag. ſent. li. 2 di. 30. ver. hoc eſt origina li. S. Thom. 1. 2 q. 81. artic. 1. & ſeq. & 3. P q. 27. artic. 1. c. 1. ſeſſ. 5. Concil. Trid. Doct. Com. c. 5. Epiſt. ad Rom. Caniſius in ſumma Doctr. Chriſt. tit. de pecca cap. 7. Archiep. Flor. 1. part. ſumm. tit. 8. c. 1. de peccat. origi. ibi. (peccatum) ſtat loco generis. Dixi ſupra q. 1. Ibi (primum primi parentis) quia alia peccata quę ipſe fecit, vel poſteri eius commiſerunt, non ſunt originalia nec tranſeunt in poſteros. S. Th. 1. 2. q. 82. art. 2. & lect. 3. c. 5 ad Rom. ibi (quatenus fuit naturæ) quia quatenus eſſet perſonale, non eſſet transfuſum; ibi (per virtutem ſeminalē) ad denotandum, quomodo, & a quo, & in quos deriuatur, ibi (ſibi, & poſteris perdidit iuſtitiam originalem) quia non ſolum ſibi ſoli præiudicium intulit, ſed omnibus eius poſteris, tit. c. 1. & ſeq. ſeſſ. 5. Conc. Trid. tit. de peccato origin. ita cap. 5 ad Rom. per unum enim hominē peccatum introiuit in mundū, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, Conc. S. Thom. 1. 2. q. 81. art. 1. Magiſt. ſent. lib. 2. diſtin. 30. §. hoc autem. & ſeq. Archy. Flor. p. P. ſummę ti. 8 c. 1. uer. peccatū. Cathechiſmus in ar. & in Ieſum Chriſtum uer. propterea pag. 38. & dicitur ſibi, & illis, ad differentiam aliorum peccatorum, quæ nō traducūtur ad poſteros S. Tho. 1. 2. q. 81. art. 1. Itē quatenus dicitur ibi (in omnes) intellige uidelicet ęqualiter, quia peccatū originale eſt peccatum naturæ, ſed natura æqualiter eſt in omnib. ergo & peccatum originale S. Th. d. loco art. 4. & eſt unum ſecūdum ſpeciē, & proportionē in omnib. hominib. diuerſum autē numero in diuerſis hominib. in uno autē homine nō eſt niſi unū peccatum originale numero, idem d. loco art. 2. ſimiliter quatenus dicitur (primi parētis) intellige de Adamo, quia peccatū originale deriuatur in filios a patre, nō a matre nam principium actiuū in generatione eſt a patre, unde ſi Adam non peccaſſet, Eua peccaſſet. Filij originale peccatū nō cōtraherēt, ē conuerſo autem eſſet, ſi Adā peccaſſet, & Eua non, ita S. Th. d. loco art. 5. ulterius quatenus dicitur in definitione, quoad hoc ſęculum, & beatitudinem æternam (quo ad alterum) quia Adam per illam præuaricationis offenſam ſecundum corpus, & animam, in deterius commutatus fuit c. 1. ſeſſ. 5. Conc. Trid. conc. cap. firmiſſime te nede conſecratione diſt. 4.

Subiectum peccati originalis. Quæſt. VI.

SExto quæro, vtrum ſubiectum originalis peccati per ipſius ſit caro, uel anima? Reſp. ſecūdum S. Tho. 1. 2 q. 83. artic. 2. Quod cum originale peccatum ſit quædam culpa, non niſi in anima, ſicuti in ſubiecto eſſe poteſt: in Adam uerò, ut in principali cauſa, in ſemine uerò, & carne, ut in inſtrumento, idem enim eſt ſubiectum uirtutis, & peccati quod contrariatur uirtuti S. Tho. 1. 2 q. 71. art. 1. ſed caro non poteſt eſſe ſubiectum uirtutis, dicit etiam Apoſtol. ad Rom. ſcio, quod non habitat in me hoc eſt in carne mea bonum; Ergo caro nō poteſt eſſe ſubiectum originalis peccati, ſed anima, idem d. loco q. 83. art. 1.

Differentia originalis peccati ab actuali. Quæſtio. VII.

SEptimo quæro, quid differat originale peccatum ab actuali? Reſp. Quod actuale peccatum pendet à voluntate propria, illud uero ab aliena. Secundo, quia originale peccatum in nobis eſt quodammodo neceſſarium, actuale uero nō, Tab. in ſumma uer. peccatum c. 1. cul. 3.

Peccatum primi parentis, an fuerit ſuperbia. Quæſtio. VIII.

OCtauo quęro, qđ peccatū fuit peccatū primi parentis? Reſp. Qđ fuit ſuperbia, iuxta illud

eccl.10. Initiũ omnis peccati ſuperbia; ſed peccatũ primi hominis eſt initium omnis peccati; ſecundum illud Ro. 5. Per vnũ hominem peccatum in hunc mundum intrauit. Ergo primũ peccatũ hominis fuit ſuperbia, S. Thom. 2.2.q. 163. artic. 1. Ampl. quod non ſolũ fuit initiũ primi peccati, ſed etiã eſt initium omnium peccatorum, S. Th. 1.2.q. 84. arti. 2. & latius dicetur ſuo loco inferius, & in hoc fuit ſuperbia primi parentis, quod appetierit diuinam ſimilitudinem, vnde Pſal. 68. quæ non rapui, tunc exoluebã, vbi Aug. vol. 8. inquit Adam, & Eua rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt fœlicitatem, quod quidem peccatum ſimpliciter non fuit grauius alijs, ſed ſecundũ quid, habito reſpectu ad conditionẽ peccantiũ, propter perfectionem ſtatus ipſorum. Orig. lib. 1. Peri arcon. c. 3. vol. 4. grauius tamen peccauit Eua quam Adam, ꝙ patet, quia grauius punita fuit, Geneſ. c. 3. S. Th. 2.2. q. 163. art. 2. 3. & 4. Item not. ꝙ peccatum originale deletur per baptiſmum cap. 3. & ſeq. ſeſſ. 5. Concil. Trident. de peccat. orig.

Peccatum veniale quid ſit. Quæſt. IX.

NOno quæro, quid ſit peccatũ veniale? Reſp. eſt quod pęna licet ſit dignũ, non tamen obligat ad ęternam mortẽ, Ray. 2. par. ſum. tit. de peccato c. 19. ver. ſecundo. Poteſt iterũ definiri ſic, peccatũ veniale eſt peccatũ actuale, ꝙ non eſt mortale, quę definitio cõſtat ex genere, & differentijs, peccatũ eſt genus, vt dictũ eſt ſup q. 3. actuale, & cadij citur iam originalis, & mortalis, Nau. in pręl. 9, num. 16. Man. conf. Arch. Fl. p. par. ſum, tit. 10. c. 1. Camſ. in ſum. doctr. Chri. tit. de pecca. cap. 3. §. demum. Caiet. in ſum. ver. peccatũ, poteſt iterum definiri peccatũ veniale, prout in p. q. definitum eſt in genere, nã dicitur etiam eſſe contra legẽ, licet ſit veniale, vt Nau. in pręl. 7. num. 16. & pręl. 9. num. 7. Man. conf. ſed dicitur veniale, vel ex imperfectione actus, vel ex defectu materię, vnde quatenus dicitur eſſe dictum, vel factum, ſeu concupitum, poteſt intelligi dictum de mendacio iocoſo, nullam inferente iniuriam, factum de furto in re minima, concupitum abſq; conſenſu præſtito, prout latius ſuo loco dicitur inferius.

Differentia, peccati mortalis, & venialis, Quæſtio. X.

DEcimo quæro, quæ differentia ſit inter peccatũ mortale, & veniale, & quomodo diſcernatur vnũ ab alio? Reſpõ. ex mente Nauarr. in præl. 9. num. 7. ver. peccatum eſt, & ſeq. Man. conf. Summa Roſella ver. peccatum nu. 1. Archiep. Flor. 1. p. ſummę tit. 9. c. 1. §. 3. Silu. ver. peccatum nu. 3. Ray. 2. p. ſummę tit. de peccato c. 29. & ſeq. Quod diſcernitur multis modis; primo inter peccatum mortale, & veniale differt, tanquàm aliquid perfectum, & imperfectum, mortale enim habet perfectam rationem peccati, vel culpæ, veniale autem non, quia non opponitur directę gratiæ, ſed indirectæ, videlicet, eſt quædam diſpoſitio ad mortale; Item quia peccatũ mortale omnino à fine deordinatur, à quo peccatũ veniale deficit, ex hoc quod non omnino a fine deordinatur, ſed aliquo modo à fine retardat ordinẽ à fine ſaluato S. Th. in q. diſput. de malo in q. de peccato veniali diſt. 30. art. 2. in ſol. 2. Arg. Ray. d. loco, c. 19. alia diſtin. eſt ſecundũ quoſdam, quod peccatum mortale priuat gratia eiq; debetur pęna ęterna, veniale verò nõ priuat gratia, nec meretur pęnã ęternam, ſed temporalẽ, ſed hæc differentia eſt à poſteriori, prius enim eſt conſiderare peccata in ſe diſtincta, quã ipſorum effectus. Tertia ſit diſtinctio, quod ſi effectus aliquis fuerit, quo charitas excludatur, eſt peccatum mortale, ſi verò ſit defectus, quo charitas non excludatur, eſt peccatũ veniale, Ray. c. 20. d. loco. Quarto, quia peccatũ mortale eſt præferre Deo commutabile bonũ, veniale eſt ſub Deo, ita Rayn. d. loco, c. 21. Quinto, per peccatum mortale adhęretur rei tẽporali, vt fini; per peccatum verò veniale, vt ei, quod eſt ad finem, quę duo non ſunt eiuſdẽ generis, quia finis vltimus, ab ijs, quę ſunt ad finẽ, diſtat in infinitũ, nec ſunt proportionabilia, S. Th. 1.2, q. 73. art. 5. in ſol. ad 5. arg. id Rayn. d. loco. Sexto, mortale peccatũ differt à veniali, ſicut cõpletum ab incompleto, Ray. d. loco ca. 22. Septimo, vnũ peccatũ mortale abſq; alio remitti nõ poteſt ratione cõnexitatis ex parte auerſionis, quia omnia ab vno incõmutabili bono auertunt, nõ enim poteſt vnus eſſe auerſus a Deo, & conuerſus ad Deum, item non compatitur gratia cum peccato, ſicut nec vita, cũ morte, venialia verò abſq; mortali, ſi plura concurrant, poſſunt vnum abſque alio remitti, non enim eo modo contrariantur nec connectuntur, S. Th. in 4. ſent. diſt. 16. ar. 1. q. 2. Similiter peccatum mortale poteſt remitti ſine veniali, ſed veniale nõ poteſt remitti abſq; mortali. Nono, peccatum mortale obtenebrat, veniale verò obſcurat Ray. d. loco c. 23. in fi. Decimo, peccatum mortale poteſt ęquiparari morti, veniale verò infirmitati. Vndecimo, peccatum mortale trabi comparatur, ueniale uerò feſtucæ, Matth. c. 7. ubi Hierony. uol. 9. & alij doct. Duodecimo, & ultimo, peccatum ueniale dicitur ex imperfectione actus, ſcilicet ſurrepit, ex primo motu ſenſualitatis, & nõ pertingit uſq; ad conſenſum rationis, mortale uerò cum adeſt liber conſenſus, ſimiliter ueniale eſt ex imperfectione obiecti; ut ſi contra iuſtitiam fiat in aliquo minimo, de quo ſcilicet is contra quem fit probabiliter præſupponitur conſentus, uel ſaltem deberet eſſe conſenſus, mortale uerò ſecus Sylu. in 2. p. ſummę uer. peccatũ nu. 3. Vide quę dixi ſupra q. 3. & quę dicam latius inferius cum dicetur de interpretatione actus, quando ſcilicet ſit iudicandus ueniale peccatũ an mortale.

Veniale peccatum, an effici poſſit mortale, & e contra. Quæſt. XI.

VNdecimo quæro, utrum peccatũ ueniale effici poſſit mortale, & è cõtra peccatum mortale an fieri poſſit ueniale? Reſpond. ad utrumque, quod non, ratio primi eſt, quia ea, quæ differunt in infinitum, non tranſmutantur in inuicem, ſed peccatum mortale, & ueniale differunt in

infinitum, vt dictum eſt ſuperius, ergò veniale non poteſt fieri mortale, S. Thom. 1. 2. quæſt. 88 artic. 4. Ratio ſecundi eſt, quia quod eſt æternum fieri non poteſt temporale, ſed peccatum mortale meretur pœnam æternam, peccatum veniale temporalem, ergo peccatum mortale non poteſt effici veniale, S. Thom. d. loco art. 6. quem ſeq. Didac. cap. Alma mater 1. par. Relect. §. 7. nu. 7. Tab. 2. p. ſummæ ver. peccatum cap. 3. numer. 3. Silu. d. loco nu. 4. Bart. de Piſis. ver. peccatum verſi. 2. ſumma Roſella ver. peccatum num. 5. Caniſius, titu. de peccato cap. 8. Armilla ver. peccatum num. 11. & ſequen. Ange. d. loco num. 4. Archiep. Floren. 1. p. ſum. tit. 10. ca. 1. de peccato ven. ver. ſi vero Rayn. 2. p. tit. de peccat. ca. 24. diſponit tamen peccatum veniale ad mortale, quia, qui ſpernit minima paulatim defluit, ſed ille, qui peccat venialiter, videtur minima ſpernere, ergo paulatim diſponitur ad hoc, quod totaliter defluat per peccatum mortale, S. Tho. d. loco artic. 3. Tabien. d. loco nume. 2. poteſt tamen actus, qui de ſuo genere eſſet peccatum veniale, effici mortale. Primo ſi quis ibi ſtatuat vltimum finem, paratus ſcilicet mortaliter peccare, ſi de hoc cogitetur actu. Secundo ſi fiat ad finem, qui ſit peccatum mortale, cuius enim finis eſt bonus, ipſum quoque bonum eſt, & cuius finis eſt malus, ipſum quoque malum eſt, omnis enim actus à fine iudicatur, vt dixi in tractatu de legibus, & ſtatutis in Proemio in fine. Tertio ſi interueniat contemptus, vt dicam inferius ſuo loco; quarto ſi quis de ſalute proximi inde non curet, vt cùm mulier ita ornatur, vt ex eo quis ruat. Quinto ſi conſcientia ſit erronea, credens peccare mortaliter, Silu. ver. pecc. numer. 3. Rayn. d. ſumma tit. de pecc. cap. 25. Philiarcus Manu. Sacerdotum tit. de pecc. §. 5. & not. quod nõ ſufficit, quod ſit contra conſcientiam ſimpliciter, ſed oportet, quod dictet eſſe peccatum mortale, nam peccata, quæ fiunt contra conſcientiam dictantem illa eſſe tantum venialia, vel eſſe ſimpliciter peccata ſolũ erunt venialia, ſi ex ſe alioquin non ſunt mortalia, quia in cauſato non poteſt eſſe plus virtutis, quam in id potentia cauſæ infundat, Bald. leg. 1. ff. de ſenat. Nauar. in 9. præl. num. 9. Manual. confeſſ. Amp. vt nec etiam circumſtantia faciat de peccato veniali mortale, niſi mutet ſpeciem illius ita, S. Thom. 1. 2. quæſt. 88. art. 5. ſed de his latius dicetur ſuo loco inferius.

Peccatum veniale, an eſſe poſſit cum ſolo peccato originali. Quæſtio. XII.

DVodecimo quæro, vtrum peccatum veniale poſſit eſſe in alioquo cũ ſolo originali? Reſp. Quod non, quia pro peccato originali puniuntur homines in limbo puerorum, vbi non eſt pęna ſenſus, in inferno autẽ detruduntur homines propter ſolum peccatũ mortale, ergo non erit locus in quo poſſit puniri ille, qui habet peccatum ueniale cum originale ſolo, alia ratio eſt, quia ante annum diſcretionis, nullum committit peccatum, in anno uerò diſcretionis ſi nõ ſe pręparauerit ad debitum finem, peccat mortaliter non faciẽs quod in ſe eſt, & tunc nõ erit peccatum ueniale abſque mortali, S. Thom. 1. 2. quæſt. 88. art. 6. conc. Arch. Flor. 1. p. ſumm. tit. 10. c. 1. uer. peccatum, Silu. uer. peccatum c. 3. num. 10. nec poteſt remitti ueniale ſine mortali, licet unum ueniale remitti poſſit abſque alio, Bart. de Piſis uerſ. 4. & ſeq. Roſella d. loco nu. 7. S. Thom. 3. q. 87. art. 4.

Peccare venialiter, an ſit licitum pro liberando aliquem à peccato mortali. Quæſt. XIII.

DEcimotertio quæro, an ſit licitum peccare venialiter ad liberandum quem à peccato mortali? Reſp. quod non, ita S. Thom. 2. 2. quæſt. 43. articul. 7. in Reſp. ad 5. & q. 110. art. 3. in Reſp. ad quartum, non enim ſunt facienda mala, ut eueniant bona, Paul. ad Rom.

Venialis peccati effectus, qui ſint. Quæſt. XIIII.

DEcimoquarto quæro, qui ſint effectus peccati uenialis Reſp. plures, & primo obligat ad pœnam, licet non æternam. Secundo, animam obſcurat. Tertio, peccatũ ueniale tepidat. Quarto, debilitat. Quinto, retardat à gloria. Sexto, diſponit, & prouocat ad mortale, Rayn. p. 2. ſuę ſummæ, tit. de peccato c. 25. in fine, Arch. Flor. 1. p. ſummæ tit. 10. ca. 1. §. 4. uer. effectus autem.

Peccatum veniale, quibus modis tollatur. Quæſtio. XV.

DEcimoquinto quæro, quibus modis peccatũ ueniale tollatur? Reſp. multis modis probatur pœnitentiæ uirtus, ſine qua peccatum ueniale non remittitur, S. Th. 3. P. q. 87. art. 1. Primo per aquæ benedictę aſperſionem, c. aquam de conſecr. diſt. 3. ſecũdo per eleemoſynã c. ſanè de pęnit. diſt. 3. tertio per orationẽ pręſertim Dominicam, quarto per confeſſionem generalẽ, quinto per Epiſcopi benedictionem, Can. in ſumma doct. Chriſt. tit. de pecc. c. 9. cap. cum multi p. 1. q. 1. Conc. Bart. de Piſis uer. pecc. uerſ. quot modis, Roſella uer. peccatum nu. 12. S. Thom. 3. P. q. 87. art. 3. Sexto per deuotam pectoris tonſionem, denique per alia ſimilia opera pietatis, & charitatis, dummodo in omnibus adſit diſplicentia uoluntatis, S. Ant. 1. P. ſummæ tit. Decimo cap. de peccato ueniali. §. 5. uerſ. dimittuntur, quicquid autem ſit peccatum mortale, dictum eſt in quæſtione 1.

Primi motus infidelium, an ſint peccata. Quæſtio. XVI.

DEcimoſexto quæro, utrum primi motus infidelium ſenſualitatis ſint peccata mortalia? Reſp. Quod non, S. Th. 1. 2. q. ar. 5. non enim Deus eſt acceptor perſonarum, undè quod uni non imputatur ad damnationem, nec alteri, ſed primi motus fidelium non imputantur ad damnationem, nec ergo etiam infidelium.

Peccata clamantia in Cœlum. *Quæſt. XVII.*

DEcimoſeptimo quęro, quot ſunt peccata clamãtia ad Deum? Reſp. eſſe tria, videlicet homicidiũ, ſodomia, & oppreſſio pauperum, de primo dicit Dominus ad Cain. vox ſanguinis fratris tui clamat ad me, de terra, Geneſ. ca. 4. De ſecundo dixit Dominus Abraę, clamor ſodomorum, & Gomorreorum aſcendit ad me de terra, Geneſ. c. 18. de Tertio clamorem eorum audiui propter duritiam, Exod. cap. 3. & c. 22. & Iac. c. 5. Arch. Flor. 2. P. tit. 7. c. 3. §. 2. Caniſ. tit. de peccatis in cœlum c. 6. addit. Quartum nempe mercedem pauperum retentam, vt Deut. c. 24.

Peccata capitalia quæ ſint. *Quæſt. XVIII.*

DEcimooctauo quęro, quot ſunt peccata capitalia? Reſp. eſſe ſeptẽ ſecundũ com. opin. videlicet. Superbia, Auaritia, Luxuria, Ira Gula, Inuidia, Accidia. Greg. lib. 31. Moral. c. 31. quẽ refert. & ſeq. S. Thom. 1. 2. q. 84. articul. 4. Magiſt. ſent. & ibi doct. omnes lib. 2. diſt. 42. verſ. pręterea, & dicũtur hęc capitalia; quia ex eis oriũtur omnia mala, nullũ enim malũ eſt, quod etiã non ab aliquo horũ originem trahat. nã de his quaſi ſeptem fontibus cunctæ animarum mortiferę corruptelæ emanant, ſignificata in ſeptem populis, qui terram promiſſionis Iſrael promiſſam tenebãt. Ita dicit Magiſt. ſent. ex mente Chriſoſtomi conc. gl. c. non ſolum, ver. ſeptem. 32. q. 7. Caniſ. in ſumm. doctr. Chr. titu. de pecc. capit. c. 2. Nauar. in 1. pręl. Man. confeſ. nu. 3. & in c. 23. nu. 3. Arch. Flor. in P. ſommæ, tit. 7. c. 2. §. 6. & in Prologo. 2. P. ver. & quia, ea æquiparat ſeptem viris leproſis. Idẽ 1. P. tit. 5. c. 3. §. 1. ęquiparat ea ſeptem vijs difficilibus, quarũ vna eſt mõtuoſa, alia ſpinoſa, tertia lutoſa, quarta tenebroſa, quinta tumultuoſa, ſexta ſumptuoſa, ſeptima tędioſa, quę omnes mirabiliter cõgruũt dictis peccatis capitalib. Quarto æquiparat etiam ea ſeptem cœcis. Quinto æquiparantur ſeptem beſtijs. Sexto per ſeptem Dęmones. Septimo per ſeptem capita draconis, de quibus late agitur in Prolog. 2. p. ſummæ S. Antonini, quæ breuitatis cauſa omitto. Item dicuntur vitia capitalia, ex quibus alia oriuntur; præcipuè ſecundum rationem cauſę finalis. Nam non ſolum eſt principium aliorum, ſed etiam eſt directiuum, & quodammodo ductiuum aliorũ, vnde talia vitia æquiparãtur ducibus, alia dicuntur exercitus, S. Thom. 1. 2. q. 84. art. Quod patet, quia bonum hominis eſt triplex, videlicet bonum animæ, quod ſcilicet ſola apprehenſione, rationem appetibilitatis habet, ſicut excellentia laudis, vel honoris, & hoc bonũ inordinate proſequitur ſuperbia, aliud eſt bonum corporis, & hoc, vel pertinet ad conſeruationem indiuidui, vt eſt cibi uel potus, & hoc bonum inordinatè proſequitur gula, aut ad conſeruationem ſpeciei, vt eſt coitus, & ad hoc ordinatur luxuria. Tertium bonum eſt exterius, ideſt diuitiæ, & ad hoc ordinatur auaritia, & hæc procedũt quo ad modũ, quo directè, & per ſe bonũ mouet appetitum ad proſequendum, malum autem ſecundum eandem rationem ad fugiendum, contingit etiam, quod aliquis bonum fugiat propter aliquod malum coniunctum, & hoc dupliciter, quia aut hoc eſt reſpectu boni proprij, & ſic eſt accidia, quæ triſtatur de bono ſpirituali propter laborem corporalem adiũctum, aut eſt de bono alieno, & hoc ſi ſit ſine inſurrectione, pertinet ad inuidiam, quę triſtatur de bono alieno, in quantum eſt impedimentum propriæ excellentiæ, aut eſt cum quadam inſurrectione ad vindictam, & ſic eſt ira, & ad eadem vitia pertinet proſecutio mali appoſiti, S. Tho. 1. 2. q. 84. ar. 4. Nec oportet, quod principalia vitia opponantur principalibus virtutibus, quia non eſt eadem ratio originis in virtutibus, & vitijs, nam virtutes cauſantur per ordinem appetitus ad rationem, vel etiam ad bonum incommutabile, quod eſt Deus. Vitia autem oriuntur ex appetitu boni commutabilis, idem d. loco in Reſponſione ad primum aduerſantur tamen dictis vitijs capitalibus ſeptem virtutes, videlicet humilitas ſuperbiæ, liberalitas auaritiæ, caſtitas luxuriæ, charitas inuidiæ, abſtinentia gulæ, patientia iræ. Deuotio ſeu pia ſedulitas ſedulaque pietas, accidiæ. Ita Caniſius in ſumma Doctrinæ Chriſtianæ tit. de ſeptem peccatis capitalib. c. 2.

Peccata in Spiritum ſanctum ſunt ſex. Quęſt. XIX.

DEcimonono quæro, quot ſunt peccata in Spiritum ſanctum? Reſp. ſecundum Doct. com. ſunt ſex, videlicet deſperatio, Auguſt. lib. de fide ad Petrum c. 3. vol. 3. in fine, Secundo præſumptio, Tertio impœnitentia, Quarto obſtinatio, Quinto impugnatio veritatis agnitæ, Sexto; & vltimo inuidentia fraternæ gratię, Auguſt. in Enchirid. capit. 82. vol. 3. lib. de verb. Dom. Sermon. 11. vol. 10. lib. 1. de ſerm. Dom. in monte cap. 44. vol. 4. S. Thom. 2. 2. q. 14. art. 2. Mag. ſent. libr. 2. diſt. 43. Per totam, Caniſius ſumma de doctrina Chriſtiana in tit. de pecc. in Spiritumſanctum, cap. 2. Angel. ver. Peccatum nume. 3. S. Ant. 2. P. ſummæ tit. 8. c. 8. Duo ſunt ex parte diuini iudicij, duo alia ex parte donorum Dei, & duo vltima ex parte peccati. Primum, & ſecundum eſt præſumptio, & deſperatio, quæ ſunt contra timorem Dei, & contra ſpem, Præſumptio enim eſt qua homo ſperat aliquid poſſe conſequi à Deo, quod impoſſibile eſt ſecundũ diuinam legem, & eſt peccatum mortale derogans diuinę diſpoſitioni, Caiet. ver. præſumptio. Tertium, & quartũ ſunt impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternę gratiæ, quæ ſunt contra agnitionem veritatis fid[illegible] & auxilium interioris gratiæ, quam etiam in a[illegible] nollet creſcere, & dolet ſi videt in alijs. Quintum, & ſextum ſunt obſtinatio, qua homo pertinaciter inhæret peccato, Caie. ver. obſtinatio, & impęnitentia, quæ ſunt contra conſiderationem turpitudin[illegible] peccati, & breuitatem ipſius delectationis. Ang. d. loco nu. 3. S. Th. d. loco de ſingulis ſpecieb. dic[illegible] ſuo loco inferius, pro hoc ſa[illegible] erit ſcire, Quod pe[illegible] in Spiritum ſanctum eſt peccatum ex certa ma[illegible] Mag. ſent. d. loco §. A. & S. Tho. eodem lo[illegible] ſuper cit. art. 1. & dicitur irremiſſibile, vt loquit Matth. c.

12. ibi.

12. ibi. qui dixerit verbum contra Spiritumſanctū non remittetur ei nec in hoc ſeculo, neq; in futuro, quod intellige, non quod in hac vita non poſſit remitti. dum enim in hac vita ſumus, pœnitere poſſumus, & gratiā Dei conſequi, ſed irremiſſibile dicitur, quia vix, & raro, & difficulter dimittitur, ſola tamen deſperatio, & impœnitentia finalis, nunquā dimittitur, quæ proprie peccatum in Spiritumſanctum dicitur, quando ſcilicet aliquis perſeuerat in peccato mortali vſque ad mortem, Aug. de verb. Domini ſerm. 11. vol. 10. quem refert. S. Thom. 2. 2. q. 14. art. 1. & art. 3. dicens peccatum enim mortale, quo homo perſeuerat vſque ad mortē, quia in hac vita non remittitur per pœnitentiam, nec etiam in futuro dimittetur alio modo, intelligitur nō, quod nullo modo remittatur ſed quia quantum ad ſe, habet meritum, vt non remittatur, & hoc dupliciter, vno modo quātum ad pœnam, quia, qui ex infirmitate, vel ignorantia peccat, minorem pœnam meretur, & aliquo modo excuſatur, qui autem ex certa malitia peccat, non habet aliquam excuſationem, vnde eius pœna minuatur, ſecundo modo intelligi poteſt, quoad culpam, quia peccatum in Spiritumſanctum dicitur irremiſſibile ſecundū ſuam naturā in quantum excludit ea, per quæ fit remiſſio peccatorum. Per hoc tamen non præcluditur via remittendi, & ſanādi omnipotentiæ & miſericordię Dei. Per quam aliquando tales quaſi miraculosè ſpiritualiter ſanantur; vnde conſiderata conditione peccati dicuntur aliqui filij diffidentiæ, Epheſ. 2. ita S. Thom. d. loco art. 3.

Aliena peccata ſunt nouem. Quæſt. XX.

Vigeſimo quæro, quæ dicantur peccata aliena? Reſp. eſſe nouem, videlicet Conſilium, iuſſio, conſenſus, irritatio, adulatio, reticētia, conniuentia, participatio, & defenſio; Exemplum cōſilij Cayphas, qui conſilio ſuo Senatum Iudaicum in mortem Chriſti concitauit. Iohan. c. 11. Math. c. 26. exēplum iuſſionis Dauid Regis, qui Innocentem occidit Vria 2. Reg. c. 11. Exemp. conſenſus Pauli, qui peccauit in Stephani Prothomartyris necem, acta Apoſt. c. 8. Vnde idem Paulus ad 1. Rom. Non ſolū, qui faciunt mala, ſed qui conſentiunt facientibus digni ſunt morte. Exēpl. irritationis vxoris Iob patienti viri petulanter inſultantis quantum in ſe qui dem erat, ſuaſit etiam Deum blaſphemare. Iob c. 2. Adulationis authoritas eſt Eſaię c. 3. Popule meus qui te beatum dicunt ipſi te decipiunt, & viā greſſuum tuorum diſſipant. Reticentiæ verò authoritas eſt Eſaię, c. 58. Clama, ne ceſſes quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum, & Paul. Epiſt. 2. c. 4. ad Tim. Prædica verbum, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa, in omni patientia, & doctrina. Cōniuentia verò dicitur, quoties id quod facultate, vel auctoritate noſtra emendari vindicarique poteſt, & debet, nos tamē impunitū, & in peius abire ſinimus. Exēpl. Saul. Regis, qui aduerſus Dei mandatum clementior fuit, cum parceret hoſtibus Amalechitis primo Reg. 15. Vnde Paul. 1. Cor. c. 5. Auferte [illegible] quia [illegible] cum fermen[illegible] ex[illegible] gite ve[illegible] Po[illegible] authoritas eſt E[illegible] nes di[illegible] De-fenſionis auth[illegible] bonum, & bon[illegible] lucem, & lucem ten[illegible] in dulce, & dulce in amarum, Can[illegible] ma doctrinæ Chriſtianæ, c. 1. & ſeq.

Gradus peccandi. Quæſt. XXI.

Vigeſimo primo quæro, quot dicantur gradus peccandi? Reſp. vltra ea, quæ dixi ſupra in quæſt. 4. plures eſſe gradus peccati, ex mente Gregorij mag[illegible] lib. 4. ca. 27. nam primo eſt ſuggeſtio, ex ſuggeſtione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione, delectatio, ex delectatione conſenſus, ex conſenſu, operatio, ex operatione, conſuetudo, ex conſuetudine, deſperatio, ex deſperatione, peccati defenſio, ex defenſione gloriatio, ex gloriatione damnatio, ita d[illegible] etiam Canit. tit. de pecc. c. [illegible]. Secūdo modo gradus peccati diſtinguitur, nam ip[illegible] aggrauatur ex [illegible]bus. Primo ex conditione perſonæ, quæ tranſgreditur. Secundo eius, quæ offenditur. Tertio ex magnitudine rei quæ aufertur. Rayn. titulo de peccato, 8. & ſequen. Tertia ſit diſtinctio, quod peccatū diſtinguitur ex parte defectus, & ex parte effectus, & dicitur vnum commiſſum, alterum omiſſum. Rayn. d. loco. cap. 18. Quarto peccatum aliud dicitur carnale, aliud ſpirituale, carnale, vt luxuria, & gula, ſpirituale, vt ſuperbia, & alia capitalia, de quibus latius dicetur inferius ſuo loco, Rayn. c. 16. Quinto omne peccatum oritur, vel ex infirmitate, vel impotentia, vel ignorantia, vel ex malitia, vel concupiſcentia. Sexto omne peccatum eſt, vel ex timore male humiliante, vel ex amore male inflammante, idem dicto loco & nota. quod cum plures ſint gradus peccandi, ſequitur quod peccatum vnum ſit grauius altero: non enim ſunt ęqualia, vnde Dominus dixit Pilato Iohan. c. 19. qui tradidit me tibi, maius peccatum habet, S. Thom. 1. 2. q. 37. art. 2. Tab. ver. peccatum. c. 1. nu. 18. Armilla d. loco nu. 9. & eſt vnum grauius altero, pluribus modis. Primo cauſalitate, vt peccatum Luciferi. Secundò generalitate, vt peccatum Adæ. Tertio deformitate, vt peccatum Iudæ. Quarto remiſſionis difficultate, vt peccatum in Spiritūſanctum. Quinto periculoſitate, vt peccatum ignorantiæ. Sexto inſeparabilitate, vt peccatum cupiditatis, & auaritię. Septimo pronitate, vt peccatum carnis. Octauo ablatione omnis boni, vt peccatum infidelitatis. Nono expugnandi difficultate, vt peccatum ſuperbię. Decimo deordinatione, vel elogatione, vt peccatum odij. Vndecimo cęcitate, vt peccatum iræ. Duodecimo vilitate, vt peccatum luxuriæ. Ita Ray. ver. peccatum. c. 13. ſeu dicas ex mente S. Tho. quod peccatum vnum maius altero [illegible], pluribus modis. Primo, peccata ſpiritualia [illegible] rationis culpæ, quam carnalia. [illegible] 5. G[illegible] 33. Moral. c. 11. Secundo modo, quando [illegible]

cumentum adfert ibid. art. 8. Tertio, quando vna perſona eſt dignior, vel propinquior altera, in quã peccatur vt.3.Reg.c. 19. Altaria tua deſtruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio, & Micheæ.7. filius contumeliam facit patri, filia conſurgit aduerſus matrem ſuam, S.Thom.d.loco art.9.Quarto grauius peccat in dignitate conſtitutus, quam alter. vnde Iſidorus lib.2.de ſummo bono,c.19.tanto maius cognoſcitur peccatum: quanto maior qui peccat habetur.Ibidem art. 10. Quinto grauius eſt, quod ex fine, quam ex materia, ibid.art.3. Sexto grauius eſt ex abuſu rei, quam in omiſſione debiti vſus.S. Th. 1.p.q.48.art.6.Septimo illud quod continetur in actuali contemptu Dei eſt grauius eo, in quo non eſt contemptus Dei, niſi ex cõſequenti, & quaſi interpretatiue, idem 1.2.q.73.art.8. Octauo peccatum, quod opponitur virtutibus Theologicis, eſt grauius eo, quod opponitur virtutibus moralibus, idem 2.2.q.10.art. .Nuno peccatum contra præcepta primæ tabulæ eſt grauius eo, quod eſt ſecundę tabulę, idem 1.2.q.110.art.6. Decimo, quod fit ex habitu. quia fit ex maiori libidine, idem 2.2.q.136. art. 3. Vndecimo grauius eſt peccare opere, quam ore, & ore, quam corde, S.Tho.1.2.q. 100.artic.6. Duodecimo nocere ſibi eſt grauius peccatũ, quam nocere proximis in re non ſubiecta voluntari, ſ. in naturalibus, vel ſpiritualibus, in alijs autem è contra, idem 1.2.q.23.art.9.ad 2.

Circumſtantiæ, an aggrauent peccatum. Quæſt. XXII.

Vigeſimoſecundo quæro, vtrum circumſtantiæ aggrauent peccatum? Reſp. Quod ſic, ita concl.S.Tho.1.2.q.37.art. 7. & hoc contingit Triplici modo. Primo, quando circumſtantia transfert in aliud genus peccati, ſicut peccatum fornicationis conſiſtit in hoc; quod homo accedit ad non ſuã, ſi autem addatur hæc circũſtantia, vt illa ad quam accedit ſit alterius vxor, transfertur iam in aliud genus peccati. ſ. in iniuſtitiam, inquantum homo viſurpat rem alterius, & ſecundum hoc adulterium eſt grauius peccatum, quam fornicatio. Secundo modo non trahit in aliud genus peccati: ſed ſolũ multiplicat rationem peccati, ſicuti ſi prodigus det quã do non debet, & cui non debet, multiplicius peccat eodem genere peccati, quam ſi ſolum det cui non debet, & ex hoc ipſo peccatum fit grauius, ſicuti etiam ægritudo eſt grauior, quæ plures partes corporis inficit. Tertio modo, circumſtantia aggrauat peccatum ex eo, quod auget deformitatem prouenientem ex alia circumſtantia, ſicuti accipere alienum conſtituit peccatum furti, ſi autem addatur hæc circumſtantia, vt multũ accipiat de alieno erit peccatum grauius, quamuis accipere multum, vel parum, de ſe non dicat rationem boni, vel mali, ita S.Th. d. loco tab.ver.peccatum, 1 nu. 20. non tamen circumſtantia facit peccatum de veniali mortale, quia ipſa eſt accidens moralis actus, vnde impoſſibile eſt quod circumſtãtia de peccato veniali faciat mortale niſi afferat deformitatem alterius generis.S.Thom.1. .88.art.5.

Peccatum an habeat cauſam. Quæſt. XXIII.

Vigeſimotertio quæro, vtrum peccatum habeat cauſam? Reſp. Quod ſic, quia omne, quod fit, habet cauſam, Inquit enim Iob,c.5.nihil in terra ſine cauſa fit, ſed peccatum fit, eſt enim dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, & habet cauſam, tam interiorẽ, prout eſt voluntas, Aug.c.10.& ſeq.vol.6.li.de duab. animab. quam exteriorem, vt exteriora bona, iuxta illud numer.31. non ne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſrael, & præuaricari vos fecerunt in Domino ſuper peccatum Phogor. ita S. Tho.1.2.q.75.art.1 ſeq. Item not. quod etiam peccatum eſt cauſa peccati, Vnde Greg. Homel. 11. ſuper Ezech.& li.2 c.13.Moral. ante medium art. peccatum, quod per pænitentiam citius non deletur peccatum eſt, ita S.Tho.d.loco art.4.Quarto not.quod etiam ignorantia quandoq; eſt cauſa peccati. Aug.lib. de natura, & gratia c.63.vol.7.& li.3.c. 18. de liber.arb. vol. 1.& non quæuis ignorantia eſt cauſa peccati, ſed illa tantum, quæ tollit ſcientiam prohibentem actum peccati, ita S.Thom.1.2.q.76. art.1.ſed dicemus latius nos inferius ſuo loco, in ſecunda parte, Quinto amor ſui ipſius eſt cauſa pe inquit enim Aug.lib.14. de Ciuit. Dei c.fin. .5. Quod amor ſui vſque ad contemptum Dei, fa Ciuitatem Babilonis, ſed per quodlibet peccatum pertinet homo ad ciuitatem Babilonis, ergo am ſui eſt cauſa peccati, ita S. Thom. 1.2. q.77.art.4. Sexto cauſæ peccatorum conuenienter ponuntur tres, videlicet concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. 1.Iohan.c.2.ibi omne, quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut eſt concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia In mundo autem dicitur eſſe aliquod propter peccatum, vnde, & ibidem dicitur, quod totus mundus in maligno poſitus eſt; Ergo prædicta tria ſunt cauſa peccatorum, ita S. Thom. d. loco art.5. Septimo Diabolus dicitur eſſe cauſa peccati non quidem directa, & ſufficiens, ſed indirectè, vel per modum perſuadentis, vel proponentis exterius appetibile, nam vt inquit Aug. lo 1.& 3 de lib.arb. nulla alia re fit mens hominis ſerua libidinis, niſi propria voluntate, ſed homo non fit ſeruus libidinis, niſi per peccatum, ergo cauſa peccati non poteſt eſſe Diabolus, ſed ſola propria volũtas, ita S. Thom. 1.2.q.80. art. 1. vnde licet Diabolus poſſit inducere hominem ad peccandum interius inſtigando; non tamẽ poteſt neceſſitatem inferre; alioquin fruſtra nobis daretur admonitio, vt ei reſiſtere debeamus fortes in fide, ſi homo ex neceſſitate ſuccumberet, ita argum. S. Thom. d. loco art. 2. & 3. & in ſeq. dicit, quod non omnes cogitationes noſtræ malæ à diabolo excitantur, ſed aliquoties ex noſtro arbitrij motu emergũt. Octauo cupiditas dicitur cauſa peccati, vnde Apoſt.1. ad Timoth. radix omnium malorum cupiditas; quia cum diuitijs iuuatur homo ad quodcũque peccatum perpetrandum omnium malorum diuitiarum cupiditas cauſa eſt. Similiter, & nono ſuperbia cũ ſit inordinatus ap-

petitus

petitus propriæ excellentiæ, omnium peccatorum dicitur radix, vnde eccleſiaſtes ca.10. initium omnis peccati ſuperbia. Decimo peccatum capitale dicitur cauſa alterius peccati, quia ex eo alia vitia oriuntur, vt latius ſuo loco inferius dicetur, ita S. Tho.1. 2.q. 84. art. 4. Vndecimo cauſa dicitur triplex, videlicet interior, & exterior, & inferior, interior, vt ratio, & ſenſualitas, exterior, vt Diabolus, & bona externa; inferior verò eſt peccatum, veluti in Adam peccatum gulę, cuius cauſa fuit quædam mentis elatio, quæ præceſſerat in mente ipſius, c.teſtamentum 6.diſt. c.ſexta die 16.diſtin.5. Antoninus prima par. 6.c. 1. Duodecimo cauſa peccati fuit ignorantia, infirmitas, & malitia ibid.§.1. Decimotertio not. quod quadruplex eſt cauſa peccati, prima dicitur permiſſiua, vt Deus, ſecunda eſt perſuaſiua, vt Diabolus, tertia eſt inclinatiua, vt appetitus ſenſitiuus, quarta eſt effectiua, & cópletiua, ſcilicet affectus inordinatus, ita quod prima cauſa peccati, ſe habet per modum permittentis, vt eſt Deus, ſecunda per modum allicientis. ſ. obiectum exterius, tertia per modum offerentis repræſentantis, vel ſuadentis. ſ. homo vel Diabolus, quarta per modum efficientis conſentientis, & conſumanti, ſcilicet voluntas mala, Rayn.2. P. ſummæ titul. de peccato cap. tertio.

Subiectum peccati. Quæſt. XXIIII.

Vigeſimoquarto quæro, quid ſit ſubiectum peccati? Reſp. Primo, quod voluntas dicitur ſubiectum peccati primum, & proximum, immediatum vero eſſe poteſt omnis potentia, quæ aliquo modo poteſt moueri à voluntate, non enim vox blaſphemia poſſet eſſe peccatum, niſi imperaretur, vel poſſet prohiberi per voluntatem, & ſic blaſphemia eſt in voluntate, tanquam in imperante, vel conſentiente, vel non prohibente, in ore verò eſt ſicut in ſubiecto materiali, Tabien. verſ. peccatum, c.1.nu.8. S. Thom.1.2.q. 74.ar.1.& ſeq.

Effectus peccati. Quæſt. XXV.

Vigeſimoquinto quæro, quot effectus pariat peccatum? Reſp. Quod peccatum plures parit effectus, quorum primus eſt, quod diminuit bonum naturę, iuxta illud Lucæ 10. homo deſcendens à Ieruſalem in Iericho, ideſt in defectum peccati, expoliatur gratuitis, & vulneratur in naturalibus, vt Beda exponit in gloſa ordinaria, non tamen poteſt totum naturę bonum per peccatum ipſum totaliter auferri, S.Tho.1.2.q.85.art.1.& 2. Secundus effectus eſt peccati ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, infirmitas in iraſcibili, concupiſcentia in concupiſcibili, S.Tho.d.loco ar.3. Tertio effectus peccati dicitur mors cæterique corporis defectus, iuxta dictum Pauli Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors; mors enim, & alij corporis defectus, non ſunt naturales homini, quatenus ſunt in pœnam peccati ſaltem primi parentis, S. Tho. d. loco art. 6. Quartus effectus eſt, quod peccatum cauſat maculam in anima, iuxta illud eccl.47. Salomoni dediſti maculam in gloria tua, & Paulus Epheſ.5. vt exhiberet ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam, neque rugam, & vbi loquitur de macula peccati; ergo macula eſt effectus peccati, quæ remanet in anima poſt actum peccati, vt Ioſue c.22. An parum eſt vobis, quod peccaſtis in Belphegor, & vſq; in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet? ita S. Tho.1. 2.q.87.art.1.& ſeq. Quintus effectus eſt reatus pœnæ, vnde Apoſtol.2. Ad.Ro. tribulatio, & anguſtia in animam omnem operantis malum, ſed operari malum eſt peccare, ergo peccatum inducit pœnam, quæ nomine tribulationis, & anguſtię deſignatur, ita S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 1. & peccatum quandoq; dicitur pœna peccati. vnde Gregor. dicit ſuper Ezechiel. Homel. 11. libro 25. moral. cap. 13. quod quædam peccata ſunt pęnæ peccati, ita S. Thom. art. ſequent. & quæcunque peccata ſi contra charitatem ſunt, reum pœna æterna conſtituunt, vnde ſcriptura dicit Matth.c.25. ibunt hi in ſupplicium æternum, & Marc.cap.3. qui autem blaſphemauerit in Spiritumſanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed erit reus æterni delicti, quæ verò præter charitatem ſunt, non puniuntur æterna pœna: dicit enim Grego. lib.14. Dial.c.39. quòd quædam leuiores culpæ poſt hanc vitam remittuntur, non ergo omnia peccata pœna æterna puniuntur, ita S.Thom.art.5.d.loco, quòd ſi remouebitur culpa, adhuc tamen remanet reatus pœnæ non ſimpliciter, ſed ſatisfactoriè, ita idem art.6. & quatenus dictum eſt pœnam eſſe effectum peccati, intellige hoc procedere in tantū, vt omnis pœna ſit propter aliquam culpā, iuxta illud Iob, quis vnquam innocens perijt, vt quando recti deleti ſunt, quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem dante Deo perijſſe, & Aug. lib.1. Retracta. capit.9. vol. 1. dicit, quod omnis pœna iuſta eſt, & pro peccato aliquo impeditur; non tamen aliquis punitur pro peccato alterius, iuxta dictum Ezech. 18. filius non portabit iniquitatem patris, ita S.Tho.1. loco ar.8. vbi declarat hoc dictum intelligi, quoad pęnā ſpiritualem, ſecus quo ad corporalem, alios effectus ponit S. Antonius in prima parte ſummę tit. de nocumentis peccati, capit. 3. & in titu. de nocumentis peccati mortalis, capit.2. quorum primus eſt vt amittantur diuitiæ, vt Aegyptij, qui propter peccatum rebus ſuis fuerunt ſpoliati, Exod. capit. 11. Secundo, amittitur bonum honoris, & gloriæ, vnde Magdalena quantumcunque eſſet genere nobilis, dicebatur in ciuitate peccatrix, Luc. capit. 7. Tertio, amittitur poteſtas; vnde Iudæi poſſeſſam illam fertilem terram per 70. annos amiſerunt tranſlati in captiuitatem Babilonicam cum rege ſuo Sedecchia. 4. Reg. capit. fin. Quarto, amittitur familia parentalis, exemplum in Dauid, cui dictum fuit à Natan, quia blaſphemare feciſti nomen Domini, iccirco morietur filius tuus, quod factum eſt, vt habetur, 2. Reg. ca.12. Quinto, amittitur ſanitas, exemplū de Maria ſorore Aaron, quæ effecta eſt leproſa propter murmurationem factam contra Moyſem, vt patet Numer. ca. 12. Sexto debilitatur intellectus, vnde

vnde in huius figura legitur, quod Samſon a Philiſteis excęcatus eſt, Iud. cap. 16. Septimu, voluntas multum remiſſa dicitur propter peccatum, vnde figuratur per claudum, qui videt quidem quo pergere debeat, ſed recto greſſu incedere nõ valet. Quibus claudis dicitur per Prophetam Heliam 3 Reg. c. 18. Viquequo claudicatis in duas partes. Octauo, potentia ſenſitiua per peccatum multipliciter vexatur. Dicitur enim Apoſt. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, vt ad Galat. c. 5. Nono, iraſcibilis potentia plena eſt perturbationibus, atq; vindictis, vnde Saul ita furioſus effectus eſt, vt frequenter per ſe, & per alios mortem quæſierit generi ſuo Dauid fideliſſimo ei, vt 1. Regum, c. 22. Decimu vexatur peccator, ac detrimentum patitur in tertio genere bonorum, ſcilicet in ſpiritualibus, quæ ſunt in triplici differẽtia, videlicet munimenta ſuffragiorum, fulcimenta meritorum, & ornamenta virtutum, & donorum, quibus priuatur quis, propter peccatum. S. Antoninus d. loco, §. 3. vbi dicit, quod dona ſpiritus in peccatore reperiri non poſſunt: nam ſapientia per inſipientiam deijcitur, vt diuina non guſtet, intellectus per hebetudinem obſcuratur; cõſilium per præcipitationem perijt, vt ſine examinatione cuncta faciat, fortitudo per puſillanimitatem, & patientiam proſternitur, ſcientia per ignorantiã, pietas ab impietate deijcitur, & timor per ſuperbiam abſorbetur, Ray. 2. p. ſum. tit. de pec. ca. 25. & ſequenti.

Peccata, an omnia per pœnitentiam remittantur. Quæſt. XXVI.

Vigeſimoſexto quæro, vtrum per pęnitentiam omnia peccata remoueãtur? Reſpon. Quod ſic, quia vt dicit Ezech. ca. 18. omnium iniquitatũ eius, quas operatus eſt, non recordabor amplius, & hoc intellige de vera pœnitentia, in caſu autẽ, quo dicitur peccatum non tolli per pœnitentiam, intelligas, vel quod verè non ſit pœnitens, ſeu difficile tollitur, quia difficile habetur de illo Cõtritio, vel finalis impœnitentia, prout eſt blaſphemia in Spiritum ſanctum, quę penitus irremiſſibilis eſt, quia poſt finem huius vitæ nõ eſt remiſſio peccatorum, vnde ſimpliciter dicendum eſt, quod omne peccatum in hac vita per pęnitentiam veram deleri poteſt, alioquin derogaret virtuti paſſionis Chriſti, per quam pœnitentia operatur, ſicut & cætera ſacramẽta cum ſcriptum ſit, in Iohan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nõ ſolum noſtris, ſed etiam totius mundi, S. Thom. 3. p. quæſt. 86. art. 1. Ampl. hoc dictum, vt ſine pœnitentia mortale peccatum deleri non poſſit. Domin. enim dicit Hyer. 18. S[illegible] pœnitentiam egerit gens illa à malo, quod f[illegible], agam & [illegible]go pœnitentiam ſuper malo, quod c[illegible]g[illegible]aui vt facerem ei, & ſic ẽ contrario videtur, q[illegible] d[illegible] homo pænitentiam non agat, quod Deus e[illegible] tat offenſam, quod intellige, vt impoſſi[illegible], quod [illegible] a[illegible] atur ſine pę[illegible] n[illegible] a, [illegible] qu[illegible] eſt v[illegible] cu[illegible]us præcip[illegible] eſt [illegible] S. T[illegible] 6. [illegible] ſacrame[illegible] autem [illegible]æ, [illegible] eſt [illegible]ti peccatum de poteſtate excellent[illegible]æ, [illegible] non alligauit virtutẽ ſuam ſacramen[illegible]s [illegible] ſtus mulieri adulteræ remi[illegible], [illegible]n. [illegible] Lu[illegible] ca. 7. Quibus tamen non remiſit p[illegible]ta ſine pœnitentia, nam Gregor. Hom. 33. per grat[illegible]ã traxit intus, ſcilicet ad pænitentiam, quam per miſericordiam ſuſcepit foris, S. Thom. d. loc[illegible] art. 2. [illegible]bis igitur remittuntur per ſacramentũ pænitentiam p[illegible]te, vel voto ſuſcepti, nõ tamẽ poteſt re[illegible] v[illegible]m peccatum ſine alio, dicit enim S. Au[illegible]. in [illegible] de vera, & falſa pœnitentia cap. 6. vol. 4. Sunt pl[illegible]es quos pęnitet peccaſſe, ſed non omnino, reſeruantes ſibi quædam, in quibus delectentur non animaduertentes Dominum, ſimul mutum, & ſurdum à Dæmonio liberaſſe. Per hoc d[illegible]cens [illegible] nunquã niſi de omnibus ſanari. Opera enim Dei perfecta ſunt, & cui miſeretur, totaliter mi[illegible]ere[illegible], Deut. cap. 32. Quædam enim impietas infi[illegible]de[illegible] eſt ab il[illegible]o, qui iuſtus, & iuſtitia eſt dimidiam ſperare veniam, ratio autem eſt, quia nullum peccatum mortale poteſt remitti ſine gratia, omne autem peccatum mortale contrariatur gratiæ, & excludit eam, vnde impoſſibile eſt, quod vnum peccatum ſine alio remittatur, S. Th. d. loco at. 3. d[illegible]a ratur tamen, vt licet per pænitentiam tollatu[illegible] pa, remanet tamen reatus pœnæ, quia hab[illegible]ur, 2. Reg. 12. quod cum Dauid pęnitens d[illegible]xiſſe a[illegible] Natam, peccaui Domino, dixit Natam ad ill[illegible], Dominus quoq; tranſtulit peccatum tuum no[illegible] morieris, verumtamen filius, qui natus eſt tibi morte morietur, quod fuit in pęnã præcedentis peccati, vt ibidem dicitur, ergo remiſſa culpa, remanet reatus alicuius pœnæ S. Th. d. loco art. 4. Secundo declarat, vt licet tollatur culpa peccati mortalis, [illegible] ô tamen tolluntur omnes reliquiæ peccati, legitur enim Marc. 8. Quod cœcus illuminatus a Domino primo reſtitutus eſt ad imperfectum viſum, vnde ait, video homines velut arbores ambulantes, deinde reſtitutus eſt perfectè, ita vt videret clarè omnia, illuminatio autem cœci ſignificat liberationẽ peccaturis, poſt primam ergo remiſſionem culpæ, qua peccator reſtituitur ad viſum ſpiritualẽ, adhuc remanent in eo aliquæ reliquæ peccati prę teriti, S. Thom. d. loco art. 5. Secundo, modo to[illegible]untur peccata eleemoſyna, quia ſcriptum eſt: eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras, Tob. c. 4. & al[illegible], peccat[illegible], tua eleemoſynis redime, & iniquit[illegible]es tuas miſericordijs, Dan. c. 4. Tertio, remittuntur pe[illegible]ata, dũ quantũuis læſi fratris offenſ[illegible]n condonamus dicente Domino, Math. 6. & 18. ſi dimiſeritis hominibus peccata eorum, d[illegible]mitte[illegible] & vobis Pater cœleſtis delicta veſtra. Q[illegible]rto mo[illegible] cum peccantem fratrem corripiẽdo emendam[illegible], ac luc[illegible]ifacimus [illegible] ſi[illegible]ut ſc[illegible]ptum eſt I[illegible] Qui [illegible] ti fecerit peccatorem ab errore [illegible] ſal[illegible] animam eius à morte, & operi[illegible] [illegible]em pec[illegible]torum. Quinto, abun[illegible] [illegible] ti [illegible]b quam de M[illegible] remittuntur ei pe[illegible]cata m[illegible] tum, & P[illegible] & [illegible] Pet. [illegible] 4 C[illegible] operit multitudine[illegible] peccatorum. Sext[illegible]

un.ei

ualet contriti cordis ſacrificium, quod nunquam deſpicit Deus, & humilis cognitio ſui confeſſioq; peccatorum Pſalm. 50. & 101. Reſpicit enim Dominus in orationem humilium, & nō deſpicit preces eorum, & Pſalm. 31. dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei, Can. titul. de peccatis, cap. 7.

An peccata dimiſſa per pœnitentiam redeant per ſequens peccatum. Quæſt. XXVII.

Vigeſimoſeptimo quæro, utrū peccata remiſſa redeant per ſequens peccatum? Reſp. Quod non; dicit enim Apoſt. 11. ad Rom. ſine pœnitentia ſunt dona, & uocatio Dei, ſed peccata pœnitentis dimiſſa ſunt per donum Dei, ergo per peccatū ſequens nō redeunt dimiſſa peccata, quaſi Deus de dono remiſſionis pœniteat, præterea Auguſtinus dicit lib. Reſpon. proſperi, qui recedit à Chriſto, & alienatus à gratia finit hanc vitam, quid niſi in perditionem vadit? ſed non id, quod dimiſſum eſt recedit, nec pro originali peccato damnabitur, c. qui recedit de pœ. diſt. 4. S. Th. 3. par. ſumm. q. 88. articu. 1. vbi licet à parte conuerſionis non redeant ſimpliciter peccata dimiſſa per peccatum ſequens; à parte tamen auerſionis redire dicuntur, quo homo per peccatum ſequens redit ad priorem ſtatum in quo erat gratia, & charitate priuatus, ita S. Thom. dicto loco articul. 1. ſimiliter peccata per pœnitentiam dimiſſa per ſequens peccatum eo redire dicuntur, quo ingratitudinis ratione eorū reatus in ſequenti culpa virtualiter continetur, ingratitudo enim committitur contra beneficium receptum, & hoc modo per omne peccatum mortale, quo Deum offendit, redditur homo ingratus Deo, qui peccata remiſit, & ſic per quodlibet peccatum mortale ſequens redeunt peccata prius dimiſſa ratione ingratitudinis, S. Th. d. loco, art. 2. non tamen ex peccato ſequenti redit tantus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimiſſorum, S. Th. d. loco, art. 3. ſicuti non ſemper, ſed aliquando ingratitudo peccati ſequētis ſpeciale peccatum eſt, vt ſi aliquis peccator in contemptum Dei, & ſuſcepti beneficij aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad ſpeciem ingratitudinis, & hoc modo ingratitudo peccantis eſt ſpeciale peccatum, alias dicitur circumſtantia conſequens generaliter omne peccatum mortale, quod contra Deum committitur, S. Thom. d. loco, art. 4. illud enim, quod conſequitur omnia peccata, non eſt ſpeciale peccatum, ſed per quodcumque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus. Ergo ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum, vt dictum eſt.

Peccata capitalia quomodo ſe habeant ad inuicem. Quæſt. XXVIII.

Vigeſimooctauo quæro, quomodo ſe habeant ad inuicem peccata capitalia? & quomodo vnum ab alio naſcatur, & quot filias pariant? Reſp. Ex mente Greg. lib. 31. c. 31. & ſeq. Moral. hi

Tentantia quippe vitia, quæ inuiſibili contra nos prælio regnanti ſuper ſe ſuperbiæ militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitus ſubſequuntur. Neque enim culpæ omnes pari acceſſu cor occupant Sed dum maiores, & paucæ neglectam mentem præueniunt, minores & innumeræ ad illam ſe caternatim fundunt. Ipſa namque vitiorum regina ſuperbia, cum deuictum plenè cor ceperit, mox illud ſeptem principalibus vitijs, quaſi quibuſdam ſuis ducibus deuaſtandum tradit, quos videlicet duces exercitus ſequitur, quia ex eis proculdubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur. Quod melius oſtendimus, ſi ipſos duces, atque exercitū ſpecialiter, vt poſſumus enumerando proferamus Radix quippe cuncti mali ſuperbia eſt, de qua ſcriptura atteſtante dicitur.

Initium omnis peccati eſt ſuperbia, primæ autem eius ſoboles ſeptem nimirum principalia vitia de hac virulenta radice proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Nam, quia his ſeptem ſuperbiæ vitijs nos captos doluit, iccirco Redemptor noſter ad ſpiritnale liberationis prælium ſpiritu ſeptiformis gratiæ plenus venit; ſed habent contra nos hæc ſingula exercitum ſuum. Nam de inani gloria inobedientia, iactantia, hypocriſis contentiones, pertinaciæ, diſcordiæ, & nouitatum præſumptiones oriuntur. De inuidia, odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis naſcitur. De ira, rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blaſphemiæ proferuntur. De triſtitia, malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita naſcitur. De auaritia, proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur. De ventris ingluuie, inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam propagantur. De luxuria, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſeculi, horror autem, vel deſperatio futuri generantur. Quia ergo ſeptem principalia vitia tantum de ſe vitiorum multitudinem proferunt, cum ad cor veniunt quaſi ſubſequentis exercitus cateruas trahunt. Ex quibus videlicet ſeptem, Quinque ſpiritualia, duoque carnalia ſunt, ſed vnumquodq; eorum tanta ſibi cognatione iungitur, vt non niſi vnum de altero proferatur. Prima namq; ſuperbiæ ſoboles inanis eſt gloria, quæ dum oppreſſa mentem corruperit, mox inuidiam gignit, quia nimirum dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipiſci valeat, tabeſcit; Inuidia quoque iram generat, quia quanto interno liuoris vulnere animus ſauciatur, tanto etiam manſuetudo tranquillitatis amittitur, & quia quaſi dolens membrum tangitur; iccircò oppoſitæ actionis manus velut grauius preſſa ſentitur. Ex ira quoque triſtitia oritur. Quia turbata mens, quo ſe inordinatè concutit eo adcicendo confundit, & cum dulcedinem tranquillitatis amiſerit, nihil hanc niſi ex perturbatione ſubſequens mæror paſcit. triſtitia quoq; ab auaritia deriuatur, quia dum confuſum cor bonum lætitiæ in ſemetipſo intus amiſerit, vnde conſolari debeat foris quærit, & tanto magis exteriora bona adipiſci deſiderat, quanto gaudium

dium

dium non habet, ad quod intrinſecus recurrat. Poſt hæc vero duo carnalia vitia, ideſt, ventris ingluuies, & luxuria ſuperſunt. Sed cunctis liquet, quod de ventris ingluuie luxuria naſcitur. Dum in ipſa diſtributione membrorum, ventri genitalia ſubuexa videantur. Vnde dum vnum inordinatè reficitur, aliud proculdubio ad contumelias excitatur.

Benè autem duces exortari dicti ſunt exercitus vlulare; quia prima vitia deceptæ menti, quaſi ſub quadam ratione ſe inſerunt, ſed innumera quę ſequuntur, dum hanc ad omnem inſaniam pertrahunt, quaſi beſtiali clamore confundunt, inanis namque gloria deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari cum dicit. Debes maiora appetere, vt quo poteſtate volueris multos excedere, eo etiam valeas multis prodeſſe. Inuidia quoq; deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari cum dicit, in quo, illo, vel illo minor es, cur ergo eis, vel æqualis, vel ſuperior non es, quanta vales quæ illi non valent. Nonne ergo tibi, aut ſuperiores eſſe, aut æquales etiam debent. Ira etiam deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari cum dicit, quæ erga te aguntur æquanimiter ferri non poſſunt, imò hæc patienter tolerare peccatum eſt, quia, & ſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtitur contra te deinceps ſine menſura cumulantur. Triſtitia quoque deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari cum dicit, quid habes vnde gaudeas, cum tanta mala de proximis portas? Perpende cum quo mærore omnes intuendi ſint, qui in tanto contra te amaritudinis felle vertuntur. Auaritia quoque deuictum animum quaſi ex ratione ſolet exhortari, cum dicit valde ſine culpa eſt, quod quædam habenda concupiſcis, quia nō multiplicari appetis ſed egere pertimeſcis, & quod male alius retinet, ipſe melius expendis. ventris quoque ingluuies, deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cum dicit, ad eſum Deus omnia munda condidit, & qui ſatiari cibo reſpuit, quid aliud quam muneri conceßo contradicit? Luxuria quoque deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cum dicit, cur te in voluptate tua modo non dilatas cum quid te ſequatur ignoras? acceptum tempus in deſiderijs perdere non debes, quia quam citius pertranſeat neſcies, ſi enim miſceri Deus hominem in voluptate coitus noluiſſet, in ipſo humani generis exordio maſculum, & fœminam non feciſſet: Hæc eſt ducum exhortatio, quæ cum incautè ad ſecretum cordis admittitur, familiarius iniqua perſuadet, quā videlicet exercitus vlulatus ſequitur, quia infælix anima ſemel principalibus vitijs, capta, dum multiplicatis iniquitatibus in inſaniam vertitur, ferali iam immanitate vaſtatur. Sed miles Dei, quia ſolerter præuidere vitiorum certamina nititur, bellum procul odoratur quia mala præeuntia, quid menti perſuadere valeant cogitatione ſollicita reſpicit. Exhortationē ducum naris ſagacitate deprehendit: & quia longe præſciendo ſubſequentium iniquitatum confuſionem conſpicit, quaſi vlulatum exercitus odorando cognoſcit.

Sunt igitur ſeptem peccata capitalia, S.Thom. 1.2.q. 84. articul. 4. Philiarcus Manuel. Sacerdot. titul. de peccat. §. 2. Concil. etiam Nauarr. Manu. confeſſ. cap.23. nume. 3. Caniſius in Cathec. titul. de peccat. capital. de his tractat Perald. 2. par. ſummæ per totum, Magiſt. ſentent. & ibi Doctor. Com. in lib. 2. diſtinct. 42. in §. F. Viguer. titul. de lege peccati, capit. 18. verſic. 3. Tab. verſi. capitale vitium, nu. 1. Aſtenſ. lib. 2. titul. 8. art. 3. S. Anton. 1. p. tit. 7. c. 2. §. 5. & ſeq. Alex. de Ales. 2. p. q. 135. membr. 2. gloſ. c. non ſolum ver. ſeptem. 32. q. 7. Rayn. ver. peccatum, cap. 66.

DE PECCATO SVPERBIÆ, Titulus Secundus.

Definitio Superbiæ. Quæſtio Prima.

QVÆRO primo loco, quid ſit ſuperbia? Reſp. Superbia eſt inordinatus appetitus excellētiæ, ſiue intus lateat in animo, ſiue extrinſecus ſeſe prodeat. Caniſ. tit. de pecc. capit. 3. Qui refert. Chriſoſt. Homel. 43. ad popul. Antioch. Bern. de grad. humil. Proſpe. ad Demetr. Iſid. de ſummo bono lib. 2. c. 38. Roſell. vero dicit in ver. ſuperb. Quod eſt quædam extollentia, per quam quis ſe extollit ſupra id quod eſt ei præfixum à diuina regula, refert S.Thom. 2.2.q.162. hoc idem dicit ſumma Piſanella; nouiſſimè verò doctor Nauarr. ſuperbiam, ita definit in ſuo Man. confeſſ. cap. 23. nu. 5. dicens, ſuperbia eſt vitium mouens, ſiue inclinans ad appetitum inordinatum excellentiæ propriæ, quatenus eſt excellentia, & dicitur ſuperbia à ſupereundo, ſeu ſupergrediendo. Vnde Iſidor. lib. Etimol. Superbus dictus eſt, quia vult ſuper videri quàm eſt, ita Syluester. verb. ſuperbia. nu. 1. Alex. de Ales. 2. P. q. 236. Mem. 5. allegans. Aug. 24. de Ciu. Dei.

Differentia ſuperbiæ. Quæſt. II.

SEcundo principaliter quæro, quomodo differant ſuperbia, ambitio; & inanis gloria? Reſp. Quod ſuperbia appetit inordinatè excellentiam honorabilem; Ambitio verò eſt inordinatus appetitus honoris. inanis autem gloria eſt manifeſtatio excellentiæ, Silueſt. d. loco nu. 7.

Superbia an ſit peccatum. Quæſt. III.

TErtio quæro, vtrum ſuperbia ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, amp. p. vt dicatur peccatum mortale, ſecundo ampl. vt dicatur peccatum capitale, tertio ampl. vt dicatur peccatum principale, Rayn. in 2. parte ſummæ cap. 1. in princ. Quod ſit peccatum probatur Tob. ca. 4. ibi ſuperbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas. Ita S.Th. 2.2. q. 162. art. 1. quod autem ſit peccatum mortale, probatur per Gregor. libr. 34. moral. cap. 22. vbi dicit. Quod euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt. At contra humilitas electorum, ſed homines non fiunt reprobi pro peccatis venialibus, ergo ſuperbia non eſt peccatū veniale, ſed mortale, poteſt tamen eſſe peccatum veniale, propter illius imperfectionem, vt ſuot ali-

qui motus illius, dum eis ratio non conſentit, San. Thom. d. loco art. 5. ſequitur Piſanella in fine ver. ſuperbia, & dicitur imperfecta ſuperbia per Caietan. in ſumma ver. ſuperbia; quia per modum paſſionũ occurrit abſq; iniuria Dei, & proximi, quod autem ſit peccatum capitale, Rayner. d. loco probat tali ratione, illud eſt peccatum capitale, ex quo multa peccatorum genera oriuntur, Ita dicit beatus Greg. 31. moral. Radix quippe cuncti mali eſt ſuperbia, de qua ſcriptura teſtante dicitur. Initium omnis peccati, ſuperbia. Primæ autem huius ſoboles ſeptem (nimirum) principalia vitia, quæ de hac virulenta radice proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria, & no. Quod ex ſuperbia, omnia peccata oriri poſſunt, duplici ratione, ſcilicet ordinando, & contemnendo. Primo modo, ordinando omnia peccata ad finem ſuperbiæ. Secundo modo, cõtemnendo diuinam legem, per quam homo prohibetur à peccando, in peccata omnia ruit. Ita Rayn. d. loco, & ſecundum prædicta, ſuperbia dupliciter conſiderari poteſt, vno modo ſecundum ſe, prout, ſcilicet eſt quoddã ſpeciale peccatum, alio modo, ſecundum quod habet quandam influentiam in omnia peccata: capitalia autem vitia ponuntur quędam ſpecialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur, & ideò quidam conſiderantes ſuperbiam, ſecundum quod eſt quoddam ſpeciale peccatum, connumerauerunt eam alijs vitijs capitalibus, quod ſi cõſideretur vniuerſalis eius influentia, quam habet in omnia vitia, non connumeratur inter vitia capitalia; ſed ponitur regina omnium peccatorum, S. Thom. d. loco artic. 8. & ſecundum hoc dicitur vitiũ principale, vnde eccleſiaſtes 10. Initium omnis peccati, ſuperbia. Secundum, quod dicitur grauiſſimum peccatum, Sanctus Thom. d. loco artic. 6. ex mente gloſ. Pſalm. 118. ver. Superbi iniquè agebant vſquequaque, & Aug. ſuper dictum Pſalm. Et emundabor à delicto maximo, dicit delictum maximum eſt, delictum ſuperbiæ, quod eſt primum recedentibus à Deo, & vltimum redeuntibus ad Deum, ſed quomodo ſuperbia eſt radix omnium malorum? cum Apoſt. dicat, quòd cupiditas eſt radix omnium malorum? Reſp. Vtrumq; rectè dictum eſſe, ſi genera peccatorum ſingulorum, non ſingula generum, vtraque locutione includi intelligantur, nullum quippe genus peccati eſt, quod interdum ex ſuperbia non proueniat, nullum etiam, quod ex cupiditate aliquando non deſcendat. Sunt enim nonnulli hominum, qui ex cupiditate fiunt ſuperbi, & aliqui ex ſuperbia fiunt cupidi, eſt enim vt ait Auguſtinus, homo qui non eſſet amator pecuniæ, niſi per hoc putaret ſe excellentiorem eſſe: Ideoque vt excellat diuitias cupit, tali homini ex ſuperbia oboritur cupiditas, & eſt aliquis, qui non amaret excellere, niſi putaret per hoc diuitias maiores habere: Ideo ergo excellere laborat; quia diuitias habere amat, hinc naſcitur ſuperbia, ideſt amor excellentiæ ex cupiditate: patet ergo, quòd ex ſuperbia aliquando cupiditas, & ex cupiditate aliquando ſuperbia oritur, & ideò de vtraque rectè dicitur, quod ſit radix omnium malorum. Ita Magiſt. ſenten. lib. 2. diſtinct. 42. in fine, ſeu dicas ex mente Rayner. d. loco, quod radix omnium peccatorum eſt cupiditas, hoc intelligitur ex parte cõuerſionis, eò quod conuerſio inordinata ad commutabile bonum, eſt peccatorum omnium cauſa; ſed ſuperbia eſt cauſa omnium peccatorum ex parte auerſionis à Deo; prius tamen eſt auerſio ab incommutabili bono, quam conuerſio ad commutabile bonum, ideò ſuperbia dici poteſt prior cupiditate, & cauſa ipſius, ita S. Anton. in 2. parte ſummæ tit. 3. c. 1. de ſuperbia. Tabiena ver. ſuperbia nu. 3. & ſeq. conc. Alex. de Ales. 2. P. q. 136. Memb. 1. & ſeq.

De ſpeciebus ſuperbiæ, & gradibus eius. Quæſt. IIII.

QVatro quæro, quot dicãtur ſpecies ſuperbiæ? Reſp. Ex mente doct. omnium, quatuor, eſſe ſpecies ſuperbiæ, quarum prima dicitur cum bonum quod habet, quis ſibi tribuit. Secunda, cum credit à Deo eſſe datum, ſed tamen pro ſuis meritis, Tertia, cum ſe iactat habere, quod non habet. quarta, cum cæteris deſpectis ſingulariter vult videri, Magiſt. ſenten. in 2. diſtin. 42 verſ. ex ſuperbia Gulielm. parte 2. de virtu, titul. de diuiſione ſuperbiæ c. 1. Caiet. ver. ſuperbia, ver. ſpargitur Armilla d. loco nu. 2. Rayn. 2. p. tit. de ſuperbia. ca. 5. S. Th. 2. 2. q. 162. art. 4. Qui refert, Greg. lib. 23. moral. ca. 23. S. Ant. 2. p. ſummæ, tit. c. cap. 2. Sylu. ver. ſuperbia, nu. 5. Tabien. d. loco num. 5. Roſella nu. 2. Nauarr. in ſuo Manuali confeſſorum, cap. 23. tit. de ſuperbia nu. 7. quæ omnes ſpecies, declarabuntur, vt infra conc. Alex. de Ales. 2. part. q. 136. membr. 10. Item quæro, quot ſint gradus ſuperbiæ? Reſpon. Duodecim, videlicet curioſitas mentis, leuitas, inepta lætitia, iactantia, ſingularitas, arrogantia, pręſumptio, defenſio peccatorum, ſimulata confeſſio, rebellio, libertas, peccandi conſuetudo, S. Thom. 2. 2. q. 162. in Reſpon. ad 4. vbi citat diuum Bernardum in tract. de duodecim. grad. humil. & iſti duodecim gradus ſuperbiæ, ſumuntur per oppoſitum ad duodecim gradus humilitatis; nam primus gradus humilitatis eſt, corde, & corpore ſemper humilitatem oſtendere defixis in terram aſpectibus, cui opponitur curioſitas, per quam aliquis curioſè vbique, & inordinatè circumſpicit. Secundus gradus humilitatis eſt, vt pauca verba, & rationabilia loquatur aliquis, non clamoſa voce, contra quem opponitur leuitas mentis, per quam, ſcilicet homo ſuperbè ſe habet in verbo. Tertius gradus eſt humilitatis, vt non ſit facilis, & promptus in riſu, cui opponitur inepta lætitia. Quartus gradus humilitatis eſt, taciturnitas, vſque ad interrogationem, cui opponitur iactantia. Quintus gradus humilitatis eſt, quod communis regula Monaſterij habet, cui opponitur ſingularitas, per quam ſcilicet aliquis ſanctior vult apparere. Sextus gradus humilitatis eſt, credere, & pronũtiare ſe omnibus viliorem eſſe, cui opponitur arrogantia, per quam ſcilicet homo ſe alijs præfert, Septimus gradus humilitatis eſt, ad omnia inutilem, & indignum ſe confiteri, & credere; cui opponitur præſumptio, per quam aliquis

quis reputat ſe ſufficientem ad maiora. Octauus gradus humilitatis, eſt confeſſio peccatorum, cui opponitur defenſio eorundem. Nonus gradus humilitatis eſt, in duris, & aſperis patientiam amplecti, cui opponitur ſimulata confeſſio, per quã ſcilicet aliquis non vult ſubire pœnam pro peccatis, quæ ſimulatè confitetur. Decimus gradus humilitatis eſt obedientia; cui opponitur rebellio. Vndecimus gradus humilitatis eſt, vt homo non delectetur facere propriam voluntatem, cui opponitur libertas, per quam ſcilicet homo delectatur liberè facere, quod vult. Vltimus gradus humilitatis eſt, timor Dei, cui opponitur peccandi conſuetudo, quæ implicat Dei contemptum; hæc Sanctus Thom. dicto loco concordat Gulielmus Perald. 2. par. ſummæ virtu. titu. de ſuperbia, cap. 36. Rayn. in ſumm. p. p. 1. titu. de ſuperbia, c. 7. S. Antonin. 2. p. ſummæ tit. 3. c. 3. de gradibus ſuperbiæ, Sylu. verb. ſuperbia nu. 6. Alex. de Alrs. 2. p. q. 136. membr. 12. de ſingulis igitur modo videamus.

De Curioſitate. Quæſt. V.

QVinto quæro, vtrum curioſitas ſit peccatum? Reſpond. Quod ſic, curioſi enim eſſe prohibemur, quod magnæ temperantiæ munus eſt. Auguſt. lib. de moribus eccleſiaſt. c. 11. in princip. volum. 1. Quem refert Sanctus Thom. ſecunda 2. q. 166. artic. 2. Quod vitium verſatur tam circa cognitionem intellectiuam, ſecundum Hieronymum in 4. ad Epheſ. vol. 9. dicens, nonne vobis videtur in vanitate ſenſus, & obſcuritate mentis ingredi? qui diebus, ac noctibus in dialectica arte torquetur? quem refert Sanctus Thom. ſecunda 2. q. 167. dict. artic. 1. Quod intelligitur magis, quãdo poſtpoſitis diuinis, & ſanctorum eloquijs, ſcripturas Philoſophorum, & Poetarum, ratione vanitatis, vel delectationis intenditur, c. ſacerdotes, 37. diſtinct. Roſell. verſi. ſuperbia nu. 13. Quam circa cognitionem ſenſitiuam; vnde Auguſt. in lib. de vera religione, c. 38. circa med. volum. 1. dicit, quod concupiſcentia oculorum reddit homines curioſos, & concupiſcentia oculorum, vt inquit Beda ſuper 1. Iohann. eſt non ſolum in diſcendis Magicis artibus; ſed etiam in contemplandis ſpectaculis, quos refert Sanct. Thom. d. loco art. 2. conc. Roſella ver. curioſitas, Sanctus Antonin. 2. p. tit. 3. c. 3. §. 4. Caie. ver. curioſitas dicit, quod cum quis immoderatum ponit appetitum cognoſcendi, ſiue per intellectũ, ſiue per ſenſum, peccatum eſt, quia pluſquam recta ratio dictat, appetitum cognoſcendi protrahit: non tamen eſt peccatum mortale, ſi nuda ſit, hoc eſt niſi ex adiuncto fiat mortalis, vt ſi curioſitas in tantum exhorbitet, vt Dæmonibus, vti velit magiſtris, tunc bene erit mortale, ex cuius dicto colligitur, quod curioſitas eſt vitium circa inordinatum appetitum cognitionis, ita Piſanella ver. curioſitas in princ. S. Thom. 2. 2. q. 167. S. Antonin. 2. p. tit. 7. c. 7. §. 2. & ſemper eſt peccatum ſaltem veniale, cap. nonne, 37. diſt. Nauarr. in Man. conf. c. 23. nu. 24. & not. Quod ſeptem modis poteſt eſſe curioſitas peccatum mortale. Primo ratione finis, puta, quia eſt propter aliquod mortale. Secundo, ratione illorũ, à quibus vult accipere cognitionem; puta a Dæmonibus. Tertio, ratione ipſorũ quæ cognoſcere quærit, puta, quia prohibita ſunt, vt audire velle peccata, quæ quis dicit in confeſſione. Quarto, ratione ipſorum, quæ omittuntur propter curioſitatem, puta cum amittit neceſſaria ad ſalutem, vel ad ſui officium, vt intendat alijs. c. nonne, cap. vino, 37. diſt. Quinto, ratione illius, ad quod talis cognitio inducit, vt puta ſi ad errorem contra fidem, vel ad aliud peccatum mortale. Sexto, ratione modi, vt cũ quis propter talia ſcienda, vel videnda, facit prohibita; puta ſuperſtitioſa, vel dimittit audire diuina, ad quæ tenetur, vt videat ſpectacula prohibita. Septimo ratione ſcãdali, quod inde parat proximo, quia inducitur ad mortale, puta ad detrahendum, ita Silu. ver. curioſitas, nu. 4. & Tab. d. loco eo nu. S. Anton. 2. p. ſummæ tit. 3. c. 7. §. 3. & ſeq. Armilla ver. curioſitas, & Ang. d. loco ver. curioſitas, nu. 1. & ſeq. ad curioſitatem quoque ſpectat literas alienas ſigillatas aperire inuito Domino. Quod quidem peccatum eſt iniuſtitiæ & curioſitatis, primo, quia ſit iniuria cuſtodienti literas, ſecundo, quia non decet ſcire ſecreta aliena, & eſt mortale, iſte actus ſi formaliter fiat, Caiet. ver. litteras.

De leuitate mentis. Quæſt. VI.

SExto quæro, vtrum leuitas mentis ſit peccatum? Reſpond. Quod ſic, quia procedit ex nimia ſui æſtimatione, quaſi ipſe ſciat omnia, alij verò nihil intelligant, & eſt ad iudicandum facta aliorum, ad loquendum, ad proferendum ſententias, ad ordinandum noua, ad docendum alios, et ſi contradicitur contentiones multiplicat. vt Cayphas, qui dixit in conſilio, vos neſcitis quicquam, nec cogitatis, expedit vobis, vt vnus moriatur pro populo, ita Sanct. Antonin. ſecunda parte 4. ſummæ, titul. 3. c. 3. §. 5. per totum.

De inepta lætitia. Quæſt. VII.

SEptimo quæro, vtrum lætitia inepta ſit peccatum? Reſpond. Quod ſic, videns enim ſuperbus ſe proſperari in temporalibus, ab hominibus laudari, honoribus exaltari, & dignitatib. ſublimari, & quos vult deprimi, inde mundaniter hilareſcit. hoc habens pro magna fœlicitate, & induſtria ſua, etiam de apertis malis exultans, ſecundum illud Prouerb. 2. lætantur cum malefecerint, & exaltant in rebus peſſimis, deridentes, & ſubſannantes vel contemnentes pauperes, & miſeros, ſicut Epulo diues in Inferno ſepultus, quia in conuiuijs gaudẽs mendicum Lazarum contempſit, Luc. cap. 16. procurant aliquãdo tales tripudia, choreas, haſtiludia, laudos, & alia vana ad augendum ſuam ineptam lætitiam, ſed ait Iob. cap. 21. Tenent timpanam, lyram, & gaudent ad ſonitum buccinæ, & in puncto ad inferna deſcendunt, ita tenet Sanct. Anton. dicto loco. §. 6.

De iactantia. Quaſt. VIII.

OCtauo quæro, vtrum iactantia ſit peccatum? Reſpond. pro ſolutione huius quæſtionis, quod iactantia eſt vitium, quo quis ſe verbis extollit, ſuper illud, quod eſt, vel qd homines opinantur de eo S.Th.2.2.q.112.art.1. & ſeq. virtuti veritatis opponitur ſecundum ſpeciem actus, quia in ea communiter reperitur falſitas, ſed ſecundum cauſam ſuam, ex qua, etſi non ſemper, tamen (vt frequentius accidit) contrariatur humilitati; vnde eccleſiaſt.6. non te extollas in cognitione animæ tuæ; vbi gloſ. dicit, iactantiam, & ſuperbiam prohibet, & Pſalm. 11. dicit, diſperdet Dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam, qui dixerunt, linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt, ex quo S.Anton.2. parte ſummæ tit.4.capit.4.not. triplicem eſſe iactantiam, vnā ſcilicet propter iocoſitatem, alteram propter vanitatem: tertiam propter falſitatem. Primo, cum aliquis dicit de ſe, aliquos defectus, quos in ſe eſſe non cognoſcit, & hoc facit, vt inde reputetur humilis, & ſic laudetur, vel portat veſtes multum abiectas, vel faciem pallidam quærit ea intentione, vt reputetur mortificatus, & contemptor mundi. Secundo, quando aliquis dicit de ſe laudabilia ex quadam loquacitate, vel leuitate mentis, ſine aliqua neceſſitate, vel vtiliate, quod fieri non debet, iuxta illud Prouerb. 27. laudet te alienus, & non os tuum. Poteſt tamen quis laudare ſeipſum duplici de cauſa. Primo, iuxta ſui vtilitatem, cū. ſ. quis ex multis tribulationibus circumdatus, prout erat Iob, capit.2. Secundo modo proximi charitate, vt cum quis habet alijs prædicare aliqua, laudat ſe, vt audientes, alij imitentur, & doctrina eius efficacius recipiatur, vt Paul. 4. ad Corinh. vltima iactantia eſt propter falſitatem, vt cum aliquis laudat ſe de eo, quod non eſt in ſe, & hæc contrariatur veritati, & eſt mortale, triplici modo. Primo ex ſe, in quantum contrariatur veritati, vt cum iactat de eo, quod eſt contra gloriam Dei, aut cum iniuria, ſeu contumelia proximi: vt in Ezech.28. Eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti, Deus ego ſum, & Phariſeus qui iactabat ſe non eſſe, ſicut alij homines, addens contumeliam publicani Luc.c.18. Similiter cum quis ſe iactat de aliquo crimine, ſiue verum dicendo, ſiue falſum, non excuſatur a mortali propter approbationem mali, & ſcandalum proximi: exiſtmat enim inde ille haberi pro ſtrenuo, iuxta illud Eſay. 3. Peccatum ſuum quaſi ſodoma prædicauerunt, nec abſconderunt. Secundo modo eſt mortale ex fine, cum ſcilicet quis iactat ſe, vt inde poſſit decipere proximum, & notabiliter lædere ſpiritualiter, & temporaliter. Tertio eſt mortale, reſpectu cauſæ, a qua procedit, vel ad quam dirigitur, vt ſuperbia, quæ ſuperbia ſi mortale erit, & ipſa iactantia erit mortale; vnde ille qui non ſe abſtinet à pompis huius mundi; ſed illis aſſidue vltra gradum ſui ſtatus incumbit, peccat mortaliter, S. Antonin.d. loco. §. 5.& ſeq.& tit.3.cap.3. §.7, Caiet. vero dicit iactantiam habere ſex capita, quæ reducūtur ad ipſa hęc iam dicta, colliguntur etiam ex S. Th. 2. 2. q.112. art.1.& ſeq. Quando igitur iactantia eſt notabiliter pernicioſa proximo ex intentione, aut ad aliquid contra Deum, vel proximum, mortalis eſt, alias venialis, quæ licet propriè in dictis conſtet, tamen quandoque in factis inuenitur, quando ſcilicet factis vim verborum habeat. Armilla ver. Iactantia, nu.2. Sylu.d.loco Ale.de Ales.2.p.tit. de iactantia, Nauarr. Manual. confeſſ.c.23.nu.16. Ang.verſi. iactantia, nu.1.& ſeq.

De ſingularitate. Quaſt. IX.

NOno quæro, vtrum ſingularitas ſit peccatū? Reſpon. Quod ſic, ſi ex illa ſingularitate cauſetur damnum proximo, vel quid aliud contra honorem Dei, vt ſupra dictum eſt, & ſingularitas dicitur, cum quis aliquid agit vltra communia, & cōſueta, vt præ cæteris reputetur, & honoretur, in ſtatu verò ſpirituali, recedere à communibus obſeruantijs ſine cauſa vrgenti, ſeu ſpeciali reuelatione, valde periculoſum eſt, vnde Thomas non vidit Chriſtum cum cæteris, quia non erat cum eis, quādo venit Ieſus, non tamen pertinet ad ſingularitatem, ſi declinantibus alijs à mandatis, ſolus velit ea ſeruare, vt legitur de Thobia; qui cum omnes ex filijs irent ad adorandum idola, ipſe ſolus ibat in Hieruſalem ad templū, ad adorandum. 3.Reg.c.12. ita S. Anton. 2. part. ſummæ tit. capit.3.§.8. Guhelmus Perard. ſumma parte.2. capit. 3. ver. quintus gradus.

De arrogantia. Quaſt. X.

DEcimo quæro, utrum arrogantia ſit peccatū? Reſpon. Quod cum arrogantia ſit ſpecies ſuperbiæ, per quam aliquis ſupra ſeipſum extollitur, S.Thom.2.2.q.112, art. 1. in Reſp. ad ſecundum, peccatum eſt, quia contra rectam rationem eſt; ſed mortale non eſt; niſi vel id, quod ſibi uſurpat, ſit contra diuinam reuerentiam, ut Rex Thiri, Deus ego ſum, aut contra proximum, uel ex parte finis in huiuſmodi elatione cōſtituti, eſt tamen uenialis arrogantia, dum abſque præiudicio proximi æſtimat quis ſe plus ſcientiæ, aut bonitatis, aut authoritatis habere, quàm habeat, ita Caietan, uer. arrogantiā, quem ſequitur Armilla, d, loco nu.1.& ſeq, Tab. uer. arrogans nume. 1. Sylu. uer. ſuperbia nu. 6. uer. Sextus. Arch. Flor. in part. ſummæ, tit.3, cap. tertio.§.9. uerſ. Sextus gradus, Gulielm. in ſecunda parte ſummæ uirtu. titul. de ſuperbia. uerſ. Sextus gradus.

De præſumptione. Quaſt. XI.

VNdecimo quæro, utrum præſumptio ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, Eccl.37. O præſumptio nequiſſima, unde creata es? Vbi reſpondit gloſa de mala ſcilicet uoluntate creaturæ, ſed omne, q̄ procedit ex radice malæ uoluntatis, eſt peccatum; ergo præſumptio eſt peccatum, S. Thom. 2.2.q.

130.

130. art. 1. eſt enim præſumptio, quod aliquis aſſumat ad agendum ea, quæ præferuntur ſuæ virtuti, Caietan. verſi. præſumptio, Armilla d. loco nu. 2. & differt ab ambitione, quia præſumptio eſt uitium inclinans ad appetitum inordinatum eorum, quæ vires vel merita excedunt, ambitio verò vitium inclinans ad inordinatum honoris appetitum, Nauarr. in capit. 23. Manual. de vitijs capitalibus nu. 12. Poteſt autem peccatum præſumptionis eſſe veniale, quando præſumptio nulli eſt perniciosa, vel iniurioſa, mortale verò quando eſt iniurioſa alteri, & damnoſa. Caieta. d. loco in fine, quod poteſt contingere tribus modis. Primò quando quis exercet aliquam artem, quam ignorat, vt puta medicinam, aduocationem, & prædicationem. culpa enim eſt ſe immiſcere in rebus ad ſuum officium non pertinentibus, Tabien. in ver. præſumptio nume. 3. l. culpa de regulis iuris ca. non eſt, 1. q. 1. S. Anton. 2. parte, ſummæ tit. 3. cap. 6. §. quinto, verſ. ad magnam. Secundo modo, quando quis exercet actum ordinis, vel iuriſdictionis, quam non habet, vt ſi Diaconus vellet miſſam celebrare, & iudex ſæcularis clericos iudicare. Caie. d. loco ver. quandoque. S. Antonin. d. loco ver. Tertio præſumit, S. Th. in 2. 2. q. 60. art. 6. Naua. d. loco numer. 14. Angel. ver. præſumptio, verſic. item cum quis. Tertio modo conſiſtit in habitu virtutum, ſeu diſpoſitionibus earum, vt ſi incipiens voluerit facere opus perfectorum, non domitis adhuc paſſionibus, Caietan. dicto loco, ver. quandoque, vt ſi quis exponeret ſe ad conuerſandum cum mulieribus, qui amat enim periculum, incidit in illud, eccleſ. 3. S. Antonin. 2. parte tit. 3. capi. 6. ver. & vbi quis ita: de quatuor ſpeciebus præſumption. vide Gulielmum volum. 2. tit. de ſuperbia verb. ſequitur, & hæc præſumptio opponitur magnanimitati S. Th. 2. 2. q. 130. artic. 2. Alia eſt præſumptio, quæ eſt peccatum in Spiritumſanctum, quæ opponitur virtuti ſpei, Riccard. 4. diſtinct. 16. q. 6. arti. 1. qua quis talem ſe exiſtimat, quod Deus, etiam peccantem non excludat à ſua gratia, vel non puniat, & ſic paruipendit diuinam iuſtitiam, Ang. verb. præſumptio in fine, Caiet. d. loco ver. 2. Nauar. in Manual. confeſſ. c. 23. nu. 14. ex quibus apparet, quod duplex eſt præſumptio, vna quæ innititur propriæ virtuti, attentans ſcilicet aliquid, vt ſibi poſſibile, quod propriam virtutem excedit, quæ ex inani gloria procedit, alia, quæ innititur inordinatè diuinæ miſericordiæ, vel potentiæ, per quam ſperat ſe obtinere gloriam ſine meritis, vel veniam ſine pœnitentia, & talis præſumptio videtur oriri directè ex ſuperbia, ac ſi ipſe tanti ſe æſtimet, quod etiam eum peccantem Deus non puniat, vel à gloria nõ excludat, S. Tho. 2. 2. q. 21. art. 4. Caniſius in tit. de pecc. in Spiritumſanctum c. 3. Armilla, verſ. præſumptio nu. 2. Mag. ſenten. & ibi Doct. lib. 2. diſt. 43. in principio Tab. ver. præſumptio nu. 3.

De defenſione peccatorum. Quæſt. XII.

DVodecimo quæro vtrum defenſio peccatorũ ſit peccatũ? Reſp. Quod ſic, quia opponitur cõfeſſioni peccatorũ, quæ eſt octauus gradus humilitatis, S. Th. 2. 2. q. 162. art. 4. in Reſp. ad Quartum ver. octauus gradus, Sylu. ver. ſuperbia nu. 6. ver. octauus, S. Anton. 2. p. ſummæ tit. 3. c. 3. §. 11. ver. octauus. Defenſio aũt, ſeu excuſatio peccatorũ fit multis modis, aut. n. dicit, qui ſe excuſat, aut nõ feci, aut feci quidẽ, ſed benè feci, aut ſi malè, nõ multũ, aut ſi multũ, nõ mala intẽtione, ſi autẽ, & de illa cõuincitur, aliena ſe nititur excuſare ſuaſione, ſed quia aperta defendit, quomodo occulta humiliter reuelabit? Gulielmus parte ſecunda ſumm. vir. titu. de Superbia, cap. 35. ver. octauus, & dicam inferius, cum de pertinacia loquar, ex quo ſequitur, quod excuſatio peccati, ſit maximum vitium gloſ. ſuper Pſal. 47. ibi nolite extollere in altum cornu veſtrum, ibi dicit gloſ. maximum eſt vitium excuſationis peccati, S. Thom. 2. 2. q. 13. in Reſp. ad tertium, ibi excuſatio peccati, eſt quædam circumſtantia aggrauãs omne peccatorum, & dicitur maximũ, quia quodlibet maius facit Armil. ver. excuſatio, nu. 1. Tab. ver. excuſatio, nu. 3. Excuſatur aliquandò quis tamen à peccato ex decem cauſis. Primo, quando alienatione mentis aliquid agitur. ſecundo, quando coactè: tertio, ex ignorantia, ſeu errore: quarto, excuſat conſuetudo; quinto neceſſitas: ſexto pietas: ſeptimo iocus, ſeu ludus licitus: octauo diligentia adhibita: nono mens non deliberata: decimo obedientia ſuperioris, Ang. ver. excuſatur per totum.

De ſimulata confeſſione. Quæſt. XIII.

DEcimotertio quæro, vtrum ſimulata cõfeſſio ſit peccatum? Reſpond. Quod ſic, quia eſt contra nonum gradum humilitatis, qui eſt, in duris, & aſperis, patientiam amplecti, cui opponitur ſimulata confeſſio, per quam ſcilicet aliquis non vult ſubire pœnam pro peccatis, quæ ſimulatè confitetur. S. Thom. 2. 2. q. 162. art. 4. in Reſpond. ad Quartum ver. Nonus gradus, & eſt mortale ſi ſit in ſacramento pœnitentiæ, quoad mortalia, ſimiliter in iudicio, quoad iuridice interrogata, Sylu. verb. ſuperbia numer. 6. ver. nonus, Vaſa enim figuli probat fornax, & tribulatio verè pœnitentes diſcernit, qui veraciter pœnitet laborem pœnitentiæ non abhorret, Gulielm. ſumma virtu. par. 2. titul. 1. c. 5. ver. Nonus gradus, S. Anton. 2. parte tit. 3. cap. 3. §. 12. Simulatio eſt peccatum veniale, ſi ſit iocoſa, vel officioſa, mortale autem ſi perniciosa, Caietan. ver. Simulatio. Armilla dicto loco, numero 1. ubi dicit, quod ſimulare ad occultandum peccatum proprium, quando illud confiteri non eſt neceſſe, peccatum non eſt, ſed laudabile eſt, ne alij ſcandalizentur, Armilla. uer. fictio 5. 3. & no. quod ſimulatio propriè eſt mendacium quoddam, in exteriorum ſignis factorum conſiſtens, nec refert vtrum mentiatur verbo, uel facto, unde cum omne mendacium ſit peccatum, conſequens eſt, quod omnis ſimulatio ſit peccatum. S. Tho. 2. 2. q. 111. art. 1. in corpore, & dicetur inferius cum de Hypocriſi tractabitur. Not. Aug. in ſumma ver. ſimulatio, allegans Bonauen. in 3. diſt. 38. quæ. 2. Alex. de

Ales.

Ales.2.2.tit.de hypochr.q.53.argu.6. glo. cap.officij 24.q.2.Syl.ver.ſimulatio num.2. Tab. d.loco nu.1. S.Anton.2.p.tit.10.c.1. ver. non ſolum (ibi non ſolum in falſis verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt) Nauarr. in ſuo Man. confeſſ.c.18.nu.8.

De rebellione, & inobedientia. Quæſtio. XIIII.

DEcimoquarto quæro, vtrũ rebellio ſit peccatũ? Reſp. Quod ſic, quia opponitur decimo gradui humilitatis, quę eſt obedientia S.Thom.2.2.q.162. art.4. in reſp. ad quartum Gulielm. P. 2. c.55.ver.12.& eſt mortale ratione contemptus, vel præcepti, Syl.ver. ſuperbia nu.6.ver.10.S.Ant.2. p.tit.3.§.13.ver.10. inobedientia enim peccatũ eſt mortale, Pau.1.ad Rom.& 3.ad Timoth. refert.S. Thom.2.2.q.105.art.1. Ratio eſt, quia peccatum mortale contrariatur charitati, per quam eſt ſpiritualis vita, charitate autem diligitur Deus,& proximus, exigit autem charitas, vt mandatis Dei, & proximi ſuperioris obediatur, ne ſubtrahatur eis obedientia, quæ præcepto diuino debetur, idem S. Thom.d.loco, poteſt tamen eſſe veniale reſpectu materiæ, Caiet.in verſ.inobedientia, vt pro re minima, vel ex imperfectione actus. Armilla ver. inobedientiã, nu.1. Sylu. d. loco nu.1.& ſeq.idem Ang.d.loco, Tab.ver.obedientia, nu. 20.in hoc tamen differt, quia Deo in omnibus obediẽdum eſt, Catech. ſuper. ver. fiat voluntas tua, iuxta Exod. 24. omnia quæcunque locutus eſt dominus fecimus, & erimus obediẽtes; verum quia oportet magis obedire Deo, quam hominibus, act. Apoſt. 5. ſi præceptum ſuperioris erit contra præceptum Dei, in his obedientiam præſtare non debemus, S. Thom.2.2.queſt.104. art.4. & art.5.In reliquis autem ſecus, quia dictum eſt obedite prępoſitis veſtris,& ſubiacete eis.Paul.vlt.ad Hebręos, S.Th.d. loco art.1.conc.Caietan.ver.obedientia, Cant. tit. de conc.1. euang. c.5.S.Ant.2.par.tit.4.c.2.per totum Nauarr.in Man.confeſſ.ca.23.nu.55.& ſequ. Sylu.verb. obedientia nu.1.& ſeq. Ang.d.loco dicit triplicem eſſe ſuperioritatem, eccleſiæ, ſcilicet, principatus atque familię, Armill.d.loco nu.2.Gulielmus ſum.virt.& vit.par.2.c.38.

De libertate peccandi. Quæſt. XV.

DEcimoquinto quæro, vtrũ libertas peccandi ſit peccatum? Ad hoc reſp. ſicuti dictum eſt de inobedientia, Sylu.ver.ſuperbia nu.6.Gulielm. ſum.uir.& uit.p.2.c.35.uer.11.S. Tho.2.2.q.162. art.4.in reſp.ad quartum, opponitur enim undecimo gradui humilitatis, ut homo non delectetur facere propriam uoluntatem; cui opponitur libertas, per quam ſcilicet homo delectatur liberè facere, quod uult, & ut inquit, S. Antonin. 2.p.ſummæ tit.3.c.3.§.14.quod talis uult eſſe ſimilis Deo, ut ſcilicet ei libeat facere, quod uult.

De conſuetudine peccandi. Quæſt. XVI.

DEcimoſexto quæro, vtrum conſuetudo peccandi ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, quia opponitur vltimo gradui humilitatis, qui dicitur timor Dei; peccandi enim conſuetudo implicat Dei contemptum, S. Thom.2 2.q.162.art.4.in reſpond.ad quartum,& in tantũ labitur, vt dicat inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus, Gulielm.part.2. ſum.vir.c. 35.in fine; vndè Sylu. verb. ſuperbia nu. 6. dicit. Quod conſuetudo peccandi implicat Dei contemptum negatiuum, & eſt conſuetudo peccandi, valde periculoſum, quia conſuetudo eſt altera natura, inducens habitum, qui eſt diſpoſitio de difficili mobilis à ſubiecto,& magis peccat peccans ex habitu, quam aliter, S.Antonin.2.p.tit.3.c. 3.§.15.ver. 12. in his autem duodecim gradibus tanguntur non ſolum ſuperbiæ ſpecies, ſed etiam quædam antecedentia,& conſequentia, S.Thom. d.q.162.art.4. in fine reſpon. ad quartum quę dicentur inferius modo.

De inani gloria. Quæſt. XVII.

DEcimoſeptimo, Quia primogenita ſuperbię filia eſt, vana gloria, vtrũ ſit peccatũ? Reſp. Quod ſic.S.Ant. 2.par.tit.4.c. 1. ſi tamen non repugnet charitati, neque quantum ad id, de quo eſt gloria, neq; quantũ ad intentionem gloriam quęrẽtis, non eſt peccatum mortale, ſed veniale, S.Th.2. 2.q.132.art.3. Ampl.vt nedum dicatur vtrũ mortale, ſed etiã eſt capitale, quia ex inani gloria multæ oriuntur filię, vt apparebit ex infra dicẽdis, idẽ S.Thom.d.loco art.4. & ſeq.& quamuis ſuæ genitrici peſſima aſſimiletur, differt tamen ab ea, nam ſuperbia inordinatè excellentia appetit, inanis gloria verò manifeſtationem ipſius excellentiæ apud alios, S.Anton.2.p.ſumm.tit.4.c.1.in princ.de hoc Gulielm.p.2.c.39.per totum Nauar.in Man.confeſ. c.23.nu.11.& de re non dicitur eſſe peccatum mortale, niſi quatenus contrariatur charitati proximi. Ang.in ſumma ver.vana gloria, Sylu.ver.vana gloria.nu.1.Tab.ver.vana gloria, num.3.ad hęc adde, quæ ſupra dixi de ſuperbia.

De ambitione. Quæſt. XVIII.

DEcimooctauo quæro, vtrũ ambitio ſit peccatum? Reſpon. Quod ſic, quia importat diſordinatum appetitum honoris, S. Th.2.2.q.131. art.1.Paul.1.ad Corint. ca. 13.ibi charitas non eſt ambitioſa, nihil autem repugnat charitati, niſi peccatũ, ergo ambitio eſt peccatũ, S.Th.d.loco vbi dicit tripliciter appetitum honoris contingere eſſe inordinatum, vno modo per hoc, quod aliquis appetit teſtimonium de excellentia, quam non habet,.quod eſt appetere honorem ſuper ſuam proportionem. Alio modo per hoc, quod honorẽ ſibi cupit nõ referendo in deum. Tertio per hoc, ꝙ appetitus eius in ipſo honore quieſcit, nõ referens honorẽ ad vtilitatem aliorum; ambitio autẽ (vt dictũ

eſt) impottat inordinatũ appetitum honoris, vnde manifeſtũ eſt, quod ambitio ſemper eſt peccatum, & eſt quãdoq; mortale, quandoq; veniale, mortale ex fine, vt quãdo ibi ponitur finis, quod eſt quãdo quis eſt paratus facere aliquod peccatum mortale, propter cõſequendum talem honorem. Secundo, ex materia, circa quam ambitioſus quærit honorem, vt reputari, vt Deus, vel de aliquo crimine honorari, in reliquis autem communiter eſt veniale, ſi quis autẽ appetat honorari de virtute, quam habet in ordine ad Deum, ad vtilitatem proximi, ambitioſus non eſt, ſed magnanimus, quia appetitus eius ordinatus eſt, Armill. ver ambitio, S. Ant. 2.p.tit.3.c.5. per totum, Caiet. verb. Ambitio, Nauarr. in Man. confeſſ. c.23. nu. 11. & ſeq. Ang. ver. Ambitio num. 1. Syluеſtrina. ver. ſuperbia num. 7. Tab. nu. 3. & ſeq.

De pertinacia. *Quæſt.* XIX.

DEcimnnono quęro, vtrũ Pertinacia ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, quia eſt vnũ ex ſeptem vitijs, quæ ex ſe tẽdunt in manifeſtationem glorię inordinatæ, nam iactantia inclinat ad declarãdam inordinatè propriam excellentiam, inuentio nouitatum ad oſtẽdendam eandem inordinatè ueris factis laude uana dignis. Hypocriſis ad idem falſis factis inclinat. Pertinacia ad inordinate oſtendendũ iudiciũ inclinans. Diſcordia ad inordinatè oſtẽdendum noſtram uoluntatem, uoluntati alterius præſtare. Contentio, ad inordinatè altercandum. Inobedientia, ad inordinatè tenuendum iuſſa, ſaltem quatenus iubentur, Nauarr. Man. confeſſ. c. 23. nu. 11 & qui pertinaciter contra ueritatem opinionem ſuam firmat dicitur hæreticus, opus in dic. in quis uer. hæret. nu. 18. Pertinax enim dicitur eo, quod in propoſito ſuo ad uictoriam perſeuerat pluſquam oportet, S. Thom. 2.2.q.138.art. 2. Vnde Iſid. lib. 10. c. 15. Etymolog. dicit, pertinax dicitur aliquis, qui eſt impudenter tenax, quaſi omnia tenens, S. Anto. 2. parte ſummę, tit. 4. cap. 6. in principio, eſt autem peccatum, ut potè à recta ratione diſſonans; iudicatur autem mortale, uel ueniale, ſecundũ ſubiectã materiã, nã ſi eſt pertinax circa plantandam arborem, ſeu faciendum ædificium, uel quid ſimile nemini damnoſum, non eſt mortale, ſi uerò circa aliqđ perniciosum, ut ſunt ea, quæ uerſantur circa fidẽ, mortale erit, ut dicam inferius de hęreſ. Caie. uer. pertinax. Armill. d. loco numer. 1. Ang. uer. pertinax Syl. d. loco Tab. d. loco. numer. 1.

De diſcordia. *Quæſt.* XX.

VIgeſimo quæro, utrũ diſcordia ſit peccatum? Reſpon. Quod ſic; Pau. ad Galat. ubi diſſenſiones diſcordiæ ponuntur inter opera carnis, de quibus ſubditur, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Nihil autem excludit à regno Dei, niſi peccatum mortale, S. Thom. 2.2. q. 27. art. 1. & diſcordia tunc dicitur mortale peccatum, quando per ipſam quis uoluntati alterius nõ uult ſuam cõfirmare circa doctrinam boni diuini, aut humani neceſſarij ad ſalutem propriam, aut alienam, animæ, uel corporis, aut honoris, uel alterius boni proximi. Veniale uerò eſt diſcordare in his ſub pęna uenialis tantum pręcepti, Nau. in Man. confeſſ. ca. 23. nu. 33. Caiet. uer. diſcordia, Armil. d. loco nu. 1. c. oblationes diſtin. 90. c. abiji, 11. q. 3. c. Iſmael, 56. diſtin. Dicitur etiam diſcordia peccatum, quia contrariatur concordiæ, quæ eſt effectus charitatis, Tab. uer. diſcordia.

De Contentione. *Quæſt.* XXI.

VIgeſimoprimo quæro, vtrum contentio ſit peccatum? Reſp. Quod cũ ipſa ſit filia inanis gloriæ, dicetur eſſe peccatum, S. Th. 2.2. q. 38. art. 2. contrariatur autem verbis Apoſtoli dicentis 2. ad Timoth. 2. noli verbis contendere, & ad Gala. 5. Contẽtio numeratur inter opera carnis, quę qui agunt regnum Dei non poſſidebunt, vt ibidem dicitur, ſed omnes, quod excludit à regno Dei, & quod contrariatur præcepto eſt peccatum mortale, ergo contentio eſt peccatum mortale, S. Thom. d. loco art. 1. Gulielm. 2. parte ſummæ virtut. tom. 2. cap. 10. eſt enim contentio impugnatio veritatis in confidentiam clamoris, S. Th. d. loco, S. Anton. 2. parte. tit. 4. c. 9. ver. contentio, & peccat mortaliter, qui contra perſpicuam veritatem altercatur circa pertinentia ad ſanctam fidem Catholicam, aut ad ſalutẽ animæ, aut corporis neceſſaria, alias non peccat niſi venialiter, Nauarr. in Man. conſ. c. 23. nu. 24. Caiet. ver. contentio, Armilla d. loco nu. 1. & poteſt fieri contentio pluribus modis. Primo cauſa malignitatis, & hoc eſt peccatum mortale, ni ſi eſſet in his, in quibus nullum eſſet periculum. Secundo ex cauſa neceſſitatis, & tunc nullum eſt peccatum. Tertio ex cauſa exercitationis. Quarto, ex cauſa eruditionis. Quinto, ex titulatione gloriæ. Sexto, ex cauſa conatus bonæ operationis, Ang. ver. contentio, numer. 1. & in his iudicatur eſſe peccatum, quatenus excedatur modus, vel ſit de re facienti peccatum, Sylu. ver. contentio, vbi num. 1. dicit, contentio importat contrarietatem in locutione, ſicut diſcordia in voluntate quo ad intentionem, vel modum, Tabiena verò d. loco num. 3. diſtinguendo dicit, aut contentio eſt cum intentione impugnandi veritatem iuſtitiæ, vel veritatem fidei, vel circa bonos mores, vel alterius veritatis, quæ eſt alicuius importantiæ, & ſic eſt peccatum mortale, aut eſt ſine intentione; ſed cum modo ſcandaloſo, & eſt peccatum mortale, aut verò non eſt cum tali intentione, neque cum modo ſcandaloſo, & tunc aut excedit, & eſt peccatum veniale, aut non excedit, ſed eſt ad bonum finem, & tunc eſt laudabilis, vel non ad bonum finem, & ſic nominatur ſecundum finem conc. Sylu. dicto loco. nu. 5.

De nouitat. inuentione. *Quæſt.* XXII.

VIgeſimoſecundo quæro, vtrum nouitatũ inuentio ſit peccatũ? Reſp. Quod ſic, cũ ſit filia vanę glorię, S. Th. 2.2. q. 132. art. 5. Et hoc quando

quis

quis ob vanam gloriam adinuenit nouas epulas, nouas veſtes, noua exercitia, & ludos, aut alia noua de ſe mortalia, aut in finem mortalem directa, aut in iacturam cultus Dei, aut boni alieni publici, vel priuati, Nauarr. in Manua. confeſſ. cap. 23. nu. 17. dicam inferius quæſt. 26.

De Hypochriſi. Quæſt. XXIII.

VIgeſimotertio quæro, vtrum Hypochriſis ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, ſed an ſit ſemper mortale? Reſp. quod non, quia in hypocrita duo conſiderantur, videlicet defectus ſanctitatis, & ſimulatio ipſius, ſi ergo hypocrita dicatur ille, cuius intentio fertur ad vtrumq;, vt ſcilicet aliquis non curet ſanctitatem habere, ſed ſolum ſanctus apparere, manifeſtum eſt, quod eſt peccatum mortale, nullus enim totaliter priuatur ſanctitate, niſi per peccatum mortale, ſi autem dicatur hypocrita ille, qui intendit ſimulare ſanctitatem, à qua deficit per peccatum mortale, tunc quamuis ſit in peccato mortali, ex quo priuatur ſanctitate; non tamen ipſa ſimulatio eſt peccatum mortale; ſed quádoq; veniale, quod diſcernendum eſt ex fine, qui ſi repugnat charitati Dei, uel proximi, erit peccatũ mortale, puta cum ſimulat ſanctitatem, vt adipiſcatur eccleſiaſticam dignitatem, indignus, vel quęcunque alia bona, in quibus finem conſtituit, ſi vero finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta cum aliquis in ipſa fictione delectatur, dicitur enim potius vanus, quàm malus, S. Thom. 2. 2. q. 111. art. 4. con. Gulielm. 2. p. ſummæ virt. cap. 40. S. Anton. 2. p. tit. 4. c. 7. ponit ſeptem maledictiones, & eſt peccatum, quia mẽdacij vim habet Caieta. ver. hipocriſis. Dixi ego ſuper. q. 13. Concordat Tab. & Sylu. ver. ſimulatio, & eſt hypocriſis, qua ſignificatur bonus, qui non eſt, Nauarr. in Man. conf. c. 18. nu. 8.

De contemptu. Quæſt. XXIIII.

VIgeſimoquarto quęro, vtrum contemptus ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, S. Tho. 3. p. q. 88. art. 3. Reſpond. ad primum, eſt enim contemptus tranſgreſſio legis, ex hoc, quod voluntas renuit ſubijci legi, vel regulæ, Tab. ver. contemptus nu. 1. Ang. d. loco in princ. qui ex conſuetudine peccãdi cauſatur, S. Th. 2. 2. q. 86. art. pen. in reſp. ad vltim. Nau. in Man. c. 23. nu. 42. & prou. c. 18. Tab. ver. contẽptus nu. 1. Sylu. d. loco num. 2. Qui duplicimodo ſumitur. Primo, prout eſt peccatum, quo ſcilicet aliquis ſpernit proximum. Secundo, vt cauſa peccati, prout dicitur vnus peccare, ex cõtẽptu, alius ex infirmitate, alius ex malitia, Caiet. ver. cõtemptus in princ. c. excellentiſſimum, 11. q. 1. Ang. ver. contemptus in principio, & dicitur tranſgredi legem ex contemptu, quiſquis principaliter mouetur ad id, eo quod illam, vel illius auctorem paruifacit, non autem qui mouetur, vel inducitur ad id principaliter per iram, auaritiam, uel aliam cauſam, S. Tho. 2. 2. q. 189. art. 9. Arch. c. quicũque 71. diſt. Dom. c. nullus, 55. diſtin. Fel. c. cum quidam de iureiur. Nauarr. in Man. c. 23. num. 42. & contingit cõtemptus multis modis. Primo negatiuè, ſeu contradictoriè, quoniam. ſ. aliquis de aliquo nõ habet curã, uel exiſtimationem; nullam tamen irreuerentiã, aut iniuriã irrogans. Secundo, poſitiuè, ſeu contrariè cũ ſuppoſita tali nõ exiſtimatione, irrogatur irreuerentia, uel iniuria uerbo uerificando, aut factis non obediendo ubi obligatur, ut præceptum de dilectione proximi, quis tranſgreditur negatiuè, nõ amãdo, & poſitiuè odiẽdo, ita Sylu. uer. contẽptus nu. 1. Tertio modo dr̃ contemnere, qui ſępe monitus, nõ uult ab actu illicito deſiſtere, Quarto contemptus ſit, quando ſit aliquis ſine cauſa. Quinto, in dubio faciens ſcienter cõtra ius, dicitur contemnere. Sexto, magna coniectura eſt, quádo quis ſcienter facit, & ſæpe & contra pręceptum, & pertinaciter reſiſtit, ut quando quis compellit celebrare tempore interdicti generalis, ſeu excommunicatus ingerit ſe contra præceptum, uel qui durat per annum in excommunicatione, ſeu in ea celebrat, nor. Fœlyn. c. 2. de maio. & obe. Tab. uer. contemptus nu. 1. ſed an omnis contemptus ſit peccatum mortale? Reſpon. Quod contemptus negatiuus eſt peccatũ mortale, ſi Dei lex, quá uiolat eſt præceptiua, ueniale, uel nullum, ſi eſt conſultoria tantũ, quia talis contemptus ex ſe non irrogat iniuriã legi; contẽptus aũt poſitiuus, eſt contrarius ſi ſit contra legẽ Dei, & cuiuſcunque potentis de iure pręcipere ſemper eſt mortale, & omnis tranſgreſſio ex tali cõtemptu eſt ſemper mortalis de ſe, quantumcunque alias eſſet ueniale, quia talis contemptus eſt formaliter ſuperbia; poſſet tamen eſſe ueniale ratione motus indeliberati, eodem modo peccare dicitur, qui facit contra exhortationem ſuperioris, nam ſi facit contra, quia contemnit authorem illum negando, tunc talis contemptor non ſolum peccat mortaliter, ſed ſi talis ſuperior eſt Papa, ueluti hæreticus debet puniri gl. capit. generali de elect. 6. ſi uerò non contemnit authoris poteſtatem, ſed obſeruantiam conſilij, ſeu exhortationis, tunc ſolum peccat uenialiter, ſi conſilium eſt reuerentię, ut puta, quia ſubditus deberet facere, tamẽ Prælatus non uult præcipere, ſed potius conſulere, ſi uerò eſſet neceſſitatis, quod Prælatus conſulit, licet nolit præcipere, ſic peccat mortaliter, cap. ad aures c. fin. de temp. ordi. ſi uerò conſilium eſt perfectionis, nec etiam uenialiter peccat, Ang. uer. contemptus, ubi tunc eſt perfectionis, quando licitè poteſt dimittere Archid. cap. teſtamentum 6. diſt. Syl. uer. contemptus in fine nu. 4. Tab. d. loco nu. 3. Armilla uerò nu. 4. dicit aliud eſt contemnere regulã, ſeu monitionẽ ſuperioris, aliud eſt contẽnere id quod mandatur, undè frangere ſilentium, ex contemptu conſtitutionis mortale eſt, frangens autem continẽs ſilentium tanquam rem minimam uenialiter peccat, quia non ſimpliciter contemnit, ſed ſecundum quid, undè ſolum contemptus Dei mortale eſt, imò nolle ſequi conſilia Chriſti, puta nolle ingredi Religionem ex contemptu conſilij Chriſti, peccatũ mortale eſt, quamuis ea adimplere nõ ſit neceſſitatis, ſed pfectionis. Ex iſtis dictis colligo quatuor cõcluſiones, quarũ prima ẽ, quod nõ

omnis peccans ex contemptu peccat mortaliter, quia peccans peccato veniali, quantumque ex contemptu peccet, niſi credat eſſe præceptum, vel mortale, vel eſſet paratus etiã ſi eſſet mortale, vel aliter ad id teneatur, vt ſunt regulares. Secũda ſit concluſio, quę elicitur ex hac prima, quod religioſus peccãs ex contẽptu in his, quæ pertinent ad perfectionẽ, quę etiã de ſe nõ ſunt peccata mortalia, peccat mortaliter, quia contemnit id in qđ tenetur tendere. Tertia, quod religioſus peccans ex contemptu in his, quæ pertinent ad exteriores obſeruantias regulæ, peccat mortaliter, quia iſte contemptus contrariatur profeſſioni. Quarta, quod omnis peccans mortaliter aliquo modo contemnit, Tab. ver. contemptus nu. 2. verſ. ex quibus.

De Ironia. *Quæſt.* *XXV.*

VIgeſimoquinto quęro, vtrũ Ironia ſit peccatũ? Reſ. Quod ſic; dicit enim Aug. li. de verb. Apoſt. ſer. 29. vol. 10. (ibi cũ humilitatis cauſa mẽtitis, ſi non eras peccator anrequã mentireris mentiando efficieris,) S. Th. 2. 2. q. 113. art. 1. eſt enim mendacium verbo aut ſigno circa propriam perſonam, dum quis, aut negat maiora, aut aſſerit minora de ſe, quam veritas habeat, & eſt peccatum mortale, aut veniale ſecundum circũſtantiam, & finem, Syln. ver. ironia, in pluribus tamen eſt veniale peccatum, quia non eſt multum proximo perniciosum, neque Deum multum inhonorans, nec charitatem tollens,. Armilla d. loco verſ. in pluribus, & eſt vitium iactantiæ contrarium, ſicuti auaritia contrariatur prodigalitati, Caietan. verſi. ironia; eſt tamen minus peccatum, quàm iactantia, Sanctus Thomas dicto loco articul. 2. nam iactantia, vt in pluribus ex turpiori motiuo procedit, ſcilicet ex appetitu lucri, vel honoris. Ironia verò ex hoc, quod fugit, licet inordinatè, contingit, tamen quod aliquis minora de ſe fingat ex aliquo motiuo, puta ad doloſè decipiendum, & tunc ironia eſt grauior, ita S. Thom. d. art. 2. ſed vtrum ironia ſit ſemper peccatum? Reſpon. Quod hoc, quod aliqui minora de ſe dicant, poteſt contingere dupliciter, vno modo ſalua veritate, dum ſcilicet maiora, quę ſunt in ſe ipſis reticent, quædam verò minora detegunt, & de ſe proferunt, qui tamen in ſe eſſe recognoſcunt, & ſic minora de ſe dicere non pertinet ad ironiam, nec eſt peccatum, ſecundũ genus ſuum, niſi per alicuius circũſtantię corruptionem, alio modo aliquis dicit minora à veritate declinans, puta cum aſſerit de ſe aliquid vile, quod in ſe non recognoſcit, aut cum negat de ſe aliquid magnum, quod tamen percipit in ſe ipſo eſſe, & ſic pertinet ad ironiam, & eſt ſemper peccatum, S. Thom. 2. 2. q. 113. art. 1.

De ornatu mulierum. *Quæſt.* *XXVI.*

VIgeſimoſexto quęro, vtrũ ornatus mulierũ, & hominum in veſtimentis, & alijs vtenſilibus in domo, ſit peccatum? Reſp. Quod circa exteriorem ornatũ poteſt eſſe virtus, & vitium, S. Th. 2. 2. q. 169. art. 1. allegans Ambr. 1. de officio ibi decor corporis nõ ſit affectus, ſed naturalis, ſimplex, neglectus magis, quàm expeditus, nõ pretioſus, & albentibus ab intus veſtimẽtis, ſed communibus, vt honeſtati, vel neceſſitati nihil deſit, nihil accedat nitori, ad hoc vt ſit virtus, non autẽ vitium ſex requiruntur. Primo, vt ornatus ſit factus recta intentione. ideſt, non fiat per ſuperbiam, vel libidinem. Secundo, honeſtas; nihil enim inhoneſtum poteſt eſſe licitum. Tertio, conuenientia perſonæ; nam religioſus habere debet habitum religioſum. Quarto, cum parſimonia ſit ornatus, ac moderatus ſcilicet ne ſit ſuperfluus. Quinto ne in eo apponatur nimia ſollicitudo, ne ſcilicet propter ornatum omittantur neceſſaria ad ſalutem. Sexto, vt non ſit ſcandaloſus proximo, nempe ne quis inducatur ad vtendum tali habitu, ſuo ordini non congruenti, ſiue ad aliud, nempe ad carnalem copulam, ſiue ornatus viri inducat mulierem, ſiue è conuerſo, quæ conditiones cum deſint in ornatu, conſequenter peccatum eſt, Angel. ver. ornatus num. 1, & ſeq. allegat Alex. de Ales. 2. 2. q. 152. Roſella ver. ornatus num. 11. & ſeq. Nauarr. in Man. confeſſ. ca. 16. nu. 14. & in c. 23. nu. 23. vbi dicit peccare mortaliter, qui veſtit ſe habitu religionis, in opprobrium illius; poteſt tamen eſſe peccatũ ornatus exterior multis modis. Primo, ex fine ornãtis, nempe ſi quis ornat ſe ad ſuperbiam, aut ad prouocandum ad libidinem, & tunc ſi finis eſt peccatum mortale, ipſe quoq; ornatus erit peccatum mortale, vt quando intendit prouocare ad ſui malam concupiſcentiam, ſi uerò finis erit peccatum ueniale, puta, ut appareat pulchrior, ditior, aut ſuperior, uanitas eſt, & per hoc ueniale peccatum. Secundo, affectuoſa ſollicitudo, quæ eodem modo facit mortale, uel ueniale, ut ſi affectus, uel ſollicitudo habeat ſuperfluitatẽ, ſeu ſit tanta ſollicitudo, ut omittantur neceſſaria ad ſalutẽ. Tertio, ſi fuerit contra conſuetudinem, uel legem patriæ, ſi fuerit contra conſuetudinem, quæ niſi in legem tranſierit communiter inducit peccatum ueniale, quia nõ legale, ſed morale debitũ habet, ſi autẽ in legem tranſierit, ſine pœna aliqua, uenialem quoque inducit tranſgreſſionẽ, ſi contemptus deſit longe tamen grauius peccat, qui primus eſt conſuetudinis uiolator, nouitatem ornatus inferens patriæ, citra tamen mortale, ut dictum eſt, ſi ſola uanitas in cauſa eſt uiolandę conſuetudinis, & ad hoc ſpectat ſtulta præſumptio utentiũ habitu maiorum, ut ſi ueſtiatur idiota, ut doctor, aut plebeius, ut eques, & ſimiles exorbitationes à more politicæ modeſtiæ, ſi uero ornatus fuerit cõtra legẽ, tũc ſi ipſa eſt obligatiua ad mortale, ut quoniã ponitur pœna excõmunicationis, tunc tranſgrediẽs peccat mortaliter, ut ſi monachus profeſſus gerat habitũ ſecularem, ſi uerò fuerit lex leuis, non obligans ad mortale, tunc ſi deſit contẽptus, non erit mortale, Caie. uer. ornat. uerſi. tertium. Quarto, qualitas ornatus communiter inducit peccatũ ueniale, ſi indecens eſt, ac minus caſtus, vt ornatus mulierum monſtrantiũ media ubera. Quinto, ex fuco cõiter cõſtituitur peccatũ ueniale, quia in ſimulatione,

& ſi-

& fictione vana conſiſtit. Sexto ex precioſitate, quia, quod eſt pretioſum vni, nõ eſt alteri; cõmuniter tamẽ videtur venialis huiuſmodi exceſſus ſuperbus, ſtultus, & vanus. Septimo, ſi ex ſcandalo ornatus fiat, vt quia oriatur ex eo cõcupiſcẽtia, ſed ſi ex parte mulieris nõ eſt intentio prouocãdi, nec ſibi placet, qđ prouocetur aliquis ad ſui libidinoſum amorẽ, licet placeat ei, vt laudetur, vt pulchra, non propterea peccat mortaliter, eſt enim occaſio accepta, non data. Caiet. d. verſ. ornatus, & in 2. 2. q. 169. in com. S. Tho. eliciuntur ex 2. P. S. Anton. tit. 4. c. 5. Perald. in 2. parte ſummę virt. c. 14 & ſeq. Tab. ver. ornat. num. 2. Armilla ver. ornatus nu. 1. & ſeq. Piſanella ver. ornatus §. 1. & ſeq. ex iſtis dictis eliciuntur plures concluſiones, quarum prima eſt, quod mulier ornans ſe, intentione vt trahat homines ad ſui concupiſcentiam peccat mortaliter, ſimiliter ſi ornat ſe ad iactantiam, & humanam laudem, & ibi conſtituat finem ſuum vltimum, mortaliter peccat, hoc idem ſi mulier vtatur prædictis ornamentis ob quandam complacentiam; ita tamen, quod etiam ſi crederet certitudinaliter proximum ex illo ornatu ad ruinam trahi, non curaret, dummodo cõſequatur illam concupiſcentiam, ſic enim mortale eſt ratione deprauatę intẽtionis, qđ ſi extra talem intentionem mulier ornatu vtatur, ſed propter ſolam complacentiam, citra tamen ſalutem animæ ſuę, & proximi, erit tantum veniale, ſi verò vtatur ornatu, vt placeat viro ſuo, nec ei reddatur odioſa, ſeu ſi intendat vitare opprobrium, ſed vt coniugio trahatur, non erit peccatũ etiam veniale, niſi exceſſus ſit in quantitate, & qualitate ornatus, Roſella ver. ornatus nu. 1. & ſeq. illæ autem mulieres, quæ viros non habent, nec volunt habere, & ſunt in ſtatu non habendi, non poſſunt abſque peccato appetere placere virorum aſpectibus, ad concupiſcendum; quia hoc eſt dare eis incentiuum peccandi, S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. Secunda ſit concluſio, quòd ſi quis vtatur habitu ſuo ordini nõ cõgruẽti peccat, vt Monachus, qui temerè dimittit habitum ſuæ profeſſionis excommunicatur, cap. vt periculoſa, extra ne Clerici, vel Monaci 6. Piſanella ver. ornatus §. 2. ſimiliter mulier, quæ vtatur habitu viri, ſeu laicus habitu clerici peccant, ſed non mortaliter, niſi cauſa ludibrij, Piſanella d. loco nu. 17. Sylu. verſ. ornatus nu. 5. Ang. d. loco num. 5. Tertia ſit concluſio, quod ſucatio, & coloratio faciei, & capillorum nõ eſt ſemper cum peccato mortali, niſi quando fiat propter laſciuiam, vel in Dei contemptum, & ſciendum eſt aliud eſſe fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem, ex aliqua cauſa proueniente, puta ægritudine, vel aliquo huiuſmodi; hoc enim eſt licitum ſuadente Apoſt. 1. 2. ad Corinth. ibi, quę putamus ignobiliora membra corporis eſſe, his honorẽ abundantiorẽ circundamus S. Tho. 2. 2. q. 168. art. 2. in Reſp. ad 2. Tabien. ver. ornatus num. 5. Sylu. d. loco nu. 4. Piſanella d. loco verſ. quid de mulieribus, Roſella d. verſ. ornatus num. 5. Quarta ſit concluſio, quod ſi quis habuerit ornamenta honeſta, ſed ſuperflua, & plura, quàm ſit neceſſe, ſi fuerit in hoc enormis exceſſus, erit peccatũ mortale, quia iſta eſſent eroganda pauperibus; ad cognoſcendã autẽ hanc ſuperfluitatẽ, tria tẽpora conſiderãda ſunt. Primo præteritũ, qualiter ſcilicet tẽpore præterito venerit ad iſtã cõditionẽ, & ſtatũ, quomodò habet nẽpe per vias iuſtas; vel iniuſtas, ꝓpter quas retinere, an reſtituere debeat. Secundũ tempus pręſens eſt, an ſcilicet cõueniat pręſenti cõditioni; nã maior maiori, minori minor debetur, ca. clerici de vita, & honeſtate clericorũ. Tertium tempus eſt futurum, ſ. vtrum in poſterũ poterit eſſe ſemper in tali ornatu ſine peccato, quia ſi oporteret eũ propter hoc effici iniuſtũ, aut pauperibus crudelem, non licet, Syluestrina uer. ornatus num. 8. Ang. d. loco nu. 6. Roſella quoque eodem loco num. 19. Piſanella uerò d. loco §. 4. dicit, quod ornatus ſuperfluus poteſt dici tripliciter. Primo reſpectu numeri, ut cum quis retinet ornamenta ultra numerum, quo rationabiliter indiget, cap. ſicut 47. diſtinct. ibi nudorum ueſtimentum eſt, quod tu recludis, & quis tam iniuſtus. Secundo reſpectu formæ, ut ſi forma eſt exceſſiuè longa, ſeu lata, ut in ueſtibus mulierum caudatis. Tertio reſpectu precioſitatis, ut cum utitur maiori precioſitate, quam conueniat ſibi, & hæc procedunt non ſolum in ornatu indumentorum; ſed in omni alio, tam domi, quàm foris, quo homines utuntur, de quibus latiſſimè per Gulielmum Perald. in 2. p. ſummæ uirt. capit. 14. & ſeq. per totum.

De ingratitudine. Quæſt. XXVII.

Vigeſimoſeptimo quęro, utrũ ingratitudo ſit peccatũ? Reſp. quòd ſic, eſt enim ingratitudo uitium, quo beneficiatus non retribuit benefactori, quod debet, S. Anton. 2. p. ſummæ c. 9. tit. 3. Armilla uer. ingratitudo nu. 1. Sylu. d. loco nu. 1. Paul. 2. ad Timoth. 3. ibi enim ingratitudo connumeratur alijs peccatis, cum dicitur parẽtibus non obedientes ingrati ſceleſti. Refert, S. Thom. 2. 2. q. 107. art. 1. ubi debitum gratitudinis eſt quoddam debitum honeſtatis, quam uirtus requirit, ex hoc autem aliquod eſt peccatum; quod repugnat uirtuti, undè manifeſtum eſt, quod omnis ingratitudo eſt peccatum, Sylu. d. loco num. 2. & Tab. eod. loco num. 2. Declaratur hoc dictum, ut dicatur ſpeciale peccatum, quia opponitur gratitudini, ſiuè gratiæ quæ eſt ſpecialis uirtus; ergo eſt ſpeciale peccatum; ita, S. Thom. d. loco art. 2. S. Anton. d. loco §. 1. Syl. d. loco nu. 2. Secũdo declaratur, ut non ſemper ſit peccatũ mortale, nam ingratus aliquis dupliciter dicitur, uno modo per ſolam omiſſionem, puta, quia non recognoſcit, uel non laudat, uel non retribuit uices pro beneficio accepto, & hoc nõ ſemper eſt peccatũ mortale; eſt tamẽ ſemper ſaltim ueniale quia hoc prouenit ex negligẽtia quadã, aut ex aliqua indiſpoſitione hominis ad uirtutẽ; poteſt tamẽ contingere, quod ſit mortale, uel propter interiorem contẽptum, uel quia ſubtrahatur. Quod ex neceſſitate debetur beneficio ſiue ſimpliciter, ſiue in aliquo neceſſitatis caſu. Secundo modo dicitur ingratus, quia non ſolum prætermittit implere gratitudinis debitum, ſed etiam

contrarium agit, & hoc etiam ſecundum conditionem eius, quod agitur quãdoque eſt mortale, quãdoque veniale. Sciẽdum tamẽ, quod ingratitudo, quę prouenit ex peccato mortali, habet pfectã ingratitudinis rationẽ: illa verò, quę prouenit ex peccato veniali, imperfectã, hęc, S. Tho. d. loco art. 3. Rayn. verò in 1. p. ſummę c. 2. dicit, quod ingratitudo eſt peccatũ mortale, per duas cauſas. Prima, propter contẽptum interiorẽ, ſcilicet cũ quis ex cõtemptu alterius, beneficium non rependit. Secunda eſt propter ſubtracti conditionem, vt ſi ſubtrahit aliquid, quod ex neceſſitate pro beneficio collato debetur, & præcipuè in cauſa neceſſitatis. extra hos duos caſus erit veniale, quia debitum gratitudinis, vt qui beneficium recipit, aliquid liberaliter tribuat, ad quod non tenetur, quod ſi prætermittat, non peccat mortaliter, conc. Piſanella ver. ingratitudo in princ. Sylu. d. loco num. 4. Tabien. eod. loco nu. 3. Ang. d. loco nu. 1. Ex dictis ſuperius infertur, quod ingratitudo habet diuerſos gradus, ſecundũ ordinẽ eorum quę ad gratitudinem requiruntur, in qua primum eſt, quòd homo acceptũ beneficiũ recognoſcat, ſecundum eſt, quod laudet, & gratias agat, tertium eſt, quod retribuat pro loco, & tempore, ſecundum ſuam facultatem, ſed quia, quod eſt vltimum in generatione, eſt primũ in ſolutione: Ideò primus ingratitudinis gradus eſt, vt homo beneficium non retribuat, ſecundus eſt, vt diſſimulet, quaſi non demonſtrans ſe beneficium accepiſſe, tertium, & grauiſſimum eſt, quod non recognoſcat, ſiue per obliuionem, ſiue quocũque alio modo. Et quia in affirmatione oppoſita intelligitur negatio, ideò ad primũ ingratitudinis gradum pertinet, quod aliquis retribuat mala pro bonis, ad ſecundum, quod beneficium vituperet, ad tertiũ, quod beneficium quaſi maleficium reputet, S. Tho. 2. 2. q. 107. ar. 2. Ang. autem ver. ingratitudo num. 4. addit: Quartum modum committendi ingratitudinem, nempè quando in mente ſua contemnit beneficiũ, quaſi ei iniuriã faciat, dãdo beneficium. Quinto, quando murmurat de benefactore, vel beneficio eum vilificans, Sexto, faciens iniuriã, vel aliquid in cõtemptũ benefactoris reddens malum pro bono, qui gradus ſi rectè inſpiciantur, dicta ſecundũ Thom. reducũtur ad ipſa. conc. Rayn. ver. ingratitudo c. 1. Syl. d. loco nu. 3. Caiet. autem ver. ingratitudo dicit, quod dupliciter committitur ingratitudo, videlicet formaliter, & per ſe, hoc eſt ex intentione, & materialiter. Sed quæro vtrum ingratis ſint beneficia ſubtrahenda? Reſpon. Quod non, quia Altiſſimus benignus eſt ſuper ingratos, & malos, Luc. capitulo 6. ſed eius per imitationem nos filios eſſe oportet, vt ibidem dicitur. Ergò non debemus ingratis beneficia ſubtrahere, quis enim debet tendere ad hoc, qđ de ingrato gratũ faciat, quod ſi non poteſt primo beneficio ſatisfacere, forte ſatisfaciet ſecũdo, ſi verò ex beneficijs multiplicatis ingratitudinem augeat, & peior fiat, debet à beneficiorum exhibitione ceſſare S. Tho. 2. 2. q. 107. art. 4. conc. Piſanel. ver. ingratitudo col. p. Sylu. d. loco. num. 5. Tab. nu. 6. Rayn. d. loco cap. 3.

De Contumacia. Quaſt. XXVIII.

Vigeſimooctauo quæro, vtrum contumacia ſit peccatum? Reſp. Quod pro quanto contra obedientiam Iudici debitam tendit, peccatum eſt mortale, in cuius ſignũ poteſt cõtumax excommunicari, Caiet. ver. contumacia, Armilla d. loco, nu. 1. & eſt triplex. Prima, non veniendo ad iudicium, & hęc eſt triplex. Prima quando citatus peremptoriè venire contemnit. Secundo, quando maliuosè ſe occultat. Tertio, quando latitat, ſeu impedit ne citatio ad eum perueniat, c. Quoniam, vt lite nõ cõteſtata. Secunda contumacia eſt, quando citatus ad iudicium venit quidem; ſed non vult ſui parere, vel ante finitam cauſam contumaciter recedit cap. Certum 11. q. 3. Tertia eſt, quando offenſa eſt manifeſta, & iuſſus à iudice non vult emendare, cap. Ex parte de verbor. ſig. Tabien. ver contumacia nu. 1. Sylu. d. loco nu. 2. citat S. Tho. in 4. diſtin. 18. Roſſella ver. contumacia, Armilla d. loco nu. 2. & Piſanella eod. verb. contumacia.

Temeritas. Quaſtio. XXIX.

Vigeſimonono quęro, vtrũ Temeritas ſit peccatũ? Reſp. Quod temeritas (qua abſque ratione regulante opera fiunt) manifeſtè peccatum contra conſilij rationem eſt; eſt autem veniale, vel mortale ſecundum ſubiectam materiam, ſi enim iocoſa, aut officioſa eſt materia, veniale peccatum eſt, ſi autem pernicioſa, mortale, quia contra dilectionem Dei, & proximi eſt, Caiet. ver. temeritas, quæ ſemper dicitur audacia in malum. l. Iubemus. C. de ſacroſanct. eccleſ. Armilla d. verſ. nu. 1. Ang. d. loco num. 1. Sylu. & Tabien. eod. loco verſ. temeritas, temerè enim facit qui actum ſibi à iure prohibitum ſcienter ſub colore fraudulento facit Sylu. ver. temerè cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, Gemin. c. auaritiæ de elect. 6. ſicuti illa dicuntur fieri temerè, quæ ratione non reguntur, quod dupliciter contingere poteſt, vno modo ex impetu voluntatis, vel paſſionis, vt apparet in iratis, alio modo ex contemptu regulæ dirigẽtis, & hoc propriè importat temeritas, vnde videtur ex radice ſuperbię prouenire, quę refugit ſubeſſe regulę alienæ S. Thom. 2. 2. quæſtio. 53. artic. 3. in Reſpon. ad ſecundum, Caiet. d. verſ. temeritas. Tab. verſ. temere nu. 1. Armilla ver. temeritas nu. 1.

Iudicium Temerarium. Quaſt. XXX.

Trigeſimo quęro, vtrũ Iudicium temerarium ſit peccatum? Reſp. Quod ſic; & eſt ſpeciale peccatum ex curioſitate, & ſuperbia procedens, S. Ant. 2. p. tit. 3. c. 8. eſt enim iudicium temerarium (quo homo quicunque ſine ſufficienti certitudine iudicat proximũ de animo, ſeu intentione) & dicitur peccatum, quia nemo debet diffinitiue aſſerere etiam in ſuo corde, quod neſcit, in præiudicium alterius, & ſi ita iudicat proximum de peccato mortali, peccat mortaliter, ſi de veniali, aut de mortali non aſſertiuè in corde ſuo, quamuis credat ſirmi-

ſirmiter, & temerariè; non peccat mortaliter quia non diffinitiuè iudicat, ſed venialiter magis & minus grauiter, iuxta qualitatē ſignorū exſtimand. & affectus male diſpoſiti, & dicitur duplex iudicium operis, & iudiciū perſonę; operis, vt ſi audit aliquē male dicentē, aut videt exercentē turpē actū, & huiuſmodi res ſecundū ſe dicuntur peccata mortalia, iudicat illas peccati mortalis, non incurrit peccatū iudicij temerarij, de quo eſt cōmunis ſermo, quoniā non iudicat perſonā, ſed opus; nec erat in iudicio perſonali, ſed in iudicio rerum; tunc autem iudicaret temerariè; quando eſſet iudiciū perſonale; ita qđ ex parte intentionis, ſeu animi iudicaret illū peccare mortaliter, audēs deſiulee in actibus dubijs; aut venialibus intentionem mortalem, Caietan. ver. iudicium, Armilla d. loco nu. 8. dicit, quod proferens verbū turpe, non eſt iudicandus, peccaſſe mortaliter, quia ex leuitate animi protuliſſe potuit. Item nota. quod iudicium temerarium, vniuerſaliter prohibetur ſex modis. Primò ex parte iudicantis per vſurpationem officij ſibi non impoſiti. Secundo, propter indignationem, ad Roman. 19. ibi: tu quis es, qui iudicas ſeruum alienum? Tertio, propter ignorantiam, ex parte verò rei eſt. Quarto, quando iudicatur perſona, quantum ad euentum futurum, quia nemo deſperandus eſt, capitulo nemo de pœnit. diſt. 7. Quinto, quando iudicatur intentio incerta. Sexto, quando iudicatur factum occultum; quia de incertis, & occultis temerarium eſt iudicare ſecundum gl. ſuper Matth. cap. 7. nolite iudicare, & 1. ad Corinth. 4. nolite ante tempus iudicare, Ang. ver. iudiciū nu. 17. Tabien. d. loco nu. 17. Ex quibus dictis colligitur, quod dubia in meliorem partē ſunt iudicanda, iuxta illud Ro. 14. qui nō manducat, manducātem nō iudicet gl. dicit dubia in meliorem partem ſunt interpretāda, Aug. lib. 2. de ſermo. Do. in monte, c. 28. vol. 4. S. Th. 2. 2. q. 60. art. 4. & not. tres gradus iudicij temerarij. Primo, vt homo ex leuibus iudicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat, & hoc eſt veniale, & leue peccatū; pertinet enim ad tentationē humanā, ſine qua vita noſtra nō ducitur, vt habetur gl. 1. ad Corinth. 4. nolite ante tempus iudicare. Secūdus gradus eſt, cum aliquis pro certo malitiā alterius exiſtimat ex leuibus indicijs, & hoc ſi ſit de aliquo graui, eſt mortale inquātum non eſt ſine contemptu proximi. Tertius eſt, cum Iudex ex ſuſpicione procedit ad condemnandum, & hoc directè ad iniuſtitiam pertinet, vnde eſt peccatum mortale, S. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4. vnde cum nō habemus manifeſta indicia de malitia alicuius, debemus eum, vt bonum habere in meliorem partem, interpretando, quod dubium eſt, alioquin ex hoc ipſo, quod aliquis habet malam opinionem de alio, abſque ſufficienti cauſa iniuriatur ei, & contemnit ipſum: nullus enim debet alium contemnere, vel nocumentum quodcunque inferre abſque cauſa cogente. Sanctus Thom. d. loco ar. 4. Sanctus Antonin. 2. parte tit. 3. cap. 8. vbi ponit triplex iudicium vitioſum, prout eſt actus iuſtitiæ, nec non triplex iudicium temerarium, nempe de proximo, de Deo, & de ſe ipſo.

De infidelitate. *Quæſt.* XXXI.

TRigeſimoprimo quęro, vtrum infidelitas ſit peccatum? Reſp. Quod ſic; quia virtus contrariatur vitio, ſed fides eſt virtus, cui contrariatur infidelitas, ergò infidelitas eſt peccatū, S. Th. 2. 2. q. 10. art. 1. quod peccatum oritur ex ſuperbia, ex qua contingit, quod homo intellectum ſuum non vult ſubijcere regulis fidei, & ſano intellectui patrum, idē S. Tho. d. loco in reſp. ad tertium, & not. quod infidelitas ſumitur dupliciter, vno modo, ſecundum puram negationē, vt dicatur infidelis, ex hoc ſolo, quod non habet fidem, alio modo poteſt accipi, ſecūdum contrarietatem ad fidem, qua ſcilicet quis repugnat auditui fidei, vel etiam contemnit ipſam, ſecundum illud Iſaię 53. quis credidit auditui noſtro? & in hoc proprè perficitur ratio infidelitatis, & ſecundū hoc infidelitas eſt peccatū. ſi aūt accipiatur ſecundū negationē purā, ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide, nō habet rationē peccati; ſed magis pœnę, quia talis ignorantia diuinorū, ex peccato primi parentis conſecuta eſt, qui autem ſic ſunt infideles, damnantur quidē propter alia peccata, quę ſine fide remitti non poſſunt, non autē damnantur propter infidelitatis peccatū, vnde Dominus dicit 15. Ioh. ſi non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum nō haberent, quod exponens Aug. tract. 89. in Ioh. vol. 9. dicit, quod loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum; S. Tho. d. art. 1. & ſic infidelitas negatiuè magis pœna eſt, quàm peccatum, at infidelitas contrariè, qua quis fidei repugnat, vel ipſam contemnit, peccatum eſt conc. Rayne. tit. de infidelitate Caiet. ver. infidelitas in princ. Armil. d. loco nu. 1. Syl. nu. 1. Tab. nu. 1. Ang. d. loco, qui allegat Aſten. lib. 2. tit. 56. in prin. Nauarr. in Man. conf. c. 11. nu. 17. S. Anton. in 2. part. ſummę tit. 12. cap. 2. Ampl. vt dicatur maximum peccatum, dicit enim Aug. ſuper Iohan. 15. ſi non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum nō haberent. Magnum quidem inquit quoddam peccatum ſub generali nomine vult intelligi, hoc enim eſt, ſcilicet peccatum infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Infidelitas ergò eſt maximum peccatorum, S. Thom. d. loco art. 3. qui rationem adducens dicit, quia per infidelitatem maximè homo elongatur a Deo, quia nec verā Dei cognitionem habet, per falſam autem cognitionem ipſius non appropinquat ei, ſed magis ab eo elongatur, Tab. ver. infidelitas, nu. 3. Rayn. d. loco c. 2. dicit tamē Piſanella, d. loco in princ. Quod hęretici grauius peccant, quam Iudęi, qui fidem nunquam ſuſceperunt, & Iudęi qui ſuſceperunt figuram eius in veteri lege, grauius peccant, quam gentiles, qui nullo modo fidem Euangelij ſuſceperunt, dicitur enim 2. Petr. melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt cognitionem retrorſum conuerti, ſed gentiles non cognouerunt viam iuſtitiæ, hæretici autem, & iudęi aliqualiter cognoſcentes deſeruerunt, ergò eorum peccatum eſt grauius, S. Th. d. loco art. 6. vbi dicit, quod ſi conſideretur infidelitas, quatenus eſt comparatio eius ad fidem, & ex hac

parte aliquis grauius contra fidem peccat, qui fidei obſtitit ſuſceptæ, quam qui renititur fidei nondum ſuſceptæ; ſicut grauius peccat, qui non implet, quod promiſit, quam ſi non impleat, quod nunquam promiſit, & ſecundũ hoc infidelitas hæreticorũ qui profitentur fidẽ Euangelij, & ei renituntur eam corrumpentes, grauius peccant, quàm Iudæi, qui fidẽ Euangelij nunquàm ſuſceperunt; ſed quia ſuſceperunt eius figuram in veteri lege, quam malè interpretantes corrũpunt, ideo etiam eorum infidelitas eſt grauius peccatum, quam infidelitas gentilium, qui nullo modo fidẽ Euangelij ſuſceperunt, Si verò conſideretur infidelitas reſpectu eorum corruptionis, quæ ad fidẽ pertinent, & ſecundum hoc cum in pluribus errent gentiles, quam Iudæi, & Iudæi, quam hæretici, grauior eſt infidelitas gentiliũ, quam Iudæorum, & Iudæorum, quam Hæreticorum. Prima præponderat ſecundæ, quantum ad rationem culpæ, quia infidelitas habet rationẽ culpæ, magis ex hoc, quod renititur fidei, quam ex hoc, quod non habeat ea, quæ ſunt fidei, hoc enim magis ad rationem pœnæ dicitur pertinere, vnde ſimpliciter loquendo, infidelitas hæreticorum eſt peſſima, Tabiena ver. infidelitas num. 6. Ang. d. loco num. 3. qui dicit Aſtenſem lib. 2. titu. 56. ex hoc inferre plures eſſe, & determinatas ſpecies infidelitatis, ſi conſiderentur ſecundum comparationem ad fidẽ, & ſunt hę, videlicet, Paganorũ, Hęreticorum, & Iudęorum, cum enim peccatum infidelitatis conſiſtat in renitendo fidei, hoc poteſt contingere dupliciter, quia aut renititur fidei nondũ ſuſceptæ, & talis infidelitas eſt paganorũ ſiue gentilium, aut renititur fidei Chriſtianæ ſuſceptæ, vel in figura, & ſic eſt infidelitas Iudæorum; vel in ipſa manifeſtatione veritatis; & ſic eſt infidelitas hæreticorum; vnde in generali poſſunt aſſignari tres prædictę ſpecies infidelitatis, ſi verò diſtinguantur infidelitatis ſpecies ſecundum errorem in diuerſis, quæ ad fidẽ pertinent, tunc non ſunt determinatæ infidelitatis ſpecies; poſſunt enim errores in infinitum multiplicari, vt patet per Aug. lib. de hæreſ. volum. 6. refert S. Th. 2. 2. q. 10. art. 5. Ang. ver. infidelitas num. 2. Aſtenſ. lib. 2. titu. 56. §. 1. Caietan. ver. infidelitas, S. Anton. par. 2. ti. 10. ca. 2. ver. eſt autem, Sylu. verb. infidelitas, nume. 2. Tab. d. loco nu. 5. Rayn. tit. de infidelitatẽ, c. 4. & no. eſt, quod licet infidelitas ſit grauiſſimum peccatũ: non tamen omnis actus infideliũ eſt peccatũ, nã legitur in act. Apoſt. quod Cornelius adhuc infidelis exiſtens, dictus eſt, quod accepræ erant eleemoſynę eius Deo, Ergo non omnis actio infidelis, eſt peccatum; ſed aliqua eius actio bona, S. Th. 2. 2. q. 10. art. 4. qui rationẽ adducens dicit, qđ peccatũ mortale tollit gratiã facientẽ, nõ autẽ totaliter corrũpit bonũ naturæ: vnde cum infidelitas ſit quoddam peccatum mortale, infideles quidẽ gratia carẽt, remanet tamen eis aliquod bonum naturæ, vnde manifeſtum eſt, quod infideles non poſſent operari bona opera, quæ ſunt ex gratia. ſ. opera meritoria; tamẽ bona opera, ad quę ſufficit bonũ naturæ, aliqualiter operari poſſunt, vnde non oportet, quod in omni ſuo opere peccent, ſed quandocunq; aliqđ opus operãtur ex infidelitate, tũc peccant, ſicut enim habens fidẽ poteſt aliquod peccatũ cõmittere in actu, qui non pertinet ad fidei finẽ, vel venialiter, vel etiã mortaliter peccãdo, ita etiã infidelis poteſt aliquẽ actum bonum facere in eo, quod nõ refert ad finẽ infidelitatis, nõ obſtat quod dicit Paul. c. 14. ad Rom. omne quod ex fide nõ eſt, peccatũ eſt, vbi glo. dicit omnis infidelium vita eſt peccatũ, ſed ad vitam infidelium pertinet omne, quod agunt, ergo omnis actio infidelis eſt peccatũ, nam reſp. quod illud intelligitur, vel quia vita infidelium non eſt abſque peccato, cum peccata ſine fide non tollantur, vel quia quicquid agitur ex infidelitate peccatũ eſt; vnde ibidem ſubditur, quia omnis infideliter viuens, vel agens vehementer peccat, ita S. Tho. d. loco in reſponſ. ad 1. Mag. lib. 2. ſententiarum diſt. 41. §. cap. Tabien. ver. infidelitas nu. 4. Sylu. dicto loco num. 3. qui allegat Aſtenſ. Ang. d. verſ. infidelitas nu. 1. Armilla d. loco num. 4. Rayner. verſ. infidelitas, cap. 2. ex hoc infertur, quod illi, qui in fide firmi ſunt, ita quod ex eorum communicatione cum infidelibus ſperatur magis illorum conuerſio, quam horum ſubuerſio, non ſunt prohibendi communicare cum infidelibus, ſimplices autem, & infirmi prohibendi ſunt, ne ſine magna neceſſitate cum eis conuerſentur, ita Piſanella, verſicu. infidelitas in principio ex mente Sancti Thomæ ſecunda 2. q. 10. articulo 9. in his tamen, quæ ad infidelitatis cultum ſpectant, nullo pacto communicandum eſt, vndè non licet cõmodare, aut donare, aut vendere, illis aliquid pro vſu ſuorũ ſacrificiorũ, & huiuſmodi, Syl. d. loco nu. 5. Quoniã particeps eſſet quis criminis; vt puta adiuuans illos ad exequendũ ſuæ infidelitatis cultum, Gaiet. verſ. infidelitas, in fine, Roſella verſ. infideles, Arm. d. loco nu. 5. & ſeq. Raym. verſ. infidelitas cap. 3. Similiter ſi eccleſia interdiceret propter eorum peccatũ in aliquo non conuerſari, vt ſunt interdicti hæretici, vtique non poſſet fieri hoc abſque peccato, vt dicetur ſuo loco inferius conc. Ang. verſ. infidelitas nu. 6. Syl. d. loco nu. 6. Tab. ver. infidelitas nu. 8. eodẽ modo cum eis eſt diſputandum publicè de fide, vbi non ſcandalum, ſed vtilitas ſperatur, quia Saulus inualeſcebat, & confundebat Iudeos, eo quod loquebatur gentibus. & diſputabat cum Græcis acta Apoſt. 9. Refert. S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 7. dicent, quod publicè diſputare cum infidelibus coram fidelibus idiotis, & ſimplicibus dubitando de fide, peccatũ eſt, at diſputare de fide ad exercitium, vel ad errores confutandum, coram tamen ſapientibus, & firmis in fide, laudabile eſt, Roſella verſ. infidelis, Caiet. uer. diſputatio Piſanella d. loco uerſ. utrũ Rayn. uer. infideles ca. 1. Similiter ritus infideliũ ſunt tollerandi c. qui ſincera diſt. 45. ibi oẽs feſtiuitates ſuas ſicut hactenus ipſi, & patres eorum per longa colentes tempora, tenuerunt, liberam habeant obſeruandi, liberandique licentiã. S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. ubi dicit, quod quamuis infideles in ſuis ritibus peccent tolerari poſſunt, uel propter aliquod bonũ, quod ex eis prouenit, uel propter aliquod malũ, quod vitatur, Armilla

uerſ. infidelitas nu. 8. Raynet. uer. infideles cap. 4. Ang. d. loco nu. 5. Qui allegat Aſtenſ. lib. 2. tit. 56. in fine, Sylueſtrina d. loco nu. 4. Tab. d. loco nu. 10. ex quo ſequitur, quod non poſſunt compelli ad fidem, & hoc intellige de infidelibus, qui nunquã ſuſceperunt fidem, ut Iudęi, & gentiles, quia credere, uoluntatis eſt, ſunt tamen compellendi à fidelibus ſi adſit facultas, ut fidem non impediant, uel blaſphemijs, uel malis perſuaſionibus, uel etiam apertis perſecutionibus, ſi uerò fuerunt fideles, qui quandoque fidem ſuſceperunt, & eam profitentur ſicut hęretici, & quandoq; Apoſtatæ, & tales ſunt etiã corporaliter cõpellendi; ut impleant, quod promiſerunt, & teneant, quod ſemel ſuſceperunt, & ſecundum hoc intelligitur illud Luc. 14. Exi in uias, & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea, ita S. Thom. ſecunda 2. quęſt. 10. articul. 8. Angel. uer. fides. §. 9. & uer. Baptiſm. §. 6. Tabien. uer. infidelitas nu. 7. Nam ſicut uouere, eſt uoluntatis, reddere autem neceſſitatis, ita liberum eſt credere, uel non credere; ſed tenere fidem iam acceptam, eſt neceſſitatis, Rayne. uerſ. infideles capitulo ſecundo, ex quo ſequitur, quod infidelibus, qui nunquam ſuſceperunt fidem, nõ eſt facienda iniuria; ideò pueri hebræorum inuitis parentibus non ſunt baptizandi, Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 10. artic. 12. nec debent ſpoliari proprijs bonis, immò ſi præexiſtunt Chriſtianis tolerandi ſunt licet in Dominos de nouo non ſint aſſumendi; S. Th. d. loco ar. 10. & hoc niſi ſint infeſti Chriſtianis, Armilla uerſ. infidelitas nu. 9. Ang. d. loco numer. 7. dicẽs, quod regno Hyeroſolimitano poſſunt per Papam ſpoliari, Tabien. d. loco nume. 9. ubi etiam Sylu. nu. 8. Nunquid autem habitum infidelium ſit licitum aſſumere? Reſp. Quod ſic, ex rationabili cauſa, niſi fieret ad diſcernẽdũ profeſſores alicuius infidelitatis, Armilla d. loco nu. 3. ubi Ang. num. 9. Tab. nu. 16. & Syl. nu. 10. Eſt igitur infidelitas peccatum, quo incurritur tripliciter. Primo ex intentione, ut cum quis in his, quæ ad fidei neceſſitatem ſpectare nouit, ab eccleſia diſſentit deliberatè credendo oppoſitum, & tunc eſt peccatum mortale maximum, & ſi Chriſtianus eſt, uocatur peccatum hæreſis, & eſt excommunicatus, ſi in exteriorem aliquem actum etiam coram ſe ipſo ſolo exierit; & reſeruatur abſolutio Papæ cum reliquis de cœna Domini. Secundo, incurritur per primos, ſcilicet imperfectos motus, ut cum quia ob tentationes, aut rationes auditas quaſi uacillat in his, quæ ſunt fidei, non tamen ad deliberatum conſenſum diſcernendi peruenit, & hoc eſt peccatum infidelitatis quidem; ſed ueniale propter imperfectionem actus. Tertio; propter ignorantiam ex parte materiæ; in qua niſi nimis adhæreat, non peccat, præſertim quando intendit ſtare in fide Sanctæ Matris Eccleſiæ; Caietan. uerſi. infidelitas: uerſiculo incurritur,

De hæreſi, Quæſt. XXXII.

TRigeſimoſecundo quæro, utrum hæreſis ſit peccatum Reſpon. Quod cum reducatur ad ſidum ſuperbiæ; Armilla uer. hęreſia nu. 18. & ipſa ſit infidelitatis ſpecies. S. Th. 2. 2. q. 11. art. 1. conſequens eſt, quod ipſa ſit peccatum, immò maximũ peccatum, Tabien. uerſ. hæreticus nu. 27. Quod ipſa ſit infidelitatis ſpecies patet, quia falſitas ueritati opponitur, ſed hæreticus eſt, qui falſas; uel nouas opiniones, uel gignit; uel ſequitur, ergo opponitur ueritati; cui fides innititur; ergo ſub infidelitate cõtinetur: & nota; quod à rectitudine fidei Chriſtianorũ, dupliciter quis poteſt deuiare: uno modo; quia ipſe Chriſto non uult aſſentire: & hic habet quaſi malam uoluntatem circa ipſum finem; & hoc pertinet ad ſpeciem infidelitatis Paganorum: & Iudęorum. Alio modo per hoc; quod intendit quidẽ Chriſto aſſentire: ſed deficit in eligendo ea; quę ſunt uerè à Chriſto tradita; ſed ea; quæ ſibi propria mens ſuggerit; & ideò hęreſis eſt infidelitatis ſpecies; pertinens ad eos; qui fidem Chriſti profitẽtur; ſed eius dogmata corrumpunt; ex quo ſequitur; quod hæreſia ſit circa ea; quę ſunt fidei; ſicut circa propriam materiam; ad quam aliquid pertinet dupliciter; uno modo directè; & principaliter ſicut articuli fidei; alio modo indirectè: & ſecundariè; ſicut ea; ex quibus ſequitur corruptio alicuius articuli; & circa utraq; põt eſſe hæreſis eo modo; quo; & fides. S. Th. d. loco art. 2. eſt autem hæreticus ille: qui alicuius temporalis commodi; & maximè glorię; principiatuſq; ſui gratia, falſas ac nouas opiniones gignit; uel ſequitur. Magiſt. ſentent. in 4. diſt. 13. in fine c. hęreticus. 24. q. 3. S. Anton. 2. p. tit. 12. c. 4. Aliter autem definitur ſic. Hęreticus eſt; qui poſt ſuſceptam religionem Chriſtianam Chriſti fidem in generali profitens; aliquam; uel aliquas in ſpeciali opinionem; uel opiniones, contrariam uel contrarias Catholicę ueritati, pertinaciter tenet, uel ſequitur, in opere iud. Inquiſ. uer. hęreticus nu. 14. ibi (poſt ſuſceptam religionem Chriſtianam) nam ad hoc: ut quis dicatur hæreticus, neceſſariò ſequitur; quod primo ſit Chriſtianus. Nã alioquin diceretur paganus: uel Iudęus: item dicitur ibi Chriſti fidem profitens in generali: quia hęreſis pertinet ad eos: qui fidem Chriſti profitentur; ſed eius dogma corruptum eſt: unde qui ſic de fide recedit: quod nihil de ea credit: propriè nõ eſt hęreticus: ſed apoſtata: hęreticus autem eſt: qui ſub nomine Chriſti reſiſtit doctrinę Chriſtianæ: ſequitur tertia particula, erroneã opinionem aliquã in ſpeciali: hoc enim requiritur ad hoc: ut ſit hęreticus: quòd erroneam opinionem habeat in intellectu; ita quod malè ſentiat de fide catholica c. hęret. 24. quæſ. 3. ſequitur, quarta particula ibi (contraria catholicæ veritati) hoc etiam requiritur ad hoc, vt dicatur hæreticus, nam hæreticum facit opinio, quę catholicę veritati formaliter, vel incõpaſſibiliter repugnat. vltimo ſequitur in definitione ibi (pertinaciter tenet, vel ſequitur) nam hoc requiritur ad hoc, vt quis ſit hæreticus, videlicet, quod errorẽ ſuum pertinaciter ſequatur, declaratur d. loco vſque ad nu. 18. ſequitur Arnald. de agnoſc. aſſert. hæret. in 2. q. nu. 1. & ſeq. S. Ant. 2. p. tit. 12. c. 5. vbi nu. 19. dicit, quod nomen hæretici tripliciter capitur cõiter; propriè, & proprijſſime, cõiter, quãdo ſcri-

ptura

ptura aliter intelligitur, quã Spiritusſanctus efflagitat, c. hæreſis, 24. q. 3. propriè dicitur, vt dixi ſupra in 1. definitione, c. hæreticus, 24. q. 3. Propriiſſimè verò, cũ additur pertinacia in defendendo falſitatẽ, vel impugnando veritatẽ, & dicitur hæreticus duplici modo. Primo, prout ſunt manifeſti. Secundo, prout ſunt ſecreti, manifeſtus hæreticus eſt ille, qui cõtra fidem catholicam publicè prædicat, ac profitetur, & defendit errorem, vel etiam qui coram prę latis conuicti, vel confeſſi ſunt, vel ab eis ſententia liter condemnati ſuper hæretica prauitate, ſecreti verò ſunt, qui eorum, quæ ſunt fidei habent errorem in mente, & proponunt in voluntate habere pertinaciam, ſed verbo tamen, vel facto exterius non oſtendunt, & ij ſunt in duplici differẽtia, nam alij ſunt, qui non ſunt publici, & notorij, ſed tantũ diſtinguitur talis aliquo actu exteriori, etiã ſi ſibi ipſi loqueretur exteriori loquela, & tunc iam eſt excommunicatus in Cœna Domini, Caietan. ver. hæreſis Nauarr. in Man. confeſſ. capit. 11. numer. 17. alio modo occultus dicitur mentalis tantum, & purè, qui ab Epiſcopo non autem ab eius Vic. poterit abſolui, capit. licet, ſeſſ. 24. de ref. Conc. Triden. opus iud. ver. hęret. nume. 24. Angel. ver. hæret. nume. 2. & in hoc ſunt deterioris conditionis, quàm alij infideles, quia illi, & eorum ritus tolerantur, iſti verò nequaquã; vnde Apoſtol. ad Titu. 3. ibi hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correptionem deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt, Sanct. Thom. 22. q. 11. ar. 3. vbi dicit, quod ex parte hæreticorum peccatum eſt, per quod meruerunt non ſolum ab eccleſia per excommunicationem ſeparari; ſed etiam per mortem à mundo excludi, ex parte autem eccleſiæ eſt miſericordia ad errantium conuerſionem, & ideò non ſtatim condemnantur, ſed poſt primam, & ſecundam correptionem; vt Apoſt. docet, quorum bona ipſo iure ſunt confiſcata, non tamen executio fieri debet per Principes ſeculares, antequam per iudicium eccleſiæ ſuper eodem crimine ſententia ſit promulgata, Rayn. ver. hæreſis, capit. tertio opus iud. iniquis. ver. bona hæreticorũ Armilla d. loco nu. 5. & Ang. nu. 5. vbi dicit, qđ hæretici quadruplici pœna puniuntur, primo excommunicatione, cap. 1. 24. q. 1. Secundo depoſitione, nam ſiue ſit Clericus, ſiue Laycus deponitur ab ordine & eius dignitate cap. ſpolietur, 24. quæſt. 1. Tertio rerum ablatione, quia bona eorum ipſo iure ſunt confiſcata, vt dictum eſt. Quarto militari perſecutione, quia ſi aliter non poteſt fieri; manu armata ſunt ab eis omnia bona auferenda. Rayn. d. loco, Piſan. ver. hæreticus. § quali pœna. S. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 4. §. 1. ver. puniũtur Arnald. d. loco. q. 33. num. 29. Tab. ver. hæretic. nu. 2. & ſeq. & Sylu. ver. hęreſis nu. 11. & ſeq ex quibus colligitur quinque requiri ad hoc, vt quis dicatur hęreticus. Primo, quod Catholicam fidem ſit profeſſus, nam alioquin eſſet Paganus, vel Iudęus. Secundo, quod aliquam veritatẽ Catholicę fidei credat, alioquin eſſet Apoſtata à fide, quod eſt maius. Tertio, quod habeat errorem in intellectu, alioquin eſſet ignorantia. Quarto, quod error ſit in his, quę ſunt fidei, vel morum ad conſequendam vitam eternã. Quinto, quod errorem ſuum pertinaciter defendat, Arnald. d. loco. q. 2. nu. 2. quid erit dicendũ de illo, qui oſculatur ſepulchrũ Mahmethi, vel quid aliud facit, vel dicat, quod ſapiat naturam hęreſis, ſi hoc facit, quia ita credat benefacere eſt hęreticus, ſi autẽ timoris, non eſt hęreticus, licet peccet mortaliter, Roſella uer. hęreticus, ver. quid de illo opus iud. iniquis ver. Apoſtata nu. 2.

De Apoſtaſia: Quæſt. XXXIII.

Trigeſimotertio quęro, vtrum Apoſtaſia ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, quia pertinet ad infidelitatem, iuxta illud Iohann. 6. multi diſcipulorũ eius abierunt retro, quod eſt apoſtatare, de quibus ſupra dixerat Dominus; Sunt quidam ex uobis, qui non credunt, ita S. Tho. 2. 2. q. 12. art. 1. eſt enim Apoſtaſia, temerarius a ſtatu fidei obedientię, vel religionis receſſus, & dicitur quaſi poſtaſio idest retrograda ſtatio, Piſanel. ver. Apoſtaſia in princip. S. Anton. in 2. p. tit. 12. c. 6. Tab. uer. Apoſtaſia nu. 1. ubi etiam Sylu. nume. 1. Roſella dict. uer. Apoſta. in princ. & Armilla nu. 1. Secundum quam definitionem elicitur, quod Apoſtaſia eſt triplex, à fide, à religione, & ab ordine, qui apoſtatãt ab ordine, non deuiant à fide credendorũ, quia nec hęretici ſunt, nec ſubſunt ſub iudicio inquiſitionis, qui uero à religione apoſtatãt, ex eo, quod ſic apoſtatant, etiam à fide non deuiant, quia nec hęretici ſunt, nec ſubſunt iudicio inquiſitionis, ſunt tamen excõmunicati, c. ut periculoſo, ne clerici, uel monachi. 6. Quod ſi tales per annum in excommunicatione perſtiterint, de hęreſi ſuſpecti dicentur eſſe, c. graue de pœnis. Qui uerò tertio modo apoſtatę ſunt, eo quod à fide catholica deuiauerunt, hęretici, imò infideles habendi ſunt, & ſi haberi poſſunt, fiat de eis ſicut de cæteris hęreticis, qui ſi noliut reſilire tanquam hęretici impęnitentes traduntur brachio ſeculari, ſi autem redire uelint, recipiantur tanquã hęretici pęnitentes, capitul. ad abolendam de hęretic. illi uerò, qui metu mortis fidem negant (licet uerè hęretici non ſint, cum non habeant errorem in mente) iudicio tamen eccleſiæ, quę per exteriora iudicat, puniuntur, non enim metus mortis cadens in conſtantem uirum ad fidem Chriſti abnegandam eſt ſufficiens cauſa, quia ſanctius eſt mori, quam fidem abnegare, uel ueſci de Idolatricis opus iudic. inquiſit. uer. Apoſtata nume. 2. hęc diſtinctio ponitur a Caietan. uer. apoſtaſia, Roſella d. loco in princ. Armilla nume. 2. & ſeq. Piſanella uer. apoſtaſia. § 1. S. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 6. Tab. d. loco nu. 2. gloſ. c. 1. de apoſtaſia, Angel. uer. apoſtaſia nu. 1. Sanct. uerò Thom. 2. 2. q. 12. artic. 1. dicit, quod apoſtaſia in quantum importat retroceſſionem quandam à Deo, fit diuerſimodè; ſecundum diuerſos modos, quibus homo Deo coniungitur. Primo namque coniungitur homo Deo per fidem. Secundo per debitam, & ſubiectam uoluntatem, ad obediendum pręceptis eius. Tertio per aliqua ſpecialia ad ſupererogationem pertinentia, ſicut per religionem; & clericaturam; uel ſacrum ordinem.

nem. Remoto autem poſteriori, remanet prius, ſed non conuertitur. Contingit autem aliquem apoſtatare à Deo retrocedendo a religione, quam profeſſus eſt, vel ab ordioe ſacro quem ſuſcepit, & hæc dicitur apoſtaſia religionis, ſeu ordinis. Cõtingit etiã aliquem apoſtatare a Deo, per mentem repugnantem diuinis mãdatis, quibus duabus apoſtaſus exiſtentibus adhuc poteſt remanere homo Deo coniunctus per fidem; ſed ſi a fide diſcedat, tunc omuino à Deo retrocedere videtur; & ideo ſimpliciter, & abſolutè erit apoſtaſia, per quam aliquis diſcedit a fide, qoæ vocatur apoſtaſia, per fidem, & ſecundum hũc modum apoſtaſia ſimpliciter dicta, ad infidelitatem pertinet, ex his infertur. Primò, quod apoſtata a fide grauiſſimè peccat, & eſt excommunicatus, Roſella ver. apoſtaſia io principio. Secundo clerici, qui ſunt in ſacris, apoſtatantes peccant mortaliter, & cohercendi ſunt ad reaſſumendum habitum, & tonſuram c. tuę de apoſtatat. ſi autem nõ ex cõtemptu a minoribus ordinibus, ſeu prima tonſura recedit, abijciens vitam, & habitum clericalẽ, nõ eſt apoſtata, peccatũ tamẽ veniale incurrit, ſi abſq; cauſa recedet propter eius inconſtantiam, nec efficitur mortale ex eo, quod deſerit beneficium eccleſiaſticum cũ minoribus ordinibus, Caietanns ver. apoſtaſia. Tertio, apoſtata a religione deſerẽs habitũ, & religionẽ ipſam, poſtquã eſt profeſſus, eſt excommunicatus, & per conſequens mortaliter peccat, ſecus eſt in nouitio ante profeſſionem, quia tunc non peccat, nec dicitur apoſtata, quia exire po zeſt ſine peccato, niſi peccet ex intentione, vel cauſa exeundi, Sylueſt. ver. Apoſtaſia numer. 9. non tamen eſt iudicandus apoſtata, niſi extra religionem ita viuat, quod animum redeundi ſe depoſuiſſe oſtendat, eſt tamen excommunicatus per temerariam ſolam demiſſionem habitus, Piſan. ver. Apoſtaſia §. 5. Quarto, & vltimo, ſi quis apoſtatatur ab obedientia, quam debet alicui, peccat mortaliter, ſed dicitur apoſtata, largo modo, dixi ſupertus de inobedientia.

De Superſtitione. Quæſt. XXXIIII.

TRigeſimoquarto quæro, vtrum ſuperſtitio ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, quia virtus latriæ, ſeu veræ religionis ad quam pertinet hoc præceptũ, eſt maxima inter omnes morales virtus, ita vitium ſuperſtitioois, & falſæ religionis ex genere ſuo eſt maximum omnium peccatorũ, quæ actibus virtutum moralium opponitur, Nauarr. in Man. conf. c. 11. nu. 20. eſt enim ſuperſtitio vitium religioni cootrarium, quia exhibet cultom dioinum, vel cui noo debet, vel eo modo, quo non debet, in quo cultu poteſt eſſe aliquid mortiferum, vt cum legalia obſeruãtur poſt veritatem Euangelij diuulgatam: glo. in 2. ad Gal. S. Thom. 2. 2. q. 93. ar. 1. & aliquid ſuperfluum, non quidem ſecuudnm abſolutam quantitatem, ſecundum quam nihil poteſt eſſe ſuperfluum in diuino cultu, quia oihil poteſt homo facere, qood ooo ſit mious eo, qood Deo debet; ſed ſuperfluum qoidem, ſecundum qoantitatem proportioois, quia ſcilicet ooo eſt fini proportiooatum, nempè, quod de ſe noo pertineat ad gloriam Dei, neque ad hoc, qood mens hominis feratur in Deum, vt quod carnis cõcupiſcentię moderatæ referoutnr, ſeu ſit præter Dei, & eccleſiæ inſtitutionem, vel contra conſuetudioem communẽ, nam totum hoc reputaodum eſt ſuperfluum, quia ſolum in exteriotibus couſiſtit, S. Tho. 2. 2. q. 93. art. 2. Silu. verſi. ſuperſtitio nu. 2. ex hoc infero, qđ duæ ſunt ſuperſtitioois ſpecies ſubalternæ, quarũ prima conſiſtit, in exhibere diuinum cultum Deo vero, modo indebito, & dicitur ſupſtitio indebiti cultus. Secundo modo dicitur ſuperſtitio, vt ſi exhibeatur cultus diuious ei, cui non debetur, Nempè cuicunque creaturæ, & hæc dici poteſt ſuperſtitionis genus, quod in multas ſpecies diuiditur, ſecuodum diuerſos fines diuini cultus; ordinatue eoim primò diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam, & ſecundum hoc prima ſpecies huius generis eſt Idolatria, quæ diuinam reuerentiam indebitæ exhibet creaturæ. Secundo ordinatur ad hoc, quod homo inſtruatur à Deo, quem colit, & ad hoc pertinet ſuperſtitio diuinatiua, quę Dæmooes couſulit per aliqua pacta com eis inita, tacita, vel expreſſa. Tertio, ordinatur diuinus cultus, ad quandam directionem humanorũ actuũ ſecundum inſtituta Dei, qui colitur, & ad hoc pertinet ſuperſtitio quarundam obſeruationum; vnde Aug. 2. de doctrina Chriſtiana dicit ſuperſtitioſum eſſe quicquid inſtitutum eſt ab hominibus, ad facieoda, & colenda idola pertioens, & hoc pertinet ad primum, & poſtea ſobdit, vel ad couſolationes, & pacta quædam ſignificatiouum cum Dæmooibus placita, atque fęderata, quod pertiuet ad ſecuodom, & poſt pauca ſubdit, ad hoc genus pertioent omnes ligaturæ, & cętera huiuſmodi, quod pertinet ad tertium, S. Th. 2. 2. q. 92. ar. quarum prima idolatria, ſecunda diuinatiua, tertia eſt obſeruãtia, Sylu. ver. ſuperſtitio nom. 1. Ray. ver. ſuperſtitio c. 2. Nauar. Man. confeſſ. ca. 11. nu. 20. de ſingulis dicemus latius ioferios.

De Idolatria. Quæſt. XXXV.

TRigeſimoquinto quæro, vtrum Idolatria ſit peccatum? Reſpon. Quod ſic, dicitur enim exod. 20. Non adorabis ea, ſcilicet exterius, neque coles, ſcilicet interius, vt glo. expooit, & loquitor de ſculptilibus & imaginibus, ergo peccatum eſt, Idolis exteriorem vel interiorem cultũ exhibere, S. Thom. 2. 2. q. 94. ar. 2. Ampl. vt dicatur grauiſſimom peccatum, dicit enim gloſ. in Leuit. 15. Omne pecatum eſt in munditia animi, ſed idolatria maximè itã S. Thom. 2. 2. quæſt. 94. ar. 3. Ratio eſt, quia æquiparat creaturam Creatori, Caietan. uer. idolatria, & contra primum præceptum primę tabulę Armilla ver. Idolatria numero 3. Nauar. Man. couſeſſ. cap. 11. oome. 19. Eſt enim idolatria diuious cultus exhibitus creaturæ repreſentatę per aliquam ſenſibilem formam, ſeu figuram, quæ dicitur idolum, S. Anton. 2. part. tit. 12. capit. 2. §. 2. in princip. Tabien. ver. idolatria nu. 2. & ſeq. quæ dicitur ſpecies ſupſtitioois, vt legitur acta Apoſtolo-

rum

rum 17.ibi cum Paulus Athenis expectaret incitabatur Spiritus eius in ipſo, videns idolatriæ dedītam ciuitatem,& poſtea dixit, viri Athenienſes, per omnia quaſi ſupſtitioſos vos video, ergo idolatria ad ſuperſtitionem pertinet, San. Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 94. artic. 1. dixi ſuperius in proxima præcedenti quæſt.

De diuinatione. Quæſt. XXXVI.

TRigeſimoſexto quæro, vtrum diuinatio ſit peccatum? Reſpon. Quod ſic, dicitur enim 18. Deuther. non ſit, qui Phitones conſulat, neque diuinos faciat item capi. qui diuinationes 29. q. 5. ibi, qui diuinationes expetunt ſub regulis quinquennij iaceant ſecundum gradus pęnitentiæ diffinitos Rayner. verſiculo diuinatio c. 2. Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ q. 95. art. 1. vbi dicit, ꝙ nomine diuinationis intelligitur quædam prænunciatio futurorum; futura autem dupliciter prænoſci poſſunt, vno quidem modo in ſuis cauſis, alio modo in ſe ipſis. Cauſæ autem futurorum tripliciter ſe habent, quędam enim producunt ex neceſſitate, ex ſe ſemper ſuos effectus, & huiuſmodi effectus futuri per certitudinem prænoſci, & prænunciari poſſunt, ex cōſideratione ſuarū cauſarum, ſicut Aſtrologi prænunciant eclipſes futuras, quædam verò cauſæ producunt ſuos effectus, non ex neceſſitate, & ſemper, ſed vt in pluribus, rarò tamen deficiunt, & per huiuſmodi cauſas poſſunt prænoſci effectus futuri; non quidem per certitudinem, ſed per quandam coniecturam, ſicut Aſtrologi per cōſiderationem ſtellarum, quædam prænoſcere, & prænunciare poſſunt de pluuijs, & ſiccitatibus, & Medici, de ſanitate, vel morte, quędam vero cauſę ſunt, quæ ſi ſecundum ſe conſiderēnt, ſe habeant ad vtrumlibet, quod præcipuè videtur de potentijs rationalibus, quæ ſe habent ad oppoſita, & tales effectus, vel etiam ſi qui vt in paucioribus caſu accidunt, ex naturalibus cauſis per cōſideratione cauſarum prænoſci non poſſunt, quia huiuſmodi cauſæ non habent inclinationem determinatā ad huiuſmodi effectus, & ideo effectus huiuſmodi prę noſci non poſſunt, niſi in ſe ipſis conſiderentur; homines autē in ſe ipſis huiuſmodi effectus conſiderare poſſunt, ſolum dum ſunt pręſentes ſicut homo videt Socratem currere, & ambulare, ſed conſiderare huiuſmodi in ſe ipſis, antequam fiant, eſt Dei, qui ſolus in ęternitate videt ea, quæ futura ſunt, quaſi præſentia, vnde Iſaia cap. 41. ibi annunciate, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dij eſtis vos, ſi quis ergo huiuſmodi futura pręnunciare, aut prænoſcere quocunque modo prę ſumpſerit, niſi Deo reuelante, manifeſtè vſurpat ſibi, quod Dei eſt, & ex hoc aliqui diuini dicuntur. Diuinatio ergo non dicitur, ſi quis prę nunciet ea, quę ex neceſſitate eueniunt, vel vt in pluribus, quę humana ratione pręnoſci poſſunt, neque etiam ſi quis futura alia contingentia Deo reuelante cognoſcat tunc enim non ipſe diuinat, ideſt, quod diuinum eſt faciet: ſed magis, quod diuinum eſt ſuſcipit. Tunc autem ſolum dicitur diuinare, quādo ſibi indebito modo vſurpat prænunciationem futurorum euentuum, hoc autem conſtat eſſe peccatum; vndè diuinatio ſemper eſt peccatum; vndè Hyer. ſuper Micheam ca. 3. vol. 6. dicit, quod diuinatio ſemper in malam partem accipitur, S. Thom. d. loco; vndè prędicentia ex actibus hominum, & caſus fortuitos velle pręcognoſcere abſque Dei reuelatione, pertinet ad diuinationem, vbi interuenit operatio Dęmonum, S. Anton. 2. p. c. 12. cap. 1. §. 3. Nauarr. in Man. confeſſ. cap. 11. nu. 3. & ſeq. Sylu. ver. ſuperſtitio numer. 4. & committitur diuinatio, quando quis innititur aliqua re, vel verbo, quaſi habentibus virtutem ad talem effectum, ad quem conſtat, nec naturalem, nec diuinam habere virtutem. Ratione autem actus imperfecti erit veniale; vt quando non eſt inuocatio Dęmonis tacita, nec expreſſa, vel ſi eſt neſcit, nec credit, neque dubitat faciens, quod ſi crederet, non faceret; tunc enim eſt quędam vanitas, vt qui in libro fortunæ, vel rotę Pithagoræ volunt ſcire aliqua, vel in aperitione librorum, & huiuſmodi, Armilla ver. diuinatio, & Caiet. d. loco, vbi dicit, ꝙ diuinatio pro quanto ſignificat indebitam vſurpationem cognitionis futurorum euentuū, vel præteritorum, aut pręſentiū occultorum, peccatum eſt, quia contra rectam rationem eſt, & eſt de ſuo genere mortale, pro quanto Dęmoniaco innititur auxilio, vbi tamen nulla interuenit Dęmonis inuocatio, nec explicita, nec tacita, & non eſt mala intentio, non incurritur mortale peccatū, verum quia diuinationum plures ſunt ſpecies, vt inquit, S. Th. 2. 2. q. 95. art. 1. & ſeq. de ſingulis inferius dicemus conc. Perald. in 2. p. ſummæ c. 36. titu. de ſuperbia §. circa primum, Rayn. ver. diuinatio c. 4. Nauarr. in Man. confeſſ. c. 11. nu. 19. & ſeq. S. Anton. 2. p. tit. 12. c. 1. §. 3. & ſeq. Sylu. ver. ſuperſtitio nu. 4. & ſeq. Tab. d. loco nu. 3. & ſeq.

Inuocatio Dæmonum. Prima.

QVatum prima eſt illa, quæ fit per expreſſam inuocationem Dęmonum, quæ eſt illicita dupliciter. Primo, quia fit pactum expreſsè cū Dęmone, quod eſt omnino illicitum, iuxta illud Iſaię 28. Dixiſti percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, & adhuc eſſet grauius, ſi ſacrificiū, vel reuerentia Dęmoni exhiberetur. Secundo, ex parte futuri euentus; nam Dęmon per hęc intendit homines aſſuefacere ad hoc, vt ei credatur in perditionem ipſorum, & nefas eſt cum adſit nobis diuina ſcriptura, vt à Diabolo inſtruamur S. Thom. 2. 2. quęſt. 95. arti. 4. qui allegat. deut. 18. Non inueniatur in te, qui ariolos ſciſcitetur neque Phitones conſultat, S. Anton. 2. p. cap. 12. ca. 1. §. 5. Nauarr. d. loco nu. 22. nu. 24. & nu. 27. Sylu. ver. ſuperſtitio nu. 5. ibi Tab. nu. 2. Inuocare enim Dęmones, vt ferant nobis auxiliū, vel vt ab eis habeamus aliquid; quòd à ſolo Deo expetendum eſt, vt prędicere futura cōtingentia: & huiuſmodi, peccatum mortale eſt. S. Thom. 2. ſent. diſt. 7. q. 3. Armilla uer. innocatio numer. primo Angel. ver. interrogationes nu. 4. Tab. verò in ver. inuocatio dicit,

quod

quod inuocatio dæmonum eſt peccatum mortale, ſi tamen homo inquirit aliquid à dæmone tanquã ab hoſte, nullum peccatum eſt, quoniam dati ſunt nobis in hoſtes, & hoſtiliter nos ad eos habere debemus, & hoc dupliciter, expulſiuè ſcilicet vt in exorciſmis, vel compulſiuè, ſcilicet, vt ſancti ſępe cõpulerunt eos præcipiendo eis diuina poteſtate, vt aliqua dicant, vel faciant, ſi verò homo ad dæmonem ſe habet, non vt hoſtem, peccatum eſt quandoque mortale, quandoque veniale, mortale quando exercetur cum eo actus ſocialis perfectè; ſi verò imperfectè eſt veniale; habet autem rationem actus, ſocialis perfectè, vt dæmonum voluntaria confabulatione, ſeruitio, doctrina, & ſimilibus; hæc enim ſocialis ſunt vitæ, imperfectè autem ſi quis ex leuitate, vel curioſitate non credens ſe diuinam amicitiam offendere, cum occurrente dæmone in aſſum pto corpore, vel arreptitio per modũ tranſeuntis loquitur, inquirit curioſa, facit aliquid vanum ab eo fieri, putà moueri lapidem, in his namque actibus licet ſit perfectè ratio humani actus, non tamen eſt pfectè ratio ſocialis, & rõne huius imperfectionis à mortali excuſat, ita Tab.d.ver. inuocatio nu.2. Piſan.ver. ſortilegium il 1.§.quæritur.

Aſtrologia. Secunda.

Secũda ſpecies eſt, quæ fit per Aſtra; vndè ſi quis conabitur prænoſcere futura ex conſideratione ſitus, & motus ſyderum, huc pertinet ad Aſtrologos, qui, & Genethliaci dicuntur, propter natalũ conſiderationes dierum. S. Thom. 2.2.q.95.ar.3.& hæc Aſtrologia nuncupatur, Ang. ver. ſors nu. 3, c. igitur 26.q.4. qua ſi quis vtatur ad præcognoſcendos futuros caſuales, vel fortuitos euentus; aut etiã ad cognoſcendum per certitudinem futura opera hominum, procedit hoc ex falſa, & vana opinione, & ſic operatio dæmonis ſe immiſcet, vndè erit diuinatio ſuperſtitioſa, & illicita, & erit hæretica blaſphemia, dicere curſus cæleſtes cogere voluntates hominum, Arnald. de agn. aſſet. q.16.nu.11. Si verò aliquis vtatur conſideratione aſtrorum ad præcognoſcendum futura, quæ ex cœleſtibus cauſantur corporibus, putà ſiccitates, & pluuias, & alia huiuſmodi, non erit illicita diuinatio, nec ſuperſtitioſa, ità S. Thom. 2.2.q.95.ar.5. S. Anton. in 2.pa. tit.12.cap.1.§.6. Sylu. ver. ſuperſtitio nu. 6. Tab.d. loco nu.3. Arm, ver. Aſtrologia nu.1. dicit, quod ſi actus humani ſubijcerentur corporibus cęleſtibus, tolleretur liberum arbitrium conc. Caiet. ver. aſtrorum obſeruatio, dicit, quod tripliciter eſt peccatũ. Primo ſi myſteria fidei Chriſtianæ, tanquam ſubſint cęleſtibus cauſis habeantur. Secundo, ſi futura contingentia quærantur, ſeu habeantur, vt certa ex cęleſtibus cauſis. Tertio ſi electiones ſuas quis ſubijciat cęleſtibus cauſis, vt legi illarum, & quodlibet iſtorum, de ſuo genere eſt peccatum mortale; ſi tamen cœleſtium influxuum cauſas, vt inclinatiuas ad ea, quæ ex corporibus pendent humana ſuſcipiat, nec errat, nec peccat, ita, quod ex conſideratione aſtrorum, timere, cauere, audere, &c. aliquid quatenus ex corporibus pendet, nullum peccatum eſt, ſeruato moderamine coniecturæ, vt ſcilicet homo non pro certo, ſed coniectura habeat, quicquid ex cęlo ducitur circa humanas actiones; verũ, quia ipſa nihil refert ad ſalutem, immò mittit potius in errorem, ideò à quolibet fideli eſſet poſtponenda Ang. ver. Aſtrologia, & hoc intelligendum de ea, qua ſcrutamur actiones humanas contingentes, ſecus in naturalibus, Tabien. ver. Aſtrologia numer. primo & ſeq. Piſanella ver. ſortilegium il 1. §. vtrum diuinatio.

Somnia. Tertia.

Tertia ſpecies diuinationis eſt, quę fit per Somnia, quæ vocatur diuinatio ſomniorum, S. Tho. 2.2.q.95.art.3. Ange. verſ. ſors nu. 5. quibus ſi quis vtatur ad pręcognoſcenda futura, ſecundũ, quod Somnia procedũt ex reuelatione diuina, vel ex cauſa naturali intrinſeca, ſeu extrinſeca quantũ poteſt ſe virtus talis extendere, non erit illicita diuinatio, ſi autem huiuſmodi diuinatio cauſetur ex reuelatione dæmonum, cum quibus pacta habent expreſſa; quia ad hoc inuocantur, vel tacita, quia huiuſmodi diuinatio extenditur ad quod ſe non poteſt extendere, erit diuinatio illicita, & ſuperſtitioſa, de qua Deut. 18. Non inueniatur in te. qui obſeruet ſomnia. S. Thom. 2.2.q.95.art.6. San. Anton. 2.par. titul. 12. capit. 1.§.7. Piſan. ver. ſortilegiũ §. vtrum diuinatio, quæ fit per ſomnia. Nauarr. Man. conf. cap. 11. nu. 33.& ſeq. Syl. uer. ſuperſtitio nu.7. Tab.d. loco nu.4. Perald. 2. p. tit. de ſuperbia c.36.§. ad ſalutem, Ray. ver. diuinatio. cap.3. ver. 2. ſpecies & in tit. de ſomnijs cap.2.& in cap.9. Dicit quod in ſomnijs nullum poteſt eſſe peccatũ, quia quis in eis non poteſt habere completum vſum liberi arbitrij; ſi tamen in ſomnijs damnum dederit, nec peccauit, quia ita erat ſolitus, peccauerit non rõne ſomnij de ſe, ſed ratione culpę præcedentis, ex quo non manifeſtauit; ſomniorum igitur obſeruatio eſt peccatum mortale in uſu, cum quis propter ſomnia committit, uel omittit contra, neceſſaria ad ſalutem Caietan. uer. ſomniorum obſeruatio; ubi etiam Armilla nu.1. Poteſt tamẽ eſſe ueniale cum ex eo omittitur facere id, ad quod tenetur, non tamen de neceſſitate ſalutis, ſimiliter ſi eſſet in opinione, quod prouenirent alicui certæ cauſę, putà à cęlo, quia cum poſſit à multis cauſis prouenire temerarij erroris eſt, vnam determinatè inferre, vel ſi temerè determinaretur ad futurum unum aliquod ſignificandum; in omnibus tamen periculũ imminet, ne quis cadat in crimen ſuperſtitionis diuinatoriæ per ſomnia, ſecundum quam, ſi quis regularet ſuos actus immiſceretur diabolica illuſio, & tacita dæmonũ ſocietas, tunc peccat mortaliter.

Augurium. Quarta.

Quarta ſpecies diuinationis eſt; quæ fit per motus, uel uoces auium, ſeu quorumcunque animalium, ſiue per ſternutationes hominum, uel membrorum ſaltus, quod pertinet generaliter ad augurium, quod dicitur à garritu auium, ſicut an-

ſpicium

ſpicium ab inſpectatione auium, quorum primum pertinet ad aures, ſecundum ad oculos, Tabien. in verſ. ſors nu. 4. cap. igitur 26. q. 4. capit. nec mirum 62. q. 5. S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 3. quæ ſpecies diuinationis illicita eſt, Deut. 18. non inueniatur in te, qui obſeruet auguria. S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 7. ibi omnis huiuſmodi diuinatio, ſi extendatur vltra illud, quod poteſt pertingere ſecundum ordinem naturæ, vt immutationes, quæ fiunt per pluuias, & ventos, & alia huiuſmodi, quæ cauſantur per motũ corporum cœleſtium, vel diuinæ prouidentiæ, vt patet per columbam ſuper Chriſtum deſcendentem, & in coruo, qui pauit Eliam, alio modo eſt ſuperſtitioſa, & illicita S. Tho. d. loco, vndè cõſiderare voces, & motus auiũ non eſt illicitum, putà ſi quis ex hoc, quod cornicula frequenter crocitat prædicat pluuiam citò eſſe futuram, S. Thom. d. loco in reſponſione ad ſecundum. S. Anton. 2. p. tit. 12. capi. 1. §. 8. Syluestrina ver. ſuperſtitio nu. 8. Tabiena dicto loco nume. 5. Nauarrus in Manuali confeſſorum ca. 11. nume. trigeſimoſeptimo, Caietan. ver. Aruſpicium ponit tres terminos, videlicet, aruſpicium, augurium, auſpicium, dicens tria hæc pro diuinationibus ſuperſtitioſis ſumpta, Chriſtianę religioni aduerſantur, vt potè ad ſacrilegas artes diuinatorias, quibus idolatræ vtebantur ſpectant a, & propterea conſtat eſſe, non ſolum contra charitatem, ſed quodammodo contra fidem; differentia tamen inter hæc eſt, quod aruſpicium iniquitatem ſuam ſonat, pro quanto à ſacrificio, ſeu ara non recedit, augurium autem: & auſpicium; ſi ſine damnatis artibus fiant, capiendo coniecturam futuri euentus rei naturalis tollerari poteſt, dicuntur igitur augures, qui diuinant à vocibus auium, ſeu aliorum animalium, auſpices, qui ex inſpectione ipſorum ſine expreſſa dęmonum inuocatione, auriſpices verò qui diuinant cum expreſſa dæmonum inuocatione, per figuras, & ſigna, quę in rebus inanimatis apparent, in viſceribus animalium imolatorum, in Aris dæmonum, Armilla ver. augurium ca. illud 26. q. 2. Ang. ver. augurium, dicit eſſe idolatriæ cultum ſupeſtitionibus implicari, & c. qui ſine 26. q. 2. vnde augurijs ſeruiens eſt ab eccleſia ſeparandus capit. augurijs 26. q. 5. Tabiena ver. augures nume. 2. in fine, Piſan. verſic. ſortilegium §. vtrum diuinatio per augur.

Sortes. Quinta.

QVINTA ſpecies diuinationis eſt, quę fit per ſortes cœleſtium diſpoſitioni, ſeu dæmonum imperio commiſſas, & talis illicita eſt, vt vero in Deum referuntur, non illicitum eſt quippiam per ſortes diuinari, San. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 95. articul. 8. per capitul. ſortes 26. quæſtio. 5. ibi (ſortes quibus cuncta vos veſtris diſcriminaris prouincijs, quas partes damnauerunt, nihil aliud, quam diuinationes, & maleficia decernimus, quamobrem volumus omnino illa damnari, & vltra inter Chriſtianos nolumus nominari, & ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus) & nota quod ſortes dicuntur, cum aliquid fit, vt ex eius euentu conſiderato, aliquid occultum, innoteſcat, & eſt multiplex, nam ſi quæratur iudicio ſortium, quid cui ſit adhibendum, ſiue illud ſit res poſſeſſa, ſiue ſit honor, ſiue dignitas, ſeu pœna, aut actio aliqua, vocatur ſors diuiſoria, ſi autem inquiratur, quid agere oporteat, vocatur ſors conſultoria, ſi verò quæratur, quid ſit futurum, vocatur ſors diuinatoria conclu. Raynut. verſicul. ſors cap. 2. Piſan. verſicul. ſortilegium. §. vtrum diuinatio ſortium Armil. Caieta. & Ang. & Tabien. verſicul. ſors in princ. Peral. 2. p. ſummæ capit. 36. tit. de ſuperbia. Actus autem hominum, qui requiruntur ad ſortes non ſubduntur diſpoſitioni ſtellarum, nec etiam euentus ipſorum, vnde ſi quis ea intentione ſortibus vtatur, quaſi huiuſmodi actus humani, qui requiruntur ad ſortes ſecundum diſpoſitionem ſtellarum ſortiantur effectum, vana, & falſa eſt opinio, & per conſequens non carens dæmonum ingeſtione, ex quo talis diuinatio erit ſuperſtitioſa, & illicita. Hac autem cauſa remota, neceſſe eſt, quod ſortialium actuum expectetur euentus, vel ex fortuna, vel ex aliqua ſpirituali cauſa dirigente, & ſi quidem ex fortuna, quod locum habere poteſt, ſolum in diuiſoria ſorte, non videtur niſi fortè vitium vanitatis, ſicuti ſi aliqui nõ valẽtes aliquid cõcorditer diuidere, velint ſortibus ad diuiſionem vti, quaſi fortunæ exponentes, quis quam partem accipiat, ſi verò ex ſpirituali cauſa expectetur ſortium iudicium, quandoque quidem expectatur ex dęmonib. Ech. 21. Rex Babilonis ſtetit in Biuio in capite duarum viarum diuinationem quærẽs, & tales ſortes ſunt illicitæ, quandoque vero expectatur à Deo, prouerb. 16. ſortes mittuntur in ſinu, ſed à Domino temperantur, & talis ſors ſecundum ſe nõ eſt malum. Poteſt tamen in hoc quadrupliciter peccatum incidere. Primo, quidem ſi abſque vlla neceſſitate ad ſortes recurratur, hoc enim videtur ad Dei tentationem pertinere. Secundo, ſi quis etiam in neceſſitate abſque reuerentia Dei ſortibus vtatur. Tertio ſi diuina oracula ad terrena negocia conuertantur. Quarto ſi in electionibus eccleſiaſticis, quæ Spiritus ſancti inſpiratione fieri debent, aliqui ſortibus vtantur, & licet Mathias ante Penthecoſtem ordinandus ſorte fuerit quæſitus, hoc factum eſt, quia nondum erat plenitudo Spiritus ſancti in eccleſia infuſa, ſeu fuit quidam radius cœlitus immiſſus, Sanctus Antoninus 2. parte tit. 12. capit. 1. §. 9. allegans Dyoniſ. Angel. ver. ſors nu. 2. Septem autem Diaconi poſtea non ſorte, ſed electione diſcipulorum ſunt ordinati; ſecus autem eſt in temporalibus dignitatibus, quæ ad terrenam diſpoſitionem ordinantur, in quarum electione plerumque homines ſortibus utuntur, ſicut & in temporalium rerũ diuiſione; ſi uerò neceſſitas immineat, licitum eſt cum debita reuerentia ſortibus diuinum iudicium implorare, hæc San. Thom. 2. 2. q. 95. artic. 8. ubi in reſponſ. ad tertium dicit, quod delicta publicata ſpontanea confeſſione vel

teſtium

teſtium approbatione ſunt iudicanda, occulta uero, & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum, capitulo conſuluiſti 2.quæſt.quinta. Sanct. Anton. 2.parte titu. 12.c.1. §.9. Nauarr. in Manuali confeſſorum capitulo. 11. nu. 39. Syluestrina uer. ſuperſtitio n.9. dicit, quod euentus ſortis poteſt expectari à triplici cauſa, ſcilicet cœlo, fortuna, vel ſpiritu dirigente, ſi expectetur à cœlo quaſi actus humani, qui ad ſortes requiruntur, ſecundum diſpoſitionem ſtellarum ſortiantur effectum, vana & falſa eſt opinio; & conſequenter dæmonum ingeſtione non carent, ex quo illicita, & ſuperſtitioſa erit diuinatio; ſi vero expectetur à fortuna, quod locum habere poteſt ſolum in diuiſoria ſorte, non videtur habere vitium, niſi fortè vanitatis, ſicut ſi non volentes aliquid concorditer diuidere, velint ad diuiſionem ſortibus vti, quaſi fortunæ exponentes quis quam partem accipiant; ſi verò expectetur à ſpiritu ſine cauſa ſpirituali, ſi quidem ſit dæmon, eſt ſors illicita, & ſecundum Canones prohibita; ſi verò expectetur à Deo, qui temperat ſortes, talis ſors non eſt aliquid ſecundum ſe malum, Poteſt tamen in hoc quadrupliciter peccatum incidere, vt dictum eſt. Peraldus Epiſcopus Lugdunenſis in 2. parte ſummæ ca. trigeſimoſexto titulo de ſuperbia §. videtur, Rayn. verſi. ſors capit. 3. qui in capit. ſequenti dicit, quod in electione prælatorum, & in manifeſtatione occultorum peccatorum, non eſt licitum vti ſorte, ſors ergò, quæ non refertur ad Deum, naturam, vel fortunam, neceſſe eſt, vt referatur ad dæmonem, & talis eſt peccatum, Armilla verſic. ſortilegium no. 1. vbi etiam Caiet. d. loco, & refertur ad dæmonem duplici modo, implicitè ſcilicet, & explicitè, implicitè dum ad ſortes ad illum finem inſtitutas recurritur, explicitè autem, cum incantationibus, vel alijs diuinationibus, hæc faciunt, ita Armilla, & Caietan. dictis in locis, Tab. ver. ſors nume. 6. & hæc dicta ſunt ex mente doctorum, videamus modo, quid tenendum eſt ex diſpoſitione Canonum, Ideò videbimus qui ſint ſortilegi. Secundo, an ſit peccatum eſſe ſortilegum. Tertio, à quibus genus diuinationis ſumpſerit exordium. Quarto, quot ſunt genera diuinationis. Quinto, an ſortilegi, vel diuini, ſint excommunicandi ſi ceſſare noluerint, Ad primum Reſpon. quod ſortilegi ſunt, qui ſub nomine fictæ religionis, per quaſdam, quas ſanctorum, ſeu Apoſtolorum vocant ſortes diuinationis, ſic etiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt ca. ſortilegi, 26.q.1. ad ſecundum reſpon. peccatum eſſe ſortilegium capit, illud 26.q.2. ibi in fine, omnes igitur artes huiuſmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ, ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dæmonum, quaſi pacta infidelis, & doloſę amicitiæ conſtituta penitus ſunt fugiendę, & reputandę Chriſtiano; ad tertium Reſpond. quod Idolatrię mater eſt Aegiptus capitulo ſed & illud 26. quæſtio. 2. Genus autem diuinationis à Perſis fertur allatum capitulo igitur 26. quæſtio. tertia Auguria verò Phriges inuenerunt primi. Præſtigium verò Mercurius dicitur primus inueniſſe, aruſpicinę autem primus Hætruſcis tradidiſſe dicitur quidam Thages ca. nec mirum 26. q. 5. Ad quartum Reſp. plura eſſe genera diuinationum nempè, Geomantia, Hidromantia, Piromantia, & Aeromantia, quæ referuntur ad quatuor elementa, & alia de quibus latius dicemus inferius c. igitur 26. q.4. &c. nec mirum 26. q. 5. Ad quintum Reſp. quod non deſiſtens à ſortilegio eſt ab eccleſia eijciendus capit. ſortes, & ſeq. 26. quæſt. 5. Per ſortes igitur non ſunt delicta occulta perquirenda, nec minus electiones prælaturæ faciendæ cap. 1. & capit. finali de ſortilegijs.

Præſtigium. Sexta.

SEXTA ſpecies diuinationis eſt, quæ fit quando præſtigioſis quibuſdam apparitionibus ſe aſpectui, & auditui hominum ingerentes ad prænunciandum futura, & hæc ſpecies vocatur prǽſtigium ex eo, quod oculi hominum præſtinguntur capitul. nec mirum. §. præſtigium 26. quæſtio. 5. S. Tho. 2. 2. q. 95. art. 3.

Necromantia. Septima.

SEPTIMA ſpecies eſt, quæ fit per mortuorum aliquorum apparitionem, vel locutionem, & hęc ſpecies vocatur Necromantia, quia vt dicit Iſidorus libr. octauo capitul. 9. Ethymol. [illegible] dicitur græcè mortuus, mantia verò diuinatio appellatur, quia quibuſdam precationibus adhibito ſanguine videntur reſuſcitati mortui diuinare, & interrogata reſpondere. Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtion. 95. artic. 3. capit. nec mirum, §. Necromantia 26. quæſtione quinta in qua ſpecie dæmones expreſsè inuocantur ad manifeſtandum futura, Sanct. Anton. 2. part. tit. 12. capitul. primo. §. quarto. Armilla verſicul. necromantia, Nauar. in Manuale confeſſorum capit. 11. numer. 28. leg. culpa C. de Malef. & Mathem. Richard. in ſecundo libr. diſtinct. 17. Perald. in 2. part. ſummæ capit. 36. titul. de ſuperbia §. circa Caietan. verſic. necromantia.

Arreptitij. Octaua.

OCTAVA ſpecies diuinationis eſt, cum quandoque futura prænunciantur per homines viros, ſicut in Arreptijs patet, & hæc eſt diuinatio per Pythones, ut Iſido. dicit libr. 8. capit. 9. Etymol. Pythones Pythone Appolline ſunt dicti, qui dicebatur eſſe author diuinandi, Sanctus Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 95. artic. 3. capit. igitur 26. quæſt. 4.

Futura. Nona.

NONA ſpecies eſt, quæ futura prænunciat, per aliquas figuras, uel ſigna, quę in rebus inanimatis apparent, quę quidem ſi apparexnt in aliquo corpore terreſtri, putà in ligno vel ferro, vel lapide polito, vocatur Geomantia, ſi autem in aqua, Hidromantia, ſi antem in Aere, Aero mantia, ſi autem in igne, Piromantia, San. Thom. 2.2.quæſtio.95.artic. 3. Perald.2.p.ſummæ ca.36. tit.de ſuperbia §.circa primum c.igitur 26.q.4.ca. nec mirum 26.q.5.

Omen. Decima.

DECIMA ſpecies diuinationis dicitur, quando coo ſideratio fit circa verba nominum abſque intentione dicta, quia quis, retorquet ad futurum, quod uult prœnoſcere, & hoc uocatur Omen, Sanct. Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione 93. articul. tertio Piſanella verſicul. ſortilegium §. verum diuinatio per Omina, & ſicut Valerius Maximus libro primo capitulo quinto dicit, omnium obſeruatio aliquo contractu religioni annexa eſt, quoniam non ſortuito motu, ſed diuina prouidentia conſtare creditur, quæ fecit, vt Romanis deliberantibus. verum ad alium locum migrarent, fortè eo tempore Centurio quidam exclamauit; ſigniſer ſtatuæ ſignum hic optime manebimus, quam vocem auditam pro omine acceperunt tranſeundi conſilium mittentes, ità refert, Sanctus Thomas dicto loco.

Figura Corporum. Vndecima.

VNDECIMA etiā diuinationis ſpecies, quando conſiderantur aliquę diſpoſitiones figurarum in aliquibus corporibus viſui occurrentes; nam ex lineamentis manus conſideratis, diuinatio ſumpta, Chiromantia vocatur, quaſi diuinatio manus, Chiros enim græcè dicitur manus, diuinatio verò ex quibuſdam ſignis in ſpatula alicuius animalis apparentibus, ſpatulantia vocatur, Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quęſtione 95, articulo tertio,

Geomantia. Duodecima.

DVODECIMA ſpecies diuinationis eſt, quæ fit ex conſideratione eorum, quæ eueniunt ex quibuſdam, quæ ab hominibus ſerio fiunt ad aliquid occultum inquirendum, ſiuè per protractionem punctorum, quod pertinet ad artem Geomantiæ, ſiuè per conſiderationem figurarum, quæ prouenirent ex plumbo liquefacto in aqua proiecto, ſiue ex quibuſdam ſchedulis ſcriptis, uel non ſcriptis, in occulto repoſitis, dū conſideratur quis quā accipit, vel ēt in feſtuis in ęqualibus præpoſitis, quis maiorem vel minorem accipiat, vel taxillorum proiectione, qui plura puncta proijciat, vel etiam dum conſideratur, quid aperienti librum occurrat, quæ omnia ſortium nomen habent, Sanctus Thomas, ſecunda ſecundæ quæſtione 95.articulo tertio, vbi dicit: ſit ergò triplex diuinationis genus, quorum primum eſt per manifeſtam dæmonum inuocationem, quod pertinet ad Necromantiam. Secundum autem per ſolam conſiderationem diſpoſitionis, vel motus alterius rei, quod pertinet ad Augures. Tertium eſt dum facimus aliquod vt nobis manifeſtetur aliquid occultum quod pertinet ad ſortes, ſub quolibet autem horum multa continentur, vt patet ex dictis.

Ars Notoria. Decimatertia.

DECIMATERTIA ſpecies ſuperſtitionis dici poteſt, quæ fit in obſeruantijs Artis Notoriæ, vt cum quis vtitur ieiunio, eleemoſynis, & oratione illicito modo ad ſcientiam acquirendam, nempè per dæmones, & hæc facit peccatum mortale. Deutho. decimooctauo. Non inueniatur in te, qui quærat à mortuis veritatem, quæ quidem inquiſitio innititur auxilio dæmonum, ſed per obſeruantias Artis Notoriæ inquiritur cognitio veritatis per quædam pacta ſignificationum; cum dæmonibus inita, ergo vti arte notoria non eſt licitum, Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione 96. articulo primo vbi dicit, quod huiuſmodi ars notoria eſt, & illicita, & inefficax, illicita, quia utitur quibuſdam ad ſcientiam acquirendam, quæ non habent ſecundum ſe virtutem cauſandi ſcientiam, ſicut in inſpectione quarundam figurarum; & prolatione quorundam ignotorum uerborum, & alija huiuſmodi quæ ſigna pertinent ad pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, & ideò penitus ars notoria eſt reprobanda, eſt & inefficax

da

ad ſcientiam acquirendam, quia per huiuſmodi artem non intenditur acquiſitio ſcientiæ per modum homini connaturalem, ſcilicet adinueniendo, & addiſcendo; quod cum expectatur à dæmonibus, ad eos non pertinet illuminare intellectum, quia nullus vnquam per dæmones ſcientiam acquiſiuit, licet dæmones poſſint uerbis hominum colloquentes exprimere aliqua ſcientiarum documenta, ſed hoc non quæritur per artem notoriam, Sanctus Thomas dicto loco concor. Sanctus Anton. ſecunda parte titul. duodecimo capitulo primo §. decimo Nauarr. in Man. confeſſ. capitulo undecimo, numero 38. Armilla uerſicu. ſuperſtitio, numero tertio. Caietan. dicto loco in principio il ſecundo, ubi dicit, quod ars notoria eſt peccatum mortale propter initam ſocietatem cum dæmone, quia dæmonum non eſt infundere ſcientiam animabus noſtris; Angel. uerſicul. ſuperſtitio numero tertio. Syluam. uerſicul. ſuperſtitio numero decimo. Armilla uerſicul. artem numero primo. Piſanella uerſicul. ſortilegium il ſecundo in principio, Rayn. uerſicul. diuinatio capitulo quarto uerſicul. duodecimo.

Mutatio Corporum. Decimaquarta.

DECIMAQVARTA ſpecies ſuperſtitionis eſt, quæ fit ad immutationem corporum, putà ad ſanitatem, uel ad aliquid huiuſmodi, quæ eſt illicita, ut dicit Auguſtin. lib. ſecundo ca. uigeſimo uolum. tertio de doctrina Chriſtiana, quod ad ſuperſtitionem pertinent molimina magicarum artium, & ligaturæ, & remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in precationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres uocant, ſiue in quibuſcumque rebus ſuſpendendis, atque inſignandis, Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione 96. articulo ſecundo, ubi dicit, quod in his, quæ fiunt ad aliquos effectus particulares inducendos, conſiderandum eſt, utrum naturaliter uideantur poſſe tales effectus cauſare, ſic enim non erit illicitum, licet enim cauſas naturales adhibere ad proprios effectus, unde ſi naturaliter non uideantur poſſe tales effectus cauſare, conſequens eſt, quo nec adhibeantur ad hos effectus cauſandos, tanquam cauſæ, ſed ſolum quaſi ſigna, & ſic pertinet ad pacta ſignificationum cum Dæmonibus inita, concor. Rayn. uerſiculo. Diuinatio capitulo quarto, uerſicul. primo Syluam. uerſiculo ſuperſtitio numero decimo. Sanctus Anton. in ſecunda parte titul. duodecimo capitulo primo §. undecimo. Armilla uerſiculo Medicus uerſiculo tertio,

Fortunia, & Infortunia.
Decimaquinta.

DECIMAQVINTA ſpecies ſuperſtitionis eſt, quæ fit ad præcognoſcendum aliqua fortunia, vel infortunia, quæ eſt illicita, quia dicit Auguſtinus ſecundo de doctrina Chriſtiana capitu. uigeſimo uolumin. tertio. Quod ad pacta cum dæmonibus inita, pertinent millia inanium obſeruationum: putà ſi membrum aliquod ſalierit, ſi iunctis ambulantibus amicis lapis, aut canis, aut puer medius interuenit, limen calcare, cum ante domum ſuam aliquis tranſit, redire ad lectum, ſi quis cum ſe calciat, ſternutauerit, redire domum ſi procidens offenderetur, cum veſtis à ſoricibus roditur plus timere ſuperſtitionis mali futuri, quàm præſens damnum dolere, Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione 96. articulo tertio vbi dicit, quod homines huiuſmodi obſeruationes attendunt, non vt quaſdam cauſas, ſed vt ſigna quædam futurorum euentuum bonorum, vel malorum, non obſeruantur autem ſicut ſigna à Deo tradita, cum non ſint introducta, ex auctoritate diuina, ſed magis ex vanitate humana cooperante dæmonum malitia, qui nituntur animos hominum huiuſmodi vanitatibus implicare, & ideò manifeſtum eſt omnes huiuſmodi obſeruationes eſſe ſuperſtitioſas, & illicitas, Rayn. verſiculo diuinatio, capitulo quarto verſiculo tertio dicit, quod ſi quis præſagium futurorum conſideret ex cauſa, quæ per ſigna expreſſa apparent, non erit illicitum, vt faciunt medici, aliàs ſecus, Sylueſt. verſiculo ſuperſtitio numero decimo, uerſi. tertium.

Breuia. Decimaſexta.

DECIMASEXTA ſpecies ſuperſtitionis eſt, quæ fit per ſuſpenſionem diuinorum verborum ad collum, quæ dicitur illicita, vt dicit Chryſoſtomus in Hom. vigeſimotertio ſuper Math. Quidam aliquam partem Euangelij ſcriptam circa collum portant, ſed nonne quotidie Euangelium in eccleſia legitur? cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt, eum circa collum ſuſpenſa ſaluare? deinde vbi eſt virtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu ſenſuum? ſi in figuris, benè circa collum ſuſpendis, ſi in intellectu, ergò melius in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa, Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione 96. articulo quarto. Vbi dicit in hoc duo eſſe attendenda. Primo quidem, quid ſit quod profertur, vel ſcribitur, quia ſi eſt ali-

quid ad inuocationem dæmonis pertinens, eſt ſuperſtitioſum manifeſtè, & illicitum.

Similiter cauendum eſt, ſi contineat ignota nomina, ne ſub illis aliquid illicitum lateat, eſt etiam cauendum ne aliquid falſitatis contineat, quia ſic eius effectus non poſſet expectari a Deo, qui non eſt teſtis falſitatis.

Secundo cauendum eſt, ne cum verbis ſacris contineantur aliqua vana; purà aliqui characteres ſcripti præter ſignum crucis, aut ſi ſpes habeatur in modo ſcribendi, aut ligandi, aut in quacunque alia vanitate, quę ad diuinam reuerentiam non pertineat; quia hoc iudicaretur ſuperſtitioſum aliàs licitum, capitulo non liceat, uigeſimaſexta quæſtione quinta. Ibi nec in collectione herbarum, quæ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes, aut incantationes licet attendere, niſi tantum cum Symbolo diuino, aut Dominica oratione, vt tantum creator, & Deus omnium adoretur, & honoretur.

Nam proferre verba diuina, aut inuocare diuinum nomen, aut portare reliquias, ſi reſpectus habeatur ſolum ad Dei reuerentiam; à qua expectatur effectus, licitum erit. Si verò habeatur reſpectus ad aliquid aliud vane obſeruatum, illicitum erit, vt cum magis habetur reſpectus ad figuras ſcriptas, quàm ad verborum intellectum, hæc, Sanctus Thomas dicto articulo quarto, in reſponſio ad argumentum. Sanctus Antonin. in ſecunda parte titulo duodecimo §. decimotertio. Dicit quinque in hoc eſſe notanda.

Primò ne ſit aliquid pertinens ad inuocationem dæmonum.

Secundo non contineat nomina ignota.

Tertio, ne aliquid falſitatis contineat.

Quarto ne cum verbis ſacris miſceantur aliqua vana.

Quinto, vt ſpes non ponatur in modo ſcribendi, aut ligandi, puta in charta virginea, vel in ortu ſolis, vel dum legitur Euangelium, vel quod debeat ligari per tot filios, & alijs huiuſmodi vanitatibus vti. Sylua. verſiculo ſuperſtitio, numero decimo verſiculo quarto, Nauarr. in Manu. confeſſ. capitulo vndecimo numero trigeſimoquarto verſiculo vigeſimotertio allegat Martin. ab Arles de ſuperſtitione numero quarto. Angel. verſiculo ſuperſtitio numero ſeptimo. Piſan. verſiculo ſortilegium, il ſecundo §. vtrum ſuſpendere, Armill. uerſiculo ſortilegium numero tertio. Roſell. uerſiculo ſortilegium numero octauo. Nauarr. dicto capitulo undecimo, numero trigeſimoquinto. Rayn. uerſiculo diuinatio, capitulo quarto uerſiculo ſeptimo.

Arioli. Decimaſeptima.

DECIMOSEPTIMO ſunt, & Arioli, qui ita uocati ſunt, propterea, quod circa Aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, hiſque celebratibus dæmonum accipiunt reſponſa. capitulo igitur uigeſimaſexta quæſtio. quarta Cald. in tractat. de hæret. c. 22. num. 4.

Aruſpices. Decimaoctaua.

DECIMOOCTAVO ſunt Aruſpices, quaſi horarum inſpectores, dies enim, & horas in agendis negocijs operibuſque cuſtodiunt, & quid per ſingula tempora obſeruare debeat homo intendunt; hi etiam Exta pecudum inſpiciunt, & ex his futura prædicunt, capitulo igitur uigeſimaſexta quæſtio. quarta. Cald. tractatu de hære. capitulo uigeſimoſecundo numero quarto. Aruſpicium iniquitatem ſuam ſonat, pro quanto à ſacrificio, ſeu Ara non recedit, Caietan. uerſiculo Aruſpicium.

Carminatores. Decimanona.

DECIMONONO ſunt Carminantes, ſeu Carminatores, qui carminant infirmos, uel pueros, uel animalia, & hi, ſi nihil ſuperſtitioſum dicunt, aut faciunt, ſed tantum utuntur licitis precibus, & adiurationibus, ſicut per paſſionem, & crucem, & ſimilia non eſt dicendum, quod peccent mortaliter, niſi talia fecerint poſt prohibitionem ab eccleſia factam, Roſella uerſiculo ſortilegium numero tertio. Sanctus Anton. ſecunda parte titulo duodecimo capitulo primo §. undecimo Angel. uerſiculo ſuperſtitio num. 9.

Faſcinatio. Vigeſima.

VIGESIMO adeſt & Faſcinatio paruulorum, quæ faſcinatio duplici, modo intelligitur, uno modo pro ludificare, cum ſcilicet arte magica non uidetur res, quæ eſt ante oculos, alio modo, malo oculo alicuius inſpici, & inde lædi. Primum in faciente mortale, in patiente nullum, ſecundum in agente peccatum non eſt, ex quo naturale eſt, niſi

ſtudio-

ſtudioſè fieret ad nocendum, non tamen eſt facienda aliqua incantatio, vel ſuperſtitio ad hæc remouendum, vt faciunt mulieres, & frequenter, S. Ant. 2.p.tit.12.c.1.§.15.Tab.ver.faſcinatio.

Signa. Vigeſimaprima.

VIgeſimaprima ſpecies eſt, quando figuræ, ſigna, vel characteres adhibētur ad effectus aliquos inducēdos, quod eſt illicitum, quia talia ad nihil operantur naturaliter, cū quod figura non eſt alicuius naturalis actionis principium, tales figuræ, vel imagines, ex operatione dæmonum effectum habent, vnde ſemper eſt illicitum eas facere, quia in talibus habentur pacta expreſſa cum dæmonibus S. Thom. 2.2.q 96.artic.2.in ſolu. 2. argum.Rayne. ver.diuinatio.cap.4.verſi.2.

Genethliaci. Vigeſimaſecunda.

VIgeſimoſecundo ſunt Genethliaci, appellati propter natalitiorum conſiderationes dierū; Geneſes enim hominum per duodecim cœli ſigna deſcribunt, Syderumq́ue curſus naſcentiū mores, actus, & euentus prędicere conātur, ideſt quis quali ſigno fuerit natus; aut quem effectum habeat vitæ, qui naſcuntur interpretantur, c.igitur, 26.q.4.

Horoſcopi. Vigeſimatertia.

VIgeſimotertio ſunt Horoſcopi dicti, quod horas natiuitatis hominum ſpeculantur, diſsimili, & diuerſo facto, c.igitur, 26.q.4.

Incantatores. Vigeſimaquarta.

VIgeſimoquarto ſunt Incantatores, qui artem verbis peragunt, c.igitur, 26.q.4.Rayn. verſi. diuinatio.cap.3.ver.9. dicit, quod ſi in incantationibus ſerpentum, vel quorumcunque animalium reſpectus habeatur ſolum ad verba ſacra, & ad virtutem diuinam, nō erit illicitum; ſed plerumque incantationes tales habent illicitas obſeruantias, & per dæmones ſortiūtur effectus, & præcipuè in ſerpentibus, qui ſerpens fuit primum dæmonis inſtrumentum ad hominem decipiendum S.Tho. 2.2.q. 96.ar.4.in reſpon.ad ſecundum, hoc idem eſt de incantationibus, quæ fiunt ſanitatis cauſa, S. Anto.2. p.tit.12.c.1.§.11.Ang.ver.ſuperſtitio.nu. 8. Piſan. ver.ſortilegium.§.quid de incantationibus, Roſella d.loco, nu.8.Quod male intelligit Armilla, dum dicit omnem incantationem ex ſuo genere eſſe peccatum mortale, in ver.incantatio, nu. 1. & Caietan. d.loco.Sed an liceat incantationem alia incantatione diſſolui? reſp.Quod non, ita in puncto, Nauar. in Man.Confeſſ.c.11. nu. 29. allegans S.Thom.in 4.ſententiarum, diſtinct.34.q.1.art.3. Sylu. verſic. malef.quæſt.8.l.nullus.l. nemo C. de malef. c. non obſeruetis, 26.q.7. quia non licet conſentire peccanti, c.notum.2.q.1.

Magi. Vigeſimaquinta.

VIgeſimoquinto ſunt Magi, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem vocantur; hi ſunt, qui permiſſu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentiū in Deo, ac ſine ullo ueneni hauſto uiolentia tantum carminis interimunt, vnde Lucanus, mens hauſti nulla ſanie polluta veneni, incantata perit. Dæmonibus.n. accitis audent ventilare, vt quoſcunque ſuos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam ſanguine vtuntur, & victimis ſæpe contingunt mortuorum corpora, c. nec mirum 26. q. 5. Quæ non dicitur ſcientia, ſed ſuperſtitio Nauarr.Man.Confeſſ.c.11. nu.28.allegans Ricard.ſecundo libr. ſententiarum diſtinct. 17. Magi etiam dicuntur ſtellarum interpretes, cap.igitur.26.q.4.§.primum.

Mathematici. Vigeſimaſexta.

VIgeſimoſexto ſunt Mathematici, cuius ſuperſtitionis genus cōſtellationes Latini vocant, ſcilicet notiones ſyderum, quomodo ſe habeant, cum quiſque naſcitur, cap.igitur, 26.q.4.qui ſine aſpiratione nempe Matematici dicuntur diuini, ſed cum aſpiratione, nempe Mathematici ſignificant ſcientiam quadriuialem, vnde verſi.ſcire facit mateſis, ſed diuinare matheſis, vnde tales non debent ad limen alterius domus accedere, aliàs concremari debent.l.nullus.l.nemo.C. de malef.& mathem.Tab.ver.mathematici, Sylu.d. ver. & Angel. dicto verſicul.

Malefici. Vigeſimaſeptima.

VIgeſimoſeptimo ſunt Malefici; nam maleficium eſt, quo quis nocet per dæmonum inuocationem, impediendo vſum matrimonij, faſcinando pueros, & huiuſmodi mortale eſt dupliciter, tum quia nocumentum proximo infert, tum quia dæmon ibi inuocatur, quod ſine mortali fieri non poteſt, nec licet maleficium alio maleficio ſoluere.Armilla ver.malef.num.1.& ſeq. Arnald. de agnoſc.aſſet.cath.& hæret.c.24.num.18.Caie. ver. malef. Roſella ver. maleficiatus, opus iudiciale inquiſi.ver.maleficia. Tabien. ver. maleficium dicit, quod maleficium dicitur dupliciter, vno modo, quod habet ſortilegium, de quo habetur. C.de malef.& mathem.Alio modo dicitur maleficiū quodcumque crimen, vt furtum, rapina, homicidium, & huiuſmodi, quaſi malefactum conc. Piſanella, ver.maleficium, num.1.& nu.8.Sylu. d. loco, Nauarr.Man.Confeſ.c.11. num. 29. Ang. ver. ſuperſtitio, num.13.Perald.ſumm.virt.par.2. c. 37. titu. de ſuperbia.§.ſequitur.

Phiſionomia. Vigeſimaoctaua.

VIgeſimooctauo eſt Phiſionomia, cum quis iudicatur ex aſpectu faciei ad benè, vel malè operandum.Nauar.Man.Confeſſ.c.11.nu. 37. ver. 28.quæ aliqualem præſumptionem facit, nō tamen certitudinem, opus iud.inquiſ.uer.Phiſionomia.

Salitores. Vigeſimanona.

VIgeſimonono ſunt Salitores illi, qui dum eis membrorum quæcunque partes ſalierint, aliquid ſibi exinde proſperum, ſeu triſte ſignificari prædicant. cap. igitur. 26. q. 4.

Strigiæ. Trigeſima.

TRigeſimo ſunt Strigiæ, quæ credunt ſe cum Diana, vel Herodiade nocturnis horis equitare, vel ſe in alias creaturas transformari; quæ omnia fiunt illuſione diabolica, S. Anton. 2. par. titu. 12. §. 15. c. Epiſcopi, 22. quæſt. 5. Nauar. Man. confeſſ. c. 11. numer. 38. Arnald. de agnoſc. aſſert. Cath. q. 24. num. 22. & ſeq. quæ, vt in pluribus ſunt apoſtatæ à fide Catholica, c. qui ſine, 26. q. 2. opus Iud. inquiſ. verſ. lamiæ, Armilla, ver. Strigiæ, num. 1.

Obſeruantia Temporum. Trigeſimaprima.

TRigeſimoprimo, eſt temporum obſeruantia abſq; cauſa naturali, qa putat aliquot dies fortunatos, aliquot infortunatos qđ ſupſtitioſum eſt, & friuolum, vt ſi quis credat, & vtatur herbis collectis in die Aſcenſionis, vel balneat ſe in nocte San. Io. Baptiſtæ, vel in Kalendis non vult aliquid dare, vel huiuſmodi, omnia ſunt vana, c. ſic ait, 26. q. 7. S. Anton. 2. par. tit. 12. c. 1. §. 14. Nauarr. Man. confeſ. c. 11. nu. 35. Mart. de Arles tract. de ſuperſt. num. 8. quæ vt in plurimum peccatum veniale inducunt, antequam a ſuis curatis moneantur, poſtmodum autem mortaliter peccant, Nauarr. d. loco, nu. 37. ver. 29. Ang. ver. ſuperſtitio, nu. 15. Rayn. ver. diuinatio, c. 4. ver. 4. dicit quod obſeruantia temporum eſt triplex, quædam eſt ſuperſtitionis, vel impietatis, vt illi qui obſeruant tempora, quæ ſubſunt libero arbitrio, quædam ſunt ſagacitatis, & prouiſionis in illis, qui obſeruant qualitatem temporum ad rerum abundantiam conſequendam, & indigentiam excludendam. Quædam eſt pietatis, & deuotionis, in bonis Chriſtianis iudicantibus in diebus feſtis magis eſſe vacandum Deo, quam in alijs, & idem Rayn. ver. tempus, c. 3. dicit propter quatuor rationes obſeruari tempus.

Tentatio Dei. Trigeſimaſecunda.

TRigeſimoſecundo Deum tentans cum vult ſumere aquam feruentem, & ignem candentem, vel prunas ignitas, vel in fornacem ardentem ingredi, vt à ſuſpicione criminis ſe purget S. Tho. 2. 2. q. 95. ar. 8. ad tertium, c. conſuluiſti, 2. q. 5. Similiter ſi quis ſe martirio temerè obtulerit, ſimiliter ſi abſque neceſsitate periculo mortis ſe expoſuerit, S. Thom. 2. 2. q. 97. art. 1. ſicuti etiam, qui Deum tentat, dicendo, vel faciendo aliquid intētione expreſſa, experiendo diuinam potentiam, ſapientiam, vel pietatem. Nauarr. Man. confeſſ. cap. 11. nu. 40. Sanc. Thom. 2. 2. q. 97. artic. 1. & eſt peccatum, quia ſcriptum eſt Deute. 6. non tentabis Dominum Deum tuum; nam tentare eſt experimentum ſumere, nullus autem experimentum ſumit de eo, quod eſt certus: ideo omnis tentatio ex aliqua ignorantia procedit. Ignorare autem ea, quæ pertinent ad perfectionem Dei, peccatum eſt, ideo Deum tentans ad hoc, vt cognoſcat eius virtutem peccatum eſt, San. Tho. d. loco, art. 2. tentare enim Deum virtuti religionis aduerſatur. Cuius finis eſt reuerentiam Deo exhibere. Manifeſtum eſt autem, quod tentare aliquem, ad irreuerentiam eius pertinet, nullus enim præſumit tentare eum, de cuius excellentia certus eſt, S. Th. d. loco art. 3. eſt tamen peccatum ſuperſtitionis ſimpliciter grauius peccatum, quia diuinæ reuerentiæ magis aduerſatur, nam ſuperſtitioſus proteſtatur errorem, qui autem tentat Deum, proteſtatur dubitationem de diuina excellentia, San. Tho. d. loco, art. 4. Tab. ver. tentatio, num. 2. Ange. verſi. tentare, nu. 2. Et hoc modo ſemper eſt peccatum, quando Deus tentatur, ut ipſe experiatur, Sylu. ver. tentare. Erit tamen mortale, vel ueniale, ſecundum qualitatem finis, uel ex imperfectione actus, Armilla, ver. tentare, num. 1. & ſeq. Caietan. ver. tentatio. Rayner. ver. tentatio c. 2. dicit, quod tentare Deū eſt peccatum triplici ratione, ſcilicet ignorantiæ, diffidentiæ, & negligentiæ. Primo, quia ignorare bonitatem Dei eſt peccatum. Secundo, quia dubitare de uirtute Dei eſt peccatum. Tertio, quia qui prætermittit facere, quod per ſe poteſt ad pericula euitanda, ad ſubſidia temporalia quærenda, ſolum ad auxilium Domini reſpiciens peccat; Sed tentans Deum facit huiuſmodi, ergo eſt peccatum, & not. quod homo tentat Deum ſex modis. Primò indiſcretè ſe periculo committendo, cum habet humanum conſilium, uel auxilium de aliquo faciendo, quod prohibetur Matth. c. 4. non tentabis Dominum Deum tuum. Secūdo, tentat homo Deum in incredulitate aliquid à Deo petendo, quod prohibetur. Tertio, tentat homo Deum miraculum petendo abſq; neceſsitate. Quarto, homo tentat Deū Dei adiutorio, terminum ponendo, non enim tempus nec modus præſcribitur Deo. Quinto, homo tentat Deum vtrum adſit, per experimentum ſcire uolendo. Sexto, tentat homo Deum in ſermone capiendo, Matthæus c. 22. Quid me tentatis Hypocritæ? Nam Hypocritæ aliud habent in corde, aliud in ore, ita Rayn. d. loco conc. S. Ant. 2. p. tit. 3. c. 10.

Arreptitij. Trigeſimatertia.

TRigeſimotertio ſunt Arreptitij, qui ſunt homines uiui abſtracti a ſenſibus exterioribus, ſiue rapti uirtute dæmonum, per quos Dæmones expreſsè ab eis inuocati ſolent futura prænunciare, & hæc eſt Diuinatio per Phytones, à Phytone Apolline uocati. Tabiena ver. Arrept. allegat S. Tho. 1. 2. q. 95. art. 3. & ſecunda ſecundæ q. 173. articu. 3. Armilla ver. Arreptitij.

De Schiſmate. Quæſt. XXXVII.

TRigeſimoſeptimo quæro, vtrum Schiſma ſit peccatū? Reſp. quod ſic; eſt. n. Schiſma ab uniuerſitate fidei illicitus diſceſſus, c. Schiſma. 24. q. 1.

quæ

quæ differt ab hæreſi, nã hæreſis per ſe opponitur fidei, ſchiſma autem per ſe opponitur vnitati eccleſiaſticæ charitatis, & ideo ſicut fides, & charitas sũt diuerſæ virtutes; ita etiam ſchiſma, & hæreſis ſunt diuerſa vitia, quamuis quicunque eſt hæreticus, ſit etiam ſchiſmaticus, ſed non cõuertitur, ſicuti quicunque caret fide, careat etiam charitate, ſed non è contra. Nauarr. Manuali Confeſſorum, c. 22. nu. 57. Sanctus Thom. 2. 2. q. 39. art. 1. qui allegat Aug. cõtra Fauſt. lib. 20. c. 3. vol. 6. Vbi dicit, quod ſchiſma eſt ſpeciale peccatum charitati oppoſitum, per quod quidem Chriſto, ac eius Vicario ſubeſſe renuunt, & membris eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant. conc. Iſidorus lib. 3. c. 3. Ethymo. dicens nomen ſchiſmatis à ſciſſura animorum vocatum, hoc idem opus iud. inquiſ. verſ. ſchiſma, num. 1. Ang. ver. ſchiſma, num. 1. Tab. d. loco, nu. 1. Syl. nu. 1. Piſanell. ver. ſchiſma. §. 1. Caiet. verſ. ſchiſma dicit. Quod dupliciter incurritur peccatum ſchiſmatis, purum tamen, & proprium peccatum ſchiſmatis eſt ſtando infra limites voluntatis præciſæ, hoc eſt, quia non vult recognoſcere vnitatem eccleſiæ, ſeu capitis, quamuis credat illam. conc. Armil. d. ver. ſchiſma, S. Ant. 2. p tit. 3. c. 11. dicit ſchiſma vitium eſſe, quo quis ſub Summo Pontifice eſſe recuſat, & membris eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſat, & eſt peccatum mortale, quia contrariatur charitati eccleſiaſticæ vnitatis, & not. Quod licet ſchiſma grauius puniatur, quam idolatria, ſecundum S. Anton. d. loco. §. 1. ver. verum quamuis, non tamen ſequitur, quod ſchiſma ſit grauius infidelitate, quia infidelitas eſt majus peccatum, nam quod ſe habet ex additione ad alterum, potius eſt, vel in bono, vel in malo, ſed hæreſis ſe habet per additionem ad ſchiſma, addit enim peruerſum dogma, ergo ſchiſma eſt minus peccatum, quam infidelitas, ita S. Thom. d. loco art. 2. alia ratio eſt, quia infidelitas eſt peccatum contra ipſum Deũ, ſecundum quod in ſe eſt veritas prima, cui fides innititur, ſchiſma autem eſt contra eccleſiaſticam vnitatem, quæ eſt minus bonum, quam ſit ipſe Deus, cũ ſit bonum participatum; vnde manifeſtũ eſt, quod peccatum infidelitatis ex ſuo genere ſit grauius, quam peccatum ſchiſmatis, licet poſſit contingere, quod aliquis ſchiſmaticus grauius peccet, quã quidam infidelis, vel propter maiorem contemptum, vel maius periculum, quod inducit, vel propter aliquid huiuſmodi conc. Armilla, ver. ſchiſma, nu. 3. Sylu. d. loco, nu. 2. Tabien. ver. ſchiſma, nu. 2. Piſanella d. loco. §. quid ſit grauius; quæ autem ſit pœna ſchiſmatici, dic quod excommunicantur, habetur hoc in Bulla Cœnæ Domini, quam refert Nauarr. in Man. Conf. c. 27. num. 57. tenet S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 4. alleg. Num. 16. ibi recedite à tabernaculis hominum impiorum, qui ſcilicet ſchiſma fecerunt, & nolite tangere ea, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum: per ea enim, per quæ quis peccat, per ea ipſemet puniri debet, vt ſapiens 11. ſchiſmaticus enim in duobus peccat, in vno quidem, quia ſe ſeparat à communione membrorum eccleſiæ, & quantum ad hoc conueniens pœna ſchiſmaticorum eſt, vt excommunicentur in alio modo, quia ſubdi recuſant capiti eccleſiæ, & ideo, quia coerceri nolunt per ſpiritualem poteſtatem eccleſiæ, iuſtum eſt, vt poteſtate temporali coerceantur, ita S. Thom. d. loco conc. Armill. ver. ſchiſma, num. 4. Tab. d. verſ. num. 3. Sylu. d. ver. nu. 4. c. in nomine, 23. diſt. S. Anton. 2. par. tit. 3. c. 11. §. 5. Ang. ver. ſchiſma. num. 1. Piſanella ver. ſchiſma. §. qualiter, alia etiam pœna ponitur, quia quamuis ſchiſmatici habeant ordinis poteſtatem, iuriſdictionis tamen poteſtate priuantur, S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 3. vnde non poſſunt, nec abſoluere, nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiuſmodi, quod ſi fecerint, nihil eſt actum, ſi tamen vſi fuerint poteſtate ordinis in ſacramẽtalibus, eorum poteſtas effectum habebit, quia in his homo non operatur, niſi ſicut inſtrumentum Dei, unde effectus ſacramentales, non excluduntur propter culpam quamcunque conferentis ſacramentum: conc. Tab. ver. ſchiſma, num. 3. ubi etiam Sylu. dicto loco num. 3. Sanct. Ant. 2. par. tit. 3. c. 11. §. 2. & ſeq. Piſan. uer. ſchiſma. §. utrum.

Voti Fractio, an ſit peccatum. Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro (quia Fractio voti pertinet ad infidelitatem S. Thom. 2. 2. q. 88. artic. 3. uotum enim eſt actus latriæ, S. Thom. d. loco artic. 5.) an ipſa ſit peccatum? Reſpon. Quod ſic, Eccl. 5. quodcumque uoueris redde, multoque melius eſt non uouere, quam poſt uotum, promiſſa non reddere, ad fidelitatem enim hominis pertinet, ut ſoluat id quod promiſit, unde Aug. lib. de mendacio, cap. uigeſimo, uolum. quarto, & Epiſtol. 19. uol. ſecũdo, fides dicitur ex eo, quod fiat dicta; maximè autem debet homo Deo fidelitatem, tum ratione dominij, tum etiam ratione beneficij ſuſcepti, & ideo maximè obligatur homo ad hoc, quod impleat uota Deo facta. Hoc enim pertinet ad fidelitatem, quam homo debet Deo; Fractio autem uoti eſt quædam infidelitatis ſpecies, unde Salomon rationem aſſignat, quare ſint uota reddenda; quia diſplicet Deo infidelis promiſſio; unde uotum definitur ita: uotum eſt promiſſio (ſaltem interior) deliberatè Deo facta de aliquo bono maiori à ſuperiori non reuocata; dicitur à Docto. in 4. diſtinct. 38. Sanct. Thom. ſecunda 2. q. 88. arti. 1. & ſequen. S. Anto. 2. par. tit. 11. cap. 2. Archid. c. qui bona. 17. q. 1. Doct. com. Rub. de uoto, ponitur promiſſio pro genere, quia debet eſſe animus obligandi ſeipſum, & ſufficit, quod ſola mens ſit interior, ideo dicitur (ſaltem interior) etiam ſi nihil dicat, aut ſcribat (deliberatè.) Ideo dicitur, quoniam promiſſio ſubita, & facta abſq; conſideratione non ſufficit; ſufficit tamen tanta deliberatio, & conſideratio quanta ad peccandum mortaliter, uel merendum ſufficeret. Palud. 4. ſent. diſtin. 38. quod. ii. ſufficit ad obligandum diabolo, ſufficit etiam ad obligandum Deo, glo. c. mulier. 32. q. 2. dicitur (facta Deo) quoniã omne uotum tacitè, uel expreſsè, mediatè, vel immediatè, fit Deo. Ideo dicitur actus latriæ, Iſai. c. 19. Colent eũ in hoſtijs, & muneribus & uota uouebunt Domino, & ſoluent, S. Th. 2. 2. q. 88. ar.

88.ar.5.dicitur etiã in definitione (de aliquo bono maiori) quia propriè loquendo votum eſt de meliori bono, S.Thom.2.2.q. 88. articu.2.& hoc ſiue ſit de conſilio, ſiue de pręcepto, vnde qui vouit nõ peccare, quamuis de præcepto aliàs teneatui, nihilo minus ita obligatur, vt ſi fregerit illud, non ſolum tranſgreditur præceptum de non peccando, ſed ẽt de adimplendo voto, S.Ant.2.par.titu.11.c. 2.§.1. Præterea dicitur de (meliori bono) quia votum faciendi aliquid, cuius contrarium ſecũdum ſe melius eſt, nihil valet, vt votum non ingrediendi religionem; ſimiliter votum non obligat in impedimentum maioris boni, vnde vouens ſe ducere aliquam in vxorem, non impeditur quo minus ingredi poſſit religionem, ſimiliter votum de his, quæ neceſſario eueniunt non obligat, vt votum de moriendo, & materia indifferenti, vt de non eundo in Ciuit.Piſ.& huiuſmodi, & de re turpi, & impoſſibili, & de re bona in malum finem, & de non obſeruando conſilia Euangelica, vt de non ſeruare caſtitatem. Vlterius dicitur in definitione (à ſuperiori non reuocata) quia vota filiorumfamilias, & religioſorum, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur legitimè à ſuis parentibus, prelatis alijſque ſuperioribus irritata non obligant, c. Puella, 20.q.2 S. Tho.2.2.q.88.artic.8. Nullus enim poteſt per promiſſionem ſe firmiter obligare ad id, quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolum ad id, quod eſt omnino in ſua poteſtate. Quicunque autem eſt ſubiectus alicui, quantum ad id, in quo eſt ſubiectus, non eſt ſuæ poteſtatis facere, quod vult, ſed depẽdet ex voluntate alterius. Et ideo non poteſt ſe per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri ſubijcitur, ſine conſenſu ſui ſuperioris; Ex his iam dictis infertur ad plura, & primo peccat qui diſpenſat, commutat, irritat votum non habens poteſtatem, not.c. 1.de voto, ſecundo extendit poteſtatem ad id vltra eam, quam ipſe habet, vt ſi diſpenſaret, vel irritaret votum quod non poſſet niſi commutare, quo caſu actus ab eo geſtus nihil valet, Caiet.2.2.q.88. artic. 12. Tertio quãdo ſuperior in votum conſenſit, poſtea ſine rationabili cauſa, illud irritat. Quarto peccat, qui vouet aliquod peccatum mortale, & tunc erit mortale, ſi uero eſſet de ueniali, eſſet veniale. Quinto, qui uouet non facere aliquod bonũ, ut non facere eleemoſinam, Caiet.2.2.q.88.arti. 2. Sexto, qui emittit uota ſtulta, ut non pectere capillos die Sabbathi, non filare, non lauare caput, quo caſu ſi quis putat huiuſmodi uota ualere, & ea frangit, propter erroneam conſcientiam peccat, ſi fregerit illa, ſecus ſi crediderit non ualere, c.ſi.22. q.4. Septimo ſi qui uouerit ſciens, & prudens aliquod impoſſibile, Ang.uer.uotum, il ſecundo, num.9. Octauo, qui uouet animo ſe obligandi, ſed non adimplendi, Caiet.2.2.q.88.art.1. Nono, qui non implet uotum infra tempus, quod ſtatuit, dummodo potuerit, S. Th.2.2.q.88.art.3.& in 4.diſt.38.q. 1.arti.1. Decimo, qui facit uotum cum quadam conditione, cuius implementnm ipſe impedit, & poſtea non implet uotum, Richard.4.diſt.38.q.3.arti.3. Vndecimo, ſi fecerit uotum ſub conditione turpi, nempe ſi fornicationem feceris, vouit ingredi religionem, impleta conditione, illud adimplere debet, dummodo talis conditio non ponatur pro fine, ante tamen adimpletam conditionem nullus, uoto facto ſub ea obligatur. Nauarr.Manuali Confeſſ. cap.12.nu.42. Duodecimo peccat, qui uotum facit ob malum finem, ueluti ieiunare, ut conſequatur iniuſtam uindictam, cuius enim finis eſt malus, ipſum quoque malum eſt, Richard.in 4.diſt.38.q.1.Caietan. 2.2. qõ.88.art.2. Decimotertio, qui ab animo uouendi trahit, & qui poſt uotum emiſſum aliquem ad eius tranſgreſſionem irritat, S.Ant.1.par.tit.2.c. 2. §.1. Pal.4.diſt.15.q.2.art.2. Decimoquarto, qui uouet ſtrictiorem religionem ingredi, poſtea laxiorem ingreditur; ſi tamen profeſſionem in laxiore emiſit, non tenetur ad ſtrictiorem proficiſci, quia uotum ſolemne præualet ſimplici, Nauarr. dicto loco, nu. 48. Decimoquinto, qui abſque cauſa à uoto diſpenſari procurat, gl.cap.non eſt de uoto, & nota quod ſolus Papa poteſtatem habet diſpenſandi ſuper quinque uotis, uidelicet, perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis in Hieruſal. vel Romam, uel S. Iacobum in Compoſtell. alij autem Prælati poſſunt ſuper alijs, Nauar.d.loco, nu.75.

DE INVIDIA,
Titulus Primus.

Inuidia, an ſit peccatum. Q. I.

PRIMO quæro, utrum Inuidia ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, c.unum, §.alias, 25.diſt.ibi, ſuperbia, inuidia, & Pau.ad Galat.5. Ibi non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes, S. Thom.2.2.q.36.ar.2. eſt enim inuidia triſtitia de alienis bonis Ioann. Damaſ.lib. 2.de fide, quem refert S.Thom.d.loco art.1.vbi dicit, quod quando quis triſtatur de bonis alicuius, inquãtum imminet ſibi ex hoc periculum alicuius nocumenti, talis triſtitia non eſt inuidia, ſed magis timoris effectus, Ariſt.2.Rhetor.c. 9. ſi uerò bonũ alterius æſtimetur, ut malum propriũ inquantum eſt diminutiuum propriæ gloriæ, uel excellentiæ, & hoc modo de bono alterius triſtatur inuidia, & illud propriè eſt inuidia, quando quis triſtatur de bonis alicuius, inquantum alter excedit ipſum in bonis, & hoc ſemper eſt peccatum, quia dolet de eo, quod eſt gaudendum, ſcilicet de bono proximi; ſi verò triſtetur quis de bonis illius, quatenus ſit illis indignus dicitur Nemeſis, non bene triſtatur Pſal. 36. Noli æmulari in malignãtibus, neq; zelaueris facietes iniquitates, quod ſi quis triſtetur de bono alterius, nõ ex eo quod ipſe habeat bonũ, ſed ex eo qđ nobis deeſt bonũ illud qđ ipſe habet, hoc propriè eſt zelus, qui ſi eſt circa bona honeſta laudabilis eſt 1.ad Chor.4. Æmulamini ſpiritualia, ſi autem ſit de bonis temporalibus, poteſt eſſe cum peccato; & ſine peccato, ita S.Thom.dicto loco ar.2. conc.cum ſuperius dictis, nempe quod inuidia ſit dolor de

alienis

alienis bonis, Piſan. ver. inuidia, in prin. Caniſ. ti. de peccatis capital. c. 6. allegans Ciprian. in ſermone de zelo, & liuore, Baſil. in oratione de inuidia, Proſp. lib. 3. de vita contemplatiua, c. 9. Iſid. de ſummo bono. lib. 1. c. 25. Aug. lib. 11. Geneſ. ad literam. c. 4. Proſper. ſent. 292. hanc etiam definitionem ponit Perald. ſumm. virtu. parte 2. tract. 7. p. 1. in principio dicens ex mente Aug. inuidiam eſſe dolorem fœlicitatis alienæ, Nauarr. autem in Man. Confeſſ. c. 23. nu. 118. dicit, inuidia eſt vitium inclinans ad inordinatè triſtādū de bono alieno, eo quod ſuam excellentiam minuit, colligitur etiam ex mente S. Ant. 2. p. tit. 8. c. 1. verſ. diffinitur, & Caiet. ver. inuidia dicit, quod inuidia eſt, qua homo triſtatur de proſperitate alterius ſimilis, ſeu æqualis, quaſi diminuat propriam excellentiam conc. etiam Armilla ver. inuidia, nu. 1. Roſella d. loco in princ. Rayn. 1. p. ſummæ verſ. inuidia, c. 1. Ang. d. loco, num 1. ubi etiam Sylu. & Tabien. d. loco, nu. 1. in prin. & quatenus dictum eſt inuidiam eſſe peccatum, ampl. vt dicatur eſſe peccatum mortale, ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 36. art. 3. allegans Iob. 5. ibi paruulum occidit inuidia, nihil autē occidit ſpiritualiter, niſi peccatum mortale, ergo inuidia eſt peccatum mortale, inuidia autem ſecundū rationem ſui obiecti, contrariatur charitati, per quam eſt vita animæ ſpiritualis: charitas enim gaudet de bono proximi, inuidia autem triſtatur de eodem, vnde manifeſtum eſt, quod ex ſuo genere eſt peccatum mortale; genus autem peccati ex obiecto conſideratur. Verum quia in quolibet genere peccati inueniuntur quidā imperfecti motus, in ſenſualitate exiſtētes, qui ſunt peccata venialia, ſicut in genere adulterij primus motus concupiſcentiæ, ita in genere inuidiæ, inueniuntur aliqui primi motus, quandoque etiam in viris perfectis, qui ſunt peccata venialia, ita S. Thom. dicto loco conc. Piſan. verſ. inuidia. §. fin. Caietan. dicto loco, verſic. & ſicut contingit, Roſell. verſic. inuidia, num. 2. Armill. dicto loco num. 1. verſic. & eſt peccatum, Rayn. verſic. inuidia, cap. 3. Perald. 2. parte, tractat. 7. par. 1. de inuidia, Caniſ. capitu. 6. de peccatis capit. ver. hoc execrandum, Nauar. in Manual confeſſor. cap. 23. nu. 118. dicit, quod peccat mortaliter ille, qui deliberatè dolet de bono notabili proximi, ſcilicet ſcientia, honore, diuitijs, & id genus alijs, ea ratione, quod ſua per illud excellentia minuatur, dixit (deliberatè, & notabili) quia ſurreptio, & paruitas ſemper à mortali excuſant, Ang. ver. ſunt tamen. Tab. d. loco num. 3. Syl. verſ. inuidia, nu. 2. verſ. 4. Secundo ampl. vt dicatur peccatū capita. Greg. lib. 31. cap. 31. mor. ponit inuidiam vitiorum caput eique aſſignat filias, nempè, odiū, ſuſurrationē, detractionē, exultationē in aduerſis proximi, & afflictionē in proſperis, refert S. Thom. 2. 2. q. 36. art. 4. dicens, quòd ſicut accidia eſt triſtitia de bono ſpirituali diuino, ita inuidia eſt triſtitia de bono proximi, ſed accidia eſt vitium capitale ea ratione, quia ex accidia homo impellitur ad aliqua facienda, vel ut fugiat triſtitiam, vel ut triſtitiæ ſatisfaciat, vnde eadem ratione inuidia ponitur vitium capitale, ita S. Thom. dicto loco, qui in reſponſ. ad tertium dicit, quod numerus filiarum inuidiæ, ita ſumi poteſt, quia in conatu inuidiæ eſt aliquid tanquam principium, & aliquid tanquam medium, & aliquid tanquam terminus. Principium quidem eſt, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio, vel manifeſtè, & ſic eſt detractatio. Medium autem eſt, quia aliquis intendens diminuere gloriam alterius aut poteſt, & ſic eſt exultatio in aduerſis, aut non poteſt, & ſic eſt afflictio in proſperis, terminus autem eſt in ipſo odio, quia ſicut bonū delectat, & cauſat amorem, ita triſtitia cauſat odium, afflictio autem in proſperis proximi, vno modo eſt ipſa inuidia, inquantum ſcilicet triſtatur aliquid de proſperis alicuius, ſecundum quod habent gloriam quandam, alio vero modo eſt filia inuidiæ, ſecundum quod proſpera proximi eueniunt contra conatum inuidentis, qui nititur impedire, exultatio autem in aduerſis non eſt directe idem, quod inuidia, ſed ex ea ſequitur. Nā ex triſtitia de bono proximi, quę eſt inuidia, ſequitur exultatio de malo eiuſdem, ita Sanct. Thom. d. loco conc. cum dicto, quod ſit peccatum capitale; Rayn. ver. inuidia, c. 4. Nau. Man. confeſſ. c. 23. nu. 118. S. Ant. p. 2. tit. 8. c. 1. § 4. Roſella verſ. inuidia, num. 1. 5. quot ſunt eius filiæ, Caniſ. tit. de peccatis capitalibus, c. 6. verſi. filias verò, Sylu. verſ. inuidia, num. 2. Tertio amplia. vt dicatur grauiſſimum peccatum, ſi accipiatur pro inuidia fraternæ gratiæ, ſecundum quam aliquis dolet de ipſo augmento gratiæ Dei; vnde ponitur peccatum in Spiritum ſanctum. Nam homo quodam modo inuidet ſpiritui ſancto, qui in ſuis operibus glorificatur, Tabie. ver. inuidia, num. 5. S. Tho. 2. 2 q. 36, in reſp. ad ſecundum, Caiet. verſ. inuidia in fine, qui eodem loco circa medium dicit, quod quando quis triſtatur de bono alterius propter aliquam conditionem adiunctam (puta propter damnum inde ſequens) aut quia caret ipſe, aut quia indignus habetur, non eſt inuidus, & ſunt tres, ſcilicet Timidus, Aemulus, & Nemeſius, de quibus primo dicemus, deinde de filiabus inuidiæ.

De Timore. *Quæſt. II.*

SEcundo quæro, vtrum timor ſit peccatum? Reſpond. quod ſic, Dominus dicit. Matt. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & Ezech. 2. nē timeas eos, neque ſermones eorum metuas, ita S. Tho. 2. 2. q. 125. ar. 1. dicit, quod quando appetitus fugit ea, quę ratio dictat eſſe ſubſtinēda, ne deſiſtat ab alijs, quæ magis proſequi debet, timor inordinatus eſt, & habet rationem peccati, quando autem appetitus timendo refugit id, quod eſt ſecundum rationem fugiendum, tunc appetitus non eſt inordinatus, nec eſt peccatum, declaratur, vt intelligatur de timore mundano, qui eſt ſemper malus, S. Thom. ſecunda 2. quæſt. 19. ar. 3. ubi dicit ſuper illud Matth. 10. nolite timere eos, quod nihil diuinitus prohibetur, ergo timor mundanus eſt malus, ratio autem prohibitionis eſt, quia timor ex amore naſcitur, verum quia amor mundanus, quo aliquis mūdo innititur tanquā fini, eſt ſemper malus, ideo timor mūdanus, tāquā ortū habeat ex mala radice,

ſemper eſt malus, ità S. Tho. d. loco conc. Piſ. ver. timor. §. 7. & eſt peccatum mortale quando retrahit ab eo, quod eſt de neceſsitate præcepti, Syl. ve. timor, S. Tho. 2. 2. q. 125. ar. 3. vbi dicit, quod pro peccato ſolo mortali debetur pœna inferni, quæ tamen debetur timidis ſecundum illud Apoc. 21. timidis, & incredulis, & execratis, pars èrit in ſtagno ignis, & ſulphuris, quod eſt mors ſecunda; ergo timiditas eſt peccatum mortale, eo maxime ſi quis propter timorem, quo refugit periculum mortis, vel quodcumque aliud malum temporale, ſic diſpoſitus eſt, vt faciat aliquod prohibitum, vel prætermitat aliquid, quod eſt præceptum in lege diuina, tunc talis timor eſt peccatum mortale, alioquin erit peccatum veniale, quandoque tamen nullum erit peccatum, quando quis habet rationabilem cauſam timoris, ita, S. Thom. d. loco in reſp. ad tertium. concordat Tab. ver. timor nu. 7. Armilla d. loco num. 1. Rayn. verſ. timor cap. 1. Caieta. verſ. timor dicit, quod timor ſecundum ſe, nullum eſt peccatum; poteſt tamen multipliciter fieri peccatum. Primum, ex modo timendi, vt ſi plus, aut minus timeat, quam oporteat. Secundo, ex collatione vnius timendi ad aliud timendum, vt ſi plus timeatur occiſio corporis, quam animæ. Tertio, ponitur timor ſpeciale peccatum pro triſtitia de bono alterius, quia nociuum eſt mihi, aut alijs, tunc ſi timor temerarius eſt, peccatum eſt, ſi tamen veritati, aut rationabili æſtimationi innititur, nullum eſt peccatum moderata triſtitia de alterius proſperitate, ex qua bonorum oppreſsio venit. Sed an timor excuſet à peccato? Reſpond. Quod timor in tantum habet rationem peccati; in quantum eſt contra ordinem rationis, Ratio autem iudicat quædam mala eſſe fugienda magis alijs, & ideò quicumque vt fugiat mala, quæ ſecundum rationem ſunt magis fugienda, non refugit mala, quæ ſunt minus fugienda, non eſt peccatum, ſicut magis eſt fugiẽda mors corporalis, quam amiſsio rerum temporalium, ſi autem aliquis per timorem fugiens mala, quæ ſecũdum rationem ſunt minus fugienda, incurrat mala, quæ ſecundum rationem ſunt magis fugienda, non poteſt totaliter à peccato excuſari, quia timor talis inordinatus eſſet, ſunt autem magis timenda mala animæ, quam mala corporis, mala corporis aũt magis, quam exteriorũ rerũ; & ideò ſi quis incurrat mala animę, ideſt peccata fugiens mala corporis, puta flagella, vel morté, aut mala exteriarum rerum, puta damnũ pecuniæ, aut ſi ſubſtineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excuſatur totaliter à peccato. Diminuitur tamen ſecundum aliquid eis peccatum, quia minus voluntarium eſt, quia ex timore agitur. Imponitur enim homini quædam neceſsitas aliquid faciendi propter timorem imminentem; vndè Philoſoph. 3. Ethic. cap. 1. huiuſmodi, quæ ex timore fiunt, dicit eſſe non ſimpliciter voluntaria, ſed mixta ex voluntario & inuoluntario, ita S. Th. d. loco, & in reſp. ad primum dicit, quod timor non excuſat ex ea parte, qua eſt peccatum, ſed ex ea parte, qua eſt inuoluntarium conc. Nauarr. in Manua. confeſſ. in præl. 6. & ſeq. S. Thom. 1. 2. q. 6. ar 4. & ſeq. Tab. ver. timor nu. 8. Roſella ver. metus nu. 1. Piſan. verſ. timor. §. 2. c. conſtat. q. 1. Ang. ver. timor num. 4. & idem verſ. metus nu. 6. vbi dicit, quod metus non excuſat à toto, ſed ſolum à tanto, non tamen à tanto, quod illud quod eſt de genere peccati mortalis, fiat veniale; debet enim quis potius mala pati, quàm malo conſentire cap. in primis 2. q. 1. cap. 2. de homicid. c. ſacris, de eo quod met. cauſa cap. ita 32. q. 5. & hoc intellige de his, quæ ſunt mortalia de ſe, quia ſcilicet ſunt naturali, vel diuino iure ſub præcepto prohibita, ſecus in iure humano, quia tunc timor iuſtus excuſaret à mortali, ita Ang. d. loco nu. 6. Sylu. ver. metus nu. 7. conc. Arnald. de agnoſc. aſſert. cath. & hæret. q. 30. nu. 6. & ſeq. Dicens, quod faciens aliquem actum hæreſis per metum, non per hoc excuſatur à pẽccato, licet vt hæreticus non eſſet puniendus, metus enim minuit culpam, non excuſat d. c. ſacris. Sed quæro quotuplex ſit timor? Reſp. multiplex, primus dicitur filialis, ſecundus initialis, tertius ſeruilius, quartus mundanus, Mag. ſent. d. lib. 3. diſt. 34. §. fin. refert S. Thom. 2. 2. q. 19. artic. 2. vbi dicit, quod de timore agitur, ſecundum quod per ipſum aliquo modo ad Deum conuertimur, vel ab eo auertimur, cum enim obiectum timoris ſit malum, quãdoque homo propter mala, quæ timet à Deo recedit, & iſte dicitur timor humanus, vel mundanus, quandoque autem homo propter mala, quæ timet ad Deum conuertitur, & inhæret, quod quidem malum eſt duplex, ſcilicet malum pœnæ, & malum culpæ, ſi ergo aliquis conuertatur ad Deum, & ei inhæreat propter timorem pœnæ erit timor ſeruilis; ſi autem propter timorem culpæ erit timor filialis. Nam filiorum eſt timere offenſam patris. Si autem propter vtrumque eſt timor initialis, qui eſt medius inter vtrumque timorem, ità San. Thom. dicto loco conc. Rayn. 2. part. ſummæ titu. de timore capit. 1. dicens, primus timor ſcilicet mundanus à Deo auertit. Secundus, ſcilicet ſeruilis, ad Deum conuertit. Tertius timor initialis diſponit, vel inducit. Quartus timor ſcilicet filialis hominem perficit, & Deo coniungit, Tabien. verſic. timor nu. 3. & ſeq. De primo eſt tex. cap. Nolite 11. q. 4. de ſecundo cap. hæc autem §. ſeq. 23. q. 4. de tertio eſt ca. ſicut de pœnit. diſt. 2. de quarto eſt cap. ſchiſmatici. 23. q. 6. §. fin. Præterea quæro, quot ſunt ſpecies timoris? Reſpon. ſex, ſcilicet ſegnities, erubeſcentia, verecundia, admiratio, ſtupor, & agonia, Damaſc. libr. 2. capit. 15. de fide, quem refert, S. Thom. 2. 2. q. 19. art. 2. dicens in reſpon. ad primum, quod Damaſ. diuidit timorem, ſecundum quod eſt paſsio animæ, diuiſio autem ſuperius tradita eſt diuiſio timoris, quæ tendit in ordinem ad Deum, S. Thom. 1. 2. q. 41. ar. 4. dicens, quod timor eſt de futuro malo, quod excedit poteſtatem timentis. vt ſcilicet ei reſiſti non poſsit, ſicut autem bonum hominis; ità & malum poteſt conſiderari, vel in operatione ipſius, uel in exterioribus rebus, in operatione autem ipſius hominis poteſt dupliciter malum timeri: Primò quidem labor grauans naturam, & ſic cauſatur ſegnities, cum ſcilicet aliquis refugit operari propter timorem excedentis laboris. Secundo turpitudo lædens opinionem, & ſic ſi turpitudo timetur in actu commit-

tendo

tendo, eſt erubeſcentia, ſi autem de turpi iam facto, eſt verecundia; malum autem, quod in exterioribus rebus conſiſtit, tripliciter poteſt excedere hominis facultatem ad reſiſtendum: In primo quidem ratione ſuæ magnitudinis, cum aliquis ſcilicet conſiderat magnum aliquod malum, cuius exitum conſiderare non ſuficit, & ſic eſt admiratiũ. Secundo ratione deſuetudinis, quia ſcilicet aliquod malum inconſuetum noſtræ conſiderationi operatur, & ſic eſt magnum noſtra reputatione, & hoc modo eſt ſtupor, qui cauſatur ex inſolita imagnitione. Tertio modo ratione improuiſionis, quia ſcilicet prouideri non poteſt, ſicut futura infortunia timentur, & talis timor dicitur agonia, S. Thom. d. loco conc. S. Anton. 1. p. tit. 6. c. 10. in princ. eſſet modo videndum de æmulatione, iuxta ordinem præpoſitum, de quo ſupra in prima quæſtione dictum eſt, ideò videamus modo de Nemeſi; verum, quia erubeſcentia dicitur ſpecies timoris, ipſa quoque pro quanto verecundiam de bono importat, peccatum eſt. Quia actus timoris cadit ſuper materia repugnante; non enim timendum eſt bonum. eſt quandoque veniale, vt quando quis erubeſcit voluntariè orationi vacare propter ſocietatem, quandoque mortale cum erubeſcit, confiteri peccatum ſuum, mortale autem confiteri Chriſtum, Caietan. verſ. erubeſcentia, eſt quoque ſuſpicio ſpecies timoris, qua ex leuibus indicijs malam de proximo opinionem habemus, & eſt peccatum, quia actus eſt voluntarius à recta ratione diſſonans, Caiet. verſ. ſupicio.

De Nemeſi. Quaſt. III.

TErtio igitur quæro, vtrum nemeſis ſit peccatum? Reſpo. Quod ſic; prò quanto diuinæ prouidentiæ actionem arguit, tanquam iniuſtè diſtribuẽtem bona temporalia. Propterea ſi ad huiuſmodi deteſtationem extenditur triſtitia hęc, peccatum eſt mortale, & ſimiliter ſi triſtitia hæc ità afficit, vt ducat hominem ad imitandum malos, vt proſperetur, mortale eſt peccatum, ſuppoſita tamẽ debita reuerentia ad diuinæ prouidentiæ diſtributionem; triſtari aliqualiter de temporalibus bonis indignorum, nullum apparet peccatum ex propria ratione, ſed eſſe licitum, ſicut triſtari de monſtris, ità Caieta. verſ. nemeſis, S. Thom. 2. 2. q. 36. art. 3. in reſp. ad tertium dicit, nemeſicus triſtatur de bono indignè agentium, iuxta Pſal. 72. Zelaui ſuper iniquos pacem peccatorum videns. Inuidus autem triſtatur de bono eorum, qui ſunt digni, conc. Armilla ver. nemeſis nu. 1. ſed quæro, vtrum omnis dolor, omniſque triſtitia ſit mala? Reſpon. quod non, quia triſtitia de malo contrariatur delectationi de malo, ſed delectatio de malo eſt mala. Vndè in deteſtat. quorundam dicitur Prouer. 2. lætantur cum male fecerint, ergo triſtitia de malo eſt bona, ità San. Thom. 1. 2. q. 39. ar. 1. Vbi concluditur, quod quamuis triſtitia omnis ſecundum ſe ſit mala, non omnis tamen mala eſt ex ſuppoſitione accepta, ſed bona, vt ſi quis de malo contriſtetur opere conc. Ray. 1. p. ſummæ tit. de dolore cap. 16. & ſeq. S. Th. 1. par. tit. 6. cap. 6. addens. §. 1. quod ſeptem ſunt genera triſtitiæ. Prima paſsionis, & hæc eſt moderanda. Secunda attędiationis, & hæc reſecanda. Tertia æmulationis, & hæc abdicanda. Quarta conturbationis, & hæc ſegreganda. Quinta miſerationis, & hæc procuranda. Sexta compunctionis, & hæc peramanda. Septima deuotionis, & hæc amplexanda. Prima paſsionis, cũ quis tribulationes huius mundi patitur. Secunda attædiationis, cum quis ſcilicet contriſtatur in operibus bonis, ad quæ tenetur ratione laboris exiſtentis in eis, vt in orando, ieiunando, & huiuſmodi. Tertia, cum quis triſtatur de bono alterius, quod aliquando pertinet ad inuidiam, aliquando ad Nemeſim, cum triſtatur de bono proximi temporali, vel ſpirituali. Quarta, cum quis turbatur ex iniuria recepta, & triſtatur circa ipſum. Quinto, cum quis videt proximum, miſerias corporales, vel ſpirituales ſubſtinere. Sexto, cum quis triſtatur, & dolet de peccatis commiſsis. Septima eſt, cum quis triſtatur ex dilatione patriæ ſupernæ, conſiderans felicitatem, & ſecuritatem illius, & pericula vitæ præſentis, iuxta Pſa. 41. ibi quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me, ita S. Anton. d. loco latiſsimè dicit.

De Odio. Quaſt. IIII.

QVarto quæro, vtrum odium ſit peccatũ? Reſp. Quod ſic, iuxta illud 1. Ioa. 2. qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt, ſed tenebræ ſpirituales ſunt peccata, ergo odium proximi non poteſt eſſe abſque peccato, ita S. Tho. 2. 2. q. 34. art. 3. vbi dicit, quod odium amori opponitur. Vndè tantum habet odium de ratione mali, quantum amor de ratione boni, amor autem debetur proximo, ſecundum id quod à Deo habetur, ſcilicet ſecundum naturam, & gratiam; nõ autem debetur ei amor ſecundum id, quod habet à ſe ipſo, & diabolo ſcilicet ſecundum peccatum, & iuſtitiæ defectum, & ideo licet habere odio peccatum in fratre, & omne illud, quòd pertinet ad defectum diuinæ iuſtitiæ, ſed ipſam naturam, & gratiam fratris, non poteſt aliquis habere odio ſine peccato, hoc aut ipſum, quod in fratre odimus culpam, & defectum boni, pertinet ad fratris amorem, eiuſdem enim rationis eſt, quod velimus bonum alicuius, & quod odiamus malum ipſius; vnde ſimpliciter accipiendo odium fratris ſemper eſt cum peccato, ampl. vt dicatur peccatum grauiſsimum, odium quod in proximum committitur, nam peccatum, ꝙ committitur in proximum habet rationẽ mali ex duobus, vno quidem modo ex deordinatione eius, qui peccat, alio modo ex nocumento, ꝙ infertur ei, contra quem peccatur. Primo ergo modo, odium eſt maius peccatum, quam exteriores actus, qui ſunt in proximi nocumẽtum, quia ſcilicet per odium deordinatur voluntas hominis, quæ eſt potiſsimum in homine, & ex qua eſt radix peccati, ſed quantum ad nocumentum, quod proximo infertur, peiora ſunt exteriora peccata, quam interius odium, ità S. Th. 2. 2. q. 34. ar. 4. cõc. Armi. ver. odium nu. 2. Ray. 2. p. ſum. ve. odium c. 1. Piſ. d. loco in prin. Ta. ve. odium nu. 3. & ſeq. Ang. d. loco nu. 1. ver. per accidens, Syl. ver. odium dicẽs,

quòd

quòd per ſeloquendo odium proximi eſt peccatum mortale;quia opponitur charitati, vel quia non facit ille, quod facere tenetur, vel facit, quod non facere tenetur, quorum oppoſita charitas facit; per accidens verò male efficitur propter actus imperfectionem, vt quia non eſt cum deliberatione voluntatis. Secundo propter exiguitatem obiecti, vt quia proximo optat malum, ſed exiguum, & non notabile, poteſt etiam odium eſſe abſque peccato, quando non fertur in naturam, vel gratiam fratris, immediatè, ſed in vitium, quia hoc pertinent ad fratris amorem, quem vult magno malò carere, ideſt peccato, ſimiliter quando fertur immediatè in naturam, ſed non vltimatè, vt quia vult quis alicui malum propter bonum, puta vt corrigatur, ità declarat Ang. & Sylu. dd. in locis. S. Anton. 2.p. titul.8. c.3.§.2.vel ei velit malum iuſtitia mediante, Caiet. verſic. odium, verſ.nec excuſatur, vbi dicit, eſt autem odio habenda inimicitia proximi, & non proximus, qui eſt inimicus; odij autem effectus, ſeu ſigna prohibita ſunt, ſubtrahere proximo debita beneficia, eo modo, quo ſunt illi debita; ſunt autem debita proximo à conciue, quæ debentur ciuitati in communi, à conſanguineo, quæ debentur conſanguinitati in communi, à Chriſtiano, quæ debentur ſanctæ eccleſiæ, & communioni in communi, vnde ſufficit in communibus orationibus, & communibus eccleſiæ, non excipiam Chriſtianum inimicum, in communibus ciuitatis, nō excipiam ciuem inimicum, in communibus conſanguinitatis, non excipiam conſanguineum inimicum, ſic enim docuit Saluator noſter, docens in benefaciendo inimicis imitari Deum, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos, hoc eſt communia beneficia humano generi (ſcilicet ſolem, & pluuiam) non ſubtrahit inimicis. Ex quo tolluntur ſcrupuli illorum, qui nolunt conuerſari, aut colloqui cum offenſoribus ſuis, quia non tenētur niſi in caſu debiti in communi. vel niſi caſus accidat, quo debeam alicui in particulari ex aliqua neceſsitate, Caiet. d. loco. Sed quæro, vtrum odium Dei ſit maximum peccatum? Reſp. Quod ſic, quia optimo opponitur peſsimum, vt Philoſ. 8. Ethic. cap. 10. ſed odium Dei opponitur dilectioni Dei, in qua cōſiſtit optimum hominis, ergo odium Dei eſt peſsimum peccatum hominis, S. Thom. 2. 2. q. 34. art. 2. vbi dicit, quod voluntaria auerſio à Deo per ſe, importatur in odium Dei, in alijs autem peccatis, quaſi participatiuè, & ſecūdum aliud, ſicut enim voluntas per ſe inhæret ei quod amat, ita ſecundum ſe refugit id, quod odit; vnde quando quis odit Deum, voluntas eius ſecundum ſe ab eo auertitur; ſed in alijs peccatis, puta cum aliquis fornicatur non auertitur à Deo ſecundùm ſe, ſed ſecundum aliud, inquantum ſcilicet appetit inordinatam delectationem, quæ habet annexam auerſionem à Deo, ſemper autem id, quod eſt per ſe; eſt potius eo, quod eſt ſecundum aliud, vnde odium Dei inter alia peccata eſt grauius. conc. Aug. verſi. odium nu. 1. Caiet. d. loco in princ. Arm. nu. 1. ibid. Tab. ver. odium nu. 2. Sylu. verſi. odium colu. 1. S. Anton. 2. p. tit. 8. cap. 3. §. 3. Rayn. 2. p. ſummæ verſi. odium capit. 1. & not. Quod Deus per eſſentiam ſuam à nullo poteſt odio haberi, quoad quoſdam tamen iuſtitiæ ſuę effectus, poteſt ab aliquibus odio haberi, S. Thom. 2. 2. q. 34. art. 1. vbi dicit, quod Deus odio habetur, in quantum eſt peccatorum prohibitor, & pęnarum inflictor, ratio ſupradictorum, qua odium peccatum dicitur, quia odium contrariatur amori, ſed obiectum amoris eſt bonum. Ergò obiectum odij, eſt malum, S. Tho. 2. 2. q. 29. art. 3. Caiet. ver. odium in princ. vnde deſcribitur odium eſſe, quo appetitur malum alicuius, in malum eius, S. Anton. 2. p. tit. d. cap. 3. §. 1. Vnde, qui appetit malum alteri, propter bonam cauſam, puta vt conuertatur, non erit odium, vt dictum eſt, conc. Tabiena ver. odium num. 1. Sylu. d. loco in princ. S. Ant. 1. p. tit. 6. cap. 3. in princ.

De Suſurratione. Queſt. V.

QVinto quæro, vtrum ſuſurratio ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, eſt mortale, quia cōtra præceptum Dei Leuit. 19. ibi, non eris criminator, & ſuſurro in populis, S. Anton. 2. p. tit. 8. ca. 5. vbi. §. 1. eodem tit. dicit, quod excludit amorem Dei & in dict. §. 4. dicit, quod ex eo infertur maximum damnum proximo, conc. Armilla verſic. ſuſurratio, nu. 1. Caietan. d. loco in princip. dicens ſuſurratio hoc eſt oblocutio ad amicitiam tollēdam inter aliquos, peccatum eſt mortale ex ſuo genere, quia tendit ad nocumentum proximo, vt potè tollere maximum bonum, ſcilicet amicum, & eſt grauius, peccatum; quàm contumelia, & detractio, quantò amicitia eſt melior fama, & honore, contingit tamen eſſe veniale propter imperfectionem actus, vel ex parte intentionis, vel quia in re minima, vel ex parte modi, quia iocosè dixerit, ita Cai. & Armilla d. ve. ſuſurratio conc. in hoc, & quod ſuſurratio ſit peccatum, Angel. d. ver. circa medium, Tabiena. num. 2. Syluestrina verſic. ſuſurratio, Rayner. dicto loco capit. 1. dicit ſuſurrationem eſſe peccatum mortale quinque rationibus. Primo, quia eſt contra præceptum Dei. Secundo, ratione nocumenti. Tertio, ratione maledicti, quod incurrit. Quarto, ratione ſupplicij, quod aſſumit. Quinto, ratione vitij, quod excepit Roſella ver. inuidia nu. 5. Naua. Manuale Confeſſorum capitu. 18. num. 13. Dicens ſuſurratio eſt ſignificatio inordinata mali culpæ alienæ pęnæ, vel defectus naturæ alteri facta, per quam ſeritur diſcordia, vel cauſa diſcordandi inter eos: aliter definitur per Sanct. Anton. 2. parte tit. 8. capitul. 5. in princ. ibi ſuſurrario eſt locutio mala occultè facta de aliquo, ad tollēdam eius amicitiam cum alio; ſuſurrones enim ſunt, qui inter amicos diſcordiam ſeminant, Syluest. ver. ſuſurratio in princip. hoc idem ſentit Ang. dicto verſicul. Piſanella dicto verſic. ſuſurratio in prin. dicit, quod ſuſurrones dicuntur inter amicos diſcordiam ſeminantes, detractores, qui aliorum bona negant, vel minuunt, contumelioſi, qui intendunt honorem auferre conc. Roſella verſicu. inuidia nu. 5. & in hoc differt ſuſurratio à detractatione, quia detractione proximi honor, ſuſurratione verò amicitia læditur, & illius

inten-

intendit ſeparatio; vndè licet conueniant in materia, & forma, quia vterque malum occultè de proximo dicit, propter quam ſimilitudinem interdum vnum pro alio ponitur, differũt autem in fine; ideo Paulus 1. ad Roma. ponit hæc vt diuerſa, ibi ſuſurrones, detractores dicit glo. interlin. ſuſurrones inter amicos diſcordiam ſeminantes, detractores, qui aliorum bona negant, vel minuunt, ita Sanct. Tho. 2. 2. q. 74. artic. 1. conc. Dom. Sot. de iuſt. & iure lib. 5. quæſt. 11. art. 1. ſed quæro, quid ſit maius peccatum ſuſurratio, an detractio? Reſpon. Suſurratio, iuxta illud Eccle. 5. ibi denotatio peſsima ſuper bilinguem, ſuſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia, S. Thom. 2. 2. q. 74. ar. 2. dicens quod peccatum in proximum tantum eſt grauius, quanto per ipſum maius nocumentum proximo infertur, nocumentum autem tanto maius eſt, quanto maius eſt bonum, quod tollitur, inter cætera vero exteriora bona præeminet amicus, quia ſine amicis nullus viuere poteſt, Ariſto. 8. Ethic. cap. 1. eccl. 6. amic. fideli nulla eſt comparatio; fama autem ipſa, quæ per detrectationẽ tollitur ad hoc maximè neceſſaria eſt, vt homo idoneus ad amicitiam habeatur, & ideò ſuſurratio eſt maius peccatũ, quam detrectatio, & etiam quam cõtumelia, quia amicus eſt melior quam honor, & amari, quàm honorari, vnde ratione finis ſuſurratio eſt grauius peccatum, & quia directè, & immediatè, ad inimicitiam inducẽdam dirigitur, detrectatio autem indirectè, ideò Prou. 6. dicit ſex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, & hoc ſeptimum ponit eum qui ſeminat inter fratres diſcordias, Piſ. ver. ſuſurratio, §. 1. Syl. d. loco, Tab. d. loco num. 3. Ang. ver. ſuſurratio, Roſella ver. inuidia numer. 6. Caietan. verſicul. ſuſurratio ver. eſt, & grauius, S. Ant. 2. p. tit. 8. §. 4. c. 5. Ray. ver. ſuſurratio c. 2. in princ. dicens, quod ſuſurratio eſt grauius peccatum detrectatione, vel cõtumelia quinque rationibus, ſcilicet ratione finis, operis, ordinis, legis, & indignationis, ratione finis, quia intendit peiora facere, ratione operis, q̃a peiora facit, detrectator autem peiora dicit, ratione ordinis, quia directius, & immediatius dirigitur contra amicitiam, ratione diuinæ legis, contra quam magis dirigitur ſuſurratio nempè contra præceptum dilectionis proximi, ratione diuinæ indignationis, ſuſurratio enim eſt peccatum, quod Deus non ſolum odit, ſed deteſtatur, vt dictum, eſt, ex quibus ſequitur, quod ex ſuſurratione tres oriantur effectus. Primò, excludit amorem Dei. Secundo tollit amicitiam proximi. Tertio, includit nequitiam mortalem, S. Anton. 2. p. tit. 8. §. 1. & ſuſurro dicitur bilinguis; quia cum amicitia ſit inter duos, nititur ſuſurro ex vtraque parte amicitiam rumpere, & ideò duabus linguis vtitur ad duos, vti dicens malum de alio eccl. 28. ſuſurro, & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes, S. Thom. 2. 2. quæſt. 74. articul. 1. in reſponſion. ad tertium, S. Anton. d. loco, Tabiena verſi. bilinguis num. 1. Dom. Sot. lib. 5. de iuſt. & iure q. 11. articul. 1.

De Detrectatione. Quæſt. VI.

SExto quęro vtrũ detrectatio ſit peccatum? Reſp. Quod ſic, & eſt peccatum mortale, Paul. 1. ad Roman. ibi detrectatores Deo odibiles, quod ideò additur, vt dicit gloſ. ne leue putetur propter hoc, quod conſiſtit in verbis, ità Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 73. art. 2. Dicẽs, quod detrectatio ſecundum ſuam rationem ordinatur ad denigrandum famam alicuius; nigrare autem alicui famam valdè grauè eſt, quia inter res temporales videtur fama eſſe pretioſior, per cuius defectum impeditur homo à multis benè agendis, propter quod dicitur Eccleſiaſt. 41. Curã habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri magni, & precioſi, contingit tamen quandoque, quod aliquis dicit aliqua verba, per quæ diminuitur fama alicuius, non hoc intendens, ſed aliquid aliud, hoc autem non eſt detrahere per ſe, & formaliter loquendo, ſed ſolum materialiter, & quaſi per accidens, & ſi quidem verba, per quæ fama alterius diminuitur proferat aliquis propter aliquod bonum, vel neceſſarium debitis circumſtantijs obſeruatis, non eſt peccatum, neque poteſt dici detrectatio, ſi autem proferat ex animi leuitate, vel propter aliquam cauſam non neceſſariam, non eſt peccatum mortale, niſi ſorte verbum, quod dicitur, ſit adeò graue, quod notabiliter famam alicuius lædat, & præcipue in his, quæ pertinent ad honeſtatem vitæ, quia hoc ex ipſo genere verborum habet rationem peccati mortalis, ità Sanctus Thomas dicto loco, qui in reſpond. ad tertium dicit, quod ſiquis dicit, aliquod leue malum de alio, non ex intentione nocendi, ſed ex animi leuitate, vel ex lapſu linguę non eſt peccatum mortale, ſed veniale, ſimiliter reuelare peccatmn occultum, propter eius emendationem denuntiando, vel propter bonum iuſtitiæ publicæ accuſando, non eſt detrahere, neque peccatum, Sanctus Thom. dicto loco in reſponſion. ad primum conc. Domin. Sotus lib. 5. de iuſt. & iure quæſt. 10. art. 2. Caietan. verſi. detrectatio in princ. Armilla dicto loco num. 2. Roſella verſ. detractio num. 2. & ſeq. Perald. 2. parte ſummæ virt. & vit. capitu. 6. Tabiena verſicu. detractio num. 3. & Angel. dicto loco num. 2. Sanctus Antonius 2. parte tit. 8. cap. 5. §. 2. Syluеſtrina verſi. detractio num. 2. Nauarr. Manuale Confeſſorum capit. 18. num. 22. & ſequen. Piſanella verſicu. detractio, §. 3. Rayner. verſicu. detractio, §. 3. Nauarr. capit. inter 11. quæſt. 3. concl. 6. num. 419. Eſt autem detrectatio alienæ famæ per verba denigratio Eccleſiaſt. 10. ibi ſi mordeat ſerpens in ſilentio nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Ergo occultè mordere famam alicuius eſt detrahere, ita S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 1. dicens, quod ſicut facto aliquis nocet alteri dupliciter, manifeſtè quidem, ſicut in rapina, vel quacunque violentia illata, occultè autem ſicut in furto, & doloſa percuſſione, ita etiam verbo aliquis dupliciter lædit aliquem, vno modo in manifeſto, & hoc fit per contumaliam, alio modo occultè, & hoc fit per detrectationẽ, S. Tho. 2. 2. d. loco conc. Caiet. ver. detractio in princ. Armilla d. loco nu. 1. Dom.

Sot.

Sot. d.loco art.1.S.Anton.2.p.tit.8.cap.4.in princ. Tab. Ang. & Sylu. ver.detractio nu.2.Piſan. l.loco, Nauarr.in Man.confeſſ.cap.18.nu.17.Dicit detractio eſt ſignificatio alicuius mali cuiuſpiam hominis non Canonizati inordinata directa, vel indirecta, qua læditur, vel periclitatur eius fama, Ray. verò cap.1.de detractione dicit, detractio eſt ſeminatio mali occultè in iniuriam proximi: vnde detrectatores ſunt, qui vitam, & bonos mores aliorũ corrumpere, vel minuere nituntur, Roſ.verſ.detractio in princ. & differt à cõtumelia dupliciter, vno modo, quãtum ad modum proponendi verba, quia ſcilicet, contumelioſus manifeſtè contra aliquem loquitur, detrectator autẽ occultè, alio modo quantum ad finem inuentum, ſiue quantum ad nocumentum illatum, quia ſcilicet contumelioſus derogat honori, & detrectator famæ S. Tho.2.2.q.73. art.1.conc. Roſella ver.detractio num.1.Armill.d. loco S. Anton. 2. p. tit. 8.ca.8. in prin. Tabien.ver. detractio num.1.Ang.d.loco nu.1.& Piſanella.§.1. quæ fit multis modis, videlicet primo quando aliquis dicit aliquem commiſiſſe crimen, quod ſcit verum non eſſe. Secundo modo, quando peccatum auget verbis ſuis, & ſecundum quod auget, vel intentionem habet, eſt mortale, vel veniale. Tertio modo, quando occultum reuelat dicendo, quod verum eſt, ſed occultum alijs tunc eſt veniale, vel mortale, ſecundum quod grauis infamia infertur, niſi fecerit ex charitate, nempe dicendo illis, qui talem corrigere poſsint, vel iuſtitiæ eum accuſando, vt mala punirentur, vel malis obuietur, tunc non malum, ſed meritorium, ſaluo tamen præcepto fraternæ correptionis. Quarto, quando id, quod bonum eſt, dicit, ſed mala intentione, vt cum quis dicat, quod faciat, ex inani gloria, vel hypocriſi, quo caſu, ſi intendit malam opinionem in mentibus ingerere, grauiter peccat, non tamen tenetur reſtituere illi famam, quia non abſtulit, nam audientes hoc ſciunt, vel ſcire debent intentionem alicuius, quo fine agat. Quinto modo, indirectè detrahit, qui cum ſcilicet negat bona opera alterius, vt cum narratur aliquis, quod ſit rectus homo ad adminiſtrandam iuſtitiam ſubditis detrahere illis volens, dicit non eſſe verum. Sexto etiam indirectè, cum bona alicuius indirectè recitet, vt cum quærit de conuerſatinne illius, vt exhibeatur ei aliquod officium, ſciens aliquis multa bona de illo, ex quibus iudicaretur aptus ad illud, tacet illa opera bona, ne conſequatur talem vtilitatem, talis, & ſi grauiter peccet indirectè nocens proximo, non tamen tenetur ad aliquam reſtitutionem. Septimo committitur detrectatio, per cantilenas, ſeu libellos famoſos c. 1. 5. quæſt.1. Sanctus Antoninus 2. parte tit.8.capitu.4. §.1.conc.Angel.verſic. detractio nume.2. Tabiena eodem loco nume. 2. Syluestrina verſicul. detractio nume.1.& ſic ſecundum iſtos fit dupliciter directè, & indirectè, directè quadrupliciter. Primò, quando falſum alteri imponitur. Secundo, quando peccatum ſuis verbis adauget. Tertio, quando peccatum occultum reuelat. Quarto, quando id quod eſt bonum, dicit mala intentione factum, indirectè verò dupliciter negando bonum alterius, vel malitiosè reticendo, uel minuendo, Piſanella uerſicul. detractio, §.2.Rayner.1.parte ſummæ uerſicul.detractio capitul. 2.Sanct.Thom.2.2.quæſt.73.art.1. in reſponſ.ad tertium, Alexan.de Aleſ.2.2.titul.de detractione quæſt. 36. articul.48. Domin.Sot.libr. 5. de iuſt. & iure q. 10.articul. primo, Angel.uerſi. detractio nume. 1. Nauarr. in Manuali Confeſſorum capit. 18.in 8. præcepto decalogi nu. 22.& ſequent. Sed utrum audiens, qui tolerat detrectantem peccet? Reſpond.quod ſic; undè Hyeronim.in Epiſtol.ad Nepotianum uolum.1.in fine dicit. Caue ne linguam, aut aures habeas prurientes, aut alijs detrahas, aut alios audias detrahentes S. Th.2.2.q. 73.art. 4. dicens cum Apo. ad Rom. 1. Digni ſunt morte, qui non ſolum peccata faciunt, ſed etiam, qui facientibus peccata conſentiunt, quod quidem contingit dupliciter, uno modo directè, quando ſcilicet quis inducit alium ad peccatum, uel ei placet peccatum, alio modo indirectè, ſcilicet quando non reſiſtit quando reſiſtere poteſt, & hoc contingit quandoque, non quia placet peccatum, ſed propter aliquem humanum timorem: Dicendum eſt ergo, quod ſi aliquis detractiones audiat abſque reſiſtentia, uidetur detractori conſentire, undè fit particeps peccati eius, & ſi quidem inducat ipſum ad detrahendum, uel ſaltem placet ei detractio propter odium eius, cui detrahitur, non minus peccat, quam detrahens, & quandoque magis; undè Bernard. lib.2. de conſideratione dicit; detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit non facilè dixerim, ſi uerò non placet ei peccatum, ſed ex timore, uel negligentia, uel etiam uerecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multo minus, quam detrahens, & plerumque uenialiter, quandoque etiam hoc eſſe poteſt peccatum mortale, uel propter hoc, quod alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere, uel propter aliquod periculum, quod audiẽs nouit conſequens, uel propter radicem, qua timor humanus, quandoque poteſt eſſe peccatum mortale, ut idem S. Thom.2. 2.q.19.art.3.conc. Caiet.uerſic. detractio ſimile eſt. Armilla uerſic.detractio.nu.4. dicit, quod audiens detractionem ex complacentia infamiæ, mortaliter peccat: Secundo, etiam quod non malo animo audiat, tamen non corrigit detrahentem, neque obuiat detractioni, cum poſsit, & ex officio ſuo debeat. Tertio, quando poteſt, & tenetur obuiare, tamen non obuiat detrahentem ex timore humano. Quarto, ſi aduertit ex tali detractione malum magnum venturum, & non obuiat arguendo, in alijs autem caſibus communiter peccatum eſt ueniale.conc. Peral.2. p. ſummæ tit.tit. de peccato linguæ c. 6.Tab. d.loco nu.4.ver.detractio Ang. d. loco num.5.Syl.uer.detractio num.5. Piſan. d. loco §.5. c.ex emerito 6. q. 1.cap.non ſolum 11.q.3.Rayn.1.part.ſummæ titu.de detractione capitu. 5. Quid autem dicendum de eo, qui audit detrahentem ſibi? Reſp. Quod ſi tolerat non peccat, quia ut inquit Hier.in Hom.9. Ezech. ibi linguas detrahentium ſicut noſtro ſtudio non debemus excitare, ne ipſi pereant, ita per ſuam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt

nobis

nobis meritum creſcat; vnde S. Tho. 2.2.q.73.art. 4.in Reſp. ad primum dicit, quod poteſt commendari eius patiẽtia: quod patienter detractiones ſubſtinet, non autem eſt ſui arbitrij, quod patiatur detrimentum famæ alterius, quemadmodum eſt ſui arbitrij, detrimentum pati ſuæ famæ, niſi hæc vergat in periculum aliorum, S.Thom.2.2.q.72.art.3. Rayn. 1. par. ſummæ verſi. detractio cap. 6. Item quæro, vtrum mortaliter peccet ille, qui de ſe ipſo dicit mala, quę non fecit? Reſp. Quod ſic, ſi non fecit hoc ratione torturæ, & tenetur retractare; eſſet tamen mortale, ſi extra tormenta ratificaret, niſi timeret renouari tormenta, Sylu. verſi. detractio nu. 4.conc.cap.non ſunt 11.q.3.c.1.15.q.5.cap.non licet 23. q.5. Tab. ver. detractio num.6. Ang. d. loco, numer. 6. Quod arbitror verum, quamuis Caiet. ſumma verſic. detractio verſi. detrahere ſibi in contrarium dicat, quem ſequitur Arm. ibid. num. 5. ratio eſt, quod infamia derogat bono externo, tormentum autem corpori, vt modo dicetur. Vlterius nota, quod licet detractio ſit graue peccatum, non tamen eſt grauius omnibus peccatis, quæ in proximum committuntur, quia grauius eſt peccare facto, quam verbo, ſed detractio eſt peccatum verbi, adulterium autem, & homicidium, & furtum ſunt peccata in factis, ergo detractio non eſt grauior cæteris peccatis, quæ ſunt in proximum, ita S. Tho. 2.2.q.73. art. 3. vbi dicit, quod peccata, quæ committuntur in proximum ſunt, penſanda per ſe quidem ſecundum nocumenta, quæ proximo inferuntur, quia ex hoc habent rationem culpæ. Tanto autem eſt maius nocumentum, quanto maius bonum demitur: cum autem ſit triplex bonum hominis, ſcilicet bonum animæ, bonum corporis, & bonum exteriorum rerum, bonum animæ, quod eſt maximum, non poteſt alicui ab alio tolli, niſi occaſionaliter, puta per malam perſuaſionem, quæ neceſsitatem non infert, ſed alia duo bona, ſcilicet corporis, & exteriorum rerum, poſſunt ab alio violenter auferri: ſed quia bonum corporis præeminet bono exteriorũ rerum, grauiora ſunt peccata, quibus infertur nocumentum corporis, quam ea, quibus infertur nocumentum exterioribus, vnde inter cætera peccata, quæ committuntur in proximum, homicidium grauius eſt, per quod tollitur vita proximi, iam actu exiſtens, conſequenter autem adulterium, quod eſt contra debitum ordinem generationis humanę, per quam eſt introitus ad vitam, conſequenter autem ſunt exteriora bona, inter quæ fama præeminet diuitijs, eo quod propinquior eſt ſpiritualibus bonis, vnde dicit Prouerb. 22. melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ, & ideo detractio ſecundum ſuum genus eſt maius peccatum, quàm furtum; minus tamen homicidio, & adulterio, poteſt tamen eſſe alius ordo propter circumſtantias aggrauantes, vel diminuentes, per accidens autem grauitas peccati attenditur ex parte peccantis, quia grauius peccat, ſi ea deliberatione peccet, quam ſi peccet ex infirmitate, vel in cautela, & ſecundum hoc peccata locutionis habent aliquam leuitatem, inquantum de facili ex lapſu linguæ proueniunt abſque magna præmeditatione, ita S. Tho. dicto loco conc. Dom. Sot. lib. 5. cap. 10. articul. 3. de iuſti. & iure Rayn. 1. parte ſummæ verſ. detractio cap. 4. non obſtat, quod dicit gloſ. ſuper Pſal. 108. ibi pro eo, vt me diligerent detrahebant mihi; dicens plus nocent in membris detrahentes Chriſto, quia animas creditorum interficiunt, quàm qui eius carnem mox reſurrecturam peremerunt; Nam reſp. quod ibi derogabatur diuinitati eius, cui fides innititur; vnde non eſt ſimplex detractio, ſed blaſphemia. Item non obſtat, quod per detractionem cauſetur inimicitia, ex qua oritur homicidium. Nam reſpon. quod occaſionaliter oritur ex ea, inquantum, ſcilicet per ſua verba dat alteri occaſionem, vt proximum odiat, vel contemnat, non tamen ſufficienter cauſat inimicitiam in alio, ita S. Thom. d. loco, vlterius quæro, quod ſit maius peccatum, contumelia, an detractio? Reſp. contumelia, quia habet maiorem contemptum proximi, ſicut rapina eſt magis peccatum, quàm furtum, S. Thom. 2.2.q.66.ar.9. Non obſt. quod detractio oriatur ex inuidia, contumelia autem ex ira. Nam reſpond. quod ex maiori vitio poteſt oriri minus peccatum, & econtra; ſicut ex ira naſcitur homicidiũ & blaſphemia. Origo enim peccatorum attenditur ſecundum inclinationem ad finem, quod eſt ex parte conuerſionis, grauitas autem peccati magis attenditur ex parte auerſionis, ita S. Thom. 2.2.q.73. art. 3. In reſp. ad ſecundum, & tertium, ex quibus ſequitur, quod tenetur aliquis ad reſtitutionem famæ, ſicut ad reſtitutionem cuiuſlibet rei ſubtractæ, S. Thom. d. loco artic. 2. in fine, & 2. 2.q.62. artic. 2. Angel. ver. detractio numer. 3. qui dicit eſſe de mente omnium Doct. in 4. ſent. diſtin. 16. Sylu. ver. detractio num. 5. Caietan. ver. reſtitutio, ver. quamuis, Armilla d. loco num. 80. Nauarr. in Man. confeſſ. cap. 18. num. 42. S. Anton. 2. par. c. 2. §. 3. Maior. 4. ſentent. diſtinct. 15. Tabien. ver. reſtitutio num. 9. Limitatur ſi quis dixerit, vel fecerit aliquid de ſui natura infamatorium, vnde ſecuta fuerit infamia apud illum, apud quem non erat ſiniſtra opinio, & ſi quis dixit verum, nõ tenetur reſtituere dicendo ſe mentitum, ſed excuſando eo modo quo poteſt, puta dicendo ſe male feciſſe, & alia huiuſmodi, ſi verò dixit falſum, tenetur dicere ſe eſſe mentitum, fallit, quod dictum eſt in ſeptem modis. Primo, quando ſequeretur infamatio maior, puta, quia forte non recordaretur amplius, qui ab eo audiuerunt, & vulnera renouari contingeret. Secundo, quando fieri non poteſt reſtitutio ſine periculo probabili alicuius peccati mortalis, vel corporalis, & huiuſmodi, quia tale malum præponendum eſt famæ; tenetur tamen diffamator ad aliquod æquiualens quando fama reſtitui non poteſt. Quarto, quando talia ſua natura non erant infamatoria, puta quia interpretari poterant in peccatum veniale. Quinto, quando dicit audiuiſſe, nihil addendo, ex quo faceret credulitatem, quod ſi cauſaret infamiam, & dictum eſſet mala intentione teneretur reſtituere. Sexto, quando is, cui dixerat, ſciuit poſtea per aliam viam publicato eo quod non erat ſecretum. Septimo, quando ille erat diffamatus de eodem, ſaltem apud illum cui dixit, hæc Sylu. verſ. detractio numer. 5.

Octauo,

Octauo, quando dixit illi, qui poterat prodeſſe per correctionem. Nono, quando dixit iuſtitia mediante accuſando eum iudici, Tab. verſ. reſtitutio nu. 9. S. Tho. 2. 2. q. 73. art. 2. in reſp. ad primum, & q. 68. art. 1. Ang. ver. detractio num. 3. ver. 3. Armilla ver. reſtitutio nu. 40. Decimo, quando condonatio eſſet facta petenti infamiæ, Nauarr. d. loco num. 46. quo caſu excuſat à reſtitutione famæ, non obſtat, quod in reſtitutione reſtituens remaneat infamatus, dicendo ſe mendacium dixiſſe, quia magis tenetur ſeruare famam proximo iuſtè, quam iniuſtè ſibi, vnde ſi in publico dixit, retractet in publico, ſi in occulto, in occulto, Ang. d. verſ. detractio nu. 3. Piſan. §. 4. dicit, quod aliquis tripliciter alicui famam auferre poteſt. Primo modo verum dicendo, & iuſtè, & tunc non tenetur reſtituere. Secundo modo falſum dicendo, & iniuſtè, & tunc tenetur, reſtituere. Tertio modo verum dicendo, ſed iniuſtè, puta quando aliquis prodit crimen alterius alicui, quod non erat notum, & tunc tenetur reſtituere, in quantum poteſt abſque mendacio, vtpotè, quod dicat ſe malè dixiſſe, & ſimilia, S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. & in 4. ſent. diſtinct. 15. q. 2. art. 5. Naua. Man. confeſſorum c. 18. nu. 45. Qui nu. 46. ver. ad primum dicit, quod illi, qui ſe mutuo infamarunt per compenſationem à reſtituendo non excuſantur, quia damnum illatum per reciprocã infamiam non tollitur, ſicuti debitum vnius cũ alio compenſatur, libellus quoque famoſus (quo quis proximum infamat exponendo iniurioſam alicui ſchedulam, vt inueniatur, legatur, &c.) ad detractionis crimen ſpectat, ſi auctoris nomen occultetur, ſi vero ſeipſum nominat, ad contumelię nequitiam pertinet, propterea ſemper eſt ſcelus magnum Caiet. ver. libellus famoſus.

De Deriſione. Quæſt. VII.

SEptimo quæro, vtrũ deriſio ſit peccatum? Reſp. Quod ſic Prouerb. 3. ipſe deridet illuſores, ſed deridere eſt ęternaliter punire, ꝓ peccato mortali, vt patet, id quod dicitur in Pſalm. 2. qui habitat io cœlis irridebit eos, ergo deriſio eſt peccatum mortale, ità S. Thom. 2. 2. q. 75. art. 2. vbi dicit, quod deriſio non fit, niſi de aliquo malo, vel defectu, malum autem ſi ſit magnum, non pro ludo, ſed serioſè accipitur. Poteſt autem aliquod malum accipi, vt paruum dupliciter, vno modo ſecundum ſe, alio modo ratione perſonæ. Cum autem aliquis alterius perſonæ malum, vel defectum in ludum, vel riſum ponit, quia ſecundum ſe paruum malum eſt, veniale, & leue peccatum ſecũdum ſuum genus. Cum autẽ accipitur quaſi paruum ratione perſonæ, ſicur defectus puerorum, & ſtultorum, parum ponderare ſolemus, ſic aliquem illudere, & irridere eſt eum omnino paruipendere, & eum tam vilem æſtimare; vt de eius malo non ſit curandum; ſed ſit quaſi pro ludo habendum, & ſic deriſio eſt peccatum mortale, & grauius quam contumelia, quæ ſimiliter eſt in manifeſto, quia contumelioſus videtur accipere malum alterius ſerioſè, illuſor in ludũ, & ita videtur eſſe maior contemptus, & dehonoratio, & ſecundum hoc illuſio eſt graue peccatum, & tanto grauius, quanto maior reuerentia debetur perſonæ, quæ illuditur, vnde grauiſsimum eſt irridere Deum, & ea quæ Dei ſunt. Deinde ſecundo loco tenet irriſio parentum, vnde Prouerb. 30. Oculum qui ſubſannat patrem, & deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum Corui de torrentibus, & comedant eum filij Aquilæ, deinde iuſtorum deriſio grauis eſt, quia honor eſt virtutis præmium, quæ quidem deriſio valde nociua eſt, quia per hoc homines à bene agendo impediuntur, ita Sanct. Tho. dicto loco, & eſt peccatum ſpeciale diſtinctum ab alijs peccatis, quibus per verba nocumentum proximo infertur, quia deriſio fit ludo, vnde, & illuſio nominatur, nullum autem aliorum ludo agitur, ſed ſerio. Ergo deriſio ab alijs prædictis differt, ita Sanct. Thom. dicto loco art. 1. vbi dicit, quod peccata verborum præcipuè penſanda ſunt ſecundum intentionem proferentis, & ideo ſecundum diuerſa, quæ quis intendit contra alium loquens huiuſmodi peccata diſtinguuntur, ſicut autem aliquis conuitiando intendit conuitiati honorem deprimere, & detrahendo diminuere famam, & ſuſurrando tollere amicitiam, ita etiam irridendo aliquis intendit, quod ille; qui irridetur erubeſcat, & quia hic finis eſt diſtinctus ab alijs, ideo etiam peccatum deriſionis diſtinguitur à præmiſsis peccatis, & differt deriſio, ſeu irriſio à ſubſannatione, & illuſione, nam irriſio fit verbis, vel cacchinnis, ſubſannatio autem naſo rugato, Sanct. Thom. dicto loco in reſpon. ad primum; illuſio vero fit factis, Caietan. verſic. deriſio in principio, dicens in fine, quod ſi irriſio eſt in Deum, & in Sanctos non eſt ſimpliciter deriſio, ſed blaſphemia Syluestrin. nu. 2. conclud. Armilla eodem loco nume. 1. Nauarr. Manual. confeſſorum c. 18. num. 15. conc. cum ſupradictis Tabien. verſ. deriſio num 1. Angel. dicto loco num. 1. Dicens irriſionem Dei eſſe grauiſsimum peccatum. Secũdo loco tenet deriſio ſanctorum, & ſacramentum. Tertio prælatorum. Quarto parentum. Quinto iuſtorum allegat Alex. de Aleſ. 2. 2. de deriſione q. 37. artic 5. Syl. ver. deriſio nu. 2. Piſanella ver. deriſio. §. vtrum, Sanct. Anton. 2. parte titu. 6. cap. 2. §. Tertio, Rayner. 1. parte ſummæ titu. de deriſione, cap. 1. & ſeq. Domin. Soto de iuſtitia & iure quæſtio. 11. articul. 2. ſubſannatio autem eodem modo dicitur peccatum mortale, quo deriſio, ita Ang. ver. ſubſannatio.

De exultatione in aduerſis proximi. Quæſt. VIII.

OCtauo quæro, vtrũ exultatio in aduerſis proximi ſit peccatum? Reſp. Quod quatenus propinquitatem habet ad crudelitatem, atque ſæuitiam, quæ virtuti clementiæ opponitur dicetur eſſe peccatum, ita S. Anton. p. 2. tit. 8. cap. 6. §. 3. vnde Gregorius dicit, quod non debet à nobis flagellatis addi afflictio, c. cum percuſsio 7. q. 1. quod autem crudelitas clementiæ aduerſetur, patet, quia clementia importat quandam animi lenitatem, ſiue dulcedinem, per quam aliquis eſt diminutiuus pœnarum.

crudelitas

crudelitas autem nihil aliud eſt, quam atrocitas animi in exigendis pœnis, S. Thom. ſecunda 2.q. 159.arti. 1. q. 157.art.4.in reſponſ.ad tertium,& eſt peccatum mortale, quando quis notabiliter ex cedit modum puniendi, quia eſt contra bonum proximi,& contra ordinem iuſtitiæ, quæ modum in delictorum punitione ſtatuit, Armilla verſ.crudelitas, vbi etiam Tabiena. Quatenus autem ad hoc pertinet credo exultationem in aduerſis peccatum eſſe mortale; quatenus contrariatur charitati proximi, quæ charitas ſuadet flere cum flentibus, & gaudere cum gaudentibus, vt dicam in ſequenti q.Paul.ad Ro.12.S.Anton.d.loco c. 2.in fine.

De afflictione in proſperis. *Quæſt. IX.*

NOno quæro, vtrum afflictio in proſperis ſit peccatum? Reſp. Quod ſic; oritur enim ex inuidia, quod peccatum capitale eſt, vt dictum eſt; & in hoc differt à matre ſua; quia cum inuidia doleat,& triſtetur de bonis proximi, appetit, & quærit diminutionem eorum, ſed cum hoc non eueniat, ſed potius contrarium, id eſt proſperitas, vnde magis triſtatur, & ex hoc ponitur filia inuidiæ, S.Anton.2.parte tit.8.c.2.in prin. quæ afflictio eſt cauſa augendæ cupiditatis, ſimiliter eſt defectus omnis bonæ conditionis, & virtutis, vnde eſt malis plena, nam eſt abſq; puritate, caret veritate, nō habet terminum, opponitur charitati, abundat caligine, pallor ſedet in ore, ſcilicet inuidi, quia ſemper detrahit bonis operibus, diminuendo, vel negando, vel deprauando, eſt mater Auaritiæ, cum ipſa nolit alteri communicare bonum, eſt infamatrix corrodēdo vitam alienam ſemper cogitat malum, & iudicat praua de illo, cui inuidet, ſemper murmurat malum, nunquam ridet, niſi de malo alieno, ſed vt dicit Roman. duodecimo gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, ſcilicet facit charitas, hæc Sanctus Antoninus 2.p.titu.8.c. 2.per totum late.

De Operibus Miſericordiæ. *Quæſt. X.*

DEcimo quæro, quia opus Miſericordiæ eſt actus charitatis, qui opponitur inuidiæ, an cadat ſub præcepto? Reſp. Quod ſic; nullus enim punitur pęna æterna pro omiſſione alicuius, quod non cadit ſub præcepto; ſed aliqui puniuntur pœna ęterna pro omiſſione eleemoſynarum, vt patet Matth.cap. 25. Ergo dare eleemoſynam, quod eſt opus miſericordiæ cadit ſub præcepto, ita S.Tho. 2.2.q.32.art.5.quod intelligitur, vt quis teneatur dare de eo, quod ſupereſt Luc. capit. 11.ibi quod ſupereſt date eleemoſynam,& dicitur ſuperfluum non ſolum reſpectu ſui ipſius, quod eſt ſupra id quod eſt neceſſarium indiuiduo, ſed etiam reſpectu aliorum, quorū cura ſibi incumbit, quia prius oportet, quod vnuſquiſque ſibi prouideat, & his quorū cura ei incumbit, & poſtea de reſiduo aliorum neceſſitatibus ſubueniat, reſpectu quorum dicitur neceſſarium perſonę, ſecundum quod perſona dignitatem importat, ſicut & natura primo accipit cibum ad ſubſtentationem proprij corporis, quod eſt neceſſarium miniſterio virtutis nutritiuæ. Superfluum autem erogat ad generationem alterius, per virtutem generatiuam; ſimiliter intelligitur hoc præceptum ex parte recipientis, quod neceſſitatem habeat, alioquin non eſſet ratio, quare eleemoſyna ei daretur, ſed cum nō poſſit ab aliquo vno omnibus neceſſitatem habentibus ſubueniri, non omnis neceſſitas obligat ad præceptum, ſed illa ſola, ſine qua is, qui neceſſitatem patitur ſubſtentari non poteſt, vnde in c.paſce, 86.diſt.dicitur paſce fame morientem, ſi non paueris occidiſti, alias autem dare eleemoſynam eſt de conſilio, ita S.Thom.d.artic.5.conc. Caietan. ver. eleemoſyna. Declaratur primo, vt eleemoſyna fieri non poſſit de rebus ſibi ad vitam ſimpliciter neceſſarijs, nam licet dicatur Matth.c.19. ſi vis perfectus eſſe, vade,& vende omnia, quæ habes,& da pauperibus dicendum eſt, quod neceſſarium dupliciter dicitur, vno modo ſine quo aliquid eſſe non poteſt, & de tali neceſſario omnino eleemoſyna dari non debet, puta ſi aliquis in articulo neceſſitatis conſtitutus haberet ſolum, vnde poſſet ſubſtentari,& filij ſui, vel alij ad eum pertinentes. De hoc enim neceſſario eleemoſynam dare, eſt ſibi,& ſuis vitam ſubtrahere, & hoc niſi forte talis caſus immineret, vbi ſubtrahendo ſibi, daret alicui magnæ perſonæ, per quam Eccleſia, vel reſp.ſubſtentaretur, quia pro talis perſonæ liberatione, ſeipſum & ſuos laudabiliter exponeret periculo mortis, cum bonum commune ſit proprio pręferendum. Alio modo dicitur aliquid neceſſarium, ſine quo non poteſt conuenienter vita tranſigi, ſecundum conditionem,& ſtatum propriæ perſonæ,& aliarum perſonarum, quarum cura ei incumbit. Huiuſmodi neceſſarij terminus non eſt in indiuiſibili conſtitutus, ſed multis additis, nō poteſt dijudicari eſſe vltra tale neceſſarium,& multis ſubtractis, ad hoc remanet, vnde poſſit conuenienter aliquis vitam tranſigere, ſecūdum proprium ſtatum. De huiuſmodi ergo dare eleemoſynam eſt bonum, & non cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Inordinatum eſſet autem ſi aliquis tantum ſibi de bonis proprijs ſubtraheret, vt alijs largiretur, quod de reſiduo non poſſet vitam tranſigere conuenienter, ſecūdum proprium ſtatum, & negotia occurrentia. Nullus enim inconuenienter viuere debet, ſed ad hoc ſunt tria excipienda, quorum primum eſt, quando aliquis ſtatum mutat, puta per religionis ingreſſum. Tunc enim omnia ſua propter Chriſtum largiens, opus perfectionis facit, ſe in alio ſtatu ponendo,& ita intelligitur, d. c. 19. Matth. Secundo, quando ea, quæ ſibi ſubſtrahit, & ſi ſint neceſſaria ad conuenientiam vitæ, tamen de facili reſarciri poſſunt, vt non ſequatur maximum inconueniens. Tertio, quando occurreret extrema neceſſitas alicuius priuatę perſonæ, vel etiam aliqua magna neceſſitas Reipubl.in his enim caſibus laudabiliter, prætermitteret aliquis id, quod ad decentiam ſui ſtatus pertinere videretur, ſi maiori neceſſitati ſubueniret. Secūdo declaratur, vt eleemoſyna fieri non poſſit de iniuſtè acquiſitis Aug. lib. de ver-

de verbis Domini ſerm. 35. cap. 10. dicit de iuſtis laboribus facite eleemoſynas, non enim corrupturi eſtis iudicem Chriſtum, vt non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Nolite velle eleemoſynas facere de fœnore, & vſuris, Fidelibus dico, quibus corpus Chriſti erogamus, S. Th. 2. 2. q. 32. art. 7. dicēs, quod tripliciter poteſt aliquid eſſe illicitè acquiſitum, vno enim modo id, quod illicitè ab aliquo acquiritur debetur ei, à quo eſt acquiſitum, nec poteſt ab eo retineri, qui acquiſiuit, ſicut contingit in rapina, & furto, & vſuris, & de talibus cū teneatur homo ad reſtitutionem (vt dicam in titulo de Auaritia ſuo loco) eleemoſyna fieri non poteſt. Alio verò modo eſt aliquid illicitè acquiſitum quia quidē ille, qui acquiſiuit, retinere nō poteſt, nec tamen debetur ei, à quo acquiſiuit, quia ſcilicet cōtra iuſtitiam accepit, & alter contra iuſtitiam dedit, ſicut contigit in ſimonia, in qua dans, & accipiens contra iuſtitiam legis diuinę agit, vnde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit, ſed debet ei in eleemoſynas erogari, & eadem ratio eſt in ſimilibus, in quibus ſcilicet, & datio, & acceptio eſt contra legem. Tertio modo eſt aliquid illicitè acquiſitum, non quidem, quia ipſa acquiſitio ſit iniuſta, ſed quia id, quod acquiritur eſt iniuſtum, ſicut patet de eo, quod mulier acquirit per meretricium, Et hoc propriè vocatur turpe lucrum, quod enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra legem Dei, ſed in eo, quod accipit non iniuſte agit, nec contra legem, vnde quod ſic illicitè acquiſitum eſt, retineri poteſt, & de eo eleemoſyna fieri; non tamen fit de eo ſacrificium, vel oblatio ad altare, tum propter ſcandalum, tum propter ſacrorum reuerentiam, S. Th. d. loco art. 7. in reſp. ad ſecundum. Tertio declaratur, vt eleemoſyna fieri debeat de ſuo, non autem de alieno Aug. de verb. Domini, qui ſer. 35. vnde ille qui eſt in poteſtate alterius non poteſt eleemoſynas facere, quia ordo naturalis eſt, vt inferiora ſecundum ſuperiora regulentur. Et ideò oportet, quod ea, in quibus inferior ſuperiori ſubijcitur, diſpenſet non aliter quā ſit ei à ſuperiore commiſſum, Sic ergo ille, qui eſt ſub poteſtate conſtitutus de re, ſecundum, quam ſuperiori ſubijcitur, eleemoſynam facere non debet, niſi quatenus ei à ſuperiore fuerit commiſſum. Siquis vero habet aliquid ſecundum, quod poteſtati ſuperioris non ſubſit, iam ſecundum hoc non eſt poteſtati ſubiectus, quantum ad hoc proprij iuris exiſtens, & de hoc poteſt eleemoſynam facere, S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 8. Quarto declaratur, vt eleemoſyna fieri debeat magis propinquioribus, Paul. 1. ad Timoth. 5. ſiquis ſuorum maximè domeſticorum curam non habeat, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Sanct. Thom. 2. 2. q. 32. artic. 9. dicens, quod illi qui ſunt nobis magis coniuncti, quaſi quadam ſorte nobis obueniunt, vt eis magis prouidere debeamus. Eſt tamen circa hoc diſcretionis ratio adhibenda, ſecundum differētiam coniunctionis, & ſanctitatis, & vtilitatis, nam multo ſanctiori, magis indigentiam patienti, & magis vtili ad commune bonum, eſt magis eleemoſyna danda, quam perſonæ propinquiori, maximè ſi nō ſit multum coniuncta, cuius cura ſpecialis nobis immineat, & ſi magnam neceſſitatem non patiatur, non obſt. quod ſit peccator aliquando perſona coniuncta, quia in quantum eſt peccator, nō eſt ſubueniendum, ideſt, vt per hoc in peccato foueatur, ſed inquantum homo eſt, vt natura ſuſtentetur, Sanct. Thom. d. loco in reſp. ad primum. Quinto, declaratur, vt abundanter fieri debeat eleemoſyna, Tobiæ. 4. ſi multum tibi fuerit, abūdanter tribue, San. Thom. ſecunda 2. 2. q. 32. art. 10. dicens, quod abundantia eleemoſynæ poteſt conſiderari, & ex parte dantis, & ex parte recipientis. Ex parte quidem dantis, cum ſcilicet aliquis dat, quod eſt multum ſecundum proportionem propriæ facultatis, & ſic laudabile eſt abundanter dare, vndè & Dominus Luc. c. 21. laudauit viduam, quæ ex eo, quod deerat illi, omnem victum, quem habuit miſit. Obſeruatis tamen his, quæ ſupradicta ſunt de eleemoſyna facienda de neceſſarijs. Ex parte verò eius, cui datur, eſt abūdās eleemoſyna dupliciter, vno modo, quod ſuppleat ſufficienter eius indigentiam, & ſic laudabile eſt abundanter eleemoſynam tribuere. Alio modo, vt ſuperabundet ad ſuperfluitatem. Et hoc non eſt laudabile, ſed melius eſt pluribus indigentibus elargiri, circa quod tamen eſt diſcretio adhibenda, propter diuerſas cōditiones hominum, quorum quidā delicatius nutriti, indigent magis delicatis cibis, aut veſtibus S. Th. d. loco in reſp. ad tertium.

Eleemoſyna quid ſit, & quot eius genera. Quæſt. XI.

VNdecimo quæro, quid ſit eleemoſyna? Reſp. Quod eleemoſyna eſt opus, quod datur aliquid indigenti ex compaſſione propter Deum S. Tho. 2. 2. q. 32, art. 1. Item quæro quot ſint genera eleemoſynarum, ad quæ homo tenetur ſub præcepto? reſp. Quatuordecim, videlicet, ſeptem corporales, & ſeptem ſpirituales, quæ continentur his verſibus.

Viſito, Poto, Cibo, Redimo, Tego, Colligo, Condo.
Conſule, Caſtiga, Solare, Remitte, Fer, Ora.

Quę declarantur hoc pacto. 1. quoad corporalia, nempe paſcere eſurientem, potare ſitientem, veſtire nudum, recolligere hoſpitem, viſitare infirmū, redimere captiuum, & ſepelire mortuum; ſpirituales autem ita ponuntur, docere ignorantem, conſulere dubitanti, conſolari triſtem, corrigere peccantem, remittere offendenti, portare oneroſos, & graues, & pro omnibus orare, & conuenienter diſtinguuntur, ſecundum diuerſus defectus proximorum, quorum quidam ſunt ex parte animæ, ad quos ordinātur ſpirituales eleemoſynæ. Quidam verò ex parte corporis, ad quos ordinantur eleemoſynæ corporales, defectus enim corporis, aut eſt in vita, aut eſt poſt vitam. Si quidem eſt in vita, aut eſt communis defectus reſpectu eorum, quibus omnes indigent, aut eſt ſpecialis propter aliquod accidens ſuperueniens. Si primo modo, aut defectus eſt interior, aut exterior, interior quidem eſt duplex, vnus quidem cui ſubuenitur per alimentum

mentum

mentum ſiccum, ſcilicet fames, & ſecundum hoc ponitur paſcere eſurientem. Alius autem eſt, cui ſubuenitur per alimentum humidum, ſcilicet ſitis, & ſecundum hoc dicitur potare ſitiẽtem. Defectus autem communis reſpectu exterioris auxilij eſt duplex, unus reſpectu tegumenti, & quantum ad hoc ponitur veſtire nudum. Alius autem reſpectu habitaculi, & quantum ad hoc ponitur ſuſcipere hoſpitem; ſimiliter autẽ ſi ſit defectus aliquis ſpecialis, aut eſt ex cauſa intrinſeca, ſicuti infirmitas, & quã tum ad hoc ponitur viſitare infirmum; aut cauſa extrinſeca, & quantum ad hoc ponitur redemptio captiuorum. Poſt vitam autem adhibetur mortuis ſepultura, & ad has omnes aliæ neceſſitates corporis reducuntur, S. Tho. d. loco ad ſecundum

Similiter autem ſpiritualibus defectibus, ſpiritualibus actibus ſubuenitur dupliciter. Vno modo poſcendo auxilium à Deo; & quantum ad hoc ponitur oratio, qua quis pro alijs orat. Alio modo impendendo humanum auxilium, & hoc tripliciter. Vno modo contra defectum intellectus; & ſi quidem ſit defectus ſpeculatiui intellectus, adhibetur ei remedium per doctrinam, ſi autem practici intellectus, adhibetur ei remedium per conſilium. Alio modo eſt defectus per paſſionem, inter quos maximus eſt triſtitia, cui ſubuenitur per conſolationẽ. Tertiò modo ex parte inordinati actus; qui quidem tripliciter conſiderari poteſt. Vno modo, ex parte ipſius peccantis, inquantum procedit ab eius inordinata voluntate, & ſic adhibetur remedium per correctionem. Alio modo ex parte eius, in quem peccatur, & ſiquidẽ ſit peccatum in nos, remedium adhibemus remittendo offenſam; ſi autem ſit in Deum, vel in proximum, non eſt noſtri arbitrij remittere, Hyeron. ſuper Matth. capit. 18. Tertiò modo ex parte ſequelæ ipſius actus inordinati, ex qua grauantur ei conuiuentes, etiam præter peccãtis intentionem, & ſic remedium adhibetur, ſupportando maximè in his, qui ex infirmitate peccant, Paul. ad Roman. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorum portare, & non ſolum ſecundum quod infirmi ſunt, ſiue graues ex inordinatis actibus, ſed etiam quæcumque eorum onera ſunt ſupportanda, ſecundum illud Galat. 4. Alter alterius onera portare, & ſic adimplebitis legem Chriſti, ità Sanct. Thom. dicto artic. 2. de ſingulis igitur modo videamus.

Patientia, an ſit de præcepto. Quæſt. XII.

DVodecimo quæro, vtrum patientia ſit de præcepto? Reſpon. Quod ſic, quia ipſa eſt virtus ſecundum Auguſt. lib. de patientia cap. 1. volum. 4. ibi virtus animi, quæ patientia dicitur, tam magnũ Dei donum eſt, vt etiam ipſius, qui nobis eã largitur, patientia prædicetur, ſi eſt virtus ergò eius contrarium nempè impatientia erit peccatum, S. Tho. ſecunda, ſecundæ. q. 136. art. 1. dicens, quod virtutes morales ordinantur ad bonum, inquantum cõſeruat bonum rationis contra impetus paſſionum, inter alias autem paſſiones triſtitia efficax eſt, ad impediendum bonum rationis, ſecundum illud 2. Cor. 7. ſæculi triſtitia mortem operatur, & Eccleſ. 30. Multos occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in illa, vndè neceſſe eſt habere aliquam virtutem, per quam bonum rationis conſeruetur contra triſtitiam, ne ſcilicet ratio triſtitiæ ſuccumbat, hoc autem facit patientia, vndè Aug. lib. de patientia cap. 2. dicit, quod patientia hominis eſt, qua mala æquo animo toleramus. i. ſine perturbatione triſtitiæ; ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perueniamus.

Oratio, an cadat ſub præcepto. Quæſt. XIII.

DEcimotertio quæro, vtrum oratio cadat ſub præcepto? Respond. Quod ſic. Luc. 18. oportet ſemper orare, & non deficere, non quidem vt diuina immutetur diſpoſitio, ſed vt impetremus, quod Deus per ſanctorum orationes diſpoſuit implendum, Gregor. lib. 1. Dialogorum. cap. 8. S. Thom. ſecunda, ſecundæ quæſt. 83. ar. 2. ampl. vt non ſolum pro nobis, ſed etiam pro alijs debeamus orare. Iac. 5. orate pro inuicem ut ſaluemini, Sanct. Thom. d. loco art. 3. illud debemus orando petere, quod debemus deſiderare, deſiderare autem debemus bona, non ſolum nobis, ſed etiam alijs: Hoc enim pertinet ad rationem dilectionis, quam proximis debemus impendere; & ideo Charitas hoc requirit, vt pro alijs oremus, vnde Chriſoſt. ſuper Matth. cap. 14. pro ſe orare neceſſitas cogit, pro altero autem Charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autẽ ante Deum eſt oratio; non quam neceſſitas tranſmittit; ſed quam charitas fraternitatis commendat, ita Sanc. Thom. d. loco ſecundo ampl. vt etiam pro inimicis orare debeamus, Matth. cap. 5. orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, Sanct. Thom. d. loco artic. 8. dicens, quod orare pro alio, Charitatis eſt, vnde eodem modo, quo tenemur diligere inimicos, tenemur pro inimicis orare; tenemur enim diligere in inimicis naturam non culpam, diligere autem inimicos in generali eſt in præcepto; in ſpeciali autem non eſt in præcepto, niſi ſecundum præparationem animi, vt. ſ. homo eſſet paratus etiam ſpecialiter diligere inimicum, & eum iuuare neceſſitatis art. vel ſi veniam peteret. Sed in ſpeciali abſolutè inimicos diligere, & eos iuuare perfectionis eſt. Et ſimiliter neceſſitatis eſt, vt in cõmunibus noſtris orationibus, quas pro alijs facimus inimicos non excludamus, quod autem pro eis ſpecialiter oremus perfectionis eſt non neceſſitatis, niſi in aliquo caſu ſpeciali, S. Tho. dicto loco.

Correctio Fraterna, an ſit in Præcepto. Quæſt. XIIII.

DEcimoquarto quæro, vtrum Correctio fraterna cadat ſub præcepto? Reſp. Quod ſic. Aug. de verb. Domini cap. 16. ſi negleſeris corrigere, peior eo factus es, qui peccauit, S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2. dicens, quod correctio fraterna ordinatur ad fratris emendationem, & ideò hoc modo cadit ſub præcepto, ſecundum quod eſt neceſſaria ad iſtum finem, non autem ita quod quolibet loco, uel

frater delinquens corrigatur, vndè correctio fieri debet, vbi debet, & quaodo debet, & ſecundom quod debet, ampl. vt non ſolom pertineat ad Prçlatos, ſed etiá ad omnes fideles corrigere delinquẽtẽ c. tam ſacerdotes. 24. q. 3. S. Th. d. loco art. 3. Secũdo amp. vt etiá ſuperiorẽ, quis teneatur corrigere, Ang. in Reg. 3. vol. 1. nõ ſolum veſtri, ſed etiam ipſius, ideſt Prçlati miſeremini, qui ioter vos quanto in loco ſuperiori, tanto io periculo maiori verſatur, S. Tho. d. loco art. 4. dicens, qood correctio; quæ eſt actus iuſtitiæ per correctionem pœnç, non cõpetit ſubditis reſpectu ſuperioris; ſed correctio fraterna, quç eſt actus charitatis, pertinet ad vnũquemque reſpectu coioſlibet perſonæ, ad qoam charitatem debet habere, ſi in eo aliquid corrigibile inneniatur, dummodo modus congruus adhibeatur, vt ſcilicet nõ cum proteruia, & duritia, ſed cum manſoetudine, & reuerentia corrigantur, Paul. 1. Timoth. 5.. ſeniorem non increpaueris, ſed obſecra vt Patrẽ. Tertio declarator, vt oporteat ſecretam admonitionem, publicam præcedere delinquẽtis denunciationem, Vbi peccata occulta ſunt, & non contra commune bonum, vbi verò publica peccata ſunt, vel occulta contra bonum commune commiſſa, non eſt neceſſe præcedere ſecretam admonitionem, ſed procedendum eſt ad denunciationem Aug. ſerm. de verb. Domini cap. 16. ſuper ipſum corripe ipſum inter te, & ipſum ſolum, Sanct. Thom. d. loco art. 7. non tamen peccator debet corrigere delinqoentem, Iſid. lib. 3. cap. 32. de ſummo bono cap. 32. Noo debet vitia aliorum corrigere, qoi eſt vitijs ſubiectus, & Pau. 2. Rom, in quo aliuio iudicas teipſum condemnas, eadem enim agis, quæ iudicas, & triplex eſt ratio, Primo, quia ex peccato prçcedenti indignus redditur, vt aliũ corrigat, & prçcipuè ſi maius peccatum commiſit, non eſt dignũ, vt alium corrigat de minori, Matth. c. 7. Qui vides feſtucam, &c. vndè ver.

Ceſſet in alterius oculo reprehendere labem,
Qui ſolet in proprio lumine ferre trabem.

Secũdo redditur indebita correctio propter ſcádalũ ꝙ ſeqoitur ex correctione, ſi peccatũ corripientis ſit manifeſtũ, qoia videtor, quod ille, qui corrigit non corrigat ex charitate, ſed magis ad oſteotationem, vndè Matth. ca. 7. quomodo dicis fratri tuo, &c. Tertio propter ſoperbiam corripientis, in quáto ſcilicet aliquis propria peccata paruipẽdẽs, ſe ipſum proximo præfert in corde ſoo peccata eius aoſtera ſeoeritate diindicans, ac ſi ipſe eſſet iuſtus, S. Th. d. loco art. Secundo ceſſare debet quis à correctione propter timorẽ, ne ille fiat deterior, Pro. 9. Noli arguere deriſorem, ne oderit te, S. Th. d. loco artic. 6. dicens quod correctio, quæ habet vim coactiuam non eſt dimittenda propter turbationẽ eios, qui corripitur, tũ quia ſi propria ſponte emendari non velit, cogendua eſt per pœnás, vt peccata dimittat, tum etiam qnia ſi incorrigibilis ſit, per hoc prouidetnr bono cõmuni, dum ſeruatur ordo iuſtitiæ, & vnius exemplo alij deterrentur. Alia verò eſt correctio fraterna, cuius finis eſt emendatio delinquentis, non habens coactionem, ſed ſimplicem admonitionem. Et ideò vbi probabiliter æſtimatur quod peccator admonitionem nõ recipiat, ſed ad peiora labatur, ẽ ab huiuſmodi correctione deſidendum; quia ea, quæ ſunt ad finem, debent regulari ſecundum quod exigit ratio finis. S. Tho. dicto loco. Ex his colligitur, quod peccat mortaliter, qui oon corripit proximum in extrema neceſſitate ſpiritualis correctionis conſtitutum, quatoor cōcurrẽtibus, primo quod certum ſit proximum peccare mortaliter, vel venialiter periculoſum. Secũdo quod ſperetur emendatio, aor ſaltem nõ timeatur deterius. Tertio opportunitas non ſolum perſonæ, ita quod magis ipſi, quàm alij ad id teneantur, ſaltem conſiderata eorum ad qoos id magis ſpectet negligentia, ſed etiam temporis. Quartò, vt commodè fieri poſſit, ideſt abſque damno notabili ſalutis, honoris, famæ, & fortunarum corrigentis.

Dilectio Dei, & proximi quomodo ordinetur. Quæſtio. XV.

DEcimoquinto (qoia inuidiæ maximè aduerſatur dilectio, quæ dicitur Dei, & proximi, io qua conſiſtit plenitudo legis, & eſt primum, ac maximum mandatum) quæro an detur ordo dilectionis, & Charitatis? Reſpõdetur quod ſic, Cant. c. 2. Introduxit me Rex in Cellam vinariam, ordinauit in me Charitatem, & eſt talis, quam qui peruertit proculdubio peccat. Primo igitur diligẽdus eſt Deus, S. Th. 2. 2. q. 26. art. 1. & magis diligẽdus Deus, quàm proximus, nam proximi ſi à Deo abducunt ſunt odio habendi propter Deũ, Luc. 14. ſi quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, nõ poteſt meus eſſe diſcipulos, S. Thom. dicto loco articulo ſecundo. Similiter homo tenetur ex charitate plus diligere Deum, quàm ſeipſom, Auguſtinus libro primo de doctrina Chriſtiana, capitulo 22. volum. tertio, ſi te ipſum oon propter te debes diligere, ſed propter ipſum, vbi dilectionis tuæ rectiſſimus finis eſt, non ſuccenſeat aliquis alius homo, ſi & ipſum propter Deum diligas, Sed propter quod vnumquodque, & illud magis, ergo magis debet homo diligere Deum, qoàm ſeipſum, qoia in eo eſt beatitudo, ſicuti io communi, & fontali principio omnium, qui beatitudinem participare poſſunt, S. Thom. dicto loco articulo 3. Hinc eſt, quod magis meritoriom eſt diligere Deum, quàm proximum, S. Thom. 2. 2. q. 27. artic. 8. Secundo homo ſeipſom magis ex charitate diligere tenetur, quàm proximũ, Leui. c. 19. Mat. c. 22. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ex quo videtur, qood dilectio homiois ad ſeipſum eſt, ſicut exemplar dilectionis, quç habetur ad alterum: ſed exemplar potius eſt, quam exemplatum ergo homo ex charitate magis debet diligere ſeipſum, quam proximum, S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 4. dicens, quod in homine duo ſnot, ſcilicet, natura ſpiritualis, & natura corporalis, per hoc autem homo dicitur diligere ſeipſum, quod diligit ſe ſecundum naturam ſpirituale, & ſecundũ hoc debet homo magis ſe diligere poſt Deũ, quàm quemcunq; alium,

alium, Deus enim diligitur, vt principiom boni, ſuper quo ſundatur dilectio charitatis, homo autem ſe ipſum diligit ex charitate ſecundum rationē, qua eſt particeps prædicti boni. Proximus autē diligitur ſecundom rationem ſocietatis in ipſo bono, & huius ſignū eſt, quod homo oon debet ſubire aliqood malom peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, vt proximum liberet à peccato. Tertio homo magis tenetur diligere proximom qoo ad animæ ſalutem, quàm corpus proprium, Aug. lib. 1. de doctrina Chriſtiana ca. 27 S. Thom. 2. 2. q. 26. artic. 5. dicens, quod magis ex charitate illud eſt diligēdum, quod habet pleniorem rationem diligibilis ex charitate. Conſociatio autem in plena participatiooe beatitudinia, quæ eſt ratio diligendi proximum, eſt maior ratio diligendi, quam participatio beatitudinis per redundātiam, quæ eſt ratio diligendi proprium corpus, & ideo proximum quantum ad ſalutem animę, magis debemus diligere, quàm proprium corpus, nō tamen eſt de oeceſſitate charitatis, quod homo proprium corpur exponat pro ſalute proximi, in caſu quo tenetur eius ſaluti prouidere, ſed qood aliquis ſpoote ad hoc ſe offerat, pertinet ad perfectionem charitatis, vnde cuilibet homini imminet cura proprij corporis, non autem imminet cuilibet homini cura de ſalute proximi, niſi fortè in caſu, S. Th. d. loco io reſp. ad tertium. Quarto homo tenetur magis diligere proximū, Leui. c. 20. præcipitur, qd qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur; quod nō pręcipitur de his, qui alios homines maledicunt, quod intelligitur, vt etiam teneatur magis diligere propinquiores, quā meliores, Paul. 1. Timot. 5. ubi ſi quis ſuorum, & maximè domeſticorū curā non habet, fidē negauit, & eſt infideli deterior, ſed interior charitatis affectio debet reſpondere exteriori effectui. Ergo charitas magis debet haberi ad propinquiores, quam ad meliores. Quinto, homo magis tenetur amare patrem, quam filiū, S. Amb. quem refert. Mag. ſenten. 3. d. 29. §. c. 1. Deus diligendus eſt. Secundo, parentes, inde filij, & poſt domeſtici. S. Th. 2. 2. q. 26. art. 9. dicens quod gradur dilectionis, ex duobus penſari poteſt. vno modo ex parte obiecti; & ſecundū hoc id quod habet maiorē rationem boni, eſt magis diligendum, & quod eſt Deo ſimilius. & ſic pater eſt magis diligēdus quàm filios; Quia ſcilicet patrem diligimus ſub ratione principij, quod habet ratioōe eminentioris booi, & Deo ſimilioris. Alio modo computatur grados dilectionis ex parte ipſius diligentis, & ſic magis diligitur qood eſt coniunctius, & ſecundum hoc, filius eſt magis diligendus, quàm pater, vt Philoſ. 8. Ethic. cap. 12. volum. 2. primo quidem, quia parentes diligunt filios, vt aliquid ſui exiſteotes, pater autem non eſt aliquid filij. Et ideo dilectio ſecundum quam pater diligit filium ſimilior eſt dilectioni, qua qois diligit ſe ipſum. Secundo quia parentes magis ſciunt aliquos eſſe ſuos filios, quam èconuerſo. Tertio, quia filius eſt magis propinquus parenti, vt potè pars exiſtens, quam pater filio, ad quem habet habitudinem principij. Quartò, quia parentes diutius amauerunt, nā ſtatim pater incipit diligere filiū; filius autem tēpore procedente incipit diligere patrē. Dilectio autē quanto eſt dioturnior, tanto eſt fortior. Eccl. 9. Non dereliaquas amicū antiquum, nouus enim erit ſimilis illi. pater igitur naturaliter plus diligit filiū ſecundū rationē cōiunctionis ad ſe ipſum, ſecundū rationē eminentiorir boni filius naturaliter plus diligit patrem, S. Thom. 2. 2. q. 26. artic. 9. Sexto homo magis debet diligere patrem, qoàm matrem, Hier. ſuper Ezech. capit. 44. quod poſt Deum omnium patrem, diligendus eſt pater, & poſtea addit de matre, S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 10. vbi per ſe loquendo, pater magis eſt amandus quàm mater. Amantur enim pater, & mater vt priocipia qoædam naturalis originis. pater autem habet excellentiorem rationem principij, quàm mater, qoia pater eſt principiū per modum agentis, mater autem magis per modum patientis, & materiæ. Ideo pater eſt magis diligendus, quàm mater. Septimo homo ſecundum ordinem Charitatis debet diligere magis patrem, & matrem, qoàm vxorē, Paul. ad Epheſios quinto, vir debet diligere vxorem ſuam ſicut carnem ſuam, ſed corpus ſuū minus debet diligere homo, quàm proximum, S. Tho. 2. 2. q. 26. artic. 11. inter proximos aotem magis debemus parentes diligere, ergo magis debemus diligere parentes, qoàm vxorem, S. Thom. 2. 2. q. 26. artic. 11. dicēs quod grados dilectionis attendi poteſt ſecundum rationem boni, & ſecundū coniunctionem ad diligeotem; ſecūdum ergo rationem boni quod eſt obiectum dilectionis magis ſunt diligendi parentes, quàm vxores; quia diligontur ſob ratione principij, & eminentioris cuiuſdam boni. Secundum autem rationem coniunctionis magis diligenda eſt vxor, quia vxor cōiungitur viro, vt vna caro exiſteos, Matth. c. 19. Itaque iam non ſunt doo, ſed vna caro. Et ideo intenſior diligitur vxor, ſed maior reuerentia parētibus eſt exhibenda, homo autem relinqoit patrem, & matrem propter vxorem, Geo. 2. ſed non quo ad omnia, in quibuſdam enim magis debet homo aſſiſtere parentibus, quam vxori, ſed quantum ad vnionē carnalis copulę, & cohabitatioois relictis omoibus parentibur homo adhæret vxori, S. Th. d. loco in reſp. ad primum. Octauo homo magis debet diligere benefactorem, quam beneficiatom, cum ſit boni in beneficiato principium; beneficiatos tamen magis diligunt benefactores, tanquam ſibi magis coniunctos, nam beneficiatus eſt quoddam opus benefactoris, & ad amantem pertinet agere, & ad amatum pati, at perfectius eſt agere, quam pati. Itē difficilius eſt beneficia impendere, quam recipere, ea vero, in quibus laboramus plus diligimus, S. Th. 2. 2. q. 26. art. 12. Nono prius ſont diligendi amici, quā inimici. Illod enim, quod eſt melius eſt magis meritorium: ſed melios eſt diligere amicum, qoia melius eſt diligere meliorem, amicus autem, qui amat eſt melior, quā ioimicus, qui odit; Ergo diligere inimicū eſt magis meritoriū, qua diligere amicum, S. Th. 2. 2. q. 27. art. 7. dicēs, ꝙ dupliciter dilectiones iſto caſu cōparari poſſunt. Vno modo ex parte ꝓximi, qui diligitor, alio

modo ex parte rationis, propter quã diligitur. Primo quidem modo, dilectio amici pręeminet dilectioni inimici, q̃a amicis & melior eſt, & magis cõiunctus, Vnde eſt materia magis cõueniẽs dilectioni. Et propter hoc, actus dilectionis ſuper hãc materiã tranſiens melior eſt, vnde & eius oppoſitũ eſt deterius. Peius enim eſt odiſſe amicũ quàm inimicum. Secundo autem modo dilectio inimici pręeminet propter duo, primo quidem, quia dilectionis amici poteſt eſſe alia ratio, quàm Deus, vt quando propter hoc ſolum amantur, quia amici, & tunc dilectio talis apud Deum mercedem non habet, ita intelligitur illud Math.c. 5. ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? eſt tamẽ meritoria amicorum dilectio, ſi propter Deum diligantur, & non ſolum quia amici ſunt. Dilectionis verò inimici, ſolus Deus eſt ratio, Secũdo quia pręſuppoſito quod vterque propter Deum diligatur, fortior oſtenditur eſſe Dei dilectio, quæ animum hominis ad remotiora extendit, ſcilicet vſque ad dilectionem inimicorum, ſicut virtus ignis tanto oſtẽditur eſſe fortior, quanto ad remotiora diffundit ſuum calorem. Tanto ergo oſtenditur diuina dilectio eſſe fortior, quãto propter ipſam difficiliora implemus; ſicut & virtus ignis tanto eſt fortior, quãto cõburere poteſt materiã minus cõbuſtibilẽ. Sed ſicut idem ignis in propinquiora fortius agit, quàm in remotioria. Ita etiam Charitas feruentius diligit coniunctos, quàm remotos. Et quantum ad hoc dilectio amicorum ſecundum ſe conſiderata, eſt feruentior, & melior, quàm dilectio inimicorum. S. Tho. d. loco Arti. 7.

Præceptum quartum Decalogi quomodo tranſgrediatur. Quæſt. X V I.

DEcimoſexto (quia inter proximos primo parẽtes diligẽdi ſunt, quod in pręcepto quarto continetur. S. Th. 2. 2. q. 122. art. 5.) quæro in quibus trãſgrediatur hoc pręceptum? Reſp. in multis quidẽ, & primo qui grauiter odit ſeu aliquod graue damnum deſiderat parentibus, Secũdo ſi filius nunquã ſigna amoris, vel raro erga parentes oſtendit. Ang. verſi. filius num. 30. Syl. num. 22. & Tab. nume. 16. Tertio ſi non vult parere parentibus in rebus pertinẽtibus ad regimen familię, & rei familiaris, & in his, quę pertinẽt ad bonos mores. Quarto ſi eis mortem deſiderat, eoſque contemnit, ut ſibi dedecori futurum eſſe exiſtimaret, ſe pro filio illorum haberi, ſeu eos alicuius criminis accuſat niſi eſſet hæreſis, vel in crimine læſæ maieſtatis, quibus 10 caſibus ipſe teneretur. Nauarr. ca. inter. 21. q. 3. num. 826, qui eis maledicit, Exod. 21. eoſq; percutit, & ad iracũdiam notabilem prouocat, Rich. 3. diſt. 37, Alex. de Ales. in 3. § 4. Quinto ſi parentibus magna neceſſitate oppreſſis nõ ſubuenit. c. inter 22. q. 4. c. non ſatis 86. diſt. quo caſu etiam ſi ſit profeſſus in religione ex ea poſſet egredi, & eſſet iuſta cauſa diſpenſandi capitul. paſce 86. diſt. quamuis non teneatur, Caiet. 2. 2. q. 101. ar. 4. Maior in 4. diſt. 38. q. 56. & hæc quo ad filios erga parentes, peccat quoque pater primo, ſi negligit notabiliter prouidere illa, quæ ad filij neceſſitatem ſpiritualem, aut corporalem pertinent cap. duo illa 23. q. 4. ca. ſi quis reliquerit 30. diſt. Secundo ſi propter auaritiam mittit filios ſuos ad hoſpitale. no. c. 1. & ſeq. de inf. expoſit. no. l. necare. ff. de liber. agnoſcen. Tertio ſi cogunt filios religionem ingredi c. puella. 20. q. 2. c. 8. ſeſſ. 25. Conc. Trid. Peccat etiam vxor, quæ contemnit marito debitam ſubiectionẽ præſtare, & eius iuſtum præceptum non implet. Nauarr. Man. Conf. 14. nu. 20. Peccat, & dominus qui notabiliter negligit ea, quæ pertinent ad ſeruorum, famulorumque ſuorum conſcientiam, Sanct. Ant. 2. p. ti. 5. c. 9. §. 2. col. 4. ſimiliter peccat ſeruus, ſeu famulus qui notabiliter contemnit ſuperiores, vel illis honorem debitum non præſtat. Pet. 2. cap. ſolitæ de maior. & obed. eiuſque præcepta debita tranſgreditur c. ad hæc. 89. diſt. c. Generale de elec. 6. S. Tho. 2. 2. q. 105. ar. 5.

Oblationes & decimę, an ſint de neceſſitate præcepti. Quæſt. X V I I.

DEcimoſeptimo (cum dictum fuerit ſuperius in 10. quæſtio. huius ti. Quod eleemoſyna fieri debet de neceſſitate præcepti) quæro an ſit idẽ dicendum de oblationibus, & de decimis? Reſpõ. quod ſic, de primo, & ſic de oblationibus habetur cap. omnis Chriſtianus, de conſecr. diſtinct. 1. ubi omnis Chriſtianus procuret ad miſſarum ſolẽnia aliquid Deo offerre. S. Tho. 2. 2. q. 96. ar. 1. ubi tenetur quis ad oblationem duplici ratione. Primo ratione cenſus, ſecũdo ratione deputationis ut cum relinquitur Eccleſiæ, ſeu donatur inter uiuos, uel cauſa mortis, tertio propter eccleſiæ neceſſitatem: quarto propter conſuetudinem, de ſecundo, & ſic de decimis habetur capitu. decimæ 16. quæſtio. 1. ibi decimæ ex Debito requiruntur, & qui eas dare noluerint res alias inuadunt Sanct. Thomas. 2. 2. q. 87. ar. 1.

Occaſionem peccandi præbens quomodo peccet. Quæſt. X V I I I.

DEcimoctauo, (quia ad inuidum maximè pertinet optare malum proximo, ut dictum eſt ſupra quæſtio. 2. huius Tra.) Quæro quot modis peccet præbens cauſam proximo peccãdi? Reſpond. Pluribus modis, qui conſilio ſuo, fauore, vel ope, alij fuit cauſa peccandi cap. noli. de pęni. diſt. prima. Secundo faciens aliud, quod de ſe non eſt mortale, cum intentione tamen alterum ad illud inducendi, vel abſque tali intentione facit aliquid quod præ ſe fert ſpeciem peccati mortalis, & factum in tali loco, & coram teſtibus eſt ſufficiens impulſus, a peccãdo mortaliter. S. Th. 2. 2. q. 43. ar. 3. S. Anton. 2. part. tit. 7. ca. 4. §. quod etiam. Tertio qui tam parui ęſtimat ſalutem ſpiritualem proximi, vt abſque neceſſitate, vel vtilitate aliquid agit, quod credit proximum ad mortaliter peccandum illecturum, vt mulier quæ abſque cauſa ſe conſpiciẽdã exhibet. S. An. 2. p. ti. 7. c. 4. c. nihil. de præſc. Quarto, peccat mortaliter, qui præbet occaſionẽ

quæ

quæ datur per peccatum mortale, aut intentione principali vel minus principali inducẽdi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo ſalutem ſpiritualem proximi, aut in id ſaltem interpretatiue conſentiendo. Nauarr. Manua.confeſſ.cap.14.nu.31. Qui infert ad plures caſus ſpeciales, quos breuitatis cauſa omitto. & dicam latius inferius, vbi de ſcandalo tractabitur ſuo loco.

Impietas an ſit peccatum. Quæſt. XIX.

DEcimonono, quia dictum de exhibitione honoris, & obediẽtia parentibus præſtãda, quæro, vtrũ impietas ſit peccatum? Reſp. quod ſic eſt enim impietas, qua parẽtibus, & patrię conſanguineis & cõciuibus, debitus cultus ſubtrahitur, aut iniuria irrogatur, ideò mortale eſt ex ſuo genere, contra primum præceptum ſecundæ tabulę, & opponitur virtuti pietatis. S. Th. 2.2.q.101. vnde nec etiam occaſione religionis ſunt prætermittenda pietatis officia in parẽtes, vnde dominus Math.15. redarguit Phariſeos, qui intuitu religionis honorem parentibus debitum ſubtrahere docebant. religio enim & pietas ſunt duæ virtutes. Nulla autem virtus alij virtuti contrariatur, aut repugnat; bonum enim non eſt bono contrarium, vnde ad pietatem pertinet, officium & cultum parentibus exhibere ſecundum debitum modum, nõ eſt autem debitus modus, vt plus homo tendat ad colẽdum patrem, quàm ad colendum Deum. Si vero exhibendo debita obſequia parentibus non abſtrahamur à diuino cultu, hoc iam pertinebit ad pietatẽ; & ſic non oportebit propter religionẽ pietatem deſerere, S.Th.d.loco art.4. Caie.ver.impietas, vbi dicit quod illud eſt propriè crimen impietatis, vt cum quis inhonorat patrem, vt inhonoret, hoc eſt animo inhonorandi patrem, aut nocet conſanguineo, vt noceat conſanguineo, hoc eſt animo nocendi conſanguineo, offendit conciuem, vt offendat conciuem, detrahit patriæ beneuolo, vt detrahat patriæ beneuolo, quod eſt cõtra dilectionẽ debitã, parentibus, & patriæ, contingit tamen eſſe veniale, propter imperfectionem actus, vel ex parte primi motus ad omittendum, vel committendum contra patrem, aut patriam, vel ex parte materiæ, puta minimæ omiſſionis, aut commiſſionis, tanquam pro nihilo computatæ.

Crudelitas an ſit peccatum. Quæſt. XX.

VIgeſimo (quia crudelitas opponitur clementiæ, quæ cõuenit cũ miſericordia, quia vtraque refugit, & abhorret miſeriam alienã, aliter tamen & aliter, nam ad miſericordiam pertinet miſeriæ ſubuenire per beneficij collationem: Ad clementiam autem pertinet miſeriam diminuere per ſubtractionem pęnarum; & quia crudelitas ſuper abundantiam in exigendis pęnis importat) quæro an ſit peccatum? Reſp. quod ſic, quia contrariatur virtuti, vt dictum eſt, S.Th.2.2.q.159.art.1.& eſt peccatũ mortale pro quãto exceſſum in puniendo ponit, peccãtque manifeſtè contra proximũ plus puniendo, quàm mereatur, Caie.ver.crudelitas, dicitur etiam crudelis qui propinquos abijcit. Prou. c.11.& tunc accipitur pro immiſericordia, ad quã pertinet beneficia non largiri, quamuis etiam dici poſſit, quod ipſa beneficij ſubtractio quædam pæna eſt, S.Thom.d.loco in Reſp.ad 3.

Litigium an ſit peccatum. Quæſt. XXI.

VIgeſimo primo (quia litigium opponitur amicitiæ, Ariſto.4.Eth.cap.6.San.Thom.2.2.q.116.art.1. quæ amicitia opponitur inuidiæ, vt dictum eſt 1.q.huius tit.) quęro vtrũ litigium ſit peccatum; Reſp. quod ſic, & eſt maius peccatũ quàm adulatio, repugnat.n. magis ſpirituali ſtatui 1. ad Timot.3. oportet Epiſcopũ nõ litigoſum eſſe 2. ad Tim.2. Seruum Domini nõ oportet litigare, S.Th. 2.2.q.116.art.2. dicens quod litigioſus ſuperabundat in contriſtando, adulator autem in delectando, litigium eſt proprie, quod in verbis conſiſtit, quando aliquis alicui contradicit ad eum contriſtandũ, qd amicitiæ, & affabilitati opponitur, vt dictũ eſt.

DE PECCATO IRÆ, Titulus Quartus.

Ira quid ſit. Quæſtio Prima.

PRimo igitur quæro quid ſit Ira? Reſpond. ſecundum Aug. quod eſt appetitus vindictæ, & ſecundum Ariſt. eſt Accenſio ſanguinis circa cor. Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 158. Ira vtrumque prædictorum complectitur. primum formaliter, ſecundum verò materialiter, vndè completa definitio eſt. Ira eſt accenſio ſanguinis circa cor propter appetitum vindictæ, Sylu. verſic. ira numero 2. San. Thomas dicto loco art.1. Dicit quod ira propriè loquendo eſt paſſio quędam appetitus ſenſitiui, à qua vis iraſcibilis denominatur. 1.2.q.23. art.1.& ſeq. Tab.ver.ira nu.1. Nau. Man.confe.ca. 23.nu.115.conc.S. Ant.2.p.tit.7.c.1.in princ. Canis. vero in tit. de peccatis capita. capitulo 8. in princ. dicit, quod ira eſt immoderata cupiditas puniendi eum, a quo læſum ſe quis arbitratur. Arm. autem verſiculo ira, numero primo dicit, ira eſt appetitus uindictæ ex paſſione naturali proueniens, conc.cum San. Th. 1.2.q.46.& Caie. uer. ira in prin. Ray. prima parte ſummæ uerſic. primo capitulo quinto dicit, quod ira (pro ut eſt uitium) eſt appetitus uindictæ contra ordinem rationis, quod contingere poteſt quatuor modis. Primo ſi appetit puniri eum, qui non meruit. Secundo ſi appetit puniri ultra quàm meruit. Tertio ſi appetit non ſecundum ordinem legitimum, quem iudex ſeruare debet. Quarto & ultimo ſi appetit puniri, non propter finem debitum, qui eſt triplex, nẽpe conſeruatio iuſtitiæ, correctio commiſſæ culpæ, & vitatio cõmittendæ, ut cęteri timorem habeãt; ita Ray.d.loco, unde Ang.uer.ira in princ.

dicit, quod ira eſt quædam paſſio appetitus ſenſitiui proprie, quæ dicitur vis iraſcibilis, qua quis vindictam appetit, quæ quidem paſſio intantum eſt bona, inquantum regulatur à ratione; ſi verò ordinem rationis excludit, eſt mala, vt dicetur inferius, quæ omnes definitiones, ſiue deſcriptiones rectè procedunt, ſecundũ ſuos proprios terminos.

Species Iræ. Quæſt. II.

SEcundo quęro, quot ſunt ſpecies Iræ? Reſpon. Tres eſſe ſpecies iracundorum, nam quidam ſunt acuti, quidam amari, & quidam difficiles, ſiue graues. Ariſt. in 4. Ethic. cap. 13. S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 5. vbi citat etiam Greg. Nic. lib. 4. de virib. animæ c. 13. dicens, quod tres ſunt iraſcibilitatis ſpecies, ſcilicet ira, quę vocatur fellea, & mania, quę vocatur inſania, & furor, quę tria videntur eſſe eadem tribus præmiſſis. Nam ira fellea dicitur eſſe, quæ principium, & motum habet, quod Philoſophus attribuit acutis, Maniam vero dicit eſſe irã, quę permanet, & in vetuſtatem deuenit, quod Philoſophus attribuit amaris; furorem autem dicit eſſe irã quę obſeruat tẽpus in ſupplicium, quod Philoſophus attribuit difficilibus, quæ diſt. ponitur etiam à Ioanne Damaſc. lib. 2. orthod. fid. ca. 16. Tab. verſ. ira nu. 5. S. Tho. 1. 2. q. 46. art. 8. Ray. 1. p. ſummæ tit. de ira c. 3. vbi dicit ꝙ Fellea dicitur à facilitate iraſcendi, Mania à manendo, ſcilicet à diuturnitate memorandi, Furor ab intentione puniendi, ſ. vindicandi, eo quòd nunquam quieſcunt irati, donec puniantur, ita quod ira fellea importat velocitatem ad iraſcendũ, Ira mania, importat diuturnitatẽ de iniuria memorãdi, ira quæ dicitur furor, importat firmitatẽ animi, vel propoſitũ ad puniendum, quæ diſt. ponitur per Syl. ver. Ira nu. 1. in princi. corroboratur hæc diſt. quia, poteſt inordinatio iræ ex duobus attendi, Primo quidem ex ipſo iræ origine, & hoc pertinet ad acutos, qui nimis cito iraſcũtur, & ex qualibet leui cauſa, eo ſcilicet quod ira nimis perſeueret, quod quidẽ poteſt eſſe dupliciter, vno modo, quia cauſa iræ, ſcilicet iniuria illata, nimis manet in memoria hominis, vnde ex hoc homo diutinam triſtitiam concipit, & ideo ſunt ſibi ipſis graues, & amari. Alio modo contingit ex parte ipſius vindictæ, quã aliquis obſtinato appetito quærit, & hoc pertinet ad difficiles, ſiue graues, qui non dimittunt iram quouſque puniant. hęc S. Tho. 2. 2. q. 158. artic. 1.

Gradus Iræ. Quæſt. III.

TErtio quæro, quot ſunt gradus Iræ? Reſpon. tres, qui ponũtur à Math. c. 5. cũ dicit qui iraſcitur fratri ſuo, & qui dixerit fratri ſuo Racha, & qui dixerit fratri ſuo Fatue. refert S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 1. in 3. argu. vbi Reſp. ad idẽ dicit, quod gradus iræ quos Dominus ponit, non pertinent ad diuerſas iræ ſpecies, ſed accipiũtur ſecundum proceſſum humani actus, in quibus primo aliquid in corde concipitur, & quantum ad hoc dicit, qui iraſcitur fratri ſuo; ſecundũ autẽ, eſt cũ per aliqua ſigna exteriora manifeſtatur exterius, etiã antequã prorumpat effectus, & quantũ ad hoc dicit. Qui dixerit fratri ſuo Racha, qđ eſt interiectio iraſcentis. Tertius gradus quando peccatũ interius conceptũ ad effectũ producitur, eſt autẽ effectus irę nocumẽtum alterius ſub ratione vindictæ; minimũ autem nocumentũ eſt, quod fit ſolo verbo, & ideò quantum ad hoc dicit, qui dixerit fratri ſuo fatue, & ſic patet, quod ſecundũ addit ſupra primũ, & tertiũ ſupra vtrũque, vndè ſi primum eſt peccatũ mortale, in caſu quo Dominus loquitur, multo magis alia, & ideo ſingulis eorũ ponuntur correſpõdentia aliqua pertinẽtia ad condemnationẽ; ſed in primo ponitur iudicium qđ minus eſt, quia in iudicio adhuc defenſionis locus eſt, in ſecũdo verò ponit cõſilium, in quo iudices inter ſe conferunt, quo ſupplicio damnari oporteat, in tertio ponit gehennã ignis, quæ eſt certa damnatio. conc. S. Anton. 2. par. ſummæ titu. 7. cap. 1. ver. quãtum, vbi exponẽs illud Math. c. 5. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio; Qui aũt dixerit fratri ſuo Racha, reus erit concilio: Qui aũt dixerit fatue, reus erit gehennę ignis; dicit ſicut ergo minus periculũ eſt reo iudicari. i. examinari, quàm poſt examinationem de pœna ſibi debita tractari, ſimiliter minus periculi imminet, cum de pœna ſibi danda tractatur in conſilio, quàm poſtquam eſt lata ſententia, quia non poteſt expectare remedium, ſed vt executioni demandetur. De iſtis tribus gradibus ponitur, vt per Armillam verſ. ira num. 2. in fine. Ang. d. ver. ira. num. 1. verſic. quomodo, Tab. verſic. ira nume. 5. verſic. ſunt autem, qui omnes concordant cum diuo Thom. dicto loco. & Sanctus Anton. ſuper citato.

Filiæ Iræ. Quæſt. IIII.

QVarto quæro, quot ſunt filię irę? Reſp. ſex eſſe filias irę videlicet, rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blaſphemia, Gre. lib. 31. Moral. c. 31. quẽ refert S. Th. 2. 2. q. 158. art. 7. Caniſius tit. de peccatis capital. capit. 8. Armil. verſ. ira num. 2. Tab. d. loco num. 7. Roſell. nu. 2. verſi. ira, addit maledictionem, & ſeditionem, ſed omnia ſimilia reducuntur ad iſta ſex, vt inquit Syluester. verſ. ira nu. 5. in fine, Nauar. Man. conf. c. 23. num. 115. Ang. verſi. ira nu. 2. Rayn. 1. p. ſummæ tit. de ira ca. 6. ratio prædictorum eſt, quia ira poteſt tripliciter conſiderari, vno modo ſecũdum quod eſt in corde, & ſic ex ira naſcuntur duo vitia, vnũ quidem ex parte eius, contra quem iraſcitur; quem reputat indignum, vt ſibi tale quid fecerit, & ſic ponitur indignatio, aliud autem vitiũ eſt ex parte ſui ipſius, inquantũ ſcilicet excogitat diuerſas vias vindictę, & talibus cogitationib. animũ ſuum replet, ſecundũ illud Iob. c. 15. nunquid ſapiens replebit ardore ſtomachũ ſuũ? & ſic ponitur tumor mentis. Alio modo conſideratur ira, ſecundum quod eſt in ore, & ſic ex ira duplex inordinatio procedit, una quidem ſecundum hoc, quod homo in modo loquendi iram ſuam demonſtrat, ſicut dictũ eſt in proxima præcedenti q. de eo

qui

qui dicit fratri ſuo Racha, & ſic ponitur clamor, per quem dicitur inordinata, & confuſa loquutio, alia etiam eſt inordinatio, ſecundum quod aliquis prorumpit in verba iniurioſa, quę quidem, ſi ſunt contra Deum, erit blaſphemia, ſi autem cōtra proximum, contumelia. Tertio modo conſideratur ira ſecundum quod procedit vſque ad factum, & ſic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumēta, quæ facto, proximis inferuntur ex ira, hęc d. Thom. dicto art. 7. 2. quæſtio. 158. ex quibus ſequitur, quod ira ſit peccatum capitale, vt dicam in ſeq. quæſt.

Ira an ſit peccatum capitale. Quæſt. V.

QVinto igitur quęro vtrū ira ſit peccatū capitale? Reſp. quod ſic, Greg. lib. 31. Moral. capit. 31. vbi ponit irā inter vitia capitalia, quem refert S. Tho. 2. 2. q. 158. art. 5. rationem adducens dicit vitiū capitale eſt ex quo multa vitia oriuntur idē 1. 2. q. 84. art. 3. & 4. at ex ira multa vitia oriri videtur, vt ſupra dictū eſt, ergo dicetur peccatū capitale & hoc duplici ratione. Primo ex parte ſui obiecti, quod multū habet de ratione appetibilitatis, inquantum ſcilicet vindicta appetitur ratione iuſti, vel honeſti, quia ſua dignitate allicit, alio modo ex ſuo impetu, quo mentem præcipitat ad inordinata quæcunque agenda, vnde manifeſtum eſt, quod ira eſt peccatum capitale, conc. Doct. ſupra citati in proxima pręced. q. hoc idem dicit Sanctus Antoo. 2. parte tit. 7. cap. 1. §. 1. in princ. Tab. verſic. ira nu. 6. non obſtan. quod ira dicatur ianua omnium vitiorum glo. ord. capit. 29. Prou. vbi vir iracundus prouocat rixas, & nullum vitium cap. eſt principium omnium peccatorum, ſed quorundam determinate. Nam reſpondetur quod ira dicitur ianua vitiorum per accidens, ſcilicet remouendo prohibens, ideſt impediendo iudicium rationis, per quod homo retrahitur à malis, directè autem & per ſe eſt aliquorū cauſa ſpecialium peccatorum, quæ dicuntur filiæ iræ, ita S. Th. in Reſp. ad 3. art. 6. 2. 2. q. 158.

Cauſa Iræ. Quæſt. VI.

SExto quęro, quę ſit cauſa iræ? Reſp. quod cauſę iræ principaliter ad tria reducuntur. prima eſt iniuſta paruipenſio, vel deſpectio. Secunda eſt voluntatis implendæ rebellio. Tertia eſt contumeliatio. Primum eſt ratione excellentiæ inſufficientiæ, & circumſtantiæ, nam quanto magis eſt excellentior, tanto iniuſtius paruipenditur, in eo in quo excellit, & tales maximè iraſcuntur, ſi à vilioribus deſpiciuntur, inſufficientiæ, vt quanto minus eſt ſufficiens, tanto indignius deſpicit, ideo nobilis iraſcitur, ſi deſpiciatur à ruſtico, ſecundum motiuum eſt voluntatis impeditæ rebellio, cum enim quis impeditur ab eo, quod cupit, de facili iraſcitur, & contriſtatur aduerſus impedientem. Tertia cauſa iræ eſt contumeliatio, nam ira cauſatur ex memoria cauſatæ iniuriæ, hoc autem contumelioſus facit, quod dictis, vel factis iniuriam infert alijs, Rayner. prima par. ſummę verſicu. Ira, cap. primo. conc. Sanctus Thomas 1. 2. q. 147. articulo primo, & ſequenti.

Ira an ſit grauiſſimum peccatum. Quæſtio. VII.

SEptimo quæro, an ira ſit grauiſſimum peccatum? Reſp. quod non, quia ira ad odium comparatur, ſicut feſtuca ad trabem; dicit enim Auguſtinus in reg. 3. volum. 1. ne ira creſcat in odium, & trabē faciat de feſtuca, nō ergò ira eſt grauiſſimum peccatū, ita concl. S. Th. 2. 2. q. 158. art. 4. vbi dicit, quod inordinatio iræ ſecundum duo attenditur, ſcilicet ſecundum indebitum appetibile, & ſecundum indebitum modum iraſcendi, quantum igitur ad appetibile, quod iratus appetit, videtur eſſe ira minimum peccatū; appetit enim ira malum pœnæ alicuius ſub ratione boni, quod eſt vindicta; & ideo ex parte mali, quod appetit; conuenit peccatum iræ cum alijs, quæ appetunt malum proximi, puta cum inuidia, & odio, ſed odium appetit abſolutè malum alicuius, in quantum huiuſmodi. inuidioſus autem appetit malum alicuius propter appetitum propriæ gloriæ, ſed iratus appetit malum alterius ſub ratione iuſtæ uindictę, ex quo patet, quod odium eſt grauius quàm inuidia, & inuidia quàm ira, quia peius eſt appetere malū ſub ratione mali; quàm ſub ratione boni, & peius eſt appetere malū ſub ratione boni exterioris, quod eſt honor, uel gloria, quàm ſub ratione rectitudinis iuſtitiæ, ſed ex parte boni ſub cuius ratione iratus appetit malū, conuenit ira cū peccato concupiſcentiæ, quod tendit in aliquod bonum, & quantum ad hoc etiam abſolutè loquendo peccatum iræ uidetur eſſe minus, quàm concupiſcentiæ, quanto melius eſt bonum iuſtitiæ, quod appetit iratus, quàm bonum delectabile, uel utile, quod appetit concupiſcens: unde Phil. in 7. Ethic. cap. 6. quod incontinens concupiſcentiæ eſt turpior, quàm incontinens iræ, ſed quantum ad inordinationem, quę eſt ſecundum modum iraſcendi, ira habet quandā excellentiam propter uehementiā, & uelocitatem ſui motus, ſecundum illud prouer. 27. Ira nō habet miſericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati ſpiritus ferre quis poterit? Vnde Greg. dicit 5. Moral. c. 31. Irę ſuę ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe prępedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequam recognoſcuntur noti, ore quidem clamorem format, ſed ſenſus quid loquatur ignorat, Nō obſtat, quod effectus iræ ſit homicidium, quod eſt grauiſſimum peccatum, & interiores motus, diiudicantur ſecūdum exteriores effectus. nam reſp, quod homicidium, non minus prouenit ex odio, uel inuidia, quam ex ira; ira tamen leuior eſt, inquantum attendit rationem iuſtitiæ. Ita S. Thom. in reſpond. ad tertium dicto 4. artic. concl. id 1. 2. quęſtio. 46. artic. 6. ubi concl. cum diuo Auguſt. iam citato, quod odium ſit grauius peccatum quàm ira, per rationes iam dictas.

Iraſci an ſit licitum. Quæſt. VIII.

OCtauo quæro, vtrum ſit licitum aliquando iraſci? Reſp. qd ſic, dicit enim Chriſoſt. ſuper Matth. hom. 11. volum. 2. qui ſine cauſa iraſcitur, reus erit, qui vero cum cauſa, non erit reus, nam ſi ira non fuerit, nec doctrina profuit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur, ergo iraſci non eſt ſemper malum, ita argum. S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 1. vbi dicit, quod ira eſt paſſio quædam appetitus ſenſitiui, a qua vis iraſcibilis denominatur, & eſt conſiderandum circa paſſiones animæ, quod dupliciter poteſt in eis malum inueniri, vno modo ex ipſa ſpecie paſſionis, quæ quidem conſideratur ſecundum obiectum paſſionis, ſicut inuidia ſecundum ſuam ſpeciem importat quoddam malum, eſt enim triſtitia de bono aliorum, quod ſecundum ſe rationi repugnat, & ideo inuidia ſonat aliquod malum. Philoſ. 2. Ethico. 6. capitulo, hoc autem non competit iræ, quæ eſt appetitus vindictæ, poteſt enim vindicta, & bene, & male appeti. Alio modo inuenitur malum in aliqua paſſione, ſecundum quantitatem ipſius, ſcilicet ſecundum ſuperabundantiam, vel defectum ipſius, & ſic poteſt malum in ira inueniri, quando ſcilicet aliquis iraſcitur plus, vel minus præter rationem rectam, ſi autem aliquis iraſcitur ſecundum rationem rectam, tunc iraſci eſt laudabile, ita conclu. S. Thom. d. loco, vbi in reſp. ad 2. dicit, quod ira dupliciter ſe habere poteſt ad rationem, vno quidem modo antecedenter, & ſic trahit rationem à ſua rectitudine, vnde habet rationem mali, alio modo conſequenter, prout ſcilicet appetitus ſenſitiuus mouetur contra vitia, ſecundum ordinem rationis, & hæc ira eſt bona, quæ dicitur ira per zelum, non obſtat, quod ira ſit appetitus vindictæ, quod videtur illicitum, cum dicatur Deuter. capitulo 32. mea eſt vltio, nam Reſpond. Diuus Thomas ad tertium, quod appetere vindictam propter malum eius, qui puniendus eſt, illicitum eſt, ſed appetere vindictam propter vitiorum correptionem & bonum iuſtitiæ conſeruandum, laudabile eſt, & in hoc poteſt rendere appetitus ſenſitiuus inquantū mouetur à ratione, & dum vindicta ſecundum ordinem iudicij fit à Deo, cuius miniſter eſt poteſtas puniens; cōcordat cū his Sanctus Anton. 2. parte titulo 7. capitul. 1. §. 5. ibi (iraſcimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini) Pſalmus 4. vbi notatur, quod tripliciter nos poſſumus habere ad iram. Primo modo zelatiuè, & per rectum. Secundo modo remiſſiue, & per defectum. Tertiò modo vitiatiuè, & per exceſſum, & ſecundum quodlibet illorum poteſt exponi verſus, vt primum præcipiatur ſic exponendo, iraſcimini contra vitia aliorum propter zelum, & nolite peccare, id eſt quod non excedatis in zelo, & vt verius ſit zelus in corrigendo alios, & iraſcendo contra illorum defectus, quæ dicitis in cordibus veſtris & in cubilibus veſtris conpungimini; id eſt pænitemini, & de peccatis interioribus iſta dicuntur in cordibus, ſcilicet affectu, & de peccatis exterioribus; quæ aguntur per corpus & iſta dicuntur, id eſt fiunt in cubilibus, eſt enim corpus, tanquam cubile, in quo requieſcit animus conc. etiam Sylu. ver. ira numero 2. Rayn. 1. p. ſummæ tit. de ira. cap. 4.

Ira an ſit peccatum. Quæſt. IX.

NOno quæro, vtrum ira ſit peccatum? Reſp. quod ſic, ex mente Paul. ad Ephe. 4. ibi. Omnis indignatio & ira tollatur a vobis; & hoc quando modum rationis excedit, ſecundum Sanctum Thom. 2. 2. q. 158. art. 2. vbi dicit quod ira eſt quædam paſſio, vt dixit etiam in 1. 2. q. 46. art. 1. Paſſio autem appetitus ſenſitiui, in tantum eſt bona, inquantum ratione regulatur; ſi autem ordinem rationis excludat, eſt mala; ordo autem rationis in ira poteſt attendi quantum ad duo. Primo quidem quantum ad appetibile, ad quod tendit, quod eſt vindicta, vndè ſi aliquis appetat, quod ſecundū ordinem rationis fiat vindicta, eſt laudabilis iræ appetitus, & vocatur ira per zelū, ſi autē aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercunque contra ordinem rationis, putà ſi appetat puniri eum, qui non meruit, vel vltra quam meruit, vel etiam nō ſecundum legitimum ordinem, vel non appetere debitum finem, qui eſt conſeruatio iuſtitiæ, & correctio culpæ, erit appetitus iræ vitioſus, & nominatur ira per vitium, alio modo attenditur ordo rationis circa iram, quantū ad modum iraſcendi, vt ſcilicet motus iræ, nō immoderatè ferueſcat, nec interius, neque exterius, quod quidē ſi prætermittatur, nō erit ira abſque peccato, etiā ſi aliquis appetat iuſtā vindictā, non obſtat quod iraſci ſit paſſio, ac etiā ſit naturale in homine, ſecundum quod non meremur, nec etiā vituperamur; ergo non eſt peccatum; nam Reſp. quod iraſcibilis in homine naturaliter ſubijcitur rationi, & ideo actus eſt in tantum homini naturalis, inquantum eſt ſecundum rationem, inquantum verò eſt præter ordinem rationis, eſt contra hominis naturam, idem eſt de paſſione. ita conclu. S. Tho. in Reſp ad 1. & ad 3. non obſt. etiam quod in omni peccato ſit conuerſio ad aliquod bonū commutabile, ſed per irā conuertitur in malum alicuius; ergo non eſt peccatum, nā reſp. quod iratus non appetit malum alterius propter ſe, ſed propter vindictam, in quam conuertitur appetitus eius, ſicut in quoddam commutabile bonum, ita S. Thom. d. loco in Reſp. ad 2. Conc. Tab. verſ. ira nu. 2, vbi etiam Sylu. d. loco nu. 3. & dicam in ſeq. quęſt.

An Ira ſit ſemper peccatum mortale. Quæſtio. X.

DEcimo quęro, vtrū omnis ira ſit ſemper peccatū mortale? Reſp. quod non, ſecundū glo. ſuper Pſal. 4. in ver. iraſcimini, & nolite peccare, dicens, venialis eſt ira quę nō perducitur ad effectū, vnde ira, qua quis iniuſtā appetit vindictā, peccatū mortale eſt: ira vero ex paſſione, & qua in modi-

co vin-

co vindictã expetimos veniale eſt ſecundũ. S. Th. 2. 2. q. 158. artic. 3. vbi dicit, qood motus iræ poteſt eſſe peccatum dupliciter, vno modo ex parte appetibilis, vt potè cum aliquis appetit iniuſtam vindictam, & ſic ex genere ſuo, ira eſt peccatum mortale, quia contrariatur charitati, & iuſtitiæ; poteſt tamen cõtingere, qood talis appetitus ſit peccatum veniale, propter imperfectionem actus, quæ qoidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis, pota cum motus iræ præuenit iudiciũ rationis; vel ẽt ex parte appetibilis, puta cũ aliqois appetit in aliquo modico ſe vindicare, qood quaſi nihil eſt reputandum, ita etiam quod ſi acto inferatur ooo eſſet peccatum mortale, putà ſi aliqois parum trahit aliquem poerum per capillos, vel aliquid huiuſmodi. Alio modo poteſt eſſe motus iræ inordinatus, qoantum ad modum iraſcendi, vt potè ſi nimis ardenter iraſcatur ioterius, vel ſi nimis exterios manifeſtet ſigna iræ, & ſic ira ſecundum ſe, nó habet de ſuo genere raoonem peccati mortalis, poteſt tamen contingere, qood ſit peccatum mortale, putà ſi ex vehemeno ira aliquis excedat à dilectione Dei, & proximi. Non obſtat, quod ira contrarietur charitati, & per conſequens ſit peccatum mortale, vt dicit Hye. ſuper. San. Math. ibi, qui iraſcitur fratri ſuo. vbi dicat quod eſt contra proximi dilectionem; Nam reſp. quod eo caſo, quo ira cõtrariatur charitati eſt peccatum mortale, ſed hoc non ſemper accidit, vt dictum eſt, ita S. Thom. dicto loco in Reſp. ad 3. concor. com iam dictis. At. ver. ira nu. 1. vbi etiam d. loco Caietan. in princ. Roſ. ver. ira in princ. Tab. d. loco nu. 3. Syl. nu. 4. verſ. Tertio quæritur, Naua. Man. confeſſ. c. 23. nu. 155. vbi dicit quod peccat mortaliter circa iram, qui deliberatè vult vindictam notabilem immeritam, vel maiorem merita, uel meritam authoritate propria, vel contra iuris ordinem, vel principaliter in malom proximi, & non in bonum iuſtitiæ, quia hic eſt inordinatus actus iræ, Piſan. ver. ira in princip.

Vitium oppoſitum Iræ. Quæſt. X I.

VNdecimo quæro, vtrum vitium detur oppoſitum iræ? Reſp. quod ſic, ex mente Chriſoſt. ſuper Math. hom. 11. vol. 2. ibi, qui caoſa non iraſcitur, peccat. Patiẽtia enim irrationabilis, vitia ſeminat, negligentiam nutrit, & non ſolum malos, ſed etiam bonos inuitat ad malum; vnde defectus iræ conſequentis iudicium rationis, vitioſus eſt. S. Thom. 2. 2. q. 158. artic. 8. vbi dicit, quod ira dupliciter intelligi poteſt, vno modo ſimplex motus voluntatis, quo aliquis non ex paſſione, ſed ex iudicio rationis pœnam infligit, & ſic defectus iræ abſqoe dubio eſt peccatum, & hoc modo accipitur dictum Chry. qui ſubdit, iracundia quæ cũ cauſa eſt, non eſt iracundia, ſed iudiciom; iracundia enim proprie intelligitur commotio paſſionis, qui autem cum caoſa iraſcitur, ira illius non eſt ex paſſiooe, ideò iudicare dicitur, non iraſci; alio modo accipitor ira pro motu ſenſiuoi, qui eſt cum paſſione, & traoimotatione corporali, & hic quidem motus ex oeceſſitate conſequitur in homine ad ſimplicem motum voluntatis, qoia naturaliter appetitus inferior ſequitur motum appetitus ſoperioris, niſi aliquid repognet, & ideò noo poteſt totaliter deficere motus iræ in appetitu ſenſitioo, niſi per ſobtractionem vel debilitatem voluntarij motus, & ideò ex conſequenti etiam defectus paſſionis iræ vitioſus eſt; ſicut & defectus volontarij motus ad pooiendom ſecundum iudiciũ rationis, ita S. Tho. d. loco.

Effectus Iracundiæ. Quæſt. X I I.

DVodecimo qoæro, qui ſint effectus iracundiæ? Reſp. eſſe plures, quorum primus eſt, qood cauſat cordis delectationem, & hoc ex ſpe, imaginatione & conſecutione, ex ſpe, quia nullus iraſcitur, niſi ſperans viodictam, ex qua propter contriſtantem iniotiam repellendam, ſequitur delectatio ex imaginatione, ſicut enim imaginationes ſomniorum ſunt delectabiles, ſic immorati in cognitione illorum, quæ qois concopiſcit eſt delectabile, & quia iratus cogitat de vindicta ideo ei talis imaginatio eſt delectabilis. Similiter ex conſecutione, ſicut enim ſitieno ſit potus delectabilior, ſic ira, cũ ſit appetitus vindictæ, ex illa iniuria ad præſentiam vindictæ ſequitor delectatio, Rayn. 1. p. ſum. tit. de ira c. 2. alle. S. Th. 1. 2. q. 45. art. 1. vbi dicit teſte Phil. 2. Reth. c. 2. vol. 6. quod ira multo dulcior melle diſtillante in pectoribus virorum creſcit. Secundus effectus iræ eſt, quod cauſat ſanguinis feruorem, vel accenſionem, nam ex illata iniuria appetitus ad vindictam repellendam, potiſſime, & vehementiſſime incitatur, vehementia autem talis appetitus eſt caoſatioa accenſionis ſanguinis, & ſpirituum circa cor, quod eſt paſſionis animę inſtrumentum, Ray. d. lo. c. 2. vnde Dam. li. 2. c. 26. Fidei ortod. dicit, quod ira eſt feruor eius, qui circa cor eſt ſanguinis, ex euaporatione fellis fiens, Refert S. Tho. 1. 2. q. 48. art. 2. vbi etiam alleg. Gre. li. 5. Mor. c. 31. circa medium dicentem. Iræ ſuæ ſtimulus accensũ cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti, ore quidem clamorem format, ſed ſenſus quid loquatur ignorat. Tertius eſt effectus iræ, quod ipſa & maxime impediat rationis vſum, Greg. Mor. lib. 5. cap. 31. in prin. dicit, quod ira intelligentiæ lucem ſubtrahit, cum mentem permouendo confundit, Ray. d. lo. ver. 4. dicit quod ſicut ſomnus, & ebrietas perturbant iodicium rationis, ita etiam ira, vnde Dauid Pſal. 30. conturbatus eſt in ira oculus meus, Refert S. Thom. 1. 2. q. 48. art. 3. Quarto ira cauſat vocis clamorem; quia ex abundantia perturbationis cordis, ſequitur motus illorum membrorom, ex qoibus expreſſius veſtigium cordis relucet, ſicut in oculis, in facie, & in lingua, vt dicit Gre. ſuper. cit. li. 5. Mo. c. 31. vbi corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit. Ray. d. lo. ver. 3. Qointo ira cauſat taciturnitatẽ, quando. ſ. perturbatio iræ eſt tanta, quod per inordinatum motum cordis impeditur motus membrorum exteriorũ,

&

& quãdoque mors ſequitur, Ray.d.1.p.tit. de ira. capit.2. verſic.3.Greg.li.5.Mor c.31.ibi ira per ſilentium cauſa intra mentem vehementius æſtuat. S.Thom.1.2.q. 48.artic. 4. alij effectus ponuntur per S.Anton.2.p.ti.7.c.1.§.3.Gul. Peral.2.p.ſum. vir.& vit. tit.8.c.2.

Remedia Iracundiæ. *Quæſt.* XIII.

Decimotertio quæro, quæ ſint remedia iracundiæ? Reſp.plura videlicet, primo præuiſio cum memoria paſſionis, vndè Petrus. Epiſt. 1. c.2.Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquẽs exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cũ pateretur, nõ comminabatur. Vnde Greg.ſuper Hyer. 11.ſi paſſio Chriſti ad memoriam reuocetur, nihil eſt adeo aduerſum quod æquo animo non tolleretur; Secũdum remedium contra iram eſt compaſſio ex dictamine rationis, vt cum alienos exceſſus aſpicimus, noſtra, in quibus in alijs exceſſimus, delicta cogitemus, cõſiderat enim infirmitas propria mala, excuſat nobis aliena, patienter quippe illatam iniuriam tolleret, qui piè meminit, quod fortaſſe ad hoc habeat tollerari, erubeſcit enim peccata alijs non parcere, qui vel Deo, vel proximo recolit parcendo peccaſſe. Tertium remedium eſt ſubtractio materiæ turbationis, nam tollere occaſiones, videlicet dura verba, & ea, quæ magis accendunt iram, eſt enim ira accenſio ſanguinis, vt dictum eſt ſuper q.1. incendium autem ignis diminuitur per ſubtractionem lignorum, vel infuſionem aquæ, ligna, quæ magis accendunt iram, ſunt duræ reſpõſiones quæ dici non debent, ſed taceri, non adeò tamen eſt tacendum, quod ex illa taciturnitate iratum magis accendat, quia hoc malum eſſet, ſed tunc potius loquendum eſt, ſed cum manſuetudine, nam vt dicitur prou. 15. Reſponſio mollis frangit iram. ſermo durus ſuſcitat furorem, Hæc S.Anton.2.par.tit.7.cap.1. §. 4. alia remedia ponit Perald. 2.part. ſummæ virtut. & vit. tit.8.c.4.& ſeq.

De Rixa. *Quæſt.* XIIII.

Decimoquarto quæro, quid ſit Rixa? Reſp.ex mente S.Th.2.2.q.41.art.1.in 3. arg.quod rixa eſt quoddam particulare bellum, ſeu vt dicit gl.interlin.ad Gal.5. quod rixæ ſunt quãdo ex ira inuicem ſe percutiunt, vnde ſic poteſt definiri. Rixa eſt quoddam priuatum bellum, quod inter priuatas perſonas geritur, non ex aliqua publica authoritate, ſed magis ex inordinata voluntate, & ideo rixa ſemper importat peccatum, vt dicam inferius, ita Sanct.Thom.2.2.q.40.art.1. in corpore. Angel.ver.rixa in princi. vbi etiam Sylu.d.loco in princ.nu.1.S.Anton.2.par.titul.7.c.ver. quantum ad ſecundam. Tab.ver.rixa.nu.1.Armil.d.loco ver.ira in princip. Roſ.ver.ira nu.2.Caiet.d.loco, & differt à contentione, quia contentio importat quandam contradictionem verborum, rixa autem quandam contradictionem in factis, ita S. Thom. d. loco. Piſanel.in ſumma ver.rixa in prin. Doct.omnes ſuper citat. dd.in locis.

Rixa, an ſit peccatum. *Quæſt.* XV.

Quæro decimoquinto, vtrum rixa ſit ſemper peccatum? Reſpond.quod ſic, Apoſtol.5. ad Gala. Rixa ponitur inter opera carnis, quæ qui agunt, regnum Dei nõ conſequentur, Sanct. Th. 2.2.q.41.art.1.vbi dicit, quod in eo, qui alterum inuadit iniuſtè eſt peccatũ mortale. Inferre enim nocumentum proximo, etiam opere manuali nõ eſt abſque peccato mortali, in eo autem, qui ſe defendit poteſt eſſe ſine peccato, & quandoque cum peccato veniali, ſecundum diuerſum motum animi eius, & diuerſum modum ſe defendendi, nam ſi ſolo animo repellendi iniuriam illatam, & cum debita moderatione ſe defendat, non eſt peccatũ, nec propriè poteſt dici rixa ex parte eius: ſi vero cum animo vindictæ, vel odij, vel cum exceſſu debitæ moderationis ſe defendat, ſemper eſt peccatum, ſed veniale quidem; quando aliquis leuis motus odij, vel vindictæ ſe immiſcet, vel cum multum non excedit moderatam defenſionem; Mortale autem quando obfirmato animo in impugnãtem inſurgit ad eum occidendum, vel eum grauiter lædendum, ita S.Thom.d.art. 1. conc. Sylu.v. rixa ve.primum. Piſanel.v.rixa. S.Anton. 2. titul. 7.§.2.ver.quantum ad 3.Tabien.ver. rixa, num.1. Roſ.ver.ira nu.2.ver. rixa nu.1.Caietan. ver. rixa dicit quod ſi ex vtraque parte rixa ſe tenet, hoc eſt quod mutuo contra ſe pugnant irati, vtrumque eſt peccatum mortale, ſi autem altera pars ſolum defenſioni operam dat, non eſt ex parte eius rixa, nec peccatum, ſi ſeruata eſt moderatio inculpatæ tutelæ; quia vim vi repellere licet. l. vt vim. ff. de iuſtit.& iure, & hoc ius naturæ ſuadet, redditur tamen defenſio manualis illicita dupliciter. Primo ex intentione, ſi ſcilicet animo lædendi offenſorem ſit; nam defenſio debet eſſe ſuo fine contenta, ſcilicet vt defendat, & præter intentionem defendentis, ſi aliter non poteſt defenſio fieri, niſi lædatur inuaſor, debet illum lædere, ita quod læſio ſequatur ex neceſſaria defenſione, & hic peccãt mortaliter qui non curant ſeruare illæſos inuaſores, qui poſſunt aliter defenſionem exercere. Secundo ex immoderantiæ tutelæ, & intellige de immoderatione ex propoſito, qui enim putat moderatè defendere, & præter propoſitum non aduertendo aliqualiter excedat, aut non peccat, aut leuiter, cum humana actio in exercitatione exteriori accenſa, non omnimodè ſubdatur menſuræ. Caieta. verſ.defenſio, & dicam ſuo loco latius inferius, & not.quod tria inordinationem rixæ declarant. Primo quidem, quod promptitudinem animi habet ad contendendum. Secundo quod contradictione delectetur. Tertio, quod ipſe alios prouocat ad contradictiones; quæ eliciuntur ex verb. Iſidor.lib.10.Ethim.cap.17.dicentis quod rixoſus à ricto canino dictus eſt, ſemper enim ad contradicendum paratus eſt, & iurgio delectatur, & prouocat contendentem. Refert, Sanct. Thom.2.2. quæſt.

quæſt.41.arti.1.in princi.arg.& in reſp.ad illud S. Anton.2.p.c.7.in princ.tit.7.

Tumor mentis. Quæſt. X V I.

DEcimoſexto quæro, quid ſit tumor mentis? Reſpon. Quod eſt quidam conatus, ſeu audacia hominis intentantis vindictam, & eſt quando quis implicat mentem deliberatè in varijs modis, & vijs, quibus poſſet proximum offendere, qui eo modo eſt mortalis, quo ira ex qua procedit, Roſell.ver.ira.nu.6.Ang.ver.tumor mentis di xi ſupra q.4.

De Contumelia. Quæſt. X V I I.

DEcimoſeptimo quæro, quid ſit contumelia? Reſp. contumelia eſt, qua quis malum culpæ iniurios, in proximum coram profert, puta tu es fur, Caiet. ver. contumelia in princ. Secundo modo definitur ex mente, S.Thom.2.2.q.72.art. 1.Contumelia importat dehonoratioñe alicuius p verba, ſiue p facta, ſiue per quicquid habẽs vim ſignificandi, ita Roſ. ver. cõtumelia in prin.Arm.d. loco nume. 1. Ang.d. loco in princ.alleg. Alex.de Ales.2.2.tracta. de contum.q.36.art.4. Piſan.ver. cont.§.1.Tab.d. loco nume. 1. Tertio modo definitur, per.S.Ant.2.p.tit.7.c.6. Contumelia eſt expreſſio defectus alterius coram eo per verba ad ipſum dehonorandum, ſed com.defin. eſt quam poſuimus in ſecundo loco.

Differentiæ contumeliæ, conuicij, & improperij. Quæſt. X V I I I.

DEcimooctano quæro, quid differant inter ſe, contumelia, conuicium, & improperium. Reſp.ex mente S.Tho.2.2.q.72 art. 1.in reſp.ad 3.quod conuicium, & improperium conſiſtunt in verbis, ſicut & contumelia; quia per omnia hæc repræſentantur aliqui defectus alicuius in detrimentum honoris illius; huiuſmodi autem defectus eſt triplex, ſcilicet defectus culpæ, qui repręſentatur per verba contumelioſa, & defectus generaliter culpæ, & pœnæ qui repræſentatur per conuicium, quia vitium conſueuit dici non ſolum animæ, ſed etiam corporis, vnde ſi quis alicui iniutiose dicat, eum eſſe cæcum, conuicium quidem dicit, ſed non contumeliam, ſi quis autem dicat alteri, quod ſit fur, non ſolum conuicium, ſed etiam contumeliam infert, quandoque verò repræſentat aliquis alicui defectum minorationis, ſiue indigentiæ, qui etiam derogat honori conſequenti quamcunque excellentiam, & hoc fit per verbum improperij, quod propriè eſt quãdo aliquis iniurioſè alteri ad memoriam reducit auxilium, quod contulit ei neceſſitatem patienti, vnde dicitur Eccl.20.exigua dabit, & multa improperabit, quandoque tamen vnum iſtorum pro alio ponitur, ita Roſell.ver.contumelia in princ.Armill. nu. 1. dicens hæc poſſe fieri in facie alicuius perſonaliter videntis, & audientis, & literis, ſeu libellis famoſis, vt ad ipſum deueniant, poſſunt etiam fieri in abſentia verbis, vel ſignis; vt ad eius notitiam deueniant, conc. Piſan.ver. contumelia in princ. Sylu.& Tab.d.loco nu.1.Do.Sot. de iuſt. & iure lib. 4.q.1.art.1.in reſp.ad 3.quæ videtur innuere Caiet.ver.conuicium.Nauar.Man.conf.cap.18.de 8. præcep.num.10. quæ tria ſunt contraria honori, qui eſt exhibitio reuerentiæ, in teſtimonium alicuius excellentiæ, maximè virtutis, S.Tho. 1.2. q.2. art.2.& 2.2.q.63.art.3.vnde qui notabiliter honorem alicuius intendit lędere, vel lędit, aut cauſam dat lædendi, dicitur contumelioſus, & dicitur, lædere intendit, quia ſi fieret cauſa iuſtę correctionis, non eſſet peccatum, dummodo ſignificetur ſolum virium, cuius correctio prętenditur, alioquin eſſet mentiri, vt dicitur inferius loco ſuo, ita Nauar.d.c.18.nu.12.in Man.conf.

Contumelia, an ſit filia iræ. Quæſt. X I X.

DEcimonnno quæro, vtrum contumelia ſit filia irę? Reſp. quod ſic.Greg.lib.31.Mora.c. 31.a medio.S.Tho.2.2.q.72.art.4.nam cum contumelia ad vindictam properet, ex ira magis, quã ex alio vitio oriri videtur, vnde cum vnum peccatum poſſit ex diuerſis oriri; ex illo tamen dicitur principalius habere originem, ex quo frequẽtius procedere conſueuit, propter propinquitatem ad finem illius, cõtumelia autem magnam habet propinquitatem ad finem irę, qui eſt vindicta. Nulla enim vindicta eſt irato magis in promptum, quam inferre contumeliam alteri, & ideo contumelia maximè oritur ex ira, ita S. Thom.d. loco. Oritur tamen quandoque ex odio vt in 3.arg.aliquando ex ſtultitia, iuxta illud Prou. 20. Omnes ſtulti miſcentur contumelijs; aliquando oritur ex ſuperbia, ſecundum illud Prou. 11. Vbi ſuperbia, ibi contumelia, S.Anton.2.p. tit. 7. c.6. in princi. non ordinatur tamen ad finem ſuperbię, qui eſt celſitudo, & ideo non directè oritur ex ſuperbia, & oritur ex ſtultitia ſecundum affinitatem, quã habet cum ira, cum iratus patiatur rationis defectum, pertinet etiam magis ad iram, quam ad odium, quia odiens nõ quærit manifeſtam offenſam, ſicuti iratus, ita S.Tho.in reſp.ad 12.& 3.arg.quẽ ſequitur Dom.Sot.lib.4.de iuſt.& iure art. 2.concl.3.Tab.ver.contumelia nu.3.

Contumelia, an conſiſtat in uerbis an in factis. Quæſt. X X.

VIgeſimo quęro, vtrum contumelia conſiſtat in verbis, an in factis? Reſp. quod conſiſtit in verbis, S.Thom.2.2.q.72.articul.1.vbi dicit nihil auditu percipitur, niſi verbum, ſed contumelia auditu percipitur ſecundum illud Ierem. 20. audiui contumelias in circuitu, ergo contumelia eſt in verbis, ita arguit S.Thom. d.loco, ſubdens quod contumelia importat dehonorationem alicuius, quod quidem contingit dupliciter, cum enim honor aliquam excellentiam conſequatur, vno modo aliquis alium dehonorat, cum priuat

cum

eum excellẽtia, propter quam habebat honorem, quod quidem fit per peccata factorum, alio modo cum aliquis id, quod eſt contra honorem alicuius deducit in notitiam eius, & aliorum, & hoc propriè pertinet ad contumeliam, quod quidem fit per aliqua ſigna, ſed vt dicit Auguſt. lib. 2. c. 3. circa medium volum. 3. de doctrina Chriſtiana. Omnia ſigna verbis comparata pauciſſima ſunt, verba enim inter homines obtinuerunt principatum ſignandi, quæcunque animo concipiuntur, & ideo contumelia propriè loquendo in verbis conſiſtit: Vnde Iſidor. libr. 10. Ethimol. c. 3. dicit quòd contumelioſus dicitur aliquis, quia uelox eſt; & tumet verbis iniuriæ, tamen etiam per facta aliqua ſignificantur, quæ in hoc quod ſignificant habent vim verborum ſignificantium, inde eſt, quòd contumelia extenſo nomine etiam in factis dicitur. unde Roma. 1. ſuper illud. Contumelioſos ſuperbos. dicit gl. quòd cõtumelioſi ſunt, qui dictis, vel factis contumelias, & turpia inferunt, hæc San. Thom. d. loco concor. quæ dixi ſupra q. 13. in 2. de fin. concor. Dom. Sor. de iuſt. & iure, lib. 4. q. 11. ar. 1. & ſic inquantum facta habent vim verborum, pertinent ad contumeliam, & Sanct. Thom. in reſpond. ad primum dictum Ariſt. 1. non obſt. quod verba videantur nullum nocumentum inferre in proximum, nec in perſonam, neque in rem. Nam reſpõ. quod verba ſecundum ſe nullum nocumentum inferunt, niſi fortè grauando auditum, inquantum verò ſunt ſigna repręſentatiua aliquid in notitiam aliorum, poſſunt damna multa inferre, inter quę vnum eſt, quod homo damnificatur quantum ad detrimentum honoris ſui, vel reuerentię ſibi ab alijs exhibendæ. ita S. Tho. in reſponſio. ad 1. dicens, quod maior eſt contumelia, ſi aliquis dicat defectum ſuum coram multis, & tamen ſibi ſoli dicat, poteſt tamen eſſe contumelia inquantum ipſe qui loquitur, iniuſtè contra reuerentiam audientis agit.

Contumelia, an ſit peccatum mortale.
Quaeſt. X X I.

Vigeſimoprimo quæro, an contumelia ſit peccatum mortale? Reſp. quod ſic; nihil enim mæretur pœnam æternam inferni, niſi per peccatum mortale, ſed conuitium vel contumelia mæretur pœnam inferni ſecundum illud Matth. 5. qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehenna ignis, ergo cõuicium, vel contumelia erit peccatũ mortale, S. Tho. 2. 2. q. 72. art. 2. vbi concluditur, quod contumelia, vel conuicium formaliter, animo ſcilicet iniuriandi prolata, mortale peccatum ſunt, ratio eſt, quia verba inquantum ſunt ſoni quidam non ſunt in nocumentum aliorum, ſed inquã tum ſignificãt aliquid, quę quidem ſignificatio ex interiori affectu procedit, & ideo in peccatis verborum maximè conſiderandum videtur, ex quo affectu aliquis verba proferat, cum ergo cõuiciũ, ſeu contumelia de ſui ratione importet quandam dehonorationem, ſi intentio proferentis ad hoc feratur, vt aliquis per verba, quæ profert, honorem alterius auferat, hoc propriè, & per ſe eſt dicere conuicium, vel contumeliam, & hoc eſt peccatum mortale, non minus quam furtum, vel rapina. Nõ enim homo minus amat ſuum honorem, quàm rem poſſeſſam, ſi verò aliquis verbum conuicij, vel cõtumeliæ alteri dixerit, non tamen animo dehonorandi; ſed fortè propter correctionem vel propter aliquod huiuſmodi non dicit conuicium, vel contumeliam formaliter, & per ſe, ſed per accidens, & materialiter, inquantum, ſ. dicit id, quod poteſt eſſe conuicium, vel contumelia; vnde hoc poteſt eſſe quandoque peccatum veniale, quandoque autem abſque omni peccato, in quo tamen neceſſaria eſt diſcretio, vt moderate homo talibus verbis vtatur, quia poſſet eſſe, ita graue cõuicium, quod per incautelam prolatum, auferret honorem eius, contra quem profertur, & tunc homo poſſet peccare mortaliter, etiam ſi non intenderet dehonorationem alterius, ſicut etiam ſi aliquis incautè alium ex ludo percutiens grauiter lædat, culpa non caret, ita S. Tho. dicto loco. Nõ obſtat quod conuiciari ſit actus alicuius virtutis: nam reſpond. quod ad eutrapeliam pertinet dicere aliquod leue conuicium, non ad dehonorationem, vel ad contriſtationem, in quem dicitur, ſed magis cauſa delectationis, vel loci, & hoc poteſt eſſe ſine peccato, ſi debitæ circũſtantiæ obſeruentur. Si vero aliquis non reformidet contriſtare eũ, in quem profertur huiuſmodi iocoſum conuiciũ, dummodò alijs riſum excitet; hoc eſt vitioſum ibidem. 4. Eth. c. 8. S. Tho. d. art. in reſponſio. ad 1. cõcor. Caiet. ver. contumelia, & conuicium, dicit q̃ licet hoc ſit de genere ſuo mortale; eſt tamen veniale propter imperfectionem actus, vel quia primi motus, vel quia contumelia in minimo, vel quia materialiter tantum contumelia eſt, niſi forte notabilis læſio proximi inde ſit. Arm. d. ver. contumelia nu. 2. vbi etiam Tab. nu. 2. Aug. cum ad d. verſ. contum. num. 1. Piſ. d. loco. § 2. Do. Sot. li. 4. de Iuſt. & iure. q. 11. art. 2. dicit hæc tria, Primo quod contumelia eſt peccatum mortale ex genere ſuo, id quod atrocius, quam furtum vel rapina, quia melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. Secunda eius concluſio eſt iactatio conuicij, & probri, quæ fit præter intentionem contumeliandi, penſanda eſt quandoque ex intentione proferentis, quandoque uerò ex rei quantitate, & quandoque ex defectu cautelæ, quæ adhibenda eſt. Vnde in triplici poteſt eſſe gradu, nempe ut ſit quandoque uirtus, quandoque uenialis culpa, & nonnũquam mortalis, exemplum cum Prælatus corripiendo, probro aliquo utitur aduerſus inferiorem, ſi moderamine utatur, officium pręſtat, dum autem conuicium graue per iracundiam euomit, mortale eſt; ubi uerò nonnullus eſt cautelæ defectus, plurimum conſueuit eſſe ueniale, Tertiam elicit concl. Dom. Sot. quod contumelia naſcitur ex ira, id quod dictum fuit ſuper. q. 19.

Correctionis cauſa an inferri poßit contumelia.
Quæſt. XXII.

Vigeſimoſecundo quæro, vtrum ſit licitum correctionis cauſa cõtumeliam in aliquem inferre? Reſp. quod ſic. S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 2. in reſp. ad 2. vbi ſicut licitum eſt aliquem verberare, vel in rebus damnificare cauſa diſciplinæ, ita etiã & cauſa diſciplinæ poteſt aliquis alteri quem debet corrigere, verbum aliquod conuicioſum dicere, & hoc modo Dominus diſcipulos vocauit ſtultos, Luc. c. fin. ibi o ſtulti, & tardi corde ad credẽdum, & Paul. ad Galat. 3. dixit, o insenſati Galathæ; tamen vt dicit Aug. li. 1. c. 30. vol. 4. de ſermone domini in monte, Raro & ex magna neceſſitate obiurgationes ſunt adhibendæ, in quibus non nobis, ſed vt domino ſeruiatur inſtemus. Ita. S. Tho. d. l. conc. Sot. de iuſt. & iur. li. 4. q. 11. art. 2. in reſp. ad 2. Roſ. ver. cont. nu. 2. vbi & Ang. nume. 2. Piſ. d. lo. §. 3. S. Ant. 2. p. ti. 7. capit. 6. §. 2. vbi dicit, quod contumelia proferri poteſt triplici intentione, & ſecundum hoc iudicandum eſt de ipſa. Primo animo corrigendi. Secũdo animo ſolatiandi. Tertio animo iniuriandi. Primo modo non ſolum non eſt mortale, ſed eſt meritorium. Secundo autem modo obſeruatis debitis circumſtantijs non eſſet peccatum. Tertio vero modo, cum profertur animo iniuriandi eſt mortale, quia notabiliter lædit proximum, faciens contra iuſtitiam, & charitatem, vt dictum eſt in proxima præced. quæſt. Et not. quod ad hoc quod contumelia inferatur alicui abſque peccato, debet eſſe cauſa iuſtitiæ, caſtigationis, vel correctionis, & ſic cauſa principalis ſit correctio, non ira: Præterea requiritur vt ſolum explicetur vitium, cuius correctio prætenditur, alioquin eſſet mentiri, & ſic peccaretur, cap. 1. 2. q. 2. Nauar. Man. confeſ. c. 18. nu. 32. de octauo præcepto.

Contumelia, an ſubſtineri debeat.
Quæſt. XXIII.

Vigeſimotertio quæro, an quis debeat contumelias ſibi illatas ſubſtinere? Reſp. quod ſic, ut Pſal. 37. ibi inquirebant mala mihi, locuti ſunt uanitates, & poſtea ſubdit; ego autem tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum, quem tex. ad hoc adducit S. Tho. 2. 2. q. 72. ar. 3, ubi conclu. quod illatas contumelias nonnunquam repellere homo poteſt, propter bonum illius, qui contumeliam infert, ad reprimendam illius audaciam, & ad ſuam tuendam dignitatem, & authoritatem; quàmquam animo paratus quiſque eſſe debeat omnes ſubſtinere iniurias ſi propriæ, & aliorum ſaluti expedire conſpexit, Ratio eſt, quia ſicut patientia neceſſaria eſt in his, quæ contra nos fiunt, ita etiam in his quæ contra nos dicũtur. Præcepta aut patientiæ in his quæ contra nos fiunt, ſunt in præparatione animi habenda, ſicut exponit Aug. lib. 1. cap. 34. & ſequent. de ſermone Domini in monte, ſi quis percuſſerit te in vna maxilla, præbe ei & aliam, vt, ſcilicet homo ſit paratus hoc facere, ſi opus fuerit, non tamen ſemper tenetur facere actu; quia nec ipſe Dominus fecit, ſed cum ſuſcepiſſet alapham dixit, quid me cædis? vt habetur Iohan. c. 18. & ideo etiam circa verba contumelioſa, quæ contra nos dicuntur, eſt idẽ intelligendum, tenemur enim habere animum paratum ad contumelias tolerandas, ſi expediens fuerit; quandoque tamen oportet vt cõtumeliam illatam repellamus maxime propter duo. Primò quidem propter bonum eius, qui contumeliam infert, vt videlicet eius audacia reprimatur, & de cętero talia nõ attentet, ſecundum illud prouerb. 26. reſp. ſtulto iuxta ſtultitiã ſuam, ne ſibi ſapiens videatur, alio modo propter bonum multorum, quorũ profectus impeditur propter contumelias nobis illatas, vnde Greg. in hom. 9. Ezech. iuxta medium dicit, hi quorum vita in exemplo imitationis eſt poſita, debent, ſi poſſunt detrahentium ſibi verba compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant, & ita in prauis moribus remanẽtes bene viuere contemnant, hęc S. Thom. d. loco. Non obſt. quod ſubſtinendo contumelias, audaciam nutriat contumeliantis; nam reſp. quod audacia eius moderate eſt reprimenda, ſcilicet propter officium charitatis, non propter cupiditatem priuati honoris, vnde dicit prou. 26. ne reſp. ſtulto iux. ſtultitiam ſuam, ne ei ſimilis efficiaris. Non obſt. quod aliquis teneatur alias contumelias reprimere iuxta illud Pro. 26. qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat, nam reſp. quod in hoc non ita timetur cupiditas honoris proprij priuati, ſicut qui repellit contumelias proprias; magis enim videtur hoc prouenire ex charitatis affectu. Non obſt. quod tacendo fiat vindicta, vt Chri. hom. 43. ſuper Mat. ibi ſi vindicare vis ſile, & funeſtam ei dediſti plagam, ſed nemini licet vindicare ſeipſum. Ergo &c. nam reſp. quod ſi aliquis hoc animo taceret, vt tacendo contumeliantem ad iracundiam prouocaret, hoc pertineret ad vindictam; ſed ſi aliquis taceret volens dare locũ iræ hoc eſt laudabile, vnde dicitur Eccl. 8. non litiges, cum homine linguato, & non ſtruas in ignem illius ligna. hæc diuus Thomas d. loco in reſp. ad arg. conc. cum his Roſella ver. contumelia, nu. 3. vbi etiam Armil. nu. 6. & Ang. nu. 3. Piſa. ver. contumel. §. 3. Do. So. li. 4. de iuſt. & iur. q. 9. art. 3. vbi ponit duas cõcluſiones, Prima eſt quod vnuſquiſque tenetur animum contumelijs ferendis habere paratum, vbicunque fuerit expediens, non tamen ſemper eas ferre, vt dictum eſt; Alia concluſ. eſt, quod quãdoque oportet illatam cõtumeliam repellere, Primo propter bonum eius, qui contumelioſus eſt, nempè vt eius inſolentia reprimatur, ſecundo propter aliorum bonum, tam circũſtantium, quàm abſentium, qui contumelijs affectum nonnunquam ſolent minus reputare, atque adeò eius authoritas minus proficeret, vbi in fine art. concl. non eſſe licitum pro vna ſuſcepta contumelia, aliam reijcere, vt ſi quis appellauit me latronem, appello eum ſicarium, ſed licet crimen obijcere, quod tunc tantum neceſſarium eſt ad

repel-

repellendam iniuriam, dummodo aliquid falſum non dicatur, ſi autem appellat concubinarium, nõ eſt mihi licitum appellare latronem, ſicut neque ius eſt percutientem repercutere, Ita D. So. d. loco conc, cum iam dictis S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 6. §. 4. vbi not. quod circa contumelias factorum, & verborum, quod aliquando oportet repellere, aliquando decet ſufferre, aliquando debet quis reprehendere. Primo repellenda eſt, quando quis habet authoritatem ſuper eum, vnde Ro. 13. non ſine cauſa gladium portat. Secundo eſt ſufferenda, & hoc ratione euitandæ temeritatis, ratione incorrigibilitatis, & ratione cõſeruandæ virtutis. ſ. patientię. Tertio aliquando eſt contumelia reprehendenda, primo vt audacia contumeliantis comprimatur, ſecundo ne aliorum profectus impediatur per contumelias illatas, hæc S. Ant. d. loco,

De reſtitutione contumeliæ. Quæſt. XXIIII.

VIgeſimoquarto quæro, nunquid aliquis teneatur ſatisfacere pro contumelijs? Reſp. quod ſic. S. Anto. 2. par. tit. 7. c. 6. §. 5. ibi. quilibet tenetur ad ſatisfactionem illi, quem lædit verbo rixando, vel contumeliando, & tenetur ad ſatisfaciendum cito, ſcilicet cum poteſt, ſicut enim in reſtitutione eius, quod ſine die certo debetur, omni die debetur, ita & hæc, Paul. 4. ad Ephel. ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram. i. ſi contingat aliquem contumeliare ex ira, antequam tranſeat, reconciliamini cum eo, quæ ſatisfactio triplex eſſe poteſt: Vna eſt per verbũ, vt cum quis de offenſa veniam petit, vt fecit Auguſt. ſcribens. Hier. obſecro te per miſericordiam Ieſu Chriſti, ſi læſi te, ignoſce mihi. Secunda eſt per corporis humiliationem, ſicut fecit Semey Dauid, quem contumeliauerat, 2. Reg. c. 19. qui Semey proſtratus coram rege dixit ad eum, ne reputes mihi domine iniquitatem, neque memineris iniquitatũ ſerui tui. Tertia eſt per obſequia, ſicut Iacob uoluit placare muneribus Eſau fratrem ſuum. Paul. ad Rom. 12. ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum, quæ reſtitutio non eſt ſemper facienda ſecundum prædictos modos; ſed ſecundum quantitatem offenſæ, ſi autem prælatus eſſet, qui excederet in verbis corrigendo ſubditum ex debito inſtitiæ, non debet petere ueniam à ſubdito, ſed à Domino Deo, ne dũ nimiũ ſeruiat humilitas, regendi frangatur authoritas. Sed quæritur ſi aliquis offenderit aliquem uerbo in ſecreto, & offenſus quærit ſatisfactionem ſibi fieri in publico, nunquid ad hoc teneatur offendens, vel conuerſo, ſi offendat quis verbo in publico, & offendens vult ſatisfacere in occulto, nunquid ſatisfaciet. Reſp. ad primum non teneri, niſi quod factum fuit in occulto fuiſſet publicatum, ſicut fur qui latenter accipit, non tenetur publice reſtituere. Ad ſecundum reſpon, quod non ſufficit, quia eodem modo, quo fuit facta iniuria, eodem modo eſt dimittenda; item ſi quis contumeliando dicit culpam alicuius, & offenſus non vult recipere ſatisfactionem à lædente, niſi dicat fuiſſe mentitum, quid eſt agendum? Reſpond. ſi contumelians ſcit ſe dixiſſe verum, non tenetur, nec ille debet ab eo exigere, ſed ſi ſcit, ſeu credit non eſſe verum, ſed falſum, vel incertum ſecundum quod habet in conſcientia ſua, poteſt aliqua dicere alleuiantia culpam ſuam, puta quod audierat, vel ex ira dixerat, vel tunc ita credebat, tunc autẽ nõ credit illud eſſe verum, ſi ſic eſt, non autem debet dicere ſe fuiſſe mentitum, hæc dicit S. Ant. d. loco, & dicam inferius latius ſuo loco,

Cauſa, quibus cauenda eſt Contumelia. Quæſt. XXV.

VIgeſimoquinto quæro, quibus ex cauſis contumelia ſit euitanda? Reſp. multis ex cauſis. Primo, quia contumelia hominem facit dignũ pœna æterna. Vnde Matth. 5. Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehenna ignis. Secundo quia dicere contumeliam homini, ſignum eſt impietatis, Prou. 10, labia iuſti conſiderant placita, & os impropriũ peruerſa. Tertio quia qui cõtumeliam dicit, ſæpè contumeliam audit, Vnde ſapiens, qui pergit dicere quæ vult, audiet quę non vult. Prou. 13. Impius cõfundit, & confundetur, & Prouerb. 26. qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. Quarto, quia homo aſſuetus huic peccato, vix corrigitur, Eccleſ. 23. Homo aſſuetus verbis improperij in omnibus diebus ſuis non erudietur. Quinto, quia conuiciũ charitatem, ſeu amicitiam deſtruit, vnde Ec. 22. Mittens lapidem in volatilia deijciet illa, ſic & qui conuiciatur amico, diſſoluit amicitiam, Guliel. Perald. p. 2. ſumm. virtu. titul. de peccato linguæ c. 9. per totum,

De clamore. Quæſt. XXVI.

VIgeſimoſexto quæro, quid ſit clamor? Reſp. quod clamor eſt, per quem intelligitur inordinata, & confuſa locutio. S. Thom. 2. 2. q. 158 art. 7. in c. vnde ſumitur. Tab. ver. clamor. nu. 2. dicit quod clamor eſt inordinata, & confuſa locutio, ſecundum quod homo in modo loquendi iram ſuam demonſtrat, ſicut dicitur de illo qui dicit fratri ſuo Racha, & clamor ſic ſumptus, dicitur filius iræ, dixi ſuper. q. 4. Ange. ver. clamor dicit clamor eſt filius iræ, qua quis clamat contra aliquem confusè inordinate, aut furiosè loquitur. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 3. in princ. dicit quod clamor eſt voces clamoſas, ſed confuſas proferre, miſceturque communiter cum contumelia, vel contentione, de quo dixit Pſal. inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die.

Quotuplex ſit clamor. Quæſt. XXVII.

VIgeſimoſeptimo quæro, quotuplex ſit clamor? Reſpon. quod triplex, S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 3. §. 1. Primus eſt, quando quis magno affectu conſiderat, vel petit aliquid à Deo ſecũdum Pſal. clamaui toto corde meo, exaudi me domine, & Gregor. multum clamat, qui multum amat, ſic clamauit Moyſes, Exod. 4. & populus Iſrael. Clama-

uerunt ad Dominum,& Matth. 25. ſic cæcus magis, ac magis clamans, Miſerere mei fili Dauid. Secundus clamor eſt horrenda aliqua commiſſa iniquitas, Iſai. 58. Nolite ieiuniare, ſicut vſq; in hunc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter. ſ. veſtrorum ſcelerum, quia talia ieiunia cum his nõ placent. Tria autem vitia ſunt præcipue, quæ præ ſui horrore clamant ad Deũ vindictam,& celerem punitionem, Homicidiũ, Sodomia Oppreſſio pauperum, vt dictum eſt ſuo loco. Tertius eſt clamor procedens ex turbatione,& iſte eſt filius irę. Paul. ad Epheſ. 4, omnis clamor, ira,& indignatio tollatur a vobis, con. cum iſtis add. ad Angel. ver. clamor,& ſic clamor eſt triplex, videlicet iræ, deuotionis,& rei magnæ. Tabien. ver. clamor, alleg. do. 3. q. 4. art. 1.

Clamor, an ſit peccatum. *Quæſt. XXVIII.*

VIgeſimooctauo quæro, vtrum clamor quatenus eſt filius iræ ſit peccatũ? Reſp. Quod ſic, non tamen de ſe eſt peccatum mortale, poteſt tamen eſſe mortale, vel ratione cauſę, ipſum producentis, vt ſi procedat ex odio; vel ira mortali, vel ratione materiæ in eo continentis, vt ſi clamãdo contumeliam inferat, vel contentionem cõtra veritatem rei importantis, vel ratione ſcandali ex eo ſequentis, vt cum fit à notabili perſona ex ira, vnde alij notabiliter ſcandalizentur, S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 3. §. 3. & eſt veniale ſecundum ſe, per accidens autem efficitur mortale. Ang. ver. clamor, quod ſi fiat ſecũdum regulam rationis, erit laudabilis, puta ad correctionem, ita Tab. ver. clamor numero 2.

Indignatio. *Quæſt. XXIX.*

VIgeſimonono quæro, quid ſit indignatio? Reſp. Quod indignatio, quatenus eſt filia irę, vt dictum eſt, eſt cum quis turbatur contra aliquem reputans indignum, vt ſibi hoc fecerit, S. Anton. 2. par. titul. 7. cap. 2. in princ. ex mente S. Tho. 2. 2. q. 158. art. 7. Tabien. ver. indignatio, vbi dicit quod eſt filia iræ, ſecundum quod eſt in corde, inquãtum reputat indignum, vt ſibi tale quid fecerit ille contra quem iraſcitur, ex qua ſequitur quod non vult uidere, uel audiee eum, cui iraſcitur, ita Tab. uer. indig. conc. Ang. d. loco in princ. Caiet. uer. indig. in princ.

Indignatio, an ſit peccatum. *Quæſt. XXX.*

TRigeſimo quæro, utrum indignatio ſit peccatum? Reſpond. quod ſic, Pau. ad Ephe. 4. Omnis indignatio,& ira tollatur à uobis, S. Anto. 2. p. tit. 7. c. 2. in prin. communiter tamen eſt ueniale, niſi per accidens, ſcilicet ratione ſcandali, uel quia denegat loqui vel reſpondere in caſu, quo tenetur de præcept. Tab. uerſi. indignatio. Angel. d. loco,& uer. diligere. §. 3. Nauarr. Man. conf. 23. nume. 116. dicit eſſe mortale quando eſt indignatio inordinata, qua debita ſubtrahitur affabilitas,& dicitur inordinata, quia ſi ordinata eſſet non vitium, ſed uirtus diceretur. ita Nau. d. loco Caietan. d. uer. indignatio dicit peccatum eſſe propter inordinatam paſſionem,& communiter ueniale,& quandoque ſine peccato, quando ex iuſto rationis iudicio procedit, iuxt. illud Gregor. indignantur iuſti, ſed non dedignantes, ſcilicet non habentes affectum inordinatum. Verum cum dictum ſit ſuperius de contumelia, quę conſiſtit in uerbis, ut ſupra qõ. 20.& eſt qua quis malum culpæ iniurioſè in proximum profert, d. loco. q. 17. an adulatio, quæ conſiſtit in quodam ſermone laudis alteri exhibitæ intentione placidi, ſit peccatũ? Reſp. quod ſic, Ezech. 13. væ qui conſuunt puluillos, ſub omni cubito manus. dicit gl. interlin. i. ſuauem adulationem, ergo adulatio eſt peccatum, S. Tho. 2. 2. q. 115. at. 1. dicens, quod etſi amicitia, uel affabilitas principaliter delectare intendat eos, quibus conuiuit, tamen vbi neceſſe eſt propter aliquod bonum exequendum, vel malum vitandum, non veretur contriſtare. Si ergo aliquis in omnibus velit ad delectationem alicui loqui, excedit modum in delectando,& ideo peccat per exceſſum,& ſi facit ſola intentione delectandi dicitur placidus, ſi facit hoc intẽtione alicuius lucri conſequendi vocatur blanditor, ſeu adulator. Communiter tamen non adulationis attribui ſolet omnibus, qui ſupra debitũ modum virtutis volunt alios verbis, vel factis delectare, in communi cõuerſatione,& poteſt eſſe tripliciter peccatum mortale. vno modo ratione ipſius materiæ, puta cum aliquis laudat alicuius peccatum. Hoc enim contrariatur dilectioni Dei, contra cuius iuſtitiam homo loquitur,& contra dilectionem proximi, quem in peccato fouet, Iſaiæ 5. vę qui dicitis malum bonum. Secundo modo ratione intentionis, puta cum quis adulatur ad hoc quod frandulẽter ei noceat, vel corporaliter, vel ſpiritualiter,& hoc etiam eſt peccatum mortale. Prou. 27. meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta odientis oſcula. Tertio modo per occaſionem, ſicut cum laus adulatoris fit alteri occaſio peccãdi, etiam præter adulatoris intentionem. Et in hoc conſiderare oportet vtrum ſit occaſio data, vel accepta,& qualis ruina ſubſequatur. ſi autem aliquis ex ſola auiditate delectandi alios, vel etiam ad euitandum aliquod malum, vel conſequendum aliquod in neceſſitate, alicui adulatus fuerit, non eſt contra charitatem, vnde nõ eſt peccatum mortale, ſed veniale, S, Thom. 2. 2. q. 115. art. 2. Caiet. ver. adulatio. Similiter, cũ dicendum ſit de homicidio,& de percuſſione, quia contingit quod aliquis minetur aliquem, quod eſſe poteſt verbo, vel facto, quęro vtrum minari ſit peccatum? Reſpon. quod cum ſit actus vindicatiuus, poteſt benè,& malè fieri. Contingit autem in eo quadrupliciter peccari. Primo ex malo comminato, puta quando non eſt iuſtum. Secundo ex ratione comminandi, ſi ſcilicet non minatur ratione iuſtitiæ, vel correctionis,& hoc tunc eſt mortale, cum voluntas vltionis vſq; adeo procedit, vt nõ curet ſiue iuſta ſit, ſiue non iuſta. Tertio ex modo, ſi nimis accenditur ira comminãdi,& hoc communi-

tér

tet eſt veniale. Quarto ex deſiſtendo ab executione minarum, prẹſertim iuramento firmatarum, niſi mutatio aliqua ſuperueniret, ob quam minæ poſſint aut debeant remitti, iuramentum enim debet ſeruari rebus ſic ſtantibus. Quinto etiam peccatur ex fictione, vt ſi quis minatur ſolo verbo nō animo exequendi, quod dicit ſe facturum. Et tunc committitur peccatum mendacij officioſi, ad terrendum vtiliter dalinquentem, Caiet. ver. minari; præterea cum dictum ſit 1. q. huius tit. quod ira eſt appetitus vindictæ, oec non minari eſſe actum vindicatiuum, quẹro quando vindicta dicatur bona, vel mala? Reſpon. quod uindicatio duplex inuenitur. Prima, qua exercetur per principem, ſeu iudicem contra malos, & hoc eſt opus iuſtitiæ ſanctum, altera eſt, quæ fit, ſeu appetitur ab homine priuato, & hæc licet eſſe poſſit iuſta, frequentiſſime tamen eſt mala, & quantum ad effectum, & quantum ad exercitium. Nam quantum ad opus, uindicare ſe, uel alios, eſt illicitum cuilibet priuato, niſi quoad actionem deſenſiuam, qua uim ui repellere licet, cum moderamine inculpatæ rutelæ, quia punire eſt actio habētis poteſtatem ſuper eum qui punitur, ac per hoc eſt illicitum, immo uſurpatum ſi à non habente ſuper illum poteſtatem uindicta fiat, quãtum uero ad appetitum, nullum eſt apperere uindictam peccatum, quando ipſa eſt iuſta, unde ſcriptum eſt lætabitur iuſtus, cum uiderit uindictam, ſed cauſa appetendi peccatum ingerere poteſt, ut ſi ex odio, & ſatiandi animi gratia uindicta appetatur, eſt igitur in appetitu uindictæ peccatum tunc, ſi quis uult per ſe ipſum facere uindictam, uel ſi ex malo animo contra hominem uult per iudicem uindictam fieri, oportet enim hoc fieri, & appetitum dilectione hominū, & odio uitiorum pro bono iuſtitiæ, pro bono pacis, vt alij non audeant contra bonos inſurgere, & ne impunitas uitiorum, patiar incentiua uitiorū, ſic enim licet non ſolum appetere, ſed quærere per officium iudicis uindictam illorum, qui ſe uel alios offendunt.

Quid ſit Blaſphemia. Quæſt. XXXI.

TRigeſimoprimo quẹro, quid ſit Blaſphemia? Reſp. ſecundū S. Th. 2. 2. q. 13. art. 1. in reſp. ad 1. quod blaſphemare eſt contumeliam vel aliquod conuicium inferre in iniuriam creatoris, & tunc dicitur perfecta blaſphemia, quando ille, qui contra Deum loquitur, conuicium inferre intendit, derogat diuinæ bonitati, non ſolum ſecundum vanitatem intellectus, ſed etiam ſecundum prauitatem voluntatis deteſtantis, & impedientis pro poſſe diuinū honorem, vel ſecūdum Amb. blaſph. eſt attribuere Deo, quod ei non conuenit, vel remouere ab eo quod ei conuenit, Piſ. ver. blaſph. in pr. Tertio modo definitur ex mente Aug. blaſph. eſt quoniam aliquid attribuitur Deo, quod Dei non eſt, vel quoniam negatur de Deo quod Dei eſt, vel quoniam aliquis vſurpat ſibi quod Dei eſt. Refert Gu. Pera. 2. p. ſum. vi. c. 1. ve. notandum eſt, quæ definitio elicitur ex mente, S. Thom. 2. 2. q. 13. ar. 1. in 3. arg. Alex. de Ales. 2. 2. tit. de blaſph. quem refert Arg. tit. de blaſph. num. 1. conc. Roſ. ver. blaſph. in prin. vbi etiam Caiet. d. loco, Nau. Man. conf. cap. 12. num. 81. dicit blaſphemare eſt dicere tacitè vel verbo contra Deum, aut eius ſanctos aliquid contumelioſum, quod quidem fit vel tribuendo Deo, quod illi non conuenit, vel auferendo quod ei conuenit, vel tribuendo creaturæ, quod ſolius Dei proprium eſt, quod ſi ſolo corde dicitur, eſt blaſphemia mentalis, ſi vero verbo, vocalis, ſi autem ſcripto, ſcripta. alle. S. Amb. lib. de paradiſo, Alex. de Ales. 2. 2. quæſt. 148. & dicit hanc eſſe eũdem.

B[illegible]emiæ ſpecies. Quæſt. XXXII.

TRigeſimoſecundo quæro, quot modis dicatur blaſphemia? Reſp. pluribus modis, Primo cum attribuitur Deo, quod ei non conuenit. Secundo cum ab eo remouetur, quod ei conuenit. Tertio cum attribuitur creaturæ, quod Deo ſpproprietur. S. Tho. 2. 2. quæſt. 13. art. 1. in prim. argu. vbi dicit quod per hoc non dicuntur diuerſę ſpecies; non enim differunt niſi ſecundum affirmationem, vel negationem, quæ quidem diuerſitas habitus ſpeciem non diſtinguit, quia per eandem ſcientiam innoteſcit falſitas affirmationum, & negationum conc. doct. ſuper cit. Alio modo diſtinguuntur blaſphemi. Nam quidam ſunt qui articulis fidei non obuiant quoquo modo, vt pote malum Deo, nec ſanctis non imputantes, ſed eiſdem maledicentes, vel gratias Deo non exhibentes, ſed ingratitudine agitati oppoſitum gratiarū euomunt, & iſti dicuntur vere blaſphemi, de quibus loquitur tit. de blaſph. & maled. Alij ſunt qui contra fidei articulos verba proferunt, vt potè Deum non poſſe factibilia facere, quod eſt contra primum articulum fidei, qui eſt credere in Deum omnipotentem, ita diſting. opus Iud. inquiſ. ver. blaſphemia. num. 1. & ſeq. Tertio alij dicunt blaſphemos eſſe in duplici differentia, vno modo in genere, ſecundo modo in ſpeciali, Tab. ver. blaſph. num. 2. Quarto modo diſtinguitur blaſphemia in duas ſpecies. Prima blaſphemia Dei, inquantum Deus & blaſphemia Dei, inquantum ſpiritus ſanctus Sylu. verſic. blaſph. nu. 3. de blaſph. Dei inquantū Deus loquitur modo, in quantum Spiritus ſanctus, dicemus infra ſuo loco, Blaſphemia Dei inquantum Deus, in genere fit duobus modis, corde, & ore, ſed vterque illorum modorum diuiditur in ſex modos, primo, ſi affirmatur de Deo falſum, vt Deus improuidus, iniuſtus, & ſimilia. Secundo negando verum, vt non eſt Deus iuſtus, nō eſt prouidens, idem ſi dicatur ad deſpectum eius, cum ſit dicere quod Deus eum prohibere non poteſt. Tertio ſi appetitus deteſtetur diuina, vt maledictus ſit Deus, veniat de hoc, vel illud & huiuſmodi, quaſi Deus eſt creatura ſubiicibus huiuſmodi imprecationibus. Quarto affirmando, vel negando, ſeu deteſtando prædictis modis in Sanctis Dei, quia ſicut Deus laudatur in SS. ſuis, ita blaſph. in eos, ex conſequenti redundat in Deum. S.

Thom.

Th.2.2.q.13.art.1. in reſp. ad 2. Sexto quando attribuitur Deo, vel SS. aliquid verum & honeſtum, ſed tamen irreuerēter, vt iurādo per corpus & ſanguinem, & caput Dei, & huiuſmodi, ex conſuetudine, vel paſſione, ſed dito vltimi modi ſunt reducti ui, & non ſunt blaſphemiæ propriæ, ſed ſolum ſecundum modū. Syl. uer. bla. nu. 3. vbi etiam Tab. d. loco nu. 2. Nau. Man. conſe. c. 12. num. 83. & ſeq. & Caiet. d. loco.

Blaſphemia cui opponatur. Quæſt. XXXIII.

TRigeſimotertio quæro, vtrum blaſphemia opponatur confeſſioni fidei? Reſpon. quod ſic, Paul. 1. ad Tim. c. 1. ibi prius fui blaſph. & perſecutor, poſtea ſubdit, ignorans feci in incredulitatem mea, ex quo videtur, q̄ blaſphemia ad infidelitate pertineat, ita S.Th. 2.2.q.13. art. 1. vbi concl. quod blaſphemiæ vitium ad infidelitatem tantum ſpectat, inquantū per illam homo corde, vel ore ſecundum intellectum vel affectum Deo tribuit, quę ei non conueniunt, vel negat quæ ei conueniunt, ratio eſt, quia nomen blaſphemiæ importare videtur, quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, & pręcipue diuinę. Deus autem vt Dion. dicit capit. 1. de diuin. nom. eſt ipſa eſſentia veræ bonitatis, vnde quicquid Deo conuenit, pertinet ad bonitatem ipſius, & quicquid ad ipſum non pertinet longe eſt à ratione perfectę bonitatis, quę eſt eius eſſentia, quicunque ergo vel negat aliquid de Deo quod ei conuenit, vel aſſerit de eo quod ei non conuenit, derogat diuinę bonitati, quod quidem poteſt cōtingere dupliciter, vno quidē modo ſecundū ſolam opinionem intellectus: Alio modo coniuncta quadā affectus deteſtatione, ſicut econtrario fides. Dei p dilectionē perficitur ipſius, huiuſmodi ergò derogatio diuinæ bonitatis, vel eſt ſecundum intellectum tantū, vel etiam ſecundum effectum, ſi conſiſtat tantum in corde, eſt cordis blaſphemia. ſi autem exterius prodeat per locutionem, eſt oris blaſphemia, & ſecūdum hoc blaſphemia coofeſſioni opponitur. hæc S. Tho. d. loco Nauar. Manu. confeſſ. c. 12. nu. 82.

Blaſphemia cui præcepto opponatur. Quæſt. XXXIIII.

TRigeſimoquarto quæro, cui pręcepto opponatur blaſphemia? Reſpond. quod opponitur ſecundo præcepto decalogi, quod habet, non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Magis enim in vanum aſſumit nomen Dei, qui aliquod falſum de Deo aſſerit, quam qui per numen Dei aliquod falſum confirmat. San. Th. 2.2.q.13. art. 2. in reſp. ad 2. ex cuius dicto colligitur. Quod blaſphemia ſit maior periurio, quod idem affirmat d. loco art. 3. in reſponſi. ad 2. gloſ. ad Epheſ. 4. capit. 19. Blaſphemia tollatur a vobis, dicit ipſa, peius eſt blaſphemare, quā peierare, q̄ enim peierat nō dicit, aut ſentit aliqd falſum de Deo, ſicut blaſphemus, ſed Deū adhibet teſtem falſitati, non tanquam æſtimans Deū eſſe falſum teſtem, ſed tanquā ſperans, quod Deus ſuper hoc non teſtificetur per aliquod euidens ſignum, quod autem opponatur ſecundo præcepto, conc. cum d. Th. d. loco citato Tab. ver. blaſphemia nu. 4. & quamuis aſſerāt opponi etiam primo, verius tamē eſt quod opponatur ſecundo, cathechi. in fine ſecundi pręcepti.

Blaſphemia an ſit peccatum mortale. Quæſt. XXXV.

TRigeſimoquinto quæro, vtrū Blaſphemia ſit peccatum mortale? Reſpon. quod ſic Leu. c. 24. qui blaſphemauerit nomen domini, morte moriatur. Sed pœna mortis non infertur, niſi pro peccato mortali, ergo blaſphemia eſt peccatum mortale. S. Thom. 2.2.q.13. art. 2. vbi concl. quod peccatū mortale eſt, per quod homo ſeparatur à primo principio ſpiritualis vitæ, quod eſt charitas Dei, vnde quæcunque charitati repugnāt ex ſuo genere, ſunt peccata mortalia, blaſphemia autem ſecundū genus ſuum repugnat charitati diuinæ, quia derogat diuinæ bonitati, quæ eſt obiectum charitatis, ideo blaſphemia eſt peccatum mortale ex ſuo genere, ita S.Th. d. loco vbi in reſp. ad 3. dicit, qđ blaſphemia pōt abſq; deliberatione ex ſurreptione pcedere dupliciter, vno modo quod aliquis nō aduertat, hoc quidē dicit eſſe blaſphemiam, quod poteſt contingere cum aliquis ſubito aliqua paſſione in verba imaginaria prorumpit, quorū ſignificationē non conſiderat, & tūc peccatū veniale eſt, & non habet proprie rationem blaſphemiæ, alio modo quando aduertit hoc eſſe blaſphemiam, conſiderans ſignificata verborum, & tunc non excuſatur à peccato mortali, ſicut nec ille, qui ex ſubito motu iræ aliquem occidit, iuxta ſe ſedentem. conc. Cath. in 2. pręcepto in fine. Piſ. ver. blaſp. Syl. d. loco nu. 4. Roſ. & Ar. nu. 1. & Tab. nu. 3. Nau. Manua. confeſſ. capit. 12. num. 83. & ſeq. Caiet. verſic. blaſph. vbi not. quod dicere ad corpus Dei, vel ad ſanguinem Dei, ſiue inuocādo per modū iurantis, ſiue reſonando in rixa, aut turbatione contra aliquem; non eſt blaſphemia, quoniam poſtquam verbum caro factum eſt, Deus habet & corpus, & ſanguinem, & non dicitur per modum iniuriantis, quamuis irreuerenter, cum ſecundo modo dicitur, & propterea peccatum graue eſt, non tamen mortale, quia non contra, ſed pręter Deum eſt, & tanto grauius quanto frequentius, hęc Caietan. quem intelligo vna cum Syluest. verſicu. blaſphemiæ num. quarto, quod ſcilicet dicere ad corpus, & ſanguinem Dei ſit veniale, quando profertur cum parua reuerentia, mortale tamen quando cum magna irreuerentia, & cum deſpectu profertur, ſimiliter eſſet mortale, & vere blaſphemia, quando in huiuſmodi haberetur ſenſus erroneus, puta cum Deus ſua natura haberet corpus, & ſanguinem, & alia membra, ita Syl. d. loco vbi not. quod quando ex conſuetudine blaſphemaret, etiam ſi ignoret eſſe blaſphemiam, non excuſatur a peccato mortali, quia eſt in lata culpa, & ſcriptum eſt ignorans ignorabitur. conc. Piſan. d. ver. blaſphemia.

Blaſphemia, an ſit grauiſſimum peccatum. Quæſtio. XXXVI.

TRigeſimoſexto quęro, vtrum blaſphemia ſit grauiſſimũ peccatũ? Reſp. quod ſic. gl. Iſaię. c.18. ſuper illud ad populũ terribilem dicit, omne peccatũ blaſphemię comparatum leuius eſt, S. Th. 2.2. q.13. art.3. vbi concl. quod blaſph. ex ſuo genere ſit grauiſſimum peccatum, quia vt dictum eſt opponitur confeſſioni fidei, & habet in ſe grauitatem infidelitatis, & aggrauatur peccatum, ſi ſuperueniat deteſtatio voluntatis, & ad hoc magis ſi prorumpat in verba, ſicut & laus fidei augetur per dilectionem, atque confeſſionem, vnde cum infidelitas ſit maximũ peccatum, ſecundum genus ſuum, vt dictum eſt ſuperius, conſequens eſt, quod etiam blaſphemia ſit maximum peccatũ ad idem genus pertinens, & aggrauans, non obſt. quod homicidium magis noceat; quia per ipſum tollitur vita hominis; peccatum autem blaſphemiæ nullum nocumentum poteſt Deo inferre, & malum intãtum dicitur, inquantum nocet, ſecundũ Aug. in Ench. c.12. nam reſp. quod homicidium, & blaſphemia ſi comparentur ſecundum obiecta, in quę peccatur, manifeſtum eſt, quod blaſphemia, quæ eſt directe peccatum in Deum, pręponderat homicidio, quod eſt peccatum in proximum, vt dicam inferius conc. Arm. veſ. blaſph. numer. 2. Caiet. d. loco in pt. Tab. num. 5. Dom. Sot. lib. 8. de iuſt. & iure q.2. art.3. colum. 3.

Blaſphemia, an ſit grauior homicidio. Quæſtio. XXXVII.

TRigeſimoſeptimo quęro, vtrum blaſphemia ſit grauius peccatum, quam homicidium? Reſpon. quod ſic, nam ſi homicidium & blaſphemia comparentur ſecundum obiecta, in quæ peccatur, manifeſtũ eſt quod blaſphemia, quæ eſt peccatũ in Deũ pręponderat homicidio, quod eſt peccatũ in proximum, ſi autem comparentur ſecundum effectũ nocendi, ſic homicidium præponderat, plus enim homicidium nocet proximo, quam balſphemia Deo, ſed quia in grauitate culpæ magis attenditur intentio voluntatis peruerſæ, quàm effectus operis, ideò cum blaſphemia, intendat nocumentũ inferre honori Dei, ſimpliciter loquẽdo, grauius peccat quã homicida, homicidiũ tamen principatũ tenet inter peccata in proximũ cõmiſſa. Tab. verſic. blaſphemia. nu. 6. ex mente S. Th. 2.2. q.13. articulo 3. in reſponſione ad 1. Armi. verſic. blaſphemia. ſum. 2. Dom. Sot. lib. 8. de iuſt. & iure. q.2. art.3. verſic. eſt enim citra.

Blaſphemia an ſit maius periurio. Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro, vtrum blaſphemia ſit grauius peccatum, quàm periuriũ? Reſp. quod ſic, glo. ca. 4. ad Eph. ibi blaſph. tollatur à vobis, dicit peius eſt blaſphemare quàm peierare, qui enim peierat nõ dicit, aut ſentit falſum aliquid de Deo, ſicut blaſphemus, ſed Deum adhibet teſtem falſitati, non tanquam æſtimans Deum eſſe falſum teſtem, ſed tanquam ſperans quod Deus ſuper hoc non teſtificetur per aliquod euidẽs ſignum, S. Th. 2.2. q.13. art.3. in reſpon. ad 2.

Blaſphemia an ſit maius peccatum quàm excuſatio. Quæſtio. XXXIX.

TRigeſimonono quęro, vtrum blaſphemia ſit maius peccatum quam excuſatio? videtur dicendum quod nõ, quia gl. ſuper Pſa. 47. nolite extollere in altu cornu veſtrum. dicit, Maximum eſt vitium excuſationis peccati, non ergo blaſphemia eſt maximum peccatum: hoc tamen nõ obſt. dicendum eſt, blaſphemiam ſecundum ſe grauius eſſe peccatum excuſatione, per ea quę dicta ſunt, excuſatio tamen peccati eſt quædam circumſtantia aggrauans omne peccatum, etiam ipſam blaſphemiam, & pro tanto dicitur eſſe maximum peccatum, quia quodlibet facit maius, S. Tho. 2.2. q.13. art.3. in reſp. ad 3.

Blaſphemia Iracundiæ cauſa. Quæſt. XL.

QVadrageſimo quæro, utrum blaſphemans calore Iracũdię, ſeu in ebrietate, peccet mortaliter? Reſp. ſic, ſi aduertit, quod dicit & ſignificationem uerborũ, ſecundum Ang. uer. blaſph. nu. 6 ſed neſcio quomodo in ebrietate conſtitutus poſſit aduertere quod dicat, ideo dicas ſi dedit operam rei illicitæ, ut quia inebriatus eſt ſua culpa, peccat mortaliter. c. inebriauerunt 15. q. 1. ſimiliter quando ira eſſet ex iniuſta cauſa, ut puta, quia in ludo amiſit, ſi tamen eſſet accenſus calore iracundiæ ex iuſta cauſa, non peccaſſet, niſi uenialiter, niſi attenderet quod dicit, & ad ſignificationem uerborum, ut dixit S. Thom. 2.2. q.13. art. 3. in reſp. ad 3.

Blaſphemiæ, an ſit remiſſibile. Quæſt. XLI.

QVadrageſimo primo quæro, utrũ peccatũ blaſphemiæ ſit remiſſibile? Reſp. quod ſic, omne. n. peccatũ eſt remiſſibile per pęnitentiã, & miſericordiã Dei, quædã tamen dicuntur remiſſibilia, quia ex ſe habent circumſtantias alleuiantes, & ad remiſſionẽ prouocãtes, ut quæ fiunt ex ignorantia, uel fragilitate, quædã uero dicuntur irremiſſibilia, uel quia nõ habent tales circumſtantias, ut quæ fiunt ex malitia, uel quia excludunt pœnitentiã, ut finales impœnitẽtia, quæ remitti nõ poteſt, licet remitti poſſit intẽtio finaliter non pœnitendi, igitur blaſphemia dicitur remiſſibilis, ſi fiat ex uehementi paſſione, uel deceptione, uel infirmitate, & huiuſmodi, & ſic intellige illud Matt. c.12. Omne peccatum, & blaſphemia remittitur, ſcilicet ſi fiat iſto modo, dicitur uerò irremiſſibilis, ſi fiat cũ certa malitia, non quia remitti nõ poſſit, ſed quia nõ habet cauſam motiuã ad remiſſionẽ, & ſic intellige illud Matth. 12. Spiritus aũt blaſph. non remittitur, ſ. de facili, ſed an peccatum blaſphemiæ ſit remiſſibile per quemlibet propriũ parochum. Reſp. diſtinguendo, aut blaſphemia eſt

publica,

publica, aut non, primo caſu non ſolet abſolui, niſi ab Epiſcopo, qui regulariter talem caſum ſibi reſeruat. gl. ca. 2. de pę. & re. 6. ſi autem non eſt publica, ſed occulta, poteſt quilibet parrochus, no. doct. c. ſtatuimus de maledic. publica autem dicitur quādo blaſphemia eſt notoria, de iure & de facto, ut quando iudex, ſuper eam ſententiam protulit, ſeu quando coram pluribus perſonis blaſphemauit, quæ probari poſſit, licet ad Epiſcopum non deferatur. c. ſtatuimus verſ. publicè de maled.

Cauſæ deteſtandi Blaſphemiam. *Quæſt.* XLII.

Qvadrageſimo ſecundo quæro, quæ ſit cauſa deteſtandi blaſphemiam? Reſpond. quod eſt multiplex, Primo pęna, quæ infligitur ex illa. Leui. 24. Homo qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum, & qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo populi. Secundo quia ex blaſphemia oſtenditur ingratitudo magna, aliæ namque creaturæ, quæ minus longè beneficium a Domino acceperunt, quam homo, Deum laudant, & benedicunt, & oſtendunt eius potentiam, bonitatem, & ſapientiam, nec ſolum Deum laudant, & benedicūt, imo etiam ad eum laudandum homines inuitant, Tertio quia in peccato iſto adeſt contumelia Dei principaliter, & immediatè, alij autem peccatores contumeliam inferunt in rebus ſuis, blaſphemus uero infert contumeliam in perſonam propriam. Gul. 2. p. ſum virt. & vit. c. 1. §. multa.

De Murmuratione. *Quæſt.* XLIII.

Qvadrageſimo tertio quæro, quid ſit murmuratio? Reſp. eſt quædam querela cum impatientia in his, quæ homo debet patienter ferre glo. ſuper illud Sap. 1. Cuſtodite vos a murmuratione, quam refert Arm. verſi. murmuratio nu. 1. Ang. d. loco in princ. quem ſequitur Tab. verſ. murmuratio in prin. Syl. d. loco in prin. dicit, ꝙ murmuratio eſt querela iniuſta, & impatiens, & dicitur murmurare per ſimilitudinem, admutire, quod eſt propriè mutorum, & loqui nō audientium, vnde murmur, aut murmuratio dicitur primo omnis loquutio, ſubmiſſa, uel clanculoſa, aut ſecretè, & ſubmiſsè, & clanculo facta, vnde metaphoricè riuus aquæ dicitur murmurare, ſed quia talis locutio fit frequenter iniuſtè, dicitur: Secundo querela iniuſta, & intellige clanculo, & angulariter, & non in faciem facta, quia non eſt murmurare, ſi quis queratur etiā iniuſtè coram Præſide, quæ ſecundum Caiet. ſi ad vitioſos actus transferatur, peccatum eſt coincidēs cum detractione, quamuis minus ſignificetur murmurationis nomine, quia magis ſoni quam vocis peccat; vnde ſonum querelæ, impatiētiæ murmur uocare ſolemus, quaſi multum preſſus aut pulſus homo ſonet, & ſecundū rem detrahitur illi, contra quē murmuratur, tāꝗ iniuſtè, aut irrationabiliter, ſe habuerit, uel habeat, hæc Cai. vet. murmuratio.

Murmuratio quotuplex ſit. *Quæſt.* XLIIII.

Qvadrageſimo quarto quæro, quotuplex eſt murmuratio? Reſp. duplex alia. ſ. cōtra Deū, alia autem contra proximum, Arm. ver. murmuratio verſi. & committitur, ubi etiam Ang. d. loco. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 2. §. 2. ſeq. contra Dominū fit murmuratio triplici modo. Primo per præſumptionē. Secundo per admirationē. Tertio per perturbationē, de primo leg. Matth. c. 20. in parabola vineę, ꝙ illi, qui venerunt hora prima ad laborandum in vinea, cum non accepiſſent a procuratore niſi vnum denarium, ſicut & qui venerunt vndecima hora, murmurauerunt aduerſus patremfamilias dicentes: hi nouiſſimi vna hora fecerūt, & pares illos nobis feciſti, ſecunda per viam admirationis, videntes enim ſanctos malos exaltari, bonos deprimi, & conculcari aliquando conqueruntur de Deo, non iraſcendo, ſed admirando de iudicijs Dei. Tertia querela eſt conturbatio, & iſta eſt propriè murmuratio peccatum, de qua dicitur Eccleſ. 10. vir prudens, & diſciplinatus non murmurabit correptus & Apoſt. ad Philip. 2. Omnia agite ſine murmurationibus, quæ murmuratio contra Deum fit tripliciter, Primo de nimia ſeueritate. Secundo de nimia benignitate. Tertio de aeris inæqualitate, de primo cum multum affliguntur homines tribulatione, de ſecundo, cum Deus dat magna dona peccatoribus, de tertio cū murmuramus iniuſtè de nimia ſiccitate, & de ſimilibus, & hæc omnia iniuſtè quidē, quia ſcriptum eſt, Sap. 8. Sapientia Dei diſponit omnia ſuauiter, hæc S. Ant. d. loco ſuper citat. Secundo fit murmuratio contra proximum, quæ eſt in triplici differentia, alia inter inferiores; alia inter æquales, alia inter ſuperiores, de prima vt cum pauper petit eleemoſynam, & hi, à quibus petitur munerant dicentes, iſti indiſcreti ſunt, & nō faciunt niſi petere, & ſi dāt, murmurādo dant, vnde 1. Petr. c. 4. Hoſpitales, ſcilicet ad ſubueniendum ſine murmuratione, ſecunda inter æquales. Eccl. 29. Vbi de eo, qui accepit mutuum à proximo, & cū repetitur ab eo, murmurat, de tertia cū ſcilicet quis murmurat contra ſuperiorem, vt quādo non prouidet illis, vt vellet, ſic murmurauit populus Iſrael contra Moyſen, de defectu cibi, & de defectu aquę. Exod. c. 15. & c. 16. in quibus murmurationibus ſe habuit manſuetè cōtra murmurātes.

Murmuratio quando ſit peccatum mortale. *Quæſt.* XLV.

Qvadrageſimquinto quæro, quando murmuratio ſit peccatū mortale? Reſp. qđ murmuratio poteſt accipi tribus modis. Primo, vt eſt ſubmiſſa, & clanculoſa locutio, & ſic poteſt eſſe cū peccato, & ſine peccato, Iohan. c. 5. vbi dicit, Qđ murmur multus erat de Chriſto in populo, & ſequitur, quidā. n. dicebant, quia bonus eſt, alij autē nō, ſed ſeducit turbas, ſecundo pro vt eſt ſubmiſſa, & clanculoſa locutio querelantis de re iniuſta, ſicut populus Iſrael murmurauit contra deum frequenter, & tertio de re iniuſta modo iniuſto, & his duobus modis eſt ſemper peccatū, aut veniale, aut mortale, ſecundum conditionem perſonarū, circumſtātiarum, & animarum, qđ generali regula difficile eſt diffiniri ſecundū Tabien.

 verſ.

verſ.murmuratio in fine, vbi etiam Syluest.d.loco vbi no. quod murmuratio poteſt eſſe iniuſta dupli ci de cauſa, ſcilicet ratione obiecti, quia ſcilicet querelatur quis de re iuſta ſicuti Phariſęi de receptione peccatorum à Domino. Secundo ratione modi, quia ſcilicet quis querelatur de re iniuſta, tamen nō debito modo, ideſt, non vbi quando, & quomodo oportet, vnde in definitione non ponitur iniuſta, ſed dicitur querela cū impatientia, in his quæ homo debet patienter ferre, hęc Syl.d.loco, vbi in fi.dicit, quod pęna murmurationis eſt, vt alienus ſit à fratrum vnitate, & opus eius abijciatur, iuxta illud Homil. 17. omnes, qui murmurati eſtis in deſerto a 20. annis & ſupra, & murmuraſtis contra me, nō intrabitis in terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt inhabitare vos facerem, refert S.Ant.2.p.tit.7.c.2.§.fin.

De Scandalo quid ſit. Quæſt. X L V I.

QVadrageſimoſexto quęro, quid ſit ſcandalū? Reſp. ſcādalū eſt dictū, vel factū minus rectū præbens occaſionem ruinæ. Hier. ſuper Matth. 5. ibi ſcis, quia Phariſæi audito hoc verbo, dicit, quando legimus quicunque ſcandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto, vel facto occaſionem ruinæ dederit. Refert S. Th. 2.2.q.43. art.1.& in 4. diſt.38.q.1. in quolibet 4. art.23. qui Th.d.art.1.dicit quod ſcandalū gręcè, nos autem offenſioné, vel ruinam, & impactionem pedis poſſumus dicere; cōtingit .n. quod quandoq; aliquis obex ponitur alicui in via corporali, cui impigens diſponitur ad ruinam; & talis obex dicitur ſcandalū. Et ſimiliter in proceſſu vitę ſpiritualis, contingit aliquem diſponi ad ruinam ſpiritualem per dictum alterius, in quantum, ſcilicet aliquis ſua admonitione, vel inductione, aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc propriè dicitur ſcandalum, nihil autem ſecundum propriam rationem diſponit ad ſpiritualem ruinam, niſi ſecundum quod habet aliquem defectum rectitudinis; quia id quod eſt perfectè rectum, magis munit hominem contra caſum, quàm ad ruinam inducat. Et ideò conuenienter dicitur, quod dictum, vel factum minus rectū, præbens occaſionem ruinæ, ſit ſcandalum. hæc S. Tho.d.loco non obſt. quod non ſit in definitione concupitum, pro vt ponitur in definitione peccati, quia cogitatio, vel cōcupiſcentia mali latet in corde, vnde non proponitur alteri, vt obex diſponens ad ruinam, & propter hoc non poteſt habere ſcandali rationem, non obſtantibus. Quod omnis actus virtuoſus, præter optimum eſſet ſcandalum, quia minus bonum habet rationem mali, nam reſp. quod hic minus rectum dicitur, non quod ab aliquo alio ſuperetur in rectitudine, ſed quod habet aliquem rectitudinis defectum, vel quia eſt ſecundum ſe malum, ſicut peccatum, vel quia habet ſpeciem mali, ſicut cum aliquis recumbit in Idolo, non obſtat, quod occaſio nominetur per accidens, & in definitione non debet poni id quod eſt per accidens, quia non dat ſpeciem. Nam reſp. quod in definitione poni poteſt id quod eſt per accidēs vni, quod poteſt etiā per ſe alteri conuenire, ſicut in definitione fortunæ ponitur cauſa per accidēs, hæc S.Th. in reſp. ad arg. concor. cum definitione relata, S. Ant. 2. part. tit.7. cap. 4. in princ. Piſa. ver. ſcandalum in princ. Caieta. Armill. Roſ. d. loco nu. 1. Ang. d. ver. ſcandalum. c apoſtilla alleg. Ruic. 4. ſent. diſt. 38. art. vlt. q. 1. Alex. de Ales. 2.2.q.45. ar. 1. Tab. & Sylu. verſ. ſcandalum. nu. 1. Rayn. tit. de ſcandalo. c. 1. & eſt com. defin. vbi Rayn. no. quatuor. Primo, quod in defin. ſcandali non fit mentio peccati cordis, quia cogitatio cum in corde lateat, nō poteſt eſſe in ruinam alterius. Secundo, quod materia ſcandali eſt ſiue quod per ſe eſt malum, ſiue quod habeat ſpeciem mali. vnde Apoſt. ad Theſſ. 5. ab omni ſpecie mali abſtinete vos. Tertio, quod præbetur occaſio, & non cauſa ruinæ, quia nihil poteſt eſſe cauſa ſufficiens peccati, niſi propria voluntas, ideò dictum, vel factum alterius minus rectum non dicitur cauſa ruinæ, ſed occaſio. Quarto quod cauſa ruinæ poteſt accipi, primo ex parte agentis, & patientis, ſicut quando ad inductionem alterius, qui ruinā proximi procurare intendit in proximū peccat, & tale ſcandalū eſt actiuum, atque paſſiuū, ſecundo modo ex parte agentis & non patientis, vt quando aliquis dicto, vel facto minus recto intendit, & vult alium inducere ad peccandum, & tamen eius peccato, alius non conſentit, & tale ſcandalum eſt actiuum ſine paſſiuo, tertio modo ex parte patientis, & non agentis, ſicut quando præter intentionem operis aliquis male diſpoſitus ex huiuſmodi opere inducitur ad peccandum, puta quando aliquis bona intentione facit aliquod, vel dicit quod de ſe non eſt natum inclinare ad peccatum, & tamen ex hoc aliquis inclinatum ad peccata dicit non ipſimet ſibi ſumere occaſionem ruinę, nulla ſibi exterius occaſione data, hęc Ray. d. loco allegans S.Th.4. ſent. diſt. 38. art. 1. & 2.2.q.41. arti. 1. & dicam in ſeq. q.

Scandalum quotuplex ſit. Quæſt. X L V I I.

QVadrageſimoſeptimo quæro, quotuplex ſit ſcandalū? Reſp. quod eſt duplex actiuū, atque paſſiuum. S. Th. 2.2.q.43. art. 1. in reſp. ad 4. vbi dicit qđ dictū, vel factum alterius poteſt eſſe dupliciter alteri cauſa peccandi. vno modo per ſe, alio modo per accidēs; per ſe quidē quando aliquis ſuo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandū inducere, vel etiā ſi ipſe hoc nō intēdat, & ipſum factū eſt tale, quod de ſui ratione habet, quod ſit inductiuum ad peccandum, puta cum aliquis publice facit peccatum, vel quod habeat ſimilitudinem peccati, & tunc ille qui huiuſmodi actum facit propriè dat occaſionem ruinæ, vnde vocatur ſcandalum actiuum, per accidens autem aliquod verbum, vel factum vnius eſt alterius cauſa peccandi, quando etiam præter intentionem operantis, & præter conditionem operis aliquis male diſpoſitus ex huiuſmodi opere inducitur ad peccandum, puta cum aliquis inuidet bonis

aliorum,

aliorum, & tūc ille, qui facit huiuſmodi actum te ctum, non dat occaſionem quantum in ſe eſt, ſed alius ſumit occaſionem, ſecundum illud ad Roman.7.occaſione autē accepta: & ideo hoc eſt ſcandalum paſſiuum ſine actiuo, quia ille qui rectè agit quātum eſt de ſe, nō dat occaſionem ruinę, quam alter patitur, quandoque ergo contingit, quod etiā ſimul ſcandalum actiuum in vno, & paſſiuum in altero, putà cum ad inductionem vnius, alius peccat, quandoque verò eſt ſcandalum actiuum ſine paſſiuo, puta cum aliquis inducit verbo, vel facto, alium ad peccandum, & ille nō conſentit, quandoque verò eſt ſcandalū paſſiuū ſine actiuo, ſicut iam dictum eſt. *Hæc* San.Thom.d.loco concor. quæ dixi ſuperius in proxima præcedenti q. in fine. concor. S. Tho. 2.2.q.43.artic. 2.arti.3.& artic.7. S. Anton.2.p.tit.7.cap.4.verſi.item not.in princ. & in §. 3.eo. loco. Piſan. verſ. ſcandalum in §.1.Caiet.Ang.d.loco num.1. Tab.nom. 6.& ſeq. Syl.num.5.Alex.de Ales.2.2.q.54.art.1. Ric.in 4. ſent.diſt. 38. art. vlt. qoos refert Ang. verbo ſcandalom.nu.1.

Scandalum actiuum, an ſit in perfectis.
Quæſtio. XLVIII.

QVadrageſimooctauo quęro, verū ſcandalum actiuum poſſit inueniri in viris perfectis? Reſp.quod non.S. Tho.2.2.q.43.art.6.vbi plus repugnat perfectioni ſcādalū actiuū, quā ſcandalum paſſiuum, ſed ſcandalum paſſiuum, non poteſt eſſe in viris perfectis. ergo multo minus ſcādalum actiuum, ratio eſt, quia ad perfectos pertinēt ea, quæ agunt ſecundum regulam rationis ordinatę.Paul.1.ad Corint.14. omnia honeſtè, atque ſecundum ordinem fiant in vobis, & præcipue hanc cautelam adhibent in his, in quibus non ſolum ipſi offenderent; ſed etiā alijs offenſionem pararent, & ſiquidem in eorum manifeſtis dictis, vel factis aliqnid ab hac moderatione deſit, hoc prouenit ex infirmitate humana, ſecundum quam à perfectione deficiunt, vt multum ab ordine rationis recedatur, ſed modicum, & leuiter, qnod nō eſt tam magnū, vt ex hoc rationabiliter poſſit ab alio ſumi peccādi occaſio, S.Th.d.loco; nō obſtat quod ſcandalum actiuum poſſit eſſe peccatum veniale, quod peccatum in viris perfectis etiam inuenitur. Nam reſp.quod peccata venialia perfectorum cōſiſtunt, præcipue in ſubitis motibus, qui cū ſine occulti ſcandalizare nō poſſunt, ſiqua verò etiā in exterioribus dictis, vel factis, venialia peccara cōmittantur, tam leuia ſunt, vt de ſe ſcandalizandi virtutem noo habeant, Sanct. Thom. dicto loco ar.3.conc.S.Ant.2.p.tit.7.c.4 §.3.Tab. ver.ſcandalum num.6.

Scandalum paſſiuum, an ſit in perfectis.
Quæſt. XLIX.

QVadrageſimonono q̄ro, verū ſcādalū paſſiuū inueniatur in viris pfectis? Reſ.qđ nō.S.Th. 2.2.q.43.ar.1.authoritā. *Hyer.* ſuper Math. c.18. vol.9.ibi.qui ſcādalizauerit vnum de puſillis iſtis, dicit *Hyer.* nota quod qui ſcandalizatur, paruulus eſt, maiores. n. ſcandala nō recipiunt, & ratio eſt, quia ſcādalum paſſiuum importat quādam cōmotionem animi, à bono in eo, qui ſcandalum patitur, nullus enim cōmonetur, qui rei immobili firmiter inhæret, maiores autem ſiue perfecti, ſoli Deo inhęrēt, cuius eſt immutabilis bonitas, quia & ſi inhæreant ſuis pręlatis, non inhærent eis, niſi inquātū illi inhęrēt Chriſto, ſecūdū 1.ad Corinth. 4.Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti; vnde quamtumcumq; videant alios inordinate ſe habere dictis, vel factis, ipſi à ſua rectitudine non recedunt ſecundū Pſal.124.Qui confidunt in domino ſicut mons *Syon*, nō commouebitur in æternum, qui habitat in *Hieruſalem*, & ideo in his qui perfectè Deo adhærent per amorem, ſcandalum non inuenitur ſecundum illud Pſalm. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum, Non obſtat, quod ſcandalum importet impedimentum aliquod, quod alicui opponitur in via ſpirituali, at etiam viri perfecti habuerunt hoc impedimentum, ſecundum illud Theſſalo.2. (ibi voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, ſemel, & iterum, ſed impediuit nos Sathanas, nam Reſpon. quod in exterioribus actibus poſſunt viri perfecti impediri, ſed in interiori voluntate, per dicta, vel facta aliorum, non impediuntur quo minus tendant io Deum ſecundum illud Rom.8.neque mors, neque vita poterit nos ſeparare à Charitate Dei.*Hæc*.S.Th.d.loco in reſp. ad 2.conc.S. Ant.2.p.tit.7.c.4.§.3.Armil.ver.ſcandalum nu.4. Tab.d.loco nu.7.Rayo.2.p.ſummæ tit.de ſcandalo.c.2.Caiet.d.loco in fine.

Scandalum, an ſit peccatum. Quæſt. L.

QVinquageſimo quæro, vtrum ſcandalum ſit peccatum? Reſpon.quod ſic. S. Thom.2.2. q.43.art.2.ibi (ſcandalum eſt dictum, vel factum, minus rectum) ex hoc autem habet aliquid rationem peccati, quod à rectitudine deficit, ergo ſcandalum ſemper eſt peccatum, & ratio eſt, quia ſcandalum paſſiuum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizatur. Non enim ſcandalizatur, niſi inquātum aliqualiter ruit ſpirituali ruina, quæ eſt peccatum, poteſt tamen eſſe ſcandalum paſſiuum ſine peccato eius, ex cuius facto aliquis ſcandalizatur, ſicut cum quis ſcandalizatur de his, quæ alius benefacit, ſimiliter etiam ſcandalum actiuum ſemper eſt peccatum in eo qui ſcandalizat, quia vel ipſum opus quod facit eſt peccatum, vel etiam ſi habeat ſpeciem peccati, dimittendum eſt ſemper propter proximi charitatē, ex qua vnuſquiſque tenetur ſaluti proximi prouidere, & ſic qui nō dimittit, contra charitatem agit. Poteſt etiam eſſe ſcandalum actiuum ſine peccato alterius, qui ſcandalizatur, ſicut dictum eſt ſuper q. 47. non obſt. quod peccata non veniant ex neceſſitate, quia omne peccatum eſt voluntarium, ſed Math. 18. dicitur, Neceſſe eſt, vt veniant ſcandala; ergo ſcandalum non eſt peccatum, nam reſp. quod ibi nō loquitur

 de ne-

de neceſſitate abſoluta, ſed de neceſſitate conditionali, vel neceſſe eſt euenire ſcandala, neceſſitate finis, quia vtilia ſunt, ad hoc vt qui probati ſunt, manifeſti fiant, vel neceſſe eſt euenire ſcādala ſecundū conditionē hominum, qui ſibi a peccatis nō cauēt, ſicut ſi aliquis medicus videns aliquos indebita dieta viētes, neceſſe eſt tales infirmari, quod intelligēdū eſt ſub hac cōditione, ſi dietā non mutent, ſimiliter neceſſe eſt euenire ſcandala; ſi homines conuerſationem malam non mutent, S. Thom. d. loco in reſp. ad 1. Non obſt. quod peccatum non procedat ex pietatis affectu, ſed ſcandalum oritur ex pietatis affectu. Dicit enim Dominus Petro, Math. c. 16. ſcandalum mihi es; nam reſpon. quod ibi ſcandalum large ponitur pro quolibet impedimento, volebat enim Petrus Chriſti paſſionem impedire, quodam pietatis affectu motus ad Chriſtum; non obſt. quod ſcandalum importet quandam impactionem, ſed non omnis, qui impingit, cadit, ergo ſcandalū non eſt peccatū: nā reſpondetur, quod nullus impingit ſpiritualiter, niſi retardetur aliqualiter a proceſſu in via Dei, quod fit ſaltem per peccatum veniale. Hæc S. Tho. d. loco conc. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 4. §. 4. Piſ. ver. ſcandalum. §. 1. vbi Roſ. nu. 1. Rayn. 2. p. ſummæ, tit. de ſcandalo. c. 2. Ang. ver. ſcandalum. nu. 2. vbi etiam Tab. nu. 2

Scandalum an ſit ſpeciale peccatum. Quæſtio. LI.

QVinquageſimoprimo quęro, vtrū ſcandalum ſit ſpeciale peccatum? Reſp. quod ſic. S. Th. 2. 2. q. 43. art. 3. vbi ſpeciali virtuti, ſpeciale peccatū opponitur, ſed ſcandalū opponitur ſpeciali virtuti, ſcilicet charitati, dicitur enim, Rom. 14. ſi propter cibū frater tuus contriſtatur, iam nō ſecundum charitatē ambulas, ergo ſcandalum eſt ſpeciale peccatū, quod intelligitur de ſcandalo actiuo, paſſiuum enim ſcandalum non poteſt eſſe ſpeciale peccatum, quia ex dicto, vel facto alterius aliquem ruere contingit, ſecundum quodcunque genus peccati, nec hoc ipſum, quod eſt occaſionem peccādi ſumere ex dicto, vel facto alterius ſpecialem rationem peccati conſtituit, quia nō importat ſpecialē deformitatem ſpeciali virtuti oppoſitam, ſcandalum autem actiuum, poteſt accipi dupliciter, per ſe ſcilicet, & per accidens. Per accidens quidem, quando eſt, præter intentionem agētis, vt puta cum aliquis facto ſuo, vel verbo inordinato, non intendit alteri dare occaſionem ruinæ, ſed ſolum ſuę ſatisfacere voluntati, & ſic etiam ſcandalum actiuum non eſt ſpeciale peccatū, quia quod eſt per accidens, non conſtituit ſpeciem; per ſe autem eſt actiuum ſcandalum, quando aliquis ſuo inordinato dicto, vel facto intendit alium trahere ad peccandum, & ſic ex intentione ſpecialis finis ſortitur rationem ſpecialis peccati, finis enim dat ſpeciem in moralibus, S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 3. & q. 18. art. 4. 6. & 7. vnde ſicut furtum eſt ſpeciale peccatum, aut homicidium propter ſpeciale nocumentum proximi quod intēditur, ita etiam ſcandalum eſt ſpeciale peccatum propter hoc, quod intenditur ſpeciale proximi nocumentum, & opponitur directè correctioni fraternæ, in qua attenditur ſpecialis nocumenti remotio, hæc S. Th. d. ar. 3. conc. Piſan. ver. ſcandalum. §. 3. Roſ. d. loco nu. 2. Rayn. 2. p. ſummæ tit. de ſcandalo c. 2. Angel. d. loco nu. 3. & Tab. nu. 4.

Spiritualia bona, an ſint relinquenda ratione ſcandali. Quæſt. LII.

QVinquageſimoſecundo quęro, vtrū ſpiritualia bona ſint relinquenda propter ſcandalū? Reſp. quod nō. Greg. ſuper Ezech. homo. 7. dicit, ſi de veritate ſcandalū ſumitur, vtilius naſci permittitur ſcandalum, quàm, quod veritas relinquatur, ſed bona ſpiritualia maxime pertinent ad veritatē, ergo bona ſpiritualia non ſunt dimittenda propter ſcandalum, S. Th. 2. 2. q. 43. art. 7. vbi dicit in ſpiritualibus diſtinguendum eſſe, nam quædam horum ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ prętermitti non poſſunt ſine peccato mortali, manifeſtum eſt autem, quod nullus debet mortaliter peccare, vt alterius peccatum impediat, quia ſecundum ordinē charitatis plus debet homo ſuam ſalutem ſpiritualiter diligere, quàm alterius, & ideò ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis prætermitti non debent, propter ſcandalum vitandum, in his autem ſpiritualibus bonis, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, videtur diſtinguendum, quia ſcandalū, quod ex eis oritur quādoque ex malitia procedit, cum ſcilicet aliqui volunt impedire huiuſmodi ſpiritualia bona, ſcandala concitando, & hoc eſt ſcandalum Phariſæorum, qui de doctrina Domini ſcandalizabantur, quod eſſe contemnendum Dominus docet. Matth. 5. quandoque verò ſcandalum procedit ex infirmitate, uel ignorantia, & huiuſmodi ſcandalum puſillorum, propter quod ſunt ſpiritualia bona, uel occultāda, uel etiā interdum differēda, ubi periculum non imminet, quouſque reddita ratione huiuſmodi ſcādalū ceſſet, ſi autem poſt redditam rationem huiuſmodi ſcandalum duret, iam uidetur ex malitia eſſe, & ſic propter ipſum nō ſunt huiuſmodi ſpiritualia opera dimittenda, & hæc intelligas de ſcandalo paſſiuo, quia cum ſcādalum actiuum ſit dictum, uel factum, minus rectum, nihil eſt cum ſcandalo actiuo faciendum. S. Thom. d. art. 7. conc. S. Anto. 2. p. tit. 7. cap. 4. §. 5. Piſ. uer. ſcandalum. §. 4. ubi etiam Roſella. num. 4. Tab. num. 8. & Sylu. num. 3. Ang. uer. ſcandalum, num. 3. Rayn. 2. par. ſumm. tit. de ſcandalo c. 4.

Temporalia bona, an ſint propter ſcandalum omittenda. Quæſt. LIII.

QVinquageſimotertio quęro, utrū temporalia bona ſint omittēda propter ſcandalū? Reſp. quod non. S. Th. 2. 2. q. 43. art. 8. exemplo Thom. Cantuarienſis, qui repetijt res eccleſiarum cum ſcandalo Regis, qua in re diſtinguendum eſt, aut enim bona temporalia ſunt noſtra, aut ſunt nobis ad conſeruandū pro alijs, commiſſa, ſicut bona

eccle.

eccleſiæ committuntur Prælatis, & bona communia quibuſcunque Reip. rectoribus, & talium conſeruatio, ſicut & depoſitorum imminet his, quibus ſunt commiſſa ex neceſſitate, & ideo non ſunt propter ſcandalum dimittenda, ſicut nec alia, quę ſunt de neceſſitate ſalutis, temporalia vero bona, quorum non ſumus domini dimittere ea tribuendo, ſi penes nos ea habeamus, vel non repetendo ſi apud alios ſint propter ſcandalum, quandoque quidem debemus, quãdoque autem non, Si enim ſcandalum ex hoc oritur, propter ignorantiam, vel infirmitatem aliorum, quod dicitur eſſe ſcandalũ puſillorum, tũc vel totaliter dimittenda ſunt tẽporalia, vel aliter ſcandalũ ſedandũ. ſ. per aliquã admonitionẽ, vnde Aug. dicit in lib. de ſerm. Dom. in monte li. 1. c. 40. Dandum eſt quod nec tibi, nec alteri nocet, quantum ab homine credi poteſt, & cũ negaueris quod petit, iudicãda eſt ei iuſtitia, & melius ei aliquid dabis cum petentem iniuſtè correxeris. Aliquando verò ſcandalum naſcitur ex malitia, quod eſt ſcandalum Phariſæorum, & ſic propter eos, qui ſic ſcandala concitant, non ſunt tẽporalia dimittenda, quia hoc noceret bono cõi; daretur. n. malis rapiendi occaſio; & noceret ipſis rapientibus, qui retinẽdo aliena in peccato remanerent, Vnde Gre. dicit in Moral. quidã dũ tẽporalia a nobis rapiũt ſolummodo ſunt tolerandi, quidã vero æquitate ſeruata prohibẽdi, non ſola cura ne noſtra ſubtrahantur, ſed ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant, hęc S. Tho. d. loco. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 4. §. 6. Piſa. ver. ſcandalum. §. 10. & 13. Roſ. d. loco nu. 5. Arm. ver. ſcandalum, nu. 6. Tab. nu. 14. Sylu. nu. 4. Ray. 2. p. ſummæ tit. de ſcand. c. 4.

Omne bonum, an ſit faciendum cauſa euitandi ſcandalum, Quæſt. LIIII.

QVinquageſimoquarto quęro, an omne bonũ ſit faciẽdũ cauſa euitãdi ſcandalũ, intelligendo de omni bono, quod proximus expetit? Reſp. quod ſi proximus rationabiliter petit, puta pauper veſtimentũ, teneor, ſi ad illud ſim obligatus ex præcepto, vt patet. & ſimiliter ſi nõ ſim obligatus ex pręcepto, & tamẽ rationabiliter non omitto illud, teneor illud facere, ne proximus ſcandalizetur. c. 2. de non. ope. nunc. ſi vero rationabiliter illud omitto, non teneor, ſed ſufficit exponere quomodo rationabiliter omitto, vt patet Matthæ. 13. vbi cum dominus ſatisfeciſſet de non lotione manuum dixit, ſinitę illos, quia cæci ſunt, ſi proximus non petijt rationabiliter nõ teneor, ſed ſufficit pro poſſe facere, ne ex ignorantia, vel infirmitate ſcandalizetur, & ſi non acceptat eſt ſcandalum Phariſæorum. Syl, nu. 5. Ang. d. loco nu. 4. allegans Alex. de Ales. 2. 2. tit. de ſcandalo q. 54. art. 7. Tab. verſ. ſcandalũ nu. 15. vbi declarat illud. Aug. omni petẽti te tribue. ſ. vel quantũ ad verbum rationabiliter te excuſando, vel quantum ad factum, quando rationabiliter teneris, & ita intelligitur illud facilius naſci ſcandalum permitti, quàm veritas deſeratur, ſcilicet veritas vitæ, quæ comprehendit omnia præcepta, atque conſilia, veritas doctrinæ ad prędicandum, & veritas iuſtitiæ ad puniẽdum, de quibus dicemus in ſeq. qq.

Conſcientiam bonam an habere ſufficiat. Quæſtio. LV.

QVinquageſimoquinto quęro, quidam habet conſcientiã bonã apud Deũ, multi tamen de eo ſcandalizãtur homines, vtrũ ſufficiat? Reſpõ. quod quilibet quantũ in ſe eſt, debet niſi ſatisfacere alijs intentionẽ ſuam oſtendendo, & cauſam, & ſpeciẽ mali remouendo, nobis. n. neceſſaria eſt vita noſtra, alijs fama c. nõ ſunt 11. q. 3. ſi autẽ ipſi nolũt recipere ſatisfactionẽ parati ſemper reprehendere, & non imitari, dolere debent, quod illi peccant, & ſufficit c. inter 11. q. 3. & ibi patet, quod pro nobis debemus gaudere, Dicitur enim ibi, ſi in conſcientia noſtra non inueniatur malum quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam proſilire, vnde 2. Cor. 1. Gloria noſtra hęc eſt, teſtimonium conſcientię noſtræ. Piſ. ver. ſcandalum nu. 14.

Conſiliorum adimpletio an ſit amittenda propter ſcandalum. Quæſt. LVI.

QVinquageſimoſexto quæro, vtrum impletio conſiliorũ, ſit prætermittenda propter ſcandalum? Reſp. conſilia non ſunt ſimpliciter prætermittenda, nec etiam miſericordiæ opera propter ſcandalum, ſed ſunt interdum occultanda, Pau. 1. ad Corinth. 12. Ibi æmulamini in Chariſmata meliora, quandoque tamẽ conſiliorũ obſeruatio, & impletio operũ miſericordiæ, ſunt de neceſſitate ſalutis, quod patet in his, qui iam nouerunt conſilia, & in his, quibus ex debito imminet, defectibus aliorum ſubuenire, vel in temporalibus, puta paſcendo eſurientem, vel in ſpiritualibus, puta docendo ignorantem, ſiue huiuſmodi opera ſiant debita propter iniunctum officium, vt patet in prælatis, ſiue propter neceſſitatem indigentis, & tunc eadem ratio eſt, de huiuſmodi ſicut de alijs, quę ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ prætermitti non poſſunt, ſalua triplici veritate, ſcilicet vitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ, S. Tho. 2. 2. q. 43. art. 7. in reſp. ad 4. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 4. §. 5. Piſ. ver. ſcandalum §. 7. Roſ. d. loco nu. 6. Rayn. 2. p. ſummæ tit. de ſcandalo, c. 4. in fine ver. ſic igitur.

Correctio fraterna, an ſit dimittenda propter ſcandalum. Quæſt. LVII.

QVinquageſimoſeptimo quęro, vtrũ correctio fraterna ſit dimittẽda ratione ſcãdali? Reſp. quod cum correctio fraterna, ordinetur ad emendationem fratris. S. Th. 2. 2. q. 33. art. 1. in tantum eſt computanda inter alia bona ſpiritualia, in quantũ hoc conſequi poteſt, quod ſi ex illa frater ſcãdalizaretur eſſet omittẽda, neque per hęc diceretur omitti ſpirituale bonũ. S. Th. 2. 2. q. 43. ar. 7. in reſp. ad tertiũ, qui in 3. arg. alle. Aug. li. 1. c. 9. de ci-

uitate Dei, dicentē correctionē fraternam interdū dimitti, ad vitādum ſcandalum aliorum.conc.Piſ. verſ.ſcandalum,nu.7.Tab.d.loco nu.11.& in verſ. correctio.nu.6.Syl.ver.ſcandalum.no.3.ver.correctio.Ray.ver.ſcādalum.c.4.verſ.quartum bonum. S.Ant.2.par.ſum.tit.7.c.4.§.5.

Cibus an ſit dimittendus ratione ſcandali. Quæſt. LVIII.

QVinquageſimooctauo quæro, vtrum cibus ſit dimittēdus ratione ſcandali? Reſp.quod cibus non eſt totaliter dimittendus propter ſcandalum (quia ſumere cibum eſt de neceſſitate ſalutis) ſed quod talis cibus eſt propter ſcandalum, dimittendus eſt ſecundum illud 1. ad Cor. 8.non manducabo carnem in æternum,ne fratrem meum ſcandalizem, ita S.Tho.2.2.q.47.artic.8.in in reſponſi.ad 3.qui in tertio argu.declarat dictum Pauli ad Rom.c.14. ibi noli cibo tuo illum perdere pro quo Chriſtus mortuus eſt.Piſanell.verſ.ſcanda lum.§.11.

Doctrina an ſit dimittenda propter ſcandalum. Quæſt. LIX.

QVinquageſimonono quæro, vtrum doctrina ſacra, ſit dimittenda propter ſcandalum euitandum? Reſp.quod circa doctrinam duo ſunt cōſiderāda,ſcilicet veritas, quæ docetur, & ipſe actus docendi, quorum primus eſt de neceſſitate ſalutis, vt.ſ.contrarium veritati non doceat, ſed veritatem ſecūdum congruentiam temporis, & perſonarum proponat ille, cui incumbit docendi officium, & ideo propter nullum ſcandalum quod ſequi videa tur, debet homo pretermiſſa ueritate,falſitatem do cere, ſed ipſe actus docendi inter ſpirituales eleemoſynas computatur.S.Thom.2.2.q.33.artic.3.& ideo eadem eſt ratio de doctrina,& de alijs miſericordiæ operibus.S.Thom.2,2.q.43.art.7. in reſpo. ad 2.ibi declarat illud Math.7. Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas veſtras ſpargatis ante porcos, ne conuerſi dirumpant vos.Piſ. verſi. ſcandalum.§.6.Tab.verſ.ſcandalum.nu.10.S.Ant. 2.par.tit.7.c.4.§.5.

An ſint dimittendæ decimæ, ratione ſcandali. Quæſt. LX.

SExageſimo quæro, vtrum decimarum exactio ſit dimittenda propter ſcandalum? Reſp. quod eccleſia abſtinet a decimis exigendis in terris, in quibus non eſt conſuetum decimas ſoluere, & ita declaratur dictum Apoſt. 1. ad Cor. 9. qui ſeminans ſpiritualia, temporalia ſtipendia nō accepit, ne offendiculum daret Euangelio Chriſti. S. Tho. 2.2.q.43.in reſp.ad 5.

Iudicium an ſit dimittendum ratione ſcandali. Quæſt. LXI.

SExageſimoprimo quæro, vtrum debemus propter ſcandalum euitare iudicium? Reſp. Quod ſecundum præparationem animi, vt, ſcilicet homo ſit paratus potius pati iniuriam, vel fraudem, quam iudicium ſubire, ſi hoc expediat, quandoque tamen non expedit, quia ſi paſſim permitteretur malis hominib. vt aliena raperent, vergeret hoc in detrimentum veritatis vitę,& iuſtitiæ,& ideo non oportet propter quodcunque ſcandalum dimittere iudicium, S.Thom.2.2.q.43.art.8.in reſpon. ad 4. qui allegans Aug. de ſermone Domini in monte libri 1.c.34.& ſeq.volu.4.qui ita declarat illud Math.c.5.Et qui vult tecum in iudicio contendere,& tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & illud Apoſt.1.ad Corinth.6.Iam quidem omnino delictum eſt in vobis,quod iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini, concord. Piſanell.verſ. ſcandalum.§.12.

Pœna, an ſit dimittenda propter ſcandalum. Quæſt. LXII.

SExageſimoſecundo quæro, vtrum punitio peccatorum ſit dimittenda, cauſa euitandi ſcandalum? Reſpo.quod cum pœnarum inflictio non ſit propter ſe expetenda,ſed pœnæ infliguntur,ut medicinæ quædam, ad cohibenda peccata, & ideo intantum habent rationem iuſtitiæ, inquantum per eas peccata cohibentur, ſi autem per inflictionem pœnarum manifeſtum ſit, plura & maiora peccata ſequi,tunc pœnarum inflictio nō continebitur ſub iuſtitia, & ita intelligitur dictum Aug.lib.3.cap.2. vol.7.contra Epiſtolam Permeniani,qui docet,qđ vbi ſchiſmatis periculum timetur, à punitione peccatorum ceſſandum eſt; unde ſi excommunicatione aliquorum ſequetur ſchiſma,tunc pœna excommunicationis non pertinet ad iuſtitiam, San.Tho. ſecunda ſecundæ quæſtio.43.art.7.in reſpon.ad 3. Piſanell. verſi.ſcandalum.§.5.concor.ca. vt conſtitueretur; diſtinctio.50.Roſell.verſ. ſcandalum.nu. 5.Tabien.dicto loco num.9. & Syl.ueſt.nu.3. Ray. 2 parte ſummæ tit.de ſcandalo,cap.4.

Veniale peccatum, an ſit committendum cauſa euitandi ſcandalum. Quæſt. LXIII.

SExageſimotertio quæro, vtrum veniale peccatum ſit committendum cauſa euitandi ſcandalum? Reſp.quod non, quia implicaret contraria, nā ſi faciendum eſſet, vtique non eſſet malum, neque peccatum, nam peccatum non poteſt eſſe eligibile; contingit tamen aliquid propter aliquam circumſtantiam non eſſe peccatum veniale, quod illa circumſtātia ſublata peccatum veniale eſſet, ſicut verbum iocoſum eſt peccatum ueniale, quando abſq; utilitate dicitur, ſi autem ex cauſa rationabili proferatur, non eſt ocioſum, neque peccatum, quamuis autem per peccatum ueniale gratia non tollatur, per quam eſt hominis ſalus, inquantum tamen ueniale diſponit ad mortale, uergit in detrimentū ſalutis, S.Th.2.2.q.43.ar.7.in reſp.ad 5.Piſ.

ver.

ver.ſcandalum.§.1. vbi etiam Roſ. nu. 8. Tab.nu. 13. Ray. 2. p. ſummæ titul. de ſcandalo.c.4. Sylu. verſ.ſcandalum.num. 3.nota.c.ſuper eo de vſur.c. ſi quis 22.q.2.

Dimittenda quæ ſit cauſa euitandi ſcandalum. Quæſtio. LXIIII.

SExageſimoquarto quæro, quæ ſint dimittenda cauſa euitandi ſcandalum? Reſpondetur ex mente Hieronymi, cuius authoritas eſt, gloſ.ord. ſuper Matth.cap. 15.volum.9.ſuper illud, audito hoc ſcandalizati ſunt, quod dimittendum eſt propter ſcandalum omne, quod poteſt prætermitti, ſalua triplici veritate, ſcilicet vitæ, doctrinæ, & iuſtitiæ. Refert Sanctus Thom. 2. 2.q. 43.art.7.in 4.argu.concl.cap.qui ſcandalizauerit de regul.iur. Sanctus Antoninus 2. parte ſummæ titul.7.capit. 4.§. 5. Armilla, verſ. ſcandalum numero quinto opus indi.inquiſit. dicto verſic.ſcandalum.Angel. num.3.Rayne.2.p.ſummæ titu.de ſcandalo,cap.4. Tab.d.loco num. 12.Rayn.dicto loco facit plures concluſiones, nempe quatuor, videlicet. Primo quid committendum.Secundo quid omittendum. Tertio quid repetendum. Quarto quid differendum. Quoad primam, nullum peccatum mortale, nec veniale committendum eſt cauſa euitandi ſcandalum, quia ſi faciendum eſſet, eligibile eſſet, & per conſequens peccatum non eſſet, Sanctus Tho.2.2. quæſt.43. art. 7. in ſolut.ad 5. argumen. Quod ad ſecundam, nullus debet propter euitandum ſcandalum aliorum bonum neceſſarium ſpirituale ad ſalutem dimittere, quia quis magis tenetur diligere ſalutem ſuam, quàm alterius. Quo ad tertiam diſtinguendum eſt, aut bona temporalia, vel ſunt propria, vel nobis commiſſa, ſi ſunt propria, & ſunt apud alios, propter vitandum ſcandalum aliorum quandoque repetere non debemus; ſi autem ſunt nobis commiſſa, vt res Eccleſiæ, propter ſcandalum aliorum non debemus dimittere; ſed repetere, ſicut etiam alia quæ ſunt de neceſſitate ſalutis; Vnde Beatus Thomas repetijt bona Eccleſiæ cum ſcandalo Regis. Sanctus Thomas 2. 2. q.43.articulo 8.Quod ad quartam, ſeptem ſunt bona, quæ differri poſſunt cauſa euitandi ſcandalum vſque ad certum tempus. Primo pœnæ corporalis punitio. Secundum eſt pœnæ ſpiritualis inflictio, ſcilicet excommunicatio. Tertium eſt eruditio, ſiue prædicatio. Quartum eſt fraterna correctio. Quintum eſt Decimarum collectio. Sextum eſt conſiliorum adimpletio. Septimum eſt operum miſericordiæ exhibitio, & in hoc quæritur, vtrum tenear rem meam alteri dare, ne ſcandalizetur? Reſpondetur, quod non dare rem ſuam alteri, poteſt eſſe cum ſcandalo aliquando actiuo, & aliquando paſſiuo. vno enim modo aliquis non dans rem alteri, ſcandalizat actiuè duplici ratione, vel quia dare tenetur, vel quia malo modo denegat, & ſic nulli licet retinere quod poſſidet cum ſcandalo actiuo. Alio modo non dare rem ſuam alteri, eſt ſolum ſcandalum paſſiuum, & ſic non teneor rem meam dare alteri, ne ille ſcandalizetur, & hoc propter quatuor. Primo quando ſcio illum, cui do, re donata eſſe male vſurũ. Secundo quando non poſſum dare rem temporalem alteri ſine præiudicio alterius. Tertio quando ego, vel magis, vel ita indigeo re, quam habeo, ſicut ille qui petit. Quarto quando rem meam ſeruo magis indigenti, vel magis debenti: ratio prædictorum eſt duplex. Primo quia petens rationabiliter petit, & dominium rerum non transfertur, ſine ratione. Secunda ratio eſt, vt petentium temeritas reprimatur, multi enim peterent, & ſe ſcandalizari fingerent, hæc Ray.d.c.4. de ſcandalo.

Mortale peccatum, an ſit omne ſcandalum. Quæſtio. LXV.

SExageſimoquinto quæro, vtrum omne ſcandalum ſit mortale? Reſp.quod non.S.Tho.2.2.q. 43.art.4.ibi (inducere aliquem ad peccandum venialiter,) poteſt eſſe peccatum veniale, ſed hoc pertinet ad rationem ſcandali, ergo ſcandalum poteſt eſſe peccatum veniale, vbi rationem adducens dicit, quod ſcandalum importat impactionem quandam, per quam aliquis diſponitur ad ruinam, & ideò ſcãdalum paſſiuum, quandoque quidem poteſt eſſe peccatum veniale, quaſi habens impactionem tantum; puta cũ aliquis ex inordinato dicto, vel facto alterius, commouetur motu venialis peccati; quandoque vero eſt peccatum mortale, quaſi habens cum impactione ruinam, puta cum aliquis ex inordinato dicto, vel facto alterius procedit vſque ad peccatũ mortale, ſcandalum autem actiuũ ſi ſit per accidens, poteſt eſſe quandoque quidem peccatum veniale, puta cum aliquis vel actum venialis peccati, vel actum qui non eſt ſecundum ſe peccatum, ſed habet aliquam ſpeciem mali, cum aliqua leui indiſcretione committit, quandoque vero eſt peccatum mortale, ſiue quando committit actum peccat mortalis, ſiue quando contemnit ſalutem proximi, vt ſi pro ea conſeruanda non prætermittat aliquis facere, quod ſibi libuerit, ſi vero ſcandalum actiuum ſit per ſe, puta cum intendit inducere alium ad peccandum, ſi quid intendat inducere ad peccandum mortaliter eſt peccatum mortale, ſimiliter ſi intendat inducere proximum ad peccandum venialiter per actũ peccati mortalis, ſi vero intẽdat inducere proximũ ad peccandũ venialiter per actũ peccati venialis, eſt peccatum veniale, ita S.Th.d.articul.4. conc. Piſanel. ver.ſcandalum.§.3.vbi etiam Roſella num 3. Tab. nume. 5. Sylu. num.2, S. Anto. 2. p.ti. 7.cap.4.§. 3. ex quorum dictis eliciuntur plures concluſiones, & primo quod omnis & ſola occaſio, quã qui dat, mortaliter peccat, quæ datur per peccatũ mortale, aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo ſalutem ſpiritualem proximi, aut in id ſaltem interpretatiuè conſentiendo, Nauarr. in Man.conf.c.14.in 5. præcepto num.3.Secundo qui fauore & conſilio cauſam peccandi præbet, mortaliter peccat.cap.noli de pœnit. diſt.1. Tertio peccat mortaliter, qui facit, aut dicit, aliquid, quod

de ſe

de ſe nõ eſt mortale, cũ intentione tamen alterum ad illud inducendi, vel abſque tali intentione facit aliquid, quod prę ſe fert ſpeciem peccati mortalis, & factum in tali loco, & coram teſtibus eſt ſufficiens impulſus ad peccandum mortaliter arbitrio boni viri, & prudentis. Sanctus Thomas 2. 2. q. 43. articulo 3. & ſequenti, Sanctus Antonin. 2. p. titulo 7. cap. 4. §. quod etiam Nauar. c. 6. Man. confeſſ. & c. 1. §. animaduertere nume. 6. de pęnit. diſt. 5. Quarto qui abſque neceſſitate, vel vtilitate tam parui extimat ſalutem proximi ſpiritualẽ, aliquid agit, quod credit proximum ad mortaliter peccandum illecturum, exemplum in fœmina, quæ abſque cauſa ſe conſpiciendam exhibet illi, quem credit animum habiturum peccandi, etiam ſi illa non intendat ad huiuſmodi deſiderium allicere Sanct. Antoninus 2. pa. titulo 7. capitulo 4. colum. 6. not. cap. nihil de præſcrip. capitulo 2. de nou. op. nunciat. Quinto qui penes ſe retinet perſonam ſuſpectam abſque cauſa neceſſaria, vel vtili, & aduertit ſe ſcandalum præbere alijs, & ab ea non diſcedit, peccat, licet ipſe ſecum caſte viuat. Maior. in 4. ſentent. diſtinct. 15. q. 30. Nauar. capit. inter nume. 175. 11. q. 3. Sexto qui eleemoſynam dat alicui mulieri, cauſa inducendi aliquam ad inhoneſtum amorem, peccat mortaliter, & ſi finis mortiferus non ſequatur, omnis enim voluntas, vt alius peccet, eſt mortifera. S. Tho. 1. 2. q. 74. S. Ant. 3. p. tit. 5. c. 1. §. 5. Mag. ſent. 2. diſt. 24. Septimo, qui etiam abſque mala intentione reficit Idola, Sinagogas, aut facit aliquid aliud, cuius principalis vſus eſt peccatum mortale, dat enim occaſionem cum auxilio. Octauo, qui miſſam audiuit, pręber tamen alijs occaſionem ne audiant canendo ſcilicet pulſando Choreas, ſaltando, ludendo, aut faciendo alias res, quibus præſentes detinẽtur, ne audiant miſſas. Nono qui ſe oſtendunt nudos, aut opertos veſtibus quibus pudenda mulieribus interlucent ſine circumſtantia iuſtificante, quamuis id ſine intentione inducendi ad culpam mortiferam faciant, quia talis occaſio eſt peccatum mortale cum ex ſui natura communiter ad culpam mortiferam inducat, vnde legitur Barnabam maledixiſſe viris, & mulieribus nudis. Decimo ſi ſcurra induxerit aliquem ad nimis ridendum, vel loquendum, quo caſu ſi nimietas peruenerit ad culpæ mortalis exceſſum, ſcurra peccauerit mortaliter. Vndecimo qui commodat arma irato, volenti interficere aliquem, peccat mortaliter. Duodecimo ſimiliter peccat ille, qui inducit aliquem ad iurandũ falſo vt iniuriam inferat, vel quid aliud peccatum mortale faciat. Decimotertio, qui petit ab vſurario pecuniam ſub vſuris, ſi eſt in neceſſitate conſtitutus non peccat, ſecus eſt contra Caietan. 2. 2. q. 78. ar. 4. Domin. Sotus de iuſtitia, & iure libro 6. q. 1. articulo 5. capitulo mouet. 2. 2. q. 1. Non tamen peccat qui petit filium baptizari a proprio parrocho, quamuis ſciret eum baptizando peccaturum, quia in peccato mortali erat conſtitutus, ſecundo non peccat, qui pecuniam ſuam deponit apud nummularios vſurarios, niſi deponat vt vſurarius copioſius per vſuras lucreretur. Sanctus Th. 2. 2. q. 78. art. 4. in reſponſione ad 3. Tertio non peccat qui aliud ad minus peccandum inducit, videns eum ad maius committendum, non valens eum alio modo diſſuadere, Nau. Man. confeſſorũ cap. 17. numero 163. Quarto non peccat ille exercens aliquam artem, cuius vſus poteſt eſſe bonus, vel malus, quanquam plures illis male venaliter vtantur, c. neg. de pęnit. diſt. 5. vbi Nauar. nume. 5. & ſeq. ampl. etiam ſi homines quam plures male etiam mortaliter vtantur, non enim res ex eo dicitur mala, quod plures etiam male mortaliter ea vtantur S. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. quibus ita declaratis dicas, quod qui proximo nocuit in bonis animæ, eo quod ad peccandum mortaliter ipſum induxit, tenetur iuxta vires eniti, vt bonũ quod ſua opera amiſit ipſe reſtituat, nam ſi rerũ corporalium reſtitutio eſt neceſſaria, multo magis ſpiritualium, quæ ad animam pertinẽt, ſi quidem hæc nobiliora bona ſunt illis, c. deteriores 5. q. 1. vnde modo quo nocuit reſtituere debet inducendo eum, quem decepit ad pęnitentiam, & alia bona opera Nau. Man. confeſſ. ca. 4. in fi. 4. præcepti nu. 32. not. quod duplex eſt occaſio, actiua, ſcilicet atque paſſiua, actiua eſt cum quis quaſi coadiutor in peccato facit quod non debet facere, vnde alter occaſionem accipit male agendi, & eſt peccatum tale, qualis eſt occaſio, quæ prębetur, paſſiua verò, quando quis facit quod facere debet & ex hoc accipit alter occaſionẽ peccandi, & talis non peccat, quia facit, quod facere debet, Syluestr. & Angel. in verſ. occaſio.

Maledictio quid ſit. Quæſt. LXVI.

Sexageſimoſexto quæro, quid ſit maledictio? Reſp. maledictio eſt, per quam prænunciatur malum contra aliquem uel imprecando, uel imprecando. Piſ. verſ. maledictio, in prin. Tab. d. loco nu. 1. dicit maledictio eſt imprecatio, ſeu optatio mali; hoc eſt inquantum eſt malum intendens ipſum malum. Sanct. Thom. 2. 2. q. 76. art. 1. cap. Deus. 24. quæſt. 3. Arm. verſ. maledictio nu. 1. Syl. d. loco in princ. Ang. d. loco uerſic. maled. in princ. ubi etiam Caiet.

Differentia maledictionis, & Blaſphemiæ. Quæſt. LXVII.

Sexageſimoſeptimo quæro, an differant, maledictio, & blaſphemia? Reſp. quod ſic, quia blaſphemia attribuit Deo quod ei non conuenit, & attribuit creaturæ, quod conuenit creatori, S. Thom. 2. 2. q. 13. art. 1. Maledictio verò loquendo proprie eſt dum imprecatur, vel optatur alicui malum, ſiue rei, ſiue homini, ſiue Deo. Piſ. ver. maledictio §. 2. large tamen & impropriè maledictio pro blaſphemia ponitur Dei, vel Sanctorum c. ſtatuimus de maledic. Angel. d. uer. maledictio in princ. Sylu. d. loco, & in verſ. blaſph. nume. 8. Tab. uerſ. maledictio in princ. & omnis talis maledictio prohibetur, c. ſi igitur. 24. q. 3.

Maledicere an ſit licitum. Quaſt. LXVIII.

SExageſimooctauo quæro, vtrum ſit licitum maledicere aliquem? Reſp. quod ſic, habetur, Deut. cap. 27. Maledictus, qui non permanet in ſermonibus legis huius. Eliſeus etiam pueris ſibi illudentibus maledixit, vt habetur 4. Regum 2. Sanctus Thomas 2. 2. quæſtio. 76. articul. 1. vbi rationem explicans dicit, quod maledicere idem eſt, quod malum dicere. Dicere autem tripliciter ſe habet, ad id, quod dicitur, vno modo per modũ enunciationis, ſicut quando exprimitur modo indicatiuo, & ſic male dicere, nihil aliud eſt, quam malum alterius referre, quod pertinet ad detractionem, vnde quandoque male dici detractores dicuntur, alio modo dicere ſe habet ad id, quod dicitur per modum cauſæ, & hoc quidem primo, & principaliter competit Deo, qui omnia ſuo verbo, fecit, ſecundum illud Pſal. 32. Ipſe dixit, & facta ſunt, conſequenter autem competit hominibus, qui verbo ſuo alios mouẽt, per imperium ad aliquid faciẽdum, & ad hoc ſunt inſtituta verba imperatiui modi. Tertio modo ipſum dicere ſe habet ad id, quod dicitur quaſi expreſſio quædam affectus deſiderantis id, quod verbo exprimitur, & ad hoc ſunt inſtituta verba optatiui modi. Prætermiſſo ergo primo modo maledictionis, qui eſt per ſimplicem enunciationem mali, conſiderandum eſt ergò de alijs duob. vbi ſcire oportet quod facere aliquid, & velle illud ſe conſequuntur in bonitate, & malitia, vt San. Th. prima ſecundę quæſtio vigeſima, articu. tertio. vnde in iſtis duobus modis, quibus malum dicitur per modum imperantis, vel per modum optantis, eadem ratione eſt aliquid licitum, & illicitum, ſi enim aliquis imperet, vel optet malum alterius, inquantum eſt malum, quaſi ipſum malũ, intendens ſic maledicere, vtroque modo erit illicitum, & hoc eſt maledicere per ſe loquendo, ſi autem aliquis imperet, vel optet malum alterius, ſub ratione boni, ſicut eſt illicitum, nec erit maledictio per ſe loquẽdo, ſed per accidens; quia principalis intentio dicentis non fertur ad malum, ſed ad bonum, contingit autem malum aliquod dici imperando, vel optando, ſub ratione duplicis boni, quandoque quidem ſub ratione iuſti, & ſic iudex licitè maledicit illum, cui præcipit iuſtam pœnam inferri, & ſic etiam eccleſia maledicit anathematizando, ſicut & prophetę in ſcripturis, quã doque imprecantur mala peccatoribus, quaſi conformãtes voluntatem ſuam diuinę iuſtitiæ, licet hę imprecationes poſſint etiam per modum prænunciationis intelligi; quandoque verò dicitur aliquod malum ſub ratione, vtilis, puta cum aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam ægritudinẽ, vt aliquod impedimentũ, vel vt ipſe melior efficiatur, vel vt ſaltem ab aliorum nocumento ceſſet. Hæc S. Tho. d. loco, vbi concluditur, quod maledicere animo maledicendi, optando, ſeu imprecando malum alicui, illicitum eſt, & ita intelligitur dictum Apoſt. 12. ibi Benedicite, & nolite maledicere. Non ob. gl. ſuper nu. 23. ibi quomodo maledicam cui non maledixit Dominus, non poteſt eſſe iuſta maledicẽdi cauſa, vbi peccantis ignoratur affectus, ſed homo non poteſt ſcire affectum alterius hominis, nec etiam vtrum ſit maledictus à Deo. Ergo nulli licet aliquem hominem maledicere: Nã reſpondetur, quod ſi affectum peccantis in ſe nõ videatur, poteſt tamẽ percipi ex aliquo manifeſto peccato, pro quo pœna eſt infligenda, ſimiliter etiam quamuis ſciri nõ poſſit, quem Deus maledicat ſecundum finalem reprobationem, poteſt tamen ſciri quis ſit maledictus à Deo, ſecundum reatum præſentis culpæ. Dom. Sot. lib. 5. de iuſt. & iur. q. 12. art. 1. S. Anto. 2. p. ſummæ tit. 7. c. 5. in princip. Ray. par. 2. tit. de maledictione, ca. 1. Tab. verſ. maledictio, nu. 1. vbi etiam Caiet. in prin. & Syl. d. loco nu. 1.

An liceat maledicere creaturam irrationalem. Quaſt. LXIX.

SExageſimonono quæro, vtrum liceat maledicere creaturam irrationalem? Reſp. quod ſic quia Dominus maledixit Ficulneæ, vt habetur Math. c. 21. Et Iob maledixit diei ſuo, vt habetur Iob. 3. S. Thom. 2. 2. q. 76. art. 2. dicens, quod bene dictio, vel maledictio propriè ad illam rem pertinet, cui poteſt aliquid boni, vel mali contingere, ſcilicet rationali creaturæ, creaturis autẽ irrationalibus, bonum vel malum dicitur contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam ſunt, ordinantur autem ad eam multipliciter, vno quidem modo per modum ſubuentionis, inquantum ſcilicet ex creaturis irrationalibus ſubuenitur humanæ neceſſitati, & hoc modo Dominus dicit homini, Geneſ. 3. Maledicta terra in opere tuo vt ſcilicet per eius ſterilitatem homo puniretur, & ita etiam intelligitur, quod habetur Deut. 28. Benedicta horrea tua, & infra, maledictũ horreũ tuum, ſic etiam Dauid maledixit mõtem Gelboe, ſecundum Greg. lib. 4. moral. capit. 3. Alio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum ſignificationis, & ſic Dominus maledixit ficulneam in ſignificationem Iudeæ. Tertio modo ordinatur creatura irrationalis ad rationalem per modum continentis. ſ. temporis, vel loci, & ſic maledixit Iob diei natiuitatis ſuæ, propter culpã originalem quam naſcendo contraxit, & propter ſequentes pœnalitates, & propter hoc etiam poteſt intelligi, Dauid maledixiſſe montibus Gelboe, vt legitur 2. Reg. 1. ſ. propter cædem populi, quæ in eis contigit, maledicere autem rebus irrationalibus, inquantum ſunt creaturæ Dei, eſt peccatum blaſphemiæ, maledicere etiam eis ſecundũ ſe conſideratis, eſt ocioſum, & vanum, & per conſequens illicitum, & ſecundum hæc non ob. quod non ſit ſuſceptiua, nec culpæ, nec pœnæ, nam inquantum in eis non inuenitur niſi natura, non eſt licitum maledicere, ſimiliter non ob. quod creatura irrationalis, aut eſt permanens ſicut corpora, aut eſt tranſiens ſicut tempora, ſed ſicut Greg. 4. moral. c. 3. ocioſum eſt maledicere, non exiſtenti, vitioſum

uitioſum vero ſi exiſteret, nam hoc intelligitur habito reſpectu ad naturam rei, ſi vero ordinetur ad creaturam rationalem, quatenus per eam maledictionem homo punitur, propter aliquod peccatum, tunc maledicere licet, ita S.Tho.d. loco. cōc. S.Ant.2.p.tit.7.c.5.§.4. Sotus lib. 5.de iuſt.& iur, q.11.ar.2.Piſ.verſ.maledictio, §.fi.vbi Tab.nu.3. Arm.nu.1.Caie. verſ.maled.verſ.2.Syluer.d.loco nu.1.& Ang.nu. 2.

Maledictio vtrum ſit peccatum mortale. Quaeſt. LXX.

SEptuageſimo quero, vtrum maledictio ſit peccatum mortale? Reſpon. quod ſic, quia nihil excludit a regno Dei, niſi peccatum mortale, ſed maledictio excludit à regno Dei iuxta illud 1.Corinth. cap.6.vbi neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt, ergo maledictio eſt peccatum mortale, ita S.Tho.2.2.q.76.art.3. nam maledictio, de qua loquimur, eſt per quam pronunciatur malum contra aliquem, vel imperando, vel optando, velle autem vel imperio mouere ad malum alterius, ſecundum ſe repugnat charitati, qua diligimus proximum volentes bonum ipſius, & ita ſecundum ſuum genus eſt peccatum mortale, & tanto grauius, quanto perſonam cui maledicimus, magis amare, & revereri tenemur, vnde dicitur Leuit.20. qui maledixerit patri ſuo, & matri, morte moriatur, contingit tamen verbum maledictionis prolatum eſſe peccatum veniale, vel propter paruitatem mali, quod quis alteri maledicendo imprecatur, vel etiam propter affectum eius, qui profert maledictionis verba, dum ex leui motu, vel ex ludo, aut ex ſubreptione aliqua talia verba profert, quia peccata verborum maxime ex affectu penſantur, S.Th.2.2.q.72. art. 2. & ſecundum hæc non obſt. obiecta, quæ dici poſſent, nempè quod dicit Auguſtinus in homelia de igne purgatorij, vbi numerat maledictionem inter leuia peccata, quæ dicuntur venialia. concor. Caiet. verſiculo maledictio. Dom.Sot.libr.5. de iuſt. & iure quæſt. 12. artic. 3. Piſan. verſ. maledictio §. 1. Tab.d.loco nume.4. Sylu.nu.3. Ang.nu. 1.Ray. 2. p.ſummæ ver.maledictio c. 3.Nau. Man. confeſſ. c.23.nume.117.

Maledictio an ſit detractione grauior. Quaeſt. LXXI.

SEptuageſimoprimo quæro, vtrum maledictio ſit grauius peccatum, quam detractio? Reſpondetur quod non, quia detractio non poteſt benefieri, maledictio autem fit bene, & male, vt dictum eſt in q.68.ſuper S.Tho.2.2.q.76.art. 4.vbi dicit quod duplex eſt malum, ſ. culpæ, & pœnæ, S.Th.1.p. q.48.ar. 5. malum autem culpæ peius eſt, quam dicere malum pœnæ, dummodo ſit idē modus dicendi, ad contumelioſum ergo, & ſuſurronem, & detractorem, & etiam deriſorem pertinet dicere malum culpæ, ſed ad maledicentem prout nunc loquimur, pertinet dicere malum pœnæ, non autem malum culpæ, niſi fortè ſub ratione pœnæ; Non autem idem eſt modus dicendi: nam ad prędicta quatuor vitia pertinet dicere malum culpæ ſolum enunciando, per maledictionem vero dicitur malum pœnæ, vel cauſando per modum imperij, vel optando, ipſa autem enunciatio culpæ peccatum eſt, inquantum aliquod nocumentum ex hoc proximo infertur. Grauius autem eſt nocumentum inferre, quam nocumentum deſiderare, cæteris paribus. Vnde detractio ſecundū communem rationem, grauius peccatum eſt, quā maledictio ſimplex deſiderium exprimens; maledictio uero quæ fit per modum imperij, cum habeat rationem cauſæ, poteſt eſſe detractione grauior, ſi maius nocumentum inferat, quam ſit denigratio famæ, uel leuior, ſi minus, & hæc quidem accipienda ſunt ſecundū ea, quæ per ſe pertinent ad rationem horum uitiorum, poſſunt autem & alia per accidens conſiderari, prædicta uitia, uel augent, uel minuunt. Non obſt. quod maledictio ſit quædam blaſphemia, gloſſ. ſuper can. iudæ, reſpond. quod maledictio creaturæ, inquantū creatura eſt, redundat in Deum, & ſic per accidens habet rationem blaſphemiæ, non autem ſi maledicatur creaturæ, propter culpam, & eadem ratio eſt de detractione, non obſt. etiam quod homicidiū ſit grauius detractione S. Thom. 2.2.q.73. arti.3. ſed maledictio eſt par peccatum homicidij, ut dicit Cryſoſ.ſuper Math.hom.20.uol. 2. nam reſp. quod maledicens ſi uelit malum occiſionis alterius, non differt ab homicida; differt tamen inquātum actus exterior aliquid adijcit voluntati. Non ob. quod cauſa præeminet ſigno, ſed ille qui maledicit, cauſat malum ſuo imperio, ille autem, qui detrahit ſolum ſignificat malum iam exiſtens, grauius ergo peccat maledicus, quàm detractor. Nam reſpond. quod ratio illa procedit de maledictione ſecundum quod importat Imperium, hæc Sanct.Thom.d.loco 2.2.q.76.art.4.Tab.uer.maledictio, numero 5. Dom. Sot. trac. de iuſt. & iur. lib.5.q.12.artic.4.Rayn. 2.part.ſummæ tit.de maledictione, c.4.

Diabolus an ſit maledicendus. Quaeſt. LXXII.

SEptuageſimoſecundo quæro, vtrum Diabolus ſit maledicendus. Reſp. quod in Diabolo eſt conſiderare naturam, & culpam. Natura quidem eius bona eſt à Deo, nec eam maledicere licet, culpa autem eius eſt maledicenda, ſecundum illud Iob 3.maledicāt ei, qui maledicunt diei, cū autem peccator maledicit Diabolum propter culpam, ſe ipſum ſimiliter iudicat maledictione dignum, & ſecundum hoc dicitur maledicere animam ſuam, & ita intelligitur illud Eccleſ. 21. cum maledicit impius Diabolum, maledicit ipſe animam ſuam S.Tho.2.2.q.76.ar.1.in reſp.ad Dom.Sot.tract.de iuſt.& iur.lib.5.q.12.ar.1.Nauar.Man. confeſſ.c. 23.nu.117.S.Ant.2.p.tit.7.c.5.§.3.

Quære

Quare ſit deteſtanda maledictio. *Quæſt. LXXIII.*

SEptuageſimo tertio quæro, quare ſit deteſtanda maledictos; Reſp. pluribus rationibus. Primo quia hoc diuina ſcriptura prohibet Paul. ad Rom. 12. Benedicite, & nolite maledicere, & 2. Petr. 3. non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, ſecundo facit exemplum Chriſti 1. Petr. c. 2. qui cum malediceretur, non maledicebat & Apoſt. 1. ad Chor. 4. maledicimur & benedicimus, Tertio & vltimo quia ex maledictione oritur multiplex malum, & primo amiſſio regni æterni, vnde 1. ad Corinth. 6. neque maledici neque rapaces regnum Dei poſſidebunt, ſecundum malum eſt, quia reuertitur ſuper caput maledicentis Prou. cap. 26. ſicut auis ad alta tranſuolans, & paſſer quolibet vadens ſic maledictum fruſtra prolatum in quem piam ſuperueniet & Gen. 27. qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus, & Pſalm. maledicent illi, & tu benedices, & Math. capit. 5. Beati eſtis cum maledixerint vobis homines Perald. ſummæ virt. tit. 2. de peccato linguæ. c. 8. per totum.

De Bello. *Quæſt. LXXIIII.*

SEptuageſimo quarto quæro, vtrum bellare ſit ſemper peccatum? Reſpondetur, quod non, dicit enim Aug. in Epiſt. 5. ad Marcellinum vol. 2. in ſermone de puero Centurionis: ſi chriſtiana diſciplina omnino bella culparet, hoc potius conſilium ſalutis petentibus in Euangelio daretur, vt abijcerent arma, ſeque militiæ omnino ſubtraherent; dictum eſt autem eis neminem concutiatis, eſtote cōtenti ſtipendijs veſtris, quibus proprium ſtipendium ſufficere præcepit, militare non prohibuit, ita refert S. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. vbi dicit quod ad hoc vt dicatur bellum iuſtum, tria requiruntur. Primo quidem authoritas principis, cuius mandato bellum eſt gerendum, non enim pertinet ad perſonam priuatam bellum mouere, quia poteſt ius ſuum in iudicio ſuperioris proſequi, ſimiliter etiam conuocare multitudinem. Quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad priuatam perſonam, cum autem cura Reip. ſit commiſſa principibus ad eos pertinet rempu. ciuitatis, vel regni, ſeu prouinciæ ſibi ſubditæ tueri; & ſicut licitæ defendunt eam materiali gladio, contra interiores quidem perturbatores, dum malefactores puniunt ſecundum illud Apoſt. Rom. 3. non ſine cauſa gladium portat miniſter: Miniſter enim Dei eſt vindex in iram ei, qui male agit, ita etiam gladio bellico ad eos pertinet rempublicam tueri ab exterioribus hoſtibus, vnde & principibus dicitur in Pſalm. 81. eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate, vnde Auguſtinus lib. 22. capit. 75. volum. 7. contra Fauſtum, ordo naturalis mortalium paci accomodatus hoc poſcit, vt ſuſcipiendi belli authoritas, atque conſilium penes principes ſit. ſecundo requiritur cauſa iuſta, vt ſcilicet illi qui impugnantur propter aliquam culpam, impugnationem mereantur, vnde Aug. dicit libro 83. ſuper Ioſue q. 10. vol. 4. iuſta bella ſolent definiri, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit, quod à ſuis improbe factum eſt, vel reddere quod per iniuriam ablatum eſt. Tertio requiritur intentio, vt ſit recta bellantium qua ſcilicet intenditur, vel vt bonum promoueatur, vel vt malum vitetur, vnde Auguſtinus in libro de verbis Domini, apud veros Dei cultores, etiam illa bella peccata nō ſunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, vt mali cohærceantur, & boni ſubleuentur, capitulo apud 23. q. 1. Poteſt autem contingere vt ſit legitima authoritas indicentis bellum, & cauſa iuſta, nihilominus propter prauam intentionem bellum redditur illicitum. dicit enim Auguſtinus li. 22. ca. 74. vol. 7. contra Fauſtum nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas implicatur, & implicabilis animus. feritas rebellandi, libido dominādi, & ſi qua ſunt ſimilia hæc ſunt, quæ in bellis iure culpantur. Non obſt. illud Math. c. 26. omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit; nam illud procedit quando nulla ſuperioris aut legitima poteſtate, aut iubente vel concedente in ſanginem alicuius armatur. Aug. li. 22. contra Fauſtum c. 70. vol. 7. Secundo non obſt. illud Mathæi c. 5. Ego autem dico vobis nolite reſiſtere malo & Paul. 12. ad Rom. non vos defendentes chariſſimi, ſed date locū iræ, nam reſp. Auguſtinus lib. 1. cap. 34. & ſeq. & Epiſt. 5. ad Maced. vol. 2. Quod huiuſmodi præcepta ſunt intelligenda in præparatione animi, vt ſcilicet ſemper homo ſit paratus non reſiſtere, vel ſe non defendere, ſi opus fuerit, ſed quandoque eſt aliter agendum propter commune bonum, vel etiam illorum, cum quibus pugnatur. Tertio non obſt. quod bellum cōtrarietur paci, & ſic tanquam cōtrarium virtuti, eſt peccatum, Nam reſp. quod illi, qui iuſta bella gerunt, pacem intendunt. Vnde Aug. ſuper Math. c. 10. non quæritur pax, vt bellū exerceatur, ſed bellum geritur, vt pax acquiritur, eſto ergo bellādo pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Quarto nō obſt. quod exercitia bellorum quæ fiunt, in torneamentis ſint prohibita, quod patet, quia morientes in eis carent eccleſiaſtica ſepultura, quod ſi bellū eſſet licitū, & exercitia ad ipſum eſſent licita. nam reſpon. exercitia huiuſmodi non ſunt vniuerſaliter prohibita, ſed tantum inordinata exercitia & periculoſa, ex quibus occiſiones & deprędationes proueniunt. Hæc S. Thom. d. loco in reſp. ad arg. conc. Rayn. 1. par. ver. bellum ca. 1. Caiet. ver. bellum in princip. dicit ad iuſtūm bellum tria requiruntur, ſcilicet Primo iuſta cauſa bellandi Secundo authoritas indicendi bellum. Tertio recta intētio, de iuſta cauſa habetur c. Dominus noſter. 23. q. 2. de authoritate, & intentione ca. quid culpatur, 23. q. 1. vnde bellum iniuſtum contingit eſſe tripliciter, vel ex defectu iuſtitię in cauſa, vel ex defectu authoritatis in capite, vel ex defectu rectitudinis in intentione Sanctus Anton. ſecunda parte titulo. 7. capit. 7. §. 3. Didac. 2. par. relect. reg

pecca-

33. vbi dicit quod in caſu neceſſitatis, ne ciuitas, vel exercitius euertatur, poſſunt pugnare, vt dirigendo bombardas alijs ad hoc non exiſtentibus, vel alio modo vt defendant, ſed non pro victoria conſequenda de hoſtibus, quæ non eſt ita neceſſaria ſicut defenſio Patriæ, Rayn. t.p. verſ. bellum c. 3.& in cap. ſequenti, vbi notatur, quod Dominus aliquando dixit gladium emere, aliquando gladiū abſcondere, aliquando gladium multiplicare, alia, & alia ratione. Primo enim mandauit gladiū emere. Luc. cap. 20. vbi qui non habet gladium vendat tunicam ſuam, & emat gladium, & hoc fecit ratione defenſionis ſui ipſius, nō vltionis, ſecund. Amb. d.lo. Secundo mandauit abſcondere gladiū, Math. cap. 26. Conuerte gladium tuum in locum ſuum, & hoc triplici ratione. Primo ad oſtendendū, quod nullus debet impedire Chriſti paſſionem, ſecundū Leonem Papam. Secundo propter noſtram eruditionem, ſcilicet vt patienter toleremus aduerſa, vt inquit Rabanus ibid. Tertio ad oſtendendum, qđ eccleſia non habet gladium materialem, ſcilicet ſanguinis effuſionem, vnde Bernardus ad Eugenium Papam inquit, monere bellum, ſiue accipere gladium materialem, fit tribus modis, ſ. manu, iuſſu, & nutu, manu. a milite, iuſſu, à Principe, nutu, à Prælato: & dicit qui materialem gladium tuum ne gat nō ſatis mihi videtur attendere verbum Chriſti dicentis, Conuerte gladium tuum in vaginam, tuus ergo eſt, ipſe tuo forſitā nutu, etſi non manu euaginandus. Tertio Chriſtus ſufficere dixit multiplicare gladium. Luc. 22. at illi dixerunt, Ecce duo gladij hic, dixit eis Dominus ſufficit, ſatis eſt, quod intelligitur ſecundum Ambr. & Vg. de S. Victore, duo gladij ſunt, lex vetus, quæ ferire non vetat, & lex ſpiritualis quæ nō ferire præcepit, vnus gladius, ſ. legis veteris, eſt corporalis, qui ſecundū legem peccantibus pœnam irrogat. Alter eſt ſpiritualis, qui ſecundum Euangelium culpam hominis ſeriens ſanat, & ſubdit Hugo hi ſunt duo num mi, quos miſericors Samaritanus pro cura languidis adhibenda prælatis commiſit, vnus monetæ veteris, vt addantur legis veteris medicamenta, quæ mordent, alius monetæ nouæ vt addantur medica menta legis nouæ, quæ fouent, & mulcent. Prima dantur ad purganda membra putrida. Secunda ad confirmandum membra debilia; item ſecundū Bernardum ad Eug. vterque ergo gladius eccleſiç eſt. ſ. materialis, & ſpiritualis, & propter hoc dicitur, ecce duo gladij hic, ſed hic quidem pro eccleſia, ille vero ab eccleſia exercendus, ille ſacerdotis, hic militiæ manu, ſed ſanè ad nutum ſacerdotis, & iuſſu imperatoris, ita Ray. d. loco, & Alexan. de Ales. 3. par. ſummæ quæſt. 31. de perſona bellantis art. 5.

Bellum exercens an poſſit vti inſidijs.
Quæſt. LXXVII.

Septuageſimoſeptimo quæro, vtrum bellum gerentes poſſint vti inſidijs? Reſp. quod ſic, ex mente Aug. lib. 83. q. ſuper Ioſue q. 10. vol. 4. ibi cum iuſtum bellum ſuſcipitur, vt apertè pugnet, aliquis, an ex inſidijs nihil ad iuſtitiam intereſt, & hoc probatur authoritate Domini, qui mandauit Ioſue, vt inſidias poneret habitatoribus ciuitatis Hai, ut habetur Ioſue 8. S. Thom. 2.2. q. 40. art. 3. ubi dicit, quod dupliciter poteſt aliquis falli ex facto, uel dicto alterius, uno modo ex eo, quod ei di citur falſum, uel non ſeruatur promiſſum, & iſtud ſemper eſt illicitum, & hoc modo nullus debet ho ſtes fallere, ſunt enim quædam iura bellorum, & fœdera etiam inter ipſos hoſtes ſeruanda, ut dicit Ambr. c. 29. lib. 3. de officijs. Alio modo aliquis poteſt falli ex dicto, uel facto noſtro, quia ei propoſitum, aut intellectum non aperimus, hoc autem ſemper facere non tenemur, quia etiam in do ctrina ſacra multa ſunt occultanda maximè infide libus, ne irrideant ſecundum Math. c. 7. Nolite ſanctum dare canibus, unde multo magis ea, quæ ad impugnandum inimicos paramus, ſunt eis occultanda, unde inter cætera documenta rei militaris hoc præcipuè ponitur, de occultandis conſilijs, ne ad hoſtes perueniant, ut patet in libro ſtratagematum Francorum, & talis occultatio pertinet ad rationem inſidiarum, quibus licitum eſt uti in bel lis iuſtis, nec propriè huiuſmodi inſidiæ nocantur fraudes, nec iuſtitiæ repugnant, nec ordinatæ uoluntati, eſſet enim inordinata uoluntas, ſi aliquis uellet nihil ſibi ab alijs occultari, & ex his tolluntur obiecta omnia, quæ aduerſus prædicta fieri poſſent. Piſ. verſ. bellum il 1. nu. 5. Not. c. Dominus 23. q. 2. Ang. d. loco nu. 19. Sylu. verſ. bellū il 1. nu. 9. Tab. d. loco nu. 8. Armil. nu. 6. Rayn. 2. p. ſummæ tit. de bello. c. 5.

Bello exiſtenti an auxilio infidelium ſit vtendum.
Quæſt. LXXVIII.

Septuageſimooctauo quæro, vtrum Principi Chriſtiano ſit phas, pro ſui, ſuorumque bonorum tutela fœdus inire, ac amicitia infidelibus iungi, ab eiſque auxilium aduerſus alios Principes Chriſtianos petere; Reſp. quod ſic; cōcurrentibus duobus. Primo dummodo inuocans iuſte offendat, vel defendat. Secundo neceſſitas ineuitabilis, alias non. Ita concl. Deciſ. pedem. fin. in fin. contra conſ. Old. 7 t. in term. Armil. verſ. bellum num. 41.

Capta in bello an ſint capientium.
Quæſt. LXXIX.

Septuageſimonono quæro, vtrum capta in bello fiant accipientium? Reſp. quod capta in bel lo iuſto, efficiuntur capientis c. ſi ſugienū 1. diſtin. not. cap. ſicut de iure iur. Ariſt. lib. 1. Polit. capit. 4. Thom. lib. 3. de Reg. Principis. c. 11. Adrian. in 4. ſent. de reſtitut. §. aggredior. S. Ant. 3. parr. titul. 4. capit. 1. Ioan. Maior. in 4. diſtin. 15. q. 20. Didac. in reg. peccatum §. 1 1. nume. 1. in bello autem iniuſto ſecus, Didac. dicto loco. Piſ. verſ. bellum, il 1. nn. 6. & ſeq. Sylu. d. loco, nu. 10. Caiet. verſ. bellum. Roſ. eo. loco, nu. 1.

Domi-

Domini qui bella geſſerunt, an poſſint componere de damnis ſubditorum. Quæſt. LXXX.

OCtuageſimo quæro, vtrum Domini, qui bella geſſerunt, poſſint inuicem componere de damnis ſubditorum? Reſpon. quod ille, qui mouet bellum iniuſtè, tenetur ſubditis reſarcire damnũ de proprijs, niſi ſubditi in culpa fuerint cũ Dominis ſuis, vel ſimul cum Dominis conſenſerint compoſitioni, ita Piſ. verſ. bellum. il 1. nu. 11. & Sylu. d. loco. nu. 13. Arm. eo. loco. nu. 11. & nu. 17. & Roſ. nu. 21.

Bellum quotuplex ſit. Quæſt. LXXXI.

OCtuageſimoprimo quæro, quotuplex ſit bellum? Reſpon. duplex, publicum, ſcilicet, & particulare. Bellum publicum eſt, quod inducitur authoritate Principis ſuperiorem non recognoſcẽtis. Particulare autem bellum impropriè eſt, & dicitur omne bellum motum, vel acceptatum authoritate non publica, ſed alicuius inferioris Principis recognoſcentis ſuperiorem, ita diſtinguunt Sylu. verſ. bellum. il 1. nu. 1. Ang. d. loco. nu. 1. & ſeq. not. c. 1. 23. q. 2. & c. ſicut, il 3. de iur. iu. Repreſalia quoque eſt ſpecies belli particularis; cõtingit quoque in his iniquitatem interuenire, vel in quantitate plus exigendo, vel in qualitate clericorum res accipiendo, ſunt enim ipſi exempti à repreſalijs, vel in ſubſtantia, vt in perſonis, ſolũ enim in rebus repreſaliꝗ fiunt, vel ſi iniuſtæ forent, vt puta non propter conſtitutam culpam, Caiet. verſ. repreſaliæ.

Incendentes Eccleſias an teneantur ad emendationem. Quæſt. LXXXII.

OCtuageſimoſecundo quæro, vtrum incendẽtes eccleſias tẽpore belli, teneantur ad emẽdationem? Reſpond. quod ſi nõ ſunt incaſtellatę, & incenduntur ex propoſito, incẽdentes tenentur ad emendam, ſi vero ſunt incaſtellatæ, aut non ex propoſito incẽduntur, ſed caſu, dum iuſte illi bellantes præſtant operam rei licitæ, incendendo machinas hoſtium, & huiuſmodi non tenentur. Piſ. verſ. bellum. il 3. Tab. eo. loco. numer. 18. & Roſ. nume. 23.

Duellum an ſit permiſſum. Quæſt. LXXXIII.

OCtuageſimotertio quęro, vtrum duellorum vſus ſit permiſſus? Reſp. quod non, habetur hoc in c. 19. Conc. Tri. tit. de reformatione ibi. Deteſtabilis duellorum vſus, fabricante Diabolo introductus, vt cruẽta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus exterminetur.

De Seditione. Quæſt. LXXXIIII.

OCtuageſimoquarto quæro, quid ſit ſeditio? Reſpond. quod ſeditio eſt tumultus ad pugnam, intellige omnis partis alicuius multitudinis contra aliam. Sylueſt. uer. ſeditio, num. 1. ex mente S. Thom. 2. 2. q. 42. art. 1. in reſponſione ad 1. & dicitur ſeditio, quaſi ſeorſum, uel ſecus ductio glo. 2. ad Chor. 12. concor. Angel. d. uerſic. ſedito, in princip. S. Anton. 2. par. tit. 4. cap. 8. §. 1 in princip. Tab. uer. ſeditio, in principio num. 1. ubi etiam Armilla, & Caiet. per totum, & eſt ſpeciale peccatum, ut habetur 2. ad Chor. 12. ubi ſeditiones ab alijs peccatis diſtinguũtur, quod quantum ad aliquid conuenit cum bello, atque cum rixa, quantum ad aliquid autem, differt ab eis. Conuenit quidem cum eis in hoc, quod importat aliquam contradictionem. Differt autem ab eis in duobus. Primo quidem, quia bellum & rixa, important mutuam impugnationem in actu, ſed ſeditio põt dici, ſiue fiat huiuſmodi impugnatio in actu, ſiue ſit pręparatio ad talem impugnationem, vt dictum eſt. Secundo differunt, quia bellum propriè eſt contra extraneos, & hoſtes, quaſi multitudinis ad multitudinem. Rixa autem eſt vnius ad vnum, vel paucorum ad paucos. Seditio eſt autem propriè inter partes vnius multitudinis inter ſe diſſentientes, puta cum vna pars ciuitatis excitatur, in tumultum contra aliam, & ideo quia ſeditio habet ſpeciale bonum, cui opponitur. ſ. vnitatem, & pacem multitudinis, ideo eſt ſpeciale peccatum. San. Thom. 2. 2. quæſt. 42. artic. 1. quæ differt a ſchiſmate in duobus. Primo quia ſchiſma opponitur ſpirituali vnitati multitudinis. ſ. vnitati eccleſiaſticæ, ſeditio autem opponitur temporali, vel ſęculari multitudinis vnitati, puta ciuitatis, vel regni. Secundo, quia ſchiſma non importat aliquam præparationem ad pugnam corporalẽ, ſed ſolum importat diſſenſionem ſpiritualem, ſeditio autem importat præparationem ad pugnam corporalem, hęc S. Tho. d. loco, in reſp. ad 2.

Seditio vtrum ſit peccatum mortale. Quæſt. LXXXV.

OCtuageſimoquinto quæro, vtrum ſeditio ſit peccatum mortale. Reſpon. quod ſic Apoſt. 2. ad Chor. 12. vbi. prohibet ſeditiones inter alia quæ ſunt peccata mortalia, ratio eſt ſecundum S. Th. 2. 2. q. 42. art. 2. ſeditio opponitur vnitati multitudinis. Primo populi ciuitatis, vel regni. vnde manifeſtum eſt, quod ſeditio opponitur iuſtitiæ, & communi bono, & ideo ex ſuo genere eſt peccatũ mortale, & tanto grauius, quanto bonum commune, quod impugnatur per ſeditionẽ, eſt magis quã bonum priuatum, quod impugnatur per rixam concor. Ang. ver. ſeditio. nu. 1. vbi etiam Sylu. nu. 1. & Tabiena nu. 2. S. Ant. 2. p. titu. 4. c. 8 §. 1. Piſ. & Caiet. ver. ſeditio.

De coniuratione. Quæſt. LXXXVI.

OCtuageſimoſexto quæro, quid ſit coniuratio? Reſp. quod coniuratio, ſiue conſpiratio eſt, qua plures adinuicem fide præſtita cõueniunt ad malum aliquod perpetrandum, vel ad ſe tuendam

dum contra publicam poteſtatem, vel ad non parẽdum in aliquo, ita Caiet. in ſumma verſ. coniuratio, vbi concludit communiter eſſe peccatum mortale, & ſcandaloſum, quia communiter eſt contra bonum publicum, vel alicuius priuati, licet rarius hoc videatur accidere, ita Caiet. d. loco, conc. Arm. verſ. coniuratio. nu. 2. vbi etiam Tab. & Ange. Tab. etiam verſ. conſpiratio, vbi dicit conſpiratio eſt cõfœderatio facta in præiudicium perſonæ alicuius, vel ipſius dignitatis.

De calumnia. Quæſt. LXXXVII.

OCtuageſimoſeptimo quæro, quid ſit calumnia? Reſpond. quod calumnia eſt, cum quis falſa crimina in aliquem ſcienter intendit, glo. l. 1. verſi. calumniari, ff. ad Turpil. calumniari enim eſt falſa crimina intendere, c. ſi quem pœnituerit, 2. q. 3. S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 3. in 2. argu. Piſ. verſ. accuſatio, §. 4. Ange. d. loco, nu. 8. Caie. verb. calumnia, vbi etiam Tab. & Arm. d. verſ. calumnia.

Calumnia an ſit peccatum. Quæſt. LXXXVIII.

OCtuageſimooctauo quæro, vtrum calumnia ſit peccatum? Reſpon. quod ſic, eſt enim peccatum in proximum, quod non ſola pœnitentia abluitur, ſed oportet ſatisfacere offenſo proximo, ita Caiet. d. uerſi. calumnia, vbi etiam conc. Arm. ex quo ſequitur, quod accuſatio reddatur iniuſta propter calumniam, ca. ſi quem pœnituerit. 2. q. 3. vbi accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Ita S. Thom. 2. 2. q. 68. artic. 3. ubi dicit, quod accuſatio ordinatur ad bonum commune, qđ intenditur per cognitionem criminis, nullus autẽ debet nocere alicui iniuſtè, vt bonum commune promoueat, & ideo in accuſatione duplici ratione contingit eſſe peccatum, vno modo ex eo, quod aliquis iniuſtè agit contra eum qui accuſatur, crimina falſa ei imponendo, quod eſt calumniari, alio modo ex parte Reip. cuius bonum principaliter intenditur in accuſatione, dum aliquis impedit malitioſe punitionem peccati, quod iterum dupliciter cõtingit, uno modo fraudem in accuſatione adhibendo, & hoc pertinet ad præuaricationem. Nam præuaricator dicitur quaſi varicator qui aduerſam partem adiuuat prodita cauſa ſua. Alio modo totaliter ab accuſatione deſiſtendo, quod eſt tergiuerſari, in hoc enim quod deſiſtit ab hoc, quod cęperat, quaſi tergum vertere videtur, concor. Syluest. uerſi. accuſatio, num. 11. Tabie. nu. 5. Dominicus Sotus lib. 5. q. 5. art. 3. de iuſtitia, & iure, Rayn. verſi. accuſatio, capit. 3. Secundo infertur, quod non poteſt reus in iudicio accuſatus calumnioſe ſe defendere, quia in cauſa criminali iuramentum de calumnia eſt præſtandum, notatur cap. 1. & ſequenti de iuramento calumniæ, quod non eſſet ſi calumnioſe defendere ſe liceret. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtio. 69. articu. ſecundo, vbi dicit, quod aliud eſt ueritatem tacere, aliud eſt falſitatem proponere. quorum primum in aliquo caſu licet, non enim aliquis tenetur omnem ueritatem confiteri, ſed illam ſolum, quam ab eo poteſt & debet requirere iudex ſecundum ordinem iuris, puta cum præceſſit infamia, ſuper aliquo crimine, vel aliqua expreſſa indicia apparuerint, uel etiam cum præceſſit probatio ſemiplena, falſitatem tamen proponere in nullo caſu licet alicui. Ad id autem quod licitum eſt, poteſt aliquis procedere, vel per uias licitas, & fini intento accomodas; quod pertinet ad prudentiam, uel per aliquas uias illicitas, & propoſito fini incõgruas, quod pertinet ad aſtutiam, quæ exercetur per fraudem, quorum primum eſt laudabile, ſecundum uero uitioſum, ſi ergo reo qui accuſatur, licet ſe defendere veritatem occultando, quam confiteri non tenetur per aliquos conuenientes modos, puta quod non reſpondeat, ad quæ reſpondere nõ tenetur: hoc autem non eſt calumnioſe ſe defendere, ſed magis prudenter euadere. Non autem licet ei uel falſitatem dicere, uel veritatem tacere, quam confiteri tenetur. Neque etiam aliquem dolum, vel fraudem adhibere, quia fraus, & dolus vim mendacij habent, & hoc eſt calumnioſe ſe defendere. Hęc Sanct. Tho. dict. loco concor. Domin. Sot. lib. 5. q. 6. art. 2. de iuſtitia & iure.

Audacia an ſit peccatum. Quæſt. LXXXIX.

OCtuageſimonono quæro, vtrum Audacia ſit peccatum? Reſpondetur quod quatenus eſt uitium oppoſitum fortitudinis uirtuti, per exceſſum eſt peccatum, quod ſi pura fuerit, erit uenale communiter, quia non contrariatur Charitati, ſed a recta exorbitat rationis regula, Gaietan. uerſ. audacia Viguer. tit. de fortitudine cap. 6. §. 3. verſic. 7. definit ipſam, Audacia eſt paſſio appetitus iraſcibilis, qua quis agreditur periculum arduum imminens propter victoriam, ex qua ſi ſequatur aliquod periculum animæ, & corporis, vel aliquod notabile damnum, eſt peccatum mortale, ſecus ſi ſequeretur aliquod paruum malum, quia tunc eſſet ueniale, conc. Ang. verſi. audacia, allegans Eccle. 8. ibi cũ audace non eas, conc. Aſteoſ. tit. de fortitudine libr. 2. §. ſequitur, Tab. uer. audacia nu. 2. Arm. verſ. audacia nume. 1. S. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 127. art. 1. dicit, audaciam peccatum eſſe, iuxta Eccle. 8. ibi cum audace non eas in via, ne forte grauet mala ſua in te, nullius autem ſocietas eſt declinanda, niſi propter peccatum, ergo audacia eſt peccatum, ratio eſt, quia audacia eſt quædam paſſio S. Thom. 1. 2. q. 23. artic. 1. paſſio autem quandoque quidem eſt moderata ſecundum rationem, quandoque autem caret moderatione, vel per exceſſum uel per defectum, & ſecundum hoc, eſt paſſio vitioſa, ſumuntur autem quandoque nomina paſſionum à ſuperabundanti, ſicut ira dicitur, non quæcunque, ſed ſuperabundans, prout ſcilicet eſt uitioſa, & hoc etiam modo, audacia per ſuperabundantiam dicta ponitur eſſe peccatũ, alia ratio eſt, quia ad virtutem moralem pertinet modum rationis ſeruare in materia, circa quam eſt S. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 126. art. 2. & ideo omne uitium, quod importat immoderantiam circa materiam

alicuius virtutis moralis, opponitur illi virtuti morali, ſicut immoderatum, moderato. Audacia autem ſecundum quod ſonat in vitium, importat exceſſum paſſionis, quæ audacia dicitur, vnde manifeſtum eſt, qood opponitur vittuti fortirudiois, quæ eſt circa timores, & audacias, & per conſequens eſt uitinm & peccatum. S. Tho. 2. 2. q. 127. artic. 2. S. Ant. 2. p. tit. 6. c. 9.

Intimiditas an ſit peccatum. Quaſt. X C.

NOnageſimo quæro, utrum intimiditas ſit peccatũ? Reſp. quod ſic, dicitur enim de illo ini quo Iudice Lu. cap. 18. quod nec Deum timebat, nec hominẽ reuerebatur. S. Thom. 2. 2. q. 126. art. 1. ubi dicit, quod intimiditas, ſiue ex amoris defectu, ſiuè animi elatione, uel ſtoliditate procedat, peccatum eſt, quę excuſat a peccato, quando inuincibilis exiſtat, facit etiam ratio, quia opponitur uirtuti fortitudinis, nam ad ipſam pertinet timor moderatus ſecundum rationem, ut ſcilicet homo timeat, quod oportet, & quando oportet, & ſimiliter de alijs. Hic autem modus rationis corrrumpi poteſt ſicut per exceſſum, ita & per defectum, unde ſicut timiditas opponitur fortitudini p exceſſum timoris, inqnantum ſcilicet homo timet, quod non deber, uel ſecundum quod non deber, uel ſecundum quod non oportet, ita etiam intimiditas opponitur ei per defectum timoris, inquantum ſcilicet aliquis nõ timet, quod oportet timere S. Tb. 2. 2. q. 126. art. 2. eſt enim intimiditas defectus timoris debiti, ſine parum, ſiue nihil rimere ea, quæ ſunt timenda, vbi quando, prout, & quãtum oportet. Viguet. tit. de uirt. fortitudinis cap. 6. §. 3. uer. 2. Caiet. & Armilla uerſic. intimiditas. Tab. d. loco. nu. 1. & ſeq.

Homicidium quid ſit. Quaſt. X C I.

NOnageſimoptimo quæro., quid ſit homicidiũ? Reſp. Quod homicidiũ eſt bominis occiſio illegitime facta. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 8. io princ. Piſ. uer. homicidium il 1. dicit homicidiom eſt hominis occiſio ab homioe facta, Syl. uer. homicidium nume. 1. dicit quod bomicidium proprie eſt occiſio hominis ab homine iniuſta, unde bomicidium proprie ſemper eſt peccatum, conc. Tabieoa uerſic. homicidium numer. 1. & San. Tho. 2. 2. q. 64. art. tertio. Viguet. tit. de uirt. iuſtitiæ cap. 5. §. 4. uerſ. 1.

Occidere quæcunque viuentia an ſit licitum. Quæſt. X C I I.

NOnageſimoſecuodo quęro, utrum ſit licitum occidere quæcũque uiuentia? Reſ. quod ſic, dicit enim Aug. lib. 1. cap. 20. uolu. 5. de ciuit. Dei. Quod illud dictum, (non occides) non accipimus hoc dictnm eſſe de fruteris, quianullus eis eſt ſenſus, nec de irrationalibus animalibus, quia nulla ratione nobis ſociantur, reſtat ergo ut intelligamus de bomioe, qood dictum eſt, non occides, S. Th. 2. 2. q. 64. ar. 1. Dom. Sot. de ioſt. & iute lib. 5. q. 1. art. 1. Piſ. verſ. homicidiom il 6. num. 2. Syl. ver. homicidium il 1. no. 5. Tab. num. 2. Nullus enim peccat ex boc quod vtitut te aliqua ad hoc, ad quod eſt ordinata, in terum autem ordine imperfectiora ſont propter perfectiora, ſicut enim in generationis via, natura ab imperfectis ad perfecta proceditur. Et inde eſt, quod ſicut in generationis hominis prius eſt viuum, deiode animal, vltimo aũt homo, ita etiam ea, quæ tantum viuunt, vt plantæ ſunt communiter propter animalia, omnia autem animalia ſunt propter homioem, & ideo ſi homo vtatur plãtis ad vtilitatem animalium, & animalibus ad vtilitatem hominis ooo eſt illicitum. Ariſtot. 1. Polit. capit. 5. inter alios autem vſus maxime neceſſarios, eſſe videtur, vt animalia plantis vtantur, in cibum, & bomines animalibus, quod ſine mortificatione eorum fieri non poteſt, & ideo licitum eſt, & plãtas mottificare in vſus animalium, & animalia in vſus hominum, & ex ipſa ordinationt diuina, dicitur enim Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam, & vniuerſa ligna, vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ, & Gen. capit. 9. omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum, non obſt. quod prohibeatur occiſio boois, & ouis Exo. cap. 22. nam reſp. quod occidens animal alterius peccat quidem, non quia occidit bouem, ſe quia damnificat bominem in re ſua, vnde non continetur ſub peccato homicidij, ſed ſub peccato furti vel rapinæ, ſeu damni dati. Hæc. S. Thom. d. loco io reſp. ad 3.

Peccatorem an ſit licitum occidere. Quaſt. X C I I I.

NOnageſimotertio quęro, vtum ſit licitum occidere peccatorem? Reſpondetur quod ſic, Exod. cap. 22. ibi maleficos oon patieris viuere & Pſal. 100. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 2. vbi dicit, quod ſicut licitum eſt occidere animalia bruta, inquantum ordinantur naturaliter ad hominum vſum, ſicuti imperfectum ordinatur ad perfectum, & ideo omnis pars natoraliter eſt propter totum, & propter hoc videmus, quod ſi ſaluti totius corporis humani, expediat præciſio alicuius membri, puta cum eſt putridum, vel corruptiuum aliorum membrorum, laudabiliter & ſalubriter abſciditur. quælibet autem perſona ſingularis comparatur ad totam communitatem, ſicut pars ad totum, & ideo ſi aliquis bomo ſit periculoſus communitatis, & corruptionis ipſius, propter aliquod peccatum, laudabiliter, & ſalubriter occiditur, vt bonum commune conſeruetur. Modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit. 1. ad Chor. 5. nõ obſt. quod Dominus probibeat extirpari zizaniá, Math. c. 13. quia Dominus maodauit hoc fieri, vt tritico parceretur, ideſt bonis. Dominus enim docet magis eſſe ſineodum malos vioere, & vltionem reſeruandam vſque ad extremũ iudicium, quam quod boni ſimul occidãtur, quãdo vero ex occiſione malorũ nõ imminet periculũ bonis, ſed magis tutela &

ſalus,

ſalus, tunc licitè poſſunt mali occidi, nõ obſ. enim quod Deus dicat, nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat, Ezech. c. 18. nam reſp. quod ibi intelligitur de morte animę, ſeu quod humana iuſtitia imitatur pro poſſe Diuinam, illos. n. qui ſunt pernicioſi occidit; qui verò, peccant alijs grauiter non nocentes, ad pœnitentiam reſeruat, non obſ. etiam quod ad omnes homines teneamur charitatem habere, cũ eisq; viuere, & eſſe. Nam reſp. quod homo peccando ab ordine rationis recedit, & ideo decidit à dignitate humana, Pſal. 48. homo cũ in honore eſſet, nõ intellexit, vnde quamuis hominem in ſua dignitate manentem occidere, ſit ſecundum ſe malum, tamen hominem peccatorem occidere poteſt eſſe bonum, ſicut occidere beſtiam, peior enim eſt malus homo, quam beſtia, & plus nocet, Ariſt. 1. Polit. ca. 7. & 7. Ethic. cap. 6. conc. cum S. Tho. Piſ. ver. homicidium il 6. no. 3. Tab. d. loco num. 3. Dom. Sot. de iuſt. & iure. lib. 5. q. 1. art. 2.

Priuata perſona an poſſit interficere quenquam.
Quæſt. XCIIII.

NOnageſimoquarto quæro, vtrum priuata perſona poſſit interficere quẽquam? Reſp. quod non, Aug. 1. de ciuit. Dei c. 21. & ca. 26. ibi qui ſine aliqua publica adminiſtratione maleficum occiderit, veluti homicidia iudicabitur, & tanto amplius, quanto ſibi poteſtatem à Deo non cõceſſam vſurpare nõ timuit. S. Th. 2. 2. q. 64. art. 3. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 8. §. 3. Dom. Sot. de iuſt. & iu. lib. 5. q. 1. art. 2. Piſ. ver. homicidium il 1. nu. 4 vbi etiã Tab. nu. 4. ratio eſt, quia occidere maleſactorẽ licitum eſt inquantum ordinatur ad ſalutem totius communitatis, & ideo ad illum ſolum pertinet, cui committitur cura communitatis conſeruandæ, ſicut ad Medicum pertinet præcidere membrum putridũ, quando ei cõmiſſa fuerit cura totius corporis, cura autem communis boni commiſſa eſt principibus habentibus publicam authoritatem, & ideò eis ſolum licet maleſactores occidere, non autem priuatis perſonis. Non obſt. quod Exod. 32. ibi occidat vnus quiſque fratrem ſuum, amicum, & proximum ſuum. Reſpondetur quod illi occiderunt ex mandato domini, ſicut miles interficit hoſtem auctoritate principis, & miniſter latronem auctoritate Iudicis. Non obſt. quod homo peccando efficiatur beſtia, vt dictum eſt, & homini licet interficere beſtiam, nam reſpondetur, quod homo peccator naturaliter non eſt diſtinctus ab hominibus iuſtis, & ideo indiget iudicio publico, vt diſcernatur, an ſit occidendus propter ſalutem communem. Non obſt. quod occidere maleſactorem ſit vtile publicum, & vnicuique licitum eſt publico benefacere, nam reſpondetur, hoc verum eſſe vbi non vertitur præiudicium tertij, verum cum ſit cum nocumento alterius, hoc non debet fieri, niſi cum iudicio eius, ad quem pertinet æſtimare quid ſit ſubtrahendum partibus pro ſalute totius.

Clericis an liceat occidere maleſactores.
Quæſt. XCV.

NOnageſimoquinto quæro, vtrum liceat clericis occidere maleſactorẽ? Reſpõdetur quod non. Paul. 1. ad Timot. 3. oportet Epiſcopũ ſine crimine eſſe non vinolentum, nec percuſſorem. San. Tho. 2. 2. quæſtio. 64. articul. 4. Dom. Sot. de iuſt. & iure lib. 5. q. 1. art. 4. Piſ. verb. homicidium il 1. num. 7. ſunt enim electi clerici ad altaris miniſterium, in quo repræſentatur paſſio Chriſti occiſi, qui cũ percuteretur, non repercutiebat 1. Pe. 2. & ideo non competit vt clerici ſint percuſſores. Debent enim miniſtri ſuum dominum imitari. Eccl. 1. ſecundum iudicẽ populi, ſic & miniſtri eius, prę terea clericis cõmittitur miniſterium nouę legis, in qua nõ determinatur pęna occiſionis, vel mutilanonis corporalis, & ideo vt ſint miniſtri idonei noui teſtamenti, debent à talibus abſtinere. Nõ ob. quod ſacerdotes veteris teſtamenti occidiſſent, vt Moy. c. 32. Exod. Phinees Numer. 25. nam reſp. quod erant miniſtri veteris legis, ſecundum quam pœnæ corporales infligebantur, & licet Petrus interfecerit Ananiam, & Saphirã non propria authoritate interfecit, ſed magis diuinam ſententiam, de eorum morte promulgauit. Non obſ. quod poteſtas ſpiritualis ſit maior temporali, tẽporali autẽ licitum eſt occidere, vt dictum eſt, nam reſp. quod clerici ſunt implicati in melioribus bonis. ſ. in his quæ pertinent ad ſpiritualem, & ideo nõ congruit eis, vt minori ſe ingerant, & licet accipiatur officium principum terræ, non tamen vt ipſi iudicium ſanguinis exerceant per ſeipſos, ſed quod eo rum auctoritate per alios exerceatur.

Seipſum Vtrum liceat alicui interficere.
Quæſt. XCVI.

NOnageſimoſexto quæro, vtrum alicui liceat ſeipſum interficere? Reſ. quod nõ Au. 1. de ciu. Dei c. 20. vol. 5. ibi teſtat, vt de homine intelligamus illud quod dictum eſt, non occides, nec alterum; Ergo nec te, neque enim aliud quam hominẽ occidit, qui ſe ipſum occidit. S. Th. 2. 2. q. 64. ar. 5. & hoc triplici ratione. Primo, quia naturaliter quęlibet res ſeipſam amat, & ad hoc pertinet, qd quælibet res naturaliter conſeruat ſe in eſſe, & corrumpentibus reſiſtit quantum poteſt, & ideò quod aliquis ſe ipſum occidat, eſt contra inclinationem naturalem, & contra charitatem, qua quilibet debet ſeipſum diligere, & ideo ſui ipſius occiſio ſemper eſt peccatũ mortale, vtpotè contra naturalem legem, & contra charitatem exiſtens. Secundo quia quęlibet pars id quod eſt, eſt totius, quilibet autem homo eſt pars communitatis, vnde in hoc quod ſeipſum interficit, iniuriam cõmunitati facit, Ariſt. 5. Eth. c. fin. tertio, quia eſt quoddã donũ diuinitus homini attributũ, & eius poteſtati ſubiectum, qui occidit, & viuere facit, & ideo qui ſeipſum vita priuat, in Deum peccat, ſicut qui alienum ſeruum interficit, peccat in dominum, cuius eſt ſeruus; & ſicut peccat ille, qui vſurpat ſibi

iudicium de re nõ ſibi commiſſa. Ad ſolum enim Deum pertinet iudicium mortis,& vitæ, ſecũdum illud Deut. Ego occidam, & ego viuere faciam: nõ obſt. quod nemo ſibi ipſi iniuſtitiam faciat, nam reſp. quod homicidium non ſolum contrariatur iuſtitiæ, ſed etiam Charitati, quam habere debet aliquis ad ſeipſum, & ex hac parte occiſio ſui ipſius, eſt peccatũ per comparationem ad ſe ipſum; per comparationem autem ad communitatem, & ad Deum, habet ratione peccati, etiam per oppoſitionem ad iuſtitiam, non ob. quòd habens publicã poteſtatẽ ſit aliquãdo malefactor, per cõſequẽs poſſet interficere ſe ipſum. Reſp. quod nullus eſt iudex ſui ipſius, ideo ei nõ licet interficere ſe ipſum, non obſt. quod per occiſionem ſui ipſius euitetur maius malum, nempe miſeria vitæ per turpitudinem alicuius peccati, nam reſp. non eſſe facienda mala, vt eueniant bona. Præterea vltimum malorum huius vitæ eſt Mors, & tranſitus de hac vita nõ ſubiacet libero arbitrio, & quia nocet ſibi, cum amittat neceſſarium pœnitentiæ tempus, non obſt. quod Samſon ſeipſum interfecerit, Iud. 16. nam reſp. quod Spiritus ſanctus hoc iuſſerat, qui per illũ miracula faciebat,& eadem ratio dicitur, de quibuſdam ſanctis fœminis, quæ tempore perſecutionis ſeipſas occiderunt. Aug. lib. 1. de Ciuit. Dei ca. 21. non obſt. quòd occidere ſe ipſum pertineat ad fortitudinem, quia ad fortitudinẽ nõ pertinet, ſed magis eſt quædam mollities animi nõ valentis mala pœnalia ſuſtinere. Aug. 1. de ciuitate Dei ca. 8. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 8. §. 3. Piſ. ver. homicidium il 5. Ang. d. loco il 1. nu. 4. Tab. num. 5. Caiet. ver. homicidium in fi. Nauar. Man. confe. cap. 15. nume. 12. Dom. Sot. lib. 5. q. 1. art. 1. Sylu. ver. homicidium in fine.

Innocentem, an ſit licitum occidere.
Quæſt. XCVII.

NOnageſimoſeptimo an ſit licitum innocentẽ occidere? Reſp. quod non. Exod. 23. inſontem, & iuſtũ non occides. S. Th. 2. 2. quæſt. 64. art. 6. Dom. Sot. de iuſtitia & iure lib. 5. quæſt. 1. art. 7. Tab. ver. ſic. homicidium. num. 6. ratio eſt, quia homo dupliciter conſiderari poteſt. Primo ſecũdum ſe, alio modo per cõparationẽ ad aliud, ſecundũ ſe quidẽ cõſiderando hominem, nullum occidere licet, quia in quolibet etiam peccatore debemus amare naturam, quam Deus fecit, quæ per occiſionem corrumpitur; ſed occiſio peccatoris eſt licita per comparationem ad bonum commune, quod per peccatum corrumpitur, vita autẽ iuſtorum eſt cõſeruatio boni cõmunis; quia ipſi ſunt principaliter pars multitudinis, & ideo nullo modo licitum eſt occidere innocentem. Non obſt. exemp. Abtaę, qui voluit interficere filium ſuum innocentem, quia hoc mandato Domini faciebat, qui Dominus habet dominium mortis & vitæ, cuius ordinatione moriuntur peccatores, & iuſti. Nõ obſt. quod iuſtus per occiſionẽ ducatur ad gloriã, quia hoc contingit, & ſe habet per accidens ad occiſionem, & in penſanda grauitate peccati, debet et attendi quod eſt per ſe, non autem per accidens. Nõ obſ. quod iudex innocentẽ quãdoque occidat, vt cum iudicat ſecundum acta, & probata. Nam reſp. quod non ipſe, ſed illi qui aſſerunt, nocentem occidit, qui peccant, non ille.

Defendendo ſe an liceat aliquem occidere.
Quæſt. XCVIII.

NOnageſimooctauo quęro, vtrum liceat defendendo ſe aliquem occidere? Reſp. quod ſic, Exod. 22. dicitur ſi effringens fur domum, ſiue ſuffodiens inuentus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis, ſed multo magis licitum eſt defendere propriã vitam, quàm propriam domum, ergo etiam ſi aliquis occidat aliquẽ pro defenſione vitæ ſuæ, non erit reus homicidij S. Th. 2. 2. q. 64. art. 7. Dom. Sot. de iuſt. & iure li. 5. p. 1. ar. 8. Syl. ver. homicidium il 2. nu. 13. Caie. ver. defenſio, dicit quod defenſio fit illicita dupliciter. Primo ex animo lædẽdi inuaſorem, debet. n. ip'a ſuo fine eſſe contenta. ſ. vt defendat, & pręter intentionẽ defendentis ſi aliter nõ poteſt defenſio fieri, niſi lędatur, inuaſor debet illum lædere, ita quod læſio ſequatur ex neceſſaria defenſione, & hinc peccant mortaliter, qui non curant ſeruare illæſos inuaſores, cum poſſunt aliter defenſionẽ exercere. Secundo ex immoderamine tutelę, vim enim vi repellere licet, ſed cum moderamine inculpatæ tutelæ, & intelligitur de immoderamine ex propoſito, qui enim putat moderate defendere, & pręter propoſitum non aduertendo al qualiter excedens, aut non peccat, aut leuiter, cum humana actio in exercitatione exteriori accenſa non omni mode ſubdatur menſuræ. conc. Nau. Man. confeſſ. c. 14. nu. 17. Armilla ver. defenſio nu. 2.

Caſualiter occidens, vtrum peccat.
Quæſt. XCIX.

NOnageſimonono quæro, vtrũ caſualiter aliquem occidens peccet? Reſp. quod nõ. Aug. ad Publicolã epiſt. 154. vol. 2. Abſit vt ea quę propter bonum aut licitum facimus, ſiquidem propter hoc pręter noſtram voluntatem quicquam mali acciderit nobis imputetur, Sed cõtingit quandoque, vt propter bonũ aliquod facientibus homicidium cõſequatur caſualiter, ergo non imputatur facienti ad culpam. S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 8. dicens ex mente Ariſt. quod caſus eſt cauſa agens præter intentionem, & ideò ea quæ caſualia ſunt, ſimpliciter loquendo nõ ſunt intenta, neque voluntaria, & quia omne peccatũ eſt voluntarium, cõſequens eſt, quod caſualia inquantum huiuſmodi non ſint peccata: contingit tamen id quod non eſt, & per ſe volitũ, vel intentum eſſe per accidens volitum, vel intentum, ſecundum, quod cauſa per accidens dicitur remouens prohibens. vnde ille qui non remouet ea, ex quibus ſequitur homicidiũ, ſi debeat remouere, erit quodãmodo homicidiũ voluntariũ. hoc autẽ cõtingit dupliciter. vno modo, quãdo dãs operã rebus illicitis, quas vitare debeat; homicidiũ

incur-

incurrit, alio modo quando non adhibet debitam ſolicitudinem, ideo ſi dat operam rei licitæ debitã diligentiam adhibens, & ex hoc homicidium ſequatur, non incurrit homicidij reatũ, ſi vero det operam rei licitę, vel etiam det operam rei illicitæ non adhibens diligentiam debitam, non euadit homicidij reatum, ſi ex eius opera mors hominis conſequatur. Dom. Sot. de iuſt. & iure lib. 5. q. 1. art. 9. Piſ. ver. homicidium, il 3. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 8. Ang. uer. homicidium 2. Syl. d. loco nu. 1. Nau. Man. confeſſ. c. 15. nu. 6. Caiet. uer. homicidium il 2.

Licitum an ſit, pro defenſione amici vitam propriam ponere. Quæſt. C.

CEnteſimo quæro utrum liceat uitã pro defenſione amici, aut cuiuſcunq; uirtutis exponere? Reſp. quod ſic, ſunt uerba Chriſti Iohan. 15. ibi maiorem hanc dilectionem nemo habet, quam vt animã ſuam quis ponat pro amicis ſuis. Dom. Sot. lib. 5. de iuſt. & iure q. 1. art. 6. ponens tres concluſiones, quarum prima eſt ponere uitã pro Deo, atque in teſtimonium eius: catholica Fides liber, cuius perinde contraria aſſertio hæreſis eſt manifeſtatia. Secunda eſt concluſio nullatenus licet, ut uitam ſpiritualem, hoc eſt Dei gratiam amittere, aut minimam eius iacturam facere pro ſalute ſpirituali totius mundi, optare enim de gratia Dei cadere, ut alijs ipſa perſiſtant, eſt eligere eſſe in odio Dei, quod autem hoc ſit uirtus, implicatio eſt contradictionis, Tertia ſit concluſio, licitum eſſe, & ſæpiſſime officium, uitam corporalem exponere, non ſolum pro uita ſpirituali amici, uerum, & pro temporali; Quin uero pro eius honore, & fama, & pro eius bonis temporalibus, amicus enim eſt alter ipſe, ſed quis poteſt defendere rem ſuam etiam cum periculo uitæ proprię, & cum interitu inuadentis. Piſ. uer. homicidium il 1. nu. 6. S. Ant. 2. p. tit. 7. cap. 8. §. 3. Angel. uer. homicidium il 1. num. 5. Sylu. uer. homicidium il 1. nume. 8. Tab. uerſicul. homicidium. Nauar. Man. confeſſ. capitulo 15. num. 5.

Peccatum vtrum ſit, homicidium. Quæſt. C I.

CEnteſimo primo quæro, utrum homicidium ſit peccatum mortale? Reſpõdetur quod ſic, eſt enim contra quintum præceptum, Non occides. Exodis capitul. 20. Angel. uerſic. homicidium il 1. numero 1. ubi etiam Armilla, & Caiet. in principio ampl. etiam in mandante. Syluestrina dicto loco nu. 11.

Mutilatio membri an ſit licita. Quæſt. C I I.

CEnteſimo ſecundo quæro, utrum mutilatio membri ſit licita? Reſpond. quod non, Exod. cap. 21. oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede. S. Thomas 2. 2. q. 65. art. 1. ubi concluditur, quod non licet aliquem quouis membro mutilare niſi publicis perſonis, priuatis autẽ non niſi de licentia eius, cui eſt membrum, in caſu, quo membri putredo totius corporis ſaluti aduerſetur. Concor. Domin. Sot. de iuſtitia, & iure lib. 5. q. 2. artc. 1. Caiet. verſic. mutilatio, dicitur mutilatio ſiue ſui, ſiue alterius, niſi ex neceſſitate ſanitatis abciſſionem membri expoſcẽtis fiat, peccatum eſt mortale, vt potè contra charitatem. qua & nos, & proximos ſicut nos diligere tenemur. Iudici tamen ſecundum iuſtitię ordinem ſicut licet occidere, ita licet mutilare malefactorem, Tablena verſiculo mutilare, vbi etiam Armilla numero 1.

Verberare an ſit licitum. Quæſt. C I I I.

CEnteſimotertio quæro, vtrum liceat patribus verberare filios, & dominis ſeruos? Reſpon. quod ſic. Prou. 13. qui parcit virgæ, odit filium ſuum; & cap. 23. noli ſubtrahere à puero diſciplinam, ſi enim percuſſeris eum virga non morietur, tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis, & Eccl. 33. ſeruo maleuolo tortura, & compedes, San. Thom. 2. 2. q. 65. art. 2. vbi dicit cum filius ſit ſubditus poteſtati patris, ſeruus autem domini, licet patribus filios, dominis ſeruos aliquando verberare. Dom. Sot. de iuſt. & iure lib. 5. q. 2. artic. 2. non obſt. Paul. 6. ad Eph. vbi vos patres nolite ad iracũdiã prouocare filios veſtros, & vos Domini eadem facite ſeruis remittentes minas? Reſpondetur, quod ibi loquitur de immoderata, & iniuſta verberatione, pater enim habet imperfectam poteſtatem coercendi ſecundum leuiores pœnas, quæ non inferunt irreparabile nocumentum, Caieta. ver. percuſſio, dicit percuſſio, qua proximus uerberatur, peccatũ eſt mortale ex ſuo genere, quia iniurioſa eſt, & nocet proximo propter imperfectionẽ, tamen actu, ſi minima eſt, uenialis eſt, quod ſi authoritate fiat, uel a iudice, uel a Prelato non eſt peccatum; ſed opus iuſtitiæ, & charitatis, modo non ſit immoderata, nec malo animo fiat: Do. Sot. de iuſt. & iu. lib. 5. q. 2. art. 2. Ang. uer. percuſſio. Syl. uer. percuſſio. Tab. d. loco nu. 3. ubi etiam Roſ. & Arm.

Præceptum de non occidendo, quomodo tranſgrediatur. Quæſt. C I I I I.

CEnteſimoquarto, quia dictum eſt de percuſſione, mutilatione mẽbri, & homicidio, quæ cõtrariatur quinto præcepto Decalogi. (Non occides) quęro, quot modis tranſgrediatur hoc præceptum? Reſpond. pluribus modis, & primo, qui iniuſtè percutit, mutilat, ſeu occidit aliquem, aut quidpiam horum uult, procurat, aut delectatur ea feciſſe, prohibetur. n. non ſolũ homicidiũ, uerũ etiã uoluntas occidẽdi. S. Th. 1. 2. q. 72. art. 7. Secundo peccat qui dãnatus ad mortẽ occidit, aut percutit miniſtrũ iuſtitiæ, quo ſe eripiat, quoties enim uis eſt iuſta, reſiſtẽtia eſt iniuſta, Scot. & Com. Doc. in 4. diſt. 15. q. 3. Tertio qui exponit uitã ſuã periculo mortis uel damni ſui corporis, loco, tẽpore, uel modo indebito. S. Tho. 2. 2. q. 126. art. 1. Quarto qui

deliberatò animo ſibi mortem, aut mutilationem membri exponit c.ſi non licet 23.q. 5.S.Th.2.2.q. 64.ar.5. niſi ob amorem fidei Catholicæ ad martyrium ſe offerret. Syl.ver.martyriũ. Quinto qui vult vitam decurtare, aut decurtat per abſtinẽtias, quas ſcit, & aduertit eſſe indiſcretas, etiam ſi abſque intentione abbreuiãdi eam faciat, ſed aduertit quod eam decurtat, cap.non mediocriter de conſecr.diſ. 5.S.Tho.2.2.q.137.art.2. Sexto ſi infirmus comedit, aut ſanus dederit alicui infirmo aliquid ad bibendum, vel comedendum, quod probabiliter ſcit eſſe ſibi nocendum peccat, Doc. c.tua, de homicidio.l.qui occidit.ff.ad l.Aquil.maximè ſi illa medicus interdicit. Septimo ſi mulier grauida procurat abortum ſumendo pharmaca in eum finem confecta, vel nimio labore corpus defatigando, vel quocunque modo etiam ſi effectus nõ ſequatur S.Ant. 2.p.tit.7.c.8.§.1.S.Tho.in 4.ſent.diſt.31. Summiſtæ omnes ver.abortum Doct.Comm.c.ſicut de homicidio, idem eſt de eo qui mulierem prægnantem percuſſit, ex qua percuſsione proceſſerit abortus, quod procedit etiam ſi fœtus non viuebat anima rationali, nam quantum in ſe eſt, tollit vitam hominis iam inchoatam, & notandum eſt, quod quando fœtus eſt animatus anima rationali, non poteſt dari medicina huiuſmodi mulieri prægnanti; non enim debemus nocere vni, vt alter iuuetur, ſecus ſi nondum viuebat anima rationali. Octauò ſi mater, vel nutrix tenellum infantem in ſuo lecto ita collocet, vt periculum immineat inter dormiendũ puerum ſuffocandi, ſiue ſuffocet eum, ſiue non, notatur ca.ſi.de his qui filios occid. Nonò qui coniecit, aut cauſa fuerit aliquem conijci in carcerem iniuſtè, ſiue ſit iudex, ſiue non c.non ſanè.14.q.5.l.1.C. de priu.carce.hoc idem ſi teſtis falſum deponat cõtra ipſum, qui ex eo ad mortem damnatus fuit, ſimiliter ſi teſtis ſuo teſtimonio poteſt quem liberare à morte iniuſta, & non liberauit, etiam ſi non iubeatur id facere; nam licet nullus teneatur ſe offerre ad teſtimonium ferendum, quo aliquis condemnetur, nihilominus ad hoc vt abſoluatur ipſe tenetur.S.Thom.2.2.q.70.artic.1. Decimò facit contra quintum præceptum qui fert, aut vult ferre iniuſtè mortis ſententiam, aut alterius nocumenti corporalis contra aliquem.c.omnis.45.diſt.c.2.de re iud. 6.vel ſi iniuſtè morti damnatus non liberat cum id facere poſsit. Prou.c.24. Vndecimò, qui ad ſingolare certamen aliquem vocat.ca.deteſtabilis, ſeſſ.25. de refor.Conc.Trid. Duodecimò, qui ſe exponit periculo mortis, & præcipuè in torneamẽtis taurorũ, vt vetuit Pius V.in Bulla quæ incipit de ſalute &c. Decimotertio facit contra quintum præceptum, non ſolum qui facit, ſed qui facienti conſentit per iſtos verſus.

Iuſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus.

Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

S.Thom.2.2.quæſt.62.art.7.ratio ex quo quis, imperat, conſulit, conſenſum præſtat, laudat malefactorem, recipiens, vel ipſum adiuuans, vel non impediens verbis, operibus, aut monitu, cum id poſſet, & tenetur facere, peccat mortaliter Nau. Man. confeſſ.c.15.nu.8.

DE ACCIDIA.

Titulus Quintus.

Accidiæ definitio. Quæſtio Prima.

PRIMO quæro, quid ſit accidia? Reſpon. quod accidia eſt quædam triſtitia aggrauans, quæ ſcilicet ita deprimit animum hominis, vt nihil ei agere libeat, ſicuti ea, quæ ſunt acida fracida. S.Tho.2.2.q.35.arti.1.allegans Damaſcenum li.2.c.14.de doctrina Chriſtiana. Piſ. verſ. accidia.S. Anto.2.par.ti.9.cap.1.vbi aliam aſsignat definitionem, quod ſit torpor mentis, bona negligentis inchoare, hoc idem dicit Ange.verſ.accidia, in princ. allegans Richardum de Sancto Victore conc.cum 1.definitione, Alexan.de Ales 2.2.tract.de accidia, qui dicit definitionem Damaſ.eſſe eſſentialem, aliæ autem dantur per effectum, & differt ab inuidia, quia ipſa eſt de alieno bono. Accidia verò de proprio, conc.cum 1.defini.Syl. uer.accidia, num.1.& Tab.d.loco, num.1.Roſella d.verſ.accidia, in prin. & Armil.nume.1. Nauar. autem ſic eam definit in Man.confeſſ.c.23.num.124. Accidia eſt uitium inclinans ad triſtandum de bono ſpirituali diuino, quatenus eſt diuinum io acedo. Caniſius vero in ſumma doctrinæ Chriſtianæ, tit.de peccatis capitalibus, c.9.dicit, Accidia eſt remiſsio animi, languor ad bene operandum, præſertim verò triſtitia eſt de re ſpirituali, alleg.Bern.ſerm.3.& 6.de Aſcenſione Domini, & Gregor.3.p.curę paſt. c.16.Gregor.31. moral.c.31.ſub hac contingit pigritia, qua homo tardus, metu laboris, paſsionis, aut difficultatis apparentis, redditur ad opportuna exequenda, & peccatum eſt, quia rectę diſcordat rationi, Caiet.verſ. pigritia.

Accidia an ſit peccatum. Quæſt. II.

SEcundo quęro, vtrum accidia ſit peccatum? Reſpon.quod ſic, quia illud, quod interdicitur in ſacra ſcriptura, peccatum eſt, ſed accidia eſt huiuſmodi, dicitur enim Eccl.6. Subijce humerum tuũ, & porta illam, ſcilicet ſpiritualem ſapientiam, & non accidieris in vinculis eius, ergo accidia eſt peccatum. S.Th.2.2.q.35.ar.1.ubi dicit, quod accidia quandoque eſt mala ſecundum ſeipſam, quandoq; uero ſecundum effectum, triſtitia enim ſecundum ſe mala eſt, quæ eſt de eo, quod eſt appetens malum, & uere bonum, ſicut econtrario mala delectatio eſt, quæ eſt de eo, quod eſt appetens bonum, & uere malum, cum ergo ſpirituale bonum ſit verè bonum, triſtitia quæ eſt de ſpirituali bono eſt ſecundum ſe mala, & etiam triſtitia, quæ eſt uerè de malo, mala eſt ſecundum effectum, ſi ſic aggrauet hominem, ut eum totaliter a bono opere retrahat, vnde Apoſt. 2. ad Corinth.2.

non

non vult, vt penitens maiori triſtitia de peccato abſorbeatur, quia ergo accidia ſecundum quod hic ſumitur, nominat triſtitiam ſpiritualis boni, eſt dupliciter mala, & ſecundum ſe, & ſecundum effectum, & ideo Accidia eſt peccatum; non obſtat quod accidia ſit paſſio, quia triſtitia eſt, paſſionibus autẽ non laudamur, neq; vituperamur ſecundũ Philoſo. 2. Ethic. ca. 5. Nam reſpondetur, quod paſſiones ſecundum ſe non ſunt peccata, ſed ſecundum quod applicantur ad aliquod malum, vituperantur, ſicut laudantur ex hoc quod applicantur ad aliquod bonũ, vnde triſtitia ſecundũ ſe non nominat, nec aliquod laudabile, nec vituperabile. Triſtitia autem de bono, & iterum triſtitia immoderata, nominat aliquod vituperabile, & ſecundũ hoc Accidia ponitur peccatum, ita Sanctus Tho. d. loco in reſponſione ad 2. concor. S. Ant. 2. p. tit. 9. c. 2. §. 1.

Accidia an ſit ſpeciale vitium.
Quæſt. III.

Tertio quæro, vtrum accidia ſit ſpeciale vitiũ? Reſp. quod ſic, quia Greg. lib. 31. c. 31. Moral. eam diſtinguit ab alijs vitijs, S. Tho. 2. 2. q. 35. art. 2. vbi dicit cum accidia ſit triſtitia de ſpirituali bono, ſi accipiatur ſpirituale bonum cõmuniter, non habet accidia rationem ſpecialis vitij, quia omne vitium refugit ſpirituale bonum virtutis oppoſitæ. Sanctus Thom. 1. 2. quæſt. 71. articul. 1. ſimiliter etiam non dici poteſt, quod ſit ſpeciale vitium accidia, inquãtum refugit ſpirituale bonum, prout eſt laborioſum, vel moleſtum corpori, aut delectationis eius impeditiuum, quia hoc etiam non ſepararet accidiam a vitijs carnalibus, quibus aliquis quierem, & delectationem corporis quærit; & ideò dicendum eſt, quod in ſpiritualibus bonis eſt quidam ordo. Nam omnia ſpiritualia bona, quæ ſunt in actibus ſingularium virtutum, ordinãtur ad vnum ſpirituale bonum, quod eſt bonum diuinum, circa quod eſt ſpecialis virtus, quæ eſt charitas. vnde ad quãlibet virtutem pertinet gaudere de proprio ſpirituali bono, quod conſiſtit in proprio actu, ſed ad charitatem pertinet ſpecialiter illud gaudiũ ſpirituale, quo quis gaudet de bono diuino, & ſimiliter illa triſtitia, qua quis triſtatur de bono ſpirituali, quod eſt in actibus ſingularum virtutum, nõ pertinet ad aliquod vitiũ ſpeciale, ſed ad omnia vitia, ſed triſtari de bono diuino, de quo charitas gaudet, pertinet ad ſpeciale vitiũ, quod accidia vocatur. S. Ant. 2. p. tit. 9. cap. 1. §. 1. Tab. ver. accidia, nu. 2.

Accidia an ſit peccatum mortale.
Quæſt. IIII.

Quarto quæro, vtrũ accidia ſit peccatũ mortale? Reſp. quod ſic, 2. ad Corinth. 7. ibi Triſtitia ſæculi mortẽ operatur, Sed huiuſmodi eſt accidia: Non enim eſt triſtitia ſecundũ Deum, quæ contra triſtitiã ſæculi diuiditur, & mortem operatur, ergo eſt peccatum mortale. S. Th. 2. 2. q. 35. art. 3. vbi dicit, quod peccatum mortale dicitur, quod ſpiritualem vitã tollit, quæ eſt per charitatem, ſecundum quam Deus nos inhabitat, vnde illud peccatum ex ſuo genere eſt peccatũ mortale, quod de ſe ſecundum propriam rationem contrariatur charitati, huiuſmodi autem eſt accidia. nam proprius effectus charitatis eſt gaudium de Deo, S. Tho. 2. q. 28. art. 1. Accidia autem eſt triſtitia de bono ſpirituali, inquantum eſt bonum diuinum, vnde ſecundum ſuum genus accidia eſt peccatum mortale, ſed conſiderãdum eſt in omnibus peccatis, quæ ſunt ſecundũ ſuum genus mortalia, quod non ſunt mortalia, niſi quando ſuam perfectionẽ conſequuntur, eſt enim conſumatio peccati in conſenſu rationis, vnde cum motus accidiæ in ſola ſenſualitate quandoque ſit propter repugnantiam carnis ad ſpiritum, & tunc eſt peccatum veniale, quandoque vero contingit vſque ad rationem, quæ conſentit in fugam, & horrorẽ, & deteſtationem boni diuini, carne cõtra ſpiritum omnino prævalente, & tunc manifeſtum eſt quod accidia eſt peccatum mortale, ita S. Th. d. loco conc. S. Ant. 2. p. tit. 9. c. 1. vet. eſt autem, Syl. vet. accidia, nu. 2. Tab. nu. 3. Nauar. Man. confeſſ. c. 23. num. 14. Caie. ver. accidia, Roſella, & Armilla d. loco, Rayn. 1. p. tit. de accidia, c. 2.

Accidia an ſit vitium capitale.
Quæſt. V.

Quinto quæro, vtrũ accidia ſit vitiũ capitale? Reſp. quod ſic? Greg. lib. 31. c. 31. Moralũ, S. Th. 2. 2. q. 35. art. 4. vbi vitiũ capitale dicitur eſſe, ex quo promptum eſt, vt alia vitia oriantur ſecundũ rationẽ cauſæ finalis, ſicut autẽ homines multa operantur propter delectationem, tũ vt ipſas conſequantur, tum etiã ex eius impetu ad aliquid agendũ permoti, ita etiã propter triſtitiã multa operantur, vel vt ipſam euitent, vel eius pondere in aliqua agenda prorumpentes, vnde cum accidia ſit triſtitia quædam, conuenienter ponitur vitium capitale, ex qua ſex mala oriuntur, videlicet malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, euagatio mentis circa illicita, Greg. d. c. 31. S. Th. d. art. 4. Ang. ver. accidia, nu. 3. ver. Sylu. d. loco, S. Ant. 2. p. tit. 9. cap. 1. Nau. In Man. confeſſ. c. 13. num. 14. Roſ. ver. accidia. ver. quod autẽ, Arm. d. loco, nu. 3. Rayn. 1. p. tit. de accidia, c. 3. & conuenienter quidẽ, quia vt inquit Ariſtot. 8. Eth. c. 5. & ſequenti, nullus diu abſq; delectatione poteſt manere cum triſtitia. neceſſe eſt quod ex triſtitia aliquid dupliciter oriatur, vno modo, vt homo recedat a contriſtantibus, alio modo vt ad alia tranſeat, in quibus delectatur, ſicut illi, qui nõ poſſunt gaudere in ſpiritualibus delectationibus, transferunt ſe ad corporales, ſecundum Ariſt. 10. Ethic. c. 6. in fuga autẽ triſtitiæ, talis proceſſus attẽditur, quia primo homo fugit contriſtantia, ſecundo etiam impugnat ea, quæ triſtitiam ingerunt, ſpiritualia autem bona, de quibus triſtatur accidia, ſunt & finis, & id quod eſt ad finẽ, fuga autẽ finis fit per deſperationẽ, fuga autem bonorum

quæ ſunt ad finem quãtum ad ardua, quæ ſubſunt conſilijs fit per puſillanimitatem, quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iuſtitiam per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contriſtantium bonorum ſpiritualium, quãdoque quidem eſt circa homines, qui ad bona ſpiritualia inducuntur, & hic eſt rancor, quanduque vero ſe extendit ad ipſa ſpiritualia bona, in quorum deteſtationem aliquis adducitur, & hæc propriè eſt malitia. In quantum autem, propter triſtitiam a ſpiritualibus aliquis transfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur filia accidiæ euagatio circa illicita, ita S. Th. in d. artic. 4. in reſp. ad 2.

Accidia contra quod præceptum ſit. Quæſt. VI.

SExto quæro, contra quod præceptum dicatur eſſe peccatum accidiæ? Reſp. quod accidia contrariatur præcepto de ſatisfactione ſabbathi, in quo ſecundum quod eſt præceptum morale, præcipitur quies mentis in Deo, cui etiam contrariatur triſtitia mentis de bono diuino. S. Thu. 2.2. q. 35. art. 3. in reſp. ad 5. Ang. ver. accidia. nu. 1.

Remedia contra accidiam. Quæſt. VII.

SEptimo quæro, quæ ſint remedia contra accidiã? Reſp. eſſe tria. Primu Oratio, ducet enim Dominus cum inuenit diſcipulus durmientes præ triſtitia. Math. c. 26. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentatiunem. Secundo ſacramẽtorum frequentatio, & præſertim ſacramenti altaris, quod cor hominis confirmat, & roborat ad bene agendum. Tertio eſt remedium varia operatio, Eccl. 9. quodcunque poteſt manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia valet ad inferos, quo tu properas, S. Ant. 2. p. tit. 9. c. 2. §. 3. Perald. 2. par. tit. de accidia. p. 3.

Accidia quare deteſtanda. Quæſt. VIII.

OCtauo quæro, quę valeant ad deteſtatiunem huius peccati? Reſp. eſſe plura, & primu ponam exemplum eorum, quæ non habent ſenſum, neq; vitam, nec rationem, ſicut Sol, & Luna, poſuit enim Dominus præceptum ſoli, vt de ſingulis diebus ab oriente, veniat ad occidentem, & ſingulis noctibus reuertatur in orientem, & nunquam præterijt Sol illud præceptum, non pigritatur, nec de die, nec de nocte, nec ęſtate, nec hyeme, ſecundum ab his quæ vitam habent, nec ſenſum, neque rationem, vt ab herbis, arboribus, & plantis. Vnde Math. capit. 6. Conſiderate lilia agri, quomodo creſcũt, deinde autem dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Tertio ab his, quæ habent vitam, & ſenſum, ſed non rationem, vt a brutis animantibus. vnde Salomon Prou. 6. dicit, vade ad formicam ò piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cum nõ habeat ducem, nec præceptorem, neque Principem, parat æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe, quod comedat. Quarto & vltimo, exemplum virurum iuſtorum, Dauid pauper ſum ego, & in laboribus a iuuentute mea, & Io. c. 4. vbi Chriſtus fatigatus ex itinere, ſedit ſuper fontem, & Beata Virgo abijt in Montana cum feſtinatione; Luc. c. 1. & Gen. cap. 8. feſtinauit Abraam in tabernaculum ad Sarram &c, Perald. 2. p. ſummæ, tit. de accidia, c. 1.

De Malitia. Quæſt. IX.

NOnu quęro, vtrum malitia ſit peccatũ? Reſp. quod malitia peccatum eſt generale, quo homo ex ſola intentione mali, eligit malum, contingit tamen eſſe veniale, propter imperfectionem actus, Caiet. ver. malitia, & Armilla, & tribus modis dicitur quis peccare ex malitia. Primu ex habitu vitioſo, ex quo quis peccat, dicitur ex malitia peccare, nam peccatum, ex certa malitia dicitur eſſe, quod eſt ex electiune mali, ſed vnicuique eſt eligibile id, ad quod inclinatur, per proprium habitum, vt dicitur 6. Eth. lib. 9. de habitu virtuoſo. Ergo peccatum quod ex habitu eſt, eſt ex certa malitia S. Thom. 1. 2. q. 78. art. 2. Secundo dicitur malitia ipſa mali electio actualis, ſiue ipſa mali electio malitia nominetur, & ſic dicitur aliquis ex malitia peccare, inquantum ex mali electione peccat, ſiue etiam malitia dicatur aliqua præcedens culpa, ex qua oritur ſubſequens culpa, ſicut cũ aliquis impugnat fraternam gratiam ex inuidia: & tunc idẽ non eſt cauſa ſui ipſius, ſed actus interior eſt cauſa actus exterioris, non tamen in infinitum, quia eſt deuenire ad aliquod primum peccatum, quod non cauſatur ex aliquo priori peccato, Sanctus Thu. 1. 2. q. 75. art. 4. Et iſte eſt tertius modus peccãdi ex malitia, idem. 1. 2. q. 78. art. 1. in reſp. ad 3. Sylu. ver. malitia. Alia eſt diſtinctio peccandi ex certa malitia, vno modo ex finali impenitẽtia, cum enim quis de peccato commiſſo non pęnitet, ſed in ipſo moritur, talis dicitur peccare ex certa malitia. Secundo mudo peccare ex certa malitia dicitur, peccare ex certa induſtria, vel ſcientia, iuxta illud Iob. 34. quaſi de induſtria receſſerunt à Deo, & vias intelligere noluerunt, ſed recedere à Deo, eſt peccare, ergo aliqui peccãt ex induſtria, ſeu ex certa malitia, S. Thom. 1. 2. q. 78. art. 1. & hoc contingit quatuor modis. Primo ex inclinatione mentis, vt quando quis peccat per voluntatem malitia informatam, vel ex inclinatione habitus vitioſi. Secundo ex complexione corporis, ſecundum quam aliquis inclinatur faciliter ad aliquod peccatum perpetrandum propter corruptionem naturæ, & tunc quod eſt malum placet. Tertio modo ex aſſuefactione operis, propter quam malum conuertitur in naturam propter ipſius cõtinuationem, & vſum. Quarto modo ex abiectione muneris, nam aliquis retrahitur a peccato propter ſpem vitæ æternę, vel propter timorem gehennæ, & ideo remota ſpe per deſperationẽ, & remoto timore propter præſumptionẽ ſequitur, quod ex certa malitia quaſi abſque freno quis peccet. Rayn. 2. p. tit. de malitia cap. 2. & nur. quod licet omne peccatum ex habitu dicatur ex malitia, nõ tamẽ omnis, qui peccat

ex cer-

ex certa malitia dicitur peccare ex habitu. S. Tho. 1.2.q.78.art.3.vbi ſicut ſe habet habitus bonus ad ad electionem boni, ita habitus malus ad electionem mali, ſed quandoque aliquis non habens habitum virtutis eligit id quod eſt bonū ſecundum virtutem, Ergo etiam quandoque aliquis non habens habitum vitioſum, poteſt eligere malū, quod eſt ex certa malitia peccare.

Malitia peccans, grauius peccat, quam ex paſſione. Quæſt. X.

DEcimo quæro, vtrum ille qui peccat ex malitia, grauius peccet? quàm ille, qui ex paſſione? Reſp. quod ſic. S. Thom. 1. 2. q. 78. art. 4. quod probatur quatuor rationibus. Primo ratione voluntatis, cui magis peccatum ex malitia proprium eſt, quam peccatum ex paſſione. Secundo ex ratione diuturnitatis, nam peccatum ex paſſione cito tranſit, ex malitia vero diù permanet. Tertio ratione inſanabilitatis, quia difficilius curatur. Quarto ratione pœnalitatis, pœna enim non augetur niſi propter grauitatem culpæ, ſed peccatum ex malitia grauiorem pęnam męretur, dicitur. n. Iob 34. quaſi impios percuſſit eos in loco videntium, qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, Rayn. 2. p. tit. de malitia c. 3. Tab. verſ. malitia nu. 2.

Rancor an ſit peccatum. Quæſt. X I.

VNdecimo quæro, vtrum rancor ſit peccatū? Reſp. quod ſic, eſt enim rancor indignatio contra omnes, & maxime prelatos detinentes hominem inuitum in ſpiritualibus bonis, quæ ipſum contriſtant, & etiam contra omnes ad ſpiritualia bona inducentes. S. Tho. 2. 2. q. 35. art. 4. in reſp. ad 2. conc. Ang. verſ. rancor. & eſt peccatum mortale ſi malum, quod alteri quærit, vel optat, eſt aliquid alicuius importantiæ, & cum deliberatione voluntatis, Tab. d. verſ. rancor. numero 2. de quo per Nauar. in Man. conf. c. 14. num. 25. Arm. verſ. rancor. nume. 1.

Puſillanimitas an ſit peccatum. Quæſt. X I I.

DVodecimo quæro, vtrum puſillanimitas ſit peccatum? Reſpon. quod ſic, nihil enim in moribus hominum eſt vitandum niſi peccatum, ſed puſillanimitas eſt vitanda, dicitur enim ad Coloſ. 3. patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant, ergo puſillanimitas eſt peccatum, S. Tho. 2. 2. q. 133. arti. 1. vbi dicit, quod omne, quod contrariatur naturali inclinationi, eſt peccatum, quia contrariatur legi naturæ. Ineſt autem vnicuique rei naturalis inclinatio ad exequendum actionem commenſuratam ſuæ potentiæ, vt patet in omnibus rebus naturalibus, tam animatis quàm inanimatis, ſicut autem per præſumptionem aliquia excedit proportionē ſuæ potentiæ, dum nititur ad maiora, quàm poſſit, ita puſillanimus etiam deficit à proportione ſuæ potentiæ, dum recuſat in id tendere, quod eſt ſuæ potentiæ commenſuratum, & ideò ſicut præſumptio eſt peccatum, ita puſillanimitas, & ideò ſeruus, qui acceptam pecuniam domini ſui fodit in terram, nec eſt operatus ex ea propter quendam puſillanimitatis timorem, punitur à domino Math. c. 25. & Luc. c. 19. hæc S. Thom. d. loco conc. Piſa. Ang. Sylu. Tab. Caiet. & Roſella verſ. puſillanimitas. S. Ant. 2. p. tit. 9. cap. 16. qui eam in princ. ita deſcribit dicens, puſillanimitas eſt vitium, quo quis inordinato timore ſe ſubtrahit ab operib. bonis, quæ poſſet, & deberet agere, cuius cauſa triplex dicitur eſſe, Timor ſuperbiæ, Torpor pigritię & Timor deficientiæ. Primo dum aliquis nimis proprio ſenſui innititur, quo reputat ſe inſufficiētem ad ea, reſpectu quorum ſufficientiam habet. De ſecundo quando quis timet amittere bona temporalia, cum per hoc quis declinat à virtute & eſt peccatum. Tertio cum quis ita timet mortem corporis, vel afflictiones eius, quod Deū offendit, vt euitet huiuſmodi, eſt vtiq; graue peccatum, iuxta illud Math. ca. 10. nolite timere eos, qui occidūt corpus, animam autē non poſſunt occidere. hęc S. Ant. d. loco.

Puſillanimitas cui virtuti opponatur. Quæſt. X I I I.

DEcimo tertio quæro, vtrum puſillanimitas opponatur magnanimitati? Reſp. quod ſic, differunt enim ſecundum magnitudinem, & paruitatem animi, vt ex ipſis nominibus apparet, ſed magnum, & paruum ſunt oppoſita, ergo puſillanimitas opponitur magnanimitati. S. Th. 2. 2. q. 133. art. 2. dicens, quod puſillanimitas poteſt tripliciter conſiderari, vno modo ſecundum ſeipſum, & ſic manifeſtum eſt, quod ſecundum propriam rationem opponitur magnanimitati, a qua differt ſecundum differentiam magnitudinis, & paruitatis circa idem. Nam ſicut magnanimus ex animi magnitudine tēdit ad magna, ita puſillanimus ex animi paruitate ſe retrahit à magnis. Alio modo poteſt conſiderari ex parte ſuæ cauſæ, quæ ex parte intellectus eſt ignorantia propriæ conditionis; Ex parte autem appetitus eſt timor deficiendi, in his quæ falſe æſtimat excedere ſuam facultatem. Tertio modo poteſt conſiderari quātum ad effectum, q̃ eſt retrahere ſe à magnis, quibus eſt dignus, ſed oppoſitio vitij ad virtutem attenditur magis, ſecundum propriam ſpeciem, quàm ſecundum cauſam, vel effectum, vt inquit Sanct. Thom. 2. 2. q. 133. artic. 2. ad 3. ideo puſillanimitas directe magnanimitati opponitur, ita S. Thom. d. loco, conc. Ang. Sylu. Tab. ver. puſillanimitas nu. 2. vbi etiam Caiet. & Armilla.

Deſperatio quid ſit. Quæſt. X I I I I.

DEcimoquarto quæro, quid ſit deſperatio? Reſpon. quod deſperatio eſt, quando ex falſa exſtimatione propter peccata, quæ fecit, vel bona, quæ omiſit, deſperat de Dei miſericordia, credēns Deum nolle, vel non poſſe ſibi parcere, vel in gra-

gratiam recipere, Ang.verſ.deſperatio, vbi etiam Sylue.Tab.num. 1. & Armilla, Viguer.tit.de virt. theolog.c.11.§.2.ibi dicit, deſperatio eſt diffidentia de aſſequenda beatitudine propter defectum gratiæ, & meritorium propriorum, vt cum quis æſtimat ſe damnandum, quia non credit Deum illis miſerturum, nec intendit conuerti. hæc Vig. d.loco.

Deſperatio an ex accidia oriatur. Quæſt. XV.

DEcimoquinto quæro, vtrum deſperatio ex accidia oriatur? Reſp.quod ſic, Greg.lib.31.c.31.Mor.S.Tho.2.2.q.20.art.4.vbi dicitur, quod nonnunquam deſperationis peccatum ex luxuria oritur, qua homini carnalibus affecto diuina viloſcunt; nonnunquam autem ex accidia, qua homo animo ita deijcitur, ac proſternitur, vt impoſſibile reputet, poſſe conſequi aliquod bonum ſiue per ſe, ſiue alterius auxilio conc.S.Ant.2.p.tit.5.c.15. Ang.verſ.deſperatio nume.2.Tab.d. loco num.3. Perald.2.p.ſummæ tit. de Accidia c.6.Ray. tit.de accidia c.4.

Deſperatio an ſit peccatum. Quæſt. XVI.

DEcimoſexto quæro.vtrum deſperatio ſine infidelitate eſſe poſſit? Reſp. quod ſic, S.Tho. 2.2.q.20.art.2.ibi remoto poſteriori, non remouetur prius, ſed ſpes eſt poſterior fide S. Thom.2.2. q.17.art.7.ergo remota ſpe, poteſt remanere fides, infidelitas enim pertinet ad intellectum, deſperatio autem ad vim appetitiuam, intellectus autem vniuerſalium eſt, ſed vis appetitiua mouetur circa res particulares, eſt enim motus appetitiuus ab anima ad res, quæ in ſe ipſis particulares ſunt.

Deſperatio quotuplex ſit. Quæſt. XVII.

DEcimoſeptimo quæro, quotuplex ſit deſperatio? Reſp.triplex. Primo de gloria adipiſcenda. Secundo de venia conſequenda. Tertio de miſeria euadenda. Quantum ad primum dicitur Iob. ca. 7. deſperaui, nequaquam vltra viuam, ſcilicet vita gratiæ, nec per conſequens vita gloriæ quantum ad ſecundum dicit Dominus Ezech.18. Num quid eſt voluntatis meæ mors impij, & non potius vt conuertatur, & viuat? Quod ad tertium dicitur. Eccl. 2. Reſpicite filij nationes hominum, & videte, quia nullus ſperauit in domino, & derelictus eſt, Sanct Ant. 2. parte titulo 9. capitulo 15. §. 1. 2. & 3.

Deſperatio an ſit peccatum. Quæſt. XVIII.

DEcimooctauo quæro, vtrum deſperatio ſit peccatum? Reſp.quod ſic S. Thom. 2. 2.q. 20.art. 1. Illud enim per quod homines in peccata inducuntur, videtur eſſe non ſolum peccatum, ſed principium peccatorum, ſed deſperatio eſt huiuſmodi, dicit enim Apoſt.de quibuſdam ad Eph. 4.qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ, & auaritiæ, ergo deſperatio non ſolum eſt peccatum, ſed aliorum peccatorum principium, vbi dicit, quod deſperatio, qua quis falſam de Deo æſtimationem habet, peccatum eſt, ſicut ſpes, qua quis veram de Deo æſtimationem habet, virtus ac bonũ eſt, conc. Pisan.& Tab. verſi, deſperatio in princ. Caniſ. de doctr.Chriſt.tit.de pec.in Spir.Sanct.c.4.ampl.ſecundum Caiet.dicto loco verſ.deſperatio, vt dicatur peccatũ mortale, quia eſt omiſſio actus neceſſarij ad ſalutem æternam, impoſſibile enim eſt ſine ſpe operari ad tam excelſum præmium conſequendum, ſicut ſine fide. Secundo ampl. vt dicatur maximum peccatum, nam peccatum inſanabile, videtur eſſe grauiſſimum, ſecundum illud Ierem. 30. Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua. Sed peccatum deſperationis eſt inſanabile, ſecũdum illud Ierem. 15. Plaga mea deſperabilis renuit curari, ergo deſperatio eſt grauiſſimum peccatum, S.Tho. 2.2.q.20.art.3.vbi dicit, quod etſi infidelitatis, & odij Dei peccata magis homines à Deo auertentia grauiora ſint ſecundum ſe deſperatione, quoad nos tamen deſperatio eſt grauior, & maioribus periculis obnoxios reddit, quæ tria peccata cum opponantur virtutibus Theologicis, ſunt cæteris peccatis grauiora, conc.cum S.Th.Ray.tit. de deſper. c.3.Ang.ver.deſperatio, vbi etiam Tab.nu.3.Ang. & Tab.verſ.horror futuri ſœculi.

Deſperationis remedia. Quæſt. XIX.

DEcimonono quæro, quot ſint remedia deſperationis? Reſpon.plura. Primo, mortis conſideratio, quæ omnia mundana oſtendit eſſe vana. Secundo eſt debilitatio, debilitatur enim per confeſſionem. Tertio eſt fortitudo hominis pœnitentis, quæ inſurgit ex depoſitione peccati armatura vitiæ ſpiritualis Eph. 5. induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli, itẽ ſocietate exercitus iuſtorum, & angelorum, & illuminatione, & protectione Dei.vnde Paulus Rom. 8.Si Deus pro nobis, quis contra nos? hæc remedia ponit S.Antonin.2.p.tit.9.c.14.§.5. Perald.vero 2.p.ſummæ, ti.de Accidia, c.15.§. ſummum, dicit ſummum remedium contra peccatum deſperationis eſſe memoriam Dominicæ paſſionis, ſecundum eſt conſideratio magnæ virtutis, quam habet pœnitentia, tertium eſt conſideratio illarum perſonarum, cum quibus dominus legitur miſericorditer egiſſe, Viguerius in tit.de virt. theologal.

Torpor circa præcepta an ſit peccatum. Quæſt. XX.

VIgeſimo quæro, vtrum Torpor circa præcepta ſit peccatum? Reſp.quod ſi prætermittit ea, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, peccatũ eſt, ita elicitur ex S.Tho.2.2.q.35.art.4. in reſp.ad 3. Ang.verſ.torpor, vbi dicit quod torpor diuiditur in tria, Primum eſt ſocietas nihil operans, quæ eſt cauſa multorum peccatorum, vt dicam inferius,

ſecun-

ſecundum eſt pigritia, quæ tarde facit bona, tertiũ eſt tepiditas, quæ facit bona, ſed non cum ea diligentia & feruore, ſed tepide, & dicitur etiam ſomnolentia.

Euagatio mentis circa illicita. Quaſt. XXI.

VIgeſimo primo quæro, vtrum euagatio mentis circa illicita ſit peccatum? Reſp. quod ſic, eſt enim ipſa filia accidiæ, per quam homo propter triſtitiam a ſpiritualibus transfert ſe ad delectabilia exteriora, & per ea vagatur, quæ euagatio ſecundum quod in ipſa arce mentis reſidet, volentis importune ad diuerſa ſe diffundere, vocatur importunitas mentis, ſecundum autem quod pertinet ad cognitionem dicitur curioſitas, quantum vero ad locutionem dicitur verboſitas, quantum ad corpus in eodem loco non manens, dicitur inquietudo corporis, quando ſcilicet per inordinatos motus membrorum, vagationem indicat mentis, quã tum ad diuerſa loca dicitur inſtabilitas, vel poteſt accipi inſtabilitas, ſecundum mutabilitatem propoſiti, S. Thom. 2.2.q.35.art.4.ad 3. quæ importunitas mentis, vel curioſitas, inquietudo corporis per quam ſignificatur vagatio mentis, vel inſtabilitas, ſecundum mutationem propoſiti, tunc ſunt peccata mortalia, cum fit per prædicta contra aliquod præceptum, communiter enim miſcentur cum alijs peccatis, alia ſunt venialia, Tab. ver. euagatio mentis, Ca. d. loco dicit Euagatio mentis ex ſuo nomine a recta ratione declinat, & propterea peccatum eſt, ſed ſi nuda eſt, venialis eſt. ſi autem ad illicitas materias exeat, iuxta illarum naturas iudicanda eſt, ita quod ſi ad venereas delectationes declinat, ex venereorum regulis iudicatur. & ſic de alijs conc. Armill. d. ver. euagatio; Ray. d. loco dixit ex quatuor procedere, primo ex procuratione, vt ſi in oratione exiſtens procuret ex induſtria, quod mens euagetur, peccat, quia talis euagatio fructum orationis impedit, Secundo ex naturæ infirmitate, mens enim humana propter infirmitatem naturæ diu in alio ſtare non poteſt, de qua, ſi orans doluerit, fructum orationis nõ amittit. Tertio ex præcedenti operatione, nam ex præcedentibus peccatis talia, vel ſimilia cogitat, & tunc quantum potes pœniteas, & te ipſum cohibeas, & Deus ignoſcet. Quarto ex temptatione dæmonis, ex qua ſępe mens a deo auertitur, & impeditur ne oret, & tũc ſi huiuſmodi illuſionis, & temptationis genus: nulla cauſa ab homine. vel à perſona præceſſit, nõ debet ab oratione ceſſare, nec perdit fructum orationis, ita Rayn. d. loco.

Omiſſio an ſit peccatum. Quæſt. XXII.

VIgeſimoſecundo quæro, vtrum omiſſio ſit peccatum? Reſpond. quod ſic, iuxta illud Iac. 4. ſcienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi San. Tho. 2.2. quęſtio. 79. artic. tertio vbi dicit quod omiſſio quæ boni debiti ad iuſtitiã attinet, prætermiſſio eſt, ſpeciale peccatum eſt à vitijs virtutibuſque alijs oppoſitis diſtinctum, & quemadmodum peccatum tranſgreſſionis opponitur præceptis negatiuis, quæ pertinent ad declinandum à malo, ita peccatum omiſſionis opponitur præceptis affirmatiuis, quæ petinent ad faciendum bonum, præcepta autem affirmatiua non obligant ad ſemper, ſed ad tempus determinatum, & pro illo tempore peccatum omiſſionis incipit eſſe, conc. S. Ant. 2. p. tit. 7. c. 2. §. 3. Sylu. verſi. omiſſio. Nauar. in Man. confeſſ. præl. 7. nu. 7. & nu. 13. vnde his patet quod omiſſio importat præter miſſionem boni, nõ autem cuiuſcunque, ſed boni debiti, bonum autẽ ſub ratione debiti pertinet proprie ad iuſtitiam. Ad legalem quidem ſi debitum accipiatur in ordine, ad legem diuinam, vel humanam. Ad ſpecialem autem iuſtitiam ſecundum quod debitum cõſideratur in ordine ad proximum, vnde eo modo quo iuſtitia eſt ſpecialis virtus, & omiſſio eſt ſpeciale peccatum diſtinctum à peccatis, quæ opponuntur alijs virtutibus, eo vero modo, quo facere bonum, cui opponitur omiſſio, eſt quædam ſpecialis pars iuſtitię diſtincta a declinatione mali cui opponitur tranſgreſſio, etiam omiſſio à tranſgreſſione diſtinguitur, hæc S. Th. d. loco.

Differentia omiſſionis, & tranſgreſſionis. Quæſt. XXIII.

VIgeſimotertio quæro, quid differat omiſſio à tranſgreſſione? Reſp. quod omiſſionis, & cõmiſſionis peccata, diſtinguuntur quidem ſpecie cõmuniter, materialiter tamen, non autem formaliter, in eadem ſpecie peccati inuenitur omiſſio, & commiſſio. Auarus enim & aliena rapit, quod eſt peccatum commiſſionis, & ſua non dat, quibus dare debet, quod eſt peccatum omiſſionis, ideo non differunt ſpecie niſi materialiter, S. Thom. 1.2.q. 72. art. 6. ſimiliter differt omiſſio à negligentia, nã omiſſio dicitur reſpectu actus debiti, & neceſſarij fieri, negligentia dicitur reſpectu circumſtantię debitæ neceſſarię, puta temporis, loci, vel finis, & huiuſmodi, S. Ant. 2. par. tit. 9. cap. 3. §. verum quia omiſſio, & tranſgreſſio verſatur circa obſeruationem mandatorum Dei, inter quæ maximum videtur quod datur de ſacramentis. Videamus circa adminiſtrationem, & ſuſceptionem ipſorum, quibus modis quis peccet tam in genere, quàm in ſpecie, peccat igitur primo, qui miniſtrat ſolemniter aliquod ſacramentum, vel ſuſcepit in peccato mortali, & quamuis ad alia ſacramenta ſufficiat contritio, ſeu talis attritio, qua ſe probabiliter contritum eſſe credat, ad celebrationem tamen, & ad communionem præter contritionem confeſſio peccati requiritur. Nauar. Manua. confeſſ. capit. 21. nu. 49. & dicam inferius. Secundo modo peccat, qui ſuſcipit aliquod ſacramentum à ſacerdote excommunicato, aut ſuſpenſo, & denunciato pro tali, vel à notorio concubinario, niſi in caſu neceſſitatis, ſimiliter ſi quis ſuſcipit ſacramenta cum ſit excommunicatus. Tertio qui citra neceſſitatem inuitat ad dandum ſacramentum, quem probabiliter credit exiſtere in peccato mortali, ita vt ſit cauſa cur id faciat alias nõ facturus, Nau. Man. confeſſ. c. 11. num. 12.

Quar-

Omiſsio quotuplex ſit. Quaſt. XXIIII.

VIgeſimoquarto quęro, quotuplex ſit omisſio? Reſp. triplex. Primò reſpũ boni p̃teriti. Secũdo quo ad omiſſionem debiti modi. Tertio quoad omiſſionem boni præſentis, quę omnia tanguntur in Pſal. 13. ibi omnes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum, S. Ant, 2. p. tit. 9. c. 4. §. 1.

Omiſſio an ſit grauius peccatum, quam tranſgreſſio. Quaſt. XXV.

VIgeſimoquinto quæro, vtrũ peccatũ omiſſionis ſit grauius, quam tranſgreſſionis? Reſp. quod facilius eſt abſtinere à malo faciendo, quam implere bonum, ergo grauius peccat qui non ſe abſtinet à malo faciendo, quod tranſgredi, quàm qui non implet bonum, quod eſt omittere, Sanct. Thom. 2. 2. q. 79. art. 4. vbi dicit, quod peccatum intantum eſt graue, inquantũ à virtute diſtat. contrarietas autem eſt maxima diſtantia Ariſt. 10. Metaph. tex. 13. & 14. Vnde contrarium magis diſtat à ſuo contrario, quam ſimplex eius negatio, ſicut nigrum magis diſtat ab albo, quàm ſimpliciter non album, omne enim nigrum eſt non album, ſed non cõuertitur? Manifeſtum eſt autem quod trãſgeſſio contrariatur actui virtutis, omiſſio autem importat negationem ipſius. puta peccatum omiſſionis eſt, ſi quis debitam reuerentiam, parenti nõ exhibeat: Peccatum autem tranſgreſſionis ſi contumeliam, vel quamcunque iniuriam inferat, vnde manifeſtum eſt, quod ſimpliciter, & abſolute loquendo, tranſgreſſio eſt grauius peccatum, quam omiſſio, licet aliqua omiſſio poſſit eſſe grauior aliqua tranſgreſſione.

Negligentia quid ſit. Quaſt. XXVI.

VIgeſimoſexto quæro, quid ſit Negligentia? Reſp. quod negligentia eſt defectus debitæ ſolicitudinis. S. Tho. 2. 2. q. 54. art. 1. ſeu negligentia eſt remisſio voluntatis, per quam contingit, q̃d ratio non ſolicitatur, vt præcipiat ea, quæ debet, vel eo modo quo debet. S. Thom. 2. 2. q. 54. arti. 3. ſeu dicas ex mente S. Ant. 2. tit. 9. ca. 3. in princ. Negligentia eſt peccatũ, quo voluntas eſt remiſſa ad eligendum actum debitum, vel circũſtantiam circa actum debitum obſeruari conc. Sylu. ver. negligentia. dicens negligentiam eſſe defectum circa interiorem actum voluntatis, qui eſt electio, non quidem actus, ſed circumſtantiæ, vnde ſecundum Iſyd. in lib. Ethym. negligens dicitur, quaſi nec eligens, & ſic male definiunt Ang. & Tab. quod ſit omisſio alicuius quod fieri poteſt & debet, niſi addas quod ſit omisſio circumſtantiæ, vnde Vigne. de virt. prud. c. 4. §. 3 ver. 3. dicit, quod negligentia proprie importat defectum debitæ ſolicitudinis, ſiue diligentiæ, & quia omnis defectus actus debiti habet rationem peccati, ſequitur, quod neglientia ſit peccatum ſpeciale, eo modo quo ſolicitudo eſt virtus ſpecialis.

Negligentia quid differat a Deſidia, &c. Quaſt. XXVII.

VIgeſimo ſeptimo quęro, quid differat Negligentia à Pigritia, Deſidia, Torpore, Inconſtantia, & Omiſſione? Reſpon. quod negligentia conſiſtit in non eligendo, pigritia vero eſt defectus circa executionem exterioris operis, deſidia vero eſt defectus circa continuationem boni operis à deſidendo dicta, torpor autem eſt defectus circa feruorem executionis operis, dum tepidè ſit bonum, Incõſtantia vero eſt defectus circa ſtabilitatem voluntatis. omiſſio autem eſt defectus circa circũſtantiam, puta temporis, loci, & huiuſmodi, Sanct. Ant. 2. p. tit. 9. cap. 3. §. 1. de negligentia, Sylu. verſi. negligentia, Rayn. tit. de neg. c. 1.

Negligentia multiplex. Quaſt. XXVIII.

VIgeſimo octauo quæro, quotuplex ſit Negligentia; Reſp. quod quadruplex eſt, quę periculoſa eſt, & ideo vitari debet, Prima eſt correctionis vitiorum, Secunda eſt obſeruationis feſtorum. Tertia ſuſceptionis ſacramentorum. Quarta audientiæ diuinorum; prima eſt triplex, videlicet, correctionis internalis, cum quis examinat conſcientiam ſuam corrigendo ſe ipſum, ſecunda eſt correctio præſidentialia, quando, ſcilicet prælatus, vel alius dominus aliquem tenetur corrigere. tertia eſt fraternalis, quando quis proximum ſuũ errantem corrigit; de prima, Pſal. feci iudicium, & iuſtitiam, De ſecũda habetur 2. Paralip. 29. ibi Nolite negligere, vos enim eligit Deus, vt ſtetis corã eo, ſcilicet pro ſalute populorum, De tertia dicit dominus, ſi pecauerit in te frater tuus, & vade & corrripe eum inter te, & ipſum ſolum, Math. c. 18. Et hæc quo ad negligentiam correctionis vitiorũ, quę cum committitur peccatum eſt, vt dicemus inferius ſuo loco, De ſecunda negligentia obſeruationis, ſ. feſtorum eſt etiam peccatum contra tertium præceptum, videlicet memento vt diem ſabbathi ſanctifices, Exo. 20. de cuius eſſentia eſt audire miſſam, & abſtinere ſe ab opere ſeruili. Tertia eſt negligentia ſumptionis ſacramẽtorum, de qua Apoſt. 2. ad Hæbr. Quomodo nos effugiemus. ſ. dãnationem, ſi tamen neglexerimus ſalutem. Quarta, & vltima, eſt negligentia circa alia diuina audiẽda, quæ dicitur triplex. Prima circa miſſæ auditionem. Secunda circa prædicationis attentionem. Tertia circa officiationis ſolutionem. Quãtum ad primum, quicunque ex negligentia meeè omittit audire miſſam diebus feſtiuis, cum posſit, peccat mortaliter, facit enim contra præceptum Eccl. ca. miſſas de conſecra. diſt. 1. de ſecunda eſt tex. cap. interrog. 1. q. 1. vbi Aug. inquit non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quam qui ſua negligentia corpus Chriſti in terram cadere permiſerit, & contingit talis negligentia tripliciter, Primo non intendendo, ſecundo non audiendo, tertio non retinendo, ſeu non faciendo, quantum ad tertiam, in diuinis officijs, & horis canoni

cis

cis committitur negligentia tam à clericis recitantibus, quàm à populis audientib. Nam clerici, vel omittunt, vel maledicunt eas, ipſi laici, vel non aſſiſtunt, vel aliquando ſuis vanitatibus impediunt, de clericis dicitur, maledictus, qui facit opus Dei negligenter, Hyer.cap. 48. de laycis dicitur c.irreligioſa de conſe. diſt. 3. ibi irreligioſa conſuetudo eſt, quam vulgus per ſanctorum ſolemnitates agere conſueuit, populi enim qui debét ad diuina officia attendere, ſaltationibus turpibus inuigilant cantica non ſolum male canentes, ſed etiam religioſorum officia perſtrepunt, hæc per. San. Anto. 2.p.tit.9.c.4.& ſeq. per totum.

Negligentia vnde ortum habeat.
Quæſt. XXIX.

Vigeſimonono quæro, vnde negligentia ortum, & originem habeat? Reſp. quod ipſa oritur ex quatuor vitijs. Primo ex imprudentia, imprudens enim dicitur, qui diligenter non obſeruat circumſtantias in operibus ſuis. Secundo oritur ex accidia, quæ cum ſit triſtitia de alieno bono ſpirituali, ideo negligentiam generat ad eligendum, & torporem ad faciendum. Tertio ex auaritia, quia cum homo diligat inordinatè magnam proſperitatem, quam habet, ex hoc efficitur negligens ad vitandum malum, & eligendum bonum, vbertas enim ſecuritatem, ſecuritas negligentiam, negligentia contemptum generat. Quarto ex inordinato appetitu, & amore ſui, S.Ant.2.p.tit.9. cap.3.§.2.

Negligentia cui virtuti opponatur.
Quæſt. XXX.

Trigeſimo quæro, cui virtuti opponatur negligentia? Reſp. quod opponitur prudentiæ, dicitur enim Eccleſiaſt.c.10. laſciuus & imprudens non obſeruat tempus, ſed hoc pertinet ad negligentiam, ergo negligentia opponitur prudentiæ. S.Thom.2.2.q.54.art.2. vbi dicit, quod negligentia opponitur ſolicitudini; ſolicitudo autem pertinet ad rationem, & rectitudo ſolicitudinis ad prudentiam. Vnde per oppoſitum, negligentia ad imprudentiam pertinet, quia negligens, vt dictũ eſt, dicitur quaſi nec eligens, electio autem recta eorum, quæ ſunt ad finem, ad prudentiam pertinet. Vnde negligentia pertinet ad imprudentiam ita S.Th.d.loco.

Negligentia an ſit peccatum. *Quæſt.* XXXI.

Trigeſimo primo quæro, vtrum negligentia ſit peccatum? Reſp. quod ſic, ipſa enim importat defectum debitæ ſolicitudinis, & omnis defectus debiti actus, habet rationem peccati. Vnde manifeſtum eſt, quod negligentia habet rationem peccati, & eo modo, quo ſolicitudo eſt ſpecialis virtutis actus, & ſic neceſſe eſt, quod negligentia ſit ſpeciale peccatum, S.Tho.2.2.q.54.art.1.ampl. vt non ſolum dicatur peccatum ſpeciale, ſed etiam mortale, qđ habetur Prouer.19. qui negligit viam ſuam mortificabitur. S.Thom.2.2.q. 54.art.3. vbi dicitur, quod poteſt dupliciter contingere, quod negligentia ſit peccatum mortale, vno modo ex parte eius, quod prætermittitur per negligentiam, quod quidem ſi ſit de neceſſitate ſiue ſit actus, ſiue circũſtantia, erit peccatum mortale, alio modo ex parte cauſę, ſi enim voluntas in tantum ſit remiſſa circa ea, quæ ſunt Dei, vt totaliter à Dei charitate deficiat, talis negligentia erit peccatum mortale, & hoc præcipue contingit, quando negligentia ſequitur ex contemptu, alioquin, ſi negligentia conſiſtat in prætermiſſione alicuius actus, vel circumſtãtiæ, quæ non ſit de neceſſitate ſalutis, neque hoc fiat ex contemptu, ſed ex aliquo defectu feruoris, qui impeditur interdum per aliquod veniale peccatum, tunc negligentia non eſt peccatum mortale, ſed veniale. Sanct. Tho. 2.2.q.54. ar.3. S.Ant. 2.p.ti.9.c.3.§.3. Pi. Ang. Syl. Tab. Caie. & Armilla verſ. negligentia.

Negligentiæ Remedia. *Quæſt.* XXXII.

Trigeſimo ſecundo quæro, quæ ſint remedia negligentiæ? Reſp. plura. Primo timor Dei, vnde Eccleſi.7. qui timet Deum, nihil negligit, Secundo amor ipſius Dei. Eccle. 30. ſplendidum cor bonum in epulis, epulæ enim illius diligenter fiunt, & faciunt ad deteſtationem huius criminis. Primo dictum Iere.47. maledictus qui facit opus Dei negligenter, Secundo facit diligentia, quam adhibent creaturæ irrationales. Tertio diligentia, quam adhibent homines in rebus corporalibus. Quarto ſublimitas perſonarum, coram quibus negligentia talis committitur. vnde Pſal. Quoniam Rex omnis terræ Deus, pſallite ſapienter. Quinto, & vltimo, quia diligẽtia valde honorifica eſt Deo, vnde Prou.13. mulier diligens, corona eſt viro ſuo hæc Perald. 2.p. ſummæ tit. de Accidia cap. 7. ratio autem triplex eſt, quare homo debeat eſſe diligens, primo propter difficultatem medij, recte enim, & virtuoſe agere conſiſtit in medio, quod eſt difficile, recedere autem ab eo facile, ſecundo, propter multiplicitatem modi, nam actio non indicatur bona, niſi actus ſit bonus, & circũſtantia eius, tertia ratio eſt propter prauitatem animi, quod cõtingit ob mali operis frequentiam, ob mentis malitiam, & ob paſſionis vehementiam, S.Ant.2.p.ti. 9.c.4.§.3.& ſeq.

Ignorantia quid ſit. *Quæſt.* XXXIII.

Trigeſimo tertio quæro, quid ſit Ignorantia. Reſpond. Ignorantia eſt priuatio ſcientiæ poſſibilis adipiſci, Sylu. verſi. ignorantia, nume.2.Tab. verò d.loco dicit, ignorantia eſt priuatio ſcientiæ, quam quis eſt aptus natus habere, & deberet habere.

Igno-

Ignorantia, & Neſcientia differentia. Quæſt. XXXIIII.

TRigeſimo quarto quæro, quid differat ignorantia à neſcientia, & errore? Reſp. quod in hoc differunt, quia neſcientia dicit ſimplicem ſciẽtiæ negationem, vnde cuicunq; deeſt aliquarum rerum ſcientia, poteſt dici neſcire illas, ignorantia vero in præſenti caſu importat priuationem, dum ſcilicet deeſt ſcientia eorum, quæ aptus natus eſt, & ſcire tenetur, S. Th. 1.2.q.76.ar.2. Ang. ver. ignorantia nu.6. dicit ignorantia eſt neſcire, quod ſcire tenetur, neſcientia eſt ignorare quod ſcire non tenetur, error eſt vnum pro alio putare, cõc. c. ſi. 37. diſt. c. in quibus 22. q. 2.

Ignorantia quotuplex ſit. Quæſt. XXXV.

TRigeſimoquinto quæro, quotuplex ſit ignorantia? Reſp. ſecundum S. Ant. 2. p. tit. 5. c. 9. §. 2. quod ignorãtia eſt triplex. videlicit, iuris humani, iuris diuini, & ignorantia facti, de his poteſt intelligi Pſal. 81. neſcierunt quoad primam, neque intellexerunt, quoad ſecũdam, in tenebris ambulant, quoad tertiam, aliam diſtinctionem ponit idem Ant. 1. p. tit. 6. cap. 1. §. 1. dicens, quod triplex ignorantia reperiri poteſt in actu peccati, prima cum neſcitur id, quod ſcit eſſe prohibitum, & per conſequens malum, puta cum fornicatur quis neſciens fornicationem eſſe peccatum; & hæc dicitur ignorantia iuris, ſecunda eſt cum ſcit quis aliquem actum eſſe prohibitum, & malum, ſed neſcit hoc quod agit, eſſe illum actum, vt cum ſciens adulterium eſſe peccatum, accedit ad vxorem alienam, quam putat eſſe ſuam, vel occidit hominem, quem putat eſſe feram, & hæc dicitur ignorantia facti, quæ non excuſat à peccato, ſi datur opera rei illicitæ, aut etiam ſi non adhibetur debita diligentia, tertia dicitur ignorantia, cum ſcit quidem id quod agit eſſe peccatum in vniuerſali, ſed non cognoſcit in particulari illum actum eſſe peccatum, qui eſt obnubilatus paſſione, vel habitu vitioſo vt actualiter non cõſideret, & intelligat, id quod agit, eſſe malum, & iſta ignorantia reperitur in omni peccato, vnde dicitur, quod omnis malus eſt ignarus. & Prou. 14. errant qui operantur malum. hæc Sanct. Ant. dicto loco Sylu. autem verſiculo ignorantia numero primo dicit, quod triplex eſt ignorantia, prima dicitur negationis, quia ſcientia negatur, nec tamen aptitudo ſciendi ponitur, ſecunda priuationis, quia ſcientia negatur, & aptitudo ſciendi ponitur, tertia, paruæ diſpoſitionis; quæ ponit errorem ſcientiæ rectæ cõtrarium, concor. Sylu. & Tabien. verſiculo ignorantia numero primo. Roſella numero 3. & ſequenti Rayn. 1. p. ſummæ. tit. de ignor. c. 1. communis tamen diſtinctio eſt, quod ignorantia ſit duplex, alia iuris, altera autem facti, c. ignorãtia de reg. iur. 6. opus Iud. in q. ver. ignorantia, nu. 1. & ſeq.

Ignorantia an ſit in cauſa peccati. Quæſt. XXXVI.

TRigeſimo ſexto quæro, vtrum ignorantia ſit cauſa peccati? Reſp. quod ſic ſecundũ Aug. lib. de natura, & gratia c. 67. vbi dicit, quod quidã per ignorantiam peccant. S. Thom. 1.2.q. 76. arti. 1. vbi concludit quod non quæuis ignorantia cauſa eſt peccati, ſed illa tantum, quæ tollit ſcientiam prohibentem actum peccati. Sylu. verſi. ignorantia. nume. 7.

Ignorantia an ſit peccatum. Quæſt. XXXVII.

TRigeſimo ſeptimo quæro, vtrum ignorantia ſit peccatum? Reſ. quòd ſic, loquendo de ignorantia vincibili, nihil enim mœretur pœnam, niſi peccatum; ſed ignorantia mœretur pœnam ſecundum illud 1. ad Chor. 14. ibi ſi quis ignorat, ignorabitur. ergo ignorantia eſt peccatum. ita S. Thom. 1.2.q.76. art. 1. vbi concludit, quod igorantia inuincibilis non eſt peccatum; ignorantia autem vincibilis, eſt peccatum, ſi ſit eorum, quæ aliquis ſcire tenetur, nõ autem ſi ſit eorum quæ quis ſcire nõ tenetur; inuincibilis autem ignorantia dicitur, quæ ſtudio ſuperari nõ poteſt, quæque, cum non ſit voluntaria, quia non eſt in poteſtate eam repellere, non eſt peccatum, ſcire autem quilibet tenetur communiter quæ ſunt fidei, & vniuerſalia iuris præcepta, ſinguli autem ea quæ ad eorum ſtatum, vel officium ſpectant, quæ qui negligit habere vel facere, peccat peccato omiſſionis, vnde propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis ſcire tenetur eſt peccatum vt dictum eſt conc. Piſ. ver. ignorantia Sylu. d. loco nu. 8. & Caiet. Roſ. nu. 1. & Arm. nu. 3.

Ignorantia an excuſet a peccato. Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro, vtrum ignorantia excuſet à peccato? Reſpond. quod non, dicit enim Auguſtin. libro tertio. cap. 18. de lib. arbr. quod quædam per ignorantiam facta, recte improbantur, ſed ſolum illa rectè improbãtur, quæ ſunt peccata, ergo quædam per ignorantiam facta ſunt peccata. Non ergo ignorantia omnino excuſat à peccato, ita argumen. Sanct. Thom. 1.2.q.76. ar. 3. vbi concludit, quod ignorantia conſequens, vel concomitans actum peccati, non excuſat à peccato, ignorantia vero, quæ cauſa eſt actus peccati, excuſat, eo quidem non totaliter, niſi ſit ignorantia inuincibilis, vel eius, quod quis ſcire non tenetur, conc. Piſan. verſicu. ignorantia verſicu. vtrum Angel. dicto loco nu. 3. Sylu. nu. 10. Tab. nume. 2. Nau. in Man. confeſſ. præl. 9. nu. 10. & c. 17. nu. 82. & ſeq. not. tamen quod licet ignorantia non excuſet à peccato, minuit tamen peccatum, S. Thom. 1.2.q.76. art. 4. nam quicquid eſt ratio remiſſionis peccati, alleuiat peccatum, ſed ignorãtia eſt hu-

iuſmodi

ſuſmodi 1.ad Timoth.1. miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci, ergo ignorantia diminuit, vel alleuiat peccatum, intellige tamen, quod voluntaria & intenta ignorantia aggrauat, & non diminuit peccatum, ignorantia vero voluntaria per accidens diminuit, ignorantia verò cõſequẽs, vel comitans actum peccati non diminuit ipſum, neq; auget. hæc S.Th.d.art.4.

Error quid ſit. Quæſt. XXXIX.

TRigeſimonono quæro quid ſit error? Reſp. ex mente Aug. in lib. Enchirid. quod error eſt æſtimatio, vel approbatio veri pro falſo, vel ecõuerſo, & certi pro incerto, vel econtra, vnde errare eſt putare, vel æſtimare, vel approbare, verum eſſe quod falſum eſt, vel eſſe falſum, quod verum eſt, vel certum pro incerto, ſiue falſum, ſiue verũ ſit, Rayn.1.p.ti.de errore c.1.conc. Viguer. ti. de anima c.2.§.5.ver.4. Ang.ver.error.in prin. Tab.& Armil. d.loco nu.1.

Error an ſit peccatum. Quæſt. XL.

QVadrageſimo quæro, vtrum error ſit peccatũ? Reſpõ. quod ſic, & ſi fuerit circa ea quorum cognitio eſt homini naturaliter inſita, eſt grauiſſimum, & turpiſſimum. S.Tho. 2.2.q.154.art.12.in corpore, & eſt magnum peccatum in re magna, paruum autem, in re parua, nullus tamen error abſq; vitio eſſe poteſt. Rayn.1.p.ti.de errore ca. 2. vbi in c.quarto, dicit errare circa fidem trinitatis, eſt grauiſſimum omnium peccatorum, Auguſtin. in 1.de Tri. Ang. autem, verſiculo error. nu.1. dicit quod in his, quæ non pertinẽt ad Regnum Dei non eſt peccatum, vel ſi eſt, minimum eſt, Sylu.d. loco nume.2. concludit quod tunc error dicitur intolerabilis, quando continet aliquid, quod in ſuo genere eſt peccatum c. venerabilis. §. Pot. de ſent. exc.6. Armilla d.verſ. error nu.2. conſcientia quoq; erronea in tantum obligat, quod ſi haberet, quod ſpuere in Eccelia eſſet peccatum mortale, cõtra quam ſi ipſe faceret eſſet peccatum mortale Caiet. ver. conſcientia erronea, vnde deponenda eſt huiuſmodi cõſcientia, vt libere operetur vt alij.

Error quot modis committi dicatur. Quæſt. XLI.

QVadrageſimo primo quæro, quot modis peccatores dicãtur errare? Reſpõ. Quatuor modis, primo eligendo nõ eligẽda quãtũ ad intellectũ Sap.5. errauimus à via veritatis, q̃ ducit ad vitã, ſecundo appetendo nõ appetẽda quãtũ ad effectum, ſicut illi, qui deſpectis æternis toto corde deſiderant temporalia vana, & tranſitoria. vnde Paul.1.ad Timot.6. Radix omniũ malorum cupiditas, quam quidem appetentes errauerunt à fide. Tertio errant peccatores faciendo, nõ faciẽda quantum ad effectum, Prou.cap.14. errant omnes, qui operantur malum, vbi not. quod quidem errauerunt propter ignorantiam, quidam propter impotentiam, quidam propter malitiam, quidam propter ſuperbiam. Quarto errant peccatores, omittendo non omittenda, quantum ad defectum, lub.c.15. non credat fruſtra errare deceptus, Ray.1.p.tit.de errore c.3.

Ocium quid ſit. Quæſt. XLII.

QVadrageſimo ſecũdo quæro, quid ſit ocium? Reſpon. ocium eſt quod caret intentione piæ vtilitatis, & iuſtæ neceſſitatis, Armil. ver. ocium, & Caiet. d.loco, & Tab. d.loco, & Ray. c.1.

Ocium an ſit peccatum. Quæſt. XLIII.

QVadrageſimo tertio quæro, vtrũ ociũ ſit peccatum? Reſpõ. quod quando diſſonat à recta ratione in operatione, aut omisſione, peccatum eſt, ſi tamen ocium ſit nudum (hoc eſt nihil aliud deformitatis habens, niſi habens ocij, veniale eſt) eſt tamen quandoque laudabile ocium internum, uel externum, ad quietem & recreationem naturæ intentum, quoniam & hoc habet recta ratio, ut laſsis detur requies, ſicut & ſomnus, Caiet. verſi. ocium & Armilla d. loco num.1. vbi concludit quod ocioſum verbum eſt magis peccatum veniale, quàm factum ocioſum, quia uerbum eſt immediatius effectus rationis, & ideo minus poteſt eſſe præter deliberationem quam factum, poteſt tamen eſſe mortale, ſi dicatur in contemptum Dei, vel proximi, vel vt trahat ad luxuriam, hæc Armilla & Tab. d.loco Ray. ver. ocium c.1. vbi probat ocium eſſe peccatũ triplici reſpectu. Primo nihil reprehẽditur niſi culpa, ſed ocium reprehẽditur Math. 20. quid hic ſtatis tota die ocioſi? Ocioſus enim eſt inquit ibi Chriſ. qui opus Dei non operatur. Secundo nihil punitur a Deo niſi peccatum, ſed ocioſus punitur a Deo Math.3. omnis qui non fecerit fructum bonum abſcindetur, ſed ocioſus non facit fructum, ergo ocium eſt peccatũ. Tertio quia iniquitas eſt peccatum, ſed ocium eſt iniquitas, Ezech.6. hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ Superbia, Saturitas, Abundantia, & ocium ipſius.

Ocium ex quibus oriatur. Quæſt. XLIIII.

QVadrageſimo quarto quæro, ex quibus ociũ initium ſumat? Reſpon. ex tribus, nempè ex defectu dilectionis, actionis, & rationis, primo ex defectu dilectionis, Greg. hom. Iohan. c.14. Charitas non eſt ocioſa, aut enim proficit, aut deficit. Secundo ex defectu actionis; in actibus enim uirtutum ſunt per ordinem iſta tria. ſcilicet, ſcire, velle, operari. Contra primum eſt ignorantia, cum quis tenetur ſcire aliquid, & non ſcit. Contra ſecundum eſt ocium, cum quis tenetur velle aliquid, & non vult. Cõtra tertium eſt commiſſio, cum ſcilicet aliquid facit, quod facere non debet; Tertio oritur ocium ex defectu rationis, uel ex exceſſu ſtoliditatis, prou.c.12. Qui ſectatur ociũ ſtultiſsimus eſt, quæ ſtultitia eſt triplex. Prima repletur egeſtate, Prou. c.28.

DE AVARITIA.

[illegible]

mines ab ea proportione deficiunt, quæ debet eſſe ſecundũ ratione inter ſumptus, & opus, vnde paruificè ducitur, & paruificẽtia dicitur peccatum, S. Tho. 2. 2. q. 135. art. 1. ſimiliter homo deficit ab eo quod promiſit, & dicitur perfidia; & eſt peccatũ, vtpote contra virtutem fidei. Turpe enim eſt fidẽ fallere, l. prætor ait, ff. de pact. Caiet. ver. perfidia, qui dicit, quòd eſt triplex, pnicioſa, officioſa, & iocoſa; quæ regulatur ſicut de mendacio dicitur; oritur etiam fraus, qua quandoq; reus, & actor inter ſe ipſos cõueniunt latenter, & dicitur colluſio manifeſtè peccatũ in vtroque, quia vterque colludens fraudi conſentit, & eſt mortale pro quanto inique cõtra debitã tendit iniuſtitiã, Caiet. ver. colluſio, ſimiliter corrũpitur iuſtitia, ſi quis auaritia motus, habens poteſtatem, vel officium, accipit pecuniam ad iudicandũ, aut decernendum, quo magis, vel minus faciat, quod debet, vel per minus cogit aliquẽ ad faciendũ, vel non faciendũ, & dicitur concuſſio manifeſtè mortale peccatum contra iuſtitiã, Caiet. ver. concuſſio. naſcitur quoque ex auaritia præuaricatio (qua homo a debito officio, ſeu certamine variat ad oppoſitum fouendum) vt actor ad fouendum reum, aut econtrario, & peccatũ eſt, quia contra rectam rationem, & ſi in iudicio iuſto hoc fiat, aut alias in præiudicium diuini, vel communis boni, aut cuiuſcunque proximi, peccatum eſt mortale, quia iniuſtitia ipſa peccatum eſt mortale ex ſuo genere, Caiet. ver. præuaricatio ſimiliter auarus vituperabilis eſt, quia ſolius lucri gratia negotiatur, & eſt inſatiabilis, Caiet. ver. mercatura.

Auaritia an ſit peccatum capitale. Quæſt. VIII.

OCtauo quæro, vtrũ auaritia ſit peccatum capitale? Reſp. quod ſic, Greg. lib. 31. mora. c. 31. vbi hoc ponit vitium capitale, conc. S. Thom. 2. 2. q. 118. art. 7. vitium enim capitale alia vitia parit, ſed auaritia eſt amor habendi pecuniam inordinate, qua pecunia vtimur quaſi fideiuſſore ad omnia habẽda. Ariſt. 5. Ethic. c. 5. & Eccl. 10. pecuniæ obediunt omnia, ideo dicitur vitiũ capitale, ex quo plura alia vitia oriuntur, vt dicã inferius, cõc. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 1. §. 3. Aſtenſ. lib. 2. tit. 30. q. 6. Viguer. tit. de virt. iuſt. c. 5. §. 15. Alex. de Ales, 3. p. q. 141. memb. 5. Tab. ver. vſura, nu. 9. q. 6. Armilla d. loco, nu. 3. Aſtenſ. lib. 2. tit. 30. q. 6.

Auaritia an opponatur liberalitati. Quæſt. IX.

NOno quæro, vtrũ auaritia opponatur liberalitati? Reſpon. quod ſic, dicitur enim Eccleſ. 5. auarus nõ implebitur pecunia, & qui amat diuitias fructũ non capiet ex eis. Sed non impleri pecunia, & inordinate eas amare, eſt contrarium liberalitati, quæ in appetitu diuitiarum medium tenet. Ergò auaritia opponitur liberalitati, S. Tho. 2. 2. q. 118. art. 3. dicens, quod auaritia importat immoderantiã quandã circa diuitias dupliciter, vno modo immediatè circa ipſam acceptionẽ & conſeruationẽ diuitiarum, in quantum ſcilicet aliquis acquirit pecuniam vltra debitum aliena ſurripiendo, vel retinendo, & ſic opponitur iuſtitiæ, & hoc modo accipitur auaritia, Ezech. 22. vbi dicitur Principes eius in medio eius, quaſi lupi rapiẽtes prædam ad effundendum ſanguinem, & auara lucra ſectanda. Alio modo importat immoderantiã circa interiores affectiones diuitiarum, puta cum quis nimis amat, vel deſiderat diuitias, aut nimis delectatur in eis, etiã ſi nolit rapere aliena, & hoc modo auaritia opponitur liberalitati, quę moderatur huiuſmodi affectiones, & ſic accipitur auaritia, 2. ad Corin. 9. præparent repromiſſam benedictionem hanc paratam eſſe ſic quaſi benedictionẽ, nõ quaſi auaritiã, gloſſ. ſcilicet vt deleatur pro dato, & parum ſit quòd detur, Rayn. 1. p. tit. de auaritia, c. 4. Vigue. tit. de virt. iuſt. c. 6. §. 1. ver. 1. Alex. de Ales 3. p. q. 141. memb. 8. & Rayn. vero d. loco dicit auaritiam contrariari æquitati, charitati, pietati, liberalitati, & prodigalitati. Primo contrariatur æquitati, ſcilicet iuſtitię, quæ tenet medium inter ſuperfluum, & diminutum, excedit enim auaritia in accipiẽdo, & deficit in dando. Secundo opponitur charitati, quia eſt amor inordinatus boni temporalis vt finis, & ſic præfertur charitati, quæ ſolum Deum tanquã vltimum finẽ amat. Tertio opponitur pietati, & tũc eſt peccatum mortale in ca u, in quo aliquis tenetur bona ſua pauperibus erogare, puta cum ei ſuperfluit, & neceſſitas cogit. Luc. cap. 11. quod ſupereſt date pauperibus. Quarto opponitur liberalitati, vt dictum eſt. Quinto opponitur prodigalitati, vt dicetur inferius.

Auaritia, quibus ex cauſis deteſtetur. Quæſt. X.

DEcimo quęro, quibus de cauſis ſit auaritia deteſtãda? Reſp. pluribus. & primo natura quæ ſuadet, ponens terram infimam eſſe inter cæ a uras & a pedibus omnium conculcari, non autem vt vltimum finem ſectari, ſecundo facit maledictio ſcripturæ, Eſay. c. 5. veh qui coniungit domum ad domum, Habac. ca. 2. ueh qui congregat non ſua, tertio facit teſtimoniũ ſcripturæ, Eccle. 10. ubi auaro nihil eſt ſceleſtius, ideſt nullũ ſcelus maius eſt auaritia, quarto quia eſt infirmitas quodammodo incurabilis, Ecc. 5. eſt infirmitas peſſima, quam uidi ſub ſole, diuitiæ cõſeruatæ in malum domini ſui, quinto facit miſera ſeruitus, in qua auaritia ponit, Luc. c. 16. non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonę, unde auaritia dicitur idolorum ſeruitus, ſexto & ultimo faciunt exempla ſanctorum 1 2. Regum ibi, Samuel, loquimini de me coram Domino, ſi de manu cuiuſquam munus accepi, &c. alia ponũtur per Peraldum 2. p. tit. de auaritia c. 1. & ſeq. uſque ad cap. 9.

Auaritiæ filię quot ſint. Quæſt. XI.

VNdecimo quæro, quot ſint filiæ auaritiæ? Reſp. eſſe ſeptẽ, uidelicet, proditio fraus fallacia, periura, inquietudo, uiolẽtia, & cõtra miſericordiã obduratio. Greg. lib. 31. c. 31. moral. S. Th. 2. 2. q. 118. art. 8. vbi dicit, quod auaritia in duobus excedit. Primo in retinẽdo, & ex hoc oritur ob

duratio contra miſericordiam. Secundo excedit in accipiendo, & ſecundum hoc auaritia cũſideratur dupliciter, vno modo ſecundum quod eſt in affectu, & ſic ex ea oritur inquietudo, inquantum ingerit homini ſolicitudinem, & curas ſuperfluas, auarus.n. nõ implebitur pecunia, vt dicitur Eccl. 5. Alio modo poteſt conſiderari in effectu, & ſic in acquirendo aliena, vtitur quandoque vi, quod pertinet ad violentias, quãdoque autem dolo, quod quidem ſi fiat in verbo, fallacia erit, quantum ad ſimplex verbum, periurium autem ſi addatur confirmatio iuramenti, ſi autem dolus committitur in opere, ſic quantum ad res erit fraus, quantum autem ad perſonas, erit proditio, vt patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Chriſtum, ita S. Th. conc. Ray. 1.p.tit. de auaritia c.6. S. Ant. 2.p.tit.1.c.1.§.4. Nau. Man. cõfeſſ.c.23.nu.75. Syl. ver. auaritia in fi. Tab. d.loco nu.12. Arm. nu.4. Caniſ. tit. de pec. capit.c. 40. Ang. ver. proditio. S. Th. 2.2.q.55.art.8.

Auaritiæ ſpecies quot ſint. *Quæſt.* XII.

DVodecimo quæro, quot ſint ſpecies auaritiæ? Reſp. eſſe nouem, quas ponit Ariſt. 4. Eth. c. 1. quem refert S. Tho. 2.2.q.118. art. 8. in reſp. ad 4. & ſunt hæc, videlicet, parcus, quia parum dat, tenax, qui nihil, cimibilis ille, qui dat cum magna difficultate, quaſi cimini venditor, quia de paruis magnam vim facit, ſi excedit in accipiendo dupliciter, primo per illiberales operationes, ſecũdo de inhoneſtis, vt de meretricio, vel huiuſmodi, vel quia lucratur de eo quod gratis oportet concedere, vt uſurarij, uel quia lucratur parua cum magno labore, alio modo quia iniuſte lucratur, uel uiuis uim inferẽdo, ſicut latrones, uel mortuos ſpoliando, uel ab amicis auferẽdo, ſicut aleatores de qbus omnibus, & ſingulis dicemus ſuis locis inferius.

Proditio quid ſit. *Quæſt.* XIII.

DEcimotertio quæro, quid ſit proditio? Reſp. proditio eſt receptio cõtra fidem datam uel debitam in damnum alicuius, Syl. uerſicu. proditio, & eſt peccatum, cum ſit filia auaritię, & tanto grauius, quanto maior iactura ſequens fuerit, Armilla uerſi. proditio, num. 1. S. Ant. 2.p.tit.1 c. 22. in princ. dicit, proditio eſt quædam deceptio facta contra dominum, uel familiares ſuos in damnum rerum; uel perſonæ, aut manifeſtationem ſecretorum eorum; & de hac Pſal. 40. homo pacis meæ in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem, ibi not. proditio Chriſti per Iudam, in quo uerſicu. tria notantur, primo coniunctio familiaris, ibi homo pacis meę, in quo ſperaui qui edebat panes meos. Secundo proditio criminalis, ibi magnificauit ſupplantationem, tertio offenſio perſonalis, ibi ſuper me, quantum ad primum, dicit Boet. quod nulla eſt maior peſtis ad nocendum, quàm familiaris inimicus, & ratio eſt, quia cũ ab eo quis ſibi nõ cauet multipliciter poteſt nocere. Quantũ ad ſecũdũ, notatur proditio criminalis cũ dicitur magnificauit, ideſt magnam fecit ſuplantationem, ideſt deceptionem. Quantum ad tertium offenſio perſonalis ibi ſuper me, maxima pęna eſt homini, cũ uidet ſe perditum ab amico, & beneficiato S. Ant. d. loco. §. 6.

Proditio quot modis fiat. *Quæſt.* XIIII.

DEcimoquarto quęro, quot modis proditio fieri dicatur? Reſp. tribus modis, primo in rebus, ſecundo in perſonis, tertio in actionibus, Primo quando quis manifeſtat res occultas domini ſui, uel alterius malitioſe ut eas auferant, & præcipue inimicis ſuis, & eo caſu vltra graue peccatum, tenetur talis ad reſtitutionem totius damni, qui enim occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur, Secundo fit circa perſonas, ut capiantur ab inimicis, uel occidantur, ſic Iudas oſculo filium hominis tradidit, & hoc nulli dubium eſt, quod eſt peccatum mortale, tertio fit circa actiones nempe circa ſecreta reuelata, vt cum quis conſilia, & ſecretos tractatus Domini vel alterius reuelat inimicis, vel alijs, quibus non debet, Prou. 11. qui ambulat fraudulenter reuelat arcana, qui autẽ fidelis eſt celat amici cõmiſſum, ſi qui tamẽ aliqua illicita tractarẽt in nocumẽtũ alicuius vel aliquorũ contra iuſtitiam, non malefaceret reuelando eis talia ſecreta, vt ſibi poſſent cauere ab iniuſtis nocumentis, modo tamen debito, & quantum fieri poteſt abſque ſcandalo, hæc Sanct. Anton. 2.p.tit.1.c.22. circa medium, pro cuius declaratione notandum eſt, quod ſecretum eſt id, quod à nemine, vel à tam paucis ſcitur, quod neque eſt famoſum neque notorium. S. Tho. 2.2.q.70. art. 2. ad ſecundum Scot. 4. diſtinct. 21. Caiet. 2.2.q.11. art. 3. Nauar. Man. confeſſ. cap. 18. numer. 52. quod eſt duplex, quorum vnum eſt, quod ab vno ſolo ſciri poteſt, quales ſunt ſoli, & omnes actus interiores animæ hominis, alterum, quod de ſe à plurimis ſciri poteſt, qualis eſt omnis actus exterior, qui non eſt famoſus, neque notorius, quod eſt triplex, primo quod de ſe ſine vlla promiſſione ſcientem obligat, ad ſe celãdum regulariter, quale eſt omne occultum cuius detectio nocet animæ, corpori, honori, vel famæ, vel fortunis alicuius, c. ſi peccauerit 2.q.1.c. qualiter & quando, de accuſa. ſecundo cuius celatio à ſciente expreſſe, uel tacitè promiſſa eſt, tacitè promittitur, cum id colligitur ex modo dicendi ſecreto, nulla de celando expreſſa promiſſione facta, tertium ad quod celandum lex diuina poſitiua confeſſionis ſacramentalis obligat, tale eſt omne peccatum ſacramentalis confeſſionis detectum, de quibus Nauar. Man. confeſſ. nu. 52. Dom. Sot. de iuſt. & iur. lib. 5.q.6. art. 2. pag. 131. Syl. uer. ſecretum. ex quibus ſequitur quod peccet mortaliter, qui reſerat, aut legit literas obſeratas, aut ſcriptas alienas, quæ in ſecreto obſeruabantur animo lædendi aliquem notabiliter, niſi de conſenſu expreſſo, aut tacito eius, à quo uel cui mittũtur id faciat, aut de autoritate legitima, uenialiter tamen ſi abſq; intentione nocendi notabiliter, ſed p imprudẽtiã, uel per curioſitatem tantũ, nõ enim hoc eſſet contra charitatem, non tamen peccat, immo bono

fungi-

fungitur officio, qui denunciat cui, quando, & quomodo oportet peccatores, peccata, & ſtratagemata damnoſa principi, reipub. aut proximo, quia hoc iure poteſt, & debet fieri c. non inferenda 23. q. 5. c. quante de ſent. exc. cap. ipſa 23. q. 4. Caiet. & Sylu. verſ. hieræ, & alij communiter, ita d. ver. peccat etiam reus, qui ſecundum iuris ordinem interrogatus ſua delicta ſecreta grauia non manifeſtat, & contra qui manifeſtat illa contra iuris ordinem interrogatus, dicitur aũt interrogatus ſecundum iuris ordinẽ, quando tria concurrunt. Primo quod iudex interrogans ſit cõpetens. Secundo quod delictum ſit probatũ plenè, vel ſaltem ſemiplenè, hoc eſt per vnũ teſtem omni exceptione maiorem, vel per indicia illi æquipollentia. Tertio, quod illi ſit notificata huiuſmodi probatio vt ſciat, in quo ſtatu eſt, S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 1. & ſeq. Nau. cap. 18. nu. 57. & ſeq.

Fraus an ſit peccatum. *Quæſt.* *XV.*

DEcimo quinto quæro, vtrum fraus ſit peccatũ? Reſp. quod ſic, ſed mortale, vel veniale, iuxta materiam. Nam fraus ad damnũ proximi tendens, pernicioſa eſt, niſi circa minimum verſetur, ſi vero iocoſa, aut officioſa eſt, venialis eſt; quia non contra dilectionẽ Dei, aut proximi militat, excuſatur quoque fraus nociua a mortali, ſi præter intentionem accidit, ſed cum illam percipit, tenetur damnum reſarcire, & famæ ſuæ conſulere, ne ſcandalum ſit de eo, tanquam doloſo, Caiet. verſic. fraus, ibi etiam Armilla nu. 1. & obligat ad reſtitutionem, S. Anto. 2. p. tit. 1. c. 17. §. 3. in fine. S. Th. 2. 2. q. 55. art. 6. vbi fraus ad aſtutiam pertinet, ſed aſtutia eſt peccatũ vt inquit idem art. 3. ergo &c. Ray. 1. p. titu. de fraude c. 1. auctoritate, Greg. lib. 9. moral. qui dicit, quòd qui vult decipere tria facit, primo decipiendi cogitat modum, ſecundo ſuum cogitatum manifeſtat, per verbũ vel ſignum. Tertio cogitatio, & verbum manifeſtatur per factum, ita quod cogitatio deceptionis fit per aſtutiam, manifeſtatio fraudis fit per verba, executio aſtutiæ fit per facta, vnde ille, qui alterius deceptionem intendit vtitur tribus, ſcilicet aſtutia, fallacia, & fraudulentia.

Fraudolentia quibus in caſibus fiat.
Quæſt. *XVI.*

DEcimo ſexto quæro, quibus in caſibus fiat fraudulẽtia? Reſp. in ſex. primo in rei quidditate, ſecũdo in ſui quantitate, tertio in eius qualitate, quarto in ſoluendi tarditate, quinto in precij, ad res mutabilitate, ſexto in bonę intẽtionis prauitate. Primo circa quidditatẽ, ut ſi uendatur oricalcũ pro auro, lapis unus precioſus, pro altero, ſecũdo in quantitate, ut cum fraudatur pondus, numerus, vel menſura, Deu. 25. non hẽbis in ſacculo diuerſa põdera, maius, & minus, & Leu. 19. nolite facere iniquũ aliquod in iudicio, in regula, in pondere, & in menſura, & Oſeæ 12. Canaã in manu eius ſtatera doloſa, tertio in qualitate, cũ uendũtur carnes infectę pro ſanis, corium fragile pro durabili; quarto in ſolutionis diminutione, quando non ſoluitur laboranti pro opere ſuo termino debito, Leuit. capit. 19. non morabitur opus mercenarij tui apud te uſque mane, quinto in pecuniæ ad res mutabilitate, & ex hoc diminuitur precium debitum promiſſum, & contra hoc Iac. 5. Ecce merces operariorũ, qui meſſuerunt regiones ueſtras, quæ fraudata eſt a nobis clamat contra uos; ſexto fraus eſt in operibus de genere bonorum, cum ſcilicet quis quærit aliud, quam gloriam Dei, hæc San. Ant. 2. p. tit. 1. c. 17. §. 3. & ſeq. ſimiliter fit fraus tribus modis, primo de perſona ad perſonam, cum mulier vult donare viro, quod non poteſt; ſecundo rei ad rem, vt cũ quis dat fructus filio ſuo, vt vendat pro eo, quod pecuniam mutuo dare non poteſt; tertio de vno contractu ad alterum, vt cum mulier, quæ fideiubere non poteſt, facit ſe principalem debitricem, omnes tales præuaricantur legẽ & in regno Dei non excuſantur. Sylu. & Tab. ver. fraus.

Aſtutia an ſit peccatum. *Quæſt.* *XVII.*

DEcimoſeptimo quæro, vtrũ aſtutia ſit peccatũ? Reſp. quod ſic, Apoſt. 2. ad Chor. 4. abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in aſtutia, neq; adulterantes verbum Dei, ergo aſtutia eſt quoddam peccatum, S. Tho. 2. 2. q. 55. art. 3. ibi aſtutia peccatum eſt prudentiæ oppoſitũ, quo quis nõ veris vijs, ſed falſis & ſimulatis vtitur ad finem ſiue bonum, ſiue malum conſequendum, quę cum in malo propriè accipiatur, etiam ſi ordinetur ad bonum finem eſt peccatum, ita S. Thom. in d. art. in reſp. ad 1. & 2. Piſan. ver. aſtutia, Aſtenſ. lib. 2. tit. 10. art. 5. & eſt peccatum, quia eſt contra rectam rationẽ, S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 17. §. 1. Viguer. tit. de ver. prud. uer. 5. c. 4. & eſt mortale, uel ueniale iuxta ſubiectam materiam, Caiet. ver. aſtutia, vbi etiã Ang. nume. 1. conc. Sylu. ver. ſimulatio. & Tab. ver. aſtutia num. 1. ibi etiam Armilla nu. 1. non obſt. quod aſtutia accipiatur in bonam partem. Prou. 1. vt detur paruulis aſtutia, nam reſp. quod ſicut prudentia accipitur in malam partem abuſiue, ita & aſtutia in bonam, S. Th. d. loco in reſp. ad 1.

Dolus an ſit peccatum. *Quæſt.* *XVIII.*

DEcimooctauo quæro, vtrũ dolus ſit peccatũ? Reſp. quod ſic, quia dolus ſpectat ad aſtutiæ exequutionem, ſed aſtutia eſt peccatum vt dictum eſt in proxima præcedenti q. ergo etiam dolus eſt peccatum. S. Thom. 2. 2. q. 55. art. 4. conc. Caiet. verſic. dolus, dicens (hoc eſt aſtutiæ exequutio ſiue per verba, ſiue per facta ad decipiendũ ordinata) peccatum eſt, veræ prudentiæ contrarium. Et iuxta ſubiectam materiam poteſt eſſe mortale, vel ueniale, ſicut deceptio, ad quam aſtutia machinatur, ſi enim intẽditur deceptio pernicioſa eſt peccatum mortale, ſi uero officioſa, uel iocoſa eſt ueniale, concor. Ang. uer. dolus, allegans. l. 2. ff. de dolo, ibi dolus malus eſt omnis calliditas, fallacia, Machinatio ad circumueniendũ, fallendũ, &

decipiendum alterum adhibita, conc.Syl.uerſ.dolus, num.1.vbi etiam Armilla nu.1. non obſt.2. ad Chor.12.ibi cum eſſem aſtutus, dolo vos cępi, qđ non eſſet verum ſi eſſet peccatum, quia peccatum in viris perfectis non cadit, nã reſp.quod ſicut aſtutia propriè accipitur in malo, abuſiue autem in bono, ita etiam & dolus qui eſt aſtutiæ exequutio, ita S.Tho.d.loco in reſp.ad 1. qui dolus differt à fraude: quia dolus vniuerſaliter pertinet ad exequutionem aſtutiæ, ſiue fiat per verba, ſiue per facta, fraus autem magis propriè pertinet ad exequutionem aſtutiæ, ſecundum quod fit per facta, S.Tho.2.2.q. 55 art.5.

Falſitas an ſit peccatum. Quæſt. XIX.

DEcimonono quæro, vtrum falſarius monetarum, menſurarum, & ponderum, ſeu literarum, vel ſigillorum peccet? Reſp.quod ſic, & peccat mortaliter, quia ibi interuenit factum pernicioſum ex ſuo genere, poſſet tamen propter imperfectionem actus ueniale tantum interuenire peccatum, vel ratione minimi nocumenti, contingit quoque ſine omni forte peccato fingere alieno nomine literas officioſe, dum vtiliter agitur alterius negocium, nec dubitatur, quod gratum erit illi, cuius nomine ſcribitur, & in huiuſmodi priuatis literis alieno nomine fictis, ratihabitio a falſitate excuſat Caie.verſic. falſarius not.c.quanto de iureiu. Nau. Man.conf.c.17.num.167.& ſeq. S.Ant.2.p.ti.1.c. 18.§.1.& ſeq.Ang.ver.falſarius, ubi Syl.& Armil. nu.11.& Roſel.d.loco no.1.& ſeq.

Falſitas quid ſit, & quot modis dicatur. Quæſt. XX.

VIgeſimo quæro, quid ſit falſitas, & quot modis accipiatur? Reſp.ad primum in propoſito quod falſitas eſt mutatio veritatis cum dolo, & iactura, Sylu.uerſ.falſitas num.1.vbi etiam Tab. in princip. ad ſecundum reſpo. quod ſi loquamur de falſarijs monetarum, multipliciter dici poſſunt; primo falſificantes ſignum, nempè formam, ſecundo falſificantes materiam; tertio, diminuentes pondus ſine Domini conſenſu; quarto attenuantes pecuniam, vel per fortem aquam ſubtilantes, Syl.uerſi. falſarius nu.9.& ſeq.Ang.d.loco nu.5. Tab.nu.7.ſi vero loquamur de falſarijs ſcripturarum, dicentur quoque pluribus modis, primo cũ ſcribitur quod aliquis ſit verè præſens, qui nun ſit c.quãto de his, quæ fiunt a prælatis &c. Secundo cum eſt alterius manu ſubſcripta, tertio cum eſt alterius ſigillo obſignata. Quarto, ſi eſt contraria alteri ex eadem parte prolatæ c. imputari de fide inſtr.not.gl.c.in memoriam ver.falſam 19.diſt.

Teſtimonium falſum an ſit peccatum. Quæſt. XXI.

VIgeſimoprimo quæro, vtrum teſtimonium falſum ſit peccatum mortale? Reſp.quod ſic, habetur, Prou.c.19.ibi falſus teſtis non erit impunitus. S.Th.2.2.q.70.art.4.ibi not. quod falſum teſtimonium habet triplicem deformitatẽ. Vno modo ex periurio, quia teſtes non admittuntur, niſi iurati, & ex hoc ſemper eſt peccatum mortale. Alio modo ex violatione iuſtitiæ, & hoc modo eſt peccatũ mortale in ſuo genere, ſicut & quælibet iniuſtitia, & ideo in præcepto decalogi ſub hac forma interdicitur falſum teſtimonium. Exod.cap.20.non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, non enim contra aliquem facit, qui eum ab iniuria facienda impedit, ſed ſolum qui ei ſuam iuſtitiam tollit. Tertio ex ipſa falſitate, ſecundum quod omne mendacium eſt peccatum, & ex hoc non habet falſum teſtimonium, quod ſemper ſit peccatum mortale, conc. Alexan.de Ales.3.p.q.37. memb.5. Mag.ſen.vbi doct.com.in 3.ſent.diſt.37.in fin. Do. Sot.lib.5.de iuſt.& iure q.7.ar.4.Cath.ſuper 8.præcepto Caiet.ver.teſtimonium falſum, S.Ant.1.par. tit.14.c.4.§.12.Aſtenſ.lib.1.tit.37.in princ. Angel. uer.teſtis nu.30.Rayn.2.p.tit.de teſtimonio c.4.

Teſtimonium ferre an quis cogatur. Quæſt. XXII.

VIgeſimoſecundo quæro, vtrum quis compellatur teſtimonium ferre? Reſpond.quod ſic, quia ſicut teſtimonium falſum in iudicio peccatũ eſt ex ſuo genere mortale, quia iniuſtum, ;negare quoque teſtimonium, ſi articulus neceſſitatis vrget, peccatum eſt mortale, vtpote in damnum proximi, vel communis boni cedens, præceptum enim affirmatiuum deferendo teſtimonio, pro loco, & tempore obligat, & propterea ſi tunc non vult homo parere perhibendo teſtimonium neceſſarium, non excuſatur a mortali, Caiet.ver.teſtimonium, concor.doct.ſup.cit.S.Thom. ſecunda ſecundæ quęſt. 70.art.1.vbi ex mente Aug.dicit, qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, vterque reus eſt, ille, quia prodeſſe non vult, hic quia nocere deſiderat, vnde in teſtimonio ferẽdo diſtinguendum eſt, quia aliquando requiritur teſtimonium alicuius, aliquando non requiritur, ſi requiritur teſtimoniũ alicuius ſubditi auctoritate ſuperioris, cui in his, quæ ad iuſtitiam pertinent obedire tenetur, non eſt dubiũ quin teneatur teſtimonium ferre, in his in quibus ſecundum ordinem iuris teſtimonium ab eo exigitur, puta in manifeſtis, & in his, de quibus infamia præceſſit, ſi autem exigatur ab eo teſtimonium in alijs, puta in occultis; & de quibus infamia non præceſſit, non tenetur ad teſtificandum, ſi vero requiritur eius teſtimonium non auctoritate ſuperioris, cui obedire tenetur, tunc diſtinguendum eſt, quia ſi teſtimonium requiritur ad liberandum hominem, vel ab iniuſta morte, ſeu pœna quacunque, vel a falſa infamia, vel etiam ab iniquo damno, tunc tenetur homo ad teſtificandum, & ſi eius teſtimonium non requiratur, tenetur facere quod in ſe eſt, vt veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc poſſit prodeſſe, dicitur.n.Pſal.81.eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberare, & Pro.24.erue eos, qui ducuntur ad mortem, & Rom.1.digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed etiã qui conſentiunt, facientibus, vbi gl. cõſentire eſt tacere, cũ poſſit redarguere, ſuper his

verò,

vero, quæ pertinent ad condemnationem alicuius, non tenetur aliquis ferre teſtimonium, niſi cum a ſuperiori compellitur ſecundum ordinem iuris, quia ſi circa hoc veritas occultetur, nulli ex hoc ſpeciale damnum naſcitur, vel ſi immineat periculum accuſatori, non eſt curandum, quem ipſe in hoc periculum ſponte ſe ingeſſit. Alia autē ratio eſt de reo, cui periculum imminet eo nolēte, conc. Rayn. 2.p.ver.teſtimonium, Do. Sot.lib. 5.de iuſt.& iure, lib.5.q.7.art.1.

Teſtificans falſe quomodo teneatur reſtituere. Quæſt. XXIII.

Vigeſimotertiò quæro, quomodo teneatur reſtituere falſe teſtificans? Reſpond. quod tenetur de toto damno, quando ſcienter, vel ignoranter indebite falſum teſtimonium dixit, Sylu. ver.teſtis, nu.10.

Mendacium quid ſit. Quæſt. XXIIII.

Vigeſimoquarto quæro, quid ſit mendacium? Reſp. mendaciū eſt enunciatio falſi cum voluntate ad fallendum prolata, S.Th.2.2.q.110.art. 1.ex mente Aug.lib. de mendacio, c.4.in fi.vol.4. conc.Caiet.ver.mendacium, in prin.Sylue.d.loco, nu.1.S.Ant.2.par.tit.10.ca.1.§.1.Ang.& Tab,ver. mendaciū, in prin. Viguer.tit.de vir.iuſt.c.5.§.12. verſ.1.in prin.Arm.& Roſ. ver.mendaciū, in prin. & Piſ.d.loco, Mag. ſenten.lib.3.diſtinc.38. in litera B.ex qua definitione colligitur, quod tria requiruntur ad mendaciū. primum eſt quod falſum proferatur, ſecundum eſt quod falſum credatur, tertiū eſt, quod audiens fallatur, vel deceptio intendatur. Primo, quia falſum opponitur veritati. Secundo quia mendacium nominatur ex eo, quod contra mentē dicatur, vnde mentiri eſt contra mentem ire. Tertio quia ſicut ille, qui verum loquitur intendit veram opinionem, vel fidem conſtituere in animo auditoris, ita qui mēdacium loquitur intendit falſam opinionē ducere in animū auditoris, Ray. 2.p.ver.mendacium,c.1.

Mendacium quotuplex ſit. Quæſt. XXV.

Vigeſimoquinto quæro, quotuplex ſit mendaciū? Reſp. ſecundum omnes eſſe triplex, gl. in Pſal.5.ibi perdes omnes qui loquuntur mendacium, tria ſunt genera mendaciorū, quædam enim ſunt pro ſalute, & commodo alicuius, eſt & aliud genus mēdacij quod fit ioco, tertium vero mendacij genus eſt, quod fit ex malignitate: primum autē horum trium dicitur officioſum, ſecundum iocoſum, tertium pernitioſum, ergo mendacium in tria prædicta diuiditur. S. Thom. 2. 2.quæſt.110. art. 2.conc.Caiet.ver. mendacium. S.Anto.2.p.tit. 10.c.1.§.2.Ang.Tab.& Roſella ver.mendaciū, nu. 2.Viguer.tit.de virt. iuſt.c. 5.§.12.Piſan.ver.mendacium.§.Rayn.de ver. c.2. Mag.ſent.lib.3.diſtinctio.38.in princ.iocoſum mendacium nulli nocet, ſed delectandi cauſa dicitur, & hoc eſt veniale, officioſum, quod ſine alicuius iniuria dicitur, vt alicui proſit, & hoc etiam eſt veniale; pernicioſum vero, quod iniurioſum, ſeu nociuum eſt diuinis, aut humanis, & hoc eſt mortale ex ſuo genere, quia contra charitatem eſt, vt dicam in 27. quæſt. Aug.autem in lib.contra mendacium, c.14.vol.4. diuidit mendacium in octo partes, primo in doctrina religionis, ſecundo quod nulli proſit, & obſit alicui, tertio quod prodeſt ita vni, vt alteri obſit, quarto quod fiat ſola mentiendi fallendiq; libidine. quinto fit placendi cupiditate, ſexto nulli obeſt, ſed prodeſt alicui ad conſeruandam pecuniam, ſeptimo quod nulli obeſt, & prodeſt alicui ad vitandam mortem, octauo quod nulli obeſt, ſed prodeſt alicui ad euitandam immunditiam corporalem.

Mendacium an ſit peccatum. Quæſt. XXVI.

Vigeſimoſexto quæro, vtrum mendacium ſit peccatum? Reſp.quod ſic, Eccl.7.noli, velle mentiri omne mendaciū, S.Thom. 2. 2.quæſt.110. art.3.ubi quod eſt ſecundum ſe malum ex genere, nullo modo poteſt eſſe bonum, & licitum. quia ad hoc quod aliquid ſit bonum, requiritur, quod omnia recte concurrant. Bonum enim eſt ex integra cauſa, malum uerò eſt ex ſingularibus defectibus, Dionyſ.in 4.capit.de diu.nom.mendacium autem eſt malū ex genere, eſt enim actus cadens ſuper indebitam materiam, cū enim uoces naturaliter ſint ſigna intellectuū, innaturale eſt, & indebitū, quod aliquis uoce ſignificet id, quod non habet in mente, unde Philoſo. in 4.Ethic.c 7.dicit, quod mendacium eſt per ſe prauum, & fugiendum. uerum autem eſt bonum, & laudabile, unde omne mendacium eſt peccatū, ſicut etiam Aug.aſſerit in lib.contra mēdacium, c.1.uol.4.conc.Sylu.ver.mēdacium num.2.Ang.num.3.Tab.num.4.Viguer.tit.de vir. iuſt.c.5.§.12.uer. 1. Roſella uer. mendacium, nu. 3.Cath.ſuper 8.præcepto. Alex.de Ales 3.p.q. 37. memb.5.& ſeq. Piſ. uer.mendacium, §.4.Raymd. uer.c.3.non obſt. quandoque reperiri in geſtis ſanctorum, uel in ſacra pagina fuiſſe mentitum, nam reſpondetur quod ſiqua mendacia eſſe uideantur, intelligendum eſt ea figuraliter, & prophetice dicta eſſe, S.Th.d.loco in reſponſione ad arg.

Mendacium omne an ſit peccatum mortale. Quæſt. XXVII.

Vigeſimuſeptimo quæro, utrum omne mendaciū ſit peccatū mortale? Reſp.quod nō, Aug. ſuper 5.Pſal. in uer. perdes omnes qui loquuntur mēdacium, dicit duo ſunt genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, cū aut iocamur, aut proximo conſulendo mentimur, ſed omne peccatum mortale habet grauem culpam, ergo mendacium iocoſum, & officioſum non ſunt peccata mortalia, S.Thom. 2.2.q.110.art.4.Nau.Manua. confeſſ.c.18.num.3. Sylu.verſ.mēdaciū, nu.1.ubi Tab.nu.6.S.Ant.2.p.

 tit.10.

ti.10.c.1.§.3. Caiet.ver.mendacium, dicit mendacium pernicioſum, poteſt non eſſe etiam mortale tripliciter, vel propter imperfectionē actus ex parte dicentis, vt in primis motibus contingit propter non deliberate conſentire, vel propter imperfectionem actus ex parte nocumenti, vt in minimis contingit, vel propter imperfectionem actus ex parte formæ, vt cōtingit in detractione non animo detrahendi & ſimilibus.

Mendacium an ſit licitum dicere cauſa euitandi mortem alicuius. Quæſt. XXVIII.

Vigeſimooctauo quæro, vtrum ſit licitum mentiri, vt vnū præſaruet ab homicidio, & aliud præſeruet a morte? Reſpon. quod non, quia quamuis minus nocumentum ſit, quod aliquis generet falſam opinionem in animo alicuius, quam quod aliquis occidat, vel occidatur, & minus malum eſt eligendum, vt vitetur maius malum, nihiloſminus quia mendacium nō ſolum habet rationē peccati ex dāno, quod infertur proximo, ſed ex ſua inordinatione: Non licet autem aliqua illicita inordinatione vti, ad impediendum nocumēta, & defectus aliorum, ſicut non licet furari ad hoc, quod homo eleemoſynam faciat, niſi forte in caſu neceſſitatis, in quo omnia ſunt communia, & idem non eſt licitum mēdacium dicere ad hoc, quod aliquis aliū, quocunque periculo liberet, licet tamen veritatem occultare prudenter ſub aliqua diſſimulatione, Aug.lib.de mendacio c.10.vol.4. S.Tho.2.2.q.110.art.3.in reſponſione ad 4.

Mendacium quodlibet, an ſit peccatum mortale perfectis viris. Quæſt. XXIX.

Vigeſimonono quæro, vtrum mendaciū quodlibet ſit perfectis viris peccatum mortale? Reſp.quod nō, quia quāuis Aug.in lib. de mendacio c.17.volum.4.dicat quod perfectorum præceptum eſt omnino, non ſolum non mentiri, ſed nec velle mentiri, nam circūſtantia perſonę non transfert in aliam ſpeciem, niſi forte ratione alicuius annexi, puta ſi ſit contra votum ipſius, quod non poteſt dici de mendacio officioſo, vel iocoſo, & ideo mendacium officioſum, vel iocoſum, non eſt peccatum mortale in viris perfectis, niſi forte per accidens ratione ſcandali, & ita interpretatur dictum Aug.S.Th.2.2.q.110.art.4.in reſp.ad 5.

Periurium quid ſit. Quæſt. XXX.

Trigeſimo quæro, quid ſit periurium? Reſp. periurium eſt mendacium iuramento firmatum. S.Th.2.2.q.98.artic.1. Mag.ſent.lib.3.diſtin.39.S.Ant.2.p.tit.10.ca.7.§.1.Syl.& Piſan.ver.periurium num 1. vbi aliam Tab.in princip. Viguer.tit.de virt.iuſt.c.5.§.6.ver.7.Dom.Sot.lib.8.de iuſtitia, & iure q.2.art.1.Rayn.2.p.ver.periurium c.1.ratio eſt, quia morales actus ex fine ſpeciem ſortiuntur. Finis autem iuramenti eſt confirmatio dicti humani, cui quidē confirmationi falſitas opponitur, per hoc enim confirmatur aliquod dictum, quod oſtenditur firmiter eſſe verū, quod quidem contingere nō poteſt de eo, quod falſum eſt, vnde falſitas directè euacuat finem iuramenti, & propter hoc a falſitate præcipuè ſpecificatur peruerſitas iuramenti, quæ periurium dicitur, & ideo falſitas eſt de ratione periurij. nō ob. quod cum deeſt iudiciū, & iuſtitia dicitur eē periuriū, quia primo & principaliter, quod veritas deſit, ſecundario autē quod deſit iuſtitia. Quocūque enim modo quis iurat illicitum, ex hoc ipſo falſitatem incurrit, quia obligatus eſt, ad hoc, quod contrarium faciat, ſimiliter cum deeſt iudicium, quia cum indiſcretè iurat ex hoc ipſo periculo ſe cōmittit falſitatem incurrendi. S.Th.d. loco in reſp. ad 1. non ob. quod etiā iurans veritatē dicatur eſſe periurus, cum putat illam eſſe falſitatem, nam reſp. quod cum actus morales procedant a voluntate, ſi quod eſt verum apprehendatur vt falſum, erit verum materialiter, & falſum formaliter, & ſic ſecundum eius voluntatem erit periurus, S.Th.d.loco in reſp.ad 3.

Periurium an ſit peccatum. Quæſt. XXXI.

Trigeſimoprimo quæro, vtrū periuriū ſit peccatum? Reſp. quod ſic, Aug. in lib. ſermon. de verbis Apo. Iacobi in ſerm. 28. vo.10.loquens de periurio: videris quàm iſta deteſtanda ſit belua, & de rebus humanis exterminanda S. Thom. 2.2.quæſt.98.arti.2.vbi dicit quod iurare eſt Deum teſtem inuocare, pertinet autem ad Dei irreuerentiā, quod aliquis eū teſtē inuocet falſitatis, quia per hoc dat intelligere, vel quod Deus veritatem non cognoſcat, uel quod falſitatem teſtificari uelit, & ideo periurium manifeſte eſt peccatum religioni contrarium; cuius eſt Deo reuerentiā exhibere, nō obſt. quod iuramentum quandoque interponatur ſuper eo, quod præſtari nō poteſt, quia eo caſu incurritur periurium iurando ſuper re illicita uel impoſſibili, ſed ſi non implicat quod iurauit, in hoc periuriū non incurrit, quia illud nō erat tale quod ſub iuramēto cadere poſſet, unde periurium incurritur propter defectum iuſtitiæ, uel iudicij, non autem quia non fuerit ſeruatum iuramentum, ita S. Thom.d.loco in reſp.ad 1.& 2.arg.Caiet.uer.periurium, Tab.d.loco nu. 2. Dom. Sot. de iuſt. & iur. lib.8.q.2.art.2.

Periurium an ſit ſemper peccatum mortale. Quæſt. XXXII.

Trigeſimoſecundo quæro, utrum omne periuriū ſit peccatum, mortale? Reſp.quod ſic, quia omne peccatum, quod contrariatur præcepto diuino, eſt peccatū mortale, ſed periurium contrariatur præcepto diuino, dicitur.n. Leu.c.19. non periurabis in nomine meo, ergo eſt peccatū mortale. S.Tho.2.2.q.98.art.3.dicens propter unū quodque tale, & illud magis, uidemus enim quod ea quæ ex ſe ſunt peccata uenialia, uel etiam bona ex genere ſi in cōtemptū Dei fiant, ſunt peccata mortalia. Vnde multo magis quicquid eſt, quod de ſui

ratione pertinet ad contemptum Dei, eſt peccatū mortale. Periurium autem de ſui ratione importat contemptum Dei, ex hoc enim habet rationem culpę quia ad irreuerentiam Dei pertinet. Vnde manifeſtum eſt, quod periurium ex ſui ratione eſt peccatum mortale conc. Caiet. ver. periurium. S. Ant. 2. part. tit. 10. capit. 7. §. 2. Aſtenſ. lib. 1. tit. 19. capit. 1. & ſeq. Sylu. verſiculo periurium nomer. 1. vbi Tab. num. 3. & Piſan. § 4. & Rav. c. 2. Viguer. tit. de virt. iuſt. c. 5. §. 6. ver. 7. Domini. Sot. lib. 8. de iuſt. & iure q. 2. art. 3.

Prius an ſit qui per metum iurauit, & non ſeruauit. *Quæſt.* XXXIII.

TRigeſimotertio quæro, vtrum iuramentum per vim, & metum extortum ſit ſeruandum ſub pœna periurij? Reſp. quod ſic, quia coactio non aufert iuramento promiſſorio vim obligandi, S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. in Reſpon. ad 3. maxime reſpectu eius, quod licite fieri poteſt, & ideo ſi aliquis nō impleat, quod coactus iurauit, nihilominus periurium incurrit, & mortaliter peccat. Poteſt tamen per auctoritatem ſummi Pontificis ab obligatione iuramēti abſolui, præſertim ſi coactus fuerit tali metu, qui cadere poſſet in conſtantem virum. Non obſtat cap. vetum, de iureiur. vbi dicitur, quod tales non ſunt puniendi tanquam pro mortali crimine, non hoc ideo dicitur, quia nō peccent mortaliter, ſed quia pœna eis minor infligitur, ita Sanct. Thom. 2. 2. q. 98. articulo tertio, in reſp. ad 1. ratio prædictorum eſt, quia debet magis damnum temporale ſubſtinere, quam iuram. violare, Sanct. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. in reſponſione ad tertium.

Periurans iocosè an incurrat peccatum mortale. *Quæſt.* XXXIIII.

TRigeſimoquarto quæro, vtrum ille qui iocoſe periurat, vel ex lapſu linguę, peccet mortaliter? Reſpondetur, quod ille qui iocoſe periurat non euitat diuinam irreuerentiam, ſed quātum ad aliquid magis auget. Et ideò non excuſatur à peccato mortali. Ille autē qui ex lapſu linguæ falſum iurat, ſiquidem aduertat ſe iurare, & falſum eſſe quod iurat, non excuſatur à peccato mortali, ſicut nec à Dei contemptu, ſi autem hoc non aduertat, non videtur habere intentionem iurandi, & ideò à crimine periurij excuſatur, & per conſequens eſt grauius peccatum ſi quis ſolemniter iuret per Euāgelium, quam ſi per Deum in communi ſermone iuret, tum propter ſcandalum, tum propter maiorē deliberationem, quib. ęqualiter hincinde penſatis, grauius eſt ſiquis per Deum iurans periuret, quam ſi periuret iurans per Euangelium, S. Tho. 2. 2. q. 98. art. 3. in Reſp. ad ſecundum; & hoc idem dicas quando iuramentum interponitur ſuper re minima, Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7.

Iuramentum iniungens ei, qui periurat an peccet. *Quæſt.* XXXV.

TRigeſimoquinto quæro, vtrum peccet ille, qui iniungit iuramentum ei qui periurat? Reſpond. diſtinguendo, aut enim exigit iuramentum pro ſe ipſo propria ſponte, aut exigit iuramentum pro alio ex neceſſitate officij ſibi commiſſi, & ſi quidem aliquis pro ſe ipſo exigit iuramentum tanquam perſona priuata, ſi neſcit eum iuraturum falſum, ſed dicat iura mihi, vt fides ei ſit, non eſt peccatum, tamen eſt humana temptatio, quia ſcilicet procedit ex quadam infirmitate, qua homo dubitat alium eſſe uerum dicturum, & hoc eſt illud iuramentum, de quo Dominus dicit Matth. 5. Quod amplius eſt, a malo eſt, ſi autem ſcit eum feciſſe, ſcilicet contrarium eius, quod iurat, & cogit eum iurare, homicida eſt, ille enim de ſuo periurio ſe interemit, ſed iſte manum interficientis impreſſit. ſi autem aliquis exigat iuramentum tanquam perſona publica, ſecundum quod exigit ordo iuris ad petitionem alterius, non videtur eſſe in culpa, ſi ipſe iuramentum exigat, ſiue ſciat etiam falſum iurare, ſiue uerum, quia non uidetur ille exigere, ſed ille ad cuius inſtantiam exigit. S. Tho. 2. 2. q. 98. ar. 4. Tab. ver. periurium nu. 3. vbi etiam Piſan. verſi. Do. So. lib. 8. de iuſt. & iure q. 2. art. 4.

Iuramentum an poſſit peti ab eo, qui paratus eſt iurare per falſos Deos. *Quæſt.* XXXVI.

TRigeſimoſexto quæro, utrum ſit licitum recipere iuramentum ab eo, qui paratus eſt iurare per falſos Deos? Reſp. quod licet malo uti propter bonum, ſicut & Deus vtitur, non tamen licet aliquem ad malum inducere ad hoc, quod per falſos Deos iurare paratus eſt iuramentum recipere, non tamen licet eum inducere ad hoc, quod per falſos Deos iuret. S. Thom. 2. 2. q. 98. arti. 4. in reſponſione ad 4.

Periurium quot modis committatur. *Quæſt.* XXXVII.

TRigeſimoſeptimo quæro, quot modis committatur periurium? Reſpondetur, pluribus modis. Primò cum quis iurat, & uerum eſſe putat pro quo iurat, ſecundò cum quis ſcit falſum eſſe, & iurat, tertiò cum putat eſſe falſum, & iurat tanquā ſit verum, quod fortè verum eſt. Augu. in ſermone de verbis Apoſtoli Iacobi, ſermone 28. c. 10. refert S. Thom. 2. 2. q. 98. art. 1. in 3. arg. Mag. ſenten. lib. 3. diſtin. 39. littera B. dicit, periurat qui falſum uoluntate fallendi iurat, & qui falſum putans, quod verum eſt iurat, & qui verum putans, quod falſum eſt iurat, S. Anto. 2. p. tit. 10. c. 7. §. 1. dicit, quod tribus modis quis periurium incurrit. Primò cū quis iurat aliquid eſſe vel fuiſſe, & contrarium habet in mente ſua, etiam ſi verum eſſet, quod diceret. Secundò cum aliquis iurat, ſe aliquid facturum illicitum, vt occidere, & ſimilia. Tertiò cum quis iurat

leviter,

leuiter, & ſine conſideratione an ſit verum, vel falſum, quod dicit, quia exponit ſe iurandi mendacium, & præcipue in quibus proximus damnificatur, alia eſt diſtinctio periurij, primo qui iurat falſum, ſciens eſſe falſum, cap. animaduertendũ 22. q. 2. ſecundo qui iurat falſum nõ aduertens eſſe tale, veruntamen ita diſpoſitus erat, vt etiam ſi ſciret eſſe falſum iuraret, Caiet. 2. 2. q. 89. art. 3. tertio qui per ignorantiam craſſam, vel ſupinam iurat falſum credens ſe iurare verum, Ioannes Andreas cap. tua de iure iuran. quarto qui iurat veritatem credens eſſe falſum quod iurat. quinto qui iurat aliquid, affirmans aliquid eſſe verum neſciens an ita ſit. ſexto qui iurat verum ſecundum mentem ſuam, non autem ſecũdum intentionem illius cui iurat, cũ eſſet iuſſus à iudice, Sanctus Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. ſeptimo qui iurat deliberate ſe aliquid facturum abſque animo adimplendi capit. 11. & ſeq. 22. q. 2. octauo qui ſophiſtice, & doloſe aliquid iurat aliter intelligens quam ille cui iurat intelligit, not. c. veniens, de iure iurando. nono qui iurat ſe non facturum aliquid ad quod non tenetur, vt non ingreſſurum religionem & ſimilia Sylu. verſ. iuramẽtum il 2. 5. 7. Decimo, & vltimo qui iurat facere aliquid credens ſe non poſſe illud præſtare veluti ſi iurat ſe ad certum tempus ſoluturum debita, probabiliter credens ſe non poſſe. hæc omnia Nau. Man. confeſſ. capitulo 12. in 2. præcepto numer. 5. & ſequenti. Caiet. Piſanella, Rayner. Sylu. & Ang. verſic. periurium.

Inquietudo an ſit peccatum.
Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro, vtrum inquietudo ſit peccatum? Reſp. quod ſic Matth. cap. 6. nolite ſoliciti eſſe dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur, Sanct. Tho. 2. 2. quæſtio. 55. art. 6. dicens, quod ſolicitudo temporalium rerum, tripliciter poteſt eſſe illicita. vno quidem modo ex parte eius, de quo ſolicitamur ſi ſcilicet temporalia tanquam finem quæramus, & ita intelligitur d. Euangeliſtæ. Alio modo illicita eſſe poteſt propter ſuperfluum ſtudium, quod apponitur ad temporalia procuranda, propter quod homo à ſpiritualibus, quibus principaliter inſeruire debet retrahitur, vnde Matthæus capitulo 13. ſolicitudo ſæculi ſuffocat verbum. Tertio modo, ex parte timoris ſuperflui, quando ſcilicet aliquis timet, ne faciendo quod debet neceſſaria ſibi deficiant, vnde principaliter noſtra ſolicitudo eſſe debet de ſpiritualibus bonis, ſperantes quod etiam temporalia nobis perueniant ad neceſſitatem, ſi fecerimus quod debemus; & ſic omnis auctoritas prohibens ſolicitudinem intelligi debet de inordinata, ſicut omnis auctoritas iubens ſolicitudinẽ intelligi debet de ipſa ordinata, dummodo non cõſtituatur vt vltimus finis conc. S. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 25. Sylu. ver. ſolicitudo Viguer. tit. de virt. prud. ca. 4. 5. 4. verſ. 7. Caiet. & Armilla, & Ang. ver. inquietudo, idem Ang. ver. ſolicitudo Alex. de Ales. 3. p. q. 60. memb. 2. art. 3. Rayn. 2. p. ver. ſolicitudo ca. 1. idem eſt dicendum de ſolicitudine futurorum, Dominus enim dicit Math. cap. 6. nolite ſoliciti eſſe in craſtinum, cras enim ibi ponitur pro futuro S. Th. 2. 2. q. 55. art. 7. vbi dicit, quod nullum opus poteſt eſſe virtuoſum niſi debitis circumſtantijs veſtiatur inter quas vna eſt debitum tempus ſecundum illud Eccl. 8. omni negocio temporis eſt opportunitas, quod non ſolum in exterioribus operibus, ſed etiam in interiori ſolicitudine locum habet, vnicuiq; enim tempori competit propria ſolicitudo, ſicut tempori æſtatis competit ſolicitudo metendi, ipſi autumno autem competit ſolicitudo vindemiæ, ſi quis ergo tempore æſtatis de vindemia iam eſſet ſolicitus, ſuperfluè præoccuparet futuri temporis ſolicitudinẽ, vnde huiuſmodi ſolicitudinem tanquam ſuperfluam dominus prohibet dicens. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum, vnde ſubdit: craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi ipſi, ideſt ſuam propriam ſolicitudinem habebit, quæ ſufficiet ad animum affligendum, & hoc eſt quod ſubdit; ſufficit diei malitia ſua, ideſt afflictio ſolicitudinis, & ita intelliguntur, auctoritates commendantes prudentiam, quæ pertinet proprie ad debita futurorum, eſſet enim inordinata futurorum prouidentia, vel ſolicitudo ſi quis temporalia, in quibus dicitur præteritum, & futurum, tanquam fines quæreret, vel ſi ſuperflua quæreret, vltra præſentis vitæ neceſſitatem, vel ſi tempus ſolicitudinis præoccuparet. S. Thom. 2. 2. q. 55. artic. 7. in reſpon. ad 2. vbi in reſpon. ad 3. inquit, quod Dominus non improbat, ſi quis humano more temporalia procuret, ſed ſi quis propter iſta non militet Deo, vnde Hyer. ſuper Matth. 6. ſolicitudo tollenda ſuperflua, ſcilicet animum inquietans.

Solicitudo quid ſit. Quæſt. XXXIX.

TRigeſimonono quæro, quid ſit ſolicitudo? Reſp. ſolicitudo eſt ſtudium adhibitum ad aliquid conſequendum, quod maius eſt, vbi eſt timor, & minus eſt, vbi eſt ſecuritas, & dicitur ſolicitus, quaſi ſolers citus, vel quaſi ſolers totus, Tab. verſ. ſolicitudo nume. 1. Sylu. d. loco. S. Thom. 2. 2. q. 47. art. 9. Viguer. tit. de virt. prud. c. 4. 5. 4. verſi. 7. dicens ſolicitudo eſt ſuperfluum ſtudium ex timore deficiendi & ex diffidentia proueniens ad procurandа temporalia, propter quæ homo retrahitur à ſpiritualibus, quibus homo principalius debet inſeruire, quę verſatur pręcipue circa tria, primo quidem circa propriam perſonam quid agat, aut vbi conſeruetur, ſecundo circa perſonas ſibi coniunctas præcipue vxorẽ, & filios, tertio circa res exteriores procurandas, quibus homo indiget ad ſuſtentationem vitæ. S. Ant. 2. p. ti. 12. cap. 2. de conſil. euangel.

Solicitudo quotuplex ſit. Quæſt. XL.

QVadrageſimo quæro, quotuplex ſit ſolicitudo? Reſpondetur duplex, laudabilis. ſ. & vituperabilis, laudabilis autẽ eſt octuplex ſcilicet prælationis, prædicationis, diſcretionis,

com-

com paſſionis, deuotionis, circumſpectionis, actionis, & promiſſionis, quæ dicitur ſollicitudo prudentiæ, S. Tho. ſuper Paul. 1. ad Cor. 7. & ibidem dicit, quod triplex ſolicitudo diſſuadetur, ſcilicet ad vxorem, ventrem, & burſam. Tab. ver. ſolicitudo numero 2. Alexand. de Ales. 3. p. q. 60. memb. 2. ar. 3. dicens eſt ſolicitudo laudabilis, & vituperabilis, & tolerabilis, & miſerabilis, de quibus, vide latè eundem d. loco.

Violentia, ſeu rapina quid ſit. *Quæſt.* X L I.

QVadrageſimoprimo quæro, quid ſit rapina? Reſp. Rapina eſt rei alienæ non ſacræ, in loco non ſacro illicita per violentiam ad lucrum facta uſurpatio. S. Ant. 2. p. ti. 2. ca. 12. §. 8. ideò ibi dicitur rei alienæ, ad differentiam rei propriæ, quam ſi quis per uiolentiam à temptore ſuſciperet, non per hoc eſſet rapina, quamuis aliàs male faceret cũ poſſet in iudicio eam recipere, ſimiliter in definitione dicitur non ſacræ &c. ad differentiam eorum, quæ per uim capiuntur in bello iuſto, per uiolentiam additur ad differẽtiam furti, quod non manifeſte fit, ad lucrum facta, ad differentiam raptus perſonæ, ita S. Ant. d. loco. S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 8. dicit, rapina eſt uiulentia per quam contra iuſtitiam aufertur, quod ſuum eſt, conc. Caie. uer. rapina in princ. Syl. d. loco dicit, rapina eſt ablatio rei alienæ iniuſta, & uiolenta, conc. Armilla & Tab. d. loco, quæ capitur multis modis, primo largiſſime pro uſurpatione cuiuſcunque rei ſpiritualis, uel temporalis, ſecundo large pro occupatione rei temporalis, ſiue occlte, ſiue manifeſtè, tertio propriè, & ſtrictè, pro ut hic, ita Syl. d. loc. nume. 1.

Rapina quot modis committatur.
Quæſt. X L I I.

QVadrageſimo ſecundo quæro, quot modis committatur rapina? Reſpon. quinque modis, primo in uſurpatis dominijs, & in publicis bellis, 10 manifeſtis latrocinijs, in pedagijs, & gabellis indebitis, & in iniuſtis talijs, & damnis, ita S. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 12. §. 3. Ange. ver. rapina in princip. dicit committi, primo in nauſtragijs, ſecundo in pedagijs, tertio, in quæſitis, quarto in bello, quinto in extorſioonibus officialium.

Rapina an ſit peccatum. *Quæſt.* X L I I I.

QVadrageſimo tertio quæro, vtrum rapina ſit peccatum? Reſp. quod ſic, & eſt peccatum mortale, quia iniuria inſertur proximo, & quantum ad res, & quoad modum, Caiet. uerſ. rapina, & conc. Perald. 2. part. ſummæ uitt. & uir. tit. de Auaritia, ca. 2. de peccato rapinæ, Cathec. ſuper præcepto, Non furtum facies, Armil la uer. rapina nu. 1. Do. Sot. de iuſt. & iure lib. 5. art. 5. ubi concludit rapinam nunquam eſſe licitam, immo eſt peccatum longe grauius furto, in artic. ſeq. conc. Pil. uerſ. raptor §. 1. uer. fin. quia furtum, quandoque licitum eſt, rapina autem nequaquam, ipſaq; grauius punitur, quam furtum, S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 9.

Obduratio contra miſericordiam, ſeu inhumanitas an ſit peccatum. *Quæſt.* X L I I I I.

QVadrageſimo quarto quæro, vtrum obduratio contra miſericordiam ſit peccatum? Reſp. quod ſic, quia cor eius qui abundat in retinendo miſericordia non emollitur, vt de diuitijs ſuis ſubueniat miſeris, S. Thom. 2. 2. q. 118. art. 8. quod procedit ex auaritia, cũ amet plus ſubſtantiam temporalem, quam proximum ſuum. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 14. in princ. allegans Pſalm. 40. beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, in die mala liberauit eum Dominus. Caiet. ver. inhumanitas dicit peccatum eſſe, quia miſericordiæ virtutem tollit conc. Armilla d. loco Cathec. de præpar. ad orationem

Latrocinium an ſit peccatum. *Quæſt.* X L V.

QVadrageſimoquinto quæro, vtrum latrocinium ſit peccatum? Reſp. quod ſic, eſt enim latro obſeſſor viarum, ſiue publicè, ſiue occulte, qui per vim auſert res a tranſeuntib. Caiet. ver. latrocinium, Sylu. & Piſan. d. loco, & ad hoc pertinet quod dicunt doct. de prædone, de raptore atque ſimilibus, & eſt duplex latrocinium publicum, quando latro inſidiatur, & aggreditur in publicis ſtratis, nocturnus vero dicitur populator agrorum, qui de nocte agros vaſtat, & incẽdit, Piſan ver. latro; predo autem dicitur, qui violenter iniuſte ſpoliat alios, c. ſi quis 24. q. 1. ſecundo miles tollens a perſonis vltra ſtipendia ſibi debita. c. militare 23. q. 1. tertio prçlatus, qui plus exigit a ſubditis, quam debeat, c. quia plerique de immun. Eccl. 4. Iudex indebite muneta ſuſcipiẽs. l. omnis. C. ad l. Iul. Repet. qui omnes mortaliter peccant, & tenentur reſtituere quod indebitè acceperunt.

Aſſaſſinus an peccet mortaliter. *Quæſt.* X L V I.

QVadrageſimoſexto quæro, an aſſaſſinus peccet mortaliter? Reſp. aſſaſſinum dignum eſſe morte temporali, & æterna, ſunt enim aſſaſſini qui pro pecunia occidunt hominem ad alicuius inſtantiam, Caiet. Ang. Syl. Tab. & Armil. ver. aſſaſſini, Piſan. & Roſella d. loco.

Turpe lucrum an ſit cum peccato.
Quæſt. X L V I I.

QVadrageſimoſeptimo quæro, vtrum turpe lucrum fiat cũ peccato? Reſp. quod propriè, & ſtrictè loquendo turpe lucrum dicitur, quod fit ex opere aliquo prohibitio a lege diuina, vel humana, ipſa tamen datione, vel acceptione pecuniæ non vetita, vt contingit in acquiſitis per meretricium, concubinatũ, hyſtrionatum turpem, & per torneamentum, & huiuſmodi, talia enim

opera

opera prohibita ſunt, non autem accipere, vel dare, pro huiuſmodi pecuniam, niſi inquantum fouetur quis in peccato, largius tamen dicitur turpe lucrum, lucrum quodcunque illicitum, ſiue competat reſtitutio, aut erogatio pauperibus, ſiue non competat reſtitutio, vt per ſimoniam, per vſuram, per ludum, & ſimilia, de quibus dicetur latius inferius. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 23. in princ. Ang. ver. turpe lucrum vbi etiam Syl. Tab. d. loco dicit lucrum aliquando eſt turpe tantum, ut in meretricio, in quo non prohibetur nec datio, neque acceptio, aliquando eſt turpe lucrum, & inique acquiſitum quando ſcilicet lex prohibet acceptionem, & non dationē ut vſura, aliquando eſt turpe, & iniquum, ſcilicet quando lex prohibet ipſum lucrum, vt in ſimonia, in qua prohibetur datio, & acceptio.

Vſura quid ſit, & vnde dicatur. Quæſt. XLVIII.

Quadrageſimooctauo quæro, quid ſit vſura? Reſpondetur uſura eſt lucrum ex mutuo pacto debitum, vel exactum, ita definit Iulius Clarus §. vſura nu. 1. qui dicit hanc definitionem eſſe tam Theologorum, quam etiam legiſtarum, dicitur lucrum, quia ſi nihil accedit ſorti per pactum expreſſum, vel tacitum non eſt vſura, dicitur ex mutuo, quia propriè vſura cadit in contractu mutui dicitur pacto, quia licet ultra ſortem aliquid reciperetur, ſi nullum interueniret pactum implicitum, vel explicitum non eſſet vſura; aliæ definitiones ponuntur per S. Ant. 2. part. tit. 1. capi. 6. §. 1. & cap. ſeq. §. 1. Alen. ti. 11. §. 1. de vſur. Dom. Sot. li. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 2. dicens, vſura eſt precium vſus mutuatæ rei, Nau. Man. conf. c. 17. in 7. præcep. nu. 207. Roſella, Armilla, Piſan. Syl. ver. vſura in prin. Did. lib. 3. var. reſol. c. 1. nu. 1. Iohan. Bap. Lup. tract. de vſur. ſuper. l. Curabit. §. nu. 14. dicens vſura eſt lucrum receptum à creditore, pro vſu rei mutuo datæ. Cur autem dicatur vſura? Reſpondetur ab vſu æris, ſeu ab vſu ſimpliciter, ſicuti cultura à cultu.

Vſura quotuplex ſit. Quæſt. XLIX.

Quadrageſimonono quæro, quotuplex ſit vſura? Reſp. ſecundum omnes duplicem eſſe vſuram, mentalem ſcilicet, & extrinſecam, vſura mentalis conſiſtit in ſpe lucri ex mutuo abſque conuentione, vſura vero extrinſeca cōſiſtit in hoc quod eſt lucrari ex mutuo, interueniente pactione explicita, vel implicita, Viguer. titu. de virt. iuſt. c. 5. §. 3. verſi. 15. & ſeq. & ſic alia eſt diſtinctio vſur. nam alia eſt explicita, alia implicita, de quib. dicemus inferius ſuo loco, item alia lucratiua, alia reſtauratiua, & alia commodi percepti recōpenſatiua, Bald. l. vſuras. C. de vſur.

Vſura mentalis, quomodo ſit peccatum. Quæſt. L.

Quinquageſimo quæro, quomodo vſura mentalis ſit peccatum? Reſpondetur diſtinguendo, conſiderandum eſt an lucrum ſperetur ex mutuo, an ex mera gratitudine, ſi ex mutuo, eſt peccatum reſtitutioni obnoxium, ſi vero ex mera gratitudine eius, qui accipit mutuum, & non ex mutuo, non eſt peccatum, neque tenetur ad reſtitutionem; alia eſt diſtinctio, vel vtriuſq; intentio eſt pia, procedens ex mera liberalitate, vel claudicat ex vna parte, primo caſu, nullum eſt peccatum, nec opus eſt reſtituere, ſi vero vtriuſque intentio feratur ad mutuum, tunc peccatum eſt, & neceſſaria eſt reſtitutio, ſi vero alterius cōditio claudicat, dupliciter fieri poteſt, vel ex parte dantis, vel ex parte accipientis, ſi ex parte accipientis, quod eſt, quando qui mutuat nil ex mutuo ſperat. Accipiens autem dat aliquid ultra ſortem propter mutuum, & quaſi inuitus, tunc ſi mutuans accipit, putans debitorem ex mera gratitudine dare, non peccat, nec tenetur ad reſtitutionem, donec ad eius notitiam peruenerit, quod debitor propter mutuum dederit, ſi autem claudicat ex parte mutuantis tantum, ſic quòd mutuans ſperat, ex mutuo, & alius ex mera gratitudine donat, tunc mutuans peccat peccato vſuræ, & tenetur reſtituere, verum ſi poſtea cognoſcat, quod ex mera gratitudine debitor dedit, poteſt acceptare, & retinere. Vigue. tit. de vir. iuſt. c. 5. §. 3. uerſ. 16. Caiet. uerſ. vſura verſ. 3. conc. Did. Reg. Peccatum numero 8. Nau. cap. ſi fœneraueris 14. quæſt. 3. numi. 12; S. Ant. 2. part. titu. 1. ca. 7. §. 35. Angel. uerſic. uſura il 1. nume. 1. Sylu. d. loco, Piſ. Roſ. nu. 2. Armilla nu. 15. Aſtenſ. lib. 3. tit. de vſuris art. 5. Nau. c. 17. nu. 208. & ſeq.

Vſuram accipere pro pecunia an ſit peccatum. Quæſt. LI.

Quinquageſimoprimo quæro, vtrum accipere vſuram pro pecunia ſit peccatum? Reſpondetur quod ſic. Exod. 22. ibi ſi pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes, Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 78. arti. 1. dicens; quod accipere vſuram pro pecunia mutuata eſt ſecundum ſe iniuſtum, quia venditur id, quod non eſt, per quod manifeſtè inæqualitas conſtituitur, quæ iuſtitiæ contrariatur, ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod quædam res ſunt, quorum vſus eſt ipſa rerum conſumptio, ſicut vinum conſumimus eo vtendo ad potum, & triticum conſumimus eo vtendo ad cibum, vnde in talibus non debet ſeorſum computari vſus rei à re ipſa, ſed cuicunque conceditur vſus, ex hoc ipſo conceditur res, & propter hoc in talibus per mutuum transfertur dominium. Si quis ergo ſeorſum vellet vendere vinum, & vellet ſeorſum vendere vſum vini, venderet eandem rem bis, vel venderet id, quod non eſt, vnde manifeſte per iniuſtitiam peccaret, & ſimilem iniuſtitiam committit, qui mutuat vinum, aut triticū petens ſibi duas ſe compenſationes: vnam quidem reſtitutionem æqualis rei, aliam vero precium vſus, quod vſura dicitur, quædam verò ſunt, quorum vſus non eſt ipſa rei conſumptio, ſicut vſus domus eſt inhabitatio, non autem diſſipatio, & ideo in talibus ſeorſum

poteſt

poteſt vtrumque concedi, puta cum aliquis tradit alteri dominium domus, reſeruato ſibi vſu, ad aliquod tempus, vel econuerſo, cum quis concedit alicui vſum domus reſeruato ſibi eius dominio, & propter hoc licitè poteſt homo accipere pretium pro vſu domus, & propter hoc petere domum accommodatam, ſicut patet in conductione, & locatione domus. Pecunia autem ſecundum Philoſ. 5. Ethic. c. 5. & 1. Polit. cap. 6. principaliter eſt inuenta ad commutationes faciendas, & ita proprius, & principalis pecuniæ vſus, eſt ipſius conſumptio, ſiue diſtractio, ſecundum, quod in commutationes expenditur, & propter hoc ſecundum ſe eſt illicitũ pro vſu pecuniæ mutuatæ accipere pretium, quod dicitur vſura, & ſicut alia iniuſte acquiſita tenetur homo reſtituere, ita pecuniam, quam per vſuram accipit, San. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. non obſt. quod dicitur Luc. c. 19. ego veniens cum vſuria exegiſſẽ illam, ſcilicet pecuniam mutuatam, quia ibi vſura accipitur Metaphorice pro ſuperexcreſcentia bonorum ſpiritualium, quam exigit Deus, vt in bonis acceptis ab eo ſemper proficiamus, quod eſt ad vtilitatem noſtram nõ eius. Nõ obſtat etiam quod leges humanæ hoc permittant? reſpondetur quod leges humanæ dimittunt multa peccata impunita, propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ vtilitates impedirẽtur, ſi omnia peccata diſtricte prohiberentur pœnis adhibitis, ſicuti meretricium toleratur, Do. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 1. in fi. non obſt. etiam quod prætermittere conſilia non ſit peccatum, conſilium autem de vſuris eſt, Luc. c. 6. Date mutuum, nihil inde ſperantes &c. nam reſpondetur quod date mutuum, non ſemper tenetur homo, & ideo quantũ ad hoc ponitur inter conſilia, ſed quod homo lucrum de mutuo non quærat hoc cadit ratione præcepti, prę terea non obſtat, quod ſit licitum accipere, quod voluntarie nobis traditur, ſed ille qui accipit mutuum voluntarie tradit vſuram, ergo qui mutuat licite poteſt accipere; nam reſpondetur, quod ille, qui dat vſuram, non ſimpliciter voluntarie dat, ſed cum quadam neceſſitate, inquantum indiget accipere pecuniam mutuo, quam ille qui habet, non vult ſine vſura mutuare, hæc S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 1. in reſp. ad argumenta conc. Caiet. ver. vſura, il 1. Do. Sot. li. 6. de iuſt. & iur. art. 1. q. 1. & art. ſeq. Tab. ver. vſura, il 1. nu. 4. Viguer. de virt. iuſt. ca. 5. §. 13. verſi 14. Rayn. ver. vſura, c. 2. poteſt tamen eſſe ſecundarius vſus pecuniæ, vt puta ad oſtentationem tantum, qui vſus licite vendi poteſt S. Tho. 2. 2. q. 78. at. 1. ad 6. Viguer. ti. de virt. iuſt. c. 5. §. 3. ver. 15. vſura, il 2. Arm. nu. 9. Caiet. d. ver. in fi.

Vtrum ſit licitum mutuare infideli ſub vſuris. Quæſt. LII.

QVinquageſimoſecundo quęro, utrum Chriſtianus poſſit mutuare pecuniã ſuã ſub uſuris infideli? Reſp. quod nõ, quia quãuis Deuther 23. non fęnerabetis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno, & Deuth. 38. fænerabis gentibus multis &c. nam reſpon. quod nos debemus habere omnem hominem quaſi proximum, & fratrem, præcipue in ſtatu Euangelij, ad quod omnes uocãtur, unde Pſalm. 14. dicitur abſolutè, qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram, & Ezech. 18. qui uſuram nõ acceperit. Quod autem Iudæi ab extraneis uſuram acciperent, non fuit eis conceſſum, quaſi licitum, ſed permiſſum ad maius malum euitandum ne ſcilicet à Iudæis Deum colentibus uſuras acciperent propter auaritiam cui dediti erant, ut habetur Iſay. 26. quod autem in præmium promittitur fęnerabis gentibus multis, &c. fænus ibi large accipitur pro mutuo, ſicut Eccl. 29. multi non cauſa nequitiæ non fęnerati ſunt, ideſt nõ mutuauerunt, S. Tho. 2. 2. q. 78. at. 1. ad 2. S. Ant. 2. p. tit. 1. ca. 7. §. 11. Sylu. uer. uſura, il 1. nu. 41.

Lucrum vſurarium, quid requirat. Quæſt. LIII

QVinquageſimotertio quæro, quomodo uſura extrinſeca fiat peccatum? Reſpon. circa uſuram extrinſecam notandum eſſe, q̃d duo requiruntur. Primo quod lucrum ſit aliquid pecunia æſtimabile. Secundo quod lucrum non ſit ſuum, ſcilicet mutuantis, ex primo ſequitur, quod ſi aliquis mutuat alteri, ut fiat amicus, non eſt uſurarius, ex ſecundo ſequitur, quod ſi aliquis mutuat alteri, ut rehabeat ſuum, uel ut rediniat uexationem, quia ſi non mutuaret fortè debitum negaret, uel ſe ad iudicium trahi faceret, quod non fecit propter mutuum, non eſt uſura, neq; etiam ſi mutuans deducit in pactum damnum emergens, uel lucrum ceſſans eſt peccatum, quia non eſt lucrum, ſed ſi obligat ad remutuandum, uel molendum in mola ſua, uel ad ſumendum aliquid ex officina ſua uſura eſt, quia illa obligatio, pecunia æſtimari poteſt; diſtinguendum tamen eſt lucrum licitum ab illicito, lucrum licitum in præſenti caſu eſt precium pro mola, uel alijs mercibus, & hoc non eſt uſura, nec ſubiacet reſtitutioni. Illicitum uero eſt obligatio. Ideo tenetur ad relaxandum uinculum obligationis, & ad recompenſationem illius ad arbitriũ boni uiri, Viguer. tit. de uirt. iuſt. ca. 5. §. 3. uer. 15. Caiet. uſura, il 2.

Vſura interpretatiua, ſeu implicita, quomodo committatur. Quæſt. LIIII.

QVinquageſimoquarto quæro, quomodo cõmittatur vſura implicita, ſeu interpretatiua? Reſp. multis modis. Primo ſi aliquis carius uelit uendere res ſuas, quam ſit iuſtum pretium, ut de pecunia ſoluenda expectet manifeſte uſura committitur, quia huiuſmodi expectatio pretij ſoluendi habet rationem mutui, unde quicquid ultra iuſtum pretium pro huiuſmodi expectatione exigitur, eſt quaſi pretium mutui quod pertinet ad rationem uſuræ. ſimiliter etiam ſi quis emptor uelit rem emere uilius, quam ſit iuſtum pretium, eo quod pecuniam ante ſoluit, quam poſſet ei res tradi, eſt peccatum vſuræ, quia etiam iſta anticipa-

ticipatio ſolutionis pecuniæ habet rationem mutui, cuius quoddam pretium eſt, quod diminuitur de iuſtro pretio rei emptæ, ſi vero aliquis de iuſto pretio velit diminuere, vt pecuniam prius habeat, non peccat peccato vſuræ, S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 7. conc. Caiet. ver. vſura, verſi. 3. vbi ponit alia exempla in alijs contractibus, de quibus dicemus latius inferius.

Vtrum liceat pro pecunia mutuata, aliquam aliam commoditatem habere. Quæſt. LV.

QVinquageſimoquinto quæro, vtrum liceat aliquam cõmoditatem expetere pro pecunia mutuata? Respond. quod non, Ezech. 18. dicitur inter alia, quæ ad vitum iuſtum requiruntur, ſi vſuram, & ſuperabundantiam non acceperit, S. Tho. 2. 2. qu. 78. art. 2. dicens ex mente Philoſophi, 4. Ethic. c. 1. vol. 5. omne illud pro pecunia habetur, cuius pretium poteſt pecunia menſurari, & ideo ſicut ſi aliquis pro pecunia mutuata, vel quacunque alia re, quæ ex ipſo vſu conſumitur, pecuniam accipit ex pacto tacito, vel expreſſo, peccat contra iuſtitiam, idem 2. 2. q. 78. artic. 1. ita etiã quicunque ex pacto tacito, vel expreſſo quodcunque aliquid acceperit, cuius pretium pecunia menſurari poteſt, ſimile peccatum incurrit. ſi verò accipiat aliquid huiuſmodi, non quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita, vel expreſſa, ſed ſicut gratuitum donum, non peccat, quia etiam antequam pecuniã mutuaſſet, licite poterat aliquod donum, gratis accipere, nec peioris conditionis efficitur per hoc, quod mutuauit. Recompenſatione vero eorum, quæ pecunia non menſurantur, licet pro muto exigere, puta beneuolentiam, & amorem eius, qui mutuauit, vel aliquid huiuſmodi, Dom. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 2. vbi ponit tres cõcluſiones, quarum prima eſt, nihil ex pacto mutui, vel recipere, vel expetere licet, cuius pretiũ pecunia æſtimetur, ſecunda eſt concluſio accipere aliquid, non conuentionis nexu, vel tacite, vel expreſſe, ſed quod gratuito mutuanti rependitur nullam impingit vſuræ labem, tertia concluſio nulla lex obſtat, quo minus fas ſit mutuanti illa ratione mutui conquirere, & exigere, quæ pretio pecuniæ non penduntur, vt puta mutuarij amicitiam, & beneuolentiam, ex quibus concluditur tria etiã requiri, quæ quidem mutuationem vſuraria macula inficiant. Primo vt id, quod expetitur æſtimabile ſit pecunia, ſecundo quod ratione mutui expectetur, & non quia aliàs debitum, vel alia via, tertio quod ducatur in pactum, vel tacitũ vel expreſſum, quod intelligendum eſt, vt mutationis actus ſit exterior vſura. Nam etiam ſi in mutuatione non interueniat pactum, ſi poſtea receptio ſit ratione mutui eſt receptio vſuraria. Quare vſura mentalis, vt dictum eſt, eſt mente intendere ratione mutui lucrum accipere, hæc Dom. So. d. loco, conc. Syl. ver. vſura. 1. nu. 5. Piſan. d. loco nu. 2.

Lucri ceſſantis, vel damni emergentis ratione, an ſit licitum mutuatori quicquam vltra ſortem recipere. Quæſt. LVI.

QVinquageſimoſexto quæro, vtrum ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis; liceat mutuatori quippiam vltra ſortem accipere? Reſp. quod ſic, quia nemo tenetur ob præſtitum beneficium ſibi incommodare, contingit autem ſæpe, vt cuipiam cauſa mutui, & damnum accidat, & ceſſet lucrum. Ergo licitè poteſt tunc incolumem ſe indemnemq; ſeruare, Dominic. Sot. libr. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 3. ubi declarat hos terminos dicens damnum emergens eſt detrimentũ, quod mutuator cauſa ſolius mutuationis patitur, ut ſi ruinoſas ędes reficere parabat, aut annonam in ęſtate in totum annum emere, & amicus precibus improbis mutuatam ab illo pecuniam, quia ipſe forte grauius indiget, euellit, & idem tunc mutuator cũ damni commonefecit ſui, ſi poteſta domus ſine alia eius negligentia corruit, vel frumentum cogitur poſtea carius emere, vel per vſuras pecunias recipere, quibus alia ſua debita ſoluat, illud dicitur damnum emergens, lucrum vero ceſſans eſt, ſi mercator pecuniam, negotiationi expoſitam precibus etiã victus mutuat, ut ab inuito extorquetur, vel ſtatuto tempore non ſoluitur lucrũ, & quod augere potuerat ceſſat. his ita declaratis, prima ſit cõcluſio, quando mutuatori inuito, videlicet, contra ſuam voluntatem, vel damnum emergit, vel lucrũ ceſſat, iuſte, & absq; vllo vſuræ periculo illud poteſt exigere, & tũc dũtaxat lucrum ceſſare dicitur, quando pecunia erat mercatoris negociationi dedicata, ratio eſt, quia quando quis inuitus eſt, vim patitur, ac perinde, quaſi rapinæ iniuriã, & vſurę, non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur. ſecunda concluſio, ſi quis habet pecuniam negotiationi mancipatam, quandocunque inuitus cogatur illam mutuare, non ſolum damnum emergens, verum, & lucrũ ceſſans poteſt iuſte vltra ſortem repetere, dicitur inuitus, vt ſi vaſallus prudenter, grauiterq; metueret, niſi Domino ſuo mutuũ daret, diuexatum iri ab illo, & moleſtias perpeſſurũ. Hæc enim eſt quędam violentiæ ſpecies. tertia concluſio, ille qui rogatus mutuat poteſt præuiſum formidatũ, vel damnum emergens in pactũ mutui ducere, videlicet, ſi domus ruinam timet, aut annonæ charitatem, quã modo emere impeditur, aut ſi vſuras poſtmodũ ſoluere cogitur; pro ęre alieno in quo mutuet, manet. Quarta ſit cõcluſio, quod lucrũ ceſſans in pactũ duci poteſt ab articulo mutuationis, dummodo re vera ceſſet, & non fiat in fraudem vſurarũ, vere enim ceſſãte, tunc penitus cenſendum eſt, non quia poteras negociationi pecuniam commitere, ſed quando re vera iam firmus exponere conſtitueras, atq; eandem, quam mutuas, ratio eſt, quia poſtquam illa pecunia tuæ mancipata induſtriæ, tanti æſtimatur, & alter ſciens, & prudens volt illam cum illo onere ſuſcipere, videtis tu poſſe de illo pretio paciſci, non tamen licet ad integrum ſuſcipere, quod re

futu-

ſt[illegible]tione [illegible]tio eſt, [illegible] ſolus debet alteri [illegible] niſi quantum [illegible] damn[illegible] atq[illegible] mi[illegible] tantum ſub[illegible]puit, ſimpla [illegible], q[illegible] aute[illegible] per ſuam induſtriam accreuit, [illegible]. Tertia ſit concluſio, ſi fœne[illegible] rem al[illegible] ſ[illegible] ram per vſuram recepit, reſt[illegible]uere ean[illegible] ten[illegible] cum fructibus, vt ſi recep[illegible] f[illegible]tum, no[illegible] m[illegible] i[illegible]m, ſed quotqu[illegible] ha[illegible] fructus deberet, ra[illegible] differentiæ huius, & [illegible]perioris concluſi[illegible]nis, quia res ill[illegible]æ, quæ vſu c[illegible] ſte[illegible]le per [illegible], neque pariunt, & [illegible] a[illegible]x, tamen accedens lucrum [illegible] deberur n[illegible] induſtriæ. Illæ vero, quæ per ſe fr[illegible] [illegible] mino fructificant quid erit di[illegible], i[illegible] [illegible]tor i[illegible] pecunia v[illegible]ria emeret fun[illegible], an teneatur ipſum, vna cu[illegible] f[illegible] [illegible]ſt[illegible]tuere? Reſpon[illegible]. quod non, quia fructus ſunt [illegible] fœne[illegible], vt puta ſuæ induſtriæ debi[illegible], neque [illegible] tuere [illegible] pecuniam, vel [illegible] [illegible]ena pe[illegible] [illegible]meret, non debet, ni[illegible] p[illegible], D[illegible]. So[illegible] de iu[illegible].& [illegible] q. [illegible] ar[illegible]4.ex [illegible] te S. [illegible] 2.2.[illegible] 78. [illegible] 3. V[illegible] ue[illegible] de v[illegible] 5. § [illegible] ver[illegible] Ra[illegible] 3.& [illegible] La[illegible] de R[illegible] p[illegible]. de [illegible] 4. [illegible] de u[illegible]u. S. Thom. [illegible] q. 4. [illegible] B[illegible] in 4. ſent diſt. 15. quæſt. 2. ub[illegible]. Nau. Man. [illegible] 17. num. 25. Cu[illegible] autem [illegible] da reſtitutio [illegible] reſpondetur q[illegible]od e[illegible] a eſt, a quo u[illegible]rarius extorſit, uel h[illegible] ſi non i[illegible]ueniuntur, eſt pauperi[illegible] Calder. [illegible] 2 tit. de uſur. Caiet. uer[illegible] 4. Nau. Man. conſ. [illegible] nu. 28. S. Thom. [illegible] 62. artic. 6 [illegible] autem [illegible] reſtitutio [illegible] tenda eſt, eſt ab[illegible]ens, tunc u[illegible]ura[illegible] n[illegible], ſed illius [illegible] ta[illegible] ei, n[illegible] a[illegible] [illegible] autem debeat reſtitui, [illegible] um e[illegible] in [illegible]per[illegible] c[illegible]n[illegible]uſionibus, qui autem teneantur reſtituere? R[illegible]ndetur plures. primo con[illegible] u[illegible] res ſeu [illegible] [illegible] ſecund[illegible] fautores, ut ſi com[illegible]ttant pecuniam ſuam fœneiat[illegible], ut [illegible] utuet ſub uſ[illegible]s, te[illegible] tenentur reſtituere pr[illegible], quia [illegible] prohibitum eſt pr[illegible]ere, ita etiam alieno, unde [illegible] n [illegible]tuet tenebitur ipſe. Quar[illegible] pr[illegible]res, & notarij confici[illegible] [illegible] ria, quinto ſeru[illegible] & fa[illegible] do[illegible] motum ſuo[illegible] fœner[illegible], quia ſunt actores, & [illegible], ſe[illegible] [illegible]etur locator, uel recept[illegible] ſep[illegible] abor[illegible]tor, & participator. Ray, uer[illegible] ura [illegible] 5 Quæ [illegible] debent intel[illegible], quando p[illegible] uras ex[illegible] non reſtituit, ſecus [illegible] pl[illegible] eas reſtitu[illegible]et [illegible] de [illegible] latius ſuo [illegible] de materia reſtitutioni[illegible]

Iurans ſolue[illegible] [illegible]tur [illegible]

Q[illegible] ento, [illegible] Re[illegible] quod [illegible] per[illegible] [illegible]us

eſt c[illegible] r. ibi debitores ad [illegible] obligauerint cogi [illegible] ſolutione in[illegible] [illegible] reddere iuram[illegible] [illegible] res a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ere v[illegible]ras, re[illegible] eas reſ[illegible]tuere tene[illegible], non ob[illegible]men[illegible], Abb. c. [illegible] de v[illegible]s. Lau. tract. de v[illegible] 2. [illegible] 18. nu. 19.

Mutuare, vel recipere ſub vſuris, an li[illegible] pro opere pio. Quæſt. LX.

SExageſimo quæro, vtrum pro exer[illegible] d[illegible] opere pio ſi[illegible] l[illegible]um mutuare, ve[illegible] dare pecuniam mutuo [illegible] vſuris, reſpon. quod n[illegible], ſuper eo de vſuris ibi, ſuper eo vero, & infra reſpondemus quod cum vſurarum crimen vtriuſque teſtamenti pagina deteſte[illegible]ur, ſu[illegible]er hoc di[illegible]ſpenſationem a[illegible]uam, p[illegible] fieri non videmus, quia [illegible]um ſcri[illegible]ura ſacra pro[illegible]bea[illegible] pr[illegible] alterius [illegible], m[illegible] pro[illegible]hibendus eſt q[illegible], ne etiam pro redimenda vita captiui vſurarum c[illegible]ne inuoluatur, ratio eſt, quia prætextu boni, non eſt faciendum malum, [illegible]pi[illegible]lo no[illegible] eſt 1. q. 1. capitulu ſi dicat 3[illegible] quæ[illegible] 5.

Aſſeuerans vſuram non eſſe peccatum, an ſi[illegible] hæreticus. Quæſt. LXI.

S[illegible]ageſimoprim[illegible] quæ[illegible]o, vtrum aſſeuerans vſu[illegible] non eſſ[illegible] p[illegible]a[illegible] ſit h[illegible]ret[illegible]u[illegible] reſp. q[illegible], Clem. vnica §. ſi. de vſuris, ibi ſane ſi quis i[illegible]n errorem inc[illegible]deri[illegible], vt pertina[illegible]er a[illegible]mare præ[illegible]u[illegible], exer[illegible] vſuras non eſſe peccatum, decern[illegible]mus e[illegible]m velu[illegible] hæreti[illegible]um punie[illegible]m, l[illegible]n[illegible]s [illegible]arijs, & hæ[illegible] et ex pra[illegible] u[illegible] [illegible] ſtr[illegible]ius in u[illegible]tes, ve c[illegible]nt[illegible] re h[illegible] [illegible]amat[illegible]s inu[illegible]c[illegible], tan[illegible] ta diffama[illegible] p[illegible] de hæreſi procedere non [illegible]

[illegible] ne an [illegible] ere. Quæſt. LXII.

S[illegible]eſimo[illegible] [illegible] ur[illegible] us [illegible] re[illegible] u[illegible] ura, [illegible] Reſ[illegible] [illegible] iga[illegible] e[illegible] [illegible] el [illegible] re[illegible] c[illegible] ha[illegible] fo[illegible] n[illegible] e[illegible]s de[illegible] e. non eſſe p[illegible] o. fin. uer ſed [illegible]

M[illegible] mutuatam an [illegible]. LXIII.

S[illegible] non [illegible]

rogitus ab alio, cui eas mutuaui, ut primo mutuanti uſuras ſolueret an hoc ſit licitum? reſpondetur quòd ſic. Ca. c. fin. de uſur. Arch. c. uſuras 14. q. 4. Pont. uer. ſcolaris recepit in ſingul. Bertach. uerſic. uſura. nu. 110. ratio eſt, quia nihil commodi percipit, nam licet exoneretur eo grauamine ſoluendi, hoc non facit cum alterius iactura, dummodo ille cui mutuauit eſſet paratus ab alio ſub eiuſdem uſuris pecuniam recipere, & ipſe eſſet paratus ſoluere creditori primo uſuras. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 7. §. 14. Syl. uer. uſura il 5. nu. 20. Tab. il 2. nu. 2. Roſ. d. loco il 1. nu. 14.

Vtrum ſit peccatum deponere pecuniam penes vſurarium. Quæſt. LXIIII.

SExageſimoquarto quæro, vtrum ſit peccatum deponere pecuniam ſuam penes vſurarium? Reſp. quod ſi quis committeret pecuniam ſuam vſurario, non habenti alias vnde vſuras exerceret, vel hac intentione committeret, vt inde copioſius per vſuram lucraretur, daret materiam peccandi, vnde & ipſe eſſet particeps culpę. Si autem aliquis vſurario alias habenti, vnde vſuras exerceret pecuniam ſuam committat, vt tutius ſeruetur, non peccat, ſed vtitur homine peccatore ad bonum. S. Th. 2. 2. q. 78. art. 4. ad 3.

Mutuans pecuniam cum ſpe obſequij, an peccet. Quæſt. LXV.

SExageſimoquinto quæro, ſi quis ex mutuata pecunia expectet, vel exigat, quaſi per obligationem pacti taciti, vel expreſſi recompenſationem muneris ab obſequio, vel a lingua an peccet? Reſp. quod ſic, ſi perinde expectaret, vel exigeret munus a manu, quia vtrumque pecunia æſtimari poteſt, vt patet in his, qui locant operas ſuas, quas manu, vel lingua exercent, ſi vero munus ab obſequio, vel lingua, non quaſi ex obligatione rei exhibetur, ſed ex beneuolentia, quæ ſub æſtimatione pecuniæ non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere. S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 3. S. Antonin. 2. p. titul. 1. ca. 7. §. 5. Ang. ver. vſura, il 1. nu. 4. vbi. Syl. nu. 5. & Piſan. nu. 3.

Cooperantes ad vſuram an peccent. Quæſt. LXVI.

SExageſimoſexto quæro, vtrũ cooperãtes ad vſuram peccent? Reſp. quod ſic, exemplum eſt in præneta, notario, teſtibus, & alijs patrocinantibus ad vſuras. Ita Syl. ver. vſuras il 7. per totum Piſan. d. loco ver. 5. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 9. per c. ſi culpa de iniurijs, & damno dato, vbi q̃ occaſionẽ dãnt dat damnu dediſſe videtur; an aũt teneatur reſtituere. S. Ant. d. loco ita diſtinguendo dicit, quod occaſio ſumitur, dupliciter, uno modo pro eo, quod eſt aliqualiter inductiuum, ſeu cauſatiuum alicuius effectus, ſed non ſufficienter, & efficaciter, & iſta eſt propria acceptio, ſicuti dicitur occaſio ſubmerſionis nauis nauta, qui ducit nauim ad aliquem locum, vbi ſuperueniente tempeſtate ſubmergitur quod probabiliter æſtimare non poterat & iſto modo qui dat occaſionem uſurę, damnum uidetur dare, ſed realiter non dat. Vnde non tenetur ad reſtitutionem, licet peccare poſſit grauiter, alio modo ſumitur occaſio pro eo quod eſt inductiuum, uel cauſatiuũ alicuius effectus ſufficienter, & efficaciter, ita q̃ ſine eo nõ ſequeretur, effectus; & iſta eſt impropria acceptio, & magis proprie dicitur cauſa ad quam poſitã, ſequitur effectus, & ſic dicitur occaſio, ſeu cauſa ſubmerſionis nauis, qui faceret foramen in naui ut intraret aqua ad ſubmergendum, & ſic euenit, & dicitur cauſa, ſeu occaſio directa, quando hoc intendit, indirecta autem quando non intendit, ſed non impedit, nec obuiat, ne eueniat effectus cum poteſt, & debet, unde qui pręſtat huiuſmodi occaſionem uſurę, videtur dare damnum, ita quod realiter dat, unde tenetur ad reſtitutionem inſolidum, hæc S. Ant. d. loco conc. Syl. uer. uſura. uer. 8. Armilla nu. 4. Tab. il 5. nume. 10. Nau. c. 17. nu. 263.

Mutuare communitati ad euitandas collectas an ſit vſura. Quæſt. LXVII.

SExageſimoſeptimo quæro, utrum ſit uſura, mutuare Communitati, ad euitandum collectas? Reſpondetur, quod ſic, quando collecta eſt iuſta, ſiue eſſet impoſita, ſiue imponenda, quia ibi eſt lucrum, ideſt aliud quod iuſtè erat mutuans exburſaturus, Syl. uer. uſura il 5. num. 9. Ang. dicto loco num. 8.

Ciuitas mutuans ſub vſuris an omnes teneantur. Quæſt. LXVIII.

SExageſimooctauo quæro, ſi ciuitas, uel alia Cõmunitas, ſeu uniuerſitas dederit ad vſuram, an omnes teneantur? Reſp. quod illi qui ſunt principales, & conſentiunt, vel mandant, ſine quibus factum no fuit, tenẽtur inſolidum, alij vero qui conſentiunt, tenentur in tantũ, quantum emolumenti perceperunt, ratio primi, quia dant cauſam ſufficientem, ratio ſecundi, quia habent malam voluntatem, vel iniuſte recipiunt. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 9. §. quid de ciuit. Tab. ver. vſura il 7. nu. 1. Syl. d. loco il 1. nu. 43. Piſ. §. 51. Armilla nu. 43.

Dotis ratione an quicquam vltra ſortem peti poſſit. Quæſt. LXIX.

SExageſimonono quæro, vtrum ratione dotis quicquam percipi poſſit vltra ſortem? Reſpondetur quod ſic, maritus enim paciſci poteſt cum eo, qui dotem promiſit, & non ſoluit, & quoad ſoluatur in ſingulos annos, pro ſubſidio onerum matrimonij, pendat tantum, quantum aliquis mediocriter induſtrius, ex illa dote, ipſa ſalua capere poſſet. Nau. Man. confeſſ. c. 17. nu. 213. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 7. §. 27. & ſeq. vbi cõcluditur valere ſtatutum, vt qui dotem promittit, quo ad ſoluat, & maritus, & ipſius hæredes quo ad dotem viduæ, aut

ſeparatæ reddant, certum quid ex centum io ſingulos ennos peudēt. Tab. ver. vſura il 10. Piſan. ver. uſura il 1. no. 13. vbi ſi meritus accipit fundum in pignos, de qoo percipit fructus, ipſi non computabuntur in ſortem, quando meritus ſubſtinet onera meitimonij, elies ſecus c. ſalubriter de vſuris, Roſella ver. vſura il 1. nu. 23.

Mutuans frumentum quando ſit vſura.
Quaſt. LXX.

SEptuageſimoquęro, quomodo ſit vſora, qoando eliquis mutuat (pura) frumentū, vt frumentum recipiet? Reſpondetur diſtinguendo, eut eſt veriſimile, qood ipſa res mutuata, non erit precioſior tempore ſolutionis, aut de hoc probabiliter dubitatur, & tunc non eſt vſure c. fin. de vſuris, eut eſt veriſimile, quod erit precioſior, & tunc eut creditor non erat interim conſumpturus, ſed diſtracturus, & tunc eſt vſura, eut eſt ſeruaturus, & tunc aut creditor debitori aufert libertetem ſe liberandi, & tunc etiam eſt vſura, in huiuſmodi enim caſu ſe exonerare voluit, & debitorem onerare aut talis non aufert libertatem debitori, & tunc noo eſt vſura, imò poſſet mæreri ſi debitorem bone intentione requireret, ante terminom ſoloonis, vt ſoluat ne oneretur, ſed ſi habet corruptam intentionem, quia dicit ſibi, quod poteſt retinere vſque ad terminum, vt ſe e demno releuet, licet non euſerat ei poteſtatem liberandi, & tunc, & ſi non ſit vſura peccat tamen. S. Ant. 2. p. tit. 1. ca. 7. §. 13. Ang. ver. vſura il 1. num. 74. Piſan. d. ioco nom. 23. Roſella num. 32. Syl. ver. vſure il 1. q. 17. Neu. Man. conf. c. 17. nu. 284.

Eleemoſina an poſſit recipi ab vſurario.
Quaſt. LXXI.

SEptuageſimoprimo quæro, vtrum ſit licitū recipere eleemoſinas ab vſurário? Reſp. quod nō, quando non habet niſi bona certa reſtitoeuda, ſecus ſi haberet alia bone etiem vſuraria, & dando eleemoſinas per hoc noo efficeretur nou ſoluendo, ſed incerta, Armilla ver. vſure oum. 44. Piſan. ver. vſura il 1. nu. 10.

Mutuans vt vadat ad ſuum molendinum, an ſit vſura. Quaſt. LXXII.

SEptuegeſimoſecundo quęro, vtrū mutuans alicui, vt molat in ſuo molendino, aut in ſua taberna emat, aut ad ſuam ſcholam veniat, ſit vſura? Reſpondetur qood ſic. & debet eum ab ipſa obligatione liberare, & pro illa iodicio boni viri ſatiſfacere, illa enim obligatio molendi, eſt loerum pecunia ęſtimabile. Nau. Man. confe. c. 17. ou. 220. Abb. c. fin. de vſuris. Sāctus Antonious 2. p. titu. 1. capitulo 7. §. 8. & §. 10. Sylu, ver. vſura il 1. numero 7. Tab. numero 3. Piſenel. oumero 7. Roſella oomero 12. Gabr. in 4. diſtinct. 15. quæſt. 11. articulo 3. Meior. in 4. diſtinctio. 15. quæſt. 25. Aſtenſ. lib. 3. art. 5. q. 12.

Ratione mora an ſit licitum aliquid exigere.
Quaſt. LXXIII.

SEptuegeſimoterdo quæro, vtrum licitum ſit ex mutuo eliquid accipere ratione morę? reſpondetur, quod ſic, exempl. debuiſti mihi centum & quie in termino non ſoluiſti, oportuit me pecuniā accipere ſub vſuris, tu mihi de illis vſuris teneris, eut me ab ille obligetione liberere c. peruenit, de fideiuſſ. quia hoc non exigitur vt vſura, ſed vt interesse, nec caoſa lucri, ſed cauſa damni euitādi. Syl. ver. vſura il 1. nu. 26. c. petuenit, de fideiuſſ. Piſan. ver. vſura il 1. nu. 16. Roſella il 1. num. 41. Armilla nu. 10. & nu. 27.

Mutuare, an aliquis teneatur ex præcepto.
Quaſt. LXVIIII.

SEptuegeſimoquarto, quæro an eliquādo homo teneetor ed motuandom ſub pręcepto? reſpoodetur, quod quendo petens hebet neceſſitatem, & dans haber ſuperfluum, & non eſt elius, qui oelit, & poſſit ſubueoire, tuuc tenetūr ſub præcepto legis motuare, alias eſſet conſilium, Teb. uerb. uſura il 1. nom. 7.

Periculum in ſe ſuſtipiens, an poſſit aliquid exigere.
Quaſt. LXXV.

SEptuageſimoquinto qoæro, qoldam mutuauit nauiganti, oel eunti ad noudiues, en eliquid ultre ſortem eccipere poſſit pro eo, quod ſuſcipit in ſe periculom. 1. ſi pecuniam oel merces inde emptas portteuerit ſaloas, alias nihil recepturus etiam de ſorte, Reſpon. quod aut illud oltra ſortem recipit ratione mutui tantum, & ſic eſt uſora, non obſtenre quod periculū in ſe ſoſcipiat c. naniganti de uſur. Aut recipit illud ultra ſortem præciſe ratione periculi ur precium periculi, & ſic non eſt uſura, ſed licitum. Nam etiam ſi oon motuaret & periculum neuigantis in ſe uellet recipere, poſſet recipere precium periculi, nec propter hoc quod ei ſeruitium faciat in mutoādo efficitur deterioris conditionis, aut aliquid oltra ſortem recipit, talis mutuās pertim ratione periculi, & partim ratione mutui, & tonc uſura eſt, quentum ed id, quod plus recipit reſpectu mutui, & illod tale tenetur reſtituere. S. Ant. 2. p. tit. 1. ca. 7. §. 21. Piſan. uer. uſure il 1. ou. 21. ubi Roſella nu. 62. Armilla d. loco nu. 10. Nau. c. 17. nu. 283. & ſeq. Couarr. lib. 3. uar. reſol. c. 2. nu. 5. Do. Sot. lib. 6. de ioſt. & iore q. 7. art. 1. Sylu. uer. uſura il 1. ou. 35. Tab. d. loco. uer. 12.

Mutuans cauſa conſequendi officium, an ſit vſura.
Quaſt. LXXVI.

SEptuageſimoſexto quęro, utrum ſit licitum mutuare principi cauſa conſequendi aliquod officiū? Reſp. quod non, quando intentio directa eſt ad locrum principaliter, ſecus ſi fuerit ad conſequendam amicitiam, & conſequenter ad officium, & lu-

& lucrum, Syl.uer.uſura,il 1.nu.18.Nau.Man.coo feſſ. c. 17.nu.223.

Pœna ratione an ſit licitum vſuras accipere. Quæſt. LXXVII.

SEptuageſimoſeptimo quæro, vtrum licitũ ſit accipere vſuras ratione pœnæ? Reſp. quod ſi pœna fuerit impoſita non ſoluenti in termino, ſine vſura exigitur, ſi eſt iudicialis, ideſt ſi fuerit impoſita a iudice, & hoc niſi iudex de conſenſu partium pronunciaret, nam eo caſu recurrendũ eſſet ad coniecturas, an ſcilicet hoc eſſet factum in fraudem vſurarum, hoc idem ſi pœna eſſet legalis, hoc eſt a lege, vel ſtatuto, ſi vero fuerit conuentionalis præſumitur appoſita in fraudem, primo ſi creditur eſſet ſolitus fœnerari, ſecundo ſi pęna excederet intereſſe, tertio quod per ſingulos annos, vel menſes dicitur cõmitti, quarto quando appoſita eſt ſuper promiſſione quantitatis; l.cũ allegas, C.de vſuris, ſecus ſi apponeretur ſuper facto, vt quando quis promittit fabricare domum ſub certa pœna; ſciendum tamen eſt, quod ſi debitor non ſoluit in termino ex impotentia, vel ſine culpa, pœna exigi nõ poteſt ſine vſura, quia vbi non eſt culpa, non poteſt eſſe pęna, l.ſancimus, C.de pęnis, & conſequenter exigeretur ratione excreſcentiæ, quæ uſuram facit.c. ſi fœneraueris, 14 q.3. Sylu.ver.vſura,il 2. nu.28.Pil.d.loco,nu.29.Roſel.'a nu.43.

Pupilli quando recipiant licite vltra ſortem. Quæſt. LXXVIII.

SEptuageſimooctauo quæro, ſi princeps, vel officiales habentes curã de pupillis, accipiant pro communitate ipſorum pecunias, reddentes eis ad rationem quinque pro centenario, an ſit licitum? Reſp. quod ſi eis inuitis ſit, ſiue eius ad quos ſpectat, videtur quod licite poſſint illa quinque pro cẽtenario recipere, quia prouidetur per hoc indemnitati eorũ, ex quo potuerunt emere poſſeſſiones, vel tradere negociationibus licitis, Syl.ver. vſura, il 1.no.24.S.Ant.2.p.tit.1.c. 7.§.23.ſimiliter valet ſtatutum, quod tutor teneatur pecunias pupilli inueſtire, ſub pęna ſoluẽdi ipſi pupillo, quinque pro centenario.Syl.d.loco,nu.29.

De lucro dotis mediante ſtatuto. Quæſt. LXXIX.

SEptuageſimonono quæro, ſtatuit ciuitas pro vtilitate communitatis, quod quicunque ciuis habet, vel habiturus eſt filiam, infra annum a natiuitate ipſius puellæ tradit communitati ſeptuaginta ducatos, cum filia peruenerit ad 15. annũ rehabeat à dicta cõmunitate 500. ducatos, vt nuptui filiam tradat, ſi vero ante 15.annum filia defuncta fuerit dictus ciuis prædictos 70.ducatos amittat, an ratione talis periculi, ſit licitus contractus? Reſp.quod non, quia in mutuis ſpes lucri principaliter a fœnore non excuſat. Sy.u. il 1.q.37.Tab. il 15.§.fin. Ang.il 1.nu.42.& 43. Ruſ.ver.vſura,il 1.num.40. Arm.d.loco nume.37.& eſt etiam iniuſtus, quia in damnum publicum.

Difficultas exigendi an cauſet. Quæſt. LXXX.

OCtuageſimo quæro, vtrũ committat vſuram, qui mutuat centum, ſcilicet quinquaginta in numeratis, & quinquaginta in debitoribus male exigibilibus, vel in rebus male diſtrahibilibus, puta pannum, & huiuſmodi, recepturus tamen centum in numeratis, quod debitor nõ feciſſet, niſi propter mutuum quinquaginta numeratorum. Reſpon. quod ſic, quia cum grauetur debitor nomine mutui etit vſura, doct.l.cum allegas, C.de vſuris, Syl. ver.vſura, il 1.nu.6.Ang.d.loco,nume.6.Arm.d. loco,nu.6.

Poſſeſſio bonorum an excuſet ab vſura. Quæſt. LXXXI.

OCtuageſimoprimo quęro, vtrum ſtante ſtatuto, vel cõſuetudine, quod miſſus in poſſeſſionem lucretur fructus poſſeſſionis ad rationẽ quinque pro centenario, talis ita faciens recta conſcientia illos fructus percipiat? Reſpon. quod ſic: dummodo iuſte miſſus ſit in poſſeſſionem, non tantum ex ordine, ſed ex cauſa, ſi autẽ in veritate creditor nõ foret, ſeu cauſa non ſubeſſe, ſicut recta conſciẽtia, capitale, ſeu ſortem retinere non poſſet, ſic neque fructus nomine intereſſe, S. Ant. 2.p.tit.1.cap. 7.§.33.Sylu.ver. vſura, il 1. numee. 30. Roſ.dicto loco,nu.44.

Prorogatio termini, an faciat, vt poſſit aliquid percipi. Quæſt. LXXXII.

OCtuageſimoſecundo quæro, vtrum ſit vſura, ſi creditor adueniente termino ſolutionis nolit eum prolongare, niſi accepta pecunia, vel alio æquiualenti? Reſpõdetur quod ſic, c.conſuluit, de vſuris, ſcilicet ſi hoc agit ſolum ratione termini prolongati, & non ad euitandum aliquod ſuũ damnum, ſed ſi hoc agit ad ſui indemnitatem, puta quia oportet eum accipere ad vſuram, aut rem propriam vilius iuſto diſtrahere, non eſt vſura illud damnum a debitore exigere, quia ex ſeruitio impenſo grauari non debet, & hoc idem ſi fecit ratione lucri ceſſantis, Syl.verb.vſura il. 1.nu.25. Roſ. d.loco,nu.56.S.Ant.2.p.tit.1.c.7.§ 18.

Ruſticis ſi dabitur aliquid, vt melius colant, an ſit vſura. Quæſt. LXXXIII.

OCtuageſimotertio quæro, vtrũ Domini, qui mutuant ruſticis, vt eorum poſſeſſiones colant ſint vſurarij? Reſp.quod non, niſi domini aliquid ſubtraherent ratione mutui, quia vſura eſſet, Ang.ver.vſura, il 1.nu.5. Syl.d.loco, nu.8.& Roſ. nu.10.Greg.de Arim.tit.de moute.

Mutuans vt ei remutuetur, an ſit vſurarius.
Quæſt. LXXXIIII.

OCtuageſimoquarto quæro, vtrum mutuans poſſit naturalem obligationem, qua debitor tenetur ei ad antidora, puta ad remutuandum deducere in ciuilem, ideſt in pactũ? Reſp. quod non, gl. c. ſi fæneraueris, 13. q. 3. quia antidorum eſt debitum ſimplex, intellige ex quo non poterat compelli, ſed cũ deducitur in pactũ, naſcitur obligatio ciuilis, ideoq; exigitur aliquod plus, quod poſſet æſtimari pecunia, Sylu. ver. vſura, §. 2. nu. 2. Piſ. d. loco, nu. 6. Roſ. nu. 5. Arm. nu. 4. Nau. Man. confeſ. c. 17. nu. 223. Aſtenſ. lib. 3. tit. 11. art. 5. q. 9

Tertiæ perſonæ, an poſſit aliquid dari, &c.
Quæſt. LXXXV.

OCtuageſimoquinto quæro, vtrum ſi quis mutuet cum ſpe, vel pacto quod aliquid detur non ſibi ſed alteri, puta pauperibus, vel patri indigenti ſit vſura? Reſp. quod ſic, & eſt illicitum, quia ſicut non licet mihi ex vi mutui transferre dominium alienę rei in me, ita nec in alium etiam pro redimenda vita captiui, c. ſuper eo, de vſuris, Sylu. ver. vſura, §. 1. nu. 3.

Pro gemmis, & vaſis argenteis, an poſſit aliquid accipi. *Quæſt.* LXXXVI.

OCtuageſimoſexto quæro vtrũ poſſit aliquid accipi pro iocalibus, gemmis, vaſis argenteis, pecunia, & ſimilibus? Reſp. ex mente S. Th. 2. 2. q. 78. art. 1. ad 6. quod vſus principalis vaſorum argenteorum, & ſimilium non eſt ipſa eorum conſumptio, & ideo vſus eorũ poteſt vẽdi licitè, ſeruato dominio rei, ſimiliter eſſe poſſet aliquis ſecundarius vſus pecunię. vt puta ſi concederet pecuniam obſignatam ad oſtentationem, vel ad ponendum loco pignoris, & talem vſum pecunię licite homo vendere poſſet, Tab. ver. vſura, §. 1. nu. 9.

Pecuniæ mutuatio, an inducat vſuram.
Quæſt. LXXXVII.

OCtuageſimoſeptimo quæritur, vtrũ habens pecuniam, quam timet, vel ſcit in futuro minorari, poſſit abſque vſura mutuare alicui, hoc pacto, vt reddatur ſibi in æquali pretio, in quo eſt nunc quando ei dabitur? reſpondetur quod ſic, ſi recipiens vult eam mox expendere tempore, quo tantum valet, quia nihil vltra ſortem recipit. & quia quamuis nõ liceat in mutuo ſperare lucrum, licet tamen ſperare euitationem damni; ſine alterius damno, ſicut licet mihi mutuare decẽ aureos, quos video apud me perituros, & vendere rem, quam video breui tempore perituram. Tab. verſi. vſura §. 1. nu. 10. Viſis ac declaratis generalibus cõcluſionibus, declaremus modo ſingulas ſpecies cõtractuum, & primo videamus de cenſibus.

Cenſus quid ſit. *Quæſt.* LXXXVIII.

OCtuageſimo octauo quæro, quid ſit cenſus? Reſpondetur quod eſt ius percipiendi penſionem, ſiue in fructibus, ſiue in pecunia, vel re aliqua utili.

Cenſus quotuplex ſit. *Quæſt.* LXXXIX.

OCtuageſimonono quæro, quotuplex ſit cenſus? reſp. duplex, reſeruatiuus, ſ. & conſignatiuus, reſeruatiuus eſt, quãdo quis rẽ ſuã alteri tradit reſeruato ſibi iure quotãnis percipiẽdi partem quãpiam l. fi. C. de rerum perm. gl. c. conſtitutus de relig. dom. Conſignatiuus autem eſt, dum quis retentis ſuis bonis, eorumque uſu conſignat alteri certam penſionem, quam obligatur ſingulis menſibus, aut annis ſoluere.

Cenſus Vnde dicatur. *Quæſt.* XC.

NOnageſimo quęro unde dicatur cenſus? Reſpondetur quod cenſus à cenſendo creditur deriuare, eo quod recenſeri facultates debebant, quo inde tributa pro earum ratione ſolui poſſent, l. forma, ff. de cenſibus.

Cenſuarius contractus an ſit licitus. *Quæſt.* XCI.

NOnageſimoprimo quæro, utrum cenſuarius contractus ſit licitus? Reſp. quod ſic, ſecundum omnes c. in ciuitate de uſur. Old. Conſ. 207. Laur. de Rodulph. c. conſuluit p. 2. q. 7. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 14. Roſella uer. uſura §. 1. nu. 31. Armilla nu. 16. & nu. 18. Nau. Man. conf. c. 17. nu. 134. Ang. uer. uſura §. 1. num. 44. Conrad. de contract. q. 83. Maior. in 4. ſent diſt. 15. q. 42. Med. tract. de reſti. c. de cenſibus. Dom. Sot. de iuſt. & iure lib. 6. q. 5. art. 1. cum' aliis ſimilibus.

Cenſus ad hoc vt ſit licitus quid requiritur.
Quæſt. XCII.

NOnageſimoſecundo quæro, quę requirantur ad hoc, quod cenſualis contractus ſit licitus? reſpondetur ea requiruntur quæ poſita ſunt in extrauagãti Pij Quinti, quæ incipit. Cum onus, quę bulla hic inſeratur 1012.

Pretium cenſus, quod nam dicatur iuſtum.
Quæſt. XCIII.

NOnageſimotertio quæro, quodnam ſit iuſtũ pretium emptionis cenſus? reſpondetur iuſtum pretium cenſus eſſe iuxta communem æſtimationem ciuitatis, ſi certa ſit, ſi autem nihil certi fuerit ibi ſancitum, tunc arbitrio boni uiri conſiderandum erit iuſtum pretium, & ſtatuendum cõſideratis circumſtantijs ſuis, ad no. l. pretia rerum. ff. ad l. falcid.

Cam-

Cambium quid. Quæſt. XCIIII.

NOnageſimoquarto quæro, quid ſit cambium? Reſp. quod cambium eſt cū ... mutatio ... numiſmat ... vers ... il 4 ... dicitur cabium ... vocabu um, eſt omnis commutatio ... rerum ad res, ſiue rerum ad pecunias, quæ vu go dicitur baratt o.

Cambiorum genera quot ſint. Quæſt. XCV.

NOnageſimo ... quinto quæro, quot ſint genera ... ordine ... ſeptem ex men te ... a 17. nu. 8. Primum dicitur ... eſt enim Reipu. conſt ... ueie officium ... ſalario de pu ... aliquo paruo lucro ... ſorte ... mont ... pietatis, quod ... eſt per minutum, quo ... præter ... pecuniam ... puta ... minoris valoris, pro ... hoc eſt ... ratione ... ſed ratione ... ris, laboris, tædij, impedimenti ... & aliarum incommoditatum. Tertium cambium dicitur per literas, quando p ... ad aliam ... transfer ... de vno loco in alium ... quibus eſt circa campſor ... tanta pecunia in alio loco, quanta ... literas, & aliquid amplius pro iuſta mercede, quod fieri poteſt et a per nuncium ... campſorem, in quo requiritur, quod ... æqualitas ualoris inter pecuniam datam, & accipiendam, ſecundo quod campſor nō accipiat plus iuſta mercede, tertio quòd campſor qui dat pecunias ſoluendas ſciat, vel probabili ter credat, quò l perſona, cui eas dat habeat pecunias, uel fidem ... uoluntatem ſatisfaciendi literis, quas de ſoluendis illis ſibi tradit. Quarto requiritur, ut locus, in quo eſt ſoluenda pecunia longe diſtet a loco, in quo dantur literæ, alioquin eſſet cābium illicitum, nempè de tempore ad tēpus, quò l non licet. Quartum genus eſt, quod fit per ... tionem realem, quod fit prius emendo, uendendo, permutan lo, aut per alium contractum innominatum quærendo pecuniam ualentem ... oris, in ali qua ... ncia, quàm in alia, eo quod ibi non reci ... uel eius materia non ta ... quam ali bi æſtimatur, aut quia eſt deformata, ... raſa, re fecta, aut iniuſti ponderis, & poſtea realiter transfe ... in aliam, ubi aliquo reſpectu pluris ualet. Quintum eſt genus cambij, quo campſor recipit aliquid ultra ſortem ueri intereſſe damni emergentis, uel lucri ceſſantis, quod incurrit campſor ceſſando ... ab alio iuſto cambio, uel mercimonio, ut ... neceſſitati cambiendo ſuccurat, cum pa cto ſoluendi ei tantum, quantum fuiſſet aliter lucraturus, qui a & mutuare ſic liceret. Sextum eſt genus cambij, quo quis lucratur ob cuſtodiam pecuniarum, vt lucrantur argentarij, ſiue bancarij authoritate publica conſtituti ad cuſtodiendas pecunias, quas iu ... iubent apud eos deponi, quaſq; alij ſinguli ... ent ea le ..., ut habeant eas paratas ... fuerint, habeāt q ... depoſitarum, & reddit arū, ... re, quo penes eos ... eſt utile reipub. ... publico, vel priuato, quod etiam fieri ... authoritate priuata, eſt enim contractus ... ex parte campſoris. Septimum & vltimū eſt genus cambij quod fit per cō mutatione præſentis pecuniæ pro abſente, & nihil refert in hoc, an fiat per contractum nominatum, an uero per in nominatum, pecunia. n. commutari poteſt, & ex illa ... negotiando lucrum quæri; ... res. n. ... cau æ, quare vna moneta ... eſt valere pluris, quàm alia, prima diuerſitas metalli, ſecunda ... bonitatis eiuſdem metalli, tertia diuerſitas ..., & ponderis, quarto diuerſitas loco ... totalis, vel partialis, ſexto ... tas, ſeptimo copia vel defectus, o ... vel præſentia, vna tamen pecunia ... valet pluris, vel minoris, ex eo quod ci ... tardius danda, uel accipienda ſit, hæc Nau. ... 8. ſumma tamen generum omnium ... ad hæc duo reducuntur, quod alia ... calia, alia dicuntur cambia ſicca, ueia & realia ... nam alia ſunt quib. mo neta ... loc ... tempore ... & alio loco ac te ... reddi ... loco reddi ... tem pore ... ſ ualet, & ... nullū peccatum eſt ... omni dolo, & fraude, & hoc ſiue fiat per nuntium, ſiue per literas, ut ſi pecunia Romæ data per literas cambij ... ibi quo ea caſu licitū eſt cambium, ſeruato ... moderato tamen lucro nummulariorum, quod ſi ratione dilationis temporis, aliquid pluris acciperetur manifeſta vſura eſſet, alia cambia dicuntur ad minutum, puta cum pro ducat. dantur decem argentei, aut econtra, & in his moderatum quoq; lucrum non damnatur, iuxta diuerſarum patriarum conſuetudinem. Cābia vero ſicca dicūtur ea, quæ declarantur per Pium Quintum in bulla quæ incipit. In eam pro noſtro &c. Quæ bulla tota hic inſeratur. ... Caiet. in ſumma verſi. cambiū. Ang. verſ. vſura ... nu. 51. Syl. ver. vſura 4. Tab. d. loco ver. 15. Nau. Man. confeſſ. ca. 17. nu. 283. Domi. Sot. de iuſtitia & iure lib. 6. q. 8. art. 1. & ſeq. S. Ant. 2 p. tit. 1. cap. 7 §. 47. & ſeq. Laur. de Rodulph. c. conſulum, p. 2. q. 2. Hyer. & Caiet. in ſuo tract. de cambijs.

Depoſitum qualiter reddatur iniuſtum. Quæſt. XCVI.

NOnageſimoſexto quæro, quomodo depoſitū reddatur iniuſtum, ſeu factum in fraudem vſurarum? Reſp. quod ſi depoſitum factum fuerit penes aliquem, qui pecuniam conſeruet, vel etiam cum ea negocietur, ita tamen, vt in omnem euentū ſit ſaluum capitale, ideſt reſtituendum integraliter ad placitum depoſitorum, ſed inde aliquid lucri ſperet habere, alias non deponeret, vſuram committ ... c. vſura 14. q. 3. & tale lucrum hoc modo perce ... reſti-

reſtituere tenetur S. Ant.2.p.tit.1.ca.7.§.34.Ang. ver.vſura il 1.numer. 55. Roſella d. loco num. 1 [illegible]. Nau.Man.confeſſ.c.1 [illegible] nu. 81.vbi habetur quod peccat etiam ille, qui depoſitum deponenti petenti, reddere non vult.cbo a fides dep [illegible] ſi cum deponens in ſuum damnum, aut alienum repeteret c.ne quis 22.q.2 & niſi quando bona deponentis confiſcata ſunt, quia tunc depoſitum fiſco reddendum eſt, vel niſi quando latro apud eum a quo furatus erat deponeret, ſimiliter peccat depoſitarius, qui depoſitum amiſſum dolo, vel lata cu pa eius reddere non vult, & qui depoſito contra voluntatem deponentis vtitur, Ang. verſ.depoſitum nu.10.& nu.12. Armilla d.loco nu.10.& ſeq.Piſ. ver.depoſitum ver.1.& 7.Roſella nu.1.& ſeq.Syl. d.loco nu. 10.& ſeq.vbi etiam Tabien.nu.5.& 6.

Vendere carius ratione dilationis temporis an liceat. *Quæſt.* *XCVII.*

NOnageſimoſeptimo quero, vtrum ſit licitum carius aliquid vendere, ratione dilationis ſeporis? reſpondetur quod non, S.Th.2.2.q.78.ar. 2.in Reſp.ad 7.ibi ſi aliquis carios veli, vẽdere res ſuas, quam ſit iuſtum pretium, vt de pecunia ſoluenda emptorem expectet, manifeſte vſura committitur, quia huiuſmodi expectatio pretij ſoluendi, habet rationem mutui, vnde quicquid vltra iuſtum pretium pro huiuſmodi expectatione exigitur, eſt quaſi pretium mutui, quod pertinet ad rationem vſuræ, ſimiliter etiam ſi quis emptor velitem emere vilius, quàm ſit iuſtũ pretium, eo quod pecuniam ante ſoluit, quàm poſſit ei res tradi, eſt peccatum vſuræ, quia etiam iſta anticipatio ſolutionis pecuniæ habet mutui rationem, cuius quod dam pretium eſt, quod diminuitur de iuſto pretio rei emptæ, ſi vero aliquis de iuſto pretio velit diminuere, vt pecuniam prius habeat, non peccat peccato vſuræ, hæc Sanctus Thomas dicto loco conc. Sanct. Antonin. ſecunda par. tit.1.capit.8.vbi nor §.1. triplex eſſe pretium rei. Primũ dicitur pium. Secundum diſcretum. Tertium rigidum. primum dicitur minus, ſecondum mediocre, tertium maius, ſi vltra vltimum pretium ratione dilationis temporis aliquid uenditur, manifeſta uſura eſt, Tab.iter.uſura il 5.nu.4. Piſan.d.loco uer. 3 in prin.Rayn.uer.uſu a,cap 7.uer.3. Armilla uer. uſura nu. 11.Nau.Man.cõfeſſ.c.17.nu.228.Caiet. uerſic. uſura il 3. Doct. com.c.in ciuitate de uſuris Syl.uer.uſura il 2.num.1.& ver.emptio num. 1 [illegible]. Quando venditor ſeruaturus erat res in aliud rempus vendendas, poteſt vendere pluris, quam nunc valent, iuxta ambiguum veriſimile pretium futuri temporis poſſunt hoc in loco poni plures practicabiles caſus, quorum primus eſt,

Vendo poſſeſſionem meam cum non des mihi pretium eius, tecum facio pactum, quod quo vſque [illegible] las mihi pretium recipiam interim fructus eius, an ſit licitus contractus, reſpondent Theologi quod non, licet iuriſtę bene [illegible] ſentiant, poſſet bene fieri pactum, quod ſi [illegible] ter minum non ſoluat em[illegible] pr[illegible], ex tunc fructum [illegible] quouſq; pretium ſit ſolutum, [illegible] non [illegible] fra[illegible]em, ſed in pęnam, San. Ant.2.[illegible] §.20 S[illegible] eſt caſus, vendens rem a[illegible] qui pecunia [illegible] pro n[illegible] pretio e[illegible] ſurarius [illegible] eſt, ac ſi pec[illegible] eſt [illegible] Ang. ver. vſura il 1.nu. [illegible]. Tertius eſt ca[illegible] emeret [illegible] pretio, quam [illegible] ram [illegible] tempore, quo vendere vol[illegible] eam ſeruare, quia [illegible] eſt vſu[illegible] [illegible]. Tabien. ver. vſura [illegible] 5 [illegible] Quartus eſt [illegible], vendet res pro p[illegible] q[illegible] non [illegible] rit, & [illegible] pretium, quod ſi plus va[illegible] ad Pa[illegible] illud plus, [illegible] non va[illegible], nõ vult m[illegible]us, eſt vſurarius, [illegible] claudicat, & hoc intell[illegible]endum [illegible] ratione termini apponeretur [illegible] p[illegible], [illegible] as [illegible] leſſet iniquitas alia, non tamen eſſet vſura, [illegible] non ad mutuum, vel æquip[illegible]lens, Piſan. ver. vſura, il 3.§.quid [illegible] Q[illegible] us caſu[illegible]. Rectores c[illegible] vendunt ſe pec[illegible] a c[illegible]mmuni ali[illegible] pro ſe, & [illegible] re[illegible] [illegible] a do a[illegible]nuati[illegible] pr[illegible] prouentu, ſiue [illegible] p[illegible], talis [illegible] ractus non erit [illegible] s conſtitueret cenſum, Roſ. ver.vſura, il 3.num. 16. Sextus eſt caſus, qui emit minus [illegible] ſto agrum [illegible] pacto [illegible], & interim locat ue[illegible] d[illegible] agrum a[illegible] ne[illegible] quinque, uel ſeptem pro cen[illegible] [illegible] e[illegible], quia non eſt uera u[illegible], ſed [illegible] m p[illegible] tum, ſecus ſi uere fieret uend[illegible], Arm. uer. uſura, nu.14. Nau.Man.confeſſ.c.17.nu.247. Ang. uer. uſura, il primo, numero 67.& ſequent. Syl. ueſti. uer. uſura, il 2.nu.15.Dom.Spt.lib.6.de iuſt.& iur.q. [illegible] art. 3.Septimus eſt caſus, qui pec[illegible]a, uel præd[illegible]a emit ab eo, quem credit ea non habere, & ſtatim certa penſione ea eidem locat, cum [illegible]one reſtituendi penſionem, quam ex re, quæ [illegible]n erat cęperi[illegible].1.& ſeq.ff.de condict.ſine cau a, [illegible] s [illegible] proba bi[illegible] ei ſciebat e[illegible] eas habere, & bona fide [illegible], nec tenetur reſti[illegible]uere etiam poſt cognitam ueritatem, Nau. Man. [illegible]feſſ.c. [illegible]7.nu.[illegible]19. Syl. uer. uſura, il 2. q.6. [illegible] uſura, il 3.§.quod de his, Ang.uer. uſura, [illegible] 1.nu. [illegible]1. Octauus eſt caſus, quidã habuit recipere cẽtu[illegible] b aliquo in certo termino, ueni[illegible] tertius [illegible]ens i[illegible]a iura contractus contra debitorem, pro precio nonag[illegible]a, quæ nunc ſoluit, [illegible] [illegible] ram? Reſp.quod ſi uult [illegible] uere pretium ſolum propter hoc quod nunc [illegible] d in futuro rehabebit plus, eſt manifeſte u[illegible] ſecus, Sanctus Ant.2.par.titu[illegible] ca[illegible] 8 [illegible]. Nau.Man. confeſſ.capitulo 17 [illegible] 2 [illegible]. in 4.diſt.15.quæſt.11.ar. [illegible] du[illegible] uer. uſura, il 2. Tab. uer. uſura, il 5. n[illegible] 1 [illegible]. uſura, il 3.§.ponte, Angel.uer.uſura, il 2. num. 6 [illegible]. Syl.uer.uſura, il 2.nu.14.

Vendere, vtrum liceat alicui rem plus quam valeat *Quæſt.* *XCVIII.*

NOnageſimooctau[illegible] poſt quã de emptione dictũ eſt, quęritur [illegible] aliquis poſſit uẽdere rem plus quã ualeat? Reſp.quod uon, dicitur enim

Math.

Math.c.7. omnia quęcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis, ſed nullus vult ſibi rē vendi carius, quam valeat, ergo nullus debet alteri vendere rem carius, quam valeat. S. Th. 2. 2. q. 77. art. 1. ibi, fraudē adhibere ad hoc, quod aliquid plus iuſto pretio vendatur, omnino peccatum eſt, inquantum aliquis decipit proximum [illegible] dam[illegible] ſi autem fraus deficit, tunc de emptione & venditione dupliciter loqui poſſumus, vno modo ſecundum ſe, & ſecundum hoc emptio, & venditio videtur eſſe introducta pro communi vtilitate vtriuſque, dum ſcilicet vnus indiget re alterius, & e conuerſo Ariſt. 1. Polit. c. 5. uol. 5. quod autem pro communi utilitate introductum eſt, non debet eſſe magis in grauamen unius, quam alterius, & ideo debet ſecundum æqualitatem rei inter eos contractus [illegible], quantitas autem rei, quæ in uſum [illegible] menſuratur ſecundum pretium [illegible], ad quod eſt inuentum numiſma, Ariſt. 5. Ethic. cap. 5. uolum. 5. & ideo ſi pretium uel excedat quantitatem ualoris rei, vel econuerſo res excedat pretium, tolletur iuſtitiæ æqualitas, & ideo carius vendere, vel vilius emere rem, quam valeat, eſt ſecundum ſe iniuſtum, & illicitum. Alio modo poſſumus loqui de emptione, & uenditione, ſecundum quod per accidens cadit in utilitatem unius, & detrimentum alterius, puta cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, & alius læditur ſi ea caret, & in tali caſu iuſtum pretium erit, ut non ſolum reſpiciatur ad rem quę uenditur, ſed ad damnū, quod uenditor ex uenditione incurrit, & ſic licite poterit aliquid uēdi pluſquam ualeat ſecundum ſe, quamuis non uendatur pluſquam ualeat habenti. Si uero aliquis multū iuuetur ex re alterius quam accepit, ille uero, qui uendit, non damnificatur carendo re illa; non debet eam ſuper uendere, quia utilitas quæ alteri accreſcit, non eſt ex uenditione, ſed ex cōditione ementis. Nullus autem debet uendere alteri, quod non eſt ſuū, licet poſſit ei uendere damnū quod patitur, ille tamen qui ex re alterius accepit multū iuuatur, poteſt propria ſponte aliquid uendenti ſuperrogare, quod pertinet ad honeſtum. Non obſt. quod ſecundum leges ciuiles licitum ſit contrahentes decipere uſque ad dimidiam iuſti precij l. 2. C. de reſc. uen. reſp. quod lex humana populo datur, in quo ſunt multi a uirtute deficiente, non autē datur ſolū uirtuoſis, & ideo lex humana non potuit prohibere quicquid eſt contra uirtutem, ſed ſufficit ei, ut prohibeat ea, quæ deſtruunt hominum conuictum, alia uerò habeat quaſi licita, non quia ea approbet, ſed quia non punit, lex autem diuina nihil impunitum relinquit quod ſit uirtuti contrarium, unde ſecundum Diuinam legem illicitum reputatur, ſi in emptione & uenditione non ſit æqualitas iuſtitiæ obſeruata. Et tenetur ille qui plus habet, recompenſare ei qui damnificatus eſt, ſi ſit notabile damnum quod ideò dicitur quia iuſtum pretium rerum, non eſt punctualiter determinatū, ſed magis in quadam æſtimatione conſiſtit, ità quod modica additio, uel minutio non uidetur tollere æqualitatem iuſtitiæ: ſit igitur concluſio, quicunque [illegible] emptum [illegible] carius quàm ualeat, & uel [illegible] fructum, & iniuſtū [illegible] teſt [illegible] conditiones [illegible] & [illegible] mē [illegible] ientiam [illegible] per au[illegible] pec[illegible] [illegible] fraus [illegible] hæc S. Th. d. [illegible] Ang. [illegible] Pi[illegible] Arch [illegible] Piſan. d. uē [illegible] § [illegible] Roſella [illegible] uen[illegible] 8. Sylu. [illegible] & [illegible] 2. Dom. Sot. de Iuſt. & iure lib. 6. q. 3. [illegible] Nau. Man. Confeſſ. c. 23. nu. [illegible] & ſeq.

Venditio an reddatur illicita propter defectum rei venditæ. Quæſt. XCIX.

NOnageſimonono quęro, utrū uenditio reddatur illicita propter defectū rei uenditæ [illegible] quod [illegible] Ariſt. [illegible] 3. c. 1 [illegible] 1. ſecundum [illegible] [illegible] æ manifeſta eſt, quod autero [illegible] unum [illegible] bonum, nec damno in[illegible] quemquam, nec aliquid dolo antecedere [illegible] S. Th. [illegible] 77. art. 2. dicens quod circa rem, quæ uenditur, triplex defectus conſiderari poteſt, unus quidem ſecundū ſpeciem rei, & hunc quidem defectū, ſi uēditor cognoſcat in re quam uēdit, fraudem committit in uenditione unde uenditio illicita redditur, & hoc eſt, quod dicitur contra quoſdam Iſa. 1. Argentum tuum uerſum eſt in ſcoriam, uinum tuum mixtū eſt aqua, quod enim permixtū eſt, patitur defectum, quantum ad ſpeciem. Alius autem defectus eſt ſecundum quantitatem, quæ per menſuram cognoſcitur. Et ideo ſi ſcienter quis utatur deficienti menſura in uendendo fraudem committit, & eſt illicita uenditio. unde dicitur Deuter. 25. non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius, & minus, nec erit in domo tua modius, maior, & minor, & poſtea ſubditur, abominatur enim dominus eum qui facit hæc, & auerſatur omnem iniuſtitiam. Tertius defectus eſt ex parte qualitatis, puta ſi aliquod animal infirmum uendat quaſi ſanū, quod ſi quis ſcienter fecerit fraudē committit in uenditione, unde eſt illicita uenditio, & in omnibus talibus, non ſolum aliquis peccat, iniuſtam uenditionem faciendo, ſed etiam ad reſtitutionē tenetur, ſi uero eo ignorante aliquis prædictorū defectuum in re uendita fuerit, uendi[illegible] quidem nō peccat, quia facit iniuſtū materialiter, nec eius operatio eſt iniuſta, tenetur tamen cū ad eius notitiam peruenerit damnum recompenſare emptori, & qđ dictū eſt de uenditore, etiam intelligendū eſt ex parte emptoris. Contingit enim quādoque ſē ſitorē credere rem ſuam eſſe minus preciosam, quantum ad ſpeciem, ſicut ſi aliquis uendat aurum loco orichalci, emptor ſi id cognoſcit, iniuſte emit, & ad reſtitutionem tenetur, & eadem ratio eſt, de defectū qualitatis, & quantitatis, infertur concluſio: quod uendere, & emere rem unam pro alia, uel non in debita menſura, ac rei qualitate illicitum eſt, S. Th. d. loco conc. Dom. So[illegible] [illegible] & iure q. 3. art. 2. Piſ. uer. uenditio §. 3. Roſella uer. emptio no. 14. Sy. nu. 20. & ver. uſura il [illegible] nu. 8. Nau. Man. conſeſſ. c. 2[illegible] nu. 89.

H 4 *Venditor*

Venditor an teneatur dicere vitium rei venditæ.
Quæſt. *C.*

CEnteſimo quęro, vtrum venditor teneatur dicere vitiũ rei venditę? Reſpondetur, quod ſic Ambr. lib. 3. c. 10. de offic. vol. 1. dicit in contractibus vitia eorum, quæ veneunt, prodi iubentur, ac niſi intimauerit vẽditor, quamuis in ius emptoris tranſierint, doli actione vacuantur S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 3. dicens, quod dare alicui occaſionem periculi, vel dãni, ſemper eſt illicitum, quamuis nõ ſit neceſſarium, quod homo alteri ſemper det auxilium, vel conſilium pertinens ad eius qualemcunque promptionem. Sed hoc ſolum eſt neceſſarium in aliquo caſu determinato, puta cum alius eius curæ ſubditur, vel cũ non poteſt ei per alium ſubueniri. Venditor autem qui rem vendendam proponit, ex hoc ipſo dat emptori damni, vel periculi occaſionem, quod rem vitioſam ei offert, ſi ex eius vitio damnum vel periculum incurrere poſſit. Damnum quidẽ ſi propter eiuſmodi vitiũ, res quæ vendenda proponitur, minoris ſit pretij, ipſe vero propter huiuſmodi vitium nihil de pretio ſubtrahat. Periculũ autem ſi propter huiuſmodi vitium vſus rei reddatur impeditus vel noxius, puta ſi aliquis alicui vendat equum claudicantem pro veloci, vel ruinoſam domum pro firma, vel cibum corruptum ſiuè venenoſum pro bono. Vnde ſi huiuſmodi uitia ſint occulta, & ipſe non detegat erit illicita, & doloſa venditio, & tenetur uenditor ad damnĩ recõpenſationem. Si uero uitium ſit manifeſtum, puta ſi equus ſit monoculus, uel cum uſus rei, & ſi non competat uenditori, poteſt tamẽ eſſe conueniens alijs, & ipſe propter huiuſmodi uitium, ſubtrahat quantum oportet de pretio, non tenetur ad manifeſtandum uitium rei, quia forte propter huiuſmodi uitium emptor uellet plus ſubtrahi de pretio, quam eſſet ſubtrahendum. unde poteſt licitè uenditor indemnitati ſuæ conſulere, uitium rei reticendo; concluſio ſit igitur: quod poteſt nonnumquam venditor indemnitati ſuæ conſulendo, rei occultum uitium tacere, dummodo in damnum, ſeu periculum nõ reuertatur emptoris, præcipue ſi uitia ſint occulta, hæc. S. Thom. d. loco Conc. Dom. Sot. de iuſt. & iure libro 6. q. 3. art. 2. Ang. uer. emptio num. 8. Armil. nu. 17. Piſan. §. 5. Roſella ver. emptio nu. 19. Syl. nu. 22. Tab. nu. 12. Caiet. ver. empt. il 2. & verſic. venditio Nau. Man. conf. c. 23. nu. 89.

Emptio & venditio, quibus ex cauſis reddatur illicita. *Quæſt.* *C I.*

CEnteſimoprimo quæro, quot modis emptio reddatur illicita? Reſp. Pluribus modis primo ratione finis, cũ quis carius vẽdere cupit quam emit & lucrum quærit quaſi finẽ, non autem quaſi ſtipendium ſui laboris, S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 4. Armilla ver. emptio nu. [illegible]. Piſan. d. loco §. 2. Roſella nu. 10. Sylu. nu. 10. ver. vſura il 2 & ver. emptio nu. 15. Caiet. ver. emptio in princ. ſecũdo ex fraude iuſti pretij, vt ſi quis cognoſcens precioſam gemmam de manu ruſtici nõ cognoſcentis quid habet, emat vno carlino, nam voluntaria commutatio ex notitia prouenit, tertio ex defectu rei in ſubſtãtia, quantitate, aut qualitate, vt ſi quis ab ignorante emeret quaſi orichalcũ aurum, aut in magno vendere pro paruo, aut quaſi vitioſam rem cũ eſſet abſque vitio, quarto ex anticipata ſolutione, vt ſi quis minoris emit, quia prius ſoluit, quinto ex pacto de retrouendẽdo, & quandoq; ẽt cũ pacto de locãdo venditori ſub annuo cenſu moderato, ſi pretiũ quo emitur minus eſt quam res valet, habet nunc ſpeciẽ mutui palliati ſub noĩe emptionis & vſurę palliatæ, & ſub nomine cenſus, ſexto ex Monopolio augumẽtatiuo pretij, nã & Monopoliũ eſt prohibitũ, & quantũ de pretio augetur ex monopolio, tantũ iniquitatis apponitur pretio. Septimo ex tẽporis expectatione, vt ſi pluris vẽdat quã valeat, quia nõ nunc, ſed poſt annum pretiũ expectat. Octauo ex loco, vel tẽpore prohibitis, vt ſunt tẽpus ſacrũ, & locus ſacer. Diebus namq; feſtis Deo dicatis nõ licet vendere, niſi ad minutum quæ ad cibum, & potum, ac medicinam, vel articulũ aliquẽ occurrentis neceſſitatis neceſſaria ſunt, in loco tamen ſacro poſſent vendi candelæ ad vſum Eccleſię deſtinatę, Sylu. ver. emptio num. 19. Nono quando venditur vna res pro alia. Armilla ver. emptio num. 16. Syl. d. loco nume. 5. Decimo qui vendit arma ei, quem ſcit eſſe iniuſtũ. Vndecimo qui tempore meſſis, aut vindemiæ tã immoderatè triticũ, aut vinum, quod poſtea carius vẽderet emit, vt caritatẽ inducat ca. quicunque 14. q. 4. Duodecimo qui vẽdit infidelibus res vetitas in bulla cenæ Domini, vt ad terras tranſportentur eorum. Decimotertio, qui emit hominem liberum non conſtitutum in extrema neceſſitate. Decimoquarto ſi proxeneta aliquid ad vẽdendum accipit, & ſibi partem pretij ſibi non debitam, retinet, Nau. Man. cõfeſſ. c. 23. nu. 97. Decimo quinto redditur illicita, quando in ea quis vtitur mendacio, vel periurio, Rayn. ver. venditio c. 3. Decimoſexto ratione perſonæ, vt ſi emptio, & venditio fieret a clerico, vel monacho, quibus interdicitur negociatio, toto titulo ne clerici, vel monachi. Decimoſeptimo ratione rei prohibitæ vel diuina, vel poſitiua, de quibus dicemus inferius, cum de ſimonia tractabimus.

Commodatum quando dicatur illicitum.
Quæſt. *C I I.*

CEnteſimoſecundo quæro, quibus ex cauſis cõmodatum illicitum reddatur? Reſp. pluribus modis. Primo quando commodatarius [illegible] præfinitum tempus non reddit aut deterius factum ſua culpa, etiam leuiſſima [illegible] commodans nõ fuit contentus, c. 1. de commodato. Secundo quando commodans ante tempus [illegible] ſtitutionem a commodatario, contra [illegible], [illegible] eius damno repetit, L. in [illegible], §. ſicut, ff. commod. Tertio ſi commodatarius in alium vſum, quã conceſſum commodato vtitur, Nau. Man. confeſſ. c. 17. nu. 182. & ſeq. vt cum ſibi commodatus eſt equus

vt iret

ut iret in villam, & ipſe duxit in bellũ, S.Ant.2.p.tit.1.c.15.§.4.Ang.ver.commodatum,nu.4.& ſeq. Arm.d.loco,num.10.Piſan. ver. commodatum.§. quid ſi commodaui. Quarto tenetur commodans commodatario, ſi ei ſcienter commodauit vaſa vitioſa, propter quam cauſam vinum, & oleum effuſum eſt, Piſ.d.loco,§.fi.Roſ.ver.commodatum,nu.8.Sylu.nu.5.d.loco.

Donatio quibus ex cauſis reddatur illicita. Quaſt. CIII.

CEnteſimotertio quæro, quibus ex cauſis donatio reddatur illicita? Reſp. pluribus modis, & primo ſi debitor donauerit libere creditori mutuã ti habenti, grauum animum redditur nulla, & quicquid ſub hac ſpe ita receptum fuerit erit omnino reſtituendum doct.com.c.conſuluit,de vſur.Laur. de Rodul.tract. de vſur.2.p.q.9. nu. 20.glo. fi.de ſimo.laco.Arm.4.ſent.diſt.15.q. 2.ſecundo redditur illicita donatio ob turpem cauſam, tertio ſi recipiatur ab eo qui donare non poteſt, vt filius fa.vx or non habens bona vltra dotem, & Monachus Pupillus, Furioſus, prodigus, nec perſona Eccleſiaſtica de rebus immobilibus Eccleſiæ, Nau. Man.conſ.ſ.cap.17.nume.105.quarto qui recipit aliquid notabile pro ſe ſciens alienum eſſe, Nau.d. loco,nu.106.

Fideiuſſor an pro fideiuſſione aliquid accipere poſſit, Quaſt. CIIII.

CEnteſimoquarto quæro, ſi ego rogatus ab illo qui vult accipere ſub vſuris fideiubeo, ſiue promitto pro ipſo ad hoc, vt mitiores vſuræ exigantur, nunquid hoc caſu poſſim accipiere aliquid ab eo? Reſp. quod non, quia ſic eſſem particeps vſuræ, in ea parte quam recipio: acceſſoriũ enim ſequitur naturam ſui principalis, ſicut enim non licet pro mutuo aliquid accipere, ita nec pro fideiuſſione, vel obligatione quæ ſuccedit loco eius: videtur enim pecuniam manu breui, ideſt quodam veloci intellectuali tranſitu mutuata fideiuſſori, & à fideiuſſore debitori, vel etiam ſine hoc ipſa fideiuſſio non eſt, niſi propter mutuum, & ſic accedit ad illud, & ſequitur eius naturam, non obſt. quod fideiuſſor incurrit periculum, ſi debitor efficiatur non ſoluendo, quia & hoc periculum incurrit etiã ipſe principalis creditor, & propter hoc nõ poteſt aliquid vltra ſortem recipere, immo non tantum propter hoc periculum, ſed etiam ſi cum hoc accipiat in ſe periculum nauigationis, vel itinerationis propter hoc non poteſt aliquid vltra ſortem recipere cap. nauiganti, de vſuris, ergo multo minus ipſe fideiuſſor acceſſorius, Piſan. verſi.vſura, il 1.§. ſed quid ſi ergo, S. Ant.2.p.tit.1.c.7. §. 45.poteſt tamen fideiuſſor aliquid recipere à debitore, ſine vſura, & ratione fideiuſſionis pro labore. ſi vero aliquid accipiatur ratione facti, nullo extante periculo, vel labore eſt iniquum, & contra charitatem, & multo magis ſi fraus, vel dolus interueniat, vt ſi cõueniatur cum aliquo, ne credat debitori, niſi quis fideiubeat, & ſic lucretur, & vtroque caſu reſtituere tenetur, Sylu.ver.fideiuſſor,nu.14.ver. vſura, il 3. nu.39.Arm.ver.fideiſſor,nu.15. Ang.d.loco,num. 20. Tab. verſic. fideiuſſor, numer. 17.quid autem erit dicendum, ſi fideiuſſor ſoluerit creditori capitale, & vſuras, an à debitore illas repetere poſſit? Reſpond quod ſic, ita Sylu. d.loco,nume.11. & doct. com. ſupra citati, & hoc maxime in foro conſcientiæ.

Locatio quibus ex cauſis reddatur illicita. Quaſt. CV.

CEnteſimoquinto quæro, quibus ex cauſis locatio reddatur illicita? Reſp. pluribus. Primo ſi quis locauerit rem, quam æſtimat cũ pacto, quod quàlitercũque perdatur, ſeu deterioretur, vult precium rei ſuæ recuperare cũ aliquo lucro, eo enim caſu dicitur contractus vſurarius, Bar. l. ſi vt certo, §. nunc videndum, ff. commod. Ang. ver. vſura, il 1.nu.73.Secũdo redditur illicita locatio iiſdem modis, quibus illicita redditur venditio, de qua dictum eſt ſuperius. Tertio de operario, qui conductus à diario fideliter non laborat ob quod conductor notabiliter damnificatur cũ obligatione damnum arbitrio boni viri ſatisfaciendi. Quarto quando dolo, vel culpa quis infert notabile damnum rei conductæ, & non vult ſatisfacere, nam eo caſu, proculdubio tenetur, Nau. Man.confeſſ. capit.17. nu.196.& ſeq. Quinto ſi res Eccleſiæ locantur vltra trieonium abſque beneplacito Apoſtolico, ex trau.ambitioſæ de rebus Eccl.non alien. Sexto ſi ſacerdos locaret operas ſuas pro diuinis officijs dicendis, c.cum eccleſiæ, de ſimonia, Ang. ver. locatio,nu.6.Septimo quãdo interuenit vſura, ut quia conductor ante tempus ſoluit penſionem, ſolũ habito reſpectu ad præuentionem temporis, uel mutui minuit penſionem, & reſtituere tenetur, Angel. uerſic.locatio,nume.22.Armil. de his, uerſic. locatio, numer.4.& numer.23.Piſ.d.loco.§. fi. Roſella d.loco,nume.24.Syl.d.loco,nu.18.Tab.nu. 4. nu. 5. & nu. 21. quæ omnia extendere poteris ad feudum, & emphyteuſim.

Mons pietatis an ſit licitus. Quaſt. CVI.

CEnteſimoſexto quæro, utrum mons pietatis ſit licitus? Reſp. quod ſi ſit erectus hoc modo dicitur licitus, uidelicet aliquis opulentus deputat aliquam quantitatem tritici, uel pecuniarũ ad mutuandum quotannis pauperibus pignoribus ab eis acceptis, qui pro quantitate accepta, & pro rem pore, quo eam non ſoluerint, exiguum aliquid ſingulis menſibus ſoluant, pro victu, & ſalario eorum, qui habebunt curam dictum triticũ, aut pecuniã cuſtodiendi, mutuandi, recuperandi, & reſtituẽdi pignora tempore opportuno, Nau. Man. confeſſ.c.17.nu.213.eſt enim mons pietatis pecunia ex priuatorum eleemoſynis, ſiue ex aliqua Repub. coaceruata in unũ cumulũ, perpetuo ad uſum pauperum deputata, ut eis mutuo detur ſub leui fænore ad euitandas graues, & præfocantes uſuras

Iudæo-

Iudæorum, in quo certi publici viri ad illum cuſtodiendam præponuntur, qui tenētur ſtare parati ad mutuandum pauperibus ſub pignore ſuo periculo cuſtodiendo in domo conducta, vt p[illegible] in defectum ſolutionis venderetur, & ſuperfluum venditori reſtitueretur deducta ſorte, & vſura, ſeu penſione. puta vnius denarij pro libra in ſing[illegible]s menſes, idque pro ſumptibus cuſtodum; & miniſtrorum, & pro refectione damnorum, quę interdum ſolent interuenire, ne ſors deperiret, ſed c[illegible]ſeruaretur in vſum futurorum pauperum, Io. Bapt. Lupus, c. nauigant. in tract. de vſur. §. 3. nume. 81. Quod genus montis licitum eſt, & approbatum à Leone Decimo, in Concil. Lateran. ſeſſ. [illegible]. Paul. II. Sixt. IIII. Innoc. VIII. Iul. II. PP. MM. quicquid dicatur in contrariū, Caie. de Mōte Piet. Dom. Sot. de iuſt. & iur. lib. 6. q. 1. art. 6. Syl. ver. vſura, il 2. nu. 4.

Vſuram an committat, qui coactus à Principe mutuare, aliquid accepit. Quæſt. CVII.

CEnteſimoſeptimo quæro, vtrū committatur vſura quando ciues compelluntur à Principe mutuare dandu aliquid vltra ſortem? Reſp. quod ſi Princeps, vel Reſpub. valeant ſe quandocunque ab illo debito eximere, adeò vt ciues non poſſint ad libitum repetere, licitum eſſet ad redimendum vexationem aliquid vltra ſortem accipere ſecundum com. opin. doct. l. cunctos populos, C. de ſum. Trin. & fide Cath. Alex. l. item, §. 1. nu. 2. de pact. Abb. cap. in ciu. de vſur. Lauren. de Rodulph. cap. cō ulut, p. 3. nu. 5. Lapus alleg. 137. 55. verſi. vſura, il 5. nu. 1. Tab. d. loco, verſ. 14. ſec[illegible]. Pedemont. 95. nu. 30. crederem tamen quod ſi Reſpublic. vel Princeps eſſent in tali neceſſitate c[illegible]ſtituti, in qua ciues tenerentur ei ſuccurrere, tūc [illegible]uta conſcientia nihil ultra ſortem conſequi poſſent, & ita poteſt procedere opinio huic contraria, San. Anton. 2. titu. 1. c. 10. §. 5. Nau. Man. confeſſ. ca. 17. in fine.

Pignus quot modis reddatur illicitum. Quæſt. CVIII.

CEnteſimooctauo quæro, quot modis pignus reddatur illicitū? Reſp. Pluribus modis. primo ſi quis in mutuando pecuniam, recipit aliquid in pignus mobile; uel immobile, ſi intendit recipere illud non ad ſui ſecuritatem, ſed ad ſui utilitatem, & ex uſu illius pignoris percipiendo fructus, uſuram committit, & tenetur reſtituere ſeu compenſare in ſortem S. Anto. 2. p. tit. 1. ca. 6. §. 2[illegible]. Armilla uer. uſura nu. [illegible]2. Tab. uer. uſura il 4. nume. 1. Nau. Man. Confeſſ. c. 17. nu. 216. l. ſi pignore. ff. de furt. not. c. 1. depoſit. Armi[illegible]a uer. pignus nu. 6. ubi Ang. nu. 11. Secundo mutuans alicui ſuper pignore cum pacto quod habeat duo uel tria pro centenar[illegible], ratione cuſtodiæ pignoris, uſura eſt. quoniā lucrum uult principaliter ex mutuo, poteſt tamen ſe ſeruare indem[illegible]em ex pignore[illegible] u[illegible]autū habeat quantum [illegible] p[illegible]gnoratam bona fide expendit Arm. uer. uſura nu. 7. tertio ſi creditor, ſeu mutuans ſcit debitorem non poſſe in termino conuento reſtituere pretium, & app[illegible]natur pactum quod non reſtituendo pignus, quod plus ualet, ir[illegible]uſcat in mutuantem, nā eo caſu in f[illegible]audem uſurarū cenſetur pactum appoſitum, S. Ant. 2. p. ti. 1. c. 6. §. 16. Armilla uer. uſura nu. 31. Syl. uer. uſura in 3. num. 1 Tab. d. loco. uer. 4. nu. [illegible] Nau. Man. confeſſ. ca. 17. nu. 2[illegible]. Qua[illegible] quado creditor dolo, uel culpa pignus perire ſinit, uel damnificari, & non u[illegible]etur cite damnum. gl. [illegible]ſi credito[illegible]. C. de [illegible]act. Quinto qui res ſacras pign[illegible]rat, niſi id fieret ex magna neceſſitate leg. ſancimus. C. de ſacroſanct. [illegible]. de pign. cap. autum 12. q. 2. Nau. Man. conf[illegible]ſſ. cap. [illegible]7. nume. 2[illegible]5. Armilla uerb. pign. nu. 2. Tab. uer. pign. nu. 3. Piſa[illegible]. d. loco uer[illegible] quę res. Ro[illegible]la d. locu nu. 3. Ang. nu. 2.

Permutatio quibus ex cauſis reddatur illicita. Quæſt. CIX.

CEnteſimonono quæro, quibus ex cauſis permutatio red[illegible]atur [illegible]licita? Reſp. pluribus, Primo quando non fit recompenſatio æqualis inter dantem, & accipie[illegible] Roſella uerſi[illegible]. uſura il 6. nu. 2. Secu[illegible]do cum fit permutatio [illegible]ſi[illegible]ij abſque auctoritate [illegible]erioris, Sy[illegible]ueſt[illegible] uer[illegible] permutatio nume. 1. Tertio [illegible] permutatio [illegible] temporalis, cum ſpirituali, Sy[illegible]. uer. permutat[illegible] il 2. numero ſexto Caiet. uerſi. permutatio. per totum Arm[illegible]. d. loco nu. 1. Ang. uer. permutatio nume. 3. P[illegible]an. d. loco. Roſe[illegible]a. d. loco.

Societas quot modis reddatur illicita. Quæſt. CX.

CEnteſimo decimo q[illegible], qu[illegible]t modis ſocietas reddatur illicita? Reſp. pluribus modis. Primo quando negoc[illegible] e[illegible] [illegible]. p[illegible] ueſtras de d[illegible]ta. [illegible]er uu. & [illegible]. Secu[illegible] quando pecunia non [illegible]aceat per[illegible]a[illegible] conferentis, hoc eſt ut ſi pe[illegible]eat [illegible]om[illegible], l[illegible] pere[illegible] g[illegible]. pluriq; 14. q. 3 Tertio quan[illegible] æq[illegible]as n[illegible]er[illegible] [illegible] quantitate partium collatar[illegible] [illegible] diuiditur. leg. ſi non fuer[illegible] ſi p[illegible]. Nau. Man. Conf[illegible]ſſ. cap. 1[illegible]. nume. [illegible]51. quod autem ſit uſurar[illegible]a quand[illegible] periculu[illegible] a[illegible] ex ſ[illegible]cijs tantu[illegible] pe[illegible] [illegible] A[illegible]b. ca. nauigan[illegible] u. 11. de u[illegible] Bal. [illegible]. q. 9. C[illegible] p[illegible] Abb. conſi. [illegible]14. u[illegible] lu. 2. R[illegible]n. conſ. 2[illegible]8. Dec. c[illegible] 12[illegible]. Lau. de Rodulph. [illegible] ur. 2. p[illegible]um. 33. S[illegible]l. uer. ſocietas [illegible]u. [illegible]. Ant[illegible] 2. p. ti. 5. c[illegible]7. §. [illegible]. S. Th. 2. 2. [illegible]g. ar[illegible]. 1. a[illegible]. [illegible] d. [illegible] S[illegible]r. de iuſt. & iur. lib. 6 q[illegible] ar[illegible] [illegible]ietas Sylu. d. loco nu. 7. Ange[illegible] [illegible]taliter poſitus infer[illegible] [illegible]nat in ſocietate opē as [illegible] [illegible]d ternam partem lucri, & damn[illegible] eſt [illegible]luctū & damnum quinquaginta, & [illegible]uag[illegible]nta remaneant [illegible]eſt, [illegible]a ex p[illegible]te [illegible]ecu[illegible] [illegible] tal[illegible], eſſ[illegible] [illegible] [illegible]apitale per[illegible] p[illegible]e[illegible], [illegible]á e[illegible] [illegible]poneat[illegible] [illegible]a[illegible] pec[illegible]ia & [illegible]ia con-

conferetur vnum tantum. Tertio infertur, quod damnum euenerit perſonę vt puta [illegible] defendendo pecunias fuerit vulneratu[illegible] tal[illegible] mune, & alter ſocius tene[illegible] l.cum duobus,§.quida[illegible] ff.[illegible] S[illegible] & Angel verſ[illegible] ſocietas[illegible] in ſocietate er[illegible] conferendum [illegible] pecuniæ, & qualitatem operæ a[illegible] bitrio b[illegible] dicandam.

Soccida quibus ex cauſis red[illegible]tur i[illegible]. *[illegible] C X I.*

CEnteſimo [illegible] quæro, q[illegible] ex [illegible] ſoccida [illegible] reddatu[illegible]. Re[illegible]. quod ſi pe[illegible]ora [illegible] ſlent periculo [illegible]dentis, nõ p[illegible] eſſe v[illegible] neu[illegible] a pars arbitrio boni vi[illegible] eſſe [illegible], & conſeq[illegible] Syl[illegible] verſ[illegible] ſocieta[illegible] 2. ex quo ſequitur, quod quando quis dat alicui pecora cum pacto, quod p[illegible]ius percipiat fructus omnes ipſarum quo[illegible] [illegible] ſuum capitale, & poſtea [illegible], erit c[illegible] hiatus; quia [illegible] per[illegible] fructus [illegible] per[illegible] perire poſſe[illegible]. Laur.de [illegible] trac[illegible] de v[illegible]. p.[illegible].q. 22.nu.36.Amb.[illegible] nu[illegible] 7[illegible].de v[illegible] S. Ant.2.p.tit.1.c.6.§.39.& dum [illegible] habet capitale alter lucratur oues, re[illegible] contractus [illegible] p[illegible]ce[illegible], de quo per Tab.ver. v[illegible] Ang.ver. ſocietas il 2.Piſan. verſ. vſura [illegible] 2.Roſ[illegible].

Sors quibus ex cauſis ſit firma cum intereſſe. Quæſtio. C X I I.

CEnteſimo duodecimoſecundo quæro, quibus ex cauſis ſors firma remaneat cum intereſſe? Reſp.pluribus. qui hi[illegible] verſib. continentur.

Feuda, fideiuſſor pro dote ſtipendia cleri,
Venditio fructus, cui velles iure nocere
Vendens ſub dubio pretium poſt tempora ſoluens
Pœnam nec in fraudem, lex commiſſoria gra[illegible].
Dans ſocijs pompam plus ſorte, modis datur iſtis.

Declarantur hi verſus [illegible] pacto videlicet.

Primo feuda quando eccleſia, vel laicus recipit à ſuo vaſſallo feudum in pignus c. 1. de feud. Ang. ver. feudum nu. 31.

Secundo fideiuſſor, quan[illegible] ſi [illegible] ſoluit, & patitur intereſſe, c. 1. de fideiuſſoribus.

Tertio pro dote, quando gener ſuſtinet onera matrimonij, c. ſalubriter, de vſuris.

Quarto ſtipendia cleri, quando clericus accipit in pignus poſſeſſionem eccleſiæ ſuæ, capit. 1. & ſeq. de vſur. ſecus eſſet in poſſeſſione alterius i[illegible] pignore accepta.

Quinto venditio fructus, quando venduntur fructus ad tempus, capitulo in ciuitate, capitulo ſi. de vſur.

Sexto cui velles iure nocere, ab hoſtibus enim poſſ[illegible]m[illegible] [illegible] a[illegible]erre, [illegible] ſi[illegible]lo, 4.q.4. cu[illegible] en[illegible] m iur[illegible] [illegible] mutuari ſub v[illegible].

[illegible] quando volo ſer[illegible] u[illegible] [illegible] ca[illegible]pitulo fin. de v[illegible].

O[illegible] pretium p[illegible]ſt tem[illegible]ra [illegible]uens, ratione n[illegible]erue[illegible], [illegible] ſi [illegible]. ca[illegible] conqueſtus de v[illegible].

N[illegible]m, nec in fraudem, ratione pœnæ, c. d[illegible] ect[illegible] bitis.

De[illegible] lex [illegible]mmi[illegible]ia, cum pacto de retrouen[illegible] [illegible]llo, de [illegible]. A[illegible].ca. [illegible] noſtram, de e[illegible]p.& [illegible].

V[illegible] gratis, ta[illegible] quando n[illegible] pactum [illegible] inter-ceſſi[illegible] [illegible]s, 18.di[illegible].cum [illegible]ib.

[illegible] ſoci[illegible] ad p[illegible], quando dat pe[illegible] ad oſtenta[illegible] S.T[illegible].22.[illegible]78.ar[illegible] 6. Tab.ver. vſura. [illegible] 1.nume. 11.& [illegible] 2.per [illegible]t. Ang.ver. vſura, il 1.nu. 11.& ſeq. A[illegible].ver. vſura.nu. 21.& ſeq. Aſtenſ. lib. 3.ti.9.ar[illegible]4.[illegible].& ſeq.

Reſtitutio quomodo cui, & quãdo de vſuris acceptis ſit facienda. Quæſt. C X I I I.

CEnteſimo de[illegible]moteriti[illegible] quæro, quomodo, cui & quando, ſit facienda reſtitutio de his, quæ ſub vſuris ſunt accepta? Reſp. quod vſurarius tenetur reſtituere v[illegible]ras, quia contra iuſtitiam ſubtrahuntur, ſi[illegible], & fructus rei per uſuram ſubtracta, ſi e[illegible] non tamen tenetur reſtituere quicquid lucratus eſt ex pecunia vſuraria, quia tale lucrum non eſt ex fructu pecuniæ, ſed ex humana induſtria, & poſſeſſio empta ex tali pecunia eſt res emen[illegible]is. Tertio tenetur reſtituere omnia damna, quæ [illegible] propter ſolutionem vſuræ paſſus eſt, vt ſi propter hoc domum ſuam vilius vendidit, non tamen tenetur ad intereſſe lucri ceſſantis, nam vſurarius ſi iniuriam paſſo dat, dat damnum duplicíter, ſcilicet per ſe & directe, vt cum inde patitur damnum, ac per accidens ac indirecte, quia ſcilicet non conſequitur lucrum intentum ex pecunia, & tale damnum reſtituere non tenetur, quando ſcilicet eſt rei non lucroſæ, quæ tranſit in eius dominium a[illegible]mmiſſa, & conſequenter eſt in eius libertate, quod tranſeat, quia poteſt eam committere, tenetur ergo quis de damno emergente & lucro ceſſante rei lucroſæ, quæ non tranſit in eius dominium, pro quo ſciendum eſt, quod ſi res per vſuram ſubrepta, ſi ſuo vſu conſumptibilis, conſiſtens, ſcilicet in pondere, numero, & menſura vt pecunia, granum, & vinum, & huiuſmodi quæ recipiunt functionem in genere ſuo l. 2.§.1.ff. ſi cert. pet. & iſtis dominium tràſfertur, ſi permiſta ſunt vel conſumpta[illegible] nam, & ſi. ff. ſi cert. pet. & quicquid lucratus eſt vſurarius ex iſtis negotiando non tenetur reſtituere, ſi vero ſunt res mobiles quæ ſeruando ſeruari poſſint, ſcilicet ipſo vſu nõ conſumptibiles vel res immobiles, in his nullo modo transfertur dominium S. Th. 2.2.q.78.art.3. nam ex nuda traditione

tione non transfertur dominium [illegible] traditionibus ff. de [illegible] acq. rerum domin. Sylu. ver. vſura il 6. num. [illegible] dicit hanc eſſe com. opin. & ex his in quibus non transfertur dominium, ſi aliquid lucrum captum fuerit negociando, vſurarius tenetur reſtituere, niſi eſſent fructus induſtriales, & [illegible] ex ſuo proprio ſuper bonis ſtabilibus melioramenta fec[illegible]. Quarto tenetur reſtituere quicquid accepit ex vſura mentali, non tamen ſi liberaliter mutuauit, & ei datur aliquid non intuitu mutui, ſed gratis, non tenetur reſtituere Syl. d. loco nu. 3. & ſequen. Quinto tenetur reſtituere etiam hæres vſurarij, & talis reſtitutio hæredi fieri debet, quando ille qui ſoluit eſt defunctus, hæc ſunt ex mente Syl. ue. [illegible] d. [illegible] loco Piſan. ver. vſura il 6. Roſella il 4. Aſtenſ. libr. 3. titu. 11. artic. 8. & dicam latius infer. cum de reſtitutione agetur.

Simonia quid ſit, & vnde dicatur. Quæſt. CXIIII.

CEnteſimodecimoquarto quæro, quid ſit ſimonia? Reſp. ſimonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. & in 4. ſent. diſt. 25. q. 3. art. 1. Alex. de Ales 2. p. q. 167. memb. 1. & ſeq. S. Ant. 2. p. tit. 1. ca. 5. §. 1. Aſtenſ. lib. 6. tit. 55. de ſim. in princ. Armilla ver. ſimonia nu. 1. Piſan. il. [illegible] in princ. Rayn. p. 2. ti. de ſim. c. 1. Roſ. il 1. num. 1. Syl. ver. ſimon. nu. 1. Tab. nume 2. Do. Sot. lib. 9 de iuſt. & iure q. 5. art. 1. Caiet. ver. ſimon. in prin. & dicitur ſtudioſa, hoc eſt libera, & ex electione procedens voluntas emendi, vel vendendi ſpirituale pro temporali pretio, & ponitur emptio & venditio pro omni contractu non gratuito, vnde nec præbendarum permutatio fieri poteſt auctoritate partium, neque tranſlatio S. Thom. 2. 2. q. 100 art. 1. ad 5. arg. & ſic large accipitur, ſimiliter ponitur emptio, & venditio, quia [illegible] pretium temporale, quod eſt pecunia, vel quicquid pecunia æſtimari poteſt, ſiue ſint poſſeſſiones, ſiue dignitates temporales, ſiue quæcunque munera, ſiue à lingua vt laudes, adulationes, preces commendationes, & alia huiuſmodi, ſiue à manu, vt pecuniæ, & quæcunque alia munera, ſiue ab obſequio, vt ſeruitia temporalia, quia pro obſequio ſpirituali præſtito eccleſiæ, aliquis cæteris paribus eſt præferendus, vnde Gregor. in regiſtro, de eccleſiaſticis vtilitatibus, deſeruientes eccleſiaſtica dignum eſt remuneratione gaudere; item dicitur ſpirituale in iſto caſu, quatenus eſt in ordine ad ſpiritum ſanctum, & gratia ſpiritus ſancti, vt ipſa gratia Dei, dona [illegible] turna, virtutes infuſæ, gratiæ gratis datæ, poteſtas ſpiritualis, tam ordinis, quam iuriſdictionis, & huiuſmodi ſunt meræ ſpirituales, res vero ſpiritualis compoſita ea ſpirituali, & corporali, in qua præeminet ſpirituale tanquam principale, ſunt omnia ſacramenta eccleſiæ, in quibus ſunt aliqua corpora [illegible] quæ ordinantur ad gratiam tanquam cauſæ in[illegible] [illegible] tales, item de [illegible] lectatione eccleſiæ, benedictione virginum, quæ ſunt diſpoſitiones ad gratiam ſpiritus ſancti, res compoſitæ ex corporali, & ſpirituali, in qua corporale eſt principale, vt caſtrū, cui eſt annexum ius patronatus & calices aurei, & argentei, & iſtæ [illegible] ſolum vendi poſſunt habito reſpectu tantum ad temporale, non autem ad ſpirituale, [illegible] [illegible], [illegible] autem nequaquam, dicitur autem ſimonia a Simone Mago qui emere voluit [illegible] [illegible], vt eam poſtea venderet Act. Apoſt. [illegible] Tab. ver. ſimonia nu. [illegible] S. Tho. 2. 2. q. 100. [illegible] 1. ad 4.

Simonia quotuplex ſit. Quæſt. CXV.

CEnteſimodecimoquinto quæro, quotuplex ſit ſimonia? Reſp. duplex, quædam eſt interior ſiue mentalis, quædam [illegible] [illegible], & conuentionalis, ſimonia mentalis eſt etiam duplex, quædam, quæ in ſola mente & [illegible] [illegible]. Alia eſt mentalis quæ non c[illegible] [illegible] propoſito, ſed habet aliquem [illegible] ex[illegible] [illegible], c[illegible] [illegible] pertum tamen, & velatum, vt [illegible] bene agi [illegible] niſi ab [illegible] perante [illegible] temporaliter, aut n[illegible] [illegible] ſlectit p[illegible] [illegible] recipiendo, non tamen d[illegible] at ſ[illegible] intentionem [illegible] quod intentione habe[illegible] c f[illegible], [illegible] explicito, tunc eſt ſimonia [illegible] pure mentalis, [illegible] eſt imper[illegible] ua act[illegible] exterioris latenter tamen, tales ſimoniaci [illegible] mortaliter, non tamen reſtituere tenentur [illegible] [illegible]: ſimonia autem [illegible], & conuentionalis, in emptione & venditione rei ſpiritualis conſiſtit, accipiendo large emptionem & venditionem, vt dictum eſt [illegible] quia emptio, & venditio in tribus conſiſtit nempe [illegible], & conuentione, & executione, [illegible] his [illegible] ſimonia non eſt conſummata, V[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 5. §. 7. uerſ notandum & ex his [illegible] tribus not. Nau. Man. Confeſ. [illegible] 23. nu. [illegible] 2. [illegible] [illegible] em [illegible] ſimoniam, mentalem tantum, conuentionalem tantū, & realem. ſimonia mentalis tantum, eſt ſimonia mente concepta, c[illegible] [illegible] conuentionem expreſſ[illegible] [illegible] [illegible], ſiue res tradatur ſiue non, & eſt duplex, altera quæ neque peruenit ad conuentionem, neque ad [illegible] [illegible] nem. Altera quæ peruenit ad [illegible] em [illegible] conuentionem, quarū utramque eſſe peccatū mortale nulli dubium eſt, ſimonia uero conuentionalis tantum, eſt ſimonia conuenta expreſſe, uel tacite nondum tamen ab utra[illegible] parte executa. & eſt duplex, altera ex utraque parte executa, altera ex una tantum, & utraque eſt peior mentali tantum, ſimonia realis, eſt ſimonia conuenta expreſſe uel tacite ea utraque parte completa, ſaltem quo ad aliquam partem promiſſorum utriuſque partis, d[illegible] [illegible] uel tacite) quia interdum fit [illegible] ne uerbis [illegible] s nu[illegible] b hæc Nau. d. loco nu. 105. quæ [illegible] [illegible] eſt puni[illegible] in foro interiori, ſed etiam in exteriori conſor. S. Thom. 2. 2. q. 100. [illegible] 6. ad [illegible]. Syl. uer. ſimonia [illegible] 4. & 5. Ca[illegible] [illegible] uer. ſimoniam uerſic. [illegible], & dicam infer. [illegible].

Simonia quot modis committatur.
Quæſt. CXVI.

CEnteſimo decimo ſexto quæro, quot modis committatur ſimonia? reſp. tribus modis videlicet munere, hoc eſt manu res aliqua tradita, ſiue mobilis, ſiue immobilis, lingua, ut laus, adulatio, & preces, vel ſimilia, dummodo pretij rationē habeat, vnde ſi laus adulatio & preces fuerint non niſi per modum laudis, adulationis, vel precū quæ nis ſint nephariæ, & carnales, ac pro indigno ita vt inducat prælatum ad dandum beneficium, & conferendum ordinem, &c. ſimonia vere, & proprie non incurritur, quãuis crimen aliud incurratur, quia nulla eſt hic venditio, vel emptio niſi intentio adulantis, vel prælati ſit, adulationem vt pretium ponere, committitur quoque tertio loco obſequio nempe quando alicui præſtantiur ſeruitia pretio æſtimanda cauſa conſequendi aliquod beneficiū, vel aliud ſpirituale, Caiet. verſic. ſimonia. Quit ?oo ta de munere quod manu datur, dicetur inferius latius, de precibus adulat. & laudib. & de obſequio ſeu de ſeruitio: dicit S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. per c. Saluator. 1. q. 3. vbi Vrban. Papa dicit, quiſquis res eccleſiaſticas nō ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra mitnere linguæ, vel obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur ſimoniacus eſt, vnde S. Thom d. loco dicit, quod nomine pecuniæ intelligitur, quodcunque pretium, quod pecunia menſurari poteſt, manifeſtū eſt autem, quod obſequiū hominis ad aliquam vtilitatem ordinatur, quæ poteſt pretio pecuniæ æſtimari, vnde pecunia mercede ſerui conducuntur, & ideo idem eſt, quod aliquis det rem ſpiritualem, pro aliquo obſequio temporali exhibito, vel exhibēdo, ac ſi daret pro pecunia data, vel promiſſa, qua illud obſequiū æſtimari poſſet. ſimiliter autem quod aliquis ſatisfaciat pre cibus alicuius ad temporalem gratiā quærendam ordinatur ad aliquam vtilitatem, quæ poteſt pecuniæ pretio æſtimari, & ideo ſicut contrahitur ſimonia accipiendo pecuniam, vel quamlibet aliam rē exteriorem, quod pertinet ad munus à manu ita etiam contrahitur per munus à lingua, vel obſequio hæc S. Thom. d. loco conc. quo ad obſequiū & ſeruitia Alex. de Ales 2. p. q. 167. memb. 2. art. 2. Syl. ver. ſimonia Dom. Sot. lib. 9. de iuſt. & iure q. 7. art. 3. Angel. verſi. ſimonia il 5. numer. 5. Armilla d. loco nume. 14. S. Ant. 2. p. tit. 1. ca. 5. §. 5. Aſtenſ. li. 6. tit. de ſimonia art. 5. q. 4 Pilan. verſi. ſimonia il 1. numero 11. Rayn. d. loco cap. 2. Roſ. verſicul. ſimonia il 1. numer. 7. Angel. d. loco il 2. numer. 29. Tab. nu. 62. non obſt. quod inquit Gregor. in regiſtro li. 2. c. 57. in princ. ibi eccleſiaſticis vtilitatibus deſeruientes, eccleſiaſti ca dignum eſt remuneratione gaudere, nam Reip. quod ſi aliquis clericus alicui prælato impendat obſequiū honeſtū ad ſpiritualia ordinatū (puta ad eccleſiæ vtilitatem, vel miniſtrorum eius auxiliū) ex ipſa deuotione obſequij redditur dignus eccleſiaſtico beneficio, ſicut & ꝓpter alia bona opera, vnde non intelligitur eſſe munus ab obſequio, & in hoc caſu loqtur Greg. ſi vero ſit inhoneſtū obſequiū, vel ad carnalia ordinatū puta quia ſeruit prælato ad vtilitatem conſanguineorū ſuorū, vel patrimonij ſui, vel ad aliquid huiuſmodi, erit munus ab obſequio & eſt ſimoniacū S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 1. quod autem lingua hoc eſt precibus, laudibus, & adulationibus committatur ſimonia, cum ſuperius relatis, conc. Alex. de Ales. 2. p. q. 167. memb. 3. art. 3. Rayn. 2. p. ver. ſimonia c. 2. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 4 & 1. 5. §. 4. Aſte ſ. lib. 6. tit. de ſimonia art. 3. q. 4. Armilla ver. ſimonia nu. 10. Roſ. d. loco il 1. nu. 5. Syl. ver. ſimonia num. 6. non obſt. quod id quod ſolū ad preces alicuius fit, gratis fieri videatur, nam Reſp. quod munus à lingua dicitur uel ipſa laus pertinens ad fauorem humanū, qui ſub pretio cadit, uel etiam preces ex quibus acquiritur fauor humanus, uel contrariū euitatur, & ideo ſi aliquis principaliter hoc intendit, ſimoniam committit, uidetur autem ad hoc principaliter intēdere qui preces pro indigno porrectas exaudit, unde ipsū factū eſt ſimoniacū. ſi autem pre es pro digno porrigantur, ipſum factū nō eſt ſimoniacū, quia ſubeſt debita cauſa ex qua illi, pro quo preces porriguntur, ſpirituale aliquid confertur, tamen poteſt eſſe ſimonia in intentione, ſi non attendatur ad dignitatem perſonæ, ſed ad fauorem humanum, ſi uero aliquis pro ſe porrigat preces, ut obtineat curam animarum, ex ipſa præſumptione redditur indignus, & ſic preces ſunt ꝓ indigno, licite tamen poteſt aliquis, ſi ſit dignus, pro ſe beneficium eccleſiaſticum petere ſine cura animarum, S. Th. 2. 2. q. 100. ar. 5. ad 3.

Simonia an ſit peccatum. Quæſt. CXVII.

CEnteſimo decimoſeptimo quæro, utrū ſimonia ſit peccatū? Reip. quod ſic, & etiam mortale ex ſuo genere c. qui ſtuder 1. q. 1. Aſten. l b. 6. tit. 5 5. de ſimon. art. 1. q. 1. Ang. uer. ſimon. il 3. eſt enim contra iuſtitiam, & contra legem diuinam & naturalem Roſ. uerſi. ſimonia il 1. numero 1. emere enim aut uendere id quod nullo pretio uendibile eſt genere ſuo, mortale crimen eſt, nam cum ſit iuſtitiæ contrariū, quæ uirtus Reip. quam maxime neceſſaria eſt, ſit ſub inde, ut ſit cōtrarium charitati, in quo ratio ſit peccati mortalis creſcit etiam uitioſitas in hoc, ratione cōtaminatæ religionis Do. Sot. l. lib. 9. de iuſt. & iure. q. 5. art. 2. per c. altare 1. q. 3. ibi altare, uel decimas uel ſpiritum ſanctum emere, uel uendere ſimoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat, & dicitur hæreſis ad exaggerandum eius grauitatem c. ſicut de ſimonia, S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. dicens quod actus aliquis eſt malus ex genere, eo quod cadit ſuper materiam indebitam, emptionis autem & uenditionis eſt materia indebita res ſpiritualis, triplici ratione, primo quidem, quia res ſpiritualis nō poteſt aliquo terreno pretio compenſari, ut de ſapientia dicitur Prou. c. 3. pretioſior eſt cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur huic non ualent comparari. ideo etiam Petrus in ipſa ſui radice, ſimoniacam prauitatem condemnans dixit; pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſi-

poſſidere. Secundo quia id non poteſt eſſe debita venditionis materia, cuius venditor non eſt dominus, prælatus autem eccleſiæ, non eſt dominus ſpiritualium rerum, ſed diſpenſator Paul. 1. Cor. 4. ſic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei. Tertio quia venditio repugnat ſpiritualium origini, quæ ex gratuita voluntate Dei proueniunt, vnde dominus dicit Math. 10. gratis accepiſtis, gratis date, & ideo aliquis emendo, vel vendendo rem ſpiritualem, irreuerentiam exhibet Deo, & rebus diuinis, propter quod peccat peccato irreligioſitatis, non obſt. quod regnum cœlorum ſit venale, Greg. hom. 5. regnum cœlorum tantum valet quantum habes, nam reſp. quod regnum cœlorum dicitur emi, dum quis dat quod habet, propter Deum, large ſumpto nomine emptionis, ſecundum quod accipitur pro merito, quod tamen nuu pertingit ad perfectam rationem emptionis, tum quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, nec aliqua noſtra dona, vel opera ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, Paul. 8. ad Rom. tum quia meritum non conſiſtit principaliter in exteriori dono, vel actu, vel paſſione, ſed in interiori affectu. S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. Nõ obſt. quod res ſacræ commutari poſſint vt calix cum calice, & ſacramentum cum ſacramento, vt baptizabo te ſi me baptizaueris, nam Reſp. quod huc fieri poteſt, dummodo ſolius rei valoris habeatur ratio, neque pro conſecratione quidquã pendatur, Dom. Sot. lib. 9. de iuſt. & iur. q. 5. art. 2. ad 3. & dicam ego latius inferius ſuo loco. His ita declaratis notandæ ſunt ſex concluſiones, & prima: nulla res merè ſpiritualis in ordine ad ſpiritũ ſanctum, vel ad gratiam ſpiritus ſancti licite vendi, vel emi, vel pro corporali commutari poteſt, quod enim gratis accepiſtis, gratis date. Secunda ſit concluſio, res compoſi ę ex ſpirituali, & corporali, in quibus ſpirituale eſt principale, nõ poſſunt abſolute emi, vel uendi, ut ſacramenta, & huiuſmodi, quia unumquodque cum abſolute tractatur, cenſetur tractari, & iudicari ſecundum principale c. acceſſorium de reg. iur. 6. Tertia ſit concluſio, accipere aliquid temporale pro adminiſtratione ſpiritualium per modum pretij ſimonia eſt, ſed recipere ſponte oblata, ſecundum ordinationem eccleſiæ, uel conſuetudinem approbatã per modũ eleemoſinæ, aut ſtipendij ſubſtentationis, & neceſſitatis, nõ eſt ſimonia, neque peccatum ca. qui pro pecunia 1. q. 1. qui enim altari ſeruit paſcatur de ipſo 1. Cor. 9. & 1. Tim. 5. Quarta ſit concl. locare operas ad exercitia quæ ſunt principaliter ſpiritualia non eſt licitũ, niſi forte per accidens, eſt enim locatio quædã ſpecies uẽditionis pretio æſtimabilis, per accidens tamen licitum eſſe poteſt, ex approbata eccleſiæ conſuetudine: multi enim ſacerdotes locant operas ſuas ad officiandum per menſem, uel per annum cum ſtipendio certæ mercedis, quamuis enim nõ liceat operam ſuam locare ad celebrandũ miſſam, quia hoc eſſet locare principaliter ſpirituale, licet tamen ſibi locare libertatem ſuam, & illud onus per quod ſubtrahitur ab operibus ſuis, quod eſt quid temporale. Quinta cõclu. ſit, quod res compoſita, ex ſpirituali, & corporali, in qua temporale eſt principale, abſque uitio ſimoniæ uendi poteſt, niſi prohibeatur iure poſitiuo, ut caſtrum cui annexum eſt ius patronatus, quod ordinatur ad præſentandum clericos ad beneficia, ſimiliter cruces argenteæ benedictæ, & calices cõſecrati, uẽdi poſſunt, dum tamen propter ius patronatus conſecrationem, aut benedictionem nil exigatur hæc cõcl. quo ad primam manifeſta eſt ex probatione ſecundæ, quo ad ſecundam autem partem, ſcilicet (niſi iure poſitiuo prohibeatur) patet quia quãtumcunque res, ſecundum ſe uenialis ſit, ſi iura diſponunt interueniente ſimoniã erit ſimonia, non ſecundũ ſe, ſed quia prohibita, oportet enim parere iuri, de multis enim officijs iura ſic diſponunt, ut non uendantur, ut de officio œconomi & caſtaldi, & ſic patet ex prædictis ſimoniam prohiberi à iure diuino & tunc etiam Pontifex poſſet incidere in illam, quatenus autem eſt prohibita de iure poſitiuo tãtum, nequaquam, nam tunc procedit dictum commune quo cauetur coram Pontifice nõ cadere ſimoniam, ſexta ſit cõcl. licitum eſt locare operas in exercitijs rerum compoſitarum, in quibus principale eſt corporale, ut patet de officio uicarij, ſacriſtæ, & huiuſmodi, quibus dãtur cetera ſtipendia, & poſſunt in iſtis interuenire conditiones & pacta de quantitate ſtipendij, quia de corporali, & uenali opere pactio fit, & non de ſpirituali iuſtitia, aut ueritate Vignet. de uirtut. iuſt. c. 5. §. 6. Caietan. uer. ſimonia uer. primum eſt.

Spiritualibus annexa an ſint vendibilia. Quaſt. CXVIII.

CEnteſimo decimooctauo quęro, an liceat pecuniam accipere pro his quę ſunt ſpiritualibus annexa? Reſp. quod non, c. ſi quis obiecerit, 1. q. 3. ibi quiſquis horum alterum uendit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit. Nullus ergo emat eccleſiam, uel prębendam, uel aliud eccleſiaſticum, S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. dicens aliquid eſſe poſſe annexũ ſpiritualibus dupliciter uno modo ſicut ex ſpiritualibus dependens, ſicut habere beneficia eccleſiaſtica, dicitur ſpiritualibus annexum, quia non competit niſi habenti officiũ clericale, unde huiuſmodi nullo modo poſſunt eſſe ſine ſpiritualibus, & propter hoc ea nullo modo uendere licet, quia eis uenditis intelliguntur etiam ſpiritualia venditioni ſubijci, quædam autem ſunt annexa ſpiritualibus, inquantum ad ſpiritualia ordinantur, ſicut ius patronatus quod ordinatur ad pręſentandum clericos, ad eccleſiaſtica beneficia, & uaſa ſacra, quę ordinantur ad ſacramẽtorum uſum: unde huiuſmodi non pręſupponunt ſpiritualia, ſed magis ea ordine temporis pręcedunt, & ideo aliquo modo uendi poſſunt, non autem inquantũ ſunt ſpiritualibus annexa. hęc S. Thom. d. loco conc. Dom. Sot. lib. 9. de iuſt. & iur. q. 7. art. 1. Ex quorum dictis infertur ad plura, & primo quod ius patronatus adhęrens uniuerſitati, uendita uniuerſitate tranſit et [illegible] ius patronatus, dummodo ratione iuris [illegible] us carius non uendatur, S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 3. dicens

ſens ius patronatus per ſe vendi non poſſe, neque in feudum dari, ſed tranſit cum vniuerſitate bonorum, c. de iure, extra de iure patro. Alex. de Ales 2. part. q. 167. memb. 4. art. 2. §. pen. S. Anto. 2. part. titu. 1. cap. 4. §. 24. Ang. verſic. ſimonia, il 2. num. 28. Tab. d. loco, num. 45. Secundo infertur quod etiam vaſa ſacra ſunt ſpiritualibus annexa, ſicut fini, & ideo eorum conſecratio vendi non deberet, tamen pro neceſſitate eccleſiæ, & pauperum, materia eo rum vendi poteſt, dummodo præmiſſa oratione prius confringantur, quia poſt confractionem non intelliguntur eſſe vaſa ſacra, ſed purum metallum, & hæc confractio fieri deberet, quando venderentur laycis, vel in caſu quo ad vſum profanum verti deberent, alias ſecus, S. Thom. ſecunda ſecundæ q. 100. art. 4. ad 2. conc. Alex. de Ales 2. part. q. 167. memb. 2. in fin. Sanctus Anto. 2. par. tit. 1. ca. 4. §. 15. Ang. ver. ſimonia, il 2. nu. 23. Arm. d. loco, num. 34. Piſan. ver. ſimonia, il 1. nu. 17. ubi Tab. num. 39. & Roſ. d. loco, il 1. nu. 15. Tertio infertur quod eodē modo vendi poteſt ſepultura, quæ vendi poteſt ratione materiæ, non autem ratione conſecrationis, ſeu ſpiritualitatis, Tab. verſicu. ſimonia, nu. 40. declarans S. Tho. in 4. ſent. diſt. 25. q. 3. ar. 2. & S. Ant. 2. part. tit. 2. cap. 4. §. 22. & S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 3. vbi dicit quod terram vbi fuit eccleſia vendere licet, & hoc idē videtur ſentire Alex. de Ales 2. part. q. 167. memb. 4. art. 1. in fi. Quarto infertur quod licet ius percipiendi decimas, vendi non poſſit, cum ſit quoddam ſpirituale, poſſunt tamen vendi fructus ipſarum, qui corporales ſunt, Arm. verſi. ſimonia, nu. 39. Alex. de Ales 1. p. q. 167. memb. 4. art. 2. Piſ. ver. ſimonia, il 1. nu. 26. Tab. d. loco num. 43. Abb. c. 1. ne prælati vices ſuas, ſicut locari poſſunt, S. Ant. 2. part. tit. 1. c. 4. §. 14. Quinto infertur quod peccat Epiſcopus conferens beneficium retētis ſibi fructibus Eccleſiæ vacantis, niſi ex rationabili cauſa partem ipſorum retineret, Piſan. verſi. ſimonia, il 4. in princip. Alex. de Ales 2. part. q. 167. memb. 6. §. pen. Roſ. ver. ſimonia. il 3. Sylu. d. loco, numer. 14. & Tab. nu. 51. Sexto infertur quod penſio non poteſt imponi ſuper beneficio de conſenſu partium tantum, poteſt tamen gratis remitti, non tamen redimi, ſicuti nec etiam imponi abſque authoritate Papæ conſtituentis, Nauar. Man. Conſeſſ. cap. 23. de ſimonia, nu. 111.

Sacramentorum cauſa an quicquam recipi poſſit. Quæſt. CXIX.

CEnteſimo decimonono quæro, utrum ſemper ſit illicitum pro ſacramentis pecuniā dare? Reſp. quod ſic, c. qui pro pecunia, 1. q. 1. ibi qui pro pecunia quenquam cōſecrauerit, alienus ſit à ſacerdotio, Sanctus Thom. 2. 2. queſt. 100. art. 2. dicens, quod ſacramenta nouæ legis ſunt maximè ſpiritualia, inquantum ſunt cauſa ſpiritualis gratiæ, quæ pretio æſtimari nō poteſt, & eius rationi repugnat, quod non gratuitè detur, diſpenſantur autem ſacramenta per Eccleſiæ miniſtros, quos oportet a populo ſubſtentari ſecundum illud Apoſto. 1. ad Cor. 9. neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt, & qui altari deſeruiunt, cū altari participant. ſic ergo dicendum eſt, quod accipere pecuniam pro ſpirituali ſacramentorum gratia, eſt crimen ſimoniæ, quod nulla conſuetudine poteſt excuſari, quia conſuetudo non præiudicat iuri naturali, vel diuino: per pecuniam autem intelligitur omne illud, cuius pretium poteſt pecunia æſtimari, accipere autem aliqua ad ſubſtentationem eorum, qui ſacramenta miniſtrant, ſecundum ordinationem Eccleſiæ, & conſuetudines approbatas, non eſt ſimonia, neque peccatum, non enim ſumitur tanquam pretium mercedis, ſed tanquam ſtipendium neceſſitatis, vnde illud 1. ad Timoth. 5. qui benè præſunt præsbyteri &c. gl. Aug. lib. de Paſtor. c. 2. volum. 9. dicit accipiant ſubſtentationem neceſſitatis a pop. mercedem diſpēſationis a domino: hæc S. Thom. d. loco, conc. Aſtenſ. tit. de ſimon. art. 3. lib. 6. Tab. ver. ſimonia, nu. 31. Dom. Soc. lib. 9. de iuſt. & iur. q. 6. arti. 1. ex quorum dictis infertur, ſacramentum baptiſmi vendi non poſſe, ſi tamē eſſet infans, nec eſſet qui ſciret eum baptizare, niſi qui vellet pecuniam accipere, & infans eſſet in articulo mortis conſtitutus, tunc patri licitum eſſet pecuniam dare ei, cui ex proprio officio incumbit onus baptizandi, ſicuti licitum eſt ſacramenta accipere a proprio Parrocho exiſtenti in peccato mortali, eo enim caſu quis vtitur iure ſuo, nec illū inducit ad peccandum, poſſet tamen licitè quis a ſacerdote aquam emere, quæ eſt purum elementum corporale, ſi autem eſſet adultus qui baptiſmum deſideraret, & immineret mortis periculum, nec ſacerdos vellet eum ſine pretio baptizare: deberet, ſi poſſet per alium baptizari, quod ſi non poſſet ad alium habere recurſum, nullo modo deberet pretiū pro baptiſmo dare, ſed potius abſque baptiſmo decedere. Suppleretur enim ei ex baptiſmo flaminis, quod ei ex ſacramento deeſſet, S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. Alex. de Ales 2. p. q. 167. memb. 3. art. 1. Ang. ver. ſimonia, il 2. nu. 12. Arm. d. loco nu. 20. & Tab. nu. 29. Similiter licitum eſt pecuniam dare pagano, & infideli, vt ſe baptizet quando timeret propter paupertatem venire ad finem, ſi vero non habet voluntatem veniendi, niſi propter cupiditatē, tunc non licet, quia baptiſmus ei parum prodeſſet, c. non eſt, 15. q. 1. Ange. ver. ſimonia, il 2. nu. 13. Tab. d. loco nu. 30. Armil. ver. ſimonia, nu. 30. Roſ. d. loco, il 1. num. 19. ſecundo infertur quod nihil licet recipere pro chriſmate etiam habito reſpectu ad liquorem, quia chriſma inquantum ſacramentum eſt, non ſolum eſt ſpirituale, ſed etiam inquantum liquor conſecratus. c. placuit, il 2. 1. q. 1. Tab. ver. ſimonia, num. 36. Tertio infertur, quod ſacerdos non poteſt accipere pecuniam quaſi pretium conſecrationis Euchariſtiæ, aut miſſæ decantandæ, quia hoc eſſet ſimoniacum, ſed bene quaſi ſtipendium ſuæ ſubſtentationis, S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 3. Alex. de Ales 2. p. q. 167. memb. 4. ar. 1. q. 1. Nau. Man. conf. c. 23. nu. 106. Ang. verſi. ſimonia, il 2. nu. 32. Piſ. d. loco, il 1. nu. 12. Roſ. verſ. ſimonia, il 3. nu. 20. Quarto infertur quod pecunia non poteſt exigi ab eo, qui abſoluitur, quaſi pretium abſolutionis, hoc. n. eſſet ſimoniacū, ſed bene quaſi pœna

culpæ

dium, S Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 2. Piſan. ver. ſimonia §. 5. Roſ. d. loco §. 4. Sylu. ibidem nume. 11. Quinto eo etiam tenore pro proceſsionibus faciẽdis in aliquo funere aliquæ eleemoſinæ recipiuntur, ſi autem huiuſmodi interueniente pacto facto fiant, aut etiam cum intentione emptionis, vel venditionis ſimonia eſſet. vnde illicita eſſet ordinatio, ſi in aliqua eccleſia ſtatueretur, quod nõ fieret proceſsio in funere alicuius, niſi ſolueret certam pecuniæ quantitatem, quia per tale ſtatutum præcluderetur via gratis officium pietatis aliquibus impendendi: magis autem licita eſſet ordinatio ſi ſtatueretur quod omnibus certam eleemoſinam dantibus talis honor exhiberetur, quia per hoc non præcluderetur via alijs exhibendi, & propterea prima ordinatio habet ſpeciem exactionis, ſecunda autem habet ſpeciem gratuitæ recompenſationis, S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 2. S. Anto. 2. p. tit. 1. cap. 4. §. 22. Ang. ver. ſimonia §. 3. nu. 10. Sexto infertur quod ille cui committitur ſpiritualis poteſtas ex officio obligatur ad vſum poteſtatis ſibi commiſſæ in ſpiritualium diſpenſatione, & etiam pro ſua ſubſtentatione ſtatuta ſtipendia habet ex redditib. eccleſiæ, & ideo ſi aliquid acciperet pro vſu ſpiritualis poteſtatis, non intelligeretur locare operas ſuas quas ex debito ſuſcepti officij deberet impendere, ſed intelligeretur vendere ipſum ſpiritualis gratiæ vſum, et propter hoc non licet pro quacumque diſpenſatione aliquid accipere, nec etiam pro hoc quod vices ſuas committant, nec etiam pro hoc quod ſubditos ſuos corrigant, vel à corrigendo deſiſtant, licet tamen eis accipere procurationes, quando ſubditos viſitant, non quaſi pretium correptionis, ſed quaſi debitum ſtipendium, S. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 3. ad 3. Piſan. ver. ſimonia §. 1. nu. 8 Roſ. d. loco §. 1. nu. 11. Tab. ibidem nu. 24. S. Anto. 2. p. tit. 1. c. 4. §. 17. Septimo infertur, quod ille qui habet ſcientiã, & non ſufficit cum hoc officium, ex quo obligetur alijs vſum ſcientiæ impendere licitè poteſt pretiũ ſuæ doctrinæ vel conſilij accipere, non quaſi veritatem, aut ſcientiam vendens, ſed quaſi operas ſuas locans. ſi autem ex officio ad hoc teneretur, intelligeretur, ipſam vendere veritatem, vnde grauiter peccaret, non tamen peccato ſimoniæ niſi ſcientia illa fuiſſet in ordine ad ſpiritualia, non autẽ in ſciẽtijs naturalibus, Dom. Sot. lib. 9. de iuſt. & iure art. 1. q. 5. Octauo infertur, quod pro ingreſſu monaſterij non licet aliquid exigere, vel accipere quaſi pretium, licet tamen monaſterium ſit tenue, quod nõ ſufficiat ad tot perſonas nutriẽdas, gratis quidẽ ingreſſum monaſterij exhibere, ſed accipere aliquid pro victu perſonæ, quæ in monaſterio fuerit recipienda, ſi ad hoc non ſufficiant monaſterij opes ſimiliter etiam licitum eſt, ſi propter deuotionem quam aliquis ad monaſterium oſtendit, largas eleemoſinas faciendo, facilius in monaſterio recipiatur, ſicut etiam licitum eſt aliquem econuerſo prouocare ad deuotionem monaſterij per temporalia beneficia, vt ex hoc inclinetur ad monaſterij ingreſſum, licet non ſit licitum ex pacto aliquid dare, vel recipere pro ingreſſu monaſterij c. quam pio 1. q. 2. S. Thom. 2. 2. q. 100. artic. 3. ad 4. Dom. Sot. lib. 9. de iuſt. & iure q. 6. ar. 2. Alex. de Ales 2. p. q. 167. mẽb. 6. in fine S. An. 2. p. tit. 1. c. 4. § 18. Aſten. lib. 6. tit. de ſim. art. 3. q. 6. & ſeq. Ange. ver. ſimonia §. 2. nu. 20 idem d. loco §. 4. Armilla nu. 50. Piſan. ver. ſim. §. 6 Roſ. d. loco §. 5. Sylu. nu. 14 & Tab. nu. 63. Nono infertur circa collationem beneficiorum, quod ſi Epiſcopus antequam beneficium alicui conferat ob aliquam cauſam ordinauerit aliquid ſubtrahendum de fructibus beneficij conferendi, & in pios vſus expendendum; non eſt illicitum, ſi vero ab eo cui beneficium confert, requirat aliquid ſibi exhiberi de fructibus illius beneficij, idem eſt ac ſi aliquod munus ab eo exigeret, & non caret vitio ſimonię S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 3. S. Ant. 2. part. tit. 1. cap. 4. §. 21. Ang. ver. ſimonia §. 6. num. 2. Armilla nu. 60. Piſan. §. 3. per totum. Roſella ver. ſimonia §. 1 nu. 18. Roſ. d. loco §. 2. Sylu. nu. 13. idem eſt ſi ratione inueſtituræ aliquid recipiatur, niſi Epiſcopus pro ſubſtentatione ſui reciperet in caſu quo redditus & prouentus Epiſcopatus non ſufficerẽt, Ang. ver. ſimonia §. 3. nu. 44. Armilla d. loco nu. 44. & Tab. nu. 50. idem eſt de renunciatione beneficij, vt detur alteri S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 4. §. 11. ſimiliter ſi aliquis dat beneficium eccleſiaſticum alicui hoc pacto vel intentione, vt ex inde ſuis conſanguineis prouideat; eſt manifeſta ſimonia, S. Th. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 2. Alex. de Ales 2. p. q. 167. memb. 4. art. 2. Dom. Sot. lib. 9. de iuſt. & iure q. 7. ar. 3. ſicuti etiam ſimoniam committit ille, qui accipit cuſtodiam alieni beneficij cum pacto, vt poſtea cedat alteri, quod dicitur retineri in confidentia Nauar. Man. Confe. c. 23. nu. 109. vt conſtat ex Extrauag. Pij IIII. & Pij V. eodem modo dicitur committere ſimoniam qui permutat eccleſiaſtica beneficia auctoritate partium, non autem ſuperiorum, ſicut neque tranſactio: poteſt tamen prælatus ex officio ſuo permutationes huiuſmodi facere pro cauſa vtili, vel neceſſaria S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 5. S. Ant. 2. p. tit. 1. c. 4. §. 8. Armilla ver. ſimon. nu. 37. vbi Tab. num. 41. Dom. Sot. lib. 9. de iuſt. & iure q. 7. arti. 3. Decimo infertur, quod præsbyter qui vendit officium portandi aquam benedictam, ſi vendit emolumentum ſibi ex conſuetudine prouenient conſueta, licitè facere poteſt, ſi vero vendit officium benedicendi ſecus Tab. ver. ſimonia nu. 56. Vndecimo infertur, quod ſit ſimonia ex pacto dare aliquid pro benedicendis veſtibus c. ſicut §. 3. de ſimonia Tabie. verſi. ſimonia nu. 59. ſimiliter & pro conſecrandis eccleſijs pro quibus permittitur procuratio moderata Alex. de Ales 2. p. q. 167. memb. 3. art. 1. Aſten. lib. 6. tit. 55. de ſimonia arti. 3. q. 4. item dicendum eſt quod antequam alicui acquiratur ius in Epiſcopatu, vel quacunque dignitate, vel præbenda per electionem, vel prouiſionem, ſeu collationem, ſimoniacum eſſet aduerſantium obſtacula redimere, ſic enim per pecuniam pararet ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam, ſed poſtquam ius alicui acquiſitum eſt, licet per pecuniam, iniuſta impedimenta remouere Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 100. art. 2. ad 5. Alexan. de Ales 2. part. q. 167. memb. 6. ſi verò Epiſcopus recipiat pecuniã, ne aliquem ſimoniacæ confirmet, & propter hoc

non confirmat, vel non promouet, ſimoniacus eſt Epiſcopus recipiens, non autem dãs, Arm. ver.ſimoniam num.26. Duodecimo infertur quod dare vel accipere aliquid ſuperiori, vt ſeruet iuſtitiã in cauſa ſpirituali, & iuriſdictione eccleſiaſtica ſimonia eſt S.Ant.2.p.tit.1.ca.4.§.18.Angel.ver.ſimonia il 3.nu.28. Piſan.d. loco il 1.nu.22.Tab.ver.ſimonia nu.49. ſimiliter teſtificari per pecuniam de re ſpirituali ſimonia eſt San.Ant.d.§. 17. Alex.de Ales 2.p.q.167.memb. 4.art.3. Decimo tertio infertur, q̃d notarius qui eſt ſalariatus de publico, nihil põſt recipere pro litteris teſtimonialibus & dimiſſorijs,ſecus ſi nõ ſit ſalariatus, nam licitè pro ſuo labore aliquã iuſtã mecedem recipere poterit quę hodie taxata eſt ad decimã partem auri à Tridentino Concil.Tab.ver.ſimonia nu.35. Decimoquarto infertur ſimoniacum eſſe occultare peccatum alicuius pro pecunia, quando ad eius officium pertinet illud reuelare. cap. nemo de ſimon. quod procedit, quãdo reſpicit cauſam ſpiritualem alias non. Ang. ver. ſimonia il 3.num.29. Alex.de Ales 2.q.167.memb.6.in princ.Decimoquinto infertur, quod ante collationẽ ordinis, vel beneficij nihil poteſt promitti, poſt ordinationẽ vero, & electionem fieri poteſt promiſſio, dũmodo antea non fuerit talis intentio S.Ant. 2.p.tit.1.c.5.§.12.Decimoſexto infertur, quod dantes aliquid Epiſcopo, vel alteri ſacerdoti, vt poſſint in Epiſcopatu & parochia quæſtuare, ſimoniaci ſunt, & maxime recipientes Ang.verſi.ſimonia il 3.nu.8.Decimoſeptimo canonici qui interſunt horis cauſa lucri tãtum ſimoniaci ſunt Ang.ver. ſimonia il 3.nu.12.Armil la nu.20. Tab.nu.53.& ſeq.

Simoniaci an teneantur reſtituere, quod acquiſierunt per ſimoniam. Quæſt. CXXI.

CEnteſimo vigeſimoprimo quæro, an ſimoniaci reſtituere teneãtur, quod per ſimoniã adepti ſunt? Reſp.quod ſic not. c.ſi quis Epiſcopus 1. q. 1. ibi qui ordinatus eſt, nihil ex ordinatione vel promotione, quę eſt per negationem facta proficiat, ſed ſit alienus à dignitate, vel ſolicitudine quã pecunijs acquiſiuit S. Thom. 2. 2.q.100.art.6.dicẽs quod nullus poteſt licitè retinere id quod contra voluntatem domini acquiſiuit, puta ſi aliquis diſpenſator de rebus Domini ſui daret alicui contra voluntatem, & ordinationem domini ſui, ille qui acciperet licite retinere nõ poſſet, Dominus autem, cuius eccleſiarum prælati ſunt diſpenſatores, & miniſtri, ordinauit, vt ſpiritualia gratis darẽtur ſecundũ illud Math.10.gratis accepiſtis, gratis date, & ideo qui muneris interuentu ſpiritualia quæcunque aſſequitur, ea licitè retinere non poteſt, inſuper autẽ ſimoniaci tam vendentes, quàm ementes ſpiritualia, aut etiã mediatores alijs pœnis puniuntur, ſcilicet infamia, & depoſitione, ſi ſint clerici, & excommunicatione ſi ſint layci c. ſi quis Epiſcopus, 1.q.1. Aſtenſ. li.6.tit.55.ar.5. cui autem fieri debeat reſtitutio muneris ſimoniace accepti? Reſp. ſecundum omnes, quod nõ debet dari ei qui dedit, quia ille turpiter dedit, ſed debet dari illi eccleſię, in cuius contumeliam data eſt, ita tamen quod nullum reportet commodum ille qui dedit, quod ſi fuerit caſus, vt eccleſiæ reſtitui nõ debeat detur pauperibus, San. Ant.2.par.tit.1.cap.5.§.7. Ang.verſi.ſimonia.il 7.Arm.nu.58.Syl.d.loco,nu.20.Tab.nu.76.Dom.Sot.lib. 9. de iuſt.& iur.q.8. art. 1. nec ſufficit reſignare beneficium niſi reſtituantur fructus, Alex.de Ales 2.p.q.167 memb.5. Vig.de virt.iuſt.c.5.§.7.reſtitutio autem obligat ſolum conuentionales, non autem mentales, qui tantum tenentur de peccato commiſſo pœnitere, S. Tho.2.2.q.100.art.6.ad 6.c. fin. de ſimo.ratio autem differentię communis quare vſurarius mentalis teneatur reſtituere, nõ autem ſimoniacus mentalis, quia ea quæ dantur in ſim. mentali dantur mere, libere, & voluntarie, ideo non fit iniuria danti. Secus in vſura mentali quo caſu vſurarius coacte ſoluit, Vig. de virt.iuſt.c.5.§. 6. quicquid dicat Sot.lib.9.de iuſt.& iur. q. 8.art.1.

Temporalia quibus rationibus pro ſpiritualibus accipiantur. Quæſt. CXXII.

CEnteſimo vigeſimo ſecũdo quęro, quomodo, & quando temporalia poſſint dari & recipi pro ſpiritualibus, & quomodo nõ? Reſp. plutibus rationibus. Primo ratione pręmiationis, qui enim vult conſequi remiſſionem culpę debet pecunias, & alias eleemoſinas dare, Dan. 4. peccata tua eleemoſinis redime, & ſecundum hoc regnum Dei venale dicitur. Secũdo ratione ſubſtentationis, ſicut ſacerdos pro miſſa, quam dicit, accipit pecuniam, vel præbendam non ratione ſacrificij, ſed quaſi ſtipendium ſuæ ſubſtentationis. Tertio ratione prouocationis obligationis, ſicut faciunt illi, qui dant pecuniã & alias eleemoſinas pauperibus, vt prouocentur ad orandum pro eis. tales enim non intẽdunt ſuis eleemoſinis orationẽ emere. eo quod miſſa, vel oratio cum ſit maxime ſpiritualis nec emi, nec vendi poteſt. Quarto poteſt dari, vel recipi ratione punitionis, ſicut faciunt illi qui accipiunt pecuniam, vt ab excommunicatione abſoluant, imponitur enim quaſi pęna præcedentis culpæ, pro qua excommunicatus fuerit, in quo tamen caſu Sacerdos, vel Epiſcopus cauere debet, ne talis exactio magis cupiditati quam correctioni adſcribatur. Quinto, & vltimo dari, & recipi poteſt ratione redimendæ vexationis, ſicut aliquis dat pecuniam alteri, vt ab impedimento alicuius dignitatis, vel pręlationis habendę ceſſet: ibi nota quod antequam alicui acquiratur ius in epiſcopatu, vel quacunque dignitate, ſeu præbenda per electionem, ſeu prouiſionẽ, ſeu collationem, tunc ſimoniacum eſſet obſtacula aduerſantium pecunia redimere, cuius ratio eſt, quia per pecuniam parare ſibi viam ad obtinendam rem ſpiritualem, ſed poſtquam iam ius alicui eſt acquiſitum licet pecuniam dare, nõ vt pretiũ prælationis, ſed vt redẽptionem propriæ vexationis, ita quod pro pecunia licet ſibi remouere impedimentum, iuxta Ray.2.part.ſummæ cap.3. Alex. de Ales 2.p.q.167.memb.3.art.1. S.Ant.2.p.tit.1.ca.5.§.13. S. Tho.2.2.q.100.art.a ad 5.

ad 5. Aſtenſ.lib.6.tit.55.de ſim.art.3.q.3. Ang.ver. ſimon.il 2.nu.14.Roſella d.loco,il 1.nu.1 . ſimiliter illicitum eſt temporalia accipere pro ſpiritualibus quinque rationibus. Primo ratione preciationis, ſecundo ratione pactionis, tertio ratione commutationis, quarto ratione intentionis, quinto ratione exactionis, Rayn.d.loco c.4.& quod dictum eſt de ſimoniacis, extenditur etiam ad mediatores, S.Ant.p.2.tit.1.cap.5.§. .Nau.c.23.nu.106. Arm. nu.7.Piſ.il 1.nu.27.Tab.nu.10.

Furtum quid ſit. Quaſt. CXXIII.

CEnteſimo vigeſimotertio quęro, quid ſit furtum? Reſp.quod furtum eſt occulta acceptio rei alienæ, S.Tho.2.2.q.66.art.1.S.Ant.2.p.titu.1.c.15.in princ.ibi furtum eſt contrectatio rei alienæ mobilis,& corporalis frauduloſa,inuito domino lucrifaciendi gratia,ſiue ipſius rei, ſiue vſus poſſeſſionisve, l.1.ff. de fur. ibi contrectatio., quia per ſolam uoluntatem non fit furtum, licet tranſgrediatur aliud præceptum,nempè non concupiſces rem proximi tui;rei alienæ ponitur in definitione, quia in re propria non committitur furtum, niſi alius haberet in re illa aliquod ius, puta cui res erat pignorata, vel commodata, quam dominus fraudolo sè capiendo furtum committeret,l.ſi res §.ſi is qui, ff.de furtis,mobilis,& corporalis dicitur, quia in rebus immobilib.vt in agro,vel in incorporalibus,vt ſunt actiones,& ſeruitutes non committitur furtũ, eo quod talia non poſſunt contrectari. Fraudoloſa dicitur quod cum aliquis credebat rem eſſe ſuam quę non erat, vel ſi non erat ſua, credebat quod etiam ab eo, qui habebat ibi ius,poſſet accipere non committit furtum, ſed alia tenetur actione §. quià tamen inſt.de vi bon.rapt. inuito domino, dicitur quia ſi creditur dominum permiſſurum, & ſubeſt iuſta cauſa credendi,non tenetur,ſecus ſi non ſubeſt l.ſi is qui ff. de furt. ſi autem petat facere inuito domino, & tamen dominus vult; furtum quidem faceret quantum ad intentionem, ſed non tenetur ad reſtitutionem, nec dominus poteſt petere obſtā te quidem ſibi ſua voluntate l.inter §.pen.ff.de fur. lucrifaciendi gratia dicitur,nam ſi quis alienam ancillam rapuerit non cauſa lucri, ſed libidinis non committit furtum l.verum ff.de furt.ipſius rei, uel vſus poſſeſsionis dicitur, quia non ſolum committit furtum,qui rei dominium vult lucrari, ſed etiã qui vult in re ipſa lucrari vſum, & poſſeſsionem l. qui inuenta ff.de furt.hæc S.Ant.d.loco conc.Ang. ver.ſi.furtum in princ. Alex.de Ales 3.p.q.36.in 7. præc.memb.1.Cathech.ſuper 7.præc.Armilla ver. furtum nu. . V.guer.de virt.iuſt.ca.5.§.3.verſi.11. Caiet.ver.furtum in princ.Aſtenſ.li.1.tit.33.arti.1. Nau.Man.Confeſſ.c.17 de 7.præc.nu.1.Piſan.ver. furtum.nu.1.Dom.Sot.lib.5.de iuſt.& iure q.3.ar. 2.Didacus Reg.peccatum 2.p.§.1.numero 1.Ray. 2.p.ver.furtum cap.1. Roſ.d.loco in princ.vbi Syl. numero 1.& Tab.numero 1.& dicitur furtum ſeu fur à furuo idest à fuſco,nam noctis vtitur tempore Iſid.lib.10.c.6. Etymol. ad rationem enim furti tria concurrere debent,quorum primum conuenit ſibi ſecundum quod contrariatur iuſtitiæ, quæ vni cuique tribuit, quod ſuum eſt: & ex hoc competit ei,quod vſurpat alienum.Secundum verò pertinet ad rationem furti,pro vt diſtinguitur à peccatis, quæ ſunt contra perſonam, ſicut ab homicidio, & adulterio.& ſecundum hoc competit furto, quod ſit circa rem poſſeſſam. Si quis enim accipit id quod eſt alterius,non eſt quaſi poſſeſsio, ſed quaſi pars,ſicut ſi amputet membrum; vel ſicut perſona coniuncta, vt ſi auferat filiam, vel vxorem non habet propriam rationem furti. Tertia differentia eſt, qua complet rationem furti: vt ſcilicet occultè vſurpetur alienum: & ſecundum hoc propria ratio furti eſt, vt ſit occulta acceptio rei alienæ.S.Thom. 2.2.q.66.art.3.

Furtum quotuplex ſit. Quaſt. CXXIIII.

CEnteſimo vigeſimoquarto, quæro quotuplex ſit furtum? Reſp. duplex reale,quod eſt contrectatio realis. & mentale, quod eſt voluntas ſic contrahendi, Nau.Man.Conf.c.17.ſuper 7.præc. num.1.Alexand. vero de Ales 4. par.q. 36.memb. 1.dicit furtum tripliciter capi, propriè cõmuniter, interpretatiuè. Primo eſt contrectatio rei alienæ &c.Secũdo dicitur omnis illicita vſurpatio rei alienę.Tertio dicitur omnis illicita rerum poſſeſſio,S. Ant.2.p.tit.1.cap.15.in prin.dicit duas eſſe ſpecies furti, nam aliud eſt manifeſtum .i.illud cum quo fur deprehenditur, prius quam veniat ad locum deſtinatum,aliud non manifeſtũ cum quo non deprehenditur l.2.& 3.ff. furt. Item not. quod quædam remanent nomine generali, quædam ſub ſpeciali, veluti ſacrilegium quod eſt furtum rei ſacræ, peculatus quod eſt furtum reipublicæ.quid ergo 23. q.5. abigeatus quod eſt furtum, quando quis diſpergit gregem & inde furatur,plagium quod dicitur furtũ hominis,ſcilicet,quãdo quis liberum hominem ſcienter vendit vel emit, & eodem modo, ſi ſeruum alienum ſolicitauerit vel aſportauerit: hæc S. Ant.d. loco conc. Angel.ver.furtum nu.11. Cathec.ſuper 7.præc.in princ.Piſan.ver.furtum §. 2.vbi etiã Syl. nu.3. Aſtenſ.lib.1.tit.33.art.2.Roſ. ver.furtum nu.1.& Tab. nu.2.

Furtum,an ſit peccatum. Quæſt. CXXV.

CEnteſimo uiſimoquinto quęro,vtrum furtum ſit peccatum? Reſp.quod ſic, Exod.cap.20.ibi non furtum facies Cathec.in 7. præc. Caniſ. tit.de charit.cap.16.S.Tho.2.2.q. 66 art.5. dicens quod in eo duæ rationes peccati inueniuntur, primo quidem propter contrarietatem ad iuſtitiam, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt, & ſic furtum iuſtitiæ opponitur, inquantum eſt acceptio rei alienæ ex ratione doli, ſeu fraudis, quam fur committit occultè, & quaſi inſidijs rem alienam vſurpando, vnde manifeſtũ eſt,quod omne furtũ eſt peccatum conc. Aſtenſ. lib.1. tit.23.art.3.q.1.Rayn.1.p.tit. de furt c.2.

Furtum, an ſit peccatum mortale.
Quaſt. C X X V I.

CEnteſimo uigeſimoſexto quæro, vtrum, furtũ ſit peccatũ mortale? Reſp,quod ſic,nullus enim damnatur ſecundũ diuinum iudiciũ,niſi pro peccato mortali, condemnatur autem aliquis pro furto ſecundum illud Zachar. 5. hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ; quia omnis fur ſicut ſcriptum eſt iudicabitur; ergo furtum eſt peccatum mortale, S.Tho.2.2.q.66. art. 6. vbi dicit quod peccatum mortale eſt, quod contrariatur charitati,ſecundum quod eſt ſpiritua lis animæ vita,charitas autem conſiſtit quidẽ prin cipaliter in dilectione Dei, ſecundario vero in dilectione proximi ad quam pertinet; vt proximo bonum velimus,& operemur: per furtum autem homo infert nocumentum proximo in ſuis rebus, & ſi paſſim homines ſibi inuicem furarentur periret humana ſocietas.Vndè furtum tanquam contrariũ charitati eſt peccatum mortale, poteſt tamen eſſe veniale, propter imperfectionem actus,vel ex parte primi motus,vel ex parte paruitatis rei,quia modicum pro nihilo reputatur, Caiet.ver. furtum in prin.& ideo in his quæ minima ſunt, humo non reputat ſibi nocumentum inferri. Et ille qui accipit poteſt præſumere, hoc non eſſe contra voluntatem eius,cuius res eſt. Et pro tanto ſi quis furtiuè huiuſmodi res minimas accipiat, poteſt excuſari à peccato mortali; ſi tamen habet animum furandi, & inferendi nocumentum proximo, etiam in talibus minimis poteſt eſſe peccatum mortale,ſicut & in ſolo cogitatu per conſenſum, San.Thom.2.2.q. art.6.ad tertium, quæ autem ſit quantitas quę excuſet à peccato mortali, illudq; conſtituat,iudicatur arbitrio boni viri inſpecta qualitate rei, & perſonarum, Angel.ver. furtum nu. 34.Aſtenſ.lib. 1. tit.33.art.2.q.2. Nauar.ca.17.in 7.pręc.nu.3.Ray. ver.furtum c.2. Dom.Sot.lib. 2.de iuſt. & iur.q.3. art.3.Syl.ver.furtum, nu.5.Tab.nume.4.& nume. 15.Viguer.de virt.iuſt.c.5.§.3.verſic.11.Ex hac q; infero modo ad plures concl.amplectendum furtum,tam propriè, quam impropriè, & primo.Primo peccat, qui recipit aliquid notabile, vt faceret quod facere tenebatur, vt iudex pro ferenda iuſta ſententia,aut teſtis pro dicenda veritate,aut accuſator pro accuſatione iuſta c.non ſanè 14.q.5.c.mi litare,23.q.1.l.1.& ſeq.ff.de cond.ob turpem cauſam, Nauar.Man. Confeſſ.cap. 17. de 7.præc.numero 95. Didacus Reg. peccatatũ p. 2.§.3. de reg. iu.6.pro labore tamen, & expẽſis [illegible] in ferendo teſtimonio poteſt teſtis exigere aliquid ca. ſtatutũ, §.pro ferendo,de reſcr. 6. ſimiliter& iudex quando ſalarium publicũ non habet not.c.cum ab omni de vita, & honeſt.Clerio.Didac.d.loco numero 3. Secundo peccat diſtributor onerum, & commodorum, non diſtribuens [illegible], Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2. vt ſi præferatur [illegible] digno minus dignus cap.graue de præbend. [illegible] ſi quis [illegible] dierit aliquem aliquod bonum [illegible], Nau.d. loco numer.97. vel fuerit cauſa, vt aliquis iniuſte al[illegible] pœna plecteretur c. fi.de iniur. [illegible] [illegible] [illegible]. Tertio qui [illegible] cap taliqua [illegible] [illegible] ami[illegible], neq; [illegible] pirata-rum,nec [illegible] ſiue ex ma[illegible], ſiue [illegible] naui, ſiue [illegible] tore ac[illegible], peccat enim, niſi acci[illegible] [illegible] ſi [illegible] [illegible] ſiue [illegible] naufragio, Angel.ver.Nau[illegible] gium,§.[illegible] & Sylu.q.2. Quarto,qui recepit a[illegible] [illegible] ab eo,qui donare non poteſt, niſi igno rantia probabilis excuſet, vt ſunt monaci,ſer[illegible] & filij fam[illegible]ias, [illegible] non habentes liberam a[illegible]miniſtrationem, capitulo non dicatis, 12.quæſt.1.le[illegible]. filius fam[illegible]lias, ff. de donat. Quinto,qui ſimul[illegible] ſe ſanctum, vt eleemoſynas quærat,qui eo ca[illegible] pauperibus erogare deberet, Scot. in qnarta diſt. 15. quæſt.2. Adrian.in 4.de reſt. quæſt. 15. & eſt com. opinio, de qua per Nau. dicto loco numero 107. Sexto qui non ſoluit mercedem debitam mercenario,vel famulo ſeu alteri Sanctus Antonin. 2.p. tit.1.capit.17.§.8.Nau.Man. confeſſ.cap. 17. de 7. præc. numero 108. Septimo qui non ſoluit legata pia,tempore, & modo debitis, capitulo quia oblationes 1[illegible] q. 2. Octauo qui non ſoluit decimas vbi conſuetum eſt ſo[illegible], peccat mortaliter, quia non reddit debitas res Eccleſiæ cui tenetur reddere dẽ neceſſitate ſalutis, Caiet.ver. decimas cap.decimæ 16.q.1.ibi decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint res alias inuadunt, S.Th.2.2.q. 78.ar. 1. Nono qui aucupium, ve[illegible] aut piſcatũ prohibet cũ iuſtè nõ poſſit, vel qui venatur,aut piſcatur in locis iuſtè prohibitis, Did.reg. peccatũ de reg.iur.2.p.§. 8.nume.1.& ſeq.Decimo qui habet columbarium illicitum, cum notabili aliorum preiudicio capit. ſil[illegible] de iniurijs l. 1. ff. ſi quadr. paup. feciſſe dicatur Pal. in 4. diſt. 15. q. 2. Nau. dicto loco numero 1[illegible].& ſeq.Caie. verſic. [illegible]lumbaria. Vndecimo qui aliquid ex contra[illegible] illicito acquirit, ſi adeſt dolus, peccat, ſi minus etiam ex contractu nullo ex defectu ſolennitatis iuris reſtituere tenetur.Didac. reg. peccatum 2.p.§.3.numero 10.Dom. Sot. libro 4. de iuſt. & iure quæſt. 8.art.3.quod idem arbitror in teſtamento min. ſolemni, & ſententia contra formam iuris lata, per rationes ab iſtis ibidem poſitas. Duodecimo furtiuæ rei emptor mala fide peccat, & ad reſtitutionem tenetur & ſi res fuerit perempta ad pretij ęſtimationem Didac. Reg.peccatum 3.par.§. 1.nnmero 3. Decimo tertio fructus quoque ex refutata perceptos quiſque reſtituere tenetur Angel. verſ. furtum, numer.45. malæ fidei enim poſſeſſor non facit fructus ſuos. Decimoquarto imponens vectigalia iniuſta, & exigens tributa indebita, vel fraudans gabellas iuſtas, & nolens [illegible]uere debita tributa in præiudicium Reip. peccat cum obligatione reſtituendi Caiet. ver. vectigalia Nauar. Man. Conf.c. 17.de 7.præc.nu.200. Didac. Reg.peccatum 2.p.§.5.nu.1.& ſeq. Decimoquinto fraus com miſſa in ludo inducit peccatum cu obligatione reſtituendi, Dida.Reg.pe[illegible]tum 2. p. §.4.num.4.de Reg.iur.6.

Res

Res inuenta, an [illegible]. Quæſt.
CXX[illegible]

CEnteſimo [illegible] an res inuentę [illegible] quod aliquando [illegible] b[illegible]nis alterius [illegible] qui inueniuntur in [illegible] E[illegible] eſt [illegible] ſub [illegible] niſi [illegible] leges [illegible] lare me dictate domino ag[illegible] in parabola Euang[illegible] tore the[illegible] haberet [illegible]. Quædam vero res [illegible] in alicuius bon[illegible] anim[illegible] qui ea[illegible] non habet [illegible] fu[illegible] hoc [illegible] mitt[illegible] furti [illegible] Aug. [illegible] ver. Ap. [illegible] inue[illegible], & n[illegible], 14. q. 5. [illegible] quid [illegible] S. [illegible] 2. [illegible] 6. a[illegible] ad ſecundum. S. Ant. 2. p. [illegible] t. 1. cap. 15. §. 2. Angel. ver. furtum num. 19. Cathechiſm. ſuper 7 præc. Armil. ver. furtum nu. 6. Caiet. d[illegible] Nauar. Man. Confeſſ. ca. 17. ſuper [illegible] Ravo. ver. furtum c. 7. Dom. Sot. [illegible] 5. [illegible] 3. [illegible] art. 3. Tab. ver. furtum nu. 1[illegible] peccatum 2. p. §. 3. num. 3. & 5. p. §. 1. nu. 1. & ſeq.

Furari, an [illegible] propter neceſſitatem. Quæſt.
CXXVIII.

CEnteſimo uigeſimo octauo quæro, vtrum liceat alicui fur[illegible] propter neceſſitatem. [illegible] quod in [illegible] neceſſitate ſunt omnia communia, & ita non videtur eſſe peccatum, ſi aliquis rem alterius [illegible] propter neceſſitatem ſibi factam communem S. Th. 2. 2. q. 66. a[illegible] 7. dicens ea quæ ſunt iuris humani, non poſſunt derogare iuri naturali, vel iuri diuino. Secundum autem naturalem ordinem ex diuina prouidentia inſtitutum, res inferiores ſunt ordinatæ ad hoc, quod ex his ſubueniatur hominum neceſſitati, & ideò per rerum diuiſionem, & appropriationem ex iure humano non procedente, non impeditur, quin hominis neceſſitati ſit ſubueniēdum ex huiuſmodi rebus. Et ideo res, quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum ſuſtentationi, vnde Amb. ſerm. 8. vol. 3. c. ſicut 47. diſt. Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quod tu recludis, miſerorum redemptio & abſolutio eſt pecunia, quam tu in terram de[illegible] q[illegible] multi ſunt neceſſitatem patientes, & non [illegible] teſt ex eadem re omnibus ſubueniri: committitur arbitrio [illegible] diſpenſatio propriarum rerum, vt ex eis [illegible] neceſſitatem patientibus. Si tamen adeò ſit [illegible] ens & vrgens neceſſitas, [illegible] manifeſtum ſit, [illegible] neceſſitati de rebus occurrentibus [illegible] [illegible] poteſt [illegible] rebus a[illegible] ne[illegible] ue [illegible] ablatis, [illegible] furtum, vel rapina [illegible] Aug. ver. [illegible] tum [illegible] At [illegible] in [illegible] præc. nu. [illegible] dac. Reg. peccat. [illegible] 2. par. §. [illegible] er. 3. T[illegible] furtum, nu. 7. R[illegible] q. R[illegible] 2. Do. S[illegible] lib. 5. de iuſt. & [illegible] ner[illegible] ad [illegible] tuere. Secund[illegible] tatis etiam [illegible] te, [illegible] [illegible] Tertio [illegible] pro [illegible] beantur, ex [illegible] quod [illegible] poſſit [illegible] Domin. Sot. ver. [illegible] art. 4. [illegible] prima [illegible] Caiet. [illegible] iam vero [illegible] de præcepto da[illegible] [illegible] S. Thu. 2. 2. q. 1[illegible] [illegible] iam de corpore [illegible] tua[illegible] ver[illegible]

V[illegible] poto, cibo, redimo, tego, [illegible]

id eſt [illegible] poto [illegible] capitiuum, [illegible] hoſpit[illegible], mortuum ſep[illegible] Al[illegible] ha[illegible] tenta [illegible] alte[illegible] ve[illegible]

Conſule, caſtiga, remitte, ſolare, [illegible]

intelligendo per conſule, etiam [illegible] autem, [illegible] item conſolare, pe[illegible] [illegible] ſed iam remitte, oneroſum porta, [illegible] Man. cōfeſſ. c. 24. nu. 4. de oper. [illegible] de fu[illegible] ibi [illegible] quis per neceſſitatem [illegible] [illegible] fu[illegible] fuerit, [illegible] reat hebdomadas tres. ergo non [illegible] neceſſitatem, nam reſp. quod decre[illegible] in caſu, in quo non eſt vrgens neceſſitas, S. T[illegible] 2. 2. q. 66. art. ſeptimo, ad primum.

Rem ſuam quando quis [illegible] ipſe [illegible] Quæſt. CXXIX

CEnteſimo viceſimonono quæro, an [illegible] tum oc[illegible] recipere, quod [illegible] vere, quando alias illud recuperare [illegible] po[illegible] d. quod n[illegible] Nau. Man. c. feſſ. [illegible] de 7 [illegible] nu. 1 [illegible] quis furtim accipit rem ſuam [illegible] a[illegible] depoſitam, grauat depoſitariu, [illegible] ad reſtituendum eam, vel ad oſtendendum [illegible] V[illegible] eſt quod peccat, & tenetur ad [illegible] uelandum [illegible] depoſitarij, q[illegible] fu[illegible] [illegible] rem ſuam apud alium iniuſtè detenta[illegible] [illegible] iden, non quia grauet eum, qui detinet [illegible] id[illegible] tenetur ad reſtituendum [illegible] vel ad [illegible] [illegible] ſed pe[illegible] vſurpat ſuæ re[illegible] iu[illegible] Et ideo te[illegible] [illegible] are opera, vt [illegible] inde

exortum fuerit ſedetur, [illegible] Thom. 2.2.q.66.art.5.ad 3.Ang.ver.furtum, nu.3.S.Ant.2.part.[illegible].c.15.§. 1.col.1.A[illegible]m.ver.furtum, nu.[illegible].Aſten.lib.1.tit.3[illegible] art.3.q.3.Caiet.ver.furtum, ver.3.Nau.Man.conf. cap.17.in 7.præc.nu.94.

Participes furti, qui dicantur. *Quæſt.* CXXX.

CEnteſimo t[illegible] quæro, qui dicantur participes furti, peccantes cum obligatione reſtituendi? Reſp. plures. primò illi, qui furari imperat, ſecundo qui cum iub[illegible]e non poſſint, ſuaſores ſunt, atque impul[illegible] [illegible]rum, tertium genus eſt eorum, qu[illegible] [illegible]s conſentiunt. Quartum genus eſt eo[illegible], qu[illegible] participes furtorum inde lucrū ipſi etiam facian[illegible] [illegible]m genus eſt [illegible]tum, qui [illegible] furta poſſint pr[illegible]ibere, tantum abeſt, ut [illegible] occu[illegible]ant, & obſiſtant, ut eorum licentiam permittant, at[illegible]ue concedant. Sextum eſt eorum, qui cum, & [illegible]um fact[illegible], & vbi factum ſit certò ſciāt, non indicant rem, ſed ea[illegible] ſe [illegible]re diſſimulant. Poſtremum genus eſt, quod omnes complectitur furtorum [illegible] tutores, [illegible]ſtodes, patronos, quique illis recep[illegible] [illegible] præſtant, ac domicilium, qui omnes, & [illegible]cere deben[illegible] ijs, quibus aliquid detractum eſt, & ad [illegible] neceſſarium officium vehementer cohortandi ſunt. Cath. ſuper 7.præc.pag.467.Cōc. Ang.ver[illegible].furtum nu.13.Nau.Man.Confeſſ.ca.17. nu.130.& ſeq.Ravn.ver.furtum c.8.S.Anto.2.par. titu.[illegible].c.2.§.4.I[illegible]han. Maior.in 4.diſt. 15.q.26. Syl. ver.reſtitutio il 3.§.6. Iohan.Medin.de reſt. quæſt. 7.qui enim cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur cap.fin. [illegible]. Didac. Reg. peccatum 2.par. §.12.agentes enim & conſentientes pari pœna puniuntur l.vnica. C.de raptu virgin. & quando fuerit cauſa, ſine qua non, quilibet tenetur reſtituere in ſolidum, ita Didac.dicto loco nu.4.& dicam inferius latè [illegible].

Reſtitutio quid ſit. *Quæſt.* CXXXI.

CEnteſimo trigeſimoprimo quæro, quid ſit re[illegible] Reſp. Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ ſpecialis, [illegible], quo redditur alteri, quod ſuū [illegible] vel quod ei debetur lege veræ iuſtitiæ formal[illegible] [illegible] el virtualiter de bonis animi, corpor[illegible] [illegible] pecuniæ Nau. Manua. Confeſſ. cap. 17 [illegible] [illegible].6. Sanct. Thom. 2.2. quæſt. 62. art. 2. [illegible] [illegible] aliud eſt, quam iterat[illegible] [illegible] [illegible] poſſeſſionē, uel d[illegible] ſuæ. Do. [illegible].4.de [illegible] q.[illegible] art. [illegible]. Did[illegible] Reg. [illegible] par. rel[illegible] [illegible] etiam Tab. Viguer. de [illegible] ca[illegible].5.§.1.ver [illegible]

Re[illegible] an ſit neceſſ[illegible] ad [illegible]. *Quæſt.* CXXXI[illegible].

CEnte[illegible] [illegible]

red[illegible] poſ[illegible], & [illegible] red[illegible], pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur, [illegible] autem [illegible] agitur, non remittitur peccatum, n[illegible] [illegible] a[illegible]arum, ſi (vt dixi) reſtitui poteſt. S. [illegible] ſecundæ q. 62.a[illegible].2.d cens, q[illegible] reſt[illegible] actus [illegible] iuſtitiæ, qui in quadam æqualitate [illegible], & [illegible] uere [illegible] red[illegible] rei, quæ [illegible] eſt, [illegible] enim per [illegible] eratam [illegible] ex habitu[illegible] æqual[illegible] reparatur. Si vero [illegible] ablatum [illegible] qualitas erit, vt e[illegible] quia iuſtitia in æqualitate [illegible], cum ergo con[illegible] iuſtitiam, [illegible] de neceſſitate ſalutis, conſequ[illegible] eſt, qd reſtituere id quod iniuſtè ablatum eſt [illegible] neceſſitate ſal[illegible] duct. commun. ca. peccatum de regulis iuris 6. quam reg. Deo fauente, [illegible] pretaturus [illegible]um. [illegible]. Didacus in dic. reg. Do. S[illegible] lib.4.de iuſt. & iure quæſtio.7.arti. ſecundo, Alex.de Ales 3.p.q.24 art.2. Memb.[illegible] Rulel. verſi. reſt.il [illegible].nu.1.& Syl.& Tab.nu.2.

Reſtitui quantum debeat. *Quæſt.* CXXXIII.

CEnteſimo trigeſimotertio quæro, quantum reſtitui debeat? Re[illegible] reſt[illegible] reducit ad æqualitatem, quod inæqualiter ablatū eſt, ſed aliquis redde[illegible]do, quod accep[illegible] [illegible], educit ad æqualitatem. [illegible] ſolum te[illegible] reſtituere tantum quantum accep[illegible], p[illegible] teſt tamen p[illegible] [illegible] iniuſtè ablatoris pro [illegible] [illegible] plus reſtituere, quam accepit S. Thom. 2.2.q.62 ar.3. C[illegible] verſi. reſtitutio il 3. Dum. S[illegible]o lib.4. de [illegible] q.6.art.3.& ſeq.S. Anto. 2.par. tit. 2.[illegible] Nau. Man. Confeſſ.c.17.nu.27.P[illegible] verſ. reſtitut[illegible]

Reſtituendum quid ſit. *Quæſt.* CXXXIIII.

CEnteſimo tri[illegible] quæro, qu[illegible] re[illegible] [illegible] ſeu [illegible] Si res a[illegible] extat, illa reſtituenda [illegible] non extat, aut ex aliquo [illegible] poteſt red[illegible], reſtituendum e[illegible] æquiualens, damna ve[illegible] [illegible] brotum, ſanit[illegible]s, honoris, famæ, iurium, [illegible] [illegible], damni emergentis, ſeu lucri ceſſant[illegible] [illegible], reſtituenda ſunt, vt poſsibile eſt in bonis ali[illegible]bus, loco damnorum. Ita, vt boni vi[illegible] [illegible] trio ſatisfa[illegible] reputetur. Caiet. d. loco ca.2. Nau. Man. Conf.[illegible].nu.24. Armi. ver. reſtitu[illegible] Viguer. de vi[illegible].c.[illegible].§.1.ver.9.

Reſtitutio, cui fieri debeat. *Quæſt.* CXXXV.

CEnteſimo trigeſimoquinto quæro, cu[illegible] [illegible]? Re[illegible] [illegible] Ap. Rom. [illegible] [illegible] omnibus de[illegible] [illegible]um, [illegible] vectigal S. [illegible].q.62.[illegible].5.[illegible] [illegible] fit red[illegible] ad æqualitatem [illegible] [illegible] quæ [illegible] [illegible] autem adæ[illegible] [illegible] [illegible], et ei [illegible] accep[illegible]

vel eius hæredi, Not. Caier. ver. reſt. c. 4. Dom. Sot. lib. 4. de iuſt. & iure q. 7. arti. 1. S. Ant. 2. p. tit. 2. ca. 5. Nau. Man. Conf. c. 17. nume. 28. Angel. ver. reſt. il 2. Armilla numero 16. Piſan. il 1. ver. cui, Roſella il 5. Syl. il 4. Tab. num. 14. Vig. tit. de virt. iuſt. c. 5. §. 1. ver. 10.

Reſtituere quis teneatur. Quæſt. CXXXVI.

CEnteſimo trigeſimoſexto quæro, quiſnam teneatur reſtituere? Reſp. ille, qui peccauit tenetur ſatisfacere, ſed reſtitutio ad ſatisfactionem pertinet. Ergo ille, qui abſtulit, tenetur reſtituere, San. Thom. 2. 2. q. 62. art. 6. dicens, quod circa illú qui rem alienam accepit, duo ſunt conſideranda, ſcilicet ipſa res accepta, & ipſa acceptio, ratione autem rei, tenetur eam reſtituere, quamdiu eam apud ſe habet, quia quod habet, vltra id, quod ſuum eſt, debet ei ſubtrahi, & dari ei, cui deeſt, ſecundum formam commutatiuæ iuſtitiæ, ſed ipſa acceptio rei alienæ poteſt tripliciter ſe habere. Quandoque enim eſt iniurioſa, ſcilicet contra voluntatem exiſtens eius, qui eſt rei dominus, vt patet in furto, & rapina, & túc tenetur ad reſtitutionem, non ſolum ratione rei, ſed &t ratione iniurioſę actionis, etiam, ſi res apud ipſum nó remaneat: ſicut enim qui percutit aliquem, tenetur recópenſare iniuriam paſſi: quamuis apud ipſum nihil maneat, ita etiam, qui furatur, vel rapit, tenetur ad recompenſationem damni illati, etiamſi nihil indè habeat. Et vlterius pro iniuria debet puniri. Alio modo aliquis accipit rem alterius in vtilitaté ſuam abſque iniuria cum voluntate, ſcilicet eius, cuius eſt res, ſicut patet in mutuis, & tunc ille, qui accipit, tenetur ad reſtitutionem eius, quod accepit, non ſolum ratione rei, ſed etiam ratione acceptionis; etiam ſi rem amiſerit, tenetur enim recompenſare ei qui gratiam fecit, quod non fieret, ſi per hæc damnum incurrat. Tertio modo aliquis accipit rem alterius abſque iniuria, non pro ſua vtilitate, ſicut patet in depoſitis. Et ideò ille, qui ſic accepit, in nullo tenetur ratione acceptionis, quinimò accipiendo impedit obſequium. Tenetur autem ratione rei; & propter hoc, ſi ei ſubtrahatur res abſque ſua culpa, non tenetur ad reſtitutionem: ſecus autem eſſet, ſi cum magna ſua culpa rem depoſitam amitteret, non obſt. quod homo nó tenetur crimen ſuum detegere hominibus, quia illud tenetur detegere Deo in confeſſione, & ita per ſacerdotem, cui confitetur, poteſt reſtitutionem facere rei alienæ. Hęc. S. Tho. d. loco. conc. Caiet. ver. reſti. c. 1. S. Ant. 2. p. tit. 2. c. 1. §. 3. & ſeq. Ang ver. reſt. il 1. Piſan. il 7. Vguer. de virt. iuſt. c. 5. §. 1. ver. 8.

Reſtituere, an teneantur agentes, & conſentientes. Quæſtio. CXXXVII.

CEnteſimo trigeſimoſeptimo quæro, verú, tam agentes, quam conſentientes teneantur reſtituere? Reſp. quod ſic, dicitur. n. ad Rom. 1. digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Ergo pari ratione etiam conſentientes debent reſtituere S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. dicens, quod quicunque eſt cauſa iniuſtæ acceptionis, tenetur ad reſtitutionem, quod quidem contingit dupliciter, directè ſcilicet, & indirectè. Directè quidem, quando inducit aliquis alium, ad accipiédum: & hoc quidem tripliciter. Primo quidem modo, mouendo ad ipſam acceptioné, quod quidem fit præcipiendo, conſulendo, cóſentiendo expreſsè, & laudando aliquem, quaſi ſtrenuum, de hoc, quod alienũ accepit. Alio modo ex parte ipſius accipientis, quia ſcilicet eum receptat, vel quia qualitercumque ei auxilium fert. Tertio modo ex parte rei acceptæ, quia ſcilicet particeps eſt furti, vel rapinę, vel quaſi ſocius maleficij. Indirectè vero, quando aliquis, non impedit cum poſſit, & debeat impedire, vel quia ſubtrahit pręceptum, ſiue conſilium impediens furtum, vel rapinam, vel quia ſubtrahit ſuum auxilium, quo poſſet obſiſtere, vel quia occultat poſt factum, quæ his verſibus comprehndnntur.

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus
Participans, mutus, nó obſtans, non manifeſtans.

Sciendum tamen eſt, quod quilibet pręmiſſorum ſemper obligat ad reſtitutioné. Primo iuſſio, quia ille, qui iubet, eſt principaliter mouens, vnde ipſe principaliter tenetur ad reſtituendum. Secundo conſenſus in eo, ſine quo rapina fieri non poteſt. Tertio recurſus, quia ſcilicet aliquis eſt receptator latronum, & eis patrocinium præſtat. Quarto participatio, quando ſcilicet aliquis participat in crimine latrocinij, & in præda. Quinto tenetur ille, qui nó obſtat, cum obſtare teneatur, ſicut principes, qui tenentur cuſtodire iuſtitiam in terra, ſi per eorũ defectũ latrones increſcunt, ad reſtitutioné tenentur, quia redditus, quos habent, ſunt quaſi ſtipendia ad hoc inſtituta, vt iuſtitiam conſeruent in terra. In alijs autem caſibus enumeratis non ſemper obligatur aliquis ad reſtituendum, non enim ſemper conſilium, vel adulatio, vel aliquid huiuſmodi eſt efficax cauſa rapinę: vnde tunc ſolũ tenetur conſiliator, aut palpo, ideſt adulator ad reſtitutionem, quádo probabiliter æſtimari, poteſt, quod ex huiuſmodi cauſis fuerit iniuſta acceptio ſubſecuta, S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7. Caier. ver. reſt. ca. 1. Dom. Sot. lib. 4. q. 7. art. 3. de iuſt. & iur. Arm. ver. reſt. nu. 3. Piſ. d. loco, il Roſ. ver. 9. Alex. de Ales 4. p. q. 24. memb. 5. art. 3. §. 4.

Reſtitutio quando fieri debeat. Quæſt. CXXXVIII.

CEnteſimo trigeſimooctauo quęro, quádo reſt. fieri debeat? Reſp. quod eadé ratio eſt in omnibus, quæ ſunt reſtituenda, ſed ille, qui conducit opera mercenarij, non poteſt deferre reſtitutionem. Leuit. capitu. 19. non morabitur opus mercenarij tui apud te vſque mane. Ergò neque in alijs reſtitutionibus faciédis poteſt fieri dilatio, ſed ſtatim reſtituere oportet, S. Th. 2. 2. q. 62. art. 8. dicés, ꝙ ſicut accipere rem alienam eſt peccatum contra iuſtitiam, ita etiam detinere eam: quia per hoc, ꝙ aliquis detinet rem alienã inuito domino, impedit eũ ab vſu rei ſuæ, & ſic ei facit iniuriã. Mani-

feſtum eſt autem, quod nec modicum tempus licet in peccato morari, ſed quilibet tenetur peccatũ ſtatim deſerere, ſecundum illud Eccl.21. quaſi a facie colubri fuge peccatum, & ideo quilibet tenetur ſtatim reſtituere, ſi poteſt, vel petere dilationem ab eo qui habet vſum rei concedere, ſi tamen ſtatim reſtituere non poteſt, ipſa impotentia abſoluit eum ab inſtanti reſtitutione facienda, ſicut etiã totaliter a reſtitutione abſoluitur, ſi omninò ſit impotens. S.Thom.2.2.q.62.art.8. Caiet.ver. reſt.ca.6. Dom.Sot.lib 4. de iuſt. & iure q.7. art.4. Piſan. ver.reſt.il 1.& ver.8. Alex.de Ales 4.p.q.24.mẽb.5.art.2. Syl.ver.reſt.il 5. S.Ant.2.p.tit.2.c.8. Vig.de virt.iuſt.c.5.§.1.ver.15. Did.reg.peccatum 1.p.nu.1. Angel.ver.reſt.il 3. Nau.c.17.nu.54.

Reſtituendi modus, & ordo. Quæſt. CXXXIX.

CEnteſimo trigeſimonono quæro, quomodò facienda ſit reſtitutio? Reſ. quod reſtitutio eſt faciẽda, eo modo, quem natura contractus, delicti, vel vltimæ voluntatis, requirit; & ſufficit, quod obligatus per ſe, vel per alium reſtituat c. qui per aliũ de reg. iur. dummodo interpoſita perſona reſtituat, alioquin principalis remanet obligatus, ſimiliter ordo in reſtitutione ſeruari debet, quem ius diuinum, ſiuè humanum pręſcribit, nullus tamen ordo ſeruatur, quandò ſuppetunt, vndè omnibus ſoluatur, quando verò non ſuppetunt, prius ſoluenda ſunt debita certa, quorum creditores ſciuntur, quam incerta, quorum creditores ignorantur. In debitis autem certis, primo ſuo domino ſuum reſtituatur, vt commodatum, depoſitum, furto ſubtractum, aut raptum, quod adhuc in ſua forma reperitur. Secundo loco, venditori ſoluendum eſt precium eius, quod vendidit emptori, penes quem res empta eſt, idem eſt de omni eo, quod tit. oneroſo datum fuit. Tertio loco ſeruanda ſunt ſtatuta regionis, ſi qua inueniuntur ſpecialia ſuper ordinem reſtitutionis. Quarto præfertur ille, qui habet hypotecam expreſſam. Quinto, qui habet hypotecam tacitam. Sexto, qui habet priuilegium perſonale. Septimo ſequuntur alij creditores, huiuſmodi priuilegia non habentes Caiet. verſic. reſt. capit.7. & 8. vbi Arm. nume.54. Rol. num.16. Syl. num.6. Tab. nu.26. Vig. de virt. iuſt. c.5.§.1. ver.14. Sãctus Antonin.2. p. tit.2. c.7. Nau. cap.17. numero 44. & num.47.

Reſtitutio quare fieri debeat. Quæſt. CXL.

CEnteſimo quadrageſimo quæro, quæ ſit ratio reſtituend.? Reſp. iure naturali, & diuino reſtitutio rei alterius fieri debet, cum ſit actus iuſtitiæ, ad quam exercendam quilibet tenetur, vnde Paul. ad Roman. 13. reddite omnibus debita, & in euangelio Math.[illegible] reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, &c. & Tob. 2. videte ne furtiuus ſit, reddite eũ dominis ſuis & [illegible] Natura autem ſuadet hoc, quæ ad [illegible] transmittit, & reddit ea, quæ ad [illegible] pertinent, alioquin alterum iudicium, & monſtruoſum redditur, ſic in corpore myſtico, ſi aliqua particularis perſona detinet, quod eſt alterius, eſt monſtrum, quod in corpore myſtico dicitur peccatum. Vig. de virt. iuſt. ca.5.§.1. ver.11. S.Ant.2.p.tit.2.ca.6. ea mente S.Thom. 2.2.q 62. art.2.

Reſtitutio vbi debeat fieri. Quæſt. CXLI.

CEnteſimo quadrageſimoprimo quæro, vbi debeat fieri reſtitutio? Reſp. quod fieri debet in loco, à quo fuit accepta, niſi fortè is, à quo accepta eſt mutaſſet domicilium, & ſi maneret in eodem loco, tunc in illo. Si verò damnificatus mutat domicilium, damnificans mittet damnificato rem acceptã expenſis illius. Si verò damnificatus multum diſtat, & non expectatur eius aduentus, monendus eſt per literas, & interim res debet deponi, & domino conſignari, maximè quando res eſt magni valoris, & difficilis tranſlationis. Si vero res ſint parui valoris, ſic, quod oporteat plus exponere pro tranſlatione, quam ipſæ res valeant, poterit oportunitas expectari, quod, ſi nulla ſperetur, tũc ſunt pro ſalute illius pauperibus erogandæ. Si autem damnificans mutat domicilium, tenetur ſuis expenſis mittere damnificato; quia fuit in mora, & culpa, cum non reddiderit in loco, à quo accepit. Viguer. de virt. iuſt. ca.5.§.1. ver.12. Caiet. ver. reſt. c.5. S. Ant.2.p.tit.2.c.3. Nauar. Man. Confeſſ. c.17. numer.42. Armilla ver. reſt. num.25. Piſan. d. loco. ver.7.

Reſtitutio rei Eccleſiæ per Cler. qualiter ſit faciẽda. Quæſt. CXLII.

CEnteſimo quadrageſimoſecundo quęro, quando pręlatus res Eccleſiæ reſtituere teneatur? Reſp. quod prælatus poteſt rem Eccleſiæ ſurripere tripliciter. Vno modo, ſi rem Eccleſię, non ſibi deputatam, ſed alteri, ſibi vſurpet, puta ſi Epiſcopus vſurpet ſibi rem capituli. Et tunc planum eſt, quod debet reſtituere ponendo in manus eorum, ad quos de iure pertinet. Alio modo, ſi rem Eccleſiæ, ſuę cuſtodiæ deputatam, in alterius dominium transferat, puta conſanguinei, vel amici. Et tunc debet reſtituere Eccleſię, & ſub ſua cura habere, vt ad ſucceſſorem perueniat. Tertio modo poteſt prælatus ſurripere rem Eccleſiæ ſolo animo, dum ſcilicet incipit habere animũ poſſidendi eam, vt ſuam, & non nomine Eccleſiæ, & tunc debet reſtituere, talem animum deponendo, S. Th.2.2.q.62.a[illegible]5. ad quintum Adde quartum quando non reſidet vbi neceſſaria eſt reſidentia, ex mente, Conc. Trid. Nauar. c.[illegible].nu.94. Similiter, & quinto, quando non recitaret officium, ex diſpoſitione Pij Quinti, in Bulla 131. Ioferatur hic tota iſta Bulla.

Re[illegible]utio damni dati quãdo fiat. Quæſt. CXLIII.

CE[illegible]teſimo quadrageſimotertio quæro, an fiat reſt. damni dati? Reſp. quod ſic, quicunque e[illegible]amnificat aliquẽ, videſ ei auferre id, in quo [illegible] damnificat. Damnũ n. dicit ex eo, ꝙ aliquis

minus habet, quam debet habere, ſecundum Phil. 5. Eth. c. 4. vol. 5. Et ideò homo tenetur ad reſtitutionem eius, in quo aliquem damnificauit, ſed aliquis damnificatur dupliciter, vno modo, quia auffertur ei, quod actu habebat, & tale damnum eſt ſemper reſtituendum, ſecundum recompẽſationem æqualis, puta, ſi aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tantum, quantum valet domus, alio modo, ſi damnificet aliquem impediendo, de quo in ſeq q. S. Th. 2. 2. q. 62. art. 4. Domin. Sot. lib. 4. q. 6. art. 5. Rol. ver. reſt. il 3. Sylu. d. loco il 3. Tab. nu. 11.

Reſtitutio impedimenti facti, quomodo fiat. Quæſt. CXLIIII.

CEnteſimo quadrageſimoquarto quæro, an reſti. fieri debeat de impedimento dato conſequendi aliquod bonum? Reſpo. quod tale damnũ non oportet recompenſare ex æquo, quia minus eſt habere aliquid in virtute, quam habere actu, qui autem eſt in via adipiſcendi aliquid, habet illud ſolum ſecundum virtutem, vel poteſtatem, & ideò ſi redderetur ei, vt haberet hoc in actu reſtitueretur ei, quod eſt ablatum, non ſimpliũ, ſed multiplicatum, quod non eſt de neceſsitate reſtitutionis. Tenetur tamen aliquam recompenſationem facere, ſecundum conditionem perſonarum, & negociorum. S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 4. Dom. Sot. lib. 4. de iuſt. & iure q. 6. art. 3. ad ſextum. Nau. Man. Confe. c. 17. nu. 69. Armilla ver. reſt. nu. 49. Piſan. d. loco il 1. verſ. qualiter.

Reſtitutio ignoto. quomodo fiat. Quæſt. CXLV.

CEnteſimo quadrageſimoquinto quæro, an reſti. ſit facienda, quando ille cui fieri debet eſt omnino ignotus? Reſp. quod tunc homo debet reſtituere, ſecundum quod poteſt, ſcilicet dando in eleemoſynas pro ſalute ipſius, ſiue ſit mortuus, ſiue ſit viuus: præmiſſa tamen diligenti inquiſitione de perſona eius, cui eſt reſt. facienda S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad tertium.

Reſtitui, an debeant bona incerta. Quæſt. CXLVI.

CEnteſimo quadrageſimoſexto quæro, an reſtitutio ſit facienda de rebus incertis? Pro ſolutione huius q. dico, quod bona incerta ſunt bona debita alicui homini, qui, uel quorum quantitas ignoratur, etiam poſt inquiſitionem debitam quorum reſtitutio pauperibus, ſeu locis pijs fieri debet c. cum tu. de vſur. Nau. Man. Conf. c. 17. num. 92. S. Aut. 2. part. titu. 2. cap. 11. 4. Arm. ver. reſt. num. 38. Piſan. d. loco il 6. Roſell. il 15. Syluest. l. 8. Tabien. num. 19.

Reſtitutio circa damna in perſonam, quomodo fiat. Quæſt. CXLVII.

CEnteſimo quadrageſimoſeptimo quæro, quo modo fiat reſtitutio damni dati in perſonã? Reſp. quod cum aliquis abſtulit membrum alicui, debet ei recompenſare, uel in pecunia, vel in alio honore, conſiderata conditione vtriuſque perſonæ, ſecundum arbitrium boni viri S. Thom. 2. 2. q 62. art. 2. ad primum. Tab. ver. reſt. nu. . quod ſi fuerit ſublata vita filijs, & hæredibus, damnum reſici debet ſecundum arbitrium boni viri, iuſpecta qualitate perſonarum.

Reſtitutio famæ quomodo fiat. Quæſt. CXLVIII.

CEnteſimo quadrageſimooctauo quæro, quomodo fiat reſt. famæ? Reſpo. quod aliquis poteſt, alicui famam tripliciter auferre. Vno modo verum dicendo, & iuſte: puta cum aliquis crimen alicuius prodit ordine debito ſeruato, & tunc non tenetur ad reſtitutionem famæ. Alio modo falſum dicendo, & iniuſte, & tunc tenetur reſtituere famam, confitendo ſe falſum dixiſſe. Tertio modo, uerum dicẽdo, ſed iniuſtè, puta cum aliquis prodit crimẽ alterius contra ordinem debitum, & tunc tenetur ad reſtitutionem famæ quantum poteſt, ſine mendacio tamen, vtpote, quod dicat ſe malum dixiſſe, vel quod iniuſtè eum diffamauerit, uel ſi non poſſit famam reſtituere, debet ei aliter recompenſare, Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad ſecundum. Tab. ver. reſt. nu. 9. Arm. nu. 42. Dom. Sot. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4.

Reſtitutionis obligatio, quibus modis tollatur. Quæſt. CXLIX.

CEnteſimo quadrageſimonono quæro, quot modis tollatur obligatio reſtitutionis? Reſp. pluribus modis, vt per Piſan. ver. reſt. il 2. & il 7. & Sylu. il 7. Nauar. Man. Conf. c. 17. nume. 75. & ſeq. Armilla num. 27. Prima cauſa eſt neceſsitas. Secunda eſt remiſsio, quam facit creditor ſponte, & ſine metu. Tertia eſt ignorantia facti probabilis, vt quia verè, & probabiliter credit rem ſuã eſſe. Quarta eſt canonica præſcriptio, & vſucapio concurrentibus tit. & bona fide, not. c ſine poſſeſſione, & cap. malæ fidei poſſeſſor de reg. iur. 6. Quinta eſt ceſſio bonorum, qua debitor relinquit creditoribus concurrente neceſsitate, ita quod debitori, ſuæ artis inſtrumenta, & ad victum neceſſaria iudicio boni viri dumtaxat relinquatur. Sexta eſt impotentia reſtituendi ſine vitæ, & ſalutis periculo. Innoc. c. officij de pœn. & remiſſ. quia vita, & ſalus ſunt bona altioris ordinis, quam bona fortunæ, & pecunia æſtimari non poſſunt. l. inſeruorum. §. fi. de pœn. Septima cauſa eſt impotentia reſtituendi ſine amiſſione libertatis, & ſui ipſius venditione. Octaua eſt cum reſtit. fieri nequit ſine famæ amiſſione, Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2. quemadmodum enim bona vitæ, & ſalutis ſunt altioris ordinis, quam famæ, ſic bona famæ, ſunt altioris ordinis, quam pecuniaria, & nemo ad reſtitutionem bonorum inferioris ordinis tenetur, cum iactura bonorum altioris. Nona cauſa eſt compenſatio. Decima eſt interitus rei, & hoc, quando debitor non fuit in mora, vel in culpa, ſeu in caſu, in quo non tenetur ad eius cuſtodiam, nec ad eius æſtimationem. Piſan. d. ver. 7. Vndecima eſt

in turpiter acquiſitis; dummodo non fuerint extor ta ab eo, qui bonorum adminiſtrationem non habet. Duodecimo, quãdo res eſtituenda grauiter no ciua ei, cui reſtitutio facieda eſt, vel alteri, vt ſiquis redderet gladium furioſo, quem reſeruare debet, non tamen ſibi appropriare.

Acceptio perſonarum, an ſit peccatum. Quæſt. CL.

CEnteſimo quinquageſimo quæro, vtrum ac ceptio perſonarum ſit peccatũ? Reſp. quod ſic, nihil enim prohibetur in lege diuina, niſi peccatũ; ſed perſonarum acceptio prohibetur Deut. 1. Non accipietis cuiuſquam perſonam. Ergo perſonarum acceptio eſt peccatum, Sanctus Tho. ſecundæ ſecundæ quæſt. ſexageſimatertia artic. 1. dicens quod perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ. Conſiſtit. n. æqualitas iuſtitiæ diſtributiuæ in hoc, quod diuerſis perſonis diuerſa tribuuntur, ſecundum proportionem ad dignitates perſonarum, ſi ergò aliquis conſideret illam proprietatem perſonç, propter quam aliquid qđ ei cõfertur, eſt ei debitum, nõ eſt acceptio perſonæ, ſed cauſæ, vnde gl. ſuper illud 6. ad Eph. perſonarum acceptio non eſt apud Deum, dicit, quod Deus iudex iuſtus cauſas diſcernit, non perſonas. Putà, ſi iudex aliquis promoueat aliquem ad magiſterium, propter ſufficientiam ſcientiæ, hic attenditur cauſa debita, non perſona, ſi autem aliquis conſideret in eo, cui aliquid confert, non id, propter quod id, quod ei datur, eſſet ei proportionatum, vel debitum, ſed ſolum hoc, quod eſt homo (puta Petrus, vel Martinus) hęc eſt acceptio perſonæ, quia non attribuitur ei aliquid propter aliquam cauſam quę faciat eum dignum, ſed ſimpliciter attribuitur perſonæ. Ad perſonam autem refertur quæcunque cõditio, non faciens ad cauſam propter quam ſit dignus hoc dono, puta, ſi aliquis promoueat aliquẽ ad prælationem, vel magiſteriũ, quia eſt diues, vel quia eſt conſanguineus ſuus, eſt acceptio perſonæ. Contingit tamen aliquam conditionem perſonæ facere eam dignam, reſpectu vnius rei, & non reſpectu alterius: ſicut conſanguinitas facit aliquem dignum ad hoc, quod inſtituatur hæres patrimonij, non autem ad hoc, quod conferatur ei prælatio eccleſiaſtica. Et ideò eadem cõditio perſonæ in vno negocio conſiderata, facit acceptionem perſonæ, in alio autem non facit. Sic ergo patet, quod perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ in hoc, quod præter proportionem agitur, nihil autem opponitur virtuti, niſi peccatum, vnde conſequens eſt, quod perſonarum acceptio ſit peccatum non obſt. quod dominus inter duos, vnum aſſumat per gratiam, & alterum relinquat in peccato. Math. c. 24. duo erunt in lecto, vnus aſſumetur, & alter relinquetur, nam Reſp. quod duplex eſt datio, vna quidem pertinens ad iuſtitiam, qua ſcilicet aliquis dat alicui, quod ei debetur, & circa tales dationes attenditur perſonarum acceptio. Alia eſt datio ad liberalitatem pertinens, qua ſcilicet gratis datur aliquid, quod ei non debetur, & talis eſt collatio munerũ gratiæ, per quam peccatores aſſumuntur à Deo. Et in hac donatione non habet locum perſonarum acceptio, quia quilibet abſque iniuſtitia poteſt da ſuo dare quãtum vult, & cui vult, ſecundum illud Math. 20. An non licet mihi, quod volo facere? Tolle quod tuum eſt, & vade. Do. Sot. lib. 3. de iuſti. & iure q. 7. ar. 1. amp. 1. habere locum in diſpenſatione ſpiritualium, Iaco. 2. ibi nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti, vbi gloſa, Auguſt. dicit: quis ferat, ſi quis diuitem eligat ad ſedem honoris Eccleſiæ, contempto paupere inſtructiore, & ſanctiore? Sanct. Thomas 2. 2. quæſt. ſexageſimatertia art. ſecundo, dicens, quod quanto in maioribus aliquis iuſtitiam tranſgreditur, tanto grauius peccat. Vnde cum ſpiritualia ſint temporalibus potiora, grauius peccatum eſt perſonas accipere in diſpenſatione ſpiritualium, quam in diſpenſatione temporalium. Et quia perſonarum acceptio eſt, cum aliquid perſonæ attribuitur præter proportionem dignitatis ipſius: conſiderare oportet, quod dignitas alicuius perſonę poteſt attendi dupliciter. Vno modo ſimpliciter, & ſecundum ſe, & ſic maioris dignitatis eſt ille, qui magis abundat in ſpiritualibus gratię donis. Alio modo per comparationem ad bonum commune. Contingit. n. quandoque, qđ ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſciens poteſt magis conferre ad bonum commune propter potentiam, vel induſtriam ſecularem, vel propter aliquod huiuſmodi, & quia diſpenſationes ſpiritualium principalius ordinantur ad vtilitatem cõmunem iuxta illud 1. ad Cor. 12. Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Ideo quandoque abſque acceptione perſonarum in diſpenſatione ſpiritualiũ, illi, qui ſunt ſimpliciter minus boni meliorib⁹ præferuntur: ſicut etiam, & Deus gratias gratis datas, quandoque concedit minus bonis, nõ obſt. quod ex conſuetudine prælati ſoleant conferre conſanguineis beneficia, nam reſp. quod conſanguinei prælati ſunt ęquè digni, vt alij, & poſſunt præferri, quia ſalt m magis in hoc pręeminẽt, quod de ipſis magis confidere poteſt, vt vnanimiter ſecum negocia Eccleſiæ tractent, aliàs ſecus, hoc idem eſt quando eligitur de gremio Eccleſię, eſſet tamen hoc propter ſcandalum dimittendum, ſi ex hoc, aliqui exemplum ſumerent, etiam præter dignitatem bona conſanguineis dandi, ſimiliter non obſt. quod cum potentiori facilius diſpenſetur in matrimonio contrahendo, nam reſpon. quod hoc p[illegible] fit p[illegible] fœdus pacis [illegible] quod [illegible] eſt neceſſarium communi vtilitati [illegible] ca perſonas excellentes. Et ideo, cum eis facilius diſpẽſatur abſque peccato acceptionis perſonarum, non obſt. quod ſecundum iura ſit ſatis, quod eligatur dignus, quia hoc procedit ad hoc, quod electio impugnari non poſſit in foro iudiciali, ſed quantũ ad conſcientiam eligentis, neceſſe eſt eligere meliorem, uel ſimpliciter, uel in comparatione ad bonũ commune. Dom. Sotus lib. 3. de iuſt. & iur. q. 6. art. [illegible] S. Ant. 2. part. [illegible] c. [illegible] §. 1. & ſeq. ampl. 2. hoc idem locum habere in exhibitione honoris, & reuerentię, gl. Iac. cap. 2. quicuoque diuitem propter diuitias

diuitias honorat, pecca[illegible] pari ratione ſi aliquis honoretur propter al[illegible], quæ non faciunt di gnum honore: q[illegible] et ad acceptionem per- ſonarum. Ergo ac[illegible] perſonarum [illegible] ne honoris eſt [illegible] S.T[illegible] 2.2.[illegible] dicens, quod [illegible] virtute e[illegible] a virtus eſt de- bita cauſa [illegible], quod aliquis poteſt h[illegible] propter virtutem pro- priam, [illegible] etiam pr[illegible] Principe[illegible] præ[illegible] etiam [illegible] mali inq[illegible] p[illegible] ut [illegible] la[illegible] ac[illegible] ita qui [illegible] pie[illegible] rationem [illegible] bon[illegible] Mercurio [illegible] latrocin[illegible] lapillum loco [illegible] margaritæ, ita et an[illegible] tur inſipien[illegible] De[illegible], & [illegible] con[illegible] e parentes, [illegible] ſunt [illegible] propter [illegible] nem diuinæ [illegible] g[illegible] dominus. Senes autem ſunt hon[illegible] propter ſignum virtutis, qd eſt ſenectus, [illegible] ce[illegible] q[illegible] ad[illegible], vn de vt dicitur Sap. 4. [illegible] venerabil[illegible] eſt, non diuturna, [illegible] numero computata ca- ni autem [illegible], & ætas ſenectutis vi ta eſt immaculata. Diuites autem honorandi ſunt propter hoc, quod maiorem locum in [illegible] nt a [illegible] bus [illegible] ſi autem [illegible] arem honorem [illegible] acceptionis perſonarũ. D[illegible] 6. ampl[illegible] c[illegible] u. [illegible] pere perſonam in [illegible] eſt [illegible] & [illegible] tur c. in iudicijs, de reg. iu[illegible] non eſt habenda acceptio perſonarum S. Tho. 2. 2. q. 63. ar[illegible] dicens, iudicium eſt [illegible] 2.2.q.63. ar. 1. prout iudex ad æqualitatem iuſtitiæ reducit ea, quæ inæqualitatem oppoſitam facere poſſunt; per ſonarum autem acceptio inæqualitatem quandam habet [illegible] attribuitur alicui perſonæ præ ter proportionem ſuam, in qua conſiſtit æqualitas iuſtitiæ. Et ideo manifeſtum eſt, quod per perſona- rum acceptionem iudicium corrumpitur, non ob- ſtat quod grauius puniatur, qui infert iniuriam in perſonas Principum [illegible] qui in perſonas a[illegible] rum, quia [illegible] a diuer[illegible] ad [illegible] di- uerſitate [illegible] quod dicit [illegible] E- cleſ. 4. in iudicando eſto pup[illegible] nam re [illegible] nd. quod homo in iudicio [illegible] e [illegible] e quantum poteſt, nam [illegible], a [illegible] in non haberet locu[illegible] Exod. [illegible] pauperis quoque non miſereberis [illegible] iu[illegible] [illegible] um igitur non ſolum animæ m[illegible] ad [illegible] onem obligat iuxta reſt[illegible] regu- [illegible] p[illegible] quan[illegible] impedit dignitatem, ſeu honorem, Ca[illegible] ul. acceptio perſo[illegible]. Don[illegible] Sot. [illegible] quæſtio. [illegible] articul[illegible] de [illegible] §. [illegible] ver. 2. S. Ant. 2. p. t[illegible] 1. c. p. [illegible] §. 4. A[illegible] perſonarum, vbi [illegible], q[illegible] di [illegible] perſonarum. Primo in pœni [illegible] os, 26. q. 7. Secundo in

[illegible] diſtinctione, [illegible] eccle. 2. q. 9. T[illegible] his, quæ ſunt fidei c. [illegible] in h[illegible] [illegible] 4 [illegible] in e[illegible] [illegible] Se[illegible] [illegible] inot[illegible] diſt. O[illegible] tio in ex[illegible] Ar[illegible] ver. accep[illegible] perſonarum, A[illegible] & ſeq. [illegible] accep[illegible] per[illegible] R[illegible] Alex. de Ales. 2. [illegible] acceptione [illegible] Sy[illegible] ver. acceptio perſonarum, vbi etia[illegible] b.

Prodigalitas quid ſit, & cui [illegible] opponatur. Quæſtio. [illegible] L I.

CEnteſimo quinquageſimo primo quæritur quid [illegible] Reſp. et [illegible] a [illegible] appe[illegible] effuſiuus pe[illegible] Nau. Man. c[illegible] 2[illegible] u. 67. & ſeq. Ex mente S. Tho. 2. 2. [illegible] 119. art. [illegible] Cate. ver. [illegible] ditas, dicit prodigalitas eſt, [illegible] homo ſupe[illegible] res ſuas & opponitur auaritiæ, & liberalitati, Ari[illegible] 2. Et[illegible] & 14. c. 1. S. Tho. 2. 2. q. 119. art. 1. S. Ant. 2. p. ti. 6. c. 8. in princ. Alex. de Ales. 2. p. q. 142. memb. 7. ő- cl. 2. Aſten. li. 2. ti. 5. art. 3. Cate. ver. [illegible] galitas. In m[illegible] bus e[illegible] attendi[illegible] r oppoſito, vi[illegible] ad [illegible] ſecundum ſuperabun[illegible] tan- [illegible] & defectum. [illegible] ſe unt autem a[illegible], & pro d[illegible] itas ſe[illegible] um [illegible] & d[illegible] e- [illegible] diue[illegible] mo[illegible] affe[illegible] auarus [illegible] et ab[illegible] la[illegible] e[illegible] [illegible] prodigus autem de[illegible] de[illegible] e[illegible] [illegible] circa exteriora vero ad prodiga- litatem [illegible] et excellere [illegible] dem in da[illegible] e reautem retinendo, & a[illegible] ten [illegible] A[illegible] auten pertinet e contrario [illegible] e [illegible] de[illegible] ſuperabundare autem in ac[illegible] d[illegible] Vnde a[illegible] quod prod[illegible] p[illegible] pomm, [illegible] prodigalitas [illegible] pter voluptates, vnde [illegible] prodigale[illegible] et conſequenter magis tẽperantiæ [illegible] re[illegible] quod [illegible] non ſemper abun[illegible] d[illegible] prio ei vo[illegible] tes ſed [illegible] e[illegible] [illegible] e[illegible] p[illegible] diuitias non [illegible] uret.

Prodigalitas, an ſit peccatum. Quæſt. C L I I

CEnteſimo quinquageſimo ſecundo quæritur an prodigalitas ſit peccatum. Reſp. [illegible] lius enim prodigus vituperatur [illegible] ta p[illegible] a te Luc. 15. S. Th[illegible] 2. 2. q. 119[illegible] d p[illegible] o[illegible] auaritia [illegible] [illegible] etabundantiæ & [illegible] au- te[illegible] virt[illegible] v[illegible] unque h[illegible]. E[illegible] hoc autem eſt aliquid [illegible] peccatum, [illegible] d[illegible] u[illegible] bonum v[illegible] qui ur [illegible] prodigalitas [illegible], non ob quo [illegible] poſſe dicat: diuitias [illegible] l[illegible] ue [illegible] t[illegible] buere communicare, Apoſt[illegible] t[illegible] n[illegible] e eſſe [illegible] & [illegible] de [illegible] ta. q[illegible] habes, [illegible] q[illegible] d [illegible] per exceſſus prod[illegible] ur

p[illegible]

principaliter ſecundum quantitatem dati, ſed magis in quantum exced[illegible] id quod fieri oportet. Vnde quādoq; liberalis maiora dat, quàm prodigus, ſi neceſſarium [illegible]it. Sic ergo intel[illegible]dum eſt, quod [illegible], qui intent[illegible]ne ſequendi C[illegible]riſtum o[illegible] [illegible]ua dant, & ab animo ſu[illegible] omnium tem[illegible] [illegible]ſolicitudinem remouent, n[illegible] [illegible]unt pr[illegible], ſed perfectè liberales. Hæc. S. Th[illegible].d.l[illegible] ad tertium. con[illegible]. S. Ant. 2. p. tit. 6. c. 8. [illegible] p[illegible] in[illegible] A[illegible]. ver. prodigalitas, Nau. Man. [illegible]nf. c. 18. nu. [illegible]. Aſter[illegible] lib. 2. tit. 3. Vig. de vir[illegible] [illegible]uſ. [illegible]6. verſ. 2. Caiet. & Ar[illegible]. ver. prodigalitas, qui dicu[illegible] quod ſi prodigal[illegible]tas ſit pura, & non alteri pe[illegible]cato [illegible]di[illegible]ta, peccatum veniale eſt, quia non eſt c[illegible]a [illegible]atem, ſed præter. Si autem i[illegible]pietat[illegible], vel adulterio, vel al[illegible] peccato mortali fue[illegible]t a[illegible]iun[illegible]a, erit mortalis, ſicut ſi parer prodigè expe[illegible]ens bona, filios in m[illegible]ſeria rel[illegible]quit. Hoc ad impietatē vergit, & propterea mortalis efficitur pro[illegible]galitas, & ſi[illegible] de a[illegible]ijs iu[illegible]icabis, quando mortali agitur appet[illegible]u, [illegible]us ſi veniali.

Prodigalitas, an ſit maius peccatum, quam auaritia. Quæſt. CLIII.

CEnteſim[illegible] quinquageſimotertio quæro, vtrū prodig[illegible]tas [illegible] grau[illegible]s peccatum, quam aua[illegible]. Reſp. auar[illegible] [illegible] peccatum, quam prodigalitatem A[illegible] [illegible]olum. 1. & hęc te[illegible]ndum ſe con[illegible]de[illegible] [illegible]e. Primo quidem quia auaritia ma[illegible] à virtute oppoſita [illegible] eſt [illegible] ad li[illegible] [illegible] net dare, in [illegible] p[illegible]od [illegible] ere, vel te[illegible] [illegible]ndo, quia pr[illegible] eſt m[illegible] vt[illegible] [illegible] auarus autē [illegible] nec ſibi [illegible] Tertio, quia pr[illegible]galitas eſt [illegible] ſanabilior [illegible] per hoc quod de[illegible] ad ætatem ſenectutis quæ eſt con[illegible] & per hoc, quod [illegible]eru[illegible] ad egeſtatem de[illegible] ta in [illegible]mit, & [illegible] pauper [illegible] poteſt n[illegible] d[illegible] ſuperabundare, & etiam[illegible] d[illegible] perdu[illegible]tur ad vi[illegible]u[illegible]em pro[illegible]ter [illegible] tu[illegible]nem, quam habet ad ipſam. [illegible]d auarus no[illegible] de[illegible]a[illegible], vt dictum eſt. S. Th[illegible] 2. 2. q. 11[illegible]. a[illegible] S. A[illegible] 2 p[illegible] 8. in pri[illegible]. A[illegible]g. ver. [illegible] d[illegible] & Ta[illegible]. Aſten. lib. [illegible] 30. [illegible]. Vi[illegible] d[illegible] vi[illegible] [illegible]. ver. 2. ſimili[illegible]er in hoc ſuper[illegible]bun[illegible] pro[illegible]u[illegible], ſ[illegible]bi, & quibuſdam al[illegible]js n[illegible]cet [illegible]od tamen a[illegible]quib[illegible]s prodeſt ſua[illegible]s aut[illegible] nec[illegible] ne[illegible] [illegible], quia non audet vti, etia[illegible] a[illegible] vt[illegible]tem [illegible] ſuis, S. Th. d. loco ad primum.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SVMMA PECCATORVM CAPITALIVM.

AVCTORE

SEBASTIANO MEDICE

FLORENTINO IVRECONSVLTO

Equite S. Stephani, & Prothonotario Apoſtolico.

PARS SECVNDA.

De peccato Gulæ. Tit. VII.

Gula quid ſit. Quæſt. I.

PRIMO quæro quid ſit Gula? Reſp. ex mente omniũ, quod eſt inordinatus appetitus edẽdi, & bibendi, Sanctus Tho. 2.2.quæſtio.148.ar.1.Alex.de Ales.2.p.q.141.memb.1.Syl. ver.Gula.num.1. Vig.de virt. tempet.cap.7.§.3.ver.3.Tab. ver.gula.nume.1.S.Ant.2. parte titulo 6.capi.1.in princ.Armilla ver.gula nume.1.Nauar.Man.Confeſſ.c.23.nu.119.Caniſiu Cathech.tit.de pecc.capital.cap.7.

Gula an ſit peccatum. Quæſt. II.

SEcundo quæro, vtrum gula ſit peccatum? Reſpond.quod ſic. Greg.lib.30.ca. 26.Mora.dicit quod ad conflictum ſpiritualis agonis non aſſurgitur, niſi prius intra noſmetipſos hoſtis poſitus, gulę videlicet appetitus edomatur: ſed interior hoſtis hominis eſt peccatum. Ergo gula eſt peccatũ, S.Tho.2.2.q.148.art.2.dicens, quod gula non nominat quemlibet appetitum edendi, & bibendi, ſed inordinatum. Dicitur autem appetitus inordinatus ex eo, quod recedit ab ordine rationis, in quo bonum virtutis moralis conſiſtit. Ex hoc autem dicitur aliquid eſſe peccatum, quod virtuti cõtrariatur. Vnde manifeſtum eſt, quod gula eſt peccatum, non obſt.quod dicitur Math. cap. 15.quod intrat in os,non coinquinat hominem &c.nam Reſpon.quod intelligitur per modum cibi ſecundum ſuam ſubſtantiam, & naturam non coinquinat ſpiritualiter.ſed Iudæi opinabantur, quod aliqui cibi immundos facerẽt nõ propter figuram, ſed propter naturam propriam. Inordinata autem ciborum concupiſcentia ſpiritualiter hominem coinquinat, hæc S.Thom.d. loco conc.S. Ant.2.par.tit. 6.cap.1.§.2.

Gula an ſit peccatum mortale. Quæſt. III.

TErtio quæro, vtrum gula ſit peccatum mortale? Reſpon. quod ſic, Grego.lib 30.ca.26. Moral.ibi (dominãte gulæ vitio) omne quod homines fortiter egerunt perdunt, & dum venter nõ reſtringitur ſimul cunctæ virtutes obruuntur; ſed virtus non tollitur, niſi per peccatum mortale. Ergo gula eſt peccatum mortale, S.Thom.2.2.q.148. art.2.dicens, quod vitium gulæ propriè conſiſtit in concupiſcentia inordinanta, ordo autem rationis cõcupiſcentiam ordinantis, dupliciter tolli poteſt. Vno modo quantum ad ea, quæ ſunt ad finem, prout ſcilicet non ſunt, ita commenſurata, vt ſint proportionata fini. Alio modo, quantum ad ipſum finem, prout ſcilicet concupiſcentia hominem auertit à fine debito. Si ergo inordinatio concupiſcentiæ accipitur in gula ſecundum auerſionem à fine. vlt.ſic gula erit peccatum mortale. Quod quidem contingit quando delectioni gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, paratus ſcilicet contra præcepta Dei agere, vt delectationes huiuſmodi aſſequatur. Si verò in vitio gulæ intelligitur inordinatio concupiſcentiæ tantum ſecundum ea, quæ ſunt ad finem, vt pote quia nimis concupiſcit delectationes ciborum; non tamen ita, quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, eſt peccatum veniale, non obſt.quod non contrarietur alicui præcepto Decalogi, neque charitati, quia reſpond.quod vitium gulæ habet, quod ſit peccatum mortale, inquantum auertit à fine vltimo, & ſecundum hoc per quandam reductionem opponitur præcepto de ſanctificatione ſabbathi, in quo præcipitur quies in fine vlt.ſimiliter contrariatur dilectioni Dei, qui eſt ſuper omnia, ſicut finis vltimus diligendus, & ſecundum hoc ſolũ gu-

la eſt peccatum mortale. Non enim omnia peccata mortalia directè contrariantur præceptis Decalogi, ſed ſolum illa, quæ iniuſtitiam cõtinent quia præcepta Decalogi ſpecialiter pertinent ad iuſtitiam, & partes eius, S.Thom. 2. 2.q. 122.art.1.cõc. Ang.ver.gula, nume. 2. Piſ.in prin. Roſ. d, loco.nu. 1. Sylu.& Tab.num. 2.non tamen dicitur eſſe maximum peccatorum, quia vt dicit Greg. lib. 33. Mor. c. 11. vitia carnalia, inter quæ computatur vitium gulæ ſunt minoris culpæ S.Thom. 2. 2.q. 148.art. 3. dicens, quod grauitas alicuius peccati poteſt tripliciter conſiderari. Primo quidem, & principaliter ſecundum materiam, in qua peccatur, & ſecundum hoc peccata, quæ ſunt circa res diuinas, ſunt maxima. Vnde ſecundum hoc, vitium gulæ non eſt maximum, eſt enim circa ea, quæ ad ſubſtentationem corporis ſpectant. Secundo autem ex parte peccantis, & ſecundum hoc peccatum gulæ magis alleuiatur, quam aggrauetur, tum propter neceſſitatem aſſumptionis ciborum, tum etiam propter difficultatem diſcernendi, & moderandi id, quod in talibus conuenit. Tertio modo ex parte effectus conſequentis: & ſecundum hoc vitium gulę, habet quandam magnitudinem inquantum ex ea occaſionantur diuerſa peccata, & ſecundum hoc vltimum dictum intelligitur, quod Adam incontinentia ventris expulit à paradiſo, & Ezech. 16. hæc fuit iniquitas ſororis tuæ Sodomæ ſaturitas panis, & vini, nã illæ pęnæ referuntur magis ad vitia, quæ ſunt conſecutiuæ ex gula, vel ad gulæ radicem, quam ad ipſam gulam, gula autem non eſt cauſa illorum vitiorum per ſe, ſed quaſi per accidens & per occaſionem, cauſa autem non eſt potior, niſi in cauſis per ſe non obſt. etiam quod propter crapulam multi obierunt, Eccl. 37. & homo debet ſe ipſum poſt Deum maximè diligere, nam reſpond. quod guloſus non intendit ſuo corpori nocumentum inferre ſed in cibo delectari, ſi autem nocumentum corporis ſequatur, hoc eſt per accidens. Vnde hoc directè nõ pertinet ad grauitatem gulæ, cuius culpa tamen aggrauatur, ſi quis corporale detrimentum incurrat propter immoderatam cibi aſſumptionem, hæc Sanctus Thom.conc. Alexan. de Ales. 2. part. q. 142. memb. 7. Viguer. de virt. temper. capit. 7. §. 3, ver. 3. Nau. Man. confeſſ. cap. 23. num. 19. Caiet. ver. gula. Peccat igitur hoc peccato, qui veſcitur, cibo prohibito in aliqua regione, capit. illa 12. diſt. ſimiliter qui humanis carnibus veſcitur, Nauar. c. 23. nume. 122.

Gula, an ſit peccatum capitale. Quæſt. IIII.

QVarto quæro, an gula ſit peccatum capitale? Reſpond. quod ſic Gregor. lib. 31. c. 31. Moral. ponit ipſum inter vitia capitalia S.Thom. 2. 2.q. 148. art. 5. dicens, quod vitium capitale dicitur, ex quo alia vitia oriuntur, ſecundum rationem cauſæ finalis, in quãtum ſcilicet habet finem multum appetibilem, S. Thom. 1. 2.q. 84. art. 4. vnde ex eius appetitu homines prouocantur multipliciter ad peccãdum, ex hoc autem aliquis finis redditur multum appetibilis, quod habet aliquam de conditionibus fœlicitatis, quæ eſt naturaliter appetibilis. Pertinet autem ad rationẽ fœlicitatis delectatio, Ariſt. 1. Ethic. c. 8 & in 10. ca. 3. eod. & ideo vitium gulæ, quod eſt circa delectationes tactus, quæ ſunt præcipue inter alias, conuenienter ponitur inter vitia capitalia. conc. Alex. de Ales 2. p. q. 142. memb. 4. Tab. ver. Gula, nu. 4. Vig. de virt. temper. ca. 7. §. 3. ver. 3. Arm. ver. gula nu. 5. Nau. Man. Confeſſ. c. 23. nu. 119.

Gulæ ſpecies quot eſſe dicantur. Quæſt. V.

QVinto quæro, quot ſunt ſpecies gulæ? Reſp. quinque, Gregor. lib. 30. c. 27. Moral. c. quinq; modis, de pęnit. diſt. ibi quinque modis nos gulæ vitium teneat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando quæ ſumenda ſunt pręparari accuratius appetit, aliquando in ipſa quãtitate ſumendi menſuram refectionis excedit. Aliquando ipſo ęſtu immenſi deſiderij aliquis peccat. Et continentur hoc verſu,

Propere, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſè

S.Thom. 2. 2.q 148. art. 4. dicens, quod gula importat inordinatam concupiſcentiam edendi. In eſu autem duo conſiderantur, ſcilicet ipſe cibus, qui comeditur, & eius comeſtio. Poteſt ergo inordinatio concupiſcentiæ attendi dupliciter. Vno quidem modo quantum ad ipſum cibum, qui ſumitur, & ſic quantum ad ſubſtantiam; vel ſpeciem ſibi quærit aliquis cibos lautos, ideſt pretioſos. Quantum ad qualitatem quærit cibos nimis accurate pręparatos, ideſt ſtudioſe. Quantum ad quantitatem, excedit nimis edendo Alio vero modo attenditur inordinatio concupiſcentiæ, quantum ad ipſam ſumptionem cibi, vel quia præuenit debitum tempus comedendi, quod eſt præpropere, vel quia non ſeruat modum debitum in edendo, quod eſt ardenter, conc. Alex. de Ales 2. p. q. 142. memb. 6. Angel. ver. gula nu. 1. Viguer. de virt. tem per c. 7. §. 3. ver. 3. Piſan. ver. gula. §. 1. Parald. 2. p. tit. de gula. p. 2. Roſella ver. gula, nu. 4. S. Ant. 2. p. tit. 6. c. 1. §. 4. Nauar. Man. Confeſſ. c. 23. num. 119. Tab. ver. gula nu. 3.

Gula quot filias habeat. Quæſt. VI.

SExto quæro, quot ſint filiæ gulæ? Reſp. quinque, ſcilicet. Inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam, Grego. lib. 31. Moral. cap. 31. S.Tho. 2. 2. q. 148. artic. 6. dicens, gula proprie conſiſtit circa immoderatam delectationem, quæ eſt in cibis, & potibus. Et ideo illa vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione, cibi, & potus conſequuntur. Quæ quidem poſſunt accipi, vel ex parte animæ, vel ex parte corporis, ex parte autem animæ quadrupliciter. Primo quidem quantum ad rationem, cuius acies hebetur ex immoderatione cibi, & potus. Et quantum ad hoc ponitur filia gulę hebetudo ſenſus circa intelligentiam, propter fumoſitates ciborum perturbantes

bantes caput, ſicut econtrario abſtinentia confert ad ſapientiæ perceptionem ſecundum illud Eccl. 2. cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam. Secundo quantum ad appetitum, qui multipliciter deordinatur per immoderantiam cibi, & potus, quaſi ſopito gubernaculo rationis. Et quantum ad hoc ponitur inepta lętitia; quia omnes alię inordinatæ paſſiones ad lætitiam, & triſtitiam ordinantur, vt dicitur 2. Eth. cap. 5. vol. 5. Et hoc eſt quod dicitur Eſdræ. ca. 3. quod vinum omnẽ mentem cõuertit in ſecuritatem & iniucũditatem. Tertio quantum ad inordinatum verbum, & ſic ponitur multiloquium, quia, vt dicit Greg. in Paſtor. vol. 3. cap. 20. Niſi gulę deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille, qui epulatus quotidie ſplẽdide dicitur, in lingua grauius nõ arderet. Quarto quantum ad inordinatum actum, & ſic ponitur ſcurrilitas. i. iocularitas quędam proueniens ex defectu rationis, quę ſicut nõ poteſt cohibere verba, ita non poteſt cohibere exteriores geſtus. Vnde ad Epheſ. 5. ſuper illud, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas. dicit gl. quod à ſtultis ſcurrilitas dicitur, id eſt iocularitas, quę riſum mouere ſolet. Quamuis poſſit vtrumq; horum referri ad verba, in quibus contingit peccare, vel ratione ſuperfluitatis, quod pertinet ad multiloquiũ, vel ratione inhoneſtatis quod pertinet ad ſcurrilitatem. Ex parte autẽ corporis ponitur immunditia; quę poteſt attendi, ſiue ſecundum inordinatam emiſſionem, quarumcum que ſuperfluitatum, vel ſpecialiter quantum ad emiſſionem ſeminis, vnde ſuper illud ad Epheſ. 5. fornicatio autem, & omnis immunditia, &c. dicit gl. i. incontinentia pertinens ad libidinem quocumque modo conc. Alex. de Ales 2. p. queſt. 144. mem. 6. Vig. de virt. temper. cap. 7. §. 3. ver. 3. Nau. Man. Confeſſ. cap. 23. numer. 119. Caniſ. de pecc. capit. c. 7. Angel. ver. gula numer. 4. Armilla numero ſexto Sylu. numero 3. Tab. numero 5. eſſet videndum de inepta lętitia, de qua dixi ſuper titu. de ſuperbia q. 7.

Scurrilitas, quid ſit. Quæſt. VII.

SEptimo quęro, quid ſit ſcurrilitas? Reſp. eſt iocularitas quędam ex defectu rationis non valeotis cohibere geſtus exteriores, Sylu. & Tab. ver. ſcurrilitas. Viguer. de virt. temper. c. 7. §. 3. verſ. 3. Caie. & Arm. d. loco dicens, ſcurrilitas eſt qua quis alios ad riſum inhoneſte prouocat, geſtibus, vel verbis, ex defectu rationis proueniens, non habita ratione dignitatis, locorum, temporum, perſonarum, & cauſæ.

Scurrilitas, an ſit peccatum. Quæſt. VIII.

OCtauo quęro, vtrum ſcurrilitas ſit peccatũ? Reſpond. quod ſcurrilitas propriè dicta eſt peccatum, [illegible] aliquãdo accipitur pro vrbanitate, vel affabilitate ſermonis, & hoc eſt impropriè, & ſecundum hoc [illegible] adſit debitus finis, vt ad cõſeruatio nem amicitię bonę, vel ad remouendam triſtitiam ſeculi, vel accidiam; hoc autem cum non eſt per verba turpia non eſt peccatum. Si verò fiat per verba turpia, vel per verba nullius vtilitatis, ſed tantum riſum prouocantia inordinatum, peccatũ eſt, erit tamen mortale, vel veniale ſecundum quod retorqueatur ad libidinem mortalem, vel venialem Alex. de Ales 2. p. q. 122. memb. 1. & ſeq. dicitur autem peccatum, vt potè honeſtè vrbanitati oppoſitum, non tamen eſt ex ſuo genere mortale, ſi tamen habet admixtum aliquid, contra dilectionem Dei, aut proximi ex ſola tali admixtione poteſt effici mortalis Caietan. ver. ſcurrilitas. Tab. Sylu. Armilla, & Angel. d. loco S. Anton. 2. p. tit. 6. c. 4. §. 4. & nõ ſolum peccant qui huiſmodi verba proferunt, ſed etiam qui per ſcurrilitatem ueſtes impudicas geſtant Nau. Man. Confeſſ. c. 23. nu. 123. & non ſolũ, qui dicunt, & talia agunt peccant, ſed etiam ridentes, & audientes Ang. uer. ſcurrilitas in fine, immo qui ſubſtentant, & procurant, ut turpiloquia fiant magis peccant tanquam auctores ſceleris Alexan. de Ales. 2. p. q. 122. memb. 3.

Immunditia, an ſit peccatum. Quæſt. IX.

NOno quęro, vtrum immunditia ſit peccatũ? Reſpon. quod immunditia in ſermone Morali, generale peccatum eſt, quo immundus redditur operans, illud uſurpatur tamen primo ſpecialiter pro peccato inordinatæ ſeminationis humanę cuiuſcunq; præter naturalis. Ex hoc enim homo maximè immundus ſit, & ſic conſtat eſſe peccatum mortale de quo pluries Apoſtolus loquitur, docens immundos, excludi à regno Dei. Vſurpatur ſecundo pro peccato inordinatę emiſſionis ſuperfluorum, ut cibi per uomitum, & ſimilium ex gula procedentium, & ſic ponitur filia gulę. Frequenterque eſt peccatum veniale, ut potè nec contra Dei, nec proximi dilectionem, turpè tamen, ut potè etiam corporalem immunditiam inferens, Caiet. uer. immunditia, S. Thom. 2. 2. q. 148. art. 6. ad ſecundum, dicens, quod licet utilis ſit uomitus poſt ſuperfluam commeſtionem, tamen uitioſum eſt, quod aliquis huic neceſſitati ſe ſubdat per immoderantiam cibi, uel potus. Poteſt tamen abſque culpa uomitus procurari, ex conſilio medicinæ in remedium alicuius languoris, Tab. uerſic. immunditia nu. 1. Armilla d. loco aliquando eſt mortale quã do quis comedit intendens euomere propter delectationem gulę, nulla alia cauſa bona adductus ad hoc uel quando ex hoc generat ſibi notabile damnũ in corpore, nec propterea uult deſiſtere hoc auertendo, Angel. uerſicu. immunditia, Sanctus Ant. 2. par. tit. 6. cap. 4. §. 6. immunditia autem corporalis, quando quis immundè, & ſordidè comedit, & uiuit. peccatum eſt rectę rationi diſſonans, communiter tamen ueniale in rebus non ſacris, in rebus ſacris ſi notabilis eſt mortaliter agitur, quia diuina reuerentia offenditur, & ſub pręcepto prohibetur Armil. uerſic. immunditia numc. 2. Caiet. d. loco il 2.

Multi-

Multiloquium, an ſit peccatum. Quæſt. X.

DEcimo quæro, an multiloquium ſit peccatũ? Reſp. quod in multiloquio propriè ſumpto ſemper peccatum eſt, ſecus in cõmuniter accepto, ita intelligitur Prou. ca. 10. ubi in multiloquio non deerit peccatum, Alex. de Ales 2. pa. q. 125. memb. 1. & ſi eſt multiloquium circa linguoſitatem, uel verboſitatem veniale peccatum eſt, poteſt tamen eſſe mortale. qui vtitur eo in irreuerentiam Dei notabilem, aut adeo eo delectatur, vt paratus ſit id præferre implemento alicuius præcepti. S. Ant. 2. p. ti. 6. c. 4. §. 4. Nau. Man. conf. ca. 23. nu. 123. Alex. de Ales d. loco memb. 2. Tab. verſi. multiloquium, Ange. d. loco, dicens, quod propriè loquendo aliud eſt multiloquium, aliud verboſitas, ſiue linguoſitas. Quia linguoſitas ſonat in contemptum prouenientem ex conſuetudine ſuperfluæ, & inordinatæ locutionis. Multiloquium verò non determinat iã tum, ſed ſtat in genere, & licet ſit veniale, tamẽ linguoſitas poteſt eſſe mortale, vnde Iob cap. 11. nunquid, qui multa loquitur non audiet, aut vir verbo ſus iuſtificabitur, quaſi dicat non ita Alex. de Ales d. loco, & Ang. ver. multiloquium. Perald. p. 2. titu. de peccatis linguæ ca. 21. vbi amplius capi. ſeq. hoc idem procedere in turpiloquio vnde 1. ad Cor. 15. corrumpunt bonos mores colloquia mala.

Hebetudo, an ſit peccatum. Quæſt. XI.

VNdecimo, quæro vtrum hebetudo mentis ſit peccatum? Reſp. quod ſic, in tantum quantum habet rationem voluntarij, nec eſt mortale, niſi quando voluntariè ita implicat ſe terrenis, quod omittit illam diſcuſsionem, quæ de neceſsitate ſalutis eſt, Ang. ver. hebetudo, dicens, quod hebetudo mentis eſt groſsities intellectus, qua homo non poteſt pertingere ad cognitionem rei, niſi per multa ei ſint expoſita, nec tunc etiam perfectè poteſt conſiderare omnia quæ pertinent ad rationem rei conc. S. Ant. 2. p. ti. 6. c. 4. §. 2. Nau. Man. conf. ca. 23. nu. 123. Piſan. uer. hebetudo. S. Th. 2. 2. q. 15. art. 2. Syl. ver. hebetudo, vbi etiam Tab.

Ebrietas, an ſit peccatum. Quæſt. XII.

DVodecimo quæro, vtrum ebrietas ſit peccatum? Reſpon. quod ſic, eſt enim ebrietas inſanies voluntaria Alex. de Ales 2 p. q. 142. memb. 12. ſeu dicitur priuatio vſus intellectus facta ad aliquod tempus ex immoderato potu uini, uel cuiuſcunque alterius rei potabilis, Ang. uerſi. ebrietas in princ. ubi etiam Syl. nu. 1. Paul. ad Rom. 14. Non in commeſſationibus, & ebrietatibus, S. Thom. 2. 2. q. 150. artic. 1. dicens, quod ebrietas dupliciter accipi poteſt. Vno modo prout ſignificat ipſum defectum hominis, qui accidit ex multo uino potato, ex quo fit, ut non ſit compos rationis, & ſecundum hoc ebrietas non nominat culpam, ſed defectum pœnalem, conſequentem ex culpa. Alio modo ebrietas poteſt nominare actum quo quis in hunc defectũ, incidit qui poteſt cauſare ebrietatẽ dupliciter. Vno mõ ex nimia vini fortitudine, præter opinionem bibẽtis. Et ſic etiam ebrietas poteſt accidere ſine peccato. præcipuè ſi non ex negligentia hominis contingat. Et ſic Noe inebriatus fuiſſe creditur, vt legitur. Genel. capit. 9. Alio modo ex inordinata concupiſcentia, & vſu vini. Et ſic ebrietas ponitur eſſe peccatum, & cõ meiur ſub gula, ſicut ſpecies ſub genere. Diuiditur enim gula in commeſſationem, & ebrietatẽm, quas prohibet Apoſt. in auctoritate inducta Conc. Alex. de Ales, 2. p. q. 142. memb. 12. artic. 1. Viguer. tit. de virt. temp. c. 7. §. 3. ver. 5.

Ebrietas, an ſit peccatum mortale. Quæſt. XIII.

DEcimotertio quæro, vtrum ebrietas ſit peccatum mortale? Reſp. quod ſic, legitur enim in Cao. Apoſt. 42. Epiſcopus, aut præsbyter, aut diaconus aleæ, aut ebrietati deſeru ẽs, aut deſinat, aut deponatur, ſubdiaconus autem, aut lector, aut cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione priuetur, ſimiliter, & laicus; ſed tales pœnæ non infliguntur niſi pro peccato mortali, ergo ebrietas eſt peccatum mortale ita arg. S. Thom. 2. 2. q. 150. art. 2. dicẽs, quod culpa ebrietatis conſiſtit in inordinato uſu, & concupiſcentia uini. Hoc autem contingit eſſe tripliciter. Vno modo ſic quod neſciat potum eſſe immoderatum, & inebriare potẽta, & ſic ebrietas poteſt eſſe ſine peccato. Alio modo, ſic quod aliquis percipiat potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimet potum inebriare potentem. Et ſic ebrietas poteſt eſſe cum peccato ueniali. Tertio modo poteſt eſſe, quod aliquis bene aduertat potum eſſe immoderatum, & inebriantem, & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quam a potu abſtinere; & talis propriè dicitur ebrius, quia moralia recipiunt ſpeciem non ab eis, quæ per accidens eueniunt præter intentionem, ſed ab eo, quod eſt per ſe intentum. Et ſic ebrietas eſt peccatum mortale, quia ſecundum hoc homo volens, & ſciens priuat ſe vſu rationis, quo ſecundum virtutem operatur, & peccata declinat, & ſic peccat mortaliter, periculo peccandi committens dicit. n. Amb. lib. de Patriarc. lib. 1. c. 6. vol. 4. vitandam dicimus ebrietatem, per quam vitia cauere non poſſumus: Nã quę ſobrij cauemus, per ebrietatem ignoranter committimus. Vnde ebrietas per ſe loquendo eſt peccatum mortale, Alex. de Ales. 2. p. q. 142. memb. 12. art. 2. Arm. ver. ebrietas nu. 1. vbi etiam Angel. S. Ant. 2. p. ti. 6. cap. 3. § 2. Roſ. ver. ebrietas num. 1. vbi etiam Piſan. Vig. de virt. temp. c. 7. §. 3. ver. 5. Caiet. ver. ebrietas Nau. Man. Conf. capit. 23. numero 121. Syl. ver. ebrietas numero 2. vbi etiam Tab. num. 2. Perald. 2. p. tit. de gula. cap. 2. & quamuis ſit peccatum mortale non tamen dicitur maximum eſſe peccatum: vitia enim ſpiritualia ſunt maiora, quam carnalia, ſed ebrietas continetur inter vitia carnalia ergo non eſt maximum peccatum Greg. lib. 33. Moral. c. 11. S. Tho. 2. 2. q. 150. art. 3. dicens, quod ex hoc dicitur aliquod eſſe malum, quod priuat bonum,

unde

vnde quanto maius eſt bonum, quod priuatur per malum, tanto malum grauius eſt. Manifeſtũ eſt autem, quod bonum diuinum eſt maius, quam bonũ humanũ. Et ideo peccata, quæ ſunt directe contra Deum, ſunt grauiora peccato ebrietatis, quod directe opponitur bono rationis humanæ: non obſt. quod aliquid dicatur eſſe peccatum, quod bonum rationis excludat, quod maxime videtur facere ebrietas: nam Reſp. quod bonum rationis, impeditur dupliciter. Vno modo per id, quod eſt contrariũ rationi. Alio modo per id, quod auſert vſum rationis. Plus autem habet de ratione mali id, quod contrariatur rationi, quam quod ad horam vſum rationis auſert, vſus enim rationis poteſt eſſe & bonus, & malus, qui tollitur per ebrietatẽ, ſed bona virtutum, quę tolluntur per ea, quæ contrariantur rationi ſunt ſemper bona. hęc Sanct. Thom. conc. Alex. de Ales 2.p.q.142.memb.5. Tab.ver.ebritas num.5.

Ebrietatem in alterum inducens an peccet. Quæſt. XIIII.

DEcimoquarto quęro, an peccet ille, qui alium inebriari procurat? Reſp. quod ſicut ille, qui inebriatur excuſatur a peccato, ſi ignorat fortitudinem vini, ita etiam ille, qui inuitat aliquem ad bibendum excuſatur a peccato, ſi ignoret talem eſſe conditionem bibentis, vt ex hoc potu inebrietur, ſed ſi ignorantia deſit, neuter a peccato excuſatur S.Th.2.2.q.150. art.1.ad tertiũ. Alex.de Ales 2.p. q.142.mẽb.12.art.3.dicẽs, ꝙ alterũ inebrians peccat mortaliter, & venialiter, & interdũ, nec hoc, neque illud Naua.Man. Conf.c.23.nu.121.Arm. uer.ebrietas nume.4.Rayn.cap.2.Syl.& Tab. d.loco.num.3.

Ebrietatem incurrens de conſilio medici, an peccet. Quæſt. XV.

DEcimoquinto quæro, an inebrians ſe ipſum, vel alterum de conſilio medici, ad euitãdam infirmitatem peccet? Reſp. quod cibus, & potus eſt moderandus ſecundum quod competit corporis valetudini S.Thom.2.2.q.146.art.6. Et ideò ſicut quandoque contingit, vt cibus, vel potus, qui eſt moderatus ſano, ſit ſuperfluus infirmo, ita etiã poteſt ecõuerſo cõtingere, vt ille, qui eſt ſuperfluus ſano, ſit moderatus infirmo, & hoc modo cum aliquis multum comedit, vel bibit, ſecundum conſilium medicinæ ad vomitum prouocandum, non eſt reputandus ſuperfluus cibus, vel potus, nec tamen ad vomitum prouocãdum requiritur, quod ſi potus inebrians, quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum cauſat, & ideo propter hanc cauſam nõ excuſaretur quis ab ebrietate, ex cuius dictis elici poteſt concl. quod ebrietas cauſata de conſilio medici ad effugandam infirmitatem, ſi aliquo alio remedio vti potuerit, non excuſaretur a peccato, tã medicus, quam infirmus, ſi verò ſecundum regulas medicinę, non poterit aliter fieri, tunc ſi obuiatum fuerit periculo, quod poſſet cauſari ex ebrietate vtique excuſaretur, & ita concordari poſſunt doct. infraſcripti, nam poteſt remouere ad tempus vſum rationis, vt in poſterum quietè viuere poſſit, ſicut contingit in ſomno, qui cauſatur infirmo præter ordinem naturæ, vt ab aliqua infirmitate liberetur, Alex. de Ales 2.p.q.142.memb.12.art.2. Caiet.ver.ebrietas. Arm.d.loco nu.5. Angel.nu.2. Piſ.5.1.Roſ.nu.1.Sylu.nu.4.Tab.nu.& ſeq.

Ebrietas, an excuſet a peccato. Quæſt. XVI.

DEcimoſexto quæro, vtrum ebrietas excuſet a peccato? Reſp. quod ſic, quia Loth excuſatur ab inceſtu propter ebrietatem, vt Augu. dicit contra Fauſtum lib.22.cap.44.volu.6.S.Thom. 2.2.q.150.art.4.dicens, quod in ebrietate duo attenduntur, ſcilicet defectus conſequens, & actus præcedens. Ex parte autem defectus conſequentis, in quo ligatur vſus rationis, ebrietas habet excuſare a peccato, inquantum cauſat inuoluntarium per ignorantiam. Sed ex parte actus præcedentis videtur eſſe diſtinguendum, quia ſi ex actu illo præcedente ſubſecuta eſt ebrietas abſque peccato, tunc peccatum ſequens totaliter excuſatur à culpa, ſicut forte accidit de Loth: ſi autem actus præcedens fuit culpabilis, ſic non totaliter aliquis excuſatur a peccato ſequenti, quod ſcilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus, inquantum ſcilicet aliquis dãs operam rei illicitæ, incidit in ſequens peccatum, diminuitur tamen peccatum ſequens, ſicut & diminuitur ratio voluntarij: unde Aug. dicit contra Fauſtum lib.22.c.44.vol.6. quod Loth culpandus eſt, non quantum ille inceſtus, ſed quantum ebrietas meruit, non obſt. quod Philo. dicat ebrium męreri duplicem pœnam in 3. Ethi. c. 5. nec excuſatur peccatum per peccatum, nam ipſo, quod nõ dicit, quod męreatur graniorem maledictionem, ſed quod mæreatur duplicem maledictionem propter duplex peccatum, item ebrietas excuſat a peccato non ex parte, qua eſt peccatum, ſed ex parte defectus conſequentis, propterea leuius eſt ex infirmitate peccare, quam ex malitia, ſed ebrius ex infirmitate peccat: ergo aliqua ex parte excuſatur, S. Thom. d. loco ad tertium, Armilla ver.ebrietas nu.8.& ſeq. Ang.nu.3.Piſ.5.3. Roſella nu.5.Sylu.nu.5.Tab.nu.8.

Ieiunij fractio, an ſit peccatum. Quæſt. XVII.

DEcimoſeptimo quæro, vtrum ieiunij fractio ſit peccatum? Reſpondetur, quod ſic, quia cadit ſub pręcepto Hyeron. ad Lucinium de ieiunijs dicit. Vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges arbitretur Apoſtolicas, ergo ieiunium eſt in præcepto, & per conſequens illud tranſgrediens peccat mortaliter, Sanctus Thomas ſecunda ſecundę quęſtio. 147. articu. 3. dicens, quod ieiunium in communi cadit ſub pręcepto legis naturę; quo iure tantum ieiunijs uti, quis tenetur, quantum ſibi neceſſarium eſt ad deletionem culpę, & ad eleuationem

mentis in ſpiritualia, ſed determinatio temporis, & modi ieiunandi ſecundum conuenientiam, & vtilitatẽ populi Chriſtiani cadit ſub præcepto iuris poſitiui, quod eſt à prælatis Eccleſiæ inſtitutũ. Et hoc eſt ieiunium Eccleſiæ, aliud verò eſt naturæ, hęc S. Thom. d. loco conc. Alex. de Ales in 4. p. q. 28. memb. 6. art. 2. & 4. Caiet. ver. ieiunium, il 4. Arm. nu. 7. Ang. nu. 6. Piſ. §. 3. Roſ. nu. 1. Aſten. lib. 5. tit. 28. art. 3. eſt autem ieiunium ſubtractio prandij, & poſt cœnam cuiuſlibet cibi priuatio, vſque ad diem ſequentem, & abſtinentia a carnibus, & trahentibus ſementinam originẽ a carnibus, vt ab ouis, caſeo, & lacte, Tab. d. loco num. 12. Declaratur primo, vt hora nona, vel poſt, non autem antea ſit cõpetens ad aſſumendum cibũ per ieiunantes, S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 7. Alex. de Ales 4. par. 28. memb. 7. art. Caiet. ver. ieiunium, il 1. S. Ant. 2. p. tit. 6. c. 2. §. 10. Syl. ver. ieiunium, num. 11. Piſ. d. loco, §. 6. Aſten. lib. 5. tit. 28. art. 5. Roſel. ver. ieiuniũ, nu. 10. Vig. de virt. tem. ca. 7. §. 3. ver. 2. Ang. d. ver. ieiunium, num. 2. vbi etiam Tab. num. 6. Secundo declaratur, vt tempore ieiunij ſunt conuenienter ieiunantibus carnes, lacticinia, & oua prohibita, & præcipuè in quadrageſima: in alijs verò prohibentur tantum carnes: regulatur tamen ſecũdum conſuetudinem loci, S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 8. & ad 3. Ang. ver. ieiunium, nume. 5. Piſan. §. 8. Rayn. 2. par. ver. ieiunium, c. 6. Tab. numer. 7. Caiet. ver. 1. Tertio declaratur, vt tempus ieiunij ſit quadrageſimæ, quatuor temporũ, & quorundam feſtorũ vigiliarum, S. Tho. 2. 2. q. 147. art. 5. Alex. de Ales 4. p. q. 28. memb. 4. art. 3. & ſeq. Caiet. ver. ieiuniũ, ver. 2. vbi, Tab. nume. 11. S. Ant. 2. par. tit. 6. c. 2. §. 1. Ang. ver. ieiunium, numer. 7. Arm. nu. 2. Aſten. lib. 5. tit. 28. art. 4. Piſ. verſic. ieiunium, verſ. 4. vbi Roſ. nu. 6. Syl. nu. 5. in die Dominico non ieiunatur, ſi quis tamẽ deuotionis cauſa ieiunaſſet benè faceret ceſſato ſcandalo, vel ſuperſtitione, Ang. d. loco, nu. 23. Quarto declaratur, vt ad ieiunium obſeruandum requiratur, quod ſemel tantum in die ieiunij comedat, alioquin peccaret, vt eſt communis conſuetudo populi Chriſtiani, S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 6. conc. Alex. de Ales 3. p. memb. 3. q. 28. art. 3. Caiet. ver. ieiunium, il 1. vbi Ang. nu. 3. Nau. Man. confeſſ. c. 21. nu. 14. & ſeq. S. Ant. 2. p. tit. 6. c. 2. §. 9. Vig. de virt. temp. capit. 7. §. 3. ver. 2. Tab. ver. ieiunium, nu. 3. Sed nunquid toties peccet mortaliter, quoties comedit in die ieiunij fracti ſine cauſa? Reſp. quod nõ, niſi ſemel, niſi comedens nouo contemptu menſis pluries comederet, quia tunc toties peccaret mortaliter, ſecus eſſet de ieiunio quadrageſimæ, quia licet fregerit vno die, poteſt tamen ieiunare, & tenetur altero die, & ſic quot dies omittit in quadrageſima, tot peccata mortalia committit, Ange. ver. ieiunium nu. 22. Arm. d. loco. nu. 14. Tab. num. 10.

Ieiunij cauſa quæ excuſent a peccato.
Quæſt. XVIII.

DEcimooctauo quæro, quot ſunt cauſæ rationabiles excuſantes a ieiunio? Reſp. plures. Prima ętas, vt ſunt pueri. Secunda infirmitas. Tertia eſt laborioſitas. Quarta mendicitas. Quinta mulier prægnans, ſeu puerum lactans. Sexto ſenes multum debiles. Septimo peregrini, curſores, & ſimiles. Octauo ſi maius bonum impediret ſunt aliæ de quibus, S. Tho. 2. 2. q. 147. art. 4. ad Arg. S. Ant. 2. p. tit. 6. c. 2. §. 4. & 6. Aſtenſ. lib. 5. tit. 28. art. 3. Ange. ver. ieiunium nu. 15. Armilla nume. 4. Piſan. §. 11. Rayn. c. 3. Roſ. nu. 14. & ſeq. Syl. nu. 4. Tab. nu. 17. & ſeq. Caiet. ver. 3. Nau. c. 21. nu. 16. & ſeq.

Incontinentia, an ſit peccatum.
Quæſt. XIX.

DEcimonono quæro, vtrum incontinentia ſit peccatũ? Reſp. quod ſic, connumeratur enim alijs peccatis, Pau. ad Timoth. 3. vbi dicitur, criminatores, incõtinentes, immites, &c. Ergo incontinentia eſt peccatum, Sanctus Th. 2. 2. quæſtio. 156. artic. 2. dicens, quod incontinentia poteſt attendi circa aliquid tripliciter; vno modo propriè; & ſimpliciter, & ſic incontinentia attenditur circa concupiſcentias delectationum tactus, ſicut, & intemperantia, & hoc modo incontinentia eſt peccatum ex duplici ratione. Vno modo ex eo, quod incontinens recedit ab eo, quod eſt ſecundum rõnem. Alio modo, ex eo, quod ſe immergit quibuſdã turpibus delectationibus. Et ideo Philoſoph. 7. Ethic. 8. dicit, quod incontinentia vituperatur non ſolum, vt peccatum, quod ſcilicet eſt per receſſum a ratione, ſed ſicut malitia quædam, inquantum prauas concupiſcentias ſequitur. Alio modo incontinentia attenditur circa aliquid, propriè quidem inquantũ homo recedit ab eo, quod eſt ſecundum rationem, ſed non ſimpliciter; puta cum aliquis non ſeruat modum rationis, in concupiſcentia honoris, diuitiarũ, & aliorum huiuſmodi, quæ ſecundum ſe videntur eſſe bona. Circa quæ non eſt incontinentia ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & ſic incontinentia eſt peccatum non ex eo, quod non ſeruat modum debitum rationis, etiam in concupiſcentia rerum per ſe appetendarum. Tertio modo incontinentia dicitur eſſe circa aliquid non propriè, ſed ſecundum ſimilitudinem; puta circa concupiſcentias eorum, quibus non poteſt aliquis malè vti, puta circa concupiſcentias virtutum; circa quas poteſt aliquis dici incontinens eſſe per ſimilitudinem, quia ſicut ille, qui eſt incontinens totaliter ducitur per concupiſcentiam malam, ita aliquis totaliter per concupiſcentiã ducitur bonã, quæ eſt ſecundum rationem, & talis incontinentia non eſt peccatũ, ſed pertinet ad perfectionem virtutis, non obſt. quod dicitur Sap. c. 8. ibi ſcio, quod non poſſum eſſe incontinens, niſi Deus det, & per conſequens cum vitari non poſſit, nõ eſt peccatũ, nam reſp. quod homo poteſt vitare peccatum, & facere bonum, nõ tamen ſine diuino auxilio ſecundum illud Ioan. 15. ſine me nihil poteſtis facere, Vnde per hoc, quod homo indiget diuino auxilio ad hoc, quod ſit continens, non excluditur quin incontinentia ſit peccatũ, quia vt dicitur 3. Eth. c. 3. quę per amicos poſſumus, aliqualiter per nos poſſumus.

ſumus. Et quia diuinum auxilium nūquam deeſt, niſi noſtra culpa, & tunc mortale cum ſe vinci a paſſione permittit: ita, quod io aliquod mortale conſentit, aliàs veniale, Caiet. ver. incōtinentia, vbi etiam Ang. & Armil, & Tab. nu. 3. eſt autē incontinentia (qua homo rectam habens intētionē, vinci tur a concupiſcentia delectabilium carnalium, aut honoris, aut iræ) Caiet. d. loco, in prio. quæ dupliciter, & oppoſito modo ad continentiam accipi poteſt. Primo pro ea, qua quis immergit ſe libere delectationibus torpibus, & ſic eſt peccatum generale ad gulam, ebrietatem, & luxuriam. Alio modo pro ea, qua quis rectam ratioaē habens vincitur a vehementi concupiſcentia carnaliū delectationū, honoris, aut iræ, quæ eſt motus turpis, quam incōtinentia concupiſcentiæ, Ariſt. 7. Ethic. c. 6. S. Tho. 2. 2. q. 156. art. 4. dicens, quod peccatum incontinentiæ poteſt conſiderari dupliciter: voo modo ex parte paſſionis, ex qua ratio ſuperatur. Et ſic incontinētia concupiſcentiæ turpior eſt, quam incontinentia iræ, quia motus concupiſcentiæ habet maiorem inordinationem, quam motus iræ, propter quatuor, Ariſt. 7. Ethicor. ca. 6. Primo, quia motus iræ participat aliqualiter ratione, inquātum iratus tendit ad vindicandam iniuriam ſibi factam, quod aliqualiter ratio dictat, ſed non perfectè, quia non intendit debitum modū vindictæ, ſed motus concupiſcentiæ totaliter eſt ſecundum ſenſum, & nullo modo ſecundum rationem. Secundò, quia motus iræ magis conſequitur corporis complexionē propter velocitatem motus coleræ, quæ tendit ad iram. Vnde magis eſt io promptu, quod ille, qui eſt ſecundū complexionem corporis diſpoſitus ad iraſcendum, iraſcitur, quam quod ille, qui eſt diſpoſitus ad concupiſcendū, concupiſcat. Vnde etiā ſ. equētius ex iracundis naſcuntur iracundi, quam ex concupiſcentibus concupiſcentes. Quod autem prouenit ex naturali corporis diſpoſitione reputatur magis venia dignū. Tertio, quia ira quærit manifeſtè operari: ſed concupiſcētia quærit latebras, & doloſè ſubintrat. Quarto, quia concupiſcens delectabiliter operatur: ſed iratus quaſi quadam triſtitia præcedente coactus. Alio modo poteſt conſiderari peccatum incontinentiæ, quantum ad malum in quod quis incidit ratione diſcedens. Et ſic incontinentia iræ eſt plurimum grauior, quia ducit in ea, quæ pertinent ad proximi nocumentum. Hæc San. Thom. dicto loco conc. Viguer. de virt. temp. capitulo 7. §. 5. verſic. a. Tab. uer. incontinentia, num. 5.

Incontinentia an ſit maius peccatum, quàm intemperantia. *Quæſt. XX.*

Vigeſimo quæro, utrum incontinens plus peccet, quàm intemperans? Reſpond. quod intēperans multò deterius peccat, quā incontinens, cum ex habitu ille, hic uerò ex paſſione peccet. Vnde Aug. lib. de uerb. Domini ſerm. 11. uolum. 10. dicit, quod impœnitentia eſt peccatum in Spiritum ſanctum. Sed ſicut dicit Ariſt. 7. Ethico. capit. 8. intemperatus non eſt pœnitiuus. Immanet autem electioni, incontinens autem omnis eſt pœnitiuus. Ergo intemperatus grauius peccat, quàm incontinens, S. Tho. 2. 2. q. 156. art. 3. dicens, quod peccatum ex mente Aug. lib. de duabus animabus c. 10. præcipuè in uoluntate conſiſtit. Volūtas enim eſt, qua peccatur, & rectè uiuitur. Et ideo ubi eſt maior inclinatio uoluntatis ad peccandum, ibi eſt grauius peccatum. In eo autem, qui eſt intemperatus uoluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, quæ procedit ex habitu per conſuetudinem acquiſito. In eo autem, qui eſt incontinens uoluntas inclinatur ad peccandum ex aliqua paſſione. Et quia paſſio citò tráſit, habitus autem eſt qualitas difficilè mobilis, inde eſt quod incontinens ſtatim pœnitet tranſeunte paſſione, quod non accidit de intēperato, quinimmo gaudet ſe peccaſſe eo, quod operatio peccati eſt ſibi facta connaturalis ſecundū habitum, unde de his dicitur. 2. Prou. quòd lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Vnde patet, quod intemperatus eſt multo peior, quam incontinens, ut etiam Ariſt. 7. Ethic. capit. 7. San. Tom. d. loco conc. Tab. uer. incontinentia, numero 4. Vig. de uirt. temp. cap. 7. §. 5. uer. 2.

Inſenſibilitas an ſit peccatum. *Quæſt. XXI.*

Vigeſimoprimo quæro, utrum inſenſibilitas ſit peccatum? Reſp. quod ſic, nihil enim opponitur uirtuti, niſi uitium, ſed inſenſibilitas uirtuti temperantiæ opponitur, ut Ariſto. 2. Ethic. ca. 3. & in 3. c. 11. S. Th. 2. 2. q. 142. art. 1. dicēs, omne illud, quod cōtrariatur ordini naturali eſſe uitiolum. Natura autē delectationē appoſuit operationibus neceſſarijs ad uitā hominis, & ideò naturalis ordo requirit, ut homo intantū huiuſmodi delectationibus utatur, quantum neceſſarium eſt ſaluti humanæ, uel quantum ad conſeruationem indiuidui, uel quantū ad conſeruationē ſpeciei. Si quis ergo in tantum delectationem refugeret, quod prætermitteret ea, quæ ſunt neceſſaria ad conſeruationē naturæ, peccaret quaſi ordini naturali repugnans. Et hoc pertinet ad uitium inſenſibilitatis. Sciendum tamen, quod ab huiuſmodi delectationibus conſequentibus huiuſmodi operationes, quandoque laudabile, vel etiam neceſſarium eſt abſtinere propter aliquem finem, ſicuti propter ſanitatem corporalem aliqui abſtinēt à quibuſdam delectationibus cibi, potus, & venereorum, & etiam propter alicuius officij executionem, ſicut Athletas, & milites, neceſſe eſt à multis delectationibus abſtinere, vt officium proprium exequantur. Et ſimiliter pœnitentes ad recuperandam animæ ſanitatem abſtinentia delectabiliū quadam dieta vtuntur. Et homines volentes contemplationi, & rebus diuinis vacare, oportet, quòd ſe magis à carnalibus deſiderijs abſtrahant. Nec aliquid prędictorū ad inſenſibilitatis vitiū pertinet, quia ſunt ſecundū rationem rectam; delectatio igitur fugienda eſt ad vitādū peccatū, nō totaliter, ſed vt vltra nō quęrat quàm neceſſitas requirat, & ita intelligi debet ſcriptura loquens de abſtinentia delectabiliū. S. Tho.

d.loco, Caiet.ver.inſenſibilitas, dicit: inſeſibilitas rariſſimum peccatum eſt, quo quis ſine rationabili cauſa fugit delectationes ſenſibiles, & ſi inueni tur hoc peccatum, mortale eſt, vt ſi quis horreret in tantum delectationes ſenſibiles, vt neceſſaria ad cibandum ſe ipſum ſubtraheret, aut negaret debitum vxori, & breuiter neceſſaria prætermitteret, Arm.d.loco, Aſtenſ.lib.2.tit.40.art.2.dicens, quod inſenſibilitas opponitur virtuti temperantiæ per defectum, ſicuti intemperantia per exceſſum, de qua dicam in ſeq. q.conc.Tab.verſi.inſenſibilitas, numero 1.

Intemperantia, an ſit peccatum.
Quæſt. XXII.

Vigeſimoſecundo quæro, vtrum intemperantia ſit peccatum? Reſp. quod ſic: opponitur enim virtuti temperantiæ, & dicitur vitium maxime exprobabile, propter duo. Primo, quia maxime repugnat excellentiæ hominis, eſt enim circa delectationes cómunes nobis, & brutis. Vnde Pſalmus 58. Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Secundo, quia maximè repugnat eius claritati, vel pulchritudini, inquantum ſcilicet in delectationibus, circa quas eſt intemperantia, minus apparet de lumine rationis, ex qua eſt tota claritas, & pulchritudo virtutis, vnde & huiuſmodi delectationes dicuntur ſeruiles, San. Thom.2. 2.quæſt. 142.art.4. Aſtenſ. lib. 2.tit.40. art.2. & dicitur puerile peccatum, non quia conueniat pueris, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem: Peccatū enim intemperantię eſt peccatum ſuperfluę concupiſcentiæ, quę aſſimilatur puero, quo ad tria. Primo quidem quantum ad id, quod vterque appetit, ſicut enim puer, ita & concupiſcentia appetit aliquod turpe, cuius ratio eſt, quia pulchrum in rebus humanis attēditur prout aliquid eſt ordinatum ſecundum rationem. Puer autē non attendit ad ordinem rationis, & ſimiliter concupiſcentia non audit rationem. Secundo conueniunt quantum ad euentum. Puer enim ſi ſuæ voluntati dimittatur, creſcit in propria voluntate. Ita etiam, & concupiſcentia, ſi ei ſatisfiat maius robur accipit, Aug.7.Confeſſ.dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur facta eſt neceſſitas. Tertio quantum ad remedium, quod vtrique præbetur. Puer enim emēdatur per hoc, quod coercetur. Et ſimiliter dum concupiſcentiæ reſiſtitur reducitur ad debitum honeſtatis modum, vnde Ariſt.3. Ethic.cap.fin. quemadmodum puerum oportet ſecundum præceptum pedagogi viuere, ſic, & concupiſcibile conſonare rationi S. Th.2.2.q.142.art.2.

Riſus, an ſit peccatum. Quæſt. XXIII.

Vigeſimotertio quæro, vtrum riſus ſit peccatum? Reſp. quod multiplex eſt riſus: eſt enim quidam, qui prouenit ex ſerenitate conſcientiæ & prægustatione gaudij superni, & iſte riſus non tantum eſt ſine peccato, ſed pertinet ad fructū ſpiritus, qui eſt gaudium. Eſt iterum riſus, qui cedit in præmium, de quo Prou. vlt. ridebit in die nouiſſimo. Eſt iterum riſus, qui procedit in demeritum, qui fit ex immoderata lætitia, de quo dicitur Eccl.7. melior eſt ira riſu gl.interl. qui diſſoluit etiam ſapientem, & in eod. ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla; ſic riſus ſtulti, & ſecūdū hunc modum ridere eſt peccatum. Eſt iterum riſus ex ipſa naturæ manſuetudine, & ſic atteſtatur bonitati naturę, & bonum naturę determinat Alex.de Ales 2.p.q.132.memb.1. Ang.ver.riſus, in quo aliquando eſt veniale peccatum, aliquando mort. poteſt enim ex immoderata lætitia, ex qua originem ducit nō præferri incommutabili bono, ſed poteſt fieri conuerſio ad mutabile bonum circa Deum, & ſic erit veniale, ſi vero fiat in contemptum Dei, vel præferatur incommutabili bono, ſecundum hoc erit peccatum mortale, Alex.de Ales.d. loco, memb.2.

Cantus, an ſit peccatum. Quæſt. XXIIII.

Vigeſimoquarto quęro, vtrum cantus ſit peccatū? Reſp. quod cantus theatrales ſi canantur in Eccleſia oſtentationis, vel delectationis cauſa non fiunt abſque peccato Concil. Trid. Seſſ.22. in Decret de obſeru.& euit. in celebr.Miſſ.ſ.ab Eccleſijs, Angel.ver.cantus numer.1.cap. cantantes 92.diſt.S.Thom.2.2.q.91.art.2. ad ſecundum. Vnde Aug.10.Conf.cum mihi accidit, vt me amplius cantus, quam res, quæ cantatur moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem, Tab.ver.cantus numer.3. Arm.d. loco numero 4. in alijs autem ſi cantus non eſſet laſciuus, ſed tantum delectationis cauſa, non eſſet peccatum.

Choreæ quando fiant cum peccato. Quæſt. XXV.

Vigeſimoquinto quæro, quando, & quantum peccatum fiat in choreis, quæ pertinent ad ineptam lætitiam filiā gulæ, & in conuiuijs frequētantur? Reſ. quod ſi chorea, & huiuſmodi ludus fiant cantu, ſiue muſicis, ſecundum ſe non ſunt mali, quia poſſunt bene fieri aliquando; ſed triplici ex cauſa poſſunt fieri mali, ex circumſtantia, quarum vna, & pręcipua eſt intentio mala, vt, quando fiunt ad oſtēdendū, vel prouocandū libidinē. Alia cauſa eſt, quando non fiunt ſuo tempore, vt tēpore triſtitię, puta quadrageſimæ, & huiuſmodi, vnde Eccl.22. Muſica in luctu, importuna narratio. Tertio ex officio perſonæ, ſicuti Clericis interdicitur venatio, & alij ludi, quia in ſortem Domini electi alijs exercitijs debent occupari; vnde quinque concurrere debent ad choream licitam. Primo vt fiat tēpore debito, vt puta tempore gaudij. Secundo cum honeſtis perſonis. Tertio fiat a ſecularibus non religioſis, vt monacis. Quarto, quod honeſto modo fiant. Quinto, quod cantus excitās in his non fiat de illicitis, ſed de moribus, vel de Deo, eſſet tamen peccatū mortale, quando fierent choreę ad incitandū ſe, vel alios ad libidinē extrā

matri-

matrimonium. S. Ant. 2. p. [illegible] 6 [illegible] pri. c. Ca[illegible] ver. choreę, dicens, quod ſi [illegible] e [illegible], attonę huius temporis, c[illegible] fit [illegible] e nullum eſt peccatum, & b[illegible] ex [illegible] non eſſe malas, licet [illegible] Perald. tit. de lux. 2. [illegible] A[illegible] ver. [illegible] nu. 1. & ſeq. Arm num. [illegible] & Roſe la d. loco, & Sy[illegible] Tab. ver. chorea nu. 1.

Ludus, quid ſit, & an ſit peccatum. Quæſt. XXVI.

Vigeſimo ſexto quæro, quid ſit ludus? Reſp. ludus, [illegible] eſt actus principaliter factus ad recreandum animum per virtupratem Nau. Man. Confeſſ. c. 18. n. ime. 2. Ariſt. in [illegible] Eth. S. Tho. 2. 2. q. 168. art. 2. Syl. & Tab. ver. ludus, in prin. V. g. de virt. tēper. c. [illegible] §. 5. ver. 2. ſed. an ſuperfluitas ludi ſit peccatū. Reſp. quod ſic, [illegible] ſuper illud Prou. c. 14. riſus dolori miſcebatur, & extrema gaudij luctus occupat, dicit [illegible] luctus perpetuus, ſed in ſuperfluitate ludi eſt inordinatus riſus, & inordinatum gaudium. Ergo eſt ibi peccatum mortale, cui ſoli debetur luctus perpetuus, S. Th. 2. 2. q. 168. art. 3. dicens. quod in omni eo, quod eſt dirigibile ſecundum rationem ſuperfluum dicitur, quod regulam rationis excedit. Diminutiuum autem dicitur ſecundum, quod deficit a regula rationis; ludicra, ſeu iocoſa verba, vel facta ſunt dirigibilia ſecundum rationem S Tho. 2. 2. q. 168. art. 2. Et ideo ſuperfluum in ludo accipitur, quod excedit regulam rationis. Quod quidem poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ex ipſa ſpecie actionum, quæ aſſumuntur in ludum, quod quidem iocandi genus ſecundum Tullium de offic. lib. [illegible] dicitur eſſe illiberale, petulans, flagitioſum, obſcœnum, quando ſcilicet vtitur aliquis cauſa ludi turpibus verbis, vel factis, vel etiam his, quæ vergunt in proximi nocumentum, quæ de ſe ſunt peccata mortalia. Et ſic patet, quod exceſſus in ludo eſt peccatum mortale. Alio aūt modo pōt eſſe exceſſus in ludo ſecundum defectum debitarum circumſtātiarum, puta cum aliqui vtuntur ludo, vel tpib. vel locis indebitis, aut etiam præter conuenientiam negocij, ſeu perſonę. Et hoc quidem quandoque poteſt eſſe peccatum mortale, propter vehementem affectus ad ludum, cuius delectationem præponit aliquis dilectioni Dei, ita, quod contra præceptum Dei, vel Eccleſię, talibus ludis vti non refugiat: quandoque autem eſt peccatum veniale, puta ſi aliquis non tantum afficitur ad ludum, quod propter hoc vellet aliquid contra Deum committere, San. Thom. [illegible] San. Ant. 4. par. tit. 4 cap. 10. §. 5. Alex. de Ales 2. p. q. 132. memb. 1. & ſeq. Viguerius de virt. temper. cap. [illegible] §. 5. ver. 12. Caiet. ver. ludus Naua. Man. Confeſſ. cap. [illegible] 19. numero 2. & numero 4. Angel. ver. ludus numer. 2. vbi Armilla numero 1. & ſeq. Domin. Sot. lib. 4. de iuſt. & iure q. 5. art. 2. [illegible] ſecunda. Piſan. ver. ludus, il 1. §. [illegible] Rayn. ver. ludus ca. 4 & ſeq. Sylueſt. ver. ludus nu. [illegible] T[illegible] d. loco numero 2. & 5. Ex quorum dictis colligitur, quod etiam in defectu ludi [illegible] Ariſtot. 1. Eth. [illegible] &c in 4. [illegible] S. Th. 2. 2. q. 168. art. 4 dicens omnis, quod eſt [illegible] in rebus humanis, vitioſum eſt. Eſt autem contra rationem, vt aliquis ſe aliis onerofum exhibeat, putandum nihil delectabile exhibet & etiam eorum delectationes impedit. Vnde Seneca: ſic [illegible] te geras [illegible] ter, quod nullus te habeat [illegible] nec contemnat quaſi vilem. Illi autem qui in ludo deficiunt, nec ipſi dicunt aliquid ridiculum, & dicentibus moleſti ſunt, quia ſcilicet moderatos aliorum ludos non recipiunt. Et ideo tales vitioſi ſunt, & dicuntur duri, & agreſtes, Ariſt. 4. Eth. capitulo 8. [illegible] quia ludus eſt vtilis propter quietem, & delectationem, delectatio autem, & quies non propter ſe quæruntur in humana vita, ſed propter operationem, vt dicitur in 10. Eth. cap. 6. Idem defectus ludi minus eſt vitioſus, quam ſuperexceſſus, vnde Philoſ. dicit in 9. Eth. c. 10. [illegible] propter delectationē ſū habēdi, quia parū de delectatione ſufficit ad vitā quaſi pro condimento, ſicut parū de ſale ſufficit in cibo, hæc S. Thom. d. loco. Secunda ſit concluſio, quod peccat mortaliter, qui ludit cum irreuerētia notabili Dei, vel dictis, vel factis, in ſe mortalibus, vel mortali circumſtantia veſtitis cap. cum decorum de vita, & hon. Cleric. cap. decet §. ceſſent de immun. Eccl. Con. Trid. Seſſ. 4. §. fin. Tertia ſit cōcluſio, quod peccat mortaliter quicunque ludit rem non abiē ludo proh bit [illegible] ſibi lege obligante ad [illegible] vel ludo ſic to cum eo, qui donare non [illegible] tente donare ad id metu coactu, vel [illegible] fraudum decepto. Quarto peccat mortaliter Clericus, vel Monachus ludum mortaliter malum ſpectans Auth. interdicimus de Epiſcopis, & Cler. Quinto, qui eiuſmodi luſoribus ſubminiſtrat ſomnum, menſam, candelas, aut alia ad ludum neceſſaria; conſentit enim peccato cooperā lo, iuuendo, mandando, inuitando, inducendo not. capit. error 83. diſt. Sexto qui diſſimulando ſe ludi va de peritum, attrahit alium longe imperitiorem ad ludendum, aut falſis talijs, vel cartis vtitur, legelue ludi cum notabili damno colluſoris tranſgreditur, quia vtitur dolo, & fraude. Septimo, qui facit rei notabilis ſponſionem, per quam ſponſentes ſibi aliquid mutuo promittunt in aliquem euentum in certum præteritum, vel futurum, certo ſciens à ſe aſſertum eſſe verum, & id diſſimulat, vt alium ad ſponſionem inducat, quia dolo in damnum proximi vtitur, ſecus ſi fecerit eam abſque dolo not. l. ad præſens ff. de rebus cred. Hęc eliciuntur à doct. vbi ſupra.

Spectacula, quando dicantur illicita. Quæſt. XXVII.

Vigeſimoſeptimo quæro, vtrum inſpectio ſpectaculorum ſit peccatum? Reſp. quod inſpectio ſpectaculorum redditur vitioſa, inquantum per h[illegible] ad vitia, vel la[illegible] vel [illegible] ea, quæ [illegible] repręſentantur Vnde Chr[illegible] in. 6. [illegible] Math. dicit, quod ad [illegible] inuerecundos [illegible] tale [illegible] in ſpectacul[illegible] San.

 Tho.

Thom. 2.2.q.167.art.2.ad ſecundum, Caiet. ver. ſpectacula. S. Ant.2.p.tit.3.c.7.§.[illegible].Tab.ver. ſpectaculum nu.13. Tab.nu.8. Rayn.ver. ludus,ca.6. Piſan.ver.ludus [illegible].§.6. Ang.d.loco nu.6. Armilla uer.ſpectacula nu.1.

Torneamenta, an ſint licita. Quæſt. XXVIII.

VIgeſimooctauo quæro, vtrum torneamenta ſint licita? Reſp. quod nõ,c.1,& ſeq. de torneam, preſertim quãdo imminet periculum vitę, corporis, vel animę, Arm.ver.torneamentum nu. 1. Aſtenſ. lib.1.[illegible] 28.quæſt. 1. vbi torneans etiam ſi caſu, quem occiderit, homicidij reus, & irregularis erit, quia dat operam rei illicitę, Syl,ver.torneamentum, vbi moriens in eo, priuatur ſepultura eccleſiaſtica, Tab.d.loco num.3. Roſella ver.ludus §.2. Piſan.ver.torneamentum, vbi etiam Ang. Nauar. Man, Confeſſ.c.15.nu.9. Caiet.& Armilla ver. haſtiludium.

Hyſtriones, an peccent. Quæſt. XXIX.

VIgeſimon[illegible]no quæro, vtrum hyſtriones peccent? Reſp.dicen[illegible]ũ, quod ludus neceſſarius eſt, ad conuerſationem humanæ vitæ, ad omnia autem, quæ ſunt vtilia conuerſationi humanæ deputari poſſunt aliqua officia licita. Et ideo etiam officium hyſtrionum, quod ordinatur ad ſolatium hominibus exhibendum, non eſt ſecundum ſe illicitum, nec ſunt in ſtatu peccati, dummodo moderate ludo vtantur, ideſt non vtendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum negocijs, & temporibus indebitis. Et quamuis in rebus humanis non vtantur alio officio per comparationem ad alios homines, tamen per comparationem ad ſe ipſos, & ad Deum, alias habẽt ſerioſas, & virtuoſas operationes, puta dum orant, & ſuas paſſiones, & operationes componunt, & quandoque etiam pauperibus eleemoſynas largiuntur. Vnde illi, qui moderate eis ſubueniunt non peccant, ſed iuſte faciunt, mercedẽ miniſterij eorum eis tribuendo. Si qui autem ſuperflue ſua in tales conſumant, vel etiam ſubſtentant illos hyſtriones, qui illicitis ludis vtuntur, peccant, quaſi eos in peccato fouentes. Vnde Aug. dicit ſuper Ioannem tract. 100. quod donare res ſuas hyſtrionibus vitium eſt immane, ni[illegible] forte aliquis hyſtrio eſſet in extrema neceſſitate, in qua eſſet ei ſubueniendum. Dicit enim Ambr. lib. de offic. cap. paſce 86. diſt. paſce fame morientẽ. Quiſquis enim paſcendo hominem ſeruare poteris, ſi non paue[illegible]s occidiſti. San. Thom. 2.2. q.148. art.3. ad tertium arg. Ang.ver.hyſtrio numer.[illegible] vbi etiam Caiet. & Arm.num.1. S. Ant.2.[illegible]t.8.cap.4.§.12.& 2.p.[illegible].cap.23.§.14. Piſan. ver.hyſtrio. Ray.2.p. ver.lu[illegible]us c.7. Roſel.ver.adulatio in prin. Tab.ver. hyſtri[illegible], Viguer.de virt.temper.[illegible]7.§.5.ver.12.ver. vnde non peccant.

F[illegible]bula oci[illegible] [illegible] ſit peccatum. Quæſt. XX[illegible]

TR[illegible]
[illegible]u[illegible] Reſ[illegible]

[illegible]ijs clericorum, & religioſorum c. cõuiuia capi. pro reuerentia.44. diſt. & aliorum etiam ſi fuerint oblectamenta excit[illegible] mentem ad incentiua [illegible] ca.ideo [illegible] diſt. Syl. ver.fabulæ, vbi etiam Tabiena,& Ang.nu.1

Venatio, aucupium & pi[illegible] an ſint licita. Quæſt. XXXI.

TRigeſimo primo quæro, vtrũ venatio, aucupium, & p[illegible]catio ſint [illegible]icita? R[illegible]. quod [illegible]c, quia ſ[illegible] a nat[illegible], [illegible]deo ſecũdum ſe [illegible] eſſe licita, S.Th.1.[illegible] & 2.2.[illegible] 64 [illegible] per accidens tamẽ [illegible] peccatũ [illegible]pliciter. Primo ſi fiat cum periculo, aut damno proximi, non cõſiderando ſi homo percuti poſſit, aut ſi damnũ inferatur agris, vel vine[illegible] & ru[illegible] iudicandum eſt peccatum ſecundum temer[illegible]te[illegible], pe[illegible], & damnum ſi emerſit. Secundo ex c[illegible]n[illegible]deratione perſonæ pręſertim in venatione, quę prohibetur Clericis cap. omnibus de vita, & hon. Cler. Tertio ex conditione temporis, quia venatio impedit a debito cultu Deo tũc exhibẽdo, vt ſi quis propterea omittat miſſam, aut alios occup[illegible]do i[illegible]pedit audire miſſam. Quarto ex immoderato affectu, ex quo capite facilè omnia humana opera fiunt peccata. Quinto ſi contra voluntatem Domini venatus, aucupatus, & piſcatus fuerit in loco, in quo prohiberi potuit. Sexto ſi quis huiuſmod[illegible] talia prohibuit cum non poſſit cum obligatione reſtitue[illegible]di. Septimo ſi cuſtos venatus, aut piſcatus prohibiti adſtrictus ea fideliter ſeruare, non ſeruauerit, Nau. Man. Confeſſ. capitulo 1[illegible]. numero 1[illegible] & ſeq. & capitulo 13. numer. 11. [illegible]e.ver.venatio, vbi Ang.nu.1.& ſeq. Dom.Sot.lib.4.de iuſt. & iure q.6.art.4. Piſan. ver.venatio [illegible] & not.quod eſt triplex uenatio, nam quædam eſt oppreſſiua, quæ omnino eſt i[illegible]cita. Alia eſt arenaria, cum quis pugnat in arena cum beſtia dentata, & ad hoc l[illegible]t operas ſuas, hanc qui exercet pecc[illegible] [illegible]taliter, & [illegible] eam aſpicit, ut nouiſſime prohibuit Piu[illegible] Qu[illegible] circa Taurorum occiſiones. Et alia eſt ſal[illegible]uo[illegible]a, quæ fit in ſyluis, & ſaltibus, & hæc ſecundum ſe eſt licita, i[illegible]licita tamen redditur ex c[illegible]rcumſtantijs ſuperius relatis, gl.ca.uenatorib. 86.diſt. Roſ.uer.uenatio, Sylu. uer.uenatio, ubi etiam Tab.nu.1.& [illegible]eq.

Laruarum vſus, an ſit peccatum. Quæſt. XXXII.

TRigeſimoſecundo qu[illegible]ro, ut[illegible]m laruarum uſ[illegible] ſit peccatu[illegible] Re[illegible]p. [illegible]uod [illegible]c, ex cir[illegible]umſtantia aliqua, nempe ex malo fi[illegible]e, [illegible]in[illegible]gruo tempore, & loco, & ex [illegible]ndi[illegible]io[illegible]e per[illegible]onæ, unde magnatibus non [illegible]cet [illegible]ert[illegible] ec[illegible]eliaſticis, tum quia tales nõ audẽt [illegible] [illegible]aues occupationes, tu[illegible] a no[illegible] ad r[illegible]eandu, [illegible]ed [illegible]uper[illegible]uam agunt d[illegible] [illegible]a [illegible]an[illegible]za[illegible]tur [illegible] [illegible] unum ex iſti[illegible] [illegible] [illegible]atur mola a[illegible], Caiet uer[illegible] a[illegible]ar[illegible], & Arm[illegible].

Tract.

Præceptum de ſanctificatione feſt. quomodo tranſgrediatur. Quæſt. XXXIII.

TRigeſimotertio (quia dictum eſt peccatum gulæ, contrariari tertio præcepto Decalogi ſupra quæſt.3. huius tit.ex mente, S.Thom.2.2.q. 148.art.2.in reſpon.ad primum) quæro, quot modis tranſgrediatur hoc præceptum? Reſpon.pluribus modis. Primo, qui diebus Dominicis,vel alijs feſtis ſub præcepto obſeruandis aliquod opus ſeruile facit,niſi excuſet exiguitas, vel licita conſuetudo, vel neceſſitas aliqua ſpiritualis, vel corporalis ſalutis ſuę,vel proximi,vel detrimentum imminẽs rebus ſuis, vel proximi, quod non poteſt differri, neque præueniri; Hoſt.tit.de ferijs §.4.ſecundo, ſi doctor dederit conſilium principaliter ob quæſtũ etiam illi, qui ex longinquo venit.Syl.ver.Dominica q.5.concl.3.Nauar.dicit com.eſſe c.13.nu.12.ſimiliter,& iudex,qui audit litigatores diebus feſtis cap.fin.de ferijs.Tertio peccat,qui iumentis ſuis feſto die lucratur, Roſella verſicu.feriæ numero 22. Quarto, qui laborat diebus feſtis in extruẽdis, aut reficiendis põtibus,vijs, niſi id fiat vrgente neceſſitate:Caiet.2.2.q.122.artic.4.Quinto,qui laborat etiam pro pauperibus diebus feſtis, principalius propter aliquod commodum,vel amicitiam,quam ob eleemoſynam.Monald.ſumma ver.feriæ.Sexto, qui vendit, aut emit die feſto multum temporis in eo conſumendo,cap.1.de ferijs, non tamen, ſi parum,vt fieri ſolet in emendis, aut vendendis candelis,& alijs ſimilibus,in quibus de pretio conueniẽdum non eſt, quia iam æſtimata ſunt, aut cito fit, Syl.ver.Dominica q.3.non tamen tenetur ille, qui a ſuo proprio loco in alium laborandi gratia commeat, vbi feſtum illud non obſeruatur, ſi quidem non violat feſta, vbi obſeruari debet, dum tamen, ſi eodem die egrediatur, audiat miſſam, nam dies feſtus, vbi ipſum deprehendit ad idipſum obligatur: tenetur enim quis obſeruare feſta illius loci, in quo reperitur arg.c.illa, cum gl.12.diſt.ibi;

Dum fueris Romæ, Romano viuito more,
Dum fueris alibi, viuito ſicut ibi.

Vt de ieiunijs etiam obſeruatur;& hæc intellige de feſtis, quæ lex, aut conſtitutio ſynodalis, vel conſuetudo præſcripta præcipit; conſuetudo enim poteſt moderari,& etiam in totum tollere,cap.fin. de conſuet. quo ſcilicet tantum ad præfinitum tempus,omnia enim feſta,etiam dies Dominici iure poſitiuo ſunt introducta in Eccleſia ca.licet de ferijs, capit.1.de conſecrat.diſt.3.Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ quæſt.122.arti.4.& ſeq.S.Ant.2.part. tit. 9.cap.7.§.pe.Maior.in 3.diſt.37.q.23.& hoc, quo ad præfinitum tempus;nam aliàs ius diuinum præcipit Sabbatha ſanctificari. Nauar.Manua.Confeſſ. cap.13.numero 1. ſimiliter intelligitur hoc præceptum violari per opus ſeruile,quod eſt illud,quod propriè ſeruienti conuenit, Leuit.c.13.omne opus ſeruile non facies in eo, alia enim opera in diebus feſtis exerceri poſſunt, ſecundum Thom. ſecunda ſecundæ quæſt.122.artic.4. Quorum primum eſt, quo in diuino cultu Deo ſeruimus Iohan.ca.3. Secundo, quibus ſpiritualia exercemus, quale eſt docere verbo,vel ſcripto c.28. Numer.& ibi gl. Tertio, quæ ſunt ad ſalutem propriã neceſſaria, 1. Mach.4.cap.diſcipulos de conſecr.diſt.5.Quarto,quę ad ſalutem corporis proximi ſunt neceſſaria, Prou. 4.erue illos, qui ducuntur ad mortem. Quinto,quę ſunt neceſſaria ad vitandum damnum ſibi, vel proximo imminens, Deuth.c.22.non videbis bouem fratris tui,aut ouem errantem,& prætéribis,ſed reduces fratri tuo. Sexto, quibus parantur cibi per conſuetudinem Eccleſiæ. Septimo, piſcari licet, & venari; non tamen ad quæſtum,cap.licet de ferijs, ſunt tamen nonnulla opera non ſeruilia quæ fieri non poſſunt in feſtiuis diebus cap. 1. de ferijs, ibi omnes dies Dominicos a veſpera in veſperam cum omni veneratione decernimus obſeruari,& ab omni illicito opere abſtinere,vt in eis mercatum minime fiat, neque placitum, neque aliquis ad mortẽ, vel ad pœnam iudicetur, nec ſacramenta idest iuramenta (niſi pro pace,uel alia neceſſitate) pręſtentur conc.cap.fin.eod.titu.ubi nec in cauſa ciuili iudicium exerceri poteſt, etiam de conſenſu partium,& nota,quod in hoc præcepto de colendis feſtis non præcipitur cultus diuinus interior, ſed tãtum exterior, quod conſiſtit in abſtinendo ſe ab operibus ſeruilibus exterioribus, quæ miniſterio corporis ſunt exercenda, Caiet. ſecunda ſecundę quæſt.122.art.4.ut dictum eſt, & in audienda miſſa.cap.miſſas de conſecr.diſt.1. unde peccat mortaliter, qui diebus feſtis miſſam non audit, uel audit diſtrahendo ſe ſpontè,ad cogitationes rerum attentionis miſſæ debitę impatibilium; audire enim miſſam in diebus feſtis cum mediocri attentione, eſt præceptum.capit.miſſas de conſecr.diſtinct.Caiet. uerſi.uiolatio feſt, quod procedit etiam, ſi abſque contemptu, ſed per ſolam negligentiam omittatur Syl.uer.miſſa 1 3.q. 2.& ad hoc tenẽtur omnes utriuſque ſexus,dummodo ſint doli capaces,& tenẽtur audire unam tantum miſſam etiam in die Natiuitatis Domini c.conſuluiſti.2.q.5.& debet audiri integra, quia non ſufficit audire defectam, aliqua parte notabili d.c.miſſas uer.totas,& dicitur in die feſto, quia non tenetur quis alio die de præcepto audire miſſam,etiam in die quadrageſimæ, Roſel, uer.miſſa nu.13.& ad hoc præceptum non obligatur,niſi iuſta cauſa quis fuerit impeditus,qualis eſt illa;ob quam non poteſt audire abſque graui damno animæ,corporis, honoris, bonorum propriorũ, uel proximi,ut infirmus, excommunicatus, aſtantes infirmi, nutrices, illi etiam qui ratione ſui officij exire prohibentur, ut arcium cuſtodes, iter facientes;pauperes, qui carent ueſtibus, ſine quibus abſque notabili pudore eam audire non ualent;interdictum autem generale non excuſat eos,qui priuilegio ſpeciali audire poſſunt miſſam Iohan.And. cap.fin. de ſent.excomm.6. Peccat etiam mortaliter, qui miſſam quidem die feſto audit, ſed intendit animum ijs, quæ attentioni neceſſario debitæ repugnant in aliqua eius parte notabili, colloquendo,pingẽdo,ſcribendo,dormiendo,& alia hmõi faciẽdo, Caie.in uer.feſtorum uiolatio, unde ẽt,ſi priuatas preces dicat, ſiue ex uoto, ſiue ex aliqua alia

obligatione debitas recitet, adeo vt miſſæ auditiooi neceſſariam attentionem nõ adhibeat non ſatisfacit præcepto, poſſet tamen quis eodem tempore ſatisfacere præcepto de audienda miſſa, & de dicendis horis canonicis, aut alijs votis iuratis, vel in pœnitentiam iniunctis, modo non vni rei adeo intendat, vt alteri neceſſariam attentionem nõ adhibeat, quod fieri poteſt, quia nemo tenetur ex præcepto audire, & minus intelligere verba ſacerdotis, Nauar. Man. confeſſ. cap. 21. nume. 8. vbi nu. 9. dicit peccare dominum, qui negligit ſeruum audire miſſam, quod idem eſt de patre, ſeu alio ſuperiore, qui eſt cauſa, ne filius, vel famulus poſſint ao dire miſſam arg. c. duo 23. q. c. fin. de iniur.

DE LVXVRIA. Tit. VIII.

Luxuria quid ſit. Quæſtio Prima.

PRIMO quæro, quid ſit luxoria? Reſp. quod eſt libidinoſæ voluptatis appetitus, S. Tho. 2.2. q. 153. art. 1. arg. 3. Alex. de Ales 2. p. q. 143. memb. 1. S. Ant. 2. p. tit. 5. ca. 1. in princ. Ang. ver. luxuria nu. 1. Aſtenſ. lib. 2. tit. 46. art. 1. Nauar. Man. Confeſſ. capit. 23. nu. 112. dicit, quod eſt vitium inclinans ad in ordinatum venereorũ vſum: Viguerios de virt. tempet. c. 7. §. 4. Caniſ. de peccat. c. §. 4. dicit eſt appetitus inordinatus impuræ, & libidinoſæ voluptatis, & hoc modo intelligitur propriè ſumpta, communiter vero, & impropriè dicitur omnis voluptas in pertinentibus ad exceſſum.

Luxuriæ materia, quæ ſit. Quæſt. II.

SEcundo quæro, vtrum materia luxuriæ ſint cõcupiſcentiæ, & delectationes venereæ? Reſp. quod ſic, Aug. lib. de vera Religione c. 3. qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem, ſed ſeminatio carnis fit per uoluptates uenereas. Ergo ad hæc pertinet luxuria, S. Thom. 2.2. q. 153. art. 1. S. Ant. 2. p. tit. 5. in princ. cap. 1. Syl. & Tab. uer. luxuria num. 1. dicit enim Iſid. lib. 10. c. 11. Etym. luxurius dicitur, quaſi ſolutus in uoluptates. Maximè autem uoluptates uenereæ animum hominis ſoluunt. Et ideò circa uoluptates uenereas maxime luxuria conſideratur.

Venereus actus, an ſit ſemper peccatum. Quæſt. III.

TErtio quæro, utrum omnis actus uenereus ſit peccatum? Reſp. quod non: Aug. lib. de bono coniungali cap. 25. ſatis reſponſum eſt hæreticis, ſi tamen capiunt non eſſe peccatum, quod neque contra naturam committitur, neque contra morem, neque contra præceptum, & loquitur de actu uenereo, quo antiqui patres pluribus cõiugibus utebantur. Ergo non omnis actus uenereus eſt peccatum, S. Thom. 2.2. q. 153. art. 2. Alex. de Ales 2. par. quæſt. 143. mem. 2. San. Ant. 2. par. tit. 5. cap. 1. Ang. uer. luxuria, num. 5. ubi Arm. numer. 2. & Piſ. 5. fin. peccatum enim in humanis actibus eſt, quod eſt contra ordinem rationis. Habet autem hoc rationis ordo, ut quælibet conuenienter ordinentur in ſuũ finẽ. Et ideo non eſt peccatum, ſi per rationem homo utatur rebus aliquibus ad finem, ad quem ſunt modo, & ordine conuenienti; dummodo ille finis ſit aliquod uerè bonũ. Sicut autem eſt verè bonum, quod conſeruetur corporalis natura unius indiuidui, ita etiam eſt, quoddam bonum excellens, quod conſeruetur natura ſpeciei humanæ. Sicut autem ad conſeruationem uitæ unius hominis, ordinatur uſus ciborum, ita etiam ad cõſeruationem totius humani generis uſus uenereorum, unde Aug. lib. de bono coniug. cap. 16. uol. 6. quod eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutẽ generis. Et ideo ſicut uſus ciborum poteſt eſſe abſque peccato, ſi fiat debito modo, & ordine, ſecundũ quod competit ſaluti corporis, ita etiam, & vſus venereorum poteſt eſſe abſque omni peccato, ſi fiat debito modo, & ordine, ſecundũ quod eſt conueniens ad finem generationis humanæ, non obſt. quod actus venereus deijciat animũ virilem ex arce, Aug. Solyloq. lib. 1. c. 10. ſi ergo impedit virtutẽ non erit abſque peccato, nihil enim impedit uirtutem, niſi peccatum, nam reſp. quod aliquid dupliciter impedire poteſt uirtutem, uno modo quantum ad communem ſtatum uirtutis, & ſic non impeditur uirtus, niſi per peccatum. Alio modo quantum ad perfectum uirtutis ſtatum, & ſic põt impediri uirtus per aliquod quod nõ ſit peccatum, ſed ſit minus bonũ. Et hoc modo uſus fœminæ deijcit animam nõ à uirtute, ſed ab arce, ideſt à perfectione uirtutis, unde Aug. de bon. cõiug. c. 8. uol. 6. Sicut bonũ erat, quod Martha faciebat occupata circa miniſteriũ ſanctorũ ſed melius quod Maria audiens uerbũ Dei, ita etiã bonũ Suſannę in caſtitate coniugali laudamus, ſed bonum uiduę Annę & magis Marię Virginis, anteponimus, nõ obſt. quod peccatum originale trahatur in paruulis à cõcupiſcentia; ergo ille actus non erit abſque peccato: cum cauſa ſit potior ſuo effectu, nam reſp. quod non ſequitur, quod actus ille ſit peccatũ, ſed quod in illo actu ſit aliquid pœnale a peccato primo deriuatum, S. Th. d. loco, ad 1. & 3.

Venereus actus, an eſſe poſſit peccatum. Quæſt. IIII.

QVuarto quęro, utrũ uenereus actus eſſe poſſit peccatum? Reſp. quod ſic, quia cauſa eſt potior ſuo effectu: ſed uinum prohibetur propter luxuriam, Apoſtol. 5. ad Epheſ. nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria: ergo luxuria eſt prohibita, ad Galat. quinto enumeratur inter opera carnis, Sanctus Thomas 2.2. quęſt. 153. art. 3. Alexand. de Ales 2. paret. quæſt. 143. memb. 3. Sylu. uerſic. luxuria, nume. 4. Quãto enim aliquid eſt magis neceſſarium, tanto magis oportet, vt

circa illud rationis ordo ſeruetur. Vnde per conſequens magis eſt vitioſum ſi ordo rationis prætermittitur. Vſus autem venereorum eſt valde neceſſarius ad bonum commune; quod eſt conſeruatio humani generis. Et ideo circa hoc maximè attendi debet rationis ordo, & per conſequens, ſi quid circa hoc fiat, præterquam ordo rationis habet, vitioſum erit. Hoc autem pertinet ad rationem luxuriç, vt ordinem, & modum rationis excedat circa venerea. Et ideo abſque dubio luxuria eſt peccatum, nõ obſt. quod per actum venereum ſemen emittatur, quod eſt ſuperfluum alimenti, vnde ſicut in emiſſione aliarum ſuperfluitatum non eſt peccatum: ergo, nec etiam ex ea, nam reſp. quod ſemen eſt ſuperfluum, quo indigetur ad opus virtutis generatiuæ, ſed aliæ ſuperfluitates humani corporis ſunt, quibus non indigetur. Et ideo nõ refert, qualitercunq; emittantur ſalua decentia victus humani, ſed non eſt ſimile in feminis emiſſione, quę taliter debet fieri, vt cõueniat fini, ad quem eo indigetur, nõ obſt. quod aliquis poſſit vti, vt libet, quod ſuũ eſt, nam reſp. cum Apoſt. 1. ad Chor. 6. contra luxuriam loquens empti eſtis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. Ex eo ergo, quod inordinate ſuo corpore vtitur per luxuriam, iniuriã facit Deo, qui eſt principalis Dominus corporis veſtri; non obſtat etiam quod non videatur habere vitium oppoſitum, ſicuti habet omne peccatum, nam reſpõ. eius oppoſitũ eſſe inſenſibilitatẽ. Et accidit hoc vitium in eo, qui intantum deteſtatur mulierũ vſum, quod etiam vxori debitum non reddit, S. Th. d. loco in reſp. ad arg.

Luxuria an ſit uitium capitale. Quæſt. V.

QVinto quæro, vtrum luxuria ſit vitium capitale? Reſp. quod ſic, Greg. c. 31. Mora. lib. 31. S. Thom. 2. 2. q. 153. art. 4. Arm. ver. luxuria, nu. 1. Nau. Man. conf. c. 23. nu. 113. & c. 15. nu. 1. Tab. ver. luxuria, nu. 4. Viguer. de virt. temper. cap. 7. §. 4. Caiet. ver. luxuria. Vitium enim capitale eſt, quod habet finem multum appetibilem, ita quod eius appetitu homo procedat ad multa peccata perpetranda, quæ omnia ex illo vitio, tanquam ex principali oriri dicuntur. Finis autem luxuriæ eſt delectatio venereorum, quæ eſt maxima. Vnde huiuſmodi delectatio eſt maxime appetibilis ſecundum appetitum ſenſitiuum, tum propter vehementiam delectationis, tum etiam propter cõnaturalẽ naturalitatẽ huiuſmodi cõcupiſcentiæ, vnde manifeſtũ eſt, qd luxuria eſt vitiũ capitale nõ obſt. quod videatur ortum habere à vitio gulæ, nã reſpond. quod ex gula cauſatur materialiter, inquantum ſcilicet gula miniſtrat materiam corporalem luxuriæ, non autem ſecundum rationem cauſæ finalis, ſecundum quam poriſſime attenditur origo aliorum vitiorum, ex vitijs capitalibus.

Luxuriæ peccatum, an excuſari poſſit. Quæſt. VI.

SExto quæro, vtrum luxuriæ peccatum excuſari poſſit ignorantia, vi, & metu mortis, vel infamiæ, ſeu neceſſitate? Reſpon. quod non, quia potius debet quis vniuerſa mundi mala perpeti, qui illi conſentire, c. ita ne, 32. q. 5. ca. ſacris, de his quæ vi, S. Aug. 3. p. tit. 5. c. 6. excuſaret tamen vis, quæ ſine vllo conſenſu cogeretur adulterari, aut fornicari, adeo, quod ſi virgo exiſteret, quæ ſemper animo huiuſmodi obſcenæ voluptati contradiceret, nõ perderet virginitatem, vnde Lucia martir reſpondit Paſchaſio: ſi me feceris inuitam violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam, S. Tho. 2. 2. q. ſexageſimoquarto artic. 5. Nau. Man. Conf. capit. 15. nume. 1.

Luxuria, an ſit grauiſſimum peccatum. Quæſt. VII.

SEptimo quæro, vtrum luxuria ſit grauiſſimum peccatum? Reſp. quod ſic, quatuor de cauſis. Primo ratione libidinoſi ardoris. Secundo ratione generalitatis, quia peccato luxuriæ magni, & parui detinentur. Tertio ratione fœditas, quia fœdius eſt inter omnia peccata. Quarto propter rationem duplicis tentationis hoſtis, ſcilicet, & carnis, non ſic in peccatis ſpiritualibus, & quamuis poſſit eſſe in gula hæc duplex tentatio: non eſt tamen ita vehemens, Alex. de Ales ſecunda parte quæſtio. 143. memb. 6.

Luxuriæ gradus, quot eſſe dicantur. Quæſt. VIII.

OCtauo quæro, quot gradus luxuriæ dicãtur? Reſpond. ſeptem, quorum primus eſt ſenſualis complacentiæ toleratio, Eſa. 1. auferte malũ cogitationum veſtrarum ab oculis meis, dicit Dominus, & tunc eſt peccatum mortale, quando quis cogitans turpia voluntarie, veniale quando inuoluntarie occurrit cogitatio turpis ex ocioſitate mẽtis. Secunda eſt moroſa delectatio, Hier. 4. vſque quo morabuntur apud te cogitationes noxiæ, & Sap. 1. peruerſæ enim cogitationes ſeparat à Deo. Nullum autem peccatum ſeparat à Deo, niſi mortale. Tertius eſt cõſenſus in actum turpem, & hoc eſt mortale, Math. 15. ex corde exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, fornicationes, adulteria, & hoc coinquinat hominem. i. macula mortali inficiunt, quando ſunt cogitationes deliberatæ hotũ. Quartus gradus luxuriæ eſt aſpectus libidinoſus, Math. 5. qui viderit mulierem ad concupiſcendũ eam, iam mechatus eſt in corde ſuo, unde Aug. etiã ſolo uiſu, cum turpiter cũ innupta concupiſcitur, adulterium perpetratur, cap. qui viderit, 32. quæſt. Quintus gradus eſt turpis confabulatio, Corinthior. 15. corrumpunt bonos mores colloquia mala, Cipr. lib. 1. de uirgin. ipſe concubitus, ipſe complexus, ipſa confabulatio, ideſt, turpiloquiũ quantum dedecoris, & criminis afferat confitentur. Et importat peccatum mortale, Apoſt. 5. ad Ephe. appellat ſtultiloquium, & connumerat inter mortalia, dicens. Omnis autem fornicatio, aut immunditia, aut auaritia, aut ſtultiloquium non nominetur in uobis, ſicut decet ſanctos, & ſubdit, quod omnis talis

talis non habet hæreditatem in regno Chriſti, quò nullus priuatur, niſi per mortale, idem eſt de facientibus, vel cantantibus cantilenas plenas laſciuijs. Sextus gradus luxuriæ eſt libidinoſa cõtrectatio, quæ.ſ.fit per oſcula, amplexus, contactus manuum, vel aliarum partium corporis gl.ad Eph. 5. omnis fornicatio, aut immunditia, aut turpitudo non nominetur in vobis, vbi turpitudo, vt in oſculis, amplexibus, & huiuſmodi omnia talia ſunt peccata mortalia, quãdo fiunt ex libidine extra matrimoniũ. Septimus gradus eſt luxuriæ conſumatio libidinoſi operis, Apoſt. ad Gala. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quę ſunt fornicatio, adulterium, immunditia, impudicitia, luxuria, qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt, hi omnes gradus ponuntur a S. Ant. 2.p.tit. 5.c.1.§.3, & ſeq. totum.

Luxuriæ nocumenta, quæ dicantur. Quæſt. IX.

NOno quæro, quæ ſint luxurię nocumenta? Reſ.ſeptẽ; Primo conſumit temporalem ſubſtantiã exempl. de filio prodigo Luc.ca.15. Secũdo conſumit mundi gloriã, vnde Greg. 2. Moralium dicit, quod peccata carnalia ſunt maioris infamiæ quam cętera vitia, Eccl. 48. narrata gloria eius inclinaſti fæmora tua mulieribus poſuiſti macula in gloria tua. Tertio conſumit vitam: plures enim occidit voluptas, quam gladium. vnde 2. Reg. 13. Armon ex amore turpi luxurioſo infirmatus eſt grauiter. Quarto conſumit mentalem intelligentiam Pſalm. ſupercecidit ignis.ſ.luxurię, & non viderunt ſolem, ideſt lumen, & Dan. 13. auerterunt oculos ſuos.ſ. mentis, ne viderent cœlum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum, eodem modo in huius figuram legitur Iudic. 16. quod Samſon excęcatus fuit. Quinto cõſumit quietem mentis, & mundiciam, Amb. lib. cõtra Iouinianũ amor. formæ mulieris rationis obliuio eſt, & inſaniæ proximus, minimeque conueniens animo ſapiẽtium, altos, & generoſos ſpiritus frangit, mundiciam corporis tollit, Paul. 1. Cor. 6. omne peccatum, quod fecit homo extra corpus ſuum eſt, qui autem fornicatur in corpus proprium peccat. Sexto conſumit gratiam: non quieſcet, ait Dominus Noe, ſpiritus meus in homine in ęternum, ideſt gratia Spiritus Sancti, & hoc, quia caro eſt, Geneſ. 6. Septimo conſumit animam, & poſtea corpus in gehennam, Apoc. pen. fornicarijs, mendacibus, veneficis, & homicidis, pars illorum in ſtagnum ignis, & ſulphuris, S. Ant. 2. p.tit. 5.c.1.§. 11.

Luxuriæ occaſiones, quot ſint. Quæſt. X.

DEcimo quæro, quot ſint occaſiones luxurię? Reſp. Septem. Prima eſt ocioſitas Exech. 16. Hæc fuit iniquitas ideſt cauſa iniquitatis ſororis tuæ Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia & ocium. Secunda eſt nimia quies, Paul. ad Rom. 13. non in cubilibus, & impudicitijs, ſcilicet ambulemus in noſtra conuerſatione. Tertia ventris ingluuies, Pro.c.29. qui delicate pauerit ſeruũ, ideſt corpus ſuum, in fine ſentiet eum contumacem, ideſt rebellem per ſtimulum luxuriæ Quarta cauſa eſt vinum immoderate ſumptum, Prou. 20. luxurioſa res eſt vinũ, ideſt cauſa luxuriæ, & Paul. ad Eph. 5. nolite inebriari vino, in quo luxuria eſt. Quinta nimia familiaritas cum mulieribus, Eccl. 53. in medio mulierum noli commorari. Sexta eſt curioſitas ſenſus, vt in aſpectu auditu, vnde Ecc. 9. auerte faciem tuam à muliere compta. Septima eſt ſuperbia, Oſe. 5. ſpiritus fornicationis in medio eorum, & dominum non cognouerunt, & reſpondebit arrogantia Iſrael, S. Ant. 2.p. tit. 5. ca. 1. §. 2. Peſelad. tit. de luxuria p. 3. c. 1. & ſeq. Nauar. Man. Cõfeſſ. c. 16. nu. 8. & ſeq.

Luxuriæ filiæ, quot eſſe dicantur. Quæſt. XI.

VNdecimo quæro, quot ſint luxuriæ filiæ? Reſpond. octo, videlicet, cæcitas mentis, inconſideratio, præcipitatio, inconſtantia, amor ſui, odiũ Dei, affectus præſentis ſæculi, horror, vel deſperatio futuri, S. Greg. li. 31. c. 31. Moral. S. Tho. 2. 2. q. 153. art. 5. Ale. de Ales 2. p. q. 144. memb. 7. S. Ant. 2. p. tit. 5. c. 9. Angel. ver. luxuria nu. 4. Armilla nu. 3. Naua. Man. Conf. c. 23. nu. 113. Tab. ver. luxuria nu. 5. Vigner. de virt. temp. c. 7. §. 4. Caniſius de peccat. capit. §. 5. S. Thom. 2. 2. q. 53. art. 6. Quãdo enim inferiores potentię vehementer afficiuntur ad ſua obiecta, conſequens eſt, quod ſuperiores vires impediantur, & deordinentur in ſuis actibus: per vitium autem luxuriæ maxime appetitus inferior, ſcilicet concupiſcibilis vehementer intendit ſuo obiecto, ſcilicet delectabili, propter vehementiam paſſionis, & delectationis. Et ideo conſequens eſt, quod per luxuriam maxime ſuperiores vires deordinentur, ſcilicet ratio, & voluntas. Sunt autem rationis quatuor actus in agendis. Primo quidem ſimplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, vt bonum, & hic actus impeditur per luxuriam, Daniel. 13. Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum. Et quãtum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus eſt conſiliũ de his, quæ ſunt agenda propter finem, & hic etiam impeditur per cõcupiſcentiam luxuriæ, vnde Ter. Eun. ſcena 1: quæ res in ſe neque conſilium, neque modum vllum habet, eam conſilio regere nõ potes, & quantum ad hoc ponitur præcipitatio, quæ importat ſubtractionem conſilij, S. Thom. 2. 2. q. 53. art. 3. Tertius actus eſt iudicium de agendis: & hic etiã impeditur per luxuriam, Daniel. 13. de ſenibus luxurioſis: auerterunt ſenſibus ſuum, vt non recordarentur iudiciorum iuſtorum, & quãtum ad hoc ponitur inconſideratio. Quartus autem actus eſt præceptum rationis de agendo, qui etiam impeditur per luxuriam, in quantum. ſ. homo impeditur ex impetu concupiſcentię, ne exequatur id, quod decreuit eſſe faciendum, & quantum ad hoc ponitur inconſtantia, ex parte autem voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus, quorum vnus eſt appetitus finis, & quantum ad hoc ponitur amor ſui, quantum ſcilicet ad delectationẽ, quam inordinate appetit, & per oppoſitum ponitur odiũ

Dei,

Dei, inquantum ſcilicet prohibet delectationem concupitam. Alius autem eſt appetitus eorum, quę ſunt ad finem, & quantum ad hoc ponitur affectus præſentis ſæculi, in quo ſcilicet aliquis vult frui voluptate. Et per oppoſitum ponitur deſperatio futuri ſæculi, quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat peruenire ad ſpirituales, ſed faſtidit: hæc Sanctus Thomas dicto articulo quarto.

Luxuriæ ſpecies, quot eſſe dicantur.
Quæſt. X I I.

DVodecimo quæro, quot ſpecies luxuriæ eſſe dicātur? Reſp. Sex, videlicet; fornicatio ſimplex, adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus, & vitium contra naturam, cap. lex præteritorum 36. q. 1. S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 1. de his Alex. de Ales 2. p. q. 145. memb. 9. Armilla ver. luxuria nu. 4. Ang. nu. 1. Aſtenſ. lib. 1. tit. 31. art. 1. Nauar. Man. Conf. cap. 16. nume. 5. Sylu. ver. luxuria, nu. 1. Tab. nu. 6. Viguer. de virt. temper. cap. 7. §. 4. in princ. Peccatum enim luxuriæ conſiſtit in hoc, quod aliquis nō ſecundum rectam rationem delectatione venerea vtitur, quod quidem contingit dupliciter. Vno modo ſecundum materiam, in qua huiuſmodi delectationem quærit. Alio modo ſecundum quod materia debita exiſtente, non obſeruantur aliæ debitæ conditiones. Et, quia circumſtantia, in quantum huiuſmodi non dat ſpeciem actui mortali, ſed eius ſpecies ſumitur ab obiecto, quod eſt materia actus, ideo oportuit ſpecies luxuriæ aſſignari ex parte materiæ, vel obiecti. Quæ quidem poteſt non conuenire rationi rectæ dupliciter. Vno modo, quia habet repugnantiam ad finem venerei actus. Et ſic in quantum impeditur generatio prolis, eſt vitium contra naturam, quod eſt in omni actu venereo, ex quo generatio ſequi non poteſt. Inquantum autem impeditur debita educatio, & promotio prolis natæ, eſt fornicatio ſimplex, quæ eſt ſoluti cum ſoluta. Alio modo materia, in qua exercetur actus venereus, poteſt eſſe non conueniens rationi recte per comparationem ad alios homines: & hoc dupliciter. Primo quidem ex parte ipſius fœminæ cui aliquis commiſcetur, quia ei debitus honor non ſeruatur. Et ſic eſt inceſtus, quia conſiſtit in abuſu mulierum, conſanguinitate, vel affinitate iunctarum. Secundo ex parte eius, in cuius poteſtate eſt fœmina, quæ ſi eſt in poteſtate viri eſt adulterium, ſi autem eſt in poteſtate patris, eſt ſtuprum ſi nō inferatur violentia, raptus autem ſi inferatur. Diuerſificantur autem iſtæ ſpecies magis ex parte fœminæ quam viri, quia in actu venereo fœmina ſe habet ſicut patiens, & per modum materiæ, vir autem per modum agentis, prædictæ autem ſpecies ſecundum differentiam materię aſſignantur, Sanctus Thomas dicto loco.

Cæcitas mentis an ſit peccatum. *Quæſt.* X I I I.

DEcimotertio quæro, vtrum cęcitas mentis ſit peccatum? Reſp. quod ſic: cum ponatur à Greg. 31. Moral. c. 31. inter vitia, quæ cauſantur à luxuria, S. Thom. 2. 2. q. 15. art. 1. dicens, quod ſicut cæcitas corporalis eſt priuatio eius, quod eſt principium corporalis viſionis, ita cæcitas mentis eſt priuatio eius, quod eſt principium mentalis ſiue intellectualis viſionis. Cuius quidem principiū eſt triplex: vnum quidem eſt lumen naturale rationis, & hoc lumen cum pertineat ad ſpeciem animę rationalis, nunquam priuatur ab anima, impeditur tamen quandoque à proprio actu per impedimenta virium inferiorum, quibus indiget intellectus humanus ad intelligendum, ſicut patet in amentibus, & furioſis. Aliud autem principium intellectualis viſionis eſt aliquod lumen habituale naturali lumini rationis ſuperadditum. Et hoc quidem lumen interdum priuatur ab anima, & talis priuatio eſt cęcitas, quę eſt pœna, ſecundum quod priuatio luminis gratię, quędam pœna ponitur. Vnde dicitur de quibuſdam, Sapien. 2. excæcauit illos malitia eorum. Tertium principium viſionis intellectualis eſt aliquod intelligibile principium, per quod homo intelligit alia, cui quidem principio intelligibili mens hominis poteſt intendere, vel non intendere, & quod ei non intendat contingit dupliciter, quandoque quidem ex hinc, quod habet voluntatem ſpontaneæ ſe auertentē a conſideratione talis principij, Pſa. 35. Noluit intelligere, vt bene ageret. Alio modo per occupationem mentis, circa alia, quæ magis diligit, quibus ab inſpectione huius principij mens auertitur, ſecundum, Pſalm. ſuper cecidit ignis. ſ. concupiſcentiæ, & non viderunt Solem. Et vtroque modo cęcitas mentis eſt peccatum, S. Tho. d. loco, & eſt mortale quando nō vult intelligere neceſſaria ad ſalutem, vt poſſit liberius malè agere, ſimiliter quando ita occupatur in delectationibus corporalibus, quod omittit neceſſariā occupationem, quā Deo tenetur exhibere, Tab. ver. cęcitas mētis, nu. 2. Piſ. & Ang. d. loco, & Arm. S. Ant. 2. p. tit. 5. c. 9. opponitur dono intellectus, S. Tho. 2. 2. q. 15. art. 2.

Inconſideratio an ſit peccatum.
Quæſt. X I I I I.

DEcimoquarto quæro, vtrum inconſideratio ſit peccatum? Reſpond. quod ſic, dicitur enim Prou. 4. oculi tui videant recta, & palpebræ tuę pręcedāt greſſus tuos, quod pertinet ad prudētiam, ſed contrarium huius agitur per inconſiderationem, ergo inconſideratio eſt ſpeciale peccatum ſub imprudentia contentum, Sanctus Thom. 2. 2. q. 53. art. 4. dicens, quod cōſideratio importat actū intellectus, veritatem rei intuentis. Sicut autem inquiſitio pertinet ad rationem, ita iudicium pertinet ad intellectum. Vnde, & in ſpeculatiuis demōſtratiua ſcientia dicitur iudicatiua, inquantum per reſolutionem in prima principia intelligibilia de veritate inquiſitorum dijudicatur. Et ideo conſideratio maxime pertinet ad iudicium. Vnde & defectus recti iudicij ad vitium inconſiderationis pertinet, prout ſcilicet aliquis in recte iudicando deficit ex hoc, quod contemnit, uel negligit attendere

dere ea, ex quibus rectum iudicium procedit. Vnde manifeſtum eſt, quod inconſideratio eſt peccatum, non obſt. Math. ca. 10. nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, ergo inconſideratio non eſt peccatum, nam reſpõ. quod dominus non prohibet conſiderare ea, quæ ſunt agenda, vel dicenda quando homo habet opportunitatem, ſed dat fiduciam diſcipulis in verbis inductis, vt deficiente ſibi opportunitate, vel propter imperitiam vel quia ſubito præoccupantur, in ſolo diuino cõfidant iudicio, quia cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad Deum, ſicut dicitur 2. Paralip. cap. 20. alioquin ſi homo prætermittat facere, quod poteſt: ſolum diuinum auxilium expectans, videtur tentare Deum, S. Ant. 2. p. tit. 5. ca. 11. dicens, quod ſub hoc vitio continetur incautela, & incircumſpectio, & eſt mortale peccatum quando ex illa inconſideratione, ſiue falſo iudicio ſequatur peccatum mortale, Tab. verſic. inconſideratio, vbi etiam Arm. numer. 1. & 2. Caiet. & Angel. d. loco, & eſt peccatum ſub imprudentia contentum.

Præcipitatio, an ſit peccatum. Quæſt. XV.

DEcimoquinto quæro, vtrum præcipitatio ſit peccatum? Reſp. quod ſic, Prou. 4. via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruãt. Tenebræ autem viæ impietatis pertinent ad imprudentiam. Ergo corruere, ſiue præcipitari ad imprudẽtiæ peccatum pertinet, Sanctus Thomas 2. 2. q. 53. art. [illegible] dicens, quod præcipitatio in actibus animæ metaphoricè dicitur ſecundum ſimilitudinem à corporali motu acceptam. Dicitur autem præcipitari ſecundum corporalem motum, quod à ſuperiori in ima peruenit, ſecundum impetum quendam proprij motus, vel alicuius impellentis non ordinate deſcendendo per gradum. Summũ autem animæ eſt ipſa ratio, imum autem eſt ipſa operatio per corpus exercita. Gradus autem medij, per quos oportet ordinatè deſcendere ſunt memoria præteritorum, intelligentia præſentiũ, ſolertia in conſiderandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens vnũ alteri, docilitas per quam aliquis acquieſcit ſententiæ maiorum: per quos quidem gradus aliquis ordinate deſcendit, recte conſiliando. Si quis autem feratur ad agendum per impetum voluntatis, vel paſſionis pertranſitis huiuſmodi gradibus, erit præcipitatio. Cum ergo inordinatio conſilij ad imprudentiam pertineat, manifeſtum eſt, quod vitium præcipitationis ſub prudentia continetur, Sanctus Thom. d. loco, S. Anto. 2. part. tit. 5. capit. 10. Caiet. verſic. præcipitatio, Viguer. de virt. prud. c. 4. §. 3. ver. t. Tab. verſ. præcipitatio, nu. 1. vbi præcipitatio eſt ope[illegible] per [illegible] voluntatis, vel paſſionis, ſine [illegible] partibus eius [illegible] ver. præcipitat[illegible], A[illegible] 4. art. [illegible] c. ponde[illegible] 50. diſt. An[illegible] ver. præcipitat[illegible]

Inconſtantia an ſit peccatum. Quæſt. X[illegible]

DEcimoſexto quæro, vtrum inconſtantia ſit peccatum? Reſpon. quod ſic, & eſt vitium ſub imprudentia contentum, ad prudentiam enim pertinet præferre maius bonum minus bono, ergo deſiſtere à meliori pertinet ad prudentiam. Sed hoc eſt inconſtantia, ergo inconſtantia pertinet ad imprudentiam, S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 5. dicens, quod inconſtantia importat receſſum quendam à bono propoſito definito. Huiuſmodi autem receſſus principium quidem habet à vi appetitiua, non enim aliquis recedit à priori bono propoſito, niſi propter aliquid, quod ſibi inordinate placet. Sed iſte receſſus non conſumatur, niſi per defectum rationis, quę fallitur in hoc, quod repudiat id, quod recte acceptauerat, & quia cum poſſit reſiſtere impulſiui ratione, ſi non reſiſtat, hoc eſt ex debito ipſius quod non tenet ſe firmiter in bono propoſito concepto. Et ideo inconſtantia quantum ad ſui conſumationem pertinet ad defectum rationis. Sicut autem omnis rectitudo rationis practicæ, pertinet aliqualiter ad prudentiam, ita omnis defectus eiuſdem pertinet ad imprudentiam. Et ideo inconſtantia ſecundum ſui conſumationem ad imprudentiam pertinet. Et ſicut præcipitatio ex defectu circa actum conſilij, & inconſideratio circa actum iudicij, ita inconſtantia circa actum pręcepti. Ex hoc enim dicitur aliquis eſſe inconſtans, quod ratio deficit in pręcipiendo ea, quæ ſunt conſiliata, & iudicata, San. Thom. d. loco, ſunt autem iſta tria, videlicet, inconſideratio, pręcipitatio, inconſtantia, peccata mortalia, vel venialia, ſecundum ſubiectam materiam vt ſi inconſtans omittat ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis peccat mortaliter, ſi alias debita peccat venialiter, Caiet. verſi. inconſtantia, vbi Tab. Arm. & Ang. S. Ant. 2. p. [illegible] 5. [illegible] 12.

Amor ſui, an ſit peccatum. Quæſt. XVII.

DEcimoſeptimo quæro, vtrum amor ſui ſit peccatum? Reſpond. quod ſic: quando quis nimis diligit ſe ipſum quærendo delectationes corporis nimis, & quietem carnis, & eſt peccatum mortale, ſi propter eum quis non implet præcepta vel facit contra, alias communiter eſt veniale, quando inordinatus, qui a[illegible] quando [illegible] [illegible] v[illegible] ad contemptum Dei, An[illegible] amor ſui S. Anto. [illegible] p. tit. 5. c. 1[illegible] §. 1. & [illegible] A[illegible] Ales 2. p. q. 58. memb. [illegible] Nau. Man. [illegible] 1[illegible] n[illegible] 4. ſecus quando amor ſui eſt ordinatus R[illegible] de amore in ſe genera[illegible] t. 6. dicens [illegible] amorem ſui, v[illegible] natum cum q[illegible] bonum [illegible] & talis a[illegible] b[illegible] s, vod[illegible] m[illegible] dina[illegible], vel [illegible] du[illegible], vel [illegible] de A[illegible] cum[illegible]

Dei

Dei vſque ad contemptum ſui, ciuitatem Babilonis facit amor ſui vſq; ad contemptũ Dei, Tab. ver. amor ſui, numero primo & ſequenti eſſet videndum de odio, de quo dictum fuit ſupra tit. de inuidia q. 4.

Affectus præſentis ſæculi, an ſit peccatum.
Quæſt. XVIII.

DEcimooctauo quæro, vtrum affectus præſentis ſæculi ſit peccatum? Reſp. quod ſic: ponitur enim vt dictum eſt filia luxuriæ, & cum tam inordinatè quis affi..i ur ad mundum, ſeu ad permanendum in mundo propter delectabilia eius, quo fruatur eo; ponens ſcilicet finem ſuum in vita præſenti; cupiens in mũdo perpetuari, & nihil curans de ſuperna fœlicitate, iſtud mortale eſt multis vitijs commixtum, & de hoc intelligitur illud Iacobi c. 4. qui uoluerit eſſe amicus huius ſæculi, inimicus Dei conſtituetur, & 1. Ioann. 2. qui diligit mundum non eſt charitas patris in eo, & Pſalm. 13. corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis, non eſt, qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum, Sanctus Antonin. 2. parte titulo quinto ca. 14. eſſet videndum de horrore futuri ſæculi, ſeu de deſperatione, de qua dictum fuit ſupra tit. de accidia q. 14.

Concupiſcentia, an ſit peccatum.
Quæſt. XIX.

DEcimonouo quæro, vtrum concupiſcentia ſit peccatum? Reſp. quod, quicunque inordinatè contra iuſtitiam con npiſcit aliquod notabile, peccat quidem mortaliter, vt ſi quis concupiſcat vxorem, & rem proximi ſui: ita intelliguntur 9. & 10. præceptum Decalogi, Nauar. Manual. Cõfeſſ. cap. 19. numer. primo & ſequenti & in capitu. quando, de conſecr. diſt. 1. numero 292. Rayn. ver. concupiſcentia capitulo 2. & verſi. libido ca. 10. S. Thom. 2. 2. q. 59. art. 4. & q. 168. art. 5. S. Ant. 2. p. tit. 5. c. 1. §. 9.

Senſualitas, an eſſe poſſit peccatum.
Quæſt. XX.

VIgeſimo quæro, vtrũ ſenſualitas poſſit eſſe peccatum? Reſpon. ſecundum Thomam 2. ſentent. diſt. 24. quæſt. 1. art. 1. quem refert Sanct. Ant. 1. par. tit. quarto capitulo 16. §. tertio & Tab. verſiculo ſenſualitas numero tertio Rayn. verſiculo ſenſualitas capitulo quarto, quod in ſenſualitate poteſt eſſe peccatum veniale ſubiectiuè; hoc eſt in appetitu ſenſitiuo: mortale verò non poteſt eſſe niſi diſpoſitiuè; ratio eſt quia peccatum mortale ſequitur ſemper iudicium rationis, quod non eſt in ſenſualitate, quæ præuenit iudicium rationis.

Delectatio moroſa, an ſit peccatum.
Quæſt. XXI.

VIgeſimoprimo quæro, vtrum delectatio moroſa ſit peccatum? Reſpon. quod delectatio ex parte actus obiecti iuxta naturam actus, de quo eſt ipſa, iudicanda eſt, ita, quod ſi actus, de quo quis cogitando delectatur, eſt peccatum mortale (puta adulterium, furtum, homicidium, &c.) ipſa quoque delectatio moroſa eſt peccatum mortale, quod, ſi actus, de quo quis delectatur ſit peccatum veniale, ipſa quoq; delectatio moroſa erit peccatum veniale, ſi verò conſideretur delectatio ex parte deliberati conſenſus, iuxta illum iudicanda eſt; nam ſi perſona cogitando de actu, quantumcunque malo delectetur, nõ aduertendo ad id, de quo delectetur (ita, quod ſi aduerteret nõ approbaret) non eſt ibi peccatum mortale, etiamſi per vnum diem ſic inaduertenter cogitaret, & delectaretur, quia non poteſt eſſe mortale peccatum ſine voluntatis rationabili conſenſu, qui in propoſito deeſſet, ſi verò aduertere incepit, & præualente impetu cõcitatæ paſſionis non plenè aduertit, ſi antequam plenè aduertat, delectatio facit curſum ſuum, peccatum non mortale, ſed veniale interuenit, quia ſicut inaduertentia excuſat à mortali, quia excuſat à deliberatione, ita non plena aduertentia excuſat à mortali propter eandem rationem. Si autem plenè aduertit, & poſitiue conſentit, In illam peccatũ iam patet, Caiet. ver. delectatio, Tab. ver. cogitatio nu. 2. & ſeq. S. Tho. 2. 2. q. 34. art. 1. dicens, quod delectatio eſt mala, quæ eſt præter rationem rectam, Angel. verſiculo cogitatio §. 2. Alexan. de A'es 2. parte quæſtio. 109. memb. 11. Arm. ver. delectatio moroſa, Nau. Man. conf. ca. 11. nume. 11. & ſeq. & cap. 16. nume. 10. & ſeq Rayn. verſi. delectatio, c. 9. Syl. ver. delectatio, nume. 1. & ſeq. Vig. tit. de vol. hom. c. 3. §. 5. ver. 5.

Stultitia, an ſit peccatum. Quæſt. XXII.

VIgeſimoſecundo quæro, vtrum ſtultitia ſit peccatum? Reſp. quod ſic, Prou. 1. proſperitas ſtultorum perdet eos; ſed nullus perditur, niſi pro peccato. Ergo ſtultitia eſt peccatum, S. Thom. 2. 2. q. 46. art. 2. dicens, quod ſtultitia importat quẽdam ſtuporem ſenſus in iudicando: & præcipue circa altiſſimam cauſam, quæ eſt finis vltimus, & ſummum bonum, circa quod aliquis poteſt pati ſtuporem in iudicando dupliciter. Vno modo ex diſpoſitione naturali, ſicut patet in amentibus, & talis ſtultitia non eſt peccatum. Alio modo inquantum immerget homo ſenſum ſuum rebus terrenis ex quo redditur eius ſenſus ineptus ad percipienda diuina, 1. Corint. 2. animalis homo non percipit ea, quę ſunt ſpiritus Dei, ſicut etiam homini habenti guſtum infectum malo humore, non ſapiunt dulcia. Et talis ſtultia eſt peccatum, præterea omne, quod opponitur virtuti eſt peccatum, ſed ſtultitia opponitur ſapientiæ, Greg. 2. Mor. c. 36. S. Th. d. loc. ar. 1. præterea omne, quod oritur ex peccato, peccatũ eſt, ſed ſtultitia oritur ex luxuria: ergo eſt peccatum, Prouer. 7. ſtatim ea ſequitur, ſcilicet meretricem ignorãs, quod ad vincula ſtultus trahitur S. Tho. d. loco, art. 3. S. Ant. 2. par. tit. 5. cap. 15. §. 1. & ſeq. Ang. ver. ſtultitia, Piſ. d. loco, Ray. c. 4. & ſeq. Syl. ver. ſtultitia, Tab. nu. 1. & ſeq. Et quod dictum

eſt de

eſt de ſtultitia, idem dicas de inſipientia, Sanctus Thom.2.2.q.46.art.1.ad 1.Caiet.verſi.inſipientia, & Arm.nu.1.

Imprudentia, an ſit peccatum.
Quaeſt. XXIII.

Vigeſimotertio quæro, vtrum imprudentia ſit peccatum? Reſp.quod ſic;ſpiritualis enim theſaurus gratiæ non tollitur, niſi per peccatum. Tollitur autem per imprudentiam Prou. 21. theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo iuſti, & homo imprudens diſſipabit illud, ergo imprudentia eſt peccatum, S.Thom.2.2.q. 53.art. 1. dicens, quod imprudentia dupliciter accipi poteſt. Vno modo priuatiue. Alio modo contrarie. Negatiue autem non proprie dicitur; ita ſcilicet, quod proprie importat ſolam carentiam prudentiæ, quę poteſt eſſe ſine peccato. Priuatiue quidem imprudentia dicitur, in quantum aliquis caret prudentia, quam qui natus eſt, debet habere. Et ſecundũ hoc imprudentia eſt peccatum, ratione negligentiæ, qua quis non adhibet ſtudium ad prudentiam habendam; contrarie vero accipitur imprudentia, ſecundum quod ratio contrario modo mouetur, vel agit prudentiæ, puta ſi recta ratio prudentiæ agit conſiliando imprudens conſiliandum ſpernit, & ſic de alijs, quæ in actu prudentiæ conſideranda ſunt. Et hoc modo imprudentia eſt peccatum, ſecundum rationem propriam prudentiæ. Nõ enim poteſt hoc contingere, quod homo contra prudentiam agat, niſi diuertens à regulis, quibus ratio prudentiæ rectificatur: vnde ſi hoc contingat per auerſionem à regulis diuinis, eſt peccatum mortale, puta cum quis quaſi contemnens, & repudians diuina documenta, præcipitanter agit. Si vero præter eas agat abſque contemptu, & abſque detrimento eorum, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, eſt peccatum veniale, & dicitur peccatum ſpeciale: ſicuti virtus ſpecialis dicitur prudentia Sanctus Th. dicto loco articulo 2. Viguer. de virt. prudentiæ cap.4.§.3.

Lenocinium, an ſit peccatum. Quaeſt. XXIIII.

Vigeſimoquarto quæro, vtrũ lenocinium ſit peccatum? Reſp. quod cum ex eo perſona mediet, foueat, alliciat ad venerea aliena, peccatũ eſt mortale, tanto grauius, quanto reatum in ſe habet omnium criminũ, quæ inde ſequuntur. Hinc enim lenones, & lenæ perſonæ infames ſatis notæ denominantur, Caietanus verſiculo lenocinium. Sylu. & Tabiena verſiculo leno, Aſtenſis libro 2. tit.47.art.3.

Meretricis turpitudo, an ſit peccatum.
Quaeſt. XXV.

Vigeſimoquinto quæro, vtrũ meretricis turpitudo ſit peccatũ? Reſp. quod ſic; & eſt mortale, Caietan. verſiculo meretricis; eſt enim meretrix mulier multorũ libidini cloaca patens capitu. vidna vigeſimatertia diſtinct. Sylu. & Tabiena verſiculo meretrix, & Armilla dicto loco, & Angelica, num.2.

Concubinatus, an ſit peccatum.
Quaeſt. XXVI.

Vigeſimoſexto quęro, vtrum concubinatus ſit peccatum? Reſp.quod ſic; nam concubinatus non ſolum, includit peccatum mortale fornicationis, ſed addit ſtatũ peccati mortalis, Et propterea ad ſui veram pœnitentiam exigit, non ſolum omiſſionem actus carnalis, ſed receſſum à tali ſtatu, Caiet.ver.concubinatus, vbi Angel.nu.1.& ſeq. Armilla d.loco, Nauar. Man.Confe.c.16.nu.20.& in c.ſatisfactio de pęnit.diſtinct.3.S.Th.& Paul.in 4.ſentent.15.q.1.S.Ant.3.p.tit.14.c.26. Sylu.ver. Confeſſio q.25.& ver. concubinatus numer. 2.vbi Tabiena c.ii concubinę de ſent. exc.cap.fraternitatis 34.diſtinct.& c.8.de reformat.Matrim.Concil. Triden.Seſſ. 24.Viguerius tit.de Sacramento Matr.c.16.§.17.verſ.11.

Mollities, an ſit peccatum. Quaeſt. XXVII.

Vigeſimoſeptimo quęro, vtrum mollities ſit peccatum? Reſp.quod ſic? eſt enim mollities triplex, & ſemper mala. Primo pro quanto eſt defectus oppoſitus perſeuerantię, quo ſcilicet homo adeo eſt deditus delectationibus, vt non ſolum à contriſtantibus, ſed à tollentibus delectationem abducatur, vt viam virtutis deſerat; & dicitur peccatum eſſe mortale, cum ſit omnino contra rationem, poteſt tamen eſſe veniale iuxta materiam, eſt etiam vitium, quia opponitur virtuti perſeuerãtię, S.Th.2.2.q.138.ar. 1. nã perſeuerans dicitur perſiſtere in ſua ſentẽtia, ſecundũ quod oportet, mollis minus, quã oportet, pertinax autẽ plus quã oportet, vnde perſeuerantia laudatur ſicut in medio exiſtens, pertinatia vituperatur ſecundum exceſſum medij, mollities autẽ ſecundum defectum, S.Tho. d.loco art.2.ſimiliter dicitur mortale, ſiquis ita eſt mollis animo, vt cedat omittendo neceſſaria ad ſalutem, aut incurrendo contraria ſaluti, peccat mortaliter. Si autem nihil committit, aut omittit contra ſalutem ſed præter illam, peccat venialiter. Secundo modo dicitur mollities vitium infimum cõtra naturam (ſcilicet ſolius pollutionis voluntariæ) & tunc proculdubio peccatum eſt mortale. Similiter, & tertio pro quanto crimen eſt contra naturã, quo mas patitur, vt mulier, vt glo.interl. 1. ad Corinth. 6. vbi molles excluduntur à regno Dei, & illud eſt peccatum nefandum not. de hoc Perald.2.parte tit.de accidia capit.2.Vig.tit.de fortitudine c.6.verſi. 2.Tab. verſi.mollities, vbi tangit etiam Sylu. & Piſan. & Armilla Aſtenſ. libr. ſecundo titulo 32.articulo 2.Angel. ver.mollities, S.Ant.2.p.tit.5.c.12.§.4.Alex.de Ales 2. p.q.154 mem.1.ad arg.

Impudicitia, an ſit peccatum. Quaeſt. XXVIII.

VIgeſimooctauo quæro, vtrum impudicitia ſit peccatum? Reſpond. quod ſic; pro quanto pertinet ad quoſdam actus circũſtantes actum venereum, ſicut ſont oſcula, tactus, & alia huiuſmodi, S. Thom. 2.2. q. 154. art. 1. ad quintum, Cypr. lib. 1. epiſt. 11. ad Pomponium de virginitate dicit certe ipſe concubitus, ipſe amplexus, ipſa confabulatio, & oſculatio, & coniacentium duorum turpis, & fœda dormitio, quantum dedecoris, & criminis ſit, confitentur. Ergo per prædicta homo fit reus criminis, i. peccati mortalis, S. Tho. d. loco art. 4. dicens, quod aliquid poteſt eſſe peccatum mortale dupliciter; vno modo ſecundũ ſpeciem ſuam, & hoc modo oſculum, amplexus, vel tactus ſecundum ſuam rationem nõ nominant peccatum mortale. Poſſunt enim hęc abſque libidine fieri, vel propter, conſuetudinem patriæ, vel propter aliquam neceſſitatem, aut rationabilem cauſam. Alio modo dicitur aliquid peccatum mortale ex ſua cauſa, ſicut ille, qui dat eleemoſynam, vt aliquem inducat ad hæreſim, mortaliter peccat propter intẽtionem corruptam; conſenſus enim in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale, & non ſolum conſenſus in actum S. Thom. 1.2. q. 74. art. 7. & 8. Et ideo cum fornicatio ſit peccatum mortale, & multo magis aliæ luxuriæ ſpecies, vt dicam in ſeq. qq. conſequens eſt, quod conſenſus in delectationem talis peccati ſit peccatum mortale, & non ſolũ conſenſus in actum. Et ideo cum oſcula, & amplexus huiuſmodi propter delectationem huiuſmodi fiat, conſequens eſt, quod ſint peccata mortalia, & ſic ſolum dicuntur libidinoſa. Vnde huiuſmodi ſecundum quod libidinoſa ſunt, peccata mortalia ſunt, hæc S. Tho. d. loco Caiet. ver. impudicitia, & ver. oſculum Tab. ver. oſculum nume. 1. Viguer. de virt. temper. c. 7. §. 5. ver. 7. Armilla ver. impudicitia & ver. oſculum,

Fornicatio, an ſit peccatum. Quaeſt. XXIX.

VIgeſimonono quæro, vtrũ fornicatio ſit peccatum? Reſp. quod ſic; Cathec. ſuper præc. non mœchaberis, & aſſeuerans contrarium eſt hæreticus, gl. & Doct. Clem. 3 de hæretic. Vbert. in opere iod. inquiſit. ver. fornicatio, quod autem ſit peccatũ, probatur Tob. c. 4. attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen ſcire. Crimen autem importat peccatũ mortale; ergo fornicatio, & omnis concubitus, qui eſt præter vxorem eſt peccatum mortale, præterea nihil excludit à regno Dei, niſi peccatum mortale. Fornicatio autem excludit, vt Apoſtol. 5. ad Galath. vbi præmiſſa fornicatione, & quibuſdam alijs vitijs ſubdit, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur, ergo fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale conc. c. noſſe 22. q. 1. ibi noſſe debent talem de periurio pœnitentiam imponi debere, qualem de adulterio, & fornicatione, & de homicidio ſponte commiſſo, & de ceteris criminalibus vitijs. Ergo fornicatio ſimplex eſt peccatum criminale, S. Thom. 2.2. q. 154. art. 2. Tab. uer. fornicatio num. 2. & eſt peccatum mortale Ryo. 1. p. ver. fornicatio cap. 1. & ſeq. vbi Piſan. Arm. & Angel. & licet videatur eſſe genus cuiuſlibet peccati ex illicito coitu prouenientis; tamen ſpecialiter intelligitur in vſu viduarum, meretricum, & concubinarum, cap. lex. præteritorum 36. q. 1. Alex. de Ales 2. par. q. 143. memb. 9. S. Thomas in 4. diſtinct. 41. Sylu. ver. luxuria. numero 1. vbi Tab. nume. 10. Armilla numero 4. Nauar. Man. Confeſſ. c. 16. numer. 2. Perald. 2. p. tit. de luxuria cap. 7. Vig. tit. de virt. tem. c. 7. §. 5. verſ. 1. S. Ant. 2. par. tit. 5. cap. 2. Aſtenſ. lib. 2. tit. 46. art. 2. Caiet. ver. fornicatio; ratio eſt, quia peccatum mortale eſt omne peccatum, quod committit directe contra vitam hominis. Fornicatio autem ſimplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ eius, qui eſt ex tali concubitu naſciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris, & fœminæ, quod in eis non eſt vagus cõcubitus, ſed maris ad certam fęminam vnam, vel plures, ſicut patet in omnibus auibus. Secus autem in animalibus, in quibus ſola fęmina ſufficit ad educationem fętus, in quibus eſt vagus concubitus, vt patet in canibus, & huiuſmodi alijs animalibus. Manifeſtum eſt autẽ, quod ad educationem hominis non ſolũ requiritur cura matris, a qua nutritur, ſed multo magis cura patris, à quo eſt inſtruendus, & defendendus, & in bonis, tam interioribus, quam exterioribus promouendus. Et ideo contra naturam hominis eſt, quod vtatur vago concubitu, ſed oportet, quod ſit maris ad determinatam fœminam, cũ qua permaneat, non per modicum tempus, ſed diu, vel per totam vitam. Et inde eſt, quod naturaliter eſt maribus in ſpecie humana ſollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis. Hæc autem certitudo tolleretur ſi eſſet vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ fœminæ matrimonium vocatur. Et ideo dicitur eſſe de iure naturali; ſed quia cõcubitus ordinatur ad bonũ cõmune totius humani generis, bona autẽ cõmunia cadũt ſub determinatione legis, S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 3. & q. 95. art. 2. conſequens eſt; quod iſta coniunctio maris, & fœminæ, quæ matrimonium dicitur lege aliqua determinetur. Vnde cum fornicatio ſit concubitus vagus, vtpote præter matrimonium exiſtens, eſt contra bonum prolis educandæ, & ideo eſt peccatum mortale. Non obſt. ſi aliquis fornicando aliquam cognoſcens ſufficienter prouideat proli de educatione, quia id, quod cadit ſub legis determinatione, iudicatur ſecundum id, quod communiter accidit, & non ſecundum id, quod in aliquo caſu poteſt accidere, hæc Sanctus Thom. d. loco, alia poteſt eſſe ratio, quia filij, qui naſcuntur ex illicito concubitu, reputantur quaſi infames, nõ obſt. quod dicit gl. ſuper Deut. 23. ſuper illud non erit meretrix, &c. Ad eas prohibet accedere quarum eſt venialis turpitudo. Non enim debet dici venialis, ſed venalis, quod eſt proprium meretricum; non obſt. etiã, quod Oſeę 1. precipitur à Domino, vade

ſume

ſume tibi vxorem fornicariam, & fac filios fornicationum; nam Reſp. quod fornicatio dicitur eſſe peccatum inquantum eſt contra rationem rectam. Ratio autem hominis recta eſt, ſecundum quod regulatur à voluntate diuina, quæ eſt prima, & ſumma regula. Et ideo, quod homo facit ex voluntate Dei eius pręcepto obediens, non eſt contra rationem rectam, quamuis videatur eſſe contra communem vſum rationis; ſicut etiam non eſt contra naturam, quod miraculoſe fit virtute diuina, quamuis ſit contra communem curſum naturæ. Et ideo ſicut Abraham non peccauit filium innocentem volendo occidere, propter hoc, quod obediuit Deo; quamuis hoc ſecundum ſe conſideratum ſit communiter contra rectam rationem humanam; ita etiam Oſeæ non peccauit fornicando ex præcepto diuino; nec talis concubitus proprie fornicatio debet dici, quamuis fornicatio nominetur referendo ad curſum communem, vnde Aug. 3. de Conf. c. 8. dicit, cum Deus aliquid contra morem, aut pactũ quorumlibet iubet, & ſi nunquam ibi factum eſt, faciendum eſt, & poſtea ſubdit: ſicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanę maior poteſtas minori ad obediendum proponitur, ita Deus omnibus: non obſt. quod non videtur contra Deum, & proximum, quia Reſp. quod contrariatur dilectioni proximi, quantum ad hoc quod repugnat proli naſcituræ, non obſt. quod dicit, Aug. de bono coniug. c. 16. vol. 6. quod cibus ad ſalutem corporis eſt concubitus ad ſalutẽ generis; nam Reſp. quod ex vno concubitu poteſt vnus homo generari. Et ideo inordinatio concubitus, quæ impedit bonum prolis naſciturę ex ipſo genere actus, eſt peccatum mortale, & non ſolum ex inordinatione cõcupiſcẽtiæ. Ex vna autem commixtione nõ impeditur bonum totius vitæ vnius hominis, & ideo ille actus ex ſuo genere non eſt peccatum mortale, eſſet tamen ſi quis ſcienter cibum comederet, qui totam cõditionem vitæ eius immutaret, ſicut patet de Adam. Itẽ quæro, an fornicatio ſit grauiſſimum peccatum? Reſp. quod non: peccata enim carnalia ſunt minoris culpę, quam ſpiritualia, Greg. lib. 33. Moral. cap. 11. S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 3. dicens, quod grauitas alicuius peccati poteſt attendi dupliciter. Vno modo ſecundum ſe, alio modo ſecundũ accidens. Secundum ſe quidem attenditur grauitas peccati ex ratione ſuę ſpei, quę conſideratur ſecundum bonum cui peccatum opponitur. Fornicatio autem eſt contra bonum hominis naſcituri; & ideo eſt grauius peccatum ſecundum ſpeciem ſuam, peccatis, quæ ſunt cõtra bona exteriora. Sicut eſt furtum, & alia huiuſmodi, minus eſt autem peccatis, quæ ſunt directe contra Deum, & peccato, quod eſt contra vitam hominis: conc. Dom. Sotus lib. 5. de iuſt. & iure q. 3. at. 3. Item quæro, an peccatum fornicationis ſit minimum peccatorum, quę ſub luxuria continentur? Reſp. quod non. Minus enim eſt concubinatus cum vxore, qui fit ex libidine, Sanctus Thomas ſecundæ ſecunda quæſt. 154. articulo ſecundo ad ſextum.

Adulterium, an ſit peccatum.
Quæſt. XXX.

TRigeſimo quæro, vtrum adulterium ſit peccatum? Reſpon. quod ſic; S. Th. 2. 2. q. 154. art. 8. dicens, quod adulterium ſicut ipſum nomen ſonat, eſt acceſſus ad alienum thorum. In quo quidem dupliciter contra caſtitatem, & humanæ generationis bonum aliquis delinquit. Primo quidem in quantum accedit ad mulierem, non ſibi matrimonio copulatam, quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ. Alio modo, quia accedit ad mulierem alteri per matrimoniũ copulatam, & ſic impedit bonum prolis alienæ; eadem ratio eſt de muliere coniugata, quæ per adulterium corrumpitur. Vnde dicitur Eccl. 23. omnis mulier relinquẽs virum ſuum peccabit. Primo enim in lege altiſſimi incredibilis fuit, in qua ſcilicet præcipitur nõ mœcaberis. Et ſecundo virum ſuum dereliquit, in quo facit contra certitudinem prolis eius. Tertio in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios ſtatuit ſibi, quod eſt contra bonum proprię prolis, ſed primum eſt cõmune in omnibus peccatis mortalibus. Alio vero duo ſpecialiter pertinent ad deformitatem adulterij. Vnde manifeſtum eſt, quod adulterium eſt determinata ſpecies luxuriæ, vt pote deformitatem ſpecialem habens circa actus venereos, & per conſequens eſt peccatum, ita S. Th. dicto loco conc. Alex. de Ales 2. p. q. 143. memb. 9. cap. lex, 36. q. 1. cap. non mœchaberis 32. q. 6. Sylu. ver. luxuria, nu. 1. Arm. d. loco nu. 4. Nau. Man. Cõf. c. 16. nu. 2. S. Ant. 2. p. tit. 5. c. 3. Aſtenſ. lib. 2. tit. 47. art. 1. Viguer. tit. de virt. temper. c. 7 § 5. verſ. 2. Caiet. ver. adulterium, ubi Tab. & Sylu. Cathec. ſuper præcepto non mœchaberis Rol. verſ. adulterium, vbi Piſan. Arm. & Ang.

Inceſtus, an ſit peccatum. Quæſt. XXXI.

TRigeſimoprimo quæro, vtrum inceſtus ſit peccatum? Reſp. quod ſic; eſt enim inceſtus abuſus conſanguinearum uel affinium, Alexan. de Ales 2. p. q. 143. memb. 9. c. lex, 36. q. 1. Perald. titu. de luxuria p. 3. c. 4. Sylu. ver. luxuria, num. 1. & numero 4. Arm. d. loco num. 5. Nauar. Man. Conf. ca. 16. num. 3. S. Ant. 2. p. tit. 5. p. 2. cap. 5. Aſtenſ. lib. 2. ti. 46. art. 5. Viguer. tit6. de virt. temper. cap. 7. §. 5. verſ. 3. S. Thom. 2. 2. q. 154. artic. 9. dicens, quod in vſu conſanguineorum, vel affinium inuenitur aliquid incongruum commixtioni venereæ, triplici ratione. Primo quidem, quia naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus, & per conſequens alijs conſanguineis, qui ex eiſdem parentibus de propinquo originem trahunt; intantum, quod apud antiquos, vt Maximus Vale. refert lib. 2. ca. 9. non erat fas filium ſimul cum patre balneari, ne ſe inuicem nudos conſpicerent. Manifeſtum eſt autem ſecundum prędicta, quod in actibus venereis maximè conſiſtit, quædam turpitudo honorificentiæ contraria, unde de his homines verecundantur. Et ideo incongruum eſt, quod com-

mixtio venerea fiat talium perſonarum ad inuicē. Et hæc cauſa videtur ex ... rimi. Leu. 18. vbi dicitur. Mater tua eſt, non reuelabis turpitudinem eius. Et idem poſtea dicitur in alijs. Secunda ratio eſt, quia perſonas ſanguine coniunctas neceſſe eſt ad inuicem ſimul conuerſari. Vnde ſi homines non arcerentur à commixtione venerea, nimia oportunitas daretur hominibus venereæ commixtionis, & ſic animi hominum nimis emolleſcerent per luxuriā, & ideo in veteri lege illæ perſonæ ſpecialiter videntur prohibitæ eſſe, quas neceſſe eſt ſimul commorari. Tertia ratio, quia per hoc impediretur multiplicatio amicorum. Dum enim homo vxorem extraneam accipit, iunguntur ſibi quadam ſpeciali amicitia omnes conſanguinei vxoris, ac ſi eſſent conſanguinei ſui, vnde Auguſt. lib. 15. de Ciuit. Dei, cap. 16 Habita eſt ratio rectiſſima charitatis, vt homines, quibus eſſet vtilis, atque honeſta cōcordia, diuerſarum vicitſſitudinum vinculis necterentur, nec vnus in vno multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerentur in ſingulos. Quarta additur ratio per Ariſto. 2. Polit. quia cum naturaliter homo conſanguineam diligat ſi adderetur amor, qui eſt ex commixtione venerea, fieret nimis ardor amoris, & maximum libidinis incentiuum, quod caſtitati repugnat. Vnde manifeſtum eſt, quod inceſtus eſt determinata luxuriæ ſpecies, & per conſequens peccatum mortale, non obſt. quod aliquo tempore licuerit; nam, Reſpon. id factum eſſe neceſſitate ſuadente, Aug. de Ciuit. Dei lib. 15. cap. 16. commixtio ſororum, & fratrum, quāto fuit antiquior compellente neceſſitate, tanto poſtea facta eſt damnabilior, religione prohibente, Sanctus Thomas dicto loco ad tertium. conc. Caiet. verſi. inceſtus, vbi Tab. nu. 1. Armilla, & Angelica.

Stuprum, an ſit peccatum. Quæſt. XXXII.

TRigeſimoſecundo quæro, vtrum ſtuprum ſit peccatum? Reſpondetur quod ſic; eſt enim ipſum virginum illicita defloratio, cap. lex 36. q. 1. Alexā. de Ales 2. p. q. 143. memb. 9. luxuria autem eſt peccatum circa venerea exiſtens, in virgine autem ſub cuſtodia patris exiſtente quædam deformitas ſpecialis occurrit, ſi corrumpatur, tum ex parte puellæ, quæ ex hoc, quod violatur, nulla pactione coniugali præcedente, & impeditur à legitimo matrimonio conſequendo ponitur in via meretricandi, à quo retrahebatur, ne ſignaculum virginitatis amitteret; tum etiam ex parte patris, qui de eius cuſtodia ſolicitudinem gerit. Secundum illud Eccel. 42. ſuper filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis. Et ideo manifeſtum eſt, quod ſtuprum, quod importat illicitam virginum deflorationem ſub cura parentum exiſtentium, eſt determinata luxuriæ ſpecies, & per conſequens peccatum mortale Sanctus Thomās ſecunda ſecundæ quæſtio. 154. articu. 6. Arm. verſi. luxuria, num. 4. S. Anto. 2. part. titu. 5. cap. 6. Vig. ti. de temp. c. 7. §. 5. verſi. 4. Caiet. ver. ſtuprum, vbi Tab. nu. 1. Piſan. verſ. fornicatio, §. 2. Arm. ver. ſtuprum, vbi etiam Ang.

Raptus, an ſit peccatum. Quæſt. XXXIII.

TRigeſimotertio quæro, quid ſit raptus? Reſpondetur quod raptus eſt cum puella à domo patris violenter abducitur, c. lex illa 36. q. 1. S. Thomas ſecunda ſecundæ quæſtio. 154. art. 7. arg. 2. Alex. de Ales 2. par. quæſt. 143. memb. 9. Syl. verſic. luxuria num. 9. Nauar. Man. Confeſſ. capit. 15. num. 1. Sanct. Anto. 2. part. titu. 5. capitu. 7. Aſtenſ. lib. 2. titu. 46. art. 4. Viguer. de virt. temp. capitu. 7. §. 5. ver. 4. Petal. ti. de luxuria cap. 7. ſed an ſit peccatum? Reſpondetur quod ſic, Doctor. ſupracitati conc. Iſid. lib. 5. Ethym. cap. 26. vbi dicit, quod raptus eſt illicitus, Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ q. 154. art. 7. dicens, quod raptus eſt ſpecies luxuriæ, & quandoque quidem in idem concurrit cum ſtupro, quandoque autem inuenitur raptus ſine ſtupro, quandoque ſtuprum ſine raptu. Concurrunt quidem in idem, quando aliquis violentiam infert ad virginem illicitè deflorandam; quæ quidem violentia quandoque infertur, tàm ipſi virgini, quam patri, quandoque autem infertur patri, ſed non virgini, putà cum ipſa cōſentit, vt per violentiam de domo patris abſtrahatur. Differt etiam violētia, & raptus alio modo, quia quandoq; puella violenter abducitur à domo parentum, & violenter corrumpitur: quandoque autem & ſi violenter abducatur, non tamen violenter corrumpitur, ſed de voluntate virginis, ſiue corrumpatur fornicatio concubitu, ſiue matrimoniali. Qualitercunq;.n. uiolētia adſit, ſaluatur rō raptus. Inuenitur autem raptus ſine ſtupro, puta, ſi aliquis rapiat viduam, vel puellam corruptam, vnde c. raptores. 36. q. 2. dicitur, raptores viduarum, vel virginum ob immanitatem facinoris tanti deteſtemur. Stuprum verò ſine raptu inuenitur quando aliquis abſque violentiæ illatione virginem illicitè deflorat. Hęc S. Thom. d. loco, conc. Caiet. verſi. raptus, vbi Tab. nu. 1. vnde in Concil. Trid. Seſſ. 24. c. 6. de reformat. matr. dicitur, decernit ſancta Synodus inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit: eam raptor in vxorem habeat; & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem prębentes, ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumq́ue dignitatum incapaces; & ſi Clerici fuerint de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, ſiue eam vxorem duxerit, ſiue non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.

Vitium contra naturam, vtrum ſit peccatum. Quæſt. XXXIIII.

TRigeſimoquarto quæro, vtrum uitium contra naturā ſit peccatum? Reſp. quod ſic; dicitur .n. contra naturā, quo naturalis vſus coeūdi maris & fœminę peruertitur, & iſtud mortale eſt, & ignominioſiſſimū, Ale. de Ales 2. par. q. 143. memb. 9. S.

Thomas ſecundu ſecundę q.154. artic.11. Pau.2. Corinth.capitu.12. connumerat aliis luxurię ſpeciebus, vbi dicitur, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia,& fornicatione, & impudicitia, vbi dicit gl.immunditia ideſt luxuria contra naturam, Viguer.tit.de virt.temper.cap.7.§.3.verſic.7. Sylu.ver.luxuria num.7.vbi Tab.num.7. Armilla num.5.Nau.Man.conf.cap.15.nu.2. Perald.tit.de luxoria,cap.3.S.Ant.2.p.titu.5.cap.4. Aſten.lib.2. tit.46.art.7.Homines ſodomitę peſſimi erant, Gene.cap.13.quod peccatum Petrus arguit act.ca. 2. & Pau.1. Timoth.1.& Ezech.16.ecce hęc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ.&c.& Leuit.cap.18.cũ maſculo non commiſceatis coitu fœmineo, quia abominatio eſt, & Paul.1.ad Cor.6.damnat concubitores maſculorum, & ratio eſt, quia ibi eſt determinata luxuriæ ſpecies, vbi ſpecialis ratio deformitatis occurrit, quæ facit indecentem actum venereum. Quod quidem poteſt eſſe dupliciter, vno quidem modo, quia repugnat rationi rectæ, quod eſt commune in omni vitio luxuriæ. Alio modo, quia etiam ſuper hoc repugnat ipſi ordini naturali venerei actus, qui conuenit humanæ ſpeciei, qđ dicitur vitium contra naturam; quod quidem poteſt pluribus modis contingere. Vno quidem modo, ſi abſque omni concubitu cauſa delectationis venereę pollotio procuretur, quod pertinet ad peccatum immunditiæ, quam quidam mollitiem vocant, de qua dicam inferius. Alio modo ſi fiat per concubitum ad rem non eiuſdem ſpeciei, quod vocatur beſtialitas, de qua dicam infer. Tertio ſi fiat per concubitum ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum, vel fœminę ad fœminã, quod dicitur ſodomiticum vitium. Quarto ſi non ſeruetur naturalis modus concubendi, aut quantum ad inſtrumentum non debitum, aut quantum ad alios monſtruoſos, & beſtiales concubendi modos ampl. vt dicatur grauiſſimum peccatum, Aug. lib. de adulr.coniug.quod eſt capitu. adulterij, capit. quemadmodum 32.quæſt.7.S.Thom. ſecunda ſecundæ q.154.art.12.dicens, quod in quolibet genere peſſima eſt principij corruptio, ex quo alia dependẽt, principia autem rationis ſunt ea, quæ ſunt ſecundum naturam. Nam ratio præſuppoſitis his quæ ſunt a natura determinata diſponit, alia ſecundum, quod conuenit. Et hoc apparet, tàm in ſpeculatiuis, quàm in practicis. Et ideò ſicut in ſpeculatiuis error circa ea, quorum cognitio eſt homini naturaliter indita, eſt grauiſſimus, atq. turpiſſimus, ita in agendis, agere contra ea, quę ſunt ſecundum naturam determinata, eſt grauiſſimum, atque turpiſſimum. Quia ergo in vitijs, quę ſunt contra naturam tranſgreditur homo id, quod eſt ſecundum naturam determinatam circa vſum venereum, indeeſt, quòd in tali materia hoc peccatum eſt grauiſſimum, poſt quod eſt inceſtus, qui eſt contra naturalem reuerentiam, quam perſonis coniunctis debemus. Per aliàs autem luxuriæ ſpecies prętermittitur ſolum id, quod eſt ſecundum rationem rectã determinatum, ex pręſuppoſitione, tamen naturalium principiorum. Magis autem repugnat rationi, quod aliquis venereis vtatur, non ſolum contra id, quod conuenit proli generandę, ſed etiam cum iniuria alterius. Et ideo fornicatio ſimplex, quę committitur ſine iniuria alterius perſonę. eſt minima inter ſpecies luxurię, hoc eſt inter illas, quę per ſe conſtituunt ſpeciem, nam minus peccatum eſt rem habere cum vxore libidinis cauſa tantum. Maior autem iniuria eſt, ſi quis abutatur muliere alterius poteſtati ſubiecta ad vſum generationis, quam ad ſolam cuſtodiam. Et ideo adulterium eſt grauius, quam ſtuprum, & vtrumque aggrauatur per violentiam, propter quod raptus virginis eſt grauius quam ſtuprum, & raptus vxoris, quam adulterium. Et hęc omnia etiam aggrauantur ſecundum rationem ſacrilegij; non obſt. quod magis videatur contrariari charitati proximi: adulterium, ſtuprum, & raptus, quę vergunt in iniuriam proximi; nam Reſpon. quod ſicut ordo rationis rectę eſt ab homine, ita ordo naturę eſt ab ipſo Deo. Et ideo in peccatis contra naturam, in quibus ipſe ordo naturę violatur fit iniuria ipſi Deo ordinatori naturę, quę nõ ſic fecit homines, vt ſe illo vterentur modo. Violatur quippè ipſa ſocietas, quę cum Deo nobis eſſe debet, cum eadem natura, cuius ille auctor eſt, libidinis peruerſitate polluitur, non obſt. quod ſacrilegium directè committatur contra Deum, & per cõſequens videatur grauius; nam Reſpondetur quod etiam vitia contra naturam ſunt contra Deum ordinatorem naturę. Et tãto ſunt grauiora, quàm ſacrilegij corruptela, quanto ordo naturę humanę inditus, eſt prior, & ſtabilior, quam quilibet alius ordo ſuperadditus: non obſt. quod per inceſtum polluantur perſonę nobis coniunctę, quas nos magis diligere debemus, nam Reſp. quod vnicuique indiuiduo magis eſt coniũcta natura ſpeciei, quàm quodcũque aliud indiuiduum. Et ideo peccata, quæ ſunt contra naturã ſpeciei ſunt grauiora, non obſt. quod peccatũ immunditiæ videatur maximè contra naturã, ex quo non interuenit agens, & patiens, prout maximè nãtura requirit, ergo ſecundum hoc immunditia eſſet grauiſſimum; nam Reſp. quod grauitas peccati magis attenditur ex abuſu alicuius rei, quàm ex omiſſione debiti vſus. Et ideo inter vitia, quæ ſunt contra naturam infimum locũ tenet immunditiæ peccatum, quod conſiſtit in ſola omiſſione concubitus ad alterum. Grauiſſimum autem eſt peccatum beſtialitatis, quia non ſeruatur debita ſpecies, vnde ſuper illud, Geneſis 37. accuſauit fratres ſuos crimine peſſimo, dicit gloſſ. quod cum pecoribus miſcebantur, poſt hoc autem eſt vitium Sodomiticum, cum ibi non ſeruetur debitus ſexus. Poſt hoc autem eſt peccatum ex eo, quod non ſeruatur debitus modus concubendi. Magis autem ſi non ſit debitum vas, quàm ſi ſit inordinatio ſecundum aliqua ad pertinentia ad modum concubitus, hęc S.Tho.2.2.q.154.art.12. ad arg. conſ. Roſ.verſ.luxuria, nume.3. vbi Piſ.Sylo.nu.1.Tab. nume.7. Caiet. ver. ſodomia, vbi Tab.num.1.Piſ. Arm.& Ang.

Sacrilegium, an ſit peccatum. Queſt. XXXV.

TRigeſimoquinto quæro, vtrum ſacrilegium ſit peccatum? Reſp. quod ſic, pro cuius declaratione ſciendum eſt, quod ſecundum omnes ſacrilegium eſt violatio rei ſacræ. Et eſt triplex ſpecies ſacrilegij. Vna, qua fit iniuria perſonæ ſacræ, vt ſi clericus percutiatur, aut à ſeculari iudice puniatur, ſi contra votum perſonale (puta caſtitatis, vel abſtinentię) peccetur, & ſic de ſimilibus. Alia qua fit iniuria loco ſacro, vt ſi de loco ſacro extrahatur ibi ſaluatus, aut inde furto, vel rapina res accipiatur, aut ſanguine, vel ſemine humano voluntario locus ſacer violetur. Tertia ſpecies eſt, qua fit iniuria rebus ſacris, ſeu dicatis Deo; ita quod non ſolum iniuria, quæ fit ſacramentis, & vaſis ſacris, & reliquijs Sanctorum, ac immaginibus eorum: ſed etiam quæ fit rebus eccleſiæ mobilibus, vel immobilibus, quia Deo dicatę ſunt, dum ad vſum miniſtrorum Dei mancipatę ſunt, ſacrilegiũ committitur. Et ſi vis cognoſcere quando propriè cõmittitur ſacrilegium in omnib. eius ſpeciebus, conſidera ad quid, perſona, locus, vel res ſanctificata ſit, & vide ſi contra illud ad quod ſanctificata dicitur actum eſt, verbi gratia ager eccleſiæ eſt ſanctificatus quo ad hoc, quod eſt exemptus à ſecularib. oneribus, & iuriſdictionibus. Committitur ergo ſacrilegium; ſi grauetur ſęculari auctoritate aliquo non condecenti onere, non aũt ſi quis ibi fornicetur, quia nõ eſt ab hoc exemptus per hoc, quod eſt eccleſię, niſi eſſet cęmiterium, vnde ſacrilegium eſt ſi quis fornicetur in loco ſacro, nõ autẽ, ſi quis ibi detrahat, quia loci ſanctitas eſt ad exemptionẽ ab effuſione ſeminis humani, non autẽ a detractione. Similiter ſacrilegiũ eſt, ſi ſacerdus fornicetur, quia ſanctificatus eſt ad caſtitatẽ, non autem ſi blaſphemet, quia non eſt ad eius oppoſitũ directè ſanctificatus, & ſic de ſimilibus. Itẽ not. quod ſacrilegiũ eſt ſpeciale peccatũ, quia opponitur ſpeciali virtuti, ſ. religioni, ſicut enim, inquit Dam. 4. de Ortho. c. 3. purpura regale indumentũ facta honoratur, & glorificatur; & ſi quis hanc perforauerit morte dãnetur, quaſi contra regẽ agens; ita etiã ſi quis rẽ ſacrã violat, ex hoc ipſo contra Dei reuerentiã agit, & ſic per irreligioſitatẽ peccat, S. Tho. 2.2.q.99.art. iterũ no. quod grauius peccatũ eſt ſacrilegiũ, quo peccatur contra perſonã ſacram, quã quo peccatur contra locũ ſacrum: ſanctitas enim loci ordinatur ad ſanctitatẽ hominis, 2. Macha. 5. non propter locũ gentẽ, ſed propter gentẽ Dominus locũ elegit, ſimiliter ſacrilegiũ cõmittitur circa res, inter quas ſummum locum obtinent ipſa ſacramenta, quibus homo ſanctificatur, quorũ præcipuũ eſt Euchariſtiæ ſacramentũ, quod continet ipſum Chriſtũ. Et ideo ſacrilegiũ, quod cõtra hoc ſacramentũ cõmittitur, grauiſſimũ eſt inter omnia. Poſt ſacramenta autẽ, ſecundum locũ tenent vaſa conſecrata ad ſacramentorũ ſuſceptionem, & ipſę imagines ſacræ, & reliquiæ ſanctorũ, in quib. quodãmodo perſonæ ſanctorũ venerantur, & dehonorantur; deinde, quæ pertinent ad ornatũ eccleſiæ, & miniſtrorũ, deinde, quæ deputata ſunt ad vſum ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia. Quicunque aũt contra quodcunque prædictorũ peccat, crimen ſacrilegij incurrit, S. Tho. 2.2.q.99.art.3. doct. in 4. ſent. diſt. 37. Vig. ti. de virt. iuſt. c. 5. §. 6. verſ. 8. Tab. ver. ſacrilegiũ, nu. 1. & ſeq. vbi Sylu. Roſ. cap. quiſquis. 17. q. 4. Rayn. 2. p. ver. ſacrilegiũ, cap. 1. & ſeq. Piſ. d. loco, Nau. Man. conſ. c. 17. nu. 95. Arm. ver. ſacrilegiũ, nu. 1. & ſeq. ſumma confeſſ. ti. de ſacrile. opus iud. inquiſit. ver. ſacrilegiũ, Aſten. li. 1. tit. 34. art. 2. Ang. ver. ſacrilegium, S. Anto. 2. p. ti. 1. c. 21 §. 1. & ſeq. quatenus autẽ ad rẽ præſentem agitur, ſacrilegium dicitur vitium luxurię, quo violatur perſona ſacra, ſeu locus ſacer, Alex. de Ales 2. p. q. 143. memb. 9. Perald. 2. p. titu. de luxuria, cap. 8. & ſeq. Syl. verſi. luxuria, nu. 5. & nu. 8. vbi Arm. nu. 4. Nau. Man. conſ. c. 15. nu. 2. S. Ant. 2. p. tit. 5. ca. 6. & c. 8. Aſten. lib. 2. tit. 46. ar. 3. & 6. Vig. tit. de virt. tẽp. c. 7. §. 5. ver. 6. quod dicitur peccatum, nam ſicut dicit Aug. 15. de ciu. Dei, c. 16. volu. 4. ſicut iniquum eſt auiditate poſſidendi tranſgredi limites agrorũ, ita etiam eſt iniquum libidine concubendi, ſubuertere limitem morum. Sed tranſgredi limitem agrorum in rebus ſacris eſt peccatum ſacrilegij, ergo pari ratione ſubuertere limites morum libidine concubendi in rebus ſacris, facit ſacrilegij vitium; quòd quidem dicitur ſpecies luxuriæ, quia ſicut actus vnius virtutis, vel vitij ordinatus ad finẽm alterius, aſſumit ſpeciem illius, ſicut furtum, quod propter adulterium committiť, tranſit in ſpeciem adulterij. Manifeſtum eſt autem, quod obſeruatio caſtitatis ſecundum quod ordinatur ad cultũ Dei, fit actus religionis, vt patet in illis, qui vouent, & ſeruant virginitatem, Aug. de virg. c. 8. vnde manifeſtum eſt, quod etiam luxuria ſecũdum quod violat aliquid ad Diuinum cultum pertinẽs, pertinet ad ſpeciem ſacrilegij, & ſecundum hoc poteſt poni ſacrilegium ſpecies luxuriæ, non obſt. quod eadem ſpecies non inueniatur ſub diuerſis generib. ſed ſacrilegium eſt ſpecies irreligioſitatis, ergo nõ eſt ſpecies luxuriæ? Reſp. quod luxuria ſecundum quod ordinatur ad finem alterius vitij, efficitur illius vitij ſpecies, & ſic aliqua luxuriæ ſpecies poteſt etiam eſſe ſpecies irreligioſitatis, ſicut cuiuſdã ſuperioris generis, non obſt. quod in c. lex illa. 36. q. 1. non ponatur huiuſmodi ſpecies; nam reſpon. quod ibi enumerantur illa, quæ ſunt ſpecies luxuriæ ſecundum ſe ipſa. Sacrilegium aũt eſt ſpecies luxuriæ ſecundum quod ordinatur ad alterius uitij finem, & poteſt concurrere cum diuerſis luxurię ſpeciebus. Si enim aliquis abutatur perſona cõiuncta ſibi ſecundum ſpiritualem cognationem, committit ſacrilegium ad modum inceſtus. Si autem abutatur Virgine Deo ſacrata, inquantum eſt ſpõſa Chriſti eſt ſacrilegiũ per modum adulterij, inquantum verò eſt ſub ſpiritualis patris cura cõſtituta, erit quoddam ſpirituale ſtuprum. Et ſi violentia inferatur erit ſpiritualis raptus, vnde Iuſt. l. ſi quis non dicã, C. de Epiſco. & Cler. dicit, ſi quis non dicam rapere, ſed attentare, tantummodo matrimonij coniungẽdi cauſa ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur. Nõ obſt. quod ſicut per luxuriam contingit aliquid fieri contra

aliquam rem ſacram; ita etiam per alia vitiorum genera, ſed ſacrilegium non ponitur ſpecies gulæ, vel alterius, ergo non debet poni ſpecies luxuriæ? nam reſpond. quod ſacrilegium committitur in re ſacrata. Res autem ſacrata eſt, vel perſona ſacrata, quæ concupiſcit ad concubitum, & ſic pertinet ad luxuriam, vel quæ concupiſcitur ad poſſidendum, & ſic pertinet ad iniuſtitiam. Poteſt etiam ad iram pertinere ſacrilegium, puta ſi aliquis ex ira iniuriã inferat perſonæ ſacræ, vel ſi gulosè cibum ſacrum aſſumat, ſacrilegium committit. Specialius tamen ſacrilegium attribuitur luxuriæ, quæ opponitur caſtitati, ad cuius obſeruantiam aliquæ perſonæ ſpecialiter conſecrantur, S. Thom. 2. 2. q. 134. arti. 10. per totum.

Pollutio nocturna, an ſit peccatum.
Quæſt. XXXVI.

Trigeſimoſexto quæro, vtrum pollutio nocturna ſit peccatum? Reſpond. quod non; ſecundum ſe, quamuis pręcedentis delicti ſit ſequela, Aug. lib. 12. c. 15. ſuper Geneſ. ad literam, dicit; ipſa phantaſia, quæ fit in cogitatione ſermocinantis cum expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam, & veram coniunctionem corporum non diſcernatur, continuè mouetur caro, & ſequitur, quod eum motum ſequi ſolet, cum hoc tamen ſine peccato fiat, cum ſine peccato a vigilantibus dicitur, quod vt diceretur ſine dubio cogitatũ eſt, S. Thom. 2. 2. q. 154. artic. 5. dicens, quod nocturna pollutio dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & hoc modo non habet rationẽ peccati, omne enim peccatum dependet ex iudicio rationis, quia etiam primos motus ſenſualitas nõ habet, quod ſit peccatum, niſi inquantum iudicio rationis reprimi poteſt. Et ideo ſublato iudicio rationis tollitur ratio peccati. In dormiendo autem ratio non habet liberum iudicium. Nullus enim eſt dormiens, qui non intendat aliquibus ſimilitudinibus phantaſmatum, velut rebus ipſis, S. Thom. 1. p. q. 84. art. 8. Et ideo id, quod agit homo dormiẽs, qui non habet liberum iudicium rationis non imputatur ei ad culpam, ſicut nec illud, quod agit furioſus, aut amens. Alio modo poteſt conſiderari nocturna pollutio per comparationem ad ſuam cauſam, quæ poteſt eſſe triplex: vna quidem corporalis, cum enim humor ſeminalis ſuperabundat in corpore, vel cum facta eſt humoris reſolutio, vel per nimiam calefactionem corporis, vel per quamcumque aliam commotionem, ſomniat dormiens ea, quæ pertinent ad expulſionem huiuſmodi humoris abundantis, vel reſoluti, ſicut etiam contingit quando natura grauatur, ex aliqua alia ſuperfluitate; Ita quod quandoque formantur in imaginatione phantaſma pertinentia ad emiſſionem talium ſuperfluitatum. Si igitur ſuperabundantia talis humoris ſit ex cauſa culpabili, puta cum ex ſuperfluitate cibi, vel potus; tunc nocturna pollutio habet rationem culpę ex ſua cauſa; ſi autem ſuperabundantia, vel reſolutio talis humoris non ſit ex aliqua cauſa culpabili, tunc nocturna pollutio non eſt culpabilis, nec in ſe, neque in ſua cauſa. Alia vero cauſa nocturnę pollutionis poteſt eſſe animalis interior: puta cum ex cogitatione pręcedenti contingit aliquem dormientem pollui. Cogitatio autem, quæ in vigilia pręceſſit, quandoque eſt pure ſpeculatiua, puta cum aliquis cauſa diſputationis cogitat de peccatis carnalib. quandoque autem eſt cum aliqua affectione, vel concupiſcentiæ, vel horroris. Contingit autem magis pollutio nocturna ex cogitatione carnalium vitiorum, quæ ſunt cum concupiſcentia talium delectationum, quia ex hoc remanet quoddam veſtigium, & inclinatio in anima, ita, quod dormiens facilius inducitur in ſua imaginatione ad aſſentiendum actibus, ex quibus ſequitur pollutió, & ſecundum hoc Ariſt. 1. Ethic. cap. 6. vol. 5. dicit; quod inquantum paulatim pertranſeunt quidam motus à vigilantibus ad dormientes, meliora ſunt phantaſmata ſtudioſorũ, quam quorumlibet; & Aug. 12. de Ciu. Dei ca. 13, vol. 3. Gene. ad literam dicit, quod propter bonam animæ affectionem quædam eius merita etiam in ſomnis clarent, & ſic patet, quod nocturna pollutio habet rationem culpę ex parte cauſę: quandoque tamen contingit, quod ex pręcedenti cogitatione carnalium actuum, etiam ſpeculatiua, vel ſi ſit cum horrore; ſequitur in ſomnis pollutio, & tunc non habet rationem culpę, nec in ſe, nec in ſua cauſa. Tertia verò cauſa eſt ſpiritualis extrinſeca, puta cum ex operatione dęmonis commoueantur phantaſmata dormientis in ordine ad talẽ effectum. Et hoc quidem, quandoque eſt cum peccato pręcedenti, ſcilicet negligentia pręparandi ſe contra dæmonis illuſionem. Vnde, & in ſero cantatur, Hoſtemque noſtrum comprime, ne polluátur corpora. Quandoque verò eſt ſine omni culpa his, ex ſola nequitia dęmonis, ſicut in collationibus patrum legitur, Col. 22. c. 6. de quodam, qui ſemper in diebus feſtiuis pollutionem nocturnam patiebatur, hoc diabolo procurante, vt impediretur à ſacra Communione. Sic igitur patet, quod nocturna pollutio nunquam eſt peccatum, ſed quandoque eſt ſequela præcedentis. Hæc S. Th. d. loco, nõ obſt. quod dormiẽs poteſt mereri ſicuti Salomon, qui dormiens, à domino donum ſapientiæ impetrauit, 2. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. Ergo, & dormiendo poteſt demereri, cum meritum, & demeritum fiat circa idem? Reſpondetur quod Salomon non meruit ſapientiam dormiendo à Deo, ſed fuit ſignum præcedentis deſiderij, propter, quòd dicitur talis petitio Deo placuiſſe, vt dicit Auguſt. 12. ſuper Gene. ad literam, c. 15. peccat tamen mortaliter, qui procurat, vt contingat ei pollutio, aut placuit, ſibi deliberate contingentia illius non procurata, aut cum poſſit, & debeat eam impedire, non impedit, aut probabili periculo, vt eueniat ſe exponit voluendo intellectu turpes cogitatus, & afficiendo voluntatem carnali delectatione, aut immiſcendo conuerſationib. & tactib. turpibus, quæ ad eam prouocant, à quibus poteſt, & debet ſe auertere, aut in finem, vt ſibi eueniret pollutio comedit aliquid, aut bibit, quamuis ad exonerandũ naturam id faciat, quod genus peccati vocat molli

ties,

ies, eſtque de genere peccatorum cõtra naturam, Apoſt. 1. Corint. 5. ait, molles non poſſidebunt regnum Dei. Nauar. Man. Confeſſ. c. 16. nu. 6. & ſeq. Caiet. ver. pollutio, vbi Sylu. Roſ. Rayn. Armilla, Aſtenſ. lib. 4. tit. 18. q. 2. Angelica ver. pollutio, Sã. Ant. 2. p. titu. 6. capit. 5. Alex. 2. p. q. 107. memb. 10. §. 3. & ſeq.

Coniuges in coniugio, quibus modis peccent. Quæſt. XXXVII.

TRigeſimoſeptimo quæro, quibus modis cõiuges in coniugio mortaliter peccent? Reſpond. pluribus modis; Primo, quando cum coniuge eo animo rem habet, quo haberet, vel vellet habere illam, etiam ſi non eſſet ſibi coniux gl. cap. origo ver. amator 32. q. 4. Pal. 4. diſtinct. 32. q. 3. S. Anto. 3. p. tit. 1. capi. 20. §. 1. Secundo, ſi abſque legitima cauſa, negat debitum coniugi, loco, & tempore idoneis petitum. Doct. in 4. diſtinct. 32. iuſta autẽ cauſa eſſet, ſi ob id timeret mortem, aut grauem infirmitatem, aut abortiendi periculum, Pal. 4. diſti. 32. q. 1. Caiet. ver. matrimonium il 2. cap. 1. & ſeq. de coniug. leproſ. S. Ant. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 6. Tertio, ſi maritus ſciens vxorem ſuam adulterari non ſeparat ſe ab ea, immo petit, & ſoluit ei debitum coniugale, cap. 1. & cap. ſi quis 32. q. 1. niſi quando adulterium eſt occultum, aut ille iam emendauit, aut eo fine debitum petit, quo ipſe mei non incidat in adulterium, nec alijs præbeat occaſionem credẽdi ſe vxoris eſſe lenonem, S. Ant. 3. p. tit. 1. capi. 20. §. 9. quarto, ſi poſt contractum matrimonium quis voueat cum alterius conſenſu caſtitatem, & poſt debitum petitum, tunc enim frangit votum. Quinto, ſi debitum reddatur in loco ſacro Pal. 4. diſtin. 32. S. Ant. 3. p. ti. 1. cap. 20. §. 2. Caiet. ver. matrimonij vſus, Turrecrem. §. ſed cum naturale 4. diſt. ſiue eam habeat, vt voluptate fruatur, ſiue vt fornicationem vitet, ſiue ad modicum tempus exiſtat in Eccleſia, ſiue ad multum, vt tempore belli. Sexto, ſi detur aliquid, quo ſuſceptio prolis impediatur, vel ne ſibi ſiãt plures liberi, quam quod educare poteſt, vel ob alium finem quemlibet bonum, ſed quæro quis magis peccet vir, an vxor committens adulterium? Reſpond. maius eſſe peccatum vxoris, glo. l. illud. C. ad l. Iul. de adul. Caiet. 2. 2. q. 154. articu. 8. eo reſpectu, quo facit prolem de ſuo patre incertam, & maius ſcandalum generat, Nau. Man. Confeſſ. cap. 16. nu. 23.

Circa ſacramentum Matrimonij, eiuſque uſum, quis peccet. Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro, quibus modis quis peccet circa ſacramenti Matrimonium? Reſpond. pluribus modis, & primo, qui procurat, vt matrimonium, vel ſponſalia a ſe, vel ab alio per errorem perſonæ contrahantur, Angel. ver. matr. il 3. §. 16. nempè ſi quis credat, quod ſit vna perſona, & ſit alia. Secundo hoc idem, ſi fuerit error conditionis, nempè ſeruilis cap. primo 29. q. 1. Tertio peccat, qui poſt votum ſolemne, matrimonium, aut ſponſalia contrahit c. vouentibus 17. quæſtio. 1. cap. 1. de voto in 6. Quarto, qui contrahit cum aliqua coniuncta Docto. com. in 4. diſtinct. 40. vsque ad quartum gradum incluſinè c. non debet de conſang. & affin. Quinto, qui contrahit cum ea, quam polluit per adulterium, aut cuius coniugem occidit, Sanctus Thomas in 4. diſt. oct. 42. cap. 1. de eo, qui duxit eam, quam pol. per adult. Sexto, ſi chriſtianus contraxerit matrimonium cum infideli, cap. caue 28. q. 1. Septimo, qui per metum iuſtum a ſe, vel ab alio illatum, cogit aliam ſecum, vel cum alia ad matrimonium, aut ſponſalia contrahendum gl. & Com. Doctor. cap. Abbas de his, quæ vi met. cauſa fiunt, Octauo peccat, qui in ordinibus ſacris conſtitutus vxorem ducit, capit. 1. de Cler. coniug. c. erubeſcant 32. diſt. Nono, qui matrimonium contrahit cum ſecunda, viuente prima. Decimo, qui contractis ſponſalibus validis cũ aliqua, contrahit matrimonium cum alia illius cognata, intra primum gradum cap. 3. Seſſ. 24. Concil. Trident. de reform. matr. Vndecimo, qui ſcienter contrahit cum affine, vſque ad quartum gradum incluſiue d. c. non debet. Duodecimo, qui credens, vel credere debens, ſe perpetuo impotentem ad copulam ordinariam habẽdam matrimonium contrahit, & non propalat impotentiam tot. tit. de frig. & malef. Decimotertio, qui contrahit matrimonium, aut ſponſalia cum conditione mortaliter turpi. Decimoquarto, qui contrahit matrimonium contra prohibitionem Epiſcopi, iudicis, aut Parrochi, in his, in quibus prohibere poſſunt. Decimoquinto, qui contrahit tempore interdicto ab Eccleſia, ab Aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti, vſque in diem Epiph. & à feria 4. Cinerum, vſque ad octauã Paſchat. incluſiue cap. 10. Seſſio. 24. Concil. Trident. Decimoſexto, qui contrahit non ſeruata forma Concilij Tridentini Seſſ. 24. cap. 1. de reformat. matr. Decimoſeptimo, qui contrahit in cognatione ſpirituali, de qua cap. 2. Seſſio. 24. Concil. Trident. de reform. matr. Decimooctauo, qui poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contrahit, licet matrimonium valeat, tamen peccat c. 2. diſt. 27. quo caſu tenetur reddere, ſed non poteſt petere, niſi fuerit diſpenſatus, ſeu contraxit cum ea, quam ſciebat emiſiſſe votum caſtitatis gl. cap. non nouimus 17. q. 2. Decimonono, qui contrahit matrimonium poſt commiſſum aliquod ex ſeptem delictis, quæ matrimonium impediunt, & non dirimunt gl. c. qui preſbyterũ de pœ. & remiſſ. cap. hi ergo 27. q. 1. Pal. 4. diſt. 34. q. 1. quorum primum eſt inceſtus c. 1. & ſeq. de eo, qui cogn. conſ. vxor. ſuæ 2. vxoricidium c. admonere 33. q. 2. 3. raptus ſponſæ alterius ca. ſtatutum 27. q. 2. Quarto proprij filij de fonte ſuſceptio, animo ne uxor debitum exigere a ſe poſſit, capitu. de eo 30. quæſtio. 1. Quinto præsbytericidium d. cap. qui præsbyterum. Sexto, peccatum, propter quod pœnitentia ſolemnis iniũcta & facta fuit c. de ijs, c. antiqui 33. quæſtio. 2. Septimo contractus matrimonij ſcienter cum moniali. Vigeſimo; qui contrahit matrimonium, ſeu ſponſalia ficte ſine animo uere contrahendi, & non eſt, quo ad Deum, & forum conſcientiæ matrimonium, quamuis copula

ſequatur, ſi poſtea verè in eam non conſentit c. is qui c. tua de ſponſalibus. Vigeſimoprimo, qui matrimonium ob finem mortaliter malum contrahit, puta ad liberius adulterandum, occidendum &c. quia cuius finis eſt malus, ipſum quoque malum eſt c. cum miniſter 23. q. 5. Vigeſimoſecundo, qui excommunicatus excommunicatione maiori, vel minori, vel infectus peccato mortali, ante illius deteſtationem matrimonium contrahit, valet tamen matrimonium c. ſignificaſti de eo, qui duxit in matrimo. Vigeſimotertio, qui poſt contractum matrimonium, ſciẽs illud non valuiſſe habet rem cum coniuge. Vigeſimoquarto, qui iuſſus ſub pœna excommunicationis, non denunciat impedimẽtum, quod ſcit ſubeſſe inter volentes contrahere not. cap. 2. de maior. & obed. Vigeſimoquinto, & vltimo, qui benedicit ſecũdas nuptias ſolemni benedictione ſacerdotali, quæ intra Miſſam fit, ca. 1. & 2. de ſec. nupt. non tamen peccat, qui ante benedictionem cohabitat cum eius coniuge, capit. 1. de reformat. matrimo. verſ. hortatur Concil. Trid. Seſſ. 24. Nauar. Man. Conf. c. 22. nu. 83.

De Iniuſtitia. Quaeſt. XXXIX.

TRigeſimonono, quia quemadmodum iuſtitia eſt virtus generalis, eo, quod per ipſam, omnium virtutum actus ad bonum commune ordinatur, Ariſt. 6. Ethic. c. 1. & ſeq. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtio. 58. artic. 5. ita, & iniuſtitia erit vitium generale, quantum maximè ad intẽtionem, quia per contemptum boni communis poteſt homo ad omnia peccata deduci, ſicut etiam omnia vitia, in quantum repugnant bono communi, iniuſtitiæ habent rationem quaſi ab iniuſtitia deriuatam: San. Thom. ſecunda ſecundę quæſtio. 59. art. 1. quęro, vtrum quicumque facit iniuſtũ, an peccet mortaliter? Reſpond. quod ſic; quicquid enim eſt contra legem Dei, peccatum eſt mortale, ſed quicumque facit iniuſtum, facit contra pręceptum legis Dei, quia vel reducitur ad furtum, vel ad adulterium, vel ad homicidium, vel ad aliquid huiuſmodi. Ergo quicumque facit iniuſtum, peccat mortaliter; S. Tho. 2. 2. q. 59. art. 4. dicens, quod peccatum mortale eſt, quod contrariatur charitati, per quam eſt animæ vita. idem 1. 2. q. 72. artic. 5. omne autem nocumentum alteri illatum ex ſe charitati repugnat, quæ mouet ad volendum bonum alterius, & ideo cum iniuſtitia ſemper conſiſtat in nocumento alterius, manifeſtum eſt, quod facere iniuſtum ex genere ſuo, eſt peccatum mortale, conc. Caier. ver. iniuſtitia, & nota, quod non ſolum iniuſtitia committitur contra legem diuinam, ſed etiã contra legem humanam, quæ; quando iuſta eſt, habet vim obligandi in foro conſcientiæ a lege æterna, a qua deriuatur, Prou. 8. per me Reges regnãt, & legum conditores iuſta decernunt, ſecus, ſi iuſta non fuerit, quia obedire oportet Deo magis, quam hominibus, Act. Apoſt. 4. S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4. verum, quia omnis ſubijcitur legi iuſtæ, iuxta illud ad Roman. 13. omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ſed non videretur eſſe ſubditus poteſtati, qui non ſubijcitur legi, quam fert poteſtas; ergo omnes homines ſunt legi ſubiecti, etiam ſi fuerint principes, qui quantum ad vim directiuam legis, ſubduntur legi propria voluntate c. cũ omnes de conſt. l. 1. quod quiſque iur. quod quiſq; enim iuris in alterum ſtatuit, ipſe eodem iure vti debet, & ſapiens dicit, patere legem, quam tu ipſe tuleris, & Math. c. 23. dicunt, & non faciũt, & alijs onera grauia imponunt, & ipſi nec digito volunt ea mouere. Vnde quantum ad Dei iudicium, nec etiam princeps eſt ſolutus legibus, quantum ad vim directiuam eius, ſecus quo ad vim coactiuam: debet enim voluntarius non coactus legem implere, & ita intelligitur l. princeps ff. de legibus; eſt etiã princeps ſupra legem, in quantum ſi expediẽs fuerit, poteſt legem mutare, & in ea diſpenſare pro loco, & tempore: S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5. Ideo videndum erit de ſtatu ſingulorum hominum, qui peccare dicuntur circa iniuſtitiam, & contra præcepta legis ordine infraſcripto.

A.

1 Abbas vltra alios Monachos obligatur ad curam animarum ſibi ſubiectarum, & Monaſterij, ac rerum ipſius, quod, ſi in his valde neglıgẽs fuerit, peccabit mortaliter Ang. verſi. Abbas, num. 23. qui ſi pro ipſius benedictione aliquid exegerit, ſimoniacus erit c. ſicut tl 3. de ſimonia.

2 Abbatiſſa non poteſt prædicare, & benedicere Moniales, confeſſiones audire, neque alia huiuſmodi, quæ ſint actus ordinis; alioquin peccaret mortaliter c. noua de pœn. & remiſſ.

3 Accuſator peccat, ſi aliquem accuſat in iudicio criminis falſi, vel petit debitum falſum, cum obligatione reſtituendi omnia damna c. calumniator ſecunda quæſtio. 3. cap. calumniam de pęn. c. ſi o. de dolo, & cõt. ſimiliter, ſi accuſat verum, ſed animo, vel fine malo, peccat mortaliter, licet non teneatur reſtituere cap. cum miniſter. 23. q. 5. Tertio peccat accuſator, ſi ad obtinendam etiam cauſam iuſtam vtitur probationibus falſis; Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtio. 71. ar. 3. ad tertium. Quarto, qui omittit accuſare aliquem, cuius delictum in magnum damnum ſpirituale, aut temporale, Reipub. redundat, & aliàs id impediri non poſſit; dummodo id probare poſſit, ſecus ſi probare non poſſit: Sanctus Anto. ſecunda ſecundæ quęſtio. 68. articu. 2. Leuit. 5. peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit, quod ipſe vidit, aut conſcius eſt, niſi iudicauerit portabit iniquitatem ſuam. Quinto, peccat mortaliter accuſator, qui aut calumniatur, aut pręuaricatur, aut tergiuerſatur c. ſi quem, 2. quæſtio. 3. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtio. 68. artic. 3. dicens, quod accuſatio redditur iniuſta, vel per calumniam, falſa crimina imponendo, vel per præuaricationem, fraudem ſcilicet in accuſatione adhibendo; vel per tergiuerſationem totaliter, videlicet ab accuſatione deſiſtendo, quod ſi accuſator in criminis probatione defecerit, & grauius in periculum pœnæ aliquem induxerit, ſimilem, vel talionis patiatur pœnam, cap. qui non probauerit 2. q. 3. S. Thom. ſecunda ſecundæ q. 68. art. 4.

4 Admi-

4 Adminiſtrator tenetur de mala adminiſtratione, in qua ſi valde negligẽs,aut in culpa fuerit, peccabit mortaliter,& ad reſtitutionem tenetur, Inno, c.ex præſentium de pignor.Ange.verſi. adminiſtrator,nu. 1.

5 Aduocatus,ſi iniuſtam cauſam defenderit,peccat mortaliter 2. Paralip.c.19. impio præbes auxilium,& idcirco iram Domini mœreberis. Sed aduocatus defendens cauſam iniuſtam,impio præbet auxilium. Ergo peccando, iram Domini meretur: S.Thom.2.2.q.71.art.1.& vinculo reſtitutionis tenebitur. Secundo peccat aduocatus, qui non exiſtens ad id idoneus aduocat l. nemini C. de aduoc. diuerſ. iud. Tertio peccat aduocatus, qui notabili ſua negligentia,partis ſuæ cauſam iuſtam perdit cum oblig.ad damna,& intereſſe Sylu.ver.aduocatus,num.24.Nau.cap.25.num.29. Quarto, qui aduerſario indicat ſecreta notabilis momenti ſuæ partis l.1.§.ſiquis,ff.ad l.Corn.de falſ.Quinto,vbi pauperum cauſis aliter ſubueniri non poteſt, tenentur aduocati eorum ſuſcipere cauſas, & illis patrocinari, ſicut tenentur neceſſitatem patientis,miſericordiæ opus impendere:S.Thom.2.2.q.71.art.1. Sexto,ſi plus debito exigãt pro patrocinijs cauſarum, c.non ſane 14.q.5.S.Th.d.loco art.4. Septimo peccat aduocatus ſi conuenit de quota parte litis l.ſumptus ff.de pact.l.litem C.de procur.præbetur enim occaſio uincendi per fas,& nephas, Nauar.d.loco nu.30.conc.Caiet.& alij ver.aduocatus.

6 Arbiter non poteſt abſque peccato de iure alterius capere; & dare alteri,niſi pro bono pacis; nam tunc poſſet,dum modo partem notabiliter non læderet, Ang.ver.arbiter num. 6. ſimiliter non poteſt pro recompenſatione alicuius ſpiritualis iudicare dandum temporale, Abb.c.ſi.de rerum permut.

7 Archidiaconus peccat mortaliter, reſpondendo Epiſcopo dicentis, ſcis hunc eſſe dignum. Scio quantum humana fragilitas permittit, &c. Quando promouendus eſſet publice criminoſus, ſecus, ſi eſſet occultè,& peccat mortaliter, ſi crimen fuerit mortaliter c.primum 22.q.2. ſecus ſi eſſet venialiter, Angel.ver. Archidiaconus,num.1.Innoc.c.vnico de ſcrut. in ord.fac.Sylu.verſi. Archidiaconus nu.8.& Tab.nu.3.

8 Artifex peccat mortaliter, ſi cum artifice conueniat,quod alios non inſtruant,aut quod non vendant,niſi certo modo; & hoc verum, ſi fraudulenter in damnum Reip.faciunt,ſecus ſi ex priuilegio ſeu ex conſuetudine,Innoc.c.ſignificante, de app. l.vnica, C. de Monopol. & ad hoc,quod artifex in ſuo exercitio non peccet quatuor requiruntur. Primo, recta intentio. Secundo, quod non fiat de re prohibita à Deo,vel ab Eccleſia,vel a legibus.Tertio, quod fiat modo debito,& debitis circumſtantiis. Quarto, quod fiat ab eo qui non eſt prohibitus,Ang.ver.ars,nu.3.

9 Auſterus indiſcretus in vigilijs,ieiunijs, & ſimilib. peccaret mortaliter, quando omnis læderet vitam propriam,c.non mediocriter,de conſec.diſ. 5.Ang.ver.auſteritas.

B.

10 Baliſtarij peccant mortaliter vtendo ſagittis Chriſtianos in bello iniuſto, ſecus in bello iuſto, quia data iuſtitia belli, licitum eſt quibuſcunque armis vti,& pugnare, gl.& doct.c.vnico, de ſagittarijs.

11 Balneans ſe pro voluptate, aut luxuria omni tempore prohibetur, pro neceſſitate autem licet, c.peruenit, de conſec.diſt.5.non tamen licitum eſt ingredi in balneo cum muliere, c.non oportet 81. diſt.nec minus cum Iudæo,c.nullus, 28.q.1.Ange. & Syl.verſ.balneum.

12 Bannitus iniuſtè nõ poteſt iuſtè offendi;quamuis ſtatutum diſponat,quod bannitus impunè occidi poteſt,ſecus ſi iuſtè fuerit bannitus; nam tunc licitum eſt illum occidere, non liuore vindictæ, ſed zelo iuſtitiæ,quod procedit, quando lex concedit, ſecus quando permittit non puniendo, ſicut permittit meretrices, nam tunc non licet ſine mortali, occidere, Arm.& Tab.verſi.bannitus,qui verò aliquem iniuſtè bannierit peccat mortaliter,& tenetur reſtituere,quod talis bannitus amiſerit, Angel. ver.bannum,nu.1.

13 Beneficiatus in appetendo beneficium debuit ſe ipſum menſurare per reſpectum ad tria, ſcilicet ad regimen animarum ne præſumptuosè ad artem, artium ſe inueniat. Secundo ad oues,quibus paſcẽdis vacaturus eſt, vt tantum diſtet vita ſua ab illis, quantum vita paſtoris a grege,& ad alios. Tertio loco,quibus tribui poteſt,aut debet tale beneficiũ, ne ſe dignioribus,aut æquè dignis antepoſuerit, & ſi ad hæc non aduertit peccauit mortaliter, ſimiliter peccauit ratione finis, vt ſi appetijt propter finem malum,puta delicatam,opulentam, aut ſplendidam vitam. ſimiliter peccat mortaliter non reſidens in beneficio requirente reſidentiam pro quãto damnum infert animarum. Quarto peccat mortaliter beneficiatus,qui prouẽtus Eccleſiaſticos malè expendit. Quintò peccat mortaliter plura beneficia incompatibilia retinens,quia huiuſmodi pluralitas eſt iniuſta contra æqualitatem iuſtitiæ diſtributiuæ. Sexto, ſi conferantur beneficia Eccleſiaſtica pueris, exiſtentibus alijs adultis idoneis, non ſolum inexcuſabile eſt, ſed intolerabile uidetur,tum quia pueri ſunt ſolum idonei in ſpe,adulti autem in re,tum quia officium diuinum perſoluere nequeunt, cum nec humana officia valeant exercere, niſi vt pueri:& tamen beneficiatorũ nullus excuſatur à diuino officio, Caieta. uer. beneficium,per totum.Septimo peccat mortaliter beneficiatus, qui quæſiuit per ſimoniam mentalem, vel actualem, beneficium.Octauò,qui ſine titulo,& canonica inſtitutione recepit, c.beneficium, de regu. iur.6. Nonò,qui illegitimum, vel alterum impedimentum habens,ut puta non habens ætatem, prouideatur de beneficio,abſque diſpenſatione legitima. Decimò, qui poſt obtentatam parrochiatem non promoueatur ad presbyterium infra annum, & poſt annum eam retinet percipiens fructus,cap. licet, de electio. ſexto, quod ſi fuerit Epiſcopatus infra tres menſes, tenebitur conſecrari, Concilio Tridenti.capitulo ſecundo, Seſſ. uigeſimaſecunda,de reforma. Vndecimò, ſi beneficiatus minorum ordinum, poſt matrimonium contractum

per verba de præſenti retinuerit beneficium, gloſſ. & commu. doct. cap. 1. de Cler. coniuga. ipſo enim iure illud amittit, etiam ſi vxor ante conſummatū matrimonium ingrediatur monaſterium, non tamen eſt idem de contrahente ſponſalia de futuro. Duodecimo qui horas canonicas non recitat, ut in Bulla Pij Quinti ſtatutū eſt. Decimotertio, qui beneficij ſui, vineas, prædia, & alia bona dolo, vel negligentia deſtruit, vel damnificat cum obligatione reſtituendi, & reficiendi, ſimiliter qui ea alienat vl tra triennium abſque beneplacito Apoſtolico extrau. Ambitioſæ de rebus Eccleſiæ non alien. Decimoquarto, qui ſuſpētus a beneficio, aut excōmunicatus recipit fructus illius, etiam ad ſui ſubſtentationem, quando habet bona, vnde viuat, ſecus, niſi haberet bona; nam tunc ſuſpenſus de fructibus beneficij viuere poſſet, ſecus verò, ſi eſſet excommunicatus, qui nihil percipere poteſt, quando per eū ſtat, quominus abſoluatur, Nau. Man. Conf. ca. 25. nu. 124.

14 Bigamus, hoc eſt, ille, qui habuit duas vxores, ſiue ante, ſiue poſt baptiſmum, ſi ſuſceperit ordines abſque diſpenſatione pontificis peccabit mortaliter, gloſſ. c. acutus, & c. vna, 26. diſt. Ratio huius conſtitutionis eſt, quia bis coniugatus non poteſt apte ſignificare vnionem Ieſu Chriſti, cum Eccleſia vnica ſua, & ſancta ſpōſa, c. debitum, de bigam. Item quia excellentia ſacramenti ordinis, hoc meretur. d. cap. vna. Tertio, quia eſt ſignum incontinentiæ, c. propoſuiſti, 82. diſt. Quarto quia ad perſuadendum caſtitatem auctoritatem adimit, Nau. Man. Conf. c. 27. nu. 195.

C.

15 Campſor, ſi bono fine exercet officium ſuum non peccat, ſecus ſi lucri gratia tantum, quod caret fine, quia tunc peccaret, S. Th. opuſ. 74. c. 13. Arm. ver campſor.

16 Canonicus vadens ad horas canonicas principaliter cauſa tantum lucrandi diſtributiones, peccat mortaliter, Fel. c. ex parte, de off. deleg. Armill. ver. canonicus, nu. 6.

17 Cantor, ſi in diuinis miſcuerit laſciua vana, & profana, peccabit mortaliter, Armil. verſ. cantus, nu. 4. c. 18. Concil. Trid. Seſſ. 23.

18 Carceratus pro debito, vel alterius offenſa citra mortem, non poteſt aufugere ſub peccato mortali, ſed tenetur facere pœnitentiam, & ſatisfacere, ſecus ſi fuiſſet iniuſte carceratus, ſeu eſſet adeò pauper, ut neque per ſe, neque per alium probabiliter ſoluere poſſet, ſeu eſſet incarceratus ob delictum, quo ſequeretur mors, ſeu mutilatio membri, nam tunc licitè fugere poſſet etiam frangendò carceres, ſiue delictum eſſet notorium, ſiue ſecretum, etiam ſi condemnatio ſecuta eſſet, Sanct. Thomas 2. 2. q. 64. articu. 4. ad ſecundum, modo vim carceris cuſtodi non inferat, ſeu alteri miniſtro, Nau. Man. Conf. c. 17. nu. 102.

19 Cedens bonis in fraudem creditoris, peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi, ſimiliter ceſsio actionis facta potentiori ratione officij, ſeu dignitatis non ualet, quando fieret malitioſè cauſa opprimendi aduerſarium, ſecus ſi fieret bona fide, Ang. verſ. ceſsio, Spec. titu. de ceſſ. act. §. 1. l. 2. C. ne lic. pot.

20 Citariſtæ aliquid dare ad voluptatem, vel luxuriam, ſeu eo uti eſt peccatum mortale, c. In ſancta, 96. diſt. gl. c. donate, 86. diſt. Ang. uer. citariſtis.

21 Clerici peccant mortaliter. Primo, ſi non gerunt habitum, & tonſuram ſuo ordini congruentes. Secundo artes mecanicas exercentes. Tertio officia ſecularia gerentes. Quarto arma deferentes, tabernas frequentātes excepta itineris cauſa. Quinto alia facientes, quibus populo ſcandalo eſſe poſſint, ut ludentes, uenantes, & cum mulieribus ſuſpectis habitantes, de quibus toto tit. de vita, & ho. cler. & titu. ne cler. vel Mon. & tit. de clerico venat. & titu. de cohab. cler. & mulier. Caiet. verſi. clerici. Sexto, ſi circa acquirenda, ſeu acquiſita beneficia malè ſe geſſerint. Septimo, ſi circa ordines ſuſcipiendos, ſeu ſuſceptos malè ſe habuerint, de quibus latè ſuperius dictum eſt.

22 Coadiutor peccat, ſi alienat de rebus Eccl. & recipiens de bonis illius ultra ſumptus ſibi debitos moderatos; c. ſcripſit, 7. q. 1. Ang. ver. coadiutor, nu. 4. Tab. d. loco.

23 Conſeruator, qui ſe intromittit in rebus ad ſuum officium nō pertinent, peccat, & per annum remanet ſuſpenſus ab officio, pars verò, quæ hoc procurauerit, excommunicationis pœnam ipſo facto incurrit, Tab. & Ang. uer. conſeruator, num. 4. ubi Syl. nu. 5. & Arm. nu. 3.

24 Conſulens fraudulenter alicui ad aliquid iniuſtè agendum, peccat mortaliter, ſi materia, ſuper qua conſuluit erat mortalis, & ſi alias ſecus, docto. com. c. nullus, de reg. iur.

25 Curator, qui non conſeruat, neque defendit bona furioſi, ſeu prodigi, quorum curam gerere debet, Nau. Man. confeſ. c. 25. nu. 66.

26 Cuſtos, qui nō accuſat, quos debet, peccat mortaliter, quia frangit iuramentum iuſtum, quod ſolet præſtari in initio ſui officij, c. ſi uerò, de iureiu. Nau. Man. Confeſſ. c. 27. nu. 34. ſimiliter cuſtos peccabit mortaliter, ſi in re ſibi data in cuſtodiam, eius culpa interuenerit damnum notabile, Ang. & alij, uer. cuſtos, & tenebitur reſtituere.

D.

27 Denunciator, qui denunciat quando non debet notabiliter nocendo, vel quando debet intentione mortali, aut omittit denunciare, quod debet peccat mortaliter, Nau. Man. Conſ. cap. 25. nu. 33.

28 Dilapidator, rerum Eccl. grauiter peccat bona pauperum infideliter tractans, Armilla uer. dilapidator.

29 Diſpenſatio in lege, ſiue uoto, & ſimilibus abſque rōnabili cauſa peccatum eſt, & eſt veniale in paruis Caiet. ver. diſpenſate Nau. 1. q. præl. nu. 11.

30 Doctor, uel magiſter peccat, ſeu peccauit, ſi petijt, ſeu recepit lauream doctoratus, qua dignus nō erat: S. Ant. 3. p. tit. 5. cap. 2. §. 10. & peccat, qui exiſtens examinator, indignum laurea, ad eam probat, uel cōtra dignum reprobat, ſimiliter ſi falſa doceat in alicuius notabile damnum ſpirituale, uel temporale. Tertio, qui auditores alicuius doctoris inducit ad eum non audiendum. Quarto, qui ha-

bet

bet ſtipendium publicum, vel beneficium in id collatum, & exigit aliquid ab auditoribus. Quarto, qui ſcolarem crudeliter caſtigat; nam leuis coertio tantum ei conceditur, c. præsbyterum de homicid. l. præceptor ff. ad l. Aquil. Nau. Man. Conf. c. 25. nu. 55. & ſeq. Caiet. & alij. ver. doct.

31 Dominus, qui notabiliter negligit noſſe peccata manifeſta ſeruorum, vt poſſit eos corrigere peccat: S. Ant. 2. p. tit. 5. cap. 9. §. 2. ſimiliter, ſi neglexerit ea, quę pertinent ad ſeruorum ſuorum conſcientiam, vt chriſtianè viuant, Dei pręcepta non contemnant. Tertio, ſi prohibuit eos vxorem ducere maximè quando concubinis erant alligati, doct. ca. 1. de coniug. ſeru. Nau. Man. Conf. c. 14. nu. 21.

E.

32 Electus ad hoc, quod rectè dicatur, debet habere duo requiſita in foro conſcientię. Primo, quod ſit bonus, hoc eſt ſine peccato mortali, propter hoc Dominus ter Petrum interrogauit, ſi haberet charitatem. Secundo, quod ſit melior cęteris cognitis, qui poſſet eligi, & haberi, melior autem non quantum ad bonitatem vitę, ſed quantum ad regimen illud, nūc, & hic reſpectu talium ouium, & reliquis particularibus occurrentijs penſatis exiguntur intantum ambę conditiones, vt neutra eorum poſſit ſcienter omitti ſine peccato mortali, electio autem ſęcularis officialis, debet de perſona ad officium illud idonea fieri, quod oppoſitum ſcienter, aut negligenter faciens peccat mortaliter propter nocumentum Reip. quod ex inepto rectore incurrere oportet, quod ſi electus ad id ſe obtulerit, cum idoneus non ſit, non optat abſque peccato, Caiet. verſi. electio,

33 Epiſcopi peccata peculiaria ſunt conferre ordines indignis, & beneficia Eccleſiaſtica non reſidere in Eccleſia ſua, negligere executionem rerum ad ſuum officium pertinentium, de quibus per Caiet. ver. Epiſcopi.

34 Executor voluntatis defuncti, ſi diſtulerit abſque rationabili cauſa executionem, non excuſatur a culpa, quia forte defunctus liberaretur interim a purgatorio, Ang. ver. executor nu. 24.

35 Exhęredans filium abſque rationabili cauſa, peccat mortaliter, etiam ſi hęredem Eccleſiam inſtitueret c. quicunque 17. q. 4. ibi quicunque exhęredato filio hæredem vult facere Eccleſiam, quęrat alium, qui ſuſcipiat non Auguſtinum, &c. Angel. verſ. exhęredatio nu. 4. vbi Arm. nu. 7. cauſę autem exhęredationis ſunt tredecim §. cauſas, Auth. vt, cum de appell. cogno. 1. ſi filius parentibus manus intulerit, 2. ſi grauem iniuriam fecerit, 3. ſi eos criminaliter accuſauerit excepto crimine lęſę Maieſtatis Diuinę, atque humanę. 4. ſi cum maleficis conuerſatur, 5. ſi maleficus efficiatur, 6. ſi vitæ parentū inſidiatur, 7. ſi cum nouerca, vel concubina ſua cōmiſceatur, 8. ſi filius maſculus pro patre fideiubere noluerit, qui pro debito incarcerari deberet, 9. ſi prohibuerit eos facere teſtamentum, 10. ſi contra parētum voluntatē inter arenarios, & mimos perſeuerauerit cum pater illius profeſſionis non fuerit, 11. ſi filia vitam luxurioſam duxerit, & parentes voluerint, eam nubere, & dotare pro poſſe, niſi hoc neglexerint vſque ad 25. annum, 12. ſi parentibus furioſis debitam curam non adhibuit; 13. ſi de carcere parentes deducere neglexerit; ſimiliter, & filius exhæredare poterit patrem; Primo ſi de crimine ab eo accuſatus fuerit excepto crimine læſæ maieſta. 2. ſi vitæ eius inſidiatus fuerit, 3. ſi vxori eius, vel concubinæ ſe commiſcuerit, 4. ſi teſtari, in quo poterat prohibuit, 5. ſi non egit curam eius cū eſſet furioſus, 6. ſi captū à Saracenis non redemit, §. & hæc quidem, Auth. ut cum de appell. cogn. Angel. ver. exhæred. nu. 1.

F.

36 Famulus, qui contemnit notabiliter ſuum dominum mortaliter peccat, quod eſt intelligendum de omni ſubdito 1. Petr. 2. & ad Roman. 13. c. ſolitæ de maior. & obed. c. omnis de cēſibus, ſimiliter, ſi iuſta præcepta Domini violat c. ad hæc 89. diſti. c. generali de elect. 6. c. unam ſanctam de maior. & obed. S. Tho. 2. 2. q. 105. art. 1. Nau. Man. Confeſſ. c. 14. num. 21.

37 Fœminarum peccata, quæ ſint, vide infra verſ. mulier.

38 Filij peccata particularia ſunt tria. Primum eſt parentum irreuerentia, quę ſi notabilis eſſet, mortale peccatum committeret impietatis. Secundo eſt quoad illa, in quibus filius ſubijcitur patri, quo. ſ. ad domeſticam gubernationem, & morum inſtructionem, cuius pręcepta in iſtis contemnens inobedientiæ crimen incurrit. Tertiū eſt omiſſio ſubuentionis in caſu neceſſitatis, in quo patrem tenetur filius alere, alioquin peccaret mortaliter, Caiet. ver. filij.

39 Fugiens e carcere in carceribus detentus, an peccet, dixi ſuperius, ver. carceratus.

H

40 Hæres non adimplens voluntatem defuncti, peccat mortaliter, quod ſi ingrediatur religionem in fraudem ſubſtituti, nō euacuat ſubſtitutionem, Sylu. ver. hæres, num. 14. non tamen tenetur ſoluere legata ex teſtamento minus ſolemni etiam in foro animæ, Angel. ver. hęres, num. 5. Comm. dicit, non tamen tenetur vltra vires hæreditatis in foro animæ, etiam ſi non confeciſſet inuentarium, Angel d. loco, num. 6. ſecus autem in foro contentioſo, & not. quod inſtituēs hęredem indignum, peccat mortaliter, indigni autem ſunt iſti; primo, hęreticus, aut paganus c. ſi quis Epiſcop. de hæretic. 2. receptatores hæreticorum c. excommunicationis 1. §. credentes, de hæretic. 3. Apoſtata, 4. collegium illicitum, 5. deportatus, l. 1. C. de hæred. inſt. 6. damnatus ob crimen famoſum, 7. inſecutor Cardinalium cap. fœlicis, de pœ. 8. excommunicatus modo ſit ante hæredis inſtitutionem, ſecus ſi poſt, 9. ſpurij nati ex damnato coitu, 10. inceſtuoſi cum Monacha, gl. c. ſi quis ſollicitauerit 27. q. 1. 11. criminis læſæ Maieſt. c. quiſquis de pœ. diſt. 1. 12. ſimoniaci, 13. illi, qui non poſſunt habere, nec in proprio, neque in communi, vt fratres minores de obſeruantia, Clem. exiui §. cupientes de verb. ſign. Angel. ver. hæres num. 24.

41 Heremita fieri non poteſt Monachus abſque licentia ſui ſuperioris, alioquin peccaret, præſertim

quando

quando eſt heremita non religioſus, quæ licentia dari non debet, niſi in ſocietate perfectis, alioquin periculoſiſſima eſſet: S.Thom.2.2.q.188.artic.vlt. veh enim ſoli, qui cum ceciderit non habet ſubleuantem, Ang.& Tab.ver.heremita.

42 Hermophroditus peccaret mortaliter; ſi ordinaretur quia eſt monſtruoſus c. fi.49.diſt.c. illitera to 36.diſt.ſi tamen ordinaretur, & ſexus virilis magis incaleſcit recipit characterem, alias non etiam ſi æqualiter incaleſceret, Ang.& Sylu.ver.hermuphroditus.

43 Hoſpitalarius, qui redditus hoſpitalis non inſumit in ea, in quæ ſunt deſtinata, & qui ſinit, eos perdit, aut in alia diſpendit peccat. Clem quia contingit de Relig. Dom.S.Anto.3.p.tit.11.cap.1.§.1. Nau.Man.Conf.c.25.nu.67.

I.

44 Incendiarius (hoc eſt malo animo combutens) manifeſtum damnum infert, & periculo reliqua exponit; vnde à crimine maximo non excuſatur, ſi ex intentione facit. Si verò præter intentionem ex negligentia iuxta modum negligentiæ reus eſt apud Deum. Caiet. ver. incendiarius.

45 Intruſus dicitur, qui non canonice, ſed honorem eccleſiaſticum, ſeu beneficium abſque cannonica prouiſione de facto, adipiſcit & dicitur quã ſiu ita tenet in ſtatu peccati mortalis, & ęternę dãnationis, Caiet. ver. intruſio, vbi etiam Angelica, & alii.

46 Iudea quoque peccat in multis; Primo petens, & ſuſcipiens munus iudicandi cum ſit indignus, & inde veriſimile ſit, quod aliquod notabile damnum Reip. ſeu priuato ſit euenturum, cap. non eſt putanda 1.q.1. Secundo, ſi ſciens, aut ſcire debens ſententiam iniuſtam ferat, aut iuſtam ferre negligit amore, odio, precibus, metu, vel alia de cauſa cum ogligatione reſtituendi principale, & expenſas. Tertio qui iudicat abſque iuriſdictione. Quarto, qui pecuniam accipit vt bene, vel male iudicet, aut iudicare omittat. Quinto, qui iudicat etiam rectè, ſed abſque probatione ſufficienti; S.Tho.2.2.q.60.art. 3. Sexto, qui non iudicat ſecundum acta, & probata. Septimu, qui non obſeruat ferias in honorem Dei, cap.1.& cap.fi.de fer. Octauo, qui negligit notabiliter officium ſuum, vt officiales non caueant dolo, vel falſitate, & viſitent carceres, eaſque bene cuſtodiant, not.l.iudices. C.de Epiſc.aud.

L.

47 Laborator, ſi non laborat fideliter in aliquo exceſſu notabili, & ſi permiſerit beſtias nocere agris, & dominum in danda ſibi parte fraudauit, peccat mortaliter, Tab.ver.interrogatio nu.44.

48 Lanifices peccant, ſi furantur lanam. Secundo, ſi malè laborant, vel deſtruunt, Tab.d.loco, nu. 47.

49 Litigantes quadrupliciter peccant; Primo, ex irrationabili cauſa, puta ex cupiditate vel auaritia. Secundo, ex modo perſonali, ſi contentioſè, & quaſi inimicè non colloquendo. Tertio, ex modo iudiciali, ſi fraudulenter, ſi peruersè producendo, probando, prorogando. Quarto ex ſcandalo puſillorum, vt contingit, quando frater contra fratrem & ſimiles, Caiet.ver.litigare.

50 Locator peccat, ſi ſcienter locauit rem vitioſã, & ſi petijt mercedem, quam non debuit, Tab.ver. interrogatio, nu.46.

M.

51 Magiſtrorum peccata circa tria ſunt, videlicet circa doctrinam, mores, & lucrum; Primo, docendo noxia animæ, ſiue contra fidem catholicam, ſiue cõtra mores, ſimiliter, ſi negligit ſtudere, vt docere bene poſſit. Tertio non docendo, quantum debent, & negligendo notabiliter ſuos ſcolares; quo verò ad mores peccant minus corrigendo, ſeu fouendo, inuitando ad turpia &c. quantum autem ad lucrum peccant, ſi exigunt plus, quàm ſibi debetur, aut à quibus non ſibi debetur, dixi ſuperius, ver. Docto, Caiet.ver.magiſtrorum.

52 Macellarij peccant, vendentes carnem corruptam pro ſana, de pecude pro caſtrato, & fraudantes in pondere Tab.ver.interrogatio nu.38.

53 Medicus peccat, qui abſque ſufficienti ſcientia medicatur, etiam ſi ſit doctor. Secundo, qui artem nouit, ſed eius præcepta non ſequitur. Tertio, qui negligit ſtudere, aut infirmos viſitare, Duct. c.tua, de hom. Quarto, qui adhibet medicamẽta morbo, antequam eũ cognoſcat, Caie.ver.medicus. Quinto, qui dubitat de aliquo medicamento, & prębuit illud, vt experiretur, ſeu vt aliquid lucraretur. Sexto, ſi dat ęgroto etiam petenti, quod ſcit ei nociturum. Septimo, qui ægrotum derelinquit ante quã debeat, ob quod mors, aut prolongatio morbi euenit: Aſtenſ.lib.6.tit.14.art.8.q.14. Octauo, qui non perſuadet infirmo confeſſionem, ante quam medicinam et appl cer ca.cum infirmitas de pœn. & remiſſ. Immo, ſi tertio die eos viſitauerint abſque eo, quod ęgroti confeſſi fuerint, peccant mortaliter, vltra alias pęnas, quas incurrunt, ex Bulla Pij Quinti, quę incipit ſupra gregem, de anno 1566. Nono, ſi prægnanti aliquid præbeat, quo abortiat, ſi credat fœtum eſſe animatum: S.Anto.3.p.tit.7.cap.2. Decimo, qui ſine iuſta cauſa cõcedit debilibus frãgendi ieiunium, & veſcendi carnibus diebus vetitis. Vndecimo, qui ſuadet infirmum ad peccandũ mortaliter, puta ad coeũdum cum ſit ſolutus. Duodecimo, qui petit ſtipendium notabiliter nimium. Decimotertio, recipiens ſtipendium à priuato habens a publico. Decimoquarto, ſi non medetur gratis pauperi ægroto, Nau. Man.Confeſſ. cap.25.nu. 60.& ſequ.Caiet.& alij verſi. Medicus, aromatarij quoque peccant, ſi in componendis medicinis non poſuerunt, quæ medicus ordinauit, ſed vnum pro alio, vel corruptum, adeo vt ſequatur mors ſeu prolongatio infirmitatis, Tab.verſicu.interrogatio numero 32.

54 Mercatores peccant, ſi portant prohibita infidelibus, 2. ſi negociantur propter malum finem, 3. ſi tenuerunt mercatum in loco ſacro, 4. ſi exceſſerunt precium iuſtum, 5. ſi vnum pro alio vendiderunt, 6. ſi corruptum pro bono, 7. ſi vſi ſunt falſitate in pondere, numero, menſura, in nummiſmate, & in ſcripturis, & alijs rebus. 8. ſi fecerunt contractũ illicitum, 9. ſi mercati ſunt in feſtis, 10. ſi emendo, aut vendendo vſi ſunt mendacio, & periurio, Tab. ver.interrogatio num.33.

55 Miles peccat tripliciter; Primo, dum concutit paupe-

paupeꝛes extorquendo vi, vel metu ab eis, & lædit etiam in perſonam quandoque. Secundo calumniã inferre diuitibus imponẽdo illis; quod ſunt factioſi, hoſtes, rebelles. Tertio, quando non ſunt contenti ſtipendijs ſuis, hinc enim concuſſiones, calumniæ, & cõtumeliæ, prædæ, atque rapinæ, Caiet. ver. militum.

56 Monachi, & moniales peccant proprie tranſgredientes regulas, & conſuetudines ipſorum, & mandatis ſuorum ſuperiorum, Caiet. verſic. Monachorum.

57 Mulier peccat peculiariter, ſi tondeatur, ſi vtatur veſte virili, ſi prædicet, ſi doceat publice, ſi tangat vaſa ſacra, ſi deferat incenſum circa altare; ſi benedicat, ſi exerceat actum ordinis; poſſunt tamen mulieres ſuas ſubditas prælatæ inſtruere, & exhortari in capitulis, ſimiliter poſſunt tonderi ceſſante ſuperſtitione, aut aliqua alia mala ratione, actus vero ſacri, dummodo non ſint ordinis tolerantur, iuxta ipſarum antiquam conſuetudinem, veſtibus quoque virilibus vti poſſent ſolaui cauſa, vbi neceſſitas expoſcit, ceſſante tamen ſcandalo, Caiet. ver. mulierum.

58 Muſici peccant, ſi cantant, vel ſonant, quæ ad laſciuiam, & libidinem prouocant, Tab. verſic. interrogatio nu. 43.

N

59 Nauta peccat, ſi fuit in dolo, vel culpa, de qua tenetur, etiam, ſi ſit leuiſſima Tab. ver. Nauta, l. 1. §. at hoc, ff. naut. caup. ſtab.

60 Notarius peccat; Primo, conficiens falſum inſtrumentum: Secundo, ſi occultat verum in præiudicium partium. Tertio, ſi addit, vel minut, vel delet ab ipſo inſtrumento. Quarto, ſi non ſeruat, aliquod capitulorum a ſe iuratorum, nempe, vt cõficiat Inſtrumentum, de quo ſit rogatum. Secundo, quod, non reuelet, quod ei ſecreto cõmiſſum fuit. Tertio, quod non conficiat inſtrum. de contractu vſurario, neque de aliquo illicito. Quarto, quod retinebit de omnibus protocollum. Quinto, quod erit fideles ei, a quo creatus eſt, Notarius. Sexto, quod nullo amore, odio, ſeu alio intereſſe officio ſuo abutetur, peccat quoque ſi non renunciat parti ignoranti, ne renunciet alicui iuri, ſibi competẽti; S. Ant. 3. par. tit. 6. cap. 3. §. 6. Sexto, ſi cõficit inſtrumentum carens ratione, ſeu iudicio. Septimo, ſi ſtipendium magis debitum petit, Naua. Man. Confeſſ. capit. 25. nu. 52. & ſeq.

O

61 Obſtetrix ignorans formam baptizãdi peccat, Naua. Man. Confeſſ. c. 22. nu. 6.

62 Officialis delinquens in officio, ſiue dolo, ſiue culpa, ſiue negligentia cũ notabili damno Reipu. vel priuati peccat, ſimiliter, quando gratis tenetur impẽdere officium ſuum, ſi quicquam recipit, peccat, cum obligatione reſt. Ang. verſi. officium nu. 3.

63 Opinans, tripliciter peccat. Vno modo, quando voluntaria eſt eius opinio, non autem rationalis, non enim voluntate, ſed ratione amplectenda eſt opinio, & hinc errant ſectatorum æmulatores opiniones ſuæ ſectæ ſequentes, non vt rationi magis conſentaneas, ſed quia nati ſunt, aut nutriti in ſecta illius doctrinę. Secundo peccat opinans ex non relatione ad ſuam regulam; omnis enim opinio examinanda eſt ad ſuam regulam. Et, quia in his, quæ ſint fidei, & morum, regula eſt ſacra ſcriptura, expoſita ab Eccleſia Catholica, non excuſatur aliquis a quantumcunque rationabili opinione in huiuſmodi, ſi ſuſpecta eſt cõmuni Eccleſiæ, ſeu Apoſtolicæ ſedi. Tertio ex modo dum nimis firmiter inhæret opinioni, & aſſeritur, ut certum, atque indubitatum, quod tamen eſt intra latitudinem opinabilium, Caiet. ver. opinio.

P

64 Patẽtum peccata peculiaria, quæ ſint diximus ſupra cum de 4. præcepto locuti ſumus.

65 Piſtores peccant, ſi miſcuerunt farinam, & non vendiderunt panem ad mẽſuram iuſtam, Tab. ver. interrogatio nu. 59.

66 Prædicatores peccant, ſi publicè concionantur abſque facultate legitima, Conc. Trid. Seſſ. 5. cap. 2. c. excõmmunicamus, §. quia verò, de hęrei. Secũdo, ſi aduertens mentitur cõcionando circa doctrinam fidei, bonorum morum. Tertio, qui prædicat principaliter, uel minus ad laudem mundanam, ſeu per pecuniã. Quarto, qui fabulas profanas miſcet. Quinto, ſi concionando prælatis Eccleſiæ, & ſacerdotibus detrahit præſertim, quo laycis placeat, Clemen. 1. §. quibus, de priuileg.

67 Prælati iuriſdictionẽ habentes peccant in multis: Primo, ſi non fuerint familiæ ſuæ benè diſpoſiti, ſi indebitè diſpenſauerunt, in uotis, ſi uiſitando acceperunt munera ipſi, vel aliqui de ſuis, ſi fecerunt indebitas collectas, ſi conſecrauerunt corruptam ſcienter pro moniali, ſi dederint malũ exẽplum, Tab. verſic. interrogatio nume. 65. dixi ſuper. verſic. Epiſcopos.

68 Principes, quoque peccãt. qui dominia iniuſtè quęrunt, vel iniuſte quæſita non reſtituunt nulla iuſta cauſa ab hoc excuſante, cap. quid culpatur 23. q. 1. cap. ſi res 14. q. 6. Secundo, qui iuſte poſſeſſa iniuſte gubernat, non rèddendo ſuum cuique ius, vel excitando factiones, vel non ſedando eas, non prouidendo annonæ, & alijs neceſſarijs ad populum ſibi commiſſum not. cap. principes cap. adminiſtratores 23. q. 5. cap. alius 15. q. 6. S. Thomas de regim. Prin. lib. 1. cap. 15. Tertio, qui pecunias congerit aggrauando notabiliter ſubditos ob auaritiam nullo iuſto fine propoſito: S. Ant. 2. par. tit. 1. cap. 2. Quarto, qui ita largitionibus prodigis indulget, ut ſe exponat probabili periculo vſurpandi aliena, vel tributa maiora, quam par eſt exigendi, aut debita ſtatutis diebus non ſoluendi, aut onere grauiſſimo intereſſe, ac cambiorum ſe, ſuumque regnũ in maximam paupertatẽ inducendi. Quinto, qui negligit munire ſuas arces, vt occaſionem populo præbeat irreuerentiæ, vel rebellionis. Sexto, qui legem pænalem condidit principaliter propter ſuam vtilitatem priuatam: not. cap. 1. de cõſt. Septimo, qui delicta, diuina lege, aut naturali damnata ſine iuſta cauſa condonat, videns, aut videre debens, ſe ad alia ſimilia occaſionem præbere; omnis enim iniuſtitia rei notabilis, eſt mortalis, San. Thom. 1. 2. q. 59. art. 4. Octauo, qui adigit ſuos ſubditos

ditos ad id non obligatos ſibi domos ædificare, agros colore, vineas fodere ſine integra ſui laboris compenſatione; S.Ant.3. par.tit.3.cap.4.§.4. Nono, qui officia regni ſui diſtribuit talibus perſonis, vt probabiliter credere debeat eas male illis uſuras Auth.vt iud. ſine quoque ſuffragio. §. 2. Auth. de mand. princ. cum obligatione reſtituendi damna, quæ fecerunt Scot.4.ſent.diſt.15.q.2. art. 4. Decimo, qui cogit aliquem ad matrimonium contrahendum, quo caſu (ipſo facto) pœnam excommunicationis incurrunt, cap.9. Conc.Triden.Seſſ. 24.de reformat.matrim.Nauar. Man. Confeſſ. capit.25.nu. 1. & ſeq.

69 Procurator peccat mortaliter, ſi defendit iniuſtam cauſam, ſi infideliter, vel negligenter ſe habuit, ſi impoſitionibus ponendis, remouendis, aut reſpondendis periurauerit, ſi plus debito a parte, ſeu cliente exegit, Tab.verbo.interrogatio, nu.55.

70 Proxeneta peccat mortaliter, ſi mediator fuerit illicitorum contractuum, ſimiliter, ſi male conſuluit ſcienter in aliquo contractu, & ſi decepit in precio. Tab.verſi.interrogatiu.num.34. Caiet. ver. proxeneta.

R

71 Religioſi ſpecialiter peccant tripliciter; Primo prout communiter contingit etiam alijs Clericis. Secundo prout communia ſunt omnibus religioſis, vt circa vota caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ, vel ex ſacris canonibus concernentibus ſpecialiter religioſos, Clem.religioſi de priuileg. Tertio, quatenus habeant propria ſtatuta ſuæ religionis, Caiet.ver. Religioſi not.ſupra verbo Monachus.

72 Reuenditores rerum peccant, ſi finxerunt in damnum domini, quod non poterat vẽdi, niſi pro tanto, & tamen erant, qui emerant pro plus. Item ſi vendiderunt pro plus, quam tribuitam domino, Tab.ver.interrogatio, num.48.

73 Reus in iudicio peccat, qui ſcienter ſuſcipit defendendam aliquam litem iniuſtam, aut non deſiſtit ab eius defenſione, poſtquam ſciuerit eam iniuſtam cum damno notabili aduerſarij c. pœnale 14.q.5. Secundo, ſi interrogatus a ſuo iudice nõ fatetur verum ſeruato iuris ordine, etiam ſi ſit crimen morte plectendum; S.Thom.2.2.q.69.artic. 1.dummodo concurrant tria cum criminaliter agitur; Primo, vt delictum ſit notorium, famoſum, aut ſemiprobatum, Barth.l. fin.num.7.ff.de quæſt. Secundo, quod probatio ſit iam poſita in proceſſu. Tertio, vt ſit reo notificata, quo videat ſe ad obediendum mandato iudicis teneri.S.Tho.2.2.q.69. art. 1.& ſeq. Tertio qui ſciens ſe iuſte condemnatum ad dilarandũ executionẽ appellat, Nau.Man. Conſ. cap. 25. num.35. & ſeq.S.Thom.2.2.q.69. art.3.Quartu peccat, ſi calumnioſe ſe defendit, propter quod introductum eſt iuramentum calumniæ cap.inhærentes de iuram.S.Thom.2.2.q.69.art.2. vbi dicit, quod reus accuſatus in iudicio non poteſt calumnioſe ſe defendere, ſed poteſt in his, ad quæ non tenetur reſpondere, vel veritatem occultare, vel aliquo alio modo iuſte ſe defendere, nullo autem modo ei licet, uel falſitatem dicere, vel veritatem, quam confiteri tenetur, occultare, tacere, vel quoquo modo mentiri. Quinto ampl. ut reus damnatus ad mortem iuſte non poteſt ſe defendere, poſſet tamen in cauſa iniuſtæ damnationis, Pau. ad Rom.13. qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, & ipſe ſibi damnationem acquirit; poſſet tamen aufugere; dummodo non reſiſtat agenti, ſicuti ſi aliquis eſſet condemnatus, vt fame moriatur, non peccat, ſi cibum ſibi occulte miniſtratum ſumat, quia non ſumere, eſſet ſeipſum occidere; S. Thom.2.2.q.69.art. 4. ad ſecundum.

S

74 Sacerdotum peccata, vide ſupra ver.Clerici.

75 Scolaris peccat mortaliter, qui ob finem mortalem peccat c.cum miniſter 23.q.5. Secondo, qui præcepta academiæ iuſta, & ad mortale obligantia non ſeruat. Tertio, qui ſuffragatur, vt fiat indignus rector vniuerſitatis. Quarto, qui ſcientias vetitas, aut ſuperſtitioſas diſcit, cap. non magnopere, capit. ſuper ſpecula.de Clerici, vel Mon. Quinto, qui in ſtudendo notabiliter negligens fuit, præſertim, quando ſtuduit impenſis alienis. Sexto, qui cõtra veritatem, quã ſciebat pertinaciter altercatur. Septimo, qui ſtipendium debitum præceptori, cũ poſſit, non ſoluit, Nau.Man.Conſ. cap.25.nu. 59. Tab.ver.interrogatio num.30.

76 Sutores peccant, ſi fecerint veſtes impudicas, quæ non poſſunt deferri abſque peccato mortali; 2. ſi male incidãt ex culpa ſua: 3. ſi furati fuerint de re ad veſtitũ deputata, Tab. ver.interrogatio, nu.40.

T

77 Tabelliorum peccat, vide ſupra uer.teſtes.

78 Tabernarij peccant, ſi uendunt uinum limphatum pro puro. Secundo, ſi immiſceant uino nociua. Tertio, ſi tenent meretrices, uel luſores. Quarto ſi ſciẽter adminiſtrauerunt ebrietatẽ alterius. Quinto, ſi ex culpa ſua perdiderunt ſibi tradita in cuſtodiam. Sexto, ſi acceperint pluſquam debuerunt ab hoſpitibus Tab. uer. interrogatio, no.37.

79 Teſtis peccat, falſum teſtimonium ferens cum ſit periurus, & contra iuſtitiam agens, & mentiens ueritatem, Prou.19. Falſus teſtis non erit impunitus: S.Thom.2.2.q.70.art. 4. cum obligatione reſtituendi, quia Deum, iudicem, & proximum offendit cap.1. de crim. falſi. & quamuis timor iuſtus a non teſtificando excuſare poſſit, non tamen a teſtificando falsè arg. ne quis 22.q.2. quod, ſi falſum dixerit remedium habet reuocandi ſtatim, quo caſu prodeſſe poſſet cap. præterea de teſtibus cogend.& etiam ex interuallo, antequam ſententia feratur ſaltim ad debilitandum ſuum primum dictum. Secũdo, ſi teſtatur uerum credens eſſe falſum cap.inter 12.q.3.non tamen tenetur reſtituere. Tertio, ſi dixerit partem aduerſam eſſe inimicam ad hoc, ut excuſaret ſe a teſtificando. Angel.uer. teſtis num.17. Quarto, ſi ſe occultauerit, uel abſentauerit, ne teſtimonium ferret. Quinto, ſi ſe non obtulerit ſciens eſſe neceſſarium ad impediendum aliquod notabile damnum publicum, uel priuatum, nam qui ueritatem occultat, & qui prodit mendacium, uterq; reus eſt, ille quia prodeſſe non uult, hic, quia nocere deſiderat: S.Thom.2.2.q.70.art.1. Sexto, qui alienum peccatum ſecretum detegit, cuius cogni-

tio

tio non eſt neceſſaria, quòd, ſi à iudice interrogetur poteſt reſpondere nihil ſcire, inter ſe intelligendo, quod dicere tenetur, Nauar. Man. Confeſſ. cap. 18. nume. 61. & cap. 25. num. 43. Septimo, qui mercedem accipit, vt verum teſtetur cum obligatione reſtituendi ei, qui dedit c. non ſane 14. q. 5. accipere tamen poteſt impenſas itineris faciendi ad ferendum teſtimonium, & mercedem operariam dietũ, quibus ſe occupauit in eo, cũ intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis c. ſi teſtes. §. venturis 4. q. 3. ſed quæro vtrum teſtis interrogatus ſuper crimine, ob quod bona publicantur negat veritatem, teneatur ad reſtitutionem fiſco, in id, quod ad eum perueniſſet ſi damnaretur? Reſp. quod non: quia pœna non debetur in foro animæ ante condemnationem glo. cap. fraternitatis 12. q. 2. & quia intereſſe remotum, & extra rem non debetur l. ſi ſterilis §. cũ per venditorem, ff. de act. empt. Naua. Man. Conf. c. 25. num. 40. & ſeq. Octauo Tyrannus peccat mortaliter, vel quantum ad dominium iniuſte acquiſitum, vel quantum ad modum regiminis, in eo, qui licet iuſte dominium habeat, non tamen iuſte regit, & dominatur, non tamen peccant illi, qui recurrunt ad Tyrannum pro iuſtitia; non enim petunt actum illicitum, Caiet. ver. Tyrannis.

81. Tutor peccat, ſi in dolo fuerit, vel culpa, ſeu notabili negligentia in adminiſtratione rerum pupillorum, ſimiliter, ſi eas conſumauerit, vel ſibi appropriauerit, & tenetur ad reſtitutionem, & damna Tabiena verſiculo interrogatio nu. 59.

V

82 Venator peccat, ſi cõtra prohibitionem iuſtam in bonis alterius venatur, ſimiliter ſi venando damnum in agris dederit, quia tenetur reſtituere, Tab. ver. interrogatio, nu. 45.

83 Vxoris, & mariti peccata, quæ ſint particularia dixi ſuperius, cum de quarto præcepto dictum fuit, & primo, ſi vxor marito notabiliter inobediens fuerit in his, quæ ad regimen domus, familię bonoſque mores pertinent, c. eſt ordo, c. hæc imago, 33. q. 5. Secundo ſi vxor nõ vult ſequi virũ ſuum alio migrantem, c. vnaquæque, 13. q. 2. niſi pactum contrarium præceſſerit, tunc enim non teneretur, niſi maritus haberet aliquam neceſſitatem migrandi, vt puta, ſi eſſet morbo detentus, ſeu graues inimicitias haberet, ſimiliter non tenetur ſequi maritum vagabundum, ſi tempore contracti matrimonij non erat ſolitus vagari, vel vxor huiuſmodi mariti morem non intellexit, c. ſi quis neceſſitate, 34. q. 1. Tertio, ſi vxor maritum ſuum ad iracundiam prouocat, not. c. fin. de iniur. Peccat etiam maritus, ſi abſque cauſa prohibet vxori, ne diebus feſtis eat ad Miſſam, aut cogit violare aliquod præceptum, S. Ant. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. Secundo, ſi atrociter verberat vxorem eius. Tertio, ſi aliquod verbum profert in illam cauſam infamandi eam, S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 2. Nau. c. inter, num. 431. 11. q. 3. & Man. Conf. 14. nu. 19. quæ cauſæ ſuperius poſitę communiter faciunt mortale, eſt tamen veniale aliquando propter imperfectionem actus indeliberati, vel propter exiguitatem rei, Tab. ver. interrogatio, nu. 74. vbi etiam Ange. nu. 78.

Reg. peccatum, in quibus caſibus habeat locum. Quæſt. X L.

QVadrageſimo quæro (quia peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum, c. peccatum, de reg. iur. 6. Aug. epiſt. 54. ad Maced. capitulo 1. 14. q. 6. ca. cum tu, de vſur.) quibus in caſibus habeat locum? Reſp. in pluribus, videlicet, primo.

A

1 Accuſatio. Accipiens aliquia aliquid, vt non accuſet, reſtituere tenetur, cap. iubemus, 1. q. 1. doct. c. nemo de ſimon. vbi gl. & Innoc. eſt enim contra publicam vtilitatem, quæ eſt, vt delicta puniantur, Ang. ver. celare.

2 Adultera mulier in caſu, quo non poteſt reuelare filium natum ex adulterio reſtituere, ſeu de ſuo ſatisfaciet quantum poteſt damnificatis, Abb. cap. officij, de pœn. & remiſ. Angel. verſic. adulterium nu. 4. hoc idem facere tenetur adulter, Tab. d. loco, nu. 6. & Syl. nu. 7.

3 Alchimiſtia vendens aurum, vel argentum alchimicum pro vero, tenetur reſtituere, quia illicitum eſt, Syl. ver. alchimia, nu. 5.

4 Alienationem rei recipiens ab eo qui illam alienare non poteſt, reſtituere tenetur, etiam cum fructibus, niſi pretium conuerſum eſſet, ſeu datũ fuiſſet æquiualens alienanti, ſeu niſi aliqua fuiſſet cauſa legitima alienandi, & emens fuiſſet in bona fide, nam tunc non tenetur reſtituere in conſcientia, & hoc ſaltim, quoad fructus: bonæfidei enim poſſeſſor facit fructus ſuos, Angel. & addit. ad ipſum ver. alienatio, nu. 14. vbi etiam Sylu. nu. 14. & Tab. nu. 10. & Arm. nu. 15.

5 Alimenta, qui non præſtant quibus præſtare tenentur, ſunt obligati reſtituere, tenetur autem pater alere filium, nomine autem patris intelliguntur omnes aſcendentes per alienam paternam, ſimiliter & mater tenetur alere filium, quando pater nõ poſſet. Tertio vir tenetur alere vxorem, nurum, & pronurũ. Quarto frater tenetur alere fratrem egentem. Quinto, dominus tenetur alere ſeruum, fallunt hæc. Primo, quando filij ex proprijs bonis, ſeu artificio viuere poſſent, niſi eſſet nobilis, qui vilem artem exercere poſſet. Secundo fallit, niſi eſſet in culpa, qua obſequio paterno priuaretur, no. l. 1. & ſeq. C. de alien. lib. l. non quemadmodum, ff. eo. tit. Sylu. & Ang. ver. alimenta, nu. 2. & ſeq.

6 Ambaſiatores tenentur reſtituere expenſas cõmunitati, quãdo ſtant plus, quam expediat doloſè, vel voluntate ſua, Ang. ver. abſens.

7 Animam lędens reſtituere tenetur, vt ſi lædatur indirectè in naturalibus dando alicui poculum quo tolleret alicui vſum rationis, cõſtituens eum amentem, tunc quia dignam læſo recompenſationem facere nõ poteſt, arbitrio boni viri ſatisfaciet no. c. deteriores, 6. q. 1. Quando enim res non poteſt reſtitui ſecundum damnum datum, tunc arbitrio boni viri relinquatur, Ricard. 4. diſt. 25. arti. 5. quæſt. 3. vnde bonus vir iudicabit, vt ſatisfaciat pro poſſe damna, quæ eueniunt læſo, & alijs ſuis: in bonis autem accidentalibus animæ, ſiquis læderet in

ducendo

ducendo aliquem ad actus vitioſos, tenetur ſatisfacere, capit. ſunt plurimi, 6. quæſt. 1. doctrina, auxilio, conſilio, oratione, exemplo, & huiuſmodi, directè autem in talibus anima non læditur, quoniam virtutes non corrumpuntur, niſi per peccatum, & peccatum eſſe non poteſt, niſi ſit voluntarium, cap. non eſt, 15. q. 1.

8 Appellans tantũ cauſa afferendæ moræ, & animo aggrauandi aduerſariũ, nõ poteſt facere, abſq; peccato mortali, & cum ſit in notabile detrimentum proximi, tenetur ei appellans ad reſtitutionem, not. cap. quicunque, 2. q. 6. Sanct. Thom. 2. 2. q. 69. artic. 3. ad 3. Ang. ver. appellatio, nu. 15. Arm. d. loco, nu. 23.

9 Aſſeſſor habens ſalarium deputatũ nihil à partibus debet habere; alioquin peccaret, & teneretur reſtituere, Ang. ver. iudex, nu. 9.

B

10 Beneficia plura incompatibilia retinens reſtituere tenetur, no. c. de multa, de præb. Secundo occupans fructus beneficij vacantis, tenetur reſtituere ſucceſſori, niſi cõuerterit eos in neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ vacantis, c. quia ſæpe, de elect. 6. Tertio tenetur reſtituere fructus beneficij iniuſte poſſeſſi, c. beneficium, & ibi not. de reg. iur. 6. & beneficium reſignare tenetur. Quarto, malè diſpenſans eos tenetur reſtituere iuxta damnum illatum Eccleſię, vel pauperibus, d. loci. Abb. c. cũ ſecundũ, de præb. c. 1. & ſeq. 12. q. 4. de altari enim vinere debet non luxuriari, & quicquid habent Clerici ſunt bona pauperum, c. fi. 16. q. 1. c. aurũ, 12. q. 2. Quinto, non reſidens non facit fructus ſuos, & reſtituere tenetur, Concil. Trid. c. 1. de reform. Seſſ. 23. Sexto, ſi nõ recitauerit horas. Pius V. in extr. quæ incipit: Ex proximo de anno 1571. anno 6. Septimo beneficium recipiens non intelligens promoueri reſtituere tenetur, no. c. commiſſa, de elec. 6. no. ca. nihil de elect. Octauo beneficiatus ſuſpenſus, vel excõmunicatus non facit fructus ſuos, quos percipiens, tunc temporis reſtituere tenetur, Aug. ver. clericus c. 8. nu. 5. Nono beneficiatus tenetur reſtituere, ſi induxerit teſtatorem ad ſibi relinquendum, quòd habebat in animo relinquendi ſuæ Eccleſiæ, no. cap. 2. de pec. cler. gl. cap. quicunque, 12. quæſt. 4. Angel. verſic. clericus, il 13. nume. 7. Decimo beneficium conferens indigno tenetur reſtituere intereſſe Eccleſiæ, quam læſit, Card. clem. 1. q. 10. de ætat. & qual.

C

11 Canonica portio, quæ debetur Eccleſiæ ſolui debet, alioquin non ſoluens, reſtituere tenetur, & intelligitur quarta, quæ prouenit ratione funeris, & de legatis factis Eccleſiæ, apud quam elegit ſepulturam, quæ appellatur quarta parochialis, quæ declaratur quandoq; tertia pars ſecundum conſuetudinem loci, Ang. ver. canonica portio, nu. 3. & ibi com. omnes, quę debentur per diſpoſitionem iuris toto tit. de ſepul. clem. dudum, eo. tit. niſi conſuetudo aliter ſe habeat. Secundo, quando per priuilegium eximitur à præſtatione, c. conſtitutus, de relig. dom. Tertio quando legatur ad vſus pios, c. fi. de teſtam. Quarto, quando donatur inter viuos. Quinto, quando poſt electionem ſepulturæ intrat in monaſterio ſanus exiſtens, quia deſinit eſſe parrochianus illius Eccleſiæ, c. beneficium, de reg. iur. in 6. dummodo haberit propoſitum manendi; alioquin deberetur, idem videtur de eo, qui intrauit in hoſpitale. Sexto fallit, quando legat Eccleſiæ, in qua non ſibi elegit ſepulturam, nec ſepelitur, gl. ca. 1. de ſepul. Inno. c. 2. eod. tit. Septimo fallit, quando de facto ſepelitur, vt quando Eccleſia erat interdicta, quo tempore ſibi in illa eligere non poterat ſepulturam, Feder. de Sen. conſi. 119. Gem. cap. 1. de ſep. in 6. Octauo, quando reuocat electionem alibi eligendo ſepulturam: paria enim ſunt nõ eligere, & electam mutare, l. 1. & 2. de adim. leg. Nono non debetur de his, quæ amici de bonis ipſorum, ſunt obtulerunt. Decimo, quando licet elegerit non ſepelitur ex facto hæredum, vel ſuorum, puta quia moritur nimis longè: verba enim debent intelligi, cum effectu, l. 1. §. hęc autem, ff. quod quiſque iur. non priuaretur tamen legatis factis, Abb. c. cum ſuper, de ſepul. Vndecimo fallit cum fit legatum de bonis incertis malè ablatis. Duodecimo, quãdo legatum eſt Eccleſiæ parrochiali tantum, quantum eſt quarta pars legatorum factorum Eccleſiæ electæ. Decimotertio, quando tempore teſtamenti, & legati nõ elegit ſepeliri, ſed poſtea tempore mortis elegit ſepulturam, gloſſ. 2. c. relatum, de teſtam. & hoc, niſi fieret in fraudem, quo caſu haberet Eccleſia electa quaſi alia non electa in ſepulturam. Decimoquarto quando parrochianus non potuit in ſua parrochiali audire diuina, nec ſacramenta percipere, quia ſi quia pro labore legantur ceſſante labore, ceſſat ipſum legatum, l. ſcio. in fine. ff. de annuis legat. Decimoquinto fallit, quando fit repoſitio funeris in aliquo loco ad tempus, vt alibi, ideſt, ad aliud cemiterium transferatur ad perpetuam ſepulturam, Syl. ver. Canonica portio, nu. 7. vbi. Ang. nu. 14. & Tab. nu. 12.

12 Comedens de alieno, niſi in caſu extremæ neceſſitatis, ſeu niſi comediſſet de re furata à tertia perſona, quæ in dominiũ furis tranſijſſet ipſe cõedens non teneretur reſtituere, ſi fur eſſet ſoluendo, alias ſecus, præſertim quando fuit in bona fide neque per hoc fuit factus locupletior, Ang. ver. furtum, nu. 25.

13 Commodatarius vtens re commodata contra voluntatem Domini ſcienter ad alium uſum, tenetur ad reſtitutionem, l. ſi ut certo, §. ſed interdum, ff. commod. contrectauit enim rem alienus, inuito domino, ſimiliter teneretur reſtituere damnum ille, qui commodauit uaſa uitioſa, uel equum, & ſimilia, & uitia non notificauit, quæ ſciebat, c. unico de commodato, leg. in rebus, §. poſſunt. ff. eod. Angel, uerſiculo commodatum, numero ſexto & ſequen.

14 Concuſſio: Reſtituendum eſt de neceſſitate, quod per concuſsionem fuerit acceptum, quia dat, ut faciat, quod facere tenebatur nam concuſſionis crimen eſt, cum quis minatur alicui, niſi ita, uel ita facias, faciam, uel non faciam, Ang. uer. concuſsionis, nu. 2.

15 Conſeruatorem procurans, quod extendat iuriſdi-

riſdictionem ſuam excommunicatur, & nõ poteſt
abſolui, niſi reſtituat expenſas in cauſa factas, cap.
hac conſtitutione, de elec. 6. Angel. verſic. conſer-
uator nume. 1.

16 Contractus illicitos faciens, tenetur reſtituere
etiam fructus, niſi bona fides excuſaret, ſi verò cõ-
tractus tenuit de iure, licet poſſit reſcindi, puta,
quia minus iuſto pretio emptum, & huiuſmodi,
tunc ſi nec dolus, neque fraus interuenit, nõ tene-
tur fructus reſtituere, ſed ſupplere iuſtum pretium
not. Doct. com. l. 2. C. de reſc. vend. gl. c. cum dilecti
de emptio. & vend.

17 Cooperans ad furtum reſtituere tenetur, vt ſi
feciſſet inſtrumenta, feciſſet ſcortam, dediſſet ſigna
& feciſſet cuſtodiam, ſine quibus furtum non fuiſ-
ſet factum, alias ſecus, nam, ſi nihilominus eſſent fa
cturi, nõ tenentur cooperantes reſtituere, licet pec
carent mortaliter, conſentiendo in furtũ, Ang. ver.
furtum, nu. 13.

D

18 Donatum ab eo, qui non poteſt donare reſtitui
debet, Ang. ver. donatio il 1. nu. 38.

19 Dos (ſoluto matrimonio) ſi conſiſtit in rebus
mobilibus ſtatim reſtitui debet, ſi verò in immobi-
libus infra annum, l. vnica, §. exactio, C. de rei vxor
Act. Ang. ver. dos, nu. 23.

E

19 Emens ſcienter rem furatam, ſiuè ſit primus, ſi
uè ſecũdus, vſque in infinitum, emptor eam reſti-
tuere tenetur, glo. & doc. l. 1. ff. de fur. c. Vulterra
næ, 12. q. 2. etiam ſi ſtatutum aliter diſponeret. Se-
cundo tenetur reſtituere precium, ſi res non extite
rit, ſeu perierit etiam fortuito caſu, no. l. in re furti-
ua, ff. de cond. furt. Tertio, non poterit petere pre-
cium à domino rei, not. l. in ciuile, C. de furt. etiam
ſi ſtatutum diceret, quod poſſet petere. Quarto te-
netur reſtituere fructus not. c. grauis, de reſt. ſpol.
Primo, perdit expenſas etiam voluntarias factas in
re furata, nec excuſari poſſet allegans ignorãtiam,
quod prohibitum eſſet, quia hæc prohibitio traxit
originem à iure naturali, cuius ignorantia non ex-
cuſat, ſi tamen emit bona fide non credens rẽ fuiſſe
raptam, non tenetur (bona fide durante) eam re-
ſtituere, l. 2. C. de furt. Secundo fructus conſum-
ptos bona fide durante numquam tenetur reſtitue
re, l. bonæ fidei. ff. de acquiren. rerum dom. ſed ſo-
lum tenetur reſtituere fructus extantes, vel inquan
tũ factus eſt locupletior. Tertio, ſi dictam rem alie-
nauit vendendo, vel alio modo durante bona fide
non tenetur reddere pretium, nec aliud, niſi ſolum
lucrum, ſi extat aliquod, ex quo factus eſt locuple-
tior, l. nam hoc natura, ff. de cõd. indeb. Quarto po-
teſt expenſas, quas fecit in bona fide circa rem con
ſeruandam, vel meliorandam retinere; in conſcien
tia autem qualitercumque reſtituerit eã domino;
venditor tenetur ei ad precium cap. fina. de emp. &
vend. ſimiliter emens rem ab eo, cui à iure, vel à iu-
dice prohibetur alienatio, vt à furioſo, prodigo, vel
minore reſtituere tenetur, quia malę fidei poſſeſſor
eſt contra interdicta legum, l. quemadmodum, C.
de agric. & cenſ. lib. 11.

20 Expenſas reficere tenetur ille, qui alterum
vulnerauit, lege ex hac lege, ff. ſi quadr. paup. fec.
dic. l. fi. ff. de his, qui deiec. vel effud. gl. c. ſiquis, 23.
q. vlt. not. c. 1. de iniurijs.

F

21 Fideiuſſori reſtitui debet omne damnum,
quod prouenit ex culpa debitoris, pro quo fideiuſ-
ſit, c. 2. & ſeq. de foro compet. nam officium ſuum
nemini debet eſſe damnoſum, leg. ſi ſeruus, §. quod
vero, ff. de furt. quod in tantum procedit, vt non
ſolum capitale: ſit ei ſoluendum, ſed ſibi ſolui de-
berent etiam vſuræ, Angel. verſiculo fideiuſſor,
numero 16.

22 Fugere faciens in carcere detentum pro debi-
to, tenetur ad reſtitutionem, Iohan. de Platea l. quo
ties, C. de exact. trib. lib. 10. quod procedit de his,
qui ſe liberare poſſent ſoluendo debitum, non de
illis, qui ita ſunt pauperes, quod nullo modo poſ-
ſunt ſoluere, quoniam tales iniuſte detinentur, &
contra charitatem, ſi parati ſunt cedere bonis l. 1.
C. qui bon. ced. poſſ. gl. & Doct. cap. Odoardus de
ſolution. qui enim cedit bonis non debet pati cru-
ciatum, nec carceres, nec vituperium pro debito
facto ex contractu, l. fin. C. qui bon. ced. poſſ. nec
valet ſtatutum, vel conſuetudo in contrarium ca. ſi
res, 14. q. 6.

G

23 Gabellas iuſtas, ac debitas non ſoluens peccat
mortaliter, & reſtituere tenetur, Sylu. verſic. gabel-
la, il 3. nume. 17.

H

24 Homicida tenetur reſtituere omne damnum,
quod propter homicidium intulit familiæ occiſi,
inſpecta eius qualitate, Scot. in quarta diſtinctione
quinta Abb. capitulo 1. de iniur. niſi id egiſſet pro
iuſta defenſione.

I

25 Immunitas Eccleſiæ violata facit, vt quis te-
neatur reſtituere, vnde ſi quis abſtrahatur ab Ec-
cleſia, niſi in caſu permiſſo debet reſtitui, not.
lege præſentis, C. qui ad Eccl. confug. Oldr. conſi-
lio 53.

26 Impediens aliquem à conſecutione alicuius be
neficij animo damnificandi proximum, tenetur
reſtituere arbitrio boni viri damnificato, non ta-
men tãtum, quantum erat illud beneficium, quod
nondum habuerat, maxime quando ne haberet,
potuit impediri, Riccard. in 4. diſtin. decimaquin
ta, ſi vero quis erat iam determinatus ad haben-
dum, tunc talis impediens tenetur ad æquiua-
lens: Sanctus Thomas 2. 2. q. 62. artic. 2. & limi-
tatur hoc, quando iniuſtè impedit, ſecus ſi iuſtè, ut
propter honorem Dei procurat, ut detur digniori,
& quod dictũ eſt de beneficio conſequendo, idem
eſt de omni alio impedimento, ne aliquis aliquod
bonum aſſequatur. Sanct. Thomas ſecundæ ſecun-
da q. 62. art. 4.

27 Incendiarius vltra mortale peccatum (ſi ſcien
ter, & uoluntariè fecit, uel ex lata culpa) tenetur re
ſtitutionem totius damni dati, c. ſi egreſſus, & ſeq.
de iniurijs.

28 Incertorum reſtitutio, quando ignoratur prin-
cipalis, & eius hęredes, facta debita diligentia inue

niendi

niendi, in pias cauſas reſtitutio fieri debet, c. diuinæ. 87. diſt. c. conceſſio 1 a. q. 2. S. Tho. 2. 2. q. 62. arti. 5. ad tertium, ſi verò debitam diligentiã nõ adhibuit, deinde inueniatur principalis, ſeu eius hæredes, tenebitur etiam illis reſtituere, cap. ſicut. §. eos de homicid. non enim aliena, cum ipſa potuiſſent eis, quorum fuerunt reſtituere debuerunt pauperibus erogari.

30 Infideles rebus proprijs ſpoliari non debent auctoritate maximè priuata, alioquin reſtituendi eſſent, Ang. uer. infideles nu. 7.

31 Iniuriator tenetur nedum petere ueniam, ſed etiam ſatisfacere de damno dato ex iniuria ſi poteſt, aliter non poteſt abſolui, niſi iniuriatus remiſiſſet actionem iniuriæ liberaliter, quo ad conſcientiam; iniuriatus tamen rancorem cordis dimittere tenetur, cap. fin. de pœn. diſtin. 5. non enim licet aliquem odio habere, cap. inter 11. q. 3. non tamen tenetur dimittere iniuriam iniuriãti glo. c. ſi quis contriſtatus, 90. diſt. & hoc, quo ad actionem, ſcilicet ut ſatisfactionem habeat, c. ſi illic, 23. q. 4. bene tamen faceret, ſi ita dimitteret, Ange. uer. iniuria, num. 6.

32 Inſignia accipiẽs alterius, ſi ille cuius ſunt prætenderet aliquod damnum reſtitui debent, ſimiliter ubi intereſt Reipub. ut ſi aliquis acciperet inſignia boni artificis, qui non eſt ita bonus decipiuntur populi, Bart. tract. de inſign. & Arm. ſimiliter ſi quis acciperet inſignia dignitatis, quam non habet puniretur ut falſarius, no. l. eos Cod. de falſis, qui bus in caſibus; inſignia reſtitui deberent, Ang. uer. inſignia, num. 1. & ſeq.

33 Iudæorum bona acquiſita per uſuras, ſi peruenerint aliquo titulo lucratiuo, uel oneroſo ad chriſtianos retineri poſſunt, ſi iudæi ſunt ſoluẽdo, alioquin reſtituenda ſunt non ipſis, ſed quibus debẽt ipſi, Ang. uer. iudæi nu. 34.

34 Iudex qui iudicauit per metum contra iuſtitiam, peccauit mortaliter, non tamen tenetur reſtituere, ſi metus fuit cadens in conſtantem uirum, & cum accepit officium non credebat uerſimiliter id euenturum, ſecus ſi non fuit talis metus, & ad id cogitauit, Bald. l. fin. C. de iud. qui mal. iud. nam tũc tenetur omne damnum reſtituere, c. in primis §. ſi autem 2. q. 1. S. Ant. 2. p. tit. 2. c. 1. §. 10.

L

35 Lędens proximum in bonis, uel in perſona, per ſe, uel per ſuos, ſeu per animalia reſtituere tenetur, ex quo oritur actio triplex, ex mente Doct. cap. fin. de iniur. una dicitur legis Aquiliæ, & hęc eſt duplex, una directa, qua tenetur quicunque liber homo damnũ dedit ſua culpa, uel proijciendo lapides, ubi homines tranſeunt, & huiuſmodi, alia eſt indirecta, ut quando aliquod animal ſuum, uel ſeruus ſuus culpa, aut negligentia domini damnũ dedit, & talis tenetur ad damnum reſtituendum, ſi poteſt recompenſari, ſin minus reſtituet arbitrio boni uiri. Secunda dicitur actio de pauperie, & hac actione non tenetur ad aliud, niſi ſolum ad dandum animal, quod damnum dedit, uel ſi non uult dare ſatisfacere debet lęſo, & hoc quando animal non erat ſolitũ damnum dare, alias ſecus, nã tunc teneretur de culpa. Tertia eſt actio, quæ dicitur noxalis, ut quando eius ſeruus ſine culpa damnum dedit, & iſte nihilominus tenetur de actione de pauperie, not. l. 1. ff. ſi quad. paup. fec. dic. hoc idem dicas de eo, qui de domo ſua in uia publica aliquid proiecit, quo lęſit aliquem, l. 1. ff. de his, qui deiec. uel effud. idem eſt ſi tenebat appenſum extra domum aliquid ſuper uiam publicam, & effuſum eſt, hoc idem de laborante, ſi ponat ſigna, uel fecerit proclamata, ſimiliter lędunt illi, qui impediunt ne merces ueniant, or ipſi carius uẽdant, & tenentur reſtituere illud, quod tali ratione plus uendiderunt, hoc idem de illis, qui concordant omnes merces emere, ut poſtea ad libitum uendant, quo caſu tenentur ad damnum, l. 2. ff. ad legem Iul. de annona; Item lædere dicuntur deputati ad imponendas collectas, ſi in aliquo magis unum quam alterum grauabunt.

35 Legem iniquam condens, peccat mortaliter, & tenetur reſtituere omne damnum proueniens ex iniquitate legis, Ang. uer. lex. nu. 22.

36 Libellum famoſum faciens tenetur reſtituere famam, alium libellum in contrarium faciendo, & ultra hoc tenetur læſo ſatisfacere de alio damno, Angel. uer ſic. libellus, nume. a. & uer ſic. detractio, nu. 3. & ſeq.

37 Litigans iniuſte ſciens tenetur reficere damna, & reſtituere expenſas, ſiue ſciuerit iniuſtam cauſam eſſe in principio litis, ſiue in medio, niſi deſiſtat à lite, not. l. deſtitiſſe, ff. de iud. l. properandum, §. ſiu autem, ff. de iud. Ang. uer. litigioſa nu. 2. uur. c. ſin autem, de dolo, & contum.

M

38 Mandans fieri furtum, uel aliud damnum tenetur inſolidum, ſi furtum committens, ſeu damnũ inferens, alias non fuiſſet facturus, etiamſi mandans nihil habuerit utilitatis, not. c. Iulianus 11. q. 3. Ang. uer. furtum, nu. 17. & ſeq.

39 Meretrix accipiens ab eo, qui alienare non poteſt tenetur reſtituere alias ſecus, Doct. com. Innoc. c. quia plerięq; de immun Eccleſiarum.

40 Metu aliquo aliquid extorquens reſtituere tenetur. Ampl. etiam ſi eſſet metus reuerentialis. Secundo non ſolum, quod habuit, ſed omne, quod metus cauſa amiſſum fuit, eſt reſtituendum, quia quotieſcunque non fuit libera uoluntas in dando, reſtituendum eſt, Angel. uerſiculo metus. nume. 14. & ſeq.

41 Monaſterium obligatur ex facto Monachi in eo, quod uerſum eſt in utilitatẽ Monaſterij, & tũc in tantum tenetur reſtituere in quantum iniuſte accepit, & non ultra, not. c. hoc ius 10. q. 2. Secundo, ſi à conuentu ſit data adminiſtratio, quia in tantum extenditur obligatio, in quantum data fuit adminiſtratio, Ange. uerſiculo Monaſterium, in princ.

42 Moroſus in reddẽda alteri re, tenetur reſtituere, ſi perijt niſi eodem modo peritura fuiſſet apud alium, Doct. com. l. quod te, ff. ſi cert. pet. not. l. cum eis, §. ult. ff. de leg. 1.

N

44 Naufragium patientes prædantes quomodo tenean-

teneantur? Reſp. quod tenentur reſtituere, nec excuſat aliqua conſuetudo, l. ſi quis ex naufragio, ff. de inc. ruina, & nauf. nec excuſantur a peccato mortali, ſi rapiunt ratione retinendi: fallit quando res proiectę fuiſſent in mari, & haberentur pro derelictis, & ſic fiunt capientis, quia, quod in nullius bonis eſt, id naturali ratione occupanti cōceditur, §. ferę, inſt. de rerum diuiſ. ſecus, ſi non haberentur pro derelictis, ſed fuerint proiectę, vt euaderent periculum maris, tunc eum proijciens remaneat dominos, eas occupās animo retinendi committit furtum, & eſt excommunicatus, ſi non reſtituit, quam primum poterit, c. excommunicationi de raptor. Ang. ver. naufragium, num. 3.

45 Negligentia in officio, cum damno proximi obligat ad reſtitutionem, Ang. ver. negligentia, nu. 2. & ver. culpa, num. 6.

O

46 Omittens facere, quod tenetur ne damnum detur proximo, tenetur reſtituere, Ang. ver. furtū, num. 26.

47 Officialis culpabilis, vel negligens in officio ſuo tenetur reſtituere damnum Reipubl. vel proximo illatum culpa, & negligentia ſua, d. xi ſuper q. 39. nu. 62.

P

48 Pacto nudo, ſiue ex ſola promiſſione de iure canonico in foro conſcientię obligatur ſub peccato mortali, c. 1. de pact. c. iuramenti, 22. q. 5. dūmodo habuerit animum obligandi, & fuerit promiſſio de re licita: hoc fallit, quando promiſſio eſſet cum cauſa, qua ceſſante ceſſaret, & obligatio, c. cum ceſſante de appel. Abb. c. ſi cautio de fide inſtr. Angel. uer. pactum, nu. 4.

49 Participantes in damno reſtituere tenētur, Ange ver. furtum, nu. 13. & ſeq.

50 Pedagia fraudantes, peccant mortaliter, & reſtituere tenentur dummodo ſint legitima auctoritate impoſita, vel ita antiqua, quod de eius initio non extat memoria in contrarium, Ang. ver. pedagium, nu. 6.

51 Permutatio facta in damnum alterius obligat ad reſtitutionem, Ang. ver. permutatio, in fine.

52 Pignus accipiens, ſi vtatur eo ex conuentione domini eſt vſura, ſi vero non interuenit voluntas domini, & contra eius voluntatem eſt furtum, c. 1. de vſur. l. ſi pign. ff. eod. niſi veriſimiliter crederet dominum permiſſurum, attamen ſemper fructus, ſeu ęſtimatio vſus eſt computandus in ſortem, niſi ſit talis res, cuius vſus inter amicos gratis ſolet cōcedi, Ang. ver. pignus, nu. 14.

53 Poſſeſſor etiam bonę fidei tenetur in foro conſcientię reſtituere oēs fructus, ſi extāt, ſi verò conſumpti ſunt, tenetur in quantū factus eſt locupletior. malę aūt fidei poſſeſſor tenetur ad reſtitutionē oium fructuū: dicitur aūt poſſeſſor bonę fidei, ſi poſſidet alienum, ſed poſſidet cogitatione domini, c. ſi virgo. 24. q. 2. malę fidei aūt poſſeſſor dicitur ille, qui ſcit rem, quam poſſidet ad alium pertinere, Ang. cum addit. ver. fructus, num. 1. & malæ fidei poſſeſſor tenetur non ſolum ad fructus perceptos, ſed etiam ad illos, quos ipſe dominus percepiſſet, ſi eam poſſediſſet, Doct. cap. grauis, de reſtitutio. ſpoliato. dummodo res fuerit fructuoſa, & de fructibus, qui honeſte percipi poſſent, l. fructus, ff. de rei vend. quod ſi dominus nullos fructus percepiſſet, vt puta, quia non locaſſet in conſcientia ad fructus, non tenetur poſſeſſor, ſi tamen rem poſſediſſet aliquo titulo, teneretur tantum de fructibus perceptis, non autem de percipiendis, l. ſi fundum, ff. de rei vendic. niſi talis titulus haberetur per metum, ſeu contra interdicta legum, vel in fraudem creditorum, aut exemptione rei fiſcalis, ſiue Eccleſiæ abſque debitis ſolemnitatibus glo. & Doct. l. ſed, & partus, ff. quod met. cauſa, ſi verò res non ſit lucroſa, ſed ex induſtria tantum, vt pecunia, & huiuſmodi ſecundum com. opin. Theolog. in 4. diſt. 15. non tenetur reſtituere lucrum, ſed ſatis eſt, vt reſtituat capitale, vel damnum, vnde conſtruitur regula, quod aliud eſt eſſe cauſatiuum, alicuius effectus ſufficienter, & efficaciter, ita, quod ſine eo non ſequeretur, & talis tenetur ad reſtitutionem damni cauſati. Aliud eſt eſſe cauſatiuę alicuius damni, ſed non ſufficienter, & efficaciter, & talis (licet peccet) non tamen tenetur ad reſtitutionem; quid autem ſit dicendum de expenſis factis in re mala fide poſſeſſa? Reſp. Quod, ſi fuerunt ad conſeruationem rei debent reſtitui, Angel. ver. expenſę num. 3.

54 Pręſcriptio legitima (hoc eſt cum bona fide, & tanto tempore, vt iura canonica diſponunt,) ius parit in foro conſcientię, ita, vt ſine peccato licitè retineri poteſt etiam ſi poſtea ſciat fuiſſe alienum: quia authoritate legum rationabilium (vt pote pro cōmuni bono ſancitarum) factus eſt dominus præſcriptarum legitimè rerum, Caiet. ver. pręſcriptio, & hoc niſi reſtitutio data fuerit in integrum. Secūdo fallit, quando quis poſſedit alieno nomine, vt colonus precarius, & ſimiles, qui non propriè poſſident, & per conſequens non pręſcribunt gl. cap. Clerici, 16. q. 3. Tertio requiritur bona fides c. poſſeſſor, de reg. iur. 6. Quarto, requiritur iuſtus titulus, cap. ſi diligenti, de pręſcr. Quinto requiritur, quod res ſit, quod poſſit pręſcribi: regulariter. n. omne ius, omnis res, omniſque actio pręſcribi poteſt, l. ad aures, C. de pręſcr. 30. vel 40. annorum, fallit tamen in peccatis, quę de iure canonico nullo vnquam tempore pręſcribi poſſunt in foro animę, immo eorum diuturnitas auget c. cum in Eccleſię de ſimonia. Secundo fallit in rebus pertinentibus ad viſitationem, c. cum non liceat de præſcr. Tertio res Eccleſię, & ſpiritualia iura quę poſſideri non poſſunt a laycis non pręſcribuntur, cap. cauſam eod. tit. Quarto non pręſcribuntur limites, & fines Epiſcopatuum, & parrochiarum, c. ſuper eo, de parroch. gl. cap. licet, 16. q. 3. ratio eſt ne termini prędictorum confundantur. Quinto præſcribi non poteſt, nec liber homo. Sexto, nec res publicę, quę ſunt in vſu hoc eſt deputatę ad vſum publicum, ut vię, plateę, pontes, & huiuſmodi, l. vſucapionem, ff. de vſucap. l. pręſcriptio, C. de ope. pub. l. diligenter, C. de aquęductu. Septimo, nec publicę functiones, l. male agitur, C. de pręſcr. 30. vel 40. annorum. Octauo, nec reſeruata Principi in ſignum ſubiectionis, ut tributum, & ſimilia,

l. competit, C. de præſcr. 30. annorum. Nono, nec res vitioſa, vt, ſi fuerit furto ſubtracta, aut vi poſſeſſa, §. furtiuæ inſt. de vſucap. Decimo, nec res, quam lex, aut homo aut canon prohibet alienare, niſi prohiberetur non ſimpliciter, ſed ſub certa ſolemnitate, vt in rebus minorum, & tunc data bona fide, & excluſo errore iuris præſcriptio poterit inchoare. Vndecimo, nec res, quæ tenetur precario, quia non ipſe tenens, ſed dominus poſſidet, l. certe, §. his qui, ff. de prec. Duodecimo res empta à prodigo, furioſo, & à quolibet, cui adminiſtratio interdicta fuit .l. qui fundum, §. qui ſciens, ff. pro emptore. Decimo tertio, nec res ignorantis, vnde quando ignorat actu, & habitu ius ſibi competere, vt puta, quia ignorabat legatum ſibi factum, ex quo reſultat, ſibi ius agendi non currit præſcriptio. Decimo quarto, nec contra impeditum, non valenti enim agere, non currit præſcriptio, quæ autem perſonę præſcribere poſſint? Reſpon. omnes, qui proprio nomine poſſidere poſſunt prę ſcribere poſſunt, capitulo ſi diligenti, de præſcr. Sexto requiritur poſſeſſio cum diuturnitate nempe in præſcriptione longi temporis requiritur tempus decem, vel viginti annorum, in ea vero, quę eſt longiſſimi temporis, 30. vel 40. annorum; pro cuius intelligentia ſciendũ eſt. Primo, ꝙ contra Eccleſiam Romanam nun currit præſcriptio minor quã centenaria, in ſpectantibus ſcilicet principaliter non ſecundariò ad ipſam, gl. capitulo ad audientiam, de præſcr. Secundo contra Eccleſiam inferiorem Romana ſi præſcribitur à priuato vel ab alia Eccleſia, quoad immobilia, corporalia, & incorporalia iura habentibus, vel non continuam cauſam, requiruntur, 40. anni, capitulo de quarta, de præſcr. c. 1. eod. tit. 6. quod idem eſt, ſi habet rem communem cum layco, l. ſi communem, ff. quemadm. ſeru. amitt. non tamen procedit, ſi res eſſet layci, deinde deueniret ad Eccleſiam, nam poſtquam deuenit ad ipſam ſufficient 20. anni, & idem in ſimilibus priuilegiatis, Auth. ſi quis C. de præſc. longi tempor. ſimiliter res patrimoniales. Clericorum non habent hoc priuilegium quadragenariæ præſcriptionis, ſed communi ſpacio pręſcribuntur, ſicuti aliæ res laycorum, gl. cap. poſſeſſiones. 16. q. 4. Extenditur nihiluminus ad legata pia, & ad hoſpitalia, cap. pen. 16. q. 3. leg. priuilegia, C. de Epiſc. & Cler. Tertio contra Principem, ſi ſuot de reſeruatis in ſignum ſubiectionis, vt tributa, cenſus, nullo tempore præſcribuntur, l. competit C. de præſcrip. 30. annorum, ſi vero ſunt reſeruata in ſignum ſingularis priuilegij Principis, vt legittimare, creare notarios, & huiuſmodi, requiritur ſcientia Principis, & lapſus temporis, cuius memoria non extet in contrarium, cap. ſuper de verb. ſign. ſi vero ſunt bona poſſeſſibilia incorporata Principi requiritur ſpacium 40. annorum, d. l. competit. Quarto contra quoſcunque, ſi ſumus in actionibus perſonalibus, currit præſcriptio ſpacio 30. annorum, not. Abb. cap. in cauſa de cauſa poſſ. & propriet. ſi vero ſumus in rebus corporalibus immobilibus, & ſic ſi poſſidet cum titulo, requiritur ſpacium decem annorum inter pręſentes continue, & viginti inter abſentes, l. ſi. C. de præſcr. longi temp. ſi verò partim fuit præſeos, partim abſens duplicabitur tempus abſentiæ ſolum, Auth. ſi quis, C. de præſcr. longi tẽp. ſi verò ſumus in incorporalibus, vt sũt iura. & ſeruitutes, & ſic non requiritur titulus, ſed ſolum vſus, & tunc ſi ſumus in ſeruituribus, quæ habeãt cauſam continuam, vel quaſi, præſcribitur ſeruitus tempore decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, l. fin. C. de præſcr. longi tempo. ſi verò habet cauſam diſcontinuam, vt ſeruitus viæ regulariter non præſcribitur, l. ſeruitutes la 4. ff. de ſeruit. niſi eſſet vſus tanti temporis cuius memoria non extet in contrariũ, l. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqua quot. & æſtiu. & nut. quod tẽpus præſcriptionis non currit multis in cauſis; Primo tempore hoſtilitatis. quo tempore ius non dicitur. Secundo, quando Eccleſia eſt vacans non habens ſuum prælatum, c. quia diuerſitatem de conc. pręb. Tertio, quando quis de iure agere prohibetur, vt filiusfamilias, l. 1. C. de annali exc. Quarto, quando eſt ſchiſma in Eccleſia Rom. cap. cum nobis de præſcr. Quinto tempore conditionis implendæ: res enim ſub cõditione non præſcribitur, quia nulla currit mora, l. cum notiſſimi, §. ſed illud, C. de præſcr. 30. annorum. Sexto tempore feriarum repẽtinarum. Septimu, quando quis abeſt Reip. cauſa. Octauo tempore iacentis hæreditatis. Nono tempore furoris, & prodigalitatis. Decimo, tempore, quo non dicitur ius, vt tempore peſtis, de his, Syl. & alij, ver. præſc.

R

55 Ratum habens, quod ſuo nomine geſtum eſt in damnum alterius reſtituere tenetur, c. qui conſenſit 11. q. 3. Ang. ver. furtum, nu. 20. eſt enim talis conſenſus interpretatiuus.

56 Receptator rei furtiuę tenetur reſtituere domino, Ang. ver. furtum, nu. 23. & ſeq.

57 Retrahens a religione animo impediendi vtilitatem religionis tenetur pro ſuo poſſe facere, quod illa perſona intret, & ſi non poteſt, ſatisfaciet religioni ad arbitrium boni viri, vel ad meliorem eum inducat, Ang. ver. religioſus nu. 64.

S

58 Seducens mulieres, vel pueros ſubtrahendo eos qualitercunque ſiue blanditijs, ſiue minis ab his, ſub quorum poteſtate ſunt, tenetur eos ſubtractos reſtituere, & omne lucrum, quod habuiſſent ab eis, l. t. l. lege l. ſi. ff. de plagiar.

59 Sententia iniuſte lata facit, vt ille, pro quo lata fuit cognita iniuſtitia, teneatur reſtituere, ſi verò eſt priuatiua, vt cum quis priuatur beneficio, & alteri confertur, talis, cui conceſſum fuit nõ tenetur reſtituere, niſi fuiſſet cauſa iniuſtitię; vel niſi ſint res temporales, quia in foro conſcientię tenetur, Ang. ver. ſententia, nu. 8.

60 Sepulturam, ſi quis elegit alibi quam in parrochia, & ſacerdos parrochialis corpus eius violenter rapuerit, vel funus ante quam deueniret ad manus eorum, quibus debebat ſpoliauit, tenetur reſtituere quicquid accepit, & ipſum corpus, & vltra hoc perdit ſibi quartam debitam, Ang. ver. ſepultura, num. 33.

61 Scri-

61 Scripturam falſans, deſtruens, vel occultans tenetur reſtituere damnum proximo illatum not. l. qui tabulas de furt.

T

62 Tallia, quando eſt iuſta, ſi quis occultaret bona ne tallientur, peccat mortaliter, & reſtituere tenetur, Ang. ver. talliam, nu. 5.

63 Tranſactio facta propter indebitam obligationem non excuſat eum, qui aliquid recipit, ſed reſtituere tenetur, l. preſes, C. de tranſact. l. fin. ff. de dolo. gl. c. ſuper, de tranſact.

64 Turpè lucrum acquiſitum interueniéte dolo, fraude, vel metu, & huiuſmodi caſibus, in quibus repetitio datur debet reſtitui, ceſſantibus tamen prædictis, licet acquiratur cum peccato, non tamé de neceſſitate eſt reſtituendum, Doct. com. c. quia plerique, de immun. Eccl.

V

65 Viſitator, ſi quis alio modo receperit, quam infra a viſitatis, tenetur reſtituere duplum Eccleſiæ, a qua illud receptum eſt, oportet enim primo, qđ procuratio ſola recipiatur. Secundo ſolum à locis viſitatis. Tertio, quod ſolũ ſit pro victu illius diei. Quarto, quod tantum vna die vnam procurationé accipiat, ſiuè vnam, ſiuè plures viſitaſſet Eccleſias. Quinto, quod ipſe ordinarius perſonaliter viſitet aliter iſtis concurrentibus, vt dictum eſt recipere non poteſt, Ang. verbo viſitationem, nu. 3.

66 Vſucapio non dicitur, ſed vſurpatio, quæ obligat ad reſtitutionem, quando non currunt iſta; Primo bona fides. Secundo quod res ſit mobilis. Tertio, quod res ſit tradita, vel quaſi. Quarto titulus verus, & poſſideatur triennio. Quinto non ſit res furtiua, neque rapta. Sexto nec ſacra, nec religioſa. Septimo vbicunque prohibetur alienatio, & vſucapio prohibita cenſetur, not. l. alienationis, ff. de verb. ſign. Ang. verſi. vſucapio, num. 2. & in hoc requiritur titulus verus non putatiuus, nec falſus, l. 2. & 3. ff. pro leg. l. fina. C. de vſucap. pro hęred. tituli autem veri, quibus transfertur dominium ſunt iſti; primo pro ſoluto, not. l. 1. ff. pro ſoluto. 2. pro emptore. leg. 2. §. ſi a furioſo. ff. pro emptore. 3. pro tranſacto, l. ex cauſa C. pro tranſacto, 4. pro hærede, l. nihil. C. pro hærede. 5. pro donato, l. vlt. C. pro donato. 6. pro derelicto, l. ſi id, quod. ff. pro derelicto. 7. pro leg. l. pro legato. ff. pro lega. 8. pro dote, l. vlti. ff. pro dote. 9. pro ſuo, cum quis poſſidet rem, quam credit eſſe ſuam l. 1. ff. pro ſuo. 10. pro iudicato, quando ſcilicet res tranſiuit in iudicatum. l. res iudicata. ff. de reg. iur. iſtis decem modis transfertur dominium, in quibus, ſi fuerit bona fides cõcurrente tempore debito in re habili inter perſonas competétes, oritur pręſcriptio, vel vſucapio, Ang. d. ver. vſucapio, num. 5.

67 Vſufructuarius nõ præſtans cautionem a principio, & recipiens fructus tenetur eos reſtituere pręſertim cum fuerit in mala fide, malitioſè cum ſciret ſe obligatum, & non pręſtitit, gloſſ. l. ſi cuius, ff. de vſufr. Ang. ver. vſufructus, nu. 5.

68 Vxor quæ nihil habet præter dotem non poteſt facere eleemoſynam de bonis mariti, niſi in ſeptem caſibus; Primo quando daret exiſtenti in neceſſitate, quo caſu etiam prohibente viro agere poſſet. Secundo quando de licentia viri peregrinaretur; poteſt enim in itinere facere elemoſynas, quas peregrini facere ſolent. Tertio niſi quando haberet liberam adminiſtrationem a viro. Quarto niſi conſuetudo loci aliter ſe habuerit. Quinto niſi vtiliter gerat negocia viri, vt ad placandum iram Dei ob ſcelus ſui mariti. Sexto ſi vir aſſignauit certum redditum pro victu, tunc enim cum ipſa abſtinet de eo donare poteſt. Septimo ſi mulier eſſet lucroſa, & induſtrioſa, & lucrum ſuperabundat, de eo eleemoſynam facere poteſt, aliàs ſecus, quia magis tenetur ſibi, & viro, & filijs, quam alteri, Sanctus Thomas 2. 2. quęſtio. 34. ar. quarto, ad ſecundum. Riccard. 4. diſt. decimoquinto, art. 1. q. 6. Ang. ver. eleemoſynam, nu. 6. & nu. 7.

DE CENSVRIS Eccleſiaſticis Tit. IX.

Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit. Quæſtio Prima.

DICTVM eſt de peccatis: ſequitur, vt videamus de pœna ſpirituali ipſorum, quæ eſt cẽſura eccleſiaſtica. Ideo quęro primo loco, quid ſit cenſura Eccleſiaſtica? Reſpon. cenſura eccleſiaſtica eſt ſpiritualis pœna, quam eccleſia propter inobedientiam infligit locis, & vniuerſitatibus, ſacramentalia ſingularibus perſonis communionem, & actus ſpirituales interdicendo, Ioan. de Lignano, tract. de cenſura eccleſiaſtica, in princ. num. 1. & dicitur pœna, ideſt inflictoria pœnæ, item dicitur (quam Eccleſia, &c.) vbi tangitur efficiens cauſa huius cenſuræ ad differentiam cenſuræ ſęcularis, l. item, §. cum autem, ff. de hęred. pet. Item dicitur propter inobedientiam &c. vbi tangitur cauſa naturalis explicitè, & formalis implicitè, nam propter cõtumaciam infligitur tanquam propter cauſam immediatam, cap. nemo, 11. quæſt. 3. item dicitur locis &c. vbi tangitur materia, circa quam exercetur cenſura, dicitur ſacramentalia, &c. vbi tangitur finis immediatis cenſuræ Eccleſiaſticæ, cuius eſt punitio inobedientiæ hominis, vel canonis; ſi quæris vnde dicatur cenſura? Reſp. a cenſeo, quod eſt iudico, & ſtatuo, l. cenſere, ff. de verb. ſig.

Cenſurarum ſpecies quot ſint. Quæſt. II.

SEcundo quæro, quot ſint ſpecies cenſurarum? Reſp. tres, videlicet interdictum, ſuſpenſio, & excommunicatio, c. quærenti. de verb. ſig. ibi (quærenti quid per cenſuram eccleſiaſticam debeat intelligi, cum huiuſmodi clauſulam in noſtris literis apponamus) reſpondemus, quod per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpenſionis, & excõicationis ſententia valet intelligi, niſi iudex diſcretius (rerũ,

& perſonarum circumſtantijs indagaris) ferat, quã magis viderit expedire, hæc d. textus additur etiã irregularitas, & degradatio; de quibus ſingulis dicemus ſuo loco inferius.

Interdictum quid ſit. Quæſt. III.

TErtio quæro, quid ſit interdictum? Reſpo. interdictum eſt cenſura eccleſiaſtica, qua prohibentur diuina officia, ſacramenta, & ſepultura actiuè, & paſſiuè, exceptis aliquibus; ibi (cenſura Eccleſiaſtica) ponitur loco generis, ibi qua prohibentur &c. ad differentiam excommunicationis, & ſuſpenſionis, vt dicam inferius, Nau. c. dilecti, de appel.

Interdictum quotuplex ſit. Quæſt. IIII.

QVarto quæro, quotuplex ſit interdictum? Reſpon. triplex; locale, ſcilicet tantum, perſonale tantum, & locale, & perſonale ſimul; locale tãtum eſt duplex, vnum generale, quo interdicitur Regnum, Prouincia, Epiſcopatus, vel Ciuitas; ſpeciale alterum, cum interdicitur vna particularis eccleſia, Nichol. tract. de interd. in princip. Cald. eo. loco, memb. 2. Dom. ca. præſenti, de ſent. excom. 6. interdictum etiam perſonale eſt duplex, generale cum interdicitur quædam vniuerſitas hominum; alterum ſpeciale, quòd interdicit perſonas ſingulares, vnam aut multas, certas, aut incertas, vt quòd interdicit hoc, vel illud faciente. Interdictum autẽ locale, & perſonale ſimul eſt, quod interdicit locũ, & perſonas ſimul, vt quod interdicit locum, & populum: vnde interdictum generale loci non includit perſonas, quę ſi non fuerunt cauſa interdicti audire poterunt alibi diuina, licet alij alterius loci in loco interdicta diuina celebrare non poſſint. Quando autem interdicitur ſolus populus, illi qui ſunt eius, non poſſunt, nec ibi, neque alibi diuina audire, licet exteri ibi poſſint audire clauſis ianuis, doct. c. ſi ſententia, de ſent. exc. 6.

Interdicto populo, an ſit interdictus Clerus, & e contra. Quæſt. V.

QVinto quæro, vtrum interdicto populo interdicantur Clerici, & econtra? Reſp. quod non; niſi ambo fuerint cauſa interdicti, not. capit. ſi ſententia, de ſent. exc. 6. interdicto tamen Clero, interdicuntur omnes religioſæ perſonæ Monaci, moniales, tam profeſſi, quam nouitij, & cõuerſi, Dec. cap. 1. de præb. & interdicto populo interdicuntur mares, & fœminę maiores, & minores, ſimiliter interdicta ciuitate interdicuntur ſuburbia, c. ſi ciuitas, de ſent. exc. 6. ſicuti interdicta Eccleſia interdicitur ſacellum, & cęmiterium, non tamen interdicto cęmiterio, & ſacello dicetur interdicta Eccleſia, not. d. c. ſi ciuitas Plouius tract. de interd. num. 4. & ſeq. interdicta autem Eccleſia non dicuntur interdicti Clerici, ſicuti interdictis Clericis, non eſt interdicta Eccleſia, not. c. per exemptionem, de pel. in leg. 6.

Interdictum, & excommunicatio in quibus differãt, & conueniant. Quæſt. VI.

SExto quęro, in quibus differant, & conueniant ſimul excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum? Reſpon. in multis; Differunt autem primo, quod excommunicatio directè priuat communicatione, quatenus eſt communicatio humana, ſuſpenſio priuat directè uſu facultatis Eccleſiaſticæ. Interdictum verò, priuat directè ſacramentis, & diuinis officijs. Secundo Epiſcopus non ſuſpenditur, neque interdicitur a iure, niſi ſpecialiter exprimatur, excommunicatio verò ſic, c. qnia periculoſum, de ſent. exc. 6. Tertio vniuerſitas ſuſpendi, & interdici poteſt, excommunicari autem non, cap. Romana §. vniuerſitatem, de ſent. exc. 6. cap. ſi ſententiam, eod. tit. 6. Quarto, excommunicati numquam admittuntur ad diuina officia, ſuſpenſi, & interdicti ſic aliquando, cap. fi. de ſent. exc. 6. Quinto, excommunicatio, & ſuſpenſio feruntur ſemper ob culpam propriam, & ſi fuerit maior ob mortalem; interdictum tamen etiam ob venialem, cap. ſi ſententiam, de ſent. exc. 6. Sexto abſolutio excommunicationis ſemper requirit aliqua verba, ſuſpẽſionis uerò, & interdicti nõ, gl. Clem. 1. ver. donec de decimis: conueniunt quoque in multis; Primo, quod quęlibet earum eſt cenſura Eccleſiaſtica, ca. querenti, de verb. ſign. Secundo, quod quęlibet in ſcriptis eſt ferenda, cum cauſa in eis expreſſa, c. 1. de ſent. exc. 6. Tertio, quod nullam earum inſpendit appellatio ſubſequuta, & quamlibet annullat præcedens. cap. is cui, §. fi. de ſen. exc. 6. cap. ad hęc de appella. Quarto, quod quãlibet dẽt procedere monitio, cap. reprehenſibiles, de appellat. cum fertur ob contumaciam, & non cum in pœnam, c. 2. de conſt. 6. cap. quamquam de cenſ. 6. Quinto quælibet eſt nulla cum fertur ſine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes excommunicatis a ſe, c. ſtatuimus, & c. ſtatutum, de ſent. exc. 6. Sexto quælibet impedit a diuinis, excepta ſuſpenſione illa, quæ non fit a diuinis, cap. paſtoralis, §. verum de appella. Septimo, cum de viribus ſententiæ ipſarum dubitatur, poteſt quis abſolui ad cautelam iuramento pręſtito, quod parebit mãdatis cap. venerabili, de ſent. exc. not. c. ad hęc eod. tit. & cap. ex tenore, eod. tit. Octauo, quod nulla illarum contra receptos in filios ſpeciales Papę ab ordinario ferri poteſt. cap. 1. de verb. ſign. 6. Nono, quod quęlibet eſt a ſuperiore ſeruanda, cap. cum ab Eccleſiarum, de offi. ord. immo, & a ferente quouſque eum tollat, Nau. Man. Conf. ca. 27. nu. 165.

Interdicere, qui poſſint. & qui interdici. Quæſt. VII.

SEptimo quæro, qui poſſint interdicere, & qui interdici? Reſp. quod regulariter, qui poteſt excommunicare, & ſuſpendere, poteſt etiam interdicere, & qui poteſt excommunicari, & ſuſpendi, poteſt etiam interdici, licet vniuerſitas, quę nõ poteſt excommunicari, & locus, qui non põt ſuſpẽdi, poſſint

poſſint interdici c.ſi ciuitas, c.ſi ſententia, de ſent. exc.6.& quamuis aliud ſit populus; & aliud particulares, interdicto tamen populo, & omnes particulares dicũtur interdicti, ſontes, & inſontes, quia poteſt interdici propter culpam alterius, licet non excommunicari, vel ſuſpendi Doct. com.c.ſi ſentẽtia, de ſent.exco.6. vnde etiam infantes, & furioſi comprehenduntur.

Interdictum quibus ex cauſis feratur. Quæſt. VIII.

OCtauo quæro, quæ ſit cauſa ferendi interdictum? Reſp.quòd in interdicto ferendo debet ſemper præcedere culpa, vel propria, vel alienã, non tamen ſufficit culpa non ſoluendi debitũ, vt feratur interdictum genarale ſine ſpeciali mandato pontificis, extra: prouidè, de ſenten.excomm. quamuis particulare ferri poſſit alicuius Eccleſiæ, non tamen parrocchiæ, Dom.cap.præſenti, de ſen. excom.6. fertur autem generale interdictum contra vniuerſitatem ipſo facto, Primo, ſi uniuerſitas, facit ſolui portoria illicita Clericis, cap.quamquã de cenſibus 6. Secundo ſi facit, vt ſuus Epiſcopus capiatur, percutiatur, ſeu in exilium mittatur, Clement.1.de pœnis. Tertio ſi impedit ingreſſum, ſeu negotia Nuntij Apoſtolici, extr. ſuper gentes de conuer.

Interdicto ingreſſu Eccleſiæ, quomodo intelligatur. Quæſt. IX.

NOno quęro, vtrum interdicto ingreſſu Eccleſiæ poſſit quis per eam tranſire, non audiendo diuina? Reſp.quod ſic: not.gloſſ. & Doct.capit. is cui, de ſent.excom.6.Sanct.Anto.3.part.tit.29. cap.2.§.2.immo poteſt introire, & in ea orare quã do non aguntur diuina, quia prohibitio ingreſſus Eccleſiæ ſolum reſpicit diuina officia, ne ea faciat, vel audiat, not.cap.præſenti, 5.quęſt.2.dict. cap.is cui, de ſent.excomm.6. quod procedit etiam in excommunicato, qui ingredi poteſt Eccleſiam, & ibidem orare, niſi quando celebrantur diuina, gloſſ. cap.qui ſtudet, 5.quæſtio.1.Inn.cap.nuper, de ſenten.excomm.

Interdicta Eccleſia, quibus ex cauſis ratione pollutionis dicatur. Quæſt. X.

DEcimo quęro, quibus ex cauſis Eccleſia dicatur polluta? Reſpondetur pluribus; Prima quando intra eam ſanguis humanus iniurioſè effunditur, aut cauſa naturalis eius effuſionis datur, aut mortis, ca. Eccleſijs diſt.68.cap. propoſuiſti de conſecr.Eccl.& dicitur (intra) quia extra eam nempè deſuper in tecto, vel ſubtus eam in ſpecu nõ polluitur, glo.cap. 1.de conſecr. Eccl.6.dicitur (Eccleſiam) generaliter comprehendens, tàm conſecratam, quam non conſecratam, c.ſi.de conſ.Eccl.differt tamen conſecrata a non conſecrata in reconciliatione, not.cap.a qua, de conſ.Eccl.dicitur (effunditur) non enim ſufficit aliquarum guttarum paruarum emiſſio, nam effuſio denotat largitatem, capit.reuertimini, 16.q.1.gl.ca.cum illorum, de sẽt. excomm.verſ.effuſionem, dicitur (ſanguis) quia non ſufficit percuſſio, quæ non ſit mortifera ſine ſanguinis effuſione, quamuis ex ea caro contundantur, & frangantur oſſa. Durand. Rat.Diuin.offic.tit.de dedic.Eccl.colum.10.item dicitur (humanus) quia ſanguinis effuſio aliorum animalium nõ ſufficit gl.cap.1.de conſ.Eccle. ver.ſanguinis, item dicitur (iniurioſè) quia non ſufficit naturalis effuxio per nares, aut quæ caſu fit, neq; facta ob iuſtã defenſionem, neque ludo alioquin licito, nec effuxio facta per furioſum, aut per puerum iudicio carentem; item dicitur (aut datur cauſa, &c.) quia ſufficit, vt vulnus infligatur intra eam, quamuis percuſſus ante egrediatur, quã ſanguis in illam infundatur, & quamuis recipiatur ille in aliquo vaſe ne in eam decidat, non tamen ſufficit, quod ſanguis in illa effundatur, ſi vulnus extra illam inflictum eſt: item dicitur (naturalis) quia non ſufficit, quod feratur ſententia cõdemnatoria, etiam intra illam ſi per executionem effuſio extra illam facta eſt, itẽ dicitur (aut mortis) quia ſatis eſt ad id ſuffocare, aut alias intra illam hominem ſine ſanguinis effuſione interficere, nõ tamen ſufficit interficere, aut percutere aliquo telo, vel tormento miſſo ab Eccleſia in exiſtentem extra illam. quamuis ſufficiat mors, uel effuſio facta in Eccleſia per tormentum foris miſſum, doc.com.c.propoſuiſti, de conſec. Eccleſi. Secundus caſus eſt quando in Eccleſia ſemen humanum effunditur voluntariè, & dicitur (humanum) quia cęterorum animalium ad id non pertinet, gl.c.1.de conſecr.eccleſ.6.item dicitur (humanum) quia ſatis eſt quod ſit cuiuslibet hominis, ſiue maſculi, ſiue fœminę, cuiuslibet ſtatus, & conditionis, ſiue fidelis, ſiue non, & effundatur quocunque modo etiam per copulam coniugalem, no.ca. Eccleſijs, 68.diſt.item dicitur voluntariè, quia nõ ſufficit effuſio ſeminis, quæ dormiendo fit, gl.d.c. Eccleſijs. Tertius caſus eſt, quando in eccleſia ſepelitur excommunicatus, c.conſuluiſti, de conſe. eccleſ. Quartus eſt caſus, quando in ea ſepelitur infidelis, c. Eccleſiam, il 1.& 2.de conſecr.diſtin.1. & in iſto caſu differt a pręcedenti, quia in reconciliatione illius ſufficit ſimplex reconciliatio, in iſto autem non ſufficit reconciliatio, ſed etiam parietes illius ſunt abradendi. Quintus eſt caſus, quando eccleſia per Epiſcopum excommunicatum publicum conſecratur, aut benedicitur, not.c.conſuluiſti, de conſec.eccl. Sextus caſus eſt quando omnes parietes renouantur, gl.cap.ligneis, de conſec. eccleſ. præſertim quando omnes muri, aut maior pars illorum ſimul deijciantur, Nau.cap.eccleſijs, not.2.62.diſt.

Polluta Eccleſia, an polluatur cæmiterium, &c. Quæſt. XI.

VNdecimo quęro, utrum polluta eccleſia, polluatur cęmiteriũ? Reſp.quod ſic: acceſſoriũ

M 3 enim

enim naturam ſequitur ſui principalis, ca. acceſſorium, de reg. iur. 6. polluto tamen cœmiterio, eccleſia illi contigua non polluitur, not. cap. 1. de conſe. eccl. vel alt. 6.

Celebrari an poſſit in eccleſia polluta.
Quæſt. XII.

DVodecimo quæro, vtrum in Eccleſia polluta celebrari poſſit? Reſp. quod non: fallit quãdo pollutio eſſet occulta, nam prohibitio celebrandi incipit a die, quo pollutio manifeſtatur, gl. c. 1. de conſecr. Eccl. 6. vnde cum eſſet in ore duorum, vel trium tantum non diceretur publicè, ſed tunc illis publicantibus, ita; vt gignatur fama, qua manifeſta oritur prohibitio, Nau. Man. Conf. ca. 27. nu. 251. ſiquis tamen ſcienter celebrauerit in Eccleſia polluta, licet grauiter peccet, non tamen efficitur irregularis, quia tunc Eccleſia propriè non eſt interdicta, ſed violata, c. is qui, de ſent. exco. 6. Plou. trac. de interd. nu. 27.

Interdicti tempore, quæ prohibeantur fieri.
Quæſt. XIII.

DEcimotertio quæro, quæ prohibita dicantur tempore interdicti? Reſp. plura, nam per interdictum prohibentur omnia diuina officia, Sacramenta, & Eccleſiaſtica ſepultura, exceptis illis, quæ expreſsè, vel tacitè permittuntur, c. non eſt, de ſponſ. cap. fi. de exc. præl. vnde prohibentur omnia exercitia ſpecialiter deputata alicui, ſiue maiori, ſiue minori, vt dicendi epiſtolam cum manipulo ſolemniter, & alijs officijs pertinentibus ad actum ordinis, aut agendi hebdomadarium quando peragitur Matutinum, aut aliæ horæ Canonicæ, & ordinandi Epiſcopo, Nauar. Man. Conf. ca. 27. nu. 171. Secundo non poſſunt pulſari campanæ ad horas canonicas, quamuis poſſint ad alios fines, vt puta ad Aue Maria ad oſtendendum reliquias, ſeu ad prædicandum, Cald. tract. de interd. memb. 6. colũ. 16. not. c. fi. de ſent. excom. 6. Tertio non poteſt Epiſcopus benedicere ſolemniter tempore interdicti, neque conſecrare altaria, virgines, neque benedicere corporalia, neque alia indumenta ad dicendũ Miſſam, neque ipſe, neque ſacerdos poſſunt benedicere aquam, neque candelas in die Purificationis, neque palmas, & ramos in Dom. Palmarum. Quarto tempore interdicti non poſſunt ſani etiam tempore Paſchæ percipere Corpus Chriſti; Io. And. c. alma mater, de ſent. exc. not. c. eos, de ſepul. Quinto tempore interdicti non poſſunt vngi infirmi extrema vnctione, c. quod in te, de pœn. & remiſ. Sexto Religioſi etiam exempti in cappellis, quas habent in locis non exemptis tempore interdicti non poſſunt facere celebrare, nec per ſe, neque per alium, c. auctoritate, de priu. 6. Septimo tempore interdicti non licet etiam ſæcularibus extra eccleſiam diuina auſcultare, quæ fiunt in eccleſijs, nec licet feneſtras, aut foramina facere ad videndum Corpus Chriſti not. Clem. 1. de ſent. exc. cap. quod in te de pœn. & remiſſ. Plou. tract. de interd. num. 18. Octauo tempore interdicti ſacerdos non poteſt officiũ pro Baptiſmo in Sabbatho Sancto facere cum ſolẽnitate. ibid. nume. 23. tempore tamen interdicti in Monaſterijs, & alijs Eccleſijs poſsũt celebrari Miſſæ ſubmiſſa voce, ianuis clauſis, excõmunicatis, & interdictis excluſis, campanis etiam non pulſatis, Plouius d. loco num. 6. c. fin. §. adijcimus de ſent. exc. 6. Nauar. Man. Confeſſ. cap. 27. num. 173. Secundo non prohibetur oratio matutina, meridiana, & veſpertina, quæ vocatur Aue Maria, neque benedictio menſæ, Nau. d. loco, nu. 176. Tertio non prohibetur lectio, & prædicatio, c. reſponſo de ſent. ex com. nec dare, neque accipere aquam benedictam in ingreſſu Eccleſiæ, neque cantus Pſalmorum, & Litaniarum, quos faciunt layci in ſuis Confraternitatibus, Calder. de interdicto, memb. 6. colũ. 10. neque excommunicare, neque abſoluere ab excõmunicatione, abſque ſtola & ſolemnitate ſacerdotali, neque introducere puerperam in Eccleſiam ad reddendum gratias, neque adoratio Crucis in die Veneris Sancti, neque recommendatio animarum in die defunctorum. Quarto conferri poteſt Baptiſmus paruulis, & etiam adultis, cap. non eſt de ſponſ. cap. quoniam, de ſent. exc. 6. Quinto conferri etiam poteſt ſacramentum Confirmationis, cap. reſponſo, de ſent. exc. Sexto fieri poſſunt omnia diuina officia feſtis Natiuitatis, Paſchæ, Penthecoſtes, & Aſſumptionis Virginis Mariæ in diebus ſolum, non in octauis, ita tamen, vt quorum culpa interdictum poſitum fuit non accedant ad altare, c. Alma mater, §. in feſtiuitatibus, de ſent. exc. 6. Septimo in feſto Corporis Chriſti, & intra octaua diuina celebrantur, vt Martin. 5. & Eugen. 4. in ſuis Extrau. ordinarunt. Octauo tempore interdicti generalis conferri poſſunt iſta ſacramenta, videlicet, Baptiſmus, Pœnitentia, tàm ſanis, quam infirmis, Viaticum, ſeu Corpus Chriſti infirmis tantum, Confirmatio, & Matrimonium Plou. de Interd. numero 8. ſi quis tamen fuerit cauſa interdicti non admittitur ad ſacramentum Pœnitẽtiæ, niſi prius ſatisfaciat, ſi poteſt, ſin minus det idoneam cautionem iurando ſe daturum operam fideliter, vt ſatisfiat per ſe, aut per alios, Nauar. Manu. Confeſſ. c. 27. numer. 179. Nono tempore interdicti layci ſepulti extra cœmiterium relaxato interdicto reponuntur in cœmiterio, ſi tempore mortis apparuerunt ſigna contritionis, ſi autem fuerint ſepulti in cœmiterio, non ſunt relaxato interdicto extumulandi, Nicholaus Plou. tract. de interd. num. 15. Decimo tempore interdicti Corpus Chriſti dari poteſt damnato ad mortem, & mulieri prægnanti in periculo mortis exiſtentis, non tamen intrantibus mare, vel pugnantibus in bello, & obſeſſis in ciuit. Plouius, d. loco, nu. 23. Vndecimo tempore interdicti celebratur feſtum cum ſua octaua Conceptionis Virginis Mariæ, Didac. c. Alma mater. 2. p. §. 5. nu. 2. de ſent. exc. 6. quæ conſtitutio intelligẽda eſt de interd. generali, ſecus in interd. ſpeciali. Duodecimo in aduentu Regis in aliquam ciuitatem, quæ interdicta ſit, diuina officia publicè celebrantur, Didacus, d. loco, num. 4.

Inter-

Interdictum violans, qua pœna plectatur, Quæſt. XIIII.

DEcimoquarto quæro, quæ ſit pœna violantia interdictum? Reſp. quod ſi Clericus egerit ſolemniter actum competentem alicui ordini, efficietur irregularis, alias ſecus, Didac. cap. Alma mater p. 2. §. 2. num. 3. de ſent. exc. 6. hoc idem, ſiquis ſuſceperit ordines minores, & ſuſcipiendo actum ordinis exercuerit, ſimiliter ſi ordines maiores ſuſceperit, Didacus d. loco, num. 5. §. 3. & in §. 4. nu. 6. ſi tantum quis celebrauerit in Eccleſia non interdicta præſentibus perſonis interdictis, vel excommunicatis, licet grauiter peccet celebrando coram eis, non tamen fit irregularis, Nicho. Plou. tract. de interd. num. 27. layci vero non dicuntur violare interdictum nec incurrunt irregularitatem audiendo Miſſam, licet grauiter peccent; Primo quando eſt interdictus perſonaliter. Secundo cum eſt cauſa, quod diuina celebrentur. Tertio cum dicit talia officia, qualia, dicendo violarent Clerici. Quarto cum mentiendo aſſerens ſe eſſe Clericum minorũ, aut habere priuilegia intrat ad audienda diuina. Nau. Man. Conf. cap. 27. nu. 187.

Suſpenſio, quid ſit. Quæſt. XV.

DEcimoquinto quæro, quid ſit ſuſpenſio? Reſpo. eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua a lege, vel ab homine alicui perſonę Eccleſiaſticæ prohibetur exercitium ſui officij vel beneficij Eccleſiaſtici in totum, vel in partem in certum tempus, vel in perpetuum, quo ad partem ob ſuam culpam: ibi cenſura ſtat loco generis, c. quęrenti de verb. ſign. ibi (a lege, vel ab homine) ad denotandum, quod non poteſt fieri, niſi ab habẽte iuriſdictionem Eccleſiaſticam exteriorem, c. dudum, il 2. de elec. quæ fertur quandoque a lege, & quandoque ab homine vt dicã inferius, ibi (perſonæ Eccleſiaſticæ &c.) ad differentiam excommunicationis, & interdicti, quæ in laycos etiam feruntur, vt dicam ſuo loco inferius, ibi (in totum, vel in partem) nam ſuſpendi poteſt quis etiam a parte officij ſui, Ioh. de Lig. tract. de Eccl. cenſ. tit. de ſuſpenſ. num. 1. & ſeq. ibi (incertum tempus, vel in perpetuum quo ad partem) ad differentiam depoſitionis, qua quis priuatur in perpetuum officio, vel beneficio, & dicitur priuatio non ſuſpenſio, Cardi. Clem. 1. §. cęterum, nume. 6. de priuileg. Abb. c. at ſi, num. 7. de iud. ibi (ob ſuam culpam) quia quatenus eſt cenſura, de qua loquimur ferri nõ poteſt abſque culpa ſaltim veniali, Aret. cap. cum non ab homine de iudic. Caiet. verſi. ſuſpenſio, quia cum ſit pœna non infligitur abſque culpa, not. c. 2. de conſt. nam quæ fit ob ſenectutem, vel aliam ęgritudinem tot. tit. de Clerico ęgr. non eſt propriè ſuſpenſio ſtricto modo accepta prout hic accipitur.

Suſpenſio quotuplex ſit. Quæſt. XVI.

DEcimoſexto quęro, quotuplex ſit ſuſpenſio? Reſpondetur triplex; Prima quidem quo ad ſe ſolum, alia, quo ad alios ſolum, & alia quo ad ſe, & quo ad alios, Abb. c. ſi celebrat, nu. 4. de Clerico exc. & hoc in ſuſpenſione generaliter ſumpta. Secunda ſit diſtinctio, quod ſuſpenſio eſt triplex, officij, & beneficij ſimul, c. tuarum de priui. officij tantum, vel partis eius; & beneficij, vel rei pertinẽtis ad illud tantum, gl. cap. cupientes, de pœn. Tertia eſt diſtinctio, nam ſuſpenſio alia fit a iure, alia ab homine, a iure ipſo facto, ab homine per ſentẽtiam, Nau. Man. Conf. cap. 27. nu. 153.

Suſpendere, qui poſſint. Quæſt. XVII.

DEcimoſeptimo quæro, qui ſuſpendere poſſint? Reſpon. quod ſoli omnes, qui poſſunt excommunicare poſſunt etiam ſuſpendere, & quãuis omnis chriſtianus poſſit excommunicari, ſolæ tamen perſonę Eccleſiaſticę ſuſpenduntur, Naua. Man. Conf. cap. 27. nu. 151.

Suſpenſio qualiter ferenda. Quæſt. XVIII.

DEcimooctauo quęro, qualiter ſuſpenſio fiat? Reſp. quod ipſa fieri debet in ſcriptis, ſicuti excommunicatio, capit. 1. & ibi not. de ſent. exc. 6. item debet pręcedere monitio ſuſpenſionem, quãdo infertur ob contumaciam, ſecus quando ponitur in pœnam, Innoc. cap. fin. de exc. pręlat. Abb. & Doct. ca. reprehenſibilis, de appellat. ſimiliter non debet fieri poſt legitimam appellationem, doctor. com. c. 1. §. & hęc de ſent. exc. 6. cap. ad hæc, de appell. c. is cui, §. fin. de ſent. exc. 6.

Suſpenſionis cauſę. Quæſt. XIX.

DEcimonono quæro, quibus ex cauſis ſuſpenſio inferatur alicui? Reſp. quod ob quodlibet peccatum mortale, immo & veniale ſuſpenſio poteſt inferri, Nau. Man. Confeſſ. cap. 27. nu. 159. & multis ex cauſis ipſo iure incurritur; Primo ſuſpenditur, Subdiaconus, Diaconus, & Præsbyter notorie fornicator, donec pęniteat, vnde quemadmodum ipſo iure ſuſpenditur, ita ipſo iure tollitur per pœnitentiam c. ſi qui ſunt 81. diſt. c. nullus 32. diſtinct. Secundo ſuſpenditur ipſo iure, ille qui abſque diſpenſatione ante ætatem, & extra tempus ſuſcipit ordines, quibus ſi quis vtatur efficitur irregularis. Tertio ſuſpenditur Clericus, qui prouocat ad duellum, & acceptat prouocationem, no. cap. 1. de Cler. pugn. Quarto ſuſpenditur ille, qui excommunicat abſque monitione c. ſacro, de ſent. exc. Quinto ſuſpenditur ille qui excommunicat abſque ſcripto, cap. 1. de ſent. exc. 6. Sexto ſuſpenditur, qui ſede vacante vſurpat bona Epiſcopatus, not cap. quia ſæpe, de elect. 6. Clem. ſtatutum, de elect. 6. Septimo hoc idem, ſiquis Epiſcopus, aut alter ſuperior vſurpat de bonis Eccleſiæ vacantis, capit. præſenti, de offic. ord. 6. Octauo Iudex Eccleſiaſticus ſuſpenditur, qui contra ius, & contra conſciẽtiã aggrauat partem gratia, vel ſordibus, c. 1. de re Iud. 6. Nono ſuſpenditur Clericus, qui admittit

ad diuina, ſeu ſepellit in Eccleſia excommunicatos, cap. Epiſcoporum, de priuil. 6. Decimo ſuſpenditur, qui admittit aliquem ad profeſſionem ante annum probationis cap. non ſolum, c. conſtitutione, de regul. 6. Vndecimo ſuſpenditur ille, qui geſtat veſtes partitas, ſeu coloribus diſtinctas, Clem. 2. de vita, & hon. Cler. Duodecimo ſuſpenditur religioſus, qui contra ius res Eccleſiæ alienat, Clem. 1. de rebus Eccl. non alien. Decimotertio ſuſpenditur qui ordinatur abſque titulo valido, not. cap. penult. de ſimon. & ſuſpenditur Epiſcopus, qui taliter ordines confert religioſo, nondum profeſſo, Nau. Man. Confeſſ. cap. 27. nu. 156.

Suſpenſionis effectus. Quæſt. XX.

VIgeſimo quæro, qui ſint effectus ſuſpenſionis? Reſp. quod ſuſpenſio ab ordine non ſuſpendit à iuriſdictione. c. a qua, de conſecr. Eccleſ. vel alt. ca. tranſmiſſam de elect. & ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ poteſt excommunicare, & abſoluere, c. ſacro de ſent. exc. quæ poteſt tolli quibuſcum que verbis, c. venerabili de ſent. exc. & abſolui ab Epiſcopo, etiam ſi confirmata per Papam, quando lata eſt in contumaciam, ſecus ſi feratur in pœnam, cap. nuper, de ſent. exc. cap. ex literis, de conſt. Doc. cap. 2. de ſolu. ſi quis tamen violat ſuſpenſionem peccat mortaliter, not. capit. 2. de maior. & obed. & incurrit irregularitatem, ſi violat eam exercendo actum ſolemniter ordinis, ſiue maioris, ſiue minoris, cap. primo. de ſent. exc. 6. capit. 1. de re iud. eod. tit. vnde pſallendo in choro, non efficitur irregularis, & ſuſcipiens ſacramentum, quamuis ſuſpenda tur a perceptione ſacramentorum non eſt irregularis, cap. ſi celebrat. de Cler. excommun. ſimiliter non eſt irregularis, ſi fuerit ſuſpenſus ab officijs ſacerdotalibus, miniſtrat in minoribus ordinibus, neque peccat, ſiquis tamen ſuſpenſus fuerit ab officio prædicandi peccat concionando, & ſermocinãdo, & eſt irregularis, Nau. Man. Conf. cap. 25. num. 141. Vltimo quemadmodum tenemur vitare excommunicatum, vt dicam infra ſuo loco, ita, & ſuſpenſum, in eo quo eſt ſuſpẽſus, & peccamus mortaliter, ſi eſt denunciatus alias non, not. cap. 1. §. laboret, de pœn. diſt. 6. Nau. Man. Confeſſ. cap. 27. n. 163. & not. quod licet ſuſpenſus non perdat beneficium, non tamen facit fructus ſuos Innoc. cap. paſtoralis de appellat. gl. & Doct. cap. cupientes de pœnis, Plouius tract. de excom. tit. de ſuſpenſ. num. 8. eſſet modo videndum de excom. verum quia degradatio, & irregularitas dici poſſunt quodammodo cenſuræ Eccleſiaſticę, prius dicemus aliqua de his, deinde ad materiam excommunicationis deueniemus.

Degradatio, quid ſit. Quæſt. XXI.

VIgeſimoprimo quæro, quid ſit degradatio? Reſpond. quod degradatio propriè importat priuationem executionis legitimæ officiorũ, & beneficiorum Eccleſiaſticorum ſimpliciter, & ex toto abſque ſpe reſtitutionis cum certa ſolemnitate, & priuatione priuilegij Clericalis, & differt a depoſitione, quæ eſt priuatio eorundem abſq; ſpe reſtitutionis, ſed retento priuilegio Clericali fori, c. ſiquis ſuadente 17. q. 4. differt etiam a ſuſpenſione, quę eſt priuatio eorundem ſimpliciter, vel ad tempus cum ipſa diſpenſationes, quandoque tamẽ unum pro alio ponitur, Syl. verſi. degradatio nu. 1.

Degradatio quotuplex ſit. Quæſt. XXII.

VIgeſimoſecundo quæro, quotuplex ſit degradatio? Reſpond. duplex; Prima eſt verbalis, quæ eſt depoſitio ab ordinibus, ſeu gradibus Eccleſiaſticis. Alia vero eſt actualis, quæ eſt ſolemnis, quando degradandus indutus ſacris veſtibus in manibus tenens vas, ſeu inſtrumentum ad ſuum ordinem ſpectans, adducitur ad Epiſcopum, a quo auferuntur omnia illi data in ordinatione Syl. ver. degradatio nu. 1. Concil. Trident. Seſſ. 13. cap. 4. de reform.

Degradationis cauſa. Quæſt. XXIII.

VIgeſimotertio quęro, quę ſint crimina degradatione digna? Reſpon. quod ſi ſunt grauia, quę tendant in præiudicium alterius, poterit deponi, vt in furto, & huiuſmodi, c. cum non ab homine, de iud. aut ſunt grauiora, vt publica crimina, ſed non venit imponenda pœna mortis, & tunc detrudi poterit in monaſterium, c. tuæ, de pęn. ſi verò ſunt grauiſſima, vt imponatur pœna mortis poteſt damnari in carcerem perpetuum, c. pen. de hæret. c. nouimus; de verb. ſig. quod ſi eſſet delictũ adeò pernicioſum, vt tradendus eſſet iudici ſeculari, tũc degradandus eſſet, doct. d. c. nouimus, Sylu. ver. degradatio, num. 6.

Degradationis effectus. Quæſt. XXIIII.

VIgeſimoquarto quæro, qui ſint effectus degradationis? Reſp. quod degradatus amittit priuilegium Clerici, & poteſt iudicari a iudice ſæculari, quando actualiter eſt degradatus, quem, ſiquis percuſſerit nõ incidit in canonem, cap. ſiquis ſuadente diabolo, ſecus, ſi verbaliter tantum, niſi factus eſſet omnino incor. igibilis, Abb. c. ad abolendam, de hæret. non tamen degradatus etiam actualiter, ſiue ſit ſacerdos, ſiue Epiſcopus, priuatur facultate conficiendi, & conferendi ordines licèt peccet mortaliter conficiendo, & ordinando, quia quod pendet à poteſtate ordinis non tollitur, Archid. c. oſtenditur, de conſecr. diſt. 4. Riccard. in 4. diſt. 13. & diſt. 29. hinc eſt, quod ſacerdos etiam actualiter degradatus, tenetur ad dicendas horas, c. dolentes. de celeb. Miſſ. quia delicta non liberant ab his, quæ ſunt ordinis, non tamen debent officia re Eccleſias, nec dicere, Dominus vobiſcum, & alia agere, quæ ſunt dignitatis ſacerdotalis, ſi quęrs quis poſſit reſtituere degradatum? Reſp. ſolus Papa, c. 5. & ſeq. diſt. 50.

Irregularitas quid ſit. Quæſt. XXV.

VIgeſimoquinto quæro, quid ſit irregularitas? Reſp. irregularitas eſt canonicum impedimentũ ex facto, ſeu defectu proueniens, quo quis prohibetur ad Eccleſiaſticos ordines promoueri, & in eiſdem miniſtrare, Did. clem. 1. de homicidio p. 1. nu. 1. Spec. tit. de legato, §. iuxta, Hoſt. capit. 2. de cler. exc. Villadieg. de irreg. nu. 1. Sylu. ver. irregularitas, Plou. in tract. de irreg. in prin. Innoc. cap. niſi, nu. 7. de renun. S. Ant. 3. p. tit. 28. c. 1. Nauar. Man. Confeſſ. c. 27. nu. 191. dicitur (Canonicum impedimentum) loco generis, deinde dicitur (quo quis prohibetur &c.) ad differentiam aliorum Canonicorum impedimentorum, quæ irregularitatem nõ inducunt, not. Dom. Sot. in quarta diſtinctione 24. q. 1. artic. 2.

Irregularitas, quotuplex ſit. Quæſt. XXVI.

VIgeſimoſexto quæro, quotuplex ſit irregularitas? Reſpon. multiplex; Prima, quæ prouenit ex defectu ſacramenti. Secunda corporis. Tertia ex defectu animæ. Quarta lenitatis perfectæ. Quinta delicti, Nauar. Man. Conf. ca. 27. nu. 192. nulla tamen iſtarum irregularitas incurritur ſola voluntate faciendi, niſi fiat id ob quod imponitur, & ideo nulla eſt mentalis, Did. clem. de homic. in prin. nu. 4.

Bigamia quid ſit. Quæſt. XXVII.

VIgeſimoſeptimo quæro, quid ſit Bigamia? Reſpon. Bigamia eſt ſtatus coniugati cum duabus coniugibus, ſiue ante, ſiue poſt Baptiſmum ductis, gl. ca. acutius, 28. diſt. gl. c. 2. de bigam. Did. d. loco, §. 2. nu. 2. Simon. Maiol. tract. de irreg. lib. 1. cap. 3. nu. 4.

Bigamia quotuplex ſit. Quæſt. XXVIII.

VIgeſimooctauo quæro, quotuplex ſit bigamia? Reſpond. triplex; ſcilicet vera, interpretatiua, & ſimilitudinaria, gloſſ. & doct. commu. ca. 2. de bigam. vera eſt cum quis duas veras vxores habuit, & cognouit, quamuis vtramque, vel alterã antequam eſſet Chriſtianus, c. acutius, 26. diſtinct. Interpretatiua eſt cum quis fingitur habuiſſe duas vxores, & vnicam tantum habuit, ſed viduam, aut corruptam per alium, ſecus, ſi per ſe, ca. maritum, 33. diſt gl. c. fi. de bigam. ſimilitudinaria eſt, quando ordine ſacro inſignitus, vel voto ſolenni adſtrictus cum aliqua etiam vnica contrahens conſumat c. quotquot, 27. q. 1. c. fi. de bigam. ſi verò fuerit laycus qui cum vidua, ſeu corrupta inualidè matrimonium cõtraxerit propter aliquod impedimentum non efficitur irregularis, ſimiliter non eſt irregularis ille, qui plures concubinas habuit, neq; ille, qui cum pluribus matrimonium contraxit per verba de præſenti, ſi non haberet copulam, niſi cum vna tantum virgine, c. debitum, de bigamis, nam ſiquis etiam vnam tantum corruptam vxorem haberet bigamus eſſet, doc. d. c. debitum, de bigam. ca. 1. de cler. cõiug. 6. ēt, ſi inſcius, & ignarus eam corruptã duxerit c. curandum, 34. diſt. dummodo non ſit corrupta à ſeipſo ēt ante matrimonium, Did. d. loco, §. 2. nu. 3. quia per matrimonium ſequens purgatur illud vitium, capitulo tanta, qui filij ſint legit. præterea bigamus eſt, qui, & ſi vnicam tantum virginem vxorem habuerit, eam tamen poſt adulterium ab ea commiſſum, carnaliter cognouit etiam adulterij ignorans, not. capitulo ſi cuius, 34. diſt. doct. com. capit. 3. de adulter. Did. d. loco, nu. 3. dicit com. eſſe.

Bigamia quare impediat ſacramentum ordinis. Quæſt. XXIX.

VIgeſimonono quæro, quæ ſit ratio, q̃ bigamia ſit impedimentum ordinis? Reſ. multiplex, quia bis coniugatus, non poteſt aptè ſignificare vnionem Ieſu Chriſti cum eccleſia vnica ſua, & ſancta ſponſa, c. debitum, de bigam. Secundo, quia excellentia ſacramenti ordinis id non patitur. Tertio quia eſt ſignum incontinentiæ, cap. propoſuiſti, 82. diſt. Quarto, quia ad perſuadendum caſtitatem auctoritatem adimit, c. vna, diſt. 26. Nau. Man. Conf. c. 27. nu. 195. hinc dicitur bigamia irregularitas ex defectu ſacramenti procedens, Didac. clem. 1. §. 2. nu. 1. de homicid. quæ autem ſit ratio, quod vxor corrupta efficiat maritum bigamum, non ſic detur bigamia ex ipſius mariti corruptione? Reſp. quia actus contrahendi, & contrahentis matrimonium non cadit ſuper ſeipſum, ſed ſuper alterum coniugem, atque ideo vitium corruptionis nullum efficit defectum, quo ad corruptum, ſed quo ad alterum, Did. dicto loco, numero tertio, S. Thom. 4. ſen. diſt. 27.

Duo matrimonia inualida, an inducant irregularitatem. Quæſt. XXX.

TRigeſimo quæro, verũ, ſi quis duo matrimonia contraxerit, & conſumauerit de facto, quæ de iure non valuerunt, an inducant irregularitatem? Reſp. quod ſic; & dicitur bigamus, Palud. 4. diſt. 27. q. 4. Dom. Sot. d. loco, q. 3. art. 1.

Bigamia à quo diſpenſetur. Quæſt. XXXI.

TRigeſimoprimo quæro, à quo diſpenſetur irregularitas bigamiæ? Reſpondeo à ſolo Pontifice: quoad ſuſceptionem ordinis maioris, Did. clem. prima de hom. §. ſecundo numero quarto Sanctus Thomas. 4. ſen. diſt. 27. doct. com. cap. ſuper eo, de bigam. Sanctus Ant. tertia parte titulo 28. capitulo tertio Ioan. tract. de bigam. quæſt. ſeptimo Nauar. Man. Conf. capit. 27. nu. 197. gl. ca. lector, 34. diſt. Dom. Sot. 4. diſt. 27. quæſt. 3. artic. 3. quo verò ad minores Epiſcopus diſpenſat, Dom. Sot. d. loco.

Defectus corporis qui irregularitatem inducant.
Quæſt. XXXII.

TRigeſimoſecundo quæro, qui ſint defectus corporis, qui irregularitatem inducant? Reſpon. plures. Et primo defectus cuiuſlibet membri principalis contingens ob culpam, c. 1. c. ſi euangelica, 55. diſtin. quamuis membrum eſſet occultum, cap. ſiquis abſciderit, 55. diſtinct. cap. presbiterum, cap. continebatur, de homicidio, hoc idem ſi in pœnam alicuius delicti fuerit ei membrum abſciſſum, cap. ex parte, de corp. vit. non tamen eſt irregularis, ſi abſque eius culpa abſcindatur, dummodo celebrationem non impediat, ſeu magnam deformitatem adferat, capitul. ſecundo. de corp. vit. Secundo monoculus eſt irregularis, capitul. ſi euangelica, 55. diſt. non tamen, ſi caret viſu oculi deſteri, qui alijs videtur ſanus, & ſiniſtro quantum ſatis eſt ad bene celebrandum cernit, gl. cap. 2. de verb. ſign. 6. Tertio defectus, & exceſſus membri, qui aliquem efficit inhabilem ad exercendum aliquod officium Eccleſiaſticum efficit irregularem ad illud, non autem ad aliud. vnde prohibitus celebrare ob id non prohibetur abſoluere, Abb. cap. 2. de Cler. ægrotá. Quarto lepra irregularitatem inducit, ca. cum percuſſiu, 7. q. 1. Quinto qui morbo caduco laborat, c. in literis, 7. q. 2. Sexto qui Dæmonio vexatur, Alu. de planctu Eccl. lib. 1. cap. 48. Septimo ermaphroditus, qui ſexu fœmineo prænalet, c. illiterato 36. diſt. c. ſi. 49. diſt. Octauo, qui vinum nó poteſt bibere, gl. capit. ipſi Apoſtoli, 2. quæſt. 7. Nonn defectus ætatis, cap. fin. de temp. ord. 6. Decimo defectus natalium, not. cap. ſi. de fil. præsb. & in iſtis irregularitatibus ſolus Papa diſpenſat, Nau. Man. Confeſſ. c. 27. nu. 200. & ſeq.

Irregularitas ex defectu animæ.
Quæſt. XXXIII.

TRigeſimotertio quæro, ex quo defectu animæ proueniat irregularitas? Reſp. ex multiplici. Primo defectus fidei, ita vt qui non eſt baptizatus non eſt capax ordinis cap. 1. cap. veniens, de præsb. non bapt. quamuis ſit cathecumenus, & ſanctus, quia character ordinis præſupponit characterem baptiſmi, in quo Summus Pontifex etiam diſpenſare non poteſt, not. c. ſi quando, vbi Nauar. numer. 29. de reſcr. Secundo neque hæreticus, neque fautor hæreticorum. quamuis ſit iam conuerſus, c. ſiquis omnem, 1. q. 7. c. 2. §. hæretici, de heret. 6. Tertio neque Neophitus. i. recenter conuerſus, aut baptizatus, cap. 1. & ſeq. 48. diſt. cap. conſtituit, 17. q. 4. Quarto neque infamis infamia, iam iuris, quam facti, not. Doct. com. cap. infamibus de reg. iur. 6. gl. c. 2. de ordinatione cogn. ſuper qua diſpenſat Papa, niſi eſſet ſuper delicto, ad quod ſua facultas ſe extendit, & acceſſorie infamiam demit gl. ca. Euphemium, §. 1. 2. q. 3. not. c. Domino 50. diſt. not. cap. at ſi Clerici, §. 1. de Iud. Quintus defectus animæ eſt ignorantia; nam penitus ignarus eſt irregularis, cap. illiteratos, 36. diſt. Sextus eſt lunaticus, furioſus, mente captus, & alij carentes iudicio rationis, Nauar. Man. Confeſſ. ca. 27. nu. 203. de alijs defectibus animæ dicetur inferius cum de defectibus delicti tractabitur.

Irregularitas quomodo cauſetur ex defectu lenitatis, & manſuetudinis perfectæ.
Quæſt. XXXIIII.

TRigeſimoquarto quæro, quomodo oriatur irregularitas ex defectu lenitatis perfectæ, & manſuetudinis? Reſp. ex occiſione, vel mutilatione membri hominis, etiam in caſu licito, quia viſum eſt Eccleſiæ non poſſe eum ſatis referre lenitatem, atque manſuetudinem Domini Noſtri Ieſu Chriſti, qui propter nos ſuum proprium ſanguinem fudit & morti ſe tradidit eum, qui occidit, vel mutilat etiam licite, Nau. Man. Confeſſ. capit. 27. nume. 208. ex hoc infertur ad plura, & primo omnis diſcretus, & baptizatus ſe ipſum, aut alium hominem illicite deformat, aut cauſam propinquam illicitam illius, aut ſuæ anticipationis præbet dicitur (diſcretus) quia carens ratione non eſt in culpa, Clem. 1. de homic. dicitur (baptizatus) quia prius facta non ſufficit, cap. ſiquis viduam, 50. diſt. dicitur (deformat) ad includendum occidentem, & mutilantem, non tamen debilitantem, dicitur (ſe ipſum) quia cum non ſit dominus membrorum ſuorum, l. liber homo, ff. ad l. Aquil. c. contingit, de ſent. exc. vnde qui ſe ipſum caſtrat, vt caſte viuere poſſit, efficitur irregularis, c. hi qui, 55. diſtinct. dicitur (aut alium hominem) quia non ſatis eſt deformare embrionem, nondum anima rationali animatum, cap. ſicut de homicidio, capitul. quod vero, cap. Moyſes 32. q. 2. dicitur (illicite) quia qui ob morbum conſilio chirurgi abſcindi facit, aut abſcindit ſuum, aut alienum, irregularitatem non incurrit, cap. ſiquis à medicis, capit. ſiquis in infirmitate 55. diſtinct. quamuis aliam, quæ ex defectu corporali naſcitur incurreret, ſi ob eam fieret inhabilis, aut deformis ad celebrandum, dicitur (cauſa) qualis eſt, qui facit, mandat, ratificat, vel iuuat, vt cauſa efficiens, vt cauſa vero materialis, qualis eſt qui dat arma, vt formalis cauſa, qualis, eſt, qui inſtruit, docet, aut conſulit, vt cauſa finalis, qualis eſt, qui præmium, aut recuperationem deformatori pollicetur. Secundo eſt irregularis præbens arma ad bellum iniuſtum, ſiquis ex illis aliquis deformetur gl. cap. ita de iudæis, c. quod in dubijs de pœn. Tertio eſt irregularis, qui riſatur illicite, ſi eius amici ſuperueniant deformantes inimicum eius, etiam abſque aliquo eius conſenſu, not. c. Petrus, de homic. Quarto eſt irregularis feras in domo nutriens, quæ aliquem deforment. Quinto medicus, & chirurgus quorum imperitia, ſeu culpa infirmus perierit, ſeu deformatus fuerit, Innoc. cap. tua, de homicid. Sexto eſt irregularis magiſter, qui incircumſpecte caſtigat ſuum diſcipulum, cap. presbyterum, de homic. Septimo qui dormiendo ſuffocat infantem, Nau. Man. Confeſſ. cap. 27. num. 236. quæ ſpecies irregularitatis ſunt vna cum peccato mortali, quia procedunt ex iniu-

ſtitia:

ſitia: Incurritur præterea octauo loco irregularitas etiam abſque peccato, quando quis hominem deformat in caſu licito, alio quam infirmitatis, aut dat cauſam propinquam deformandi aliquem, aut ſaltem, vt citius deformetur, quam alias fuiſſet deformatus, extra neceſſitatem ineuitabilem ſuæ vitę defendēdæ, dicitur (alio quam infirmitatis) quia deformitas ob illam inducta deformatorem irregularem non facit, neque deformatum, ſi per hanc facultas rectè celebrandi non adimatur, cap. ſi quis à me, & ſeq. 55. diſt. dicitur (aut eſt cauſa) intellige efficientem, materialem, formalem, & finalem, dicitur propinqua, quia non ſufficit eſſe remotam, cap. de occidendis, 23. q. 5. gl. c. de cętero de homicid. & dicitur cauſa propinqua dictum, vel factum licitum directum ſufficienter in deformationem inde ſequutam dicitur extra neceſſitatem &c. quia neceſſitas defendendi ſe excuſat, Clem. 1. de homic. Nono ſequitur, quod iudex, accuſator, teſtis, notarius, procurator, & quilibet alius interueniens in cauſa ſanguinis, nempe occiſionis, & mutilationis eſt irregularis, c. aliquantos, 51. diſt. cap. Clericis, capitul. ſententiam, ne Clerici, vel Mon. omnes enim deformant, ſeu dant cauſam deformandi. Decimo eſt irregularis ille, qui deformat aliquem ob defenſam iuſtam, vitæ alterius etiam patris, etiam in bello iuſto, etiam ob defenſam honoris, & bonorum ſuorum; nam ſolus ille excuſatur, qui neceſſitate ineuitabili ſuæ perſonæ alium deformat Doct. com. Clem. 1. de homicid. nō obſt. quod excommunicationem non incurrant, qui talia faciunt etiam contra Clericum, quia Reſp. quod excommunicatio ſupponit peccatum mortale, ſecus eſt in irregularitate, quæ quandoque incurritur, cum merito, vt quando iudex iuſte profert ſententia mortis, & debitæ executioni demandatur. Vndecimo eſt irregularis, qui defert ligna, vt viuus comburatur hæreticus, ſi ex eis cooperetur ad mortem, S. Ant. 3. p. tit. 28. c. 2. §. 5. Duodecimo qui concomitatur ad occidendum, vt notarius, ſatellites, aut cuſtos damnati, & omnis, qui præbet inſtrumentum ad occidendū, ſeu ad aliquod membrum debilitandum. Decimo tertio, qui indicat malefactorem, vt capiatur, & inde mors, & mutilatio ſequatur. Decimo quarto, qui hortatur condemnatum, vt acceleret ad mortem, ſeu ad mutilationem, & qui acuit gladium, vt minori cum dolore fiat executio, Nau. Man. Confeſſ. c. 27. nu. 216. & ſeq. ſuper quibus irregularitatibus ſolus Papa diſpenſat, ſed longe facilius, quam ſuper his, quæ cum delicto proueniunt, ſi tamen fuerit occulta diſpenſat etiam Epiſcopus Conc. Trid. c. liceat Seſſ. 24. de reform. non tamen eſt irregularis, qui ſuæ vtilitatis cauſa indicat furem, ſeu alterum malefactorem ad conſequendam reſtaurationem damni, cum proteſtatione, quod id agit ad redimendam vexationem ſuam, non autem intendit, quod malefactor occidatur, ſeu mutiletur, not. c. prælatis de homicid. 6. ſecus, ſi cauſa alienæ vtilitatis id ageret, Nauar. d. loco, nu. 217. ſimiliter nec Clerici intereſſentes bello iuſto exhortantes ad victoriam milites, abſque animo occidendi & mutilandi, nō ſunt irregulares, nec illi, qui dant arma ad bellandum iuſte cauſa conſequendi victoriam, non autem occidendi, aut mutilandi, Nau. d. loco, nume. 216.

Irregularitas quibus ex cauſis inferatur ratione delicti. Quæſt. XXXV.

TRigeſimoquinto quærp quibus ex cauſis irregularitas inferatur ratione delicti? Reſp. pluribus; Primo qui iterat ſacramentum Baptiſmi, c. eos de conſecr. diſt. 4. tam ex parte conferentis, quam ſuſcipientis, c. 2. de Apoſtatis, ampl. etiam, ſi id ignoranter fiat, capi. qui bis ignoranter, de conſ. diſt. 4. niſi ignorātia eſſet probabilis, & iuſta: Scot. in 4. diſt. 6. quæſt. 8. Didac. Clem. 1. de hom. p. 1. in princ. nume. 8. hoc idem non eſt de alijs ſacramentis imprimentibus characterem, vt ſunt confirmatio, & ordo, quia cum irregularitas ſit pęna, ex qua non eſt expreſſa in iure non cenſetur poſita, Scot. in 4. ſent. diſt. 7. q. vl. quem ſequuntur com. doc. Did. d. Clę. 1. p. 1. in prio. num. 8. & hom. Palud. d. diſt. 7. q. 2. Secūdo eſt irregularis, qui egerit ſolemnem pœnitentiam, quia non poterat iniungi, niſi cau a grauiſſimi & admodū publici criminis, cōc. 4. Cartag. ca. 68. cap. ex pęnitentibus, cap. in capite, cap. ſi quis, capi. canones c. pęnitentes 50. diſtinct. S. Thom. in 4. ſent. diſt. 14. q. 1. ar. 5. vbi Palud. q. 7. S. Ant. 3. p. tit. 24. cap. 17. §. fin. Tertio eſt irregularis, qui ſuſpenſus ab officio eius miniſterium exequatur, & in eo miniſter erit, capit. 1. de re iudic. c. 1. de ſentent. excommun. 6. Didacus Clem. 1. de homic. par. 1. §. 1. nume. 1. Quarto eſt irregularis, qui exercet actum ordinis in excommunicatione maiori, ſecus in minori ſciens, ſeu ſcire debens, c. ſi celebrat de Clerico excom. min. dicitur ſciens, vel debens ſcire, quia ignorantia craſſa nō excuſat. Quinto eſt irregularis, qui minores ordines, & ſub diaconatum eadem die ſuſceperit, & qui duos ſacros ordines eadem die accepiſſet, S. Ant. 3. p. tit. 24. cap. 16. §. 16. Nau. Man. Conſ. c. 27. numer. 241. Sexto qui ordinatur ſciens ab Epiſcopo, qui ſe abdicauit à ſuo Epiſcopatu quamuis facultatem à ſuo Epiſcopo ſe ordinandi ſuſceperit, nam debet intelligi facultas, vt poſſit ab eo, qui poteſtatem habet, capitu. ſecundum. 19. diſtinct. cap. quod quidam, §. quamuis, 1. q. 7. hoc idem, ſi ab Epiſcopo excommunicato, ſeu ſuſpenſo, depoſito, vel degradato, nam licet characterem ſuſcipiat eſt tamen irregularis, capit. gratiam, capit. ſtatuimus, 1. q. 1. Septimo, qui ordinatur per ſaltum eſt irregularis, nam licet ordinem ſuſcipiat non promouetur ad alterum abſque diſpenſatione, gloſſ. capit. ſollicitudo. 52. diſtinct. ca. 1. de Clerico per ſalt. promo. Octauo eſt irregularis, qui vtitur ordine, quem non habet, cap. 1. de Cler. non ord. min. modo illo vtatur ſerio non ioco, cap. illud 15. q. 1. Nono eſt irregularis violans interdictum generale, aut ſpeciale, ſi eſt Clericus, laycus autem violando interdictum, licet peccet mortaliter, non tamen eſt irregularis, Nau. Man. Confeſſ. cap. 27. nu. 190. ſi quis autem exercuerit actum ordinis, tempore quo fuerit facta ceſſatio à diuinis, non eſt irregularis, quia ipſa non eſt cenſura, Nau. dict.

dict.loco, nume. 188. Didacus, capit. Alma mater, parte 2.§.2.num.2. quo in caſu ſolus Papa ad aſcendendum ad maiorem ordinem diſpenſat, quamuis ad vtendum accepto poſſit Epiſcopus, Abb. capit. primo, de Cler. non ord. min. ſi quis igitur excommunicatus excommunicatione maiori interdictus, aut ſuſpenſus, qui ſciens, aut ſcire debens, celebrat diuina officia, faciendo ſolemniter aliquid alicui certo ordini ſuo deputatum, tanquam ordinatus tali ordine, aut audit, aut orando eſt irregularis, Doct. com. c. 2 de Cler excomm. min. ſi vis autem plenius inſtrui de irregularitate, vide Tract. ipſius Simonis Maioli Epiſcopi Vlutarienſ.

Caſus reſeruati, qui ſint. Quæſt. XXXVI.

TRigeſimoſexto quæro, qui dicantur eſſe caſus reſeruati? hanc q. poſui; quia nullus eſt caſus reſeruatus Papæ, quin habeat annexam aliquam cenſuram, quamuis aliud ſit caſus reſeruatus, aliud cenſura eius, quæ eſt pœna, Nauar. capit. 27. nume. 151. S. Anton. 3. p. tit. 2. cap. 11. verſi. caſus, colum. 1. eſt enim caſus reſeruatus peccatum, cuius abſolutio à iure poſitiuo eſt prohibita præsbytero, qui ſolum diuina ab omnibus poteſt abſoluere, iuxta illud quorum remiſeritis &c. Iohan. cap. 20. gl. c. 2. de pœnit. 6 immo eſſet hæreticum dicere Epiſcopum non poſſe, ſibi aliquot caſus reſeruare, Concil. Trid. Seſſ. 7. cap. 11. vnde pro ſolutione huius, q. not. eſt primo, quod quidam ſunt caſus qui reſeruantur pōtifici, quidam Epiſcopis: Epiſcopi tamen poſſunt abſoluere ab omnibus caſibus occultis reſeruans Papæ, Concil. Trid. Seſſ. 24. c. 6. de reformatio. exceptis ijs, qui ſunt in Cæna Domini, & quilibet ſacerdos poteſt abſoluere in articulo mortis ab omni caſu cuicumque reſeruato, Nau. Man. Confeſſ. cap. 27. nu. 254. Secundo not. quod facultas conceſſa abſoluendi à caſibus Papalibus conceditur per ipſam facultas abſoluendi a cenſuris Papæ reſeruatis; S. Anton. 3. par. titul. 11. Tertio not. quod ſimplex parrochus poteſt abſoluere ab omni caſu habenti annexam cenſuram, quando dicta cenſura fuerit ſublata arg. cap. cum ceſſante de appellat. Quaero, ſi Epiſcopus concedit alicui facultatem abſoluendi à caſibus reſeruatis, non videtur conceſſiſſe abſolutionem à cenſuris, niſi de his expreſſa mentio fiat; aliud enim eſt peccatum, aliud cenſura, & ex diuerſis non fit illatio, l. Papinianus, ff. de minor. Similiter Epiſcopus concedendo alicui omnem facultatem ſuam ad audiendam confeſſionem, non videtur concedere caſus, ſibi reſeruatos iure communi, aut ſpeciali, aut conſuetudine generali, vel ſpeciali, not. c. fin. de offic. vic. 6. niſi ex illa conceſſione mens illius colligeretur ſaltim tacita, quod talem facultatem concedere vellet, arg. capit. intelligentia, de verb. ſig. Ad quæſt. Reſp. quod caſus reſeruati ſummo Pontifici ſunt ij, de quibus dicam cum de excommunicatione agemus. caſus autem reſeruati Epiſcopo ſunt nonnulli, aliqui tamen habent annexam cenſuram, de quibus etiam inferius ſuo loco: ſunt præterea alij, videlicet incendiarij cap. peſſimam, 23. q. 8. Secundo peccatum, ob quod pœnitentia ſolemnis venit imponenda, quæ imponitur tantum ob peccatum notorium graue, & ſcandoloſum, gl. cap. fin. 26. q. 6. quæ pœnitentia non eſt amplius in vſu. Tertio reſeruatur caſus homicidij voluntarij gl. extr. 1. de priuileg. Quarto reſeruatur caſus falſarij, Abb. ca. 1. de crim. falſ. Quinto violatio libertatis, Eccl. Nauar. Man. Confeſſ. c. 25. nu. 17. licet ſæpe ſit talis, vt reſeruetur in Cæna Domini. Sexto peccatum retinendi incerta aliena idem, c. 17. nu. 92. & iſti vltimi tres caſus reſeruari ſolent de conſuetudine, Nau. Man. Conſ. c. 27. nu. 259.

Excommunicatio, quid ſit. Quæſt. XXXVII.

TRigeſimóſeptimo quæro, quid ſit excommunicatio? Reſpon. excommunicatio eſt cenſura Eccleſiaſtica propter contumaciam, vel crimen in ſingulares perſonas lata à communione fratrum & ſacramentorum tantum excluſoria, Iohan. de Lign. tract. de cenſura Eccl. §. 1. num. 1. ibi cenſura ſtat loco generis, ibi propter contumaciam, vel crimen ponitur ibi cauſa materialis illius, ponitur etiam implicite aliquid de forma, dum dicitur contumacia propter monitionem, quæ requiritur inferenda ab homine capit. ſacro, de ſent. exc. capit. 1. eod. tit. 6. ibi (in ſingulares perſonas) tangitur materialis cauſa circa quam & ad differentiam interdicti, quod fertur in vniuerſitatem, c. Romana. §. vniuerſitatem de ſenten. excomm. 6. ibi. (à communione fratrum, & ſacramentorum tantum excluſoria) comprehenditur maior, & minor; maior quatenus excluditur communio fratrum, & ſacramentorum, minor autem quatenus dicitur ſacramentorum tantum capit. ſi celebrat, de Cler. exc. min. & per hoc tangitur effectus, & finis immediatus excommunicationis, & ex hoc dicitur excommunicatio, à communione excluſio, tam ſacramentorum, quam fratrum, capitulo nihil 16. queſtio. tertia cap. canonica 2. q. 3. cap. duas, 33. q. 4. Iohan. d. §. 1. numero 3.

Excommunicatio quotuplex ſit. Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro, quotuplex ſit excōmunicatio? Reſp. duplex, maior ſcilicet, & minor; maior ſeparat à communione fidelium, & participatione ſacramentorum actiue, & paſſiue; minor autem à participatione paſſiua tantum ſacramentorum, Caiet. ver. excōmunicatio, in princ. nu. 3. & ſeq. Socinus rubr. de ſent. exc. nu. 17. Nau. Man. Conf. c. 27. nu. 2. eſt etiam alia lata à iure, alia ab homine.

Excommunicationis appellatione, de qua intelligatur. Quæſt. XXXIX.

TRigeſimonono quæro, an appellatione excōmunicationis intelligatur de maiori, an de minori? Reſp. quod quamuis in pœnis ſoleat intelligi de mitiori cum pœnis, de reg. iur. 6. tamen cum ius,

ſeu

ſed iudex excommunicat aliquem ſimpliciter abſque expreſſione maioris, vel minoris intelligit, de maiori excõmunicatione, D.cõ.c. pen.de ſent. exc.

Excommunicationis à iure, & ab homine differentia. Quæſt. X L.

QVadrageſimo quæro, quid differant inter ſe excommunicatio lata à iure, & ab homine? Reſp.quod excommunicatio, quę fertur à iure eſt, quia generaliter ius commune, vel particulare excommunicat eum, qui illud, aut illud fecerit, aut non fecerit c. 2. de conſt.6. Clem. 1. §.verum, de hæret. lata vero ab homine eſt, quam iudex generaliter fert in eum, qui illud fecerit, vel non fecerit; quæ in hoc differunt, nam lata ab homine moritur mortuo, aut ablato ab officio, eo, qui eam tulit: S. Ant.3, p.tit. 24.cap.74.dummodo non ſit affecta antequam ipſe moreretur: at lata à iure ſecus, not.cap.fin.de offic.delegati, alia eſt differentia, quia excommunicatio lata ab homine ipſe ſolus poteſt abſoluere, aut ſucceſſor illius, ſeu ſuperior, vel delegatus, niſi in caſu, c.quærenti de offic. delegati, & niſi in incendiarijs, qui excommunicantur ab Epiſcopo, & tamen ab eo non abſoluuntur, ſed à Papa, c.tua, de ſentent.excommunic.& dicam inferius ſuo loco: excõmunicatio vero à iure poteſt abſolui, quando nemini reſeruatur à quolibet habente poteſtatem abſoluendi à peccatis, vt dicam ego ſuo loco inferius.

Excommunicatio iuſta, vel iniuſta, an ſit timenda. Quæſt. X L I.

QVadrageſimoprimo quæro, an excommunicatio iniuſta ſit timenda? Reſpon.quod ſic; c.1. 11.q.1. ibi ſententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit timenda eſt; ſi tamen ſententia fuerit iniuſta obligat excommunicatum ad ſeruandum eam, quoad populus ſibi perſuadeat cauſas iniuſtas ad euitandum ſcandalum, not.cap. penul.de ſentent.excommun.quo ceſſante in foro interiori nihil obligat, Caiet.tract.10.de effect.excomm.q.2.vbi excommunicatio iniuſta nõ eſt proprie excommun. ſicut mortuus homo non eſt homo, iniuſta autem dicitur quinque modis; Primo ex defectu iuriſdictionis, capit. nullus de Parroch. Secundo quando fertur contra tenorem priuileg. cap.quando de priuil. Tertio quando fertur poſt legitimam appellationem, cap. per tuas, de ſenten. excommun.ca.ad præſentiam de appellat. Quarto, quando continet intolerabilem errorem, & iniuſtam cauſam, cap. venerabilis, §.fin.de ſent.excom. 6.c.qui præeſt, 11.q. 3. Quinto ex defectu formæ, nempe, ſi non præceſſerit debita monitio, de qua inferius latius dicetur.

Excommunicatio latæ ſententiæ, & ferendæ ſentẽtiæ quomodo cognoſcatur. Quæſt. X L I I.

QVadrageſimoſecundo quæro, quomodo cognoſcatur excõmunicatio latæ ſẽtẽtiæ & ferendæ ſententiæ? Reſ.pluribus modis; & primo ponam regulas cognoſcendi canones latæ ſententię quarum prima eſt cum dicitur, aliquatenus locum non habeat, denotat quod ſi actus fiat erit nullus ipſo iure, gl.fin.capitul.præſenti, de ſentent.excommun. 6.

Secunda eſt cum dicitur pleniſſimam firmitatem habeat, denotat ipſo iure actum ſtabilem.

Tertio, cum dicitur ipſo iure denotat ipſum ius diſponens abſque alia declaratoria hominis.

Quarto omnibus modis denotat ipſo iure.

Quinto penitus denotat ipſo iure.

Sexto careat, denotat ipſo iure.

Septimo fiat excommunicatus denotat ipſo facto.

Octauo ſubiaceat, denotat ipſo facto c.ſiquis 17. q.4.c.quicumque, de hæret.6.

Nono; nullatenus fiat, niſi tali modo denotat, quod ſi fiat contrarium non teneat, & ita actus eſt ipſo iure nullus.

Decimo, nullas vires obtineat denotat ipſo iure, quia habetur pro priuato.

Vndecimo, ſciat ſe excommunicatum, niſi ſatisfecerit: iſta ſunt verba latæ ſententiæ in caſu inobedientiæ.

Duodecimo, excommunico te, eſt canon latę ſententiæ.

Decimo tertio eo ipſo excommunicationem incurrat eſt canon latæ ſententiæ.

Decimo quarto, præcipimus, & omnino contradicimus ne Miſſam cantet, vel huiuſmodi, iſta ſunt verba latæ ſententiæ ſuſpenſionis.

Decimo quinto interdicimus eſt canon latę ſententiæ.

Decimo ſexto de iure non tenet, denotat ipſo iure.

Decimo ſeptimo non obtineant roboris firmitatem, ſignificat irritum ipſo iure.

Decimo octauo: irritum ſit denotat nullitatem ipſo iure Concil. Trident. capitulo 6. Seſſ. 25. de reformat.

Decimo nono, alioquin excommunicatũ te eſſe cognoueris denotat ipſo iure.

Vigeſimo, noueris te anathemate percuſſum, eſt canon latæ ſententiæ.

Vigeſimoprimo, nullus ei communicet eſt canon latæ ſententię.

Vigeſimoſecundo, prorſus, protinus, funditus, mox ſunt latę ſententiæ.

Vigeſimotertio, alias poteſtatem tibi noueris interdictam, denotat abdicationem poteſtatis ipſo iure.

Vigeſimoquarto, nullius ſit roboris, vel momenti, denotat actum eſſe nullum ipſo iure.

Vigeſimoquinto, ſit excommunicatus, denotat ipſo facto, ſicuti, ſi dicatur ſit infamis, eſt latæ ſententiæ.

Vigeſimo ſexto, ſit Anathema eſt canon latę ſententiæ, vnde in Concil. Trident.dicitur, ſiquis dixerit, &c.vt in Seſſio.6.& ſeq.

Vigeſimoſeptimo, excommunicationem incurrat, denotat latam ſententiam, gloſſa Cle. prima

ver.

verſi.incurrant de vſuris.

Vigeſimooctauo, omnino denotat ipſo iure, ſed quando additur verbo futuri temporis non ſemper, Felin.ca.Rodulphus, num.61.de reſcr. Et hæ ſunt regulæ quibus cognoſcitur canon latæ ſententiæ, aliæ regulæ ſunt quibus cognoſcitur canon ſententiæ ferendæ, quarum.

Prima eſt, amittat, hoc verbum non ſonat in præteritum, ſed futurum, niſi addatur ipſo iure.

Secundo, priuetur non denotat ipſo facto, ſed requirit ſententiam iudicis.

Tertio, ſub interminatione anathematis, non denotat ipſo iure.

Quarto, cadat ab omni iure ſuo, denotat per ſententiam iudicis.

Quinto, ſubijciatur non eſt canon latæ ſententiæ, ſed ferendæ a iudice, ſecus, ſi dicatur ſubiaceat.

Sexto, habeatur pro excommunicato requirit ſententiam.

Septimo, excommunicationem ſe nouerit incurſurum, non eſt canon latæ ſententię, ſed ferendę.

Octauo, nouerit ſe ſuſpenſum eſt canon ferendę ſententię, niſi ex verbis legis, ſeu iudicis, aliter mẽs colligatur.

Nono, ſub pœna excommunicationis prohibemus, non eſt canon latę ſententię, ſed ferendę.

Decimo excommunicentur, non eſt canon latæ ſententiæ, ſed ferendę, quę regulę ponuntur in Cathechiſmo Placentinæ Diœceſ. tit. quando intelligatur canon ſententię latę pag.377.

Vndecimo, ſi lex dicat prohibemus ſub anathemate, non eſt canon latę ſententię, ſed ferendę, glo. cap.vnico, de ſagittarijs.

Duodecimo, ſi iudex dixerit, præcipio ſub pœna excommunicationis, ſiue ſub interminatione excommunicationis, ſiue anathematis, ſiue excommunicatione, vt hoc facias non eſt excommunicatus contrarium faciens, ſed excommunicandus, c. illud de locato, quæ omnia intelliguntur cum ſub conditione excommunicatio lata fuit, ſi verò iudex dixerit excommunico, quicunque furtiuè ad ordines acceſſerit, & tunc contrarium faciens eſt excommunicatus, no.c.ſicut, il 2.de ſimon.glo. d.c.vnico, de ſagittarijs.

Excommunicationis maioris, & minoris differentia. Quæſt. XLIII.

QVadrageſimotertio quæro, quibus in cauſis differat excommu.maior a minori? Reſpo. in multis. Primo differunt nomine, l.ſi idem, C.de codicillis. Secundo differunt forma, cap.detrahe, 1.q.1. non enim eſt eadem forma ferendæ huius excommunicationis, ca.1.de ſen.excom.6. Tertio differunt effectu, nam maior ſeparat a communione fidelium, & ſacramentorum, actiue, & paſſiue: minor autem a communione ſacramentorum paſſiue tantum, c. ſi celebrat, de cler.excom.min.c.nemo, 11.q.3. Quarto differũt in cauſa propter quã, nam maior propter contumaciam, & mortale peccatum propter participationem tantum cum excõmunicato, & propter peccatum veniale regulariter, nam participare cum excommunicatio non eſt mortale in caſu, de quo infra q.51.not.cap. ſacris, quod met.cau.ca.nuper, de ſent.exc.Ioan. de Lig. tract.de ſen.exc.§.3.nu.5.

Excommunicatio maior quotuplex ſit. Quæſt. XLIIII.

QVadrageſimoquarto quæro, quotuplex ſit excommunicatio maior? Reſpo.duplex; nam quædam lata eſt a canone, quædam lata ab homine, lata a canone quædam lata abſque hominis miniſterio, vt cum quis incidit ipſo iure, quædam lata a canone cum hominis miniſterio, vt in canonibus ferendę ſententię; excommunicatio verò lata ab homine eſt, cum iudex, ſeu alter poteſtatem habens prohibet, vel pręcipit aliquid fieri, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ſeu ferendæ, prout ſibi expedire videbitur, quas nemo incurrit abſque peccato mortali, Ioan.de Lig.tract.de cenſura eccleſ.§.3.num.8.

Excommunicatio minor quotuplex ſit. Quæſt. XLV.

QVadrageſimoquinto quæro, quotuplex ſit excommunicatio minor? Reſp.quòd excommunicatio minor ſumitur aliquando pro ſola ſeparatione a Deo tantum, quæ ſolum per peccatum mortale inducitur abſque alio militantis Eccleſiæ miniſterio, Eſa.59.iniquitates noſtræ diuiſerunt inter nos & Deum noſtrum, Hoſt.c.quorundam, de iud.& hæc propriè non eſt cenſura eccleſiaſtica, aliquando ſumitur pro ſeparatione a ſacramẽtorum participatione paſſiua, & tunc aut inducitur a canone propter participationem cum excommunicato maiori, c.nuper, de ſen. excom. cap.cum excõmunicato, 11.quæſtio.3. aut inducitur ab homine per ſententiam, quia aliquando homo ſeparatur a communione fidelium, & non ſacramentorum, quandoque a participatione ſacramentorum, & non fidelium, c.in loco, 5.q.4.c.placuit, 18.diſtinc. c.quorundam, 33.diſt.cap.ſi quis, de alterius, 58 diſt.ex quibus apparet, quod tot ſunt excommunicationes, quot communiones, Ioan.de Lign.tract. de cenſ.Eccleſ.§.3.nu.11.

Excommunicare quis poſſit. Quæſt. XLVI.

QVadrageſimoſexto quęro, qui poſſint excommunicare? Reſpo.quod Papa, & omnes alij prælati, & ſi ſint minores Epiſcopis, vt Abbates, Prępoſiti, & Priores Eccleſiarum collegiatarum regularium, & ſæcularium, etiam, ſi non ſint conſecrati, neque benedicti, modò ſint prouiſi, quia hi omnes iuriſdictionem habentes poſſunt excommunicare ſuos ſubditos, cap.tranſmiſſam, c.ſuffraganeis, de elect.cap.cum ab eccleſiarum, de offic. ord.omniſque alius habens iuriſdictionem non ſolum de iure, ſed etiam de conſuetudine, c.duo ſimul, de offic.ord.cap.cum contingat, de foro com

pet.

pet. Similiter capitulum ſede vacante excommunicare poteſt, cap. cum olim, de maior. & obed. Tertio delegati Apoſtolici, & ordinariorũ, excommunicare poſſunt, cap. de his, 12. diſt. cap. p. G. de de offic. deleg. Quarto Concilium Prouinciale poteſt excommunicare Epiſcopum, capit. primates, 2. q. 1. non tamen Epiſcopus excommunicat extra ſuam Diœceſim, etiam ſuos ſubditos, cap. Epiſcopum, 11. q. 3. niſi tamen pro cauſa ſpectanti ad iuriſd. illius, quo caſu poſſet contra ipſum procedere cum monitionibus ad domum eius, & ad loca publica; item nec mulieres excommunicare poſſunt, neque layci, Didac. c. Alma mater, par. 1. §. 11. nu. 2. & ſeq. Quarto neque quiſquam ſe ipſum, leg. qui iuriſdictioni, ff. de iuriſd. omn. iud. Quinto nec conſuetudo ſola abſque ſententia, aut conſtitutione, niſi legitime præſcripta ſit, aut approbata à ſuperiore, quia tunc quantum ad ſuos ſubditos vim habet ſtatuti, Ang. ver. excommunicatio, il 1. nu. 6. Sexto neque excommunicatus poteſt excommunicare, c. Abb. c. excommunicato, nu. 5. de reſcr. c. cum dilecti, de dolo cont. Fel. c. ad probandum, de re iud. Septimo neque delegatus extra cauſam, ſibi commiſſam, capit. cum olim, il 1. de offic. deleg. Ioan. de Lign. d. loco, §. 22. nume. 5. Neque excom. lata per non ſuum iudicem poteſt haberi rata à ſuo ordinario, Inno. c. prudentiam, de offic. deleg. §. 6. no. c. 1. 9. quæſt. ſecunda.

Excommunicari qui poſſint. Quæſt. XLVII.

QVadrageſimoſeptimo quæro, qui poſſint, vel non excõmunicari? Reſp. Primo quod Archiepiſcopus à Subdiacono poteſt excommunicari quando eſt delegatus à ſede Apoſtolica, c ſi Epiſcopus, 2. q. 6. Secundo Imperator, & Princeps excommunicari poſſunt à ſuo Epiſcopo, cap. Valentinianus, 63. diſt. c. duo, 96. diſt. capit. quoniam, 8. diſt. qui ſolum pro notorijs, premiſſa etiam monitione, excommunicantur, Ioan. de Lig. tract. de cenſura eccl. §. 21. nu. 3. Tertio etiam mortuus excommunicari poteſt, & abſolui; cap. à nobis, de ſen. exc. c. vlt. de ſepul. cap. ſi aliquis, 6. q. 7. Quarto ignorans, & abſens excommunicari poſſunt, non tamen obligantur, quoad Deum antè ſciẽtiam excommunicationis, c. nemo, 11. q. 2. Non tamen excommunicari poteſt, niſi Chriſtianus, §. ſi autem, 24. q. 1. Ioan. de Lig. tract. de cenſ. eccl. §. 23. nume. 6. Secundo non debet excommunicari malefactor, vbi eſt periculum ſciſmatis, vel ſcandali, c. cum quiſquis, 23. q. 4. c. vt conſtitueretur, 50. diſt. c. ipſa pietas, 23. q. 4. Tertio non ſubditi excommunicari non poſſunt. Quarto non poteſt excommunicari vniuerſitas, cap. Romana, §. in vniuerſitate, de ſen. exc. 6. Quinto non poſſunt excommuniari ab homine, niſi contumaces, ca. nemo, 2. q. 3. cap. tam ſacerdos, 23. q. 3. Ioan. de lig. de cenſ. Eccl. §. 21. nu. 5. non tamen illi, qui parere nõ poſſunt. Nau. Man. conſ. c. 27. nu. 14.

Excommunicari pluries, an quis poſſit. Quæſt. XLVIII.

QVadrageſimooctauo quæro, vtrum quis poſſit pluries excommunicari? Reſpond. quod ſic, capitulo engeltrudam, 3. q. 4. & tot abſolutiones expediunt quot fuerunt excommunicationes vel vna, vbi omnia vincula exprimantur, per habentem poteſtatem, Inno. c. ſuper his, de fide inſtr. c. cum pro cauſa, de ſen. exc. Ioan. de Lig. d. tract §. 21. nu. 3.

Excommunicationis cauſæ, quæ ſint. Quæſt. XLIX.

QVadrageſimonono quæro, quæ ſint cauſæ ferendę excommunicationis? Reſ. quod nemo debet excommunicari excommunicatione maiori, niſi ob contumaciam mortalem, qua perſiſtit in peccato mortali præterito, aut in futura inobedientia non comparendi iuſto præcepto facto, præcedente mora, culpa, aut offenſa, c. nullus c. nemo, 11. q. 3. ca. 1. de iud. c. à nobis, cap. ſacro, de ſen. excom. c. Romana, §. caueant, eod. tit. 6. vnde nemo incurrit excommunicationem impoſitam à canone generali, vel particulari, niſi peccando mortaliter, Palud. 4. diſt. 18. q. 1. arg. 2. quod idem dicẽdum eſt de excommunicatione generali lata ab homine, Nau. Man. conſ. c. 27. numer. 10. ex quo fundamento, ita facto infertur primo, quod quis poteſt excommunicari pro præteritis culpis, & pro futuris præcedente culpa, vel offeſa, cap. Romana, de ſen. exc. 6. Secundu non ſolum propter culpam, ſed etiam propter negligentiam quis poteſt excommunicari, c. nemo, de conſecr. diſt. 2. Tertio dominus poteſt excomunicari propter contumaciam procuratoris, c. 1. vt lite non cont. c. 1. de dolo, & cont. Ioan. de Lig d. loco, §. 23. nu. 2. nõ tamen poteſt familia excommunicari ob delictum domini, c. ſi habes 24. q. 3. Ioan. d. loco, nu. 2.

Excommunicationis cauſa formalis. Quæſt. L.

QVinquageſimo quæro, quæ ſit cauſa formalis excommunicationis? Reſp. quod quãdo excommunicatio fertur à canone, aut ſtatuto, ita vt qui fecerit illud, aut illud ipſo facto ſit excommunicatus, aut quod illud, aut illud non fiat ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ non requirit præcedentem canonicam monitionem, doct. com. c. ſacro, de ſenten. excom. nam ſtatim eo, quod contra legem fit, eſt quis ipſo facto excommunicatus, c. ſiquis ſuadente, 17. q. 4. c. à nobis, de ſenten. exc. quod ſi ipſo facto non infератur, ſed requiratur ſententia tunc non debet ferri, niſi præcedẽte trina monitione, cum interuallo ſaltim duorum dierum inter vnam, & aliam monitionem aut vnam pro tribus concedendo ſex dies pro illis quando non eſt periculum in mora, nam tunc poſſet minui tempus, alioquin non præmiſſa monitione,

beneficia cõferre; niſi quando eſt occultus, capit. cum dilectus, de conſuet. cap. ad probandum, de re iud. Decimonono excommunicatus in vna eccleſia eſt excommunicatus in omnibus, quia ſequitur ipſum ſicuti lepra leproſum, no. c. paſtoralis, de appel. c. vt priuilegia, de priu. & excommunicatio lata in vno iudicio prȩiudicat in alio, c. per inquiſitionem, de elect. c. item 3. q. 3.

Participare cum excommunicatis, quibus in cauſis liceat? Quæſt. LII.

QVinquageſimoſecundo quæro, quibus in caſibus liceat participare cum excommunicatis? Reſpondetur in pluribus; qui comprehenduntur iſtis verſibus,

Hæc anathema quidem ſoluunt, ne poſſit obeſſe,
Vtile, lex, humilis, res ignorata, neceſſe,

ibi (vtile) vt qui participat cum excommunicato ad eius conuerſionem, cap. reſponſo, cap. cum voluntate, de ſent. exco. vel ad vtilitatem propriam petendo, quod ſibi debetur in iudicio, aut extra, cap. intelligimus, de iudic. aut conſilium ſpirituale valide neceſſarium, quando non occurrit alius ſimilis, a quo petatur ibi (lex) vt vxor excommunicati, quæ lege coniugij obligatur ad manendum cum viro ibi (humile) vt filij, ſerui, famuli, laboratores, & alij, qui ante excommunicationem erant illi ſubiecti, qui inſeruire tenentur, cap. quoniam, 11. q. 3. niſi eorum conſilio, fauore, & auxilio perſeueret in ea contumacia, cap. inter, cap. ſi verè, de ſent. exc. ſi verò ſciẽtes poſt excommunicationem cœperunt viuere cum eis, non excuſantur, ibi (res ignorata) excipitur ignorans ignorantia facti, & etiam quando eſſet iuris dubij, ibi (neceſſe) excluditur, qui participat propter magnam neceſſitatem propriam, vel excommunicati, vt quia alter alterius eleemoſyna indiget, quam ab alijs commodè habere non poteſt, c. quoniam, 11. q. 3.

Excommunicationis minoris effectus. Quæſt. LIII.

QVinquageſimotertio quæro, qui ſint effectus excommunicationis minoris? Reſpon. quod proprius, & præcipuus effectus eſt, vt ſeparet ſolum a participatione paſſiua ſacramentorum, & ideo poteſt vti omni iuriſdictione, & poteſt eligere, ſed non eligi, capit. ſi celebrat, de Cler. exc. min. & poteſt miniſtrare ſacramenta, ſi dando non recipiat. Secundus eſt effectus, quod excommunicatio non tranſit in tertiam perſonam vnde qui participat cum excommunicato minori non efficitur excommunicatus, gl. c. excellentiſſimus, 11. q. 3. & excommunicatus excommunicatione minori, ſi celebrat nõ eſt irregularis, quia nõ eſt ſuſpenſus ab aliquo actu ordinis, Didac. capit. Alma mater p. 1. §. 8. nu. 1. cap. ſi celebrat de Cler. excom. min.

Excommunicatio minor quomodo incurratur. Quæſt. LIIII.

QVinquageſimoquarto quȩro, quomodo quis incurrat excommunicationem minorem? Reſpondetur iuxta Concil. Lateranen. ſub Leone X. ſeſſ. 11. quod refert; Nau. Man. Confeſſ. cap. 27. num. 35. & Cathechiſ. Placentinæ Diœceſ. tit. de euitanda excom. pag. 364. vbi, ad euitanda multa ſcãdala, & multa pericula, & ſubueniendum conſcientijs timoratis, conſtituimus, vt nemo poſt hac teneatur abſtinere, & ſeparare ſe, neque euitare communicationem alicuius in adminiſtrando, aut recipiendo ſacramenta, aut in alijs diuinis officijs, aut extra illa: ratione alicuius ſententiæ, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, aut a iure generaliter promulgata, neque ſeruare interdictum Eccleſiaſticum, ſi illa talis ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, aut cenſura, non fuerit promulgata, & denunciata ſpecialiter, & expreſsè a iudice contra certam aliquam perſonam, collegium, vniuerſitatem, Eccleſiam, aut locũ certum, aut certam, neque manifeſtè conſter incurriſſe ſententiam excommunicationis, quod nullo modo poteſt occultari, aut per aliquod remedium iuris excuſari; quia a communione huius vult, quod ſe ſeparent iuxta Canonicas conſtitutiones, per hoc tamen non intendimus releuare, neque iuuare ſic excommunicatos, ſuſpenſos, interdictus, aut prohibitos.

Et quàmuis Nauar. d. loco dicat, quod prædicta Extrauagans ſit vſu recepta cum illa ſola limitatione de excommunicatione manifeſta percuſſionis Clerici, nihilominus arbitror non eſſe recedendũ a uerbis claris d. Extrauagantis, in claris enim, nõ eſt opus coniecturis, l. continuus de verb. oblig. & vbi ſunt verba clara, non eſt habenda quæſtio voluntatis; ſicuti, qui certus eſt amplius certiorari nõ debet, & facit ratio excommunicationis maioris, quæ priuat a communione fidelium, alioquin non procederet, vnde quotieſcumque occurrerit, quod aliquis ſit notorie excommunicatus, quocumque modo, quo non poſſit occultari, aut per aliquod remedium iuris excuſari, euitandus eſſet, nec obſt. quod ob multitudinem hæreticorum, in Gallia, & in Germania (quia ſunt notorie excommunicati) redderetur commercium difficilè per catholicos, quod eſſet durum, ſi euitandi forent; nam reſpon. quod multitudo hȩreticorum, & neceſſitas communicandi, & negotiandi facit licitum, quod alias non eſſet, cap. quod non eſt licitum de reg. iur. & reducitur ſub uno ex illis caſibus exceptis nempè (vtile) vel (neceſſe) dummodo non communicent, niſi in caſibus neceſſarijs, & cum his non agatur de rebus fidei, niſi ad eorum conuerſionem, & emendationem: Incurrit etiam minorem excommunicationem, qui publicè in Eccleſia orat pro excommunicato denunciato, Nauar. Man. Confeſſ. c. 27. num. 36.

Abſoluere ab excommunicatione quis poſſit. Quæſt. LV.

QVinquageſimoquinto quæro, quis poſſit abſoluere ab excõicatione? Reſp. diſtinguẽdo,

aut loquimur de minori excommunicatione, aut de maiori; Primo caſu poteſt abſoluere à peccatis. Secundo autem caſu, aut eſt lata à iure, aut ab homine, ſi fert à iure, aut eſt alicui reſeruata, aut nō ſi ſeruata fuerit alicui ab eo tantum abſolui poteſt cui eſt reſereuata, ſeu ab eius ſuperiore, ſi vero nemini reſeruata fuerit poterit abſolui à quolibet habente poteſtatem abſoluendi à peccatis mortalibus Innoc.& Hoſt.c.nuper, de ſent.excomm.S.Thom. & Bonau.in 4.ſen.diſt.18.vbi Bonau. q. 6.in fine, & S.Thom.q.2.art.6.Sylue.ver.abſolutio 1.q.5.& Ang.d.loco,nu.2.Iohan.ſum.Conf. lib.3. tit. 33.q. 85.Maior,in 4.diſt.13.q.2.dub.3.qui dicit hanc eſſe com.Nauar.Man.Confeſſ. capit. 27.numero 39. Rayn.ver.excommunicatio, cap. 6.Dom. Sot.in 4. diſt.22.quæſt.2.art.3.Phil.in man.ſacerd.Ratio eſt quia excommunicatio imponitur ratione peccati; ergo quicumque habet poteſtatem abſoluendi à peccatis, habet iuriſdictionem abſoluendi à cenſura, quæ imponitur ratiòne peccati arguendo à conceſſione antecedentis ad conceſſionem conſequentis; alia ratio eſt, quia ſi huiuſmodi excommunicatio eſſet Epiſcopo reſeruata, prout ſupponunt quidam Canoniſtæ, non opus eſſet, vt exprimeretur, cuius abſolutionem nobis reſeruamus, ſeu Epiſcopo; cum ergo ius per huiuſmodi clauſulas ſpecialiter ſibi abſolutiones reſeruet, ſignum eſt, quod non facta reſeruatione, quilibet qui poteſt à peccatis abſoluere, poſſit etiam ab excommunicatione, argum.leg.cum prætor, de iudic. Incluſio enim vnius, eſt excluſio alterius, & ita determinat, Nauar. Man. Confeſſ. capit.27.numero 39.non obſt. opinio com. Canoniſtarum, de qua per Didacum, capit. Alma mater, 1.part.§. 12. numero quinto, de ſenteut.excomm.6.nam reſpo.poteſt, vt iura iuribus cōcordentur, quod illa opinio procedat in foro exteriori; hæc autem in foro conſcientię, ſeu dicas illam opinionem procedere, vbi eſſet conſuetudo, quod tali caſu remitteretur abſolutio ordinatio, Nauar. d. loco non obſt. etiam Extrau. 1.de priuileg. nam Reſp. quod ibi loquitur de regularibus, qui non habent iuriſdictionem ordinariam, prout habent parrochi, niſi eis ex priuilegio aliter ſit conceſſum, qui eo in caſu tanquam ordinarius in caſibus non reſeruatis expreſſe abſoluere poteſt ſi vero excōmunicatio ferat ab hīe ipſe ſolus pōt abſoluere, aut eius ſucceſſor, ſupior, aut delegatus cap. paſtoralis, §. præterea, de offic.deleg. niſi ſit delegatus Papæ, qui poteſt excommunicare intra vnum annum, quo tranſacto non poteſt abſoluere, capitulo quęrenti, de offic. deleg. Secundo incendiarius denunciatus ab Epiſcopo non poteſt abſolui ab eo, cap.tua, de ſentent.excomm. Tertio, ſi executor Papæ, quo iubetur excōmunicare certū hominem abſque cognitione cauſę non poteſt abſoluere poſtquam excommunicauit, Nauarus, dicto loco, numero quadrageſimoquarto. Quarto non ſacerdos, ſi excommunicat non poteſt abſoluere ab excommunicatione vna cum peccato coniuncto cum ea; poteſt tamen abſoluere ab excommunicatione tantum etiam in foro conſcientiæ ad effectum, vt abſolutus ab ea poſſit abſolui à peccatis, etiam, ſi ſit ſola prima tonſura initiatus; Sanctus Thomas in 4.ſent.diſtinct. 18. S. Ant. 3.p.tit. 24.cap.77.Tab.ver.abſolutio ab excomm. Nauar. d.loco, nu.41.

Abſoluere qui poteſt ab exc lata à iure abſoluet à lata ab homine generali. Quæſt. LVI.

QVinquaſimoſexto quæro, vtrum ille, qui poteſt abſoluere ab excommunicatione lata à iure poſſit abſoluere ab ea, quę generaliter fertur ab homine? Reſp.quod ſic; imola, ca. graue, colu.4.de præb. Fel.cap. paſtoralis, §. præterea, de offic.ord. Iohan. Andr. & Card. d.capitulo graue, & in capitulo ex frequentibus, de inſt. nam reſeruatur abſolutio lata ab homine ei, qui eam tulit, vel eius ſucceſſori, ſeu ſuperiori quando eſt ſpecialis, ſecus autem quando eſt generalis, Nau.d.loco, nume.44.

Abſolutus à non habente poteſtatem ob aliquod impedimentum: eo ceßante debet iterum abſolui. Quæſt. LVII.

QVinquageſimoſeptimo quæro, vtrum abſolutus ab eo, qui abſoluendi poteſtatem non habet, & hoc faciat ob aliquem morbum, ſeu alterum iuſtum impedimentum in neceſſitatis caſu, ſi eo ceſſante teneatur iterum abſolui ab eo qui poteſt? Reſp.quod non, ſed tenetur ſe repręſentare ſuperiori ad parendum mandatis alioquin recidit in eandem excommunicationem cap.eos, & ibi not.de ſent.exc.6.Nauar. Man.Confeſſ.cap. 27. nume.46.

Satisfacere, an quis teneatur ante abſolutionem. Quæſt. LVIII.

QVinquageſimooctauo quæro, an quis teneatur ſatisfacere ante abſolutionem? Reſpon. quod ſic: ſi poteſt, & ſi fuerit in articulo mortis, ſatis eſt, quod det cautionem ſaltim, iuratoriam, ſi aliter dare non poteſt, quod idem eſſet dicendum etiam extra mortis articulum, quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, Nauarrus Manual.Confeſſ.cap.27.numero 47. ſiquis tamen ſatisfecerit debitum, cuius cauſa fuerit excommunicatus, debet tamen ab ipſa nihilominus excommunicatione abſolui, & in hoc differt à ſuſpenſione, quę eo ipſo tollitur quo ſatisfactum erit, vt dixi ſuperius de ſuſpenſione.

Abſolutionis forma ab excommunicatione. Quæſt. LIX.

QVinquageſimo nono quæro, quæ ſit forma abſoluendi ab excommunicatione? Reſpondeo quod non requirit certa verba ſorma ſubſtantiali, ſed ſatis eſt, qđ dicatur abſoluo à vinculo excōmunicationis, ſeu reſtituo te vnitati fideliū, ſeu ſacramētis Ecc.& alia huiſmodi, ſicuti nulla verba ſūt pſcrita ꝓ forma ſubſtantiali excōmunicationis,

catiouis,

ca[illegible], Nauar. Manual. Confeſſ. [illegible] num.12.

Excommunicatus [illegible] quod [illegible], an [illegible] præ[illegible]ur [illegible], [illegible]. [illegible]

S[illegible], vtrum [illegible] fa[illegible] p[illegible] & [illegible] c[illegible] ex legis [illegible] a excom[illegible] ad alium, [illegible] la, [illegible] dicti non fu[illegible] c[illegible]. excommu[illegible].5.[illegible]1.49.N[illegible]. quod a[illegible]m, n[illegible], al[illegible] fa cturus, a[illegible] dat[illegible] videtur, & pe[illegible]inus quod [illegible] fa[illegible]mus, c.qui per alium, de reg.iur.6.

Excommunicatus qualiter quis probetur, & præſumatur. Quæſt. LXI.

SExageſimoprimo quæro, quomodo probetur excommunicatus? Reſp. quod ex [illegible] quod quis petit abſolui, p[illegible] ob[illegible] excommunicatos, c.ſacro, de ſenteot. excom. vene[illegible], de c[illegible] han. de Lign. tract. de cen. E[illegible].5.25.num.1. Secundo probatur eo, quia [illegible] dicat euo eſſe excommunicatum, ſiue verbis, ſiue literis, qua atteſtatione facta vitari debet, Io[illegible] d.loco, nu.[illegible] quis tamen fuerit excommunicatus, neque conſtet de abſolutione ſemper præſumetur excommunicatus, Didacus, c. Alma mater, 1.parte, §.2.num.6. ſi quis tamen alterum dixerit excommunicatum id debet probare, quia eſt actur, lege ſecunda de probat. & quia quis præſumitur bonus, leg. merito pro ſocio.

Excommunicatus excommunicatione minori, an poſſit abſoluere. Quæſt. LXII.

SExageſimoſecundo quæro, an excommunicatus excommunicatione minori poſſit abſoluere. Reſpon. quod [illegible] quia priuatur [illegible] ſacramentorum paſſiua, [illegible] actiua D[illegible] cap. duobus, vbi Inno. de ſen. exc. Iohan. de Lign. tract. de cenſura, Eccl.§.26.nu.19.

Communicans cum excommunicato in crimine, an ſit excommunicatus. Quæſt. LXIII.

SExageſimotertio quæro, vtrum [illegible] c[illegible] cum excommunicato in crimine ſit excommunicatus excommunicatione maiori, vel minori. Reſp. quod, ſi participat ſecum in crimine damnato incidit in maiorem, communicans autem in ſimplici communione, incidit in minorem, Innoc. c. qui cōmunicauerit, 11.q.3, Ioan. de Lig. tract. de cenſ. Eccle.§.27.nu.1.

E[illegible]municatus pluribus excommunicationibus, quomodo [illegible]atur. Quæſt. LXIIII.

SExageſimoquarto quæro, quomodo abſoluatur excommunicatus [illegible] excommunicationibus? Pro reſolutione huius articuli. Reſp. Primo, quod excommunicatus [illegible] ex[illegible]municationibus vnius tantum abſolutioné petens non cenſetur à reliquis non expreſſis liber, e[illegible] [illegible] ſecit ab excommuni[illegible] a[illegible] D[illegible] cum pro cauſa, [illegible] Thom[illegible] diſtinct.18.[illegible] uen[illegible] ab h[illegible] ne, & ab omnibus alijs, qui[illegible] um nec ne[illegible]neris, neque n[illegible] e[illegible] a[illegible] v[illegible] a[illegible] municationes, ve[illegible] Ioan. in ſumm. Confeſſ[illegible]. Secundo Reſpon. quod excommu[illegible] excōmunicationibus vnica tantum [illegible] ab omnibus abſol[illegible], ſi [illegible] ſignificat, & expre[illegible] a[illegible]us, [illegible] de a ceptilat. & eſt cō. [illegible] D[illegible] de ſua per Didac. p. par. ſelect.§.11.nu. 1[illegible] tertia ſit concl. Tertio Reſpondeo qu[illegible] indefinita ab excōmunicationibus [illegible] vnica tantum in petitione nomi[illegible] expreſſa, etiam quo ad alias: ſufficit quoties [illegible] coniectura præſumi poterit abſo uenté, & tacite excommunicationibus nihilominus ab[illegible] [illegible] ſi ea[illegible] ſententiam habuiſſet, P[illegible] in 4. ſent. d[illegible] ſt.18. quæſt.5. col. pen. Didacus di[illegible] loco concl.6. Quarto Reſp. quod excommunicatus vnica tantum excommunicatione, pluribus tamen ex cauſis, non ce[illegible] ab excommunicatione abſolutus, ſi [illegible] petratione abſolutionis cauſam aliquam tacuerit, Doct. capitulo cum pro cauſa. de ſent. exc.6.gl. & Doct. c. ex parte, de offi. ord. Sanctus Thomas in quarta ſententia diſtinctione 18 quæſt. 2, articulo quinto quod procedit, quoties cauſa tac[illegible] a [illegible] æque principalis ad excommunicandum, al[illegible] valet abſolutio, Doct. Clem. 2. de ſeoten. excommun. ampl. etiam, ſi abſolutio eſſet generalis, nam ad expreſſam, & petitam referri debet; ſimiliter ſi quis fuerit excommunicatus ex vnica tantum cauſa, & petierit abſolui non expreſſa vera cauſa, nulla erit illius abſolutio: Sanctus Thomas in 4. ſent. [illegible].18.q.2.art.5. cap. officij, de ſent. exc. gl. com. recepta, cap. ex parte, eod. tit. Didacus, d. lo co, nume.14.

Abſolutus in foro conſcientiæ, an ſit abſolutus in foro exteriori. Quæſt. LXV.

SExageſimoquinto quæro, vtrum abſolutus in foro conſcientiæ dicatur abſolutus etiam in foro exteriori? Reſp. non, quia inter vnum, & alterum multum intereſt c. quia de immunit. Eccl. Didacus d. loco, nu.16.

Facultas conceſſa abſoluendi ab omni caſu, an poſſit abſoluere ab hæreſi. Quæſt. LXVI.

SExageſimoſexto quæro, vtrum in facultate generali conceſſa abſoluendi ab omni caſu etiã Sedi Apoſtolicæ reſeruato, intelligatur facultas abſoluendi a crimine hæreſis? Reſpo. quod non: niſi ſpecialiter fuerit caſus expreſſus; in generali enim regula non veniunt ea, quæ quis veriſimiliter in ſpecie non fuiſſet conceſſurus, cap. in generali, de reg. iur. 6. Did. c. Alma mater, p. 1. §. 12. num. 15. de ſent. excom. 6.

Excommunicatio, quo iure ſit introducta. Quæſt. LXVII.

SExageſimoſeptimo quæro, quo iure ſit introducta excommunicatio? Reſpondetur quod poteſtas excommunicandi iure diuino tradita eſt Eccleſiæ, attamen forma ipſa, & effectus, ſcilicet priuare hominem participatione ſacramentorum, & ſuffragijs, & orationibus, non eſt expreſſus in Euangelio licet in eo reperiatur talis authoritas, Math. capit. 18. ibi ſit tibi, ſicut Ethnicus, & Publicanus, ſi correptus non audierit Eccleſiam, Dom. Sotus in 4. ſent. diſt. 22. q. 1. art. 1.

Abſolui, an debeat quis prius ab ext. quam a peccato. Quæſt. LXVIII.

SExageſimooctauo quæro, vtrum quis debeat prius abſolui ab excommunicatione, quam a peccatis? Reſp. quod prius fiet abſolutio ab excommunicatione, quam a peccatis, quod, ſi prius abſolueretur a peccatis nulla habita intentione ad excõmunicationem, vtique non eſſet abſolutus, debet enim quis prius reſtitui vnitati fidelium, & ſacramentis Eccleſię ad hoc, vt ſit capax conſequendi ſacramentum, ita Dom. Sotus, in 4. ſent. diſtin. 22. q. 1. art. 1. verſ. ſed hoc caſu, præſertim quando per ignorantiam inuicibilem abſolueret, vel ita ſcienter, cap. a nobis, de ſent. excom. Caiet. verſi. abſolutionis impedimenta.

Excommunicationis abſolutio, an fieri poſſit ſub conditione. Quæſt. LXIX.

SExageſimonono quæro, an fieri poſſit abſolutio ſub conditione, nempè abſoluo te, ſi ſatiſfeceris? Reſpondetur quod non: quando conditio eſt ſuſpendens actum in futurum, ſecus ſi eſſet de pręterito, quæ actum non ſuſpendit, vt cum dicitur, baptizo te, ſi non es baptizatus, Syl. ver. abſolutio, il 3. num. 1. excommunicatio tamen ferri poſſet ſub conditione, qua non impleta non afficit, quia conditio nihil ponit in eſſe.

Dubitans de exc. an petere debeat abſolutionem. Quæſt. LXX.

SEptuageſimo quæro, vtrum dubitans de excommunicatione petere debeat abſolutionem? Reſpondetur, quod ſi dubitatio eſt leuis eam deponat ad conſilium boni viri, ſi vero eam deponere nequit, & ſit dubitatio probabilis petat abſolui: In dubijs enim tutior pars eſt eligenda, c. iuuenis, de ſponſ. Syl. ver. abſolutio, il 3. nu. 4.

Abſens, an poſſit abſolui ab excommunicatione. Quæſt. LXXI.

SEptuageſimo primo quæro, vtrum abſens abſolui poſſit ab excommunicatione. Reſpond. quod ſic: & per procuratorem, & per literas, Arch. c. eos de ſent. excom. 6. Sylu. ver. abſolutio, il 3. nume. 9.

Inuitus, an abſolui poſſit ab excommunicatione. Quæſt. LXXII.

SEptuageſimoſecundo quæro, vtrum inuitus ab excommunicatione poſſit abſolui? Reſpo. quod ſic; quia excommunicatio eſt pęna, quæ inuito relaxari poteſt, Syl. d. loco nu. 10. doc. ca. ab excommunicato, de reſcrp. not. capitu. 1. dę ſentent. exc. 6.

Mortuus, an abſolui poſſit. Quæſt. LXXIIII.

SEptuageſimoquarto quæro, vtrum mortuus abſolui poſſit ab excommunicatione? Reſpond. quod ſic: ſi oſtendit ſigna contritionis Syl. d. loco, num. 15.

Excommunicatus a pluribus iudicibus quomodo abſoluatur. Quæſt. LXXV.

SEptuageſimoquinto quæro, vtrum ligatus a pluribus iudicibus ſit ab omnibus ſoluẽdus? Reſpond. quod ſic, niſi vnus eſſet in cauſa maior omnibus, quo caſu ſi ei cauſæ exprimerentur poſſet eum abſoluere ab omnib. not. ca. officij de ſent. exc. Syl. ver. abſolutus, il 3. nu. 12.

Caſus reſeruati. Quæſt. LXXVI.

SEptuageſimo ſexto quæro, prius quàm ſpecies excommunicationis attingam, quid ſit caſus reſeruatus? Reſp. quod caſus reſeruatus eſt peccatum, cuius abſolutio a iure humano eſt prohibita præsbytero, qui ſolo diuino ab omnibus poteſt abſoluere, iuxta illud, quorum remiſeritis peccata, &c. Io. c. 20. & differt a cenſura, quia ipſa eſt pœna, ille verò eſt reatus, Nau. Man. Conſ. c. 27.

Epiſcopi, an poſſint ſibi caſus reſeruare. Quæſt. LXXVII.

SEptuageſimoſeptimo quæro, an Epiſcopi poſſint ſibi aliquot caſus reſeruare? Reſpo. quod ſic: immo hæreticum eſſet aſſerere contrarium, Concil. Trident. cap. 7. Canon. 11. ſi tamen Epiſcopus conceſſerit caſus ſuos ſibi reſeruatos, non videtur concedere abſolutionem a cenſuris ſibi reſeruatis, ex diuerſis enim non fit illatio, capitulo ad

audien-

audientiam de Decim.ſimiliter conce lendo alicui omnem ſuam facultatem ad audiendam confeſſionem & abſoluendum ſubditos, non videtur concedere caſus ſibi reſeruatos iure communi, aut conſuetudine, aut ſuo iure particulari, capitul.final.de offic.Vic.6.niſi conceſſio eſſet adeò generalis, vt ſi concederet ei omnes ſuos quoſcumque caſus, ſimiliter, ſi dicat concedimus omnẽ facultatem abſoluendi, excepto tali caſu reſeruato cenſetur conceſſiſſe omnes alios caſus, quia exceptio in caſu nõ excepto firmat regulam, doc.com.rub.& l.1.ff.de reg.iur.c.Dominus, 32.q.7.

Caſus habentes annexam cenſuram, qui ſint. Quæſt. LXXVIII.

SEptuageſimooctauo quæro, qui ſint caſus expreſſi in iure habentes annexam cenſuram? Reſp.plures; quos modo referam ordine infraſcripto, ex quo ordine, quæ cenſura ſit latæ ſententiæ, & quæ ferendæ, & quæ reſeruetur, vel non: elicitur.

I.

Abſoluentes contra tenorem Bullæ Cœnæ Domini excommunicantur, vt in d.Bulla Gregorij XIII. de anno 1579 num.22.& nu.23.24 ibi.

Cæterum à prædictis ſententijs nullus per alium, quam per Romanum Pontificem niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolui poſſit, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indultorum quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis ſæcularibus, & quorumuis ordinum etiam mendicãtium, & militiarum regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia maiori dignitate præditis, ipſiſque ordinib. & eorum Monaſterijs, Conuentibus, & Domib. ac Capitulis, Collegijs, Confraternitatibus, Congregationibus, Hoſpitalibus, & locis pijs, nec non laycis, etiã Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus per nos, & dictam ſedem ac cuiuſuis Concilij Decreta, verbo, literis, aut alia quacumque ſcriptura in genere, & in ſpecie conceſſorum, & innouatorum, ac concedendorum, & innouandorum.

Quod, ſi forte aliqui contra tenorem præſentium talibus excommunicatione, & anathemate illaqueatis, vel eorum alicui abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint. eos excommunicationis ſententia innodamus, grauius contra eos ſpiritualiter & temporaliter prout expedire nouerimus proceſſuri.

Declarantes, ac proteſtantes quamcumque abſolutionem, etiam ſolemniter per nos faciendam prædictos excommunicatos ſub præſentibus comprehenſos, niſi prius a præmiſſis cum vero propoſito vlterius ſimilia non committendi deſtiterint: Ac quo ad eos, qui contra libertatem, vt præmittitur, ſtatuta fecerint niſi prius ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, & decreta huiuſmodi publicè reuocauerint. & ex Archiuijs, ſeu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri. & caſſari, ac nos de reuocatione huiuſmodi certiores fecerint, eos non comprehẽdere, nec eis aliter ſuffragari, quin etiam per huiuſmodi abſolutionem, aut quoſcunque alios actus contrarios, tacitos, vel expreſſos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam noſtram, vel ſucceſſorum noſtrorum quantumcumque tempore cõtinuata, in præmiſſis omnibus, & ſingulis, ac quibuſcumque iuribus Sedis Apoſtolicæ, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ vndecumque, & quomodocumque quæſitis, vel quærendis nullatenus præiudicari poſſet, ſeu debere, non obſtantibus, &c.

Eſt latæ ſententiæ per illa verba (eos excommunicationis ſententia innodamus.)

Nemini reſeruatur, vt ex litera patet.

Declaratur, vt non comprehendatur hac cenſura, qui obliuione, incogitantia, aut ignorantia craſſa abſoluit, quia fertur contra præſumentem abſoluere, per illa verba (de facto præſumpſerint) de quorum numero non eſt, qui ſic abſoluit, Nau. Man.Conf.c.27.nu.74.

2

Abſoluendi libertatem vi, vel metu extorquentes excommunicantur, c.vnico, de his, quæ vi met. cauſa fiunt, ibi.

Abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quacunque reuocatione ipſius, aut ſuſpenſionis, ſeu etiam interdicti per vim, vel metum extortam, præſentis conſtitutionis authoritate omnino, viribus euacuamus. Ne autem ſine vindicta violentiæ creſcat audacia; eos qui reuocationem, ſeu abſolutionem huiuſmodi vi, vel metu extorquent, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere.

Eſt latæ ſententiæ, per illa verba (excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere.)

Nemini reſeruatur, vt per literam colligitur.

Declaratur primo nõ eſſe ſatis metum illatum, niſi abſolutio fuerit ſequuta. Secundo declaratur, nihil referre ad hoc, an ſententia fuerit iuſta, vel iniuſta, lata ab homine, vel a iure. Tertio non refert, an excommunicatus faciat hoc per ſe, vel per aliũ. Quarto nihil refert, an metus ſit magnus, vel paruus, ſi verò ex timore innato, & non illato prælatus abſoluit, aut reuocat, non eſt locus huic pœnæ, quia in caſu tali nullus extorquet vi, aut metu, ſed ipſemet iudex, ſeu Prælatus meticuloſus ſe ipſum extorquet, Caietan. verſicu. excommunicatio, capitul.41.

3

Abſolutus propter mortis articulum ab excommunicatione reſeruata, ſi poſtquam conualuerit, quam citò commode poteſt contemnit ſe præſentare, c.eos, de ſent.exc.6.ibi.

Eos, qui a ſententia Canonis, vel hominis, cum ad illum, à quo aliàs de iure fuerant abſoluendi nequiuerint propter immunitatem, mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum pro abſolutionis beneficio habere recurſum ab alio abſoluuntur, ſi ceſſante poſtea periculo, vel impedimento huiuſmodi, ſe illi, à quo his ceſſantibus abſolui debebant, quam citò commode poterunt contempſerint præſentare, mandatum ipſius ſuper illis, pro quibus excommunicati erant humiliter recepturi, prout iuſtitia ſuadebit decernimus in

eandem ſententiam recidere ipſo iure. Idem ſtatuimus de iis, quibus cum a Sede Apoſtolica, uel legatis ipſius abſolutionis beneficium, a quibuſuis ſententiis conſequuntur, iniungitur, ut ordinariorum ſuorum, uel aliorum quorumlibet ſuſcepturi pęnitentiã ab eiſdem ſe conſpectibus repræſentent, & paſſis iniuriam, ſeu iis, quibus propter hoc ligati exiſtunt ſatisfactionem exhibeant competẽtem: ſi hęc cum primum poterunt non curauerint adimplere.

Eſt latæ ſententiæ, per illa verba (decernimus in eandem ſententiam recidere ipſo iure.)

Reſeruatur ei, cui primò competebat d. abſolutio, vt ex litera patet.

Declaratur primo, vt prima pars huius textus locum habeat in abſolutis a quibuſcunque, in ſecũdo autem non niſi in abſolutis a Sede Apoſtolica, aut eius Nuncijs. Secundo declaratur, quod quoad tempus ſe præſentandi in foro interius relinquitur arbitrio, & conſcientiæ abſoluti, gl. c. ſignificaſti, de homicid. Nau. Man. Confeſſorum c. 27. nu. 112. Caietanus uerbo excommunicatio, cap. 69.

4.

Abſoluens a nonnullis caſib. ſpecialiter reſeruatis excommunicatur extrau. & ſi Dominici, la 1. de pœn. & remiſ. ibi.

Authoritate Apoſtolica tenore pręſentium ſtatuimus, & ordinamus, quod de cętero prætextu facultatum quarumcunque conceſſarum a nobis, vel authoritate noſtra, & quas concedi quomodolibet contingit in futurum, etiam cum clauſula, quod ſola ſignatura ſufficiat, etiam in fauorem fidei, & cruciatæ: nullus confeſſor quemuis, qui offenſæ eccleſiaſticæ libertatis violationis, interdicti a Sede Apoſtolica impoſiti, ſeu hæres, poſtquam quis fuerit de ea ſententialiter condemnatus, delatus, ſeu publicè diffamatus, conſpirationis in perſonam, aut ſtatum Romani Pontificis, ſeu cuiuſuis offenſę inobedientię, aut rebellionis eiuſdem Pontificis, vel dictę ſedis mutilationis membrorum, vel occiſionis cuiuſcũque in ſacris ordinibus conſtituti offenſę perſonalis in epiſcopum, ſeu alium prelatum inuaſionis, deprędationis, occupationis, ac deuaſtationis Romanę eccleſiæ mediate, vel immediate ſubiectarum, ac etiam inuaſionis Romipetarum, ſeu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium, prohibitionis, deuolutionis cauſarum ad dictam curiam, delationis armorum, & aliorum prohibitorum ad partes infidelium, impoſitionis nouorum onerum realium, vel perſonalium, eccleſiis, uel eccleſiaſticis perſonis, ſimoniæ ſuper ordinibus, vel beneficijs conſequendis in dicta curia, vel extra eam contractę quomodolibet reatus foret, & generaliter in caſibus contentis in literis, quę conſueuerunt in die Cęnę Domini publicari, prętextu huiuſmodi facultatum abſoluere, & per quouis emiſſa peregrinationis vltra marinę, viſitationis liminum Apoſtolorum Petri, & Pauli in Cõpoſtella, & Caſtitatis, ac Religionis vota, niſi ex ſpeciali licentia, & ex certa ſcientia noſtra (de qua demum conſtare cenſeatur, cum in ſignatura noſtra de ſuper manu noſtra ſcriptum, aut in literis noſtris expreſſum fuerit nos ex certa ſcientia, & de ſpeciali gratia id concedere, cum derogatione pręſentis conſtitutionis illius de verbo ad verbum inſerto tenore non autem per clauſulas id importantes, vel in articulo mortis conſtitutum, & tunc in caſibus, vbi ſatisfactio fuerit impendenda, facta ſatisfactione, vel idonea præſtita cautione) commutare præſumant. Et, ſi aliqui confeſſorum contra præſentem conſtitutionem quemquam abſoluere, aut excepta vota prędicta commutare attemptauerint, abſolutio, & commutatio huiuſmodi nullius ſint roboris, vel momenti, & contrafacientes eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrant. A qua (niſi in mortis articulo cõſtituti) ab alio, quam à Romano Pontifice abſolui non poſſint.

Eſt latæ ſententię, per illa verba (& contra facientes eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrant.

Reſeruatur Pontifici, dum dicitur ibi, A qua (niſi in mortis articulo conſtituti) ab alio, quàm à Romano Pontifice abſolui non poſſint.

Declaratur primo, vt quatenus dictum eſt de caſibus reſeruatis in Cęna Domini, dic, vt dixi ſupra nu. 1. in reliquis remanet firma diſpoſitio huius canonis, & aduerte, quod, ſi pœnitens remanſerit obligatus ad ſatisfaciendum, ſi poteſt, pręmitti debet ſatisfactio, ſi nõ poteſt det idoneam cautionem antequam abſoluatur, nempe pignoratitiam, fideiuſſoriam vel iuratoriam, & hoc intellige quando abſoluit cõſtitutum in articulo mortis, Caiet. c. 77.

5

Abſoluere, ſi pręſumpſerint religioſi à cenſuris reſeruatis excommunicantur not. inferius verſic. religioſi.

6

Aduocatos impedientes in curia Romana quominus patrocinium præſtent excommunicantur, nota infra ver. impedientes.

7

Agnos Dei, ſeu circulos cereos miniantes conſecratos, ſeu benedictos à Papa excõmunicãtur, vt in Bulla Greg. XIII. quæ incipit, Omnis certe, de anno 1572. anno 1.

Eſt latę ſententię.

Nemini reſeruatur.

8

Alienans bona Eccleſiæ vltra trienium, & ea recipiens excommunicantur, Extrau. ambitioſę de rebus Eccl. non alien. ibi.

Omnium rerum, & bonorum eccleſiaſticorum, alienationem, omneque pactum per quod ipſorum dominium transfertur, conceſſionem, hypotecam locationem, conductionem vltra triennium, nec nõ infeudationem, vel contractum emphyteoticum, preterquam in caſibus à iure permiſſis, aut de rebus, & bonis, in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolitis, & tunc eccleſiarum euidente vtilitate, ac de fructibus, & bonis, quę ſeruando ſeruari non poſſunt pro inſtantis temporis exigentia, hac perpetuò valitura cõſtitutione pręſenti fieri prohibemus, ſi quis autẽ contra huius noſtræ prohibitionis ſeriem de bonis, eiſdem quicquam alienare præſumpſerit, alienatio, hypoteca, conceſſio, locatio, conductio, & infeudatio huiuſmodi, nullius ſint momenti, & tam qui alienat, quàm is qui alienatas res bona prędicta receperit, ſententiam excommunicationis incurrat, &

Eſt

Eſt latę ſententiæ, per illa verba (ſententiã excõmunicationis incurrat.)

Nemini reſeruatur, vt ex litera patet.

Declaratur primo, vt tam locans, quam conducens excommunicetur, correlatiuorũ enim eadem eſt diſciplina l.fin.C.de ind.vid.tol. Secundo declar. vt non comprehendatur caſus à iure permiſſus, quod enim fit lege permittente: pœnam non meretur l.Gracchus de adulter: Tertio declaratur, vt nulla locatio valeat anticipatis ſolutionibus in præiudicium ſucceſſorum, Seſſ.25.c.11. Conc. Trid.de reform. Nau.cap.27. numero 150. Caiet cap.75.

9

Alienatio facta de rebus Eccleſiæ per Principes ſęculares non valet, & qui eas recipiunt excommunicantur, cap.2.de rebus Eccl.non alien.

Qui res Eccleſiæ petunt a Regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt irrita habeantur, quæ obtinent, & a communione Eccleſię (cuius facultatem auferre cupiunt) excludantur.

Eſt ſententię ferendę, per illa verba a communione Eccleſię excludantur.

Nemini reſeruatur, vt ex litera patet.

Declarat, gl. hunc textum, quod in quo delinquunt in eo puniantur, arg.cap.literas de temp.ord. ca.paſtoralis de iure patr.cap.frater 17.q.4.Socin. ca.contingit, ver.37.de ſent.excom.not. infra nume.44.

10

Alienatio. Contra commiſſarios, aut delegatos ad cognoſcendum, an rei Eccleſiaſticę alienatio cedat in euidentem vtilitatem Eccleſię.

Qui conſcientię ſuę prodigi in grauamen, aut detrimentum Eccleſię, per gratiam, timorem, vel ſordes, alienationi conſenſerint aut decretum, vel authoritatem interpoſuerint, inferiores quidem Epiſcopo ſententiam excommunicationis incurrunt. Is verò, qui dolo, vel fraude, aut ſcienter in detrimentum Eccleſiarum, alienationem fieri procurauerit, aut per ſordes, vel impulſionem, alienationis, decretum extorſerit, ſimilem excommunicationis ſententiam incurrit,

Et eſt abſolutio Papalis, & ad reſtitutionem tenetur Paul.2.in Extrau. cum in omnibus Clem.7. Extrau.ex commiſſ.refert.Cath.Plac.tit.de exc.nume.169.Sylu. ver.excom.il 7.verſ.47. Nau. c. 27 nu.108.

Eſt latæ ſententię.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur procedere in loco, in quo eſſet uſu recepta, ita Nau.d.loco excom.25.

11

Annatas obligans ſe ſoluere Cameræ Apoſtolicę, ſi non ſoluerit ſuo tempore, ſed qui pro ſe, ſi obligauit ad ſoluendum, incurrit vltra excommunicationem etiam priuationem ipſorum beneficiorum, pro quibus tenetur ſoluere dictam annatam: qui verò pro ſe alio obligauit ſoluere, incurrit etiam priuationem omnium beneficiorum obtentorum.

Pius II. Paul. III. Iul. III. Paul. IIII. Cath. Plac.tit.de exc.nu.151.Hyer.Gig.tract. de penſ.q. 26.nu.2.ex cuius dictis colligitur, quod.

Eſt latę ſententię.

Nemini reſeruatur.

12

Anconitana prouincia.

Quicunque de prouincia Anconitana oriundi, aut aliunde ibi moram trahentes layci, vel clerici cuiuſcunque preeminentiæ fuerint: Rectorem, ſeu Rectores, qui pro tempore regimini dictæ prouinciæ authoritate Apoſtolica pręfuerint, vel ipſorum aliquem, vel aut eorum, vel alicuius ipſorum Vicarium, aut Iudicem. aut Iudices, vel ipſius prouintię theſaurarium, aut locumtenentem eiuſdem occiderit, aut ad occidendum illum, vel illos inſecuti fuerint, cœperint, captiuauerint, aut percuſſerint, aut ſaltem inſultum fecerint, aut obſederint, aut de ſuo officio expulerint, ſiue dederint conſilium, vel fauorem directè, vel indirectè; & ſic delinquentes excommunicationis ſententiæ, vniuerſitas verò ſeu communitas, quæ deliquerit in prædictis, eiuſque territorium, & diſtrictus interdicto eccleſiaſtico ſubiaceant ipſo facto, à qua quidem ſententia excommunicationis nullus ab alio, quàm à Romano Pontifice poſſit abſolutionis beneficium obtinere, niſi dumtaxat in mortis articulo conſtitutus

Extrau.dierum, Ioan.22.tit. de pœnis.

Eſt latæ ſententiæ, vt manifeſte colligitur.

Reſeruatur Pontifici, vt patet ex litera.

13

Appellantes à Summo Pontifice ad futurũ Cõcilium excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini nu.2.Greg.XIII.de anno 1579.vbi;

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ſeu conditionis fuerint. & interdicimus vniuerſitates, collegia, & capitula, quocumque nomine nuncupentur, ab ordinationibus, ſententijs, ſeu mandatis noſtri, ac Romani Pontificis, pro tempore exiſtentium ad vniuerſale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, vel fauore appellatũ fuerit.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt conſulens, & auxilium præbens nõ excommunicantur, donec appellatio ſubſequatur Nau.c. 27.nu.58.

14

Archiepiſcopum ex ſua Diæceſi eijciens excommunicatur not. infra ver. Cardinalis.

15

Arma, & equos deferens infidelibus excommunicatur in Bulla Cœnę Domini emanata per Greg. XIII.de anno 1579.ibi nu.7.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, filum ferri, ſtannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta lignamina, canapem funes tam ex ipſo canape, quam ex quacunque alia materia, & ipſam materiam aliaque huiuſmodi quibus Chriſtianos impugnãt deferunt Saracenis, Turcis, & alijs Chriſti nominis Saracenis, nec non illos, qui per ſe, vel alium, ſeu alios de rebus Chriſtianæ

Reip. ſtatum concernentibus, in Chriſtianorum perniciem, & damnum, ipſos Turcas, & Chriſtianæ religionis inimicos certiores faciunt, illiſque ad id auxilium, cõſiliũ, vel fauorẽ, quomodolibet præſtãt.

Non obſtantibus quibuſcunq; priuilegijs, & conceſſionibus quibuſcunque Principalibus, & Dominijs ſiue priuatis perſonis per nos, & ſedem prædictam hactenus conceſſis, quia illis nolumus in aliquo ſuffragari.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruata eſt Pontifici.

Conc. c. ita c. ſignificauit, c. ad liberandam de Iudæis Extrau. 1. Io. 22. eod. tit.

Declaratur, vt procedat etiam, ſi chriſtiani curẽt equos debiles, & infirmos infidelium, vt robuſtiores reddantur. Secundo declar. vt intelligatur tantum de armis bellicis offenſiuis, & defenſiuis Alc. l. armorum. ff. de verb. ſign. Tertio declaratur, vt per ferrum, & aurum intelligatur, tàm factum, quàm infectum, not. l. cum aurum, l. 5. §. 1. ff. de auro, & argen. legato.

16

Arma tenentes Monachos intra ſepta Monaſterij ſine licentia Abbatum ſuorum, ſententiam, excommunicationis ipſo facto incurrere decernimus Clem. ne in agro in fine de ſtat. Monach.

Eſt latæ ſentiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt non incurrant Canonici Regulares gloſſ. 3. de Clem. neq; qui habent lapides, & baculos, non quia non ſint propriè arma, ſed quia nõ fuit legis intentio intelligere de illis. Itẽ declara, vt intelligatur de armis, tam offenſiuis quàm defenſiuis, ſecundum Caiet. ver. excommunicatio, ca. 63. non tamen incurrit, qui extra monaſterium venit cum illis, Nau. c. 27. nu. 139.

17

Aſſaſſinus.

Statuimus, vt quicunque princeps, prælatus, ſeu quæuis alia eccleſiaſtica ſæculariſve perſona, quempiam Chriſtianorum per aſſaſſinos interfecerit, vel interfici mandauerit (quamuis mors forſitan ex hoc non ſequatur) aut eos receptauerit, defenderit, vel occultauerit, excommunicationis ſententiam, & depoſitionis à dignitate ordine, honore, officio, & beneficio incurrat ipſo facto.

cap. pro humani, de homic. 6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatæ.

Declaratur, vt aſſaſſini non dicantur hic, niſi quędam ſpecialis gens infidelis habens ſuum dominum, quæ cum hodie ſit ignorata, ideò vlterius non eſt inſiſtendum, Caiet. verſic. exc. cap. 16. Nau. c. 27. nume. 135.

18

Auocantes cauſas eccleſiaſticas ad curiãm ſæcularem excommunicantur in Bulla Cænę Domini lata à Greg. XIII. de anno 1579. ibi nu. 13. vſque ad nu. 18. excluſiuè. ibi.

Item excõmunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos Cancellarios, Vicecancellarios, & Conſiliarios ordinarios, & extraordinarios quorumcunque Regum, ac Pręſidentes Cancellariarum, conſiliorum, & parlamentorum, necnon procuratores generales eorundem, vel aliorum Principum ſęcularium, etiam ſi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate quocunque nomine nuncupentur: alioſque iudices, tàm ordinarios, quã delegatos, necnon Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Commendatarios, Vicarios, & Officiales, qui per ſe, vel alium, ſeu alios authoritate propria, & de facto quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum Apoſtolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias ſpirituales, & ſpiritualibus annexas cauſas ab Auditoribus, & Commiſſarijs noſtris alijſque iudicibus eccleſiaſticis auocant, illarumue curſum, & audientiam, ac perſonas, capitula, conuentus, collegia, cauſas ipſas proſequi volentes impediunt, ac ſe de illarum cognitione tã quam iudices interponunt, ac partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas, in eis decretas, & ad faciendum, vel concedendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, & cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolui ſtatuunt, & compellunt, vel aliàs executionem literarum Apoſtolicarum, vel executorialium proceſſuum, ac decretorum prædictorum, etiam ſub prętextu violentiæ prohibendæ, vel quod ad nos informandos, vt ipſi dicunt, ſupplicauerint, aut ſupplicari fecerint, niſi ipſi ſupplicationes huiuſmodi coram nobis, & Sede Apoſtolica legitimè proſequantur, quomodolibet impediunt, vel ſuum ad id fauorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant. Quive ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam quarumcunque perſonarum eccleſiaſticarum, Capitulorum, Conuentuum, & Collegiorum eccleſiarum quarumcunque coram ſe ad eorum tribunal audientium cancellariam conſilium, vel parlamentum, pręter iuris Canonici diſpoſitionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè, quouis quæſito colore: Nec non qui ſtatuta ordinationes, conſtitutiones pragmaticas, ſeu quæuis alia decereta in genere, vel in ſpecie, ex quauis cauſa, & quouis quęſito colore, ac etiam prętextu literarum Apoſtolicarum vſu non receptarum, ſeu reuocatarum, vel cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegij, vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, & ordinatis vſi fuerint, vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quouis modo reſtringitur, ſeu noſtris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Eccleſiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expreſſè præiudicatur.

Necnon, qui Archiepiſcopos, & Epiſcopos, alioſque ſuperiores, vel inferiores prelatos, & omnes alios quoſcumque iudices Eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet impediunt, quominus ſua iuriſdictione Eccleſiaſtica contra quoſcumque vtantur, ſecundũ, quod Canones, & ſacrę Conſtitutiones eccleſiaſticæ, & Decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini ſtatuunt.

Quive iuriſdictiones, ſeu fructus, redditus, & prouentus ad nos, & Sedem Apoſtolic. & quaſcumque

perſo-

perſonas Eccleſiaſticas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes vſurpant, vel etiam quauis occaſione vel cauſa ſine Rom. Pont. vel eorum ad quos iure pertinent expreſſa licentia ſequeſtrant.

Quiue collectas, decimas taleas, præſtantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & alijs perſonis eccleſiaſticis, ac eorum, & eccleſiarum monaſteriorum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum bonis, illorumque fructibus redditibus, & prouentibus, huiuſmodi abſque ſimili Rom. Pont. ſpeciali, & expreſſa licentia imponūt, & diuerſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſita etiam a ſponte dātibus, & concedentibus recipiunt: necnon qui per ſe, vel alium ſeu alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eiuſdem auxilium, & conſilium, vel fauorem, aut votum, ſeu ſuffragiū palam, vel occultè præſtare non verentur, cuiuſcunque ſint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut ſtatus, etiam, ſi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, ſeu Principes, Duces, Comites, Barones, Reſpub. & alij Potentatus, quicunque etiam Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus et terris quoquo modo præſidentes, aut quauis etiam Pontificali dignitate inſigniti; Innouantes Decreta ſuper his per ſacros Canones tam in Lateranen. nouiſſimè celebrato, quam alijs Concilijs generalibus edita, etiam cū cenſuris, & pœnis in eis contentis.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur primo, vt in hanc cenſurā non incidant, niſi qui authoritate iudiciali, & layca hæc vetita faciunt ſecundum ibi (prætextu violentiæ) includuntur impedientes executionem literarum Apoſtolicarum, iuſtitię, vel gratię ibi num. 16. ver. qoive iuriſdictiones prouidet indemnitati fructuum eccleſiaſticorum, cui indemnitati, vt ſit locus, debent concurrere quinque. Primo, quod ſint redditus eccleſiaſtici. Secundo, quod tanquam tales capiantur. Tertio, quòd pertineāt ad aliquem. Quarto, quòd capiantur abſque licentia Papæ. Quinto, quod capiantur authoritate, & poteſtate vſurpata, quare latrones, & milites, qui eos capiunt non excommunicantur, Nau. 27. nu. 69.

19

Bannitos, & homicidas receptantes in Regno Siciliæ citra Pharum, & aliarum partium Romanæ eccleſiæ ſubiectæ aut vrbi adiacentium, ſeu protegentes, vel eis auxilium, conſilium, fauorem, quouis quæſito colore præſtantes, excommunicantur.

Cath. Plac. cit. de exc. nu. 150. Pius II. Paul. II. Sixt. IIII. Iul. II. Leo. X. Clem. VII. & Pius. IIII.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, vt refert d. Cath. Plac.

20

Beguinarum ſtatus ſuſpectus tribus medijs excōicationi ſubiaceat, clem. 1. de relig. Dom. ibi.

Sacro approbante Concilio ſtatum beguinarum perpetuo prohibendum ducimus, & à Dei Eccleſia penitus abolendum eſſe, & alijs mulieribus quibuſcumque ſub pœna excommunicationis (quam cōtrarium facientes incurrere volumus ipſo facto) iniū gentes expreſſe, ne ſtatum huiuſmodi, dudum forte ab ipſis aſſumptum ſectentur vlterius, vel ipſum aliquatenus de nouo aſſumant. Religioſis vero per quos eadem mulieres in huiuſmodi ſtatu beguinali foueri, & ad ipſum ſuſcipiendum duci dicuntur ſub ſimili excommunicationis pœna quam eo ipſo, ſi ſecus egerint, ſe nouerint incurſuros diſtrictius inhibemus, ne mulieres aliquas prædictum ſtatum aſſumptum ſectantes, vel de nouo aſſumentes, quoquo modo admittant præbentes ſuper hoc auxilium, conſilium, vel fauorem de relig. do. cap. 1.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, quod per hoc non includuntur moniales tertij ordinis S. Dominici, neque S. Franciſci, neque fœminæ, quæ ſine regula aliqua degunt in ſuis domibus Deo ſeruientes in cælibatu. Nau. Man. conf. cap. 27. num. 140. duct. com. d. clem. 1. Caiet. verſic. exc. cap. 6. Sue. c. contingit, verſic. 71. de ſenten. excommun.

21

Beneficiorum bona occupantes, & in proprios vſus conuertentes excommunicantur, c. 11. Seſſ. 22. Conc. Triden. de reforma. ibi.

Si quem Clericorum, aut laycorum, quacunque vis dignitate, etiam Imperiali, aut Regali præfulgeat, in tantum, malorum omnium radix, cupiditas occupauerit; vt alicuius Eccleſiæ, ſeu cuiuſuis ſæcularis, vel regularis beneficij, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iuriſdictiones bona, cenſus, ac iura, etiam feudalia, & emphyteotica, fructus emolumenta, ſeu quaſcumque obuentiones, quæ in miniſtrorum, & pauperum neceſſitates conuerti debent per ſe, vel per alios, vi, vel timore incuſſo, ſeu etiam per ſuppoſitas perſonas Clericorum, aut laycorum ſeu quacumque arte, aut quocumque quæſito colore in proprios vſus conuertere, illoſque vſurpare præſumpſerit, ſeu impedire ne ab ijs, ad quos iure pertinent percipiantur: is anathemati tamdiu ſubiaceat, quamdiu iuriſdictiones, bona, res, iura, fructus, & redditus, quos occupauerit, vel qui ad eum quomodocumque etiam ex donatione ſuppoſitæ perſonæ, peruenerint Eccleſiæ eius, quæ adminiſtratori, ſiue beneficiato integre reſtituerit, ac deinde a Romano Pontifice abſolutionem obtinuerit. Quod ſi eiuſdem Eccleſiæ patronus fuerit, etiam iure patronatus vltra prædictas pœnas eo ipſo priuatus exiſtat. Clericus vero, qui nefandæ fraudis, & vſurpationis huiuſmodi fabricator, ſeu conſentiens fuerit, eiſdem pœnis ſubiaceat: necnon quibuſcumque beneficijs priuatus ſit, & ad quæcunque alia beneficia inhabilis efficiatur; & à ſuorum ordinum executione, etiam poſt integram ſatisfactionem, & abſolutionem ſui ordinarij arbitrio ſuſpendatur.

Eſt latæ ſententiæ per illa verba (is anathemati tamdiu ſubiaceat &c.)

22

Beneficiorum cauſa, ſi prouidentes aliquid inde capiunt, vel ſibi promitti faciunt directè, vel indirectè, & contra eos, qui eis nuntiant, vel noua portant, extrau. Greg. 11. quæ incipit, ſolicitè.

Eſt latæ ſententiæ.

Re-

Reſeruatur Pontifici, vt refert Cath. tit. de excommun.numer.101.

23

Beneficia retinentes in confidentiam excommunicantur Pius V.in Bulla intollerabilis de anno 1569.Pontifi.anno.4.pag.116.ibi.

Sed neiquiſquam etiam vana fiducia fretus, non intendendi contra ſe iudicij, in crimine perſeueret, vt quæ hoc malum grauioris cenſuræ ſtimuli vſquequaque prohibeatur, omnes, & ſingulos, qui huc vſque Eccleſias, Monaſteria, beneficia, fructus; penſiones, aliaſuè res interdicente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, niſi ſtatim ad ſe reuerſi, & reſipiſcentes celeri dimiſſione ſibi proſpexerint; & quicquid tale admiſerint in futurum, etiam omnibus, & ſingulis alijs Eccleſijs, & Monaſterijs, dignitatibus, adminiſtrationibus, officijs, & beneficijs obtentis, quæ pariter ſub dicta reſeruatione comprehēdi volumus, necnon fructibus, penſionibus, & alijs rebus Eccleſiaſticis, ac etiam Romanæ curiæ, & alijs temporalibus, præſentium authoritate priuamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in iuris ſubſidiū excommunicationis ſententia innodamus, a qua nullus, niſi in mortis articulo conſtitutus, ab alio, quam a Romano Pontifice abſolutionis beneficium valeat obtinere.

Eſt latæ ſententiæ per illa verba in iuris ſubſidium excommunicationis ſententia innodamus.

Reſeruatur Pontifici, vt patet ex litera.

24

Beneficiorum reſignatio admittens conferens, vel præſentans habita notitia ſucceſſoris, excommunicatur, Pius Quintus in Bulla quanta Eccleſiæ, de anno 1568.Pontific. anno 3.ibi pag. 79.

Et nihilominus in eos, qui ſic ſuſpenſi conferre eligere præſentare, confirmare, vel inſtituere auſi fuerint, excommunicationis quo ad perſonas, quo vero ad capitula, & conuentus a diuinis ſuſpenſionis ſententias ipſo facto promulgamus: quibus etiam nullus alius quam ipſe Romanus Pontifex, ſiue abſolutionis, ſiuè relaxationis gratiam (excepto mortis articulo valeat impartiri.)

Eſt latæ ſententiæ, vt patet expreſsè.

Reſeruatur Pontifici, vt in litera conſtat.

25

Biſochi Fraticelli de paupere vita, & Beghini excommunicantur.Io.22.in extrau. Sancta Romana, refert Caiet.ver.excommunicatio, c. 5.ibi.

Fraticellis, ſeu fratibus de paupere vita, aut biſochis, ſiue beghinis, & alijs quibuſcunque ſub pœna excommunicationis (quam eos, ſi ſecus fecerint incurrere volumus ipſo facto) iniungimus expreſſè, ne ſtatum ſiue ſectam huiuſmodi ab ipſis aſſumptam ſectentur vlterius, vel ipſam de nouo aſſumere quoquo modo præſumant. Epōs quoque, & eorum ſuperiores, & etiam alios prælatos quoſcumque qui prædictis perſonis, vel alīs ritum viuendi, & habitum ſupradictos præter ſpecialem Apoſtolicæ Sedis auctoritatem deinceps conceſſerint prædictæ excommunicationis pœna ipſo iure decernimus ſubiacere.

Io. .in Extr.c.Sancta Romana.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt iſti habeātur ſuſpecti de hæreſi; & prohibet triana de nouo huiōdi ſecta aſſumatur, nec in ea perſeueretur. Tertio nec concedatur a prælatis Caie. dicto loc.

26

Bona Eccleſiæ Romanæ occupantes excommunicantur in Bulla Cęnę Domini, Greg.XIII. de anno.1579.nu.19.& 20.ibi.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, vel alium, ſeu alios directè, vel indirectè ſub quocumque titulo, vel colore de facto occupant, vel detinent, vel hoſtiliter deſtruunt, vel inuadunt, aut occupare, detinere, vel deſtruere, aut inuadere hoſtiliter præſumpſerit in totum, vel in partem almam Vrbem, Regnum Siciliæ inſulas Sardiniæ, & Corſicæ, terras citra Pharum, patrimonium B. Petri in Tuſcia, Ducatum Spoletanum, comitatum Venarum, ſinum Sabiuenſem, Marchiæ Anconitanæ, Maſſæ, Trebariæ, Romandiolæ, campaniæ, & maritimas prouincias, illarumque terras, & loca, & terras ſpecialis cōmiſſionis Arnulphorum, ciuitateſque noſtras Bononiam, Ceſenam, Ariminū, Beneuentum, Peruſium, Auinionem, Ciuitatem Caſtelli, Tudertum, & alias ciuitates, terras, & loca, vel iura ad ipſam Rom Eccleſiam pertinentia, dictæque Rom. Eccleſiæ mediate, vel immediate ſubiecta: quiuè ſupremā iuriſdictionem in illis nobis, & eidem Rom. Eccleſiæ, competentem de facto vſurpare perturbare, retinere, & vexare varijs modis præſumūt. Nec non adhærentes, fautores, et defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium, vel fauorem quomodolibet præſtantes.

Necnon omnes, & ſingulos ſupellectilium, librorum, ſcripturarum, & bonorum Cameræ, & Palatij Apoſtolici, ex eodem Palatio, infirmitatis Rom. Pont. & Sedis Apoſtolicæ vacationis tempore, ablatores, raptores, & illorum detemptores, & quoſcūque alios, ad quorum manus bona prædicta quocunque titulo, & ex quauis cauſa ſcienter peruenerint.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Materia huius eſt ſacrilegium, quo offenduntur res eccleſiæ Romanæ, Caiet.verſic. excommunicatio, cap.17.

27

Bononienſis ante finitum tempus conductionis magiſtrorum, vel ſcolarium, ſi conducit hoſpitia aliorum ſcolarium, vel magiſtrorum, ſine eorum conſenſu excommunicantur.

cap.1.d.locato;

Eſt latæ ſententiæ, vt inquit, ibi glo.

Nemini reſeruatur, vt patet ex literis.

28

Bullarum falſarij Pontificis excommunicātur, not. infra ver.falſarij.

29

Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Sediſque Apoſtolicæ Legatos, vel Nuncios, interficientes, mutilantes, vulnerantes, verberātes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſti-

hoſtiliter inſequentes, aut eoſdem eijcientes a ſuis Diœceſibus, territorijs, terris ſeu dominijs, ea que mandantes, vel rata habentes, ſeu præſtantes eis auxilium, conſilium, vel fauorem excommunicantur.
in Bulla Cœnæ Domini, Greg. XIII. de anno 1579.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Pius Quintus extendit hanc ipſam ad non reuelantes in extr. in fælicis de anno 1569. anno 4.

30

Cardinales impedientes electionem Romani Pontificis excommunicantur, Iul. II. in extrau. cum tam, & in Concil. Lateran. comprob. Caiet. verſic. excommunicatio, c. 24. ibi.

Inhibemus omnibus, & ſingulis Sanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalibus, qui pro tempore, & eorum ſacro collegio, ne Apoſtolica ſede vacante, prædictis (ſcilicet de Rom. Pont præter ſimoniam faciẽda electione) vel contra præmiſſa, vel aliquod præmiſſorum ſtatuere, diſponere, ordinare, vel aliquo modo facere, ſeu attentare præſumant, quocunque exquiſito colore, vel cauſa, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, quam ipſo facto incurrant. Et a qua non niſi per Rom. Pont. canonicè electum abſolui poſſint, niſi in mortis articulo. Iul. II. in extrau. cum tam diuino, & fuit per Lateranenſe concilium approbata.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruata eſt Pontifici.

31

Cardinales reuelantes aliquid de ſecretos, quod agitur in conſiſtorio, quod Papa præcepit ſpecialiter, & expreſſè, vt id maneret ſecretum excommunicãtur. Concil. Later. ſub Leone 10. Seſſ. 9.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, vt per Nauar. Man. Conf. cap. 27. num. 110.

32

Cardinales, qui Sede Apoſtolica vacante contrauenerint, ordinarint, diſpoſuerint, aut aliquo modo præſumpſerint facere, vel attentare contra ordinata à Iulio 2. & approbata in Concil. Later. ſub Leon. 10. Seſſ. 5. vt cum ſymonia eligatur Papa, excommunicantur.
refert Nauar. Man. Confeſſ. cap. 27. num. 111. not. infra num. 47.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

33

Cauſas Eccleſiaſticas auocantes ad iudicem ſæcularem excommunicantur, not. ſupra verſicul. auocantes.

34

Caſuum indicem proponens, & gratiarum cũ indulgentijs, ita, quod ſoluta pecunia quadã poſſit ſibi ſumere ſacerdotem, a quo valet abſolui a caſibus reſeruatis excommunicatur, ſi ſit inferior Epiſcopo.

Pius Quintus in Extrau. quam plenum de anno 1569. Anno 4.

Eſt latæ ſententię.

Reſeruatur Pontifici.

35

Celebrare compellens ſacerdotem tempore interdicti excommunicatur. Clem. graue de ſentent. excomm. ibi.

Grauis ad nos prælatorũ querela perduxit, quod nobiles quidam, & domini temporales (terris eorũ Eccleſiaſtico ſuppoſitis interdicto) nedum in ſuorum locorum capellis, ſed, & in collegiatis, & alijs inſigniũ locorum Eccleſijs Miſſas, & alia diuina officia publicè, & ſolemniter faciunt celebrari. Ad officia eadem celebranda nunc hos, nunc illos vocantes, & interdum (quod eſt deterius) compellentes. hiſque non contenti exceſſibus per campanarum non ſolum pulſationem, ſed, & voce præconia populos etiam interdictos, vt (interdicti non obſtante ſententia) ad audiendas Miſſas huiuſmodi veniant, faciunt euocari. Nonnulli quoque ipſorum ſuis plerumque ſubiectis ne (licet excommunicationis, vel interdicti ſententia publicè ſint innodati) de Eccleſijs, dum ipſis Miſſarum celebrantur ſolemnia, inſtantibus etiam celebrantibus exeant præcipere non verentur. Ex quo frequenter contingit, quod (non ſine Dei offenſa, clerique, ac populi ſcandalo) ipſa Miſſarum ſolemnia remaneant inexpleta. Ne igitur exceſſus ſic graues excedentium impunitate trahantur ab alijs in exemplum, præſumptores, præfatos, qui locis interdicto ſuppoſitis, quemquam de cetero diuina celebrare officia quomodolibet cogere; aut, qui modo prædicto ad officia eadem audiẽda aliquos excommunicationis præſertim, vel interdicti ligatos ſententia euocare, ſeu, qui ne excõmunicati publicè aut interdicti de eccleſijs dũ in ipſis Miſſarum aguntur ſolemnia, à celebrantibus moniti, vt exeant prohibere; Necnon excommunicatos publicè, & interdictos, qui in ipſis Eccleſijs, nominatim à celebrantibus vt exeant moniti, remanere præſumpſerint, excommunicationis ſententia (à qua per ſedem duntaxat Apoſtolicam poſſint abſolui) ſacro approbante Concilio innodamus.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt incurrant etiam pręlati, ſi id fecerint habentes temporalem iuriſdictionem, Nau. Man. Conf. c. 27. num. 104.

36

Chriſtiani apud Turcas a Chriſtianis ſeruis reperti libere vnà cum bonis ſuis abire permittãtur, quod, ſi quis contrarium fecerit excommunicetur.

Pius V. in Extrau. motu proprio, pag. 232.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

37

Clauſtra Monialium violans excommunicatur, & Princeps ſæcularis, qui, vt ſeruatur requiſitus, auxilium non pręſtat excommunicatur, c. 5. ſeſſ. 25. de regular. Concil. Trid. ibi.

Bonifacij Octaui conſtitutionem, quæ incipit, periculoſo, renouans Sancta Synodus, vniuerſis Epiſcopis ſub obteſtatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, vt in omnibus monaſterijs, ſibi ſubiectionis, ordinaria, in alijs vero Sedis Apoſtolicæ authoritate clauſuram ſanctimonialium,

lium, vbi violata fuerit, diligenter reſtitui, & vbi violata eſt conſeruari maxime procurent, inobedientes, atq; contradictores per cenſuras eccleſiaſticas, aliaſque pœnas quacunque appellatione poſtpoſita compeſcentes, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit auxilio brachij ſæcularis Quod auxilium, vt præbeatur, omnes chriſtianos Principes hortatur ſancta Synodus, & ſub excommunicationis pœna, ipſo facto incurrenda, omnibus magiſtatibus ſæcularibus iniũgit. Nemini autem ſanctimonialium liceat poſt profeſſionem exire à Monaſterio, etiam ad breue tempus, quocumque prætextu, niſi ex aliqua legitima cauſa, ab Epiſcopo approbanda indultis quibuſcunque, & priuilegijs, non obſtantibus. Ingredi autẽ intra ſepta Monaſterij nemini liceat, cuiuſcumque, aut conditionis, ſexus, vel ætatis fuerit, ſine Epiſcopi licentia, vel ſuperioris, in ſcriptis obtẽta, ſub excommunicationis pœna, ipſo facto incurrenda. Dare autem tantum Epiſcopus, vel ſuperior licentiam debet in caſibus neceſſarijs, neque alijs vllo modo poſſit etiam vigore cuiuſcunque facultatis, vel indulti hactenus conceſſi, vel in poſterum concedendi. Et quia Monaſteria ſanctimonialium extra mœnia vrbis, vel oppidi conſtituta malorum hominum prædæ, & alijs facinoribus ſine vlla ſæpe cuſtodia ſunt expoſita: curent Epiſcopi, & alij ſuperiores, ſi ita videbitur expedire, vt ſanctimoniales ex eis ad noua, vel antiqua monaſteria intra vrbes, vel oppida frequentia reducantur, inuocato etiam auxilio, ſi opus fuerit brachij ſecularis. Impedientes verò, vel non obedientes per cenſuras eccleſiaſticas parere compellantur.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

38

Clauſuram monaſteriorum violãs prætextu licentiæ ſibi conceſſæ à Pontifice, & ab eo renocatæ excommunicatur, quinimo etiam, ſi quis ingrediatur prætextu licentiæ ab ordinario conceſſæ, & non reuocatæ, ſed abſque cauſa neceſſitatis excommunicatur

Greg. XIII. extrau. ibi gratiæ, de anno 1575. anno quarto, eodem excommunicatione feriuntur ibi Abbatiſſæ, & Moniales ingredi permittentes.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Hodie dicitur ſemper reſeruata Pontifici, ſi quis ingrediatur abſque cauſa neceſſitatis Monaſterij.

39

Clericum percutiens excommunicatur, Innoc. 2. c. ſi quis ſuadente, 17. q. 4. ibi.

Si quis ſuadente Diabolo huius ſacrilegij vitiũ, vel crimen incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo ſubijcitur. Et nullus Epiſcoporum præſumat illum abſoluere (niſi mortis vrgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur primo, vt cõprehendat, tam maſculos, quam fœminas, dummodo iudicium habeant ad peccandũ mortaliter, cap. 1. cap. mulieres, cap. pueris, de ſent. excom. Secundo declaratur ibi (ſuadente Diabolo) quod iniectio manus debet eſſe illicita adeo vt ſit peccatum mortale, nemo enim excommunicatur excommunicatione maiori, niſi pro peccato mortali, vt dictum eſt, cap. nemo, cap. nullus, 11. q. 3. Tertio per manus intellige etiam brachia, pedes, & alia huius generis, & omne inſtrumentum aptum ad percutiendum, & ſaxa, immo etiam, ſi quis ſpueret in faciem Clerici, vel in perſonam, excommunicaretur, aut aliquam aliam violentiam intulit, aut conijcit in carcerem aut includit aliquo loco, vbi egredi non poſſit abſque pudore, aut equum prouocat, vt inde Clericus cadat, vel quid ſimile faciat. Quarto declaratur, vt comprehendatur etiam ille, qui conſilium, fauorẽ præſtiterit, vel ratum habuerit, quod eius nomine geſtũ erat, ſi violentia ſequuta fuerit, not. c. mulieres, cap, quantæ, de ſent. exc. Quinto per Clericũ intellige etiam prima tonſura initiatum, cap. Cleros, 21. diſt. quamuis ſit coniugatus cum vnica, & virgine tantum, & habitum, & tonſuram Clericalem geſtet, cap. 1. de Cler. coniug. 6. etiam, ſi ſit depoſitus ſuſpenſus, & excommunicatus, dummodo non degradatus, Doct. com. cap. ex parte, de Cler. coniug. vel incorrigibilj. cap. cum non ab homine, de iudic. Sexto per Monachum intellige quemlibet profeſſum religionis approbatæ, capit. non dubium, de ſente. excomm. etiam, ſi eſſent tertiarij, S. Dominici, vel S. Franciſci viuentes gregatim, & geſtãtes habitũ religionis, & ſi ſit ſubiectus alicui ſuperiori, non tamen incurrit, ſi fuerit minus iocoſa, & ludicra, cap. 1. de ſent. exc. Secundo quando adeſſet probabilis ignorantia Clericatus, ſeu Monachatus, cap. ſi vero, de ſent. exc. Tertio percuſſio eius, qui ter monitus habitum non geſtat clericalem, c. contingit, il 2. de ſent. exc. Quarto, ſi ter monitus inſtruerit rebus ſecularibus, & militaribus, etiam, ſi geſtet habitum Clericalẽ, c. in audientia, de ſent. exc. cap. fin. de vita, & hon. Cleric. quæ trina monitio fieri debet cum interuallo aliquorum dierum, glo. Clem. 1. de ſentent. exc. Abb. cap. fin. eod. tit. Quinto, qui relictis habitu, & tonſura turpibus, & enormibus ſe immiſcet, quamuis non ſit admonitus. Sexto bigami, cap. 1. de bigam. Septimo degradati, & depoſiti verbaliter, cap. cum non ab homine, de iudic. Octauo, qui priuilegium Clericale amiſit. Nono, qui percutit principaliter correctionis cauſa, vt pater, & magiſter, & alius ſuperior in Eccleſia, cap. 1. cap. cum voluntate, de ſent. exc. Decimo, qui percotit Clericum defenſionis cauſa neceſſariæ, cap. ex tenore, de ſenten. excommu. aut ſui honoris, quando fuga eſſet ignominioſa illi, Abb. cap. olim, de teſt. ſpoliat. Vndecimo, quando percutit cauſa recuperandi bona ſua, quæ iniuſte aſportat, ſeu vi occupat, Doct. cap. cum non ab homine, de iudic. Duodecimo, Miniſter iuſtitiæ ſæcularis, qui capit Clericum in delicto flagranti, vt illum præſentet ſuo prælato, Dec. d. c. cum non ab homine, num. 10. Decimo tertio. ſi quis in ſuam neceſſariam defenſionẽ a Clerico enſem aufert, aut cogit eum equo deſilire quo ſuper eo fugiat. S. Aut. 3. p. tit. 24. cap.

Deci-

Decimo quarto, ſi quis inuenerit Clericu in ... ſtē cū ſua vxore, matre, ſorore, aut filia ... vel naturali, ... ſi vero, d... ſententi ... etiam, ſi mu... p'um, ſeu ... ſic... Decimo quinto, ſi mulier percutit Clericum ... tentantem ... adulterio, ſeu ſtupro defen... ſuæ ca... cauſa, modo re... fa... autem ſo lo verbo, quia ... ſi ... ver balis. Decimo ſexto, ſi eſſet tam parua, quod illata layco non eſſet morta... s, Caiet. ver. ex omm. cap. 10. item not. q... Ep... s poteſt multos abſol uere, qui per... Cle... s. ... in articulo m..., d. c. ... Se cundo poteſt abſ... uere ... tales ... de ... m. Tertio omnes mu... ere, ... d. ... Quar to quicumque im... ad ... ter ad vr bem quod idem p... in nmni excommunica tione Pontifici reſeruata. quod impedimentum di citur eſſe tanti temporis, quanti eſt neceſſe a diſceſ ſu ad appulſum, ſimiliter dicitur iuſtum impedimentum, habere curam animarum & iuſte timere eas ob ſuam abſentiā notabile damnum accepturas, niſi poſſet conſtitui idoneus Vicarius, & dicitur & iuſtū impedimentū habere is, qui ire nō po teſt, quamuis mittere poſſit, ſimiliter impedimen tum dicitur habere, ſi va... eni relinqueret in neceſ ſitate extrema, vel valde ... a, vxorem, & filios cap. ceterum, 5. palce, 86. diſtinct. Quinto poteſt abſoluere eos, qui mediocri non enormi percuſſio ne ferierunt, enormis autem percuſſio dicitur, qua quis interficitur, ab... membrum, aut inu tile redditur, & ... magno ſcandalo, & quę ſit leuis, ſeu mediocris relinquitur arbitrio iudicis ordinarij, vel eius delegati, & not. quod nō dicitur impeditus, qui licet non poſsit adire Sedē Apoſtolicam, petere poteſt abſolutionem ab eius legato, vel nuncio, ſi vero percuſſio fuerit adeo le uis, vt per ipſam non committatur peccatum mor tale, non erit excōicatus excōicatione maioris, & quilibet poteſt abſoluere capit. peruenit de ſen tentia excommunicationis.

40

Clerici excommunicantur, qui admittunt excommunicatos a Papa eoſque receperunt in offi cijs c. ſignificauit de ſent. exc. ibi.

Significauit nobis, & infra verum. Clericos, qui ſcienter, & ſponte participauerunt excommunicatis a nobis, & ipſos in ... receperunt, eadem excom municationis ſententia, cum ipſis non dubitamus in uolui, quos etiam pro beneficio abſolutionis ha bendo ad nos volumus cum literarum ſuarum inſi nuatione remitti.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt incurrat quando admitteret ip ſum ad diuina officia ſcienter abſque vllo iuſto ti more. Secundo declaratur, quod eſſet excommu nicatus a Papa iudicialiter. ſeu nominatim, & eſſet denunciatus, Nauar. Manual. Confeſſorum, cap. 27. num. 93.

41

Clericis prohibens ne emant, vel vēdant, neve eis officium præſtent excommunicatur, c. fin. de immun. Eccl. 6 ...

Eos, qui temporale dominium obtinentes ſuis ſub ditis, ne prælatis, aut clericis, ſeu perſonis Eccleſiaſticis, quicquam vendant, aut emant aliquid ab eiſdē neque ipſis bladum molant, coquant panem, aut alia obſequia exhibere præſumant, aliqua... Cum talia in derogationem libertat... præſumantur, eo ipſo excommun... decernimus ſubiacere.

Declaratur procedere ... dominis ... bus ſeu ... habentibus ... qui excommunicantur etiam ſi id prohibeant, abſ que ſtatuto.

42

Commentantes, cap. exiij, de verb. ſign. 6. excommunicantur, Nauar. Man. Confeſſ. cap. 27. num 147. exc. 48.

43

Communicans ſcienter, cum nominatim excōmunicato in crim ne, ... ipſe excommunicatur, cap. nuper, de ſent. excom. refert Caiet. verſic. excommunicatio. cap. 57. ibi.

Si quis nominatim excommunicato ſcienter communicat in crimine criminoſe ei conſilium impendē do, auxilium, vel fauorem, cum ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnauit ab eo, vel eius ſuperiore meritò delicti erit abſolutio requirenda. et infra, verum, ſi difficile ſit ex aliqua iuſta cauſa, quod ad ipſum excommunicatorem abſol uendus accedat, concedimus indulgentiam, vt præſtita iuxta formam Eccleſiæ cautione, quod excommunicatoris mandato parebit, a ſuo abſoluatur Epiſcopo, vel proprio ſacerdote.

Inno... de ſent. excommunicationis, c. nuper.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

44

Compellentes Clericos ad alienanda bona Eccleſiæ ſunt excommunicati capit. fi. de rebus eccleſi. non alien. 6. ibi.

Illi vero, qui de cætero prælatos, vel perſonas eaſdem ad talia facienda compulērint, cuiuſcumque ſint conditionis, aut ſtatus excommunicationis ſint ſententia innodati.

Eſt latę ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

45

Computum non reddens integraliter Cameræ Apoſtolicæ excommunicatur, Paul. 3. Extr. cum ſicut.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, refert Cath. Plac. tit. de exc. num. 117.

46

Concilium Tridentinum interpretans excommunicatur Extrau. Benedictus Deus Pij. 4. anno 1563. anno 5. ibi.

Apoſtolica authoritate inhibemus omnibus, tā Eccleſiaſticis perſonis cuiuſcunque ſint ordinis, conditionis, & gradus, quam Laycis, quocunque honore ac poteſtate præditis, prælatis quidē ſub interdicti ingreſſus

ingreſſus Eccleſię, alijs vero q[illegible]umque fuerint, ſub excommunicationis latæ ſen[illegible]is, ne quis ſine authoritate noſtra aud[illegible]at v[illegible]nta[illegible]os, gloſſas annotationes, ſc[illegible]li[illegible], vll[illegible] in[illegible]e[illegible]n nino interpretationis genus, ſuper ipſius Concilij Decretis quocũque modo edere, aut quidquam quocumque nomine e[illegible]i[illegible]m ſub prætextu maioris decretorum corroborat[illegible]s, aut executionis, aliove quæſito colore ſtatuere.

E[illegible] [illegible]ſe[illegible]æ.

N[illegible] re[illegible]atu[illegible].

47

Conclauis.

Nulli fas ſit ipſis Cardinalibus, vel ipſorum alicui ſcilicet dum ſunt in conclaui nuntium mittere, vel ſcripturam. Q[illegible] verò contrafecerit ſcripturam mittendo, vel nuntium, aut cum aliquo ipſorum ſecrete loquendo, ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrat.

cap. vbi periculum de elect. 6.

Eſt latę ſententię.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt quoad perſonas ſit vniuerſalis. inter eas, ſcilicet, quę ſunt intus, & inter eas, quæ sũt foris, quo vero ad actiones tria requiruntur mittere ſcripturas, nuncium, & ſecretè loqui, Caiet. ver. excom. cap. 55.

48

Concubinas. ſi qui nõ eiecerint poſtquam ter moniti fuerint, excommunicatione feriendos eſſe,

Conc. Trid. decreuit, a qua non abſoluãtur donec re ipſa admonitioni factæ paruerint, c. graue, Concil. Trid. Seſſ. 24. de refor. matr.

Eſt ſententiæ ferendæ.

Reſeruatur donec admonitioni paruerint.

49

Confeſſio.

Statuit, atque declarat ipſa ſancta Synodus, illis, quos conſcientia peccati mortalis grauat, quantumcumque etiam ſe contritos exiſtiment habita copia confeſſoris neceſſariò præmittendam eſſe confeſſionem ſacramentalem. Siquis autem contrarium docere, prędicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere pręſumpſerit, eo ipſo excommunicatus exiſtat

Canon 1[illegible] [illegible] Seſſ. 1[illegible]. Conc. Trid.

Eſt latę ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

50

C[illegible]nfidentia beneficiorum excommunicationem inducit dixi ſu[illegible]er. ver. beneficium, num. 23.

51

Conſeruatores, ſi [illegible]e [illegible] quam [illegible]e manifeſtis iniurijs, & violentijs ſcienter ſe intromiſerint, [illegible] a[illegible] [illegible]alem indaginem exi[illegible]unt, [illegible]xtenderint pote[illegible] eo ipſo per vnum [illegible]nnum [illegible]b of[illegible]cio [illegible] [illegible] [illegible]rs ver[illegible] qua [illegible]curauerit ſententiam e[illegible]ommun[illegible], à qua non poſſit ab[illegible]lui, [illegible] indebitè primo ſatisfacia[illegible] [illegible]al[illegible] [illegible]erſis,

c. hac [illegible] [illegible]e [illegible]

[illegible] latæ [illegible].

R[illegible]e[illegible]uatur don[illegible] ſatisfactio fi[illegible].

D[illegible]aratur pri[illegible], vt [illegible]et ſol[illegible] pa[illegible] huius ve[illegible]nis. Secun[illegible] quoad a[illegible] pun[illegible] quando d[illegible] al[illegible]js quam manifeſtis in[illegible] e[illegible] violent[illegible]js ſe conſeruatores intromittant, [illegible]uoad ea, quę iudicialem [illegible]daginem exigunt [illegible]am e[illegible]nt poteſtate[illegible] [illegible]t. ver. exc[illegible]m. cap. 60.

52

Curia R[illegible]mana, not. in[illegible]a ver. R[illegible]ma.

53

Curſores, qui non ſunt, & in Romana curia Apo-ſt[illegible]as [illegible] [illegible]ones, intimat[illegible]nes, publication[illegible], & a[illegible] [illegible]umunt præ[illegible]ntare excommunicantur.

C[illegible] [illegible]a[illegible] pr[illegible].

E[illegible] la[illegible] ſe[illegible]ten[illegible]æ.

Nem[illegible] [illegible]e[illegible]uatur, refe[illegible] Ca[illegible] [illegible]lac. tit. de excom. num. 116.

54

Decimas vſurpantes ex[illegible]ommuni[illegible]antur, Clem. Religioſi de Decimis, refert Caiet. ver. excommunica[illegible]o, cap. 48. ibi.

Religioſi quicunque qui noualium, aut alias decimas Eccleſiis debitas ad ſe non ſpectantes appropriare ſibi pręſumpſerint aut e[illegible] [illegible]ſitis fraudibus, ſiuè coloribus vſurpare, ſeu qui de anim[illegible]us familiarium & paſtorum ſuorum, vel aliorum etiam animalia ipſa eorum gregibus immiſ[illegible] [illegible], ſeu qui de animalibus, quæ in fr[illegible] [illegible] Eccl[illegible] [illegible]um in pluribus locis emunt, em[illegible] [illegible] tradunt ve[illegible]t[illegible]ibus, vel alijs ab ip[illegible] tenen[illegible], [illegible] terris, quas tradunt alijs excolen[illegible]as, decimas ſolui Eccle[illegible] non perm[illegible]int, aut prohibuerint: n[illegible] [illegible] requiſitionem eorum per eos quo[illegible] inter[illegible] ſuper hoc eis factam, à præmiſſis de[illegible] [illegible] me[illegible]em; aut, ſi de ijs, quæ contra præmi[illegible] vſurpare, vel retinere præſumpſerint intra duos menſes damnificatis Eccleſiis emendam non fe[illegible] competentem, ſint, & tamdiu maneant ab officijs, adminiſtrationibus, & beneficijs ſuſpenſi, donec deſtiterint, [illegible] ſatisfecerint, vt ſuperius eſt expreſſum. Quod, ſi r[illegible]gioſi [illegible]omini adminiſtrationes, vel bene[illegible] non habeant, eo caſu quo alij ſupradicti ſuſpenſionis, ipſi ſententiam excommunicationis incurrant ante ſatisfa[illegible]ionem cõdignam nullatenus abſoluendi: priuilegijs non obſtantibus quibuſ[illegible]unq; cęterum pręmiſſa extendi nolumus ad animalia, quę per religioſorum ipſorum donatos, ſeu oblatos tenentur; dum tamen religioſis eiſ[illegible]em cum effectu donauerint, aut obtulerint ſe, & ſua

de deci[illegible] [illegible]religio[illegible] in de.

Eſt latæ ſe[illegible]ten[illegible]æ.

Reſeruatur abſ[illegible]lutio d[illegible]nec fiat reſtitutio.

Dec[illegible]aratur, ut comprehenda[illegible] tã[illegible]um religioſos non habentes adminiſtrationes, ue beneficia, nõ tamen incurrit eo ipſo, qu[illegible] n[illegible]n [illegible]luit, niſi appropriet, [illegible]ſurpet, aut p[illegible]beat, uel n[illegible]n perm[illegible]at, neque [illegible] facit creden[illegible] [illegible] [illegible]nere ad eius eccleſiam ex pr[illegible]egio, uel præ[illegible]c[illegible]pt[illegible]one.

55.

Decimas prædicantes non eſſe ſoluendas ex[illegible]municantur, clem. cupientes, de pęnis, refert Caie. uer. ex[illegible]mm. c. 6[illegible]. [illegible]bi.

R[illegible] ſi, qui ſcienter poſtpoſuerint confitentibus

conſcien-

conſcientiam faсere de ſoluendis decimis eccleſiis debitis, ab officio prædicationis tamdiu maneant ipſo facto ſuſpenſi, donec confitentibus ipſis (ſi hoc ipſum eis dicendi commodè facultatem habuerint) conſcientiam fecerint, excommunicationis incurſuri ſententiam ipſo facto, ſi prædicare præſumpſerit, prædicta negligentia, vt præmittitur non purgata.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur procedere, quod ſit religioſus, quod habeat intentionem audiendi, & audientes ſint, qui eas debeant.

56

Defenſores hæreticorum excommunicantur, vide infra ver. hæretici.

57

Defendere qui poteſt clericum a uiolenta manu, & non defendit excommunicatur, cap. quantæ, de ſen. exc. ibi.

Quantæ præſumptionis, & temeritatis exiſtat in Rectores Eccleſiæ manus inijcere violentas; & infra. Ne autem ſolos violentia huiuſmodi authores aliquorum præſumptio exiſtimet puniendos, facientes, & conſentientes pari pœna plectendos catholica condemnat authoritas. Eos delinquentibus, fauere interpretamur, qui cum poſſint manifeſto facinori deſinunt obuiare.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, quia punitur eadem perinde ac ſi percuſſerit, Soc. cap. cum contingit, nu. 39. de ſent. exc.

58

Delegatus Papæ lapſo anno ad exequendam ſuã ſententiam diffinitiuam ei conceſſo non poteſt abſoluere ab excommunicatione a ſe lata ob finitã eius iuriſdictionem, & ita abſoluit eius ſuperior, qui eſt ſolus Papa.

c. quærenti, de offic. deleg.

Reſeruatur Pontifici prout ibid.

59

Diſputare non licet publicè, vel priuatim de fide catholica cuiquam laycæ perſonæ, qui vero contrafecerit excommunicationis laqueo innodetur, cap. 2. §. inhibemus, de hæret. 6.

Eſt ſententiæ ferendæ, ſecundum gl. ibi.

Nemini reſeruatur.

60

Doctores, aut magiſtri, qui ſcienter docent leges, aut Phiſicam, aut in ſcholis ſuis religioſos habitu ſuo dimiſſo retinere præſumpſerint excommunicantur, no. c. 2. de cler. vel mona. 6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

61

Duellum exercens excommunicatur, c. 19. ſeſſ. 25. Conc. Trid. ibi.

Deteſtabilis duellorum vus, fabricante diabolo, introductus; vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Princeps, Marchiones, Comites, & quotunque alio nomine domini temporales: qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati: ac iuriſdictione, & dominio ciuitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel apud quẽ duellum fieri permiſerint, quòd ab eccleſia obtinent priuati intelligantur, & ſi feudalia ſint directis dominis ſtatim acquirantur. Qui vero pugnam commiſerint & qui eorum patrini vocantur; excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorũ proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant; & vt homicidæ, iuxta Sacros Canones puniri debeant. Et ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo careant eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tam in iure, quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quenquam ſuaſerint; necnon ſpectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur, non obſtante quocunque priuilegio, ſeu praua conſuetudine etiam immemorabili.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

62

Eccleſiaſticas cauſas ad iudicẽ ſæcularem auocantes excommunicantur, no. ſupra ver. auocãtes.

63

Eccleſiæ Romanæ bona occupantes excommunicantur. no. ſupra ver. bona.

64

Eccleſiæ vacantis bona occupantes excommunicantur, c. generali, de elect. 6. ibi.

Generali conſtitutione ſancimus vniuerſos, et ſingulos, qui regalia, cuſtodiam, ſiue guardiam, aduocationis, ſeu defenſionis titulum in eccleſiis, monaſterijs, ſeu quibuslibet alijs pijs locis de nouo vſurpare conantes bona eccleſiarum, monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quantæcunque dignitatis honore præfulgeant clericos etiam eccleſiarum, Monachos monaſteriorum, & perſonas cæteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant eo ipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt duo ſint neceſſaria ad incurrenda, vt velint vſurpare tale ius, & vt capiunt bona, niſi hoc fecerint ex fundatione, ſeu antiqua conſuetudine.

65

Effractores loci ſacri excommunicantur, cap. conqueſti, de ſentent. exc. refert. Caiet. verſic. exc. cap. 21. ibi.

Memoratos ſacrilegos (qui ſcilicet confregerant violenter quaſdam eccleſias expoliauerunt) excommunicatos nuncietis; & facietis ſicut excommunicatos arctius euitari, donec paſſis iniuriam congruè ſatisfaciant, & damna data reſarciant, & cum literis veſtris rei veritatem continentibus Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

extr. de ſen. exc. conqueſti.

Eſt latæ ſententiæ, vt inquit Caiet. ibi.

Reſeruatur Pontifici poſt denunciationem.

Declaratur, vt quo ad perſonas ſit vniuerſalis, quo ad actiones comprehẽdit duas, ſcilicet ſimul,

fran-

frangere, & expoliare, adeò vt vnum abſque alio ad hoc non ſufficeret.

66

Electus a paucioribus quam a duabus partibus Cardinalium excommunicatur, c. licet, de elect. refert Caiet. ver. exc. c. 9. ibi.

Statuimus, vt, ſi forte inimico homine ſuper ſeminante zizaniam inter Cardinales de ſubſtituendo Summo Pontif. non poterit eſſe plena concordia, & duabus partibus concordantibus tertia pars concordare noluerit, aut ſibi alium præſumpſerit nominare, ille abſque vlla exceptione ab vniuerſalis Eccleſiæ Rom. Pont. habeatur, qui à duabus partibus fuerit electus, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus, ſibi nomen Epiſcopi vſurpauerit; tam ipſe, quàm qui eum receperint excommunicationi ſubiaceant. Et infra. Si à paucioribus quã duabus partibus aliquis fuerit electus ad Apoſtolatus officium; niſi maior cõcordia interceſſerit, nullatenus aſſumatur; & prædictæ pœnæ ſubiaceat, ſi humiliter noluerit abſtinere,

Extr. de elect. cap. licet.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, quod tam ipſe, quàm hi, qui eum recipiunt ſint excommunicati, Caiet. d. loco.

67

Electio. Perſequens eum, qui rogatus aliquem in aliquam dignitatem Eccleſiaſticam eligere, & non elegit excommunicatur, cap. ſciant cuncti, de elect. 6. refert Caiet. ver. exc. c. 34. ibi.

Sciant cuncti, qui Clericos, vel quaslibet perſonas Eccleſiaſticas ad quos in aliquibus Monaſterijs, aut alijs pijs locis ſpectat electio, pro eo, quod rogati, ſeu alias inducti eum pro quo rogabantur, ſeu inducebantur eligere noluerunt, vel conſanguineos eorũ, aut ipſas Eccleſias, Monaſteria, ſeu loca cætera beneficijs, ſeu alijs bonis ſuis per ſe, vel per alios ſpoliando, ſeu alias iniuſte perſequendo grauare præſumpſerint; ipſo facto excommunicationis ſententia innodatos,

Greg. de elect. cap. ſciant cuncti, lib. 6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur primo, quod fiat actus grauaminis per ſpolium, vt perſecutionem iniuſtam. Secundo quod grauamen inferatur ex dicta cauſa electionis; non tamen extenditur ad electiones a laycis in Confraternitatibus vel a tertiarijs, Caietanus dicto loco.

68

Electio Pontificis cum fieri debet ſi officiales defecerint in officio ſuo excommunicantur,

c. vbi periculum, de elect. 6. refert Caiet. verſi. exc. c. 54. dicitur infra ver. officiales.

Eſt latę ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur primo, quo ad perſonas, vt comprehendat dominum, rectores, ac officiales ciuitatis illius, in qua Romanus Pontifex eſt eligendo. Secundo, quo ad actiones, vt ſi diligentia non vtãtur, & fraudem commiſerint.

69

Electio Monialium cum fieri debet, ſi quis non abſtinuerit ab his, quæ pariunt diſcordiam excommunicantur c. indemnitatibus, de elect. 6. §. Poſtremo, Caiet. c. 93. ibi.

Hi quos ad dirigendas in electionibus moniales deinceps contigerit euocari: ab his prorſus abſtineant, per quæ inter eas ſuper faciendis ipſis electionibus oriri poſſit diſcordia, vel exorta nutriri: alias eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere.

de election. c. indemnitatibus lib. 6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, quod nihil refert, an ſit religioſus, vocatus, maſculus, vel fœmina, dummodo ſit vocatus ad id faciendum, Nauar. Manual. Confeſſ. c. 27. nume. 124.

70

Emere prohibens clericis victualia excõmunicatur, no. ſupra nu. 41.

71

Epiſcopos extra ſuam Diœceſim eijciens excommunicatur, no. ſupra ver. Cardinales.

72

Epiſcopus, qui in ciuitate diuerſarum linguarũ ſuſcipit gubernationem eorum, qui ſunt ſuæ, priuſquam ſuſcipiatur à proprio Epiſcopo in coadiutorem ſuum excom. c. quoniam, de off. ord. refert Caiet. ver. exc. c. 68. ibi.

Quoniam in pleriſque partibus intra eandem ciuitatem, atque diœceſim permixti ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus & mores, diſtrictè præcipimus, vt pontifices huiuſmodi ciuitatum, ſiue diœceſum prouideant viros idoneos, qui ſecundum diuerſitates rituum, & linguarum diuina illis officia celebrent eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos pariter verbo, & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne vna eademque ciuitas, ſiue diœceſis diuerſos Pontifices habeãt, tanquam vnum corpus diuerſa capita; quaſi monſtrum; ſed, ſi propter prædictas cauſas vrgens neceſſitas poſtulauerit, Pontifex loci catholicum præſulem nationibus illis conformem prouida deliberatione conſtituat ſibi Vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens, & ſubiectus. Vnde ſi quis aliter ſe ingeſſerit excommunicationis mucrone ſe nouerit percuſſum; & ſi nec ſic reſipuerit ab omni miniſterio eccleſiaſtico deponẽdum, adhibito, ſi neceſſe, fuerit brachio ſæculari ad tantam inſolentiam repellendam.

Extr. de off. ord. c. quoniam in pleriſque.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

37

Ecommunicationis ſententiam ferens, ſi impediatur ab aliquo, impediens excõmunicatur, c. quicunque, de ſen exc. 6. refert Caiet. c. 36. ibi.

Quicunque pro eo, quod in Reges, Principes, & barones, nobiles, & balliuos, vel quoſlibet miniſtros eorum, aut quoſcunque alios excommunicationis, ſuſpenſionis, ſiue interdicti ſententia fuerit promulga-

tiã licentiam alicui dederit occidendi, capiendi, ſeu alias in perſonis, aut in bonis ſuis, vel ſuorum grauan dictoſq; qui tales ſententias protulerint, ſiue quorum ſunt occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſeruantes, ſeu taliter excommunicatis communicare nolentes; niſi licẽtiã ipſam re integra reuocauerint uel ſi ad bonorũ captionẽ occaſione ipſius licentię ſit proceſſum, niſi bona ipſa fuerint intra ſeptẽ dierũ ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa; eo ipſo ſententiam excõmunicationis incurrant. Eadem quoq; ſint ſententia innodati omnes qui auſi fuerint prædictã licentiã dare vel, vel aliquid prẽmiſſorum ad quã committenda dari licentiam prohibemus, aliàs committere ſua motu. Qui manſerint duorum menſium ſpatio, ex tunc ab ea non poſſint, niſi per Sedem Apoſtolicam, abſolutionis beneficium obtinere.

Greg. 10. de ſen. exc. quicunque lib. 6.

Eſt latę ſententię.

Nemini reſeruatur, niſi perſeuerauerint in d. excommunicatione per duos menſes, nam eo caſu reſeruatur Pontifici.

Declaratur, quod iuſte vexando non incurratur huiuſmodi ſententia, Nau. Man. Confeſſ. capit. 27. numero 99.

74

Executionem litterarum Apoſtolicarum impedientes excommunicantur, no. infra verſiculo impedientes.

75

Falſificantes literas Apoſtolicas excõmunicantur in Bulla Cœnæ Domini, Greg. XIII. de anno 1579. nu. 6. ibi.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falſarios, literarum Apoſtolicarum, & in forma Breuis, ac ſupplicationum gratiam, vel iuſtitiam concernentiam per Rom. Pont. vel S. R. E. vicecãcellarium, ſeu gerentes vices eorum, aut de mandato eiuſdem Rom. Pon. ſignatarum, aut ſub nomine eiuſdem Rom. Pont. ſeu Vicecancellarij, aut gerẽtium vices prædictorum ſignantes ſupplicationes eaſdem extendentes conſtitutionem felic. rec. Innocentij Papæ 3. quæ incipit; Ad falſariorũ cum omnibus pœnis in ea contentis, ad falſificantes, ſeu mutantes ſupplicationes per nos, ſeu de mandato noſtro ſignatas, & datas, ſine noſtra, aut datarij noſtri licentia.

Eſt latę ſententię.

Reſeruatur Põtifici.

Declaratur, vt non contingat, ſi quis corrigat literam, aut punctum, quo non mutetur ſubſtantia rei, Nau. Man. Conf. c. 27. nu. 62.

76

Familiares Cardinalium fingentes, vt literas Apoſtolicas gratis expediant excommunicantur, Inno. 8. Extr. cum ſicut, refert Cath. Plac. tit. de excommun. nu. 106.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, vt ibidem.

77

Fauores procurantes Nuntij à Principibus ſæcularibus excommunicantur Pius 4. Extrau. ſi Romanum.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

78

Fautores hæreticorum excommunicantur, not. infra ver. hęretici.

79

Feudum. Cum vacauerit aliquid ad Romanam Eccleſiam pertinens, & aliquis tractauerit, idem ſubijcere feudo excommunicatur, Greg. XIII. quæ incipit inter cetera, de anno 1572. anno 1.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

80

Fori Eccleſiaſtici proceſſus non poteſt impediri, & impediens excommunicatur, c. quoniam, de immun. Eccl. 6. refert. Caiet. verſiculo excommun. cap. 35. ibi.

Statuimus ne quis impetratores literarum noſtrarum ad nos, vel ad fauorum Eccleſiaſticum recurrentes ſuper cauſis, quæ ad idem forum de iure, vel de antiqua conſuetud ne pertinere noſcuntur, per ſe, vel per alium ad deſiſtendum, vel in foro ſeculari qq. huiuſmodi litigandum, per eorundem iudicium Eccleſiaſticorum, uel impetrantium, aut litigantium, ſeu volentium litigare. aut propinquorum ipſorum ſeu rerum illorum, ſeu Eccleſiarum ſuarum etiam captionem modis, vel alijs quibuſcumque compellat, ſeu compelli faciat, vel procuret; nec per ſe alios, vel impediat quominus coram iudicibus Eccleſiaſticis delegatis, ſeu ordinarijs querelantes de cauſis, quæ (vt præmiſſum eſt) ad cognitionem pertinent eorundem poſſint libere iuſtitiam obtinere: nec ad præmiſſa facienda vel auxilium, conſilium, vel fauorem. Si quis vero contra præſumpſerit, ſe ipſo facto excommunicationi nouerit ſubiacere. A qua niſi tam iudici cuius cognitio fuerit impedita, vel iuriſdictio occupata quam parti, quæ in proſecutione ſui iuris turbata fuerit de iniuria, damnis expenſis, & intereſſe prius per eundem fuerit integre ſatisfactum nullatenus abſoluatur.

Bonif. Extrau. de immun. Eccl. quoniam, lib. 6.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur donec ſatisfactio fiat.

Declaratur, vt ſit vniuerſalis, quoad perſonas, quoad actiones ſunt quatuor principales; Prima compellere, Secunda compelli facere, Tertia compelli procurare, Quarta per ſe, ſeu per alios impedire; acceſſoriæ vero tres, videlicet ad prædicta facienda, Conſulere, auxiliari, fauere.

81

Francia. Iudices deputari in regno Franciæ in cauſis beneficialibus teneantur eas expedire infra biennium, quo elapſo, ſi malitioſe prorogare, aut differre ſtuduerint excommunicentur, Extr. ad vniuerſalis de tregua, & pace.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

82

Fratribus Minor. & Prædicat. iniuriam inferentes, excommunicantur, Caiet. ver. exc. c. 81. ibi: not. infra ver. religioſi.

Intrantes Monaſteria monialium prædicatorum, ſiue ſæculares, ſiue Eccleſiaſticæ perſonæ ſint, in ca-

lu non conceſſo à conſtitutionibus eorum, vel ſine ſcientia magiſtri ordinis, aut alterius ab ipſo magiſtro habentis ſuper hoc poteſtatem, ſunt ipſo facto excommunicati. A qua excommunicatione non poſſunt abſolui (præter quam in mortis articulo) niſi à Papa, vel magiſtro ordinis, vel ab alio habente ſuper hoc ſpecialem authoritatem ab aliquo prædictorum. Et iſta ſententia eſt lata etiam per Papam in Bulla ordinis.

Intrantes Monaſteria Sanctæ Claræ, ſeu monialiũ ordinum minorum in caſibus non conceſſis in regula ipſarum, vel ſine licentia eorũ, qui dare poßunt ſunt ipſo facto excommunicati. Et Papæ reſeruatur abſolutio, vel generali ipſius ordinis.

Quicumque libellos famoſos in vulgari vel literali ſermone, nec non cantilenas, vel rithmos edere, vel detinere, vel publicare præſumunt in infamiã ſtatus ordinis prædicatorum vel minorum, ſunt excommunicati. A qua excommunicatione non poßunt abſolui, niſi perſonaliter Sedi Apoſtolicæ ſe præſentent. Alexander in priuilegio ex alto, & in alio non ſine multa.

Quicumque prædicare, docere, vel defenſare præſumunt, quod prædicatores, vel minores non ſint in ſtatu perfectionis, & quod non liceat eis de eleemoſynis viuere, & quod non liceat eis prędicare, vel confeſſiones audire de licentia Summi Pont. aliorũ præfatorum inferiorum, & rectorum Eccleſiarum, aut ſacerdotum parrochialium conſenſu minime, requiſito ſunt excommunicati. A qua ſententia non poſſunt abſolui, niſi perſonaliter Sedi Apoſtolicæ ſe præſentent. Alexander, vbi ſupra.

Idem Bonifa. II. in priuilegio ſacræ religionis: vbi etiam excommunicantur omnes, qui impediunt eoſdem fratres, ne poſſint in ſuis Eccleſiis celebrare, recipere eleemoſynam, vel prædicare.

Quicumque prę́ſumunt in loca fratrum prædicatorum violentiam damnabilem exercere, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrunt. A qua abſolui nequeunt, niſi per ſedem Apoſtolicam, vel per conſeruatores ordini prædicatorum deputatos. Clemens in quibuſdam locis, & in alto.

Quicumque in Monaſterio, vel Eccleſiis ſuis detinent apoſtatas ord. prædicatorum, niſi eos eiecerint poſtquam eis per fratres dicti ordinis, ne eos detineãt fuerit denuntiatum: ſunt excommunicati, Bonif. in priuilegio virtute.

Item fratres minores, qui præſumunt recipere fratres ord. prædicatorum profeſſos, ſine licentia Summi Pont. faciente expreßam de indulto huiuſmodi mentionem, vel niſi prius ſuorum priorum licentia fuerit petita, & obtenta, ſunt excommunicati. Clemens ad minores, quos nos. Idem de eremitanis. Alexander ad eremitas, veſtram.

Magiſtri, rectores artiſtarũ, & ſcholares ſtudiĳ Pariſii qui publicè, vel occulte fratres ꝑdicatores, vel minores à cõſortio vniuerſitatis Pariſien. excludere moliuntur, ſunt ipſo facto excommunicati. A qua ex communicatione abſolui nequeunt: niſi perſonaliter Sedi Apoſtolicæ ſe præſentent. Alexander ex alto.

Sunt excommunicationes latæ ſententiæ.

Reſeruantur Pontifici.

Declaratur primus canon, per verbum præſumpſit, quod requirat dolum, adeo vt excuſarentur ingredientes ex ignorantia. Secundus autem canon declaratur, vt non ſint excommunicati detrahentes huiuſmodi religioſis, ſed detrahentes ſtatui religionis, ita Caiet. d. loco.

83

Fructus, ſeu iuriſdictiones, redditus, & prouentus ad Sedem Apoſtolicam, & quaſcumque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorũ, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes quicumque vſurpant, vel etiã quauis occaſione, vel cauſa ſine Romano Pontifice, vel eorum, ad quos iure pertinent expreßa licentia ſequeſtrant excõicantur, in Bulla Cœnæ Domini de anno 1579.

Latæ ſententiæ. 84

Reſeruatur Pontifici.

Fructus beneficiorum, & bona ipſorum occupantes excommunicãtur, c. 11. Seſſ. 22. de reform. Conc. Trid. dixi ſupra, nu. 21.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

85

Gabellas exigens à clericis, excommunicatur in Bulla Cęnæ Domini de anno 1579. nu. 17. no. ſup. numero 18.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur procedere pro rebus eorum, dũmodo negotiationis cauſa non deferant, not. c. quamquam, de cenſibus.

86

Gabellas nouas imponens excommunicatur in Bulla Cęnę Domini, de anno 1579. nu. 5. ibi.

Item excõmunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris ſuis noua pedagia, ſeu gabellas ad id poteſtatem non habentes imponunt, vel augent, aut imponi, vel augeri prohibita exigunt.

Eſt latę ſententię.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt per noua intelligãtur etiam incrementa veterũ, item per pedagia intelliguntur etiã portoria. Tertio (habentes poteſtatem) intelliguntur omnes, & ſoli illi, qui recognoſcunt ſuperiorẽ in temporalibus ad quem ab eo appellari poteſt, nullus enim talis huiuſmodi poteſtatem habet, & quilibet alius, ſic ibi (exigit) intelligitur hæres imponentis, ſiue ſucceſſor, publicanus, conductor, recipiens famulus. Quinto ibi prohibita debent intelligi, quę à nullis, neque à laycis, neque à clericis iuſtè poſſunt exigi, Nau. Man. Conf. c. 27. num. 61.

87

Habitum religionis dimittens, temere excommunicatur, cap. 2. ne Cler. vel Mon. 6. refert Caiet. ver. excom. c. 61. ibi.

Vt periculoſa religioſis euagandi materia ſubtrahatur, diſtrictius inhibemus, ne de cætero aliquis quãcumq; religionẽ tacitè, vel expreſsè profeſſus in ſcholis, vel alibi temere vel habitum ſuæ religionis dimittat; nec accedat ad quæuis ſtudia literarum, niſi à ſuo prælato cum conſilio ſui conuentus, vel maioris partis eiuſdem ſibi eundi ad ſtudium licentia primitus ſit

con-

conceſſa. Si quis authorum temerarius violator extiterit excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto. Doctores quoque ſiue magiſtri, qui religioſos habitu ſuo dimiſſo leges, vel phyſicam audientes ſcienter docere, aut in ſcholis ſuis præſumpſerint retinere, ſimili eo ipſo ſint ſententia innodati: ne Cler. vel Mon. vt periculoſa liber. 6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt non procedat, quādo ob iuſtam, & rationabilem cauſam dimittit, gl. capit. ſi quis Clericus, de vita, & hon. Cleric. Item non incurritur, quando quis dimittit, vt facilius venetur, ſeu ad modicum tempus, non tamen incurrit, qui geſtat occultū, dummodo adeo non occultet, vt non appareat talis familiaribus; incurrit tamen licet accipiat habitum alterius religionis dimittendo primum non ſeruatis ſeruandis.

88

Hæretici omnes excommunicantur in Bulla Cęnæ Domini, de anno 1579. nu. 1. ibi.

Nos igitur vetuſtum, & ſolemnem hunc morem ſequentes, excommunicamus, & anatematizamus, ex parte Dei omnipotentis, Patris, & Filij & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac noſtra quoſcumque Huſitas, Vicleuitas, Lutheranos, Zuinglianos, Caluiniſtas, Vgonotos, Anabaptiſtas Trinitarios, ac omnes & ſingulos Hæreticos; quocumque nomine nuncupentur, & cuiuſcumque ſectæ exiſtant, & eorum credentes, ipſorumque receptatores, & fautores, generaliter cuiuſlibet defenſores, ac eorundem libros hæreſim continentes, vel de religione tractantes, ſine authoritate noſtra, & Sedis Apoſtolicæ, ſcienter legentes, aut tenentes, & imprimentes, ſeu quomodolibet ex quauis cauſa, publice, vel occulte, quouis ingenio, vel colore: necnon ſchiſmaticos, & eos, qui ſe a noſtra, & Rom. Pontif. pro tpe exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt vel recedunt.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt qui legit libros catholicorum referentium dicta hæreticorum, etiam deſumpta ad verbum ex libris eorum non excommunicantur, Nauar. Man. Confeſſ. cap. 27. num. 56. Secundo declaratur, vt nec etiam Epiſcopi poſſint abſoluere, etiam ſi hæreſis eſſet occulta, ita Cathech. Plac. in Bulla Cęnę Domini, in fine. pag. 210.

89

Homicidas receptantes, ſi fuerint Sedi Apoſtolicæ ſubiecti, & banniti fuerint ſubditi Romanæ Eccleſię, tales receptantes excommunicantur Pius 4. in Extrau. in eminenti, de anno 1568.

Eſt latę ſententię.

Nemini reſeruatur.

90

Humiliati regulares non amplius recipiantur, & recepti ad profeſſionem non admittantur alioquin recipientes excommunicantur, Pius V. Extrau. quemadmodum, de anno 1570.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

91

Impedientes cauſas Eccleſiaſticas, & mandata Apoſtolica & executiones literarum Apoſtolicarum excommunicantur in Bulla Cęnæ Domini, de anno 1579. nu. 12. ibi.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, vel alium, ſeu alios, quaſcunq; perſonas Eccleſiaſticas, vel ſæculares ad dictam curiam ſuper eorum cauſis, & negotijs recurrentes, illoſque in eadem curia proſequentes, aut procurantes, aut negotiorum geſtores, aduocatos, procuratores ipſos, ſeu etiam auditores, vel iudices ſuper dictis cauſis, vel negotijs deputatos occaſione cauſarum, vel negotiorum huiuſmodi verberant, mutilant, vel occidunt, ſeu bonis ſpoliant, vel qui per ſe, vel alium, ſeu alios directè, vel indirectè, prædicta exequi, vel procurare, aut eiſdem conſilium, auxilium, vel fauorem præſtare non verentur cuiuſcūque præeminentiæ, & dignitatis fuerint; Ac illos, qui literas Apoſtolicas, & in forma Breuis, tam gratiam, quā iuſtitiam concernentes, ac etiam citationes inhibitiones, ſequeſtra, nominatoria, proceſſus, executoriales, aliaq; decreta, quæcunque a nobis, & ſede Apoſtolica ſeu Legatis, Nuntijs, Præſidentibus, Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus, & Commiſſarijs, alijsque iudicibus, & delegatis Apoſtolicis emanata, & quæ pro tempore emanauerint, ſimpliciter, vel ſine eorū beneplacito, conſenſu, vel examine, executioni demādari, aut ne tabelliones, & notarij ſuper huiuſmodi literarum, & proceſſuum executione inſtrumēta, vel acta conficere, aut confecta parti cuius intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, aut impediri, vel prohiberi procurant. Ac notarios, executores, & ſubexecutores literarum, citationum, monitorū, & aliorum prędictorum capiunt, carcerant, & detinent, vel capi, carcerari, & detineri faciunt. Quiq; & quibuſcumq; perſonis, in genere, vel in ſpecie ne pro quibuſuis eorum negotijs proſequendis, ſeu gratijs, vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel literas à dicta ſede impetrent, ſeu impetratis vtantur directè, vel indirectè prohibere, ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut notarium, ſeu Tabellionem, vel alias quomodolibet retinere præſumant.

Eſt latæ ſententię.

Ræſeruatur Pontifici.

Declaratur primo, quod clauſula hęc includat impedientes curſum cauſarum ad curiam, vel in curia. Secundo impedientes executionem literarū Curię Sedis Apoſtolicæ. Tertio tractantes malè perſonas illas, & impedientes dari inſtantia ſuper his petita. Quarto impedientes impetrationes literarum gratiæ, vel iuſtitię. Item declar. nihil referre, an fiant hęc impedimenta authoritate publica, vel priuata, ſiue eccleſiaſtica, vel ſęculari.

92

Impetrationi literarum obſtans ſuper cauſis, ad forum eccleſiaſticum ſpectantibus, excommunicatur, c. pen. de immu. eccleſ. 6. ibi.

Si quis vero contra præſumpſerit excommunicationi ſe ipſo facto nouerit ſubiacere: a qua (niſi tam iudici cuius cognitio fuerit impedita, vel iuriſdictio

vſurpata, quàm parti, quæ turbata in proſecutione fuerit ſui iuris: de iniuria, damnis expenſis, & intereſſe prius per eundem integrè fuerit ſatisfactum) nullatenus abſoluatur.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur prout ibidem.

93

Imperij ſed vacante, ſiquis nomen Vicarij, ſibi abſque Romano Pontifice aſſumpſerit, excommunicatur, capitulo ſi fratrum, in Extrauag. ne ſede vacante.

Eſt ſententiæ ferendæ.

Nemini reſeruatur.

94

Impugnantes literas electi in Papam, antequam coronetur, ſunt ipſo facto excommunicati, refert Caiet. ver. excom. c. 28.

95

Incantatores, & inuocantes dæmones excommunicantur ipſo facto, quorum abſolutio nemini reſeruatur, Cath. Plac. tit. de exc. nu. 110.

96

Incendiarij ex quo ſunt per Eccleſię ſententiam publicati pro abſolutionis beneficio ad Sedem Apoſtolicam ſunt mittendi, capitulo tua, de ſent. exe.

Declaratur, vt ſit vniuerſalis, quoad perſonas, quò verò ad actiones vnam tantum punit, ſcilicet iniurioſe incendere non qualitercumque, ſed poſt ſententiam.

97

Infidelibus auxilium præbens excommunicatur, not. ſupra ver. arma, nu. 15.

89

Ingreſſum religionis ementes excommunicantur, Vrbanus 5. in Extr. ſane ne in vinea, quem refert Caiet. ver. exe. c. 75. ibi.

Vniuerſis, & ſingulis Abbatibus, Prioribus, Decanis, & Præpoſitis, & Magiſtris, nec non Abbatiſſis, & Prioriſſis aliiſque prælatis, quouis nomine nuncupatis, & eorum officialibus (quarumcumque etiã Eccleſiarum, Monaſteriorum, Prioratuum, domorum, & locorum quarumlibet religionum, ordinum etiam militarium, tam exemptorum, quam nõ exemptorum quocumque nomine cenſeantur) ac capitulis, & conuentibus, & ſingularibus perſonis eorum tenore præſentium authoritate Apoſtolica, quamuis ſit eis à iure inhibitum diſtrictius inhibemus, ne tam à maribus, quam à mulieribus religionem eorũ ingredi volentibus, Eccleſias, Monaſteria, Prioratus, domos, ſeu loca, in earundem perſonarum receptione, aut ante, vel poſt illam, quoſcumque paſtus, prandia, ſeu cænas, pecunias, iocalia aut res alias, etiam ad Eccleſiaſticum, ſeu quemuis pium vſum alium deputata, vel deputanda, de cetero directè, vel indirectè petere, vel exigere quouis modo præſumant: ſed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu, & veſtitu, ſicut alias perſonas Eccleſiarum ſuarum, Monaſteriorum, Prioratuum, domorum, aliorumque locorũ ſyncera charitate pertractẽt: illa (dũtaxat) quæ ipſa perſona ingredientes pure, ac ſponte, & plena liberalitate omnique pactione ceſſante, dare, vel offerre Eccleſiis, Monaſteriis, Prioratibus, domibus, & locis huiuſmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi. Nos enim, qui ſecus egerint ſi ſingulares perſonæ ſint, tam dantes, quam recipientes huiuſmodi excommunicationis: ſi verò capitulum ſeu conuentus fuerit, ſuſpenſionis ſententijs eo facto decernimus ſubiacere. A quibus (præterquam in mortis articulo) abſolui nequeant abſque Sedis Apoſtolicę licentia ſpeciali.

Vrbanus 5. in Extrauag. ſane ne in vinea.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur ex mente, Caiet. d. loco, quod comprehendat omnes ſcilicet dantes, & accipientes ex pacto, ſecus, ſi abſque pacto darẽt, & accipierent, quantumcumque dantium, & accipientium intentio eſſet peruerſa, excuſarentur tamen putantes ſe pie agere pro conſuetudinibus antiquis ſeruandis non vendentes ingreſſum religionis, ſed exigentes ſeruari laudabiles conſuetudines, ſi vero Monaſterium egeat; ita vt non poſſit ſubſtentari, poſſunt licite paciſci, vt portet ſecum, quod neceſſe eſt ad ſui ſubſtentationem, quoniam hoc naturæ ius exigit, ita Caiet.

99

Ingredi intra ſepta Monaſterij nemini liceat, cuiuſcumque generis, aut conditionis ſexus, vel ætatis fuerit, ſine Epiſcopi, vel ſuperioris licentia in ſcriptis obtenta, ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda. Conc. Trid. cap. 5. de reform. Seſſ. 25. §. ingredi.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur; not. ſupra ver. clauſura, & infra verbo moniales. Hodiè tamẽ reſeruatur Pontifici.

100

Inquiſitores, & alij ad inquiſitionis officij executionem ſubſtituti ab Epiſcopo, vel Inquiſitore, ſi odij gratiæ, vel amoris lucri, aut commodi temporalis obtentu, contra iuſtitiam, & conſcientiam ſuam omiſerint contra quemquam procedere, vbi fuerit ſuper prauitate hæretica procedendum, aut obtentu eodem prauitatem ipſam, aut impedimentum officij ſui alicui imponendo, eum ſuper hoc præſumpſerint quoquo modo vexare; præter alias pœnas, excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrant.

A qua niſi per Romanum Pontificem (præter quã in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa) abſolui poſſint nullo in hac parte priuilegio ſuffragante.

Clem. multorum, de hæret.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt comprehendat duo genera perſonarum, ſcilicet Inquiſitores, & alios ad dicti officij executionem deputatos; quoad actiones ponuntur duæ, videlicet omiſſio procedendi, vbi fuerit procedendum, & vexatio innocentis imponendo illi, vel hæreſim, vel quod impediret Inquiſitionis officium, Caiet. c. 3.

Inquiſitoribus, & tam ipſorum, quam Epiſcoporum, quam Capitulorũ ſede vacante, ſuper hoc deputatis

tatis commiſſarijs diſtrictus iniungimus, ne prætextu officij Inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis, ab aliquibus pecuniam extorqueant, nec ſcienter attentēt Eccleſiarum bona ob Clericorum delictum, prædicti occaſione officij, fiſco etiam Eccleſiæ applicare. Quod ſi ſecus in his, vel eorum altero fecerint excommunicationis ſententia eos ſubiacere decernimus ipſo facto. A qua non poſſint abſolui (præterquam in mortis articulo) donec illis, à quibus extorſerint, plene ſatiſfecerint de pecunia ſic extorta, nullis priuilegijs, pactis aut remiſſionibus ſuper hoc valituris,
Clem. nolentes, de hæret.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur donec reſtitutio fiat.

Declaratur, ut comprehendat duo genera perſonarum nempè Inquiſitorum, & Commiſſariorum ad id deputatorum; quoad actiones duæ comprehenduntur, videlicet extorſio pecuniæ, & applicatio bonorum Eccleſiæ ad Fiſcum prętextu d. officij Caiet. cap. 2.

102

Inquiſitionis officium offendentes & impedientes excommunicãtur cap. vt Inquiſitionis de hęre. 6. refert Caiet. ver. excom. c. 2. ibi.

Vt Inquiſitionis negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei, noſtris temporibus proſperetur &c. In qua conſtitutione octo feruntur excommunicationes. Primo enim omnes poteſtates, domini temporales, & rectores (quibuſcumque dignitatibus, vel officijs, & nominibus cenſeantur) & eorum officiales, & ballini, qui diæceſanis, vel Epiſcopis, vel Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis obedierũs in hæreticorum, vel ipſorum credentium, vel defenſorum, receptatorum, fautorum inueſtigatione, captione, & cuſtodia diligenti cum ab eis fuerint requiſiti excommunicantur.

Secundo, omnes rectores, ſi prædictas perſonas non duxerint, vel duci fecerint ſine mora poſtquam fuerint requiſiti, in poteſtatem, ſeu carcerum Epiſcoporum, ſeu Inquiſitorum ad aliquem alium locum, de quo ipſi, vel aliqui ex ipſis mandauerint infra eorum dominorum, vel rectorum diſtrictum; vbi per viros catholicos a præfatis Epiſcopi, vel Inquiſitoribus, vel eorundem aliquo deputatos ſub arcta, & diligenti cuſtodia teneantur, donec eorum negotium, per iudicium Eccleſia terminetur, ſunt excommunicati.

Tertio, omnes ſupradicti rectores, & eorum officiales, & Nuntij, ſi de hæreſi ab Epiſcopis, vel Inquiſitorib condemnatos, & eorum brachio derelictos nõ ſtatim cæperint indilate animaduerſione puniendos, non obſtantibus appellationibus prædictorum; ſunt excommunicati.

Quarto omnes ſupradicti rectores, & officiales, ſi captos pro crimine hæreſis, abſque dictorum epiſcoporum, ſeu Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorum licentia, vel mandato, a captione, vel carcere liberauerint, ſunt excommunicati.

Quinto omnes prędicti rectores ipſorumque officiales, ſi de crimine hæreſis (cum merè ſit eccleſiaſticum) cognouerint quoquomõ, vel iudicauerint, ſunt excommunicati.

Sexto omnes ſupradicti, ſi executionem pro huiuſmodi crimine a diæceſanis, vel Inquiſitore iniunctã, promptè prout ad ſuum ſpectat officium, facere detraxerint, vel diœceſani, ſeu Inquiſitoris iudicium, ſententiam, ſeu proceſſum directè, vel indirectè impedire præſumant, ſunt excommunicati.

Septimo; omnes ſupradicti, qui præfato fidei negotio Epiſcopo, vel Inquiſitori incumbenti, ſe opponere præſumpſerint, vel ipſum aliqualiter impedire ſunt excommunicati.

Octauo omnes qui ſcienter in prædictis, vel aliquo prædictorum dederint auxilium, cõſilium, vel fauorē ſunt excommunicati extrau de hær. vt Inquiſitionis.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur, ſed illi contra quos datur incidunt in excommunicationem, quæ eſt in Cœna Domini quoties ſe faciunt fautores huius peſtiferæ gentis, ſi vero Epiſcopus iuberet vnum, & Inquiſitor contrarium, debet ſuperſedere iudex ſæcularis, Nau. Man. Conf. c. 27. nu. 135.

103

Inquiſitionis Cardinalibus non obedientes excommunicantur in Bulla Pij IIII. quæ incipit motu proprio cum ſicut anno 5. & Pius V. pag. 266.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

104

Inquiſitionis ſtatum, res, & perſonas offendentes excommunicantur Pius V. extrau. ſi de protegendis de anno 1559.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, vt colligitur ex illa.

105

Interdictũ matris eccleſiæ nõ ſeruantes excommunicantur etiam ſi ſint exempti, clem. ex frequẽtibus, de ſen. exc. refert Caiet. ver. exc. capit. 6. ibi.

Circa interdictorum obſeruantiam generalium authoritate Sedis Apoſtolicæ, vel a locorum ordinarijs poſitorum, de fratrum noſtrorum cõſilio diſtrictè præcipiendo mãdamus, quatenus religioſi quicunq; tam exempti, quam non exempti, cuiuſcumque ordinis, & conditionis exiſtant, cum cathedralem, vel matricem, ſeu parrochialem loci Eccleſiam illa viderint, aut ſciuerint obſeruare (non obſtantibus quibuſcumque appellationibus antea etiam ad eandem ſedem, vel alium, ſeu alios interiectis, & alijs obiectionibus quibuſcumque) abſque dolo, & fraude, cum moderatione tamen decretalis alma, inuiolabiliter ea obſeruent. Alioquin non ſeruantes excommunicationis ſententiæ hoc ipſo volumus ſubiacere. Quod etiam in interdictis, & in ceſſationibus à diuinis indictis per prouincialium conciliorum ſtatuta, vel ipſorum authoritate, volumus obſeruari. In ceſſationibus vero generalibus a diuinis ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum quas aliquando ex conſuetudine, vel aliàs capitula, collegia, uel conuẽtus ſæcularium, aut regularium Eccleſiarum ſibi uendicant, idem intelligimus obſeruandum. Ipſi uero ſint attenti, ut ſtatuta Romanorum Pont. prædeceſſorum noſtrorum ſuper eis edita diligenter obſeruent. Porro ſanctionem hanc ad pendentia trahimus: non obſtantibus priuilegijs.

vſurpata, quàm parti, quæ turbata in proſecutione fuerit ſui iuris: de iniuria, damnis expenſis, & intereſſe prius per eundem integrè fuerit ſatisfactum) nullatenus abſoluatur.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur prout ibidem.

93

Imperij ſed vacante, ſiquis nomen Vicarij, ſibi abſque Romano Pontifice aſſumpſerit, excommunicatur, capitulo ſi fratrum, in Extrauag. ne ſede vacante.

Eſt ſententiæ ferendæ.

Nemini reſeruatur.

94

Impugnantes literas electi in Papam, antequam coronetur, ſunt ipſo facto excommunicati, refert Caiet. ver. excom. c. 28.

95

Incantatores, & inuocantes dæmones excommunicantur ipſo facto, quorum abſolutio nemini reſeruatur, Cath. Plac. tit. de exc. nu. 110.

96

Incendiarij ex quo ſunt per Eccleſię ſententiam publicati pro abſolutionis beneficio ad Sedem Apoſtolicam ſunt mittendi, capitulo tua, de ſent. exc.

Declaratur, vt ſit vniuerſalis, quoad perſonas, quò verò ad actiones vnam tantum ponit, ſcilicet iniurioſe incendere non qualitercumque, ſed poſt ſententiam.

97

Infidelibus auxilium præbens excommunicatur, not. ſupra ver. arma, nu. 15.

89

Ingreſſum religionis ementes excommunicantur, Vrbanus 5. in Extr. ſane ne in vinea, quem refert Caiet. ver. exc. c. 73. ibi.

Vniuerſis, & ſingulis Abbatibus, Prioribus, Decanis, & Præpoſitis, & Magiſtris, nec non Abbatiſſis, & Prioriſſis, alijſque prælatis, quouis nomine nuncupatis, & eorum officialibus (quarumcumque etiã Eccleſiarum, Monaſteriorum, Prioratuum, domorum, & locorum quarumlibet religionum, ordinum etiam militarium, tam exemptorum, quam nõ exemptorum quocumque nomine cenſeantur) ac capitulis, & conuentibus, & ſingularibus perſonis eorum tenore præſentium authoritate Apoſtolica, quamuis ſit eis à iure inhibitum diſtrictius inhibemus, ne tam à maribus, quam à mulieribus religionem eorũ ingredi volentibus, Eccleſias, Monaſteria, Prioratus, domos, ſeu loca, in earundem perſonarum receptione, aut ante, vel poſt illam, quoſcumque paſtus, prandia, ſeu cœnas, pecunias, iocalia aut res alias, etiam ad Eccleſiaſticum ſeu quemuis pium vſum alium deputata, vel deputanda, de cetero directè, vel indirectè petere, vel exigere quouis modo præſumant: ſed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu, & veſtitu, ſicut alias perſonas Eccleſiarum ſuarum, Monaſteriorum, Prioratuum, domorum, aliorumque locorũ ſyncera charitate pertractẽt: illa (dũtaxat) quæ ipſæ perſonæ ingredientes pure, ac ſponte, & plena liberalitate omnique pactione ceſſante, dare, vel offerre Eccleſiis, Monaſterijs, Prioratibus, domibus, & locis huiuſmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi. Nos enim, qui ſecus egerint ſi ſingulares perſonæ ſint, tam dantes, quam recipientes huiuſmodi excommunicationis: ſi verò capitulum ſeu conuentus fuerit, ſuſpenſionis ſententijs eo facto decernimus ſubiacere. A quibus (præterquam in mortis articulo) abſolui nequeant abſque Sedis Apoſtolicę licentia ſpeciali.

Vrbanus 5. in Extrauag. ſane ne in vinea.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur ex mente, Caiet. d. loco, quod comprehendat omnes ſcilicet dantes, & accipientes ex pacto, ſecus, ſi abſque pacto darẽt, & acciperent, quantumcumque dantium, & accipientium intentio eſſet peruerſa, excuſarentur tamen putantes ſe pie agere pro conſuetudinibus antiquis ſeruandis non vendentes ingreſſum religionis, ſed exigentes ſeruari laudabiles conſuetudines, ſi vero Monaſterium egeat; ita vt non poſſit ſubſtentari, poſſunt licite paciſci, vt portet ſecum, quod neceſſe eſt ad ſui ſubſtentationem, quoniam hoc naturæ ius exigit, ita Caiet.

99

Ingredi intra ſepta Monaſterij nemini liceat, cuiuſcumque generis, aut conditionis ſexus, vel ætatis fuerit, ſine Epiſcopi, vel ſuperioris licentia in ſcriptis obtenta, ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda. Conc. Trid. cap. 5. de reform. Seſſ. 25. §. ingredi.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur; not. ſupra ver. clauſura, & infra verbo moniales. Hodiè tamẽ reſeruatur Pontifici.

100

Inquiſitores, & alij ad inquiſitionis officij executionem ſubſtituti ab Epiſcopo, vel Inquiſitore, ſi odij gratia, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, contra iuſtitiam, & conſcientiam ſuam omiſerint contra quemquam procedere, vbi fuerit ſuper prauitate hæretica procedendum, aut obtentu eodem prauitatem ipſam, aut impedimentum officij ſui alicui imponendo, eum ſuper hoc præſumpſerint quoquo modo vexare; præter alias pœnas, excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrant.

A qua niſi per Romanum Pontificem (præter quã in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa) abſolui poſſint nullo in hac parte priuilegio ſuffragante.

Clem. multorum, de hæret.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt comprehendat duo genera perſonarum, ſcilicet Inquiſitores, & alios ad dicti officij executionem deputatos; quoad actiones ponuntur duæ, videlicet omiſſio procedendi, vbi fuerit procedendum, & vexatio innocentis imponendo illi, vel hæreſim, vel quod impediret Inquiſitionis officium, Caiet. c. 3.

Inquiſitoribus, & tam ipſorum, quam Epiſcoporum, quam Capitulorũ ſede vacante, ſuper hoc deputatis

tatis commiſſarijs diſtrictus iniungimus, ne prætextu officij Inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis, ab aliquibus pecuniam extorqueant, nec ſcienter attentēt Eccleſiarum bona ob Clericorum delictum, prædicti occaſione officij, fiſco etiam Eccleſiæ applicare. Quod ſi ſecus in his, vel eorum altero fecerint excommunicationis ſententia eos ſubiacere decernimus ipſo facto. A qua non poſſint abſolui (præterquam in mortis articulo) donec illis, à quibus extorſerint, plene ſatisfecerint de pecunia ſic extorta, nullis priuilegijs, pactis aut remiſſionibus ſuper hoc valituris,

Clem. nolentes, de hæret.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur donec reſtitutio fiat.

Declaratur, ut comprehendat duo genera perſonarum nempè Inquiſitorum, & Commiſſariorum ad id deputatorum; quoad actiones duæ comprehenduntur, videlicet extorſio pecuniæ, & applicatio bonorum Eccleſiæ ad Fiſcum pretextu d. officij Caiet. cap. 2.

102

Inquiſitionis officium offendentes & impedientes excommunicātur cap. vt Inquiſitionis de hære. 6. refert Caiet. ver. excom. c. 2. ibi.

Vt Inquiſitionis negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei, noſtris temporibus proſperetur &c. In qua conſtitutione octo feruntur excommunicationes. Primo enim omnes poteſtates, domini temporales, & rectores (quibuſcumque dignitatibus, vel officijs, & nominibus cenſeantur) & eorum officiales, & balliui, qui diæceſanis, vel Epiſcopis, vel Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis obediunt in hæreticorum, vel ipſorum credentium, vel defenſorum, receptatorum, fautorum inueſtigatione, captione, & cuſtodia diligenti cum ab eis fuerint requiſiti excommunicantur.

Secundo, omnes rectores, ſi prædictas perſonas non duxerint, vel duci fecerint ſine mora poſtquam fuerint requiſiti, in poteſtatem, ſeu carcerum Epiſcoporum, ſeu Inquiſitorum ad aliquem alium locum, de quo ipſi, vel aliqui ex ipſis mandauerint infra eorum dominiorum, vel rectorum diſtrictum; vbi per viros catholicos a præfatis Epiſcopi, vel Inquiſitoribus, vel eorundem aliquo deputatos ſub arcta, & diligenti cuſtodia teneantur, donec eorum negotium, per iudicium Eccleſiæ terminetur, ſunt excommunicati.

Tertio, omnes ſupradicti rectores, & eorum officiales, & Nuntij, ſi de hæreſi ab Epiſcopis, vel Inquiſitorib condemnatos, & eorum brachio derelictos nō ſtatim ceperint indilate animaduerſione puniendos, non obſtantibus appellationibus prædictorum; ſunt excommunicati.

Quarto omnes ſupradicti rectores, & officiales, ſi captos pro crimine hæreſis, abſque dictorum epiſcoporum, ſeu Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorum licentia, vel mandato, a captione, vel carcere liberauerint, ſunt excommunicati.

Quinto omnes prędicti rectores ipſorumque officiales, ſi de crimine hæreſis (cum merè ſit eccleſiaſticum) cognouerint quoquomō, vel iudicauerint, ſunt excommunicati.

Sexto omnes ſupradicti, ſi executionem pro huiuſmodi crimine a diæceſanis, vel Inquiſitore iniunctā, promptè prout ad ſuum ſpectat officium, facere detractent, vel diœceſani, ſeu Inquiſitoris iudicium, ſententiam, ſeu proceſſum directè, vel indirectè impedire præſumant, ſunt excommunicati.

Septimo; omnes ſupradicti, qui præfato fidei negotio Epiſcopo, vel Inquiſitori incumbenti, ſe opponere præſumpſerint, vel ipſum aliqualiter impedire ſunt excommunicati.

Octauo omnes qui ſcienter in prædictis, vel aliquo prædictorum dederint auxilium, cōſilium, vel fauorē ſunt excommunicati extrau de hær vt Inquiſitionis.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur, ſed illi contra quos datur incidunt in excommunicationem, quæ eſt in Cœna Domini quoties ſe faciunt fautores huius peſtiferæ gentis, ſi vero Epiſcopus iuberet vnum, & Inquiſitor contrarium, debet ſuperſedere iudex ſæcularis, Nau. Man. Conf. c. 27. nu. 135.

103

Inquiſitionis Cardinalibus non obedientes excommunicantur in Bulla Pij IIII. quæ incipit motu proprio cum ſicut anno 5. & Pius V. pag. 266.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

104

Inquiſitionis ſtatum, res, & perſonas offendentes excommunicantur Pius V. extrau. ſi de protegendis de anno 1569.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, vt colligitur ex illa.

105

Interdictū matris eccleſiæ nō ſeruantes excommunicantur etiam ſi ſint exempti, clem. ex frequētibus, de ſen. exc. refert Caiet. ver. exc. capit. 6. ibi.

Circa interdictorum obſeruantiam generalium authoritate Sedis Apoſtolicæ, vel a locorum ordinarijs poſitorum, de fratrum noſtrorum cōſilio diſtrictè præcipiendo mādamus, quatenus religioſi quicunq; tam exempti, quam non exempti, cuiuſcumque ordinis, & conditionis exiſtant, cum cathedralem, vel matricem, ſeu parrochialem loci Eccleſiam illa viderint, aut ſciuerint obſeruare (non obſtantibus quibuſcumque appellationibus antea etiam ad eandem ſedem, vel alium, ſeu alios interiectis, & alijs obiectionibus quibuſcumque) abſque dolo, & fraude, cum moderatione tamen decretalis alma, inuiolabiliter ea obſeruent. Alioquin non ſeruantes excommunicationis ſententiæ hoc ipſo volumus ſubiacere. Quod etiam in interdictis, & in ceſſationibus à diuinis indictis per prouincialium conciliorum ſtatuta, vel ipſorum authoritate, volumus obſeruari. In ceſſationibus vero generalibus a diuinis ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum quas aliquando ex conſuetudine, vel aliàs capitula, collegia, uel conuētus ſæcularium, aut regularium Eccleſiarum ſibi uendicant, idem intelligimus obſeruandum. Ipſi uero ſint attenti, ut ſtatuta Romanorum Ponc. prædeceſſorum noſtrorum ſuper eis edita diligenter obſeruent. Porro ſanctionem hanc ad pendentia trahimus. non obſtantibus priuilegijs.

&c.de ſent. exc.c.ex frequentibus in Cle.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt quoad perſonas comprehendat ſolum religioſos quoad actionem ponitur, vna ſcilicet non ſeruare interdictum vniuerſale, emanatum à Papa, à Concilio Prouinciali, ab ordinario, ſeu ab alio inferiore habente hanc poteſtatem, Caiet.d.loco.

106

Interdictum violantes excommunicantur, Cle. grauis de ſent. excom.refert Caiet.verſicu.excom. cap.41.ibi.

Præſumptores præfatos, qui in locis interdicto ſuppoſitis, quemquam de cetero diuina celebrare officia quomodolibet cogere, aut qui modo prædicto ad officia eadem audienda aliquos excommunicationis præſertim, vel interdicti ligatos ſententia reuocare, ſeu qui ne excommunicati publice, aut interdicti de Eccleſiis, dum in ipſis Miſſarum aguntur ſolemnia à celebrantibus moniti, vt exeant prohibere, nec non excommunicatos publice, & interdictos, qui in ipſis Eccleſiis nominatim à celebrantibus, vt exeant moniti, remanere præſumpſerint excommunicationis ſententia (à qua per ſedem dumtaxat Apoſtolicam poſſint abſolui) Sacro approbante Concilio innodamus,

de ſentent.excomm. grauius in Cle.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt excommunicentur ex quatuor cauſis? Primo cogentes celebrare in locis interdictis. Secundo euocantes ad eadem officia excommnnicationis. Tertio prohibentes ne exeant inde excommunicati, aut interdicti moniti. Quarto remanentes in dictis Eccleſijs, ſi publice ſint excommunicati, aut interdicti, & nominatim moniti à celebrantibus, vt exeant.

107

Iudex fingens cauſam, vt accedat ad moniales excommunicatur, c.2.de iudic.6.

Eſt latę ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

108

Iuriſdictionem Eccleſiaſticam impedientes excommunicantur, not.ſupra ver.auocantes.

109

Layci prohibentes Clericis ne emant, aut aliud obſequium perſonale, ſeu reale præſtetur, excommunicantur, not.ſupra ver.Clerici, nu.41.

110

Layci compellentes Clericos ad ſubmittendũ res Eccleſiæ, excommunicantur, cap. 2. de rebus Eccl.6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.not.infra ver.ſeculares.

111

Legati, & Nuncij Apoſtolici ne recipiantur, ſi quis impedierit excommunicátur, dixi ſupra ver. Cardinales.

112

Legentes in ſcholis, leges, aut medicinam, & docentes religioſos excommunicantur, not.ſupra ver ſic.docentes.

113

Leges, vel phiſicas religioſi audire volentes, ſi propter hoc exeunt e clauſtro excommunicatur c. ſuper ſpeculane Clerici, vel Mon. refert Caiet. capit.50.ibi.

Contra religioſas perſonas de clauſtris exeuntes ad audiendum leges, vel phyſicam, Alexander prædeceſſor noſter olim ſtatuit in Concil. Turon. vt niſi intra duorum menſium ſpatium redierint ad clauſtrum, ſint excommunicati, & ab omnibus euitentur, & in nulla cauſa (ſi patrocinium præſtare voluerint) audiantur, Reuerſi autem, in choro, menſa, capitulo, & ceteris vltimi fratres exiſtant; & (niſi forte ex Sedis Apoſtolicæ miſericordia) totius ſpem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus, propter quorundam opiniones diuerſas, excuſationis aliquid aſſumebant: nos volentes, vt de cetero excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus tã à diœceſanis, & capitulis ipſorum, quam a ceteris Epiſcopis, in quorum diœceſibus ſtudent, tales excommunicati, & prædictis pœnis obnoxij publice nuncientur. Quia vero theologiæ ſtudiũ cupimus ampliari &c. ad archidiaconos, plebanos, decanos, præpoſito, cãtores, & alios clericos perſonatus habentes, necnon presbyteros, niſi ab his intra ſpaciũ præſcriptũ deſtiterint, hoc extendit volumus, & appellatione poſtpoſita firmiter obſeruari.

Honor. III. Extrau.ne cler. vel mon. ſuper ſpecula.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur primo, vt non incurrat, qui audit intra ſepta monaſterij. Secundo non comprehendit clericos ſæculares non habentes dignitates. Tertio nemo incurrit ex eo tantum, quod eam doceat, no. inf.verbo medicina, & verbo philoſophia.

114

Libros hæreticorum legentes, tenentes, imprimentes, & defendentes excommunicantur, dixi ſupra verb.hæretici.

115

Libros imprimentes de rebus ſacris, abſque licentia ordinarij excõicantur. ſeſſ.4.Conc.Trid.tit. de Canonicis ſcripturis, §.ſed & impſſoribus, ibi.

Sed, & impreſſoribus modum in hac parte, vt par eſt imponere volens, qui iam ſine modo, hoc eſt, putãtes ſibi licere quicquid libet, ſine licentia ſuperiorum Eccleſiaſticorum ipſos ſacrę ſcripturę libros, vt ſuper illis annotationes, & expoſitiones quorumlibet indifferenter, ſępe tacito, ſæpe etiã emẽtito prælo, & quod grauius eſt, ſine nomine authoris imprimũt: alibi ẽt impreſſos libros huiuſmodi temere venales habent: decernit, & ſtatuit, & vulgata editio, quã emẽdatiſſime imprimatur; nulliq; liceat imprimere, vel imprimi facere quoſuis libros de reb. ſacris ſine nomine authoris, neq; illos in futurum vendere, aut ẽt apud ſe retinere, niſi primum examinati, probatiq; fuerint ab ordinario, ſub pęna anathematis, & pęcuniæ in canone Concilij nouiſſimi Lateranenſis appoſita.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Libros

116

Libros imprimentes infra decennium, impreſſo, Bononiæ a prima editione computandorum ſine licentia deputatorum Bononiæ excommunicantur, Greg.extr.dum nobis, refert Cath.Plac. [illegible] de exc. num.26.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici prout ibi.

117

Libertatem eccleſiaſticam offendentes excommunicantur, not. ſupra verſic. auocantes, & infra verſi.ſtatuentes.

118

Linguarum diuerſitas facit, vt Antiſtes diuerſæ nationis deputetur, qui proprio Antiſtiti ſit obediens, & ſubiectus, quod ſi aliter ſe geſſerit excommunicetur, dixi ſuperius, ver. Epiſcopus.

119

Literarum Apoſtolicarum falſarij excommunicantur, no. ſuperius, ver. falſarij.

120

Literas Pontificis apud Sedem Apoſtolicam recipiens præterquam a pontifice, vel de eius mandato excommunicatur, ca. dura, de crimine falſi, ibi, Dura ſæpe mandata, & inf.

Statuimus, & ſub excommunicationis pena, & ſuſpẽſionis ordinis, & benefi[c]ij diſtrictius inhibentes ne quis apud Sedem Apoſtolicam literas noſtras, niſi a nobis, vel de manibus illorum recipiat. qui de mandato noſtro ad illud ſunt officium deputati. Si verò perſona tantæ authoritatis extiterit, vt ipſam deceat per nuntium literas noſtras recipere, nuntium ad Cancellariam noſtram, vel ad nos ipſos mittat idoneum, per quem literas Apoſtolicas iuxta formam præſcriptam recipiant, ſi quis autem in hac parte mandati noſtri trangreſſor extiterit, ſi laycus fuerit excommunicationi ſubiaceat: ſi clericus officij, et beneficij ſuſpenſione damnetur. Adijcientes ſtatuimus, vt generalem excommunicationis ſententiam promulgetis, quam per ſingulas parrochias faciatis frequentius innouari, & ſi quis falſas literas ſe habere cognoſcit, intra viginti dies literas illas, aut deſtruat, aut reſignet, ſi pœnam excommunicationis voluerit euadere: quam (niſi forſan in mortis articulo) ſine ſpeciali mandato noſtro, a quoquam nolumus relaxari: nec ẽs (ſi præſumpta fuerit contra hoc) abſolutio quicquam habeat firmitatis.

In prima parte eſt ſententiæ ferendæ.

Nemini reſeruatæ.

In ſecunda, quoad laycos eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatæ.

Quoad clericos officij, & beneficij ſuſpenſione damnetur.

In tertia, quando eſt promulgata reſeruatur Põtifici, vt ibi.

120

Matrimonium.

Eos, qui diuino timore poſtpoſito ſcienter in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis conſtitutione Canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, necnon religioſos moniales, ac clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, matrimonium contrahentes ip[ſo]s excommunicationis ſententiæ ipſo facto decernimus ſubiacere, clem.1.de con[ſang]. & affin. refert Caiet. verbo excommunicatio, ca.4.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur primo, vt hæc decretalis non cõprehẽdat, niſi p[illegible] ex[illegible] in textu. Secundo d[ic]. quod ab hac pœna ex[illegible] ignorantia facti probabilis. Tertio intellige textum de matrimonio contracto per verba de præſenti, non autẽ de futuro, Nau.Man.Conf.c.27.nu.141.

122

Matrimonij libertatem violans excommunicatur, Con. Tri.Seſ.24.[c.]9.de ref[o]r. ibi.

Ita plerunque temporalium Dominorum, ac Magiſtratuum mentis oculos terreni affectus, atque cupiditates exc[æcant], vt viros, & mulieres, ſub eorum iuriſdictione degentes [max]ime diuites, vel ſpe[i] magnæ hære[ditatis] [illegible] tes minis, & pœnis adigant cũ ijs matrimonium inuitos contrahere, quos ipſi Domini vel Magiſtratus illis præſcripſerint. Quare cum maxime nefarium ſit matrimonij libertatẽ violare, & ab eis iniurias naſci, a quibus iura expectantur; præcipit ſancta Synodus omnibus, cuiuſcunque gradus, dignitatis, & cõditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quã ipſo facto incurrant, ne quouis modo directe, vel indirecte ſubditos ſuos, vel quoſcũque alios cogant, quominus liberè matrimonia contrahant.

Eſt latæ ſententiæ;

Nemini reſeruatur.

123

Medicinam audiens religioſus in ſcholis excõmunicatur, nu. ſupra ver. leges.

123

Mendicantes.

Tranſgreſſores conſtitutionis, quæ religioſis mendicantibus prohibet ad habitandum domos, vel loca quæcunq; de nouo recipere, ſeu hactenus recepta mutare, vel ea transferre in alios vſus, cuiuſuis alienationis titulo quocunque, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere, c.1.de exc.præl.6.refert Caiet.ver.exc.c.56.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

124

Mẽdicantes non poſſunt migrare ad alterum ordinem excepto Carthuſienſi, alioquin excommunicantur, Mart. V. extrau. viam ambitioſæ, refert Caiet.ver.exc.c.74.ibi.

In futurum nullus ex profeſſoribus alicuius ex ordinibus mendicantium quorumcunque in aliquẽ monaſticum ordinem (tam Sancti Benedicti, quã Ciſtercien. Camaldulen. [V]allis Vmbroſæ, Canonicorum regularium Sancti Auguſt. vel aliorum monaſticorum ordinem (Carthuſienſium duntaxat excepto) poſſit, aut debeat per quem[c]unque recipi, vel admitti virtute alicuius licentiæ, vel indulti abſque Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali ſub dictis [illegible] et excõmunicationis latæ ſentẽtiæ re[illegible] tam recipientes, quam recepti [illegible] incurrant. Et nihilominus ſecus facta non teneant ipſo iure.

non mendicantium abſq; licentia Summi Pontificis, excepta regula Carthuſienſium excommunicantur, dixi ſupra ver. mendicantes nu. 124.

166

Religioſi cuiuſcumque religionis, qui ſine ſuperioris ſui ordinis licentia per patentes literas ſibi cõceſſa ad parentes tranſmarinas ſe transferre præſumunt, vbi pauci fidelium reſpectu infidelium reperiuntur, excommunicantur, Extrauag. ad noſtrum de regularibus.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

167

Religioſi, qui proficiſcuntur ad aliqua ſtudia abſque licentia excommunicantur, cap. 2. ne Cler. vel Mon. 6. dicitur ſup. nu. 87.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt non incurrat hanc, qui proficiſcitur ad alium locum, vbi eſt conuentus ſui ordinis, & eſt ſtudium publicum; Item ſatis eſt licentia prælati, qua quis poteſt habitare extra Monaſterium; In ſecunda autem parte quatuor requiruntur; Primo, quod auditor ſit religioſus: Secundo audiat leges, vel medicinam: Tertio id fiat relicto habitu: Quarto, quod doctor id ſciat, eumque doceat.

168

Religioſi, qui petunt aulas Principum cauſa nocendi ſuis prælatis, vel Monaſterijs excommunicantur, no. ſupra ver. Monachi nu. 131.

169

Religioſi, qui concionantur, vel aliàs dicunt aliquid ad auertendos audiẽtes à ſoluẽdis decimis debitis Eccleſijs excommunicãtur, dixi ſupra ver. decimas nu. 55.

170

Repræſalias aduerſus perſonas Eccleſiaſticas, ſeu bona ipſarum concedentes, vel extendentes ad eas, niſi præſumptionem huiuſmodi reuocauerint à conceſſionis, vel extenſionis tempore intra menſem, ſi perſona ſingularis fuerit, ſententiam excommunicationis incurrat, ſi vniuerſitas Eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto.

c. etſi pignorationes de iniur. 6.

Eſt latę ſententię.

Nemini reſeruatur.

Declaratur procedere, tam in iuſtis, quam in iniuſtis repræſalijs, non tamen incurreret ille, qui cõcederet propter debita, iudicans, hoc ſibi de iure conuenire, Nauar. Man. Confeſſorum, c. 27. nume. 136. excom. 31.

171

Reſignantes, & admittentes reſignationem in fauorem in manibus ordinarij excommunicãtur, dixi ſupra ver. beneficium nu. 24.

172

Reuelatio, non reuelantes conſcios conſpirationis in peronam Cardinalis excõmunicantur, Pius Quintus Extr. infælicis.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

173

Reuocationem extorquens ſuſpenſionis, interdicti, & excommunicationis excommunicatur, ca. 1. de is, quæ vi met. cauſ. 6. ibi.

Abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcumque reuocationem ipſius, aut ſuſpenſionis, ſeu etiam interdicti per vim, vel metum extorta; præſentis conſtitutionis authoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem ſine vindicta violentis creſcat audacia; eos qui abſolutionem, ſeu reuocationem huiuſmodi vi, vel metu extorſerint, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

174

Romæ vrbis officia, & dignitates vſurpantes excommunicantur c. fundamenta de elect. 6. Caiet. ver. exc. c. 53. ibi.

Nullus Imperator, ſeu Rex Romanorum, vel alius Imperator, Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes aut Baro; vel quicumque alterius notabilis potentię, preeminentiæ, poteſtatis, & excellentiæ, ſeu dignitatis exiſtat, frater, filius, vel nepos, eorum ad tempus, vel in perpetuum, ſeu quiuis alius vltra annale ſpatium, quouis modo, colore, vel cauſa, per ſe vel aliam perſonam quomodo libet ſubmittendam; in ſenatorem, capitaneum, patricium, aut rectorem, vel ad vrbis Romæ regimen, ſeu officiũ nominetur, eligatur, ſeu aliàs etiam aſſumatur abſq; licentia Sedis Apoſtolicę ſpeciali per ipſius ſedis literas conceſſionem licentiæ huiuſmodi ſpecialiter exprimentes, quod ſi ſecus factum fuerit, nominationem, electionem, & aſſumptionem huiuſmodi decernimus eſſe nullas. Et non ſolum nominatores, electores, & aſſumptores, verum etiam nominati, electi, & aſſumpti, ſi tali nominationi, electioni, & aſſumptioni conſenſerint. aut ſe de ipſis quomodolibet intromiſerint, intendentes, & obedientes eiſdem, & in hoc dantes ipſis nominatoribus, electoribus, & aſſumptoribus, aut nominatis electis, vel aſſumptis, auxilium, conſilium, vel fauorẽ publice, vel occulte, cuiuſcumque cõditionis extiterint; ipſo facto, ſententiam excommunicationis incurrant Et infra. Contemptores quoque, ſeu violatores alicuius præmiſſorum ab huiuſmodi excommunicationis ſententia (præterquam in mortis articulo) abſolui non poſſint, niſi per Rom. Pont. vel de ipſius petita licentia, & obtenta ſpeciali, non obſtantibus priuilegijs,

de electione. c. fundamenta lib. 6.

Eſt latę ſententię.

Reſeruata Pontifici.

175

Romanæ vrbis victualia impedientes excõmunicantur, no. infra ver. victualia.

176

Romanæ Eccleſiæ bona occupantes excommunicantur, not. ſupra verſiculo bona numero vigeſimo ſexto.

177

Romipetas impedientes peregrinationis cauſa excommunicantur, not. ſupra ver. peregrinos.

Roma-

178

Romanam curiam petentes, ſeu ad ipſam eecuentes, ſi impediti fuerint, impedientes excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini Greg. XIII. de anno 1579. ibi nu. 12.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, vel alium, ſeu alios, quaſcumque perſonas Eccleſiaſticas, vel ſæculares ad dictam curiam ſuper eum cauſis, & negotijs recurrentes, illaſque in eadem curia proſequentes, aut procurantes, negotiorumque geſtores, aduocatos, procuratores ipſorum, ſeu etiam auditores, vel iudices ſuper dictis cauſis, vel negotijs deputatos occaſione cauſarum, vel negotiorum huiuſmodi verberant, mutilant, vel occidunt, ſeu bonis ſpoliant, vel qui per ſe, vel alium, ſeu alios directè, vel indirectè prædicta exequi, vel procurare, aut in eiſdem conſilium, auxilium, vel fauorem præſtare non verentur, cuiuſcumque præminentiæ, & dignitatis fuerint.

Ac illos qui literas Apoſtolicas, & in forma breuis, tàm gratiam, quam iuſtitiam concernentes, ac etiam citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, proceſſus, executoriales, aliaque decreta, quæcumque a nobis, & Sede Apoſtolica, ſeu Legatis, Nuncijs, Præſidentibus Apoſtolicæ Auditoribus, & Commiſſarijs, alijſque iudicibus, & delegatis Apoſtolicis emanata, & quæ pro tempore emanauerint ſimpliciter, vel ſiue eorum beneplacito conſenſu, vel examine, executioni demandari, aut ne tabelliones, & notarij ſuper huiuſmodi literarum, & proceſſum executione, inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius intereſt tradere debeant impediunt, vel prohibent, aut impediri, vel prohiberi procurant. Ac notarios, executores, ſub executores literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, carcerant, detinent, vel capi carcerari, & detineri faciunt. Quique etiam quibuſcunque perſonis in genere, vel in ſpecie, ne pro quibuſuis eorum negotijs proſequendis, ſeu gratijs, vel literis impetrandis ad Romanam curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel literas a dicta ſede impetrent, ſeu impetratis vtantur directè, vel indirectè prohibere, ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut notarium, ſeu tabellionem, vel alias quomodolibet retinere præſumunt.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruata Pontifici.

Declaratue, vt non loquatur de Roma, ſed de Sede Apoſtolica, vnde cum illa eſſet extra Romam non eſt locus illi Romæ, neque in uenientibus ad eam, vel recedentibus ab ea; Item non procedit in his, qui vadunt, degunt, aut recedunt è loco vbi eſt curia, ſi non proficiſcantur, verſentur, aut reuertantur ratione curiæ.

179

Sacerdos.

Inhibemus etiam ſub interminatione anathematis, ne quis ſacerdos officium habeat viceeomitis, aut præpoſiti ſecularis, ſi quis autem contra hoc venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit, ex communicationi ſubiaceat, c. clerici, in fine ne cler. vel mon.

Eſt ſententiæ ferendę ante monitionem poſt vero eſt ſententiæ latæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt nō incurrat in iſtam clericus minorum ordinum; non tamen incurrunt prælati habentes eiuſmodi procurationem annexam ſoę dignitati, aut ſuo patrimonio, Nauatr. Man. Confeſſ. cap. 27. nu. 117.

180

Sacrilegi, effractores, & ſpoliatores eccleſiarum excommunicantur, capit. conquæſtus, de ſent. excom.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur abſolutio donec reſtitutio fiat.

Declaratur, vt duo requirantur, effringere ſcilicet, & ſpoliare.

181

Sagittarij. Artem illam mortiferam, & odibilē baliſtariorum, & ſagittariorum aduerſus Chriſtianos, & Catholicos exerceri de cętero ſub anathemate prohibemus, cap. 1. & ſagittarijs.

Eſt ſententię ferendæ.

Nemini reſeruatur.

182

Salus corporis. Cęterum, cum anima ſit multo pretioſior corpore ſub interminatione anathematis prohibemus nequis medicorum pro corporali ſalute aliquid ęgroto ſuadeat quod in periculum animæ conuertatur, c. cum infirmitas, in fi. de pœ. & remiſ.

Eſt ſententiæ ferendæ.

Nemini reſeruatur.

183

Saracenis auxilium præbens excommunicatur, not. ſupra ver. arma, no. 15.

184

Schiſmatici excommunicantur, not. ſupra verſi. hæretici.

185

Scripturas palatij Apoſtolici auferens excommunicatur, no. ſupra verſ. bonorum.

186

Sęculares officiales urbis qui tempore ſedis vacantis non benè exercent ipſorum officium excōmunicantur, no. ſupr. ver. officiales.

187

Sęculares iudices non adminiſtrantes iuſtitiam clericis poſt trinam monitionem excommunicantur, c. adminiſtratores, 23. q. 5.

Eſt latæ ſententiæ poſt trinam monitionem.

Reſeruatur donec ſatisfactum fuerit.

188

Sęcularis imponens decimas, taleas, pręſtantias Clericis excommunicantur in Cęna Domini de anno 1579. Greg. XIII. num. 17. ibi dixi ſuperius, num. 18.

Eſt latæ ſententiæ,

Reſeruatur Pontifici.

189

Sedis Apoſtolicæ bona vſurpantes excommunicantur, not. ſupra ver. bona, ver. Roma.

Sena-

omnes, & ſingulos, qui Chriſtianorum quorumcunque nauibus tēpeſtate in tranſuerſum, ut dici ſolet iactatis, naufragium paſſis, aut etiam ſubmerſis, ſiue in ipſis nauibus, ſiue ex eis dilapſa & in mari, vel litore inuenta cuiuſcunque generis bona tam in noſtri Tyrrheni, & Adriatici, quam in quibuſcunque alijs cuiuſcunque maris regionibus, & litoribus rapuerint, aut ſcienter ipſi ſibi acceperint, aut ab alijs rapta, ſeu accepta, ſcienter receperint; ita vt nec etiam ob quodcunque priuilegium, conſuetudinem, aut longiſſimi etiam immemorabilis temporis poßeſſionem, ſeu alium quemcunq; prætextum excuſari poſſint.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

138

Nuncios Apoſtolicos impediētes ne recipiātur, ſeu ipſi exequantur eorum officium excōmunicantur, not. ſup. verſic. Legati, & verſic. Cardinales.

139

Oblationes de ſacris eccleſijs, ſi layci moliti fuerint excommunicantur, c. ſi. 10. q. 1.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

140

Officiales vrbis, oppidi ve vbi Pontificis noui creatio tractatur, ſi diligenter, & inuiolabiliter nō obſeruauerint, quæ ſibi eo in negocio commiſſa ſunt excommunicantur, c. vbi periculum, de elect. 6. in §. præterea.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

141

Officiales pœnitentiariæ, qui conceſſerint, quæ ſunt interdicta excommunicantur Pius 4. in Extra. in ſublimi.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, Cathech. Placent. tit. de excom. nu. 126.

142

Officiales vrbis, & ſtatus Eccleſiaſtici, ſi permiſerint deferri arma breuioris menſuræ trium palmorum excommunicantur, Pius Quintus Extrauag. cum vices. anno 1572.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

143

Officium, Inhibemus ſub interminatione anathematis ne quis ſacerdos officium habeant vicecomitis, aut præpoſiti ſecularis. Siquis autem contra hæc venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit excommunicationi ſubiaceat.

c. Clericis, ne Cler. vel Monac. Caiet. ver. excommunic. c. 76.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt quo ad perſonas ſoli ſacerdotes comprehendantur, quantum autem ad actiones comprehēdūtur. Primo habere officium vicecomitis, ſeu præpoſiti. Secundo poſt monitionem nolle emendare Caiet. d. loco.

144

Ordinarij locorū, qui in ſibi ſubditos inſiſtentes in ſeruitio Papæ, vel Romæ moram trahentes pro ſuis negocijs, ſententiam excommunicationis protulerint excommunicantur Extrauag. diuina de priuil.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Papa qui a paucioribus quam à duabus partibus eligitur & gerit ſe pro Papa excommunicatur, not. ſupra ver. electio.

146

Participantes.

Clericos, qui ſcienter, & ſponte participauerunt cum excommunicatis à Pontifice, & ipſos in officio receperint, eadem excommunicationis ſententia cū ipſis non dubitamus inuolui. Quos etiam pro beneficio habendo abſolutionis ad Pontificem ſunt remittendi,

c. ſignificauit, de ſen. excom.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, quod liget ſolum Clericos, & punit vnicam actionem, ſcilicet recipere ad diuina, Caiet. ver. excom. c. 58.

147

Patriarchas ex ſua prouincia eijcientes excommunicantur not. ſupra ver. Cardinales.

148

Patroni præſentantes contra formam Bullæ Pij Quinti, quæ incipit, quanta, de anno 1568. excommunicantur.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici. dicam inferius, verſiculo reſignatio.

149

Peregrinos ad vrbem proficiſcentes impedientes excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini de anno 1579. nu. 9. ibi;

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes ex propoſito interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, ſeu deprædantes, romipetas ſeu peregrinos ad vrbem cauſa deuotionis, ſeu peregrinationis, et prorſus omnes alios ad Sedē Apoſtolicam accedētes, vel apud eam morantes, aut recedētes ab ipſa, & illis dātes auxiliū cōſiliū, vel fauorē.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt non incidat in eum, qui impedimentum dederit ante, vel poſt peregrinationem, Nau. Man. Conf. c. 27. nu. 66.

150

Pedagia noua imponentes ad id poteſtatem non habentes excommunicatur, dixi ſupra, nume. 86. ver. gabellas.

151

Piratæ, & eorum receptores, & fautores excōīcātur in Bulla Cœnę Domini, de anno 1579. n. 3. ibi.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes piratas, latrunculos maritimos, & illos præcipue, qui mare noſtrum à Monte argentario vſque ad Terracinam diſcurrentes, eos, qui in illo nauigant deprędantur, mutilant, interficiunt rebuſue bonis, uis

190

Senatorem R[illegible]manum eligen[illegible] Imperat[illegible]rem, Regem, Du[illegible], Ma[illegible]ch[illegible]o[illegible]em, C[illegible] P[illegible]ci-pem, au[illegible] dignitate inſignem, [illegible] eius filiũ vel fra[illegible]em & electi ab[illegible] conſenſu P[illegible]ntificis excommunicantur, c.fundamenta de elect. 6.

E[illegible] latę ſen te[illegible]ię.

Re[illegible]atur Pontifi[illegible].

191

Sepulturã, vt quis eligat apud ſuas Eccleſias inducentes ad id excommunicantur, Cle. cupientes de pœ[illegible] Caie. ver. exc. c. 49. ibi.

Sane temerarios violatores conſtitutionis illius, quæ religioſis, & clericis ſecularibus prohib[illegible] ne aliquos ad vouendum, iurãdum, uel fide interpo[illegible]ta, ſeu alias promittendum, inducant, vt ſepulturas apud eorum Eccleſias eligant, vel iam electam vlterius non immutent, ſimilem ſententiam (pœna in dicta conſtitutione contenta in ſuo perdurante robore) incurrere volumus ipſo facto, ab alio quam à Sede Apoſtolica (præterquam in mortis articulo) nullatenus abſoluendos: n[illegible] [illegible]ys, aut ſtatutis cuiuſcumque tenoris exiſtant in contrarium ſuper his valitu[illegible]is,

Ex[illegible]ra[illegible]. de pœnit. cupientes in Cle.

Eſt latæ ſe[illegible]tiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, quod iſta inductio requiritur cum opere ad hoc quod quis incidat in exc[illegible] quia cum huiuſmodi pœna ſit ſtricti iur[illegible]s, effectum requirit Caiet. d. loco.

192

Sepeliens hæreticos excommunicatur, & hoc quando ſepelit ſciens in loco ſacro, capitulo ſecundo de hæret. ſexto Caiet. verſiculo excommu. cap. 45. ibi.

Quicumque hæreticos, credẽtes, receptatores, vel fautores eorum ſcienter præſumpſerint Eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, vſque ad ſatisfactionem idoneam, excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere. Nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriys manibus extumulent publice, & proyciant talia corpora damnatorum: & locus ille perpetuo careat ſepultura.

de hęretic. lib. 6.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur abſolutio, donec proprijs manibus, extumulent [illegible] publice, & proijciantur huiuſmodi corpora damnatorum.

De[illegible]lara vt comprehendat, tam laycos, quam clericos.

193

Sep[illegible]ientes in cimiterijs tempore interdicti quoſcumque in caſibus non conceſſis, aut excommunicatos p[illegible]blicè, vel nominatim interdictos, vel manifeſtos v[illegible]tios [illegible]entec, excommunicantur Clemen. 1. de ſepul. Caietan. verſicul. excommu. c. 46. ibi.

Eos, qui propriç temerit[illegible]tis audacia, defunctorũ corpora non ſine contemptu cl[illegible]uium Eccleſiæ in cimiterys tempore interdicti in caſib. non conceſſis à iure, vel excommunicatos publicè, vel nominatim interdictos, vel manifeſtos vſur[illegible]lire præſumunt; ipſo fact[illegible] excomm[illegible]tentiç de-cernimus ſubiac[illegible]. Aq[illegible]us abſoluantur, niſi prius ad [illegible] in[illegible] Epiſcopi eis, qui us per præmiſſ[illegible]uria irrogata, ſatisfactionem exhibuerit compe[illegible]tem.

Extrau. de ſepul. c. 1. in Cle.

Similiter ſcriptum eſt de ſepulturis, ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui ſub anathematis vinculo deteſtamur, & contradicimus c. 1. de ſepulturis in fine.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur donec arbitrio Diœceſani ſatisfactionem exhibuerit competentem.

Declaratur vt hanc incutiant Clerici exempti, vel non exempti.

194

Sequeſtrationem beneficy impedientes vna diffinitiua ſententia contra poſſeſſorem promul[illegible]ata, per loci ordinarium facta, vel fructus ſequeſtratos quoquomodo occupare præſumentes excommunicantur.

Clem. 1. de ſeq. & poſ. fruct. Caiet. vee. excom. cap. 4[illegible]. ibi.

Definimus, vt vna contra poßeſſorem definitiua ſententia ſuper beneficio apud Sedem Apoſtolicam (dumtaxat) in petitorio, vel poſſeſſorio promulgata, beneficium ipſum à poſſeſſore huiuſmodi (dum tamen triennio pacificè antea poßeſſum ab eo non fuerit) per loci ordinarium apud aliquam idoneum perſonam ſequeſtretur, &c. Siquis autem ſequeſtrationem huiuſmodi impedire, vel fru[illegible]us ſequeſtratos quoquomodo præſumpſerit occupare, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto, à qua (niſi impedimento prius amoto, & occupatis per eorum fructibus reſtitutis) nullatenus abſoluatur.

Extrauagan. de ſeq. c. 1. in Cle.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur donec reſtitutio fiat.

195

Symoniaci in ordine, & beneficijs excommunicantur. Martin. 5. in Concil. Conſt. Caiet. verſic. excom c. 72. ibi.

Mulię contra ſymoniacam prauitatem iam olim factæ ſunt conſtitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Volẽtes igitur de cetero, vt poſſumus attẽtius prouidere, Sacro approbante Concilio declaramus, quod ordinati ſymoniacè, ab executione ſuorum ordinum ſint eo ipſo ſuſpenſi. Electiones autem, poſtulationes, confirmationes, & quæuis prouiſiones ſimoniacè Eccleſiarum, Monaſteriorum, dignitatum, perſonatuum, officiorum, & beneficiorum, quorum cumque deinceps factæ, nullæ ipſo iure, nullumque per illas ius cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati, ac prouiſi faciunt fructus ſuos; ſed ad illorum reſtitutionem tamquàm inquè ablatorum teneantur percipientes. Statuentes inſuper, quod dantes, & recipientes ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, etiam ſi Pontificali, aut Cardinalatus præfulgeant dignitate.

Mart. 5. in C[illegible]nc. Conſtantien.

Eſt latę ſententiæ.

Nemini

Nemini re[illegible]ar.

Declarat[illegible] [illegible]telligatur, niſi de ſimonia, quæ committitur [illegible]e. & beneficio cóc.Paul. in Extrauag.de ſym.Nauar.Manual. Conf.cap.27. nume.106.

196

Spirituales cauſas auocãtes à curia Eccleſiaſtica excommunicantur, not. ſupra verſiculo auocantes.

197

Statuentes contra libertatem Eccleſiæ excommunicantur, dixi ſupra ver. auocantes.

198

Supllectilia palatij Apoſtolici occupantes excommunicantur, not.ſupra ver.bona.

199

Supplicationes Apoſtolicas falſificantes excommunicãtur, not.ſupra ver.falſarij.

Taurorum, ferarumve pectacula publica, aut priuata permittentes fieri in ſuis terris excommunicantur, Pius Quintus Extr.de ſalute anno 1567. Eſt latæ ſententiæ, quoad permittentes,

Nemini reſeruatur.

Clerici quoque tam ſæculares, quam regulares prohibentur intereſſe huiuſmodi ſpectaculis, ſub pœna excommunicationis, & in hac parte.

Eſt ſententiæ ferendæ.

Nemini reſeruatur.

201

Teſtimonium.

Caſus huiuſmodi (videlicet, vt iudex vadat perſonaliter ad mulierem pro teſtimonio) non fingatur, nec fraus interueniat in hac parte alioquin fictor huiuſmodi, vel fraudator ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

c.mu lieres, de iud.6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Materia huius Canonis eſt inſidiari pudicitiæ mulierum, & quo ad perſonas eſt vniuerſalis, quo ad actiones punit duas, ideſt quãdo fingit cauſam, fraudemque committit.

202

Taleas, collectas, decimas, & onera imponẽtes clericis, excommunicantur in Bulla Cænæ Domini de anno 1579.numero 17.dicitur ſupra nu. 18.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

203

Tributa imponentes clericis, rebuſque eccleſiæ excommunicantur, capitulo non minus, de immunit.eccl.Caiet.verſicul. exc.capitu. 40.dictum eſt ſup.numero 202.nam hodie reſeruatur in Cæna Domini.

204

Turcis auxilium præbens excommunicatur, dixi ſupra ver.arma.

205

Vacantium eccleſiarum bona occupantes excõmunicantur, capitulo generali de elect. 6.Caiet. ver[illegible] exc.capitulo trigeſi[illegible]

Vniuerſos, & ſingulos, qui regalia cuſtodiam, ſiue guardiam aduocationis, ſeu defenſionis titulum in Eccleſiis Monaſteriis, ſiue qui[illegible]et alijs pijs locis vacantibus, de nouo vſurpare [illegible]ntes bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, clericoſque Eccleſiarum, Monachos Monaſteriorum, & p[illegible]onas ceteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant, eo ipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere. Boni.de elect.generali, lib.6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Hodie tamen reſeruatur Pontifici per Pium V. in extrau. dictum refert Cath. Plac. titulo de exc. nume.136.

206

Vi[illegible]a[illegible]a deferentes Romam, ſi fuerint impediti, [illegible], qui impediunt excommunicantur in Cæna Domini de anno 157[illegible] nu.8.ibi.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, ſiue inuadentes eos, qui victualia ſeu alia ad vſum Romanæ Curiæ neceſſaria adducunt ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel deferantur impediunt, ſeu perturbant, vel qui talia fieri faciunt, vel facientes defendunt, cuiuſcunque fuerint ordinis præeminentiæ, conditionis, & ſtatus, etiam ſi Pontificali, vel Regali, aut alia, quauis eccleſiaſtica, vel mũdana præfulgeant dignitate.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt non comprehendat eos, qui ob vtilitatem ſuæ Reip.iuſtè prohibent victui neceſſaria, aut aliqua alia cauſa huiuſmodi prohibet, Nau. Man.Conf.c.27.nu.64.

207

Vindictæ cauſa, ſiquis in vrbe, vel in eius diſtrictu, [illegible]omuni communitam habuerit, armatos receptauerit, per ſe, vel per alium excommunicatur, Cath. Plac.tit. de excom.numero 148.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, vt ibidem.

208

Violans interdictum excommunicatur, dixi ſupra ver.interdictum nu. 106.

209

Virginem Mariam aſſerentes origionali macula fuiſſe contaminatam, aut oppoſitum tanquam hæreticum impugnantes excõmunicantur [illegible]tr.graue nimis de relig.& vener.Sanct. Ca[illegible] excom.c.78.ibi.

Motu proprio aſſertiones quorum[illegible] ato rum, qui affirmare præſumerent eos qui[illegible]rent, aut tenerẽt Dei genitricem ab[illegible] e catima cula in ſua conceptione p[illegible]u e, proptereà alicuius hæreſis labe[illegible] vel mortaliter peccantes, aut eo[illegible]el brantes, ſeu ſermones i[illegible]ne huiuſmodi maculæ conceptam e e[illegible]tentes alicuius peccati reatum in[illegible]as, & erroneas, editoſque deſuper[illegible] c[illegible]tinentes, quoad[illegible] authoritate Apoſto[illegible]nore præſentium reprobamus,

mus, & damnus: ac motu, ſcientia, & authoritate prę dicti, ſtatuimus, & ordinamus, quòd prædicatores verbi Dei, & quicunque alÿ qui de cetero auſu temerario præſumpſerint in ſuis ſermoni ad populum, ſeu alias quomodolibet affirmare, huiuſmodi ſic per nos improbatas, & damnatas aſſertiones veras eſſe, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere poſtquam de præſentibus ſcientiam habuerint, excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrant. A qua ab alio quam à Rom. Pont. niſi in mortis articulo, nequeant, abſolutionis beneficium obtinere.

Item motu, ſcientia, & authoritate ſimilibus, ſimili pœna, ac cenſuræ ſubÿcientes eos, qui auſi fuerint aſſerere contrariam opinionem tenentes (videlicet glorioſam Virginem Mariam eum originali peccato fuiſſe conceptam) hæreſis crimen, vel peccatum incurrere mortale; cum hoc nondum ſit à Romana eccleſia, & Apoſtolica Sede deciſum.

Sixtus Quartus In extrau. c. graue nimis.

Eſt latæ ſententiæ,

Reſeruatur Pontifici. Conc. Trid. Seſſ. 5. in fi. de pecc. orig fuitque ampliata à Pio Quinto de anno 1570. in extr. ſuper Spec. vt in prædicationibus, non arguatur ad partes, ſed vnam tantum partem (quam maluerit) firmet, & teneat.

210

Viſitatores monalium, aut mulierū quæ vulgo dicuntur canonicæ ſæculares, ſiquis in præmiſſis, ſeu aliquo præmiſſorum impedire præſumpſerit, niſi monitus reſipiſcat, ipſo facto excommunicationis ſententiam ſe nouerit incurſurum. Priuilegÿs, ſtatutis, & conſuetudinibus quibuſcunque in contrarium non valituris, clem. attendentes, de ſtat. mon.

Eſt latæ ſententiæ poſt monitionem.

Nemini reſeruatur.

211

Vota commutantes caſtitatis, Religionis, peregrinationis vltramarinæ, Viſitationis liminum Apoſtolicorum Petri, & Pauli in Compoſtella, abſque licentia Pontificis, ſeu extra articulum mortis, excommunicantur, Sixtus quartus, in extrau. & ſi Dominici, de pœn. refert Caiet. verſic. excom. cap. 77.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

212

Vſuras per ſtatuta fouentes excommunicantur, clem. 1. de vſur. Caiet. ver. exc. c. 51. ibi.

Quicumque communitatum poteſtates, capitanei rectores, conſules, iudices, conſiliarÿ, aut alÿ quicumq; officiales, ſtatuta huiuſmodi de cetero facere, ſcribere, vel dictare, quod ſoluantur vſuræ, vel quod cum ſolutæ repetuntur non reſtituantur plene, ac libere ſcienter iudicare præſumpſerint: ſententiam excommunicationis incurrant, eandem etiam ſententiam incurſuri, niſi ſtatuta talia hactenus edita, de libris communitatum ipſarum (ſi ſuper hoc poteſtatem habuerint) intra tres menſes deleuerint; aut, ſi ipſa ſtatuta, vel conſuetudines officium eorum habentes quoquomodo præſumpſerint obſeruare.

Clemens V. de vſu. il Clem. 1.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

213

Vſuras fouentes Clerici excommunicantur, ca. vſurarum de vſuris 6. Caiet. ver. excommunicatio cap. 52. ibi.

Hac perpetua conſtitutione ſancimus vt nec collegium, nec alia vniuerſitas, vel ſingularis perſona, cuiuſcumque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipſorum publice fænebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant ſed huiuſmodi vſurarios manifeſtos, omnes intra tres menſes de terris ſuis expellant, numquam aliquos tales de cetero admiſſuri; nemo illis ad fænus exercendū domos locet, vel ſub alio titulo quocūq; concedat. Qui vero contrafecerint, ſi perſonæ fuerint Eccleſiaſticæ, Patriachæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſpenſionis; minores vero perſonæ ſingulares, excommunicationis; ſi autem collegium, ſeu alia vniuerſitas; interdicti ſententiam ipſo facto ſe nouerint incurſuros. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum quamdiu in eis ÿdem vſurarÿ commorantur, & tunc Eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto. Ceterum, ſi layci fuerint per ſuos ordinarios omni ceſſante priuilegio, per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur.

de vſuris c. vſurarum lib. 6.

Eſt latæ ſententiæ, quoad Clericos minores.

Eſt latæ ſententiæ ferendæ, quoad laycos.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt nihil referat, an ſit Iudeus, vel Chriſtianus; Item non eſt ſatis, quod locetur domus, niſi locata fuerit ad fænerandum, Nau. Man. Conſ. c. 27. nu. 136.

Acceſſerunt ad iſtas nonnullæ excommunicationes, quas collegi ex collectione diuerſarum conſtitutionum, & literarum Rom. Pont. nouiſſime Romæ impreſſæ de anno 1579. quarum prima eſt: pagina 8.

1 Gregorius XI. prohibuit perpetuo ne de Eccleſÿs, aut monaſterÿs vacantibus per Sedem Apoſtolicam prouiſi, aut ad ea tranſlati, ipſarum prouiſionum, vel tranſlationum nunciatoribus aliquid dent, aut promittant, vel promiſſum ſoluant, ibi.

Nos enim quoſcumque præſumentes contrarium quoquomodo, excommunicationis ſententiæ ſubiacere volumus, & decernimus ipſo facto à qua nullus ab alio, quam à Rom. Pontifice poſſit, niſi (dumtaxat) in mortis articulo abſolutionis beneficium obtinere, non obſtantibus exemptionibus, &c.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Secunda eſt pag. 9.

2 Vrbanus 6. perpetuo ſtatuit, quod layci bannientes, ſeu relegantes, aut proſcribentes perſonas Eccleſiaſticas, excommunicationis ſententiam incurrant, loca autem, in quibus talia fiunt, Eccleſiaſtico interdicto ipſo facto ſubiaceant.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt intelligatur, niſi de ſimonia, quæ committitur ratione, & beneficio cóc. Paul. in Extrauag.de ſym. Nauar.Manual. Conf.cap.27. nume.106.

196

Spirituales cauſas auocátes à curia Eccleſiaſtica excommunicantur, not. ſupra verſiculo auocantes.

197

Statuentes contra libertatem Eccleſiæ excommunicantur, dixi ſupra ver. auocantes.

198

Supellectilia palatij Apoſtolici occupantes excommunicantur, not.ſupra ver.bona.

199

Supplicationes Apoſtolicas falſificantes excommunicátur,not.ſupra ver.falſatij.

Taurorum, ferarumve ſpectacula publica, aut priuata permittentes fieri in ſuis terris excommunicantur, Pius Quintus Extr.de ſalute anno 1567. Eſt latæ ſententiæ, quoad permittentes,

Nemini reſeruatur.

Clerici quoque tam ſæculares, quam regulares prohibentur intereſſe huiuſmodi ſpectaculis, ſub pœna excommunicationis, & in hac parte.

Eſt ſententiæ ferendæ.

Nemini reſeruatur.

201

Teſtimonium.

Caſus huiuſmodi (videlicet, vt iudex vadat perſonaliter ad mulierem pro teſtimonio) non negatur, nec fraus interueniat in hac parte alioquin fictor huiuſmodi, vel fraudator ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

c.mulieres, de iud.6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Materia huius Canonis eſt inſidiari pudicitiæ mulierum, & quo ad perſonas eſt vniuerſalis, quo ad actiones punit duas, ideſt quádo fingit cautam, fraudemque committit.

202

Taleas, collectas, decimas, & onera imponêtes clericis, excommunicantur in Bulla Cænæ Domini de anno 1579.numero 17.dicitur ſupra nu. 18.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

203

Tributa imponentes clericis, rebuſque eccleſiæ excommunicantur, capitulo non minus, de immunit.eccl.Caiet.verſiculo exc.capitu. 40.dictum eſt ſup.numero 202.nam hodie reſeruatur in Cæna Domini.

204

Turcis auxilium præbens excommunicatur, dixi ſupra ver.arma.

205

Vacantium eccleſiarum bona occupantes excómunicantur, capitulo generali, de elect. 6.Caiet. verſi. ab exc. capitulo [illegible]

Vniuerſos, & ſingulos, qui regalia cuſtodiam, ſiue guardiam aduocationis, ſeu defenſionis titulum in Eccleſiis Monaſteriis, ſiue quibusuis aliis piis locis vacantibus, de nouo vſurpare conantes bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, clericos que Eccleſiarum, Monachos Monaſteriorum, & perſon ceteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant eo ipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere. Bonif.de elect.generali, lib.6.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Hodie tamen reſeruatur Pontifici per Pium V. in extrau. durum refert Cath. Plac. titulo de exc. nume.136.

206

Victualia deferentes Romam, ſi fuerint impediti, illi, qui impediunt excommunicantur in Cæna Domini de anno 157 .nu.8.ibi.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, ſiue inuadentes eos, qui victualia ſeu alia ad vſum Romanæ Curiæ neceſſaria adducunt ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel deferantur impediunt, ſeu perturbant, vel quitalia fieri faciunt, vel facientes defendunt, cuiuſcunque ſunt ordinis præeminentiæ, conditionis, & ſtatus, etiam ſi Pontificali, vel Regali, aut alia, quauis eccleſiaſtica, vel mūdana praefulgeant dignitate.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Declaratur, vt non comprehendat eos, qui ob vtilitatem ſuæ Reip.iuſtè prohibent victum neceſſaria, aut aliqua alia cauſa huiuſmodi prohibet, Nau. Man.Conf.c.27.nu.64.

207

Vindictæ cauſa, ſiquis in vrbe, vel in eius diſtrictu dominum communitam habuerit, armatos receptauerit, per ſe, vel per alium excommunicatur, Cath. Plac.tit. de excom.numero 148.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici, vt ibidem.

208

Violans interdictum excommunicatur, dixi ſupra ver.interdictum nu. 106.

209

Virginem Mariam aſſerentes originali macula fuiſſe contaminatam, aut oppoſitam [illegible] hæreticum impugnantes excómunicantur [illegible] grauè nimis de relig.& vener. Sanct. [illegible] excom.c.78.ibi.

Motu proprio aſſertiones quorum [illegible] rum, qui affirmare præſumerent [illegible] tenerēt Dei genitricem ab [illegible] culā in ſua conceptione [illegible] propterea alicuius hæreſis labe [illegible] mortaliter peccantes, aut eo [illegible] celebrantes, ſeu ſermones [illegible] huiuſmodi maculam conceptam [illegible] ntes alicuius peccati reatum in [illegible] & erroneas, editos, ac deſuper [illegible] inentes, quoad hoc auctoritate Apoſtolica tenore præſentium reprobamus,

mus, & damnus: ac motu, ſcientia, & authoritate prę dicti, ſtatuimus, & ordinamus, quòd prædicatores verbi Dei, & quicunque alij qui de cetero auſu temerario præſumpſerint in ſuis ſermoni ad populum, ſeu alias quomodolibet affirmare, huiuſmodi ſic per nos improbatas, & damnatas aſſertiones veras eſſe, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere poſtquam de præſentibus ſcientiam habuerint, excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrant. A qua ab alio quam à Rom. Pont. niſi in mortis articulo, nequeant, abſolutionis beneficium obtinere.

Item motu, ſcientia, & authoritate ſimilibus, ſimili pæna, ac cenſuræ ſubijcientes eos, qui auſi fuerint aſſerere contrariam opinionem tenentes (videlicet glorioſam Virginem Mariam cum originali peccato fuiſſe conceptam) hæreſis crimen, vel peccatum incurrere mortale; cum hoc nondum ſit à Romana eccleſia, & Apoſtolica Sede deciſum.

Sixtus Quartus in extrau. c. graue nimis.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici. Conc. Trid. Seſſ. 5. in fi. de pecc. orig. fuitque ampliata à Pio Quinto de anno 1570. in extr. ſuper Spec. vt in prædicationibus, non arguatur ad partes, ſed vnam tantum partem (quam maluerit) firmet, & teneat.

210

Viſitatores monalium, aut mulierũ quæ vulgo dicuntur canonicæ ſæculares, ſiquis in præmiſſis, ſeu aliquo præmiſſorum impedire præſumpſerit, niſi monitus reſipiſcat, ipſo facto excommunicationis ſententiam ſe nouerit incurſurum. Priuilegijs, ſtatutis, & conſuetudinibus quibuſcunque in contrarium non valituris, clem. attendentes, de ſtat. mon.

Eſt latæ ſententiæ poſt monitionem.

Nemini reſeruatur.

211

Vota commutantes caſtitatis, Religionis, peregrinationis vltramarinæ, Viſitationis liminum Apoſtolicorum Petri, & Pauli in Compoſtella, abſque licentia Pontificis, ſeu extra articulum mortis, excommunicantur, Sixtus quartus, in extrau. & ſi Dominici, de pœn. refert Caiet. verſic. excom. cap. 77.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

212

Vſuras per ſtatuta fouentes excommunicantur, clem. 1. de vſur. Caiet. ver. exc. c. 51. ibi.

Quicumque communitatum poteſtates, capitanei rectores, conſules, iudices, conſiliarij, aut alij quicumq; officiales, ſtatuta huiuſmodi de cetero facere, ſcribere, vel dictare, quod ſoluantur vſuræ, vel quod cum ſolutæ repetuntur non reſtituantur plene, ac libere ſcienter iudicare præſumpſerint: ſententiam excommunicationis incurrant, eandem etiam ſententiam incurſuri, niſi ſtatuta talia hactenus edita, de libris communitatum ipſarum (ſi ſuper hoc poteſtatem habuerint) intra tres menſes deleuerint; aut, ſi ipſa ſtatuta, vel conſuetudines officium eorum habentes quoquomodo præſumpſerint obſeruare.

Clemens V. de vſu. il Clem. 1.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

213

Vſuras fouentes Clerici excommunicantur, ca. vſurarum de vſuris 6. Caiet. ver. excommunicatio cap. 51. ibi.

Hac perpetua conſtitutione ſancimus vt nec collegium, nec alia vniuerſitas, vel ſingularis perſona, cuiuſcumque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus, alienigenas, & alios non orinudos de terris ipſorum publice fænebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes ad hoc domos in terris ſuis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant ſed huiuſmodi vſurarios manifeſtos, omnes intra tres menſes de terris ſuis expellant, numquam aliquos tales de cetero admiſſuri; nemo illis ad fœnus exercendũ domos locet, vel ſub alio titulo quocũq; concedat. Qui vero contrafecerint, ſi perſonæ fuerint Eccleſiaſticæ, Patriachæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſpenſionis; minores vero perſonæ ſingulares, excommunicationis; ſi autem collegium ſeu alia vniuerſitas; interdicti ſententiam ipſo facto ſe nouerint incurſuros. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum quamdiu in eis ijdem vſurarij commorantur, & tunc Eccleſiaſtico ſubiaceant interdicto. Ceterum, ſi layci fuerint per ſuos ordinarios omni ceſſante priuilegio, per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur.

de vſuris c. vſurarum lib. 6.

Eſt latæ ſententiæ, quoad Clericos minores.

Eſt latæ ſententiæ ferendæ, quoad laycos.

Nemini reſeruatur.

Declaratur, vt nihil referat, an ſit Iudeus, vel Chriſtianus; Item non eſt ſatis, quod locetur domus, niſi locata fuerit ad fænerandum, Nau. Man. Conſ. c. 27. nu. 136.

Acceſſerunt ad iſtas nonnullæ excommunicationes, quas collegi ex collectione diuerſarum conſtitutionum, & literarum Rom. Pont. nouiſſime Romæ impreſſæ de anno 1579. quarum prima eſt: pagina 8.

1 Gregorius XI. prohibuit perpetuo ne de Eccleſijs, aut monaſterijs vacantibus per Sedem Apoſtolicam prouiſi, aut ad ea tranſlati, ipſarum prouiſionum, vel tranſlationum nunciatoribus aliquid dent, aut promittant, vel promiſſum ſoluant, ibi.

Nos enim quoſcumque præſumentes contrarium quoquomodo, excommunicationis ſententiæ ſubiacecere volumus, & decernimus ipſo facto à qua nullus ab alio, quam à Rom. Pontifice poſſit, niſi (dumtaxat) in mortis articulo abſolutionis beneficium obtinere, non obſtantibus exemptionibus, &c.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Secunda eſt pag. 9.

2 Vrbanus 6. perpetuo ſtatuit, quod layci bannientes, ſeu relegantes, aut proſcribentes perſonas Eccleſiaſticas, excommunicationis ſententiam incurrant, loca autem, in quibus talia fiunt, Eccleſiaſtico interdictu ipſo facto ſubiaceant.

Eſt

Eſt latæ ſententię.

Reſeruatur Pontifici.

Decimaſexta eſt pag. 95.

16 Idem Leo X. excommunicat expedientes literas Apoſtolicas gratis ſub conficto colore exemptionis, & immunitatis, & officiales præmiſſa fieri procurantes, ſeu permittentes, ibi excommunicationis ſententiam, à qua non niſi per Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem (articulo mortis excepto, ac debita ſatisfactione præuia) abſolui poſſint, authoritate Apoſtolica per præſentes innodamus, eoſque excommunicationis ſententiam huiuſmodi in dictum euentum, ex nunc prout ex tunc, & è contra incurriſſe declaramus, & pro talibus publicè indicari mandamus.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Decimaſeptima eſt pag. 202.

17 Paulus Tertius confirmat literas Iulij II. contra deferentes alumina de partibus infidelium ad partes Chriſtianorum, eoſque excommunicat ipſoſque conducentes, venientes & ementes, conc. Iul. 3. pag. 236. Pius 4. pag. 376. & Greg. XIII. pag. 24.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Decimaoctaua eſt pag. 228.

18 Iulius Tertius excommunicat dubitantes de facultatibus, & authoritate maioris Pœnitentiarij S. Rom. Eccl. pro tempore exiſtentis, & de validitate S. Pœnitentiariæ Apoſtolicæ, & impedientes ne debite executioni demandentur excommunicantur.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici; ſicuti contra impedientes literarum Apoſtolicarum excommunicantur in Cœna Domini.

Decimanona eſt pag. 313.

19 Paul. 4. excommunicat omnes, qui occaſione beneficiorum obtentorum ſe alios eſſe ſimulauerint, & tanquam tales ſe in examine ſuppoſuerint, aut beneficia pro perſonis ignorantibus, ſeu pro ſe, vel pro alijs cum ſpe penſionis annuę, aut aliud quantumuis modicum temporale ab eis conſequendi, vel pro ſe ipſis principaliter animo, & intentione ea poſtmodum in fauorem aliorũ etiam quantumuis idoneorum, & benemeritorum cum ſimili penſione, aut commodo, aut etiam ſine eo reſignandi obtinere procurauerint.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Vigeſima eſt pag. 337.

20 Pius 4. excommunicat omnes dominos Sedi, & Cameræ Apoſtolicæ ſubditos, pro quibus ipſorum Vaſalli fideiubent, ſeu obligantur.

Eſt latę ſententiæ.

Nemini reſeruatur.

Vigeſima prima eſt pag. 352.

21 Idem Pius 4. prohibuit collectoribus decimarum ne à monialibus exigerent decimas ſub pœna excommunicationis

Eſt ſententiæ ferendæ.

Reſeruatur excommunicanti.

Vigeſima ſecunda eſt pag. 357.

22 Idem Pius 4. ſuſpendit omnes pręlatos, & excommunicat omnes inferiores conferentes beneficia Sedi Apoſtolicæ reſeruata, vel affecta concedens pag. 377.

Eſt ſententię ferendę.

Reſeruata excommunicanti.

Vigeſima tertia pag. 510.

23 Idem Pius 4. excommunicat omnes publicantes ſeu concedentes indulgentias contra tenorem Bullarum, in prima eſt ſententię ferendæ, in ſecunda eſt latę ſententię.

Nemini reſeruantur.

Vigeſima quarta eſt pag. 509.

24 Idem Pius 4. excommunicat inferiores Epiſcopis, qui contra tenorem dictę Bullæ beneficia reſignauerint, ſeu receperint, vel alia in ea contenta non adimpleuerint.

Eſt latę ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Vigeſima quinta eſt pag. 512.

25 Idem Pius 4. excommunicat omnes officiales qui excepto ſalario ſolito pro regeſtaturis indulgentijs, quicquam occaſione illarum receperit, nam pro Deo gratis expedire debent.

Eſt ſententiæ latæ.

Nemini reſeruatur.

Vigeſima ſexta pag. 184.

26 Paulus 3. decreuit ne excommunicationes S. Eleuterij expediantur, nec publicentur, nec imprimantur, nec quiſquam illis vllo pacto vtatur.

Eſt latæ ſententię.

Nemini reſeruatur.

Vigeſimaſeptima eſt pag. 116.

27 Clem. 7. excommunicat perſonas Eccleſiaſticas, quę in territorio Eccleſiæ admittunt bannitos ad aliquod officium exercendum, ſeu teſtimonium ferendum, ſeu ad aliquem alium actum legitimum, à quo eſſet ſuſpenſus, prout ibidem.

Eſt latæ ſententię.

Reſeruatur Pontifici.

Vigeſima octaua eſt pag. 128.

28 Iulius 3. excommunicat omnes impedientes Inquiſitores hæreticę prauitatis in ſuo Inquiſitionis officio.

Eſt latæ ſententię.

Reſeruatur Pontifici.

Vigeſima nona eſt pag. 133.

29 Iulius 3. excommunicat omnes detinentes, & non reſtituentes libros, & ſcripturas Camerę Apoſtolicę, ac etiam ſcientes, & non reuelantes. Hodie eſt in Cœna Domini.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Trigeſima eſt pag. 134.

30 Iulius 3. prohibuit ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, quod in ciuitatibus, terris, & alijs locis S. Sedi Apoſtolicæ immediate ſubiectis nulli ſal exterum emere liceat: & Greg. XIII. pag. 46.

Eſt latæ ſententiæ.

Nemini

Nemini reſeruatur.

Trigeſimaprima eſt pag. 317.

31 Paul. 4. ſtatuit, vt omnes, & ſinguli, tam Clerici, quàm vtriuſque ſexus layci, qui per ſe, vel alios viuente Romano Pontifice, & inconſulto eo tractabunt, vel tentabunt de electione noui Pontificis, ſint ipſo iure, & facto abſq; alia deſuper ferenda ſententia excommunicati excommunicatione maiori, & maledictione æterna damnati, & ab excommunicatione &c.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Trigeſima ſecunda eſt Greg. XIII. pag. vigeſimaoctaua.

32 Gregorius XIII. innouat conſtitutionem Bonifacij octaui quam edidit contra paciſcentes, ſeu dantes, & accipientes, aut promittentes, & acceptantes, pro expeditionibus gratiæ, vel iuſtitiæ eamque extendit ad eos, qui dederint auxilium consilium, vel fauorem.

Eſt latæ ſententiæ.

Reſeruatur Pontifici.

Trigeſimatertia eſt Gregorij XIII. pag. trigeſimaprima.

33 Gregorius XIII. excommunicat omnes Religioſos, & Religioſas ordinis Sancti Franciſci de obſeruantia, recurrentes ad ſecularia tribunalia, & contemnentes ordinationes ſui generalis miniſtri.

Eſt latæ ſententię.

Reſeruatur Pontifici.

Et ex his ſit poſitus finis Summæ peccatorum Capitalium ſubijciens me in omnibus, & ſingulis iudicio, ac Cenſuræ Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei Patris, & Filij, & ſpiritus Sancti Amen.

F I N I S.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O.

Omnes ſunt Quaterniones, præter O qui eſt Quinternio.

SEBASTIANI
MEDICIS FLORENTINI
I. C. Equitis S. Stephani, & Prothon. Apoſtol.
SVMMA
OMNIVM HAERESVM
Et Catalogus Schiſmaticorum, & Idolatrorum.

EDITIO SECVNDA.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

APVD IVNTAS. MDLXXXVII.

PRAEFATIO.

OMNE Infidelitatis peccatum in renitendo fidei conſiſtit. S. Thom.2.2.quæſt. 10. Artic.5. quod quidem contingere poteſt dupliciter; aut enim renititur Chriſtianæ fidei nondum ſuſceptæ, aut verò ſuſceptæ; Primo caſu eſt infidelitas Gentilium, vel Paganorum. Secundò autem aut renititur fidei ſuſceptæ in figura, aut in manifeſtatione veritatis. Primo caſu eſt infidelitas Hæreticorum. Vndè in generali poſſunt aſsignari tres ſpecies Infidelitatis, Gentilium ſcilicet, Iudæorum, atque Hæreticorum. Alph. de Caſtro libr. 7. aduer. hereſes ver. Hæreticus.hær. 3. in quibus duo conſideranda ſunt. Primum corruptio eorum, quæ ad fidem pertinent; ſecundum quod cùm in pluribus errent Gentiles, quàm Iudæi, & Iudæi quàm Hæretici, grauior eſt infidelitas Gentilium, quàm Iudæorum, & Iudæorum quàm Hæreticorum: aliud quod conſideratur, eſt comparatio eius ad fidem, ſecundum quam infidelitas hæreticorum eſt grauior quàm Iudæorum; quorum tamen eſt grauior infidelitate Gentilium, qui nullo modo fidem ſuſceperunt: grauius enim peccat contra fidem, qui fidei renititur ſuſceptæ, quàm qui renititur fidei nondum ſuſceptæ. (Primum enim habet magis rationem culpæ, alterum autem pęnę, S. Tho. d. loco. Art. 1.) ſicuti grauius peccat, qui non implet quod promiſit, quam ſi non impleat quod nunquam promiſit. Vndè 2. Pet. 2. Melius erat enim illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt cognitionem retrorſum conuerti: vndè Gentiles & Iudæi, qui fidem euangelij non ſunt ſuſcepti, non ſunt cogendi ad fidem profitendam, ſicuti cogi poſſunt Hæretici, & Apoſtatæ ad obſeruandum, quod iam promiſerunt. S. Thom. d. loco. Art. 8. ſimiliter Gentiles & Iudæi eorumque ritus tolerantur. S. Thom. d. loco Art. 11. c. Qui ſyncera. Diſt. 45. Hæreticum autem hominem (inquit Paul. ad. Tit. 3.) poſt primam & ſecundam correptionem deuita c. Reſecandę. 24. Quæſt. 3. Sanct. Thom. 2.2. Quæſt. 11. Art. 3. Vtilitas tamen, quæ quandoque prouenit ex illis, habetur præter eorum intentionem Aug. lib. 1. Contra Manich. S. Thom. 2.2. q. 11. Art. 3. ad ſecundum c. fin. 24. q. 3. ibi Ideò diuina prouidentia multos diuerſi erroris Hæreticos eſſe promittit, vt cum interrogant nos ea, quæ neſcimus, ſic diſcutiamus pigritiam, & diuinam ſcripturam capiamus. Propterea Apoſt. ait. 1. Cor. 11. Oportet hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant; intentio autem infidelium eſt corrumpere fidem, quorum propoſitum tollitur diſputando cum eis, eoſque conuincendo authoritatibus, & rationibus. Greg. 2. Paſt. c. 2. Sicut incauta loquutio in errorem protrahit, ità indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit; Ideò Saulus inualeſcebat, & confundebat Iudæos, loquebatur Gentibus, & diſputabat cum Græcis. Act. 9. quod etſi factum fuerit à pluribus grauiſſimis ſcriptoribus, qui plurima volumina aduerſus omnes infideles ſcripſerunt; nihilominus, quia gaudent breuitate moderni Gloſ. l. 1. ff. Quod metus cauſa, in animum induxi meum in hac Summa eorum dicta ſummatim ad confutandos er-

rores infidelium,& ad exercitium fidelium pro viribus referre, vt docet S. Thom. 2.2.q.10.Art.7.& inuocato diuino Trinitatis præſidio,quo conſequamur bonum initium,melius medium,& optimum finem.l.Deo nobis.C.de Epiſcopis & Cleric. quia ordo eſt figura ſubſtantiæ cuiuſlibet rei dixi in Proem. de leg. & ſtat.num.8. diuidam totam Summam in partes tres; diuiſio enim animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat,memoriam artificiose reformat Gl. §. Igitur ver. Partiri. in Proœm.Inſt. In prima ponam primò de hæreſi in genere,cum à generalioribus ſit initium ſumendum.§. His igitur inſt.de Iuſt.& Iure,deinde de pluribus ſpeciebus eius,non quidem de ſingulis; quia ſi diſtinguantur infidelitatis ſpecies ſecundum errorem in diuerſis,quæ ad fidem pertinent, tunc non ſunt determinatæ infidelitatis ſpecies,quia poſſunt errores in infinitum multiplicari. S.Tho.2.2. q.10.Art.5. In altera verò parte primò dicam de ſchiſmaticis, deinde de hæreticis. Hæreſes enim ſuam ad originem reuocaſſe refutaſſe eſt. In vltima, quia poſt hæreſim ſequitur Idolatria, primò tractabitur de Idolis,deinde de ſacrificijs eorum; quibus expletis,completa erit Summa omnium hæreſum.

SVMMAE OMNIVM HÆRESVM.

PARS PRIMA.

SEBASTIANI MEDICIS FLORENTINI IVRECONSVLTI.

Equitis Sancti Stephani, & Protonotarij Apoſtol.

Hæreſis quid ſit. *Quæſt. I.*

PRIMO quæro quid ſit hæreſis? Reſp. hæreſis eſt dogma falſum fidei orthodoxæ repugnans; exempl. in eo, qui furatur, qui dicitur hæreticus, ſi credat furtum non eſſe peccatum, ſecus ſi credat illud eſſe peccatum; ſi quis tamen deprehenſus fuerit in exercitio iudaicæ cæremoniæ, aut alicuius ritus Saracenorum, vt puta, qui Sabbathum obſeruat, aut agnũ Paſchalem comedit, velut hæreticus punietur, quia vehemens eſt ſuſpicio, quod in huiuſcemodi rebus voluntas regatur ab intellectu, ita vt quod faciat, ſic credat eſſe faciendum; dicitur enim Matth. 7. A fructibus eorum cognoſcetis eos, & qualis eſt vnuſquiſque, talia dicit, & operatur: Eccleſia enim de his, quæ foris ſunt iudicat, quæ ſi ſolent fieri ſolum ab hæreticis, tanquam hæretici puniũtur qui talia agunt; præcepta enim cæremonialia ſunt iam ſublata. An autem intellectus ſit concors operi neç ne, Deus nouit, qui intuetur. Cor. Alph. libr. primo, capitul. primo. hæreſis autem dicitur tribus modis, primo ab eligo eligis vnde hæreticus quaſi electiuus, cap. hæreſis, vigeſimoquarto, quæſtione tertia, ſecundo dicitur ab adhæreo adhæres, vnde hæreticus quaſi adhæreſiuus, tertio ab ercíſcor erciſceris, quod idem eſt quod diuido diuidis, vnde hęreticus quaſi diuiſiuus à communi vita, direct. Inq. 2. p. q. 2. de hac defin. dixi in Summa pec. Cap. p. prima, tit. 2. quæſt. 32.

Scripturæ canonicæ quæ ſint, quibus hæreſes reuincendæ ſunt. *Quæſt. II.*

SEcundo quæro, quæ ſunt canonicæ ſcripturæ, quibus hæreſes reuincendæ ſunt. Reſp. primo quòd eſt ipſa ſcriptura, quam Deus manibus hominum ſcripſit. Pſal. quadrageſimoquarto, ibi lingua mea tanquam calamus ſcribæ velociter ſcribentis, & Luc. j. ibi loquutus Dominus per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt Prophetarum eius, & ad Hebr. primo, Multifariam multiſque modis olim loquens Deus patribus in Prophetis, nouiſſimè diebus iſtis loquutus eſt nobis in filio. & ſecundo, Petrus primo; non enim voluntate humana allata eſt aliquando Prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpirante loquuti ſunt Sancti Dei homines, & Mat. 10. non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis: & hæc ſacra ſcriptura dicitur quæ continetur in libris veteris, ac noui teſtamenti, de quibus in Concil. Florentino, & Concilio Trident. ſeſſio. quarta, dicitur in fine, ſi quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit, Anathema ſit. de his doctiſſimè tractat Hoſius Cardinal. Varmienſis in libr. de expreſſo Dei verbo. Poſt talem ſcripturam veteris, & noui teſtamenti non eſt alia ſcriptura, quæ diuina mereatur appellari, nam quamuis multæ ſint, quæ magnam habeant authoritatem, multo tamen prænumeratis imparem, cuius ſcripturæ ſacræ ſolus ſenſus literalis eſt efficax ad hæreticos vincendos, ſicuti ſolus eſt ad aliquod dogma deſtruendum, aut fulciendum; ſenſus tamen myſticus ſi ex alijs ſcripturæ locis apertè conſtare poterit, quod iuxta germanam interpretationem ſit, erit ad comprobationem dogmatis alicuius admittendus; ſicuti Paulus volens probare Galatis per aduentum legis Euangelicæ eſſe abrogatam legem Moſaycam, adducit illud quod dixit Deus ad Abrahã: Eijce Ancillam, & filium eius, non .n. erit hæres filius Ancillæ cum filio Liberæ, per Liberam intelligit legem nouam, per Ancillam aũt legem veterem, quę ſunt per allegor. dicta, ad Gal. 4. & not. quod ſenſus literalis aliquando ſumitur ex ipſarum vocum nuda ſignificatione, aliquando capitur non ab ipſis vo-

cibus, ſed à re per voces ſignificata, vbicũque enim Methaphora, aut tranſlatio, aut figurata aliqua loquutio interuenitur, ibi non eſt dicendus ſenſus literę. is quẽ voces prima ſignificatione exprimunt, ſed is, qui ducitur ex ſimilitudine, quam res uocibus ſignificata cum alia re habet, alioquin ſequeretur abſurdum, ſi iuxta nudam uocum ſignificationem caperetur, ut cum in ſcriptura Deus dicitur, Leo, Agnus Petra, Vitis &c. eſt igitur literalis ſenſus, quem uoces, aut res uocibus expreſsè ſignant, nec tamen omnis talis, ſed ille ſolus, quem ſpiritus ſanctus intendit, unde ſacrárum ſcripturarum interpretatio, quam quiſque fidelis amplecti tenetur, ad ſolam Eccleſiam pertinet; alioquin, ſi cuique liceat pro ſuo arbitratu ſcripturam interpretari, nulla patet via conuincendi hæreticum, Eccleſia igitur interpretabitur ſcripturam, quæ errare non poteſt, cum ſit edocta à Spiritu Sancto, Ioan. 14. Alium paracletum dabo vobis, qui ſuggeret vobis omnem veritatem, & Mat. 27. ero vobiſcum vſque ad cõſummationem ſeculi, neque eſt admittendum, quod dicit Lutherus in lib. de cap. Babilonica, dicens cum de Sacramento Euchariſtiæ dixerit: verbis diuinis non eſt facienda vis, neque per hominem, neque per Angelum, ſed quantum fieri poteſt, in ſimpliciſſima ſignificatione ſeruãda ſunt &c. nam ſi hoc verũ eſſet, ſequeretur abſurdum, & fouerentur multæ hæreſes: nam Ioan. 14. dicitur. Pater maior me eſt, ſi nulla alia adhiberetur interpretatio, vtique foueretur hæreſis Arriana, ſi autem quæro quæ ſit interpretatio Eccleſiæ dicas, quod non ſemper eſt conuocandum Concilium, ſed recurrendum eſt ad ſenſum, quem tenuit, & tenet Sanct. Romana Eccleſia ſeu quem tenuit, & tenet commun. opin. Doctorum, ita Concil. Trid. ſeſſ. quarta, capitulo ſecundo, §. præterea; ſcriptura igitur ſacra veteris, & noui teſtamenti interpretata ab Eccleſia iuxta ſenſum literalem, quem voces, aut res vocibus expreſsè ſignificant, erit primum telum ad conuincendum hæreticos, ſecundò ſunt traditiones vniuerſales eccleſiæ, aut definitiones in his, quæ fidem ſpectant, quæ etiam ſi aperta ſcriptura in earum comprobationem deſit, non minoris ſunt authoritatis, quam ipſa ſacra ſcriptura; ratio eſt, quia non minus efficax eſt ad docendum fidem, & mores vox docentis, quàm ſcriptura, immo longè efficacior, teſte Hieron. ſcribente ad Paulinum dicente, quid prohibet diuinum ſpiritium aſtare Eccleſiæ loquenti, perinde ac Euangeliſtæ ſcribenti, cum ipſe dicat Apoſt. Matthæo. 10. non eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis: nec deſtituit Deus tam Eccleſiã ſuam ſpiritu ſuo, & per os eius loqui, cum dixerit Mattheo. vigeſimooctauo. Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi, ſi credimus ſcripturæ diuinæ, per manum Euangeliſtarum, cur non credimus voci diuinæ per os Eccleſiæ prolatæ? præterea, ſi credimus hoc Euangelium eſſe Matthæi, illud Lucæ, quia Eccleſia hoc teſtatur, cur non credimus eidem eccleſiæ dicenti reliqua, etſi ſcripturis ea minimè confirmet? Præterea non legimus Chriſtum aliquid ſcripſiſſe; ſed ſolum verbo docuiſſe, ex cuius verbis multa prætererierunt Euangeliſtæ, quorum nullam prorſus fecerunt mentionem; vnde Ioan. vltim. capitul. ſunt, & alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcriberentur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros: Præterea multa fuerunt Apoſtolorum dogmata, & præcepta de Regimine Eccleſiæ, quæ ſcripto minime fuerunt mandata act. Apoſt. capit. ſextodecimo. Pręterea Paulus ſecund. ad Theſal. ibi itaque fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per Epiſtolam noſtram. 2. ad Tim. 2. ibi, tu ergo fili mi, confortare in gratia, quæ eſt in Chriſto Ieſu, & quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus ho minibus. Pręterea præceptum pendet ab animo obligandi, non autem à ſcriptura, præterea in ore duorum vel trium ſtat omne verbum, ergò eccleſiæ credendum eſt, quod dicit, quia conſtat ex omnibus fidelibus. Præterea eccleſiæ authoritas fuit ſemper eadem, at in primordijs naſcentis Eccleſiæ nondum erat ſcriptura, & regebatur traditionibus, cur autem, & hodie eodem modo non regetur? Præterea adeſt in hoc com. opi. Patrum Auguſtinus, in Epiſtola 118. ad Ianuarium Ioa. Damaſc. de fide orthod. lib. 13. capitulo quarto Origen. Hom. quinta ſuper. Num. Ireneus. libro tertio capitulo quarto aduerſ. hæreſes. Hoſius Card. Varmienſis tit. de traditionibus capitulo 92. Præterea adeſt definitio Eccleſiæ vt in Bulla Pij Quarti de profeſſione fidei & in Conc. Trid. ſeſſ. quarta Eccleſiæ traditionibus igitur eſt obediendum, etiam in his, quæ ſcriptura non loquitur, quia ipſa authoritatem ſcripturæ tribuit. Tertio eſt authoritas Sedis Apoſtolicæ de qua dicam infra ver. Papa, & authoritas Conciliorum authoritate ſummorum Pontificum congregatorum, & approbatorum, de qua dicam infra ver. Concilium; nulla quoque ſcriptura cuiuſlibet hominis quantumlibet docti, & ſancti eſt efficax ad hęreſim conuincẽdam, niſi ex ſacrę ſcripturę teſtimonio aut ex Eccleſię definitione id eſſe conſtiterit, nã id ſolum efficax erit ad reijciẽdũ, quicquid illi rei clarè dignoſcitur repugnare. Huiuſmodi verò teſtimonium, quod nos alicui credulitati faciat obnoxios, oportet vt à tali perſona habeatur, de qua conſtet eam nec poſſe falli, nec fallere velle, at dicit ſcriptura omnis homo mendax, non eſt igitur conueniens, vt ei qui aut falli, aut fallere poteſt qualis eſt, quiuis purus homo ſub interminatione gehennę credere debeamus, non tamen ideo Illuſtrium virorum, & per multa ſecula prælatorum dicta ſunt reijcienda, aut floccipẽdenda. Nam hoc eſſet maximę audacię, quia habenda eſt ratio vitę, perindè ac doctrinę, nam anima viri ſancti enunciat aliquando vera, magis quàm ſeptem circum ſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum, ſi ergò vni viro docto, ac ſancto tantum tribuendum eſt, quantum erit tribuendum omnibus alijs in eadem re conſentientibus, Tunc certè temerarium erit aduerſus omnes ſentire, cum inter omnes de eadem re conuenit. Nam & ſi errare

& labi

& labi in aliquibus potuerunt, vt homines; in rebus tamen arduis ad fidem ſpectantibus, vt concorditer errauerint, nonquam credendum eſt, nam Ioan. 14. dicitur & ego rogabo patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis: & infra, Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis, quæ verba intelligi debent, non ſolum de Apoſtolis, ſed etiam de alijs Doctoribus Eccleſiæ, quorum concors ſententia valida eſt ad conuincendam hæreſim, & Concilium Tridentin. ſeſſ. quarta, docet interpretandum eſſe ſcripturam iuxta vnanimem conſenſum patrum, quod idem firmat Pius Quartus in Bulla de profeſſione fidei, quoniam nullo pacto credibile eſt, vt Deus illos omnes errare permittat, immò non eſt credibile eos in vnam eandem veniſſe ſententiam; niſi à ſpiritu ſancto vno eorum omnium magiſtro fuiſſent edocti. Auguſtin. libro decimo, de Ciuitate Dei, capitulo quadrageſimoprimo, vnde qui contra cõmunem interpretatur, poteſt dici vt in Geneſis decimoſexto, Manus eius contra omnes manus omnium contra ipſum, ideò dicitur Deuteron. trigeſimoſecundo, interroga patrem tuum, & annonciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi, & Iob. octauo interroga generationem priſtinam, & diligenter inueſtiga patrum memoriam, vnde Concil. Tolet. quarto capitulo nono citat Cyprianum, & Hylarium in ſuæ ſententiæ comprobationem, & Conciliũ Conſtantinopolit. quod ſexta Synodus appellatur condemnans opinio Mach. Epiſcopi Antiocheni citat Athan. Ambr. Cyprianum & Auguſtinum, & ſic ſuccedit quarto loco commun. opinio Doctorũ ad conuincendam hæreſim. Paulinus libro quarto, c. 1. de Conc. Eccl.

Sola ſedes Apoſtol. aut generale Concil. de hæreſi cenſet. Quæſt. III.

TERTIO quæro, ad quem ſpectet de hæreſi cenſere? Reſpond. quod cum vna ſit fides omnium vbique terrarum exiſtentium, ad vnam ſolam Eccleſiam Romanam Catholicam, & Apoſtolicam pertinet eius difinitio: nam cauſa fidei tangit vniuerſam Eccleſiam, quod autem omnium intereſt ab omnibus approbari debet, vel ab eo, qui omnium loco præeſt, cap. maiores, de Bapt. capit. maiores, decimaſeptima diſtinct. non obſtat quod dicit Lutherus verum iudicem eſſe ſacram ſcripturam: nam Reſpond. quod in veteri lege, lex ipſa non erat iudex, ſed ſacerdotes Leuitici Deuteron. decimoſeptimo. Præterea ſi de ipſa ſcriptura eſt contentio, quare ipſa ſcriptura erit iudex? Præterea Saluator noſter miſit nos ad ſcripturas, vt ab illis peteremus teſtimonium, non iudicium Ioan. quinto, ibi ſcrutamini ſcripturas, quia illæ teſtimonium perhibent de me: caueant igitur hæreticæ prauitatis Inquiſitores, ne facile de hæreſi pronuncient. ſi hæreſis eſt etiam olim damnata, aut euidentiſſimis ſcripturæ teſtimonijs deprehenditur, & non humano ratiocinio, cui poſſit obuiari, tunc executores ſunt, vt exequantur id quod circa hæreticos decreta Pontificum fieri iubent. Si autem res eſt dubia, an ſit hæreſis an non, non eſt eorum munus ſententiam ferre. nec poſſunt cenſeri de hæreſi, cum hoc ſolius ſit Summi Pontificis, & nota quod quamuis Apoſtolica Sedes, aut generale Concilium de hæreſi cenſere poſſit, non tamen ideo aſſertio aliqua erit hæreſis, quia Eccleſia definiuit, ſed quia fidei Catholicæ repugnat, ſed ſolum facit, vt nunc nobis pateat illud eſſe hæreſim, quod antea nos latebat; quemadmodum enim in lite ſuper debitum, iudex ferens iuſtam ſententiam, non facit eum debitorem, cum antea verè fuiſſet debitor: ſed iudex facit, vt pateat eſſe debitum, quod prius fortè latebat, ſicuti dicitur de Paulo Act. Apoſtol. 17. quod nouorum dæmoniorum annunciator eſſet, noua dicuntur, eo quod à Paulo eſſent nouiter prædicata.

Hæreticus quis ſit dicendus, & quis hæreſiarcha. Quæſt. IIII.

QVARTO quæro, qui ſit dicendus hæreticus? Reſpond. quod ad hoc, vt dicatur hæreticus, plura requiruntur. Primo vt fidem Catholicam ſemel in Bapt. ſuſceperit. Secundo poſt fidem ſuſceptam requiritur error in fide. Tertio quod cum errore adſit pertinacia, ſed an dubius in fide dici poſſit hæreticus? Reſpond. quod ſic, ideo Thomæ dictum fuit Ioann. vigeſimo, noli eſſe incredulus, ſed fidelis, quod intellige de eo, qui pertinaciter dubitat, non autem de illo, qui ex infirmitate dubitaret, vel ex ignorantia, paratus aſſentire, cum fuerit ab eccleſia monitus, non erit talis dicendus hæreticus, hæc Alphonſ. capit. nono, & decimo, dixi in Summa pecca. Capit. parte prima, quæſtio. trigeſimaſecũda, hæreſiarchæ verò dicuntur qui errorem in fide inuenerunt, confinxerunt, alioſque docuerunt & magiſtri erroris effecti ſunt, capit. qui aliorum, 24. quæſtio. 3. directo. inquiſ. p. 2. q. 39.

Cauſæ quibus hæreſes naſcuntur. Quæſt. V.

QVINTO quæro quibus ex cauſis hæreſes naſcuntur? Reſpond. ex pluribus. Et prima omnium hæreſum cauſa eſt immodicus amor ſui. ſecundo Timot. tertio, ibi in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſe ipſos amantes &c. Secunda eſt gloriæ cupiditas, ita Gregor. ſup. 6. Iob. & Auguſt. in lib. de vtil. cred. ex qua ſicuti oritur pertinacia, ita & iudicij etiam fallacia. Eſa. ſexto excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & intelligant corde; & ad Epheſ. 4. obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes enĩ ſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Tertia, non ſolum propter ſolam iniquitatem propriam permittit Deus hominem decipi, ſed etiam propter peccatum interrogantis, ſeu diſcentis, doctorẽ alioquin

bonum Deus permittit falli, vt inquirentem iniquum decipiat Ezech. 24. ibi iuxta iniquitatem interrogãtis fuit iniquitas Prophetæ: quarta cauſa eſt peculiaris alicuius vitij: pronitas ineſt enim ſingulis hominibus à natura pronitas quędã ad aliquod vitium, & ſi non omnibus ad idem, nam alius ambitione, alius auaritia, alius luxuria detinetur, vnde in eo ad quod procliuis eſt facile labitur, vnde Cherinius carnis delicias ſperans dixit habituras in illa promiſſa beatitudine: quinta cauſa eſt aſſidua in libris prophanorum hominum, nempè gentilium lectio, & hoc maximè ſi illis ab infantia ſine vlla rerum diſcretione imbutus eſt, vndè Hierem. 13. ibi ſi mutare poteſt Ethiops pellem ſuam, & pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum, tam enim efficax eſt conſuetudo, vt tranſeat in naturam: vndè ad Col. 1. videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam, & Tert. de præſcr. hæret. ibi ipſæ denique; hęreſes à philoſophia ſub ordinantur; non ſunt tamen omnino libri gentilium tollendi, quoniam in multis nos docere poſſunt quorum cognitio eſt admodum neceſſaria ad ſacrorum librorum intelligentiam; definitions, & diuiſiones habemus à Logica, & Metaphyſica rerum cauſas, origines, & proprietates oſtendit Phiſicus, ex quarum cognitione multa ſcripturis abſcondita nobis reuelãtur, de Moyſe dicitur quod doctus fuerit in omni ſapientia Ægyptiorum act. Apoſt. 7. Auguſtinus libro ſecondo de doct. Chriſtiana capitulo 28. ſexta cauſa hæreſum eſt Zelus, ſed non ſecundum iuſtitiam, & diſcretionem, ſecundum quam lapſus eſt Ioan. Hus. & Mart. Luther. qui Zelo, & odio malæ vitę clericorum, & quorundam Monachorum, cæperunt debacchari in clerum, in Põtificem Romanum, in eccleſiaſticos ordines, & in Monachos omnes, cui morbo aliter obuiandum erat; admonendus enim erat clerus, atque corripiendus, non tamen tollendus, malè quidem medetur, qui infirmum iugulat; etiam ſi de ſalute deſperet, de quibus dicit Paulus ad Rom. 10. teſtimonium enim perhibeo illis, quod ęmulationem quidem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam; ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam volentes ſtatuere, iuſtitię Dei non ſunt ſubiecti, veri autem Catholici zelum habent multo certè ardentiorem, tamen ſecundum ſcientiam, quia cognoſcentes iuſtitiam Dei, & ſuam nequaquam quærentes ſtatuere, iuſtitię Dei ſubijciuntur, quæ non permittit minus malum per quoddam aliud maius tolli. ſeptima cauſa eſt pręlatorum negligentia, prælatorum munus eſt vigilare ſuper gregem ſibi commiſſum, ne ſcilicet aliquid ſuperueniat, quod gregi poſſit nocere, vndè cum Chriſtus verus & bonus omnium Paſtor naſcitur dicit Luc. 2. quod Paſtores erant, in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum, & Paulus act. Apoſt. 20. ait, attendite vobis, & gregi veſtro, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, vnde Epiſcopus dicitur cuſtos, & ſuperintendes, & ideò tenemur illis obedire, quia ipſi inuigilant pro nobis, ad Hebr. 13. vnde Mat. 13. dum dormirent homines inimicus homo ſuperſeminauit zizaniam in medio tritici. Octaua cauſa eſt defectus prędicationis verbi Dei, quod enim populus careat prædicatione verbi Dei, culpa eſt prælatorum, quibus dicitur Mat. vltimo prædicate Euãgelium omni creaturæ, & Ioan. 21. ibi paſce oues meas & 1. Pet. 5. paſcite qui in vobis eſt gregem, ne procedat, quod dicit Hier. Tren. 4. paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis, ad prælatos enim ſpectat illuminare populum, qui in tenebris ignorantiæ iacet Pſal. 118. lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis, & infra, declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis; oportet enim prius credere, & poſtea intelligere Eſa. 6. niſi credideritis, non intelligetis; credere autem ſine prædicatione nõn eſt poſſibile, Paulus ad Rom. 10. quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? & infra, ergò fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Nona cauſa hæreſis eſt ſacrarum literarum in linguam vulgarem tranſlatio, vnde euenit, vt ab hominibus ſine vllo perſonarum diſcrimine legantur; hęreſis enim nunquam ex ſacris litteris, ſed ex illarum peruerſa intelligentia oritur vnde 2. Petr. 3. loquens de Epiſtolis Pauli dixit, in quibus ſunt quædam intellectu difficilia, quæ indocti, & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem, & de his loquens Paulus. 1. Tim. 1. dicit eos non intelligere, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, qualiter autem vulgus ſciet cognoſcere parabolas, qualiter aptabit ſimilitudines, qualiter diſtinguet figuras locutionis, qualiter rerum proprietates conſiderabit, quo pacto ſciet conferre præcedentia ſequentibus & media vtriſque. Decima cauſa hæreſis eſt indifferens prędicatio verbi Dei per quoſcunque ſine vllo diſcrimine, & ſine vlla examinatione; nam cum duo ſint maximè neceſſaria ad prędicandum, bonitas videlicet, & doctrina, multi ſunt prędicatores, quibus horum alterum deeſt, multi quibus deeſt vtrunque, eſt enim maximè neceſſaria in prædicatore doctrina, cum ad hoc tendere debeat, nempè docere populum, nec ſat eſt, quod ſit doctus, ſed requiritur etiam quod ſit bonus, cum ſæpè ſint potentiora exempla, quàm verba. Saluator enim Noſter prius cæpit facere, deindè docere act. Apoſt. 1. & Dauid petijt prius ſibi dari ſpiritum rectum, ſanctum, & principalem Pſal. 50. Poſtea dicit, docebo iniquos vias tuas; & impij ad te conuertentur, nam vt ait Gregor. cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prędicatio contemnatur. Vndecima hæreſum cauſa eſt multorum Epiſcoporum, & aliorum ſacerdotum indignitas, vt cum etiam ſuarum animarum curam habeant, nam Eccl. 14. qui ſibi nequam eſt, cui vnquam bonus erit? vndè Paulus ad Titum. 1. oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, & ad Rom. 2. in quo enim iudicas alterum, te ipſum condemnas, & Prou. 28. dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam & Eccl. 10. Rex inſipiens perdet populum ſuum, & Mat. 15. Si cæcus cęco ducatum

tum

tum præſtat, ambo in foueam cadunt, & Hiere. 10. quia ſtultè egerunt Paſtores, & dominum non quæſierunt, propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum diſperſus eſt. Duodecima, & vltima cauſa ex qua oritur hæreſis eſt ſuperbia, auaritia luxuria, de ſuperbis dicitur ad Rom. 1. obſcuratum eſt cor inſipiens eorum dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt, de auaritia dicit idem Paul. 1. Tim. 6. qui volunt diuites fieri incidunt intentionem, & in laqueũ diaboli, & deſideria multa, & nociua, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas, quam quidã appetentes errauerunt à fide, & interuerunt ſe doloribus multis, de luxuria verò dicitur ad Epheſ. quarto, ibi hoc igitur dico, & teſtificor in Domino, vt iam non ambuletis, ſicut & gentes ambulant, in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis ipſorum, qui deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis.

Hæretici qualiter agnoſcantur.
Quæſt. VI.

SEXTO quæro quomodo agnoſcatur hæreticus? Reſp. quod cognoſcitur hæreticus tripliciter. Prima coniectura eſt velle res nouas, & quæ parum conducunt, prædicare, aut docere, ſignum enim eſt quod ſe ipſum prædicare velit non autem Ieſum, Chriſtum, Ioan. 7. qui à ſemetipſo loquitur gloriam propriam quærit & 1. Tim. 6. ò Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt; hanc nouitatem induxit Lutherus, cum dixit omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes, & ad Euchariſtiæ ſumptionem non eſſe neceſſariam confeſſionem, & hominem non habere liberum arbitrium, nullaque bona opera eſſe neceſſaria ad ſalutem. Secunda coniectura eſt nimia libertas in pronunciando, ad quam ſunt aliqui adeò procliues, vt non dubitent, quicquid in buccam venerit aſſerere, contra quos dicit Iac. 1. Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducẽs cor ſuum huius vana eſt religio, & Iac. 3. Lingua inquietum malum plena veneno mortifero. Tertia coniectura eſt, ut ſi quis eum correxerit, vt ab errore ſuo reuocet, oſtendat illico impatientiam, quem ſi correxeris non emendatur, ſed deterior efficitur 1. Tim. quarto. Mali homines, & ſeductores proficient in peius in errorem mittentes, & ipſi errantes.

Differentia quarundam propoſitionum hæreticarum, erronearum, ſcandaloſarum, & ſimilium. Quæſt. VII.

SEPTIMO quæro, de differentia quarundam propoſitionum, & primo videamus quæ ſit propoſitio erronea; & dicas quod propoſitio erronea dicitur propoſitio falſa, quæ eſt, non ſolum quando aliquid enunciatur aliter eſſe, quàm eſt, ſed etiam quando aliquis aliter aſſentit, quàm deberet, vt puta quia firmius, aut certius, quàm deberet, vndè Aug. in Enchirid. ad Lauren. c. 17. dicit: Errare eſt approbare falſa pro veris, aut improbare vera pro falſis, aut habere incerta pro certis, aut certa pro incertis, not. q̃ propoſitio erronea, genus eſt, quod ſub ſe continet hæreſim tanquam ſuam ſpeciem, quia omnis hæreſis eſt propoſitio erronea; non tamen vice verſa omnis propoſitio erronea eſt hęreſis dicenda, propoſitio hæreſim ſapiẽs eſt quæ ex vi ſuorum verborum parata eſt hæreticum ſenſum reddere, perindè ac catholicum, vt ſunt illæ propoſitiones, pater maior eſt filio; Chriſtus eſt creatura. Tres ſunt Dij. Philoſophi, gentiles in ſola lege naturæ ſaluari potuerũt: vndè hæc vltima pro eo hæreſim ſapit, quia ſi fidem excludit, eſt hæretica, ſi fidem de Deo non excludit eſt vera, & ideo ſic nudæ prolatæ hæreſim ſapere videntur, & expoſitione indigent, & ideò ita proferendæ ſunt, ne aliquis ex eis ſcandalizetur. Abſolute tamen propoſitio eſt hæretica, quando nudè prolata aliter non poteſt intelligi vt purgatorium non eſſe, ſacramenta non conferre gratiam, & ſimilia.

Propoſitio ſcandaloſa eſt, aut piarum aurium offenſiua, quæ auditoribus pijs occaſionem ruinæ præbet; exempl. Hæretici ſunt tolerandi, non occidendi, nam hæc viam latiſſimam aperit ad hæreſes quaſcunque inducendas; quoniam facilitas veniæ incentiuum præbet delinquendi. aliud exempl. Maioris meriti eſſe eleemoſynam pauperi elargiri, quàm eleemoſynam pro miſſę ſacrificio offerre.

Propoſitio temeraria eſt illa, quæ omni prorſus caret authoritate, aut ratione, exempl. dies iudicij erit infra annum; Diſcipuli Ioan. Bapt. dixerunt Tolle, Tolle, crucifigge eum, plures fęminæ ſaluantur, quàm viri, & ſimiles; ab hac tamen nota liberatur propoſitio, & illius aſſertor, quamuis authoritate, & ratione careat, quando aliqua vtilitas, ex illa aſſertione oriri poteſt, vt ſunt multa, quæ viri contemplatiui geſta fuiſſe veriſimiliter imaginãtur, & populo narrata, optimos per illa ſuſcitare poſſunt effectus. Talia ſunt quædam iniurioſa verba, quæ à ſatellitibus Chriſto dicta ſunt in facie; ſi tamen omni careant veriſimilitudine, quantumlibet illa proficere ſperent, temeraria meritò cenſebuntur; non enim ſunt facienda mala, ut indè veniant bona, neque Deus indiget mendacio noſtro.

Propoſitio ſchiſmatica, & ſeditioſa eſt, quæ vnionem membrorum Eccleſiæ, aut vniuerſaliter, aut particulariter quomodolibet tollit. Exempl. Epiſcopus non eſt ſimplici ſacerdote ſuperior, Papa non eſt ſuperior Epiſcopis, malo prælato non eſt obediendum, & ſimiles propoſitiones.

Propoſitio iniurioſa eſt, quæ alicui fidelium ſtatui, vel alicui Illuſtri perſonæ detrahit. Exempl. Religioſus redditur inhabilior ad obſeruationẽ mãdatorũ Dei, omnes de ordine mẽdicantiũ sũt hęretici,

tici, Eccleſia Romana eſt ſynagoga Sathanæ, Papa eſt Antichriſtus, cardinales ſunt miniſtri Antichriſti: omnes iſtę propoſitiones ſunt iniurioſę dicendę, quia apertiſſimas ſtatibus inferunt iniurias & not. quod eadem aſſertio multis poteſt notis maculari: exempl. Religioſi viuentes in religionibus priuatis non ſunt de religione Chriſtiana. Hęc propoſitio eſt hęretica, quia cõtra vniuerſalem eſt Eccleſię definitionem. Scandoloſa, quia homines ab ingreſſu religionum auertit, & profeſſis, vt vota, quę domino vouerunt non reddant ſuadet. Temeraria quia nulla prorſus ratione, aut authoritate fulcitur, ſed omnium ſanctorum virorũ opinioni contradicit. Schiſmatica. quia eccleſiæ vnitatem diuidit, cum religioſos ab illa ſeparat. Iniurioſa, quia ſtatui religioſorum detrahit.

Pertinax quis dicatur. Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, quis ſit pertinax dicendus? Reſp. per quatuor regulas. Quarum prima ſit talis, quiſquis ſcit aſſertionem ſuam eſſe contra ſacram ſcripturam, aut alicuius Concilij generalis decretum, aut Papæ legitimam definitionem, aut contra com. omnium Catholicorum doctorũ ſententiam, aut contra tacitum totius eccleſiæ cõſenſum errat, & peccat, & ſi à peccato liberari cupit tenetur ſtatim errorem ſuum reuocare, is igitur, qui ſic ſciens errat ſtatim ſine vlla vlteriori monitione eſt pertinax cenſendus, quoniam ſacra ſcriptura, aut Eccleſiæ definitio, quam optimè nouit, pluſquam pro centum, nedum pro duabus aut tribus monitionibus valet. Secunda regula ſit, quiſquis contra fidem, quam Eccleſia Catholica tenet, per ignorantiam errat, ſi legitimè admonitus fuerit, tenetur errorem ſuum reuocare, & ſi non fecerit eſt pertinax, & hæreticus cenſendus, & intelligo, quod ſit legitimè admonitus, vt ſi quis in hæreſim apertè damnatam inciderit, vt errorem ſuum reuocet, admonendus eſt per expreſſam hęreſis ſuæ damnationem, oſtendendo illi expreſſam Eccleſiæ definitionem, aut contradictoriam illius hæreſis oſtendendo in ſacra ſcriptura, aut contradictoriam illius euidenti, & immediata conſequentia deducendo ex alijs in ſacra ſcriptura contentis, & ſufficit quod ſemel fiat admonitio, quod ſi errorem ſuum non reuocat, erit pertinax, & hæreticus cenſendus. Tertia regula ſit quod omnis, qui per ignorantiam in fide errat, poſtquam fuerit, quamuis non legitimè, admonitus de errore ſuo, tenetur diligenter veritatem inquirere, & viros doctos, & Catholicos de ea reconſulere animo amplectendi eam doctrinam, quæ ab illis ſibi fuerit oſtenſa; alioquin eſſet pertinax & hæreticus. Quarta regula ſit, quod omnis, qui contra fidem, quam Catholica tenet Eccleſia, per ignorantiam errat, & iurat, ſe nunquam aſſertionem ſuam deſerturum, ſtatim abſque vlla pręuia admunitione eſt pertinax & hæreticus cenſendus, quia quiſquis non eſt paratus corrigi eſt pertinax cenſendus. Sed qui iurat ſe non diſceſſurum ab ea ſententia, quam tenet, non eſt paratus corrigi, ergo ille eſt pertinax cenſendus, & not. quod proteſtatio generalis de fide, & conditionalis de hæreſi reuocatio, ſi verè ex animo fiant, excuſant coram Deo ab hæreſis crimine eum, qui per ignorantiam in aliquam lapſus eſt hæreſim, ſimiliter, qui neſciens errat in fide circa ea, quæ ſcire non obligatur, excuſatus eſt ab Eccleſia per talem generalem proteſtationem, qui verò neſciens errat in fide circa ea, quæ ſcire obligatur per generalem fidei veram proteſtationem, & ſi coram Deo excuſetur, non tamen excuſatur apud homines, niſi fortè ignorantiã ſuam probare potuerit, quia quamuis neſciat, Eccleſia tamen præſumit eum ſcire: ſimiliter quiſquis aſſerit aliquid contra id quod ſcit eſſe Eccleſiæ Catholicæ fidem, aut dubitat de illo, quamuis generalem fidei proteſtationem fecerit, nullo modo talis fidei ꝓteſtatio illi ſuffragari poterit, quin ſit ab Eccleſia pro hæretico reputandus, eſt enim proteſtatio contraria facto. Direct. Inq. 2. parte quæſtio. 40. Alph. de Caſtr. libro primo de iuſta hær. pun. capitulo 9.

Delicta quæ ſapiunt hæreſim quæ dicantur. Quæſt. IX.

NONO quæro quæ delicta dicantur, quæ ſapiunt hęreſim? Reſp. plura videlicet primo Blaſphemia, quando ſcilicet profertur contra articulos fidei, vtpotè quia Dei omnipotentiam infringit dicens, Deum non poſſe factibilia facere, quod eſt contra primum articulum fidei, qui eſt credere in Deum omnipotentem, & talis dicitur Blaſphemia hæreticalis, & tunc talis Blaſphemans, ſi in talibus verbis hæreticalibus vult ſtare pertinaciter, & illa defendere hæreticus eſt. ſi autem ad arbitrium iudicis fidei velit cum effectu illas hæreſes reuocare, tunc ſi conſtet eum habuiſſe errorem in mente, ita, vt aliqua crediderit fidei contraria eorum, quę ore protulit, tenetur hęreſim abiurare capitulo ad abolendam de hęreticis, quod ſi relabatur, pœna relapſi debita puniatur capitulo accuſatus de hæret. 6. ſi autem non conſtat clarè de mala ſua intentione ſed in ludo & extra ludum, vel frequenter Balſphemat debet arctari ad abiurandum vt vehementer ſuſpectus. d. capit. accuſatus ſi verò non frequenter, ſed rarò in ludo, vel in ira tantum, tunc abiurabit tanquam leuiter ſuſpectus, opus Iud. Inq. ver. Balſphemia numer. tertio. Direct. Inquiſ. ſecunda part. quæſtion. quadrageſimaprima Alber. de Agnoſc. aſſert. hæret. quæſtio. ſexta, nume. vigeſimoquinto, quæſtion. vigeſimaſeptima, numero 17. Simanca de Catholicis inſtit. titul. octauo, Roias de hęret. part. ſecunda. Aſſert. duodecima. Doctores communit. capit. ſecundo, de maled. Alphoſ. de Caſtr. lib. primo. capit. duodecimo, de iuſta hęret. punitio. Conradus lib. tertio de hęret. capit. vigeſimo. Franc. tractat. de fide Cath. capitul. decimoſexto, Secundum delictum eſt ſortilegium, quod ſi per illud honor dabitur Dęmoni latriæ, vel duliæ, puerum rebaptizãs, imaginem Baptizans, & ſacramentis vtens & ſacramẽtalibus, vel ſimilia faciẽs, & hoc ꝓ diuinãdo futura

vel cordis intima penetrando, quæ ſapiant hæreſim manifeſtè, tales ſortilegi, ſeu diuinatores, iudicium Inquiſitionis non euadunt, ſed hæreticorũ legibus puniuntur c. accuſatus de hæret. 6. quod ſi voluerint pænitere ſunt per iudices fidei ad abiurationem admittendi, aliàs ſi noluerint vt hæretici impœnitentes tradendi ſunt curiæ ſeculari animaduerſione debita puniendi. c. ad abolendam. §. præſenti de hæret. non quia ſortilegi, vel diuinatores ſint, ſed quia hæreticalia in illis admiſcuerunt, & ſunt iudicandi manifeſtè, vel non ſecundum probationes, & indicia, in quibus deprehenduntur, ad hoc vt abiurent de manifeſto, ſeu vehementi, vel leui, ſeu indicatur illis purgatio canonica, prout ex actis colligi potuerit. Direct. Inq. p. 2. q. 42. opus iud. Inq. ver. ſortilegia, & ver. diuinatio Alph. de Caſt. lib. 1. c. 13. de iuſta hær. pun. Zanc. tract. de hær. c. 22. Tab. ver. Inquiſitor. §. 1. Sylu. ver. hæreſis. 2. q. 3. Repert. Inquiſ. ver. ſortilegia, Albert. tract. de agn. aſſert. hær. q. 11. nu. 3. Comenſis in lucerna Inquiſ. ver. ſortilegi doct. com. rubr. cap. 1. & ſeq. de ſortileg. Simanca in Cat. inſt. tit. 62. num. 31 Tertium delictum eſt inuocatio dæmonum, quæ fit tripliciter.

Primò quibus manifeſtè exhibent honorem latriæ eis ſacrificando, adorando, orationes execrabiles effundendo, illis deuouendo, obedientiam promittendo, & alia illis ſimilia offerendo.

Secundo illis honorem duliæ exhibent, vtpotè nomina dæmonum inter nomina ſpirituum beatorum, vel ſanctorũ in ſuis quibuſdam neſarijs orationibus à Deo exaudiēdis ponendo, cereos accendendo; & Deum per eorum nomina, vel merita obſecrando.

Tertio quidam inuocant dæmones, ſed non apparent expeſsè de adoratione latriæ, vel duliæ, ut quando circulum in terra deſcribunt, puerum in eo ponunt, alius enſem, amphorum, vel aliud coram puero ſtatuens, librum negromanticũ legens, dæmonem inuocans per hæc & ſimilia; omnibus autem ſupra dictis modis, ſi fuerint inuocati dęmones, & inuocans quoquo modo ſit conuictus, uel confeſſus iudicialiter, tales non ut ſortilegi, ſed ut hæretici iudicio eccleſiæ ſunt habendi, & per conſequens ſi reſipiſcant, hæreſi primum abiurata, ſunt ut pęnitentes hæretici perpetuo immurandi, ſi autem noluerint deſiſtere uel ſi dixerint ſe uelle deſiſtere & pœnitere, tamen noluerint abiurare, uel ſi abiurauerint, & poſtmodum relabantur, ſeculari ſunt iudicio relinquendi, ultimo ſupplicio puniendi, per omnia ſicuti de alijs hæreticis iudicant canonicæ ſanctiones; aduertendum tamen eſt ad tertium modum innocandi dęmones circa petitionem, quæ fit à dęmone: nam ſi petitur quod excedit dæmonis facultatem, ut ſunt futura à Dei, uel hominis arbitrio merè dependentia, uel uoluntate; tunc ex huiuſmodi petitione hæretici iudicantur: quia ſe proteſtantur dęmonem fore Deum & in omnibus eſt apoſtaſia à fide, propter pactum initum cum dæmone, uel uerbo tenus, ſi inuocatio interſit; non enim poteſt homo duobus Dominis ſeruire Marc. 8. hæc latè dicuntur in Direct. Inq. p. 2. q. 43. S. Thom. 2. ſent. diſtin. 7. vb Albert. Mago. artic. fin. & S. Bonau. Ioan. And. cap accuſatus. §. ſanè de hær. 6. Arch. capit. 1. 26. q. 4. S. Thom. 2. 2. quæſt. 96. per totam capit. Epiſcopi 26. q. 5. Alph. de Caſt. lib. 1. c. 14. de iuſta hær. pun. Repert. Inq. uer. dæmon. Zanch. tract. de hær. cap. 22. Albert. tract. de agn. aſſert. q. 11. nu. 4. Simanca in lib. Cat. inſt. tit. 21. Quartum delictum eſt, maleficium, quod cum exercetur per cõmixtionem alicuius ſacramenti, aut rei ſacramentalis, reddit ipſum operantem de hæreſi ſuſpectum; quoniam niſi ille crederet illa habere virtutem ad maleficiorum operationem, illa non adhibuiſſet, vt cum datur poculum amatorium ſeu fiunt ligaturæ cum adminiſtratione rerum ſacratum ad cõſequendum aliquod intentum illicitum, Alph. de Caſtr. lib. 1. cap. 15. de iuſta hær. pun. Quintum delictum fraternizat cum præcedentibus, nempè ſtrigarum, & lamiarum, quæ in pluribus ſunt apoſtatæ à fide cap. qui ſine 26. q. 2. coram Diabolo enim Chriſtũ abnegarunt, Eccleſiæ ſacramenta, & ſacramentalia conculcarunt, ideò tanquam Diabolum adorantes dicuntur hæreticæ, & ab Inquiſitore puniri poſſunt, opus iud. Inq. ver. lamię Alph. à Caſtr. lib. 1. c. 16. de iuſta hær. pun. Simanca. de Cath. inſt. c. 37. Sextum delictum eſt quando Chriſtiani tranſeunt ad ritum iudæorum, & conuerſi ex iudęis effecti Chriſtiani, ad dictum execrabilem ritum reuertuntur, hæretici ſunt habendi; ideò ſi volunt redire, & ſectam iudæorum abiurare, vt pęnitentes hæretici ſunt ad miſericordiam admittendi, ſin minus iudici ſeculari ſunt tradendi. c. contra de hæret. 6. Direct. Inq. 2. p. q. 44. idem eſt dicendum de tranſeũtibus, vel redeuntibus ad ritum Saracenorum ſeu alterum contra fidem Catholicam ibid. q. 45. & q. 49. Septimum delictum eſt ſi pertinaciter per annum ſteterit in excommunicatione, nam excommunicatus quicunque ſi poſt legitimas monitiones non reſipuerit, non ſolum ad ſacramenta, & communionem fidelium ac familiaritatem non recipiatur: ſed ſi obdurato animo cenſuris annexus, in illis per annum inſorduerit; etiam contra eum, tanquam de hæreſi ſuſpectum procedi poterit c. 3. ſeſſ. 25. de reform: Concil. Trid. ſi verò fuerit excommunicatus in cauſa fidei, vt quia noluerit obedire inquiſitori, vel impedierit eius officium, ſeu receptauerit, & fautor fuerit hæreticorum, tunc ſi per annũ ſteterit in tali excommunicatione, nõ vt ſuſpectus de hæreſi tantum, ſed vt hæreticus eſt cõdemnandus, Direct. Inq. 2. p. q. 7. Zanca tract. de hær. c. 9. nũ. 3. opus iud. Inq. ver. excom. numer. 2. Repert. Inq. ver. excom. Octauum delictum eſt ſchiſma, quando ſcilicet ſunt diuiſi, non ſolum quo ad obedientiam ab Eccleſia, verum etiam quo ad credentiam, quia nolunt credere determinationi Eccleſiæ, Direct. p. 2. q. 45. numer. 4. Nonum delictum eſt credere hæreticis, illiſque fauere, eoſque recipere, & defendere, nam credentes erroribus hæreticorum ſunt excommunicati cap. excommunicamus. il 1. §. credentes de hęre. & tales dicuntur hæretici cap. excommunicamus. il 2. eod. tit. credere autem hæreticorum erroribus dicitur verbis,

& factis, verbis confeſſione propria, dicendo ſe credere erroribus tantum, factis ſi quis aliquid ab eis receperit, quod ſpectet ad ipſorum ritum Direct. 2. p. q. 50. ſimiliter receptantes hæreticos ſcienter nempè illos eſſe in errore, & latenter eos retinent, ne ad manum Eccleſiæ perueniant, tales receptores ſuſpecti vehementer de tali hæreſum credentia habendi ſunt cap. excommunicamus. §. credentes de hæret. & eſt eis abiuratio incendia, Direct. Inquiſ. 2. p. q. 51. hoc idem eſt dicendum de defenſoribus, qui defendunt eorum errores hæretici ſunt, immò hæreſiarchæ dici poſſunt, capit. qui aliorum 24. q. 3. alij non defendunt errores, ſed perſonam errantem, ne ad manus iudicis perueniat, tales non hæretici ſunt, ſed bene ſuſpecti vehementer, vel leuiter ſecundum quod defenſionem fecerunt, & debent abiurare, doct. capit. accuſatus de hæret. 6. Repert. Inquiſ. ver. defenſores Direct. 2. p. q. 52. hoc idem dicendum eſt de fautoribus eorum, qui ſi omittendo, vel committendo in cauſa fuerunt, quo minus ad iudicem Eccleſiaſticum non deuenerunt, quando tenebantur excommunicantur ipſo facto, & incurrunt in pœnas, de quibus in capit. excommunicamus. il 1. §. credentes de hæret. dixi ommittendo cum negligunt ea facere quæ debent, nempè vt capiantur, & iudici Eccleſiaſtico tradantur; cõmittendo vt ſi captos huiuſmodi abſque iudicis Eccleſiaſtici licẽtia è carcere liberant, vel proceſſum directè, ſiue indirectè impediunt, & dicuntur impedientes officium Inquiſitionis Direct. 2. p. q. 53. & ſeq. latè per totam.

Suſpecti de hæreſi qui dicantur eſſe. Quæſt. X.

DECIMO quæro, qui dicantur eſſe de hæreſi ſuſpecti? Reſp. quod triplex eſt ſuſpitio. Prima dicitur ſuſpitio leuis, cap. accuſatus in princ. de hæret. 6. vt ſi aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrantes, vel vita, ac moribus à communi conuerſatione fidelium deuiantes c. excommunicamus. il 1. in fine de hær. Secunda ſuſpitio dicitur vehemens cap. accuſatus in princ. de hær. 6. vt ſi aliqui reperiantur, qui eos, quos ſciunt hæreticos fore, occultent, fauorem impendant, aſſocient, viſitent, munera offerant, recipiant, defenſent. Tertia dicitur maxima, quæ in iure vocatur violentia cap. cum contumaciæ de hæret. 6. vtpotè ſi aliqui reperiantur, qui hæreticos adorauerint, ſeu eis reuerentiam ſuo more exhibuerint, conſolationem, ſeu communionem ab eis receperint, & ſimilia: tales enim violenta ſuſpicione de hæreſi, & hæreticorum credentia ſunt conuicti, doct. capit. accuſatus de hær. 6. Primis indicitur purgatio canonica, ſeu abiuratio de leui; ſecundis autem abiuratio de vehementi, quod ſi facere recuſauerint excommunicantur, & ſi per annum contumaces permanſerint, veluti hæretici puniuntur capit. excommunicamus. §. qui verò de hæret. ſuſpectus de leui ſi poſt purgationem, vel abiurationem relabatur, quamuis ex hoc ſit grauiter puniendus; non tamen debet in hæreſim relapſorum pœna puniri capit. accuſatus de hæret. 6. ſuſpectus autem de vehementi ſi poſtmodum relabatur, in tribus caſibus erit puniendus, primo quãdo relabitur in eandem hæreſim, de qua ſuſpectus habitus fuerat vehementer, ſecundo quando hæreſim generaliter, vel ſimpliciter abiurauit, & relabitur in aliam hæreſim, eſto quod de ea antea nunquam fuiſſet ſuſpectus, neque delatus, tertio quando hæreticos receptat, & eos deducit, eiſque fauorem impendit c. accuſatus. §. eum verò de hære. 6. ſuſpecti autem de violenta pro conuictis de hæreſi, ac vt hæretici ſunt habendi, & ſicut de deprehenſo in hæreſi, eſt de eo per omnia iudicandum cap. excommunicamus. il 1. §. qui verò de hær. qui ſi voluerit redire eſt ad miſericordiam recipiendus, ſin minus tradendus eſt brachio ſeculari cap. ad abolendam. §. 1. de hæret. quod ſi relabatur punietur vt relapſus vt dicam inferius; ſed quæro quot ſunt caſus, in quibus incidentes ſuſpecti de hæreſi vehementer habendi ſunt? Reſp. quod ſunt plures. Primus quãdo citatus non vult comparere c. contumacia de hær. 6. Secundus quando quis ſcienter directè, vel indirectè impedit Inquiſitionis officium cap. vt Inquiſitionis. §. fin. de hær. 6. Tertius præſtantibus auxilium, vel fauorem, & conſilium impedientibus Inquiſitionis negocium d. c. vt Inquiſitionis. Quartus quicunqe inſtruxerit hæreticos citatos, quod ſubticeant veritatem, ſeu falſitatem dicant c. accuſatus. § fin. de hær. 6. Quintus quando excommunicatus per annum ſteterit obdurato animo poſt legitimas monitiones capit. 3. ſeſſ. 25. Conc. Trid. de reform. Sextus eſt hæreticorum fautor, defenſor & receptator c. excommunicamus. il 1. §. credentes de hær. Septimus propter agnitorum hæreticorum familiaritatem, ſi eſt diffamatus, ratione d. familiaritatis dicetur ſuſpectus c. inter de purg. canonica. Octauus quando aliquis, quos ſcit hæreticos viſitat, aſſociat, eiſque munera donat, c. accuſatus. §. ille de hær. 6. Nonus quando in cauſa fidei iudicialiter confeſſus, ſi negat dixiſſe, quod antea affirmauit, & quod aſſeruit mendacium, dicitur vehementer ſuſpectus c. litteras de præſumpt. poteſt etiam poni caſus de his, qui publice ſint de hæreſi diffamati, qui licet non ſint habendi ſuſpecti de vehementi; erunt tamen habendi ſuſpecti de leui, & talibus eſt purgatio canonica indicenda, cap. inter de purg. can. Direct. Inq. 2. p. q. 55. 56. & 57. Decimus quando ſcienter reperiuntur libri prohibiti penes aliquem, qui eos intelligat, ex quibus reſultaret ſuſpicio iuxta qualitatem illorum, an ſcilicet eſſet leuis, vel vehemens ſchol. 1. in 2. p. Direct. §. ſed aliter caſus: & tandem de hæreſi ſuſpectus inſpecta qualitate cauſæ perſonarum, & circunſtantiarum, de quibus non eſt certa determinata regula tradita ſchol. 62. 2. p. Direct. Inq.

Relapſi qui dicantur. Quæſt. XI.

VNDECIMO quæro qui dicantur proprie relapſi? Reſpon. quod illi proprie dicuntur relapſi, qui primo fuerunt lapſi; relapſi enim quaſi iterum lapſi dicuntur: labi enim eſt duplicater; nam aliqui labuntur in hæreſim, aliqui in fautoriam

toriá hæreſis; relapſi in hæreſim dicuntur quatuor modis. Primo quando quis incidit in illam hæreſim, quam antea abiurauerat, vt deprehenſus in eadem c.ad abolendam. §. præſenti de hær. Secundo quando quis non eſt deprehenſus, ſed eſt vehementer ſuſpectus de aliqua hæreſi, & abiurat eandem, tanquã vehementer ſuſpectus, ſi poſt talem abiurationem in eandem abiuratam hæreſim inciderit, relapſus dicetur c.accuſatus de hær. 6. Tertio quãdo ſuſpectus de vehementi abiurat aliquam hæreſim particularem, poſtea ſimpliciter & generaliter abiurat omnem aliam, poſtea deprehenditur in aliquam, & tunc dicetur relapſus c.accuſatus. §. eum verò de hær. 6. Quarto quando poſt abiurationem de vehementi defendit, aſſociat, atque receptat hæreticos d.c.accuſatus. §. ille quoque: & omnes iſti relapſi, ſiue pœniteant, ſiue non, ſunt tradendi brachio ſeculari, quod ſi non pęniteant ſunt tradendi vt hæretici pertinaces, ſi autem pęniteant ſacramenta pęnitentiæ, & Euchariſtiæ non ſunt eis deneganda c.ſuper eo de hær. 6. Relapſi verò in fautoriam, vtpotè quia in illam abiurant, & poſtea in abiuratam relabuntur relapſi habẽtur Direct. Inq. 2.p.q. [illegible] per totam.

Quibus modis procedatur contra Hæret.
Quæſt. XII.

DVODECIMO quæro quibus modis procedatur contra hæreticum? Reſp. tribus modis. Primo per accuſationem, quam pręcedere debet inſcriptio. Secundo per denunciationem, quã pręcedere debet caritatiua monitio. Tertio per Inquiſitionẽ, quam pręcedere debet clamoſa inſinuatio c.qualiter & quando de accuſat. Primus modus eſt, quando aliquis accuſat aliquem de crimine hæreſi, vel fautoriæ, & hoc coram Inquiſitore offerendò illud ſe probaturum, & inſcribit ſe ad pœnam talionis, niſi probet. Secundus modus eſt quãdo aliquis denunciat aliquem de hæreſi, vel fautoria, vel alijs ad fidem pertinentibus ipſi Inquiſitori, ſine hoc quod hoc offerat ſe probaturum, nec vult facere partem, ſed dicit quod denuntiat ratione ſententiæ excommunicationis, ſeu zelo fidei, & tali caſu procedet Inquiſitor ex officio, non ad inſtantiam partis. Tertius modus quando non eſt aliquis accuſator, vel denuntiator: ſed fama laborat in aliquo loco per perſonas fide dignas quod aliquis dixit vel fecit contra fidem, & clamor ad aures Inquiſitoris peruenit pluries publica fama deferente, & clamoſa inſinuatione præcedente, & tunc Inquiſitor inquirat ex officio, qui modi cõtinuãtur & terminantur ptu vt 3.p.Direc.nu.71.& ſeq.

Pœnæ quibus hæretici plectantur.
Quæſt. XIII.

DECIMOTERTIO quæro, quibus pœnis hæretici plectantur? Reſp. pluribus, videlicet quædam ſunt ſpirituales pœnæ, quæ animam ſolam reſpiciunt, aliæ corporales, quę corpus affligunt. Primo dicemus de corporalibus deindè de ſpiritualibus, prima corporalis pœna eſt bonorum omnium proſcriptio & confiſcatio c. excommunicamus. il 1.§. damnati de hæreſ. quæ amittit à die commiſſi criminis; ſed ante iudicis declarationem fiſcus ea non apprehendit Alph.de Caſtr. lib. 2.de iuſta hær.pun.cap.5.& 6.& Secunda pœna eſt priuatio cuiuſlibet dominij ſuper quoſcunque ſubditos doct.com.c.fin.de hęret. Tertia pœna corporalis eſt infamia cap. infames 6.q.1. Alph.d. loco c. 9.ſchol.3.ad 1.p.Direct.Inquiſ. quę infamia extenditur etiam ad filios Alphunſus d.loco q. 10. doct. com.c.vrgentis de hęret.niſi filij parentes de crimine iſto accuſauerint Alph.d.loco c.26. nam tunc liberantur à pœnis, quę ſunt illis à iure inflictę propter parentum hęreſim. Quarta pœna eſt quod hęretici impœnitentes, ſiue relapſi pœna mortis feriuntur, ſiue mors fuerit gladio, ſiue igne, ſiue alio Alphonſus.d.loco c.12.doct.com.capit.ad abolendam de hæret. Quinta pœna eſt quod contra hęreticos iuſte moueri poteſt bellum, & bonis ſpoliari, & in ſeruiturem redigi, & occidi ſi pœnitere noluerint Alph.d.loco c.13.doct. com.c. ad abolendam de hęret. Sexta pœna eſt quod non ſolum hęretici debent bonis ſpoliari, & vita vt dixi priuari, ſed eorũ memoria debet damnari & deleri, ipſorumque libri ſunt prohibendi, ex quibus toti Reſp. Chriſtianę nocere poſſunt Alph.lib. 2.c.15. de iuſta hęr.punit.& c.ſeq.cap. fraternitatis de hęret. & damnantur etiam ſi tales libri multa contineant bona, & damnatu authore eo ipſo cenſentur damnati libri ſcholia 1.2.p.Direct.inquiſ. pœnę autem hęreticorum, quę animam reſpiciunt ſunt hęc videlicet, prima eſt excommunicatio ca. excommunicamus.il 1.& 2.de hęr.& in Bulla Cœnę Domini nu. 1. Secunda pœna eſt priuatio ſepulturę, quæ concomitatur excommunicationem, nullus enim in excommunicatione notoria decedens poteſt in loco ſacro ſepeliri clem. 1. de ſepultur. dixi ego in tract.de ſep.p.1.q.11. nu. 14. c. quicunque de hęret. 6. Quę pœna infligitur illis ex iure diuino Paul. 3.hęreticum hominem poſt vnam, & ſecundam monitionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio delicto condemnatus, & 2.Ioan. ſi quis venit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis, qui enim dicit ei Aue, communicat operibus eius maliginis, & 2. Teſ. 3.denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non ſecundum traditionem, quam accceperunt à nobis, refert Alph.lib.2.de iuſta hęret.punit.c. 18. Ampl. vt etiam poſt mortem declarari poſſit hæreticus excommunicatus, nam & ipſi ante iudicis declarationem, poſtquam hęreſim, quam mente hęretici conceperunt foris quomodolibet manifeſtabant ipſo iure excommunicati dicuntur Alph. d. cap. 18.& ſeq. Tertia pœna ſpiritualis eſt quo clericus, vel Epiſcopus effectus hęreticus priuatur poteſtate iuriſdictionis, non autem ordinis Alphonſ. d.loco c.21. & ſeq. Quam quidem eo ipſo amittere dicimus ibid.c.24.

ABSO-

ABSOLVTIO I.

CIRCA abſolutionem, quæ in Sacramento pœnitentię peccatoribus confeſſis impenditur.

Prima eſt hęreſis, quę aſſerit, quod credens ſe abſolutum, abſolutus eſt quantumlibet contritio deſit, & quod abſolutio cenſenda eſt efficax; nō quia fit, à quocunque tandem fiat, erret, vel non erret, ſed quia creditur.

Huius erroris Dux, atque magiſter factus eſt Martinus Lutherus; contra, quia dum dicit ſolam fidem iuſtificare; quia hoc debet intelligi de fide formata; nam Iacob. 3. dicit, Dæmones credunt, & cōtremiſcunt; Præterea ſacerdos abſoluit, & remittit peccata per poteſtatem ſibi à Deo collatam; non ergo per ſolam fidem eſt pęnitens abſolutus, patet Ioan. c. 20. Quorum retinueritis retenta ſunt; Præterea hoc patet per illa verba, quæ profert ſacerdos quando dicit; Ego te abſoluo, Conc. S. Ambr. lib. 1. de pœnit. c. 7. & S. Ioan. Chriſoſtomus in Homelia 85. ſuper Ioannem. S. Cyprianus lib. de Lapſis dicit remiſſionem fieri per ſacerdotem; Præterea contra id, quod dicit Lutherus illum videlicet eſſe abſolutum, i. à peccato liberum, qui credit ſe à peccato liberatum, quod falſum eſt per id qđ dicit Paulus. 1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed neque in hoc iuſtificatus ſum; non enim ex eo quod aliquis credit ſe eſſe ſine peccato, ideò oportet vt ſit ſine peccato.

Vltimo contra hanc hæreſim adeſt diſpoſitio Concilij Tridentini Can. 9. ſeſſ. 14.

Alia eſt hæreſis, quæ dicit, Abſoluere à peccatis, nec Papam poſſe, nec alium quenquam de Romana Eccleſia Direct. Inquiſ. p. 2. q. 13. hæres. 7.

Alia, quæ aſſerit in Catholica Eccleſia non eſſe verè, & propriè pœnitentiæ ſacramentum, quod damnatur in Concil. Trid. ſeſſ. 14. Can. 1. hoc idem ſi quis dixerit ipſum Baptiſmum pœnitentiæ ſacramentum, eſſe ibidem Can. 2. Similiter ſi quis negauerit confeſſionem ſacramentalem, vel inſtitutam, vel ſaltem neceſſariam eſſe iure diuino ibidem Can. 6.

Secunda de hac re hæreſis eſt quæ dicit puerum, ac mulierem æquè abſoluere vt Papam.

Huius erroris Author eſt Martinus Lutherus dicens:

In ſacramento pœnitentiæ, ac remiſſione culpæ, non plus facit Papa, Epiſcopus, quàm infimus ſacerdos, imò vbi non eſt ſacerdos æquè tantum quilibet Chriſtianus, etiā ſi mulier aut puer eſſet.

Duo his verbis miſcet Lutherus. Primò quidem in pœnitentis abſolutione omnes ſacerdotes eſſe pares. Secundò dicit, omnes Chriſtianos poſſe abſoluere etiam ſi fœmina ſit.

De hac re tractant S. Thom. & S. Bonau. & alij com. doct. in 4. ſent. diſtin. 19. & Concil. Trid. ſeſſ. 14. per totam.

Contra primum dicendum eſt, quod ad hoc, vt quis poſſit abſoluere, duo requiruntur in eo, poteſtas ſcilicet ordinis, & poteſtas iuriſdictionis, reſpectu poteſtatis ordinis tantum abſoluit à culpa ſimplex ſacerdos, quantum Papa; Quando autem ſacerdos non abſoluit, non eſt ex defectu poteſtatis ordinis; ſed iuriſdictionis; quia videlicet pœnitens non eſt ſibi ſubiectus; ſententia enim lata à non ſuo iudice, nulla eſt. Papa ergo cum habeat latiorem poteſtatem, quia plures habet ſubditos, ideò omnes à culpa abſoluere poterit; ſimiliter Papa poteſt vel partem, vel totam pœnam relaxare, ſicut circunſtantia ſe offeret; ſimplex autem ſacerdos vltra abſolutionem à culpa, nunquam propria authoritate poteſt in vniuerſum à pœna abſoluere, vt dicam inferius. verſic. Indulgentia: Hæc Alphonſ. dict. loco.

Addo, quod hæc hæreſis damnatur à Concil. Trid. ſeſſ. 14. ca. 7. & Can. 11. in d. c. 7. dicitur quod nulla reſeruatio ſit in articulo mortis; ideò omnes ſacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſuis peccatis, & cenſuris abſoluere poſſe.

Contra ſecundam aſſertionem Lutheri, qua habetur Omnem Chriſtianum, etiam ſi mulier ſit, poſſe abſoluere in abſentia ſacerdotis.

Primò Ioan. c. 20. ibi, quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt; & quorum retinueritis, retenta ſunt, vbi apparet, quòd talis poteſtas fuit data diſcipulis, non autem mulieribus. Secundò hoc idem facit Math. c. 18. ibi, quæcunque ligaueritis ſuper terram erunt ligata & in cœlo, vbi ſoli erant Apoſtoli, atque Diſcipuli Domini; Quod ſi ad omnes Chriſtianos eſſet referenda, oportet fateri mulierem etiam poſſe conſecrare Corpus Chriſti, Cum dixit Diſcipulis, hoc facite in meam commemorationem, quod eſſet omninò abſurdum, ſimiliter, oportet concedere poſſe prædicare, cum dixerit, ite prædicate Euangelium omni creaturæ; & tamen Paulus. 1. Timot. 2. dicit, ſe non permittere mulierem prædicare; Præterea Lutherus dicit, Omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes, non eſt ergò poſſibile, vt mulier ſit, vbi ſacerdos non eſt. Hanc hæreſim damnat Concil. Triden. ſeſſ. 14. Canone. 10. & ſeſſ. 7. Canon. 10. Hæc Alphonſus d. loco: Hoſius tit. de confeſſione c. 47.

ADAM ET EVA. II.

PRIMA hæreſis eſt, aſſerens primos parentes eſſe damnatione perpetua in infernum detruſos propter eorum primum inobedientiæ peccatum.

Huius erroris Author fuit Tatianus quidam Diſcipulus Iuſtini Martyris, temporibus Antonini Imperatoris.

Contra quam; quamuis nulla ſit pro hoc errore refellendo aperta ſcriptura; non ideo non eſt cenſenda talis aſſertio hæretica; quoniam efficaciſſimum eſt teſtimonium omnium ſacrorum doctorum concors de aliqua re ſententia; impoſſibile enim eſt, quòd omnes concorditer errent, qui vt nos non erraremus, à Deo miſſi ſunt; Paulus ad Epheſios. 4. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autē Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios verò Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ędifi-

catio-

cationem Corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatem fidei: vt iam non ſimus Paruuli fluctuãtes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumuentionem erroris,

Addo ad hoc quod dicit Concil. Trid. ſeſſ.4.ca. 2.de canonicis ſcripturis, vbi inter alia docet, Sacram ſcripturam interpretandã eſſe iuxta vnanimem conſenſum patrum, quod idem iubet Pius 4. in Bulla de profeſſione fidei in principio, & dixi ſupra in quæſt.2.

Doctores autem, qui contra hanc hæreſim ſcripſerunt, ſunt iſti videlicet; Primò Ireneus lib. 1. capit, 31. aduerſ. hæreſ. Secundo Euſebius Cæſarienſis lib.4.Eccl.Hiſt. Tertio Philaſter lib.de hæreſibus.Quarto S.Aug.lib.de hęreſibus c.25 Quinto Guido Carmelita in lib. de hæreſibus. Sextò idem Ireneus lib. 3.aduerſus hæreſes.

Vltra authoritatem doctorum facit ratio; quia non eſt æquum, vt qui primo captus eſt, adhuc in captiuitate maneat; Præterea qualiter diceret Paul. 1. Cor. 15. vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus? Præterea facit pro hoc punitio, quam ſubijt Adam & Eua.

Vltimo facit ſcriptura Sap. 10. Hęc illum, qui primus formatus eſt à Deo Patre orbis terrarum cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo.

Secundus de hac re ortus eſt error, aſſerens Adam poſt peccatum perdidiſſe imaginem Dei.

Huius erroris Author eſt Origines, contra facit Paulus.1.Cor.9. vir non debet velare caput, quia Imago, & Gloria Dei eſt. nota quod imaginis nomen non ſolum capitur in litteris ſacris iuxta id, quod in natura ſitum eſt, ſed etiam aliquando capitur iuxta quaſdam animæ qualitates, Primo modo accepta nunquam perditur, quoniam etiam in Dęmonibus, quorum peccatũ fuit longè grauius, naturalia in eis integra manſerunt, vt dicit Dionyſius Areopagita, & contrarium ſentiens erraret. Secundo modo accepta bene dici poteſt, quod fuerit amiſſa,

Tertius error in hac materia exortus eſt, quo doceretur Adam, & Euam, ſi permanſiſſent in iuſtitia, non morituros vnquam; nec humanam ſpeciem per commixtionem propagandam.

Huius erroris Authores fuerunt Armeni vt teſtatur Guido Carmelita in Sũma de hęreſibus.

Contra hanc hęreſim eſt textus Apert. 2. Geneſ. ibi. Hoc nunc os de oſſibus meis, & Caro de Carne mea eſt, hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt, quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhęrebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna Conc.Math.cap.19. Paul.1.Cor.9.Huic errori conſentit quidam Almaricus, qui alium errorem ſeminans dicit ſexuum differentiam nullam fuiſſe futuram, contra quem errorem eſt text. apert. Math. capit. 19. non legiſtis, quia qui fecit ab initio maſculum & fœminam creauit eos.

Quartus reperitur error, quod Adam foret mortuus, etiam ſi non peccaſſet, & quod mortuus eſt non ex culpę demerito, ſed ex cõditione naturę.

Huius erroris Author eſt Pelagius, contra facit. Primo Geneſ.cap.2. ibi. In quacunque die comederitis, morte moriemini. Secundo ad Rom. 5. ſicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ, & per peccatum mors, ita & in homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, Tertio ad Rom. 8.Corpus mortuum eſt propter peccatum. Quarto Sap.1. Deus qui mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, creauit hominem inexterminabilem, & ad Imaginem ſimilitudinis ſuę fecit illum. Quinto Geneſ. 3. Quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Sexto, & vltimo contra hanc hęreſim adeſt Concilium Mileuitanum ſub Innocentio Primo cap. 1. ibi, quicunque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturę, Anathema ſit.

Quinta hęreſis eſt Adam, & Euam fuiſſe cæcos ante peccatum, ac tunc primum eos videre cępiſſe, quum de cibo ligni vetiti comederunt.

Huius hęreſis quis ſit Author ignoratur, contra hanc hęreſim eſt text. Apertus Geneſ.3. nam antequam illi peccaſſent, de muliere loquitur. Vidit igitur mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendũ & pulchrum oculis. aſpectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, quòd ſi cęca fuiſſet, vtique lignum videre non potuiſſet, & licet ſcriptura dicat oculos eorum fuiſſe apertos Auguſt, lib.14.cap.16. de Ciuit. Dei dicit: Patebant oculi eorum, ſed adhuc non erant aperti, hoc eſt non attenti, vt cognoſcerent, quod eis indumentum gratię præſtaretur, quãdo membra eorum voluntati repugnare neſciebant, Conc. Chryſ. in Commentar, ſuper Geneſ.

Sexta eſt hæreſis, quę docet Euam cunctarum gentium matrem non eſſe è coſta Adę formatam, ſed ſimul eodem puncto de limo terrę, quo Adam, formata fuit,

Contra hanc hęreſim facit. Primo textus cap. 2. Geneſ. Tulit vnam de coſtis eius, & repleuit Carnem pro ea, & ędificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam in Mulierem, & adduxit eam ad Adam. Secundo Sap. 10. Hęc illum, qui primus formatus eſt à Deo Patre orbis terrarum, cũ ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo. Tertio Paulus, 1. Tim. 2, Adam primo formatus eſt, deinde Eua, Quarto act, Apoſt. 17. ibi, fecitque ex vno omne genus hominum, vbi Patet Euam ex Adam ortam eſſe, Quinto 1. Cor. 11. Mulier gloria viri eſt: non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro, Sexto Eccl. 17, Creauit ex ipſo adiutorium ſibi. Septimo Tob. 8. Tu feciſti Adam de limo terrę, dediſtique ei adiutoriũ Euã. Octauo Sap. 10. eduxit illum de limo terrę, & dedit illi virtutem continendi omnia, de Eua autem nihil dicit ſcriptura, quod facta fuerit de limo terrę. Nono Geneſ. cap. 2. Hęc (inquit ille) vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt, Decimo eſt com. opinio doctorum Aug. lib. 9. cap. 19. ſuper Geneſ. & lib. 12. c. 21. de Ciuit. Dei Chryſoſt. Homel.

15.ſu-

15.ſuper Geneſ.Greg.lib. 30. Moral.ca.24. Theophilactus ſuper Paul.ad Epheſ.5. & 1. ad Cor. 11. Anſelmus d.loco Eucherius ſuper Geneſ.capit.20. doct.omnes 2. ſent. diſtin. 18. Hieron. in Epiſtola ad Philemonem. Vndecimo in c.Gaudemus de diuortijs, vbi Innocentius. 3. hoc expreſſit Aug.lib. 6.ſuper Geneſim.

ADORATIO. III.

ADORATIO. Prima hæreſis eſt, quæ adſtruit Crucem Dominicam nullo pacto eſſe adorandam.

Author huius hæreſis fuit Claudius Taurinēſis Epiſcopus; contra quam Pſal 98. Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Quid autem verius ſcabellum Chriſti, quàm Crux? cui pedes illius affixi ſunt; quod ita ibidem Hieronymus explicat. Secundo probat Pſal.131. Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius; vbi Caſſiodorus interpretatur hāc eſſe Sanctam Crucem, in qua ſtetiſſe rectè dicitur, vbi corpus eius infixum fuiſſe monſtratur, Conc. Damaſcenus lib.4 de fide orthodoxa c. 12.de Crucis Dominicæ ligno diſſerens ſic ait, quod autem ipſum nimirum precioſum, & perquam vere venerandum, in quo ſemetipſum in hoſtiam pro nobis Chriſtus obtulit, vt ſanctificatū tactu ſancti corporis, & ſanguinis decenter adorandum, clauique, & lancea, & indumenta, & ſacra ipſius tabernaculă, quę ſunt præſepe, ſpelunca, Golgota, Saluatoris viuificum ſepulcrum, Sion Eccleſiarum propugnaculum, & ſimilia, vt ait Dauid. Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius quòd autem Crucem dicat, oſtendit quod ſequitur, ſurge Domine in requiē tuam. Sequitur enim Crucem reſurrectio. Tertio hanc ipſam adorationem confirmat totius vniuerſalis Eccleſiæ ritus, & conſuetudo, quæ ſtatuit, vt in feria ſexta Paraſceuæ eleuetur Crux à ſacerdote, vt à populo adoretur. Eccleſiæ autem vniuerſalis traditio tanti eſt ponderis, vt qui illi obſtet, non minus cenſeatur hæreticus, quàm ſi expreſsè ſcripturæ contradiceret, præcipuè in rebus grauibus, & in quibus errare magnum eſſet periculum; conc. etiam Auguſt ſuper Ioan. tract. 36. Chriſoſt.ſuper Math.cap. 24. Tunc apparebit ſignum filij hominis in Cœlo, Crucem dicens ex mente Damaſceni d.loco dicens. Adorandum eſt igitur ſignum Chriſti, vbi enim fuerit ſignum eius, illic & ipſe erit: materia aūt ex qua figura crucis exprimitur, ſiue ſit aurum, ſiue lapides precioſi, aut alia quæuis materia poſt figurationem, ſi contingit diſſolui, non eſt adoranda: omnia igitur quæ Deo adiacuerunt adoramus, ipſi reuerentiam, pietatiſque cultum exhibemus. In hoc tamen omnes Reliquiæ ab illa, in qua Chriſtus pependit, ſuperantur, quod illa contactu Carnis, & ſanguinis Chriſti quodammodo ſanctificata fuit: nec tamē ideò aliç adorandç non ſunt. Vnde Damaſcenus d. loco dicit, Adoramus etiam figuram precioſæ, & viuificæ Crucis, tametſi ex alia materia facta eſt, non materiam venerantes, (abſit enim) ſed figuram, tanquam Chriſti ſignū cap. 1 conc. etiam Aug.lib.de viſitationem. cap. 5. & Theophyl.ſuper Math.c.24.ait, Crux tunc apparebit in cœlo ſupra ſolem fulgens ad arguendos Iudęos etc. Conc. Cyrillus.lib.6. contra Iulianum, reſpondens illi irridentī chriſtianos, quod crucis lignum adorarent, poſtquam enumerauit beneficia à Chriſto nobis in cruce exhibita, ait: Hæc omnia recordari nos facit ſalutare lignum, & ſuadet, vt cogitemus, quod dicit Paulus, vnus pro omnibus mortuus eſt, & reſurrexit. Cōtra hanc hæreſim ſcripſit Thomas Valdenſis lib.de ſacramentalibus tit. 20. Nec tamen ex hoc idolatriæ ſcrupulus vrgere debet, quia adoratio ipſa, & ſi coram cruce fit, mens tamen noſtra ad id ſolum fertur, quod crux repræſentat, Dei ſcilicet filium olim in cruce pendētem. Hæc Alphonſus ver.adoratio. Ad quem addo quintum fundamentum quod adducit S. Thom.3.p.q.25.Art. 4. & ſequitur S. Ant.3.part. 12.cap 9.§.5. & cæteri cōmuniter dicentes, quod crux Chriſti duplici modo adoratur, vno modo ſcilicet in quantum repræſentat nobis figurā Chriſti extenſi in ea, alio modo ex contactu ad membra Chriſti, & ex hoc, quòd eius ſanguine eſt perfuſa Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Chriſto, ſcilicet adoratione latriæ. Et propter hoc etiam crucem alloquimur, & deprecamur quaſi ipſum crucifixum: ſi verò loquamur de effigie crucis Chriſti in quacunque alia materia (puta lapidis, vel ligni, argenti, vel auri) ſic veneramur crucem tantum, vt imaginem Chriſti, quam veneramur adoratione latriæ; quod ſi materiā prædicta contingat poſt figurationem diſſolui, non eſt adoranda, vt inquit ipſemet Alphonſ.d.loco ver. materia autem; innititur autem hoc quintum fundamentum ſuper eo, quod dicit Eccleſia in Hymno de Dominica Paſſionis Domini per illa verba.

O Crux Aue ſpes vnica
Hoc paſſionis tempore
Auge pijs iuſtitiam
Reiſque dona veniam.

Et quod dictum eſt de cruce Chriſti, multo magis dicas procedere in humanitate, & in imagine ipſius Chriſti S.Thom.3.p.q.25.Art. 1: 2.3. ex authoritate Concilij Generalis. 5.Can. 9. & Damaſc. lib.4.c.17.de fide orthodoxa, vt dicetur inferius, ver. Imago. Et quantum quidem ad rationem contactus membrorum Chriſti, adōramus non ſolum crucem, ſed omnia quæ ſunt Chriſti, vt clauos, Lanceam, veſtimenta, & ſacra eius tabernacula, ut dicit Damaſc. ſed quia non præſentat imaginem Chriſti crucifixi, ſicuti crux, quæ dicitur ſignum filij hominis Math.capit.24 hinc eſt, quod imaginem crucis veneramur in quacunque materia; non autem imaginem clauorum & huiuſmodi S. Ant. 3.p.tit.12.cap.9.in fine S. Bonau. 3. ſent. diſtin. 9. Art.1.q.4.Alex.de Aleſ.3.p.q.30. memb. 3.Art.2. §.1.S.Thom.3.ſent. diſtin. 9.q.4.Tab.ver.adoratio nu.12.Arm.nu.7.Ang.nu.6.Filiarcus in Man.cōſ. §.adoratiō pag.183.Hoſius tr.de ſigno crucis c.10. & ſequent.

Secunda

Secunda de hoc orta eſt hæreſis aſſerens ſacratiſſimam Euchariſtiam non eſſe vllo pacto adorandam, crimen Idolatriæ impingens cuicunque eam adoranti.

Huius hæreſis Author eſt Ioannes Oecolampadius, natione Germanus.

Contra hanc hæreſim faciunt quæ dicam inferius ver. Euchariſtia; præterea facit Pſa. 96. ibi Adorate eum omnes Angeli eius. Vnde Paulus ad Hebr. 1. de Chriſti perſona intelligenda docet eſſe, nō quidem de ſola eius diuinitate, ſed de tota perſona in duabus naturis exiſtente. Secundò facit Pſal. 98. Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, vbi Hier. Corpus Dominicum præ cæteris omnibus meritò ſcabellū dici poteſt: quoniam in eo maieſtas diuinitatis, tanquam ſuper ſcabellum ſtetit, conc. cum eo ibidem Auguſtinus, vbi colligitur mens Auguſtini Chriſti carnem Euchariſtia contineri, & adorandam carnem ipſam oſtendit dicens; Nemo illam carnem māducat niſi prius adorauerit, quòd ſi adorare recuſat, minimè chriſtianus dicetur, ſed hæreticus, conc. ibidem Caſſiodorus. Tertio facit Pſal. 5. Introibo in domum tuā & adorabo ad templum ſanctum tuum, ibi Caſſiodorus. Templum ſanctum eſt Corpus Domini Saluatoris, quod iure adorat Eccleſia, per quod meruit eſſe reuerenda. Quarto facit Pſal. 21. Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, vbi Aug. manducauerunt Corpus humilitatis Domini ſui, etiam diuites terræ, nec ſicut pauperes ſaturati ſunt ad imitationem; ſed adorauerunt, conc. Alex. 1. in Epiſtol. ad fideles de ſacrificio miſſæ, dicens: nihil enim in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quā, Corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt, & pura mente ſumenda, atque ab omnibus veneranda; & ſicut potior eſt cæteris, ita potius excoli, & venerari debet, conc. Aug. lib. 3. de Doctrina Chriſtiana.

Quinto & vltimo cōtra hāc hæreſim eſt aperta Catholicæ Eccleſiæ defintio in Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 5. & antea in clem. ſi Dominum de Reliq. & vener. ſanct.

Tertia hæreſis eſt, licere adorare creaturas cultu latriæ, etiam ſi ſint Dæmones in quantum ſunt repreſentatione ſui creatoris; Direct. Inquiſitorum p. 2. quæſt. 10. hær. 2. & ſeq. doct. 3. ſent. diſtin. 9. S. Thom. 2. 2. q. 84. Art. 1. & q. 103. art. 3.

Quarta hæreſis eſt, qđ abſque peccato poſſunt adorari Dæmones dulia, & melius excuſatur ab Idolatria ſacrificans dæmoni, quàm adorans imaginem Chriſti, & ſanctorum, Direct. Inquiſit. p. 2. q. 10. hær. 4. & ſeq. gl. clem. ſi Dominum de reliq. & ven. ſanct. gl. c. venerabiles de conſ. diſtin. 3.

Quinta hæreſis eſt, quod de iure naturæ adoratio, & ſacrificium debentur dæmonibus Directorium Inquiſ. p. 2. q. 10. hær. 6.

ADVENTVS. IIII.

ALbanenſes dixerunt ante aduentum Chriſti nullos bonos fuiſſe: ideoq; Adamū nō fuiſſe à Deo, nec Moyſem; Immo eos malos extitiſſe. Cōtra facit primo quod dixi ſupra verb. Adam. Secundo facit quod dicit Nicol. Sand. lib. 7. de viſibil. Mon. Eccl.

ADVLTERIVM. V.

VNA tantum hæreſis de hac re orta eſt, quæ docet matrimonium legitimè contractum & perfectè conſummatum, poſſe diſſolui propter coniugis adulterium; non ſolum quantum ad thori ſeparationem; ſed etiam quoad vinculum: ita vt is, qui in matrimonium fuit liber à culpa conſummati & perpetrati adulterij, poſſit alterum cōiugem adulterum prorſus dimittere, & cum alio verum, & legitimum matrimonium contrahere, & illi abſque peccato copulari, de qua hæreſi dicam inferius tit. de nuptijs.

ALTARE. VI.

LVtherus altaria vni Deo viuo, & verò ſub Chriſti nomine, aut Sanctorum titulis conſecrata, vocat inſignia Baal, & omnium Deorum.

Contra facit Apoc. 6. vbi Ioannes dicit, ſe vidiſſe animas occiſorum ſub ara; quem locum intelligit de viſibili altare Dei. S. Aug. ſerm. 11. de ſanct. & libro 6. Contra Parmen. Secundo facit. 1. Cor. 10. dicens eos qui edunt hoſtias, communicare cum altari. Tertio faciunt quæ dixi ſupra. t. p. ver. Templum,

ANGELVS. VII.

VNVS eſt error circa Angelos, quo habetur, qui aſſerit Angelos non eſſe creatos à Deo, ſiue bonos, ſiue malos.

Huius erroris Author fuit Hermanus Riſſuic.

Contra quem facit primo Iob. c. 4. ibi, Ecce Behemoth, quem feci tecum, quem dæmonem intelligunt. Hieronym. & Gregor. Secundo ibidem c. 3. ibi Ipſe eſt principium viarum Dei, vbi Gregor. exponit de dæmone. Tertio Ezech. 31. ibi Quoniam ſpecioſum fecit eum in multis condenſiſque frondibus. Quarto de omnibus Angelis dicitur Pſal. 103. qui facit Angelos tuos ſpiritus. Quinto Paulus ad Hebr. 1. ibi, qui facit Angelos ſuos ſpiritus & miniſtros ſuos flāmā ignis. Sexto 1. Ioā. ibi, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, aut ergo Angelos eſſe factos à Deo concedat, aut ipſos eſſe nihil fateatur oportet. Septimo & vltimo contra hanc hæreſim eſt determinatio Eccleſiæ cap. firmiter de ſumma trin. & fide Cath. ibi, de nihilo condidit creaturam ſpiritualem, & corporalem Angelicam videlicet, & mundanam.

Secunda hæreſis docet Angelos creatores eſſe corporum, non autem Deum Direct. Inquiſ. 2. p. q. 4. nu. 1. S. Ant. 4. p. tit. 11. c. 5. §. 1.

ANIMA. VIII.

PRIMVS error eſt, qui negat animam rationalem eſſe formam corporis humani, non abſolute, ſed in quantum rationalis eſt.

Huius

Huius erroris patronus eſſe dicitur Petrus Ioannes; contra hanc hæreſim adeſt diſpoſitio Eccleſiæ clem. vnica de ſumma trin. & fide Cathol. §. Porrò, ibi, qui temerè defendere præſumpſerit, quod anima rationalis, ſeu intellectiua, non ſit forma Corporis humani per ſe eſſentialiter, tamquam hæreticus ſit cenſendus. Direct. Inq. p. 2. q. 7. hæ. 1. 3.

Secundus error (ſed verè error nuncupari non debet) eſt docens ſpiraculum, quod Deus ſpirauit in Adam, eſſe ipſam animam; Sed potius contraria opinio eſſet hæretica.

Hæc aſſertio nominatur à Philoſtrato inter hæreſes.

Contra quem tenet Aug. lib. 13. c. 24. de ciuit. Dei, irridens eos, qui credunt ſpiraculum quod ſpirauit Deus in faciem Adæ, eſſe quandam gratiam animæ Adæ collatam, & non potius ipſam animam.

Tertia eſt hæreſis docens hominis animam eſſe prius formatam, quàm corpus.

Huius erroris eſt Author Ioannes Epiſcopus Hieroſolymitanus.

Contra hanc hæreſim eſt textus apert. c. 2. Geneſ. ibi formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentē; vbi clarè conſtat, prius corpus, quàm animam eſſe factum; contra hunc tenuit S. Hierony. in Epiſt. ad Pamachium aduerſus errorem præfati Ioannis, Idem Leo Papa in Epiſtola 71. ad Aſtorigenſem Epiſcopum.

Quartus eſt error, qui aſſerit animam eſſe aut Dei ſubſtantiam, aut ex Dei ſubſtantia.

Huius erroris Author eſt Carpocrates, vt teſtatur Irenæus lib. 1. c. 24. Aduerſus hæreſes.

Contra hanc hæreſim eſt. Primo text. cap. 2. Geneſ. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ, quod ſpiraculum oſtendimus ſupra fuiſſe animam; non eſt ergo Dei ſubſtantia, quemadmodum flatus ex ore hominum prodiens non eſt de ſubſtantia hominis, ſed de aere iſto circumfuſo; Præterea ſi animam Deus ex ſua ſubſtantia feciſſet, haberet eaſdem proprietates, quas Deus habet conſequens eſt falſum, ergo & antecedens; Deus enim eſt immutabilis Ioc. c. 1. Ego Deus & non mutor, & alibi apud quē non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio; anima verò noſtra nūquam in eodem ſtatu permanet Iob. c. 13. Tertio & vltimo eſt determinatio Eccleſiæ Concil. Bracharenſe. 1. c. 5. ibi ſi quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit ſubſtantia extitiſſe, Anathema ſit: vndè credendum eſt animas à Deo ex nihilo creatas eſſe conc. Leo Papa in Epiſtola 72. cap. 5.

Quintus error eſt, qui docet animas non creari à Deo.

Hic autē error adhuc diuiſus eſt; nam quidam dicunt animas fuiſſe factas ab Angelis, quod tenuit Seleucus; alij dicūt animam fieri ab anima patris, quemadmodum corpus ex corpore, & dicunt animam corpoream eſſe, quamuis immortalem; Huius erroris eſt Author Tertullianus.

Contra hanc quintam hæreſim eſt. Primo Sap. 1. creauit Deus, vt eſſent omnia. Secundo & Paulus ad Hebr. 13. Qui omnia creauit Deus eſt. Tertio Apoca. 4. Quia tu creaſti omnia. Quarto & vltimo eſt determinatio Eccleſiæ Leo Papa ad Toribium africanum, animæ hominum priuſquam ſuis inſpirentur corporibus; non fuere, nec ab vllo incorporantur, niſi ab opifice Deo, qui & ipſarum eſt Creator, & Corporum, conc. Symbolum ibi Factorem inuiſibilium & capit. 1. de ſumma trin. & fide Cath.

Sexta hæreſis eſt, quæ aſſerit, animas ſceleratorum hominum poſt mortem conuerti in dæmones, & in quæcunque animalia bruta ſuis meritis congrua.

Huius erroris eſt Author Tertullianus, contra eſt textus apertus Math. capit. 25. ibi Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius; ex quibus verbis apparet diſcrimen eſſe inter animas malorum hominum & dæmones. Direct. Inquiſ. 2. p. q. 6. nu. 60. q. c. ſi. 24. q. 4.

Septima hæreſis eſt, quæ dicit, animam hominis ſimul cum corpore in morte hominis corrumpi. Hæc in duas Sectas diuiſa eſt; nam quidam animas ſimul cum corpore interire, ſed poſtmodum in reſurrectione iterum cum corporibus ſuſcitari, alij autem dicunt, animam ſic in morte hominis cum corpore perire, vt nuſquā poſtea redeat, quo facto videntur etiam hi negare reſurrectionem, de hac ſecunda dicam inferius ver. Reſurrectio.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Math. c. 25. Ibunt iuſti in vitam æternam, illi autem. i. Peccatores in ignem æternum.

Æternum autē eſſe non poteſt, quod aliqñ finietur. Secundo Sap. 5. Spes illorum immortalitate plena eſt. Tertio Sap. 2. Deus creauit hominem inexterminabilem &c. vbi colligitur animam eſſe incorruptibilem. Quarto Sap. 3. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum malitiæ, viſi ſunt oculis inſipientium mori, ipſi autem ſunt in pace. Quinto Apoc. 6. Vidi ſub Altare animas interfectorum propter verbum Dei. Sexto Apoc. 7. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.

Septimo anima Lazari deportatur ab Angelis Luc. c. 16. Math. 10. Nolite timere eos, qui occidūt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Octauo Mat. 22. Non Deus mortuorum, ſed Deus viuētium, anima ergo mortuo quantumlibet corpore, viuit, nec ſimul cum corpore perit.

Nono contra hanc hæreſim eſt definitio Eccleſiæ in Concilio Lateranenſe ſub Leone Decimo in decreto, quod incipit Leo Epiſcopus. Direct. Inq. p. 2. q. 6. nu. 59. cap. fin. 24. q. 3. S. Ant. 4. p. tit. 11. c. 7. Turre Cremen. in Summa lib. 4. c. 34. & d. c. fin. ver. Arabici.

Octaua hæreſis eſt, quæ aſſerit, animas tranſire de corpore in corpus, ita vt poſt vnius hominis mortem anima illius ad aliud corpus vegetandum atque fouendum tranſeat.

Huius hæreſis ſunt Authores Albanenſes, & Albigenſes hæretici.

Con-

Cōtra quam facit quod dicit Athanaſius de beatitudine filij Dei lib. 6. Regulas fidei oſtendens ait. Si quis confitetur animas hominum in reuolutionem rurſus in mundo, aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in ſerpentibus verti Anathema ſit.

Nona & vltima hæreſis eſt, quæ aſſerit, animas antè infuſionem corporis peccaſſe, & in pœnam peccati in corpora, tanquam in carcerem fuiſſe incluſas.

Huius erroris Author eſt Origenes contra facit 1. Cor. 15. In reſurrectione mortale hoc corpus induet immortalitatem, vt corpus ſicut anima congruum ſuis meritis pręmium accipiat; quod non eſſet ſi corpus eſſet datum animæ incarcerem illius. Secundo eſt Concilium Braccarenſe primū c. 6. ibi Si quis animas humanas dicit prius in cæleſti habitatione peccaſſe, & pro hoc in corpora humana interram deiectas, ſicut Priſcillianus dixit, Anathema ſit. Direct. Inq p. 2. q. 6. nu. 40. c. fi. 23. q. 4. S. Ant. 4. p. tit. 11. c. 7. Turre cremen. lib. 4. Summæ c. 34. & d. c. fi. ver. origeniſti. Decima animam imaginem Dei negat c. fi. in fine 24. q. 3. Direct. 2. p. q. 6. nu. 70. in fine S. Ant. 4. p. tit. 11. cap. 7. Turre crem. lib. 4. c. 34. ſummę.

ANNVS. IX.

PHILASTER ait in lib. de hæreſibus, hæreſim eſſe aſſerere incertum eſſe numerum Annorum ab origine mundi; Nulla tamen eſt hæreſis hoc aſſerere cum nunquam de hac re Eccleſia definierit.

ANTICHRISTVS. X.

BVllingerus hæreticus aſſeuerans dicit, nullum olim Antichriſtum in orbem eſſe venturum præter eum, qui iam in Epiſcopis Romanis aduenit.

Contra facit primo Ioannes. 5. de Antichriſto loquens dixit: Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis, Iudæi ergò accipient Antichriſtum: at quis ignorat Iudæos nondum accepiſſe Romanū Pontificem, nec ei credidiſſe? Secundo quia ille Antichriſtus erit vnus Princeps, & dux aliorū Antichriſtorum: Pontifices autem Romani fuerunt pluſquam ducenti; non ergò Romanus Pontifex eſt Antichriſtus 2. Theſ. 2. vbi extollet ſe ſuper omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur. Non poteſt ergò fieri, vt plures contortes habere ſe fateatur, qui eodem modo ſeſe efferat. Tertio faciunt quæ dixi ſupra ver. Papa in 1. p. Quarto quia Antichriſtus non adueniet, niſi deleto Imperio Romano: quod quidem Imperium adhuc vigere nullus eſt qui dubitet. Quinto quia Antichriſtus veniet cum fuerit prædicatum euangelium omni creaturæ Mat. 24. ibi Prædicabitur Euangelium Regni in vniuerso orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio, cū ergo videritis abominationem &c. at Euangeliū nondum per totum orbem eſſe prędicatū demonſtrabitur infra in p. 3. Sexto quia Antichriſtus veniet in cōſummatione ſeculi non ante, Mat. 24. ibi tunc veniet conſummatio: cum ergò videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, qui legit intelligat. Septimo quia iſte circumcidetur, ſabbatum ritumque Iudæorum celebrabit. Octauo Antechriſtus negabit Chriſtum incarnatum fuiſſe, quod tamen Romanus Pontifex non facit: Proprium enim Antichriſti eſt, vt neget Chriſtum in carne veniſſe. Nono quia Antichriſtus dicet ſe eſſe Chriſtum; quod Pontifex non facit, ſed aſſerit ſe Vicarium eius tantum. Decimo quia Antichriſtus finget ſe mori, ac reſurgere, & alia opera Chriſti facere, quę Pontifex non facit Apocal. 13. ibi Vidi vnū de capitibus beſtiæ quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius curata eſt. Vndecimo Antichriſtus extollet ſe ſupra Deum: Pontifex autem dicitur ſeruus ſeruorum Dei, & miniſter eius. Antichriſtus autem dicit ſe Deum eſſe. 2. Theſ. 2. ibi Seque ipſum extollet ſupra omne quod dr̄ Deus, aut quod colitur. Duodecimo Antichriſtus faciet miracula in nomine proprio, & arte magica, Pontifex autem in nomine Chriſti, & ſic non vt Deus, ſed tanquam eius miniſter. Tertiodecimo Papa nō intelligit ænigmata: Antichriſtus autem ſic, Daniel. 8. ibi Cum creuerint iniquitates, conſurget Rex impudens facie, & intelligens propoſitiones, ſeù ænigmata, Quartodecimo quòd Papa non ſit Antichriſtus, quia Enoch, & Elias nōdum reſtiterunt Papæ, qui tamen Antichriſto reſiſtent, cum is aduenerit Malach. 4. Ecce ego mittam vobis Eliā prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, & conuertet cor Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres ne forte veniam, & percutiam terram Anathemathe, & Mar. 9. Elias cum venerit primò reſtituet omnia. Quintodecimo Hęretici, qui ſunt exercitus Antichriſti, non pugnant pro Papa, ſed potius contra illum Daniel 11. Et veniet in multitudine magna, vt conterat, & interficiat plurimos Luc. 21. Cum videritis circundari ab exercitu Ieruſalem, & tunc ſcitote, quia appropinquauit deſolatio eius. Sextodecimo Papa non perſequitur Sanctos, ſicuti facit Antichriſtus. Daniel. 7. Tradentur in manus cornu populi (hoc eſt Antichriſti) & Sanctos altiſſimi conteret & Apocal. 20. Datum eſt illi bellum facere cū Sanctis, & vincere eos. Decimoſeptimo Papa tuetur, & colit Euchariſtiam, quam abominatur Antichriſtus Daniel. 9. In dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis. Decimooctauo Papa non habet nomen quod cōtineat. 666. Prout habebit Antichriſtus Apocal. 13. ibi Niſi quis habeat caracterem aut nomen, aut numerum nominis eius. Hic ſapientia eſt, beſtię qui habet intellectum computet numerum beſtię, numerus enim hominis eſt, & numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex. Decimonono Antichriſtus regnabit breue tempus, Pōtifex autem multo diutius præfuit in Eccleſia Dei de Antichriſto Daniel. 7. Sanctos in manu Antichriſti tradendos per tempus. i. vnum annum, & tempora. i. annos duos, & dimidium temporis. i. ſex menſes. Alias rationes adducit Nicol. Sand. de viſib. Mo-

narchia

narchia Eccleſię lib. 8.c.49.& ſeq.in hæreticos igitur propriè quadrant, quę dicta ſunt de Antichriſto, non in ſummum Pontificem, vt docet Turrianus lib.3.c.17.aduerſ. Magdeburgenſes.

APOSTATA. XI.

APOSTATAS pœnitentes non eſſe recipiendos hæreſis eſt Direct.Inquiſ.2.p.quæſt.6. nume.54.cap.fin.24.q.3.S.Ant. 4. p. tit. 11.cap.7. Torre cremen.lib.4.Summę c. 34.& d.ca. fin. ver. Nouatiani.

APOSTOLI. XII.

PRIMA eſt hæreſis, quæ aſſerit Apoſtolos nō prædicaſſe Euangelium Chriſti, iuxta ſpiritualem intelligentiam; ſed tantum ſecundum literam.

Huius erroris eſt Author Abbas Ioachim; contra hanc hæreſim facit Ioan.c.15. ibi Omnia quæcumque audiui à patre meo, nota feci vobis. Secundo Luc.c.8. Vobis datum eſt noſſe Myſterium Regni Dei. Tertio 2.Cor.12. vbi Paulus vidit Arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Quarto 2. ad Galat. Improperans Iudæis, qui ſolum litteræ cortici adhærentes litteræ ſpiritum non tenerēt. Quinto Paulus.2.Cor.3. Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, tanquam à Domini ſpiritu. Sexto Ioan.c.14. Paracletus autem, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Septimo 2.Cor.3. idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu. litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat.

Secunda hæreſis eſt, quæ aſſerit, Apoſtolos nec habuiſſe, nec recepiſſe pecuniam, neque aliquid in craſtinum ſeruaſſe. Et (quod peius eſt) docet etiā hæc hæreſis nihil horum Apoſtolis licuiſſe; quapropter ſpem ſalutis tollit omnibus pecuniam recipientibus, aut aliquid incraſtinū ſeruantibus.

Huius hæreſis Authores fuerunt quidam dicti Pſeudo apoſtoli, quorum Dux fuit quidam Gerardus Sagarellus de Parma, qui captus in errore dānatus, & combuſtus fuit.

Contra facit. Primo Ioan.4. Diſcipuli eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent. Secundo Ioan. 6. Colligite, quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant; vbi apparet hic aliquid ſeruatum. Tertio multa procurata ſunt neceſſaria indigentiæ fratrum propter famem inſtantem Act.11. Quarto aliquid alimenti pro via Paulum recepiſſe teſtantur Acta Apoſt.25. non obſt. capit. 10. Math. Nolite portare aurum, & argentum, & Math. 6. Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum; nam ad primum Reſp. ibi eſſe temporariam prohibitionem ad aliquod certum tempus reſtrictam; ad ſecundum Reſp. ibi nō prohibere prouidentiam, ſed nimiam tantum ſollicitudinem, ne ſeparet nos à Deo, cui ſeruire debemus. Direct.Inq.ſecunda parte quæſtio.decimaquinta num.3.& ſeq.

APPELLARE. XIII.

APpellare licere à Papa ad vniuerſale Concilium aſſeuerans, eſſet hæreticus.

Contra hanc hæreſim facit Bulla in Cęna Domini emanata hoc anno 1580.nu.2. Secundo facit ratio, quia ſi talis appellatio admitteretur in Pontifice non reſideret plenitudo poteſtatis, prout in eo eſt pleniſſima, & de iure appellatio fit ab inferiore ad ſuperiorem iudicem; ita doctiſſime probat Turre crem. in ſumma Eccleſiæ cap.47. & ſeq.

AQVA. XIIII.

PRima hæreſis eſt, aquam non eſſe creatam à Deo, ſed eſſe illi coęternam.

Huius hæreſis Author eſt incertus, contra facit 1. Pſal. 88. Tui ſunt Cęli, & tua eſt terra; orbem terræ, & plenitudinem eius tu fundaſti, Aquilonem, & Mare tu creaſti. Secundo Pſal. 134. Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in Cœlo, & in terra, in Mari, & in omnibus abyſſis. Tertio, & vltimo eſt determinatio Eccleſiæ nēpè c.1. de Summa Trin. & fide Cath. quibus in locis apparet Deum eſſe omnium Creatorem viſibilium, & inuiſibilium. c. fin. 24. q. 3. in fine. Direct.2. q.6.nu.70. S. Ant.4.tit. 11.cap.7. Turre crem. 4. lib. ſummæ cap. 34. in fine.

Secunda hæreſis eſt, quæ dicit, Aquam benedictam nihil plus habere virtutis, aut efficaciæ, quàm non benedictam.

Huius erroris Authores primi fuerunt quidam Flagellantes nuncupati, Dicunt enim quod nos nō poſſumus benedictionibus noſtris res facere meliores, quàm Deus ipſas per naturam condiderit.

Contra facit. Primo Numer.cap.5. ibi Aſſumetque Aquam ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Secundo adeſt determinatio Eccleſiæ cap. Aquam de conſecr.diſtin.3. ibi Aquam ſale conſperſam populis benedicimus, vt ea cūcti aſperſi ſanctificētur, ac purificentur, quod & omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Ad rationem, quam dicunt hæretici. Reſp. Res meliores fiunt, non tamen à benedicente, aut orante, ſed à Deo propter merita benedictionum & orationum præcedentium, quæ plus poſſunt, quam natura, Hoſius Card. Varm.ut. de Sacram. Euchar.c.59. Quod idem dicendum eſſet de benedictione aliarum rerum, Turrianus lib. 3.c.6.& lib.5.c.4.

Tertia hæreſis aquam ſolam in Calice offerendam eſſe Direct.2.p.q 6.nume.23.cap.fin. 24.q.3. S.Ant.4 p.tit.11.c.7. Turre crem. lib. 4.c. 34. ver. Aquarij.

ARCHANGELI. XV.

ARchangelorum opus eſſe rerum conditarum vniuerſitatem hæreſis, direct.2.p.2.quæſt.6. numer. 13.

BAPTISMVS. XVI.

PRima hæreſis eſt, quæ errat in materia; non enim baptizant in aqua, ſed in igne.

Hic error eſt Seleuci, Hermiæ Galatarum; per illum textum, ipſe vos baptizabit in Aqua, & igne Matth. cap. 3. qui locus intelligitur, quia Spiritus Sanctus eſt ignis, vel quia hic baptizamur in Spiritu, & aqua, in futuro autẽ baptizabimur igne, iuxta dictum Pauli 2. Cor. 3. vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit, ita ibi intelligit Hieronymus, & Hylarius.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Matth. c. 28. ibi Baptizantes eos in nomine Patris, & filij & ſpiritus ſancti; Baptizare autẽ ſignificat lauare, quod fit tantum per aquam. Secundo ad Epheſ. quinto. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Tertio Matth. 3. Ieſus Chriſtus in Iordane baptizatus eſt à Ioanne, vt contactu ſuæ mũdiſſimæ carnis aquas ſanctificaret. Quarto Zacha. capitulo 13. In die illa erit fons patẽs domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris. Quinto Ezech. 30. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Sexto adeſt Concilium Florentinum ſub Eugenio Quarto. Materia, huius ſacramenti eſt aqua naturalis, nec refert, an ſit calida. S. Thom. & S. Bonau. & doctor. commu. in quarta ſent. diſtinction. tertia. Sanctus Thom. tertia parte quæſtio. ſexageſimatertia, & ſeq. Alexand. de Aleſ. tertia parte quæſtio, 8. per totam Concil. Trid. ſeſſ. 7. tit. de Bapt. Summiſtæ omnes ver. Baptiſmus Hoſius tit. de Bapt. capitulo tr geſimoquarto & ſeq. Concil. Trid. Can. ſecundo ſeſſ. 7.

Secunda hęreſis eſt circa formam, quoniam nõ, vtitur ea, qua Catholica vtitur Eccleſia, quæ forma eſt expreſſa Matth. c. fi. ibi.

Baptizantes eos in nomine Patris, & filij & ſpiritus ſancti conc. cap. 1. de Baptiſmo, idem in Can. Apoſt. 49. & in Canone 50. Tria enim ſunt neceſſaria in hac forma, Primo expreſſa Trinitatis pronunciatio, verbum exprimẽs actum ipſum baptiſmi, & vox exprimens perſonam baptizatam, non obſt. Act. Apoſt. 8. vbi Apoſtoli in nomine Chriſti baptizant, Nam Reſp. illud factum eſſe ex diſpenſatione diuina, propter exaltationẽ nominis Ieſu Chriſti, quod Iudæis erat ſcandalum, gentibus autem ſtultitia; permittitur tamen Græcis vti alia forma, quæ eſt talis, Baptizetur ſeruus Chriſti in nomine Patris, & filij, & ſpiritus ſancti, quod approbat Eccleſia, vt in Concilio Florentino ſub Eugenio, 4. diſponitur, vt in Concilio Niceno habetur, quod baptizatus abſque debita forma ſit iterum baptizandus.

Tertia hæreſis eſt, quæ reſpicit perſonam baptizatam; ſunt enim qui mortuos baptizant, & iſti ſunt Cataphryges, authoritate Pauli Primo ad Cor. 15. ibi, Alioquin faciunt qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt, vt quid & baptizantur pro illis? Ambroſius in tantum ratam, & ſtabilem vult oſtendere reſurrectionem mortuorum, vt exemplum det illorum, qui tam ſecuri erant de futura reſurrectione, vt etiam pro mortuis baptizarentur, ſi quem forte mors perueniſſet, timentes ne aut malè, aut non reſurgerẽt, aut qui baptizatus nõ fuerat viuus nomine mortui tingebatur: vndè ſubiecit: quid & baptizantur pro illis? exemplo hoc non factum illorum probat; ſed fixam fidem de reſurrectione oſtendit.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Matth. vltimo, Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & filij & ſpiritus ſancti. Secundo Marc. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur. Tertio & vltimo definitio Eccleſiæ Concil. Cartag. 3. cap. 6. ibi Item placuit, vt corporibus defunctorum Euchariſtia non detur. Dictum eſt enim à Domino accipite, & edite; cadauera autem nec accipere, neque edere poſſunt; cauendum eſt etiam, ne mortuos baptizari poſſe fratrum infirmitas credat, quibus nec Euchariſtiam dari licitum eſt.

Quarta hæreſis eſt circa baptiſmi vim, ac poteſtatem, quam quidam ſic minuere conantur, vt nullam baptiſmo virtutem tribuant.

Huius hęreſis Authores fuere Pſalliani, qui Orãtes dicti ſunt; quam hæreſim tenuit Martinus Lutherus in libro de Captiuitate Babilonica, ibi Hæretica eſt, ſed vſitata ſententia, ſacramenta nouæ legis conferre gratiam iis, qui non ponunt obicem.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Matth. cap. vltimo. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit. Secundo 1. Petr. cap. 3. ibi Quod & vos ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma. Tertio Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto nõ poteſt introire in Regnum Dei. Quarto Act. Apoſt. 2. Baptizetur vnuſquiſque veſtrum, in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti. Quinto Galat. tertio. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Sexto Paul. ad Tit. tertio. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & reuocationis Spiritus ſancti. Contra hanc hæreſim ſeptimo eſt definitio Eccleſiæ in Symbolo, ibi Credo vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum, & decretum Concilij Florentini, ſub Eugenio Quarto, de Sacramento Baptiſmi, loquens ait. Huius ſacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ Originalis, & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipſa debetur. Direct. Inq. ſecunda parte, quæſt. 7. hær. quarto, & ſeq. clem. fidei de Summa Trin. & fide Cath.

Quinta hæreſis eſt, Paruulis vſu rationis carentibus, nihil prodeſſe baptiſma; quia ipſi non poſſunt habere fidem, nec credere verbo Dei illis prædicato, cui Reſp. quod paruuli aliena fide nempè Eccleſiæ accedunt ad Dominum, ſicuti paruuli alienis pedibus ad Dominum accedebant. Matth. 19. March. 10. Luc. 18.

Huius peſtiferæ hæreſis Author fuit Petrus de Bruis Gallus.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Ioan. tertio

Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poreſt intrare in regnum cœlorum; farer igitur oporter, infantes eſſe capaces baptiſmi, aut eſſe incapaces Regni Cęlorum. Secundo Marth. 29. Sinite paruulos venire ad me, & nolite eos prohibere; talium eſt enim Regnū Cęlorum. Tertio Math. 11. Venire ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, vbi nullum excipit. Quarro Luc. 18. Afferebant ad illnm infantes, vt eos tangeret. Qninto ex figuris baptiſmi 1. Petr. cap. 3. In Arca Noe pauci. i. octo Animæ ſalue factæ ſuni per aqnam, qnod & vos nunc ſimilis formæ facit baptiſma. Sexto 1. Cor. 10. Omnes in Moyſe baptizati ſunt in nuhe, & in mari, vbi neminem excipit, ſed omnes concluſit parnulos perinde atque adultos. Septimo circumciſio erat figura baptiſmi, & tamen infantes circuncidebantur Paulus ad Colos. 2. & Geneſ. 17. Infans octo dierum circumcidetur in vobis. Octauo com. opi. doct. S. Bernard. in Epiſt. 77. ad Vgonem, Aug. lib. 3. de lib. arb. Dionyſius Areopagita cap. fin. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Ciprian. lib. 3. Epiſtol. 8. Nono facit definitio Eccleſiæ capit. firmiter de Summa Trin. & fide Cath. clem. 1. de Summa Trin. & fide Cath. Cōcil. Trid. Can. 4. ſeſſ. 5. & Can. 13. ſeſſ. 7. nō obſt. quod paruuli credere non poſſint, & qui non crediderit condemnabitur Matth. cap. 16. nam illa verba intelliguntur de illis, quibus prædicabatur Euangelium, qui non ſunt niſi adulti, qui ante baptiſmum hac ratione prius catechizātur. i. in fide Catholica inſtruuntur. Præterea paruuli quamuis ante ſuſceptum baptiſmum non habeant fidem, habent tamen illam poſtquam baptizati ſunt S. Bernar. ſuper Cant. ca. 66. Aug. lib. de baptiſmo paruulorum c. Filius Dei de conſecr. diſtin.

Sexta hæreſis eſt circa vnitatem baptiſmi ſunt enim aliqui, qui rebaptizabant eos, qui iam ſemel baptiſmum ſuſceperunt.

Horum Sectæ variæ fuerunt, nempè Donatiſtę; & alij multi.

Contra hanc hæreſim, quod ſcilicet baptiſma non ſit iterandum etiam collatum à malo miniſtro, ſiue Iudæo, ſiue Pagano, ſiue Hæretico, dummodo vtatur debita forma, materia, & intentione, qua vtitur Eccleſia; Primo Ioan. 4. vbi Diſcipuli baptizabant, inter quos erat Iudas. Secundo Paulus 1. Cor. 3. Neque qui plantat eſt aliud, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Tertio capit. à quodam de conſecr. diſtio. 4. peccat tamen adultus, qui à talibus ſciens baptizatur extra cauſam neceſſitatis, & licet recipiat ſacramentum, non tamen recipit gratiam cap. quomodo de conſecr. diſtin. 4.

Contra impios Anabaptiſtas. 1. facit Paulus ad Epheſ. 4. vnum baptiſma Secundo ad Rom. 6. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in morte; at Chriſtus ſemel tantum mortuus eſt, ita & nos ſemel tantum baptizari debemus. Tertio ad Heb. 6. qui ſecundo baptizat, ſecundo etiam Chriſtum cruci affigit. Quarto eſt definitio Eccleſiæ, vt in Symbolo Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum, & Conci. Chartagin. 1. c. 1. ubi Illicitas eſſe ſancimus rebaptizationes clem. fidei de Summa Trin. & fide Cath. & Concil. Florent. ſub Eugenio 4. Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 11.

Septima eſt hæreſis, quæ dicit, non poſſe conferri baptiſmum alicui, niſi eidem conferatur Euchariſtiæ ſacramentum.

Altera eſt, quæ dicit Chriſma adeò eſſe exactum ad verum baptiſmum perficiendum, vt niſi baptizatus Chriſmate vngatur, non ſit baptizatus.

Harum hæreſum Authores ſunt Armeni.

Contra has hæreſes facit, quia Chriſtus inſtituens baptiſma, nullum de his præceptum dedit, & baptiſmus fuit inſtitutus ante Euchariſtiam Ioan. quarto vbi Diſcipuli baptizabant, & licet Chriſma exigatur in baptiſmo; non tamen illud exigit baptiſmum, ſed Eccleſia illud exigit à miniſtro conficiente baptiſmum, ita vt ſi Chriſma non adhiberetur, extrema neceſſitate ſecluſa, miniſter peccaret; baptiſmus nihilominus eſſet perfectus.

Octaua eſt hæreſis Vualdenſium, quæ dicit Baptiſmum Aquæ, nulla interiecta ſacri olei mixtura fore recipiendum.

Contra hanc hæreſim eſt in contrarium conſuetudo vniuerſalis Eccleſiæ, cui ſtandum eſt maximè in ſacramentis adminiſtrandis. Conc. Damaſc. lib. quarto de fide Orthodoxa cap. 10. S. Ambr. lib. 1. de ſacramentis, Dionyſius Areopag. libr. 2. Eccl. Hierarch.

Nona hæreſis eſt aſſerens Pueros non egere baptiſmo ad deletionem peccati Originalis; quia videlicet negat, pueros ante baptiſmum vllum peccatum originale habere.

Hic eſt error Pelagij, de quo dicemus inferius, cum de peccato originali tractabimus.

Alia eſt hæreſis, quæ dicit paruulos poſſe ſine baptiſmo aquæ per fidem, & orationes parentum ſuorum ſaluari, quando baptiſmus aliter haberi non potuit.

Huius erroris Author eſt Ioannes Vuiclef; Ioannes Gerſon ſequitur vna cum Thoma de Vio Caietano.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei; oportet enim ergo naſci prius, quam quis renaſcatur, Aug. lib. de baptiſmo paruulorum c. 13. & intelligas natum, qui quouis modo prodijt in lucem, aut totus integer, aut membrorū aliquod illius viuum. c. filius Dei de conſecr. diſt. 4. Secundo Paulus ad Titum 3. Benignitas, ac humanitas, apparuit Saluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos; ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Saluatorum noſtrum: vbi apparet ſalutem ſpiritualem nobis datam à Deo, non ex noſtris meritis; ſed ex meritis Chriſti. Tertio Paulus ad Epheſ. quinto dicens, Chriſtum dilexiſſe Eccleſiam, & ſe ipſum tradidiſſe pro ea, vt illam ſanctificaret, mundando illam lauacro aquæ in

verbo

verbo vitæ. Quarto 1. Ioan. 5. Hic eſt qui venit per aquam, & ſanguinem Ieſus Chriſtus; non in aqua ſolum, ſed in aqua, & ſanguine, & ſpiritus eſt, qui teſtificatur; quoniam Chriſtus eſt veritas: quoniam tres ſunt, qui dant teſtimonium in cœlo. Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt: & tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra Spiritus, Aqua, & Sanguis, & hi tres vnum ſunt. Quinto facit ratio, quia nullus poteſt mereri primam gratiam, aut primam iuſtificationem, ſine proprio aliquo voluntatis motu, aut affectu ipſius iuſtificati; nam aliàs amens in peccato mortalis exiſtens poſſet ſine vlla ſua pœnitentia iuſtificari. Contra Euang. Luc. 13. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. not. cap. Maiores. 5. verum de baptiſmo. Sexto facit comm. opinio doct. Dionyſ. cap. vltimo de Eccl. Hierarch. Ciprian. Epiſt. 8. libri tertij Auguſt. Epiſt. 23. Bernard. ſerm. 66. ſuper Cantica. Aug. libro ſexto Hypognoſticum contra Pelagium, Beda libro primo ſuper Cantica. Septimo adeſt definitio Eccleſiæ in Conc. Flor. ſub Eug. quarto & Concil. Trid. ſeſſ. 6. in capitulo quarto conc. capitulū Maiores de baptiſmo; Martyrium tamen propter Chriſtum idem operaretur in illis, quod operatur aquæ baptiſmus, ſi eis fuiſſet exhibitus.

Decima eſt hæreſis pugnans ex diametro præcedenti; quia baptiſmi neceſſitatem tantam eſſe aſſerit, vt adultum hominem, qui non propter contemptum, ſed propter impoſſibilitatem ſine baptiſmo ab hac vita migrauit, ſaluari non poſſe contendat; quamuis tunc optauerit baptizari, & toto fuerit corde tunc ad Deum conuerſus.

Contra hanc hęreſim facit. Primo Ezech. 33. Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Secundo Zachar. ſecundo Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Tertio Paul. ad Rom. decimo Corde creditur ad iuſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem; vbi intelligitur de fide, quæ per dilectionem operatur. Quarto ſecunda Cor. 8. Si enim voluntas prompta eſt ſecundum id quod habet, accepta eſt, non ſecūdum id quod non habet: vbi not. quòd voluntas pro facto reputatur quando quis non poteſt opere perficere id quod voluntas appetit. Quinto eſt comm. opin. doct. S. Ambr. libro de morte Valentiniani S. Aug. libro quarto de bapt. contra Donatiſtas cap. 22. & quæſt. 84. in quæſt. ſuper Leuiticum Iſid. libro ſecundo capitulo 24. de offic. Eccleſ. vbi not. tria genera baptiſmi fluminis, flaminis, & ſanguinis S. Bernard. Epiſt. 77. ad Vgonem, Mag. ſent. & ibi doct. in quarto ſent. diſtin. 4. Sexto defin. Eccleſię capitulo Apoſtolicam de presbytero non bapt. Conc. Trid. ſeſſ. ſexto capitulo de iuſtificatione.

Vndecima hæreſis eſt continens duos errores, Primus, qui aſſerit baptiſmum non delere omne peccatum, Secundus ducet concupiſcentiam carnis eſſe peccatum contra illud præceptum Non concupiſces.

Horum errorū Author fuit primus impius Martinus Lutherus.

Contra primum facit. Primo Micheas Prophet. 7. Deponet iniquitates veſtras, & projciet in profundum maris omnia peccata, vbi loquitur de baptiſmo, per id quod dicit Paul. 1. Cor. 10. Patres noſtri omnes mare tranſierunt, & omnes in mari baptizati ſunt. Secundo Ezech. trigeſimoſexto. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamētis veſtris, quæ aqua ab omnibus doctoribus pro baptiſmo ſuſcipitur. Tertio Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Quarto Paul. ad Timot. tertio poſtquam baptiſmū appellauit lauacrum regenerationis, ſtatim addidit, & renouationis, quæ eſt talis, vt vetuſtatem deponat, & nouitatem inducat. Quinto Paul. ad Rom. quinto Sicut regnauit peccatum in mortem, & ita gratia regnet per iuſtitiam. Sexto Rom. ſexto Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vnde ille mortuus eſt corpore, nos autem morimur peccato; caro illius mortua eſt in cruce, & peccatum noſtrum moritur in baptiſmate, vt inquit Chriſoſtomus. Septimo Paulus ad Rom. ſexto Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vbi Chriſoſtomus Serm. vndecimo Qui baptizatus eſt in baptiſmate, peccato mortuus eſt, idem intelligunt ibidem Theophil. & Anſelm. Octauo Paulus ad Rom. octauo. Nihil nunc damnationis eſt his; qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant: lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati, & mortis: in quibus verbis confutantur ambo dicti errores. Nono Paulus ad Galat. tertio Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; qui enim Chriſtum induit, peccatum damnabile non habet Sap. primo In maleuolam animam non introibit ſapientia, & ſecundo Cor. ſexto. Quæ enim ſocietas lucis ad tenebras, aut quæ conuentio Chriſti ad Belial? Decimo Paulus prima Cor. 6. Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis: quæ omnia conuenire non poſſunt habenti peccatum damnabile. Vndecimo com. opin. doct. nam vltra Chriſoſtom. Theophil. & Anſelm. dicit hoc idem Cyprian. in ſermone de ablutione pedum Aug. libro ſexto Contra Iulianum capitulo quinto vbi concludit contra Lutherum, Concupiſcentiam non eſſe peccatum, ſed pœnam, quæ malum appellatur, conc. Caſſiod. in Pſal. 50. Duodecimo adeſt definitio Eccleſiæ in Concil. Trid. ſeſſ. quinta Can. vltimo non obeſt Paul. ad Rom. 7. Non enim quod volo bonum hoc facio, ſed quod malum nolo hoc ago; nam Reſp. quod ibi intelligitur de pęna peccati, ſeu quia ſępe eſt cauſa peccati, & ſępè ſollicitat ad ipſum, ſicuti illud ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ &c.

Duodecima eſt hæreſis, quæ dicit, baptiſmum aquæ iam ceſſaſſe, mutatumque eſſe in baptiſmum ſanguinis.

Huius erroris Authores fuerunt Flagellantes.

Contra hanc hæreſim facit, quia qui crediderit

& baptizatus fuerit, ſaluus erit, non dixit qui crediderit & flagellatus fuerit; Præterea ſanguinis effuſio ad hoc vt vim baptiſmi obtineat, debet eſſe talis, vt ab alio ſit illata, quam ipſe patienter tolerans efficit, vt baptiſmi vicem tenere poſſit; quod ſi quis ſibi inuicem mortem intulerit, non ſolum non tenet baptiſmi vicem, ſed valet ad Gehennam.

Tertiadecima hæreſis eſt Baptiſmum Ioan. bapt. habuiſſe eandem vim cum baptiſmo Chriſti Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 1. 14. dicens, aquam non eſſe materiam huius ſacramenti ibid. Can. 2. 15. In Eccl. Rom. non eſſe veram doctrinam huius ſacr. Can. 3. 16. Negans Bapt. datum ab hæreticis in forma Eccl. & cum eius intentione ibid. Can. 4. 17. Si quis dixerit non eſſe neceſſarium, ſed liberum ibidem Can. quinto 18. aſſerens baptizatum non poſſe gratiam amittere, dummodo credat ibidem Can. ſexto 19. dicens baptizatum tantum fieri debitorem fidei, non legis ibidem Can. ſeptimo octauo 20. dicens vota facta poſt baptiſmum eſſe nulla ibidem Con. nono 21. dicens peccata omnia, quæ fiunt poſt baptiſmum, ſola recordatione ſuſcepti baptiſmi remitti ibidem Con. decimo vigeſimoſecundo Dicens Neminem baptizandum eſſe niſi in ętate, qua baptizatus eſt Chriſtus, ſeu in mortis articulo ibidem Can. duodecimo vigeſimo tertio Dicens Paruulos factos adultos eſſe interrogandos an ratum habere velint, quod eorum Patrini polliciti ſunt eorum nomine ibid. Can. 14. & vbi ſe nolle reſponderint, ſuo eſſe arbitrio relinquendos ibid. Can. 14. 24. aſſerens paruulos poſt ſuſceptum non eſſe fideles, ac factos adultos eſſe rebaptizandos ibid. Can. 13.

BEATITVDO. XVII.

PRIMA hæreſis eſt Armenorum aſſerentium Beatos non videre eſſentiam Dei; Sed claritatem quandam illus eſſentiæ; in qua viſione dicunt beatitudinem coſiſtere.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Paul. primo ad Corin. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ęnigmate; tunc autem facie ad faciem. Secundo Apocal. vigeſimoſecundo Et ſerui eius ſeruient illi, & videbunt faciem eius. Tertio Math. 18. Dico enim vobis, quia Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem patris mei, qui in cęlis eſt, & Math. vigeſimoſecundo In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicuti Angeli Dei in cœlo. Quarto Pſal. 79. Oſtende faciem tuam & ſalui erimus. Quinto Exod. vigeſimoquarto Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt videam te; non obſt. quod dicitur Exod. vigeſimoquarto Non videbit me homo, & viuet. Iob. 28. Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium, & Paul. primo Tim. 6. Qui lucem habitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, nec videre poteſt & 1. Ioã. 4. Deum nemo vidit vnquam; nam Reſp. iſtas authoritates loqui Deum in hac vita mortali à nemine videri; immo nec etiam videri poſſe: Paulus tamen vidit 2. ad Cor. 12. Quando anima erat ſeparata à miniſterio ſenſus; alij autem, qui dicti ſunt in ſcriptura Deum vidiſſe, viderunt quoſdam Angelos claritate magna fulgentes; qui cum à Deo miſſi eſſent, dicebant ſe Deum vidiſſe: ita vidit Iacob. Geneſ. trigeſimoſecundo & Moyſes Exod. trigeſimooctauo Sanctus Thomas in addit. tertia parte ſummæ q. 92. art. 1. & ſeq.

Secunda hæreſis eſt, quæ aſſerit, beatitudinem conſiſtere in carnis delitijs, quem errorem dixit Cerintus.

Contra hanc hæreſim facit ratio, quia verica-tholici, & fideles ſuam beatitudinem ponũt in Dei cognitione, & amore, quæ nihil magis impeditur, quàm per delitias carnales, vt primo probat Paulus ſecondo Cor. ſexto. Neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum cócubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Secundo primo Cor. decimoquinto ſicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginem cœleſtis. Hoc autem dico fratres; quia caro, & ſanguis, regnum Dei poſſidere non poſſunt. Tertio Paulus ad Gal. quinto Poſtquam numerauit opera carnis, ſubdit poſtea, qui talia agũt, regnum Dei non conſequentur. Quinto In reſurrectione neque nubent neque nubentur Math. vigeſimoſecundo. Sexto Pſalm. trigeſimotertio. Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Septimo Iſa. quadrageſimoquinto. Serui mei comedent; vos autem eſurietis; ſerui bibent, vos, autem ſitietis; tunc enim ſatiabuntur (inquit Pſalm. 16.) cum apparuerit gloria Domini.

Tertia hæreſis eſt, quæ aſſerit Nec beatitudinem, nec miſeriam eſſe perpetuam.

Huius hæreſis Author eſt Origenes.

Contra hanc hæreſim Matth. capitul. ſexto. Nolite theſaurizare vobis Theſauros in terra vbi ærugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur &c. Secundo Sap. tertio. Iuſtorum animę in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Tertio Sap. quinto Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum. Quarto Daniel. duodecimo ibi Alij in vitam æternam, alij in opprobrium, vt videant ſemper; qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates; de demnatis autem eſt ſcriptura aperta dicens Matth. vigeſimo quinto. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius; & Luc. decimoſexto Inter vos & nos chaos magnum firmatum eſt, vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos non poſſint, nec indè huc tranſmeare. Contra hanc ſcripſit Sanctus Auguſtinus libro duodecimo capitulo 20. de ciuit. Dei Gregor. in Moral. Iob. capitulo quadrageſimo.

Quarta hæreſis eſt, hominem in hac vita poſſe conſequi finalem beatitudinem ſecundum omnem gradũ perfectionis, quem habebit in patria. Huius hæreſis Authores fuerunt Begardi homines ſic dicti, & Beguinæ mulieres ſic nuncupatæ.

Contra hanc hæreſim facit primo Pſal. 12. Satiabor

tiabor cum apparuerit gloria tua; Beatitudo enim non habetur, niſi ſaciata voluntate, & repleto deſiderio; at deſiderium noſtrum in bonis nullus poteſt replere, niſi ſolus Deus: Deum autem nemo habet, niſi qui eum perfectè amat. 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo; Deus autem non poteſt perfectè amari in hac vita, quia non poteſt in ea perfectè cognoſci, ergo &c. Secundo Iob. ſeptimo, Militia quædam eſt vita hominis ſuper terram; ergo inquietudo, & non beatitudo. Tertio Iob. decimotertio. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Quarto definitio Eccleſiæ clem. ad noſtram de hæreticis. Direct. Inq. ſecunda parte, q. ſeptima, hær. quarta. S. Ant. quarta parte tit. 11. capit. ſeptimo, §. 4.

Quinta eſt hæreſis dictorũ Begardorum & Beguinarum, quæ docet Omnem intellectualem naturam ſe ipſa naturaliter eſſe beatam.

Contra hanc hæreſim. Primo Paulus ad Hebr. 6. Gratia Dei vita æterna. Secundo tertio, Rom. Iuſtificati gratis per gratiam Dei. Tertio Roman. nono. Non eſt volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis; non ergo de ſui natura naturaliter eſt beata. Quarto facit clem. ad noſtram de hæret.

Sexta hæreſis eſt, quæ docet. Nullam animam ante diem iudicij eſſe beatam; Quoniam (vt ait) nulla anima ante illum diem videt Deum.

Huius hæreſis Authores fuerunt Armeni, quam tuentur Græci, ſicuti ſunt Irenęus, Theophilact. & S. Bernardus.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Eſaia 68. ibi, Aſcendiſti in altum, cœpiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus. Secundo Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradiſo. Tertio ſecunda, Cor. 5. Scimus enim quoniã ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, ſed æternam in cœlis. Quarto Philip. 1. Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Quinto Apocalip. 6. Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ. Sexto Leuit. 19. Non morabitur apud te opus mercenarij; omnes autem iuſti mercenarij ſunt, quaſi in vinea Domini laborantes. Septimo Prou. 3. Spes, quæ differtur, affligit animum, quo fieret vt animæ quantumlibet ſanctæ, & in expectatione futuræ beatitudinis ſuſpenſæ, ſint in continua afflictione. Octauo Iob. 21. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt, & Luc. 16. Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno; ſi peccatoribus dignam ſtatim infligit Deus pœnam, non eſt veriſimile, vt iuſtis non ſtatim debitum reddat præmium. Nono de Eccleſiaſticis dogmatibus eſt dogma ſeptuageſimumoctauum ad hanc rem pertinẽs, &c. ad Apoſtolicam de preſbyteris non bap. & Benedictus vndecimus in ext. quæ incipit Benedictus Deus, & Concilium Flor. ſub Eug. 4. Contra hãc hæreſim clare expreſſit, contra quam ſcripſit Gulielmus p. 2. Dialog. tractat. 1. S. Thom. in opuſculo contra Græcos capit. nono, non obſt. quod dicunt de Paulo ad Hebr. 11. Enumeratis pluribus ſanctis, qui per fidem ſubdit, & hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem: nam ibi loquitur de reſurrectione corporum; animarum tamen gloriam acceperunt. Vnde idem Paulus ad Hebr. 11. Per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones. Secundo non obſt. 1. Ioan. primo. Nunc Filij Dei ſumus; ſed nondum apparuit, quod erimus: ſcimus autem quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus; quia videbimus eum ſicuti eſt, at ante iudicij diem non apparebit, quid erimus: Ergo ante illum diem non videbimus Deum ſicuti eſt, nam Reſp: quod licet Ioannes dicat Nos futuros eſſe ſimiles Deo, & viſuros illum cum apparuerit quid erimus, non tamen dicit, nos non viſuros illum ante quam appareat quid erimus.

Septima eſt hæreſis, quæ aſſerit Omnes Beatos eſſe pares in gloria, neque illam eſſe in cœlis præmiorum differentiam, quoniam nullam eſſe ait meritorum in hac vita diſparitatem; ſed omnes iuſtos pares eſſe aſſerit, in meritis & in præmijs: & omnes peccatores pares etiam eſſe dicit in peccatis, & in pęnis.

Huius erroris Author fuit Iouinianus; Contra hanc hæreſim facit. Primo Ioan. decimoquarto. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, domum Patris dixit regnum cœleſte Baruch. tertio. O Iſrael quam magna eſt domus tua. Secundo prima, Cor. decimoquinto. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur; vnuſquiſque autem in ſuo ordine; & in eodem loco; Stella enim à Stella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum. Tertio ſecundæ, Cor. nono. Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus, & metet. Quarto, Luc. decimoſeptimo, Domine adauge nobis fidẽ: ſi vna eſt omnium fidei menſura, quomodo orant Apoſtoli augeri ſuam fidem? Quintu Math. decimoprimo. Inter natos mulierum nõ ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Sexto Math. quinto. Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, minimus vocabitur in Regno Cœlorum; qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Cęlorum; vbi eſt magnus, & minimus, oportet vt non omnes eadem menſura metiantur. Septimo Hier. trigeſimoprimo. Omnes enim cognoſcent me, à minimo vſque ad maximum; quod non eſſet verum, ſi omnes eſſent æquales. Octauo ſecundæ, Cor. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum; Nono Eſa. quinquageſimoſexto, Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs, & filiabus, & nomen ſempiternum dabo eis; quod non peribit. Decimo adeſt Concil. Telenſe & Concil. Flor. contra hanc hæreſim ſtatuentia, non obſt. quod æqua merces fuerit data à iuſto Patrefamilias Math. capitul. 20. nam Reſpond. illum denarium ſignificare vitam æternam, ſtella tamen à ſtella differt in claritate; nam ſi cœlum ſignificaretur per illud denarium; non ne in cœlo eſſe omnibus eſt commune ſyderibus, & tamen alia eſt gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum Aug. lib. de ſancta virg. cap. 26.

BELLVM. XVIII.

PRima hæreſis eſt Manicheorum dicentiũ nullo pacto licere gerere bellum.

Contra facit. Primo Luc. 3. Interrogabant autem milites dicentes, quid faciemus & nos? Et aie illis. Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis; & contenti eſtote ſtipendijs veſtris; vbi non prohibuit bellum, ſed calumniam tantum abiecit. Secundo Math. octauo. Et ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus; habens ſub me milites; & dico huic vade & vadit, & alij veni, & venit, & ſeruo meo fac hoc & facit. Chriſtus hæc audiens, fidem Centurionis laudauit: Militiæ verò deſertionem nõ imperauit. Tertio Matth. vigeſimoſecundo. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Hac autem de cauſa tributa redduntur, vt inde militi ad pacis conſeruationem neceſſario ſtipendium ſoluatur; vt inquit Paulus ad Rom. decimotertio. Quarto ibidem Paulus. Si autem malum feceris, time. Non enim ſine cauſa gladium portat; Dei enim miniſter eſt, vindex in iram eius, qui malum agit, nõ obſt. quod dicitur Matth. quinto. Ego autem dico vobis non reſiſtere malo, ſed ſi quis percuſſerit te in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram; nam Reſp. Aug. Illud non eſſe operis præceptum, ſed affectus, vt videlicet animus noſter ita patienter toleret vnius maxillæ percuſſionem, vt paratus ſit, ſi in alia iterum percuteretur, patienter etiam ferre. Secundo Reſp. illud non eſſe præceptum, ſed conſilium, vt patet ibidem ex ſequentibus verbis. Et ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium; non obſt. etiam quod chriſtianus debeat præliare orationibus; nam. Reſp. iuſtum bellatorem debere orationibus præliari. primo, Mach. quarto. Non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt: Nec tamen ideo abſtinẽdum eſt à bello, quoniam Moyſe orante in Monte Amalec vincitur gladio Ioſue, Exod. 17. De hoc dixi in Summa pec. cap. p. prima. Tit. 4. quæſt. 74. & ſeq. not. c. 1 & ſeq. 25. q. 1.

Secunda hæreſis eſt Martini Lutheri, qui aſſerit, Non licere chriſtianis bellare in Turcas; quoniam (vt dicit) eſt repugnare voluntati Dei viſitanti, & corrigenti iniquitates noſtras per illos.

Contra hanc hæreſim adeſt definitio Eccleſiæ Concil. apud clarum Montem ſub vrb. ſecundo, & Concil. Later. ſub Caliſto. ſecundo, & Lucius tertius, in Concilio habito Veronæ; non obſt. ratio adducta in contrarium; nam licèt Deus viſitet nos per Turbas; non tamen inhibet defenſionem, alioquin nullam prouiſionem liceret facere contra famem, & peſtem; quibus viſitamur à Domino; cauſa tamen bellandi debet eſſe iuſtitia, & conſeruatio eius; non enim quæritur pax, vt bellum exerceatur, ſed bellum geritur, vt pax acquiratur Aug. in Epiſt. ad Bonifacium.

BENEDICTIO. XIX.

OMnes benedictiones, quas Eccleſia facit, aut dicit, ſuper vinum, panem, aquam, oleum, ſal, ceram, incenſum, arbores oliuarũ, palmarum, veſtimenta, Calices, aut alias quaſcunque res, Valdenſes irrident dicentes, illas nullius eſſe momenti; de quibus dixi ſupra ver. Aqua, & dicam inferius verb. Exorciſmus. Turrianus lib. 3. cap. 6.

Secunda hæreſis eſt Megdaburgenſium negantium benedictiones nuptiarum.

Contra facit. Primo Geneſ. 1. ibi Benedixitque illis, & ait creſcite, & multiplicamini. Secundo facit vniuerſalis Eccleſiæ traditio Concil. Trid. ſeſſ. vigeſimoquarta, cap. primo, de reform. matr. Turrianus lib. 5. cap. 3.

BESTIA ET BRVTVM. XX.

VNa eſt hæreſis Gnoſticorum ſeu Manicheorum, quæ aſſerit Beſtias omnes rationis eſſe capaces, omniaque bruta animalia æque vt hominem non ſolum ſentire, verum etiam intelligere.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Pſal. trigeſimoprimo. Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Secundo Pſal. quadrageſimotertio. Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis; In quo autem ſimilis factus ſit declarauit, cum dixit eum non intellexiſſe; per hoc enim quod non intellexit, aſſimilatus eſt iumentis; quoniam illa non intelligunt: ſi bruta intelligunt, in quo quæſo aſſimulatus eſt iumẽtis, cum honorem, in quo eum Deus conſtituit, non agnouit? ex quibus duobus ſcripturæ teſtimonijs apertiſſime conuincimus beſtias non eſſe rationis capaces.

CAIN. XXI.

CAin adorandum eſſe hæreſis eſt, Direct. Inqui. ſecunda parte, quæſtion. ſexta, numero 15. cap. fin. vbi Turre crem. ver. Cainani. 24. q. tertia, S. Ant. quarta. p. Tit. 11. cap. 7. Turre crem. libr. 4. Summæ cap. 34.

CALCEAMENTVM. XXII.

DE hac re vna eſt hæreſis, quæ docet non licere homini Calceamenta portare, à quo opere Diſcalceati ſunt nominati.

Qui non damnantur veluti hæretici, quia calceamẽtis non vtuntur; nam hoc eſt bonum ad afflictionem carnis, & ad caſtigationem corporis; ſed ideo damnantur, quia credunt non licere illis vti.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Exod. duodecimo, Calceamenta habebitis in pedibus veſtris, Secundo Ezech. vigeſimoquarto, Calceamenta tua erunt in pedibus tuis; Tertio Matth. 6. Chriſtus Apoſtolos ſuos miſit binos ante faciem ſuam, miſit illos calceatos ſandalijs, non obſt. Math. 10. Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam; vbi calceamẽta prohibentur; nam Reſp. quod illa prohibitio fuit pro nunc ad locum, & tempus, quo mittebantur, vt dixi ſupra ver. Apoſtoli Hereſi. ſecunda, nam Ioan. 22. ſed nunc, qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram; & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.

dium. Direct. Inquiſ. parte ſecunda, q.6.num. 70. S.Ant.quarta parte,tit.11.cap.ſeptimo cap.fin. vbi Turre crem.in fine 23 q.3. idem lib.quarto, Summæ cap. 34.in fine.

CANON MISSÆ. XXIII.

LVtherus Canonem Miſſæ lacerat.

Contra facit com.opin.doct. Amb.libr.4.c. 6.de Sacram.Aug.Epiſt. 118. Cypr.lib. 1. Epiſt.9. Greg.lib.7.Indict.2.Epiſt.65. Secundo facit quod dixi ſupra ver.Miſſa.1.p.hær.5.

CANONES APOSTOLORVM. XXIIII.

MAgdeburgenſes docent Canones illos, qui à Clemente Romano verſi dicuntur, & nomine Apoſtolorum circumferuntur ab Apoſtolis non eſſe conſcriptos, nec hoc ſeculo tales extitiſſe.

Contra id multis firmis argumentis probari poteſt. Contra facit primo authoritas ſummorum Pontificum, vt Anacletus in Epiſt.1.aduerſus accuſatores Epiſcop.& in Epiſt.2.Alex. Papa & Martyr in Epiſt.1.Iulius Pontifex in Epiſt.2.Eleuterus Papa de Accuſat.Zepherinus in Epiſt.2.Secundo facit authoritas Concilij Niceni dicentis dictos Canones eſſe Apoſtolorum. Tertio facit com. ſen.Patrum, Hier.in Epiſt. ad Damaſc. Quæ eſt c.fin. 16. q.1.Cyprian.lib. 1. Epiſt. ad Cornelium, Athanaſius in Epiſt. ad Orthodox. Baſilius lib. de Spiritu ſancto. Cyrillus in Homil.10.Paſchali, Epiph.Tomo.1.lib.3 Damaſc.lib.4.de fide Orthodoxa, Auguſt.in Epiſt. ad Caſſulanum. Dionyſius in Epiſt. ad Demophilum, quos refert Franciſcus Turrianus lib.1.c.21.& ſeq.

CANTVS. XXV.

VNA tantum de hac re inuenitur hæreſis, quæ irridet Cantus, qui dicuntur in Eccleſia.

Huius hæreſis Author eſt quidam Hylarius, quem ſecuti ſunt Valdenſes, & Ioannes Vuicleph. Anglicus.

Contra hanc hæreſim dicas duplicem eſſe orationem. Vnam priuatam, quæ fit a ſingulari perſona. Aliam publicam, quæ ab hominum conuentu in vnum congregato fit, Primam magis expedit eſſe cum ſilentio, quàm cum clamore 1. Reg.1. Vbi laudatur Anna Samuelis mater, quæ loquebatur in corde ſuo, tantumque labia illius mouebantur,& vox penitus non audiebatur, poteſt tamen & priuatus alios non perturbans, ſed ad orandum incitans clamare Pſal.19.Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me, & Io. 11. Chriſtus voce magna clamauit Lazare veni foras, & Math. 27.Et circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna dicens Heli,Heli,lama zabathani,& Paulus ad Hebr.quinto. Qui in diebus carnis ſuę preces, ſupplicationeſque ad illum, qui poſſet eum ſaluum facere à morte cum clamore valido,& lacrymis,offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia, de oratione verò publica facit.Primo Eſa.ſexto. Duo namque Seraphim clamabant alter ad alterum Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.Plena eſt omnis terra gloria tua ad quorū ſimilitudinem duo Chori in Eccleſia fiunt. Secundo Pſalm. 33. Benedicam Dominum in omni tempore; ſemper laus eius in ore meo. In Domino laudabitur anima mea,audiant manſueti & lętentur. Magnificate Dominum meum, & exaltemus nomen eius in idipſum. Tertio Pſal. 32. Cantate ei canticum nouum, bene pſallite ei in vociferatione. Quarto. Luc.2. Chriſto nato facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in Excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quinto Luc. 19. Cœperunt omnes turbę diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus,quas viderant virtutibus,dicentes benedictus, qui venit Rex in nomine Domini,Pax in cœlo, & Gloria in Excelſis. Sexto Math.26.Marc.14.Poſt cœnam vltimam Hymno dicto cum diſcipulis ſuis exijt in Montem Oliueti.Septimo Acta.Apoſt.16. Paulus & Silas adorantes laudabant Dominum. Octauo adeſt com. opin.doct.Rabanus lib. de inſt. cleric. ca. 17. Iſid. lib.1.de offic.c.6.Aug.lib.9.Confeſſ.cap. 6. & ſeq. Socrates Conſtantinopolit.lib.6. Hiſt. Eccl.cap.9. Euſebius Cęſar.lib.2.Eccleſ. Hiſt. ca. 17.Nono eſt definitio Eccleſiæ Concil. Agat.cap. 30. non obſt. Math.6.Tu tamen cum oraueris intra cubiculum, tuum, & clauſo oſtio tuo ora patrem tuum in abſcondito, & pater tuus,qui videt te in abſcondito, reddet tibi: Reſp. quod Chriſtus ibi non prohibuit opus, ſed intentionem: Non enim prohibuit publicè orare; ſed prohibuit, ne hac intentione, & hoc animo aliquis oraret in publico, vt ab alijs videretur: Secundo non obſt. 3.Reg. 18. Quod Helias ad Prophetas Baal ait: Deus enim veſter forſitan cum alio loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut in itinere, aut certe dormit vt excitetur: nam Reſp. quod ibi reprehenditur, nō hac ſola ratione quod clamabant, ſed quia clamantes credebant Deum altiores voces magis audire. Ideò Helias eorum errorem deridens, ait, clamate voce maiore &c. Sic Chriſtus reprehendit prolixitatem verborum in oratione, non ſimpliciter, & abſolute, ſed ſicut Ethnici faciunt Math.6.Orantes autem nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur, vnde prohibuit, ne crederemus Deum per multiloquium noſtrum magis flectēdū, ſed per maiorem animi feruorem. Contra hanc hæreſim ſcripſit Thom. Vald. lib.de ſacramentalibus Tit.2 de Cantu in Eccleſia habendo eſt Concil. Trid.de reform. ſeſſ.24.c.12.

CAPVT. XXVI.

VNVS eſt error dicens Non eſſe vnum Caput Eccleſiæ in terris videlicet Papam, de quo dicemus infra ver.Papa.

CARO ET CORPVS. Humanum. XXVII.

HIC eſt vnus error Manichæorum dicentiũ, corpus eſſe ſuapre natura malum, & ideo à malo principio factum: hũc errorem ſequuti ſunt Priſcillianiſtæ, & Patriciani.

Contra facit 2. Geneſ. Creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinẽ ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, maſculum, & fœminam fecit eos, at hæc ſexus diſtinctio non eſt in anima, ſed in corpore. Secundo Pſal. 118. Manus tuæ Domine fecerunt me:, & plaſmauerunt me: corpus enim eſt de ſubſtantia hominis, ſicut anima dicente Athanaſio, Anima rationalis & caro vnus eſt homo. Tertio Iob. 10. expreſsè de corpore dixit: Sicut lac me coagulaſti. Quarto Eccl. 18. Deus de terra creauit hominem. Quinto Rom. 6. vbi Paulus corpus arma iuſtitiæ appellat, conuincitur, quod ſuaptè natura non ſit malum, cum poſſit illud ad arma iuſtitiæ conuerti. Sexto facit ratio, quia Chriſtus aſſumens noſtram naturam factus eſt verus homo, ſicut vnus ex nobis. Ioã. 1. verbum Caro factum eſt, & Paulus Rom. 2. Factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem; quod non feciſſet, ſi caro hominis ſuapte natura fuiſſet mala. Septimo & vlt. eſt definitio Eccleſiæ Leo Papa huius nominis primus Epiſtol. 76. c. 8. & Concil. Brac. 1. c. 3. Si quis creationem vniuerſæ carnis non opificium eſſe Dei, ſed malorum Angelorum ſicut Manichæus, & Priſcillianus dixerunt Anathema ſit.

Secunda hæreſis eſt, quæ docet Imagimem Dei, ad quam homo à Deo conditus eſſe dicitur, eſſe in carne hominis ſitam, non in anima; de qua dicam inferius ver. Imago.

CÆLIBATVS. XXVIII.

CÆLIBATVM damnans eſt Hæreticus, vide infra verb. Virginitas, Turrianus lib. 5. cap. 12. & cap. 14. & ſeq. & lib. 1. capit. 2. Ecchius titu. 19.

CÆREMONIÆ, ET RITVS. XXIX.

ADioforiſti hæretici dicunt cæremonias, & ritus Eccleſię res differentes, quas ſiue ſernes, ſiue violes, nihil te peccare.

Contra facit primo Reg. 15. Melior eſt obedientia quàm victimæ; quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus Idolatriæ nolle acquieſcere. Secundo Roman. 14. Quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ædificationis ſunt in inuicem cuſtodiamus. Tertio facit Bulla Pij IIII. de profeſſ. fidei ibi Receptos quoque & approbatos Eccleſiæ catholicæ ritus. &c.

CERTITVDO. XXX.

DE hac re vna ſolum eſt hæreſis Martini Lutheri, Philippi Melanctonis, Martini Buczeri, & Ioannis Caluini, & reliquorum qui impio lutherano nomine cenſentur; docentes Omnem hominem iuſtum certitudine fidei ſcire ſe eſſe in gratia, & verè iuſtificatum. Et inſuper addunt, Omnem hominem iuſtum eſſe obligatum ex regulis fidei, ad certò credendum ſe eſſe in gratia. quod ſi non certò crediderit, ob hanc ſolam cauſam dicit illum non eſſe iuſtum.

Cõtra hanc hæreſim dicam inferius ver. Gratia.

CHARACTER. XXXI.

VNVS inter plures errores Lutheri reperitur, in nullo ſacramento imprimi Characterem.

Contra facit Primo Paulus ad Eph. 4. Nolite contriſtare Spiritum Dei Sanctum, in quo ſignati eſtis in die redemptionis; vbi Hier. de Baptiſmo dicit: ſignati autem ſumus Spiritu Dei Sancto, vt ſpiritus noſter, & anima imprimantur ſignaculo Dei Conc. Aug. lib. 1. c. 30. contra Creſcenium, & contra Donatiſtas lib. 6. ca. 1. idem Innocentius 1. ſcribens Decentio Eugubino cap. 3. Greg. lib. 2. Regiſtri, cap. 32. vltimo adeſt definitio Eccleſiæ c. non licet de conſecr. diſtin. 4. c. dictum de cõſecr. diſtin. 5. Concil. Flor. ſub Eugenio 4. & Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 9. Si quis dixerit in tribus ſacramẽtis, baptiſmo ſcilicet, confirmatione, & ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile, vnde ea iterari non poſſint Anathema ſit: character enim eſt figura, quam Deus animæ imprimit in ſignaculum, quo ſuum gregem diſcernit ab alijs; per baptiſmũ gratiam recipimus, & inter oues dominicas connumeramur, & ouile eius intramus, & vt à non baptizatis diſtinguamur, charactere à Deo ſignamur in anima, grandiores effecti ſacramentum confirmationis accipimus in quo gratia nobis præſtatur, qua roboremur in militia, & fortiores ſimus in prælio, militia enim eſt vita hominis ſuper terram Iob. 7. Ideo dux noſter Chriſtus nos charactere ſuę militiæ notat. Qui verò recipit ſacramentum ordinis, ad altiorem quendam ſtatum extollitur, & veluti ex plebeio ad nobilium ſtatum euehitur, qua propter quaſi quoddam ſui ſtatus ſignum, tunc à Deo illi imprimitur Ecchius titulo 35. de charactere.

CHARITAS. XXXII.

CHARITATEM eo vſque anctam fuiſſe, vt quæ ſua natura ſunt peccata, fieri poſſint ſine peccato, Hæreſis eſt Almerici, Direct. 2. p. q. 7. hære. 4. Item charitatem, & alias virtutes à nullo viatore haberi poſſe, hæreſis eſt. Direct. 2. p. q. 10. hær. 15. Rurſus charitate ſemota diligi poſſe Deũ meritorie, & obtineri vitam æternam, hæreſis eſt Direct. 2. p. q. 10. hær. 16.

CHRISTVS. XXXIII.

CHRISTVS nomen eſt vnius perſonæ duas naturas habentis, diuinam videlicet & humanam.

Prima

Prima hæreſis eſt, quæ negat Chriſtum fuiſſe Deum, ſed ſolam naturam habuiſſe humanam.

Huius hæreſis Author fuit Ebion quidã Apoſtolis coæuus. Direct. p. 2. quæſt. 6. nu. 36. cap. fi. vbi Turre cremen. ver. Ebionitæ 24. q. 3. S. Ant. 4. p. tit. 11. capit. 7.

Contra facit. Primo Math. 3. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, & ibidem Petrus inquit Tu es Chriſtus filius Dei viui. Secundo Marc. 17. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Tertio Marc. 14. Tu es Chriſtus filius Dei viui? Ieſus autem dixit Ego ſum. Quarto Luc. 1. Dixit Gabriel Angelus. Hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur, & inferius, & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. & Eliſabet ibidem dixit inferius: Benedicta tu in mulierib. & benedictus fructus ventris tui. Et vnde mihi hoc vt veniat Mater Domini mei ad me, vbi Ieſus adhuc in vtero dicitur Dominus. Quarto Ioan. 1. Deus erat verbum, deinde dicit Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quinto Ioan. 8. Dixit eis Ieſus: Amen Amen dico vobis antequam Abraham fieret Ego ſum. Sexto Ioan. 11. Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me etiã ſi mortuus fuerit viuet &c. Septimo Paul. ad Rom. 1. Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, & infra, qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Octauo Roma. 2. Theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei. Nono Rom. 14. Oportet nos omnes manifeſtari ante tribunal Chriſti. Decimo Rom. 9. Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Vndecimo 1. Cor. 8. Et vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum. Duodecimo Philip. 2. Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Tertiodecimo Tit. 2. vt doctrinam Saluatoris noſtri Dei honorẽt in omnibus. Quartodecimo Hebr. 1. Filius meus es tu, ego hodie genui te, & rurſum, ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi filium &c. Quintodecimo 1. Pet. 3. dicit Chriſtum ſedere in dextera Dei. Sextodecimo, ſecundo Pet. 1. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, & hanc vocem audiuimus de cœlo allatam cum eſſemus cum ipſo in monte ſancto. Decimoſeptimo 1. Ioan. 5. Et ſcimus quoniam filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus Deum verum, & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto. Decimooctauo Ioan. 10. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me: vltra hæc ad ſunt alia. & primo peccata dimittit Luc. c. 5. Remittuntur tibi peccata tua. Secundo cogitationes hominum cognoſcit, Luc. 5 Vt cognouit autem Ieſus cogitationes eorum reſpondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris? quas ſolus Deus cognoſcit, Pſal. 7. Scrutans corda, & renes Deus. Tertio Miraculorum claritas propria authoritate; nam aperuit oculos ceci nati Ioan. 9. Suſcitauit Lazarum mortuum. Et multos alios Ioan. 6. Luc. 7. & Matth. 9. quarto Si in nomine Chriſti Petrus imperat, nonne multo melius Chriſtus ſuo nomine imperare poterit? Act. Apoſt. 3. & 9. Quinto, quia mittit Spiritum ſanctum, qui & ipſe Deus eſt vt dicetur inferius ſuo loco: De perſonis diuinis loquitur S. Thom. 1. p. q. 29. & ſeq. Doct. comm. 1. ſent. diſtinct. 23. & ſeq.

Secunda hæreſis eſt, quæ negat Chriſtum habuiſſe naturam humanam, ſed vnam tantum in eo ponunt naturam videlicet diuinam, ſicut & vnam perſonam. Direct. 2. p. q. 6. nu. 65. cap. fin. vbi Turre crem. ver. Euthichiani 24. q. 3. S. Anto. 4. p. tit. 11. cap. 7. Turre crem. lib. 4. Summa cap. 34.

Huius erroris Author fuit Cerdon.

Contra facit. Primo Geneſ. 22. Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ Paulus Gal. 3. Non dicit & ſeminibus, quaſi in multis. ſed quaſi in vno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus: Secũdo Rom. 1. vocat Chriſtum ſemen Dauid ibi qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnẽ. Tertio Math. 1. Liber Generationis Ieſu Chriſti Filij Dauid, Filij Abraam, & infra, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. Quarto Luc. 1. Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Quinto Gal. 4. Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere. Sexto ſępe Sanguis Chriſti nominatur in ſcriptura Eph. 2. Vos qui eratis longè facti eſtis propè in Sanguine Chriſti, & ad Hebr. 9. Quanto magis Sanguis Chriſti; qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundauit conſcientias veſtras, & prima Pet. cap. 1. Sed precioſo Sanguine, quaſi agni incontaminati, & immaculati Chriſti, & 1. Ioan. 1. Sanguis Ieſu Chriſti Filij Dei emundat nos ab omni peccato: vbi enim verus eſt ſanguis, neceſſe eſt, vt vera ſit caro. Septimo Math. 16. Spiritus promptus eſt, caro autem infirma. Octauo poſt paſſionem ſuam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & hac de cauſa Thomæ dictum eſt infer digitum tuum huc, & vide manus meas Ioan. cap. 20. Nonũ 1. Ioan. 4. Omnis ſpiritus, qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus. Decimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Niceni ſub Conſtantino, & Concil. Epheſ. 1. & Concilium Hiſpalenſe 2. c. 13. non obſt. 1. Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, Secundus homo de cœlo cœleſtis; nam Reſp. quod Chriſtus dicitur cœleſtis homo, quia ſecundum naturam diuinam cęleſtis eſt: Quomodo Adam dictus eſt terrenus, quamuis anima eius, ex qua etiam ſicut ex corpore compoſitur, ſit cœleſtis. itaque Paulus Chriſto dedit nomen à principaliori natura cum vocauit eum cœleſtem. Adæ verò dedit nomen à minus principali, vocans eum terrenum, non obſt. etiam Gal. 4. In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo; ergo Chriſtus non eſt verus homo; nam Reſp. quod ſacra ſcriptura fundat ſimilitudinem in ſubſtantia, Eccl. 13. Omne animal diligit ſibi ſimile, & omnis caro ad ſimile ſibi coniungitur, & expreſſius, de homine Gen. 2. Faciamus adiutorium ſimile ſibi, & Geneſ. 5. Genuit filium ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Contra hanc

hæreſim

hæreſim ſcripſit Athan. vnum lib. de incarn. & S. Ambr. de ſacramento incarnationis, & Beatus Cyrillus de recta fide ad Theodoſium.

Tertia eſt hæreſis, quæ dicit duas eſſe perſonas in Chriſto, vnam diuinitatis, aliam humanitatis.

Huius erroris eſt Author Neſtorius.

Contra hanc hæreſim facit Luc. cap. 1. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi; Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei: vbi conſtat de duabus naturis in vna perſona. Secundo Luc. ibidem c. 1. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me, vbi Eliſabeth vocat Virginem glorioſam matrem Dei. Tertio Ioan. 3. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo Filius hominis, qui eſt in cœlis: Quibus verbis vtranque naturam in vna perſona expreſſit. Quarto Rom. 1. Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid. Quinto Phil. 2. Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, certum eſt illud pronomen, qui vnam Chriſti perſonam referre non duas, qui ſecundum naturam diuinam æqualis eſt Patri Ioan. 10. Ego, & Pater vnum ſumus; ſecundum humanam naturam eſt minor Patre, Ioan. 14. Pater maior me eſt; ſecundum diuinam immortalis eſt Ioan. 11. Ego ſum reſurrectio, & vita; ſecundum humanam fit obediens vſque ad mortem, Mortem autem crucis. Math. 27. Sexto Gal. 4. At cum venit plenitudo temporis miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere. Septimo Ioan. 1. Verbum Caro factum eſt. Octauo in ſymbol. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt, & homo factus eſt. Et Concil. Eph. ſimiliter dicitur Deus erat verbũ, oſtendens naturam diuinã, & Verbũ Caro factum eſt, oſtendens naturam humanam Ioan. 1. de eodem dicitur, factus ex muliere, quod eſt hominis, & Magi eum adorant, quod ſoli Deo conuenit, item in Præſepe reclinatum inueniunt, quod eſt hominis, Maieſtas diuinitatis oſtenditur vocibus Angelorum; qui laſſus ex itinere velut homo, ſedit ſupra puteum, idem clamat, & dicit Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos; qui ſitiens velut homo, petit à Samaritana potũ; idem velut Deus dicit Si ſcires donũ Dei, qui eſurit, velut homo; idem velut Deus, de quinque panibus, & duobus piſcibus ſatiauit quinque millia hominum; qui miſerationis affectu velut homo deflet amicum mortuum; idem ſublato lapide quatriduanæ ſepulturæ velut Deus excitat rediuiuum. Is, qui velut homo cruci affixus erat, idem velut Deus Latroni Paradiſum promittit, lucem in tenebras conuertit; & omnia elementa tremere fecit; in vno enim coruſcat miraculis, iuxta aliud ſuccumbit iniurijs.

Contra hanc hæreſim ſcripſit Cyrillus lib. de recta fide, Gelaſius Papa lib. de duabus naturis, idem ſcripſit Ioannes Papa Gennadius, & Caſſianus contra Neſtorium.

Quarta hæreſis eſt huic præcedenti omnino oppoſita, & quodammodo declinat ad ſecundam. Hæc autem dicit vnam tantum perſonam Chriſti, & vnam tantum naturam videlicet diuinam, & in ipſo incarnationis momento carnem fuiſſe conuerſam in diuinitatem.

Huius erroris Author fuit Euthiches.

Contra hanc hæreſim, quæ dicit diuinitatem Chriſti paſſam eſſe, facit Primo Malac. 3. Ego Deus, & non mutor: ergo nec pati dicetur. Secundo 1. Pet. 4. Chriſto igitur paſſo pro nobis in carne, & vos eadem cogitatione armamini, carne paſſum dixit, non deitate. Tertio 2. Cor. 14. Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei &c. Quarto Pſal. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerũt omnia oſſa mea. Quinto Eſa. 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Sexto Eſa. 63. Quare rubrum eſt veſtimentum tuum? nomine veſtimenti carnem deſignans. Septimo eſt definitio Eccleſiæ Concil. Calced. & Conc. Epheſ. Quæ tertia Synodus dicitur & Conc. Iſpaleuſe cap. 13. Contra hanc hæreſim ſcripſit. Gelaſ. Papa in lib. contra Neſtorium, Boetius in lib. de duabus naturis, & Ioan. Damaſc. lib. 3. de fide Orthodoxa.

Quinta hæreſis eſt, quæ aſſerit Chriſtum ſolum corpus habuiſſe non animam.

Huius hæreſis Author fuit Arrius.

Contra facit. Primo Math. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Secundo Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam, & debet intelligi de anima rationali Luc. 2. Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.

Tertio Chriſtus totum hominem redemit, qui ait, totum hominem ſanum feci in Sabbato. Ioan. 7. Totum ergo hominem Chriſtus aſſumpſit; Nihil enim profuiſſet nobis, ſolum carnem ſine anima ſuſcipere; quia peccata noſtra in anima erant, & non in carne, quæ peccare non poteſt. Quarto adeſt definitio Eccleſiæ Conc. Rom. ſub Damaſo, & Concil. Epheſ. cap. 13. & Conc. Calced. contra quam ſcripſit S. Amb. de incarnat. cap. 7. per totum.

Sexta eſt hæreſis, quæ aſſerit in Chriſto tantum vnam fuiſſe voluntatem, videlicet diuinam.

Huius erroris Author fuit Macharius Antiochenus.

Contra facit primò ratio, quia ſi Chriſtus non haberet voluntatem duplicem, diuinam ſcilicet, & humanam, vtique non haberet duplicem naturam, conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Secundo Marc. 7. Venit Ieſus in partes Tyri & Sidonis, & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire & non potuit latere; vbi conſtat ſecundum humanitatem non potuiſſe latere. Tertio Luc. 22. Pater ſi vis trãſfer calicem iſtum à me; veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat. Vbi ſunt duæ voluntates, humanitatis ſcilicet & diuinitatis. Quarto Phil. 2. Factus eſt obediens vſq; ad mortem, mortẽ autem autem crucis; vbi ſecundũ humanam naturam factus eſt obediens. Quinto eſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtant. quod ſexta Synodus appellatur iuxta Ioan. 6. Quia deſcendi de cœlo, non vt faciam volun-

uantem meum, ſed eius qui miſit me patris, ſuam propriam voluntatem dicens, Quæ erat carnis conc. Mag. ſent. in 3. diſtin. 17.

Septima hæreſis negat Chriſtum crucifixũ fuiſſe, ſed Simonem Cyreneum.

Huius erroris Author fuit impius Baſſides tempore Apoſtolorum. Direct. 2. p. q. 6. nu. 4. c. fi. ver. Baſſidiani 24. q. 3. S. Ant. 4. tit. 11. c. 7. Turre crem. lib. 4. Summæ c. 34.

Contra hanc hæreſim facit totum teſtamentum vetus in figuris loquens & omnes Euangeliſtæ, & 1. Cor. 1. Nos enim prædicamus Chriſtum crucifixum & Act. Apoſt. 2. Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis; & 1. Cor. 1. Prædicare Ieſum Chriſtum crucifixum Iudæis eſt ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia.

Octaua hæreſis eſt negans redemptionem eſſe à Chriſto.

Huius hæreſis Author eſt quidam Baſſus, quem ſequutus eſt Abailardus qui dixit Diabolum nullum ius habuiſſe in homine.

Contra hoc vltimum dictum facit. Primo Ioan. 14. Venit enim Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. ſi non haberet poteſtatem in homine, quomodo diceretur Princeps mundi? 2. Tim. 2. Ne quando det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, vt reſipiſcant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem; Contra primum autem errorem facit Matth. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Secundo Ioan 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Tertio Luc. 20. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, & hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis effundetur. Quarto Gal. 4. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quinto Epheſ. 2. Conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia eſtis ſaluati. Sexto Colo. 2. Et vos cum mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo donans vobis omnia delicta. Septimo 1. Pet. 1. Redempti eſtis precioſo ſanguine, quaſi agni incontaminati, & immaculati Chriſti. Octauo Apoc. 5. Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo. Nono definitio Eccleſiæ Conc. Nicen. & Conſtan. & Epheſ. & ſymb. Eccl. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cęlis. Contra hanc ſcripſit Bernard. in Epiſtola. 190.

Nona hæreſis negat in Chriſto fuiſſe ſpiritum timoris Domini.

Huius erroris Author eſt Abailardus.

Contra facit. Primo Eſai. vndecimo Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos eius de radice eius aſcẽdet, & requieſcet ſup eũ ſpiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus cõſilij, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini. & habebit illum timorem filialem, aut reuerentialem; de quo in Pſal. 18. Timor Domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi, non autem ſeruilis, de quo dicitur 1. Ioan. 4. Perfecta charitas foras emittit timorem.

Decima hæreſis eſt aſſerens Chriſtum ſuſtinuiſſe vulnus lanceæ, cum adhuc viuus eſſet.

Huius erroris Author fuit Petr. Ioannes.

Contra facit. Primo Ioan. 19. Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum non fregerunt eius crura; ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & cõtinuo exiuit ſanguis, & aqua. Secundo adeſt definitio Eccleſiæ in Concil. Vienneñſi. clem. 1. de Summa Trin. & fide Cathol.

Vndecima hæreſis negat Chriſtum ſurrexiſſe.

Huius erroris magiſter eſt Cerintus.

Contra hanc hæreſim faciunt omnes quatuor Euangeliſtæ, & Acta Apoſt. 1. Præbuit ſe ipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei, & 1. Cor. 15. Si Chriſtus non ſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt fides noſtra, addo & definitionem Eccleſiæ in ſymbolo, Tertiâ die reſurrexit à mortuis.

Duodecima hæreſis aſſerit Chriſtum in cœlos ſine carne aſcendiſſe.

Hanc hæreſim docuit Apelles.

Contra facit. Primo Ioan. 20. vbi Thomas vidit & palpauit Ieſum. Secundo Luc. c. vlt. Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Tertio Act. 7. & 1. Ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei; at filius Dei, ſi carnem ſeclu das, non amplius dicetur filius hominis; & Angeli quando aſcendit in cœlum, dixerunt Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. At Ieſus in forma humana eſt iudicaturus; ergo, & in forma humana aſcendit.

Tertiadecima eſt hæreſis Chriſtum non ſemper fuiſſe, ſed à Maria ſumpſiſſe initium, Direct. p. 2. quæſt. 6. num, 29.

Quartadecima eſt hereſis Chriſtũ ignorare diem iudicij, Direct. 2. q. 6. numer. 68. contra quod dicit; Eſa. 30. Dies iudicij in corde meo.

Quintadecima hæreſis eſt, quæ Chriſti diuinitatem paſſibilem dicit cap. fin. 24. q. 3. in fi. Direct. 2. par. q. 6. nu. 70. c. fin. 24. q. 3.

Memoniniti negant Chriſtum carnem ex Maria ſumpſiſſe.

Contra Mat. 1. Maria peperit filium ſuum primogenitum, & vocauit nomen eius Ieſum.

CIBVS. XXXIIII.

PRima eſt hæreſis Tatiani aſſerentis, Non licere veſci carnibus, quam hæreſim auxerunt Cathari dicentes, Non licere comedere oua, caſeum, lac, etiam ſi neceſſitas adſit. Directorium Inq. p. 2. q. 6. nu. 25. c. fi. vbi Turre crem. verbo Tatiani, 24. q. 3. S. Ant. 4. p. tit. 11. cap. 7. Turre cremen. lib. 4. Summæ c. 34.

Contra hanc hęreſim facit. Primo Exod. 12. De-

cima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias, & domos ſuas: ſin autem minor eſt numerus, vt ſufficere poſſit ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum ſuum, qui coniunctus eſt domui eius iuxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſint ad eſum agni. Secundo Leuit. 11. Hæc ſunt animalia, quæ comedere debitis &c. Tertio Deut. 14. Hoc eſt animal quod comedere debetis. Quarto Paul. 1. Cor. 8. Omnia quidem munda ſunt, & malum eſt homini, qui per offendiculum manducat; hoc dicit quia propter vitandum ſcandalum in proximo debet homo à carnibus abſtinere Roma. 14. Si fratrem meum ſcandalizo, carnes non comedam in æternum. Quinto 1. Timot. 4. In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mẽdacium, & cauteriẓatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his, qui cognouerunt veritatem; quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sexto Chriſtus (vt omnes Euangeliſtæ teſtantur) comedit agnum paſcalem. Septimo eſt definitio Eccleſiæ Concil. Brac. 1. c. 14. Si quis immundos putat cibos carnium, quas Deus in vſu hominum dedit, & non propter afflictionem ſui corporis, ſed quia immunditiam putauerit, ita abſtineat ab eis, vt nec olera cocta cũ carnibus perguſtet, vt Manichæus, & Priſcillianus docuerunt, Anathema ſit; non obſt. Act. Apoſt. 15. Vt abſtineatis ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, &c. nam Reſp. quod illa ab Apoſtolis pro tunc prohibita ſunt, non quia ex ſe mala, ſed propter Ethnicos, qui nouiter conuertebantur ad fidem, ne occaſione cibi, quem horrebant, abſtinerent ſe conuerti ad fidem.

Secunda eſt hæreſis huic proximè oppoſita, quę aſſerit, Quoſlibet cibos quolibet etiam die omnibus ſine omni diſcrimine eſſe licitos, quantumlibet per eccleſiaſticas ſanctiones fuerint prohibiti.

Hæc eſt hæreſis Iouiniani, quem noſtris temporibus ſequuti ſunt Lutherani.

Contra hanc hæreſim facit. Primo Num. 6. Vir ſiue mulier cum fecerint votum, vt ſanctificetur, & ſe voluerint Domino conſecrare, à vino & omne quod inebriare poteſt abſtinebunt &c. Secundo Math. 3. Eſca autem eius erant locuſtæ, & Mel ſylueſtre: ecce iam vides Ioannem Baptiſtam à carnibus abſtinuiſſe. Tertio Act. Apoſt. 15. Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione; à quibus cuſtodientes vos bene agetis: Apoſtoli hoc agere potuerunt, quare & Eccleſia idem facere non poterit? quæ ita definitur in Concil. Tolet. 8. capit. 9. ad quod addo tot. tit. de obſeruatione ieiunij. & Concil. Trid. ſeſſ. 25. de delectu ciborum, ieiunijs, & diebus feſtis nõ obſt. Luc. cap. 10. In eadem (inquit) domo manente, edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt, & curſum in quamcunque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis; nam Reſp. illa verba ad Apoſtolos ſolum pertinere, pro illo duntaxat tempore, quo ad illud iter mittebantur; quibus etiam tunc dicitur In viam gentium ne abieritis, & in ciuitate Samaritanorum ne intraueritis; tamen poſtea dicitur Euntes in mundum vniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ; ſeu dicas licitum erit vobis manducare de omnibus, quę apponuntur vobis, vt intelligatis, nullum iam per me eſſe vobis prohibitum cibum, niſi vos ipſi à non prohibitis ab eis abſtinere volueritis, aut in poſterum à meis ſucceſſoribus vobis interdictũ fuerit, non enim illud eſt pręceptum, ſicuti nec pręcipitur Leuit. 11. Omne animal, quod habet vngulam diuiſam & ruminat, comedetis, alioquin Ioan. Bapt. peccaſſet, quia iuxta præceptum non fecit, cũ nullum tale animal comedit. Secundo non obſt. Math. 15. Quod intrat in os non coinquinat hominem, ſed quod exit de ore, id coinquinat hominem, ergo comedens carnes in quadrageſima non peccat: Reſp. verum eſſe nullum cibum ex ſua natura poſſe maculare animæ ſubſtantiam, ſed voluntas deprauata, qua contra præceptum eccleſiaſticũ carnes comedit, illa eſt, quæ coinquinat hominem illa autem praua voluntas ſolicitans ad inobedientiam, eſt intima homini, & exit de corde, & inde peruenit ad os per praui operis executionem, ad hunc modum dicimus etiam vt ait Paulus, quod eſca nos non commendat Deo: ęſca enim ipſa nec meliores, nec peiores facit, ſed obediẽtia, qua obedientes præceptis Eccleſiæ, abſtinemus ab aliquibus cibis, commendat nos Deo, & meliores facit: inobedientia autem peiores, & non valet conſequentia. Chriſtus nullum docuit ciborum diſcrimen: ergo purioris chriſtianiſmi erit, ſi nullus habeatur ciborum delectus, nã Reſp. quod ad hunc modum oporteret, etiam colligere, quod purior eſſet chriſtianiſmus ſi omnes procul ab Eccleſia abigerentur cęremoniæ, quoniam Chriſtus aut nullas, aut pauciſſimas docuit cæremonias, quod non eſt dicẽdum vt inferius ſuis in locis latius dicetur. Turrianus lib. 3. capit. 16. & lib. 5. c. 6. & infra ver. Ieiunium.

CIRCVMCISIO. XXXV.

VNVS error fuit aſſerens Adhuc in noua lege debere paruulos circumcidi, de quo dicemus infra ver. Lex. Direct. 2. p. q. 6. nume. 8. capit. fin. 24. q. 3. vbi Turre crem. ver. Cerinthiani S. Ant. 4. p. tit. 11. cap. 7.

CLERICI. XXXVI.

HVſſitæ docuerunt non licere Clerico tempore legis gratiæ ſuper bonis temporalibus ſeculariter dominari.

Contra facit primo Gerſon. quarta parte in ſermone de Inuidia ibi Neceſſe eſt ciuilem, temporalem ſtatutum ſuſtinere. Secundo Ioan. de Turre cremen. lib. ſecundo capitulo 116. de Eccleſia, vbi cum non ſint illa contraria poſſunt cadere in eandem perſonam tẽporalis, & ſpiritualis iuriſdictio.

COITVS. XXXVII.

PRIMA hæreſis eſt, quæ docet Promiſcuum fœminarum vſum eſſe licitum,ita vt quiſque qua vellet vti ſine peccato poſſet.

Huius erroris Author fuit Simon Magus.

Contra facit. 1. quia nullus Coitus dicitur licitus præter eum, qui coniugio mediante inter virum, & propriam vxorem habetur; Nam coitum cum iumento lex damnat Leuit. 18. Cum omni pecore non coibis,nec maculaberis cum eo; & Leuit. 20. Qui cum iumento & pecore coierit morte moriatur, pecus quoque occidite. Secundo, coitũ cum maſculo lex damnat Gen. 19. Nam Deus propter hoc Sodomam, & Gomorrham ciuitates incendio deſtruxit, & Leuit. 18. Cum maſculo non commiſcearis coitu fœmineo, quia abominatio eſt, & Leuit. 20. Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, vterque operatus eſt nephas, morte moriatur, ſit ſanguis eorum ſuper eos, & ad Rom. 1. Propter hoc tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, nam fœminæ eorum mutauerunt naturalem vſum in eum vſum, qui eſt contra naturam, ſimiliter autem & maſculi relicto naturali vſu fœminæ exarſerunt in deſiderijs ſuis inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes. Tertio lex damnat adulterium Leuit. 20. Si Mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulteriũ perpetrauerit cũ vxore proximi ſui morte moriatur & Mæchus & adultera. Quarto prohibetur fornicatio Math. 15. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta &c. & ad Gal. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt adulterium, fornicatio &c. & hic intelligas fornicationem, omnem concubitum cum ſoluta. Quinto prohibetur mollities 1. Cor. 6. Nolite errare neque fornicari, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles &c. Regnũ Dei poſſidebunt. Direct. 2. p. q. 14. hær. 16. Prateolus de ſect. hæret. lib. 14. capitulo 13. Dixi in Summa pec. Cap. p. 2. tit. 8. quæſt. 1. & ſequent.

Secunda hæreſis omnem coitum damnat contra dicam infra ver. Nuptiæ.

Tertia hæreſis Beguinarum fuit Carnalem coitum vrente carnis libidine non eſſe peccatum, ſed bene oſculum.

Contra primum dictum eſt in prima hæreſi huius tituli, contra ſecundum dictum facit ratio, ſi vxor exigat à viro oſculum, vt coeat cum ea, & vt hoc debitum vxori præſtet, non ſolum non eſt peccatum tale oſculum, ſed virtutis actus ſicut & ipſe licitus coitus eſt actus iuſtitiæ, cum vir reddat vxori, quod illius eſt: cuius enim finis eſt bonus, ipſum quoque bonum eſt, cuius autem finis eſt malus, ipſum quoque malum eſt, contra hanc hæreſim eſt definitio Eccl. clem. ad noſtram de hæreuc. de hac dixi late in Summa pec. cap. p. 2. tit. 8. q. 1. & ſeq.

Quarta hæreſis eſt Adulteria, & ſtupra ex charitate facta non eſſe peccatum, Directorium 2. parte quæſt. 7. hær. 4. & ſequenti S. Anton. 4. parte titulo 11. capit. 7. §. 2. Turre crem. lib. 4. Summæ cap. 36.

COMMVNIO. XXXVIII.

Communionem non eſſe, quam ſolus quiſpiã capit aſſerunt hæretici moderni.

Contra facit Damaſ. lib. 4. c. 14. de fide orthodoxa vbi Communio dicitur, quia communicamus per ipſam Chriſto, & participamus eius carnem, & diuinitatem, & quia communicamus, & vnimur inuicem per illam. Secundo facit vſus Eccleſię ſemper obſeruatus. Vltra adducta ſupra de Communione ſub vtraque ſpecie ver. Euch. facit Luc. 24. & Act. Apoſt. 2. & 20. vbi fit mentio de fractione panis abſque calice.

COMMVNIS VITA. XXXIX.

COMMVNEM vitam Religioſorum damnans, eſt hæreticus: dicam infra ver. Monachus Turrianus lib. 5. c. 2.

CONCILIVM. XL.

VNA eſt hęreſis aſſerentis Concilium generale legitimè congregatum poſſe errare.

Huius erroris fuit Arrius, Neſtorius, Martinus Lutherus, & ipſorum ſequaces, non obſ. quod obijciunt Ioan. 5. Scrutamini ſcripturas, quoniam ipſæ perhibent teſtimonium de me, penes quas dicunt eſſe iudicium ad omnes contentiones fidei dirimendas, nam Reſp. quod Dominus non dixit, quoniam illę perhibent de me iudicium, ſed quoniam illę perhibent teſtimonium de me, fatemur iuxta ſcripturę teſtimonium ferendam ſententiam verum opus eſt iudice, qui dicta teſtium inquirat. Nam Arrius & Athanaſius contendunt de conſubſtantialitate filij, Arrius adſert pro ſe Ioan. 14. Pater maior me eſt Athanaſius adduxit illum. Ego & Pater vnum ſumus, tunc opus eſt iudicio Eccleſiæ, vt talem controuerſiam dirimat, alioquin ferè omnia dogmata eſſent confuſa, & incerta. Echius tit. 2. de Concilijs, Melchior Canus in locis Theologicis lib. 5. c. 4. Turre cremen. lib. 3. Summę c. 1. & ſeq. Hoſius Tit. de Conc. c. 24. F. Paul. lib. 2. c. 4. de Conc. Eccl.

Contra facit. Primo Matth. 18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt, vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum, quod ſi hoc promiſſum eſt duobus, multo magis Concilio Generali. Secundo Act. 15. Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis &c. Tertio Ioan. 14. Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis, quæ dicta ſunt omnibus ſucceſſoribus Apoſtolorum, quia dixit Matth. 28. Ero vobiſcum vſq; ad conſummationem ſeculi. Chriſtus enim ſemper Eccleſię aſtat, ſicuti ſpóſus ſponſæ ſuę cohabitat. Canticum 8. Vinea mea coram me eſt. quę Eccleſia non poteſt errare Matth. 16. Portę inferi non pręualebunt aduerſus eam, & Ioan. 14. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum

dabit

dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, vndè Paul. ad Epheſ. 5. Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundás eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi; ſed vt ſit ſancta, & immaculata; ergo illam inficere nõ poterit hæreſis labes, aut peccati macula. Quarto 1. Tim. 3. dicit Paulus Eccleſiam eſſe columnam, & firmamentum veritatis, vbi apparet ipſam errare non poſſe

Dicimus autem Concilium tunc eſſe generale, & rectè congregatum, quando Pontificis ſummi authoritate conuocantur omnes, quorum intereſt de re illa definire, & in eo præſidet Pontifex, ſiue eius Legatus: nec oportet ad hoc quod Concilium dicatur Generale, quòd omnes chriſtiani cõuocentur, ſed ſolum illi, ad quos ſpectat docere & regere, quales ſunt maiores Eccleſiæ, & ſimiles; nam Paul. 1. Cor. 12. dicit Nam & corpus non eſt vnum membrum, ſed multa; & infra Nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? vbi apparet quoſdam eſſe in Eccleſia deſtinatos vt doceant, & definiãt, vnde Deute. 17. Si difficile & ambiguũ apud te iudicium eſſe perſpexeris, inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniénſque ad ſacerdotes leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram. vbi Dominus mittit nos ad Sacerdotes ad amputandum dubitationis vulnus, non ad reges, neque ad principes, & 1. Cor. 14. Si non fuerit interpres taceat in Eccleſia, ſibi autem loquatur & Deo, Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & cæteri dijudicent. Quod ſi alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat. Cum ergo omnes, quorum intereſt, conuocati ſunt, & ſummi Pontificis authoritate congregati, tunc Concilium Generale rectè congregatum dicetur, quod ſi omnes ſic congregati, vnanimes, & cõcordes fuerunt, aut eorum maior pars cum ſummo Pontifice conſentiat, illa erit certa ſcientia, & pro infallibili Concilij Generalis definitione tenenda, quod ſi abſque authoritate Pontificis congregabitur vel congregatum recedat Legatus Apoſtolicus, nec à Pontifice fuerit confirmatum ſeu approbatum, erit prorſus nullum, prout fuit Ariminenſe factum ab Arrianis hæreticis, contradicente Liberio Papa, & damnatum à Damaſo ſummo Pontifice, eadem ratione Concilium Conſtantinopolitanum ſub Conſtantino, & Gregorio Tertio celebratum, inane eſt & peſtiferum, quia renitente Gregorio Tertio celebratum fuit, & contra illius mentem, & aliorum catholicorum lata eſt ibi Sententia de imaginibus omnino ab Eccleſia tollendis, & ideò in ſeptima Synodo, quæ Nicena fuit, ſub Nitene Imperatrice damnatum meritò fuit, ſi tamen in aliqua perſona talis poteſtas, reſidet & eſt in ſolo ſummo Pontifice.

CONFESSIO. XLI.

CIRCA Confeſſionem orti ſunt infraſcripti errores. Primus negat, eam eſſe à Deo inſtitutam, ſed dicit humana conſtitutione ſtabilitam. Secundus dicit, non eſſe neceſſarium confiteri ſacerdotei, ſed ſufficit ſoli Deo peccata cõfiteri. Tertius dicit, confeſſionem eſſe ſuperfluam, & inutilem ſi contritio adſit: Quartus dicit, non eſſe neceſſariam omnium peccatorum examinationem, nec eſſe mortalia omnia peccata confitenda, nam nihil ignoſcendum relinqueretur miſericordiæ Dei. Quintus omnino tollit confeſſionem. Sextus dicit, in confeſſione non conferri gratiam, qua homo iuſtificetur, & ita negat, confeſſionem poſſe dici ſacramentum, quem errorem docet impius Lutherus. Septimus eſt error d. Lutheri dicentis Omnes chriſtianos eſſe ſacerdotes.

Contra primum errorem eſt Concil. Trid. ſeſſ. 14. Can. 6. contra 2. ibid. Canc. 6. cõtra 3. ibid. Can. 4. contra 4. ibid. Can. 7. contra 5. ibid. Can. 2. & contra 6. ibid. Can. 1. contra 7. ibid. Can. 10.

Contra has hæreſes facit. Primo Luc. 17. Ite oſtẽdite vos ſacerdotibus, loquens decem leproſis petentibus ſalutem. Secundo Matth. 8. Dixit leproſo, vade nemini dixeris, ſed oſtẽde te ſacerdoti, & offer munus tuum. Tertio Ioani. 2. Lazaro ſuſcitato Chriſtus dixit Apoſtolis, ſoluite eum, & ſinite abire. Quarto Ioan. 20. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum, retinueritis retenta ſunt, primo dum dicitur quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. Iſtis verbis iuxta ſententiam omnium ſactorum doctorum poteſtatem dedit ſacerdotibus abſoluẽdi homines à peccatis, at ſacerdotes non poſſunt peccata remittere, niſi prius ea cognouerint, ixta Prou. 12. Qui iudicat, quæ nouit, iudex iuſtitię eſt, qui enim ſacerdotibus poteſtatem remittendi peccata dedit, eiſdem verbis peccatoribus obligationem confitendi ſua peccata iniunxit, nec poteſt dici quod ſint verba Concilij, quia verba ſequentia declarant eſſe præceptum ibi, quorum retinueritis. Nihil certè aliud eſt ſacerdotes retinere peccata, niſi non remittere, ſenſus enim literæ eſt quorũ non remiſeritis peccata, illa non ſunt remiſſa, ſi ergo ad hoc vt peccata ſint remiſſa, oportet vt ſacerdos remittat, ergo ad hoc vt peccata ſint remiſſa, oportet etiam vt peccator illa ſacerdoti manifeſtet, & ſic ex illis verbis colligitur, confeſſionem eſſe neceſſariam eamque fieri debere ſacerdoti, qui abſoluturus eſt pœnitentem à peccatis, ſecundo colligitur ex illis verbis quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, quod gratia per abſolutionem ſacerdotis infunditur, & per conſequens eſt ſacramentum contra Lutherum. Quinto Act. 19. Multi credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos. Quinto adeſt com. ſententia doctorum videlicet Leo Papa in Epiſt. 69, ad Theodorũ Aug. lib. 50. Homil. in Homil 49. S. Amb. lib. 1. de pœn.

cap.7.Cyprian. ſermone quinto de lapſis.Chriſoſt. Homil. 10.ad Rom. Cyrillus lib. 3. ſuper Leuiticum, Chriſoſtom.Homil. 3. ſuper Math. vlt. facit definitio Eccleſiæ Sixti Quarti, quæ incipit Sixtus Epiſcopus & Concil.Conſtantienſe ſeſſ. 8.Concil. Flor.ſub.Eug.4.ver.quartum ſacramentum eſt pęnitentia & Concil.Trid. ſeſſ.14. Can. 3. & Can.6. & ſeq.c.omnis de pęnit.& remiſ. Turrianus lib. 4. cap 7.& ſeq.de ſacram.pęnitentiæ tract.S.Thom.3. p.q.84.& ſeq.doct.com.in 4.ſent. diſtin. 14.& ſeq. Hoſius de ſacram.pœn.c.44.

CONFIRMATIO. XLII.

HÆRESIS Græcorum eſt confirmationem non eſſe ſacramentum, quam tenuit etiam impius Lutherus.

Secunda hæreſis eſt ſi quis dixerit iniurios eſſe ſpiritui ſancto eos, qui Chriſmati virtutem aliquã tribuunt Concil.Trid.ſeſſ.7.Can. 2. Tertia ſi quis dixerit ordinarium eius miniſtrum, non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicẽ ſacerdotem ibid. Can.3.

Contra facit.Primo Act.Apoſt.8.Cum Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, audiſſent, quia Samaria recepit Verbum Dei, per prædicationem Philippi Diaconi, miſerunt ad eos Petrum, & Ioannem, qui cum veniſſent orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum: non dum enim in quemquam illorum venerat; ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Ieſu, tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum: vbi ad impoſitionem manuum Apoſtolicarum Spiritum ſanctum ſuper iam baptizatos deſcendiſſe credimus, ex quo ſequitur, quod ſit ſacramentum, & conferens gratiam, quòd à ſolo Epiſcopo, cõfertur, quia ſolum Apoſtoli hoc conferebant, certumque eſt Chriſtum ita feciſſe, vt confirmandus Chriſmate vngeretur, & Apoſtolos ita feciſſe teſtatur Fabianus Papa in Epiſt. ad Orientales Epiſcopus, & ſolum Epiſcopi hoc conferunt, vt teſtatur Damaſus in Epiſt.de Epiſcopis, Innocen.in Epiſt. ad Eugubinum c.3.Leo.1.in Epiſt.ad Germanos, Melchiades in Epiſt.ad Hiſpaniæ Epiſc.Euſeb. Papa in Epiſt.3. ad Epiſc.Thuſciæ, Vrbanus Papa in Epiſt.de com. vita &c. Clemens Papa martyr in 4. Epiſt. Conc. Concil. Hiſpalenſen ſecundũ, & Concil. Conſtantiẽſe in 28.art.Approbatũ per Martinum 5. ſuper condemnatione hæreſum Ioan. Vuicl. & Ioan. Hus, & Concil. Trident. ſeſſ. 7. Can. 1. & ſeq. & Concil.Flor.ſub Eug.4.Cõcil.Chartag.3.& 4.Tolet.1.cap. 20. Braccarenſe 1. cap.37. quod autem gratia per manuum impoſitionem conferatur Act. Apoſt. 19. ibi Illos verò baptiſmo in nomine Ieſu baptizauit, quo facto impoſuit illis manus, & venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant: non obſtat quod dicit Hieronimus in lib. aduerſus Luciſerianos, eſſe magis propter honorem ſacerdotij, quàm ex legis neceſſitate decretum, vt ſolus Epiſcopus per impoſitionem manus Spiritum ſanctum cõferat, nam Reſp. quod idem ad Damaſum Papam ſcribens dicit ſe illam ſolam velle tenere fidem, quam illum Romanus Pontifex, & verus Petri ſucceſſor docuerit, nõ obſt. etiam quòd B. Gregorius ſcribens Iauuario Epiſcopo, permittat, vt præsbyteri ſacramentum confirmationis baptizatis conferant; nam Reſp.ex eadem Epiſt. quam ſcribit, quòd illud fecit ad euitandum ſcandalum; nam fuit magis permiſſio, quã conceſſio.Ecchius tit.6.de confirm.Turrianus lib. 2.cap.18.& ſeq. S.Thom.3.p.q. 72. Art. 1.& ſeq. doct. com. in 4. ſent. diſt. 7. & ſeq. Hoſius Tit. de confirm. capit. 38. F. Paulinus capit. 2. libri. 5. de Conc.Eccl.

CONSILIVM. XLIII.

VNA eſt hæreſis Martini Lutheri, dicentis Nullum diſcrimen eſſe inter conſilium, atque præceptum, de qua dicam infra ver. Præceptum.

CONTRITIO. XLIIII.

DVo ſunt errores Lutheri circa cõtritionem, vnus, qui damnat contritionem, quæ oritur ex conſideratione, & odio gehennæ.

Alter, quod dicit, Non oportere ad parandam veram contritionem, diſcutere, & colligere omnia peccata, recogitando grauitatem, multitudinem, & fęditatem eorum.

Contra primum; ſi ille timor ſeruilis Dei malus eſſet, quis eſt ille timor, qui eſt initium ſapientiæ? Pſal. 110. Secundo Dauid hoc timore fuit à ſomno peccati excitatus Pſal. 17. Circundederunt me dolores mortis, & torrentes Iniquitatis conturbauerunt me dolores Inferni circundederũt me, præoccupauerũt me laquei mortis. Tertio Eſa.26.Domine anguſtiæ requiſierunt me in tribulatione murmuris doctrina tua eis &c. Quarto.Pſal.7.Niſi conuerſi fueritis gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum. Quinto Ioan.3. Genimina viperarum quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Sexto Luc.13.Niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimul peribitis. Septimo exemplum de publicano, & de filio prodigo Luc.cap.15. Octauo contra ambos errores Lutheri adeſt definitio Eccleſię Concil. Trident.ſeſſ.6.Can.8.& ſeſſ. 14.capit.4.5. illam verò, contra hos errores Lutheri ſcripſit Ioannes Epiſcopus Roſenſis in tract. contra captiuitatem Babilonicam, & Iacobus Iatomus in opere, quòd fecit pro aſſertione facultatis Iouanenſis.Hoſius Tit. de contrit. c.46.

CORPVS. XLV.

CORPORIS partes inferiores à Diabolo eſſe, hæreſis eſt Paternianorum Direct. 2. p. q.6.num.58.c.fi. ver.Paterniani 24. q. 3.S.Anton. 4.p.tit.11.c.7.

CORPVS CHRISTI. XLVI.

PEtrus Martyr Hæreticus dicit, Deum facere non poſſe corpus ſuum eſſe pluribus in locis, nempè in Cœlo, & in Sacramento altaris.

Con-

Contra faciunt primo quæ dixi ſupra ver. Euchar. hær 4. Secundo facit Artic. 1. fidei: Credo in Deum Patrem omnipotentem. Tertio luc. 2. ibi Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Quarto Luc. 18. Quę impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum, nec repugnantia eſt; quia dum conficitur corpus Chriſti non deſcendit è Cœlo; ſed panis, & vinum tranſmutatur in corpus, & ſanguinem Chriſti, Dama. lib. 4. c. 14. de Orthodoxa fide, vnde Aug. ſuper Geneſ. ad litteram lib. c. 17. Poteſtas creatoris de omnibus rebus naturalibus poteſt facere aliud, quàm eorum quaſi ſeminales rationes habent.

Item Corpus Chriſti in cœlos aſſumptum plenè Deum eſſe factum non antea, ita docet Suencfeldius hæreticus.

Contra facit, quia humana natura, quæ in cęlũ aſſumpta eſt, manet in Chriſto in æternum, vnde Angeli dixerunt Act. Apoſt. 1. Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cęlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.

CORRECTIO. XLVII.

VNVS eſt error dicens, quod populares poſſunt ad ſuum arbitrium Dominos delinquentes corrigere, de quo dicam Tit. de Subditis. Dixi in Summa pec. c. p. 1. q. 14. titul. 3.

CREATVRA. XLVIII.

PRIMA de hac re hæreſis eſt dicens Creaturas ab alio, quàm à Deo eſſe factas. Direct. parte 2. quæſt. 6. nume. 3. capit. fin. ver. Menandriani 23. quæſt. 4.

Huius erroris Author fuit Simon Magus.

Contra facit. Primo Geneſ. 1. In principio creauit Deus cœlum & terram. Secundo Eccleſ. 13. Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul. Tertio Malac. 2. Nunquid nõ Deus creauit nos? Quarto Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: deinde, In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt. Quinto Paul. ad Hebr. 3. Qui autem omnia creauit Deus eſt. Sexto. 1. Timot. 4. Prohibent abſtinere à cibis, quos creauit Deus. Septimo Apocalyp. 4. Quia tu creaſti omnia & propter voluntatem tuam ſunt, & creata ſunt, & vltimo definitio Eccleſiæ in Symbolo dicit, credendum eſſe in Deum factorem cœli, & terræ conc. capit. 1. de Summa Triu. & fide catholica, & Concil. Barc. 1. capit. 13.

Secunda hæreſis eſt Manichæorum dicentium, Quòd creaturæ ſunt malæ ex ſe, & generatione ſua, quia dicunt à malo Deo creatas eſſe.

Contra facit. Primo Geneſ. primo. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Secundo Sapient. ſecund. Diligis Domine omnia, & nihil odiſti eorum quæ feciſti. Tertio primo Timot. 4. Omnis creatura Dei bona eſt. Quarto adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Brach. 1. capit. 7. Auguſt. lib. 1. de libero arbitrio, & in libro ſecundo de moribus Eccleſiæ.

CRVX. XLIX.

DE hac re vnus eſt error, qui nullo pacto permittit crucem adorari de quo dixi ego ſupra ver. Adoratio.

DÆMON ET RESVRREC TIO. L.

GEorgiodauidici negant eſſe Diabolum, & carnis reſurrectionem.

Contra primum 1. Pet. 5. Quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens.

Contra ſecundum. 1. Cor. 15. oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.

DAMMARI. LI.

DAMNARI non poſſe qui defert habitum Beati Franciſci hæreſis eſt Arnaldi Direct. 2. p. q. 11. hær. 2.

DECIMÆ. LII.

DECIMAS non eſſe ſacerdotibus ſoluendas quidam hęretici docuerunt Pſeudo apoſtoli nuncupati, quorum Dux, & Magiſter fuit Gerardus Sagarellus de Parma, qui iudicio Eccleſiæ damnatus igni traditus eſt Anno 1260.

Contra facit. Primo Leuit. 7. Omnes decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum Domini ſunt, & illi ſanctificantur, ratio eſt vt ſit cibus in domo Domini Malach. 3. & vt ſeruiant in templo, orentque Deum pro populo num. 18. dedi omnes decimas pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fęderis; vnde qui altari deſeruiunt, cum altari participãt; alia ratio eſt, vt vacent legi Dei, populum doceant 2. Paral. 31. Vnde Paulus 1. Cor. 9. Si ſeminamus vobis ſpiritualia, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus; tertia ratio eſt pauperum egeſtas, quorum cauſa decimæ ſoluuntur, & quamuis aliqui ſint ſacerdotes, qui in pauperes decimas non diſtribuant, nec vacent legi, & minus orent pro populo, nec eum doceant; non tamen illis ſunt denegandæ decimæ, cum ipſi ſint reddituri rationem ſui ſuperioribus, & prælatis, de hoc eſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtant. in 18. Art. decimæ igitur debētur ſuo ſacerdoti ex præcepto diuino; an autem talis decima ſit vere decima totius pars an non, parum refert. Ecchius tit. 37. de decimis S. Thom. 2. 2. quæſtio. 87. artic. 1. & ſeq. Summiſtæ omnes ver. Decimæ, & toto Tit. de decimis.

DECRETALES. LIII.

DAgdeburgenſes negant decretales Pontificum.

Contra facit primo Iſiod. in prologo ſui voluminis. Secundo Igmarus cap. 15. libri ſui, alios citat Franciſcus Turrianus lib. 5. c. 23. Tertio facit cap. ſi Romanorum. 19. diſt.

DÆMONES. LIIII.

DÆmones adorari debere hæreſis eſt Direct. 2. p. quæſt. 10. hær. 3. & ſeq. dixi ſupra ver. Adorauo.

DESPERATIO. LV.

DEſperationem & nihil aliud poſſe impedire veniam peccatorum hær. Raymundi Direct. 1. p. q. 9. art. 75.

DEVS. LVI.

PRima hæreſis eſt, quæ aſſerit plures Deos; Gnoſtici dixerunt eſſe vnum bonum, & vnum malum, Cerdon autem dixit, duos eſſe Deos, ſed non dixit vnum bonum, alterum malum.

Contra facit. Primo Deut. 6. Audi Iſrael Dominus Deus tuus eſt. Secundo ibid. 32. Videte quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius præter me. Tertio 4. Reg. 4. Verè ſcio quod non ſit alius Deus in vniuerſa terra, niſi tantum in Iſrael. Quarto Pſalm. 17. Quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum noſtrum? & Pſal. 85. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus ſolus. Quinto Sap. duodecimo. Nec enim eſt alius Deus quàm tu, cui cura eſt de omnibus. Sexto Eſa. 45. Ego Dominus, & non eſt alius; extra me non eſt Deus. Septimo ſecundo Cor. 8. Scimus quod nullus eſt Deus niſi vnus &c. Octauo ad Epheſ. quarto. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, quod autem Gnoſtici dixerunt vnum Deum bonum, & vnum malum, conuincitur per Luc. capitulo octauo. Nemo bonus niſi ſolus Deus; Deus enim neceſſariò bonus eſt, quod ſi bonus non eſt, neceſſariò Deus non eſt Director. p. 2. q. 13. hær. 1. S. Thom. 1. p. quæſt. 11. art. 3.

Secunda hæreſis docet Deum eſſe corporeum, cuius author eſt Tertullianus.

Contra facit primo ratio, quia ſi Deus corporeus eſt, & figuram habet humanam, vtique eſſet finitus, ſed Deus infinitus eſt, nec aliquo poteſt limite concludi Iob. vigeſimoſecundo. Excelſior eſt enim cœlo, & ſuper ſtellarum verticem ſublimatur, & Pſal. 144. Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis. Secundo Ioan. quarto. Spiritus eſt Deus; ergo non corporeus, Luc. vlt. Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, non obſt. quod ſcriptura dicat aliquãdo Deum habere membra; nam tunc intelligi debet, vt illo nomine Deo tribuatur vis illa, & virtus, quæ perfectior in illo membro reperitur; vt cum audis in Deo caput, intelligas diuinam eſſentiam, quæ omnia præcedit; cum audis oculos, intellige virtutem videnti talem; vt nihil ei latere poſſit Paulus ad Hebr. quarto. Nulla creatura ei inuiſibilis eſt, omnia nuda & aperta ſunt oculis eius; aures habere dicitur vt omnia audiat Sapien. prima, Auris cœli audit omnia, & tumultus murmurationis nõ abſcondetur. Direct. p. 2. q. 6. nu. 32. c. fin. ver. Antropomorphitæ 24. q. 3. S. Ant. 4. p. tit. 11. capitu. 4. S. Thom. 1. p. q. 3. art. 1. & ſeq.

Tertia eſt hæreſis, quæ potius eſt Blaſphemia, Armenorum dicentium, Deum eſſe mendacem.

Contra facit. Primo Num. 2. ibi Non. n. eſt Deus quaſi homo vt mentiatur. Secundo Hier. 10. Dominus autem Deus verus eſt.

Tertio Ioan. 10. Ego ſum via, veritas, & vita, non obſt. quod ſcriptura dicat, quod Cain à nullo homine occideretur Geneſ. 4. Nam Reſp. quod ibi illis verbis ſolum prohibuit omni homini occiſionem Cain; non tamen negat eam futuram. Quarto non eſſet perfectus & Mat. 5. dicit Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt S. Thom. 1. p. q. 4. art. 1. & q. 6. art. 1. & ſeq.

Quarta eſt hæreſis Petri Abailardi negantis omnipotentiam Dei, de qua dicemus infra de Futuro contingenti.

Quinta eſt hęreſis Noetij negãtis in diuinis perſonarum numerum.

Contra facit. Primo Geneſ. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram; quibus verbis & diuinitatis vnitas, & perſonarum pluralitas aperte oſtenditur. Secundo Geneſ. 19. Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem à Domino de cœlo, & ſubuertit ciuitates has: ſi tantùm eſt vna perſona in diuinis, quis eſt hic Dominus qui pluit à Domino? Tertio Pſ. 2. Filius meus es tu, ego hodie genui te; nemo. n. generat ſe ipſum, loquitur ergo de generatione filij, qui eſt alia perſona à Patre. Quarto Ioan. 8. Et ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt; quia ſolus non ſum; ſed ego, & qui miſit me Pater. Quinto Ioan. 10. Ego & pater vnum ſumus. Sexto Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te ſolum Deum uerum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Septimo Geneſ. 8. ubi uidens tres prius apparuiſſe & his loquens Abraam, quaſi uni dixit Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis. Octauo Pſal. 66. Benedicat nos Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Nono Eſa. 9. ibi Duo Seraphin dicebant Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Decimo Matth. 28. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij. & Spiritus Sancti, & dixit in nomine & non in nominibus, ut oſtenderet omnes tres unum eſſe Deum. Vndecimo 1. Ioan. 5. Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus. Duodecimo Paul. Rom. 11. Indiuiſam ſanctæ Trinitatis operationem oſtendens dicit ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria, in ſecula ſeculorum amen, & dixit ipſi non ipſis oſtendẽs, illas tres perſonas unum eſſe. Tertiodecimo 2. Cor. 13. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus ſit cum omnibus uobis. Quartodecimo Apocal. quarto. Et requiem non habebant die ac nocte dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, qui eſt, & qui uenturus eſt; Hanc hæreſim damnat Leo Primus in Epiſt. 71. cap. fin. 24. q. 3. S. Thom. 1. p. q. 30. art. 1. & ſeq. doct. com. 1. ſent. diſtin. 2.

Sexta hæreſis eſt dicens Tres eſſe perſonas in diuina natura ſubſiſtentes, eas tamen dicit eſſe inæquales.

Huius hæreſis Author fuit Areius.

Contra facit primo ratio, quia ſi filius Dei eſt Chriſtus, ergo æqualis patri, & eiuſdem naturæ cum eo; quoniam non eſt aliter poſſibile, vt filius ſit qui non eſt de ſubſtantia patris. Secundo Ioan. 5. Magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat Sabbatũ, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo; Tertio Ioann. 10. Ego, & pater vnum ſumus. Quarto ad Phil. 2. Qui cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Quinto Propheta de filio Dei loquens ita ait. Adorate eum omnes Angeli eius, quod ita intelligit Paul. ad Hebr. 1. & Stephanus cum lapidaretur, eum adorauit dicens. Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum. Sexto eſt definitio Eccleſiæ Concil. Nicenum ſub Conſtant. & Concil. Conſtantien. ſub Theodoſio maiore celebratum. & Cõcil. Ephesinum ſub Theodoro Iuniore, & Conc. Calcedonenſe ſub Martiano Imperatore, ſcriptura aũt, quæ adducitur pro Arrianis ſic intelligenda eſt, quod in Chriſto ſint duæ naturæ, quædam diuina, ſecundum quam æqualis eſt patri, altera humana ſecundum quam minor eſt patre. Direct. 2. p. q. 10. hær. 22. c. ſi. 24. q. 3.

Septima hæreſis eſt, quæ negat Filium Dei eſſe verbum, huius erroris Authores fuerũt Alogiani,

Cõtra facit. Primo Ioan. 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Secundo Sap. 18. Cum quietum ſilentiũ contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus Domine exiliens de cœlo à regalibus ſedibus, durus debellator in medium exterminij terram proſiliuit, vbi ille ſermo intelligitur, de verbo quod eſt Deus. Tertio Eccl. 1. Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis, Quarto Pſal. 44. Eructauit cor meum verbum bonum, vbi dicit, de Chriſto cum ſubdit ſpecioſus forma præ filijs hominum &c. Quinto Eſa. 40. Exiccatum eſt fœnum, & decidit flos: verbum autem Dei noſtri manet in æternum cap. fin. 24. q. 3.

Octaua hæreſis eſt Ignoitarum dicentium, Filium Dei ignorare diem vltimum.

Contra facit. Primo Pſal. 118. Omnis conſumationis vidi finem. Secundo Eſa. 63. Clarius loquens de filio ait, Dies enim vltionis in corde meo, annus retributionis meæ venit. Tertio Paul. Col. 2. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, Quarto Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, ergo etiam tempus. Quinto Ioan. decimoſeptimo. Omnia mea tua ſunt & tua mea ſunt & Luc. 10. Omnia mihi tradita ſunt à patre meo; non obſt. quod dicitur Matth. vigeſimoquarto. De die illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum niſi ſolus pater, & Marc. 13. De die autem illa, vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque filius niſi pater. Nam Reſpond. quod non hoc dixit eo quod ſimpliciter neſciret, ſed quia etſi ſciat, non tamen vt illis reuelare debeat, noluit autem illis dicere aperte ſcio, ſed nolo vobis reuelare, ne illos hac reſponſione triſtes redderet, aut minus erga ſe ipſum affectos hac occaſione efficeret. cap. fin. 24. q. 3.

Nona hæreſis eſt Origenis filio ignorantiam impingens, quæ dicit, filium nõ poſſe videre Patrem, nec Spiritum ſanctum poſſe videre filium.

Contra facit. Primo Matth. 11. Nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare, & nota quod licet fiat mentio de filio tantum, non per hoc excluditur Spiritus ſanctus, vt dicetur in ſeq. hæreſis expugnatione.

Decima hæreſis Macedonij fuit aſſerentis Spiritum ſanctum eſſe minorem patre, & filio, & non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ cum patre, ſed eſſe verum creaturam.

Contra facit. Primo Matth. 28. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, cum in nomine dixit nõ in nominibus, manifeſte oſtendit eorum trium vnum eſſe nomen, vnamque ſubſtantiam. Secundo Paul. 1. Cor. 6. An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, ibi Spiritus ſanctus eſt Deus, quia inferius dixit, portate Deum in corpore veſtro. Tertio 1. Cor. 12. Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus niſi in Spiritu ſancto. Quarto Matth. decimoſecundo, ibi Qui peccat in Spiritum ſanctum non remittetur ei peccatum in hoc ſeculo, neque in futuro. Quinto, opera Spiritus ſancti arguunt eſſe Deum, nam gratiam donat. 1. Corint. 12. Remittit peccata Ioan. 20. Accipite Spiritum ſanctum &c. & loquutus eſt per Prophetas. 2. Pet. 1. Et eſt vbique Pſalm. 138. Quo ibo à ſpiritu tuo. Sexto eſt definitio Eccleſiæ, & in Symbolo. c. 1. de Summa Trinit. & fide Catholica & in ſymb. Athanaſij ab Eccleſia recepto.

Vndecima hæreſis ait Spiritum ſanctum eſſe animam mundi.

Huius hæreſis Author fuit Petrus Abailardus.

Contra facit ratio, quia ſequeretur quod Spiritus ſanctus eſſet minor mundo, & mundi limitibus eſſet incluſus, & circumſcriptus, & definitus, quod eſt omnino falſum, quia Spiritus ſanctus eſt Deus: Deus autem nullis locorum ſpatijs clauditur Iob. 22. Non ne cogitas, quod Deus excelſior cœlo ſit? & ſuper ſtellarum verticem ſublimetur? idem probat. 2. Par. 2. & Eſa. 40.

Duodecima hæreſis Græcorum fuit, quæ negat Spiritum ſanctum procedere à patre, & filio.

Contra facit. Primo Ioan. 16. Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur &c. vbi Didimus in lib. 2. de Spiritu ſancto ita ait, non enim loquitur à ſemetipſo hoc eſt, non ſine me, & ſine meo, & patris arbitrio, quia inſeparabilis à mea & patris eſt voluntate, quia non ex ſe eſt, ſed ex patre & me eſt. Secũdo Paul. Rom. 8. Qui autem Spiritum Chriſti non habet, & Gal. 4. Miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra, vbi Spiritus ſanctus nominatur Spiritus filij. Tertio Ioan. 16. Si ego non abiero, Paraclitus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum

ad vos.

ad vos. Quarto facit authoritas Didimi. d. lib. ſecundo, de Spiritu ſancto, & Cyrilli lib. 11. ſuper Ioan. cap. 1. & Athanaſ. in ſymbolo. Quinto adeſt definitio Eccleſiæ cap. 1. de Summa Trin. & fid. Cath. & Concil. Lugd. ſub Gregorio 9. celebratum Concil. Epheſ. ſub Theodoro iuniore: & Concil. Flor. ſub Eug. 4. in quo Græci receperunt hunc articulum.

Tertiadecima hæreſis eſt Petri Abailardi dicentis Potentiam eſſe propriam patris, non appropriatam, ſapientiam filij, benignitatem Spiritus ſancti.

Contra facit ratio, quia illa res non eſt vere alicuius propria, quæ pluribus conuenire dignoſcitur, at conſtat ex ſacris literis, Potentiam, ſapientiam, & benignitatem omnibus tribus perſonis conuenire, ſequitur inde, vt nulli perſonæ aliqua illarum ſit propria; Filius enim dicitur omnipotens Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil & Pſal. 18. Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio, ſimiliter & Spiritus ſanctus dicitur omnipotens Pſalm. 32. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum, ſapientia quoque Deo Patri tribuitur Paul. ad Rom. in fine ſoli ſapienti Deo per Ieſum Chriſtum, cui honor & Gloria in ſecula ſeculorum; tribuitur etiam Spiritui ſancto Ioan. 16. Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem; benignitas quoque patri tribuitur Luc. 6. Et eritis Filij altiſſimi; quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & malos; de filio autem Salomon teſtatur Sap. ſeptimo, Suauis, amans bonum, acutus, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus &c. & Paulus ad Tit. 3. Cum autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris noſtri Dei: ſunt igitur omnia iſta omnibus communia; dicuntur tamen appropriata propter conuenientiam, quam habent cum vna perſona, vt potentia Patri, quia ille eſt fons totius deitatis, à quo reliquæ duæ perſonæ procedunt; ſapientia appropriatur filio, quia ipſe eſt genitus per intellectum patris, & eſt notitia quædam ab eo producta, & propter hãc ſimilitudinem id ei appropriatur; Spiritui ſancto tribuitur bonitas, & amor, quia Spiritus ſanctus productus eſt ab vtroque per illorum voluntatem, & eſt amor ab ambobus productus.

Quartodecimo Deum non facere mala pœnæ, hæreſis eſt, Direct. 2. p. q. 6.

Quintodecimo Deum creaſſe mala, hæreſis eſt, ibidem num. 50.

Sextodecimo Deo placere æquè mala, atque bona hæreſis eſt, Direct. 2. parte, q. 10. hær. 12.

DIABOLVS. LVII.

PRima hæreſis eſt Manichæorum dicentium Diabolum ex ſua natura malum eſſe, nec poſſe eſſe bonum.

Contra faciunt primo quæ dixi ſupra de creaturis. Secundo facit Ioan. 8. In veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo; vbi apparet creatum fuiſſe in veritate, ſed ab ea cecidiſſe.

Tertio Qui de cęlo cecidit neceſſe eſt, quod fuerit bonus; quia ibi non niſi boni exiſtunt, ſed Diabolus de cœlo cecidit Luc. 10. Videbam ſathanam ſicut fulgur, de cœlo cadentem, ergo bonus fuit creatus. Quarto adeſt definitio Eccleſiæ cap. 1. de Summa Trin. & fid. Cath. & Concil. Brac. 1. non obſt. Ioan. 8. Ille homicida eſt ab initio, quia debet intelligi, ab initio conditionis humanæ, quando ſtatim, vt homo conditus eſt à Deo, Diabolus illi mortem propinauit.

Secunda hæreſis eſt Origenis dicentis Diabolum aliquando liberandum fore à pœna inferni.

Contra facit primo quod ſupra de Beatitudine dixi. Secundo facit Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt Diabolo, & Angelis eius.

Tertia hæreſis eſt, quæ aſſerit Diaboli ſuggeſtiones in nobis fieri contactu lapidum, aut herbarum, de quibus dicam ver. Tentatio, prout illorum ſagax malitia nouit ſingula ſingulis conuenire.

DIES. LVIII.

DIerum obſeruationem ad ieiunandum & ad obſeruandum Paſcha negans eſt hæreticus. Turrianus lib. 5. cap. 18. & ſeq.

DIES DOMINICA. LVIIII.

SAbbatarij primo dominicam diem minime eſſe colendam docent; ſecundo Patrem eſſe inuocandum, non Filium, & Spiritum ſanctum.

Contra primum Act. 20. Vna Sabbati (hoc eſt primo die poſt Sabbatum, qui eſt Dominicua dies) fideles conuenerunt ad frangendum panem.

Contra ſecundum Act. 9. Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum.

DISPENSATIO. LX.

BEguinæ docuerunt, Papam non poſſe diſpenſare in voto ſimplici, etiam ſi ob pacis bonum id fieret, vel ob gentis alicuius conuerſionem ad fidem.

Contra facit ratio, quia diſpenſatio licita eſt, cum vrget neceſſitas, aut expoſtulat communis vtilitas, vnde quamuis ſtatus virginitatis ſit altior, & perfectior ſtatu matrimonij; ſecũdum ſe tamen ratione maioris boni adiuncti, propter quod diſpenſatur, præfertur tunc matrimonium, vt coniugium Abrahæ propter Chriſtum, qui ex eius ſemine erat naſciturus, in quo futura benedictio erat, & redemptio generis humani, præferebatur cęlibatui Ioannis ſecundum Aug. de bono coniugali, quem refert Nicol. Sand. lib. 7. de viſ. Mon. Eccl. nu. 161.

DOCTORES. LXI.

DOctis quoque viris omnem prorſus fidem abrogant. Contra facit Daniel. 12. Qui docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiã erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Secundo facit. c. fin. de Magiſtr.

DOS ECCLESIÆ. LXII.

IOannes Vuiclef hæreticus docuit, quod Syluester Papa, & Conſtantinus Imperator errauerunt Eccleſiam dotando.

Contra facit ratio, cum Eccleſia ſit capax bonorum temporalium (vt dixi ſupra) ſequitur, quod ei fieri poſſit donatio; præterea dotare Eccleſiam eſt opus pietatis & eſt magis ditari, quàm fieri pauper, cum dictum ſit Centuplum accipietis, & vitam ęternam poſſidebitis; præterea damnatur hęc opinio, vt refert Prateolus lib. 9. ver. 32. & 38. Piorum Clypeus q. 50. art. 1. & ſeq.

ECCLESIA LXIII.

PRima hæreſis eſt Donatiſtarum dicentium intra Eccleſiam non eſſe bonos, & malos, ſed ſolos bonos ad ipſam pertinere aſſerunt, quem errorem vltimo defendit impius Lutherus.

Contra facit primo Pſalm. 54. ibi & ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo: tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cũ conſenſu: vbi malus ſimul cum bono reperitur in domo Domini: domus enim Domini Eccleſia dicitur 1. Tim. 3. Vt ſcias quomodo oporteat in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui. Secundo 1. Cor. 1. vbi Paul. Hos ipſos, quos appellauit Eccleſiam Dei, & ſanctificatos in Chriſto Ieſu propter baptiſmum ſuſceptum, in multis poſtmodum redarguit, contentiones inter ipſos eſſe aſſerit, ex quibus apparet quod per hoc peccatores non dicuntur extra eccleſiam, & in 2. Cor. 1. Vocat eos eccleſiam Dei & tamẽ eos poſtmodum redarguit, & minatur illis, niſi fecerint pœnitentiam. Tertio Paulus 9. Cor. 13. Eccleſia eſt vnum corpus, cuius caput eſt Chriſtus, huius autem membra ſunt fideles, è quibus qui iuſti ſunt, membra ſunt viua & ſana: qui autem peccatores, membra ſunt mortua & putrida in fine reſecanda. Quarto Ioan. 15. Ego ſum vitis vera, & vos palmites, & parum ante, Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & nota quod non dicit Palmitem non ferentem fructum eſſe iam ſublatum, ſed eſſe tollendum, ex quo conuincitur, fideles adhuc per veram fidem Chriſto cohærere, qui ab eo tolerantur vſque ad mortem, in qua ſi cum nullo fructu reperiũtur, reſecantur omnino, tanquam membrum putridum. Quinto Matth. 13. ibi Simile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti &c. Sexto Matth. 22. vbi in nuptijs illis inuentus eſt vnus non habens veſtem nuptialem. Septimo Matth. vigeſimoquinto, inter decem virgines, quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Octauo Paulus 2. Timot. ſecundo, in magna domo non ſunt ſolum vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia; Nono Matth. decimooctauo, vbi apparet peccantem in nos fratrem ad Eccleſiam pertinere, membrumq; aliquod illius eſſe, alioquin non præciperetur, vt peccatũ illius denunciaretur Eccleſiæ ab illa corrigendum; qui ſi nõ eſſet membrum illius corrigere non poſſet dicente Paulo Rom. 2. Quis es tu qui iudicas ſeruum alienum? Geneſ. 7. In Arca Noe erãt animalia munda, & immunda, quæ figurata eſt per Eccleſiam Dei. Vndecimo Ioan. 13. Vos mundi eſtis, ſed non omnes; vbi inter Apoſtolos erat Iudas, cuius malitia ſibi tantum, non alijs nocuit. Duodecimo facit ratio, quia ſi hoc eſſet verũ non eſſet differentia inter Eccleſiam triumphantem, & militantem, viſibilem & inuiſibilem; in præſenti enim ſeculo eſt Eccleſia militans & viſibilis, in qua ſunt omnes boni, & mali; ſoli infideles extra illam ſunt; omnes tamen qui fidem Orthodoxam firmiter tenent, in illa continentur: Eccleſia autẽ triumphans eſt ſine ruga, & macula. vltimo eſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtant. ſeſſ. 15.

Secundus error docet Eccleſiam errare poſſe.

Huius erroris eſt Author Ioannes Vueſſalta tẽpore Federici Imperat. Contra ſcripſit Echius Tit. 1. de Eccleſia Melchior Canus lib. 4. theol. c. 4. Hoſius Tit. de Eccleſia c. 20. & ſeq.

Contra hanc hæreſim facit, quod dixi ſupra de Concilio; concluſio eſt, Eccleſia errare non poſſe circa res, quæ fidem, & bonos mores reſpiciunt, cõtrarium ſentiens eſt hęreticus; in his tamen, quæ non reſpiciunt ius, ſed rem geſtam hoc eſt in his, quæ ſunt facti, mere Eccleſia errare poteſt, vt ſi quis aſſeueraret Carolum Quintum Cæſarem, nunquam in Italiam veniſſe, nec à Clemente Septimo Coronam Imperij accepiſſe, non eſt hæreticus, ẽt ſi vniuerſalis Eccleſia de hac re falleretur.

Tertia hęreſis Valdenſium Eccleſiæ poteſtatem minuit, docens Decretales eſſe nullius momenti, quem errorem hoc tpe impiè docuit Lutherus.

Contra facit primo Prou. 6. Conſerua fili mi pręcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ; liga ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo; quibus verbis docuit præcepta Dei patris, & Eccleſiæ matris eſſe cuſtodienda; ſumus enim filij Eccleſię per baptiſmum, in qua renati ſumus. Secundo Prou. 22. Ne traſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui; ibi dixit (Patres) non patrem, quo ſequitur, quòd non ſit intelligendum de pręceptis diuinis tantũ, nec de præceptis tantũ parentum antiquæ legis, ſed etiam nouæ cum Pſal. 44. dicat Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. Tertio Deu. 17. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille &c. Si tantũ valuit authoritas ſacerdotij veteris teſtamenti, multo magis erit authoritas ſacerdotij ſupremi in lege noua. Quarto Matth. 18. Vbi Chriſtus ſecreto peccantem poſtquam ſemel correptus audire noluerit, ad Eccleſiæ iudicium deferri pręcipit, & ſi eam nõ audierit iubet reputari tanquam Ethnicum & Publicanum; id eſt vt per excommunicationem ſegregetur à cęterorum conſortio, vt vel ſic erubeſcens reſipiſcat. Quinto Luc. 10. Qui vos audit me audit, qui vos ſpernit me ſpernit qui autem me ſpernit ſpernit & eũ, qui miſit me. Sexto 1. Theſſal. Itaque qui hæc ſpernit, non hominem

ſpernit,

ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis. Septimo Exod. 16. Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum; ex quibus apparet præcepta iuſta Præpoſitorum non eſſe duntaxat humana dicenda, cum vim ſuam, & robur habeant à iure diuino, & eorum contemptores reputantur contemptores diuinorum Præceptorum. Octauo Matth. 23. Super Cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſei: omnia ergo quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite: ſecundum verò opera eorum nolite facere; & nota ibi quæcunque hoc eſt eorum, quæ ad Cathedram pertinent, hoc eſt eorum quæ ad faciliorem obſeruantiam mandatorum Dei conducunt, & viam aperiunt. Nono Paulus ad Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo, quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt: itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt ſibi damnationem acquirunt. Decimo ad Tit. 3. Admone illos principibus, & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe. Vndecimo ad Hębr. 4. Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacere eis; ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, & intelligitur, de prælatis eccleſiaſticis, cum antea dixiſſet. Mementote Præpoſitorum veſtrorum. qui vobis locuti ſunt verbum Dei. Duodecimo Paulus ſuam authoritatem circa inobedientes declara. 1. Cor. 4. Quid vultis in virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis, & 2. Cor. 13. Ideo enim hæc ſcribo, vt non præſens durius agam ſecundum poteſtatem, quam Dominus dedit mihi, in ædificationem, & non in deſtructionem, & 2. Theſ. 3. Quod ſi quis non obedierit verbo noſtro per Epiſtolam hunc notate, & non commiſceamini cum illo. Non eſt autem minor poteſtas prælatis, quàm tunc fuerit; erit ergo obediendum prælatis Eccleſiæ, in his, quæ ad obſeruationem legis diuinæ conducibilia eſſe noſcuntur. Tertiodecimo adeſt definitio Eccleſiæ, clem. ad noſtram de hæreticis, & Concil. Conſtantienſe in ſeſſ. octauo, non obſtat ad Gal. 9. ibi Si ſpiritu ducemini, non eſtis ſub lege & 1. Cor. ſeptimo. Empti eſtis pretio magno, nolite fieri ſerui hominum; nam Reſp. quòd quamuis Chriſtus nos liberauerit à ſeruitute peccati, & à ſeruitute legis Moſaycæ, hoc eſt à iugo cæremoniarum, & legitimorum, non tamen ſuſtulit obedientiam prælatorum, immo ſtrictius præcepit; auertit enim Paulus ab illa ſeruitute, qua quiſque illius ſe eſſe fatebatur, à quo baptizatus erat, quidam dicens Ego ſum Paulis, alius ego ſum Apollo, atque alius Ego ſum Cephæ. Chriſtus enim ſolus pro nobis paſſus eſt, atque ideo totos nos ipſos illi ſoli debemus, non obſt. quod dicit impius Lutherus admittens Eccleſiæ obedientiam, ſed negat eam dilatari poſſe, vltra ea, quæ expreſsè in ſacris literis habentur: nam Reſpond. quòd ſi res omnes ſuſtollantur, quæ ſcriptæ non ſunt in ſacra pagina; ſtatim infra paucos dies ea, quam vocamus deuotionem, vel (vt melius dicam) ſacrorum affectus periret; nam cultus his cæremonijs maxime fouetur, & nutritur: & niſi ad has compellerentur chriſtiani, citiſſimè aut nullus, aut frigidiſſimus cultus Dei futurus eſſet: Deus enim præcepit nobis, vt illum coleremus, præcipit quoque ieiunium; Eccleſia verò expreſſit, vt die dominico præcipuè Miſſam audientes Deum coleremus, expreſſit quoque dies quibus ieiunandum eſt, quod & Apoſtoli fecerunt Act. decimoquinto. Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos bene agetis, quæ tamen non fuerunt iniuncta in Euangelio: poteſt igitur Eccleſia ſtatuere in cauſa fidei & circa mores, qui ad obſeruationem mandatorum maxime conducunt, in quibus ei omnino obediendum eſt; de cæteris tamen non poſſet, quoniam (vt inquit Paulus) primo, Cor. decimo, Data eſt illis poteſtas, in ædificationem, non autem in deſtructionem: Hoſius Tit. de Eccleſ. capitul. decimoquinto, & ſeq. & Tit. de tradit. capit. 92. F. Paulinus lib. 4. cap. 2. de Conc. Eccl.

Quarta hæreſis eſt Valdianorum, & Vualdenſium, & Lutheranorum dicentium Eccleſiam ipſam, hoc eſt eccleſiaſticos viros non poſſe vllas poſſeſſiones poſſidere, nec agros, nec diuitias vllas.

Contra facit primo, quæ dixi ſuprà de Apoſtolis, atque de Decimis. Secundo Ioſuæ vigeſimoprimo, vbi ſacerdotes veteris legis habuerunt poſſeſſiones & agros. Secundo, primo Timot. tertio, vbi Paulus ſcribens ad Timot. qualem oporteat Epiſcopum eſſe, inter cætera exigit ab eo hoſpitalitatem; at hoſpitalitas exerceri nequit ab eo, qui non habet facultates, quas miniſtrare poſſit ijs, quos hoſpitio receperit. Tertio & vltimo adeſt definitio Eccleſiæ 12. quæſt. 1. per totam, & tot. tit. de rebus Eccl. non alien. Concil. Calcedon. Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 8.

Quinta hæreſis eſt quæ dicit Eccleſiam Romanam eſſe Eccleſiam carnalem, Direct. par. 2. q. 8. & q. 16. & q. 13.

Sexta eſt dicens Eccleſiam conſecratam nō plus valere ad orandum, quàm ſtabulum porcorum Direct. p. 2. quæſt. 12. Turrianus lib. 2. cap. 19.

Septima eſt quę negat Eccleſiam Romanam eſſe Principem aliarum Eccleſiarum, & quæ caput eius Pontificem non credit Turrianus libro ſecundo, capitul. 7.

Octaua eſt quæ negat Eccleſiam eſſe Vnam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam, Hoſius Tit. de reſcr. Eccl. cap. 20. & ſeq.

ELECTIO PONTIFICIS. LXIIII.

Electionem Pontificis, non eſſe faciendam à Cardinalibus, & factam ab alijs valere contra ſacros Canones aſſeuerat Ioannes Vuiclef.

Contra quem hæreticum eſt determinatio Eccleſiæ c. in nomine 23. Diſt. c. 1. & ſeq. 79. Diſt. cap. licet de elect. cap. vbi periculum de elect. 6. Piorum Clypeus q. 48. Art. 2.

ELEEMOSYNA LXV.

PRIMA eſt hæreſis Ioannis Vuicleph dicentis, Non licere eleemoſynas tribuere Fratribus mendicantibus.

Contra facit primo ratio, quia ſi Monachatus licitus eſt, pro vt dicam ſuo loco, & Monachis licitũ eſt mendicare, ergo licitum erit eis dare eleemoſynam. Secundo adeſt definitio Eccleſiæ in Concilio Conſtantienſe ſeſſ. 8.

Secunda eſt hæreſis, quam refert Aug. lib. 21. c. 22. de ciuit. Dei; quæ docet Eleemoſynam eſſe tantę virtutis, vt qui eam exercuerit, quantumlibet criminosè, & nefariè viuat, æternum tamen ſupplicium non ſit habiturus.

Contra facit 1. Cor. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.

Tertia eſt, quæ dicit plus placere Deo eleemoſynam, quàm ſacrificium altaris Di. ect. 2. quæſt. 11. hær. 7.

EPISCOPVS. LXVI.

DE hac re vnus eſt error quo docetur, Epiſcopum nõ eſſe ſimplici ſacerdote ſuperiorem. Huius erroris Author fuit Aerius, quem ſequuti ſunt multi alij hæretici, inter quos fuit etiam Lutherus.

Contra hanc hæreſim primo facit ratio; oportet enim vmbram ſimilem eſſe corpori, & figuram veritati; omnia autem, quæ in veteri teſtamẽto præceſſerunt, figuræ quædam fuerunt eorum, quæ in lege noua futura erant, Paulo teſtante 1. Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis; at in lege veteri diſtinctio fuit ſacerdotum: nam Aaron ſummus fuit Sacerdos, filij autem eius minores ſacerdotes, vt patet Leuit. 19. & ad Hebr. 6. Secundo Tit. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretę, vt ea, quę deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates præsbyteros, ſicut ego tibi diſpoſui; quo in loco teſtante Theophilacto, & Chriſoſtomo Paulus intellexit præsbyteros Epiſcopos, qui idem intelligunt dictum Pauli 1. Timot 4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum præsbyterij. Tertio adeſt com. opin. doctorum Patrum Leo Primus in Epiſt. 66. Beda lib. 3. ſuper Lucam c. 15. Iſidorus in quodam ſermone in Synodo habito, Vrbanus Papa & Martyr in Epiſtola de Communi vita, Anacletus Papa & Martyr in Epiſtola de Patriarch. Aug. in Epiſt. 19. ad Hieronymum. Quarto adeſt definitio Eccleſiæ in Concilio Iſpalenſe ſecundo, tractat Hoſius Tit. de Miniſtrò ſacramenti ordinis cap. 54. addo Concil. Trid. ſeſſ. 23. Can. 7.

Secundus error eſt, qui docet, Nullum peccatorem, aut iniuſtum hominem poſſe eſſe Epiſcopum.

Huius erroris authores fuerunt Vualdenſes dicentes Quod præsbyterum non dignitas, ſed vitæ meritum efficiebat potiorem.

Contra faciunt quæ dicam inferius Tit. de Poteſtate.

EVANGELIVM. LXVII.

INTER alias Flagellantium hæreſes hæc vna fuit, qui dixerunt poſt aduentum ſuæ Sectæ Euangelium deſijſſe.

Contra facit primo Eccleſ. 17. Teſtamentum æternum conſtituit cum illis, & iuſtitiam, & iudicia ſua oſtendit illis. Secundo Baruch. 2. Et ſtatuã illis teſtamẽtum alterum ſempiternum, vt ſim illis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Tertio Pſalm. 110. Redemptionem miſit Dominus populo ſuo; mandauit in æternum teſtamentum ſuum. Quarto Luc. 21. Amen dico vobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Quinto faciunt verba conſecrationis calicis ſeu tranſubſtantionis vini in ſanguinem, quæ Eccleſiam receptiſſe à Chriſto certo credendum eſt, Hic eſt calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti, &c. Sexto Paulus ad Hebr. 13. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis Paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti ęterni Dominum Noſtrum Ieſum Chriſtum, aptet vos in omni bono.

Secunda hæreſis eſt dicens, Euangelium nõ fuiſſe prædicatum ab Apoſtolis ſecundũ ſpiritualem intellectum, ſed ſolum ſecundum literam, de qua dixi ſupra in ver. de Apoſtolis.

Tertia hęreſis eſt Martini Lutheri negãtis Euangelium eſſe legem iuxta veram & propriam legis rationem; Hoc ideo docent, vt hac ratione contendant ſe eſſe liberos ab obligatione omnium bonorum operum; dicunt enim Euangelium nihil præcipere, ſed ſolum manifeſtare nobis bonum nunciũ de Ieſu Chriſto Filio Dei, quod ille ſolus merito ſuæ paſſionis expiator ſit peccatorum noſtrorum, & redemptor animarum noſtrarum. Ex dictis ſuperius tres colliguntur errores. Primus eſt, qui bonorum operum neceſſitatem negat, de quibus dicemus in tit. de Fide, & in tit. de Operibus.

Secundus eſt error, quo dicitur, Nullum eſſe in lege euangelica præceptum de quo dicam inferius tit. de Præceptis.

Tertius eſt error, quo dicitur Euangelium Chriſti non eſſe dicendum legem, de quo modo dicam.

Contra hunc tertium errorem facit primo Eſa. 42. vbi Eſaias loquẽs de Chriſto ait. Non erit triſtis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium & legem eius inſulæ expectabunt, quòd autem Eſaias loquatur de Chriſto docet Matth. cap. 12. Secundo Hier. 31. loquens de lege euangelica dixit, Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, quod aũt loquatur de lege euangelica teſtatur Paulus ad Hebr. 10. Tertio Paulus ad Rom. 8. Lex. n. ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati, & mortis.

Quarto ad Gal. 2. Per legem enim legi mortuus ſum; vbi intelligit per Euangelium mortuam eſſe legem Moſaycam. Quinto & vltimo adeſt Concil. Trid. ſeſſ. 6. Can. 20. & 21.

Quarta eſt hæreſis, quę dicit Euangelium Chriſti non docere ad Regnum cœleſte, & dicto

Euan-

Euangelio aliud ſucceſſiuum Director. parte, 2. q.9.hær.3.

EVCHARISTIA. LXVIII.

PRIMA hæreſis eſt Nouatianorum dicentium Nullo modo ex pane poſſe confici Corpus Chriſti, eo quòd panem creaturam Diaboli eſſe dicant.

Contra hanc hæreſim vide quæ dixi ſupra de Creaturis, vbi oſtendi Omnem creaturam eſſe bonam: de hoc ſacram. tractat. S. Thom. 3. p. q. 73. & ſeq. Doct. com in 4. ſent. diſtin. 8. & ſeq.

Secunda hæreſis Græcorum eſt circa materiam huius ſacramenti, quæ aſſerit. Non poſſe hoc ſacramentum confici in azimo pane, ſed præciſe in fermentato. Direct. p. 2. q. 18. hær. 2. & Concil. Trid. ſeſſ. 13. Can. 1. & ſeq. agit de hoc ſacramento, & in Bulla P. 4. de prof. fidei Hoſius tit. de ſacram. Euch. cap. 39. & ſeq.

Contra facit primo Matth. ca. 26. Prima autem die Azimorum acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? at Ieſus dixit, Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei, Magiſter dicit: Tempus meum propè eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis. Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt Paſca: Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim, & infra: Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit deditque diſcipulis ſuis, & ait, Accipite & comedite Hoc eſt Corpus meum: ex quibus patet, Chriſtum eo tempore, quo iam fermentatum comedere non licebat, nempè in cœna primæ diei Azimorum, à quo Iudæi feſtiuitatem Paſchæ auſpicabantur, hoc ſacramentū inſtituiſſe, diſcipuliſque ſuis ad comedendum dediſſe. Aut cum Chriſtus tunc legem non ſoluerit, immo ſe velle eam ſeruare oſtendit, colligitur illum nec fermentatum comediſſe, nec diſcipulis ſuis ad comedendum dediſſe. Secundo Marc. 14. Et primo die Azimorum, quando Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli, quò vis eamus, & paremus tibi vt manduces Paſcha? & mittit duos ex diſcipulis ſuis & dicit eis: Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, & infra, Veſpere autem facto venit cum duodecim, & infra: & manducantibus illis accepit Ieſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: ſumite: Hoc eſt Corpus meum, vbi colligitur eo die, eademque hora confeciſſe, quando iam Iudæis non licebat fermentato veſci. Tertio conc. Luc. capit. 22. Venit Dies Azimorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha, & miſit Petrum & Ioannem dicens Euntes parate nobis, Paſcha, vt manducemus, & infra: Euntes autem inuenerunt ſicut dixi illis, & parauerunt Paſcha. Et cum facta eſſet hora diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo: & infra. Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens. Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Quarto Paul. Cor. quinto, Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azimis ſinceritatis, & veritatis. Quinto Luc. 12. attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis. Vnde Leuit. 2. Omnis oblatio, quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec quicquam fermenti, ac mellis adolebitur in ſacrificio Domini: Nimirum hoc tropo deſignans in omni opere bono, omnem prorſus inanem gloriam vitandam, cum ergo fermentum malitiam deſignet, qualis in Chriſti humanitate nullatenus valet inueniri, Eccleſia merito cenſuit in azimo eſſe celebrandum, vt ſignum exterius, ſcilicet panis accidentia, eſſet ſignato conformius. Sexto adeſt definitio Eccleſiæ Conc. Flor. ſub Eugenio quarto, vbi definitur quòd in azimo, ſiue fermentato pane triticeo Corpus Chriſti veraciter conficiatur, ſacerdoteſque in altero ipſum Domini Corpus cōficere debere, vnumquemque ſcilicet iuxta ſuæ Eccleſię ſiue Orientalis, ſiue Occidentalis conſuetudinem.

Et nota, quod Græci non ideo cenſentur hæretici, quod in fermentato conficiant; ſed quia ſic conficientes putant in Azimo non poſſe confici, quod tamen falſum eſt. Non obſt. quod dicitur Ioan. decimotertio. Ante diem feſtum Paſchæ hæc acta eſſe, quo tempore Iudæi fermentato veſcebantur; nam Reſpondeo quod feſtiuitates Iudeorum à veſpera in veſperam computabantur, & de feſtiuitate agni Paſchalis ſpecialiter dicit ſcriptura, Exod. decimoſecundo. Immolabitque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam, & Leuit. 23 Menſe primo quarta decima die menſis huius ſolennitas azimorum eſt, &c. Qui dies hac ratione Paſcha appellatur, vt apud Ioannem 18. cum dicitur, Iudæi non intrauerunt prætorium palam, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha. Non quidem Paſcha. i. Agnum paſcalem, quoniam illum iam nocte præterita, qua Chriſtus cœnauit cum Diſcipulis ſuis Iudæi etiam comederant, ſed nomine Paſchæ ibi Azimos panes nominauit, quos ſeptem diebus continuis comedere tenebantur, quorum primus erat, quo Chriſtus paſſus eſt.

Tertia eſt hæreſis Vualdenſium conſecrare putantes ſine forma conſueta Eccleſiæ, ſed dicendo ſepties Pater noſter, & benedicendo panem, & vinum ſe conſecrare dicebant.

Contra facit Matth. 26. Marc. 14. & Luc. 22. Qui dicunt Chriſtum Corpus ſuum conſecrare ſupra acceptum panem dicendo Hoc eſt Corpus meum, quod idem dicit Paul. 1. ad Cor. 11.

Quarta hæreſis eſt, quæ negat, Verum Chriſti Corpus realiter in ſacramento ſub panis ſpeciebus, & ſanguinem ſub ſpeciebus vini contineri.

Hanc hæreſim multis annis ſepultam Ioannes O Ecolampadius reduxit ab inferis.

Contra facit primo Luc. 22. ibi Hoc eſt corpus meum Conc. Matth. capit. 26. & Marc. 14. & Paul. 1. Cor. capitul. 11. quibus in locis ſunt verba Luce meridiana clariora; nec in re tanti momenti qualis eſt iſta, credendum eſt Chriſtum tropo aliquo, aut figuratione, & loqutione vſum fuiſſe, ne cauſam errandi hac occaſione nobis præberet. Secundo Ioan. ſexto. Ego ſum panis viuus,

qui de cœlo deſcendi, ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita, quòd ſi interpretari velis, quòd panis, quem ego dabo, carnem meam ſignificat, aut figura quædam eſt corporis mei, manifeſte iam te illis Iudæis annumeras dicentibus ad inuicem, quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Ioan. 6. quibus Chriſtus reſpondit, Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; & ſi obijceres quod eſſet intelligendum niſi manducaueritis carnem. i. figuram carnis filij hominis &c. Reſp. per verba, quæ Chriſtus ſubnectit dicens, Qui manducat carnẽ meam, & bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die; caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus; vbi apparet, quòd non ſignificatiuè, ſed verè eſt caro, & ſanguis Chriſti; quis enim diceret, imaginem Dei eſſe verè Deum, nemo quidem, ſi verò obijceres eo modo dici cibum, quo verbum Dei dicitur cibus, Math. 4. ibi Non in ſolo pane viuit homo; Reſp. certum eſſe verbum Dei, ibi non dici eſſe verè cibum, ſed per quandam Metaphoram, aut ſimilitudinem; quemadmodum enim cibus corporalis nutrit corpus, ſic verbum Dei nutrit animam Ioan. 8. Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum: ſi verò diceres, quod illud Ioan. 6. intelligendum eſt de manducatione ſpirituali carnis, per quam dicit, habemus vitam æternam, non autem de Eucbariſtia, vt dicit OEcolampadius hæreticus. Reſp. ex mente com. doct. quod ibi intelligendum eſt de euchariſtia, & ſic de Myſtica communione veri corporis, & ſanguinis ſui. Primo Theophilactus. Secundo Cyrillus lib. 4. ſuper Ioan. cap. 16. Tertio Chriſoſtomus Homil. 45. ſuper Ioan. Quarto Aug. tract. 26. ſuper Ioannem. Quinto Caſſiodorus in Pſal. 109. Verſ. Tu es ſacerdos in æternum. Sexto Greg. ſuper Ioan. 6. ver. Numquid rugiet onager cum habuerit herbam. Septimo Ambr. in 6. de ſacram. ca. 1. Octano Hilarius lib. 8. de Trin. Nono Cyprianus in expoſitione orationis dominicæ, idem libro 1. Aduerſus Iudæos. Decimo Origenes Homil. 7. ſuper librum Numerorum. Vndecimo Leo Primus in Epiſtola ad Conſtantinopolitanos, Iuuencus præsbyter carmine Hyſtoriam Euangelicam ſcribens. Duodecimo Arnobius ſuper. Pſal. 110. Tertiodecimo Irenæus libr. 5. aduerſus hæreſes. Quartodecimo Ignatius in Epiſt. ad Rom. eſt igitur com. opi. Patrum contra hanc impiam hæreſim OEcolampadij. Adeſt præterea definitio Eccleſiæ Concilij Epheſini primi in Epiſtola Cyrilli nomine dicti Concilij ad Neſtorium ſcripta. Leo Nonus in Concil. Vercel. Victor Secundus in Concil. Turonis. Nicolaus Secundus in Concil. Rom. Concil. Conſtãtienſe, & vltimo Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 1. & Can. 1. non obſt. 1. Cor. 10. Petra autem erat Chriſtus, vbi exponitur, ſignificat; nam non concludit neceſſariò, quia nõ eſt ſemper verum, quod verbum, eſt, ſit ſemper exponendum ſignificat, ibi enim in Enigmate dicitur Petra erat Chriſtus ſpiritualiter, non quod verè eſſet Petra ſicut dicitur caro mea verè eſt cibus &c. Ecchius tit. 29. ſub Euch. eſſe corpus Chriſti.

Quinta eſt hæreſis Ioan. Vuicleph. & Martini Lutheri dicentium, quòd in Euchariſtia poſt factã conſecrationem manet idem panis, qui erat ibidem ante conſecrationem.

Contra facit primo Matth. 27. Cœnantibus autem eis accepit Ieſus panem & benedixit, ac fregit, deditq; Diſcipulis, ſuis, & ait, Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum, & accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti; qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, Marcus verò ſic ait cap. 14. Et manducantibus illis, accepit Ieſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait illis. Sumite, hoc eſt corpus meum: & accepto calice gratias agens dedit eis; & biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur; Lucę autem verba ſunt iſta ca. 22. Et accepto pane gratias egit, & fregit & dedit eis dicens: *Hoc eſt* corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. ſimiliter & calicẽ poſtquam cœnauit dicens: *Hic eſt* calix nouum teſtamentum in ſanguine meo; qui pro vobis fundetur: ex quibus apparet, quod facta conſecratione nunquam vocatur panis. Secundo adeſt com. opin. Patrum, Anſelmus ſuper Paul. 1. ad Cor. 11. ibi De pane, & vino, carnem, & ſanguinem ſuum fecit Haym. 1. Corint. 10. Verſ. Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, ibi Sicut ille panis, & ſanguis in corpus Chriſti tranſeunt, ita &c. Theoph. ſuper Ioan. 6. Verſ. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, dicit ibi Igitur nunc panis in carnem Domini mutatur, Iſid. lib. 1. de Eccl. offic c. 18. ibi Panis, qui frangitur corpus Chriſti eſt, qui dicit Ego ſum panis viuus, vinum aũt ſanguis eius eſt, de quo dixit Ego ſum vitis vera & Damaſc. lib. 4. de fide orthodoxa ca. 14. Non quod ipſum corpus aſſumptum à cœlo deſcenderit, ſed quod ipſe panis, & vinum traſmutatur in corpus, & ſanguinem Dei, Auguſt. libr. ſent. Proſperi, fatemur ante conſecrationem eſſe panem, & vinum, quod natura formauit, poſt conſecrationem verò carnem Chriſti, & ſanguinem, quod benedictio conſecrauit Ambr. libro quarto de ſacram. capitulo quarto. Panis eſt ante verba ſacramentorum, vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti, & in capit. 5. idem dixit Baſilius Magnus libr. de Ritu Miſſæ, ibi Faciat hunc eundem panem pretioſum corpus, & vinum pretioſum ſanguinem Domini Saluatoris Noſtri Ieſu Chriſti. Greg. Niſſęnus lib. de Myſtica vita, ibi Nam cum ſit panis, ignorat labefieri ſed in carnem vertitur. Euſebius Myſſenus in ſermone de Cœna Domini, ibi Viſibilis ſacerdos, viſibiles creaturas, in ſubſtantiam ſui corporis, & ſanguinis ſui, verbi ſui ſecreta poteſtate conuertit, Cyprian. de ſermone de Cœna Domini, ibi Panis non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia verbi factus eſt caro, Idem in ſermone de vnctione

ctione Chriſmatis, idem dicit & Pontiannus Papa in Epiſt. j. ad Fœlicem ibi ipſi proprio ore corpus Domini conficiunt, & populis tradunt; Irenęus libr. 5. Aduerſus hæreſes, ibi Quando ergo & mixtum calix, & factus panis percepit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis, & corporis Chriſti, Teleſphorus in Epiſtola ad omnes Chriſti fideles ibi, ipſi enim, qui proprio ore Corpus Domini conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi, obediendi, atque timendi. Tertio adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 8. cap. firmiter de Summa Trin. & fide Cath. Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. & Can. 2. & 4. non obſt. quod dicitur Act. Apoſt. 20. ibi Vna autem ſabbati cum conueniſſemus ad frangendum panem & 1. Cor. 10. Panis, quem frangimus, non ne participatio corporis Domini eſt? Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, omnes quidem de vno pane, & de vno calice participamus, & 1. Cor. 11. Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat; Nam Reſp. primo quod ſacrę literę panem appellant, quod comedi poteſt quouis modo Eccl. 29. Initium vitæ hominis panis & aqua; hoc modo manna dictus eſt panis, Pſal. 77. Panem cœli dedit eis, omne delectamentum in ſe habentem; ſimiliter filius Dei dictus eſt panis ſecundum diuinitatis ſubſtantiam Ioan. 6. Ego ſum panis vitæ, qui de cœlo deſcendi; Secundo modo Reſp. quod hoc ſacramentum poteſt dici panis eo modo, & nomine, quo res genita eſt vocabitur, exempl. Exod. 7. ibi, Sed deuorauit virga Aaron virgas eorum, apparet, quod virga verſa in colubrum nihilominus vocatur virga; non obſt. quod dicit impius Lutherus verba conſecrationis ita eſſe intelligenda videlicet. Hoc ideſt hic panis eſt corpus meum. Hic ideſt hoc vinum eſt ſanguis meus. Nam Reſp. quòd hæc interpretatio adeo eſt nuda, vt literam prorſus à ſuo vero ſenſu denudet, nihilque apud literā de vero ſenſu relinquat. Hoſius tit. de ſacram. Euch. cap. 39.

Sexta hæreſis eſt Aquatiorum, qui aſſerunt pro calicis cōſecratione non eſſe apponęndum vinum, ſed ſolum aquam.

Contra facit primo Matth. 26. ibi Dico autem vobis non bibam à modo de hoc genimine vitis vſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum nouum in Regno patris mei. Secundo Marc. 14. Amen dico vobis quia iam non bibam de hoc genimine vitis vſque in diem illum, cum illud bibam nouum in Regno Dei. Tertio Luc. 22. Dico enim vobis quod non bibam de generatione vitis, donec Regnum Dei veniat. Quarto & vltimo eſt definitio Eccleſiæ c. 1. §. vna verò de Summa Trinit. 2. fide Cath. cap. fin. ver. Aquarij 24. q. 3. Direct. & p. q. 6. numer. 23

Septima eſt hæreſis Græcorum, & Armenorum aſſerentium Minime miſcendam eſſe aquam cum vino in ſacrificio Miſſæ.

Contra facit primo ratio, quia hoc ſacramentum fit in memoriam dominicæ Paſſionis, Paulo teſtante 1. Cor. 10. Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. At Chriſto mortuo vt teſtatur Ioan. 19. Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Secundo eſt authoritas doctorum Cypriani lib. 2. Epiſt. 3. Alex. 1. in decret. quæ ſunt in 1. Tomo Concil. Aug. de Eccleſ. dogmatibus, 75. loco; Martinus Braccharenſis in collectario ex Concilijs Orientalibus cap. 55. Tertio adeſt definitio Eccleſiæ Conc. Cartagin. 3. cap. 24. Sexta generalis Synodus Can. 32. cap. cum Martæ de celebr. Miſſ. Concil. Flor. ſub Eug. 4. dummodo aqua modiciſſima admiſceatur, adeo vt vinum non deſtruat. Concil. Trid. ſeſſ. 22. Can. 9.

Octaua hæreſis eſt Meſſallianorum, & Armenorum aſſerentium, Hunc ſacratiſſimum cibum nec prodeſſe quicquam, nec etiam lędere; differunt tamen, quia Armeni fatentur ſoli corporis ſaluti prodeſſe.

Contra facit primo Ioannes. 7. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam. Secundo adeſt com. opin. doct. S. Bernard. In hoc ſacramento non ſolum gratia, ſed ille, à quo eſt omnis gratia ſumitur, Cyrillus in 4. ſuper Ioan. cap. 17. loquens de Euchariſtia dicit; Non mortem ſolum, verum etiam morbos omnes depellit, Chriſoſtomus Homil. 45. ſuper Ioan. Hic noſtrarum animarum ſalus eſt &c. Tertio definitio Eccleſiæ Concil. Flor. ſub Eug. 4. & Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. & Can. 16. tractat. Hoſius tit. de effectu ſacram. Euchar. cap. 42. Concil. Trident. ſeſſ. 13. Can. 5

Nona hæreſis Gręcorum eſt aſſerentium Hoc ſacramentum ſanctiſſimum in die Cœnæ Domini, feria ſcilicet quinta maioris hebdomadæ, confectum, eſſe maioris virtutis, quàm alio quolibet die conſecratum.

Contra facit 1. Cor. 11. ibi Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. Non enim dixit in die anniuerſaria Cęnæ dominicæ, ſed ait, Quotieſcunque; nam ſacramentum non pendet ex tempore, ſed ex materia, & forma, pane ſcilicet, & Chriſti verbis à ſacerdote debita intentione prolatis; Dominus autem dixit Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem, non magis vno die, quàm altero.

Decimus error eſt impij Lutheri dicentis Solam fidem ſufficere ad præparationem ſuſcipiendi tantum ſacramentum, nec oportere air confeſſionem peccatorum, nec vllam pœnitentiam requiri; ſed credant tantum, & confidant ſe gratiam ibi conſecuturos.

Cōtra hanc hęreſim primo facit ratio, quia hoc ſacramentum eſt cibus viuorum, nō mortuorum; at cum nihil nutriatur niſi quod viuit; oportet, vt quiſquis hoc ſacramentum perceperit, prius vitam habeat, vt eo nutriri poſſit. Omnis autem qui peccat manet in morte 1. Ioan. 4. Omnis ergo, qui hoc ſacramentum ſuſcipit, eam debet facere diligentiam, quæ vt immunis ſit à peccato, eſt neceſſaria, quod fit per confeſſionem ſacramentalem peccatorum. Secundo eſt authoritas Pauli 1. Corint.

11. Pro-

11. Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & calice bibat; qui enim manducat, & bibit non dijucidans corpus Domini. Probare autem ſe ipſum nihil aliud eſt, quàm inquirere vitam ſuam Gal. 6. Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit, & 1. Theſ. 5. Omnia probate, quod melius eſt tenete. Tertio Exod. 30. dicitur in figuram huius rei: Et miſſa aqua lauabunt in ea Aron, & filij eius manus ſuas, ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare, vt offerant in eo thymiama Domino, ne forte moriantur. Quarto antequam corpus ſuum Chriſtus Apoſtolis exhibuiſſet, legem de eſu Agni Paſchalis prius impleuit, & poſtea Diſcipulorum ſuorum pedes lauit; propterea dixit. Vos mundi eſtis, ſed non omnes Ioan. 13. vt intelligerēt illam pedum lotionem, ad animorum affectum eſſe referendam, qua Iudas minime lotus erat, etſi exteriores eius pedes, velut omnium aliorum Apoſtolorum Chriſtus lauiſſet. Quinto Leuit. 22. Ego Dominus, dic ad eos, & ad poſteros eorum. Omnis homo, qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea, quæ conſecrata ſunt, & quæ obtulerunt filij Iſrael Domino, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino. Sexto adeſt com. opin. doct. Theophil. ſuper 1. Cor. 11. Hier. dicit, quod Ioſeph in Syndone munda inuoluit corpus Domini, illudque in ſepulcro nouo ſepeliuit, præfigurans corpus Domini accepturos, tam mundam mentem debere habere, quàm nouam Aug. in Epiſt. ad Iulianum Greg. Nazian ſuper cap. 26. Leuit. Greg. Niſſenus lib. de Myſtica vita Moyſi Hier. ſuper Epiſtola ad Titum, Cyprian. ſer. 5. de lapſis. Septimo & vltimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Trid. ſeſſ. 13. ca. 7. & in Can. 11. tractat Hoſius tit. de ſacram. Euchar. cap. 43.

Vndecima hæreſis eſt aſſerens Eos, qui aliquibus peccatis fuerint obuoluti, etiam ſi ad dominicam menſam accedant, à Sacerdote cōſecratum panem recipiant, non recipere corpus Domini.

Contra facit 1. Cor. 11. Qui manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi manducat; vbi manifeſte colligitur quantumcunque indignum poſſe manducare corpus Chriſti; Secundo Ioan. 13. vbi Iudas (quamuis indignus) ſumpſit corpus Chriſti, quod idem colligitur Math. 26. March. 14. & Luc. 22. Tertio adeſt com. opin. doct. Theoph. ſuper Math. 26. Chriſoſt. in Homil. de proditione Iudæ, Aug. ſuper Ioannem in tract. 50.

Duodecima hæreſis peſtifera eſt Lutheri aſſerentis, Corpus Chriſti verum non eſſe in Euchariſtia, niſi tantum in vſu, hoc eſt quando quis vtitur ea accipiendo, & edendo illam; alias autem extra communionem corpus Chriſti in ea non eſſe, docet; Propterea dicunt, Euchariſtiam nunquam eſſe ſeruandam in altari, aut alibi poſt Miſſæ celebrationem, propter quamcunque neceſſitatem.

Contra facit primo ratio, quia Chriſtus cum dixit, Hoc facite in meam commemorationem, nullam communionis mentionem fecit, ſed tantum conſecrationis; Præterea ſi neceſſaria ad hoc eſſet voluntas accipientis, ſequeretur quod poteſtas conſecrationis penderet à voluntate accipientis, adeo vt ſi nullus adeſſet, qui Euchariſtiam ſumere vellet, vtique ibidem Chriſtus minime adeſſet, quod eſt falſum, iuxta definitionem Concilij ſub Eug. 4. Secundo facit com. opin. Doct. Cyrillus in Epiſt. ad Caloſirium Ambroſ. in oratione funebri de obitu fratris ſui, Hier. in Epiſtol. ad Ruſticum Aug. lib. 2. cap. 24. de viſit. infir. Euſeb. lib. 5. Eccl. Hiſt. c. 24. Clemens Papa, & Martyr. Tertio definitio Eccleſiæ cap. presbyter de conſecr. diſtin. 2. c. ſanè de celebrat. Miſſæ tot. tit. de cuſt. Euch. Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 6. & Can. 7. & Can. 4.

Tertiadecima hæreſis fuit, quod ſi hoſtia conſecrata cadat in lutum, ſeu comedatur à bruto, vel ſumatur ab homine, quod remanentibus ſpeciebus deſinat eſſe corpus Chriſti, Direct. p. 3. pag. 33. quam damnat Greg. 11.

Quartadecima eſt hæreſis, ſi quis negat reliquias ſacramenti altaris non eſſe cuſtodiendas tot. tit. de cuſt. Euch. Turr. lib. 4. cap. 19.

Quintadecima hæreſis Græcorum, Boemorum, & Lutheranorum eſt, quæ aſſerit, Neceſſario ſub vtraque ſpecie ſcilicet panis, & vini eſſe communicandum, ita quod qui tantum ſub vna tantum ſpecie communicat etiam ſi laicus ſit, peccat; quoniam (aiunt) contra præceptum Chriſti agit, qui præcipit ſub vtraque ſpecie communicare Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitā in vobis

Contra facit primo ratio, quia totus Chriſtus ſub qualibet huius ſacramenti ſpecie integrè continetur; nam ſi ſub ſpecie panis corpus eſſet exangue, oporteret neceſſario, vt eſſet inanimatum, quod eſt contra Apoſt. 6. ad Rom. Chriſtus iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur; eſt igitur ſub ſpecie panis corpus animatū, quod cum à diuinitate non ſit ſeparatum (quod enim ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit) totum etiam Chriſtum in duabus naturis ibidem eſſe fateri oportet, quod idem de ſanguine dicendum eſt; quod idem confirmat Concil. Flor. ſub Eug. 4 celebratum; ratio autem, quare laici non communicantur ſub vtraque ſpecie, eſt multiplex; prima, numeroſa fidelium multitudo in dies creſcens; propter quam communicandam periculum erat effuſionis ſanguinis; ſecunda delatio vini pro communicandis infirmis; tertia, ne vinum conſecratum pro infirmis vertatur in acetum; quarta, ob raritatem vini, quod apud multas gentes non reperitur; quinta, ne homines ducerentur ad credendum ſub vtraque Euchariſtiæ ſpecie non æquè totum Chriſtum contineri. Secundo facit etiam Luc. 24. Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis; vbi loquitur de Euchariſtia, nulla habita mentione calicis, quod ita intelligit ibi Theophil. & Aug. 3. lib. de conſenſu Euan. Chriſoſt. ſuper Math. 17. & Beda ſuper Luc. d. loco. Tertio Act. 2. Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum & communicatione, & fractione panis. Quarto Act. 20. Vna autem ſabbati cum conueniſſemus ad frāgendum panem &c. Quinto Math. 6. Panem noſtrum ſubſtantialem da nobis hodie.

Sexto

Sexto adeſt com. opin. doct. Theoph. Et Beda ſuper Lucam cap. 24. Chriſoſt. Homil. 17. ſuper Math. Aug. in 3. lib. de conſenſu Euange. Cyprianus in Epiſt. ad Ant. Amb. in oratione funebri fratris ſui. Septimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 13. & Concil. Trid. ſeſſ. 21. & ſeq. nõ obſt. illud Ioan. 6. Nam qui dixit Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis: dixit quoque, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & qui dixit Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, dixit etiam Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: & denique qui dixit: Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in illo; dixit nihilominus: Qui mãducat hunc panem, viuet in æternum. hæc Concil. Trident. d. loco & cap. ſeq. non enim dixit, niſi manducaueritis carnem filij hominis ſub ſpecie panis, & biberitis eius ſanguinem ſub ſpecie vini, non habebitis vitam in vobis. non obſt. etiam quòd Chriſtus communicauerit ſub vtraque ſpecie, & dixit Hoc facite in meam commemorationem. Nam Reſp. hoc præceptum datum eſſe ſacerdoti conficienti, non autem laico; eodem modo Reſp. ad illud Geneſ. 14. vbi Melchiſedech panem & vinum obtulit: nam fuit figura huius ſacramenti non in laico, ſed in vero ſacerdote; non obſt. quod Leo Papa in 4. ſermone de quadrageſima præcipiat, vt communio non fiat ſub vna tantum ſpecie, nam Reſp. illud factum eſſe tunc temporis, propter hæreſim Manichæorum, & aliorum. qui prædicabãt Chriſtum aſſumpſiſſe corpus fantaſticum ſine ſanguine. Echius lit. 10. de Euchariſtia ſub vtraque ſpecie Concil. Trid. ſeſſ. 21. Can. 1.

Sextadecima hæreſis eſt, dicere ſub vna tantum ſpecie totum Chriſtum non contineri Concil. Trident. ſeſſ. 13. Can. 3.

Decimaſeptima eſt hæreſis aſſerens, Euchariſtię ſacramentum non eſſe cultu latriæ adorandum, neque in proceſſionibus circũmgeſtandum, ibid. Can. ſexto.

Decimaoctaua hæreſis eſt, quæ aſſerit, Illud ad infirmos non eſſe deferendum, ibid. Can. 7.

Decimanona eſt hæreſis, dicens Chriſtum in Euchariſtia exhibitum ſpiritualiter tantum, non autem ſacramentaliter, & realiter manducari, ibidem Can. octauo.

Vigeſima hæreſis eſt, negans Adultum non eſſe in paſchate communicandum, ibid. Can. 9.

Vigeſimaprima & vltima eſt hæreſis, quæ aſſerit, Non licere celebranti ſeipſum communicare, ibid. Can. 10.

EVNVCHVS. LXIX.

VNa fuit hæreſis Valeſiorum dicentium quod ſit neceſſarium ad Deo bene ſeruiendum, vt quiſque Caſtratus, & Eunnchus ſit, qui non ſolum ſeipſos: ſed etiam eos, quos hoſpitio recipiebant, caſtrabant, credentes ſic Deo ſe debere ſeruire.

Contra facit primo Math. 5. Vbi nõ ſolum prohibetur occiſio; ſed omnis res, quæ ad illam quoquo modo tendit. Secundo ſi neceſſarium eſſet, vt omnes caſtrarentur, coniugia perirent, quæ Deus approbauit; præcipiens, vt nullus dimittat vxorẽ ſuam excepta cauſa fornicationis. Matth. cap. 19. obuiat enim huic ſententiæ Præceptum Domini dicentis 1. Geneſ. Creſcite & multiplicamini, accedit ad hæc quod Dominus in Euange. Match. 19. non enim commendauit natos Eunuchos ex vtero matris ſuæ, nec Eunuchos; qui facti ſunt ab hominibus, ſed eos commendauit Eunuchos, qui ſe caſtrauerunt propter Regnum cœlorum. Hæc autem caſtratio non eſt ſic accipienda, quod membra virilia reſecentur; nam alioquin laudaſſet etiam eos, qui ab vtero matris nati fuiſſent Eunuchi, aut qui ab hominibus facti fuiſſent Eunuchi, quod non fecit.

EXCOMMVNICATIO. LXX.

INter alia, quæ ab Eccleſia Lutherani, & eius ſequaces ſeparare nituntur, eſt poteſtas excommunicandi, ex quo dicunt excommunicationem non eſſe timendam.

Contra facit 1. Math. 18. Si peccauerit in te frater tuus vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te nõ audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum, quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus. Quod idem eſt ac ſi diceret, nullam prorſus cum eo habeto communionem, quoniam cõmunio cum infidelibus eſt chriſtianis interdicta Paulus 1. Cor. 6. Quæ pars fidelis cum infideli? & 2. Ioan. 1. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non habet, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim illi dicit Aue, communicat operibus eius malignis. ecce prædixi vobis, vt in die Domini non confundamini. quod ergo fuit populo Iſrael Chananæus, hoc eſt homini chriſtiano homo infidelis. Secundo Matth. 18. Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis, quæ verba exponentes Hier. & Chriſoſt. & Dionyſ. Hilarius, dicunt intelligi etiam de excommunicatione, & Vrbanus in Epiſt. de communi vita, & oblatione fidelium, dicit inde intelligi illud Ioan. 20. Quemcunque ligaueritis ſuper terram &c. Idẽ Leo Primus in Epiſtola ad epiſcopos 67. Tertio 1. Cor. 5. Iudicaui tradere huiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti, & 1. Thimot. 1. Quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare, & 2. Theſſal. 3. Si quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur. Quarto adeſt com. opinio doctorum: nam vltra ſuperius adductos Aug. lib. de verb. Apoſtol. ſermo. 68 Ambroſius exponens illud 1. Corint. 5. idem dicit Origen. Homil. 2. ſuper librum Iud. cap. audi, 11. q. 3. Antherus Papa in epiſt. ad epiſc. Prouinciæ

Beticæ,

Beticæ, Caliſtus Papa & Martyr in Epiſt. ad omnes Gal. Epiſc. Aug. ſuper Pſal. 54. Quinto adeſt definitio Eccleſiæ Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 8. Concil. Carthag. 4. c. 73. Concil. Brachar. 1. c. 33. & tot. tit. de ſent. excom. Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reform. ſeſſ. 25. c. 3. dixi latè in ſumma per. capit. p. 2. tit. 9. per totum Hoſius tit. qui ſint extra ſanct. commun. cap. 31.

EXORCISMVS. LXXI.

VALDENSES exorciſmos omnes ab Eccleſia tollere cõati ſunt, dicentes Omnes benedictiones Aquarum, Candelarum, Palmarum Ornamẽtorum, Calicum, Patenarum, Altarium, & Cæmiteriorum eſſe irridendas, & nihil prorſus habere momenti.

Pro cõfutanda hac hęreſi notandum eſt ex mente Auguſt. lib. 1. de vita beata, quòd exorcizare eſt per diuina immundum ſpiritum adiurando expellere. Hinc exorciſmus omnis benedicto dicitur cuiuſcunque rei, qua contra Dęmones, aut cõtra alia ſimilia toxica vtimur, vt benedictio aquæ, ſalis, candelarum, palmarum &c. in his enim omnibus inuocamus nomen Domini, precantes, vt illę res ſint; eo fauẽte, qui ſolus hoc poteſt facere, nobis in auxilium, & tutamen aduerſus Dæmonem, quod negant fieri poſſe Valdenſes.

Contra facit primo Luc. 10. ibi Domine etiam Dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo. Secundo Marc. vltimo In nomine meo Dęmonia eijcient. Tertio Act. Apoſt. 19. vbi Apoſtoli in nomine Ieſu eijciebant Dæmonia. Quarto Luc. 11. Si ergo in digito Dei eijcio Dæmonia, filij veſtri hoc eſt exorciſtæ, in quo eijciunt? Quinto adeſt authoritas Bedæ ſuper 19. Act. Apoſt. lib. 10. Aug. de ciuit. Dei cap. 22. Addo ſexto definitionem Eccleſiæ quę declarat hoc officium ad ordinem exorciſtatus pertinere c. exorciſta 23. diſtin. Benedictiones autem altarium ex veteri lege ortum habuerunt; nam Moyſes ex pręcepto Domini erexit altare, & ipſe vnxit ex quo Leo Primus Epiſt. 66. ſolum Epiſcopis licere altaria conſecrare, & benedicere, idem Concil. 2. Iſpalenſe c. 7. Damaſus in Epiſt. de Coepiſc. Concil. Agatenſe 14. Benedictiones panis, vel alterius comeſtibilis non ſunt nouiter ab homine inuentę, ſed ab ipſo Deo; nam cum Deus piſces maris creaſſet, benedixit eis, Geneſ. 1. & Exod. 23. Seruietiſque Domino Deo veſtro, & benedicam panibus tuis, & aquis, & Leuit. 23. Cum ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum primitias veſtras ad ſacerdotem, qui eleuabit faſciculum coram Domino, vt acceptabile ſit pro vobis altero die Sabbati, & ſanctificabit illũ, & Deuter. 18. Pręcipit Dominus, vt de omnibus primitiæ offerantur Domino, & dentur ſacerdoti, vt inuocet nomen Domini ſuper eas, & Ezech. 44. Primitiua ciborum veſtrorum dabitis ſacerdoti, vt reponat benedictionẽ domui ſuę, & Paul. 1. Timot. 4. Omnis creatura bona eſt, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; benedictiones autem indumentorum, paramentorum, ſacrorum vaſorum, & aliorum inſtrumentorum, quanti ſint momẽti, docet Clemens Papa; & Martyr in Epiſt. ad Iacobum fratrem; benedictiones quoque luminum & cęrei paſcalis ponuntur in Concil. Tolet. 4. cap. 8. & nota, quod homo per hoc non facit res meliores, ſed Deus ad preces ipſius benedicentis vt dixi ſupra ver. de Aqua. Hoſius tit. de diſtin. ordin. cap. 51.

FATVM. LXXII.

FVIT error Bardeſani hæretici aſſerentis Fato conuerſationes hominum eſſe imputandas; quem errorem docuit etiam Priſcillianus hæreticus.

Contra facit primo ratio, quia hæc doctrina tollit liberum arbitrium; adeo vt non erit quod laudemus in homine, aut vituperemus, nec erit opus aliqua conſultatione: nam his, quæ non poſſunt aliter euenire, ſuperflua erit omnis conſultatio; ſicut nõ eſſet opus oppugnare aduerſus vitia, nec, perſuadere amorem boni, eius que proſequutionem, & Propheta Pſalm. 33. fruſtra dixiſſet Declina à malo, & fac bonum, & Paulus 1. Cor. 6. Fugite fornicationem; ſicuti nec erit opus legibus, & periret iuſtitia, quæ tribuit vnicuique ſecundum opera, quæ geſſit voluntariè, ſiue bona ſiue mala: Præterea ſi hoc verum eſſet, vtique in Deum mala humanum referrentur, à quo certus ordo aſtrorum ordinatus eſt; nam tale fatum ſecundum iſtos hæreticos eſt certus ordo aſtrorum, in cauſando, aut in influendo; quod adeò eſt impium dicere, vt aures horreant audire, Deum ſcilicet eſſe authorem præcipuum noſtrorum vitiorum. Secundo facit definitio Eccleſiæ Conc. Barc. 1. c. 9. Leo Papa 1. in Epiſt. 21. de hac materia ſcripſit S. Thom. in opuſculo de fato, & Greg. Nicen. in lib. de fato S. Aug. lib. 12. de ciuit. Dei c. 1. & ſeq.

FÆMINÆ. LXXIII.

CHriſtophorus Goodmannus hæreticus dixit primò non licere mulieribus ad gubernacula Reip. alicuius ſedere; ſecundo reuoluto mantello dixit, mulierem non tantum regnare potuiſſe; verum etiam ſupremam Eccleſiæ gubernatricem in omnibus cauſis, etiam ſpiritualibus eſſe poſſe, vt eſt Regina Angliæ.

Contra primum facit primo nu. 27. Homo cum mortuus fuerit abſque filio, ad filiam eius tranſibit hæreditas. Secundo Iudic. 4. Aſcendebantque ad eam filij Iſrael in omne iudiciũ. Tertio 4. Reg. 11. Athalia præfuit annis ferè ſeptem, & poſt captiuitatem Babylonicam Alexandrà regnauit annis nouem, vt tradit Ioſephus in Antiq. iud. libr. 13. capit. 24.

Contra ſecundum verò, quò dicitur mulierem poſſe eſſe ſupremam gubernatricẽ Eccleſiæ etiam in ſpiritualibus, dixi ſupra ver. Abſolutio hær. 2. ver. Papa ver, Sacramẽta verb. Mulier. ver. Laici

FESTI DIES. LXXIIII.

FEſtorum dierum obſeruationes negans, eſt hæreticus. Turrienus lib. 5. cap. 17. Hoſius tit. de 3. præc. cap. 79. Cathech. in 3. præcepto.

FIDES. LXXV.

PRimus error Petri Abailardi hæretici eſt, qui dixit. Nihil eſſe credendum, quod excederet virtutem noſtri intellectus.

Contra facit primo Paul. ad Hebr. 11. Fides eſt ſubſtantie ſperandarum rerum argumentum non apparentium, vbi doct. com. intelligũt Paulum ibi loqui de fide, non autem de fiducia. Secundo Paul. Rom. 4. de Abraam loquens ait, Qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gẽtium; ratio eſt, quia cum eſſet graui ætate confectus, nulla ſpes erat, vt iem gignere poſſet. Tertio Luc. 1. vbi Zacharias merito fuit punitus, quia partum vxoris, quam ſenem, & ſterilem ſciebat, credere noluit. Quarto Paulus 1. Cor. 2. ibi Sermo meus, & prædicatio mea, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Quinto Eſa. 7. Niſi credideritis non intelligetis, vnde Greg. Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum, hoc idem intelligit Aug. lib. 50. Homil. 32. & Baſilius in exordio Pſal. 115. non obſt. Eccl. 19. ibi Qui cito credit, leuis eſt corde; credere autem cito (dicit ille hæreticus) eſt adhibere fidem ante rationẽm; nam Reſp. quod ibi non eſt accipiendum, de fide ad Deum ſed de mutua inter homines ipſos credulitate; alioquin Maria Virgo leuitate arguenda veniret, eo quod cito credidit Angelo &c. de hac tractat. S. Thom. 2. 2. q. 1. & ſeq. doct. com. in 3. ſent. diſtin. 23. & ſeq. Hoſius tit. de fide cap. 1. & ſeq.

Secunda hæreſis eſt Eunomij, & impij Lutheri dicentium Solam fidem iuſtificare; que propter opera noſtra non eſſe neceſſaria ad aſſecutionem vitæ æternæ dixerunt.

Et intellige hic de fide, pro vt eſt credulitas quędam, ſiue perſuaſio, aut aſſenſus firmus, & certus: ſed inenidens de omnibus, quæ à Deo per Prophetas ſuos, & per ſe, & per Apoſtolos ſuos nobis reuelata ſunt, non autem pro fiducia, vt aſſerunt hæretici; nam Paul. 1. Cor. 13. Nunc autem manent Fides, Spes, & Charitas, tria hæc. Sed ſi fides complecteretur in ſe ſpem (vt aſſerunt Lutherani) iam non tria, ſed duo ſunt, oportet igitur ſeparare fidem à fiducia.

Contra facit primo Pſal. 14. ibi Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, & in fine Qui facit hæc, non commouebitur in æternum, non dixit, qui credit hæc, ſed qui facit hæc, vt oſtenderet operum virtutem, & neceſſitatem. Secundo Eſa. 1. Quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere &c. Tertio Matth. 6. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit Regnum cœlorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in Regnum cœlorum, & infra, Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Quarto Ioan. 15. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum Pater meus. Quinto Matth. 25. Dominus in vltimo iudicio vitam ęternam promittit his, qui operá pietatis in pauperes, & egenos exercuerunt, & ignem æternum decernit ijs, qui eiuſmodi opera facere contempſerunt. Sexto Matth. 17. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Septimo Matth. vlt. Docentes eos ſeruare quæcunque mandaui vobis. Octauo Marc. vlt. ibi Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit; ex quo patet vltra fidem requiri etiam baptiſmum, cum verò dixit, Qui autem non crediderit, condemnabitur, docuit ſine fide baptiſmum non prodeſſe, quemadmodum nec fides ſine baptiſmo. Nono Paul. ad Rom. 2. Nõ auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Decimo 1. Cor. 14. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero nihil ſum. Vndecimo 1. Cor. 16. State in fide, viriliter agite, & confortamini; omnia autem veſtra in charitate fiant. Duodecimo Iaco. 1. Qui autẽ perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & per manſerit in ea, non auditur obliuioſus factus; ſed factor operis, hic beatus in ſuo facto erit: & in alio eiuſdem Epiſtolæ capit. Vis autem ſcire ò homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt, & ibidem Videte, quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum, & ruſus Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt; ita fides ſine operibus mortua eſt. Tertiodecimo Apocal. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur. A modo enim iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis; opera enim illorum ſequuntur illos. Quartodecimo Apocal. 22. Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & iudicati ſunt mortui, ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera eorum, & ruſum Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Quintodecimo ad Gal 5. Paulus dicit, omnia in vno mandato compleri, nempe in charitate, non autem in fide. Sextodecimo Paulus ad Gal. 5. In Chriſto enim Ieſu, neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed fides, quæ per charitatem operatur. Decimuſeptimo Ioan. 14. Si diligitis me mandata mea ſeruate. Decimooctauo 1. Ioan. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habentem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo eſt charitas patris in eo? Vltimo adeſt determinatio Eccleſię Conci. Trid. ſeſſ. 6. cap. 3. & ſeq. Non obſt. quod obijciunt Lutherani. Hebr. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo & Act. Apoſt. 16. Dans illis Spiritum ſanctum; ſicut & nobis, fide purificans corda eorum, & Abac. 2. Iuſtus ex fide viuit; nam Reſp. verum eſſe, quod fides iuſtificat hominem, & ſine ipſa neminem eſſe iuſtum; non tamen dicit, ſolam fidem iuſtificare hominem; adeo vt alia omnia excludantur à iuſtificatione; ſicuti per hoc quod effectus producitur ab vna cauſa, non per hoc excluditur alia, quæ particeps fuit, & licet ibi tacuerint opera, non tamen illa excluſerunt à iuſtificatione; alioquin etiam baptiſmus non

eſſet

eſſet neceſſarius, qui alibi fuit expreſſus ſicuti alia opera. Præterea eadem ratione licebit fidem excludere, de qua nulla fit mentio, cum multis in locis operibus tribuatur iuſtificatio Tob. 4. Eleemoſyna ab omni peccato, & morte liberat, & Eccl. 4. Ignẽ ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis, & Luc. 6. Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis, vbi licet non fiat mentio de fide; tamen ſubintelligitur, quod tunc eleemoſyna dicenda ſit bona, quando ex fide procedens ſolo Dei reſpectu fit: ſicuti etiã fides tunc erit ſufficiens, quando illi fuerit opera neceſſaria coniuncta, Non obſt. ſecundo Rom. 3. Arbitramur (inquit) iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis, & ad Gal. 2. Scientes autem quòd non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti, & nos in Chriſto Ieſu credimus, vt iuſtificemur, ex fide Chriſti, & nõ ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iuſtificatur omnis caro; nam Reſp. quod ibi loquitur de operibus legis veteris, puta de cæremonijs, & alijs ritibus, quæ omnia fuerunt per Chriſti mortem deleta, & nullam penitus virtutem habentia: qua propter nec iuſtificare quemquam poterant: non autem loquebatur de operibus aliorum præceptorum Decalogi, vt ſatis docet materia, de qua ibidem tractatur, & ita intelligunt Beda. Theophilactus, Ambroſius. & Hieronym. Nõ obſt. tertio ad Rom. 4. Credidit Abraam Deo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam; nam Reſp. quod per hoc dicitur Abraã iuſtificatus, prout dicunt heretici, nam reputari ad iuſtitiam, non eſt primam iuſtificationem acquirere; ſed eſt in opera iuſtitię computari; fides enim Abraam fuit opus iuſtitię, cum iuſtum ſit, vt quiſque Deo veraciſſimo aliud dicenti credat; patet Pſal. 105. Et ſtetit Phinees, & placuit, & ceſſauit quaſſatio, & reputatum eſt ei in iuſtitiam, in generatione, & generationem vſque in ſempiternum; vbi occaſio reputata eſt ei ad iuſtitiam, non quod per illud opus fuerit iuſtificatus, ſed ſolum ſignificat illum feciſſe opus iuſtitiæ, non obſt. quod Paulus ſubdit Ei autem, qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitũ, ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam, nam Reſp. quod aliqui poſt fidem, & gratiã ſuſceptam opera bona faciunt, & iſtis debetur merces, non gratis, & ex pura liberalitate, ſed ſecundum debitum, quia gloria æterna debetur operibus bonis, non ex natura & dignitate illorum, ſed ex promiſſione diuina, & ex infuſa gratia ſpiritus ſancti: alij ſunt, qui poſt fidẽ & gratiam ſuſceptam nullum bonum opus operati ſunt, quia forte illis nullum fuit datum tempus, iſtis ſola fides formata tamen caritate reputatur ad iuſtitiam, non ſolũ vt iuſti ſint in hac vita, ſed etiam ad gloriam æternam, prout contingit his, qui decedunt ſtatim poſt ſuſceptum baptiſmum, quod tribuitur iſtis non ſecundum debitum ex merito perſonali vt primis, ſed ſecundum gratiam infuſam & meram liberalitatem Dei, vndè primis aliquo modo merces eſt illis debita, iſti autem ſolam fidem habuerunt, quæ donum Dei eſt Paulus Epheſ. 2. ideò propriè dici non poteſt opus noſtrum Ioan. 3. Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit illum, ita exponit Anſelm. gl. & S. Thom. d. loco 4. ad Hebr. Non obſt. quarto. 1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, ſi quis autem ſuperædificet ſupra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, & ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit, dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit: ſi cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet: ſi cuius opus arſerit, detrimẽtum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Putant enim ſaluos ſore omnes, qui habuerint Chriſtum pro fundamento ſui ſpiritualis ædificij, quicquid poſtea ædificent, & ſic ſolam fidem ſufficere ad ſalutem, aut per ignem tribulationis conſumentem mala opera perpetrata aut ſine huiuſmodi igne, qui nihil mali, ſed ſolũ bona opera fecerunt: primo igitur decipiuntur putantes eos, qui opera mala perpetrarũt, & in eorũ affectu permanent, habitare in Chriſto, & illum habere pro fundamento, nam Ioan. 1. cap. 1. Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus cũ illo, & in peccatis ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus, & infrà. Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare, & ibidem, Qui odit fratrem ſuum, eſt in tenebris & in tenebris ambulat. & omnis, qui in eo manet, nõ peccat, & qui non diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, & 1. Ioan. 3. Et ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem, & Sap. 1. In maleuolam animam non introibit ſapientia, de quibus non loquitur Paulus d. loco 1. Cor. 3. nam loquitur de ſolis iuſtis, in quibus Deus habitat per gratiam, nam ipſemet dicit *inferius* Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? ſi quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus: vbi dicit diſperdet illum, non autem ſaluabit, ex quibus colligitur, non ſuperædificare ſupra fundamentum, quod Chriſtus eſt, qui, & ſi teneat fidem, tamen fidei coniungit peccata mortalia, ita intelligit illum locum Aug lib. de fide & operibus cap. 16. Duos igitur ordines ſuperædificantium Chriſto Paulus commemorat, ſed vtriuſque iuſtos. Primi, qui ſuperædificant aurum, argentum, aut lapides precioſos, ſunt qui nihil purgandũ habent, & hi ſtatim poſt mortem recipiunt mercedem gloriæ æternæ. Cæteri verò, qui ſuperædificant ligna, fœnum, aut ſtipulam, ſunt qui peccata ſola venialia commiſerunt, aut ſi peccata mortalia commiſerunt, pœnitentiam illorum egerunt, ſed non plenam ſatisfactionẽ, & hos purgari oportet, antequam mercedem gloriæ recipiant, & hoc aut per ignem tribulationis in vita præſenti, aut per ignem purgatorij in vita futura, & hoc dixit Paulus eos ſaluos fore, ſic tamen quaſi per ignem, Non obſt. quinto quod obijciunt nobis, quod omni credenti abſque diſcrimine promittatur iuſtitia, & vita æterna, Ioan. 3. Sicut Moyſes exaltauit

ſer-

ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in ipſo, non pereat; ſed habeat vitam æternam; ſic enim Deùs dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam; & Paul. ad Rom. 3. Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum; quibus in locis promittitur iuſtitia, & deinde vita æterna omni credenti. Nam Reſp. omnia dicta intelligi debere de fide viua, quæ per dilectionem operatur; ná Aug. lib. de fide & operibus cap. 13. Ideò aliquando alterum ſine altero pro plena doctrina inuenitur ſcripturam commemorare, vt etiam hoc modo intelligatur, alterum ſine altero eſſe non poſſe, quia & qui credit Deo, debet facere quod præcipit Deus, & qui facit quod præcipit, neceſſe eſt vt credat Deo. Secundo modo Reſp. quod illa dictio vniuerſalis debet reſtringi, & limitari ad iuſtos, & excludi illos, qui contradicunt vniuerſali elocutioni, hoc eſt illi, qui opera præceptorum nõ adimpleuerint, Paulus ad Epheſ. 5. Hoc enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immondus, aut auarus, quod eſt Idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti, & Dei: Nemo vos ſeducat inanibus verbis; propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ, & 1. Ioan. 2. Qui dicit ſe noſſe Deum & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt & Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, Tertio Reſp. illas vniuerſales enunciationes ſic eſſe interpretandas, vt non ad ſingula quæq; indiuidua referantur, ſed ad ſingula genera ipſorum indiuiduorum, ſicut illud Pſal. 21. Adorabunt eú omnes reges terræ omnes gentes ſeruient ei. Multi ſunt certè hodie reges, qui Chriſtum non adorant, & multæ gentes, quæ non ſeruiunt ei; attamen ex omni populo, & omni natione aliqui reges adorauerunt Chriſtum, aut aliquando adorabunt, & aliquæ gentes ex omni natione ſeruient ei, ſic intelligitur Pſal. 85. Omnes gentes quaſcunque feciſti venient, & adorabunt coram te Domine, & Matth. 22. Voca omnes quotquot inueneris, cuius præcepto reſpondit idem miniſter, factum eſt, ut iuſſiſti; at certum eſt, non omnes uenille ad fidem Chriſti, quæ nomine nuptiarum figurata eſt illa menſa, ſed ex omni gente, & omni natione aliqui ad fidem Chriſti conuertentur; ita intelligitur ad Rom. 3. iuſtitia autem Dei, per fidẽ Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum, vt non ſingulos credentes eſſe iuſtos; ſed ex omni natione aliqui credentes iuſtificentur; ita vt non ſolum Iudæi, ſed etiam Gentiles poſſint iuſtificari, quod patet per illa uerba, quæ Paulus dicit inferius. Non enim eſt diſtinctio, &c. An Iudæorum tantùm Deus non ne & Gentium; immo & Gentium. Non obſtant ſexto loco authoritates quorundam Sãctorum, qui videntur dicere, ſolam fidem ſine operibus iuſtificare, Bernardus ferm. 22. ſuper Cantic. Theoph. ſuper 9. cap. ad Rom. Leo in ſermone de Epiphania. Hylarius, Cap. 9. ſuper Math. nam Reſp. nullum iſtorum nec aliquem catholicorum dixit vnquam fidem ſine operibus ſemper iuſtificare. dixerunt quidem, vt ingenuè fatear fidem ſolam iuſtificare, ſed non fidem ſolam ſine operibus; quoniam magnum eſt diſcrimen inter hæc duo. Nam cum illi dicunt, fidem ſolam iuſtificare, per illam dictionem excluſiuam, ſolam, non reijciunt opera, ſed omnes alias Sectas, quæ non conueniunt cum fide Chriſti, in quibus non eſt ſalus nec iuſtificatio. Cum ergo dicitur ſola fides iuſtificat, tantum valet ac ſi diceretur: In nulla Secta eſt iuſtitia niſi in ſola fide Chriſti. Fuit enim olim hæreſis quædam dicens: Omnem hominem in lege ſua beneuiuentem poſſe ſaluari, ſiue Iudæus ille ſit, ſiue Saracenus, ſiue Paganùs, de qua dicemus infrà Ver. Lex, & ita intelligitur Bulla Martini Quinti, contra errores Ioannis Vuicleph, & Ioannis Huſſ. & dictum Pauli ad Hebr. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo; poteſt etiam intelligi, quod ſola fides iuſtificet ſine opere quando ſcilicet poſt fidem ſuceptam non occurreret tempus, in quo aliquod opus exterius homo operari deberet, Chriſoſtom. in Hom. de fide, & lege naturę, Echius tit. 5. de fide, & operibus, Turrian. lib. 3. cap. 56. Hoſius tit. de iuſt. & cap. 73. Catech. pag. 59.

Tertia hæreſis eſt, quæ docet Fidem amitti per quodlibet peccatum mortale.

Huius erroris fuit Author Lutherus cum omnibus ſuis ſequacibus.

Contra facit primo ratio, quia fides pertinet ad intellectum, charitas autem pertinet ad voluntatem, iuxta illud Pauli ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & infrà; Fide intelligimus aptata eſſe ſecula. at operatio intellectus poteſt eſſe ſeparata ab operatione voluntatis; ideò per peccatum, quod eſt actus voluntatis, non amittitur fides, quæ eſt actus intellectus. Secundo facit Iob. c. 34. ibi Quaſi impios percuſſit eos in loco videntium, qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo; vbi peccare de induſtria eſt peccare cum ſcientia, & cognitione peccati. Tertio Lucæ 12. Seruus, qui nouit voluntatem Domini ſui, & non ſe præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis, & Iacob. 4. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi, vbi apparet aliquos habere fidem, quæ cognoſcere facit, qui tamen contra conſcientiam agunt, vt inquit Beda ſuper d. locum Iacobi. Quarto facit ratio, quia ſi quis bonum nouit, etiam per fidem, nõ poſſet contra conſcientiam agere, ſequeretur voluntatem cogi per iudicium intellectus, & tolleretur liberum arbitrium, quod eſt falſum, ut dicam inferius ſuo loco. Quinto facit ratio, ſi per omne peccatum mortale amitteretur fides, ſequeretur q omnis exiſtens in peccato mortali, & præſertim perſeuerans in eo, eſſet hæreticus, quod eſt falſum. Sexto Matth. 7. Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine intrabit in Regnum cœlorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, & infrà, Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitates, vbi ſic repulſi fidem habebant, quia Chriſtum confitebantur Dominum, in cuius nomine Prophetabant, & eijciebant Dæmonia. Septimo

Matth.

Matth. 25. Vox illa quinque Virginum fatuarum Domine Domine aperi nobis, aperte domouſtrat illas habere fidem. Octauo Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri ijs, qui credunt in nomine eius; non enim dixit ſtatim eos, qui credunt eſſe filios Dei, ſed dixit eos habere poteſtatem, qui poſſent fieri filij Dei, per quæ verba docuit fidem eſſe initium adoptionis in filium, nõ autem perfectam adoptionẽ per fidem. Nono Matth. 22. Vbi Theoph. Niſi quis vitam habeat puram, nihil ei proderit nuda fides: Non ſolum enim è nuptijs eijcitur, ſed in ignem mittitur, idem tenet Greg. d. loco, & Hier. Decimo Ioan. 12. Ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt ex ſynagoga non eijcerentur, dilexerunt enim gloriam hominũ, magis quàm gloriam Dei, vbi ſecundum Bedam quidam habebant fidem, nõ autem charitatem, cum rectè credidiſſent, & timore Phariſæorum perterriti, non audebant ore confiteri. Vndecimo 1. Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero nihil ſum vbi Hieronym. & Anſelm. intelligũt de perfecta fide. Duodecimo Iac. 2. Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides ſaluare eum? & infra, Fides ſi non habet opera, mortua eſt in ſemetipſa; nec obſt. quod dicunt hæretici retorquendo dicentes, ſi fides ſine operibus mortua eſt: ergo non eſt fides, ſicuti homo mortuus, non eſt verus homo; nam Reſp. quod Iacobus nõ comparat fidem homini, ſed corpori, quod licet ſecluſa anima, non ſit viuum, eſt tamen verũ corpus; ita fides ſine operibus non eſt viua, ſed tamen eſt vera fides; ita interpretatus eſt Anſelm. ſuper Paul. ad Galat. Hier. lib. 2. ad Iouinianum, & Bernardus ſermon. 24. ſuper Cantica: aliud enim eſt vera fides, aliud viua; nam vera fides opponitur fictæ, aut falſæ fidei, viua autem opponitur mortuæ. Tertiodecimo adeſt determinatio Eccleſiæ Concil. Trid. ſeſſ. 6. capit. 15. Non obſtat etiam, quod obijciatur ex doctrina aliquorum Sanctorum dicentium, Fidem ſine operibus non eſſe veram fidem, Gregor. Homil. 29. ſuper Euang. nam, Reſp. quod doct. dum dicunt, qui immundã agunt vitam, non verè eſſe fideles, capiunt verum pro perfecto, & completo, vt ſit illa, quæ per dilectionem operatur ad Galat. 4. ſimiliter dum ſancti Patres dicunt quandoque fidem ſine charitate eſſe nõ poſſe; nam Reſp. eos loquentes non abſolutè, negantes fidem eſſe poſſe ſine charitate, ſed ſolum in ordine ad iuſtificationem; nam licet fides quoad ſe poſſit ſeparari à charitate, quando tamen reſpicit iuſtificationem, ab ea ſeparari non poteſt, quia ſine illa iuſtificare non valet. Vndè Cyrillus lib. 10. ſuper Ioan. capit. 8. dicit quòd fides ad ſalutem non ſufficiat, Chriſti etiam Diſcipulus oſtendit Iac. 5. c. 2. Tu credis quia vnus Deus, Dæmones etiã credũt & contremiſcũt. ſi ergo ſola fides ſufficeret, multitudo Dæmonũ perire nõ poſſet. Direct. 2. p. q. 10.

Quarta hæreſis docet Fidei articulos, & ſacramenta Eccleſiæ poſſe rationibus demoſtratiuis probari Direct. 2. p. q. 9.

Quinta hæreſis docet Fidei ſymbolum non eſſe recipiendum Direct. 2. p. q. 14. Cathec. in princ. Concil. Trid. ſeſſ. 3.

FIDES. LXXVI.

Clancularij ſatis eſſe docent vt fides clam aſſeratur, eandem verò palàm negari poſſe.

Contra facit ad Rom. 10. Ore fit confeſſio ad ſalutem, omnis enim qui credit in eum, non confundetur.

FIDVCIA. LXXVII.

De hac re vna eſt hęreſis Lutheri, qui aſſerit Nullo modo licere fiduciam gratiæ, aut gloriæ aſſequendæ collocare in noſtris operibus, contra facit Cathec. Tit de oratione pag. 517. & in petitione 4. pag. 564.

Pro confutanda hac hæreſi notandum eſt, quod fiducia eſt ſpes roborata ex firma opinione, Sanctus Thom. 2. 2. q. 129. artic. 6. quam maiorem habere debemus in promiſſionibus Dei, quàm hominum Pſal. 144. Nolite confidere in principibus, neque in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus. & Pſalm. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. quę fiducia oritur exinde, quod dicit Dominus Matth. 4. Agite pœnitentiam, appropinquauit enim Regnum cœlorum; credimus enim Deum veracem, eumque mentiri non poſſe, & potentem ad faciendum quod promiſit; in Chriſto autem quatenus homo, habemus fiduciam conſequendi gratiam, & gloriam, tanquam in eo, per cuius merita hęc nobis reddenda eſt Pſalm. 102. Hic eſt enim qui ſanat omnes infirmitates noſtras, qui redimit de interitu vitam noſtram, qui coronat nos in miſericordia, & miſerationibus; nec enim (vt ait Petr. Act. Apoſt. 4.) aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, & Paul. ad Rom. 5. Per hunc acceſſum habemus ad Patrem & Ioan. 15. Hic eſt vera vitis, ſine qua palmites fructum facere nõ poſſunt, & Paulus Epheſ. 3. In illo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius, vnde fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt: quod eſt Chriſtus Ieſus. Hæc tamen aſſertio non tollit, quin etiam aliquam fiducię partem, quę parua, eſt in noſtris operibus poſſimus collocare. non enim eſt extra rationem, vt quis in duobus fidat, nempè primo & principaliter in vno, & poſtea minus principaliter in alio, ſicuti infirmus primo confidit in auxilio Dei, deindè in Medico, atque medicamentis; primo igitur fiducia noſtra eſſe debet in meritis Chriſti, ſine quo reliqua omnia nihil valent; deinde ſuccedit fiducia in bonis operibus hominum, ſine quibus ſtante etiam merito Chriſti, nullus poteſt ſaluari, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, non tamen ſic eſt collocanda fiducia in bonis operibus noſtris, quaſi illis ex natura ſua debeatur merces vitæ ęternæ, dicente Paul. ad Rom. 8. Non ſunt condignę paſſiones huius ſeculi ad futuram gloriam, quę reuelabi

tur in nobis; ſed dicimus fiduciam collocandam in bonis operibus propter miſericordiam Dei, & propter promiſſionem ſuam, qua promiſit ſe daturum hominibus mercedem propter bona opera, & ſic confidentes in bonis operibus noſtris, nihil detrahimus honori diuino; nam per bonitatem Dei agnoſcimus nobis quoque euenire, quod bona opera operari poſſimus, & quod per illa apud Deum mereri valeamus, ſecunda Corint. tertio. Fiduciam enim talem habemus per Chriſtum ad Deum, non quod ſofficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qund autem Paul. ſecunda, Cor. primo. Vt non ſimus confidentes in nobis, non præcipit abſtinere ab omni fiducia; ſed ſolom ab illa, qoa quis ſic fidit ſibi ipſi, aut ſuis operibus, vt nihil prorſus confidat in Deo. Quod autem talis fiducia taliter liceat collocari in noſtris operibus, vltra adducta facit Tob. 4. Fiducia magna erit coram Deo eleemoſyna, omnibus facientibus eam. Tertio Iob. 7. Vbi mercenarius, non ſolum babet fiduciam in veritate, & bonitate ſoi Domini, à quo fuit condoctus ad laborem; ſed etiam confidit in ſuo proprio labore. Quarto Matth. nono. Confide, fides tua te ſaluam fecit; in quibus verbis apertè docuit illam licitè fiduciam ſalutis poſſe habere, quia fidem tenebat. Quinto prima. Ioan. tertio. Si cor noſtrum non reprehendit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimos accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimos. Sexto Paulus ſecunda, Tim. qoarto. Bonum certamen certaoi, curſom conſumaui, fidem ſeruaui; de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex; vbi apparet, qood non ſolum redditur ei corona ex liberalitate, ſed ex debito iuſtitiæ. Septimo commun.opinion.doct. Aug. lib. de vera innocentia. Reg. 297. dicit. Debetur merces boni operis, ſi fiat: ſed gratia, quæ non debetur, præcedit vt fiat; Deus enim ex mera liberalitate dat homini primam iuſtificationis gratiam, ſed ex debito iuſtitiæ reddit gloriam æternam pro bonis operibos, & S. Thom. ſuper Paul. ad Hębr. decimo. Nolite itaque amittere confidentiam veſtram &c. dicit: oſtendit qoid eis reſtat faciendom, ſcilicet confidentiam acceptam ea bonis operibus conſeruare, idem Anſelm. & Theoph. & Chriſoſtom. ſuper Pſalm. 117. ver. Aperite mihi portas iuſtitiæ Hier. ſoper tertio ad Epheſ. Octauo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Trident. ſeſſ. ſexta, capitul. 16. tractat Hoſius tit. qua iuſtitia ioſti ſimus capit. 73. noo obſt. Pſalm. 48. vbi reprehenduntur, qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur, & Salom. Proo. 12. Qui confidit in cogitationibus ſuis impie agit; nam ad hæc, & alia ſimilia Reſpond. quod reprehenditur illa fidocia, quæ in ſolis noſtris operibos collocatur, non autem illa, quæ primo, & principaliter collocatur in Chriſto; deinde ſecundario, & minus priocipaliter, in noſtris operibus collocatur, non obſt. quod Phariſęus fuerit reprehenſos, quod ſua bona opera commemorabat Luc. 18. nam noo propter hoc reprehenſus eſt, ſed propter ſuperbiam, & contemptum Publicani; vnde Dominus cum diſceſſit Phariſęus inquit. Quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.

FILIVS DEI. LXXVIII.

Filium Dei eſſe Patri diſſimilem hæreſis eſt cap. fin. 24. q. 3. Direct. 2. p. q. 6. ſimiliter non eſſe patri coæternum, & eiuſdem naturæ, ibidem contra id quod dicitur Ioan. 10. Ego, & pater vnum ſumos Cathech. io art. 2.

FORNICATIO. LXXIX.

INter alios Græcorum errores eſt, Fornicationem ſimplicem non eſſe peccatum mortale, de quo diai ſupra ver. Coitus. Direct. 2. p. q. 4. Cathech. in 6. præc. pag. 455.

FRANCISCI HABITVS. LXXX.

FRanciſci ſanctiſſimi habitum geſtantem non poſſe damnari eſt hæreſis, Direct. 2. p. q. 11. ſimiliter dicere regolam S. Franciſci eſſe vnum, & idem Euangelium cum Chriſto.

FVTVRVM CONTINGENS. LXXXI.

DE hac re eſt vnus error, quo docetur. Nihil contingens in rebus eoenite, ſed omnia, quæ finnt, neceſſitate abſoluta fieri.

Huius hæreſis Authot fuit Petrus Abailardus, qoem ſequuti ſunt Ioan. Vuicleph, & Lutherus, dicentes. Omnia, quæ fiunt, tam abſoluta neceſſitate fieri, vt impoſſibile ſit aliter fieri quam fiunt.

Contra facit primo Sap. 11. Quod quidam errantes colebant mutos ſerpentes, & beſtias ſuperoacuas, immiſiſti illis multitodinem mutorum animalium in vindictam, vt ſcirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetot. Non enim impoſſibilis erat omnipotens manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuiſa, immittere iilis multitudinem vrſorum, aot audaces leones &c. vbi apparet, quod Deus multa potuiſſet facere, quæ non fecit. Secundo Matth. 26. An putas, qnia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum; vbi apparet, quod erat in mano ſua pati, ſi vellet. Tertio Ioan. decimo. Poteſtatem autem habeo ponendi animam meam; & poteſtatem habeo iterom ſomendi eam. Quarto ad Hębr. quinto. Qui in diebos carnis ſuæ preces, ſupplicationesqoe ad eum, qui poſſet illum ſaluum facere à morte, cum clamore valido, & lacrimis offerens, exauditus eſt pro ſua reoerentia. Quinto prima. Cor. decimo. Fidelis Deus, qui nō patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis. Sexto Mutatio operationum, quæ in crea-

turis Deo iubente contingit, oſtendit Deum facere poſſe aliter, quam fecit, vt cum ſenex ſterilis Sara peperit Geneſ. vigeſimoprimo, & cum loquitur Aſina Balaam Num. 21. & Sol motum reliquit Ioſ. 10. Septimo, ſi res de neceſſitate contingunt, ad quid Deum oramus? & tamen Deus nos orare præcipit Matth. 6. Octauo adeſt determinatio Eccleſiæ Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. in 27. art. & vide quæ dicam infra ver. de libero arbitrio.

GLADIVS. LXXXII.

STablerij docent: primo nec gladium, nec peram portandam; ſecundo in iudicio neminem quam accuſari non poſſe.

Contra primum facit. 1. Pet. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum ad vindictam malefactorum; quod fieri non poſſet abſque gladio.

Contra ſecundum Ioan. 12. Iuſtum iudicium iudicate, quod fieri non poſſet abſque accuſatione. c. forus, de verb. ſign.

GRATIA. LXXXIII.

PElagij errore tantum tribuit libero arbitrio, vt diceret abſque gratia Chriſti hominem poſſe omnia præcepta Dei implere, & ſuis meritis vitam æternam conſequi: Vt conuincamus hunc errorem, notandum eſt triplicem eſſe libertatem. Quædam enim eſt libertas à culpa, de qua Apoſt. Rom. 6. Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi facti eſtis iuſtitiæ & 2. Corint. 3. Vbi ſpiritus domini, ibi libertas, quæ non eſt illa, qua dicimus liberum eſſe omne hominis arbitrium. Alia libertas eſt, quæ opponitur contra ſeruitutem miſeriæ, de qua ad Roman. 8. Et ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei; neque hæc dicitur illa, qua dicitur arbitrium hominis liberum. Tertia eſt libertas, quæ opponitur contra neceſſitatem, aut verius coactionem, à qua vocamus hominis arbitrium liberum; quam libertatem habet homo à ſua conditione, eſtque illi adeo inſita, vt ab eo diuelli non poſſit.

Secundo notandum eſt, vt arbitrij libertatem, & gratiæ neceſſitatem ſimul oſtendamus, quod voluntatis noſtræ ſunt triplices operationes. Quædam enim eſt bona, vt velle dare eleemoſynā egenti propter Deum. Alia mala, vt furari. Alia media nec bona, neque mala cenſenda, vt velle deambulare, & ſimiles, nullo conſiderato fine, ad quem iſtæ operationes diriguntur; nam ſi iſtis præfigeretur finis, cenſerentur bonæ, vel malæ; ſicuti eſſet ipſarum finis.

Tertio notandum eſt quinque eſſe circa hanc materiam catholicas aſſertiones; quarum prima eſt; Liberum arbitrium ex ſe, & ſua conditione poteſt eligere quamlibet volitionem malā. Secunda, liberum arbitrium ex ſola ſuæ naturę conditione (non excluſa tamen in hac ſecunda, neque in prima aſſertione illa Dei generali concauſatione) poteſt eligere quodlibet opus medium, quod nec eſt bonum, nec malum. Tertia, Liberum hominis arbitrium ex ſola ſua poteſtate, addita etiam illa communi generali Dei concauſatione, non poteſt ſine aliquo Dei ſpeciali auxilio bonū aliquod operari; quoniam ſemper circa illud pręcedit quædam monitio, aut attractio, aut inſpiratio, aut aliquod bonum naturæ, quod ipſe Deus mere gratis, quibus illi placet, donat. Quarta, poſtquam Deus voluntatem noſtram excitauit ad bonum, eſt in ipſa hominis voluntate hæc poteſtas, vt Deo monenti, & inſpiranti conſentiat, aut diſſentiat. Quinta poſtquam voluntas noſtra cum Dei adiutorio cæpit agere aliquod bonum, non poteſt ſine eiuſdem Dei ſpeciali adiutorio bonum inceptum proſequi, & in eo perſeuerare; ex quibus quinque concluſionibus apparet apertiſſimè, quanta ſit liberi arbitrij poteſtas, quanta ſit etiam in libero arbitrio gratiæ diuinæ neceſſitas. His ita ſuppoſitis.

Contra hanc hæreſim facit primo Eſa. 10. Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum, à quo trahitur? vbi ſicuti ſecuris, aut ſerra nunquam lignum ſcindet, niſi ab alio ad hoc moueatur; ſic noſtrum liberum arbitrium nunquam bonum aliquod operari poterit, niſi à Deo moueatur ad aliquod agendum. Secundo Pſalm. 44. Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribētis, vbi ſicut calamus nunquam ſcribet, niſi manus ſcribæ illum moueat; ſic nullus poteſt aliquid boni dicere, niſi lingua eius à Domino moueatur; Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis Matth. 10. & primo, Corint. 12. Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Tertio Hier. 10. Scio Domine, quia non eſt hominis via eius, nec viri eſt vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos; vbi non negat eſſe in poteſtate hominis ambulare cum ſola Dei generali concauſatione; ſed negat eſſe in hominis poteſtate rectè ambulare, vt videlicet dirigat greſſus ſuos ad finem, quem omnes quærimus, ſcilicet gloriam æternam. Vnde Pſalm. 36. A Domino greſſus hominis diriguntur, ideo agnoſcens Dauid infirmitatem ſuam, petit adiutorium à Domino Pſalm. 16. Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea, & Pſalm. 118. Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, & non dominetur mei omnis iniuſtitia. Quarto Hier. 17. Sana me Domine, & ſanabor, ſaluum me fac & ſaluus ero, quoniam laus mea es tu. Quinto Oſeę 13. Perditio tua ex te Iſrael; tantummodo ex me adiutorium tuum; & hęc ſunt expreſſa in teſtamento veteri; In nouo autem facit primo Ioan. 15. Sine me (inquit Chriſtus) nihil poteſtis facere, & alibi Ioan. ſexto. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum. Secundo Matth. Sexto. Adueniat regnum tuum, & infra, & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo; quod ſi fieri poſſet ſolo noſtro libero arbitrio, fruſtra fieret talis petitio. Tertio Roman. octauo. Quos iuſtificauit, hos, & magnificauit; vbi iuſtificatio eſt à Deo, non autem à nobis. Quarto Roman. 20. Neque

volen-

volentis, neque currentis, ſed Dei eſt miſerentis. Quinto ſecunda, Corint. 3. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Sexto ſecunda. Cor. 9. Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum. Septimo 2. Cor. 12. ſufficit tibi gratia mea, non dixit Dominus Paulo, tu ipſe ſufficis, ſed dixit tibi ſufficit gratia mea. Octauo ad Epheſ. 2. Gratia enim eſtis ſaluati per fidem, non ex vobis. Dei enim donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur. Nono Phil. 2. Deus eſt enim qui operatur in nobis velle, & perficere, pro bona voluntate; vbi notatur, quòd gratia Dei eſt neceſſaria non ſolum ad bonum aliquod incipiendum; ſed etiam, vt poſſimus in bono incepto perſeuerare. Decimo ad Tit. 3. Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei, qui non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos; ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ; cuiuſlibet igitur boni initium, eiuſque perſeuerantia, pendet à diuina gratia, non autem ex ſolo libero arbitrio noſtro; Vndè Deut. 12. Offeretis in loco illo, quem Dominus elegerit holocauſta, decimas, & primitias manuum veſtrarum; vbi iuxta moralem intelligentiam primitias, & decimas Domino offerre tenemur; quia boni initium, & illius complementum (quod eſt in obſeruantia decem mandatorum Dei) Domino ſunt tribuenda, quia illa in nobis, & per nos operatur: Vltra authoritates veteris teſtamenti, & noui, adeſt vltimo loco definitio Eccleſiæ Concil. Mileu. capitul. quarto, & Concil. Trident. ſeſſ. 6. Can. primo, & ſeq. Non obſt. quod dicunt. Si ergo non eſt homini liberum, præcepta omnia adimplere, & peccata omnia vitare, cum non vitat non peccat, quia hoc ipſum vitare non poterat; Nam Reſp. hanc eſſe noſtri arbitrij poteſtatem, vt Deo monenti conſentiat, & Deo cooperanti cooperetur. Deus autem nunquam ſe ipſum nobis negat, immo ſemper paratus eſt, vt nos excitet, & adiuuet, Paulus namque ait, prima Cor. 10. Fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis; inde ergo homo culpatur, non quia ſolus non facit, cum hoc eſſet illi impoſſibile, ſed quia Deum monentem non audit, ad eius vocem non excitatur, illi vocanti non reſpondet, nam de hac re queritur Dominus, de peccatoribus dicens prou. capitul. primo, Vocaui & renuiſtis, & extendi manum meam, & non fuit, qui me aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id quod timebatis, aduenerit. Non obſt. ſecundo, ſi Deus omne bonum, quod eſt in bonis operatur, nullum ergo erit noſtrum meritum, nulla noſtra merces: nam Reſpond. quod ſi noſtrum arbitrium ſe ſolo omnia bona operari poteſt, nulla gloria Deo debit eſſet reddenda, quod non eſt dicendum; nam Pſal. 113. Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, & Pſalm. 5. Gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, & Paul. 1. Cor. 7. Qui gloriatur, in Domino glorietur; ipſe enim dat nobis pacem, nos autem illi gloriam Ioan. 14. & Luc. 2. Secundo Reſpond. quod noſtrum arbitrium liberum, citra Dei præuentionem, monitionem, & cooperationem nō poteſt aggredi aliquod opus verè bonum: cum tamen monitum fuerit à Deo, poteſt Deo monenti obedire: duo igitur concurrunt, monitio Dei, & obedientia noſtra Paul. 1. Cor. 3. Dei enim coadiutores ſumus, & Eſa. 26. Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine. Tertio non obſt. ſi poteſt liberum noſtrum arbitrium, de bono in malum corruere, quare non etiam poterit, de malo ad bonum reſurgere? Nam Reſpond. quod non tam facile, quis poteſt exire de fouea, quam facile in eam poteſt labi. Ita etiam quamuis ſola voluntate in foueam peccati quis cadat, non tamen inde ſola voluntate ſine Dei gratia eum adiuuante, exire poteſt: nam licèt per peccatum non perdamus liberum arbitrium, perdimus tamen per peccatum gratiam diuinam, cuius auxilio liberum noſtrum arbitrium bonū poterat operari, qua ſublata amplius non poteſt bonum operari, quod ad vitam perducat æternam Turrianus lib. 4. capit. 2. Echius tit. 31. de liber. arbit. De libero arbitrio tractat S. Thom. 1. p. q. 83. Doct. com. 2. ſent. diſt. 24. & ſeq.

Secunda hæreſis eſt Iouiniani, quæ docet Gratiam in baptiſmo ſemel receptam, poſtmodum amitti non poſſe, quam hæreſim ſequutus eſt Lutherus.

Contra facit primo ratio: ſi Deus in Angelis ſuis reperit prauitatem, quanto magis in his, qui habitant domos luteas? Si in cœlo ruina, quanto magis in terra. Secundo Deus creauit hominem rectum, & tamen comedit de fructu ligni vetiti. Geneſ. 4. Loth in Sodoma iuſtus inuenitur, & poſt modicum tempus ebrietatem paſſus eſt, Dauid eligitur in regem, & à Samuele ex præcepto Dei vngitur; poſtea tamen homicidium, & adulterium committit 1. reg. 16. Salomon fuit à Domino prius dilectus, qui tamen poſtea carnalis, & Idolatra fuit. 2. Reg. 11. Tertio Ioan. 13 Vos mundi eſtis, ſed non omnes; at qui mundi erant, poſtea relicto magiſtro omnes fugerunt, & ſcandalum paſſi ſunt; & Petrus ter Magiſtrum negat; Quarto ſi baptizatus non poteſt peccare, fruſtra quotidie cantat Eccleſia: Dimitte nobis debita noſtra, & iterum Et ne nos inducas in tentationem. Quinto 11. Cori ſecundo. Timeo ne ſicut ſerpens decepit Euam aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto. Sexto, prima, Corint. decimo. Et qui ſibi videtur ſtare, videat ne cadat, & Galat. quinto, reprehendit, quod à recta via diſceſſerint, dicens Currebatis bene, quis vos impediuit veritati obedire? Septimo Apoc. ſecundo, Scio opera tua, & laborem & patientiam tuam, & quia ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti, ſed habeo aduerſus te, quod cha-

ritatem tuam primam reliquiſti, Octauo, & vltimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Mileuit. cap. 6. & Concil. Trident. ſeſſ. 6. Can. 23. Non obſt. primo, quod dicunt primo, Ioann. 3. Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, nam Reſpond. quod non eſt ita intelligendum, vt putant hæretici; nam ſtatim ſubiunxit, cauſam eius quod dixerat reddens, Quoniam (inquit) ſemen ipſius in eo manet, ſemen dixit gratiam, aut charitatem, per quam Filij Dei efficimur; cauſa ergo quare qui ex Deo eſt, non peccat, quia ſemen Dei, ideſt gratia in eo manet; non eſt enim poſſibile, vt quis in gratia exiſtat, & peccet: Illa enim duo ad idem tempus referenda ſunt, vt ſimul coherere non poſſint, videlicet in gratia eſſe, & peccare. Nam ſi ad diuerſa tempora referas, vt qui ſemel in gratia manſerit in poſterum peccare non poſſit, tunc faceres Ioannem ſecum pugnantem: nam in eadem Epiſtola prius dixerit. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, & iterum Filioli mei hæc ſcribo vobis, vt non peccetis. Secundo non obſt. Matth. 7. ibi Non poteſt arbor bona fructus malos facere; nam Reſpond. quod tamdiù nec arbor bona malos fructus facit, nec mala bonos, quamdiù vel in bonitate ſua, vel in malitia perſeuerat. Non obſt. tertio primo. Cor. 13. ibi Charitas nunquam excidit; nam Reſpond. quod per hoc Paulus non negat charitatem ſemel habitam amitti poſſe in hoc ſeculo, ſed docet charitatem, quam in hoc ſeculo habuerimus, in futuro ſeculo non excidere, quemadmodum de fide docet, quam in alia vita ſuccedente clara viſione amittimus.

Tertia eſt hæreſis impij Martini Lutheri, qui docet, Omnem hominem iuſtum ſcire ſe eſſe in gratia, & eſſe certum de ſua iuſtitia: iſta aſſertio duas in ſe continet manifeſtas hæreſes.

Prima eſt, quæ aſſerit, Omnem hominem iuſtum eſſe certum de ſua iuſtificatione, certitudine fidei Catholicæ.

Altera hæreſis eſt, quæ aſſerit, Omnem hominem iuſtum eſſe obligatum ad certo & firmiter credendum, ſe per Chriſti meritum eſſe gratiam conſequutum.

Pro confutanda hac impia opinione: notandum eſt primo quod certitudo eſt firmitas intellectus in iudicio, quod de illa re facit, quæ eſt triplex: nam quædam eſt euidentiæ; quædam fidei catholicæ; tertia fidei humanæ, quæ dicitur certitudo moralis, ſeu probabilis. Certitudo euidentiæ eſt firmitas potentiæ cognitiuæ in iudicio ſuo, cauſata ab euidentia eiuſdem iudicij, & aſſenſus. Certitudo autem fidei catholicæ eſt firmitas intellectus circa ſuum obiectum, quod eſt omne reuelatum à Deo; quam habet quiſque verè fidelis, aliàs ſi dubitat adeò vt in oppoſitam partem animum flectat, ita vt in vtramque partem fluctuet, & in nullam illarum quieſcat, illam amittit, vndè dicitur dubius in fide infidelis eſt c. 1. de hæreticis. Tertia eſt certitudo fidei humanæ, quæ eſt firmitas potentiæ cognitiuæ circa ſuum obiectum, cauſata à propria voluntatis affectione, aut ratione probabili, quæ differt à duabus primis per hoc, quod nulli illarum duarum poteſt adeſſe falſitas, nec qui aliquam illarum habuerit poteſt per illam errare, aut decipi, quia ſępè eſt circa falſa, & ſæpè illam habentes errant, nam non pendet ex certitudine obiecti, ſed ex modo ſolum tendendi in obiectum, qui quoniam nullam, aut leuiſſimam habet dubitationē admixtam, ideo dicitur eſſe certus, quamuis res ipſa, circa quam verſatur, non ſit certa.

Contra facit primo, quæ dixi ſupra de fide hæreſi. 2. Secundo facit ratio; quia ſi abſque bonis operibus non poteſt eſſe in ſe certa vocatio, & electio; ergo nullus, qui non eſt certus ſe bona opera, & nulla mala feciſſe, poterit eſſe certus de ſua vocatione. Quod abſque operibus bonis non ſit certa vocatio, docet Petrus 2. Epiſt. cap. 1. Qui nos admonet ſatagere, vt per bona opera certam noſtram vocationem, & electionem faciamus; verum licet in ſe ſint certa, non tamen ſunt certa quoad nos, hoc eſt non ſumus certi de illis, quia neſcimus an opera noſtra ſint bona, & Deo grata: ſimiliter nullus eſt certus ſe nulla mala feciſſe, cū poſſit homo culpabiliter ignorare, ſe aliquid omiſiſſe, & aliquid egiſſe, quod ſub interminatione gehennæ facere, vel omittere tenebatur, vnde Pſalm. 18. Delicta, quis intelligit? ab occultis meis munda me: occulta peccata vocat ea, quæ homo ignorat eſſe peccata, vnde Paul. primo, Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Tertio facit ratio; ſi omnis iuſtus certus eſt de ſua gratia, quam habet, ergo omnis iuſtus certus erit ſe gloriam æternam habiturum, cum Dominus dixerit Math. 25. Ibunt iuſti in vitam æternam; ſed conſequēs eſt falſum, quia nullus eſt certus ſe gloriam æternam habiturum, vt dicam infra de prædeſtinatione, ergo & conſequens erit falſum. Quarto ſi homo certus eſſet ſe gratiam habere, fruſtra Deus aliquibus in particulari reuelaſſet ſuorum omnium peccatorum remiſſionem; nam de Maria Magd. dixit Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. & paralitico Math. 9. Confide fili, remittūtur tibi peccata tua, & alij Paralitico Ioan. 5. Ecce iam ſanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius aliquid tibi contingat, & ad Zachæum Luc. 19. Hodiè ſalus domui huic facta eſt, eo quod & ipſe ſit filius Abraæ; & mulieri ſanguinis fluxum paſſæ Matth. 9. Confide filia fides tua te ſaluam fecit; quòd fruſtra factum eſſe non eſt dicendum, cum Deus, & natura nihil faciant fruſtra. Quinto facit ratio, quia ſi homo certus eſſet ſe eſſe in gratia, vtique ſuperbiret, & eſſet occaſio homini deſidiæ, ſomnolentiæ, & ocioſitatis, vt inquit Greg. ſuper Iob. capitul. nono. Vltra prædictas rationes adſunt teſtimonia ſcripturæ. Primo Eccl. 9. Nemo ſcit, an odio vel amore dignus ſit, ſed omnia in futurum ſeruantur incerta; qui tamen locus intelligitur, quòd nemo ſcire poteſt ex ſe, an ſit à Deo electus, an non; ſed omnia hæc in futurū ſeruantur incerta vſque in diem iudicij, in quo illuminabit abſcondita tenebrarū, & manifeſtabit cōſilia cordium. Secundo Iob. 9. ibi Si venerit ad me, non videbo eum; ſi abierit non intelligā; vbi ſunt verba

intel-

intelligenda, de aduentu Dei in animam hominis per gratiæ ſuæ infuſionem, de quo aduentu dicitur Ioan. 14. Si quis diligit me, ſermones meos ſeruabit, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus, & ita interpretatur Greg. ſuper 1. Iob qui Iob in d. cap. 9. dicit Si habuero quippiam iuſtum non reſpondebo; ſed meum iudicem deprecabor: & infra: Et cum inuocantem exaudierit me, non credo, quod audierit vocem meam, & infra: Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me; ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit, etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea, & infra; Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti, & infra; Si lotus fuero aquis niuis, & fulſerint, velut mundiſſimæ manus meæ; tamen ſordibus intinges me. i. vt B. Greg. ſordidum me declarabis, & ſordidum me eſſe manifeſtè oſtendes. Tertio idem Iob. 14. Siue nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles, non intelliget; vbi filiorum nomine opera intelligit, ſic intellexit Paulus 1. Timot. 2. quia ſaluabitur per filiorum generationem, ita Greg. d. cap. 14. Nobiles ſunt filij recta opera; ignobiles autem peruerſa. Quarto Pſalm. 2. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Quinto Dauid Pſal. 18. Delicta quis intelligit? vbi probatur quod nullus ſcit omnia delicta ſua; aliqua tamen intelligi poſſunt Pſal. 50. ibi Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco; & peccatum meum contra me eſt ſemper, & Pſalm. 31. Delictum meum cognitum tibi feci. Sexto Hyer. 17. Prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile, & quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor & probans renes. Si ergo homo non poteſt perſcrutari cor ſuum, ergo non poteſt certo cognoſcere ſe eſſe in gratia, cum multa poſſint eſſe in corde noſtro abſcondita, quæ ſufficiant ad impediendum gratiam. Septimo Daniel 4. Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum: forſitan, ignoſcet Deus delictis tuis; vbi dictio forſitan denotat dubitationem, non quidem ex parte Dei, qui miſericors eſt, ſed ex imperfectione operum noſtrorum, vnde Ioel exhortans Dei populum, vt conuertat ſe in toto corde ad Dominum, quia benignus, & patiens eſt ait: Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem? ſimiliter Niniuitæ ad prædicationem Ionæ ſtatuentes pœnitentiam peccatorum agere, & aliquam pro illis ſatisfactionem reddere dixerunt: Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus? & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? & Act. Apoſt. 8. Petrus dixit Simoni Mago, Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis. Octauo, prima Corint. 4. ibi Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, ſed neque me ipſum iudico. Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum; qui autem iudicat me Dominus eſt, itaque nolite ante tempus iudicare, quo ad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum; & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Nono 2. Cor. 10. Non enim qui ſe ipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat; vnde falſum eſt, quod dicit Lutherus: Crede te abſolutum, & eris abſolutus. Decimo, ſecunda Corin. 13. Voſmetipſos tentate, ſi eſtis in fide, ipſi vos probate, quod ſi eſſent certi de iuſtificatione, non eſſet opus, vt tentarent ſemetipſos. Vndecimo ad Galat. 6. Si quis exiſtimet ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit; Vltra prædictas authoritates ſacræ ſcripturæ adeſt definitio communis doctorum Cyprian. ſerm. de eleemoſyna Hier. ſuper capit. 3. Hyer. Aug. ſuper Pſalm. 50. Verſ. Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi, & in lib. 83. q. in quæſt. 58. Greg. in Epiſtol. ad Greg. Aug. libr. ſexto, Regiſtri capit. 186. Iſid. lib. 2. de ſummo bono cap. 13. Gerſon in tractat. de ſignis bonis, ac malis quarta, p. Alex. de Ales 3. q. ſummæ quæſtio. 27. S. Bonau. 1. ſent. diſt. 17. 1. p. q. 3. S. Thom. 1. ſecundæ, q. 112. art. 5. Riccard. 1. ſent. diſt. 1. artic. ſecundo, quæſt. 5. Durand. 1. ſent. diſt. 17. quæſt. 4. Gabriel 2. ſent. diſtinct. 27. vltimo dubio. Theoph. 1. Cor. 4. Hier. lib. ſecundo, Dialog. Aug. ſuper Pſalm. 41. ver. Abyſſus Abyſſum inuocat, Chriſoſt. Homil. 11. ſuper 1. ad Cor. Bernard. in Epiſt. 42. Caſſiod. ſuper Pſal. 2. ver. Seruite Domino in timore. Vltimo adeſt definitio Eccleſiæ cap. fin de purg. Can. & Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 9. Non obſt. primo ad Roman. 8. ibi Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod Filij Dei ſumus; nam Reſpond. quod non ſumus certi, an illud teſtimonium ſit à Spiritu ſancto: nam non omnibus iuſtis datum eſt, vt ſciant, quæ ſuggeſtiones fiunt à Spiritu ſancto, & quæ à ſpiritu malo. Vnde 1. Ioan. quarto, Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint; ſæpe enim Angelus ſathanæ transfigurat ſe in Angelum Lucis, ſecunda Cor. 11. Vnde cum quis ſcit certo habere ſpiritum à Deo, debet dici illum habere per ſpecialem Dei reuelationem. Secundo non obſt. quod qui negant, certitudinem ſalutis haberi poſſe, excrucificant conſcientias; quia ducunt illas in deſperationem, dum ſemper illas dubitare faciunt. Reſpond. quòd non iubemus eos deſperare. Non enim qui eſt incertus, deſperat, quia eſt medium inter certitudinem & deſperationem, videlicet probabilis quædam fides, aut opinio de ſua iuſtificatione. Non obſt. etiam, quod dicunt, de ſymbolo dicente, Credo remiſſionem peccatorum; ex quibus verbis colligere volunt, quod quilibet à ſacerdote abſolutus teneatur credere remiſſa ſibi eſſe peccata; nam Reſpond. quod fatemur, remiſſionem peccatorum dari per abſolutionem ſacerdotis, ſi adſint reliqua omnia, quæ ſunt ad talem remiſſionem impetrandam neceſſaria. Nemo tamen poteſt certo ſcire illa omnia adeſſe; quia nemo poteſt certo ſcire, ꝙ ſe bene præparauit integrè ſcrutando conſcientiam ſuam, vt de omnibus perfectè doleret; neque etiam poteſt ſibi certo conſtare de intentione ſacerdotis, quæ ſemper eſt neceſſaria ad cuiuſlibet ſacramenti adminiſtrationem & propter hanc cauſam adultus, qui ad baptiſmũ accedit, quamuis certo ſciat ſe dolere de pecca

ris; non tamen poteſt certò ſcire ſe eſſe in gratia; quia non poteſt illi certò conſtare de intentione baptizantis. Non obſt. etiam 1. Cor. 2. ibi Nos autem non ſpiritum huiuſmodi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis; nam Reſp. quod Apoſtolus ibi loquitur de beneficijs communibus, quæ Deus toti generi humano conceſſit, qualia ſunt redemptio, doctrina fidei, ſacramenta, per quæ poſſumus iuſtificari, quæ dona per donum fidei omnes iuſti, omneſque fideles certò ſciunt, quod patet per illa verba, quæ & loquimur non indoctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus. Non obſt. etiam, quod homo non poſsit Deo gratias agere, vt debet, pro beneficijs receptis, ſi illa non agnoſcit; nam Reſp. quod ſatis eſt ad reddendas gratias, cognoſcere illa dona per probabilem opinionem de illis habitam, & non eſt neceſſaria ad hoc certitudo fidei. Non obſt. etiam 1. Ioan. tertio. Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea, quæ ſunt placita coram Deo facimus: Nam Reſpond. quod ibi loquitur de fiducia, quæ longè diſtat à certitudine Fiducia enim pertinet ad voluntatem; certitudo, autem ad intellectum: ad habendum verò hanc fiduciam impetrandi à Deo, quæ petierimus, ſatis eſt quædam probabilis perſuaſio, quod ſumus Deo grati, & quæ placita ſunt ei facimus, quæ perſuaſio inde naſcitur, quod mandata illius cuſtodimus, & de nullo peccato accuſat nos conſcientia noſtra. Non obſt. etiam primo Ioan. tertio ibi, Scimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres; nam Reſp. primo, quod illud argumentum procedit ex ſenſu myſtico, qui parum validus eſt ad probandum aliquod dogma; peccatum enim intelligere per nomen mortis, & gratiam per nomen vitæ, ſenſus eſt myſticus, qui male huic loco conuenit, & eſt nimium ab illa litera alienus. Nam Ioannes illo loco de vera morte corporali loquebatur, & de vita æterna, ad quam iuſti transferuntur, cum ex hoc mundo exeunt. Secundo Reſpond. verbum (ſcio) non ſignificat notitiam euidentem, & certam, qualis eſt illa, quam habemus per Sylogiſmum demonſtratiuum, aut per intuitionem alicuius rei præſentis; ſæpè enim ſcire dicimus ea, de quibus ſolum habemus fidem diuinam, aut fidem humanam, aut probabilem opinionem Act. 2. Certiſſimè ſciat omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis, & 1. Ioan. tertio Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt, & infra: Scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem; & ita intelligitur dicto loco 1. Ioan. tertio. Non obſt. etiam ad Rom. 4. Ideò ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolum, ſed & ei, qui ex fide eſt Abrahæ, qui eſt Pater hominum noſtrum; ex quo loco arguit Melancton, Paulum docuiſſe nos Iuſtitiam eſſe ideò ex ſola fide, vt poſſimus eſſe certi de remiſſione peccatorum noſtrorum, quam Deus promiſit: nam Reſp. quod Paulus loquitur ibi de promiſſione incarnationis Filij Dei, non de promiſſione remiſſionis peccatorum: de qua etiam ad Galat. 3. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, ita interpretatur Anſelm. d. loco ad Rom. 9. Non obſt. 2. Apocalip. Vincenti dabo Manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit; nam Reſp. quod verus ſenſus eſt illius textus, vt loquatur, non de gratia, aut iuſtificatione, ſed de præmio cœleſtis patriæ in futura vita recipiendo. Hoſius Tit. de hæreſibus noſtri temporibus lib. 1. pag. 201.

GRÆCI. LXXXIIII.

GRÆCORVM receſsũ ab Eccleſia Romana fuiſſe bonum, hæreſis eſt Direct. 2. par. quæſt. 9.

HÆRETICVS. LXXXV.

FVERVNT quidam adeò dementes, vt dicerent, Omnes hæreticos bene ſentire, qui ne dũ dementes, verum potius Dęmones dici poſſunt, contra hanc facit Cath. in princ. pag. 11.

Secunda hæreſis eſt, quæ docet Hæreticos non eſſe aliqua corporali pœna puniendos, de qua dixi mus ſupra in vlt. quæſt.

Tertia hæreſis eſt, quæ docet Omnem illum eſſe ceoſendum hæreticum, qui quouis modo lethaliter peccat; Ad hunc errorem pertinet, quod impius Lutherus inquit, per peccatũ mortale quodlibet amitti fidem, de quo dixi ſupra vet. Fides.

Contra facit primo ratio, quia peccatum fit in omittendo, ex quo hæreticus dici non poteſt, cum nihil egiſſe, aut docuiſſe conſtet. Secundo contingit ſæpè, vt aliquis peccet mortaliter, & tamen certo ſciat peccare, & per conſequens non eſt hæreticus. Tertio ſi omnis peccator eſſet hęreticus, oporteret omnem peccatorem poſt primam, & ſecundam correptionem deuitate, Paul. ad Tit. 3. aliter tamen dicitur Math. 18. qui ſecundò peccantem non vitandum dixit, ſed Eccleſiæ denunciandum.

Quarta hæreſis eſt, quæ dicit Hæreticos redeuntes non eſſe recipiendos, Direct. p. 2. q. 6. nu. 55. c. ſi. ver. Luciferani 24. q. 3.

HOMO. LXXXVI.

HOMINES per vires naturæ abſque gratia poſſe euitare peccata, hæreſis eſt. Direct. p. 2. quæſt. 4.

Idem dicere, quod peccator quacũq; hora voluerit poſſit effici amicus Dei ibid. 2. p. q. 9.

Idem ſi dicat Omnem hominem obligari ad religionem vel ad matrimonium ibidem 2. par. q. 9. artic. 76.

Idem dicere Hominem non licere damnare ad mortem, quacunque cauſa p. 2. q. 14.

HORÆ

HORÆ CANONICÆ. LXXXVII.

INrer alios errotes Vualdenſium, & Ioannis Vuiclepb vnos eſt, qui docet, In boris canonicis cantandis, dicendiſque fruſtra tempus teri, dicentes Lcberum eſſe orare, quando alcui placuerit; alioquin repugnaret libertati chriſtianæ; tanquam ſi libertas chriſtiana in hoc ſita eſſet, vt nulli humanæ legi obligetur: Eccleſia enim habet hanc poteſtatem ioſtiruendi leges, quibus omnes chriſtianos obliget: in hoc enim eſt ſita libertas chriſtiana, vt primò per baptiſmum homo liberetur à ſeruitute peccati, quæ maxima eſt ſeruitos. Deindè liberi ſimos à iugo ſeruitutis legis Moſaycæ: in quibus duobus vera chriſtiana libertas collocator, & hæc eſt libertas, qua Cbriſtus nos liberauit. Paulus ad Galat. 4.

Contra facit primo, Qui Eccleſiam audit Chriſtum eius ſponſum audit, & Melior eſt obedientia quam victima 1. Reg. 15. Secundo optima ratione factum eſt, vt certis temporibus oremus, qnia omnia tempus habent, & ſuis ſpatijs trãſeunt vniterſa ſob cœlo: & omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiunt 1. Cor. 14. ſi omnia, ergo & oratio. Tertio Daniel 6. ibi Daniel ingreſſus eſt domum ſuam, & feneſtris apertis in ſuo cænaculo contra Hieruſalem tribus temporibus in die, flectebat genoa ſoa, & orabat, confitebaturque coram Deo ſon, ſicut & ante ſacere conſoeuerat; ecce vides Danielem tribus temporibus Dominum orantem. Quarto Act. 3. vbi Petrus, & Ioanoes aſcendebant in templum ad boram orationis nonam. Quinto Act. 10. Petrus aſcendit in ſnperiora, vt oraret circa boram ſextam. Sexto Pſal. 118. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, & iterum Memor fui oocte nominis tui Domine, & Pſal. 6. Lauabo per ſingulas noctes lectũ meum, & lacrymis meis ſtratum meum rigabo, & Pſalm. 133. In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum: & Act. 16. Paulos & Sylas media nocte adorantes laudabant Deum, & audiebant eos, qui in cuſtodia erant &c. & Luc. 12. Beatus ſeruus ille, quem cum venerit Dominus eius inuenerit vigilantem, & Pſal. 5. Quoniam ad te orabo Domine, mane exaudies vocem meam: mane aſtabo tibi, & contemplabor te. Septimo Pſal. 118. Septies in die laudem dixi tibi. Octano adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Agat. cap. 30. Echius tit. 32. de oratione & horis canonicis, Hoſius io expoſitione dominicæ orationis cap. 59.

HOSTIA. LXXXVIII.

HOſtia conſecrata ſi cadat in lutum deſinere ioea eſſe Corpus Chriſti, ſi à bruto, ſeu ab homine ſumatur, hęreſis eſt Direct. 2. p. quæſt. 10.

HVMANVM. LXXXIX.

HVmanum eſſe nobilius quam Angelicum hæreſis eſt, Direct. 3. p. q. 9. art. 33.

Item hæreſis eſt dicere Humanam Chriſti Naturam in omnibus ęquari Deo, ibidem. quæſt. 11.

IANVA. XC.

CAlninus, & alij hæretici moderni paſſim negant Chriſtum intraſſe ad diſcipolos per ianuas clauſas. Ioan. c. 20.

Contra facit com. opin. Doct. Ilar. 3. de Trinit. Ambr. in Lucam lib. 10. c. 24. Aug. de agone chriſtiano libro cap. 23. Chryſoſt. in Homil. de Ioan. Bapt. Hier. lib. 1. in Iouinianum, Cyrillus lib. 12. cap. 53. in Iouin. ibi Clauſis foribus repentè Dominus omnipotentia ſua, natura rerum ſuperata, ingreſſus eſt ad Diſcipulos.

IDOLATRIA. XCI.

NOnnulli fuerunt, qui chriſtiani oomen profeſſi ſunt, qui Idolos coluerunt.

Contra facit primo Math. 4. vbi Dominus aduerſus Dæmonem bæreticorum parentem citauit, Dominum (inqnit) Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Secundo Deut. 17. Vadant, & ſeruiant Dijs alienis, & adorent eos, Solem & Lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi &c. Tertio Eſa. 2. Proieciſti populum tuum domus Iacob, quia repleti ſunt, vt olim, & augures habuerunt vt Philiſtijn & infra. Et repleta eſt terra eius Idolis. Opus manuum ſuarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorom. Quarto Exod. 32. Multa hominum millia ex filijs Iſrael morte punita ſunt, eo qood adorauerunt vitulum aureum. Quinto Daniel 3. Tres pueri quia noluerunt adorare ſtatuam, à Domino præmiantur. Sexto Apocal. 2. Ioan. cum voloiſſet adorare Angelum prohibuit ne illud faceret dicens, vide ne feceris: dixi io ſumma pec. cap. p. 1. q. 35. tit. 2. & dicetur inferius ſuo loco.

IEIVNIVM. XCII.

PRima hæreſis eſt, Iouiniani, Vualdenſium, & Vuiclepbitarum & Lutheranorum quæ ait, Ieiunium nullius eſſe meriti apud Deum.

Cõtra facit primo ratio, quia ieiunium eſt pars temperantiæ, & per conſequens virtus, eſt actus virtutis, & conſequenter meritorium, cum fit propter Deum. Secundo quia illud adiuuat ad plures alias virtutes; parat enim viam caſtitatis; quid enim fecit peccare Sodomam niſi ſaturitas panis? Exec. 16. Venter mero æſtuans, facile deſpumat in libidinem; parat ẽt viam ad non orandum Exod. 32. Cum enim manducaſſet, & bibiſſet populus ſurrexit non orare, ſed ludere; non adorare Deum, ſed vitulum aureum. Tertio Daniel 3. Tres pueri ieiuni ingredientes illæſi egreſſi ſunt de fornace. Quarto daniel 10. poſt ieiunium trium hebdomadarum idem Daniel vidit viſionem, in qua ſibi dictum eſt ab Angelo: Ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum vt affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua, & ego veni propter ſermones tuos. Quomodo ergo nõ habet meritum ieiunium, quod meretur exauditionem?

nem? Quinto Helias ieiunus erat & ad eius orationem tribus annis, & ſex menſibus ros pluuiæ non cecidit ſuper terram 3.Reg.17. Ieiunus iterũ orat & pluuias à Deo imperat 1. Reg. 19. In nouo autem teſtamento ſunt plura teſtimonia ieiunij. Primo Luc.2.Anna propheteſſa laudatur, quia non diſcedebat de templo ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte. Secundo Matth. 17. Hoc genus Dæmoniorum non eijcitur, niſi in oratione, & ieiunio. Tertio Matth. 6. Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans; ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito, & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi; nunquam autem redditur præmium, niſi pro merito. Vltimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Gangrenſe cap.19.& Concil. Telenſe; Non obſt. primo quod obijciunt 1. Timot.4. ibi Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt & futuræ; nam Reſp. quod ieiunium non eſt propriè exercitatio corporalis, ſed ſpiritualis, ſecundum Theophil. d. loco; ſecundo Reſp. quod Paulus non negat abſolutè corporalem exercitationem eſſe vtilem, ſed illam dicit ad modicum vtilem, ſi non habet pietatem ſibi coniunctam, ita interpretatur hunc locum Ambroſius Secundo non obſt. Eſa. 58. Nunquid tale eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? & infra: Non ne hoc eſt magis ieiuniũ quod elegi? diſſolue colligationes impietatis &c. nam Reſp. quod apertiſſimè probatur ieiunium, & abſtinẽtia à peccatis, vndè hæc obiectio eodem modo, vt prima, reijcitur; ſolum enim ieiunium, ſi cætera pietatis opera definit, nullius eſt momenti, vnde ibidem dicitur: Nolite ieiunare ſicut vſque ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter: contra hanc facit Cathec. Tit. de oratione pag.520.

Secunda hæreſis eſt, quæ docet Ieiunia non debere inſtitui pro certo aliquo, & ſtatuto tempore, ſed quod quilibet ieiunet cum voluerit.

Huius hæreſis Author eſt Aerius, quem ſecutus eſt Eraſmus.

Contra facit primo ratio, quia cum ieiunium ſit meritorium, ſequitur quòd Eccleſia poſſit ſtatuere illud. Secundo Maximus Epiſcopus dicit, Ieiunium Quadrageſimę à Chriſto fuiſſe inſtitutum: Theophil. autem Alexandrinus dicit, Hoc ieiuniũ Quadrageſimæ ab Apoſtolis inſtitutum eſſe, Idem Ignatius Martyr in Epiſtol.4. ad Phil. Tertio eſt definitio Eccleſiæ Concil. Brac. 1. capit. 16. & in Collect. Græc. Synod. Martini capit. 50. & Concil. Tolet. 8. capit. 8. & concil. Gangarenſe capit. 19. quod autem aſſerit Eraſmus melius eſſe ieiunare ſponte, quàm ex legis præcepto, conuincitur falſum per illud 1. Reg. 15. Melior eſt obedientia, quam victima: melior ergo quam ieiunium, & merito obedientia pręfertur ieiunio; quoniam ieiunium ad temperantiam pertinet, obedientia vero ad iuſtitiam, quę reddit vnicuique quod ſuum eſt. Per obedientiam ſi quidem ſuperiori præſtamus, quod debemus, qui ſponte ieiunat, ſolum ieiunij meritum habet, qui verò legis impulſu ieiunat, & ideo ieiunat, vt legi obediat, hic vltra ieiunij rationem habet etiam meritum obedientiæ. Meliora enim ſunt opera, quæ ex obligatione præcepti fiũt, quam quæ ex proprio arbitrio; neque per hoc dicitur ieiunare ex metu, licèt non ieiunaſſet, niſi lex præciperet; nam illud ex obedientia agit, ex qua non ſequitur neceſſariò metus pœnæ; nam aliàs legiſlator peccaret, inducens ad metum ſeruilem, & licèt fiat cum aliqua triſtitia, non per hoc retardatur meritum, dummodo fiat alacri animo, & non retinenti, ſicuti triſtitia Chriſti non impediuit meritum paſſionis eius; Nõ obſt. quòd Dominus prohibuerit ieiunia phariſaica Eſa. 58. ibi: Nolite ieiunare vſque ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter; nam Reſp. quod ibi non prohibuit ieiunium, ſed prohibuit eo modo faciẽdum, nempe cum iactantia, & cum alijs peccatis, quæ faciebant in die ieiunij. Turrian. lib. 5. cap. 6. & ſeq. Echius tit. 14. de feſt. & eiunijs: tot. tit. de obſeru. ieiunij, qui renouatur in Concil. Trident. ſeſſ. 25. Tit. de delectu ciborum: Hoſium Tit. de cæremonijs cap. 91. pag. 172.

Tertia hæreſis eſt Begardorum & Beguinarum dicentium: Hominem non obligari ad ieiunia Eccleſiaſtica, cum ad ſtatum perfectionis peruenerit.

Contra facit primo, quod ſupra dictum eſt in 2. hæreſi huius. Secundo facit ad Galat. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem; hęc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis illa faciatis, nec non ſoli Virgini Dei Matri hoc priuilegium tribuitur, vt talem pacem in ſe habuerit. Tertio 1. Cor. 9. vbi Paulus vas electionis, raptus vſque ad tertium cœlum vidit Arcana Dei, quæ non licet homini loqui, inquit: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Quarto Mathe. 3. Ioannes Baptiſta vir perfectus caſtigat corpus ſuum, à vino & ſicera abſtinens, carnes non comedens, ſed cibus eius locuſtæ, & mel ſylueſtre. Quinto Saluator noſter nobis relinquens exemplum ieiunauit Mat.4. Quamdiu enim hic ſumus, inimicos domi noſtræ habemus Ioſ. 15. Sexto definitio Eccleſiæ clem. ad noſtram de hæret. de hoc dixi in ſumma pec. cap. parte 2. tit. 7. q. 17.

IESVS. XCIII.

Molinęus, & Bucerus hæretici, dixerunt Ieſum naſcentem adaperuiſſe vuluam Marię.

Contra facit primo Iſa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium; vbi non ſolum conceptura; ſed etiam paritura, & erit virgo, Ambr. in Epiſt. 81. Virgo autem, quæ parit, non aperit vuluam; alioquin non eſſet virgo: ipſa tamen dicitur virgo ante partum, in partu, & poſt partum. Secundo Ezec. 44. ibi Porta orientalis, per quam Deus Iſrael ingreſſus eſt, clauſa erit, & non aperietur; vbi Hieron. interpretatur, de Maria Virg. Tertio facit, quod dixi ſupra prima parte vet. Maria.

IMA-

IMAGO. XCIIII.

FVit olim prima hæreſis Fœliciani, quam hodie moderni Valdenſes, & alij hæretici ab inferis reuocarunt, quæ docet imagines eſſe tollendas ab Eccleſia, dicens Idolatriam eſſe imagines in templis habere, ſiue illæ ſint Chriſti ſiue ſancti hominis cuiuſcunque: contra hanc facit Cathec. in 1. præc. pag. 393. & ſeq.

Contra facit primo Num. 21. Fac. ſerpentem, & pone eum pro ſigno; qui percuſſus aſpexerit eum viuet. Fecit ergo Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno: quem cum percuſſi aſpicerent ſanabantur. Secundo Exod. 25. Duos quoque Cherubin aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi; Cherubin vnus ſit in latere vno, alter in altero. Tertio 3. Reg. 6. Salomon in templo fecit Cherubin, & palmas, & malogranata, neque in harum rerum pictura, aut ſculptura reprehenſus fuit. Quarto facit ratio; ſi licuit ſerpentem exaltare coram populo ad Idolatriam prono, vt ex illius aſpectu filij Iſrael à ſerpentium morſibus liberarentur, cur non licebit nunc Chriſtum in Cruce exaltatum depingere, vt ex illius imaginis aſpectu reducamus ad memoriam immenſa beneficia, quæ generi humano in cruce moriens exhibuit? Si vmbram licuit pingere, cur non licebit pingere corpora? Quinto adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Nicen. 2. & Concil. Francofordenſi: non obſt. Exod. 20. & Leuit. 5. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, & in terra deorſum, neque eorum quæ ſunt in aquis ſub terra; nam Reſp. illam prohibitionem fuiſſe factam, cauſa euitandi idolatriam, non vt nõ habeantur, vt non fiant abſolutè; ſed vt non fiant ad colendum ea, quod patet, quia antea Dominus dixerat: Non habebis Deos coram me; deinde Nõ adorabis ea, neque coles: imagines autem non colimus tanquam Deum, quoniam noſtra adoratio non ad illas, ſed ad earum exempla refertur; eodem modo reſpondemus ad illud Ioan. 4. ibi. Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu, & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum in ſpiritu; fatemur quidem hoc, ſed oportet aliquibus rebus intellectum excitare, vt per earum aſpectum ad Dei memoriam reducatur, quod fit per imagines. Hoſius lib. de hæreſibus noſtri temporis in principio. Echius tit. 16. de imaginibus, Turrianus lib. 1. cap. 25. Concil. Trident. ſeſſ. 25. tit. de inuocatione vt veneratione &c. & in Bulla Pij 4. de profeſſ. fidei.

Secunda hæreſis eſt, quæ docet Imaginem Dei, ad quam homo factus eſt, à Deo eſſe corpori impreſſam, & non animæ.

Contra facit primo ratio, quia in Deo ſunt omnia hæc, omnipotentia, ſapientia, & bonitas; in anima autem noſtra ſunt tres potentiæ, Intellectus, qui correſpondet omnipotentiæ; memoria ſapientiæ, voluntas bonitati; Præterea, ſi imago Dei eſt in anima; oporteret, quod animalia homini ſimilia eſſent ad imaginem Dei, quod eſt abſurdum, & contra 1. Geneſ. ibi Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram; de nullo autem animali dictum eſt, quod factum ſit ad imaginem Dei.

IMPECCABILIS. XCV.

IMpeccabilem reddi poſſe hominem in hac vita, hæreſis eſt Direct. 2. p. q. 7.

IMPERATOR. XCVI.

MArſilius Patauinus docuit Papam iudicari poſſe ab Imperatore.

Contra facit, quia poteſtas ſpiritualis, quæ ſupremum finem hominis intendit 1. Cor. 2. à nemine iudicatur, ſed bene iudicabit temporalem, quæ intendit finem ordinabilem ad finem ſpiritualis poteſtatis. Prima enim ſedes à nemine iudicatur, & licèt Pilatus iudicauerit Chriſtum, cuius Vicarius eſt Pontifex in terris, hoc fecit tanquam in perſonam priuatam, à Iudæis accuſatam; Papa vero ſuccedit Chriſto, non ſecundum quod maligne accuſatus eſt, ſed in potentia.

INDVLGENTIA. XCVII.

INdulgentias, quas Pontifices peccatoribus præſtant, condonando videlicet illis pęnam, ad cuius tolerantiam peccator obligatur, etiam remiſſa culpa, multi hæretici contemnunt, atque irrident, vt Vualdenſes, Vuicleph. & Lutherani.

Contra hanc hæreſim eſt determinatio Eccleſiæ in cap. cum ex eo, de pœni. & remiſſ. & in Concil. Conſtantienſ. ſeſſ. 8. & Concil. Trident. ſeſſ. 25. tit. de indulgentijs, & in Bulla Pij 4. de prof. fidei. Contra quam hæreſim plura ſcripſit Roffenſis in opere contra Lutheri captiuitatem babilonicam, Tubertinus aduerſus Lutherum, Echius in Enchir. aduerſ. Luther. cap. 24. qui optima ratione probat indulgentiarum vſum admodum eſſe vtilem, & neceſſarium in Eccleſia Dei. Quarum theſaurus fit ex ſuperabundantia meritorum (quatenus ſatisfactoria) Chriſti & ſanctorum: de ſuperabundantia paſſionum Chriſti pro nobis dicitur 2. Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi: de ſatisfactione ſanctorum dicitur Iob. 6. ibi: Vtinam appenderẽtur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret, vbi plus paſſus eſt quam pro peccatis ſuis, debuerit pati: & Coloſ. 1. Nunc enim gaudeo in paſſionibus meis pro vobis, Hoſius tit. de ſatisfactione cap. 48. & lib. de hæreſibus noſtri temporis pag. 197.

INFERI. XCVIII.

INfernales hæretici dicunt, Chriſtum deſcendiſſe vſque ad locum damnatorum; & ibi æternos cruciatus in anima perpeſſum eſſe.

Contra facit 1. Coloſſ. ibi Pacificauit per ſanguinem crucis ſuæ, ſiuè quæ in terris, ſiuè quæ in

cœlis reconcilians nos in corpore carnis eius per mortem; nihil igitur pœnarum ob reconciliationem hominum remanſit ſubeundum poſt mortem: nam in cruce dixit: Conſummatum eſt, ſignificans dolores finitos eſſe, quos redemptionis noſtræ cauſa perferendos aſſumpſerat; alioquin reconciliatio fieret, non in corpore carnis Chriſti; ſed in anima ſeparata à corpore, quod falſum eſt. Secundo Luc. 23. Hodie mecum eris in Paradiſo; qui locus voluptatis eſt, & gaudij; non ergo poſtquam expirauit, æternos cruciatus paſſus eſt.

INFERNVS XCIX.

ALmericus, & Albanenſes ſenſere, non eſſe alias inferni pœnas, quam illas, quas in hoc mundo experimur, & Almericus inquit, quòd qui habet peccatum mortale, ille dicitur habere in ſe infernum, contra hanc facit Cathe. in 5. art. pag. 72.

Contra facit primo Eſa. vlt. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Secundo Eccl. 7. Vindicta carnis impij, ignis, & vermis. Tertio Iudith. 16. Dabit ignem, & vermes in carnes eorum, vt vrantur, & ſentiant vſque in ſempiternum. Quarto Iob. 30. Præſtolabar lucem, & eruperunt tenebræ, & Iob. 38. Auferetur ab impijs lux. Quinto Pſal. 10. Pluet ſuper peccatores laqueos; ignis, & ſulphur &c. Sexto Apocal. 14. Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum, & Apocal. 19. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis, & ſulphuris.

Secunda hæreſis Origenis docet inferni pœnam non eſſe perpetuam.

Contra facit primo, quod dixi ſupra in proxima præcedenti hæreſi. Secundo facit Mar. 9. Si ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam; Bonum eſt tibi debilem introire in vitam; quam duas manus habentem, ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur &c. Secundo Matthe. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt Diabolo & Angelis eius.

Tertia hæreſis eſt, quæ negat Chriſtum ad inferos deſcendiſſe.

Contra hanc facit primo Eccl. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino. Secundo ad Epheſ. 4. Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ? Tertio act. 2. Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni. Quarto Pſal. 15. Quoniam non derelinques animam meam in inferno; nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Quinto in Symbolo Apoſt. Deſcendit ad inferos. Sexto cap. firmiter, de Summa Trinitat. & fide catholic.

INIMICVS. C.

GRæcorum eſt error, qui aſſerunt licitum eſſe decipere inimicum.

Contra facit primo Leuit. 19. Non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum: vnuſquiſque enim eſt proximus, licèt ſit inimicus. Secundo Luc. 10. vbi Samaritanus dicitur proximus Iudęo, qui tamen erant infenſi Samaritani Iudęis. Tertio 1. Pet. 3. Non reddentes (inquit Petrus) malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, ſed è contrario benedicentes, quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hæreditate poſſideatis. Quarto Paulus Rom. 12. Nulli malum pro malo reddentes. Quinto 1. Theſſ. 5. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt ſectemini in inuicem, & in omnes. Quinto Math. 5. Audiſtis quia dictum eſt antiquis; diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos, contra facit Cathech. in Tit. de oratione in 5. petitione.

INIVRIA. CI.

LVtheri ſententia eſt, Non licere chriſtianis petere coram iudice iniuriæ reparationem.

Contra hanc hæreſim primo facit, quæ dixi ſupra ver. Bellum. Secundo facit ratio, ſi tibi licet iniuriam iniuria repellere, cur non licebit alij iniuriæ reparationem coram iudice petere? Iuſtum eſt certè vt nemo ſit iudex in propria cauſa. Quapropter ſi licèt manibus proprijs iniuriam repellere; multo magis licebit per manum iudicis iniuriam propulſare, aut iam illatæ reparationem petere.

INTENTIO CII.

LVtherus negat intentionem requiri in miniſtris, dum Sacramenta diſpenſant.

Contra facit. 1. Cor. 4. ibi diſpenſator Myſteriorum eius, ac inter diſpenſatores quæritur, vt fidelis, qui inueniatur, vnde data fuit talis poteſtas hominibus, vt actus ipſorum eſſet iuxta ipſorum intentionem, dixi ſupra. 1. p. ver. Sacramentum hær. 6.

INTERPRETATIO. CIII.

BRentius, & kemnitius hæretici docuerunt vnicuique licere, vnumquemque tenere interpretari doctrinam cuiuſcumque Doctoris, aut Concilij etiam Oecumenici, nec aliter eam ſequi debere, quam ſi ipſe iudicauerit eam cum Euangelio conſentire.

Contra facit primo Prou. 18. Quis enim prius reſpondet, quam audiat? Secundo Ioann. 5. Sicut audio (inquit Chriſtus) iudico, & iudicium meum eſt iuſtum. Tertio ad Romanos. 1. Secundum auditum fidei iudicare debet, qui de fidei cauſa iudicat: audire autē oportet non modo Chriſtum Matth. 17. ſed & diſcipulos eius Lucę 10. & paſtores, & doctores Eccleſiæ, Paulus ad Epheſ. 4.

& Eccleſiam ipſam Matth. 18. præcipuè in Concilijs generalib. Act. 15. & tradit. Apoſt. Theſ. 2. communemque vſum populorū 2. Cor. 3. Labia enim ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam Malac. 2. ne circumferamur omni vento doctrinæ ad Eph. 4. nec doctrinis varijs, & peregrinis patiamur abduci 1. Cor. 13. Quarto facit Concil. Trid. ſeſſ. 4. & Bulla Pij Quarti ſuper profeſſione fidei, & in Bulla ſuper confirmatione Concil. Trid.

INVESTITVRA. CIIII.

Qvidam hæretici dixerunt, inueſtituram Eccleſiarum à laycis habendam eſſe.

Contra facit ratio, quia laicorum eſt Eccleſias tueri, non tradere; ita ſtatuit Paſchalis Papa in Epiſt. 2. ad Anſelmum, Nicol. Sand. lib. 7. nu. 139. de viſibili Mon. Eccl.

INOBEDIENS. CV.

INobedientem omnem præceptis Dei, eſſe hæreticum cenſendum, eſt hæreſis, Director. 2. p. quæſt. 10. hær. 9.

IOAN. BAPTISTA. CVI.

MAnichæi dixerunt Ioan. Baptiſtam præcurſorem Domini fuiſſe damnatum, eo quod non crediderit in Chriſtum.

Contra facit Matth. 11. vbi Ioan. Baptiſta laudatur in multis à Domino, deinde dixit inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioan. Baptiſta.

IVDAS. CVII.

CAini hęretici dixerunt Iudam fuiſſe diuinum, & ſcœlus illius, beneficium exiſtimarunt.

Contra facit primo Ioan. 13. ibi Vos mundi eſtis, ſed non omnes, ſciebat enim quis nam eſſet, qui traderet eum; propterea dixit, Non eſtis mundi omnes. Secundo Act. 1. Viri fratres oportet impleri ſcripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit Dux eorum, qui comprehenderunt Ieſum, & infra, Et hic quidem poſſedit agrum de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius. Tertio Luc. 22. de Iuda loquens Verumtamen væ homini illi, per quem tradetur.

Item Iudæ deſperationem tātum placuiſſe Chriſto, quantum Petri contritionem, hæreſis eſt. Direct. 2. p. q. 10. hær. 13.

IVDEX. CVIII.

VValdenſium error eſt, quo docent Nullum iudicem poſſe damnare aliquem hominem ad pœnam aliquam.

Contra facit primo Exod. 18. Conſtitue iudices, qui populum iudicent omni tempore. Secundo Deut. 16. Iudices, & Magiſtri in omnibus portis tuis conſtituantur, vt iudicent populum iuſto iudicio. Tertio Act. 5. Petrus puniuit morte Ananiam, & Saphiram, quia fraudauerunt de pretio agri venditi. Quarto 1. Pet. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi quaſi præcellenti: ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Quinto ad Rom. 13. Si malum feceris time. Non enim ſine cauſa gladium portat; Dei enim Miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit; non obſt. Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini; nam ibi non prohibuit omne iudicium præcipuè iudicis, habentis poteſtatem, ſed prohibet leue iudicium, abſque re maturè cognita prolatum, quod prohibetur, Ioan. 12. Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate; vbi leue iudicium prohibet, circumſpectum autem præcipit.

IVDICIVM. CIX.

BOrboriani, & quidam alij hæretici dixerunt. Nullum eſſe futurum iudicium, vt hac occaſione in quodlibet vitium traherent: de hac materia tractant Doct. com. 4. ſent. diſt. & 47. & ſeq.

Contra facit primo Matth. 11. Dico vobis, Tiro & Sydoni remiſſius erit in die iudicij, quàm vobis. Secundo Matth. 11. Dico vobis quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die iudicij, quam tibi, & alibi Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio, cum generatione iſta, & condemnabunt eam, & alibi Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam. Tertio Ioan. 5. Poteſtatem dedit filio iudicium facere; quia filius hominis eſt. Quarto Paulus ad Rom. 14. Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti. Quinto 2. Cor. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum; Sexto in ſymbolo fidei Concil. Niceni; Indè venturus eſt cum gloria iudicare viuos, & mortuos, contra hanc facit Catech. in artic. 7. pag. 89.

Secunda hæreſis eſt Albanenſium dicentium vniuerſale iudicium iam factum eſſe, & nullum aliud amplius eſſe futurum.

Contra hanc facit primo, quo dixi in proxima præcedenti hæreſi. Secundo Matth. 24. vbi deſcribitur aduentus Antichriſti, deinde reſurrectio generalis, & poſtea iudicium & tandem finis, & tunc elementa purificabuntur per ignem 1. Pet. 3. quæ cum facta non ſint, ſequitur nec iudicium vniuerſale fuiſſe factum.

Stabletij docent: primo nec gladium, nec peram portandam; ſecundo in iudicio quemquam accuſari non poſſe.

Contra primum facit. 1. Pet. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum ad vindictam malefactorum; quod fieri non poſſet abſque gladio.

Contra ſecundum Ioan. 12. Iuſtum iudicium iudicate, quod fieri non poſſet abſque accuſatione. c. forus, de verb. ſign.

IVRA-

IVRAMENTVM. CX.

VValdenſes hunc errorem docuerunt, Chriſtianis eſſe interdictum iuramentum, ſicvt nuſquam iurare liceat,

Contra facit primo Deut. 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis. Secundo Deut. 10. Dominum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ipſique adhærebis, iurabiſque in nomine illius. Tertio iurauit Paulus ad Rom 1. Teſtis eſt mihi Deus, quod memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis, & 2. Cor. 1. Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam, quod parcens vobis non veni vltra Corinthum; & alibi Teſtis eſt mihi Deus quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti ad Phil. 1. Quarto facit ratio; quia iuramentum non eſt de ſe malum, ſed bonum, quia per illud exhibetur reuerentia Deo, nec non teſtamur Deum omnia videre ipſumque eſſe veracem, & non mentiri. Quinto ad eſt definitio Eccleſiæ Concil. Epheſ. & Conſtantienſe, ſeſſ 8. Non obſt. Math. 5. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cœlum, quia Thronus Dei eſt; neq; per te[illegible]m, quia ſcabellum eſt pedũ eius, neque per Hieroſolymam, quia eſt ciuitas magni regis; neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum: ſit autem ſermo veſter, eſt eſt, non non, vt non ſuo iudicio decidatis: nam Reſp. quòd prohibetur iuramentum per elementa, ne tanquam numina quædam venerarentur, quoniam illud, per quod quis iurat, aut nimium diligit, aut veneratur; & ſic non prohibetur iuramentum abſolutè. Non obſt. ſecundo, quod ibidem dicitur Sit ſermo veſter eſt eſt, non non: quod autem abundantius his eſt, à malo eſt: nam Reſp. à malo eſſe iuramentũ; non autem malũ eſſe, à malo inquam illius, cui iuratur, & propter quẽ iuratur. Malitia.n. incredulitatis eius, cui iuratur, eſt in cauſa, vt alius iuret: nam ſi ei crederet, non eſſet opus, vt dictum ſuum iuramento firmaret Aug. lib. de mendacio cap. 20. Similiter reſponderi poteſt quod Dominus non prohibet abſolute iuramentum; ſed facilitatem iurandi, ne ex facilitate in conſuetudinem, & ex conſuetudine in periurium veniretur, vndè Eccl. 23. Iurationi ne aſſueſcat os tuum; & iterũ: Sicut autem ſeruus flagellatus aſſidue à liuore non minuitur; ſic omnis iurans ac negocians à peccato non purgabitur: præterea Reſp. quod autem abundantius his eſt, debet intelligi mendacium, & illud dicitur abundantius, quam eſt eſt, non non, ideſt quam veritas, & illud dicit à malo eſſe, ideſt à Dęmone, qui mendax eſt, & pater mendacij, ita Cromatius lib. ſuper 5. & 6. Mach. præterea Reſp. illud eſſe conſilium, non autem præceptum. Rupertus lib. 5. de glorificatione hominis in quinto, non iurare omnino eſt conſilium, non iurare autem per cęlum & terram &c. eſt præceptum, ita vt ſi iurandum ſit ex aliqua neceſſitate, tunc iuretur per Deum, & non per aliquam rem. Non obſt. volt. Iac. 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare; nam Reſp. quod ibi prohibetur conſuetudo iurandi, ne ex ea deueniatur in periurium, vt inquit Beda: Direct. 2. p. q 8. q. 14. hær. 3. & 4. & q. 16. hær. 3. Hoſius tit. de ſecundo præcepto cap. 78. Cathec. in 2. præc.

Alia eſt hęreſis ex diametro ſuperiori contraria, quæ dicit Periurium eſſè licitum, contra hoc dixi in Summa pec. cap. p. 1. quæſt. 30. titul. 6.

Huius hæreſis Authores fuerunt Priſcillianiſtæ, Apoſtolici, & Flagellantes.

Contra facit primo Leuit. 19. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Qui enim peierat, nomen Dei polluit, quia Deum affert in teſtem mendacij. Secundo Sapien. 14. Omnia commixta ſunt; ſanguis, homicidium, furtum, & fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio, & periurium. Tertio 1. Tim. 1. Paulus dicit, iuſto non eſſe legem poſitam, ſed impijs & peccatoribus, & ſceleratis, poſtea ſubdit, vt mendacibus & periuris. Præterea Priſcillianiſtæ dicebant, eis licere periurium ad occultandam eorum doctrinam; quibus Reſp. aut eorum doctrina eſt contraria Euangelio, aut conformis: primo caſu non eſſent dicendi chriſtiani; ſecundo autem facerent contra Euangelium, quod docet prædicandum eſſe omni creaturæ Math. vltimo.

IVRISDICTIO. CXI.

IVriſdictionem temporalem, ſeu ciuilem Eccleſiam non habere, hæreſis eſt. Turnanus lib. 3. cap. 11. & ſeq.

IVSTIFICATIO. CXII.

PRima hæreſis eſt: Hominem ſuis viribus abſque diuina gratia poſſe iuſtificari Conc. Trid. ſeſſ. 6. Can. 1. & ſeq.

Secunda dicens: Opera omnia, quæ fiunt ante iuſtificationem, eſſe peccata ibid. Can. 7.

Tertia aſſerens: Sola fide hominem iuſtificari ibid. Can. 9. & ſeq.

Quarta dicens: Dei præcepta etiam homini iuſtificato impoſſibilia eſſe ibid. Can. 18.

Quinta dicens: Hominem iuſtificatum non teneri ad obſeruantiam mandatorum Dei ibidem Can. 20.

Sexta dicens: Iuſtificatum ſine auxilio Dei perſeuerare poſſe, vel cum eo non poſſe ibid. Can. 22.

Septima dicens: Hominem iuſtificatum peccare non poſſe, & qui peccat, nunquam verè fuiſſe iuſtificatum ibid. Can. 23.

Octaua dicens: Iuſtitiam acceptam non conſeruari, vel augeri per bona opera ibid. 24.

Nona dicens: Iuſtificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur ibid. Can. 31.

Decima dicens Hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiam bona ipſius iuſtificati merita ibid. Can. 32. de hac dicam ver. Opera ver. Libertas, ver. Peccatum, ver. Prædeſtinatio.

IVSTITIA. CXIII.

OSiander dicebat hominem iuſtum fieri ea iuſtitia, qua Deus eſſentialiter iuſtus eſt.

Contra

Contra facit primo Pſal. 50. Cor mundum crea in me Deus. Secundo Epheſ. 2. Ipſius enim ſumus factura creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis. Tertio 1. Ioan. De plenitudine Chriſti omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quarto ad Epheſ. 4. Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti. Iuſtitia igitur noſtra non eſt Dei eſſentia; ſed creatum quoddam Dei donum eſt.

IVSTVS. CXIIII.

Iouinianus hæreticus aſſerebat: Eum, qui ſemel per lauacrum regenerationis fuerit iuſtificatus, non poſſe amplius peccare, contra quem dixi ſupra tit. de Gratia.

Alius eſt error Lutheri dicentis, iuſtum in omni bono opere peccare, contra quem dicemus infer. tit. de Operibus.

Tertia hæreſis eſt, quæ aſſerit Omnem iuſtum eſſe certum ſuæ iuſtificationis, & eſſe fide catholica obligatum ad habendam hanc certitudinem, ita vt ſi de illa dubitet, non poſſit verè dici fidelis chriſtianus.

Huius hæreſis inuentor eſt Lutherus, contra quem diximus ſupra tit. de Gratia.

LABOR. CXV.

Pſalliani hæretici in Syria fuerunt Monachi dicentes Nullum manuum laborem eſſe Monachis licitum, etiam ſuſtentandæ vitæ cauſa; in hoc enim ſe eſſe Monachos profitebantur, vt ab omni labore manus vacantes orationi ſemper inſiſterent.

Contra facit primo exemplum Pauli Apoſtoli, qui inter perfectos merito connumerari poteſt, proprijs manibus laborauit; quamuis ſine labore viuere poſſet de Euang. 1. Cor. 9. Secundo idem Paulus hos ocioſos reprehendit 2. Theſ. 3. dicens Oportet imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo; ſed in labore & fatigatione, nocte & die operantes &c. Tertio idem Paulus ad Eph. 4. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Quarto idem Paulus Act. Apoſt. 20. Argentum, & aurum, aut veſtem nullius concupiui, ſicut ipſi vos ſcitis, quoniam ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ &c. Quinto hæc fuit ſententia com. Hieron. in Epiſtola ad Ruſticum, Baſil. in Regula cap. 67. Benedicti Franciſci in reg. cap. 6. Sexto Concil. Cartag. 4. cap. 52. Præcipit omnibus clericis proprijs manibus laborare ad euitandum ocium: Non obſt. 1. Ioan. 6. Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitā æternam; nam Reſp. ex mente Theophylacti, quod non dixit Dominus noſter, vt corporalem operationem velit amouere, & ad ocium cogere; omnem enim malitiam docuit ocioſitas Eccl. 33. & ſi oportet euidenter dicere ipſum ocioſè viuere, cibus eſt qui perit, & ita eum qui Chriſtum ſequitur, oportet operari, vt habeat quod & alij communicet: hoc enim habet mercedem, & promiſſionem futuri regni; ſecundo Reſp. ex mente Baſilij in c. 67. quod pro nobis ipſi ſoliciti eſſe non debemus, ſed laborare propter mandatum Domini, & propter neceſſitatem proximorum, maxime, quia Dominus recipit in ſe ipſum ea, quæ in ſeruos eius fecerimus. Vnde ad Epheſ. 4. Omnia oſtendi vobis, quia laborantes oportet ſuſcipere infirmos. Secundo non obſt. Luc. 10. Martha Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima; nam Reſp. dictum ad Martham non de opere eſt, & operatione, vel ocio, ſed de temporis obſeruatione, & ne tempus audiendi conſumatur in occupationes parandorum ciborum: perſuadet igitur ei, ne perdat tempus doctrinæ fruſtra propter occupationem, in his, quę ſunt ventris. Nō obſt. tertio Matth. 6. Nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? & iterum Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum; craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi ipſi; nam Reſp. quod per hoc non reijcit operationem; aliud enim eſt ſolicitudo, & aliud operatio; fieri enim poteſt, vt ſolicitus non ſit, qui operatur. ita interpr. Theoph.

Secunda hæreſis eſt, quæ cum præcedenti pugnat, quæ docet Omnes Monachos abſque vllo diſcrimine teneri ad laborem manuum, vt ex illo ſibi victum acquirant, nec poſſe illos alio modo ſibi victum parare, quam per laborem manuum.

Huius hæreſis eſt Anthor Vuilelmus, de S. Amore, quem ſequuti ſunt Ioannes Vuicleph, & Lutherani.

Contra facit primo ratio; quia ſi Monachus aliquo morbo laborat, non tenetur proprijs manibus laborare Act. 20. Cum Myleti eſſet Paulus omnes præsbyteros, quos ad eum locum ex Epheſo aſciuerat, docuit, vt infirmi alerentur ex aliorum labore; non ergo indiſtinctè omnes Monachi tenentur laborare. Secundo Aug. lib. de opere Monach. cap. 25. ſenſit Monachos, qui in ſeculo diuites fuerunt, & delicatè vixerunt, ad laborem non eſſe cogendos. Tertio prædicatores verbi Dei, & omnes doctores, qui verbo aut ſcripto alios docent, poſſunt abſque labore manuum manducare, & poteſtatem habent à Domino accipiendi ea, quæ ſunt, ad vitam neceſſaria ab illis. quos docent Math. 10. Dignus eſt operarius mercede ſua, & Luc. 10. In eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt; dignus eſt enim operarius mercede ſua; aduerte, quod dixit operarius, non autem Prælatus, aut Paſtor, aut Curatus, aut Præpoſitus, vt innueret mercedem eſſe debitam operi, & non prælationi, & Paulus ad Rom. 15. Nam ſi ſpiritualium eorum participes facti ſunt gentiles, debent & in carnalibus miniſtrare eis 1. Cor. 9. Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam? Quis plantat vineam & de fructu eius non edit? quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? & Deut. 25. Non alligabis os boui triturantis; & idem Paulus Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus, & 2. Tim. 2. Laborau-

borantem agricolam oportet primum de fructibus accipere, &c. 1. Cor. 9. Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt? & qui altari deſeruiunt cum altari participant? ita & Dominus ordinauit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere, & in Concil. Conſtantienſi ſeſſ. 8. art. 24. vbi refellitur articulus Ioan. Vuicleph, qui ait, Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non per mendicitatem. Prima pars eſt ſcandoloſa, & præſumptuosè aſſerta, pro quanto generaliter, & ſic indiſtinctè loquitur; & ſecunda erronea, pro quanto aſſerit mendicitatem fratribus non licere. Nō obſt. quod Paulus laborauit, ergo & Monachi laborare tenentur: nam Reſp. quod Paulus id egit ex perfectione; nam ſi voluiſſet viuere ex Euangelio potuiſſet, ſicuti Petrus, & alij Apoſtoli fecerunt 2. ad Theſ. 3. Non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed vt noſmetipſos formā daremus vobis ad imitandum nos. Secundo non obſt. 2. Theſ. 3. Nam cum eſſemus apud vos, hoc renūciabimus vobis; quoniam, ſi vult quis non operari, nec manducet; nam ibi negatur cibus ocioſis, qui nullam prorſus occupationem habent, per quam digni ſint, quod panem manducent, quod non contingit in Monachis prædicantibus, & altari ſeruientibus.

LACRHYMÆ. CXVI.

Eiulantes nihil Deo perinde gratum eſſe, ac lachrymas aiunt.

Contra facit Micheæ. 6. Indicabo tibi ô homo quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo. Hæc autem qui obſeruabit, etiam ſi lachrymas interdum prætermittat; nihil refert.

LAICI. CXVII.

Laicos non teneri aliquem articulum explicitè credere, hæreſis eſt, Director. p. 2. quæſt. 10. hęr. 8. Item eos tam maſculos, quam fęminas poſſe conſecrare, hæreſis eſt. Direct. p. 2. q. 14. hær. 7.

LEX. CXVIII.

CHerinti, Ebion, & Nazaręi hæretici docuerunt legem veterem iuxta omnia illius præcepta eſſe ſeruandam ſimul cum lege noua.

Contra facit primo Galat. 3. Prius autem quam veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat, itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur; at vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo. Secundo Gal. 4. itaque non ſumus fratres Ancillæ filij, ſed Liberæ; qua libertate Chriſtus nos liberauit. Tertio Gal. 5. Ecce ego Paulus dico vobis; quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. Quarto ad Hębr. 7. Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe eſt, vt & legis tranſlatio fiat. Quinto Act. Apoſt. 15. Viſum eſt enim Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab Imolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos bene agetis. Non obſt. Exod. 28. Legitimum ſempiternum erit Aaron, & ſemini eius poſt eum, & in Leuit. 16. Eritque vobis hoc legitimum ſempiternum, vt oretis pro filijs Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno; nam Reſp. quod non ideo vocatur ſempiternum, quod ſemper eſſet duraturum, ſed quia ad vitam, quodammodo diſponebat æternam; vel dicitur ſempiternum, quia erat figura teſtamenti æterni, vt inquit Gl. inter lin. ibidem Direct. 2. p. q. 6. nu. 36. ca. p. fin. ver. Hebionitæ 24. q. 3.

Secunda hæreſis huic primæ contraria, eſt Marcionis, & Manichei, quæ docet legem veterem fuiſſe malam.

Contra facit primo Rom. 7. Quid ergo dicemus? lex peccatum eſt, abſit: ſed peccatum non cognoui, niſi per legem; nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces Exod. 20. Deut. 5. deinde dicit, itaque lex ſancta quidem, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum. Secundo 1. Tim. 1. Scimus autem, quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè vtatur, ſciens hoc, quia lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis. Tertio ad Galat. 3. Itaque lex pędagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur.

Si ergo fides Chriſti eſt bona, non eſt poſſibile quin lex vetus, quæ ad illam duxit, fuerit bona. Non poteſt eſſe malus pędagogus, qui bene pueros inſtruit. Quarto Matth. 8. vbi Dominus legem verbo, & opere commendauit, nam leproſo mundato præcipit, vt iuxta legem Moyſi oſtenderet ſe ſacerdoti.

Tertia hæreſis eſt, quæ dicit Omnem hominem in lege ſua bene viuentem poſſe ſaluari, ſiue Iudęus ille ſit, ſiue Sarracenus, ſiue Paganus.

Contra facit primo ad Hębr. 11. Sine fide (inquit Paulus) impoſſibile eſt placere Deo. Secundo 1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Tertio definitio Eccleſiæ capit. firmiter, de Summa Trin. & fide Cathol. ibi Vna eſt fidelis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur.

Quarta hæreſis aſſerit legem Eccleſiaſticam pertinere ad legem ſeruitutis, Turrianus lib. 4. cap. 16.

LIBERTAS. CXIX.

PRima hæreſis eſt Lutheri, & eius ſequacium dicentium Hominis arbitrium non eſſe liberum, neque habere vllam actiuitatem in ſuis operationibus, quoniam non eum agere, ſed potius pati contendunt.

Pro refellenda hac praua, atque hæretica opinione nota, quod libertas accipitur tribus modis. Nam aliquando libertas ſignificat ſigratiam, per quam liberamur à ſeruitute peccati, Paulus 2. Cor. 3. Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas, & ad Rom. 6. Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi facti eſtis iuſtitiæ. Secunda libertas eſt, quæ ſola habetur in glo-

ria,

ria, vel eſt ipſamet gloria; de qua ad Rom. 8. Et ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Tertia eſt libertas, quæ opponitur neceſſitati, vel (vt verius dicam) coactioni; quando vero dicimus hominis arbitrium eſſe liberum, de hac libertate intelligimus, ita vt ea ratione dicamus eum eſſe liberum, quia videlicet cum operatur, poteſt non operari, & cum nihil operatur, poteſt operari.

Pro qua libertate, & contra hanc primam hæreſim facit primo, quod dixi ſupra titul. de Fato, Secũdo Geneſ. 4. ibi Dixit Dominus ad Cain. Nonne ſi bene egeris recipies: ſin autem malè ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Tertio Exod. 35. Omnes viri, & mulieres mẽte deuota obtulerũt donaria, vt fierent opera, quæ iuſſerat Dominus per manus Moyſi: cuncti filij Iſrael voluntaria Domino dedicauerunt. Quarto Leuit. 22. Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota ſoluens, vel ſponte offerens, tam de bobus, quam de ouibus immaculatum offeret, vt acceptabile ſit, & poſt pauca ſubiungit; Bouem, & ouem, aure & cauda amputatis, voluntarie offerre potes: votum autem ex his ſolui non poteſt, Ecce quam apertè oſtẽdit libertatem diſtinctam à neceſſitate, cum inquit, vel vota ſoluens, vel ſpontè offerens. Quinto Num. 30. Statuit Dominus, vt mulier vouens non ſit voti rea, niſi marito conſentiente, cum ergo marito detur optio, conuincitur eum eſſe liberum. Sexto Deut. 30. Teſtes inuoco hodie cœlum, & terram, quod propoſuerim vobis vitam, & bonum, benedictionem, & maledictionem, elige ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemen tuum. At electio non eſt niſi eorum, quæ ſunt in noſtra poteſtate, ergo habemus liberum arbitrium, vndè Iudæis data eſt electio, an ſequi velint Deum, vel non, Ioſuę vltimo, & Dauid Regi datur optio eligendi vnam ex tribus plagis 2. reg. 22. & Salomoni dictum eſt, poſtula quoduis vt dem tibi 3. Reg. 3. Septimo 1. Par. 29. Si quis ſpontè offerat, impleat manuum ſuam hodie, & offerat quod voluerit Domino. Id autem quod ſpontè fit, ſine vlla cogente neceſſitate fit. Octauo Pſal. 53. Voluntarie ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum eſt, & Pſalm. 118. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, & iudicia tua doce me, & ibidem. Anima mea in manibus meis ſemper, & Pſalm. 107. Paratum cor meum Deus paratum cor meum; cantabo, & pſallam in gloria mea, & Pſalm. 26. Adiutor meus eſto ne derelinquas me; cum Deum petat adiutorem, operatorem ſe oſtendit, quoniam ſi noſtrum arbitrium nihil agit (vt teſtatur Lutherus) ſed ſolum recipit, Deus non adiutor dicendus eſt, ſed integer & ſolus operator. Nono Sap. 16. Subſtantiam enim tuam, & dulcedinem tuam, quam in filio habes oſtendebas: & deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat conuertebatur. Decimo Eccl. 15. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Adiecit mandata, & præcepta ſua. Si volueris mandata conſeruare, conſeruabunt te, & in perpetuum fidem placitam ſeruare. Apposui tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrigere manum tuam. Antè hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. Vndecimo Eſa. 5. Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruſcas; ſi omnia neceſſitate abſoluta eueniunt, (vt dicit Lutherus) & hominis arbitrium à Dei præſciẽtia cogitur ad opus: quare expectabat vuas à vinea, cum ipſe ſciret eam producturam labruſcas? Duodecimo Eſa. 1. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis; quod ſi nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos. Tertiodecimo Hier. 18. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui, vt facerem ei. Quod ſi fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam, pœnitentiam agam ſuper bono, quod locutus ſum, vt facerem ei. Quartodecimo Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur, & infra. Si autem auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitates ſecundum omnes abominationes, quas operari ſolet impius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ eius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat non recordabuntur; in quibus duabus authoritatibus vltimis, apparet adeſſe homini liberã poteſtatem, bene & malè agendi; quod patet exemplo Suſanæ Daniel 13. Anguſtiæ mihi ſunt vndique, & quid eligam ignoro. ſi enim hoc egero, mors mihi eſt; ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras. Huc vſque ad conſultationem pertinet i audi deliberationem, & electionem. Sed melius eſt mihi (inquit illa) incidere in manus veſtras, quam derelinquere legem Dei mei. Per hanc autem electionem elegit vnam partem, altera reiecta, quam potuiſſet amplecti. Modo accedamus ad teſtimonia Noui Teſtamenti, & primo facit Ma. 23. Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas & noluiſti? Ecce Deo volente homines nolunt. Secundo Luc. 9. Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Tertio Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri; ſimiliter Acta Apoſt. 5. Anania cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri Spiritui ſancto: & fraudare de pretio agri? Non ne manens tibi manebat; & venundatum in tua poteſtate erat? Quarto Paulus 1. Corin. 7. Qui ſtatuit in corde firmus non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, bene facit. Quinto 1. Corin. 15. Abundantius omnibus laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecum, non dixit gratia Dei per me, ſed gratia Dei mecum; & rurſum Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem: Dei enim adiutores ſumus. Sexto 2. Cor. 9. Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate; hilarem enim datorem diligit Deus, Septimo ad Philemonem

monem. 1. Sine conſilio autem tuo nihil volui facere, vt ne velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium. Octauo 1. Pet. 5. Paſcite qui in vobis eſt, gregem Dei, prouidentes, non coactè, ſed spontè, neque turpis lucri gratia, ſed voluntarie, neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis. Nono Apocal. 2. Et dedit illi tempus, vt pęnitētiam ageret, & non vult pęnitere à fornicatione ſua; Decimo facit com. opin. doct. Iren. lib. 4. aduerſ. hæreſ. cap. 71. Tertull. libr. 2. aduerſus Marcionem, Cyprian. Epiſt. 3. lib. 1. Hieronymus in Epiſt. ad Hebidiam, Baſil. in opuſculo, quo probat Deum non eſſe authorem malorum, Greg. Niſſen. in libello de libero arbitrio, Cyrillus lib. 3. contra Iulianum, Iſichius lib. 1. ſuper Leuit. 1. Ioan. Damaſc. lib. 2. de fide Orthodoxa, cap. 25. Chryſoſtom. Homil. 60. ſuper Math. Ambr. lib. 1. de vocatione gentium cap. 3. Aug. lib. de vera Relig. cap. 14. & lib. 3. Hypognoſticon, & contra Fortunatum Manicheum diſp. 2. & contra Creſcentium Grammaticum lib. 2. capit. 51. & in libris tribus de libero arbitrio, Lactantius lib. 2. diuin. inſtit. c. 9. Ioan. Caſſianus lib. de collucation. Patrum coll. 3. cap. 12. & coll. 7. cap. 8. Leo ſerm. 16. de paſſione, Proſper. lib. de liber. arbitrio, Theoph. ſuper Lucam de filio Prodigo; Bernard. lib. de gratia, & libero arbitrio. Anſelm. ſuper 2. Timot. 1. & in tract. de libero arbitrio. Vndecimo contra hanc hęreſim facit ratio; quia peior eſſet hominis conditio, quàm cuiuſlibet beſtiæ, immo quam lapidis, & cuiuſlibet ſtipitis: nam his rebus nemo imputat peccatum, aut vituperium aliquod, eò quod neceſſariò, & à natura faciunt quicquid faciunt. Homini verò, qui iuxta iuſtorum hæreticorum ſententiam, cum peccat, neceſſario peccat, rependitur pro peccato ſuo non ſolum vituperium, & pœna temporalis, ſed æterna damnatio; ſi peccatum non fuerit illi dimiſſum. Præterea ſi hæc aſſertio hæreticorum eſſet vera, iam non eſſet dicendus Deus pius, & miſericors; ſed crudelis Tyránus, cū vallet homines ex neceſſitate operari, & ob id victos poſtea increpet, & ſupplicium ab illis exigat; nos autem cantabimus cum Propheta Pſalm. 118. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuū, & omnes viæ tuæ veritas. Duodecimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Arauſicanum capit. 13. & Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 4. & ſeq. Non obſt. quod obijciunt hæretici illud Ioan. 15. ibi Sine me nihil poteſtis facere; Nam Reſp. fatemur Deum ſic adeſſe libero arbitrio, & reliquis omnibus cauſis, vt ſine eius adſiſtentia, & concauſatione nihil agere valeant; quæ tamen cum ipſius adiutorio proprios motus agere poſſunt, ſicuti vir ſine fœmina non poteſt generare, non tamen ſequitur, vt cum fœminæ adiutorio generare non poſſit; liberum tamen arbitrium, vt bene agat, ſpeciali quodam eget auxilio diuino, ſine quo etſi agere poſſit, non tamen bene, & hoc eſt illud, nihil quod ſine Deo, ideſt ſine eius gratia, noſtrum poteſt liberum arbitrium; ſolenne eſt enim ſacris literis, vt ea, quæ meritoria vitæ æternæ non ſunt, nihil appellent, vt 1. Corint. 7. ibi Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil aſt; ſed obſeruatio mandatorum Dei, & 1. Corint. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum; habita igitur generali Dei adſiſtentia, & concauſatione, nihil hoc eſt nullum opus meritorium poteſt facere liberum arbitrium, ſine ſpeciali Dei auxilio, hoc eſt ſine gratia Dei, per quam quis habet, vt vitam æternam poſſit mereri, Paulus Rom. 6. Gratia Dei vita æterna: hac ergo gratia ſecluſa, etſi multa poſſit liberum noſtrum arbitrium, cum Dei generali auditorio; non tamen poteſt mereri, & ita nec fructum vitæ æternæ ex ſe producere; iuxta illud Ioan. 15. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, & hoc modo intelligenda ſunt multa alia in ſacris literis. Scio (inquit Hyerem 10.) quia non eſt hominis via eius: nec viri eſt vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos, & Ioan. 3. Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cœlo & 2. Cor. 3. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo aſt, & Iac. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum. Hæc omnia & ſimilia non tollunt arbitrij libertatem, ſed oſtendunt noſtri arbitrij inſufficientiam, quod ſine Dei auxilio non poteſt aliquid facere; quapropter dixit Paulus: non quod ſufficientes ſimus &c. & omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt: vt aperte oſtenderet, ſe non tollere libertatem, ſed eiuſdem libertatis inſufficientiam. Secundo non obſt. quod obijciunt Lutherani Ioan. 6. Nemo venit ad me; niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum: nam Reſp. hunc tractum diuinum non eſſe violentiam aliquam; quoniam non aſt aliud, quam vocatio quædam interna, & exortatio, & monitio, qua mouet, & monet voluntatem noſtram ad bene operandum. Huic autem vocationi, & monitioni homo ſępè reſiſtit, inobediens exiſtens, ex quo conuincitur talem vocationem non eſſe violentam; nam & Dominus hanc hominum reſiſtentiam accuſat, dicens Prouerb. 1. Vocaui & renuiſtis; extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret, deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Fatemur ergo tractū patris per gratiam præuenientem, quo ſecluſo noſtrum arbitrium moueri non poteſt ad bonum operandum. Sed ſic nos attrahens Deus, in noſtra nos dimittit libertate, vt quieſcamus illi vocanti, & monenti, aut obduremus corda noſtra, cū eius vocem audierimus: & in hoc eſt noſtra libertas ad bonum & poſtquam Deus mouerit ad bonum, ſit iam nobis liberum declinare ad id, quod magis placuerit, ſiue bonum ſiue malum: ante monitionem tamen eſt nobis poteſtas ad malum, ſed non ad bonum, ut dixi ſupra tit. de Gratia hæreſi. 1. & tit. de Fato, & de futuro contingenti. Non obſt. tertio Paulus ad Rom. 9. Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis: & iterum: Ergo cui uult miſeretur, & quem oult indurat: nam Reſpond. quod ibi loquitur de uolunıate prædeſtinationis, & probationis diuinæ: dicitur enim ibi, quod prędeſtinatio diuina qua aliquos ab æterno Deus præordinauit ad uitā æternam, non pendet ex noſtris meritis, ſed ex ſola miſericordia diuina, quæ ſine noſtris meritis ad

tam

tam grande bonum nos elegit, & idem ſentit, de reprobatione, ea videlicet, quæ non eſt actus poſitiuus ſuæ voluntatis, ſed ſola priuatio prædeſtinationis, qua non vult ordinare aliquem ad vitam æternam. Hæc inquam reprobatio, fit ſine noſtris demeritis, ſed per illam diuinæ maieſtatis voluntatem, qua voluit hunc deſtinare ad gloriam; de qua te argui non poteſt, quia cum nulli Deus debeat, nulli etiam facit iniuriam, cum non dat, quod non debet: nam Dominus dixit Matth. 20. Amice non facio tibi iniuriam, tolle, quod tuum eſt & vade. Alia autem reprobatio, quæ fit per actum poſitiuum voluntatis, per quam Deus aliquem ordinauit ad pœnam æternam, nunquam fit ſine demeritis; nunquam enim Deus eſt vltor (teſte Auguſtino) quin prius aliquis ſit peccator; non obſt. quod talis prædeſtinatio ſit infallibilis, & propter hoc noſtrum arbitrium iuxta illam operari cogatur; quoniam qui præuidit finem prædeſtinatorum, videlicet gloriam æternam; pręuidit etiam media, per quæ talis finis eſt acquirendus; opera ſcilicet bona, quæ cum Dei adiutorio illi ſunt operaturi: ideo Petrus admonet nos ad bona opera, ne videlicet nos eorum ſecuros reddat diuina prædeſtinatio, ſed potius, vt operemur, quo ipſius prædeſtinationis finem cõſequi mereamur 2. Pet. 1. Quapropter fratres magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis, & Paulus, qui certo ſciebat ſe eſſe prædeſtinatum, diligentiſſimus erat bonorum operum exequutor 2. Tim. 4. qui enim ſciebat repoſitam ſibi eſſe à Deo iuſto iudice coronam iuſtitiæ, caſtigabat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigebat, ne forte cum alijs prædicaſſet, ipſe reprobus fieret; ex quo argumento ſatis aperte conuincitur, prædeſtinationem diuinam, nullam prorſus inferre neceſſitatem noſtris operibus, aut in aliquo minuere noſtri arbitrij libertatem. S. Thom. 1. p. q. 83. artic. 1. Ecchius tit. 31. de libero arbitrio Doct. comm. 2. ſent. diſtinct. 25. & ſeq. F. Paulinus ord. præd. lib. 5. de concord. Ecch. cap. 1.

Secunda Lutheri hæreſis eſt, quæ docet Hominem poſt diuinam gratiam deperditam, non poſſe aliud facere, quam peccatum.

Contra facit primo quæ dixi in proxima hæreſi præcedenti. Secundo Ioan. primo. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius; quæ poteſtas magis eſt collocata peccatoribus, quia iuſti iam ſunt Filij Dei, per gratiam, quam habent. Tertio Apocal. ſecundo. Dedi illi tempus, vt pœnitentiam ageret; quod fruſtra daretur, ſi pœnitere non poſſet. Quarto Ezec. 18. Conuertimini (inquit Dominus) & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas, & Ioel 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, & Matth. tertio, Agite pœnitentiam, appropinquauit Regnum cœlorum: fruſtra autem monentur ad pœnitentiam peccatores, ſi nihil aliud, quam peccare poſſunt. Quinto aliud definitio Eccleſiæ Concil. Trident. ſeſſ. 6. Canon. 7.

Tertia hæreſis Iouiniani, & Pelagij docet Liberum arbitrium poſt receptam baptiſmatis gratiam non poſſe amplius peccare.

Contra facit primo, quæ dixi tit. de Gratia, hæreſi ſecunda & huius tit. hæreſ. 1. Secundo facit ratio; ſi peccatum non tollit arbitrij libertatem, ita nec gratia; quoniam libertas eſt naturaliter inſita humano arbitrio, ita vt per nullum ſuperueniens accidens tolli poſſit: quo fit, vt ſicut in peccato exiſtens propter ſuæ libertatis poteſtatẽ, poterat aliud peccatum vitare, ita in gratia exiſtens propter eandem arbitrij libertatem, poſſit aliqua in poſterum peccata committere.

Quarta hęreſis docet Liberum arbitrium hominis ſuis viribus tantum poſſe diuina mãdata implere cap. fin. 24. q. 3. Direct. 2. p. q. 6. nu. 63. Turrianus lib. 4. cap. 2. & ſeq. Echius tit. 31. de libero arbitrio.

LIBIDO. CXX.

Libidini plene ſatisfaciendum eſſe, cum ſtimuli carnis infeſtant, hæreſis eſt Direct. 2. p. q. 14.

LIMBVS. CXXI.

Sepulcrales hæretici negant Chriſtum in anima deſcẽdiſſe ad inferos, ſeu ad limbum Patrum, & Beza negat limbum Patrum fuiſſe.

Contra facit Ignatius in Epiſt. 2. ad Trallianos ibi Chriſtus deſcendit ad inferos ſolus, aſcendit vero cum multitudine, & quadraginta dies conuerſatus eſt cum Apoſtolis, Auguſt. Epiſtol. 57. & 99. ibi Quis niſi infidelis negauerit fuiſſe apud inferos Chriſtum? Secundo facit ſym. Apoſt. ibi Deſcendit ad inferos; vnde inferos non poſſumus interpretari Sepulcrum, cum ponantur diuerſa, & ſeparata.

LINGVA. CXXII.

Philaſter in lib. de hæreſibus docuit hunc errorem dicẽtem Ante Babel ędificationem fuiſſe plures linguas, omnibus tamen pariter fuiſſe notas.

Contra quam facit primo Geneſ. 11. Erat (inquit) terra labij vnius: nam licet Italus intelligat Hiſpanum, & Hiſpanus vice verſa intelligit Italum, nullus ſanæ mentis dicet, vnicam eſſe amborum linguam, cum ſit cuique illorum propria lingua: intelligentia ſi quidem linguarum non valet efficere, vt duæ, aut tres linguæ vna dicantur. Secundo facit Geneſ. d. loco, ibi dicit, tunc primum cum Babel ædificari cœpit, confuſum eſſe labium vniuerſæ terræ. Tertio commun. opin. doct. Auguſtin. lib. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ capitul. 9. Eucherius lib. 2. ſuper Geneſ. cap. 7. Ioſeph. libr. 1. antiq. capitul. nono, citat Sybillam hoc idem teſtantem.

Secunda eſt hæreſis dicentis Lingua vulgari eſſe vtendum ad populum in officijs Eccleſiæ Turrianus lib. 1. cap. 24. Hoſius in Dialogo de Miſſa vulgari lingua celebranda pag. 322.

LITERÆ SACRÆ. CXXIII.

SVencfeldiani ſacras literas penitus abijciunt, & ab inſpiratiooe diuioa toti pendent.

Contra facit primo Ioan. 5. Scrutamini ſcripturas, illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Secundo ad Roman. 15. Quæcumqoe ſcripta ſuot ad ooſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam, & cooſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Tertio 2. Tim. 3. Sacræ literæ te poſſunt ad ſalutem inſtruere per fidem, quæ eſt io Chriſto Ieſu: Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

Item Luterani ſolùm literis ſacris eſſe credendũ dicunt, nec alia eſſe in fidem & mores transferenda præter illa, quæ io expreſſo Dei verbo cõtioentur.

Contra facit, quia ipſarum ſcripturarom canonem, ex noo ſcripta traditione accepimus. Secundo quia Spiritus ſanctus non per ſolas nodas ſcripturas loquitur, ſed per Chriſtum Heb. 1. per Prophetas Luc. 2. per Apoſtolos Matth. 10. per Euangeliſtas Luc. 10. per Paſtores, & Doctores ad Ephe. 4. per Concilia vniuerſalia. Matth. 18. & Act. Apoſtol. 15. per traditiones Apoſtolicas 2. Theſ. 2. per generales Eccleſiæ conſuetudines 1. Cor. 11. & denique per Spiritum ſanctum Eccleſiam ſuam docet, docebitque à modo vſque in ſempiternum. Ioan. 15. non ſe obligans ad ſolam cartam, & atramentum, dediq́; Sacerdotes ad ambiguitates definiendas, Deut. 17. Et iuſſit legem ex ore ſacerdotom reqoiri. Malac. 2. de quibus dixit Dominus. Qui vos audit, me audit Luc. 10. ipſiſq́ue iuſſit docere omnes gentes, vt ſeruarent omoia quæcunq; mandaſſet illis. Matth. 28.

MALVM ET MALITIA. CXXIIII.

MAlum oihil eſt ex ſui natura, hoc eſt nulla res eſt mala ex natura, vt dixi, ſupra titulo de Creaturis hæreſi ſecunda.

Malum aotem, quod accidit rei duplex eſt. Nam quoddam eſt malum culpæ, aliud eſt malom pœnæ, quod rectius dicitur damnum: iuxta quam partitionem mali, partitæ ſunt etiam hæreſes, quæ de malo loqountur.

Prima hæreſis eſt Floriani dicentis Malum eſſe à Deo, & Deum facere mala.

Contra facit primo Matth. 7. Non poteſt arbor bona fructus malos facere: at Deus bonus eſt, ergo bonos fructus facit. Secundo Roman. 11. Si radix ſancta & rami; at nullus verè ſanctus niſi Deus, quem ita clamabant duo Seraphin dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Eſa 6. Tertio facit ratio; quia nulla creatura eſt mala ex ſua natura, dicendum ergo eſſet quod Deus eſſet author vitiorum, & peccatorum quod abſit; nam Oſeæ 13. Perditio toa ex te Iſrael, tantummodo in me auxilium tuom, & certe ſi eſſet cauſa malorum, vtique oimis iniuſtus eſſet, ſi nos puniret propter mala, qoæ ipſe operatus eſt; non obſt. quod dicit Paul. ad Rom. 9. O homo tu quis es qui reſpondeas Deo? Nunqnid dicet figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? At noo habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? ex quibus verbis fortè videtur alicui Paulum aſſerere, mala eſſe à Deo, cum dicat Deum feciſſe aliqua vaſa in contumeliam; nam Reſp. quandoque permiſſionem Dei vocari illius actionem Exod. 4. Ego (inquit Deus) indurabo cor Pharaonis; tunc enim Deus peccatorum corda indurat, cum illos pro magnitudine ſoæ bonitatis tolerat, non eos ſtatim puniens, ſed expectans ad pœnitentiam, ſimile Ezech. 14. Ego decipiam illum Prophetam; & Dominus ſubdit iuxta iniquitatem interrogantis, iniquitas Prophetæ erit; eodem modo intelligendum eſt dictum Pauli; nam Deus dicitur facere vaſa in ignominiam, non quod ipſe fecerit ea ignominioſa, ſed quia poſtquam Deus fecit vaſa, id eſt homines quantum ad eorum ſubſtantiam booos, illi Deo permittente lapſi ſont in ignominiam, non quod Deus hominem malitia imbuat, ſed quod homo abuſus ſit Domini benignitate, ad augendam ſuam malitiam.

Secunda hæreſis docet. Aliquas eſſe creaturas ex ſe malas productas, non à Deo ſommo bono; ſed à quodam alio principio omnium malorum, qood dicit eſſe ſummum malum.

Huius hæreſis Author eſt Manicheus; contra quam facit quod dixi ſupra tit. de Creaturis hæreſ. 2. & tit. de Deo hæreſ. 1.

Tertia hæreſis negat, Deum facere aliquod malum, qualecunque illud fuerit.

Huius hæreſis Author fuit Colutus, à quo Colutiani dicti ſont.

Hæc ſententia dicitur hæretica; quoniam afflictiones, & anguſtiæ mala vocantor io ſacra ſcriptura, non quod ex ſe mala ſint, ſed quod ſint, aut videantur mala tolerantibus.

Contra facit primo Eſa. quadrageſimoquinto, Ego Dominus, & non eſt alter formaos lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malum; malum hic dixit bellum, non quod in ſe ſit malum, ſed quia nociuum eſt illud ſubſtinẽtibus. Secundo Hier. 11. Ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poteroot. quod ibi loquitur, de tribulationibus, patet inferius ibi, Clamabunt ad Deos, quibus libant, & non ſaluabunt eos in tempore afflictioois eorum. Tertio Ionæ tertio. Et vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de vita ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit. Quarto Matth. ſexto, ibi Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi ipſi; ſufficit diei malitia ſoa: hoc eſt ſufficit cuique diei, vt pro neceſſarijs ad illum diem tribulationem & anguſtiam qois tolleret. Quinto, Amos tertio. Non eſt malum in ciuitate, quod Dominus oon fecerit, hoc eſt nulla eſt tribulatio, vel anguſtia, quæ oon veniat à Domino, illam aut faciente, aut permittente, cap. fin. 24. q. 3. ver. Colotiani.

Quarta

Quarta eſt hæreſis, quæ docet Malos Reges, aut Pſeudo prophetas non à ſua venire voluntate, ſed à Dei iuſſione procedere dicit.

Contra hanc hæreſim facit primo Hiere. 27. de malis Prophetis loquens dixit, Nolite audire verba Prophetarum dicentium vobis, Non ſeruietis Regi Babilonis, quia mendacium ipſi loquuntur vobis. quia nō miſi eos, ait Dominus, & ipſi prophetant in nomine meo mendaciter vt eijciant vos, & pereatis tam vos, quā Prophetæ, qui vaticinātur vobis. Secundo hoc dicitur de malis Regibus, qui non mittuntur à Domino Oſeæ 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me, Principes extiterunt, & non cognoui. Mali ergo Reges non à Deo mittuntur, vt mali ſint, ſed ſuo ipſorum arbitrio mali fiunt; non obſt. 3. Reg. 12. ibi: A me factum eſt verbum hoc, vbi Hieroboam ex ipſo Deo regnauit; nam Reſp. quod in ſacris literis multa fieri à Deo dicuntur, eo quòd illa fieri permiſit, ſic intelligitur 1. Rom. Tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis. Tradidit dixi pro eo, quod eſt permiſit, ſic Pſalm. 80. Dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum: ibunt in adinuentionibus ſuis; ſic intelligendum eſt de malo Propheta, qui populo propter ipſius iniquitatem datus eſt; Ezech. 14. ibi: Et propheta cum errauerit, & locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi prophetam illum; quando autem dixit, Ipſi regnauerunt, & nōn ex me &c. intelligendum hoc factum eſſe, non ex Dei conſilio, aut eius præcepto: & nota, quod in malo Rege duo conſideranda ſunt; primum propria illorum nequitia; alterum quod malus ille exiſtens, alijs prophetet, aut regnet, Primum, videlicet regis, aut prophetæ culpa nunquam eſt à Deo, & contrarium ſentiens manifeſta eſſet hęreſis, & blaſphemia in Deum. Alterum verò quod malus Rex vel Propheta regnet, vel prophetet, hoc Deus facit propter peccata populi, non quidem, vt prophetando decipiat, aut regnando Tyrannidem exerceat, ſed ad eliciendum bonum, ſempè, vt populum puniat, iuxta dictum Iob. 34. Deus regnare facit hypocritam propter peccata populi; non enim Deus fecit illum hypocritam, ſed cum iam ille ſit hypocrita, & malus, illum Deus regnare facit propter peccata populi. Vnde Eſaia 10. Væ Aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe eſt, in manu eius in dignatio mea &c. & Paulus. 2. Theſ. 2. Eo qđ charitatem veritatis nō receperunt, vt ſalui fierent; ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio: vt iudicentur omnes, qui non credunt veritati.

Quinta hæreſis docet: Mali eſſe naturam quandam, & Deum malum, Direct. 2. p. q. 6. nu. 31. c. fin. 24. q. 3. ver. Manichei.

Sexta hęreſis eſt: Mala tantum placere Deo, quantum bona, Direct. 2. p. q. 10.

MANDATA.
CXXV.

MAndata Dei poſſe ab homine per ſolas vires naturæ impleri, hæreſis eſt Pelagij, Direct. 2. parte queſtio. ſexta, numero ſexageſimotertio, cap. ſi. 24. quæſt. 3.

MARIA VIRGO.
CXXVI.

ELuidius aſſeruit Beatam Dei genitricem poſt Chriſti natiuitatem fuiſſe carnaliter cognitam à Ioſeph viro ſuo: contra facit Cathec. in 3. artic. pag. 53

Contra hunc hęreticum facit determinatio vniuerſalis Eccleſiæ, quæ ſentit, Dei genitricem fuiſſe perpetuò virginem, quoniam ſic eam vbique appellat nomine virginis intactę, & intemeratæ. Secundo com. opin. doct. tam Græcorum, quàm latinorum, inter Græcos Theophil. Damaſ. Baſylius, Chryſoſtom. Origenes. Tertio facit ratio; quia ſicuti in ſepulcro Chriſti nec ante, neque poſt quiſquam alius poſitus eſt; ita nec in ventre virginis, nec antea, neque poſt alius poſitus eſt; ſi tantus honor ſepulcro exhibitus eſt, multo magis ventri virginis Mariæ; Non obſt. Matth. 1. ibi. Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens, & iterum Non cognouit eam Ioſeph, donec peperit filium ſuum primogenitum: ex quibus uerbis colligit Eluidius Dei genitricē, poſtquam peperit Chriſtum, eſſe à Ioſeph cognitam carnaliter, eamq; peperiſſe filios alios, quos (vt ait) Euangelium appellat fratres Chriſti; nam apud Matth. 12. dicunt Iudæi Chriſto, Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te; nam Reſp. quod Chriſtus moriens commendaſſet eam alicui ex filijs eius, non autem Ioanni; ad illud, quod dicit Matth. Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens; nam Reſp. quod illa dictio antequam ſæpè dicitur per comparationem ad ea, quę ventura erant, ſi alio modo eorum euentus non fuiſſet prohibitus Eſa. 65. Antequam clament ego exaudiam; quia enim multa concedit Deus nobis nōn petentibus; dicitur exaudire nos, antequam clamemus. Et tamen ibi illa vox antequam non dicit reſpectum ad futura, quoniam nullus clamat, poſtquam exauditus eſt, ſic Mat. 1. antequam conuenirent inuenta eſt in vtero habens, quia etſi poſtquam inuenta eſt, nunquam tamē conuenerunt. Non obſt. illud Mat. 1. Non cognouit eam donec peperit filium ſuum primogenitum, nam Reſp. quod dictio donec, non ſignificat finem & terminum actus deſignati per verbum cui additur, ita vt poſt talem finē iam poſtea non ſit tale opus, aut operatiò, per verbum, cui additur deſignata; ſed ſolum ſignificat continuationem actus per verbum, cui additur deſignati, nullo habito reſpectu ad futura, ſiue ille idem actus poſtea ſuccedat, ſiue non, Eſa. quadrageſimo-quinto. Vſque ad ſenectam ego portabo eos, & tamen poſtquam ſenuerimus nō minus portabit nos, & Pſalm. 20. Vſque in ſenectam & ſenium Deus non derelinquas me; donec annunciem brachium tuum generationi omni, quę ventura eſt; vbi ſunt talia aduerbia, videlicet vſq; donec; & tamē poſt illa tēpora non petit Dauid derelinqui, & Matth. vlt.

Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi, & tamen poſt erit nobiſcum; de coruo, quem miſit Noè ab arca dicitur, quod nō reuertebatur, donec ſiccarentur aquę; qui tamen nunquam poſtea fuit reuerſus, etiam ſiccatis aquis, ſic Pſalm. 122. Oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri; & tamen ſemper habebimus oculos ad Dominum noſtrum, iuxta Pſal. 16. Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper, & Pſalm. 118. Tota die meditatio mea eſt, ſimil. Paul. 1. Cor. 15. Oportet illum regnare, donec ponat inimicos ſuos ſcabellum pedum ſuorum; & tamen Luc. 1. dicit Regni eius non erit finis. Non obſt. etiam quod dicit Eluidius, ſi Chriſtus eſt (inquit ille) primogenitus virginis, ergo habuit alios deindè filios; nam Reſp. quod non ſemper hęc uox primum, aut primo genitum, dicitur per comparationem ad ſecundum, ſed id quod ſolum eſt, dicitur aliquando primum, & primogenitum. Num. 18. Quicquid primum erumpit de uulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, ſiue ex hominibus, ſiue ex pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita duntaxat, ut pro hominis primogenito precium accipias. Ecce uno contextu uocatur primum, & primogenitum etiam id quod ſolum eſt; nam aliàs, qui unum tantùm filium habebat, non teneretur illum offerre Deo, quod eſt falſum, quia Dei genitrix nullum alium filium habebat, quando filium ſuum manibus Simeonis obtulit, Luc. c. ſecundo. Non obſt. quod in Euangelio dicatur Chriſtum habuiſſe fratres, quia in literis appellantur fratres illi, qui nobis conſanguinitate ſunt coniuncti, quamuis non ſint ex iiſdem parentibus orti, Geneſ 13. ubi Loth. uocatur frater Abraham, quem tamē eadem ſcriptura teſtatur fuiſſe filium fratris Abrahæ. Direct. 2. p. q. 6. numer. 46. cap. fin. uerſ. Antidicom Mariæ 24. quæſt. 3.

Secunda hæreſis eſt Neſtorij aſſerentis Beatam Virginem Mariam non eſſe dicendam Dei genitricem; dicit. n. in Chriſto eſſe duas perſonas, unam uidelicet humanam, ſecundum quam Maria dicitur Mater Chriſti; & alteram diuinam, ſecundum quam dicitur Maria non eſſe Mater Dei. Contra quam vide quæ dixi ſupra tit. de Chriſto hæreſi tertia, Direct. 2. p. q. 6. nu. 64. p. 2. quęſt. 13. cap. fin. ver. Neſtoriani 24. quæſtio. 3.

Tertia hæreſis docet Mariam relaxare culpas, & peccata, Direct. 1. p. in art. Raym. 52.

MARTYRIVM CXXVII.

Baſilides dixit, Non eſſe aliquod crimen negare Chriſtum perſecutionis tempore.

Contra facit primo Sapient. 1. Os quod mentitur occidit animam, at qui ore negat, corde autem fatetur, mentitur; occidit ergo animam, quæ multo melior eſt corpore. Nolite enim timere eos, qui occidunt corpus, animam autē non poſſunt occidere; ſed potius eum timete, qui poteſt corpus, & animā mittere in gehennam, Matth. 10. & infrà dicit, Omnis ergo qui confitebitur me corā hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cœlis eſt; qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cœlis eſt. Secundo Matth. 5. Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt Regnum cœlorum. Tertio Roman. 10. Si confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: corde enim creditur ad iuſtitiam; ore autem confeſsio fit ad ſalutem. Quarto Act. Apoſt. 1, Eritis mihi teſtes in omni Iudæa, & Hieruſalem, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ; quod ſi in perſecutione negaſſent Chriſtum ore, corde autem confiterentur, eſſent falſi teſtes, & mendaces, & Prou. 21. dicit Teſtis falſus peribit.

Secunda hæreſis Petiliani Donatiſtæ docet, Eos qui ſe pro peccato commiſſo interimunt eo quod puniunt in ſe quod dolent commiſiſſe, debere martires nuncupari.

Contra hunc errorem facit exemplum Iudæ Matth. cap. 27. Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus eſſet, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum, & ſenioribus dicens: Peccaui tradens ſanguinem iuſtū: Iudam autem fuiſſe damnatum nullus Catholicus dubitat; cum Pſalm. 108. de eo dicat, Cum iudicatur exeat condemnatus; & oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies eius pauci, & epiſcopatum eius accipiat alter; de qua ſubrogatione Iudæ dicitur Act. Apoſt. 1.

Tertia hæreſis eſt Circumcellionum, qui dicunt Omnes, qui mortem vltraneò patiūtur, eſſe martyres dicendos, ſiue talem mortem ab alijs inflictam patiantur, ſiue eam ſibi ipſis infligant.

Contra facit primo Exod. 20. ibi Non occides, conc. Matth. 5. vbi quælibet hominis occiſio prohibetur præter illam, quæ ex præcepto Iudicis in vindictam malefactorum fit; ſi ergo non licet occidere alium, multo minus ſe ipſum. Secundo facit ratio, quia hoc eſſet contra naturalem inclinationem, quę eſt ad cōſeruationem vitæ. Tertio ſi interfectio ſui ipſius eſſet martyrium meritorium, vtique Paulus non prohibuiſſet cuſtodi carceris, qui voluit ſe interficere Act. Apoſt. 16. Direct. 2. p. q. 6. nu. 53. c. fi. verſ. Circumcelliones 24. q. 3

MATRIMONIVM CXXVIII.

Hæreſis eſt aſſerere Matrimonium eſſe malum Direct. p. 2. q. 11.

Item Matrimonij, & Virginitatis nullam eſſe diſtantiam 2. p. q. 6.

Item Matrimonium diſſolui per fornicationem, Turrianus lib. 5. c. 10.

Item Matrimonium non eſſe ſacramentum hæreſis eſt, Echius tit. 11. de matrim.

Idem ſi quis dicat, eius cauſam ſpectare ad Iudicem ſecularem Turrian. 11. libr. quinto Hoſius tit. de ſacram Matrim. capit. 55. & ſeq. Concil. Trident. ſeſſ. 24. Can. 1. De hoc dicam latius infra verb. Nuptiæ.

MEDICINA.
CXXIX.

ARnoldus à villa noua docuit, medicinæ opus gratius, atque acceptius eſſe Deo, quam altaris ſacrificium.

Contra facit, quia anima eſt pretioſior corpore, vnde dicitur: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem occidere nō poſſunt: damnatur vt per Prateolum lib. 1. nu. 69. verſ. 5.

MELCHISEDECH.
CXXX.

MElchiſedechiani dicebant, Melchiſedech ſacerdotem non fuiſſe hominem purum, ſed fuiſſe Chriſtum, aut aliam quandam Dei virtutem.

Contra facit primo Geneſ. 14. At verò Melchiſedech Rex Salē proferens panem, & uinū, (erat. n. ſacerdos Dei Altiſsimi,) benedixit ei, & ait: Benedictus Abrahā Deo excelſo, qui creauit cœlum, & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegen te hoſtes in manibus tuis ſunt, & dedit ei decimas ex omnibus: ex quibus verbis colligitur quod Melchiſedech fuit homo, non autem Chriſtus, nec aliqua Dei virtus, non enim eſt Deus unius regni ſoli Dominus, nec Deus eſt Deo ſacerdos, neq; Deus reddit gratias Deo. Secundo Hebr. 7. dicit, quod Melchiſedech per omia aſsimulatus fuit filio Dei, at omne, quod aſsimilatur alteri, non eſt eiuſdem naturæ indiuiduæ cum illo, Spiritus ſanctus eſt eiuſdem naturæ cum Filio Dei, non ergo Melchiedech dicitur Spiritus Sanctus, Non obſt. quod Melchiſedech dicatur ſine Patre, & ſine Matre, & non habere initium dierum, neque finem uitæ, nam Reſp. quod per hoc non dicitur, quod nō habuerit Patrem, & Matrem, & quod non mortuus fuerit, ſed quod ſcriptura non expreſsit de Patre, & Matre eius, nec etiam de eius morte capit. final. vigeſimaquarta quæſt. 3.

MENDACIVM.
CXXXI.

IOannes Caſsianus docet hāc hæreſim, quod licitum ſit mentiri pro uita hominis ſaluanda, aut pro magno beneficio homini impendendo, nec ſolum hoc, ſed etiam humilitatis cauſa, ut uidelicet, uirtutes ſuas mēdacio contegat, de hoc tractat Hoſius tit. de octauo præcepto: capit. 83. Cathec. in 8. præc. pag. 480

Contra facit primo Pſalm. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Secundo Pſal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo; dixit infer. Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolū in lingua ſua. Tertio Sapient. 1. Os quod mētitur occidit animam. Quarto Eccl. 17. Noli velle mentiri omne mendacium: Qui omne mendaciū prohibuit, nullo permiſit. Quinto Iob. 27. Nec lingua mea meditabitur mendacium. Sexto commu. opin. doctor. Auguſt. ſuper Pſalm. 5. Greg. libr. 18. Moral. Iſid. in libr. Synonymorum, & Ariſt. in 4. Eth. dicit mendacium per ſe malum eſſe, Septimo adeſt definitio Eccleſiæ capit. ſuper eo, de vſuris, ibi cum ſcriptura ſacra prohibeat pro alterius vita mentiri, Nō obſtant exempla aliquorum ſanctorum Patrum qui viſi ſunt mentiri, vt Abraham, qui dixit Saram eſſe ſuam ſororem, quæ non erat; nam ad hoc Reſp. eos non fuiſſe mentitos, quoniam etſi verum occultarunt, falſum tamen non dixerunt; aliud enim eſt occultare verum, aliud dicere falſum; pręterea dato quod aliquod falſum dixerint, aut ſimulando fecerint, talem falſitatem ſcriptura non laudat, non enim eorum geſta omnia, quæ in ſcriptura narrantur, propterea quod ſcipta ſunt, laudantur; alioquin fieret, vt aliqua eorum peccata, quæ vt homines commiſerunt, etiam eſſent laudata; quod abſit, vt fuit homicidium, & adulterium Dauid; præterea dato, quod aliqua facta, vel dicta ſanctorum Patrū in facie appareant mendacia, & falſa, & laudantur, illa iuxta Myſterium latens accipienda ſunt, non iuxta literæ corticem, quemadmodum Iacob dixit ſe eſſe Eſaù, primogenitum Iſaac: Qui iuxta literæ corticem verus non erat; per ſpiritum tamen prophetię, qua vſus eſt verum dixit, Geneſ. 27. eo. enim facto figurauit, & prophetauit minorem populum, videlicet Gentilium ſubſtituendum fore in locum primogeniti, videlicet populi Iudæorum cap. Gaudemus de diuort. vbi ita interpretatur ille textus; ad illud quod dicunt cauſa humilitatis eſſe mentiendū adducunt Matth. 6. Non videaris hominibus ieiunans, ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito & infra: Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua, & iterū, Qui talia opera faciunt receperunt mercedem ſuā; nam Reſp. ex mente diui Auguſtini, quod Deus per illa verba non opus, ſed intētionem prohibuit; prohibuit quidem inanis gloriæ appetitum, ita vt etiam ſi opera noſtra publicè fiant, non hac intentione fiant, vt videantur: ipſam tamen operum manifeſtationem non prohibuit, alioquin eſſet ſibi contrarius Matth. capit. 5. Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cęlis eſt, dixi in ſumma pec. c. p. 1. q. 26. tit. 6

Secunda hæreſis docet, Mentiri licere cōtra proprium iuramentum, & Sectam ſuam, quantum poſſunt occultare, Direct. 2. par. quæſt. 12. hær. 20. & q. 14. hær. 3.

MENDICITAS.
CXXXII.

IOānes Vuicleph & impius Lutherus docēt, Nō eſſe licitam mendicitatem; quapropter Monachos mendicantes execrarunt dicentes, illos debere viuere per labores manuum, non per mendicitatem.

Contra facit primo Matth. decimo, ibi Nolite poſsidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris, deinde dicit, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta,

neque virgam, & oſtendit undè habituri ſint alimenta, dicens. Dignus eſt operarios mercede ſua Luc. 10. & alibi Matth. 10. Dignus eſt mercenarius cibo ſuo, & 1. Cor. 9. Quis millitat ſuis ſtipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis paſcit gregem, & de lacte gregis, non comedet? & infra: Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus; magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? & 1. Corint. 16. decernit ſe facturum collectas pro ſanctis in Eccleſia Macedoniæ. Secundo facit com. opin. doct. Aug. in Pſal. 108. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, & Ambr. libr. de Vinea Naboth, Theoph. ſuper Luc. cap. 10. Tertio adeſt definitio Eccl. Cõcil. Vien. ſub Clem. 5. & Concil. Conſtan. 8. artic. 24. Non obſt. Deut. 15. Omnino egens, & mendicus non erit inter vos; nam Reſp. illa verba non eſſe prohibitoria, ſed promiſſoria: Hoc enim Deus promittit ſeruanti legem ſuam iuxta illud Eſa. 1. Si audieritis me, bona terræ comedetis, quòd ſi eſſent prohibitoria peccaſſet Helias mẽdicans à Vidua, & Lazari mẽdicitas non laudaretur Luc. c. 16. Secundo Reſp. quod Dominus ibi præcipit, vt tantum pauperum curam haberent, vt non ſinerent illos propter inopiam mendicare Deut. 15. Non deerũt pauperes in terra habitationis tuæ; id circo præcipio tibi, vt aperias manum tuam fratri tu egeno, & pauperi, qui tecum ver ſatur in terra. Secundo non obſt. Pſalm. 36. Non vi di iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem; nam Reſp. ex mente Auguſtini, ibi non eſſe in telligendum de pane corporali, quem conſtat à mul tis iuſtis fuiſſe quæſitũ; ſed de pane ſpirituali verbi Dei; quem panem nunquam Deus iuſtis denegauit; panem tamen corporalem ſæpènumero Deus iuſtis negauit, vt per talem preſſuram melius valeant aſſequi Regnum Dei.

MERITVM. CXXXIII.

Inter alios Lutheri errores is vnus eſt, qui ait, Nullum eſſe hominis meritum ad gloriam aſſequendam. Tantum enim gratiæ tribuit, vt nullum locum relinquat libero arbitrio.

Contra facit primo Eccl. 16. Omnis miſericotdia faciet locum vnicuique ſecũdum meritum ope rũ ſuorum. Secundo Matt. 20. vbi paterfamilias mit tit operarios in vineam ſuam, ibi Nonne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade, tuum dixit, quoniam oſtendit illum denarium eſſe debitum, ſed vnde debitum, certè ex conuentione. Tertio Marc. 9. Quis quis potum dederit vobis calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis; amen dico vobis, nõ perdet mercedem ſuam. Quarto 1. Cor. 3. Vnuſquiſq; propriam mercedem accipiet ſecundum ſuũ laborem. Quinto Hebr. 13, Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtijs promeretur Deus. Sexto Sapient. 3. Tentauit illos Deus & inuenit illos dignos ſe; ſi digni, ergo meritũ habẽtes. Septimo ad Theſ. 1. loquens de tribulationibus dicit, Quas ſubſtinetis in exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini Regno Dei, pro quo & patimini. Octauo Coloſ. 1. Dignos nos fecit in parte ſortis ſanctorum; Non obſt. quod Paulus dicat, quod Deus fecit nos dignos, ergo non ex nobis: nam Reſp. quod nos nõ ſumus ex nobis ſufficientes ad gloriam promerendam, ſed quod illam mereamur eſt ex gratia Dei, quæ nos & præuenit, & euntes comitatur. Itaque Deus per gratiam, quam nobis donat, facit nos dignos ſe, ergo habet aliquam meriti rationem. Non obſt. Roman. 8. vbi ait Apoſtolus, non eſſe condignas paſſiones huius ſeculi ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis; nam Reſp. hic non accipi meritum, vt obligationem, & æqualitatem naturalem innuat, ſed aliam æqualitatem, quæ non inſurgit ex natura rerum, ſed ex pacto quodam; quo pacto inito æquale erit opus, quod antè non diceretur æquale, & debitum diceretur, quod alias non diceretur ſic, quia Deus promiſit ſeruanti mandata ſe daturum vitam æternam, poſt talem promiſsionem debet Deus dare gloriam ſeruãti ſua mandata. Quod debitum non oritur ex operibus noſtris, ſed ex benignitate Dei, quia promittens nobis ſe ipſum obligare voluit. Hoſius libr. confeſsionis Catholicæ fidei capit. 73. Cathe. in ſacram. pœnit. pag. 320. & ſeq.

Secunda hæreſis eſt tota huic proximè contraria, quoniam ait, Hominem ſine auxilio gratiæ Dei poſſe ex ſua virtute naturali promereri vitam æternam.

Huius hæreſis Author eſt Pelagius, de qua dixi ſupra Tit. de Gratia.

MIRACVLVM. CXXXIIII.

Inter alios errores Vualdenſium eſt vnus, quòd dicunt, Nulla vera miracula fieri in Eccleſia, de quibus agitur in Concil. Trid. ſeſſ. 25. Tit. de Inuocatione.

Pro tollendo hunc errore notandum eſt, quod mircalum eſt res inſolita, ſupra naturæ potentiam operata.

Itaque duo oportet ineſſe, vt aliquod poſsit dici miraculum, quod videlicet ſit ſupra naturæ potentiam, & quod non ſit ex communi conſuetudine: de his Hoſius Tit. de traditionibus cap. 92. Quod ſi alterum horum deſit, minimè miraculum eſt dicendum, hac de cauſa creatio animæ humanæ, non eſt cenſenda miraculum, quia etſi illius creatio excedat potentiam naturæ, non eſt tamen res inſolita, cum Deus quotidie nouas creet animas. Eadem ratione ſi vnus homo naſcatur cum ſeptem digitis in qualibet manu, non dicitur miraculum, quia licet ſit inſolitum, non tamen excedit potentiam naturæ, quoniam à cauſis naturalibus hoc procedere poteſt. Contra facit primo Pſalm. 77. Et obliti ſunt benefactorũ eius, & mirabilium eius, quæ oſtendit eis, corã patribus eorũ fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Thaneos; Secundo Exod. 11. ibi Vt ſciatis, quanto miraculo diuidat Dominus Ægyptios, & Iſrael. Tertio Num. 26. Et factũ eſt grãde miraculum, vt Chore pereũte, filij illius nõ perirẽt. Quarto Ioan. 5. illic inuenies cęcos viſui reſtitutos, claudos ambulantes, Paralyticos ſanatos, leproſos plures

plures mundatos, mortuos ſuſcitatos; quòd ſi Vualdenſes ſuam aſſertionem reſtringunt ad miracula, quæ à ſanctis fieri dicuntur, adhuc eorum aſſertio eſt hæretica; nam de Petro dicitur Act. Apoſt. 3. quod ad vocem Petri cõſolidatę ſunt baſes, cuiuſdam claudi petentis eleemoſynam ante fores templi, & Act. 9. Sanatus eſt alius, qui fuerat Paraliticus iacens in lecto annis octo; Non obſt. quod dicit Pſalm. 17. Ille eſt, qui facit mirabilia magna ſolus; nam Reſp. verum eſſe, illa omnia à ſolo Deo fieri, ſed vt Deus illa fecerit, ſanctorum merita ſunt in cauſa; ad quorum exaltationem Deus vult miracula fieri, & quia propter merita illius ſancti fiunt, dicuntur fieri ab illo ſancto: dicitur enim Ioan. 14. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum, faciet. Aduerte, quod non dixit maiora horum propter merita illius, ego faciam, ſed dixit ipſe faciet, & maiora horum faciet, & apud Marc. cap. vlt. Signa eos, qui crediderint hæc ſequentur. In nomine meo Dæmonia eijcient, non dixit, ad eorum preces ego eijciam, ſed dixit. ipſi eijcient, ipſi ſerpentes tollent, ipſi linguis loquentur nouis.

MISERICORDIA. CXXXV.

Miſericodiæ opus magis placere Deo, quàm ſacrificium altaris, error eſt Arnaldi. 2. p. q. 11. Direct.

MISSA. CXXXVI.

IOannes Vuicleph hæreticus docet Miſſam non eſſe à Chriſto inſtitutam, ſed humanis inuentionibus Eccleſiæ illatam.

Pro tollendo hunc errorem dicendum eſt, quòd Miſſæ ſubſtantialia qualia ſunt conſecratio Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie, oblatio illius, & ſumptio oblationis, certum eſt, quod Chriſtus Miſſam ordinauit Luc. 22. ibi Chriſtus poſtquã corpus ſuum Diſcipulis manducandum dedit, dixit: Hoc facite in meam commemorationem. Quibus verbis Diſcipulis præcepit, vt illud, quod ipſe fecit, illi facerent in commemorationem eius. Secundo adeſt com. opin. doct. ex qua colligitur, quòd Miſſa hoc modo ſumpta, eſt à Chriſto inſtituta, hoc dicit Rabanus lib. j. de inſtit. Cler. cap. 32. Iſid. lib. j. de Eccl. offic. cap. 15. Ambr. in Miſſa Cœnæ Domini, Euſebius Miſſenus ſerm. 5. in Paſchate, Chryſoſtom. in opuſculo de ritu Miſſæ, Cyprianus lib. 2. Epiſtol. 3. Alex. 1. in 1. Epiſt. ad fideles, Martialis Diſcipulus Domini Epiſt. ad Burdeg. cap. 3. Tertio adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtantienſis artic. 5. tot. tit. de celebr. Miſſ. Concil. Trident. ſeſſ. 22. Can. 2. Alia verò ſucceſſu temporis ab Apoſtolo Petro eiuſque ſucceſſoribus addita ſunt, vt teſtantur Vgo lib. de ſacramentis, Iſid. lib. 1. de offic. Eccl. c. 15. Remig. de offic. Miſſæ, & ex antiquis Theleſphorus in Epiſtol. ad omnes chriſtianos, Clemens 1. in Epiſtola 3. Abdias Babiloniæ Epiſcopus lib. 7. Apoſtolicæ hyſtorię. Cathec. de ſacram. Euch. pag. 274. & ſeq.

Secunda hæreſis Martini Lutheri eſt, qui negat Miſſam eſſe ſacrificium, immo quod multo peius eſt negat, Miſſam eſſe aliquod opus bonum; de hoc tractat Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. 5. & ſeq. & in Bulla Pij 4. de profeſſ. fidei Hoſius tit. de ſacram. Euch. cap. 41.

Contra facit primo ratio, quia tanta eſt legis & ſacerdotij connexitas, vt alterum ab altero auelli non poſſit Hebr. 7. ſi vbi lex eſt, ſacerdotium adeſt, vbi erit ſacerdotium, erit & ſacrificium; at legem Euangelicam habemus, ergo & legis Euangelicæ ſacrificium adeſt. In lege enim naturæ, quæ vna fuit apud omnes, aliqua fuerunt ſacrificia, vnde Iob. 1. offerebat holocauſta per ſingulos dies, ne fortè filij eius peccaſſent; lex quoque Moſayca erat ſacrificij plena; Populus quoq; gentilis iuxta diuerſitatem Idolorum diuerſa habebat ſacrificia; multo ergo magis in lege Euangelica, in qua clariorem Dei cognitionem habemus, neceſſarium eſt, vt aliquod ſit in ea ſacrificium, excellentius omnibus aliarum legum. Tale autem nullum reperiri poteſt, niſi in Miſſa, in qua verum Chriſti corpus, verusq; eius ſanguis Deo offertur, Miſſa ergo eſt ſacrificium. Secundo ad conuincendam hanc hæreſim ſupponendum eſt, quòd quatuor conſiderantur in omni ſacrificio: primo cui offertur, qui eſt ipſe Deus, & hoc non reuocatur in dubium, ſecũdo à quo offertur, & iſte eſt ſacerdos, de quo dicam infra ver. Sacerdos: tertio quid offeratur, de quo modo dicemus: quarto pro quibus offeratur, de quibus dicemus in ſeq. hæreſi; quid autem offeratur? Reſp. quòd in ſacrificio Miſſæ offertur corpus, & ſanguis Chriſti, quod probatur Hebr. 7. vbi Paulus de Chriſto dicit, eum eſſe intelligendum ſecundum Prophet. Pſal. 109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. In cuius ſacerdotio (vt figura correſpondeat figurato) nihil aliud expreſſit ſcriptura, niſi quòd panem & vinum obtulit Deo pro victoria, quam habuit Abraham contra quinq; reges Geneſ. c. 14. at nihil habetur in lege Euangelica, niſi ſanctiſſima Euchariſtia, in qua ſub ſpeciebus panis, & vini latet corpus, & ſanguis Chriſti, ſequitur, Miſſam, in qua talis oblatio fit, eſſe verum ſacrificium; ex miſtyco enim ſenſu licitum eſt accipere argumẽtum ad probandum dogma, quando ex alijs ſcripturis conſtat ipſum eſſe verum ſenſum, Auguſt. in Epiſt. ad Vinc. Donatiſtam; ex ſcripturis autem hoc idem infra probabitur; ideò ex tali figura colligitur argumentum. Hanc figuram pro Chriſti ſacerdotio intellexit Eucher. in commentarijs ſuper Geneſ. Aug. lib. 16. de ciuit. Dei cap. 22. Chryſoſtom. Homil. 13. ſuper Epiſtol. ad Hebr. Theodoret. in commentarijs ſuper Geneſ. Haym. 5. ad Hebr. Caſſiod. ſuper Pſalm. 109. ver. Tu es ſacerdos &c. Iſid. de offic. Eccl. cap. 18. Hieron. in Epiſtola ad Euagrium, Euſebius Miſſenus in ſerm. 5. de Paſchate, Euſebius Cæſarienſis libro 5. cap. 3. demonſtrationis Euangeliſtæ, Cyprian. Epiſt. 3. lib. 3. Tertio facit figura de agno paſchali, de qua dixit Ioan. 1. Ecce agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi, & multo apertius Ioan. decimonono, vbi reddit rationem, quare

Iudæi non fregeruot crura Chriſti, dicens Facta ſunt autem hęc, vt ſcriptura impleretur. Os oon comminoetis ex eo: quæ verba habentur Exod. 12. quæ autem in manducatione agni paſchalis fieri lex mandauit, figura ſont eorum, quæ fideles facere tenentur, quando ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum ſumunt, Greg. Homil. 22. & Rupertus Abbas ſuper Exod. Cypria. Epiſt. 3. lib. 2. Quarto Dan. 12. ibi Et à tempore, cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonagiota; in quibus oerbis Miſſę celebratio oſtenditur ſacrificium: nam tempore Antichriſti; de quo ibi loquitur, mali ſacerdotes timore perterriti non audebuot publicè Miſſas celebrare; boni verò dimitteot per tres annos, & dimidium, ne tam excelleos ſacramentum habeatur in cootemptum, & irreuerenter tractetur. ſcriptum eſt enim, oolite ſanctum dare canibus, & nolite mittere margharitas ante porcos. Quioto facit Prophetia Malachiæ loqoēs aperte, Miſſam eſſe ſacrificium Malach. 1. ibi Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus noo ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim Solis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus, & omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum eſt nomen meū in Geotibus. Ecce repudiantur ibi ſacrificia veteris legis; cum dicit, Monus oon ſuſcipiam de manu veſtra; & cum dicit: In omni loco ſacrificatur, & offertur nomioi meo oblatio monda, de Euchariſtia loquitur, quę ex ſe munda eſt, & à nulla perſona muoditiam capit, ita ioterpretatur Aymon, Damaſc. lib. 4. c. 14. de fide Orthodoxa, Euſebius Cæſar. lib. 7. demonſtr. Euang. cap. 10. Iuſtinus Martyr in Dialogo cum Triphooe aduerſus Iudæos, Irenæus lib. 4. cap. 32. aduerſ. hæreſes. Sexto facit Luc. cap. 22. ibi Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, Hoc facite io meam commemorationem, vbi corpus ſoum io cœna pro nobis obtulit Deo, vt teſtatur Rupertus in commētarijs ſuper Geneſ. Beda ſoper Marcum ver. Et maoducantibus illis, Hier. in Pſalm. 109. ver. Tu es ſacerdos in æternum &c. Ambr. in Miſſa de Cœna Domini, Euſeb. 1. demoſtr. Euang. cap. 10. allegans Pſalm. 2. Paraſti in conſpectu meo menſam contra eos, qui affligunt me. Pingueſeciſti in oleo caput meum, & calix tuos ioebrians, quam præſtantiſſimus Cyprian. lib. 2. Epiſt. in epiſt. 3. Septimo; & vltimo facit Concil. Toler. duodecimum cap. 5. cap. firmiter de Summa Trin. & fide cath. Sexta Syoodus generalis cap. 32. Concil. Epheſ. ad quæ addo Concil. Trident. ſeſſ. 22. ca. 1. & ſeq. Noo obſt. quod dicit impius Lutherus, Miſſa eſt quædam commemoratio cęnæ dominicæ; at Chriſtus cœnans non obtulit corpus, & ſanguinem ſuum, ſed poſtea moriens in cruce; ſacerdos ergo in cœna non ſacrificat, oec offert Deo corpus, & ſangoinem Chriſti, quia dixit Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis; nam Reſp. Miſſam eſſe non ſolum repræſentationem cœnæ dominicæ, ſed etiam paſſionis Chriſti, Paulus 1. Cor. 11. Quotieſcunque maoducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuociabitis dooec veniat; cum igitur Chriſtus moriens ſe ipſum ſacrificauit, & obtulerit Deo Patri in cruce, iure poſſunt ſacerdotes offerre in Miſſa, quæ eſt quædam paſſionis Chriſti repræſentatio; præterea Reſp. falſum eſſe, Chriſtum in illa ſanctiſſima cœna non obtuliſſe Deo Patri corpus, & ſanguinem ſuum; bis ergo corpus, & ſanguinem ſuum pro nobis obtolit Deo Patri: primo quando cœnauit; ſecundo quando affixus eſt cruci; ad illud, qood dicit, Exemplum dedi vobis &c. Reſp. illa verba eſſe dicta à Chriſto oon quando cœnauit, ſed quando lauit pedes Diſcipulorum ſuorom; iuxta quam lectionem dixit, Exemplum dedi vobis &c. Non obſt. ſecundo quod dicentes Miſſam eſſe ſacrificium, Chriſtum ſpoliant illo magno hooore ſacerdotis æterni, nam Reſp. quod ſacerdotes non dicuntur ſuffraganei, neque cooſortes Chriſti, vt fatetur Caluious, ſed illius miniſtri, per quos ille ſuum ſacerdotium in æteroum exercet, onde 1. Ioan. ibi Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto, vbi Aug. notat malitiá ſacerdotis noo obſtare ſacramento, idem Euſebius Miſſenus ſerm. quioto de Paſcha. Tertio noo obſt. qood dicit Caluinus, quod virtutem paſſionis, & mortis Chriſti minuimus, dum Miſſam dicimus eſſe ſacrificium; quia boc ipſo fatemur (inquit ipſe) ſacrificium mortis Chriſti, non eſſe ſufficieos ad remiſſionem peccatorum, cum opus ſit toties illud in Miſſa iterari, nam Reſp. Chriſtum feciſſe duas oblationes ualde diuerſas, alterá incruentá in cęna, alterā cruentá in cruce, una quidē, & eadem fuit in ambabus oblationibus hoſtia, corpus uidelicet ſuū, quod in utraq; oblatione obtulit Deo, ſed quia bis & diuerſis modis idem corpus ſuū Deo Patri obtulit, ideo dico illū duas, & diuerſas feciſſe ſui corporis oblationes, non.n. fit vt ſuppleamus defectū oblationis factę à Chriſto in cruce, ſed Miſsā celebramus, vt per Euchariſtiā, ſicuti per alia ſacramenta, uirtus, & meritum paſſionis Chriſti applicatur ſacerdoti celebrāti, & illis pro quibus celebrat. Corpus, & ſanguis Chriſti in Miſſa offertur Deo Patri oblatione incruenta in ſanctificationem pro peccatis noſtris, & ideò oportuit talem oblationem in Miſſa fieri, quæ iterari poſſet, ut per illam poſſemus quotidie expiare peccata, quæ quotidie committimus, & quotidie iteramus; & quia ille non poteſt iam mori, dedit nobis boc ſacrameotum corporis & ſanguiois ſui, ut ſicut paſſio illius, redemptio, & ablutio fuit Mundi, ita etiá iſta oblatio, redemptio, & mundatio ſit omnibus in uera fide offerentibus, bonamque inteotionem babentibus.

Non obſt. quarto, quod dicit Lutherus Miſſam non eſſe ſacrificium, dicens, Euchariſtia eſt teſtamentum Chriſti, ergo non eſt oblatio à ſacerdotibus facta, oam teſtamentum, eſt promiſſio teſtatoris; ſacrificium vero offertur altari, pugnant autem promittere, & offerre. Quod autem Eochariſtia ſit teſtamentum, probatur Luc. 22. ibi Hic eſt calix oonum teſtamētum in ſanguine meo, & Paul. prima Corint. 11. nam Reſpond. falſum eſſe Euchariſtiam eſſe teſtamentum, iuxta veram illius ſignificatiooem: quia Euchariſtia non eſt promiſſio,

miſſio, ſed eſt donum, quod Chriſtus dedit proximus morti; quod autem teſtator ante mortẽ ſuam donat, non eſt teſtamentum, ſed donatio; ad illud Lucæ 22. dicendum eſt eſſe intelligendum, iuxta Matth. 26. & Marc. 14. vbi dicitur. Hic eſt calix ſanguinis mei noui teſtamenti, quia nouum teſtamentum fuit ſanguine Chriſti confirmatum; ita interpretatur Beda, & Haymon ſuper Paulum ad Hebr. 9. Innoc. 3. cap. cum Marthæ de celebr. Miſſ. ſic interpretatur Exod. 24. ibi Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his: ſanguinem fœderis dixit, quia illo ſanguine confirmauit Dominus Fœdus, quod pepigit cum filijs Iſrael, vnde Paul. ad Hebr. 9. Vbi enim teſtamentum, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris, & ita interpretatur Anſelm. d. loco: iuxta hunc ſenſum intelligendus eſt Nich. de Lyra ſuper Pſalm. 110. vbi Miſſam appellat teſtamentum, & dicitur teſtamentum; quia Miſſa eſt in teſtamento Chriſti contenta, & in illo nobis mandata: & dici ſur ſacrificium, quia in illa offertur Deo Patri corpus, & ſanguis Chriſti filij ſui. Quinto non obſt. quod dicit Lutherus, arguens ex ratione doni, ſic dicens: Euchariſtia eſt donum Dei, quia Chriſtus dicit. Accipite & comedite ex eo omnes. Ergo non poteſt eſſe oblatio noſtra; pugnant enim (vt ille ait) inter ſe donum, & oblatio; quia nõ poteſt quis rectè alteri offerre, quod ab illo accepit: nam Reſp. Euchariſtiam eſſe donum, & illud quidem maximum; non tamen ſequitur, quod non poſſimus illud donum Deo offerre; nam hac ratione merito dicere poſſemus nihil nos poſſe Deo offerre, quia nihil habemus, quod non ſit ab illo nobis donatum, Pſalm. 49. Meæ ſunt omnes feræ ſyluarum: iumenta in montibus, & boues; & tamen ſacrificia veteris legis fiebant ex illis. Præterea cor contritum, & humiliatum, quod fatetur Lutherus eſſe verum ſacrificium, eſt nihilominus donum Dei, Paul. 1. Cor. 4. quid habes (inquit) quod non accepiſti? Sexto non obſt. arg. Lutheri dicentis, idem ſimul recipi, & offerri non poteſt, neque ab eodem accipi ſimul, & dari, ergo ſacerdos dici non poteſt, quod offerat Euchariſtiam, quam totam ſumit; eſt enim natura ſacrificij, vt totum Deo offeratur, & nihil hominibus relinquatur; nam Reſp. falſum eſſe, quod de natura ſacrificij, vt totum Deo offeratur, & nihil hominibus relinquatur, Pſalm. 49. Nunquid manducabo carnes Taurorum, aut ſanguinem hyrcorum potabo? ſi Deus non comedebat carnes, quæ tunc illi offerebantur, non peribant, ſed multæ ex præcepto Domini manebant penes ſacerdotes cap. 2. 5. & 7. Leuit. Erat tamen aliquod ſacrificium dictum holocauſtum, quia totum comburebatur igne, non ex natura ſacrificij, ſed ex peculiari modo offerendi illud, aliàs omnia ſacrificia eſſent eiuſdem conditionis.

Tertia eſt hæreſis, quæ ait, Miſſam non poſſe offerri pro peccatis, nec poſſe prodeſſe viuis, aut defunctis, ſed ſoli ſacerdoti: dicit enim Lutherus, impium eſſe, ſi Miſſa canatur pro peccatis.

Contra facit primo Hebr. 5. ibi. Omnis namque Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. Secundo eſt com. opin. doct. Chryſoſt. Homil. 69. Ambr. in Epiſtol. Conſolat. ad Fauſtum, Aug. lib. 9. Confeſ. Cyprian. lib. 1. Epiſt. 9. Tertull. lib. de Corona Milit. Alex. 1. in Epiſt. ad omnes fideles. Tertio adeſt defin. Eccl. Concil. Cabil. cap. viſum eſt de conſec. diſtin. 1. addo Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 2. de his Echius tit. 17. de ſacrificio Miſſæ Concil. Trid. ſeſſ. 22. Can. 3.

Quarta eſt hęreſis aſſerens impoſturam eſſe Miſſam celebrare in honorem ſanctorum, Concil. Trident. ſeſſ. 22. Can. 5.

Quinta aſſerens Canonem Miſſæ errare ibid. Canon. 6.

Sexta damnans cęremonias, & indumenta, quibus in Miſſa vtimur ibid. Can. 7.

Septima aſſerens Miſſas abrogandas, in quibus ſolus ſacerdos ſacramentaliter communicat ibid. Canonic. 8.

Octaua dicens, & damnans ritum conſecrationis ſubmiſſa voce, nec non lingua vulgari celebrari debere, & aquam non miſcendam eſſe vino in calice offerendo, eo quod ſit contra Chriſti inſtitutionem ibid. Can. 9.

NONA CHATVS. CXXXVII.

Valdenſes dixerunt Mendicantium Religiones fuiſſe malorum Dęmonũ inuentionem, Ioannes Vuicleph damnauit omnem ſtatum Monachorum, quem ſequutus eſt Lutherus.

Contra facit primo com. opin. doctorum Thomas Vualdenſis Carmelita. 1. Tomo doctrinalis fidei, Albertus Magnus in defenſorio mendicantium, S. Thom. lib. de ſancto Amore, Chryſoſtom. in 3. libris vitæ Monaſticæ, Iodicus in lib. de ſtat. Monac. Ioan. Reſfeſ. in opere contra Lutheri captiuit. Secundo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtantienſ. ſeſſ. 8. vide quæ dixi ſupra de Mendicitate, & quæ dicam inferius, de Voto, Turrianus lib. 5. cap. 2. Hoſius, de confeſſione fidei cap. 88. & tot. tit. de St. Mon.

MONVMENTVM. CXXXVIII.

Sacramentarij hæretici noſtri temporis non credunt Chriſti corpus clauſo tumulo, verum tũc demum ſurrexiſſe, quando Angelus Domini reuoluit ſaxum à monumento.

Contra tenuerunt Hier. ad Hedibiam q. 6. & Aug. de tempore ſerm. 13. ibi Quomodo de ſepulcro exire non poſſet, qui ex incorruptis matris viſceribus ſalua virginitate proceſſit, feſellit cuſtodes, exiliuit de ſepulcro, apparuit diſcipolis ianuis clauſis, inde clauſus exijt, huc excluſus intranit?

MORS CHRISTI. CXXXIX.

Molinæus hæreticus docuit, quod mors Chriſti ſola à Deo acceptata pro expiatione noſtrorum peccatorum profuit; nihil autem, neque incarnatio, aut natiuitas, aut tentatio, vel afflictio prodeſſe potuit.

Contra

Contra facit primo Iſa.9.Paruulus natus eſt nobis; ſi natus eſt nobis, vtique profuit nobis natiuitas eius; Secundo 2. Cor. 8. Chriſtus propter vos egenus eſt factus eſt (per incarnationem) cum eſſet diues (per diuinitatē) vt illius inopia vos diuites eſſetis. Tertio 1.Ioan.4.Filium ſuum vnigenitum miſit Deus in mundum, vt viuamus per eum; miſſus autem eſt in mundum per incarnationem & natiuitatem. Quarto Gal. 4. Factus eſt ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret: profuit ergo nobis etiam eius humilitas. Quinto determinatio Eccleſiæ in Litanijs ad Chriſtum, ibi per myſterium incarnationis tuæ &c.

MOTVS PRIMI. CXL.

PRimos motus voluit Lutherus eſſe peccata, etiam quibus Chriſtiani reſiſtunt.

Contra facit primo Matt. 15.Adulteria,fornicationes, furta de corde exeunt, hoc eſt de voluntate libera, non de inuoluntario carnis motu. Secundo Rom. 6. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius;qui obedit eis peccat, & qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Ioan. 8.

MVLIER. CXLI.

PEpuſiani hęretici dixerunt Mulieres iuſtè poſſe ad ſacerdotium promoueri, quam hæreſim ſepultam ſuſcitauit Martinus Lutherus.

Contra hanc hæreſim primo facit ratio, quia ſacerdotis partes ſunt tres; prima, corpus Chriſti ex pane conficere; ſecunda, audire peccata in confeſſione, & ab illis abſoluere; tertia, docere populum; nullum autē iſtorum poteſt Mulieri poteſtas enim conſecrandi fuit data Apoſtolis, cum Dominus dixit, hoc facite in meam commemorationem; quod ſi non poteſt circa corpus Chriſti verum, nec etiam circa corpus Chriſti myſticum, quod innititur circa corpus Chriſti verum; non poteſt ergo nec pœnitentes abſoluere; qui enim conſecrare non poteſt, nec etiam abſoluere poteſt; quod patet etiam in poteſtate collata abſoluendi, quæ data fuit Apoſtolis, non autem mulieribus, Ioan.20.ibi Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt &c. & dato quod de hoc nullum eſſet ſacræ ſcripturæ teſtimonium, ratio eſt in promptu, quarè non poſſint confeſſiones audire, quia ſunt garrulæ, male audientes de taciturnitate. & parum tacent ſi quid ſecretius audiant. Secundo ſacerdoti ex officio competit doctrina Malac.2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent de ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt, quod munus manifeſtè prohibetur mulieri, Paulus 1. Timot.2.ibi. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Docete autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Si ergo mulier non poteſt conſecrare, abſoluere, & docere, ſequitur quod officio ſacerdotis minimè fungi poſſit.

Secunda hæreſis eſt Mulieris oſculum eſſe peccatum mortale; non autem concubitum, Direct. 2. p.q.7.hæt.7.

Tertia eſt Mulierem nunquam ab homine eſſe tangendam 2.p.q.13.hær.14.

MVNDVS. CXLII.

VNa eſt hæreſis, quæ dicit Materiam elementorum, ex qua factus eſt mundus, non eſſe factam à Deo, ſed eſſe Deo coęternam.

Huius hæreſis Authores fuerunt Seleucus, & Hermias & alij.

Contra facit, quod habetur in 1.Geneſ. de Creatione mundi, & quod habetur 1.Ioan. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & iterum In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt; alia aſſerit Plures mundos eſſe cap. fin. in fine 24.q.3.Direct.2.p.q.6.nu.70.

Secunda hęreſis docet Mundum non eſſe finiendum, & hæc eſt Albanenſium.

Si capiant mundum pro ſola elementorum & cœlorum ſubſtantia, talis ſententia non eſt hæretica, quia peracto iudicio cœlum manebit, & etiam elementa iuxta eorum ſubſtantiam, immo puriora, quàm nunc ſunt: ſi verò capiatur mundus pro habitatoribus mundi, pro vt capit Ioan.1.Mundus eum non cognouit, & Ioan.3.Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, iuxta hanc mundi ſignificationem error eſt apertus dicere, mundum non eſſe finiendum, quia iudicium vniuerſale eſt futurum, in quo omnes comparebunt, quod ſi non finiretur, non poſſet fieri, quoniam quod infinitum eſt, nunquam poterit in vnum comprehendi.

Tertia hæreſis docet Mundum eſſe creatum ab angelis, non à Deo, quam docuit Simon Magus.

Contra faciunt, quę dixi ſupra tit.de Creaturis hæreſi.1.Direct.2.p.q.6.nu.3. c. fin. verſ. Menandriani 24.q.3.

Quarta hæreſis docet Mundum factum à Deo, ſed ponunt plùres Deos.

Contra quam dixi ſupra tit. de Deo hæreſi.1.

Quinta hæreſis docet Hunc mūdum, etiam poſt reſurrectionem mortuorum in eodem ſtatu, in quo nunc eſt, eſſe manſurum, neque ita eſſe mutandum, vt ſit cœlum nouum, & terra noua.

Contra facit primo Pſalm. 101. Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli, ipſi peribunt, tu autem in æternum permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur. Secundo Iſa.30.Luna fulgebit, vt ſol, & ſol ſeptuplum lumē accipiet; vbi interitum ſignificat priſtinorum, ſed commutationem in melius. Tertio. 1. Corint. 7. Præterit enim figura huius mundi, conſideremus, quid dixerit figura præterit, non ſubſtantia: Quarto Math.24. Cœlum, & terra tranſibunt, quæ verba intelligit Hier. ſicuti d. Pſalm. 101. Quinto 1. Petr.3.ibi. Nouos cœlos, & nouam terram, & promiſſa ipſius expectamus. Sexto Eſa. 65. Ecce ego creo cœlos nouos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora. Septimo Apocal.21. Vidi cœlum nouum, & terram nouam, dicit non quod alia ſint, ſed quia in melius omnia mutata, vt inquit Hieron.cap.65.Iſaiæ.

NATA-

NATALIS DOMINI. CXLIII.

PRiſcillianiſtæ natalem Chriſti non honorabant ieiunantes eo, ſicut & dominico die.

Contra primum facit Concil. Bracharēſe c. 4. & c. 1. & ſeq. de ferijs.

Contra ſecundum facit c. fin. de obſeru. ieiunij, vbi ſi dies natalis venerit feria ſexta, quis non compellitur ieiunare; quatenus autem die dominico ieiunabant, hoc idem fecerunt Manichæi, qui reprehenduntur ab Amb. in Epiſt. 83. Vnde ſi dies natalis venerit die lunæ ieiunatur in ſabbatho, non autem die dominico Concil. Gangrenſe Can. 20.

NATVRA HVMANA ET DIVINA. CXLIIII.

DVæ ſunt hęreſes inuicem pugnātes, vna Oſiandri dicentis Chriſtum eſſe inſtificatorem humani generis ſecundum ſolam diuinam naturam excluſa humana. Alia Stancari dicentis Chriſtum eſſe iuſtificatorem noſtrum ſecundum ſolam naturam humanam, excluſa diuina.

Contra primam facit primo 1. Tim. 2. Vnus mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus. Secundo Epheſ. 5. Chriſtus nutrit, & fouet Eccleſiam, quia membra ſumus corporis eius de carne eius, & oſsibus eius, Humana ergò Chriſti natura fuit quædam cauſa, videlicet meritoria iuſtificationis noſtræ.

Contra ſecundam facit primo ad Rom. 8. Deus eſt qui iuſtificat. Secūdo ad Rom. 2. Quoniam quidem vnus eſt Deus, qui iuſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem. Tertio Concil. Trid. ſeſſ. 7. c. 6. efficiens cauſa iuſtificationis noſtræ eſt miſericors Deus. &c.

NEGANTES. CXLV.

NEgantes Deum ore tantum metu ſupplicorum non peccare, hæreſis eſt. Director. 5. p. q. 10. hær. 7.

NOX. CXLVI.

NOctis vigilias culpandas eſſe hæreſis eſt, Direct. 2. p. q. 6. numer. 62. cap. fin. ver. Nyctages 24. q. 3.

NVDITAS. CXLVII.

FVit hæreſis Adamianorum dicentium, Nuditatem eſſe bonam & honeſtam.

Contra facit, quia & ſi Adæ nuditatem in paradiſo imitentur, illius tamē innocentiam non ſeruant, immo peccatum augent illius, quoniam licèt ante peccatum, Adam, & Eua fuiſſent nudi, poſt peccatum tamen fecerunt ſibi perizomata, & Deus fecit illis tunicas pelliceas, Geneſ. 3. & Deuter. 22. ſtatuit Deus populo Iſrael quoddam genus veſtimenti, per quod ab alijs nationibus diſtingueretur, & Exod. 39. ſacerdos ex præcepto peculiari habebat veſtimentum, cum afferre debebat, & intrare in Sancta ſanctorum, dein de Ioan. 19. veritatis magiſter in conſutilem tunicam habebat deſuper contextam, Direct. 2. p. q. 6. nu. 14. cap. fin. ver. Adamiani 24. q. 3.

Alia hæreſis docet nudis pedibus ambulare, cap. fin. in fine 24. quæſt. 3. Direct. 2. p. quæſt. 6. numero 70.

NVPTIÆ. CXLVIII.

PRima hæreſis Tatiani docet, Nuptias eſſe illicitas, omneſque illos peccare dicunt, qui nuptiarum fœdera inter ſe iungunt.

Contra facit 1. Timot. 4. ibi. Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſsimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis Dęmoniorum, Hypocriſi loquētium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam prohibentium nubere. Secundo Ioan. 2. vbi Chriſtus interfuit nuptijs, eaſque decorauit. Tertio ſi eſſent malæ, Deus eſſet author malorum, quia eas inſtituit, Geneſ. 1. ibi. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Quarto Math. 19. Chriſtus approbauit nuptias, cum dixit, Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio maſculum, & fœminam fecit eos, & dixit, propter hoc ergo relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna, itaquè iam non ſunt duo, ſed vna caro, quod ergo Deus coniunxit homo non ſeparet. Quinto 1. Corint. 7. His autem, qui matrimonio iuncti ſunt pręcipio non ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere, & rurſus, Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem; ſi autem acceperis vxorem non peccaſti, & ſi nupſerit virgo non peccat. Sexto ad Hebr. 13. Honorabile connubium omnibus, & thorus immaculatus. Septimo 1. Petr. 3. vbi Petrus præcipit mulieribus, vt ſint ſubditę viris ſuis, & viris pręcipit, vt pręſtent honorem mulieribus, tanquam cohæredibus gratię. Octauo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Grangrenſe c. 14. Conc. Brac. 1. cap. 11.

Secunda hæreſis eſt, quæ primas nuptias admittit, ſecundas tamen damnat.

Huius hæreſis Authores ſunt Cathaphryges quorum Princeps fuit Montanus, & multi alij.

Contra hanc hæreſim facit primo Deut. 25. ibi. Vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & primogenitum ex ea filium, nomine illius appellabit. Secundo ad Rom. 7. Mulier viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro; ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro, & 1. Corit. 7. Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir eius viuit. Quod ſi dormierit vir eius, liberata eſt à lege; cui autem uult nubat tantum in Domino. Tertio multi viri ſancti, plures ſucceſsiuè habuerūt uxores Abraam Geneſ. 25. Sara habuit plures uiros. Tob. 6. Quarto definitio Eccl. Concil. Nic. & Concil. Florent.

Tertia hæreſis negat, In nuptijs aliquid eſſe ſacramenti.

Huius

Huius hæreſis Authores fuerunt Armeni, qoos ſequutus eſt Lutherus, negans Matrimonium eſſe inſtitutum in ſignum, illudque eſſe ſanctum, contra facit Cathe. de ſacram. matrim.

Quod autem Matrimonium ſit ſacramentum ioſtitutum io ſignum facit primo ad Epheſ. 5. ibi. Sacr͞m hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Secũdo adeſt definitio Eccleſiæ. Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 15. & Concil. Trid. ſeſſ. 7. Can. 1. Non obſt. quod dicit Caluinus in opere de inſtitutione chriſtiana c. 19. dicens Matrimonium ante tempora Gregorij non eſſe ſacramentum cognitum; nam Reſp. quod Ambr. exponens illud Pauli proximè citatum, illud appellat ſacramentum, idem dicit Aug. lib. de bono Coniugali cap. 7. Qui integro ſeculo ante Gregorium fuere. Non obſt. ſecundo quod dicit Lutherus, quòd locus Pauli Gręcè non dicitur ſacramentum, ſed Myſterium; nam Reſp. ſi coniugium maris & fœminæ repręſentat coniugium Chriſti cum Eccleſia, ergo ſignum eſt alterius rei, quod dicitur ſacramentum; præterea in verbis conſecrationis Calicis adſunt uerba, Myſterium fidei, quod tamen eſt ſacr͞m. Non obſt. tertio quod dicit Lutherus, Matrimonium fuit ab initio mũdi, & adhuc permanet apud infideles: non minus enim erant matrimonia Patrum ſancta, quàm noſtra, nec minus uera infidelium, quàm fidelium, nec tamen in eis ponunt ſacramentum; nam Reſp. quod hæc duo falſa ſunt; primum falſum eſt, matrimonium ſanctorum Patriarcharum oon eſſe ſacramentum; nam omnes doctores tenent matrimonium illorum ſanctorum uirorum, qui in lege naturę aut Moyſi uixerunt, fuiſſe uerum ſacramentum, quia cum illi Deo reuelante habuerint fidem Chriſti incarnandi, matrimoniom illorum fuit ſignum coniunctionis illius, qua Chriſtus cum Eccleſia tanquam cum ſponſa ſua coniuogẽdus erat; ſicut matrimonium, quod nunc cum fide Chriſti incarnati contrahitur, ſignum eſt illius coniunctionis, qua Chriſtus iam coniunctus eſt cum Eccleſia: ſecundum falſum eſt, matrimonia infideliũ eſſe æqualia matrimonijs chriſtianorum, cum apud Gentiles matrimonia talia fuerint, ut apud multos corum uix ullum fuerit uerum, rectũmqoe matrimonium; ſed potius proſtibula, & ſcorta, & licèt cap. Gaudemus de diuort. appelletur matrimonium infidelium ſacramentum, hoc non eſt propriè, & verè ſacramentum, ſed ſolum ita dicitur propter vinculum indiſſolubile, ſed non quod ſit verè ſignum repræſentans coniunctionem Chriſti, & Eccleſiæ; Cum igitur ſit oſteoſum matrimonium eſſe ſacramentum, ſequitur, quod ex eo conferatur gratia; præterea qui vxori ſuæ copulatur, non cauſa libidinis explendæ, ſed ſolum propter Deum, vt reddat debitum vxori petenti, & vt prolem gignat ad Dei ſeruitium, Spiritum ſanctum habet, niſi aliquid aliud extraneum accedat, quod preſentiam Spiritus ſancti impediat: nam qui ſic illud facit, iuſtitiam operatur, & ideo augmentum gratiæ meretur. Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum Paul. ad Roman. 8. præterea habetur 1. Geneſ. Benedixit illis Deus, & dixit, creſcite, & multiplicamini; non enim eſt veriſimile, quod tantum ad corpora habuerit reſpectum, ſed etiam ad animas: præterea ad Hebr. 13. Honorabile connubium, & thorus immaculatus; thorus macula carere oon poſſet, ſi coniugium careret gratia: præterea quid eſt aquam io nuptijs conuerti in vinum, niſi inſipidam concupiſcentiæ carnalis aquam, per occultam Dei gratiam in optimi ſaporis vinum eſſe conuerſam ? Ioan. 2. præterea matrimonium datum eſt in remedium 1. Corint. 7. ibi Melius eſt nubere, quam vri, ſi datur in remedium, ergo confertur gratia, per quam minuitur concupiſcentiæ carnalis incendium: nam aliàs nõ eſſet in remedium, ſed in incendium Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. & ſeq. Hoſius tit. de ſacram. matrim. cap. 55. doct. com. in 4. ſent. diſt. 26.

Quarta hæreſis docet licitum eſſe cuilibet viro duas vxores matrimonio ſibi copulatas ſimul habere.

Huius hæreſis primi Authores fuerunt Anabaptiſtæ.

Cootra facit primo ratio, quia vir & vxor per matrimonium legitimè contractum non habent poteſtatem ſui corporis, adeo vt alter alteri quam ſibi ipſis ſe tradere poſſint: probatur 1. Corint. 7. Mulier ſui corporis poteſtatem noo habet, ſed vir; ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier, quod ſi aliter faciunt peccant, quia ibidem Paulus inquit, quoniã vindex eſt Dominus de his omnibus; nunquam autem Dominus vindictam ſumit, niſi propter peccatum. Secundo, ſi vir prima vxore viuente poteſt adhuc ducere ſecundam, pari ratione viuentibus duabus poterit ſuperinducere tertiam, & quartam, & deinceps quot quot alere poterit; quo caſu ſi omnes illæ vxores petant debitum à marito, cui reddere prius tenebitur, omnibus ſimul non tenetur, quia non poteſt, ergo nulli, & per conſequens nulla illarum habebit poteſtatem corporis illius, quod eſt contra doctrinam Pauli. Tertio facit ratio diſcordiæ, quæ oriretur ex pluribus vxoribus rixantibus; quælibet enim virum propitium ſibi quærere procuraret; quæ diſcordia diſplicet Deo, qui tantum nobis pacem commendauit. Vltra rationes adductas facit quarto Geneſ. 2. ibi: Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: vbi dicit adhærebit vxori ſuæ, non autem vxoribus ſuis. Et non dixit erunt tres, vel plures in carne vna; ſed erunt duo in carne vna: quibus verbis colligitur ſanctitũ eſſe, vt vnus vir vnam, & non plures ſimul habeat vxores, & illa ſunt verba Dei prolata per os Adæ, tanquam per os præconis, vt habetur Matth. 19. ibi Non legiſtis, quia qui fecit ab initio maſculum, & fœminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna; quod autem ex illis verbis prohibeantur plures vxores ſimul, docet hoc ibidem Hieron. ſuper Matth. cap. 19. & Chryſoſtom. Homil. 63. ſuper Matth. Theophyl. in cõmentar. ſuper Matth. d. loco; Quinto facit 1. Corint. 7. Vnuſquiſque ſuam vxorem habeat propter fornicationem, & vnaquæque

que ſuum virum; in quibus verbis duo adnotanda ſunt. Primum quod vniciuique vnam tantum concedit vxorem, non plures; ſuam enim dixit non ſuas. Alterum eſt quod dicit propriam vxorem, & proprium aut ſuum virum; nihil autem poteſt verè eſſe proprium alicui, niſi illi ſingularem, & nulli alteri communem in ea re habuerit poſſeſsionem, quia ſi multi illam poſsident, neutri erit propria. Sexto facit altera ratio, quia Chriſtus vnam tãtum habuit ſponſam, videlicet Eccleſiam, ergo nemini licet plures habere vxores; quia matrimonium eſt ſacramentum ſignans coniunctionem Chriſti cum Eccleſia; oportet enim vt ſignum ſit conforme ſignato, & ſic neceſſe erit virum vnam tantum habere vxorem, pro vt Chriſtus vnam habet ſponſam, videlicet Eccleſiam. Vltimo adeſt definitio Eccleſiæ cap. Gaudeamus de diuort. & Concil. Triden. ſeſſ. 24. Can. 2. Non obſt. primo, quod obijciunt Anabaptiſtæ, de exemplo ſanctorum Patrum, vt Abraham, & Iacob, qui plures vxores habuerunt; nam Reſp. Aug. cap. 13. & cap. 15. de bono coniugali, quod non eſt nunc propagandi neceſsitas, quæ tunc fuerat: ſicut enim pro varietate temporum ſtatuta humana variantur, ita Deus pro varietate temporum uarias condidit leges, & uarias etiam eiuſdem legis fecit diſpenſationes; illi enim id fecerunt propter reuelationem diuinam de hoc illis factam. Secundo non obſt. quod dicit Aug. lib. de uirginibus, quod antiquis patribus nullum fuit peccatum pluribus fœminis uti, quia nulla lege erat prohibitum; nam Reſp. quod illud fuit ex diſpenſatione diuina approbatum; quod autem dicitur nulla lege diuina fuiſſe prohibitum, intellige de lege ſcripta, quia ante legem Moyſi fuerunt illi patres, qui ex diſpenſatione diuina plures habebant uxores, quo nulla erat ſcripta lex diuina. Non obſtat tertio quod dicit S. Thom. 4. ſent. diſtin. 33. artic. 1. q. 2. lex de unitate uxoris non eſt humanitus, ſed diuinitus inſtituta, nec unquam uerbo, aut literis tradita, ſed cordi impreſſa; nam Reſp. S. Thom. intellexiſſe de lege expreſſa, & manifeſta; nunquam enim in ſacris literis ſunt, de hoc uerba propria formalia, & aperta; ſed colligitur ex alijs ſacræ ſcripturæ uerbis. Vltimo non obſt. Deut. 21. ibi. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, alteram odioſam; nam Reſp. quod lex utitur uerbo præteriti temporis; non enim dicit ſi quis habet, ſed ſi quis habuerit; ibi enim probatur, quod homo poteſt ſucceſsiuè plures uxores, ſed non plures ſimul, quod nunquam lex conceſsit.

Quinta hæreſis eſt, quæ docet Nuptiarum fœdus, & vinculum poſſe pro Coniugum arbitrio diſſolui.

Huius hæreſis Author fuit Montanus, quem ſequutus eſt Eraſmus, & Lutherus.

Contra facit primo Marc. cap. 10. Quicunq; dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi uxor dimiſerit uirum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur. Secundo Luc. cap. 16. Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimiſſam à uiro ducit, mœchatur; ex quibus uerbis apparet, quod etiam exiſtente adulterio uxoris, non licet uiro ab illa ſic diſcedere, ut aliam ducat uxorem; quia adulterium ſuper eam cõmitteret. Tertio facit ratio, quia poſtquam maritus uxorem eiecit à ſocietate ſua, adhuc poteſt facti pœnitere, & illam ad ſe reuocare, 1. Corint. 7. Si autem vir ſibi illam reconciliari velit, non eſt opus, nouum inter illos contrahere matrimonium, & iterum repetere verba, quibus olim contraxerunt matrimonium, ex quo conuincitur, vinculum prioris matrimonij non eſſe ſolutum per fornicationẽ; quia aliàs eſſet neceſſarium, vt nouum inter ſe contraherent matrimonium, cum ſibi inuicem reconciliarentur; Quarto Matth. 5. & 19. vbi poſtquam dixit non eſſe licitum vxorem dimittere, niſi ob cauſam fornicationis, ſtatim addidit; & qui dimiſſam duxerit adulterat, & alibi; & qui dimiſſam duxerit, mœchatur, & Luc. 16. Qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur: ex quibus verbis colligitur, dimiſſam adulteram non poſſe alicui alteri viro nubere, & per conſequens nec vir aliam ducere poteſt; alioquin contractus eſſet pro vna parte ſolutus, & pro altera ligatus; nec obſt. ſi dicatur, hoc eſſe in vxoris pœnam, quæ priuatur coniugio propter adulterium; nam Reſp. hoc argumentum tolli per illa verba; Et qui dimiſſam duxerit, adulterat. Non enim adulteraret, qui illam duceret, ſi illa non eſſet vxor alterius viri, præſertim ſi quis eam duceret, ſolutus eſſet ab omni vinculo matrimonij. Quinto Si vxor innocens, quæ virum adulterum dimiſit, non poteſt viuente illo alteri nubere, ſed manere debet innupta, aut viro ſuo recõciliari 1. Cor. 7. Ergo neque vir caſtus, qui adulteram vxorem dimiſit, poterit illa viuente alteram ducere; quia in rebus, quæ ad matrimonium ſpectant, pares ſemper eſſe cenſentur; quicquid dicat cap. vxor; 2. q. 7. vbi ſunt verba Ambroſij falſo relata. Sexto ad Rom. 7. Quæ ſub viro eſt mulier viuente viro alligata eſt legi; ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri: igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio uiro, & 1. Corint. 7. Mulier alligata eſt legi, quanto tempore uir eius uiuit; quòd ſi dormierit uir eius liberata eſt: ſi mulier alligata eſt uiro, quanto tempore ille uiuit; ergo poſtquam ipſa commiſit adulterium, adhuc alligata eſt uiro, quia uir eius non deſijt uiuere propter uxoris adulterium. Septimo addi poteſt Marc. 10. ibi. Quos Deus cõiunxit homo non ſeparet; non enim facto hominis ſolui poteſt, quod à Deo ligatum eſt, cum ſecundum naturam ſit unumquodque diſſolui eo uinculo, quo ligatum eſt. Octauo adeſt opinio com. doct. Anſelm. ſuper 5. Mat. idem ſuper 19. eiuſdẽ, Theophyl. ſuper Paulum ad Epheſ. 5. Beda ſuper 19. Marci, Iſid. lib. 2. cap. 19. de Eccl. offic. Chryſoſtom. Homil. 17. ſuper Matth. Homi. 63. ſuper eundem, Orig. Tract. 7. ſuper Mat. Clemens Alex. lib. 2. ſtromatum, Euariſt. Papa in Epiſtol. 2. Nono adeſt definitio Eccleſię cap. gaudemus de diuor. cap. ex parte de ſponſalib. Concil. Meleuitanum cap. 17. Concil. Florent. & Conc. Trident. ſeſſ. 24. Can. 2. Tertium indiuiſibilitas matrimonij propter hoc, quod ſignificat indiuiſibilem coniunctionem Chriſti, & Eccleſiæ: ſed forte aduerſarij noſtri di-

cent, verba illa, quæ ſunt apud Marc. 10. & Lucam 16. eſſe interpretanda cum exceptione cauſa fornicationis. Matth. 19. ibi Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationē, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimiſſam duxerit, mœchatur: nam Reſp. primo, quod Matthæus eſt interpretandus per Lucam, & Marchum ambos cōcordes, non autem ipſi per ipſum. Secundo Reſp. ſi quis Lucæ, & Marco exceptionem de cauſa fornicationis ponere voluerit, in illo eodem loco illam collocare debet, in quo illam collocauit Matthæus, vt ſolum excipiat à parte priori, & non à poſteriori. Tertio Reſp. quod in Luca, & Marco eſt generalis ſententia; in Matthæo autem eſt limitata Aug. libr. 4. de adult. coniug. cap. 9. vbi dicit, quod ſceleratius mechatur, qui non cauſa fornicationis vxore dimiſſa, alteram duxerit; quod genus adulterij commemorat. Matth. cap. 19. ſed quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium etiam committit, prout commemorat Marc. 10. & Luc. 16. ex quibus verbis colligitur quòd illa verba Matthæi, niſi ob fornicationē, non ſunt exceptio, ſed quędam limitatio, ſeu reſtrictio, ac ſi dixiſſet, nō in cauſa fornicationis, aut ſine cauſa fornicationis aut nō propter fornicationē, vnde ſequitur ex verbis Matthæi, qđ dimittens propter fornicationē, & aliam ducens nō mœchetur; ſe Matth. addidit illa verba, vt per illa oſtēderet, fornicationem vxoris, cauſam eſſe ſufficientē ad dimittendā vxorem, quo ad thorū; Quarto Reſp. quod Matth. bis de diuortio diſſeruit c. 5. & c. 19. in c. 5. dicit: Omnis qui dimiſerit vxorem excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat; in cap. 19. dicit Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimiſſam duxerit mœchatur; ex quibus apparet diuerſitas, quia in cap. 5. dicit, quod facit vxorem ſuam mœchari, & in cap. 19. quod mœchatur; eſt enim differentia inter mœchari, & facere vxorem ſuam mœchari; ille enim qui facit vxorem ſuam mœchari, vt ait Matth. 5. eſt ille, qui vxorem ſuam dimiſit, ſed non aliam duxit; ex quo patet, quod loquitur de dimiſſione; quo ad thorum; non autem quo ad vinculum, quia nullus dicitur verè dimittere vxorem, etiam quo ad vinculum, niſi quando aliam duxit; nam ſi de dimiſſione quo ad vinculum dixiſſet, ſuperfluè addidiſſet illa verba; & aliam duxerit, quia illa includuntur in verbo ſignificante dimiſſionem, cum nullus perfectè oſtendat dimittere vxorem viuentem, quo ad vinculum, niſi quando aliam ducit; Quinto Reſp. quod ille text. cap. 19. patitur aliquem defectum verborum, qui ſuppleri debet, vt iura iuribus concordentur, quod ſæpè contingit in ſacra pagina, vt verus literæ ſenſus explicetur, ſic dicendo: Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, non ob aliquam cauſam, niſi propter fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; nam vt Dialectici dicunt, ſi id quod minus videtur ineſſe, ineſt; ergo id quod magis; minor autem apparebat ratio, & qui propter fornicationem vxoris illam dimitteret, & aliam duceret, cenſendus eſſet mœchari. Et ideo de illo ſolo, de quo aliqua poterat ſuboriri dubitatio, loquutus eſt Matth. 19. vt indè omnes intelligerent; de reliquis omnibus, qui abſque cauſa fornicationis vxores dimittunt, & alias ducunt, multo iuſtius idem ipſum eſſe dicendum; peccat igitur grauiter, qui dimiſſa vxore ob aliam cauſam, niſi ob fornicationem, aliam ducit, ſed grauius, qui ob aliam cauſam, quam ex cauſa fornicationis vxore dimiſſa aliam ducit; ita colligitur ex cap. Gaudemus, de diuort. ibi Quicunque dimiſerit vxorem ſuam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; vnde illa verba Matth. niſi ob fornicationem intelligenda eſſe (inquit Innocent.) ob ſolam fornicationis cauſam; ex quibus apparet, quod ex cauſa fornicationis fit ſeparatio tantum quo ad thorum, non autem quo ad vinculum. Non obſt. primo quod videatur durum, vt quis ſi ſine culpa ſua, ſed propter ſolam vxoris ſuæ fornicationem, illam dimiſit, cogatur ad continentiam ſeruandam, præſertim ſi talis eſt natus, vt ad carnales coitus ſit pronus: Reſp. vt dixit Aug. Pollentio, in lib. 2. de adulterinis coniugijs cap. 10. quod ſi querelam incontinentiæ velimus admittere, neceſſe nobis erit adulteria permittere: quid ſi aliquo diuturno, & inſanabili morbo corporis teneatur coniux, quo concubitus impediatur: quid ſi captiuitas, vel vis aliqua ſeparet, ita vt ſciat viuere maritus vxorem, cuius ſibi copia denegatur, cenſes ne admittenda incontinentium murmura, & permittenda adulteria? abſit, eodem modo reſpondet Innoc. cap. quanto de diuort. obuiatur enim malitiæ multorum, qui diſſimularent cauſam dimittendi in odium coniugum, & alteram ducendi. Secundo non obſt. quod vir non tenetur vxori, neque vxor viro, niſi ad reddendum carnale debitum, & ad cohabitionem, & ad mutuum obſequium: ab his autem diſſoluitur per diuortium coniux innocens: in cuius fauorem conceſſum eſt diuortium: ergo ſaltem ille tranſire poterit ad ſecundas nuptias: nam Reſp. non eſſe verum aſſumptum, quia inter virum, & vxorem oritur duplex obligatio mutua. Vna affirmatiua, qua ſibi inuicem debitum reddere tenentur, & mutuum obſequium, & hæc prorſus tollitur per diuortium. Altera eſt negatiua, qua quiſque illorum tenetur non reddere alteri carnalem copulam, niſi illi ſoli, cui ligauit per matrimonium, & hæc non tollitur, niſi per mortem alterius coniugis: nec eſt durum, quod innocens coniux teneatur ſeruare continentiam poſt diuortium, quia quando matrimonium contraxit, ipſe ad hanc duritiam, & aſperitatem tolerandam ſe obligauit: quo fit, vt quod à principio promiſit poſtea ſit obligatus tenere; neque in hoc fit illi iniuria, quia ſciens tale vinculum eſſe in matrimonio, & voluntariè ſe tali vinculo ligauit. Scienti autem, & volenti non fit iniuria. Tertio non obſt. eodem modo eſſe intelligendam dimiſſionem Euangelicam, quæ fit propter fornicationem, quo intelligebatur dimiſſio legis antiquæ, quæ dimiſſio erat perfecta, non ſolum quo ad thorum, ſed etiam quo ad vinculum Deut. 24. nam Reſp. quod Dominus ipſe declarat hoc dubium, dum Matth. 5. dixit, Niſi abundauerit iuſti-

tia

tia veſtra plus quam Scribarum, & Phariſæorum non intrabitis in Regnum cœlorum; deinde progreſſus eſt ad reformandos mores, ſeu errores, quibus Scribæ, & Phariſæi erant infecti, & vnus ex illis erat in repudio vxoris, quod licèt eſſet eis permiſſum, ſi tamen aliam ducebant, peccabant: ideo Chriſtus dixit, non Deus permiſit; ſed Moyſes: faciebant enim contra ius naturæ, in quo nemo diſpenſare poteſt, niſi ille, qui eſt ſupra naturam, & eſt notandum quod illud factum fuit ad duritiam cordis eorum; præterea dicitur ibi, quod Moyſes illud permiſit, quod eſt propriè malorum. Chryſoſtom. Homil. 33. ſuper Matth. & illud permiſit, vt maius malum euitaret, nempè homicidium, & in hoc tria conſideranda ſunt: primo prohibuit dimittere vxorem ſine cauſa: deinde permiſit dimittere vxorem ex cauſa turpitudinis, ſi illa turpis fuiſſet: tertio præcepit dari libellum repudij, ſi illam dimitteret, vt per huius libelli donationem auerteret illos ab huiuſmodi vxorum dimiſſione; nam dato libello repudij, non poterat amplius ad illam vxorem redire, nec poterat vxori poſtea reconciliari; & in hoc differt diuortium legis Euangelicæ à repudio veteris legis, nam poſt diuortium coniuges poſſunt ſibi inuicem reconciliari, quo caſu vinculum matrimonij non ſoluitur, quod ex lege naturæ dicitur indiſſolubile. Quarto non obſt. ſi de ſola dimiſſione, quo ad thorum, Chriſtus fuiſſet loquutus, non ſolum cauſa fornicationis fuiſſet excepta; ſed aliæ cauſæ, quibus fieri poteſt ſeparatio thori; nã Reſp. quod cauſæ ſeparandi thorum ſunt, vbi vertitur periculũ homicidij, quod habet maiorem cauſam, quam fornicatio; quia vxoricidium tollit coniunctionem animarum; adulterium verò coniunctionem corporum, & maior eſt obligatio vxoris ad conſeruationem propriæ vitæ, quam ad reddendum debitum marito: illi verò, qui ex mutuo conſenſu ingrediuntur monaſterium, non dicuntur ſe dimittere, ſed quilibet renunciat iuri ſuo, quod habet ſuper alterum; nam Chryſoſt. in Homil. 33. ſuper Matth. qui dimittit coniugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Quinto non obſt. ſi alter coniugum infidelium conuertatur ad fidem, poteſt diſſolui matrimonium inter illos contractum propter alterius fornicationem ſpiritualem; ergo etiam per fornicationem carnalem; nam Reſp. quod matrimonium infidelium non eſt ratum; ideo poteſt diſſolui, ſecus autẽ eſt fidelium, quod cum ſit ratum diſſolui non poterit, cap. quanto de diuort. præterea Reſp. quod fornicatio ſpiritualis eſt multo maior fornicatione carnali, ideo de vna ad aliam non bene colligitur argumentum Concil. Trid. ſeſſ. 24. Can. 5. & Can. 7.

Sexta hæreſis æquat nuptias virginitati, de qua dicemus infra ver. Virginitas Concil. Tirdent. ſeſſ. 24. Can. 10.

Septima hæreſis aſſerit Eccleſiã non poſſe conſtituere impedimẽta matrimonij, nec diſpẽſare ſuper expreſſis in Leuitico. Cõc. Trid. ſeſſ. 24. Can. 3. & 4.

Octaua ſi quis dixerit, ratum non conſumatum per ſolennem religionem alterius coniugum non dirimi, ibid. Can. 6.

Nona ſi quis dixerit, quo ad thorum ex cauſa ſeparationem fieri non poſſe ibi. Can. 8.

Decima ſi quis dixerit, ſacris initiatos, & regulares profeſſos poſſe ducere vxorem, ibidem Can. 9.

Vndecima negans prohibitiones nuptiarum certis tẽporibus, & alias cæremonias, ibidem Can. 11.

Duodecima aſſerens cauſas matrimoniales non ſpectare ad iudicem Eccleſiaſticum, ibid. Can. 12.

OBEDIENTIA. CXLIX.

VValdenſes hæretici, quos ſequuti ſunt Lutherani docuerunt: Obedientiam non eſſe præſtandam prælatis Eccleſiæ.

Contra quam dixi ſupra ver. Eccleſia hær. 3. Direct. 2. p. q. 12. hær. 5.

OCCIDERE. CL.

VValdenſes hæretici docuerunt: Nullum hominem poſſe occidi iuſtè, etiam ſi id fiat ex iudicis præcepto.

Contra facit primo Paulus ad Rom. 12. vbi Paulus totam Eccleſiam appellat vnum corpus, cuius caput eſt Chriſtus, ſinguli autem homines alter alterius membra, quod ſi aliquod membrum non poteſt ſanari, inciditur, ne impediat alia membra: ſic in Republ. ſi aliquis homo caret omni ſpe emendationis, oportet illum perdere vſque ad mortem, & ſeparare à toto corpore, ne reliqua membra inficiat, vnum enim pecus inficit omne pecus. Quod ſi mors nunquam eſſet infligenda, Reſpublica careret omni pace, terra eſſet plena latronibus, mare piratis, nullæque res eſſent tutæ. Secundo facit ratio, ſi bellum eſt licitum, prout re vera licitum eſt, vt dixit ſupra ver. Bellum, ſequitur etiam quod & occiſiones in eo ſint licitæ. Tertio Act. 5. vbi Petrus puniuit morte Ananiam, & Saphiram, quia vendito agro fraudauerunt de precio, non portantes coram Apoſtolis totum precium, ſed aliquid ſibi reſeruantes: non obſt. præceptum diuinum Exod. 20. & Matth. 5. ibi non occides; nam Reſp. non eſſe prohibitam omnem occiſionem, ſed illam, quæ à perſona priuata fit, non autem illam, quæ à iudice ex iuſta cauſa decernitur, infligendam: quod patet, quia in lege veteri erat illud idẽ præceptum, & tamen in multis præcipiebatur hominis occiſio, vt blaſphemi & furis nocturni, vnde Saluator noſter dixit: Omnis, qui occiderit gladio, gladio peribit, Matth. 26. & Beatus Hieron. ſuper 22. Hyere. ait homicidas, & ſacrilegos, & venenarios punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium Director. 2. parte q. 14. hær. 5. Cathec. in 5. præc. pag. 441.

Secunda eſt hæreſis Circumcellionum docentium Homines ſeipſos occidere, vt palmam martyrij aſſequi videantur, de qua dixi ſupra ver. Martyrium. cap. fin. 24. q. 3.

Tertia hæreſis docet. Licere cuilibet homini occidere Tyrannum, de quo dicam infra ver. Tyrannus.

OFFICIA. CLI.

OFficia ſacra non niſi vernaculo, & vulgari ſermone celebranda eſſe, docent moderni hæretici.

Contra facit exemplum Chriſti, qui in altari crucis exclamauit magna voce, Eli Eli lamazabathani, qui à nemine fuit intellectus. Non obſt. 1. Cor. 14. Qui loquitur lingua, Deo loquitur, ſemetipſum ædificat, bene gratias agit, quod vero addit, ſi benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locū idiotæ, quomodo dicet Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam quid dicas neſcis: nam Reſp. ibi loquitur de lingua penitus ignota, vt ſi apud latinos celebraretur græcè, ſed non prohibetur celebrari lingua communi, quæ vbique intelligitur apud doctos, quorum intereſt intelligere ſecreta ſcripturæ myſteria, ad id quod dicit Paulus ibid. eum, qui lingua loquitur, Eccleſiam non ædificare, intelligitur de concionatoribus, qui vulgari lingua vti debent; alioquin prorſus inutiles conciones ipſorum apud populum eſſent.

OPERA. CLII.

LVtherus impius Hæreticus dicit, iuſtum hominem in omni opere peccare.

Rationem adducens dicit, quia ſemper homo deficit ab illa ſumma Charitatis perfectione, quam tenemur habere, iuxta primum præceptum de dilectione Dei. Alia eſt ratio Lutheri deducta ex illo præcepto, Non concupiſces Exod. 20. quo dicit eſſe prohibitum carnis appetitum, quem nullus homo à ſe poteſt abijciere, quamuis poſſit reprimere; quoniam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, Gal. 5. Quia hæc duo aduerſantur ſibi, vt non quæcunque velimus faciamus; ideo dicit iuſtum in omni bono opere peccare; contra quas rationes dicemus infra. tit. de præceptis.

Contra facit primo Geneſ. 22. Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ; ſi obedientia Abraæ fuiſſet peccatum, non fuiſſet ei à Deo propter illam, tantum præmium promiſſum. Secundo Iob. 1. In omnibus his non peccauit Iob, neque ſtultum quid contra Deum loquutus eſt: ſi in omnibus non peccauit, ergo male dicit Lutherus, quod in omnibus peccamus. Tertio Paul. 1. Cor. 7. Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem. Si acceperis vxorem, non peccaſti, & ſi nupſerit virgo non peccauit. Quarto 2. Pet. 1. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Quinto 1. Ioan. 3. Omnis qui in Deo manet, non peccat. Sexto Pſalm. 4. Iraſcimini, & nolite peccare. Septimo Ioan. 5. Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Octauo ſi opera noſtra eſſent peccata non commendarentur in ſacra pagina, nec dicerentur lux. Prou. 4. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem, & Saluator noſter, Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt: peccatum autem non lux vocatur, ſed tenebræ, Rom. 13. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Non ſi opera noſtra eſſent peccata, etiam facta in gratia non placerent Deo, Prou. 21. Facere miſericordiam & iudicium magis placet Deo, quam victimæ, & corporis afflictiones pro Deo moderate ſuſceptas, Paulus Rom. 12. vocat hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentē; peccatum autem nunquam placuit Deo, Sapient. 14. Sunt odio Deo impius, & impietas eius. Decimo, operibus bonis ex promiſſione diuina debetur præmium; peccatis autem pœna, Matth. 25. Ibunt iniuſti in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. Vndecimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 25. vbi damnat eum, qui dicit peccare in bono, etiam venialiter, ne dum mortaliter. Non obſt. 1. Eccl. 6. Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet; nam Reſp. quod ſine Dei gratia nullus eſt iuſtus, neque iuſtus ſine Dei adiutorio poteſt vitare omne peccatum. Nam ſicut gratia exigitur ad initium boni operis, ita etiam requiritūr ad proſecutionem; quod patet, quia ibidem dicitur: Sapientia confortauit ſapientem ſuper decem Principes ciuitatis; hoc eſt gratia Dei magis confortat hominem, quam omnes Principes mundi, quia adiutus gratia poteſt vincere omne peccatum; deſtitutus tamen à gratia Dei etiam ſi auxilium omnium Principum mundi habeat, non poterit peccatum omne euadere. Secundo nō obſt. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatū non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, Reſpon. multa eſſe peccata venialia, à quibus nullus quantumuis iuſtus liberatur, quin in multa eorum labatur, quoniam vt inquit B. Iacobus: In multis offendimus omnes; non dixit in omnibus, ideo non ſequitur, quod omne opus noſtrum ſit peccatum: non enim valet conſequentia, omnis homo iuſtus habet aliquod peccatum; ergo omne opus eius eſt peccatum. Tertio non obſt. Iſa. 7. Et facti ſumus, vt immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ; nam Reſp. quòd Propheta loquitur nomine illius Populi Iſraelitici ad illud tempus, quo illa dicebat; quo tempore abundabat peccatum in Populo Iſrael; propter quod Deus permiſſurus erat, vt in captiuitatem duceretur, patet quia infra dicit, Non eſt qui inuocet nomen tuum &c. Nunquid Iſaias non inuocabat nomen Domini? Abſit vt quis hoc dicere audeat, quod referatur ad illud tempus patet infra, Ciuitas ſancti tui facta eſt deſerta, Sion deſerta facta eſt, Hieruſalem deſolata eſt &c. Quarto non obſt. Gregor. 9. Moral. cap. 2. ibi: Quis ſanctus vir omne meritum virtutis noſtræ vitium eſſe conſpicit, ſi ab interno arbitrio diſtrictè iudicetur; ſi voluero contendere cum eo, non poterit ei reſpondere vnum pro mille; nam Reſpond. verum eſſe opus hominis bonum, non vitium eſſe; ſi Deus illud diſtrictè iudicare velit, iuxta rationem debitorum, quibus illi ex natura ſumus debitores, & non iuxta miſericordiæ ſuæ rationem, qua rigorem illum iuſtitiæ temperare voluit. Nam poſſet Deus ſi vellet multo plura, & maiora à nobis exigere, quam nunc exigit; quia tot & tanta nobis contulit,

vt ſi totum id quod agere poſſumus, illi tribueremus, & in illum ſolum referremus, adhuc mediam debiti partem non ſolueremus, vt inquit Chryſoſtom. lib. de compunctione cordis.

Secunda hæreſis docet: Nullum opus eſſe bonum, niſi fiat ex puro atque ſincero amore, quacunque ex cauſa fiat, etiam ſpe mercedis æternæ.

Huius hæreſis fuit Author Bugaucius de monte Falcone.

Contra facit primo Pſalm. 118. Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in ęternum propter tetributionem; Secundo Luc. decimoſexto. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula; quibus verbis docet nos facere eleemoſynam propter vitam æternam. Tertio Matthæ. quarto. Agite pœnitentiam, appropinquabit enim Regnum cœlorum. Quarto prima Corinth. nono. Quoniam debet in ſpe qui arat, arare; & qui triturat in ſpe fructus percipiendi, & ibidem Neſcitis quod ij qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium? ſic currite vt comprehendatis. Quinto, prima Timot. quarto. Exerce te ipſum ad pietatem: nam exercitatio corporalis ad modicum vtilis eſt: pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Sexto, ſecunda Petr. 1. Satagite, vt per veſtra bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis. Septimo ad Coloſenſ. primo ibi: Dilectionem, quam habetis in ſanctos omnes propter ſpem, quæ repoſita eſt vobis in cœlis. Octauo Paulus ad Hebr. vndecimo laudat Abraam de fide, quam habuit, & obedientiam propter ſpem vitæ æternæ. Nono adeſt defin. Eccleſ. Concil. Tridentin. ſeſſ. ſexta. Can. trigeſimo primo, ibi: Si quis dixerit iuſtificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema ſit. Non eſt ergo malum opus, quod fit ſpe mercedis æternæ: quamquam dici poteſt, non eſſe meritorium, niſi a charitate procedat, quoniam charitas eſt radix, à qua tota vis meriti oritur.

Tertia hæreſis eſt Begardorum, & Beguinarum dicentium: Hominis imperfecti eſſe, exercere ſe in operibus virtuoſis, & hominem, cum ad vltimũ ſtatum perfectionis venerit, nulla bona opera debere facere.

Contra facit primo Matth. vndecimo. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta, & tamen exercuit ſe in operibus abſtinentiæ. Secundo Paulus ad Galat. quinto. Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Tertio idem Paulus de ſe ipſo ait prima Corint. nono. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

Quarto ipſe Chriſtus vas perfectionis ieiunauit, & alia virtutis opera fecit.

Quinto adeſt definitio Eccleſiæ clem. ad noſtram de hæreticis.

Quarta hæreſis eſt Lutheri docentis: Nullum opus humanum quantumlibet bonum, eſſe vitæ æternæ meritorium, neque ad vitam æternam aſſequendam neceſſarium: Nam (inquit) qui operibus humanis meritum gloriæ tribuunt derogant meritis Chriſti, quibus ſoli ſalui facti ſumus.

Pro præſenti hac hæreſi deſtruenda notandum eſt, quod nomen meriti non ſolum tribuitur bonis, ſed etiam malis operibus humanis, ſecundo Parali. decimonono. Idcirco iram Domini merebaris; & Heſter. decimoſexto. Non nobis, ſed Deo reddente ei quod debuit, & Iob. vndecimo. Et intelligeres, quod multo minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua, & ad Hebr. decimo. Quanto magis putatis, deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit? de hoc non eſt diſputandi locus hic. Meritum autem quatenus tribuitur bonis operibus eſt duplex: alterum dicitur meritum de condigno: alterum verò de congruo, quod propriè meritum dici non meretur: nam ex ſola congruitate gratis acceptatur ad præmium, non autem ei debetur ex dignitate ſua, neque ex lege: de merito condigno tantum loqui debemus in præſenti diſcuſſione. Meritum de condigno eſt opus liberum, cui ex naturali & propria dignitate, aut ex lege debetur præmium; dicitur (opus) quo comprehenditur etiam omiſſio operis; dicitur (liberum) quia ad hoc ut ſit meritum, liberum eſſe oportet, quod enim voluntatis libertate caret, meriti rationem habere non poteſt: dicitur (cui ex naturali & propria dignitate, aut ex lege debetur præmium). non enim ſemper oportet, vt præmium ſit debitum ex ipſa operis natura: ſed ſatis eſt, vt ſit debitum ex lege: nam lex poteſt facere paria, quæ ſui natura erant imparia. Exempl. primo. Regn. decimoſeptimo, vbi quamuis Dauid propter victoriam illam magno aliquo præmio fuiſſet dignus, non tamen tanto, vt Rex filiam ſuam daret in uxorem, ſed quia præceſſerat promiſſio Saul Regis: ideo fuit ea dignum cum magnis diuitijs: ex ipſa autem operis natura, hoc eſt iuxta naturalem condignitatem, ſiue paritatem intelligimus nullum opus humanum quantumlibet bonum, eſſe meritorium uitæ æternæ; quia non eſt illi ex ſui natura ęquale, quia terrena non ęquantur cœleſtibus, neque temporalia æternis, & ita dicit Paulus ad Roman. octauo, paſſiones huius temporis non eſſe condignas ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: & de hac dignitate, & paritate intelligimus omnes doctores ſanctos, quoties dicunt opera noſtra non eſſe meritoria, aut digna vita æterna.

Quod autem opera noſtra ex lege mereantur vitam æternam, & ſic contra Lutherum facit primo quod dicit Cathec. in ſecunda pet. orat. Dominicæ, pagina 548. ubi operibus Regnum Dei comparatur, & Matthæ. quarto ibi: Agite pœnitentiam appropinquauit enim Regnum cœlorum. Secundo Ioann. quinto. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt,

runt, in reſurrectionem vitæ. Tertio Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, & infra; Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Quarto prima, Timot. quarto, Pietas ad omnia vtilis eſt promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Quinto Matth. vigeſimoquinto, Eſuriui & dediſtis mihi manducare, ſitiui & dediſtis mihi bibere, hoſpes fui, & recepiſtis me, poſtea ſubdit: Venite benedicti Patris mei percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Sexto Iac. 1. Qui ſuffert tentationem, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligẽtibus ſe. Septimo hoc idem promiſit ſuſcipientibus ſacramenta Marc. decimoſexto, Qui crediderit, & Baptizatus fuerit ſaluus erit. Octauo Ioan. ſexto. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Nono Matth. vigeſimo, vbi in ea parabola denarius diurnus ſignificat gloriam cœleſtem à Deo promiſſam omnibus in vinea Domini laborantibus; nam data hac promiſſione, & facta nobiſcum conuentione, opera bona hominis cum adiutorio gratiæ Dei fiunt digna vitæ æternæ, & illi ęqualia, quæ ſecluſa illa Dei promiſſione, fuiſſent tanto prœmio prorſus indiga, vnde noluit promitere illam operibus quantumlibet bonis, niſi illa gratiam ſuam haberent adiunctam, Ioan. decimoquinto, Sine me (inquit ille) nihil poteſtis facere, & ad Phil. quarto, Omnia poſſum in eo, qui me confortat, per hanc gratiam, quæ nos ad gloriam promerendam, potentes fecit, ſumus Deo grati, & ad vitam æternam acceptati, & deinde opera noſtra ſunt Deo grata, & ab illo ad vitam æternam acceptata; prius quidem reſpexit Dominus Abel, & poſtea ad munera eius. Vndè Conci. Arauſicanum ſecundo, cap. decimooctauo. Debetur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia, quæ non debetur, præcedit, vt fiant. Decimo ſacræ ſcripturæ ſæpiſſimè dicunt, ipſam gloriam cœleſtem eſſe noſtrorum operum mercedem; & inde neceſſario colligitur, vt opera ipſa ſint meritum illius mercedis, Geneſ. decimoſecundo, Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. Vndecimo Sapient. 5. Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum. Duodecimo Iſa. quadrageſimo. Ecce merces eius cũ eo. Tertiodecimo Apoc. vigeſimoſecundo. Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique iuxta opera ſua. Quartodecimo Matth. quinto, Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Quintodecimo Pſalm. decimooctauo, de cuſtodia mandatorum dicitur. In cuſtodiendis illis retributio multa; quoties tamen ſcriptura loquitur de vocatione ad gratiam, aut de prima iuſtificatione, aut de prædeſtinatione ad gloriam. Hoc enim modo loquendi oſtenditur manifeſtè, illa omnia gratia, & ſine merito dari. Spiritus enim ſanctus vbi vult ſpirat. Ioan. tertio, Et non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, Ioan. decimoquinto, & Paul. ad Rom. 9. Non eſt volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis. Cui vult miſeretur, & quem vult indurat: quum autem de redditione gloriæ Cœleſtis loquitur, tunc nomine retributionis, aut mercedis vtitur, vt oſtendat illam non gratis, ſed ſæpè propter aliqua propria merita dari, vt puta omnibus adultis: nam etſi Deus gratis, & ſine vllo merito noſtro prædeſtinat ad gloriam æternam, non tamen gratis illam reddit homini iam adulto, & rationis compoti; vnde Pſalm. decimoſeptimo. Saluum me fecit, quoniam voluit me. Et retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi. In priori parte vbi agit de vocatione ad gratiam, vſus eſt verbo liberalis donationis dicens, quoniam voluit me; in ſecundo verſu, vbi agit de redditione prœmij, vſus eſt verbo retributionis, dicens; & retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam; in priori parte facit, quod dicit Hyer. Voluntate propria, & non ex meo merito me vocauit, dicente Apoſt. ſecundo, Epheſ. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis. Sextodecimo Sapient. tertio. In paucis vexati, in multis bene diſponentur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos ſe; nõ dicit inueniſſe dignos bono aliquo temporali, (vt aliter. Hæretici) ſed inueniſſe eos dignos ſe; nec dicit: Deum feciſſe, ſed inueniſſe dignos. Decimoſeptimo, ſecunda, Theſ. primo, Abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum in inuicem, & infra; vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini. Decimooctauo Apocal. tertio, ibi: Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt; ſi digni ſunt ambulare cum Deo in albis; ergo hoc ipſum merentur, quoniam nihil aliud eſt mereri aliquod prœmium, quam eſſe dignum illo. Decimonono ad Hębr. quinto, dicit Paulus Chriſtum factum eſſe omnibus obtemperantibus ſibi cauſam ſalutis æternæ. Cauſam ſalutis æternæ dixit, quia meruit omnibus obedientibus verè ſalutem æternam. Vigeſimo Paul. ſecunda, Corin. quarto, Id enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Operatur dixit, vt hoc ſolo nomine oſtenderet eſſe meritum beatitudinis, vt inquit Aug. in tractat. ſuper Pſalm. nonageſimotertio. Vltimo contra hanc hæreſim facit definitio Eccleſiæ capit. firmiter, de Summa Trin. & fid. cath. & Concil. Trident. ſeſſ. ſexta, Can. trigeſimoſecundo, Non obſt. primo, quod ſi meritum beatitudinis noſtris operibus arrogamus, videmur nimis ingrati Chriſto, quaſi Chriſtus non ſit meritus ea nobis; aut meritum ipſius non fuerit ſufficiens ad eam nobis impetrandam: ſed opus ſit illi à noſtris operibus adiuuari. Nam Reſpond. quod etſi aliquam rationem meriti noſtris operibus tribuamus; illam tamen ipſi Chriſto adſcribimus, ex cuius merito nobis datum eſt, vt noſtris operibus aliquid mereri poſſimus: vnde Bernard. in ſermon. ſexageſimoprimo, ſuper Cantica, meum meritum miſeratio Domini: non plane ſum meriti inops, quam diu ille miſerationum nõ fuerit &c. non ergo ex nobis hoc habemus, vt bonis operibus mereamur vitam æternam, ſed per ſolam diuinam clementiam, qua voluit obtemperantibus ſibi pro-

promittere vitam æternam; vnde 1. Pet. 1. Offerentes ſpirituales hoſtias Deo per Ieſum Chriſtum acceptabiles; nec gloriæ Chriſti derogamus, eiuſque meritum inſofficiens dicimus, ſed potius gloriam eius exaltamos; & quia noluit ſui meriti ſufficientiam adultis ſine aliquo illorum opere applicare, qoamuis hoc facere potuiſſet, ſi vellet, prout exhibuit infantibus. Secundo non obſt. quod dicout Hæretici, non eſſe conſonum rationi, vt per Id quod aliquis nobis donauit, aliquid apud illom mereamur; at opera noſtra, per qoę nos meremur, ſunt dona Dei, iuxta Iacob. 1. Omne datum optimom, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum; ergo ex his dicendum eſt, nos non mereri. Nam reſpond. quod ſi hoc argumentum valeret, per bona opera non meremur etiam bona temporalia, quod tamen fatentur hæretici; ſecundo reſpond. non pognare inter ſe hęc duo, douum Dei eſſe, & meritum apud Deũ, vt iuqnit Bernard. ſerm. 68. ſuper Cantica, vbi dicit, merita noſtra eſſe dona data, & præmium reſpondens meritis eſſe ex miſericordia Dei. Idem Aug. in Epiſt. 105. ad Sixtum, Chryſoſt. Homil. 1. de Adam & Eua, Cœleſtinus 1. in Epiſtol. 1. Tanta erga omnes homines eſt bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita, quæ ſont ipſius dona, & pro his, quę largitus eſt, æterna præmia ſit donatorus: & ſic intelligitur ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Et Zachar. 4. Exæquabit gratiam gratiæ. Gratia enim dicitur ipſa vita æterna, quia licèt detur propter merita, ipſa tamen merita ſunt dona Dei gratuita, & merita non eſſent ſine gratia. Ipſam ergo primam meriti originem conſiderantes, dicimus gloriam, quæ meritis redditur, eſſe gratiam; quia ipſa opera, vt eſſent merita, ex gratia Dei habuerunt. Tertio nõ obſt. Luc. 17. Com feceritis, quæ præcepta ſunt vobis, dicite ſerui iuutiles ſumos, quod debuimus facere fecimus; ſi ergo inutiles ſumus, etſi fecimos, quod debebamus, nihil meremor, ſed ſatis eſt, quod liberemor à debito, & à pœna, quæ ab illo eſſet exigenda, ſi debitum uon reddidiſſet: uam Reſp. quod nos ex noſtra natura, & ex propria natora eorum, quæ facimus, etiamſi ſit impletio mandatorum, adhoc inutiles ſumos; nam ſine adminiculo Dei, eius mandata minimè adimplere poſſumus: nam ex ſola miſericordia diuina prouenit auxilium ad exequendum mandata Dei, & liberalitas Dei, qua nobis datur vita æterna, ſi eius mandata ſeruauerimus; ideo ne nos ſuperbiamus dicere ſemper debemus, adhuc ſerui inutiles ſomus; nam dicitur Ioan. 15. Sine me nihil poteſtis facere; ſecundo Reſpon. quod Dominus non habebit gratiam ſeruo ſuo, qui fecit quæ ei imperauerat; poſſet enim ſi vellet Dominus a ſeruis exigere mandatorum ſuorum executionem, abſque expectatione præmij; ipſe tamen ex ſua miſericordia uoluit nobis tantum præmium promittere; Prætérea Reſpond. Beda, ideo ſerui inutiles ſumus, quia nullam Deo utilitatem ex noſtris meritis præſtamus, vel quia noo ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. Quarto oon obſt. Sap. 18. Qui ſperat in Domino ſaluabitur, & qui confidit in corde ſuo ſtultus eſt, & Hier. 17. Maledictus homo, qui confidit iu homine, & Pſalm. 43. Nec enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me. Si ex operibus noſtris non licèt ſperare vitam æternam, ſed ex ſola Dei miſericordia, inde conuincitur, nos per noſtra bona opera non mereri vitam æternam; nam quilibet poteſt ſperare præmium, ex merito ſuo. Huic obiectioni Reſpon. prout dixi ſupra tit. de fiducia. Turrianus lib. 4. capit. octauo. Echius titul. quinto de fide, Hoſius titu. de Charitate, cap. 61.

ORATIO CLIII.

ADelphus Hæreticus adeo tribuit orationi, ut diceret, eam ſolam ſofficere ad uitam æternam habendam, etiam ſi reliqua omnia deeſſent, & baptiſmus etiam: contra has infraſcriptas hæreſes facit Cathec. titu. de oratione.

Coutra hanc hæreſim faciunt, quæ dixi ſupra de bapt. hæreſi 4. & in tit. de ieiunio.

Secunda hæreſis Meſſalianorum docet, Nunquam eſſe ceſſandum ab oratione, de hac tractat. S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 1. & ſeq. doct. com. in 4. ſent. diſtin. 45. art. 1. & ſeq.

Contra facit ratio, quia oportet hominem comedere, bibere, dormire, curam rei familiaris agere; nullos enim eſt, niſi ſolus Chriſtus, qui verè poſſit dicere. Cant. 5. Ego dormio, & cor meum vigilat; quod autem inuigilare debeamus ſoper domeſticis rebos, præſertim Patresfamilias, docet Paul. 1. Timot. 5. ibi: Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior; & hoc competit etiam Epiſcopis, qui domui ſuæ bene debent eſſe præpoſiti 1. Timot. 3. Qui autem domoi ſoæ bene præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Non obſt. 2. Theſ. 3. Sine intermiſſione orate, & Luc. 18. Oportet ſemper orare, & non deficere; nam Reſp. quod illod debet intelligi ſecundùm dictum Pauli 1. Corint. 10. Siue ergo manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite; ſic orabat Moyſes, cui tacenti dixit Dominus: Quid clamas ad me: Clamabat enim corde, quamuis tacebat ore, vndè is dicitur ſine intermiſſione orare, qui omnia, quæ facit, in gloriam Dei facit. Secundo Reſp. Aug. lib. de hæreſibus cap. 57. dicit, illa verba ſic eſſe intelligenda, vt nulla dies ſine oratione intermittatur, vnde idem eſt ſemper orare, & ſine intermiſſione orare, & quali bet die orare. Tertio Reſpond. vt intelligatur de horis Canonicis, ad quas quilibet ſacerdos tenetur iuxta ritum Eccleſiæ, de qoibos Pſalm. 33. Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Quarto Reſp. omnia, quæ iuſtus ſecundum Dominum gerit, & dicit, id orationem eſſe reputandum, Beda ſuper Luc. 18. Quinto Reſpundeti pôt quod ibi Hyperbolica ſit loquutio ad rẽ exaggerandã, vt ſcilicet ſemper, & ſine intermiſſione ſit orãdũ, hoc eſt frequenter, & talis Hyperbole reperitur apud Matth. 6. Te aũt faciente eleemoſynã, neſciat ſiniſtra tua, quid facit dextera tua, qood

fieri non poteſt, cum anima ſit in vtraque mano.

Tertia hæreſis eſt Pelagij, quem ſequutus eſt Lutherus, qui docent Orationem eſſe prorſus inutilem, nul iusque virtutis; quia ſi omnia ex neceſſitate abſoluta contingunt, fruſtra Deum oramus.

Contra facit primo Matth. 6. vbi Saluator noſter docet nos orare, dicens Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum &c. quod fruſtra feciſſet, ſi oratio eſſet inutilis. Secundo ipſemet Dominus orauit, cum aſcendit in montem, aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Ioannem, ut oraret. Luc. 6. & Matth. 26. orans dicebat Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Tertio illi, qui expectabant Spiritum ſanctum, erant vnanimiter perſeuerãtes in oratione Act. 1. Quarto Dæmonia eijciuntur oratione Matth. 17. Quinto Paulus & Silas in carcere adorantes, ſubito terręmotus factus eſt magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Sexto Iac. 5. Triſtatur aliquis veſtrum? oret æquo animo, & pſallat, & infra; infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & poſtea, confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem ut ſaluemini. Multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua. Septimo 3. Reg. 17. Helias erat homo ſimilis nobis, paſſibilis, & oratione orauit, vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & mẽſes ſex. Et rurſum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. Octauo Matth. 21. Quæcunque petieritis in oratione, credentes accipietis. Nono adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Tol. 4. cap. 9. & Concil. Mileuit. capit. 8. Hoſius de conf. Cath. fidei, cap. 59.

Quarta hæreſis Ioann. Vuicleph aſterit Orationes, quæ vni perſonæ ſpecialiter applicantur, non plus prodeſſe illi, quàm ſi generaliter pro omnibus fierent.

Contra facit primo Iob. 42. vbi Dominus conuerſus eſt ad pęnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis ſuis. Secundo Act. 12. cum Petrus Apoſtolus eſſet in carcere, oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo, & tandem oratio Eccleſiæ profuit Petro; quoniam miſit Dominus Angelum ſuum, & liberauit eũ de carcere, nec tamen profuit alijs, qui erant in carcere. Tertio 1. Theſ. 1. Paul. Theſſalonicenſibus ſcribens, dicit ſe pro illis orare, Memoriam veſtri facientes in orationib. noſtris ſine intermiſſione. Quarto ad Rom. 15. rogat vt orent pro eo. Obſecro vos fratres per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem ſancti ſpiritus, vt adiuuetis me in orationibus veſtris pro me ad Dominum, & 2. Cor. 1. Quoniam adhuc eripiet de periculis adiuuantibus vobis in oratione pro nobis, & ad Coloſ. 4. Orationi inſtate vigilantes in ea gratiarum actione, orantes ſimul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti, & 2. Theſ. 3. Orate pro nobis, vt ſermo Dei currat, & clarificetur; ex iſtis duobus vltimis locis ſumpta eſt in Eccleſia Catholica conſuetudo inuocandi virginem in initio cuiuſlibet prædicationis verbi Dei. Quinto prima Timot. ſecundo. Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate cõſtituti ſunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate. Sexto adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. damnans decimum nonum articulum Ioannis Vuicleph.

Quinta hæreſis docet, Orationem pro defunctis nihil prodeſſe, Direct. par. 2. quæſt. 14. Turria. lib. 4. cap. 13.

Sexta dicit: Non eſſe dicendam niſi orationem Dominicam, Direct. 2. p. q. 14. hær. 18.

ORDINES CLIIII.

Aſſerere ordines Prælatorum, & Religioſorum eſſe in detrimentum fidei, eſt hæreſis, Direct. 2. p. q. 12. num. 13.

ORDO SACRAMENTVM. CLVIII.

Lutherus Hæreticus aſſerit Ordinem non eſſe ſacramentum, neque in eo eſſe aliquam imparitatem, ſed omnes chriſtianos dicit eſſe in eodem ordinis gradu, de hoc tractant Doctor. commun. in quarta ſenten. diſtin. 24. & Concil. Tridentin. ſeſſ. 23.

Quod autem ſit ſacramentum patet, quia confert gratiam, & eius eſt aliquod ſignum ſenſibile. Quod autem conferat gratiam facit primo 1. Tim. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij, & 2. Tim. 1. Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt, per impoſitionẽm manuum mearum. Secundo ſi in collatione ordinis non conferretur gratia, vtique nulla opus eſſet pręparatione; nempe vt conferretur ieiuno, & oranti, vt legitur in Actis 13. ideo perſonæ meritum diligenter examinatur, Act. 6. Manus citò nemini impoſueris. Quod autem ordines non ſint pares, patet ex figura Exod. 18. vbi erant gradus diſtincti, maiores ſcilicet, & minores. Quod autem ordo ſit ſacramentum, & in eo ſit diſtinctio graduum maiorum & minorum, adeſt definitio Eccleſię Cõcil. Cartag. quarti, capitul. primo, & ſeq. cui addo Concil. Trident. ſeſſ. 23. Can. 1. & ſeq. Echius titul. ſeptimo.

Secunda hæreſis docet, Non eſſe poteſtatem aliquam conſecrandi, & offerendi corpus & ſanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi Concil. Trident, ſeſſ. 23. Can. 1.

Tertia, Si quis dixerit præter ſacerdotium non eſſe in Eccleſia alios ordines, & maiores, & minores, ibid. Can. 2.

Quarta, Qui dixerit per ordinem non dari Spiritum ſanctum, nec imprimi caracterem, & ſacerdotem fieri poſſe laycum, ibid. Can. 4.

Quinta contemnens cęremonias ordinis, ibidem Can. 5.

Sexta

Sexta, negans in Eccleſia hyerarchiam, quæ conſtat ex Epiſcopis, præsbyteris, & alijs ibidem Can. 6.

Septima, negans Epiſcopos eſſe presbyteris ſuperiores, & aſſerens ordines conferendos eſſe de populi conſenſu, ibidem Can. 7. & ſequent. Cathe. de ordine.

O V A. CLVI.

OVa, Carnes, & Caſeum, nunquam eſſe comedenda, hæreſis eſt Manich. Direct. 1. par. quæſt. 13. hæt. 12.

P A N I S. CLVII.

PAnem ſolum, & caſeum Deo eſſe offerendum, hæreſis eſt, Direct. 2. p. q. 6. numer. 22. capit. final. 24. quæſt. 3.

P A P A. CLVIII.

LVtherus odio Papæ, non autem ex zelo motus hanc inter alias hæreſim ſuſcitauit, qua omnem poteſtatem à Papa eijcit dicens, Pontificum nomen eſſe inane, meraque Tyrannide factum eſſe ait, vt Papa ſuper alios Epiſcopos fuerit exaltatus, de poteſtate Papæ latiſſimè tractat Turrecremat. in ſumma de Eccleſia per totam Nic. Sand. de Viſ. Mon. Eccl.

Contra facit primo Matth. 16. ibi: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues Regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Quibus verbis multa ſunt, quę Primatum Petri manifeſtè docere videntur: primo mutatio nominis Simonis, quod Deus nunquam mutauit abſq; collatione magnorum beneficiorum, & abſque exaltatione ad aliquam dignitatem, vt fecit Abrahæ, & Saræ. Geneſ. 17. ex quibus Chriſtus ſecundum carnem propagandus erat; ſic Iacob vocatus eſt Iſrael Geneſ. 32. & Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratres eius vocauit Chriſtus Boanerges, hoc eſt filios tonitrui Marci 3. Quos præ cæteris Apoſtolis poſt Petrum multum extulit. Matth. 17. Luc. 9. Hos enim aſſumpſit in teſtes ſuæ glorioſæ transfigurationis. Matth. 16. nomen autem Petrus à petra deriuatur, quia cum Chriſtus vocetur petra ſecundum Paulum 1. Cor. 10. conuincitur inde Petro tale nomen fuiſſe datum, quod nomini Chriſti ſimillimum foret, cuius vicem in terris Petrus erat habiturus; ſecundo notandum eſt in d. textu. ibi: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, dicitur enim primo Petrus, dein de Petra, ſuper quam fundāda erat Eccleſia, vt interpretatur Theophylactus, Hieron. & Hylarius, Chryſoſt. ibidem Aug. lib. contra Epiſtolam Donati, & ſerm. 26. de ſanctis, Greg. lib. 6. Reg. Epiſt. 36. Tertio notandum eſt in dicto loco, quod ſoli Petro nominatim promiſit Chriſtus claues Regni cœlorum omnium; quoniam etſi alijs Apoſtolis datæ ſint claues, non tamen cœlorum omnium, ſed cœli: Petro enim dicitur, quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis; cum vero omnibus Apoſtolis ſimul dantur claues; ſic dicitur Matth. 18. Amen dico vobis quæcunque alligaueritis ſuper terram erunt ligata & in cœlo, & quæcunq; ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cœlo, ex quo colligitur fortiores, & potėtiores claues fuiſſe datas Petro, quàm cæteris Apoſtolis: quod idē adnotauit Origenes d. c. 16. Matth. & Tertullianus de præſcriptionibus hæreticorum. Secundo contra hanc hæreſim facit Luc. 22. ibi Chriſtus Apoſtolos docens, quis illorum eſſet maior futurus, dixit Petro, Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua. Et tu aliquādo conuerſus confirma fratres tuos; Petrus ergo declaratus eſt à Chriſto cęteris Apoſtolis maior, quia illi iniungitur onus reliquos Apoſtolos cōfirmandi, vt Theophyl. dicit d. loco. Tertio Chriſtus nominatim commiſit Petro curam ſuarum ouium, cum bis illi dixit. Paſce agnos meos, & tertio iterum dixit: Paſce oues meas. Nos autem ſumus populus eius, & oues paſcuæ eius Pſalm. 94. Quarto illa, quæ Petrus operatus eſt, oſtendunt eum alijs Apoſtolis fuiſſe prælatum; pro ſe enim Petrus; & pro Chriſto didrachma ſoluit Matt. 17. ibi dixit Chriſtus Petro Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies ſtaterem; illum ſumens da eis pro me, & pro te, vbi Hier. dicit quod tributa pro capite familiæ ſoluebantur, Petrus autē ſtaterem, hoc eſt duplex didrachma pro ſe, & pro Chriſto ſoluit, quia iam Chriſtus meditabatur Petrum poſt ſe caput Eccleſiæ relinquere; nec tamen dicitur monſtrum (vt ait Lutherus) habens duo capita; nam non dicimus Petrum eſſe caput æquale Chriſto, ſed caput ſub Chriſto hoc eſt caput Chriſti loco ſubrogatū, & caput ſecūdum poſt Chriſtum. i. caput aliorum omnium à Chriſto. Similiter Petrus dicitur fundamentum ſecundum poſt Chriſtum, quia prima petra poſt Chriſti petram. Theophyl. ſuper Luc. cap. 22. Et fundamentum poſt Chriſtum, hoc eſt fundamentum omnium aliorum à Chriſto. Secūdum opus Petri deſignatur quod ſit primus inter Apoſtolos, Marc. vlt. ibi: Sed ite, dicite Diſcipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam; ſi Petrus non fuiſſet cæteris præſtantior, ſat erat dixiſſe; ite dicite Diſcipulis eius, ſed cum addidit & Petro, innuit aliquid eſſe in Petro ſingulare, propter quod eſſet proprio deſignandus nomine, tanquam aliorum Princeps. Tertium opus eſt Ioan. 20. cum venirent ad monumentum Petrus, & Ioannes, licèt Ioannes præcucurrerit citius Petro, non tamen intrare eſt auſus ante Petrum, honorem ex hoc exhibens Petro, tāquam ſuperiori. Quartum opus Act. 1. vbi niſi Petrus fuiſſet alijs ſuperior à Deo inſtitutus ab alijs non rogatus, in medio illorum non ſurgeret, vt cunctis ſermonem faceret. Quintum opus Act. 2. Poſt receptum Spiritum ſanctum Petrus vnus pro omnibus reſpondit, quia vnus omnibus

pręerat. Sextom opus primus fuit Petrus, qui inter Apoſtolos miraculum fecit Act. 3. ibi: Argentum, & aurum non eſt mihi, quod aurem habeo, hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſorge, & ambula; & ſtatim conſolidatæ ſunt baſes eius; quia prior erat in dignitate, & poteſtate, prior etiá virtutem Dei ſui, miracula faciendo oſtendit. Septimo ſoli Petro reuelatio facta fuit de delectu ciborum, qui in lege Moyſi præceptus fuit, non eſſe in Eccleſia amplius faciendum Act. 13. Sorge Petre, occide, & manduca, quæ res etſi omnes tangebat; ſoli tamen Peteo reuelator; quia Petrus perſona erat commonis omnium curam gerens; Octauo d. loco Act. 15. Petrus cum tamen eſſet in alterius Diœceſi, nempè Iacobi in Concilio Hieroſolymitano, in medio illorum primus loquitur, & illius ſententiæ omnes conſenſerunt, quod autem non fec.ſſet, niſi fuiſſet ſuperior etiam in alterius Diœceſi, prout eſt Romanus Pontifex, qui dicitur ordioarius ordinariorum. Nono quotieſcunque cathalogus Apoſtolorom in Euangelio texitur, ſemper Petrus primo loco receníetur: quod non fuiſſet factum, ſi non fuiſſet cæteris ſuperioe Matth. 10. Marc. 3. Luc. 6. Act. 1. Petrus ergo qui poſterior vocatus ab Andræa, prior omnibus tamen vbique ſcribitur; & certè niſi in Eccleſia à Deo fuiſſet inſtitutum, vt vnus eſſet ſummus ſacerdos, eueniret, quod dicitur Iudic. vl. In illis diebus non erat Rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque, quod videbatur bonum ſibi faciebat. Et hac ſola de cauſa (vt exiſtimo) hæretici conantur primatum Petri, & eius ſucceſſoris minuere, vt videlicet liberius, quas voluerint poſſint docere hæreſes. Vltra loca ſacræ ſcripturæ, & opera Petri in eis, quibus cognoſcitur eius primatus; adeſt tertio loco com. opin. Doct. Greg. lib. Homil. in Homil. 21. Theoph. ſup. Matth. 16. & ſup. Luc. 22. Leo 1. in Epiſt. 9. & in ſerm. 3. Auguſt. tract. ſuper Ioan. lib. 2. tract. 56. & contra Donatiſtas ſerm. 124. Hier. in multis Epiſt. ad Damaſ. Papam, Ambr. ſup. 1. ad Gal. Chryſoſtom. Homi. 56. ſup. Matth. Athan. in Epiſt. ad Liberium. Euſeb. lib. 2. Eccl. Hyſt. cap. 14. Hylar. ſuper Matth. lib. 6. Cyprian. lib. prim. Epiſtol. tertia, & libro quarto Epiſtol. 8. Origen. Homil. 6. ſupee Matth. Iren. lib. 3. cap. tertio, aduerſ. hæreſes, Anacletus in Epiſtol. 3. de Patriarchis. Quarto, & vltimo adeſt definitio Eccleſiæ: nam in Concilio Nicęno præſedit Oſius Cordubenſis, tanquam legatus Papæ Iulij, in Concilio Epheſin. præſedit Cęcilius Alezandrinus Sedis Apoſtolicæ legatus, In Concilio Calcedonenſi fuerunt legati Leonis Papæ Primi; denique nullum fuit hactenus Generale Concilium, in quo ſi Papa fuit abſens, legati illius non præſiderent, nullumque fuit legitimum Concilium, quod non fuerit aothoritate Papæ congregatum, & confirmatum; & non ſolum in Concilijs hunc primatum exercuit ſummus Pontifex, ſed etiam in litibus ſedandis, ad illum, tanquam ad Iudicem ſupremum ſunt cauſæ deuolutæ ex toto terrarum orbe, vt colligitur ex Epiſtolis Innocentij, Leonis, Gregorij Primi: *Hæc hæreſis damnatur* in Concil. Conſtantienſi ſeſſ. 8. articul. trigeſimoſexto, & Concil. Florent. ſub Eugenio Quarto. Contra hanc hæreſim ſcripſeruot, Echius, Faber, Roffenſis, & Latomus, Catharinus Pyg.us de Eccleſ. Hyer. Echius titul. 3. de Primatu Sedis Apoſtolicæ, Turrianus lib. 2. capit. 6. & ſeq. Melchior Canus libr. 6. cap. 4. Turrecrem. in ſumma de Eccl. libr. 2. per totum, Hoſius titul. de authoritate Pontifi.is cap. Sacroſancta 22. diſtinct. cap. in nouo 21. diſtinct. capit. ad Romanam 2. q. 6. capit. non decet 12. diſtinct. cap. licet 2. q. 6. cap. nemo 9. q. 3. cap. qui ſe ſcit. 2. q. 6. cap. nemini 17. q. 4. capitul. loquitur 24. q. 1. capit. oon turbatur 24. q. 1. Bernard. lib. ad Eugenium, Ambr. in Lucam lib. 9. capit. 95. Dion. cap. 3. de diuin. Nom. Chryſoſt. in Mat. Hom. 55. Irenęus lib. 3. cap. 3. cuotra hæreticos, Cathech. de ordine pag. 353.

Secunda hæreſis Pſeudoapoſtolorum fuit, quæ etſi non tollat Papæ poteſtatem, illam tamen aſſerit pendere à ſanctitate, ita vt ſi Papa bonus non ſit, nullam prorſus habeat poteſtatem: quam hæreſim ſeqoutus eſt Ioannes Vuithcleph, & Ioannes Huſſ. Direct. 2. p. q. 12. hær. 11.

Contra hanc hæreſim faciunt, quæ dicam infra ver. Poteſtas.

Tertia hęreſis docet Papam, & Pręlatos diuitias habere non poſſe, Director. 2. p. quæſt. 14 hær. 20.

Quarta dicit, Papam eſſe Antichriſti pręcurſorem maioeem, Direct. 2. p. quaſt. 15. hæreſi. 53.

PAROCHVS CLIX.

IOannes Poliacus docuit neminem cõfiteri poſſe peccata ſua, niſi proprio parocho, etiam de licentia Papæ adducens c. omnis de pœn. & rem.

Contra facit, quia proprius parocbus dicitur, qui non ſit alienus, Ioann. 10. Oues proprium Paſtorem ſequuntur; alienum verò fugiont; quo caſo Epiſcopus Diœceſ. & Pontifex omnium ſunt proprij Paſtoees, & Sacerdotes, & per conſequens quilibet presbyter diſpenſatus ab eis, qui dicetur habere delegatam iuriſdictionem, quæ iuriſdictio delegari poteſt, Concil. Trident. ſeſſ. decimaquarta, capitul. ſeptimo.

PASCHA. CLX.

INter Aſiaticos Epiſcopos foit error talis, vt quarta decima Luna dominicum Paſcha inuiolabiliter celebrarent, ita vt neceſſario faciendum docerent, Direct. parte ſecunda, q. 6. numer. 61. Turrianus lib. 5. cap. 17. cap. fin. ver. Teſſeredecatitæ 24. quæſt. 3. Hoſius titul. de traditionibus libro 4.

Contra facit Eccleſiæ ſtatutum, quo cauetur, vt Paſcha die dominico celebretur, vt libro 2. Hyſt. tripart. cap. 12. quæ allegat Conciliom Nicenum, & id ſeruat vſus vniuerſalis.

PAVLVS. CLXI.

HVſſitæ dixerunt nunquam Paulũ fuiſſe membrum diaboli, etiam ante cooueſionem.

Con-

Contra facit 1. Ioann. 3. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt; dum igitur Paulus infidelis perſequebatur Eccleſiam, non erat iuſtus.

PAVPERTAS CLXII.

APoſtolici quidam ſic dicti, docuerunt neminem poſſe ad vitam æternam peruenire, niſi taliter fuerit pauper, quod nihil proprium habeat, quoniam (dicebant) talis fuit apoſtolorum vita, Direct. 2. par. q. 15. hær. 2.

Contra facit ratio, quia nihil eſt vitæ æternę repugnans, niſi tale ſit expreſſâ prohibitione interdictum; nam quod nunquam eſt prohibitum, intelligitur eſſe conceſſum, & per conſequens non poteſt: cum factũ fuerit, ab ingreſſo gloriæ aliquem impedire: at proprium habere nũquam fuit à Deo ſine diſcrimine prohibitum, ergo erit licitum. Nun obſt. Luc. 14. Niſi quis renũciauerit omnibus, quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe Diſcipulus; nam Reſpond. quod Chriſtus illis verbis ſolum prohibuit affectum rerum temporalium, non autem proprietatem. Ille enim viſus eſt Chriſto omnibus renunciaſſe, qui quamuis diuitias habeat, paratus eſt omnes perdere antequam Deũ propter illas offendat, quod ſi intelligeretur de renunciatione quantum ad opus: non autem quãtum ad affectum, quonam pacto eſſet intelligendum illud Luc. 18? Amen dico vobis, nemo eſt, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter Regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in ſeculo futuro vitam ęternam. Ecce qualiter præcipit relinquere domũ; quoniam eodem modo iubet illam relinqui, quomodo iubet relinqui parentes, & Fratres, & vxores, & filios. At hæc omnia non ità vult à nobis relinqui: vt illis careamus, ſed ne illis cor noſtrum taliter figamus, quod illarum rerum amor nos ab amore Dei ſeparet: ſic enim eas res poſſidere debemus, vt dicit Pſal. 16. Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere; Non obſt. etiam Matth. 10. ibi: Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris: nam Reſpond. illa verba non pertinere ad omnes chriſtianos; ſed ad ſolos Apoſtolos: neque ad illos pro omni tempore, ſed ſolum pro eo tempore, quo ad prædicandum mittebantur, vt dixi ſupra ver. Apoſtoli hæreſi. 2. eſt igitur magis perfectionis opus non habere propria, quàm de neceſſitate ſalutis. Matth. 19. nam ſi nihil licitum eſt habere proprij, quomodo Paulus iuſſiſſet reddi cui tributum tributum, cui vectigal vectigal?

Secunda hæreſis Gulielmi Antuerpienſis adeò paupertatem extollit; vt dicat omnia peccata conſumi ſola paupertate.

Contra facit primo Exod. 23. Pauperis non miſereberis in iudicio; ſi pauper poteſt damnari, ſignum eſt, quod poſſit eſſe reus. Secundo Eccleſ. 25. Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor valdè animæ illorum, pauperem ſuperbum, & diuitem mendacem, & ſenem fatuum & inſenſatum; Ecce vides pauperem ſuperbum, & per cõſequens peccatorem. Tertio ſi paupertas ſufficeret, Chriſtus non dixiſſet. Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus, & ſequere me: ſatis enim fuiſſet dicere da omnia pauperibus. Quarto 1. Corint. 13. Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt, vbi ſi paupertas fuerit abſque charitate, nihil prodeſt. Si tamen loquamur de paupertate ſpiritus quæ eſt omnium terrenarum rerum contemptus, benè dicere poſſumus. Matthæ. 5. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cœlorum.

Tertia eſt hæreſis Deſiderij Longobardi dicentis, paupertatem nõ ſolum eſſe inutilem, ſed etiam noxiam.

Contra facit Matth. 19. ibi: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me; & Petrus omnium Apoſtolorum Princeps ibidem dicit, Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quod ergo erit nobis? quod non feciſſent, ſi paupertas eſſet noxia.

Quarta hæreſis eſt, aſſerens Eccleſiaſticos viros debere eſſe pauperes, & eſſe contentos ſola eleemoſyna, de qua dixi ſupra ver. Eccleſia, hæreſi. 4.

PECCATVM. CLXIII.

PElagius docuit nullum eſſe peccatum originale; quem errorem imitati ſunt Armeni.

Contra facit primo 3. Reg. 8. ibi: Non eſt homo, qui non peccet; at paruulus eſt homo, cui imputari non poteſt peccatum actuale, quia caret vſu rationis; ergo habebit originale peccatum. Secundo facit Pſalm. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea; in vtero matris non fit peccatum actuale, ergo erit originale. Tertio Eccl. 40. Graue iugum ſuper filios Adę, a die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium: quod peccatum licet tollatur per Baptiſmum, manent tamen toto tempore huius præſentis vitæ multæ calamitates, & miſeriæ, quę ex peccato originali tãquam a fonte ortum habuerunt. Quarto ad Roman. tertio. Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei: ſi omnes peccauerunt, ergo etiam paruuli, quia cum actualiter non peccent, ſequitur quod habeant originale peccatum. Quinto ad Rom. quinto. Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors; ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt; quod ſi paruuli peccatum non haberent iniuſtè morerentur, & paterentur famem, & ſitim: nec non a ſpiritibus vexarentur. Sexto facit ratio, quia oportet, vt baptiſmi lauacro peccati originalis maculam deleat, qui in gloriam intrare vult, Ioann. tertio. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnũ Dei. Septimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Mileuit. capitul. ſecundo, & Concil. Tridentinò. ſeſſ. quinta, capitul. ſi quis Adæ, & ſeq. de hoc dixi in ſumma pec. c. 1. tit. 1. q. 5. & ſeq.

Secunda hęreſis Armenorum docet Omnes homines ante paſſionem Chriſti fuiſſe damnatos propter peccatum primorum Parentum,

Contra facit primo, quia Abraam, Iſaac, & Iacob ante Chriſtum fuerunt, & tamen ſcriptura teſtatur eos eſſe ſaluos, Matth.8.ibi Multi venient ab oriente, & occidente, & recumbent cum Abraam, Iſaac, & Iacob in Regno cœlorum, Secundo Luc. 16. vbi dixit, diuitem Epulonem eſſe ſepultum in inferno; Lazarus tamen mendicus fuit deportatus ab Angelis in ſinum Abraæ, Tertio facit ratio, quia cum Deus ſit iuſtus, ſimul iuſtum cum impio non damnat Hębr. 11. at multi fuerunt iuſti, vt manifeſtè ſcriptura teſtatur, vt Abel, Enoch, Moyſes, Iob, & Dauid, ergo non eſt dicendum eos fuiſſe damnatos: nunquam ergo Deus aliquem æterna morte damnat, niſi propter propria demerita Ezech. 18, Ecce omnes animæ meæ ſunt, vt anima patris ita & anima filij, mea eſt: anima quæ peccauerit ipſa morietur, & infra, Hic non morietur in iniquitate patris ſui; ſed vita viuet. Pater eius qui calumniatus eſt, & vim fecit fratri, & malum operatus eſt in medio populi ſui; ecce mortuus eſt in iniquitate ſua: & dicitis, quare non portabit filius iniquitatem patris? Videlicet quia filius iudicium, & iuſtitiam operatus eſt, omnia præcepta mea cuſtodiuit, & fecit illa, viuet vita. Anima quæ peccauerit ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij ſui.

Tertia hæreſis Valentini, & Manichęi docet Peccatum non eſſe à libero arbitrio, ſed à Dęmone.

Contra facit 1. Eccl. 15. ibi Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui. Adiecit mandata, & præcepta ſua, ſi volueris mandata conſeruare, conſeruabunt te, & in perpetuum fidem placitam ſeruare. Appoſuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam, Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi. Præterea aut Dęmon cogit, aut perſuadet, ſi ergo cogeret, vtique voluntas noſtra non eſſet libera; quod contrarium dixi ſupra de libero arbitrio; ſi verò Dęmon perſuadet ad peccandum, & tunc ſi peccatum committitur, fit mediante libero arbitrio, quia perſuaſio non eſt coactio. Præterea ſi angeli mali peccauerũt à libero arbitrio, multo magis poteſt peccare homo, cuius vires ſunt imbecilliores, Iob. cap. 4. Quarto Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus Iac. 1, non ergo ſemper tentatione Dęmonis peccat, Quinto ſi peccatum eſſet à Dęmone, fruſtra daretur præceptum homini vt non peccaret; ſed hoc præceptum illi datum fuit Ioan. 5. Ecce iam ſanus factus es, iam amplius noli peccare, & 1. Corint. 15. Euigilate iuſti, & nolite peccare.

Quarta hęreſis Lutheri docet Omne opus quantumlibet rectè factum, eſſe peccatum.

Cõtra hãc vide, quæ dixi ſupra tit. de Operibus.

Quintã hæreſim docet Aetius, quem ſequutus eſt Lutherus, dicens Solam fidem abſque alio opere eſſe ſatis ad vitam æternam conſequendam, & per conſequens nullum peccatum quantumlibet graue imputari habenti fidem.

Contra hunc errorem dixi ſupra titul. de Fide hæreſi. 2.

Sexta eſt hæreſis Armenorum dicentium Eſſe aliqua peccata prorſus irremiſſibilia, quæ à nullo vnquam ſacerdote remitti poſſunt.

Contra facit primo Matth. 16. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, qui totum dicit nihil excludit; non eſt ergo aliquod peccatum, quod à Petro remitti non poſſit. Secundo Matth. 18. Ioan. 20. ibi Quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in Cœlo, & iterum, Quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt; ecce Apoſtolis datam eſſe poteſtatem abſoluendi; non hoc vel illud peccatum, ſed omnia. Non obſt. Matt. 12. Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus; ſpiritus autem blaſphemia non remittetur, & Quicunque dixerint verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerint contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei; neque in hoc ſeculo, neque in futuro; ex quo loco videtur colligi peccatum in Spiritum ſanctum non poſſe ab aliquo ſacerdote dimitti nam Reſpond. quod ibi loquitur de peccato aliquo in Spiritum ſanctum, quod eſt duritia cordis, quia homo renuit vſque ad finem vitæ remiſſionem peccati per pœnitentiam accipere: tale peccatum non remittitur, non quia irremiſſibile fuerit, ſed quia de illo peccator non pœnituit: ideo nunquam in hac vita remittetur: poſt mortem vero, etiam ſi pœniteat, non remittetur: quoniam à mortuo perijt confeſſio: quamdiu autem peccator viuit illum patientia Dei ad pœnitentiam expectat, Rom. 2. Si vero perſeuerat in iniquitate, ſecũdum duritiam cordis ſui, & cor impęnitens, theſaurizat ſibi iram in die iuſti iudicij Dei: & huic tali non remittitur in hoc ſeculo, neque in futuro Aug. in Epiſtol. 50. ad Bonifacium: ſecundo Reſp. Ricard. de S. Victore in libello de ſpiritu blaſphemię, quod ibi non eſt intelligendum de remiſſione culpæ: ſed bene de remiſſione pœnæ: quoniam qui peccat in Patrem, vel in Filium habet excuſationem, eo quod egit per ignorantiam; & ita dignus eſt venia, quia videlicet aliquid de pœna peccato debita illi remittatur; qui autem peccauit in Spiritum ſanctum, nullam habet excuſationem, eo quod ex pura malitia; & ita non dignus venia, quia videlicet illi remittatur aliquid de pœna peccato debita.

Septima hæreſis Vualdenſium. eſt, Nullum peccatum capitale eſſe tolerandum, etiam ſi permittatur gratia vitandi quantumuis maioris mali.

Contra hunc errorem facit primo Matth. 19. ibi Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras; ab initio autem non fuit ſic. Ecce diuortiũ viri & vxoris permiſſum à Moyſe; at tale diuortium eſſe malum Chriſtus oſtendit dicens: Quod Deus coniunxit homo non ſeparet; quibus verbis, vt inquit *Hieron.* non dedit nouum præceptum, ſed antiquum nouauit, & inſtaurauit, cum dixit ab initio non fuit ſic: ſi Moyſes permiſit, ergo non probauit, quia illa permittimus, quæ non probamus, vt dicit ibi Chryſoſtom. Secundo

facit

facit ratio, ſi minus malum maiori malo comparatur, habet aliquam rationem boni, videlicet defectum illius gradus malitiæ; per quem maius malum excedit minus: Omnis autem declinatio à malo bona eſt, & iuxta illá rationem boni poteſt quodammodo acceptari à voluntate: ideo permittuntur meretrices, vt euitetur adulterium, & vitium contra naturam, dicente Hyerem. 5. Vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat, & Immutandus eſt vſus naturæ in eum vſum, qui eſt contra naturam, vt maſculi in maſculos turpitudinem ſuam operentur, vt ad Rom. 1. Tertio Matth. 13. vbi qui zizania permittit in agro, timens ne eradicetur triticum, minus malum permittit, vt euitet maius. Quarto facit c. Nerui. c. duo mala diſtin. 13. ex quibus colligitur Principem licitè permittere poſſe populo ſuo aliquod minus malum, ſeu peccatum, vt ex illa permiſſione auertat à malo, ſeu à peccato maiori, & intellige de illa permiſſione, quæ ſolum excludit culpæ punitionem, oon culpam ipſam: poteſt enim Princeps permittere, hoc eſt non punire aliquod peccatum, vt abſtineat populus à grauiori, non tamen poteſt permittere hoc eſt ſic indulgere culpæ veniam, vt faciendo id quod permiſſum eſt, ſi eſt contra legem diuinam, non peccet: quia nullus hoc modo contra legem diuinam diſpenſare poteſt.

Octaua hæreſis Iouiniani aſſerit Omnia peccata eſſe paria, Direct. 2. p. q. 4. nu. 4.

Contra facit 1. Matt. 5. Ego dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. His verbis aperte oſtenditur peccatorum differentia, ex differentia reatus. Secundo Matth. 10. loquens de his, qui noluiſſent Diſcipulos hoſpitio recipere ait. Amen dico vobis tolerabilius erit terræ Sodomorũ, & Gomorreorum in die iudicij, quam illi ciuitati. Tertio quia maius peccatum eſt in Spiritum ſanctum, quam in Patrem, vt dixi ſupra in 6. hæreſi. Quarto Ioan. 19. Qui me tradidit tibi maius peccatum habet.

Nona hæreſis Iouiniani, & Pelagij fuit, quos ſequuti ſunt Beguardi, & Beguinæ docentes, Hominem, qui ſemel per gratiam fuerit iuſtificatus, non poſſe amplius peccare.

Contra facit primo 1. Corint. 10. Qui ſtat, videat ne cadat. Secundo Matth. 6. Dimitte nobis debita noſtra; quam orationem omnes vſque ad finem vitæ dicere veraciter poſſunt. Tertio 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quarto adeſt definitio Eccleſiæ clem. ad noſtram, de hæreticis.

Decima hæreſis eſt Martini Lutheri dicentis Nullum eſſe peccatum mortale, niſi incredulitatem, Direct. 2. p. q. 6.

Contra hanc vide quæ dixi ſupra tit. de fide hæreſi 2. & Concil. Trid. ſeſſ. 6. Can. 27. & ſeq.

Item hæreſis eſt aſſentire Peccata omnia vitari poſſe abſque auxilio Dei, Direct. 2. p. q. 4. hær. 10. & non eſſe concedendam veniam peccatorum peccantibus, ibidem q. 6. nu. 28. c. fin. 24. q. 3. necnon fieri poſſe peccata ex ſua natura, vt ſtuprum & ſimilia abſque culpa, ibidem q. 7. hær. 4. & peccantem conformare ſuá voluntatem diuinæ voluntati, ibidem q. 10. hær. 11.

Vndecima hæreſis Ioan. Caluini docet, Nullam eſſe differentiam inter peccatum mortale, & veotale, quoniam (vt ait) nullum eſt peccatum veniale, ſed omne peccatum eſt mortale.

Pro tollenda huiuſmodi hæreſi notandum eſt, quod peccatum mortale eſt illud, per quod tollitur vita ſpiritualis animæ, quæ eſt per gratiam; qua ſublata recedit ſtatim Deus ab anima, in qua habitat, & inde continuo ſequitur mors: vnde Aug. Vita corporis tui eſt anima tua, vita animæ tuæ eſt Deus tuus; de quo dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit ipſa morietur, & Sapient. 15. Malorum amatores digni ſunt morte. Peccatum autem veniale dicitur aliquando propter cauſam, vnde oritur, vt cum peccatur ex ignorantia, vel infirmitate, cui magis indulgetur, quam ſi ex propria malitia; procedunt aliquando ab euentu, qui illi accidit, quia videlicet data eſt illi venia; iuxta quam acceptationem omne peccatum etiam mortale dicitur veniale, ſi digna pro illo fiat pœnitentia, & iuxta nullam iſtorum duorum ſignificationem vtimur nomine peccati venialis; quia conuincere nitimur peccatum veniale natura ſua differre à peccato mortali; tertio modo peccatum aliquod dicitur veniale ex ſua natura, & ex propria ratione: & eſt illud, quod ex ſe, & ſua natura, eſt tam leue, & tam minutum, vt non valeat aliquem priuare gratia diuina, aut facere illum Dei inimicum, aut reddere illum dignum morte æterna. Hęc autem leuitas peccati aliquando ineſt illi ex natura ſua, & ex genere ſuo; quia materia ipſa, aut res ipſa, circa quam verſatur, eſt ex genere ſuo leuis, pro vt eſt modicus riſus, aut verbum otioſum, quo nemo lęditur. Aliquando leuitas ipſa peccati prouenit non ex re ipſa; ſed ex imperfectione operis, quæ contingere poteſt, etiam vbi res ipſa eſſet nimium grauis: talis autem operis imperfectio poteſt oriri ex paruitate materiæ, vt contingit in furto rei leuiſſimæ, aut in parua detractione, per quam in minima re lęditur fama proximi: poteſt etiam talis operis imperfectio oriri ex defectu deliberationis, pro vt contingit in motibus ſubreptitiis; propter quem defectum opus ipſum non poteſt dici plene voluntarium; & ideo non habet plenam rationem peccati, & inde euenit, vt veniale ſit, quod alioquin fuiſſet mortale; mortale igitur infert mortem animæ, quæ eſt priuatio gratiæ, & mortem æternam inferni; veniale autem nec vnam nec alteram mortem infert, ſed tantum facit ex ſe dignum pœna temporali.

Contra facit primo Pſalm. 31. ibi Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam. Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Pro hoc orabit ad te omnis ſanctus; vbi ſanctus orat pro impietate peccati, quod intelligitur, de veniali, alioquin non eſſet ſanctus ille, qui orat. Secundo Prou. 24. Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit; impij autem

cor-

corruent in malum: ſi iuſtus eſt non cadit; ſi cadit non eſt iuſtus; oportet ergo vt ſit aliquis caſus peccati, qui iuſtitiam non tollat. Tertio facit Matth. 5. Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo reus eſt iudicio, qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio: qui autem fatue, reus erit gehennæ ignis; cum igitur ex tribus illis peccatis ſolum tertium, & vltimum dicatur puniendum gehenna ignis, hoc eſt morte perpetua; colligitur illud ſolum eſſe peccatum mortale, reliqua verò eſſe venialia, Chryſoſtom. Homil. 16. ſuper Matth. grauitas enim peccati colligitur ex magnitudine pœnæ. Quarto Matth. 12. Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro; vbi conſtat quædam peccata remitti in futuro ſeculo, quæ ſunt venialia, cum certum ſit peccata mortalia non remitti in futuro ſeculo, quia illa ducunt hominem ad mortem æternam, Eccl. 11. Lignum quod ad Aquilonem ceciderit, ibi manebit. Quinto 1. Cor. 3. Fundamentũ enim aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, lapides, & ſtipulam: vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim Domini declarabit; quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit; ſi cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet: ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur; ipſe tamen ſaluus erit; ſic tamen quaſi per ignem: vbi apparet per lignum, fœnum, & ſtipulam ſignificari peccata venialia, cum dicat fore ſaluum quaſi per ignem. Sexto ad Hebr. 5. Omnis namque Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum; vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, qui condolere poſſit ijs, qui ignorant, & errant; quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitate: & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis: vbi colligitur quod nunquam Pontifex iuberetur offerre, niſi eſſet iuſtus: quatenus autem offerret pro ſuo peccato, debet intelligi de veniali, quod ſi offerret hoſtiam in peccato mortali exiſtẽs, augeret peccatum ſuum. Septimo Iac. 1. Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus, deindè concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum conſummatum fuerit, generat mortem: in quibus verbis duo genera peccatorum demonſtrantur: quorum vnum generat mortem, alterum autem non. Octauo Iac. 3. ibi, In multis offendimus omnes: multi enim non peccauerunt mortaliter, vt Ioan. Baptiſta, & Hyerem. ideo dicendum eſt de peccatis venialibus. Nono facit ratio, quia ſi omnia peccata eſſent mortalia (vt docuit Caluinus) vtique Deus eſſet nimis ſeuerus; non poſſet dici iugum eius ſuaue, eiuſque onus leue Matth. 11, ſimiliter ſi nullum peccatum eſſet mortale, niſi infidelitas, (vt teſtatur Lutherus) vtique tolleretur iuſtitia eius: non enim ſat eſt credere Deum eſſe miſericordem, niſi etiam credamus iuſtum: nam vt ait prou. 20. Miſericordia, & veritas cuſtodiunt Regem. Decimò fa[illegible] com. ſententia doct. Ricch[illegible]r. de S. Vict. in [illegible] differentia peccati mortal[illegible] & venialis An[illegible] Corint. 3. vbi etiam Aymon. Aug. libr. de bono coniug. cap. 6. vbi imo d[illegible]it Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 11. vbi de peccatis venialibus fit me[illegible]tio: non obſt. quod obijcit Calui[illegible]us de textu Matth. 5. ibi Qui vnum ex iſtis minimis mandatis contempſerit, minimus vocabitur in Regno cœlorum: nam Reſp. quod Caluinus more hæreticorum, non integrum citauit illum textum: dicit enim ibi Qui ergo ſoluerit vnum de minimis mandatis iſtis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum, vbi apparet quod non [illegible] ſolam cauſam dicitur minimus in Regno cœlorum, quia ſoluit vnum de mandatis minimis, ſed quia ſoluendo illa docet alios ſic eſſe faciendum, quamuis ergo ſoluendo minima quis peccet venial[illegible]e: docendo tamen alios, vt ſic faciant, peccat mortaliter, quia pernicioſe mentitur, & ſcandalum iniquitatis ponit coram proximo ſuo, dicendo ſic eſſe ab omnibus faciendum, quemadmodum ipſe feci.

Duodecima hæreſis eſt Ioannis Vuicleph dicẽs, Omne peccatum hominis prædeſtin[illegible]t eſſe veniale: quia nullum tale punitur æterna morte: & omne peccatum hominis reprobi eſſe mortale, quia omne tale (vt ait) morte æterna plectendum eſt.

Contra facit primo Geneſ. 2. ibi in quacunque die comederis ex eo, morte morte[illegible] vbi patet peccatum primi parentis fuiſſe mortale, & t[illegible]en nullus negat illum fuiſſe ſaluum. Similiter ſecundo de Dauid concumbens cum vxore Vriæ peccauit mortaliter 2. Reg. 12. & tamen pœnitentia ductus factus eſt ſaluus. Tertio de filio prodigo dicitur Luc. 15. Filius hic mortuus erat, & reuixit. Quarto ſequeretur abſurdum quod omnia peccata dimiſſa ſanctis fuiſſent venialia, & tamen de Magdalena dicitur, quod erat in ciuitate peccatrix: præterea fruſtra inſtitutum eſſet ſacramentum pœnitentiæ, quod tamen eſt neceſſarium Ezech. 18. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam vita viuet, & non morietur. Quinto adeſt definitio Eccl. Concil. Trid. ſeſſ. 6. Can. 17.

Tertiadecima hæreſis eſt dicere, Peccantem mortaliter, verè, & proprie hæreticum eſſe, Direct. p. 2. q. 10. hær. 10.

Quartadecima eſt, Peccantibus non eſſe comminatam damnationem: ſed præbentibus tantum malum exemplum, Direct. 2. p. q. 11. hær. 14.

Quintadecima dicens, Adam non amiſiſſe ſanctitatem, & iuſtitiam, cum mandatum Dei tranſgreſſus eſt Concil. Trident. ſeſſ. 5. Can. 1.

Sextadecima dicens, Peccatum Adæ ſibi ſoli, non eius propagini nocuiſſe, ibid. Can. 2.

Decimaſeptima aſſerens, Peccatum originale proprijs viribus poſſe tolli, ibid. Can. 3.

Decimaoctaua negans, Paruulos baptizandos eſſe ad tollendum originale peccatum, i[illegible]d. Can. 4.

Decimanona aſſerens. Non remi[illegible] peccatum originale in baptiſmo, ibid. Can. 5.

POE-

POENITENTIA. CLXIIII.

LVtherus hæreticus docet, Nou eſſe tres partes pœnitentiæ, ſed optimam pœuitentiam dicit eſſe nouam vitam; de coufeſſione & contritione diximus ſuperius ſuis in locis: ſupereſt tantum hic vt oſtendamus ex ſacris literis ſatisfactiouem eſſe neceſſariam, damnatur in Concil. Trident. ſeſſ. 14. Can. 4. & Can. 13. Cath. de pœuit.

Contra facit quia dimiſſa culpa reſtat aliqua pęna ſoluēda, iuxta menſuram & pœnæ, & temporis à Deo decretam, quod patet primo Num. 14. ibi cum Moyſes oraſſet Dominum dicens: Dimitte obſecro peccatum populi huius: reſpoudit Dominus, dimiſi: attamen omnes homines, qui tentauerunt me, non videbunt terram pro qua iuraui patribus eorum; ſecundo dimiſſo peccato Dauid, trāſtulit quoque Dominus peccatum ſuū, & adhuc remanſit pœna 2. Reg. 13. & 2. Reg. 24. cum igitur poſt dimiſſam culpam remaneat pœna, poteſt homo aliquam pœnam voluntariè tolerare; & hæc pœua voluntaria, & libera tolerantia, eſt alterius pœnæ debitæ ſatisfactio, quæ conſiſtit in eleemoſyna, ieiunio, & oratione, vt probatur primo Dan. 4. Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum. Secundo Luc. 11. Quod ſupereſt date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Tertio de oratione dicitur Eccl. 21. Fili peccaſti, ne adijcias iterum, ſed de præteritis deprecare, vt dimitittantur tibi. Quarto in omni genere ſatisfactionis habetur Matth. 3. ibi Facite fructus dignos pœnitētiæ. Quinto ad Rom. 6. Sicuti exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Sexto adeſt com. opin. doct. Iſichius lib. 4. ſuper Leuitic. Beatus Fulgentius in Epiſt. ad Venantiam, Eucherius ſuper lib. 5. Regum, Druthmarus ſuper 3. Matth. vbi etiam Chryſoſtom. Theoph. ſuper 6. ad Rom. Septimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Florent. de Sacramento pœnitentiæ, Concil. Trid. ſeſſ. 6. capit. 14. & ſeſſ. 14. cap. 6. Non obſt. primo Ezech. 18. vbi Dominus per Ezech. prophetam promittit, ſe non recordaturum amplius omnium iniquitatum impij, ſi ille egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis: ſi poſt actam pœnitentiam Deus non recordatur iniquitatum impij; ergo poſt culpam remiſſam, nullam Deus exigit pro peccatis pęnam; quoniam (inquit Lutherus) ſi aliquam poſt remiſſionem culpæ Deus exigeret pro illa pęnam, iam recordaretur iniquitatum impij poſt illius pœnitentiam; nam Reſp. hanc promiſſionem non fuiſſe factam, ſi ille ſolum fuerit corde contritus; ſed promiſit hac conditione; ſi impius egerit pœnitentiam; at pœnitentia integra complectitur etiam ſatisſactionem, ideo non facit integram pęnitentiam, qui pro peccato non ſatisfacit: ſecundo dato quod uomine pœnitentiæ complecteretur tantum coutritio, reſponderi poteſt, quod ibi nou tantum requiritur pœnitentia, ſed etiam vt faciat iudicium & iuſtitiam, quod completur in ſatisfactione, niſi eſſet tanta contritio, quæ compenſaret defectum exterioris pœnæ; tertio Reſp. quod quatenus dicit ſe non recordaturum iniquitatum impij, dicit ſe nō amplius habiturum illum tanquam inimicum; ſed non obſtat, quod poſt amicitiam contractam illum amicè puniat; Nam iuxta Pauli ſententiam ad Hębr. 12. flagellat Deus omnem filium, quem recipit. Secundo non obſt. quod Chriſtus pro nobis omnibus ſatisfecit, & ideo iniuriam facit Chriſto peccator, qui pro ſuis peccatis Deo ſatisfacere conatur, vnde Paulus 1. Timot. 2. Chriſtus ſe ipſum dedit redemptionem pro omnibus, & 1. Ioan. 2. Factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & non tantum pro noſtris, ſed pro totius mundi; nam Reſp. iuxta dictum 1. Pet. 2. Chriſtus pro nobis paſſus eſt, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, & Pſalm. 115. Quid retribuam Domino pro his, quæ retribuit mihi? dixit, Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo; præterea Reſp. quod omnis propoſitio, quæ dicit, quod Deus vult omnes homines ſaluos fieri; & in Chriſto omnes viuificabuntur, ſunt interpretandę, hoc modo, videlicet Chriſtus redemit omnes, ideſt qui redempti, aut redimendi ſunt, ſeu nullus homo niſi per Chriſtum redimitur. In Chriſto omnes viuificabuntur ideſt omnes, qui viuificandi ſunt, in Chriſto viuificabuntur, ſeu nullus, qui viuificatur habet vitā, niſi per Chriſtum; item Deus vult omnes homines ſaluos fieri ideſt Deus vult omnes homines, qui ſaluandi ſunt, ſaluos fieri, aut nemo niſi Deo volente ſaluatur; quod ſi taliter non intelligeretur, vix illarum veritas haberi poſſet, cum multi ſint homines, qui non ſunt redempti, viuificati, neque ſalui; non tamen id contingit, quia redemptio per Chriſtum oblata non fuerit illis ſufficiens, perinde ac alijs, qui redempti ſunt; ſed quia ipſi noluerūt vti redemptione per Chriſtum data, neque voluerunt accipere conditionem redemptionis, reconciliationis, & vitæ, & perpetuæ ſalutis; non enim omnibus ſalutem obtulit, ſed illis ſolum, qui Dei mandata cuſtodierint, Ioan. 15. Vos amici mei eſtis, ſi mandata mea feceritis, & idem 14. Si diligitis me mandata mea ſeruate, & Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata, ita interpretatur Aug. in Epiſtola ad Vitalem, & in lib. de Origine animæ; vnde dicendum eſt, Chriſtus ſatisfecit pro omnibus, qui pro peccatis ſuis ſatisfaciunt; ſeu melius, nemo niſi per Chriſtum pro peccatis ſuis ſatisfacit, vnde Paulus 2. Timot. 2. Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus, ſi ſuſtinemus, & conregnabimus; Satisfactio enim Chriſti non applicatur alicui, niſi mediante ſacramento, aut aliquo bono opere, & nihil Dei gloriæ detrahimus; ſed meritum paſſionis eius extollimus, cum dicamus, paſſione ſua non ſolum ſatisfeciſſe pro nobis, ſed etiam meruiſſe, vt opera noſtra eſſent ſatisfactoria. Tertio obijciunt quod in ſacris literis non reperitur hoc verbum ſatisfactio in hunc ſenſum, neque apud ſanctos Patres; nam Reſp. quod ſacræ literæ præſcribunt nobis leges de operibus, quæ facere debemus, & de rebus, quas credere tenemur, non tamen de vocabulis, quibus neceſſario vti oporter;

quo-

quoniam cum de re ipſa conſtat, parum refert; ſi hoc, aut illo vocabulo vtamur: quod autem dicitur, quod hæc vox non reperitur apud ſanctos Patres, Reſp. hoc eſſe falſum, nam reperitur apud Greg. Hom. 34. ſuper Euang. Leo. 1. in Epiſt. 89. Hier. ſuper Malachiam, Ambroſ. lib. ad Virginem c. 8. Cyprian. Epiſt. 13. lib. 1. Tertullianus, lib. de Pœnitentia.

Secunda hæreſis Lutheri docet pœnitentiam, quæ ex timore gehennæ oritur, eſſe non ſolum inanem, verum etiam noxiam.

Contra quam nota hic quæ dixi ſupra de contritione, damnatur in Concil. Trident. ſeſſ. 14. Can. 5.

Tertia hæreſis Nouatianorum eſt, quæ tollit omnem pœnitentiæ virtutem, dicens Eos, qui ſemel lapſi ſunt, nunquam poſtea conſequi remiſſionem, quantumlibet poſtea pœniteant.

Contra facit primo Iob. 14. Tu quidem greſſus meos dinumeraſti; ſed parce peccatis meis. Secundò Dauid poſt peccatum commiſſum Pſalm. 50. dixit Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam, & ſecundum multitudinem miſerationũ tuarum dele iniquitatem meam. Tertio Matth. 18. ibi, ille Rex omne debitum dimiſit ſeruo ſuo, quoniam rogauit eum; & quia ille cum alio conſeruo non exercuerat eandem miſericordiam, coniectus eſt in vincula, & carcerem. Quarto Sap. 7. ibi Malitia ſapientiam non vincit; quod ſi aliquod peccatum non eſſet remittendum, ſapientia eſſet victa à malitia, aut ſuperata illius poteſtas ſi non poteſt, aut ſuperata miſericordia, ſi non vult. Quinto Eccl. 21. Fili peccaſti, ne adijcias iterum; & de præteritis deprecare, vt tibi dimittantur. Sexto Iſa. 55. Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominum, & miſerebitur eius, & ad Deũ noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum. Septimo Hyer. 18. Si pœnitẽtiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduerſus illam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui, vt facerẽ ei. Octauo Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur; omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor. In iuſtitia ſua, quam operatus eſt viuet. Nono Matth. 9. Non eſt opus bene valentibus medico, ſed male habentibus. Euntes diſcite, quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium. Decimo Pſal. 102. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus. Vndecimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Rom. Concil. Nicęn. cap. 8. Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 14. & Can. 29. Echius tit. 8. de conſeſſ. de hoc S. Thom. 3. p. q. 84. & ſeq. Doct. comm. in 4. ſent. diſtinct. 14. & ſequent. Concil. Trident. ſeſſ. 14. Hoſius de ſacram. pœnit. capit. 44. & cap. ſeq.

Quarta hæreſis eſt aſſerere, Non eſſe diſtincta hæc duo ſacramenta baptiſmum, & pœnitentiam Concil. Trident. ſeſſ. 14. & Can. 2.

Quinta negans verba illa, Accipite Spiritum ſanctum &c. non eſſe intelligenda de poteſtate remittendi, & retinendi peccata, ibid. Can. 3.

Sexta, Non eſſe neceſſarium confiteri omnia ſua peccata mortalia, quarum memoria habetur cum circumſtantia mutante ſpeciem, ſaltem ſemel in anno, ibid. Can. 7. & 8.

Septima aſſerens, Abſolutionem non eſſe actum iudicialem, ibid. Can. 9.

Octauo dicens, Epiſcopos non poſſe ſibi reſeruare caſus ibid. Can. 11.

Nona dicens, Totam pœnam cum culpa dimitti; & claues datas ad ſoluendum, non ligandum ibidem Can. 12. & 15.

PEREGRINVS. CLXV.

Diotrephes quidam docuit: Non eſſe impendendam humanitatis curam peregrinis.

Contra facit primo Exod. 23. Peregrino moleſtus non eris. Secundo Leuit. 23. Poſtquam meſſueritis ſegetem terræ veſtræ, ne ſecabitis eam vſque ad ſolum, nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus, & peregrinis dimittetis eas. Tertio Deut. 14. Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da vt comedat. Quarto Iob. 31. Foris non manſit peregrinus; oſtium meum viatori patuit. Quinto Matth. 25. Hoſpes fui, & non recepiſtis me. Sexto Loth, vt Origenes annotauit Homil. 5. ſuper Geneſ. ab incendio Sodomorum, & Gomorreorum propter ſolam hoſpitalitatem liberatus eſt.

PERFECTIO. CLXVI.

Perfectione Apoſtolis ſe pares eſſe aſſerere hæreſis eſt, Direct. p. 2. q. 12. nu. 4. & quòd acquiri poſſit adeo, vt vlterius progredi non poſſit, ibidem q. 7. numer. 1.

PERSONA. CLXVII.

Perſonam eandem eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum aſſerere, hæreſis eſt, Direct. p. 2. q. 6. numer. 41.

Item ſi dicatur, Vnũ eſſe vnitate collectiuè, non autem eſſentiæ, ibid. q. 7. num. 2.

Item Eas nõ poſſe aliquid agere intrinſecè vnam ſine alia, ibid. q. 9. art. 23.

PETRVS. CLXVIII.

Petrum non fuiſſe Romæ aſſeuerant Functius & Molinœus hæretici.

Contra facit quod retinetur in ſermone Leonis Papæ in Natiu. Apoſt. Petri, & Pauli: ibi iſti enim ſunt viri, per quos tibi Euangelium Chriſti Roma reſplenduit, & quæ eras Magiſtra erroris, facta es diſcipula veritatis, Nicol. Sand. de viſ. Monar. Eccl. num. 248. & lib. 6. cap. 10. fact. 1. Petrus. 5. ibi Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus, vbi per Babylonem intelligitur Roma, latiſſimè ibidem per Sanderum in d.

cap.10. Euſebius lib.2.cap.14.Hieronymus in Catalogo verb. Marcus Tertullianus lib. aduer. Iudæos; Irenęus lib. 3. cap. 3. Tertullianus de præſcrip. aduerſ. hæret. Cyprianus ad Cornel. lib. 1. Epiſt. 3. Athanaſius in Apologia de fuga ſua, Lactantius, de vera ſapientia lib. 4.c. 21.Amb. lib. 5. Epiſt. 32. Hegeſippus lib. 3.cap.2.Optatus lib.2.de ſchiſmate Donatiſtarum, Chryſoſt.in Pſalm.48. Oroſius lib. 7. capit. 6. Maximinus Taurienſis in homel.5.in nat. Apoſt. Sulpitius in ſacra hiſt.lib.2. Aug.de conſenſu Euangel. lib.1. cap. 10. & contra literas Petiliani libr. 2. capit. 51. Theodoretus in Pſalm. 166. Gregorius magnus lib. 6. Epiſt. 37. & Greg. Turon. lib. c. 25.

PHILOSOPHIA. CLXIX.

Philoſophiæ ſtudium condemnandum eſſe, error eſt Arnaldi, Director.2.p.q.11.nu.5.

POTESTAS. CLXX.

Vna de hac re eſt hæreſis Valdenſium, quæ aſſerit Omnem poteſtatem, tam laycalem, quam Eccleſiaſticam amitti per peccatum mortale.

Quem errorem ſequuti ſunt Ioannes Vniclepb, & Ioannes Huſſ.qui tali vtuntur medio. Omnis poteſtas à Domino Deo eſt, Deus autem non præſtat dona ſua peccatoribus, ergo peccator caret poteſtate: nam Reſp. falſum eſſe, quod Deus non donet, ſeu non concedat dona ſua peccatoribus. Nã Hyer 27. Et nunc itaque ego dedi omnes terras iſtas in manu Nabucdonoſor Regis Babylonis ſerui mei. Inſuper & beſtias agri dedi ei, vt ſeruiant illi, & ſeruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius; donec veniat tempus terræ eius & ipſius, & ſeruient ei gentes multæ, & reges magni: Ecce Nabucdonoſor malus dicitur Rex; quoniam regnare facit Deus hominem hypocritam propter peccata populi, vt inquit Iob cap. 34. Secundo Matth. 23. Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſęi: omnia quæcunque dixerint vobis ſeruare, & facite; ſecundum verò opera eorum nolite facere: dicunt enim & non faciunt. Tertio 1. Pet. 2. Serui ſubditi ſint in omni timore Dominis, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. Quarto Iudas Apoſtolus erat, & tamẽ peccator erat, Ioan. 6. Non ne duodecim vos elegi? & vnus ex vobis Diabolus eſt. Quinto Ioann. 11. Caiphas cum eſſet pontifex, anni illius prophetauit. Pontifex erat & ſententiam mortis aduerſus Chriſtum dicebat; poſſibile eſt ergo, vt quis ſit peccator, & pontifex: nam qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos, etiam donat regna iuſtis, & peccatoribus. Sexto, & vltimo adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Conſtant.ſeſſ. 8.artic. 4. & Concil. Trident.ſeſſ.7.Can.12.

Secunda hæreſis dicit, Poteſtatem à Chriſto datam Petro in ſe eſſe tranſlatã, Direct.p.2.q.12.nu.3.

PRÆCEPTVM. CLXXI.

Prima hæreſis eſt Lutheri, quæ docet Nullum eſſe in tota lege Euangelica præceptum.

Contra facit primo Matth. 5. Non veni ſoluere legem, ſed adimplere; adimpleuit autem legem veterem, cum illi addidit præcepta, quæ non erant in illa, vt illis additis fieret integra, & perfecta lex; ita interpretantur Hier. & Chryſoſt. Homil. 18. & Tertull. lib. 4. contra Marcionem. Secundo Ioan. 15. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego præcepta Patris mei ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Tertio facit Mat. 28. ibi Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: docẽtes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. Quarto facit particulare præceptum fidei, Mar. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit; qui vero non crediderit condemnabitur: eodem modo eſt præceptũ de baptiſmo Ioan. 3. ibi Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in Regnum Dei; ſimiliter, pœnitentiam eſſe in præcepto probatur Luc. 13. Niſi pęnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis, & hic loquitur de pœnitentia, quæ virtus eſt: de pœnitentia autem ſacramentali dictum eſt ſupra cum de confeſſione egimus. Quinto facit ratio, ſi nullum eſt præceptum in Euangelio, ergo nullum eſt peccatum in eis, quæ ſub Euangelio veniunt; nam Paulus docet non eſſe præuaricationem, vbi non eſt lex, ad Roman. 4. ſi non eſt præuaricatio ergo non eſt peccatum, quia Propheta regius, cenſet omnes peccatores eſſe præuaricatores. Pſalm. 18. Sexto non ſolum præcepta Euangelica pertinent ad chriſtianos, ſed etiam præcepta decalogi; nam præcepta illa ſunt de lege naturæ. & omnia, præterea illa tria primæ tabulæ præcepta deducuntur ex illis duobus primis naturalis rationis notiſſimis principijs: Quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, hæc & facite illis. Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris; quæ duo legis naturæ principia Chriſtus cõfirmauit in Euangelio, Matth. 5. & non ſolum hæc vniuerſalia, ſed etiam particularia confirmauit, cum dixit: Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata; & cum interrogatus eſſet, quæ eſſent hęc mandata Matth. 19. dicit, Non homicidium facies, non adulterabis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, Honora patrem tuum, & matrem tuam. Septimo, & vltimo adeſt definitio Eccleſiæ Conci. Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. & Can. 19. non obſt. quod obijcit Lutherus illud ad Gal. 3. Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, & ibidem 5. In libertatem vocati eſtis fratres; nam Reſp. omnia hæc, & alia ſimilia loq...: de illa ſola libertate, qua liberauit nos Deus à ſeruitute legis Moſaycę, vt iam poſt mortem non ſimus obligati ad ſeruandum cęremonias, & iudicia legis Moſaycæ; nam in tota illa Epiſtola nihil aliud loquitur Paulus: ideo ne aliquis putaret ſe liberum ab obedientia mandatorum moralium dicit ibidem, Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres: tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis; ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicẽ, quod ita interpretatur Hier. ibidem, eodem modo intelligitur dictum Pauli 2. Corint. 3. Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas, hoc eſt, qui ſpiritum habet intel-

ligit

ligit ſe liberum à ſeruitute legis Moſaycæ; ſecundo intelligas, vbi eſt ſpiritus Domini, ibi ſit libertas à ſeruitute peccati; nam omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati Ioan. 8. tertio dicas, vbi ſpiritus Domini, ibi libertas, hoc eſt non timore pœnæ coactus, ſed amore Dei ductus ſponte iuſtitiam operatur, ita intelligitur 1. Timot. 1. legem non eſſe iuſto poſitam, ſed iniuſto; qui enim ſponte facit ea, quæ lex moraliter iubet, vel amplius, cur ei neceſſitas legis imponetur? libertate enim facit, non neceſſitate quod facit: præterea non eſt veriſimile Paulum tenuiſſe, nos eſſe liberos ab obſeruãtia mandatorum Dei, cum excludat tam ſæpè adulteros, fornicatios, homicidas, fures, & alios huiuſmodi à Regno Dei, Paulus ad Epheſ. 5. Cath. titul. de præcept.

Secunda hæreſis Philippi Melanctonis docet, Nullum eſſe in Euangelio conſilium; ſed omnia, quæ nobis commendantur, eſſe præcepta.

Ad tollendum hunc errorem notandum eſt primo, quod pręceptum aliquando ſumitur pro doctrina à verbo præcipio; quod eſt docere, vnde dicitur præceptor: in quam ſignificationem non capimus hoc in loco; nam ſub iſta etiam conſilia, quæ docentur, continerentur. Secundo not. quod mandatum dicitur quicquid alicui quouis modo commendatum eſt, etiam ſi non cogatur ad faciendum, & iuxta hanc ſignificationem etiam conſilia dicuntur mandata; quia conſilia etiam nobis commendantur, & ideo iuxta hanc ſignificationem in hoc caſu non vtemur hac voce mandati. Præceptum ergo ſiue mandatum, de quo nunc loquimur, eſt lex ſiue regula, quæ obligat eos, quibus datur, ad aliquod agendum, vel omittendum, cui legi, vel præcepto qui non obedierit, damnationis æternæ ſententiam à iuſto iudice audiet: conſilium autem eſt adhortatio quædam ad bonum, cuius obedientia laudabilis eſt; tranſgreſſio verò inculpabilis; quæ duæ definitiones colliguntur ex lib. 1. Hier. contra Iouinianum, his ita ſuppoſitis.

Contra hanc hæreſim facit primo Matth. 19. ibi Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata; cum autem dixiſſet ille adoleſcens, ſe omnia mandata ſeruaſſe dixit ei Saluator noſter, Si vis perfectus eſſe; vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. In quibus verbis id annotare oportet, quod aliud dixit eſſe neceſſarium ad aſſequendum vitam æternam, & aliud ad perfectionem obtinendam; vnum eſt præceptum, & alterum conſilium, Chryſoſtom. Homil. 64. ſuper Matth. & Hier. ſuper Matth. 19. Nec poteſt intelligi de abdicatione bonorum, quæ ſit in perſecutione ad veram fidei confeſſionem; nã Reſp. quod tali caſu non eſt ſolum de perfectione vitæ; ſed etiã de neceſſitate ſalutis. Secundo Matth. 19. Sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt Eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter Regnum cœlorum. Qui poteſt capere capiat: quia ſe caſtrare propter Regnum cœlorum hoc eſt continentes eſſe, valde difficile erat, noluit de illa præceptum dare; ſed ſolum adhortatus eſt dicens, qui poteſt capere capiat; quæ admonitio non habet vim præcepti, ſed conſilij, ſecundũ Hieron. qui d. loco dicit, quaſi hortantis vox Domini eſt, & milites ſuos ad pudicitiæ præmiũ concitantis; qui poteſt capere capiat, qui poteſt pugnare pugnet, ſuperet, ac triumphet, conclud. Chryſoſt. Homil. 63. ſuper Matth. apertius dicit Paulus 1. Corint. 7. De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do: Hanc diſtinctionem facit Ambr. libr. de viduis, Auguſt. lib. 1. de adult. coniug. cap. 18. Hier. ſuper Paulum 1. Corint. 7. Tertio facit ratio, quia ſi nullum conſilium eſſet in lege Euangelica, ſed eſſent omnia præcepta contenta in ea, vt non reſiſtere alicui offendenti: ſi quis nos percuteret in vna maxilla, prçberemus ei & alteram: ſi quis in iudicio vellet nobiſcum contendere, & tollere tunicam, dimitteremus & pallium, & alia id genus nonnulla; vtique non eſſet iugum Domini ſuaue, & onus eius leue Matt. 5.

Pro clariori intelligentia huius articuli tres regulæ conſtituendæ ſunt, quibus dignoſcitur præceptum à conſilio. Prima ſumenda eſt ex conſideratione duorum præceptorum charitatis, quæ ſunt dilectio Dei, & dilectio proximi; ex quibus duobus tota lex pendet, & Prophetæ Matth. 22. Quicquid igitur neceſſarium eſt ad ſeruandam dilectionem Dei, aut proximi, id omne credendum eſt eſſe nobis præceptum, quoniam plenitudo legis eſt dilectio ad Rom. 13. Quod autem ad augendam dilectionem Dei, aut proximi eſt conueniens, & non neceſſarium ad illius conſeruationem, id pro conſilio tantum habetur. Secunda regula ſumitur ex præmio, quod promittitur obedienti, & ex pœna infligenda tranſgreſſori. Nam tranſgreſſor damnandus eſt ad mortem temporalem, aut æternam: clariſſimè conuincitur inde, præceptum eſſe illud ad mortale peccatum obligans, vnde ad Gal. 5. Qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur; nullus à Regno Dei excluditur, niſi pro peccato mortali: ſi autem obedienti promittitur præmium, & nulla pœna tranſgreſſori deſignatur; tutè credere poſſumus, illud eſſe conſilium, & non præceptum, ideo virginitas dicitur conſilium, cui promittitur Regnum cœlorum, iuxta illud: Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter Regnum cœlorum; quod ſi poſthabita virginitate nuptias elegerit, nulla propter hoc illi infligitur pœna, dicente Paulo 1. Corint. 7. Si nupſerit virgo non peccat, eodem modo cognoſcimus, paupertatem euangelicam eſſe tantum in conſilio, & nõ in præcepto; quia diuitiarum poſſeſſori, nulla propter hoc pœna aſſignatur, & illas renuncianti præmium promittitur à Deo; Tertia regula eſt, quæ accomodari poteſt non ſolũ huic negocio, ſed omnibus quæ ad fidem, & ad mores ſpectant; & eſt totius Eccleſiæ conſenſus, vt illa pro præceptis habeamus, & illa tanquam cõſilia æſtimemus, quæ concors ſacrorũ omnium doctorum conſenſus ſemper iudicauit eſſe conſilia, & non præcepta; nam cum Eccleſia ſit columnã, & firmamẽtum veritatis, & Chriſtus cum illa ſit vſque ad conſumationem ſeculi, conſequens eſt, vt in his, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, illa errare nõ poſſit 1. Timot. 3.

Tertia

Tertia hæreſis Lutheranorum eſt, quæ aſſerit: Nihil eſſe bonum, & Deo gratum, niſi quod eſt ab illo mandatum, atque præceptum.

Contra facit primo, quod dixi in proxima præcedenti hereſi. Secundo facit Geneſ. 4. ubi oblatio Abel placuit Deo, quę tamen illi præcepta non fuit. Tertio Geneſ. 8. ibi: Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuauitatis: vbi holocauſta oblata per Noë fuerunt grata Deo, nō tamen ab eo præcepta. Quarto placuit Deo, vt Phinees interſeceret Iſraelitem coeuntem cum muliere Madianitide, quod tamen ei non fuit præceptum Numer. 25. Quinto grata fuit Deo Racha, Bitarū religio, qui ſine Dei præcepto vinum non bibebant, & multis in alijs abſque præcepto vitam auſteram gerebant. Hier. 35. Sexto Daniel Propheta nullum ſuſcepit ieiunandi præceptum, & tamē valde gratum Deo fuit Daniel. 10. Septimo Ioannes Baptiſta fuit gratiſſimus, & tamen aſperitas eius nūquam fuit ei à Deo præcepta; Ioan. 3. & Matth. 11. Octauo Chriſtus redemptor noſter pauper fuit, quatenus homo, quā paupertatem ille propria electione ſumpſit, & non aliquo patris mandato 2. Corint. 8. Quoniam propter nos egenus factus eſt, cum eſſet diues, ut illius inopia nos diuites eſſemus. Nono Auguſt. lib. 1. de adulterinis coniugijs, cap. 14. dicit non ſolum opera facta abſque Dei præcepto poſſe eſſe bona, & Deo grata, ſed aliquando eſſe meliora; & Deo magis accepta, quàm alia quę ex præcepto illius fiunt.

Quarta hęreſis Lutheri docet Deum præcepiſſe nobis ea, quę impoſſibilia ſunt, ut à nobis ſeruentur, exemplum ponens de præcepto dilectionis Dei, cum impoſſibile ſit aliqua non amare, niſi Deum, & exempl. de præcepto, non concupiſces; nam ſemper remanet penes baptizatum concupiſcentia.

Contra facit primo Deut. 30. ibi Mādatum hoc, quod ego præcipio tibi, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, neque in cœlo ſitum, vt poſſis dicere, quis noſtrum valet ad cœlum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere compleamus? neque trans mare poſitum, vt cauſeris & dicas: quis ex nobis poterit transfretare mare & illud ad nos vſque deferre, vt poſſimus audire, & facere quod præceptū eſt? ſed iuxta te eſt ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum. Secundo Mat. 11. ibi Iugum meū ſuaue eſt, & onus meum leue. Tertio 1. Ioan. 5. Mandata eius grauia non ſunt. Quarto facit ratio, quia ſi præceptum Dei eſſet impoſſibile, iniuſtè ageret: lege enim naturali docemur neminem obligari ad impoſſibile, teſte Auguſtino; nemo peccat in eo, quod vitare non poteſt Ambr. lib. 1. de Beato Iacobo cap. 3. Baſil. Reg. Monach. cap. 83. Hier. ad Damaſum. Quinto adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Triden. ſeſſ. 6. cap. 11. Quod autem attinet ad rationem Lutheri Reſpond. quod non ſic præcipitur, vt Deum ex toto corde diligamus, quod nihil præter Deum diligamus: ſed ſic iubemur diligere, vt nihil repugnans præceptis Dei amemus, quapropter ille dicendus eſt diligere Deum ex toto corde, qui Deum diligens reliqua omnia mandata eius ſeruat, Ioan. 14. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & 1. Ioan. 5. Hęc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus. Præterea, ſi præcepta eſſent impoſſibilia, vtique ſcriptura non diceret plures dilexiſſe Deū, eiuſque mandata ſeruaſſe, vt legitur 3. Reg. 14. de Dauid, de quo Dominus dixit: Non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea, & ambulauit poſt me in toto corde ſuo, & idem Dauid Pſalm. 118 dicit: In toto corde meo exquiſiui te, & alibi: Ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquam odio habui; ſi ad omnia mandata tua, ergo & ad mandatum dilectionis Dei. Ad illud præceptum, quod Lutherus dicit impoſſibile, nempè non concupiſces &c. Reſpond. quod per illud præceptum non prohibetur carnis concupiſcentia, quia cum talis concupiſcentia regulariter reperiatur in omnibus hominibus, nullus eſt, qui tale ſeruaſſet præceptum. At Dauid cuſtodiuit omnia mandata Domini, ergo & hoc mandatum: non autem cuſtodiſſet illud; ſi carnis concupiſcentia fuiſſet prohibita: conuincimus ergo, vt per illud præceptum non prohibeatur concupiſcentia carnis, ſed interior voluntatis affectus: pro cuius rei declaratione notandum eſt, quod peccatum accipitur tripliciter, primo pro hoſtia, quæ offertur pro peccato 2. Corin. 5. Eum qui non nouerat peccatū, pro nobis peccatum fecit: hoc eſt hoſtiā pro peccato, à qua peccati ſignificatione nunquam aliquis dicitur peccator, ideo Paulus dicit Deum illum non feciſſe peccatorem, ſed qood fecit eum peccatum; ſecundo modo dicitur peccatum cauſa alliciens, aut impellens ad peccatum, vel pœna peccati, Paulus ad Rom. 7. Si autem quod nolo malum hoc facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum: peccatum hoc loco nominat Paulus carnis concupiſcentiam; à quo peccato nullus peccator dicitur, quia ipſa concupiſcentia in malum impellit, & in pœnam primi peccati data eſt, vnde Augu. ſuper Epiſt. ad Gal. aliud eſt peccatum habere, & aliud peccare, ſicuti aliud eſt, quod regnet peccatum in noſtro mortali corpore, quod prohibetur ab Apoſtolo ad Rom. 6. aliud autem quod non inhabitet; nam hoc nō prohibetur ad Rom. 7. dixit Si enim quod nolo malum id ego, iam ego non operor illud, ſed quod habitat in me peccatum, Riccardus de S. Vict. lib. 2. de Emanuele cap. fin. tertio modo dicitur peccatum pro culpa, & Dei offenſa, quam voluntas noſtra tranſgrediendo Dei præceptum committit, & propter quam voluntas ſic peccans rea efficitur alicuius pœnę infligendę, & ab hoc peccato dicitur homo peccator: de hac ergo peccati ſignificatione loquentes, dicimus concupiſcentiam carnis, aut fomitem non eſſe peccatum, & per conſequens non eſſe prohibitam, per præceptum illud Non concupiſces. Hoſius Tit. de Charitate cap. 65. Aug. lib. 14. cap. 10. cap. 24. de ciuit. Dei, & lib. 1. ad Bonifacium cap. 13. & lib. 1. de Nuptijs. Hanc hęreſim de concupiſcentia damnat Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 18.

Quinta hęreſis docet: Præceptum nullum poſſe adimpleri in hac vita, Direct. 2. p. q. 10. nu. 14.

PRÆ-

PRÆDESTINATIO. CLXXII.

PRædeſtinati nomen à ſua doctrina ſuſcipientes docebant, Piè viuentibus non prodeſſe bonorum operum laborem, ſi à Deo ad mortem ordinati fuiſſent: & impijs peccatoribus non obeſſe quæcunque ſcelera, & flagitia ab illis commiſſa, ſi Deus illos ad vitam æternam prædeſtinaſſet: quem errorem per mille annos ſepultũ reſuſcitauit Ioannes Huſſ, ab inferis.

Contra facit primo Geneſ. 4. ibi: Dominus ad Cain: Nonne ſi benè egeris recipies? vbi Dominus promittit homini præſcito præmium bonorum, ſi ea voluerit agere; nonit enim Deus mutare ſententiam, ſi homo cęperit mutare vitam; vndè Hyerem. 18. Si pœnitẽtiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduerſus eam; agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui, vt facerem ei. Secundo certum eſt, quod Dauid fuit prædeſtinatus à Domino ad vitam æternam, nihilominus propter ſcelus commiſſum fuit dictus filius mortis; vnde niſi pęnitẽtiam egiſſet, fuiſſet dignus morte 2. Reg. 12. Tertio Petrus prædeſtinatus ad vitam æternam, aliquando à Chriſto fuit vocatus Sathanas, Matthę. 16. & magiſtrum ſuum ter negauit. Quarto adeſt definitio Eccleſiæ Conc. Conſtant. ſeſſ. 15. Echius tit. 31. Concil. Trid. ſeſſ. 7. Can. 6.

Secunda hæreſis Lutheranorum docet Hominem ſine ſpeciali Dei reuelatione poſſe ſcire ſe eſſe à Deo prædeſtinatum ad vitam æternam.

Contra facit primo ratio, quia Petrus non poteſt eſſe certus certitudine euidentiæ, de ſua prædeſtinatione; quoniam ſe eſſe prædeſtinatum non poteſt ſibi eſſe aliquo modo euidens. Nam ex ſola terminorum notitia, non poteſt eſſe euidens; quoniam ſola prima principia per ſe nota, sũt hoc modo euidentia; at cum Petrum eſſe prędeſtinatum non ſit principium per ſe notum, conſequens eſt, vt non poſſit hoc modo eſſe euidens; alioquin ſi hoc modo eſſet euidens Petro ſe eſſe prædeſtinatum, vnicuique etiam eſſet euidens d. Petrum eſſe prædeſtinatum: ſecundo modo non poteſt eſſe euidens Petro ſe eſſe prædeſtinatum per demonſtrationem; quoniam illud non eſt res neceſſaria; ſed mere contingens, cum pendeat ex ſola volontate Dei, Paulus ad Roman. 9. Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei; res autem contingens non poteſt per demonſtrationem probari, quia teſte Ariſt. de contingentibus non poteſt haberi ſcientia: tertio modo non poteſt eſſe euidens Petro per experientiam ſe eſſe prædeſtinatum, quoniam id quod ſic eſt euidens, oportet vt ſit faciliter, & intuitiuè agnitum; at ſe eſſe prædeſtinatum eſt actus diuinæ voluntatis, quo Petrum ad vitam æternam ordinat; niſi Deo viſo videri nõ poteſt; immo etiam ſi Deum ipſum quis videret; non tamen ideo neceſſarium eſſet, vt diuinam illam volitionem intueretur, qua Petro decernit dare vitam æternã; Deus enim eſt ſpeculum quoddam voluntarium, ea quæ vult in ſe ipſo pandens, & manifeſtans; & quæ non vult abſcõdens: iudicia enim Dei ſunt adeo nobis occulta, vt non ſolum illa intueri, ſed neque alio modo cognoſcere valeamus Pſalm. 35. Iudicia Dei abyſſus multa, & Sapient. 9. Quis hominum poterit cognoſcere conſilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? & ad Roma. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Qui enim cognouit ſenſum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit? & 1. Corint. 2. Quæ ſunt Dei nemo nouit niſi ſpiritus Dei: nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus; ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quę à Deo donata ſunt nobis. Ex quibus colligitur, neminem abſque Dei clara viſione poſſe certo ſcire certitudine euidentię, ſe eſſe ad vitam ęternam prędeſtinatum.

Pręterea contra hanc hęreſim alia facit ratio, quod nemo ſine Dei ſpeciali reuelatione poteſt certitudine fidei catholicę certo ſcire, ſe eſſe prędeſtinatum; nam hoc eſſet articulus fidei, ſeu deduceretur ex aliquo articulo fidei, quod eſt manifeſte falſum: nam ad illud omnes credendum tenerentur ſub interminatione gehennę; & licet videatur deduci ex Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata; iſta promiſſio eſt ſub conditione, de qua nemo eſt certus, an plenè adimpleat; & datur perſeueranti vſque ad finem, de quo nemo certus eſt Matth. 10. Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit, & Eccl. 11. Si ceciderit lignum ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit ibi erit: nec finalem perſeuerãtiam quiſquam poteſt agnoſcere, etiam certitudine fidei catholicę, Eccl. 9. Neſcit homo vtrum amore an odio dignus ſit; ſed omnia in futurum ſeruantur incerta, Prou. 27. Ne glorietis in craſtinum, ignorans, quid ſuperuentura pariat dies, vnde Aug. lib. de paſtoribus cap. 12. temeraria iudicia eſſe cenſet ea, quibus homines de ſe, aut alijs iudicant, quales futuri ſunt, cum hoc ſcire non poſſint. Tertio facit alia ratio, ſi homo eſſet certus de ſua ſalute, non eſſet opus eum monere, vt ſit pauidus, & cautus, 1. Corint. 10. Qui ſibi videtur ſtare, videat ne cadat, & Salomon, Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus, S. Bernard. in ſerm. de ſeptuageſima. Certitudinem vtique non habemus, ſed ſpei fiducia conſolatur nos, ne dubitationis huius anxietate cruciemur, & Greg. lib. 6. in Reg. Spiritus quidem venit, & vadit, quia reprobos deſerit, & electos aſſumit, & quia iudicium omnipotẽtis Dei imperſcrutabile eſt, vndè veniat, & quo vadat homo neſcit; quia ſciri non poteſt, an quis in gratia, quam recipit, perſeuerare in perpetuum debeat; Salonius ſuper Eccl. Aug. Epiſt. 121. tractans illud Pauli 1. Corint. 4. Nolite ante tempus iudicare, dicit: Sicut ſibi quiſque, nemo alter alteri notus eſt: & tamen nec ſibi quiſque ita notus eſt, vt ſit de ſua craſtina cõuerſatione ſecurus. Quarto adeſt definitio Eccleſię Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 12. & ſeq. & ſi quis diceret eum, qui gratiam ſemel baptiſmi ſuſcepit, non poſſe amplius eam amittere: & per conſequens eſſet certus, de ſalute, & de munere perſeuerantię: nam Reſp. quod Dauid poſt ſuſceptam gratiam cecidit, & Apoſtoli poſt baptiſma ſuſceptum, quod intelligitur per dictum Ioan. 13. Qui lotus eſt non indiget, niſi vt pedes lauet,

Vos

Vos autem mundi eſtis, ſed non omnes; parum tamen poſt hæc verba in eadem nocte, omnes Apoſtoli ſcandalum paſſi ſunt, quando relicto eorum magiſtro omnes fugerunt, & Petrus ter illum negauit: ex quibus apparet neminem abſque ſpeciali reuelatione Dei poſſe certo, & infallibiliter ſcire ſe eſſe prædeſtinatum, aut in bonitate, & iuſtitia vſque in finem vitę perſeueraturum: per aliqua tamen ſigna poſſet coniecturari ſe eſſe in numero prædeſtinatorum, vt patientia in tribulationibus, miſericordia erga pauperes & afflictos, humilitas, contemptus rerum mũdanarum; lacrymarum vbertas pro deſiderio patriæ cœleſtis, libens auditio verbi Dei; ex his tamen non redditur ſecurus, quia poſſibile eſt quod talia in ſe non ſint, qualia eſſe putat, & debent; quia poteſt contingere, quod cũ illis ſit aliquod peccatum mortale, de hac S. Thom. 1. p. q. 23. art. 1. & ſeq. doct. com. lib. 1. ſent. diſt. 40. & ſeq.

PRÆDICATIO. CLXXIII.

IOannes Vuicleph, & Ioannes Huſſ. poſt Vualdenſes docuerunt, Liberã eſſe vnicuique Chriſtiano verbi Dei prędicationem, adeo vt ſi propter prohibitionem ſuperioris deſinit prædicare verbum Dei, eſſe eo ipſo à Deo excommunicatum.

Contra facit primo, quod dicit Paulus ad Roman. 10. ibi: Quomodo prædicabunt niſi mittantur? Secundo ad Hebr. 5. Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: qui locus poteſt intelligi de prædicatione, ſicuti de Pontifice, cuius proprium officium eſt prædicare. Tertio Apoſtoli eo dicti ſunt, quia miſſi, quibus data fuit poteſtas prædicandi, Marc. 16. Quarto Ioannes 1. vbi de Ioanne Baptiſta dicit, Fuit homo miſſus à Deo cui nomen erat Ioannes. Hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. Quinto Luc. 3. ibi: Factum eſt verbum Domini ſuper Ioãnem Zachariæ filium in deſerto, & venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum; vbi Theoph. factum eſt verbũ Domini ſuper Ioannem, vt diſcas illum non temerè, neque citra vocationem ad teſtificandum de Chriſto proſilijſſe, ſed diuino motum ſpiritu; per verbum intellige Spiritum ſanctum, vel mandatũ Dei. Sexto nullus propheta, neque etiam Moyſes, niſi Deo prius præcipiente, diuina mãdata explicare fuit auſus, vnde Hier. 14. Non miſi eos, & nõ præcepi eis, neque locutus ſum ad eos: viſionem mendacem &c. Hier. 13. Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant, non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant, & de iſtis loquitur Ioan. 10. Omnes quotquot ante me venerunt, fures ſunt & latrones; vbi Theophyl. dicit nota verbum, quicunque venerunt, inquit, non quicunque miſſi ſunt. Nam Prophetæ quidẽ miſſi aduenerũt; Pſeudoprophetæ autem quales, & ſeditioſi illi dicti à nullo miſſi venerunt, ſicut & Dominus dixit, Ego non mittebam eos, & illi currebant; & Beda d. loco, per ſe venerunt, quia per eum miſſi non fuerunt, dicente Apoſtolo. Quomodo prædicabunt niſi mittantur? & not. Hieron. ſuper Epiſt. ad Galat. lib. 1. in principio dicit, Quatuor genera Apoſtolorum ſunt; primum, quod neque ab hominibus eſt, neque per hominem; ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum patrem, vt Prophetæ, & Apoſtolus Paulus; ſecundum genus, quod à Deo conſtituitur, & ab homine mittitur, vt Ieſus filius Naue, qui à Deo fuit conſtitutus, & à Moyſe miſſus; tertium, quod ab homine non à Deo, vt cum hominum fauore, & ſtudio ordinantur (vt nunc videmus) plurimi non Dei iudicio, ſed redempto fauore vulgi, in ſacerdotium ſubrogantur; quartũ genus eſt, quod neque à Deo, neque per hominem, neque ab homine, ſed à ſemetipſo, vt ſunt pſeudoprophetæ, & pſeudo apoſtoli operarij iniquitatis, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti, qui dicunt, hæc dicit Dominus, & Dominus non miſit eos. Septimo contra hanc hæreſim facit ratio, quia multæ ſunt cauſæ, quibus interdici poteſt prædicatio verbi Dei, vt quando quis relictis proprijs ouibus, vellet alijs prædicare; ſecundo quando timeretur contemptus verbi Dei, vt reſpectu audientium, malitia, ſeu duritia, ſeu reſpectu prædicatoris; vnde Greg. Cuius vita deſpicitur, reſtat, vt eius prædicatio contemnatur; & peccatori dicitur Pſalm. 49. Quare tu enarras iuſtitias meas per os tuum; & aliquando propter ignorantiam, aliquando propter ætatem docentis: quapropter Chriſtus, qui paruulus natus ſumma erat ſapientia, prædicare noluit ante trigeſimum ſuæ ætatis annum Luc. 3. & præcurſor illius Ioannes Baptiſta, illa eadem ætate prædicare cœpit; & hinc factum eſt (vt arbitror) vt Eccleſia decreuerit Epiſcopos, quibus ex officio prædicare competit, non ordinari ante trigeſimum ætatis annum; tertia cauſa aſſignari poteſt, quare prædicatio prohiberi poſſit, & eſt quando prędicator ſcandalũ prædicat; vnde Apoſt. ad Gal. 1. Sunt aliqui, qui vos cõturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti, & ad Gal. 5. Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant, & Prou. 21. Eijce deriſorem, & exibit cum eo iurgium. Octauo adeſt definitio Concil. Conſtantienſis ſeſſ. 8. art. 14. Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 4. Non obſt. quod dicãt Hæretici ſe miſſos eſſe à Deo; nam oſtendant ſignis ac miraculis, prout fecit Moyſes coram Pharaone, qui miraculorum claritate probauit ſe miſſum fuiſſe à Deo; & cum Chriſtus miſit Apoſtolos ad prædicandum, prius dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem, Cathech. in prin. pag. 10.

PRÆSCIENTIA. CLXXIIII.

ALbanenſes dixerunt Deum non præſcire ex ſe aliquod malum, ſed per aduerſarium ſuum ſcilicet Dęmonem.

Pro tollenda huiuſcemodi Hæreſi, notandum eſt, duplex eſſe malum, culpæ ſcilicet, & pœnæ; vtrumque Deum præſcire probatur, primo Iſaiæ. 45. Ego Dominus, & non eſt alter; formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: malum hic dixit bellum, non quod per ſe malum ſit, ſed quia incommodum eſt illis, qui bellum ſuſtinent. Secundo de vtroque dicitur Ionæ

3.Et vidit Deus opera eorum, quoniam conuerſi ſunt de uia ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam loquutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit: quo in loco conſtat duplicem malitiam deſignari: cum enim dixit conuerſi ſunt de via ſua mala, malum culpæ indicauit: dicens autem miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam loquutus fuerat, vt faceret eis, malitiam pœnę apertiſſimè intellexit; à Dæmone aũt hæc ſcire nõ põt: nã quæ ſocietas lucis ad tenebras? aut quæ cõuentio Chriſti ad Belial. 2.Cor.6. de hac doc.cõ.li.j.ſen.di.41. & ſeq.

PROPHETIA. CLXXV.

APelles hęreticus dixit, Prophetas falſa docuiſſe, & ſibi inuicem contraria dixiſſe.

Contra facit primo Luc. 1. Locutus eſt.n. Deus per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt prophetarum eius: at Deus mendacium non dicit, immo eſt via, veritas, & vita, immo eſt veritas ipſa: vnde Pſalm. 44. dicit ibi Dauid, linguam ſuam eſſe calamũ ſcribæ velociter ſcribẽtis, ſi ergo Deus eſt ſcriba; propheta autem calamus, eius dicta veriſſima erunt. Secundo ad Hebr.1. Multiſariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in prophetis &c. Tertio 2.Pet.1. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati, loquuti ſunt ſancti Dei homines.

Secũda hęreſ. Mõtani docet Prophetas fuiſſe arreptitios, nõ intelligentes eadẽ quib. loquebãtur.

Contra facit primo 1.Reg.9. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns, ſi propheta eſt uidens; ergo & intelligens, vnde prophetia dicitur quandoque Viſio Iſa.1. ibi: Viſio Iſaiæ filij Amon, & Ezech.1. Viſiones Dei vidi, & Nahum. 1. liber viſionis Nahum, & Dan. 10. Intelligentia opus eſt in viſione. Secundo facit ratio, quia prophetia habetur a Deo, at inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam Iob. 31. ergo prophetæ intellexerunt. Tertio 1. Cor. 14. Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem & exhortationem, & conſolationem: qui loquitur lingua ſemetipſum ædificat, qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat: volo autem vos omnes loqui linguis: magis autem prophetare: nam maior eſt, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, niſi forte interpretatur, vt Eccleſia ędificationẽ accipiat: ecce vides, quod propheta interpretatur, quod fieri non poſſet, niſi intelligeret. Quarto Dan.1. dicit de Daniele, quod dederit illi Deus intelligentiam omnium viſionũ, & ſomniorum. Quinto Ezech. 10. ibi: Intellexi, quia Cherubin eſſent &c.

Tertia hæreſis fuit, Prophetiam eſſe naturalem ex hominum diſpoſitione, Direct.2.p.q.4.nu.6.

PROPRIVM. CLXXVI.

PRoprium quicquam nemini habere licere, hæreſis eſt, Direct.2.p.q.6.nu.19.c.ſi.24.qõ. 3. ver. Apoſtolici.

PVERI. CLXXVII.

BVcerus, non ideo inquit Paruulus ſaluatur, quia baptizatus eſt. multi enim baptizati ſtatim morientes damnantur, & alij non baptizati ſaluantur.

Contra facit primo Paul. ad Tit.3. ibi Deus ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti; quem effudit in nos abũdè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum. Secundo Magis abundat donum, & gratia Chriſti, quam delictum Adæ ad Rom.5. Tertio ad Gal.3. Quicunque.n. baptizati ſunt, Chriſtum induerunt; Vnde cũ paruuli non habeant actuale peccatum, ſed alienum participãt, per alienum beneficium facillimè purgatur. Quarto facit quod dixi ſupra ver. Baptiſmus hær.5.

PVRGATORIVM. CLXXVIII.

GRæci, Armeni, & Vualdenſes docent: Nullũ eſſe purgatorium, locum, in quo animæ ab hac luce migrantes purgantur a ſordibus, quas in corpore contraxerunt, antequam in æterna tabernacula recipi mereantur; Lutherus tamen, etſi purgatorium fateatur, negat tamen illud ex ſacris literis oſtendi poſſe, de hoc tractant doct. comm. in 4. ſent. diſt.21. & Concil. Trid. ſeſſ.25. in princip. & in Bulla Pij 4. de prof. fidei. Hoſius tit. de ſatisfa.c.48. pag.71. & ſeq. Cathec. in 5. art. pag. 72.

Ad tollendam hanc hæreſim ſupponendum eſt primò in illa futura beatitudine nullam eſſe maculam, nullas eſſe etiam ſordes Iſa. 35. Via Sanctorũ vocabitur, non tranſibit per eam pollutus, & Apocal.21. Nõ intrabit in eam aliquid coinquinatum; Ciuitas enim illa eſt ſancta ſponſa, quam ſponſus eius Chriſtus ſanctificauit, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Nam quod Eccleſia nullam habeat maculam, aut rugam, tunc ſolum implebitur, quando ipſa erit beata; non autem in hac vita, in qua quotidie orantes dicere debemus. Dimitte nobis debita noſtra, Aug. lib. 20. cap. 25. de ciuit. Dei, & in lib. de hæreſibus c.88. Hiero. ſuper Hyer. cap.31. nulla igitur anima, quæ aliquam habet maculam, intrabit in gloriam cœleſtem: at multæ ſunt animæ, quæ diſcedentes ab hoc ſeculo, plurimas habent peccatorum venialium ſordes, quas nunquam, dum hic viuerent, mundauerunt; tales autem non deſcendunt in infernum, quia nullus in charitate diſcedens propter ſola venialia perpetuo damnatur: nec ad gloriam aſcendunt, quoniam à ſordibus peccatorum venialium nondum ſunt mundatę; ergo oportet dare tertium locum, in quo animæ illæ recipiantur, quo vſque ſint tanquam aurum in fornace mundatæ, vt ſic purificatæ poſſint intrare in illam ciuitatem ſanctam Hieruſalem, in qua nihil coinquinatum intrat.

Secundo ſuppono, vt dixi ſupra de pœnitentia; quod poſt peccatum commiſſum reſtat aliqua pœna toleranda pro punitione peccati, vt aliquo modo ſatisfaciat Deo peccator pro debito, ad quod ex peccato tenebatur, ſi ergo aliquis decedat poſt peccatum dimiſſum, pro quo adhuc non ſatisfecit, non certè deſcendet ad infernum, quia culpa eſt ei

remiſſa, neque intrabit adhuc in gloriã, cũ nõdum pro culpa ſatisfecerit; oportebit dicere vt proficiſcatur in purgatorium; cũ verificetur dictum Nullum malum impunitum: his ita ſuppoſitis fundamentis, & rationibus.

Contra facit primo Iſai. 4. Abluet Dominus ſordes filiorum Sion, & ſanguinem Hieruſalem leuabit de medio eius in ſpiritu iudicij, & in ſpiritu ardoris. Secũdo Malac. 3. Ecce venit, dicit Dominus exercituũ, & quis poterit cogitare diem Aduentus eius? & quis ſtabit ad videndum eum? ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & ſedebit conflans, & emundans argentum, filios leui, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia; per quæ verba Aug. lib. 20. cap. 25. de ciuit. Dei dicit eſſe purgatorium. Tertio Matth. 12. Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro; ſi nulla culpa in alio ſeculo remittitur, quid opus erat addere, neque in futuro? ita interpretatur hunc locum Gregor. lib. 4. Dialog. capit. 39. & Bernard. ſerm. 66. ſuper Cantica. Quarto facit 1. Corint. 3. ibi: Si quis autem ſuperædificat ſupra fundamentum hoc aurum, & argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam; vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, vniuſcuiuſque opus, quale ſit ignis probabit: ſi cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet: ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: vbi probatur eſſe purgatorium; cum dicit, ipſe autem ſalus erit; nam qui in inferno ſunt, nunquam dicuntur ſalui; ita interpretatur Origines in Homilia ſexta ſuper Exodum, & Aug. in Enchiridio ad Laurentium, & Hier. lib. 18. in fine ſuper Iſaiam, & Greg. lib. 4. Dialog. cap. 39. Quinto adeſt generalis conſuetudo Eccleſiæ orandi pro mortuis, & definitio eius in Concil. Carthaginenſi, & in Concil. Florent. ſub Eugenio 4. Addo Concil. Trident. ſeſſ. 6. Can. 30. & ſeſſ. 25. in decreto de purgatorio. Sexto addo Tob. 4. Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, vt ſcilicet pauperes inde refecti, pro defuncti ſalute Deum deprecentur. Septimo 2. Mach. 12. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. Octauo ad Philip. 2. In nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, certum eſt quod hi qui in inferno ſunt, non genuflectuntur, ſed blaſphemant nomen Domini. Nono Apoc. 5. Et oẽm creaturam, quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſubtus terrã, & mare, & quæ in eo ſunt oẽs audiui dicentes. Benedictio ſedenti in Throno, & Agno, Benedictio & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum, Echius tit. 25. de purgatorio, Turrianus lib. 4. c. 13. Direct. 2. p. q. 14. hær. 13.

Secunda Lutheri eſt hæreſis, qua docetur animas in purgatorio exiſtentes, non eſſe extra ſtatum merendi, aut demerendi.

Contra facit primo Eccl. 6. ibi: Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia apud inferos erunt, quò tu properas, hoc eſt per illa iuuari non poſſunt, vt mereri valeant. Secundo Eccl. 11. Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut Aquilonem, in quocunq; loco ceciderit, ibi erit; nemo ergo poſt hanc vitam meretur, vt Hieron. ibidem. Tertio Ioan. 9. Me oportet operari opera eius qui miſit me, donec dies eſt: venit nox quando nemo poteſt operari; vndè Aug. tract. 44. ſuper Ioan. operetur ergo homo dum viuit, ne illa nocte præueniatur, vbi nemo poteſt operari; ita Chriſoſtom. Homil. 55. ſuper Ioannem, & Hieronym. ſuper Epiſt. ad Galatas, & Origen. ſuper Pſalm. 36. Quarto 2. Corint. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis pro vt geſſit, ſiue bonum, ſiue malum; ſi quis accipit ſecundum ea, quæ geſſit in corpore; poſtquam anima ſeparatur à corpore, nihil amplius meretur. Quinto ad Gal. 6. Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim ſuo metemus non deficientes; ergo dum tempus habemus, operemur bonum: quem locum expones Theophylactus dicit, tempus merendi eſſe tempus præſentis vitæ.

Tertia hæreſis Lutheri docet Animas in purgatorio non eſſe ſecuras de ſua ſalute.

Contra faciunt, quæ dixi in proxima præcedenti hæreſi. Secundo facit ratio, quia anima, quæ purgatur, charitatem habet, quia iam ei remiſſa fuit culpa; ex quo redditur teſtimoniũ, qđ ſumus filij Dei, quod ſi filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Tertia facit ratio, animæ poſtquàm migrarunt ex hac vita, agnoſcũt ſententiam, quæ fertur in eas, & per conſequens ſunt ſecuræ de ſalute, cum mittuntur in purgatorium. Quarta facit ratio, quia ſi in purgatorio eſſet periculum damnationis, vtique ibi eſſet tentatio, & militia quædam, quod non eſſet dicendum, quia dicitur Iob. 7. Militia eſt vita hominis ſuper terram, hoc eſt in vita huius præſentis ſeculi; non obſt. quod dicit Eccleſia dum orat coram Deo: A porta inferi erue Domine animas eorum: & illud Domine Ieſu Chriſti Rex gloriæ libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu: libera eas de ore Leonis, ne abſorbeat eas Tartarus &c. Reſp. Beda, quod purgatorium dicitur infernus propter vicinitatem, & conueniẽtiam, quam habet cum illo, ſicuti etiam Limbus. 1. ſinus Abrahæ, ita vocatur infernus, & lacus Pſalm. 85. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori, & Pſalm. 48. Deus redemit animam meam de manu inferi, & Zach. 9. Tu in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos, qui erant in lacu, in quo non eſt aqua: ſecundo Reſp. quod non ſemper dubitatur de his, quę petuntur, an ita futura ſint, vt petuntur; nam ſæpè petuntur illa, quæ certò ſciuntur euentura, & petuntur, Eccl. 36. Da mercedem ſuſtinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniãtur; nullus autẽ dicet, Eccleſiaſticũ dubitaſſe de fidelitate prophetarum Dei, aut dubitaſſe, quòd Deus daturus eſſet mercedẽ his, qui ſuſtinent illum; quod tamen ille petijt. Paulus certus erat ſe non ſeparandum à charitate Dei: certus

etiam erat, coronam iuſtitiæ à iuſto Iudice Deo, paratam ſibi eſſe: orabat tamen Deum, vt illam aſſequi mereretur: etſi cui prædeſtinatio ſua fuiſſet nota; orare nihilominus deberet Deum pro ſuæ prædeſtinationis impletione, vt per bona opera certam faceret ſuam vocationem 2. Pet. 1. ſic etiam Eccleſia, quamuis certo ſciat, animas exiſtentes in purgatorio, non fore ad inferos damnandas, pro illarum tamen liberatione orare non deſinit.

Quartam hæreſim Lutherus inuenit, qua docet Animas ſine intermiſſione peccare in purgatorio, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas, quia quærunt quæ ſua ſunt, contra voluntatem Dei.

Contra facit primo, quod dixi ſupra in 2. hæreſi. Secundo facit ratio, quia ſi hoc eſſet verum, nihil aliud eſſet, quam laterem lauare, aut litus arare: præterea horrere pœnas, & quærere requiem, non eſt peccatum; nã hoc expetiuit Dauid. Pſal. 41. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei, & ad Philiph. 1. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto; & Saluator noſter propinquus paſſioni cœpit pauere, & tędere, dicens, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem Marc. 14.

REGNVM DEI. CLXXIX.

CHerintus hæreticus dixit, Regnum Chriſti futurum terrenum poſt reſurrectionem, & in regno illo futuras carnis delicias: quod regnum dicebat duraturum in hac vita per mille annos; de quo errore dixi ſupra Tit. de Beatitudine hæreſi. 2. cap. fin. 24. q. 3. Cath. in 2. pet. dom. orat. pag. 544.

RELIQVIÆ SANCTORVM. CLXXX.

VViclephitæ hęretici dixerunt, Reliquias ſanctorum non eſſe venerandas; de his tractat. Hoſius Tit. de Oratione cap. 38. & de cęrem. c. 90.

Contra facit primo, quod Baſilicæ in illorum honorem ex Eccleſiæ inſtitutione fiunt, & Eccleſia anathematizat eos, qui contrarium docent. Concil. Gangrenſe c. 20. Secundo facit antiquiſſima eorum corporum tumulatio honeſta; Dion. cap. 7. Eccl. Hyerarc. quod fuit obſeruatum etiam in teſtamento veteri Geneſ. 50. vbi corpus Iacob patriarchæ translatum eſt ab Ægipto in terram Canaam, cõtra faciem Mambræ, quod ita mãdauit fieri, dum ipſe vixit, Geneſ. 49. hoc idem fecit Ioſeph patriarcha Geneſ. 50. Deus viſitabit vos, aſportate oſſa mea vobiſcũ de loco iſto, & huius præcepti poſtea memor Moyſes, cum populum Dei ab Ægipto eduxit oſſa Ioſeph ſecum tulit Exod. 13. Tertio adſunt teſtimonia ſanctorum nempe Ambroſij. & Auguſt. lib. 22. de ciuit. Dei cap. 8. & Cornelius Papa corpora ſanctorum Petri & Pauli tranſtulit, Auguſt. lib. 1. c. 13. de ciuitat. Dei, & in Epiſt. 103. & lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. Quarto ſi datus eſt honor Arcæ, Vrnæ, & Virgę 2. Reg. 6. eadem ratione & reliquijs ſanctorum, qui fuerunt habitacula Spiritus ſancti 1. Corint. 3. neque per hoc committimus Idolatriã, quia Martyribus noſtris non templa ſicut dijs, ſed memoriam ſicuti hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt ſpiritus, fabricamus, Aug. lib. 22. de ciuit. Dei cap. 10. idem dicit Hieron. aduerſus Vigilantiũ. Quinto adeſt definitio Eccleſiæ tot. tit. de Reliq. & vener. Sanct. addo Conci. Trid. ſeſſ. 25. tit. de inuoc. ſanct. & Bulla Pij 4. de profeſſ. fidei.

REMISSA PECCATA. CLXXXI.

DIcunt etiam, cui remiſſa ſint peccata, eum non peccare iterum.

Contra facit primo Apoc. 2. Charitatem tuam primam reliquiſti: memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & 2. Pet. 2. Poſt agnitam viam iuſtitiæ, quidam dicuntur retrorſum cõuerſi, veluti canes ad ſuum vomitum.

RESTITVTIO. CLXXXII.

GRæcorum hæreſis fuit aſſerens: Non eſſe neceſſariam rei furto ſublatæ reſtitutionem, vt quis vitam poſſit aſſequi æternam.

Contra facit primo, quia hoc pugnat legi naturæ: Ne feceris alicui, quod tibi oderis fieri Tob. 4. Secundo facit Matth. 22. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. At talis eſt, qui non odiat ſe re ſua ſpoliari. Tertio ad Roma. 13. Omnibus reddite debitum, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui honorem honorem, cui timorem timorem. Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Quarto Tob. 2. Videte forte ne furtiuus ſit, reddite eum dominis ſuis; quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Quinto Ezech. 33. Si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitẽtiam à peccato ſuo, feceritque iudicium, & iuſtitiam, & pignus reſtituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quidquam iniuſtum, vita viuet, & non morietur: omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei; vnde Aug. ad Macedon. Non remittitur peccatũ, niſi reſtituatur ablatum, cuius authoritas approbata eſt ab Eccleſia in cap. peccatum de reg. iur. in 6. dixi in ſumma pec. cap. p. 1. q. 232. tit. 6. Cath. in 7. præcept.

RESVRRECTIO. CLXXXIII.

MVlti ex vetuſtis hæreticis (vt Sadducęi) negarũt Carnis reſurrectionem eſſe futuram.

Contra facit primo Matth. 22. Erratis neſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei: in reſurrectione enim neque nubent, neque nubẽtur, ſed erũt ſicut Angeli Dei in cœlo; de reſurrectione autẽ mortuorũ non legiſtis quod dictũ eſt à Deo dicente nobis; Ego ſum Deus Abraam, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus nõ eſt mortuorũ ſed viuentiũ. Secũdo 1. Cor. 15. Si aũt Chriſtus prędicatur, qd reſurrexerit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt? ſi autem reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus reſurrexit; ſi autem Chriſtus non reſurrexit, inanis

eſt præ-

eſt prædicatio noſtra, inanis eſt fides veſtra. Tertio, & vltimo adeſt definitio Eccleſiæ ſymb. Apoſt. & Concil. Conſtantinopol. Direct. 2. p. q. 13. num. 31. Cathec. in 5. artic.

Secunda hæreſis docet Corpus noſtrũ in illa reſurrectionis gloria futurũ impalpabile, & inuiſibile.

Huius erroris Author fuit Eutychius.

Contra facit primo Iob. 19. ibi: Scio enim quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Secundo facit Ioan. 11. ibi: Reſurget frater tuus; ſi enim corpus reſurgentis eſſet impalpabile, tunc Lazarus, qui reſurrexit, non fuiſſet frater Marthæ: poſtquam tunc non habuiſſet corpus; per quod erat inter illos iuncta cognatio. Tertio Luc. 24. vbi redemptor noſter dubitantibus de ſua ſurrectione dixit, Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: propter dotes tamen corporis glorificati, poteſt reddi impalpabile, & inuiſibile exemplo Chriſti, qui ianuis clauſis ingreſſus eſt, & euanuit ab oculis eorum.

Tertia hæreſis fuit Origenis, qui aſſerit Corpora poſt reſurrectionem futura iterum mortalia, & poſt illam reſurrectionem multis ſeculis tranſactis dicit corpora in nihilum redigenda.

Contra facit ad Rom. 6. ibi: Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur: exemplar autem Chriſti fuit ſignum quoddam futuræ in nobis reſurrectionis. Secundo 1. Corint. 15. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione; ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria; ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, & infra ibi: Abſorta eſt mors in victoria, quod non eſſet perfectè deuicta mors, ſi iterum reſurgentibus mors ſæua dominaretur.

Quarta hæreſis docet Chriſtũ ſurrexiſſe à mortuis die Sabbathi poſt paraſceuem hora ſexta.

Huius erroris Authores fuerunt Armeni.

Contra facit, quia ſi Chriſtus mortuus eſt feria ſexta, & ſabbatho proximo reſurrexerit, non erit verum, illum reſurrexiſſe die tertia, prout veriſſimum eſt Luc. 18. ibi: Et poſtquam flagellauerint occident eum, & die tertia reſurget, & Matth. 12. ſicut enim fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

Quinta fuit hæreſis Armenorum, quæ docet: Omnes homines in ſexo virili reſurrecturos, nullumque eſſe poſt reſurrectionem futurum fœmineum ſexum.

Contra facit primo Geneſ. 1. Maſculum, & fœminam fecit eos, ex quibus verbis conſtat ſexum fœmineum non eſſe vitium, aut ex vitio, ſed ex natura: alioquin non eſſet a Deo factum, ſi vitium, aut ex vitio eſſet, ſequitur ergo, vt qui vtrumque ſexum fecit, vtrumq; etiam reficiat, & qui vtrumque inſtituit, vtrumque ſimiliter reſtituat. Secundo ad Gal. 3. Quicumq; In Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Iudæus, neque Græcus; non eſt ſeruus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina: omnes enim vos vnũ eſtis in Chriſto Ieſu: ſi fœmina eſt in Chriſto Ieſu, ſicut maſculus, cur non erit in gloria ſicut maſculus? Tertio Matthæi 22. ibi: In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed omnes erunt, ſicut Angeli Dei, vbi nuptias poſt reſurrectionem futuras negauit, non ſexus varietatem, non obſt. ad Epheſ. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: ex quo arguunt omnes in ſexu virili reſurrecturos: nam Reſpond. quod appellatione viri eo in loco (teſte Auguſtino) intelligitur ſiue maſculus ille ſit, ſiue fœmina, vt Pſalm. 31. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum: ſecundo Reſp. quod Paulus ibi loquitur de perfectione doctrinæ, & agnitione veritatis. Vltimo adeſt definitio Eccleſiæ in dogmate ſeptuageſimo inter eccleſiaſtica dogmata ibi: In reſurrectione ex mortuis, ſexus forma non mutabitur, ſed vir mortuus reſurget in forma viri, & fœmina in forma fœminæ.

ROMANA ECCLESIA. CLXXXIIII.

Romanam Eccleſiam eſſe meretricem, hæreſis eſt, Direct. p. 2. q. 9. nu. 13. & q. 12.

Item Romano Pontifici non eſſe ſubiectos, hæreſis eſt, Direct. p. 2. q. 14. nu. 3.

SACERDOTIVM. CLXXXV.

Vnus ex pernicioſis, & execrandis erroribus Lutheri eſt, quo docet Omnes chriſtianos æqualem habere poteſtatem, nulla ſtatus, aut ſexus diſcretione facta.

Contra facit primo Exod. 28. ibi: Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum, cum filijs ſuis de medio filiorum Iſrael, vt ſacerdotio fungantur mihi: at ſacerdotium euangelicum eſt multo præſtantius Sacerdotio Leuitico: ergo & magis ſegregatum erit quàm eſſent Aaron, & filij eius. Secundo ad Hebr. 7. vbi Paulus teſtatur, neminem de tribu Iuda iuxta legis moſaycæ præceptum poſſe eſſe ſacerdotem. Tertio 1. Reg. 13. vbi Samuel reprehendit Saul, quod ſacerdotis officio functus eſſet, propterea quod holocauſtum, & ſacrificia Deo obtuliſſet. Quarto in lib. Num. tertio, legimus Tribum leuiticam eſſe à Domino peculiariter electam ad miniſterium tabernaculi, & filios Caath deſtinatos ad portanda vaſa ſanctuarij inuoluta ab Aaron, & filijs eius, vt non tangerẽt ea, ne forte morerentur. Quinto Num. 16. Dathan, Chore, & Abiron abſorpti ſunt à terra, & uiui deſcenderũt uſq; ad inferos, eo quod ſacerdotale officium uſurpare tentauerunt. Sexto 2. Reg. 6. Oza, quia extendit manum ad Arcam Dei, mortuus eſt ſtatim ibi iuxta Arcam Dei. Septimo ſecũda Par. 26. Ozias. Rex fuit à Domino lepra percuſſus in fronte, eo quod ſacerdotalis ordinis dignitatem uſurpare præſumpſit. Octauo Daniel quinto, ubi Balthaſſar Rex bibens in uaſis, quæ Nabuchdonoſor Pater eius

abſtulerat de Templo Dei, quod erat Hieroſolymis, vidit manum ſcribentem in pariete Mane, Thetel, Phares, eadem nocte illo interfecto Darius Medus ſucceſſit in regnum; ſi tantus honor præſtatur vmbræ, & figuræ, quanto magis præſtari debet corpori, & veritati?

In nouo autem teſtamento probatur ſacerdotiũ, & primò initiati ſunt ſacerdotes in vltima cœna cum Dominus dixit Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem; fuerunt autem conſumati in ſacerdotio, cum poſt reſurrectionem dixit Ioann. 20. Quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, & quorum retinueritis retenta ſunt. At multo ante diſcipuli erant chriſtiani per baptiſmum induti, non ergo omnis chriſtianus eſt ſacerdos. Secundo facit 1. Timot. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiam cum impoſitione manuũ presbyterij, & infra: Reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum; talis ergo ordinatio fit authoritate ſacerdotis, non autem plebis, ſeu populi, vt ſupponit impius Lutherus. Tertio ad titul. 1. ibi: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates; presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. Quarto ad Hebr. quinto. Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tãquam Aaron. Quinto 1. Cor. 12. ibi: Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primò Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonũ. Quod ſi vnuſquiſque omnia poteſt (vt inquit Lutherus) fruſtra tot diſtribuit officia, ideo ſubiungit Paulus, nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? &c. Sexto ad Hebr. 7. Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt vt tranſlatio legis fiat, quod ſi nullum tempore gratiæ eſſet ſacerdotium peculiare, vtique nulla quoque eſſet lex peculiaris; conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Septimo facit ratio, quia ſi eſſet Eccleſia ordinata, vt cõtendit Lutherus, vtique nulla eſſet Hierarchia, nulluſque ordo in ea, ſed omnia eſſent cõfuſa: nam ſi Romanus Pontifex non eſſet ſuperior Epiſcopis, & Epiſcopi ſuperiores ſacerdotibus, & ſacerdotes ſuperiores laicis, ſed omnes chriſtiani eſſent ſacerdotes, vtique Eccleſia eſſet tanquam grex ſine paſtore, regnum ſine Rege, & inde ſequeretur, quod dicit Prou. 11. Vbi non eſt gubernator, populus corruet: Octauo facit ſimilitudo Eccleſiæ Triumphantis, in qua non omnes ſunt æquales, ad cuius exemplũ eſt formata Eccleſia Militans. Dion. lib. de Eccleſ. Hierarchia, propter hanc ſimilitudinem dixit Bernard. lib. 3. de conſideratione ad Eugen. Ioannem vidiſſe ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam, deſcendentem de cœlo, à Deo paratam Apocal. 21. quod ſicut omnes Angeli, Archangeli, & alij ordinantur ſub vno capite Deo, ita hic quoque ſub vno Summo Pontifice, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri, & alij in hunc modum. Nono eſt authoritas Tertulliani, libr. de præſcr. hære. & Cyprian. Epiſt. 9. libr. 3. Decimo adeſt definitio Eccleſiæ in Concil. quarto. Cartag. & capit. primo de Summa Trinitate, & fide Catholica, & Concilio Remenſe, capitul. 20. cui addo Concil. Triden. ſeſſio. 23. Can. primo, & ſequen. & ſeſſ. 7. Can. 10. Non obſt. quod dicit Lutherus omnes chriſtianos eſſe ſacerdotes, per illud 1. Pet. 2. ibi: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, ſed alius alio non poteſt eſſe magis homo: nam Reſpon. quod ſi hoc eſſet verum, in quibus verificaretur illud Pſalm. 104. Nolite tangere Chriſtos meos: ſecundo Reſpon. quod iuxta eundem omnes pariter eſſent Reges, quod non eſt dicendum: tertio Reſpon. quod ſi hoc eſſet verum, vtique etiam Iudæi omnes olim fuiſſent ſacerdotes, cum in Exod. 19. legatur: Mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale: quarto Reſpond. iuxta Bedam, & Didimum Alexandrinum, ideo vocati ſunt à Petro omnes chriſtiani ſacerdotes, quia vniti ſunt Chriſto, qui eſt ſacerdos, & Rex; nam poſtquam oſtendit Chriſtum eſſe regem & ſacerdotem, hæc verba ſubiungit: his itaque diſpenſatis neceſſarium erat diſperſis ab eo, qui ſimul Rex, & ſacerdos eſt, electum eſſe genus, & regale, ſimul atque ſacerdotale, &c. Secundo non obſt. quod inquit Lutherus dicens Ad ſacerdotes nouæ legis ſpectat miniſteriũ prædicandi Malac. 2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt: at officium prædicandi ad omnes pertinet 2. Corinth. 3. ibi: Sufficientia noſtra ex Deo eſt, qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti non litera, ſed ſpiritu, & 1. Pet. 2. ibi: Vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum, & Paulus ad 1. Cor. 14. Poteſtis enim omnes, per ſingulos prophetare, vt omnes diſcant, & omnes exhortentur: nam Reſpon. quod vtraque pars aſſumpti eſt falſa, quia non ad omnes ſacerdotes ſpectat, ſed ad illos ſolum, qui curam animarum habent, ad alios autem non: Heb. 5. ibi: Omnis namque Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in ijs, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, officium ergo proprium ſacerdotis eſt offerre, non autem docere. Altera pars eſt etiam falſa, quod officium prædicandi competat omnibus chriſtianis maſculis, & fœminis: nam homini non licet abſque miſſione prædicari, ad Roman. decimo, ibi: Quomodo prædicabunt niſi mittantur? & mulieribus interdicitur 1. Timot. 2. ibi: Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Docere autem mulierem non permitto: ad illud ſecunda Corint. tertio ibi: Idoneos non fecit miniſtros noui teſtamenti; non de omnibus chriſtianis eſt intelligendum, ſed de ipſo ſolo Paulo, & omnibus Apoſtolis: ita interpretatur Ambroſ. & Anſelmus: ad illud 1. Pet. 2. ibi: Vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum: loquitur ibi non de prædicatione ſolenni, & publica, ſed de priuata exhortatione, quæ fit ad ſalutem proximi ſui, cuilibet enim mandauit Deus de proximo ſuo Eccleſ. 17. ad illud Pauli 1. ad Corinthios 14. poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare &c. Reſp. quod ibi prophetare non intelligitur pro prædicare,

ſed

ſed pro interpretari, quod quidem donum omnibus datum noo eſt Paul. ad Epheſ.4. loquatur ergo de his omnibus, quibus hoc eſt cõceſſum, quod autem dicit Lutherus, ſacerdotes populi electione fieri, damnatur in Concil. Laodiceno cap. 13. Concil. Trid. ſeſſ. 23. Can. 7. Contra primam huius hæreſis aſſertionem, eſt etiam Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 10. Turrian. lib. 4. c. 1. Cath. de ord. ſacramento.

Secunda hæreſis docet, Omnes ſacerdotes eſſe pares, nullumque eſſe inter illos diſcrimen.

Huius hæreſis Author fuit Aerius.

Contra quam dixi ſupra titulo de Epiſcopis, Concil. Trid. ſeſſ. 23. Can. 2. & Can. 6.

Tertia hæreſis aſſerit, Sacerdotem amittere conſecrandi poteſtatem. ſi peccatum mortale commiſerit, damnatur in Concil. Trid. ſeſſ. 14. Can. 10.

Huius erroris Authores fuerunt Vualdenſes, tenentes omnes chriſtianos poſſe conſecrare, dummodo non eſſent in peccato mortali.

Contra hanc vide quæ dixi ſupra titulo de poteſtate, & in 1. hæreſi huius præſentis tituli, Direct. 2. p. q. 8. & q. 14. nu. 7.

Item Sacerdotes, qui noo ſont Sectæ Begardorum carere omni poteſtate, eſt hæreſis. Directo. 2. p. q. 8. nu. 12. & q. 16. nu. 2.

Quarta hæreſis eſt Lutheri, quæ reprehendit Sacerdotum cœlibatum, dicens Sacerdotes noo debere eſſe cœlibes.

Pro tollenda huiuſmodi hæreſi ſciendum eſt, ſacerdotem eſſe coniugatum, duobus modis intelligi poſſe. Vno modo vt is, qui primo fuerat matrimonio alligatus, poſtea conſecretur ſacerdos, in matrimonio eodem manens; alio modo, vt prius ſacerdos, poſt ſuſceptum ſacerdotium vxorem ducat; in primitiua Eccleſia obſeruatum eſt, vt qui vxorem duxerat, promoueretur ad ſacerdotium; non tamen erat neceſſarium ad hoc, vt prius vxorem duxiſſet: nam Ioannes Euangeliſta virgo fuit, & Paulus etiam, qui nedum ſacerdotes erant, ſed etiam Epiſcopi; Hæc conſuetudo. iuxta quam matrimonio alligatus promouebatur ad ſacerdotium, inualuit vſque ad tempora Niceni Concilij, in quo generali decreto ſtatutum fuit, ne aliquis vxorem habens conſecretur ſacerdos; conc. Siricius Papa in Epiſtola ad Cumerium Taraconenſem Epiſcopum cap. 7. quod autem ſacerdos conſecratus poſt ſuam cõſecrationem ducat vxorem, nunquam permiſit Eccleſia, nec aliquando impunè factum eſſe reperitur, vt in Can. Apoſt. 27. & Concil. Nicæn. c. 1. vnde Græci, quibus mos eſt coniugatos ad ſacerdotium promouere, nunquam permiſerunt aliquem poſt ſuſceptũ ſacerdotium ducere vxorem, cap. cum olim, de cler. coniug. cap. de Syracuſanæ, 28. diſtinct. ex quibus iam dictis duo colliguntur, primo quod in primitiua Eccleſia nunquam licuit alicui poſt ſuſceptum ſacerdotium vxorem ducere: ſecundo quod quamuis aliquando in primitiua Eccleſia licuerit matrimonio ligatum promoueri ad ſacerdotium, iam modo non licet, quoniam decretum eſt, vt nullus ad ſacros ordines ſuſcipiatur, niſi prius continentiam vouerit, cap. ecce, 28. diſtin. ratio eſt, quia in lege veteri Exod. 12. nullus carnes agni, qui in figura corporis, & ſanguinis Chriſti immolatus eſt. comedere permittebatur, niſi renes accinctos haberet: per illam autem renũ cincturã deſignabatur libidinis refrenatio, de qua Luc. 12. Sint lumbi veſtri præcincti, & 1. Reg 21. cum veniſſet Dauid ad Achimelech ſacerdotem, non prius panes ſanctificatos, etiam fame vrgente recepit, quàm ſe ſuoſque mundos à mulieribus teſtaretur: etiam ab vxoribus proprijs: præterea 1. Corinth. 7. vbi Paulus admonet uxoratos, vt non fraudent ſe inuicem vinculo coniugij, niſi forte ad tempus vacent orationi, at ad ſacerdotes pertinet quotidie pro populo orare, ergo perpetuo continentes eſſe debent: ita interpretatur Ambro. ſuper 1. Timot. 3. & Hier. ſuper Epiſt. ad Titum, Clem. Cle. lib. 3. ſtrom. in principio: Non obſt. quod dicunt Lutherani, oportere caſtitatem ſicut omne aliud opus bonum, eſſe liberam, & non coactam: quia non placent Deo coacta ſeruitia: at Eccleſia cogit ſacerdotes ad caſtitatem, non facit ergo bene illos cogendo, Reſp. quod Eccleſia neminem cogit ad caſtitatem, ſed ipſemet, qui conſecratur ſacerdos, ſe ipſum obligat ad caſtitatis obſeruationem: Eccleſia autem neminem cogit ad ſacerdotij ſuſceptionem, ſi non tibi placet cælebs ſacerdotium, abſtine ab illo, & noli fieri ſacerdos, qui habet talẽ conditionem annexam: non enim facit ſeipſum homo ſacerdotem, ſed Eccleſia, quæ non vult talem recipere, niſi ille velit cœlibem vitam agere perpetuo: ſi placet conditio, oportet, ut promiſſum ſeruet. Secundo non obſt. 1. Corinth. 7. ib.: Melius eſt nubere, quàm vri. Cum ergo (ut dicunt) omnes a concupiſcentia urantur, bonum erit nubere, vt per nuptias talis carnis aduſtio tollatur. Reſpon. ꝙ non omnis qui à carne tentatur, uritur; ſed ſolum ille, qui a carne ſupratur; alioquin Paulus ipſe quũ carnis ſtimulũ patiebatur, aduſtus fuiſſe diceretur; qui à carne vincitur is aduritur; & de his qui voto alligati non ſunt, ſed liberam ſui habent poteſtatem, Paulus loquens dicit, quod melius eſt nubere, quam vri. i. à carne ſuperari. Tertio non obſt. quod dicunt, Difficillimum eſſe, & impoſſibile caſtitatem perpetuo ſeruare, præſertim ab aliquibus, qui vehementer à carne impelluntur, & ardentiſſimos patiuntur carnis ardores; propter quod Saluator de his, qui ſe propter Regnum cœlorum caſtrauerunt, loquens dixit Matth. 19. Non omnes capiunt verbum hoc, qui poteſt capere capiat; nam Reſp. difficile certè eſt caſtitatem ſeruare, homini ſibi ipſi, & ſuis ſolis viribus relicto; non eſt autem difficile illi, qui à Dei gratia adiuuatur. Omnia (inquit Paul. ad Phil. 4.) poſſum in eo, qui me confortat; quam gratiam nemini facienti, quod in ſe eſt, Deus negat, inquit Paul. 1. Cor. 10. ſed omni petenti tribuit; fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum; & ipſe Saluator ait Marc. 13. Quæcunque orantes petitis accipietis; Deus enim eſt (inquit Paulus ad Phil. ſecunda) qui operatur in nobis velle, & perficere; & qui bene miniſtrauerunt (inquit idem 1. Timot. 3.) gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiducia

eiam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu, & 1. Ioan. 3. Et hæc eſt fiducia, quam habemus ad Deum; quia quodcunque petierimus ſecundum voluntatem eius audit nos, & Pſalm. 90. Quoniam in me ſperauit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum, & Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos, & Ioan. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Petitis, & non accipitis (inquit Iacob. 4.) eò quod male petitis; nam Pſal. 144. Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum: inuocantibus eum in veritate. Non obſt. quarto 1. Corint. 7. Propter fornicationem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat; nam Reſp. quod ibi Paulus non conſulit, neque præcipit aliquem ducere vxorem, ſed loquitur de coniugatis; cum dicit bonum eſt mulierem non tangere, id eſt commodum, & vtile eſt viro abſtinere à commercio vxoris, & copula cum carne illius, ſi ex conſenſu fiat. Nam ſi illa viro ſuo vti vellet, obligaretur ille vxori debitum reddere. Sed ne ex hac abſtinentia occaſionem adulterij ſumerent, ſtatim occaſionem iſtam ſuſtulit dicens; propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat; non dixit accipiat, ſed habeat ideſt retineat, & illa viatur; dicens autem ſuam, manifeſtè oſtendit ſe de retentione, & vſu illius, quæ iam erat ſua loqui, & non de illa quæ ducenda erat, & adhuc non erat ſua; ita interpretatur Ambr. d. loco & Hieron. lib. 1. aduerſus Iouinianum, Chryſoſtom. Homil. 9. ſuper Epiſt. 1. ad Corint. Treophyl. Haym. Anſelm. & Oęcumenus. 1. Cor. 7. Aug. Epiſt. 199. Non obſtat quinto 1. Timot. 4. ibi Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum; nam Reſp. quod Paulus eodem in loco non exigit matrimonium in eo, qui ad Epiſcopatum promouendus eſt, vt tanquam indignus ſacerdotio habeatur, qui liber ab vxoris vinculo viuere voluerit, ſed per illa verba bigamum à ſacerdotio relegauit; ita vt ſacerdotio fungi non poſſit qui bigamus fuerit: nam aliàs; qui fieri poterat vt à ſacerdote matrimonium, tanquam rem neceſſariam exigeret Paulus, qui alibi virginitatem commendat, illam matrimonio præferens, & omnes ad illam hortans 1. Cor. 7. non enim eſt veroſimile, vt excelſiore virtute prędità velit eſſe populum, quam Epiſcopum; ita interpretatur Hier. lib. 1. contra Iouinianum dicẽs, Si Epiſcopi non deberent eſſe niſi maritati, vtique Paulus & Ioannes, qui fuerunt virgines non eſſent Epiſcopi, idem tenet Tertull. in lib. de exhort. ad caſtitatem, Aug. lib. de bono coniugali cap. 10. Haym. & Anſelm. ſuper d. locum Pauli, Oęcumenus ſuper 1. ad Titum, Chryſoſtom. Homil. 1. ad Tim. Epiphan. lib. 1. Tomi. 1. contra hæreſes. Sexto non obſt. 1. Tim. 4. vbi Paulus denunciat, fore nouiſſimis temporibus homines impios, qui coniugium prohibeant, eosque non modo impoſtores nuncupat, ſed Dęmones; nam Reſp. quod nos non dicimus, nuptias eſſe ex ſe malas: legimus enim Deum dixiſſe, creſcite & multiplicamini, & replete terram: ſed ita nuptias recipimus, vt virginitatem, quę de ea naſcitur, præferamus, nunquid argentum non erit argentum, ſi aurum argento prætioſius eſt? ſed prohibet Eccleſia ſacerdotibus matrimonium, quia ſacerdotem oportet eſſe Deo intentum, & cogitantem, quæ Dei ſunt; qui autem cum vxore eſt (inquit Paulus) ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi quomodo placeat vxori: præterea Reſp. Eccleſiam non prohibere matrimonium ſacerdotibus, ſed Deum; cui cœlibatum promiſerunt, cum ad ſacerdotium promoti ſunt: Deus enim qui per os prophetæ dixit Pſalm. 75. Vouete, & reddite Deo, petit, vt ſibi reddatur, quod ſibi promiſſum eſt: ipſe enim qui ſacerdotium ab Eccleſia ſuſcepit, ſibi ipſi matrimonium prohibuit: quia hac conditione ſuſcepit, vt perpetuo cœlibem vitam agat: ille ergo, qui ſacerdotium ſub hac conditione ſuſcepit, accepti datique conditionem ſeruare tenetur: à qua reſilire non poteſt, ſicuti nec à ſacerdotio ſemel ſuſcepto. Nõ obſtat ſeptimo quod ſtatutum eſt in Nicęna Synodo 1 quia loquitur de ſacerdotibus, qui ante ſacerdotium vxores habebant; quibus vti poterant poſt ſuſceptum ordinem, Caſſiodorus lib. 2. Hyſt. tripart. cap. 14. Non obſt. vltimo exempl. Apoſtolorum, & aliorum quorundam ſanctorum ſacerdotum, & Epiſcoporum, qui vxores duxerunt; nam Reſp. verum eſſe aliquot Apoſtolos habuiſſe vxores, quando à Chriſto fuerunt ad munus Apoſtolatus aſſumpti; falſiſſimum tamen eſt aliquem eorum, poſtquam fuit ad Apoſtolatum aſſumptus, nouam duxiſſe vxorem: neque vnquam inter Catholicos vſitatum fuit, vt ſacerdos vxore carens, poſt ſacerdotium ſuſceptum vxorẽ duceret; hodie tamen nullo pacto licet Concil. Grangrenſe cap. 4. Concil. Trid. ſeſſ. 24. Can. 9. Hoſius lib. 4. de tradit. pag. 267. & ſeq.

Quinta hæreſis docet. Infimum quemque ſacerdotem poſſe in abſentia Epiſcopi exercere munus epiſcopale.

Huius hæreſis Author eſt Riccardus Armacanus Hibernicus libr. 6. quæſt. Arme. capit. 6.

Contra faciunt quæ dixi ſupra titul. de cõfirmatione, & titul. de Epiſcopis, quibus addo Concil. Hiſp. 2. cap. 5. Conci. Trid. ſeſſ. 23. Can. 7. & Thom. Vualdenſis lib. de ſacramentalibus titul. 7.

SACRAMENTA. CLXXXVI.

ARmeni docuerunt hanc hæreſim, quam ſequutus eſt Lutherus, Sacramenta nouæ legis non conferre gratiam his, qui non ponunt obicem, damnatur in Bulla Pij 4. de profeſſione fidei, Cath. de ſacram.

Contra facit, quod dicit Concil. Trident. ſeſſ. 7. Can. & ſeq. & quæ dixi ſupra de ſingulis ſacramentis in ſpecie, & in titul. de Charactere. F. Paulinus lib. 5. de Conc. Eccl. capitul. 2. Direct. p. 2. q. 13. hær. 4. de hac S. Thom. in 3. p. q. 60. Doct. comm. in 4. ſent. diſtin. 1. & ſeq.

Secunda hæreſis eſt dicere Sacramenta à Chriſto non fuiſſe inſtituta Concil. Trid. ſeſſ. 7. Can. 1.

Tertia, Aſſerens non differre ea à ſacramentis veteris legis, ibid. Can. 2.

Quarta,

Quarta, Dicens inter ſe paria eſſe; & non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed propter fidem nutriendam, ibid. Can. 3. 4. & 5.

Quinta, Aſſerens omnes chriſtianos ea poſſe conferre, ibid. Can. 10.

Sexta, Dicens non requiri intentionem: & exiſtentem in peccato ea non poſſe conferre; & contemnentem eorum ritus non peccare, ibid. Can. 11. 12. & 13.

SACRIFICIVM. CLXXXVII.

Sacrificium Miſſæ negans offerri pro viuis atque defunctis, eſt hæreticus; Echius titul. 17. Turrianus libr. primo, capit. 24. & libr. 4. capitul. 1. Cath. de Euchar.

SALVARI. CLXXXVIII.

Saluari neminem poſſe, qui Romanæ Eccleſiæ fidem profitetur; hæreſis eſt, Direct. 2. p. q. 13. hær. 3.

SANCTI. CLXXXIX.

Evſtachius fuit primus author huius hæreſis docentis Sanctos non eſſe ab hominibus honorandos, neque oportere illos orare. Hunc errorem ſequuti ſunt Vigilantius, Vualdenſes, Ioannes Vuicleph, Ioannes Huſſ. & vltimo Martinus Lutherus.

Contra hanc hæreſim facit primo Pſalm. 138. ibi Mihi autē nimis honorati ſunt amici tui Deus: amicos Dei vocat Apoſtolos, & reliquos Sanctos; de quibus Saluator dixit Ioan. 15. Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos, & ibidem 12. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus, qui in cœlis eſt. Secundo quia honor exhibitus Sanctis, exhibetur Deo, qui glorificatur in honore Sanctorum Pſalm. 67. Glorioſus enim eſt Deus in Sanctis ſuis inquit Propheta. Tertio Eccl. 44. ibi, Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua, & infra. Omnes iſti in generationibus gentis ſuæ gloriam adepti ſunt, & in diebus ſuis habentur in laudibus. Quarto adeſt vniuerſalis Eccleſiæ obſeruatio dierum feſtorum in honorem Sanctorum habita; quod autem ſint orandi facit primo Geneſ. 20. vbi Abraham orat pro Abimelech, qui Saram illius vxorem acceperat, & exaudita eſt oratio Abrahā. Secundo Iob. 5. ibi, Voca, ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere. Tertio Iob. 42. vbi Iob pro alijs orauit, & exauditus eſt. Quarto Luc. 7. vbi Centurio, qui puerum habebat paraliticum, ſeniores Iudęorum miſit ad Chriſtum, vt pro ſalute pueri deprecarentur, eo quod ſe indignum putauit, qui hoc impetrare poſſet à Chriſto. Quinto Exod. 32. vnus homo Moyſes ſexcentis milibus armatorum impetrat à Domino veniam; ſi ergo Sancti, dum ſunt in via, poterāt orare pro alijs multo magis quando ſunt in patria; quod paret primo Genes. 48. ibi, Iacob cum benediceret filium ſuum Ioſeph ait: Deus, in cuius conſpectu ambulauerūt Patres mei Abraham, & Iſaac, Deus, qui paſcit me ab adoleſcentia mea vſque in præſentem diem; Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, & inuocetur ſuper eos nomen meum; nomina quoque Patrum meorum Abraham, & Iſaac, & creſcat in multitudinem ſuper terram; vbi inuocantur ſancti Patres, qui iam vita functi ſunt. Secundo Exod. 32. ibi, Quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui; recordare Abrahā, Iſaac, & Iacob. Tertio Dan. 3. ibi, Ne quæſumus tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne diſſipes teſtamentū tuum, neque auferas miſericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectū tuum, & Iſaac ſeruū tuum, & Iſrael ſanctum tuum. Quarto Zach. 1. vbi Angelus orat pro populo Iudaico in captiuitate poſito dicens, Domine exercituum vſquequo tu non miſereberis Hieruſalem, & Vrbium Iuda, quibus iratus es? iſte iam ſeptuageſimus annus eſt: ſi Angelus orat populo, cur non etiam orabunt Sancti? Quinto 2. Macbab. 15. vbi Onias ſummus ſacerdos Iudęorum poſt mortem ſuam apparuit Iudę Machabęo, manus ſuas extendens, & orans pro omni populo Iudęorum; in qua viſione alius ſimiliter apparuit, eiuſdem Onię ſocius, de quo ad Iudam Machabęum Onias ait. Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael. Hic eſt, qui multum orat pro populo, & vniuerſa ſancta Ciuitate, Hyeremias propheta Domini; ſi Sancti in Limbo pro alijs orabant, quanto magis in cœlo? Sexto Apoc. 5. vbi Ioannes vidit quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores, qui ceciderunt coram agno, habentes ſinguli cytharas, & Phyalas aureas plenas odoramētorum, quæ ſunt orationes Sanctorum, & Apocal. 8. vidit Angelum ſtantem ante altare, habētem thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sāctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei; & aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo. Cum autem ex doctrina Saluatoris Luc. 20. homines ſancti ſint æquales in gloria Angelis Dei, conuincitur, vt ſi Angeli pro nobis orant in patria, etiam homines ſancti pro nobis orare poſſint & exaudiri; denique diues Epulo in tormentis poſitus, orauit pro fratribus ſuis in hac vita exiſtentibus; multo ergo magis credendum eſt, Sanctorum animas in cœlo poſitas pro nobis orare; vnde in Pſalm. 120. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi; & ne quis deciperetur credens, quod ipſi montes, hoc eſt Sancti, eſſent auxilium daturi; ſtatim ſubiunxit, Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram, vnde Auguſt. dicit ibidem: Noli putare, quia ipſi montes tibi dabunt auxilium: accipiunt enim quod dent, non de ſuo dant. Ideo diuerſa eſt oratio, quæ fit ad Deum, ab ea, quæ fit Angelis; nam Deum oramus, vt miſereatur noſtri; Sanctos autem oramus, vt ipſi orent pro nobis. Vltra teſtimonia ſacræ ſcripturæ adeſt com. opinio ſanct. Beda ſuper Mat. in Hom. de Cananęa, Damaſcen. lib. 4. de fide Orthod. cap. 16. Auguſt. tract. 84. ſuper Ioan. & ſuper Pſal. 120. Cyril. libr. 6. aduerſ. Iul. Hieron. lib. contra Vigilantium,

tium, Cyprian. ad Cornel. Dion.cap.7.Eccl.Hyer. Vltimo adeſt definitio Eccelſiæ Concil. Grangrenſis cap. 20.& Conc. Aurelian. cap.23. Concil. Geeond.cap.3. Conc. Tolet.5.capit.1.Concil. Tolet. 6.cap.2. Conc. Brac.2.cap.9. quibus addo tot.tit. de Reliq. & ven. Sanct. 2.p. q.14. hær. 15. Echius tit. 15. de vener.Sanct. Concil. Trid.ſeſſ. 25. tit.de inuoc. & ven. Hoſius titul. de ſpe. capit. 58.F.Paulinus ord. præd. lib. 5. de Concil. Eccl. capitul. 4. Cath.in 1. præc.

SATISFACTIO. CLXXXX.

LVtherus docuit hanc hæreſim, Non eſſe opus peccatori vlla ſatisfactione pro peccatis peepetratis; quoniam (vt ille ait) dimiſſa culpa, omnis etiam pœna, quæ culpæ debebatur, dimiſſa manet. Hoſius hanc damnat in tit. de ſatiſf.cap.48.

Contra hanc hæreſim dixi ſupra ver. Pœnit. Turrian.lib.4.c.3.Ecchius tit. 9. de ſatisfactione.

SCIENTIA. CLXXXXI.

LVtherus docuit hãc hęreſim dicens, Scientias omnes ſpeculatiuas errores eſſe dicendas.

Contra facit ratio, quia ſcientia contrariatur errori, ergo non eſt ſimul ſcientia cum errore: præterea ad Rom.7.Lex peccatum eſt abſit: ſed peccatum nõ cognoui niſi per legem; legem (inquam) vocalem, aut ſcriptam, aut mentalem. At cum lex doceat nos cognoſcere pecatum, ſcientia merito dicetur: & hanc Paulus negat eſſe peccatum, non ergo omnis ſcientia dicitur error, etiam ſi à peccatore procederet.

SCRIPTVRA SACRA. CLXXXXII.

PRima hæreſis eſt, quæ totum vetus teſtamentum reijcit.

Huius hæreſis Author fuit Carpocrates, quem ſequutus eſt Cerdon, Seuerus Manichęus, & Albanenſes, iſti omnes dixerunt. Teſtamentum vetus à malo principio factum eſſe; quapropter malum & ipſum eſſe aſſeruerunt.

Contra hanc hæreſim vide, quæ dixi ſupra verb. Lex. & ver. Deus, quibus addo Concil. Trident. ſeſſ.4.capit.1. Direct. 2.p.q.6.numer. 24.Melchior Canus lib.2. loc. Theol. capit.1. & ſeq.Hoſius lib. de auth. ſacræ ſcripturæ, F. Paulinus ord. præd. lib. 5.de Conc.Eccl. cap.3.

Secunda hæreſis eſt Lutheri, qui dicit Libros Machabęorum non eſſe canonicos, nec dignos, qui ſacris libris annumerentur; hoc ideo dixit Lutherus, quia iſti libri aduerſantur eius doctrinæ, cum ipſi dicant orandum eſſe pro mortuis, quod ipſe negat.

Contra facit com. ſent. doct. Auguſt.Damaſcen. & Innocentij,& definitio Eccleſiæ,Concil.Cartag. 3.cui addo Concil.Trid.ſeſſ.4 non obſt.quod dicit Lutherus, hos libros à Hieronymo non haberi pro canonicis; nam Reſp. quod hoc non dicit Hieronymus, ſed in præfatione Machabęorum dicit, Machabęorum libri, licet non habeantur in Canone Hebręorum, tamen ab Eccleſia inter diuinorum voluminum adnotantur Hyſtorias: ex cuius verbis conſtat, hos libros eſſe ab Eccleſia in ſacrorum numerum cooptatos.

Tertia hæreſis eſt Cerdonis, qui ſolum recipiebat Euangelium Lucæ, alia reijciens.

Quarta hæreſis eſt Cerinti, & Ebionis, qui ſolum recipit Euangelium Matthęi, reliqua tria contemnens.

Quinta hæreſis eſt Cerinti, & Seueri, qui actus Apoſtolorum non recipiunt.

Sexta hæreſis eſt Ebionis, Seueri, Tatiani, qui omnes Epiſtolas Pauli reijciunt.

Septima hæreſis eſt Lutheri, qui non recipit Epiſtolam Iacobi; quia cum Lutherus ſentiat, ſolam fidem iuſtificare; Iacobus autem dicat, fidem ſine operibus mortuam eſſe; ideo tanquam ſuæ doctrinæ contrariã eam reijcit, & negat ipſam eſſe Iacobi.

Contra facit, quod dicit Hieron. lib.de meritis, & in Epiſt. ad Cteſiphontem, Vrbanus Primus in Epiſtol. de communi vita, & Anacletus Papa, & martyr in Epiſt. de oppreſſione Epiſcop. hoc idem teſtatur etiam totius Eccleſiæ definitio Concil. Trident. ſeſſ.4.

Octaua hæreſis eſt Alagianorum non recipientium Euangelium, neque Apocalypſim Ioannis, qui dicti ſunt Alogiani, eo; quia negabant filium Dei eſſe verbum; nam logos Græcè idem eſt quod latinè ſermo, ſiue verbum. Cum ergo Euangelium Ioannis apertiſſimè teſtetur filiũ Dei eſſe verbum; ideo illi negant Ioannem ſcripſiſſe Euangelium, negant etiam eum ſcripſiſſe Apocalypſim.

Contra facit primo comm. ſententia doctorum, qui Apocalypſim interpretati ſunt, vt Auguſt. Dionyſ. Alexandr. Melito, Aſianus, Hypolitus, & Irenęus. Secundo facit Concil. Tolet.4.c.16.Concil. Laodicenum, Cartaginẽſe tertium, Florentinum, & Tridentinum.c. fin. 24.q.3.ex quibus colligitur, qui ſint libri Canonicæ ſcripturæ: quo caſu colligitur illud Aug. Euangelio non crederem, niſi Eccleſiæ crederem.

Nonu Hæretici nolunt recipere, niſi quod probatur expreſsè per ſcripturas, Echius tit.4. de ſcripturis, dicam infra ver. Traditio.

SECVLARES. CLXXXXIII.

SAmpſon hæreticus docet Reges, & Principes, omneſque alios dominos ſeculares, præeſſe rebus Eccleſiæ etiam in ſpiritualibus; cuius opinio damnatur latiſſimè per Nicol. Sand. lib. 8. de viſ. mon. Eccl.nu.220.& lib.2.cap. 2.& ſeq.

Contra facit primo 2. Paral. 26. ibi Cum Ozias Rex adolere vellet incenſum ſuper altare thymiamatis, ſtatim ingreſſus poſt eum Azarias Sacerdos, & cum eo ſacerdotes Domini reſtiterunt Regi, atque dixerunt? Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino; ſed Sacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi myniſterium. Secundo facit 2. Paral.19. vbi Ioſaphat

Rex Iuda, vtramque poteſtatem diſtinguens, dicebat ad Leuitas, & Sacerdotes; Amarias Sacerdos, & Pontifex veſter in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit; porrò Zabadias filius Iſmael, qui eſt Dux in domo Iuda ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent. Tertio Poteſtas Principis ſecularis non attingit animam Matt. 10. ibi Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem occidere non poſſunt. Poteſtas autem Sacerdotis pertinet ad ipſam dicente Matth. 18. Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cœlo, Chryſoſtom. de verbis Eſaiæ Homil. 4. Quarto facit ratio, ſi Princeps ſecularis eſſet capax iuriſdictionis eccleſiaſticæ, ſequeretur, quod mulier, & infans cum poſſint eſſe Principes, poſſent quoque eſſe Sacerdotes, quod eſt abſurdũ, & falſum, cum prohibeantur docere, & ſacramenta adminiſtrare; Docere (inquit Apoſt. 1. Timot. 2.) mulieri non permitto: turpe eſt enim mulieri loqui in eccleſia, & de puero dicitur, hæredem paruulum nihil differre à ſeruo. Non eſt autem eccleſiaſtici moris, vt qui ſeruus adhuc manet, miniſter Eccleſiæ fiat. Quinto Apoſtolis, & Sacerdotibus dictum fuit, eos eſſe diſpenſatores Myſteriorum Chriſti, non autem Principibus ſecularibus. Sexto Leuit. 6. ibi Si Sacerdos, qui vnctus eſt peccauerit, delinquere faciens populum ſuum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino: quod ſi omnis turba filiorum Iſrael per imperitiam fecerit, quod contra mandatum Domini eſt, & poſtea intellexerit peccatum, offeret pro peccato ſuo vitulum: ſi peccauerit Princeps, & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur, & poſtea intellexerit peccatum ſuum, offeret hoſtiam Domino hircum de capris immaculatum; quod ſi peccauerit anima per ignorantiam, de populo terræ, offeret capram immaculatam; vbi apparet manifeſtè diſtinctio Sacerdotis ab alijs. Septimo facit Pſal. 104. ibi Nolite tangere Chriſtos meos; vbi intelligitur de Sacerdotibus. Octauo facit ratio, quia quod minus eſt, à maiore benedicitur Hębr. 7. Aaron autem extendens manum ad populum benedixit ei, Leuit. 9. maior ergo erat Aaron, quam Populus; Ideo ſicut Populus ante Regem, ſic ſacerdos vnctus ante populum collocatur, & licet Salomon benedixerit populo 3. Reg. 8. hoc non fecit ex regio ſed ex prophetico munere. Nono Pſal. 2. ibi Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram; ſeruite Domino in timore; apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta.

Si ergo Regum eſt erudiri, eſt etiam illorum eatenus ſubeſſe; qui enim eruditur, à magiſtro aliquo eruditur, & fit illi diſcipulus, à quo eruditur; diſcipulus autem non eſt ſupra magiſtrum ſuum Matth. 10. Cum igitur Apoſtolis dictum ſit, Ite docete omnes gentes Matth. 28. ſequitur, quod etiam Reges doceri debeant. Decimo Iſaiæ 45. Vbi Iſaias prædixit Reges fore nutritios Eccleſiæ Chriſti, & vultu in terram demiſſo adoraturos illam, & mox ſubiungit, Scias, quia ego Dominus; vbi apparet miniſtros Chriſti maiores quolibet Rege, Vndecimo ad Ephſ. 4. ibi Nam Deus alios conſtituit Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſtores, & doctores in ædificationem myſtici ſui corporis, quod eſt Eccleſia; alios vero conſtituit velut oues, & Agnos, qui per Paſtores, & doctores ſuos ædificarentur, & quibus Paſtores attenderent, ne circumferrentur omni vento doctrinæ, per aſtutiam hominum; Reges autem ſunt tanquam oues, & Chriſti greges ſunt, non ergo Paſtores, & Sacerdotes. Duodecimo nihil in nouo teſtamento reuelatum eſt de Principum poteſtate, quàm vt dentur Cæſari, quæ ſunt Cæſaris Matt. 22. vt tributa ſcilicet ſoluãtur, vt pro Regibus oretur 1. Tim. 2. non autem, vt in rebus ſpiritualibus aliquam authoritatem habeant. Tertiodecimo facit com. opinio doctorum Ambr. libr. 10. Epiſtol. 78. Chryſoſt. libr. 3. de Sacerd. Aug. in Pſalm. 98. Greg. in 1. Reg. lib. 4. cap. 4. Procopius Gazeus in Leuit. Theod. in Leuit. q. 1. Philo. in lib. de victimis, Chryſoſt ver. Iſaiæ Homil. 4. Quattodecimo faciunt quæ dixi ſupra 1. p. ver. Sacerdotium. Quintodecimo facit ratio, quia quemadmodum eſt homo terreuus, & homo cœleſtis; ita etiam eſt regnum terrenum, & regnum cęleſte. Homo terrenus eſt Adam, qui de terra factus eſt; homo cęleſtis eſt Chriſtus Dei filius 1. Corint. 15. regnum terreſtre illud eſt, quod homines de terra facti per conſenſum humanum Principi ſuo detulerunt; cęleſte autem regnum eſt illud, quod Chriſtus in terra ſtabiliuit; dum homines terrenos fide, ſpe, & charitate donatos in nouam creaturam gratiæ ſuæ potentia conuertit, & membra ſua effecit; vnde in his, quæ terrena ſunt, conſtituuntur Reges: in his verò quæ ſunt ſpiritualia, Sacerdotes, quibus Reges parere debent; de quibus dicitur. Qui vos ſpernit me ſpernit; qui vos audit me audit Luc. 10. Decimoſeptimo quia Chriſtus eſt prorſus omnium hominum Rex, quia quod in vno quoque genere præcipium eſt & digniſſimum, id per naturæ vim cæterarum eiuſdem generis rerum caput eſt, & principium, vnde dicitur Rex Regum, & Dominus Dominantium. ideo Chriſtiani non alium Regem ſibi eligere debent, quam eum qui ſit Chriſtianus. Deut. 17. ibi Cum dixeris cõſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes, eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum; non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus: per fratrem vero intelligimus eum, qui ſit fidelis, & Chriſtianus: ex quo ſequitur Chriſtianum Regem, qui populis chriſtianis præeſt, miniſtris Chriſti ſaltem in his, quæ ad fidem, religionemque pertinent, etiam ſub pœna Regni amittendi ſubeſſe debere Daniel. 7. Regnum, & poteſtas, & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cœlum detur populo Sanctorum Altiſſimi, cuius regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges, ſeu poteſtates ſeruient ei, & obedient. & Iſaiæ 60. Ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum miniſtrabunt tibi, & venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi;

præ-

tereа ſi Chriſto Chtiſtiani Reges obedire tenentur, & Sacerdotibus etiam, de quibus ipſemet dixit Ioan.20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; præterea vt animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei 1, Cor.2. ſic neque ſecularis poteſtas moderatur, & gubernat ea, quæ ſunt Spiritus Dei. Nam etſi Reges præſunt membris Chriſti, nempe fidelibus, hoc fit reſpectu ſecularium negotiorum, quibus vacant: præterea membra Chriſti Rege carere poſſunt, prout aliquando caruerunt; nam vſque ad regnum Saul per tria ferè annorum millia, Rege terreno caruerunt; Paſtore autem nunquam caruerunt; quia ſemper fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti Rom. 10. qui autem verbum Chriſti prædicauerũt, ij fuerunt Apoſtoli, & Paſtores gregis. Decimooctauo Ier, 2. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper Regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes; quæ verba in Chriſti perſonam cadunt, & in eius miniſtros ſacerdotes. Non obſt. quod obijciunt hæretici Ioan, 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo: ergo inferunt ipſi, miniſtri Eccleſiæ in Reges Chriſtianos nullam prorſus iuriſdictionem habent; Nam Reſp. primo, quod ibi per mundi nomen intelligitur peccatum; ſicuti illud Ioan. 15. De mundo non eſtis; alioquin mundus quod ſuum eſt amaret: ſed ego elegi vos de mundo: ſecundo Reſpon. quod per hoc non negat creaturas ſibi ſubiectas eſſe; ſed negat eius regnum hinc eſſe, ideſt ex hoc mundo. Vnde Auguſt.d. cap.18. ſuper Ioan. dixit Chriſtum dixiſſe non quidem regnum meum non eſt hic, ſed non eſt hinc; In mundo quippe eſt, de mundo non eſt, ſed de cœlo. Item non obſt. quod obijciunt, nullam datam eſſe poteſtatem Eccleſiæ coercendi, & remouendi Reges. Reſp. per Ezech. 34. ibi Paſtori dictum eſt, vt quod infirmum eſt conſolidet, quod ægrotum eſt ſanet, quod confractum eſt alliget, quod abiectum reducat, quod perierat quærat; modo cum auſteritate, & potentia non imperet, & 1. Cor. 6. An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo iudicabunt? etſi in vobis iudicabitur mundus, indigni eſtis qui de minimis iudicetis? neſcitis quoniã Angelos iudicabimus? quanto magis ſecularia? Decimonono facit 2. Reg. 19. vbi Elias vnxit Aſael Regem ſuper Syriam, & Iehu Regem ſuper Iſrael, & Eliſæum vnxit in Prophetam pro ſe ea conditione, vt qui fugiſſet manus Aſael, occideret eum Iehu, qui autem fugiſſet manum Iehu, interficeret eum Eliſæus; qua figura denotantur plures poteſtates in Eccleſia Dei, vt quod per vnã non fit earũ, per alteram fiat. Vigeſimo 4. Regum 2. ibi Scimus enim & duos vrſos de ſaltu egreſſos laceraſſe quadragintaduos ex eis pueris, quis Eliſæo illudebant: Omnis enim creatura in vindicandam iniuriam factam Sacerdoti inſurgit. Vigeſimoprimo facit 3. Reg. 11. vbi tota Regis cauſæ cognitio penes vnum Pontificem Ioiadam extitit non enim eſt minor authoritas pontificalis noui Sacerdotij, quam tunc fuerit veteris; immo eſt longe præſtantior 2. Cor. 3. & 4. & Act. Apoſt. 5. vbi Petrus Apoſtolus vita priuauit eos, qui noluerunt obedire mandatis eius. Vigeſimoſecundo facit illa diſtinctio. Sanctorum Patrum Sacerdotij, & ſegni. c. duo ſunt 96. Diſt. Non obſt. quod in veteri teſtamento Reges præſcripſerint Sacerdotibus, quid in rebus Eccleſiaſticis agere deberent: Nam Reſp. quod hoc in nouo teſtamento non conuenit, cum mutata ſit ratio regiminis; nam in nouo teſtamento non littera, ſed ſpiritu exercetur 2. Cor. 3. illic regnauit ſeruilis timor Dei, & gladius corporeus, hic autem amor intimus, & gladius ſpiritualis. Inconueniens enim eſt, vt regnum cœlorum, quod eſt Eccleſia, ſeruitutem patiatur. Non obſt. etiam quod Moyſes præceperit, & fuerit Princeps Leuitarum, & Sacerdotum; nam Reſp. quod quæ geſſit Moyſes ſpectantia ad Sacerdotes, non vt Rex, ſed vt Propheta, & Sacerdos Dei, Pſalm. 98. ibi Moyſes, & Aaron in Sacerdotibus eius, & Samuel inter eos, qui inuocant nomen eius: & ſic vbicumque reperitur quod aliquis Princeps exercuerit aliquem actum ſpiritualem, dicendum eſt illum exercuiſſe tanquam Sacerdotem, non autem tanquam Regem; quicquid etiam Principes Catholici de rebus Eccleſiæ tractauerint, non eo animo id fecerunt, tanquam ſe putarent Iudices legitimos, verum quod aliter pacem Eccleſiæ tueri, conſeruarique non poſſent; vt Conſtantinus, qui præfuit in Nicena Synodo, ipſamque conuocauit, quia videbat Donatiſtas Epiſcoporum iudicio non acquieſcere.

SEPVLTVRA. CLXXXXIIII.

VValdenſes docuerunt hunc errorem: Nihil prorſus prodeſſe animæ, quod corpus in loco ſacro ſepeliatur.

Contra facit ratio, quia ſepultus in loco ſacro eſt particeps ſuffragiorum, quæ fiunt pro eo in Eccleſia, in qua, & iuxta quam ſepelitur, quod videtur obſeruatum etiam in veteri lege: nam Patriarchæ de ſuorum corporum ſepultura anxiè dum viuerent, curauerunt Geneſ. 22. & 50. Tob. 12. 3. Reg. 23. & 4. Reg. 27. dixi ego in tract. de ſepult.

SERPENS. CLXXXXV.

SErpentem eſſe veneratione dignum, hæreſis eſt, Direct. p. 2. q. 6. num. 10. fin. 24. q. 3. ver. Ophitæ.

SETH. CLXXXXVI.

SEth Adam filium eſſe D. N. Ieſum Chriſtum, hæreſis Sethianorum eſt, Direct. 2. p. q. 6. nu. 16. cap. fin. ver. Sethiani 24. q. 3.

SILENTIVM. CLXXXXVII.

PAttalorinchitæ Hæretici tantum ſilentio ſtuduerunt, vt digitum naribus, & labijs ſuis opponentes, ſilentium quaſi ſemper exercuerint, non alteri rei, quam taciturnitati ſtudium accommodantes; qua in re ſe Prophetas imitari dicebant;

quo-

quoniam Dauid propheta ait Pſalm. 144. Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labijs meis.

Sed contra facit primo Eccl. 3. Tempus eſt loquendi, & tempus tacendi, non ergo ſemper eſt tacendum. Secundo Iſa. 6. Vę mihi quia tacui, ad Pſalm. 144. Reſp. quod non petit Propheta cuſtodiam labiorũ ſuorum, ſed oſtium; quo loco petijt moderatam loquutionem, non autem omnimodam taciturnitatem.

SIMONIA. CLXXXXVIII.

PRima hæreſis, quæ poſt Chriſti in cœlos Aſcenſionem in Eccleſia eſt orta, fuit Simonis Magi, qui credidit ſpiritualia Dei dona poſſe pecunia comparari; quam hæreſim ſequuti ſunt Græci, & Armeni.

Contra hanc arguit Petrus Princeps Apoſtolorum, cum dixit Simoni Mago Act. Apoſt. 8. Pecunia tua ſit tecum in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri &c. Secundo facit 4. Reg. 5. vbi Giezi famulus Heliſęi fuit à Deo lepra percuſſus, quia pecuniam recepit pro beneficio ſanitatis, quod Heliſęus contulerat Naaman leproſo. Tertio Matth. 10. vbi poſtquam Dominus dedit poteſtatem Apoſtolis curandi infirmos, ſanandi leproſos, eijciendi Dęmonia, ſtatim ſubiunxit dicens: Gratis accepiſtis gratis date. Quarto facit ratio, quia in omni venditione rerum ſeruanda eſt in pretio rerum æqualitas, conuincitur vt is, qui credit ſpiritualia Dei dona poſſe pretio comparari, credat etiam pecuniam eſſe æquè bonam, & æquè pretioſam, ſicuti ſpiritualia Dei dona; at ſapiens contrarium ſentit Prou. 8. dicens Accipite diſciplinam meam, & nõ pecuniam: doctrinã magis quam aurum eligite: melior eſt enim ſapientia cunctis opibus pretioſiſſimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari. Quinto adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Elibert. cap. 48. Concil. Toler. 11. cap. 8. Concil. Brac. 2. cap. 3. Direct. 2. p. q. 6. numer. 2. cap. fin. 24. q. 3. ver. Simoniani, dixi in ſumma pec. cap. p. 1. q. 116. tit. 6.

SPES. CLXXXXIX.

HAnc hæreſim vltra alias Lutherus docuit, dicit enim ſpem non procedere ex meritis, de hac S. Thom. 2. 2. q. 17. & ſeq. Doct. comm. lib. 3. ſent. diſtin. 26. Hoſius Tit. de ſpe. cap. 18.

Ad tollendam hanc hæreſim ſupponendum eſt, quod bonus ille Paterfamilias conuentionem fecit cum operarijs ex denario diurno: & cum operarij, qui primo mane venerant, ſperarent ſe aliquid amplius accepturos, dixit vni ex illis Paterfamilias. Nonne ex denario conueniſti mecum? tolle quod tuum eſt & vade, amice non tibi facio iniuriam: ex quo conſtat omnibus gloriam eſſe debitam iuſto, velut mercedem Mercenario; debitam quidem, quia promiſſa: quoniam niſi promiſſa eſſet, debita non eſſet.

Contra facit primo ratio, quia Mercenarius, qui in alieno agro deſudat, atque laborat, non ſolum ſperat propter bonitatem Domini conſequi mercedem, ſed etiam propter ſuum laborem: ita iuſti ſperant in bonitate Domini; verum quia Dominus non dat mercedem pigris; ideo laborare ſatagunt, vt per labores ſuos gloriam aſſequi mereantur. Vnde Iob. 7. Militia eſt vita hominis ſuper terram; & ſicut mercenarij dies eius, & Pſalm. 43. Propter tę mortificamur tota die, & 1. Cor. 15. Quotidie morior propter gloriam veſtram fratres, & 2. Tim. 1. Ob quam cauſam hæc patior; ſed non confundor: ſcio enim cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. Secundo facit ad Rom. 5. Non ſolum autem; ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem. Tertio 2. Tim. 4. ibi Ego enim iam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſumaui, fidem ſeruaui; in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex; non ſolum autem mihi, ſed & ijs, qui diligunt aduentum eius. Quarto Pſalm. 4. Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in Domino. Quinto ad Tit. 2. Sobriè, & piè, & iuſtè viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem. i. vt ſecuri poſſimus futuram beatitudinem ſperare: illorum autem ſpes, qui ſine meritis ſperant, dicitur vana Iob. 11. & 8. dicitur quòd ſpes Hypocritæ peribit, & Prou. 10. Spes impiorum peribit & Sap. 5. Spes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur, & Eccl. 34. Vana ſpes, & mendacium viro inſenſato; de hac vide, quæ dicta ſunt ſupra ver. Fiducia.

SPIRITVS SANCTVS. CC.

SPiritus ſancti aduentum non in Apoſtolos, ſed in ſe factum eſſe aſſerere, hæreſis eſt. cap. pen. & ita ſemper allegetur iſte textus 24. q. 3. Direct. 2. p. q. 6. numer. 27.

Item hæreſis eſt, dicere Spiritum ſanctum non eſſe Deum, ibid. numer. 44. & Spiritum ſanctum eſſe Patre Filioque minorem, ibidem numer. 51. cap. fin. 24. quæſtio. 3.

Item Spiritum ſanctum aſſumpſiſſe carnem humanam, Direct. p. 2. q. 11. hær. 3.

Similiter; A ſolo Patre procedere, non à Filio, ibidem q. 18. num. 1.

STATVS. CCI.

BEguinæ dicebant, ſtatum Fratrum Minorum eſſe perfectiorem ſtatu Epiſcoporum.

Contra facit ratio, quia Epiſcopus ad plura tenetur, nempè ad ſalutem ſui, & aliorum; & per conſequens eſt perfectior ſtatus primo, Tim. 3. Secundo quia maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. At paſtor ad hoc tenetur, Ioan. 10. ergo eſt in perfectiori ſtatu.

STVDIA GENERALIA. CCII.

IOannes Vuicleph hæreticus dixit, Studia generalia eſſe vana gentilitate in Eccleſiam introducta, & tantum prodeſſe Eccleſiæ, quantum prodeſt Diabolus.

Contra facit primo ratio, quia fides noſtra non eſt defendenda armis; ſed verbis, rationibus, & argumentationibus. Arma enim militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed ſpiritualia 2. Corin. 10. & ad Epheſ. 6. In omnibus ſumentes ſcutũ fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladiũ ſpiritus, quod eſt verbum Dei: viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Secundo ſi ſtudia non eſſent, neque doctores, a quo docerentur Idiotæ? mnllus enim ſufficit ſibi ipſi, ſed aliquo eget Doctore. Prou. 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ, & iterum: Ne ſis ſapiẽs apud temetipſum, & Roman. 12. Nolite eſſe prudentes apud vosmetipſos. Tertio 2. Timot. 3. Tu vero permane in his, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi; ſciens à quo didiceris; & quia ab infantia ſacras literas noſti. Quarto facit Act. Apoſt. 13. ibi: Erant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ & Doctores &c. Poſt ſcholam Antiochiæ fuit alia erecta Alexandriæ, de qua Euſeb. Cæſar. lib. 5. Hyſtoriæ. Quinto hæc hæreſis damnatue in Concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 8. atti. 29.

SVBDITVS. CCIII.

IDem Ioannes Vuicleph dicit Populares homines poſſe ad libitum ſuum, Prælatos, & Dominos delinquentes corrigere; & ideo ſubdit, populum iuſtè ſubtrahere decimas à ſacerdotibus peccatoribus, & ab alijs huiuſmodi Dominis ſubtrahere tributa propter illorum peccata.

Contra facit primo ratio; quia nihil magis obeſſe poteſt Reip. quam ſi licuerit cuilibet de populo corrigere Prælatum, & Dominum ſuum; nullus enim alius eſſet maior, ſi cum eorum aliquis delinquit, ſe inuicem poſſent corrigere. Secundo facit exemplum Dauid, qui rectè nouerat peccata Saul Regis, quem tamen nunquam auſus eſt corrigere. 1. Reg. 24. ibi Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Chriſto Domini, vt mittam manum meam in eum, qui Chriſtus Domini eſt. Tertio facit quod dixi ſupra ver. Poteſtas. Quarto hæc hæreſis damnatue ab Eccleſia Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. artic. 17.

SVBTERRANEI. CCIIII.

LOllardi negabant, Deum aut ſcire, aut punire mala, quæ ſub terris fierent; Et ideo in ſubterraneis turpitudinem exercebant.

Contra facit S. Thom. 1. p. q. 14. artic. 11. Cum Deus ſit cauſa omnium per ſuam ſcientiam, neceſſe eſt, quod eſſentia ſua ſit principium ſufficiens ſciendi omina. Secundo facit. 2. Cor. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſque propria corporis, pro vt geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.

SVFFRAGIA DEFVNCTORVM. CCV.

DIcit Lutherus hanc hæreſim Nihil prodeſſe defunctis, orationes, ſacrificia, & eleemoſynas, quæ à viuis pro illis fiunt.

Huius hæreſis Authores fuerunt Vualdenſes, Albigenſes, Græci, Armeni, & Aerius. Et certe ſi defuncti tales ſunt, quales hi hæretici, fruſtra pro his ſacrificia offerrentur; quia in inferno ſunt: verũ pro his qui ſunt in purgatorio pium eſt, & vtile.

Contra hanc hæreſim facit primo Tob. 4. Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue; quod fruſtra fieret, ſi nihil prodeſſet. Secundo 2. Mac. 12. ibi Iudas collatione facta, duodecim millia drachmas argenti, miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum in ſacrificium, bene & religiosè de reſurrectione cogitans; niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperarèt, ſuperfluum videretur, & vanum, orare pro mortuis; ſed quia conſiderabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiã: ſancta ergo & ſalubris (inquit) eſt cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Tertio facit comm. opin. doct. Aug. lib. de cura agenda pro mortuis cap. 1. Greg. libr. 4. Dialog. cap. 55. Theoph. ſuper 12. Luc. Chryſoſtom. Homil. 69. Athan. lib. de varijs. quæſt. Dionyſ. Areopag. lib. de Eccl. Hyer. cap. 7. Quarto adeſt conſuetudo, & definitio Eccleſiæ Conci. Cartag. 4. cap. 95. Concil. Vallenſe c. 4. Agatenſe cap. 4. Tol. 3. c. 22. Concil. Flor. dixi ſupra ver. Purgatorium.

TEMPLVM. CCVI.

EVſtachius hæreticus, quem ſequuti ſunt Vualdẽſes, Pſeudoapoſtoli, Boemi Hæretici Thaboritæ appellati, concorditer ſenſerunt. Templa Dei nullius eſſe vtilitatis, neque aliquo pacto prodeſſe in Eccleſia Dei.

Contra facit primo 1. Paral. 28. vbi Salomon Rex, ex præcepto Dei ædificauit templum Hieroſolymæ; quod præceptum datum non eſſet, ſi nullius eſſet vtilitatis. Secundo facit Matth. 21. vbi Dominus eiecit ementes, & vendentes è templo, dicens ſicut Iſa. 56. Domus mea, domus orationis vocabitur. Tertio vſus templorum cepit ab Apoſtolis, vt refert Euſeb. lib. 2. Hyſt. Eccl. c. 17. Quarto Concil. Grangrenſe cap. 5. ibi: Si quis docet domum Dei contemptibilem eſſe debere, & congregationes, quæ in ea fiunt, Anathema ſit.

TENTATIO. CCVII.

PEtrus Abailardus docuit hũc errorem, Quod nulla ſit Dęmonis in nobis tentatio, quæ non fiat contactu lapidum, aut herbarum: ſi iſte tenet, quod Dęmon poſſit per contactum lapidum, aut herbarum ad actum peccati impellere, non eſt

hæreſis:

hæreſis: ſed tenens, quòd omnis Dæmonis tentatio procedat ex contactu lapidum, aut herbarum, ſeu quòd Dæmon impellat ad peccatum, erit manifeſtus error.

Contra quem facit 1. Geneſ. 3. vbi Dæmon in tentatione Adæ, & Euæ non vſus eſt lapidibus & hærbis, ſed ſerpente. Secundo Iob. vbi Satan appetit tentare Iob, & ad hoc licentiam à Deo petit, non poſtulat ſibi permitti lapides, aut herbas applicare, ſed vallum, quo Deus vniuerſam illius ſubſtantiam circumcinxerat, auferre, vt liberè poſſet illum per omnis ſubſtantiæ deuaſtationem, tentare. Tertio cum Satan Saluatorem noſtrum tentauit in deſerto, non applicatione herbarum, aut lapidum tentauit, ſed locutione. Quarto multa alia ſunt tentationis genera, quibus tentamur à Dæmone; nam aliquando transfigurat ſe in Angelum lucis, vt facilius alios decipere valeat 2. Corin. 11. Cathec. in 6. pet. orat. dom.

TESTAMENTVM CCVIII.

VNæi Hæretici in comitatu Angliæ orti, Anno 1570. dicunt teſtamentum nouum totum rerum futurarum prædictionem eſſe; ideò Chriſtum antè diem Iudicij rediturum affirmant.

Contra facit, quia licèt multa in teſtamento nouo res in Cœlo futuras pronūcient; non tamen omnia ad res futuras habent referri: Chriſtus autem non redibit, niſi ea forma, qua Apoſtoli viderunt eum euntem in Cœlum. Act. 2. hoc autem fiet in fine, vt deſtruat Antichriſtum illuſtratione aduentus ſui 2. Theſ. 2.

TERRA. CCIX.

FOelix Manicheus, docuit terram eſſe Deo coæternam.

Contra facit primo 1. Geneſ. In principio creauit Deus cœlum, & terram; ſi in principio creauit terram, ergo non eſt coæterna. Secundo Pſalm. 101. Initio tu Domine terram fundaſti, quæ verba repetit Paul. ad Hebr. 3. Tertio Iſa. 45. Ego feci terram, & hominem ſuper eam creaui. Quarto adeſt definitio Eccl. c. 1. de Summa Trin. & fid. cath.

TIMOR DEI. CCX.

LVtherus hunc peſtiferum errorem docuit, Timorem Dei ſeruilē eſſe prorſus inutilem; immo etiā noxium, cum dicat illum eſſe dignū pœna.

Contra facit primo, quæ dixi ſupra de contritione, & nota, quod timor Dei duas habet origines in peccatore. Vna eſt amor ſui, & ſui commodi, vnde prouenit vt fugiat incommoda: ideò enim peccator odit, & timet pœnam; quia illa aufert quietem, pacem, delectationem, & integritatem patientis. Altera origo eſt conſideratio omnipotentiæ diuinæ, & eius ſapientiæ, & iuſtitiæ, qua peccatores plectuntur. Cum ergo peccator odiat pęnam, ad quam infligēdam certò credit Deum eſſe potentem, ſapientem, & iuſtum, abſtinet ab opere peccati, ne talem pœnam patiatur; ſic tamen vt in eo peccandi voluntas etiam auferatur; talis (inquam) fuga peccati ad euitādam pœnam eſt timor ſeruilis, quem dicimus eſſe bonum, & vtilem; niſi voluntas peccandi ſit ei admixta; exemplo ſerui, qui metu pęnæ dilationem petijt ad ſoluēdum, Matt. 18. ſimiliter Matth. 5. ibi: Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduerſarius Iudici, & Iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi nō exies indè, donec reddas nouiſſimum quadrantem, & Prou. 22. ibi: Stultitia colligata eſt in corde pueri, virga diſciplinæ effugabit eam. Secundo facit Pſalm. 118. Bonum mihi, quia humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas: Dauid teſtatur ſe didiciſſe iuſtificationes Dei; propterea quod fuerat à Deo humiliatus; ſi ergo opus eius bonum eſt, ipſe quoque timor erit bonus, quia arbor mala non poteſt bonos fructus facere Matt. 7. Tertio adeſt com. opin. doct. S. Bernard. lib. de præcepto, & diſpenſatione, Riccardus de S. Victore libr. de præparatione animi cap. 8. dicit, timorem gehennæ eſſe initium ſapientiæ, Aug. ſuper 1. Ioan. Epiſt. tract. 9. exponens illud, timor non eſt in charitate, dicit, hoc eſt in charitate perfecta, quia perfecta charitas foras mittit timorem: ergo incipit timor, quia initium ſapientiæ timor Domini. Timor quaſi locum præparat charitati &c. idem dicit Baſilius in Pſalm. 33.

Secunda hæreſis eſt Petri Abailardi dicentis, Timorem Domini non eſſe in futuro ſeculo.

Contra facit primo Pſalm. 18. Timor Domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. Secundo Iob 26. Columnæ cœli contremiſcunt & pauent ad nutum eius, loquens de Angelis, & intellige ex mente omnium de timore caſto & reuerentiali; non autem de ſeruili, de quo dicitur 1. Ioan. 4. quod perfecta charitas foras mittit timorem.

TONSVRA. CCXI.

MAgdeburgenſes irrident tonſuram Clericorum.

Contra facit primo Concil. Nicæn. 2. cap. 14. ca. clericis, de vita, & honeſt. Cler. Secundo quæ ſcripſit doctiſsimus Franciſcus Turrianus ſocietatis Ieſu lib. 5. c. 19. aduerſus Magdeburgenſes centuriatores pro Canonibus Apoſtolorum &c.

TRADITIO. CCXII.

TRaditiones negans, eſt hereticus Turrian. lib. 2. cap. 16. lib. 5. cap. 4. Hoſius lib. de Traditionibus.

TRANSLATIO ſcripturarum. CXIII.

TRanſlationem ſcripturarum faciendam eſſe in lingua vulgari, docent hæretici moderni.

Contra facit primo. 1. Tim. 6. O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam

quidam

quidam promittentes circa fidem exciderunt. Secundo facit Conc. Trid. ſeſs. 4. c. 2.

TRIBVTVM. CCXIIII.

IOannes Behaim negat decimas eſſe perſoluendas Eccleſiæ, & tributum ſeu vectigal Principi ſeculari.

Contra primum, faciunt quæ dixi ſupra. 1. p. ver. Decimæ, & contra vtrumque facit Mat. c. 22. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, vt pote tributum, & ſubiectionem; & quæ ſunt Dei Deo, videlicet oblationes & cætera, quæ in lege iubentur. Secundo ad Rom. 13. Omnis homo exiſtens ſub alio, ſubditus ſit per obedientiam promptam, ac humilem, conſtitutis à Deo Principibus ſecularibus, ſpiritualibuſque Prælatis: ideo enim & tributa præſtatis, quod eſt ſignum ſubiectionis.

TVRIFICATIO. CCXV.

ALmaricus turificationem, qua in Eccleſijs Sacerdotes vtuntur, idolatriam vocabat.

Contra facit Durand. Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 10. Innoc. de Altaris Myſterio lib. 2. c. 16. ibi: Per turribulum verbum incarnatum accipitur, quia per fidem mediatoris incenſum offerimus Deo.

TYRANNVS. CCXVI.

IOannes parui docuit: Quemlibet Tyrannum poſſe licitè, & meritoriè occidi, per quemcunque vaſallum ſuum, etiam per clanculas inſidias, non obſtante quocunque fœdere inter eos inito, etiam per iuramentum confirmato, & hoc abſque ſententia, aut mandato Iudicis cuiuſcunque.

Contra facit primo ratio, quia Tyrannus ille dicitur, qui non iure dominatur in Republica, aut iux ta dominij ſui leges poteſtatem ſuam exercet; ſi ergo quilibet Tyrannus poterit occidi à ſubdito ſuo, ſequeretur confuſio iuſtitiæ, quia tunc vxor poterit occidere maritum ſuum, oues interficere Paſtorem, Filij Patrem tirannicè dominantes, & ſic ex iſtaaſſertione aperiretur via vnicuiq; ſubdito, non ſolum ad inobedientiam, ſed etiam ad necem ſui ſuperioris; quia poſſet cauſari illum eſſe Tyrãnum; facit etiam ratio, quia maius eſt crimen hæreſeos, quàm tyrannidis; ſed non licet cuiliber occidere hę reticum, ergò non licebit etiam cuilibet occidere Tyrannum. Secunda via oppugnare poſſumus hanc peſtiferam hæreſim, ex ratione inſidiarum; quoniam etſi licitum eſſet Tyraonum occidere; non tamen per inſidias, & fraudes, & deceptiones, Exod. 21. Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias: ab altari meo euelles eum, vt moriatur. Tertia via patet qua eadem hæreſis expugnatur ex ratione fœderis iuramento firmati; dicitur enim Pſalm. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium; virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus: ſi omnes qui loquuntur mendacium Deus perdet, quid illum lacturum cenſebis de his, qui peierant? nam etiam hoſti eſt ſeruanda fides; nam propter hãc cauſam Iacob iratus eſt contra Simeonem, & Leui filios ſuos, qui violarunt pactum cum Sychimitis initum Geneſ. trigeſimoquarto, & 49. ſimiliter reprehenditur Sedechias, Rex Iuda, quia rebellauit contra Nabuchdonoſor Regem Babilonis, cum tamen prius illi fecisset iuramentum de fidelitate ſeruanda; quod ſi licet rumpere fœdera etiam iuramento ſtabilita, via tunc aperiretur latiſsima, ad omnem diffidentiam, & omnem controuerſiam patens. Nullus enim iam fidet alteri aliquid promittenti, quoniam etſi promiſſa iuramento confirmet, quiſque iuſtè metuère poteſt, ne poſtea contra iuramentum faciat, cum id licitè facere poſsit. Nullus etiam erit controuerſiæ finis, ſi nulla eſt obligatio iuramenti; quoniam vt inquit Paul. ad Hebr. 6. Omnis controuerſiæ finis eſt iuramentum. Quarta via expugnatur hæc hæreſis ex defectu poteſtatis, & iuriſdictionis priuatæ, qua authoritate nemini quemquam interficere licet; ideò de Cain legitur Geneſ. 4. Nequaquàm ita fiet; ſed omnis qui occiderit Cain ſeptuplũ punietur, vndè Paulus dicit Rom. 14. Quis es tu, qui iudicas ſeruum alienum? præceptum autem de non occidendo loquitur de omni occiſione, quæ fit priuata authoritate, immo nec etiã Rex poteſt citra iuris ordinem, aliquem interficere; eſt enim contra naturalem rationem, quod aliquis in eadem cauſa ſit iudex, teſtis, & reus: quoniam hoc ſoli Deo conuenit propter ſummam illius ſapientiam, & bonitatem. Cum autem ſubditus ſine ſuperioris Iudicis ſententia Tyrannum occidit, tunc ipſemet eſt Iudex, pars oppoſita reo, & teſtis. Vltimo hæc hæreſis damnatur à Concil. Conſtant. ſeſſ. 15.

VERECVNDIA. CCXVII.

TVRELVPINI hæretici docuerunt: De nulla re, quæ nobis eſt à natura donata, erubeſcendum eſſe.

Contra hanc hæreſim redarguit natura ipſa, à qua inſitam habemus quarundam rerum verecundiam: quapropter partes corporis, per quas mares, & fœminæ commiſcentur, verenda, & pudenda di cuntur, quæ teſtimonium referunt illius peccati, quod primus homo per inobedientiam commiſit: cũ enim omnes reliquę corporis partes ad nutum volũtatis noſtræ moueãtur, & quieſcant; ſola membra genitalia nutui voluntatis repugnant, & obedire recuſant. Secũdo Geneſ. 3. vbi Adam dixit Deo, Vocem tuam Domine audiui in Paradiſo, & timui; eo quod nudus eſſem; quo loco conſtat timorem capi pro verecundia. Tertio Geneſ. 9. vbi reprehenditur Cham filius Noe, eò quod videns Patrem inebriatum habentem verenda nudata, nunciauit fratribus ſuis, qui laudantur, eo quod verenda Patris operuerunt. Quarto Exod. 28. vbi pars veſtis ſacerdotalis, qua iuxta præceptum Domini veſtiendus erat ſacerdos, cum intrabat in ſancta, erãt femoralia in tegumentum earum partium, ex quibus nudatis, maxima oritur verecundia.

VIDVA.

VIDVA. CCXVII.

VIduã non poſſe nubere, hæreſis eſt, Direct. 2. p. quæſt. 6. nume. 28. cap. pen. ver. Cathari 24. quæſt. 3.

VINVM. CCXVIII.

SEuerus, à quo Seueriani hęretici originem duxerũt, docuit: Non licere vllo pacto bibere vinum; eò quod dicebat de Satana, & terra germinaſſe vitem; quæ quidem hæreſis non ſolum nocet animæ; ſed etiam corpori (vt candidè loquar) quoniam etſi vinum immodicè ſumptum multum noceat; moderatè tamen potatum, plurimas corporie præſtat vtilitates; ideò Sapiens in Eccl. 31. Exultatio animæ, & corporis vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animę & corporis ſobrius potus. Secundo ſi vinum malum eſſet ſua natura, Saluator noſter non vertiſſet aquam in vinum, Ioan. 2. Tertio non præcepiſſet miniſtrantibus in conuiuio nuptiarum, vt ferrent vinum Architriclino Math. 2. Quarto in cœna vinum ad potandum Diſcipulis dedit Luc. 22. Quinto Paulus ſcribit 1. Timot. 5. conſulens ei, vt aquam non bibat, ſed modico vino vtatur propter ſtomachum ſuum, & frequentes eius infirmitates, Direct. p. 2. quæſt. 6. nu. 24. ca. pen. ver. Seueriani 24. quæſt. 3.

VIRGINITAS. CCXIX.

IOuinianus Monachus docuit Virginitatem nõ eſſe apud Deum maioris meriti, quàm coniugium, quem ſequutus eſt Heluidius Baſilides, & poſtremò Martinus Lutherus; qui ampliando dixit Virginitatem malam eſſe, & pręcepto Dei contrariam, de hac S. Thom. 2. 2. q. 152. artic. 1. & ſeq. doct. com. in 4. ſent. diſtin. 33. Hoſius tit. de traditionibus pag. 266. & ſeq.

Contra facit primo Math. 19. ibi: Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter Regnum cœlorum: qui poteſt capere capiat, & alibi Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt: quod eſt caſtrare ſe ipſum propter regnum Dei, & quia non omnes capere poſſunt, ne videretur aliquem cogere, ad id quod aſſequi non poteſt, in cuiuſque arbitrio illud relinquit, dicens: Qui poteſt capere capiat: ex quibus verbis Chriſti, apertiſſimè conſtat virginitatem prælatam eſſe matrimonio, cum ſit multo excellentius id, ad quod aſſequendum non omnium vires ſufficiunt, quàm illud, quod tam facile eſt, vt omnes illud capeſſere poſſint: nullus eſt cui integra eſt natura, qui coire non poſſit: at rarus eſt, qui poſſit ab omni ſpecie coitus abſtinere. Secundo facit 1. Corint. 7. ibi: Qui matrimonio iungit uirginem ſuam benè facit: & qui non iungit melius facit. Tertio Math. uigeſimoſecundo. In reſurrectione neque nubent, neque nubentur: ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlo: ex quibus uerbis conſtat nuptias eſſe hominum: continentiam autem Angelorum proprium munus. Quantum ergu Angeli hominibus præſtant, tantùm uirginitas præponitur matrimonio. Quarto conuincit hanc hæreſim multitudo uirtutum, quas ad ſui ſubſtentationem exigit uirginitas, ut tanquam altera Heſter illis uelut ſuis ancillis innitatur; oportet enim uirginem eſſe abſtemiam; quoniam luxurioſa res eſt uinum; exigitur abſtinentia cibi: ſummè neceſſarium eſt paciſci fœdus cum oculis, & obſeruare aures ad turpiloquia: eſt neceſſaria oris, & labiorum cuſtodia: denique nunquam eſſe poteſt uirginitas ſola: ſed oportet eam uelut Reginam eſſe ingenti ancillarum comitatu ſtipatam. At qualiter fieri poſſet, ut non ſit nobilior uirginitas, cui multo plures deſeruiunt uirtutes, quàm matrimonium? Vltimo adeſt definitio Eccleſiæ, nempè Syriaci Papę in Epiſt. de condemnatione Iouiniani, & Concil. Thelenſe hanc eandem Epiſtolam recipit, & hanc hęreſim damnat: dicens Bonum coniugium, quo eſt inuenta poſteritas ſucceſſionis humanę: ſed melior uirginitas, per quam regni cœleſtis hęreditas acquiſita, & cœleſtium meritorum reperta ſucceſſio. Per mulierem cura ſucceſſit, per uirginem ſalus euenit: denique ſpeciale ſibi donum uirginitatis elegit, & integritatis munus exhibuit, atque in ſe repręſentauit, quod elegit in Matre; Non obſt. quod obijciunt Geneſ. 1. ibi: Creſcite, & multiplicamini, ubi dicunt Deum dediſſe pręceptum omni homini de matrimonio contrahendo: nam Reſp. quod ſi hoc uerum eſſet, Paulus contradiceret Deo, qui de uirginibus conſilium dedit, & peccaſſent Ioannes Baptiſta, Maria, & Ioannes Euangeliſta, qui perpetuam uirginitatem ſeruauerunt, & ſteriles, quę non multiplicant, peccarent, quod non eſt dicendum: fatemur tamen illud fuiſſe pręceptum pro eo tempore, ut per illud humanum genus propagaretur: at poſtea humano genere ſatis propagato, iam non obligat illud pręceptum, ſed remanet liberum: ita interpretatur Hieron. contra Eluid. & lib. 1. contra Iouinianum ibi: Neceſſe fuit prius plantare ſyluam, & creſcere, ut eſſet quod poſtea poſſet excidi, & infra, nuptię replent terram, uirginitas paradiſum, Conc. Cyprian. lib. de habitu uirginum; Non obſtat ſecũdo, quod obijcit Lutherus dicens: Impoſſibile eſſe ſeruare uirginitatem, & ideò non eſſe bonam, quia omnes uires humanas ſuperat, nec ſolum ſuperat, (ut ſit) ſed uitę proprię dicit eſſe ualde inimicam: quoniam ad uitę proprię conſeruationem, dicit eſſe ita neceſſarium uxoris uſum, ſicut cibus & potus: nam Reſp. quod noſtris ſolum uiribus impoſſibile eſt uirginitatem obſeruare, cum diuino tamen adiutorio, quod Deus ipſe ſemper paratus eſt omnibus petentibus dare, poſſumus uirginitatem illęſam ſeruare: nam Paulo roganti Deum, ut auferret ab eo ſtimulum carnis, reſpondit Deus 2. Corint. 12. Sufficit tibi gratia mea: & poſtquam hoc diuinum adiutorium multis rebus fuerat expertus, dixit ad Phil. 4. Omnia poſſum in eo, qui me confortat: ex parte autem noſtra multum prodeſt abſtinentia cibi, & potus: ſine Cerere & Baccho friget Venus: & flagella catuis proſunt Eccl. 21. Malitia unius

horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ; & oratio Marc. 11. quicquid orantes petieritis, accipietis, & Pſalm. 144. Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, Aug. lib. 2. de meritis peccatorum ca. 17. Caſti non ſumus, non quia non poſſumus, ſed quia non volumus, & ſuper Pſalm. 55. In te eſt quod voueas, & reddas, & ſuper Pſalm. 131. Qui te hortatur, vt voueas, ipſe adiuuat, vt reddas; idem Chryſoſt. ſuper Paul. ad Hebr. Homil. 16. Origen. Homil. 9. ſuper Leuit. Tertio non obſt. quod obijciunt exempla Patriarcarum, & Apoſtolorum, qui cum ſanctiſſimi fuerint, vxores tamen habuerunt; nam Reſp. Aug. libr. de bono coniugali cap. 21. vbi Abraam caſtè coniugaliter uixit; eſſe autem caſtus ſine coniugio potuit, ſed tunc non oportuit; & melior eſt caſtitas cœlibum, quam caſtitas Nuptiarum &c. Quarto non obſt. quod obijcit Caluinus, contra ſacerdotes dicens, eos impudentiſſimè vocare eorum vitam angelicã. In hoc certè Angelis Dei nimium iniurij ſunt, quibus ſcortatores, adulteros, & aliquid multo peius, ac fœdius comparant; nam Reſp. verũ eſſe multos eſſe ſacerdotes tales, quorum tamen vitam non dicimus angelicam, neque illos tales Angelis comparamus, ſed Dæmonibus: talis tamen eorum vita ſtatui ipſorum minimè derogat: nam etiam ſtatus coniugatorum bonus eſt; multi tamen ſunt coniugati adulteri, & quod multo peius eſt, maſculorum concubitores, quorum effrænata libido nihil derogat coniugio: optimum eſt Magiſtratum eſſe in Republica; multi tamen peſſimè eo vtuntur; nõ per hoc eorum malitia facit, vt Magiſtratus malus ſit. Optimus fuit Apoſtolorum ſtatus, quamuis peſſimus in eo fuerit Iudas; cum ergo dicimus virginitatis ſtatum eſſe uitam angelicam, non ſunt proponendæ in teſtimonium uirgines fatuæ; ſed uirgines prudentes, quæ ueram uirginitatis rationem tenẽt, undè Bernardus in ſerm. de Natiuit. Virg. ibi: Angelica planè uita uirginitas; qui non nubent, neque nubentur, erunt ſicut Angeli Dei, & Hier. ſerm. Aſſumpt. Et benè Angelus ad uirginem mittitur, quia ſemper eſt Angelis cognata uirginitas; profectò in carne præter carnem uiuere, non terrena uita eſt, ſed cæleſtis, Vnde in carne angelicam gloriam acquirere, maioris eſt meriti, quàm habere, Ambroſ. in lib. de exhortat. ad Virgines. Audiſti fili quantum ſit præmium integritatis, regnum acquiritur, & regnum cœleſte uitam Angelorum exhibet, Cyprian. lib. de Habitu Virg. Cum caſtè perſeueratis, & uirgines, Angelis Dei eſtis æquales &c.

VIRTVS. CCXX.

Virtutum actibus intendere eſſe hominis imperfecti, hæreſis eſt, Director. 2. p. q. 7. hær. 6.

VISIO. CCXXI.

Viſionem Dei Beatorum non eſſe intuitiuam, & facialem, hæreſis eſt, Director p. ſecunda quæſt. 8.

Item non eſſe perpetuò duraturam ibidem, hæreſ. 8.

VITA ÆTERNA. CCXXII.

Vitam æternam obtineri poſſe ſine charitate, hæreſis eſt, Director. ſecunda p. quæſtio. 10. hæreſ. 16.

VNCTIONIS EXTREMÆ SAcramentum. CCXXIII.

Græci aſſerunt hoc ſacramentum non prodeſſe infirmis ad ſalutem corporis. Vualdenſes extremam unctionem inter ſacramenta Eccleſiæ non admittunt; Lutherus quoque, & ipſius hæretici ſequaces, negant ſacramentum hoc.

Contra facit primo Marc. 6. ibi: Et exeuntes prædicabant, ut pœnitentiam agerent, & Dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægros, & ſanabantur; ubi conuincitur id factum fuiſſe mandante Chriſto, non autem ex propria authoritate; & hoc factum fuiſſe, non ut ſanarentur corpora tantùm; ſed etiam animæ: neminem enim Deus ſanauit in corpore, quem non ſanauerit etiam in anima, ut uerè dici poſſit ſe totum hominem in ſabbatho ſanaſſe, Ioan. 7. Ita illum locum Marc. 6. interpretatur Beda, Theophylactus, & Hieronymus. Secundo facit contra Iacob. 5. ibi: Infirmatur quis in uobis? inducat presbiteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remittentur ei; in quibus uerbis omnia neceſſaria ad ſacramenta exprimuntur, eſt ibi materia oleum, quo ungendus eſt infirmus; exprimitur etiam forma, uidelicet ſacerdotis oratio, Miniſter ibi: Presbiteros, effectus quoque, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei: quod ſacramentum non fuit ab Apoſtolo Iacobo inſtitutum, ſed à Deo, & per dictum Apoſtolum promulgatum: nam alia docuit per Matthæum, alia per Marcum, alia per alium, ſiue Apoſtolum, ſiue Euangeliſtam: hoc autem ſacramentum eſſe inſtitutum, & promulgatum à Iacobo docet Aug. libro 2. de uiſit. infir. Innocentius primus in Epiſt. ad Decentium Eugubinum, Beda ſuper Iac. quinto. Tertio adeſt definitio Eccleſiæ Conc. Florent. & Concil. Trident. ſeſſ. decimaquarta tit. de ſacrament. extr. unct. Can. primo & ſeq. Non obſt. quod obijciunt, ſi oleum iſtud ſacramentum eſt, cur non lutum ex ſputo & puluere ſacramentum eſt? nam Reſp. quod nos non ideò unctionem dicimus eſſe ſacramentum, quia Apoſtoli unctione illa ægrotis ſanitatem corporis conferebant, ſed quia ſic corpora ſanantes, animam ad bonum per gratiam roborabant, quam Deus illis ægrotis per Apoſtolorum miniſterium tunc dabat; & nunc per aliorum ſacerdotum miniſterium confert. Lutum illud quo cæcus unctus eſt, nullam habuit ſanandi uirtutem, aut ſi aliquam habuit,

tunc

tunc ſolum illam continuit, cum Chriſtus illo liniuit occulos cæci: neque poſtea illo cæco deſiſſet viſum; & dato quod cæcis corporibus viſum dediſſet, non tamen perindè animæ gratiam contuliſſet, quia Deus nullam de his dederat promiſſionem; & ideò ſacramentum dici non poteſt, cum abſit diuina promiſſio de donatione gratiæ, prout eſt in extrema vnctione cum dicitur, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei; Non obſtat ſecundo quod quandoque non conferat ſanitatem corporis, prout pollicetur; nam Reſp. Indubitatum huius ſacramenti effectum eſſe animæ conſolationem, & robur per gratiam, quam Deus ſemper, niſi malitia obſtat, animæ ægrotanti confert, vt Dæmoni tunc fortiter tentanti, viriliter reſiſtere poſſit; quam gratiam nemo cognoſcere poteſt. Sanitas autem corporalis, etſi ſæpè per hoc ſacramentum conferatur; non eſt tamen certus, & indubitatus illius ſacramenti effectus; quia non habet Dei promiſſionem, niſi quatenus ſaluti animæ, quam potius ſacramentum reſpicit, Deus magis conuenire optime proſpicit; non obſt. quod obijcitur, vt Iacobus velit omnes infirmos vngi; nos autem non omnes infirmos, ſed tantùm laborantes in extremis: nam Reſp. hoc falſum eſſe, quia Eccleſia docet, vt omnes, qui propter infirmitatem habent veriſimile mortis periculum, hanc olei ſacri vnctionem recipiant, & tunc gratiæ robur accipiant, quando fortius à Dæmone tentantur; & ideò in leuibus infirmitatibus non datur, quia tunc Dæmon non ita facilè adhibet ſuas fortes tentationes; nec dicitur extrema vnctio ex eo, quia detur laborantibus in extremis; ſed quia eſt vltima, & extrema omnium vnctionum, quas confert Eccleſia omnibus chriſtianis.

Quarum prima eſt, qua vnguntur Cathecumeni; altera qua iam baptizati vnguntur; tertia eſt, qua vnguntur qui confirmationis ſacramentum ſuſcipiunt; quarta, & vltima, qua per manum ſacerdotum vnguntur ægroti, cum aliquod habent periculum, & quia hæc eſt vltima, ideò vocatur extrema à recentioribus. Non obſt. quarto quod obijciunt, Iacobus vult infirmos vngi à Senioribus Eccleſiæ, quod ita verbo græco dicti ſunt preſbiteri; nos autem non admittimus, niſi ſacerdotem: nam Reſp. quod ſacra ſcriptura appellat presbiteros ſeniores, non quidem ætate tantùm, ſed etiam ſapientia; quia ſapientem eſſe oportet illum, qui ſacerdotali dignitate decorandus eſt; ideò ſacerdotes potius quàm alios ſacra ſcriptura presbiteros appellat; ita interpretatur Anacletus in Epiſt. 2. ita intelligitur 1. ad Titum ibi, Conſtituas per ciuitates presbiteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. ita declarat Chryſoſt. libro 3. de ſacerdotio: Cathec. de extr. vnctione, Echius titul. 12. de extr. vnct. doct. com. in quarto ſent. diſtint. 23. Concil. Trid. ſeſſ. 41. in fine. Hoſius Tit. de extr. unct. cap. 49.

Prima igitur hæreſis eſt, negans extremam unctionem eſſe ſacramentum, Concil. Trid. de extr. unct. ſeſſ. 14. Can. 1.

Secunda aſſerens, non conferre gratiam, nec alleuiare infirmum, ibid. Can. 2.

Tertia dicens Ritum, & vſum eius mutari, & contemni poſſe, ibid. Can. 3.

Quarta aſſerens Miniſtros huius ſacramẽti, non eſſe ſacerdotes ab Epiſcopo ordinatos, ibidem Cano. 4.

VOTVM. CCXXIIII.

QVorundam Hæreticorum ſententia fuit. Nihil eſſe ex neceſſitate faciendum: ſed omnia debere fieri liberè: quia in Pſa. 53. dicitur, Voluntariè ſacrificabo tibi.

Huius hæreſis Authores fuerunt Lampetiani, qui hac ratione ducti omnia vota damnabant: hanc hęreſim ſequuti ſunt pſeudoapoſtoli dicẽtes: Opera, quæ fiunt abſque voto, eſſe maioris præmij, quàm ea, quæ fiunt ex voti neceſſitate: eandem hæreſim imitatus eſt Ioannes Vuicleph. vltimus huius hęreſis propugnator eſt Martinus Lutherus.

Aduerſus hanc hæreſim diſputantes, duo nos oportet ex ſacris literis probare. Primum quod vota ſemel emiſſa, ſunt opere complenda, & non debent pro cuiuſque arbitrio tolli. Alterum quod opus ex voto factum, cedit in maius ipſius operantis præmium, quàm ſi liberè, & abſque voti neceſſitate fuiſſet effectum.

Ad prioris partis probationem facit primo numero 30. ibi Si quis virorum votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciat irritum verbum ſuum: ſed omne quod promiſit implebit. Secundo Deut. 23. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris reputabitur tibi in peccatum: ſi nolueris polliceri, abſque peccato eris: quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies; ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo loquutus es. Tertio Eccl. quinto. Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio: ſed quodcunque voueris, redde: multoque melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere: Quarto Baruch. ſexto ibi loquens de Dijs Gentium; Neque ſi quid mali patiuntur ab aliquo, neque ſi quid boni, poterunt retribuere, neque regem conſtituere poſſunt, neque auferre: ſimiliter neque dare diuitias poſſunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum vouerit, & non reddiderit, neque hoc requirunt: Ex quibus verbis conſtat, quod Deus requiret ab eo, qui votum vouit, niſi reddiderit. Quinto Pſal. quadrageſimonono ibi: Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo uota tua, & Pſalm. ſexageſimoquinto Reddam tibi uota mea, quæ diſtinxerunt labia mea, & Pſal. 75. Vouete & reddite Domino Deo ueſtro omnes, qui in circuitu eius affertis munera. Non obſt. quod dicunt hæretici, nempè uota pro certo tempore tenenda emitti poſſe, non autem illa, quibus homines ad perpetuam aliquam obſeruationem ſe adſtringunt: quoniam dicunt, qd per talia uota homines fiunt ſerui, quos

tamen Deus libertate donauit: nam Reſp. quod Chriſtus non liberauit ab hac ſeruitute, ſed à ſeruitute peccati, quam libertatem nullus melius tenet, quam is, qui Deo ſeruit, cui ſeruire regnare eſt, & ad Rom. 6. dicitur: Liberati autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ; præterea qui duxit vxorem, ſe ipſum irretiuit vinculo indiſſolubili, ita vt viuente vxore non poſſit ab ea ſeparari, neque aliam ſuperducere: quid igitur obſtat, vt in voto perpetuo aliquid ſimile contingat? præſertim cum habeamus de hoc expreſſa ſacræ ſcripturæ teſtimonia 1. Reg. 1. vbi Anna votum vouit dicens, Domine exercituum, ſi reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec obliuis ancillæ tuæ, dederiſque ſeruæ tuæ ſexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitę ſuæ: ſimiliter virgo Maria votum Deo vouit perpetuæ virginitatis, vt colligitur ex 1. Luc. ibi: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? quæ negatio adiuncta verbo præſentis temporis, non ſolum ibi negat actum præſentem: ſed dicit votum de negatione actus in poſterum: hoc eſt quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco? hoc eſt nunquam me virum cognituram ſpopondi: nam alioquin nulla ſuberat cauſa dubitandi; quoniam vt mulier, quæ nunquam antea virum cognouit, in poſterum concipiat, non eſt quid difficilè, ita interpretatur Bernard. in Homil. 4. ſuper Euangel. Miſſus eſt &c. vbi etiam Beda, Aug. lib. de ſanct. virgin. cap. 4. ſimiliter votum perpetuum de paupertate ſeruanda emiſerunt Apoſtoli Matth. 19. Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Hoc votum potentiſſimi vouerant; ſed vnde hoc illis, niſi ab illo de quo dictum eſt: Dans votum vouenti Auguſt. libr. 17. de ciuit. Dei capit. quarto, Præterea hoc votum perpetuæ caſtitatis probat Paul. prima, Timot. quinto, ibi Adoleſcentiores viduas deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt: quid eſt dicere primam fidem irritam fecerunt? hoc eſt quod votum, quod in uiduitate emiſerant de continentia ſeruanda, violauerunt, cum poſt tale votum emiſſum nupſerunt: ita interpretatur Aug. ſuper Pſalm. 75. ſuper illis verbis, Vouete, & reddite &c. & Primaſius ſuper d. locum Pauli, Iſid. libr. ſecundo, de officijs capi. 18. Hier. libr. contra Iouinianum, Ambr. ſuper Paul. d. loco, Baſilius libr. de virgin. capitul. 55. Chryſoſtom. Homil. 19. ſuper prima, ad Corint. Concil. Cartag. quarto, capit. fin. Concil. Tolet. quarto, capitul. 55. Concil. Valent. capit. ſecundo, & Concilio Ruriacenſi cap. 27. & ſeq. Concil. Aurelianenſi capitul. 17. Concil. Elibert. capitul. 13. Concil. Tolet. capitul. 48. quibus in locis patet votum emiſſum, ne dum ad tempus, ſed toto tempore vitæ ſuæ (quando taliter eſt promiſſum) fuiſſe & eſſe ſeruandum: & ſi de aliqua re bona perpetuum votum emitti licet, cur non licebit de his tribus rebus, per quas triplex mundi huius concupiſcentia proſternitur? videlicet obedientia, caſtitate, & paupertate: nam per obedientiam ſuperbia vitæ edomatur, per caſtitatis votum carnis concupiſcentia coercetur: per votum vero paupertatis illa inſatiabilis concupiſcentia oculorum cohibetur: obedientia commendatur Matth. 16. Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: caſtitas quoque laudatur Matthæ. 19. Sunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter Regnum cœlorum, Qui poteſt capere capiat: paupertas præterea commendatur ibidem: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo: & de votis monaſticis dixit Theophyl. ſuper Matth. octauo, Dimitte me vt ſepeliam patrem meum, vbi Chriſtus reſpōdit, ſine mortuos ſepelire mortuos ſuos: ſi autem illis nec patrem ſepelire licuit, væh his, qui monaſticam profeſſi, ad mundana regrediuntur negotia. Quod autem opera facta cum voto ſint magis meritoria, probatur primo Pſalm. 75. vbi Dauid ſuadens ad vouendum dicit, Vouete, & reddite Domino veſtro omnes, qui in circuitu eius affertis munera: quod ſi nullum augeretur meritum ex voto, male conſuleret Propheta, vt vouerent. Secundo facit ratio, quanto aliquod opus à meliore virtutis radice oritur, tanto melius eſt: non enim aſpicit Deus quantum quis offerat, ſed ex quanto: & ideo laudata eſt illa vidua, quæ cum ſolum duo minuta obtuliſſet, dicta eſt obtuliſſe plus omnibus alijs: cum ergo votum procedat ex radice obedientiæ, quæ melior eſt, quam victima: ſequitur quod ſit melius, quam ſi abſque voto fieret; nam qui ex voto aliquid facit, obediens facit, & vt obediat facit, & ſic habet meritum reſpectu obedientiæ, & operis: ille vero, qui abſque voto operatur, habet tantum meritum operis, non autem obedientiæ. Hanc eandem opinionem ſuper Hyer. In Thren. 3. tenuit Hieron. & Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. capitul. ſexto, Auguſt. in Epiſtol. ad Armentarium, Gregor. Homil. 20. ſuper Ezech. Chryſoſtom. Homil. 11. ſuper Paulum ad Hębr. Tertio facit alia ratio, quia omittens id, quod ſe facturum Deo vouerat, grauius peccat, quam ſi non vouiſſet, Eccleſ. quinto, Multo melius eſt non vouere, quam poſt votúm promiſſa non reddere: hoc loco certe dicitur melius id, quod eſt minus malum, ſicut alibi dicitur Matth. vigeſimoſexto, Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet: non quod alterum illorum eſſet bonum, ſed quia minus malum eſſet non naſci, quam Chriſtum vendidiſſe: ſi grauius puniuntur, qui vota non reddunt: oportet, vt etiam largius præmientur, cum reddunt: alioquin non eſſet Deus pronior ad miſericordiam, quam ad punitionem. Quarto adeſt definitio Eccleſiæ Concil. Tolet. quarto, capitul. 49. Non obſt. primo, quod obijcit Lutherus de primo, Corint. 7. ibi: Si nupſerit virgo non peccauit; ergo monales virgines, ſecundum eos nubere poterunt: ſed Reſpond. hoc procedere in virginibus, quæ ſui iuris ſunt, quibus nubere, vel non nubere licet: ſecus autem de his, quæ per votum caſtitatis, quod vouerunt, nubendi poteſtatem à ſe prorſus interceperunt: ita Interpretatur Hieron. libr. primo, aduerſus Iouinianum, & Chryſoſtom. Homil. 19.

ſuper

ſupec 1. ad Cor. vbi etiam Theophy. Iſid. libr. 2. de offic. Eccl. capitul. 17. Secundo non obſt. quod dicit Lutherus de votis monaſticis, & quo ad votum caſtitatis dicens, illud contrariari rectę rationi, quæ dictat ad impoſſibile neminem obligari; ſed poteſt eſſe tanta infirmitas carnis in Religioſo, vt votum illud adimplere non poſſit; ideo in hoc non obligatetur, Reſp. verum eſſe, neminem ad impoſſibile obligari; ſed impoſſibile eſſe virginitatem ſeruare, hoc negamus; quia diuino auxilio fulti, eo quod Deus omni rectè petenti ſemper paratus eſt dare, reſiſtere poſſumus; de qua re ſatis dixi ſupra titul. de Virginitate, atque de Sacerdotio. Tertio non obſt. quod dicit Lutherus, Qui caſtitatem vouet, Deo rem vouet, quæ prorſus non eſt, nec poteſt eſſe in manibus ſuis, cum ſit ſolum Dei donum, quod accipere, non offerre poteſt homo; Reſp. verum eſſe, nos non poſſe vouere, quod non eſt in noſtra poteſtate: negamus tamen caſtitatis obſeruantiam non eſſe in noſtra poteſtate; quia etſi homo ſuis ſolis viribus eam obſeruare non valeat; nam ſine me nihil poteſtis facere, Ioan. capit. 15, valet tamen cum Dei adiutorio, quod ille paratus eſt dare omnibus eum verè inuocantibus, Omnia poſſum (inquit Paul, ad Phil. 4.) in eo, qui me confortat, & Marc. 11. Omnia quæcunque orantes petitis, credite, quia acipietis, & eueniet vobis. Quarto non obſtat, quod obijcit Lutherus, Si Monachus effectus Epiſcopus, ſoluitur à voto paupertatis; quare non etiam voto caſtitatis? nam Reſp. falſum eſſe Monachum factum Epiſcopum liberum eſſe à voto paupertatis; quia etſi ad epiſcopatum aſſumuntur; manent tamen ad paupertatem obligati, prout antea obligabantur capitul. de Monachis. 16. quæſtion. prima, nam omnia quæcunque cum epiſcopali dignitate concurrere poſſunt, ab eo ſeruari debent, vt caſtitas, & paupertas; ab alijs tamen liberatur, vt ab obedientia ſui Prælati, à ieiunio, à ſilentio & ſimilibus; quia illa non poſſunt ſimul cohærere cum ſunctione muneris epiſcopalis; nec dicitur Dominus rerum epiſcoparus, ſed tantum diſpenſator S. Thom. 2.2.q. 185. artic. octauo, Quinto non obſt. quod obijcit Lutherus de voto obedientiæ dicens, Bifariam peccant Religioſi, primo, quia illam reponunt ſub conſilio cum ſit ſub præcepto: ſcilicet quod inferior obediat ſuperiori; deindè, quia dum ſe vni obligant, eximunt ſe ab obedientia aliorum; nam Reſp. obedientiam, quam vouent, non eſſe ſub præcepto ante votum, ſed bene poſt votum emiſſum; nam ante votum Prælatus non eſt ei ſuperior; ſecundo non eſt verum, quod eximat ſe à iuriſdictione aliorum, quia remanet ſubditus omnibus alijs, quibus præſidens eius ſubijcitur. Sexto non obſt. quod dicit Lutherus, Monaſticæ profeſſionis vota, repugnate libertati chriſtianæ; nam Reſp. falſum eſſe libertatem chriſtianam in hoc conſiſtere, vt nullis hominum mandatis obedire teneamur: nam fatendum eſſet in chriſtiana religione nullum eſſe Regem, & Principem: quod conuincitur falſum per ea, quæ dixi ſupra titul. de Eccleſia, hæreſi tertia, nec verum eſt, vt aſſerit Lutherus, voti obligationem eſſe ex inſtituto humano; nam licet verum ſit ab humana voluntate votum pendere, non ex præcepto: nam Deus conſulit, vt quis voueat; at poſtquam quis aliquid ſponte ſua vouit Deo, tunc iam ex præcepto diuino obligatur ad reddendum Deo id quod vouit, vt Pſalm. 75. Vouete & reddite Domino Deo veſtro. Septimo non obſt. quod dicit Cyprian. libr. primo, Epiſt. 11. ibi Si virgines perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt, vt nubant, quam in ignem delitijs ſuis cadant: nam Reſp. quod ibi non loquitur de virginibus, quæ virginatem Deo vouerunt; ſed de his, quibus liberum eſt nubere, vel non nubere; pro vt ſunt nouitiæ moniales, quæ etſi propoſitum virginitatis habuerint; non tamen adhuc votum emiſerunt; de his loquitur Paul. prima, Corint. 7. Et ſi nupſerit virgo, non peccauit; quod patet; quia cum de his, quæ votum emiſerunt, loquitur, dicit in fine ibidem. Si autem ex eis aliquæ corruptæ fuerint deprehenſæ, agant pœnitentiam plenam; quia quę hoc crimen admiſit, non mariti; ſed Chriſti adultera eſt, Direct. ſecunda, p. q. 12. hær. 17. Echius titul. 18. de votis, S. Thom. 2. 2. quæſt. 88. artic. primo, & ſeq. Doct. comm. in quarto, ſent. diſtinct. 38. Hoſius titul. de imped. matr. capit. 56. F. Paulinus ordin. præd. libr. 5. de Conc. Eccl. capitul. 4.

Secunda hæreſis eſt, quæ etſi fatetur vota eſſe bona & ſancta; negat tamen aliquid poſſe Deo voueri, quod non ſit ab illo præceptum, & ob hanc cauſam damnat vota monaſtica, nempe caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ.

Huius hęreſis ſunt Lutherani, Vuitenbergenſes, & Caluinus.

Contra facit primo Num. 30. ibi Si vxor vouerit; & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium & cæterarum rerum abſtinentiam, affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit, ſiue faciat, ſiue non faciat: quod ſi audiens vir tacuerit, & in alteram diem tranſtulerit ſententiam; quicquid vouerat, atque promiſerat, reddet; quia ſtatim, vt audiuit, tacuit: ex hac Dei lege apertiſſimè conſtat aliquid poſſe Deo voueri, quod non ſit ab eo præceptum: nam ieiunium poterat vxor vouere, & tale nõ erat à Deo præceptum; quia ſi fuiſſet à Deo pręceptum, non poſſet maritus ipſius contradicere tali voto, & irritum facere illud. Secundo facit 1. Reg. 1. ibi Cum eſſet Anna amaro animo, orauit ad Dominum, flens largiter, & votum vouit, dicens: Domine exercituum, ſi reſpiciens videris afflictionem ſamulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque ſeruæ tuæ ſexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non aſcendet ſuper caput eius: quod quidem votum non fuit de re, quam Deus vnquam illi præcepiſſet, & tamen tale votum ſic placuit Deo, vt propter illius meritum Deus dederit Annæ petitionem ſuam. Tertio virginitatem Deus non præcepit, teſte Paulo prima, Corin. ſeptimo, ibi: De virginibus præceptum Domini non habeo; at de ipſa virginitate perpetua vouit glorioſa Dei genitrix ſemper virgo Maria, quæ Deo

adeo placuit, vt illam in matrem ſuam elegerit. Quarto nullum eſt præceptum, de paupertate in ſacra ſcriptura; nihilominus Apoſtolis, qui omnia reliquerunt, vt Chriſtum ſequerentur, dictum fuit Matth. 19. Amen dico vobis, quod vos, qui ſequuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim Tribus Iſrael. Quinto adeſt com. opin. doct. Aug. lib. 1. de Adulterinis coniugijs capit. 24. & ſuper verſ. Vouete, & reddite Domino Deo veſtro Pſal. 75. Hieron. Chryſoſt. Photinus, Theophil. & Iſid. interpretantes illa verba Pauli, Si nupſerit virgo non peccauit, dicunt ſeruandum eſſe votum virginitatis, quam conſtat non eſſe à Deo præceptam: de fractione voti dixi in ſumma pec. cap. p. 1. q. 38. tit. 2.

V S V R A. CCXXVI.

GRæci dixerunt, Non eſſe peccatum dare aliquid ad vſuram.

Contra hanc hæreſim facit primo Exod. 25. ibi Si pecuniam mutuo dederis pupillo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes. Secundo Leuit. 25. Si attenuatus fuerit frater tuus, non accipies ab eo vſuras. Tertio Deuter. 2. Non fęneraberis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno: quod autem dixit, ſed alieno, permiſſio eſt Iudæis conceſſa ob eorum nimiam auaritiam, ſicut & aliàs permiſſus eſt illis libellus repudij, ad duritiam cordis eorum. Non autem permittuntur niſi ea, quæ mala ſunt: malum eſt ergo ad vſuras dare etiam alieno. Quarto in Pſalm. 14. vbi Dauid cum interrogaſſet Dominum, quis nam eſſet in tabernaculo illius habitaturus, reſpondens ait, Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & munera ſuper innocentem non accepit. Quinto Luc. 6. Mutuum date, nihil indè ſperantes. Sexto adeſt definitio Eccleſiæ Clem. ex graui de vſuris, ibi Sanè ſi quis in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare præſumat, exercere vſuras non eſſe peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum; locorum nihilominus ordinarijs, & hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus iniungentes, vt contra eos, quos de errore huiuſmodi diffamatos inuenerint, aut ſuſpectos tanquam contra diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi procedere non omittant, Direct. 2. p. q. 7. hær. 6. dixi late de his in ſumma pec. cap. p. 1. q. 48. titul. 6.

V X O R. CCXXVII.

VXorem dimiſſam quacunque ex cauſa poſſe ducere adhuc viuente viro, hæreſis eſt, Direct. 2. p q. 5. numer. 3.

Similiter eſt hæreſis ſpoſſe habere vxores communes, ibid. q. 6. nu. 5. c. pen. ver. Nicolaitæ 24. q. 3. dixi ſupra ver. Nuptiæ. Ad ea, quæ addo, quod in campo Hypponenſi erant Abelliani hæretici, quibus nec ſinè vxoribus viuere ipſius ſectæ dogmate licebat, nec tamen eis permiſcebantur.

Contra facit quod dixi ſupra ver. virginitas, vbi reprobatur primum dictum. Contra ſecundum facit Aug. lib. 15. c. 7. contra Fauſtum, vbi matrimonium ex hoc appellatum eſt, quod ex eo mulier nubit vt mater fiat.

Item Poligamiſtę docent, licere vni viro plures vxores eodem tempore habere.

Contra facit Marc. 10. Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.

FINIS PRIMAE PARTIS.

SVMMAE OMNIVM HÆRESVM:

PARS SECVNDA.

SEBASTIANI MEDICIS FLORENTINI IVRECONSVLTI.

Equitis Sanɛti Stephani, & Protonotarij Apoſtol.

SCHISMATICORVM CATALOGVS.

DICTVM eſt ſupra de Hæreſibus, modo dicendum eſt de Schiſmatibus, quæ in Eccleſia vario modo contingunt; videlicet aut per introductionẽ diuerſi Dogmatis; quoniam hæreſis includit ſchiſma in ſe, aut per ſeparationẽ, & diuiſionem, per pertinacem inobedientiam ab Apoſtolica Sede, aut per vſurpationem Apoſtolicæ ſedis. Primo modo de ſchiſmatibus loquendo, nõ eſt propoſiti noſtri ſchiſmata præterita, aut præſentia numerare: nam tot venirent ſchiſmata repetenda, quot fuerunt hæreſes, aut in præſentiarum ſunt: Nec etiam ſchiſmata ſecundo modo introducta, intendimus commemorare; quoniam in illis, ſicut in primis, hæreſes multæ inuolutæ ſunt, c. inter. 24. q. 1. vbi omne ſchiſma inueteratum aliquam hæreſim ſibi confingit, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur; ſicut patet in ſchiſmate Græcorum, & aliorum, qui in colorem ſeparationis ab Eccleſia Romana, multas hæreſes confinxerunt: de quibus ſatis dictum eſt ſuperius: ſed in præſentiarum ſolũ ſchiſmata enumerare propoſuimus, quæ per illicitum auſum vſurpationis Apoſtolicæ Sedis introducta ſunt in Eccleſia. Et antequam ad ſchiſmata perueniam, notandum eſt primo, quod ſchiſmatici dicuntur, qui ſubeſſe renuunt Summo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant. Nomen enim ſchiſmatis à ſciſſurá animorum vocatum eſt, Iſid. lib. 3. c. 3. Etymolog. ſciſſio autem vnitati opponitur: vnde peccatum ſchiſmatis dicitur, quod directè, & per ſe opponitur vnitati, & ideo peccatum ſchiſmatis eſt propriè ſpeciale peccatum ex eo, quod intendit ſe ab vnitate ſeparare, quam charitas facit, quæ non ſolum alteram perſonã alteri vnit, ſpirituali dilectionis vinculo, ſed etiam totam Eccleſiam in vnitate ſpiritus, & ideo propriè ſchiſmatici dicuntur, qui propria ſponte, & intẽtione, ſe ab vnitate Eccleſię ſeparãt, quæ eſt vnitas principalis: nam vnitas particularis aliquorum ad inuicem ordinatur ad vnitatem Eccleſiæ, ſicut compoſitio ſingulorum membrorum in corpore naturali, ordinatur ad totius corporis vnitatem, S. Thom. 2. 2. q. 39. arti. 1. Secundo no. quod inter ſchiſma, & hæreſim eſt hæc differẽtia, ex mente Aug. lib. 20. c. 3. contra Fauſtum vol. 6. dicentis, quod ſchiſma eſt, eadem opinantem, atque eodem ritu colentem, quo cæteri, ſolo congregationis delectati diſſidio. Hæreſis vero diuerſa opinatur ab his, quæ catholica credit Eccleſia, Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ q. 39. artic. 1. ad 3. dicit, quod hæreſis, & ſchiſma diſtinguũtur ſecundum ea, quibus per ſe vtrumque & directè opponitur. Nam hæreſis per ſe opponitur fidei: ſchiſma autem per ſe opponitur vnitati eccleſiaſticæ charitatis, & ideo ſicut fides, & charitas ſunt diuerſæ virtutes, quamuis quicumq; caret fide, careat charitate: ita etiam ſchiſma, & hæreſis ſunt diuerſa vitia, quamuis quicumque eſt hęreticus, ſit etiam ſchiſmaticus, ſed non conuertitur: vnde inter ſchiſma, & hęreſim hoc intereſt, quod hęreſis peruerſum habet dogma: ſchiſma ab Eccleſia ſeparat: & tamen ſicut amiſſio charitatis, eſt via ad amittendam fidem, ſecundum illud 1. ad Timot. 1. A quibus quidam aberrantes, ſcilicet a charitate, & alijs huiuſmodi, conuerſi ſunt in vaniloquium: ita etiam ſchiſma eſt via ad hæreſim: eſt tamen ſchiſma minus peccatum, quam hæreſis: cum enim hęreſis peccatum Deo, & primę veritati, cui fides innititur, aduerſetur, ex ſuo genere maius ſchiſmate peccatum eſt, quod unitati contrariatur, quæ eſt diuinum bonũ, ſed participatum. Quod enim ſe habet ex additione ad alterum, potius eſt vel in bono, vel in malo: ſed hæreſis ſe habet per additionem ad ſchiſma: addit enim peruerſum dogma S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 2. poteſt tamẽ quandoq; grauius peccare ſchiſmaticus, quam quidam infidelis, vel propter maiorem contemptum, vel propter maius periculum, quod inducit, vel propter aliquod huiuſmodi. Inter peccata vero, quæ ſunt in proximum, peccatum ſchiſmatis vr̃ eſſe maximum, quia eſt contra ſpirituale bonum multitudinis d. Thom. d. loco ad 3.

Tertio not. quod ſchiſmatici ſunt excommunicati Num. 16. dicitur, Recedite à tabernaculis hominum impiorum, qui ſcilicet ſchiſma fecerunt; & nolite tangere ea, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum; per ea enim quæ quis peccat, per ea debet puniri Sap. 11. Schiſmaticus autem in duobus peccat. In vno quidem quia ſeparat ſe à communione membrorum Eccleſiæ; & quantum ad hoc conueniens pœna ſchiſmaticorum eſt, vt excommunicentur, & ſecundum hanc pœnam, quamuis ſchiſmatici ordinis poteſtatem habeant, iuriſdictionis tamē authoritate priuantur cap. nouitianus 7. q. 1. capit. 1. de ſchiſmaticis; vnde non poſſunt, nec abſoluere, nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiuſmodi. Quod ſi fecerint, nihil eſt actum S. Thom. 2. 2. q. 39. art. 3. In alio vero peccat ſchiſmaticus, quia ſubdi recuſat capiti Eccleſiæ; & ideo quia coerceri nolunt per ſpiritualem poteſtatem Eccleſiæ, iuſtum eſt, vt poteſtate temporali coerceantur S. Thom. d. loco artic. 4. his ita ſuppoſitis.

Primum ſchiſma fuit inter beatum Cornelium & Nouatianum Vrbis Romæ præsbyterum; primus itaque, qui poſt legitimam ſucceſſionem Pontificum adnixus eſt ſedem apoſtolicam vſurpare (vt eccleſiaſticæ ferunt hyſtoriæ) fuit Nouatianus Romanæ eccleſiæ præsbyter; & Princeps hæreſis Nouatianorū extitit, qui ſe Catharos i. mundos nominabant, lapſis ſpem veniæ denegantes: vnde lapſis fratribus non communicabant, nec eorum pœnitentiam dicebant eſſe ſuſcipiendam; & ita Nouatianus in ſchiſma & hæreſim lapſus eſt; ob quam rem Papa Cornelius in Vrbe Concilium congregat ſeptuaginta Epiſcoporum, præsbyterumque totidem, cū diaconibus plurimis; in quo Nouatiano cum omnibus ſuis ſectatoribus ab omnibus execrato, & hæreſi ſua condemnata ſtatuitur, vt lapſis pœnitentibus venia promitteretur, & reconciliatio poſt dignam pœnitentiā cōcederetur.

Secundum ſchiſma fuit inter Fęlicem, & Liberium; ſanè Liberio Papa propter fidem exulante à Conſtantino Auguſto Fęlix præsbyter de conſenſu ipſius Liberij ſubſtituitur in Papatu; qui tandem propter fidei conſtantiam congregato Arrianorum Concilio à Papatu deponitur, Liberius, qui exilij tędio deuictus reuocatus eſt, in hæretica prauitate ſe ſubſcribens, in ſede repoſitus eſt, quam ſex quaſi annis tenuit. Hoc ſchiſma ſopitum eſt morte. Nam Primo Felix Papa martirio coronatur, deinde poſt annos. 6. PſeudoPapa Liberius, mala morte precibus ſanctorum extinctus eſt, quem poſt Papa Damaſus Synodali iudicio publice condemnauit, & omne quod fecerat annullauit.

Tertium fuit inter Damaſum Papam Primum, & Vrſinum Diaconum Cardinalem: hic enim Damaſum Prælatum non ferens, ſeditionem Damaſo excitat, & ſeditioſorum hominum potentia in Baſilica, quæ Siſini appellatur, Epiſcopum ſe fieri extorquet, legis ordine, & traditione peruerſis; quo facto magna turbatio orta eſt. Quod ſchiſma auctore Deo ſopitum eſt: nam congregato Concilio Damaſus, qui à maiori, & ſaniori parte electus fuerat, in ſede conſtituitur. Vrſinus de Vrbe electus Epiſcopus Neapolitanus efficitur.

Quartum inter Boniſacium primum, & Eulalium præsbyterum Vrbis Romæ fuit. Bonifacius ordinatur in Baſilica S. Petri, Eulalius in Baſilica Conſtantina. Sopitur hoc ſchiſma ſic: quoniam ambo iuſſu Imperatoris Honorij Vrbem egrediuntur, & facta inquiſitione de veritate electionis amborum, reprobatur Eulalius, & Bonifacius, qui à maiori, & ſaniori parte fuerat electus, apoſtolicæ ſedi reſtituitur.

Quintum fuit inter Symachum Primum, & Laurentium. Nam Symachus eſt electus in Papam in Baſilica Conſtantina ab vna parte Cardinalium, & Clero: Laurentius vero ab alia parte in Baſilica S. Mariæ eligitur. Sopitum eſt ſchiſma tali modoq; quia cum vnus alteri non cederet, conſtituerunt, vt lis tota iudicio Theodorici Regis, qui tunc in Italia plenum habebat Dominium, diffiniri deberet; qui Rauennæ exiſtens, auditis vtriuſque partis plenè Legatis, decreuit; vt qui prius electus eiſet, aut quem maior pars Cleri ſimul & populi elegiſſet in ſede apoſtolica reſideret: & quia Symachus prius ordinatus fuerat, maiorque pars ei fauerer, obtinuit; qui ex miſericordia Laurentium Epiſcopum fecit Nucherinum: verum poſt paucos annos criminatur ex inuidia Symachus per falſos teſtes, & apud Auguſtum accuſatus, reuocatur occulte Laurentius, & iterato ſchiſmate diuiſus eſt Clerus. Sed ſopitur hoc modo: nam iuſſu præfati Regis Theodorici cōgregatur Concilium centum & quindecim Epiſcoporum in Vrbe, vt patet diſtin. 17. cap. Concilia. §. hinc etiam; in quo Symacho purgato de crimine falſo, & damnatis tam falſis teſtibus, quam Epiſcopo Laurentio apoſtolicæ ſedis inuaſore, Symachus cum ſummo honore & gloria reſtituitur.

Sextum fuit inter Siluerium Primum, & Vigilium; Vigilius enim Romanæ Eccleſiæ Archidiaconus, cum ad apoſtolicæ ſedis apicem aſpiraret, Pontifici ſuo Siluerio parat inſidias. Nam cum Papa Syluerius nollet ad ſuggeſtionem Auguſtæ reuocare Antimium Conſtantini Epiſcopum; quia hæreticus eſſet, Vigilius ſpopondit ſe hoc facturum; atque ita Beato Siluerio per Guiliſarium patricium in exilio deportato, Vigilius fauente Auguſta gratia factæ promiſſionis male concupitam ſedem arripuit; quanquam poſtea beata confeſſione crimen diluerit. Schiſma hoc ſopitum eſt, quia (vt quædam hyſtoriæ referunt) mortuo Siluerio in exilio, Vigilius ab omnibus in Papam aſſumptus eſt.

Septimum fuit inter Eugenium ſecundum, & alium quemdam in diſcordia coelectum. Quod ſchiſma ſopitum eſt potentia Lotharij filij Lucij Imperatoris, qui Romam veniens ſtatum populi pacificauit cum Pōtifice Eugenio deprauatum per ſuos anteceſſores, & ita reiecto Antipapa, Eugenius manſit in Papatu, cui etiam maior pars nobilium & populi fauebat.

Octauum fuit inter Leonem Quintum, & Chriſtophorum Pſeudoantipapam; qui Chriſtophorus

diabolica

diabolica præſumptione ita execratus eſt, vt Leonem Papam vi capere, & carceri mancipare præſumpſerit; & ita hoc ordine apoſtolicã ſedem vſurpauit; ſed Leone Papa in carcere mortuo, & Chriſtophoro antipapa turpiter reiecto Sergius ſecundus ad Apoſtolatũ eligitur, & ſic ſchiſma ſopitur.

Nonum fuit inter Ioannem Duodecimum, & Leonem Octauum; nam licet Ioannes Duodecimus ob demerita ſua, quia lubricus erat, & venator, congregato Concilio Epiſcoporum Italiæ, per Ottonem Imperatorem foret depoſitus, & Leo in apoſtolatu conſtitutus; nihilominus poſt receſſum Imperatoris Ioannes fauore ſuorum receptus eſt à Romanis, & collecta Synodo reaſſumit Papatum Leone depoſito; quo tandem iuſto Dei iudicio à Diabolo extincto, ſchiſma ſopitum eſt.

Decimum fuit inter prædictum Leonem, & Benedictum Quintum; qui Benedictus cum ab amicis Ioannis adhuc viuente Leone eligeretur, ſchiſma ortum eſt. Quod ſchiſma ſopitur ſic; reuertitur enim Imperator hoc audiẽs ad Vrbem, & obſidione illam fatigat, quouſque Benedictus ſibi traditus eſt, quem Imperator in exilium in Saxoniam mittit, & Leo reſtituitur, & ita potentia Imperatoris ſchiſma ſopitur.

Vndecimum fuit inter Gregorium Quintum, & quendam Ioannem Epiſcopum Placentinũ, quem Creſcentius conſul pecunia corruptus in apoſtolicam ſedem violenter intruſit; ſed hoc Imperator cum multo dolore audiens ad Vrbem celeriter regreditur, & Creſcentium trucidari iubet, & dictum Ioannem oculis effoſſis priuatum in Caſtro ſancti Angeli carceri perpetuo mancipauit, & Gregorius reſtituitur: & ſic poteſtate Imperatoris ſchiſma ſopitur.

Duodecimum fuit inter Benedictum Nonum, & alios tres aſſumptos. Legitur enim, quod Benedictus Nonus; poſtquam in ſede apoſtolica aliquibus annis ſederat, deijcitur, & datus eſt Papatus Ioanni Sabinenſi Epiſcopo; qui poſtea vocatus eſt Syluester Tertius, quo potentia aliquorum Romanorum, qui Alberto patri præfati Benedicti fauebant, eiecto, Benedictus eſt reſtitutus, quo iterum reiecto datus eſt Papatus Ioanni præsbytero ſancti Ioannis ante portam latinã, qui Gregorius Sextus eſt dictus, qui ob ruditatem literarum, (vt ferũt) ad vices officij exequendas alium ſecum conſecrari fecit: quæ coadiutoris inſtitutio cum multis non placeret, Tertius ſuperinducitur, qui ſolus vices duorum impleret. Inter tres ergo de Papatu contenditur, vno contra duos, & duobus contra vnum de Papatu altercantibus, venit Henricus Imperator Romam, & tribus eiectis, Quartus ſubſtituitur, qui vocatus eſt Clemens Secundus; & ita potentia Imperatoris ſchiſma ſopitur.

Tertiumdecimum fuit, cum Benedictus Decimus fretus potentia aliquorum nobilium Romanorum ſedem occupauit apoſtolicam; qui tandem conſcientia ductus ceſſit, agnoſcens ſe per oſtium non intraſſe, & factus eſt Nicolaus Secundus.

Quartumdecimũ fuit inter Alexandrum Secundum, & Cadulum Parmenſem Epiſcopum. Sanè Epiſcopi Lombardiæ dicentes, non debere eligi in Romanum Pontificem, niſi de Italiæ Paradiſo, ſine Iardino, quem vocabant Lombardiam, contra morem Eccleſiæ prædictum Cadolum in Papam eligunt fauente eis ad hoc Imperatore Henrico. Sed hoc ſchiſma ſopitur hoc modo; Nam Henricus Imperator rediens ad cor, condolens turbationi Eccleſiæ Romam proficiſcitur, & Alexandro reconciliatur: Cadulus vero hoc videns, recognoſcens errorem, dimiſſa præſumptione Papatus, venit ad obedientiam Alexandri.

Quintumdecimum fuit inter Gregorium Septimum, & Clementem quendam. Sanè cum inter Papam Gregorium Septimum, & Henricum Imperatorem Quartum oriretur diſcordia ſuper inueſtituris Epiſcoporum in Imperio, ſuggerente Imperatore ſuperinducitur alius. Nam conuenientibus Epiſcopis, & Archiepiſcopis Lombardiæ apud Brixiam Archiepiſcopus Rauennaten. nomine Gilbertus in Papam eligitur, qui vocatus eſt Clemẽs. Vnde ſequutum eſt ſchiſma grauiſſimum, quod durauit vſque ad mortem pręfati Antipapę, & pręfati Henrici Imperatoris, qui ſchiſma illud fouebat, & ita morte illorum ſopitum eſt ſchiſma.

Sextumdecimum fuit inter Paſchalem Secundum, & alios tres pſeudopontifices. Sanè cum Paſchalis poſt deceſſum Vrbani Secundi, in Pontificem eſſet aſſumptus, coronato in Imperio Henrico Quarto, aliqui ex Clero in Pontificem exurgentes tres diuerſis temporibus hæreſiarchas in Papatum promouere moliti ſunt, videlicet Albertum, Arnolphum, & Theodoricum, qui quanquam in initio prophanæ aſſumptionis turbationes non mediocres excitarunt; mox tamen per verum Pontificem reſtricti ſunt, quibus tandem mala morte extinctis, ſopitum eſt ſchiſma eorum motte.

Decimumſeptimum fuit inter Gelaſium Secundum, & Burdinum Antipapam. Sanè Henricus Quartus occaſionem aſſumens, quod ad electionem Gelaſij non fuerat vocatus, electioni præfatæ ſe opponens Burdinum quendam ex Hiſpanis in Papam fecit ordinari. Gelaſio autem mortuo apud Clumachum in Francia eligitur Calixtus Secundus, qui Romam veniens in Sutrio Burdinum capit, & confuſibiliter ad Vrbem deducit, carcere recludit, & ſchiſma ſopitur.

Decimumoctauum fuit inter Innocentium Papam Secundum, & Petrum Leonis: licet à minori parte fuerit electus; nihilominus potentia parentum ſuorum vallatus, præualebat in Vrbe; qua de cauſa Papa Innocentius cum Cardinalibus ſibi adhærẽtibus receſſit de Vrbe in Franciam; Petrus vero Leonis manens in Vrbe arripuit Præſulatum, iubenſque ſe vocari Anacletum. Schiſma hoc finitur hoc modo: quoniam Lotharius Imperator ad Vrbem veniens partem totam Petri Leonis extirpauit, & dictum Innocentium Papam reſtituit; & ita potentia Lotharij ſchiſma illud ſopitur.

Decimumnonum fuit inter Alexandrum Tertium, & quatuor pſeudoantipapas. Cum enim Alexander præfatos propter diſcordiam ortam inter ipſum & Fridericum Primũ, coactus eſſet Italiam

relin-

relinquare, iuit in Franciam, ubi quaſi per 18. annos manſit: quo tempore intermedio fauente præfato Friderico, quatuor antipapæ ſucceſſiuè intruſi ſunt apoſtolicam ſedem prophanantes, primus fuit Octauianus, qui ſe vocari fecit Victorem; ſecundus fuit Guido Cremonen. qui ſe vocari fecit Paſchalem; tertius fuit Ioannes Fremen. qui ſe vocari fecit Calixtum; quartus fuit Laudo, qui ſe vocari fecit Innocentium; qui omnes ab Alexandro excommunicati mala tandem morte interierunt: compoſita autem pace inter Papam Alexandrum, & præfatum Fredericum ſchiſma ſopitum eſt.

Vigeſimum fuit inter Ioannem Papam Vigeſimumſecundum, & pſeudopontificem fratrem Petrum de Corberio. Sanè Ludouicus Bauarus, quia præfatus Papa Ioannes ſibi non fauebat in facto Imperij, ſed magis ſibi foret contrarius, veniens Romam in deſpectum eius fecit præfatum Pſeudoreligioſum ordinis minorum fratrem Petrum de Corberio eligi in Papam, ab eo Imperij coronam vſurpans; & ita ortum eſt graue ſchiſma in Eccleſia. Verum diſponente Domino præfatus Antipapa capitur, & Papæ Ioanni præſentatur, tandem in Caſtro Cremonen. moritur; & ſic ſchiſma ſopitur.

Vigeſimumprimum fuit quaſi temporibus noſtris pro parte: fuit enim inchoatum, circa Annum Domini M. CCC. LXXVIII, & durauit ferè vſque ad tempora noſtra. Vacante enim apoſtolica ſede, per mortem Gregorij Vndecimi, fuerunt duo ad ſummũ Pontificatũ aſſumpti; primo quidẽ Bartholomęus Epiſc. Baren. & vocatus eſt Vrban. Sextus; tandẽ recedentibus Cardinalibus, & conferentibus ſe ad Auinionẽ, vbi ſe ſecuros credebant, electus eſt Cardin. Gebenen. & vocatus eſt Clemens Septimus; & ita ſchiſma magnũ ortum eſt in Eccleſia Dei, quod multis annis durauit. Nã poſt mortẽ Vrbani Sexti per Cardinales per eum factos aſſumptus fuit ad Papatum Bonifacius Nonus, & poſt iſtum Innocentius Septimus, & poſt eum Gregorius Duodecimus: pro alia vero parte poſt mortem Clementis aſſumptus eſt Benedictus Decimus tertius; tandem per Cardinales aliquos Gregorij, & Benedicti celebratum eſt Concilium Piſis Anno Domini M. CCCC. VIII. & depoſitis Gregorio, & Benedicto, quantum fuit in eis, electus eſt ad Papatum frater Petrus de Candia magiſter in Theologia, qui dictus eſt Alexander Quintus, poſt quem electus eſt Ioannes Vigeſimusternus; & ita vbi primo duo contendebant, iam contendebant tres; verum Dei miſericordia opitulante religioſa ſolicitudine Domini Regis Sigiſmundi congregatum eſt Concilium Conſtantiæ, in quo tribus obedientijs tandem conuenientibus, renunciat Gregorius iuri ſuo. Ioannes, & Benedictus deponuntur, & ita ſopito ſchiſmate reddita eſt pax Eccleſiæ.

Vigeſimumſecundum fuit hoc noſtro tempore inter Eugenium Papam Quartum, & pſeudopontificem Amedęum Ducem Sabaudię Fęlicem nuncupatum. Sanè cum inter præfatum Eugenium & Baſilienſe Concilium, quod cępit Anno 1431. menſe Iulij, ſuper aliquibus temere attentatis in progreſſu ipſius per aliquos Patres ipſius Concilij, quæ nunquam aliàs per quæcunque alia vniuerſalia concilia vno exiſtente in apoſtolica ſede indubitato Pontifice fuerunt attentata, & maxime ſuper loco, ad quem Græci pro eorum vnione tractanda erant venturi, grauis orta foret diſſenſio, & plurimum ſcandoloſa. Nam in tãtum quorundam impiorum hominum, qui poſt diſſolutionem Concilij Baſilęæ pertinaciter remanſerunt, creuit audacia, vt Amedęum Ducem Sabaudiæ in Pſeudopontificem prophanarent, quem Fœlicem nominarunt, cui etſi pauci exceptis illis de dominio ſuo obedirent, nihilominus ſtulta præſumptione vulnerata eſt Eccleſia; verum mortuo Eugenio, & ſuccedente Beatiſſimo Domino noſtro Nicalo Papa Quinto, ad ſuggeſtionẽ Illuſtriſſimorum Regum, & Dominorum, videlicet Regis Franciæ, & Angliæ, præfatus Dominus Amedęus deſtitit ab inceptu ſummi Pontificatus; quem Amedęum tam pro nobilitate ſanguinis, quam pro pace reddita Eccleſiæ, ſanctiſſimus Dominus noſter Nicolaus pro ſua clementia, maxima cum charitate ſuſcipiens, Cardinalem legatum cum certis prærogatiuis in tota terra Sabaudiæ perpetuum inſtituit ac creauit; & ita ſchiſma Dei gratia ſopitum eſt. Hæc omnia per Turrecrem. 1. p. ſummæ libr. 4. capitul. 9. per totum dixi in ſumma peccat. capit. par. 1. tit. 2. q. 37.

DE IDOLATRIA.

QVIA poſt hæreſim ſequitur Idolatria; dicitur enim: Egreſſus eſt Cain à facie Domini, vt etiam omnes hæretici egrediuntur ab Eccleſia Dei: quę poſteritas Cain abſorpta eſt in diluuio; vt manifeſtè appareret, ſolam Dei ciuitatem eſſe catholicam. Poſt diluuium ſucceſſit Nembrot, qui cepit eſſe potens in terra, & paulatim rem ad tyrannidem trahebat, Gen. 10. cui ſucceſſit Belus Iuppiter, quem Belum (teſte Euſebio) Aſſyrij Deum nominauerunt; eodem ferè tempore Dinaſtæ Ægyptiorum inchoatæ ſunt: ex his autem nominibus Beli ac Iouis, omnia penè Idola, tum apud Caldæos, & Aſſyrios, tum etiam apud Græcos, & latinos nominata ſunt. Nicol. Sanderus in lib. 7. in principio de viſibili Monarchia Eccleſiæ pag. 225. Ideo dicemus de Idolis, & ſeruientibus illis; & primo de cauſis Idolatriæ: ſecundo de quibuſdam opinionibus quorundam Philoſophorum, qui de deo loquuti ſunt: tertio ponam nonnullos Idolos pro deis habitos, tam apud antiquos, quam apud modernos, præſertim apud Indos orientales, atque occidentales noui orbis nuncupati: quarto de ſacrificijs eorum. Quod autẽ pertinet ad primum, dicas, quod idolatriæ eſt duplex cauſa; vna quidem diſpoſitiua, & hæc fuit ex parte hominum; alia conſumatiua ex parte dæmonum. Prima fuit tripliciter; primo quidem ex inordinatione affectus, prout ſcilicet homines aliquẽ hominem vel nimis amantes, vel nimis venerantes, honorem diuinum ei impenderunt: quæ cauſa ponitur Sap. 14. Acerbo luctu do-

ctu dolēs Pater citò ſibi rapti filij facit imaginem, & illum, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nūc tanquam Deum colere cœpit; & ibidem etiam ſubditur, quod homines aut affectui, aut Regibus deſeruientes, incommutabile nomen ſcilicet diuinitatis, lignis, & lapidibus impoſuerunt: ſecundo propter hoc quod homo naturaliter repræſentatione delectatur; & ideo homines rudes à pricipio videntes per diligentiam artificum imagines hominum expreſſiuè factas, diuinitatis cultum eis impenderunt: vnde dicitur Sap. 13. Si quis artifex faber de ſylua lignum rectum ſecuerit, & per ſcientiam ſuæ artis figuret illud & aſſimilet imagini hominis: de ſubſtantia ſua, & filijs, & nuptijs votum faciens loquitur: tertio propter ignorantiam veri Dei, cuius excellentiam homines non conſiderantes, quibuſdam creaturis propter pulcritudinem, ſeu virtutem diuinitatis cultum exhibuerunt: vnde dicitur Sap. 13. Neque operibus attendentes agnouerunt, quis artifex eſſet; ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut aerem, aut girum Stellatum, aut nimiam aquam, aut ſolem, aut lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt; ſecunda ex parte dæmonum fuit idolatriæ cauſa; quia ſe colendos hominibus errantibus exhibuerunt in Idolis dando reſponſa; & aliqua, quæ videbantur hominibus mirabilia faciēdo: vnde Pſal. 95. Omnes Dij gentium dæmonia S. Thom. 2. 2. q 94. Artic. 4. In prima autem ætate, nō fuit idolatria propter recentem memoriam creationis mundi, ex qua adhuc vigebat cognitio vnius Dei in mente hominum; non obſt. Sap. 14. ibi Infandorum Idolorum cultura omnis mali eſt initium, & finis; Ergo idolatria fuit ante hæreſim: nam Reſp. quod Idolatria dicitur eſſe cauſa, initium, & finis omnis peccati; quia non eſt aliquod genus peccati, quod interdum idolatriā non producat, vel expreſsè inducendo per modum cauſæ, vel occaſionem præbendo per modum initij, vel per modum finis, inquantum peccata aliqua aſſumebantur in cultum Idolorum; ſicuti occiſiones hominum, & mutilationes membrorum, & alia huiuſmodi: & tamen peccata aliqua poſſunt idolatriam præcedere, quæ ad ipſam hominem diſponunt, Sanct. Thom. d. loco in Reſp. ad 1.

Quod autem attinet ad ſecundum Thales Mileſius dixit Deum mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principium, nec finem habiturum; de quo Minutius Felix in dialogo.

Anaximander, Stellas, & Aſtra, Deos eſſe cœleſtes putauit; de quo Auguſt. de ciuit. De Epiph. in compendio contra Heret. & Cic. libr. primo, de nat. Deorum.

Anaximenes dixit Deos ex aere ortos, Aug. & Cic. dictis in locis, Nicol. Sand. libr. 7. pag. 133. de viſi. Mon. Eccleſiæ.

Democritus, Deum exiſtimauit mentem eſſe igneam, & mundi animam.

Pythagoras Deum ita definit: animus, qui per vniuerſas mundi partes, omnemque naturam commeans atque diffuſus, ex quo omnia quæ naſcuntur animalia vitam capiant, Plutarc. in Numa.

Archelaus ex terra omnia facta dixit, eamque voluit vniuerſorum eſſe principium; Epiph. d. loco, & Nicol. Sand. vt ſupra citatus.

Pherecydes quoque terram dixit ante omnia factam eſſe.

Heraclitus Deos ex igne credidit.

Anaxagoras ſimilares rerum rationes, rerum principia eſſe putabat.

Prodicus quatuor elementa Deos ſtatuit.

Diogenes aerem dixit rerum eſſe materiam, de qua omnia fierent.

Cleanthes æthera eſſe ſtatuit ſummum bonum.

Antiſthenes multos quidē ait populares Deos, vnum tamen naturalem ſummæ totius artificem.

Chryſippus nunc naturalem vim diuina ratione præditam, nunc diuinam neceſſitatem Deum prædicabat.

Xenophanes omne quod eſſet infinitum, adiuncta mente, Deum eſſe voluit.

Parmenides ſimulares rerum rationes Deum eſſe dixit.

Empedocles inimicitiam, ſeu diſcordiam principium rerum eſſe dixit Nicol. Sand. lib. 7. de viſ. Mon. Eccl. pag. 133.

Protagoras negabat, ſe ſe omnino habere de Deo quid liqueat, ſit, non ſit, qualisve ſit.

Xenocrates Deos octo eſſe prodidit, quinque in ſtellis vagis, vnum qui ex omnibus ſideribus, ſeptimum Solem, octauum Lunam conſtituit.

Plato monarchiam defendit, nec æthera, nec rationem, aut naturam, ſed vt eſt Deum appellat, ab eoque mundum hunc perfectum mirabilemque eſſe fabricatum.

Xenophon formam Dei veri negabat.

Ariſtoteles Stagirites dixit, vnam mentem mundo præeſſe, & omnium cauſam ſtatuit.

Speuſippus vim naturalem, animalem, qua omnia regantur, Deum eſſe ſtatuit.

Alemçon Soli, & Lunæ reliquiſque ſideribus animoque præterea diuinitatem dedit.

Ecphantus Syracuſius Deum mentem, & animum eſſe exiſtimauit.

Epicurus Athenienſis ex atomis Deos ſuos conſtituit.

Bracbmanæ Indię ſapientes, Deum lumen dicebant non vt Solem, vel ignem, ſed rationem.

Stoici, vt plurimum Deum dicebant diuinam ſubſtantiam intelligibilem, & igneam forma carentem: ſed tranſmutari in quæcumque velit, & aſſimilem fieri.

Ariſtoteles Ponticus quandoque mundo, quandoque menti principatum tribuit.

Heraclides Ponticus tum mundum, tum mentem diuinam eſſe putauit, & mutabilem Dei formam eſſe voluit: quin & Cælum, & terram in Deos retulit.

M. Varro Terentius Deum ait ſe arbitrari Animam eſſe mundi, ipſumque mundum Deum eſſe.

His omnibus ſectis Auguſt. opponit lib. 19. c. 4. de ciuit. Dei vnam Eccleſiæ Dei fidem, & ſententiam, & lib. 18. cap. 41. Euſebius de præpar. Euang. lib. 14. cap. 1. & ſeq. Epiphan. libr. 1. vol. 1.

Deorum autem diuiſio variè habita fuit. Martianus

tianus libr. 2. Nuptiarum, enumerat Deos ex ſexdecim regionibus cœlorum.

Alij dixerunt, Deos eſſe ita diuidendos, quod alij Cœleſtrs, Terreſtres, alij, Inferni, Marini, Fontani, Fluuiales eſſent.

S. Aug. in 4. de ciuit. Dei refert Sceuolam virum doctiſſimum Romanum, tria genera Deorum tradidiſſe, vnum à Poetis, alterum à Phiſophis, tertium à Principibus ciuitatis. Primum genus nugatorium fuiſſe, quod multa de his fingerentur indigna; Vnde Varro in libris Antiquitatum, quem refert Aug. de iſto triplici genere dixit: primum ſcilicet Mythicon, hoc eſt fabuloſum: ſecundum Phyſicon, id eſt naturale: alterum Polyticon id eſt ciuile: primum ait mendaciſſimum, & turpiſſimum: ſecundum à populis remotom, parietibus incluſum: tertium ciuile, & populare ab antiquis inſtitutum: primum pertinet ad theatra; ſecũdum ad mundum; tertium ad vrbes, & Sacerdotes.

Alij dixerunt gentes effinxiſſe ſuos Deos; pro vt eorum erant inſtituta, & mores; vnde Lacedemonij pleroſque Deos, Deaſque armatos affirmabant, quia ipſi armis delectabantur.

Alij excellentes viros Deos effinxerunt; Hinc Hercules, Caſtor, & Pollux, & Æſculapius Dij habiti ſunt, vt refert Cic. de natura Deorum.

Alij dixerunt, vt Ethnici, ſingulas in homine partes, & membra ſingulos Deos obtinere, videlicet Iouem caput, Mineruam oculos, Iunonem brachia, pectus Neptunum, cinctum Martem, renes, & inguina Venerem, pedes Mercurium; ſimiliter dextera Fidei conſecrata eſt, digiti Mineruæ, genua Miſericordiæ.

Alij dicunt Deos aliquos certos, & aliquos incertos eſſe; certi ſunt de quibus nullo modo dubitari poteſt, vt Sol, Luna, Cælum, Terra. Incerti ſunt, quorum certa ratio reddi non poteſt qui ſint.

Alij dixerunt Cœlites Deos eſſe, qui à ſuperiori æthere ad Solem vſque demeant, & cauſarum latentium arcana componunt; Dei autem ſecundi à Sole ad Lunam vſque; hi vaticinijs, ſomnijs, ac prodigijs, ceteriſque ſimilibus præeſſe credebãtur.

Fuerunt & Dij reputati maiorũ gentium, qui & maiores Dei dicti fuerunt; Et Dij minorum gentium, qui & minores nuncupati ſunt; quia parua munera hominibus præſtabant, qui erant homines in Deorum numerum tranſlati.

Conſentes Dei quoque fuere, quos ita dicebant veteres (vt Auguſt. 4. de Ciuit. Dei) qui in conſilium Iouis adhiberi putabantur; qui & Penates, & Vrbani dicti ſunt; qui fuerunt duodecim, ſex mares, ſex fœminæ: qui Dei his verſibus complectuntur.

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Dicti ſunt Conſentes, quaſi Conſentientes; qui Dij duodecim menſibus præſunt, ſiquidem Ianuarij tutelam habere Iuno credebatur; Februarij Neptunus, Martij Minerua; Aprilis Venus; Maij Apollo; Iunij Mercurius; Iulij Iupiter; Auguſti Ceres; Septẽbris Vulcanus: Octobris Mars, Nouẽbris Diana, Decembris Veſta; Seneca lib. 2. nat. quæſt.

Alij agricolarum duces dicti ſunt; primo Iupiter, & Tellus, Pater, & Mater, qui & parentes magni dicuntur: ſecundo Sol, & Luna, quorum tempora obſeruantur: tertio Ceres & Liber, quod ab his cibus, & potus venit è fundo: quarto Robigo, & Flora, quibus propitijs, neq; rubigo frumenta, neque arbores corrumpit, neq; tempeſtiuè florent, vnde robigalia, & floralia; tum Minerua, & Venus, quarum vnius procuratio oleti, alterius hortorum; demum Lympha, & Bonus euentus, quoniam ſine aqua, & ſucceſſu, miſera eſt agricultura, & fruſtratio quædam. Giraldus lib. de Dijs Gentium Syntagma 1.

IDOLATRARVM CATALOGVS.

ACARON Deus muſcarum, vt Gregorius Nazianz. in prima in Iulianum Cæſarem oratione ſcribit. Plinius Achorem vocat, & à Cyrenaicis cultũ lib. 8. c. 28.

Adad nomen Dei apud Aſſyrios ſummi, qui vnus interpretatur, quem Solem eſſe Macrobius oſtendere nixus eſt. Huic Deo ſubiungebant Deam nomine Adargatim: quibus duobus Deis, omnem cũctarum rerum poteſtatem attribuebant, Solem videlicet & Terram intelligentes. Adad ſimulachrum tale formantes radijs inclinatis, quibus mõſtrabatur, vim cœli in radijs eſſe Solis, qui in terram dimittuntur. Adargatis verò ſimulacrum surſum verſum reclinatis radijs, monſtrans radiorum vi ſupernè miſſorum enaſci quæcumque terra progenerat: hæc ex Macrobio. Non ei contraria Phurnutus de Deis ſcribit.

Adeona, & Abeona Deæ cultæ ab antiquis fuerunt, quæ adeundi, & abeundi facultatem præſtarent, vt teſtatur D. Auguſt. in 4. & 7. libr.

Adonis, qui & Adon Deus à diuerſis nationib. cultus eſt. de ſacris Adonidis mentio eſt in ſacris Hebræorum literis; quo in loco plura D. Hieronymus, & Macrob. in primo Satur. & alij ſcriptores.

Adramus Deus in tota celebatur Siciliæ inſula. Plutarch. in parallelis.

Ægeria Dea à Mulieribus colebatur, quod eam opitulari credebant partu egerendo, vt ait Feſtus.

Æolus Deus ventorum ab antiquis cultus eſt, vt Diodorus, Ouid. & alij ſcripſere.

Æſculapius Deus ſub varijs nominibus à gentibus colebatur, prout Xenophon in libro de venatione, Cicero, Macrob. Hyginius, & alij teſtantur.

Æuiterni Dei appellantur, quod Aeuo ſempiterno permaneant: qualis Iuppiter, quem ſic vocauit Ennius. Apuleius dixit Aeuiternos Deos in ſublimi ætheris vertice locatos, ab humana contagione procul diſcretos, &c.

Agenoriam Deam vocauerunt antiqui, quæ ad agendum excitaret, ab agendo dicta, teſte Diuo Auguſtino.

Aguar dicunt eſſe Deum Cœlorum, quem adorant populi Culiazam vol. 3. Nauig. pag. 329.

Aius

Aius Locutius Deus à Romanis conſecratus, vt Cicero, T. Liuius, & alij dixerunt.

Alabandus Deus, quem Alabandij coluerunt, Stephanus, & Cic.

Albuneam Deam in altiſſimis montibus Tiburtinis cultam ſcribit, Seruius, ſic appellatam à quali tate aquæ, quæ in ſonte Albuneæ eſt.

Alecto, Tiſiphone, & Megtæra, quas furias Latini appellauere, Græci Erinnyes, & Eumenides dixere: hiſdem etiam veteres commotæ mentis affectus adumbrabant, proptereaq; furoris Deas exiſtimabant; ſemper verò virgines, quod cum malefactorum vltrices ſint, facilè corrumpi nō poſſunt; quin etiam pœnas de delinquentibus ſumant. Suidas, Cic. Suet. & alij.

Amanus, & Anandatus Dei à Perſis culti, Strabo in 11.

Amicitia Dea iure inter ſua numina à gentibus collocata: apud Romanos Amicitiam pictura antiquitus pulchrè demonſtrabat. Pingebatur enim iuuenis forma, detecto capite, quæ erat tunica rudi induta, in cuius fimbria ſcriptum erat Mors, & Vita i in fronte Æſtas, & Hyems: habebatque latus apertum vſq; ad cor, & brachium inclinatum digito cor oſtendens, ibi ſcriptum erat Longè, & Propè. Suberat & picturæ explicatio, quæ ita legitur. Forma iuuenilis indicat amicitiam ſemper recentem, nullaque temporis diuturnitate tepeſcentem. Nudum caput, vt omnibus pateat, vt amicus nullo vnquam tempore amicum publice ſuum fateri erubeſcat. Rude autem indumentum oſtendit, vt amicus nulla ardua, extremamque inopiam pro amico ſubire non recuſet. Vita, & Mors in veſtimento ſcripta, quòd qui verè diligit, vſque ad mortem amat. Æſtas, & Hyems, quia & in proſperis, & in aduerſis æquè amicitiam ſeruat. Latus apertum habet vſq; ad cor, quia nihil amico celat. Brachium inclinat, & digito cor oſtendit, vt opus cordi, & cor verbis reſpondeat. Longè, & Propè quod ſcriptum eſt, quia vera amicitia nullo tempore aboletur, nec locorum intercapedine diſiungitur. hæc ex Lilio Giraldo.

Amphiarus Argiuus vates pro Deo cultus poſt mortem, qui & oracula reddebat per ſomnium: nam poſt purgationem, & perfectis ſacrificijs ijs Deis, quorum in ara nomina ſculpta fuerant, & mactato ariete, cuius pellis ſubſternebatur, vbi incubantes captabant ſomnia; ex quibus interpretatis futura prænoſcebāt. Apud Orapios habuit templum conſtructum ex marmore candido. Pauſ. in Attica, & Statius in Thebaide.

Amphilocus in Oropo Atticæ vates pro Deo cultus, vt T. Liuius lib. 5. Decad. 5. teſtatur.

Anaitis Venus, vel Diana apud Perſas colebatur, teſte Strabone.

Anculi, & Anculę, Dei Deęque ancillarum putabantur Feſto authore.

Angenoria, & Tacita ſilentij Deæ, Macrob. in Satur. & Plinius in 3.

Animales geniti Dei teſte Proclo in Heſiodi Cōmentarijs, vitæ pro ductores dicuntur; quibus perennes aquæ, & fluuij ſacrati credebantur.

Anna Perenna Dea fuit à Romanis culta primo menſe, vt annare, & perennare commode liceret. Macrobius.

Animalia plura adorabant Egyptij, vt refert Olaus Magnus lib. 3. Hiſt. gent. c. 2.

Antinous ex Bithynia iuuenis formoſiſſimus ab Adriano Cæſare admodum amatus, cum in Egypto perijſſet, Deus eſt ab Imperatore factus, & oraculum ei conſtitutum, vt vrbs eius nomine pro ſepulchro condita, & ſtella in Cœlo, vel viſa, vel per adulationem conficta, de hoc plura Dion. hiſtor. & Ælius in hiſtoria Adriani: ex noſtris Euſebius, Athanaſius, Hieronymus, Origenes, & alij.

Antithei quidam mali Dei, quas à magis con fingi ait Arnobius: hiq; ſpiritus eſſe dicuntur, qui in actionibus humanis ſępè obrepant, ſe ſeq; Deos fingant, & inſcios mendacijs, & ſimulationibus deludunt.

Apollo Deus ab antiquis cultus, quatuor in primis artibus præfuit; nam citarædum primum, ac citarædorum Deum putauit antiquitas: deinde medicinæ inuentorem, ac ipſum etiam medicum conſtituitum iaculatorem, & ſagittarium: poſtremo vatem, & vaticinij Deum exiſtimauit. ex quibus quidem quatuor rebus, multiplicia ei ſunt attributa cognomina, & varie deſcribitur, ſed breuitatis cauſa omittuntur. Sol etiam dictus eſt, vt ait Cicer. de natura Deorum 2.

Appiades Deæ habebant templa apud Aquam Appiam propè forum Cœſaris, & Venerem intelligunt, Palladem, Pacem, Concordiam & Veſtem.

Arculus Deus, arcis, & capſis præeſſe exiſtimabatur.

Aquæ elementum adoratur ab Indis occidentalibus vt habetur vol. 3. Nauigat. Colūbi pag. 362.

Ars, & Paupertas à Gadareis (vt Arrianus ſcribit) colebantur, quòd videlicet Paupertas ad artes commiſcendas induſtriam, & hominum ingenium acuit.

Aſtarte dea Sidoniorum, vel Syriorum Venus à multis exiſtimata.

Aten deam noſtræ religionis auctores luciferum interpretantur, & pręcipuè Iuſtinus Philoſophus, ac martir, Suidas, & alij.

Atergatis Dea à Syris culta eſt, vt meminit Strabo.

Atezcatlipuca Deus prouidentiæ apud Iudos in Mexico habetur in 3. p. Hiſt. Indiæ c. 223.

Aurora ab aura vocatur Dea, quæ Solem præcedere putabatur, ab antiquis culta fuit, teſtibus Cicerone, Ouidio, & alijs.

Auerruncus Deus, qui auertere credebatur mala, Varro de lingua lat.

Aues adorantur ab Indis vol. 3. Nauig. pag. 354

Auxeſia, & Damia deæ fuerunt, quas peculiari religione Epidauri coluerunt. Herodotus in 5. & Pauſan.

Baccus, ſeu Dionyſius Deus ab omnibus ferè populis, ſub varijs cognominibus cultus, vt Beatus Epiphanius, Euſebius, Cicero, & cæteri ſcriptores teſtantur. Philoſtratus in vita Appoll. Tyanei

nei Dionyſius tres fuiſſe ait, Thebanum, Indicum, & Aſiaticum: ſed Cic. multos eſſe dicit. Baccum vitis, & vini vſum, & plantandi rationem docuiſſe ferunt. Effingebatur varijs modis ſecundum Phurnutum, ſimulacra nuda fiebant, vt vini naturam oſtenderent, quæ ſecreta reuelat; vnde dicitur In vino veritas: effingebatur & puer imberbis; interdum puer, & lætus, quod vinum modicè ſumptum hilares, & lætos homines faciat. Senex etiam aliquando, & caluus propter immodicam bibendi intemperiem, & quod ex ebrietate arcana plerũq; retegãtur, & alijs modis breuitatis cauſa omiſſis.

Bellona Dea, quæ ab antiquis Duellona, vt duellum bellum, dicebatur; ſoror fuit & vxor Martis, ut ait D. Auguſtinus de ciuitat. Dei: huius Deæ Sacerdotes bellonarij dicuntur, qui ſeipſos cultris feriebant, & proprio ſanguine numen placabant, furenteſque vaticinabantur. Tertullianus, Septim us, & Lactan. in 1. Diuin. inſt. fingebatur furens Dea flagello pugnans cõcitare; nunc cum face, nunc tubi bellicum canere.

Beneficium, & Pœna duo numina Deorum inſtituta à Democrito.

Beſſas, ſiue Beſas Deus, qui oracula quondam dabat Ammianus libro 19.

Bonus Deus apud Græcos, cuius templum Pauſan. in Arcad. commemorat.

Bonus euentus ab antiquis cultus Plin. 35. Euphranoris ſimulacrum Boni euentus, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens.

Brizo dea apud Græcos exiſtimata, quæ vaticinijs per ſomnia præeſſe credebatur. in primis verò Deli culta cui ſcaphas offerre conſueuerant, omnium rerum refertas, piſcibus duntaxat exceptis. Lilius Giraldus.

Bubona Dea nuncupata à bobus, vt ſcilicet boues fortunaret D. Auguſt.

Carbus Deus Phaſelitarum in Pamphilia, cui ſacra faciebant de piſciculis ſale conditis, vt Suidas, & Zenobius ſcribunt.

Cabiri Dei habiti, vel miniſtri potius Deorum, alij Dæmones exiſtimarunt, de quibus frequens fit mentio apud Apollonium, Orpheum, & Strabonem.

Caca Dea culta Romæ, quæ Caci ſoror fuit, vt ſcribit Lactãtius, quæ de furto boum Herculi fecit indicium; vnde etiam ſacellũ meruit teſte Seruio libr. 8. Æneidos.

Calumniæ & Impudentiæ aras Athenienſes cõſecraſſe, teſtis eſt Theophraſtus apud Diogenianũ. Appelles Calumniã ſic effinxit in pictura. In dextera quidem ſedet vir permagnas habens aures, quales fermè Midæ feruntur, manum longè ille protendit accedenti Calumniæ: circum ipſum verò ſunt mulieres duæ, hoc eſt, Ignorantia, & Suſpicio, Ex aduerſo Calumnia videlicet mulier ornata, & pulcra; ſed aſpectu ardens, & in iram, & rabiem concita; læua facem accenſam præferens, dextera adoleſcentem quendam per capillos trahere videbatur, qui manus ambas ad Cœlum tendebat, ſuperoſque obteſtabatur, Præcedebat vir pallidus, impurus, acutè intuens, his propemodum ſimilis, qui longiori morbo ſunt confecti. hunc eſſe Inuidiam, vel Liuorem facile cognoſcas coniectura. Propè duæ aliæ erant mulieres Calumniam dirigentes, & adornãtes; altera quidem Inſidia, altera Deceptio, vel Fallacia, ſeu Fraus. à tergo ſequebatur Pœnitentia pullas laceraſque veſtes induta, quæ retrò caput inflectens, flens ac lũgens, pudore venientem Veritatem excipere videbatur.

Canopus deus cultus ab Egyptijs, cuius originem Suidas, & Ruffinus 11. Eccleſiaſt. hiſt. commemorant.

Camalel deus habitus apud Indos occidentales in Mexico Regno. Habetur in 3. par. Hiſt. Indie pag. 98.

Carmelus Deus, & Mons à Cornel. Tacit. deſcriptus.

Carna Dea ab antiquis Romanis culta fuit, quã vitalibus humanis præeſſe putabant, vt ex Macrobio in libro de annis &c. D. Auguſt. Cardeam hanc appellare videtur.

Caſtor, & Pollux, Caſtores dicti, & Græcè dioſcuri, Iouis filij ab antiquis multis modis nominati colebantur, vt Cicero, Virg. Plutarcus, & alij meminere.

Catius Deus antiquorum, qui catos. i. acutos homines faceret Aug. in 4.

Ceres dea à ferendis frugibus dicta, & à nanonibus ſub diuerſis cognominibus culta, ut Varro, Cic. Pauſan. & alij ſcriptores teſtantur. Nunc mœſta cum lampade, ſeu face deſcribitur; ſed & papauer illi attribuitur unà cum ſpicis. Interdum etiam matronali habitu cum ſpicarum, & papauerum manipulo.

Charon Deus infernus. Phurnutus, Virg. & alij.

Cibele dea uide infra Rhea.

Cimi ſunt dij culti ab Indis occidentalibus, qui fiunt lignamine in formam ſtatuæ humanæ, Fernandus Columbus in Hiſt. cap. 61.

Clementię etiam numen uenerati ſunt antiqui. Vnde Plutar. ſcripſit in Cæſare, eius Clementiæ templum non ab eius moribus abhorrens decretum fuiſſe. Claudianus de hac dea cecinit.

Clemodes Athleta ab Aſtypalers cultus; prout Plutar. Euſebius, & Pauſan. tradidere.

Cloacinam deam T. Tatius Rex cõſecrauit, cuius ſimulacrum, vt ait Lactantius, in cloaca repertum. D. Auguſt. & T. Liuius 3. ab vrbe cond.

Clotho, Lacheſis & Atropos Parcæ dictæ, quòd nemini parcant, etiam ab antiquis cultæ fuerunt, prout Martianus, Heſiod. Cic. & alij ſcripſere.

Collina dea fuit, cui colles attribuebant, & Vallonia, cui valles, & conualles; vt eſt apud D. Auguſtinum.

Communes dei dicuntur, vt Mars, Bellona, & Victoria, quòd in bello vtriq; parti poſſunt fauere; ſeu qui cœli certas non habent ſedes; ſed generaliter a cunctis coluntur. Alij dicunt communes, Solem & Lunam, qui apud omnes ſunt.

Concordia deã ab antiquis colebatur; ſed in primis à Romanis, qui & eius diuerſa templa habuere; prout teſtantur T. Liuius propè finem noni lib.

D. Aug. de ciuit. Dei, Cic. Val. Max. Dion, Ouid. & Iuuenalis. Deam Concordiam hoc modo effingebant, dextra craterem tenentem, & læua nunc cornu copiæ, nunc ſceptrum, ex quo fructus exire videntur: ſed & imaginibus duabus dextram dextræ iungentibus, vt in Aur. Vero. Ariſtides in oratione pro Concordia Rhodienſibus ita hanc effinxit: Decoram, compactam, benè coloratam, gratioſam, & vndique per omnia ſibi quadrantem, & congruentem, deorumque diligentia, ac benignitate in terram delapſam.

Conitalus deus Athenienſium peculiaris; Strabo.

Comus deus fuit conuiuiorum, & commeſſationum; Philoſtratus.

Coronis dea in Sycionia culta, Pauſan.

Crephagenetus deus Thebæorum in Ægypto, qui immortalis colebatur. Soli enim teſte Plutar. nullum Deum mortalem venerabantur.

Culices adorantur apud Indos, ne nocte illis vexentur; habetur 3. p. Hiſt. Ind. c. 223.

Cunina dea, quæ infantes in cunis tueri credebatur, & faſcinum ſummouere: Lactant. & D. Auguſ. ex Varr.

Cupido deus ferè ab omnibus nationibus cultus, prout Cicero, Heſiodus, Propert. & alij ſcriptores, & Poetæ teſtantur. Effingitur puer mutabilis, nunc triſtis, & quieſcens; nunc volans, & ridés. Nudus etiam pingitur, pennatus, & facem habens: tenet dextra gladium; vel ſagittam, ſiniſtra verò pharetrá, & quamplurimas ſagittas: & multis alijs modis breuitatis cauſa omiſſis.

Damia, & Auxeſia deæ ſumma religione ab Epidauris cultæ Herodotus in 5. & Pauſan.

Dæmones pro dijs ſupremis cæleſtibus, & aereis habiti ſunt.

Derceto Dea Syrorum fuit. Ouid. in 4. Metamorph. & Athenagoras Philoſophus in oratione pro Chriſtianis ad M. Antonium, & Commodum, & Plinius 5. nat. hiſtor.

Deuerra dea à ſcopis deuerrendo, quia fruges non coaceruantur ſine ſcopis. D. Auguſt. & Varro.

Diabolus adoratur in Regno Calicut in India occidentali Habetur in 1. vol. Nauig. pag. 160. capit. 11.

Diana dea ab antiquis varijs nominibus nũcupata colebatur. Cic. Varro, & alij. Dianæ imagines vario modo effingebantur. nam aliter, vt venationum dea; aliter vt quieta, & pacifica; aliter vt Luna prima nympharũ habitu ſuccincta; arcu, & pharetra, & iaculis armata: aliter, vt virgo ſtans. &c.

Diſcordia dea exiſtimata à gentibus, ab Ariſtide his verbis diſcripta fuit: Diſcordia, & Seditio, inquit, ſupino eſt capite, labijs liuentibus, oculis ſtrabis, putridis, tumefactis, lachrymis ſubinde fluentibus, manibus incõtinentibus mobilibusq; gladium intus ad pectus ferens, tenuibus, & obliquis innixa cruribus; & pedibus eam, ceu rete, caligo & tenebræ circumuoluunt: & reliqua, quæ idem ſcripſit.

Diuipotes dei, vt Varro ſcribit, ſunt hæc duo; cælum & terra, anima & corpus, humidum & frigidum.

Domiducus Deus colebatur, cum domum ſponſa erat ducenda D. Aug.

Domitius deus apud antiquos celebrabatur, ut eſſet in domo noua nupta. D. Aug.

Drimacus Dux fugitiuorum à Chijs vt deus cultus: hic ſenex puero ſe iugulandum dedit: ſepultus à Chijs ſacello erecto, in ſomnijs ſæpè de fugitiuis Chios monuit. ut ſcribit Athenæus.

Eduſa dea, præſes exiſtimata edulijs infantum Varro. D. Aug. hanc Cedulicam deam appellat in 4. de ciuit. Dei.

Elcoth reputatur ut deus: eſt enim homo ſecundum quandam ſectam quo ad ſcientiam æqualis deo apud Indos uol. 1. Nauig. pag. 40.

Enenthius Deus, uel dæmon fuit Phænicum Lamprid. in uita Heliogabali.

Epies, maximus deorum apud Aegyptios interpres; huic Deo attribuebant accipitris caput, aliaque permulta ſuperſtitioſa, ut meminit Zoroaſtes, & Euſeb.

Erechtheus Rex cultus ab Athenienſibus; unde & Erechthidæ ipſi uocati. Erechthei etiam filiæ in numero dearum habitæ. teſte Cicerone.

Æternitatem, ut deam coluerunt antiqui, cuius imaginem tempus eſſe dixerunt Pythagorici, Plato, & Hermes Triſmegiſtus.

Fabulinus Deus dicebatur, cum fari pueri auſpicabantur.

Falacer Diuus pater, ut ait Varro. Falacrem pomorum deum ſcribit Alex. lib. 6.

Fama dea ab Athenienſibus teſte Pauſan. culta. Plutar. in Camillo; templum etiam famæ conſtructum fuiſſe ſcribit Virgilius in 4. Æneidos ſic eam deſcribens.

Extemplò Lybiæ magnas it Fama per vrbes:
Fama malum, quo non aliud velocius vllum,
Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo,
Parua metu primo; mox ſe ſe attollit in auras,
Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit,
Illam terra parens, ira irritata Deorum,
Extremam (vt perhibent) Cœo, Enceladoq; ſororẽ
Progenuit, pedibus celerem, & pernicibus alis:
Monſtrum horrendum; ingens: cui quot ſunt corpore
Tot vigiles oculi ſubter (mirabilè dictu) (Plumę,
Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſubrigit aures.
Nocte volat cæli medio, terraque per vmbram,
Stridens; nec dulci declinat lumina ſomno.
Luce ſedet cuſtos, aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat vrbes,
Tam ficti, praui que tenax, quàm nuntia veri.

Fauor deus ab Apelle pulchrè effictus, prout his carminibus patet.

Pictor Apellea quid pingis ab arte Fauorem?
Vnde illi generis ſemina nota parum?
Hic genitum Forma, Fortuna biciactat alumnum:
Caſu illa, ille animi dotibus eſſe ſutum?
Qui comes aſſiduus lateri? Aſſentatio, & ecqua
Ponè ſubit lentis paſſibus? Inuidia.
Ecqui circumſtant? Opulentia, Faſtus, Honores,
Leges, & ſcelerum ſæpè Libido parens.
Cur facis aligerum? Fortuna elatus ab aura
Aduolat alta, imò neſcius eſſe gradu.

Quare ocnlis captum pingis? non nouit amicos,
Inprobus ex humili cum petit alta loco.
Quid rotulæ inſiſtit? Fortunam imitatur, & infert
Se ſocium, inſtabiles quà tulit illa pedes.
Cur timet, atque extra ſeſe ambitioſius effert?
Occæcare animos fata ſecunda ſolent.

Februus deus Pluto appellatus ab antiquis à purgationibus, & luſtrationibus funetum. Ouid. in Faſtis.

Febri etiam, ut deæ, multas aras Romani erexerunt ad minus nocendum, ut ex Cicer. Val. Max. Liuio, Plinio, D. Aug, alijſque obſeruatur.

Ferentina dea fuit, unde & Ferentini ab oppido Latij Ferento dicti ſunt T. Liuius in 1, decad,

Feronia dea culta pleriſque in locis Italiæ; ſed in primis propè Terracinam.

Feſſonia dea colebatur, ut feſſo iuuaret. D. Auguſt. in 4.

Fides dea à Romanis culta, Cic. de officijs lib. 3. Plinius 35. nat, hiſt. Dion. Alicarn. in 2. hiſt. lib. Liuius in 1. & Plutar. auctores. Fides fingebatur duabus iunctis manibus, interdum imagunculis duabus dextram dextrę iungentibus. Seruius in 1. & in 8. comentario Æneidos ſcribit, quòd Fidei albo panno inuoluta, uel oelata manu ſacrificabatur; per quod oſtendebatur fidem eſſe tectam & ſecretam.

Flora dea florentibus frumentis præpoſita. Aug. & Varro.

Felicitas ab antiquis dea exiſtimata. Plin. lib. 35. & D. Auguſt. ac Dion. lib. hiſt. 44. à Cebete Thebano ſic fuit deſcripta. In eminenti quopiam arcis ueſtibulo Fœlicitatem in ſolio ſedere, liberali (ait) ornatu comptam; ſed non accuratè & florentiſſimo ſerto coronatã. In Iuliæ mammeæ Aug. numiſmate ſic erat ſculpta. Fęmina erat in ſolio ſedẽs dextera caduceum, ſiniſtra grande cornu cópiæ tenens cum hac inſcriptione: Fœlicitas publica.

Forculus, uel ut alij Forulus, & Cardea, & Limẽtinus, tres fuerunt exiſtimati dei, ianuis, ac hoſtijs præfecti. D. Auguſt.

Fornax dea etiam exiſtimata, quoniam ante triticum, & eius uſum, farra fornacibus torrebãtur: unde eſt dea Fornax conſtituta, ut Feſtus, Lactant. & Ouid. in Faſtis.

Fortunam deam gentes credidere. de ea D. Aug. ita in 7. de ciuit. Dei ſcribit. Fortunam certe Deam antiqui dixere, non rationabili diſpoſitione, ſed ut temerè accident ſua cuique dona conferre. ſub uarijs, & diuerſis cognominibus colebatur: nam Romani coluiſſe Fortunam equeſtrem, Prænestinam, Publicam, Priuatam, Breuem, Dubiam, Auream, Virginem, Virilem, Viſcatam, Obſequẽtem, Mammoſam, Cœcam, & alijs nominibus apud T. Liuium, Val. Max. Lactant. Plutarchum, Cic, Alicarnaſeum, Plinium, & alios ſcriptores, atque poetas legitur. Spontanea verò Fortuna à Siculis uenerabatur. Plutarch. & Emilio Prob. teſtibus. Fortuna mulier iuuenis effingebatur à quibuſdam inter maris undas uelificans, ab alijs in ſaxi uertice, mõnſnè cacumine uẽtiа omnibus expoſita, & à quibuſdam alijs rotæ inſiſtens. Fuerunt & qui eamdem duplici facie formauere, nigra altera, altera alba; bonã malamque ſignificantes. Alij eãdẽ cum Occaſione effinxere, hoc eſt capillatam fronte, occipitio caluam, alatam pedibus pilæq; inſiſtentem, manu nouaculam tenentem, ut in Occaſione deſcribitur; & multis alijs modis breuitatis gratia omiſſis.

Frigha deus Gothorum reputatus author pacis, & voluptatis amator. Holaus hiſt. lib. 3. c. 3.

Fulgora dea apud Senecam de ſuperſt. ne fulgura fierent. D. Aug. in 6.

Froes deus apud Gothos habitus eſt Holaus lib. 3, hiſt. cap. 4.

Furina dea venerata ab antiquis, cui Deæ, flamen furinalis attributus fuit. Vide Feſtum, Varronem, & Martianum in 2. & Cic. in 3. de nat. deorum.

Genius deus erat, qui præpoſitum eſſe, ac vim habere omnium rerum gignendarum credebatur, teſte D. Aug. lib. 7. ex Varronis ſententia. Seruius ita tradit Genium numen eſſe, quod nobis naſcentibus datur. Serpentis imagine Genius interdum effingebatur, interdum puerili, vel iuuenili forma, interdum etiam ſenis, & platani folijs coronabatur.

Glaucus deus marinus, de quo ſcribunt Pauſan. lib. 9. Athenæus in 7. & Strabo.

Guamaonocon deus adoratur ab Indis vol. 3. Nauig. pag, 42.

Gratiæ, quas Græci Charites vocant, pro deabus habitæ ab hominibus cultæ fuers. Heſiod. Ouid. & alij deſcribunt hoc epigrammate videlicet.

Sunt nudæ Charites, niueo de marmore: at illas
Diua Columna ſuis ædibus intus habet.
Par tribus eſt facies, qualem decet eſſe ſororum:
Par tribus eſt ætas, par quoq; forma tribus.
Grata Thalia tamen geminæ conuerſa ſorori.
Implicat alternè brachia blanda ſoror.
Euphroſinen dextra ſtupeo, Aglaianq; ſiniſtra
Miror, & implicitis brachia nexa modis.
Iuppiter eſt genitor, peperit de ſemine Cæli
Eunomia, & Veneris turba miniſtra fuit.
Inde alitur nudus placida ſub matre Cupido;
Inde voluptates, inde alimenta Dei.

Hadingus deus apud Gothus factor Belli habitus eſt: Holaus. lib. 3. hiſt. c. 4.

Harpocrates deus ſilentij apud Ægyptios, qui digito os obſignare videbatur, teſte Plutarch eius imago ita erat efficta. Puer erat imberbis, nudus, qui dextræ indice digito os obſignabat, ſiniſtra verò deorſum extenta ſubſtinebat cornu copiæ, ſurſum ad aurem pertingens, frugibus refertum, inter quas eminebat nux pinea. Dei verò caput mitra Ægyptiaca redimi videbatur, quæ aliquantulum in altum erecta deſinabat in duas quaſi volucres.

Hebe pubertatis, & adoleſcẽtiæ dea Diuus Aug. Cic, & alij.

Heliogabalus deus peregrinus in primis Phęnicũ, cuius Baſſianus Antonius cognominatus Heliogabalus Imp. in monte Palatino Romæ templũ cõſtruxit, Lampridus, & Herodianus lib. hiſtor. 5.

Her-

Hercules inter deos ab antiquis connumerams ſub varijs, & diuerſis cognominibus colebatur, vt referunt Panſanias, Varro, & alij.

Herbæ adorantur ab Indis vol. tertio. Nauigat. pag. 354.

Hęrem Marteam antiqui accepia hæreditase colebant, quæ à nomine appellabatur hæredum, Feſtus.

Hipponam deam equorum, & ſtabuli, antiqui venerati ſunt. Plutarch. in parallelis, Tertulllianus in Apologetico, Fulgentius ad Calcidium, & Plinius caſtigat. cap. 4.

Honor etiam deus putatus, vt eſt apud Lactantium, & D. Aug. ac Ciceronem 2. de nat. deorum, & Liuium lib. 7. decad. 3. Alciatus Honorem purpurea veſte depingit, laurea corunatum. Ita enim cecinit.

Stet depictus Honor, Tyrio velatus amictu;

Horchilaus deus principalis Ciuitatis Meſſici Indię orientalis vt in 3. p. Nauig. pag. 307.

Horta dea ab hurtando, & incitando dicta. D. Auguſt.

Hoſtilina dea colebatur, cum ſegetes nouis ariſtis æquantur, vt D. Aug. ait.

Hymenæus nuptiarum deus à Græcis babitus eſt, vt à Romanis Tbalaſſus; quibus tamen nominibus, & noſtri vſi ſunt. Dictus eſt Hymenæus, vel Hymen à membrana, quæ & eugion dicitur; quæ cum ſit clauſtrum virginitatis, in nuptijs rumpitur, vt eſt apud Suidam, Lactant. Senecam, & alios. Pingebatur Hymenæus, vt ex Catullo colligitur, coronatus floribus, & amaraco, dextra facem tenens, ſiniſtra flammeum (lutei velaminis id genus) in pedibus croceos ſoccos babens.

Ianus antiqniſſimus Italiæ Deus habitus, & Latij Rex, ab antiquis biceps, & quadriceps variè effingebatur, vt eſt apud Macrobium, Suidam, & alos.

Ignis adoratur ab Indis orientalibus; habetur in hiſt. orient. lib. 1. c. 14. in fine.

Indigetes dei ab antiquis vocati: Seruius 13. Æneid. duplici ratione Indigetes dici aſſeuerat: vel ſecundum Lucretium, quod nullius rei egeant; quaſi nihil indaga rei: vel certè ait, Indigetes Dei ſunt ex hominibus facti; & dicti Indigetes.

Intercido Deus, apud D. Auguſt. ab interciden do ſecuri.

Inuidia dea, quam Græci maſculam effingunt effigie bominis male habiti, & ex morbo nondum planè conualeſcentis, vt apud Lucianum in dialogo Calumniæ. Latini vero fœminæ forma formarunt, vt pulcberrimè Ouid. in 2. Metamorph. oſtendit, vbi & Inuidiæ domum deſcribit, & Inuidiam ipſam his verſibus.

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nuſquam recta acies liuent rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua eſt ſuffuſa veneno:
Riſus abeſt, niſi quem viſi fecere dolores.
Nec fruitur ſomno, vigilantibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabeſcitq; videndo,
Succeßus hominum, carpitq;, & carpitur vnà,
Suppliciumq; ſuum eſt.

Iocahuna deus adoratur ab Indis, vol. 3. Nauig. pag. 41.

Iris dea, & nuncia deorum ab antiquis habita, ſicut Mercurius; ſed ille ad pacem vt plurimum, & Iris ad lites & diſſenſiones. teſtibus Heſiodo, & Seruio. Eam fingebāt antiqui habitu muliebri, verſicolore ueſte in obſequium expedita.

Iſis dea ab antiquis cuncta religione celebrata, Macrob. in Satur.

Iſmael Rex Perſarum adoratur, tanquam deus à militibus ſuis, habetur in 2. uol. Nauig. cap. 22. pag. 91.

Iugatinus deus, ut in 6. de ciuit. Dei ex Varrone ſcribit Aug. cum mas, & fœmina coniungebantur, colebatur.

Iuno Iouis coniux, ut ait Varro, & is Cœlum, hæc Terra, ſic dicta, quòd unà cum Ioue iuuat. Arnobius, Martianus, Cic. & alij finxerunt ipſius Iunonis Idolon, ut æream forficem præferret, ſumpta trāſlatione, ac metaphora ab incidente capillos forfice: & purum corpus oſtendens. Iunonem Apuleius in 10. ita effinxit; mulierem honeſta forma, habentem in capite candidum diadema, & ſceptrum manu geſtantem. Preſtaret huius deę diuerſa cognomina, eidē à gentibus attributa interpretari, uariaſq; ipſius effictiones referre, ſed breuitatis gratia omittuntur.

Iuppiter deus, quem diuerſis nominibus nuncupatum Nationes fermè omnes ſibi deum conſtituere, & apud ſe natum dixere, prout ſcribit Euſebius Cæſarien. lib. Euang. præpar. 3. Non ſolum tres Ioues fuiſſe, duos in Arcadia, & tertium in Creta natos. teſte Cic. de nat. Deorum, ſed trecentos memorant ſcriptores, quorum nomina, & cognomina longum eſſet referre. Iouem uarijs modis antiqui effingebant, pro diuerſa illi poteſtate attributa. Sed eius illud in primis ſimulacrum ſedere fingebatur, ut ſtabilis uirtus, incommutabilis oſtenderetur. Nuda uerò ſuperiora, & aperta habere uidebatur, quoniam ipſum conſpicuum eſſe exiſtimabant in intelligentijs, quæ dicuntur, & cœleſtibus mundi partibus: inferiores autem Iouis partes uelatas, & obtectas; quia minus apparere, nec planè uideri putabant, ab ijs ſcilicet, qui creati ſunt in partibus inferioribus. Continebat uerò læua ſceptrum, quia in ſiniſtra corporis parte, ut uolunt Phyſici, exmm maximè princeps, & ſpiritale ſubſiſtit cor. Rex enim mundi, & opifex νὀῦς, hoc eſt intellectus uel mens. Dextra uero nunc Aquilam protendere uidebatur, nunc Victoriam. Et quidem Aquilam, quòd Iuppiter ita ſuperioribus, & cœleſtibus imperet, ut aquila cæteris auibus: Victoriam uerò, quoniam omnia ei ſubiecta, atque deuicta ſint. Hæc quidem partim ex Porphyrio, & Phurnuto Philoſophis, partim ex Euſebio, Theophilo, & Suida. Pauſanias uerò in Eliacorum priore Olympium Iouem ſic deſcribit: Sedet in ſolio ex auro, & ebore facto: corona capiti impoſita eſt, ad oleagineæ frondis imaginem: dextera Victo-

I tiam,

riam, & ipſam ex ebore, & auto profert, cum tæ nia, & corona: læua ſceptrum tenet aſlabrè expolitum, & omuium metallorum varietate diſtiuctum: quæ auis ſceptro incumbit, aquila eſt: aurei ſunt Deocalcei: pallium item aureum: in eo cum diuerſa animalia, tùm ex omnibus florum generibus lilia in primis cælata ſunt: ſolium ipſum auro, & preciolis præfulger lapidibus, ueque in eo vel ebeuum deſideratur: animalium verò formis intercurrente pictura exornatur. Martian. libro primo de Nupt. ita in Senatu Deorum Iouem effinxit: in capite flammantem coronam habuiſſeait, & ſuper ea velamen rutilum Mineruæ manibus conſectum, & veſtem candidam habuiſſe, iudutum byalinos amictus crebris quibuſdam ſtellis interſtinctos: manu dextera duos orbes porrigentem, aureum alterum, ex electro alterum: qua figura, rotunda ſcilicet, virtutem prouidentem, atque viuificam ſignificari, reſtis eſt Porphir. læua verò chely enneaphthongo inniti videbatur, calces habere virides, & calceis fuſcinam premere. hac figuræ imagine Martian. totius naturæ prę ſidem Iouem ſignificaſſe videtur. ſed enim, & pro varia illius, quam habere veteres poteſtatem exiſtimabant, variè formabant aliter enim Fulgens, & Fulgurator Iuppiter: aliter Tonans, & Fulminator, & Stator effingebatur, & plerumq; pro arbitrio Principum, vatum, & pictorum. Quos ego non referam.

Iuſtitia dea, quam Aſtræam Græci à patre nuncupant. Hanc finxerunt Aſtrologi ſignum in Cœlo, Virginem. Dea hæc ita à Chryſippo deſcribitur in primo de honeſto, vt voluptate, vt à Gellio libro 14. refertur. Imaginem inquit Iuſtitiæ fieri ſolitam, forma (ait) atque filo virginali, aſpectu vehementi, & formidabili, luminibus oculorum acribus: neque humilem, neque atrocem, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Pauſanias verò ita depictam ait in arca Cypſeli: At formoſa (inquit) illa mulier, quæ fœda facie alteram ſiniſtra obſtricto collo trahit, dextera fuſte cedit, Iuſtitiam ſignificat, quæ iniuriam male mulctat. Iuſtitiam apud Ægyptios ſine capite fuiſſe Alexander ſcribit. Eam autem effingebant per manum ſiniſtram porrecta palma diſcapedinatam; propterea quod ſiniſtra, genimina pigritia, nulla calliditate prędita videtur. Et ideo ęquitati aptior, quàm dextera, vt Philippus ait in Symbolis. Noſtri nunc pictores examine lancis, vel ſtaterę, nunc & ſecurium, ac virgarum faſce, nunc his vel illis inſigniunt.

Iuturna Nympha culta, & à iuuando appellata, vt Varro, & Seruius atteſtantur.

Lactucinam etiam deam colebant veteres, quæ lacteſcentibus frumentis; ac ſegeribus præeſſet. Sunt qui Lacturnum apud D. Aug. legant.

Lares Dei domeſtici ab antiquis venerati. Macrob. Plutarch. Ouid. & alij: ſcribit Arnobius, Lares vicorum, atque itinerum deos eſſe; Higidius verò tectorum domuumq; cuſtodes.

Lateranus Deus focorum creditus, ſic dictus (vt prodit Arnobius) quòd ex laterculis crudis antiquiſs. aut ex quacunque materia focos fabricarent.

Lauerna dea furum, qui (vt Feſtus ait) ob id lauerniones dicuntur. Lucidius, & Varro.

Leones adorantur ab Indis vol. 3. Nauigat. pag. 307. litera. F.

Leuana dea, quæ natos de terra leuat infantes. teſte D. Auguſt. Moris verò fuit, vt natus infans ab obſtetrice in terra ſtatueretur, vt Macrob. ex Varrone docet.

Libentina dea fuit, cui nomen factum à libidine ait D. Auguſt. Varro tamen de lingua lat. à libendo deducit: & Venerem eſſe ſignificat, quę & Lubentina dicta eſt.

Libertas in primis à Romanis dea habita, & culta eſt, vt qui maximè ei ſtuderent ab eo. videlicet tempore, quo in libertate ſe ſe vendicauere. Liuius, Cic. & Dionyſ. hiſt. lib. 43.

Luna adoratur ab Indis orientalibus, vt habetur in hiſt. Ind. orient. lib. 1. c. 14. in fine vide ſupra ver. Diana.

Manes Dei inferi, quaſi boni dicuntur à ſupplicijs et eos venerantibus, propter metum mortis: vt immanes quoque pro valdè non bonis dicuntur. Ælius Stilo, Feſtus, Cato, & Martianus.

Manturna dea adhibebatur, vt cum viro noua nupta maneret. Cic. & Liuius.

Marica dea Minturnenſium. Auguſt. lib. 2. de ciuit. Dei cap. 22. Cic. Lactant. & Plutar.

Marinorum deorum ingens turba fuit, quorum Princeps Neptunus.

Mars Deus à nationibus, & præcipuè à Romanis ſummo cultu veneratus, multiſque nominibus appellatus; ardens effingebatur, nunc in equo armatus cum haſta, & flagello. Illi etiam interdum gallus ob militum vigilantiam appingebatur. Iſidorus Martem ſcribit nudo pectore effingi ſolere, quòd quiſque in bello ſine cordis formidine obijcere ſe debet.

Materas deas cultas ab antiquis legitur, quibus haſtæ dicabantur, & affigebantur. Lilius Gyraldus.

Marlacuie Aquarum dea culta apud Indos in Mexico p. 3. hiſt. Ind. cap. 223.

Matura dea fuit, quæ matureſcentibus frumentis præeſſe dicebatur. Cic. & Liuius.

Meditrina dea à medendo denominata ab antiquis colebatur. Varrone, & Feſto teſtibus.

Mellona dea mellificationis fuit D. Auguſt. in 4.

Mena dea fuit, quę fluoribus menſtruis mulierum præeſſe putabatur. D. Aug. lib. 7.

Mens à Romanis, vt Liuius, & Cic. tradunt, cōſecrata, vt mentem ea bonam concederet: quod & D. Aug. non ſemel aſſeruit, & ante eum Lactantius, Ouid. in Feſtis, & Propertius.

Mephitim deam antiqui putauerunt odoris tetri. Cor. Tacit. lib. 19. & Priſcianus lib. 7.

Mercurius deus ſermonis ab antiquis credebatur, ac nuncius deorum, varijſque cognominibus appellatus à populis cultus fuit, ut D. Auguſt. Cic. Arnobius, Phurnutus, Tertullianus,

& alij

& alij tradunt. Lucro etiam, & mercimonijs Mercurium præfecerunt antiqui, eidemque Romani menſe Maiorem diuinam faciebant, eiuſque ſtatuæ plerique marſupium ſuſpenſum adhibebant, vt Macrobius, & Suidas notant. In libro antiquitatum Mercurij imago ſic effingitur. Filo corporis iuuenili, facie imberbi, cum alis ſupra aures: nudus totus, præterquamquod in dorſo palliolum habere videbatur: dextera marſupium continebat, quod ſupra caput hirci iacebat: ſiniſtra verò caduceum præferebat, & ad pedes illius gallus, & hircus ſuberant. Pingitur quandoq; cum galero alato, & cum talaribus, & petaſo in pedibus, & alijs modis, qui omittuntur.

Methotin Magus deus habitus apud Gothos Holaus. lib. 3. hiſt. c. 4. Qui agnitus à populo fuit occiſus.

Minerua dea ſapientiæ, & prudentiæ, ac artium dicta, ſub varijs cognominibus à gentibus colebatur. Cic. Liuio, Dionyſ. & Pauſan. ac alijs auctoribus. Effingebatur varijs modis, vultu in primis virili, & truculento. teſte Phurto. Alij armis inſignem oculis toruam, & glaucis, cum haſta prælonga, & Chryſtallino clypeo effecere: omniaque hæc miſticè prudentis, ac ſapientis dicunt ſignificare naturam.

Minutius deus apud Romanos legitur. Feſtus, & Lampridus in vita Commodi Imper.

Miſericordiam cultam legimus: vnde Miſericordiæ aram Athenienſes habuere, vt Pauſan. alijque tradunt.

Mozim deus adoratur in Regno Benomatapa apud Indos occidentales habetur 1. vol. Nauig. pag. 393. litera. c.

Momus deus conuicij, & maledicentię, ac reprehenſionis. Heſiod. in Theogon. & Lucianus.

Murcea, vel Murcia dea deſidiæ exiſtimata.

Myiagrus deus muſcarum dictus, quem inuocantibus nihil moleſtiæ muſcas inferre dicebatur. teſte Pauſania.

Naſcio, ſeu, vt alij tradunt, Natio dea eſt, quę naſcentibus præeſſe credebatur. Cic. in 3. de nat. deorum.

Natagai numen quoddam pro Deo Tartari colunt: putantque illud Deum eſſe terræ, qui curam de ipſis, & filijs eorum, de fructibus, atque gregibus pecorum gerat, ex libris, qui de nouu orbe inſcribuuntur.

Neceſſitatis, & Violentiæ ſacellum in Acrocorintho, quod ingredi nefas fuit, apud Pauſan. legitur.

Nemeſim Ammianus Marcellinus deam eſſe vltricem facinorum, impiorum, honorumque præmatricem, rerum arbitram, & cauſſarum reginam dixit: quam Theologi veteres fingentes Iuſtitiæ filiam, ex abdita quadam æternitate tradebant omnia deſpectare terrena. Pennas huic deæ fabuloſa vetuſtas aptauit, vt adeſſe uelocitate volucri cunctis exiſtimaretur: eidem gubernaculam dedit, & rotam ſubdidit, vt vniuerſitatem regere per elementa diſcurrens omnia non ignoraretur. Macrobius verò Nemeſim contra Superbiam coli, eſſeq; Solis poteſtatem arbitratus eſt: cuius hæc natura ſit, vt fulgentia obſcuret, & quæ ſunt in obſcuro illuminet: ſic etiam Nemeſis, nunc erectas mentium humanarum ceruices opprimere, & eneruare videtur: nunc bonos ab imo ſuſcitans ad bene viuendum extollit. Nemeſis Rhammuſia, & Adraſtia, eadem diuerſis de cauſis ſie appellatur. Plerique etiam Nemeſim eſſe vim fortunę exiſtimauere.

Næniam deam funerum commemorant Feſtus, Auguſtinus, & Varro.

Neptunus deus ab antiquis ſub diuerſis cognominibus colebatur, varijſque modis pingebatur; nunc pacatus, & tranquillus; nunc commotus; nudus etiam cum tridente, & conca; & nunc in veſte cærulea, ideſt cyanea, ut Phurnutus ait. In quibuſdam numiſmatibus Veſpaſiani, & Adriani, quæ habebant à tergo has literas N E P T. R E D. hoc eſt Neptuno reduci; pulchra uerò erat imago nudi ſtantis, in læui humeri tergo propendebat amictus, dextera triforem ſcuticam, læua elatum tridentem tenebat. De Neptuno plura dicta fuerunt apud ſcriptores.

Nereus deus marinus ex mari, & terra natus; Nereidum Nympharum pater. mirificè laudatus ab Heſiodo in Theogonia.

Nixi dei dicti fuere ab enitendo ideſt pariendo, Feſtus.

Nodotus deus ſie nocatus à D. Aug. ab alijs Nodinus, qui nodis geniculiſque culmorum præfectus putabatur.

Næmiam deam funerum commemorat Feſtus, & D. Ang. ex Varrone.

Nouenſiles dei à Sabinis Romam deducti exiſtimantur, atq; ijs à Tatio Rege ex uoto ædes dicatæ fuerunt, ſic dicti quià nouiſſimè in deorum numerum ſunt collocati.

Nox etiam ab antiquis culta fuit, ut Heſiod. & Statius Papinius lib. 2, Theb. teſtantur. Noctem ueteres mulieris forma effinxere, nigris expanſis alis, quæ uolare uideretur. Manilius lib. 5. noſtro uerò tempore ſtellatum Cælum obſcuratum cum Luna effingunt, quæ noctis ſymbolum putatur. Pulchra eſt apud Pauſan. in Eliacis deſcriptio Noctis, Mortis, & Somni, his uerbis: In altero uero arcæ latere, quod eſt à læua, ordinem operis in orbem oculis perſequenti, fœmina expreſſa eſt, puerum contopitum læua album ſubſtinens, nigrum dextera; & hunc dormientis effigie, diſtortis vtrinque pedibus, indicant inſcriptiones. quod facilè tamen, vt nihil ſcriptum ſit, conijcere poſſis, eorum puerorum vnum Mortem eſſe, alterum Somnum: mulierem illam Noctem vtriuſque nutricem.

Numeria dea, quæ numerare docere credebatur, vel ad numeros pertinere. D. Auguſt. auctore.

Nundia dea antiquorum, vt ſcribit Macrob. à nono naſcentium die nuncupata, qui dies luſtricus vocabatur, quo ſcilicet infantes luſtrabantur, & nomen imponebatur: quod & Feſtus ſcribit, & Plutarch. in quæſtionibus,

Nymphis quandoque vt Deis Templa condita ſunt;quarum plura ſunt genera.

Occaſionem latini deam fecere. Auſonius Gallus hoc epigrammate ipſam deſcribit.

Cuius opus? Phidię, qui ſignum Pallados, eius
Quique Iouem fecit, tertia palma ego ſum.
Sum Dea, quę rara, & paucis Occaſio nota.
Quid rotulæ inſiſtis? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes? Volucris ſum: Mercurius quæ
Fortunare ſolet, trado ego, cum volui.
Crine tegis faciem? Cognoſci nolo, Sed heus tu,
Occipiti calua es? Ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? Dicat tibi: Dic rogo quæ ſis?
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipſe dedit.
Sum dea, quæ facti non factique exigo pœnas,
Nempè vt pœniteat: ſic Metanæa vocor.
Tu modò dic, quid agat tecum? Si quando volaui,
Hæc manet: hanc retinent, quos ego præterij:
Tu quoq; dum rogitas, dum percunctando moraris,
Elapſam dices me tibi de manibus.

Ochilubo eſt deus magnæ venerationis apud Indos orientales in 3.p.Nauig.pag.278.

Oceanus deus, & ipſe maris, cœli, & terræ filius ab Heſiodo dictus.

Oden deus cultus apud Gothos, eo quòd ſit auxiliator in bello Holaus lib.3.hiſt.c.3.

Ogoas nomen dei apud Caras, qui Milaſan incolebant, in cuius dei templo fluctus, & procella apparebat, & per inde terrorem incutiebat. ex Pauſan.

Ometochtli deus vini in Regno Mexic apud Indos in 3.p.hiſt. Indiæ occidental.c. 223.

Orbona dea erat, ne nos orbos faceret. Plinius, & Arnob.

Oſſilago dea ſolidatrix oſſium, vt ait Arnobius lib. 4.

Pales, teſte Feſto, & Seruio, dea Paſtorum vel pabuli habebatur. Ouid. in Faſtis, Virg. & Varro.

Palicus deus, qui deus eſſet, Macrobius oſtendit in lib. 5.

Palmytius Ægyptiorum Deus, vt eſt apud Heſychium.

Pammyles deus apud Ægyptios. teſte Heſychio Priapo ſimilis.

Pan deus paſtoralis teſte Liuio. Hunc deum Arcades colebant, non tamquam ſyluarum Dominum; ſed vniuerſæ ſubſtantiæ materialis dominatorem, vt ait Macrobius.

Panda dea dicta, vt ſcribit Arnob. quod Romulus in iaculi miſſione cunctorum præſtiterit viribus.

Panniculum rubeum adorant populi Aquilonaſes Olaus Magnus in hiſt. gentium lib. 3.c.2.

Partunda dea parientum, Lucinam alio loco leges.

Patalenam eam deam exiſtimabant, quæ præeſſet ſegetibus, cum ſpicæ, & folliculi pateſcunt, vt ſcilicet ſpicæ exire poſſint. D. Auguſt. ex Varrone.

Pattaicos, ſiuè Pataecos deos Phænices vocabant, quos in triremium proris circumferre ſolebant Pygmæorum quadam, (vt ait Herodotus,) imagine.

Pauentinam deã antiqui conſtituerunt, vt abſterteret ab infantibus pauorem. auctore D. Aug.

Pauor, & Pallor dei à Tullo Hoſtilio figurati, & culti, vt Lactantius ſcribit, & D. Aug. Pauorem quoque à Corinthijs cultum fuiſſe ſcribit Pauſan. in Corinthiacis.

Paupertas, & Ars à Gadareis cultæ, teſte Arriano. Quod videlicet Paupertas ad artes commiſcendas induſtriam, & hominum ingenium acuat.

Pax fuit ab antiquis culta, & Plutarch. in Cimone ſcribit, Athenis Pacis aram dicatam fuiſſe. Romæ templum Pacis fuit magnificentiſſimum, vt referunt Ioſephus, Pli. Sueton. & Dion. Effingebatur Pax cum ſpicis. Tibullus.

Interea Pax alma veni, ſpicamq; teneto,
Profluat, & pomis candidus ante ſinus.

Interdum etiam cum oliua, & nonnumquam cum lauro coronabatur, quin & cum roſa, vt in aliquibus veteribus nummis videtur.

Pecunia dea D. Aug. deæ Pecuniæ commendabantur, vt Pecunioſi eſſent.

Pellonia dea, vt ſcribit Arnobius, pellendorum hoſtium potens credebatur. D. Aug. in 4.

Penates dei à gentibus ſumma religione culti, Varro, Arnobius, & Dionyſ. Alicarn. quidam deos patrios eſſe exiſtimarunt; alij dei, qui Domi coluntur.

Perficam, & Pertundam deas ſtatuerunt Romani, vt Arnob. docet, & hanc quidem, quod in cubilibus præſtò eſſet, dum virginalem ſcrobem effoderent mariti: illam quod voluptates perficeret inoffenſa dulcedine.

Picus Saturni filius à Romulo inter deos connumeratus, vt D. Aug. docet in 4.

Pietas dea quidem & ipſa culta, qua & cæteros deos colebant antiqui: cuius ſacellum ab Atilio dicatam, in quo mulier habitaſſe dicitur, ea, quæ vberibus patrem in carcere aluit. Feſtus, Val. Max. & Cic. 1. de nat. deorum.

Pilumnus deus à pilo, quod far ſine pilo non conficiatur. D. Aug. & D. Cipryanus.

Pitho perſuadendi dea ab antiquis Græciæ ſcriptoribus celebrata; latini quidam Suadam, & Suadelam: quidã & leporẽ dixere, vt auctor eſt Pauſ.

Pluto deus inferorum pluribus cognominibus nuncupatus; de eo plura ſcribuntur apud Cic. Varronem, Phurnutum, & alios.

Plutus deus Diuitiarum à gentibus cultus. Dionyſio, Heſiodo, Pauſan. & alijs teſtibus.

Pœna, & Beneficium duo numina deorum inſtituta à Democrito.

Pollux, & Caſtor Iouis filij Caſtores dicti; & græcè Dioſcuri, ſub diuerſis nominibus ab antiquis culti fuere, vt Cic. Virg. Plutarch. & alij teſtantur.

Pomona dea, quæ pomis, & fructibus præerat, ſumma religione à gentibus culta, vt fructuum fœcunditatem afferret. D. Auguſt. & Ouid. Metamorphor.

Potniades deæ dictæ fuerunt furorem facientes.

tes. His deabus ſtato tempore, vt ſcribit Pauſ. & alij patrio ritu faciunt ſacra, & intra eas ædes, quæ Megara vocant, lactantes ſues mittunt: eas exacto anno, ijſdem ferè anniuerſarijs diebus, apud Dodonam paſcere aiunt. Seruius in Com. 3. Georg.

Populonia dea apud Senecam de ſuperſtitione, ne populationes fierent. D. Aug. lib. 7.

Portunas deus marinus, vt ait Seruius, qui portubus præeſt.

Potina dea, præſes exiſtimata potionibus infantium, vt notat ex Varrone D. Aug. in 4. de Ciuitate Dei.

Praxidicen Dæmonam appellabant gentes, vt Heſychius tradit, quæ non modo ijs, quæ dicuntur; ſed & quę aguntur, finem imponat: & propterea capita habebat, & miracula. Suidas verò huius deæ ſolum caput conſtitui ſolitum tradit.

Prema dea mater, culta, vt ſubacta virgo, ne ſe commoueret, cum premitur. Liuius.

Preces deæ Iouis filiæ ab Homero lib. 9. Iliados his verſibus expreſſæ.

Namq; Litæ, ſoboles magni Iouis, & pede claudo,
Rugoſæ, obliquoq; oculo medeantur, vt illi;
Terga ſequuntur Ates, celeri præuertitur omnes
Illa gradu, & paſſim damnum mortalibus affert.
Hæ verò actutùm ſarturæ damna ſequuntur,
Conciliantque ſuis cultoribus optima ſemper
Commoda, at exercent iram genitoris in hoſtes.

Eaſdem, & Quintus Calaber in Paralipomenis commemorat. Sunt, qui ita interpretentur: deas quidem eas claudas, quod qui precentur genua flectant: item rugis obſitas, ad imbecillitatem deſignandam: ad hæc & ſtrabis eſſe luminibus, quod conniuere videantur ad aliqua; ſed poſtremò neceſſitate ad ſupplicationes deflecti: demum idem Poeta Preces, vt ait Phurnutius, deas quaſdam, claudaſque vocauit, quod tarde, & vix accedant ad eos ſupplicandos, quos ante iniuria affecerint. At vero rugoſas, & ſtrabis luminibus, quod grauiter, & ore parùm hilari intueri queant, quos offenderunt, & à quibus veniam deprecentur.

Proſa, vel Prorſa, & Poſtuerta deę fuerunt apud Romanos celebratę quibus & arę, & ſacra fuerũt conſtituta, ob ſcilicet pariendi diſcrimina. Proſa enim præeſſe illis exiſtimabatur, quæ rectum, ac legitimum partũ ederent. Poſtuerta verò ab ægris, & infirmis, & cum præpoſterè partus edebatur; Cœlius, & Macrob.

Proſerpina dea, quam Varro Lunam eſſe voluit: D. tamen Aug. ait Proſerpinam deam exiſtimatam frumentis germinantibus.

Protheus deus marinus, hic ſeſe ĩ varias figuras mutare ſolitus erat, vt legitur apud Herodotum, Diod. & alios.

Prouidentiam, quam Stoici anum fatidicam faciebant, dea putabatur, vt Cic. de nat. Deorum meminit, & Martianus. Hæc mundum, & mundi partes adminiſtrare tradebatur, vt optima & frugi materfamilias.

Pulex adoratur apud Indos in Regno Mexic. habetur tertia p. hiſt. Ind. cap. 223.

Pudicitia dea culta eſt ab antiquis, cuius Romę ædes fuit in foro Boario, & hæc quidem Patricia vocata: altera fuit Plebeia, cuius ædicula in vico longo à Virginea poſita, vt teſtatur Liuius, Val. Max. Feſtus, & Propertius.

Pudor ab Athenienſibus cultus Xenophon in Sympoſio, & Pauſan. effingitur à Græcis muliebri forma, & à latinis puerili.

Puri dei colebantur ab Arcadibus, quorum templum erat in colle Pallantio, ad quorum numen iuſiurandum Arcades habere ſolebant.

Quies dea colebatur à Romanis. teſte D. Aug. in 4. de Ciuit. Dei, & T. Liuio in 4.

Quecadquaal deus Ciuit. Chuenilæ in Regno Mexico vol. 3. Nauig. pag. 307.

Quirinus Romulus Deus Peculiaris Romanorum, vndè Romani ipſi Quirites appellati. Ouid. & Feſtus.

Reges adorantur vt dij in extrema parte Aphricę verſus occidentem, habetur. 1. vol. Nauig. pag. 115. litera D.

Rediculus deus à Romanis cultus, cui extra portam Capenam fanum conſtruxere, Feſtus,

Rhea, quæ ops latinè vocatur, & Cibele, & Deum mater, & vt Strabo colligit, dea Phrigia, magna mater, Veſta, Idea, Dindymene, Pylena, Peſinutia, alijſque nominibus, quæ longum eſſet referre. Rheæ tympana, & Cymbala adhibita fuerunt, item faces & lampades propter tonitrua, & fulgura, quæ pluuijs præuia eſſe ſolent; ipſa enim Rhea pluuiarum cauſſam tradit. Huic etiam deæ cor ſacrificabant, ſignificantes hanc cauſſam eſſe viuificę generationis. De ipſa D. Au. & alij ſcriptores plura loquuntur.

Res, quam primò obuiant de mane, adorant Indi occidentales vt in 1. vol. Nauigat. pag. 366. litera. B.

Riſus ſimulacrum, vt dei, Lycurgum apud Lacedæmonios erexiſſe, teſtis eſt Plutarch. putabat enim ille, Riſum laboris, & modeſti victus eſſe condimentum.

Roſtarus deus apud Gothos immaniſſimus habitus Holand. hiſt. lib. 3. c. 4.

Rubigus deus, huic deo res diuina fiebat, ne rubigo occuparet ſegetes. Varro, D. Aug. Plinius, & Feſtus.

Ranæ adorantur apud Indos vt dij Piſcium 3. p. hiſt. Ind. c. 223.

Rumina, vel Rumia dea, quę mamma paruulo, vt ait D. Aug. immulgere dicebatur, quia rumam dixere veteres mammam. Plinius, Feſtus, & Varro de re ruſt. 2.

Runcina dea tunc placabatur, cum frumenta runcanda eſſent. i. a terra auferenda. D. Aug. & Varro de lingua lat.

Rufina dea fuit, cui ruta committebant antiqui, vt ait D. Aug. quidam hanc Rutinam potius vocarunt.

Salacia Neptuni vxor dea aquæ. D. Aug. Feſtus, & alij.

Salus à Romanis dea, vt à Græcis Hygeia culta fuit.

ta fuit. Macrobius, & Liuius in 9. ab vrbe condita. Salus verò effingebatur ab antiquis, mulieris forma, in ſolio ſedentis, pateram tenentis, penès quam ara erat: ataæ anguis inuolutus caput attollens. Porro & Salutis augurium apud Romanos celebrabatur, quod intermiſſum, Auguſtum renouaſſe legitur. De hoc Salutis augurio Cicero, Sueton. Cornel. Tacit. Feſtus, & Dion, lib. hiſt. 38. & Liuius ſcribunt.

Sangus Sabinorum deus. Dion. Alicarn, lib. 2. Xanthum nominat D. Aug.

Saron fuit deus Marinus, qui nauticæ arti præeſſe exiſtimabatur, à quo datum eſt mari nomen, vt Strabo refert.

Saturnum Cœlį filium à gentibus cultum. D. Auguſt. D. Cyprianus, Cice. & alij ſcriptores referunt. Fulgentius autem; Saturnus inquit Pollucis filius dicitur, Opis maritus, ſenior, velato capite, ſalcem gerens, cuius virilia abſciſſa, & in mare proiecta Venerem genuere. Huic Deo inſitiones ſurculorum, pomorumque educationes, & omnium eiuſmodi ſertilium rerum tribuebant diſciplinas. Et Cyrenenſes cum rem diuinam ei faciebant, ficis recentibus ſe coronabant, placentasque mutuò miſſitabant. Saxones ſic Saturnum effingebant. Senem in piſce ſtantem, qui rotam, vrnamque tenebat. Martianus verò ſic eum deſcribit. Sator ſcilicet Saturnus, greſſibus tardus, ac remorator incedir, glaucoque amictu tectus caput, prætendebat dextera flammiuomum quemdam draconem caudæ ſuæ vltima deuorantem, quem credebant anni numerum nomine perdocere: ipſius autem canicies pruinoſis niuibus candicabat; licèt etiam ille puer poſſe fieri credebatur.

Securi dei dicti ſunt, qui ſecuritatem afferre dicerentur.

Seia dea fuit, vt ex Varrone tradit D. Aug. præpoſita quamdiù ſegetes ſub terra eſſent: cum vero iam eſſent ſupra terram, & ſegetem facerent deam Segetiam vocabant.

Selectos deos vocabant Romani præcipuos, & ſummates, qui habebant ampliorum poteſtatem, & celebriores, ac in maiori habebantur cultu, & veneratione. A D. Aug. ex Varrone viginti numerantur, duodecim videlicet mares, & octo fœminę Ianus, Iupiter, Saturnus, Genius, Mercurius, Apollo, Mars, Vulcanus, Neptunus, Sol, Orcus, Liber pater. Tellus, Ceres, Iuno, Luna, Diana, Minerua, Venus, Veſta.

Semidei animas cęleſtes credebantur gerere, ſacrasque mentes, atque ſub humana effigie in totius mundi commoda procreatos antiquitas exiſtimauit. teſte Labeone apud D. Aug.

Semones Deos dici voluerunt antiqui, vt ſcribit Fulgentius ad Calcidium, quos nec cœlo dignos putabant, ob meriti paupertatem; ſicut Hippona, Vertumnus, & Priapus, nec terrenos eos reputare volebant propter gratiæ venerationem.

Sentia dea exiſtimata, quæ ſententias inſpirare dicebatur, D. Aug.

Serpentes reputantur ab Indis, quòd habeant ſpiritus Dei in 1. vol. Nauig. pag. 162. litera. E. & vol. 3. pag. 307. vbi adorantur.

Sentinus deus, qui ſenſus à puerperio largiri credebatur. D. Aug. lib. 7.

Sol adoratur vt deus ab Indis orientalibus vt in hiſt. orient. lib. 1. cap. 14. in fine vide ſupra ver. Apollo.

Somnus deus exiſtimatus ab antiquis noctis filius, & mortis frater dicebatur; à Spartiatis, vt tradit Pauſa. cultus fuit. Deſcribitur ſic Somnus à Philoſtrato; Facie, inquit, reſoluta eſſe videbatur, candidam veſtem habebat ſupra nigram, quaſi diem, & noctem indicaret; Cornu in manu tenere videbatur, cum vera ſomnia immittit.

Sogomambar Can primus deus Idolorũ apud Regnum, quod vulgo dicitur del Gran Can, habetur 2. vol. Nauig. pag. 20. cap. 5.

Spes etiam vt dea à Romanis eſt culta. Liuius in 1, & 4. tertia dec. Origenes lib. 4. aduerſus Celſ. & Cic. Spei effigies in Adriani Imp. aureo numiſmate ſic apparebat. Fęmina fuit ſtans inſtitę laciniam ſiniſtra manu nonnihil attollens; dextera in cubitum elata pateram proferebat, in qua repoſitum inerat velut ciborium, i. vas in floris ſimilitudine, cum hac inſcriptione SPES P. R. Quidã etiam ſpem deam viridi indutam palla effinxerunt, & ſedentem ſupra dolium cum cornice: quidam etiam cum Nemeſi.

Stata mater, cuius ſimulacrum in foro colebatur. Feſtus.

Statilinus, ſeu Stabilinus, & Statanus Dei præſides, & aſſiſtentes pueris, vt Lactantius ait. Alij educationi adſcribunt, eo videlicet tempore cum ſtandi, & conſiſtẽdi poteſtatem habere incipiunt. Varro lib. 1. de pueris educandis.

Strenua dea, quæ & Strenia dici videtur. D. Aug. à ſtrenuè faciendo denominatam dixit.

Syluę adoratę à Lituanis refert Olaus Magn. lib. 3. cap. 1. hiſt. gentium;

Subigus deus pater vocatus, qui adhibebatur, vt virgo à viro ſubigeretur.

Sydera adorantur pro dijs paruulis: dij autem maiores habentur Sol, & Luna ita in 1. vol. Nauig. pag. 351. habetur apud Indos.

Tacita, & Angenoria deæ ſilentij, vt Macrob. in Satur. & Plinius in 3 teſtantur.

Tages deus habitus apud Etruſcos, Aruſpicinæ inuentor, vt Lucanus, & Val. Max. ac Cic. in lib. de Diuin. oſtendunt.

Tambaraue deus Indorum occidentalium in Regno Calicut factus ad imaginem Bouis, aut vituli habetur in 1. vol. Nauigat. pag. 140. litera. F.

Tanais dea colebatur ab Armenijs. Strabo libro 11.

Tambarme deus eſt lapis ouo ſimilis, quæ geritur ad Collum, adoratur in Regno Narſinga apud Indos vol. 1. Nauig. pag. 302.

Taraxippus deus cultus ab Eleis, cuius ara erat in ſtadiodromo, & quem aurigæ colebant: eius numen eſſe putabatur, ne turbaret equos currentes, Pauſanias in Eliacis.

Termi-

Terminus deus, cui à Numa Pompilio Rom. Rege ſecundo, ſacellum in colle Tarpeio erectum fuit, eidemq; nullum animatum ſacrificabatur, ſed liba tantùm, pultes, & frugum primitiæ, D. Aug & Dionyſ. Alicarn. lib. 3.

Tenes deus Tenediorum Cic. teſte.

Terram, Tellurem, & Tellumonem, terræ deos conſecrauere Romani, & Græci: D. Aug. lib. 7. & Varro.

Thalaſſus deus nuptiarum à Romanis habitus, ſicut à Græcis Hymenæus. D. Auguſt. & Plutarch.

Theagenes athleta à Thaſijs pro deo cultus fuit. Plutarch. Euſebio, & Pauſan. teſtibus.

Theleſphorus quoq; vt deus à Pergamenis colebatur, auctore Pauſan.

Tezcatleuca deus prouidentiæ apud Indos 3. p. hiſt. Ind. c. 79.

Themis dea, quam antiqui putabant eam eſſe, quæ hominibus præciperet id petere, quod fas eſſet, teſte Feſto.

Thor deus cultus à Gothis; ponunt eum dominum Cœli, & aeris facientem pluere, & reddentem fructus terræ Holaus lib. 3. hiſt. c. 3.

Tinea adoratur apud Indos in Regno Mexico, vt habetur 3. p. hiſt. Ind. c. 223. vt cuſtodiantur eorum panni.

Timorem Lacedæmonij coluere, vt ait Plutarch. in Cleom. Pingebatur cum capite Leonino, vt in ſcuto Agamemnonis, Pauſan. ſcribit. Legitur apud Lacedæmonios, Ephoros Timoris ſacellum conſtruxiſſe propè triclinium, quo ipſi tribunal habebant, vt eſſent cæteris maiori formidini.

Tonitrui, lampades, ſagittæ adorantur pro dijs apud Indos hiſt. Ind. 3. p. cap. 223.

Triton deus Marinus Neptuni filius, vt canit Heſiod.

Tutillina dea celebrata à D. Aug. & Varrone ad tutandas, & cuſtodiendas ſegetes collectas.

Vaccæ deæ habitæ apud Indos orientales in Regno Calicut. lib. 1. hiſt. orient. c. 14. in fine.

Vagitanus deus, qui infantum vagitibus præeſſe credebatur, vt ex Varrone D. Aug.

Vagnoſtus deus apud Gothos habitus fuit factor Belli Holaus hiſt. lib. 3. c. 4.

Venus dea generationis, & voluptatis, ac formæ credita ab antiquis, & ſub varijs cognominibus culta, prout Varro, Cic. Macrob. Heſiod. & alij teſtantur. Veneris ſimulacra varijs, diuerſiſque modis effingebantur: nunc puellam in concha è mari exeuntem: nunc vt mulierem manu concham tenentem, roſis, floribuſque coronatam: curru etiam vectam aliquando columbis, interdum cygnis tracto: quandoque cum argenteo ſpeculo, & cum ſandalijs inauratis cum aureis fibulis, & multis alijs modis breuitatis cauſa omiſſis.

Veritas dea exiſtimata à gentibus, temporis filia, & virtutis mater dicta; prout dicit Plutarch. in quæſt. fingebatur, vt Philoſtratus in Amphiarao ſcribit, Virgo niueis induta veſtibus. Hipocrates verò in quadam ad Philopœmenem epiſtola hoc modo deſcribit: Mulierem pulchram, magnam, ſimpliciter ornatam, illuſtrem, ac ſplendidam, cuius oculorum orbes puro lumine nitebant, vt aſtrorum, ac ſtellarum fulgorem imitari viderentur.

Vertanus deus, etiam Ianus dictus eſt, Varrone Ouid. & Donato teſtibus.

Veſpertiliones adorantur vt dij apud Indos in Regno Mexico hiſt. Ind. p. 3. cap. 223.

Veſta dea ab antiquis fuit multa veneratione culta, nunc eam ignem, nunc terram exiſtimantibus, vt docet D. Aug. lib. 4. de Ciuit. Dei.

Pingebatur Veſta mulieris forma ſedentis, & geſtantis tympanum, quòd terra ventos intra ſe contineat.

Veſtibulares ſeu Præſtructores dei colebantur ab antiquis, in præſtructionibus ædificiorum vt apud Pauſaniam in Attic.

Victoria pro dea à latinis, & Græcis culta fuit. Liuius, Cic. Dionyſ. Alicarn. & alij. Ab antiquis effingebatur, vt in nummis antiquis, & marmoribus cernebatur, alata, volans, coronam, vel palmam proferens.

Victolopuchtli deus belli apud Indos 3. p. hiſt. Ind. c. 79. deus belli habetur.

Virginenſis dea adhibebatur in nuptijs à Romanis, quæ virgini Zonam ſolueret, vt Græcis Lyſizona Diana. D. Aug. in 6. de Ciuit. Dei.

Vetula Aurea adorabatur à Lituanis, & à Moſcouitis, vt refert Olaus lib. 3. c. 1. hiſt. gent.

Viriplaca dea culta à Romanis, quæ nomen à placandis viris aſſecuta fertur. Nam vt Val. Max. lib. 2. ſcribit. Quoties inter virum, & vxorem iurgia interceſſerant, in ſacellum deæ Viriplacæ veniebant: qui ibi inuicem locuti, quæ voluerant, contentione animorum depoſita, concordes reuertebantur.

Virtus dea à Romanis culta. D. Auguſt. Liuius, Val. Max. Plutarch. & Lactantius auctores. Virtus varijs imaginibus ab antiquis deſcribebatur; nunc enim matronali habitu honeſto, inaffectatoque; nunc quadrato ſaxo inſiſtentem. In M. Val. Acilij Triumuiri peruetuſto numiſmate hac forma apparebat: Mulier erat columnæ læuo innixa cubito, dextra ſerpentem tenebat. In altero quidem Gordiani Imper. maſcula fingebatur hoc pacto, Imago erat ſenis barbati ſtantis, nudi, clauæ innitentis, cum Leonis pelle brachia aduoluta cum hac inſcriptione.

VIRTVTI AVGVSTI.

Vitunnus Deus, qui vitam à puerperio largiri credebatur D. Aug. lib. 7.

Volumnus deus, & Volumna dea, dei nuptiales, vt bene coniungerentur. D. Aug. teſte.

Volupia dea exiſtimata, quæ à voluptate, vt D. Aug. ait appellata eſt. De eadem Varro, & Macrobius ſcripſere.

Voltumna dea Etruſcorum, ad cuius fanum frequens Etruſcorum concilium aliquando factum legitur apud Liuium.

Volutina Dea, folliculorum inuolucris, & inuolumentis ſegetum præpoſita D. Aug.

Vulcanum deum exiſtimatum à gentibus, & cultum teſtantur Varro, Cic. Seruius, & alij.

Zamolxis deus cultus à Getis, quibus & leges tulit, vt in 4. Herodotus prodit. Poſſent plures alij dij hic referri, quos breuitatis gratia omitto: nam Mexicę perhibēt fuiſſe bis mille deos, qui vt plurimū ex ligno, ſaxis, aut luto formabātur, ignorū alij erant ſolidi, alij concaui. In concauis latebant ſacerdotes: oracula reddentes, plebem, & populum decipientes; de quibus mentionem facit F. Didacus Valades ordinis minorum de obſeruantia, in ſua Rhethorica Chriſtiana p. 4. cap. 7. Ex quibus ſatis patet Deum verum eſſe trinum, & vnum, alios verò falſos, vt dixi ſupra tit. de Deo.

DE SACRIFICIIS IDOLATRARVM.

DICTVM eſt ſupra de Idolis & falſis dijs gentium; ſequitur modo videre, vt integra huius rei cognitio habeatur, de ſacrificijs, quæ ipſis offerebantur: & antequam ſpecialiter de his agamus; notandum eſt primò, quod offerre ſacrificium eſt de iure naturæ; quia in qualibet ætate, & apud quaſlibet hominum nationes, ſemper fuit aliqua ſacrificiorum oblatio: quod autem eſt apud omnes, videtur naturale eſſe: Adam autem & alij iuſti Deo ſacrificium obtulerunt, ſecundū ſui temporis congruentiam Greg. lib. 4. Mor. c. 2. licèt de omnibus ſcriptura nō faciat mentionē: naturalis enim ratio dictat homini, quòd alicui ſuperiori ſubdatur propter defectus, quos in ſe ipſo ſentit: in quibus ab aliquo ſuperiori eget adiuuari, & dirigi: & quicquid illud ſit, hoc eſt quod apud omnes dicitur Deus: ſicut autem in rebus naturalibus naturaliter inferiora ſuperioribus ſubduntur; ità etiam naturalis ratio dictat homini ſecundum naturalem inclinationem, vt ei quod eſt ſupra hominem, ſubiectionem, & honorem exhibeat ſecundum ſuum modum: Eſt autem modus conueniens homini, vt ſenſibilibus ſignis vtatur ad aliqua exprimenda; quia ex ſenſibilibus cognitionem accepit. Et ideo ex naturali ratione procedit, quod homo quibuſdam ſenſibilibus rebus vtatur, offerens eas Deo in ſignum debitæ ſubiectionis, & honoris, ſecundum ſimilitudinem eorum, qui dominis ſuis aliqua offerunt in recognitionē dominij. Hoc autem pertinet ad rationem ſacrificij, cuius determinatio eſt ex inſtitutione humana vel diuina, & in hoc differunt; quia ex inſtitutione humana alteri quàm Deo ſoli offertur ſacrificium: ex inſtitutione autem diuina, cum ſolus Deus ſit animarum noſtrarum creator, ac beatificator, ei ſoli ſacrificiorum honor exhibendus eſt Exod. 22. Qui immolat dijs, occidetur, præterquam Domino ſoli. Nam oblatio ſacrificij fit ad aliquid ſignificandum; ſignificat autem ſacrificium, quod offertur exterius, interius ſpirituale ſacrificium, quo anima ſe ipſam offert Deo Pſal. 50. Sacrificium, Deo ſpiritus contribulatus; exteriores enim actus religionis ad interiores ordinantur. Anima autem ſe offert Deo in ſacrificium, ſicut principio ſuæ creationis, & ſicut fini ſuæ beatitudinis: at ſolus Deus eſt creator animarum noſtrarum, in quo ſolo animæ noſtræ beatitudo conſiſtit: vndè ſicuti ei ſoli debemus ſacrificium ſpirituale offerre; ita etiam ſoli ei debemus ſacrificia offerre exteriora, ſicuti etiam orantes, atque laudantes ad eum dirigimus ſignificantes voces, cui res ipſas in corde, quas ſignificamus, offerimus, Aug. lib. 10. c. 19. de Ciuit. Dei. Hoc etiam videmus in omni Rep. obſeruari, quod ſummum rectorem aliquo ſigno ſingulari honorant, quod cuicumque alteri deferretur, eſſet crimen læſæ maieſtatis: & ideo in lege diuina ſtatuitur pœna mortis ijs, qui diuinum honorem alijs exhibent. Exod. 22. & licèt aliquibus nomen diuinitatis ſit exhibitum; non tamen fuit per æqualitatem, ſed per participationem: ideo eis æqualis honor non debetur; & quamuis templa, & altaria ſanctis inſtituantur, in quibus ſacrificia fiunt: non tamen ipſi; ſed Deus eorum nobis eſt Deus. Vnde ſacerdos non dicit offero tibi ſacrificium Petre, vel Paule; ſed Deo de illorum victorijs gratias agimus, & nos ad imitationem ipſorum exhortamur: nec obſt. quod Principibus mundi offerantur munera longè precioſiora, quàm ſit oblatio alicuius animalis; ergò multo magis Angelis, & Sanctis poteſt ſacrificium offerri; nam Reſp. quod in oblatione ſacrificij non penſatur pretium occiſi pecoris: ſed ſignificatio, qua hoc fit in honorem Summi Rectoris totius vniuerſi: Vndè Aug. lib. 10. c. 19. de Ciuit. Dei Dæmones non cadauerinis nidoribus: ſed diuinis honoribus gaudent: ſoli Deo igitur ſacrificium eſt offerendum: ad quod omnes tenemur, cū ſit de lege naturę; quod cum ſit duplex, vnum principale ſcilicet interius, & ad hoc omnes tenentur; omnes enim tenētur Deo deuotam mentem offerre: aliud eſt exterius, quod propriè ſumptum offertur à Sacerdotibus tantùm, qui non ſolum pro ſe, ſed etiam pro alijs offerunt: quæ oblatio dicitur ſpecialis actus virtutis, cum in lege de his ſacrificijs ſpecialia præcepta tradantur: quando enim actus vnius virtutis ordinatur ad finem alterius virtutis, participat quodammodo ſpeciem eius; ſacrificium autem ex hoc quod in diuinam reuerentiam fit, pertinet ad religionem, & per conſequens eſt ſpecialis actus virtutis S. Thom. 2. 2. q. 85. Artic. 1. 2. 3. & 4. cum Reſp. ad Argum. His ita ſuppoſitis, quia templa Deorum (vt ita dicam) diuerſoria dicta ſunt: quidam dixerunt Ianum Patrem primum in Italia templa ſtruxiſſe: alij Faunum: alij Iouem apud Cretenſes primum templa dicaſſe ferunt, atq; ob id inter Deos primum ipſum locum fuiſſe ſortitum: Phœnices Vſonem quempiam primum ſimulacra igni, & vento ſtatuiſſe, & templa poſuiſſe prædicant: Phoroneum alij, aut Metropem, vel Æacum Iouis filiū tradunt: alij Cecropem primum in Attica: alij Phryges, qui deæ Phrygiæ templa dicarint. Templi autem partes quatuor dicebantur, ſiniſtra ab oriente, dextera ab occidente, Arctica ad meridem, poſtica ad Septentrio-

Septentrio-

ptentrionem: dicũtur autem templa eſſe diuerſi generis, nam quædam dicuntur Teſca, eo quòd myſteria ibi fiant, aut tueantur: aliqua templa fana dicta ſunt, eo quòd Pontifices in ſacrando fati ſunt Fanum. hinc prophanum eſt, quòd ante fanum ideſt, coniunctum fano. hinc prophanatum, quod in ſacrario pollutũ eſt. Aſylum etiam templi quoddam genus fuit, ex quo nullus poſſet extrahi. Hoc autem non fuit in omnibus templis: niſi quibus cõſecrationis lege conceſſum eſſet. Eſt & delubrũ in quo præter ædem ſit area aſſumpta Deũ cauſa. Bidental quoque dicebãt antiqui quoddam templũ, quòd in eo bidentibus hoſtijs ſacrificaretur: propè quæ templa erant Fauiſſæ, locus ſcilicet, in quo erat aqua, ſeu cellis, ciſterniſque ſimilis: vbi reponi erãt ſolita ea, quæ in templo vetuſtate erant facta inutilia: erat præterea ſacrarium propriè locus in templo, in quo ſacra reponebantur: ſicuti Donarium vbi oblata recipiebantur: erant præterea Deis ſuperis, & inferis aræ conſecratæ, dictæ vel ab ardore, eo quia incẽſæ uictimæ ibi ardebãt. Has.n. ad normã quadratas fuiſſe accepimus, aliquãdu rotũdas; ſuper quas ſacra facturi ceſpitem ex gramine, ſiuè verbenas apponere ſoliti fuerant. verbenæ enim in omnib. ferè ſacris fauſtæ habitæ: has ex ſacro loco decerpere oportebat. Ipſas enim aras: quoniam & hæ peculiares Deis fuere, vt etiam victimæ, ſuorũ numinum frondibus ornare par fuit, vt Ioui æſculo, Apollini lauro, Mineruæ olea, Veneri myrto, Herculi populo, Bacco hedera, pampinis, & ramis ficulneis, Pani pino cupreſſo Syluano & Diti, vel ſiquæ aliæ alijs Deis conueniebant: Thraces in ſacris hedera coronabantur: Capadoces ambroſia: Druidæ Gallorum nullum ſacrum ſine roboris, vel quercus fronde, & viſco conficebant: Ægyptij Papyri flore Deos coronarunt: apud Perſas non ſolũ qui ſacrificabat: ſed & hoſtia, & qui ſacris intererant feſta ornabantur fronde. Statuas autem, vel ſimulacra qui primò ſtatuerit varie diſcutitur: quidam enim Telchines apud Rhodum Deorum ſtatuas primum feciſſe volunt: quidam Hetruſcos, alij Cadmum Agenoris filium apud Græcos: ſunt qui Armodij, & Ariſtogitonis primas ſtatuas poſitas prodant: alij Ægyptios tradunt, quas ſtatuas, ſimulacra, & ſigna faciebant ex diuerſa materia, videlicet cæra, ſale, vitro, marmore, creta, argilla, auro, argento, ęrę, ferro chalybe, plumbo, ſtãnó, gemmis, lapillis, ligno, nẽpe cupreſſi, ebeni, cedri, quercus, radicis oliuæ, & aliorum: & de templis, aris, & ſtatuis ſatis ſit dictum: Hoc vnum ſupereſt dicere templorum formas varias fuiſſe apud antiquos; nã Solis templum erat rotundum: Iouis tecto coopertum: Veſtæ rotundum ad ſimilitudinem pilæ, Cælitibus, & Superis alijs à terra extare volebant, inferis Deis ſub terra, terreſtribus media ponebant ſæpius, Vitruuius li. 1. 3. & 4. dicit, Mineruæ, Marti, & Herculi ædes Doricæ fient. his enim Deis propter virtutem ſine delicijs ædificia conſtitui decet: Veneri, Florę, Proſerpinæ, Fontium Nymphis Corinthio genere conſtitutæ, aptas videbantur habere proprietates, quòd his Deis propter teneritatem graciliora, & florida, foliſque, & volutis ornata opera facta, augere videbuntur iuſtum decorem. Iunoni, Dianæ, Libero, cæteriſque Deis, qui eadẽ ſunt ſimilitudine; ſi ædes Ionicæ conſtituentur, habita erit ratio medrocritatis, quòd à ſeuero more Doricorum, & à teneritate Corinthiorum temperabitur earum proprietatis inſtitutio; præterea in conſtruendis templis habebatur ratio loci: nam Mercurij in foro; Appollinis, Patriſque Liberi ſecundum theatrum; Herculis in ciuitatibus, vbi nõn ſunt gymnaſia, neq; amphyteatra ad circum; Martis extra vrbem; Veneris ad Portam, Vulcani, è mœnibus regionibus collocabatur, Martis extra mœnia: eodem pacto Bellonæ & Cæteris templa extra vrbem collocata fuere; porrò vt plurimum templa ad Orientem Solem conſtruere, quæ templa dicta ſunt à contemplatu, ſeu à tuendo: Templum autem tribus modis dicitur, à natura in cœlo, ab auſpicijs in terra, à ſimilitudine ſub terra; in cœlo vt contremuit templum magni Iouis Altiſunantis; item magna templa cęlituum in terra, vt Scrupea ſaxa; Bacchi templa ſub terra, vt Acheruſia templa alta Orci ſalnete. De templis ſatis iam dictum ſit: Videamus modo de Sacerdotibus, & ſacrificijs, Chriſtianorum, & Hebræorum nomina miſſa facientes, ne hoc in locu miſceamus ſacra profanis, Plato in Dialogo de Regno, Sacerdotum inquit [illegible] eſſe, vt intelligat, ducearq; quò pacto donaria Deis, & ſacra ſint offerenda; item qua ratione vouendum ſit, quidve boni ſit à Deo petendum: quorum primum locum obtinebant apud Romanos Pontifices, qui creduntur primum è patricijs à Numa Pompilio ſecundo Rege conſtituti; & quatuor ab initio creati, quibus ſubiectus erat Rex ſacrorum, cuius vxor Regina ſacrorum appellabatur; erant etiam Flamines à Romulo primum inſtituti, qui etiam ſubditi erant Pontifici Max. erant tamen omnium rerũ ſacrarum miniſtri: erant etiam Romę Pinarij, & Potitij Herculis Sacerdotes; Potitij enim primò matutino ſacrificio intererant; Pinarij poſtea extus iam redditis aduenerant; erant præterea Aruales fratres; erant & Augures ſummo in honore; Salij quoque; Fæciales, duumuiri ſacrorũ; Epulones; Titij ſodales: Curiones dicti à Curijs, qui faciunt, vt in his ſacra fiant; Cupentus quoque porrò lingua Sabinorum ſacerdos vocabatur; erant etiam Igniferi Sacerdotes, qui ante alios ignem in ſacrificijs inferebant: Sacerdotes veſtales, & Paſtofori quoque Sacerdotes fuere apud Ægyptios, & Græcos, quorum omnium officia deſcribuntur à Giraldo in libr. de Dijs gentium, Syntagma 17. per totum. Nunc de ſacrificijs agam. Sacrificium erat quodcumque erga deos officium, quod ritè rei diuinæ faciendæ cauſa impendebatur: vnde ſacrificare eſt munera Deis offerre: quod erat duplex, aliud publicum: alterum priuatum: publicũ pro populo fiebat, quod & popularia ſacra dicta ſunt: Priuatum quod pro ſingulis hominibus & familijs agebatur. fuerunt etiam ſacra, quæ peregrina dicebantur; alia erant ſolemnia, quæ ſingulis annis præſtati erant ſolita, quę & anniuerſaria dicebantur, quę annua ſacra dicta ſunt; Athyſia ſunt ſacrificia, quę ſine fumo fiunt, exigua, qualia

ſunt

ſunt inopum, quibus non eſſet victimarum copia; item erant Hoſtię apud veteres, quę dicebantur ſacrificia, quę fiebant antequam ad hoſtem pergerent. Victimę verò ſacrificia, quę poſt victoriam de victis hoſtibus immolabantur; erant & Præcidaneę hoſtię, quę ante ſolemnia ſacrificia pridiè mactabantur; Succidaneę verò ſic dictę, ſi primis hoſtijs litatum non erat, alię poſt eaſdem deductę hoſtię cędebantur; Eximię hoſtię erant, quę ad ſacrificium deſtinatę eximebantur è grege, vel quòd eximia ſpecie, quaſi offerendę numinibus eligerentur; Aruga hoſtia erat ab ara ſic dicta, in qua includebatur; Caudares hoſtię dicebantur.i.pars hoſtię, quòd cauda tenus duceretur, & ponebatur in ſacrificio pro collegio pontificum quinto quoque anno: Prodigiæ hoſtię dicebantur, quę cõſumebãtur, vndè & prodigi dicti ſunt; Bidentes hoſtię, quaſi biennes, quia neque minores, neque maiores licebat hoſtias dare. Iſtarum hoſtiarum duo ſunt genera (vt refert Trebatius libr. 1. de Religionibus) alterum, in quo voluntas Dei per exta diſquirebatur: alterum, quo ſola anima Deo ſacrabatur; vndè & animales hoſtias vocabant. Erant quoque plura ſacrificia, quorum primum Amburbium dicitur; quod fiebat quoties ciuitas luſtrabatur; fuerunt & non alia ſacra, quę nonis celebrabantur. Solitaurilia ſacra ſuere, quę ſingulo perfecto luſtro per cenſores celebrari mos fuit ad luſtrandam Vrbem, ſue, oue, & tauro; aut verre, ariete, & tauro, qui circa Vrbem ducebantur. Ambaruale ſacrum ad Arua, & ſegetes luſtrandas, multa prece, & cęremonia celebrabatur; vndè Ambarualis hoſtia rei diuinę cauſa circum arua ducebatur ab his, qui pro frugibus faciunt. Luſtralia ſacra appellabãtur, quæ quinto quoque anno.i.luſtro peragebantur, aliquando tamen luſtralia, pinguia ſignificat. Erant quoque apud antiquos nonnullos feſtis dies; vndè Pabilia ſiuè Patilia, Palis deis ſolemnitas, dies Vrbis Romę natalis fuit 12. Cal. Maij; Matralia Iunio menſe peragebantur: Megaleſia nonis Aprilis; Opalia mẽſe Decembris; Fornacalia 12. Cal. Martij; Terminalia menſe Februatij; Cõſualia 17. Cal. Septembris; Vulcanalia mẽſe Sextili; Vortumnalia menſe Octobris; Laurentinalia 10. Cal. Ian. Faunalia Non. Decembris, cum pluribus alijs; quorum ritus quàm fuerit ſuperſtitioſus & vanus, nihil eſt quod in pręſentia dicam; quia ſatis ſuperque per ſe ipſum oſtẽditur; & hęc quo ad ſacrificia antiqua; Sequitur modo videre quibus ſacrificijs vſi ſint atq; in pręſentia vtantur homines, qui adhuc veram Chriſti fidem non ſunt profeſſi: Legitur in primo Vol. Nauigationum pag. 150. capit. 14. 16. quòd Mauri in porta Lamech ſacrificant Abraham, & Iſaac, occidentes ad oriẽtem plures verueces, quos aſſabant, & eos manducabant, ſimiliter in eodem 1. vol. Nauigat. pag. 314. l. F. Rex prouinciç, Qui lacarç ſe ipſum ſacrificat Idolo, ſibi mortem inſerens ſacrificando, & hoc ſemper trãſacto tempore duodecim Annorum Regni ſui.

Item pag. 343. l. F. in prouincia Biſinagar certo die in anno portant in medio duorum curruum, Idolum per ciuitatem cantãtes plures laudes, pluresque pro ſacrificio ſe ipſos interficiunt.

Item pag. 163. cap. 21. legitur quòd in Regno Calicut adoratur Diabolus, eique ſacrificium offertur.

In ſecundo Volumine Nauigationum pag. 14. cap. 36. legitur quòd in prouincia, quę dicitur Tanguth, in natiuitate alicuius filij maſculi ipſorum offerunt filium illorum Idolo, ad cuius honorem domi ſingulis annis nutriunt arietem, quem ſacrificant Idolo; poſtea magno gaudio conuocatis cognatis, & amicis eum ſic aſſatum comedunt.

Item pag. 17. cap. 55. legitur quòd quidam populi dicti Bachſi in Regno Regis vulgo nuncupati il Gran Cani ſacrificant plures verueces habentes capita nigra cum thure, & ligno aloe.

In tertio volumine Nauigationum cap. 12. pag. 186. Indi in populo dicto di Lazero, antequam accedant ad bellandum, impoſito lumine ſuper petram prolatis quibuſdam verbis ſacrificant ſuis Idolis.

Item pag. 188. cap. 15. in Inſula ſacrificiorum, Indi ſacrificant Idolis corda hominum, eodem modo ſacrificant in Regno Temiſtitam, vt in eodem vol. 3. Nauigationum pag. 273.

In eodem volumine 3. Nauigat. pag. 384. habetur, quòd in Regno nuncupato Perù ſacrificant Idolis, quandoque proprios filios lauantes vultum Idoli ſanguine filiorum ſuorum. & pag. 340. habetur, quòd ſacrificant inimicos captos in bello occidentes eos offerunt Idolis. Item pag. 52. Indi Diabolo ſacrificant.

In lib. 3. Hiſtoriæ gentium & naturæ cap. 7. ſacrificabant Gothi Deis nouem ſpecies animalium, quibus addebant quandoque corpora hominum.

Poſſent præterea plura alia ſacrificia pluresque ritus gentium hic apponi; ſed breuitatis cauſa omitto: de his videre poteris per te, in literis ſcriptis ex partibus Indiæ Orbis noui nuncupati, à Reuerendis patribus ſocietatis Ieſu, moribus, & doctrina clariſſimis.

EPILOGVS TOTIVS OPERIS.

DICENDVM igitur videtur, vt breuis eliciatur concluſio ex ſupra dictis, in tota pręſenti Summa, quòd omnis religio proficiſcitur vel à naturali lumine, vel ſupernaturali, vel ab vtroq;. Religio, quæ ſolo lumine naturali continetur, aut à veris principijs humanæ rationis prouenit, aut à falſis originem habet. prima dicitur traditio Philoſophorum; altera diſtinguitur, quia aut pendet à falſis tantummodo rerum naturalium principijs, vel à falſis habetur Dæmonum principijs arte inuentis. prima dicitur Aſtrologorum ſuperſtitio, & oſtentantium diuinandi peritia: altera dicitur Idolatria. Si autem à lumine ſupernaturali religio ſit accepta, nulla alia, quę lumen naturale trãſcendat,

prætet

prę̨ter veteris, & noui teſtamenti legem inuenitur, & tunc aut ſolum vetus teſtamentum probatur: aut nouum peruertitur, & deprauatur, aut vtrumque confunditur. prima dicitur religio Iudęorum, altera Hęreticorum: tertia Mahumetanorum; aut nulla iſtorum ſuſcipitur, & talis dicitur ſecta Ateiſtarum: de ſingulis modo breuiter dicemus, eaſq; pro viribus omnes confutabimus; deinde demonſtrabimus religionē Catholicā, quā profitemur veriſſimam, eamq; amplectendam eſſe.

Primo dicemus de ſectis Philoſophorum
Secundo de Aſtrologis, & Diuinatoribus
Tertio de Idolatris
Quarto de Iudæis
Quinto de Hæreticis
Sexto de Mahumetanis
Septimo de Atheis

Philoſophorum Religio vana.

QVod igitur pertinet ad primum, dicendum eſt, Philoſophorum traditionem ad ſalutem non ſufficere; quia ſolo naturalis rationis lumine ducti, quicquid de religione dixere, vel imperfectum, vel incertum, vel erratum eſt: nam cum finis hominis in viſione Dei conſiſtat; quòd quidem ipſum naturalis ratio non poteſt inuenire, quādoquidem ipſius cognitio per ſenſibilia haberi nequeat: præterea cum male intellexerint de ultimo fine hominis, de creatione mundi, de immortalitate animæ, debitum quoq; Deo honorem exterioremq; cultum neſcierunt.

Nos verò dicemus vltimum finem hominis non eſſe in hac præſenti vita; quia finis hominis eſt beatitudo, quæ cum ſit ſummum bonum, non admittit ſecum aliquid mali; cumque ſit per ſe ſufficiens bonū, oportet illa acquiſita nihil amplius homini deeſſe. Sed quis in hac vita inueniri poteſt? qui ita ſibi ſufficiat, vt re nulla indigeat, & ab omni infortunio maloq; ſit illæſus, ac tutus: cum humana natura ſit multipliciter ſerua, multiſq; caſibus ac detrimentis obnoxia. Præterea beatitudo cū ſit vltimus finis, eſt quies cordis humani. Omnes autem homines naturaliter ſcire deſiderant; & ideò hoc deſiderium cum ſit natura inſitum, quieſcere non poteſt, donec ad optatam perueniat cognitionem. Plurima vero ſunt ac penè infinita etiam in rebus naturalibus deſiderata, quorum cognitionem nunquam humanus aſſequitur intellectus; Si ergò intellectus noſter caligat ad naturalia, quanto minus ad ſupernaturalia penetranda poterit eleuari. Præterea ſi nulla alia beatitudo, niſi quæ in humanis haberi poteſt mortalibus concederetur, profectò pueri, & iuuenes, & ferè totum genus humanum, quaſi neceſſariò illa priuaretur. Homo enim infinitis animi corporiſq; circumuallatus perturbationibus, ac moleſtijs, beatitudinem in hac vita inuenire non poteſt; quòd ſi aliqua ex parte inuenerit poſt diuturni temporis vigilias & ſudores maximos, inſtante morte, quam vitare non poteſt, non poterit retinere. S. Thom. 1. 2. q. 1. Art. 7. & q. 2. per totam.

Fatemur quoq; Deum ex tempore omnia creaſſe, tam viſibilia quàm inuiſibilia ex nihilo in principio feciſſe. Eſt enim Deus prima omnium cauſa, à qua cœlum naturaq; dependet; cauſa autem efficiens nihil aliud agit, quàm quòd ad eſſe, ſuos conducere effectus. Præterea licèt actus purus ſit potentia poſterior in re, quæ de potentia ad actum reducitur; tamen actus ſemper eſt abſolutè prior potentia; non enim poteſt potentia redigi ad actum, niſi per aliquid in actu exiſtens. Cū ergò ſolus Deus ſit eſſe ſuū, & actus purus, omnia ipſe antecedat oportet, ab ipſoq; oīa fiant. Præterea Deus eſt cauſa vniuerſaliſſima dās eſſe ſimpliciter; q̄a ei reſpondet vniuerſaliſſimus effectus, q̄ eſt, eſſe ſimpliciter; & ideò nihil eſſe pōt, ꝙ à Deo non emanarit: Nihil ergò in actione Dei præſupponere oportet, ſicuti prę̨ſupponitur in particularibus agentibus tam naturalibus, quā artificialibus, quæ materiam præſupponūt, & ex illa aliquid producunt: quia tota rei ſubſtātia ab eis minimè dependet: nō enim eſſe ſimpliciter, ſed eſſe hoc tribuunt; nam ſiquid concederetur, quod eſſet ī actone Dei, aut id haberet eſſe à Deo, aut nō; ſi ſumatur negatio, ſequitur Deum nō eſſe cauſam omnium efficiētem, quod eſt falſum: Si autem prę̨beatur affirmatio, aut ex nihilo, aut ex aliquo illud productum fuit à Deo, ſi ex nihilo, habetur propoſitum, ſi ex aliquo quæritur de illo alio, vndè hoc prodijt, & vtrum habeat eſſe à Deo, an nō, & ſic ad eandem regrederemur quæſtionē, ita vel proceſſus erit in infinitum, quòd eſt abſurdum, aut merito cōcedendum erit, quod ex nihilo Deus res in eſſe produxerit; Præterea Deus non ex neceſſitate, ſed ex voluntate agit, haud neceſſe eſt ab æterno mundum à Deo fuiſſe creatum, ſed eo tempore, quod ſapientiſſimę ipſius diſpoſitioni viſum eſt aptiſſimum, Prę̨terea Deus omnia fecit propter electorum ſuorum vtilitatem, ac bonum, quod maximè in ipſius Dei cognitione conſiſtit; ex quo igitur mundum non creauit ab æterno, perfectior eius refulgat cognitio: dum ex hoc percipitur eundem eſſe ita perfectum, vt ſibi pleniſſimè ſufficiens nulla indigeat creatura: ſi enim eſſet alicuius externæ rei indigēs, non diſtuliſſet ab infinito tempore eum creare. S. Thom. 1. p. q. 46. Art. 1. & ſeq.

Credimus etiam animam eſſe immortalem; quia cum finis hominis non ſit in vita præſenti; oportet aliam concedere vitam, in qua homo beatitudinem aſſequatur. Præterea hominis operatio, quæ eſt intelligere, cum ad immaterialia, & vniuerſalia ſe extendat, indicat aliquid in homine immateriale, & incorruptibile eſſe; Præterea omnis ſubſtantia intellectualis incorruptibilis eſt. Perfectiones enim oportet cum ſuis perfectibilibus habere proportionem: proprium verò hominis perfectiuum, vt homo, aliquid eſt vniuerſale & incorruptibile; quia propria eius perfectio eſt intelligere. Cum ergò intellectio, propriè loquendo, vniuerſalium incorruptibiliumq; ſit aſſerere; oportet animam intellectiuam incorruptibilem eſſe? Præterea animæ diuinæ perfectio in abſtractione quadam à corpore conſiſtit; ità quòd quanto magis ad incorporea, & immaterialia attollitur, tanto amplius perficitur: fatuum eſt ergò dicere eam in ſeparatione à corpore corrumpi. Nihil enim ex eo corrumpitur, in quo magis perficitur. S. Thom. 1. p. q. 75. Art. 6.

Reſur-

Reſurrectio quoque mortuorum nihil rationi diſſonat: quamuis enim natura fieri non poſſit, vt idem numero corruptum reſurgat, aut regeneretur; eo quòd natura eſt ad vnum operandi modum determinata, & aliter ſe habere non poteſt: tamen quia diuina virtus eſt infinita, & huic rerum ordini quem cernimus, non ſit alligata; ſed innumera alia facere poſſit; mortuorum ſuſcitatio perfacilis, non impoſſibilis ipſi Deo tribuenda eſt; nam ſi ex nihilo cuncta produxit, multo magis defunctis vitam reddere poteſt: præterea cum anima ſit corporis forma, ipſaque immortalis, erit contra animæ naturam à corpore ſeparari, atque ſine eo permanere. Nihil autem contra naturam poteſt eſſe perpetuum; quia diuinæ ſapientiæ non conuenit; præterea anima ſuum non habet eſſe perfectum ſine corpore; omne autem imperfectum ſuam deſiderat perfectionem. Si ergò anima noſtra à corpore ſeparata regreſſu ad illud careat, nunquam veræ integræque beatitudinis compos erit, hoc deſiderio ſemper accenſa, quòd ab ea ſeparari non poteſt, cum ſit ei naturale: hoc autē inconueniens eſt, quia ſuprema beatitudo omne explet vndique deſiderium: præterea beatitudo debetur illi, qui recte viuit: in hac autem vita non anima rectè viuit, ſed homo, qui cōſtat ex anima, & corpore: ergò neceſſaria eſt hominis reſurrectio: Præterea ad diuinam prouidentiam pertinet, quæ bonis præmia reiſque ſupplicia æqua lance diſpenſat, vt hominibus ex corpore, animaque compoſitis, coniunctimq; merentibus, aut demerentibus iuſta ſimul reddantur: præſertim cum boni in hac vita, quo ad corpus attinet, plurimum macerentur, & affligantur: mali autem contrà delitijs & voluptatibus affluant: conueniens eſt, vt vnuiquiſque cum corpore recipiat, qualia cum eo ſimul admiſit, cum nullum malum impunitum, nullumque bonum ſit irremuneratum. S. Thom. in 4. ſent. diſt. 43. q. vnica Art. 1. & ſeq.

Pœnas quoque damnatorum maxima cum ratione conuenire affirmamus: quemadmodum enim beatis locus in cœlis competit glorioſus: ità & damnatis longè à Deo ſemotis, locus mundi exigitur infimus, vt ſubterraneo, opacoque carcere perpetuas luant ſuorum ſcelerum pęnas: Nec iniuſtum videri debet perpetuis illis cruciari tormentis. Nam ſicut humana iuſtitia ad humanam Rempubl. ſeſe habet; ita ſe habet diuina iuſtitia ad cœleſtem: ſed humana iuſtitia aliquos delinquentes, vel exilio, vel necis aliquo genere, à perpetuo Reipub. commertio abſcindit: ita & diuina iuſtitia à communione cœleſti aliquos reijcit in perpetuum: non tam propter tranſitorium peccatum, quàm ob infinitam voluntatis impęnitudinem, & in ipſo crimine perſicaciam. Rationabile enim eſt, vt qui dilectionis temporaneæ optionem, ęternę gloriæ fruitioni prætulerit, quique ſi modò ei conceſſum fuiſſet, in voluptatum ſordibus vſquequaque perſtitiſſet, perpetuò puniatur, vt pœna ipſi culpæ reſpondeat, præſertim cum homo extra præſentis vitę ſtatum quodammodo ſit in ſui motus termino, nec amplius, quæ in vita conceditur, adſit ei facultas finem vltimum conſequendi. Quia igitur homines in reſurrectione ad ſtatum termini, non autem vię transferētur: iniuſti ibunt in ſupplicium æternum, & iuſti in vitam æternam: Ex quibus conſtat quàm malè ſentiant Philoſophi de religione: quæcunque tamen illi benè dixerunt minime ſpernenda: ſed tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus in ius noſtrum transferenda ſunt: quamuis enim per ſe non ſufficiant, nonnihil tamen adiumenti conferunt in refellendis pręſertim fidei aduerſarijs. S. Thom. 4. ſent. Diſt. 50. q. 2. art. 3. q. 1. & ſeq.

Aſtrologorum ſuperſtitio tollitur.

Secunda quoque ſuperſtitio Aſtrologorum reprehenditur: corpora enim cœleſtia non poſſunt dici cauſę eorum, quę circa humanum verſantur intellectum: quia ordine naturę inferiora per ſuperiora reguntur: intellectus autem eodem ordine omnia corpora excedit, cum ſit à corpore ſeparatus: non igitur aſtra per ſe eorum cauſa eſſe poſſunt, quę circa intellectum exiſtunt. Secundo ſi corpus non agit niſi per motum, neceſſe eſt id quod alicuius corporis recipit impreſſionem, moueri: omne autem quod mouetur, corpus eſſe oportet: cum itaque intellectus non ſit corpus, neque virtus corporeo organo alligata, impoſſibile eſt corpora cœleſtia in ipſum intellectum aliquid imprimere. Tertio quæ à motibus cœleſtibus fiunt, tempori ſubijciuntur, quod primi motus eſt numerus: quę igitur à tempore omnino abſtrahuntur, cœlo nō ſubiacent: Intellectus autem in ſua operatione à tempore abſtrahit, quemamodum & à loco: conſiderat enim vniuerſale, quod ab hinc, & nunc abſtractum eſt: & licèt pro varietate influxuum, diuerſas in hominibus complexiones, & corporum diſpoſitiones eſſe videamus: nihilominus ob hoc, electionum noſtrarum cauſa, & humanarum rerū gubernatio, minimè cœlo tribuenda eſt: quia omnis actus voluntatis ex apprehenſione intellectus in nobis immediate reſultat: voluntatis enim obiectum eſt bonum ratione conceptum. Idcirco non poteſt in eligendo ſe qui peruerſitas, niſi in particulari eligibili iudicium intellectus deficiat. Cum ergò cœlum non ſit intelligentię noſtræ cauſa, nec electionis noſtrę per ſe poterit eſſe auctor. Secundo quia quæcumque ex corporum cœleſtium impreſſione in his inferioribus eueniunt, naturaliter contingunt, cum hęc inferiora ſint illis ſubordinata: ſi ergo electiones noſtrę ex impreſſione virtutum cœleſtium prouenirēt, naturales profectò non voluntarię haberētur: atque ita naturali quodam ductu more brutorum ageretur homo, non ageret, quod eſt abſurdum dicere: præterea quę naturaliter fiunt, ad ipſum finem determinatis medijs perducuntur: vnde ſemper eodem modo fiunt: quia natura ad vnum determinata eſt: electiones autem humanę diuerſis vijs ad finem tàm in moralibus, quam in artificialibus tendunt: pręterea quę naturaliter eueniunt, ſemper vel plerumque rectè fiunt. Natura ſiquidē in paucioribus delinquit: in humanis autem electionibus contrarium quotidie videmus: pręterea quę ſunt eiuſdem ſpeciei non variantur in operibus, quę ipſius ſpeciei naturam conſequuntur. Omnes enim hirundines ſimilitudine pari nidificant: Quilibet item homo

mo prima principia naturaliter nota ītelligit, humanæ verò electiones inter ſe ſunt valde diſſimiles: non enim naturam, ſed voluntatis libertatem ſequuntur: præterea virtutes, & vitia non homini; ſed naturę imputarentur: vnde conſilium humanaque prouidentia fruſtra eſſet. Tertia facit ratio: quę ad finem ſunt, proportionem cum ipſo fine habere oportet: ſed humanæ actiones ad fælicitatem tanquam ad finem vltimum ordinantur: quæ non in aliquo corporeo bono; ſed in hoc demum conſiſtit, vt ipſi Deo anima coniungatur, quòd omnium virtutem corporum tráſcendit. Corpora itaque cæleſtia electionum noſtrarum cauſa per ſe eſſe non poſſunt. Quarta facit ratio, quia ſi anima cęleſtis in animas noſtras per corporum motum aliquid imprimeret, actio illa ad noſtram vſque animam niſi per corporis noſtri mutationem non perueniret: nō enim niſi per medium corporis agit: ideò non eſſet per ſe, ſed per accidens actionum noſtrarum cauſa: quia ſcilicet ex cęleſtium corporum virtute immutatis corporibus noſtris, vel corporibus alijs naturalibus; aliquid aut boni, aut mali intellectui per ſenſum fit præſens, quod obiectiuè voluntatem mouet ad bonum proſequendum, & ad malum fugiendum: id tamen voluntas liberè facit; nam & quantum ad exercitium actus, ſui iuris eſt velle, & nolle, & cogitare, vel non cogitare: quantum autem ad ſpecificationem actus, poteſt oblatum ſibi bonum occaſione virtutis cęleſtium corporum ſequi, aut omittere; cum tale bonum non niſi corporeum, ac particulare eſſe poſſit. Quod ſi etiam eſſet vniuerſale, voluntas nihilominus ad illud cogitandum, vel non cogitandum libera ſupereſſet, vt quotidiana docet experientia. Quinta facit ratio, quia fateri iſti ſolent, quòd qui in ſigno Aquarij naſcuntur, ſint piſcatores; Getulia autem piſcatores nō habet, nemo ergò in ea prouincia in ſtella Aquarij naſceretur, quod eſt abſurdum; Greg. ſuper. 2. Mat. Non obſt. quòd nonnulli ponant corpura cęleſtia animata dicentes, cœlum ſecundum ſe, in noſtro intellectu non agere; ſed in quantum ab ipſius anima mouetur, à qua in noſtras animas habet influendi virtutem; Nam Reſp. quòd illud per aliquod inſtrumentum fieri non poteſt, ad quod nullo modo inſtrumenti actio ſe extendit: corporis autem actio nullo modo ad intellectus, & voluntatis immutationem, niſi fortè per accidens, ſe extendit; fieri ergò non poteſt, vt cœleſtis corporis anima etiam ſi ipſum ſit animatum, per ſui corporis motū in ipſum intellectum ac voluntatem impreſſionem efficiat; cum igitur per liberum arbitrium poſſit vbicumque velit homo reſiſtere, non ergò humanarum regimen actionum ab ipſo cœlo per ſe, ſed à libero arbitrio pendet, prouidentiaque diuina: non enim cęlum, nec anima cœli eſt Deus; quia Deus eſt cauſa per ſe, ideoq; exhibitus Soli, Lunę, ac cæteris aſtris vel creaturis cultus, vanus eſt, ac pernitioſus: oīa enim corpora propter hominem facta ſunt. Is aūt ſe ipſo inferiora honorare non debet. Dixi in ſumma pec. c. q. 36. Lippom. li. 2. c. peu. confirm. Dogmatum & c. p. 1. nu. 2.

Diuinatio repellitur.

Diuinandi quoq; peritia reprehenditur primò quia excellentiſſimi Philoſophorū eam potius irriſione, ac ſilentio, quàm confutatione dignam cenſuerunt. Secundo quia omnis futurorum ratio vel in re ipſa, vel in cauſa eius cognoſcitur. Futura autem contingentia neq; in ſe ipſis; cum non dum ſint, neque in ſua cauſa cognoſci à nobis poſſunt: ideò enim contingentia dicuntur, quia eorum cauſa, vel ad producendum, vel non producendum indifferens eſt, in his præſertim, quę à libero arbitrio pendent; ſequitur ergò, vt nullo modo à nobis ſciri poſſint. Tertio quia cœlum eſt vniuerſalis inferiorum effectuum cauſa; per ſolam autem vniuerſalis cauſæ conſiderationem, nullam niſi valde confuſam particularis effectus cognitionem aſſequi valemus. Quarto quia omnis noſtra cognitio incipit à ſenſu; at inueſtigare virtutes aſtrorum eſt hominibus impoſſibile, cum ſint procul à ſenſu; quas excellentiſſimi Philoſophi penitus ignorauerunt. Quinto quia ſi innumerabilium rerum ſub cœlo exiſtentium, quas manibus quotidie pertractamus, proprietates ac veras differentias inuenire minimè poſſumus; quanto minus ſtellarum proprietates, quę à noſtris ſenſibus infinitè diſtant. Sexto ſi in naturalibus effectibus, multa impedimenta oriri poſſunt, ex quibus fraudetur ſucceſſus cęleſtis virtutis, vt puta ſi ſtella determinatæ virtutis ad vuas ex vite producendas inſpiciatur, huiuſmodi effectū multa impedire poterunt, veluti materia male affecta, vel ſuperueniens hominum, aut brutorum vaſtatio; multo amplius circa liberi arbitrij expectationem multis ac propè infinitis variabilem caſibus, incertum erit fallaxq; iudicium. Dixi in ſumma pec. c. p. 1. q. 36. tit. 2.

Idolatria damnatur.

Tertio Idolatria quoq; damnatur. primò, quia ſi religio Philoſophorum eſt inſufficiens & erronea, & cultus cęleſtibus corporibus exhibitus ſuperſtitioſus, & vanus: quanto magis cultus ille qui idolis, & lapideis, vel fuſilibus ſtatuis ſcuitilibuſque, tam hominum quam beſtiarum præſtatur, damnandus, & irridendus eſt? Secundo quia creati ordinatiq; intellectus eſt, non ſolum ſe ipſum ad ſuam cauſam diſponere, eamque venerari: ſed etiā alios ad hoc ipſum dirigere, vt in omnibus glorificetur Deus, qui omnia in omnibus facit, ſed huiuſmodi Idola, quamuis multa reſponſa darent, nunquam tamen rectum viuendi ordinem, ſincerumque Dei cultum, quinimmo oppoſitum docuiſſe homines, legitur, vel ſaltem peruerſo ordini conſentientes & iniqua ſeductione gaudentes, debitū Deo honorem ſibi arrogaſſe compertum eſt: vnde vniuerſo mundo erroribus obruto, nulla ferè de Deo cognitio habebatur, immo tales Dij rixas, diſcordias, bella, ſacrilegia, inceſtus, & alia huiuſmodi inter ſe exercere ferebantur. Deus autem qui eſt omni ex parte perfectus, bonorum noſtrorum non indigens (nihil enim illi adijci poteſt) nullo cultu propter ſe ipſum, ſed propter vtilitatem noſtram delectatur, vt perfecti, ac beati efficiamur, vnaquæque enim cauſa propter bonitatem

tatem perfectionemque ſuam quoad poteſt, ſuum perficit effectum, & vnumquodque perfectum tale aliud, quale ipſum eſt, facere quærit. Tertio ſi boni ſpiritus fuiſſent, qui in Idolis reſponſa dabãt, certiores de beatitudine homines feciſſent, qui ob eius ambiguitatem valde ſolliciti erant, qui tamen confuſionem mortalium mentibus inſeruerunt; ita vt ante Chriſti prędicationem propriũ finẽ, eiuſq; media prorſus homines ignorarent, Quarto bonus ſpiritus mendax non eſt, neque homines decipit: quia mendacium & deceptio ſemper mala ſunt: ſed ſpiritus illi in ſuis reſponſis multa mendacia ambiguoſque ſermones proferebant, ſicque homines ſæpiſſime fefellerunt: ergo non ſunt boni. Quinto ſi illi ſpiritus boni fuiſſent, nequaquam ſibi quod Dei proprium eſt vſurpaſſent: quia ſibi ipſis tanquam Dijs futurorum præſcientiam arrogabant; nõ enim more Prophetarum dicebant, Hæc dicit Dominus: qui dum ſe hoc modo eorum præſcios oſtendere conarentur, non diuinæ ſolum maieſtati derogabant, illius in ſe gloriam conuertentes: ſed in multiplices ſuperſtitionum anfractus homines immergebant: dum per varias diuinationes in extis animalium, quæ ſibi ſacrificabantur permitterẽt, aut compellerent. Sexto nullus bonus ſpiritus crudelitate delectatur: ſed in ſacrificijs Idolorum, non ſolum brutorum: ſed hominum, ac præcipuè innocentum puerorum videlicet, puellarumque virginum ſanguinem infanda nece ſibi offerri poſcebant: ex quo innumeri innocentes ipſis etiam patribus proprios filios immani ſcelere ſacrificantibus, occiſi ſunt: quod quidem non deorum: ſed peſſimorum dæmonum in humanam ſtragem graſſantium, argumentum eſt. Non obſt. ſi dicatur, quod non inanimata, ſed Deos in illis habitantes reſponſaque dãtes, vel repræſentantes ſe venerari affirment: quemadmodum, & nos Chriſtiani Chriſti & Sanctorum imagines adoramus: nam Reſp. quòd imagines Sanctorum, etſi in eis, quòd de ſimilitudine diuinitatis, primæ cauſæ participant, honorandæ ſint: cultus tamen latriæ illis minimè debetur: Non enim eis ſacrificia thuraque, ſed vni Deo eiuſque imagini exhibemus, cui tantùm latriæ cultum religio Chriſtiana perſoluit. Quod quidem valde diſſimili modo Idolorum cultores obſeruabant: quia diuerſis Idolis diuerſa ſacrificia thuraque offerebant, & ab eis futura, quorum cognitio ad ſolum Deum pertinet, ſciſcitabantur, & in caſu quo ex illis in ſolum Deum intentio verteretur ipſumque laudarent, & colerent: non tamen excuſantur, quia in eorum ritibus vana permulta ridiculaque, erant, nec (vt dictum eſt) bonis moribus aduerſa fiebant, non ſolũ apud quoſdam: ſed per totum orbem vbi Idola venerabantur. Septimo & vltimo, quia voluntas à ſolo Deo per modum agentis, & finis, à Deo mouetur: per modum quidem agentis immediatè, per modũ verò finis, & mediatè, & immediatè, eam mouere poteſt: quomodocumque tamen id agat, non violenter agit; quia ſecundum ſuæ formæ exigentiam à Deo vnumquodque mouetur. Ideò conſtat ſolũ Deum, qui ſolus principium omnium voluntatũ, & motor, ac vniuerſi moderator eſt, cultu latriæ colendum eſſe: voluntas enim hominis neq; à cœlo, neque ab anima cęli, ipſo cęlo mediante, ſed neque ab alia ſubſtantia ſeparata, ſeu ſpirituali creatura quantumlibet nobili: verum à ſolo Deo per modũ agentis poteſt moueri; per modum autem agentis aliquid ab alio moueri intelligitur, cum ab illo tamquam à principio extrinſeco mouetur, vnde ſicut in re inanimata inclinatio, vel appetitus naturalis ad proprium ſe habet finem: ita in ſubſtantia intellectuali voluntas, ſeu intellectualis appetitus ſe habet ad ſuum; inclinationes autem naturales ſolus dare poteſt, qui naturam inſtituit: idcirco à Philoſophis probatum eſt, grauia & leuia à generante moueri: ergò ad aliquid voluntatem per modũ agẽtis inclinare ad eum ſolum, qui intellectualis naturæ cauſa eſt, pertinet, quod ipſius Dei tamen munus eſt, quia non de potentia materiæ, ſed ex ſola creatione, anima intellectiua prouenit, cũ ergo creare ſit ex nihilo aliquid facere, non niſi potentię conuenit infinitæ, quæ quidem Deus eſt, qui non modo virtutes, ſed etiam operationes rebus impartitur. Sicut enim in rebus incorporeis, ita multo perfectior in ſpiritualibus ordo reperitur: in rebus autem corporeis à primo motu omnis procedit motus; ergò & in ſpiritualibus quilibet voluntatis motus à prima voluntate. i. à Deo deducitur. Per modũ autẽ finis ſiuè obiecti plurima voluntatem mouere poſſunt. Multa enim agentia tam corporalia quàm ſpiritualia ſuadendo vel diſſuadendo, & bona vel mala offerendo: in quo tamen ſemper voluntas eſt libera, ſuarumque operationum Domina, poſſunt voluntatem mouere, quæ quidem motio per modũ finis ſe habet, vndè nõ eſt proprie cauſa, ſed electionum eius occaſio. Dixi in ſumma pec. capit. p. 1. tit. 2. q. 35.

Iudæorum perfidia confutatur.

QVuarto dicendum eſt de Iudæis, quorum perfidia quod ſit reprobanda, probatur multis modis. Primo quia omnis eorum ſpes à Meſſia pendet, quem adhuc expectant, qui cum venerit & ipſe fuerit Ieſus Chriſtus Nazarenus Dei filius, quẽ nos iurè colimus & adoramus, negare non poterunt, quin noſtra à Deo ſit religio, & quin magno ipſi errore teneantur, quod autem venerit probatur ſic. Aut hic Ieſus Nazarenus crucifixus, quem nos adoramus, eſt verus Deus, & prima eorũ cauſa, aut non eſt; ſi primum detur, ſoluitur diſputatio: quia ſi eſt Deus, oportet fidem Chriſtinam & vniuerſam eius doctrinam, atque religionem eſſe veram; ſi autem ſecundum, qua ope fretus contra patrias leges, contra Princeps, contra ſapientes & aduerſus vniuerſum terrarum orbem reluctantem, contraque infernas, & ſuperas poteſtates, denique contra ſupremum omnium conditorem, adeò dimicando præualuit, vt coæqualis Deo habitus ſit, & pari veneratione receptus? ac prædicta omnia inter tot repugnantia tam longo æuo inſeparabilis obtinuerit? Cur ò Iudęi Deus veſter mundi rector & cuſtos tantùm impietatis ſcelus permiſit inultum? fatendum eſt igitur ipſum Deum eſſe, cum non armis, & muneribus, & laſciuienti voluptatum licentia barbaram imperitamq; multitudinem ſibi adiunxit,

iunxit,

iunxit, vt Maumethes efficit; ſed humilitate ac mortis ſupplicio mundum ſibi conciliauit.

Secundo probatur ex miraculis, quæ facit ipſe: qđ ſiquis miracula negauerit, hoc certè eſt omnium miraculorum maximum, ingentia ſcilicet, quæ ſupra diximus, abſque miraculis per Chriſtum pauperem, & per rudes incultosq; piſcatores eius diſcipulos fuiſſe confecta, in omnibus quidem apparet in eo infinita potentia, omnemque ſuperans potentiam aliorum.

Tertio probatur per eius ſapientiam, ſi quidem ſapientiæ eſt ordinare resq; ipſas benè diſponere: in omnibus verò, quæ ad finem ſunt dirigenda ſumere gubernationis regulam ex fine oportet. Tunc enim vnumquodque rectè diſponitur quando ad finem debitum ordinatur: finis enim cuiuſque rei eſt ipſius bonum; qui ergo ſupremum & conſumatum humanæ vitæ finem penitus obſeruat, omniaq; opportuna media ſuasq; ad illum operationes diſponit, iurè ſapiens ſimpliciter dicendus eſt; ſed Ieſus Nazarenus ſuis cum Diſcipulis, atque cultoribus ſolus verum humanæ vitæ finem, veraque media oſtẽdens efficaciter docuit, perfectèque adimpleuit, ita vt nullus finis melior, nec perfectior chriſtiana vita inueniri, aut excogitari poſſit. Patet ergo quòd nec inter deos (ſi tamen dij ſunt alij) nec inter homines quiſquam ſapientior vnquam inuentus ſit, aut inueniri poſſit: præterea ſignum ſcientis eſt poſſe docere: cum enim quis ad perfectionem ſcientiæ peruenerit, facile poteſt alios erudire: quemadmodum cum quis ad perfectam ætatem peruenerit, poteſt filios generare: ſed nullus alius Deus, vel homo à ſeculo inuentus eſt, qui tàm proficuam ſapientiam, quã Chriſtiana eſt, mortalibus attulerit, quique ſimul eam tàm facilè docuerit de immortalitate animæ, de fine ac beatitudine hominis, de medijs ad eam perueniendi: adeò vt etiam impuerili, & imbecilla vtriusq; ſexus Chriſtiani clarius hæc intelligant, quàm præclari Philoſophi indefeſſo ſtudio cognouerint: Præterea agentis virtus tanto maior apparet, quanto ad remotiora ſe extendit, & citius operatur: quo itaque potentior fuerit ſapientia, eo magis ac velocius ad inſipientes immutandos ſanandosq; valebit: at talis fuit ſapientia Chriſti, qui repentè ſoloque ferè nutu mira quadam cordis compunctione mutauit, & mutat, reddens eos ex ignaris, & peccatoribus ad ſapientiam, & ad vitæ rectitudinem, quòd non alius Deorum vnquã hominumque effecit: præterea ſignum ſummæ & infinitę virtutis eſt, abſq; vllo alio naturali inſtrumento poſſe omnia naturalia operari, & iterũ quolibet inſtrumento poſſe quæcũque libuerit vel etiã illi contraria pariter educere, docere itàque per debita, & naturalia media ſapientiam, haud eximium admirandum eſt; ſed per ſtultitiam mundi. i. per ea quę apud homines ſtultiſſima exiſtimantur, tradere ſummam, & ineffabilem ſapientiam, & ſtultiſſima mundi conuertere in diuinæ ſapientiæ inſtrumenta, maximamque in eis ſapientiam collocare, difficilimum ſanè opus, & diuinum tantummodo iudicandum: præterea cum ſapientia ſit diuinarum rerum, illa profectò ſapientia omnibus præſtat, quę ſupra cęteras de diuinis rebus homines inſtruit, ſed nulla id magis peregit, quàm ſapientia Chriſti: ergo ipſa cæteris eſt præſtantior: præterea ad ſapientem pertinet, non modo facilia, ſed difficilia quoque cognoſcere, eaque docere poſſe, ab aduerſarijſque defendere: de rebus verò diuinis difficiliora nemo propoſuit faciliuſque vnquam, quàm Chriſtus ipſe perdocuit: nec tantum paucos diſcipulos: ſed vniuerſum terræ orbem inſtruxit: ab infinitis quoque oppugnatoribus ità facile eandem Chriſtiani defendunt, vt quiſque eorum rationes, liberoſque legerit, hanc vnam perennem, & incomparabilem ſapientiam eſſe dubitare nullo modo poſſit: præterea aut fides eſt vera, aut commentaticia: ſi vera, benè cõuenimus: ſi commentaticiam dixeris, non minus probatur Chriſtum fuiſſe ſapientiſſimum, qui tam difficilia & ardua excogitauit, eaque mortalibus ità perſuaſit, vt nulla vel diuina, vel humana ratione, aut poteſtate infringi deſtruiq; potuerint. Sed cum pugnantia inuicẽ ſimul ſtare nequeãt vt ſcilicet falſa cum vera philoſophia concordent, ac per ea homines ad rectam vitæ normam dirigantur, oportet vtique eius fidem atque doctrinam veram aſſerere, ipſumq; Chriſtum cunctorũ eſſe Deorum hominumque ſapientiſſimum confiteri. Quarto probatur per eius bonitatem oſtendendo eũ eſſe ſummum bonum, & vltimum humanæ vitæ finem, quod probatur ſic: Omnes actiones humanas eſſe oportet propter aliquem finem: Operationes enim hominis pro vt humanæ, ab ipſa hominis voluntate liberoque arbitrio, quo à brutis differt ſine dubio proficiſcuntur: obiectum autem voluntatis eſt bonum & finis: cum igitur in finibus non ſit proceſſus in infinitum (alioquin cuiuſlibet appetitus motio ceſſaret) oportet aliquem eſſe hominis vltimum finem Impoſſibile verò eſt duos per ſe alicuius rei eſſe vltimos fines, cum extra finem vltimũ nil appetatur: vltimus igitur finis dicitur eſſe aliquod adeò implens appetitum, vt nil extra ſe, quod ad ipſum non ordinetur, appetendum relinquat: omnium itaque hominum eſt vnus finis vltimus, & hic eſt Ieſus Chriſtus. Quod patet quia ſpirituales obiectiones, quanto vltimo fini mentis noſtræ acies magis propinquat, tanto ſunt maiores, & tunc ſunt maximè perfectæ, cum ipſum finem illa magis attingit. Si homo ità quòd finem imperfectè attingens modo aliquo delectatur, tanto amplius delectabitur, cum finem perfectius obtinebit: ſed delectatio, quam de Chriſto fideles percipiunt, omnia tàm ſenſus, quàm intellectus oblectamenta ſuperat, quod ex tribus potiſſimum apparet, primo ex incõparabili martyrum conſtantia: ſecundo ex infinitis monachorum exemplis, tertio ex ſapientiſſimis viris omnium ſcientiarum eruditione refertis, qui omnes deguſtata Chriſti dulcedine ei tanquam inſeparabiles firmiter adhæſerunt, oportet ergo ea ab vniuerſali ſummo bono prouenire, pręſertim quia quanto fide, & amore ad Chriſtum propius accedimus, tanto huiuſmodi delectationes augentur.

Quinto probatur per promiſſionem factã de eo in ſcripturis ſanctis, & primo Deut. 18. ibi Prophetam

tam

tam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus, ipſumque audies vt petiſti à Deo tuu, & infra, Propheta ſuſcitabo eis de me diu fraturum tuurum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturqne ad eos omnia quæ pręcepero illi; qui autem verba eius quæ loquetur in numine meo, audite nuluerit, ego vltor exiſtam. Secundo quia tempus Meſſiæ præterijt, cum dicatur Geneſ. 49, Nun auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de fęmure eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatiu gentium; & manifeſtũ eſt iam ſceptrum de tribu Iuda, & Ducem de fęmure eius ablatum eſſe. Tertio Daniel. 9. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam; vt cunſumetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſiu, & propbetia, & vngatur Sanctus ſanctorum. Scitu ergo & animaduerte ab exitu ſermunis, vt iterum reædificetur Ieruſalem, vſque ad Chriſtũ Ducem, hebdumades ſeptem, & hebdomades ſexagintaduæ erunt, & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia tempurum. Et puſt hebdumades ſexagintaduas uccidetur Chriſtus, & nun erit eius populus, qui eum negaturus eſt. Et ciuitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatua deſolatio; Cõfirmabit ant pactũ multis hebdomada vna; & in dimidiu hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: & erit in templo abominatiu deſulatiunis, & vſque ad cunſumatiunem & finem perſeuerabit deſulatio: quibns ex verbis colligitur loqui de Ieſu veru Meſſia, quia lõgo interuallo hebdomades iſtę iam prærerierunt, Quarto Iſaiæ cap. 52. ibi Propter huc ſciet pupulns meus nomen meum in die illa: quia ego ipſe, qui loquebar, ecce adſum. Quinto Iſaiæ cap. 62. Ecce ſaluatur tuus venit: ecce merces eius cum eu, & opus eius coram illu. Sexto Iſaiæ c. 5. ibi Ecce feſtinus velociter veniet, Septimo Zachar. 9, Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & ſaluator ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ. Octauo Iſaiæ cap. 28, Expecta reexpecta: expecta reexpecta: modicum ibi, mudicum ibi: vbi denutat aſuturum mux abſque temporis dilatione: Nonu Iſa. 9, Super ſolium Dauid, & ſuper Regnum meũ ſedebit, & confirmabit illud & corroburabit illud in iudicio, & iuſtitia à mudo & vſq; in ſempiternum; vbi cum dixerit à mudu, liquet adueutum fuiſſe acceleratum. Decimo ibidem c. 8. Et dixit Dominus ad me, vuca numen eius, accelera, ſpolia, detrahe, feſtina prædari. Vndecimo ibidem cap. 14. Propè eſt vt veniat tempus eius, & dies eius nun elogabuntur. Duodecimu Ierem. 23. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & ſuſcitabu Dauid germeu iuſtum, & reguabit Rex, & ſapiens erit, & facit Iudicium, & iuſtitiam iu terra. Tertiodecimu Abachuch. 2, Si muram fecerit expecta illum: quia veniens veniet & nun tardabit. Quartodecimo Malach. 3. Ecce egu mittam Angelum meũ & præparabit viam ante faciem meam, & ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis. Quintodecimo Iſa. 64. Vtinam diſrumperes Cœlos & deſcenderes à facie tua, montes defluerent, ſicut exuſtio Ignis, & tabeſcerent aquæ arderent igni, vt notum fieret numen tuum inimicis tuis. Sextodecimu Iſa. 51. ibi Prupè eſt iuſtus meus, egreſſus eſt ſaluator meus, & brachia mea populos iudicabunt. Decimoſeptimu Baruc. 3. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum homiuibus conuerſatus eſt.

Sextu probatur nun ſolum per promiſſionem factam, ſed per propbetas fuiſſe prænunciatum verum Deum, & homiuem Iſa. c. 9. ibi Paruulus natus eſt nubis, & filius datus eſt nubis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius, & vocabitur oomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Secundo quòd fuerit Deus facit Ierem. 23. ibi Et hoc eſt nomẽ, quod vucabunt eum, Duminus Iuſtus nuſter: vbi Dominus ponitur Tetragrammaton, quod ſoli Deo conuenit. Tertia Micheæ. 5. ibi Et egreſſus eius ab initio à diebns æternitatis, vbi ſi Meſſiæ dies æterni ſunt, ſequitur quod ſit Deus. Quarto Pſal. 2. Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te: vbi loquitur de emanatiune ęterna. Quinto Zachar. 9. ibi Ecce Rex tuus venit tibi iuſtus & ſaluatur ergò Dens, de quu Iſaias. 43. Ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas. Sextu. 2. Reg. 22. ibi Dominus petra mea & robur meum, & ſaluator meus, Deus Dominus fortis meus & ſperabo iu eum &c. vbi manifeſte oſtendit Meſſiam eſſe deum. Septimo Iub. 19. ibi Sciu enim quod Redẽptor meus viuit, & in nuuiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum ſaluaturem meum: Qui ſaluator non fuit niſi Meſſias Chriſtus Ieſus, qui pro oobis in Crucis ligno pependit. Octauu Ier. 23. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germẽ iuſtum. Nono Deut. 18. Prophetam ſuſcitabo eis de mediu fratrum tuutuin ſimilem tui, Ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos, quæcumque dixero illi. Et qui verba eius, quæ loquetur non audierit, ego vltor exiſtiam: vbi (ſimilis tui) apparet huminem fuiſſe. Decimo Zach. 9. Exulta ſatis filia Syun, iubila filia Hieruſalem: Ecce Rex tuus venit iuſtus, & ſaluator: hic diuinitatem denotat, cum ſubditur poſtea: Ipſe pauper aſcendens ſuper Aſinam: deuutat humanitatem. Vndecimo Baruch. 3. ibi Hic eſt Deus noſter, & nun ęſtimabitur alius aduerſus eum, & infra. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum huminibus conuerſatus eſt.

Septimu probatur; quia Ieſus de Virgine natus eſt, ſicut prædictum fuit ab Iſaia c. 7. ibi Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel. Butyrum, & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum: Virgo autẽ ſtat eo in luco pro incognita vero, ſic Geneſ. 24. ibi Puella decora nimis, uirgu pulcherrima ĩcognita uiro. Secundo facit Ezech. 44. ibi Purta hęc clauſa erit, & uir nuu tranſiet per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritq; clauſa Principi, Princeps ipſe ſedebit in ea, ut comedat panem coram Domino. Tertio Pſal. 71. Deſcẽdet ſicut pluuia

in

in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Quarto Iudic.6.ibi: Ponã hoc vellus lanæ in area: ſi ros in ſolo vellere fuerit, & in omni terra ſiccitas, ſciam quod per manum meam, ſicut locutus es, liberabis Iſrael; vbi per aream, ſeu per vellus Virginem intelligas: per rorem autem Dei filium accipe. Quoniam ſicut vellus rore fuit roratum, terra ſicca permanente; ita Deipara fuit gratia perfuſa ſuæ carnis integritate perſeuerante.

Quinto Iſ.55. ibi: Sicut deſcendit imber & nix de cælo, & illuc non reuertitur, ſed inebriat terram, ſic erit verbũ meum quod egredietur de ore meo. Sexto Iſa. 66. ibi: Antequam parturiret peperit; antequam veniret partus eius, peperit maſculum. Quis vnquam tale audiuit? Et quis vidit huic ſimile? vbi admiratur eo quod Maria erat Meſſiam maſculum conceptura. Septimo Ier.31.ibi: Quia creauit Dominus nouum in terra, Fœmina circumdabit virum; nouum dicit, quia virgo paritura erat, alioquin non fuiſſet nouum. S. Thom. 3. p. q. 27. Art. 1.

Octauo per aduentum Chriſti fuit adimpletum quod dictum fuit per Zach. Proph. c.9. ibi: Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & ſaluator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ, quod adimpletum fuit quando ciuitatem ſanctam Hieroſolymam inſidens rudibili animali ingreſſus eſt.

Nono prædictum fuit, & adimpletum, quomodo natiuitatis tempore ab orientalibus regibus Meſſias erat venerandus in Pſal. 71.ibi: Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerent: Reges Arabum, & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes ſeruient ei. Secundo Iſa.60. ibi: Surge illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum; & gloria Domini ſuper te orta eſt, & ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Omnes de Saba venient, aurum, & Thus deferentes & laudem Domino annunciantes.

Decimo adimpletum eſt per aduentum Chriſti quod dictum fuit per Hier. c.4. Et in die illa peribit cor Regis, & cor Principum, & deſolabuntur Sacerdotes, & prophetæ cõſternabuntur, & Oſeæ. 3. Dies multos ſedebunt Filij Iſrael ſine Rege & ſine Principe, & ſine ſacrificio, & ſine altari.

Vndecimo adimpletum eſt quod per Meſſiam vetus lex moſayca erat auferenda, aliaque noua in hominum cordibus ſcripta erat conferenda Exod. 20.ibi: Quæ cum potius eſſet carnalis, quàm ſpiritualis, huius mundi delectabilia obſeruatoribus promittens, vt Deut.30.fermè tribus annorum millibus potuit permanere, quibus expletis, alia longè excellentior per Meſſiam erat cõferenda, non ſcribenda in tabulis lapideis; ſed attamento ſpirituali in hominum cordibus. Secũdo Ierem.31. ibi: Ecce dies veniunt & feriam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum, non ſicut teſtamentum quod percuſſi cum Patribus eorum, in die, quo eduxi eos de terra Ægypti, teſtamentum, quod ipſi irritũ fecerunt. Tertio Iſaias.2.ibi: Et fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi & dicent. Venite, & aſcendamus ad mõtem Domini, & ad Domum Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius; quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Quarto lex vetus erat ſcripta in lapideis tabulis; noua autem in corde Ier. 31. Dabo legem meam in medio eorum, & in corde eorum ſcribam eam & Ezech. 11. Et dabo eis cor vnum, & ſpiritum nouum dabo in viſceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea cuſtodiant, faciamque eis vt ſint mihi in populum, & ego ſim eis in Deum. Quinto Ier. 31. ibi, Poſt dies illos dicit Dominus dabo legẽ meam in viſceribus eorum, & non docebit vir virum proximum ſuum. Omnes enim cognoſcent me a minimo eorum vſque ad maximum: & infra: Dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me cunctis diebus, & bene ſit eis, & filijs eorum poſt eos, & feriam cum eis pactum ſempiternum, & non deſinam eis benefacere, & timorem meum dabo eis in corde eorum, & vt non recedant à me.

Duodecimo adimpletum eſt, quod prædictum fuit, quod populus ad Meſſiæ legem confluere debebat Zac.8. ibi Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum; vadam etiam ego, & venient populi multi, & gentes robuſtæ ad quærendum Dominum exercituum in Hieruſalem, & deprecandam faciem Domini, & infra: ibi, In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines, ex omnibus linguis Gentium & apprehendent fimbriam viri Iudæi dicentes Ibimus vobiſcum. Audiuimus enim quòd Deus eſt vobiſcum. Secundo Iſaias.55. ibi Inuentus ſum à non quærentibus me, palam apparui ijs, qui non quærebant me, & infra, Et feriam vobiſcum teſtamentum ſempiternum miſericordias Dauid fideles. Ecce teſtem populis dedi eum atque præceptorem gentibus; Ecce gentem quam neſciebas vocabis, & gentes, quæ te non nouerunt, ad te current, Gentiles ergo, qui Meſſiam ignorabant, ad ipſum cucurrerunt. Tertio Pſal. 17. Populus quem non cognoui ſeruiuit mihi, & in auditu auris obediuit mihi. Quarto Iſaias. 2. In die illa proijciet homo Idola argenti ſui, & ſimulacra auri ſui, quæ fecerat ſibi, vt adoraret talpas, & veſpertiliones: qui non fuere niſi Gentiles conuerſi ad fidem Chriſti. Quinto Micheas quarto, ibi, Et erit in nouiſſimo dierum mons domus Domini præparatus in vertice montium, & ſublimis ſuper colles; & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ & dicent Venite, & aſcendamus ad montem Domini. Sexto Aggæus c.2.ibi Et mouebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus, & Geneſ.49. Et ipſe erit expectatio cunctis gẽtibus. Septimo Deu.28. ibi, Aduena qui tecum verſatur in terra aſcendet ſuper te, eritque ſublimior; tu aũt deſcẽdes, & eris inferior. Ipſe erit i capite, & tu eris in cauda. Octauo Oſeæ.2.ibi Et dicam non populo meo populus meus es tu, & ipſe dicet Deus meus es tu; vbi apparet, Gentiles, qui antea non erant populus Dei, nunc eſſe populum illius.

Tertiodecimo adimpletum fuit, quod fuit prædictum, quomodo circumciſione repudiata Meſſias Baptiſma erat inſtituturus Iſaias. 55. ibi: Venite ad aquas omnes ſitientes, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite. Secundo Iſaias c. 44. ibi: Noli timere ſerue meus Iacob, & rectiſſime, quem elegi: effundam enim aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam. Effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam, & germinabunt inter herbas, quaſi ſalices iuxta præterfluentes aquas. Tertio Iſaias c. 4. Sanctus vocabitur omnis, qui ſcriptus eſt in vita Hierusalem, ſi abluerit Dominus ſordes filiarum Syon, & ſanguinem Hieruſalem lauerit. Quarto Iſaias. 42. ibi: Et ponam flumina in Inſulas, & ſtagna areſaciam; quod intelligitur de ſuſcipientibus baptiſma, & de circumciſione amiſſa. Quinto Pſal. 41. Quemadmodum deſiderat Ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sexto Ezech. 47. ibi Et conuertit me ad portam domus, & ecce aquę egrediebantur ſubter limen domus ad orientem; facies enim domus reſpiciebat ad orientem. Aquæ autem deſcendebant in latus templi dexterum ad meridiem altaris. Septimo Zacha. 14. ibi: Exibunt aquę viuę de Hieruſalẽ, & erit in die illa medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare nouiſſimum: Aquę enim viuæ non ſunt niſi baptiſmi, quo habetur vita æterna,

Quattodecimo probatur per ea, quæ pręceſſere in lege veteri in figura Euchariſtiæ ſacramenti, atque de ſacrificij, & ſacerdotij tranſlatione, & primo Geneſ. 14. ibi: At vero Melchiſedech Rex Salem proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altiſſimi) benedixit ei, & ait Benedictus Abraam Deo excelſo, qui creauit Cœlum & terram & c. vbi figuratur Meſſias, qui etiam panem & vinum obtulit, qui erat Sacerdos futurus, vt Pſal. 109. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Secundo facit figura propoſitionis panum Leuit. 24. ibi: Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas, quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam coram Domino ſtatues, & pones ſuper eos Thus lucidiſſimum, vt ſit panis in monimentum oblationis Domini. Per ſingula ſabbatha mutabuntur coram Domino ſuſcepti à filijs Iſrael fœdere ſempiterno eruntque Aaron, & filiorum eius, vt comedant eos in loco ſancto; quia Sanctum Sanctorum eſt de ſacrificijs Domini iure perpetuo. Tertio. 3. Reg. 19. Et Angelus Domini tetigit eum & dixit illi Surge, & comede. Reſpexit, & ecce ad caput ſuum ſubcineritius panis, & vas aquæ. Comedit ergò & bibit, & rurſum obdormiuit: Reuerſuſque eſt Angelus Domini ſecundò, & tetigit eum, dixitque illi Surge comede: grandis enim tibi reſtat via, qui cum ſurrexiſſet, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus vſque ad montem Dei Oreb. Quarto Prou. 9. ibi: Si quis eſt paruulus veniat ad me: Et inſipientibus locuta eſt, Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis. Quinto Malachias. 1. ibi: Ab ortu ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio mũda; quia magnum eſt nomen meum in gentibus; vbi loquitur de ſacrificio altaris: nam aliud ſacrificium non poterat fieri in omni loco Deut. 12. ibi: Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris; ſed in eo quem elegerit Dominus in vna tribuum tuarum, offeres hoſtias, & facies quæcumque præcipio tibi. Sexto Pſal. 71. ibi: Erit firmamentum in terra in ſummis montium, vbi firmamentum eſt fructus Euchariſtiæ, montes ſunt Sacerdotes. Septimo Pſal. 77. ibi: Panem Angelorum manducauit homo, cibariam miſit illis in abundantia; de quo Sap. 16. Pro quibus Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum, & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Subſtantiã enim tuã & dulcedinẽ tuam, quam in filios habes oſtendebas, & deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat conuertebatur: nihil tamen ſuauius delectabiliuſque eſt Euchariſtiæ ſacramentum, in ſe omnem virtutem gratię complectens, ac omnium ſaporum ſaporem.

Quintodecimo probatur, quia ab Hebręis Meſſias minime erat agnoſcendus, adeo vſque in eorum conſilium aliquando erat congregandum Iſaias. 1. ibi: Filios enutriui, & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui; Iſrael autem non cognouit, & populus meus non intellexit. Secundo Ierem. 5. ibi: Præuaricatione præuaricata eſt in me domus Iuda, & domus Iſrael. Negauerunt Dominum & dixerunt Non eſt iſte. Tertio Daniel. 9. ibi: Et non erit eius populus, qui eum negaturus eſt. Quarto Deut. 18. ibi: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum, ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quę præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam. Quinto Iſa. 6 ibi: Excęca populi huius cor, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis, & auribus audiat, & corde intelligat, & conuertatur, & ſanetur. Sexto Ier. 8. Miluus in cęlo cognouit tempus ſuum: turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Septimo Ier. 4. ibi; Quia ſtultus populus meus me non cognouit, filij inſipientes ſunt & vecordes; ſapientes ſunt vt faciant mala; bene autem facere neſciunt. Octauo Oſeæ. 4. Non dabunt cogitationes ſuas, vt reuertantur ad Deum ſuum; quia ſpiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognouerunt. Nouo Pſal. 2 Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Decimo Deut. 32. Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia, vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.

Sexto-

Sextodecimo adimpletum eſt quod prædictum fuit de Iuda Iſcariote, à quo Dominus eius præceptor appretiandus erat, Pſal. 54. ibi: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtiq; : Et ſi is qui oderat me, ſuper me magna loquutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo: Tu vero homo vnanimis Dux meus & notus meus. Qui ſimul me cum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum conſenſu. Secundo Pſal. 40. Homo pacis meæ in quo ſperabam, ampliauit aduerſus me ſupplantationem. Tertio Pſal. 108. Et dilexit maledictionem, & veniet ei; & noluit benedictionem, & elõgabitur ab eo; & antea: Conſtitue ſuper eum peccatorem, & Diabolus ſtet à dextris eius. Cum iudicatur exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum; Fiant dies eius pauci, & Epiſcopatum eius accipiat alter. Quarto Zach. 11. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos: Et dixit Dominus ad me Proijce illud ad ſtatuarium decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis, & tuli triginta argenteos, & proieci illos in domum Domini, ad ſtatuarium. Quinto Amos. 2. Super tribus ſceleribus Iſrael, & ſuper quatuor non conuertam eum, pro eo quod vendiderit pro argento iuſtum & pauperem pro calciamentis; vbi denotatur venditio Ioſeph. Geneſ. 37. Quæ indicabat Meſſiæ venditionem.

Decimoſeptimo fuit adimpletum quod erat prædictum, quod voluntariè, & ſpontè ſe obtulit morti. Iſaias. 53. Oblatus eſt quia ipſe voluit & non aperuit os ſuum: ſicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus corã tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuũ. Secundo Ier. 12. Reliqui domũ meam dimiſi hęreditatẽ meam, dedi dilectã meam animam in manus inimicorum. Tertio Dauid Pſal. 53. Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniã bonũ eſt, pro vt immolationi Abraam non contradixit Iſaac. Geneſ. 22.

Decimooctauo adimpletum eſt quod prædictum fuit per falſos teſtes accuſantes Meſſiã Pſal. 34. Surgentes teſtes iniqui, quę ignorabam interrogabant me: Retribuebant mihi mala pro bonis. Secundo Pſal. 26. Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi. Tertio Oſeas. 7. Væ eis quoniam receſſerunt à me, vaſtabuntur quia errauerunt in me. Ego enim redemi eos, ipſi autẽ loquuti ſunt in me mendacia. Quarto Iſaias. 3. Ruit Hieruſalẽ, & Iudas concidit; quia linguæ eorũ, & adinuentiones eorũ contra Dominum, vt prouocarent oculos maieſtatis eius. Quinto Pſal. 63. Quia exacuerunt, vt gladiũ linguas ſuas, intenderunt arcum rẽ amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum; ſubito ſagittabunt eum & non timebunt, firmauerunt ſibi ſermonem nequam. Sexto Hierem. 9. Omnes adulteri ſunt, & cœtus præuaricauerũt, & extenderunt linguam ſuam, quaſi arcũ mendacij; quibus accidit quod dixit Dauid Pſal. 62. Obſtructum eſt os loquentium iniqua.

Decimonono adimpletum fuit prædictum de Meſſia ab Iſaia c. 50. ibi: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus, & conſpuentibus in me. Secundo Pſal. 34. Et aduerſum me lætati ſunt, & conuenerunt; congregata ſunt ſuper me flagella, & ignoraui. Diſſipati ſunt, nec compuncti, tentauerunt me, ſubſannauerunt me ſubſannatione: frenduerunt ſuper me dentibus ſuis. Tertio Tren. 4. Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobrijs. Quarto Micheas. 5. Virga percutient maxillam Regis Iſrael. Quinto Iſaias. 53. Non eſt ei ſpecies, neq; decor & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem. Sexto Iſaias. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit, & nos reputauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Septimo Iſaias c. 1. A planta pedis vſque ad verticem non in eo ſanitas; vulnus, & liuor, & plaga tumens non eſt circumligata, neque curata medicamine, neque fota oleo. Octauo Prou. 20. Liuor vulneris abſterget mala, & plagæ in ſecretioribus ventris. Nono Iob 16. Aperuerunt ſuper me ora ſua, & exprobantes percuſſerunt maxillam meam, ſatiati ſunt pœnis meis. Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit. Ego ille quondam opulentus repentè contritus ſum, tenuit ceruicem meam, confregit me, & poſuit me ſibi quaſi in ſignum; Circumdedit me lanceis ſuis, conuulnerauit lumbos meos & non pepercit, & effudit in terra viſcera mea. Conſcidit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me quaſi Gigas. Saccum conſui ſuper cutem meam, & operui cinere carnem meam. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces: quę verba mirificè conueniunt Meſſię, qui venit. Decimo Pſal. 68. Super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Vndecimo Ezech. 19. Et audierunt de eo gentes, & non abſque vulneribus ſuis ceperunt eum, Duodecimo Zach. 13. Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me, Phramea ſuſcitare ſuper paſtorẽ meum, & ſuper virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituũ. Percute Paſtorem, & diſpergentur oues. Tertiodecimo Pſal. 22. Foderunt manus meas, & pedes meos, & dinumerauerunt omnia oſſa mea. Quartodecimo Iſaias. 63 Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctus veſtibus de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ?

Vigeſimo adimpletum eſt, quod erat prædictum de diuiſione veſtimentorum Leuit. 1. Offerentes vitulum coram Domino detracta pelle cõcidãt artus in fruſta. Secundo Pſal. 22. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Tertio Geneſ. 37. ibi Hanc inuenimus. Vide vtrum tunica filij tui ſit an non? quam cum cognouiſſet pater ait, Tunica filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph. quæ fi-

gura optimè correſpondet figurato: quia Ioſeph fuit venditus, ſicut etiam Chriſtus.

Vigeſimoprimo adimpletum eſt quod dictum fuit per Dauid prophet. Pſal. 86. Dederũt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.

Vigeſimoſecundo adimpleũ fuit id quod prædictum eſt de ſepulcro Meſſię Pſal. 142. Collocauerunt me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi, & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus: in me turbatum eſt cor meum. Secundo Iſaias. 11. Erit radix Ieſſe, qui ſtabit in ſignum populorum. ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulcrum eius glorioſum. S. Thom. 3. p. quęſt. 51. Art. 2. Tertio Iſaias 53. Dabit impios pro ſepultura: vbi non ſine Dei beneplacito habent Turcæ dominium in ſepulcrum Chriſti. nam impij milites pro cuſtodia ſepulcri dati ſunt Mat. 27. & 28. Quarto Pſal. 15. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem: nam Corpus Chriſti in ſepulcro non erat incinerandum. Quinto corpore mortuo Meſſiæ anima ad inferos deſcendit, vnde traxit Patres ibidem eum expectantes Pſal, 48. Veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi, & Pſal. 85. Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me, & eruiſti animã meam ex inferno inferiori, & Zach. 9. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, vbi non erat aqua, & Oſæas 13. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua, ò mors, & morſus tuus ero inferne.

Vigeſimotertio Amos. 8. In die illa dicit Dominus occidet ſol in meridie, & tenebreſcere faciã terrã in die luminis, & conuertã feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cãtica veſtra in planctum: vbi loquitur de ſole tenebrando in die mortis Meſſiæ.

Vigeſimoquarto Reſurrectio Chriſti fuit prædicta Pſal. 3. Ego obdormiui, & ſoporatus ſum, & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me. Secũdo Pſal. 56. Exurge gloria mea, exurge pſalterium, & cithara, Tertio Pſal. 11. Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus. Quarto Oſæas. 6. Venite, & reuertamur ad Dominum, quia ipſe cepit, & ſanabit nos; percutiet, & curabit nos: Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius; ſciemus ſequemurque, vt cognoſcamus Dominum. Quinto Iſaias, 33. Nunc exurgam dicit Dominus, nũc exaltabor, nunc ſubleuabor. S. Thom. 3. p. q. 53. Art. 1. & ſeq.

Vegeſimoquinto Aſcenſio Chriſti in cœlum fuit quoque prædicta apud Michęam. cap. 2. ibi. Aſcendet enim pandens iter ante eos. Secundo Pſal. 8. Domine Dominus noſter quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra, quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos. Tertio Pſal. 17. Inclinauit cœlos & deſcendit, & caligo ſub pedibus eius, & aſcendit ſuper Cherubin, & volauit ſuper pennas ventorum. Quarto Pſal. 67. Aſcendiſti in altum, cępiſti captiuitatem, dediſti dona hominibus; pſallite Deo, qui aſcendit ſuper cœlum cęli ad Orientem. Quinto Pſal, 46. Aſcendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ. Sexto Pſal. 110. Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis; quod factum fuit quando Meſſias Chriſtus Ieſus in cęlum aſcendit: ex quibus colligitur concluſio, quod aduenit Meſſias, & ipſe fuit Chriſtus Ieſus ſaluator omnium. Vnde ſciendum eſt omnia legalia, cæremonialia, atque iudicialia mortua fuiſſe cum Chriſto, quæ non ſurrexerunt cum eo, demptis moralibus, ſeu decalogo, qui reuixit ad maiorem perfectionem; vnde poſt Chriſti mortem mortiferam, rem lautilem, exoſam, letalem, ac perniciosſam, Deo execrabilem offerunt Iudæi, offerunt enim quę amplius non ſunt offerenda. Nec dicitur impoſſibile Deo filium Dei eſſe hominem, eiuſque perſonam ſubſiſtere in duabus naturis, diuina, ſcilicet & humana. Talis enim tantaque vtriuſque naturæ in illius perſonam facta eſt vnio, vt idẽ ſit Deus, & homo. Huic autem vnioni aſſimilari nihil poteſt in rebus creatis, quia diuina hæc admirabilis vnio omnem excelliſ creaturę virtutem; nec propter hoc diuinã maieſtas aliquam recipit mutationem; ſed natura humana trahitur, & extollitur ad excellentiſſimam vnionem, ex infinita potentia Dei, & ideò ſibi conuenienter naturam vniuit humanã, ut mortalibus argumentum daretur, vnionem intellectus noſtri cum Deo non impoſſibilem eſſe: maior ſi quidem eſt ad diuinam perſonam humanę naturę coniunctio, quàm ipſius intellectus ad Deum tanquam ad obiectum. Hinc poſt Chriſti humanationem euidentius cępere homines emergere, & intẽtius uerę beatitudini aſpirare: ex Chriſti quoque incarnatione naturę ſuę excellentiam homo cognouit, intellexitq;, ut infra Deum nulla ſibi creatura ſit finis, nihilque, quo adhuc ipſum excellat, niſi ſolus Deus, qui factus homo naturam immediate aſſumpſit humanam. Pręterea Deus, qui peculiarem hominum prouidentiam habet, carnem aſſumpſit, ut nos huiuſmodi tam neceſſarię cognitionis, ac ſpei redderet certiores, unde poſt aduentum filij Dei, maiorem diuinorum inſtructionem ac claritatem proceſſiſſe uidemus; pręterea nihil nos ęque ſicut illius amor obſtringit, ut amoris uices rependamus. Nullo autẽ modo ſuam erga nos charitatem, quam per hoc ineffabile ſuę incarnationis, & maximè pietatis ſacramentum poterat efficacius aperire; de hinc uidemus homines ardentiori diuinarum rerum ſtudio inflammatos, familiaritatem, & amicitiam cum Deo, & eius ſanctis contraxiſſe; pręterea certitudo mediorum requirebatur, tendentibus ad beatitudinem, quod per beneficium incarnationis conſequutum eſt; ideò poſt aduentum in mundum, mundus pluribus floruit, cum uerbo, & exemplo homines inſtruxerit: ſancta igitur docet fides, humanam naturam proprium in Chriſto ſuppoſitum, ſiue perſonam propriam non habere, quam ex ſe ſcilicet habuiſſet, ſi non eſſet uerbo Dei unita: ſed pro illo ſuppoſito diuinum ſuppoſitum in illa ſubſiſtere, dum perſona filij naturam hanc in primo ſuę creationis inſtanti, ut in ea ſubſiſteret, ſibi ipſam unicè pręoccupauit. Suppoſitum autem ſubſiſtens in natura humana eſt homo, & in natura diuina

eſt Deus:

eſt Deus: cum igitur perſona, ſeù ſuppoſitum filij Dei in vtraque natura ſubſiſtat, verè eſt Deus & homo: Hoc autem nec impoſſibile eſt, nec irrationale; Deus ſiquidem omnia poteſt, quæ contradictionem non implicant; inuicem namque contradictoria rationem entis habere non poſſunt: Deũ autem eſſe hominem modo prædicto contradictionem non implicat, ſicuti non eſt etiam impoſſibile, nec irrationabile Chriſtum ex Virgine fuiſſe natum, nam ſi potuit Deus homo fieri, ipſum quoque fieri filium hominis impoſſibile non fuit, vt ſcilicet Virginis filius iuxta Catholicam aſſertionem verè credatur: hoc ideo egit, vt ad charitatem & humilitatem nos propenſius inuitaret, quando non dedignatus omnium parens in terra habere parentem, noſtræque infirmitatis ſubire diſpendia. Fuit quoque conuenientiſſimum ipſi verbo Dei, vt ex incorrupta virgine naſceretur: vt qui habet in cęlis patrem ſine corruptione, & ſine matre, haberet quoque in terris ſine labe, ac ſine Patre integerrimam matrem: nec eſt impoſſibile apud Deũ, quia ipſe infinita ſua virtute immediate per ſe ipſum producere poteſt, quod aliàs per agentia naturalia efficit, cum poſſit creare; venit quoque Chriſtus in hunc mundum, vt vitæ nobis præberet exemplum, & qui cum hominibus conuerſatur, ſe eis in conuerſatione vitæ conformet, vitamq; pauperem delegit. oportet enim diuinæ veritatis præcones à curis ſecularibus expeditos eſſe: præterea, vt diuinitatem palàm faceret, infirma, & ſtulta elegit, vt huius mundi potentes, ſapientesque confunderet, vt totius orbis reformatio non poteſtati, vel ſapientiæ humanæ, ſed diuinitatis eius maieſtati ad ſcriberetur; fuit quoque miraculorum neceſſaria demonſtratio ad oſtendendum diuinitatem in illo corporaliter inhabitantem.

Rationabiliter quoque Chriſti paſſio ponitur, quia peccatum naturæ, non perſonæ, vt eſt peccatum originale, quod ab homine primo in naturam deſcendit, & à natura in ſingulos homines effluxit, cum eſſet infinitum; nulla creaturarum, ſed ſolus Deus ſatisfacere poterat, homo igitur ille ac Deus, filius Dei Chriſtus Ieſus, debitum omne perſoluit. Homo autem, qui non poterat, debebat: voluit ipſe Deus pientiſſimus mortalem carnem induens homo fieri, vt & qui poterat, & qui debebat piè ſatisfaceret, vnde ſacri ſanguinis pretio in Cruce effuſi reſerata fuit Patribus Ianua Paradiſi, qui licèt ſufficienter pro perſona propria ſatisfecerint, pro peccato tamen totius naturæ in primo homine vitiatæ ſatisfacere nemo valuit: in hoc Deus ſuam manifeſtauit potentiam, qua tanto fœdere ſibi copulare humanam naturam potuit, vt verè factus ſit homo. Sapientiam quoque, qua admirabilem modum ad perditam hominem recuperandum, in vitamque æternam perducendum exquiſiuit, vnde infinita bona mundo exorta ſunt. Bonitatem quoque dum ſe totum humanæ naturæ infundit, vt eam ſibi arctiori vinculo prorſus vniret; ſuam præterea miſericordiam, qua pro nobis voluit crucifigi, iuſtitiamque ſimul adæquauit; & quia non ſolum ad peccata noſtra diluenda, ſed ad noſtram pariter inſtituendam venerat vitam, turpiſſimam mortem ſibi delegit, vt illius exemplo propter veritatis iuſtitiæ que ipſius dilectionem ac obſeruantiam, durum ac terribile nihil formidemus: opportunũ fuit quoque animam eius ad Patres vſque deſcendere, vt illorum animas de ſinu limbi educeret. Ne quis verò illorum, non verè mortuum diceret, meritò tumulatus eſt, triumq; dierum in ſepultura iacturam tulit; verum ſi poſt hæc non reſurrexiſſet, nulla reſurgendi mortalibus ſpes eſſet relicta; iure ergò ſui obitus miniſterio abſoluto, glorioſus à mortuis reſurrexit, quia eius corpus iam effectum fuerat immortale, ac glorioſum, indignum erat, eum apud homines domeſticum habere commercium: ſicut enim Chriſti corpus ex forma gloriæ, & vnione ad verbum corporum eſt omnium perfectiſſimũ, ità decuit, vt ſuper omnes cœlos, & ſuper omnia corpora aſcenderet, & tamquam Dei vnigenitus ad dexteram Patris ſederet, ideſt in æternæ vitæ potioribus bonis. Præterea cum Chriſtus Dei filius ab hominibus fuerit, & pro hominibus iniuſtè impièque damnatus, par fuit vt ipſe tanquam caput omnium hominum, atque menſura conſtitueretur viuorum Iudex & mortuorum, ſingulis iuxta operum mercedem in fine ſeculari reddituris: quibus ita rectè conſideratis omni ex parte Chriſtiana Religio non minus rationabilis & æqua, quàm admirabilis, diuinaque videbitur: Iudaica aũt perfidia ſatis confuſa, atq; repulſa monſtratur: Plurimę aliæ rõnes, & authoritates adduci poſſent, quas breuitatis cauſa omitto.

Hæreticorum pertinacia conuincitur.

QVinto cõfutandi ſunt hæretici hoc pacto, primo quia ab vnitate Romanæque Eccleſiæ doctrina diſſentiunt, & per conſe quens deuiant à Chriſto: Hæreticus enim ille dicitur, qui ſacræ paginæ, ac ſacroſanctæ Romanę Eccleſię doctrinam pertinens, quam ſequitur, ſectam ſibi deligens in ea obſtinatè perſeuerat: oportet enim vniuerſam Eccleſiam vno capite gubernari, multitudinis autem regimen eſt optimum ſi per vnum regatur, quod ex fine regiminis patet, qui eſt pax ſub ditorum, & vnitas, huius autem rei congruentior cauſa vnus eſt, quam multi, præterea militans Eccleſia à triumphanti per ſimilitudinem deriuatur. Inferiorum enim gubernatio ſuperiorem ordinem imitatur, cui quantò fit ſimilior, tantò perfectior exiſtit. Triumphantis autem Eccleſiæ vnus eſt rector, & Dominus. ſ. Deus: vnum igitur militantis Eccleſię Præſidem eſſe oportet qui eſt ſumus Pontifex: pręterea cum naturalia ſint ordine mirifico inſtituta, tanto magis in ſupernaturalibus regimen apparet ad vnum redigi, quemadmodum omnes motus ad vnum primum motorem, apes ad vnum Regem, omnia animalis membra ad cor denique diriguntur, itidemque in reliquis, & in vnoquoque genere dare oportet vnum primum, quod eſt aliorum menſura. Ergo in Eccleſia Dei tanto magis neceſſarium eſt caput vnum ad totius populi Chriſtiani gubernationem, quanto omnia regimina ſua dignitate excellit: pręterea

in vtroque teſtamento vnum caput Eccleſiæ decernitur Oſeæ primo, Congregabuntur filij Iuda, & filij Iſrael pariter, & ponent ſibimet caput vnum, & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus Paſtor; præterea maxima inde orietur confuſio præſertim circa fidem, & bonos mores, incerta determinatio ſequeretur; non enim ſciri poſſet, quæ vt potiſſima eſſet tenenda ſententia, nullaque iuſtitiam adminiſtrandi ratio, aut facultas haberetur. Romanæ autem Eccleſiæ doctrina in his, quæ ad fidem, & bonos mores pertinent, vna eſt; præterea Eccleſia vſque ad finẽ ſeculi duratura eſt. Hæretici cum ſuorum prauitate, dogmatum ſectatorumq; peruicacia, funditus corruerunt, & corruent.

Secundo Hæretici cæremonias, & ritus Eccleſię & imagines Sãctorum contemnunt, nos verò ſumma ratione eas ſactas probamus; quoniam inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur Paulus ad Rom. 1. ideo imagines venerantur, Eccleſiæ conſecrantur, aliaq; fiunt, quibus homines ad diuinum cultum perducuntur.

Tertio Hæretici ſacramenta recuſant, eorumq; ritus nõ recipiunt; nos verò ea miro ordine à Deo inſtituta affirmamus: nam ipſa ſunt inſtrumenta ad vitam ſpiritualem ordinata, iuxta eorum ſimilitudinem, quæ ad corpoream vitam ordinantur. Primo enim ad vitam corporalem ordinata eſt Generatio, qua viuens vitam acquirit: ſecundum eſt augmentum, vt ad debitam corporis proceritatem roburq; perueniat: tertium eſt nutrimentum, ſine quo nec conſeruari nec augeri poſſet; Idcirco animæ vegetatiuæ tres adſcribuntur virtutes, generatio videlicet, augmentatio, & nutritio; quoniam verò quandoque animal ægrotare contingit, opportuna medicinæ remedia ad illius curationem naturà adinuenit; cumque animalis generatio non ſit abſque generante, oportet etiam in natura eſſe genitores, vt ſpecies indiuiduorum conſeruentur. Sic ergo in vita ſpirituali primum neceſſarium eſt Baptiſma, per quod homo in peccato originali ſine gratia natus, regeneratur in Chriſto; ſecundum eſt Confirmationis ſacramentum, per quod in Chriſto renati, ſtabilimentum ſoliduumque robur ſuſcipimus: quia militia eſt vita hominis ſuper terram; & oportet nos per multas tribulationes introire in Regnum Dei: tertium eſt ſacramentum Euchariſtiæ; quartum eſt Pœnitentiæ Sacramentum; quod inſtitutum eſt ad ſpiritualem ſanitatem recuperandam: quintum eſt Extremæ Vnctionis ſacramentum, quod etiam ipſum ad animæ & corporis pertinet ſanitatem: ſextum eſt Ordinis, idque ad ſpiritualem pertinet propagationem: ſeptimum eſt Matrimonium ad ſobolem ordinatum, ſine qua ſpiritualis multiplicatio deficeret. Cum igitur Chriſtus vniuerſalis cauſa noſtrę ſalutis ſit, & vniuerſalis virtus ad effectus particulares, nõ niſi per particulares cauſas applicetur, conueniens fuit, vt aliqua remedia loco particularium cauſarum noſtrę ſalutis inuenirentur, quæ virtutem nobis vniuerſalis cauſæ copularent, & quoniam ad principalem ſuam cauſam requiritur inſtrumentorum proportio, congruum fuit, vt aliqua ſub ſignis manifeſtiſque verbis traderentur, & hæc ſunt ſacramenta: noſtræ enim ſalutis cauſa vniuerſalis eſt verbum Dei incarnatum; rite ergo inſtitutum eſt, vt ad viſibile elementum verbum accedens ſacramentum efficiat, veluti ipſius verbi incarnati particularem cauſam, vel inſtrumentum. Id etiam homini competit qui inuiſibilia per viſibilia cognoſcit: quoniam verò abſque gratia ſalutem nemo conſequi poteſt, conuenit pariter vt ſacramenta hæc inſtrumentaliter conferant gratiam: præterea optimo iure ſunt rite ordinata hæc ſacramenta: ſunt enim correſpectiua ad ſeptem virtutes, nempe ad tres Theologales, & quatuor Cardinales; ſacramentum enim Baptiſmi correſpondet virtuti fidei, vnde in collatione eius, prius interrogatur ſuſcipiens de articulis fidei, ideò dici poteſt ſacramentum fidei: ſpei autem correſpondet Extrema vnctio, quæ datur infirmis, quorum propriè eſt habere ſpem ſalutis animæ, & corporis: charitati autem correſpondet Euchariſtia, qua communicamus, ideò dicitur Sacramentum Pacis: prudentiæ correſpondet ordo, vnde de Sacerdotibus dicitur, Vos eſtis ſal terræ, qui ſacra docere tenentur: iuſtitię correſpondet Pœnitentia, quia debita perſoluimus peccatorum per contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem: fortitudini correſpondet Confirmatio, qua intrepidè confitemur nomen Chriſti: temperãtiæ correſpondet Matrimonium introductum etiam in remedium ad extinguendam flammam ignis: & nota quod ſacramẽta poſſunt etiam à peccatoribus adminiſtrari, dummodo ſint ordinem conſecuti (in his in quibus ordo requiritur) neque enim ex hoc illa inficiuntur, aut efficaciæ minus habent, quia in Chriſti virtute, non autem propria conſecrantes agunt; quod autem in virtute alterius agit nõ ſibi, ſed principali agenti, ſimile reddit patiens: non enim domus inſtrumentis artificis, ſed arti eius aſſimilatur. Negant præterea quidam hæretici orationem prorſus inutilem, contra quam opinionem vltra adducta ſuo loco, facit primo, quia cum Deus ſit actus purus, & prima veritas, atque lux infinita; quanto quis Deo propius accedit, tanto amplius particeps fit diuinæ puritatis, veritatis, ac lucis. Homo autem Deo nõ appropinquat greſſu corporis, verum puritate vitæ, mentis eleuatione, & contemplatione veritatis, quod fit per orationem: præterea intellectus ſui natura veritatem tanquam ſuam perfectionem deſiderat, falſum verò tanquam malum euitat, nulla boni viri diſpoſitio propinquior fit ad veritatem ſuſcipiendam, & ad eius contrarium fugiendum, quàm in ipſo orationis, & contemplationis actu: præterea omnis cauſa exaudit (vt ità dixerim) ſuum effectum; poſtulatio enim effectus eſt propriæ perfectionis appetitus, quam exigit à cauſa, cum ad eam bene diſponitur; tunc verò cauſa niſi impediatur ſuam non remoratur executionem, pro diſpenſatione rei perfectionem infundens, quod ex illius bonitate, & facilitate prouenit: quia bonum eſt ſui ipſius diffuſiuum. Cum ergò Deus ſit ſummè bonus, procul dubio ſuper omnes alias cauſas, ſuos exaudiet effectus, eos ſcilicet,

qui

qui ad gratias ſuſcipiendas optimè diſponuntur. Lippomanus lib.3.in princ. confirmationis Dogmatum catholicorum.

Male quoque multi hæretici ſentiunt de Trinitate, & licèt ad cognitionem trium perſonarum per naturalem rationem nequaquā homo peruenire poſſit; quia cum cognoſcamus Deum per creaturas, non ducimur hoc modo in eius cognitionem, niſi quatenus is eſt earum principium, & cauſa: Non eſt autem earum principium, & cauſa, niſi per ipſius virtutem perſonis tribus communem, & ideo per creaturas cognitionem conſequi non valemus, niſi eorum quæ Patri, & Filio, & Spiritui Sancto ſunt communia, quo circa per creaturarū notionem, perſonarum diſtinctionem attingere nequiuimus; ad quod capiendum, licèt imbecillitas humana non ſufficiat, non debemus tamen reuelata ſacroſancta myſteria non credere. Ridiculum eſt enim exiſtimare nihil eſſe verum, præter quod intellectus noſtri radio metiri poſſumus, cū infinita ſint in Deo nobis prorſus abſcondita, & nequaquā inueſtigabilia: dicere tamen poſſumus multum probabilitatis, & rationis, & ſimilitudinis cum rebus naturalibus habere. Cum enim effectus ſuam cauſam imitari conetur ex conſideratione earum proceſſionum, quæ in creaturis inueniuntur, ad eas, quæ in Deo ſunt quodammodo eleuamur. Multas autem in creaturis inuenimus proceſſiones, quæ quanto perfectioris ſunt conditionis, tanto magis perfectæ, atq; intimæ ſunt. In carentibus enim vita, generatio quędam inuenitur, vt cum ignis ab igne procedit: hæc autem proceſſio ſuum in agente principium habet, quod in materiam exteriorem agit: vndè minus perfecta minuſq; intima reliquis eſt: In vegetalibus perfectiorem inuenies, & intriſecam magis proceſſionem; quia id quod generatur in plantis, eſt in principio producenti coniunctum; verum in fine ab eo ſeparatur: & in animalibus eſt quædam in ſenſibus proceſſio, quæ adhuc magis perfecta ſpiritualiſq; & intima eſt, quam plantarum inuicem proceſſio: quia actus ipſius ſenſus remanet in ſenſu, nec exterius emanat: ab extrinſeco tamen prouenit obiecto; vndè adhuc perfectè interna non habetur proceſſio. In hominis autem intellectu ea perfectior magiſq; intima inuenitur: quia actus intellectus ſuper ſe ipſum reflectitur: Vndè ex his quæ iam tenet homo contemplari poteſt, & verbum mentis intus reconditum concipere: hinc in amorem conceptæ rei prorumpens, in ſe ipſo perſonarum quodammodo effingere Trinitatem, ideſt intellectus, verbi, & amoris, Verum hæc proceſſio intellectus noſtri, incipit à ſenſu, ſicut noſtra cognitio, & ab initio pendet exteriori. Si autem conuertamur ad Angelicum intellectum, qui nullam à ſenſibus ſcientiam capit, & naturaliter eam poſſidet, tunc excellentiorem, atq; interiorem in eo proceſſionem verbi, & amoris comperiemus: verum quia totus Angelus pendet à Deo, hinc & ipſe quoque ab extrinſeco eſt, neque eius intellectus, neque verbum, neque amor eſt ipſius ſubſtantia. Vndè proceſſiones quæ in Angelis inueniuntur, aliquid imperfectionis habent, & intimæ prorſus non ſunt. Cum igitur videamus, quod quanto nobiliores ſunt creaturæ, tanto proceſſiones in eius ſunt magis intimæ & perfectiores: cumq; effectus ſuā cauſam æmuletur, quid irrationabile dicimus, quandò in Deo, qui omnes in infinitum creaturas excedit, perfectiſſimas proceſſiones maximèq; intimas ponimus? quæ nec ab extrinſeco proueniunt, nec à Dei ſubſtantia differunt, quaſque omnes creaturæ imitari conantur, licèt omnes ab illa perfectione deficiant: quia diuinæ perſonæ à nulla cauſa dependent, ſed ſunt vnus Deus, qui eſt omnium cauſa; & ideò tres perſonæ extant vnum in ſubſtantia, & relatione oppoſita diſtinguūtur. Relationes autem in diuinis nullā ponunt imperfectionem, cum relatio, ex ſua ratione ad aliquid, ſed non aliquid ſignificet: præterea in homine, qui inter omnia naturalia ad Dei ſimilitudinem magis accedit, inuenitur quædam in parte ſpirituali trinitas videlicet intellectus, verbi, & amoris: dum enim actu Deum intelligit, concipit de Deo verbum & ex hoc in eius amorem prorumpit: præterea in omnibus creaturis multiplex trinitatis veſtigium inuenitur, cum omnes ex principio, medio, & fine compleantur, & in cunctis ſit ſubſtantia, virtus, & operatio: præterea corpora perfecta dicuntur tribus, videlicet longitudine, latitudine, & profunditate.

Dicunt denique quidam alij Hæretici nullum eſſe præceptum in lege Euangelica, contra quod cōſtituendum eſt primum noſtrum moralium principium, quod eſt. Diliges dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, ex omnibus viribus tuis: ſecundum autem eſt, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Circa primum quia in corde eſt fons vitæ ſenſuum appetitus; principium, à quo ad amorem ſenſibilium tracti ab amore diuino ſeparamur: ideò dicit ex toto corde, ac ſi diceret: ſubijcias prorſus partem ſenſibilem voluntati, vt & illa pari ordine ad Deum tendens, nulla in re ab ipſa ratione Deique lege diſſentiat; & quia abſq; duce ratione ſolet aberrare voluntas, ſequitur ex tota anima tua, ideſt ex tota voluntate adhūc finem directa: anima ſiquidem eſt vitæ principium, vnde profluit motus, ex quo animata ab inanimatis diſcernuntur: quià verò voluntatis motus à ratione dependet, cum illius obiectum ſit bonum cognitum, ſtatim meritò adijcitur, ex tota mente: mens enim intellectum ſignificat, & rationem, quæ ità in Deum tendere debet, vt quicquid intelligit, & contemplatur ſit Deus, vel ad eū actu, vel habitu ſaltem deſtinetur. At quoniam finis propter ſe amatur, etiam ſine menſura dilectionis animo inſidet, quæ enim ſunt ad finem eatenus amāmus, quatenus ad ipſum finem proportionem habent: ſed amor finis immenſurabilis eſt: congruè ergò tribus his ſubiungitur, ex omnibus viribus tuis: vt ſcilicet cum Deus ſit finis noſter ad eum omni ſtudio, ac conatu tendamus, eique ratio, voluntas, & ſenſus penitus obtemperent, atque omni virtute, & gratia perficiantur: vt demum to nobis ità conſumatis, ac poſtremò beati

ficatis

ficatis glorificetur Deus, ſicut omnis cauſa in perfectione commendatur ſui effectus. Circa ſecundũ dum dicitur: Diliges proximum tuũ ſicut te ipſum.i.ad eundem ad quem te ipſum diligis finem: nam cum finis noſter ſit honor Dei, ac gloria, cauſaque in perfectione magis ſui effectus, quam in diminutione ſemper ornatur, cum homines ſint Dei effectus, idem magis in ipſis perfectis ſuprèmèque beatis, quàm aliter ſe habentibus honoratur. Si ergò diligendo Deum illius gloriæ vſquequaque nos intendere oportet, debemus & pari fine ad quem anhelamus, diligere proximum, vt quemadmodum in nobis, ità & in illo diuinum opus eluceat, ac laudetur. Ex his etiam apparet qualiter ſe ipſum homo diligere debeat vt perpetuo ordine ità Deo affici, & ſubijci debet, & id totum quod viuit quidque agit, ad eius gloriam ordinare, vt in ipſo tanquam in opere ſuo perfecto magnificetur Deus. Præterea quia communi omnium Principi primum debetur fidelitas, qua et inuiolata fides in omnibus ſeruetur contra eius hoſtem: ideò in primo pręcepto dictum eſt, vt homines Deum verum colant, qui vnus tantum eſt, nec Deos alienos corã eo, qui vbique aſſiſtit, quemuè nihil latet, venerẽtur, nec ad diabolum quoquo pacto diuertant. Secundo Principi debetur reuerentia: ideò dicitur in ſecundo, Non aſſumes nomen Dei in vanum: Deum enim prorſus inuiſibilem honorare cupientibus in ijs, quę ipſum repręſentant, honorandus eſt: cuius modi maximè ſunt voces, quæ ad Deum ſignificandum, aut laudandum inuentæ ſunt. Tertio Principi debetur meritus famulatus; ideò dicitur: Memento vt Diem ſabbati ſanctifices; per quod monemur vt debitum cultum tam internum, quam externum ſinceriſſimè Deo exhibeamus. In ſecunda verò tabula primum legitur, Honora Patrem tuum, & matrem tuam; vbi honoris exhibitio beneficiorumque gratitudo erga quemlibet nobis proximum colligitur. Offenſionis autem illationem euitandam intelligimus, opere, lingua, & corde; opere verò tam in perſonam propriam, quàm coniunctam reſque contiguas ab iniuria abſtinendum eſſe; ideò dicitur ſecundo loco: Non occides; quod nocumentum proximo in perſonam propriam illatum iri prohibet: tertio Non mœchaberis; ex quo nullius vxorem, vel fœminam violandam eſſe cauetur, & ad quaſlibet deteſtandas luxuriæ ſordes interpretandũ eſt: quarto Non furtum facies; hinc quælibet alienæ rei vſurpatio condemnatur: quinto Non falſum teſtimonium dices contra proximum tuum: vbi tenemus quodlibet iniquæ, ac peierantis, vel maledicæ linguæ peccatum eſſe abominandum: ſexto Non cõcupiſces vxorẽ proximi tui: propter quod mentalis luxuriæ infectio & inordinatus libidinis appetitus coercetur: ſeptimo Nõ deſiderabis rem proximi tui; in quo monemur non tantum alienę rei vſurpationem eſſe fugiendam; ſed ſinceritatem mentis pariter ab auiditate iniuſtæ poſſeſſionis cuſtodiri oportere; lex enim euangelica non ſolum mala opera, ſed praua etiam coarguit affectus; vndè non ſolum vltima præcepta, ſed etiam ſuperiora non tantum de exteriori opere, ſed de interiori æque accipiuntur; fuerunt tamen hæc duo expreſſa; quia libidinis ardor videtur eſſe naturalis; exteriorum etiam bonorum auiditas, quia eis plurimum indigemus, videtur eſſe naturæ homini inſerta. Hinc poſſent rudiores opinari horum appetitus minime eſſe peccata, præſertim cum nulli ſola deſideria noceant; fuerunt etiã expreſſa quia ad iſta homines procliuiores ſunt. Præterea Dei præcepta bifariàm diſtinguuntur, in affirmationẽ ſcilicet, & negationem. Præcepta affirmatiua perfectionem charitatis attendunt: negatiua autem puritatis integritatem; præterea notandum eſt, quod cum omnia diuinæ prouidentiæ ſubijciantur, manifeſtum eſt autem aliquo modo in æternæ legis participatum admitti, & ſic ponitur primo lex æterna; ſecundo huius legis participatio in rationali creatura lex dicitur naturalis, quæ eſt naturalium præceptorum in intellectu, vel virtute, vel etiam habitu congregatio. Horum namque præceptorum radix lumen eſt rationis naturalis diuinitus impreſſum; cuius virtute quædã ſunt nobis iam in ſpeculatiuis, quam in practicis per ſe nota; quæ in ſpeculatiuis quidem prima principia; in practicis autem potiora præcepta, vel prima, ac naturales leges appellamus: à quibus tanquam principijs per ſe notis, leges alias bifariam ducimus: vno modo ſicut ex manifeſtis principijs concluſiones: altero ſicut aliquorum prudentum decreta communiter probata. Primus quidem modus illi ſimilis eſt, quo demonſtratiuæ ſcientiarum concluſiones ex principijs inferuntur: ſecundus verò illi, quo in artibus formæ communes ad aliquid ſpecialiter applicantur; velut ſapiens Architectus formam ædificiorum communem, ad hanc, vel illam determinat domus figuram. Quædam ergò à communibus principijs legis naturæ per modum concluſionis habentur: vt ab hoc præcepto, Non occides: elici poteſt nemini venenũ eſſe dandum. quædam verò per modum determinationis; ſicut lex naturæ iubet, vt qui peccat, puniatur; ſed quod illa, vel alia pœna plectatur, fit ſecundum determinationem legis naturę, id que hoc prudentum arbitrio electum eſt: vt ſcilicet decernant, quod bono communi nouerint expedire; Huiuſmodi verò leges humanas, aut aduentitias, aut poſitiuas vocamus, & licèt lex naturalis apud omnes nationes eadem, & immobilis perſiſtat: non tamen omnes homines eiſdem legibus poſitiuis gubernari poſſunt. Præterea lex humana mala omnia punire, ſeu prohibere non poteſt. Plura enim indigna permittit, ne peiora ſequantur, non de internis, occultiſque quoque facinoribus, ſed tantum de apparentibus dijudicat; lex autem diuina nullum malum impunitum relinquit, & de internis iudicat. Sciendum eſt præterea legem diuinam, ac naturalem ſibi minimè aduerſari; ſed ſicut gratia perficit naturam, ità lex diuina perficit naturalem.

Mahumetanorum ritus confunditur.

AD textum dicendum eſt, Mahumetanos medios quodammodo eſſe inter Iudæos, & Hæ

reticos

reticos, qui conuincuntur hoc pacto. Omnis vera religio aut à naturali, aut ſupernaturali lumine proficiſcitur; ſed eorum ſuperſtitio penitus confuſa à neutro eorũ lumine prouenit qđ patet; quia in Alchorano nullus ordo reperitur, quod eſt, maximum ignorantiæ ſignum: tot præterea ſunt fabulæ in eo, totque contra bonos mores imperata ſeu permiſſa ſunt, quæ potius irridenda ſunt, quam rationibus refellenda; huiuſmodi ergo religio à lumine naturali prouenire non poteſt: Neq; etiam à ſupernaturali prouenient quidquid enim naturali lumini aduerſatur, ipſi etiam ſupernaturali contrariũ eſt: præterea, quæ malo ſunt inchoata principio, bonũ raro, vel nunquam exitum ſortiuntur; ſed hæc ſecta authore gloriatur Mahumete, qui prorſus irrationabilis, ſceleratus, adulter, & populorum prædator fuit; præterea nullis ſicuti Chriſtiana religio fulcitur miraculis; ſed ſibi gladij poteſtatem aſſeuerat eſſe conceſſam: præterea Mahumetes mandauit nõ niſi gladio religionem ſuam tuendam eſſe, vt quod ratione & honeſtate defendi non poterat, ferino impetu decerneretur. Non obſtat, quòd dicunt Chriſtum à Mahumete ſuperari, eo quod plures ſunt Mahumerani quam Chriſtiani; nam per hoc ſequeretur, quod diabolus eſſet melior Chriſto, qui multo plures quam Mahumetes à veritate detorquet: ſecundo Reſp. hæc omnia venire ipſo ſciente, ac permittente, in vltionem ſcelerum; ſcriptũ eſt enim Multi ſunt vocati, pauci verò electi: Eccleſiaque ſæpenumero aucta, & diminuta eſt: liberum enim ad virtutes, & ad vitia nobis Deus dedit arbitriũ, nec ab ipſo Deo in alterutram partem coguntur homines: neq; enim ſtante natura cogi poſſunt; Alioquin neque merito, neque demerito locus eſſet: præterea multos à fide Catholica defecturos, paucoſque ſaluandos legimus Paul. ad Tim. Spiritus manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum in hypochriſi loquentium mendacium: Præterea male viuentes ſuo priuat lumine, ac in cæcitate relinquit, cum nulla pœna grauior infligi poſſit, quam veri luminis, rectæq; vitæ priuatio, propter quod certa damnationis æternæ via in præcipitium ducit, nec poſſunt excuſari filij Iudæorum, & Mahumetanorum, quia Religionem ita eſſe Chriſtianæ fidei vbique terrarum manifeſtatione miraculorumque famam, vt nemo excuſare ſe poſſit, quin ei veritatis inquirendæ cognoſcendæq; facultas oblata ſit, quam ſi neglexerint ipſi imputetur: doctrina igitur Mahumentanorum eſt à Diabolo: Chriſtiana autem doctrina, cui fides innititur, eſt à Deo; quòd patet, quia de futuris contingentibus non eſt determinata veritas, de quibus neque ars, neque ſcientia eſſe poteſt: ſed hoc tantùm ad proprietatem diuinam pertinet. Deus enim cum ſit æternus, omnia ſua æternitate complectitur; omniaq; ſunt eius oculis nuda, & aperta; homines vero nequaquã præſcire futura contingentia poſſunt, niſi eis ab ipſo Deo reuelentur. Cum itaq; ſacra ſcriptura futura contingentia, & ad liberum arbitrium ſpectantia, non modo generaliter, ſed particulariter etiam pronunciauerit, neceſſe eſt hanc doctrinam eſſe à Deo. Item modus locutionis, & progreſſionis ſacræ ſcripturæ eſt adeò ſingularis, vt à ſpiritu ſancto dictante dicatur expreſſus: præterea hæc doctrina eſt Chriſtianæ vitæ inſtrumentũ qua nihil ſanctius reperitur, quæ non poteſt ab aliqua naturali cauſa, ſed tantùm à Deo gratuito munere prouenire: Pręterea plures prædicatores vtentes humanę ſapientię verbis, parum, aut nihil in populis profecerunt: cum autem ſimplici ad populum ſermone vſi ſunt, ſolius ſacrę ſcripturæ inſtructione, & familiaritate contenti mirifice illuſtrando populos inflammarunt. Hęc enim eſt illa doctrina penetrabilior omni gladio ancipiti, quæ totum orbem virtutibus adornauit: pręterea noſter intellectus quanto eſt purgatior, tanto veritatis eſt magis capax: ſed excellentiſſima virorum ingenia non modo ſcriptis hanc doctrinam extulerunt, ſed prędicatione, vita, ac moribus conteſtati pro ea defendenda, vitam intrepidè expoſuerunt, quod non feciſſent niſi veritatem ipſis penè oculis conſpexiſſent: pręterea verum vero conſonat, & falſo omnia diſſident: ſed alię diſciplinę huic noſtrę non aduerſantur, immo deſeruiunt, ſolum modò ſuperſtioſę, vt diuinatricę, alięq; non minus perniſioſę, quàm inutiles artes pręciduntur, quę nec inter artes, nec inter ſcientias connumerari poſſunt: pręterea ſi doctrina Chriſtiana à Deo non eſſet inter tot conflictus diſputationũ aliquando ſuccũbens, haud tam diu perduraſſet inuicta, cum ipſa tam à ſummis Philoſophis, quàm à Tyrannis validiſſimè fuerit impugnata, ipſa tamen vt infinita Chriſtianorum volumina teſtantur, ſemper inſuperabilis remanſit.

MAHOMETES. CCCXLIII.

Mahometes Arabs; Mercator viliſſimus, & Princeps latronum, prænuncius ſatanę, pręcurſor Antichriſti, complemẽtum falſitatis, exortus eſt Heraclij Imperator. & Honorij I. Pontificis Anno Domini 630. contra quem late ſcripſit Dionyſius Cartuſianus, qui aduerſus Alchoranum librũ doctiſſimum edidit; vbi apertè probatur damnatio illius ſectę, & doctrinę; & Pius II. in epiſt. ad Mahometem Turcarum principem, Bartholomęus Vogatus, Gulielmus poſtellus de orig. Turch.

1. Hic cum Sabellio negat Trinitatem.

2. Cum Arrio, & Eunomio Chriſtum creaturam eſſe contendit, eumque Deum dicere ridiculum putat.

3. Cum Carpocrate aſſeuerat Chriſtum nõ Deũ quidem eſſe, ſed ſanctum prophetam.

4. Cũ Cerdone, aſſerit fore impoſſibile, vt Deus filium habeat, quod nimirum vxore careat, citra quam gignere filium non poſſit.

5. Cum Manichæis Chriſtum negat crucifixum fuiſſe; ſed alium ſibi ſimilem.

6. Cum Donatiſtis negat cuncta Eccleſiæ myſteria, quæ à Chriſti paſſione ſuam vim, & efficiam obtinent.

7. Cum Origeniſtis dicit, dęmones eſſe ſub mundi finem ſaluandos.

8. Cum Authroopomorphitis, qui Deum corporalem aſſerunt, communicat.
9. Cum Cerintho extremam felicitatem, vel ſummum bnuum ſtatuit iu corporeis voluptatibus.
10. Cum Ebionitis Circunciſiouem admittit.
11. Cum Tatianis prohibet vini vſum. In his, & in alijs erroribus conuenit Mahnmetes cum hæreticis antiquis; cum quo etiam conueniunt in multis hæretici uoſtri remporis, vt refert Lindanus Dubitantij ſui Dialogo ſecundo.
1. Mahometes ie ſe legem, & Euangelium tenere aiebat; ſe primum vidiſſe, quæ rectè docenda & emendanda in vtroq; teſtamento viderentur; hoc idem iactauit Luterus, qui Germaniam aiebat ante ſe nunquam verum audiſſe Euangelium.
2. Septuagiuta ſectas peperit: ita ſeptuaginta, & vltra Euangelicorum receuſentur ſectæ.
3. Voluit ſecundum eius ſcripta tantum eſſe iudicandum; quod idem uolunt hæretici moderni.
4. Quadrageſimam vnius lunæ, quæ quouis anni tempore obueniret, curſu transſmutat; hæretici autem non ſolum tranſmutarunt; ſed omnia tempora ieiunij ſubuerterunt.
5. Diem feſtum Dominicæ in diem veneris commutauit; Hæretici autem maxima ex parte dies feſtos abrogarunt.
6. Sacras Imagines deleuit; quod idem faciunt hæretici noſtri temporis.
7. Abrogauit cultum omnium Sanctorum: quod idem factum fuit à Luthero.
8. Baptiſmum contemnit, quem Caluinus neceſſarium non eſſe affirmauit.
9. Non circumcidunt niſi habentes vſum rationis: Adrianus Namſtedius nou baptizat, niſi in ſeptimo & octauo anno.
10. Apud Mahometauos fit diuortium; Oecolampadius priore vxore deſerta, duxit aliam.
11. Plures vxores ducunt: Bucetus quoque & Oldendorpius idem affirmarunt.
12. Mahometani negant aliena opera alteri prodeſſe: Luterani verum non modo Sanctorum negãt opera alijs vtilia: ſed noſtra propria omnia faciunt peccata.
13. Mahometani tollũt liberum arbitrium; quod idem faciunt hæretici noſtri temporis; ità Prateolus lib. 11. cap. 3.

ATHEISTARVM OPINIO confunditur.

AD ſpetimam ſectam eorum, qui Athei dicuntur, negantes Deum eſſe, dicendum eſt Deũ eſſe, idque probari multis modis. Primo ex parte motus: certum eſt enim aliqua moueri in hoc mundo: omne autem, quod mouetur ab alio mouetur: nihil enim mouetur, niſi ſecundum quod eſt in potentia ad aliud, ad quod mouetur: mouet autem aliquod ſecundum quod eſt actu; mouere enim nihil aliud eſt, quàm educere aliquid de potentia in actũ de potentia autẽ non poteſt aliquid deduci in actũ, niſi per aliquod ens in actu, ſicut calidum iu actu, vt ignis, facit lignum quod eſt calidum, & per hoc mouet, & alterat ipſum; non autem eſt poſſibile, vt idem ſit ſimul in actu, & potentia ſecundum idem; ſed ſolum ſecundum diuerſa; quod enim eſt calidũ in actu, non poteſt ſimul eſſe calidum in potentia: ſed eſt ſimul frigidum in potentia: impoſſibile eſt ergo, quod ſecundum idem, & eodem modo aliquid ſit mouens, & motum, vel quod moueat ſe ipſum; omne ergò quod mouetur, oportet ab alio moueri: Si ergò quod mouet moueatur, oportet & ipſum ab alio moueri, & illud ab alio: hic autem non eſt procedere in infinitum, quia ſic nõ eſſet aliquod primum mouẽs, nec per conſequens aliquid aliud mouens, quia mouentia ſecunda nou mouent, niſi per hoc, quod ſunt mota à primo mouente, ſicut baculus non mouetur uiſi per hoc quod eſt motus à manu. Ergò neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum mouens, quòd à nullo mouetur, & huc omnes intelligunt Deum.

Secundo modo probatur ex ratione cauſę efficiẽtis. Inuenimus enim in iſtis ſenſibilibus eſſe ordinem cauſarum efficientium, nec tamen inuenitur; nec eſt poſſibile, quod aliquid ſit cauſa efficiens ſui ipſius, quia ſic eſſet prius ſe ipſo quod eſt impoſſibile, non autem eſt poſſibile, quod in cauſis efficientibus procedatur iu infinitum, quia in omnibus cauſis efficientibus ordinatis, primum eſt cauſa medij, & medium eſt cauſa vltimi, ſiue media ſint plura, ſiuè vnum tantum, Remota autem cauſa remouetur effectus. Ergò ſi non fuerit primum in cauſis efficientibus, nec erit vltimum nec mediũ, ſed ſi procedatur in infinitum in cauſis efficientibus, non erit prima cauſa efficiens, & ſic non erit effectus vltimus, nec cauſæ efficientes mediæ, quod patet eſſe falſum: ergò neceſſe eſt ponere aliquam cauſam efficientem primam, quam omnes Deum uominant.

Tertio probatur ex poſſibili & neceſſario. Inuenimus enim in rebus quædam, quæ ſunt poſſiblia eſſe, & non eſſe, cum quædam inueniantur generari, & corrumpi, & per conſequens poſſibilia eſſe, & nõ eſſe: impoſſibile eſt autẽ omnia, quæ ſunt, talia ſemper eſſe: quia quod poſsibile eſt uon eſſe, quandoque uon erit: ſi igitur omnia ſunt poſſibilia nõ eſſe aliquando nihil fuit in rebus: ſed ſi hoc eſt verum, etiam nunc uihil eſſet: quia quod non eſt, non incipit eſſe, niſi per aliquod quod eſt: ſi igitur nihil fuit ens; impoſſibile fuit, quod aliquid inciperet eſſe, & ſic modo nihil eſſet, quod patet eſſe falſum: non ergò omnia entia ſunt poſſibilia: ſed oportet aliquid eſſe neceſſarium in rebus. Omne autem neceſſarium vel habet cauſam ſuæ neceſſitatis aliunde vel non habet: non eſt autem poſſibile, quòd procedatur in infinitum in neceſſarijs, quæ habent cauſam ſuę neceſsitatis; ſicut nec in cauſis efficientibus: ergò neceſſe eſt ponere aliquid quod ſit per ſe neceſſarium, uon habens cauſam neceſsitatis aliunde, ſed quod eſt cauſa neceſsitatis alijs, quod omnes dicunt Deum.

Quarto modo probatur ex gradibus, quæ in rebus inueniuntur. Inuenitur enim in rebus aliquid magis, & minus bonum, & verum, & nobile: & ſic

de alijs

de alijs huiuſmodi, ſed magis, & minus dicuntur diuerſimodè ad aliquid quod maximè eſt. ſicut magis calidum eſt, quod magis appropinquat maximè calido: eſt igitur aliquid quod eſt veriſſimum & optimum, & nobiliſſimum, & per conſequens maximè ens. nam quæ ſunt maximè vera, ſunt maximè entia; quod autem dicitur maximè tale in aliquo genere, eſt cauſa omnium, quæ ſunt illius generis, ſicut ignis, qui eſt maximè calidus, eſt cauſa omnium calidorum. Ergò eſt aliquid quod omnibus entibus eſt cauſa eſſe, & bonitatis, & cuiuſlibet perfectionis, & hoc dicimus Deum.

Quinto modo probatur ex gubernatione rerũ. Videmus enim quod aliqua, quæ cognitione carent ſcilicet corpora naturalia, operantur propter finem: quod apparet ex hoc, quod ſemper aut frequentius eodem modo operantur, vt conſequantur id quod eſt optimum: vnde patet, quod non à caſu, ſed ex intentione perueniunt ad finem: ea autem, quæ non habent cognitionem, non intendunt in finem, niſi directa ab aliquo cognoſcente, & intelligente, ſicut ſagitta à ſagittante: Ergò eſt aliquid intelligens, à quo omnes res naturales ordinantur ad finem, & hoc dicimus Deum.

Non obſtat, quod dicitur, Si Deus eſſet, nullum malum inueniretur, quia cũ Deus ſit infinitè bonus, quando vnum contrarium fuerit infinitum, totaliter deſtruet aliud, at aliquod malum inuenitur in mundo: ergò non eſt bonum infinitum, & per conſequens non eſt Deus: Nam reſp. quod cum Deus ſit ſummè bonus, nullo modo ſineret aliquid mali eſſe in operibus ſuis, niſi eſſet adeò omnipotens, & bonus, vt benè faceret etiam de malo: hoc ergò ad infinitam Dei bonitatem pertinet, vt eſſe permittat mala, vt ex eis eliciat bona S.Thom.1.par.quæſt.2.art.3. Eſt igitur Deus, & eſt vnus. Illud enim vndè ſingulare eſt, hoc aliquid, nullo modo eſt multis communicabile Cum ergò Deus ſit ipſum ſuum eſſe, ſuaque natura, & actus purus, aliundè quàm à ſua natura habere non poteſt, vt ſit Deus, & vt ſit hic Deus: ergò illud vnde Deus eſt, hoc aliquid eſt, ipſa ſua natura: quare eius natura non eſt pluribus communicabilis: impoſſibile eſt igitur plures eſſe Deos. Præterea cum Deus totam in ſe contineat eſſendi perfectionem, ſi eſſent plures Dij, oporteret eos inter ſe differre; aliquid igitur conueniret vni, quod non alteri, & qui hoc eſſet priuatus, non eſſet ſimpliciter perfectus; ſi verò perfectio alteri eorum deeſſet, nõ eſſet Deus. Impoſſibile eſt ergò plura eſſe, quæ comprehendant totam in ſe eſſendi perfectionem; plures ergò Dij eſſe non poſſunt, ſed vnus, qui non eſt corporeus, nec corporis forma, nec aliquid compoſitum, ſed perfectus, ſummè bonus, infinitæ potentiæ, immutabilis & æternus, in quo eſt perfecta rerum cognitio, qui non neceſſitate aliqua, ſed voluntariè agit, omniumque rerum habens prouidentiam: cuius contemplatio eſt finis humanæ vitæ.

Chriſtiana ſola Religio quam profitentur Catholici bona demonſtratur.

QVI igitur vtrumque teſtamentum cum naturali lumine fideliter tenent, cum his, quæ tenet ſacroſancta, Catholica, atq; Romana Eccleſia, Chriſtiani vere ſunt. naturalem ſcientiam, ſupernaturalemque amplectentes, ac præ omnibus rectè ſentientes. Nullaque alia, rationibus, ac miraculis Chriſtianæ Religioni conferri poteſt, quæ tantò cæteras omnes excedit, quanto eſt Cœlum terra ſublimius, quantumuè lux à tenebris differt: nam vita Chriſtiana ad hoc potiſſimum tendit, vt poſthabitis creaturis omnibus tam ſpiritualibus, quàm corporeis, per contemplationem, & amorem ſe totam in Deum transfundat, & fiat vnus ſpiritus cum Deo. Cum ergò potior inueniri nequeat vita, quam hæc, quæ hominem ſuo principio, & vltimo fini coniungit, patet nullam vitam, Chriſtiana eſſe meliorem, quæ nihil contra rectam rationem agit, & facit, relictis omnibus, ſoli Deo ſe ſe coniungere: præterea duo ſunt, quæ ad bonam vitam principaliter requiruntur, videlicet finis bonus, & medium tendens ad ipſum; finis autem eſt duplex, videlicet finis cuius, & finis quo. hoc eſt ipſa res, ad quam tenditur, eiuſque fruitio. Cum igitur nihil præſtantius, ac melius Deo poſsit excogitari, atque Chriſtiani humanæ vitæ finem ſtatuant Deum, cuius gratia omnia faciunt, perſpicuum eſt, quo ad hoc nullum finem inueniri poſſe meliorem. Fides quoque ad viſionem, & fruitionem Dei non per creaturas, ſed per eſſentiam aſpirat; quo nullus perfectior actus reperitur; dum enim per apertam viſionem, & fruitionem Deo coniungitur homo, vltima perfectione perficitur, ſupra quam nihil amplius optare licet: cum Deus ſit bonum, quo nihil maius excogitari poſſit; talis igitur eſt finis cuius, & finis quo Religionis Chriſtanæ; medium verò tranſeundi ad veritatis primæ contemplationem, eſt puritas cordis; oportet enim finem cum medijs habere proportionem: ad ipſius autem Dei cognitionem magna exigitur extaſis, cum ſit intelligibilium ſupremum, extraque omnia ſenſibilia: ideòque ad id eſt neceſſaria, & exquiſitiſſima animi purgatio, id eſt à ſenſibilium amore, & implicatione ad inuiſibilium cognitionem amoremque eleuatio: purum enim dicitur, quod inferiori naturæ non admiſcetur: præterea cum duplex ſit cultus, interior ſcilicet, & exterior (debet enim Deus dupliciter ab hominibus venerari, ſpiritu videlicet, & corpore) Interior cultus eſt, qui Deo per operationem intellectus, & voluntatis exhibetur: Exterior verò, qui per corporis officia, cæremoniaſque, & ſacrificia impenditur: interiorem autem verum Dei cultum dicimus eſſe rectitudinem, ac perfectionem vitæ hominis interioris, qua Deus maximè honoratur. Si igitur cultus interior verus eſt, manifeſtum eſt exteriorem efficere, vel ſignificare veritatem; cultus enim exterior Chriſtianæ Religionis, aut efficit, aut ſignificat interiorem; cum ergò alter alteri reſpon-

deat,

deat, verus eſt etiam cultus exterior, ordo etiam, & ſignificatio eorum, quæ in Eccleſia geruntur, non humanum inuentum, ſed diuinam diſpoſitionem oſtendunt: patet præterea Chriſtianum cultum eſſe verum, tam ex intrinſecis effectibus quàm etiam ex extrinſecis. Vnus autem ex potiſſimis effectibus intrinſecis eſt pax mentis, & gaudium, animiq; libertas: nam verus Chriſtianus nullis quaſſationum, aut perturbationum procellis mouetur: ſed magis in confeſſione, & fide Chriſti, ſtabilis permanet, & in tribulationibus gloriatur: effectus autem extrinſecus ex Chriſtianorum vita colligitur, in exteriore homine, maxime apparens, tam in motibus quàm in ipſa indole, diuinum pariter redolens quiddam, propter quod multi eos teueteri, & quodammodo colere impelluntur; vnde ſuperbos, atque feroces animos venerandus humilium aſpectus compeſcens, ſæpè deterruit, ſicuti ſummouit B. Leo Ponifex Attilam, & S. Benedictus Totilam, & S. Ambroſius Theodoſium Imper. Huius ergò effectus cauſam eſſe dicimus pulchritudinem animi ſupernaturalem, id eſt gratiam Dei, intellectum, & voluntatem, aliaſque animæ partes decorantem. Et hæc, quæ ſcripta ſunt in hac ſumma, ſint omnia dicta ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & omnium Sanctorum, ſubijciens me in omnibus, & ſingulis, Iudicio, atque cenſuræ ſacro ſanctę Romanæ atque Catholicæ Eccleſię Amen.

FINIS.

SEBASTIANI
MEDICIS FLORENTINI
I. C. Equitis S. Stephani, & Prothon. Apoſtol.
SVMMA
OMNIVM VIRTVTVM

Secundum communem opinionem Doctorum.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

Nunc primum in lucem edita.

EDITIO PRIMA.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

APVD IVNTAS. MDLXXXVII.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO D. GABRIELI PALEOTO S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO, primo Bononiæ Archiepiſcopo, & Principi Optimo.

Sebaſt. Med. S. P. D.

QVOD mihi ex ſuſcepto onere datur otij, & ſi admodum exiguum ſit, illud in uoluendis ſacrarum litterarum, ac piorum patrum monumentis libenter pono, vt nō modo laborum meorum, ſed earum etiam horarum, quæ ſucciſiuæ dicuntur, apud poſteros, ſi modo fieri vnquam poſsit, ratio aliqua conſtet. Cum igitur non iucundè minus, quàm ſtudioſè, quæ ab optimis Magiſtris de virtutibus, tùm Theologicis, tùm Cardinalibus traduntur, lectitaſſem, cumque multa cognitione digna, atq; ad ſalutem animarum vtilia in eo tot lectionum quaſi curriculo obſeruaſſem, viſum mihi fuit, vt illa Typis commiſſa in conſpectum hominum emitterentur; cuius laboris, ſi quem ſpectaui fructum, non retulero, vt proſim alijs, hoc certè me apud optimos viros, ac bene de aliena induſtria iudicantes, conſecuturum confido, vt meum in re tanta ſtudium boni, æquique conſulant: ſed totam hanc diſputatio-

nem cuinam aptius, quàm tibi Illuſtriſsime præſes dedicem? non eo tantum nomine, quod in Archiepiſcopali munere obeundo, me Vicarium habes, ſed etiam quod de ijs virtutibus, quæ hic explicantur, tu optimè iudicare, & diſſerere ſoles, & in ijſdem magno te animi conatu ſemper exercere contendis. Tu enim ea quotidianis & ſermonibus prædicas, & actionibus pro animarum tibi creditarum ſalute præſtas, quæ fidem confirmare, ſpem augere, charitatem inflammare poſsint; quæ fortitudinem in laboribus, prudentiam in conſilijs, in rerum vſu temperantiam, Iuſtitiam in diſtributione tuam mirabiliter oſtendunt, quæ Cardinales virtutes, Cardinali dignæ homine te Cardinalem olim ad ſacrũ Cardinalium numerum, aggregarunt. Quare te nunc demiſſe rogo, Illuſtriſsime Princeps, vt hanc lucubrationem qualis illa cunque ſit, ab homine tibi multis nominibus deuinctiſsimo, ſerena fronte accipias exiguum, ſi rem ſpectes, maximum, ſi mentem intuearis, ſummæ erga te obſeruantiæ meæ pignus. hoc ſi te minus mouet, illud ſpero mouebit, quod de ijs hic agitur virtutibus, quas tu & vehementer diligis, & in tuo grege maximè relucere deſideras. hæc efficiet ratio vt ne hoc de Virtutib. opus aſperneris, & quod libenter dat Propræſul, libenter Præſul accipias. Quod ſi acciderit, mirum equidem in modum lætabor, atq; hanc præcipuam, ac primam ſuſcepti laboris, mercedem eſſe arbitrabor.

Vale. Bonon. Nonis Ianuarij. M. D. LXXXVII.

INDEX EORVM,

QVAE IN SVMMA VIRTVTVM CONTINENTVR.

ABSTINENTIA vtrum ſit virtus q. 11. ti. 10 — 39
Actus Charitatis quis dicatur, q. 19. titul. 5 — 20
Adiurare hominem licet. quaeſt. 55. titul. 8 — 32
Adoratio an ſit actus latriae q. 26. titul 8 — 30
Adoratio quotuplex ſit ibid. q. 27
Adoratio an requirat determinatum locum. q. 28
Amicitia an ſit ſpecialis virtus q. 68. ti. 8 — 34
Articuli fidei quot dicantur eſſe q. 12. ti. 3 — 10

C

CArdinalium virtutum, qualitas, numerus, diſtinctio & differentia q. 6. ti. 2 — 6
Cardinales virtutes quot ſint q. 7. ti. 2 — pag. 7
Cardinales virtutes an differant ab inuicem. 7. 8. ti. 2. — 7
Cardinales virtutes aliae politicae, aliae purgatoriae, aliae purgati animi aliae exemplares, q. 9. ti. 2 — 7
Cardinales virtutes an ſint ex dono Dei, vel ex aſſuetudine q. 10. ti. 2 — 7
Caſtitas eſt virtus diſtincta ab abſtinentia q. 19. & 20. titul. 10 — 41
Charitas an ſit de praecepto q. 15. ti. 5 — pag. 19
Charitas quid ſit q. 1. ti. 5 — 16
Charitas quotuplex ſit ibid. q. 3
Charitas an ſit aliquid creatum in anima. quaeſtion. 8. titul. 5 — 17
Charitas an ſit amicitia q. 9. ti. 5 — 17
Charitas quomodo cauſetur in nobis q. 10. ti. 5 — pag. 17
Charitas an ſit virtus q. 11. ti. 5 — 18
Charitas an augeri poſſit q. 12. ti. 5 — 18
Charitas in hac vita an poſſit haberi perfecta quaeſt. 13. titul. 5 — 18
Charitas an diminui poſſit q. 14. ti. 5 — 18
Creaturae irrationales an ſint ex charitate diligendae ti. 5. q. 6 — 17
Clementia & manſuetudo an ſint partes temperantiae q. 27. ti. 10 — 42
Clementia, & manſuetudo ſunt virtutes q. 28. ti. 10 — 42
Continentia an ſit virtus q. 25. ti. 10 — 42
Continentiae laus q. 26
Credibilia an eſſent per certos articulos diſtinguenda q. 6. ti. 3 — 10
Credere, quid ſit q. 16. ti. 3 — 11
Credere Deum, Deo, & in Deum an differant quaeſt. 17. tit. 3 — 11
Credere explicitè an aliquis teneatur q. 18. ti. 3 — 11
Credendi praecepta an debuerint dari in veteri lege quaeſt. 21. ti. 3 — 12

D

DEcimae an ſint de neceſſitate praecepti quaeſt. 37. tit. 8 — 31
Decimae de quibus debeant ſolui q. 38
Decimae quibus, & à quibus ſint ſoluendae q. 39. & q. 40
Deuotio quid ſit q. 16. ti. 8 — 28
Deus quomodo dilexerit creaturas q. 18. ti 5 — 29
Deus eſt ore laudandus q. 56. tit. 8 — 33
Differentia virtutum donorum, fructuum, beatitudinum & gratiae q. 3. ti. 1 — 1
Differentia charitatis, amoris, amicitiae, dilectionis, & beneuolentiae. q. 2. ti. 5 — 16
Diligendi Deum, & proximum quis ſit q. 16. ti. 5 — 19
Diſputare de fide ad quem ſpectet q. 14. ti. 3 — 11
Donum conſilij reſpondet prudentiae q. 15. ti. 7. — 25
Dulia vtrum ſit ſpecialis ritus q. 59. ti. 8 — 33

E

EFfectus ſpei quot eſſe dicantur quaeſtion. 16. titulo 4 — 15
Effectus Charitatis multiplex q. 21. ti. 5 — 20
Effectus prudentiae qui ſint q. 13. ti. 7 — 25
Equitas an ſit pars Iuſtitiae q. 8. ti. 8 — 26
Equitas an ſit virtus q. 71. ti. 8 — 34

F

FIdes quid ſit q. 1. ti. 3 — 8
Fides quot modis dicatur ibid. — q. 2
Fides quid differat ab opinione, ſuſpicione & dubitatione. q. 3. ti. 3 — 8
Fides quotuplex ſit q. 4 ti. 3 — 8
Fides an ſit virtus q. 5. ti. 3 — 8
Fidei obiectum quid ſit ibid. q. 6 — 9
Fides an ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto quaeſtion. 7 tit. 3 — 9
Fidem qui dicantur habere q. 8. ti. 3 — 9
Fidei cauſa quae dicatur eſſe q. 9. ti. 3 — 10
Fidei forma quae dicatur eſſe q. 10. ti. 3 — 10
Fides an ſit neceſſaria ad ſalutem q. 15. ti. 3 — pag. 11
Fidei confeſſio eſt neceſſaria ad ſalutem q. 19. tit. 3 — 12

Fidei

Fidei effectns mnltiplex q.20.ti.3 12
Fortitndo an ſit virtus q.1.ti.9 35
Fortitudo eſt virtus cardinalis q.2
Fortitudo circa quæ nerſe tur q.3
Fortitudinis actns qnis ſit q.4
Fortitudinis partes qnę dicantur q.9
Fortitudo qnomodo ſit donum ſpiritus Sancti quaſtio. 21.tit.9 38
Fortitudo eſt de pręcepto q.22
Fortitudinem quę adiuuent q.23

G

GRadus Charitatis quot eſſe dicantur qnęſtio. 8. tit.5 16
Gratitudo eſt ſpecialis virtus quęſt. 65. titulo octano, pag.34

H

HAbitus vtrnm dicatur virtus humana quęſtio. tit.1 3
Habitus intellectuales ſpecnlatini an dicantur virtn-tes qnęſt.1.ti.2 5
Honeſtas an ſit pars temperantię quęſtion. 9. titu-lo 10 39
Honeſtnm an ſit idem virtnti q.10
Honor debetur proprie ſuperioribns qnæſtion. 60. ti.8 pag.33
Hnmilitas eſt pars modeſtiæ qnæſtion. 31. titulo 10 43
Humilitas eſt virtus q.32
Humiliari an quis debeat omnibns q.33
Humilitas gradus multiplex q.34
Hnmilitas quibus ex cauſis commendetnr quaſt. 35. titul.10 43
Hnmilitas qnibus medijs acquiratnr q. 36

I

IEiunium an ſit actus virtutis q.12.ti.10 39
Ieiunium an ſit in pracepto q.13
Ieiunij tempora an optimo iur æ ſint diſpoſita q.14 40
Ieinnium qnomodo compleatur q.15
Ieiunij tempore qnæ interdicantur ad mandueandum qnæſtio.16
Intellectus an ſit donnm ſpiritus ſancti q. 23.ti.3 13
Intellectuales virtntes quæ dicantur ti. 6 21
Inramentum quid ſit q.48.ti.8 32
Iurare an ſit licitum q.49
Iuramenti comites an ſint tres q.50
Inrare an ſit actus religionis q.51
Iurare an liceat per creaturas q. 52
Inramentnm an ſit obligatorinm q.53
Iuramentnm an ſit diſpenſabile q. 54
Iuſtitia qnid ſit q.1.ti.8 25
Iuſtitia quotuplex ſit ibid.q.2
Inſtitia obiectnm quod ſit ibidem q.3
Iuſtitia an ſit in voluntate ſicuti in ſubiecto q.4
Inſtia an ſemper ſit ad alternm q.5
Iuſtitia actus qui ſint ibid.q.6
Inſtitia medium an ſit medinm rei ibid. q.7
Inſtitia circa qnę uerſetur idid.q.9.
Iuſtitiæ pręcepta quę ſint ibid.q. 10
Iuſtitia an ſit nirtus ibid.q.11
Iuſtitię uirtutes annexę quę ſint ibidem q.12

L

LIberalitas eſt ſpecialis virtus quęſtion. 69. titu-lo 8 pag.34
Liberalitas eſt pars Iuſtitię quaſtion. 70. titulo 8. pag.34

M

MAgnanimitas eſt pars fortitudinis q. 10.ti.9 36
Magnanimitas eſt virtus q.71
Magnanimitas verſatnr circa honores q. 12. ti.9 37
Magnanimitas qnot conditiones habeat q.13.ti.9 37
Magnificentia eſt pars fortitudinis q.14.ti.9 37
Magnificentia eſt virtus q. 15
Manſuetudinis laus,q.29.ti.10 42
Martyrium quid ſit q. 5.ti.9 36
Martyrium qnotuplex ſit q.6
Martyrium eſt actns virtntis q.7
Martyrij cauſa quæ ſit q.8
Modeſtia eſt pars temperantiæ q. 30. ti. 10 42
Modeſtia quæ conſiſtit in exterioribus motibus corpo-ris, & in exteriori apparatus dicitur virtus perti-uens ad temperantiam q. 38.& 39.ti. 10 44
Moralis virtus an conſiſtat in medio q. 10. ti.1 4
Moralis virtus an dicatur paſſio q. 3. ti. 2 5
Morales virtntes qnomodo inuicem diſtinguantur q.4. titul. 2 5
Morales virtntes an diſtingnantur ſecnndum diuerſa obiecta q.5. ti.2 6
Motus Charitatis quis ſit q.20.ti.5 pag.20

O

OBedientia an ſit virtus ſpecialis quaſtion. 61. titul.8 pag.33
Obediendum eſt Deo in omnibus ibid. q.62
Obedire tenetnr homo alteri q. 63
Obedientiæ gradus quot ſint q. 64
Obiectum charitatis quid ſit q.5.ti.5 16
Oblationes an teneantnr homines dare q. 34.ti.8 31
Oblationes ſolum ſacerdotibus debentur. q. 35
Oblationes de qnibus rebus fieri debeant. q.36
Obſernantia vtrnm ſit ſpecialis virtus q. 58.ti. 8 33
Oratio qnid ſit q.17.ti.8 28
Orare cuius ſit proprium ibid. q.18
Orandus qnis ſit ibid.q.19
Oratio qualis eſſe debeat. q. 20
Orare vbi,& quando debeamus. q.21
Orare pro quibus debeamns.q.22
Orando quæ petere debeamus. q.23
Orationis effectns qni ſint. q 24
Orationis impedimenta qnot ſint. q.25

P

PAtientia eſt pars fortitudinis q. 16.ti.9 37
Patientia an ſit virtus.q. 17

Pa.

Patientia quomodo acquiratur, q. 18 36
Perſeuerantia eſt pars fortitudinis, & indiget auxilio gratiæ q. 19.20 37
Pietas eſt virtus ab alijs diſtincta q. 57.ti.8 pag. 33
Pietas eſt donum ſpiritus ſancti q. 72 p. 35
Præcepta de ſpe, an debuerint dari q. 15. ti.4 15
Præcepta de Charitate debuerunt dari. q. 13.ti.5 21
Præcepta decalogi ſunt præcepta iuſtitiæ q. 73. ti.8. 35
Proteſtans, quod credit cuncta, quæ tenet ſcilicet mater eccleſia, ſi tamen negat aliquem articulum fidei, an ſibi talis proteſtatio proſit. q. 22.ti.3 12
Prudentia quid ſit q. 1.ti.7 22
Prudentiæ ſpecies quot ſint q. 2.ti.7 22
Prudentiæ partes integrales quot ſint. q.3.ti.7 22
Prudentia an ſit virtus, q.4.tit. 7 22
Prudentia quæ virtutes ſint adiunctæ q.5.ti.7 23
Prudentia vtrum inſit nobis a natura q.6.ti.7 23
Prudentia an eſſe poſſit in peccatoribus q. 7.ti.7 23
Prudentia an pertineat ſolum ad rationem practicam, an etiam ad ſpeculatiuam q. 8.ti.7 23
Prudentia quibus modis conſeruetur q.9.ti.7 pag. 24
Prudentia quomodo amittatur q 10.ti.7 24
Prudentiæ præceptum an fuerit dandū. q. 11. ti.7. 24
Prudentia quomodo vti debeamus q. 12.ti.7 24
Prudentia an pertineat ad vitam actiuam quæſt. 13. titul. 7 25
Pudicitia pertinet ad caſtitatem q. 21.ti.10 pag. 41

R

Religio quid ſit, q. 13.ti.8 27
Religio an ſit virtus ibid. q. 14
Religio an habeat aliquem exteriorem actum ibidem quæſt. 15 28

S

Sacrificium an ſit de lege naturæ q.28.ti.8 30
Sacrificium an ſoli Deo afferendum ibid. q.30
Sacrificium an ſit ſpecialis actus virtutis. q.31
Sacrificium quid differat ab oblationibus. q.32
Sacrificium quotuplex ſit. ibid. q. 33
Sapientiæ donum quid ſit q. 22.ti.5 21
Scire an quis poſſit ſe habere charitatem in hac vita. q. 17. titul. 5 19
Sobrietas eſt virtus ſpecialis q. 17.ti.10 pag. 40
Sobrietas requiritur magis in vna quàm in alia perſona q. 18
Spes quid ſit q.1.ti.4 13
Spes in quibus differat, & conueniat cum fide ibidem, quæſt. 2 13
Spes quid differat à cupiditate, & deſiderio quæſt. 3. tit.4 13
Spes quotuplex ſit q.4.ti.4 13
Spes in qua vi dicatur eſſe ibid. q. 5
Spes an ſit virtus q.6.ti 4 14
Spes ſubiectum quid ſit ibid. q.8
Spei obiectum quod dicatur eſſe ibid. q. 7.
Sperare alteri beatitudinem an quis poſſit q. 9.ti.4 15
Spes viatorum an certitudinem habeat quæſtion. 10. titul 4 15
Spei præceptum an aliquod datum fuerit quæſtio. 11. titul. 4 15
Sperare quæ adiuuent q. 12.tit.4 15
Sperare quando debeamus q. 13.ti.4 15
Sperari quæ debeant à Domino q. 14 ibid.
Studioſitas an ſit pars temperantiæ q.37.ti.10 44
Subiectum virtutis in qua potentia animæ reperiatur. q.9.tit.1 3
Subiectum charitatis quid ſit q.7.ti.5 17
Symbolum fidei ordinare ad Pontificem ſpectat q. 13. titul. 3 11

T

Theologicæ virtutes an dentur q.11.ti.2 7
Theologicæ virtutes quot eſſe dicantur, & quæ ſit prior inter ipſas q.2 ti.2 7
Temperantia an ſit virtus q.1.ti.10 38
Temperantia circa quæ verſetur q.2
Temperantia an poſſit regulari q. 3
Temperantiæ laus q.4
Temperantiæ partes q. 5
Temperantiæ præcepta an conuenienter fuerint tradita q.40 ti.10 44
Timor Dei donum eſt ſpiritus ſancti q.17.ti.4 15

V

Verecundia an ſit virtus q.6.ti.10 39
Verecundia quando magis proueniat q. 7
Verecundia an eſſe poſſit in virtuoſo q. 8
Veritas an ſit virtus q.67 ti.8 34
Vindicta quando ſit licita q.66.ti.8 34
Virginitas eſt virtus q.22.ti.10 41
Virginitas an ſit maxima virtutum q.23
Virginitas eſt excellentior matrimonio q.24
Virtus quid ſit q.1 ti.1 1
Virtus vnde dicatur q.2.ti.1 1
Virtutum genera quot ſint. q.4.ti.1 2
Virtutes an dicantur æquales q.1 ti.1 2
Virtutes an dicantur connexæ q.6.ti.1 2
Virtutes qualiter acquirantur q.7.ti.1. 3
Virtutes an dicantur durare poſt hanc vitã q.11 ti.1 4
Virtutes quid operentur q.12.ti.1 4
Virtutes morales diſtinguuntur ab intellectualibus q.2. titul. 2 5
Votum quid ſit q.41 ti 8 38
Votum de quo ſit faciendum ibidem q. 42
Votum vtrum obliget ad ſui obſeruantiam q.43
Vouere an expediat q.44
Votum an faciat actum magis meritorium q.45
Vouere qui non poſſint q.46
Votum an ſit diſpenſabile q.47

FINIS.

SVMMA VIRTVTVM EX MENTE COMMVNI DOCTORVM AVCTORE SEBASTIANO MEDICE FLORENTINO IVRECONSVLTO.

Equite S. Stephani, & Prothonotario Apoſtolico.

PARS PRIMA.

DE VIRTVTIBVS IN GENERE TIT. I.

Definitio virtutis. Quæſt. I.

1 VIRTVS eſt bona qualitas
mentis, qua rectè viuitur, qua
nullus malè utitur, quã Deus
in nobis ſine nobis operatur,
Aug.lib.2.de libero arb.ca.15.
Mag.ſent.lib.2.diſt.27.in prin.
Alex.de Ales 3.p.q.62.memb.
2.S.Tho.1.2.q.55.ar.4 S.Ant.
in 4.par.tit.1.cap.2.in princ.Rayn. ver. virtus ca. 1.
S.Bon.in 2. ſent.diſt.27. in 3. dubio ubi etiam Du-
randus q.1.Aſteuſ.lib.2.tit.9.art.1.Dom.Sot.lib.1.
de Iuſt. & iure q.1.art.1.Perald.1.par.tit.de uirt.in
communi cap.3. Philiarcus in Man.ſacerd.titu. de
tertio Sacerdotis munere.§.1.Vinc.in 3.p.ſpec.lib.
1.diſt.1.hæc definitio conuertitur cum ſuo defini-
2 to,& per conſequens dicitur bona, vt dixi in ſum-
ma peccatorum capitalium 1.par. q.1.quod autem
conuertatur cum ſuo definito patet, quia ex ipſa
3 virtute quatuor bona cauſantur. Primum eſt perfe
ctio voluntatis, vnde dicitur quod virtus eſt bona
qualitas mentis: Secundum eſt directio operis; vn
de ſubditur, qua rectè viuitur. Nam rectè, vel benè
uiuere in benè operari conſiſtit; Tertium eſt exclu
ſio criminis, vnde ſubiungitur, qua nullus malè vti
tur, ubi nota quod nullus poteſt malè uti acto uir-
tutis, eo quod actus uirtutis, uel à virtute ꝓcedẽs,
nunquam poteſt eſſe malus, immò ſemper eſt bo-
nus. Poteſt tamen aliquis malè uti virtute tanquam
obiecto, puta cum male ſentit de virtute, cum odit
eam, uel ſuperbit ea. Iſidorus de ſummo bono hoc
probat dicens: Cum quis ex deteriore melior eſſe
cæperit: caueat de acceptis extolli uirtutibus; ne
grauius per virtutes corruat, quàm prius ex lapſu
vitiorum iacebat. Nota etiam quod cum dicitur
4 virtus eſt, qua rectè viuitur; diſtinguitur virtus à
ſcientia, & ab arte, licet enim hæ ſint qualitates bo-
næ, non tamen ſunt qualitates uoluntatis, ſed po-
tius intellectus: & ideò cum non regulent, vel diri
gant voluntatem, aliquis poteſt eis malè vti, & ma-
lè uiuere habens eas. Quartum bonum, quod à uir
tute cauſatur eſt infuſio diuini muneris cum con-
ſenſu humanæ voluntatis, undè ſubiungitur, quã
Deus in nobis ſine nobis operatur, vbi nota quòd
virtus infuſa cauſatur à Deo in nobis, ſine nobis a-
gentibus, uel operantibus, non tamen ſiue nobis
conſentientibus S.Tho.1.2.q.55.art.4.in ſol.5. &
6.arg.Rayn.ver.virtus c.1.in prin.S.Ant.4.p.tit.1.
c.1.col.1. Præterea dicitur ſecundò bona hæc defi-
nitio, cum ſit tradita per omnes cauſas uirtutis, ut
dixi ego in tract.de defin.p.1.q.4.nu.27.cauſa nam
que formalis virtutis, ſicut & cuiuslibet rei, accipi-
tur ex eius genere, & differentia, cùm dicitur bona
qualitas, genus enim virtutis qualitas eſt, differen-
tia autem bonum, eſſet tamen conuenientior defi-
nitio, ſi loco qualitatis habitus poneretur, qui eſt
genus propinquum, uirtus autem, non habet ma-
teriam ex qua, ſicut nec alia accidentia, ſed habet
materiam circa quam, & materiam, in qua, ſcilicet
ſubiectum, materia autem circa quam eſt obiectũ
uirtutis, quod non potuit in prædicta definitione
poni, eo quod per obiectum determinatur uirtus
ad ſpeciem, hic autem aſſignatur definitio uirtutis
in communi: unde ponitur ſubiectum loco cauſæ
materialis, cum dicitur quod eſt bona qualitas mẽ
tis, finis autem uirtutis cũ ſit habitus operatiuus,
eſt ipſa operatio, ideò dicitur ibi, qua rectè uiui-
tur, cauſa autem efficiens uirtutis infuſæ, de qua
definitio datur Deus eſt, ꝓp quod dicitur, quã Deus
in nobis, ſine nobis operatur, quę quidẽ particula
ſi auferatur, reliquum definitionis, erit cõe oĩbus
virtutibus, & infuſis, & acquiſitis S.Tho.1.2.q.55.
art.4.in corp.Vincentius 3.pa.ſpec.li.1.diſt.1.Ter-

tio & vlt. dicitur bona hæc definitio, quia conſtat ex genere, & differentijs, vt dixi in tract. de defin. p. 1. q. 4. num. 2. Genus eſt ibi ver. qualitas, quæ ſtat loco generis, bona dicitur ad differentiam malarum qualitatum animæ, dicitur quoque bona, quoniam à Deo bono datur, & bonos facit, & ad bona perducit, mentis dicitur ad differentiam qualitatis, quæ ſunt in corpore, qua rectè viuitur, ponitur ad differentiam qualitatum, quibus rectè intelligere, ſicuti eſt ſcientia & ad differentiam rei, quæ ſe habet ad malum, ſicuti habitus vitioſus, ibi (qua nullus malè vtitur) ad differentiam rei, quæ habet ſe quando que ad bonum, quandoque ad malum, ſicuti opinio ſe habet ad verum, & falſum, virtus autem eſt habitus ſemper ſe habens ad bonum S. Thom. d. loco & Vinc. vbi ſupra.

Virtus vnde dicatur. Quæſt. II.

1 SECVNDO quæro, vnde dicatur virtus? Reſp. quod virtus dicitur ſecundum Etymologiam quaſi vis intus, vel quaſi virum tuens, ſeu quaſi viri ſtatus Vincent. in 3. par. lib. 1. diſt. 1. in fine; Itē dicitur virtus à vi, vnde Dominus uocat virtuoſos violentos Math. c. 11. Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud, & hoc. cap. 16. loquens de illo dicit, omnis. n. in illud vim facit, virtuoſus autem tripliciter vim facit ſibi, primo ardua aggrediendo, & quæ ſunt ſupra hominem; ſecundo Aduerſa patiendo Act. c. 14. per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei. Tertio à Placitis abſtinendo Gen. ca. 8. ſenſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt, ab adoleſcētia ſua. Ideò quaſi cum quadam violentia oportet hominem ab his, quæ ſibi placent compeſci Perald. 1. pa. c. 2. col. 4. allegans Ouid. in epiſtol. eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.

Differentia virtutum, donorum, fructuum, & beatitudinum & gratiæ. Quæſt. III.

1 TERTIO quæro, an differant inter ſe, virtutes, dona, fructus, beatitudines & gratia? Reſp. quod ſic, virtutes. n. à bonis ſic diſtinguuntur, quod virtutib. homo diſponitē ad ea, quæ interius, vel exterius agit, ſecundum quod à ratione mouetur, bonis verò ad eadem diſponitur, ut à Deo mouetur S. Th. 1. 2. q. 68. art. 1. alia eſt ratio Greg. 1. Mor. dona ſunt data in adiutorium virtutum, ſed nihil datur in adiutorium ſui ipſius, ergo differunt inter ſe, præterea timor numeratur inter dona, qui tamen non eſt uirtus, ſed paſsio. Durandus in 3. diſt. 34. q. 1. Præterea Aug. in ſermone Domini in monte c. 6. in gl. in fine orationis Dominicæ, in precibus eſt vt impetremus dona, in donis vt operemur mandata, de operatione, beatitudines conſequuntur, ergò ſi hæc ita ſe habent ſecundum ordinem, dona, & operatio mandatorum, quæ fiunt ſecundum virtutes, quæ autem ordinem habent, ſecundum quod huiuſmodi eadem non ſunt, ergo hęc non ſunt idem. Alex. de Ales 3. p. q. 62. Med. 2. Similiter virtutes diſtinguũtur à beatitudinibus, quod patet, quia quędam cõnummerantē inter beatitudines, quæ nec ſunt virtutes, nec dona, ſicuti paupertas, & luctus, & pax, differunt ergò beatitudines à virtutibus, & à donis S. Tho. 1. 2. q. 69. art. 1. concludens ibi quod beatitudines diſtinguuntur quidem à virtutibus, & donis, non ſicut habitus ab eis diſtincti, ſed ſicut actus diſtinguuntur ab habitibus; Item quod uirtus differat à gratia, patet, quia homo dicitur gratus Deo à gratia una, unde homo totaliter gratus, non dicitur habere gratiam niſi unam. Sed una uirtus, uel unum donum, non facit hominem totaliter gratum, ponatur. n. quod poſsit haberi ſine Charitate fides, ſiue una politica ſine alia, uel donum timoris ſine dono pietatis, non diceretur homo ſimpliciter gratus. Eſt ergo gratia una, virtutes uerò, & dona multiplicantur ſub una gratia: quare erit gratia ſicut integratũ quoddam, & colectum reſpectu multarum uirtutum, ſed quæ ſic ſe habēt non ſunt idem, ergo differunt. Præterea gratia eſt habitus, qui ſemper eſt in ſuo actu, uirtus uero non ſemper, ergò non ſunt idem, Item gratia eſt propriè principium uiuendi Gal. 5. uirtutes uero merendi, Ita arg. Alexand. de
2 Ales 3. p. q. 62. Med. 1. ubi cõcludit, quod uirtutes, dona, & huiuſmodi cætera in comparatione ad efficiens, idem profectò ſunt quod gratia, minimè autem in comparatione ad recipientē, qui idē Alex. in membr. ſeq. concludit, quod hæc dici pñt dupliciter, cõiter ſcilicet, & propriè. Si cõiter accipiantur omnia, nõ eſt inconueniens, quod omnia omnibus conueniant ſi aũt accipiantur propriè, nequaquam, unde quę dirigunt uires ad agendum, uirtutes ſunt, quæ uero illas uires diſponunt ad rectè patiendum dona dicuntur: hmõi aũt actionibus, ſeu paſsionib. benè egreſsis ab ipſis uiribus, & rectè, ſequitur delectatio ex ipſis, & hæc dicitur fructus: hæc Alex. d. loco. cõiter aũt ſecundũ quod uirtus dicitur bona qualitas &c. ēt dona dici poſsēt uirtutes, ſimiliter ſi donum dicatur rõ irreddibilis, nõ eſt dubiũ quod omnia poſſunt dici dona, ſimiliter ſi fructus dicatur omne illud, quod pp ſe eſt appetendũ, non eſt dubium quin omnia ſint fructus, & idem Alexand. Med. 3. in fine dicit quod nõ per hoc ſequitur quod alia à uirtutibus ſuperfluant, nã hoc uerum eſſet, ſi nõ eſſent ad alios actus, uel alios modos eliciendos, quã ſunt actus uirtutum, ſed an ſimul ſint dona, & uirtutes, uel alterum altero prius? Reſp. ſecundum ſubſtantiã ſimul ſunt uirtutes, & dona, ſcd̄m autem uſum, illas his præire nihil prohibetur Alex. in 3. p. q. 62. memb. 4. Item utrũ uirtutes ſint præferendæ donis? Reſp. quod dona præferuntur uirtutibus, tã intellectualibus, q̃ moralibus, ſunt tamen inferiora Theologicis uirtutibus S. Tho. 1. 2. q. 65. art. 5. ult. quæro utrum uirtus, quam acquirimus ex operum aſſuetudine, ſit eiuſdem ſpeciei cũ uirtute infuſa? Reſp. quod, nõ quia q̃libet differētia indiffinitione poſita, mutata diuerſificat ſpeciē, ſed in definitione virtutis infuſæ ponitur, quã Deus in nobis ſine nobis operatur, vt dixi in 1. q. ergo virtus acquiſita, cui hoc non conuenit, non eſt eiuſdem ſpeciei cum infuſa S. Tho. 1. 2. q. 63. art. 4.

Genera virtutum quot ſint. Quaſt. IIII.

1 QVARTO quærn, quot ſint Ge-
nera virtutū? Reſp. tria eſſe ge-
nera virtutū. Sunt.o. qoędā vir-
tutes Theologicæ, quædā intelle
ctuales, quædā morales, virtutes
quidē Theologicæ ſunt, quibus
mens humana Deo coniongitur,
2 virtutes aūt intellectuales ſont, qoibus rō ipſa per-
ficitur, virtutes aūt morales ſont, quibus vires appe
3 titiuæ perficiūtur ad obediēdū rationi S. Tho. 1. 2.
q. 68. art. 8. de ſiogulis dicemus latios ſuo loco infe
rius conc. Rayn. ver. virtus c. 2. dicens oirtutes mo-
rales ſunt quæ mediū attendunt, ſ. mediū rationis,
vel rei. S. Tho. 1. 2. q. 64. virtutes intellectuales aūt,
quibus intellectus perficitur. S. Tho. 1. 2. q. 57. ſu-
pernaturales ſunt, qoę immediatè Deū coolpiciūt.
S. Tho. 1. 2. q. 62. S. Ant. 4. p. tit. 1. c. 1. §. 4. conc. Phi-
liarē. io Man. Sacer. tit. de tertio Sacerdotis Mun. §.
2. Aſtens. lib. 2. tit. 9. de virt. art. 2. dicit qood uirtu-
4 tibus moralibus ordinatur homo ad ſe ipſum, & ad
proximū, Theologicis ad Deū, nā obiectū moraliū
eſt creatū, Theologicarū aūt eſt ens increatū; S. An.
5 in 4. p. tit. 1. c. 1. §. 1. dicit qood uirtutes alię ſont na
turales, Aliæ acquiſitæ, Aliæ infuſæ. Primæ inſont
ex diſpoſitione naturali, quę uon ſont perfectę uir-
tutes, ſed potius quædā ſemina, & inchoatiooes vir
tutū, qoæ inclinationes, & aptitudines ad uirtutes
appellantur Iob. c. 31. Ab infantia mecū creuit mi-
ſeratio, & ex vtero matris meę egreſſa eſt mecū. Mi
ſeratio virtutis eſt; Acqoiſitæ verò uirtutes iunt ex
frequentatione actuali, ſeu operum aſſuetudine, ex
hoc. n. qood qois vtitur cibo moderatè acquirit ab-
ſtinētiā, nō tamē per unicū actū homo efficitur vir
tuoſus ſicut oec vna hirūdo facit ver. neq; vna dies
facit beatū, ſed ex frequentatis actibus fit habitus;
infuſæ aūt virtutes ſont illæ, quæ cauſant ex gratia
Dei, ſuut aūt iſtę uō ſolū fides, ſpes, & charitas, ſed
ēt oēs aliæ, ut prudētia Ioſtitia, & huiuſmodi, & dif
ferunt io tribos, Primo in caſualitate, quia infuſæ
cauſantur à Deo, non ex actu humano, acqoiſitæ
aūt ex actibus homanis, itē Deus operatur in inſtā-
ti, homo aūt paulatim. Ideo uirtutes acqoiſitæ tem
pus non parum requirunt, infuſę in inſtanti per gra
tiā iuſtificati obtinentur. Secundo differūt in corru
6 ptibilitate. Nā uirtos acquiſita non corrūpitur quo
ad habitū per vnū actū cōtrariū, nō. n. directè actus
contrariator habitui, ſed habitos actui. habitus au
tē uirtutis infuſæ corrumpitur per vnicū actū pec-
cati mortalis, immo omnes uirtutes iofuſæ ſimul
deficiunt per mortale, quia qoodlibet mortale di-
rectè contrariatur gratiæ, & tollit gratiā quæ cauſa
eſt huiuſmodi uirtutū, Remota autem cauſa remo-
uetur effectus, vnde Aug. Omnis oirtus patitur de-
trimentum ab uno vitio & Iac. 2. offendens in ono
factos eſt omoiū reus, ſ. uirtutū c. conſiderer. 5. diſt.
3 Tertio differuot io vtilitate, quia actus virtutis io
fuſæ eſt meritorius vitæ æternæ, non autem actus
virtutis acquiſitæ ſine gratia Hæc Sanctus Ant.
dicto loco §. 2. & ſequenti,

Aequales an dicantur virtutes, eſt an uirtus eſſe poſſit maior uel minor. Quaſt. V.

1 QVINTO quæro, vtrum vir-
tutes ſint æquales, & an vna
virtos eſſe poſſit maior, vel mi
nor? Reſp. qood nō, quia vbi-
comque eſſe poteſt Argumen
tum, & ſoperabundantia, po-
teſt eſſe inæqualitas, ſed in vir
tutibus inoenitur ſuperabon
dantia, & Aogumentum. dicitur enim Math. capi.
5. Niſi abundauerit Iuſtiria veſtra plos qoam ſcri-
barum & Phariſeorum, non intrabitis in Regnum
Cęlorum, & prou. 16. dicitur io abondanti Iuſtitia
virtus maxima eſt. Ergo videtur quod virtus poſſit
eſſe maior, vel minor S. Thom. 1. 2. q. 66. art. 1. vbi
concl. quod tametſi ſecundum ſe, nō ſit ſe ipſa ma
ior, vel minor, reſpectu tamen ſubiecti maior, vel
minor dici contingit, vel ſecundom variationem
temporis in eodem, vel ſecundum inclinationem
maiorem iu diuerſis, vel aliquo alio accidenti natu
ræ, vel gratiæ, dicitor tamen vna ſecundum ſpeciē
virtus, alia maior, & excellentior, ſed an ſint æqua-
les? Reſp. quod quantitas virtutum poteſt attendi
dopliciter. Vno modo ſecundum rationem ſpeciei,
& ſic nou eſt dubium, quod vna virtus vnios homi
nis ſit maior qoam alia, ſicuti Charitas fide, & ſpe.
Alio modo poteſt attendi ſecundum participatio-
nem ſubiecti; pro vt ſcilicet intenditor, vel remitti-
tur in ſubiecto, & ſecundom hoc omues virtutes
voios hominis ſunt æquales quadam æqualitate
proportionis, in qoantum æqualiter creſcunt io ho
mine, ſicuti digiti Manos ſunt inęquales ſecundū
qoantitatem, ſed ſunt æquales ſecundum propor-
tionem; cum proportionabilter augeantur, huiuſ-
modi autem æqualitatem oportet eodem modo ra
tionem accipere, ſicut & connexionis; æqualitas
enim eſt quædam connexio virtutū ſecundū quan
titatem S. Tho. 1. 2. q. 66. art. 2. dicens, virtutes om-
nes in vno, eodemqoe homine ęquales ſunt, vt pru
dentia, vel Charitate Regitur ſecundum proportio
nes æqoalitatem, vt vero reſpiciunt propriam ma-
teriam & actus inæquales eſſe contingit cō:. Vinc.
3. p. lib. 1. Diſt. 11. Rayn. ver. virtus c. 2. ver. ſecunda
cōſideratio, dicam infer. cum de uirtutibus loquar
quæ comparantur ad inuicem, & primo quæro an
oirtutes morales præeminenant intellectualibus?
Reſp. quod cum uirtus Moralis ſit iu rationali per
participationem, uirtus aotem intellectualis in ra
tionali per eſſentiam 1. Eth. c. fi. onl. 5. ſed rationale
per eſſentiam eſt nobilius, quam rationale per par-
ticipationem, ergo uirtus intellectualis eſt nobilior
uirtute morali. S. Tho. 1. 2. q. 66. art. 3. ubi concl. qđ
habitus morales, quāuis ſint magis uirtutes habiti-
bos intellectualibus; habitus tamen intellectuales
nobiliores habitus ſimpliciter ſūt, quā uirtutes mo
rales, qoæ perficiūt appetitū in ordine ad obiectū
ioferios obiecto intellectus. Secūdo q̄ro quæ ſit p̄-
2 cipua uirtus īter uirtutes morales. Reſ. Iuſtitia Ariſ.
5. Eth. c. 1. onl. 5. dicit q̄ Iuſtitia eſt p̄clariſſima uir-
tutū ipſa enim ī ſe virtutes cōtinet oēs S. Th. 1. 2. q.

66.art.4. vbi concl. quod Iuſtitia cum inter omnes
virtutes morales ſit rationi propinquior, quia in
voluntate conſiſtens dirigit hominem ad actum er
ga alios, eſt omnibus excellentior, quàm in nobilita
3 te fortitudo, poſt quam temperantia eſt, Tertio quę
ro quæ ſit maxima inter virtutes intellectuales?
Reſp. ſapientia Ariſt.6.Eth.cap.7. dicit, quod ſapiē
tia eſt ſicut caput inter virtutes intellectuales San.
Thom.1.2.q.66.ar.5. dicens quod magnitudo vir
tutis ſecundum ſuam ſpeciē conſideratur ex obie-
cto; obiectum autem ſapientiæ præcedit inter obie
cta omnium virtutum intellectualium conſiderat
enim cauſam altiſſimam, quæ Deus eſt lib. 1. Me-
taph.c.1.& quia per cauſam iudicatur de effectu, &
per cauſam ſuperiorem de cauſis inferioribus, inde
eſt quod ſapientia habet iudicium de omnibus a-
lijs virtutibus intellectualibus, & eius eſt ordinare
omnes, & ipſa eſt quaſi Architectonica reſpectu
omnium. Quarto quæro quę ſit maior inter virtu-
ſes Theologicas? Reſpo. Charitas Paul.1.ad Cor.
13.ibi. Nunc autem manēt ſpes, fides, & Charitas;
tria hæc, maior autem horum eſt Charitas S. Tho.
1.2.q.66.articu.6. dicens quod cum tres virtutes
Theologicæ reſpiciant Deum, ſicut proprium obie
ctum, non poteſt una earum dici maior altera, ex
hoc quod ſit circa maius obiectum, ſed ex eo quod
una ſe habeat propinquius ad obiectum, quàm
alia; & hoc modo Charitas eſt maior alijs, nam alię
important in ſui ratione quandam diſtantiam ab
obiecto, eſt enim fides de non viſis, ſpes autem de
non habitis, ſed amor Charitatis eſt de eo, qui iam
habetur; eſt enim amatum quodammodo in aman-
te, & etiam amans per affectum trahitur ad vnio-
nem amati, propter quod dr̄ Iohan.1.c.4. qui ma-
net in Charitate in Deo manet & Deus in eo hæc
S.Thom.d.loco conc. cum his S. Ant.4.par.tit.1.c.
4.Rayn.verſi. virtus cap.4. dicens quod ſi virtutes
conſiderentur in diuerſis hominibus, & ſecundum
diuerſa tempora, tunc dico quod vna virtus poteſt
eſſe maior, vel minor in vno, quā in alio, & hoc pp
quatuor rationes, ſ. propter maiorē diſpoſitionem,
aſſuefactionem, diſcretionem & infuſionem.

Connexę quomodo & quando dicantur eſſe virtutes. Quæſt. VI.

1 SEXTO quęro, vtrū virtutes di
cantur eſſe connexæ, & primo ꝙ
de virtutibus moralib. an ſint in-
ter ſe connexę, vt vna abſq; altera
eſſe nō poſſit? Reſpō. virtutes mo-
rales perfectas neceſſe eſt ad inui
cē cōnexas eſſe, vt altera ſine altera eſſe non poſſit,
vnde Ambr. ſuper Lucam cap.6.in fine uol.5. dicit
Connexæ ſibi ſunt concatenatæq; virtutes, ut qui
unam habet plures habere videatur & Aug. 6.c.4.
vol.3.de trin. dicit, quod virtutes, quæ ſunt in ani-
mo humano, nullo modo ſeparantur ab inuicem &
Greg. 22. moral.c. 1. dicit quod vna virtus ſine a-
lijs, aut omnino nulla eſt, aut imperfecta, & Cic.li.
2. Tuſc. in vnam virtutem confeſſus es te nō habe
re, nullā neceſſe eſt te habituram S. Tho. 1. 2.q.65.
art. 2. Philarc. Man. Conf. ut. de Tertio Sacerd.
Mun. 5. virtutes Rayn. ver. uirtus c. 5. S. Ant.4.p.tit.
1.c.5. Viguer. titu. de vir. temper. cap. 8. Vinc. vol. 3.
2 lib. 1. diſt. 50. ratio eſt, quia diſcretio pertinet ad
prudentiam, rectitudo ad iuſtitiam, moderantia ad
temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem, &
in quacunque materia iuſta conſiderantur. & ſecū-
dum hoc manifeſtè apparet ratio connexionis: nō
enim firmitas hēt laudē uirtutis, ſi ſit ſinē modera-
tione vel rectitudine, aut diſcretione vnde Greg.
22. Moral. c. 1. dicit quod uirtutes ſi ſint diſiunctæ
non poſſunt eſſe perfectæ ſecundum rationē uirtu
tis, quia nec prudentia uera eſt quę iuſta, fortis, &
tēperans non eſt; Alia ratio eſt, quia multa uirtus
pōt eſſe abſq; prudentia quia propriū uirtutis mo-
ralis eſt facere electionem rectam, cum ſit habitus
electiuus ſimiliter prudentia, quæ eſt conſiliatiua
iudicatiua, & præceptiua eorum, quę ſunt ad finem
ſimiliter prudentia nō poteſt haberi abſq; alijs vir-
tutibus cum prudentia ſit recta ratio agibiliū, ad
quos rectè quis ſe habet per uirtutes morales. vndè
ſicut ſcientia ſpeculatiua non pōt haberi ſine intel-
lectu principiorum, ita nec prudentia ſine virtuti-
bus moralibus, ex quo manifeſte ſequitur uirtutes
4 morales eſſe connexas hæc. S. Tho. d. loco Pręterea
quod uirtutes ſint connexæ patet, quia uirtus reſpi
cit rectā regulā, ſeu ordinē rōnis; & hoc quatuor
modis, primo in actione interiori & ſic eſt pruden
tia, quæ eſt recta ratio agibilium, quæ ſunt in ipſo
homine, Secūdo uirtus reſpicit ordinē rōnis in ope
ratione exteriori, & ſic eſt iuſtitia, Tertio uirtus re-
ſpicit ordinē rationis in paſſione delectabili. eſt n.
quędā paſſio. ſ. concupiſcentia delectationū impel
lens ad aliquod contrariū rōni, & hanc moderatur
tēperantia: quarto uirtus reſpicit bonū, ſeu ordinē
rōnis in paſſione horribili, vel pęnali. Nā quædam
eſt paſſio circa horribilia, & pęnalia. ſ. timor à bono
rōnis retrahens, & impediēs, & ideo fortitudo fuit
neceſſaria quæ paſſionē hanc moderaret; Præterea
vbi eſt pugna vitiorū, ibi dēt eſſe victoria virtutū,
3 nā bonū vincit malū, quatuor aūt ſunt vitia, quibus
in hac vita ab hoſte īuadimur. ſ. ſtultitia, iniquitas,
timor, & concupiſcentia contra quæ quatuor ſunt
ſcuta, quibus pugnamus. ſ. Prudētia cōtra ſtultitiā;
Iuſtitia cōtra timorē, Tēperātia cōtra cōcupiſcen-
tiā Rayn. ver. virtus c. 3. Secundo quæro virū virtu
6 tes morales ſint connexæ cū uirtutibus Theologi-
cis? Reſp. qđ ſic, quia tres virtutes Theologicæ ſub
illis quatuor cōtinētur, nā fides ſub prudētia, ſpes
ſub fortitudine, Charitas ſub Iuſtitia cōtinetur, mo
rales tamē conſiſtunt in uſu operū, illę vero tres in
cōtēplatione diuinorū Rayn. d. loco tertio, quæro
7 vtrū uirtutes morales eſſe poſſint abſq; Charitate?
Reſp. quod nō, Iuxta illud 1. Io. 3. qui non diligit
manet in morte; Sed p virtutes perficitur vita ſpi-
ritualis, ipſæ. n. ſunt. quib. rectè viuit Aug. 1. de lib.
Arb. c. 18. ergo nō poſsūt eſſe ſine dilectione Cha-
ritatis S. Th. 1.2.q.65.ar.2. dicēs quod virtutes mo
rales pro vt ſunt operatiuę boni in ordine ad finem,
qui non excedit facultatē naturalē hominis, poſsūt
per opera humana acquiri, & ſic acquiſita ſine cha-
ritate eſſe poſſunt; ſicuti fuerunt in multis Gentili-
bus. Secundum aūt quod ſunt operatiuæ boni in or

dine

dine ad vltimũ finẽ ſuper naturalem ſic perfectè, &
rectè habent rationem virtutis, & nõ poſſunt hu-
manis actibus acquiri, ſed infunduntur à Deo, &
huiuſmodi virtutes morales ſine charitate eſſe non
poſſunt; vndè ſicut virtutes dirigentes homines in
finem naturalem, non ſunt ſine prudentiæ virtute,
ità morales virtutes infuſæ dirigentes in finem ſu-
pernaturalẽ, ſine charitate eſſe non poſſunt. Quarto
quæro vtrũ Charitas poſsit eſſe ſine virtutibus mo-
ralibus? Reſp. quod non, quia per Charitatẽ tota
lex impletur. Ro. 13. qui diligit proximũ legẽ imple
uit, ſed tota lex impleri non põt, niſi per oẽs virtu-
tes morales, quia lex præcipit de omnibus actibus
virtutum; Ariſt. 5. Eth. c. 1. ergò qui habet Charita-
tẽ habet omnes virtutes morales; & Aug. ſerm. 1.
Dom. c. 4. ſer. 46. col. 10. dicit quòd Charitas inclu-
dit in ſe omnes virtutes cardinales; vndè cũ Cha-
ritas ſit principium omniũ bonorum operum, quæ
hominem in finẽ vltimum dirigunt, neceſſariò ſi-
mul cum ipſa infunduntur omnes aliæ morales vir
tutes, non obſt. quod aliqui ſancti dicantur aliquas
virtutes non habere, nã illud procedit inquantum
patiuntur difficultatem in actibus earum, quamuis
habitus omnium uirtutum habeant. S. Tho. 1. 2. q.
65. art. 3. Vinc. p. 3. lib. 1. diſt. 10. verſ. ad tertium, ubi
concluditur quod Deus non minus operatur perfe
ctè in operibus gratię, quã in operibus naturę, ſed
in operibus naturæ non inuenitur principium in ali
qua re quod inueniatur in ea, quę ſunt neceſſaria ad
opera perficienda, ſicuti in animalibus reperiuntur
organa, quibus perfici poſſunt opera, ad quæ pera-
genda anima habet poteſtatem. Charitas verò eſt
principium omnium bonorum operum, quæ ad vl
timum finem diriguntur, vnde oportet quod cum
Charitate ſimul infundantur omnes virtutes mora
les, quibus homo perficit ſingula genera bonorum
operum, unde qui amittit Charitatem per peccatũ
9 mortale, amittit oẽs uirtutes morales infuſas. Quin-
to quæro an fides, & ſpes poſsint eſſe ſine Charita-
te? Reſp. quod ſic. gl. ſuper Math. c. 1. dicit quod fi-
des generat ſpẽ, ſpes verò Charitatẽ, ſed generans
eſt prius generato, & poteſt eſſe ſine eo. ergo fides
põt eſſe ſine ſpe, & ſpes ſine Charitate. S. Tho. 1. 2.
q. 65. art. 4, dicens quod fides, & ſpes, ſine Charita-
te poſſunt quidem aliqualiter eſſe, perfectę autem
uirtutis rõnẽ ſine Charitate non hẽnt, ſicuti tẽperan
10 tia, vel fortitudo ſine prudentia. Sexto quæro utrũ
Charitas poſsit eſſe ſine fide, & ſpe? Reſp. quod nõ.
nã Paul. dicit ad Hebr. 11. ſine fide impoſsibile eſt
placere Deo, quod maximè pertinet ad Charitatẽ,
ut patet illud prou. 5. Ego diligẽtes me diligo. ſpes
ẽt eſt, quę introducit ad Charitatẽ, ergo Charitas
nõ põt haberi ſine fide, & ſpe. S. Tho. 1. 2. q. 66. art.
3. dicens quod ſicut aliquis nõ poſſet cũ aliquo ami
citiã habere, ſi diſcederet, vel deſperaret ſe poſſe ha
bere aliquã ſocietatem vel familiarẽ conuerſationẽ
cũ ipſo, ita aliquis non põt habere amicitiã ad Deũ
quæ eſt Charitas, niſi fidem habeat, per quam cre-
dat huiuſmodi ſocietatem, & conuerſationẽ homi-
nis cum Deo, & ſperet ſe ad hanc ſocietatẽ pertine
re, & ſic Charitas ſine fide, & ſpe nullo modo eſſe
põt S. Thom. d. loco vinc. 3. p. lib. 1. diſ. 10. in fine.

Acquiſitio virtutum quomodò fiat. *Quæſt. VII.*

SEPTIMO quæro quibus modis ac
quirãtur virtutes, & primo quęro vtrũ
virtus inſit in nobis à natura? Reſ. qđ
nõ, q̃a id quod ineſt homini à natura
ẽ omnibus hominibus cõmune, & nõ
tollitur ꝑ peccatũ; quia ẽt in Dæmonibus naturalia
manẽt, Dion. c. 4. p. 4. de Diuin. nom. Sed uirtus nõ
ineſt omnibus hominibus, & abijcitur per peccatũ,
ergo non ineſt homini à natura. non obſt. quod uir
tutes dicãtur naturales, eo quod ſint ſecundũ rõnẽ,
quę eſt homini naturalis, nã illud ꝓcedit ſm qđ ſe
minaria uirtutũ inſunt nobis à natura in quãtũ rõ-
nales ſumus, ſicuti ẽt ex naturali diſpoſitione corpo
ris, quã qs hẽt ex natiuitate vnus habet aptitudinẽ
ad miſerẽdũ, alius ad tẽperatè uiuẽdũ, alius ad aliã
uirtutem, iuxta illud Iob. ca. 31. ab infantia creuit
mecũ miſeratio, & de utero egreſſa eſt mecũ. virtu
tes igit nõ ſunt nobis naturales, niſi ſm aptitudinẽ,
& inchoationẽ, nõ aũt ſm perfectionẽ; uirtutes ta-
men Theologicę ſunt penitus ab extrinſeca cauſa
hominibus collatæ ad eorũ naturã iuuandã S. Tho.
1. 2. q. 36. art. 1. Durand. 3. ſent. diſt. 33. q. 1. Rayn.
ver. virtus. c. 1. ver. 2. Philiar. cap. man. Sacerd. tit. de
Tertio Sacerdotis munere §. ſicut. Vinc. 3. p. lib. 1.
2 diſt. 9. in prin. Secundo quæro utrũ virtutes aliquæ
morales ſint in nobis per infuſionẽ? Reſp. quod ſic.
Sap. 5. Sobrietatẽ, & Iuſtitiã docet prudentiã, & vir
tute. S. Tho. 1. 2. q. 63. ar. 3. dicens quod oportet ef-
fectus eſſe ſuis cauſis, & principijs proportionatis,
omnes aũt uirtutes procedunt ex quibuſdã natura-
libus principijs, in nobis præexiſtentibus, loco quo-
rum conferuntur nobis à Deo uirtutes Theologi-
cę, quibus ordinamur ad finem ſupernaturalem: vn
de oportet, quòd his etiam uirtutibus Theologicis
proportionaliter reſpondeant alij habitus diuinitus
cauſati in nobis, qui ſic ſe habeant ad uirtutes Theo
logicas, ſicut ſe habent uirtutes mortales, & intelle
3 ctuales ad principia naturalia virtutũ; Tertiò quæ-
ro utrum aliquæ uirtutes cauſentur in nobis ex aſ-
ſuetudine operũ? Reſp. quod ſic. Dion. c. 4. vol. 4.
de Diuin. nom. dicit quod bonum eſt uirtuoſius,
quàm malũ, ſed ex malis actibus cauſantur habitus
virtutũ: ergo multo magis ex bonis actibus poſ-
ſunt cauſari habitus virtutũ. S. Tho. 1. 2. q. 63. art. 2.
vbi conc. qđ in hominib. ſunt aliquæ uirtutes non
niſi diuinitus infuſę, & aliquæ ex conſimilibus vir-
tutũ operibus acquiſitæ, quę videlicet hominem or
dinant in bonum ratione humana regulatũ, Quarto
quæro quid requiraẽ in adeptione virtutis? Reſp.
quod in adeptione virtutis requiritur tẽpus, actus,
& modus; primo tẽpus, quia virtus, ut dictum eſt,
non ineſt nobis à natura; ſecundo requiritur actus,
ſed non vnicus actus, ſed plures ut dicam in ſeq.
quæſt. Tertio requiritur modus, qui eſt triplex, pri
mus eſt medium attendere, hoc eſt declinare ab ex-
tremis, vt dicam inferius cũ de medio virtutis age
tur. Secundus eſt appetitũ dirigendo. ſ. ut contra
rium faciat eius, ad quod magis ad male agendum
inclinatur, exemplo illorum, qui dirigunt ligna di-
ſtorta, qui dum uolunt ea dirigere, in aliam partem

 tor-

torquent; Tertius modus eſt infectinum excludere, non.n. poſſumus in delectationibus diutius immorari, quãdo delectamur in eis, & ideo eas in principio vitare debemus Rayn. vet. uirtus c.1. uer. 2. S.Ant.4.par.tit.1.cap.2.per totum.

Habitus vtrum dicatur virtus humana. Quaſt. VIII.

OCTAVO quæro, utrũ virtus
humana ſit habitus? Reſp. quod
1 ſic Ariſ.li.prædic.in prędic.qua
litatis in prin.ponit eſſe habitus
ſcientiã, & uirtutẽ S. Tho.1.2.
q.55.art.1.dicens, quòd cũ uir-
tus ſit pfectio potẽtię in ordi-
ne ad actũ, neceſſario virtus eſt habitus; non obſt.
qđ habitib. nõ mereamur, ſed actibus, alioquin ho
mo męret continuè et dormiẽdo, ſed uirtutibus me
remur, ergo uirtus nõ eſt habitus; nam Reſp. quod
aliquo dicimur męreri dupliciter. uno modo ſicut
ipſo merito, eo modo, quo dicimur currere curſu,
& hoc modo meremur actibus, Alio modo dici-
mur mereri aliquo, ſicuti principio merendi, ſicut
dicimur currere potentia motiua: & ſic dicimur
mereri uirtutibus, & habitibus hæc. S.Tho.d.loco
in 3.arg.Vinc.3.p.lib.1.tit.de virtutibus in prin. Se
2 cũdo quæro an ſit habitus operatiuus? Reſp. quod
ſic, Ariſt.2. Eth.c.6. dicit quod uirtus uniuſcuiuſq;
rei eſt, quę opus eius bonum reddit S. Tho. 1.2.q.
55.art.2.dicens, quod uirtus humana, cum ſit per-
fectio potẽtię in ordine ad opus, oportet ipſam eſſe
3 ad habitum operationum. Tertio quæro utrum vir
tus humana ſit habitus bonus? Reſp. qđ ſic Aug.
lib. de moribus Eccl.c.6. dicit, Nemo autẽ dubita-
bit, quod virtus animam facit optimam & Ariſt.2.
Eth.c.6.dicit quod uirtus eſt, quæ bonum facit ha-
bentem, & opus eius bonum reddit. S. Tho.1.2. q.
55.art.3. dicit quod uirtus humana, quæ eſt habi-
tus operatiuus, cum diſponat hominem in ordine
ad ultimum, in quod res poteſt, neceſſario bonus
eſt habitus, & boni operatio, non obſt. quod uirtus
in infirmitate perficiatur Paul.2. ad Cor. 12. & in-
firmitas dicatur eſſe malum, nam Reſp. quod tanto
ratio perfectior eſſe oſtenditur, quanto infirmitates
corporis, & inferiorum partium magis poteſt uin-
cere, & tolerare, & ideo uirtus humana, qua rationi
attribuitur, in infirmitate perfici dr; non quidẽ rõ-
nis, ſed in infirmitate corporis, & inferiorũ partiũ.

Subiectum virtutis in qua potentia Animę reperiatur. Quæſt. IX.

NONO quęro, ſubiectum virtu
tis, in qua potentia animę repe
riatur? & primo quęro vtrum
virtus eſſe poſſit in potẽtia ani
1 nię ſicut in ſubiecto? Reſp. qđ
ſic. S. Tho. 1.2.q.56. art.1.di-
cens quod virtutẽ pertinere ad
potentiam animę ex tribus po
teſt eſſe manifeſtũ. Primo quidẽ ex ipſa ratione vir
tutis, quę importat perfectionem potentię; perfe-
ctio autem eſt in eo; cuius eſt perfectio. Secundo
ex eo, quod eſt habitus operatiuus. vt dixi ſupra q.
præc. omnis autẽ operatio eſt ab anima per aliquã
potentiã, Tertio ex hoc quod diſponit ad optimũ;
optimũ aũt eſt finis, qui uel eſt operatio rei, uel ali-
quid conſecutũ per operationẽ à potentia egrediẽ-
tem, vnde uirtus humana eſt in potentia animę, ſi-
cut in ſubiecto: hæc S.Tho.d. loco Conc. Vinc.p.3.
2 lib.1.tit.de virt.diſt.2.in princ. non tamen vna uir-
tus eſſe poteſt in pluribus potentijs animę, quia vir
tus eſt in potentia animæ ſicuti in ſubiecto, ſed idẽ
accidens non poteſt eſſe in pluribus ſubiectis; er-
go una uirtus non poteſt eſſe in pluribus potentijs
animę S.Tho.1.2.q.56.art.ubi dicit, quod impoſſi-
bile eſt unam virtutem eſſe in duabus potẽtijs, niſi
illę ordinem ad inuicem habeant, in participatione
illius uirtutis, & ſic una uirtus pertinere poteſt ad
plures potentias, ita quod in una ſit principaliter,
& ſe extendat ad alias, per modum diffuſionis, uel
per modum diſpoſitionis, ſecundum quod una po
tentia mouetur ab alia, & ſecundum quod una po-
tẽtia accipit ab alia, Item declarat quod cum uirtus
ſit, quæ ſimpliciter & actu bonum facit habentem,
& opus eius bonum reddit; impoſſibile eſt intelle
ctũ eſſe ſubiectum uirtutis ſimpliciter, niſi ſecũdũ
ordinẽ ad uoluntatem, quę uirtutis ſimpliciter ſub
iectum eſt, & ita procedit illa ratio quod mens
maximè dicitur intellectus; ſubiectum autem vir
tutis eſt mens, ergo intellectus eſt ſubiectum uirtu
3 tis: ita S.Tho.d.loco art.3. Sed quęro utrum uirtu-
tis ſubiectũ ſit iraſcibilis & concupiſcibilis? Reſp.
quod ſic, qa fortitudo ponitur in iraſcibili S.Tho.
d.loco art.4.dicens quod iraſcibilis, & concupiſci-
bilis dupliciter conſiderari poſſunt, uno modo ſecũ
dum ſe, in quantum ſunt partes appetitus ſenſiti-
ui & hoc modo non competit eis quod ſint ſu-
biectum uirtutis. Alio modo poſſunt conſiderari in
quantum participant rationem, per hoc quod natę
ſunt rationi obedire, & ſic iraſcibilis, uel concupi-
ſcibilis poteſt eſſe ſubiectũ uirtutis humanę; non
tamen uires apprehenſiuæ ſenſitiuæ ſunt ſubiectũ
virtutis, quia omnes uirtutes, uel ſunt intellectua-
les Ariſt.2.Eth.c.1. morales autem uirtutes omnes
ſunt in parte appetitiua, intellectuales in intellectu
6.Eth.c.1.nulla ergo uirtus eſt in uiribus ſenſitiuis
apprehenſiuis interius. S.Tho.d.loco.ar.5. dicens,
quod cum uirtus ſit habitus perfectus, quo nõ niſi
bonum opus operari poteſt, in uiribus ſenſitiuis, &
apprehenſiuis nõ eſt uirtus, qua verũ cognoſcitur,
cognitio autem ueri, non conſumatur in uiribus
ſenſitiuis apprehenſiuis, ſed huiuſmodi uires
ſunt quaſi pręparatorię ad cognitionem intellecti-
uam; proprium tamen ſubiectum uirtutis eſt uo-
luntas, quia maior perfectio requiritur in mouen-
te quàm in moto; ſed voluntas mouet iraſcibilem,
& concupiſcibilem, multo ergo magis, debet eſſe
uirtus in voluntate, quàm in iraſcibili, & concupi-
ſcibili. Sanctus Thom.1.2.quæſt.56.art.6. Vinc.3.
p.lib.1.tit.de virt.diſt.2.

[illegible] ad commutationem, & [illegible] de
[illegible] ad [illegible]
temp[illegible]

2 Se[illegible] [illegible] per[illegible]
nea[illegible] [illegible] ? R[illegible]
[illegible] eſt [illegible] uer[illegible]
[illegible] particul[illegible] & [illegible]
h[illegible]ine re[illegible] [illegible] par-
ti[illegible]um [illegible] ip[illegible]s
fe[illegible] ve paſſus eſt; [illegible] .Re-
[illegible]are quis rece[illegible] [illegible] Lazarus
[illegible]liter mala. E[illegible] magis [illegible]
[illegible] la[illegible], & [illegible] ad
[illegible] a, [illegible] virtute [illegible] . Tho.
[illegible] intelle-
ctuale[illegible] post han[illegible] [illegible]tribus [illegible]ane[illegible] e-
cundū id quod eſt in ip[illegible], v[illegible]et intel-
[illegible] ſpecies in intelle[illegible], [illegible] mauent
au[illegible] ad [illegible], [illegible] [illegible] ma-
ta, vnde dictum Apoſt. [illegible] Corin.1[illegible] [illegible]cien-
tia deſtruetur, eſt [illegible]endum qua[illegible]um ad id
quod eſt materiale [illegible], & qua[illegible] ad mo-
dum intell[illegible], [illegible] phanta[illegible]-
ta remanebun[illegible] de[illegible] corpore [illegible]
ſcientię per co[illegible] [illegible]
Thom.1.2.q[illegible]. Tert[illegible] &

3 an virtutes [illegible] maneant poſt [illegible] vi-
tam ? Reſp. Prin[illegible] fides non manet [illegible] poſt
2.ad Cor. 5. quam[illegible] [illegible] pere[illegible] a-
mur a Domin[illegible] per fi[illegible] enim am[illegible]amus & non
per ſpeciem: Sed [illegible] in gloria non pere-
grinatur à Domino [illegible] ei pręſen[illegible] [illegible] fides
non maneret poſt hanc vi[illegible] in gloria S[illegible]us
Thom.1.2. quęſt.6[illegible] di[illegible]ens, e[illegible] fide [illegible]
q[illegible] q[illegible] di[illegible], q[illegible] [illegible]et [illegible]ea[illegible] autem
id videat quo bea[illegible]tur, impoſſibile ſimpliciter
eſt [illegible] ſimul [illegible] beatitudine in eodem per-
ma[illegible] ſubiecto. Non obſt. Quod fides ſit nobilior
ſ[illegible] a autem remanet vt dictum eſt,
nam Re[illegible] quod [illegible] pr[illegible]ed[illegible] ex parte obie-
cti [illegible] veri[illegible] prima, ſcientia
tamen ha[illegible] mo[illegible]m [illegible]cend[illegible]
qui do[illegible] [illegible]nat perfectioni bea[illegible]itudinis, ſc[illegible]et
viſion[illegible] re[illegible]at ei [illegible]us fidei, non obſt.
quod fides [illegible] Paul. 1. [illegible]
ſu[illegible] tolluntur e[illegible]s, nam [illegible]
eſt [illegible]amentum q[illegible]um ad id, quod [illegible]
c[illegible]e, & Id[illegible]am[illegible]u perficietur [illegible]
e[illegible] fund[illegible] quod ide[illegible] en-
[illegible] de virtute [illegible]
[illegible] Paul R[illegible]
[illegible] eſt [illegible]
[illegible] Sanctus Thom.
[illegible] ſpe
[illegible] a vero [illegible]
[illegible]

[illegible]

2 [illegible] gl[illegible]

[illegible]

Sa[illegible]
tus [illegible].An.4.[illegible]
[illegible]quęſt.4.& [illegible] V[illegible]
[illegible]

[illegible] virtutis quæ dicatur. [illegible]

1 D[illegible]ECIM[illegible]
[illegible] al[illegible]
[illegible]
[illegible] C[illegible]
[illegible]

2 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Greg. [illegible] re habe [illegible] ſe [illegible] uden [illegible] [illegible] gr [illegible] tutes, habent tres [illegible] tudo, Iuſtitia, te[illegible] [illegible] cum igitur v[illegible] claria eſt omni [illegible] xit Perald. [illegible] principio per totu[illegible].

De virtutibus [illegible] Tit. II.

D[illegible]ICTVM eſt [illegible] Titulo [illegible] pertinet [illegible] communi ad [illegible] [illegible] ere [illegible]

a P[illegible] quæro an h[illegible] virtutes? Ref[illegible] tu[illegible] tuam [illegible] nuſi [illegible] peran[illegible] tum præſtans [illegible]

[illegible]

a [illegible] r et ad [illegible] cia [illegible] ratio [illegible] [illegible] a [illegible] Habet ad [illegible] & ſeq. [illegible]

De [illegible] virtutum [illegible] moralibus. Quæſt. II.

S[illegible]ECVNDO quæro [illegible] omn[illegible] [illegible] vel [illegible] p[illegible] & intelle[illegible] morales, quæ tamen ſunt [illegible] S. Th. [illegible] 2. q. 58. [illegible] im [illegible] [illegible] es virtutes mor[illegible] p[illegible] animæ app[illegible] [illegible] ſus morales [illegible] [illegible] 5. diximus [illegible] [illegible] ales, unde [illegible] [illegible] ita morales [illegible]

[illegible] hominis, [illegible] Art. [illegible] ex [illegible] quod [illegible] per [illegible] m, ſi quidem [illegible], vel p[illegible], [illegible] intellectual[illegible] parts, et [illegible] d[illegible] us humana, vel eſt intellectua[illegible] Moral[illegible] S.Thom.d.[illegible] Art. [illegible]. Item quæro

1 [illegible] Mo[illegible] po[illegible] ſſe al[illegible] ue in[illegible] ectua[illegible] quod non [illegible] dicit quod [illegible] virtutes, niſi ea, quæ ap[illegible] virtutes eſſe nequaquam po[illegible], ſed prudẽtia eſt virtus intellectualis, S.Thom. 1.[illegible] Ar. 4. ergo virtutes m[illegible] non poſſunt eſſe [illegible] le[illegible]s, ratio eſt, [illegible] m[illegible] alis [illegible] habitus electiuus [illegible] hoc vt [illegible] bona d[illegible] ta intentio finis, & [illegible] fi[illegible] er [illegible] quæ vim appe[illegible] ad bonum [illegible] niens [illegible] eſt [illegible] debitus. Se[illegible] m[illegible] recte [illegible] piar ea, quæ ſunt ad finem, & [illegible] poteſt eſſe niſi per rationem recte [illegible] dicantem, & præcipientem quod per[illegible] prudentiã, & ad virtutes [illegible] ann[illegible] virtus moralis abſque prudentia eſſe non poteſt [illegible] per con[illegible] q[illegible] s ne[illegible] ſine intellectu [illegible] eſt tamen virtus mo[illegible] ſine quibuſdam intellectualibus virtu[illegible] eſſe, [illegible] ſine ſa[illegible] a, & arte [illegible] prudentia, & intel[illegible], ſed [illegible] intellectualis virtu[illegible] qu[illegible] udentia eſt poſſit eſſe ſine moral[illegible] R[illegible], quod [illegible] et aliæ virtutes intellectuales ſine virtute mora[illegible] ſunt, prudentia tamen pro vt eſt vir[illegible] al[illegible] ab quæ virtute [illegible] ali eſſe non poteſt, ratio eſt, quia prudentia eſt recta ratio agibilium, non aute[illegible] m in vniuerſ[illegible], ſed etiam in particulari [illegible] ſint actiones circa quas ver[illegible] tur virtus moralis S. Tho. 1. 2. q. 58. Art. 5.

Moralis virtus an Dicatur paſſio. Quæſt. III.

TERTIO quæro vtrum Moralis virtus dicatur paſſio? Reſpon. quod non, Ariſ. 2. Eth. c. [illegible] paſſiones neque virtutes [illegible], neque malitiæ: [illegible] eſt [illegible] um virtus m[illegible] [illegible] S. Th[illegible] 1. 2. [illegible]

4 q[illegible] [illegible] in bea[illegible] eſt [illegible]

5 [illegible] ſione. [illegible] quod non [illegible] opera[illegible] one [illegible] paſſi[illegible] aliæ virtute [illegible] eſt [illegible] paſſionibus. [illegible] appe[illegible] Morales, [illegible] priam [illegible] un[illegible] ſ[illegible] paſſiones [illegible] ducunt ad pec[illegible] non autem [illegible] tç, non [illegible] nos autem [illegible] ſuæ [illegible] ratio De[illegible] & [illegible] S. [illegible] in Reip. ad [illegible]

M[illegible] eſt[illegible]. Quæſt. [illegible]

[illegible]

virtutum moralium, eſt pars appetitiua animæ, quæ per diuerſas potentias diſtinguitur S. Thom. 1. p. q. 80. art. 2. ergo non poteſt eſſe vna tantum virtus moralis S. Thom. 1. 2. q. 60. artic. 1. dicens quod appetibilia ſecundum motionem rationis cõſtituuntur in diuerſis ſpeciebus, ſecundum quod diuerſimodè ſe habent ad rationem. vnde ſequitur quod virtutes morales ſint diuerſę ſecundum ſpeciem, & non vnam tantum, non obſt. quod finis vltimum virtutis ſit vnus, nempe fęlicitas, & moralia reſpiciant ſpeciem à fine: nam Reſp. quod Moralia non habent ſpeciem à fine vltimo, ſed à finibus proximis, qui quidem & ſi infiniti ſint numero, non tamen infiniti ſunt ſpecie S. Thom. d. loco ad 3. quæ virtutes ſunt in duplici differentia, nam
2 aliæ verſantur circa operationes vt eſt iuſtitia, aliæ circa paſſiones, vt temperantia, fortitudo, & manſuetudo Ariſt. 5. Eth. c. 4. S. Thom. 1. 2. q. 60. artic. 2. dicens, quod operatio, & paſſio dupliciter poteſt comparari ad virtutem. Vno modo ſicut effectus, & hoc modo omnis moralis virtus habet aliquas operationes bonas, quarum eſt productiua, & delectationem aliquam, vel triſtitiam quæ ſunt paſſiones S. Thom. 1. 2. q. 59. art. 4. alio modo poteſt comparari operatio ad virtutem moralem ſicut materia circa quam eſt, & ſecundũ hoc oportet alias eſſe virtutes morales circa operationes & alias circa paſſiones ſed in quibuſdam virtus eſt principaliter circa operationem, in quibuſdam autem circa paſſionem, circa tamen operationes non ſolum vna, ſed plures eſſe dicuntur, ſecundum quod diuerſificantur actiones, ſeu operationes, quæ varijs Iuſtitiæ operibus regulãtur: ad iuſtitiam enim pertinet vt quis debitum reddat. Vnde omnes huiuſmodi virtutes, quæ ſunt circa operationes, habẽt aliquo modo rationem Iuſtitiæ; ſed debitum nõ eſt vnius rationis in omnibus, aliter enim debetur aliquid æquali, aliter ſuperiori, aliter minori, aliter ex pacto, aliter ex beneficio ſuſcepto; & ſecundum has diuerſas rationes debiti, ſumũtur diuerſę virtutes: puta Religio erga Deum, pietas erga parentes, gratia per quam redditur debitum benefactoribus, & ſic de alijs. Sanctus Thomas 1. 2. quæſtio. ſexageſima articulo tertio qui in articulo ſequenti dicit, etiam circa diuerſas paſſiones eſſe diuerſas virtutes; Fortitudo enim eſt Circa timorem, & audaciam, Temperantia circa concupiſcentias, Manſuetudo circa iras Ariſt. tertio, Eth. capitulo ſexto, & quarto, Eth. capitulo quarto, vnde impoſſibile eſt vnam, & eandem virtutem moralem eſſe circa omnes paſſiones, quamuis circa paſſiones contrarias eandem contingat virtutem eſſe, vt eſt fortitudo inter timorem, & audaciam, & ſic de alijs, cũ enim virtus, moralis in quadam medietate conſiſtat medium in contrarijs paſſionibus ſecundum eandem rationem inſtituitur, ſicut & in naturalibus, idem eſt medium inter contraria vt inter Album, & nigrum.

Morales virtutes an diſtinguantur ſecundum diuerſa obiecta quæſt. V.

1 QVINTO quæro vtrum virtutes Morales diſtinguantur ſecundum diuerſa obiecta? & in hac dicemus, quot ſint virtutes morales: Reſ. quod plures ſunt virtutes morales, quę circa paſſiones ſunt diſtinctæ vel ſecundum diuerſas materias, vel paſſiones, vel eorum obiecta diuerſa Sanct. Thom. 1. 2. q. 60. art. 5. S. Ant. 4. p. tit. 2. c. 1. §. 6. vincentius 3. p. lib. 1. tit. de vir. Diſt. 4. & ſeq. Philiarem Man. Sacer. tit. de Tertio. Sacerd. Mun. vet. quot ſunt virtutes, ex quorum dictis colligitur hæc Cõ. Concl. nam virtus, vel eſt circa operationes dirigendas, vel circa paſſiones regulandas. circa operationes eſt Iuſtitia, quæ in actionibus hominum ad alterum in ratione debiti ordinat. Si vero eſt circa paſſiones regulandas, vel eſt circa paſſiones, quę habent aliquod obiectum pertinens ad ipſam corporalem hominis vitam, vel circa paſſiones, quæ habent obiectum reſpicens exteriora bona; vel circa paſſiones quæ habent obiectum pertinens ad exteriores actus. Obiecta reſpicientia corporalem vitam, duo ſunt, Quædam enim ſunt vitæ contraria, & ad mortem tendunt, de quibus eſt fortitudo quæ eſt virtus inter timiditatem, & audaciã inter extrema vitia conſiſtens, quædam tendunt ad vitæ conſeruationem, de quibus eſt temperantia, quę quãtum ad venerea, & ad cibos medium ponit, vt intemperantia, & inſenſibilitas extrema vitia uitẽtur. Obiecta quoque paſſionum ad exteriora pertinẽtia ſunt in duplici differẽtia, quædam enim ſunt mala, & triſtabilia, quibus homo prouocatur ad Iram, reſpectu quorum eſt manſuetudo, quæ circa iram medium ponit inter iracundiam, & in iraſcibilitatẽ, quædam ſunt bona concupiſcibilia, & hæc ſunt diuitiæ, & honores, circa mediocres diuitias eſt liberalitas, quæ medium inter prodigalitatem, & illiberalitatem tenet: circa magnas diuitias eſt
2 uirtus, quæ magnificentia dicitur cuius extremum ſecundum ſuperabundantiam dicitur aportalia, quaſi ſine experientia boni, aliud verò extremũ dicitur paruificus. circa honores magnos, eſt magnanimitas, quæ eſt uirtus ponens medium rationis in proſequẽdis, uel fugiendis magnis honoribus, & oppoſitum extremum ſecundum ſuper abundantiam, in minus proſequendo magnos honores dicitur caumates, ſecundum defectum dicitur puſillanimitas. Circa honores mediocres eſt Philothimia à Philos, quod eſt amor, & thimos quod eſt debitus, quaſi debitus Amor honoris, uitium autem ſecundum ſuper abundantiam habet idem nomen, & dicitur Philotimia, ſed ad differentiam quando eſt uitium, ſignificat amorem honoris abſolute: quando uero eſt uirtus, debitum amorem honoris, uitium ſecundum defectum uocatur à Philothimia, ab à quod eſt ſine. At ſi uirtus ſit circa paſſiones, quæ habent obiectum pertinens ad

actus

actus humanos exteriores, huiuſmodi virtutes in hoc conueniunt quod ſunt circa verba, & facta in quibus homines communicāt;ſed differunt, quia in verbis,& factis,duo conſiderantur, veritas ſcilicet,& delectatio,quatenus in eis eſt veritas, ſumitur virtus, quæ & veritas appellatur, media inter iactantiam, & ironiam; quatenus vero in eis eſt delectatio, duæ habetur virtutes, nam ſi delectatio ſit de verbis, & factis ſerijs, eſt virtus, quam Ariſtoteles Amicitiam,& nos affabilitatem vocamus,& vitium extremum per ſuperabundantiam eſt placiditas, quando non niſi delectatio quæritur, at ſi etiam propria vtilitas quæratur,eſt Adulatio; vitiū ſecundum defectum poteſt dici litigium, vel briga, quando quis non curat alios contriſtari. Quod ſi delectatio ſit in iocis,& ludis decentibus,eſt virtus quæ ertropelia nuncupatur, quaſi ſe bene ad omnia vertens, & vitioſus per ſuperabundantia in ludis,& iocis,dicitur bomolochus, à bomus, quod eſt altare, & lochus quod eſt raptor, ad ſimilitudinem milui,qui ſemper volabat circa Aras idolorū, in quibus animalia imolabantur, vt aliquid raperet;at ille,qui ſic excedit in ludo,ut ſemper inſiſtat ad hoc,quod verbum, vel factum alicuius in ludū vertat, dicitur maleuolus: vitioſus vero ex defectu agrotos. i. quaſi agreſtis & vitiū agrotumchia hac dicit philiarem d.loco S.Thom. 1.2.q. 60.art. 5.vbi dicit,ſic igitur patet quod ſunt decem virtutes morales circa paſſiones, ſcilicet, fortitudo, temperantia, liberalitas, magnificentia, Magnanimitas, Philotimia, Manſuetudo, Amicitia, veritas, eutrapelia, & diſtinguūtur ſecundum diuerſas materias, vel ſecundum diuerſas paſſiones, vel ſecundum diuerſa obiecta. Quod ſi addatur Iuſtitia, quæ eſt circa operationes, erunt vndecim: ſed quæro an reperiantur aliæ virtutes Morales, quæ uerſentur tantum circa paſſiones quantum circa operationes?

3 Reſp.quod ſic,prout ſunt illæ,quæ peccatis capitalibus opponuntur,prout opponitur humilitas ſuperbiæ, liberalitas Auaritiæ,caſtitas luxuriæ, Dilectio Inuidiæ Abſtinentia Gulæ, Patientia iræ, deuotio Accidiæ Caniſius titulo de ſeptem peccatis Capital.c.a.dicatu inferius de ſingulis ſuo loco in particulari.

Cardinalium virtutum qualitas, & numerus, differentia & diſtinctio. Quaſt. VI.

SEXTO quæro quid dicendū de uirtutibus Cardinalibus,& Primo utrū uirtutes morales debeant dici Cardinales, uel principales? Reſ.qđ ſic. Arub. ſup hoc li.5.ſcimus uirtutes eſſe quatuor Cardinales,ſ. Tēperantiam, Iuſtitiā, prudentiā fortitudinem; hæ autem ſunt morales, ergo uirtutes morales ſunt Cardinales.S. Thom. 1. 2. q. 61. artic.1 .dicens quod uirtutes, quæ continent appetitus,dicuntur principales, huiuſmodi autem ſunt uirtutes morales, & inter intellectuales ſola prudentia, quæ etiam moralis eſt ſecundum materiam. S. Thom.1.2.q.58.art.3.ad.1.unde conuenienter inter uirtutes morales ponuntur illæ quæ dicuntur principales, ſeu Cardinales, non obſt. quod uirtutes Theologicæ uideantur magis principales, quia ſunt circa finem, morales autem circa ea, quæ ſunt ad finem, nam Reſp.quod cum ſimiliter de uirtute loquamur intelligimur loqui de uirtute humana, uirtutes autem Theologicæ ſunt ſupra hominem. S. Thom. 1.2.q.58.art.3. ad 3. unde non proprie dicuntur uirtutes humanæ, ſed ſuper humanæ, uel diuinæ. Itē quæro quot dicātur eſſe uirtutes Cardinales? Reſp. quatuor, uidelicet Iuſtitia, fortitudo, Prudentia, Tēperantia Mag. ſent. lib.3. diſt. 33. in princ.ubi S.Bon.quæſt.4.& Durand.q. 5.S. Tho. 1.2.q.61.art.2.ex mente Greg.2.Moral.cap.36.dicens quod in quatuor uirtutibus tota bona operis ſtructura conſurgit & Aug. lib. 14. de trinit. c. 9.dicit, Iuſtitia eſt in ſubueniendo miſerijs, Prudentia in præcauendis inſidijs, Fortitudo, in perferendis moleſtijs, Temperantia in coercendis delectationibus prauis.& Sap.8. Sobrietatem,& prudētiam docet Iuſtitiam,& uirtutem. Sobrietatem uocat temperantiam,& uirtutem uocat fortitudinem conc.Philiarcus Manu.Sacerd. Pag.139.vinc.3.p. lib.1.tit.de uirt.diſtin.7.S. Ant.4.tit. 1.cap. 1. §.7. Ratio dicti numeri eſt; quia principium formale uirtutis, eſt rationis bonum, quod dupliciter conſiderari poteſt, uno modo ſecundum quod in ipſa conſideratione rationis conſiſtit, & ſic erit una uirtus principalis, quæ dicitur Prudentia. Alio modo ſecundum quod circa aliquid ponitur rationis ordo, & hoc uel cira operationes, & ſic eſt Iuſtitia, uel circa paſſiones,& ſic neceſſe eſt eſſe duas uirtutes: ordinem enim rationis neceſſe eſt ponere circa paſſiones, conſiderata repugnantia ipſarum ad rationem; quæ quidem poteſt eſſe dupliciter, uno modo ſecundum quod paſſio impellit ad aliquid contrarium rationi, & ſic neceſſe eſt quod paſſio reprimatur, & ab hoc denominatur temperantia. Alio modo, ſecundum quod paſſio retrahit ab eo quod ratio dictat, ſicut timor periculorum, uel laborum; & ſic neceſſe eſt, quod homo firmetur in eo quod eſt rationis, ne recedat, & ab hoc denominatur fortitudo. Similiter & ſecundum ſubiecta idem numerus inuenitur. Quadruplex enim inuenitur ſubiectum huius uirtutis, de qua nunc loquimur, ſcilicet rationale per eſſentiam, quod prudentia perficit, & rationale per participationem, quod diuiditur in tria, ideſt in uoluntatem, quæ eſt ſubiectum Iuſtitię, & in concupiſcibilem, quæ eſt ſubiectum temperantiæ, & in iraſcibilem, quæ eſt ſubiectum fortitudinis, non obſt. quod dentur aliæ uirtutes principales reſpectu quarundam; nam Reſp.quod omnes aliæ uirtutes quarum una eſt principalior alia, reducuntur ad prædictas quatuor, & quantū ad ſubiectum & quantum ad rationes formales. Alia ratio ſumitur quod quatuor ſint uirtutes Cardinales, dicit glo.in 4.Gen.refert S. Bonau.in 4.diſtin.33. q.4. quod fluuius, qui egrediebatur de Paradiſo, diuidebatur in quatuor capita, per quæ intelliguntur quatuor uirtutes Cardinales. Præterea tres ſunt actus, qui neceſſariò concurrunt ad

uirtu-

virtutem ſcilicet ſcire, velle, & operari, ſcire eſt ipſius prudentiæ, velle eſt bonum ipſius Iuſtitiæ, operari eſt temperantiæ, & fortitudinis, temperantiæ in proſperis, & fortitudinis in aduerſis, præterea quatuor vulnera fuerunt nobis per peccatum inflicta, videlicet, ignorantia, concupiſcentia, infirmitas, & malitia, contra ignorantiam eſt Prudentia, contra concupiſcentiam eſt temperantia, contra infirmitatem eſt virtus fortitudinis, contra malitiam eſt virtus Iuſtitiæ, præterea virtus aut negotiatur circa malum, aut circa bonum, primo caſu aut eſt innatum & ſic eſt temperantia, aut illatum & eſt fortitudo. Si circa bonum aut ratione vtilis, & eſt prudentia, aut ratione honeſti, & ſic eſt Iuſtitia; præterea virtus aut ordinate ad proximum aut ad ſe ipſum, ſi ad ſe ipſum aut in eligendis, & eſt prudentia, aut in repuendis, & eſt temperantia, ſi ad proximũ, aut in reddendis, & eſt Iuſtitia, aut in ſubſtendis, & eſt fortitudo præterea virtus aut eſt Regulatiua actuum reſpectu ſui, aut proximi, primo caſu triplici modo ſecundum actum principalem triplicis virtutis, videlicet rationalis, circa quam eſt Prudentia, concupiſcibilis, circa quam eſt temperantia & iraſcibilis circa quam conſiſtit fortitudo. ſi verò uirtus ordinetur ad alterum eſt vna virtus, quæ quidem dicitur Iuſtitia, quia vna eſt ratio ſecundum quam ad alterum ordinat, videlicet ratio debiti. Et quia hæc ratio poteſt attendi ſecundum actum cuiuſlibet potentiæ, hinc eſt quod Iuſtitia Cardinalis, Circuire dicitur omnes uirtutes, & tamen una eſt propter unam rationem ordinandi ad alterum S. Bonau. d. loco, aliæ rationes colliguntur ex ſequentibus tribus quæſtionum.

Cardinales virtutes an ſint tantum quatuor vel plures? Quæſt. VII.

SEPTIMO quæro, utrũ aliæ virtutes magis debeant dici principales, quã iſtę quatuor Cardinales? Reſp. quod non Cicer. 2, de inuent. circa mediũ ad has quatuor omnes alias uirtutes reducit S. Thomas 1. 2. q. 61. art. 3. dicens prædictas quatuor uirtutes dupliciter conſiderari poſſe. Vno modo ſecundum Communes rationes formales & ſecundum hoc dicuntur principales, quaſi generales ad omnes uirtutes, ut puta omnis uirtus, quę facit bonum in cõſideratione rationis, dicatur prudentia, & omnis uirtus, quæ facit bonum debiti, & recti in operationibus, dicatur iuſtitia, & omnis uirtus, quæ cohibet paſsiones, & deprimit, dicatur tẽperantia, & omnis uirtus, quæ facit firmitatem animi contra quaſcumque paſsiones, dicatur fortitudo, & licet dicantur ſpeciales virtutes contra alias diuiſæ, dicũtur tamẽ principales, propter principalitatem materię, Prudentia quia præceptiua eſt; Iuſtitia quia eſt circa actiones debitas inter ęquales, temperantia quę reprimit concupiſcentias delectationũ tactuũ fortitudo, quæ firmat contra pericula mortis Hęc S. Th. d. loco conc. vnic. 3. pa. lib. 1. tit. de virt. diſt. 7.

Cardinales virtutes an differant ab Inuicem Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, vtrum quatuor virtutes Cardinales, differant ab inuicem? Reſpo. quod ſic, Aug. li. 1. c. 15. de moribus eccl. dicit quod quadripartita dicit virtus, ex ipſius Amoris vario affectu, & ſubiungit de prædictis quatuor virtutibus, prædictæ igitur quatuor virtutes ſunt ab Inuicem diſtinctæ, ſecundum diuerſam rationem obiectorum. non obſt. quod dicit Greg. lib. 22. Moral. c. 1. prudentia vera non eſt, quæ Iuſta, fortis, & temperans non eſt, nec perfecta temperantia, quæ fortis, Iuſta, & prudens non eſt; Nec fortitudo integra, quę prudens temperans, & Iuſta non eſt; nec vera Iuſtitia, quę prudens, & fortis, & temperans non eſt, quod nõ contigeret ſi prędictę quatuor virtutes eſſent ab Inuicem inter ſe diſtinctæ, diuerſę enim ſpecies eiuſdem generis non denominant ſe Inuicem; nam Reſp. quod iſtę quatuor virtutes denominantur ab Inuicem per redundantiam quandam; vnaquæque enim redundat in alias ea ratione, quod qui poteſt quod eſt difficilius, poteſt & id quod eſt minus difficile S. Thom. dicto loco in Reſp. ad 1.

Cardinales virtutes aliæ politicæ aliæ purgatoriæ Alię purgati animi, Aliæ exemplares dicuntur Quæſt. IX.

NONO quęro, vtrum Cardinales virtutes conuenienter diuidantur in uirtutes politicas, Purgatorias, purgati animi, & exemplares? Reſpond. quod ſic. Macrob. lib. 1. fol. 2. in ſomnio Scipionis dicit, Plotinus inter philoſophię profeſſores cum Platone Princeps, quatuor ſunt inquit, quaternarum genera virtutum, ex his primę Politicę vocantur, Secundę purgatorię, tertię autem purgati animi, quartę exemplares S. Tom. 1. 2. q. 61. art. 5. & in 3. ſent. diſt. 33. q. 1. art. 4. ad 2. & diſt. 34. q. 1. artic. 1. Arg. 6. dicens ex mente Aug. lib. de Mor. eccl. c. 6. oportet quod anima aliquid ſequatur ad hoc, quod ei poſſit virtus innaſci, & hoc Deus eſt, quẽ ſi ſequimur bene uiuimus: patet igitur, quod exemplar humanę virtutis in Deo prę-exiſtat, ſicut & in eo pręexiſtũt omnium rerum rationes. Sic igitur virtus poteſt conſiderari, vel prout eſt exemplariter in Deo, & ſic dicuntur virtutes exemplares, ita ſcilicet quod ipſa diuina mens in Deo dicatur prudentia; Temperantia vero conuerſio diuinę intenſionis ad ſe ipſum, ſicut in nobis temperantia dicitur per hoc, quod concupiſcibilis conformatur rationi, fortitudo autem Dei eſt eius

immortabilitas,iuſtitia verò Dei eſt obſeruatio legis æternæ,in ſuis operibus, & quia homo ſecundum ſuam naturam eſt animal Politicum, virtutes huiuſmodi pro vt in homine exiſtunt, ſecundum conditionem ſuæ naturæ,politicæ vocantur, pro vt ſcilicet homo ſecundum has virtutes rectè ſe habet in rebus humanis gerendis, ſed quia ad hominem pertinet, vt etiam ad diuina ſe trahat, quantum poteſt,Math. c.5. eſtote perfecti, ſicut, & pater veſter cæleſtis perfectus eſt, neceſſe eſt ponere quaſdã virtutes medias inter peliticas,quæ ſunt virtutes humanæ, & exemplares, quæ ſunt virtutes diuinæ; quæ quidem virtutes diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem motus, & termini, ita ſcilicet, quod quædam ſunt uirtutes tranſeuntium,& iñ diuinam ſimilitudinem tendentium, & hæ vocantur virtutes purgatoriæ, ita ſcilicet, quod prudentia omnia mundana diuinorum contemplatione deſpiciat, omnemque animæ cogitationem, in diuina ſola dirigat, temperãtia verò relinquat inquantum natura patitur, quæ corporis vſus requirit: fortitudinis autem eſt, vt anima non terreatur propter exceſſum à corpore, & acceſſum ad ſuperna: Iuſtitia verò eſt, vt tota anima conſentiat ad huiuſmodi propoſiti viam, quædam verò ſunt virtutes iam aſſequentium diuinam ſimilitudinem, quæ vocantur virtutes purgati animi,ita ſcilicet,quod prudentia ſola diuina intueatur, temperantia terrenas cupiditates neſciat, fortitudo paſsiones ignoret, iuſtitia cum diuina mente perpetuo fœdere ſocietur, eam ſcilicet imitando, quas quidem virtutes dicimus eſſe beatorum, vel aliquorum in hac vita perfectiſsimorum. Hæc S. Thom. 1. 2. q. 61. art. 5. Vinc. 3.p. lib. 1. tit. de virt. diſtinct. 7. infine. Philiaren. Man. Sacerd. Tit. de Tertio Sac. Mun. §. quatuor.

Cardinales virtutes an ſint ex dono Dei, vel ex aſſuetudine. Quæſt. X.

1 DECIMO quęro, vtrum virtutes Cardinales ſint ex dono Dei vel ex aſſuetudine? Reſp. quod virtutes Cardinales, & ab aſſuefactione ſunt, & à Dei munere, vt policitæ ab aſſuefactione, vt gratuitæ à Dei munere S. Bonau. in 3. ſent. Diſtinct. 33. quæſt. 5. Dicens, quod virtutes Cardinales vno modo dicuntur virtutes, quia habilitant ad opera moralia, & huiuſmodi dicuntur virtutes politicæ trahentes originem à natura, & completiuæ ſunt ab operum frequentia, ſed ab aſſuefactione. Alio modo dicuntur virtutes, non ſolum quia habilitãt ad huiuſmodi opera, ſed etiam, quia eleuant ad opera meritoria, tunc non habent ortum ab aſſuefactione, ſed à diuino munere non à natura, ſed à gratia, ſecundum quas intendit Theologus, hæc S. Bonau. d. loco.

Theologicæ Virtutes, an dentur. Quæſt. XI.

11 VNDECIMO quæro, vtrũ ſint aliquæ virtutes Theologicæ? Reſp. quod ſic, quia præcepta legis ſunt de actibus virtutum; ſed de actibus, fidei, ſpei, & Claritatis dantur præcepta in lege diuina, dicitur enim eccl. 2. qui timetis Deum credite illi, Item ſperate in illum, Item diligite illum ergo fides, ſpes, & Charitas, ſunt virtutes in Deum ordinantes, ſunt ergo Theologicæ S. Tho. 1. 2. q. 62. Art. 1. dicens, quod præter morales virtutes, quibus homo iuuari poteſt ad naturalem finem conſequendum, ſunt aliæ virtutes hominis neceſſario infuſæ, ad ſuper naturalem finem conſequendum, quę Theologicę ſunt appellatę tum quia habent Deum pro obiecto in quantum per eas rectè ordinamur in Deum, quia à ſolo Deo nobis infunduntur, tum quia ſola diuina reuelatione in ſacra ſcriptura huiuſmodi virtutes traduntur, & diſtinguuntur ab intellectualibus, & moralibus, nam quod eſt ſupra naturam hominis, diſtinguitur ab eo, quod eſt ſecundum naturam hominis; ſed virtutes Theologicæ; ſunt ſuper naturam hominis, cui ſecundum naturam conueniunt virtutes intellectuales, & morales, ergo diſtinguuntur ab inuicem. S. Thom. 1. 2. q. 62. art. 2.

Theologicę virtutes quot eſſe dicantur, & quæ ſit prior inter ipſas. Quæſt. XII.

12 DVODECIMO & vlt. quæro, quot eſſe dicantur virtutes Theologicæ, & quæ ſit prior inter ipſas? Reſp. ad primum eſſe tres Paul. 1. ad Cor. 13. Nunc autem manent fides, ſpes, Charitas, tria hæc. S. Tho. 1. 2. q. 62. art. 3. dicẽs, quod homo ſicuti per naturalem inclinationem ordinatur in finem ſibi connaturalem, primò ſecundũ rationem, vel intellectum, in quantum continet prima principia vniuerſalia cognita nobis per naturale lumen intellectus, ex quibus procedit ratio tam in ſpeculandis quàm in agendis. Secundo per rectitudinem voluntatis, naturaliter tendentis in bonum rationis, ſed hæc duo deficiunt ab ordine beatitudinis ſupernaturalis 1. Cor. 2. oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe, & his duobus modis procedũt virtutes intellectuales, & morales, virtutes autem Theologicæ hoc modo ordinant hominem ad beatitudinem ſupernaturalem; nam quantum ad intellectum adoluntur homini quædam principia ſupernaturalia, quæ diuino lumine capiuntur, & hæc ſunt credibilia, de quibus eſt fides, quantum ad voluntatem, quæ ordinatur

dinantur iu illum finem, & quantum ad motum intentionis in ipſum tendentem, ſicut in id quod eſt poſſibile conſequi, pertinet ad ſpem, & quantũ ad unionem quandam ſpiritualem, per quã quodãmodo transformatur in illum finem, fit per Charitatem; appetitus enim vniuſcuiuſque rei naturaliter mouetur & tendit in finem ſibi cõnaturalem, & iſte motus prouenit ex quadam cõformitate rei ad ſuum finem: non obſt. quod fides, & ſpes imperfectionem quandam importent, quia fides eſt de his, quæ non uidentur, ſpes autem de his, quæ non habentur, unde habere fidem, & ſpem de his, quæ ſubduntur humanæ poteſtati deficit à ratione virtutis, nam Reſpond. quòd habere fidem & ſpem, de his, quę ſunt ſupra facultatem naturæ humanę, excedit omnem uirtutem homini proportionatam, ſecundum illud Pauli 1. Cor. 1. quod infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominibus, ideò poni poſſunt & debent inter uirtutes Theologicas, quarũ prima eſt fides, ſecunda autẽ ſpes, vltima uerò Charitas, S. Tho. 1. 2. q. 62. art. 4. dicens quod non poteſt in aliquid motus appetitiuus tendere, vel ſperãdo, vel amando, niſi quod eſt apprehenſum, ſenſu, aut intellectu, per fidem autem apprehendit intellectus ea, quæ ſperat, & amat. vnde oportet quod ordine generationis, fides præcedat ſpem & Charitatem. Similiter autem ex hoc homo aliquid amat, quod apprehendit illud ut bonum ſuum; per hoc autem quod homo ab aliquo ſperat ſe bonum conſequi poſſe, reputat ipſum, in quo ſpẽ habet quoddam bonum ſuum; vnde ex hoc ipſo quòd homo ſperat de aliquo, procedit ad amãdum ipſum, & ſic ordine generationis ſecundũ actus, ſpes præcedit Charitatem, ordine uerò perfectionis Charitas præcedit fidem, & ſpem; eo quod tam fides, quam ſpes per Charitatem formatur & perfectionem uirtutis acquirit. ſic enim Charitas eſt mater omnium virtutum, & radix, inquantum eſt virtutum omnium forma; unde & ſi ordine perfectionis Charitas ipſa prior ſit ſpe, & fide, ordine tamen generationis fides ſpem, ſpes Charitatem, præcedere dicitur Sanctus Tho. d. loco Vinc. 3. p. lib. 1. tit. de virt. diſt. 8. Sanctus Ant. 4. p. tit. 1. c. 2. §. 9. Phil. Man. Sac. tit. de Tertio Sacerd. Mun. §. ſunt quidem. Sanctus Thom. in 3. ſent. diſt. 23. q. 2. artic. 3.

Circa virtutes Theologicas, Primo erit conſiderandum de Fide; Secundo de Spe, Tertio de Charitate.

Circa Fidem triplex conſideratio occurrit, Primo de ipſa Fide, Secundo de præceptis pertinentibus ad illam: Tertio de donis intellectus & ſcientiæ ſibi correſpondentibus.

DE FIDE TIT. III.

Definitio Fidei. Quæſt. I.

1 DICTVM eſt ſupra in proximis præcedentibus tit. de virtutibus in genere, & in ſpecie, ſequitur modo uidere de ſingulis uirtutibus in particulari, & primo quæro, quid ſit fides? Reſpond. fides eſt ſubſtantia ſperãdarum verũ, argumentum non apparentium Paulus ad Hebreos cap. 11. Direct. Inquiſit. par. 2. tit. de fide Cath. quæſt. 1. Mag. ſent. in 3. diſt. 23. L. G. §. ait. n. Doct. cap. firmiter, de ſumma trinit. & fide Cath. S. Th. 2. 2. q. 4. ar. 1. & in 1. par. ar. 2. q. 46. S. Bonau. in 3. ſent. diſt. 23. art. 1. q. 5. Sanctus Anto. 4. par. tit. 8. cap. 2. in prin. tab. uer. fides nu. 2. Perald. 1. par. tit. de fide cap. 2. col. 2. Rayn. ver. fides cap. 1. Viguer. titu. de fide cap. 10. §. 1. Philarẽ. titu. de virt. in partic. §. 1. Aſtenſ. lib. 2. tit. de fide artic. 1. Angel. uer. fides num. 2. Dicitur autem ſubſtantia, hoc eſt inchoatio prima. Nam ſubſtantia ſolet dici prima inchoatio cuiuſlibet rei; & maximè quando tota res ſequens continetur in primo principio, in uirtute, per quem modum prima principia in demonſtratione ſunt ſubſtantia ſcientię, & ſic dicitur fides ſubſtantia, hoc eſt inchoatio prima. Dicitur præterea ſperandarum rerum, hoc eſt rerum futurarum deſideratarum. Nam prima inchoatio, & principium rerum ſperandarum, in nobis eſt per fidei aſſenſum, quæ virtute continet omnes res ſperandas; in hoc enim ſperamus beatificari, quod aperta uiſione in ueritate uidebimus ea, quibus per fidem nunc adhęremus; dicitur quoque in definitione argumentum, hoc eſt inductiuum ad alicui firmiter adhærendum. Nam per argumentum intellectus inducitur ad alicui uero adhærendum; vnde ipſa firma adhęſio intellectus ad fidei ueritatem, hic dicitur argumentum; dicitur vlterius non apparentium, hoc eſt inuiſorum, & indemonſtrabilium, Nam articuli fidei ſunt inuiſi, & indemonſtrabiles, quia nec uidemus ad ſenſum, nec intelligere, nec inueſtigare valemus per demonſtrationẽ cogentem mentem, & neceſſarium argumentum; ſed tantum per diuinum dictum mentis oculis intuemur; Patet etiam bona, dicta definitio: nam per hoc quod dicitur ſubſtantia, diſtinguitur à ſpe, & charitate, quantum nulla eſt inchoatio, quia fides eſt virtutum fundamentum primum, & ſubſtantia, quod non eſt ſpes, nec alia uirtus, Item per hoc quod dicitur ſperandarum rerum, diſtinguitur uirtus fidei, à fide communiter ſumpta, quę ad beatitudinem ſperandarum non ordinatur, ut dicam in ſeq. quæſt. Præterea per hoc quod dicitur argumẽtum, diſtinguitur fides ab opinione, ſuſpitione, & dubitatione, per quas non eſt aliquid firma adhe ſio intellectus, ulterius per hoc quod dicitur non

appa-

apparentium, diſtinguitur fides à ſcientia, & intellectu, per quæ aliquid fit appatens, ex quibus apparet optimam eſſe Apoſtuli definitiunem fidei ve docet Directorium Inquiſitorum d. p. 1. tit. de fide q. 1. per totam.

Fides quot modis dicatur Quæſt. II.

SECVNDO quæro, quot modis dicatue fides? Reſp. multis modis: primo ſacramentum Baptiſmi c. debitum de Baptiſmo ca. de Iudæis 45. diſtin. Secundo caſtitas Thuri. c. coniuges 27. q. 1. c. caue 28. q. 1. c. quẽadmodũ, de iure iurãdo. Tria enim ſunt bona Matrimunij, fides ſcilicet, peoles, & ſacramentum c. fin. de cond. appoſ. cap. omne 27. q. 2. Tertio fides dicitur ſecutitas, pactũ quod etiam hoſti ſeruandum eſt cap. noli 23. q. 1. quarto quandoque fides dicitur cũſcientia c. literas §. nos autem de Reſti. ſpol. c. quoniam, de præſcr. quod enim non eſt ex fide 1. ex conſcientia, peccatum eſt Paul. Rom. 14. c. quærat §. Item, de conſecr. diſt. 3. quinto dicitur fides 1. credulitas ſecundum quam credimus id quod nõ videmus, fides enim eſt de re nun viſa c. in dumo de pœnit. diſt. 4. vnde dicitur fides nou habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sexto dicitur fides æquitas in actionibus conſiderata §. actionum inſt. de Action. glo. Rubr. extra de ſumma Trin. & fide Cath. Direct. Inquiſitorum p. 1. pag. 15. Septimu dicitur virtus Theologica, de qua in præſenti ſermo eſt Sanct. Anton. 4. p. tit. 8. capitul. 1. in princ. Perald. 1. parte tit. de fide c. 2. Viguet. tit. de fide cap. 10. Sylu. vee. fides nu. 1.

Fides quid differat ab opinione, ſuſpicione, & dubitatione. Quæſt. III.

TERTIO quæro, quid differant inter ſe, fides, opinio, ſoſpicio, & dubitatio Reſp. quod differunt, quia per hæc tria intellectus non firmitee inhęret alicui, nam per dubitationem nun magis tendit ad vnam partem, quam ad alteram. Pee opinionem, etſi declinet fortiter ad vnã partem, tamen cum formidine de uppoſitu, per ſuſpitionem autem leuiter declinat ad vnam partem, per fidem autem firmiter inhæret credentibus ſine hæſitatione S. Ant. 4. p. tir. 8. c. 2. §. 1.

Fides quotuplex ſit Quæſt. IIII.

QVARTO quęro quotuplex ſit fides? Reſpõ. duplex, vna eſt formata quam habent boni, Alia eſt infoemis, quam habent mali, prima eſt formata charitate, alia autem caret forma charitatis. directorium Inquiſitorum parte. 1. pag. decimaquinta col. ſecunda prima dicitur viua, alia vero dicitur moetua, Iacob. 2. fides ſine operibus mortua eſt S. Thom. 2. 2. q. 4. art. 4. Rayn. verſic. fides capitul. 14. & ſeq. fides viua eſt, quæ potens eſt elicere debitas operationes, quæ ſcilicet per Charitatem operatur Paul. ad Gal. c. 5. fides vero mortua eſt, quæ imporens eſt ad debitas operationes Iac. 2. ſi fides non habet opera, mortua eſt in ſemetipſa Perald. 1. p. tit. de fide cap. 39. Viguer. tit. de virt. fidei capitulo 10. §. 6.

Fides an ſit virtus Quæſt. V.

QVINTO quæro vtrum fides ſit virtus. Reſp. quod ſic, homo enim per virtutes iuſtificatur, ſed per fidem homo iuſtificatur Paul. ad Rom. 5. ibi iuſtificati ergo ex fide, pacem habemus. non obſ. quod fides informis ſit eiuſdem ſpeciei cum fide formata, nam Reſp. quod licet non differant ſpecie, differunt autem ſicuti perfectum, & imperfectum in eadem ſpecie, vnde cum fides informis ſit imperfecta, non pertingit ad perfectam rationem virtutis, nam etſi habeat perfectionem debitã actus fidei informis ex parte intellectus, non tamen habet perfectionem debitam ex parte uoluntatis. Sicuti ſi temperãtia eſſet in cõcupiſcibili, & prudentia non eſſet in rationali, temperantia non eſſet virtus: nam ad actum temperantiæ requiritur actus rationis, & actus concupiſcentiæ, ſicuti ad actum fidei reqritur actus volũtatis, & actus Intellectus. non obſt. quod virtus dicatur gratia gratis data, & ponatur inter fructus qui diſtinguũtur à virtutib. Paul. ad corinth. 12. & ad Galat. 5. nam Reſp. quod ibi ponitur fides pro aliqua fidei Excellentia, ſicuti pro conſtantia fidei, vel pro ſermone fidei. Fides etiam ponitue fructus ſecundum quod habet aliquam delectationem in ſuo actu, ratione certitudinis. vnde ad Galat. 5. vbi enumerantur fructus, eeponitue fides de inuiſibilibus certitudo S. Thom. 2. 2. q. 4. art. 5. Ad 3. & ad 4. Arg. non obſt. quod demones credant, & contremiſcant Iac. 2. & abſurdũ videtur dicere quod Demon habeat virtutem cum habeat fidem, nam Reſp. quod iſthæc virtus pro vt eſt habitus virtuoſus, & voluntarius, non eſt in demunibus, eſt tamen in eis pro vt virtus eſt, & gratuita S. Bon. 3. ſent. diſt. 23. q. 3. Alex. de Ales 3. p. q. 54. art. 7. dicens cum in Demonibus veritatis diuinæ cognitio ſit, abſque Amore, proculdubio fides informis in eis aſſerenda eſt eſſe: eſt igitur fides formata virtus, & eſt vna virtus Pa. ad Eph. 4. vnus Dominus, vna fides, & hoc reſpectu obiecti formalis, quod eſt veritas prima, cui etiam inhærendo credimus quæcunq; ſub fide continentur. Ex parte verò ſubiecti fides diuerſificatur ſecundũ quod eſt diuerſorum, vndè ſi fides ſumatur pro habitu, quo credimus, fides, eſt vna ſpecies & differens numero in diuerſis, ſi vero ſumatur pru eo, quod creditur, ſic etiam eſt vna fides, quia idem eſt, quod ab omnibus creditur, etſi ſint diuerſa credibilia, quæ

Com-

communiter omnes credunt, tamen omnia reducũtur ad unum, non obſt. quod fides ſit communis omnibus fidelibus Chriſti, & unum accidens non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis, ergò non poteſt eſſe una fides omnium, nam Reſp. quod illa ratio, procedit ex diuerſitate fidei, ſecundum numerum S. Thom. d. loco arti. 6. & in Reſp. ad 3. & non ſolũ eſt una virtus tantum, ſed eſt prima inter omnes virtutes, fides enim eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, vt dixi ſupra quæſt. 1. huius tit. ſed ſubſtantia habet rationem primi, vt ibi dixi, ergò fides eſt prima inter omnes virtutes, quamuis nullæ uirtutes, vt fortitudo, & humilitas per accidens ipſam fidẽ præcedere dicatur, tanquam diſpoſitiones ad illã, & in quantum remouent impedimentum credendi, ſicuti fortitudo remouet inordinatum timorem impedientem fidem, humilitas autem ſuperbiam, per quam intellectus recuſat ſe ſubmittere veritati fidei, ipſa tamen fides prima virtutum omnium ſimpliciter eſt. Sanctus Thomas ſecunda, ſecundæ quæſt. 4. art. 7. conc. idem 1. 2. q. 6. art. 6. & in 3. diſt. 23. q. 2. art. 5. S. Bonau. 3. diſt. 23. arti. 1. q. 1. & 3. & 4, Durand. d. loco q. 6.

Obiectum fidei quid ſit. Quæſt. V I.

SEXTO quæro, quid ſit obiectũ fidei? Reſpo. obiectum fidei eſſe veritatem primam. Dion. ca. 7. de Diuinis nominibus dicit, quod fides eſt circa ſimplicem, & ſemper exiſtentem veritatem, Hæc autẽ eſt veritas prima, ergo obiectum fidei eſt ueritas prima. Sanctus Thomas ſecunda, ſecundæ quæſt. 1. art. 1. dicens, cum nihil ſub fide cadat, niſi in ordine ad Deum, veritas prima eius formale obiectũ eſt, cuius ratione, his, quæ fidei ſunt aſſentimus. nõ obſt. quod proponantur nobis credenda non ſolum quæ pertinent ad Diuinitatem, quæ eſt ueritas prima, ſed etiam quæ pertinent ad humanitatẽ Chriſti, & eccleſiæ ſacramenta, & creaturarum cõditionem, nam Reſp. quod etiam hæc cadunt ſub fide, in quantum per hæc ordinamur ad Deum, & eis etiam aſſentimur propter diuinam veritatem S. Thom. in Reſp. ad 1. d. loco conc. S. Bona. in 3. diſt. 24. art. 1. quæſtio. 2. Sanctus Anto. 4. parte tit. de fide tit. 8. capitulo quarto, Vincent. 3. part. li. 1. diſt. 14. arti. primo. Rayn. verſi. fides, capitulo decimo. Viguer. titul. de fide, capitulo decimo §. 3. Aſtenſis lib. ſecundo titu. de fide artic. 2. Durandus. 3. ſent. diſtinct. 24. quæſtio. 1. Directorium Inquiſitorum 1. part. tit. de fide Catholica, quæſtio. 3. nume. 1. ibi obiectum fidei eſt illud, per quod homo beatus efficitur, per accidens autem, vel ſecundario ſe habent ad obiectum fidei, omnia illa quæ in ſcriptura Dei diuinitus tradita continentur: cum igitur obiectum fidei ſit ueritas prima, ei nullo modo poteſt ſubeſſe falſum, nulla enim virtus perficiens intellectum ſe habet ad falſum, ſecundum quod eſt malum intellectua. Ariſtot. 6. Eth. capitulo ſecundo, ſed fides eſt quædam uirtus perficiens intellectum ergò fidei non poteſt, ſubeſſe falſum, Sanctus Thomas ſecunda, ſecundę, quæſtio. 1. articu. tertio & credendum eſt explicite quod fidei non poſſit ſubeſſe falſum. Direct. Inquis. par. 1. tit. de fide Catho. quæſtio. 8. conc. Sanctus Bonau. 3. ſent. diſtio. 24. art. 1. quæſt. 1. Vincentius 3. part. lib. 1. diſt. 14. articu. 3. Durand. 3. ſent. diſt. 24. quæſt 2. Item not. quod obiectum fidei capitur dupliciter, uno modo ex parte ipſius rei creditæ, & hoc dicitur aliquid incomplexum, ſcilicet res ipſa, de qua fides habetur. Alio modo ex parte credentis, & ſecundum hoc obiectum fidei eſt aliquid complexum, per modum enunciabilis, nam fides eſt media inter ſcientiam, & opinionem. Medium autem, & extrema ſunt eiuſdem generis. Cùm ergo ſcientia, & opinio, ſint circa enunciabilia, videtur quod ſimiliter uirtus fidei, ſit circa enunciabilia, & ita obiectum fidei cum ſit circa enuntiabilia, eſt aliquid complexum. Sanctus Thomas ſecunda, ſecundæ quæſt. 1. artic. ſecundo S. Bonau. 3. ſent. diſtinc. 24. art. 1. quæſtio. 3. Vincent. 3. par. lib. 1. diſtin. 14. articulo ſecundo. Item quemadmodum fidei, non poteſt, ſubeſſe falſum, ita nec ei poteſt, aliquid ſub eſſe viſum; eſt enim fides argumentum non apparentiũ dixi ſupra quæſtio. 1. huius titul. non obſt. quod Thomas quia uidit credidit. Iohan. ca. 20. nã Reſpondetur Thomas aliud vidit aliud credidit, hominem vidit, & Deum credens confeſſus eſt, cum dixit, Dominus meus, & Deus meus. Sanctus Thomas ſecunda, ſecundæ, quæſt. 1. artic. 3. S. Bonau. 3. diſt. 24. art. 2. quæſtio. 1. Vincentius 3. par. li. 1. diſtinct. 14. art. 4. Vig. tit. de fide capit. 10. §. 4. vnde quæ communiter, & ſimpliciter ſub fide continentur, non ſunt etiam ſcita, quemadmodum nec etiam viſa: vnde Gregor. Homil. 26. in Euang. dicit quod apparentia non habent fidem, ſed agnitionẽ: Ea ergo de quibus eſt fides, agnitionem non habent, ſed ea quæ ſunt ſcita, agnitionem habent; ergo de his, quæ ſunt ſcita non poteſt eſſe fides, poteſt tamen contingere vt id quod eſt uiſum, vel ſcitum ab uno homine, etiam in ſtatu uitæ, ſit ab alio creditũ, qui hoc non uidit, & hoc demonſtratiue non nouit. Id tamen quod communiter omnibus proponitur hominibus, vt credendum, eſt communiter non ſcitum, & iſta ſunt, quæ ſimpliciter fidei ſubſunt, & ideo fides & ſcientia non ſunt de eodem: non obſt. quod demonſtratiuè probetur à Philoſophis Deum eſſe, & Deum eſſe vnum, & alia huiuſmodi, & quæ demonſtratiuè probantur ſunt ſcita, nam Reſpondetur quod hoc procedit ut talia inter credẽda numerentur, non quia de ipſis ſit fides apud omnes, ſed quia præexiguntur ad ea quę ſunt fidei, & oportet ea ſaltem per fidẽ præſupponi ab his, qui eorum demonſtrationem non habẽt Sanctus Thomas ſecunda, ſecundę, quæſtio. prima articulo quinto in Reſponſione ad 3. Sanctus Bonauen. 3. ſent. diſtinct. 24. articulo ſecundo quæſt. tertia. Vincentius 3. part. lib. primo, diſtinct. decimaquarta articulo quinto. Item not. quod quamuis fides & ſcientia, non ſint de eodem, fides tamen eſt certior ſcientia. Paul. 2. Theſſal. cum accepiſſetis à nobis auditus, ſcilicet per fidẽ, accepiſtis,

id non vt verbum hominum, ſed ſicut verè eſt verbum Dei; ſed nihil certius verbo Dei, ergo fides eſt certior cæteris virtutibus intellectualibus. Sanctus Thom. 2. 2. q. 4. artic. 8. Dicens quod quamuis ſapientia, ſcientia, & intellectus quo ad nos certiores ſint ipſa fide, ſecundum ſe tamen, cum fides primæ innitatur uirtuti, ea eſt omnium virtutum intellectualium certiſsima. Sanctus Thom. dicto loco. Durandus 3. diſtio. 23. quæſt. 7. Viguer. tit. de fide cap. 10. §. primo verſic. quinto. Fides quoque de eodem eſſe poteſt, de quo opinio; ſed quæ aſſenſio ex probabilibus rationibus derelicta dicitur. S. Bonau. 3. diſt. 24. art. 2. q. 2.

Fides an ſit in intellectu ſicuti in ſubiecto. Quæſt. VII.

SEPTIMO quero, utrum fides ſit in intellectu ſicut in ſubiecto? Reſpond. quod ſic, quia fidei ſuccedit viſio patriæ Paulus Cor. 13. videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, ſed viſio eſt in intellectu, ergo, & fides. Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 4. art. 2. dicens quod credere eſt immediatè actus intellectus, quia obiectum huius actus eſt verum, quod propriè pertinet ad intellectum, & ideo neceſſe eſt, quod fides quæ eſt proprium principium huius actus, ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto.

Fidem qui dicantur habere. Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, qui dicantur habere fidem? Et primo vtrum Angelus aut homo in prima ſui conditione habuerit fidem? Reſpond. quod ſic Quia Apoſt. ad Hebr. 11. dicit accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquiruntibus ſe remunerator ſit. ſed Angelus, & homo in ſui prima conditione erant in ſtatu accedendi ad Deum. Ergo fide indigebant. Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 5. artic. 1. dicens cum Angelus ante confirmationem, & homo antè peccatum eam beatitudinem non habuerint, qua Deus per eſſentiam videtur, neceſſarium fuit, quanquam in Dei gratia eſſent, illos fidem habuiſſe; Secundo quæro vtrum Dęmones habeant fidem? Reſpond. quod ſic. Iacob. 2. Dęmones credunt & contremiſcunt. Sanctus Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. 5. artic. 2. dicens quanquam in dæmonibus ea fides non ſit, quę ex imperio voluntatis à Deo mota eſt, tendentis in bonum, eſt tamen in illis fides aliqua coacta, qua euidentiæ ſignorū diuinæ coguntur inniti authoritati, non obſt. quod fides ſit donum diuinæ gratiæ, vt dicam inferius, Dęmones autem dona gratuita amiſerunt per peccatum, nam Reſpond. quod fides, quæ eſt in Dęmonibus, non eſt donum gratiæ, ſed magis coguntur ad credendum ex perſpicacitate naturalis intellectus, & ex ſignorum euidentia, ideo non pertinet ad laudem voluntatis ipſorum S. Thom. d. loco in Reſp. ad. 1. & 3. Arg. Tertio quæro, utrum qui diſcredit vnum articulum fidei poſsit habere fidem informem, de alijs articulis? Reſp. quod non, quia ſicut peccatum mortale contrariatur charitati, ita diſcredere vnum articulum contrariatur fidei; ſed charitas non remanet in homine poſt vnum peccatum mortale; Ergo neque fides, poſtquam diſcredit vnum articulum fidei S. Tho. 2. 2. q. 5. art. 3. dicens quod in hæretico diſcredente vnum articulum fidei, non manet fides, neq̄ ſic formata, neque informis, cuius ratio eſt, quia ſpecies cuiuſlibet habitus dependet ex formali ratione obiecti, qua ſublata, ſpecies habitus remanere non poteſt. Formale autem obiectum fidei, eſt veritas prima, ſecundum quod manifeſtatur in ſcripturis ſacris, & Doctrina Eccleſiæ, quæ procedit ex veritate prima. vnde quicunque non inhæret ſicut infallibili, & diuinæ Regulę doctrinę Eccleſię, quæ procedit ex veritate prima in ſcripturis ſacris manifeſtata, ille non habet habitum fidei; ſed ea quæ ſunt fidei alio modo tenet, quam per fidem; ſicut ſi aliquis tenet mente aliquam concluſionem, non cognoſcens medium illius demonſtrationis, manifeſtum eſt, quod non habet eius ſcientiam, ſed opinionem ſolum. Manifeſtum eſt autem quod ille, qui inhæret doctrinæ Eccleſiæ, tanquam infallibili regulæ, omnibus aſſentit, quæ Eccleſia docet; alioquin ſi de his, quæ Eccleſia docet, quæ vult tenet, & quæ non vult non tenet, non iam inhæret Eccleſię doctrinæ ſicuti infallibili regulæ, ſed propriæ voluntati. Et ſic manifeſtum eſt, quod hęreticus, qui pertinaciter diſcredit vnum articulum fidei, non eſt paratus ſequi in omnibus doctrinam Eccleſię. Si enim non pertinaciter, iam non eſt hæreticus, ſed ſolum errans. vnde manifeſtum eſt quod talis hæreticus circa vnum articulum, fidem non habet in alijs articulis, ſed opinionem quandam ſecundum propriam uoluntatem. non obſtat, quod homo poſsit habere ſcientiam alicuius facultatis circa quaſdam concluſiones, alijs ignoratis nec non poſsit eſſe obediens circa quædam mandata, & non circa alia, ergo poteſt habere fidē circa quoſdam articulos, & non circa alios, nam Reſpond. quod in diuerſis concluſionibus vnius ſcientiæ ſunt diuerſa media, per quæ probatur, quorum unum cognoſci poteſt abſque alio. Sed omnibus articulis fidei inhæret fides propter vnum medium, ſcilicet propter veritatem primam propoſitam nobis in ſcripturis ſecundum doctrinam Eccleſiæ intelligentis ſanè, & ideo qui ab hoc medio decedit, totaliter fide caret; ſimiliter diuerſa præcepta legis poſſunt referri, vel ad diuerſa motiua proxima, & ſic vnum ſinè alio ſeruari poteſt, vel ad vnum motiuum primum, quod eſt perfectè obedire Deo, à quo decidit quicunque vnum præceptum tranſgreditur, ſecūdum illud Iac. 2. qui offendit in vno factus eſt omnium reus. S. Thom. d. art. 3. in Reſp. ad 2. & tertium. conc. S. Ant. 4. p. tit. 8. cap. 2. §. 3. & ſeq. Durandus in 3. diſt. 23. q. 9. S. Tho. in 3. diſtin. 76. artic. 7. & 3. diſt. 3. quæſt. c. 3. artic. 3. & quolib. 6. q. 4. art. 1. Quarto quæro utrum

fides

fides poſsit eſſe maior in vno, quàm in alio? Reſp. quod ſic, quia vbicunque inuenitur paruum & magnum, ibi inuenitur maius, & minus; ſed in fide inuenitur magnum, & paruum; Dicit enim Dominus Petro Math. 14. Modicę fidei quare dubitaſti? Et Mulieri dixit Math. Mulier magna eſt fides tua. Ergo fides poteſt eſſe maior in uno, quàm in alio. S. Thom. 2. 2. quæſt. 5. artic. 4. dicens quod quantitas habitus poteſt ex duobus attendi, vno modo ex obiecto, alio modo ſecundum participationem ſubiecti. obiectum autē fidei poteſt dupliciter conſiderari, vno modo ſecūdum formalem rationem, alio modo, ſecundum ea, quæ materialiter credenda proponuntur. formale autem obiectū fidei eſt vnum & ſimplex, ſcilicet veritas prima, vnde ex hac parte fides non diuerſificatur in credentibus, ſed eſt una ſpecies in omnibus, ſed ea, quæ materialiter credenda proponuntur ſunt plura, & poſſunt accipi, vel magis, vel minus explicitè, & ſecundum hoc poteſt unus homo plura explicitè credere, quàm alius: & ſic in uno poteſt eſſe maior fides ſecundum maiorem fidei explicationem. Si uerò conſideretur fides ſecundum participationem ſubiecti, hoc contingit dupliciter: Nam actus fidei procedit ex intellectu, & ex voluntate, poteſt ergo fides in aliquo dici maior; vno modo ex parte intellectus propter maiorem certitudinem, & firmitatē, alio modo ex parte uoluntatis, propter maiorem promptitudinem ſeu deuotionem, vel confidentiā Quinto quæro vtrum fides creuerit quoad multiplicationem credendorum? Reſpond. quod nunquam quo ad credendorum multiplicationem; ſed bene quo ad eorundem explanationem creuit. S. Bonau. 3. ſent. diſt. 23. art. 2. quęſt. 1. Similiter profecit quidem, & creuit ſecundum ſtatum communem, proceſſu temporum, ita vt longe lateque hodie ueritas effulgeat ob Chriſti natiuitatem. Sāctus Bonau: d. loco quæſt. 2. Qui in quæſt. 3. dicit, quod certitudo fidei quantum ad ueritatem dictantem nec augeri, nec minui poteſt, ſed bene quo ad ipſum credentem. conc. Vinc. 3. par. lib. 1. diſt. 15. art. 13. & 14. & 15.

Cauſa fidei quæ dicatur eſſe. Quæſt. IX.

NONO quæro, quæ ſit cauſa fidei? an ſcilicet ipſa homini infuſa ſit à Deo? Reſpond. quod ſic, Paulus ad Epheſ. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & non ex uobis, ne quis glorietur, donum. n. Dei eſt S. Tho. 2. 2. q. 6. art. 1. Caniſius tit. de fide c. 4. Vig. tit. de fide. c. 10. §. 7. S. Tho. d. loco dicit, quod ad fidem duo requiruntur, quorum vnum eſt, ut homini credibilia ponantur quod requiritur ad hoc, quod aliquid homo explicitè credat; aliud autem quod ad fidem requiritur, eſt aſſenſus credentis ad ea, quæ proponuntur. Quantum ergo ad primum horū, neceſſe eſt quod fides ſit à Deo. Ea enim quę ſunt fidei, excedunt rationem humanam. vnde non cadunt in cognitionem hominis, niſi Deo reuelante, ſed quibuſdam quidem reuelantur immediatè à Deo, ſicut ſunt reuelata Apoſtolis & Prophetis. Quibuſdam autem proponuntur à Deo mittente fidei prædicatores. Paulus ad Rom. 10. quomodo prædicabunt niſi mittantur. quantum vero ad ſecundum ſcilicet ad aſſenſum hominis poteſt conſiderari duplex cauſa, una quidem exterius inducens, ſicuti miraculum uiſum, vel perſuaſio hominis inducentis ad fidem, quorum neutrum eſt ſufficiens cauſa. videntium. n. vnum & idem miraculum, & audientium eandem prædicationem, quidam credunt, & quidam non credunt: Ideo oportet ponere aliam cauſam interiorem, quę mouet hominem interius ad aſſentiendum his, quæ ſunt fidei quo caſu cum eleuetur ſupra naturam ſuam, oportet quòd hoc inſit ei ex ſupernaturali principio interius, mouente, quod eſt Deus, & ideo fides quantum ad aſſentiendum, qui eſt principalis actus fidei eſt à Deo interius mouente per gratiam; ampliatur hoc etiam procedere in fide informi, quæ dicitur etiam donum Dei gl. Pauli 1. ad Corinth. 13. informitas namque fidei non pertinet ad rationem ſpeciei ipſius fidei, cum fides dicatur informis propter defectum cuiuſdam exterioris formæ: vnde illud eſt cauſa fidei ſimpliciter dictæ, hoc autem eſt Deus, ergo fides informis eſt donum Dei; non obſt. quod non ſit uirtus perfecta ſimpliciter perfectione uirtutis, eſt tamen perfecta quadam perfectione, quæ ſufficit ad fidei rationem. non obſt. quod quemcunque Deus ſanat, totaliter ſanat, nam Reſpond. quod accipiens à Deo fidem abſque charitate, non ſimpliciter ſanatur ab infidelitate, quia non remouetur culpa præcedentis infirmitatis, ſed ſanatur ſecundum quid, vt ſcilicet ceſſet à tali peccato, contingit enim ſæpe quod aliquis deſiſtat ab vno actu peccati, etiam Deo hoc faciente. qui tamen ab actu alterius peccati non deſiſtat propria iniquitate ſuggerente. Sanctus Thom. dicto loco ad 1. & 3.

Fidei forma quid eſſe dicatur. Quæſt. X.

DECIMO quæro, utrum charitas ſit forma fidei? Reſpon. quod ſic, quia vnumquodque operatur per ſuam formam. Fides autem per dilectionem operatur, ergo dilectio Charitatis eſt fidei forma S. Tho. 2. 2. q. 4. artic. 3. dicens quod actus fidei ordinatur ad obiectum uoluntatis, quod eſt bonum, ſicut ad finem. hoc autem bonum ſcilicet diuinum eſt proprium obiectum charitatis: & ideo Charitas dicitur forma fidei, inquantum per Charitatem actus fidei perficitur, & formatur cōc. Durand. 3. ſent. diſt. 23. q. 8. Piſan. ver. fides §. fin. S. Tho. in 3. diſt. 23. q. 3. art. 1. Sed utrum fides informis fieri poſsit formata, & è contra? quod fides, quæ erat prius mortua, & informus, fit formata, & viuens gl. 2. Iac. ibi fides ſine operibus mortua eſt S. Tho. 2. 2. q. 4. artic. 4. dicens, quod idem eſt habitus fidei formatæ, & informis. Cuius ratio eſt,

quia habitus diuerſificatur ſecundum illud, quod per ſe ad habitum pertinet. Cum autem fides ſit perfectior intellectu, illud per ſe ad fidem pertinet, quod pertinet ad intellectum. Quod autem pertinet ad uoluntatem, non per ſe pertinet ad fidem; ita quod per hoc fidei habitus poſsit diuerſificari. Diſtinctio autem fidei informis, & formatæ, eſt ſecundum id quod pertinet ad uoluntatē, ideſt ſecundum Charitatem; non autem ſecundū illud, quod pertinet ad intellectum, vndè fides formata, & informis, non ſunt diuerſi habitus, unde non eſt verū quod licet fides formata per peccatum fiat informis, & informis adueniente gratia fiat formata, per hoc adueniente fide formata, tollatur fides informis, & per hoc quod homo poſt fidem formatam peccet mortaliter, ſuccedat alius habitus fidei informis, vndè per peccatum mortale quamuis ſemper amittatur gratia, non tamen ſemper amittit fidem can. 28. Concil. Trid. ceſſ. 6. de iuſtificatione, ibi.

Si quis dixerit, omiſſa per peccatū gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet nō eſſe veram fidem, licet non ſit viua; aut eum qui fidem ſine Charitate habet, non eſſe Chriſtianum: Anathema ſit.

Credibilia an eſſent per certos articulos diſtinguenda. Quæſt. VI.

VNDECIMO quæro, utrū credibilia eſſent per certos articulus diſtingenda? Reſp. quod ſic, articulus.n. eſt, perceptio diuinæ veritatis tendēs in ipſam; ſed perceptio diuinæ veritatis competit nobis ſecundum diſtinctionem quandam; quæ.n. in Deo vnum ſunt, in noſtro intellectu multiplicantur; Ergo credibilia debent per articulos diſtingui, S. Thom. 2. 2. q. 1. artic. 6. dicens quod vbi occurrit aliquid ſpeciali ratione non viſum, ibi eſt ſpecialis articulus. vbi autem multa ſecundum eandem rationem ſunt cognita vel non cognita, ibi non ſunt articuli diſtinguendi. ſicut aliam difficultatem habet ad videndū, quod Deus ſit paſſus, & aliam quod mortuus reſurrexerit. & ideo diſtinguitur articulus reſurrectionis, ab articulo paſsionis. ſed quod ſit paſſus mortuus, & ſepultus, vnam, & eandem difficultatem habent, ita quod uno ſuſcepto, non eſt difficile aliud ſuſcipere: & propter hoc omnia hæc pertinent ad unum Articulum; Non obſt. quod omnia quæ ſunt in ſacra pagina ſint credenda, quę tamen non poſſunt reduci ad aliquem certum numerum, propter ſui multiplicitatem, nam Reſp. quod aliqua ſunt credibilia, de quibus eſt fides ſecundum ſe, vt quæ directè nos ordinant ad uitam ęternam ſicuti miſterium trinitatis, & Incarnationis Chriſti, & alia huiuſmodi, & ſecundum iſta diſtinguuntur articuli, quædam verò ſunt credenda non quaſi principaliter intenta, ſed ad prædictorum manifeſtationem, ſicuti quod Abraam habuit duos filios, & alia huiuſmodi, & ſecundum talia non oportet articulos diſtinguare, narratur.n. ea in ſacra ſcriptura ad manifeſtationem diuinæ maieſtatis, vel incarnationis Chriſti conc. S. Tho. 3. diſt. 25. q. 1. art. 1. quæ igitur fidei ſunt, cū nō vna, ſed quaſi pluribus partialibus, ac ſpecialibus rōnibus, ſibi inuicē coaptatis hominibus credenda proponuntur, conuenienter ſunt per certos articulos diſtincta, qui articuli non creuerūt ſecūdū ſubſtātiā tēporū ſucceſsione fidei; ſed quæcunq; poſteriores crediderunt explicite, eadē credidere implicitè pręcedētes patres vndè Greg. Hom. 16. in Ezech. dicit, quod ſecundum incremēta temporū creuit ſcientia ſanctorū Patrū, & quanto viciniores aduentui ſaluationis fuerunt, tanto ſacramenta ſalutis plenius perceperunt. S. Tho. 2. 2. q. 1. art. 7. & in 3. ſent. diſt. 25. q. 2. art. 2.

Articuli fidei quot eſſe dicantur. Quæſt. XII.

DVODECIMO quæro, quot ſint articuli fidei? Reſp. cū fides ſit ſubſtātia ſperandarum: duo nobis videnda proponuntur, ſ. occultū diuinitatis, cuius viſio nos beatos facit, & myſteriū humanitatis Chriſti, per quod in gloriā filiorū Dei acceſſum habemus; Circa primū tria proponuntur credēda, primo quidē vnitas Diuinitatis, & ad hoc pertinet primus articulus. Secundo Trinitas perſonarū, & de hoc ſunt tres articuli, ſecundū eius perſonas. Tertiū verò proponuntur opera diuinitatis propria, quarū primū pertinet ad eſſe naturæ, & ſic proponitur nobis articulus creationis: ſecundū uerò pertinet ad eſſe gratiæ, & ſic proponūtur nobis ſub vno articulo omnia pertinentia ad ſanctificationē humanā. Tertiū verò pertinet ad eſſe gloriæ, & ſic proponitur nobis alius articulus de reſurrectione carnis, & de vita ęterna, & ita ſunt ſeptem articuli ad diuinitatē pertinentes. Similiter etiā circa humanitatem Chriſti ponuntur ſeptem articuli, quorū primus eſt de incarnatione, ſiue de conceptione Chriſti, ſecundus de natiuitate eius ex virgine. Tertius de paſsione eius, & morte, & ſepultura, quartus de deſcenſu ad inferos. Quintus de reſurrectione. Sextus de Aſcenſione. Septimus de aduentu ad iudiciū. Et ſic in vniuersū ſunt quatuordecim. Poſſunt tamen ętiam diſtingui, nō ratione eorum quæ creduntur ſed ſecundū numerū Apoſtolorū duodecim, ſex pertinentes ad Diuinitatem, & ſex ad humanitatē. Tres.n. articulos triū perſonarū cōprehēdunt ſub vno, quia eadē eſt cognitio triū perſonarū. articulum uero de opere glorificationis diſtingunt in duos, ſ. reſurrectionē carnis & gloriā animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in vnum, & quā vis Euchariſtię ſacramentū ſingularē in ſe contineat difficultatē, non tamen de eo habetur diſtinctus artic. quia quatenus eſt ſacramentum continetur ſub articulo, credo ſanctā Eccl. qui eſt de effectibus gratiæ ſanctificantis, quatenus uero miraculoſe cōtinet Chriſtū ad Dei omnipotentiā pertinet. S. Tho. 2. 2. q. 1. art. 8. c. qui Epiſcopus 23. diſt. c. vnico Seſſ. 3. Conc. Trid. S. Bonau. 3. ſent. diſt. 24. art. 3. q. 1. S. Ant. 4. p. tit. 8. cap. 4. §. 2. Vincen. 3. lib. 1. diſt. 114. art. 7. Viguer. tit. de fide cap. decimo. §. tertio. Cathechiſmus ex

Decre-

Decreto Concil.in prin. Phlliar.tit.de virt. in particulari.§. articulus eſt. Durandus in 3. ſent. diſtin. 25.quæſt.2.Angel.ver.fides nu.5.ibi Tab.nume.5. & Sylu.nu.2. Canys.tit.de fide capit.6. qui plurex patres citat explicantes Symbolum. Qui articuli conuenienter in Symbolo proponuntur, vt facilius poſſet omnibus proponi, ne aliquis per ignorantiam fidei à virtute deficeret. Sanctus Thomas d. loco ar.9.non obſt. quod plura ſint Symbola, quia neceſſe fuit edere plura Symbola, quæ in nullo alio differunt, niſi quod in vno plenius explicatur, quæ in alio continentur implicitè, ſecundum quod exigebat Hæreticorum inſtantia S. Thom. d.loco in Reſp.ad 1.

Fidei Symbolum ad Pontificem ordinare ſpectat. Quæſt. XIII.

DECIMOTERTIO, q̃ro ad quē pertineat Symbolū fidei ordinare? Reſp. ad ſummū Pōtificem pertinet Symbolū fidei ordinare:nā editio Symboli facta eſt in Synodo Gñali, ſed hmōi Synodus facta eſt, auctoritate ſolius ſummi Pontificis, & abſque eius auctoritate cōgregari non pōt.c.nec licuit 17. diſt. Sanctus Thomas ſecunda, ſecundæ, q.1.articu.10. dicens, quod noua editio Symboli neceſſaria eſt ad uitandum inſurgentes errores. Ad illios ergò auctoritatem pertinet editio Symboli, ad cuius auctoritatem pertinet finaliter determinare ea, quæ ſunt fidei, vt ab omnibus in concuſſa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem ſummi Pontificis, ad quem maiores, & difficiliores eccleſiæ quæſtiones referuntur c.oppreſſus 2.quæſtio.6. vnde & Dominus Petro dixit, quem ſummum Pōtificem conſtituit Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos, & huius ratio eſt, quia vna fides debet eſſe totius eccleſiæ, ſecundū illud 1.Cor. 1. id ipſum dicatis omnes, & non ſint in uobis ſchiſmata, quod ſeruari non poteſt, niſi quæſtio fidei de fide ex orta, determinetur per eū qui toti eccleſiæ præeſt, vt ſic eius ſententia, à tota eccleſia firmiter teneatur, & ideo ad ſolam auctoritatem ſummi Pontificis pertinet noua editio Symboli: ſicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam eccleſiam, ut congregare Synodum Generalem, & alia huiuſmodi, & quamuis in doctrina Chriſti, & Apoſtolorum veritas fidei ſit ſufficienter explicata, nihilominus, quia peruerſi homines, Apoſtolicā doctrinam, & cæteras doctrinas, & ſcripturas peruerterunt, ad ſui ipſius perditionem 2.per.cap.vlt. Ideò neceſſaria fuit temporibus precedentibus explicatio fidei, contra inſurgentes errores. Nō obſt. etiam quod Athanaſius, non fuerit Pontifex, nihilominus compoſuit Symbolum, nam Reſpo. quod Athanaſius, non compoſuit manifeſtationem fidei per modum Symboli, ſed magis per modum cuiuſdam doctrinæ, vt ex ipſo modo loquendi apparet, ſed quia integrā fidei ueritatem eius doctrina breuiter continebat, auctoritate ſummi Pontificis eſt recepta, vt quaſi regula fidei habeatur S.Tho.d. loco in Reſp.ad 1.& 3.

Diſputare de fide quis poſſit. Quæſt. XIIII.

DECIMOQVARTO, quæro vtrum de fide liceat publicè diſputare? Reſp. in hoc duo eſſe cōſideranda: unū ex parte diſputātis, aliud aūt ex parte audiētis. primo caſu cōſiderāda eſt intentio: ſi.n. diſputet tāquam de fide dubitans, & ueritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquā dubius in fide, & infidelis: ſi autem diſputet aliquis de fide ad confutandum errores, vel etiam ad exercitium, laudabile eſt, ex parte verò audiētium conſiderandum eſt utrum illi, qui diſputationem audiunt, ſint inſtructi, & firmi in fide, an ſimplices, & in fide titubantes, & quidem coram ſapiētibus in fide firmis, nullum periculum eſt diſputare de fide: ſi coram ſimplicibus eſt diſtinguendum, quia aut ſunt ſollicitati, ſiue pulſati ab infidelibus, putà Iudæis, vel Hæreticis, aut Paganis nitentibus in eis corrumpere fidem, aut omnino, non ſunt ſollicitati ſuper hoc, ſicut in terris, in quibus non ſunt aliqui infideles. in 1.caſu neceſſarium eſt, publicè diſputare de fide, dummodo inueniantur aliqui ad hoc ſufficientes, & Idonei, qui errores confutare poſsint. Per hoc.n. ſimplices in fide confirmabuntur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas, & ipſa taciturnitas eorum qui reſiſtere deberent, peruertentibus fidei ueritatem, eſſet erroris confirmatio. vnde Greg. 2. Paſtor.ca.4. ſicut in cauta locutio in errorem protrahit, ita indiſcretum ſilentium, eos qui erudiri poterāt, in errore derelinquit: in ſecundo verò caſu, periculoſum eſt publicè de fide coram ſimplicibus diſputare, quorum fides ex hoc eſt firmior, quia nihil diuerſum audierunt ab eo, quod credunt, in caſu autem quo diſputare licet, de fide, permittitur Clericis literatis, non autem laycis capit.quicunque §.inhibemus de Hær.6.ibi inhibemus quoque, ne cuiquam laycæ perſonę liceat publicè, vel priuatim de fide Catholica diſputare, qui verò contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur: direct. Inquis. part. 1. quæſtio. 10.pag.50. Sanctus Thomas ſecunda, ſecundę q. 10.articu.7. Sed an ea quæ fidei ſunt, ſint tentanda probari per rationes naturales? Reſpondetur, q̃d non. Dion.capitu.ſecundo de diuin.nom. ſi aliquis eſt qui eloquijs reſiſtat totaliter, longè errat à nr̃a Phyloſophia, ſed ſi ad ueritatem eloquiorum, ſcilicet ſacrorum reſpicit, hoc etiam nos canone vtimur, vndè Scilar. de trin. non putet homo intelligentia ſua, Trinitatis Sacramentum poſſe conſequi, & Ambr. dicit, impoſſibile eſt Trinitatis ſcire ſecretum, mens deficit, uox ſilet. Direct. Inquis. par.1.q.11.nu.4.

Fides an ſit neceßaria ad ſalutem. Quæſt. XV.

DECIMOQVINTO, quęro vtrum credere ſit neceſſarium ad ſalutem? Reſpond. quod ſic, Paulus ad Hebr. 10. ſine fide impoſsibile eſt placere Deo. Sanctus Thom. 2.2. q.2. art. 3. dicens quod ultima beatitudo hominis, conſiſtit in quadam ſupernaturali Dei viſione, ad quam quidem viſionem, homo pertingere non poteſt. niſi per modum addiſcendi à Deo Doctore Iohan. 6. Omnis qui audit a patre, & didicit, venit ad me. Huius autem diſciplinæ fit homo particeps non ſtatim, ſed ſucceſsiuè ſecundum modum ſuæ naturæ. Omnis autem talis addiſcens, oportet quòd credat ad hoc, quòd ad perfectam ſcientiam perueniat, ſicuti etiam Philoſophus dicit, quod oportet addiſcentem credere. Vndè ad hoc, quod homo perueniat ad perfectam viſionem beatitudinis, pręexigitur, quod credat Deo tanquam diſcipulus Magiſtro docenti. Non obſt. quod inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur ſempiterna quoque uirtus, eius, & Diuinitas. Paulus ad Roma. 1. quæ autem conſpiciuntur intellectum non creduntur? Ergo non eſt neceſſarium ad ſalutem, quod homo aliquid credat: nam Reſpon. quod Inuiſibilia Dei altiori modo, quantum ad plura percipit fides, quàm ratio naturalis ex creaturis in Deũ procedens. Vndè dicitur Eccle. tertio Plurima ſuper ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi. Sanctus Thom. dicto loco in Reſpond. ad 3. conc. Viguer. tit. de fide cap. decimo. §. ſecundo verſic. 3. Cathec. in princ. Caniſ. tit. de fide cap. 3. & nota, quod neceſſarium fuit homini non ſolum ſuſcipere per fidem ea, quæ ſupra rationem naturalem ſunt, ſed & ea, quę naturali lumine inueſtigari poſſunt; neceſſe enim eſt credere Deum eſſe vnum, & incorporeum, quæ naturali ratione à Philoſophis probantur. Sanctus Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione ſecunda, artic. quarto & hoc propter tria, Primo quidem vt citius homo ad veritatis diuinę cognitionem pertingat, ſecundo, ut cognitio Dei ſit communior, multi enim in ſtudio ſcientiæ proficere non poſſunt, qui fraudarẽtur omnino à cognitione Dei, niſi præponerentur eis Diuina per modum fidei. Tertio modo propter certitudinem. Ratio enim humana in rebus diuinis eſt multum deficiens. vt ergo eſſet indubitata, & certa cognitio apud homines de Deo haberetur, oportuit, quod diuina eis per modum fidei traderentur, quaſi à Deo dicta, qui mentiri non poteſt. inueſtigatio enim naturalis rationis, non ſufficit humano generi ad cognitionem diuinorum, etiam quæ ratione oſtendi poſſunt; & ideo non eſt ſuperfluum, quod talia credantur; Non obſt. quod de eodem non ſit ſcientia & fides, Sanctus Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione prima artic. 4. 5. nam Reſpond. quod de eodem non poteſt eſſe ſcientia, & fides apud eundem, ſed id quod eſt ab vno ſcitum, poteſt eſſe ab alio creditum, ut idem, artic. 5. conc. Sanctus Thom. in 3. ſentent. diſtinct. 24. art. 3. quęſt. 1.

Credere quid ſit. Quæſt. XVI.

DECIMOSEXTO, quæro, quid ſit credere? Reſpond. credere eſt cũ aſſenſione cogitare. Aug. lib. de prædeſt. c. 2. vol. 7. Sanctus Thom. 2.2. q. 2. art. 1. ibi concludit quod credere eſt cum aſſenſu cogitare, non ut cogitatio ſpectat ad vim cogitatiuam, ſeu ut communiter pro qualicunque actuali intellectus conſideratione ſumitur; ſed vt importat intellectus conſiderationem, cum aliqua inquiſitione, & uoluntatis conſenſu. idem. Sanctus Thom. 3. ſent. diſt. 25. quæſt. 2. artic. 2.

Credere Deo, credere Deum, & credere in Deum quid differant. Quæſt. XVII.

DECIMOSEPTIMO quæro, quid differat inter ſe, credere Deo, credere Deum, & credere in Deum? Reſpond. quod aliud eſt credere in Deum, aliud credere Deo, & aliud credere Deum. Credere enim Deo, eſt credere vera eſſa quæ loquitur; quod & mali faciunt, & nos credimus homini, ſed non in hominem. Credere Deum eſt credere, quod ipſe ſit Deus: quod etiã mali faciunt. Credere in Deum, eſt credendo Amare, & credendo in eum Ire, credendo, ei adherere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iuſtificatur impius, ut deinde ipſa fides incipiat per dilectionẽ operari: ea. n. ſola bona opera dicenda ſunt, quæ fiunt per dilectionẽ Dei. ipſa. n. dilectio opus fidei dicitur. Mag. ſent. 3. diſt. 23. L. D. S. Thom. 2.2. q. 2. art. 2. & in 3. ſent. diſt. 23. q. 2. art. 2. Rayn. ver. fides. c. 5. conc. S. Ant. 4. p. tit. 8. cap. 3. §. 1. Viguer. tit. de virt. fidei cap. 10. §. 2. ver. 1. Philiarcus Man. Sac. tit. de virt. in particulari §. actus. Aſtens. lib. 2. tit. de fide artic. 3. & eſt unus ex actibus fidei corde credere, alter autem eſt ore profiteri. directorium par. 1. in princ. pag. 7. de qua confeſsione dicemus inferius ſuo loco.

Explicitè à quis teneatur aliquid credere. Quæſt. XVIII.

DECIMOOCTAVO quęro, vtrũ homo teneatur ad credendum aliquid explicite? Reſp. quod credibilia ſunt in triplici differentia. Primo namque ſunt quædam, quæ per ſe, & directè ſunt credibilia, vtpotè quia ſunt totius noſtræ fidei Chriſtianæ principia prima, & fundamenta, & iſta ſunt articuli fidei, quæ ſunt totius

noſtræ credentię rudimenta, & hæc tenetur quilibet fidelis credere explicitè, in genere tamen, ut ſcilicet credat quod oẽs articuli in generali, & quilibet in ſpeciali ſunt ueri, & nullus eorũ eſt falſus, explicitè aũt articulũ vnũ ab alio ſcire, diſtinguere, & quẽlibet ſigillatĩ, & diſtinctè credere explicitè, non tenetur omnis; ſed quilibet ſecundum magis, & minus, prout congruit eius ſtatui, & officio, cui præeſt, & in quo eſt: ſecundo ſunt quædam credibilia, quæ directè & pro ſe, non ſunt credibilia, ſed potius indirectè; quia ad eorum negationem, & corruptionem ſequitur negatio, & corruptio fidei articulorum omnium, vt ſunt illa alia à fidei articulis, quæ in ſacra ſcriptura continentur, vt potè quod Abraam duos filios habuit, vel quod Ioſeph, Sponſus Mariæ fuerit, & ſimilia, & iſta, non tenetur quilibet explicitè credere, talia ſingillatim, ſed ſolùm tenetur credere implicitè, in præparatione animi, vt ſit paratus credere, quicquid in diuina ſcriptura continetur: attamen tunc tenetur quilibet explicitè credere quando ei conſtiterit, quod in diuina ſcriptura talia continentur, & per illum, vel illos, ad quem vel quos pertinet deductus fuerit coram eo, vnde quilibet tenetur explicitè credere, quod omnia quæ ſunt in ſacra ſcriptura ſint vera, quia diuinitus reuelata, an autem iſta, uel illa in ſacra ſcriptura contineantur (loquendo de alijs à fidei articulis) tenentur iſti, vel illi, magis vel minus ſcire, & per conſequens illa credere, pro vt eorum ſtatui; & officio congruit, Tertio ſunt quædã credibilia alia, quæ nec ſunt fidei rudimenta, nec dare ponuntur in d. ſacra ſcriptura, ſed ſunt per eccleſiam ex illis, aut iſtis deducta, vt fidei conſona, ac determinata, vt de fide credenda, vt ſpiritus Sãctus procedat à Patre, & Filio, vnica inſpiratione, & non duabus, & ab eis tanquàm vnico principio, & non duobus capit. fideli, de ſumma trin. & fide Cath. &, huiuſmodi credibilia per Sanctam Eccleſiam determinata, & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minus explicitè credere, ſed benè implicitè, & in animi præparatione, vt credant omne id uerum eſſe & fide tenendum, quod vt fide tenendum eſt per Dei eccleſiam approbatum, mediocres autem, qui habent ſimplices erudire, tenentur aliqua de huiuſmodi credere explicitè, nõ tamen omnia talia credibilia ſingulariter, nec omnes æqualiter, ſed ſecundum quod congruit, eorũ ſtatui, & eruditioni, qua habent ſimplices informare, Curati verò, & Religioſi, quibus incũbit ex officio prædicare, & confeſſiones audire, tenentur plura explicitè credere, quàm mediocres; maiores autem tenentur credere explicitè credibilia omnia talia, pet eccleſiam vt fide tenenda determinata, & approbata, cum eis incumbat ex officio, eos qui huiuſmodi de fide factas per eccleſiam determinationẽs, non admittunt, ſeu eis, non credunt, uel contra dicunt, punire, & ſententialiter iudicare, ex qui bus apparet, quis, & quæ explicitè credere debeat direct, inquis, part. prima, titu. de fide quæſtio. 12. & in quæſtio. 3. uſque ad quęſtio. 8. Sanctus Thomas ſecunda, ſecundæ, quæſt. 2. ar. 5. uſque ad art. 8. & in 3. ſent. diſtinct. 25. quæſt. 2. articu. ſecundo & ſeq. Vinc. 3. par. lib. 1. diſt. 14. art. 13. S. Bonau. 3. ſent. diſt. 25. art. 1. quæſt. 9. Philiar. Man. Sacerd. tit. de virt. in particulari §. cum teneamur. Ang. ver. fides num. 7. Piſan. §. 1. Ros. num. 1. Durand. 3. ſent. 25. quæſt. 1.

Confeſſio fidei, an ſit neceſſaria ad ſalutem. Quæſt. XIX.

DECIMONONO quæro, vtrum fidei confeſsio ſit neceſſaria ad ſalutem? Reſpond. quod ſic, ea. n. quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, cadunt ſub præcepto diuinę legis: confeſsio autẽ fidei, cum ſit aliquid affirmatiuum, non poteſt cadere niſi ſub præcepto affirmatiuo: vnde eodem modo eſt de neceſſarijs ad ſalutem, quo modo poteſt cadere ſub præcepto affirmatiuo, diuinæ legis præcepta autem affirmatiua non obligant ad ſemper, licet ſemper obligẽt; obligant autem pro loco, & tempore, & ſecundum alias circumſtantias debitas, ſecundum quas oportet actum humanũ limitari ad hoc, quod ſit actus uirtutis; ſic igitur confiteri fidem non ſemper, nec in quolibet loco eſt de neceſsitate ſalutis, ſed aliquo loco, & tempore; quando ſcilicet per omiſsionem huius cõfeſsionis, ſubtraheretur honor debitus Deo, uel etiam utilitas proximis impendenda; puta ſi aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, uel quod non haberet fidem, uel quod fides non eſſet vera, uel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide; in huiuſmodi enim caſibus confeſsio fidei eſt de neceſsitate ſalutis Paul. ad Rom. decimo. Corde creditur ad Iuſtitiam; ore autem confeſsio fit ad ſalutem; In huiuſmodi enim caſibus neceſsitatis, ubi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem ſuam alijs propalare ad inſtructionem aliorum fidelium, ſiue ad confirmationem, uel ad reprimendum infidelium inſultationem; ſed alijs temporibus inſtruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles; ſi autem turbatio infidelium oriatur de confeſsione fidei manifeſta abſque aliqua utilitate fidei, uel fidelium, non eſt laudabile in tali caſu fidem publicè confiteri: vnde Dominus dicit Math. ſeptimo. Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis Margaritas veſtras ante porcos, ne conuerſi dirumpant vos: ſed ſi utilitas aliqua fidei ſperetur, aut neceſſitas adſit, contempta turbatione infidelium, debet homo fidem publicè confiteri: unde Math. decimoquinto dicitur, quòd cum Diſcipuli dixiſſent Domino, quod Phariſęi audito eius verbo ſcandalizati ſunt, Dominus reſpondit, ſinite illos, ſcilicet turbari; cęci ſunt, & duces cęcorũ. Direct. In quis. p. 1. tit. de fide Cath. q. 9. S. Tho. 2. 2. q. 3. art. 1. & ſeq. Armilla ver. fides nu. 7. ibi Ang. nu. 8. Tab. 8. Syl. nu. 8. Eſt & alius actus fidei, nempè ſalutifera mortis ſuſceptio Rayn. verſic. fides, cap. 4. qui in cap. 8. dicit, quod ſubſtinere martirium eſt actus trium Virtutum, Charitatis; ut imperantis Fortitudinis, vt elicientis, Fidei vt teſtificantis,

nam ad veritatem fidei pertinet non ſolum ipſa credulitas cordis, ſed etiam exterior proteſtatio, quæ non ſolum fit per verba, ſed etiam per facta Iac.2. Ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.

Effectus fidei qualis, & quotuplex. Quaſt. XX.

VIGESIMO quæro, qualis ſit effectus fidei? Reſpond. quod eſt multiplex, quorum primus eſt timor. Iac.2. Demones credunt, & contremiſcunt. S. Thom.2.2.q.7. art.1. dicens quod, cùm per fidem informem apprehendamus Deũ iuſtum de peccatis vindicatorem, & per fidem charitate for matam apprehendamus ipſum eſſe quoddam ſummum bonum & altiſsimum, à quo ſeparari peſſimum eſt; neceſſariò ex illa naſcitur in nobis ſeruilis timor, ex hac verò filialis; non obſt. quod fides generer ſpem, quę eſt contraria timoris, & idem non eſt cauſa contrariorum; nam Reſp. quod idem ſecundum contraria, poteſt eſſe contrariorum cauſa, non autem idem ſecundum idem. Fides autem generat ſpem, ſecundum quod facit nobis exiſtimationem de præmijs, quæ Deus retribuit iuſtis. Eſt autem cauſa timoris, ſecundũ quod facit nobis ęſt imationem de pænis, quas peccatoribus infligere vult. Sanctus Thom. d. loco Reſpon. ad ſecundum. Secundus effectus eſt purificatio cordis, Act. Apoſt.15. Fide purificans corda eorum. S. Thom.2.2.q.3.art.2. dicens cum per fidem homo Deo, & diuinis inhæreat, conſequitur in eo per illá à peccatis purificatio, & eo maior, quo maiori fuerit fidelis charitate affectus; Tertius effectus eſt quia credere meritoriũ eſt, Paul. ad Hæbr. 12. Sancti per fidem adepti ſunt repromiſsiones, quod nõ eſſet niſi credendo mererentur Sanct. Thom. 2. 2. q.2.art.9. dicit cum credere ſit actus intellectus aſſentientis diuinę veritati ex imperio uoluntatis motæ per gratiá, poteſt eſſe meritorius vitæ æternæ, ratio autem inductiua ad ea quæ ſunt fidei non minuunt meritum fidei 1. Petr. cap. 3. Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti uos reddere rationem de ea, quæ in uobis eſt fide, & ſpe: non autem ad hoc induceret Apoſtolos, ſi per hoc meritum, fidei diminueretur, non ergo ratio diminuit meritũ fidei. Sanctus Thom.2.2.q.2.art.10. dicens; Rationes humanæ ſi ad diuina afferantur, vt eis per fidem aſſentiamus, meritum omne prorſus tollent, ſi uero afferãtur non ut credamus, ſed ut magis & firmius, quæ fidei ſunt ſuſcipiamus, meritũ non diminuunt Rayn. ver. fides cap.9. qui in cap.6. dicit quod ad hoc quod aliquis ſit beatus, oportet quod habeat in ſe quatuor, quæ fidei formatæ conueniunt, primo quod credendo in Deum, Deum diligat, ſecundo ad Deum tendat, tertio quod Deo adhæreat, quarto quod in Deo, & membris eius requieſcat S. Ant. in 4. par. tit.8. cap.1. de fide §.6. ponit Nouem effectus fidei, primo de mundo triumphat. 1. Io. 5. hæc eſt victoria, quæ vicit mundum fides noſtra, Secundo tentationes diaboli vincuntur, Paul. ad Eph.6. In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia tela inimici ignea extinguere: tertio quis per fidem euadit multa mala Paul. ad Hebr. 11. ſine fide impoſsibile eſt placere Deo: quarto ut dictum eſt purificat: quinto cauſat timorem ut dictum eſt: ſexto deſponſat animam Deo, oſee.2. deſponſabo te mihi in fide: ſeptimo facit exaudiri orationem Iac.1. poſtulet autem in fide nihil excitans & Marc.11. omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis; octauo fidei adſcribuntur miracula Pſalm. Omnia opera eius ſcilicet miraculoſa in fide. Paul. ad Hæbr. 11. per fidem obturauerunt ora leonum. Nono dat uitam ęternam Abac. 2. beatus meus ex fide vicit, & Paul. Gal. 2. quod nunc viuo, in fide viuo filij Dei. vita. ſ. gratiæ, poſtea vita gloriæ.

Quæſtio. XXI.

VIGESIMOPRIMO quæro, vtrum in veteri lege debuerint dari præcepta credendi? Reſp. quod non; quia in veteri lege non erant ſecreta fidei populo exponenda, & ideo ſuppoſita fide vnius Dei, nulla alia præcepta ſunt in veteri lege data de fide, vnde Apoſt. ad Rom 8. legem veterem nominat legem factorũ, & diuidit eã contra legem fidei. Ergo in lege veteri, non fuerunt pręcepta danda de fide. Neceſſarium tamen fuit in ueteri lege dari præcepta, quæ hominem quo ad intellectum, & ſcientiam perficerent: vnde dicitur Deut. 4. Audientes vniuerſi præcepta hæc dicant, en populus ſapiens, & intelligens. S. Thom.2.2.q.16.art.1.& 2.

Proteſtans quod credit omne, quod credit. S. Mater Eccleſia, negat tamen explicitè aliquem fidei articulum, an talis proteſtatio ſufficiat ad ſalutem, & adiuuet proteſtantem. Quæſt. XXII.

VIGESIMOSECVNDO quæro, vtrum proteſtatio facta, quod aliquis credit quod credit S.M.E. negat tamen explicite aliquem articulum fidei, an talis proteſt. generalis, ſufficiat ad ſalutem? Reſpond. quod taliter aſſerens, & proteſtans in genere, ſed negans in ſpecie, vel negat id quod explicitè tenetur credere, uel non. In primo caſu talis proteſtatio generalis non ei ſufficit ad ſalutẽ, nec adiuuat proteſtantem. vnde ſi ſimplex laycus proteſtetur vt eſt dictum, negat tamen expreſſe Dei filium eſſe incarnatum, vel paſſum, cum hoc teneatur explicite credere, talis proteſtatio non iuuat eũ. & præſertim ſi taliter proteſtans, negat uocatus coram fidei Iudice cũ pertinacia; tunc. n. negotiũ quã plurimũ aggrauatur. In ſecũdo vero caſu, quãdo. ſ. proteſtans taliter, vt eſt dictũ, negat illud, quod explicitè credere non tenetur, dicimus, quod ſi negat non corã Iudice fidei; ſeu ſi corã eo, ante quã per eundem ſit informatus, quod iſtud quod negat ſit contra fidem, paratus tamen credere, cũ per eundem fidei Iudicem fuerit informatus, in qui-

bet caſu talis proteſtatio ſufficit ei ad ſalutem, & adiuuat proteſtantem capit. dixit Apoſtolus 24. q. 3. ſi autem negat coram Iudice fidei, poſtquam eſt per eundem Iudicem informatus, quod illud quod negat eſt contra fidem, & ad huc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perſeuerat, talis proteſtatio generalis ſic proteſtanti non ſufficit ad ſalutem, nec adiuuat proteſtantem, imò reddit eundem hæreticum pertinacem, quamdiu in negatione huiuſmodi perſeuerat c. ad Abolendã §. præſenti, de hære. c. qui in eccleſia 24. q. 3. tales autem hæreticorum proteſtationes, quo animo dicantur, prudenter eſt à fidei Iudicibus indagandum, nam cum Catholicus audit fidem, & eccleſiam; intellige fidem Catholicam, & eccleſiam Romanam, Hæreticus vero intendit fidem, ſuam hæreſi & eccleſiam ſuam ſectam; contra quam dicere non intendit, direct. inquiſit. p. 1. ti. de fide c. 12. de vitijs oppoſitis huic virtuti vide, quæ dixi p. 1. ſummæ pec. tit. 2. q. 31. & qq. ſeqq.

Et hęc quo ad virtutem fidei, cui opponuntur hæc ſequentia vitia nempe infidelitas, Hæreſis, Apoſtaſia, Blaſphemia, de quibus dixi in ſumma pec. c. p. 1. tit. ſecundo capitulo 31. & ſeq. & tit. 4. p. 1. q. 31. & ſequenti.

Deinde conſiderandum eſt de dono intellectus, & ſcientiæ, quæ correſpondet uirtuti fidei. Quæſt. XXIII.

VIGESIMO tertio quæro, vtrum intellectus ſit donum Spiritus Sancti? Reſpond. quod ſic, cum enim per virtutem naturalem intellectus, non valeat homo ſingula, quæ in rebus latent penetrare, neceſſarium fuit ei cõferre quoddam intellectus donum, quo ad hanc eleuaretur celſitudinem. vnde Iſ. 11. requieſcit ſuper eum ſpiritus Domini ſpiritus ſapiẽtiæ, & intellectus, quod quidem eſſe poteſt cum fide, non quidem ſecundum perfectam intelligentiam, vel quo ad ea, quæ per ſe ſub fide cadunt, ſed ſecundum notitiam imperfectam, & quo ad ea tantum, quæ ad fidem ordinantur. S. Thom. 2. 2. q. 8. art. 1. & ſeq. quod quidem donum ineſt omnibus habẽtibus gratiam, iuxta illud Pſal. Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Arg. à contrarium ſenſu, item hoc donũ reſpondet ſextæ beatitudini, ſcilicet beati mundo corde, qui purgato oculo poteſt videre, quod oculus non vidit, ſecundum Aug. in li. 1. c. 9. de ſerm. Domini in monte. S. Thom. d. loco art. 7. præterea ſciendum eſt, quod in fructibus fides reſpondet dono intellectus, finis enim vniuſcuiuſque rei eſt fructus eius. Sed donum intellectus videtur principaliter ordinari ad certitudinem fidei, quæ ponitur fructus, vt dicit gl. ad Gal. 5. ergo &c. S. Tho. d. loco ar. 8. ſcientia quoque donum eſt ſpiritus Sancti nam ad hoc quod intellectus humanus perfecte aſſentiat veritati fidei, duo requiruntur: vnũ quod ſane capiat quæ proponũtur, quod pertinet ad donum intellectus, aliud vt habeat rectum Iudicium de eis diſcernendo credenda à non credendis, & ad hoc pertinet donum ſcientiæ, quæ differt à ſapiẽtiæ dono, quod eſt cognitio diuinarum rerum, cognitio vero rerum humanarum & creaturarum quæ fit per ſecundas cauſas. S. Thom. 2. 2. q. 9. art. 1. & 2. cui dono reſpondet beatitudo: beati qui lugent. S. Thom. 2. 2. q. 9. art. 4.

Conſequenter poſt fidem conſiderandum eſt de ſpe, & primo de ipſa ſpe, ſecundo de præceptis pertinentibus ad ipſam, tertio de dono timoris.

DE SPE TIT. IIII.

Deſinitio ſpei Quæſt. I.

PRIMO quærendum eſt quid ſit ſpes? Reſp. prout eſt virtus Theologica, qua ſpiritualia, & æterna bona ſperantur id eſt. cum fiducia expectantur, poteſt ſic definiri: Spes eſt certa expectatio futurę beatitudinis veniens ex Dei gratia & Meritis præcedentibus. Mag. ſent. in 4. Diſt. 26. l. A. S. Thom. 2. 2. q. 18. artic. 4. Philiaré. Man. Sac. tit. de virt. in Particulari. §. ſpes eſt. Caniſ. tit. de ſpe. c. 2. dicens ſpes eſt virtus diuinitus infuſa, per quam certa cum fiducia noſtræ ſalutis & æternæ vitæ, bona expectantur: Perald. 1. p. ſummę vir. c. 1. Aſtens. lib. 2. tit. 61. art. 1. Vig. tit. de vitt. fidei capit. 11. dicens, quod quo ad actum ita definiri poteſt, pro vt definit Magiſter, quo ad habitum autem ſic definiri poteſt. Spes eſt virtus Theologica à Deo in voluntate infuſa, qua homo inclinatur, & diſponitur ad certitudinaliter expectandam futuram beatitudinem, mediante auxilio gratiæ Dei, qui dabit facere opera meritoria, ad aliam conſequendam Sanct. Ant. 4. p. tit. 7. cap. 1. §. 2 dicens in dicta definitione tria contineri, primo eius actus dum dicitur, certa expectatio vt dicetur inferius ſuo loco; Secundo eius obiectum, cum dicitur futuræ beatitudinis Tertio meritum, cum dicitur, ex meritis & gratia proueniens, ſine meritis enim aliquid ſperare non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt. Mag. ſent. d. loco & dicitur Spes ſecundũ Etymologiam, quia eſt pes progrediendi ad ardua, quaſi pes dicta vt dicitur in catholic. S. Ant. 4. p. tit. 7. 1. in princ.

Spes, & fides in quibus conueniant, & in quibus diſcrepare dicantur. Quæſt. II.

SECVNDO quæro, in quibus conueniant, & in quibus differãt, Fides, & ſpes? Reſp. ſicut fides, ita & ſpes eſt de inuiſibilibus: vnde Aug. in enchir. c. 8. Fidem appellamus earum rerum, quæ non videntur. De ſpe quoque dicitur, Spes quæ videtur

tur non eſt ſpes, quod enim videt quis, quid ſperarat? quod attinet ad non videre, vel quæ creduntur vel quæ ſperãtur, fidei, ſpeique commune eſt. Diſtinguitur tamen fides à ſpe, ſicuti vocabulo, ita etiam rationabili differentia. Eſt enim fides malarum rerum, & bunarum; quia & bona creduntur, & mala, & hoc fide bona non mala. Eſt etiam fides, & præteritarum rerum, & præſentium, & futurarum. Credimus enim mortem Chriſti; quæ iam præterijt; credimus aſcenſionẽ, quę nunc eſt. Credimus venturum ad Iudicandum, quod futurum eſt, Item fides, & ſuarum rerum eſt, & alienarum. Nam & ſe quiſque credit eiſe cæpiſſe, nec fuiſſe, vti que ſempiternum & alia, atque alia non modo de alijs hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, verum etiam de Angelis credimus. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarũ & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur: Mag. ſen. in 3. diſtin. 26. l. B. qui in litera ſeq. dicit, quod in Chriſto, & in ſanctis iam beatificatis, & in Angelis non eſt fides, neque ſpes, nam in Chriſto fuerint bona Patrię, & Angeli cum Sanctis vident, & fruũtur ijs rebus, de quibus nos fidem, & ſpem habemus.

Differentia Spei, Deſiderij, & cupiditatis quæ ſit. Quæſt. III.

TERTIO quęro, vtrum ſpes ſit idem, quod deſiderium, vel cupiditas? Reſp. quod nõ, quia diuerſarum potentiarũ ſunt diuerſæ paſſiones ſpecie differentes: ſed ſpes eſt in iraſcibili, deſiderium autem & cupiditas in cõcupiſcibili: ergo ſpes differt ſpecie à deſiderio, & cupiditate. S. Thom. 1. 2. q. 40. art. 1. dicens quod circa obiectum ſpei, quatuor cõditiones attenduntur. Primo quidem quod ſit bonum: non enim proprie loquendo eſt ſpes niſi de bono, & in hoc differt à timore, qui eſt de malo; Secundo vt ſit futurum, non enim ſpes eſt de præſenti iam habito, & per hoc differt à gaudio, quod eſt de bono præſenti. Tertio quod ſit aliquid arduum cum difficultate adiciſcibile, non enim dicitur aliquis ſperare minimum, quod ſtatim eſt in ſua poteſtate, vt habeat, & per hoc differt à deſiderio, vel cupiditate, quæ eſt de bono futuro abſolute, vnde pertinet ad concupiſcibilem, ſpes autem ad iraſcibilem. quarto quod illud arduum ſit poſſibile adipiſci, non enim aliquis ſperat id, quod omnino adipiſci non poteſt, & ſecundum hoc differt ſpes à deſperatione. Si ergo patet, quod ſpes differt à deſiderio, ſicuti differunt paſſiones iraſcibilis à paſſione concupiſcibilis. Sanctus Thomas dicto loco, conc. S. Ant. 4. tit. 7. cap. 1. §. 2. & ſeq. Tab. ver. ſpes numero 2.

Spes quotuplex ſit. Quæſt. IIII.

QVARTO quæro quotuplex ſit ſpes? Reſp. duplex; quędã quæ eſt paſſio ſubiectiue exiſtẽtis in iraſcibili, de qua dictũ eſt in proxima pręcedenti quęſtione, & dicetur in ſequentibus: alia ẽ virtus Theologica cauſata à Deo per infuſionem, ſubiectiuè exiſtens in voluntate, de qua dictum eſt in 1. & 2. q. 5. & dicetur latius ſuo loco inferius S. Ant. 4. p. ti. 7. cap. 1. in princ. dicit, quod triplex eſt ſpes, videlicet naturalis, virtualis, & criminalis: prima eſt quędam paſſio, ſecũda eſt virtus Theologica de qua Pſalm. 72. tu es Domine ſpes mea i. tu es cauſa ſpei meæ, tertia improprie dicitur ſpes propter aliquam apparentem ſimilitudinem, quã habet cum ipſa, de qua in Pſal. nolite ſperare in iniquitate, & Luc. 6. Mutuum date nihil inde ſperantes, nam talis ſpes, quæ cadit in mutuo, inducit vſuram c. conſuluit, de vſuris, maxime quando eſt cauſa principalis mutui, & hæc ſpes vltimo loco poſita, eſt triplex. prima de ſe ipſo prou. 28. qui confidit in corde ſuo ſtultus eſt, ſecunda eſt in homine Hier. 17. Maledictus vir qui confidit in homine Tertia eſt de re vana Sap. 5. Spes impij quaſi lanugo, quæ à vento tollitur. omnis tamen iſta mala ſpes improproprię dicitur ſpes, & abijciẽda eſt. S. Ant. d. loco §. 1. alia Diſtin. eſt Alex. de Ales. 3. p. q. 65. Membr. 1. in princ. quod ſpes alia dicatur formata, alia informis, dicens cum non ſit maior ratio de fide, quam de ſpe circa informationem, ſi illa informis eſſe poteſt, & hæc pariter poterit eſſe informis.

Spes an ſit in vi apprehenſiua an in vi Appetitiua. Quæſt. V.

QVINTO quæro: vtrum ſpes ſit in vi apprehenſiua, an in vi appetitiua? Reſpon. quod ſpes eſt de bono, bonum autem in quantũ huiuſmodi, non eſt obiectum cognitiuæ, ſed appetitiuę virtutis, ergo ſpes non pertinet ad cognitiuam, ſed ad appetitiuam virtutem. Sanctus Thomas 2. quæſt. quadrageſima articulo ſecundo, quæ ſpes pro vt eſt paſſio, cum ſit in iraſcibili quamuis cauſa eius ſit experientia Ariſt. 3. Eth. capitulo octauo, aliqui ſunt bonę ſpei propter multoties & multos viciſſe, quod ad experientiam pertinet, in Iuuenibus tamen & ebrioſis abundare dicitur, omnes enim ſtulti, & deliberatione non vtentes, omnia tentant, & ſunt bonę ſpei, quin imò & in brutis reperitur ſpes aliqua ex inſtincto naturę, futuri boni commodi. Sanctus Thomas 1. 2. q. 40. articulo 2. 3. 5. & 6.

Spes

Spes an ſit virtus Quæſt. VI.

SEXTO quæro, vtrum ſpes ſit virtus? Reſpond. quod ſic, Greg. lib. 1. Moral. cap. 28. dicit per tres filias Iob. ſignificaotur hæ tres virtutes, fides, Spes, Charitas, ergo ſpes eſt virtus S. Tho. 2. 2. q. 17. ar. 1. dicens: cũ per ſpem fiat actus hominis bonos, debitam Regulam attingens, ſcilicet Deum, eam quoque virtutem eſſe neceſſarium eſt, & licet qui ſperat ſit imperfectus ſecundum cõſiderationem ad id quod ſperat obtinere, quod nõdum habet, eſt tamen perfectus quantum ad hoc quod iam attingit propriam regulam, ſcilicet Deũ cuius aoxilio innititur. S. Thom. d. loco ad 3. Ampliatur vt dicatur virtus Theologica Paul. 1. ad Chor. 13. vbi conummeratur, fides, Spes, & Charitas, quæ ſunt virtutes Theologicæ S. Thom. d. loco art. 5. dicens cum ſpei obiectum ſit ipſe Deus, ipſa eſt virtus Theologica: in hoc enim conſiſtit ratio virtutis Theologicæ, quod Deum habeat pro obiecto S. Thom. 1. 2. q. 62. art. 1. Non obſt. quod per ſpem alia bona adipiſci ſperentur, nam Reſ. quod ea ſperantur in ordine ad Deum, ſicut ad vltimum finem, vel ſicut ad primam cauſam efficientem S. Th. 2. 2. q. 17. ar. 5. ad primũ. Eſt igitur ſpes Virtus Theologica, quę diſtinguitur à fide, & à Charitate, vbi enim non eſt diſtinctio ibi non eſt numerus ſed ſpes conummeratur alijs virtutibus Theologicis Greg. lib. 1. Moral. c. 28. ponit eſſe tres virtutes fidem, ſpem, & Charitatem: ergo ſpes eſt diſtincta ab alijs virtutibus S. Thom. 2. 2. q. 17. art. 6. dicens quod aliqua virtus dicitur eſſe Theologica ex hoc quod habet Deum pro obiecto, cui inhæret. poteſt autem aliquis alicui inhærere dupliciter, vno modo propter ſe ipſum alio modo in quantum ex eo in aliud deuenitur. Charitas facit hominem Deo inhærere, propter ſe ipſum, mentẽ hominis vniens Deo per affectum Amoris. Spes autem, & fides faciunt hominem inhærere Deo ſicut cuidam principio, ex quo aliqua nobis proueniunt. De Deo autem prouenit nobis, & cognitio veritatis, & adeptio perfectæ bonitatis. Fides facit hominani Deo inhærere in quantum eſt nobis principium cognoſcendi veritatem. Credimus enim ea vera eſſe, quæ nobis à Deo dicuntur. Spes autem facit Deo adhærere, pro vt eſt in nobis principium, perfectæ bonitatis, in quantum ſcilicet per ſpem diuino aoxilio innitimur ad beatitudinem obtinẽdam, & ſic ſpes diſtinguitur à fide & Charitate; fides tamen ipſam præcedit gl. Math. c. 1. dicit Abraam creauit Iſac, ideſt fides genuit ſpem, S. Thom. 2. 2. q. 17. ar. 7. dicens, fidem ſpem abſolute præcedere oportere cũ per illam nobis innoteſcat, quod poſſumus vitam adipiſci æternam, & quod adhuc diuinum operatum eſt auxilium, & quãuis Charitas perfectione ſpem præcedat, origine tamen ſpes prior Charitate dicitur. Paul. 1. Timot. 1. Finis præcepti Charitas eſt de Corde puro, & conſcientia bona, gl. ideſt ſpe, ergo ſpes eſt Prior Charitate. S. Thom. 2. 2. q. 17. ar. 8. vbi in Reſp. ad 3. dicit, quod naturaliter Charitas præcedit ſpem formatam, & merita ex Charitate cauſata: vndè ſpes dicitur ex meritis prouenire, quantum ad ipſam rem expectatam pro vt aliquis ſperat beatitudinem ſe adepturum ex gratia, & meritis, vel quantum ad actum ſpei formatæ: habitus autem ſpei, per quam aliquis expectat beatitudinem, non cauſatur ex meritis, ſed pure ex gratia, & hoc modo ſpes præcedit Charitatem S. Thom. 2. 2. quęſt. 17. articul. primo ad 1. conclu. Aſtens. lib. 2. Tit. 61. art. 1. S. Ant. 4. p. tit. 7. cap. 2. ſ. 1. S. Bonau. 3. diſtin. 26. art. 2. q. 1. Durand. d. loco q. 1. & ſeq. Tab. ver. ſpes ou. 4. vinc. 3. p. lib. 1. Diſtin. 21. art. 1. & ſeq. S. Thom. 3. ſent. Diſtin. 26. q. 2. art. 2. & ſeq. Vinc. d. loco ar. 3. & ſeq.

Spei obiectum quod eſſe dicatur. Quæſt. VII.

SEPTIMO quæro, quid ſit obiectum ſpei? Reſpond. Beatitudo æterna Paul. ad Hebr. 6. Habemus ſpem incedentem, ideſt incedere facientem ad interiora velaminis. 1. ad beatitudinem cœleſtem, vt gloſſa dicit ibi d. loco S. Thom. 2. 2. quæſtio. 17. artic. 2. dicens quod ſpes, de qua loquimur attingit Deum; innitens eius auxilio ad conſequendum bonum ſpératũ. Oportet autem effectum eſſe Cauſæ proportionatum, & ideo bonum, quod proprie & principaliter à Deo ſperare debemus, eſt bonum infinitum, quod proportionatur virtuti Dei adiuuantis; Nam infinitæ uirtutis eſt propriũ, ad infinitum bonum perducere. Hoc autem bonũ eſt vita æterna, quæ in fruitione ipſius Dei cõſiſtit Non enim minus aliquid ab eo ſperandũ eſt, quam ſit ipſe, cum non ſit minor eius bonitas, per quam bona creaturæ communicat, quam eius eſſentia, & ideo proprium, & principale obiectum ſpei, eſt beatitudo æterna: Non obſt. quod homo ſperet, & petat alia à Deo, quam beatitudinem vt patet in oratione Dominica Math. c. 6. nam Reſpond. quod tunc homo licitè ſperat, & petit à Deo, temporalia, & ſpiritualia, quando ipſa ſunt in ordine ad beatitudinem æternam. Vnde ſpes quidem principaliter reſpicit beatitudinem ęternam; Alia vero quę petũtur à Deo, ſunt ſecundario in ordine ad beatitudinem æternam S. Thnm. d. loco ad 2. conc. idem in 3. ſent. Diſtin. 26. q. 2. art. 2. S. Ant. 4. p. tit. 7. c. 3. S. Bonau. 3. ſent. Diſtin. 26. art. 2. q. 4. Rayn. verſic. ſpes c. 2. Vincentius 3. p. lib. 1. Diſt. 22. in princ. Viguer. tit. de ſpe c. 1 1. in princ. dicit duplex eſſe obiectum ſpei, ſcilicet materiale, & formale: obiectum materiale principale, & primarium, eſt beatitudo æterna, minus principale verò, & ſecundario ſunt ea, quæ conducunt ad vitam æternam; Cum igitur obiectum ſpei ſit beatitudo ęterna, ſequitur quod licitè quis non poſſit ſperare in homine. Ierem. Maledictus homo qui confidit in homine, Sanctus Thomas 2. 2. quęſt. 17. ar. 4. dicens quod ſpes Duo reſpicit, ſcilicet boonm, quod obtioere intendit; &

auxi-

auxilium, per quod illud bonum obtinetur. Donū autem, quod aliquis ſperat obtinendum, habet rationem cauſę finalis, auxilium autem, per quod ali quis ſperat illud bonum obtinere, habet rationem cauſę efficientis. In genere autem vtriuſque cauſę inuenitur principale, & ſecundū. principalis enim finis eſt vltimus, ſecundarius autem finis eſt bonū, quod eſt ad finem. Similiter principalis cauſa agēs, eſt primum agens. Secundaria vero cauſa efficiens, eſt agens ſecundum inſtrumentale. Spes autē reſpicit beatitudinem ęternam, ſicut finem vltimum, diuinum autem auxilium ſicut primam cauſam inducentem ad beatitudinem. Sicut ergo non licet ſperare aliquod bonum præter beatitudinem, ſicut vltimum, ſed ſolum ſicut id quod eſt ad finem beatitudinis ordinatum, ita etiam non licet ſperare de aliquo homine, uel de aliqua creatura, ſicut de prima cauſa mouente in beatitudinem: licet autem ſperare de aliquo homine, uel de aliqua creatura, ſicuti de agente ſecundario, & inſtrumentali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcumque bona conſequenda, in beatitudinem ordinata. Et hoc modo ad ſanctos conuertimur, & ab hominibus etiam aliqua petimus & vituperantur illi, de quibus aliquis confidere non poteſt ad auxilium ferendum. Sanctus Thomas dicto articulo octano & 2. 2. q. 25. articulo primo ad tertiū. conc. Viguer. titulo de fide capitulo 11. col. 2. Sanct. Ant. 4. part. titul. 7. capitulo 2. §. 2.

Subiectum ſpei quod eſſe dicatur.
Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, quid ſit ſubiectum ſpei; & primo quęro vtrum ſpes ſit in voluntate ſicuti in ſubiecto? Reſp. quod ſic, nam Anima non eſt capax Dei, niſi ſecundum mentem, in qua eſt memoria, intelligentia, & uoluntas. Aug. lib. 14. c. 3. & 6. de trin. ſed ſpes eſt uirtus Theologica, habens Deum pro obiecto. Cum ergo non ſit neque in memoria, neque in intelligentia, quæ pertinent ad vim cognoſcitiuam, relinquitur, quod ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto. S. Thom. 2. 2. q. 18. arti. 1. dicens, quod duplex eſt appetitus in homine, ſenſitiuus ſcilicet, & intellectiuus qui dicitur uoluntas. Actus autē ſpei uirtutis non poteſt pertinere ad appetitum ſenſitiuum, quia bonum quod eſt obiectum principale huius virtutis, non eſt aliquid bonum ſenſibile, ſed bonum diuinū. Et ideo ſpes eſt in appetitu ſuperiori, qui dicitur uoluntas ſicuti in ſubiecto. Nō autem in appetitu inferiori, ad quem pertinet Iraſcibilis. Secūdo quæro, utrum ſpes fuerit in Chriſto? Reſp. quod non, quia ſemper actu fruebatur uiſione diuina & quia in inſtanti ſuæ cōceptionis anima eius erat glorificata S. Ant. 4. par. ti. 7. ca. 2. in princ. Tertio quæro, utrum ſpes ſit in Angelis, & in beatis? Reſp. quod non Paul. ad Roman. 8. quod uidet quis, quid ſperat, ſed beati fruuntur Dei uiſione, ergo in eis ſpes locum non habet. S. Thom. 2. 2. q. 18. art. 2. vbi ſubtracto eo, quod dat ſpeciem rei, reſoluitur ſpecies; & res non poteſt eadem remanere, ſicuti remota forma corporis naturalis, non remanet idem ſecundū ſpeciem. Spes autem recipit ſpeciem à ſuo obiecto principali, ſicut & cæteræ virtutes. obiectum autem principale eius eſt beatitudo æterna, ſecundum quod eſt poſſibilis haberi ex auxilio diuino. Quia ergo bonum arduum poſſibile, non cadit ſub ratione ſpei, niſi ſecundum quod eſt futurum Ideo cum beatitudo iam non fuerit futura, ſed præſens, non poteſt ibi eſſe virtus ſpei. Et ideo ſpes ſicut & fides euacuatur in patria, & neutrum eorum in beatis eſſe poteſt. Non obſt. Pſalm. 30. in perſona Chriſti in te Domine ſperari &c. quia ibi large ſumitur ſpes pro expectatione illius præmij accidentalis ſcilicet gloriæ, ſeu reſurrectionis corporis glorioſi, quæ expectatio non eſt proprie ſpes uirtutis S. Th. in 3. ſent. diſtin. 26. q. 2. art. 5. & ſeq. S. Ant. d. ca. 2. Non obſt. quod beati expectent gloriam corporis Apocal. 6. nam Reſp. quod gloria corporis eſt minimum quiddam, in comparationem ad gloriam animæ, & qui habet gloriam animæ, habet etiam ſufficienter cauſam gloriæ corporis. Quarto quæro vtrum ſpes ſit in damnatis? Reſp. quod non, quia ſpes cauſat gaudium: Pau. ad Rom. 12. ſpe gaudentes, ſed damnati non ſunt in gaudio, ſed in dolore & luctu, ſecundum illud Iſaiæ 65. ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis prę dolore cordis, & præ contritione ſpiritus vlulabitis. Ergo ſpes non eſt in damnatis S. Thom. 2. 2. q. 18. art. 3. Quinto quęro vtrum Animæ exiſtentes in purgatorio habeant ſpem? Reſpon. quod ſic S. Thom. 2. 2. q. 18. art. 3. dicens quod in damnatis non poteſt eſſe ſpes, quia non poſſunt apprehendere beatitudinem, vt bonum poſſibile, nec in beatis, vt bonum futurū: ſed in uiatoribus, ſiue ſit in vita iſta, ſiue in purgatorio, poteſt eſſe ſpes, quia vtrobique apprehendunt beatitudinem vt futurum poſſibile. conc. S. Ant. 4. p. tit. 7. ca. 2. vbi dicit quod eadem ſpes fuit in animabus exiſtentibus in limbo Antiquorum patrum. conc. Vinc. 3. p. lib. 1. Diſt. 23. Ray. uerb. ſpes c. 4. per totum. Non ob. ad prędicta quod ſpes ſit informis ſicuti & fides, quę in dęmonibus reperitur, vt dictum eſt, ergo & ſpes nam Reſp. quod fides eſt rerum bonarum & malarum, ſpes autem bonorum tantum futurarum ad ſe pertinentium, & ideo magis poteſt eſſe fides informis in damnatis, quam ſpes, quia dona diuina non ſunt eis futura poſſibilia, ſed ſunt eis abſentia S. Th. d. artic. 3. in Reſp. ad 2. & hęc quę dicta ſunt in hac 8. q. intellige de ſpe pro ut eſt uirtus Theologica: nam pro vt eſt paſſio, reperitur in brutis, & in Amentibus vt dictum eſt.

ſpera-

Sperare alteri beatitudinem, an quis poſſit. Quaſt. IX.

NONO quæro, vtrum aliquis poſſit ſperare alteri beatitudinem ęternam? Reſpo. ex mente. S. Thom. 2. 2. q. 17. art. 3. dicentis, quanquã non abſolutè præſuppoſita tamen Charitate, poteſt quilibet, non tantum ſibi, ſed alteri æternam ſperare vitam, ſpes enim abſolutè, non eſt niſi rerũ ad Deum pertinentium, qui curam eorum, qui ſpẽ habent, gerere perhibetur, ſed præſupoſita vnione amotus ad alterum, iam aliquis poteſt, ſperare, & deſiderare alteri vitam æternam, in quantum eſt ei vnitus per amorẽ, & ita intelligitur illud Iacob, vlt. orate pro inuicem, vt ſaluemini hęc, S. Thom. d. loco.

Spes viatorum an certituindem habeat. Quaſtio. X.

DECIMO quæro, vtrum ſpes viatorum certitudinem habeat? Reſp. quod ſic: eſt enim ſpes certa expectatio futuræ beatitudinis Mag. ſẽt. 3. diſ. 26. quod poteſt accipi ex hoc quod dicitur 2. ad Tim. 9. ſcio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare S. Tho. 2. 2. q. 18. ar. 4. dicens quod ſpes eſt in uiatoribus certa, nõ quidem eſſentialiter, ſed per fidẽ, omnem certitudinem habet conc. S. Bona. 3. ſent. diſt. 26. artic. 2. q. 5. Durand. d. locò q. 3. Rayu. verſ. ſpes cap. 1.

De actu ſpei an ſit datum præceptum. Quaſt. XI.

VNDECIMO quæro, vtrum de actu ſpei ſint data præcepta in ueteri teſtamẽto? Reſp. quod ſic, iuxta illud Pſalm. ſperate in eo omnis congregatio populi, & in pluribus alijs locis, non tamen expreſſa data ſunt in Dealogo, quia præceptorum, quæ in ſacra ſcriptura inueniuntur, quædam ſunt præambula legis, & quędam ſunt de ſubſtantia legis. Pręambula quidem ad legem ſunt illa, quibus non exiſtẽtibus lex locum habere non poſſet, huiuſmodi autem ſunt præcepta de actu fidei, & de actu ſpei, qa per actum fidei, mens hominis inclinatur, vt recognoſcat auctorem legis talem, cui ſe ſubdere debet. Per ſpem verò præmij homo inducitur ad obſeruantiam præceptorum. De ſubſtantia legis ſunt, quod homini iam ſubiecto ad obediendum parato, imponuntur pertinentia ad rectitudinem vitę. Et ideò ipſa præcepta ſtatim in ipſa latione legis præponuntur per modum præceptorum. Sed præcepta fidei & ſpei, non erant proponenda per modum præceptorum, quia niſi homo iam crederet, & ſperaret, fruſtra ei lex præponeretur. Sed ſicut præceptum fidei fuit proponendum per modum denunciationis, ita præceptum ſpei fuit proponendum per modum promiſſionis. S. Ant. 4. p. tit. 7. c. 2. §. 3. Sa. Thom. 2. 2. q. 22. art. 1.

Adiuuant tres ſpecies conſiderationum ad ſperandum. Quaſt. XII.

DVODECIMO quæro, quid adiuuet ad ſperandum? Reſp. ad ſperandum adiuuant tres ſpecies conſiderationum: prima eſt conſideratio diuinæ bonitatis erga nos, ſecunda eſt conſideratio noſtræ operoſitatis, ſcilicet eorũ quæ pro Deo agimus & ſubſtinemus; Tertia eſt cõſideratio beatorum ſuffragiorum. De primo 1. Iohan. 3. uidete qualem Charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & ſimus: Circa ſecundum, hoc eſt circa noſtram operoſitatem, hæc eſt triplex. Prima operatio bonorum, quæ facimus. Pſalm. 4. Sacrificate Sacrificium Iuſtitię, & ſperate in Domino. Secunda eſt toleratio laborum, & tribulationum Ro. 5. tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò ſpẽ, ſpes autem non confundit, S. Bona. 3. diſt. 26. q. 2. Tertia eſt conuerſio peccatorum, multum enim habet cõducere ad ſpem, vt conuerſio Magdalenæ, latronis & aliorum; Vnde Oſeę. 2. dicit. Dabis vallem Achor, ad aperiendũ ſpem; Tertia, & vlt. conſideratio, quę adiuuat nos ad ſperandum, eſt ſuffragium Sanctorum; vnde Pſ. 120. Leuaui oculos meos in Montes id eſt ad Sanctos, ſperãdo inde auxiliũ, nõ quod ab ipſis debeamus ſperare obtinere gratiam, vel dona ſed à Domino, meritis, & precibus Sanctorum: Propterea ſubditur Pſalm. 120. Auxilium meum à Domino; qui fecit cœlum, & terram S. Ant. 4. p. tit. 7. c. 2. §. 4. & ſeq. Inter cęteros verò beatos Maria Virgo dicta eſt ſpes noſtra, & aduocata noſtra, vt dicit Eccleſi. quotidiè, de qua late S. Anto. d. loco §. 5. qui vtilia & pulcra ponit ſex, quæ debemus ſperare, à Beata Maria Virgine.

Sperare quando debeamus. Quęſt. XIII.

DECIMOTERTIO quæro; quã do deleamus ſperare in Deo? Reſp. omñi tempore. Oſeæ ca. 12. ſpera in Deo tuo ſemper, præcipuè tamen in tempore tentationis, afflictionis defectionis, & offenſionis; primo quia ſpes, quam habemus de Deo, liberat ab omni tentatione, Prou. 30. Clipeus eſt ſperantibus in ſe. Secundo ſperare debemus in Deo tempore tribulationis, triplici ratione; primo quia Deus tribulatos non deſerit Iudit. 13. qui non deſeris ſperantes in te: ſecũdo, quia Deus tales eripit Paul. ad Corinth. qui de tantis periculis uos eripuit, & eruet in quem ſperamus. Tertio quia Deus ſperantes in ſe, ſecuros reddit: Pſal. in Deo ſperaui non timebo, quid faciat mihi homo: Tertio debemus ſperare in Deo, tempore defectionis. Sicut enim ſeruus in Domino diuite, &

largo

largo ſperat, ſic tempore neceſſitatis in Domino eſt ſperandum, Pſalm. paraſti in dulcidine tua, pau peri Deus & Ssp. 25. factus eſt fortitudo pauperi, ſpes à tribulatione, vmbraculum ab æſtu; Quarto debemus ſperare in Deo, tempore offenſionis, eccl. ſecundo Reſpicite filij, nationes hominum, & ſcitote quod nullus ſperauit in Domino & confuſus eſt, quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? & quis inuocauit illum & deſpexit? Raynucius, verſiculo ſpes capitulo 7.

Sperari quæ debeant à Domino
Quæſt. XIIII.

DECIMO QARTO quæro, quæ ſint ſperanda à deo? Reſpō. plura & præcipue ea, quæ relucent in Dominica oratione. Math. ſexto, & Luc. vndecimo quæ ſunt ſeptem, videlicet.

1 *Pater noſter qui es in Cœlis,*
2 *Santificetur nomen tuum*
3 *Adueniat Regnum tuum,*
4 *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra*
5 *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*
Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.
6 *Et ne nos inducas in tentationem*
7 *Sed libera nos à malo Amen.*

S. Ant. 4. p. tit. 7. cap. 2. §. 5. dicit, quod ſex ſunt, quæ poſſumus & debemus ſperare; Primo ueniam peccatorum Iob, 13. ſi occiderit me, ſ. per contritionem, ſperabo in eum, ſcilicet quod parcat, & ueniam præſtet. Secundo debemus ſperare donorũ & virtutum, copiam, Eccl. 24. ſpes vitæ, & virtutis, ſ. eſt in eo qui habet veram ſapientiam ſecum. ſ. Deũ Tertio debemus ſperare gloriam Cœlorum, prou. 10 expectatio Iuſtorum lętitia, ſ. ſupernæ gloriæ, vndè ſpes dicitur certa expectatio futuræ beatitudinis, Quarto ſperare debemus iuuamen & ſubleuationem à miſerijs: prou. 29. qui ſperat in Dominō ſubleuabitur, Quinto ſperare debemus illuminationem in ambiguis, & agendis, Pſal. 36. ſpera in eo, & ipſe faciet, & educet quaſi lumen Iudicium, tuum, Sexto ſperare debemus auxilium, & victoriam in temptationibus contra dęmones, mundum & carnem Iohan. 14. confidite quia ego vici mundum, & Pſal. 31. ſperantem in Domino miſericordia circumdabit.

De præceptis pertinentibus ad ſpem
Quęſt. XV.

DECIMO quinto quæro, vtrum de ſpe debeat dari aliquod pręceptum? Reſp. quod neceſſarium fuit, ante legem pręcepta aliqua dari ſpei, per modum promiſſionis, quibus homines ad legis obſeruantiam inducerentur, & poſt legem eadem dari oportuit, per modum admonitionis, vel præcepti, vt maiori diligentia legem cuſtodirent. Vnde Aug. ſuper illud Ioan. 15. Hoc eſt pręceptum meum ut diligatis inuicem De fide nobis quam multa mandata ſunt quàm multa de ſpe? ergo de ſpe conuenit aliqua pręcepta dari S. Thom. 2. 2. q. 22. art. 1. ſimiliter & de timore dandum fuit præceptum: ſicut enim aliquis inducitur ad obſeruantiam pręceptorum legis per ſpem pręmiorum, ita etiam inducitur ad legis obſeruantiam per timorem pœnarum, ſed de hoc nō fuit datum præceptum ſicuti neque de ſpe ſed ſicuti datum fuit pręceptum de ſpe per modũ admonitionis, ita etiam de timore filiali, vnde Deuter. 10. & nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum. Sed illud à nobis requirit, quod nobis pręcipit obſeruandum. Ergo ſub pręcepto cadit, quod aliquis timeat Deũ. Donum autem timoris connumerarut inter dona ſpiritua ſancti Iſa. 11. quod intellige de timore filiali qui correſpondet virtuti ſpei, non enim per eũ timemus ne nobis deficiat, quod ſperamus obtinere, per auxiliũ diuinũ, ſed timemus ab hoc auxilio nos ſubtrahere. Vnde iſte timor & ſpes ſe inuicem perficiunt. S. Thom. 2. 2. q. 19. art. 9. cui dono correſpōdet etiam paupertas ſpiritus, Aug. de ſerm. Domini in Monte lib. 1. c. 19. S. Tho. d. loco art. 12.

Effectus ſpei qui eſſe dicantur.
Quęſt. XVI.

DECIMOSEXTO quęro, q ſint effect[9] ſpei. Reſp. plures, quorum primus eſt, quod ſpes eſt cauſa Amoris, gl. ſuper Math. cap. 1. Abraam genuit Iſaac, Iſaac autem genuit Iacob dicit, 1. fides ſpē, ſpes Charitatem: Charitas autem eſt Amor. Ergo Amor Cauſatur à Spe S. Thom. 1. 2. q. 40. artic. 7. dicens, ſpes cum bonum ſperatum reſpiciat, neceſſe eſt ex amore, & deſiderio boni cauſari. Secundus eſt effectus ſpei, ut ipſa conferat ad operationem, Paul. 1. Corinth. 9. dicit, quod qui arat, debet arare in ſpe fructus percipiendi, & eadem ratio eſt in omnibus alijs S. Th. 1. 2. q. 40. ar. 7. dicēs quod ſpes ex duobus adiuuat operationem, primo ex ratione obiecti, quod eſt bonum arduum, poſſibile. exiſtimatio enim ardui, excitat attentionem; exiſtimatio uero poſſibilis, nō retardat conatum. Secūdo uero ea ratione ſui effectus, ſpes enim cauſat delectationem, quę adiuuat operationem. Vnde ſpes operationem adiuuat. S. Ant. in 4 p. tit. 7. c. 1. §. 4. dicit, quod ſpes operatur quatuor bona: Primo dilectionis effectiua, ſecundo delectationis productiua, tertio operationis, perfectiua, quarto pręmiationis collatiua. concl. Rayn. uerſi. ſpes. cap. 6. poſſunt etiam addi ſeptem pręmia, ſeu utilitates conſequentes ex ſpe: prima pęnitentię directiua, & incitatiua; Nemo enim digne agere poteſt pęnitentiam, niſi qui ſperaret

Indulgentiam ca.nemo de pœn.diſt.1. Secundo eſt in anguſtijs magnis fortificatiua, Eſa. 40.qoi ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, Tertio eſt intelligentiæ aperitiua, Sap.3.qui confidunt intelligent ueritatem, Quarto eſt malorum liberatiua, Pſal.21.in te ſperauerunt patres noſtri, ſperauerunt, & liberaſti eos. Quinto eſt tentationum triũphatiua, Pſal.55.In Domino ſperaui, uou timebo, quid faciet mihi homo. Sexto eſt præſeruatiua iutentionis hominis. Paul.1.Timo.5.Galeam ſalutis aſſumite.i.ſpem ſalutis. Septimo eſt bonorum multiplicatiua. Pſal.51. Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei, ſperaui in miſericordia Dei mei: & Pſal.129. à Cuſtodia matutina uſque ad noctẽ, ſperet Iſrael iu Domino; Hæc S.Ant.4.p.tit.7.c.1. §.5.& hæc quò ad virtutem ſpei; cui principaliter opponuntur duo vitia, videlicet, deſperatio, & præſumptio.vig.tit.de ſpe cap.10.§.1.S.Thom.1.2.q.40.art.4.de quibus dixi ego in ſumma Pec. Capit. pat.1.q.14.tit.5.& p.1.q.11.tit.2.per totum.

De dono timoris. Quæſt. XVII.

DECIMOSEPTIMO quæro; vtrum Deus poſſit timeri? Reſp. qood poteſt Deus timeri, uou quidem ſicut aliquod malum, ſed vt à quo malom aliqood pœnæ eſſe pōt, quod eſt bonum ſimpliciter, malum autem ſecundum quid. Vnde Iere.10.quis non timebit te ò Rex gentium, & Malach.1.ſi ego Dominus, vbi timor meus. Eſt autem timor Domini, initium ſapientiæ, vt in Pſ.110.qui ſi fuerit caſtus, vel filialis, dicetur douum Spiritus Sancti, qno nos Deum volontariè reueremur, & nos ipſi ſubducere refugimus. Vnde Iſa.11.timor Domini enumeratur inter ſeptem dona Spiritus Sancti, Vude creſcente Charitate, creſcit filialis, ac caſtus timor, & diminuitus, qui ſeruilis eſt. Vnde Aug.lib.83.q.in q.36.Dei timor non ſnlum inchoat, ſed etiam perficit ſapieutiam.i.quæ ſnmmè diligit Deũ, & proximom, tanquam ſe ipſum, ideò erit etiam in patria iſte timor, vt in Pſal.18.timor Domini ſauctus permauet in ſeculom ſeculi, cui qnidem dono, reſpondet beatitudo, paupertas ſpiritus, ſecundnm Aug. lib.1.c.9. de ſermone Domini in monte. Timor Dei congruit humilibus, de quibus dicitur; beati pauperes Spiritu.

Conſequenter conſiderandum eſt de Charitate; & Primo de ipſa Charitate, Secundo de dono ſapientiæ ei correſpondente, Tertio de præceptis pertinentibus ad ipſam.

DE CHARITATE. TIT. V.

Quid ſit Charitas. Quæſt. I.

PRIMO quæro, quid ſit Charitas? Reſp. Charitas eſt dilectio, qua diligitur Deus, propter ſe, & proximus propter Deum, vel in Deo. Mag. ſent. in 3.diſt.27.L.B.vbi S. Bona. in 1.dubio S. Ant.4.p.tit.6.ca.1.§.3.Rayn.ver.Charitas cap.2.vbi Angel.in prin. Philiarcus Man.Sacerd.tit.de virt.Theolog.Roſ.Tab.& Sylu.verſic. Charitas in priu.Aſtenſ.li.2.tit.62.ar.1. Caniſius tit.de Charitate, cap.2. dicit quod Charitas eſt virtus infuſa diuinitus, qua ſincere diligitur propter ſe Deus, & propter Deum, proximus. Viguer.tit.de virt.Charit.cap.12.in princ.Perald.1.p.ſummę virt.c.1.dicit in Deo dicitur in 1.definitione propter illos, qni ioſti ſunt, qui manent in Deo, per gratiam. Propter Deum dicitur, quantum ad illos, qui nondum ſunt Iuſti, qui adhuc amãdi ſunt, vt Iuſti fiãt, & in Deo per gratiam maneant, Hæc definitio traditur per effectum Rayn. d.loco cap.2. verſatur.n. Charitas circa duo mandata adimplenda, unum pertinens ad dilectionem Dei, quod eſt maximũ in lege mandatum. Deuth.6. alterum pertinens ad diligendum proximum, Math.cap.22.in his enim duobus mandatis, tota lex pendet, & Prophetæ, & finis præcepti eſt dilectio, & ea eſt gemina, ideſt Dei, & proximi. Mag.ſent.d.loco & dicam ego inferius ſuo loco; & dicitur Charitas, quaſi careitas, vel Chara vnitas, & dilectio quaſi, Dei electio S. Ant.4.p.tit.6.c.1.in princ.

Differentia charitatis, amoris, amicitiæ, dilectionis, et Beneuolentiæ. Quæſt. II.

SECVNDO quæro, qoæ differeutia ſit inter amorem, beneuolentiam, amicitiam, charitatẽ, & dilectionem? Reſpo. quod amor eſt quid generale, ad omnem amorem licitum, & illicitum, & pro, vt eſt paſſio eſt commonis nobis, & brutis, & quando ſic aliquid amamus, vt rei amatæ non velimus bonũ, ſed ipſum bonum rei uelimus nobis, ſicut dicimus amare viuum, equum, & huiuſmodi non dicitur amor amicitiæ, ſed amor coucupiſcentiæ: Sed quãdo aliqnid amamus, ut ei bonum velimus dicitur amor beneuolentiæ. beneuolentia autem importat ſolam amationem unius ad alterum, etiam ſi ille non reamet, qui amatur, quæ fundatur ſuper aliqua communicatioue. Charitas autem eſt amor, fundatus ſuper communicatione ſupernæ beatitudinis, dilectio autem dicitur actus ipſius Charitatis. qui eſt habitus quidam, & ſic Charitas eſt quædam amicitia hominis ad Deum; & differt amicitia à Charitate, quia illa fundatur ſuper honeſtate

virtutum

virtutum, Charitas autem ſuper bonitate diuina, cuius actus primus & principalis eſt dilectio. Hæc tamen omnia, vnum pro altero large ſumitur, & quemadmodum reſpectu Amici Amamus etiam attinentes, quamuis nos offenderent, & hoc non reſpectu ipſorum, ſed reſpectu Amici noſtri, ad quem illi pertinent, vt res ſuæ, ſic peccatores & inimicos debemus ex Charitate diligere, in quantum ſunt creaturæ ipſius Dei, ad quem principaliter eſt Amicitia Charitatis. S. Ant. 4. p. tit. 6. c. 1. in Princ.

Charitas quotuplex ſit Quæſt. III.

TERTIO quæro, quotuplex ſit Charitas? Reſp. triplex, eſſentialis ſcilicet, perſonalis, & virtualis, Prima eſt Deus, Trinitas. Herem. 31. in Charitate perpetua dilexi te, ait Dominus, & in Hymno Trinit. Tu Charitas, tu puritas, & eſt ipſa eſſentia Dei, non autem accidens, ſicut in nobis, Charitas autem perſonalis, eſt ſpiritus ſanctus, de quo dicitur, 1. Io. 3. Deus Charitas eſt &c. Quod exponit S. Auguſtinus de ſpiritu ſancto, dicitur autem ſpiritus Sanctus Charitas, propter appropriationem, quia procedit per modum amoris. Vndè Greg. ipſe ſpiritus ſanctus amor eſt patris in filiū, & filij in patrem, nō tamen accidens, ſicut amor noſter. Charitas virtualis eſt amor creaturæ increatorem, gratia formatus, de qua Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in Cordibus noſtris, per ſpiritum ſanctum, non quod magis detur nobis à ſpiritu ſancto, quam à Patre & filio, cum inſeparabilia ſint opera trinitatis, ſ. perſonarum diuinarū, ab extra, c. omnes, de conſecr. Diſt. 4. ſed quia gratis datur, & ex amore, ideo Magis attribuitur ſpiritui ſancto, qui dicitur amor Sanctus. Ant. 4. p. tit. 6. c. 1. in princ.

Gradus Charitatis quot dicantur eſſe?
Quæſt. IIII.

QVARTO quæro, quot dicantur eſſe gradus Charitatis? Reſpond. tres, nam Charitas alia eſt incipiens, alia proficiens, alia perfecta S. Thom. 2. 2. q. 24. art. 9. S. Ant. 4. p. cap. 2. §. 2. Perald. 1. p. tit. de Charitate c. 18. vnde Aug. Tract. S. in fine vol. 9. in 1. Epiſtola Can. Ioan. dicit Charitas cum fuerit nata nutritur, quod pertinet ad incipientes, cum fuerit nutrita roboratur, quod pertinet ad proficiētes; cum fuerit roborata perficitur quòd pertinet ad perfectos S. Thom. d. loco dicit, ſicut infantilis ætas dicitur, antequam habeat vſum rationis, poſtea autem diſtinguitur alius ſtatus hominis, quando iam incipit loqui, & ratione vti. Iterum Tertius ſtatus eſt pubertas, cū iam incipit poſſe generare, & ſic deinde quouſque perueniatur ad perfectum. Ità etiam & diuerſi gradus Charitatis diſtinguuntur, ſecundum diuerſa ſtudia, ad quæ homo perducitur p Charitatis augmentum. Nam primo quidem incumbit homini ſtudium principale ad recedendum à peccato, & reſiſtendum concupiſcentijs eius, quæ in contrarium Charitatis mouent. Et hoc pertinet ad incipientes, in quibus Charitas eſt nutrienda, vel fouenda, ne corrumpatur. Secundum autem ſtudium ſuccedit, vt homo principaliter intendat adhoc, quod in bono proficiat, & hoc ſtudium pertinet ad proficientes, qui ad hoc principaliter intendunt, vt in eis Charitas per Argumentum roboretur. Tertium autem ſtudium eſt, vt homo ad hoc principaliter intendat, vt Deo inhæreat, & eo fruatur, & hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt diſſolui, & eſſe cum Chriſto. ſicut etiam videmus in motu corporali, quod primum eſt receſſus à termino, ſecundum autem eſt propinquatio ad alium terminum, Tertium eſt quies in termino, qui gradus optime declarantur à Nicholao de lyra, in Pſalm. 133. qui eſt vltimus canticorum graduum.

Obiectum Charitatis quid ſit.
Quæſt. V.

QVINTO quæro, quid ſit obiectum Charitatis? Reſp. per plures concluſiones, quarum prima ſit, quod obiectū Charitatis eſt Deus, & non ſolum ſe extendit ad Deum, ſed etiā ad dilectionem proximi 1. Iohan. 4. Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum, Sanct. Thom. 2. 2. q. 25. Artic. 1. dicens, quod ratio diligendi proximum, Deus eſt. Hoc enim in proximo debemus diligere, vt in Deo ſit. Vnde idem ſpecie actus eſt, quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus, Si quis tamen diligeret proximum tanquam principalem finem, non autem propter Deum, quod pertinet ad Charitatem, reprehenſibilis eſſet, ſicut vituperatur qui ſperat in homine, ſicuti in principali auctore ſalutis, non autem qui ſperat in homine ſicuti adiutatore miniſteraliter, ſub Deo S. Thom. d. loco ad 3. Secundo Charitas ex Charitate eſt diligenda, nam Aug. lib. 8. c. 8. vol. 3. de Trinit. dicit, qui diligit proximum, conſequens eſt, vt etiam ipſam dilectionem diligat. Sed proximus diligitur ex Charitate, ergo conſequens eſt, vt etiam Charitas ex Charitate diligatur, non quidem ſicuti amoris obiectum, ſed tanquam bonum, quod volumus his, quos ex Charitate diligimus. S. Thom. 2. 2. q. 25. art. 2. Tertio debemus Angelos ex Charitate diligere Aug. lib. 1. c. 30. vol. 3. de Doct. Chriſt. Iam vero ſi vel cui præbendum à nobis eſt, vel à quo nobis præbendum eſt, officium Miſericordiæ, rectè proximus dicitur Manifeſtum eſt præcepto, quo iubemur diligere proximum, etiam Sanctos Angelos contineri, à quibus multa nobis Miſericordiæ impenduntur officia, S. Tho. 2. 2. q. 25. art. 10. dicens, quod ami-

citia

eitia charitatis, fundator ſuper commonicatione beatitudinis æternæ, in cuius participatione communicant cum Angelis homines. Dicit enim Matth. 12. quod in reſurrectione erunt homines ſicut Angeli in cœlo. Et ideo manifeſtum eſt, quod amicitia charitatis, etiam ad Angelos ſe extendit. Quarto homo ſeipſum debet ex charitate diligere, Leu. c. 19. Diliges amicum tuum ſicut te ipſum, ergo nos ipſos debemus ex charitate diligere, S. Tho, 2. 2. q. 25. art. 4. dicens, quod loquendo de charitate ſecundum propriam rationem ipſius, prout ſcilicet eſt amicitia hominis ad Deum principaliter, & ex cõſequenti ad ea, quæ ſunt Dei. Inter quæ etiam eſt ipſe homo, qui charitatem habet. & ſic inter cætera, quæ ex charitate diligit, quaſi ad Deum pertinentia, etiam ſe ipſom ex charitate diligit. Non obſtat, quod amare ſe ipſum, ſit vituperabile, 2. ad Timoth, 3. in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines amantes ſeipſos. Nam reſpond. illod procedere ſecundum naturam ſenſibilem cui obtemperant, non autem ſecundum naturam rationalem, vt ſibi velint ea bona, quæ pertinent ad perſectionem rationis, quo modo pertinet ad charitatem diligere ſeipſum. S. Thom, d. loco in reſp. ad tertium, Item diligere debet etiam corpus ſuum ex charitate, & hoc ſecundum eius naturam, quo uti debemus ad ſeruitium Dei, Paul, Roman. 6. Exhibete membra veſtra, arma iuſtitiæ Deo; Infectionem autem culpæ, & corruptionem pœnæ, in corpore noſtro, diligere non debemus, ſed potius ad eius remotionem anhelare, deſiderio charitatis. Vnde Paul. ad Rom, 7. quis me liberabit de corpore mortis huius, & ad Phil, 1. Deſiderium habẽs diſſolui, & eſſe cum Chriſto S. Tho. d. loco Artic. 5. Quinto peccatores ſunt ex Charitate diligendi. Aug. primo. de Doctrina Chriſtian, capitulo trigeſimo, volumine tertio, cum dicitur. Diliges proximum tuum, manifeſtum eſt, omnem hominem proximum eſſe deputandum, ſed peccatores non deſinunt eſſe homines; quia peccatum non tollit naturam, ergo peccatores ſont ex Charitate diligendi. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtion. vigeſimaquinta, Articul. ſexto, dicens, quod debemus in peccatoribus odiſſe, quod peccatores ſunt, & diligere, quod homines ſunt, beatitudinis capaces; Vnde ſecundum naturam ſunt diligendi, ſecundum autem culpam ſunt odiendi, & ita intelligitur Pſalmus. Iniquos odio habui, & alibi, perfecto odio oderam illos; Peccatores autem ſeipſos ex Charitate non diligunt, iuxta Pſalm. 10. qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Sanctus Thomas. 2. 2, quæſti. 25. Articul. 7. vbi concludit, quod mali diligunt ſeipſos, ſecundum exterioris hominis corruptionem, ſicuti boni amant ſe ipſos, ſecundum interioris hominis integritatem, & perſectionem. Sexto de neceſſitate ſalutis eſt, vt etiam inimicos diligamus, Math. capit. 5. Diligite inimicos veſtros S. Thom. 2. 2. quæſt. 25. Articul. 8. dicens, quod dilectio inimicorum, tripliciter poteſt conſiderari, vno modo vt inimici diligantur, in quãtum ſunt inimici, & hoc eſt peruerſum, & Charitati repugnãs, quia hoc eſt diligere malum alterius. Alio modo poteſt accipi dilectio inimicorum, quantum ad naturã, ſcilicet in vniuerſali, & ſic dilectio inimicorũ, eſt de neceſſitate Charitatis, vt. ſ. aliquis diligens Deũ, & proximũ, ab illa generalitate dilectionis proximi, inimicos ſuos non excludat. Tertio poteſt conſiderari dilectio inimicorum in ſpeciali, vt ſcilicet aliquis in ſpeciali, moueatur motu dilectionis ad inimicum; & iſtud non eſt de neceſſitate Charitatis abſolute, quia nec etiam moueri motu dilectionis in ſpeciali, ad quoſlibet homines ſingulariter, eſt de neceſſitate Charitatis, quia hoc eſſet impoſſibile, eſt tamen de neceſsitate Charitatis, ſecundum præparationem animi, vt ſcilicet homo habeat animum paratum ad hoc, quod in ſingulari inimicum diligeret, ſi neceſſitas occurreret, quamuis perſectionis eſſet, abſque neceſſitatis Articulo inimicum diligere, in quem Charitatis ſigna exhibere tenemur, quibus neceſſario illos diligere cogimur, videlicet, ſigna communiter alijs exhibita, non autem quæ in particulari, quæ Amicis noſtris oſtendere conſueuimus, niſi in neceſſitatis Articulo, & ſecundum animi præparationem S. Thom, 2. 2. quæſt, 25. Articul. 9. Iuxta illud prou. 25. ſi eſurierit inimicus tuos, ciba illum, ſi ſiti da illi potum. Septimo regulariter, quatuor ſunt diligenda, Aug, 1. de Doct. Chriſt, cap, 23. vol. 3. ibi quatuor ſunt diligenda, vnum quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deus: alterum, quod nos ſumus; Tertium, quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximus, Quartum, quod infra nos eſt, ſcilicet proprium corpus. S. Thom. 2. 2. quæſt. 25. Artic. 12. dicens, quod Amicitia Charitatis ſuper communicatione beatitudinis fundatur, in qua quidem communicatione vnum quidem eſt, quod conſideratur, vt principium influens beatitudinem, ſcilicet Deus. Aliod eſt beatitudinem directè participans, ſcilicet homo, & Angelus. Tertium eſt id, ad quod per quandam redundantiam beatitudo deriuatur, ſcilicet corpus humanum, Id quidem quod eſt beatitudinem influens, eſt ea ratione diligibile, quia eſt beatitudinis cauſa. Id autem quod eſt beatitudinem participans, poteſt eſſe duplici ratione diligibile, vel quia eſt vnum nobiſcum, vel quia eſt nobis conſociatum, in beatitudinis participatione, & ſecundum hoc ſumuntur duo ex Charitate diligibilia, prout ſcilicet homo diligit, & ſe ipſum, & proximum. Ita S. Thom. d. loco conc. Mag. ſent. in quarto, diſtinct, 28. in principio S. Bonau. d. loco quæſt. 6. S. Ant. p. quarta, Tit. 6. capitul. 3. & ſeq. Vincent. p. 3. libr. primo, Diſtinct. 27. Tab. ver, Charitas numer. 12. Aſtens lib. 2. Tit. 62. Art. 3.

Creaturæ irrationales an ſint ex Charitate diligendæ. Quæſt. VI.

SEXTO quæro, vtrum creaturæ irrationales, ſint ex Charitate diligendę Reſpond. quod non, quia dilectio Charitatis ſolum ſe extendit ad Deum, & ad proximum; ſed nomine proximi non poteſt intelligi creatura irrationalis; quia non communicat cum homine in vita rationali. Ergo Charitas non ſe extendit ad creaturas irrationales; Poſſunt tamen ex Charitate diligi creaturæ irrationales, ſicut bona, quæ alijs volumus, in quantum ſcilicet ex Charitate volumus eas conſeruari, ad honorem Dei, & vtilitatem hominum, & ſic etiam ex Charitate Deus eas diligit. S. Thom. 2.2.q. 25. Art. 3. Similiter quæro vtrum dęmones ſint ex Charitate diligendi, Reſp. quod non; Iſa. c. 28. Delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit. Sed perfectio pacis, & fœderis, eſt per Charitatem. Ergo ad Dęmones, qui ſunt inferni incolæ, & mortis procuratores, Charitatem habere non debemus. S. Tho. d. loco Art. 11. dicens, quod dęmones poſſunt ex Charitate ab hominibus diligi, quo ad ſuam naturam, non autem quo ad culpam, in quantam illos conſeruari in ſuis naturalibus deſideramus, ad gloriam diuinæ maieſtatis.

Subiectum Charitatis quod nam ſit. Quæſt. VII.

SEPTIMO quæro, vtrum voluntas ſit ſubiectum Charitatis? Reſp. quod ſic, nam obiectum Charitatis eſt bonum, quod etiam eſt obiectum voluntatis: ergo Charitas eſt in voluntate, ſicut in ſobiecto, S. Thom. 2.2.q.24. Art.1. dicens, quod duplex eſt appetitus, ſenſitiuus ſcilicet, & intellectiuus, qui dicitur voluntas: vtriuſque obiectum eſt bonum, ſed diuerſimode. Nam obiectum appetitus ſenſitiui, eſt bonum per ſenſum apprehenſum, obiectum verò appetitus intellectiui, vel voluntatis, eſt bonum, ſub communi ratione boni, prout eſt apprehenſibile ab intellectu. Charitatis autem obiectum, non eſt aliquod bonum ſenſibile, ſed bonum diuinum, quod ſolo intellectu cognoſcitur. Et ideo Charitatis ſubiectum, non eſt appetitus ſenſitiuus, ſed appetitus intellectiuus. i. voluntas conc. S. Ant. quarta, parte Tit. ſexto, capitul. ſecundo, in principio. Vinc. tertia parte, libro primo. Diſtinctio. vigeſimaquinta. Aſteu. libro ſecundo, titul. 62. Articul. 2.

Charitas an ſit aliquid Creatum in Anima. Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, vtrum Charitas ſit aliquid Creatũ in anima? Reſp. quod ſic, Aug. lib. 3. de Doct. Chriſtiana cap. 10. volum. tertio, dicit; Charitatem voco motum animi, ad fruẽdum Deo, propter ipſum. Sed motus animi eſt aliquid creatum in anima. Ergo & charitas eſt aliquid creatum in anima S. Thom. 2.2.quæſt. 23. art. 2. dicens, Charitas eſt habitus in anima creatus, quo homo inclinatur in actus omnium virtutum, propter Deum, ut illos promptè & faciliter operetur: Concor. Vinc. 3. p. lib. 1. diſt. 23. art. 2.

Charitas an ſit amicitia. Quæſt. IX.

NONO quæro, vtrum charitas ſit amicitia? Reſpon. quòd ſic. Ioan. cap. 15. iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos. Sed hoc non dicebatur eis, niſi ratione charitatis. ergo charitas eſt amicitia, Sañ. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtion. vigeſimatertia. art. 1. dicens, cum ſit aliqua communicatio hominis ad Deum, ſecundum quod nobis ſuam beatitudinem communicat, ſuper hanc communicationem oportet aliquam amicitiam fundari, de qua Paul. 1. ad Corinth. 1. Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in ſocietatem filij eius. Amor autem ſuper hanc communicationem fundatus, eſt Charitas. Vnde manifeſtum eſt, quod charitas, amicitia quædam eſt hominis ad Deum, conc. Vinc. lib. 1. p. 3. diſt. 24.

Charitas quomodo cauſetur in nobis. Quæſt. X.

DECIMO quæro, utrum charitas cauſetur in nobis per infuſionem? Reſpon. quod ſic, Paul. ad Rom. quinto. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per ſpiritum Sanctũ, qui datus eſt nobis. Sanctus Thomas, ſecunda ſecundæ, q. vigeſima quarta, artic. ſecundo, dicens, quod ipſa uirtus charitatis, cum ſit fundata ſuper communicatione æternæ beatitudinis, non eſt naturalis, uel per vires naturales acquiſita, ſed per infuſionem ſpiritus Sancti, in anima hominis infuſa. Vnde Paulus ad Roman. 6. Gratia Dei vita æterna, Vnde cum excedat facultatem naturæ, non poteſt eſſe naturalis, neque per potentias naturales acquiſita, nam effectus naturales, non tranſcendũt ſuam cauſam, quæ charitas non dependet ſecundũ ſuam quantitatem, ex naturæ conditione, vel naturali

capa-

capacitate, ſed ex ſola ſpiritus ſanctl gratia, eam infundentis. Vnde Paul. 1. ad Corinth. 12. Hæc omnia operatur vnus, & idem ſpititus, diuideus ſingulis pro vt vult. & Iohan. 3. ſpiritus vbi vult ſpirat, & Paul. 4. ad Epheſ. vnicuique noſtrum data eſt gratia, ſecuudum menſuram donationis Chriſti. San. Th. 2. 2. q. 24. art. 3.

Charitas an ſit virtus Quæſtio. XI.

VNDECIMO quęro, utrũ Charitas ſit uirtus? Reſpon. quod ſic, Aug. li. de Moribus Eccle. c. 11. uol. 1. dicit, quod Charitas eſt uirtus (quæ cum noſtra affectio eſt rectiſſima) coniungit nos Deo, qua eum diligimus. S. Tho. 2. 2. q. 23. art. 3. dicens, cum Charitas attingat Deum, quia coniungit nos Deo, conſequens eſt Charitatem eſſe uirtutem, & eſt uirtus ſpecialis, quia cõnummeratur ſpecialibus uirtutibus, ſcilicet, ſpei, & fidei, Paul. 1. Corinth. 13. Nunc autem manent fides ſpes, & Charitas, tria hæc, ergo Charitas eſt ſpecialis uirtus. S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 4. dicens quod actus, & habitus ſpecificantur per obiecta; propriũ autem amoris obiectum eſt bonum & vbi eſt ſpecialis ratio boni, ibi eſt ſpecialis ratio amoris. Bonum autem diuinum in quantum eſt beatitudinis obiectum, habet ſpecialem rationem boni. Et Ideo Amor Charitatis, qui eſt amor huius boni, eſt ſpecialis amor: unde & charitas eſt ſpecialis uirtus, & eſt una uirtus, nã ſicuti obiectum fidei, eſt Deus, ita Charitatis: ſed fides eſt una uirtus, propter unitatem diuinæ uirtutis, ſecundum Paul. ad Eph. 4. una fides, ergo etiam Charitas eſt una uirtus, propter unitatem diuinę bonitatis. S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 5. dicens, quod Charitas finis eſt unus, ſcilicet diuina bonitas. Vndè relinquitur quod Charitas eſt ſimpliciter una uirtus, quę eſt Excellentiſſima omnium. Paul. 1. Corinth. 13. Maior horum eſt charitas. S. Tho. 2. 2. q. 23. art. 6. dicens, ſemper id quod eſt per ſe maius eſt eo, quod eſt per aliud. Fides autem ſpes, attingunt quidem Deum, ſecundum quod ex ipſo prouenit, uel cognitio ueri, uel adeptio boni: ſed Charitas attingit ipſum Deum, ut in ipſo ſiſtat, non ut ex eo aliqnid proueniat. Et ideo charitas eſt excellentior fide, & ſpe, & per conſequens omnibus alijs uirtutibus: ſicut etiam prudentia, quę attingit rationem ſecundum ſe, eſt excellentior, quam alię uirtutes morales, quę attingunt rationem, ſecundum quod ex ea medium cõſtituit, in operationibus, uel paſſionibus humanis, & ſic charitas eſt excellentiſſima uirtutum, ſine qua nulla poteſt eſſe uera uirtus. Paul. 1. corinth. 13. ſi diſtribuero in cibos pauperum, omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt: Sed uirtus uera multum prodeſt, ſecundum illud Sap. 8. ſobrietatem & Iuſtitiam docet prudentiam & uirtutem, quibus in uita nihil eſt utilius hominibus: ergo ſine charitate uera uirtus eſſe non poteſt. Sanctus Thomas 2. 2. q. 23. art. 7. dicens quod uirtus ordinatur ad bonũ: Bonũ autẽ principaliter eſt finis, & ea quę ſunt ad finem, non dicũtur bona, niſi in ordine ad finem, finis autem hominis eſt Dei fruitio, Pſalm. 72. Mihi autem adhęrere Deo bonum eſt, & ad hoc ordinatur homo per charitatem, cum igitur per charitatem homo in ultimum finem dirigatur, nulla poteſt abſque illa ſimpliciter uera uirtus eſſe, nam ipſa eſt etiam forma uirtutum. Mag. 3. ſent. Diſt. 23. §. G. S. Ambr. lib. 2. in Lucam. S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 8. dicens quod in moralibus forma actus, attenditur principaliter ex parte finis, quia principium moralium actuum, eſt uoluntas, cuius obiectum & quaſi forma, eſt finis. Semper autem forma actus, conſequitur formam agentis: unde oportet, quod in moralibus, id quod dat actui ordinem ad finẽ, det ei, & formam, ſed per charitatem ordinantur actus omnium aliarum uirtutum ad ultimum finem. Et ſecundum hoc ipſa dat formam actibus omnium aliarum uirtutum; & pro tanto dicitur eſſe forma uirtutum. Nam & ipſæ uirtutes dicuntur in ordine ad actus formatos. hęc. Sanct. Thomas d. loco, conc. S. Bonau. 3. ſent. Diſtinctione 27. q. 1. art. 1. & ſeq. Vinc. 3. par. lib. 1. Diſt. 24. art. 3. & ſeq. S. Thom. in 3. ſent. Diſt. 27. q. 2. ar. 2. & ſeq. ex quibus colligitur, quod opera facta extra charitatem, dicuntur Mortua, hoc eſt non meritoria uitę ęternę, Roſella uer. charitas in princ. ubi Sylu. nu. 6. Tab. nu. 29. & Piſan. 5. pen.

Charitas an Augeri poſſit Quæſtio. XII.

DVODECIMO quæro, utrũ charitas Augeri poſſit? Reſp. quod ſic, Aug. Tract. 5. in Iohan. vol. 9. dicit, quod charitas meretᷣ Augeri, ut aucta mereatur, & perfici. S. Tho. 2. 2. q. 24. ar. 5. dicit, quod charitas uię poteſt augeri. Ex hoc enim dicimur eſſe uiatores, quod in Deũ tendimus, qui eſt ultimus finis noſtrę Beatitudinis. In hac etiam uita tanto magis procedimus, quanto Deo magis propinquamus, cui non appropinquatur paſſibus corporis, ſed affectibus mentis. Hanc autem propinquitatem facit charitas quia per ipſam mẽs Deo unitur, & Ideo de ratione charitatis uię, eſt, ut poſſit augeri. ſin. non poſſet augeri, iam ceſſaret uię proceſſus, & Ideo Apoſtolus charitatẽ uiã nominat. 1. ad corinth. 12. adhuc excellentiorẽ uiã uobis demonſtro: charitas ergo uię, uſq; ad uiæ terminũ, augeri põt, nõ tamẽ augetur per additionem charitatis ad charitatẽ, ſed augetᷣ in quãtũ intẽditᷣ in ſubiecto, quia charitas eſt forma ſimplex, ſimplex autẽ additũ ſimplici, nõ facit aliquid maius Ariſt. 3. Phi. tex. 59. uol. 2. ergo charitas nõ augetur p additionem, Sa. Thom. 2. 2. q. 24. art. 5. non tamen quolibet actu charitatis, charitas augetur: ſed

Quilibet diſponit ad Augmentum eius, in quantum ex vno Actu Charitatis, homo redditur promptior iterum ad agendum ſecundum Charitatem, & habilitate creſcente, homo prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quo conetur ad Charitatis profectum, & tunc Charitas augetur in actu. Sanctus. Thomas d. loco art. 6. & augeri poteſt in infinitum: eſt enim participatio quædam infinitæ Charitatis, quæ eſt ſpiritus ſanctus: ſimiliter etiam cauſa agens Charitatem, eſt infinitæ virtutis, ſcilicet Deus. Similiter etiam ex parte ſubiecti, terminus huic Augumento præfigi non poteſt. quia ſemper Charitatem excreſcentem, ſuper excreſcit habilitas, ad vlterius Augmentum, vndè relinquitur, quod Charitatis Augmento nullus terminus præfigatur in hac vita. S. Tho. d. loco art. 7. conc. Tab. ver. Charitas nu. 3. & ſeq. Rayn. d. loco capitulo 16. 17. & ſequenti.

Charitas in hac vita an eſſe poſſit perfecta. Quæſt. XIII.

DECIMOTERTIO quæro, vtrũ Charitas in hac vita poſſit eſſe perfecta? Reſp. quod ſic, Aug. ſuper 1. Can. Ioha. Tract. 5. Charitas cum fuerit roborata, perficitur: cum autem ad perfectionẽ venerit, dicit, cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Sed hoc poſſibile eſt in hac vita, ſicut in Paulo fuit, ergo Charitas in hac vita, poteſt eſſe perfecta S. Thom. 2. 2. q. 24. art. 8. dicens quod perfectio Charitatis, põt intelligi dupliciter. Vno modo ex parte diligibis, alio modo ex parte diligentis. Ex parte quidem diligibilis, perfecta eſt Charitas, vt diligatur aliquid quantum diligibile eſt. Deus autem tantum diligibilis eſt, quantum bonus eſt. Bonitas autem eius eſt infinita, vnde infinite diligibilis eſt. Nulla autem creatura poteſt eũ diligere infinite, cum quælibet virtus creatura ſit finita. Vnde per hunc modum, nullius creaturæ Charitas poteſt eſſe pefecta, ſed ſolum Charitas Dei, qua ſe ipſum diligit. Ex parte vero diligentis, tunc eſt Charitas pefecta, quando diligit tantum quantum poteſt, quod quidem contingit tripliciter. Vno modo ſic, quod totum cor hominis actoaliter ſemper feratur in Deum, & hæc eſt perfectio Charitatis patriæ, quæ non eſt poſſibilis io hac vita, in qua impoſſibile eſt propter humanę vitæ infirmitatem, ſemper actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad ipſum. Alio modo, vt homo ſtudium ſuum deputet ad vacandum Deo, & rebus diuinis; pręter miſſis alijs, niſi quantum oeceſſitas pręſentis vitæ requirit. Et iſta eſt perfectio Charitatis, quę eſt poſſibilis, in via, non tamen eſt communis omnibus habeutibus Charitatem; tertio modo ita quod habitualiter aliquis totum cor ſuum, ponat in Deo; ita ſcilicet, quod nihil cogitet vel velit, quod diuinę dilectioni ſit contrarium. Et hæc perfectio eſt commuois omnibus Charitatem habentibus. Charitas igitur ex parte diligibilis, in hac vita, non valet eſſe perfecta, ex parte tamen diligentium, perfecta eſſe poteſt, cum quantum poſſibile eſt, ipſi Deum diligant.

Charitas an Diminui poſſit Quæſt. XIIII.

DECIMO quarto quæro, vtrũ Charitas Diminui poſſit? Reſpond. quod Charitas ſecundum ſe, ac directè nullatenus diminui poteſt, diſpoſitiuè tamen, & indirectè per uenialia peccata, & ceſſando ab opere uirtutum, poteſt diminui Charitas: ipſa enim in ſcripturis igni comparatur: Cantic. 8. Lampades eius ſcilicet Charitatis, Lampades ignis, atque flammarum. Sed ignis quamdiu manet, ſemper aſceodit, ergo Charitas quamdiu manet, aſcendere poteſt, ſed deſcendere, ideſt diminui, non poteſt. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quęſt. 24. articulo 10. quamuis patriæ Charitas, ubi Deus per eſſentiam uidetur, amitti non poſſit, Charitas tamen uię, in cuius ſtatu Dei eſſentia non uidetur, amitti poteſt. Vndè Apoc. 2. habeo aduerſum te pauca, quod primam Charitatem reliquiſti. Sanctus Thomas dicto loco art. 11. quæ quidem per unicum peccatum mortale amitti poteſt. per peccatum enim mortale, fit homo dignus morte ęterna, Paul. Rom. 6. ſtipendia peccati mors, ſed quilibet habens Charitatem, habet meritum uitæ æternæ. Ioan. 14. ſi quis diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum. In qua quidem manifeſtatiooe uita æterna conſiſtit, Ioan. 17. Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te uerum Deum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum Nullus autem poteſt eſſe ſimul dignus uita æterna, & morte ęterna, ergo impoſſibile eſt, quod aliquis habeat charitatem, cum peccato mortali. Tollitur ergo charitas, per unum actum peccati mortalis; unum enim contrarium per aliud contrarium ſuperueniens tollitur, quilibet autem actus peccati mortalis, contrariatur charitati, ſecundum propriam rationem, quæ conſiſtit in hoc, quod deus diligatur ſuper omnia & quod homo totaliter illi ſe ſubijciat, omnia ſua referendo in ipſum. Eſt ergo de ratione charitatis, ut ſic diligat Deum, quod in omnibus uelit ſe ei ſubijcere, & præceptorum eius Regulam in omnibus ſequi. Quicquid igitur contrarijtur præceptis eius, manifeſte contrariatur charitati. S. Th. d. loco articulo 12. & in tertio ſententia: Diſtinctione trigeſimaprima quæſt. 1. articulo 1. non obſt. quod charitas ſit fortior, quã uirtus acquiſita, habitus autẽ uirtutis acquiſitæ, nõ tollit per unũ actũ peccati cõtrariũ; Nã Reſ. quod charitas eſt habitus infuſus dependes ex dilectione Dei infundẽtis, qui ſic ſe habet in infuſione & conſeruatione charitatis, ſicuti ſol in Illuminatione aeris unde ſicut lumen ſtatim ceſſat in aere per hoc, quod aliquod obſtaculũ poni-

ponitur illuminationi ſolis: ita etiam Charitas ſtatim deficit eſſe in anima, per hoc quod aliquod obſtaculum ponitur, influentiæ Charitatis a Deo in anima, quod eſt peccatum mortale. Vnde Aug. 5. Genes. homo Deo ſibi præſenté illuminat, ab'entem autem continuo tenebrat, à quo non locorum interuallis, ſed voluntatis auerſione diſcedit. Non obſten. etiam, quod fides & ſpes per peccatum, mortale non tollantur, quarum obiectum eſt etiam vltimus finis: nam Reſpond. quod Charitas importat vnionem quandam ad Deum, non autem fides neque ſpes, omne autem peccatum conſiſtit in Auerſione à Deo, & ideo omne peccatum mortale, contrariatur Charitati. Non autem omne peccatum mortale, contrariatur fidei, aut ſpei, ſed quædam, determinata peccata, per quæ habitus fidei, vel ſpei tollitur. Vnde ſi quis dixerit Amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet, non eſſe veram fidem, licet non ſit viua, aut qui fidem ſine charitate habet, non eſſe Chriſtianum, Anathema ſit. Can. 28. Conc. Trid. de Iuſtific. ſeſſ 6. vnde Charitas nõ poteſt remanere informis, cum ſit vltima forma virtutum, ex hoc quod reſpicit Deum in ratione finis vltimi concl cum prædictis Mag. ſent. 3. Diſtin. 3. vbi S. Bonau. q. 1. art. 1. S. Ant. 4. p. tit. 6. cap. 2. §. 3. & ſeq. Vig. tit. de virt. Charitat. c. 12. §. 1. ver. 1 Rotella ver. Charitas nu. 11. vbi Tab. nu. 7. Ray nu. cap. 13. & ſeq. Piſan. ver. Charitas in princ. Durand. 3. ſent. Diſtin. 31. q. 1. Angel. verſic. Charitas, nu. 7. & ſeq.

Charitas an ſit de Præcepto. Quæſt. XV.

DECIMOQVINTO quæro, vtrum Charitas cadat ſub præcepto? Reſpond. quod ſic, Dicitur enim Math. c. 22. Diliges dominum Deum tuũ, ex toto corde tuo &c. hoc eſt maximum, & primum mandatum: ſecundũ autem ſimile eſt huic, Diliges proximũ tuum, ſicut te ipſum, in his duobus mandatis, vniuerſa lex pendet, & prophetæ. S. Ant. 4. p. tit. 6. cap. 5. per totum, Alex. de Ales. 3. p. q. 60. Membr. 5. art. 1. & ſeq. S. Thom. 2. 2. q. 25. artic. 8. S. Bonau. 3. ſent. Diſt. 30. vbi etiam Scot. quæſt. 3. & ſequenti. Caiiſ. tit. de Charit. c. 3. Vinc. in 3. p. lib. 1. Diſtin. 34. per totam Tab. verſiculo Charitas, numero 22. vbi Armil. num. 1. hoc tamen præceptum non impletur penitus ab homine, in hac morali vita, quia ex parte diligimus, ſicuti ex parte cognoſcimus, in futuro autem implebitur ex toto: impletur tamen ex parte ſecundum perfectionem viæ. Alia enim eſt perfectio currentis, alia peruenientis, & licet Duo ſint præcepta Charitatis, pro vtroque ſæpe vnum ponitur, quia nec Deus ſine proximo, neque proximus ſine Deo diligi poteſt. Mag. ſent. 3. Diſtin. 27. litera F. & ſeq.

Modus Diligendi Deum & proximum quis ſit. Quæſt. XVI.

DECIMO ſexto quæro, quis ſit modus diligendi Deum & proximum? Reſpond. quod nullus reperitur modus, neque terminus diligendi Deũ; quia cum omnium humanarũ actionum, atque affectionum vltimus finis ſit ipſa Dei dilectio, nullus ei eſt modus, vel terminus imponendus, ſed quanto plus diligitur, tanto erit dilectio melior. Vnde. S. Bern. dicit, in lib. de diligendo Deum, quod cauſa diligendi Deum Deus eſt, modus ſine modo diligere, vnde Math c. 22. Diliges Dominum tuum ex toto corde, i. ex toto intellectu, ex tota anima, i. ex tota voluntate, ex tota méte ideſt. Memoria, & omnes cogitationes, & omnem uitam. & omnem intellectum, in illum conferas, à quo habes ea, quæ confers illi. Vnde nulla pars uitæ relinquatur, quæ uacare debeat, ſed quicquid uenerit in animum, illuc rapiatur quo dilectionis impetus currit & diligere Deum propter ſe, modus eſt diligendi Deum Mag. ſent. in 3. Diſtin. 27. litera E. Modus autem diligendi proximum, Tangitur Math. 22. ibi diliges proximum tuum ſicut te ipſum, ubi tangitur diligendi ratio, & dilectionis modus: ratioq; tangitur in eo, quod proximus nominatur, & quia ad imaginem Dei factus. & ſecundũ capacitatem gloriæ, nec refert ſi dicatur, proximus frater, uel amicus 1. Ioan. 4. & leuit. c. 16. quia per omnia hæc eadem affinitas deſignatur, modus autem dilectionis tangitur cum dicitur, ſicut te ipſum, quod non eſt intelligendum, quia ad hoc, quod aliquis proximum æqualiter ſibi diligat, ſed ſimiliter ſibi, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, ſcilicet ut diligat proximum propter Deũ, ſicuti ſe ipſum propter Deũ, debet diligere, & ſic ſit dilectio ſancta. Secundo ex parte regulę dilectionis; ut ſcilicet aliquis non condeſcendat proximo in aliquo malo, ſed ſolũ in bonis: ſicut & ſuę uoluntati ſatisfacere debet homo, ſolũ in bonis, ut ſic dilectio proximi ſit iuſta. Tertio ex parte rationis dilectionis, vt ſcilicet non diligat proximum propter propriam utilitatem, uel delectionem, ſed ea ratione, quod uelit proximo bonum, ſicut uult bonum ſibi ipſi, ut ſic dilectio proximi ſit uera. Nam quando aliquis diligit proximum propter ſuam utilitatem, uel dilectionẽ nõ uere diligit proximũ, ſed ſe ipſũ; põt addi ex parte boni deſiderati, q̃ deſideret proximo beatitudinẽ, ſicut ſibi ipſi deſiderat. Tab. uer. charitas nu. 28. Sylu. nu. 3. & ſeq. Durand. 3. ſent. Diſt. 27. q. 3. ord. autẽ diligẽdi Deũ, ſe ipſũ, & proximũ ſuũ poſitus eſt à me, in ſumã pec. capit. 1. p. tit. 3. q. 18. ſed an ſit Magis meritoriũ diligere inimicũ quã amicũ Reſp. Magis eſſe meritorium diligere Amicũ, quia illud quod eſt melius, eſt magis meritorium; ſed melius eſt diligere amicum, quia melius eſt diligere meliorem, amicus autem, qui amat, eſt melior quam inimicus, qui odit, ergo diligere amicum

eſt magis meritorium, quàm diligere inimicum. S. Thom. 2. 2. quæſt. 27. artic. 7. ubi in artic. ſeq. concludit magis meritorium eſſe, diligere Deum, quá proximum, quia propter vnumquodque tale, & illud magis, ſed dilectio proximi, non eſt meritoria niſi propter hoc, quod proximus diligitur propter Deum, ergo dilectio Dei eſt magis meritoria, quam dilectio proximi.

Certitudinaliter an quis ſcire poſſit ſe habere charitatem, in hac vita. Quæſt. XVII.

DECIMOSEPTIMO, quæro, vtrum quis poſſit ſcire certitudinaliter, ſe habere charitatem? Reſp. quod non, Eccle. 9. Nemo ſcit vtrū odio, uel amore ſit dignus: nã Deus claudit oculos ſeruorũ ſuorũ, ne extollantur. Angelus verſi. charitas num. 10. Qui autem contrarium aſſeueraret, hæreticus eſſet, vt in Concil. Trid. Seſſ. 6. de Iuſtific. c. 9. & in Con. t a. & ſeq. eiuſdem Seſſ. & cap. 16. eiuſdem Seſſ. ibi & quia in multis offendimus omnes, vnoſquiſque ſicut miſericordiam, & bonitatem, ita ſeueritatem, & iudicium ante oculos habere debet, neque ſe ipſum aliquis, etiam ſi nihil ſibi conſcios fuerit, iudicare, quoniam omnis hominum uita, non humano iudicio examinanda, & indicanda eſt, ſed Dei, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium; & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui vt ſcriptum eſt, reddet vnicuique ſecundum opera ſua: Et nota, quod licet nemo eſſe poſſit certus in præſenti vita, ſe habere charitatem, niſi fuerit ei ſpecialiter reuelatum; tamen ſecundum quaſdam coniecturas, poteſt aliquis, & ſecundum quidam ſigna, exiſtimare illam habere, non tamen certo ſcire. Primũ ſignum eſt, cum aliquis libenter & effectuosè cogitat de Deo, Matth. 6. ubi eſt theſaurus tuus. i. quod maximè amas, ibi eſt cor tuum, cogitando: Secundum ſignum eſt; Cum quis libenter de Deo audit, Iohan. 8. qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Tertium eſt, cum quis libenter cum Deo loquitur, quod fit in oratione: Iſid. Cùm oramus, cum Deo loquimur, & cum de Deo libenter loquimur, & Chriſoſt. Mos amantium eſt, ut amorem ſuum ſilentio tegere nequeãt, ſed neceſſarijs & charis ſuis efferãt, & prodãt flammas ſuas. Quartũ cum quis libenter dat pro Deo, Cant. 8. ſi dederit homo omnem ſubſtantiam ſuã, pro charitate ſua, quaſi nihil deſpiciet eam. Quintum eſt, cum quis libenter pro Deo patitur, Eccle. 2. in igne probatur aurum. Sextum cum quis mandata Dei obſeruat, Iohan. 14. Si quis diligit me, mã data mea ſeruabit, & Io. 5. in hoc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus. Septimum eſt cum quis amat, quæ Deo Placent; ut bonos & opera virtutum, & odit quę Deo diſplicent, ut opera praua & mala, inquãtum mala ſunt; De primo Math. 12. qui fecerit voluntatem patris mei, ipſe meus frater & ſoror, & mater mea eſt. De ſecundo Pſal. Iniquos odio habui, & iniquitatẽ odio habui. Octauũ cum quis frigeſcit, à ſollicitudine, & amore mundi Greg. Tanto frigeſcit quis à curis ſeculi, quãto ſurgit ardentius in amorem Dei. Nonum cum quis magnũ honorem exhibet miniſtris Dei, ſicut ẽ contra uerſo, qui eos ſpernit Deum ſpernit, Luc. 10. Eccl. 7. in omni uirtute tua dilige eum qui te fecit, & miniſtros eius non derelinquas. Decimum & ultimũ eſt, quando quis ſe uidet promptum, & facilem ad bene operandũ; propter Deum. Nam ſecundũ Philoſ. Signum eſt habitus generati, delectabiliter & prõpte operari, & Ambr. neſcit tarda molimina, ſpiritus Sancti gratia. S. Ant. 4. p. tit. 6. cap. 2. §. 7. Caniſ. Probatio. n. charitatis exhibitio eſt operis. Caniſ. rit. de charitate. cap. 4. Tab. verſi. charitas, num. 33. Rayn. d. loco. cap. 10.

Deus quomodo dilexerit Creaturas. Quæſt. XVIII.

DEcimooctauo quęro, quomodo Deus diligit creaturas; Et primo an Deus ab ęterno creaturas dilexerit, Reſp. q ab ęterno, & in tẽpore dilexit Deus creaturas. Ab ęterno ſecũdũ propoſitum, ex tpe ſecundum effectum. S. Bonau. 3. ſent. diſt. 32. q. 1. art. 1. Secundo an vniuerſos generaliter diligat? Reſpon. ſicut Deus generaliter naturalia dona omnibus dat, ita generaliter omnes diligit; at non ita eſt, de gratuitis. De primo dicit Paul. 1. ad Eph. elegit nos, ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in ipſo, ſed nemo eligit, niſi qd diligit, ergo dilexit creaturas ab æterno; De ſecundo dicitur, Sap. 11. diligis omnia domine, & nihil odiſti eorũ, quæ feciſti. S. Bonau. d. loco a. q. Tertio quæro, an Deus æqualiter omnes creaturas diligat? Reſp. qd quo ad actum eſſentialẽ dilectionis, ęqualiter creaturas omnes diligit, ſed non quo ad efficaciam, vel effectum. Vnde Sap. 6. puſillum, & magnum ipſe fecit, & ęqualiter eſt ei cura de omnibus, ſed eo modo diligit, quo modo eſt ei cura: ergo omnes ęqualiter diligit. S. Bonau. q. 3. Quarto not. quod quo ad reparationis effectum, magis hominem, quàm Angelum diligit Deus, ſed quo ad conditionis opus, è conuerſo. S. Bonau. d. loco art. 4. Quintò Deus pater incomparabiliter magis amauit Chriſtũ filiũ, quàm humanum genus, cum fuerit ille perſona diuina infinita, S. Bonau. q. 5. vltimo not. quod charitas dulcius, & familiarius dilexit Iohãnem, ſed Petrũ uehementius, & fortius; S. Bon. d. loco q. vlt. dicens quod per Iohannẽ, & per Petrum ſignificatur duplex vita: Per Petrum actiua, quæ tranſit, per Iohannem contemplatiua, quæ manet, Vnde Petro dictum eſt, ſequere me. De Iohanne uerò. Sic eum uolo manere, & quia actiua laborioſior eſt, & fructuoſior; contemplatiua uero purior, & iucundior, ideo commiſit Dominus matrem, Iohanni cuſtodiendam, Petro verò, Curam paſtoralem, Vnde Petrus erat melior, ſed Iohannes fœlicior, ſimiliter Petrus magis dilexit Deum

in

in proximo, Iohannes magis dilexit Deum in ſe; vndè Petrus accepit curam regiminis, ſed Iohannes gratiam contemplationis; Vndè Petrus efficaciorem habuit gratiam ad laborem actionis, Iohannes verò efficaciorem ad quietem contemplationis. Hæc. S. Bonau. d. loco.

Actus Charitatis quis dicatur. Quæſt. XIX.

DECIMONONO quæro, qui ſit actus principalis charitatis; Reſp. quod eſt dilectio, quem actum plures actus interiores, & exteriores concomitãtur. Interiores ſunt gaudium, Pax, & Miſericordia: qui enim Deum diligit, verè de eius bono, & honore gaudet, & qui verè diligit Deum, ſe ipſum & proximum, cum omnibus pacem habet, & miſeriæ eorũ quos diligit, in corde ſuo compatitur. Actus charitatis exteriores ſunt beneficientia, eleemoſina, fraterna correctio, quę eſt ſpiritualis eleemoſina Philiarc. Man. Sac. tit. de charitate. §. præcipuus Quæ charitas cum ſit virtus, magis conſiſtit in amare, quàm in amari, ſicut amicitia magis conſiſtit in amare, quàm in amari, Ariſt. 8. Eth. cap. 8. vol. 5. Sanctus Thom. 2. 2. quęſt. 27. artic. 1. Dilectio autem Dei, propter ſe ipſum eſt, cum enim ipſe ſit ipſa eſsẽtia bonitatis per ſe, & ultimus finis omniũ, propter ſe ipſum quoque diligendus eſt, quanquam diſpoſitiuè ipſe propter aliquid à nobis diligi poſsit, quo inducimur ad ipſum amandum. S. Tho. 2. 2. q. 27. art. 3. Dicens, quod ſecundum quatuor Genera cauſarum, dicitur aliquid, propter alterum amandum. Primo ſecundum genus cauſæ finalis, vt diligimus medicinam propter ſanitatem; ſecundum autem genus, cauſæ formalis, ſicuti diligimus hominem propter virtutem, quia ſcilicet virtute formaliter eſt bonus, & per conſequens diligibilis. Secundum autem cauſam efficientem, ſicut diligimus aliquos in quantum ſunt filij talis patris. Secundum autem diſpoſitionem, quæ reducitur ad genus cauſæ materialis, dicimur aliquid diligere propter id, quod nos diſponit ad eius dilectionem, puta propter aliqua beneficia ſuſcepta; quamuis poſtquam iam amare incepimus non propter illa beneficia amemus amicum, ſed propter eius uirtutem. Primis ergo tribus modis Deum non diligimus propter aliud, ſed propter ſe ipſum: Non. n. ordinatur ad aliud, ſicut ad finem, ſed ipſe eſt finis, vltimus omnium. Neque etiam informatur aliquo alio ad hoc, quod ſit bonus, ſed eius ſubſtantia eſt eius bonitas, ſecundum quam exemplariter omnia bona ſunt. Neque iterum ei ab altero bonitas ineſt, ſed ab ipſo omnibus alijs: ſed quarto modo poteſt diligi propter aliud, quia ſcilicet ex aliquibus alijs diſponitur ad hoc, quòd in Dei dilectione proficiamus: putà per beneficia ab eo ſuſcepta, vel per præmia ſeparata, uel per pęnas, quas per ipſum uitare intendimus: non obſt. quod Deus per aliud cognoſcitur, ergo & per aliud amatur. Paulus. 1. Rom. Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Nam Reſp. quod cognitio Dei acquiritur per alia, ſed poſtquam iam cognoſcitur, nõ p alia cognoſcitur, ſed per ſe ipſum. Io. 4. Iam propter tuam loquelam credimus; vnde quamuis mediate Deum in uia cognoſcamus, ipſũ tamen charitatis dilectione immediatè diligimus, S. Tho. d. loco art. 4. Sed an in uia poſsit totaliter amari? Reſp. quod ſic, S. Tho. d. loco art. 5. dicens quod cum dilectio, intelligatur quaſi medium inter amantem, & amatũ, cum quęritur an Deus poſſit totaliter diligi; tripliciter poteſt intelligi: Vno modo, vt modus totalitatis referatur ad rem dilectam, & ſic Deus totaliter eſt diligendus, quia totũ quod ad Deũ pertinet, homo diligere debet. Alio modo poteſt intelligi, ita quod totalitas referatur ad diligentem & ſic etiam Deus totaliter diligi debet, quia ex toto poſſe ſuo, homo debet diligere Deum, & quicquid habet, ad Dei amorem ordinare: ſecundum illud Deut. 6 Diliges dominũ Deũ tuum ex toto corde tuo. Tertio modo poteſt intelligi, ſecundum comparationem diligentis ad rem dilectam, vt ſcilicet modus diligendi, adæquet modum rei dilectæ, & hoc non poteſt eſſe. Cum. n. vnũ quodque in tantum diligibile ſit, inquantum eſt bonum; Deus cuius bonitas eſt infinita, eſt infinitè diligibilis; Nulla autem creatura poteſt Deum infinitè diligere, quia omnis virtus creaturæ, ſiue naturalis, ſiue infuſa, eſt finita; Vnde quãuis homo poſſit Deũ totaliter. ideſt, omnia quæ ad ipſum ſpectãt. diligere, vel quęcunque hominis ſunt in eius dilectionem referre, non poteſt tamen ipſum homo diligere totaliter, ideſt quantum ipſe diligibilis eſt. S. Tho. d. art. c. conc. S. Ant. 4 p. tit. 6 c. 6. Vinc. p. 3. li. 1. diſt. 28. tab. ver. charitas, nu. 25. Aſtens. lib. 2. tit. 26. art. ſecundo.

Item quæro, quæ nos inducant ad dilectionem Dei? Reſp. quinque S. Ant. 4. p. tit. 6. c. 3. §. 2. Septẽ autem ad dilectionem proximi, idem. d. loco c. 4. §. 3. Item ſeptem ſunt, quæ ualẽt ad hoc quod amemur à Domino. ibid. c. 3. §. 10.

De motu Charitatis. Quæſt. XX.

VIGESIMO quęro, an motus charitatis per prius meritorius ſit, quàm actus aliarũ virtutũ; Reſp. qđ ſi loquamur de prioritate originis, rõ merendi per prius, conſiſtit in actu fidei, quoniã ipſe eſt origo motuũ aliarũ uirtutũ: Si verò loquamur de prioritate completionis, efficacia merendi per prius, attribuenda eſt actui charitatis, cum ipſa charitas ſit cõpletiſsima omnium virtutum, & in ipſius actu, conſumatur ipſum meritũ: Ratio autẽ quare charitas excellẽtior ſit alijs, eſt, quia maximè nos efficit Deiformes, tum rõne liberalis exhibitionis, tũ rõne cõformis vnionis, tũ ratione finalis quietationis; ex quibus cauſis per charitatem efficitur homo maximè Deo conformis, ſecũdum triplex genus cauſę, ſecundum quod creatura habet ad creatorem referri, videlicet ſecundum rationem principij mo-

uentis, formæ exemplantis, & finis quietantis, Et ratione huius, primatum renet inter cæteras uirtutes. Vndè Paulus ad Rom. decimotertio, Plenitudo legis eſt dilectio. Sanctus. Bonau. 3. ſent. diſt. 27. artic. 2. quæſt. 1. Item quæro, vtrum motus Charitatis mercenarius eſſe poſsit? Reſpond. quod motus charitatis, reſpectu mercedis increatæ, nil prohibet, vt mercenarius dicatur; ſecus reſpectu mercedis creatæ, ſiquidem repugnat, ut charitas ſit, & bona tēporalia reſpiciat. Paulus 1. Cor. 12. Charitas non quærit quæ ſua ſunt, de mercede autem increata, dicitur Geneſ. 15. merces tua magna nimis. De primo dicitur, mercenatius autem fugit, quia mercenarius eſt, De ſecūdo intelligitur. Luc. 15. Quanti mercenarij abundant &c. ubi Ambroſ. dicit, quod bonus mercenarius adundat panibus, fidei, ſpei, & Charitatis. Sanctus Bonauent. dicto loco quæſtione ſecunda, qui in quęſtione tertia, dieit quod idem motus dilectionis & in Deum, & in proximum eſſe poteſt, ſed non vniformiter: Nam vnum vt obiectum, reliquum ut obiectum & terminum reſpicit, nam vno obiecto dilectionis diligitur proximus propter Deum, & ille eſt motus quaſi collatiuus, ſi autem ut obiectum reſpiciat vniformiter, tunc neceſſe eſt motum dilectionis eſſe alium, & alium in Deum, & alium in proximum, qui motus charitatis, quo ad inclinitationem, citius fertur in Deum, Quàm in proximum; ſed quò ad exercitium è conuerſo 1. Iohan. 4. Qui non diligit fratrem ſuum, quem uidet, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere. Vnus enim motus reſpicit uitam contemplatiuam, motus ſcilicer dilectionis io Deum, motus autem dilectionis in proximum, reſpicit vitam Actiuam; qui eſt ſtatus imperfectior, & per conſequens prior, qui enim vult eſſe perfectus amator Dei, prius ſe debet exercere in amore proximi, ſicut qui vult eſſe bonus contemplatiuus, prius debet eſſe bonus actiuus; Et in huius rei ſignum, his datus eſt ſpiritus Sanctus. Primo in terra Iohan. cap. 2. Secundo de Cœlo Act. c. 2. Quia prius oportet amorem charitatis exerceri in his, quæ uidemus vt per, amorem viſibilium, in amorem inuiſibilium rapiamur, S. Bonau. in 3. diſt. 27. q. 4. per totam.

Effectus Charitatis qui ſint. *Quæſt. XXI.*

VIGESIMOPRIMO quęro, qui ſint effectus charitatis? Reſp. plures: Et primo quod per ipſam reſiſtimus tentationi. S. Bonau. in 3. ſent. diſ. 30. art. 1. q. 1. dicens, quod quantulacunque charitas, poteſt reſiſtere quantæcunque rentationi, procedit de ipſa charitate per comparationem ad Deum, ipſam adiuuantem, & promouentem, & per comparationem ad uoluntatis libertatē; Quod ſi inſpiciamus chariratem per comparationem ad defectum pronitatis, & difficultatis, vel per comparationem ad terminum, & conſum tionē victorię, cui reſpōdet plectio meriti, & magnitudo pręmij, quantum ad excellentiam victoriæ, & coronæ, hoc modo noo poteſt eſſe quod modica Charitas reſiſtat tentationi magnæ, quia non patitur hoc ordo diuinę iuſtitiæ, Non obſt. quod unum peccatum mortale ſufficiat ad expellendam quantamcumq; gratiam, ergo omnis Charitas expellet omnem tētationem. Nam Reſp. quod boc non eſt, quia peccatum agat io ipſam gratiam, ſed quia facit liberū arbitriū deficere, à gratia implemento; Ex hoc nō poteſt, inferri, quod propter hoc quantulacumque gratia, ſufficiat ad vincendum omnem impulſum tentationis, qoia facilios eſt deficere, quàm benefacere, inferri tameo poteſt quod quantolacunque gratia expellere poteſt omne peccatum, Ita. S. Bonau. d. loco, non. n. in eodem ſubiecto, ſimul concurrere poſſunt duo contraria, pro ut eſt charitas, & peccatum, nam ubi eſt charitas, non ad eſt peccatum, & ubi viget peccatum, tollitur charitas: Secūdus effectus charitatis eſt gaudium, nam ſicut dicit Paulus ad Rom. 5. charitas Dei diffoſa eſt io cordibus noſtris, per ſpiritum Sanctum, qui datus eſt nobis: ſed gaudium in nobis cauſatur ex ſpiritu Sancto, Rom. 14. Non eſt Regnum Dei eſca, & potus, ſed Iuſtitia, & Pax, & gaudium in ſpiritu Sancto; Quod intellige, de ſpirituali gaudio, quod de Deo habetur S. Tho. 2. 2. q. 28. art. 1. Tertius effectus charitatis eſt Pax, Pſal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam. Sanctos Thom. 2. 2. q. 29. art. 3. dicens, quod Pax eſt proprius effectus charitatis, vt ipſa charitatis dilectio ſe ad Deum, & proximum extēdat; Quartus effectus charitatis eſt beneficientia; nam charitas eſt amicitia quædam, ſed inter alios amicitiæ actus adeſt hic vnus, quod eſt operari bonum ad amicos, quod eſt amicis benefacere. Ariſt. 9. Eth. c. 4. vol. 5. Ergo beneficientia eſt actus charitatis S. Tho. 2. 2. q. 31. Act. 1. Qointus effectus charitatis eſt eleemoſinam facere, Iohan. 3. qui habuerit ſubſtantiam hoius mundi, & viderit fratrē ſuū neceſſitatem patientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 1. quæ cui ſit danda, quando & quantum, & quo modo, dixi in ſumma pec. c. p. 1. nu. 3. q. 10. & q. ſeq. Sextus effectus charitatis, eſt fraterna correctio, oam corrigere delinquentem, eſt quędā eleemoſina ſpiritualis, ſed eleemoſina eſt actus charitatis, ut dixi ſupra nu. 5. Ergo correctio fraterna, eſt actus charitatis. S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 1. vbi concludit, quod correctio, qoa fratris malum, & peccatum repellimus, actus miſericordiæ, ſeu charitatis eſt, ut imperantis, & magis, qoàm infirmitatis curatio, uel ſubuentio, at correptio, qua remedium adhibetor malo, quod uergit in aliorum & communis boni nocumentom, actos potius Iuſtitiæ eſt, cuius eſt conſeruare rectitudinem Iuſtitiæ, vnius ad alterum. de qua dixi, in ſumma pec. capit. par. 1. q. 14. tit. 3. Septimus effectus charitatis, eſt vnio. Dyon. in c. 4. de Diuin. nominibus. amor quilibet eſt uirtus vnitiua. S. Tho. 1. 2. q. 28. art. 1. & facit mutuā inhæſionē vnde 1. Iohan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. S. Tho. d. loco art. 2. & parit ecſtaſim. Dion. 4. de Diuin. nomin. Sanctus Thom. 1. 2. quæſtiooe 28. artic. tertio. dicens,

dicens, quod ipſe Deus ex mente Dion. d. loco, propter amorem eſt ecſtaſim paſſus. Cum ergo quilibet amor ſit quædam ſimilitudo participata Diuini amoris efficit amantem ad cogitandum de re amata. Ectaſin pati aliquid dicitur, cum extra ſe ponitur. Octauus effectus charitatis amoris, eſt zelus; vndè Dion. d. loco dicit, quod Deus appellatur zelotes, propter multum amorem quem habet ad exiſtentia, S. Thom. 1. 2. q. 28. art. 4. dicens, cum amor ſit quidam motus Amantis in amatum, neceſſario in quocumque amante, zelum parit: vnde dicitur zelare pro amico, & zelare pro Deo. 3. Reg. 19. zelatus ſum pro Domino exercituum, & Iohan. 2. zelus Domus tuæ comedit me, vbi gl. zelo bono comeditur, qui quælibet praua, quæ viderit corrigere ſatagit, ſi nequit tolerat, & gemit. Nonus effectus eſt, quod Charitas eſt Cauſa omnium quæ bene aguntur, omne enim agens agit propter finem: finis autem eſt bonum deſideratum, & amatum vnicuique, & Dion. 4. de diuin. nom. dicit, quod propter amorẽ boni omnia agunt, quecumque Agunt. S. Thom. 1. 2 q. 28. art. 6. & quatenus amor, eſt paſſio, non eſt paſſio læſiua, ſed Magis conſeruatiua, & perfectiua, ſingula enim ſe ipſa continuè amant. i. conſeruatiue, S. Thom. d. loco art. 5. dicens, quod amor boni conuenientis eſt perfectiuus, & melioratiuus amantis; amor autem boni, quod non eſt conueniens amanti, eſt læſiuus, & deterioratiuus amantis. Vndè maximè homo perficitur, & melioratur, per amorem Dei; læditur autem, & deterioratur, per amorem peccati, ſecundum illud oſeæ 9. facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerunt. Decimus eſt effectus Charitatis, quod ipſa excludit culpam. Poteſt enim quis habere fidem, licet informem & ſpem, & eſſe in peccato mortali, Charitas autem, informis eſſe non poteſt, quia cum ſit forma aliarum virtutum, non poteſt eſſe informis, cum forma non poſſit eſſe informis, Charitas enim eſt participatio diuinæ vitæ, quod eſt per gratiam. Vndè Charitas ſine gratia eſſe non poteſt, gratia autem cum peccato mortali, non poteſt eſſe, quia ſpiritum ſanctum habitare in nobis, & ipſum recedere à nobis, non compatiuntur, ſed per Charitatem habitat, per peccatum recedit, ergo non ſunt ſimul; Prætetea hæc duo non concurrũt eſſe dignũ vita æterna: & dignũ morte æterna, ſed p Charitatẽ homo eſt dignus vita, per peccatũ eſt dignus morte, ergo nõ cõcurrũt. Pręterea hęc duo eſſe nõ poſſunt, auerti à Deo, & cõuerti ad Deũ, ſed p peccatũ auertimur à Deo, per Charitatẽ conuertimur ad ipſum ergo nõ cõcurrunt ſimul, præterea eſſe non poteſt, quod aliquis viuat ſpiritualiter, & Moriatur eodẽ tempore ſpiritualiter, quod efficitur per Charitatem, & per peccatum, & not. quod Charitas excludit peccatum, quoad actum, non autem quoad habitum: nam liberat à peccato mortali, non autem à peccandi poteſtate, in patria autem vbi eſt Charitas perfecta, liberat, quo ad actum, & etiam quo ad habitũ. Ray. ver. Charitas, c. 5. Vndecimus effectus Charitatis eſt, quod per Charitatem meremur principaliter vitam ęternam. Ioann. 14 ſi quis diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum. Paul. ad Eph. 3. in Charitatę radicati, & fundati, vt poſſitis comprehendere &c. Nam golriam vitæ æternæ fides oſtendit, & dirigit; ſpes erigit; Charitas vero peruenit & apprehendit, vndè Generaliter loquendo, nullus ſine Charitate meretur vitam æternam, nam nullus meretur ſine virtute, ſed nulla eſt virtus ſine Charitate, quia per Charitatem fit debita ordinatio mentis ad finem, qui eſt Deus. Nulla enim eſt vera virtus, ſi ordinatio debita ad finem deſit. Et licet Apoſtol. ad Rom. 6. dicat, quod fides Iuſtificat, & per conſequens Beatificat, tamen actus fidei nõ eſt meritorius, niſi aliquis ex Charitate hoc operetur. idẽ ad Gal. 5. fides, quæ per dilectionem operatur, & licet dicatur Math. 5. Beati miſericordes &c. tamen abſque Charitate nihil prodeſt, 1. ad Corinth. 13. ſi diſtribuere omnes facultates meas in cibos pauperum, Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Similiter quamuis idem dicatur de patientia, Math. 5. Beati qui perſecutionem patiũtur, & Iacobus 1. patientia opus perſectum habet, tamen abſque Charitate non meretur, Paul. ad Corinth. 13. ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Rayn. ver. Charitas, cap. 6. Duodecimus effectus Charitatis eſt, quod perfectio vitæ ſpiritualis principaliter attenditur ſecundum Charitatem, Paul. ad col. 3. ſuper omnia Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. Et dicitur vinculum perfectionis, eo quod Charitas quodammodo omnes virtutes connectit, & coniungit, vel ligat in vnitatem perfectam, quo quidẽ vinculo trahuntur quicumque ſaluantur. Oſeæ 11. Traham eos in vinculo Charitatis; Ratio autem eſt, quia perfectio vitę Chriſtianæ, eſt ex vnione ad Deum: vnumquodque enim dicitur eſſe perfectum in quantum vltimum finem attingit, & Maxime Deũ, ſed per Charitatem ſpecialiter coniungimur Deo 1. Iohan. 4. qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in eo, ergo Secundum Charitatem ſpecialiter attenditur perfectio vitæ Chriſtianæ Rayn. ver. Charitas c. 7. alij effectus Charitatis, ponuntur à Paulo 1. ad Corinth. 13. ibi Charitas patiens eſt, benigna eſt, Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quę ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem ueritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excedit 10. Scrutamini igitur charitatem & æmulamini ſpiritualia; inquit idẽ Paul. d. loco c. 14. in princ. Et hæc quo ad uirtutem Charitatis, cuius oppoſita vitia ſunt hæc, videlicet odium, quod opponitur Gaudio, quod eſt de bono diuino, inuidia quæ opponitur Gaudio de bono proximi Diſcordia, quæ opponitur Paci, quæ eſt effectus Charitas, contentio, quæ opponitur paci, quantum ad os, ſchiſma, quę opponitur paci quantum ad opus, Bellum quod opponitur paci, rixa, ſeditio, ſcandalum de quibus dixi latè ſuis in locis, in ſumma pec. capit. per totum.

Deinde conſiderandum eſt de dono ſapientiæ quod reſpondet charitati.

De Dono ſapientia. Quæſt. XXII.

VIGESIMO ſecundo quæro, vtrum ſapientia debeat inter dona ſpiritus Sancti connumerari? Reſp. quod ſapientia ſimpliciter ſecundum quam de omibus ſimpliciter homo dijudicare poteſt, eſt in nobis ex ſpiritus ſancti gratia, vnde Iſa. 11. dicitur, requieſcet ſuper eum, ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus; quæ cauſaliter eſt in voluntate, tanquam in ſua radice, propter ipſam charitatem: eſſentialiter tamen in ipſo intellectu eſt, cuius munus eſt de omnibus iudicare, nec eſſe poteſt cum peccato mortali, vt dicitur Sap. 1. in maleuolam animam, non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis, in omnibus autem habentibus gratiam, eſt ſapientia, vt Sap. 7. dicitur, Neminem diligit Deus niſi eum, qui cum ſapientia inhabitat, nemo autem diligitur à Deo, niſi exiſtat in charitate, diligit enim Deus diligentes ſe. Prou. 8. quæ ſapientia reſpõdet ſeptimæ beatitudini, qua dicitur: beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur: euenit enim pacificis, in quibus nullus motus eſt rebellis, ſed obtemperans rationi, ſecundum Augu. in lib. 1. c. 9. de ſermone Domini in montem.

Deinde conſiderandum eſt de præcepto Charitatis.

Quæſt. XXIII.

VIGESIMO tertio quæro, vtrum de Charitate debeat dari aliquod præceptũ? Reſp. quod illud, quod deus requirit à nobis, cadit ſub præcepto. Requirit autem deus ab homine, vt diligat eum, vt dicitur Deut. 10. ergo de ea ſunt danda præcepta. Secundum ordinem ſcilicet charitatis, cum pertineat ad rationem virtutis, vt in Cantic. 2. ordinauit in me charitatem & nõ ſolum de Deo, ſed etiam de proximo, vt 1. Ioan. 4. Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum diligat fratrem ſuum & hęc ſufficiunt, vt dicitur, Mat. 22. in his duobus mandatis, tota lex pendet & prophetæ, & licet deum toto corde diligere debeamus, vt Deut. 6. imperfectè tamen in via adimpletur hoc præceptum, nam cum aliquid adhoc, eſt carnalis concupiſcentiæ quod continendo frenetur, non omnino ex tota anima diligitur. Auguſt. de perfectione Iuſtitiæ in Ratiocinat. 17.

De virtutibus Intellectualibus. Tit. VI.

DICTVM eſt ſupra de virtutibus Theologicis, in ſpecie, modo videndum eſſet de Intellectualibus, quæ ſunt quinque videlicet, ſapientia, Intellectus, ſcientia, Ars, Prudentia. S. Ant. 4. par. ti. 1. c. 1. §. 4. dicũtur intellectuales, quia ſunt in intellectu, vt in ſubiecto, & perficiunt ipſum. Primæ tres ſunt in intellectu ſpeculatiuo, aliæ duæ in intellectu practico, prudentia etſi ſit in intellectu, quantum ad eſſentiam, tamen quantum ad materiam, eſt etiam moralis. Et ſciendum eſt, quod quatuor primæ, nõ ſunt propriè virtutes: ſolum enim Morales cum prudentia dicuntur virtutes perfectę, differunt autem ſapientia, ſcientia, & intellectus, quia aut accipiuntur vt virtutes, aut ut dona. primo caſu acquiruntur per exercitium & perficiunt hominem in ordine ad fęlicitatem humanã. ſed in quantum dona infunduntur à Deo, & perficiunt hominem in ordine ad fęlicitatem ſupremã, ad prõpte ſequendum motus ſpiritus Sancti, quos facit in anima: & differunt inter ſe, quia ſapientia eſt cognitio diuinarum rerum, conſiderans altiſſimas cauſas, Iudicãs, & ordinãs de omnibus in quãtũ habetur ratione humana. Nã alioquin eſſet fides ſciẽtia verò eſt habitus cõcluſionũ, p demonſtrationem acquiſitus, circa creaturas, Intellectus autem eſt habitus principiorum, quæ per ſe nota habentur, & ſtatim ab intellectu percipiuntur, vt quod omne totum eſt maius ſua parte, & huiuſmodi, per quem noſcuntur non ſolum principia naturaliter nota in ſpeculatiuis, ſed etiam in operatiuis, vt quod malum eſt fugiendum, & nemini eſt facienda iniuria, & abſque intellectu huiuſmodi principiorum, quæ pertinent ad vitam moralem, non non poſſunt haberi aliæ virtutes. Ars præterea, quatenus ad hoc attinet, nihil aliud eſt, quam recta ratio, aliquorum operum faciendorum, quarum tamen bonum non conſiſtit, in hoc, quod appetitus humanus aliquo modo ſe habeat ad eas, ſed in eo, quod ipſum opus quod faciat, in ſe bonum eſt. Vnde imperfectè habet rationem virtutis, quia facit ſolum facultatem boni operis, non autem uſum. Vndè per eam, non fit appetitus rectus, ideo dicitur recta ratio factibilium. Prudentia vero eſt recta ratio agibilium, & differunt Agere, & facere, ſecundum Phil. 9. Metaph. quia factio, eſt actio tranſiens in materiam exteriorem, ſicut ſecare, & huiuſmodi. Agere autem eſt actus permanens in ipſo agere, ſicut uidere velle, & huiuſmodi, & eſt prudẽtia neceſſaria ad bene uiuendum, Nam bene uiuere conſiſtit in bene operari. Ad bene autem operandum, requiritur electio recta, de qua dicemus in ſeq. ti. per totum: de uirtutibus autem intellectualibus

libus, hæc ſatis dicta ſufficiant, cum intentio noſtra ſit in præſenti ſumma, ponere uirtutes, quibus perducimur ad fęlicitatem, ac beatitudinem conſequendam, & ſequuto ordine iam præpoſito, dicemus in ſeq. de uirtutibus Cardinalibus, & poſtmodum de ipſa prudentia.

Conſequenter poſt virtutes theologicas, primo conſiderandum eſt circa virtutes Cardinales, de prudentia, & primo de Prudentia, Secundo de dono ei correſpondente. Tertio de præceptis ad hoc pertinentibus.

De virtutibus Cardinalibus. Tit. VI.

Prudentia quid ſit Quæſt. I.

PRIMO quæro, quid ſit prudentia Reſp. vt dixi in proœmio præced. q. quod prudentia eſt recta ratio agibilium, quæ finem, & eius cognitionem præſupponit, ex quo tanquam ex principio, rationem mediorum ad finem ſumit, Philiar. Man. Sac. tit. de virt. in particulari §. prudentia S. Thom. 2.2. q. 47. art. 1. Eamente Aug. lib. 83. q. 61. uol. 4. dicens, quod prudentia eſt cognitio rerum appetendarum, & fugiẽdarum, vnde dicitur prudens quaſi porro videns, perſpicax enim eſt, & incertorum videt caſus. Vnde prudentia directè pertinet ad vim cognoſcitiuam, non autem ſenſitiuam, & eſt propriè in ratione. Nam cognoſcere futura ex præſentibus, vel præteritis, pertinet ad prudentiam, & eſt propriè rationis, quia hoc per quandam collationem agitur. Conc. cum definitione Angel. ver. prudentia in princ. Aſtenſ. libr. 2. tit. 10. art. 1. Perald. tit. de prud. c. 1. & ſeq. Vinc. 3. p. lib. 1. diſt. 35. dicens, quod prudentia accipitur multis modis. Primo pro inſtinctu naturali, Iob. 12. interoga Iumenta, & docebunt te, & prou. 6. vade ad formicam ò Piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, & Math. 10. eſtote prudentes ſicut ſerpentes &c. Secundo modo abuſiue ſumitur prudentia, pro Aſtutia peruerſorum. Vndè prudentes dicuntur homines callidi & ſubtiles ad fallendum vel nocendum. Gen. 3. ſerpens callidior cunctis animantibus glo. quia plenus erat demone, & Ier. 4. ſapientes ſunt, vt faciant mala, benè autem facere neſcierunt. Tertia eſt prudentia mundanorum, quæ conſiſtit circa acquiſitiones, obſeruationes, & aggregationes terrenorum Baruch. 3. Filij Agar exquiſierunt prudentiam, quæ de terra eſt, negociatores terræ &c. & Luc. 16. Filij huius ſeculi, prudentiores filijs lucis, in generatione ſua ſunt. Quarto modo dicitur prudentia carnis, quæ eſt circa ſuauia & delectabilia corpori, ſeu carni Paul. Rom. 8. prudentia carnis mors eſt. Quinta & vlt. eſt prudentia virtuoſa, de qua hic.

Species Prudentiæ quot ſint. Quæſt. II.

SECVNDO quęro, quot ſint ſpecies prudentiæ? Reſpond. quod ſpecies prudentiæ, quatenus dicuntur partes ſubiectiuæ, ſunt quinque: prima dicitur Regnatiua: Eſt enim prudentia propria virtus Principis. Ariſt. 3. polit. c. 3. poſt medium c. 5. S. Thom. 2.2. q. 50. art. 1. dicens, cum ad prudentiã ſpectet Regere, ac præcipere, conuenienter pars prudentiæ ſpecificata, eſt ipſa Regnatiua, quæ eſt ipſa Regis prudentia, qua ciuitatem, vel Regnum regit, ſecunda ſpecies prudentiæ dicitur Politica, per quam homines ſe ipſos Regunt, in obiendo principibus, in ordine ad Commune bonum. S. Thom. d. loco art. 2. Vnde prudentia eſt non ſolum imprincipibus, ſed etiam in ſubditis. S. Tho. 2.2. q. 47. art. 12. Tertia ſpecies eſt œconomica, qua gubernatur domus, quæ medio modo ſe ha habet, inter vnam ſingularem perſonam, & Ciuitatem vel Regnum. Nam ſicut vna ſingularis perſona, eſt pars Domus, ita vna Domus eſt pars Ciuitatis vel Regni: & ſicut prudentia communiter dicta, quæ eſt Regnatiua vnius, diſtinguitur à Politica prudentia; ita oporter quod œconomica diſtinguatur ab utraque S. Thom. d. loco art. 3. Quarta eſt militaris, prou. 24. cum diſpoſitione initur bellum, & erit ſalus, ubi ſunt multa conſilia, ſed conſiliari pertinet ad prudentiam, ergo in rebus Bellicis maxime neceſſaria eſt aliqua ſpecies prudentiæ quæ militaris dicitur. S. Thom. d. loco art. 4. dicens quod in his, quę ſunt ſecundum rationem, non ſolum oportet eſſe prudentiam politicam, per quam diſponuntur conuenienter ea, quæ pertinent ad Bonum commune, ſed etiam Militarem per quam hoſtium inſultus repellatur, & licet uideatur pertinere ad fortitudinem, dicendum eſt, quod executio militię pertinet ad fortitudinem, directio uero ad prudentiam ſpectat, & pręcipue ſecundũ quod eſt in Duce exercitus. S. Thom. d. loco ad 3. quinta & ultima ſpecies Monaſtica, dicit, quę eſt de his, quę pertinẽt ad bonum unius perſonę: tamen prudentia non ſolum ſe habet ad bonum priuatum unius hominis ſed etiam ad bonum cõmune multitudinis. S. Thom. 2.2. q. 47. art. 10. quę omnes ſpecies diuerſificantur, nam ex relatione ad diuerſos fines, diuerſificantur ſpecies habitus. Diuerſi autẽ fines ſunt bonum proprium unius & bonum familię, & bonum ciuitatis, uel Regni: unde neceſſe eſt, quod prudentię differant ſpecie, ſecundum differentiam horum finium, ut ſcilicet una ſit prudentia ſimpliciter dicta, quę ordinatur ad bonum proprium: Alia autem eſt ęconomica, quę ordinatur ad bonum Commune domus. Tertia Politica, quę ordinatur ad bonum commune Ciuitatis, Sanctus Thom. 2.2. quęſt. 47. artic. 11. conc. cum ſuperius

dictis

dictis S.Thom.2.2.artic. vnico. Angel.verſic.prudentia nu.1.Perald.tit. de prudeutia cap.5.& vide, quæ dicam in ſeq.q.

Partes Integrales prudentiæ quot ſint. Quæſt. III.

TERTIO quæro, quot ſint partes Integrales prudentiæ? Reſp.octo, quarum prima eſt Memoria.Cũ.n. ad prudẽtiam requiratur experimentum, neceſſario ipſa Memoria eſt pars prudentiæ, S.Tho.2.2.q.49. artic.1. ex mente Tullij lib.2. de Inuentione: ex præteritis enim oportet nos quaſi Argumentum ſumere de futuris. ſeconda eſt intelligentia, cum enim prudentia ſit agibilium recta ratio, Intellectus, non vt potentia quædam, ſed vt quędam recta æſtimatio eſt alicuius extremi principij, prudentiæ pars eſt, S. Thom. d. loco art.2.ex mente Tullij lib.2.de inuent. Tertia eſt Docilitas, Macrobius lib.1. in ſomnium Scipionis, ex mente Platonis, Cum enim prudentia conſiſtat circa particularia operabilia contingentia, conuenienter eius pars ponitur Docilitas. Vnde eccl.6.in multitudine præsbiterorum. ideſt ſeniorum prudẽtium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde coniungere.Hoc autem pertinet ad docilitatem, vt aliquis ſit bonę diſciplinæ ſuſceptiuus, S.Tho.d.loco art.3. Quarta eſt ſolertia.Iſid. lib.10.cap.18. Ethym. Solicitus dicitur quaſi ſolers citus, ſed ſolicitudo ad prudentiam pertinet ergo & ſolertia. S. Thom.d.loco art. 4. dicens ex mente Philoſophi, quod ſolertia eſt habitus, qui prouenit ex repentino, Inueniens qd̃ conueniat. Vnde ſicut docilitas pars prudentiæ ad hoc pertinet, vt homo benè ſe habeat in acquirendo rectam opinionem ab alio, ità ſolertia ad hoc pertinet, vt homo bene ſe habeat in acquirendo rectam æſtimationem per ſe ipſum. Quinta eſt, Ratio. Marcobius lib.1.in ſomn.Scipionis, opus enim prudentis eſt bene conſiliatiuum, Ariſt.6. Eth.c.5. conſilium autem eſt inquiſitio quędam, ex quibuſdam ad alia procedens; hoc autem eſt opus rationis. Vnde ad prudentiam neceſſarium eſt, quod homo ſit bene ratiocinatiuus; non obſt.quod prudentia ſit in ratione, ſicut in ſubiecto, quia hic non ſumitur ratio, pro ipſa potentia rationis, ſed pro eius bono vſu.S.Tho. d. loco art.5. Sexta eſt prudentia quæ eſt pars principalis prudentię, quia omnia alia quæ requiruntur ad prudentiam, ad hoc neceſſaria ſunt, vt aliquid recte ordinetur ad finem. Et ideò nomen ipſius prudentiæ, ſumitur à prouidentia, ſicuti à principaliori parte. S. Thom. d.loco art.6. Septima eſt circumſpectio, quæ neceſſaria eſt ad prudentiam, vt ſcilicet homo id quod ordinatur in finem, comparet etiam cum his; quæ circumſtant: prudentia enim circa ſingularia verſatur operabilia, in quibus multa cõcurrunt. Cõtingit enim aliquid ſecundum ſe conſideratum eſſe bonum, & conueniens fini, quod tamen ex aliquibus concurrentibus redditur vel malum, vel nõ opportunum ad finem. S.Thom.d.loco art.7. Octaua eſt Cautio, Paul.ad Epheſ.5. videte quomodo caute ambuletis. Cum enim ea, circaquę eſt prudentia ſint contingentia operabilia, in quibus ſicuti verum poteſt admiſceri falſo, ita & malum bono, propter multiformitatem huiuſmodi operabilium, in quibus bona plerumque impediuntur à Malis, & mala habent ſpeciem boni: Et Ideo eſt neceſſaria cautio ad prudentiam, vt ſic accipiatur bona, quod vitentur mala; S.Tho.d.loco art.8. & quamuis nullos poſſit præcauere omnia mala, quę poſſunt contingere, poteſt tamen per officium prudentię, homo contra omnes fortunę inſultus, ita ſe diſponere, vt minus lędatur. S. Thom.d.loco ad 3. conc. cum ſuperius dictis 2.& 3.q.Angel.ver. prudentia nu. 2.Aſtens. lib.2.tit.10.artic.2.Vinc.3.p.lib.1.diſt.36.& ſeq.S. Ant.4.p. tit.2.c.1. & ſeq. Per totum: Addo nouam partem, quę eſt ſolicitudo.1. Pet.4. eſtote prudentes, & vigilate in orationibus ſed vigilantia eſt idẽ ſolicitudini, ergo ipſa eſt pars prudentię. Ita.Sanct. Thom.2.2.q.47.art.9. ſolicitus enim dicitur, quaſi ſolers citus, inquantum ſcilicet aliquis ex quadam ſolertia animi, velox eſt ad perſequendum ea, quę ſunt agenda. Hoc autem pertinet ad prudentiam, cuius præcipuus actus, eſt circa agenda præcipere de pręconſiliatis, & Iudicatis. vnde Phil.6. Eth.capitulo 9.oportet operari quidem velociter conſiliata, conſiliari autem tarde. Sanctus Tho. d.loco.

Prudentia an ſit virtus. Quęſt. IIII.

QVARTO quęro, vtrum prudentia ſit virtus? Reſp. quod ſic, Greg.2. Moral.cap.36.prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & Iuſtitiam, dicit eſſe quatuor virtutes Cũ enim appellatio rectæ rationis ad opus, ad prudentiam ſpectet, ipſa neceſſario non modo intellectualis, ſed & moralis virtus eſt.S.Tohm.2.2. q.47.art. 4.declaratur primo, ut prudentia dicatur uirtus, diſtincta ab arte, quia ipſa eſt ratio recta agibilium, quæ rectum hominis appetitum exigit, ars uero eſt ratio factibilium, quę differunt, ut dixi ſupra titul.6, per totum: Thom. 1.2. q.57. artic.4. Secundo declaratur, ut dicatur uirtus neceſſaria, Sap,8, Sapientia, ſobrietatem, & prudentiam docet, Iuſtitiam, & uirtutem, quibus utilius nihil eſt in hac uita hominibus. Ratio eſt, quia bene uiuere, cõſiſtit in benè operari, cum igitur prudentia ſit uirtus dirigens hominem in finem pręſtans illi debita, & conuenientia media, quam maximè eſt homini neceſſaria ad bene uiuendum. S.Thom. 1. 2.q. 57.art.5. Tertio declaratur, ut dicatur uirtus ſpecialis, quia cõdiuiditur & cõnumeratur alijs uirtutibus. Sap.c.8.S.Thom.2.2.q.47.art.5.dicens, prudentia cum ſit in ratione, materialiter quidem à uirtutibus intellectualibus diſtincta, quod eſt circa agibilia contingentia; ars uero circa factibilia,

ſapien-

ſapientia vero & ſcientia circa neceſſaria, etiam formaliter à moralibus virtutibus diſtincta eſt. Quarto declaratur, vt ad prudentiam non pertineat præſtituere finem virtutibus moralibus, ſed ſolum diſponere de his quæ ſunt ad finem. Ariſt. 6. Eth. cap. 1 2. dicens, quod virtus moralis facit intentionem finis rectam, cum enim prudentia ſit vniuerſalium principiorum ad particulares operabilium concluſiones applicatiu, non ſpectat ad ipſam præſtituere rationalibus virtutibus finem, ſed ſolũ de his, quæ ad finem ſunt diſponere S. Thom. d. loco art. 6. Quinto Declaratur, vt ad prudentiam pertineat medium in uirtutibus moralibus cõſtituere, virtus enim Moralis dicitur, quod eſt in mediocritate exiſtens determinata ratione. pro vt ſapiens determinabit, S. Thom. 2. 2. q. 47. art. 7. dicens, quod hoc ipſum, quod eſt conformari rationi rectæ, eſt finis proprius cuiuſlibet virtutis moralis. Temperantia enim hoc intendit, ne propter concupiſcentias homo diuertat à ratione. Et ſimiliter fortitudo, ne à recto iudicio rationis, diuertat propter timorem vel audaciam. Et hic finis præſtitutus eſt homini, ſecundum naturalem rationem. Naturalis enim ratio, dictat vnicuique, ut ſecundum rationem operetur, ſed qualiter, & per quæ homo in operando attingat medium rationis, pertinet ad rationem prudentię licet enim attingere medium, ſit finis virtutis moralis, tamen per rectam diſpoſitionem eorum, quæ ſunt ad finem, medium inuenitur, vndè quamuis medium attingere, moralis virtutis ſit finis, nihilominus hoc non contingit, niſi per eorum quæ ſunt ad finem conuenientem diſpoſitionem, quod propriè pertinet ad prudentiam: conc. cum his quæ dicta ſunt, quod prudentia ſit virtus, Vincen. 3. p. lib. 1. Diſtinct. 3 5. art. 4. & ſeq. Perald. tit. de prudentia ca. 2. Rayn. d. loco cap. 1. & ſeq. Non obſt. Prou. cap. 2 3. ibi prudentię tuæ pone modum, at nulla virtus poteſt eſſe immoderata. Nam Reſ. quod non eſt ſic intelligendum, quod ipſa prudentia ſit moderanda; ſed quia ſecundum prudentiã eſt alijs modus imponendus, S. Thom. 2. 2. q. 47. art. 4. ad 3.

Virtutes Adiunctæ prudentię quæ Dicantur. Quæſt. V.

QVINTO quæro, quæ virtutes dicantur prudentiæ adiunctæ? Reſp. tres videlicet Eubulia, Syneſis, & Gnome. Ariſt. 6. Eth. c. 9. S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 6. dicens quod circa agibilia humana, tres Actus rationis inueniũtur. Quorum primus eſt, conſiliari, ſecundus iudicare Tertius eſt pcipere. Eubulia. n. eſt rectitudo cõſilij Ariſt. 6. Eth. ca. 9. dicitur enim ab eo quod eſt bonum, & bole, quod eſt conſilium, quaſi bona conſiliatio, uel potius bene conſiliatiua. Vnde cum de ratione uirtutis humanæ ſit, quod faciat actum hominis bonum, ſequitur quod Eubulia ſit uirtus S. Tho. 2. 2. q. 5 2. art. 1. eſt tamen diuerſa à prudentia, quia iſta eſt bene conſiliatiua, & ordinatur ad prudentiam quæ præceptiua uirtus eſt S. Thom. d. loco art. 2. Syneſis quoque importat iudicium rectum, circa particularia operabilia, circa quæ eſt etiam prudentia unde Synec. i. ſenſati dicuntur ſeu Euſynici. i. homines boni ſenſus, ſicut è contrario qui carent hac uirtute inſenſati dicuntur, unde Syneſis quæ bene iudicatiua de operabilibus ab homine, eſt etiam uirtus. S. Tho. d. loco art. 3. Gnome autem eſt uirtus iudicatiua de agendis, præter communia principia. Syneſis uero eſt de agendis, ſecundum quædam uniuerſalia principia. Gnome enim importat quandam perſpicacitatem iudicij, S. Tho. d. loco art. 4. uerum quia in his, quæ per homines fiunt, principalis actus eſt præcipere, ad quem alij ordinantur, & ideo uirtuti, quæ eſt bene pręceptiua, ſcilicet prudentiæ, tanquam principaliori adiungitur tanquam ſecundarię, Eubulia, quæ eſt bene conſiliatiua, & Syneſis, quę eſt bene iudicatiua, de uniuerſalibus principijs, Gnome uero, bene iudicatiua præter uniuerſalia principia, S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 6.

Prudentia vtrum inſit nobis à Natura. Quæſt. VI.

SEXTO quæro, vtrum prudentia inſit nobis à Natura? Reſp. quod nõ, Ariſt. 2. Eth. c. 1. dicit, quod uirtus intellectualis plurimum ex doctrina habet, & generationem & Augmentum: Ideò experimento indiget, & tẽpore. Sed prudentia eſt uirtus intellectualis, ergo prudentia non ineſt nobis à natura, ſed ex Doctrina, & experimento. S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 1 5. dicens, quia prudentia non eſt circa fines, ſed circa ea, quæ ſunt ad finem, Ideo prudentia non eſt naturalis, ſed doctrina, & experimento comparatur: ex naturali tamen diſpoſitione, unus dicitur aptior ad huiuſmodi diſcernenda, quàm alius, ſicut etiam accidit circa cõcluſiones ſpeculatiuarum ſcientiarum; & licet in antiquis ſit ſapientia, & in multo tempore ſit prudentia. Iob. c. 1 2. quę ętatum uariatio eſt ſecundum naturam, non per hoc ſequitur, quod ſit naturalis, quia hęc non ſolum magis eſt in ſenibus propter naturalem diſpoſitionem, quietatis motibus paſſionum ſenſibilium, ſed etiam propter experientiam longi temporis. S. Tho. d. loco ad ſecundum conc. Vinc. 3. p. lib. 1. diſt. 3 5. ar. 1 3.

Prudentia an eſſe poſſit in peccatoribus. Quæſt. VII.

SEPTIMO quęro, utrum prudentia poſſit eſſe in peccatoribus? Reſpo. quod non, Ariſt. 6. Eth. c. 12. Impoſſibile eſt prudentem eſſe non bonum. Sed nullus peccator eſt bonus, ergo nullus peccator eſt prudens. S. Thom. 2. 2. q. 57. art. 1 3. dicens,

quod

quod prudentia dicitur tripliciter, prima dicitur prudentia falſa, vel per ſimilitudinem dicta, cum enim prudens ſit qui bene diſpnnit ea, quæ ſunt agenda propter aliquem bonū finem, ille qui propter malum finem aliqua diſponit congruentia illi fini, habet falſam prudentiam, in quantum illud quod accipit pro fine, non eſt vere bonum, ſed ſecundum ſimilitudinem, ſicuti dicitur aliquis bonus latro. Hoc enim modo poteſt ſecundū ſimilitudinem dici prudens latro, qui conuenientes vias adinuenit ad lattocinandum, & huiuſmodi eſt prudentia, de qua ad Rom. 8. dicitur, prudentia carnis mors eſt; quæ ſcilicet finem vltimum conſtituit in delectatione carnis. Secunda autem prudentia eſt quidem vera, quia adinuenit vias accōmodatas ad finem vere bonum, ſed eſt imperfecta, duplici ratione. Vno modu, quia illud bonum quod accipit pro fine, non eſt communis finis totius humanæ vitæ, ſed alicuius ſpecialis negotij; puta cū aliquis adinueuit vias accomodatas ad negociandum, vel ad nauigandum, dicitur prudens negotiator, vel nauta. Alio modo, quia deficit in principali actu prudentiæ, puta cum aliquis rectè conſiliatur, & bene iudicat, etiam de his, quæ pertineot ad totam vitam, ſed non efficaciter præcipit. Tertia autem prudentia eſt. & vera, & perfecta, quæ ad bonum finem totius vitæ rectè conſiliatur, & iudicat & præcipit. Et hęc ſola dicitur prudentia ſimpliciter, quæ in peccatoribus eſſe non poteſt: prima autem prudentia eſt in ſolis peccatoribus, prudentia autem imperfecta, eſt communis bonis, & malis, maximè illa, quæ eſt imperfecta propter finem particularem. Nam illa quæ eſt imperfecta propter defectū principalis actus, etiam non eſt niſi iu malis. Non obſt. quod fides ſit nobilior prudentia, quæ tamen reperitur in peccatoribus. Nam Reſpond. quod fides eſt nobilior propter obiectum, tamen prudentia ſecundum ſui rationem, magis repugnat peccato, quod procedit ex peruerſitate appetitus; fides enim in ſui ratione, non importat aliquam conformitatem ad appetitum rectorum operum, ſed eius ratio conſiſtit in ſola cognitione; prudentia autem importat ordinem ad appetitum rectum; tum quia principia eius ſunt fines operabilium, de quibus aliquis habet rectam æſtimationem, per habitus virtutum moralium, quæ faciunt appetitum rectum. Vnde ipſa non poteſt eſſe abſque virtutibus Moralibus. Tū etiam, quia prudentia eſt præceptiua bonorum operum; quod non coutiugit, niſi exiſtente appetitu recto. S. Thom. d. loco in Reſpond. ad 2. ex quibus infertur, quod prudentia nō eſt niſi in habentibus gratiam, immo iu omnibus habentibus gratiam inuenitur prudentia, quia nullus habet gratiam, niſi ſit virtuoſus. Sed nullus poteſt eſſe virtuoſus, niſi habeat prudentiam vnde Greg. 2. Moral. c. 33. dicit, quod cæteræ virtutes, niſi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes eſſe nequaquam poſſunt. Ergo omnes habētes gratiam habent prudentiam S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 14. dicens, quod neceſſe eſt virtutes eſſe conuexas, ita vt qui vnam habet, omnes habeat. S. Tho. 1. 2. q. 65. ar. 1. quicumque autem habet gratiam, habet Charitatem. Vnde neceſſe eſt, quod habeat omnes alias virtutes. Et ita cum prudentia ſit virtus, neceſſe eſt quod habeat prudentiam. Nō obſt. quod multi habeutes gratiam, non habeant induſtriam quandam, per quam ſciant bene prouidere, quæ agenda ſuut. Nam Reſp. quod duplex eſt induſtria. Vna quidem, quæ eſt ſufficiens ad ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis; & talis induſtria datur omnibus habentibus gratiam, quos vnctio docet de omnibus, vt dicitur. 1. Iohan. 2. eſt autem alia induſtria plenior, per quam aliquis ſibi, & alijs poteſt prouidere, non ſolum de his, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam de quibuſcunque pertinentibus ad humanam vitam. Et talis induſtria, non eſt in omnibus habentibus gratiam. Similiter non obſt. quod multi habentes gratiam neſciant regi proprio conſilio, ſed indigent conſilio alieno. Nam Reſpon. quod iſti in hoc ſibi ipſis couſulere ſciunt, ſi gratiam habeant, vt aliorum requirant conſilia, & diſcernant conſilia bona à malis. Item non obſt. quod in iuuenibus non ſit prudentia, Ariſt. 3. Topic. & tamen multi Iuuenes habent gratiam. Nam Reſp. quod prudentia acquiſita cauſatur ex exercitio Actuum. Vnde indiget ad ſui generationem experimento, & tempore, quæ non poteſt eſſe in Iuuenibus nec ſecundum habitum, nec ſecundum Actū ſed prudentia gratuita cauſatur ex infuſione diuina. Vndè in pueris baptizatis, nondum habentibus vſum rationis, eſt prudentia ſecundum habitum non ſecundum Actum, ſicut, & in amentibus In his autem, qui iam habent vſum rationis, eſt etiam ſecundum actum, quantum ad ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Sed per exercitium meretur augmentum, quoſque perficiatur, Sicut, & cæterę virtutes. Vnde ad Hebr. 5. perfectorum eſt ſolidus cibus, eorum, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus, ad diſcretionem boni, & mali. S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 14. in Reſpoud. ad omnia arg. conc. 5. Aut. 4. parte titulo ſecundo, capitulo primo §. tertio. Rayn. verſic. prudentia cap. 2. Vin c. 3. pa. lib. 1. Diſt. 35. art. 11.

Prudentia an pertineat ſolum ad rationem practicam, an etiam ad ſpeculatiuam.
Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, vtrum prudentia pertineat ſolum ad rationem practicam, an etiam ad ſpeculatiuam? Reſpond. ex mente Ariſt. 6. Ethyc. c. 5. quod prudentia eſt recta ratio agibilium, ſed hoc non pertinet niſi ad rationem practicam: ergo prudentia non niſi eſt in ratione practica. Sanct. Thom. 2. 2. q. 47. art. 2. dicens, prudentis eſt bene conſiliari. Conſilium autem eſt de his, quæ ſunt per nos agenda in ordine ad finem aliquem. Ratio autem eorum quæ ſunt agenda propter finem, eſt ratio practica. Vnde manifeſtum eſt, quod prudentia non conſiſtit, niſi in ratione practica. Non obſt. quod dicitur Prou. 10. ibi, ſapiētia eſt viro prudentia,

tia, ſed ſapientia conſiſtit in contemplatione, ergo & prudentia: Nam Reſp. quòd ſapientia conſiderat Cauſam altiſſimam ſimpliciter, vnde conſideratio Cauſæ Altiſſimæ, in quolibet genere, pertinet ad ſapientiam in illo genere. In genere autem humanorum actuum, cauſa Altiſſima eſt finis communis, toti vitæ humanæ, & hunc finem intendit prudentia. Vnde ſicut ille, qui ratiocinatur bene ad aliquem finem particularē, puta ad victoriam, dicitur eſſe prudens, non ſimpliciter, ſed in hoc genere, ſcilicet in rebus bellicis: Ita ille qui bene ratiocinatur ad totum bene viuere, dicitur prudens ſimpliciter; Vnde manifeſtum eſt, quòd prudentia eſt ſapientia in rebus humanis, non autem ſimpliciter, quia non eſt circa cauſam altiſſimam ſimpliciter; Eſt enim circa bonum humanum. Hoc autem non eſt optimum entum, quæ ſunt, & ideo ſignanter dicitur, quod prudentia eſt ſapientia vera, non autem ſapientia ſimpliciter. S. Tho. d. loco in Reſp. ad 1. Et eſt cognoſcitiua non ſolum vniuerſalium, ſed etiam ſingularium. Ariſt. 6. Eth. cap. 7. ad prudentiam enim pertinet, non ſolum conſideratio rationis, ſed etiā applicatio ad opus, quod eſt finis practicæ rationis. Nullus autem poteſt conuenienter alteri aliquid applicare, niſi vtrumque cognoſcat, ſcilicet, & id quod applicandum eſt, & id cui applicandum eſt, operationes autem ſunt in ſingularibus, & ideo neceſſe eſt, quod prudens, & cognoſcat vniuerſalia principia rationis, & cognoſcat ſingularia, circa quæ ſunt operationes. S. Tho. 2. 2. q. 37. Ariſt. 3. Non obſt. quod prudentia ſit in ratione, & ratio ſit vniuerſalium, Nam Reſp. quod ratio primo quidem & principaliter eſt vniuerſalium, poteſt tamen vniuerſales rationes, ad particularia applicare; Item non obſt. quod ſingularia ſint infinita, quæ ratione comprehendi nō poſſunt, ideo ſint incertæ prouidentiæ noſtræ, Sap. 9. Nam Reſp. quod per experientiam ſingularia infinita, reducuntur ad aliqua finita, quæ vt in pluribus accidunt, quorum cognitio ſufficit ad prudentiam humanam. S. Thom. d. loco in Reſp. ad 2.

Prudentia quibus modis conſeruatur
Quæſt. IX.

NONO quæro, quæ ſint conſeruatiua prudentiæ? Reſpon. quinque. Primum eſt memoria præteritorum: Secundum eſt intelligentia præſentium; Tertium eſt prouidentia futurorum; Quartum eſt circumſpectio mediorum; Quintum eſt cautio, vel cautela malorum; Præteritorum memoria, conſeruatur ſimilitudine, diſſimilitudine, ordine, ſolicitudine. & conſuetudine; ſimilitudo iuuat memoriam, quia quando cogitamus, de lacte, de facili memoramur de Niue, propter ſimilitudinem albedinis; Vnde quādo vidamus filium memoramur Patris, propter ſimilitudinem. Diſſimilitudo quoque multum iuuat memoriam; ſicut quando cogitamus de vna re, vel quando videmus eam, memoramur eius cōtrarium, ita quod vnum contrarium, memoriam alterius cauſat. Ordo præterea iuuat memoriam: oportet enim quod ea, quæ quis vult memoriter tenere, ordinate conſideret, & diſponat, quæ enim ſunt ordinata, melius, & facilius memoriæ commēdantur. Solicitudo etiam iuuat memoriam; debet enim mentem apponere, & ſolicitudinem adhibere, ne illud, quod ſtudet à memoria elabatur, vnde ſolicitudo conſeruat ſimilatorum figuras; Quinto conſuetudo iuuat memoriam; oportet enim quod ea meditemur frequenter, quæ volumus memorari. Meditationes enim memoriam ſaluant, & conſuetudo eſt altera quaſi natura. Vnde, quæ multoties intelligimus cito reminiſcimur, quaſi naturali quodam ordine, ab vno ad aliud procedentes. S. Thom. 2. 2. q. 49. Art. 1. in Reſp. ad 2. Tu ergo ſi vis eſſe prudens, memorare hæc quinque. Primo an anima tua ſit ſimilis Deo per gratiam, & regratieris. Secundo an fueris diſſimilis Deo per culpam, & contereris; Tertio an ordinate, vel rectè ambulaueris coram Deo, an nō, & ordineris. Quarto an negligens fueris, vel ſolicitus. Quinto an ſis aſſuetus agere bene, vel male. Rayn. ver. Prudentia cap. 5. Secundo conſeruatur prudentia, intelligentia præſentium, quæ non accipitur pro potentia intellectiua, ſed eſt quædam recta æſtimatio mentis, qua iudicamus, de aliquo fine particulari. Tertio conſeruatur prouidentia futurorum, ſcilicet, quod illud quod eſt ordinatū ad finem, recto ordine deducatur ad finem, quod fit rectitudine conſilij, iudicij, & præcepti, ſine quibus recta ordinatio in finem eſſe non poteſt. S. Thom. 2. 2. q. 49. Art. 6. de his tribus ſcilicet memoria, intelligentia, & prouidentia; Seneca ſic dicit: ſi prudens fueris, animus tuus tribus temporibus diſpenſetur, præterita recordare. Præſentia ordina, futura prouide, qui enim nihil de præterito cogitat, vitam perdit, qui præſentia non ordinat, male viuit, qui nihil de futuro præmeditatur, in omnia mala incautus incidit. Quarto modo conſeruatur prudentia circumſpectione mediorum, ad quam conſiderare ſpectat id, quod eſt ordinatum ad finem, an ſit conueniens; an non conueniens fini. Vnde Iohan. Apocal. 4. vidit quatuor animalia plena oculis ante, & retro, exponitur animalia ante oculos habentia ſunt homines, qui frequenter conſiderant bona & mala futura. Retro verò oculos habētia, ſunt homines, qui cogitant qualia ſunt præterita & præſentia bona, & mala. Quinto conſeruatur prudentia cautione, ad quam pertinet cogitare contingentia mala, quæ ſimilitudinem virtutum videntur habere, & hoc duobus modis. Primo ut totaliter uitentur. Secundo ut minus noceant. Vnde Apoſtolus; videte quomodo caute ambuletis, & hoc quatuor de cauſis. Primo poſuerunt me in obſcurios ſicut mortuos ſeculi; Secundo propter uiarum lubricitatem, iuxta illud Pſal. fiant uiæ eorum tenebræ, & lubricum; Tertio propter laqueorum multiplicitatē, eccl. 9. In medio laqueorum ingredieris. Quarto propter latronum multiplicitatem, Iob. 19. ſimiliter venerunt latrones, & fecerunt uiam ſuper me

Rayn.

Rayn. ver. Prudentia c. 3. Corrumpitur tamen prudentia præcipuè luxuria, ex qua oriuntur tria vitia corrumpentia tres actus rationis, ſcilicet præcipitatio, quæ corrumpit actum conſiliandi, inconſideratio Actum iudicandi, inconſtantia actum præcipiendi, vel debite applicandi, & Auaritia, ex qua naſcuntur duo vitia, quæ tollunt veram æſtimationem de fine. ſ. Prudentia Carnis, & aſtutia. S. Ant 4. p. tit. 2. cap. 2. §. 2. & dicam in ſeq. quæſt.

Prudentia quomodo Amittatur. Quæſt. X.

DECIMO quæro, quomodo Amittatur prudentia? Reſp. quod prudentia corrumpitur per paſſiones Ariſt. 6. Ethic. c. 5. Delectabile & triſte, peruertit æſtimationem prudentiæ. Vnde Dan. c. 13. ſpecies decepit te & concupiſcentia ſubuertit Cor tuum, & Exod. 23. Ne accipias munera, quæ excæcant etiam prudentes, obliuio tamen licet per ſe non tollat prudentiam, poteſt tamen illam impedire in quantum procedit ad præcipiendum ex aliqua cognitione, quæ per obliuionem tolli poteſt: ſcientiæ verò, & artes cum in ſola cognitione, & ratione perficiantur, per obliuionem poteſt aliquis artem totaliter perdere, quæ conſiſtit in cognitione, ſimiliter & ſcientiam, quæ in ratione conſiſtit, quod ſecus eſt in prudentia, quæ in ſolo appetitu perficitur, cuius experimentum non acquiritur ex ſola memoria, ſed ex exercitio rectè præcipiendi: ſimiliter non in ſola cognitione vniuerſalium, ſed in applicatione ad opera. S. Thom. 2. 2. q. 47. Articul. 16. conc. Vinc. 3. p. lib. 1. Diſtinct. 53. Art. 14.

Præceptum vtrum fuerit Dandum de prudentia. Quæſt. XI.

VNDECIMO quæro, vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi? Reſp. quod non, vt patet enumerati præcepta Decalogi Exod. 20. l. a. 34. D. leuit. 19. A. Deut. 4. a. 5. A. 10. A. S. Thom. 2. 2. q. 56. Art. 1. dicens, quod præcepta decalogi, ſicut data ſunt omni Populo; ita etiam cadunt in æſtimatione omnium, quaſi ad naturalem rationem pertinentia, præcipuè autem ſunt de dictamine rationis naturalis fines humanæ vitæ, qui ſe habent in agendis ſicut principia naturaliter cognita in ſpeculatiuis. Prouidentia autem, non eſt circa finem, ſed circa ea, quæ ſunt ad finem, & ideò non fuit conueniens, vt inter præcepta decalogi aliquod præceptum poneretur, ad prudentiam pertinens directè, ad quam tamen omnia præcepta Decalogi pertinent, ſecundum quod ipſa eſt directiua omnium virtuoſorum Actuum. Non obſt. quod prudentia ſit principalior virtus, & de principaliori virtute principaliora præcepta debebant dari, ſed principaliora præcepta legis, ſunt præcepta Decalogi, ergo inter ipſa aliquod præceptũ dãdum erat de prudentia. Nam Reſp. quod quamuis ſimpliciter prudentia ſit principalior omnibus virtutibus moralibus, iuſtitia tamen principalius reſpicit rationem debiti, quod requiritur ad præceptum, & ideo illa præcepta magis ad iuſtitiam, quàm ad prudentiam debuerunt pertinere. Non obſt. quod in Doctrina euangelica dentur præcepta prudentiæ, Matth. c. 10. eſtote prudentes ſicut ſerpentes. Nam Reſp. quod illa eſt doctrina perfectionis, & ideo oportuit, quod in ipſa perfectè inſtrueretur homo, de omnibus quæ pertinent ad rectitudinem vitæ, ſiue ſint fines; ſiue ſint ea, quæ ſunt ad finem. Et propter hoc oportuit in doctrina euangelica, etiam de prudentia præcepta dari. Non obſt. etiam quod in veteri lege reperiatur præceptum de prudentia prou. 3. Ne innitaris prudentiæ tuæ: Nam Reſpon. quod ſicut alia Doctrina veteris teſtamenti ordinatur ad præcepta decalogi, vt ad finem; ita etiam conueniens fuit, vt in ſubſequentibus documentis veteris teſtamenti, homines inſtruantur de actu prudentiæ, qui eſt circa ea, quæ ſunt ad finem S. Tho. d. loco in Reſp. ad argumenta. Conueniens tamen fuit ut præcepta prohibitiua darentur in lege, de uitijs prouidentiæ oppoſitis, ut contra iuſtitiam ſunt. S. Thom. 2. 2. q. 56. Art. 2.

Quæ requirantur ad prudenter agendum. Quæſt. XII.

DVODECIMO quæro, in quibus conſiſtat ordinatio ſui per prudẽtiam? Reſp. in octo; Primo vt ante quam aliquid faciat, cogitet illud, ne poſt factum pœnitere contingat, iuxta illud prou. omnia fac cum Conſilio, & poſt factũ non pænitebis; Secundo ut non faciat inuitus, Auguſt. Nemo inuitus bene facit. Tertio, quod faciat cum Alacritate, 2. Cor. 9. Hilarem datorem diligit Deus; Quarto ut perſeueret c. Inanis de pænit. Diſtinct. 3. Quinto oſtendat in opere ſuo grauitatem moderatam. Non ſis leuis, ut puer, nec faſtidioſus, in nimio pondere graui. Sexto omnia faciat cum honeſtate, Apoſtol. omnia honeſte & ſecundũ ordinem fiant in vobis. Septimo omnem fortunam lætam, vel aduerſam, ante oculos mentis ſibi proponat, ita quod cum venerit, nec triſtetur nec de nouo lętetur. Senec. ſapiens non contriſtabitur, quicquid acciderit. Octauo, vt tantum ſciat, quod ſuis poſſit ſtare iudicijs, & nõ egeat alienis. Debet tamen audire, & aliquando magis credere ſapientibus quam ſibi; Vnde Cicero in lib. Tuſculan. quæſt. Prudentis proprium eſt, nihil quod pœnitere poſſit facere, nihil inuitum, ſed ſplendide, conſtanter, grauiter honeſte. Nihil expectat, ita quod quaſi certum ſit ſibi futurum,

turum, nihil eum decet admirare, ſuis ſtare iudicijs S.Ant.5.par.tit.2,cap.2.§.2.

Actus, & effectus prudentiæ qui ſint.
Quæſt. XIII.

DEcimo tertio quæro, qui ſint actus, & effectus prudentiæ? Reſpon.plures. Primo dirigit actus aliarum virtutum. Prou. 15. vir prudens dirigit greſſus ſuos. Secundo cauſat in nobis ſpeciem cognitionis. Prou. 9. Scientia ſanctorum prudẽtia. Tertio generat diſcretionem, de qua dicitur, diſcretio conſeruat omnes virtutes. Quarto bona Domini nobis commiſſa multiplicat, Math.25.ibi eſt parabola de ſeruis, quibus tradidit paterfamilias decẽ talenta, Perald.tit.de prudentia.c.3. & ſeq. Quæro quę ſint uitia oppoſita prudentię? Sunt negligentia, inconſtantia, præcipitatio, & inconſideratio, ſtultitia, de quibus dixi in ſumma peccat.2.q.22.titul. 8.& q.14.15.16.eod.tit.& par.1.q.26.tit.5.

Item quæro vtrum per pœnitentiam reſtituatur prudentia? Reſp.quòd per pęnitentiam reſtituitur prudentia infuſa, & ſic ceſſat carentia huius prudentiæ. Non tamen reſtituitur prudentia acquiſita, quã tum ad habitum, ſed tollitur actus contrarius, in quo proprie conſiſtit peccatũ imprudentiæ S.Tho. 2.2.q.52.art.1.ad 3.

Prudentia an pertineat ad vitam actiuam.
Quæſt. XIIII.

DEcimo quarto quæro, vtrum prudentia pertineat ad vitam actiuam? Reſpon. quod ſic. Ariſt.10.ethic.c.8.S.Thom. 2.2.q.181.art.2.dicens, quod id quod ordinatur ad aliud, ſicut ad finem, præcipue in moralibus, trahitur ad ſpeciẽ eius, ad quod ordinatur, ſicut ille, q mœchatur vt furetur, magis dicitur fur, quàm mœchus Ariſt.5.eth.c.2. Manifeſtum eſt autem, quod cognitio prudentiæ ordinatur ad operationes virtutũ moralium, ſicut ad finem. Eſt enim recta ratio agibilium ſicuti dicitur 6.eth. c.5. vnde & fines virtutum moralium, ſunt principia prudentiæ, ſicut ergo virtutes morales in eo, qui ordinat eas ad quietem contemplationis, pertinent ad uitã contemplatiuam, ita cognitio prudentiæ, quæ de ſe ordinatur ad operationes virtutum moralium, directè pertinet ad vitam actiuam, ſi tamen prudentia proprie ſumatur, ſi autem ſumatur communis, prout comprehendit qualemcunque humanam cognitionem, ſic prudentia, quantum ad aliquam ſit partem, pertinet ad vitam contemplatiuam. Vnde Cic. 1.de off.c.4.qui accutiſsimè, & celerrime poteſt videre verum, & explicare rationem, is prudentiſsimus & ſapientiſsimus rite haberi ſolet.

Poſtea conſiderãdum eſt de dono conſilij, quod reſpondet prudentiæ.

De dono conſilij. Quæſt. XV.

DEcimo quinto quæro, vtrũ donũ conſilij, reſpondeat virtuti prudentiæ? Reſp. quod ſic; quia donum conſilij, eſt circa ea, q̃ ſunt agẽda propter finem. Sed circa hæc eſt etiam prudentia ergo ſibi inuicẽ correſpondent, quod donum computatur inter dona ſpiritus ſancti, vt dicitur Iſa.11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus conſilij & fortitudinis. Eo.n. rationalis creatura a diuina bonitate mouetur, ſufficienter ad conſiliandum ſe de ſingulis agendis, quod quidem manet in patria, non ſecundũ aliquam de agendis conſultationem, ſed in quantum ſit in eis, a Deo continuatur eorum cognitio, quæ ſciunt, & in quantum illuminãtur de his, quæ neſcierunt circa agenda, reſpondet etiam hoc donũ quintæ beatitudini, quæ eſt, beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiã conſequẽtur. Nam vt dicit Aug.lib.1.c.9. de ſerm. domini in monte, conſilium conuenit miſericordibus, quia vnicum remedium eſt de tãtis malis erui, dimittere alijs, & dare, conſilium.n. eſt proprie de his, quæ ſunt vtilia ad finem. Vnde ea, quæ maxime ſunt vtilia ad finem, maxime debent reſpondere dono conſilij. Hoc autem eſt miſericordia, ſecundum illud 1.Timot.4. Pietas ad omnia utilis eſt, & ideo ſpecialiter dono conſilij reſpondet beatitudo miſericordiæ, non ſicut elicienti, ſed ſicut dirigenti S.Tho.22.q.52.art.1.

Conſequenter poſt prudentiam conſiderãdum eſt de iuſtitia, circa quam tria conſiderãda ſunt, primo de iuſtitia. Secundo de dono ad hoc pertinente. Tertio de præceptis ad iuſtitiam pertinentibus.

DE VIRTVTE IVSTITIAE
Tit. VIII.

Quæſt. I.

PRimo quęro, quid ſit iuſtitia? Reſpon. Imperator Iuſtinianus.§.1. inſt.de iuſt.& iur.dicit, qđ iuſtitia eſt conſtans, & perpetua volũtas, ius ſuum vnicuique tribuendi. Conc. Vlpian.l.iuſtitia. ff. de iuſt. & iur.S.Th.2.2.q.58.art.1.eam ſequitur, eamq́; in debitam formam redigit dicẽs: iuſtitia eſt habitus, ſecundum quem aliquis conſtanti, & perpetua volũtate, ius ſuum vnicuiq; tribuit, & Ariſt.5.eth.c.1. dicit, ꝙ iuſtitia eſt habitus ſecundum quem aliquis dr̃ operatiuus, ſecũdum electionẽ iuſti. Cõc. Ang. ver.iuſtitia in prin. Aſten.lib.2.tit.11.art.2. D.Sot. libr.3.de iuſti. & iure, q.2.artic.1. Rain.ver. iuſtitia capitul.1.vbi Tab.numero 1. Viguer.titu. de virtu.

iuſt.cap.5.§.1.in princ. Vinc.3.par.lib.1.diſtin.48. art.1.Perald.1.par.ſummæ virtu. tit. de iuſtitia cap. 2.Ant.4.part.tit.5.§.2.cap.1.Philiarchus.Man.ſac. tit.de iuſtitia §.1. vnde iuſtus dicitur, quia ius cuſtodit, Iſid.lib. 10.ethim. cap.9.in qua defin. Theologi, Philoſophi, & Iuriſtæ, tangũtur tria, quæ ſunt de ratione iuſtitiæ humanæ, ſcilicet obiectum, reſpectus & actus. Primo tangit obiectum iuſtitiæ, cum dicit ius ſuum, nam ius eſt obiectum iuſtitiæ. Quod patet, quia iuſtus dicitur, qui ius cuſtodit, vt dictum eſt, & dicam inferius ſuo loco. Secundo tangit in dicta definitione iuſtitiæ reſpectum, cum dicitur vnicuique, quia iuſtitia proprie non eſt ad ſe ipſum, ſed ad alterum.. Tertio tangit iuſtitiæ actum, cum dicitur, ius ſuum vnicuiq; tribuens; nã proprie actus iuſtitiæ eſt, reddere vnicuique, quod ſuum eſt; ſimiliter ad hoc, quòd aliquis actus circa quamcunque materiam ſit virtuoſus, tria requiruntur, ſcilicet, quod ſit voluntarius, firmus, & rectus. In iſta definitione tãgũtur hæc omnia. Primo actus voluntarius, dum dicitur, ibi (voluntas) quæ dicit non potentiã voluntariã, ſed eius actum & ſic iuſtitia eſt voluntas. 1. Velle reddere vnicuique, quod ſuum eſt. Secundo tangitur actus firmus iuſtitiæ, & ideo dicitur ibi (conſtans, & perpetua) nam ad rationem iuſtitiæ pro vt eſt virtus, non ſufficit, quòd aliquis velit ſeruare iuſtitiam ad horam ſolum, ſed requiritur, quod homo habeat volũtatem, animum, & propoſitum perpetuò in omnibus iuſtitiam conſeruandi. Tertio tangitur actus rectus cum dicitur; ius ſuum unicuique tribuens. Nam ad rationem iuſtitiæ ſpectat rectitudinem facere in rebus exterioribus. 1. operibus, cum iuſtitia ſit uirtus, ſecundum quam aliquis, vult, & operatur rectè Ariſt.5.Ethic.S.Thom.2.2.q.58.artic.1.Rayn.capit.1.ver.iuſtitia. Non obſtat, quod ſola Dei voluntas ſit perpetua: nam Reſp. quod dici poteſt perpetua dupliciter. Vno modo ex parte ipſius actus, qui perpetuo durat, & ſic ſolius Dei uoluntas eſt perpetua. Alio modo ex parte obiecti, quia ſcilicet aliquis uult perpetuo facere aliquid, & hoc requiritur ad rationem iuſtitiæ, ut dixi ſupra.

Iuſtitia quotuplex ſit. Quæſt. II.

SEcundo quæro, quotuplex ſit iuſtitia. Reſp. duplex. Diuina ſcilicet & humana Rayner. ver. iuſtitia humana, & in ver. iuſtitia diuina ca.1. De diuina iuſtitia nõ eſt propoſitum noſtrum pertractare, ſed de humana tantum, pro vt eſt uirtus, qua diriguntur homines ad tribuendum unicuique quod ſuum eſt, quæ ſic diuiditur. Nam quædam eſt infuſa, & quædam acquiſita, & utraque eodem modo diuiditur. Acquiſita eſt duplex; ſcilicet generalis, quæ eſt ordinans ad bonum commune, & particularis ordinans ad ſingulares perſonas. Generalis eſt duplex, ſcilicet per cauſalitatem; quæ eſt iuſtitia legalis, ordinans omnes uirtutes ad bonum commune, differẽs realiter a qualibet alia uirtute, & per prædicationem, quæ eſt uirtutis in communi, & imperata a legali, ſeu ut ordinata ad commune bonũ, differens ab alijs uirtutibus ſecundum rationẽ tantum. iuſtitia etiã particularis ſimiliter eſt duplex, ſcilicet commutatiua, quæ dirigit unam priuatam perſonam ad aliam, in his, quæ inter eas conueniũt & diſtributiua, quæ eſt directiua ordinis eius, quod eſt commune ad ſingulares perſonas, diſtribuens ſingulis ut decet. Silu. uer. iuſtitia per totum, Ange. d.loco & Fab.nu.3.S.Thom.2.2.q.58.artic.7.& 8. & q.61.art.1.ibi ponit duas ſpecies iuſtitiæ, cõmutatiuam ſcilicet, & diſtributiuam, commutatiua eſt qua homo in his dirigitur, quæ mutuo inter duas perſonas ad inuicem ſunt. Diſtributiua, quę communium diſtributiua eſt, ſecundum quandam proportionabilitatem. Ariſt.5.eth.c.8.Aſtenſ. lib.2. tit.15. art.1.Dom.Sot.lib.3.de iuſt.& iur.q.2.art.1.& ſeq. Viguer.tit.de uirt.iuſt.c.5.§.1.uer.1.& ſeq.S. Ant. 4.par.titu.5.c.5.Philiarch.Man.ſac.tit.de iuſt.§.2. Non obſt. quod in iuſtitia diſtributiua nõ redditur unicuique, quod ſuum eſt. Quòd eſt de actu iuſtitiæ. Sed de nouo appropriatur ſibi id, quod erat cõmune. Nam Reſp. quod ſicut pars & totum quodammodo ſunt idem, ita quod eſt totius quodãmodo eſt partis. Et ita cum ex bonis communibus aliquid in ſingulos diſtribuitur, quilibet aliquo modo recepit, quod ſuum eſt. S.Thom.2.2.q.61.art.1. ad ſecundum: eſt tamen in diſtributione bonorum moderatio ſeruanda, ne ille qui accipit, deterior fiat. S. Thom.d.loco ad primum.

Obiectum iuſtitiæ quid ſit. Quæſt. III.

TErtio quæro, quid ſit obiectũ iuſtitiæ? Reſp. obiectũ iuſtitię eſſe ius S. Tho. 2.2.q. 57.art.1.ius.n. dictũ eſt, quia eſt iuſtum Iſid. libro 5. ethi. c. 3. Sed iuſtũ eſt obiectũ iuſtitiæ, dicente Philoſopho in 5.eth.c.1.quod omnes talem habitum volunt dicere iuſtitiam, a quo operatiui iuſtorum ſunt; ergo ius eſt obiectum iuſtitiæ, quod eſt multiplex; nam aliud naturale, aliud poſitiuum dicitur. Naturale dicitur ex ipſa natura rei, puta cum aliquis tantũ dat, vt tantundem accipiat, ius autem poſitiuum dr̃, cũ aliquid eſt adequatum, uel commenſuratum alteri, ex condicto, ſiue ex communi placito, quando ſcilicet aliquis reputat ſe contentum, ſi tantũ accipiat. Quod quidem poteſt fieri dupliciter, uno modo ꝑ aliquod priuatum condictum, ſicut qđ firmatur aliquo pacto inter priuatas pſonas. Alio modo ex cõdicto publico, puta cum totus populus cõſentit, ꝙ aliquid habeatur quaſi adæquatũ, & commẽſuratũ alteri, uel cũ hoc ordinat Princeps, qui curam populi habet, & eius pſonam gerit, & hoc dr̃ ius poſitiuum S.Tho.d.loco art.2. Similiter differt ius naturale a iure genitum, quia ius naturæ cõpetit omnibus tñ genitum proprium eſt hominibus. S. Th.d.loco art.3. qui in argumen.5. aliter diſtingit ius: nam aliud paternũ, & aliud dominatiuũ eſt, paternũ inter prẽm, & filiũ, dominatiuũ inter dñm & ſeruum eſt. Ariſt.5.eth.c.6.conc. Raim. ver. iuſtitia c.5. Vin. lib.1.par.3.Diſtin.57.art.1.& ſeq. Dom. Sot. de iuſtitia & iure lib.3.q.1.art.1.& ſeq.

Iuſtitia

Iuſtitia an ſit in volũtate, ſicut in ſubiecto. Q IIII.

QVARTO quæro, vtrum iuſtitia ſit in voluntate, ſicuti in ſubiecto? Reſp. quod ſic. S. Thom. 2.2.q.58.art.4.dicens, quod iuſtitia, cũ nõ ad actum cognoſcitiuum rectificãdum ordinetur, ſed ſit operis appetitus intellectiui directa, ipſa non in intellectu, neque in parte aliqua ſenſus, ſed in voluntate eſt, tanquam in proprio ſubiecto. Allegans Anſelmum in Dialogo de veritate cap. 13. dicens, quod iuſtitia eſt rectitudo voluntatis, propter ſe ſeruata; vnde illa potentia eſt ſubiectum virtutis, ad cuius potentiæ actum rectificandum virtus ordinatur. Iuſtitia autem ordinatur ad dirigendum appetitum voluntatis, quæ eſt in ratione, & ideo iuſtitia definitur per actum volũtatis, vt dixi, in 1.quæſt. huius tit.

Iuſtitia an ſemper ſit ad alterum.. Quæſt. V.

QVINTO quæro, vtrum propriè iuſtitia ſit ſemper ad alterum? Reſp. quod ſic. Iuſtitia enim æqualitatem importat, ſed nihil eſt æquale ſibi ipſi, ſed alteri. Ergo eſt ad alterum præterea iuſtitia proprie dicta, requirit diuerſitatem ſuppoſitorum: Cum ergo in vno, & eodem homine, non ſit, nec eſſe poſſit, diuerſitas ſuppoſitorum: ergo iuſtitia non proprie vnius hominis, eſt ad ſe ipſum, ſed ſemper ad alium. Metaphoricè tamen & per ſimilitudinem dicta, dicitur eſſe in vno, & eodem, ſecundum quod ratio imperat iraſcibili, & concupiſcibili, & ſecundum quod iſtæ duæ virtutes, ſcilicet iraſcibilis, & concupiſcibilis, obediunt rationi: & vniuerſaliter ſecundum quod vnicuique parti hominis, attribuitur quod ei conuenit. S.Thom. 2.2.q.58. Art.2.Rayn.ver.Iuſtitia cap.5. Vincen.p.3.lib.1.Diſt.48.Art. 2. vnde Cic. lib. 1.de offic.cap. de iuſtitia dicit quod iuſtitiæ ea ratio eſt, qua ſocietas hominum inter ipſos, & vitæ communitas continetur, ſed hoc importat reſpectum: ergo iuſtitia eſt circa ea, quæ ſunt ad alterum. S.Thom. d. loco art. 2.

Actus iuſtitiæ qui dicantur eſſe. Quæſt. VI.

SEXTO quæro, qui ſunt actus iuſtitiæ? Reſp. quod actus iuſtitię eſt reddere vnicuique quod ſuum eſt. S. Ambr. 1.de offic. ca.24. dicit, iuſtitia eſt, quæ vnicuique quod ſuum eſt tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem æqualitatem cuſtodiat. S. Thom.2.2.q.58.Art.11.dicens, quod materia iuſtitiæ eſt operatio exterior; ſecundum quod ipſe, vel res, qua per eam vtimur, proportionatur alteri perſonæ, ad quam per iuſtitiã ordinamur. Hoc autem dicitur eſſe ſuum vniuſcuiuſque perſonæ, quod ei ſecundum proportionis æqualitatem debetur. Et ideo proprius actus iuſtitiæ, nihil aliud eſt, quam reddere vnicuique quod ſuum eſt. Proprius tamen actus commutatiuæ iuſtitiæ, eſt reſtitutio, quæ ablationi opponitur, ſed ablatio rei alienæ, eſt actus iuſtitię circa commutationes, ergo reſtitutio eſt actus iuſtitiæ, quæ eſt in commutationibus directiua. S. Tho. 2.2.q. 62.Art.1.de qua reſtitutione, late dixi in ſummam pec. cap.p.2.tit.8.quæſt.40. Per totum & p. 1. q. 131. & ſeq. Similiter & tertio iudicium eſt actus iuſtitiæ, Pſalm. 93. Dicitur, quo aduſque iuſtitia conuertatur in iudicium S. Thom. 2. 2. q. 60.Art. 1. dicens, quod iudicium proprie nominat actum iudicis, inquantum iudex eſt. Iudex autem dicitur, quaſi ius dicens. Ius autẽ dicitur obiectum iuſtitiæ, ideo iudicium importat determinationem iuſti, vel iuris. Vnde Ariſt. 5. Ethyc. capit. 4.dicit, quod homines ad iudicem confugiunt, ſicut ad quandam iuſtitiam animatam; & dicitur iuſtitia in Principe, ſicut uirtus Architectonica, quaſi imperans & præcipiens, quod iuſtum eſt; In ſubditis autem, eſt tanquam virtus exequutiua, & miniſtrans. S. Tho. d.loco ad quartum. Et not. quod iudicium in tantum eſt licitum, in quantum eſt iuſtitiæ actus, & ad hoc quod ſit iuſtitiæ actus, tria requiruntur. Primo vt procedat ex inclinatione iuſtitiæ, nempè ſecundum leges S. Thom.d. loco Art. 5. Secundò quod procedat ex auctoritate præſidentis. Tertio quod proferatur ſecundum rectam rationem prudentiæ. Quodcumque autem horum defuerit, iudicium erit vitioſum, & illicitũ. Vno quidem modo, quando eſt contra rectitudinem iuſtitiæ: & ſic dicitur iudicium peruerſum, vel iniuſtum. Alio modo quando homo iudicat in his, quibus non habet auctoritatem Rom. 14.tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum. S. Tho.d.loco art.6.& ſic dicitur iudicium vſurpatum. Tertio modo quando deeſt certitudo rationis, puta cum aliquis de his iudicat, quæ ſunt dubia, vel occulta, propter aliquas leues cõiecturas; & ſic dicitur iudiciũ ſuſpicioſum, vel temerarium. S. Thom. d.loco art.3. Vnde Matth.c.7. Nolite iudicare, ne iudicemini, vbi Dominus prohibet iudicium temerarium, quod eſt de intentione cordis, vel de alijs incertis. Aug. lib.2.cap. 28.de ſermone Domini in monte, vel prohibet ibi iudicium de rebus diuinis, de quibus cum ſint ſupra nos, non debemus iudicare, ſed ſimpliciter credere, vt Hylar. dicit ſuper Matth.c.5.vel prohibet iudicium, quod non fit ex beneuolentia, ſed ex animi amaritudine, vt Chryſoſt.dicit Homil.37.vol.3. Similiter illi, qui ſunt in grauibus peccatis, nõ debent iudicare eos, qui ſunt in eiſdem peccatis, vel minoribus, & præcipuè quando illa peccata, ſunt publica, quia ex hoc generatur ſcãdalum, in cordibus aliorum. Si tamen peccata iudicis ſunt occulta, & neceſſitas iudicandi immineat, propter officium, poteſt cum humilitate, & timore, vel arguere, vel iudicare. S. Tho.d.loco art.2.ad 1.& 3. Et nota ꝙ ſuſpicio importat opinionẽ mali, quãdo ex leuibus indiciis procedit, & cõtingit ex trib. Vno qdẽ modo ex hoc, quòd aliquis ex ſe ipſo malus eſt, & ex hoc ipſo, quaſi cõſcius ſuę malitię, faciliter de alijs malũ opinatur. Eccl. 10. in via ſtultus ambulãs cũ ipſe ſit inſipiẽs, omnes ſtultos æſtimat. Alio modo ex hoc, ꝙ aliquis male a...

tur ad alterum. Cum enim aliquis contemnit, uel odit aliquem, aut iraſcitur, vel inuidet ei, & leuibus ſignis, opinatur male de ipſo, quia unuſquiſque faciliter credit, quod appetitur. Tertio modo ex longa experientia: unde Phil. 2. Reth. c. 13. dicit, quod ſenes ſunt maximè ſuſpicioſi, quia multoties experti ſunt aliorum defectus. Primæ autem duæ ſuſpicionis cauſæ, manifeſtè pertinent ad peruerſitatem affectus. Tertia uerò cauſa, diminuit rationem ſuſpicionis, inquantum experientia ad certitudinem proficit, quæ eſt contra rationem ſuſpicionis S. Thom. d. loco art. 3. De iudicio autem temerario, dixi ego late in ſumma Pec. Cap. titu. 2. quæſt. 30. per totam Conc. Aſtenſ. lib. 2. titu. 11. art. 3. Rayn. uer. iuſtitia cap. 6.

Medium iuſtitiæ, an ſit medium rei. Quæſt. VII.

SEPTIMO quæro, utrum medium iuſtitiæ, ſit medium rei? Reſpon. quod ſic, Ariſt. 2. Ethic. cap. 6. aſſignat medium iuſtitiæ ſecundum proportionalitatem Arithmeticam: quod eſt medium rei. S. Thom. 2. 2. q. 58. Artic. 10. dicens, quod aliæ virtutes morales principaliter conſiſtunt circa paſſiones quarum rectificatio, non attenditur niſi ſecundũ comparationẽ ad ipſum hominem, cuius ſint paſſiones, ſecundum ſcilicet, quod iraſcitur, & concupiſcit prout debet, ſecundum diuerſas circumſtantias. Et ideo medium talium uirtutum, non accipitur ſecundum proportionem unius rei ad alteram ſed ſolum ſecundum comparationem ad ipſum uirtuoſum. Et propter hoc in ipſis eſt medium ſolum ſecundum rationem quo ad nos. ſed materia iuſtitiæ, eſt exterior operatio, ſecundum quod ipſa, uel res, cuius eſt vſus, debitam proportionẽ habet ad aliam perſonam. Et ideo medium iuſtitiæ conſiſtit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris, ad perſonam exteriorem. Æquale autem eſt realiter medium inter maius, & minus 10. Methaph. text. 18. Vnde iuſtitia habet medium rei. Conc. Tabu. ver. iuſtitia, nume. 11. Vincen. 3. par. lib. 1. diſt. 118. articu. 10.

Epicheia, ſeu æquitas, an ſit pars iuſtitiæ. Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, utrũ epicheia, ſeu æquitas, ſit pars iuſtitiæ? Reſ. quod ſic, Ariſt. 5. Ethi. c. 10. dicit, quod Epicheia eſt quoddam iuſtum. S. Thom. 2. 2. q. 120. Art. 2. dicens, quod Epicheia eſt iuſtitiæ pars ſubiectiua, ſecundum quam legalis iuſtitia dirigit, & quaſi quædam humanorum actuum ſuperiori regula, quę cum ſit legum directiua, ſecundũ quod iuſtitiæ rõ, & communis utilitas poſcit, ipſa eſt quoque inter virtutes annumeranda, de qua dixi late in opuſculo primo. Vin. 3. p. lib. 1. d. 78. Philiar. Man. ſacerd. tit. de iuſtitia.

Iuſtitia circa quæ verſetur. Quæſt. IX.

NONO quæro, utrum iuſtitia uerſetur circa operationes? Reſp. quod ſic, Ariſto. 5. Eth. c. 1. & ſeq. S. Tho. 2. 2. q. 58. ar. 9. ſubiectum enim iuſtitiæ, eſt voluntas, cuius motus, vel actus, nõ ſunt paſſiones; ſed ſolum motus appetitus ſenſitiui paſſiones dicuntur. Et iõ ratio eſt circa paſſiones, ſicut temperantia, & fortitudo, quæ ſunt iraſcibilis. & cõcupiſcibilis, ſunt circa paſſiones. Materia autẽ, quia iuſtitia eſt circa ea quę ſunt ad alterum, non autem per paſſiones interiores immediatê ad alterum ordinantur, & ideo iuſtitia circa paſſiones non eſt, ſed circa operationes: cum igitur per iuſtitiam homo ad alterum ordinetur, non niſi circa exteriores hominis actiones, & res, quibus unus homo alteri coordinatur, ut circa propriam materiam uerſatur S. Th. d. loco art. 8. Conc. Rayo. uer. iuſtitia c. 2. Vincen. 3. p. li. 1. d. 48. art. 9.

Præcepta iuſtitiæ, quæ dicantur. Quæſt. X.

DECIMO quæro, quæ dicantur præcepta iuſtitiæ? Reſp. omnia præcepta decalogi eſſe præcepta iuſtitiæ. S. Th. 2. 2. q. 122. Art. 1. quia iuſtitia eſt ſola uirtus per quã ordinamur ad alterũ: Nam in his, quę ſunt ad ſe ipſum, uidetur primo aſpectũ, quòd homo ſit ſui dominus, & quòd liceat facere ei quod liber. Sed in his, quę ſunt ad alterũ, manifeſtè apparet, quod homo eſt alteri obligatus ad reddendum ei quod debet. Et ideo præcepta Decalogi, oportuit ad iuſtitiam pertinere. Vnde tria prima præcepta ſunt de actibus religionis, quæ eſt poſitiua pars iuſtitiæ. Quartum aũt præceptũ eſt de actibus pietatis, quę eſt pars iuſtitiæ ſecunda. Alia vero ſex dantur de actibus iuſtitiæ communiter dictę, quæ inter ęquales attenditur: quorum primũ conuenienter fuit poſitũ, ut hominis in diuina lege prius inſtruendo, traderetur ex decalogi pręceptis illud primum, quo falſorum Deorũ excluderetur cultus; Similiter & ſecundum pertinens ad irreligioſitatem. Nam per primũ prohibetur ſuperſtitio, p ſecundum autem prohibetur irreligioſitas. Tertio continuatur tertiũ præceptũ, vt poſtquã ex primo, & ſecundo hõ à contrariis religionis amotus fuerat tertio adhoc inſtitueretur præcepto, de Sabbati cuſtodia, perquod in vera religione fundaretur in exteriori cultu Deo exhibẽdo. Quartũ præterea congruè ordinatur, quia præcepta decalogi ordinãtur ad dilectionẽ Dei, & proximi. Inter proximos aũt maximè obligamur parẽtib. Et iõ poſt præcepta immediatè ordinãtia nos in Deũ, ponitur pręceptũ ordinãs nos ad parẽtes, qui ſunt particulare principiũ noſtri eſſe, ſicut Deus eſt uniuerſale principiũ. Et ſic eſt quædã affinitas huius pręcepti ad præcepta primæ tabulæ; Alia ſex præcepta, congruè traduntur; quia ſicut per partes iuſtitiæ debitum redditur aliquibus determinatis perſonis, quibus homo aliqua ſpeciali ratione obligatur: ita etiam per iuſtitiã propriè dictam, aliquis debitum reddit communiter omnibus. Et ideo poſt pręcepta tria pertinen-

tia

tia ad religionem, qua redditur debitum Deo: & poſt quartum præceptū, quod eſt pietatis, qua redditur parentibus debitum; in quo includitur omne debitum, quod ex aliqua ſpeciali ratione debetur; neceſſe fuit quòd ponerentur conſequenter aliqua præcepta, pertinentia ad iuſtitiam propriè dictam, quæ indifferenter omnibus debitum reddit S. Th. d.loco art. 2. & ſeq. uſque ad ſextum. Omnia enim nocumenta, quæ in perſonam proximi inferuntur intelliguntur prohiberi in homicidio, ſicut in principaliori. Quæ verò inferuntur in perſonam coniūctam, & maximè per modum libidinis intelliguntur prohiberi ſimul cū adulterio. Quę verò pertinent ad damna in rebus illata, intelliguntur prohiberi ſimul cum furto. Quæ autem pertinent ad locutiones (ſicut detractiones, blaſphemiæ, & ſi qua huiuſmodi) intelliguntur prohiberi in falſo teſtimonio, quod directius iuſtitiæ contrariatur S. Th. d. Art. 6. ad 2. Non obſt. quod homicidium ſit grauius furto nullumque ponatur præceptum prohibitiuū concupiſcentiæ homicidij, ſicuti facti, & adulterij: Nam Reſp. quod homicidium ſecundum ſe, non eſt concupiſcibile, ſed magis horribile, quia nō habet de ſe rationem alicuius boni. Sed adulterium habet rationem alicuius boni, ſcilicet delectabilis. Furtum autem habet rationem alicuius boni, ſcilicet vtilis. Bonum autem de ſe habet rationem Cōcupiſcibilis: & ideo fuit ſpecialibus præceptis prohibenda concupiſcentia furti, & adulterij, non autem concupiſcentia homicidij. S. Thom. d.loco ad 4. Et not. quod præcepta ſunt in triplici differentia: Nam alia ſunt moralia, alia iudicialia, alia cæremonialia; judicialia præcepta, ſunt quædam determinationes moralium præceptorum, prout ordinatur ad proximum: ſicut & cæremonialia ſunt quædam determinationes præceptorum moralium, prout ordinantur ad Deum. Vnde neutra præcepta continentur in Decalogo; Sunt tamen determinationes præceptorum decalogi, & ſic ad iuſtitiam pertinent S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 1. ad 2. Moralia tamen legis præcepta præcipiūt homini formaliter actus iuſtitiæ, & omnium, & nō aliquarum virtutum, vt iuſtitiam induunt, cum his perfectè homo in Deum ordinetur S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 2. Conc. cum ſuperius dictis Dom. Soto li. 2. de iuſt. & iure q. 2. art. 1. & ſeq. & q. ſeq. Vinc. 3. p. lib. 1. diſt. 79. Doct. Conc. in 3. ſenten. diſt. 37. Arm. ver. præceptum, nu. 3. Cathec. Tit. de præc. Alex. de Ales 3. p. q. 29. art. 1. & ſeq. Nauar. Man. cōfeſ. c. 11. & ſeq. Rayo. ver. præceptum, vbi Sylu. & Tab. n. 1. & ſeq. Canis. Tit. de præceptis.

Iuſtitia an ſit virtus. *Quæſt.* X I.

VNDECIMO Quæro, utrum iuſtitia ſit virtus? Reſp. quod ſic S. Greg. 2. Moral. c. 36. dicit, quod in quatuor uirtutibus ſcilicet temperantia, prudentia fortitudine, & iuſtitia, tota boni operis ſtructura cōſurgit S. Thom. 2. 2. q. 58. art. 3. dicens quod uirtus humana eſt, quæ bonum reddit actum humanum, & ipſum hominem bonum facit: quod quidem conuenit iuſtitiæ actus, n. hominis bonus redditur ex hoc, quòd attingit regulam rationis, ſecundum quam humani actus rectificantur. Vndè cum iuſtitia operationes humanas rectificet, manifeſtum eſt, quòd opus hominis bonum reddit. Ampliatur. Quod dicatur virtus generalis, Ariſtot. 5. Ethic. cap. 1. & 2. S. Thom. d. loco articu. 5. dicens, cum per iuſtitiam omnium uirtutum actus ad bonum commune ordinentur, ipſa eſt uirtus generalis, non tamen eſt idem per eſſentiam cum omni uirtute, non enim eſt eadem uirtus boni viri, & boni ciuis, cum multi in proprijs poſſint vti uirtute, in his autem, quę ſunt ad alterum non poſſunt, unde virtus boni ciuis eſt iuſtitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum commune, ergo non eſt eadem iuſtitia generalis cum uirtute communi, ſed una poteſt ſine alia haberi. San. Thom. d. loco articu. 6. Ampl. ſecundo vt dicatur præeminere inter omnes virtutes morales, Cic. 1. de offic. iuſtitia uirtutis ſplendor eſt maximus S. Thom. 2. 2. quæſt. 58. articu. 12. dicens: ſi loquamur de iuſtitia legali, ipſa eſt præclarior omni uirtute morali, inquantum bonum commune præeminet bono ſingulari. Vnde Ariſto. 5. Eth. c. 1. præclariſſima uirtutum uidetur iuſtitia, neque eſt Heſperus, neque lucifer, ita admirabilis. Particularis autem iuſtitia, præcellit alias uirtutes duplici ratione. Primo ex parte ſubiecti, cum ſit in nobiliori parte animæ, ſcilicet in uoluntatę, aliæ ſunt in appetitu ſenſitiuo, ad quem pertinēt paſſiones, quæ ſunt materia aliarum uirtutum moralium. Secundò ex parte obiecti, nam alię laudantur ſolum ſecundum bonū ipſius uirtuoſi: iuſtitia āt laudatur ſecūdū, quod uirtuoſus ad alium bene ſe habet, & ſic iuſtitia quodammodo eſt bonum alterius. Ariſto. 5. Ethic. c. 1. & 1. Rhetor. c. 9. Neceſſe eſt maximas uirtutes eſſe eas, quæ ſunt alijs honeſtiſſimæ, ſiquidem eſt uirtus potentia benefactiua, propter hoc, & fortes, & iuſti maximè honorantur, quoniam fortitudo eſt utilis in bello, iuſtitia autem in bello, & in pace. Non obſtat, quod liberalitas, magnanimitas, & fortitudo, det de proprio, ſit ornamentum, & verſetur circa magis difficile: Nam Reſp. quod omnes iſtæ ſuper iuſtitiam fundātur, quæ ſine iuſtitia nec virtutis rationem habent. S. Thom. 2. 2. quæſt. 58. art. 12. in corp. & ad Arg. Conc. Dom. Soto de iuſt. & iure lib. 3. quæſt. 2. Anto. 1. & ſequen. Rayn. ver. iuſtitia cap. 3. Tab. nume. 2. & 5. Vincen. 3. par. lib. 1. Diſt. 48. Artic. 3. Commendatur autem multum hæc uirtus iuſtitiæ, in ſacris literis, ut in Pſal. 10. ſacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſap. 1. Diligite iuſtitiā qui iudicatis terrā, & Ecc. 3. uſq; ad mortē certa pro iuſtitia, & ante obitum operare iuſtitiā, & Ecc. 18. Ante iudiciū parca iuſtitiā Eze. 14. Rapinas intermittite, & iudiciū, & iuſtitiā facite, & 1. Tim. 6. hō Dei ſectare iuſtitiam, vnde Mat. 5. Beati qui perſecutionem patiūtur propter iuſtitiā, & 1. Pet. 3. Si quid patimini propter iuſtitiam, hæc enim virtus multū placet Deo. Et Prou. 15. qui ſequitur iuſtitiam diligetur à Domino, & ibidem 16. Initium vitæ bonæ, facere iuſtitiam. Et ibidē 13. Iuſtitia eleuat egentē: & Eccl. 20. Qui operatur iuſtitiam ipſe exaltabitur.

Et Prou.10. Nihil proderunt theſauri impietatis, iuſtitia verò liberabit à morte. Ita Perald. in 1. Tomo ſummæ in Tit. de iuſtitia. c.3.

Virtutes Iuſtitiæ annexæ quæ dicantur. Quæſt. XII.

DVodecimo quæro, quæ dicantur virtutes annexæ iuſtitiæ? Reſp. plures, videlicet religio, Pietas, obſeruãtia, veritas, gratia, vindicatio, amicitia, liberalitas S. Tho. 22. q. 80. arti. vnico dicens, quod quicquid ab homine redditur Deo, debitũ eſt, non tamen poteſt eſſe æquale, ut ſcilicet tantum homo, ei reddat, quantum debet. Pſal. 115. quid retribuã Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi & ſecundum hoc adiungitur iuſtitiæ Religio, per quam Deo redditur Cultus; Secundo parentibus, non poteſt ſecundum ęqualitatem recompenſari, quod eis debetur. Ariſt. 6. Eth. c. fi. & ſic adiungitur iuſtitiæ pietas, per quam ſanguine iunctis, patriæq; beneuolis, officium, & diligẽs tribuitur cultus. Tertio non poteſt ſecundum æquale præmium recompẽſari ab homine uirtus, Ariſt. 4. Eth. c.3. & ſic adiũgitur iuſtitiæ obſeruantia, per quam homines aliqua dignitate antecedentes, quodam cultu, & honore dignantur. Quarto eſt quoddam debitum, ſine quo, honeſtas morum conſeruari non poteſt, ad ꝙ pertinet, ut homo, talem ſe exhibeat alteri in verbis, & in factis, qualis eſt, & ita adiungitur iuſtitiæ ueritas, per quam immutata ſunt ea, quæ ſunt, aut fuerunt, aut futura ſunt? Quinto poteſt attendi etiã ex parte eius, cui debetur, prout ſcilicet aliquis recompenſat alicui ſecundum ea, quæ fecit in bonis, & ſic adiungitur iuſtitiæ gratia, in qua continetur amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & voluntas remunerandi. Sexto ſi talis remuneratio eſt in malis, adiungitur iuſtitiæ uindicatio, per quam vis, aut iniuria, & omnino, quicquid obſcurum eſt, defendendo, aut vlciſcendo propulſat? Septimo eſt debitum neceſſarium, ſicut conferens ad maiorẽ honeſtatem, ſine quo tamen honeſtas conſeruari nõ poteſt, quod quidem debitum attendit, amicitia affabilitas, & liberalitas, aut alia huiuſmodi, de quibus ſingulis dicemus. Conc. S. An to. 4. p. Tit. 5. c. 5. Aſtenſ. li. 2. tit. 21. Vig. ti. de virt. iuſt. c. 5. §. 5. Vinc. 3. p. li. 1. d. 60. art. 1. & ſeq. Philiarc. ti. de iuſt. §. religio.

Religio quid ſit. Quæſt. XIII.

DEcimotertio quæro, quid ſit Religio? Reſp. quod religio eſt virtus, pquã homines Deo cultũ, & uenerationẽ exhibent S. Th. 2. 2. q. 81. art. 1. ex mẽte Cice. lib. 2. de Inuent. S. Ant. 4. p. ti. 5. c. 7. Ray. ver. Religio. c. 1. & cap. 5. & ſeq. Vig. tit. de uir. iuſt. cap. 5. §. 5. verſ. 2. S. Bonauen. 3. diſtin. 9. Art. 3. quæſt. 3. dicens, Religionem eſſe uirtutem, qua colitur ille, qui eſt ſuperioris naturę. Vinc. 3. lib. 3. diſt. 61. Sylu. ver. Religio nume. 1. quæ dicitur à Reeligendo, ea quæ ſunt diuini Cultus, quia huiuſmodi ſunt frequenter in corde reuoluenda: Similiter dicitur religio, quia Deum Reeligere debemus, quem per negligentiam amiſeramus. Vnde Auguſt. lib. 10. cap. 4. de vera Religione Chriſtiana, dicit; Religet nos Religio vni omnipotẽti Deo S. Thom. d. loco, dicens Religionem ſemper importare ordinem ad Deum, quæ ſumitur quatuor modis. Primo pro debito cultu veri Dei, quoad fidem, & hoc modo comprehendit omnes Chriſtianos. Vnde ipſa dicitur Religio Chriſtiana. cap. 1. q. 77. diſt. Secundo mòdo ſumitur non ſolum per fidem, ſed etiam per bona opera, & ſic comprehendit vniuerſitatem bonorum Chriſtianorum c. iuſta 16. q. 1. capi. quod Deo 23. q. 5. Tertio ſumitur pro ſtatu clericali, quia ſunt magis dediti diuino Cultui. c. Saluator 1. q. 3. c. 1. 12. q. 1. Quarto ſtrictiſſimè pro ſtatu eius, qui emiſit uotum ſolemne in aliqua Religione approbata, & ſic Religio perfectionis ſtatũ deſignat. Tab. vera Religio nu. 1. S. Thom. 2. 2. q. 186. Art. 1.

Religio an ſit virtus. Quæſt. XIIII.

DEcimoquarto, quæro vtrũ Religio ſit virtus? Reſp. quod ſic, quia uirtus eſt, quæ bonum facit habentẽ, & opus eius bonum reddit. Et ideo neceſſe eſt dicere, omnem actum bonum ad virtutem pertinere, manifeſtum eſt autem, quod reddere debitum alicui, habet rationem boni, quia conſtituitur in proportione conuenienti ipſius, quaſi conuenienter ordinatus ad ipſam. Cũ ergo ad religionem pertineat reddere honorem debitum Deo, manifeſtum eſt, quod Religio eſt virtus. Non obſt. quod ad Religionem pertinet latria, quæ ſeruitus eſt, virtus autem in uoluntate conſiſtit, & dicitur habitus electiuus, & uoluntarius. Nã Reſp. quod exhibere Deo debitam ſeruitutem, põt eſſe actus virtutis, ſecundum quod homo uoluntariè facit, ſicuti ſeruus facit de neceſſitate virtutem, debitum uoluntariè reddens. Nõ obſt. etiam quod ea, quæ pertinent ad virtutes, ſint de dictamine rõnis naturalis, quod non eſt Religio, per quam afferũtur Cerimoniæ diuinæ naturæ. Nam Reſp. quod de dictamine rationis naturalis eſt, quod homo aliqua faciat, ad reuerentiam diuinam; ſed quod hæc determinate faciat, vel illa, iſtud eſt de inſtitutione iuris diuini, vel humani. S. Th. 2. 2. q. 81. ar. 2. Declaratur primo, vt religio ſit vna virtus, non plures, quia ut Epheſ. 4. dicitur. Vnus Deus, vna fides ad religionẽ aũt pertinet, exhibere reuerẽtiã uni Deo, ſecundum una rõnẽ, inquantũ. ſ. eſt primum principium creationis, & gubernationis rerum, & quia habitus diſtinguitur ſecũdũ diuerſam rõnem obiecti, iõ dicitur Religio una tãtũ virtus S. Th. d. loco ar. 3. Secundo declaratur ꝙ ſit ſpãlis uirtus, quia cũ uirtus ordinetur ad bonũ, vbi eſt ſpãlis rõ boni, ibi oportet eſſe ſpãlẽ virtutẽ, bonũ aũt ad quod ordinatur Religio eſt exhibere Deo debitũ honorẽ, inquãtũ oĩa in infinitũ, tranſcendit, ſecundũ oĩmodũ exceſſum S. Thom. d. loco articu. 4. Tertio declaratur quod ſit uirtus moralis, non autem Theologica, quia Deus nõ cõparatur ad uirtutẽ religionis

ſicut

ſicut materia, vel obiectum, ſed ſicut finis: Et ideo religio non eſt virtus Theologica, cuius obiectum eſt vltimus finis: ſed eſt virtus moralis, cuius eſſe eſt circa ea, quæ ſunt ad finem. Quarto declaratur, vt præferatur omnibus alijs virtutibus moralibus, quia Exod. 20. Ponuntur primo præcepta ad Religionem pertinentia, tanquam præcipua. Ordo autem præceptorum proportionatur ordini virtutũ, quia præcepta legis dantur de actibus virtutum. Ergo religio eſt præcipua inter virtutes Morales. Præterea, quæ ſunt ad finem, ſortiuntur bonitatem ex ordine in finem, & ideo quanto ſunt fini propinquiora, tanto ſunt meliora. Virtutes autem Morales, ſunt circa ea, quæ ordinantur in Deum, ſicuti in finem, Religio autem magis de propinquo accedit ad Deum, quam aliæ virtutes Morales, inquantum operatur ea, quę directè & immediatè ordinantur in honorem diuinum, & ideo religio præeminet inter alias virtutes Morales. S. Thom. d. loco. arti. 6. Quinto religio eſt idem ſanctitati, Luc. c. 1. Seruiamus illi in Sanctitate & iuſtitia: ſed ſeruire Deo, pertinet ad religionem, ergo religio eſt idem Sanctitati. S. Thom. 2. 2. q. 81. artic. 3. dicens religio, & ſanctitas, quamquam eſſentialiter idem ſint, ratione tamen diſtincta ſunt, quod ſanctitate mens hominis Deo ſe applicat, religione vero ei debitum exhibet famulatum, in his quæ ſpecialiter ad illius ſpectant cultum. Con. cum ſuperius dictis. S. Ant. 4. p. tit. 5. c. 7. §. 2. Vinc. 3. p. lib. 1. diſt. 61.

Religio an habeat aliquem exteriorem actum. Queſt. XV.

DEcimoquinto quęro, utrum Religio habeat aliquem exteriorem actum? Reſpon. quod ſic. Habet enim interiores actus quaſi principales, & per ſe ad religionem pertinentes, exteriores vero actus, quaſi ſecundarios & ad interiores actus ordinatos. Vnde Pſalm. 83. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Sed ſicut interiores actus pertinẽt ad cor, ita exteriores actus pertinent ad carnis membra: Ergo videtur quod Deus ſit colendus, non ſolum interioribus actibus, ſed etiam exterioribus. S. Thom. 2. 2. q, 81. art. 7. Rayn. ver. relig. cap. 7. Actus autem interiores, ſunt duo, videlicet deuotio, & oratio, exteriores quoque Duo alij, videlicet adoratio, & ſacrificij oblatio. Ad deuotionem enim pertinet habere propriam uoluntatem, ad exequendum ea, quæ ad diuinum cultum, vel famulatum, ideſt ad honorem & reuerentiam pertinent; Per orationem vero homo Deo ſubijcit ſe, & profitetur orando, ſe indigere Deo, ſicuti beneficiorum ſuorum actore. Similiter adoratio ordinatur ad reuerentiam Dei, quo adoratur, quod eſt proprium religionis. Similiter ſacrificium ex hoc laudem habet, quod propter reuerẽtiam diuinam fit, quod eſt propriè actus religionis. Rayn. uer. religio. cap. 7. & ſeq.

Deuotio quid ſit. Queſt. XVI.

DEcimoſexto quæro, quid ſit deuotio? Reſp. quod deuotio nihil aliud eſt, quam uolũtas prõpta faciẽdi, quod ad Dei ſeruitium pertinet. Ray. ver. deuotio. ca. 1. Dicitur. n. deuotio a deuouendo. Vnde deuoti dicũtur, qui ſeipſos quodammodo deuouent Deo, vt ei ſe totaliter ſubdant. Aſtenſ. lib. 5. tit. 28. ar. 10. Tab. uer. deuotio. nu. 1. Vnde deuotio dicitur actus religionis, ſicuti uotum. S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 2. Aſtenſ. d. loco, arti. 10. q. 2. Cuius cauſa eſt contemplatio, ſeu meditatio. S. Tho. d. loco, art. 3. Per Pſal. 38. In meditatione mea, exardeſcet ignis: ſed ignis ſpiritualis cauſat deuotionem: Ergo meditatio eſt deuotionis cauſa. Et quamuis Deus extrinſeca ſit cauſa deuotionis, meditatio tamen diuinæ bonitatis, & conſideratio noſtræ fragilitatis, & infirmitatis eiuſdem, interna cauſa ſunt, ad illam nos maximè diſponentes. S. Tho. d. loco. Aſtenſ. d. loco. q. 3. Ray. ver. deuotio. c. 2. & Tab. d. loco. nu. 2. Sed quid eſt effectus deuotionis? Reſp. quod lætitia eſt effectus deuotionis, unde in collecta dicitur, quos ieiunia uotiua caſtigant, ipſa quoque deuotio ſancta lætificet. S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 4. dicens quod deuotio per ſe quidem, & principaliter, ſpiritualem lætitiam mentis cauſat, ex conſequenti autem, & per accidens, cauſat triſtitiam, ut ex noſtræ infirmitatis conſideratione procedit. Tab. d. loc. nu. 3. Aſtẽſ. q. 4. & Ray. ver. deuotio. c. 3.

Oratio quid ſit, & vnde dicatur, & quibus modis ſumatur. Queſt. XVII.

DEcimoſeptimo, quæro quid ſit oratio? Reſp. ex mente Damaſceni, quod oratio eſt aſcenſus intellectus ad Deum, quem refert. Perald. ſumma virt. Tit. de oratione, vbi in fine dicit, oratio eſt oſtenſio voluntatis noſtræ ei, à quo impetrare ſperamus id, quod deſideramus. Conc. Ang. ver. oratio in princ. Aſtenſ. lib. 5. tit. 27. Art. 1. Piſan. ver. oratio, §. 1. Vnde autem dicatur oratio, dic quod ex mente Caſſiod. in Pſalm. 38. in fine, quod oratio dicitur quaſi oris ratio, ideo oratio rationis practicæ potius, quam appetitiuę partis eſt actus, quia orare idem eſt, quod dicere, ſed dictio pertinet ad intellectum, ergo oratio non eſt actus appetitiuæ virtutis, ſed intellectiuæ S. Tho. 2. 2. q. 83. Art. 1. Iſid. lib. 10. cap. 14. Ethym. quibus autem modis ſumatur. Reſp. tripliciter. Vno modo largè pro qualibet bona operatione, vnde Gloſ. ſuper illud 1. Theſ. vlt. ibi ſine intermiſſione orate, dicit: ſemper orat, qui ſemper bene facit. Secundo modo dicitur oratio, applicatio mentis ad Deum. Tertio modo ſumitur pro poſtulatione Deo facta. S. Ant. 4. p. Tit. 5. c. 8. §. 1. Tab. ver. oratio nu. 1. dicit oratio eſt duplex, ſcilicet vocalis, & mentalis. Et eſt conueniens orare, non quidem vt diuina immutetur diſpoſitio, ſed vt impetremus, quod Deus per ſanctorum orationes diſpoſuit implendum. S. Thom. 2. 2. q. 83. Art. 2. Quot autem partes habeat oratio? Reſp. Quatuor, videli-

eet obſecrationes, orationes, poſtulationes, & Gratiarum actiones, vnde Gloſ. 1. ad Tim. 2. in miſſa obſecrationes præcedunt conſecrationē, in quibus quædam ſacra commemorantur, orationes ſunt in ipſa conſecratione, in qua mens maximè debet eleuari in Deum, poſtulationes autem ſunt in ſequentibus petitionibus. Gratiarum actiones in fine. S. Thom. 2.2. q. 83. art. 17. Inuitat autem nos orare, ſacra ſcriptura, pluribus in locis. Eccl. 18. Non impediatis orare ſemper, & Ier. 33. Clama ad me, & ego exaudiam me, & 1. Mach. 5. Et nunc clamemus in cælum, & Luc. 11. petite & dabitur vobis, & Mat. 26. vigilate & orate, vt non intretis in tentationem, ad Rom. Orationi inſtantes, & 1. ad Theſ. vlt. ſine intermiſſione orate. Iac. 1. ſi quis indiget ſapientia, poſtulet. & 1. Pet. 4. Vigilate in orationibus; Facit etiam exemplum Chriſti, qui licet oratione non indigeret, cum per ſe omnia poſſet, tamen vt daret nobis exemplum orandi. Matth. 14. Dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare, idem cap. 26. Sedete hic, donec vadam illuc, & orem. Facit præterea admonitio eccleſiæ, quę quotidie orat, ut exempla Sanctorum, erant omnes perſeuerantes in oratione.

Orare cuius ſit proprium. *Quæſt. XVIII.*

DECIMO octauo quæro, vtrum orare ſit proprium rationalis creaturæ? Reſpon. quod ſic, quia orare eſt actus rationis, ſed rationalis creatura, a ratione dicitur: ergo orare eſt proprium rationalis creaturę. S. Thom. 2. 2. q. 83. arti. 10. dicens, quod oratio eſt actus rationis, per quem aliquis ſuperiorem deprecatur. Sicut Imperium eſt actus rationis, in quo inferior, ad aliquid ordinatur: illi enim propriè competit orare, cui conuenit rationem habere, & ſuperiorem, quem deprecari poſsit: Diuinis autem perſonis, nihil eſt ſuperius; Bruta autem animalia, non habent rationem: vnde neque diuinis perſonis, neque brutis animalibus conuenit orare, ſed propriū eſt rationalis creaturæ. Non obſt. quod ſit eiuſdem petere, & accipere, ſed accipere conuenit etiam perſonis, ſcilicet filio & ſpiritui ſancto, ergo eis etiam conuenit orare, nam & filius dicit. Ioann. 14. Ego rogabo patrem meum, & de ſpiritu Sancto dicit, Apoſt. Spiritus poſtulat pro nobis. Nam reſpond. quod in diuinis perſonis conuenit accipere per naturam; orare autem eſt accipere per gratiā, dicitur autem filius rogare, vel orare, ſecundum naturam aſſumptam, ſcilicet humanam, non ſecundum diuinam: ſpiritus autem ſanctus dicitur poſtulare, quia poſtulantes nos facit. Non obſt. quod brutis animalibus conueniat Inuocare Deum, ſecundum illud. Pſalm. 146. qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Nam Reſpond. quod pulli coruorum dicuntur inuocare Deum, propter naturale deſiderium, quo omnia ſuo modo deſiderant cōſequi bonitatem diuinam. Sic etiam Bruta animalia dicuntur Deo obedire propter naturalem inſtinctum, quo a Deo mouentur. Secundo not. quod etiam Angeli orant, iuxta Pſalm. 96. Adorate eum omnes Angeli eius. Tertio etiam Sancti, qui ſunt in patria, cum ſint in charitate perfecti, ac firmati, erant etiam pro nobis, ibidem. S. Thom. 2. 2. q. 83. ar. 11. Iuxta illud 2. Mach. vlt. Hic eſt qui multum orat pro populo, & vniuerſa ſancta Ciuitate Hieremias Propheta Dei. conc. cum ſuperius dict. S. Ant. 4. par. tit. 5. c. 8. § 4. Aſtenſis lib. 5. tit. 27. art. 3.

Quis ſit Orandus. *Quæſt. XIX.*

DECIMO nono quæro, vtrum ſolus Deus debeat orari? Reſp. quod non ſolum Deus eſt orādus, ſed etiam Sancti. Iob. 5. vocaſi eſt, qui tibi reſpōdeat, & ad aliquem Sanctorū, conuertere. S. Thom. 2. 2. q. 83. ar. 4. dicens, quod oratio porrigitur alicui dupliciter: Vno modo quaſi per ipſum implenda. Alio modo, ſicut per ipſum impetranda. Primo quidem modo ſoli Deo orationem porrigimus. Quia omnes orationes noſtræ ordinari debent ad gratiam, & gloriam conſequendam, quæ ſolus Deus dat, ſecundum illud. Pſalm. 83. gratiam & gloriam dabit dominus. Sed ſecundario modo orationem porrigimus ſanctis Angelis & hominibus, non ut per eos Deus noſtras petitiones cognoſcat, ſed ut eorum precibus, & meritis orationes noſtræ, ſortiantur effectum. Vnde Apochal. 8. Aſcendit fumus incenſorum de orationib. ſanctorum, de manu Angeli coram Deo. Et hoc patet etiam ex ipſo modo, quo eccleſia utitur in orando. Nam a Sancta Trinitate petimus, ut noſtri miſereatur: ab alijs autem ſanctis, quibuſcumque petimus, vt orent pro nobis, Conc. Ang. ver. oratio. nu. 2. Aſtenſ. lib. 5. tit. 27. art. 2. dom. Sot. in 4. diſt. 45. q. 3. art. 1. Piſan. ver. oratio. §. 2. Sylu. nu. 3. Tab. nu. 4. Vig. de virt. iuſt. c. 5. §. 5. verſ. 8.

Qualis debeat eſſe Oratio. *Quæſt. XX.*

VIGESIMO quæro, qualis debeat eſſe oratio? Reſpon. orationē debere fieri pluribus modis. Primo cum humilitate. Pſalm. 101. exaudiſti orationem humilium. Secundo cum contritione peccatorum, c. in grauibus. 3. q. 7. Tertio debet eſſe breuis, Matth. 6. cum oraueritis, nolite multum loqui, orantes autem dicite &c. debet tamen oratio eſſe diuturna. Luc. c. 18. oportet ſemper orare, & non deficere. Et ad Theſſ. 5. ſine intermiſsione orate. Vnde Aug. ad Portam. Epiſt. 121. capit. 10. non eſt hoc orare in multiloquio, ſi diutius oretur. aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. quarto debet eſſe attenta, ſaltem in prima intētione. Nam etiam Sancti Viri orando, quandoq; euagationem

mentis,

mentis,patiuntur.Pſalm.39.ibi,cor meum dereliquit me S.Thom.2.2.q.83.art.13.ubi dicit, quod triplex eſt effectus orationis. Primus meren. Secundus impetrare, quoad iſtos duos effectus conſequendum, non eſt neceſſe, quod adſit oratio per totum, ſed ſufficit, Prima intentio: illam enim orationem Deus non audit,cui qui orat non intendit. Tertius eſt effectus orationis, quem præſentialiter efficit;ſcilicet quædam ſpiritualis refectio mentis, & ad hoc de neceſsitate orationis requiritur continua attentio: ad Chor.14. Si orem lingua, mens mea ſine fructu eſt: conc. Alleuſ. ſecunda, parte lib. quinto, Tit. 27. Articul.quarto, & ſeq. Piſan. uer. oratio §. quarto, & ſeq.Rayn.uer. oratio capit. ſexto, & ſeq.Syln.uer.oratio numer.ſexto, Viguer. Tit.de uirt. Iuſt. cap. quinto, §.11.S.Ant.quarta,p. Tit. quinto,cap.8.§.7. Quinto requiritur, quod ſit fidelis. Iac. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Sexto ſit diſcreta, nec dicatur. Matth. 20.Neſcitis, quid petatis. Septimo uerecunda, ut publicanus, qui non audebat oculos ad Cælum leuare, Luc. cap. 18.Octauo ſit ſecreta. Matth.ſexto, Tu autem cum oraueris &c. Nono operoſa Tob. 12. bona eſt oratio, cum ieiunio & Eleemoſina.

Orare vbi & quando debeamus. Quæſt. XXI.

VIGESIMO Primo quæro, vbi & quando orare debeamus? Reſp.ad primum,quod orationes communes, & publicæ, cum fiant pro populo, debent fieri in determinato loco, vt poſſint innoteſcere; Vnde Pſalm. 67. In eccleſijs benedicite dominum, in priuatis verò orationibus non eſt locus determinatus, ex neceſſitate præcepti, vel efficaciæ, quia poteſt quilibet, vbilibet orare. Congruentius tamen quatuor ex cauſis oratur in eccleſia. Primo ratione inſtitutionis: Secundo ratione incitationis, quia videntes alios orantes incitantur ad orandum: Tertio ratione contentorum in eccleſia, in qua eſt ſanctiſſimum ſacramentum Altaris, Imagines, & Angeli, qui circumſtant. Quarto ratione conſecrationis. Viguer. Tit.de virt. Iuſt.c.5.q.6.Perald.Tit.de Iuſt.Par.7.c.7.ad ſecundum.Reſp. quod oportet ſemper orare Luc. 18. & 1. Theſſal. 5.ſine intermiſſione orate, ſed, quia alia negotia hoc non permittunt, præmittenda eſt oratio operibus noſtris, & etiam intermiſcenda, & Primo inſtandum eſt orationi, cum aliquam gratiā à domino recepimus. Secūdo neceſſitas orandi cum imminet aliqua tribulatio: Vnde Dominus imminente paſſione, ter orauit Mat.26.Tertio quādo aliqua ardua aggreſſuri ſumus. Perald. d. loco. cap.6.& Viguer.verſ.5. S.Ant.4.p.Tit.de oratione §. 6. Sed vtrum Deus ore laudandus? Reſp. quod ſic.Pſal.62.ibi labijs exultationis laudabit os meū, S.Thom.2.2.q.91. Art.1.dicit, quod neceſſaria eſt oris laudatio, non quidem propter Deum, qui intuetur Cor, ſed propter laudantem, cuius affectus excitat in Deum, ex laude ipſius, ſecundum illud Pſalm. 49. ſacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei, & excitat affectus aliorum. Pſalm.33.ſemper laus eius in ore meo, deinde dicit audiant manſueti, & lætentur. Magnificate Dominum mecum; Similiter ſalubriter fuit inſtitutum, vt in diuinas laudes Cantus aſſumerentur, vt animi infirmorum magis prouocarentur ad deuotionem S. Thom.d. loco art.2.

Pro quibus debeamus orare. Quæſt. XXII.

VIGESIMO Secundo quæro, pro quibus ſit orandum? Reſp.Primo, quod pro proximis noſtris, eſt orandum. Iac. 5.orate pro inuicem vt ſaluemini S. Thom. 2. 2. q. 83. Art. 7.dicens,quod illud debemus orando petere, quod debemus deſiderare, deſiderare autem debemus non ſolum nobis, ſed etiam alijs. Ideo Charitas hoc requirit, vt pro alijs oremus. Vnde Chryſoſ.ſuper Matth.Homil.25.pro ſe orare neceſſitas cogit, pro altero autem Charitas fraternitatis hortatur. Non obſt. quod in oratione Dominica petitiones pro nobis faciamus, non autem pro alijs; Nam Reſp. quod ideo dicimus Pater noſter, non meus, nec da michi ſed da nobis, quia vnitatis magiſter, noluit priuatim preces fieri: vt ſcilicet quis pro ſe tantum precetur: Vnum enim orare pro omnibus voluit, quoniam in vno omnes ipſe portauit S.Thom.d.loco ad 2.Ampliatur. Secundo, vt etiam pro peccatoribus ſit orandum, vt conuertantur, & licet orantes pro eis, quandoque non exaudiantur, quia diſtinguere non poſſumus prædeſtinatos à reprobatis, nulli eſt denegandum orationis ſuffragium, ſicuti nulli quamdiu viuit, hic ſubtrahēdum eſt correctionis beneficium Aug. lib. de correctione, & gratia cap. 15. vol. 7. quæ oratio dicitur meritoria oranti, qui ex Charitate orat. Pſalm. 34. oratio mea in ſinu meo conuertetur, vbi Gloſ. etſi non eis proſit: Ego tamen non ſum fruſtratus mea mercede. Tertio pro iuſtis quoque eſt orandum, vt perſeuerent, & proficiant, & hoc triplici ratione, quia multorum preces facilius exaudiūtur? Secundò, vt ex multis gratia agatur Deo de beneficijs, quæ conferuntur iuſtis, quæ etiam in vtilitatem multorum vergunt. Tertiò ut maiores non ſuperbiant, dum cōſiderant ſe minorum ſuffragijs indigere. S. Thom. d. loco. ad 2.& 3.Quarto non ſolum pro iuſtis, & pro amicis, ſed etiam pro inimicis eſt orandum, Matth. 5. orate pro perſequentibus, & Calumniantibus vos: nam orare pro alio Charitatis eſt; Vnde eodem modo quo tenemur diligere inimicos, tenemur pro inimicis orare; Vnde neceſſitatis eſt in cōmunibus noſtris orationibus pro inimicis orare, ut quas pro alijs facimus in communi non excludantur inimici, quod autem pro eis ſpecialiter oremus perfectionis eſt, non neceſſitatis, niſi in aliquo caſu ſpeciali.S,Thom.2.2.q.83.Art.8. Nō obſt. quod quandoque in ſacra ſcriptura, multæ ſunt imprecationes contra inimicos. Pſalm.6. Erubeſcant, &

contur-

contabeſcentur omnes inimici mei, conuertantur, & erubeſcant ualde uelociter; Nam Reſp. quod iſtæ imprecationes poſſunt quadrupliciter intelligi. Primo quod Prophetæ in figura imprecantis ſolent futura prædicare. Secundò prout quædam temporalia mala peccatoribus quandoque à Deo mittuntur. Tertio quia intelliguntur petitæ non contra ipſos homines, ſed contra regnum peccati, ut ſcilicet correctione hominum peccata destruantur. Quarto conformando voluntatem ſuam diuinæ iuſtitiæ, circa damnationem perſeuerantium in peccato, ſic iuſti lætantur de vindicta, non propter eam, ſed propter diuinam iuſtitiam. S. Thom. d. loco ad 1. & 2. conc. Aſtenſ. lib. 5. Tit. 27. Ab. cum iam dictus. S. Ant. 4. p. tit. 5. c. 8. §. 1. vbi addit Quintum, quod non ſolum pro viuis, ſed etiam pro defunctis eſt orandum; Non tamen orare debemus pro his, qui ſunt in gloria. c. cum Marthæ de celeb. miſſ. neque pro his qui moriuntur in excommunicatione, ſeu aliquo notorio crimine, ſine ſignis contritionis orari poteſt oratione ſolemni, vt dicendo miſſam defunctorum, pro eis, ſed bene oratione priuata. S. Ant. d. loco Sylu. ver. oratio nu. 4. & Tab. nu. 7. ſed an peccatores orando impetrent aliquid à Deo? Reſp. quod in peccatore duo ſunt conſideranda, ſcilicet natura, quam diligit Deus, & culpa, quam odit. Si ergo peccator orando aliquid petit, in quantum peccator, id eſt ſecundum deſiderium peccati, in hoc à Deo non exauditur ex miſericordia, ſed quandoque auditur ad vindictam: dum Deus permittit peccatorem adhuc amplius ruere in peccata. Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus. Aug. in tract. 73. in Ioan. vol. 9. Orationem verò peccatoris ex bono naturæ deſiderio procedentem Deus audit, non quaſi ex iuſtitia, quia peccator, hoc non meretur, ſed ex pura miſericordia, obſeruantis tamen his quatuor vt ſcilicet pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, pie, & perſeueranter. S. Thom. d. loco art. 16.

Petenda quæ ſint in orationibus noſtris. Quæſt. XXIII.

VIGESIMO Tertio quæro, quæ ſint petenda à Deo. Reſp. quod quædam ſunt à nobis in orationibus determinate petenda, quæ videlicet in Dominica continentur oratione Luc. capit. 12. & ſunt ſeptem petitiones congruenter poſitæ, quia primo cadit in deſiderio noſtro finis, deinde ea quæ ſunt ad finem, finis autem noſter Deus eſt, in quem noſter affectus tendit dupliciter, vno quidem modo prout volumus gloriam Dei. Alio modo, ſecundum quod volumus frui gloria eius, quorum primum pertinet ad dilectionem Dei, qua Deum in ſe ipſo diligimus, Secundum vero pertinet ad dilectionem, qua diligimus nos in Deo, Et ideo prima petitio ponitur, ſanctificetur nomen tuum, per quam petimus gloriam Dei. Secunda vero ponitur, adueniat regnum tuum; per quam petimus ad Gloriam Dei, & Regni eius, peruenire. Ad finem autem prædictum nos ordinat aliquid dupliciter: vno modo per ſe, alio modo per accidēs per ſe quidem bonum, quod eſt vtile in finem. Eſt autem aliquid vtile in finem Beatitudinis dupliciter, vno quidem modo directe & principaliter ſecundum meritum, quo beatitudinem meremur Deo obediendo. Et quantum ad hoc ponitur. Fiat voluntas tua, ſicut in Cælo, & in Terra. Alio modo inſtrumentaliter, & quaſi coadiuuans nos ad merendum. Et ad hoc ponitur quod dicitur. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, ſiue hoc intelligamus de Pane Sacramentali, cuius quotidianus vſus proficit homini, in quo etiam intelliguntur alia ſacramenta, ſiue etiam intelligatur, de Pane corporali, & per panem intelligatur omnis ſufficientia Victus, per accidens autem ordinamur in Beatitudinem per remotionem prohibentis. Tria autem ſunt, quæ nos à Beatitudine prohibent. Primo quidem peccatum, quod directè excludit à Regno Dei. 1. ad Cor. 6. neque fornicarij neque idolis ſeruientes &c. Regnum Dei poſſidebunt: Et ad hoc pertinet, quod dicitur. Dimitte nobis debita noſtra: Secundo tentatio, quæ nos impedit ab obſeruantia diuinæ voluntatis, & ad hoc pertinet, quod dicitur. Et ne nos inducas in tentationem per quod non petimus, vt non tentemur. Sed vt à tentatione non vincamur, quod eſt in tentationem induci. Tertio pœnalitas præſens, vt quæ impedit ſufficientiam vitæ, & quantum ad hoc dicitur, libera nos à Malo. S. Thom. 2. 2. q. 83. Art. 9. Conc. Perald. Tit. de oratione c. 9. S. Ant. 4. p. Tit. 5. cap. 8. §. 3. Aſtenſ. lib. 5. Tit. 27. Art. 5. Vig. Tit. de Virt. iuſt. cap. 5. §. 5. verſ. 7. Piſan. ver. oratio §. 10. Sylu. nu. 5. Tab. num. 5. Sed vtrum homo poſſit petere à Deo temporalia? Reſp. quod ſic prou. 30. tribue tantum victui meo neceſſaria. S. Thom. d. loco Art. 6. dicens ex mente Aug. in Epiſt. 127. ad prob. c. 12. quod hoc licet orare, quod licet deſiderare. Temporalia autem licet deſiderare, non quidem principaliter, vt in eis finē conſtituamus, ſed ſicut quædam adminicula, quibus adiuuamur, ad tenendum, in beatitudinem inquantum ſcilicet per ea, vita corporalis ſubſtentatur, & inquantum nobis deſeruiunt organice ad actus uirtutum.

Orationis effectus qui ſint. Quæſt. XXIIII.

VIGESIMO Quarto, quæro qui ſint effectus orationis? Reſp. Plures, quorum primus eſt, quod ipſa eſt meritoria Pſal. 34. oratio mea in ſinu meo conuertetur, ubi gl. dicit, & ſi eis non profuit, ego tamen non ſum mea mercede fruſtratus, merces autem non debetur niſi merito, ergo oratio habet rationem meriti, dummodo procedat ex radice charitatis. Secundus effectus eſt ut habeat efficaciam impetrandi, & hoc ex gratia Dei, quem oramus, qui etiam nos ad orandum inducit, & concurrentibus quatuor, ſemper orans impetrat, nempe ut pro ſe petat neceſſaria ad ſalutem, pie, & perſeueranter,

ranter. S. Thom. 2. 2. q. 83. Art. 15. in corpore, & ad 1. Tertius effectus eſt ſpiritualis animi conſolatio, quam præſentialiter adfert. S. Thom. d. loco. Quarto valet ad peccati ſatisfactionem. S. Ant. 4. p. tit. 5. cap. 8. §. 8. Aſtenſ. lib. 5. Tit. 27. Art. 7. S. Thom. 2. 2. q. 83. Art. 13. Sylu. ver. oratio. num. 7. Quatenus autem dixi orationem eſſe impetratiuam dicas, quod ea mediante plura impetrantur. Primo ſanitas corporis, vnde oratio centurionis ſanauit eius puerum, & prodeſt non ſolum ad tollendam infirmitatem orantium, ſed etiam aliorum, pro quibus orant. eccle. 38. Luc. 4. Mat. 8. Secundo prolongat vitam, Eſai. 38. ibi ad Eſech. adijciam ad dies tuos annos quindecim. Tertio liberat ab inimicis. Baruch. 4. Clamate ad dominum, & liberabit vos de manu Principum iniquorum. Quarto pacem, & abundantiam tribuit. Pſal. 131. fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Quinto dat victoriam in bello. Exod. 17. Cum Moyſes, leuaret manus, vincebat Iſrael. Sexto pluuiam adducit. 1. Reg. 18. Septimo ſterilem facit generare. 1. Reg. 1. vbi de Sarra & de Anna, Octauo ab opprobrijs liberat. Nono liberat à falſa accuſatione, vt de Suſanna legitur Daniel. 13. Decimo malas cogitationes fugat. Marc. 9. Vndecimo hominem illuminat. Duodecimo iram Dei placeat. Exod. 32. Dimitte me vt iraſcatur furor meus. Decimotertio cęlos aperit. Luc. 2. Ieſu Baptizato & orante apertum eſt Cælum, & latroni oranti in cruce Paradiſus. Viguer. Tit. de virt. Iuſt. c. 5. §. 5, verſ. 10.

Orationis impedimenta quot ſint.
Quæſt. XXV.

VIgeſimoquinto quæro quæ ſint impedimenta orationis? Reſp. Plura quorum primum eſt peccatum orantis. Eſai. 1. cum multiplicaueritis orationes veſtras, non exaudiam, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt; ſecundum eſt orantis dubietas Iac. 1. Poſtulet in fide nihil hæſitãs. Tertium cum non petitur, quod petendum eſt. Iac. 4. Petitis & non accipitis, eo quod male petitis. Quartum indignitas eius, pro quo oratur. Ierem. 7. & 11. Noli orare pro populo iſto, neque aſſumas pro eis laudẽ & orationem, quia non exaudiam, Quintum cogitationum malarum multitudo eccl. 10. Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti. Sextum contemptus diuinæ legis prou. 27. qui declinat aurem ſuam ne audiat legem, eius oratio erit execrabilis. Septimum eſt durities. Marc. 11. cum ſtatis ad orandum dimittite, ſiquid habetis aduerſus aliquem, & Pater veſter, qui in cælis eſt dimittet vobis peccata veſtra, quod ſi non dimiſeritis, nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra. Octauum eſt peccati additio. eccl. 34. vnus orans, & vnus male dicens, cuius vocem exaudiet Dominus. Nonum eſt diaboli ſuggeſtio. Decimum prauitas deſiderij. Vndecimum eſt petentis impatientia. Iudit. 9. Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Perald. ſecunda, par. Tit. de iuſt. capitul. 5.

Poſtea conſiderandum eſt de exterioribus actibus latriæ. & Primo de adoratione, per quã aliquis ſuum corpus exhibet ad Deum venerandum. Secundo de illis actibus, quibus aliquis de rebus exterioribus Deo offertur. Tertio de actibus quibus ea, quæ Dei ſunt aſſumuntur.

De exterioribus actibus latriæ.
Quæſt. XXVI.

Vigeſimoſexto quæro utrum adoratio ſit actus latriç, ſiue religionis? Reſp. quod ſic, dicitur enim Mat. 4. Dominum Deũ tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. adoratio enim ordinatur in reuerẽtiã eius, qui adoratur, religionis autem eſt proprium reuerentiam Deo exhibere, vnde adoratio eſt religionis actus S. Thom. 2. 2. q. 84. Art. 1. Rayn. in ver. adoratio. c. 1.

Quæſt. XXVII.

Vigeſimoſeptimo quæro, quotuplex ſit adoratio? Reſp. quod eſt duplex, quædam interior, quæ conſiſtit in interiori reuerentia, deuotione, & ſubiectione mentis erga eũ, qui adoratur, quædã eſt exterior, quæ cõſiſtit in honore exteriori, qui exhibetur alteri, vt in genuflexionibus, & inclinationibus & ſimilibus: exterior autem ordinatur ad interiorem, quæ eſt principalis ſicut ſignum interioris, & & eius exercitatiuum Sanct. Thom. 2. 2. q. 84. artic. 2. Rayn. verſi. adoratio nu. 10. & ſeq. quælibet iſtarũ eſt duplex, vna quæ dicitur latria, quæ eſt actus virtutis religionis & exhibetur alteri vt primo principio, ſeu creatori, & vt fini ultimo, in quo beatificamur, & hic eſt ſolus Deus pater, & filius, & Spiritus ſanctus, iuxta illud Deut. 6. Mat. 4. & Luc. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: eſt alia adoratio, quę dicitur dulia, & ſtrictè quidem eſt reuerentia, quam exhibet ſeruus Domino, largè uero pro omni reuerentiã, quæ exhibetur alicui rõne ſui dominij, ſeu ſuperioritatis, & excellentiæ, & de iſta adoratione duliæ legimus aliquot ſanctos creaturas adoraſſe, vt Natam propheta, Dauid 2. reg. & Angelos Abraham Gen. 18. & tali adoratione, veneramur ſanctos, hęc diſtinctio ponitur à S. Ant. in 3. p. Tit. 12. c. 9. §. 2. Viguer. de virt. Iuſtitiæ cap. 5. §. 5. ver. 12. Rayn, ver. adoratio. c. 3. Maria autem mater Dei, adoratur adoratione Hyperdulię, quæ eſt excellentior, quam dulia, Angel. verſi. adoratio nume. 7. Arm. num. 8. Sylu. ver. latria num. 3. de adoratione imaginis Chriſti, vide quæ dixi in ſumma omnium

hæ-

hæreſium in ver. imago. & S. Thom. in 3. p. q. 25. art. 3. Rayn. ver. adoratio. c. 3. Viguer. de virt. iuſt. c. 5. §. 5. ver. 12. Ang. ver. adoratio num. 5. S. Ant. in 3. par. Tit. 12. c. 9. §. 8. Tab. ver. adoratio n. 8. ſimiliter crux Chriſti qualiter adoretur, vide, quæ dixi in d. ſumma in ver. crux de qua S. Thom. in 3. p. q. 25. Art. 4. Alex. de Ales in 3. p. q. 30. membro 2. Art. 3. Angel. ver. adoratio nu. 6. Item reliquiæ ſanctorum qualiter adorentur dixi in d. ſumma in verſi. reliquiæ S. Thom. in 3. par. q. 25. Artic. 6. Angel. uer. adoratio. nume. 8. S. Anton. in 3. par. Titu. 15. cap. 9. §. 1.

Quæſt. XXVIII.

Vigeſimooctano quæro, utrum adoratio requirat determinatũ locũ? Reſp. quod ſic: dicitur enim Iſa. 56. & inducitur Luc. 19. Domus mea domus orationis vocabitur, nam in adoratione principalior eſt deuotio mentis, ſecundarium autem eſt, quod pertinet exterius ad corporalia ſigna. Mens autem interius apprehendit Deum, quaſi non comprehenſum aliquo loco. Sed corporalia ſigna neceſſe eſt quod in determinato loco, & ſitu ſint, & ideo determinatio loci non requiritur ad adorationem principaliter quaſi ſit de neceſſitate ipſius, ſed ſecundum quandam decentiam, ſicut & alia corporalia ſigna S. Thom. 2. 2. quæſt. 84. articu. 3. Rayn. ver. adoratio cap. 12. Tab. verſi. adoratio num. 4. Angel. uerſi. adoratio num. 1. locus igitur determinatus requiritur, nõ propter eum, qui adoratur, ſed propter adorantes. Primo propter loci conſiderationem, ex qua ſpecialem deuotionem concipiunt adorantes, ut exaudiatur, ut 3. Reg. 8. Secundo propter ſacra miniſteria, & alia ſanctitatis ſigna, quæ ibi continentur. Tertio propter concurſum multorum adorãtiũ ex quo oratio fit magis exaudibilis iuxta illud Matt. 18. ubi duo vel tres congregantur in nomine meo, ibi ſum in medio illorum. quarto propter aſſecurationem, nam diabolus ubique moleſtatur creaturam orantem, maximè 1. Petr. 5. aduerſarius ueſter diabolus &c. in locis autem ſacris cõſtringitur eius poteſtas, tum propter conſecrationem, quæ terribilis eſt dæmonibus, tum propter cruces, & reliquias ſanctorum Angel. in uerſi. adoratio nume. 1. cum Apoſtilla ad ipſum. Adoratio autem fit ad orientem ſecundum quandam decentiam. Primo propter diuinæ maieſtatis iudicium, quod nobis manifeſtatur in motu cęli, qui eſt ab oriente. Secũdo propter paradiſum in oriente conſtitutum, ut legitur Gen. 2. ſecundum literam ſeptuaginta interpretum, quaſi quæramus ad paradiſum redire. Tertio propter Chriſtum, qui eſt lux mundi, & oriens nominatur, Zach. 6. & qui aſcendit ſuper cœlum cęli ad orientem, & ab oriente etiam expectatur uenturus, Matth. 14. ſicut fulgur exit ab oriente, & pater uſque ad occidentem, ita erit, & aduentus filij hominis S. Thom. 2. 2. quæſt. 84. articu. 3. ad Tertium.

Poſtea conſiderandum eſt de actibus, quibus aliquæ res exteriores Deo offeruntur: circa quos occurrit duplex conſideratio. Primo de his quæ Deo à fidelibus dantur, ſecundo de uotis quibus ei aliqua promittuntur: circa primum conſiderandum eſt de ſacrificijs, oblationibus, primitijs, & decimis.

Quæſt. XXVIII.

VIGESIMO nono quæro, utrum ſacrificium Deo ſit de lege naturæ? Reſpon. quod ſic, quia in qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes, ſemper fuit aliqua ſacrificiorum oblatio. quod autem eſt apud omnes uidetur naturale eſſe, unde in c. 1. ſeſſ. 23. Conc. Triden. ſacrificium, & ſacerdotium ita Dei ordinatione coniuncta ſunt, ut utrũque in omni lege extiterit, ergo oblatio ſacrificiorũ eſt de iure naturali, naturalis enim ratio dictat homini, quod alicui ſuperiori ſubdatur propter defectus, quos in ſe ipſo ſentit: in quibus ab aliquo ſuperiore eget adiuuari, & dirigi, & quicquid illud ſit, hoc eſt quod apud omnes dicitur Deus, ſicut autem in rebus naturalibus naturaliter inferiora ſuperioribus ſubduntur, ita etiam naturalis ratio dictat homini ſecundum naturalem inclinationem, ut ei quod eſt ſupra hominem, ſubiectionem, & honorem exhibeat ſecundum ſuum modum, eſt autem modus conueniens homini, ut ſenſibilibus ſignis utatur ad aliqua exprimenda, quia ex ſenſibilibus cognitionem accipit, & ideo ex naturali ratione procedit, quod homo quibuſdam ſenſibilibus rebus utatur, offerẽs eas Deo in ſignum debitæ ſubiectionis, & honoris, & ſecundum ſimilitudinem eorum, qui Dominis ſuis aliqua offerunt in recognitionem dominii: Hoc autem pertinet ad rationem ſacrificii, & ideo oblatio ſacrificij pertinet ad ius naturale S. Thom. 2. 2. q. 85. ar. 1. Dom. Soto de iuſti. & iure lib. 9. q. 1. art. 1.

Quæſt. XXVIIII.

TRIGESIMO quæro, utrum ſoli Deo ſit ſcrificium offerendum? Reſpon. quod ſic, iuxta illud Exod. 22. qui immolat Dijs occidetur, præter Deo ſoli, cum enim ſolus Deus ſit animarum noſtrarum creator ac beatificator, ei ſoli ſcrificiorum honor exhibendus eſt. hoc etiam uidemus in omni rep. obſeruari quod ſummum rectorem aliquo ſigno ſingulari honorant, quod ſi cuicunque alteri deferretur, eſſet crimen læſæ maieſtatis, & ideo in lege diuina ſtatuitur pęna mortis his qui diuinum honorem aliis exhibent. Non obſtat, quod Angelis ſanctis templa, & altaria inſtituantur nam Reſp. quod dicit Aug. in 8. de Ciu. Dei ca. 19. non con-

conſtituimus martiribus templa ſacerdotalia; quoniam non ipſi, ſed Deus eorum nobis eſt Deus. Vnde ſacerdos non dicit offero tibi ſacrificium Petre, vel Paule, ſed Deo de illorum victorijs gratias agimus, & nos ad imitationem eorum exhortamur. S. Thom. 2. 2. q. 85. Art. 2. & ad reſp. ad tertium. Rayn. ver. ſacrificium c. 1. & in c. 3. ſeſſ. 22. Conc. Trid. ratio autē quare ſoli Deo ſacrificium offertur, eſt triplex: prima propter remiſsionem culpæ ad Hebr. 5. Ad ſacerdotem pertinet vt offerat dona & ſacrificia pro peccato. Secundo propter collationem & conſeruationem gratiæ: vnde in lege veteri, offerebatur hoſtia pacifica pro ſalute offerentium vt leuit. 3. Tertio propter adeptionem gloriæ, per quam mens perfectè Deo coniungitur, vnde in vetere lege offerebatur holocauſtum, quaſi totum incenſum, vt leui. 1. cum igitur remiſsio culpæ, infuſio gratiæ, & adeptio gloriæ ſit à Deo, ergo ſoli Deo ſacrificium eſt offerendum. S. Thom. 3. p. q. 2. Art. 2. in corpore. q. Ray. ver. ſacrificium. c. 1. Dom. Soto. de iuſt. & iure q. 9. Art. 2.

Quæſt. XXXI.

TRigeſimoprimo quæro, Vtrum ſacrificium ſit ſpecialis actus virtutis? Reſp. quod ſic, quia in lege ſpecialia præcepta de ſacrificijs dantur, vnde cum laudem ſuſcipiant ex eo quod in reuerentiam Dei fiunt, ad religionem determinatam virtutem pertinent. S. Thom. 2. 2. q. 85. Art. 3. Dom. Soto. lib. 9. q. 1. Art. 3. de iuſt. & iure.

Quæſt. XXXII.

TRigeſimoſecundo quæro, quid differat ſacrificium ab oblationibus, & Decimis? Reſp. quod ſacrificium proprie dicitur, quando circa res Deo oblatas aliquid fit, ſicut quod animalia occidebantur & comburebantur, quod panis frangitur, & comeditur & benedicitur; & hoc ipſum nomen ſonat. Nam ſacrificium dicitur ex hoc quod homo facit aliquod ſacrum, oblatio autem directe dicitur, cum Deo aliquid offertur, etiam ſi circa ipſum nihil fiat, ſicut dicuntur offerri denarij vel panes in altari, circa quos nihil fit. Vnde omne ſacrificium eſt oblatio, ſed non conuertitur; primitiæ autem oblationes ſunt, quia Deo offerebantur, vt legitur Deut. 26. non autem ſacrificia, quia nihil ſacrum circa eas fiebat. Decimæ autem propriè loquendo non ſunt ſacrificia neque oblationes; quia non immediate Deo, ſed miniſtris diuini cultus exhibentur. S. Thom. ſecund. 2. quæſtion. 85. Articul. tertio, ad tertium.

Quæſt. XXXIII.

TRigeſimotertio quæro, quotuplex ſit ſacrificium? Reſp. quod eſt duplex, ſpirituale ſcilicet & corporale, ſpirituale eſt, quod in interiori mentis deuotione conſiſtit, quo anima offert Deo ſe ipſam in ſacrificium, de quo in pſal. ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus, quod quidem omnes tenētur offerre Deo: quia omnes tenentur offere Deo in ſacrificium deuotam mentem, vt dicetur inferius, ſecundum autem eſt corporale, quo homo offert Deo in ſacrificium bona exteriora. Rayn. ver. ſacrificium c. 1. & 3. ſeu dicas, quod ſicut eſt triplex hominis bonum. Primum quidem, eſt bonum animæ quod Deo offertur, interiori quodam ſacrificio per deuotionem, & orationem, & alios huiuſmodi interiores, actus, & hoc eſt principale ſacrificium. Secundum eſt bonum corporis, quod Deo quodammodo offertur per martyrium, & abſtinentiam, ſeu continentiam. Tertium bonum eſt exteriorum rerum de quo ſacrificium offertur Deo: directè quidem, quando immediate res noſtras Deo offerimus; mediate autem, quando eas communicamus proximis propter Deum. S. Thom. 2. 2. q. 85. Art. 3. ad ſecundum Rayn. ver. ſacrificium c. 2. S. Ant. in 3. p. Tit. 12. c. 9. §. 3. Proprium tamen & propiciatorium ſacrificium eſt, quod in Miſſa peragitur, in quo idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara cruris ſemel ſeipſum cruente obtulit. c. 2. ſeſſ. 22. Conc. Trid.

Quæſt. XXXIIII.

TRigeſimoquarto quæro vtrum homines ad oblationes teneantur ex neceſsitate præcepti? Reſp. quod ſic, ex quatuor cauſis. Primo ex præcedenti conuentione. Secundo quando ex teſtamēto relinquitur aliquid vt ſoluatur ſingulis annis eccleſiæ. Tertio propter eccleſiæ neceſtitatem, Quarto propter conſuetudinem. S. Thom. 2. 2. q. 86. Art. 1. & de hoc habetur in c. omnis de conſecr. Diſt. 1. ibi omnit Chriſtianus procuret ad miſſarū ſolemnia aliquid Deo offerre. Conc. Ray. in ver. oblatio. c. 1. vbi Tab. nu. 3. Piſan. verſ. 4. Dom. Soto lib. 9. q. 3. Articul. 1. de iuſt. & iure. Roſella ver. oblatio in princ. vbi Ang. numer. 1. & Armilla numer. 3 S. Ant. tertia parte Tit. 12. capit. 11.

Quæſt. XXXV.

TRigeſimoquinto quæro, vtrum ſolum ſacerdotibus debeantur oblationes? Reſp. quod ſic, per c. per hac 10. q. 1. vbi Damaſ. Papa dicit oblationes quæ intra ſanctam eccleſiam offeruntur, tantummodo ſacerdotibus qui quotidie Domino ſeruire videntur, licet commedere, & bibere, quia in veteri teſtamento prohibuit Dominus panes ſanctos comedere filijs

Iſrael,

Iſrael, niſi tantummodo Aaron, & filijs eius; cum autem ſacerdos ſit medius inter Deum, & Populum, ei ſunt à Populo oblationes exhibendæ, non ſolum vt eas in proprios vſus aſſumat, ſed vt fideliter diſpenſet. in his quæ ad diuinum ſpectant cultum, & in ſubſtentationem pauperum. S. Thom. 2. 2. q.86. art. 2. Rayn. in ver. oblatio capit. 2. vbi Tab. nu. 2. & Piſan. ver. 2. Dom. Soto lib. 9. q. 3. art. 3. de iuſt. & iure.

Quæſt. XXXVI.

TRigeſimoſexto, quæro vtrum homo poſsit oblationes facere de omnib. rebus licitè poſſeſsis? Reſp. quod ſic, prou. 3. Honora dominum de tua ſubſtantia, & eccl. 34. Immolantis ex iniquo oblatio eſt maculata. S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 3. Rayn. in ver. oblatio c. 3. vbi Tab. nu. 4. Piſan. ver. 5. Dom. Soto lib. 9. q. 3. art. de iuſt. & iure. Angel. ver. oblatio nu. 10. & Armilla nu. 4. Viguer. in tit. de virt. iuſt. c. 5. verſ. 13. §. 5.

Quæſt. XXXVII.

TRigeſimoſeptimo quæro, vtrum ſoluere decimas ſit de neceſsitate præcepti? Reſp. quod ſic, per c. Decimæ 16. 1. ibi Aug. in ſerm. 1. Dom. 12. poſt Trinit. Tom. 10. Decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint, res alias inuadunt, vnde dicitur Malach. 3. Inferte omnem decimationem, in horreum meum, vt ſit cibus in domo mea. Conc. Rayn. in ver. Decimæ. c. 3. vbi Tab. nu. 6. Sylu. nu. 9. Dom. Soto lib. 9. q. 4. ar. 1. de iuſt. & iure Caiet. ver. Decimas. Armilla ver. Decimæ nu. 1. vbi Ang. nu. 1. S. Ant. in 2. p. c. 3. §. 6. S. Thom. 2. 2. q. 37. art. 1. Nau. in Man. capit. 21. numer. 28.

Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro, de quibus rebus decimæ ſint ſoluendæ? Reſp. quod de vna quaque re præcipuè eſt iudicandum ſecundum eius radicem, radix autem ſolutionis decimarum, eſt debitum quo ſeminantibus ſpiritualia, debentur carnalia, vt ad Cor. 9. ſi nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, non magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus. omnia autem quæ homo poſsidet ſub carnalibus continentur, & ideo de omnibus poſſeſsis decimæ ſunt ſoluendæ. vnde Gen. 28. Cunctorũ quæ dederis mihi decimas offeram tibi. S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. Rayn. ver. Decimæ c. 4. Tab. nu. 21. Syl. nu. 21. Roſella nume. 6. Dom. Soto lib. 9. q. 4. art. 2. de iuſt. & iure. Armilla ver. decimæ nu. 5. vbi Ang. nu. 5.

Quæſt. XXXVIIII.

TRigeſimonono quæro, quibus decimæ ſint ſoluendæ? Reſp. per id quod habetur Nu. 18. filijs Leui dedi omnes decimas Iſrael in poſſeſsionem pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in tabernaculo, ſed filijs Leui ſuccedunt clerici in nouo teſtamento, ergo ſolis clericis ius conſequendi decimas debetur, licet vſus ipſarum poſsit etiam ad laycos pertinere. S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. Rayn. ver. decimæ c. 6. vbi Tab. numer. 12. Roſella nume. 8. Dom. Soto lib. 9. q. 4. articul. 3. de iuſt. & iure Armilla ver. decimæ numer. 2. vbi Ang. nu. 8.

Quæſt. XL.

QVadrageſimo quæro, vtrum clerici teneãtur ſoluere dicimas? Reſp. quod non, per ea quæ habentur in c. 2. de decimis vbi Paſchalis Papa ſecundus dicit, Nouum genus exactionis eſt vt clerici à clericis decimas exigant. &c. vt vero poſſeſſores propriorum bonorum eas tenentur ſoluere, contingit enim ex diuerſis cauſis & reſpectu diuerſorum eundem eſſe dantem, & recipientem. S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 4. Rayn. in ver. Decimæ c. 7. Tab. nu. 8. Dom. Soto lib. 9. q. 4. art. 4. de iuſt. iure Armilla ver. Decimæ nu. 4. vbi Angel. nu. 7. S. Ant. in 2. p. tit. 4. c. 3. §. 4.

Deinde conſiderandum eſt, de voto, per quod aliquid Deo promittitur.

Quæſt. XLI.

QVadrageſimoprimo quæro, quid ſit votum? Reſp. quod votũ eſt promiſsio facta Deo, iux illud ſi quid vouiſti Deo, ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſsio. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 1. Rayn. ver. votum c. 1. vbi Syl. Tab. Roſella & Piſan. in princ. Dom. Soto. lib. 7. q. 1. art. 1. de iuſt. & iure. Viguer. in tit. de virt. iuſt. c. 5. §. 5. verſ. 14. Angel. & Armilla ver. votum numer. 1. S. Ant. in 2. p. tit. 11. c. 1. in princ.

Quæſt. XLII.

QVadrage mo ſecundo quæro, de quo debeat fieri votum? Reſp. quod votum fieri non poteſt de aliquo illicito, vel indifferenti, ſed ſolum de aliquo actu virtutis, quod cum importet voluntariam aliquam promiſſionem, neceſsitas autem voluntatem excludit, ideo quod eſt abſolute neceſſarium eſſe, vel non eſſe, nul

lo modo

lo modo ſub voto cadit, ſtultum enim eſſet ſi quis voueret ſe eſſe moriturum, vel ſe non eſſe volaturum. S. Thom. 2. 2. q. 88. Art. 2. Rayn. in ver. votum c. 2. vbi Caiet. §. 2. Roſella §. 1. num. 8. Piſan. §. 1. verſ. de quo Dom. Soto lib. 7. q. 1. art. 4. de iuſt. & iure. Armilla ver. votum nu. 3.

Quæſt. XLIII.

QVadrageſimotertio quæro, vtrũ omne votum obliget ad ſui obſeruationem? Reſp. quod ſic, quoniam ad fidelitatem hominis ſpectat ſeruare quod promiſit, at homo tenetur ſeruare Deo fidelitatẽ, ergo neceſſarium eſt quod votum ſeruetur. vnde eccleſ. 5. quodcunque voueris redde, multoque melius eſt non vouere, quam poſt votum promiſſa non reddere. S. Thom. 2. 2. q. 88. artic. 3. Rayn. ver. votum capit. 7. vbi Sylu. numer. 2. Tab. §. 3. Piſan. §. 1. Dom. Soto lib. 1. q. 2. articul. 1. de iuſt. & iure. Vig. de virt. iuſt. capit. 5. §. 1. verſ. 14. Angel. ver. votum. §. 3. S. Ant. 2. p. Tit. 11. capit. 2. §. 4.

Quæſt. XLIIII.

QVadrageſimoquarto quæro, vtrũ expediat aliquid Deo vouere? Reſpon. quod cum ea, quæ Deo exhibemus in noſtram cedant vtilitatem; expedit homini aliquid Deo vouere, vnde Pſal. 75. vouete & reddite Domino Deo veſtro. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 4. Rayn. ver. votum c. 5. vbi Tab. §. 4. Roſella §. 1. nu. 10. Dom. Soto lib. 7. q. 2. art. 2. de iuſt. & iure Angel. ver. votum. §. 5. S. Ant. in 2. p. tit. 11. c. 2. §. 3. & maxime quia eſt proprie actus latriæ ac religionis: vnde Iſa. 19. Colent enim in hoſtijs & muneribus, & vota vouebũt Domino & ſoluent. S. Thom. d. loco artic. 5.

Quæſt. XLV.

QVadrageſimoquinto q̃ro, vtrum magis ſit laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto, quam ſine voto? Reſp. Secundum gloſ. ſuper Pſal. 75. ſuper illud vouete & reddite, vbi dicit vouere voluntati conſulitur, ſed conſilium non eſt niſi de meliori modo; ergo melius eſt facere aliquod melius opus ex voto, quam ſine voto, quia qui facit ſine voto implet tantum vnum conſilium vel præceptum, ſcilicet de faciendo, qui autem facit cum voto implet duo, ſcilicet & vouendo & faciendo. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 6. Piſan. uer. uotum. §. 1. uerſ. utrum melius. Dom. Soto libr. 1. q. 2. art. 4. de iuſt. & iure.

Quæſt. XLVI.

QVadrageſimoſexto quæro vtrum illi, qui ſunt alterius poteſtati ſubiecti, impediantur à vouendo? Reſp. quod dicitur Num. 30. vbi mandatur quod ſi mulier in domo patris ſui, & adhuc in puellari ætate aliquid vouerit, non tenetur rea voti, niſi pater eius conſenſerit; & idem dicit de muliere habente virum, ergo pari ratione nec aliæ perſonæ alterius poteſtati ſubiectę poſſunt ſe voto obligare, in his in quibus ſubijciuntur, ſine ſui ſuperioris conſenſu. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 8. Rayn. uer. uotum c. 3. ubi Caiet. & Sylu. §. 3. Roſella. §. 2. Dom. Soto lib. 7. q. 3. art. 1. de iuſt. & iure Ang. uer. uotum. §. 2. S. Ant. 2. p. tit. 11. c. 2. §. 6. Pueri uero uel puellæ non obligantur in uoto ſolemni ante decimumſextum annum expletum, & per annum fuerint in probatione poſt ſuſceptum habitum. c. in quacunque ſeſſ. 25. Conc. Trid. de reform.

Quæſt. XLVII.

QVadrageſimoſeptimo quæro utrum poſſit in uoto diſpenſari? Reſpond. quod ſic, maioris enim firmitatis eſſe uidetur, quod procedit ex communi uoluntate, quam quod procedit ex ſingulari uolũtate alicuius perſonæ; ſed in lege, quæ habet robur ex communi uoluntate, poteſt per hominem diſpenſari, ergo uidetur quod etiam in uoto per hominem diſpenſari poſſit, dummodo fiat diſpenſatio ſuperioris authoritate. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 10. Rayn. ver. uotum c. 9. ubi Sylu. §. 4. Caiet. §. 5. Roſella. §. 5. Piſan. §. 5. Dom. Soto lib. 7. q. 4. art. 1. de iuſt. & iure Vig. de uirt. iuſt. c. 5. §. 5. uer. 14. Ang. ver. uotum. §. 4. ubi Armil. numer. 23. & nu. 29. S. Ant. 2. p. cap. 2. §. 9.

Deinde conſiderandum eſt de actibus exterioribus latriæ, quibus aliquid diuinum ab hominibus aſſumitur, quod eſt vel ſacramentum aliquod, vel ipſum nomen diuinum; De ſacramenti aſſumptione alibi tractandum erit. De aßumptione autem nominis diuini, nunc agendum erit: Aſſumitur autem diuinum nomen ab homine tripliciter: Vno modo per modum iuramenti ad propria verba confirmanda. Alio modo per modum adiurationis ad alios inducendum. Tertio modo per modum inuocationis ad orandum, vel laudandum. Primo ergo de iuramento agendum eſt.

Quæſt. XLVIII.

QVadrageſimooctauo quæro, qd ſit iuramentum? Reſp. quod iurare eſt Deum in teſtem aſſumere, vnde Aug. in ſerm. 28. de ver. Apoſt. Tomo. 10. dicit, quod eſt iurare per Deum niſi teſtis eſt Deus. S. Thom. 2.2. q.89. art. 1. Nau. in Man. conſ. c. 12. num. 1. Vig. de virt. iuſt. c. 5. §. 5. verſ. 15. S. Ant. 2. p. tit. 10. c. 3. Aſtenſ. lib. 1. p. 1. tit. 18. artic. 1. Armilla. Piſ. Tab. Sylu. Ang ver. iurare, in princ. Dom. Soto lib. 8. q. 1. art. 1. de iuſt. & iure.

Quæſt. XLVIIII.

QVadrageſimonono quæro vtrum ſit licitum iurare? Reſp. quod ſic, iuxta illud Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis, iurare tamen abſque aliqua neceſsitatis ratione malum eſſet. Dom. Soto lib. 8. q. 1. Art. 2. de iuſt. & iure S. Thom. 2.2. q. 89. art. 2. Nau. Man. conſ. c. 12. nu. 2. Vig. de virt. iuſt. c. 5. §. 5. verſ. 14. S. Ant. 2. p. tit. 10. c. 3. §. 2. Aſtenſ. p. 1. lib. 1. Tit. 18. Art. 3. vnde eccl. 23. vir multum iurans replebitur iniquitate. S. Thom. d. loco art. 5.

Quæſt. L.

QVinquageſimo quæro vtrum conuenienter ponantur tres comites iuramenti, videlicet iuſtitia, iudicium & veritas? Reſpon. quod ſic: vt Hyer. 4. Iurabis viuit Dominus in veritate, in iudicio, & in iuſtitia. Iudicio autem caret iuramentum incautum, veritate autem iuramentum mendax, iuſtitia vero iuramentum iniquum ſiue illicitum. S. Thom. 2.2. q. 89. art. 3. Dom. Soto lib. 8. q. 1. art. 3. de iuſt. & iure. Nau. in Man. Conſ. c. 12. nu. 3. S. Ant. in 2. p. tit. 10. c. 3. §. 1. Aſtenſ. p. 1. lib. 1. Tit. 18. Art. 4. Piſan. §. 1. verſ. quæ exigantur. Rayn. ver. Iuramentum. c. 2. Caiet. ver. iurare vbi Tab. num. 8. & Sylu. §. 2.

Quæſt. LI.

QVinquageſimoprimo quæro, vtrum iurare ſit actus religionis, ſiue latriæ? Reſp. quod ſic, quia iurans profitetur Deum indefectibilis veritatis, & ſuper omnes excelſum & ſapientem, vnde Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies: ac per nomen illius iurabis, loquitur autem ibi de ſeruitute latriæ, ergo iurare eſt actus latriæ. S. Thom. 2.2. q. 89. art. 4. Dom. Soto lib. 8. q. 1. art. 4. de iuſt. & iure.

Quæſt. LII.

QVinquageſimoſecundo quæro, vtrum liceat per creaturas iurare? Reſp. quod iuramentum per ſimplicem conteſtationem non niſi per Deum principaliter, ſecundario autem per creaturas, vt in ipſis diuina elucet veritas, fieri debet. In iuramento vero per execrationem induci poſſunt quas diligimus creaturæ, vt in quibus diuinum exerceatur iudicium. unde legitur Gen. 42. quod Ioſeph. iurauit per ſalutem Pharaonis, & ex conſuetudine etiam iuratur per euangelium, & per reliquias, & per ſanctos. S. Thom. 2.2. q. 89. art. 6. Dom. Soto lib. 8. q. 1. art. 6. de iuſt. & iure Vig. de uirt. iuſt. cap. 5. §. 5. uerſ. 14. Roſella uerbo Iuram. nu. 1. ubi Tab. nu. 5.

Quæſt. LIII.

QVinquageſimotertio quæro utrum iuramentum ſit obligatorium? Reſpon. quod ſi iudicio, & iuſtitia iuramētum præſtetur, obligat, iurantem ad faciendum, quod ueritas impleatur unde Matth. 5. Reddas Domino iuramenta tua. S. Tho. 2.2. q 89. art. 7. Dom. Soto lib. 8. q. 1. art. 7. de iuſt. & iure Vig. de uirt. iuſt. c. 5. §. 5. uerſ. 14. Aſtenſ. p. 1. lib. 1. Tit. 18. art. 7. Sylu. uer. iuramentum §. 4. & Angel. §. 5. eſt tamen maior obligatio uoti, quam iuramenti, quoniam per uotum obligatur aliquis Deo, per iuramentum autem obligatur aliquis interdum homini, magis autem obligatur homo Deo quam homini, ergo maior eſt obligatio uoti, quam iuramenti. S. Thom. d. loco art. 8.

Quæſt. LIIII.

QVinquageſimoquarto, utrum aliquis poſſit in iuramento diſpenſare? Reſp. quod uotum eſt maioris obligationis quam iuramentum, ſed in uoto poteſt diſpenſari, ergo & in iuramento, dũmodo aliqua ſubſit cauſa neceſsitatis, uel honeſtatis. S. Tho. 2.2. q. 89. art. 9. Dom. Soto lib. 8. q. 1. art. 9. de iuſt. & iure S. Ant. 2. p. Tit. 10. c. 6. Aſtenſ. p. 1. libr. 1. titul. 18. art. 11. Armilla. uer. iuramentum numer. 20. ubi Piſ. §. 1. Roſella numer. 4. Tab. numer. 19. Ang. §. 6.

Quæſt. LV.

QVinquageſimoquinto quæro, utrum liceat adiurare hominem? Reſp. quod ſic, quia etiam Deum per aliqua ſacra obſecramus, eum obteſtantes: Apoſtolus etiam fideles obſecrat per miſericordiam Dei, ut patet ad Rom. 12. quod uidetur ad quandam adiurationem pertinere, ergo ſicut Deum, ita & homines adiurare licet, quãquam non ſecundum eandem rationem. Ampliatur ut licitum ſit, etiam Dęmones adiurare, non quidem eos deprecando, uel inducendo ut nobis per ſacra obſequantur; ſed ipſos repellendo per diuini nominis uirtutem, tanquam inimicos noſtros, ne aliquo nobis noceant modo: unde Marc. ult. in nomine meo dęmonia eijcient; Secundo ampliat. ut licet uanũ ſit irrationales creaturas ſecundum ſe adiurare, ut tamen ad Deum referuntur decet eas nonnunquam adiurare, unde Simon & Iudas leguntur adiuraſſe dracones, & eis præcepiſſe ut in deſertum locum diſcederent. S. Tho. 2.2. q. 90. art. 1. 2. & 3. Aſtenſ.

p. 1. lib. 1.

p.1.lib.1.tit.21.Vig.de Virt.Iuſt.c.5.§.5.verſic.16. Dom.Sot.lib.8.q.3.art.1.de Iuſt.& iure.S.Anto.2. par.tit.10.c.8.Piſan.Sylu.Tab.Ang.Roſella, & Armilla,in ver.adiuratio.

Quæſt. LVI.

QVinquageſimo ſexto quæro, vtrum Deus ſit ore laudandus? Reſp. quod ſic, non quidem propter Deum, qui corda ſcrutatur hominum, ſed propter laudantem,vel audientem, quorum affectus per huiuſmodi laudes excitantur, ſecundum illud.Pſal.49.ſacrificium laudis honorificabis me,& illic iter quo oſtẽdam illi ſalutare Dei, & Iſa. 48. Laude mea infrenabo te ne intereas, & Pſal.33.Semper laus eius in ore meo,& poſtea ſubditur: Audiant manſueti, & lætentur. Magnificate Dominum mecum.Vnde in Pſal.62. Labijs exultationis laudabit os meum. Ideo ſalubriter inſtitutũ eſt,vt in diuinas laudes cantus aſſumerentur ad infirmorum excitandum affectum. S. Thom.2,2.q.91.ar.1.& ſeq.Vig.de virt.iuſt.c.5.§.5.ver.17.dummodo laſciuus vel impurus cantus non immiſceatur in eis,vt diſponitur in Cõc.Trid.ſeſſ.32.de ref.

Deinde poſt religionem conſiderandum eſt de pietate.

Quæſt. LVII.

QVinquageſimo ſeptimo quæro, vtrum Pietas ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta? Reſp.quod ſic,nam Tullius ponit ipſam partem Iuſtitię in 2.de inuentip. quæ pietas nõ modo eſt in Deum, ſed parentes, patriam,& conſanguineos extenditur, quamquam in Deum principaliter,ſecundario ad alios. S.Th. 2.2.q.101.art.1.& ſeq.& in tantum eſt virtus,quod etiam occaſione religionis non ſunt prętermittenda pietatis officia, niſi ex his à cultu Dei valde diſtraherentur, quia religio & pietas,ſunt duæ virtutes, nulla autem virtus alij virtuti contrariatur, aut repugnat, ſicuti bonum non eſt bono contrarium, neque verum vero, vnde non poteſt eſſe quod pietas & religio ſe mutuo impediant, vt pp actum vnius,alterius actus excludatur.Vnde Matt.15. Redarguit Phariſeos, qui intuitu religionis honorem parentibus debitum ſubtrahere dicebant.S.Tho.d. loco,art.4.Vig.de Virt.Iuſt.c.5.& 7.S.Ant.in 4.p. tit.5.c.9.Arm.Angel.& Tab.in ver.pietas.

Deinde conſiderandum eſt de obſeruantia.

Quæſt. LVIII.

QVinquageſimo octauo quæro, vtrum obſeruantia ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta? Reſp.quod ſic,per Tullium in 2. de inuent. qui condiuidit obſeruantiam alijs Iuſtitiæ partibus,quæ ſunt ſpeciales virtutes.eſt.n.obſeruantia quædam ſpecialis virtus ſub pietate contenta, p quam.perſonis in dignitate conſtitutis,cultũ & honorem exhibemus; Pietas tamen eſt longe excellentior obſeruantia, cum per illam perſonis nobis magis cõiunctis cultum & honorem exhibeamus, hinc eſt quod præcepta legis dantur de actibus uirtutum:Immediate autem poſt præcepta religionis, quæ pertinent ad primam tabulam, ſubditur præceptum de honoratione parentum, quod pertinet ad pietatem.S.Thom.2.2.q.102.art.3.S.Ant.5.p.titu. 5.c.19.Vig.de uirt.iuſt.c.5.§.8.

Deinde conſiderandum eſt de partibus obſeruantiæ, & primo de dulia, quæ exhibet honorem, & cætera ad hoc pertinentia, perſonis ſuperioribus. Secundo de obedientia, per quam earum obediatur imperio.

Quæſt. LIX.

QVinquageſimo nono quæro, vtrum dulia ſit ſpecialis virtus à latria diſtincta? Reſp. q ſic,ſecundum Aug.in x.de ciuit.Dei.c.1. vbi alia eſt ſeruitus,quæ debetur hominibus, ſcdm quam præcipit Apoſt.ſeruos Dñis ſuis ſubditos eſſe,quæ ſcilicet Gręcè dulia dicitur:Alia vero latria quę dicitur ſeruitus pertinens ad colendũ Deũ,quę quidẽ dulia non habet diuerſas ſpecies,ſicuti nec ẽt latria S.Thom.2.2.q.103.articul.3.& ſequent.

Quæſt. LX.

SExageſimo quæro, vtrum honor debeatur propriè ſuperioribus? Reſp.q ſic, quia honor nihil aliud eſt,quam quædam proteſtatio de excellentia bonitatis alicuius.Vnde Ariſt.in 5.eth. c.6. dicit quod honor debetur optimis,qui quidem honor licet quo ad Deũ principaliter in interiori actu conſiſtat,tamen quo ad homines in exterioribus ſignis, & corporalibus conſiſtit.S.Tho.2.2.q.103. arti. 1. & ſeq.Rayn.ver.honor.c.3.Perald. in ſumma virt. p.6.c.1.in tit.de iuſt. Vig.in c. 5. §. 8.de uirt.iuſt.S. Ant.in 4.par.tit.5.c.10.§.1.

Quæſt. LXI.

SExageſimoprimo quæro, vtrum obedientia ſit virtus ſpecialis? Reſp. quod ſic, quoniam ad omnia opera bona, quæ ſpecialem habent laudis rationem, ſpecialis virtus determinatur.Non enim proprie competit virtuti, vt opus bonum reddat. Obedire autem ſuperiori, debitum eſt ſecundum diuinum ordinem rebus inditum,& per conſequẽs eſt bonum,cũ bonum conſiſtat in modo,ſpecie, & ordine ut Aug. in lib. de nat. boni cap. 3. uolum.6. eſt igitur obedientia quædam ſpecialis virtus, cui obiectum eſt ſuperioris præceptum tacitum, uel expreſſum. S.Thom.2.2.q.104.art.2.quæ quidem inter virtutes morales laudabilior, & excellentior

alijs dici poteſt, cum ex eo propria voluntas conſecretur Deo, quo omnes alij virtutum actus meritorij reducuntur. Vnde Greg. in vlt. Moral.c. 12. ꝙ obedientia victimis iure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiã vero voluntas propria mactatur. obedientia enim eſt voluntas faciendi præceptum, vel mandatum ſuperioris. Perald.1. Tomo ſummæ.p.10.c.1.tit.de obed. S. Anto. in 4. par.tit.5.c.11. Roſella in ver. obedientia, nu.1. vbi Tab.nu.2. Piſan.§.1. Rayn.c.3.

Quæſt. LXII.

SExageſimoſecundo quæro, vtrum in omnibus ſit Deo obediẽdum? Reſpon. quod ſic, quia qui obedit mouetur per imperium eius, cui obedit, ſicut res naturales mouentur per ſuos motores. S.Tho.2.2. q.104. art.1. At Deus eſt primus motor omnium, quæ naturaliter mouentur, ita etiam eſt primus motor omnium voluntatum. S.Thom.2.2.q.9. artic.6. & ideo ſicut naturali neceſsitate omnia naturalia ſubduntur diuinæ motioni, ita etiam quadam neceſsitate Iuſtitiæ omnes voluntates tenentur obedire diuino Imperio. Vnde exod.24. omnia quæcunque locutus eſt Dominus faciemus, & erimus obedientes. S.Thom.2.2.q.104.art.4. S.Anto. in 4.par. tit.5.c.11.ver.& nota. Armilla, in verſi. obedientia, num.1. vbi Tab.num.4.

Quæſt. LXIII.

SExageſimotertio quęro, vtrum homo teneatur alteri obedire? Reſp. quod ſic, quia ſicut in naturalibus, inferiora ſuperiorũ motioni ſubijciuntur, ita in humanis ex ordine naturalis, ac diuini iuris, tenentur inferiores ſuis ſuperioribus obedire. Vnde ad Heb.vlt. obedite pgæpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, Tenentur autem ſubditi in omnibus ſuis ſuperioribus obedire, in quibus, ſcilicet eis ſubijciuntur, niſi ſint contra ſoperioris præfati uel Dei uolũtatem. Vnde Act. 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominib. S.Th.2.2.q.104.art.1.& art. 5. Perald. 1. Tom.p.10.c.7. Vig. de virt.iuſt.c.5.§.9. Aſtẽſ. p. 2. lib.6.tit.52.art.2. Nau.Man.Conf.c.23. num.55. Armilla, ver. obedientia, nu.2. vbi Roſella, numero 2. Sylu. Tab.& Rayn.c.1. & ſeq.64.

Quæſt. LXIIII.

SExageſimo quarto quęro, quot ſunt gradus obedientiæ, & quæ adiuuent ad ipſam coonſequendam? Ad primum reſp. ſeptem eſſe gradus obedientiæ, quorum primus eſt libenter obedire. Vnde Ioã. 4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, & Exo.35. omnis voluntarios prono animo offerat primitias Dominoi & in Pſal. uoluntarie ſacrificabo tibi: & alibi coacta ſacrificia Deo non placent: Secundus gradus eſt ſimpliciter obedire, vnde Pſal. In auditu auris obediuit mihi, ad ſimplicitatem.n. obedientis, pertinet non iodicare quid, vel quare præcipiatur, nec aliter facere, quàm præceptũ eſt. Vnde Deut.12. Quæ præcipio ubi, hæc tantum facias, nec addas quicquã, nec minuas: Tertius gradus eſt hylariter obedire; Hilarem.n. datorem diligit, Deus. 2.Cor.9.& Eccl.35. In omni dato hilarem fac vultum tuum, qui cum murmure obediunt, cum praua falſa Deum paſcere volunt, vnde in Pſ. Dederunt in eſcam meam fel: Quartus gradus eſt velociter obedire. Luc.19. Dictum eſt Zacheo, Feſtinans deſcende, & ſubditur remuneratio, hodie ſalus huic domui facta eſt, & Matth. 4. Illi continuo relictis retibus, ſecuti ſunt eum, & Prou. 22. Vidiſti hominem velocem in opere ſuo coram regibus ſtabit, nec erit ante ignobiles. Qointus gradus eſt viriliter adimplere mandatum. Vnde ad Philipp. 2. Factus obediens, vſque ad mortem, mortem autẽ crucis, ideo Bernard. Mementote fratres, Chriſtus ne perderet obedientiam, perdidit uitam: Sextus gradus eſt humiliter obedire. Vnde Luc.17. Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt, dicite ſerui inutiles ſumus, qđ facere debuimus fecimus: Septimus gradus eſt indeſinenter obedire. Vnde 1. Cor. 11. Sic cucurrite, vt comprehendatis, Adiuuant autem ad conſequendam obedientiam plura. Et primo humilitas. Vnde Apoſtol. 2.Philip. Loquens de obedientia Chriſti, præmittit de eius humilitate, humiliauit inquit ſemetipſum factus obediens, &c. Secundo aſſuefactio, vnde equus aſſueſcit circumuolutionibus, vt facilius ad voluntatem ſeſſoris flecti poſſit. Prou.25. Equus paratur ad diem belli, Dominus autem ſalutem tribuit; Tertio admonitiooes quas facit ſacra ſcriptura. Rom.13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. & ad Epheſ.6. Filij obedite parentibus veſtris in Domino. Quarto admonitio, quam facit creatura etiam inſenſibilis, vt in Pſal. Præceptum poſuit, & noo præteribit, & Baruch.3. Stellæ vocatæ ſunt, & dixerunt adſumus, & in Pſal. Terminum poſuiſti, quem non trãſgredientur, & Matth.8. Quis eſt hic, quia & venti, & mare obediunt ei. Qointo facit exemplum Chriſti ad Hebr.5. Et quidem cum eſſet filius Dei, didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiam, & Ioan.6. deſcendi, inquit, de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me. Sexto facit exemplũ Sanctorum, & inter cætera exemplum Abraham, vt habetur Geneſ. 12. & 17. & 27. Septimo faciunt plures notabiles effectus, qui ex obedientia oriuntur, inter quos primus eſt, vt ipſa faciat ſeruum Dei, & fratrem eius. Matth. 12. Quicunq; facit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt: item ponit hominem in excellentiſs. ſtatu. Deut. 27. Si audieris vocem Domini tui, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus. Item illum glorificat. Eſa. 58. Si glorificaueris eum, dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, ſimiliter facit homioem triumphare prou. 25. Teſtis mendax peribit, vir obediens loquetur victoriam; Octauo faciunt plures effectus, reſultantes ex inobedientia; nam ipſa meritum euacuat Eſa.88. quare ieiunamus, & non aſpexiſti:

pexiſti: ecce in die ieiunij veſtri inuenitur volũtas veſtra, item hominem, ex communicat. 2. Theſ. 3. ſi quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam hunc notate, & non commiſceamini cum illo, & idolatrare facit. 1. Reg. 15. quaſi peccatum Ariolãdi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ nolle acquieſcere, Item hominem è dignitate deijcit. 1. Reg. 15. quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex ſuper Iſrael, & ipſum confundit: Eſa 45. confundentur omnes, qui repugnant ei, ipſumq; omni morte dignũ efficit Deut. 17. q ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio moriteur.

Deinde conſiderandum eſt, de gratitudine.

Quæſt. LXV.

SExageſimoquinto quæro, vtrum gratitudo ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta? Reſp. quod ſic. Tullius enim in 2. de inu. illam ponit ſpecialem iuſtitiæ partem; ſecũdum enim diuerſas cauſas ex quibus aliquid debetur, neceſſe eſt diuerſificari debiti reddẽdi rationẽ, ita tamen vt ſemper in maiori, illud quod minus eſt, contineatur. In Deo aũt primo & principaliter inuenitur cauſa debiti, eo quod eſt primũ principiũ oĩum bonorum noſtrorum. Ideo erga eum religio habetur, ſecũdario aũt in patre, quia eſt proximum noſtræ generationis, & diſciplinę principiũ, cui pietas debetur. Tertio in perſona, quæ dignitate præcellit, ex qua cõmunia beneficia procedunt, cui obſeruantia impenditur. Quarto in aliquo benefactore, à quo aliqua particularia, & priuata benef. percepimus, pro quibus ei particulariter obligamur, cui gratitudo debetur, quæ benefactoribus gratiam recompenſat. S. Tho. 2. 2. q. 106. art. 1. qui in art. 3. dicit, quod homo tenetur omni homini benefacienti ad gratiarum actiones, quia oĩs effectus naturaliter ad ſuam cauſam cõuertitur, manifeſtũ eſt quod benefactor in quãtũ huiuſmodi eſt cauſa beneficiati: & ideo naturalis ordo requirit, vt ille qui ſuſcepit beneficiũ per gratiarũ recompẽſationẽ cõuertatur ad ſuũ benefactorẽ, vnde 1. Theſ. vlt. In omnibus gratias agite, non tñ debet ſtatim beneficiũ recompenſare, niſi quo ad affectũ animi. Quantum aũt ad donũ debet expectari tẽpus, quo recompenſatio ſit benefactori opportuna, ſi aũt non conuenienti tpe ſtatim velit aliquis munus pro munere reddere, nõ videtur eſſe virtuoſa recõpenſatio, ſed inuita. Vnde ſenec. in 4. de beneficijs, qui feſtinat reddere non animum habet grati hominis, ſed debitoris, & qui nimis cito cupit ſoluere inuitus debet, & qui inuitus debet ingratus eſt, quæ recompenſatio ſi fiat ſecũdum iuſtitiã, vel utilẽ amicitiã, ſcd̃m effectũ magis, quã ſecundum affectum attendenda eſt, ſecundum uero amicitiã honeſtã, & gratiam ſcd̃m affectum. Vnde ſeneca in lib. 1. c. 7. de beneficijs. Nonnunquã magis nos obligat, qui dedit parua magnifice, qui exiguum tribuit, ſed libẽter, gratiæ tñ recompenſatio ad hoc ſemper tendit, ut maius ſemper aliquid accepto beneficio retribuatur pro poſſe ſuo: ſcd̃m Ariſt. in 5. ethic. c. 5. Nnn enim uidetur gratis aliquid impendere, niſi excedat quantitatẽ accepti beneficij; quia quamdiu recõpẽſat minus uel ęquale, nõ uidetur facere gratis, ſed reddere quod accepit; ſed dubiũ oritur quis magis teneatur ad gratias reddẽdas Deo, Innocens ſcilicet, an pęnitens? Reſp. quod gratiarum actio in accipiente reſpicit gratiam dantis, unde vbi eſt maior gratia ex parte dantis, ibi requiritur maior gratiarum actio ex parte recipientis, gratia aũt eſt, quia gratis datur: vnde dupliciter poteſt eſſe ex parte dantis maior gratia, vno modo ex quantitate dati, & hoc modo innocens tenetur ad maiores gratiarũ actiones, quia maius bonũ ei datur à Deo & magis cõtinuatũ cæteris parib. abſolute loquendo: Alio modo põt dici maior gratia, quia magis datur gratis, & ſcd̃m hoc magis tenetur ad gratiarum actionẽ pęnitens, quã Innocens, quia magis gratis datur illud, quod ei datur à Deo, cum enim eſſet dignus pęna, datur ei gratia: & ſic licet illud donum quod datur innocenti, ſit abſolutè conſideratum maius, tñ donũ quod datur pęnitenti eſt maius in comparatione ad ipſum: ſicut ẽt paruum donum pauperi datum, eſt ei maius quam diuiti magnum. S. Tho. 2. 2. q. 106. art. 2. S. Ant. in 4. p. tit. 5. capit. 12. Vig. de uirtut. iuſt. cap. 5. §. 10.

Deinde conſiderandum eſt, de vindicatione.

Quæſt. LXVI.

SExageſimoſexto quæro, utrum uindicatio ſit licita? Reſp. quod ſic, quoniã nihil eſt expectandũ à Deo, niſi quod eſt bonum & licitum, ſed uindicta, de hoſtibus eſt expectanda à Deo; dr̃. n. Luc. 18. Deus non faciet uindictam electorum ſuorum clamãtiũ ad ſe, die ac nocte, quaſi diceret imò faciet, ergo uindicatio non eſt per ſe mala & illicita ſi tñ uindicãtis intentio feratur principaliter in malum delinquẽtis, & ibi quieſcat, illicita eſt, quia delectari de malo alterius, pertinet ad odiũ, quod charitati repugnat; non enim debet homo in alium peccare, ꝓpter hoc ꝙ ille peccauit prius in ipſum, hoc enim eſt uinci à malo, ꝙ Apoſ. prohibet ad Ro. 12. ſi uero intentio uindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad ꝙ peruenitur per pęnam peccãtis, puta ad emendationẽ eius, & aliorum quietẽ, iuſtitiæ conſeruationẽ, & Dei honorẽ, põt eſſe uindicatio licita, imò eſt virtus quædam ſpãlis, per q̃ uis aut iniuria, & oĩo quicquid obſcurũ eſt, ideſt ignominioſum defendendo, aut ulciſcendo propulſatur ſcd̃m Tullium in 2. de Inu. in fine dummodo fiat p pęnas iuxta legem, uel conſuetudinem impoſitas & in eos, qui uoluntarie peccauerũt. S. Th. 2. 2. q. 108. art. 1. & ſeq. ubi art. 4. dicit, quod aliquis qñq; punitur ſine culpa, non tñ ſine cauſa, nam qñq; pęnæ infliguntur iuſtis ut medicinæ, ut qñ quis punitur in tpalibus bonis ad humiliationem uel probationem in Spiritualibus autem bonis ſecus, quia pertinent ad animã, ſecundũ quã quilibet eſt liber ſui, Conc. S. Ant. in 4. p. tit. 5. cap. 13. Vig. de uirt. iuſt. c. 5. §. 11. Aſtenſ. p. 1. lib. 2. tit. 25. Rayn. Piſan. Tab. Sylu. Angel. Caiet. Armilla uer. uindicatio.

Deinde conſiderandum eſt, de veritate.

Quæſt. LVXII.

SExageſimo ſeptimo quæro, vtrum veritas ſit virtus? Reſp. ꝙ veritas dupliciter accipi pōt: vno modo, ſm̄ ꝙ veritate dr̄ aliquod verum, & ſic veritas non eſt virtus, ſed obiectum, vel finis virtutis; Alio modo pōt dici veritas qua aliquis verū dicit; ſm̄ quod per eam aliquis dr̄ verax. & talis veritas, ſiue veracitas, neceſſe eſt, ꝙ ſit virtus, qa hoc ipſum ꝙ eſt dicere verum, eſt bonus actus, Virtus aūt eſt, quæ bonum facit habentē, & opus eius bonum reddit. Vnde Ariſt. li. 2. c. 7. & li. 3. c. 5. eth. ponit ueritatem inter cæteras virtutes, & eſt pars iuſtitiæ ſm̄ Tulliū in 2. de inuen. adæquat. n. ſigna reb. exiſtentib. circa ipſam ſicuti iuſtitia æqualitatē quandā in reb. conſtituit, ſm̄ quam virtutem homo magis à vero declinat in minus. Hoīes. n. qui maiora de ſe ipſis dn̄t, q̄ ſint, ſunt aliis oneroſi, quaſi excellere alios volentes: Hoīes aūt qui minora de ſe ipſis dn̄t gratioſi ſunt, quaſi aliis condeſcendentes per quandam moderationem, declinare. n. in minus affirmatiuè magis ſpectat ad veritatem, q̄ negatiuè, ꝙ veritati aduerſatur; at in maius declinare, eſt omnino veritati contrarium ac uitioſum. S. Th. 2. 2. q. 109. ar. 1. & 4. Syl. & Ray. in ver. veritas Aſtenſ. li. 2. p. 1. ti. 26. vig. de virt. iuſ. c. 5. §. 12. S. Ant. in 4. p. ti. 5. c. 15.

Deinde conſiderandum eſt de amicitia, quæ affabilitas dicitur.

Quæſt. LXVIII.

SExageſimo octauo quæro, vtrū amicitia ſit ſpālis uirtus? Reſp. ꝙ ſic, qm̄ præcepta legis dantur de actibus virtutum. Sed Eccl. 4. dr̄ congregationi pauperum affabilē te facito, ergo amicitia, ſeu affabilitas, eſt quędam ſpecialis uirtus, ſecundum quam hoīes inter ſe bene diſponuntur ſimul conuiuētes, & eſt pars iuſtitiæ ſm̄ Macrob. in li. 1. cum ſit ad alterum, ſm̄ aliquam debiti rationem, & notandum eſt, ꝙ duplex dici poteſt amicitia, quarum una conſiſtit in affectu, quo unus alium diligit, & hæc conſequi poteſt quamcunque virtutem, quia amicitia perfecta eſt propter uirtutem, cum quælibet uirtus ſit amicitiæ cauſa, quia bonum omnibus eſt amabile; Alia amicitia conſiſtit in exterioribus uerbis, vel factis, quæ non habet perfectam rationem amicitiæ, ſed quandam eius ſimilitudinem, in quantum aliqs decenter hēt ſe ad illos, cum quibus conuerſatur, & hęc affabilitas dr̄. Ray. in uer. amicitia, & Ang. uer. Dilectio Perald. in tit. de char. c. 15. Aſtenſ. p. 1. lib. 2. ti. 29. Vig. de uirt. iuſt. c. 5. §. 13.

Deinde conſiderandum eſt de liberalitate.

Quæſt. LXIX.

SExageſimo nono quæro, utrū liberalitas ſit uirtus? Reſp. ꝙ ſic, quia S. Ambr. li. 1. c. 30. de offi. dicit, quod in Euangelio multas doctrinas accepimus iuſtæ liberalitatis: ſed in euangelio non docentur niſi ea, quæ ad virtutem pertinent, ergo liberalitas eſt uirtus, qua benè uti poſſumus, quę extra nos ſunt, nam ut inquit Aug. li. 2. c. 19. de lib. arb. ut his quibus male uti poſſumus pertinet ad uirtutem; poſſumus autem benè, & male uti, non ſolum his, quę intra nos ſunt, puta potentiis, & paſſionib. aīæ, ſed etiam his, quæ extra nos ſunt, ſ. rebus mundi conceſſis nobis ad ſubſtentationem uitę, quæ nomine pecuniæ ſignificantur, ſpecies. n. actus ſumitur ex obiecto, obiectum autem liberalitatis eſt pecunia, & quicquid pecuniæ menſurari poteſt, & quia quælibet virtus conuenienter ſe habet ad ſuum obiectum, conſequens eſt, ut cum liberalitas ſit uirtus, actus eius ſit proportionatus pecuniæ, pecunia aūt cadit ſub ratione bonorum utilium, quia omnia exteriora bona ad uſum hominis ſunt ordinata: unde actus proprius liberalitatis, eſt pecunia, uel diuitiis uti, & ad liberalem maximè pertinet dare. Nam acquiſitio pecunię magis aſsimilatur generationi, quā uſui: cuſtodia autem in quantum ordinatur ad facultatem utendi, aſsimilatur habitui: emiſsio autem alicuius rei quantum fit ad aliquid diſtantius tantū à maiori uirtute, ꝑcedit, ſicut patet in his, quæ proijciuntur; & ideo ex maiori uirtute procedit, quod aliquis emittat pecuniam dando eam aliis, quam expendendo eam circa ſe ipſum, proprium eſt autem uirtutis, ut præciſe tendat in id quod perfectius eſt, nam uirtus eſt perfectio quædam, ideo liberalis maxime laudatur ex datione. S. Thom. 2. 2. quæſt. 117. articu. 1. & ſequen. Vig. de uirt. iuſt. cap. 5. §. 14. S. Anton. in 4. par. Tit. 5. cap. 17. Nau. in Man. conf. cap. 23. numer. 7. Rayn. uer. liberalits. c. 1. & ſeq.

Quæſt. LXX.

SEptuageſimo quæro, utrum liberalitas ſit pars iuſtitiæ? Reſpon. quod ſic, unde Ambr. lib. 1. c. 28. de offic. dicit iuſtitia ad ſocietatem generis humani refertur, ſocietatis enim ratio diuiditur in duas partes iuſtitiam, ſ. & beneficentiam, quam eidem liberalitatem, aut benignitatem uocant, ergo liberalitas ad iuſtitiam pertinet, non quidem quod ſit ſpecies iuſtitiæ, quia iuſtitia exhibet alteri quod eſt eius, liberalitas autem quod ſuum eſt, habet tamen quandam conuenientiam cum ea in duobus, primo quia principaliter eſt ad alterum, ſicut, & iuſtitia, ſecundo quia eſt circa res exteriores, ſicut iuſtitia. S. Thom. d. loco Art. 5.

Deinde conſiderandum eſt de epicheia, ſiue de æquitate.

Quæſt. LXXI.

SEptuageſimo primo quæro, vtrum epicheia, ſeu æquitas ſit virtus? Reſp. quod Ariſt. in 5. eth. c. 10. ponit eam virtutem, humani enim actus de quibus leges dantur, in ſingularibus contingentibus conſiſtunt

ſtunt, quæ infinitis modis variari poſſunt, vnde non fuit poſsibile, aliquam regulam legis inſtitui, quæ in nullo caſu deficeret. Sed legiſlatores attendunt ad id, quod in pluribus accidit, ſecundum hoc legem ferentes, quam tamen in aliquibus caſibus ſeruare, eſt contra æqualitatem Iuſtitiæ, & contra commune bonũ, quod lex intendit ſicut lex inſtituit, quod depoſita reddantur, quia hoc vt in pluribus iuſtum eſt: contingit tamen aliquando eſſe nociuum, ſi furioſo dum eſt in furia, depoſitum reddatur, vel ſi aliquis repoſcat depoſitum ad patriæ impugnationem: in his ergo, & ſimilibus caſibus malum eſt ſequi legem poſitam, bonum autem eſt prætermiſsis verbis legis, ſequi id quod poſcit iuſtitiæ ratio, & communis vtilitas, & ad hoc ordinatur æquitas, quę dicitur pars iuſtitiæ, ſecundum Ariſt. in d. li. 5. c. 10. eth. & eſt iuſtitiæ pars ſubiectiua, quia legalis iuſtitia dirigitur ſecundum æquitatem, vnde æquitas eſt quaſi ſuperior regula humanorum actuũ. S. Th. 2. 2. q. 120. ar. 1. & 2. D. Sot. li. 1. q. 7. ar. 2. & ſeq. de iu. & iu. S. Ant. in 4. p. ti. 5. c. 19. Aſtenſ. p. 1. li. 2. tit. 21. Armilla, & Tab. in ver. æquitas, dixi ego in opuſculo 1. poſt trac. de Sepulturis & ſup. q. 8. huius tit.

Deinde conſiderandum eſt de dono correſpondente iuſtitiæ, ſcilicet de pietate.

Quaſt. LXXII.

SEptuageſimo ſecundo quæro, vtrum pietas ſit donum Spiritus ſancti? Reſp. ꝙ ſic Iſa. 11. vbi ponitur inter dona, quæ ſunt quædã habituales aĩæ diſpõnes, quib. eſt prõptę mobilis à Spirituſancto: inter cætera aũt mouet nos Spirituſanctus ad hoc ꝙ affectũ quẽdã filialẽ habeamus ad Deũ, ſecũdũ illud ad Rom. 8. Accepiſtis Spiritũ ſanctũ adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater, & quia ad pietatẽ propriè pertinet officiũ. & cultũ patri exhibere, cõſequẽs eſt, ꝙ pietas, ſm̃ q̃ cultũ, & officiũ exhibemus Deo, vt pr̃i per Inſtinctũ Spiritusſancti ſit Spiritusſancti donũ, cui quidẽ rñdet beatitudo: Beati mites. Aug. lib. 1. c. 1. de ſerm. D. in monte. dicens ꝙ pietas congruit mitib. in quantum ſ. per mãſuetudinem tolluntur impedimenta actuum pietatatis. S. Th. 2. 2. q. 121. ar. 1. & ſeq.

Quaſt. LXXIII.

SEptuageſimo tertio quæro, vtrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ? Reſp. ꝑ ſic, quia iuſtitia ſola vr̃ eſſe virtus, per q̃ ordinamur ad alterũ, ſed per oĩa precepta decãlogi ordinamur ad alterũ, vt patet diſcurrenti per ſingula ſup. q. 10. huius titu. ergo omnia præcepta decalogi, pertinent ad iuſtitiam. S. Thom. 2. 2. q. 122. Art. 1.

Conſequenter poſt iuſtitiam conſiderandum eſt de fortitudine, & primo de ipſa virtute fortitudinis.

Secundo de partibus eius,
Tertio de dono ei correſpondente.
Quarto de præceptis ad ipſam pertinentibus.
Circa fortitudinem aut conſideranda ſunt hæc.

Quæſt. I.

PRIMO quæro, vtrũ fortitudo ſit virtus? Reſp. ꝙ ſic, qm̃ vt inquit Ariſt. 2. eth. c. 6. virtus eſt, quæ bonũ facit habẽtẽ, & opus eius bonũ reddit, & hoc tripliciter contingit: vno mõ ſm̃ ꝙ ipſa rõ rectificat, ꝙ fit per virtutes intellectuales. Alio mõ ſm̃ ꝙ ipſa rectitudo rõnis in reb. humanis inſtituitur, ꝙ pertinet ad iuſtitiã, tertio mõ ſm̃ ꝙ tolluntur impedimẽta rectitudinis in reb. humanis ponendæ, dupliciter aũt impeditur voluntas humana, ne rectitudinẽ rõnis ſequatur, uno modo per hoc ꝙ attrahitur ab aliquo delectabili, & hoc impedimentum tollit uirtus temperantiæ. alio mõ ꝓ aliquod difficile, ꝙ incũbit, & ad hoc impedimentũ tollendum requiritur fortitudo mentis, quæ ſ. difficultati reſiſtat ſicut homo per fortitudinẽ corporalẽ impedimenta corporalia ſuperat, & repellit, vñ fortitudo eſt virtus inquantum facit hoĩem ſm̃ rationem, vnde ad fortitudinem mentis pertinet, ꝙ infirmitatẽ carnis fortiter ferat, ꝙ pertinet ad fortitudinem patientiæ, vel fortitudinis, & ꝙ homo propriam infirmitatem recognoſcat, ꝙ pertinet ad perfectionem, quæ dr̃ humilitas: vñ Apo. Cor. 12. Virtus in infirmitate perficitur S. Th. 2. 2. q. 123. ar. 1. quæ quidẽ fortitudo dupliciter accipi põt, vno mõ ſm̃ ꝙ abſolutè ſignĩat quandam aĩ firmitatẽ, & ſm̃ hoc eſt gñalis virtus, vel potius conditio cuiuſlibet virtutis, ad virtutẽ. n. requiritur firmiter, & immobiliter operari. Ariſt. 2. eth. c. 4. Alio mõ accipitur fortitudo, ſm̃ ꝙ importat firmitatem aĩ in ſubſtinendis, & repellendis, his in quib. maximè difficile eſt firmitatem hr̃e, ſ. in aliſ quibus periculis grauib. vnde fortitudo dr̃ conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborũ ꝑpeſsio ſm̃ Tulliũ in 2. de inu. & ſic fortitudo eſt ſpãlis uirtus materiã determinatã hñs, ut Greg. mora. li. 22. c. 1. connumerat eã alijs uirtutib. S. Tho. d. loco artic. 2.

Queſt. II.

SEcundo quero, vtrũ fortitudo ſit virtus? Reſp. ꝑ ſic, quia uirtutes Cardinales ſunt, q̃ præcipue ſibi vendicant, id ꝙ pertinet cõiter ad virtutes. Inter alias aũt cões virtutis condĩones, vna ponitur firmiter operari. Ariſ. 2. eth. c. 4. laudem aũt firmitatis potiſsimũ vẽdicat fortitudo. Tanto. n. magis laudat, qui firmiter ſtat, quãto hẽt grauius impellẽs ad cadendũ, vel ad retrocedendũ: impellit aũt hoĩem ad diſcedẽdum ab eo, ꝙ eſt ſm̃ rationẽ, & bonũ delectãs, & malũ affligens, ſed grauior impellit dolor corporis, q̃ voluptas, dicit. n. Aug. li. 83. in q. 36. nemo eſt, q nõ magis fugiat dolorẽ, q̃ affectet uoluptatẽ, nãq; videmus immaniſsimas beſtias à maximis voluptatib. exterreri dolorũ metu, & inter dolores aĩ & pericula, maxime timentur ea quæ ducunt ad mortẽ: cõtra q̃ firmiter ſtat fortis, vñ fortitudo eſt virtus Cardinalis. Greg. 22. mor. c. 1. S. Th. 2. 2. q. 123. art. 1. non tamen eſt maxima virtutum moralium, quoniam vt inquit Aug. in 6. de Trin. c. 8. in his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt eſſe maius

quod melius, vnde aliqua virtus maior eſt quanto melior, bonum autem rationis eſt hominis bonum Dion. in 4. de diu. nom. hoc autem bonum eſſentialiter habet quidem prudentiam, quæ eſt perfectio rationis. Iuſtitia autem eſt huius boni factiua, in quantum ſcilicet ad ipſam pertinet, ordinem rationis ponere in omnibus rebus humanis. Aliæ virtutes ſunt conſeruatiuæ huius boni, in quantum ſcilicet moderantur paſsiones ne abducant homines à bono rationis, & in ordine harum fortitudo tenet locum præcipuum, quia timor periculorum mortis maxime eſt efficax ad hoc, quod hominem facit recedere à bono rationis, poſtquam ordinant temperantiam, quia etiã delectationes tactus, maxime inter cætera impediunt bonum ratio. Id autem quod eſſentialiter dicitur, potius eſt eo quod dicitur eſſectiuè, & hoc etiam potius eſt eo quod dicitur conſeruatiue, ſecundum remotionem impedimẽti, vnde inter virtutes cardinales, eſt potior prudentia, ſecũdo iuſtitia, tertio fortitudo, quarto tẽperãtia, poſt has cæteræ virtutes. S Thom. d. loco art. 12. Aſtenſ. de virt. fort. p. 1. lib. 2. tit. 33. Vig. eod. tit. c. 6. §. 1.

Quæſt. III.

TERTIO quæro, circa quæ fortitudo verſetur? Reſp. quod ipſa verſatur circa timorem, & audaciam, quaſi cohibitiua timorum, & audaciarum moderatiua Ariſt. in 4. eth. & verſatur maxime circa pericula mortis, cum ea ſit inter omnia mala corporalia maxime terribile, vt dicit Andronicus in lib. 3. c. 6. & Ariſt. in 3. eth. c. 6. dicit, quod ipſa maxime verſatur circa mortem, quæ eſt in bello, in quantum ſcilicet defendit bonũ commune per iuſtum bellum, cuiuſcumque tamen periculũ mortis poteſt homo ſubire propter virtutem, cum non refugit itinerari ad aliquod pium negotiũ proſequendum, propter timorem naufragij. cõſiſtit circa quęcunque quæ mortem inferunt. Ariſt. in 3. eth. c. 8. In operatione enim fortitudinis duo ſunt conſideranda, vnum quidem quantum ad electionem illius; & ſic fortitudo nõ eſt circa repentina, eligit enim fortis præmeditatã pericula, quæ poſſunt imminere, vt eis reſiſtere poſsit, aut facilius ea ferre. vt Greg. in hom. 35. in euang. Iacula quæ præuidẽtur minus feriunt, & nos mala mundi facilius ferimus, ſi contra ea clipeo præſciẽtiæ præmunimur: Aliud vero conſiderandum eſt in opere fortitudinis, quantum ad manifeſtationem uirtuoſi habitus, & ſic fortitudo maxime eſt circa repentina, quia ſecundum Ariſt. in 3. ethic. c. 8. in repẽtinis periculis maxime manifeſtatur fortitudinis habitus. Habitus n. agit in modũ naturæ, unde ꝙ aliquis abſque præmeditatione faciat ea quæ ſunt uirtutis, cum neceſsitas imminet propter repentina pericula hoc maxime manifeſtat quod ſit fortitudo habitualis, in anima confirmata, poteſt autem aliquis, etiam qui habitu fortitudinis caret, ex diuturna præmeditatione animum ſuum contra pericula præparare, qua etiam præparatione fortis utitur cum tempus adeſt. S. Tho. 2. 2. q. 123. art. 3. 4. 5. & 9. Rayn. in uer. fortitudo c. 2. & ſeq. S. Ant. 1. p. tit. 3. cap. 2.

Quæſt. IIII.

QVARTO quæro, utrum ſuſtinere ſit principalis actus fortitudinis? Reſp. quod ſic, ſecundum Ariſt. in 3. eth. capit. 9. fortitudo enim eſt magis circa timores reprimendos, quam circa audacias moderandas. Difficilius enim eſt timorem reprimere, quam audaciã moderari, ideo principalior actus fortitudinis, eſt ſuſtinere, ideſt immobiliter ſiſtere in periculis, quam aggredi, & hoc tripliciter. Primo quidem quia ſuſtinere videtur aliquis ab aliquo fortiori inuadente; qui autem aggreditur, inuadit per modum fortioris, difficilius autem eſt pugnare cum fortiori, quam cum debiliori. Secundo, quia ille, qui ſuſtinet, iam ſentit pericula imminentia, ille autem qui aggreditur habet illa vt futura. Difficilius eſt autem non moueri à præſentibus, quã à futuris. Tertio quia ſuſtinère importat diuturnitatẽ temporis, ſed aggredi poteſt aliquis ex ſubito motu. Difficilius autẽ eſt diu manere immobilem, quam ſubito motu moueri ad aliquod arduum, vnde Ariſt. in 3. eth. c. 8. quidam ſunt præuolantes ante pericula, in ipſis autẽ diſcedunt. Fortes autẽ contrario ſe habent. S. Tho. 2. 2. q. 123. art. 6. Non tamẽ in ſuo actũ fortis nihil delectabile videtur habere: idẽ Ariſt. in 3. eth. c. 9. & S. Tho. d. loco art. 7. cũ enim fortitudinis actus ſit principaliter ſuſtinere triſtia, ſecundum animæ apprehenſionem, quanquam ſecundum animam delectetur fortis fortitudinis actu, triſtatur tamen magis ſecundũ triſtitiam dolores corporis conſequẽtem: Duplex enim eſt delectatio, vna quidẽ corporalis, ꝗ cõſequitur tactũ corporalẽ, alia autẽ animalis, quę conſequitur apprehenſionẽ animæ, & hæc proprie conſequitur apprehenſionẽ animæ, & hæc proprie conſequitur opera virtutum, quia in eis cõſideratur bonũ rationis, principalis vero actus fortitudinis eſt ſuſtinere aliqua triſtia, ſecũdum apprehenſionẽ animæ, puta quod homo amittat corporalẽ vitã, quam uirtuoſus amat, non ſolũ inquantum eſt bonum naturale, ſed etiam inquantum neceſſaria eſt ad opera virtutum, & quæ ad eam pertinent, & iterum ſuſtinere aliqua doloroſa, ſecũdum tactum corporis, puta uulnera & flagella, & ideo fortis ex vna parte habet vnde delectetur, ſcilicet ſecũdũ delectationem animalium, ſcilicet de actu virtutis, & fine illius, ex alia parte habet vnde doleat, & animaliter dum conſiderat amiſsionem propriæ vitæ & corporaliter, vnde legitur, 2. Mach. 6. quod Eleazar dixit, duros corporis ſuſtineo dolores, ſecundum animam vero propter timorem tuum, libẽter hæc patior, ſenſibilis autem dolor corporis, facit non ſentiri animalem delectationem virtutis, niſi forte propter abũdantem Dei gratiam, quę fortius eleuet animam ad diuina in quibus delectatur, quã à corporalibus pęnis afficiatur, ſicut Beatus Tiburtius, cum ſuper carbones incenſos nudis plãtis incederet, dixit, quod videbatur ſibi ſuper roſeos Flores ambulare: Facit tamẽ virtus

forti-

fortitudinis vt ratio non abſorbeatur à corporalibus doloribus, triſtitiam autem animalem ſuperat delectatio virtutis, in quantum homo præfert bonum virtutis corporali vitæ, & quibuſcumque ad eam pertinentibus, & ideo Ariſt. in 3. eth. c. 3. dicit, quod à forti non requiritur, vt delectetur quaſi delectationem ſentiens, ſed ſufficit, quod non triſtetur S. Tho. 2. 2. q. 123. art. 8 fortis autem iram moderatam aſſumit ad ſuum actum, non autem immoderatam. Ariſt. in 3. ethi. c. 8. ita enim moderata ſecundum rationem ſubijcitur Imperio rationis, vnde cõſequens eſt, vt homo ea vtatur pro ſuo arbit. non autem ſi eſſet immoderata, nec aſſumit ratio iram ad ſuum actum, quaſi auxilium ab eo accipiẽs, ſed quia vtitur appetitu ſenſitiuo, vt inſtrumento ſicut & membris corporis. Nec eſt inconueniens ſi inſtrumentum ſit imperfectius principali agente ſicut martellus Fabro. S. Tho. d. loco art. 10. Conc. cum his Rayn. in ver. fortitudo c. 5. Ang. d. loco S. Ant. 1. p. tit. 3. c. 2. §. Item Vig. tit. de fort. c. 6. §. 1. D

Deinde conſiderandum eſt de Martyrio.

Quæſt. V.

QVINTO quæro, quid ſit martyrium? Reſp. quod eſt voluntaria mortis perpeſſio propter fidem Chriſti, vel alium virtutis actum in Deum relatum. Vig. in tit. de fort. c. 6. §. 1. verſ. 1. Martyr enim Græce, Latine dicitur quaſi teſtis fidei Chriſtianæ, per quam viſibilia pro inuiſibilibus, contemnenda proponuntur, vnde Actor. 1. eritis mihi teſtes in Ieruſalẽ & in omni Iudæa, & Samaria vſq; ad vltimum terræ, vnde ad perfectionẽ martyrij requiritur quod aliquis realiter mortem ſuſtineat, quia quamdiu homo remanet in vita corporali, nõ oſtẽdit opere ſe cuncta corporalia deſpicere apud homines, apud quos eſt teſtis.

Quæſt. VI.

SEXTO quæro, quotuplex ſit Martyrium? Reſp. quod eſt triplex, ſcilicet voluntatis tantum vt ſuſtinuit Io. euangeliſta, operis tantum vt ſuſtinuerunt innocentes, volũtatis & operis, vt quod ſuſtinuit S. Stephanus & alij adulti, Martyrium autem largè ſumptum, pro morte violenta eſt quadruplex: primum ex commiſſa iniquitate, tunc ſi doleat de peccato, ſaluatur ſicut latro, ſecundo ex intenſa cupiditate, vt cum quis occiditur in bello iniuſto ex auaritia, vt Oreb, Zebee, qui dixerunt. Hæreditate poſſideamus ſanctuariũ Dei Pſal. 82. Tertio ex immenſa cęcitate vt in infidelibus, & hæreticis, de quorum numero erant Prophetæ Balaal, qui coram Helia incidebant carnes ſuas lanceolis in honorem Baal. 3. reg. 18. Quartum eſt ex infuſa charitate ad Hebr. 11. In occiſione gladij mortui ſunt, qui ſubito volant ad cælum, vnde iniuriam facit martyri qui orat pro eo c. cum Marthæ, de cel. miſſ. Præterea dicitur triplex Martyrium ſine ſanguine, parcitas in vbertate, vt in David. liberalitas in paupertate, vt in Tobia, caſtitas in iuuẽtute, vt in Ioſeph, in Aegypto vnde martires ſine ferro eſſe poſſumus, ſi patientiam in animo ſeruemus. S. Ant. in 1. p. tit. 3. c. 3.

Quæſt. VII.

SEptimo quæro, vtrum Martyrium ſit actus virtutis? Reſp. quod ſic; Præmium enim beatitudinis nõ debetur, niſi actui virtutis; debetur autem martyrio. ſecundum illud. Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cęlorum, ergo martyrium eſt virtutis actus. ad virtutem enim pertinet, quod homo in bono rationis conſeruetur. Conſiſtit autem bonum rationis in veritate, ſicut in proprio obiecto & in iuſtitia ſicut in proprio affectu. Pertinet autem ad rationem martyrij, vt aliquis firmiter ſtet in veritate, & in iuſtitia contra perſequentem impetus, & eſt actus virtutis fortitudinis, ad eam enim pertinet vt confirmet hominem in bono virtutis, & maxime cõtra pericula mortis. Manifeſtum eſt autem quod in martyrio homo confirmatur in bono virtutis, dum fidem, & iuſtitiam non deſerit propter imminentia pericula mortis, unde Cypr. in lib. 2. Epiſt. 8. O Beati martyres quibus uos laudibus prædicem? O milities fortiſſimi robur corporis ueſtri quo pręconio botis explicem. S. Thom. 2. 2. q. 124. art. 2. eſt etiam martyrium actus maximæ perfectionis. Aug. enim in lib. de uirginitate c. 46 præfert martyrium uirginitati, quæ ad perfectionem pertinet, eſt enim maximæ charitatis ſignum, ſecundum illud Ioan. 15 Maiorem charitate nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. S. Tho. art. 3. Rayn. in c. Martyrium c. 1. & ſeq. Tab. nu. 3. Arm. nu. 1. Nau. Man. conf. c. 11. ou. 40.

Ad perfectionem tamen martyrij, requiritur mors: vnde Maximinus in quodam ſermone pro martire, vincit pro fide moriendo, qui vinceretur ſine fide viuendo, ut dixi ſupra in q. 5.

Quæſt. VIII.

OCTAVO quęro utrũ ſola fides ſit cauſa martyrij? Reſp. quod nõ, dicitur enim Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiã, quod pertinet ad martyrium ut Gloſ. ibidem dicit: ad iuſtitiam autẽ pertinet nõ ſolum fides, ſed etiam aliæ uirtutes & conſequenter non tantum fides, ſed omnium uirtutum opera, inquantum referuntur in Deum, martyrij cauſa eſſe poſſunt. unde Beati Ioa. Bapt. martyrium in eccl. celebratur, qui non pro negãda fide, ſed pro reprehenſione adulterij mortem ſuſtinuit, Chriſtianus dicitur qui Chriſti eſt, dicitur autem aliquis eſſe Chriſti, nõ ſolũ ex eo quod habet fidẽ Chriſti ſed ẽt ex eo ꝙ Spiritus Chriſti ad opera uirtuoſa

procedit, ſecundum illud ad Rom. 8. ſi quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, vnde Martyres dicuntur quaſi teſtes, qui. ſ. corporalibus ſuis paſsionibus usque ad mortē teſtimoniũ perhibent veritati, non cuique, ſed veritati, quæ ſecundum pietatem eſt, quæ per Chriſtum nobis innotuit, ideo martires Chriſti dicuntur quaſi teſtes ipſius. S. Thom. 2.2.q.124.art.5. S. Ant.1.p.tit. 3.c.3. Ioan. de turrecr. in c. Cathecumenorum num. 3. de conſ. diſt. 4. Martyrem igitur non facit pœna qualitercunque illata, ſed legitima cauſa propter Chriſtum illata: vnde ſi quis mortem patitur non vt homicida vel fur. vt dicitur. 1. Pet. 4. hic martyr eſt; patitur autem quis mortem vt Chriſtianus tripliciter. Primo ſi mortem tolerat pro confeſsione fidei Chriſti, quæ confeſsio fit per verba; Secundo qui mortem tolerat pro quocumque bono opere faciendo propter Chriſtum. Tertio qui mortem patienter tolerat pro quocunque malo vitando propter Chriſtum: Generaliter autem aliquis martyr efficitur octo de cauſis. Primo pro Iuſtitia vt Abel. 2. pro lege ſeruanda vt Machabei. 3. pro ſalute populi, vt Chriſtus 4. pro fide Chriſti, vt Stephanus 5. pro Chriſto vt innocentes. 6. pro defenſione eccl. vt S. Thomas. 7. pro aſſertione veritatis, vt Iſaias Hyeremias. 8. pro obiurgatione peccati, vt Ioan. Bapt. Rayn. in ver. Martyrium. c. 3. S. Ant. 1. p. tit. 3. c. 3. Sylu. ver. Martyrium vbi Tab. nu. 1. & ſeq. & nota, quod homo non debet ſe ſponte offerre ad martyrium, cum homo non debeat dare occaſionem alteri iniuſte agendi, ſed ſi alius iniuſtè egerit, ipſe moderate tolerare debet. S. Thom. d. loco articul. 1. ad tertium, & hoc modo martyrium dicitur de præcepto.

Deinde conſiderandum eſt, de partibus fortitudinis.

Quæſt. I X.

NONO quæro vtrum conuenienter connumerentur partes fortitudinis? Reſp. quod ſic, eſt enim duplex fortitudinis actus, ſcilicet aggredi, & ſuſtinere. Ad actum autem aggrediendi duo requiruntur, quorum primum pertinet ad animi præparationem, vt ſ. animum promptum habeat ad aggrediendũ, & quo ad hoc ponitur fiducia. Secundũ autem pertinet ad operis executionem, ne ſcilicet aliquis deficiat in exequutione illorum, quæ fiducialiter inchoauit, & inquantum ad hoc ponitur magnificentia. Hæc duo ſi coercentur ad propriam materiam fortitudinis. ſ. ad pericula mortis, erunt quaſi partes integrales ipſius, ſine quibus fortitudo eſſe non poteſt. Ad alium actum fortitudinis, qui eſt ſuſtinere, duo requiruntur, quorum primum eſt, ne difficultate imminentium malorum, animus frangatur per triſtitiam, & decidat à ſua magnitudine, & quantum ad hoc ponitur patientia, Aliud eſt vt ex diuturna difficilium paſsione homo non fatigatur vſque ad hoc quod deſiſtat iuxta illud Hebr. 12. non fatigamini animis veſtris deficientes; & quantum ad hoc ponitur perſeuerantia, quattuor igitur erunt fortitudinis partes integrales, quarum fiducia ac magnificentia ad actum eius aggrediendi, patientia verò & perſeuerantia ad ſuſtinendi actum ſpectant. S. Thom. 2.2.q.128. art. 1.

Deinde conſiderandum eſt, de ſingulis partibus fortitudinis, & Primo, de Magnanimitate quæ eſt loco fiduciæ.

Quæſt. X.

DECIMO quæro, vtrum magnanimitas ſit pars fortitudinis? Reſp. quod ſic, in quantum cõfirmat animum circa aliquod arduum. S. Thom. 2. 2. q. 129. art. 5. qui in art. 6. dicit fiduciam pertinere ad magnanimitatem, magnanimitas enim propriè eſt circa ſpem alicuius ardui, & quia fiducia importat quoddam robur ſpei prouenieus ex aliqua conſideratione, quæ facit vehementem opinionem de bono aſſequendo; inde eſt quod fiducia ad magnanimitatem pertinet. Præterea quemadmodum fiducia ad magnanimitatem pertinet, ita ſecuritas, quæ importat animi quietem à timore ad fortitudinem ſpectat. Vnde Tull. in 1. de offic. dicit, quod ad magnanimum pertinet neque perturbationi animi, neque homini neque fortunæ ſuccumbere, in quo conſiſtit animi ſecuritas. S. Thom. 2.2.q.129. artic. 7.

Quæſt. X I.

VNDECIMO quæro vtrum magnanimitas ſit virtus? Reſp. quod ſic, ad rationem enim virtutis humanæ pertinet vt in rebus humanis bonum rationis ſeruetur, quod eſt proprium hominis bonum. Inter cæteras autẽ res humanas exteriores honores præcipuum locum tenent, & ideò magnanimitas, quæ modum rationis ponit circa magnos honores, virtus eſt: vnde 2. Mach. 14. Nichanor, audiens virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus habebant, laudabilia autem ſunt virtutum opera. S. Thom. 2.2.q.129. art. 3. S. Ant. 1. p. tit. 3. c. 5. & eſt ſpecialis virtus. Ariſt. in 2. Eth. c. 7. ad ſpecialem autem virtutem pertinet, quod modum rationis, in aliqua determinata materia ponat; Magnanimitas autem ponit modũ rationis circa determinatam materiam. ſ. circa honores: Honor autem ſecundum ſe conſideratus, eſt quoddam ſpeciale bonum, & ſecundum hoc magnanimitas, ſecundum ſe conſiderata, eſt ſpecialis virtus: ſed quia honor eſt cuiuſlibet virtutis præmium; ideo ex conſequenti ratione ſuæ materiæ reſpicit omnes virtutes. S. Thom. in d. loco artic. 4.

Quæſt.

Quæſt. XII.

DVodecimo quæro, vtrum magnanimitas ſit circa honores? Reſp. quod magnanimitas cõſiſtit circa honores, vt magni vel ardui rationem habens, quo videlicet magnanimus ea facere ſtudet, quæ digna honore ſunt, vnde Ariſt. in 4. eth. c. 3. dicit, quod magnanimitas eſt circa honores & inhonorationes, homines enim propter honorem conſequendũ, & uituperium vitã dum, alia omnia poſtponunt. S. Thom. 2. 2. q. 129. artic. 1. proprie tamen de ſui ratione magnanimitas habet, quod ſit circa magnum honorem, Ariſt. in 2. eth. c. 7. ad hoc enim tendit magnanimus, quo l eſt magno honore dignũ S. Thom. d. loco art. 2. conferunt autem ad magnanimitatem multum bona fortunæ ſaltim organice quia per diuitias, & potentias & amicos datur nobis facultas operandi. S. Thom. d. loco art. 8. & quia his mediantis, à multitudine homini honor exhibetur nã multitudo maxima reputat exteriora bona S. Thom. d. art. 8. Ariſt. in 4. eth. c. 3.

Quæſt. XIII.

DEcimotertio quæro, quot conditiones requirantur in magnanimo? Reſp. decem. Prima, quod motus eius ſit lẽtus & tardus, eo quod ſolum tendit ad magna, quæ pauca ſunt, velocitas enim prouenit ex eo, quod homo ad multa intendit, quæ explere feſtinat. Secundo quod habeat vocem grauem. Tertio quod ſtabiliter loquatur non velociter. Quarto quod non ſit illi delectabile accipere beneficia niſi cum animo maiora recompenſandi. Quinto quod non ſe ingerat rebus quibuſcunque ſed magnis tantum. Sexto vt ſit magnus ad eos, qui in aliqua dignitate ſunt, ad medios autem moderatus. Septimo vt conuiuat magnis & paruis ſecundum quod oportet, non tamẽ familiariter niſi cum magnis. Octauo ut proponat honeſta vtilibus. Nono vt vix nullo indigeat. Decimo vt habeat bona fortunæ. Vig. de virt. fortit. c. 6. §. 3. verſ. 1.

Deinde conſiderandum eſt de magnificentia.

Quæſt. XIIII

DEcimoquarto quæro, vtrum magnificentia ſit pars fortitudinis? Reſp. quod magnificentia ſecundum quod eſt ſpecialis virtus, non poteſt poni pars ſubiectiua fortitudinis, quia non conuenit cum ea in materia, ſed ponitur pars eius in quãtum adiungitur ei, ſicut virtus ſecundaria principali. Ad hoc autem quod aliqua virtus adiũgatur alicui principali duo requiruntur, quorum vnum eſt vt ſecundaria conueniat cum principali, aliud eſt ut in aliquo excedatur ab ea. Magnificentia autem conuenit cum fortitudine in hoc, quod ſicut fortitudo tẽdit in aliquod arduum & difficile, ita etiam & magnificentia, vnde etiam videtur eſſe in iraſcibili ſicut & fortitudo. Sed magnificentia deficit a fortitudine in hoc, quod illud arduum in quod tendit fortitudo habet difficultatem propter periculum quod imminet perſonæ, Arduum autem, in quod tendit magnificentia, habet difficultatem propter diſpendium rerum, quod eſt multo minus, quam periculum perſonæ, & ideo magnificentia ponitur pars fortitudinis. S. Thom. 2. 2. quæſtione 134. articul. 4.

Quæſt. XV.

DEcimoquinto quæro, vtrum magnificentia ſit virtus? Reſp. quod ſic, humana enim virtus eſt participatio quædam virtutis diuinæ; ſed magnificentia pertinet ad virtutem diuinam, Secundum illud Pſal. 67. Magnificentia eius, & uirtus eius in nubibus, ergo magnificentia eſt uirtus, & eſt uirtus ſpecialis, qua quidpiam homines magnum, precioſum, ac laude & honore dignum faciũt. Ariſt. in 2. eth. c. 7. S. Thom. 2. 2. q. 134. art. 1. & ſeq. Perald. in ſumma uirt. uol. 1. p. 10. Vig. de uirt. fort. c. 6. Aſtẽſ. par. 1. lib. 2. tit. 37. Magnificentia autem pertinet ad aliquod magnum opus faciendum, quod niſi cum magnis expenſis non poteſt fieri: vnde ad magnificentiam pertinet magnos ſumptus facere, ad hoc quod opus magnum conuenienter fiat. Ariſt. in 4. eth. c. 2. S. Thom. d. loco art. 3.

Deinde conſiderandum eſt de Patientia.

Quæſt. XVI.

DEcimoſexto quæro, utrum patientia ſit pars fortitudinis? Reſp. quod ſic, quoniam ad patientiam pertinet, aliena mala æquanimiter perpeti, in malis autem, quæ ab alijs inferuntur, præcipua ſunt, & difficillima ad ſuſtinendum illa, quæ pertinent ad pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo, ideo patientia eſt pars fortitudinis. S. Thom. 2. 2. q. 136. art. 4. & differt a longanimitate, ſecundum illud gl. ad Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnitis, dicit gloſ. uidetur longanimitas à patientia differre, quia qui infirmitate magis quam propoſito delinquunt, ſuſtentari per longanimitatẽ dicuntur, qui vero pertinaci mente exultant in delictis ſuis, ferri patienter dicendi ſunt. S. Thom. d. loco art. 5.

Quæſt. XVII.

DEcimoſeptimo quæro, utrum patientia ſit uirtus? Reſp. quod patientia eſt uirtus, qua bonũ rationis conſeruatur contra triſtitiam, ne ei ſuccũbat: unde Aug. in lib. de patientia c. 1. uirtus animi, quæ patientia dicitur, tam magnum Dei donũ eſt, ut etiam ipſius, qui nobis eam largitur, patientia prædicetur, uirtutes enim morales ordinantur ad bonum, in quantum conſeruant bonum rationis, contra impetus paſsinnum. Inter alias autem paſsiones triſtitia efficax eſt, ad impediendum bonum rationis, ſecundum illud. 2. Cor. 7. ſeculi triſtitia mor-

tem

tem operatur, & eccl. 30. Multos occidit triſtitia, & nón eſt vtilitas in illa, unde neceſſe eſt habere aliquam virtutem, per quam bonum rationis conſeruetur contra triſtitiam, ne ſcilicet ratio triſtitiæ ſuccumbat, hoc autem facit patientia; Vnde Aug. in lib. de patientia c. 2. patientia hominis eſt qua mala æquo animo toleramus, ideſt ſine perturbatione triſtitiæ, ne iniquo animo bona deſeramus per quæ ad meliora perueniamus, vnde manifeſtum eſt patientiam eſſe virtutem, quæ tamen haberi non poteſt ſine gratia, quatenus. ſ. eſt virtus à charitate cauſata, vnde pſalm. 61. Ab ipſo ſcilicet Deo patientia mea, quód enim aliquis præferat bonum gratiæ omnibus naturalibus bonis, ex quorum amiſsione poteſt dolor cauſari pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum ſuper omnia; vnde manifeſtum eſt, quod patientia ſecundum quod eſt virtus à charitate cauſatur, vt 1. Cor. 13. charitas patiens eſt, manifeſtum eſt autem, quod charitas non poteſt haberi niſi per gratiam, ſecundũ illud Rom. 5. charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. S. Tho. 2. 2, q. 136. art. 1. & 3. Perald. in 1. vol. p. 6. c. 1. in tit. de fortit. S. Ant. in 1. p. tit. 3. c. 7. Vig. de virt. fort. c. 6. §. 6. Aſtenſ. 1. p. lib. 2. tit 38. Rayn. Sylu. Tab. Ang. in ver. patientia.

Quæſt. XVIII.

DEcimooctauo quæro, quibus remedijs vti poſsimus ad hoc, vt dici poſsimus patientes? Reſp. pluribus: primum autem remedium eſt exemplum paſsionis Chriſti. 1. pet. 4. Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini, ſecundum remedium eſt ſcrutatio ſcripturarum, in quibus mirifica facta ſanctorum cum patientia ſignificatur, vt de Tobia, Iob, & alijs. vnde ad Rom. 15. Quæcumque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam, & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Tertium eſt conſideratio maiorum factorum, vnde Fratres Ioſeph dixerunt, merito hæc patimur, quia peccauimus in Fratrem noſtrum Gen. 42. D. Quartum eſt conſiderare, quód tribulatio prouenit ex benegnitate Dei, vnde Io. Apoc. 3. ego quos amo corrigo & caſtigo; Quintum eſt conſideratio neceſsitatis patiendi propter regulam rationis propriæ, per quam homo debet ſuos motus compeſcere, & infra proprios limites ſe tenere, cum debeat bonum rationis præponderare omnibus bonis extrinſecis, & quia aliter ad regnum cęlorum peruenire non poteſt; vnde dicitur Act. Apoſt. 14. per multas tribulationes, oportet intrare in regnum cælorum; ſextum eſt conſiderare fructus, qui ex tribulatione percipiuntur, vnde dicitur eccleſ. 27. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. S. Ant. Perald. d. d. locis.

Deinde conſiderandum eſt de perſeuerantia.

Quæſt. XVIIII.

DEcimonono quæro, vtrum perſeuerantia ſit pars fortitudini? Reſp. quod perſeuerantia adiungitur fortitudini, ſicut virtus ſecundaria principali, eſt enim quædam ſpecialis virtus ad quam pertinet in his, vel in alijs virtuoſis operibus diuturnitatem ſuſtinere, pro vt neceſſe eſt. S. Thom. 2, 2. q. 137. art. 1. & ſeq. Tab. in ver. perſeuerantia Perald. in 1. vol. p. 8. in tit. de fortit. S. Ant. in 3. p. tit. 3. cap. 8. Vig. de virt. fort. c. 6. §. 7. vbi dicit, quod perſeuerantia capitur tribus modis. Primo pro dono Spiritus Sancti, actualiter aſsiſtentis, confirmantis, conſeruantis, & determinantis eos in bonum vſq; ad finẽ: Secundo pro habitu perſeuerantiæ infuſæ quæ eſt connexa gratiæ, ſicut & cæteræ virtutes morales infuſæ. Tertio pro virtute morali acquiſita, qua quis eligit perſiſtere in quocumque bono difficili vſque ad finem operis virtuoſi, & dicitur pars fortitudinis, quia conuenit cum ea, cum verſetur circa arduum & difficile, ſicut fortitudo; deficit autem ab ea, quia fortitudo verſatur circa pericula mortis, perſeuerantia autem circa quodcumq; bonum cuiuſlibet virtutis, ſi veró determinabitur ad pericula mortis, erit pars integralis fortitudinis; quæ licet conueniat cum conſtantia in fine, cum ad vtrumque pertineat firmiter perſiſtere in aliquo bono: Differunt tamen ſecundum ea, quæ difficultatem afferunt ad perſiſtendum in bono. Nam virtus perſeuerantiæ propriè facit firmiter perſiſtere in bono cõtra difficultatem quæ prouenit ex ipſa diuturnitate actus: conſtantia autem facit firmiter perſiſtere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex quibuſcũmque alijs exterioribus impedimentis.

Quæſt. XX.

VIgeſimo quęro vtrum perſeuerantia indigeat auxilio gratiæ? Reſpon. quod ſic; cum enim perſeuerantia capiatur dupliciter: vno modo pro ipſo habitu perſeuerantiæ, ſecundum quod eſt virtus, & hoc modo indiget homo dono habitualis gratiæ, ſicut & cæteræ virtutes infuſæ. Alio modo pro actu perſeuerantiæ, durante vſque ad mortem, & ſecundum hóc non indiget ſolum gratia habituali; ſed etiam gratuito Dei auxilio conſeruantis hominem in bono vſque ad finem vitæ, vndè Aug. in lib. de perſeuerantia. c. 1. Aſſerimus donum Dei eſſe perſeuerantiam, qua vſque ad finem perſeueratur in Chriſto S. Thom. 2. 2. q. 137. art. 4.

Deinde conſiderandum eſt, de dono quod reſpondet fortitudini, quod eſt fortitudinis donum.

Quaſt. XXI.

VIGESIMOPRIMO quęro, verum fortitudo, qua homo perſiſtit in quocumque inchoato opere, vſque ad vitæ finem, & quævis pericula imminentia euadit, donum eſt Spiritus Sancti: vnde Iſai. 11. fortitudo inter dona Spiritus Sancti computatur, cui reſpondet beatitudo: videlicet Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. Secundum Aug. de Serm. Domini in monte c. 9. dicentē, fortitudo congruit eſurientibus, laborant enim deſiderantes gaudium, de viris bonis amorem à terrenis auertere cupientes, eſt autem hæc conuenientia, quia fortitudo conſiſtit in arduis; eſt autem valde arduum, quod aliquis non ſolum opera virtuoſa faciat, quæ communiter dicuntur opera iuſtitiæ, ſed quod faciat ea cum inſatiabili quodam deſiderio, quod poteſt ſignificari per famem & ſitim iuſtitiæ. S. Thom. 2. 2. q. 139. art. 1. & ſeq.

Quaſt. XXII.

VIGESIMOSECVNDO quæro, vtrū fortitudo ſit de præcepto? Reſp. q̄ ſic, ne homo ob corporis pericula à Dei cultu auerteretur, vnde Deut. 20. non formidetis eos, quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit. & non ſolum fortitudo, ſed etiam partes illius ſunt de præcepto, quia lex diuina perfecte informat hominem de his, quæ ſunt neceſſaria ad recte viuendum. Indiget autem homo ad recte viuendum, non ſolum virtutibus principalibus, ſed etiam virtutibus ſecundarijs, & adiunctis, & ideo in lege diuina, ſicut dantur conuenientia præcepta de actibus virtutum principalium, ita etiam dantur conuenientia præcepta, de actibus ſecundariarum virtutum, & adiunctarum. S. Thom. 2. 2. q. 149. art. 1. & ſeq.

Quaſt. XXIII.

VIGESIMOTERTIO & vlti. quæro quæ iuuent ad fortitudinem conſequendam? Reſp. plura, & primo admonitio ſcripturæ Ioſ. 1. confortare & eſto robuſtus, & Tob. 4. forti animo eſto. & Prou. vlt. fortitudo, & decor indumentum eius, & Luc. 11. cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt cuncta, quæ poſſidet, & prou. 12. Manus fortium dominabitur. Secundo ad eam maxime adiuuat fides 2. Paral. 15. Confortamini, & non diſſoluentur manus veſtræ. Tertio adiuuat ſpes. Eſaiæ 30. In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra, ſpes enim efficit fortem ad Phil. 4. omnia poſſum in eo qui me confortat; Quarto charitas: Prou. 18. Frater qui adiuuatur à Fratre, quaſi ciuitas firma; Quinto ſapientia prou. 24. vir ſapiens fortis eſt, & vir doctus robuſtus; Sexto eleemoſina prou. 27. Victoriam & honorem acquirit, qui dat munera. ſeptimo oratio, cum leuaret manus Moyſes vincebat Exod. 17. Perald. tit. de fort. p. 4.

De Temperantia.

Conſequenter conſiderandum eſt, de temperantia & primo quidem de ipſa temperantia. Secundo de partibus eius. Tertio de præceptis ipſius.

Quaſt. I.

PRIMO quærēdum eſt, vtrum temperantia ſit virtus? Reſp. quod ſic: de ratione enim virtutis eſt, vt inclinet hominem ad bonum. S. Thom. 1. 2. q. 55. artic. 3. bonum autem hominis eſt ſecundū rationē eſſe. Dion. in 4. de diu. nom. & ideo virtus humana eſt quæ inclinet ad id, quod eſt ſecundum rationem, maxime autem ad hoc inclinat temperantia. Nam in eius nomine, importatur quædam moderatio ſeu temperies, quam ratio facit, & ea eſt virtus, quæ temperantia nominatur. Aug. in 6. lib. Muſicæ. c. 15. quæ dupliciter capitur, vno modo ſecundum communitatem ſuæ ſignificationis, & tunc eſt virtus generalis, nam ipſa ſignificat quandam temperiem, ideſt moderationem quam ratio ponit in humanis operationibus, & paſſionibus, quod eſt commune in omni virtute morali. Alio modo conſideratur temperantia, ſecundum quod refrenat appetitum ab his, quæ maxime alliciunt hominem, eſt ſpecialis virtus habens ſpecialem materiam. S. Thom. 2. 2. q. 141. art. 1. & ſeq. quæ dicitur virtus cardinalis ſecundum Greg. in 2. Moral. c. 36. virtus enim cardinalis dicitur, quæ principalius laudatur ex aliquo eorum, quæ communiter requiruntur ad rationem virtutis. Moderatio autem quæ in omni virtute requiritur, præcipue laudabilis eſt in delectationibus tactus, circa quæ eſt temperantia, tum quia tales delectationes ſunt magis nobis naturales, & ideo difficilius eſt ab eis abſtinere, & cōcupiſcentias earum refrenare, tum etiam quia earum obiecta magis ſunt neceſſaria præſenti vitæ, ideo temperantia ponitur virtus cardinalis, non tamen eſt maxima omnium virtutum, quia vt dicit Ariſt. in 1. Rhetor. c. 9. maximæ virtutes ſunt, quæ alijs maxime ſunt vtiles: & propter hoc fortes, & iuſtos maxime honoramus, bonum enim multitudinis diuinius eſt, quam bonū vnius: & ideo quando aliqua virtus magis pertinent ad bonum multitudinis, tanto melior eſt: Iuſtia autem & fortitudo magis pertinent ad bonum fortitudinis, quam temperantia; quia iuſtitia conſiſtit in communicationibus, quæ ſunt ad alterum, fortitudo in periculis bellorum quæ ſuſtinentur pro ſalute communi. Temperantia autem moderatur ſolum concupiſcentias, & delectationes eorum, quæ pertinent ad ipſum hominem, vnde manifeſtum eſt, quod iuſtitia, & fortitudo ſunt excellentiores virtutes, quam temperantia, quibus virtutes Theologicæ & prudentia

dentia

dentia ſunt potiores. S. Tho.2.2.q.141.art.7.& 8. S.Ant.in 1.p. tit.4.c.1.Vig. de virtute temperantiæ, c.7 Aſtenſ.1.p lib.2.tit. 40.Perald. in 1.vol. tract. c.1.Turrecr.c.liberalem nu.4.Diſt. 86.

Quæſt. II.

SECVNDO quæro, circa, quæ verſetur temperantia? Reſp. quod temperantia eſt virtus circa concupiſcentias, & delectationes, vt earum moderatiua conſiſtens, & eſt proprie circa concupiſcentias, & delectationes tactus. Secundum Ariſt.in 3.eth.c.10.delectatio enim conſequitur operationem naturalem, & tanto eſt vehementior, quanto cõſequitur operationes magis naturales: Maxime autem naturales animalibus ſunt operationes, quibus conſeruatur natura indiuidui per cibum, & potum, & natura ſpeciei per coniunctionem maris, & feminæ, & ideo circa iſtorum delectationes eſt proprie temperantia, huiuſmodi autẽ delectationes conſequuntur ſenſum tactus, vnde relinquitur, quod temperantia ſit circa delectationes tactus, quia tamen guſtus propinquior eſt tactui, quam alij ſenſus, ideo temperantia magis eſt circa guſtum, quam circa alios ſenſus. S. Tho.2.2. q.141.art.3.4. & 5.

Quæſt. III.

TERTIO quæro, quæ regula dari poſsit circa temperantiam? Reſp. quod circa ipſam certa reg. dari nequit: ipſa enim eſt circa actus humanos, qui cum ſint in particulares, & particularia ſint infinita fere, & varia ac mutabilia, ideo nõ poteſt certa regula dari, quod enim multum eſſet pigmeo, parũ eſſet Miloni giganti, & quod parum eſt ſano, multum eſſet infirmo; Reg. tamen generalis conſtitui poteſt ex fine, finis enim eſt regula eorum, quæ ſunt ad finem, finis temperati debet eſſe beatitudo, ad quam omnes actus finaliter debent terminari, vnde quicquid in delectabilibus fit contra hunc finem, eſt cõtra principalem regulam temperantiæ, & per conſequens peccatum, vnde nunquam propter delectationes prætermittenda ſunt ea, quæ ad ſalutem animæ pertinent, vt ſunt præcepta Dei, naturæ, & eccleſiæ, & ſuperiorum vnde Ariſt.in 3.eth.c.11.dicit, quod in delectationibus, quibus temperatus vtitur, non ſolum conſiderat, vt nõ ſint impeditiua ſanitatis, & bonæ habitudinis corporalis, ſed etiam vt non ſint præter bonum, id eſt contra honeſtatem, & quod non ſint ſupra ſubſtantiam. i. ſupra facultatem diuitiarum, & Aug. de moribus ecc. c. 21. Temperatus reſpicit non ſolum neceſsitatem huius vitæ, ſed etiam officiorum. S. Thom.2.2.q.141.art.6. Vig. de virt. temperantiæ c.7.§. 1.

Quæſt. IIII.

QVARTO quæro, quæ faciant ad commendationẽ temperantię? Reſp. plura. Primo ipſa hominis honorem ſuum cuſtodit. Gen.4. ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius; Secundo hominem ſpiritualiter circumcidit Iere.4. Circumcidimini Domino, & auferte præputium cordium veſtrorum. Tertio familiarem Deo reddit. ſap.6. Incorruptio facit proximum Deo, vnde ad Rom.8. qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt, quarto quia intemperantia facit gaudere Diabolum eccl. 18. ſi enim præſtes animæ tuæ concupiſcentias, facies gaudium inimicis tuis; Quinto ipſa eſt ſtola prima Leu. 16. proferte cito ſtolã primam & Cant.5. Dilectus meus candidus, & rubicundus, & 1.Cor. 15. qualis cęleſtis, tales & cęleſtes. ſextò vas corporis ſincerum cuſtodit 1. Theſ.4. ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſsidere in ſanctificatione, & honore. Perald.1. vol.3.p.tract.3. c.4.

Quæſt. V.

QVINTO quæro, quot ſint partes temperantiæ, quibus ipſa integratur, & conſtituitur? Reſp. Plures. prima eſt abſtinẽtia, nam ſubtractio ciborum ſecundum regulam rationis, quam abſtinentia in ſuo ſignificatu importat, eſt ipſius temperãtiæ pars integralis, ita vt ſi quis ſibi detrahit cibum pro vt ratio dictat, efficitur temperatus. S. Thom. 2.2.q. 146. art. 1. Secunda eſt continentia, quæ eſt virtus refrenans concupiſcentias delectationum tactus. S. Tho.2.2.q.145.art.2.& ſeq. Tertia eſt verecundia per quam aliquis fugit turpitudinem intemperantiæ. S.Thom.2.2.q.144.art.1. Quarta eſt pudicitia, quia ipſa effugit illa, de quibus homines magis verecundantur, putà delectationes, quæ ſunt in aſpectibus, oſculis, tactibus, & amplexibus, eo quod tales turpitudinem habent. S.Tho.2.2.q.151. art.4. Quinta eſt modeſtia, ad quam pertinet moderari delectationes tactus, quas difficillimum eſt moderari, temperantia autẽ moderatur huiuſmodi delectationes. S. Thom. 2. 2. q. 160. art. 1. Sexta eſt clementia vel manſuetudo, ita tamen quod clementia eſt moderatiua exterioris punctionis; Manſuetudo autem moderatiua, & diminutiua & mitigatiua interioris paſsionis, ſcilicet iræ in vindictam tangentis, ſiue tendentis. S. Thom.2.2.q.143.art.1. & q.157. art.1. Septima pars eſt caſtitas, per quam concupiſcentia caſtigatur, quæ eſt ad modum pueri refrenanda, & caſtiganda, vnde omnis caſtus eſt temperatus. S.Thom.2.2.q.141.art.1. Octauo honeſtas, eſt pars temperantiæ, quia honeſtas id, quod homini turpiſsimum, & indecentiſsimum eſt, ſcilicet brutales delectationes repellit, ita quod omnis honeſtus eſt temperatus. S.Thom.2.2.q.145.art.4.

Nona

Nona eſt ſobrietas, cuius ratio eſt, quia cum omnis potus ſua fumoſitate bonum iudiciũ rationis poſſet impedire, ſorbendo eam per immoderantiam delectationis, ideo oportet, quod ſit ſpecialis virtus pars temperantiæ: ſ. ipſa ſobrietas. vnde omnis ſobrius eſt temperatus, S. Thom. 2. 2. q. 149. artic. 2. Decima eſt parcitas, quæ moderatur bona exteriora; vt ſuperflua non quærantur, ita temperantia ſuperfluas delectationes, & illicitas moderatur, ita omnis parcus dicitur temperatus. S. Thom. 2. 2. q. 143. art. 1. Rayn. in uer. Temperantia c. 2.

Deinde conſiderandum eſt, de partibus temperantiæ in ſpeciali, & primo de partibus quaſi integralibus, quæ ſunt verecundia, & honeſtas.

Quæſt. VI.

SEXTO quæro, vtrum verecundia ſit virtus? Reſp. quod non, ſecundum philoſophum in 2. eth. c. 4. Virtus tamen dupliciter capi poteſt, proprie, ſ. & communiter, proprie quidem virtus perfectio quædam eſt, vt in 7. Phiſ. textu 17. vnde omne id, quod repugnat perfectioni, etiam ſi ſit bonum, deficit à ratione virtutis. Verecundia autem repugnat perfectioni: eſt enim timor alicuius turpis, quod ſcilicet eſt exprobrabile. vnde Damaſc. lib. 2. c. 15. dicit, quod verecundia eſt timor de turpi actu, ſicut autem ſpes eſt de bono poſſibili, & arduo, ita & timor eſt de malo poſſibili, & arduo, ille autem qui eſt perfectus ſecundum habitum virtutis, non apprehendit aliquid exprobrabile, & turpe ad faciendum vt poſſibile, & arduum, ideſt difficile ad vitandum, neque etiam actu facit aliquid turpe, vnde opprobrium timeat, vnde verecundia proprie loquendo non eſt virtus; deficit enim à perfectione virtutis; communiter autem dicitur virtus omne, quod eſt bonum, & laudabile in humanis actibus, vel paſſionibus, & ſecundum hoc quandoque verecundia dicitur virtus; cum ſit quædam laudabilis paſſio S. Thom. 2. 2. q. 144. art. 1. S. Ant. 1. p. tit. 4. c. 1. §. 3. Vig. de virt. temperantiæ. §. 2. ver. 1. Reſpicit autem verecundia culpam dupliciter, vno modo, vt aliquis deſinat vitioſa agere propter timorem vituperij. Alio modo, vt homo in turpibus, quæ agit, vitet conſpectus publicos, propter timorem vituperij, quorum primum pertinet ad erubeſcẽtiam, ſecundum ad verecundiam, vnde Greg. Hic in libr. quarto, de creat. hom. capitu. 14. dicit, qui verecundatur occultat ſe in his, quæ agit; qui vero erubeſcit, timet incidere in gloriationem hæc S. Thom. d. loco articul. 2.

Quæſt. VII.

SEPTIMO quæro, vtrum homo magis verecundetur à perſonis coniunctis, quam alijs? Reſp. quod ſic, dicit enim Ariſt. in 2. Rhet. c. 6. quod eos, qui ſemper aderũt homines magis erubeſcũt, ratio eſt, quia ipſi facta noſtra magis cognoſcunt. A peregrinis autem & omnino ignotis, ad quos facta noſtra non perueniunt, nullo modo verecundamur, neque à pueris, & ab his propter defectum recti iudicij, qui eſt in eis; Item homines magis deſiderant honorari, ab his, qui poſſunt eos iuuare, & magis verecundantur ab his, qui poſſunt nocere, vnde magis verecundantur à perſonis coniunctis, cum quibus ſemper ſunt conuerſaturi, quaſi ex hoc nobis perpetuum proueniat detrimentum, idem ab his à quibus magna ſperamus, ſecus ab alijs. S. Tho. d. loco art. 3. S. Ant. 1. p. tit. 3. c. 1. §. 4.

Quæſt. VIII.

OCTAVO quæro, vtrum in virtuoſis hominibus, poſſit eſſe verecundia? Reſp. quod non, ſecundum Ariſt. in 4. eth. c. vlt. verecundia enim eſt timor alicuius turpitudinis, quod autem aliquod malum non timeatur, poteſt dupliciter contingere. Vno modo quia non æſtimatur, vt malum. Alio modo quia non æſtimatur, vt poſſibile, vel difficile uitari: & ſecundum hoc uerecundia deficit in aliquo dupliciter, vno modo quia ea, quæ ſunt erubeſcibilia non apprehenduntur, ut turpia, & hoc modo carent uerecundia homines in peccatis profundati, quibus ſua peccata non diſplicent, ſed magis de illis gloriantur ſicut illud Ierem. 3. frons mulieris meretricis facta eſt tibi, neſciſti erubeſcere: Alio modo quia non apprehendunt turpitudinem, ut poſſibilem ſibi, uel quaſi non facile uitabilem, & hoc modo ſenes, & uirtuoſi uerecundia carent: ſunt tamen ſic diſpoſiti, ut ſi in eis eſſet aliquid turpe, de hoc uerecundarentur, unde Ariſtot. in 4. eth. capit. ultim. dicit, quod uerecundia eſt ex ſuppoſitione ſtudioſi, & licet ſit pars temperantiæ, non tamen eſt pars eius quaſi intrans eſſentiam, ſed quaſi diſpoſitiue ſe habens ad ipſam, unde Ambr. in 1. de offic. cap. 43. dicit, quod uerecundia iacit prima temperantiæ fundamenta, in quantum, ſcilicet incurrit horrorem turpitudinis. S. Thom. d. loco art. 4 S. Ant. 1. p. tit. 4. c. 1. §. 5. Rayn. in uer. uerecundia c. 1. & ſeq.

Deinde conſiderandum eſt, de honeſtate.

Quæſt. *VIIII.*

NONO quæro, vtrum honeſtas ſit pars temperantiæ? Reſpond. quod ſic, honeſtas enim eſt quædam ſpiritualis pulcritudo: pulcro autem opponitur turpe, oppoſita autem maxime ſe inuicem maniſeſtant; & ideo ad temperantiam ſpecialiter honeſtas pertinere videtur, quæ id quod eſt homini turpiſsimum, & indecentiſsimum repellit, ſcilicet brutales voluptates, vnde & ipſo nomine temperantiæ maxime intelligitur bonum rationis, cuius eſt moderari, & temperare concupiſcentias prauas: ſic ergo honeſtas, prout ſpeciali quadam ratione temperantiæ attribuitur, ponitur, pars eius, non quidem ſubiectiua, vel ſicut virtus adiuncta, ſed pars integralis ipſius, ſicut quædam eius conditio. S.Th. 2.2.q.145.art.4.Rayn.ver.honeſtas.S.Ant.1.p.tit.4.c.1.§. 8.Vig.de virt. temperantiæ, c.7.§.2. ver.2. Differt autẽ honeſtum ab vtili & delectabili, quoniam omne honeſtum eſt delectabile, non tamen omne delectabile eſt honeſtum, quia poteſt eſſe aliquod conueniens ſecundum ſenſum, & non ſecundum rationem, honeſtum enim dicitur, ſecundum quod aliquid habet quandam excellẽtiam dignam honore, propter ſpiritualem pulchritudinem; Delectabile autem in quantum quietat appetitum; Vtile autem inquantum refertur ad aliud. In pluribus autem eſt delectabile quã vtile, & honeſtum, quia omne vtile & honeſtum, eſt aliqualiter delectabile, ſed non conuertitur, vt dicitur in 2. ethic. c. 3. S. Thom. 2.2.q.145. art.3.S. Ant. 1.p.tit.4.c.1.§. 10. eſt tamen idem honeſtum atque decorum. Pulchritudo enim ſpiritualis in hoc conſiſtit, quod conuerſatio hominis, ſiue actio eius, ſit bene proportionata ſecundum ſpiritualem rationis charitatem, quod quidem pertinet ad rationem honeſti, vnde Aug. dicit in lib. 83.q.in q. 30.Honeſtum vero intelligibilem pulchritudinem, quam ſpiritualem nos proprie dicimus, & poſtea ſubdit, quod multa ſunt pulchra viſibilia, quæ minus proprie honeſta appellantur.S.Tho.d.loco art.2. & 5.S.Ant.§.9.

Quæſt. *X.*

DECIMO quæro, vtrum honeſtum ſit idem virtuti? Reſp. quod ſic; dicitur enim honeſtum, quaſi honoris ſtatus. Iſid. lib. 10.ethim.c.9. Vnde ex hoc videtur aliquid dici honeſtum, quod eſt honore dignum, honor autem excellẽtiæ debetur: excellentia autem hominis maxime conſideratur ſecundum virtutem, quæ eſt diſpoſitio perfecti vt in 7.phiſ.tex.17. & ideo honeſtum proprie loquendo idem refertur cum virtute. S.Thom. 2.2.q.145. art.1.S.Ant. 1.p.tit.4. §.8.Vig.de virt.tẽp. c.7.§.2. ver. 2.Ray. Sylu.Tab.Ang.& alij in ver.honeſtas.

Deinde conſiderandum eſt, de partibus ſubiectiuis temperantiæ, & primo de his, quæ ſunt circa delectationes ciborum. Secundo de his, quæ ſunt circa delectationes venereorum.

Circa primum conſiderandum eſt, de abſtinentia, quæ eſt circa cibos, & potus, & de ſobrietate, quæ eſt ſpecialiter circa potum.

Quæſt. *XI.*

VNdecimo quæro, vtrum abſtinentia ſit virtus? Reſp. quod ſic, ipſa enim importat ſubtractionem ciborum, quæ ſi ratione reguletur, vt fiat ſecundum debitas circumſtantias, & conſiſtat in medio ſecundum rationem, vt videlicet vtatur cibis, ſecundum quod exigit ſanitas, & bona valetudo corporis ſecundum congruentiam perſonæ, ſtatus, conuenientiam facultatum, & ſecundum honeſtatem, vnde 2. Pet. 1. Miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam. S.Thom. 2.2.q.146.art.1. Tab. in ver. abſtinentia & Rayn. in d. loco cap. 1. Aſtenſ.p.1.lib.2.tit. 42.Vig. de virt. temper.cap.7. §. 3. ver. 1. Non obſt. quod non ſit regnum Dei eſca & potus, vt dicitur ad Roman. 15. Nam Reſpond. quod abſtinentia ſecundum ſe conſiderata, non pertinet ad Regnum Dei ſecundum illud 1. Cor.1. eſca nos non commendat Deo. Neque enim ſi non manducauerimus deficiamus, neque ſi manducauerimus abundabimus, ſcilicet Spiritualiter. Vtrumque autem horum, ſecundum quod ſit rationabiliter ex fide & dilectione Dei, pertinet ad regnum Dei, & conſequenter eſt virtus, & eſt virtus ſpecialis. S. Thom. d. loco art. 2.

Deinde conſiderandum eſt de ieiunio.

Quæſt. *XII.*

DVodecimo quæro, vtrum ieiunium ſit actus virtutis? ex hoc enim aliquis actus eſt virtuoſus, quod per rationem ordinatur ad aliquod bonum honeſtum. Hoc autem conuenit Ieiunio, aſſumitur enim principaliter ad tria. Primo ad concupiſcentias carnis reprimendas. Vnde 2. Cor.6. In ieiunijs multis, in ſcientia, in caſtitate, quia per ieiunia caſtitas conſeruatur, ſecundo

vt mens

vt mens liberius eleuetur ad ſublimia contemplanda, vnde Dan. 10. poſt ieiunium reuelationem accepit à Deo; Tertio ad ſatisfaciendum pro peccatis, vnde Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio, & fletu & planctu; non obſt. quod ieiunium conueniat omnibus, & bonis, & malis, cum quilibet antequam comedat ſit ieiunus, & conſequenter non videtur actus virtutis; Nam Reſp. quod illud dicitur ieiunium naturæ, quod conſiſtit in pura negatione, hoc autem fit ex rationabili propoſito, aliqualiter à cibis abſtinendo, vnde primum dicitur ieiunium ieiunij, hoc autem ieiunium ieiunantis, quaſi ex propoſito aliquid agentis, vnde patet, quod ſit actus virtutis, & præſertim abſtinentiæ: eadem enim eſt materia habitus, & actus, vnde omnis actus virtuoſus, qui eſt circa aliquam materiam, ad illam virtutem pertinet, quæ medium in illa materia conſtituit, ieiunium autem attenditur in cibis, in quibus medium aduenit abſtinentia. Vnde manifeſtum eſt, quod ieiunium eſt abſtinentiæ actus S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 1. & 2. Rayn. in ver. ieiunium c. 1. Piſan. d. loco Turrecr. in c. ſint tibi, nu. 1. de conſecr. Diſt. 5.

Quaeſt. XIII.

Decimotertio quæro, vtrum ieiunium ſit in præcepto? Reſp. quod ſic; nam ſicut ad ſeculares principes pertinet, præcepta legalia iuris naturalis determinatiua tradere, de his, quæ pertinent ad vtilitatem communem, in temporalibus rebus, ita etiam ad prælatos eccleſiaſticos pertinet ea ſtatutis præcipere, quæ ad vtilitatem communem fidelium pertinẽt, in Spiritualibus bonis, ieiunium autem eſt vtile ad delectionem culpæ, & eleuationem mentis ad Spiritualia: vnuſquiſque autem ex naturali ratione tenetur ieiunijs vti, quantum ſibi neceſſarium eſt ad prædicta: & ideo ieiunium in communi cadit ſub præcepto legis naturæ: ſed determinatio temporis, & modi ieiunãdi, ſecundum conuenientiam & vtilitatem populi chriſtiani, cadit ſub præcepto iuris poſitiui, quod eſt à prælatis eccleſiæ inſtitutum, & illud eſt ieiunium naturæ, hoc eccleſiæ, de quo tot. tit. de obſeru. Ieiun. S. Th. 2. 2. q. 147. art. 3. Turrecr. in c. ieiunia de conſecr. diſt. 5. Sylu. in ver. ieiunium nu. 4. vbi Ang. num. 6. Arm. num. 6. Roſ. num. 1. & Caiet. in §. 4. Nau. in Man. con. c. 21. num. 11. cum igitur ieiunium ſit in præcepto, ſequitur, quod ad illud omnes communiter obligentur, niſi in eis fuerit aliquod ſpeciale impedimentum. S. Thom. d. loco art. 4. Rayn. in ver. ieiunium c. 3. vbi Tab. num. 16. & Sylu. num. 23. Angel. numer. 13. Armilla numer. 4. Roſella num. 15. Caiet. §. 3.

Quaeſt. XIIII.

Decimoquarto quæro, vtrũ conuenienter determinentur tempora ieiunij eccleſiæ? Reſp. quod ſic, ſecundum. S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 5 S. Ant. 1. p. tit. 4. c. 4. §. 4. Rayn. ver. ieiunium c. 2. vbi Piſan. num. 3. Tab. nu. 11. Sylu. nu. 5. Ang. nu. 7. Arm. num. 2. Roſella nu. 6. Caiet. §. 2. Immo etiam hora nona conuenientiſsime ſtatuitur ieiunij, conuenit enim iſta hora myſterio paſsionis Chriſti, quæ completa fuit hora nona, Quando inclinato capite tradidit Spiritum. Ieiunãtes enim dum ſuam carnem affligunt, paſsioni Chriſti conformantur ſecundum illud ad Gal. 5. Qui autem Chriſti ſunt carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs, & concupiſcentijs, vnde in conc. Calced. quod eſt in c. ſolent de conſecr. Diſt. 1. dicitur, in quadrageſima nullatenus credendi ſunt ieiunare, qui ante manducauerint, quam veſpertinorum celebretur officiũ, quod quadrageſimalis tempore poſt nonam dicitur, S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 7. S. Ant. in 1. p. tit. 4. cap. 4. §. 5. Vig. de virt. temp. c. 7. §. 3. ver. 1. Rayn. in ver. ieiunium c. 4. vbi Piſ. num. 5. Turrecr. in c. placuit. numer. 3. de conſecr. Diſt. 3. Tab. in ver. ieiunium nu. 6. Sylu. num. 11. Ang. nu. 1. Roſ. num. 10. Caiet. §. 1. Nau. in Man. conf. c. 21. nu. 15.

Quaeſt. XV.

Decimoquinto quæro, vtrum requiratur ad ieiunium, quod homo tantum ſemel in die comedat? Reſp. quod ſic; eſt enim illud inſtitutũ ab eccleſia ad concupiſcentiam refrenandam, ita tamen ꝙ natura ſaluetur. Ad hoc autem videtur ſufficere vnica comeſtio, per quam homo poteſt, & naturæ ſatisfacere, & tamen cõcupiſcentiæ aliquid detrahit, diminuendo comeſtionum vices, & ideo eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt, vt ſemel in die à ieiunantibus comedatur, Non obſt. quod non prohibeatur potus iteratio, & electuaria in die, nam ille potus ſumitur ad digeſtionem ciborum magis, quam ad nutrimentum, licet aliquo modo nutriat, & electuaria per modum medicinæ, ſi quis tamen immoderate potu vteretur, & electuaria in magna quantitate ſumeret, peccaret, & meritum ieiunij perderet, ſicut etiam ſi immoderate cibum in vna cõmeſtione aſſumat. S. Thom. 2. 2. q. 147. artic. 6. Vig. in tit. de virt. temper. c. 7. §. 3. ver. 1. Turrecre. in c. non licet de conſecr. Diſt. 3. Tab. ver. ieiunium num. 3. Ang. d. loco num. 3. Caiet. in §. 1. Nau. in Man. conf. c. 21. numer. 14.

Quaeſt. XVI.

Decimoſexto quæro, vtrum conuenienter interdicantur ieiunantibus, carnes, oua & lacticinia? Reſp. quod ſic, quia cum ieiunium ſit inſtitutum ad reprimendas carnis cõcupiſcentias, ideo eos cibos interdixit, qui in comedendo maximam

habent

habent delectationem, & ad venerea maxime homines prouocant, huiuſmodi autem ſunt carnes, lacticinia, & oua, & ideo ab his eccleſia abſtinendum mandauit. S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 8. S. Ant. 1. p. tit. 4. c. 4. §. 5. Vig. de virt. temper. c. 7. §. 3. ver. 1. Rayn. in ver. ieiunium c. 5. vbi Piſan. num. 6. Sylu. num. 15. Ang. numer. 5. Caiet. §. 1. Nau. in Man. conf. cap. 21. numer. 15.

Deinde conſiderandum eſt, de ſobrietate.

Quaeſt. XVII.

DEcimoſeptimo quæro, vtrum ſobrietas ſit virtus ſpecialis? Reſp. quod ſic; Ad virtutem enim moralem pertinet conſeruare bonum rationis, contra ea quibus poteſt impediri, & ideo vbi inuenitur ſpeciale impedimẽtum rationis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpecialem virtutem ad illud remouendum. Potus autem inebrians habet ſpecialem rationem impediendi vſum rationis, in quantum ſcilicet perturbat cerebrum ſua fumoſitate, & ideo ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur ſpecialis virtus, quæ eſt ſobrietas, cuius materia propria eſt vinum, nam virtutes, quæ ab aliqua generali conditione virtutis nominantur, illam materiam ſibi ſpecialiter vendicant, in qua difficillimum & optimum eſt conditionem eius obſeruare, ſicut fortitudo pericula mortis, & temperantia delectationes tactus. Nomen autem ſobrietatis ſumitur à mẽſura. Dicitur enim aliquis ſobrius, quaſi briam. 2. menſuram ſeruans: & ideo illam materiam ſpecialiter ſibi ſobrietas aſcribit, in qua maximè laudabile eſt menſuram ſeruare. Huiuſmodi autem eſt potus inebriare valens, quia eius vſus menſuratus multum confert, & modicus exceſſus multum lędit, quia impedit vſum rationis magis etiã, quam exceſſus cibi, vnde eccl. 31. ſanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus, & æqua vita hominis vinum in ſobrietate potatum. Non tamen vſus vini totaliter eſt illicitus, nullus enim cibus, vel potus ſecundum ſe conſideratus eſt illicitus. Mat. 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem; poteſt tamen reddi illicitum per accidens, quandoque quidem ex conditione bibentis, quia vino de facili læditur, vel quia ex ſpeciali voto obligatur ad vinum non bibendum; quandoque autem ex modo bibendi, quia ſcilicet menſuram in bibendo excedit: quandoque autem ex parte aliorum, qui ex hoc ſcandalizantur, & ita intelligitur illud ad Rom. 14. bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, & eccl. 2. Cogitaui abſtinere à vino carnem meam, vt transferrem animum meum ad ſapientiam; ſi autem modicè ſumeretur quantum oportet, non eſſet vſus vini illicitus, vnde ad Tim, 5. Noli ad huc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachum tuum, & infirmitates frequentes, & eccl. 31. exultatio animæ & cordis vinum moderate potatum. S. Thom. 2. 2. q. 149. art. 1. 2. & 3. Aſtenſ. 1. p. lib. 2. tit. 43. Vig. de virt. temp. c. 7. §. 3. verſ. 4. S. Ant. 1. p. tit. 4. c. 5. Perald. in 1. vol. tit. de temp. c. 9. Piſan. ver. ſobrietas. Turrecr. in ſumma 35. diſt. nu. 1. Angel. & Tab. in ver. ſobrietas.

Quaeſt. XVIII.

DEcimooctauo quæro, vtrũ ſobrietas magis requiratur in vna, quam in alia perſona? Reſp. quod ſic, & primo requiritur in ſenibus, vt dicit Apoſt. ad Tit. 2. ſenes vt ſobrij ſint, ſecundo in epiſcopis ad Tit. 3. oportet epiſcopum irreprehenſibilẽ eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium, prudentem &c. Tertio in regibus. Prouerb. 31. Noli regibus dare vinum. Quarto in mulieribus. 1. ad Tim. 3. mulieres ſimiliter pudicas, ſobrias &c. Quinto in iuuenibus, ad Ti. 2. Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrij ſint: ratio prædictorum eſt, quia aliqua virtus magis requiritur in aliquibus, duplici ratione, vno modo, quia in eis eſt maior pronitas ad concupiſcentias, quas oportet per virtutem refrenari, & ad vitia quæ per virtutem tolluntur, & ſecundum hoc ſobrietas maxime requiritur in iuuenibus, & mulieribus, quia in iuuenibus viget concupiſcentia delectabilis, propter feruorẽm ætatis. In mulieribus autem non eſt ſufficiens robur mentis ad hoc quod concupiſcentijs reſiſtant, vnde apud Romanos, mulieres antiquitus nõ bibebãt vinum; alio modo ſobrietas magis requiritur in aliquibus ut pote magis neceſſaria ad propriam operationem ipſorum; Vinum autem immoderate ſumptũ præcipuè impedit uſum rationis, & ideo ſenibus in quibus ratio debet uigere ad aliorum eruditionem, & epiſcopis, ſeu quibuſlibet eccleſiæ miniſtris, qui mente deuota debent ſpiritualibus officijs inſiſtere & regibus, qui propter ſapientiam debent populum ſubditum gubernare, ſpecialiter ſobrietas iniungitur.

Deinde conſiderandum eſt, de caſtitate.

Quaeſt. XVIIII.

DEcimonono quæro, utrum caſtitas ſit uirtus? Reſp. quod ſic, Aug. in lib. de decem cordis c. 3. cum debeas in uirtute præcedere uxorem, quoniam caſtitas eſt uirtus, tu ſub uno impetu libidinis cadis, & uis uxorem tuam eſſe uictricem, eſt igitur caſtitas uirtus, per quam concupiſcentiem caſtigamus, quodam rationis moderamine. non obſt. quod caſtitas uideatur ad corpus pertinere, & conſequenter non eſt uirtus animæ: nam Reſp. quod caſtitas conſiſtit in anima, ſicut in ſubiecto, ſed materiam habet in corpore, pertinet enim ad caſtitatem, ut ſecundum iudicium rationis, & electionem uoluntatis aliquis moderate utatur corporalibus

membris

membris: non obſt. etiam quod aliqui infideles ſint caſti, & in eis non ſit aliqua virtus. Nam Reſp. vt dicit Aug. in 4. contra Iulianum c. 3. abſit vt ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit iuſtus, Abſit autem vt ſit virtus vere, niſi viuat ex fide S. Thom. 2. 2. q. 151. articul. 5. S. Ant. prima parte, titul. 4. capit. 6. Vig. de virt. temper. capit. 7. §. 3. verſ. 6. Aſtenſ. 1. p. lib. ſecund. titul. 44. Perald. 1. volum. titul. de temper. capit. 13. eſt igitur caſtitas virtus, quæ ſi accipiatur proprie eſt ſpecialis virtus habens ſpecialem materiam, ſcilicet concupiſcentias delectabilium quæ ſunt in venereis; ſi vero accipiatur metaphorice erit generalis virtus, quia per quamlibet virtutem retrahitur mens humana ne rebus delectabiliter illicitis coniungatur, ſi enim mens hominis delectetur in ſpirituali coniunctione ad id, cui debet coniungi ſcilicet ad Deum, & abſtinet ſe ne delectabiliter alijs coniungatur contra debitũ diuini ordinis. dicetur caſtitas ſpiritualis, iuxta illud ſecũd. Cor. 11. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. S. Thom. d. loco art. 2.

Quæſt. XX.

VIgeſimo quæro, utrum caſtitas ſic uirtus diſtincta ab abſtinẽtia? Reſp. quod ſic; Temperantia enim eſt proprie circa concupiſcentias delectationũ tactus: & ideo oportet, ut ubi ſunt diuerſę rationes delectationis, ibi ſint diuerſæ uirtutes ſub temperantia comprehenſæ. Delectationes autem proportionantur operationibus, quarum ſunt perfectiones, ut dicitur in 9. ethic. cap. 7. Manifeſtum eſt autem quod alterius generis ſunt operationes pertinentes ad uſum ciborum, quibus natura indiuidui conſeruatur, & operationes pertinentes ad uſum uenereorum, quibus conſeruatur natura ſpeciei: & ideo caſtitas, quæ eſt circa delectationes uenereorum eſt uirtus diſtincta ab abſtinentia, quæ eſt circa delectationes ciborum. S. Thom. d. loco art. 3.

Quæſt. XXI.

VIgeſimoprimo quæro, utrum pudicitia pertineat ſpecialiter ad caſtitatem? Reſp. quod ſic: Pudicitia enim à pudore ſumitur, in quo uerecundia ſignificatur, & ideo oportet, quod pudicitia proprie ſit circa illa, de quibus homines maximè uerecundantur, Maxime autem homines uerecundantur, de actibus uenereis, & ideo pudicitia attenditur proprie circa uenerea in exterioribus ſignis, caſtitas autem in ipſa uenerea comiſtione, ideo pudicitia ad caſtitatem ordinatur, non quaſi uirtus ab ea diſtincta, ſed ſicut exprimens caſtitatis circumſtantiam quandam, interdum tamen una pro alia ponitur. Sanct. Thom. in ſecunda, ſecundæ, q. 151. articul. 4.

Deinde conſiderandum eſt, de virginitate.

Quæſt. XXII.

VIgeſimoſecundo quæro, vtrum virginitas ſit virtus? Reſpond. quod ſic, dicit enim Ambr. in lib. de virginitate: Inuitat virginitatis amor, vt aliquid de virginitate dicamus, ne veluti tranſitu quodam perſticta videatur, quæ principalis eſt virtus, in virginitate enim eſt ſicut formale, & completum propoſitum perpetuo abſtinendi à delectatione venerea, quod propoſitum laudabile eſt ex fine, in quãtum ſcilicet hoc fit ad vacandum rebus diuinis. Materiale autẽ eſt integritas carnis abſque omni experimento, venereæ delectationis, manifeſtum eſt autem quod vbi eſt ſpecialis materia boni habens ſpecialem excellentiam, ibi inuenitur ſpecialis ratio virtutis, ſicut patet in magnificentia, quæ eſt circa magnos ſumptus; & ex hoc eſt ſpecialis virtus à liberalitate diſtincta, quæ communiter ſe habet circa omnem pecuniarum vſum. Hoc autem quod eſt conſeruare ſe immunem ab experimento venereæ delectationis, habet quandam excellentiam laudis; ſupra hoc quod eſt conſeruare ſe immunem ab inordinatione venereæ voluptatis, & ideo virginitas eſt quædam ſpecialis virtus habens ſe ad caſtitatem, ſicut magnificentia ad liberalitatem; Non obſt. quod ipſa ſit nobis à natura, & conſequenter non poſsit dici virtus ſecundum Ariſtot. in ſecund. eth. Nam reſp. quod homo à natiuitate habet id quod eſt materiale, in virginitate ſcilicet integritatem carnis, non tamen habet, quod eſt formale, ſcilicet propoſitum ſeruandi virginitatem propter Deum. Vnde Auguſt. in libr. de virgin. capitul. 11. Nec nos in virginibus prædicamus, quod virgines ſunt, ſed quod Deo dicatæ pia continentia virgines ſunt, non obſtat etiam quod virtutes ſint connexæ & conſequenter, qui non haberet virginitatem, non poſſet dici virtuoſus. Nam Reſpond. quod connexio virtutum accipitur ſecundum illud quod eſt formale in eis, ideſt ſecundum charitatem, & prudentiam, non autem ſecundum id quod eſt materiale in virtutibus. Nihil enim prohibet alicui virtuoſo ſuppetere materiam vnius virtutis, non autem materiam alterius; ſicut pauper habet materiam temperantiæ, non autem magnificentiæ, & hoc modo habenti alias virtutes deeſt materia virginitatis, ideſt integritas carnis. Tamen poteſt id quod eſt formale in virginitate habere, vt ſcilicet ſit in præparatione mentis prædictæ integritatis conſeruandæ propoſitum ſi hoc ſibi competeret. Non obſt. etiam quod virginitas non recuperetur per pœnitentiam, ſicuti cæteræ virtutes; Nam Reſpon. quod virginitas per pœnitentiam recuperatur, quantum ad id quod eſt formale in virtute, non autem quantum ad id, quod eſt materiale in ipſa. Non

obſt. quod ipſa amittatur ſine peccato, ſcilicet per matrimonium, & nulla virtus amittitur ſine peccato. Nam reſp. quod virginitas prout eſt virtus, importat propoſitum voto firmatum integritatis perpetuo ſeruandæ, vnde virginitas prout eſt virtus non amittitur ſine peccato. Non obſt. quod videatur contrariare præcepto naturæ, quo præcipitur, vt ſicut ad conſeruationem indiuidui de omni ligno quod eſt in Paradiſo comedatur. Geneſ. ſecund. Ita etiam ad conſeruationem ſpeciei ponitur Gen. 1. Creſcite & multiplicamini, & replete terram; & conſequenter ſicut peccaret ille, qui abſtineret ab omni cibo, vt pote faciens contra bonum indiuidui, ita etiam peccat, qui omnino abſtinet ab actu generationis, vt pote faciens contra bonum ſpeciei; Nam Reſp. quod præceptum habet rationem debiti. Sanct. Thom. ſecunda, ſecundæ, quæſtion. 122. Articul. primo, Dupliciter autem aliquid eſt debitum. Vno modo vt impleatur ab vno, & hoc debitum ſine peccato præteriri non poteſt. Aliud eſt debitum implendum à multitudine, & ad tale debitum non tenetur quilibet, de multitudine. Multa enim ſunt multitudini neceſſaria, ad quæ implenda vnus non ſufficit; ſed implentur à multitudine, dum vnus hoc, alius illud facit, præceptum igitur legis naturæ homini datum de comeſtione, neceſſe eſt, quod ab vnoquoque impleatur, Aliter enim indiuiduum conſeruari non poſſet: ſed præceptum datum de generatione reſpicit totam multitudinem hominum, cui neceſſarium eſt, vt non ſolum multiplicetur corporaliter, ſed etiam qund Spiritualiter proficiat; & ideo ſufficienter prouidetur humanæ multitudini ſi quidam carnali generationi operam dent; quidam vero ab hac abſtinentes, contemplationi diuinorum vacent, ad totius humani generis pulchritudinem, & ſalutem, ſicut etiam in exercitu quidam caſtra cuſtodiunt, quidam ſigna ferunt, quidam gladijs decertant, quæ tamen omnia debita ſunt multitudini, ſed per vnum impleri non poſſunt: Non obſtat. quod omne quod recedit à medio virtutis, videatur vitioſum, virginitas autem eſt hujuſmodi abſtinens ab omnibus venereis delectationibus: dicit enim Ariſto. in ſecund. eth. capit. ſecund. quod qui omni voluptate potitur, neque ab vna recedit intemperatus eſt, qui autem umnes fugit agreſtis, & inſenſibilis eſt, non ergo virginitas eſt virtus. Nam Reſpond. quod ille, qui abſtinet ab omnibus delectationibus præter rationem rectam, quaſi delectationes ſecundum ſe abhorrens, eſt inſenſibilis ſicut agreſtis. Virgo autem non abſtinet ab omni delectatione, ſed ſolum à delectatione venerea, & ab hac abſtinet ſecundum rationem rectam, medium autem virtutis non ſecundum quantitatem, ſed ſecundum rationem rectam determinatur, idem Ariſtot. in ſecund. ethic. capitul. ſexto. In humanis igitur actibus illud eſt vitioſum, quod eſt preter rectam rationem. Habet autem hoc recta ratio, vt his, quæ ſunt ad finem, vtatur aliquis ſecundum eam menſuram, quæ cõgruit fini, eſt autem triplex hominis bonum vt dicitur in 1. ethic. c.4. vnum quidem quod conſiſtit in exterioribus rebus corporis. Tertium quod conſiſtit in bonis animæ: Inter quæ etiam bona contemplatiuæ vitæ, ſunt potiora bonis vitæ actiuæ. Ariſt. in 10. ethic. c.7. & Luc. 10. Maria optimam partem elegit, quorum bonorum exteriora quidem ordinantur ad ea, quæ ſunt corporis, ea vero quæ ſunt corporis, ad ea quæ ſunt animæ, & vlterius ea quæ ſunt vitæ actiuæ, ad ea quæ ſunt vitæ contemplatiuę, pertinet igitur ad rectitudinem rationis, vt aliquis vtatur exterioribus bonis ſecundum eam menſuram, qua competit corpori, & ſimiliter de alijs, vnde ſi quis abſtineat ab aliquibus poſsidendis, quæ alias eſſet bonum poſsidere, vt conſulat ſaluti corporali, vel etiam contemplationi ueritatis non eſſet hoc vitioſum, ſed ſecundum rationem rectam, & ſimiliter ſi quis abſtinet à delectationibus corporalibus, ut liberius uacet contemplationi veritatis, pertinet hoc ad rectitudinem rationis. Ad hoc autem pia virginitas ab omni delectatione uenarea abſtinet, ut liberius diuinæ contemplationi uacet Dicit enim Apoſt. 1. Cor. ſeptim. Mulier innupta & uirgo cogitat quæ domini ſunt, ut ſit ſancta & corpore, & ſpiritu; quæ antem nupta eſt cogitat, quæ mundi ſunt, & quomodo placeat uiro, unde relinquitur, quod uirginitas ſit uirtus. Sanct. Thom. ſecunda, ſecundæ, quæſtion. 152. articul. ſecund. & tertio. Aſtenſ. prima, parte lib. ſecund. Tit. 45. Vig. de uirt. temp. cap. ſeptimo, §.4. uerſ. ſeptimo. S. Anton. prima parte tit. 4. capit. 7. Perald. prima, parte titul. de temp. capitul. 11. Rayn. uer. uirginitas. Turrecrem. in capitul. ſi quis non dicam, numer. 11. de pęnit. Diſtinct. 1. Angel. uer, uirginitas, numer. ſecundo, ubi Tab. num, quarto, & Sylu. numer. ſecund. Doct. comm. in quarta, ſent. Diſtinct. 33. l. B.

Quæſt. *XXIII.*

VIgeſimotertio quæro utrũ uirginitas ſit maxima uirtutum? Reſp. quod nor. Aug. in lib. de uirginitate. c. 46. Nemo quantum puto, auſus fuit uirginitatem præferre martyrio; poteſt enim aliquid dici excellentiſſimum dupliciter: Vno modo in aliquo genere, & ſic uirginitas eſt excellẽtiſsima in genere caſtitatis. Alio modo ſimpliciter, & hoc modo uirginitas non eſt excellentiſsima uirtutum; ſemper. n. finis excellit id, quod eſt ad finẽ, & quãto aliquid efficacius ordinatur ad finem, tanto melius eſt, finis autem ex quo uirginitas laudabilis redditur eſt uacare rebus diuinis. Vnde uirtutes Theologicæ, & etiam uirtus religionis, quarum actus eſt ipſa occupatio, circa res diuinas, præferuntur uirginitati. ſimiliter etiã uehemẽtius operantur ad hoc, quod inhęreant Deo martyres, quæ ad hoc poſtponunt propriã uitam, & uiuentes in monaſterijs, qui ad hoc poſtponunt propriam uoluntatem, & omnia quæ poſſunt habere, quam uirgines, quæ ad hoc poſtponunt propriam uoluntatem, & ideo uirginitas non eſt ſimpliciter maxima uirtutum, uirgines autẽ ſunt portio gregis Chriſti illiſque datur

centeſi-

centeſimus fructus propter excellentiam quam habent ad uiduas, & coniugatas, ſecundum Gl. ſuper Mat. 13. & licet uirgines ſequantur agnum quocumque ierit, ut Apocal. 14. illud procedit ſecundum Aug. in lib. de uirg. capit. 27. quia imitantur Chriſtum non ſolum integritate mentis, ſed etiam integritate carnis, & ideo in pluribus ſequuntur agnum, non tamen oportet, quod magis in propinquo, quia aliæ uirtutes faciunt propinquius inhærere Deo per imitationem mentis, S. Thom. 2. 2. q. 152. art. 5. & in 4. ſent. Diſt. 33. q. 3. art. 3.

Quæſt. XXIIII.

Vigeſimoquarto quæro, utrum uirginitas ſit excellentior matrimonio? Reſp. quod ſic, dicit enim Aug. in lib. de virginitate cap. 19. certa ratione, & ſanctarum ſcripturarum authoritate, nec peccatum eſſe nuptias inuenimus; nec eas bono aut virginalis continentiæ, vel etiam vidualis æquamus, facit exempl. Chriſti qui & matrem virginem elegit, & ipſe virginitatem ſeruauit, & Apoſt. 1. Cor. 7. Virginitatem conſuluit tanquam melius bonum, & etiam ratione quia bonum diuinum eſt potius humano bono; & bonum animæ præfertur bono corporis, & bonum contemplatiuæ vitæ præfertur bono actiuæ. Virginitas autem ordinatur ad bonum animæ ſecundũ vitam contemplatiuam, quod eſt cogitare ea quæ ſunt Dei; coniugium autem ordinatur ad bonum corporis, quod eſt corporalis multiplicatio generis humani, & pertinet ad vitam actiuam, quia vir & mulier in ſocietate viuentes neceſſe habent cogitare, quæ ſunt mundi vt dicit. Apoſt. d. loco 1. Cor. 7. Non obſt. ꝙ dicit. Aug. in lib. de bono coniugali. capitul. 21. Non impar meritum eſt continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abraam, qui filios generauit, Nam Reſpond. quod meritum non ſolum penſatur ex genere actus, ſed magis ex animo operantis: Habuit autem animum Abraam ſic diſpoſitum, vt paratus eſſet virginitatem ſeruare, ſi eſſet tempori congruum, ex quo meritum continentiæ coniugalis in ipſo æquatur merito continentiæ virginitatis in Ioanne, reſpectu præmij eſſentialis, non autem reſpectu præmij accidentalis. Præterea coniugatus poteſt eſſe melior virgine ſi haberet animum ſeruandi virginitatem ſi oporteret, vel ipſe haberet aliam excellentiorem virtutem. Non obſt. etiam quod bonum coniugij ſit bonum commune cum ad illud ordinetur, bonum autem virginitatis ſit bonum priuatum, & bonum commune præferatur priuato, Nam Reſp. quod bonum commune eſt potius priuato, ſi fuerit eiuſdem generis, ſed poteſt eſſe quod bonum priuatum ſit melius ſecundum ſuum genus, prout eſt bonum virginitatis, vnde dicitur, quod nuptiæ replent terram, virginitas vero Paradiſum. S. Thom. 2. 2. q. 152. articul. quarto, Doct. comm. in 4. ſent. Diſtinct. 33.

Poſtea conſiderandum eſt, de partibus potentialibus temperantiæ.

Et primo de continentia.
Secundo de clementia.
Tertio de modeſtia.

Quæſt. XXV.

Vigeſimoquinto quæro, vtrum continentia ſit virtus? Reſp. quod ſic; omnis enim habitus laudabilis, videtur eſſe virtus; ſed continentia eſt huiuſmodi, dicit enim Andronicus, quod continentia eſt habitus inuictus à delectatione, ergo dicitur virtus præſertim ſi capiatur pro ea quæ ab omni delectatione venerea abſtinet, vnde Apoſtol⁹ ad Galat. 5. continentia caſtitati coniungit. Si vero capiatur per quam aliquis reſiſtit concupiſcentijs prauis, quæ in aliquo vehementer exiſtunt, habet aliquid de ratione virtutis, in quantum ratio firmata eſt contra paſſiones, ne ab eis deducatur, non tamen attingit ad perfectam rationem virtutis moralis, ſecundum quam etiam appetitus ſenſitiuus ſubdatur rationi, ſic vt in eo non inſurgant vehementes paſſiones rationi contrariæ, vnde continentia, vt omnes venereas delectationes moderatur, potior eſt temperantia, vt vero prauas concupiſcentias ſecundum rationem moderatur, prior eſt virtus temperantiæ, cui vt principali adiungitur. S. Thom. 2. 2. q. 155. articul. primo, & ſeq. Vig. de virt. temp. cap. 7. §. 5. ver. 1. Aſtenſ. 2. p. libr. 2. tit. 48. Rayn. ver. continentia.

Quæſt. XXVI.

Vigeſimoſexto quæro, quæ valeant ad commendationem continentiæ, & virginitatis? Reſp. plura. Primo quia in continentia corpus ſpiritui contumax reddit. Prou. 29. qui delicate à pueritia nutrit ſeruum ſuum, poſtea ſentiet eum contumacem, ſecundo à ſalute impedit Luc. 14. Vxorem duxi ideo non poſſum venire; hæc eſt voluptas carnis. Tertio obliuionem inducit eccl. 5. Non ſatis recordabor dierum vitæ ſuæ, eo quod Deus occupet delitijs cor eius. Quarto hominem à ſapientia impedit Iob. 38. ſapientia non inuenitur in terra ſuauiter uiuentium, Quinto in pœnam æternam commutatur, Apoc. 18. Quanto glorificauit ſe in delitijs ſuis, tantum date illi tormentum, & luctum; Præterea facit, quod habetur ſæpe commendata virginitas in ſcriptura, vnde vita virginum dicitur vita cæleſtis, Mat. 25. ſimile eſt regnum cælorum decem virginibus, Secundo uirginitas dicitur Theſaurus niueus. Iob. 38. Nunquid ingreſſus, & Theſaurus niuis. Tertio lilio comparatur cant. ſecund. ſicut lilium inter ſpinas. Quarto uirginitas eſt

principi nm ſpiritualis pulchritudinis, Cant. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus. Quinto virginitas ſponſam Deo efficit. Leuit. 21. Virginem ducet vxorem. Sexto virginitati debetur aureola. Exo. 25. Præceptum eſt, vt fieret menſa, & ſuper menſam corona, & ſuper coronam coronula, quæ figurata eſt aureola. Perald. in 1. vol. Summæ Virtut. in tit. de temper. cap. 11.

Poſtea conſiderandum eſt de clementia, & manſuetudine,

Quæſt. XXVII.

VIgeſimoſeptimo quæro, vtrum clementia, & manſuetudo, ſint partes temperantiæ? Reſp. ꝙ ſic, partes enim aſſignãtur virtutibus principalibus, ſecundũ quod imitantur ipſas in aliquibus materijs ſecundarijs, quantum ad modum, ex quo principaliter dependet laus virtutis, vnde & nomen accipit ſicuti & modus, vt nomen temperantiæ in quadam refrenatione concupiſcentiæ conſiſtit; Clementia autem, & Manſuetudo ſimiliter in quadam refrenatione conſiſtunt; quia ſcilicet Clementia eſt diminutiua pœnarum: Manſuetudo vero eſt mitigatiua iræ: & ideo tàm Clementia, quàm Manſuetudo adiungitur temperantiæ, ſicuti virtuti principali, & ſecundum hoc ponuntur partes temperantiæ. S. Thom. 2. 2. q. 157. art. 3. differunt tamen quia Clementia eſt bonitas ſuperioris aduerſus inferiorem, Manſuetudo autem non ſolum eſt ſuperioris ad inferiorem, ſed cuiuſlibet ad quemlibet. Seneca in 2. de Clementia. cap. 3.

Quæſt. XXVIII.

VIgeſimo octauo quæro, vtrum tàm Clementia, quàm Manſuetudo ſit virtus? Reſp. quod ſic. dicit. n. Seneca. lib. 2. c. 5. de Clemẽtia. Clementiam & Manſuetudinem omnes viri boni præſtabunt. Sed virtus eſt proprie quę pertinet ad bonos viros. Nam virtus eſt quæ bonum facit habẽtem, & opus eius bonum reddit. 2. eth. c. 6. Item quia ratio virtutis moralis conſiſtit in hoc, quod appetitus rationi ſubdatur, vt Phil. 1. eth. c. vlt. Hoc autem ſeruatur tàm in clementia, quàm in manſuetudine. Nam clementia in diminutione pœnæ aſpicit ad rationem. Mãſuetudo autem ſecundum rationem rectam moderatur iras, vt dicitur in 4. eth. c. 5. Vnde manifeſtum eſt, quod tàm clementia, quàm manſuetudo eſt virtus; non tamen ſunt potiſſimæ virtutes. non enim ponuntur inter virtutes principales, nihil autem prohibet virtutes non eſſe potiſſimas ſimpliciter, nec quo ad omnia, ſed ſecundum quid, & in aliquo genere; Clementia autem, & manſuetudo non ſunt ſimpliciter potiſſimæ, ſed ſecundum quid, eo quod per ipſas homo reſiſtit affectionibus prauis, nam ira quam mitigat manſuetudo, impedit hominem ne iudicet veritatem, vnde manſuetudo facit hominem compotem ſui, clementia vero in hoc, quod diminuit pœnas, maximè videtur accedere ad charitatem, quæ eſt potiſſima virtutum, vnde diſpoſitiuè clementia, & manſuetudo, dici poſſunt potiſſimæ virtutes. S. Thom. ſecunda, ſecundæ, quæſt. 157. art. 4. Perald. de virtu. temperan. cap. 6. Sanct. Anton. prim. par. titu. 4. cap. 9. Vig. de virt. temper. cap. 7. §. 5. verſic. 3. Aſtenſ. prima par. lib. ſecundo, tit. 49. Tab. in verſi. Clementia, num. 1.

Quæſt. XXIX.

VIgeſimonono quæro, quæ faciant ad commendationem clementiæ, & manſuetudinis? Reſpon. plura, Et primo circa clementiam facit, quod dicit ſcriptura Num. 12. & 3. Reg. 20. Audiuimus quod reges domus Iſrael clementes ſunt. Secundo Heſter. 13. volui potentes nequaquam abuti magnitudine, ſed clementia. Tertio Ioel. 2. Ipſe benignus & miſericors eſt, & præſtabilis ſuper malitia. Quarto, Sap. 12. Parcis omnibus quoniam tua ſunt. Quinto, Prouerb. 11. Clementia præparabit vitam, & ſectatio malorum mortem, & Prouerb. 20. Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & roboratur clementia, thronus eius, & Prouerb. 16. clementia regis quaſi imber ſerotinus; Circa manſuetudinem vero facit. Matth. 21. Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſecundo Daniel 3. Fac nobiſcum iuxta manſuetudinem tuam. Tertio Matth. 11. Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Quarto, ad Epheſ. 4. Obſecro uos, vt digne ambuletis vocatione, qua vocati eſtis cum omni humilitate, & manſuetudine. Quinto Eccl. 10. Sedes ducum ſuperborum deſtruxit, & ſedere facit mites pro eis, & ibidem, fili in manſuetudine ſerua animam tuam. Sexto Matth. 5. Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram. Perald. 1. uolum. titul. de Temperantia. c. 6. & in tit. de beatitudinibus, par. 6.

Deinde conſiderandum eſt de Modeſtia.

Et primo de ipſa in communi.
Secundo de ſingulis, quæ ſub ea continentur.

Quæſt. XXX.

TRigeſimo quæro, vtrum modeſtia ſit pars temperantię? Reſp. quod ſic, ita ponit eam Tullius in 2. de inuent. eſt enim modeſtia virtus moderatiua circa mediocres delectationes tactus, ſicut circa maximas temperantia, cui adiungitur tanquam principali: ſi vero modeſtia capiatur modo commu-

communiter ſumpto, requiritur in omnibus virtutibus iuxta illud 2.ad Tim.2.ſeruum Dei nō oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati, & alibi: modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, S. Tho. 2.2.q.160.art.1. Tab.& Angel.in ver. modeſtia. Perald.in tit.de temper.c.7.§.5.verſ.6.

Poſtea conſiderandum eſt, de ſpeciebus modeſtiæ.

Et primo de humilitate.
Secundo de cuſtodioſitate.
Tertio de modeſtia, quæ eſt in verbis & factis.
Quarto de modeſtia, quę eſt circa exteriorem cultum.

Quæſt. XXXI.

TRigeſimoprimo quæro, vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ vel temperantiæ? Reſp. quod ſic, nam in aſsignando partes virtutibus, præcipue attenditur ſimilitudo, quantum ad modum virtutis. Modus autem temperantiæ, ex quo maxime habet laudem eſt refrenatio, vel repreſsio impetus alicuius paſsionis, & ideo ſicut manſuetudo reprimit motum irę, ita humilitas reprimit motum ſpei, qui eſt motus ſpiritus in magna tendentis: vnde ſicut manſuetudo eſt pars temperantiæ, ita etiam & humilitas, quæ conſiſtit in appetitu, cum ipſa propriè & eſſentialiter regulatiua ſit, & moderatiua motus appetitus, ad humilitatem enim pertinet vt aliquis reprimat ſe ipſum, ne feratur in ea, quæ ſunt ſupra ſe. Ad hoc autem neceſſarium eſt, vt aliquis cognoſcat id in quo deficit à proportione eius, quod ſuam virtutem excedit, & ideo cognitio proprij defectus pertinet ad humilitatem, ſicut regula quædam directiua appetitus, ſed in ipſo appetitu conſiſtit humilitas eſſentialiter, ideo dicitur moderatiua appetitus, vnde Aug. in lib. de pœnitentia capit. 1. dicit, quod humilis eſt, qui elegit habitare in domo Domini magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum, electio autem pertinet ad appetitum, ideo humilitas verſatur circa appetitum. S. Thom. 2. 2.q.161. artic. 2. & 4.

Quæſt. XXXII.

TRigeſimoſecundo quæro, vtrum humilitas ſit virtus? Reſp. quod ſic ſecundum Origenem in Homil. 8. in Lucam primum. ſuper illud reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Humilitas proprie in ſcripturis vna de virtutibus prædicatur, ait quippe Saluator diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, nam circa appetitum boni ardui, neceſſaria eſt duplex virtus. Vna quidem quæ temperet & refrenet animum, ne immoderatè tendat in excelſa, & hoc pertinet ad virtutem humilitatis; Alia vero quæ firmat animū circa deſperationem, & impellat ipſum ad proſecutionem magnorum, ſecundum rationem rectam, & hæc eſt magnanimitas, quæ per hoc non opponitur humilitati, ſed conueniunt in hoc quod vtraque eſt ſecundum rationem rectam, eſt igitur humilitas virtus, qua animus firmatur ne inordinatè in excelſa tendat. S. Thom. 2. 2. q.161.art. 1. non tamen eſt potiſsima virtutum, charitas enim eſt ſuper omnem virtutem iuxta illud ad coloſ. 3. ſuper omnia charitatem habete, bonum humanæ virtutis in ordine rationis conſiſtit, qui quidem principaliter attenditur reſpectu finis: Vnde virtutes Theologicæ, quæ habent vltimum finem pro obiecto, ſunt potiſsimæ, ſecundario autem attenditur prout ſecundum rationem finis ordinantur ea quæ ſunt ad finem, & hæc quidem ordinatio eſſentialiter conſiſtit in ipſa ratione ordinante, participatiue autem in ipſo appetitu per rationem ordinato. quam quidem ordinationem vniuerſaliter facit iuſtitia præſertim legalis, ordinationi autem facit hominem bene ſubiectum humilitas in vniuerſali, quantum ad omnia, quælibet autem alia virtus quantum ad aliquam materiam ſpecialem; Ideo poſt virtutes Theologicas, & virtutes intellectuales, quæ reſpiciunt ipſam rationem, & poſt iuſtitiam præſertim legalem, potior cæteris eſt humilitas. Non obſt. quod philoſophus non connumeret eam inter virtutes in 2. eth.cap.3. Nam Reſp. quod ipſe intendit agere de virtutibus ſecundum quod ordinantur ad vitam ciuilem, in qua ſubiectio vnius hominis ad alterum ſecundum legis ordinem determinatur, & ideo cōtinetur ſub iuſtitia legali. Humilitas autem, ſecundum quod eſt ſpecialis virtus præcipuè reſpicit ſubiectionem hominis ad Deum, propter quem etiam alijs humiliando ſe ſubijcit. S.Thom.2.2.q. 161.art.1.& art. 5. Vig. de virt. temper. c. 7.§. 5.ver. 8.Aſtenſ.1.p. lib.2.tit.51.S.Ant.1.p.tit.4.c.12.Rayn.ver.Humilitas.c.3.vbi Tab. Sylu. & Angel.Perald.1.p.tit. de beatitudinibus p. 4. c. 1.

Quæſt. XXXIII.

TRigeſimotertio quæro, vtrum homo debeat ſe omnibus per humilitatem ſubijcere? Reſp. quod in homine duo poſſunt conſiderari, ſcilicet id quod Dei eſt, & id quod eſt hominis, Hominis autē eſt quicquid pertinet ad defectum, ſed Dei eſt quicquid pertinet ad ſalutem & perfectionem, ſecūdum illud Oſeæ. 13. Perditio tua Iſrael, ex te eſt, ex me tātum auxilium tuum. Humilitas autem reſpicit reuerentiam, qua homo Deo ſubijcitur, & ideo quilibet homo ſecūdum id quod ſuum eſt, debet ſe cuilibet proximo ſubijcere, quantum ad id, quod eſt Dei in ipſo, non autem hoc requirit humilitas, vt aliquis id quod eſt Dei in ſe ipſo ſubijciat ei, quod apparet eſſe Dei in altero; Nam illi qui dona Dei participant cognoſcunt ea ſe habere. ad Corint. 2. Vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis: & ideo abſque præiudicio humilitatis poſſunt dona, quæ ipſi acceperunt, præferre donis Dei, quæ alijs apparēt collocata, ad eph.

3.Alijs

3. Alijs generationibus non eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc reuelatũ eſt ſanctis Apoſtolis eius, ſimiliter etiã non hoc requirit humilitas, vt aliquis id quod eſt ſuum in ſe ipſo, ſubijciat ei quod eſt hominis in proximo. Alioquin oporteret, vt quilibet reputaret ſe magis peccatorem quolibet alio, cum tamen Apoſtolus abſque præiudicio humilitatis dicat ad Gal. 2. Nos natura iudæi & non ex gentibus peccatores. Poteſt tamen aliquis reputare aliquid boni eſſe in proximo quod ipſe non habet, vel aliquid mali in ſe eſſe quod in alio non eſt; ex quo ſe poteſt ei ſubijcere per humilitatem, vnde ad Philip. 2. In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, Non obſt. quod dicit Aug. in 3. Reg. Nedum minima ſeruatur humilitas, regendi frangatur authoritas; Nam Reſp. quod humilitas ſicut & cæteræ virtutes, præcipue interius in anima cõſiſtit, & ideo poteſt homo ſecundum interiorem actum animæ alteri ſe ſubijcere, ſine hoc quod occaſionem habeat alicuius ꝙ pertineat ad detrimentum animæ ſuæ, ſi autem aliquis, quod debet faciat & alij ex hoc occaſionem ſumant peccati, non imputatur humilitas agenti. S. Thom. 2. 2. q. 161. art. 3. Piſan. ver. humilitas. §. 1. vbi Rayn. c. 3. & Tab. nu. 2.

Quæſt. XXXIIII.

TRigeſimoquarto quæro, quot ſint gradus humilitatis? Reſp. Duodecim, qui exprimuntur in reg. Beati Benedicti. c. 7. quorum primus eſt corde & corpore ſemper humilitatem oſtendere, defixis in terram aſpectibus; ſecundus, vt pauca verba & rationabilia loquatur aliquis non clamoſa voce. Tertius, vt non ſit facilis, & promptus in riſum. Quartus taciturnitas vſque ad interrogationem. Quintus tenere, quod habet monaſterij regula. Sextus credere, & pronunciare ſe omnibus viliorem. Septimus ad omnia indignum & inutilem ſe confiteri & credere. Octauus confeſsio peccatorum. Nonus per obedientiam in duris, & aſperis patientiam amplecti. Decimus, vt eum obedientia ſe ſubdat maiori. Vndecimus, vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deum timeat, & memor ſit omnium quæ præcipit. In quibus ponitur aliquod, quod pertinet ad humilitatis radicem, ſcilicet duodecimus gradus, qui eſt vt homo timeat Deum: ponitur etiam aliquid pertinens ad appetitum, ne ſcilicet ad propriam excellentiam inordinatè tendat; quod quidem fit tripliciter, vno modo vt homo non ſequatur propriam voluntatem, quod pertinet ad vndecimum gradum, Alio modo vt regulet eam ſecundum ſuperioris arbitrium, quod pertinet ad gradum decimum. Tertio modo vt ab hoc non deſiſtat propter dura & aſpera, quæ occurrũt, & hoc pertinet ad nonum. Ponuntur etiam quædam pertinentia ad exiſtimationem hominis recognoſcentis ſuum defectum; & hoc tripliciter. Vno quidem modo, per hoc quod proprios defectus recognoſcat, & confiteatur, quod pertinet ad octauum gradum; ſecundo vt ex conſideratione ſui defectus aliquis inſufficientem ſe exiſtimet ad maiora, quod pertinet ad ſeptimum. Tertio vt quantum ad hoc alios ſibi præferat, quod pertinet ad ſextum. ponuntur etiam quædam quæ pertinent ad exteriora ſigna, quorum vnum eſt in factis, vt ſcilicet homo non recedat in ſuis operibus à via communi, quod pertinet ad quintum, Alia duo ſunt in verbis vt ſcilicet homo non præripiat tempus in loquendo, quod pertinet ad quartum, nec excedat modum in loquendo quod pertinet ad ſecundum. Alia conſiſtunt in exterioribus geſtibus, puta in reprimendo excellentiam oculorum, quod pertinet ad primum, & cohibendo exterius riſum, & alia ineptæ letitiæ ſigna, quod pertinet ad tertium. S. Th. 2. 2. q. 161. artic. 6. Vig. de uirt. temp. capit. 7. §. 5. ver. 7. S. Ant. 1. p. tit. 4. cap. 12. §. 2. Rayn. ver. humilitas c. 3. vbi Tab. nu. 3.

Quæſt. XXXV.

TRigeſimoquinto quæro, quibus ex cauſis humilitas commendetur? Reſp. ex pluribus, & primo eccl. 3. quanto magnus es humilia te in omnibus. Secundo Luc. 14. Recumbe in nouiſsimo loco, non autem dicit in medio. Tertio Matth. 11. Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Qoarto Luc. 1. quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Quinto ad Philip. 2. humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, ſexto iudit. 9. Humilium & manſuetorum placuit tibi ſemper deprecatio. Septimo 2. Paral. 12. quia humiliati ſunt auerſa eſt ab eis ira domini. Octauo Luc. 18. qui ſe humiliat exaltabitur. Nono Mat. 18. Niſi efficiamini ſicut paruuli iſti, non intrabitis in regnum cælorum. Decimo prou. 11. Reuelaſti ea paruulis, Perald. 1. vol. ſummæ virt. in tit. de Beat. cap. 2.

Quæſt. XXXVI.

TRigeſimoſexto quæro, quæ ualeant ad humilitatem cõſequendam? Reſp. plura, & primo cognitio ſui ipſius Gen. 3. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. & Iob. 1. Nudus egreſſus ſum ex vtero matris meæ, & nudus reuertatur illuc, & Gen. 18. loquar ad dominum meum cum ſim puluis & cinis, ſecundo quia neſcit homo an odio vel amore ſit dignus. Iuxta illud eccl. 10. ſunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo utrum amore an odio dignus ſit; ſed omnia in futurum reſeruantur in certa, unde dicitur 1. pet. 5. Humiliamini ſub potenti manu Dei; Tertio ualet familiaritas humilium, ſicut enim qui communicauerit ſuperbo induet ſuperbiam, eccl. 13. ita qui communicauerit humili, induet humilitatem, Quarto exercens ſe in humilibus officijs, exemplo Domini qui lauit pedes diſcipulorum. Ioan. 13. Quarto facit meditatio mortis. eccl. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis., & eccl. 38. Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum

meum

meum heri, tuum hodie. Quinto & vlt. facit ſi cõſiderentur fructus, qui percipiuntur ex ea Cant. 1. cũ eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Nardus propter ſui paruitatem ſignificat humilitatem, item facit oratio humilis Deo accepta. Pſal. reſpexit in orationem humilium, & liberauit hominem à peccato. Pſal. Humiliatus ſum & liberauit me, item qui ſe humiliat exaltabitur, & humilitas inducit in gloriam. Iob. 22. qui humiliatus fuerit in gloria erit. S. Ant. 1. p. tit. 4. c. 12. §. 4. Perald. loco citato in proxima q. c. 3.

Poſtea conſiderandum eſt, de ſtudioſitate.

Quæſt. XXXVII.

TRigeſimoſeptimo quæro, vtrũ ſtudioſitas ſit pars temperantiæ? Reſp. quod ſic, ad temperantiam enim pertinet moderari motũ appetitus ne ſuperflue tendat in id, quod naturaliter concupiſcitur, ſicut autem naturaliter homo concupiſcit delectationes ciborum & venereorum, ſecundum naturam corporalem, ita ſecundum animam naturaliter deſiderat cognoſcere aliquid vnde 1. Metaph. dicitur, quod omnes homines naturaliter ſcire deſiderant. Moderatio autem huius appetitus pertinet ad virtutem ſtudioſitatis. Vnde conſequens eſt, quod ſtudioſitas ſit pars potentialis temperantię, ſicut virtus ſecundaria ei adiuncta, vt principali virtuti, cuius materia eſt proprie cognitio, ſtudium enim præcipue importat vehementem applicationem mentis ad aliquid, mens autem non applicatur ad aliquid niſi cognoſcendo illud, vnde per prius mens applicatur, ad cognitionem, ſecundario autem applicatur ad ea, in quibns homo per cognitionem dirigitur, vnde dicitur prou. 27. ſtude ſapientiæ fili mi, & lætifica cor meum vt poſsis reſpondere exprobranti ſermonem. S. Thom. 2. 2. q. 166. art. 1. Vig. de temp. c. 7. §. 5. ver. 9. Aſtenſ. 1. p. lib. 2. tit. 52. S. Ant. 1. p. tit. 4. c. 11. vbi in §. 1. dicit multa valere multum ad diſcendnm, præcipue ſacram ſcripturam: primo puritas mentis ſap. 1. In maleuolam animam nõ introibit ſapientia, & prou. 14. ſapiens timet & declinat à malo, & Pſalm. 110. Initium ſapientiæ timor domini, ſecundo facit oratio Iac. 1. ſi quis indiget ſapientia poſtulet à Deo, vnde S. Thom. de Aquino, quem in omnibus ſequi ſtudeo, magis per orationem quam per lectionem hauſerat ſapientiam. Tertio requiritur fides, vnde dicitur niſi credideritis, non intelligetis.

Poſtea conſiderandum eſt, de modeſtia ſecuncundum quod conſiſtit in exterioribus motibus corporis.

Quæſt. XXXVIII.

TRigeſimooctauo quæro, vtrum in exterioribus motibus corporis ſit aliqua virtus? Reſp. quod ſic; Decor enim honeſtatis pertinet ad virtutem, ſed compoſitio exteriorũ motuum, pertinet ad decorem honeſtatis, dicit enim Ambroſ. in 1. de offic. c. 19. ſicut molliculum & infractũ, aut vocis ſonum aut geſtum corporis non probo, ita nec agreſtem aut ruſticam naturam imitemur, effigies eius formula diſciplinæ forma honeſtatis eſt, ergo circa compoſitionem exteriorum motuum eſt virtus, cum enim exteriores hominis actiones, & motus ſint per rationem ordinabiles, oportet aliquam circa illos virtutem eſſe. Ad imperium autem rationis exteriora membra mouentur, cũ motus exteriores, ſint quædam ſigna interioris diſpoſitionis, ſecundum illud eccl. 19. Amictus corporis, & riſus dẽtium & greſſus hominis nuntiant de illo, vnde etiam in ludis dicitur aliqua virtus, ſicut enim homo indiget corporali quiete ad corporis refocillationem, ita etiam oportet, quod fatigatio animalis, ſoluitur per animę quietem, quies autem animæ eſt delectatio quæ potiſsime habetur per ludum, qui ſi ſecũdum rectam rationem fiat, erit actus virtuoſus, ſed ſi eſſet ſuperfluus diceretur vitioſus, cum in omni eo quod eſt dirigibile ſecundum rationem, dicatur ſuperfluum ſi regulam rationis excedit; Diminutum autem dicitur ſecundum quod deficit à regula rationis, vnde patet quod etiam defectus in ludo dicitur vitioſus, omnes enim quod eſt contra rationem in rebus humanis dicitur vitioſum, eſt autem contra rationem, vt aliquis alijs ſe oneroſum exhibeat, puta dum nihil delectabile exhibet, & etiam eorum delectationes impedit, illi autem qui in ludo deficiũt, nec ipſi dicũt aliquod ridiculum, & dicentibus moleſti ſunt, quia ſcilicet moderatos aliorum ludos non recipiunt, & ideo tales vitioſi ſunt, & dicuntur duri & agreſtes, ab Ariſt. in 4. ethic. c. 8. eſt tamen defectus ludi minus vitioſus, quam ſuperexceſſus, vnde Ariſt. in 9. ethic. c. 10. dicit, quod pauci amici propter delectationẽ ſunt habendi, quia parum de delectatione ſufficit ad vitam, quaſi pro condimento, ſicut parum de ſale ſufficit in cibo. S. Thom. 2. 2. q. 168. artic. & ſeq.

Deinde conſiderandum eſt de modeſtia ſecundum, quòd conſiſtit in exteriori apparatu

Quæſt. XXXIX.

TRigeſimo nono quæro, utrum circa exteriorem ornatum, poſsit eſſe uirtus, & vitium? Reſp. quod in ipſis rebus exterioribus quibus homo utitur, nõ eſt aliqnod uitium, ſed ex parte hominis, qui immoderate utitur eis, quæ poteſt eſſe dupliciter: uno quidem modo per comparationem ad conſuetudinem hominum, cum qui-

bus aliquis uiult. unde Aug. in 3. conf. c. 18. quæ contra mores hominum ſunt flagitia, pro morũ diuerſitate vitãda ſunt &c. Alio modo ex inordinato affectu vtentis, & hoc põt contingere tripliciter: vno modo, ex quo ex ſuperfluo ornatu veſtium aliquis gloriam quęrit. alio modo ſecũdum quod nimiam ſolicitudinem apponit, ex parte autem defectus poteſt eſſe duplex inordinatio per affectum. Vno quidem modo ex negligentia hominis, qui non adhibet ſtudium, vel laborẽ ad hoc quod exteriori cultu vtatur, ſecundum quod oportet. Alio modo ex eo quod ipſum defectum exterioris cultus ad gloriam ordinat, nam ſuperabundantia, & inordinatus defectus ad iactantiam pertinet. Ariſt. in 4. ethic. c. 7. S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 1. vbi in art. ſeq. dicit, quod licet mulieri habenti virum, & habere ſperanti maritum, ſe ornare, vt placeat ei, aliàs nõ, vnde ſi hac intentione ſe ornent, vt placeant alijs, & eos prouocent ad concupiſcentias, mortaliter peccarẽt, ſecus ſi ex aliqua iactantia, vel leuitate, vel etiam vanitate vt dixi in ſumma pec. capit. p. 1.

Poſtea conſiderandum eſt, de præceptis temperantiæ.

Quæſt. XL.

QVadrageſimo, & ultimo quæro, utrum præcepta temperantiæ, & de uirtutibus ei annexis conuenienter in lege diuina tradantur? Reſpond. quod ſic, ratio eſt, quia finis præcepti charitas eſt 1. ad Tim. 1. ad quam duob. præceptis inducimur pertinentibus ad dilectionem Dei, & proximi, & ideo illa præcepta in decalogo ponuntur, quæ directius ordinant ad dilectionem Dei, & proximi, inter uitia autem temperantiæ oppoſita maximè dilectioni proximi, uidetur opponi adulterium, per quod aliquis uſurpat ſibi rem alienam, abutendo, ſcilicet uxorẽ proximi, & ideo inter præcepta decalogi præcipue prohibetur adulterium, non ſolum ſecundum quod opere exercetur, ſed etiam ſecundum quod corde concupiſcitur, ſi uero conſidetantur uirtutes temperantiæ annexæ ſecundum ſe, non habent directam habitudinem ad dilectionem, uel proximi, ſed ſecundum effectus poſſunt reſpicere dilectionem Dei & proximi, & ſecundum hoc aliqua præcepta in decalogo ponuntur pertinẽtia ad prohibendũ effectus uitiorum oppoſitorum temperantiæ partibus. ſicut ex ira quæ opponitur mãſuetudini, procedit interdum aliquis ad homicidium, quod in Decalogo prohibetur. Sanctus Thom. ſecunda, ſecundæ, quæſtion. 171. art. primo, & 2. Et hæc ſufficiãt pro complemento huius ſummæ virtutum, ſubijciens me in omnibus iudicio, atque cenſuræ Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Amen.

F I N I S.

ROMA